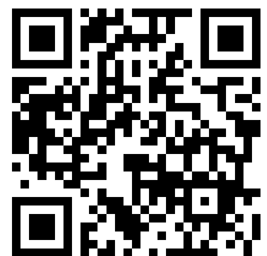
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

http://books.google.com

BIBLIOTHÈQUE DE L'ACADÉMIE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

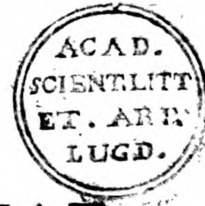
Digitized by Google

157944

IACOBI BRVCKERI

REG. SOC. SCIENT. BEROLIN. MEMBRI

HISTORIA CRITICA PHILOSOPHIAE

AB INITIIS

MONARCHIAE ROMANAE,

AD REPVRGATAS VSQVE LITERAS.

PERIODI SECVNDAE PARS PRIMA.

TOMVS SECVNDVS.

LIPSIAE, MDCCXLII.
TYPIS ET IMPENSIS BERN. CHRISTOPH. BREITKOPF.

VILLE DE LYON
Biblioth. du Palais des Arts

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Quem coepimus curſum, LECTOR BENEVOLE, hiſtoriam philoſophicam critica enarratione a mundi primordiis ad noſtra tempora expoſituri, ita in hoc Tomo ſecundo proſecuti ſumus, vt philoſophiam gentilem omnem ſub imperatoribus Romanis florentem, tum philoſophiam gentis Iudaicae totam Tuis oculis perluſtrandam ſubiecerimus. Animus erat Saracenicam quoque philoſophiam huic tomo adiicere, et ſequentem ſeruare integrum philoſophiae inter Chriſtianos a ciuitatis ſacrae origine ad tempora vsque reſtauratarum literarum cultae, ſed obſtitit conſilio noſtro prolixitas argumenti, quae nimis voluminoſum hunc tomum reddidiſſet, reliquisque mole nimis inaequalem. Seruata igitur philoſophiae Saracenicae conſideratione ſequenti tractationi, duo iſta capita hiſtoriae philoſophicae poſt C. N. qua potuimus diligentia

Digitized by Google

et accuratione enarrauimus, et hoc argumentum eo plenius excuſſimus, quo magis hanc hiſtoriae philoſophicae partem nemo hactenus, totam ex inſtituto expoſuit, quique particulas quasdam eius nobis deſcriptas dederunt, quoad potiora ita plerique in eo verſati ſunt, vt accuratiora deſiderare iure quis queat. Cuius rei rationes et ſpecimina cum in ipſa tractatione dederimus, Lectorem hic, vbi breuitas ſectanda eſt, non moramur. Aſt merebatur hoc hiſtoriae philoſophicae caput plenam atque veritati propiorem et accuratiorem expoſitionem, eo quod illius in hiſtoria non ſolum eruditionis vniuerſalis, ſed ſacrae quoque, et ad Chriſtianam rempublicam pertinentis ſumma eſt neceſſitas, nec recte cognoſci ſine ea multa ſacrorum annalium loca, resque in eccleſia geſtae, maxime vero doctrinae mutationes, et, quas paſſa eſt, corruptiones, variique ritus et conſuetudines poſſunt. De quo dubium Lectorem ea cum attentione legere velimus, quae de philoſophia Alexandrina et Orientali ſcripſimus, certi, miraturum eum eſſe, quantas vtrumque philoſophiae genus radices in Chriſti ciuitate egerit, quantumque habuerit in res eius, exiguo licet eius commodo, detrimento vero maximo, influxum. Eadem fere ratio eſt philoſophiae Iudaicae, cuius hiſtoriam ignorare is non poteſt, qui vel innumera ſacrorum oraculorum loca recte intelligere, vel origines eccleſiaſticas intime perſpicere cupit. Ea itaque prolixitate, quam inſtitutum noſtrum permittebat, eaque attentione, diligentia et accuratione abiectis praeiudiciis omnibus, quae magnos cetera quoque viros faſcinauere, in vtroque capite verſati ſumus,

quam

Digitized by Google

quam vires dedere; summo studio ea, quae in Germanico H. P. opere scripsimus, omnia recolentes nouoque subiicientes examini, iisque luminibus vtentes, quae tempus, meditatio, et industria virorum quorundam in hac palaestra magnis profectibus progressorum, maxime vero viri summi Io. Lavrentii Moshemii, qui prorsus incomparabilem iudicii aciem in hoc argumento demonstrauit, subministrauerunt. Quo factum est, vt dispar prorsus tractationis huius a priori prodiret facies, non mutatae tantum penitus, sed auctae quoque nouis accessionibus insigniter. Nam et reliquarum sectarum, maxime Pythagoricae, imprimis vero famosissimi impostoris Apollonii Tyanei historiam ita excussimus, vt vbique de rei veritate et momento iudicium interponeremus; et sectae eclecticae, vel, quo nomine appellari aequius est, Alexandrinae origines, fata, philosophos, rationes arcanas, affectiones, damna ecclesiae illata &c. ex instituto ita descripsimus, vt sine iactantia sperare nos liceat, tam plenam eius historiam alibi frustra quaeri. Maxime vero copiosa narratione systematis Alexandrinae philosophiae delineationem sumus prosecuti, cumque eius partem aliquam, nempe theologicam et moralem in Germanico opere tantum dedissemus, integram nunc exhibuimus, et, quae reliquarum fundamentum est, metaphysicam adiecimus. Philosophiae autem Orientalis descriptio noua prorsus accessit, quae occasionem quoque dedit, re paulo altius mente pensitata, multa in historia philosophiae Iudaicae mutandi, scenamque hanc melius pulchriusque, quam antea instruendi. De his itaque

que dogmatibus, reliquisque historiae philosophicae circa haec capita circumstantiis, id tantum iudicium eamque sententiam pro nostra agnoscimus, quam posterioribus curis, in haud paucis meliora et verisimiliora edocti, in hoc tomo indicauimus. Non enim erubescimus mutare sententiam, et vel viris doctis certiora demonstrantibus accedere, vel recentiores et maturiores cogitationes, antiquioribus praeferre; quin non alia ratione hoc eruditionis genus ad aliquam perfectionem perduci posse, sumus persuasissimi; dies enim diem docet, nouisque auget et emendat luminibus. Haec vero cum nobis ob oculos posita constanter simus intuiti, facile intelliget lector, nos ad fontes historiae huius iterata diligentia recurrisse, et omnia nouo labore examinasse, quo factum est, vt haut pauca errata sustulerimus, quae vel nostra, vt sumus homines, nec humani quid a nobis alienum est, ἀβλεψία vel typothetarum, quibus praesentes non fuimus, incuria admisit. Abiecimus etiam ex hac nostra tractatione nonnulla, quae in Germanico opere attulimus, eo quod in iuuentutis studiosae gratiam ibi adducta essent, viris vero, haec forte nostra lecturis, ignota esse non possent. Reliquum tractationis ordinem habitumque ex antecedentis tomi facie Lector beneuolus facile colliget, quem totum in hoc quoque tomo seruauimus, iisdemque legibus parentes, eadem momenta respicientes, eodem dictionis genere vsi in coepto cursu perreximus. Cum autem in hoc quoque tomo, veterum verba vbicunque licebat, maxime in delineandis dogmatibus, expresserimus, vt ex collatione locorum in fine paginae summa fide et dili-

Digitized by Google

diligentia adductorum intelligi poteſt, hic quoque veniam a Lectore beneuolo exoramus, ſi in iis philoſophiae generibus, quae barbaras nobis doctrinas tradiderunt, aures Latinas interdum vocibus minus puris, et ſubſellia philoſophorum magis redolentibus, quam oratorum, violauerimus: maluimus enim cum aliquo elegantiae Latinae detrimento intelligi eſſeque in narrando fideles atque accurati, quam ſectando dicendi ornatum obſcuri et non ſatis veterum mentem exponentes. Iam ad tertium Tomum properantes, non ſolum Saracenorum hiſtoriam explicabimus, ſed fata quoque philoſophiae inter Chriſtianos veteres, maxime vero iis temporibus, quae aeuum medium vocari ſolent, accurate delineabimus, ſicque vsque ad eam aetatem, qua literae deperditae reuocatae ſunt, et honos illis reſtitutus eſt, hiſtoriae noſtrae filum deducemus. Interim vt hoc noſtro labore qualicunque fruatur cum beneuolentia et aequitate Lector, maximopere oramus. Quamuis enim omnem, quam licebat, diligentiam adhibuerimus, vt et plenam et accuratam tractationem ſiſteremus, ita tamen nobiſcum habitantes, noſtri ſumus curtaeque ſupellectilis noſtrae memores, vt et humana multa nobis accidiſſe, et potuiſſe alios melioribus eruditionis copiis inſtructos in hac palaeſtra doctius verſari, merito credamus. Quemadmodum vero illius veniam in via tam ardua, et a nemine hactenus rite calcata iure quodam poſcimus, laetique ſperamus, ita laboris noſtri fructum reputabimus dulciſſimum, ſi is viris doctiſſimis, quorum merita vehementer ſuſpicimus, occaſionem dederit, melioribus curis hanc eruditionis partem adeo neceſſariam,

Digitized by Google

am, adeo vtilem, ita excolendi, vt, quae hodienum tantum non deserta iacuit, ad perfectionem quandam atque certitudinem perducatur, certissime persuasi, magnam inde futuram esse aliis quoque eruditionis partibus accessionem, oculosque apertum iri illis, qui hanc ignorantes multis se praeiudiciis occoecari et in deuia abripi passi sunt. Ceterum cum nos ab editionis loco satis magna locorum intercapedine disiuncti simus, et typos emendandi labore curaque persungi ipsi non valeamus, veniam quoque, si qua typorum errata offenderit, Lectorem oramus, et ab eius aequitate nos consecuturos speramus. Scrib. Kaufbyrae VI Idus Iunii, anno post Soteris natiuitatem cIↄ Iↄ CCXL.

IACOBI

Digitized by Google

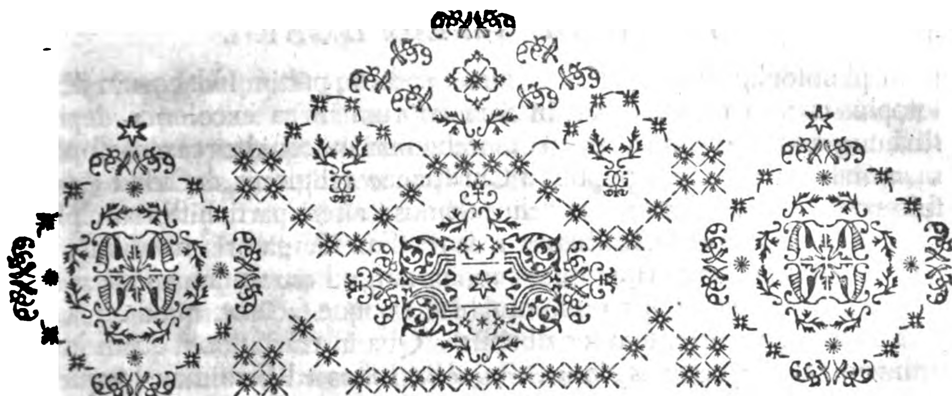
IACOBI BRVCKERI

HISTORIA CRITICA PHILOSOPHIAE

TOMVS II.

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIAE PHILOSOPHICAE
PERIODVS SECVNDA,
Ab initiis monarchiae Romanae ad repurgatas vsque literas.

PARS PRIMA
DE PHILOSOPHIA GENTILI, IVDAICA, SARACENICA.

LIBER PRIMVS
DE PHILOSOPHIA ROMANORVM.

CAPVT PRIMVM
DE PHILOSOPHIA APVD ROMANOS VSQVE AD CONDITAM MONARCHIAM.

§. I.

Ordo tractationis.

Enarrauimus in antecedente historiae philosophicae parte primam eius periodum, per omnis gentis et aetatis fata, quae philosophia habuit, decurrentem, vna Romanorum natione excepta, cuius circa philosophiam historia ita cohaeret, vt ab ea, quam suscepimus, tractatione commode diuelli nequeat. Succedit altera, quam constituimus, periodus philosophiae historiam a Romani imperii natalibus ad renatas vsque et ex tenebris atque squalore reuocatas literas complexa. Quae cum partim gentilium sub isto imperio florentium

VILLE DE LYON
Biblioth. du Palais des Arts

Digitized by Google

tium philosophorum fata et doctrinas exponat, partim Iudaeorum de philosophia merita enarret, partim Saracenorum in ea excolenda depingat studium, vno haec omnia fasce comprehensuri quicquid circa philosophiam memorabile occurret, a populis a Christianae religionis doctrina diuersis susceptum, hoc quidem tomo delineabimus; alteri parti historiam philosophiae omnem inter Christianos a sanctissimi Seruatoris natalibus, qui cum secundae huius periodi initiis conspirant, ad reuocatam vsque meliorem eruditionis atque ipsius philosophiae quoque faciem, quod circa Sec. XV. contigit, decurrentem seruabimus. Qua in tractatione quem nobis ordinem praescripserimus, in προλεγομένοις fusius edisseruimus, hicque repetere otiose supersedemus.

Scriptores de philosophia Romanorum.

§. II. Philosophiae Romanae historiam consideraturi, ea potissimum tempora respicimus, quibus respublica adoleuit, quaeque propius a virili ista aetate absunt, qua imperii summa ad vnum potissimum dominum atque principem reducta est. Quae enim de antiquorum Romanorum, sub ipsa reipublicae incunabula florentium philosophia disputari solent, ea, quod ad barbaricam suo modo philosophiam pertinent, superioris tomi primi libro primo excussimus. Huius vero historiae philosophicae partis tractationem iustam atque solidam hactenus desideramus. Et dedit quidem *de philosophia Romanorum* iustae magnitudinis librum PAGANINVS GAVDENTIVS, [a] in quo non sine dictionis ornatu de fatis philosophiae, eiusque initio et progressu [b] ab incunabulis reipublicae vsque ad tempora Boëthii disserit, qui cum rarius occurreret, [c] meruit, vt non tantum recuderetur, [d] sed et a viris doctis passim laudaretur. [e] Nec denegandam esse vel eruditionis vel eloquentiae in ista tractatione adhibitae laudem Gaudentio putamus, qui multam lectionem comtamque atque veneribus dictionis ornatam Musam in ea prodidit. Tantum tamen abest, vt vel iustae historiae philosophiae mensuram expleat, vel legibus in isto argumento tractando obseruandis aequissimis respondeat, vt omnia alia praestitisse, quam Romanae philosophiae historiam scripsisse Gaudentius merito videatur. Totus enim declamando occupatus, et oratorio dicendi genere circa veterum Romanorum studia versatus, [f] laudat non narrat, et neglecto omni fere rerum iudicio, quicquid in buccam venit extemporali scribendi facultate gauisus, cumulat, miscet quadrata rotundis, et superficiaria opera in excutiendis potissimis argumenti grauissimi et prolixi momentis

a) Homo Rhaetus, Reformatorum coetui addictus, a quo ad Romanae ecclesiae castra transiit, literasque Graecas et humaniores primo Romae, postea Pisis docuit, et apud magnum Hetruriae ducem valde gratiosus fuit, teste LEONE FRANCVCCIO DE BEZZOLIS in epistola operi huic praefixa. Plura de eo colligentem vide Cel. HEVMANNVM, Act. philosoph. Vol. III. p. 631. seqq.

b) Titulus libri hic est: De philosophiae apud Romanos initio et progressu Paganini Gaudentii volumen, in quo praeter historiam multa ad contemplationem rerum, et diffidentes veterum sapientum scholas facientia enarrantur.

c) Prodiit Pisis 1643. et ita disparuit, vt Ionsio indictus liber manserit, a Cl. DORNIO, demum nouae editioni, L. III. c. 29. §. 1. p. 164. adiectus.

d) In conlectione noua librorum rariorum Hal. Magd. Fasc. II. p. 81. seqq. Fasc. III. toto, p. 1. sqq.

e) Obs. Halens. T. VII. obs. 9. 13. vid. §. 2. p. 238. Cl. STOLLE, Hist. liter. P. II. c. 1. §. 60. p. 375.

f) Saepius etiam carmina inserit facili et profluente vena laudes virorum doctorum inter Romanos canentia.

Digitized by Google

mentis vſus, ſatis prodit, nec ſe intellexiſſe, quid ſit philoſophia, nec aliter, niſi ſine ordine et iudicio, quod in aliis quoque eius ſcriptis deſideres, [g] ſcribere potuiſſe. Confuſa enim ſemel inter ſe eruditionis et philoſophiae notione, mirum non eſt, tot hic inueniri ἀλλότρια, tot homines de philoſophia parum nihilue meritos, tot abſurdas tractationes, quae a ſaniori philoſophiae diſciplina auctorem longius abfuiſſe produnt, tot digreſſiones, ipſam, quam ſibi propoſuerat argumenti rationem mole ſuperantes, vt parum ad Romanae philoſophiae hiſtoriam auctor contuliſſe merito dicendus ſit. [h] Tacemus, nec fontes hominem feſtinantem indicaſſe, nec veros recte et diligenter ſatis conſuluiſſe. Alii, qui in hac arena deſudarunt, vel ad eundem plerique lapidem impegerunt, et hiſtoriam eruditionis Romanae, cum philoſophiae fatis commiſcuerunt, vel iuſto breviores ſunt, et vix limina tangunt. [i] Ipſa itaque Romanorum monumenta rimanda ſunt, vt qua fortuna inter eos philoſophia vſa ſit, diſcamus.

Tempore poſt reges proximo philoſophiae inter Romanos locus nullus.

§. III. Exulaſſe regum tempore philoſophiam apud Romanos, falſique eos, qui in Numa philoſophum deprehendunt, luculentis ſuperioris tomi libro primo argumentis euicimus. Idem de temporibus regiam inter eos poteſtatem ſecutis dicendum eſt, quibus aliquam philoſophiae ſpeciem apud Romanos floruiſſe, ipſa reipublicae recens enatae et corroboratae ratio et conditio negat. Narrant enim Romanae hiſtoriae conditores LIVIVS [k] atque FLORVS, [l] Romulum interfecto, qui nouae vrbi illuſerat, fratre Remo, *cum ei incolae deeſſent, lucum, qui in proximo erat, aſylum feciſſe, et ſtatim miram vim hominum Latinos Tuſcosque paſtores, quosdam etiam transmarinos, Phryges, qui ſub Aenea, Arcades qui ſub Euandro duce influxerant, conueniſſe. Ita ex variis quaſi elementis congregaſſe corpus vnum, populumque Romanum ipſum feciſſe.* Conſtitit ita tota ciuitas agreſti hominum turba, quae vna armorum vi nixa, cum latrociniis aſſueuiſſet, non alio vinculo contineri colligarique niſi armis, potuit. Hinc ratio deriuanda eſt, cur ſapientiſſima Numae inſtituta, qui diuino cultu, religione, et ſeuera diſciplina neruos reipublicae connexuerat, cum ipſo Rege prudentiſſimo tantum non deſierint penitus et exoleuerint. Scilicet feroci hominum cumulo non alia mens erat, niſi in armis, quae ſi aduerſus exteros mouendi defuiſſet occaſio, in propria ſaeuitura fuiſſent ciuitatis recens conſtitutae viſcera. Cui malo auertendo bellorum ſemper quaerenda erat occaſio, et ita armorum occupationibus

g) Τὸ αὐτοσχέδιον, in eius ſcriptis reprehendit NAVDAEVS, ep. 90. p. 675. eaque impetu magis quam certa ratione edita, ſine ingenio ſolido iudicat OCTAVIVS FERRARIVS, Proluſ. XIII. p. 153. non diſſentiente Nicolao Heinſio, et qui eum laudat MORHOFIO, Polyhiſt. T. II. L. I. c. 2. §. 9.

h) Recte et erudite hoc tuetur Cl. HEVMANNVS, *l. c.* non diſſentiente Cl. GENTZKENIO, Hiſt. philoſ. P. I. c. 10. p. 138.

i) Pertinent huc praeter GENTZKENIVM, aliosque, qui compendia hiſtoriae philoſophicae dederunt v. c. CHRISTIANVS FALSTERVS, qui in Qq. Roman. c. II. p. 249. ſeqq. pauca quaedam de ſtudio Romanorum philoſophico attulit, b. Io. GEORGIVS FRICKIVS, in initiis eruditionis apud Romanos, §. 13. ſqq. p. 12. ſeqq. CHRIST. CELLARIVS, diſſ. de ſtudiis Romanorum literariis in vrbe et prouinciis, §. 9. CONRADVS BVDDEVS, de ſtudiis liberalibus apud veteres Romanos, p. 30. ſeqq. aliique.

k) L. I. c. 5.

l) L. I. c. I.

bus detinendi animi, ne noua in imperantes moliri et fundamenta reipublicae conuellere vel auderent, vel huius etiam sceleris meditandi tempus nanciscerentur. Quae status Romani ratio vti ad summum rerum fastigium Romanam rempublicam euexit, ita neglecta, turbarum motuumque internorum inter eos plerumque occasio caussaue extitit. Pulchre id videre, qui regibus in imperio successere optimates, homines fortes et astuti, ingeniumque nacti moribus et inclinationi plebis se assuefacere pulchre edoctum: hinc vt contra infrunitae plebis, quae toties mala pessima reipublicae minitata est, otia in intestina bella desitura se munirent, mature iuuentutem ad armorum vsum bellique apparatum adduxerunt, moresque eius in ipso aetatis tirocinio et rudimentis ad seueritatem bellicam et austeram disciplinam formarunt, cuius rei cum testis sit tota Romae veteris historia, bella et disciplinam militarem inter eos vigentem seuerissimam enarrans, ampliore testimonio opus non habet. Contrarium his rationibus non immerito visum fuit, quicquid isto et sequenti etiam tempore circa artes et philosophiam moliebatur Graecia. Quae cum tota voluptatibus esset corrupta, et pristinae fortitudinis militarisque disciplinae laudem amisisset fere omnem, Athenaeque ipsae, vbi Apollo cum sororibus domicilium sibi fixisse videbatur, libertatis vix vmbram tuerentur, philosophia, quae inter Graecos et imprimis in hoc Musarum emporio sedem sibi elegerat, inter caussas eneruatae reipublicae et amissae laudis militaris relata est, hincque factum, vt Romani proceres pugnis calcibusque repugnarent, ne Graecanica philosophia Romae admissa iuuentus a veteri disciplina auocata corrumperetur, nervique reipublicae, quibus hactenus immensum in modum excreuerat, inciderentur; qua de re in sequentibus plura dicemus. Aliam rationem affert Cl. FALSTERVS, [m] sine examine non dimittendam; caussam philosophiae inter veteres Romanos non admissae reiicit is in varias philosophorum de diis sententias inter se vehementer dissentientes, quas pati noluerint Romani, cultus diuini a maioribus accepti tenacissimi. Cuius rei argumentum in eo haud leue situm esse putat, quod, narrante PLINIO, [n] libri Numae in agro Cn. Terentii reperti combusti fuerint, quia Pythagorici fuerint, et philosophice scripti, praecepta scilicet philosophiae continentes. Ex quo vir praeclarus infert, libros eos ad destruendam auitam religionem nouamque introducendam aptissimos igne fuisse deletos. Valde vero aut fallimur, aut plus sibi sumit vir doctus, quam vel Plinii verba postulant, vel res ipsa. Non enim receptis religionis placitis contradixisse libros Numae repertos, Plinius ait, sed philosophiam arcanam, qualis Pythagorica fuit, enarrasse, quam vulgare nefas ipse Numa ducebat, et id sine dubio in ipsis libris innuerat. Deinde manifeste falsam opinionem sequitur Plinius, Numam a Pythagora fuisse edoctum, quam tomo primo totam inuictis rationibus euertimus. Qui tamen ipse haud obscure veras rei caussas prodit, monens, fuisse eos libros iuris

m) l. c. p. 256. n) L. XIII. c. 13.

Digitized by Google

iuris pontificii, id est veras rationes introductae inter Romanos religionis explanauisse. Eas vero non vulgari nec plebi innotescere eo magis e re Romanorum erat, quo magis religionis capistro, vbi alia omnia deessent, plebs ad obsequium erat ducenda, terrenda ominibus, vincienda superstitione et flectenda coeco pontificum sacerdotumque imperio, cuius exempla plurima Romanae historiae scriptores narrant, et in his praecipue Livius. Religionis itaque arbitrium cum penes senatum esse cuperent, manifestum est, ad politicas, non vero philosophicas, rationes rem omnem fuisse reuocatam, ad quas illi Numae libri pertinebant. Verum tamen est, fuisse apud Romanos tempus, quo peregrinas religiones, e. g. Aegyptiorum, vehementer perhorrescebant, et ex vrbe eiiciebant, visos quoque aliquando philosophos et mathematicos fuisse in patrium deorum cultum iniurios, adeoque iussos esse vrbe et Italia excedere; sed hoc serius et circa monarchiae emergentis tempora demum factum est: vera autem ratio, cur pristino illo aeuo, philosophiam procul vrbe esse Romani iusserint, illa est, quod homines adolescentulos dies totos apud philosophos desidere sicque maiorum deseri instituta noluerint, quod haec noua praeter consuetudinem ac morem maiorum fieri censerent, quibus verbis philosophos et rhetoras ex vrbe eiectos esse in sequentibus docebimus. Ludos itaque Martios commendabant, quibus cum Apollinis ludos putarent contrarios, philosophos procul ire iubebant. Nec meliori fundamento firmiorique talo nituntur, quae de Hermodoro, amico Heracliti, mouet GAVDENTIVS *), verisimile esse, eum fuisse philosophica praeditum cognitione. Cum autem tanti factus fuerit, vt XII. viri eius opera et consilio fuerint vsi, in concinnandis XII. tabulis, suspicari licere eius auspiciis aliquid saltem ex philosophia Heraclitea, quae maximi fiebat apud Graecos, Romae illatum fuisse. Recte enim is ipse adiicit: suspicionem hanc esse destitutam claro historicorum testimonio, sine quo, qui verisimilitudini velificetur, nihil agat. Incertissimum enim est, vtrum Heracliti philosophiae tenax fuerit Hermodorus, etsi certum est, in compilandis duodecim tabulis duos legatos Romanos adiuuisse, quod suo loco p) veterum testimoniis comprobatum dedimus. Quod si tamen veteres legislatores sensu latiori ad philosophiae cancellos reuocamus, poterit aliqua ratione duodecim illis tabulis rudimentorum philosophiae Romanae nomen iusque tribui, quanquam veri non simile est, Romanos philosophicas earum legum rationes intellexisse vel quaesiuisse.

§. IV. Multum vero satisque longum effluxit temporis spatium, quo Roma auitae disciplinae militari institutisque parentum innutrita, et intenta nihil de philosophis atque philosophia comperit, ad finem nempe Seculi ab V. C. sexti, quo tempore Athenienses legatos Romam miserunt philosophos disertissimos, Carneadem Academicum, Diogenem Stoicum, Critolaum Peripateticum, mulctam D. talentorum, quam ob vastatam Oropiorum vrbem Sicyonii Atheniensibus dictauerant, deprecatum. Enar-

Tempus, quo primum philosophi Romae comparuerunt.

*) De philos. Roman. c. IV. p. 103. p) P. I. L. III. c. 12.

Enarrauimus totam legationis eius historiam superioris tomi libro tertio [q], et qua ratione praestantissimi philosophi se gesserint, exposuimus, adductis veterum de ea legatione testimoniis [r]. Vnde semel prolixe dicta otiose heic loci non repetemus, de iis tantum dicturi, quae ad praesentem magis Romanae, quam Graecae, philosophiae historiam pertinent, et strictim tantum supra tacta sunt. Et temporum quidem rationes, quibus ista legatio contigit, ob obscuram et incertam Carneadis aetatem [s], dubias et non satis expeditas esse, eodem loco monuimus, caussasque difficultatum expediuimus. Curatius iam nobis de istius legationis tempore dispiciendum est, cum veram nobis epocham exhibeat, qua primum philosophi Romanis innotuerunt. Illud vero, Clitomachi auctoritatem secutus CICERO [t] ait fuisse, cum P. Scipio et M. Marcellus consulatu, A. Albinus praetura fungerentur. Consulatum hunc A. V. C. DXCVIII. Olymp. CLVI. 2. contigisse, fastorum auctoritate conficitur: concordantque haec etiam tempora cum rationibus chronologicis legatorum, quas suo loco excussimus. Intercessit vero his doctissimus FOVCHERIVS [u], qui vt contra Lantinum euinceret, Carneadem Epicuro fuisse contemporaneum, maturius hunc consulatum contigisse coniicit, Scipione Caluo et Marcello Coss. qui consulatus in A. V. C. DXXXI. vel DXXXII. incidit. Haec vero ornandae tantum hypothesis caussa sine fundamento asseruisse Foucherium, vel hoc vno argumento euincitur, quod Oropus post deuictum demum a Romanis Macedonum Regem, Perseum, cum Macedonia in prouinciam esset redacta, in Romanorum potestatem devenerit, id quod A. V. C. DLXXXVII. factum est, ex quo luce meridiana clarius est, Atheniensibus de direpta Oropo non potuisse ante hoc tempus vel mulcta indici, vel ea remitti. Tacemus aetatem Catonis maioris, eo tempore iam senis [x], quem, cum Philippo et Caepione Coss. annum aetatis LXV. egerit [y], A. V. C. DXIX. natum esse oportet; iste enim consulatus in A. V. C. DLXXXIV. incidit, id quod notationibus chronologicis Foucherii prorsus aduersatur. Ipsa quoque Diogenis et Critolai repugnant tempora. Hic enim Aristonileo, vt parte prima dictum, in schola successit, Aristo Olymp. CXXXVIII. scholae praeesse coepit, adeoque Critolaus multo serius Peripateticam cathedram conscendit; ille Chrysippi et Zenonis praeceptorum successor fuit, quorum iste Olymp. CXLIII. fatis concessit. Quae omnia euidenter euincunt, serius, quam Olymp. CXXXII. quod vult Foucherius, hos legatos in Capitolio stetisse. Difficilius vero est, statuere, quo anno ista legatio suscepta sit, quia incertum est, vixque definiri potest, quis ille Scipio et Marcellus fuerint? Et Scipionum quidem, qui ex Afri-

q) c. VI. sect. 4. c. VII. sect. 2. c. IX.

r) Addi laudatis possunt LACTANT. L. V. c. 14. QVINTILIAN. Instit. L. XII. c. 1. PAVSANIAS L. VII. p. 216. seqq. PLIN. L. VII. c. 30.

s) Conf. BAYLE Dict. T. II. art. Carneade not. N. p. 63. seqq.

t) Acad. Quaest. L. IV. c. 45.

u) Journal des Savans 1692. p. 704.

x) PLVTARCH. in Cat. mai. T. IV. p. m. 638.

y) CICERO de senect. c. 5. Incidit vero hic Consulatus in A. V. C. DLXXXIV. vnde deductis annis LXV. sequitur, Catonem maiorem A. V. C. DXIX. natum fuisse. Conf. BAYLE Dict. T. III. art. Porcius, not. A. p. 743.

Digitized by Google

Africae victoriis nomen tulerunt, neutrum fuisse, vel ex eo constat, quod senior A. V. C. DCVI. demum consul creatus est, et CICERONE [z] auctore, Laelio et Scipione adolescentibus Stoicus Diogenes, et Academicus Carneades ad senatum ab Atheniensibus missi legati sunt, quos principes adolescentes illos secutos fuisse, recte ex hoc ipso Ciceronis loco colligitur. Scipionem itaque Nasicam fuisse statuit LANTINVS [a], qui A. V. C. DXCVIII. consul fuit: quod si ob adductas supra rationes sequimur, incertum est plane, quis Marcellus eius collega fuerit, cum Marcellus, qui bello Punico II. inclaruit, A. V. C. DXLV. occubuerit. Aliam difficultatem mouet A. GELLIVS [b], qui refert: C. Fannio Strabone, M. Valerio Messala Consulibus senatusconsultum de philosophis et rhetoribus Latinis factum esse. M. Pomponium Praetorem Senatum consuluisse, quod verba facta essent de philosophis et rhetoribus: de ea re ita censuisse, vt M. Pomponius Praetor animaduerteret, curaretque, vti ei e Rep. fideque sua videretur, vti Romae ne essent. Aliquot deinde annis post id Senatusconsultum, Cn. Domitium Aenobarbum, et L. Licinium Crassum Censores de coërcendis rhetoribus Latinis edixisse. Quibus postea ipsum Censorum edictum adiungit, quo nouum genus disciplinae ab his hominibus institutum, ad quos iuuentus in ludum conueniat, prohibetur. Incidit vero Consulatus C. Fannii Strabonis et M. Messalae in A. V. C. DXCII. quo anno legationem Atheniensium iam factam fuisse oportet, quae eiiciendi philosophos occasionem praebuit. Nec habemus, quo ex hoc labyrintho nos extricemus filum, nisi, quod certum putamus, circa finem seculi ab vrbe condita sexti ea legatione ab Atheniensibus missa primum sapientiae professores inter Romanos innotuisse, id quod haud obscure quoque confirmat CICERO [c]. Incertae vero notationes temporum, quae circa Coss. dictos occurrunt, eo minus mirandae sunt, quo magis in his veterum Romanorum fastos non semper fuisse accuratos, vel certos exempla plurima monstrant, dudumque viri docti dubitarunt, an fasti Consulares, an tabulae Censoriae maiorem fidem mereantur [d], ipsa quoque nominum homonymia, incertumque, quo Consulatum Consules inierunt, tempus, suadet ad modestam hic ἐποχὴν confugere. More vero suo hic αὐτοσχεδιάζει GAVDENTIVS [e], qui non tantum SC. hoc, quod alio loco [f] ad A. V. C. DXCII. retulerat, A. V. C. DLXV. adscribit, sed ea quoque ratione Gellium mendacii coarguit, quod, teste Cicerone, Scipio, Laelius et Furius eruditissimos homines ex Graecia semper palam secum habuerint. Non enim credibile esse, legatos a tantis viris, auditos, pulsos fuisse, cum tantae auctoritatis viri Catoni in os contradixissent, etc. Supra enim obseruauimus, tres hos, viros postea summos, eo tempore admodum iuuenes fuisse, cum legatos Atheniensium consectarentur, quo tempore exigua eorum in republica auctoritas esse potuit.

§. V.

z) Tusc. Q q. Lib. IV. c. 2.
a) Journ. des Savans l. c.
b) Lib. XV. c. 11.
c) l. c.
d) Conf. STRAVCH. breuiar. chronol. c. XVII. q. 1. p. m. 658.
e) l. c. c. XIX. p. 137.
f) c. X. p. 116.

Fata Philosophorum Graecorum apud Romanos.

§. V. Legatis Atheniensium Romam aduenientibus statim, narrante PLVTARCHO [g], „adolescentum studiosissimi quique literarum viros „illos accesserunt, audientesque eos in admiratione habuerunt. Maxime „autem Carneadis gratia in dicendo, qua valebat plurimum, et auctoritas „eloquentiae non minor magnos nacta et humanos auditores venti instar „vrbem personabat: et fama tenebat, Graecum virum ad stuporem vsque „ad percellendos hominum demulcendosque animos aptum vehementem „apud iuuenes amorem excitare, quo correpti omissis voluptatibus reli„quisque oblectationibus, quasi furore quodam ad philosophiam ferrentur. „Haec reliquis Romanis accepta erant, filiosque suos disciplinis Graecis „operam dare, et cum viris summae existimationis versari gaudebant.„ Laetissimam hanc philosophiae sementem pulcherrimam promisisse messem, eo magis credibile est, quod summorum virorum filii, et inter hos Laelius, Furius et Scipio, tanto ardore correpti philosophiae amorem conceperunt, qui ad summa reipublicae fastigia grassantes magnum philosophiae peperissent patrocinium. Sed intercessit seuera Catonis maioris austeritas [h], totamque hanc segetem in herba quod aiunt, suffocauit. Is auitae disciplinae innutritus, quae militarem austeritatem et virtutem vnice sectabatur, homo etiam iam prouectioris aetatis et indolis seuerae [i]

non

g) l. c. Vtimur versione G. XYLANDRI.

h) Catonis maioris, siue, quo integro nomine gaudebat M. Porcii Catonis Censoris vitam praeter veteres CORNELIVM NEPOTEM et PLVTARCHVM, quibus addendi LIVIVS L. XXXIX. c. 40. PLIN. L. VII. c. 27. L. XXIX. c. I. ex recentioribus delinearunt Io. GLANDORPIVS, ANDREAS SCHOTTVS, CASPAR SAGITTARIVS, MARTINVS HANCKIVS aliique, quorum loca indicauit Io. ALB. FABRICIVS Bibl. Latin. T. I. p. 19. omnium diligentissime in ea examinanda versatus est P. BAYLE Dict. T. III. art. Porcius p. 793. Diligenter ea excuti meretur, quod ex Catonis exemplo disci potest, qua facie eruditio, quin philosophia quoque, si hac voce vti fas est, Romana ea tempore enituerit. Vtroque enim nomine Catonem inclaruisse ex PLVTARCHO patet, librique de agricultura et de re rustica ingenium et eruditionem satis testantur. Quae cum a Graecanica, comtiorem faciem efferente distaret, mirum non est, quod PLVTARCHVS l. c. p. 633. refert, eum vniuersam philosophiam Graecorum inuisam sibi habuisse, et ambitione quadam omnes Graecas artes et disciplinas contempsisse, Socratem affectatae tyrannidis accusasse, Isocratis scholam subsannasse, et vaticinatum esse, Romanos Graecis studiis repletos rem suam perdituros. Sed et medicinam Romae facientes Graecos suspectos habuisse, filiumque, vt ab vniuersis sibi caueret monuisse, et peculiari scripto libro domesticam medendi rationem docuisse. Qua de re ipsa Catonis verba recitat PLINIVS L. XXIX. c. I. Vnde merito mirandum, hominem austerum, Graecosque tanto prosecutum odio, senem Graecas literas ab Ennio, cum in Sardinia Praetor esset, didicisse, qua de re videsis CICERONEM in Cat. c. I. 8. in Lucullo c. 2. QVINTIL. L. XII. c. II. AVREL. VICT. de vir. illustr. c. 47. PLVTARCHVM l. c. p. 615. qui eius in Graecis literis labores enumerat. Idem narrat quoque, quod hic omittendum non est: *Quo tempore Fabius Maximus Tarentum recepit, Catonem iuuenem admodum sub eo stipendium fecisse: ibi hospitio cuiusdam Nearchi Pythagorici vsum ad philosophiam eam animum applicuisse. A quo cum eadem, quae Plato docuit, percepisset, voluptatem maximam malorum esse escam, id primum animo hominis incommodi accidisse, quod esset corpori inclusus purgari, tamen animum soluique earum cogitationum auxilio, quae maxime eum a corporis affectionibus abducerent, atque separarent, frugalitatis atque continentiae amorem inde auxisse.* Quae, si modo vera sunt, non ad esotericam, quae aduenis non patuit, sed exotericam Pythagoreorum philosophiam pertinent, qua facile fuit Catonem imbui: qui cum eiusmodi praeceptis rigidiorem philosophiam didicisset, mirum non est, quam paternis et domesticis institutis attemperatam amauerat, reliquis Graecorum sectis opposuisse, quos hanc moralis philosophiae seueritatem loquacitate Graeca corrumpere credebat, quosque internecinum erga barbaros fouere odium, suspicacius, quam par erat, contendebat, vid. PLIN. l. c. Toto enim coelo ingenium, mores, inclinationes Graecorum a Romanorum indole diuersa fuisse, nemo veteris historiae peritus est, qui ignorat.

i) Eleganter animi eius characterem exprimit LIVIVS L. XXXIX. c. 40. 41. vbi inter alia: *Asperi procul dubio animi, et linguae acerbae, et immodice liberae fuit, sed inuicti cupiditatibus animi, et rigidae innocentiae, contemtor gratiae, diuitiarum, in parsimonia, in patientia laboris periculique ferrei prope corporis animique etc.*

Digitized by Google

non potuit non ab initio, quod PLVTARCHVS[k] porro addit, „aegre ferre, sermonem ea de re cum admiratione hominum per ciuitatem spargi, „veritus ne studio suo ad philosophiam adiuncto, adolescentes inde potius, „quam agendis rebus et militia decus sibi quaerere intenderent. Vbi per „vrbem gloria philosophorum increbuit, primosque eorum sermones C. „Acilius vir illustris in senatu, a quo, id vt sibi liceret, magno studio im„petrauerat, est interpretatus, statuit Cato, honeste philosophos ab vrbe „amandare. Quam ob rem in senatum iuit, et magistratus incusauit, „quod legationem eorum virorum, qui facile persuadere de quacunque re „possent, tamdiu in vrbe, re infecta desidere passi essent; cognoscendum „quam primum, et decernendum de legatione, vt legati ad scholas re„versi apud Graecos pueros disserant, Romani vero adolescentes magi„stratus, vt ante, et leges audiant.„ Respexisse hac in re Catonem ad Romanae reipublicae rationem et naturam, dubium non est, quam ista Graecorum philosophorum loquacitate corrumpi, et a bellica virtute, qua tota nitebatur, auocari, simulque maiestatem Romanam, seueritate et auctoritate tanquam talis nixam pessundari credebat. Quae ratio quoque ita apud senatum valuit, vt legati re confecta quam primum domum remitterentur, iuuentus vero Romana ad maiorum instituta reuocaretur. Cumque ab eo tempore philosophiae amor, qui tantas inter Romanos radices egerat, extingui penitus non posset, et, vt verisimile, alios quoque in vrbem philosophos alliceret, eiusdem forte Catonis studiis tribuendum est, quod iam narrauimus, C. Fannio Strabone, M. Valerio Coss. SC. M. Pomponio praetori mandatum, curaret philosophi vti Romae ne essent. Quod aliquot deinde annis post id SC. ad rhetores quoque a censoribus relatum est, quorum edictum hic omitti non debet, quod ita recitat GELLIVS:[l] *Renuntiatum est nobis, esse homines, qui nouum genus disciplinae instituerunt, ad quos iuuentus in ludos conueniat: eos sibi nomen imposuisse, Latinos rhetoras: ibi homines adolescentulos totos dies desidere. Maiores nostri, qui liberos suos discere, et quos in ludos itare vellent, instituerunt. Haec noua, quae praeter consuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neque placent, neque recta videntur. Qua propter et iis, qui eos ludos habent, et iis, qui eo venire consueuerunt, visum est faciundum, vt ostenderemus nostram sententiam, nobis non placere.* Mirifice hoc edictum, ea quae supra disseruimus illustrat. Vt enim vero videtur simillimum, viuidam triumvirorum istorum Graecorum eloquentiam studia Romanorum ita accendisse, vt aliis, qui post dimissos Atheniensium legatos, philosophiam se docturos in se receperant, locum apud se facerent; eaque re SC. impedita, rhetorum sibi nomen illos asciuisse, eo quod eloquentia Graeca animos Romanorum tempore istius legationis cepisset, sicque senatusconsultum nouo nomine posset eludi: ita prohibuisse magistratus hanc Graecae philosophiae et rhetorices disciplinam ea

 potissi-

k) l. c. p. 638.

l) Lib. XV. c. 11. SVETON. de Clar. Rhetor. c. 1.

potiſſimum ex cauſſa inde patet, quod a moribus et inſtitutis maiorum iuventutem auocari aegre ferrent. Cum enim in Graeciae ciuitatibus philoſophorum et ſophiſtarum eloquentia in republica multum valeret, qua nempe populus ad optimatium voluntatem flecti poterat: contrariam prorſus in republica Romana rationem obtinere videntes viri acuti, qui ſummam rerum moderabantur, eiusmodi homines, qui facile perſuadere de quacunque re poſſent, tanquam peſtes reipublicae vrbe eiiciendos cenſuerunt [m]. Quae ſententia etiam Romanis ſequentibus temporibus ſtetit, vbi C. Claudio Pulchro et M. Perperna Coſſ. A. V. C. DCLXII. idem edictum repetita vice vulgatum eſt [n], donec introducta per duces Romanorum, qui Graeciam ſubegere, philoſophia et eloquentia Graeca inter Romanos quoque locum obtineret exoptatiſſimum [o].

Philoſophia Graeca Romae recepta.

§. VI. Nempe patrocinium philoſophiae Graecae, parauit, eadem, quae eiiciendorum Roma philoſophorum occaſionem exhibuit legatio Athenienſium. Quae cum diſſertationes philoſophicas Romae habuiſſet, iuuentutem Romanam, vt ſupra dictum ita corripuit amore, vt furore quaſi quodam ad philoſophiam ferrentur. Inter eam vero adoleſcentes quoque patricia gente, ſummoque loco natos fuiſſe, ex Cicerone notauimus. Hos, ne patria inſtituta desererent, Graecamque ſequerentur diſciplinam, Cato quidem impediuit, amorem tamen philoſophiae extinguere non potuit. Etſi enim pauci admodum erant, qui Muſas Graecas ſequi, et imprimis philoſophiam, cuius elegantiam legati Athenienſes Romanis oſtenderant, amplecti prae patria diſciplina vellent, ſic vt CICERO [p] fateatur, *ſcientiis reliquis ſenſim emergentibus ex contemtu, quo Romae delituerant, vnam philoſophiam iacuiſſe vsque ad ſuam aetatem, nec vllum habuiſſe lumen literarum Latinarum* [q], dicti tamen iuuenes cum adoleuiſſent, ſummis Reipublicae muneribus admoti occaſionem nacti ſunt, amorem, quem in philoſophiam conceperant, latius explicandi. Exercitibus enim, quibus Graeciam Romani ſubiugabant, itemque prouinciis, quae Romano adiectae erant imperio in magiſtratibus, quos acceperant, praefecti, non Graecae tantum eruditionis pulchritudinem propius pernoſcebant, ſed viris quoque magnis, qui philoſophiam literasque et elegantiores et ſeueriores tum temporis in Graecia, praecipue Athenis, ſumma nominis fama docebant, innoteſcebant, quorum eloquentiam et doctrinam admirantes eorum conſuetudinem affectabant, et cum facile eos ſibi conciliaſſent, philoſophiae praecepta ab iis percipere non dedignabantur, hocque fine eos ſecum habebant, cum in prouincia eſſent, ſaepius, immo domum

m) Conf. CHR. FALSTER. Qq. Rom. Lib. II. c. 4. §. 6. p. 165.

n) Conf. GAVDENT. de philoſ. Rom. c. XIV. p. 128. VINET. ad l. c. Suet. Plura in hiſtoria Rhetorices quaerenda ſunt hac de re.

o) Ex dictis de Romanorum de eloquentia Graeca iudicio iudicari poteſt, quam falſi ſint, qui Catonem, Carneadis odio et inuidia ductum Senatui perſuaſiſſe putant, ne Graecorum orationes diutius apud Romanam iuuentutem tolerarentur, quem errorem ipſe notauit PLVTARCHVS l. c. p. 633. vnde merito miramur, Auctorem hiſtoriae criticae philoſophiae T. I. p. 261. dum ad Plutarchum prouocat, ad haec non attendiſſe.

p) Tuſc. Qq. Lib. I. c. 3.

q) Cauſſas ſerius apud Romanos caput extollentis eruditionis Graecae eleganter explicat VELLEIVS PATERCVLVS Lib. I. c. 17. 18. qui legendus.

Digitized by Google

domum quoque adducebant, tanta vis erat amoris illius in philosophiam semel in adolescentia concepti, quamuis philosophos agere, hancque vitae professionem sequi non constituissent viri rebus summis pace belloque gerendis occupati. Inter hos nobiles ex patriciorum gente viros, quos patronos apud Romanos philosophia nacta est, fuisse Scipionem Africanum, Laelium et Furium Cicerone teste supra iam probauimus. Et Scipio quidem Africanis victoriis immortale nomen nactus, armorum strepitum literarum dulcedine mitigauit, Graecamque eruditionem tantopere adamavit, et quod VELLEIVS PATERCVLVS [r] testatur, *tam elegans liberalium studiorum omnisque doctrinae et auctor et admirator fuit, vt Polybium, Panaetiumque, praecellentes ingenio viros, domi militiaeque secum habuerit; Neque enim quisquam hoc Scipione elegantius interualla negotiorum otio dispunxit, semperque aut belli aut pacis seruiit artibus, semper inter arma ac studia versatus aut corpus periculis aut animum disciplinis exercuit.* Cumque Panaetius, quem ex Stoica familia philosophum fuisse magnae famae et existimationis suo loco [s] docuimus, non homo tantum esset ingenuus et grauis, dignusque illa familiaritate Scipionis et Laelii, vt ait CICERO [t], sed et praeter Stoicorum disciplinam, Platonem quoque maximi faceret [u], facile inde intelligi potest, summum illum Carthaginis euersorem non vnius tantum porticus praecepta perlustrasse, sed aliorum quoque philosophorum, ex diuersis sectis, placitis cognoscendis tempus impendisse. Cuius fidem nobis facile CICERO [x], testatus, semper Africanum Socraticum Xenophontem in manibus habuisse. Et haec quoque diuersarum sectarum praeceptorum quasi mistura, caussa videtur fuisse, cur Scipio oratione et praeceptis Panaetii, quamquam Stoica forent, asperior factus non sit, sed lenissimus, [y] cum eodem modo ipse Panaetius animum instituens Stoicam seueritatem temperauerit. His accessere studia alia, et imprimis historia, cuius excolendae caussa Polybium frequentissimum secum habuit imperator summus, qua scilicet non armorum tantum, bellique artium seueritatem demulcebat, sed et animum, ad pacis bellique necessitates formabat. Iisdem vestigiis eodem calcare incitati institere Laelius et Furius, quos *cum Scipione secum eruditissimos homines ex Graecia semper palam habuisse* CICERO [z] auctor est, qui et alibi [a], *Laelium adolescentem, ait, audiuisse Diogenem Stoicum, post autem Panaetium, et sapientem fuisse appellatum, quia, quod esset, suauissimum duceret.* Laudandum vero in summis his viris praecipue est, quod licet philosophorum choris se non immiscuerint, sed belli pacisque artibus ad nominis immortalitatem fuerint grassati, philosophiae tamen, praecipue Stoicae, praecepta ad formandam virtutem, tantis viris dignam adhibuerint, sicque, *cum ad naturam eximiam atque illustrem*

r) Lib. I. c. 13.
s) P. I. c. 8.
t) De finib. L. IV. c. 9.
u) CICERO Tusc. Qq. L. I. c. 32.
x) Tusc. Qq. L. II.
y) Orat. pro Muraena Or. XXXIII.
z) De Orat. L. II.
a) De finib. L. II.

Digitized by Google

strem recte id obseruante CICERONE[b], *accessisset ratio quaedam conformatioque doctrinae, tum illud nescio quid praeclarum ac singulare extiterit. Ex quo numero diuinum hunc hominem Africanum, C. Laelium et L. Furium, modestissimos homines et continentissimos fuisse*, idem testatur. Tantorum virorum exemplo excitati secuti sunt in premenda philosophiae semita viri alii magnae inter Romanos existimationis, et imprimis Iureconsulti famigeratissimi.

ICti philosophiae studiosi.

Ex quorum imprimis numero Q. Tubero, et Q. Mucius Scaeuola notandi sunt; illum enim, Scipionis Africani sororis filium Panaetio duce, Stoicam philosophiam didicisse, CICERO[c] testatur atque TACITVS[d], ideoque GELLIO[e] audit *antistes iuris ciuilis et Stoicae doctrinae sectator*, et CICERONI[f] *eruditus vir ex studio Stoico*; cuius tamen seueritas Stoica, paupertati, cui ab ineunte aetate esset assuetus, iuncta, cum epulum dare vellet populo nomine patrui sui Africani, isque ligneos lectulos, haedinasque pro stragulis pelles, et ante ipsius Iouis cellam proposita conuiuis vasa fictilia struxisset[g], praetura eum deiecit[h]. Scaeuolam vero Panaetium quoque praeceptorem habuisse, idem ait CICERO[i], qui *Iurisperitorum eloquentissimi* nomine eum mactat. Addi his possent Iureconsultorum Romanorum veterum alii, passim Ciceroni laudati[k], si eorum historiam scriberemus, qui philosophiam honore studioque dignam iudicarunt, licet ipsi philosophi stricto nomine appellandi non sint. Semper enim fere apud Romanos Stoica philosophia iuris antistitibus placuit[l], cuius contrariam sententiam licet defendant GAVDENTIVS[m], veterum tamen testimoniis atque rationibus, quae rem conficiunt, prorsus destituitur.

§. VII.

b) Pro Archia Orat. XXVI.

c) Pro Muraena Orat. XXXVI.

d) Annal. L. XVI.

e) Lib. XV.

f) Pro Muraena.

g) SENECA ep. 95. VALER. MAX. L. VII. c. 5. CICERO l. c.

h) Conf. VINC. GRAVINA de ortu et progressu iuris ciuilis c. LVII. p. m. 12. ed. Neap.

i) De orat. L. II. plura de eo dabit GRAVINA l. c. c. LIX. p. 115 seq. conf. FRANC. BALDVINVS de Iurisprudentia Muciana.

k) De Orat. plerosque post GRAVINAM l. c. Io. SCHILTERVM manud. philos. moralis ad Iurisprud. c. I. §. 3. seqq. aliosque iuris ciuilis eiusque interpretum historiam exponentes nominat FABRICIVS Biblioth. Lat. T. I. p. 829. seqq. conf. D. WESTPHAL. de Stoa Iureconsultorum Rom. Rost. 1727.

l) Fuisse inter sacerdotes iustitiae Romanos quosdam, quibus aliarum quoque sectarum doctrinae arriserint, dubitari quidem non potest. Supra enim Catonem Censorium Pythagorea placita fuisse edoctum, probauimus, quem in censum etiam Appius Claudius Coecus ob carmen, quod Ciceronis aetate extitit, cui ipsi Pythagoricum visum fuit, referri solet, quod tamen paraeneticum fuisse, hincque ad exotericam tantum philosophiam Pythagoreorum pertinuisse, recte monet SCHILTERVS l. c. §. 2. p. 3. Verum hoc non de systemate toto morali, sed de certis tantum dogmatibus intelligendum est, quae ex reliquarum sectarum placitis sparsim receperunt. Ipsum tamen philosophiae moralis aedificium a Stoicis exstructum admisisse ICtos Romanos et principia ab iis adhibita, et definitiones, partitiones, axiomata Stoica hisque similia, testimonia item Ciceronis aliorumque inter veteres luculenter probant. Quae ne hoc loco, vbi historiam iuris Romani non scribimus, demonstremus, otium nobis fecere viri doctissimi, Io. SCHILTERVS l. c. §. 44. seqq. GRAVINA l. c. EVERARDVS OTTO de Stoica Iurisconsultorum philosophia, CHR. AVG. HEVMANNVS act. philos. Vol. I. p. 48. qui ipsi consulendi.

m) De philos. Roman. c. XLIII. p. 197. quo loco demonstrandum sibi sumit, veteres Iurisconsultos videri potius cum Platonicis et Peripateticis, quam cum Stoicis fecisse. Cuius sententiae, communi veterum suffragio contrariae rationes has potissimum affert: ciuilem et forensem vitam longe maiorem habere cum Aristotelica et Platonica philosophia affinitatem, quam cum Zenonis schola. In hac enim multa afferri, quae leges euertunt e. c. omne delictum esse scelus necessarium, clementiae non esse locum et veniae, Sapientem nihil opinari. Quae vero Stoica videntur apud

ICtos

Digitized by Google

§. VII. In caussas, vt hic Lectoris pace parumper a via digrediamur, adamatae a iurisperitis Romanis Stoicae philosophiae inquisituri, non ad rationes tantum huius philosophiae, sed ad temporum potissimum circumstantias attendendum est. Etsi enim non magnopere repugnandum putamus, elegantissimae eruditionis ICto EVERARDO OTTONI,[n] qui magnificentiam ethicae Stoicae iurisperitos Romanos ita occupasse putat, vt crediderint, eam omnium aptissimam esse praeparandis ad rempublicam capessendam animis, quam scenam virtutem Stoicam omnium optime instruxisse, senescentis et in monarchiam degenerantis reipublicae exempla satis loquuntur: primariam tamen hanc caussam fuisse, eo minus affirmari potest, quo magis magnificentia sectae Stoicae inter ampullata verba et hypocriticam philosophorum superbiam ab ipsa Zenonis aetate solebat referri et contemni. Alia itaque ratio ex ipsius sectae Stoicae historia repetenda est. Nempe Panaetium praecipuum philosophum fuisse, per quem extorris reducta Romam, certe inter Romanos ad dignitatem et existimationem euecta fuit philosophia, ex allatis hactenus testimoniis indubitatum est. Factum id vero consuetudine cum maximis ex patricia gente viris inita, qui Panaetium hominem optimum, omnique eruditione et disciplina imbutum maximi faciebant. Is vero, moderato licet iudicio, sectae adhaerebat Stoicae. Cum itaque homines magni, Scipio, Laelius, Furius, et quos CICERO [o] addit L. Philippus et C. Gallus Stoico professori adhaererent, eumque in familias suas traductum liberaliter alerent, factum est, vt qui reipublicae vel gubernandae vel iuris peritia moderandae operam nauabant, praestantissima exempla secuti in eandem philosophiam incumberent. Accessit vero alia quoque ratio, qua Stoicae philosophiae pars illa, quae mores hominum format, non potuit non iustitiae sacerdotibus commendari. Nempe Stoicos primos fuisse, qui derelictam a reliquis philosophis doctrinam de officiis grauiter persecuti sint, Tomi primi libro tertio, vbi de Stoicis actum, demonstrauimus, monuimusque Panaetium huic practicae philosophiae parti maxime strenuam nauauisse operam. Huic vero doctrinae tota innitebatur iurisprudentia Romana, quae ex diuersarum gentium, aetatum, morumque legibus et consuetudinibus collecta cum fundamento certo et rationali careret, principiis Stoicis semel admissis in non absurdum systema coibat, id quod apud reliquas sectas non ita fiebat commode, nec eae ita innotuerant isto, quo Stoica vulgata fuit inter Romanos, tempore, vt studium et attentionem iurisperitorum poscerent. Sceptica enim secta, quae cum Academica valde arridebat viris summis, cum euertere putaretur omnia

Caussae adamatae a ICtis Stoicae philosophiae.

ICtos Romanos ex legibus XII. tabularum, interpretatione prudentum, iudiciorum vsu, iuribus magistratuum etc. ante natam sectam Stoicam innotuisse. Poteramus haec sine examine dimittere, adeo infirma sunt, et more Gaudentii nihil ad rhombum faciunt. Ne tamen nihil dixisse videamur, hoc vnum monemus, Gaudentium ab historiae philosophicae accuratiori imparatum notitia, Stoicam philosophiam non intellexisse, et praecepta Sapientis perfecti, de quibus loquitur, cum incipientis officiis, quae sequebantur ICti, turpiter confudisse.

n) Diss. cit. conf. Act. philos.

o) Pro Muraena.

Digitized by Google

omnia honesti iustique principia, ad regendos et continendos in officio ciues inutilis visa fuit et prorsus aliena. Epicuream adamabant viri principes, sed priuatae magis vitae quam reipublicae aptam, cuius administrationem effugiebat. Peripateticae vero philosophiae, in ipsa Graecia exigua fortuna vsae ante Syllae aetatem, vt postea dicemus, notitia Romae nulla fuit, eaque ad reipublicae Romanae minus, quam ad Graecarum formam adaptata. Platonicae etsi magna erat existimatio, ea tamen ab Antiocho circa haec tempora ita cum Stoica in concordiam reuocata fuit, vt qui hanc sequeretur, se ab illa haud procul abire crederet: vt taceamus Platonicam philosophiam magis de diuinis quam humanis rebus fuisse sollicitam, ipsumque Platonem ineptis de republica somniis, quae locum in ciuitate inueniebant nullum, et omnium minime Romanae reipublicae aptari poterant, laudem fidemque, quam in metaphysicis sibi parauerat, in practicis, praecipue in politicis, amisisse fere omnem. Quae cum, ita esse, indubitata veterum loquantur testimonia, ratio vera patet, cur ad Stoicam potissimum philosophiam iurisconsulti diuerterint. Qui cum ducendae etiam auctoritate virtutisque opinione plebi eam philosophiam inseruire viderent, et dialectica quoque Stoica magnam accurationem in tradendis populi iuribus sponderet, mirum certe haud est, plerosque iurisperitos in Zenonis castra transiisse, huiusque sectae principia, quibus totum mundum tanquam ciuitatem considerabant, et ex iis officia communia praescribebant, admittendo, iis legum a maioribus acceptarum vel a reipublicae necessitate et emolumento praescriptarum rationes attemperauisse. Nec alia vel potior ratio fuit, cur viri quoque magni magistratibus in prouinciis Graecis functi philosophos audirent, et imprimis Stoicis adhaererent. Quanquam nec alias sectas contemsisse in confesso est. Cuius exemplum praeter Pompeium Magnum, quem magna veneratione Posidonium prosecutum fuisse, Rhodique inuisisse, in huius philosophi vita docuimus, Crassus est, qui cum praetor ex Macedonia Athenas venisset, Carneadem, Clitomachum, Aeschinem, Metrodorum, Carneadis discipulum, Mnesarchum discipulum Panaetii, Critolaum et Diodorum Peripateticos aliosque vidit, Platonemque legit, vt narrat CICERO. [p]

Lucullus. §. VIII. Multum contulisse virorum horum summam, qua in republica gaudebant, auctoritatem, fauoremque, quo philosophiam Graecam prosequebantur, dubitari nequit, omnium tamen maxime ad summum, quod Romae nacta est philosophia Graeca, fastigium eam euexit Lucullus. Is cum primum Quaestor in Macedonia esset, et post hunc magistratum bellum quoque Mithridaticum non sine fortunae fauore multisque victoriis gereret, fauentissimam occasionem nactus est, philosophos Graecos, praecipue Athenienses conueniendi, et praecepta philosophiae hauriendi, sicque eam, quam in Graecia didicerat, doctrinam Romae iuuandi ornandique. Qui quo animo erga philosophiam fuerit, praeter PLVTARCHVM, vitae eius enarratorem [q] testatur CICERO,

p) De Orat. L. I. q) In Lucullo, T. IV. p. m. 221.

Digitized by Google

RO, familiaris Luculli amicus, [r] licet in philosophia ab eo dissentiret. Is in *Lucullo*, quo amici sui nomine *Academicarum quaestionum librum quartum* insigniuit, post enumeratas ciuiles eius virtutes, ita de eius in philosophiam studio disserit: [s] *Nos illa exteriora cum multis, haec interiora cum paucis ex ipso saepe cognouimus. Maiore enim studio Lucullus cum omni literarum generi, tum philosophiae deditus fuit, quam, qui illum ignorabant, arbitrabantur: nec vero ineunte aetate solum, sed et pro Quaestore aliquot annos, et in ipso bello, in quo ita magna rei militaris esse occupatio solet, vt non multum imperatori sub ipsis pellibus otii relinquatur. Cum autem e philosophis ingenio scientiaque putaretur Antiochus, Philonis auditor excellere, eum secum et quaestor habuit, et post aliquot annos imperator: cumque ea esset memoria, quam ante dixi, ea saepe audiendo facile cognouit, quae vel semel audita meminisse potuisset. Delectabatur autem mirifice lectione librorum, de quibus audiebat.* Etsi vero Lucullus, quod PLVTARCHVS [t] testatur, philosophiae omnia genera amplexus erat et familiaria habebat, Academiam tamen iam inde ab initio miro studio et amore coluit, non vero nouam illam, quae tum maxime Philonis opera disputationibus Carneadicis florebat, sed veterem, cuius tum princeps erat Antiochus Ascalonita, [u] vir magna dicendi vi praeditus; quem cum omni studio amicum domesticumque suum fecisset, Philonis auditoribus, inter quos erat Cicero, opponebat. Quae ratio quoque est, cur Cicero in *Academicarum quaestionum libro quarto* Lucullo Academiae veteris vel renouatae etiam partes tuendas dederit, cum mediam Academiam non probaret. Qui philosophiae amor in Lucullo effecit, vt non ipse tantum ei operam etiam inter armorum strepitus nauaret, sed et apud alios et Romae quoque pro virili iuuaret, promoueretque. Cuius finis obtinendi caussa multos beneque scriptos coëmit libros, vsumque eorum possessione laudabiliorem instituit. Instructa enim praestantissima bibliotheca, quam Xystis et Scholis iuxta aedificatis auxerat, Graeci, qui ex patria bellorum tumultibus plena, Romam tanquam in nidum quendam se receperant, eo se tanquam in Musarum aliquod diuersorium recipiebant, diesque ibi iucunde commentando exigebant. Ipse frequenter in ambulationes eas se contulit, ac cum philosophis disputauit, Graecisque Romam venientibus hospitii Prytaneique publici vsum domus eius praestitit. [x] Tantum viri optimi exemplum aemulatione accensi secuti sunt alii, qui pari ratione Graecos philosophos commendarunt et receperunt. Inter quos imprimis Cicero fuit, qui Philonis, qui quartam Academiam instituerat, disciplinae innutritus eiusque facundia captus, cum is Romam venisset, eum de meliori Lucullo commendauit, [y] licet hic Antiochi magis, quam Philonis viam philosophandi probaret.

r) Eius sibi consilium et auctoritatem in maximis rebus profuisse, fatetur l. c. c. 3.

s) Cap. 4.

t) l. c. p. 221.

u) Concordiam hunc philosophum inter Academiam veterem et Stoam tentasse Tomi primi libro tertio, c. 8. narrauimus.

x) PLVTARCH. loc. cit.

y) IDEM, in Cicerone, T. VI. p. m. 28. CICERO

Digitized by Google

baret. Ab hoc itaque Luculli et Ciceronis tempore, quod in A. V. C. DCLXX. incidit, prima adolescentis inter Romanos philosophiae aetas deriuanda est. Et fuerunt quidem ante istud tempus quidam, qui monente CICERONE, [z] *se philosophos appellari voluerunt, quorum dicebantur esse Latini sane multi libri:* parum tamen existimationis eos philosophiae parauisse, ex contemtu eorum colligi potest, nec sine probabili coniectura haec ad Epicuri sequaces trahi possunt, quos circa istam philosophiae Graecae apud Romanos infantiam valde fuisse contemtos et neglectos constat. [a] Paulo tamen prius, quam Lucullus vrbem philosophis repleuit, Peripateticae sectae nouus quasi sol Romae exortus est. Cum enim amissis, et in peregrinas bibliothecas translatis scriptis Aristotelis et Theophrasti acroamaticis ipsa, quid vere Peripateticum esset, ignoraret, valdeque de auctoris sui mente recessisset, hincque tantum non contemneretur, vt primi tomi libro tertio prolixe narratum, belli fortuna euenit, vt non tantum Romae innotesceret, sed et Aristotelis libros, qui tot annis delituerant, reciperet, cuius rei historiam paucis sic habe: Sylla in Graeciam missus cum exercitu, reliquas vrbes legatis missis se ei dedentes recepit, Athenas resistentes vi oppugnauit, cumque materia munimentis machinisque exstruendis deficeret, sacros lucos aggressus Academiam, quae plurimas omnium suburbanorum arbores ferebat, et Lyceum cecidit, et sacra philosophiae ita loca violauit. [b] Occupata tandem et crudeliter direpta vrbe, [c] cum omnia in victoris potestate essent, Apelliconis Teii bibliothecam, quae in Piraeeo collocata communem stragem euaserat, paulo post ex Asia redux, sibi exemit. Erant in illa bibliotheca plerique Aristotelis et Theophrasti libri, quos non vulgatos fuisse, sed intra priuatos parietes manusque hominum indoctorum delituisse, et ab iis ad Apelliconem emtio-

in Lucullo, s. Qq. Acad. L. IV. Epist. ad famil. L. IX. ep. 8. L. XIII. ep. 1.

z) Tusc. Qq. L. II. c. 2.

a) Quos hoc loco philosophos Cicero intelligat, valde obscurum est, nihil enim de iis affert, nisi, eorum libros se non quidem contemnere, quippe quos nunquam legerit, sed quia profiteantur ipsi illi, qui eos scribunt, se neque distincte, neque distribute, neque eleganter, neque ornate scribere, lectionem se sine vlla delectatione negligere, quid enim dicant, sentiantue ii, qui sunt ab ea disciplina, neminem mediocriter quidem doctum ignorare. Patet tamen ex his Tullii verbis, certam hic disciplinam sectamque philosophorum peti, qui dicendi scribendique ornatum et elegantiam negligentes, a Romanis dicendi virtutem maximi facientibus neglecti sint. Quoniam vero non aliae, nisi Graecae sectae, Romae innotuere, inter eas hanc disciplinam Latino sermone scriptis propositam quaerendam esse dubio caret. Inter Graecas vero sectas, quae Latina lingua dogmata sua isto tempore proposuit, non alia inuenitur, nisi Epicurea, cuius dogmata primum Latinis vocibus exposuit Lucretius. Is id ipse ita innuit:

Denique natura haec rerum ratioque reperta est,
Nuper: et hac primum cum primis ipse repertus
Nunc ego sum, in patrias qui possim vertere voces.

L. V. v. 535. conf. LACTANT. Inst. L. III. c. 16. Huic quoque accurate conueniunt, quae obiicit Cicero. Partis enim primae L. III. capite decimo quarto docuimus, Epicurum et sequaces ab ornate dicendi studio abstinuisse, et ἰδιωτικωτέρως scripsisse. Quam scribendi negligentiam libros Epicuri et Metrodori ita contemtos fecisse vt nemo, praeter suos, in manum sumat, hoc ipso loco Cicero ait, haud obscure prodens, ad Latinos Epicuri interpretes eum respexisse. Dubium tamen est, an ipsum Lucretium isto loco petierit, cuius doctam et elegantem simplicitatem Ciceronem adamauisse, immo eius carmina emendasse, infra dicamus.

b) PLVTARCHVS in Sylla T. II. p. m. 130. conf. MEVRSIVS de Ceramico gemino, cap. XXVII. p. 94.

c) Narrant victoris crudelitatem PLVTARCHVS l. c. FLORVS Lib. III. c. 5. VELLEIVS L. II. c. 23. APPIANVS de bello Mithridat. et Romanae conditores historiae alii.

Digitized by Google

[illegible]tionis [illegible] peruenisse, suo loco narrauimus. [d] Bibliothecam hanc Ro-[illegible] perferri cum curasset Sylla, Tyrannio grammaticus, [e] quem capti-[illegible] Romam Lucullus deduxerat, occasionem nactus gratiam Syllae au-[illegible], potestatem ab eo accepit, describendi, quos cuperet, codices. Is [illegible]ribus libris manum admouens, Aristotelis quoque et Theophrasti scripta compilauit. Id cum comperisset Andronicus Rhodius, [f] qui Peripateticam philosophiam deperibat, Tyrannionem exorauit, vt Aristote-lis [illegible] Theophrasti exemplarium copiam sibi faceret. Id quod eo faci-[illegible], quo magis in id illo tempore connitebantur viri docti inter Romanos, vt eruditionis incrementa quouis modo iuuarent. Andronicus itaque acceptos a Tyrannione ipso [g] libros Aristotelis carie exesos, mu-[illegible] ex ingenio et coniectura suppleuit, obscuros illustrauit, et vulga-vit, [illegible] Peripateticae philosophiae studium, quod Romae hactenus neglectum iacuerat, valde euexit, licet, quod suo loco [h] demonstratum dedimus, haud parum ista emendatione veram Aristotelis doctrinam adulteraue-[illegible]mque reddiderit. Ab his itaque Syllae, Lucullique temporibus,

[illegible]

d) Tom. I. L. IV. c. 7. vbi veterum testimonia de ea re copiose attulimus, recentioribus etiam, qui eam tetigere indicatis.

e) Tyrannio grammaticus Amisenus fuit, ex Ponto, Epicratidis et Lindiae Alexandrinae filius, discipulus cum aliorum, tum etiam Hestiaei Amiseni, a quo etiam Tyrannio dictus est, eo quod condiscipulos vexaret et exagitaret, (*κατατρέχων τῶν ὁμοσχόλων*,) cum antea Theophrastus diceretur. Postea vero etiam Dionysium Thracem Rhodi audiuit, aemulusque fuit Demetrii Erythraei, de quibus in historia grammaticae pluribus dicendum. Aristionis tyrannidem fugiens, cum Athenis in patriam Amisenum se recepisset, a Lucullo in vrbis expugnatione captus Romam traductus, Murena vero apud Lucullum pro eo intercedente, libertate donatus fuit. Ibi artis, quam profitebatur, criticae fama innotescens, summis viris carus fuit, adeo, vt opibus tandem magnis auctus, incredibilem numorum summam in bibliothecam, quam struxerat, conferret, optimosque vbique codices magnis sumtibus coëmeret. Quo studio illa tantum creuit, vt plus triginta millibus librorum constaret, narrante id SVIDA T. III. v. Tyrannio, p. 517. seq. vnde audiendi non sunt GAVDENTIVS de philos. Rom. c. 20. p. 140. et post eum Lexicographi MORERIVS et HOFFMANNVS, qui constantem tribus tantum librorum millibus bibliothecam habuisse Tyrannionem falso produnt. Quanta vero in existimatione Romae fuerit Tyrannio, inde colligere est, quod non tantum praeter Strabonem, Ciceronis filium et nepotem discipulos habuerit, sed et Cicero pater eius ministerio vsus sit, ad designationem librorum suorum conficiendam, quam mirificam vocat, Atticoque commendat, Lib. IV. ep. 4. Plura de eo dabunt PLVTARCHVS l. c. p. 143. et in Lucullo T. II. p. 210. HESYCHIVS MILESIVS et SVIDAS in Tyrannio l. c. ex recentioribus PATRICIVS discuss. Perip. T. I. L. III. p. 29. L. IV. p. 34. seqq. GAVDENTIVS l. c. et qui primo loco nominandus erat P. BAYLE Dict. T. IV. art. Tyrannion. Non confundendus vero est cum Tyrannione iuniore, Phoenice, eius discipulo, qui nomen a praeceptore accepit, cum prius Diocles vocaretur, qui in bello inter Caesarem et Antonium captus a quodam Dymante Caesaris liberto redemtus, et postea Terentiae, Ciceronis vxori donatus est, a qua manumissus Romae docendo et scribendo inclaruit, de cuius scriptis SVIDAS l. c. videndus. Incertumque annon Tyrannio hic iunior bibliothecae Ciceronis catalogum confecerit, Straboque eius fuerit discipulus, quod placet doctissimo KVSTERO ad l. c. Suidae. Ceterum in geographiae quoque cognitione Tyrannionem fuisse versatissimum, ex CICERONIS ep. 6. L. II. ad Atticum colligere est. Atque STRABO L. XIII. p. 609. valde eum Aristotelem amauisse, eiusque libros manu sua emendasse, (*διεχειρίζετο*.) Quam vocem PATRICIVS l. c. praeter rem vertit: *peiores reddidit*; Recensuisse enim tantum eos Tyrannionem, officium grammatici innuit, et Andronicus is fuit, qui lacunas supplendo textum Aristotelis corrupit. Obiit Tyrannio post Ol. CLXXXIV. si ipse apud CICER. l. c. intelligendus est. Apud SVIDAM enim, qui senem podagra confectum obiisse Olymp. CXX. dicit, in numero vitium esse, ex Syllae, Luculli, Ciceronis, Strabonis aetate, qua vixit Tyrannio, manifestum est.

f) Dicemus plura de eo paulo infra.

g) Contendit RAPINVS, comparat. Platonis et Aristotelis pag. 371. Andronicum post Tyrannionis mortem Romam demum venisse, et ab eius haeredibus libros Aristotelis accepisse. Cui recte opponitur PLVTARCHVS, qui in Sylla l. c. Andronicum Rhodium scribit, a Tyrannione adeptum exemplaria in medium protulisse atque edidisse ea, quae hodie circumferuntur volumina.

h) Tom. I. L. III. c. 7.

Digitized by Google

bus, mira velocitate philosophia Romae adoleuit, omnesque Graecorum sectae patronos sectatoresque viros summos nactae sunt. Illi enim non domi tantum praesentes audiebant philosophos, sed filios quoque ad discendam philosophiam Graecam mittebant in Graeciam, ipsique contubernio adhaerebant philosophorum praestantissimorum. *i*

Caussae cur sectaria Graecorum philosophia Romae admissa.

§. IX. Cunctarum itaque sectarum Graecarum fata, sectatoresque, qui eas inter Romanos amplexi sunt, exponendi, et qua ratione singulis adhaeserint viri magnae auctoritatis edisserendum, vt Romanae philosophiae acta enucleentur, eiusque historia pateat. Quod tamen priusquam fiat, duo lector monendus est, hic non negligenda. Primum enim probe obseruandum est, non aliam philosophiae rationem, quam sectariam Romae obtinuisse, nec ad nouas sectas descendisse viros iudicii et ingenii laude inclutos, sed iis tantum adhaesisse, quos Graecia protulerat. Id quod primo quidem intuitu alienum a tantorum virorum, qui ab A. V. C. DCLXX. ad A. DCC. floruerunt, (quo scilicet temporis interuallo philosophia inter Romanos adoleuit,) praestantia et ingenii acumine, et mirabile videri queat, homines tantis animi virtutibus ornatos maluisse Graecarum sectarum dogmata sequendo, deuictae quasi genti praestare obsequium, quam propriis vtendo viribus noua philosophiae systemata condere: propius tamen et ex temporum hominumque istorum circumstantiis consideratum, aliter euenire non potuisse, manifestum erit. Plerique enim, quos Graecae philosophiae asseclas in sequentibus producemus, viri erant summae inter Romanos auctoritatis et dignitatis, qui non tantum supremis reipublicae muneribus admoti eam regebant, sed et existimatione, nominisque gloria, opibus etiam et censu immensum aucti nouas plerumque res moliebantur, et augendae in republica potestatis suae consilia capiebant innumera, magnamque sibi ea de re spem concipiebant, quae res tandem libertati Romanae exitio fuit, et monarchiam introduxit. Tantis vero viris, belli pacisque artibus et facinorum gloria immortale nomen consecutis, non deerat iudicii acumen, ingenii elegantia et literarum praesidium ad

exco-

i) Abhorruisse veteres Romanos a moribus, literisque aliarum gentium, imprimis Graecorum, supra luculento Catonis Censorii exemplo comprobauimus. Valde enim timebant, ne peregrinis institutis et disciplina capti iuuenes a patriis legibus et moribus descíscerent, sicque respublica detrimentum caperet. In omnia alia tamen conversa est Romana elegantia morum literarumque, ex quo imperatores Romani gentes eas, inter quas literae vigebant, vicerunt, et imprimis Asiam, Macedoniam, Graeciamque subegerunt, iisque in provincias redactis magistratibus in illis functi sunt. Cum enim viri summae auctoritatis Graeca eloquentia et eruditione mire caperentur, virosque doctos, imprimis philosophos magni facerent, colerentque, ad tantorum virorum Graecae eruditionis elegantia superbientium exemplum tota se Roma composuit, et non humaniores tantum literas, imprimis, poëticam et oratoriam artem, sed et philosophiam magnifacere et addiscere coepit, filiosque non tantum ad sapientiae professores in Graeciam misit, sed et ipsi viri summi eos inuiserunt, suoque dignati sunt contubernio. Ita Pompeium M. Posidonium inuisisse suo loco diximus. Idem de M. Antonio PLVTARCHVS tradit T. III. p. m. 115. et de Bruto, T. II. in Bruto, p. m. 703. quem Academicum Theomnestum et Peripateticum Cratippum Athenis audiuisse, narrat. Athenas quoque eandem ob caussam Atticum inuisisse tradit CORNEL. NEPOS in Attico c. 2. ita OVIDIVS quoque Trist. L. I. eleg. 2. v. 77. et Cicero ipse atque eius filius. Non vero Athenas tantum inuiserunt, post Syllae direptionem a veteri gloria valde deficientem, sed et Spartam, vid. QVINTILIAN. L. III. c. 7. Rhodum, Apolloniam, Massiliam aliaque loca philosophiae studio clara, de quibus videndus GEORG. NICOL. KRIEGK, in erudita diatribe de Romanorum peregrinationibus Academicis, add. Cl. FALSTERI Qq. Rom. c. VII. p. 207.

Digitized by Google

excolendam ſuo Marte philoſophiam, ſed tempus atque otium, a rerum ciuilium et bellicarum tumultu remotum, ſine quo fruſtra noua fiet ad philoſophiam acceſſio. Cum vero omni artis elegantia ornatos adeoque philoſophia quoque munitos ſe cuperent, ne deeſſet virtutibus pace belloque partis literarum et philoſophiae imprimis honos, quo ſapientiae laudem adiici poſſe videbant, ſectis Graecorum adhaeſerunt, et prout in profeſſorem inciderunt, eloquentiae vi et eruditionis praeſtantia aures demulcentem, ita ſectam ſibi ex Graecanicis elegerunt, quam ſequerentur. Multum vero diſertiſſimi quoque inter Graecos philoſophi eloquentia ſua ad id contulerunt, vt prudente doctrinarum delectu omiſſo, ſine magno et prolixo examine Romani principes placitis ſuis calculum adiicerent. Cum enim facundia eorum viros illos ſummos mirifice cepiſſet, enata primum admiratio et ex ea amor haud vulgaris ita auctoritatis firmauit praeiudicium, vt tandem in aſſenſum quoque doctrinarum raperentur, et eorum placita admitterent, quos diligebant, vt Panaetii, Poſidonii, Philonis, Antiochi, Cratippi exemplo diſcimus. Nec aliud oculis obuerſabatur ſtudium, niſi ſectarium, toto orbe philoſophico in ſectas diuiſo et ſectariam philoſophandi rationem ſequente. Etſi enim in fine partis primae demonſtrauimus, in certam quandam ἐκλεξιν vel ſyncretiſmum potius philoſophicum in Aegypto philoſophantes quoſdam homines conſpirare coepiſſe, ſerius tamen, et poſt roboratas tantum inter Romanos et ſtabilitas ſectas, id Romae, capta Aegypto et in prouinciam redacta, innotuit, et ipſa haec eclectica philoſophandi ratio ſectae Platonicae nomen titulumque ſeruauit. Non defuere quidem Romanis ingenia excelſa, quae et ipſa Graecorum dogmata examinabant, et fundamenta ſyſtematum excutiebant, et infirmitatem atque naeuos, quae paſſim latebant, detegebant, cuius fidem nobis faciunt elegantiſſimae Ciceronis diſſertationes, ſyſtematum ſectarum defectus, errores et naeuos paſſim luculenter demonſtrantes: ſed, quo minus ad ſaluebriora et meliora progrederentur, et ipſi nouam doctrinae viam inirent, obſtitit Academica philoſophandi ratio ab Arceſilao et Carneade introducta, quae omnibus ſectarum philoſophis dubia obiiciendo fortiſſima, earum quidem infirmitatem demonſtrabat, verum nec meliora dabat, nec certiora, ſed rebus omnibus incertitudinem ex vtraque parte diſputationi obnoxiam ineſſe contendebat, et de recte inſpiciendis philoſophiae myſteriis deſperabat. Hanc cum optimam philoſophandi viam eſſe crederent, viri excitati ingenii, qui acute ſectarum diſſidia et errores peruidebant, actum erat, de meliori philoſophiae ordine modoque, multumque ſe profeciſſe credebant, ſi nobiliſſimam illam incertitudinis philoſophicae artem didiciſſent, id quod elegantiſſimae, quas CICERO inſtituit, *Quaeſtiones*, ſiue diſputationes *Academicae* luce meridiana clarius comprobant, oſtenduntque, ſuffeciſſe viris magnis, ſi in tanto philoſophorum diſſenſu et rationum incertitudine, aliquam ſaltem ſequi probabilem ſententiam liceret. Addi his poteſt, ſectarum Graecarum ſyſtemata diuerſa, diuerſi quoque generis homi-

Digitized by Google

hominibus placuiſſe, prout rationibus, temperamento, vitae profeſſioni, muneribus aliisque, quae eos premebant, circumſtantiis conueniebant, et ex horum hominum voto reſpondebant. Ita iureconſultis et magiſtratibus Romanis Stoicam philoſophiam eo potiſſimum nomine placuiſſe, ſupra docuimus, quod regundis ciuibus, et inſtruendae virtute Stoica, quam exorſi erant, ſcenae magnificae melius quam reliquae ſectae, inſeruire poſſe credebant. Alii eloquentiae laude, et orationum ad populum habitarum commendatione ad ſupremos reipublicae honores adſpirantes non poterant non Academicae philoſophiae nomen dare, et inſigni eam amore proſequi, quod eius philoſophandi et diſſerendi modo ſcopum feliciter ſuum aſſequerentur. Alii difficiliori et triſtiori ingenio atque temperamento vſi, et ad metaphyſicas cogitationes inter reipublicae turbas et tumultus, quibus ſe ſubducebant, ſibi viuentes, delapſi, Pythagorica et Platonica deperibant. Alii inter tanta vitae ſcelera et facinora, quibus nefandis auſibus ſe Roma maculauerat, magnum animi ad tranquillitatem adſpirantis ſolatium et praeſidium in Epicuri inuenerunt ſyſtemate, et poſthabito atque reiecto omni diuinorum metu et religione ſibi viuere gaudebant. Quidam melioris commatis vitaeque, non prorſus malae, vacationem a republica, quae miſere tum concuti coeperat, ſummum ſibi ſtatuentes leuamen miſeriae, ob eiusdem commendationem et priuata otia hortos quoque Epicuri reliquis praeferebant. Quae omnia cum ſuis commodis et felicitati, quam quaerebant, ſatis reſpondere Romani crederent, non potuere non in ſectaria Graecorum haerere philoſophia, nec noua moliri opus habebant. Id quod eo difficilius cum eſſet, quo magis turbae atque tumultus, quae noua philoſophiae molimina vehementer impediri ſolent, inualeſcebant, impoſſibile fere fuit, ſi morali ratione conſideramus, vt orbis Romanus nouum philoſophiae genus conderet. Ex hoc vero clarum eſſe putamus, in delineanda philoſophiae Romanae hiſtoria doctrinarum a Romanis admiſſarum explanatione opus haud eſſe: eae enim non aliae fuerunt, quam quas tomo primo fuſe delineauimus. Niſi hoc vnum addas, non tam ſeruili iugo ſectariae philoſophiae inhaeſiſſe Romanos, vt non ex aliis quoque ſectis quaedam ſibi eligerent: quae tamen et pauca fuerunt, ſuis locis non praetermittenda, et ab integro ſectae ſyſtemate eos non auocarunt. Alterum, quod monendus eſt lector, antequam philoſophiam Romanorum ſectariam pandimus, hoc eſt, deferendam eſſe paulisper notionem eam philoſophi, quam ſectas Graecas deſcribendo ſecuti ſumus. In iis enim homines inuenimus certo profeſſionis vitaeque genere philoſophos et philoſophiae doctores. Qui quidem ex Graecis, qui Romam commigrarunt, circa haec quoque tempora non defuerunt, vt in ſequentibus docebimus, inter Romanos vero, qui philoſophiae operam dederunt, eo characteris genere tantum non inueniuntur. Qui enim ex Romanis philoſophati ſunt, fuere viri fere maximi ſummisque reipublicae gubernaculis admoti, munerumque ſplendore illuſtres, qui non elegantiores tantum et humaniores literas

Digitized by Google

literas excolebant, sed philosophiam quoque artibus iungebant politicis, et rempublicam curantes ad philosophiae praesidia respiciebant. Inter eos sectas Graecorum Pythagoream, Academicam, quaeque sub eius nomine latuit Scepticam, Stoicam, item atque Peripateticam, et tandem Epicuream quoque asseclas inuenisse, iam prolixius demonstrabimus.

§. X. *Non potuisse Pythagorae disciplinam, licet is in vltimis Italiae oris iuuenum aemulantium studia coetus habuerit, fama linguaeue commercio per tot gentes dissonas sermone moribusque in Sabinos peruenire*, recte monuit, et hac ratione Romanis Pythagoricam philosophiam denegauit LIVIVS [k]. Cum tamen eius fama inter Graecos postea percrebuisset, isque inter celeberrimos Graecorum philosophos esset numeratus, tanta quoque eius existimatio Romae fuit, vt teste PLINIO [l], *illi et Alcibiadi in cornibus comitii statua poneretur, cum bello Samnitico Apollo Pythius fortissimo Graecorum gentis iussisset et alteri sapientissimo simulacra celebri loco dicari.* Addit his Plinius: *Mirum est, illos patres Socrati cunctis ab eodem Deo sapientia praelato Pythagoram praetulisse, aut tot aliis virtute Alcibiadem, aut quenquam vtroque Themistocli.* Cuius caussam eam putat G. I. VOSSIVS, quod Pythagoras Romanis notior fuerit Socrate, quia docuerit in Italia: immo et acceptior, quia Numa fuisse Pythagoricus vulgo crederetur. Vtrumque leui verisimilitudine dicitur: nam eadem facilitate Socrates Romanis innotescere potuit, qua Pythagoras, Numam vero Pythagoricum fuisse, error est temporum bello Samnitico posteriorum. Nobis ratio et conditio vtriusque philosophiae caussa fuisse videtur. Socrates enim, qui vitae, non scholae, philosophabatur, quamuis inter suos integerrimae vitae morumque laudem obtinuisset, longe tamen et ipse ab ostentatione sectaeque studio abfuit, et eius gloria a Sectis, quae ex eius schola prodierunt, breui obscurata est, vt mirum non sit tanti viri famam istis temporibus ad Romanorum aures non pertigisse. Pythagoreae vero disciplinae fama, non ea tantum ex ratione inualuit, quod arcana methodus, quam adhibebat, nescio quae mysteria promitteret, sed quod etiam potissima huius philosophiae pars in Deorum cultu et religione explicanda occuparetur, quae non potuere non Romanis ad superstitionem isto tempore procliuibus videri magnifica, et eo magis Pythagoras pro sapientissimo haberi, quo magis miracula, quae de hoc viro ferebantur, in vulgus edita, et finitimarum gentium laudibus iactata, mirumque in modum mendaciis aucta, opinionem de Pythagora viri diuini, et humana forma augustioris confirmabant, ad quam Romanos potissimum in isto iudicio respexisse, nulli dubitamus. Nihil tamen haec Pythagorei nominis existimatio ad eius philosophiae excolendae studium contulit, quos nempe Marti magis, quam Apollini, litasse, et arma magis tractasse, quam literas, supra demonstrauimus. Intercidente quo-

Pythagoricae philosophiae fata Romae.

k) Lib. I. c. 18. Ad quod non attendit Auctor Historiae criticae philosophiae, qui T. III. p. 8. Nigidium Pythagoricae philosophiae asseclam Numae philosophiam resuscitasse scribit.

l) Lib. XXXIV. c. 6.

Digitized by Google

quoque mature secta, et reliquis, qui ex collegio Pythagoreo supererant, in Aegyptum et Graeciam fugientibus, non potuit non Pythagorea philosophia Romae manere incognita, quae etiam alienis prorsus institutis, quam Romani habebant, vsa, exigua forte fortuna fuisset gauisa, vbi etiam innotuisset. Vnus ENNIVS Rudiae inter Calabros A. V. C. DXIV. natus [m], cum vicinus illis locis esset, vbi reliquiae Pythagoricae philosophiae, tanquam tenues igniculi sub cineribus latebant, quibusdam doctrinas Pythagoricas hausisse visus est. Hinc de eo PERSIVS [n]:

Ennius.

Cor iubet hoc Enni, postquam destertuit esse
Maeonides Quintus pauone ex Pythagoreo.

Pauonem enim Pythagoreum nominat ideo, quod initio annalium suorum somniauerit Ennius, Pythagorea metempsychosi supposita, animam suam fuisse in Homero, exque eo in Ennium descendisse, quare etiam *Quintum* (quo nomine gaudebat) *Maeonidem* vocat [o]. Cum vero Ennius non tantum in vltimis Italiae oris natus sit, sed et quadraginta annos in Sardinia triuerit, non absque verisimilitudine dicitur, eum quaedam dogmata Pythagoreorum exoterica, inter quae transmigratio animarum locum habuit nobilissimum, didicisse. Certe literaturae Graecae non expertem fuisse Ennium, ex eo patet, quod eo in isto eruditionis genere praeceptore Cato Censorius vsus sit, vt supra dictum. Cumque a Nearcho quodam Pythagorico eundem Catonem praecepta Pythagorica didicisse eodem loco demonstratum sit, facile intelligitur, simile quid de Ennio quoque non absurde statui posse, qui semper fere in iis locis haesit, vbi Pythagorica instituta viguerant. Quicquid tamen verisimilitudinis huic coniecturae inesse potest, attamen omne illud ad exoterica Pythagorae dogmata trahendum est, qui enim acroamaticam disciplinam tenuerant Pythagorei vltimi, integro seculo [p] ante Ennium A. V. C. DLXXXV. denatum, vixere. Non defuisse vero Ennio ingenium philosophicum clarius disceremus, si Euemeri *historia de Diis* suppeteret, quam ex Graeca Latinam fecisse tradit LACTANTIVS [q]: hunc enim librum non exigui in historia veteris philosophiae momenti esse, parte prima docuimus [r].

Nigidius Figulus.

§. XI. Maiorem melioremque nacta est asseclam philosophia Pythagorica inter Romanae eruditionis principes in PVBLIO NIGIDIO, cui FIGVLI cognomen peperit data de astrorum praedictione et euentu responsio [s]. Qui Ciceroni coaeuus eiusque amicus familiarisque circa A. V. C.

m) POMPON. MELA de situ orbis Lib. II. c. 4.
n) Satyr. VI. v. 10. seqq.
o) Conf. Comment. ad h. l. HORN. Hist. phil. Lib. IV. c. 4. p. 239.
p) Annus enim natiuitatis in Olymp. CXXXV. incidit, vltimi vero Pythagorei vixere Olymp. CX.
q) De falsa relig. Lib. I. c. 11. 13. 14.
r) De reliquis Ennii circumstantiis vid. VOSSIVS de hist. Lat. Lib. I. c. 2. p. 9. de poëtis Lat. p. 4. aliique.
s) Frustra affertur nobile illud commentum de figuli rota, quod respondisse ferunt Nigidium hac quaestione turbatum, vnde et Figulus appellatus est. Dum enim rotam figuli, vi quanta posset, intorsisset, currente illa bis numero de atramento tanquam vno eius loco summa celeritate percussit, deinde inuenta sunt signa, quae fixerat desistente motu non paruo interuallo in eius rotae extremitate distantia. Sic, inquit, in tanta coeli rapacitate, etiam si alter post alterum tanta celeritate nascatur, quanta rotam bis ipse percussi in coeli spatio plurimum est. Hinc sunt inquit, quaecunque dissimillima perhibentur in moribus casi-

V. C. DCLXXX. floruit et non eruditionis tantum praecipue mathematicae gloria, ſed et munerum dignitatibus magnam ſibi nominis famam conciliauit. Tanta enim diſciplinarum omnium, praecipue elegantiorum notitia inclaruit, vt *hominis in ſtudiis bonarum artium praecellentis, et impenſe docti* laudem conſequeretur a GELLIO [t], qui eundem cum M. Varrone inter *doctrinarum multiformium variarumque artium, quibus humanitas erudita eſt, columina quae aetas Ciceronis habuit*, referre nullus dubitat [u]. Praeter elegantiores autem literas mathematicas quoque diſciplinas impenſe coluit [x], et inter has imprimis aſtrologiae tanta felicitate operam dedit, vt fidem fere ſuperet, quod de eius praedictionibus aſtrologicis referunt veteres, qui Auguſto orbis imperium praedixiſſe ex themate natalitio teſtantur [y], et triumuiratus mala ex aſtrorum conſtellationibus fuiſſe vaticinatum, referunt [z]. Qui tanta, addunt, certitudine in euoluendis futuri ſeculi fatis vſum fuiſſe, vt in magiae ſuſpicionem adduceretur, et arcanis ſtudiis vti crederetur [a]. Id quod male accepit EVSEBIVS [b], qui perperam ait: *Nigidius Figulus Pythagoricus et magus in exilio moritur.* Adderemus, quod APVLEIVS [c] narrat: *Fabium, cum quingentos denarios perdidiſſet, ad Nigidium conſultum veniſſe, ab eo pueros carmine inſtinctos indicaſſe, vbi locorum defoſſa eſſet crumena, cum parte eorum; ceteri vt forent diſtributi, vnum etiam denarium ex eo numero habere M. Catonem philoſophum, quem ſe a pediſſequo in ſtipem Apollini accepiſſe confeſſus ſit;* niſi manifeſtum putaremus eſſe, haec ex illarum narratiuncularum genere eſſe, quae ad fidem vaniſſimis artibus faciendam ab otioſis hominibus ſolent excogitari, adeo indigna ſunt Nigidii grauitate et eruditione, et anilia commenta ſapiunt. Rationibus vero arithmeticis et aſtrologicis impenſe delectatum fuiſſe, vel vnum Pythagoricae philoſophiae ex tenebris ab eo quaſi reuocatae ſtudium demonſtrat, ſi vera ſunt, quae CICERO [d] narrat, accuratus de amico intimo teſtis, qui qualis quantusque fuerit philoſophus ita ediſſerit: *Multa ſunt nobis et in Academicis conſcripta contra phyſicos, et ſaepe P. Nigidio Carneadeo more et modo diſputata. Fuit enim vir ille, quum ceteris arti-*

caſibusque geminorum. Hoc figmentum fragilius eſt, quam vaſa quae illa rotatione finguntur. Ita S. AVGVSTINVS de C. D. Lib. V. c. 3. qui cum vnicus rei teſtis ſit, fides penes eum eſto. Conf. BAYLE Dict. T. III. art. Nigidius not. G. p. 509.

t) Lib. X. c. 11. Lib. XI. c. 11. MACROB. Saturn. Lib. VI. c. 8.

u) Lib. XIX. c. 14.

x) Scripſit enim Comm. de ſphaera barbarica et Graecanica, cuius meminit SERVIVS ad VIRG. Georg. I. 19. 42. conf. VOSS. de Scient. mathem. c. XXXVI. §. 6. p. 569. ſeqq.

y) DIO Lib. XLV. p. 306. SVETON. in Aug. c. 94.

z) Digni, qui hic legantur, ea de re verſus ſunt LVCANI Pharſal. Lib. I. v. 639. ſeqq.

At Figulus, cui cura Deos ſecretaque coeli
Noſſe fuit, quem non ſtellarum Aegyptia Memphis
Aequaret viſu, numerisque mouentibus aſtra,
Aut hic errat, ait, nulla cum lege per aeuum
Mundus et incerto diſcurrunt ſidera motu,
Aut, ſi fata mouent, orbi generique paratur
Humano matura lues.

a) DIO l. c.

b) In Chronic. n. MDCCCCLXXIII.

c) In Apologia.

d) De vniuerſitate c. 1. Pythagoreos vero non numerorum tantum et ſiderum ſcientiae plurimum tribuiſſe, ſed vaticinari quoque ex vtrisque fuiſſe ſolitos, ex dictis P. I. Lib. III. c. 10. notum, hicque repetendum eſt.

artibus, quae quidem dignae libero essent, ornatus omnibus, tum acer investigator et diligens earum rerum, quae a natura inuolutae videntur. Denique sic iudico, post illos nobiles Pythagoreos, quorum disciplina extincta est quodammodo, quum aliquot secula in Italia Siciliaque viguissent, hunc extitisse, qui illam renouaret. Ex quo Ciceronis loco haud obscure colligitur, Nigidium non tantum more Pythagoreo arcanam servauisse doctrinam, sed rationes quoque mathematicas et imprimis arithmeticas ad rerum naturalium scrutinium adhibuisse; quae fidem quoque faciunt, vaticinia eius, quibus more Pythagoreo vacabat, ex numeris facta fuisse. Quod si libri eius *de animalibus, de extis, de auguriis, de ventis*, aliique quorum mentio passim fit apud veteres [e], extarent, accuratius de philosophia Nigidii posset fieri iudicium: illud certum est, si SERVIO [f] credimus, non in communibus tantum literis, verum in theologia quoque eum scripsisse, in qua tamen eum Varroni postponit; dignus itaque visus Sammonico Sereno apud MACROBIVM [g], qui *maximus rerum naturalium indagator* audiat. Etsi vero scripsit plurima, vnde Varroni a veteribus iungi solet, disparuere tamen mature eius monumenta, eo quod more Pythagoreo obscurius essent Scripta. Vnde GELLIVS [h], *Varronis*, ait *monumenta rerum ac disciplinarum, quae per literas condidit, in propatulo frequentique vsu ferri; Nigidianas autem commentationes non perinde in vulgus exire, et obscuritatem subtilitatemque earum tanquam parum vtilem derelictam esse.* Quibus frustra opponit Macrobianum de eruditione Nigidiana testimonium GAVDENTIVS [i], more suo leui brachio de hoc viro tractans, cum obscuritas a Pythagoreae disciplinae studio quaesita, literarum profunditatem non tollat. Non vero in literis tantum vir summus fuit Nigidius, verum etiam in republica, senatui enim erat adscriptus [k], Praeturamque gessit, Ciceronique Consuli in supprimenda Catilinae coniuratione fidelem operam praestitit, [l] qui cum ingenii doctrinarumque nomine eum summe reuereretur, *non in philosophia tantum eum*, quod ait PLVTARCHVS [m], *socium habuit, sed eius quoque grauissimis in negotiis publicis vsus est consilio.* Licet vero Pythagoricam Nigidius adamaret philosophandi rationem, tantum tamen abest, vt Pythagoreum αὐτὸς ἔφα secutus aliarum sectarum philosophos contempserit, vt non tantum more Academico, vt supra ex Cicerone relatum, disputarit, sed et libenter cum aliis philosophis sermones miscuerit, quales disputationes cum Cicerone suo et Cratippo Peripatetico habuisse ille testatur.

e) Vid. DONAT. ad Terent. p. 447. 448. 454. PHYLARGIR. in Georg. Virg. III. 147. et Scholiastae alii, imprimis SERVIVS, qui ad eius librum de animalibus Georg. III. 147. de Diis Ecl. IV. 10. comm. grammaticalem Georg. I. 120. de hominum naturalibus Aen. IV. 158. de sphaera Graecanica Georg. I. 43. etc. prouocat. Alios tacemus. Fragmenta quaedam collegit IANVS RVTGERSIVS var. lect. Lib. III. c. 16. p. 269. conf. FABRICIVS Bibl. Lat. Lib. IV. c. 7. §. 31. p. 799. BAYLE l. c. not. B.

f) In Aen. X. 175.

g) Saturn. Lib. II. c. 12.

h) Lib. XIX. c. 14.

i) l. c. c. XXXI. p. 169. Inter obscuritatis Nigidianae caussas non immerito referas etiam modum disputandi Carneadeum, quem ei tribuit Cicero.

k) DIO l. c. SVETON. l. c. in Senatu enim expectans Octauium, qui sero venerat, cognita morae caussa, ei imperium praedixit.

l) GELLIVS Lib. XI. c. 11.

m) In CICER. T. III. p. m. 40. conf. CICER. ad famil. Lib. IV. ep. 31. BAYLE l. c. not. F.

Digitized by Google

tur [n]. Tandem secutus Pompeii M. partes, cum C. Iulius Caesar rerum potiretur in exilium abire coactus est, in quo A. V. C. DCCIX. magna elegantiorum et philosophicarum literarum iactura decessit [o].

§. XII. Quamuis vero inter Romanos quoque Pythagorica disciplina magnam existimationem esset nacta, eamque summa Nigidii eruditio vehementer auxisset, neglecta tamen mox adeo iacuit, vt post eum paucissimi inueniantur, qui huic philosophiae generi nomen dederint, vixque sub Caesaribus vnus atque alter comparuerit, qui in hunc censum queat referri. Cuius caussae variae videntur fuisse. Nempe secta ipsa diu desierat, et tria fere effluxerant secula, ex quo vltimi Pythagorei vixerant: qui cum arcane custoditam secum quasi sepeliuissent philosophiam, paucaque essent, quae hominum memoriae de ea essent relicta, nemo fuit, qui sectam eam ex cineribus reuocare, tantumque laborem impendere vellet, vt quid Pythagorae placuerit, accuratius inquireret. Multa quoque, quae in vulgus exire passi erant Pythagorei, vel Graeci philosophi ab iis fuerant expiscati ad Platonem reliquosque Academiae philosophos peruenerant, et ab iis tanquam sua laudabantur, maiori sapientiae fama et minori labore. Cum etiam pauca illa, quae supererant obscurissima essent, neglecta ea sunt, nec lecta, quae intelligi ipsi auctores noluerant, citoque contemtus obscurorum memoriam deleuit, id quod ipsis Nigidii scriptis, licet doctissimis, accidisse, modo narrauimus. Tales quoque erant philosophiae Pythagoricae reliquiae, vt ad rerum futurarum scientiam, et occulta naturae ad Deorum etiam cultum pertinere viderentur. Ea vero non negligebant tantum plerique tanquam exigui in republica vsus, sed et ipse Senatus Romanus ab eiusmodi studiis homines arcebat; supra enim docuimus, ideo libros Numae tanquam Pythagorice scriptos combustos fuisse, ne religionis arcana vulgarentur. Mirandum itaque non est, exiguam sectae huius apud Romanos fuisse fortunam. Narrat quidem VALERIVS MAXIMVS [p]: *C. Cornelium Peregrinum M. Pompilio Laenate et Cn. Calpurnio Consulibus edicto Chaldaeos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italia iussisse, leuibus et ineptis ingeniis fallaci siderum interpretatione quaestuosam mendaciis suis caliginem nutrientes, iniicientes.* Verum et paulo supra eam aetatem haec ascendunt, qua philosophia Graeca caput Romae extulit, cum iste Consulatus vel ad A. V. C. DLXXX. quod vult GAVDENTIVS [q], vel ad A. V. C. DCXIV. quod vult PIGHIVS [r], referendus sit: et incertum prorsus est, vtrum hi astrologi Pythagoricam philosophiam mentiti eiusmodi disciplinam prae se tulerint, cum Chaldaeorum natio in hoc vaticiniorum genere, quod ex sideribus fit, peculiarem semper sectam constituerit. Non tamen plane omittendum hoc est in historia philosophiae Romanae, eo quod Chaldaei, qui astrologiae iudiciariae operam locabant suam, philosophorum famam quaererent, et mathematicorum

Caussae cur Pythagorica secta mox euanuerit.

n) De vniuersitate c. 1.
o) EVSEB. in Chron. ad Olymp. CLXXXIII. 4. qui est A. V. C. DCCIX. conf. CICERO famil. ep. Lib. IV. ep. 13.
p) Lib. IV. c. 3.
q) l. c. c. XLIV. p. 200.
r) Ad l. c. Val. Max.

eorum nomen affectarent. Vnde mathematicos non tantum geometris et arithmeticis opponit SEXTVS EMPIRICVS [s], sed et veteres hoc nomine plerumque astrologos notarunt [t]. Etsi vero non sine apparatu mathematico inanem iactantiam et vanissima mendacia vulgo facile credenti, facileque decepto vendebant, tantum tamen abest, vt virorum prudentium et in philosophiae mysteriis non coecutientium oculos fefellerint, vt potius vanissimae artis somnia ad emungendos tantum loculos et ducendam plebem excogitata mature omnibus patuerint. Vnde Chaldaei et astrologi, quod et sub imperatoribus factum, tanquam homines otiosi et inutiles in republica vrbe et agro Romano excedere iussi sunt. Nihil tamen momenti hoc ad ipsius astrologiae contemtum habuit, vt ipsius Nigidii exemplo patet, qui ob istius scientiae cognitionem maximi naturae indagatoris titulum nomenque meruit, immo sub Caesarum imperio eam illa fidem locumque inuenit, vt principibus viris esset gratissima, et Augustus Theagenem, Tiberius Thrasyllum haud semel ex siderum constellationibus praedicentes consuluerint. Cum enim hi essent philosophi, naturaeque indagatione fidem sibi nomenque conciliassent, hypotheses philosophicas obseruationibus astrologicis pro fundamento substernentes ab agyrtarum istorum, qui Chaldaeorum nomine totum orbem terrarum oberrabant infamia se distinxere, sicque, quod in his contumeliosum viroque bono et sapiente indignum visum fuit, tanquam laudabile et commendandum excoluere. Ita scilicet semper mundus voluit decipi. Verum de sectae Pythagoricae fatis ante Caesarum imperium satis. Iam de reliquarum quoque sectarum inter Romanos studio dispiciendum est.

Academiae primae sectatores.

§. XIII. Academiae duplicem fuisse faciem, qualem nempe Plato prius instituit, Arcesilaus vero et Carneades totam immutarunt, indeque distinctionem inter Academiam veterem et nouam inualuisse, suo loco prolixe enarrauimus, illud etiam addentes, vltimae Academiae quam quartam a Philone, et quintam ab Antiocho auspicium habuisse diximus, doctrinam ad primam valde appropinquasse, hancque concordiam insuper inter Stoicos et Academicos tentasse. Huius itaque non minus, quam illius sectatores Romae deprehendimus plurimos. Et quod ad primam quidem Academiam Antiochi cura resuscitatam nouoque colore auctam attinet, Lucullum amicum eam habuisse, supra docuimus. Iungimus maximo viro alium, vitae factorumque magnitudine Lucullo non minorem M.

M. Brutus.

BRVTVM, cuius memoriam in historia reipublicae Romanae summi esse momenti, scriptorum historiae Romanae testimonia loquuntur [u]. Matrem habuit Seruiliam, cuius frater cum esset Cato philosophus, quem auunculum Brutus omnium Romanorum potissimum sibi ad imitandum proposuit, facile inde ratio iniri potest, Brutum magno, quod et Cato solebat, studio

s) Adv. math. Lib. IV. s. vlt. conf. Lib. V. s. 2.

t) Vid. EVSEB. Praep. L. VI. c. 1. GELLIVS Lib. I. c. 9. SVETON. in Tiber. c. 14. 36. conf. FABRICIVS praef. ad Sextum adu. mathematicos, FALSTERVS Qq. Rom. L. III. c. 7. q. 1. p. 331.

u) VELLEII, PLVTARCHI, FLORI, DIONIS. Ex recentioribus P. BAYLE Dict. T. I. art. Brutus p. 685. seqq.

studio accensum in philosophiam incubuisse. Id quod diserte tradit PLVTARCHVS [x]; *nullum fere fuisse Graecorum philosophorum, quem non audierit: nullam sectam, quam non cognouerit.* Ita enim solebant Romani per omnes fere sectas tanquam exploratores, quid sentiant doceantque, perquirere, et tum demum eam, quae maxime ipsis placuisset, eligere: id quod Brutus quoque fecit, qui, eodem teste, *maxime Platonicam doctrinam amplectebatur, nouamque et mediam Academiam non admodum probans, antiquam sectabatur, et ob eam caussam Antiochum Ascalonitam perpetua in admiratione habebat, fratremque eius Aristonem amicum sibi et contubernalem adsciscebat, hominem vsu doctrinae longe reliquis philosophis inferiorem, modestia autem et lenitate nemini primorum cedentem.* Idem tradit CICERO [y], qui et alibi [z] de eo ita ad Varronem: *Brutus quidem noster excellens omni genere laudis, sic Philosophiam Latinis literis persequitur, nihil vt iisdem de rebus a Graecis desideres: et eandem quidem sententiam sequitur, quam tu, nam Aristum audiuit aliquamdiu, cuius tu fratrem Antiochum.* Ex quo Ciceronis loco etiam manifestum est, multum debuisse Latinas literas et philosophiam hoc quoque nomine Bruto, quod non sine elegantia Graecorum praecepta patrio sermone tradiderit, licet ob sermonis breuitatem [a], cuius magister CICERONI [b] audit, huic visus fuerit concisus nimis et disiunctus [c]. Tantus vero philosophiae propagandae insedit Brutum ardor, vt homo maximis negotiis occupatus, libros etiam philosophicos scripserit. Libri enim eius *de virtute* mentionem faciunt CICERO [d] et SENECA [e], cuius pars videtur fuisse laudata a DIOMEDE [f] tractatio *de patientia;* diuersus vero sine dubio fuit a libro *de officiis* veteribus [g] laudato. Alia eius scripta quibus eloquentiam et historiam illustrauit, cum ad nostrum institutum non pertineant, praeterimus, quaerenda apud VOSSIVM [h] et FABRICIVM [i]. Errant itaque, quos GAVDENTIVS [k] castigat, quidam Itali recentiores, quos sequitur P. BAYLE [l], qui Brutum Stoicos secutum fuisse somniant, quos Plutarchi et Ciceronis testimonia modo adducta satis refutant. Nisi hoc sensu Brutus Stoicis fauisse dicatur, quod Antiochus, quem ille in philosophia sequebatur, Stoicos cum Platonicis in concordiam redegerit, hosque verbis magis quam re ab Academia vetere recedere, contenderit, Stoicamque Platonicae disciplinae iungere iusserit. Id quod Brutum secutum fuisse, verisimilitudine non caret, cum is enim de officiis scripserit, partem ethicae Stoicae persequi voluisse apertum est; reliquae enim sectae de officiis tacebant. Laudanda vero Bruti philoso-

 phia,

x) In Bruto T. V. p. m. 688.
y) In Bruto c. vlt.
z) Academ. Qq. Lib. I. c. 3.
a) PLVTARCH. l. c.
b) Epist. fam. Lib. IX. ep. 15.
c) Dial. de caussis corruptae eloq. Bruto vero Cicero visus est fractus et elumbis. Sed nec Caesari Bruti stilum placuisse ex CICERONE ad Attic. Lib. XII. ep. 46. colligi potest.
d) Tusc. Qq. Lib. V. c. 1. de finibus Lib. I. c. 3.
e) Consol. ad Heluiam c. 9.   f) Lib. I.
g) CHARISIVS L. I. PRISCIAN. Lib. VI. SENECA ep. 95.
h) De histor. Lat. Lib. I. c. 7. p. 28. c. 13. p. 68.
i) Bibl. Graec. Vol. I. p. 410. seq. 440. Vol. XIII. p. 622. Bibl. Lat. T. III. p. 681. conf. BAYLE Dict. T. I. art. Brutus not. G. p. 686.
k) De philos. Rom. c. XXV. p. 151.   l) l. c.

Digitized by Google

phia, quod non tantum ſcribendo, ſed viuendo quoque philoſophum ſe praeſtiterit. Eum enim *ob virtutem a multitudine dilectum, ab amicis amatum et ne hoſtibus quidem inuiſum* fuiſſe PLVTARCHVS [m] perhibet, *quod in eo inſignis manſuetudo, animus magnus, et ab ira, voluptatibus et cupiditatibus vacuus eſſet, qui in recta et immobili de honeſto et iuſtitia perſiſteret ſententia; maximam autem beneuolentiam et gloriam ei parauiſſe voluntatis propoſitique fidem.* Quam laudem licet caede Iulii Caeſaris, maximis beneficiis ab eo mactatus, et virtutis vituperio [n] maculauerit, vtrumque tamen ſi non condonandum homini ereptam patriae libertatem aegerrime ferenti, ſaltem illud opinioni falſae de patriae amore aliis omnibus praeferendo, hoc vel deſperationi, vel principio aliquo Platonico et Stoico, corporis ſarcinam et vincula abiici poſſe, licereque vita emigrare, vbi ſalus publica deſperata eſt, nec a nobis medicina poteſt afferri, quae auunculo quoque Bruti Catoni philoſopho gladium in pectus adegit, eſt adſcribendum.

M. Terentius Varro.

§. XIV. Nemo vero Academiae veteris famam et honorem inter Romanos vindicauit melius, et tuitus eſt felicius, quam M. TERENTIVS VARRO, cum Varrone Atacino eodem tempore ſcriptis hiſtoricis et poëticis inclareſcente [o] non confundendus, cuius vitam ab ipſo ſcriptam periiſſe merito dolemus [p]. Natus Romae A. V. C. DCXXXVIII. et ad optimarum artium et ſcientiarum ſtudia animum feliciſſimo euentu applicans, maximorum virorum beneuolentiam et amicitiam virtute et doctrina meruit, cuius ampliſſimum ei exhibuit teſtimonium CICERO [q] in illa epiſtola, qua Varronem quaeſtorem Bruto imperatori commendauit, promiſitque, *fore eum illi et voluptati et vſui: nam et modeſtum hominem cogniturum, et prudentem, et a cupiditate omni remotiſſimum, praeterea magni laboris ſummaeque induſtriae.* Quibus virtutibus inſolitae eruditioni iunctis aditum ſibi ad honores et munera parauit, Pompeii tamen partibus addictus eiusque fatis preſſus victoris vindictam fuiſſet expertus, niſi mature de eo ſibi reconciliando cogitauiſſet. Ex turbis itaque, quibus reſpublica tum miſere iactabatur, tandem eluctatus, totus literarum ſtudiis ſe tradidit, et bibliothecis ſuae curae demandatis praefuit. Triumviratus vero tempore cum Cicerone proſcriptus, vita quidem ſaluus euaſit, bibliothecam vero, et ſcripta propria perdidit. Tandem Romae redux otio literato totum ſe dedit, negotioſus tamen adeo, vt teſte GELLIO [r] librorum a ſe conſcriptorum numerum CDXC. attigerit, et LXXXVIII. aetatis anno adhuc in exarandis ſcriptis ſuis fuerit occupatus [s], donec morte

m) l. c. p. 706.

n) Quanto efficacior eſt fortuna quam virtus! et quam verum eſt, quod moriens efflauit, non in re ſed in verbo tantum eſſe virtutem. FLORVS Lib. IV. c. 7. Id quod prolixius explicat DIO Lib. XLVII. et fruſtra negat GAVDENTIVS L. c. p. 152.

o) GYRALD. de poët. Dial. IV. p. 202. VOSS. de hiſt. Lat. L. I. c. 16. p. 77. G. HORN. hiſt. philoſ. Lib. IV. c. 4. p. 240.

p) Pleraque veterum loca de eo collegere vitamque eius enarrauere VETERANIVS MAVRVS et AVSONIVS POPMA praemiſſam ſcriptis Varronis Lugdun. Bat. 1601. 8. editis.

q) Ep. fam. Lib. XIII. ep. 10.

r) Lib. III. c. 10.

s) PLINIVS Lib. XXIX. c. 4.

t) Splendida, quibus Varronis eruditionem ornarunt

Digitized by Google

morte XL. anno, A. V. C. DCCXXVII. qui XXVII. post C. N. est, viuis eriperetur. Tanta vero eruditionis praestantia inter omnes sui temporis viros doctos enituit, vt communi iudicio[t], neminem vnquam doctiorem ne apud Graecos quidem, nedum apud Latinos vixisse, dictum fuerit[u]; et S. AVGVSTINVS[x] laudato illo Terentiani elegantissimo versiculo: *Vir doctissimus vndecunque Varro*, addere hoc aequum censuerit: *eum tam multa legisse, vt aliquid ei scribere vacasse miremur, tam multa scripsisse, quam multa vix quenquam legere potuisse credamus.* Cuius in optimarum artium et scientiarum studium et felicitatem diligentiae et eruditioni parem vel ex sola scriptorum eius designatione, quam FABRICIVS[y] exhibet, facili iudicio colligas. Quae tamen cum ad literariam Romanorum historiam pertineant, hic praetermittimus, illud vero porro notamus, philosophiae non minus, quam elegantioribus literis, in quibus quidem totus haerebat, operam suam impendisse. Cui etsi *Latinis literis lumen afferre se nolle* apud CICERONEM[z] profiteatur, testis tamen QVINTILIANVS[a] est, eum cum Lucretio in Latinis praecepta sapientiae versibus tradidisse. Academiae vero veteris doctrinam secutum fuisse, CICERO[b] locuples testis est, qui non eius tantum partes defendendas Varroni tradidit, sed eadem in sententia quoque esse, qua Brutus fuit, testatus est. Mirandum itaque LEONARDVM COZZANDVM[c] Varronem inter Stoicos numerauisse eiusque auctoritate seductum τὸν πάνυ FABRICIVM[d], Stoicorum catalogo inseruisse, nisi eodem id nomine iureque factum esse dicatur, quo Brutus, vt supra dictum. Aliter doctissimus HVETIVS[e], qui Varronem inter Academiae mediae patronos numerat, eo quod in Satyra, cui *Eumenidis* nomen Varro inscripsit, quaque sensu et sapientia carere homines probauisse dicitur, humanae cognitionis incertitudinem demonstrauisse, ipsi videtur. Qui, si, qua erat veteris philosophiae notitia instructissimus, paulisper cogitasset, Antiochum, cuius praeceptis, Varronem imbutum fuisse ipse eruditissimus praesul innuit, Philoni non tantum contradixisse, sed longius etiam progressum apertum ab Arcesilae et Carneadis sententia diuortium fecisse, neque Varronem, neque Pisonem, neque Lucullum, neque Brutum inter scepticismi patronos numerasset. Etsi enim argumentum satyrae verum ignotum est, non inepte tamen coniicimus, Varronem non tantum ad humani intellectus imbecillitatem, sed praecipue quoque ad humani generis stultitiam ignauiamque in veritate inquirenda respexisse. Scripsisse vero Varronem non plurima tantum, ad eruditionis vniuersae ambitum pertinentia, sed philosophiam quoque illustrantia, licet non eadem, qua reliqua argumen-

narunt viri docti encomia vide apud CICERONEM passim, SENECAM Consol. ad Helv. c. 8. ARNOB. adu. gent. Lib. V. p. 158. ed. Cant. AVGVSTIN. de C. D. Lib. IV. c. 1. QVINTILIAN. Instit. or. Lib. X. c. 1. Recentiorum collegit THOM. POPE-BLOVNT Cens. cel. auct. p. m. 60.

u) LACTANT. Lib. I. c. 6.

x) l. c. Lib. VI. c. 2.

y) Bibl. Lat. T. I. L. I. c. 7. p. 76. conf. VOSS. de hist. Graec. L. I. c. 16. p. 77. seqq.

z) Acad. Qq. Lib. I. c. 2.

a) l. c. Lib. I. c. 4. b) l. c.

c) De magisterio antiq. phil. L. III. p. 231. seqq.

d) Bibl. Graec. Vol. II. p. 413.

e) De la foiblesse de l'esprit humain Lib. I. ch. 14. §. 25. p. 121.

Digitized by Google

mentorum genera, deduxerit prolixitate, vel vnus CICERONIS[f] locus ad demonstrandum sufficit, vbi de Varrone ita: *Tu aetatem patriae, tu descriptiones temporum, tu sacrorum iura, tu sacerdotum, tu domesticam, tu bellicam disciplinam, tu sedem regionum et locorum, tu omnium diuinarum humanarumque rerum nomina, genera, officia, caussas aperuisti, plurimumque poëtis nostris omninoque Latinis et literis luminis attulisti et verbis: atque ipse varium et elegans omni fere numero poëma fecisti; philosophiamque multis locis inchoasti, ad impellendum satis, ad docendum parum.* Extitisse etiam Varronis librum *de philosophia*, AVGVSTINVS[g] testis est, qui idem fuisse videtur, cum libro secundo *de forma philosophiae* Charisio laudato. Quin non libros tantum *de republica* huc referendos esse, argumentum eorum suadet, sed et *de re rustica*, in quibus politicam specialem, siue prudentiam explicuisse oeconomicam, ipsa docet tractationis hodie extantis inspectio, in qua meliori ordine ac ratione quam Graecos Varronem fuisse philosophatum recte iudicauit SCALIGER[h], qui libros hos tanquam praestantissimos iure suo commendat. Addit, qui his calculum suum adiicit Cl. STOLLIVS[i], SARDVM in *derelictis a Polydoro Virgilio* tradidisse, fuisse Varronem primum, qui Latino sermone philosophiae rationalis praecepta explicuerit, id quod tamen veteres tacent omnes, leuique coniectura niti videtur. Inter moralis vero philosophiae scriptores meliori iure tituloque Varro collocandus est propter satyras, quas ad imitationem Cynici Menippi prosa carminis vario genere distincta atque expolita scripsit, vnde *Menippeus* ATHENAEO et TERTVLLIANO, *Cynicus Romanus* ARNOBIO et SYMMACHO dictus est. *In illis enim veteribus suis Menippum imitatum se multa ex intima philosophia, multa dialectice dixisse,* ipse apud CICERONEM[k] fatetur. Varroni iungimus M. PISONEM, quem de finibus bonorum et malorum veteris Academiae sententiam prolixe edifferentem producit CICERO[l] licet non tantum Academicam sed Peripateticam quoque doctrinam in hoc argumento defendat. Ait etiam Athenis eum per multos menses audiuisse Antiochum, et Peripateticum quendam philosophum, Neapoli oriundum, Staseam. Ex quibus colligitur, non defuisse inter Romanos, quibus Antiocho praeeunte placuerit syncretismus philosophicus.

M. Piso.

Academiae mediae et nouae asseclae.

§. XV. Non vero Academia tantum vetus viris magnis placuit sed et media patronos nacta est non minus illustres. Cuius caussas facile deteget, qui ad philosophorum circa istam aetatem circumstantias paulo attentiorem habet animum. Suo enim iam loco[m] demonstratum dedimus incerta et precariis tantum fundamentis nixa systemata philosophorum Graecorum mature Scepticismum peperisse. Cuius licet, vt hoc quoque in

f) Academ. Qq. Lib. I. c. 3.
g) De C. D. L. XII. c. 4. L. XIX. c. 1.
h) Scaligerana prima p. 146. seq.
i) Hist. liter. P. III. c. 6. §. 9. p. 737. vbi libri hi recte inter eos referuntur, quibus practica philosophia illustratur.
k) Tusc. Qq. Lib. I.
l) De finibus Lib. V. c. 1.
m) Tom. I. Lib. III. c. vlt.

Digitized by Google

in historia Pyrrhoniae sectae monuimus, exigua esset existimatio, eo quod communem rationem atque sensum hominum eiurare, sicque sacra et profana omnia euertere videretur, fuit tamen et dissensus dogmaticorum, et mutua, quibus se inuicem oppugnabant tela, et scepticorum perpetua, qua dogmaticos impetebant, pugna, vt homines acri ingenio praediti, quam imbecillis esset philosophia Graecorum sectaria omnis, apertis viderent oculis. Qui cum de rebus omnibus dubitationes et obiectiones fundi cernerent, veritatem in profundo puteo demersam putantes, vnde nequiret depromi, satisfieri et intellectui humano, et vtilitati communi arbitrabantur, si probabili quadam ratione differere de rebus in vita occurrentibus liceret. Quam ratiocinandi viam cum Academia media esset ingressa, sicque inuidiam, qua Pyrrhonii, tanquam humani generis osores, premebantur, declinasset, sua sponte in amplectendam sectae huius philosophiam ruebant viri magni inter Romanos nominis et existimationis. Accessit his alia ratio, quae Academicam philosophandi viam valde commendauit. Nempe forensi eloquentia causarumque patrocinio non famam tantum quaerebant ex patricio et equestri ordine viri excitatissimi ingenii, sed ad munera quoque et magistratus isto modo adspirabant. Huic fini obtinendo cum Academica disputandi ratio viam aperiret facillimam, vnde argumentorum in omnes partes versatilium copia posset depromi, non sine contentione ad huius sectae philosophiam properarunt, qui ita in republica emergere conati sunt. Accessit his Philonis, bello Mithridatico Romam fugientis apud Ciceronem contubernium. Qui cum nouae Academiae placitis, tanto praeceptore duce, nomen dedisset, auctoritate sua facile alios ad eandem sectam admittendam adduxit. Cuius exempla nobis dant CICERONIS *dialogi Academici* et *de natura Deorum*, huius potissimum philosophiae generis tuendi caussa conscripti, in quibus Cotta prae aliis acerrimi Academici locum occupat. Qui licet dialogorum more conficti sint, virorum tamen, quos collocutores inter se disputantes introducit Cicero, eam sententiam fuisse, illisque eos sectis adhaesisse, quas illis tribuit, ipse Cicero monuit. Nemo tamen inter veteres Romanos, qui Academiam nouam secuti sunt, maiorem inde famam et illustrius nomen consecutus est, quam M. Tullius Cicero, qui non tantum eloquentiae laude, (quo iure quaue iniuria hic non disquirimus[n]) omnes multis post se parasangis reliquit, sed et philosophi ius titulumque, quem ipse sibi ambitiose vindicauit[o] apud veteres[p] et recentiores[q] non iniquo, vt plerisque visum,

n) Conf. BAYLE Dict. T. I. art. Brutus not. H. p. 686. MORHOF. Polyhist. lit. T. I. Lib. IV. c. 11. §. 7. p. 845. seqq. quosque nominat FABRICIVS Bibl. Lat. T. II. p. 165. seqq.

o) Vid. Acad. Qq. Lib. I. c. 2. ad famil. Lib. IX. ep. 17. Lib. XV. ep. 4. conf. PLVTARCH. in Cicerone T. VI. p. m. 55.

p) LACTANT. Lib. I. c. 15. Lib. III. c. 14. HIERONYM. in Nahum c. I. QVINTILIAN. Lib. X. c. I. MACROB. in Somnium Scip. Lib. I. c. 27. Lib. I. c. 17. aliique.

q) ERASMVS ep. Lib. XXVII. ep. 1. Lib. II. ep. 26. conf. THOM. POPE-BLOVNT. Censf. celebr. auct. p. 58. seq. G. HORNIVS Histor. philos. Lib. IV. c. 5. p. 246. GAVDENTIVS de philos. Romana c. XXXVI. p. 179. seq. CONRING. de prud. ciu. p. 47. aliique laudati cel. HEVMANNO act. philos. Vol. II. p. 443. seq. qui ipse accurate de Ciceronis philosophia differit.

visum, calculo accepit. Qui cum toties in philosophiae historia in partes nobis vocatus sit, dignus est, Romanae eloquentiae parens, de quo in praesenti tractatione pluribus agatur.

Ciceronis vita.

§. XVI. M. TVLLIVS CICERO, cuius vitam enarrauerunt plurimi [r], Arpinas fuit, *in hac enim germana patria stirpe antiquissima se ortum fuisse, hic sacra, hic genus, hic maiorum multa vestigia, villamque fuisse, patris sui lautius aedificatum cura*, ipse narrat [s]. Matrem Heluiam et honesto loco natam, et honestam egisse vitam in confesso est, de patre diuersissima traduntur [t]. Habuit eum M. Tullium, qui *cum esset infirma valetudine in Arpinati villa aetatem fere in literis exegit*, vt habet noster: Eum vero fulloniam fecisse, ac vites oleasque semper coluisse Q. Calenus apud DIONEM [u] ait, nec negat PLVTARCHVS [x], quosdam dicere, eum in officina fullonis et natum esse, et educatum: id quod tamen inimicorum videtur fuisse opprobrium, ipse enim Cicero haud semel ad maiores nobilitate inclytos prouocat. Natus est III. Non. Ianuar. A. V. C. DCXLVII. [y] qui est ante C. N. CIII. iis, si matri et nutrici habenda fides, circumstantiis, quae magnum Romanae vrbi virum portendebant. Nam et mater sine dolore se peperisse dicebat, et nutrix sibi spectrum apparuisse, asserebat, atque praedixisse, puerum, quem aleret, magnae Romanis vtilitati fore [z]. Id quod tamen vel muliercularum nugis, vel hominum Platonicae de genio tutelari doctrinae addictorum [a] fabulis adscribendum est, vel confictum ab iis, quorum intererat, Ciceronem pro homine diuinitus misso et promisso venditare. Illud magis fidem invenit, in prima pueritia ita ingenium eius eluxisse, tantumque ei nominis et gloriae inter pueros peperisse, vt patres eorum ad ludum literarium venirent, videre cupientes Ciceronem, celebratamque eius in discendo celeritatem cognoscere; et inurbaniores nonnullos filiis suis fuisse iratos, cum hono-

r) Vitam Ciceronis concinnarunt ex veteribus Tullius. Tiro et Cornelius Nepos, quorum scriptis caremus. Supersunt autem PLVTARCHI vita CICERONIS, quae inter vitas comparatas exstat Tom. III. p. m. 27. seq. Breuius eam ac strictim exposuit AVRELIVS VICTOR. c. 81. Ex recentioribus omnium in hac vita delineanda diligentiam superauit FRANC. FABRICIVS, qui secundum aetatis annos digestam LXIV. quibus Cicero vixit, totius simul Romanae historiae παρεκβλημασι illustrauit editam prima vice Colon. 1563. 8 qua vtimur editione, quae vero variis locis formisque recusa, et melioribus quoque operum Ciceronis editionibus praefixa est, vid. TH. CREN. Animadu. P. I. p. 193. seqq. PASCH. Introd. in rem lit. vet. c. III. §. 12. p. 632. Praeter Fabricium LEONARDVS ARETINVS vitam Ciceronis delineauit, et Plutarchum suppleuit, vnde Plutarcho interdum adiici solet. His addendi CHRISTOPHORVS MYLAEVS, HENR. BVLLINGERVS, IAC. ANGELVS DE SCARPARIA, CONSTANTINVS FELIX, CHR. PREYSSIVS, SEBAST. CORRADVS, PETRVS RAMVS, DIONYS. LAMBINVS, IO. BRANTIVS, BENEDICTVS HERBESTVS, DAVID CHYTRAEVS, SIMON VALLAMBERTVS, RVDOLPHVS CAPPELLVS, CASP. SAGITTARIVS, IAC. MASENIVS, quorum scripta enumerant MORHOF. Pol. T. I. Lib. IV. c. 11. §. 7. p. 846. seq. et FABRICIVS Bibl. Lat. T. I. p. 89. seq. not. b. qui Vallamberti vitam Cic. cum ANDR SCHOTTI Cicerone a calumniis vindicato recudi fecit Hamb. 1730. 8. Addi potest vita Ciceronis ex eius scriptis congesta a CHRISTOPH. CELLARIO praefixa Epistolis ad famil.

s) De legib. Lib. II. c. 1.

t) PLVTARCH. l. c. PROSPERI Chron. p. 679.

u) Lib. XLVI. conf. FABRIC. Bibl. Lat. T. II. p. 95.

x) l. c. conf. FRANC. FABRIC. l. c. p. 2.

y) GELLIVS Lib. XV. c. 28. Ipse CICERO in Bruto, et L. VII. 5. Lib. XIII. 41. ad fam. conf. STEPH. BALVZII diss. de die natali Ciceronis quosque laudat IO. ALB. FABRICIVS l. c.

z) PLVTARCH. l. c.

a) Hinc PLVTARCHVS pronus ad fidem dandam fabulae, cuius tamen incertum rumorem ipse prodit.

Digitized by Google

honoris caussa Ciceronem ab iis inter eundum in medium recipi viderent [b]. Cum autem, quod porro narrat PLVTARCHVS [c], ingenio ad omnes disciplinas ferretur, neque quidquam literarum eruditionisue aspernaretur, praeceptoribus doctis vsus est, et quidem Graecis, inter quos L. Plotium quendam ipse commendat [d]. Fuit etiam inter eos Archias poëta *quem sibi*, testatur, *a prima pueritia principem et ad suscipiendam et ad ingrediendam rationem studiorum suorum* [e]. Imprimis autem ad poëticam propensior, in eam diligenter incubuit, et puer adhuc Pontium Glaucum, quod carmen fuit versibus tetrametris conscriptum, composuit [f]. Cuius in fingendi artis gloriam adhuc post fata integram permansisse ait PLVTARCHVS [g], quae tamen hodie supersunt carminum eius fragmenta [h], multo eum plus valuisse in solutae orationis genere, quam ligato, loquuntur. Puerilibus studiis relictis maturiori iudicio in philosophiam incubuit, Philonemque Larissaeum, *quem vnum*, PLVTARCHO [i] teste, *de sectatoribus Clitomachi Romani et propter doctrinam in admiratione summa habuerunt, et morum caussa magnopere dilexerunt*, audiuit [k]: ab eoque dicendi quaeque praecepta accepit [l], cuius vtriusque studium eo magis in Academia iungendum existimabat, quo magis Academicam disputandi rationem forensi eloquentiae inseruire iudicabat [m]. Cui tamen cum et Stoicorum et Peripateticorum dialectica inseruiret, quae scilicet disserendi locos et quasi fontes exhiberet, nec in harum quoque sectarum praeceptis hauriendis diligentiam suam desiderari passus est [n]. Quin sibi Phaedrum, hominem Epicureum, cum puer esset, antequam Philonem cognouisset, valde fuisse probatum ipse fatetur [o], Patronemque, ex hac quoque familia philosophum ob hunc eius praeceptorem commendatione iuuit, licet a philosophia Epicurea valde abhorreret. His fundamentis eloquentiae superstruxit aedificium, quod nostra adhuc mirantur tempora. Anno aetatis decimo octauo iuris, vt ipse quoque narrat [p], ciuilis studio multum operae dabat, sub Q. Mucio Scaeuola, P. F. qui quanquam nemini se ad docen-

b) PLVTARCH. l. c. qui de hoc honore in praeceptis ciuilibus T. II. p. 450. seq. OVIDIVS fastor. Lib. V.

Et medius iuuenum non indignantibus ipsis
Ibat et interior, si comes vnus erat.

c) Indolem philosophicam ex praescripto Platonis hinc in eo notat PLVTARCH. l. c.

d) In epistola seruata a SVETON. de clar. rhetor. c. 2. Alios vide apud FRANC. FABRIC. l. c. p. 30.

e) CICERO pro Archia c. 1.

f) PLVTARCHVS l. c. p. 28.

g) Ibid.

h) Vertit adhuc adolescentulus Arati carmina de coelo stellisque, quorum fragmenta extant. De reliquis eius carminibus vid. VOSSIVS de poët. Lat. p. 16. seq. FABRICIVS Bibl. Lat. T. I. p. 129.

i) Ibid.

k) De orat. Lib. III. c. 28. Tusc. Qq. Lib. II. c. 2. non confundendus hic Philo cum Iudaeo huius nominis, qui calami error est in Cl. GENTZKENII hist. phil. p. 120.

l) l. c. Qua vero ratione in dicendo studium adhibuerit, sub Crassi persona Lib. I. de Orat. explicat, quem locum eloquentiae studiosis vehementer commendamus.

m) Rationem, cur eloquentiae philosophiam iunxerit, explicat de offic. Lib. I. c. 1. cur vero Academicam philosophiam secutus sit, in paradoxis c. 1. exponit, vbi ait, se ea philosophia plus vti, quae peperit dicendi copiam, et in qua dicuntur ea, quae non multum discrepant ab opinione populari, nihil enim esse tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile, nihil tam horridum, tam incultum, quod non splendescat oratione, et tanquam excolatur: cum e contrario Stoici et ea sentiant, quae non probentur in vulgus, et nullum sequantur orationis florem, nec dilatent sententiam etc. Vidit hoc GAVDENTIVS de phil. Rom. c. XXXVI. p. 179.

n) De offic. Lib. II. c. 1. et quae infra notabimus.

o) Fam. ep. Lib. XIII. ep. 1.

p) In Laelio s. de amicitia c. 1. conf. FRANC. FABRIC. l. c. p. m. 42.

Digitized by Google

docendum dabat, tamen consulentibus respondendo studiosos audiendi docebat: et hic Mucius Augur est, *ad quem sumta virili toga a patre se ita deductum* ait, *vt quoad posset*, *et liceret*, *a senis latere nunquam discederet*, ex quo loco, et PLVTARCHI [q] relatione, testantis, vsum eum fuisse consuetudine Mucii, viri in republica et senatu principis, coniici potest, eius gauisum fuisse contubernio. Sed et optimos et excellentissimos in dicendo viros eo tempore studiose consectatus est [r]. Militauit etiam aliquandiu sub Sylla, bello Marsico, et sub Pompeio [s]. Post haec domum reuersus, cum vrbs fere sine armis esset, hoc tempore omni, vt ipse scribit, noctes et dies in omnium doctrinarum meditatione versabatur; tunc erat cum Diodoto Stoico [t], quem cum Diodoro dialectico male quidam confundunt [u], cui adeo se tradidit, vt habitaret is cum ipso, atque viueret, et domi etiam suae moreretur: ab eo cum in aliis rebus, tum studiosissime in Dialectica exercebatur, quam contractam et adstrictam eloquentiam esse putabant Stoici: fateturque alio loco [x], *hominem eum fuisse eruditissimum, quem et admiratus sit, et dilexerit, eo quod artibus variis atque multis excelleret*. Sub hoc magistro totus in exercitationibus philosophicis et oratoriis fuit, ita vt nullus ab iis dies esset vacuus [y]. Commentabatur declamitans saepe cum M. Pisone et cum Q. Pompeio aut cum aliquo quotidie, idque faciebat multum etiam latine, sed graece saepius. Circa hoc tempus in Xenophontis *oeconomico* lusit [z], quem *se iuuenem viginti annorum e graeco in latinum conuertisse* ad filium scribens ait [a]. Sed et FABIO [b] teste, libros Platonis quosdam hoc genere tralatos edidit, *Timaeique pars* hodie huius versionis specimen extat [c]. Protagorae etiam aliqua ab eo conuersa fuisse Hieronymi, Prisciani et Donati testimoniis scimus [d]. Tandem eloquentiae indefesso studio acquisitae specimen editurus, Sextum Roscium parricidii reum contra Syllae accusationem defendit [e], sex et viginti annos natus [f], qua occasione ob Syllam, cuius ob metum patrocinium Roscii nemo suscipiebat, splendidius aut praeclarius gloriae initium sperare non poterat. Et victor quidem in caussa tanta admiratione fuit, vt, quod ipse scribit, *non vlla esset, quae non eius digna patrocinio videretur* [g], metu tamen Syllae, cuius dominantis opes omnes reformidabant, in Graeciam abiit, sparso rumore, se curandi corporis caussa profectum. Et prae se tulisse quidem hecticam aliquam corporis dispo-

q) l. c. r) Vid. de Or. Lib. I.
s) PLVTARCH. l. c. CICERO Philip. XII. 11.
t) In Bruto c. 90. ad fam. L. XIII. ep. 16.
u) Diuersos enim esse ex fam. Lib. IX. ep. 4. patet. Conf. CELLAR. ad l. c. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 402. FR. FABRICIVS l. c. ad An. 22. Cicer. p. 56.
x) Lib. XIII. fam. ep. 16. et in Lucullo. Caecum fuisse, et tamen, quod credibile vix esset, eum in philosophia multo etiam magis assidue, quam antea, versatum, et fidibus Pythagoreorum more vsum, cum ei libri noctes et dies legerentur, tum, quod sine oculis fieri posse vix videtur, Geometriae munus tuitum, verbis praecipientem, vnde, quo, quamque lineam ducerent, refert Noster Tusc. Qq. Lib. V.
y) In Bruto c. 90. conf. PLVTARCH. l. c. QVINTILIAN. Inst. orat. L. I. c. 2. L. III. c. 1. CICERO de officiis L. II. c. 24. FR. FABRIC. l. c. p. 59. seqq.
z) HIERONYM. praef. in EVSEB. Chronic.
a) De officiis Lib. II.
b) Lib. X. c. 5.
c) Sub titulo: de vniuersitate.
d) FR. FABRICIVS l. c. p. 60.
e) Extat hodie oratio, conf. GRAEVIVS ad Orat. pro Roscio c. 21. GELLIVS Lib. XV. c. 28.
f) QVINTILIAN. Lib. XII. c. 6.
g) Ipse in Bruto c. 91.

Digitized by Google

dispositionem, facile credemus PLVTARCHO [b], qui eum gracili ait, fuisse et minimo carnoso corpore, cum ob imbecillitatem stomachi pauco vteretur ac tenui victu, idque sero atque imminente iam nocte, voce item copiosa quidem praeditum et bona, sed aspera et rudi, et quae ob orationis vehementiam semper ad altitudinem contenta periculum videretur denunciasse: veram tamen peregrinationis eius caussam fuisse metum Syllae, nec Plutarchus negat, nec circumstantiae eius temporis dubitare sinunt: Athenas delatus in Antiochum Ascalonitam incidit, cuius facundiam et elegantiam magis probabat, quam doctrinae, qua ab Academia recedebat, nouitatem. His studiis delectatus Cicero, magnopere intendebat animum, atque ita secum cogitabat, si a republica plane arceretur, a foro et negotiis publicis in otio philosophico se vitam transacturum [i]. Post mortem vero Syllae, cum, quem metuebat, non amplius esset, amicis Romam crebro per literas reuocantibus, ac Antiocho etiam ad rempublicam capessendam hortante, cum iam et corporis vires exercitationibus confirmasset, habitumque valetudinis bonae parasset, et vocem ita formasset, vt et suauis ac copiosa in aures auditorum influeret, et corporis statui congrueret, eloquentiam rursus, tanquam instrumentum negotia publica cum dignitate tractandi arripuit, ac cum ipse se declamando exercuit, tum nobiles oratores adiit [k]. Eius rei caussa in Asiam et Rhodum nauigauit, ac ex rhetoribus Asianis, Dionysio Magnetto, Xenocli Adramytteno, ac Menippo Cari vacauit, Rhodi oratore Apollonio, philosopho Posidonio vsus est, tantaque ferunt, facundia Graece declamasse Ciceronem, vt Apollonius tristis et admirabundus fortunam Graeciae miseratus sit, cernens ea, quae sola ei relicta erant, ornamenta etiam Romanis addere, doctrinam et facundiam [l]. Domum postea redux cum bona spe plenus ad rempublicam se conferret, ex oraculi non tantum monitu [m], primum tempus caute admodum triuit, segniterque ad magistratus petendos accessit, sed neglectus quoque est, tanquam Graecus, et literario otio deditus, id est, vt PLVTARCHVS habet, *scholasticus* et reipublicae minus aptus [n]. Postquam vero et innata laudis cupiditate et patris amicorumque adhortationibus compulsus, caussis agendis se dedit, non iam paulatim, narrante PLVTARCHO, ad principem locum progressus est, sed gloria eius statim effulsit, longoque post se interuallo caeteros reliquit oratores. Ita cum

 vnum

b) l. c. p. 29. Ipse l. c. et ex his FR. FABRICIVS l. c. p. 76. conf. G. NIC. KRIEGK de peregrin. Romanorum lit. S. Reu. WALCHII amoenit. hist. ex peregrinatione Ciceronis Lips. 1715. ex locis quoque allatis de forma Ciceronis iudicandum, cuius imagines passim ex veteribus marmoribus aere impressae apud viros doctos visuntur, quorum loca indicauit I. A. FABRICIVS Bibl. Lat. T. II. c. 8. p. 95.

i) PLVTARCH. l. c.

k) IDEM l. c. QVINTIL. Lib. XII. c. 6. de Xenocla et Menippo, qui Stratonicensis quoque et Catocas audit, vid. STRABO Lib. XIII. Lib. XIV. Habuit etiam Molonem praeceptorem, vt ipse in Bruto testatur. De his viris in historia literaria rhetorices pluribus dicendum.

l) PLVTARCH. l. c.

m) IDEM l. c.

n) CICERO Orat. pro Sextio, se Graeculum et otiosum habitum fuisse dixit, pro quo Plutarchus voce Scholasticus vsus, quae vox postea enata, hominem studiis priuataeque vitae indulgentem denotauit, vid. ARRIAN. diss. Epict. Lib. I. c. 11. Eodem vero sensu vsurpatum, quo nostra aetate, paedantismum exprimimus, Hadriano imperatori conuicium Graeculi et Scholastici peperit, vid. VLR. HVBERVS de paedantismo p. m. 49. Cl. HEVMANN. ad TRIBBECHOV. de DD. Scholast. p. 7.

Digitized by Google

vnum annum, vt ipſe ait [o], reuerſus ex Aſia cauſſas nobiles egiſſet, Quaeſturam petiit, et quaeſtoriis comitiis, quae tributa fuerunt, quaeſtor cunctis ſuffragiis eſt factus. De quo ſibi collato munere paſſim, more ſuo, gloriatur, *ſibi honorem illum tum non ſolum datum, ſed etiam creditum, ac commiſſum ſe putaſſe.* Quaeſturam hanc vero, qua ratione geſſerit, et Siciliam, quae ipſi ſorte obtigerat, annonae caritate laborantem, ſubleuauerit, diligentia, iuſtitia et comitate ſua Siculis probata, pluribus PLVTARCHVS [p] ediſſerit, nos vero hic, vbi ſtudiorum Ciceronis tantum hiſtoriam ſcribimus, non repetemus. Ipſe certe, nullius vnquam in Sicilia quaeſturam aut gratiorem, aut clariorem fuiſſe, ſeſeque negotiatoribus comem, mercatoribus iuſtum, municipibus liberalem, ſociis abſtinentem, omnibus in officio diligentiſſimum, ſe praebuiſſe, paſſim iactantius gloriatur [q]. Hunc honorem ſecuti ſunt alii, cumque annum aetatis trigeſimum ſextum exegiſſet, quinquennio poſt quaeſturam in plurimis cauſſis et in principibus patronis, vt monet ipſe [r], verſatus, nullis donis ab iis, quorum cauſſas egerat, acceptis, aedilis factus eſt, et paulo poſt praetor primus; cumque anno aetatis XLIII. conſulatum homo nouus petiiſſet, ad eum non minus optimatium fauore, quam populi iudicio euectus eſt [s], quo in munere C. Antonium collegam habuit. Acceperat Cicero rempublicam plenam ſolicitudinis, plenam timoris, in qua nihil eſſet mali, nihil aduerſi, quod non boni metuerent, improbi expectarent [t]: cum non ſolum tribuni plebis multa turbarent, ſed et L. Catilina homo audax, et magnarum rerum appetens, conſulatusque ſpe excidens, euertendae reipublicae conſilia concepiſſet. Quae cum initio latuiſſent, mira Ciceronis prudentia protracta in lucem auctori exitium attulerunt, et euerſa Conſulis vigilantia ſalutem reipublicae conſeruarunt: cuius rei hiſtoria, cum ad noſtrum inſtitutum non pertineat, ex Romanis ſcriptoribus peti poteſt [u]. Magnam hoc Conſulatu feliciter geſto gratiam cum apud optimates, tum apud populum Cicero iniit [x], quam tamen paulo poſt maior inſecuta eſt inuidia. P. Clodius enim homo audax et inſolens Pompeiae vxoris C. Caeſaris amore captus, anno poſt conſulatum Ciceronis ſequente, cum Bonae deae pro populo ſacra fierent, in opertum cum veſte muliebri venit; ſperans ſe, quod imberbis eſſet, clam ingreſſum ad Pompeiam peruenturum. Sed dum in amplis et laxis aedibus oberrat, ab Aurelia, matris Caeſaris ancilla conſpectus nomenque rogatus, cum ſe Auram pediſſequam Pompeiae quaerere dixiſſet, ex voce agnitus, et a mulieribus in cubiculo ancillae, cum qua domum ingreſſus erat, deprehenſus atque foras eiectus eſt [y]. Huius facinore

o) In Bruto l. c.

p) l. c. p. 30. et CICERO ipſe Orat. pro Planc. in Bruto l. c. Or. in Piſon. Orat. VII. in Verr. c. 14.

q) Loca congeſſit FR. FABRIC. l. c. p. 89. ſeq.

r) In Bruto l. c. Or. in Piſ. FABRIC. p. 115.

s) Cauſſas exponit PLVTARCHVS p. 33. conf. orationes pro lege agraria.

t) Or. agrar. II.

u) Omnium accuratiſſime rem narrat SALLVSTIVS in bello Catilinari, cui iungendus PLVTARCHVS l. c. Ciceronis loca huc pertinentia collegit FR. FABR. l. c. p. 114. ſeqq.

x) Pater patriae primus appellatus Or. pro Sextio, aliorum loca habes apud FABRIC. l. c. p. 171. 172.

y) Pluribus haec enarrant PLVTARCH. l. c. p. 49. ſeqq. et in Caeſare T. V. p. m. 518. SVETONIVS

Digitized by Google

nore pätefacto, cum Caeſar vxorî nuntium remiſiſſet, Clodius a tribuno plebis accuſatus eſt. In eo iudicio M. Tullius teſtis productus, cum Clodius crimen ita refelleret, vt ſe illa nocte Romam non fuiſſe diceret, Cicero contra teſtimonium dixit, illum ad ſe domum veniſſe, et de quibusdam rebus egiſſe. Clodius tamen non abſolutus tantum, verum etiam, licet patricia gente eſſet, patriciatu eiurato, ad plebem tranſiens, tribunus plebis creatus, L. Calpurnio Piſone Caeſonino A. Gabino Coſſ. Ciceronem, captata prius omnium ordinum a ſeditioſo tribuno gratia, in exilium eiecit, rogationem ferens, qua ei aqua et igni interdiceretur, qui ciuem Romanum indemnatum interemiſſet, qua lege ſolus Cicero petebatur. Reus igitur Cicero veſtem mutauit, et ſordidatus populo ſupplicauit, Clodius omnibus illi vicis occurrens, eum exagitauit, et ſupplicationes indigniſſimo impediuit modo. Quod licet plerique boni ex Senatorio et equeſtri ordine aegerrime ferrent, et Ciceronem etiam mutata veſte defenderent, hosque hominum viginti millia ſequerentur, Cicero tamen a Conſulibus derelictus et proditus, maluit vrbe cedere, quam bonorum vitam ſeruis armatis obiicere. Quem vbi diſceſſiſſe compertum eſt, illi aqua et igni interdictum eſt, edictumque ne intra quingenta millia paſſuum tecto reciperetur, quod qui feciſſent, cum ipſo impune interficerentur. Clodius praeterea villas eiecti Ciceronis flammis deleuit, et domum in palatio incendit, atque in area templum libertatis extruxit, bona direpta atque ad Conſules delata ſunt [z]. Pulſus patria M. Tullius, vt ſcribit PLVTARCHVS [a] pedibus iter per Lucaniam, Siciliam verſus fecit, a praetore vero C. Virgilio, ne in Siciliam veniret prohibitus a Vibone in fundo Sicae Brundiſium venit, eoque proficiſcens, Dyrrhachium peruenit. Dyrrhachio aliquorum dierum viam in Macedoniam perrexit, et cum eo Theſſalonicam adiit, vbi eum Plancius ſua liberalitate per menſes ſeptem retinuit. Mature tamen Romae de reuocando Cicerone in ſenatu actum eſt, tribunis plebis de eius reditu legem promulgantibus; ipſum autem certatim officiis proſequebantur Graeciae vrbes, multique ad eum beneuoli viri conueniebant. Quae omnia licet exilii miſeriam homini philoſopho lenire apta eſſent, ipſe tamen, referente PLVTARCHO [b], moeſtus ſemper et in ſummo dolore viuebat, crebro ad Italiam, vt infeliciter amantes ad amaſias, reſpiciens, animo calamitate plane deiecto, quod de viro ita in optimis ſtudiis verſato, vt IDEM recte addit, nemo ſibi fuiſſet pollicitus. Adiicit porro: frequenter ipſum ab amicis poſtulaſſe, *vt non oratorem ſe, ſed philoſophum appellarent, nam ſe philoſophiam, vt rem, ſibi propoſuiſſe, arte oratoria tanquam inſtrumento in rebus publicis tractandis vti, eam vero doctrinam vim gloriae veluti tincturam quandam eluiſſe* [c]. Tan-

NIVS in Caeſ. c. 6. Ex recentioribus FR. FABRICIVS l. c. p. 200. ſeqq. et nuperus Hiſtoriae Coniugum imperatorum Romanorum auctor Gallus DE SERVIIS p. 18. ſeqq. ad cuius verſionem Germanicam a nobis editam loca veterum diligenter notauimus.

z) Videndi, qui haec prolixius narrant, Romanae hiſtoriae ſcriptores DIO Lib. XXXVIII. VELLEIVS Lib. II. PLVTARCHVS l. c. et ipſe CICERO multis locis. a) l. c. p. 49. b) l. c. c) Vix itaque cauſſam Ciceronis tuetur, quod Act.

Tandem, cum Clodii licentia in Pompeium quoque grassaretur, et Lentulo Consule seditio augesceret, ita vt tribuni plebis in foro vulnerarentur, animi populi mutari coeperunt, et tribunus plebis Annius Milo ausus est Clodium vi in iudicium trahere. Pompeioque Clodium repellente vnanimi populi consensu Cicero reuocatus est, Senatusque decreuit, vt villae eius et domus publicis sumtibus restaurarentur [d]. Tanto etiam studio, tantaque contentione omnium fere vrbium ciues ei obuiam contenderunt, vt *se humeris Italiae Romam deportatum esse*, ipse CICERO [e] dixerit. De quo suo reditu ipse ad populum orationem habuit, senatuique ea oratione, quae *post reditum in senatum* inscripta est, gratias egit, pecuniamque publicam ad aedificandam domum, cuius area ei restituta erat, accepit. Posthaec prouinciam Ciliciam sortitus, multa egregie perfecit, pacisque artes in bello exercuit. E prouincia decedens Rhodum appulit, Athenis autem desiderio ante actae olim ibi vitae aliquantisper commoratus, et cum doctissimis viris collocutus, amicis et familiaribus salutatis Romam reuersus est [f]. Id quod eo quidem accidit tempore, quo flamma, quae sub cineribus hactenus latuerat, in apertum ciuilis belli incendium erumpere conabatur. Auctorem pacis inter socerum et generum Ciceronem fuisse, Caesaremque per literas et Pompeium coram deprecatum mitigare vtrumque et placare tentauisse, et ipse passim innuit, et ciuilis discordiae, quae tum erupit, enarratores testantur omnes [g]. Postquam insanabile malum vidit, diu anceps et incertus haesit, grauique sollicitudine in vtramque partem distractus, cuius partes sequi debeat? cum Pompeium quidem gloriosam et honestam belli habuisse caussam, Caesarem autem rem melius gerere, magisque suae et amicorum saluti consulere ipsi visum esset. Quod si Caesaris voluntatem fuisset secutus, qui, si ob senectutem bello abhorreret, ei suadebat ab vtraque parte remotum in Graeciam proficisci et ibi quietem agere, melius sibi consuluisset. Iam se eam, quam ab initio delegisset, reipublicae constitutionem honeste deserere non posse credens, Pompeio se iunxit [h]. Cuius tamen consilii ipsum mature poenituit, cum nulla necessitate coactus tanti periculi societatem iniisset, nec vlla in re magna eius opera Pompeius vteretur. Pugna quoque apud Pharsalum facta, cui Cicero non interfuit, et fugato Pompeio Cato, qui Dyrrhachii magnas copias et numerosam classem habebat, Ciceroni quidem imperium detulit, Cicero autem recusauit, et omnino cum illis militare subterfugit, occisusque fere fuisset a Pompeio iuniore, nisi eum Cato seruasset. [i]

Cae-

Act. Phil. Vol. II. p. 460. dicitur, hanc animi abiecti et desperantis sollicitudinem rationibus politicis inductum Ciceronem tantum simulasse. His enim adductus Plutarchi locus repugnat, quem ipse Ciceronis animi character, verum esse suadet.

d) DIO L. XXXIX. PLVT. l. c. CICERO or. pro domo sua, post redit. ad Quir. post red. ad senatum, aliisque locis, quae diligenter collegit FR. FABRIC. p. 213. seqq.

e) Orat. vltima post reditum, in Sen.

f) PLVTARCH. l. c. p. 52.

g) Ep. Lib. VI. fam. ep. 6. PLVT. l. c. p. 53. Ep. Lib. VII. ep. 3. Lib. XIII. ep. 11.

h) PLVTARCH. l. c. quae hoc tempore, quo Pompeii partes secutus est, Cicero fecerit, susceperitque ex eius scriptis collegit FR. FABRIC. ad ann. 58. p. 287. seqq.

i) PLVTARCH. l. c. p. 54.

Digitized by Google

[illegible] Asia redeunti obuiam factus, ei reconciliatus est, qui [illegible] eum constanter honore et beneuolentia prosecutus est. Reipublicae vero forma mutata, vt auctor est PLVTARCHVS [k], et ipse prodit CICERO [l], cum omnia in vnius potestatem essent redacta, Cicero publicorum negotiorum dimissa cura, adolescentibus philosophiae studiosis vacauit, qui cum nobilissimi et primarii essent, eorum fere consuetudine in vrbe iterum plurimum valuit [m]. Occupabat autem suam operam in scribendis [illegible] philosophicis, vel conuertendo aliquid de Graeco, vel vocabu[illegible]icorum ac physicorum in Latinum sermonem transferendis [n]. Sua etiam in scribendo carmine facilitate animi caussa vtebatur, ferturque quoties ad eam rem se dedisset, vna nocte D. versus fecisse. Eius vero temporis maiorem partem in praedio suo apud Tusculum [o] exigebat, raro autem in vrbem veniebat, Caesaris colendi caussa, taediumque quod de [illegible] reipublicae forma ceperat, studiorum dulcedine leniebat, quibus [illegible] inseruiebat bibliotheca [p], cuius designationem confecisse Ty[illegible]grammaticum supra monuimus. Hoc vero tempore studiorum olim inter Graecos cultorum memoria Ciceronem iterum Athenas petiisse, ex eius epistolis ad Atticum [q] colligere est. Multumque in hoc viri doctissimi otio eius doctrina inualuit, quae in omni genere vires versauit [r]. Ait etiam PLVTARCHVS, animum induxisse Romanam historiam scribere, multaque ei operi de Graecis rebus immiscere, et omnes eorum fabulas narrationesque inserere; multis tamen publicis priuatisque casibus impeditus est. Primum cum Terentia diuortium fecit, quod malae mulieris sustineret notam, officioque erga maritum defuisset suo [s]. Paulo post ducta puella diuite, filia eius Tullia in partu apud Lentulum periit, cui post Pisonis, mariti prioris mortem nupserat. Ad consolandum vero Ciceronem vndique philosophi conuenerunt, cum nimis grauiter is mortem filiae tulisset [t]. Post Caesaris caedem, cuius coniurationis particeps non fuit, mature Antonio, regnum inuasuro, inuisus fuit, qui

k) loc. cit.

l) Tusc. Qq. L. I. c. 1. de offic. L. II. c. 1. 2.

m) PLVT. l. c.

n) Hoc tempore scripsit Hortensium, siue adhortationem ad philosophiam, de qua infra.

o) Videndus de villa hac Ciceronis ATHANASIVS KIRCHERVS in Latio c. II. & ex eo REIMMANNVS Syst. antiq. liter. p. 496. conf. Tusc. Qq. L. I. c. 1.

p) Seruum Dionysium, qui suam bibliothecam multorum nummorum tractauerit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum speraret, aufugisse, ipse conqueritur L. XIII. fam. ep. 77. Conditionem vero bibliothecarum Romanarum exponit C. FALSTERVS Qq. Rom. L. II. c. 1. p. 113.

q) L. XII. ep. vlt. FABRIC. ad ann. 62. p. 318.

r) Conf. IAC. PERIZONIVS de eruditione et industria Ciceronis Franeq. 1682. In Iurisprudentia versatum fuisse demonstrauit ANT. SCHVLTINGIVS de Iurisprud. Cicer. in medicina IO. SAM. BERGER in Cicerone medico, in Theologia IO. GASP. HAFERVNG. in Theologo Cicerone. Alios nominat IO. FABRIC. Bibl. Lat. T. II. p. 100.

s) Caussas multas, officiique neglecti specimina narrat PLVTARCHVS l. c. p. 55. qui tamen non negat sparsisse rumorem Terentiam, id factum amore formae puellae quam paulo post duxerat. Tironem libertum, vt esset, qui aes alienum, quo opprimebatur, solueret, cum dilues admodum esset, eius bona fidei suae commissa Cicero haeres ab ea scriptus seruaret. Eam tamen postea quoque repudiauit, quod ex morte filiae Tulliae cepisse gaudium suspicaretur. Nupsit postea Terentia Vibio Rufo, et VALERIO MAX. L. VIII. c. 13. auctore CIII. annos viuendo expleuit.

t) Filiam hanc sibi carissimam primo C. Pisoni, post Furio Crassipedi, vid. L. II. ad Q. fr. ep.

Digitized by Google

qui eius praesentiam moleste ferebat. Haec metuens Cicero cum Dolabella statuit in Syriam legatus proficisci; Consulibus tamen cum Hirtio et Pansa, bonis viris, pactus se aestatem Athenis acturum, cumque ipsi consulatum occepissent, rediturum, eo nauigauit solus [w], et cum mutati in melius Antonii nuncius esset allatus Romam rediit, inimicitiam tamen Antonii mox expertus est, quam orationibus Philippicis mire auxit. Commoratus circa hoc tempus Athenis Ciceronis filius Marcus Tullius, studiorum caussa, quem Brutus ad se recepit, eoque legato vsus est. Ad hunc nobilem de officiis librum pater exarauit. Ita vero exitium inimicitia contra Antonium aucta, sibi ipsi parauit Cicero. Consul enim creatus Caesar Octauianus, pace cum Antonio et Lepido facta, triumuiratus societatem iniit, Romanumque imperium tres viri quasi possessionem aliquam inter se diuiserunt, partiti inter se prouincias, pactique vt suos quisque inimicos proscriberet [x]. In qua proscriptione cum praeter CXXX. senatorum nomina Cicero quoque esset, ab Antonio postulatus, maximam hoc contentionem peperit, cum Antonius nullam conditionem acciperet, nisi primus ille interficeretur, Lepidus Antonio assentiretur, et Caesar vtrique repugnaret, vt narrat PLVTARCHVS [y]. Tandem tertio die Caesare, quamuis inuito concedente, Cicero proscriptus est. Is primo in Tusculanum fugerat cum Quincto fratre, vnde in Macedoniam ad M. Brutum, de cuius victoria laeti rumores spargebantur, transire constituerunt. Ferebantur lecticis confecti moerore, inopia etiam pressi, cum perexiguum illis viaticum esset. Quinctum itaque Marcum fuga antecedere, Marcum conuasatum domum recurrere cum placuisset, Quinctus paulo post a seruis proditus cum filio interfectus est. Marcus Asturam [z] delatus, nauem subito conscendit, et oram legens Circeum vsque peruenit: Inde soluere gubernatores cum pararent, vel maris metu permotus vel Caesaris fidem non plane desperans, in terram egressus, Romam pedibus contendit, mutata tamen mox sententia, ad mare rursus descendit desperabundus cogitationes anxias versans, consiliaque concipiens inepta. Tandem ad Caietam [a], vbi praedia habebat deportatus, in villam se recepit, et quieti se dedit. Vbi cum milites aduenissent, qui eum trucidarent, a seruis lecticae impositus ad mare delatus est. Quibus percussores cum ministris superuenerunt, et Popilius Laenates tribunus militum, quem Cicero parricidii reum olim defenderat, caput disertissimum, Ciceroni immotam ex lectica ceruicem praebenti praecidit, manus quoque milites amputauerunt; quae membra cum capite Romam ad An-

ep. 5. L. I. fam. ep. 7. postea P. Cornelio Dolabellae, apud quem in partu extincta est L. VI. fam. ep. 19. L. IX. ep. 11. Aegerrime hanc filiae mortem tulisse Ciceronem ex L. XII. XIII. ad Attic. patet. Librum quem de consolatione hac occasione scripsit intercidisse dolemus. Qui enim hoc titulo superest, recentiorem manum auctorem agnoscit, vid. FABR. Bibl. Lat. T. I. p. 138. seqq. T. II. p. 154.

w) PLVT. l. c. FABRIC. ad an. 63. p. 331.

x) Historiam triumuiratus huius plerique huius temporis historici enarrant, quibus addi possunt vitae Ciceronis scriptores omnes. Loca veterum diligenter congessimus ad DE SERVIES hist. des femmes des douze Cesars p. 73. not. 7.

y) p. 59.

z) Fuit id praedium maritimum Ciceronis.

a) Alii Capnam nominant, sed male, vid. VALER. MAX. L. I. c. 4.

Antonium perlata, pro rostris posita sunt, vbi in Antonium orationes habuerat, non sine indignatione et lachrymis populi, qui Romanae eloquentiae parentis finem tragicum vehementissime dolebat [b]. Factum id A. V. C. DCCX. aetatis Ciceronis LXIV. Animi characterem, et temperamenti rationem fuisse sanguineo-cholericam, ex tota vitae eius historia patet. Etsi enim gloriae valde appetens erat, inter spem tamen metumque fluctuans, nouas res nec moliebatur, nec ferebat, sed pacis inter proceres dominatum quaerentes ineundae semper auctor fuit: tantumque a iurgiis et contentione absuit, vt iniurias amicorum ipsiusque vxoris satis patienter diuque ferret. Imprimis vero amicorum consuetudine, et colloquiis doctorum virorum gaudebat, cuius rei specimina, eruditissimi dialogi philosophici ad eius exemplum conscripti, exhibent elegantissima. Eidem vero animi conditioni adscribenda quoque est magna timiditas, quae, cum Milonem inter strepitus armorum, quibus forum praeuertendae seditionis caussa Pompeius clauserat, propter caedem Clodii, defendere suscepisset, tanta fuit, vt toto corpore contremiscens, pauca tantum nec satis cohaerentia dicere posset, sicque Milo, licet caussa esset superior, exilio mulctaretur [c]. Additque his PLVTARCHVS [d], non in armis modo timidum, sed et ad dicendum trepide accessisse, vixque titubandi et tremendi finem fecisse, plerisque in certaminibus prouecta iam oratione et augescente. Gloriae tamen immoderatum desiderium, sed animi fortitudine nulla firmatum variis exemplis prodidit, non in republica tantum, sed in eruditorum quoque circulis, cuius iactantia de se et ostentatio immoderata luculentum dant testimonium, quare eloquentiam quoque suam auditoribus haud raro fecit molestam [e]. Ex hoc animi charactere de ingenii quoque viribus iudicandum, quod imaginationis magis fertilitate, quam iudicii acrimonia excelluisse, & philosophiae, quam secutus est Academicae conditio, et libri philosophici, quos conscripsit [f], et neglectum saepe in orationibus decorum, facetiaeque ad scurrilitatem vsque progressae [g], satis loquuntur. Ex qua ingenii Ciceroniani facie recte colligimus, aptum magis fuisse Ciceronem ad persuadendum, quam ad iudicandum, nec satis ea iudicii vi valuisse, quae in nexus rerum atque notionum penetrat, falsumque nouit a vero discernere.

Scripta Ciceronis philosophica.

§. XVII. Triuisse Ciceronem tempus, quo in republica otium sibi esse videbat, philosophiae studiis, supra tetigimus. „Etsi enim, quod „ipse scribit [h], stante republica in agendo plus, quam in scribendo, ope-

 „ram

b) Circumstantias exitus tragici Ciceronis vide apud PLVTARCHVM, LIVIVM APPIANVM, DIONEM, VELLEIVM PATERCVLVM aliosque. Elegantissimis hanc mortem versibus deplorauit CORNELIVS SEVERVS, ad cuius fragmentum THEODORVS GORALLVS, vel, qui hoc nomine latet, IO. CLERICVS videndus. MARTIALIS elegans epigramma L. III. ep. 66. legitur. Alios nominat FABRICIVS Biblioth. Lat. T. II. p. 98.

c) Dio L. XLVI. PLVT. l. c. p. 51. Orationem vero pro Milone, quam habemus, postea conscripsit elegantissimam, qualem scilicet meditatus erat.

d) l. c. e) IDEM p. 63.

f) Id luculento Laelii, siue, dialogi de amicitia exemplo probauit Cl. HEVMANNVS act. phil. Vol. II. p. 453.

g) Reprehendit id PLVTARCHVS l. c. p. 63.

h) De officiis L. II. c. 1. 2.

„ram ponebat, et quae scribebat, iis actiones suas, non philosophiae „praecepta, mandabat; vbi tamen illae literae conticuerunt forenses et „senatoriae, nihil autem agere non posset animus, in philosophiae studiis „ab initio versatus aetatis existimauit honestissime molestias deponi posse, „si se ad philosophiam retulisset. Cui cum multum adolescens, discendi „caussa temporis tribuisset, postea quam honoribus inseruire coepit, se„que totum reipublicae tradidit, tantum erat philosophiae loci, quantum „superfuerat amicorum et reipublicae temporibus. Id autem omne con„sumebatur legendo, scribendi otium non erat. Maximis itaque in ma„lis hoc boni assecutus sibi visus, vt ea literis mandaret, quae nec satis „erant nota Romanis, et erant cognitione dignissima, ad scribenda sapien„tiae praecepta se accinxit, et philosophiam Graecam, haud vno scripto „explicuit.„ Et naturalem quidem philosophiae partem respicit *Timaei* Platonis versio, quam *de vniuersitate* inscripsit, quamque integram non superesse merito dolemus. Theologiae naturalis limites tangunt libri tres *de natura Deorum* [i], quorum primo Velleius Epicuri de Diis sententiam tuetur, Cotta refellit, secundo Balbus Stoicorum theologiam explicat, tertio Cotta oppugnat, qua disputatione tantopere theologiae gentilis imbecillitatem detexit Cicero, vt ad eam non tantum prouocet, errorisque eam conuincere iubeat sacerdotes gentiles ARNOBIVS [k], sed et narret: dixisse quosdam: *Oportere statui per senatum, aboleantur vt haec scripta, quibus Christiana religio comprobetur et vetustatis supprimatur auctoritas.* Addit his ex vero: *intercipere scripta, & publicatam velle submergere lectionem, non esse Deos defendere, sed veritatis testificationem timere.* Sed et libri *de diuinatione* [l], quemque *de fato* [m] habemus, non plane integrum, huc pertinent, itemque *somnium Scipionis* a MACROBIO [n] nobis seruatum et prolixo commentario illustratum, quod totum Platonicis hypothesibus de anima mundi, statuque animarum post mortem nititur. Moralem philosophiam tractauit Cicero, libris quinque *de finibus* bonorum et malorum, quos historiam doctrinae de fine summoue bono recte dixeris. Eleganter enim et copiose Graecorum philosophorum de finibus sententiam et disceptationes explicat, argumenta enumerat, quibusque quaeuis sententia prematur difficultatibus, erudite ostendit [o]. Sed et *Tusculanae quaestiones* huc pertinent, quarum libro primo de contemnenda morte, secundo de tolerando dolore, tertio de aegri-

i) Prolixo commentario libros hos illustrauit ex S. I. vir doctissimus PETRVS LESCALOPIERIVS, Paris. 1660. fol. quem pandectas veteris theologiae gentilis non inepte vocaueris, licet, non vbique rectum viderit, veramque systematum philosophicorum assecutus sit sententiam. Optimam librorum de N. D. editionem debemus IO. DAVISIO Cantabr. 1718. 8. versionem Gallicam OLIVETO Paris. 1721. Alias editiones enumerat FABRIC. Biblioth. Lat. T. I. p. 118. T. II. p. 132.

k) Adu. gent. L. III. c. 2. p. 104. ed. Canteri.

l) In primo Quinctus Cicero pro diuinationibus pugnat, in secundo omnia diuinationum genera Marcus euertit. De editionibus vid. FABRIC. l. c. T. I. p. 120. T. II. p. 133. seqq.

m) Conf. FABRIC. ll. cc.

n) Particula est, ex vltimo siue sexto libro Ciceronis de Republica, quod Platonis vestigiis insistens composuerat, laudatum SENECAE ep. 108. Gellio, Augustino aliisque. De Macrobio dicendum suo loco. Conf. Cl. STOLLIVS Hist. lit. P. II. c. 3. p. 474. seqq.

o) Editiones indicat FABRICIVS l. c. T. I. p.

aegritudine leniendi, quarto de reliquis animi perturbationibus, quinto de virtute ad beate viuendum se ipsa contenta disputat p). Eundem in numerum referendi *de senectute & de amicitia* dialogi, quos *Catonis et Laelii* nomine inscripsit q). Sed et *paradoxorum Stoicorum sex explicatio* r) [illegible]: quam tamen eloquentiae magis ostentandae, quam erudiendi [illegible] caussa scripsisse, ex eo recte colligitur, quod alio loco hanc Stoicorum παραδοξολογίαν riserit s). Iuris vero naturalis et ciuilis praecepta, libri *de officiis* ad filium Marcum secundum Stoica principia t), qui[illegible]peripatetica quaedam admixta sunt, conscripti, itemque libri *de legibus* v), quos tamen non plane integros habemus, explicant. Nullo vero scripto animi sententiam, easque partes, quas in philosophando secutus [illegible] prodidit, quam in *quaestionibus Academicis*; quarum licet duo [illegible] libri extent, quorum alterum *Luculli* nomine insigniuit x), totum tamen in iis potiorum inter Graecos sectarum doctrinae aedificium extruit, et Academico more destruit, Carneadis potissimum partes secutus: [illegible]losophiae historia miram praestat vtilitatem. Desiderantur [illegible] ex [illegible]ptis Ciceronis philosophicis, *Hortensius*, siue *admonitio ad phi-*

[illegible]
p. [illegible] seqq. T. II. p. 129. Versionem Gallicam debemus REGNIERIO des MARAIS, Paris. 1721. 12.

q) Vid. FABRIC. l. c. p. 117. sq. T. II. p. 129. sq. DAVISII editio Cantabrig. 1709. 8. [illegible]

r) [illegible] iungi solent libris de [illegible]

[illegible] editiones vide apud FABRICIVM l. c. T. I. p. 126. T. II. p. 144. Scripsere contra haec paradoxa Antiparadoxa VITVS AMERBACHIVS et ANTONIVS MAIORAGIVS, conf. IO. GEORG. PASCHIVS Introd. in rem liter. moral. vet. c. III. §. 11. p. 628. Accurate hanc paradoxorum Stoicorum explicationem a Cicerone datam examinauit Cel. HEVMANNVS act. philos. Vol. III. p. 694.

s) [illegible] pro Murena c. 29. Conf. PLVT. l. [illegible]

t) Panaetium ante alios secutus est, vt ex Lib. III. c. 2. patet, Peripatetica vero, propter filium apud Cratippum philosophiae studiis inuigilantem, admiscuisse videtur. Magna semper laude hos Ciceronis libros prosecuti sunt viri docti, qui eos non mature tantum edidere, sed et commentariis illustrauerunt. De quibus iterum consulendus FABRICIVS loc. c. T. I. p. 121. sqq. T. II. p. 136. merenturque post Fustianas 1465. 1466. raritate notabiles, editiones Graeuii et Iac. Facciolati praestantia memorabiles commendari. Conf. Hist. biblioth. Fabric. T. VI. p. 267. Recentiori tamen aetate, quibus Stoicae philosophiae defectus toties detecti sunt, aliter de hoc libro indicatum. Edidit enim Gallus quidam LELEVELLVS, discrimen inter veram et falsam philosophiam moralem, vbi falsitas officiorum Ciceronis, et libellorum de amicitia, de senectute et paradoxorum demonstratur. Amst. 1695. quem librum postea, philosophiae suae nouae et hodiernae Paris. 1698. 12. editae T. IV. inseruit. Eandem dicam Ciceroni scripsere clarissimi viri, qui acta eruditorum Germanica concinnant. P. IX. p. 441. Indignatur horum virorum iudiciis B. FABRICIVS l. c. T. II. p. 140. qui tamen ad Stoicae ethicae fundamenta, ex quibus legis naturalis conceptus a Cicerone admissus fluit, non satis attendisse videtur. Conf. MORHOF. Polyhist. lit. T. III. L. I. c. 17. T. I. L. IV. c. 11. §. 17. Ciceronis exemplum imitatus tres de officio ministrorum libros S. AMBROSIVS conscripsit, de quibus Tomo III. dicemus. Sed et PVFENDORFIVM titulum elegantis libelli de officio hominis et ciuis hinc mutuo accepisse, notum est. Varias vero in hos libros commentationes refert SAM. RACHELIVS in Comm. libro de officiis praemisso. Ethicam quoque Ciceronianam ANTONII BVSCHERI nobis non visam memorat FABRICIVS T. II. p. 164.

v) Secutus et in his libris Stoicos est Cicero, ita tamen vt ad leges Romanas et consuetudines respexerit. Iudicat de iis Cl. STOLLIVS Hist. phil. mor. §. CLXXVI. p. 311. Conf. Hist. lit. P. III. c. 4. §. 18. p. 702. FABRICIVS l. c. T. I. p. 120. T. II. p. 134. seqq.

x) IDEM l. c. p. 115. FR. FABRIC. ad ann. 62. p. 316. ex veteribus QVINTILIAN. Lib. III. c. 6. Nomen vero dedit Cicero dialogo a loco quo colloquia habita fingit, nempe a villa, quam in agro Cumano habebat, quam Platonis exemplo Academiam vocauit. Thermas ibi fuisse, oculorum aciei seruandae aptissimas et saluberrimas PLINIVS ait L. XXXI. c. 2. Conf. illustr. LVDEWIGIVS de Academia.

Digitized by Google

philosophiam, [y] quam efficaci stimulo animum suum ad quaerendam sapientiam excitauisse fatetur AVGVSTINVS. [z] Tum libri sex *de republica*, [a] Librique *oeconomici*, quos pleraque ex Xenophonte expressit. [b] Sunt, qui *dialecticam* [c] Ciceronis somnient, qualem Ciceronem scripsisse probari nonp otest, licet dialecticam Stoicam interdum adhibuerit in scriptis suis. [d] Certe *Topica* quae scripsit, dialecticae in arte dicendi vsum demonstrant. Multum vero de philosophia pariter atque Latinis literis meruit Cicero, quod philosophorum Graecorum terminos et vocabula primus fere Latinis expressit literis. [e] In ipsis philosophiae mysteriis nihil noui Graecorum praeceptis addidit Cicero, sed eorum tantum placita enarrauit, id quod nemo negauerit, qui libros eius philosophicos vel per transennam inspexit. Iniurii tamen in Ciceronem sunt, qui plagii ei crimen ideo obiiciunt [f]; fassus enim plerumque est, per quos profecerit. [g] Vnde magis in philosophiae historia, quam in ipsa philosophia bonarum artium studiosis vtilitatem praestat, licet et hic sine examine non sit admittendus [h].

Philosophia Ciceronis.

§. XVIII. Ex dictis de Ciceronis philosophia iudicium a mediocriter attento fieri posse, plane confidimus. Qualis enim in eo studio fuerit, quasque rationes sequendas sibi praescripserit, ex propriis eius verbis atque confessione depinximus. Vt tamen cuncta luce sua radient, paucis omnia obseruationibus complectemur, vt ex his ea queant iudicari, quae viri docti de Ciceronis philosophia [i] fuerunt commentati. Et

I. quidem, ex supra dictis repetendum est, non fuisse inter Romanos, qui nouum philosophiae systema condere susceperit. Nescio enim qua paupertate animi exhausta quasi illorum temporum ingenia nihil addi posse inuentis Graecorum philosophorum putabant. Cuius veram caussam vix in alia re, quam in auctoritatis praeiudicio quaerendam putamus, qua Romani falsa Graecae eruditionis opinione decepti, cum, se ad eorum perfectionem, qui sectarum auctores fuerant, pertingere posse desperarent, satis

y) Passim eius mentionem iniicit, de fin. L. I. de div. L. II. Tusc. Qq. L. III. conf. FR. FABRIC. ad an. 62. p. 316.

z) Dicemus ea de re infra Tomo III. Loca Augustini notantur Act. philosoph. Vol. II. p. 462. seqq. conf. FABRIC. Bibl. Lat. T. II. p. 151.

a) Vid. dicta not. (n. p. 44.) add. FABR. l. c. T. I. p. 127. T. II. p. 145. seqq. vtrum alios hac de re scriptores antecelluerit, quod BOECLERO placet, Comm. de Script. p. 42. ex eo iudicari potest, quod Platonis exemplum secutus est.

b) Partitionem eorum recenset SERVIVS ad Georg. L. I. conf. FABRIC. T. II. p. 151.

c) ADAMI BVRSII Dialectica Ciceronis prodiit Zamoscii 1604. 4.

d) Ostendit id STVRMIVS in Instit. dialect. conf. FABRIC. T. II. pag. 168. STOLLIVS Hist. lit. P. II. c. 2. §. 13. p. 432.

e) Passim hac de re more suo gloriatur Cicero. Bene vero de nostra aetate meruit vir doctus, qui sub PLEXIACI nomine latere voluit, Lexiconque philosophicum Hag. Com. 1716. edidit, in quo terminos philosophiae technicos ordine exposuit verbis Ciceronis, altera vero parte barbaras Scholasticorum voces et nomina Ciceronianis commutauit: quam quoque partem Glossario nouo Latinitatis adiecit B. SIG. IAC. APINVS Norimb. 1728. 8.

f) Vid. HIERONYM. prooem. in Qq. Ebr. T. IV. opp. p. 90. IAC. THOMASIVS de plag. lit. §. 392. p. 171.

g) PLINIVS in praef. Hist. nat.

h) Exempla complura Tomo I. attulimus, conf. R. SIMON, cuius verba adducit STOLLIVS Hist. lit. P. II. c. 1. §. 55. p. 370.

i) Pertinent huc praeter laudatos IASONIS DE NORES Nobilis Cyprii breuis et distincta institutio in Ciceronis philosophiam de vita et moribus Pat. 1597. 12. BVSCHERI ethica Ciceroniana, TREVNERI et HAVERVNGII diss. de theologia Ciceronis aliique. Conf. FABRIC. Bibl. Lat. T. II. p. 148. BAYLE Dict. T. IV. art. Spinoza not. H. HENR. DODWELL. Apologia Script. philosoph. Cicer. quam Anglicae versioni librorum de finibus praefixit SAM. PARCKERVS Lond. 1702. 8.

Digitized by Google

fatis fuis defideriis fieri crediderunt, fi in illorum fententiam pedibus irent. Qua ratione deuicta a Romanis Graecia ingeniorum Romanorum euafit victrix, victoresque infolito prorfus more in deuictorum transiuere mores et placita.

II. Sed et hoc ex fuperioribus repetendum eft, rationem philofophiae Academicae, qualem poft Arcefilaum, Carneades, et qui hunc fuo modo fecutus eft, Philo, tradidere, quaue de nulla quidem re certi quid ftatutum, probabiliter tamen in vtramque partem de argumento quouis difputatum eft, non iis tantum mire placuiffe, quibus fectarum Graecarum diuortia et infignes contentiones oculos aperiebant, vt quam infirma pleraque effent, quae ab iis afferebantur, peruiderent: fed et calculum eorum meruiffe, qui in foro et republica eloquentia fua et orationibus forenfibus cauffisque dicundis inclarefcere, ficque ad honores eniti contendebant, quosque mire ifta philofophia in inueniendis argumentis fuiffe foecundos exempla complura docent. Vtramque rationem apud Ciceronem ad amplectendam Academiae mediae philofophiam plurimum valuiffe, fupra ipfius teftimoniis euincimus. [k]

III. Acceffit vero et hoc, quod plurimum momenti in philofophiae ftudio habuit apud Ciceronem, nempe incidiffe eum admodum adolefcentem in eiusmodi Academicae philofophiae doctorem, Philonem, qui exofam philofophandi rationem, quae Arcefilaum inuidia cumulauit, ita emendauit, vt modeftius et humano ingenio conuenienter magis ratiocinari videretur. [l] Qua de re ea repetenda funt, quae *Tomo primo* diximus.

IV. Patet tamen ex adducta quoque Ciceronis hiftoria, non adeo defipuiffe Ciceronem, vt reliquarum fectarum doctrinam prorfus repudiaret, fed totius potius Graecae philofophiae campum fuiffe emenfum. [m] Luculenter id docent difertiffimi Academicarum et Tufculanarum quaeftionum de finibus item et de natura Deorum dialogi, libri item de officiis, in quibus non Academicae tantum doctrinae fummam propofuit, fed Platonicae, Stoicae, Peripateticae, Epicureae quoque philofophiae placita mira facundia illuftrauit: ita tamen, vt nulli calculum adiiceret, nifi Academica ratione ductus, poffe hunc in modum probabiliter de iftis rebus difputari. Pleraque vero eo potiffimum fine adhibuit, vt in refutandis illis ingenium oftentaret, feque nullam eruditionis partem latuiffe oftenderet. [n]

V. Etfi vero nullam fectam, ex Graecis Cicero probabat praeter Academicam, certum tamen eft, eum vni magis fauiffe, quam alteri. Et Stoicam quidem fectam in iis, quae ad iuris rationem et reipublicae conftitutionem pertinebant, ipfi vehementer placuiffe, ipfe ad filium fcribens [o] non

k) Notabilis imprimis locus in paradoxorum praefatione, et prooemio etiam librorum de officiis, vbi philofophiam eloquentiae cauffa didiciffe fatetur.

l) Et haec quoque ratio fuit, cur ei Philo magis probaretur, quam Antiochus, quem fine ratione veterem Academiam reuocare et Stoicis conciliare credebat.

m) Vid. de orat. c. 30. conf. MACROB. in Somn. Scip. L. I. c. 27. L. II. c. 17.

n) Obiectum hoc Ciceroni in declamatione, quae SALLVSTIO tribui folet.

o) De officiis L. I. c. 2.

Digitized by Google

non negat, ita tamen vt *eos, in doctrina de officiis secutus sit non vt interpretes, sed, vt se solere* ait, *e fontibus, eorum iudicio arbitrioque suo, quantum quoque modo visum erat, hauriens.* Platonem vero magni fecisse, praecipue in iis, quae ad naturae contemplationem pertinent, et ipse fassus est, [p] et suscepta Timaei interpretatione prodidit. Cumque in morali quoque philosophia Peripatetica a Socraticis et Platonicis non multum dissidentia crederet, [q] non plane ab eorum praeceptionibus in doctrina de officiis abiit, licet alibi minus huius sectae, quam aliorum, habuerit rationem. A nulla tamen secta magis abhorruit, quam ab Epicurea, quamuis eius doctrinam omnium primam didicisset, et haberet amicos carissimos, qui huic sectae adhaerebant. Cuius rei exempla per omnia quidem eius scripta philosophica deprehenduntur, maxime vero secundo, quem *de finibus* scripsit, libro. Quod sectae Epicureae odium tantum fuisse, vt contra veritatem Epicurum calumniis oneraret, in Epicureae sectae historia *tomo primo* manifestum fecimus. Quod qua potissimum ratione inductus fecerit, ipse haud obscure prodit, caussatus, [r] *recubantem in hortulis molliter et delicatule nos avocare Epicurum a rostris, a iudiciis, a curia.*

VI. His ex Ciceronis historia praemissis, dubitandum amplius non est, fuisse Ciceronem ex eorum Academicorum genere, qui post Carneadem et Clitomachum, Philonem sequebantur viderique volebant aptius humanoque intellectui conuenientius philosophari, admittendo in asserta humanae cognitionis incertitudine probabilitatem vel maiorem vel minorem, quam sequi queamus. Qua de re ita disserit ipse: [s] *Non sumus ii, quorum vagetur animus errore nec habeat vnquam, quid sequatur; quae enim esset ista mens, vel quae vita potius, non solum disputandi, sed etiam viuendi ratione sublata? Nos autem, vt caeteri, qui alia certa, incerta alia dicunt, sic ab his dissentientes alia probabilia, contra alia improbabilia esse dicimus.* Male itaque et praeter rem LACTANTIVM [t] reprehendit HORNIVS [u] scribentem: *Cedo Cicero quid didiceris, aut in qua secta veritatem deprehenderis? In Academia scilicet, quam secutus es, quam probasti? At haec nihil docet, nisi vt scias, te nihil scire.* Putat enim Academicum se dixisse, non quod etiam illis vbique se addixisset, sed quod prae caeteris eorum libertatem probaret et ea vteretur. Qua in re mire fallitur Hornius. Non enim illo in philosophiam animo fuit Cicero, vt sectariam philosophiam improbaret, quod ille putat, sed Academicam sectam ea ratione, quam instituit Carneades, secuti sunt Clitomachus et Philo, amplexus est, vt et ipse nihil sciri, id est indubitatis rationibus asseri posse contenderet, probabilitatem tamen sequeretur, quam reiecit Academia media ab Arcesilao instituta. Hanc probabilitatem secutus quaedam ex Platonis atque Stoicorum placitis sibi non displicere, manifestum fecit, cuius ea potissimum

p) Tusc. Qq. L. I. c. 21. conf. HORNIVS hist. philos. L. IV. c. 5. p. 248. et quos nominat.

q) De offic. L. I. c. 3.

r) De orator. L. III. conf. GASSENDVS de vita Epicuri L. III. c. 6. p. m. 97. seq.

s) De officiis L. II. c. 2. conf. Tusc. Qq. L. II. c. 2. L. IV. c. 4.

t) L. III. c. 14.

u) Histor. philos. L. IV. c. 5. p. 249.

Digitized by Google

tissimum caussa fuisse videtur, quod per tempus aliquod Antiochum Ascalonitam audiuit, quem Academiae studiosis Platonem et Zenonem commendasse constat. Patetque Ciceronis scripta philosophica attente legenti, eum, cum de veris philosophiae fundamentis incertus haereret, ad syncretismum philosophicum, qualem instituit x Antiochus, valde fuisse pronum. Certe non Stoica tantum, sed et peripatetica suis placitis finitima esse contendit.

VII. Caussam cur hanc potissimum philosophandi viam Cicero ingressus sit, praeter scopum se foro parandi, recte in ingenii eius charactere quaesiueris. Quod vt imaginationis magis foecunditate quam iudicii acie valuisse, supra obseruatum est, ita mirum non est, Ciceronem ad inueniendas magis probabiles rationes et disputandum in vtramque partem, quam ad diiudicandum systematum nexum natura et procliuem et aptum, Academicae philosophiae nomen dedisse. Vbique etiam in scriptis eius philosophicis haec ingenii Ciceroniani indoles se prodit. Videas enim viuis quidem coloribus et verborum eximio quodam delectu depingi philosophorum opiniones, afferri rationes in contrarium caussamque, vt solent oratores, etiam in Academia, in Tusculo, aliisque eruditorum congressibus, ornari, rationum vero pondera nec ad trutinam examinari, nec ex certis principiis deduci conclusiones, nec systematis nexum et quasi vincula exhiberi, sicque male multa cohaerere, dicique, quae examen non sustinent. y Quae licet talia non sint, vt inter philosophastros Cicero, AVGVSTINO z praeeunte reiici, vel e philosophorum plane albo deleri mereatur, quod recentiori quoque tempore viris quibusdam doctis a placuit: aperta tamen demonstratione euincunt, longe errare eos, qui in philosophia multum eum valuisse contendunt, b longius abesse a vero, qui in philosophia magis praestitisse, quam in dicendi arte et regenda republica ineptiunt. c Rectius, Cl. HEVMANNVS, d qui inter sedulos magis philosophorum discipulos, quam inter philosophos primi ordinis collocare eum iubet.

§. XIX. Ex adductis hactenus manifestum esse putamus, frustra a nobis postulari, vt philosophiam Ciceronis, morem nostrum et institutum sequentes breuiter delineemus, licet scriptorum eius philosophicorum nobis sat magna supersit copia. Academicum enim philosophandi genus secutus, proprium doctrinae systema non condidit, sed vel aliarum sectarum placita oppugnauit, vel vbi afferendum quoque dogma quoddam erat, ex Graecorum sectis eam opinionem elegit, quam reliquis probabilius disputari *Summa philosophiae Ciceronis.*

x) De offic. L. I. c. 2.

y) Indubitatis hoc rationibus et exemplis ex Ciceronis Scriptis petitis demonstrauit doctissimus HEVMANNVS Act. philos. Vol. II. p. 441. seqq.

z) De Civ. Dei L. II. c. 27. id quod tamen eo minus mirandum, quo magis Augustinus Academicos odio prosecutus libros suos contra Academicos Ciceroni opposuit.

a) Pomponatii et Ionsii iudicia vide Act. phil. l. c. vterque Ciceroni fuit infensior, quod Peripateticus non esset. Similiter Campanella, cuius sententiam Act. phil. Vol. I. p. 566. exhibent. Ita et SCALIGER, Scalig. prim. p. m. 49. Alios nominat HORN. l. c. p. 246.

b) Indicauimus eos §. XV. not. q.

c) Auctor gallus Histor. crit. philos. T. III. p. 38.

d) Act. phil. l. c. p. 459.

Digitized by Google

ri posse, comtiusque ornari putabat. Et in naturalibus quidem, si Platonicae physiologiae praecepta ex *Timaeo* Latino sermone expressa, quaeque *in Somnio Scipionis* Platonice scripsit, excipias, plane nihil, quod Academicum non esset, et non euertendis dogmaticorum opinionibus aptum, Cicero attulit. Aliter tamen in moralibus, vbi non Carneadeam tantum disputandi, et oppugnandi sectas Graecorum fere omnes rationem tenuit, sed et Panaetium aliosque Stoicos secutus de officiis quaedam dogmatice praecepit. Quorum dare tamen compendium [e] eo minus necesse putamus, quo magis ea a Stoicorum doctrina suo loco fuse a nobis enarrata non abeunt, sed ordinem tantum sequuntur nouum, acroamaticam tractandi rationem non diligenter et accurate satis tenentem, et Peripatetica quaedam sine necessitate interdum miscentem. Theologiae vero Ciceronianae enarrare capita impossibile putamus, eo quod de natura Deorum et de diuinatione disputando a declaranda sua sententia abstinens in eo tantum versatus sit, vt omnium sectarum de Diis placita euerteret.

Cicero an atheus?

Ex quibus, vt hoc coronidis loco addamus, etiam de atheismo Ciceronis quaestio decidenda est, quem qui ei obiiciunt, [f] vel practicam impietatem vrgent, de qua tamen non quaeritur, vel obiectionum contra doctrinam de Deo Academicarum malignitatem et pericula respiciunt. Quae licet negari nequeant, nondum tamen Ciceronem atheorum albo adscribunt: cum istae quidem disputationes nudam obiectionum contra theologiam receptam recensionem exhibeant qua Cicero non suam de Diis mentem explicuit, sed quid Academici dogmaticis obiiciant, exhibuit. Tacemus, si etiam supponamus, Ciceronem in his quoque ex animo cum Academicis fecisse, esse haec opposita theologiae gentili, et imprimis iactantiae dogmaticorum, qui cum insana et absurda multa de Diis fuissent commenti, istis Academicorum telis obruebantur. Addendum his, Ciceronem certitudinem quidem doctrinae philosophorum de diuinis denegare, non vero probabilitatem, quam tamen vnam in philosophia sequendam esse cum Philone suo contendebat. Non sustulisse enim argumentis, quae pro asserenda DEI existentia philosophi attulerunt, probabilitatem, ex primo *de natura Deorum* libro patet, etsi negari nequeat, non valuisse Ciceronem tanto iudicii robore, vt contra Academicorum obiectiones veritates has in tuto ponere posset, vnde non magnopere viris doctis refragamur, qui non satis certum in tanto dogmate haesisse Ciceronem queruntur. [g] Quae vero ita Academico disputauit more, ea ad ipsius doctrinae speculationem, non ad cultum practicum pertinent. In eo enim more Academicis et Scepticis communi patria instituta moresque secutus est. [h]

Stoicae sectae asseclae inter Romanos.

§. XX. Stoicam philosophiam non minus illustres sectatores fuisse nactam, ex iis intelligere est, quae supra de Iure consultorum apud Romanos

e) Qui illud desiderat, in Cel. STOLLII hist. phil. mor. gent. §. 177. p. 311. seqq. inueniet, quae sitim extinguent.

f) Nominat eos REIMMANNVS hist. ath. c. XXXVIII. §. 3. p. 273. quem vide.

g) BAYLE Dict. T. IV. art. Spinoza not. M. p. 259. BVDDEVS thes. de atheismo c. I. §. 22.

h) Vid. Lib. III. de natura Deor.

Digitized by Google

manos ſtudio erga hanc ſectam diximus. Doctrina enim de officiis, ſpinoſo licet, et ſi verum fatendum, cerebrino magis, quam vero, fundamento ſuperſtructa, in ſe tamen reipublicae moderandae, iurique dicundo erat aptiſſima; quemadmodum et dialecticam Stoicam commodiſſimam iuris interpretibus viſam fuiſſe, ſupra obſeruauimus. Traxit haec ad rempublicam facilis philoſophiae Stoicae applicatio alios quoque viros magnos, qui ad eius clauum ſedebant in partes, qui impenſo ſtudio hanc ſectam proſecuti ſunt. Inter quos Q. Lucilius Balbus CICERONE teſte [i], tantos habuit progreſſus in Stoicis, vt cum excellentibus in eo genere Graecis compararetur: quae cauſſa fuit, cur in doctiſſimis *de natura Deorum* dialogis Stoicae theologiae partes ei defendendas tribuerit. Hi tamen plerique cum eo tantum fine Stoicam diſciplinam didicerint, vt et verbis et factis Stoicis reipublicae adeſſent, non vero, ut Stoicam ſectam amplificarent, philoſophosque ex porticu ſe praeſtarent, omittendi hic ſunt, et inter illuſtres Romanae reipublicae exſpirantis viros collocandi. Vnum Catonem, quem minorem vocant, deſcribemus, qui et nomine & re Stoicum ſe praeſtitit philoſophum.

§. XXI. CATONIS, qui, vt a proauo, de quo ſupra, diſtinguatur, minor, et VTICENSIS, a loco vbi illuſtri morte extinctus eſt, vocari ſolet, vitam laudesque ex veteribus enarrauerunt Munatius, qui ex familiaribus eius fuit, et qui huius memoriis vſus eſt, Thraſeas, quae tamen ſcripta hodie deſideramus. Quemadmodum laudes quoque Catonis a Cicerone praedicatas, quique iis a Iulio Caeſare oppoſiti erant Anti-Catones [k] temporis nobis iniuria eripuit. Vita itaque magni viri, qui immortale ſibi nomen philoſophia virtuteque Stoica peperit, cum ex Romanae hiſtoriae ſcriptoribus, imprimis ex ſcriptis Ciceronis, qui magna eum admiratione proſecutus eſt, colligenda, tum audiendus PLVTARCHVS eſt, qui eam more ſuo ſtrictim quidem, ſed eleganter expoſuit [l]. Attendendum vero nobis, non Romanam, ſed philoſophicam hiſtoriam ſcribentibus ad eas praecipue vitae circumſtantias eſt, quae ingenium eius philoſophicum, Stoicaeque philoſophiae indolem, qualem vita et actionibus ſuis expreſſit, concernunt. Quae vbi recte ponderantur, fatendum, in tota Stoicae ſectae hiſtoria non occurrere, qui Stoicam virtutem illuſtribus vitae actionibus tantopere expreſſerit, ſic vt non homines tantum Stoicos, ſcholae natos, Zenonem, Chryſippum, Panaetium, ſed et in aula Stoica praecepta ſequentes, Senecam, et Antoninum imperatorem longe ſuperauerit. Id quod CICERO [m] agnouit, qui perfecti eum Stoici laude mactat, et vidit LVCANVS [n], qui eleganter de eo: *Cato minor.*

Hi mores, haec duri immota Catonis
Secta fuit, ſeruare modum, finemque tenere,
Naturamque ſequi, patriaeque impendere vitam,

i) De nat. Deor. L. I. c. 4. conf. GAVDENT. de phil. Rom. c. XXXIII. p. 172. qui in alienis hic totus vagatur, ne nihil dixiſſe videatur.

k) Conf. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 26. 172.

l) In vitis parallelis T. V. Opp. p. m. 590.

m) Praefat. paradox. n) L. II. v. 385. ſeqq.

Digitized by Google

Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.
Huic epulae, vicisse famem, magnique penates
Summouisse hiemem tecto; pretiosaque vestis
Hirtam membra super Romani more quiritis
Induxisse togam: venerisque huic maximus vsus
Progenies: vrbi pater est, vrbique maritus:
Iustitiae cultor, rigidi seruator honesti,
In commune bonus: nullosque Catonis in actus
Subrepsit, partemque tulit sibi nata voluptas.

Quibus versiculis Stoicam virtutem tam accuratis depinxit coloribus, vt, qui Stoicum non agnoscat, in eius sectae historia peregrinus merito videatur hospes.

Catonis vita. §. XXII. Genere natus est Cato illustri et in republica pariter atque inter eruditos magni nominis. Proauum enim magna vixisse Romae gloria, et austera virtute Graecae philosophiae initiis restitisse supra narrauimus. Auus nostri M. Cato libro *de iuris disciplina* eruditionis dedit specimen, pater Marcus orationibus scriptis inclaruit [o]. Quem cum praematura morte amisisset, parentibus orbus vna cum fratre Caepione, sorore germana Porcia, et uterina Seruilia [p], apud Liuium Drusum auunculum suum, qui vir, summa praeditus facundia, morumque probitate et animi magnitudine, tum in republica principatum obtinebat, educatus est. Tale vero temperamentum animique Catoni indoles obtigit, qua ad Stoicam philosophiam natus quasi videbatur. Teste enim PLVTARCHO [q] statim a puero voce, vultu, adeoque inter ludendum etiam, ingenium rigidum atque immobile constansque in omni re prae se tulit. Nam et vis perficiendi ei, quae instituisset, maior, quam pro aetate, affuit, at adulatoribus difficilem se asperumque praebens, magis adhuc terrentibus obsistebat. Risus ita difficulter ei mouebatur, vt perraro ad leuem etiam risum vultum remitteret: haud facile ad iram prolabebatur, iratus placari aegre poterat. Cuius exempla non PLVTARCHVS tantum narrat, sed VALERIVS MAXIMVS [r] quoque exhibet, qui videndi. Non audiendus itaque est CICERO [s], qui hanc morum seueritatem Stoicae tantum disciplinae tribuit, quae nunquam tantopere illam effecisset, nisi animi indoles natura austerior accessisset. Cum se ad discendum contulisset, tardus fuit ad percipiendum; quae autem percepisset ea firmiter memoria retinebat. Monet etiam PLVTARCHVS [t] Catoni, vt difficilius disceret, in caussa fuisse incredulitatem. Eum enim obtemperasse quidem omnibus in rebus paedagogo, singulorum tamen caussas ex eo quaesiuisse: habu-

o) Conf. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 26.

p) Vtramque moribus fratri dissimilem prorsus impudicitia extrema corruptam vixisse, notat PLVTARCHVS p. 607. Seruilia enim Iulii Caesaris amoribus obsequens, Brutum ex eo genuisse dicebatur. Altera, quam Lucullus in matrimonio habuit, cum eum vnius prolis patrem fecisset, ob impudicitiam domo eiecta est. Sed nec ipsa Catonis vxor Attilia eius criminis pura fuit. Conf. BAYLE Dict. T. III. art. Porcie, not. A. p. 791.

q) p. 592.

r) L. III. c. 1.

s) Orat. pro Muraena c. 29.

t) loc. cit.

Digitized by Google

habuisse vero paedagogum Sarpedonem, verbis, quam verberibus promtiorem. Cum vero et praeceptor ei obtigisset prudens, et indoles animi erectior atque excitatior, non potuit non mature ad excelsa quaeuis formari Catonis ingenium, quod imperterritam constantiam, patriaeque amorem etiam in pueritia spirauit, cuius aliquot exempla valde iucunda PLVTARCHVS [u] memorat, qui fratrem quoque Caepionem tenerrime amauisse, semperque cum eo fuisse, vnguento tamen eo vtente, respuisse, ob vitam accuratam et seueram, monet. Flamen Apollinis creatus diuisa paterna haereditate a fratre migrauit, victusque ratione ad maiorem etiam pristina, frugalitatem conuersa Antipatrum Tyrium, [x] Stoica ex secta philosophum, socium sibi asciuit, morali potissimum et ciuili doctrinae intentus. Cum autem ad omne virtutum genus quasi numine afflatus ferretur, eam tamen honesti partem, quae in iustitia conspicitur, nulla aequitatis aut gratiae respectu inflexa prae reliquis sectatus est, qua in re Zenonis aemulum eum sententias Stoicas non disputandi, vt magna pars, sed viuendi caussa arripuisse, et magna seueritate expressisse CICERO [y] in iudicio testatus est. Instrumentum porro, vt pergit PLVTARCHVS, orationis, quo ad populum vti posset, exercitatione sibi parauit, neque tamen apud alios declamauit, vel declamantes audiuit. Orationis vero imaginem consecutus animi indoli naturaeque suae conformem, et Stoica disciplina dignam, magnam sibi admirationem eius peperit, quae inuitum eum in forum produxit. erat enim in oratione nihil noui, nihil ad elegantiam compositi, sed recta omnia et plana, atque aspera: gratia quoque animos auditorum concilians breuitati aderat, voluptatemque aliquam et risum ciuilem, admixta ingenii eius indicia, et per orationem sparsa, mouebant. Vox autem ea erat, quae satis ab vniuerso populo exaudiri posset, eius vero intentio visque inexhausta [z]. Sed et corporis exercitatio talis fuit, quae Stoicum, viuendo magis, quam dicendo philosophantem decebat. Illud enim exercitationibus validis assuefaciebat ad perferendum aestum, et niuem nudo capite, iterque pedibus omni tempore anni faciendum absque vehiculo: vitae etiam et studiorum rationem diuersam sibi ab ea, quae vulgo tum obtinebat, tenendam ratus, purpura reliquis probata reiecta, nigra veste ipse vsus est, saepe etiam nudis pedibus et sine tunica post prandium in publicum prodiit, non gloriae venandae studio, sed adsuefaciens se, ne cuius ipsum rei, nisi turpis, puderet, reliquas infamias contemneret, sic vt facile in hoc quoque genuinum Zenonianae austeritatis imitatorem agnoscas. In bello ciuili Gellio duci se adiunxit vltro

 pro-

u) p. 594.

x) Non confundendus hic Antipater Stoicus, cum alio eius nominis eidem quoque sectae addicto, qui Tarsensis fuit, vt Tom. I. L. III. c. 9. monitum. Sed diuersus quoque fuit ab alio, qui et ipse Tyrius fuit, quem Athenis docuisse et obiisse tradit CICERO de officiis L. II. c. 24. Hic enim in domo Catonis mansit, aetate quoque illo paulo superior, qui post Panaetium Romae fuit. Vnde deserendum putamus DIONYS. GODOFREDVM ad l. c. Cicer. et I. G. OLEARIVM ad STANLEII Histor. philos. P. VII. p. 655. qui eundem fuisse coniiciunt.

y) Orat. pro Muraena c. 29. Conf. PLVT. p. 622.

z) PLVT. l. c. p. 595. Exemplum orationis Catonianae habes apud CICER. fam. Lib. XV. ep. 5.

Digitized by Google

propter fratrem, qui in eo tribunus militum militabat, et inter magnam militum luxuriam modeſtiam ſuam, fortitudinem audaciamque prudentiae coniunctam ſumma cum ducis laude expreſſit, honores et praemia, quae ipſi decernebantur, detrectauit. Tribunus militum factus et in Macedoniam miſſus Stoicae virtutis exemplum militibus praeiuit, equitantibus ſeruis pedes inceſſit, inque iis, quae aliis imperaſſet, ipſe elaborauit, habituque, victu et inceſſu militum, quam ducum, ſimilior, moribus vero, animi magnitudine, facundia ducibus omnibus ſuperior [a]. Eo loco, cum inaudiuiſſet de Athenodoro [b] cui Cordylioni cognomentum fuit, virum illum Stoica diſciplina illuſtrem, regum principumque familiaritatem ſubterfugiſſe, ſenemque iam apud Pergamum degere, eum ſibi adſciſcendum ratus, cum ſcribendo aut mittendo profuturum ſe deſperaret, ipſe ad eum in Aſiam nauigauit, ſperans fore, vt ſuis dotibus animoque vinci et in conſuetudinem pertrahi poſſet. Congreſſus cum homine peruicit, et in caſtra eum deduxit, ſecumque tanquam magnam nactus praedam, habuit. Sub idem tempus mortuo iam fratri Caepioni grauiſſimo naufragii periculo ereptus ſuperuenit, et quod in Catone mireris, grauius, quam philoſophum Stoicum decebat, eum caſum tulit, dolorem non lachrymis tantum et cadaueris amplexibus, ſed et ſumtibus ſepulturae et monumenti magnificentia teſtatus [c]. Adeo difficile eſt viris etiam maximis et animi indole atque diſciplina adiutis naturam, quod Stoici poſcebant, vincere. Defunctus tribunatu cum ſtatuiſſet, antequam ad rempublicam accederet, Aſiam peruagari, regionum, morum, inſtitutorum, et quae alia eſſent memoria et obſeruatione digna, contemplandorum cauſſa, peregrinationem ita inſtituit, vt Stoicae diſciplinae etiam cum decori neglectu videretur obſeruantiſſimus, adeo vt pro abiecto et humilis animi homine interdum haberetur [d]. Romam reuerſus aut Athenodoro, aut in foro amicis operam dedit. Quaeſturam autem, cuius petendae tempus appetierat, non ante ambiit, quam leges quaeſtorias legiſſet, ſingula ex peritis eſſet percontatus, et eius magiſtratus ius animo quaſi informaſſet. Quaeſtor vero

a) Ibid.

b) Non confundendum eſſe hunc Athenodorum Cordylionem, cum Athenodoro Solenſi, et cum alio, eiusdem nominis, qui Auguſti praeceptor fuit, ſupra T. I. Lib. III. c. 9. monuimus. Fuit vero Athenodorus Cordylio Tarſenſis, refertque LAERTIVS L. VII. ſ. 34. cum Pergamenae ei bibliothecae cura eſſet commiſſa, eraſiſſe eum ex Stoicorum libris quae male dicta eſſent a Stoicis, eo vero deprehenſo et periclitante iterum eſſe inſerta atque reſtituta. Quae male de Athenodoro Auguſti tempore viuente intelligit ALDOBRANDINVS ad h. l. eo enim tempore Pergamenae bibliothecae iam Romam erant translatae, teſte PLVTARCHO l. c. p. 597. et STRABONE L. XIV. p. 674. Recte itaque LIPSIVS Manud. in phil. Stoic. L. I. diſſ. 12. p. m. 71. coniecit, hunc Athenodorum, qui bibliothecae Pergamenae praefuit, eſſe Cordylionem. Qui tamen in eo fallitur, quod hanc cauſſam fuiſſe putat, cur facilior Catoni fuerit abducenti. PLVTARCHO enim l. c. teſte regum et principum contubernia ſubterfugit, quae facile potuiſſet obtinere, ſi Pergameni muneris faſtidium eum cepiſſet. Cordylionem vero fuiſſe, qui Pergami bibliothecae praefuit, FABRICIO quoque placuit Bibl. Graec. Vol. II. p. 391. Pergamenae vero bibliothecae a Pergami regibus, praeſertim ab Eumene, STRABONE L. XIII. teſte conſtructae et ab Antonio in gratiam Cleopatrae Alexandrinae illatae, vt habet PLVT. in Anton. T. VI. p. m. 151. hiſtoriam vide apud ſcriptores de biblioth. I. LIPS. de bibl. c. 4. IO. LOMAIER. de bibl. c. 5. p. 76. MONTFAVCON palaeogr. Gr. p. 16. 17. aliosque.

c) PLVTARCH. p. 598.

d) Ibid. p. 599.

Digitized by Google

viro constitutus multa, quae iustitiam reique publicae salutem aliter poscere putabat, mutauit, animum rationemque eo magistratu hactenus male corrupto, dignam primus attulit, maximamque ob virtutem existimationem meruit, quod iustitia et temperantia omnes antecellere Romanos crederetur [e]. Eandem vero rationem quoque defunctus quaestura tenuit. Primus in senatum veniebat, discedebat vltimus, saepe reliquis tardius venientibus libro togam praetendens legebat [f], non opum studio, non gloriae, non fortuito casu ad tractandas res delatus sed consilio, quod hoc boni viri officium esse putaret, intentiorem se reipublicae, quam apem melli esse debere censebat, sicque in republica auctoritatem et existimationem consequebatur maximam. Solutus republica acceptis libris et philosophis in Lucaniam profectus est, vbi praedia habebat otio liberali maxime apta: ob Metellum tamen, quem reipublicae noxium ciuitatique metuendum nouerat, vt pestilentissima consilia euerteret, breui Romam reuersus est, et tribunatum plebis petiit, vt resistendi ei facultatem haberet. Quo in officio quam praestiterit iustitiam et fidem, quem candorem, magnanimitatem et bonitatem, in Muraenae potissimum ambitus accusati caussa ostendit, in qua tamen Stoica eius virtus a Cicerone, qui Consul Muraenae patrocinatus erat, iocis traducta est illiberaliter [g]. Quod tamen Cato, qui iuris defendendi caussa se terribilem et durum in foro praebebat, adeo humane beneuoleque tulit, vt semper eum Cicero impense coleret, cui etiam in supprimenda Catilinari coniuratione strenuus adfuit [h]. Cumque eo tempore ciuitas tota turbis misceretur, et potentiorum factionibus reipublicae euertendae consilia non semel caperentur, tanto animo, Marcello, Pompeio, Caesari aliisque, qui pessundare libertatem cogitabant, tamque infracto virtutis robore restitit, vt, licet non familiae tantum, sed et suam salutem obiici maximis videret periculis, a recta tamen via nunquam recesserit, neque prodere patriam in animum inducere potuerit, qua de re cum in historia reipublicae Romanae, amissa libertate in paucorum dominatum degenerantis tractari soleat [i], eam hic silentio praeterimus. Certe vnus dignus Cato visus est SENECAE [k], cuius vultum habitumque assignet *viro forti, cum altius nemo ingredi potuerit, quam qui simul contra Caesarem Pompeiumque se sustulit, et aliis Caesarianas opes aliis Pompeianas fouentibus, vtrumque prouocauit, ostenditque aliquas esse reipublicae partes.* Imprimis mirantur horum temporum scriptores prudentiam acutissime cernentem, et futurorum quam maxime prouidam [l], atque e duobus malis, quod tolerabilius esset eligentem, qua ductus, Pompeium sine collega Consulem esse creandum senatui persuasit, vt Caesarianam potentiam, quam reipublicae libertati exitio esse videbat, infringeret. Quae caussa quoque fuit, cur Pompeii partes

e) Ibid. p. 601.

f) Ibid. p. 605. Conf. CICERO praef. paradox. fam. L. XV. ep. 5.

g) Vid. Or. pro Muraena c. 29.

h) PLVTARCH. p. 606.

i) Videndi Romanae historiae scriptores VELLEIVS, FLORVS, DIO, PLVTARCHVS aliique.

k) Epist. 95. conf. ep. 14.

l) Exempla sunt apud PLVT. p. 610. 626.

Digitized by Google

partes ſecutus, cum Caeſar exercitum Romam verſus duceret, ei Romam relinquenti, quod cauſſam meliorem haberet, fugae comitem ſe dederit, ſorteque nactus Siciliam prouinciam exercitui praefecerit, res Pompeii, quantum poſſet, adiuturus. Quem tamen cum Italia exceſſiſſe, et Dyrrhachii caſtra habere comperiſſet, tantae fatorum peruerſitati in cauſſa, quam credebat, meliori et iuſta, contra philoſophiae ſuae praecepta indignatus, magnam dixit eſſe rerum diuinarum inconſtantiam atque obſcuritatem [m]. Sicilia itaque relicta ad Pompeium ſe contulit, ſperans fore, vt pace inter duos reipublicae procos inita extremis cladibus ea eriperetur. Qui tamen cum Catonis propoſitum ſentiret, quo die Caeſarem viciſſent, omni dominatu patriam liberare cogitantis, diffidere illi coepit. Nec tamen a recta via diſceſſit Cato, ſed ad pugnam ad Dyrrhachium, de libertate, virtute, morte et gloria orationem ad milites ex philoſophia depromtam habens languentes ad ſummam alacritatem erexit, in pugna tamen ciues multos et bonos a ſe mutuo caeſos videns, peſtiferam hominum et infelicem ambitionem deplorauit [n]. Poſt pugnam Pharſalicam, quae Pompeium ſpe ſua totum deiecit cauſſae eius, quantum potuit, adfuit, et in Aegyptum aufugiſſe coniiciens eo cum exercitu ſoluit, et a filio Pompeii necatum patrem audiens, cum in peregrina regione omnes eſſent deſerti, imperium accepit, et in maxima hiemis inclementia agmen pedes ducens ad Iubam cum exercitu profectus eſt, vbi Scipioni in Africa duci imperium conceſſit; ipſe Vticam cuſtodiendam in ſe recepit. Etſi vero, quod conſiliis ſuis Scipio non obtemperaſſet, Cato de euentu belli ſe nihil boni ſperare poſſe videbat, euentu quoque vaticinium comprobante, cum magno apud Thapſum commiſſo praelio res ſociorum plane euerterentur: tantam tamen in publico luctu et metu virtutem animi oſtendit, vt et terrorem ſiſteret, et ſenatu coacto de ſalute communi deliberaret, et conſilia optima atque ſalubria ſuggereret, et perſuaderet omnibus, vt ſe malle parendo huic duci occumbere, quam prodita tam inſigni eius virtute ſupereſſe ſignificarent [o]. Quae vero promiſſa cum extremus ſubito ex animo eieciſſet pauor, a ſuis deſertus eſt. Qui tamen nec a fide ſua quicquam remiſit, et cum de ſalute reipublicae deſperaret, Stoicae philoſophiae praecepta ſecutus, emigrandum ſibi ex hac vita eſſe ſtatuit. Dimiſſis itaque quos ſecum habebat, vt fuga ſibi conſulerent, balneum ingreſſus eſt et coenam; poſt coenam compotatio perelegans atque erudita fuit, vno poſt alterum ex praeſentibus, (aderant vero ſocii et Vticenſium principes) philoſophicas quaeſtiones ordine proponentibus [p], donec ad

m) Ibid. n) Ibid. p. 628. o) Ibid. p. 632. 633.

p) Solebat Cato, teſte PLVT. l. c. p. 595. interdiu publicis negotiis occupatus et a philoſophia excluſus per noctem ſaltem et inter pocula cum philoſophis confabulari, ita vt ſaepe vſque ad auroram traheret potationem, quod ebrietatis ei opprobrium peperit, tum apud veteres, vt Plutarchus teſtatur, tum apud recentiores, vid. STOLLIVS Hiſt. phil. mor. gent. §. CLXVI. p. 297. Neque vero vel ebrietas Catonis vnquam probari potuit, nec haec compotatio alia fuit, quam ea, quam in vltima coena Cato inſtituit, quae ſcilicet quaeſtionibus et diſputationibus philoſophicis abſoluebatur. Quo ſenſu SENECA de tranq. animi, c. vlt. accipiendus eſt ſcribens: „Nec in eadem intentione aequali-„ter

ad Stoicorum paradoxa disputatio esset deuoluta; vbi cum sententiae: solum sapientem esse liberum, Peripateticus more suo repugnaret, acriter et aspera voce insurgens Cato prolixe disputauit, magna vtens contentione, vt nemo non animaduertere posset, statuisse eum vitam finire, atque sic praesenti conditione defungi. Quas suspiciones vt eximeret conuiuis, de praesentibus rebus quaestiones mouit. Soluto conuiuio vbi domum se recepit, filium et amicos singulos familiarius, quam pro more suo allocutus, suspicionem resuscitauit. Ingressus deinde cubiculum consedit ac Platonis Phaedonem in manus sumsit, magnaque eius parte perlecta, gladium requirens, cum abesse videret, eum ferri iussit. Cunctantibus cunctis plorans filius cum amicis accurrens patrem amplexus et deprecatus est, quem tamen toruo intuitus vultu, graui oratione reprehendit, quo omnes flentes ab eo egressi sunt, solis Apollonide et Demetrio [q] philosophis intus manentibus. Quos placidius alloquens, et ad Stoicae, in qua aetatem triuerat, philosophiae praecepta prouocans, vt ea vel ipsum dedocerent, vel deliberandi spatium concederent, iussit, sicque abire passus est. Tum gladio a paruulo puero allato, librum resumsit bisque totum perlegit, deinde altissime cum dormiuisset, suos vt securos redderet, medico manum, quam laeserat, ligandam dedit, et paulum obdormiscens, cum solus esset, gladium strinxit, eoque se infra pectus feriit: ictu tamen non satis valido vulneratus non statim est mortuus, sed in mortis agone se deuoluens lecto abacum quendam geometricum euertit: quo strepitu excitati famuli clamorem sustulerunt, filiusque et amici accurrentes sanguine respersum et intestina pleraque prolapsa viderunt. Quae ubi reponere adhuc spirantis tentaret medicus, Cato paulisper ad se rediens, idque sentiens, manibus intestina discerpsit, vulnusque lacerando patefaciens, mortem obiit [r]. Ita qui Stoicam vitam vixerat, Stoica morte principia sectae suae secutus verus huius familiae philosophus occubuit, magno honore, licet metus Caesaris ubique Vticenses premeret, sepultus. Filius molliter vixit, strenue vero pugnando parentis virtutem imitatus apud Philippos pro liberalitate caecidit: [s] filia Porcia, Bruti eius, qui Caesarem necauit, vxor, pudicitia et fortitudine patrem referens, voluntariae mortis genere se ex Stoico philosopho natam et educatam fuisse probauit [t], vnde inter Stoicas feminas numerari solet [u].

§. XXIII.

„ter retinenda mens est, sed ad iocos reuocan„da. Cum pueris Socrates ludere non erube„scebat, et Cato vino laxabat animum, curis pu„blicis fatigatum.

q) Apollonides Stoicus fuit, Demetrius Peripateticus, Byzantinus, cum alio Byzantino eius nominis historico non confundendus. Meminit eius LAERT. L. V. f. 83. et forte etiam ATHENAEVS L. X. conf. VOSSIVS de hist. Graec. L. III. p. 352. IONS. de script. hist. philos. L. II. c. 18. p. 209.

r) Sequimur hic, vt in plerisque Catonis, PLVTARCHI narrationem l. c. p. 635. conferendus vero FLORVS L. IV. c. 2. SENECA ep. 24. de prouident. c. 2.

s) PLVTARCH. l. c.

t) Porciam hanc, matris vestigiis relictis paternae virtuti insistentem, cum post Bibulum aetate integra M. Bruto nupsisset, non viri tantum, sed et philosophiae studiosam fuisse, magnoque et prudenti animo praeditam PLVT. testatur in Bruto T. III. p. 695. qui etiam narrat, qua ratione grauiter se vulnerans, se insuperabilem a dolore esse marito probauerit, vt ipsam in

Digitized by Google

Αὐτοχειρία Catonis ex quo fonte orta?

§. XXIII. Meruit Cato, cuius vitam prolixius enarraret historia philosophica, nemo enim Stoicam virtutem exemplo melius suo vel viuendo vel moriendo expressit, et magnificentiam Stoicam ipso facto aeque tuitus est, quamuis negandum non sit, animi eius indolem plurimum vt in tota vita, ita praecipue in morte valuisse, vt hanc potissimum personam effingeret. Cui cum accederet doctrina Stoica, non potuit non animus Catonis ita roborari, vt inuictum omnibus tempestatibus ipsique morti pectus opponeret. Et LACTANTIO [x] quidem Cato videtur caussam quaesisse moriendi, non tam vt Caesarem fugeret, quam ut Stoicorum decretis obtemperaret, quos sectabatur, suumque nomen grandi aliquo facinore clarificaret. Aliter tamen alii, et in his Cl. STOLLIVS [y]. Nos vtrumque recte iungi existimamus, si ad totam Catonis vitam respiciamus. Ex cuius historia apertum est, ambitionem primariam in animo viri sanguine nobili iisque temporibus geniti, quo optimates ad res summas Romae adspirabant, propensionem affectuumque eius quasi ἀκρόπολιν fuisse, voluptatis habuisse partem minimam fereque nullam, accessisse animo alta spiranti austeram seueritatem, ex sanguinis potissimum dispositione enatam. Temperamento hoc cholerico-melancholico, quod vocant, gauisus Cato, conforme inclinationi animi facileque consilium habuit mortem gloriosam et spontaneam oppetere. Cum enim non ignoraret, nihil magis in votis habere Caesarem, quam vt viuus Cato in suam potestatem veniret, siue vindictae caussa, siue gloriae in clementia demonstrandae; vtrumque sibi grauissimum reputans, cum in seruitute eius, quem tyrannum hostemque reipublicae agnoscebat, viuere non sustineret, mortis voluntariae gloriam, tot magnorum virorum exemplis probatam turpi vitae, non praeferre non potuit. Nec obstant, quae obiicit LACTANTIVS [z]: *Cui quid mali potuerit accidere, si viueret, non inuenio. Caius enim Caesar, vt clemens erat, nihil aliud efficere volebat, etiam in ipso ciuilis belli ardore, quam vt bene mereri de rep. videretur, duobus optimis ciuibus, Cicerone et Catone seruatis.* Etsi enim tum coniecturam fuisse, PLVTARCHVS [a] quoque fatetur, Caesarem Catone humaniter fuisse vsurum, quamuis, quid acturus cum eo fuisset, non liqueat, certum tamen est, non aliter salutem potuisse redimere Catonem, nisi Caesaris partibus se aggregando, eaque consilia damnando, quibus hactenus perditissimo reipublicae hosti obuiam eundum tanta contentione suaserat; quae animi seruitus ipsa morte Catoni altos spiritus pro caussa bona et libertate publica ducenti sine dubio fuisset intolerabilior. Quae quoque mortem meditanti Catoni maxime obuersata fuisse

in consilii de necando Caesare societatem asciscere ret. Post mortem coniugis cum et ipsa mori auidissime cuperet, ab amicis prohibita est, qui eam obseruabant, quos vt falleret carbones ex igne arreptos deglutiit oreque clauso ita suffocata periit, vt praeter PLVTARCHVM l. c. p. 723. narrat VALERIVS MAXIMVS L. IV. c. 4. Conf. BAYLE Dict. T. III. art. Porcia p. 791. sqq.

w) MENAG. hist. philosophant. mul. §. 75. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 416. sumta tamen philosophantis voce sensu paulisper laxiore.

x) Lib. III. c. 18.

y) Hist. philos. mor. gent. §. CLXXVII. p. 299.

z) loc. cit.

a) In Cat. p. 640.

Digitized by Google

fuisse animo, inde liquet, quod pro sapientis libertate magna contentione Stoica, sensu in vltima coena pugnauerit. Eam enim demum libertatem esse contendebant Stoici, *quae nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, nisi libenter, et libere.* Quo sensu, quem CICERO [b] exprimit, non nisi seruitutem expectare debebat Cato sub Caesaris imperio. Huic tamen animi Catonis propensioni accessit, multumque eam roborauit, et ad violentas sibi inferendas manus armauit philosophia Stoica, quam a teneris imbiberat, quam in virili aetate non deperierat tantum, sed et exprimere per omnem vitam sibi constituerat. Ea enim eiusmodi illi praecepta instillabat, quae non poterant non αὐτοχειρίαν suadere homini cum desperatione luctanti. Tradebant Stoici, solum sapientem esse liberum; ast in istis rerum circumstantiis, quibus opprimebatur Cato, non alia libertas speranda eligendaue erat, nisi mors. Hanc veram libertatem esse, egregie ex Porticus mente docet SENECA [c]. *Qui mori didicit, seruire dedidicit: supra omnem potentiam est, certe extra omnem. Quid ad illum carcer, et custodia, et claustra? liberum ostium habet.* Hanc libertatis faciem nec ipse EPICTETVS [d] dedignatus est et contemsit. Porro et hoc Stoicis praeceptum: *Sapientem viuere quantum debet, non quantum potest. Visurum vbi victurus sit, cum quibus, quomodo, quid acturus? Si multa occurrant molesta, et tranquillitatem turbantia, emittere se, nec hoc tantum in necessitate vltima facere, sed cum primum illi coeperit suspecta esse fortuna. Nihil referre faciat finem an accipiat* [e]. Huiusmodi praeceptis innutritus Cato, qui potuit aliter, cum tot molesta et tranquillitatem turbantia occurrerent, quam emittere se, fortuna sibi diu iam suspecta? Alias αὐτοχειρίας a Stoicis commendatae caussas suo loco enarratas, quae omnes Catoni facile applicari possunt, breuitatis caussa hic omittimus. Sed et ipsum physiologiae Stoicae principium suadere mortem sua manu inferendam Catoni potuit. Ea enim animam, aeterni Dei animaeque mundi particulam corpori tanquam carceri inclusam tum demum liberari, et in animam mundi beatasque, quam illa occupat, sedes recipi docebat, cum sarcina deposita ad superiores auras libera euagari potest, vt ex SENECAE *consolationibus* notum, nobisque alio loco [f] obseruatum est. Hac spe magna, vt vocat Seneca, excitatus Cato, cum desperata omnia in partibus suis videret, ad liberiorem se statum erexit, sicque felicitatis ianuam, qua voce EPICTETVS [g] vtitur, gladio sibi aperuit. Fuisse vero in hac sententia Catonem, facile nobis persuadet ter ab eo in fatali nocte lectus Phaedo Platonis. Qui etsi αὐτοχειρίαν non probabat vel commendabat, animae tamen immortalitatem et beatas sedes ei post mortem promittebat, eo quod ex mundi anima auulsa esset anima hominis. Haec Platonico quidem dicta sensu, Stoico accepit Cato, quo anima ipsius DEI pars est, ei post mortem iterum iungenda. Quibus cogitationibus cum non Socratis tantum exem-

b) Paradox. V. c) Epist. 26. d) ARRIAN. Lib. I. diss. 24.
e) SENECA ep. 70. f) T. I. L. III. c. 9. g) l. c. L. I. diss. 9.

exemplo animum ad mortis contemtum muniuisset, sed et suaui futuri inter diuina consortii spe erexisset, mirum non est, secutum fuisse consilium violentas sibi inferendi manus somnum placidissimum: omnia enim, quae se Catonis obiiciebant animo, pollicebantur laeta, libertatem, malorum finem, hostis fugam, diuorum consortia, ipsamque diuinitatem. Quae omnia satis luculenter euincunt, Stoicam philosophiam Catoni armauisse manus, vt in propria saeuiret viscera. Ex dictis vero iudicari quoque potest, num inter pantheistas, quos vocant, Cato referendus sit, quorum gregi adnumerat COLLINVS,[b] eo quod dicat apud LVCANVM.[i]

Iuppiter est, quodcunque vides, quocunque moueris.

Quae, modo Catonis, et non Lucani tantum, sint, ab hac impietate non procul abesse iudicauit Cel. BVDDEVS,[k] aliter rationes ineunte Ven. REIMMANNO[l] qui non locum tantum Lucani corruptum putat, sed commodam quoque admittere explicationem contendit, nempe Deum esse vbique praesentem, nec certo loco vel spatio includi. Quae omnia nostro quidem iudicio frustra dicuntur. Quemadmodum enim Lucanus, Stoicae philosophiae satis peritus Catonem ex sectae, quam secutus est, placitis loquentem vbique depinxit, ita et hoc loco aliud innuit, quam animam mundi Deumque ipsum, per omnem materiam totum diffusum. Quae physiologia Stoica, vti a sano sensu longissime abest, ita quo nomine inter placita pantheismi vel atheismi queat referri, ex iis iudicari potest, quae *Tomo primo*[m] fuse hac de re attulimus.

Peripateticae philosophiae cultores apud Romanos.

§. XXIV. Vt vero in viam, a qua paulisper digressi sumus, reuertamur, post Academicae sectae apud Romanos historiam, Peripatetica quoque consideranda est. Quae cum post Aristotelis et Theophrasti mortem libris praeceptorum suorum, vt supra dictum caruisset, et inde in acroamaticis disciplinis parum habuisset, quod Peripateticum vere esset, tandem Romanae diligentiae restituta Aristotelis scripta debuit, Apelliconis Teii bibliotheca per Syllam Romam translata, in qua latentia Tyrannionis studium ex puluere et squalore, quo demersa iacebant, produxisse in lucem supra enarrauimus.

Andronicus Rhodius.

Ab eo accepit ANDRONICVS RHODIVS, philosophus Peripateticus, quem in successione ab Aristotele vndecimum Boëthii Sidonii praeceptorem fuisse testatur AMMONIVS,[n] et vixisse Luculli, Pompeii et Ciceronis temporibus, ex Tyrannionis aetate, de qua supra, manifestum est. Multum iis de Aristotelica philosophia ipsisque scriptis Aristotelis atque Theophrasti meruit. Non enim libros tantum hos, quos post Appelliconis curam ex laceris membranis emendauerat Tyrannio, transscripsit, et vbi opus erat restituit, sicque edidit in vulgus,[o] sed etiam scripta argumenti affinis, mutato, malo consilio, auctorum ordine, in vnum coniungens, in proprios tractatus distribuit,[p] tabulas quoque, siue indices

b) De la liberté depenser p. 207.
i) L. IX. v. 581. seq.
k) De atheismo et superst. c. I. §. 22. p. 98.
l) Hist. atheismi c. XXXVII. §. 2. p. 272. seq.
m) L. III. c. 9.
n) In categor. apud FABRIC. et PATRIC. ll. citandis.
o) PLVTARCH. in Sylla T. V. p. m. 143.
p) Τὰ Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου εἰς πραγματείας

dices eorum composuit, sicque vulgatiorem fecit genuinam philosophiam Aristotelis. Quod tamen Andronici studium non tantum iuuisse Peripateticam philosophiam, quantum quis coniiciat, recte creditur. Nam non solum mendose descripta fuisse Aristotelis opera multumque corrupta STRABO [q] prodidit, nosque *tomo primo* eius testimonio probauimus, ex quo colligere est, nec Andronicum satis emendatis codicibus fuisse vsum; et verisimile est, Andronicum sibi magis tantum thesaurum seruauisse, quam communicasse cum aliis. Cuius coniecturae fundamentum exhibet CICERO, [r] qui cum *topica* scriberet, peripateticam hanc doctrinam traditurus, (id quod factum post mortem Caesaris) narrat, Trebatium, ICtum celebrem, cum in bibliotheca Ciceronis in topica Aristotelis incidisset, nouitate argumenti inductum, cum a Cicerone monitus librum legisset, obscuritate libri more Aristotelis breui et conciso orationis genere conscripti deterritum a se eius rei explicationem petiisse, quod Aristotelem et ipse, et rhetor, ad quem ablegauerat, ignoraret. Ita enim: *A libris te obscuritas reiecit, rhetor autem ille, magnus vt opinor, Aristotelica se ignorare respondit. Quod quidem minime sum admiratus, eum philosophum rhetori non esse cognitum; qui ab ipsis philosophis, praeter admodum paucos, ignoretur.* Eo vero, quo haec scripsit tempore Andronicus Aristotelis et Theophrasti libros iam descripserat. Ex quo coniicimus, Andronicum non tam vulgando libros Aristotelis, quam compendium et tabellas eorum concinnando, et commentariis explicando, nouoque ordine digerendo de Aristotele bene meritum eaque edidisse ac vulgasse PLVTARCHO [s] dici. Exercuisse vero criticam quoque in eos censuram Andronicum inde colligere est, quod librum *de interpretatione*, et partem postremam libri *de categoriis* Aristoteli abiudicauerit. [t] Commentatum fuisse virum diligentissimum in Aristotelem, ex veterum allegationibus constat, qui eius *paraphrasin in categorias, et commentationem in physica Aristotelis* memorant. [u] Liber vero περὶ παθῶν, quem sub eius nomine edidit de Graeca literatura meritissimus HOESCHELIVS, [x] nostri non est, sed Andronici Callisti itidem Peripatetici, [y] vt taceamus *paraphrasin Nicomachorum*, quam sub Andronici Rhodii nomine edidit DANIEL HEINSIVS, [z] itidem ad eum perperam referri. [a] Laudem vero acuti diligentisque Aristotelicorum librorum iu-

 dicis

τείας διέλαβεν, τὰς οἰκείας ὑποθέσεις εἰς ταυτὸν συναγαγών. PORPHYR. vit. Plot. c. 26. p. 140. ed. Fabric. quibus illustrari possunt, quae habet BAYLE l. citando not. L.

q) L. XIII. p. 419. caussas eodem loco L. III. c. 7. exposuimus corruptos et exesos vermibus et situ codices, quos Grammatici ex coniectura et ingenio emendabant.

r) *Praef.* topicor. ad Trebatium. Cum vero libri Aristotelis topici ad exotericos pertinuerint, quos habuere Peripatetici Graeci, ab horum frequentius occurrentium ignoratione recte ad summam raritatem aeroamaticorum concluditur.

s) L. c.

t) Boethius, Ammonius, Alex. Aphrodis. in Analyt. prior. L. I.

u) Simplicius apud PATRICIVM discuss. Peripat. L. I. p. 41.

x) Aug. Vind. 1594. 8. Perperam apud BAYLE l. c. et FABRICIVM Bibl. graec. Vol. II. p. 151. annus 1593. ponitur. Latinam versionem adiecit paraph. Nicomach. D. HEINSIVS.

y) Videndus de eo BAYLE Dict. T. I. art. Andronicus Thessalonicensis p. 237.

z) 1617. 8. Lugd. Bat. recusam Cantabrig. 1679.

a) Aliter quidem praeter Heinsium, IO. MEVRSIVS de Rhodo L. II. c. 5. p. 88. et REINESIVS Ep. ad Hofman. p. 312. sed perperam, vt demonstrauit SALMASIVS in Epictet. p. 227. conf. BAYLE l. c. not. d. FABRIC. l. c.

Digitized by Google

dicis et repertoris apud antiquos tulisse, testis est BOETHIVS,[b] quique ex recentioribus de eo pluribus videndi FR. PATRICIVS,[c] IO. ALB. FABRICIVS[d] et PETR. BAYLE[e].

Peripatetici alii.

§. XXV. Non vero philosophorum tantum Peripateticorum fata inter Romanos haud obscura fuere, sed inuenit quoque Aristoteles inter optimates, virosque magnos patronos, qui Peripateticam philosophiam amabant et fouebant. Vt enim taceamus, quod supra iam tetigimus, M. Catonem, licet totum Stoicae philosophiae addictum, secum habuisse Demetrium Peripateticum, et cum eo paulo ante vitae finem disputasse; Crassum etiam Aristotelicam philosophiam attigisse, Alexandro Antiocheno vsum praeceptore, scribit PLVTARCHVS,[f] addens, vix dici posse, pauperiorne ad Crassum accesserit, an apud ipsum factus fuerit, quippe solum amicorum vna peregre proficiscentem ab eo lecticam accepisse, eamque repetitam a reuerso: id quod in tanta Crassi auaritia non mirum; tantum tamen tamque celebrem isto tempore virum ea patientia potuisse vti merito miratur Plutarchus, qui leuitatem animi ideo illi exprobrat, quam summam gloriam putat GAVDENTIVS,[ff] hic cum legentis taedio extra oleas vagatus. Sic et M. PISO, quem a philosophia non imparatum fuisse CICERO copiosa *de finibus* disputatione innuit, quemque cum Antiocho in Ptolomaeo disputantem TVLLIVS[g] audiuit, Staseam Neapolitanum multos annos apud se habuit,[h] quem nobilem doctorem Peripateticum fuisse CICERO alio loco[i] testatur. Ipse vero Romanae eloquentiae parens, licet totus Academiae adhaereret, non contemsit tamen Peripatetica, sed et topica explicuit, et Peripatetica quaedam Stoicis, de officiis disputans immiscuit, filiumque CRATIPPO Peripatetico Athenis instituendo tradidit,[k] quem *Peripateticorum omnium, quos ipse audierit, suo iudicio facile principem, imo omnium eius aetatis philosophorum*[l] vocat, eique summam auctoritatem fuisse dicit.[ll] Fuit is Mytileneus, et vt ex Ciceronis et filii eius Marci Bruti item et Pompeii atque Caesaris aetate colligi potest, circa A. V. C. DCCVIII.[m] Athenis, tanquam in mercatura bonarum artium, vt ait CICERO,[n] summa auctoritate Peripateticam philosophiam docuit, postquam prius eandem philosophiae in patria operam praestitisset. Quanta vero non Romae tantum sed Athenis quoque eius existimatio fuerit, ex eo palam est, quod summorum virorum apud Romanos filii eius institutioni commissi sunt, cum eorum temporum philosophus non esset, qui

Cratippus.

ipsum

b) De interpret. apud PATRIC. l. c.
c) Loco cit. d) L. c. p. 277.
e) L. c. add. MEVRSIVS l. c.
f) In Crasso T. V. p. m. 262. non vero confundendus cum Alexandro Aphrodiseo, Damasceno, et Aegeo, nobilibus in peripateticorum schola nominibus.
ff) De phil. Rom. c. XXIV. p. 147. seqq.
g) De fin. L. V. c. 1.
h) Ibid. c. 2. 25. i) De orat. L. I. c. 22.
k) De vniuers. c. 1. l) De offic. L. III. c. 2.
ll) Ibid. L. I. c. 1.
m) Post pugnam Pharsalicam adhuc Mytilenis fuisse, ex loco PLVTARCHI adducto patet illa vero A. V. C. DCCV. commissa est, et post hanc Athenas concedens homines doctos sibique probatissimos adduxit ex patria CICE. fam. L. XVI. ep. 21. Ibique docuit cum eum CICERO filius audiret, de off. L. I. c. 1. quod fuit Caesare iam interfecto, adeoque post A. V. C. DCCX. quo nomine IONSIVM Ciceronis filii moram apud Cratippum ad A. V. C. DCCVIII. referentem de Scr. hist. phil. L. III. p. 203. castigat BAYLE in Cratippus T. II. not. C. p. 223. n) De off. L. III. c. 2.

Digitized by Google

ipsum antecelleret. Id quod CICERO aliquoties ad filium Cratippo traditum scripsit. Tantam vero filii institutione apud Ciceronem iniuit Cratippus gratiam, vt pro eo apud Caesarem iam rerum potitum ageret, vt ciuis Romanus adscriberetur, efficeretque etiam, vt Areopagitae decreto facto a Cratippo postularent, vt tanquam ornamentum vrbis Athenis maneret, ibique iuuentutem philosophiam porro doceret.[o] Qua in re eo faciliores iudices inuenit, quo magis in id connitebatur Cratippus, vt non paedagogorum more, sed decenti philosophum ratione iuuentutem erudiret. Cuius testimonium luculentum prorsus exhibet Cicero filius dignum, quod totum hic legatur. Scribit[p] is ad Tironem: *Cratippo me scito, non vt discipulum, sed vt filium esse coniunctissimum: nam cum et audio illum libenter, tum etiam eius propriam suauitatem vehementer amplector. Sum totos dies cum eo, noctisque saepe numero partem: exoro enim, vt mecum quam saepissime coenet. Hac introducta consuetudine saepe inscientibus nobis et coenantibus obrepit, sublataque seueritate philosophiae humanissime nobiscum iocatur. Quare da operam, vt hunc talem, tam iucundum, tam excellentem virum videas quam primum.* Non vero Cicero tantum, sed et alii ex illustribus Romanis quanto amore complecterentur Cratippum, testati sunt. Brutus enim cum in Graeciam cum exercitu esset profectus, Athenis honorifice a populo exceptus, Theomnestum, Academicum et Cratippum Peripateticum audiuit, et cum iis de philosophia disputauit.[q] Pompeius vero post pugnam Pharsalicam, cum Mytilenen accessisset, eumque salutatum egressi essent ciues, Cratippum inter eos conspicatus ac ad eum conuersus reprehendit ac de prouidentia diuina pauca quaedam cum eo disputauit: Cratippo, ne contradicendo molestus aut intempestiuus esset, subterfugiente certamen, et ad meliores spes suscipiendas deducente. Quem tamen vt erat viuendi non minus, quam docendi magister callidus, prudenti sermone iniucundam disputationem contra Philosophiae suae placita declinasse, ex iis, quae PLVTARCHVS[r] addit, recte colligitur.[s] Prouidentiae enim in peripatetica schola locum nullum fuisse relictum, suo loco fecimus manifestum. Scripsisse librum *de diuinatione ex somniis*, hocque diuinationis genus praeter furorem solum admisisse ex CICERONE[t] patet. Quod qua ratione demonstrauerit, exponit idem eodem loco: *Animos hominum quadam ex parte extrinsecus esse tractos et haustos. Ex quo intelligatur, esse extra diuinum animum humanus vnde ducatur; humani autem animi eam partem, quae sensum, quae modum, quae appetitum haberet, non esse ab actione corporis seiugatam: quae autem pars animi rationis atque intelligentiae sit particeps, eam tum maxime vigere, cum plurimum absit a corpore.* Qui

o) PLVTARCH. in Cic. T. VI. p. m. 45.
p) Famil. L. XVI. ep. 21.
q) PLVTARCH. in Brut. T. V. p. 703.
r) IDEM in Pompeio T. II. p. 430.
s) Conf. BAYLE l. c. not. B. qui tamen BISSELIVM Plutarchi narrationem sequentem, praeter rem reprehendit. Paucis enim retulit Plutarchus, quae Bisselius more suo verbis ampliora fecerat. Rem ipsam leges apud vtrumque.
t) De divin. L. I. c. 32. 50. L. II. c. 48. 52. TERTVLL. de anima c. 49.

Qui locus et Cratippi Peripateticam philoſophiam mire illuſtrat, et ab Ariſtotele de anima humana diſputatis lucem accendit ſatis claram. Quemadmodum enim actiuum intellectum a paſſiuo, animamque ſenſitiuam a rationali eſſentia differre ex hoc loco patet, ita rationalem animum non extrinſecus tantum ingredi hominem eique adeſſe, ſed etiam ex animo quodam diuino decerptum eſſe clare innuitur. Qui animus diuinus, cum Deus ipſe, primusue motor eſſe nequeat ſupremae ſphaerae alligatus, ſequitur vltimam intelligentiam, intellectus vniuerſalis locum praeſtare, fontemque eſſe, ex quo vno omnes animi hauſti ingrediantur homines, vnumque intellectum conſtituant. Quod mirabile dogma Ariſtotelem obſcuriſſime propoſuiſſe, vidiſſe vero poſt Auerroem Ariſtotelicae philoſophiae doctores acutiſſimos recteque magiſtro tribuiſſe ſuo loco *tomo primo* monuimus, inſigni hoc Cratippi loco in ea ſententia confirmati. Vidit id quoque Baelius, qui cum his conferendus.

Epicuri inter Romanos ſectatores.

§. XXVI. Sed nec Epicuri philoſophiae ſua apud Romanos gratia et fortuna defuit. Et negari quidem non poteſt, odium, quo haec ſecta inter Graecos, Stoicorum potiſſimum cauillationibus et calumniis, preſſa fuit, ad Romanos cum hac ſecta eiusque inimicis commigraſſe. Nunquam legiſſe oportet Ciceronis, quos de philoſophia ſcripſit libros [u], qui haec vel ignorat vel vocat in dubium, adeo vbique in Epicuri philoſophiam, immo in ipſum philoſophum Gargettium debacchatur, nec parcit ei vllo modo vt foedae voluptatis reum contortis vbique ratiunculis, deprauatisque locis atque falſis teſtimoniis vſus euincat. Cuius ſpecimina pluſcula cum *tomi ſuperioris capite duodecimo* ex Cicerone allegauerimus, lectorem breuitatis cauſſa eo remittimus. Vnum, ne ſine teſte abeamus, locum eius afferimus, et quidem talem, vbi Epicureos homines, viros bonos ſibique caros commendauit. Ita enim, pro Patrone ad Memmium [x], quocum tamen ſibi praeter philoſophiam omnia eſſe dicebat: *totam hominis vitam rationemque, quam ſequitur in philoſophia derideamus, licet, ſi hanc eius contentionem volumus reprehendere. Sed mehercule, quando illi, caeterisque quos illa delectant, neſcio an ignoſcendum ſit huic, ſi tantopere laborat: in quo etiam ſi peccat, magis ineptiis, quam improbitate peccat.* Alia his multo amariora praetermittimus. Quod tamen ita emolliuit alibi [y], vt Epicureos viros dicat optimos, fateaturque, nullum genus eſſe minus malitioſum: vt ſcilicet amicos, quos habebat Epicureae philoſophiae addictiſſimos, et honeſtatis virtutisque laude inter Romanos illuſtres, quales Atticus, Velleius, hisque fuere ſimiles, ſibi conſeruaret, neque eos offenderet. Animo enim in Epicurum et ſequaces fuiſſe infenſiſſimo, adeo non celauit, vt non tantum acriter, ſed et contumelioſe interdum in eos diceret, vt vel vno orationis *in Piſonem* loco [z] conſtat, qua Epicurum ex hara productum indigna

u) Imprimis Lib. II. de fin.

x) Famil. Lib. XIII. c. 1. y) Tuſc. Qq. L. III.

z) c. 9. 16. Addi his poſſet HORAT. L. I. ep. 4. vbi edita legunt: *Epicuri de grege porcum*, niſi pro, porcum *porcum*, legendum, recte videretur MEIBOM. ad LAERT. L. X. ſ. 150.

digna tanto viro voce dixit. Fuisse vero alios quoque eodem in Epicurum animo inter Romanos ex iis, ad quos scripsit Cicero, facile colligere est. Hoc tamen odio non obstante viderunt viri quidam summi illustrique apud Romanos loco positi, tantam non esse foeditatem Epicuri, quantam iactabant Stoici et Academici, nec indignos esse eius hortos, ex quibus philosophiam addiscerent. Inter quos fuisse L. Torquatum, C. Velleium, C. Trebatium, L. Papirium Paetum, Verrium, L. Sanfeium, T. Albutium, L. Pisonem, M. Pansam, M. Fabium Gallum aliosque, ex Ciceronis et Quintiliani scriptis accurate docuit GASSENDVS [a], qui de his viris, quorum opera non nisi πάρεργος in philosophia fuit, quique a nobis prolixe enarrari non possunt, adeundus est. Omnium tamen maxime in probanda Epicuri philosophia inter proceres Romanos eminuit T. Pomponii Attici diligentia, cuius vitam cum descripserit CORNELIVS NEPOS, hic, vbi philosophiae tantum historiam condimus, enarrari eam opus haud est. Quae etiam de praeclaro eius ingenio et insigni virtute dici possunt, vbique apud Ciceronem, qui collocutorem eum in libris *de legibus* constituit, ei librum *de senectute* dicauit, et ad eum *sedecim*, quae supersunt, *epistolarum volumina* scripsit, occurrunt, et exiguo labore colligi possunt. Nos hoc, quod nostri tantum instituti est, notamus, virum optimum et a ciuilibus turbis, quibus respublica tum commouebatur abhorrentem, propter motus in ciuitate a Sylla excitatos Athenas se contulisse, idoneum tempus ratum studiis obsequendi suis, et ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecisse suarum. Addit his CORNELIVS [b] *hic ita vixisse, vt vniuersis Atheniensibus esset carissimus, et communis infimis, par principibus videretur etc.* huicque omnes honores, quos possent, publice haberent, ciuemque facere studerent. Ibi non Phaedrum tantum sed et Zenonem Sidonium Epicuri sententias docentes audiuit, huicque se totum sectae tradidit, vt ex CICERONE [c] apertum est. Quod dum ex hac potissimum ratione negat IONSIVS [d], quod et Cicero Phaedrum et Zenonem cum Attico audiuit, qui tamen Epicureus habitus haud est, et is Epicureis omnem doctrinam adimit, Attico tribuit, non attendit ad eum satis locum, quem ipse affert, vbi CICERO [e] Pomponium ita loquentem inducit: *At ego, quem vos, vt deditum Epicuro insectare soletis, sum multum equidem cum Phaedro, quem vnice diligo, vt scitis, in Epicuri hortis, quos modo praeteribamus, sed veteris prouerbii admonitu viuorum memini, nec tamen Epicuri licet obliuisci, si cupiam, cuius imaginem non modo in tabulis nostri familiares, sed etiam in poculis et annulis habent.* Ex eo enim sole meridiano clarius esse putamus, Atticum, non quidem Epicureum philosophum habitum fuisse, hanc enim pro-

a) De vita et moribus Epicuri L. I. c. 6. p. m. 65. qui multum praestat Gaudentio valde in hoc argumento ieiuno.

b) l. c. c. 3.

c) ll. cc.

d) De Scr. hist. phil. L. II. c. 18. p. 212.

e) De fin. Lib. V.

professionem nemo ex Romanis proceribus ambiebat, sed tamen Epicuro deditum, eiusque philosophiae addictum, eumque non in hortis tantum Epicuri audiuisse Phaedrum, sed et Epicureos inter familiares suos, id est vni addictos sectae retulisse. Non vero doctrina his obstat, quam Attico tribuit Cicero, Epicuro negat. Ille enim ex Romanorum consuetudine elegantioribus literis probe imbutus fuit, antequam ad philosophiam accederet, quas Epicurus tantum non omnes neglexit. Vixisse vero Atticum secundum Epicuri praecepta, et talem se praestitisse, qualem virum bonum esse voluit Epicurus, amplissimo encomio exponit NEPOS [f]. Praestititque in eo quoque se Epicureum Atticus, quod auocatus a rostris, a iudiciis, a curia sibi et amicis priuatus vixerit, quod licet valde improbaret CICERO [g], ea tamen, quae tum erat republica, sapienter fieri, fatebatur. Praeter Pomponium Epicuri imprimis partibus ex illustribus Romanis addictus fuit C. Cassius, de cuius fatis PLVTARCHVS [h], CICERO [i], Romanaeque historiae scriptores disserunt, quem ab Epicuri fuisse secta, PLVTARCHVS [k] monet, et memorabili confirmat exemplo. „Narrat enim, cum inusitatae et monstrosae magni„tudinis spectrum Bruto apparuisset, seque malum eius genium esse, „apud Philippos iterum videndum, diceret, isque Cassio visum expo„suisset, Epicureis rationibus disputauisse, deceptum sensuum fallacia, „mentisque imaginatione commotum, inanem hanc imaginem sibi effor„mauisse, corpusque natura afflictum animum exagitare, atque minus sui „compotem reddere. Addit et hoc, dixisse Brutum, quod longius, quam „Epicurei solebant ab Academiae veteris et Stoae placitis discedebat: Ne„que probabile esse genios vel esse, vel hominum formam habere, vo„cemue aut vim quandam ad nos pertinentem.„ Epicurus enim eiusmodi imagines hominibus apparere interdum concedere videri volebat: licet, quod rei erat, nihil his talibus Epicurei tribuerant. Horum Epicureae philosophiae defensorum patrocinio gauisi Epicurei philosophi Romae inter viros principes fautores plures inuenerunt. Cuius nobis Patro exemplo est, quem a Cicerone fuisse commendatum Memmio supra diximus, vt domum, quam legatam acceperat, tueretur, quem locum Memmius ab Areopago, praetore Polycharmo, obtinuerat, in quo exaedificaret [l]. Vnde non absimilis vero coniectura est GASSENDI [m], fuisse eum ex haeredum Epicuri successoribus, quos acceptas a praeceptore facultates gnauiter curauisse, suo loco demonstrauimus. Sed et Philodemus Gadarensis ex horum numero fuit, itemque Syron, quos cum optimos viros, tum doctissimos homines CICERO [n] appellat, illumque Epicureum Ciceronis aetate nobilissimum fuisse ASCONIVS [o] notat, quem et philosophorum historia [p] et carmina elegantia quidem et acuta, sed

f) loc. cit.
g) De orat. L. III.
h) In Bruto T. V. p. 690. seqq.
i) Philipp. II. famil. Lib. XVI. et passim.
k) p. 711.
l) Fam. Lib. XIII. c. 1.
m) loc. cit. p. 69.
n) De finib. L. II. conf. STRABO L. XVI. p. 759.
o) Ad Orat. in Pis. c. 28.
p) Meminit eius LAERT. L. X. s. 3. conf. MENAG. h. l.

Digitized by Google

ſed laſciuia [q] fecere memorabilem. Praecipuo tamen nomine in hac philoſophicae hiſtoriae parte Epicurei ideo notandi ſunt, quod primi, vt ſupra iam dictum, fuerunt, qui philoſophiam ſectae ſuae, Latino ſermone, tradiderunt, cum hactenus nemo id eſſet aggreſſus. Id quod tamen non feliciter ſucceſſiſſe plerisque, elegantiae ſcribendi incuriis, Ciceronis locus ſupra adductus probat, et exempla Amafanii atque Catii Inſubri docent. Nam non illum tantum vnum cenſet Caſſius [r] ex malis verborum interpretibus, ſed et hunc eodem collocat ordine, obiectum ſibi a CICERONE [s]. Hinc riſit eum HORATIVS [t]:

Vnde et quo Catius? non eſt mihi tempus, auenti
Ponere ſigna nouis praeceptis, qualia vincant
Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.

Sed et QVINTILIANVS [u], vbi eos recenſet, qui philoſophiam Graecam Latinis tradiderunt literis, ita de Catio: *In Epicureis leuis quidem, ſed non iniucundus tamen Catius.* Videturque hic Inſuber inter Pſeudo-Epicureos referendus eſſe, qui magiſtri voluptatem foedarunt, et ad ventrem et culinam retulerunt. Id enim velle Horatium, Epicureae ſectae alias fauentiſſimum, totus ille locus loquitur [x]. Ex quibus colligi poteſt, qua ratione de rerum natura ſummoque bono [y] ſcripſerit. Melius conatus ſucceſſit Lucretio, qui inter primos fuit, qui elegantiſſimo carmine philoſophiam Epicuri fuit complexus.

§. XXVII. T. LVCRETIVS Carus, Romanus ſine dubio fuit, an Romae, vbi Lucretiorum nomen inter illuſtres familias receptum erat, incertum [z]. Pauca et de eius vita fatisque annotatum nobis reliquere veteres [a]. Natum fuiſſe Olymp. CLXXI. 2. qui A.V.C. DCLIX. eſt, aſſerit EVSEBIVS [b]. Quos habuerit parentes, quam educationem, veterum memoriae tacent; didiciſſe vero in Graecia et forte in ipſis Epicuri hortis eius philoſophiam dubium non eſt [c]. Relictis Athenis quem vitae curſum domi tenuerit, ignoratur etiam: nec alia nobis refert EVSEBIVS [d], quam, amatorio poculo in furorem verſum quum aliquot libros *Lucretius.*

 per

q) Conf. IONSIVS loc. cit. Lib. II. c. 18. p. 209. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 814.
r) Fam. L. XV. ep. 19. conf. Ac. Qq. L. I.
s) Lib. XV. ep. 16. fam.
t) L. II. Satyr. 4. Quem a Catio Inſubro quidem diſtinguunt Commentatores, ſed perperam, quod erudite oſtendit BAYLE Dict. T. II. art. Catius not. C. p. 101.
u) Inſtit. L. I. c. 1.
x) Vidit id GAVDENTIVS c. XXXVII. p. 157. et poſt eum BAYLE, l. c. et haec ratio eſt, cur Horatius ipſe de grege Epicuri, ſed parcus, et frugalis Epicuri vitae ſtudioſus Catium rideat, nouis vocibus occupatum, quibus voluptatem culinariam, ſapientiamque ventris explicet, Pythagorae, Socratis et Platonis praeceptis gratiorem.
y) Conf. FABRIC. Bibl. Lat. T. II. p. 312.
z) Lucretiorum nomen receptum in Veſpillonum et Ofellarum familiis, quarum meminere Cicero et Iulius Caeſar. Quibus tamen dum noſtrum adſcribunt recentiores vitae eius enarratores, coniecturas leuiſſimas ſine fundamento nobis obtrudunt.
a) Ex recentioribus vitam eius, coniecturis maximam partem ducti, delinearunt DIONYSIVS LAMBINVS, OBERTVS GIFANIVS, et BARO DE COTVRES, praemiſſam editionibus Lucretii ab his viris doctis curatis. Pleraque docte congeſſit P. BAYLE Dict. T. III. art. Lucrece, p. 209. ſeqq.
b) In Chronic. virorum doctorum circa natalem Lucretii lapſus corrigit BAYLE l. c. not. B. qui videndus. GASSENDVS l. c. p. 65. natalem in emortualem perperam commutauit.
c) Audiuiſſe Phaedrum et Zenonem Sidonium ex illorum temporum ſucceſſione Scholae Epicureae coniiciunt vitae eius ſcriptores laudati: nec id ſine veriſimilitudine: nam nec alibi Epicurea diſcendi occaſionem habebat, et peregrinationes literariae apud Romanos praeſertim Athenas eo tempore inualuerant.
d) loc. cit.

Digitized by Google

per interualla insaniae conscripsisset [e], quos postea Cicero emendauit, propria se manu interfecisse anno aetatis XLIV. Quem itaque vita non nobilitauit, immortale ei nomen peperit carmen Epicureum, quod ad C. Memmium, philosophorum atque eruditorum fautorem plane summum, de rerum natura conscripsit, quo totam nobis physiologiam Epicuream eleganti castoque dicendi genere, si archaismos quosdam excipias, descripsit, quod vnum nobis ex tota Epicuri schola monumentum doctrinae huius viri integrum seruauere tempora. Id quod tum ob praeceptorum ordinem, tum ob dicendi puritatem, ea Latinam elegantiam omnis aetatis doctorum virorum laudem et commendationem meruit [f]. Etsi vero Epicuri asseclam in eo se totum probauit, rationibusque multa cura et eruditione conquisitis systema atomisticum ita roborauit, vt praeter atomos et inane non aliud principium admitteret, et prouidentiam Deorum improbaret omnem, vt ex Epicureae physiologiae compendio, quod *superiore tomo* pleraque ex Lucretio descripsimus, patet; visus tamen est acutissimo BAYLIO [g], philosophiam suam principiaque quae ab Epicuro transsumsit, interdum fuisse oblitus, saltem populariter locutus. Non enim Epicureum, sonare putat vir doctissimus hoc LVCRETII [h]:

Vsque adeo res humanas vis abdita quaedam
Obterit et pulchros fasceis, saeuasque secureis
Proculcare ac ludibrio sibi habere videtur.

Neque, quod alibi [i] *fortunam omnia gubernantem* in partes vocet. Etsi vero viro acuto facile damus, de vulgi opinione in priori illo loco loqui poëtam, apparet tamen ex tota eius connexione, non loqui eum secundum vulgi opinionem; id est secundum vulgus placita philosophari, sed esse vim istam abditam, fatum illud, siue concursum atomorum earumque resolutionem ineuitabilem, omnibus hominum consiliis imperantem. Male itaque hoc loco vsum fuisse doctissimum RONDELLVM [k], ad prouidentiam Epicuri ex Lucretio exsculpendam *tomo primo* [l], excussa hac physiologiae Epicureae parte luculenter, nisi fallimur, demonstrauimus, planumque fecimus, iuxta Epicurum et Lucretium motum atomorum declinantem, siue clinamen, qua voce poëta vtitur, caussarum omnium rationalium et moralium fontem et originem statui. Nec alia fortuna est omnia gubernans, nisi fortuitus accessus et decessus atomorum, quo destruitur, quod alio loco exstruitur, atomis perpetuo in motu agitatis, vt accedant, et recedant, sicque solutae alibi implicentur. Quod vero Lucretius Venerem carminis inuocauit initio, id ex lege poëtarum factum esse, omnium optime dicitur, cum facile potuerit per hanc Venerem subtilissimam illam animae partem, quam nomine carere, et rationis auctorem esse

e) Dubitat de eo FABRICIVS Bibl. Lat. T. I. p. 43. cuius tamen exempla plura extant.

f) Dicendum hac de re, in historia critica L. L. vid. quos nominant FABRICIVS et BAYLE ll. cc.

g) l. c. not. F.

h) L. V. v. 1225. seq.

i) L. V. v. 105.

k) In vita Epicur.

l) L. III. c. 13.

esse tradit, intelligere. Quamuis autem ita subuerterit prouidentiam Lucretius, vt Epicureis sententiis conuenienter de diuina natura cecinerit [m]:

Nam priuata dolore omni priuata periclis
Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Vitiis tamen infensum se, et acrem passim censorem praebuit, suo etiam exemplo docens, sancta Epicurum tradere, et si propius accesseris, etiam tristia. Passim enim honestatem, candorem, iustitiam commendat, acriterque in vitia sui temporis inuehitur [n], quem morem seruauisse Epicureos veros suo etiam loco in eorum historia ostendimus. Qua vero ratione quoue nomine inter atheos referendus sit [o], ex iis, quae superiori periodo de atheismo Epicuri disputauimus, facile potest colligi. Certe ex principiis, quae inseruit carmini suo physiologicis, Deos statuisse apertum est. Ita enim [p]

Omnis enim per se diuum natura necesse est
Immortali aeuo summa cum pace fruatur,
Semota a nostris rebus, seiunctaque longe.

Eas vero diuinas naturas non e mundo tantum in intermundia relegauit, sed et homines omni earum timore soluit, cunctis atomorum concursui permissis, quae proximam ad impietatem viam struere, quilibet videt. Vnde recentiori aetate veneno parare antidotum multi viri docti connisi sunt, qui contrarium systema Lucretiano euertendo aptum carmine sunt exorsi [q]. Editiones elegantissimi carminis enarrat FABRICIVS [r], inter quas eminet, quam curauit Lucretio fato similis THOMAS CREECH Britannus [s]. Obiit Lucretius A. V. C. DCCIII. vnde errare colligitur auctor *Vitae Virgilii* vetus, qui eodem die Lucretium periisse narrat, quo natus est Virgilius. Hic vero Ol. CLXXVII. 3. A. V. C. DCLXXXIV, in lucem est editus, quo Lucretius XXVI. modo annum vitae agebat [t].

§. XXVIII. Restat una secta Pyrrhonia siue sceptica; quae tamen Romae iisdem, quibus caeterae, fortunae fauoribus vti non potuit, sed extorris mansit. Non quod sceptica philosophandi ratio Romanis non placuit, sed quod Academica philosophia, quae sobrie magis et prudenter in hac via incedere videbatur, illam quasi absorpsit, et in sua recondit viscera. Cum enim acerbitas Scepticorum, iuncta negligentiae sectam hanc tantum non omnem extinxisset, et odio quoque atque inuidia philosophos cumulauisset, qui se contra omnes erigebant; factum est, vt, quod *superioris* *Secta Pyrrhonia.*

 tomi

m) L. I. v. 59.
n) Conf. BAYLE l. c. not. G. et quos laudat. Exempla vbique in hoc carmine deprehendes.
o) Ita plerisque placet. Vid. REIMMANN. Hist. atheismi c. XXXVII. §. 5. p. 250.
p) L. I. v. 59. 60. 61.
q) Latino Heroico, Aonius Palearius, Scipio Capicius, Polignacus Cardinalis et Thomas Ceua. Anglico Henricus Morus, et Richardus Blackmore, Gallico Carolus Claudius Genestus et Italico Alex. Marchetti, de quibus vid. FABRIC. Bibl. Lat. T. II. p. 55. sqq.
r) loc. cit. T. I. p. 43. seqq.
s) Ox. 1695. 8. cum notis magis philosophicis, quam criticis. Suspendio vitam sibi finiuisse ob perditos amores disces ex IAC. BERNARDI nou. relat. reip. lit. 1700. p. 331.
t) Notauit id iam VOSSIVS de poët. Lat. p. 15.

Digitized by Google

tomi libro tertio ostendimus *) his, quibus Graeca philosophia inter Romanos efflorescere coepit, temporibus, Pyrrhonis secta, extincta quasi iaceret: id quod suo testimonio confirmauit CICERO *). Quod odium tantum fuisse videtur, vt cum circa Ciceronis tempora Aenesidemus in Aegypto Pyrrhoniam philosophiam reuocaret ex exilio, librosque Pyrrhonios inscriberet Lucio Tuberoni, viro inter Romanos principi, nullibi tamen legamus, tanto patrocinio vsam philosophiam scepticam sectatores Romae inuenisse.

*) c. 10. *) De finib. L. II.

* *

CAPVT SECVNDVM
DE PHILOSOPHIA ROMANORVM CONDITA MONARCHIA.
DEQVE PHILOSOPHIS GENTILIBVS SVB IMPERATORIBVS ROMANIS
VSQVE AD SECVLVM POST C. N. OCTAVVM.

SECTIO I.
DE RATIONE PHILOSOPHIAE GENTILIS SVB IMPERATORIBVS GENERALI.

§. I.

Ratio philosophiae sub Caesaribus.

Quam insignia philosophia Graeca incrementa, florente adhuc republica Romana ceperit, quamque propitios inter summos principesque ciuitatis viros patronos nacta sit, praecedente capite, quasi in prolegomenis philosophiae Romanae, exposuimus, demonstrauimusque, etiam ad paucos, tresque tandem viros summa rerum deuoluta, non tamen defuisse philosophiae patrocinium. Tandem eiecta omni reipublicae libertate, vbi ad vnum redactus esset principatus, isque solus senatui populoque Romano, vix vmbram pristinae ciuitatis tuenti imperare coepisset, mutata quidem Romae sunt omnia, non tamen philosophiae honos suus pretiumque haberi desiit, sed ea porro culta, immo ad maiora et laetiora incrementa promota est. Cuius potissimam caussam inde deriuandam existimamus, quod, qui primus monarchia Romana frui potuit Augustus Caesar, non elegantioribus tantum literis esset excultus, sed philosophiae quoque praeceptis more Romanorum supra exposito innutritus. Qui cum ingenio maximo, artibusque illis, quibus viri in republica principes eo tempore se ornabant, excelleret, restituta tandem, post graues dimicationes, orbi Romanae pace, eius etiam fructus et emolumenta pomouere, laudabili sategit instituto, et hoc quoque nomine atque caussa philosophiam,

Digitized by Google

am, qua nihil apud Romanos viros doctos habebatur praestantius, egregie promouit. Quem secuti ex Caesarum gente viri maximi, cum insigni auctoritate pollerent, eandem dignitatem philosophiae tuiti sunt, et at dominatum tandem euecti, non ipsi tantum philosophiae studium non abiecerunt, sed etiam quos gubernando imperio adhibebant, ad easdem artes et philosophiam colendas impulerunt. Ex quibus dici non potest, quam laeta philosophiae seges effloruerit, cum in seculo potissimum Augusteo vix quisquam dignitate atque eruditione eniteret, qui non philosophiam ita degustasset, vt eius in vitae illius historia vestigia apparerent. Qua philosophiae felicitate excitati, qui eius professionem sequebantur, per omnes fere Graeciae sectas in promouendis sectae suae incrementis diligentissimam nauauerunt operam. Quo factum est, vt licet interdum sub dominis essent, vel philosophiae et philosophis inimicis, vel voluptatis magis quam sapientiae curam gerentibus, attamen, diuersa licet fortuna, sectae potiores vsque ad ea tempora, quibus gentilis religio in imperio Romano tantum non omnis euanuit, quod circa Sec. IIX. initia fere factum, sectatores inuenirent plurimos et insigniter florerent; noua etiam et monstrosa secta conderetur, quae reliquos omnes tantum non suppressit, et quasi deuorauit. Quae si paulo curatius expendamus, historiae Romanae quousque gentilis religio in orbe Romano, dominata est, vno quasi oculi ictu intuentes ambitum, innumeros fere deprehendimus vel philosophos, vel philosophiae cultores, qui quidem professionem philosophorum non secuti sunt, attamen philosophiam didicerunt. Quos vero enumerare omnes nec necessarium esse putamus, nec possibile; cum hi quidem ad philosophiae historiam non pertineant, sed vel eruditionis disciplinarum qui aliarum laude, vel muneribus publicis nominis famam consecuti sint. Ex quibus potiores tamen, ne hic quoque abeamus ἀσύμβολοι strictim carpemus, summatimque delibabimus, sequentibus vero sectionibus historiam singularum Sectarum diligenter persequemur, et quae fata habuerint, quosue sectatores, enarrabimus. In qua [illegible] historiae periodo, cum non nisi Graecae sectae occurrant, praeter [illegible] eclecticam sectam, quae nefando syncretismo Platonicam philoso[illegible] rationem adulterauit, nouumque philosophiae ex omnibus fere or[illegible] conflatae chaos condidit, systematum enarrandorum labore supersedere eo facilius possumus, quo diligentius ea *tomo primo* sumus prosecuti.

§. II. Fuisse Romae vix virum aliquem eruditionis laude clarum, qui non philosophiam attigisset, virosque summos et ad clauum reipublicae admotos ei honorem habuisse, et intra musea sua recepisse, superiore capite diximus. Eadem ratio sub imperatoribus fuit, cum et viri summi, qui poëticae arti, historiarum, aliarumque disciplinarum studio se toti dederant, et viri in republica et in aula illustres ostenderint, se a sapientiae huius praesidio non esse imparatos. Vtriusque generis exempla quaedam illustria magis et memoria digna paucis exponemus. Et inter doctos quidem, et eruditione *Virgilii Philosophia.*

ditione nomen famamque ſibi immortalem conciliantes hoc tempore viros VIRGILIVM merito aliis anteponimus, quem carminis elegantia et artificio, et ſermonis nitore parem non habuiſſe, epicumque carmen apud Latinos ad perfectionem ſuam perduxiſſe, in poëſios hiſtoria enarrandum eſt, nec ad noſtri inſtituti limites pertinet. Incubuiſſe vero illum in philoſophiam, teſtatur SERVIVS,[a] qui cum Quintilio Varo ſub Sirone[b] philoſopho Epicureo philoſophiae operam eum dediſſe, notat. Vnde ipſe in epigrammate:

Magni petentes docta dicta Seironis.

Et in poëmate, cuius titulus *Ceiris:*

Etſi me vario iactatum laudis amore
Irritaque expertum fallacis praemia vulgi,
Caecropius ſuaueis exſpirans hortulus auras
Florentis viridi ſophiae complectitur vmbra.[c]

Non negat hoc, qui vitam eius ſcripſit, DONATVS,[d] ſed Academicum tamen magis, ſiue Platonicum fuiſſe, cum diuina conderet carmina, putat. Ait enim: *Audiuit a Silone* (Sironem alii vocant) *praecepta Epicuri, cuius doctrinae ſocium habuit Varium. Quamuis diuerſorum philoſophorum opiniones libris ſuis inſeruiſſe, de animo maxime, videatur, ipſe tamen fuit Academicus. Nam Platonis ſententias omnibus aliis praetulit.* Id quod tamen non ſine cautione admittendum eſt. Scilicet non deſeruiſſe Virgilium, cum carmina feciſſet ſua, hortos Epicuri, aliquoties tam luculenter prodidit, vt quid Epicureae ſectae alumnum non agnoſcat, merito quid Epicureum ſit, ignorare videatur. Ita enim de rerum omnium origine, ad Quintilium Varum, in hortulis Epicuri olim commilitonem:[e]

Namque canebat vti magnum per inane coacta
Semina, terrarumque animae mariſque fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis, vt his exordia primis,
Omnia et ipſe tener mundi concreuerit orbis.

Quibus verſibus rerum omnium primordia ex ſeminibus, ſiue atomis per inane iactatis et coactis et inani conſtantia, indeque elementorum originem elegantiſſime canit. Et ne prouidentiam tanto operi immiſcuiſſe, ſuſpicemur, ecce hominem prorſus Epicureum:[f]

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſſas,
Atque metus omnes et inexorabile fatum,
Subiecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis auari.

Quem primarium omnis phyſiologiae Epicureae finem eſſe, ſuperiori tomo[ff] ex ipſis Epicuri *ratis ſententiis* demonſtrauimus. Alia, ne nimii ſimus, non addimus, ſed lectoris attentioni notanda relinquimus. Recte tamen

a) Ad eclog. VI.
b) Meminit huius philoſophi etiam CICERO de finib. L. II.
c) Hinc inter Epicureos philoſophos Virgilio locum dedere GASSENDVS de vita Epic. L. II. c. 6. p. 72. et FABRICIVS Bibl. Graec. vol. II. p. 815. ſeqq. et Bibl. Lat. L. I. c. 4. §. 4. p. 50.
d) P. m. 11. edit. H. Stephan.
e) Eclog. VI. v. 31. ſeq.
f) Georg. L. II. v. 490.
ff) L. III. c. 13.

Digitized by Google

men monuit Donatus; diuersorum philosophorum opiniones libris eum suis inseruisse, maxime Platonicas, vel, quod magis verum, Stoicas. Illud enim non de Virgilio tantum, sed omnibus fere poëtis, historicis, geographis aliisque seculorum horum scriptoribus Romanis probe tenendum, eos, vbi sectae alicuius placita tradere non suscepissent, [g] sed philosophiae dogmata obiter tantum tangere carminibus opus habuissent suis, non illius tantum sectae, cui addictiores, quam reliquis, erant, doctrinam secutos fuisse, sed aliarum quoque sectarum passim inspersisse dogmata, prout carminis habitus atque nitor et materiae substratae posceret conditio. Ad quam obseruationem cum saepius nobis in sequentibus prouocandum sit, ea probe tenenda est, sine qua vix de horum scriptorum philosophia certi quid potest discerni.

Qua in re memorabili Virgilius exemplo est, qui passim per alias sectas vagatur, earumque placita pangit. Ita, *ecloga quarta* [b] canens:

Vltima Cumaei venit iam carminis aetas
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo
Iam redit et virgo redeunt Saturnia regna,

manifeste Platonis annum exprimit, vt elegantiori sub schemate Pollioni de nato gratularetur filio, id quod SERVIVS iam vidit atque monuit. [i] Stoicos vero qui rerum omnium primordia ex anima diuina per omnem materiam diffusa deriuabant ita eleganter docentes depingit: [k]

His quidam signis, atque haec exempla secuti
Esse apibus partem diuinae mentis et haustus
Aetherios dixere: Deum namque ire per omnes
Terrasque tractusque maris, Coelumque profundum,
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.
Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri
Omnia, nec morti esse locum, sed viua volare
Sideris in numerum atque alto succedere coelo.

Sic et alio loco [l] Anchisen inducit philosophantem:

Principio coelum ac terras camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunae, Titaniaque astra
Spiritus intus alit: totamque infusa per artus,
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet:
Inde hominum pecudumque genus, vitaeque volantum,
Et quae marmoreo fert monstra sub aequore pontus.
Igneus est ollis vigor, et coelestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntque: dolent gaudentque: nec auras

g) Vt fecit Lucretius, qui Epicurea, Manilius qui Stoica prosecutus est.
b) v. 5. seqq.
i) Conf. GAVDENTIVS c. CLXXIV. p. 242. seqq.
k) Georg. L. IV. v. 220. seq.
l) L. VI. Aeneid. v. 724. seqq.

Respiciunt, clausae tenebris et carcere coeco
Quin et supremo quum lumine vita reliquit.
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeae excedunt pestes, penitusque necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur poenis, veterumque malorum
Supplicia expendunt, aliae panduntur inanes
Suspensae ad ventos: aliis sub gurgite vasto
Infestum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes; exinde per amplum
Mittimur Elysium, et pauci laeta arua tenemus,
Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Aethereum sensum atque aurai simplicis ignem.
Has omnes, vbi mille rotam voluêre per annos,
Letheum ad fluuium Deus euocat agmine magno.
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant,
Rursus et incipiant in corpora velle reuerti.

Quem locum, etsi longiusculum ideo totum hic apponere placuit, quod Stoicam physiologiam egregie prorsus exprimit. Licet enim fabulas poëtarum de statu animarum post mortem immisceat poëta,[ll] vt carminis iuuaret habitum atque elegantiae poëticae decus seruaret, reliqua tamen omnia adeo aperte Stoicas hypotheses redolent, vt miremur, post MACROBIVM,[m] ex sectae suae more cuncta Platoni vindicantem non GAVDENTIVM[n] tantum hic cespitasse, sed et illo in veterum doctrina millies oculatiorem CVDWORTHVM[o] Pythagoricum dogma hic quaesiuisse. Aperte enim animam diuinam per omnia fusam omnibus prorsus rebus inesse, illamque mentem ignem esse statuit; hinc animae coelestem originem, motuumque et passionum eius quatuor generibus diuisorum, originem deriuat, et post mortem magnam Stoicorum spem euadendi ad superiora, corporeis sordibus detersis, ponit, magnamque illam periodum, qua succensis omnibus nouus ex Ioue orbis proditurus est, luculenter innuit. Quae cum mire cum dicto loco conueniant, Stoicos hic sensus et decreta physica dedisse Virgilium, dubitandum non est. Quod licet sua radiare claritate euidens sit, non tamen inde recte concluditur, Virgilium desertis Epicuri hortulis ad porticum transiisse. Ex priori enim, quem adduximus, loco manifestum est, poëtam non suam sed aliorum philosophorum, a sua, quam sequebatur, secta, diuersorum placita enarrasse. Quod dum initio mox ita indicet: *Quod QVIDAM signis etc.* miramur, ad id non attendisse viros doctissimos, qui de Virgilii atheismo disputarunt, hancque ei macu-

lam

ll) Ex quo sequitur, verba non nimis esse premenda. Multa enim aliena admiscebant poëtae philosophicis Dogmatibus, id quod Tom. I. de poëtarum theologia differentes iam monuimus.

m) Somn. Scip. L. II. c. 12. p. 161.

n) L. c. p. 248. seq.

o) Syst. intell. c. V. sect. 4. §. 29. p. 1155. quem ideo notauit interpres doctissimus.

Digitized by Google

hum ob istas Stoicas hypotheses inusserunt. Qua de re quae dixerint RICH. SIMONIVS,[p] P. BAYLE,[q] G.G. LEIBNIZIVS[r] et N. HIERONYMVS GVNDLINGIVS[s] notum est. Qui si cogitassent, nec atheismum ex hoc Virgilii loco aliter, quam de tota secta Stoica fieri potest, posse concludi, nec eam esse ipsius Virgilii, sed quorundam aliorum, sententiam, parcius in elegantissimum hunc vatem opprobrium coniecissent, cautius etiam CVDWORTHVS[t] inter recte sentientes Numinis professores eum retulisset: In quo vtroque extremo eos nimios fuisse ex adductis est manifestissimum. Alias philosophorum apud Virgilium hypotheses e. g. stellas maris exhalationibus nutriri, hisque similes, breuitatis caussa silemus. Philosophiae moralis eandem fere, quam naturalis et diuinae rationem Virgilius habuit, qui mox Epicurea principia secutus est, mox fato Stoico heroëm suum inuoluit, mox Academico siue Platonico more de corpore animae carcere differit, etc. Praesertim ex Romanorum consuetudine stoica de virtute praecepta ei arrisere,[u] vt ex locis patet a Cl. STOLLIO[x] adductis, quae consuli ipsa velimus. Quae omnia tamen vt non eo fine immiscuit poëta, vt philosophiam doceret lectorem, sed vt carminis decorem sententiis tueretur philosophicis, nec philosophum faciunt, nec doctorem eius omnium optimum, quod nimius Virgilii amor olim magno persuasit SCALIGERO. Non omittendum de Virgilio hoc quoque; eum medicinae et mathematicae artis cognitione imbutum, anno LII. vt vltimam manum Aeneidi imponeret, statuisse in Graeciam et Asiam secedere, triennioque continuo omnem operam limationi dare, vt in reliqua vita tantum philosophiae vacaret. Sed in itinere languorem nactum reuersum Brundusium obisse.[y]

§. III. Post Virgilium inter poëtas Latinos excellit omnium maxime Q. HORATIVS FLACCVS illi aetate suppar, quem inter Epicuri asseclas a plerisque numerari videas.[z] Ipsum Epicureum voluisse videri, ex his eius versibus patet:[a] *Horatii philosophia.*

Me pinguem, et nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.

Pro quo *parcum* non sine ingenio legit MEIBOMIVS.[b] Nec multa obscurius alibi:[c]

Parcus Deorum cultor et infrequens
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro, nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos.

 Passim

p) Bibl. crit.
q) Contin. des pensees sur les com. p. 119.
r) Theodic. disc. prelim. p. 13.
s) Gundlingian. P. XLIV. §. 80.
t) L. c. c. IV. §. 19. p. 437. Praeiuit LACT. L. I. c. 5. conf. Cl. ZIMMERMANN. de atheismo Plat. Amoenit. lit. T. XIII. p. 128. seq.
u) Conf. LVDOV. THOMASIN. methode d'etudier les poëtes chretiennement P. I. L. II. c. 8.
x) Hist. philos. mor. gentil. §. CXCV. p. 374. sq.
y) DONATVS L. c. p. 6.
z) GASSEND. l. c. p. 72. FABRIC. l. c. p. 811. REIMMANN. Hist. atheism. c. XXXVII. p. 255. STOLL. Histor. phil. mor. gent. p. 385.
a) Epist. L. I. ep. 4.
b) Ad LAERT. L. X. §. 132.
c) Lib. I. od. 34.

Passim etiam insignia apud eum philosophumena occurrunt, quae Epicuri hortos sapiunt, qualia praecipue sermones eius exhibent. Recte huc etiam scommata in Stoicos refert Cl. REIMMANNVS,[d] qui locutiones quoque eius sordidas hanc sectam referre putat; in quo tamen ex vitio sectatorum quorundam iniuriam ipsi sectae fieri, ex iis liquet, quae suo loco de infamia hortorum Epicuri disseruimus, immo ex ipso Horatio demonstrari potest, qui dum Catium Epicureum multo sale satyrico perfricat,[e] eo quod philosophiam Epicuri ad culinam ventremque, et voluptatis corporeae instrumenta traduxisset, hoc ipso meliorem castioremque insedisse sectae Epicuri opinionem indicat atque fatetur. Etsi vero ex adductis Horatii versiculis manifestum est, fuisse eum hortorum Epicuri sectatorem, duo tamen notanda sunt, quae de Horatii philosophia distincte statuendum esse monent. Primum enim, ipse fatetur[f] se Athenis philosophiae operam dantem, in Academia didicisse philosophiam:

Adiecere bonae paulo plus artis Athenae,
Scilicet vt possem curuo dignoscere rectum,
Atque inter siluas Academi quaerere verum.

Tum vero in Academia vltimus adhuc docuit Antiochus, qui Platonica, Stoica et Peripatetica inter se conciliabat. Quem licet non sequeretur Horatius, libertatem tamen inde illam, quae nullius se magistri placitis totam mancipat, didicit, qua in carminibus suis, ex ratione §. *praecedente* dicta, vsus est, et de qua elegenter:[ff]

Nunc itaque et versus et caetera ludicra pono,
Quid verum atque decens, curo et rogo, et omnis in hoc sum,
Condo et compono, quae mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter.
Nullius addictus iurare in verba magistri:
Quo me cunque rapit tempestas, deferor hospes,
Nunc agilis fio, et mersor ciuilibus vndis,
Virtutis verae custos rigidusque satelles;
Nunc in Aristippi furtim praecepta relabor.

Alterum, quod notari in hac re meretur, hoc est, videri Horatium, vel fortunarum suarum iactura, aliaue calamitate de diuina, quae rebus inest omnibus prouidentia fuisse monitum, vel cessantibus, quas temperamentum eius prosequebatur, voluptatibus,[g] serio magis et seuere philosophari coepisse. Prius adducti supra versiculi suadent, quibus ab insanienti se philosophia reuocari luculentis diuinae prouidentiae speciminibus fatetur; posterius diuersis locis innuere videtur, et imprimis in celebri ad Moecenatem epistola,[h] qua sibi non eandem quam prius, aetatem, non mentem esse dicit, monerique se, vt senectutem tandem aliquando seriam ducat, suisque annis et personae decentem. Vnde ad virtutis Stoicae, seuerioremque sapientiae disciplinam sese conuersum, seria iam scribere ait, licet inuita

forte

d) L. c. vid. Lib. I. Sat. 3. Lib. II. Sat. 3. e) L. II. Sat. 4. f) L. II. ep. 2. ff) L. I. ep. 1. g) L. II. ep. 2.

Singula de nobis anni praedantur euntes
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia ludum.

forte Minerua ad priſtinos interdum de voluptate ſenſus relabatur. Haec volunt verſus ſequentes:

Eſt mihi purgatam crebro qui perſonet aurem:
Solue ſeneſcentem mature ſanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat etc.
Nunc agilis fio, et merſor ciuilibus vndis
Virtutis verae cuſtos rigidusque ſatelles;
Nunc in Ariſtippi furtim praecepta relabor etc.

ſuntque in hac epiſtola Stoica pluſcula, qualia ſunt:

Virtus eſt vitium fugere, et ſapientia prima
Stultitia caruiſſe.
- - *Rex eris, aiunt*
Si recte facies
Ad ſummam, ſapiens vno minor eſt Ioue diues
Liber, honoratus, pulcher rex denique regum.

Ex quibus parca, vt inſtitutum noſtrum poſtulat, manu datis, facile cuiuis ad rem ipſam attendenti de philoſophia Horatii erit iudicium [i], et quousque admittendum ſit, quod DAN. HEINSIVS [k] contendit: non referendum eſſe Horatium ad Epicuri gregem, ſed Eclecticis a Potamone tunc conſtituta ſecta adnumerandum: qua de re infra.

§. IV. Sequitur inter poëtas OVIDIVS, inter cuius carmina haud pauca deprehenduntur, quae in Graecorum philoſophia non parum exercitatum fuiſſe loquuntur. Qui tamen, ut reliqui poëtae, non ipſe egiſſe philoſophum censendus eſt; etſi enim philoſophorum paſſim placita ſuis interſeruit carminibus, interpres tamen magis eſt philoſophiae Graecae, quam ipſe philoſophus. Exemplum eius illuſtre eſt theogonia, quam veteres theologos Graecos ſecutus in ipſo metamorphoſεων limine elegantiſſime expoſuit. Quem licet communem populorum aetatis ſuae ſententiam expreſſiſſe CVDWORTHVS [l] tueatur, cum Graecis tamen theogoniis comparanti erit manifeſtiſſimum, illos Ouidium ſecutum eſſe, licet quem preſſius ſequutus ſit, definiri accurate nequeat. Summa eius haec eſt: Initio fuiſſe chaos, diſcordia rerum ſemina continens; ex hoc ortum eſſe et mundum, et formas Deorum. Hanc congeriem litemque diremtam a Deo et natura [m], eiusque cura mundum formatum et ornatum fuiſſe: et tandem hominem natum vel ex diuino ſemine, vel ex aethere cognati coeli ſemina retinente; huncque hominem in effigiem Deorum, quorum curae et prouidentiae mundum Deus diſtribuit, eſſe formatum. Quae pau-

Ouidii philoſophemata.

h) L. I. ep. I.

i) GVIL. BERGERI et Io. HENN. FORELLII diſſ. de philoſophia Horatii nobis non viſas laudat FABRIC. Bibl. Lat. T. II. p. 321.

k) De Satyra Horat.

l) Syſt. intell. c. IV. §. 14. p. 275. Conf. BAYLE T. III. art. Ouide not. G. p. 556.

m) Intrudit hic naturam ſuam genitricem CVDWORTHVS, de qua tamen non cogitaſſe Ouidium apertum eſt. Deum vero hunc et naturam non diuerſa eſſe, omnino veriſimile eſt, nec aliud illa videtur eſſe, quam neceſſaria Dei in materia latentis actio et commotio, qua cuncta ex legibus amicitiae et diſcordiae ordinata tandem ſunt, formamque acceperunt. Qua de re nos ſuo loco.

paulo comtius ornata ſunt, Graecis, rem ipſam tamen, ab his expreſſam continent, et imprimis Empedoclea ſapiunt, ſcholamque Pythagoream, cuius ſyſtema elegantiſſimis verſiculis [n] expreſſit, et imprimis Empedocleam phyſiologiam luculenter expoſuit. Ridet enim eos, qui mortem ſtygis metu timent, cum illae non moriantur, ſed nouas ſemper ſedes quaerant, migrentque: tum praecipit, nihil interire, omnia mutari, tranſire ſpiritum hominis in feras; nihil eſſe, quod toto perſtet in orbe, cum ſemper omnia fluminis inſtar labantur et mutentur. In quo tamen Pythagoricam μετεμψύχωσιν cum Stoica μετενσωματώσει confundere videtur. Aſſumit etiam Empedoclis et Heracliti dogma, noſtra ſemper corpora ſine requie verti nec eſſe nos, quod vel heri fuimus, vel cras erimus. Ipſa porro, Empedoclem ſecutus, addit elementa mutari, omnia ex ipſis fieri, in ea redire, ipſa inuicem commutari, monens, naſci vocari

Incipere eſſe aliud, quam quod fuit ante, morique
Deſinere illud idem, cum ſunt huc forſitan illa
Haec translata illuc.

Coelum itaque et tellus formas mutare, nosque, partem eſſe mundi, et quoniam in omnes creaturas ire condique poſſimus, aliorum animas poſſe habere. Non igitur eſſe viuendum carne, ſed alimenta carpenda congrua, et nec piſcibus veſcendum, nec brutis. Hactenus Ouidius, qui licet ſatis luculenter phyſiologiam Pythagorico-Empedocleam exprimat, ideo tamen inter Italicae ſcholae ſectatores referri non poteſt. Non enim ipſe ſuam de hac rerum omnium origine, transmutatione, et facie ſententiam exponit, ſed Numam loquentem inducit, qui cum vulgi rumore et opinione Pythagoreus haberetur, hanc ei perſonam Ouidius induit, et Pythagoreis principiis ſeriem euoluere fati iuſſit. Perperam itaque ex hoc metamorphoseων epilogo coniecere viri docti et in his ROBERTVS HOOCKIVS [o], Ouidium in metamorphoſi ſua ſub fabulis illis deſcribendas ſibi propoſuiſſe varii generis mutationes, quae telluri contigerunt, et ſyſtema quoddam hiſtoriae naturalis tradere. Nihil enim aliud ſibi propoſitum habuit poëta ingenioſiſſimus, quam mythologos Graecos exprimere, et facundiam carminis atque fertilitatem ingenii, deſcriptionibus luculentis et viuis demonſtrare: licet non negemus, mythologiae veteris partem aliquam, poſt hiſtoricam, fuiſſe etiam philoſophiae naturalis, cui nempe illae fabulae, emendata theologia fabulari rationibus philoſophicis accommodatae ſunt. Qua de re cum *tomi primi libro ſecundo* pluribus actum ſit, eo lectorem remittimus.

Manilii philoſophia.

§. V. Praeter triumuiros hos inter poëtas Latinos, ob philoſophiae in carminibus expreſſae veſtigia notari adhuc debent, Manilius, Lucanus et Perſius, qui Stoicorum decretis propenſi fuerunt. Et M. MANILIVS quidem, quem cum Manlio mathematico PLINIO [p] memorato quidam

n) Lib. XV. v. 150. ſeqq.

o) Vid. Act. erud. 1707. p. 155. vbi breuem operum eius poſthumorum habes recenſionem. Diſplicere ſibi hanc ſententiam faſſus eſt FABRICIVS Bibl. Lat. T. II. p. 364. ſeq.

p) Lib. XXXVI. c. 10.

Digitized by Google

quidam eundem esse putant [q], qui epico carminis genere *astronomicon* ad Augustum scripsit [r], in quo corpora coelestia eleganti et iucundo poëmate descripsit, vel hoc solo nomine in historia philosophiae non prorsus praetereundus. Verum mysteriis quoque philosophiae imbutum fuisse, passim prodit: cumque physiologiam Epicuream, quae mundi compagem sine Deo eiusque prouidentia constare tradit, indignam philosopho censeret, ad Stoicorum castra secessit, Deumque mundi animum esse, omnibus intentum, omnia peruadentem passim inculcat. Illius odii in Epicurum testes hi versus sunt [s]:

Quis credat tantas operum sine numine moles
Ex minimis coccoque creatum foedere mundum?

Stoicae autem physiologiae palmarium dogma hoc est [t]:

Namque canam tacita naturam mente potentem
Infusumque Deum coelo terrisque fretoque
Ingentem aequali moderantem foedere molem
Totumque alterno consensu vivere mundum,
Et rationis agi motu, quum spiritus vnus
Per cunctas habitet partes atque irriget orbem,
Omnia peruolitans corpusque animale figuret.

Similia passim interserit [u], breuitatis gratia hic omittenda. Visus hanc ob doctrinam Stoicam dignus Manilius ANT. COLLINO [x], quem pantheismi fautoribus aggregaret, quemadmodum inter Spinozae praelusores eum retulit MOSHEMIVS [y]: qui probe notat, hominem Stoicis hypothesibus imbutum cum Zenone adeo ineptire, vt mundum vniuersum Deum esse censeat. Ita enim mire Στωικῶς canit [z]:

Ac mihi tam praesens ratio non vlla videtur,
Qua pateat mundum diuino numine verti,
Atque ipsum esse Deum, nec forte coisse magistra.
Vt voluit credi, qui primus moenia mundi
Seminibus struxit minime - - -

Quibus frustra opponit Cl. REIMMANNVS [a]: *non sequi exinde, eum mundum pro ente infinito et aeterno habuisse, vsitatum quippe fuisse ethnicis, iis quoque entibus Dei nomen tribuere, quae nouerant esse a Deo producta. Manilium etiam mundum hunc productum a ratione, quae ei inest, dicto loco distinguere.* Primum enim huc non pertinet, cum per mundum non Deum quendam, sed ipsum Deum, numenque quo vertitur mundus, intellexisse ex ipsis eius verbis pateat, nec Stoica aliter physiologia patiatur, quam totum hoc, quo continemur, et vnum esse, et Deum. Alterum nihil caussam Manilii iuuat, qui, licet a mundo rationem, quae mundo inest, distinguat, facit id tamen more sen-

suque

q) RICCIOLVS in Almagesto, FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 293. qui vero T. II. p. 409. sententiam mutauit.

r) Prolixe de eo FABRIC. ll. cc. quem vide.

s) Lib. I. v. 492. 493.

t) L. II. v. 61.

u) L. IV. v. 915.

x) De lib. cogit. p. 219. cui praeiuit TOLANDVS Origin. Iudaic. p. 106.

y) Ad CVDWORTH. Syst. intell. c. IV. §. 20. n. 38. p. 438.

z) L. I. v. 483. sqq. nec id negat CVDW. l. c.

a) Hist. ath. c. XXXVII. §. II. p. 859, seqq.

fuque Stoico, quatenus pars agens patienti, fiue materiae craffiori in vno toto opponitur. Quae hoc quidem efficiunt, non prorfus cum Spinoza facere Manilium, fed nec pia magis, nec meliora multo eum afferere; vt ex iis liquet, quae *tomo primo* de Stoicorum his dogmatibus et atheifmo iis obiecto differuimus. Eandem in claffem poëtarum Stoicis fauentium

Lucanus. M. ANNAEVM LVCANVM referimus, Senecae fratris filium, qui praeter Palaemonem Grammaticum, et Virginium Flauium rhetorem Cornutum philofophum praeceptorem habuit, vnde amor eius erga Stoicorum dogmata enatus fuit; Cornutum enim inter Stoicos eminuiffe, in fequentibus dicemus. Prodidit hanc paffim in porticum propenfionem, in Pharfaliae carminibus, quae bellum ciuile Caefaris et Pompeii enarrant, fatisque luculenter iuuenilium annorum impetum produnt. Exemplum laudati Stoicifmi fupra in Catonis defcriptione dedimus, ad quod breuitatis cauffa, prouocamus. Vnum damus eumque illuftrem Stoicae phyfiologiae locum [b]:

Sic cum compage foluta
Secula tot mundi fuprema coëgerit hora,
Antiquum repetent chaos omnia, miftis
Sidera fideribus concurrent: ignea pontum
Aftra petent, tellus extendere litora nolet,
Excutietque fretum; fratri contraria Phoebe
Ibit et obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem pofcet fibi: totaque difcors
Machina diuulfi turbabit foedera mundi.

Alia, et in his fati quoque fideralis defcriptionem et affertionem Figulo tributam, hic praetermittimus. Philofophicum magis argumentum pro-

Perfius. fecutus eft A. PERSIVS FLACCVS, qui etiam ex Cornuti fchola prodiit, Lucanumque commilitonem et amicum habuit. In fatyris enim adeo ftrenue fequitur Stoicae ethicae praecepta, vt recte appellari queat

Virtutis verae cuftos rigidusque fatelles,

Quo nomine Stoicam fe ethicam profequentem appellat HORATIVS [c]. Qui cum feueriffimae difciplinae praeceptorem effet nactus, acerbus vitiorum reprehenfor et rigidus virtutis Stoicae doctor, in ipfa iuuentute (vix enim XXVIII. annos vixit) euafit, et vbique Stoica praecepta diffeminauit. Cuius illuftre prorfus exemplum eft *fatyra tertia*, qua fub perfona Stoici philofophi iuuenes Romanos monet, ne otio et mollitie corrupti, vel patrimoniis et natalibus freti philofophiae ftudia negligant, quae fola vitiis mederi, virtutem et honeftatem docere, animum bene confcium et vitae felicitatem largiri queant. Cuius ex multis en carptim paucula:

Difciteque o miferi, et cauffas cognofcite rerum,
Quid fumus, et quidnam victuri gignimur, ordo

Quis

b) L. I. v. 74. feqq. Quae vero paffim occurrunt voces Epicureae, v. g. L. VI. v. 445. feqq. non ad Lucanum trahendae funt, fed ad carminis σχῆμα, quod eas pofcebat. c) L. I. ep. I.

Digitized by Google

Quis datus, aut metae quam mollis flexus, et vnde,
Quis modus argento, quid fas optare, quid asper
Vtile numus habet, patriae carisque propinquis
Quantum elargiri deceat: quem te Deus esse
Iussit, et humana qua parte locatus es in re.

Quibus verſibus Stoicam de officiis doctrinam eleganter comprehendit. *Satyra* vero *quinta* dum Cornutum praeceptorem laudibus extollit, prodit etiam quo loco Stoicam philoſophiam habeat, et ſolum ſapientem eſſe liberum Stoico more eleganter ediſſerit; et paſſim porticus principia ſententiis [d] exponit ſuis [e]. Addi his poſſent ex poëtarum Latinorum choris alii, niſi vela contrahere inſtitutum iuberet. Vnus Seneca tragoedus, quem locum in theatro etiam philoſophico ceperit, oſtendit: cuius tragoedias ſi modo vnius ſunt, non inepte philoſophiam cothurnatam perſonatamque ſtoam dixeris.

§. VI. Quod de poëtis Latinis dictum eſt, idem de hiſtoricis quoque dici poteſt, eos philoſophiae ſtudiis in iuuentute innutritos narrationibus ſuis paſſim praecepta philoſophiae, prout locus, perſona, res atque materia poſcebant, inſperſiſſe: id quod adeo notum et peruulgatum eſſe putamus, vt non eſſe credamus quenquam, qui vel a limine eorum ſcripta inſpexit, qui haec negauerit. Vt tamen et hic ſymbolam addamus noſtram, paucos in exemplum producemus. Et principem quidem locum recte LIVIO dari, nemo forte pertinacius diſputauerit. Hunc in philoſophorum album tranſcribit SENECA [f], qui ita: *Nomina adhuc Liuium. Scripſit enim et dialogos, quos non magis philoſophiae annumerare poſſis, quam hiſtoriae, et ex profeſſo philoſophiam continentes libros.* Nihil tamen horum non ſupereſſe tantum hodie, ſed ne quidem memorari apud veteres ſcriptores alios, merito mireris. Et habet quidem in hiſtoriae Romanae opere haud raro ſententias philoſophicas, ſed quas non ex ſectarum ſcriniis, ſed ingenii practica ratione iudicantis acie congeſſit. Quae vero de ἀδεισιδαιμονίᾳ Liuii inter TOLANDVM [g], IO. FAYVM, EL. BENOIST aliosque [h] diſputata ſunt, cum huc non pertineant, ea praetermittimus, in hiſtoria atheiſmi ſpeciali quaerenda. Liuio iungimus TACITVM, conſuetudine ad ciuilem philoſophiam hiſtoriam referendi eo tantum non ſuperiorem. Eum Stoicis iungit LIPSIVS [i], nec prorſus male, ſi quaedam loca reſpicias, quibus Stoicos commendat, qui in corrupta Romanorum imperatorum aula ſaepe ſeuerae virtutis commendatione et exemplo eminebant [k]. Alibi tamen nec Epicurum dedignationis culpa Liuio falſo impacta, prodiit Hagae

Hiſtoricorum Latinorum philoſophia.

Liuius.

Tacitus.

d) v. 66. ſeqq.

e) Sententias eius morales collegit STOLLIVS Hiſt. phil. mor. gent. §. CCVIII. p. 437. ſeqq.

f) Epiſt. 100. Conf. GAVDENTIVS l. c. c. XII. p. 381. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 199.

g) Cuius Liuius ἀδεισιδαίμων, ſiue de ſuperſtitionis culpa Liuio falſo impacta, prodiit Hagae Comit. 1709. 8.

h) Enumerat huius controuerſiae hiſtoriam S. Reu. MOSHEM. in vita Tolandi §. 28. Vindic. vet. Chriſtian. p. 151. ſeqq.

i) Manud. ad phil. Stoic. L. I. diſſ. XVII. p. m. 100.

k) E. g. Thraſeas Paetus, Heluidius Priſcus, Rubellius Plautus et his ſimiles.

gnatur, et, quod aliquoties monuimus, ſententias tantum quasdam philoſophiae ſpargit, et hiſtoriam, gemmarum inſtar iis interſtinguit, philoſophari nunquam exorſus eſt. Hinc per varias ſectarum inter ſe valde diſſidentium doctrinas vagantem videas. Prouocat [l] ad inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non denique homines diis curae eſſe; quod Epicureum: tuetur fatum, ita tamen vt felicitas hominum conſtet [m], quod Stoicum; non cum corpore extingui animas, ait, quod Socraticum; et ſic in aliis quoque, prout locus et argumentum ſententiam poſcebat. Quae dum ad philoſophiam a Tacito cultam operoſe reuocat GAVDENTIVS [n], prodit is, ignoraſſe ſe, de qua re ipſi fuerit tractandum. Iungimus his STRABONEM Geographiae opere clariſſimum, qui ipſe hoc argumentum ad philoſophos pertinere, et ab iis tractatum eſſe, fuſe demonſtrat [o]. Vnde paſſim non literariam tantum, ſed et philoſophicam hiſtoriam reſpicit, multaque affert, ad noſcendos philoſophos eorumque doctrinam perſpiciendam vtiliſſima. Ipſe Amaſea Cappadociae oriundus, audiuit in grammaticis Tyrannionem, vt ſupra dictum, et in Rhetoricis Ariſtodemum, e philoſophis frequentauit Xenarchum Seleucienſem Peripateticum [p], et cum Boëtho quoque in Ariſtotelis dogmatibus ſe exercuit [q]. Id quod occaſionem dedit XYLANDRO [r] inter Peripateticos eum referendi. Probauere vero viri docti, qui in elegantiſſimum ſcriptorem commentati ſunt [s], Stoicos eum prae Peripateticis probauiſſe. Stoicos enim et Zenonem noſtros vocat, et Stoica paſſim dogmata ſequitur: v. g. ſidera nutriri exhalationibus; multa fieri fato, quorum cauſſa dari nequeat, et his ſimilia [t]. Quae ſine dubio cauſſa fuit SVIDAE [u], vt eum inter philoſophos referret. Quem vero is memorat [x] Stratonem Amaſenum philoſophum, qui vixit ſub Tiberio Caeſare, et ſcripſit Geographiae libros ſeptem, non alium eſſe a Strabone hoc, dudum contra temerariam FRANC. PATRICII coniecturam, neſcio quem Stratonem Geographum conſtituentis [y], dudum viris doctis obſeruatum eſt [z], videturque vel, Stratonis Lampſaceni et Strabonis nominibus inter ſe confuſis falſus eſſe more ſuo Suidas, vel ab exſcriptoribus articulus Strabo, paulo ſupra iisdem fere verbis occurrens, mutato nomine fuiſſe iterum poſitus. Quales tranſpoſitiones et confuſiones apud Suidam dari frequentes infra aliquoties monendi nanciſcemur occaſionem.

Strabo.

§. VII. Non vero inter eruditos tantum, quos Romanum fouebat imperium, variis ſcientiis deditos inuenti ſunt multi, qui philoſophiam deguſtarent, licet philoſophiae profeſſionem non ſequerentur; ſed et viri prin-

l) Annal. L. VI.
m) In Agric. n) L. c. LXXXV. p. 287. ſqq.
o) L. I. et II. p) L. XIV.
q) L. XVI.
r) In praef. ad Verſ. Strab.
s) CASAVB. praef. in not. add. VOSSIVS de Hiſt. Graec. L. II. c. 6. p. 185. GAVDENT. l. c. c. LI. p. 212. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. III. p. 3.
t) Hinc Athenodorum Stoicum ἑταῖρον vocat Lib. XVI. p. 779.
u) T. III. v. Strabo p. 579.
x) Ibid. v. Straton p. 382.
y) Diſcuſſ. Perip. L. III. T. I. p. 29. ſeq.
z) Vid. CASAVB. ad Strab. GAVDENT. l. c. FABRIC. l. c. IONSIVS de Scr. H. Phil. L. III. p. 202. MARS. CAGNATVS Var. Obſ. L. III. c. 20.

Digitized by Google

principes, et Caesarum aulae admoti, vel in republica administranda occupati complures fuere, quibus a philosophiae studio ornamentum accessit et praesidium, quique omnem inde mouerunt lapidem, vt philosophiae incrementa promouerent, philosophosque iuuarent atque commendarent. Hos vero enumerare omnes nec institutum locusque patitur, nec tempus. Potiores tamen strictim enumerare, haud abs re erit. Inter eos primum merito locum assignamus MOECENATI, cuius in viros doctos studium et liberalitas in prouerbium abiit, quique tanta diligentia philosophos, poetas, oratores, Augusto commendauit. Etsi enim, narrante DIONE [a], Moecenas *Augustum obseruare monuerit eos, qui se philosophiae nomine populo venditarent, dicendo: Cauere te iubeo philosophos, neque enim, quia Arium et Athenodorum, bonos ac honestos viros expertus es, omnes alios idem studium prae se ferentes, similes eorum iudicare debes, quum hac specie vsi multi, infinita mala populis priuatisque hominibus afferant;* non inepte tamen coniecit GAVDENTIVS [b], non eam ipsam Moecenatis orationem fuisse ad Augustum, sed finxisse eam Dionem, more historicorum. Quanquam facile concedi potest, eiusmodi praecepta instillasse Augusto Moecenatem, cum homines otiosi, philosophiae nomine abusi tum fuerint plurimi, qui gratiam Augusti, philosophiae nomine venabantur: id quod ad philosophorum honestorum ac bonorum commendationem trahi non potest. Sed imprimis verisimile, homines nugiuendulos, quales Chaldaei et mathematici erant, qui innumeris modis homines decipiebant, Augusti in haec studia propensione abusos, philosophiae nomine se ipsi commendauisse, ideoque Augustum a Moecenate fuisse monitum, vt ab iis caueret. Illud certum, non commendasse tantum hero suo Moecenatem philosophos, sed et ipsum philosophiam tenuisse, et Epicuri imprimis sectae fauisse. CANIVM IVLVM virum in primis magnum in hanc quoque eorum classem pertinere, qui bene praeparatum philosophia pectus opposuere fortunae, SENECA [c] dubitare nos non finit, qui refert: *cum Caius Caligula mori eum iussisset, Stoicis eum principiis roboratum se immortalitatis experimentum laeto et tranquillo animo facturum dixisse, et proposuisse illo velocissimo momento, an sensurus sit animus, exire se, promisisseque, si quid explorasset, circumiturum amicos et indicaturum, quis esset animarum status.* Imprimis illustre nomen hoc quidem philosophiae praesidio consecutus est THRASEAS PAETVS, Senator Romanus, Neronis aeuo clarus, quem ab candorem, iustitiam, fortitudinem, virtutisque omnis cultum laudibus summis extollunt veteres [d]. Is ex libro Munatii *de rebus Catonis* incensus est ad virtutis Stoicae amorem, qua re Catonis exemplum imitatus in id maxime incubuit, vt se virum bonum, rectique custodem effingeret. Quo in studio tantopere profecit vt, qui de laudibus eius scripsit Iunius Rusticus, eum virum appellaret sanctissimum [e]. Quam morum integritatem ab omni adula-

Moecenas.

Canius Iulus.

Thraseas Paetus.

a) Lib. LII.
b) c. L. p. 210.
c) De tranquill. c. 14. Locus totus legendus.
d) TACITVS Annal. L. XV. c. 20. PLINIVS Lib. VIII. ep. 22.
e) Vid. infra not. (h)

adulatione longissime remotam cum non ferret Neronis animus, totus aulae vitiis corruptus, Stoicae sectae studium in vitium vertit [f], eumque interfici iussit; id quod Stoica virtute et digno Catonis imitatore animo, apertis venis sustinuit Thraseas, qui cum philosophico vixisset more, philosophus etiam mortuus est. Mortis enim mandatum a Caesare cum accepisset, cum Demetrio Cynico de animae natura et immortalitate disseruit, eumque sibi exhalaturo animam adesse voluit [g]. Huius gener fuit HELVIDIVS PRISCVS, senator Romanus, qui ipse quoque ex Stoicorum disciplina robur sibi et virtutem parauit, exiliumque sub Nerone passus, integritatis laudem Caesaris gratia habuit potiorem. Cuius, vt et soceri eius Thraseae laudem cum scripsisset Iunius Rusticus, a Domitiano interemtus est [h]. Id quod Herennio Senecioni quoque euenisse, Fanniae rogatu idem officium exequenti, veteres narrant [i]. Addi his possent ICti magni nominis, Q. Mucius, Ceruidius aliique, nisi quae supra de Iureconsultorum Romanorum philosophia dicta sunt, his lucem satis claram accenderent. Nihil vero magis philosophiae incrementa promouit, quam imperatorum Romanorum gratia, cuius exempla multa in sequentibus occurrent. Qui cum et ipsi philosophos beneuole essent complexi, et philosophiae honorem tribuissent, dici non potest, quantum philosophiae studium euectum sit. Cuius rei exemplum ipse Augustus est, quem non Athenodorum solum et Nicolaum Damascenum fouisse infra dicemus, sed et *hortationes ad philosophiam* scripsisse ait SVETONIVS [k]. Vestigia eius pressisse Tiberium, in sequentibus audiemus. Quae cum dereliquissent Claudius, Nero, Domitianus, qui philosophos omnes Romana vrbe et orbe eiecerunt [l], sub Traiano et Hadriano honos philosophiae rediit, Antoninorum vero cura studiisque immensum auctus, Athenae restitutae, salaria philosophis constituta sunt [m]. Eisdem vestigiis institit Septimius Seuerus eiusque vxor, Iulia [n]. Mammaea etiam filium Alexandrum philosophis erudiendum commisit, quos tamen male postea mulctauit Heliogabalus. Nec ab hoc philosophiae amore alienus fuit Alexander Seuerus, qui LAMPRIDIO [o] teste, philosophorum libros legit, philosophosque mensae suae adhibuit, immo Apollonii Tyanensis imaginem larario inseruit. Ita Gordianos quoque philosophiae amore flagrasse, et seniorem Platonis et Aristotelis libris legendis insudasse, iuniorem philoso-

Heluidius Priscus.

f) TACITVS L. XVI. vbi cogitasse, ait, Neronem ipsam virtutem exscindere.

g) Catonem ideo et Thraseam iungit MARTIALIS:

Quod magni Thraseae consummatique Catonis
Dogmata si sequeris.

Conf. SCARDEONIVS de claris ciuibus Patauinis p. 48. IONS. de Scr. Hist. phil. L. II. p. 230. VOSS. de hist. Lat. L. II. p. 135. quem librum Thraseae nomine meditatus sit LIPSIVS vid. Ep. Miscell. Cent. II. ep. 22.

h) SVETON. in Domit. c. 10.

i) Prolixe Heluidii familiae caussam exponit PLINIVS L. IX. ep. 13. quibus adde XIPHILIN. in Domit. et ex recentioribus IONSIVM l. c. L. III. c. 5. FABRICIVM Bibl. Graec. Vol. II. p. 410. GAVDENTIVM l. c. c. LXXV. p. 256. sq.

k) In Aug. c. 85.

l) GELLIVS Lib. XV. c. 11. conf. SVETON. in Domit. c. 10.

m) XIPHILIN. et CAPITOLIN. in Antonin.

n) HERODIAN. L. II. PHILOSTRAT. vit. Soph. L. II. p. 601. SPARTIAN. in Seuero c. 18. MENAG. Hist. mul. philos. §. 16. LE MOYNE var. s. praef.

o) In Alex. c. 29. 30.

Digitized by Google

losophiae mysteriis imbutum fuisse CAPITOLINVS [p] auctor est, et PORPHYRIVS [q] narrat, eam in expeditione aduersus Persas Plotinum philosophum habuisse comitem. Ita ab Augusti temporibus et imperii Romani incunabulis ad Constantinum M. vsque, quo Romanum imperium Constantinopolin translatum est, habuit semper fere philosophia in aula, si paucos imperatores demas, praesidium. Quod et postea in orbe Romano nacta est, sede imperii ad Graecos translata, id quod constitutiones Theodosii et Valentiniani, in Cod. Theodosiano extantes, satis probant. De quibus tamen cum *tomo tertio* dicendum sit, dictis nil addimus, sed ad ipsas sectas, quae sub imperatoribus floruerunt, considerandas progredimur, quibus doctoribus gauisa, quibus fatis vsa sit secta Pythagorica, Platonica, Eclectica, Peripatetica, Cynica, Stoica, Epicurea, Sceptica, consideraturi.

SECTIO SECVNDA.

DE PHILOSOPHIS PYTHAGOREAM SECTAM RESVSCITANTIBVS.

§. I.

INtercidisse sectam Pythagoricam, altero, postquam condi coepit seculo, nec Aristotelis superasse aetatem, inuidia Italorum eam calumniis et persecutione premente, qua tandem igne ferroque deleta fuit, *superioris tomi libro tertio* enarrauimus. Vnde nec inter Graecos amplius eius mentio facta, nec Athenis, etsi fautores repererat, ea resuscitata est. Pythagoreae itaque sectae institutum reuocauisse philosophos sub Imperat. Romanis quando demonstrare hac sectione suscipimus, non id volumus, resurrexisse ex cineribus, quibus per tot secula sepulta fuit, disciplinam Pythagoricam, et successionem scholae restitutam accepisse. Cuius rei contrarium potius euenisse, SENECA [s] testis est, qui luculenter: *Quis philosophiam, aut vllum liberale studium respicit, nisi cum ludi intercalantur, cum aliquis pluuius interuenit dies, quem perdere licet. Itaque tot familiae philosophorum sine successore deficiunt. Academici et veteres et minores, nullum antistitem reliquerunt. Quis est, qui tradat praecepta Pyrrhonis? Pythagorica illa inuidiosae turbae schola praeceptorem non inuenit.* Sed de philosophis Pythagoricam sectam resuscitantibus tractaturi, id modo volumus, fuisse in imperio Romano philosophos, quibus vel Pythagorea quaedam, quae innotuerunt, dogmata placuerunt, vel qui institutum vitae moresque Pythagoreorum reuocare, atque imitari magno consilio conati sunt. Fuere etiam complures, qui Pythagorica cum Plato-

Secta Pythagorica an post C. N. refloruerit?

p) In Gord. c. 18. q) Vit. Plot. c. 3. p. 96. s) Qq. nat. L. VII. c. 32.

Digitized by Google

Platonicis iungentes aliisque sectarum systematibus aptantes, se Pythagoream sapientiam γνησίως tenere gloriati sunt. Quos tamen Pythagorea corrupisse, et eclecticorum magis nomine innotuisse, in sequentibus dicemus, eorumque philosophiam separata tractatione considerabimus. Ex prioribus circa haec, de quibus differimus, tempora inclaruere Anaxilaus Larissaeus, Quintus Sextius, Sotion Alexandrinus, Moderatus Gaditanus, Euxenus Heracleensis, Apollonius Tyaneus, Secundus Atheniensis, Nicomachus Gerasenus, quorum philosophorum cum magna eo tempore fama fuerit, accurate iam historia enarranda est.

Anaxilaus Larissaeus.

§. II. ANAXILAVS LARISSAEVS sub Augusto vixit, et Pythagoream disciplinam se sequi professus est,[b] quam illo potissimum tempore in naturae mysteriis secretioribus cognoscendis constituisse doctos viros, vel vnum Nigidii Figuli exemplum, supra memoratum, docet. Eandem philosophiae rationem tenuit etiam Anaxilaus, qui in id maxime incubuit, vt in naturae secreta penetraret, medicam inde artem augeret,[c] et mirandis magiae naturalis effectis in stuporem spectatores coniiceret. Cuius exempla aliquot nobis seruauit PLINIVS[d] narrans, asbestino eum arborem circumdedisse, sicque effecisse, vt surdis ictibus, et qui non exaudirentur, caederetur: equinorum capitum visus repraesentasse monstrifice: lusisse etiam sulphure, candens in calice nouo prunaque subdita circumferentem exardescentis repercussu pallorem dirum velut defunctorum offundente conuiuis. Qualia multa in libro eius quem παίγνια siue *ludicra* vocauit, et cuius passim meminere veteres,[e] fuisse comprehensa, dubium non est. Valde tamen istius artis iactantia sibi nocuit Anaxilaus, ob magiae crimen enim vrbe et Italia cedere ab Augusto iussus est, referente EVSEBIO.[f] Quod cum propter naturalis illius magiae specimina sola a principe prudente et philosophiae non ignaro, nec eiusmodi ludicra prorsus contemnente factum esse verisimile non sit, coniectura inde nascitur, probabilitate non destituta, Anaxilaum, qui se Pythagorica instituta sequi profitebatur, veterum Pythagoricorum morem fuisse secutum, ac magiae artem, qua vix nobilius quicquam habere schola Italica olim credebatur, se assecutum iactantius ostentasse.[g] Audiemus enim in sequentibus, eos, qui Pythagoreorum se imitatores venditarunt, eiusmodi miracula iactasse, et fucum fecisse simplicioribus. Cuius veras caussas in sequentibus pandemus.[h]

Q. Sextius.

§. III. Candidiore calculo notandus est in Pythagoricorum post C. N. inclarescentium historia Q. SEXTIVS, vir magnus et illustris inter Romanos, qui tamen, auctore SENECA[i] ita natus, vt rempublicam deberet

b) EVSEB. in Chron. n. MCMLXXX.

c) LE CLERC Hist. de la medecine P. III. L. I. c. I. p. 561. seq.

d) L. XIX. c. I. L. XXVIII. c. II. L. XXXV. c. 15.

e) IRENAEVS L. I. c. 7. EPIPHAN. haer. 34. T. I. p. 232. conf. VOSSIVS de orig. idol. L. I. c. 6. p. 45. FABRIC. Bibl. gr. Vol. I. p. 706.

f) Loc. cit.

g) Iuuat hanc coniecturam quod EPIPHANIVS narrat l. c. Marcum, Marcosiorum parentem se magicarum artium peritum iactauisse, ac Anaxilai ludicra cum eorum, quos magos vocant, versutia coniungentem, atque iis praestigiis et artibus illudentem, spectatores omnes ac fautores suos in stuporem admirationemque conuertisse. Iisdem prorsus vestigiis institisse Anaxilaum, dubium non est.

h) Alios Anaxilaos indicat FABRIC. l. c.

i) Epist. 98. PLIN. L. XVIII. c. 28.

Digitized by Google

[illegible]et capessere, latum clauum diuo Iulio dante, non recepit. Cuius caussam cum temperamenti rationem subtristem atque seueram fuisse est probabil[illegible] tum ex reipublicae, quibus premebatur, circumstantiis ea deriuanda videtur. Cum enim republica tota vnius dominatui subiugata libertas, qua carius nihil Romanis fuit, prorsus esset euersa, et triumuiratus eo tempore omnia sanguine, bello, exitio miscuisset, omnino verisimile est, Sextium honores respuisse, quos breui sibi tempore eripi posse videbat. Id quod SENECA[k] quoque innuit, qui dictis hoc addit: *Intelligebat enim, quod dari posset, eripi posse;* et exempla quoque aliorum, Ciceronis, Attici et his similium, probant, qui ideo otium et Philosophiae studium curiae et foro praetulerunt, quod in republica locus eorum virtuti non esset. Sextius itaque quem acrem virum SENECA[l] vocat, vt genio suo obsecundaret, *Graecis verbis*, vt is ait, *Romanis vero moribus philosophari*, et peculiarem eximiae et insolitae seueritatis et fortitudinis sectam condere coepit, quam *nouam et Romani roboris* fuisse IDEM[m] porro indicat. Quale vero institutum ea secta secuta fuerit, veteres non satis prodidere, forte quod in ipso fere ortu interiisset, sicque ad paucos eius peruenisset notitia: coniecturis tamen a vero non prorsus abludentibus concludi potest, Pythagorae instituta Sextium Romae resuscitare, nouaque disciplina mores Romanorum corruptos emendare voluisse. Cum vero nouam inter Romanos sectam, quae inter Graecos non fuerit vigueritque, enatam fuisse nullam, superiori capite primo demonstratum sit, et ex adducto Senecae loco pateat, Graecae alicuius disciplinae imitatorem fuisse Sextium, ex dicendis etiam apertum sit, inauditae et intolerabilis fere seueritatis sectam eam fuisse; non alia inter Graecos secta patet, ad quam Sextius mores et institutum attemperare potuit suum, quam Pythagorea et Cynica vel Stoica. Et Stoicum quidem in morem fuisse philosophatum Sextium, nec tamen habitum [illegible] ipse prodit SENECA,[n] qui ita: *Lectus est liber Q. Sextii pa*[illegible] *quid mihi credis, viri, et, licet negent, Stoici. Quantum* [illegible] *vigoris est, quantum animo, hoc non in omnibus philoso*[illegible]*s. Quorundam scripta clarum habent tantum nomen, caete*[illegible] *sunt: instituunt, disputant, cauillantur, non faciunt ani*[illegible]*a non habent. Cum legeris Sextium, dices: viuit, viget, liber* [illegible] *supra hominem est, dimittit me plenum ingentis fiduciae: in qua*[illegible] *positione mentis sim, cum lego hunc, fatebor tibi, libet omnes ca*[illegible]*care, libet exclamare: quid cessas fortuna? congredere, para*[illegible]*es. Illius animum induo, qui quaerit vbi se experiatur, vbi vir*[illegible] *suam ostentat. Libet aliquid habere, quod vincam, cuius patientia exercear. Nam hoc quoque egregium Sextius habet, quod et ostentet tibi beatae vitae magnitudinem, et desperationem eius non faciet, scias illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem; hoc quidem virtus tibi ipsi praestabit, vt illam admireris, et tamen speres.* Ex quo breui philosophiae moralis Sextianae compendio recte quidem colligitur, Sextium affinia

k) L. c. l) Ep. 59. m) Qq. nat. L. VII, c. 32. n) Epist. 64.

Digitized by Google

affinia Stoicae philosophiae praecepisse, euidens vero ex eo quoque est, non ad Stoicae perfectionis impenetrabile prorsus et desperandum culmen Sextium virtutem euehendo, sed humanis viribus exponendo a Stoicis recessisse, et virtutis laudem a summa felicitate commendasse. Quae Pythagoreis magis, quam Stoicis conueniunt, quamuis praefracte negare nolimus, Sextium, vt vult acutissimus FABRICIVS,[o] Pythagorea Stoicis miscuisse, haecque illis accommodasse. Certe Stoicum nec visum fuisse, nec haberi voluisse, hoc vno argumento conficitur, quod nouam sectam et condere suscepit, et condidisse ipsi Senecae visus est. Stoicam vero sectam si amplexus fuisset Sextius, non noua ea disciplina fuisset, cum Stoicismus isto tempore magnis nominibus et exemplis inclaruisset. Sed nec otium Sextii, quo se reipublicae subtraxit, Stoica disciplina, fert atque patitur. Stoici enim cum sapientem suum solum rempublicam recte et prudenter administrare crederent, eius illum partes capessere, quoad liceret, iubebant: quod eo magis ad munera publica coëgisset Sextium, quo magis summa tum esset virorum fortium, candidorum, patriaeque vere amantium, et adulationi non deditorum, inopia. Nihil tamen horum secutus est Sextius, sed honores et munera respuit. Qua in re cum Stoicos sequi non vellet, Pythagoreos sibi imitandos proposuit, qui, vbi legibus rempublicam iuuare se non posse videbant, a curia, tribunali et foro discipulos reuocabant, et otium commendabant philosophicum, vt theoreticis virtutibus, quas consummatas putabant atque summas, toti indulgerent, qua de re multa praecepit IAMBLICHVS.[p] Pauca insuper illa, quae de Sextii praeceptis moralibus nobis seruauerunt veteres, non magis Stoica sunt, quam Pythagorica, et ex eodem fundamento ad magnificum, quem prae se ferunt, habitum exsurgunt, sapientem, Ioui parem esse, et hunc esse sapientiae finem Deo euadere similem. Eo enim posito, recte dixit,[q] quod tanquam Stoicum obiici solet, Iouem plus non posse, quam bonum virum. Pythagoreorum enim principium cum esset, fluxisse animam ex Deo, eiusque in se fontem habere, vt vel solum tetractyos iusiurandum luculenter docet, recte is de viro bono, qui ad originem, vnde emanauit et descendit, suam rediit, dixit et conuenienter suae hypothesi locutus est, Iouem plus non posse quam bonum virum. Pythagoreae vero non Stoicae disciplinae et instituti est, quod de Sextio narrat SENECA[r] his verbis: *Omnes sensus perducendi sunt ad firmitatem, natura patientes sunt, si animus illos desinat corrumpere, qui quotidie ad rationem reddendam vocandus est. Faciebat hoc Sextius, vt consummato die, cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum: Quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti? qua parte melior es?* Quem morem inter Pythagoreos receptum fuisse, *tomo primo* luculentis veterum testimoniis docuimus, et aurei carminis praecepto notum est. Addi his merito debet, quod iterum SENECA[s] narrat, *Sotionem praeceptorem suum ita sibi Pythagorae amorem inie-*

o) Bibl. graec. Vol. XIII. p. 645.
p) In protrept. c. 14.
q) SENECA ep. 73.
r) De ira L. III. c. 36.
s) Epist. 108.

iniecisse: docuisse, quare ille animalibus abstinuisset, quare postea Sextius. Dissimilem vtrique caussam fuisse, sed vtramque magnificam. Hunc homini satis alimentorum citra sanguinem esse credidisse, et crudelitatis consuetudinem fieri, vbi in voluptatem esset adducta laceratio. Adiecisse: contrahendam materiam esse luxuriae. Collegisse, bonae valetudini contraria esse alimenta varia, et nostris aliena corporibus. At Pythagoram omnium inter omnia cognationem esse dixisse, et aliorum commercium in alias atque alias formas transeuntium. Quae ita porro applicat Sotion, vt Senecae ostendat, aequum esse, *vt si etiam animalia per orbes agi et per vices ire non credat, Sextianis tamen rationibus adductus, Pythagoreum se praestet, ab animalibus comedendis abstinendo.* Quam Sextii consuetudinem, Sotione auctore, se quoque secutum esse, Seneca fatetur, nec desiisset, nisi Tiberio principatum tenente cum alienigenarum gentium sacra mouerentur, et inter argumenta superstitionis poneretur, quorundam animalium abstinentia, pater ipsi persuasisset, vt melius coenaret. Addimus his veterum testimonia, quae Sextium Pythagoreos secutum esse tradunt,[t] quibus ex recentioribus recte calculum adiecere viri magni nominis et eximiae doctrinae, IVSTVS LIPSIVS,[u] IO. SCHEFFERVS,[x] et THOMAS GALEVS[y] Neque vero huic sententiae, quae nouam Sextii sectam inusitatam Pythagorae disciplinam reuocasse statuit, obstat Nigidius Figulus, quem, primum inter Romanos Pythagoream secutum doctrinam, et habitum fuisse Pythagoricum, supra diximus. Licet enim Nigidius astrologiam eiusque imprimis partem μαντικὴν excoluisset, et naturae studio se, more Pythagoreo, dedisset, nec ipse tamen sectam nouam instituit, nec disciplinam resuscitauit Pythagoricam. Sextius vero positis Pythagoreorum de moralibus fundamentis, mores sui seculi corruptos emendaturus, nouam et fortissimam quidem virilisque roboris sectam introduxit, et Pythagorea instituta sequendo, a voluptate Romana virtuti tantopere inimica, ita asseclas reuocare studuit, vt abstinentiam quoque ab animalibus, qua vix grauius quid delicato Romanorum palato indici potuit, introduceret. Quae omnia cum pro Pythagoreis militent, desinemus otiose quaerere, cuinam sectae addicendus sit Sextius? quod leuius more suo, quam par erat, in hoc argumento versatus, quaesiuit GAVDENTIVS[z]. Tantopere vero sectae rigor non aliis tantum, sed ipsi quoque eius auctori intolerabilis durusque visus est, vt, tradente PLVTARCHO,[a] *vrbanis dignitatibus honoribusque resignatis vt philosophiae vacaret, cum inter philosophandum ab initio graues sentiret molestias, animusque doctrinam aegre amplecteretur, parum absuerit, quin se de biremi quadam in mare abiiceret.* Nec aliam caussam putamus esse, quam inusitatam sectae seueritatem, quod nullos sectatores habuerit, praeter filium, et quod, licet noua et Ro-

t) EVSEB. Chron. n. MMX.
u) Ad SENEC. ep. 59. p. m. 387. et Manud. ad philos. Stoic. L. I. diss. 6. p. m. 40.
x) De nat. et constit. phil. Ital. c. vlt. p. 179.
y) Praef. ad Sexti Sententias.
z) C. LXVI. p. 240.
a) De sent. virt. profectu T. I. p. m. 186.

Romani roboris esset, et cum magno impetu coepisset, inter initia tamen sua extincta sit [b]. Et Flauianum quidem philosophum, cuius meminit SENECA [c], rhetor, Sextium habuisse discipulum ait LIPSIVS [d] qui tamen id veterum testimonio non probauit. SVETONIVS [e] tamen narrat: *Lucium Crassitium Tarentinum, cognomine Pasidem et Pansam, postquam in pergula docens inclaruisset, cum edoceret iam multos ac nobiles, in his Iulium Antonium triumuiri filium, vt Verrio quoque Flacco compararetur, dimissa repente schola transiisse ad Quinti Septimii philosophiam.* Ita quidem Codices impressi, Codices vero Pithoeani, Sextii nomen reponunt, et quidem meliori iure. Nullus enim Septimius Romae sectam condidit, sed Sextius. Quod si PLINIO [f] fides, rerum etiam naturalium peritissimus fuit Sextius, tradit enim, cum Athenis studiis operam daret, praeuisa ex astris futuri anni olearum fertilitate coëmisse agros, magnaque sic pecunia congesta restituisse eam dominis. Quam tamen antiquam fabulam esse, de Thalete quoque atque Democrito narratam, suo loco demonstrauimus.

Sexti Pythagorei sententiae.

§. IV. Extant hodie sub Sexti Pythagorei nomine sententiae, quas Ruffinus Latine vertit, et Xysto II. Romanae ecclesiae Pontifici tribuit. Cuius nomen cum idem esset quod Sextii, quem Sextum vocant ORIGENES [g], et EVSEBIVS [h], Q. Sextii patris, qui Pythagorea secutus est, eas esse viri docti non sine verisimilitudine iudicarunt: ex quibus praeter auctorem *de vitis philosophorum* [i], cuius excerpta nobis dedit FABRICIVS [k], imprimis videndus est vir multae in veteris philosophiae historia eruditionis THOMAS GALEVS [l], qui hoc sententiarum moralium enchiridion *opusculis mythologicis, ethicis, physicis* inseruit [m]: quocum faciunt viri acutissimi et veteris eruditionis callentissimi IACOBVS THOMASIVS [n], et IO. ALB. FABRICIVS [o], vt alios taceamus. Intercessit tamen huius seculi anno XXV. Vir πολυμαθέστατος VRBANVS GODOFREDVS SIBERVS, qui cum noua editione hoc enchiridion erudito commentario suo illustratum typis iterum vulgasset [p], Concilioque Romano eo tempore congregato ad restituendam libri famam obtulisset, non Sexto II. tantum Philippo Pontifici R. et martyri operose vindicare aggressus est, sed et magna animi contentione Sextii Romani vel alterius gentilis philosophi non esse, disputauit. Quam viri doctissimi disputationem in praesentia quidem nostram non facimus, cum instituti limites operosam rationum allatarum, et magnam partem subtilium et obscurarum discussionem non admittant: paucis tamen, quid rei sit, et an sancto martyri vindicandae sententiae hae, exponere et dispicere, praesens tractationis argumentum postulat. Vrget nempe GALEVS [q], quem caus-
sam

b) SENECA Nat. Qq. L. VIII. c. 32.
c) Praef. Controu. L. III. d) loc. cit.
e) De claris grammat. c. 18.
f) L. XIX. c. 29.
g) In Matth. T. XV. Op. p. 369. ed. Huet.
h) loc. cit. i) c. 110.
k) T. I. Bibl. Lat. p. 732.
l) Praef. Opusc. myth.
m) p. 645. edit. Amstelod.
n) Ad FABRI Lexicon. v. Xystus.
o) loc. cit. p) Lips. 1725. 4.
q) loc. cit.

Digitized by Google

ſam Sextii tam male egiſſe, et Sextum ſatis pro ſe in ſententiis loquentem tam oſcitabundum audiiſſe conqueritur SIBERVS [r], vt *ſomniaſſe vigilantem* haut quaquam dubitet: 1. teſtimonium ORIGENIS [s], qui ita Sexti ſententiarum meminit, vt aperte eas Chriſtianis opponat, et quidem ad eam ſententiam prouocando, quae eſu animatorum abſtinere ſuadet. 2. Prouocat ad HIERONYMVM [t], qui fraudem Ruffini verſas a ſe ſententias Sexto ſiue Xyſto Epiſcopo tribuentis vidit ſtatim et exagitauit; et ad AVGVSTINVM [u], qui ea retractauit, quae ſenſerat de Sextio [w]: tum ad decretum, quod ſub GELASII nomine ambulat, quod ſententias has ex catalogo librorum eccleſiaſticorum expunxit, et hunc librum prouerbiorum ab haereticis conſcriptum et S. Xyſti nomine praenotatum inter apocryphos reiecit. 3. Monet Ruffinum non ſatis habuiſſe, alienum foetum Xyſto ſuppoſuiſſe, ſed huic ipſi Sextio aliena dicta inſeruiſſe, ſuoque more omnia vertendo peruertiſſe et contaminaſſe; id quod vltro faſſus ſit. 4. Eſſe γνώμας has more Pythagoreorum ſcriptas, quas praeter Senecam imitatus Demophilus, et Pſeudo-Clemens, ex quo Sextii ſententias interpolauerit Ruffinus. Haec argumenta ſunt, quae Galeo excidiſſe ſomnianti Cl. SIBERVS ait. Qui vt ea refellat, et Ruffini integritatem, libellumque Sixto pontifici vindicet, ea potiſſimum vrget [y]: 1. libellum hunc ad nullum Pythagoreorum poſſe referri: Sextium enim, cui tribui ſolet, vixiſſe vel ſub ipſa nati Saluatoris tempora, vel paulo ante ea, et Chriſtiana, quorum tot his inſunt veſtigia, videre non potuiſſe. 2. Referre Origenem eo loco, quo nititur Galeus, Sextum inter Chriſtianos, quorum ſint de eunuchiſmo propter regnum DEI iuxta literam exercendo ſententiae: et altero quoque loco Chriſtianam ab idolothytorum eſu abſtinentiam probare ex Sexto, eiusque ſententias maximi apud Chriſtianos habitas inculcare, quod non facturus eſſet, niſi ipſum Chriſtianum fuiſſe cognouiſſet. 3. Sixtum licet nonnulla retinuerit, ea tamen, quae Chriſtianae ſapientiae aduerſa erant, omnino reieciſſe: e. g. aſſeruiſſe prouidentiam, quam Pythagoras negauerit. 4. Laurentium Martyrem Sexto ſententiam ex enchiridio ipſius hauſtam obieciſſe, eoque tanquam laqueo conſtrinxiſſe, vt ſeſe martyrii atque palmae conſortem aſciſceret. Vrſiſſe enim diaconum hanc ſententiam: *Abiectio diſcipuli eſt detrimentum magiſtri*, eam vero ita in enchiridio legi: *Peccata diſcentium opprobria ſunt doctorum.* 5. Hieronymum facile in eos ſuccendi ſolitum, quos gloriae ſuae aut aemulos aut impeditores noſſet, quum eo nomine ſuſpectum haberet Presbyterum Aquileienſem, obtrectandi occaſionem ſumſiſſe, ſic vt Ruffinum pariter atque Sextum euerteret, Ruffinum fraudis et malitiae, Sixtum gentilis ſuperſtitionis inſimularet. 6. Sixtum etiam, licet nomina Chriſti et Apoſtolorum, Spiritusque S. reticeat, id eo feciſſe conſilio, vt vocationis ad Chriſtiana ſacra ſub tegumento philoſophi

r) loc. cit. p. 33.
s) loc. cit. et contra Celſ. L. VIII. p. 408. ed. Hoeſch.
t) In Ezech. c. 16, 18. L. VI.
u) Retract. L. II. c. 42.
x) Adu. Pelag. de N. et G. c. 64.
y) In prologo loc. cit. p. 10. ſeqq.

Digitized by Google

loſophi deſiderium excitaret. Patris tamen, οὐσίας nomine, Chriſti, verbi, ſapientiae et veritatis, Spiritus S. ſub ſapientiae itidem nomine, more veterum eccleſiae doctorum, feciſſe mentionem. Ea vero, quae tanquam aliena a fide orthodoxa obiicit Hieronymus, recte modo intellecta, concidere, nec errorem fouere: poſtulaſſe perfectionem, ſed quam Chriſtus poſtulat; ſapientem Deo aequaſſe, ſed ſenſu et phraſi patribus coaeuis vſitata. 7. Acerbitati Hieronymi et auctoritati viri magni tribuendum eſſe, quod Auguſtinus retractauerit opinionem de Sixto ſententiarum auctore priorem, qui tamen ſententias non retractauerit, idque feciſſe ex odio Pelagii, hiſce ſententiis ad errores ſuos palliandos abuſi. 8. Inter Graecos tamen manſiſſe Sixto honorem, imitatos eum Euagrium Ponticum, et Marcum Eremitam, itemque Nilum et Diadochum, Ioannem Climacem aliosque, imprimis vero Syris placuiſſe, in Syriacam linguam translatum [z]. 9. Gelaſii vero decretum et friuolum eſſe, cum vnius Stridonenſis praeſulis iudicio nitatur, et ſubleſtae eſſe fidei, Iſidoro in contrarium pro Sixto pronuntiante [a], ex quo liqueat, decreti huius apud Hiſpanos nullam fuiſſe auctoritatem: 10. Laudaſſe quoque pluſcula Sixti nomine Graecos, pauca Latinos: recentiores vero Braſichellenſem, Baronium, Noriſium et his ſimiles Hieronymi auctoritate et Pelagii odio accenſos in Ruffinum iniquiora attuliſſe de Sixto Pontifice iudicia. Hae quadratae phalanges ſunt, quibus contra receptam ſententiam: Sextii Pythagorei, non vero Sixti pontificis, opus has ſententias eſſe, in aciem procedit; quae omnia elegantiſſima eruditione, multaque rerum antiquarum in eccleſia notitia ornat. Neque tamen tanta haec acies viſa fuit viris eruditiſſimis, et in diiudicandis veterum ſcriptorum operibus verſatiſſimis, vt priſtinam et probatam per tot ſecula ſententiam euertere poſſe iudicarent: inter quos IO. ALB. FABRICIVM [b] et IO. LAVR. MOSHEMIVM [c] nominamus. Nec negamus nos quoque, ea quae attulit doctiſſimus Siberus [d], erudita magis eſſe, et ingenium acre atque elegantem lectionis copiam teſtantia, quam ſolida et ſupra dubitationem omnem poſita. Cuius vt nos paucas rationes afferamus, 1. ſupponendum putamus, quod ipſe vir doctiſſimus ſtatuit: auctorem non philoſophum tantum fuiſſe, ſed et Pythagoreum: et reperiri inter ſententias has, tales, quae cum Pythagoricis aperte conſpirant. Quod licet a Sixto, Athenis philoſophiam edocto factum teneat, eumque inter Pythagoricos referat, non aliud tamen eius rei teſtimonium affert, quam quod ex ipſis ſententiis deſumtum. Quo argumento dum circuli vitio labitur vir praeſtantiſſimus, nec aliam Pythagoreiſmi in S. martyre ſuſpicionis cauſſam afferre poteſt, prodit mox in limine, valde infirmo totam hanc, quam defendendam ſuſceperat cauſſam

z) Dubitauerat Cl. ASSEMANNVS in Bibl. Orientali, vbi Syriacas huius enchiridii verſiones recenſet, an Xyſtus auctor eſſet, et hic prolixe a Cl. SIBERO l. c. p. 76. ſqq. refutatur.

a) Non vero hic articulus eſt Iſidori, ſed incerti auctoris, qui appendicem XII. Script. libello de Script. eccleſ. adiecit, p. 68. edit. Fabric.

b) Bibl. Graec. Vol. XIII. p. 645.

c) Diſſ. de turbata per recent. Platonicos eccleſia §. 45. Syntagm. diſſ. hiſt. eccl. p. 202. In prima enim editione in medio reliquerat §. 29. p. 64.

d) p. 10. ſ.

Digitized by Google

ſam fundamento niti. 2. Fruſtra vero oggeri putamus, auctorem ea, quae ſapientiae diuinae contraria videbat, miſſa feciſſe. Suppoſito enim, quem ipſe cauſſae huius patronus agnoſcit, Pythagoreiſmo auctoris, non videmus, qui excuſpari ab errore Pythagoreo queant ſequentes ex multis ſenſentiae: *Vere fidelis eſt, qui non peccat, atque etiam in minimis caute agit: ſapiens vir, et contemtor pecuniae ſimilis eſt Deo: templum ſanctum eſt Deo mens pii, et altare eſt optimum ei, cor mundum et ſine peccato: cogitatio tua pura ſit ab omni labe. Vir caſtus et ſine peccato poteſtatem accepit a Deo eſſe filius Dei. Renuncia rebus corporis dum adhuc potes, et quantum potes. Dum optima quaeque abieceris praedia, tunc purificatus pete quod vis a Deo. Dilige omne, quod eiusdem tecum naturae eſt. Ratio, quae in te eſt, vitae tuae lux eſt. Tunc te putato fidelem, cum paſſionibus animae carueris. Coniugium tibi refutare conceſſum eſt, idcirco vt indeſinenter adhaereas Deo. Quae gratis accepiſti a Deo, gratis praeſta: viuere quidem non eſt in nobis, recte autem viuere in nobis eſt. Relinquens quae poſſides, ſequere verbum Dei. Ex carne nihil oritur bonum. Si quis te vult corpore exuere, ne indigneris. Verbum de Deo non omni homini committas. In multitudine de Deo dicere, ne audeas. Dignus Deo homo, et Deus eſt in hominibus. Videns Deum, facies mentem tuam, qualis eſt Deus. etc.* Non ignoramus, poſſe his quoque ſententiis ſenſum quendam tribui tolerabilem, vidimusque eruditiſſimum cauſſae Ruffini patronum huc aduocaſſe, quae meliorem iis faciem affingere queant. Sed ſi pro conceſſo ſumamus, quod ipſe non negat, eſſe has ſententias Pythagorei hominis, fatebitur quilibet, qui Pythagorae philoſophiam moralem atque metaphyſicam vel per tranſennam inſpexit, haec adeo craſſos Samii philoſophi errores ſapere, et latenti in hominis anima particulae diuinae, oriundoque ex ea enthuſiaſmo frigidam ſuffundere, vt credi non queat, ſanctum aliquem martyrem, et Romanae eccleſiae epiſcopum in his erroribus in ſuo ſyſtemate conſideratis haeſiſſe. Neque 3. quo maxime argumento fidit vir eruditiſſimus, a phraſibus inter Chriſtianos receptis argumentum deſumi poteſt ſatis validum, Chriſtiani auctoris id opus eſſe. Vt enim hoc euitetur telum, notandum putamus, etſi conceditur, Sextium ante ſcripta oracula Chriſtiana has ſententias collegiſſe, nec ea vidiſſe vel legiſſe, potuiſſe tamen in argumento morali paria paſſim dicere, quae fruſtra et ſine ratione ſolis Chriſtianorum praeceptis vindicantur. Ita ſententiam eam, quam manifeſte ad baptiſmi ſponſionem alludere vir doctus putat: *fidelem te eſſe profeſſus, ſpopondiſti pariter non peccare Deo*, quis euincat, non niſi ad baptiſmi vota pertinere, et non ad ſectae, quam ſemel elegit, fidem quam ſpondere ſolebant in ὁμακοῖον Pythagorae recepti? Certe ſi Stoicorum ante C. N. ſententias legimus (quibus Pythagorea ſua attemperaſſe Sextium ſupra monuimus) multa deprehendemus Chriſtianis affinia, nec tamen ab iis accepta: vt de Stoicis poſt C. N.

 nihil

Digitized by Google

nihil dicamus. Deinde recte Ruffino obiecit malam in interpolando fidem Hieronymus, quacunque etiam ratione vel affectu fuerit ductus. Eam enim ipse fatetur homo audax, totiesque ideo veteribus notatus. Qui cum Origenem in deliciis haberet totusque eius amore caperetur et in eius partibus esset, id facinus, supponendi libros fictos sanctis viris ab aequitate non abhorrere, a magistro edoctus erat, vt acute monet Cl. MOSHEMIVS [e]. Si itaque, quod lubentes concedimus, in Latinis Ruffini unt multa, Christianis affinia, et ab interpolatoriis manibus profecta, ea etiam in Graecis fuisse, vt sunt initio edita, nondum sequitur. Licet coniiciamus, etiam in Graecis succedente tempore ante Ruffinum accessisse Christiana quaedam interpolata. Cum enim libellus inter Christianos reciperetur passim et legeretur, fieri facile potuit, quod toties in aliis factum est, vt Christianae sententiae passim intersererentur. Quam quoque veram caussam fuisse verisimile est, cur Origene teste, multis inter Christianos libellus probaretur. His praemissis ad praestantissimi viri argumenta et rationes facile responderi potest. Nam ex dictis 4. patet, qua ratione ad Sextium Pythagoricum enchiridion queat referri, et 5. loca Origenis nisi plane coecutimus, valde torquentur, quae si absque hypothesis praeiudicio considerantur, luculenter hoc compendium Christianis scriptis opponunt, totusque demonstrationis neruus Origenis alias exscinditur, qui a Sextianis gentilibus sententiis inter Christianos pro veris admissis ad sacra dogmata recipienda argumentatur. Addimus, Origenem nunquam auctorem vel episcopum nominare vel martyrem, quod, cum toties eum in partes vocet, non omisisset, si Sixtum auctorem reputasset. 6. Frustra vero Pythagoram omnem negare prouidentiam asseritur, quem locum ei reliquisse in rebus humanis suo loco contra illud ipsum, quod obiicit V. C. Theophili Antiocheni testimonium, euicimus. Quae porro 7. de sententia Laurentii Sixto tributa refert Ambrosius, nec ea prorsus exhibent, quae in enchiridio dicuntur, et in communi dicto saepiusque passim in hunc sensum occurrente potuere a pluribus dici, vel ea quoque sententia a Ruffino addi, id quod notauit FABRIC. [f]. 8. Hieronymum vero licet gloriae vel inuidiae potius aestu incensum in Ruffinum debacchatum fuisse valde conqueratur Vir eruditus, perperam tamen ob nimiam, quam suo more et temperamento ductus adhibuit verborum contentionem durasque voces, ipsa res atque caussa, quam defendebat, reiicitur. Nec mirandum, Hieronymum in Ruffinum calamum stringentem acerbius inuectum esse, cum hominem istum Origenis partibus deditum non ignoraret in ea opinione esse, quam Alexandriae didicerat in eclecticorum scholis Origenes, tales pias fraudes esse licitas, sicque posse rem magistri tanti viri, qualis Sextus fuit, auctoritate iuuari. 9. Nec Hieronymi argumento sua vis deest, scilicet, nec Christi, nec Apostolorum, nec S. Triados nomina occurrere: id enim ab episcopo Romano expectari vix potest, nec iuuat eum, quod gentilium in gratiam tegumento se inuoluerit isto; hoc enim si fecisset, abstinuisset

e) loc. cit. f) loc. cit.

ſtinuiſſet etiam ab aliis, quae ex Chriſtianorum libris ſacris et myſteriis aperte interpolata ſunt. Sapientiae vero nomine, filium et Spiritum S. indicare voluiſſe, nobis iſtas ſententias legentibus, frigidum valde viſum fuit, iisque in locis prorſus ineptum. 10. Rei itaque rationibus magis, quam vnius Hieronymi auctoritati tribuenda eſt et Auguſtini retractio et Gelaſii, vel quisquis auctor eſt, decretum, quibus tanti Hieronymus non fuiſſet, vt opus Romani epiſcopi in eccleſia lectum et probatum damnaſſent, et inter apocrypha, tanquam ab haeretico ſcriptum, id eſt, ab Ruffino, reieciſſent, niſi iisdem, quas adduximus rationibus fuiſſent perſuaſi. 11. Recentiorum vero Graecorum auctoritas vt exigua eſt, ita eo minus roboris habet, quo magis non Sexti tantum ſententiis, ſed et Epicteti enchiridio eundem honorem habitum fuiſſe conſtat, vt Chriſtianis ſententiis interpolatum, aſcetis legendum commendaretur, cuius *tomo tertio* in Nilo epiſcopo fidem exemplo faciemus. Quem interpolandi ſcripta imprimis Pythagorea, Stoica et Platonica morem in eccleſia magno eius damno ex eo tempore inualuiſſe, quo Alexandrina philoſophia caput extulit, tot exempla nos conuincunt, et quam cautos nos eſſe oporteat, in examinandis eiusmodi antiquitatis foetibus luculenter docent. Quod ſi haec omnia, quae adduximus, ad vindicandas homini Pythagoreo ſententias has et abiudicandas eas Sixto martyri non ſufficiunt, conſenſuros tamen in eo ſperamus aequos rei arbitros, nihil plane de auctore decerni poſſe, niſi hoc: habuiſſe nomen Sexti, et Pythagorea dogmata recepiſſe; *eſſe etiam*, quod auctor *appendicis ad Iſidorum et Ildefonſum de ſcriptoribus eccleſiaſticis* [g] fatetur, *huic opuſculo inſerta multa contra eccleſiaſticam fidem*, quo facilius ſub nomine tanti martyris peruerſorum dogmatum reciperetur aſſertio. Quae an Sixto II. Pontifici Romano et martyri digna ſint, viderint quorum intereſt. Nobis enim in argumento prolixo vltra digredi, et diſputare de ea re nec libet, nec licet.

§. V. Paulo ſerius, quam Sextius Romanus, inclaruit SOTION ALEXANDRINVS, cum aliis eiusdem nominis et patriae, non confundendus [b]. Vixit *Sotion.*

g) loc. cit.

b) Fuit quoque Sotion Alexandrinus, Senecae praeceptore paulo aetate ſuperior, qui librum de ſucceſſionibus philoſophorum ſcripſit, hodie magna philoſophicae hiſtoriae iactura deſideratum, ad quem ſaepe prouocat Laërtius, vt videre eſt ex indice auctorum a Laërtio allegatorum, quem Wetſtenianae editioni ſubiunxit Io. CLERICVS. Eius etiam meminit ATHENAEVS L. IV. c. 17. et EVNAPIVS de vit. Sophiſt. init. Vixit ſub Ptolomaeo Epiphane, vnde aetas eius cognoſci poteſt. Compendium eius libri confecit Heraclides Lembus, quod ipſum quoque intercidit. Conf. VOSSIVS de hiſt. Graec. L. I. c. 20. p. 128. MENAG. ad Laërt. L. I. ſ. 1. IONSIVS de Script. hiſt. philoſ. L. II. c. 10. p. 166. Praeter hunc alius fuit Sotion Alexandrinus ex Peripatetica diſciplina vir haut ignobilis. Quem librum multae variaeque hiſtoriae refertum compoſuiſſe, eumque inſcripſiſſe κέρας ἀμαλθείας, id eſt, cornu copiae, refert GELLIVS L. I. c. 8. Legitur quidem in editis Phocion, ſed hanc vocem corruptam eſſe, dudum viri docti obſeruarunt, vid. IONS. l. c. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 311. Meminit etiam Sotionis Alexandrini Apollonii Peripatetici fratris natu minoris PLVTARCHVS de fratr. am. T. II. p. m. 294. ex fratris gloria participantis, vtrum vero cum illo idem ſit, incertum, affirmatiuam ſequente IONSIO l. c. negatiuam FABRICIO l. c. Eſt etiam inter ſcriptores de rebus Alexandri M. Sotion quidam Alexandrinus. An vero ad Pythagoreum, vel ad Peripateticum referendus ſit, incertum. Prius tamen ob temporum rationes magis probabile. Conf. VOSS. l. c. c. 7. p. 189.

Digitized by Google

Vixit enim sub Augusto et Tiberio [i], et hoc imperante Senecam habuit discipulum, qui eum sibi magnum Pythagoreorum institutorum et imprimis abstinentiae a carnibus amorem ingenerasse dicit: quod cum rationibus Pythagoreis fecerit, quas cum Sextianis supra memoratis coniunxit, caussam non videmus, cur Sotioni inter Pythagoreos locum denegandus, isque Stoicorum albo inserendus sit [k], licet pertinaciter negare nolimus, Sotionem more Sextii Pythagoream ethicam Stoicae attemperauisse. Ita enim Seneca [l]. *Quoniam coepi tibi exponere, quantum maiori impetu ad philosophiam iuuenis accesserim, quam senex pergam, non pudebit fateri, quem mihi amorem Pythagorae Sotion iniecerit. Docebat, quare ille animalibus abstinuisset, quare postea Sextius - - At Pythagoras omnium inter omnia cognationem esse dicebat, et aliorum commercium in alias atque alias formas transeuntium. Nulla, si illi credas, anima interit, nec cessat quidem, nisi tempore exiguo, dum in aliud corpus transfunditur. Viderimus per quas temporum vices, et quando pererratis pluribus domiciliis in hominem reuertatur: interim sceleris hominibus ac parricidii metum fecit, cum possint in parentis animam inscii incurrere, et ferro morsuve violare, in quo cognatus aliquis spiritus hospitaretur. Haec cum exposuisset Sotion, et impleset argumentis suis, non credis, inquit, animas in alia corpora atque alia describi? Et migrationem esse, quam dicimus esse mortem? Non credis in his pecudibus, ferisue, aut aqua mersis illum quondam hominis animum morari? non credis nihil perire in hoc mundo, sed mutare regionem? nec tantum coelestia per certos circuitus verti, sed animalia quoque per vices ire et animos per orbem agi? magni ista credidere viri, itaque iudicium quidem tuum sustine, caeterum omnia tibi integra serua. Si vera sunt ista, abstinuisse animalibus innocentia est, si falsa, frugalitas est. Quod istic credulitatis tuae damnum est? alimenta tibi leonum et vulturum eripio.* Haec ad Senecam Sotion, qui discipulum etiam ad istam ἀποχὴν perduxit. Qui Locus integer describendus fuit, ut de Sotionis philosophia constaret, quem non Pythagorae solum amatorem, sed asseclam fuisse, allatae et probatae discipulo hypotheses Pythagoricae satis loquuntur, quae, praeter abstinentiam et alia vitae instituta, dogmata quoque Samii philosophi Sotioni placuisse demonstrant. Vnde sententiae de Sotione Stoico suae ipse diffidit LIPSIVS, eumque alio loco [m] inter Pythagoricos refert, Cl. FABRICIVS autem et Stoicis et Pythagoreis adscribit [n]. Quod suo modo recte et prudenter factum esse ex iis, quae de Sextio obseruauimus, patet. Qui enim circa haec tempora Pythagoream sequebantur philosophiam, moralem potissimum partem excolebant, quam cum conuenire magna ex parte cum Stoicis viderent,

i) EVSEB. in Chron. HIERON. ad h. l. IONSIVS et VOSSIVS ll. cc.

k) Ita LIPSIVS Manud. ad phil. Stoic. L. I. diss. XII. p. m. 73.

l) Epist. 108.

m) In not. ad ep. 49. p. m. 354.

n) Prius Bibl. Gr. Vol. II. p. 412. posterius Vol. I. p. 505.

Digitized by Google

derent, vtramque in hoc quidem argumento sectam coniunxerunt, vel Stoica potius Pythagoreis accommodarunt. Id quod facili eo magis labore fieri potuit, quo magis Zenonem ex Pythagorae doctrina, totius fere philosophiae suae cum naturalis, tum moralis aedificium construxisse, illique demum Platonica, nouatis vocibus, adiecisse, et Heraclitea ex Italicis quoque scholis profecta immiscuisse, in Stoicae Philosophiae historia *tomo primo*[o] euidentibus probauimus rationibus. Ex quibus et hoc planum est, non fuisse satis rationum VOSSIO,[p] vt Sotionem eclecticis aggregaret. Etsi enim syncretisticam quandam philosophandi viam ingressus est Sotion, Pythagorea tamen se sequi professus est, quae a Stoicis non multum, si doctrinam respicias, dissidere putauit. Memorantur Sotionis *de ira* sermones a STOBAEO[q] et ANTONIO ac MAXIMO[r] qui an nostri sint, licet incertum sit, credunt id tamen LIPSIVS[s] et IONSIVS.[t] Nec sententiae allatae Pythagoreis absimiles sunt.

§. VI. Ex Pythagoreis porro, sub haec tempora inclarescentibus, MODERATVS quoque eminuit. **Moderatus.** Quem vixisse sub Nerone ex eo colligere est, quod se cum Lucio ex Etruria discipulo Moderati Pythagorici conuiuio Syllae interfuisse PLVTARCHVS[u] dicat. Gaditanum fuisse PORPHYRIVS[x] innuit, vnde Gades vrbs et insula in mari Atlantico vtra columnas Herculis cum Gadara Palaestinae vrbe, quae alio nomine Antiochia et Seleucia dicta, non confundenda est.[y] Is eo potissimum nomine de Pythagorea doctrina, quae tota fere hactenus sepulta iacuerat, meruit, quod eam ex veterum schedis disiectam collegit, variisque scriptis, maxime vero vndecim libris *de placitis sectae suae* exposuit, quo in argumento eruditissime fuisse versatum, PORPHYRIVS[z] testatur. Meminit etiam *scholarum Pythagoricarum*, quinque libris comprehensarum STEPHANVS,[a] quas malumus a priori opere cum IONSIO[b] distinguere, quam idem esse pronunciare cum FABRICIO.[c] Laudatur vero veteribus impense Moderatus, qui inter praecipuos Pythagoricos eum numerant, leguntque eius scripta diligenter Alexandrinae scholae philosophi, Origenes,[d] Porphyrius, Iamblichus. Quem Moderatum hunc virum eloquentissimum ex parte fuisse imitatum recte notauit HIERONYMVS,[e] licet Iamblichus nunquam ad Moderatum prouocauerit, vt RITTERSHVSIO annotatum.[f] Quod vero ex LONGINO[g] obseruat TENNVLIVS,[h] Moderatum etiam Platonicis dedisse operam, eo magis verisimile, quo magis

o) L. III. c. 9.
p) De sectis c. XXI. §. 8. p. 117.
q) Serm. XCVIII. p. 324.
r) Serm. XCIX. p. 329. edit. Stob. Wecheli.
s) loc. cit. t) loc. c. p. 166.
u) Sympos. L. VIII. q. 7. T. III. p. m. 286.
x) In vit. Pyth. n. 48.
y) Non enim γαδαρεὺς, sed γαδειρεὺς dicitur. vid. STEPH. in γάδειρα, RITTERSHVS. ad l. c. Porphyr. p. 74. ed. Kusteri. z) L. c.
a) L. c. Ita reponendum pro Suida apud FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 495.
b) De Script. hist. phil. L. III. c. 5. p. 229.
c) L. c.
d) EVSEB. Histor. eccles. L. VI. c. 19. SVID. in Orig.
e) In Ruffinum. f) L. c.
g) De fine.
h) Ad IAMBLICHI Introd. in Arith. Nic. p. 61.

gis Pythagorica et Platonica secta in Aegypto confundi in vnum systema ante Moderati tempora coepit. Fuit et alius Moderatus inter adulteros Faustinae, quos stupide M. Antoninus philosophus ad varios euexit honores.[i]

Alii Pythagorei.

§. VII. Fuisse alios quoque circa hanc aetatem philosophos, quibus Pythagorae instituta et disciplinam sequi placuit, dubium non est. Non tamen eorum memoria superest, forte quod obscurius vixerunt. ALEXICRATES tamen atque EVXENVS memorantur. De priori hoc vnum meminit PLVTARCHVS,[k] eo tempore illum, quo Platonicum conuiuium institutum fuisse fingit, vixisse, discipulosque habuisse, reliquis mediocriter vescentes, atque etiam mactantes, piscem autem gustare omnino recusantes. Nisi placeat magis, omnes hos, inter se colloquentes conuiuas confictos a Plutarcho fuisse. Euxenus Heraclea, quae in Ponto est, oriundus, *Pythagorae sententias ita nouerat, sicut aues ea, quae discunt ab hominibus*, vt ait PHILOSTRATVS.[l] Quae volunt: hunc Apollonii praeceptorem, verbotenus quidem doctrinam Pythagorae tenuisse, eam vero nec intellexisse, nec vixisse secundum eam. Eum enim minime bonum, nec vita et moribus philosophum fuisse, ventrique ac veneri indulsisse ad Epicuri mores compositum, testatur PHILOSTRATVS. AREVM quoque, Augusti praeceptorem inter Pythagoreos numerat Continuator VOSSII,[m] prouocans ad SVETONIVM.[n] Apud eum vero, vt et apud SENECAM,[o] sectae quam secutus est, Areus, nomen non exprimitur, sed hoc tantum dicitur, Augustum Arei philosophi filiorumque eius Dionysii et Nicanoris, contubernium iniisse. Quanta apud Augustum gratia floruerit, eo potissimum argumento imperator demonstrauit, quod deuicto Antonio Alexandriae, Arei patriae, in gratiam praeceptoris ignouerit.[p] Adeo vero valuit philosophia Areus, vt Liuiae, quae se ei consolandam ob viri sui mortem praebuerat, multum eam rem sibi profuisse confiteretur. Fuere et alii Arei,[q] et in his Stoicus, Didimus cognomine, cum Augusti praeceptore non confundendus.

Apollonius Tyaneus.

§. VIII. Nemo tamen, non inter omnes tantum huius aetatis Pythagoreos, sed inter omnes quoque, quotquot in orbe Romano eminebant, et magna quoque fama inclarescebant, Philosophos, maiori nominis celebritate gauisus est, et post fata quoque honorem magis insolitum atque diuinum accepit, quam APOLLONIVS TYANEVS. Qui cum sibi constituisset, Pythagorae vitam adaequare atque restituere disciplinam, iisdem prorsus artibus ad id culmen enixus est, ad quod Pythagoram euexit superstitiosa credulitas. Quem cum sanctissimo Saluatori vere θαυμαστίῳ eiusque Apostolis et discipulis non

i) CAPITOLIN. in Antonino c. 29.
k) L. c. T. III. p. 288.
l) Vit. Apollon. c. 8. p. 8.
m) De sectis phil. c. IV. §. 1. p. 155. quem sequitur BALTH. FRIND. in theatro philosoph. §. 92. p. 259.
n) In Augusto c. 85.
o) Consol. ad Helv. c. 4.
p) Vid. PLVT. l. Anton. T. VIII. p. m. 164. et in Apophth. T. I. p. m. 454. IVLIAN. ep. ad Alex. et in Caesaribus, DIO Lib. LI. LII. STRABO L. XIV. GAVDENTIVS de phil. Rom. c. XLVII. p. 205. IONSIVS de Scr. hist. phil. L. III. c. 1. p. 215.
q) Videndus de iis IONSIVS l. c.

Digitized by Google

non aequare tantum, ſed et anteferre auſa ſit impia Alexandrinorum philoſophorum, qui ſe eclecticos mentiebantur, ſchola, vt haberent, quem mirabiliter progredienti Chriſtianae religioni opponerent, et vel fidem Ieſu Chriſti eiusque miraculorum atque doctrinae eleuarent, vel gentilem ſuperſtitionem ei praeferrent, diligentius is iam a nobis et accurate conſiderandus, eiusque vita ita examinanda eſt, vt, quod interſit diſcriminis, inter lucem et tenebras contra impietatem hodie, proh dolor! regnantem fiat manifeſtiſſimum. Cuius eo patentior nobis aperitur campus, et fauentior offertur occaſio, quo diligentius ſe praeſtitit gentilium philoſophorum ſtudium acta et facta huius impoſtoris non prolixe tantum deſcribendi, ſed et ita mendaciis, plauſtris et quadrigis congeſtis augendi et ornandi, vt fabulam Romanenſem, nugasque Mileſias corraſiſſe merito cenſendi ſint, id quod in ſequentibus euidenter demonſtrabimus. Primus qui vitam famoſiſſimi philoſophi magique conſcripſit Damis fuit, homo Babylonius, diſcipulus eius et itinerum comes, qui ſe miraculorum, vaticiniorum, et quae alia ſtupenda fecerat Apollonius teſtem ocularem dixit, et dictorum eius ſummam plane quidem ſatis, ſed parum diſerte, propoſuit.[r] Hos de vita et miraculis Apollonii commentarios diu neglectos cum cognatus quidam poſſediſſet, Iuliae Domnae Auguſtae, Seueri coniugi notos fecit, cui eo magis erant accepti, quo magis illa non viris tantum doctis omnibus, ſed et philoſophis ſpeciatim vehementer fauebat,[s] inque iis memoriis contineri credebantur, quibus gentilis religio, labans iam tum vehementer et ruinam minitans, contra arietes Chriſtianae diſciplinae poſſet ſuſtineri et firmari. Iulia itaque Auguſta hos Damidis libros nacta, quos inconcinne compoſitos negligi nolebat, Flauio Philoſtrato,[t] qui in familia eius erat, eiusque gratia fruebatur, tradidit, cumque rhetorices eſſet ſtudioſiſſima, praecepit, vt refingeret diatribas iſtas, curamque elocutionis haberet. Qui vt herae mandatis obtemperaret, et comtiorem, quam acceperat, exornaret fabulam atque amplificaret, de aliis quoque, quae ad Apollonium referrentur, memoriis ſollicitus, in Maximi cuiusdam Aegrenſis librum incidit, qui Apollonii

Scriptores vitae actorumque Apollonii.

N 2

r) Ita PHILOSTRATVS vit. Apoll. l. I. c. 3. p. 5. Non confundendus eſt Damis hic Nini oriundus cum Damide Epicureo philoſopho, LVCIANO in Ioue tragoedo memorato. Alios Damides enarrat OLEARIVS ad h. l. not. 1.

s) SPARTIANVS et XIPHILINVS in Seuero, quique feminarum doctarum hiſtoriam tradidere.

t) Fuit is Lemnius, quamuis Athenienſis dicatur Euſebio, quod Athenis aliquantiſper docuit, poſtquam magnam orbis partem peregrinando obiiſſet, oratoriae artis peritia clariſſimus, ab imperatore Ant. Caracalla viginti quatuor annos natus immunitatem a publicis oneribus accepit. Romam deinde translatus in Aula Seueri inter viros ſophiſtas receptus a Iulia Domna Auguſta in honore habitus eſt, et hanc vitam Apollonii ſcribere iuſſus. Cuius poſt varias editiones nouam eamque emendatiſſimam et doctiſſimo commentario illuſtratam nobis dedit, celeberrimus, dum viueret, Lipſienſium theologus et polyhiſtor GOTTFRID OLEARIVS Lipſ. 1709. fol. qui et iunioris Philoſtrati ſcripta ei adiunxit. Plura de Philoſtratis eorumque operibus, charactere et eloquentia in hiſtoria rhetorices differendum, videndi autem SVIDAS in Philoſtrat. T. III. p. 610. G. I. VOSSIVS de Hiſt. Graec. L. II. c. 15. p. 234. IO. MEVRSIVS pec. epiſt. de Philoſtratis, huius epiſtolis praefixa, IONSIVS de Scr. H. P. L. III. c. 13. p. 279. TILLEMONT. Hiſt. des emper. T. III. de Lipſienſi vero Opp. Philoſtrati editione vid. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IV. p. 53. Gallicam vitae Apollonii verſionem confecit BLASIVS VIGENERIVS Paris 1611. 4. Anglicam, ſed primum tantum librum et ſecundum complexam CAR. BLOVNT. Lond. 1680. f. qui cum annott. non ſine offenſa legendis eam auxiſſet, et librum publice vidit prohibitum, violentam ſibi manum intulit, vid. Hiſt. des ouvrag. des Savans 1693. p. 135. 136. BAYLE Dict. T. 1. art. Apollonius not. I. p. 269.

pollonii in Aegis gesta omnia continebat. Sed et ab ipso Apollonio perscriptas testamenti tabulas ad manus habuit. Fuit etiam Moeragenes quidam, qui libros de Apollonio quatuor scripserat: cuius tamen nullam se rationem habuisse ait Philostratus, quod multa ignorauerit eius viri gesta: reapse, quod non sine verisimilitudine coniicit CVDWORTHVS,[w] quod Apollonium pro mago haberet et describeret. Ex his monumentis Apollonii vitam eleganti et Attico sermonis genere concinnauit Philostratus. Cum vero eo potissimum fine conscriptus esset hic *de vita Apollonii* commentarius, vt Christianis posset opponi, vsus eius praesidio Hierocles Bithyniae Praefectus,[x] cum iuratus Christianorum hostis esset, comparationem inter Christum et Apollonium instituit, ostensurus, maiora, vel saltem aeque magna miracula patrasse Apollonium, quam Christum, habereque gentilem religionem, qui Christianorum heroi praeferatur. Quae comparatio cum ad confundendos imbecilles animos esset aptissima, hominis impudentiam retundendam ratus EVSEBIVS PAMPHILI, scripsit *animaduersiones in Philostrati de Apollonio Tyanensi commentarios*, ob institutam cum illo ab Hierocle Christi comparationem adornatas. In quibus quae vel vera, vel falsa, vel arti et fraudi adscribenda essent, quae fidem omnem respuerent, quae pro verisimilibus admittenda essent, prolixe disseruit: quas animaduersiones Eusebii Scriptis iungere solent editores, et plerisque etiam Philostrati commentariorum editionibus adiicere. In iis tamen iudicium et accurationem, quae non vbique apud scriptores ecclesiasticos reperiuntur, merito desideres.[y] Hanc vero Apollonii vitam, licet tota fabulis scateat, fundamenti loco in describenda huius philosophi historia substernere eo magis licet, quo apertiora falsitatis et mend[illegible] vestigia commenta vel Damidis vel Philostrati prae se ferunt, [illegible] lydium critices lapidem examinata detegi queant. Qua in re viam [illegible]runt, exemplumque praeiuerunt, viri eruditissimi NANVS TILLEMONTIVS,[z] HVMFR. PRIDEAVX,[a] ROBERTVS IENKINVS,[b] quique in miraculorum Apollonii veritatem falsitatemue inquisiuerunt, infra nominandi.

Natiuitas Apollonii et educatio philosophica.

§. IX. Natus fuit Apollonius Tyanae Cappadociae vrbe, quae alium quoque Apollonium philosophum progenuit, cuius meminit SVIDAS,[c] a quo, vt ab aliis quoque hoc nomine inter veteres haud incelebribus[d] Pytha-

w) Syst. Intell. c. IV. §. 14. p. 304

x) Distinguendum esse hunc Hieroclem, a philosopho Platonico, infra inter eclecticos de hoc dicturi, docebimus. Videndi interim de hoc Bithyniae praefecto LACTANT. L. V. c. 2. 3. IONSIVS L. III. c. 18. PEARSON. proleg. ad Hierocl. comment. in aur. carm.

y) Vid. GVIL. CAVE Hist. lit. Scr. eccles. P. II. p. 99.

z) Hist. des empereurs T. II. p. 195. seqq. ed. Brux.

a) Lingua is Anglica vitam Apollonii enarrauit.

b) Is Tillemontii vitam Apollonii Anglico idiomate expressit, et annotationibus auxit vid. Act. erud. 1704. p. 36. Addi potest Ven. MOSHEMII Diss. de existimatione Apollonii.

c) In Apollonius T. I. p. 283.

d) Multos Apollonios veteribus memoratos collegit pec. tr. de Apolloniis IO. MEVRSIVS qui in Bth. Gr. p. 1234. quoque videndus. Addi debent diligentissimi in homonymis notandis viri G. I. VOSSIVS de hist. Graec. p. 148. 149. 234. IONSIVS de histor. phil. Scr. L. III. c. 9. p. 258. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 526. multi eorum fuere medici.

Digitized by Google

Pythagoreus philosophus probe discernendus est. Pater cognominis, genus ei antiquum fuit, et quod PHILOSTRATVS[e] tradit, ad vrbis conditores pertingens, opes, quae maximae in illa gente essent. Si verum, centenarium eum obiisse,[f] incidunt natales eius, in ea propemodum tempora,[g] quibus IESVS CHRISTVS, mundi salus, homo natus apparuit: vt ita infernalem humani generis hostem eodem tempore, quo filius, DEI inter homines natus et versatus est, simium hunc ideo excitasse, vt eius miraculorum cursum sisteret, tantum non quis credat.[h] Matri vtero eum gestanti spectrum apparuit Aegyptii DEI Protei, qui se in varias mutasse formas dictus est, illa vero nihil territa, quemnam paritura esset? interrogauit: ille me, inquit, Tu vero quis es? illa dicente, Deus Aegyptius. Ita PHILOSTRATVS,[i] qui, vt nonsolum Pythagorae, sed ipsi quoque filio DEI heroëm suum, quem ornare susceperat, adaequaret, diuinam ei originem tribuere non erubuit. Quem haec ex sectae suae, cui adhaesisse videtur, studio talibus viris diuinos natales tribuendi adiecisse, dubium non est, vt adeo necesse non sit, cum TILLEMONTIO[k] statuere, inferni principem praedixisse matri Apollonii, foetum eam suum gestare. Haec enim, daemonem impurum commercio Apollonio iunctum fuisse sine necessitate supponunt. Ipse Philostratus, se meliore quam Damis iudicio vsum non esse, mox in hoc narrationis suae limine prodidit, qui matrem Apollonii non Apollinem gestasse in vtero, vt Pythais olim, sed Proteum, deum mutabilis et versutae formae, mentitur. Etsi enim egregie se personam Apollonii ornasse putat, monendo, eum longe plura praesciuisse, quam Proteum, atque ex multis ambiguis et difficilibus rebus esse eluctatum, ubi vel maxime ad incitas esset redactus, prodit tamen infelicem comminiscendi sine vlla verisimilitudine audaciam, dum ea diuinitatis argumenta fuisse dicit, quae Philosopho Pythagoreo prorsus indigna sunt. Imo Philostratum Pythagoreismi ignarum heroi suo contraria finxisse, paulo curatius attendentibus erit perspicuum. Proteus enim, quem in omnes se verti formas tradebat theologia mythologica, materiae in omnes se partes vertentis et mutabilis symbolum est; materia vero, adeoque Proteus etiam, si rationes Pythagoricas sequimur, daemon esse non potest, qui ex monadum siue substantiarum per se subsistentium numero est. Quae ea propter in ipso vitae Apollonii vestibulo obseruare placuit, vt nec sibi ipsi, nec veritati, nec verisimilitudini etiam in struendis fabellis Milesiis Oratori obseruandae, satisfecisse, nec concordare Philostrati historiam pateat. Quem si porro strenue mentientem audimus, miraculosa infantis Apollonii natiuitas fuit. In pratum enim nascendi tempus cum instaret, mater in somnio ex-

e) L. 1. c. 4. p. 6. f) SVIDAS l. c.

g) Incidit enim mors eius in annos Neruae. Quod si A. C. XCVI. fatis functus est, incidit natiuitas eius in tertium vel quartum annum ante natum Saluatorem, si communem aeram sequamur. conf. TILLEMONT. l. c. p. 196.

h) Ita CVDWORTHVS Syst. int. c. IV. §. 15. p. 310. seqq. in quo tamen multa hic desiderat eruditissimus interpres recte, an secus, lector dispiciet. Nos hoc vnum monemus, admissa hac Satanae imposturis illudendi orbi malitia, nihil diuinae sapientiae incongruum admitti, quae ita vera miracula I. C. illustriora reddidit.

i) L. l. c. 4. p. 6. k) L. c.

exſpatiare, ſibi viſa floresque decerpere, cum illuc veniſſet, famulis flores decerpentibus, ipſa ſtatim ſomno oppreſſa eſt, cygni, quos pratum paſcebat, chorum circa ipſam dormientem formabant, et alis ſublatis clangebant, fauonius etiam ſpirabat *: quibus excitata mox peperit; ſimulac vero peperiſſet, fulmen, quod in terram delapſum videbatur, in aetherem ſubuectum, in ſublimi euanuit, quibus nominis claritatem et commercium cum Diis portendi ait Philoſtratus, qui communem gentilium in eo opinionem, iam in Zoroaſtre nobis ** notatam, ſecutus eſt, magnos viros deorumque commercio deſtinatos, aut ex fulmine prodiiſſe, aut fulminis igne ad Deorum ſedes eſſe euectos. Cum ad aetatem perueniſſet literis idoneam, memoriae vim prodidit atque conſtantiam; eius enim cum Pythagorei ſummam curam haberent, et praeceptorem ea gauiſum excellente iactarent, vt *tomo primo* [a] dictum, in his quoque ad Pythagoreiſmum factus natusque dicendus erat Apollonius. Cumque forma eſſet conſpicuus, qua Pythagoras quoque excelluiſſe dicitur, omnium oculi in eum conuertebantur. Inde cum annum quartum decimum attigiſſet, Tarſum ad Euthydemum, rhetorem inſignem pater eum deduxit: cuius diſciplinam recepit quidem Apollonius, ciuitatis vero indolem ineptam iudicauit, nec ſatis ſtudiis philoſophiae opportunam. Luxum enim et cauillationes Tarſenſium, quem Ciliciae populum K. κακίστα nota olim iam infamem fuiſſe, conſtat, oderat [b], licet etiam ipſe Apollonius, qui Cappadox fuit, in illam literae famoſae ſocietatem veniret [c]. Traduxit itaque magiſtrum, patre exorato, Aegas, vicinum oppidum, vbi et otium erat philoſophanti idoneum, et ſtudia adoleſcentibus magis conuenientia, et Aeſculapii templum, in quo pater hic artis ſalutaris ipſe hominibus apparere dicebatur. Ibi cum eo philoſophati ſunt Platonici et Chryſippei, et Peripatetici, id quod facile credi poteſt, iam tum philoſophis ex Aegypti conſuetudine, circa ea tempora per totam Aſiam ſe diffundente, in ſyncretiſmum ſectarum conſpirantibus. Addit tamen, quod maxime mireris, PHILOSTRATVS [d]: Epicuri quoque philoſophiam audiuiſſe, neque eam parui feciſſe, Pythagorea vero ineffabili quodam ſtudio complexum fuiſſe. Qua narratione vel prodit rhetor, Apollonium omni iudicio deſtitutum contraria, qualis Epicurea et Pythagorea philoſophia e diametro ſibi aduerſa fuere, inter ſe iunxiſſe; vel ipſe nullo ſe iudicio vſum iunxiſſe gryphes equis, et cum canibus timidos vocaſſe ad pocula damas, manifeſtum facit, adeo inepta ſunt omnia, et male cohaerentia, quae tamen, more horum hominum, quos ſecutus eſt Philoſtratus, minime ſibi obſtare putauit, modo omnis ſectae et eruditionis participem heroëm ſuum fingeret, et in hac quoque parte Pythagorae aequaret. Cuius diſciplinae cum ſe tradere conſtituiſſet Apollonius, Euxenum praeceptorem nactus eſt, quem ſententias quidem et doctrinas Pytha-

*) Prodit hic quoque Philoſtratus, ſe poëtarum magis fabulas, quam hiſtoriae leges fuiſſe ſecutum. Illi enim Zephyrum adſpirare oloribus canentibus fingebant. Ita ſaepe PHILOSTRATVS alter in imaginibus, vid. L. I. c. 9. p. 776. et OLEAR. ad h. l. n. 43.

**) T. I. L. I. c. 3.

a) L. III. c. 10.

b) PHILOSTR. L. V. c. 7. p. 8. Conf. STRABO Lib. XIV. p. 674.

c) Καππάδοκες, Κίλικες, Κρῆτες, τρία κάππα κάκιστα.

d) loc. cit.

Pythagorae memoria tenuisse, vita vero mala ducta, instituta Pythagorea non fuisse secutum supra narrauimus. Eius itaque institutione Apollonius puer vsus, Pythagoream discebat sapientiam. Cum vero ad annum aetatis sextum decimum peruenisset, ad Pythagorae vitam et disciplinam impetu quodam ruebat, et praeceptore, quem tamen amabat, suis moribus viuere iusso, seueritatem instituti Pythagorae sibi vita exprimendam statuit. Vt itaque Pythagoricis praeceptis obsequeretur, a ventris purgatione et coërcitione philosophiae studium exorsus est, corpusque ad frugalitatem et temperantiam reuocauit. More itaque Pythagoreo animalium esu, tanquam impuro et mentem hebetante abstinebat, bellariis vero et oleribus vescebatur [e], pura esse dicens, quaecunque ei terra suppeditabat. Vinum, etsi purum potum esse iudicabat, non bibebat tamen, quod bono animi statui aduersaretur, et aethera, qui in animo est, vt volunt Pythagorei [f], perturbaret. Post hanc ventris coërcitionem et purgationem nudipes quoque incessit et discalceati habitu, et veste ex lino indutus, ex animalium vellere confectam respuens, vt in his quoque Pythagorae se assimilaret. Comam etiam, vt Samium comatum imitaretur, aluit, et in templo vitam egit, in quo ipsum Aesculapium ad sacerdotes gaudium de praesentia Apollonii testatum fuisse, strenue nugatur, vel Maximus, vel Philostratus, qui, se Ciliciae et Cappadociae incolae, id est hominis mendacis et nugiuenduli facta narrare, debebant meminisse. In hoc Aesculapii templo morum emendator ephebus apparuit Apollonius, qui aegrotos, valetudinis recuperandae caussa dum accedentes grauiter obiurgauit, ipso Deo eius corripiendi licentiam non probante tantum, sed salutari etiam effectu confirmante. Cuius aliqua exempla ita narrat PHILOSTRATVS [g], vt vel hominis audaciam, vel simplicitatem mirari satis vix valeas. Dum enim omnium in oculis hunc reformatorem philosophum fuisse, exemplis nobis vult persuadere, hominem nobis fanaticum et paedagogicis moribus aliis inepte imperantem descripsit et deridendum propinauit; et hunc tamen iam tunc vaticinandi facultate fuisse praeditum persuadere voluit. Postquam mortuum patrem audiuit, Tyana properauit, eumque manibus suis matris in tumulo composuit: haereditatem autem lautissimam cum fratre partitus est homine intemperante et heluone. Viginti vero annos tantum natus ex legibus Romanorum tutori subiiciebatur. Rursus igitur Aegis aliquamdiu commoratus tanto studio in philosophiam incubuit, vt Aesculapii templum in Lyceum Academiamque conuersum, totum philosophia resonaret [h]. Sed vt fratrem quoque ad meliorem vitam reuocaret, suae portionis dimidiam ei concessit, et hortationibus ad virtutem multis reductum a vitiis in ordinem redegit. Quae vbi in fratre successissent, ad alios mox sese cognatos conuertit, eorumque

e) Ἐσίτιστο, habet PHILOSTRAT. c. 8. quod parcam et frugalem vitae sustentandae rationem notat. Quae hic habuit Apollonius singularia, ea omnia a Pythagora transsumta fuisse, collatio eius cum disciplina Italica docet.

f) Conf. LAERT. Lib. VIII. s. 9. 28. et nos T. I. L. III. c. 10. Conf. OLEAR. ad h. l.

g) c. 9. p. 10.

h) Ibid. c. 13. p. 14.

que illos, qui indigentiores erant, exigua haereditatis portione ſibi relicta, ex reſiduis ſibi conciliauit, cum pauciſſimis opus haberet. Ipſe enim vxorem non duxerat, neque vnquam venerea commercia obibat, ſed iuuenis licet ac valens voluptatem furentem compeſcebat. Quae licet de homine eiusmodi temperamento, quo Apollonius, vſo facile credi queant, non negat tamen Philoſtratus, furentem dominam, voluptatem, fuiſſe expertum, quam compeſcuiſſe dum dicit, immemor fuit, quod paulo ante dixerat, nunquam, ne in adoleſcentia quidem, ei fuiſſe obnoxium. Certe ob veneris vſum eum calumniatos fuiſſe nonnullos tradit biographus [i], et eius apologiam facit. Accidere haec A. N. C. XXI. Poſthaec vt ſe vere Pythagoreum praeſtaret, echemythiam Pythagoricam ſeruandam ſibi arbitratus, per quinquennium ſiluit, et vocem quidem continuit, memoria tamen omnia et oculis retinuit et didicit. Vbi iterum vel mire lectoris patientia abutitur Philoſtratus, vel incredendorum fidem omnem ſuperat, narrans, cum eo, quo ſiluit, tempore, ad illa, quae dicebantur, oculis manuumque atque capitis nutibus ſigna redderet, non iucundum modo et humanum, placidis ſeruatis moribus in conuerſatione fuiſſe, ſed multa tum etiam hoc ſilentii tempore partim in Cilicia, partim in Pamphylia [k], nunquam quidem vel verbum feciſſe, ſi quam tamen in ciuitatem veniſſet ſeditioſam, ſe oſtendendo, et reprehenſionem, quam parebat, manu vultuque prae ſe ferendo a ſeditione incolas continuiſſe, et Aſpendios fame preſſos, cum in praeſidem prouinciae triſtia molirentur, ſolis nutibus ita commouiſſe, vt obortis lachrymis a ſeditione deſiſterent, frumenti caupones copiam eius facerent. Quae, licet copioſe narret, Philoſtratus, tam miſere tamen cohaerent, vt omnibus ſibi fere lineis contradicant; ſane

- - - *credat Iudaeus apella,*

Non ego.

Sed manibus palpatur, Philoſtratum, vt Apollonium Pythagorae ſimilem rite effingeret, in compeſcendis ſeditionibus et cicurandis animis eandem illi facilitatem tribuere voluiſſe, ineptum tamen ad hiſtoriam ſcribendam, illud ſilentii tempus elegiſſe, quo ne congredi quidem cum aliis licebat apud Pythagoreos, quoque hominem amenti ſimilem ſolis nutibus ſeditioſam turbam compeſcere erat impoſſibile. Cum iam ſilentio finem feciſſet, Antiochiam, Epheſum aliasque vrbes magnas et hominum frequentia celebres frequentauit, templa intrauit, et vbi diſputare ſtatuit, loca, in quae populi fieret concurſus, et in quibus promiſcue viueretur, euitauit; non hominibus, ſed viris ſibi opus eſſe, inquiens: templa vero frequentauit non clauſa [l]. Ibi ſole oriente a turba ſemotus nonnulla patrabat, (id eſt, vt recte monet Olearius [m], theurgiae operam dabat,) quae ſolis aperiebat illis, qui quadriennio ſilentium obſeruauiſſent; inde vero

Vitae et docendi ratio. ſi Graeca eſſet ciuitas, et cognita ſacra, conuocatis templorum ſacerdotibus de diis philoſophabatur, ſi barbara, ritus explicabat et emendabat. Diſcipu-

i) c. 13. p. 13.
k) c. 15. p. 17. ſeqq.
l) Mire hic impoſtorem ſapit Apollonius.
m) Ad c. 16. n. 13. p. 20.

Digitized by Google

scipulos deinde suos obibat, et si quid vellent, iubebat interrogare. Aiebat enim, oportere eos, qui suum philosophandi modum sequantur, aurora primum exoriente cum diis versari: procedente autem die de diis, et proximo deinde tempore de humanis rebus colloquia instituere. Inde sub meridiem ad publicas disputationes procedebat, deinde vngebatur, et perfricatus aquae frigidae se immittebat. Vtebatur vero non prolixa oratione et elegantiam affectante Atticam, nec fastidiosa in diuidendo subtilitate, nec protrahebat orationem, nec dissimulatione vel apostrophe, sed velut ex tripode noui, inquiebat, atque: ita censeo, et, quorsum feremini, scire oportet: sententiasque adhibebat breues et voces proprias, quippe, vt legislator, quo modo sapientem docere oporteat, ipse professus est. Patet ex hac docendi ratione Apollonii, quam ipsis PHILOSTRATI [n] verbis retulimus, ad Pythagorae imitationem eam fuisse effictam, sed ita, vt ab imitatore seruo pecore potest expectari, nempe vt in fraudem omnia conspirarent. Electa templa, et tempus antelucanum; dissertationes de Diis et cum sacerdotibus habitae; theurgiae primarius habitus honos; diei partitio Pythagorea; adhibita arcani disciplina; vnctio, frictio, et quae alia sunt Pythagorei moris et consuetudinis. Adeoque recte in consortium imposturae, cuius Pythagoram merito reum agi demonstrauimus, trahitur. Sed ineptior multo Pythagora, et longe ab eius calliditate remotus, qui sibi ex tripode dicenti soli credendum esse postulavit, et Pythagorae αὐτὸς ἔφα male intellectum, apud omnes omnino discipulos suos adhibuit, non nudarum veritatum propositione, sed paedagogico fastu, qui vel nauseam, vel misericordiam excitare aptus est. Qua in viuendi et docendi consuetudine Apollonii, quam tamen in coelos extollit Philostratus, dubium est, an vel instituentis paedantismum (veniam verbo exoramus) et superbiam, vel narrantis insaniam et simplicitatem magis admirari nos oporteat?

§. X. Vt vero propiori similitudine Pythagoram exprimeret, ad barbaras quoque gentes iter sibi philosophicum suscipiendum ratus est Apollonius. Cumque traditio, licet, vt suo loco demonstratum, infirmissima et exiguae verisimilitudinis percrebuisset, penetrasse Pythagoram vsque ad Indos, Brachmanasque et Gymnosophistas adiisse, et cum iis fuisse congressum, magno impetu ad orientale iter se accinxit [o]. Quanquam non discendi caussa, quod Pythagoram impulisse dicunt, sed vt tantum se virum et orbis reformatorem omnibus fere gentibus ostenderet, sibique et suis gloriam pararet, hoc iter se suscepisse non negauit, scribens ad Tyanenses suos [p]: *peregrinatum se, vt gloriam patriae, et nomen et amicitiam virorum illustrium, atque ciuitatum pararet, ad quem scopum vires suae et ingenii conatus valuerint.* Id quod ad cognoscendum verum Apollonii characterem omnino notandum est: certe suis

Iter Apollonii Orientale.

n) c. 16. 17. o) c. 18. p. 22. Lib. IV. c. 7. p) Epist. 47. p. 396.

ſuis hoc iter ideo ſuaſiſſe, vt inclareſcerent, non negat PHILOSTRATVS [q]. Diſcipulis igitur, quos ſeptem habebat, conſilium aperuit, qui cum ſequi nollent, iturum ſe dixit, quo ſe ſapientia et daemon duxerint. Quibus verbis Apollonius mire, quid ſibi conſilii fuerit, prodidit nempe, Pythagoram imitari, qui ſe daemonem eſſe apud homines, vel, ab inhabitante potius daemone regi credi voluit, et doctrinae cum ſummam, tum prodigia ad hanc fidem obtinendam adhibuit. Cui cum non inferior cuperet eſſe Apollonius, eiusmodi inhabitante daemone ſe agi et ad θαυμάσια peragenda inſtrui aptumque reddi, eoque etiam duce, ad exteras gentes manu quaſi duci iactauit. Quae vere ita fuiſſe profeſſum, et impoſtorem ob eum finem egiſſe Apollonium, omnino veriſimile eſt; quanquam probabile non eſt, illum ſe pro Deo venditaſſe, id quod poſteriorum demum temporum commentum fuit, ſacerdotibus gentilibus, aliisque hominibus, quorum intererat, IESV θεανθρώπῳ verorum miraculorum patratori, ſimiam opponere, ad hunc dignitatis gradum Apollonium euehentibus. Ita praeparato animo Antiochia diſceſſit, cum duobus famulis, qui in patria fuerant familia, quorum alter velocitate, alter pulchritudine ſcribendi excellebat. Venit itaque Ninum antiquam [r], eiusque notitiam plus quam ſacerdotes et incolae habent, amplam ſibi adeſſe demonſtrauit: ibique in Damin incidit Ninium, qui ſe ei diſcipulum et itineris comitem dedit. Eſtque hic Damis, quem praecipuum mirabilium Apollonii factorum teſtem eſſe, ſupra monuimus. Quem hominem fuiſſe Aſſyrium, id eſt leuem, et exigui iudicii, ipſe prodit, dum, narrante ex eius memoriis PHILOSTRATO [s], non tantum riſibus et iocis a gymnoſophiſtis exceptus, ſed et ſua praeſtigiatricis aniculae habenda eſſe, ipſe iocabundus profeſſus eſt, ſuamque ſimplicitatem et ingenii futilitatem prodidit, qui cum primum incidiſſet in Apollonium, nullo eius virtutum et miraculorum facto ſpecimine, daemonio ſe ad eum ſequendum compulſum fuiſſe, ridenda Socratici daemonii affectatione credi voluit. Totque vaniſſimi hominis, et ad quamuis fraudem pro vero accipiendam nati in hac Apollonii vita exempla occurrunt, vt vel ex ſola teſtis praecipui conditione totius hiſtoriae Apollonii fides corruat. Cuius in ſequentibus euidentiſſima cum danda ſint teſtimonia, cautum lectorem ad ea attendere eo magis iubemus, quo magis hoc euerſo vel corruente fundamento, totum labitur fabulae huius Mileſiae aedificium. Mox in primo ad Apollonium acceſſu cum ſe variarum linguarum cognitione non inutilem illi operam praeſtare poſſe dixiſſet, Apollonio dicenti, ſe omnes linguas noſſe, quas non didicerit, immo ea intelligere, quae homines ſilentio premunt, ſine examine credidit, et mendacia his ſimilia annalibus his ſuis poſtea inſeruit, dignus qui ſibilis excipiatur et cachinnis. Sed vt ad Apolloni-

um

q) loc. cit.

r) Ninum antiquam totam deletam ait STRABO L. XVI. p. 737. conſentiente LVCIANO in contempl. cum itaque eam adiiſſe dicitur, intelligendum eſt de Nino reſtaurata, cuius meminere TACITVS ann. L. XIV. c. 13. AMMIAN. L. XXIII. c. 6. Conf. OLEAR. ad h. l.

s) Lib. III. c. 43. p. 131.

Digitized by Google

um redeamus, is tam sagaci comite auctus et stipatus, per Mesopotamiam iter fecit, et per gentes latrocinio infestas sine formidine transiit et sapientia eousque profecit, vt brutorum animantium voces intelligeret. Didicisse enim hanc artem ab Arabibus, vt et aues audiret futura noscentes et oracula canentes, egregius testatur vir, Damis, non recordatus, ista intelligentia opus non fuisse Apollonio, qui, si illi fides est, ipse omnia praenoscebat. Nec meliori iudicio et memoria vtitur Philostratus, qui haec sibi Damidis auctoritate credi postulat, neque tamen memor est, quod in ipso tractationis limine scribit [t], aues voces edere edoctas non intelligere quid dicant, neque aliquid eorum, quae dicunt, intendere. Adeo mendacium suo ipso se indicio prodere solet, vt sorex! quanquam facile credimus, Apollonium eiusmodi artes iactasse, apud veteres non ignotas, et Pythagoricis hypothesibus respondentes, qui scilicet communi vnius diuinae animae vinculo omnia necti, migrareque animas etiam in bruta, dicebant. In Babylonis fines ingressus cum a custodibus finium ad satrapam cum comitibus esset adductus, tanta diuinae faciei et orationis magnificae auctoritas fuit, vt cum hoc solum dixisset, esse se Tyanensem istum Apollonium, regius minister non pro diuino tantum viro eum agnouerit, sed et pecuniam, vinum atque commeatum liberaliter obtulerit. Quae ita futiliter narrat PHILOSTRATVS [u], vt anicularum naeniis inficetiora sint, et si ex parte vera sint, Apollonium fastu puerili omnes superasse prodant: vt taceamus, non ostendere Philostratum, qua via per gentes infestas latrocinio, et Romanorum imperio non subiectas, adeoque commercio propiori cum Asiaticis Romanorum prouinciis non iunctas Apollonii, nondum publicis miraculis tantopere inclarescentis fama penetrauerit? Simili fere modo iudicii paupertatem prodit vel Damis vel Philostratus, narrans: Babylona profectum, in leaenam incidisse in venatu interfectam, quae octo catulos gestabat, praedixisse ex ferae inspectione Apollonium Damidi, peregrinationis tempus anni fore vnius, et mensium octo, se enim ex catulis mensium, ex leaena anni indicium capere [x]. Quod quamuis insanientis alicuius Pythagorei vaticinium videri queat, facileque credendum sit, impostorem Apollonium eiusmodi nugis suos pauisse: turpe tamen est, infra paulo [y] rideri et reprehendi a Iarcha Indo eos, qui in numeris eiusmodi mysteria quaerunt, et iis seruiunt, cum tamen heroem suum istam Indorum sapientiam attigisse iactent homines nugiuenduli. Alias insulsas et ne anicularum quidem fide dignas narratiunculas praeterimus, ne nauseam creemus lectori, qui huiusmodi cupediarum amans facile sitim ex ipsis Philostrati riuulis extinguet. Tandem Babylona venisse narrat PHILOSTRATVS [z], eamque iis coloribus depingit, quibus descripsere veteres, Diodorus, Herodotus aliique: murosque altissimos pontemque Euphratis et regiam ambitiosa oratione delineat. Verum hic quoque et impune atque sine fronte men-

t) Lib. I. c. 7. p. 10.
u) c. 21. p. 26.
x) c. 22. p. 28. Non respondisse euentum vaticinio infra notabimus.
y) L. III. c. 30. p. 120.
z) L. I. c. 24. p. 33. seqq.

mentientem deprehendimus Damidem, et eum non minori impudentia ſequentem Philoſtratum. Eo enim, quo ad Indos peregrinabatur, tempore, tantum abeſt, vt illi muri Babylonii inter ſtupenda veteris aeui opera numerati, et magnifica illa, quam deſcribit Philoſtratus, regia adhuc ſteterint, vt potius ſua aetate ad ſolitudinem rediiſſe Babylonem, vicinitate Seleuciae exhauſtam pridem, ſcribat PLINIVS [a], cui alii concinunt. Certe Cteſiphonte Parthorum regiam ea aetate fuiſſe TACITI [b] aliorumque auctoritate conficitur [c]. Mendacia itaque eſſe oportet, quaecunque de hac mora Apollonii Babylonia narrant nugatores inſulſi: miramurque, doctiſſimum OLEARIVM [d], qui mendacium hoc vidit, in eo tamen Philoſtratum coarguendo haeſitaſſe, eo quod Euſebius iſtud non reprehenderit. Vt enim Caeſarienſis epiſcopus ad ea tantum attendit, quibus miraculorum Chriſti eleuare fidem Hierocles auſus eſt: ita mentiendi impudentiam adeo vbique prodit Philoſtratus, vt mirum non ſit, eum ἀνιστορησίας vitio fuiſſe lapſum. Videturque vero admodum ſimile, hominem rhetorem, qui in hac vita deſcribenda orationis virtutem, herae vt placeret ſuae, demonſtrare cupiebat, ad antiquae hiſtoriae formam ideo haec effinxiſſe, vt ſplendidior orationis habitus effloreſceret, licet et temporis et hiſtoriae veritas laederetur. Ad quam rhetores non attendiſſe, modo artis praeſidium et occaſionem fuerint nacti, tot hactenus exemplis didicimus. Etſi vero facta haec Babylone mora Apollonii non exiguam partem gloriae eius, qua Pythagorae ſe ſimilem reddere conatus eſt, conſtituat, nihil tamen quod ad philoſophiam Apollonii ſpectet, nobis narrat hiſtoricus, niſi verſatum cum magis, atque mutua inſtitutione accepta dataque ab iis receſſiſſe; Damidem enim, quae loquutus ille cum magis fuerit, ignoraſſe, prohibitum ab Apollonio, ne ſe illuc euntem comitaretur. Hoc vnum dixiſſe ait: eſſe illos ſapientes quidem non autem in omnibus; id quod prorſus faſtui Apollonii ſcholaſtico conuenit. Reliqua etiam, quae de Apollonio regem Parthorum inuiſente narrat, nec aptius cohaerent, nec maiore ſe commendant fide. Vidit, ſi Philoſtratum audimus, hominem rex Parthorum Bardanes, quem Babylone habitaſſe contra totius antiquitatis teſtimonium fingit [e]; Apollonius regem ſoli ſacrificantem acceſſit, et ipſe ſoli ſacra fecit, et thus adoleuit, exque igne omen cepit. Philoſophus, vt res ſuas regi enarraret, Graecae linguae veniam popoſcit [f], quem ſupra [g], omnes callere linguas, Damis eiusque exſcriptor dixerant. Faſſus in hoc colloquio quis eſſe cupiat Apollonius, ait: amplecti ſe Pythagorae Samii ſapientiam, qui ſe Deos colere, ſiue videndos ſe praebuerint, ſiue minus, mente complecti, commercia item frequentare cum iis, lanaque ex terra nata vti docuerit: comam ſe promittere ex Pythagorae diſciplina, et ex ea cauſſa ab

anima-

a) L. VI. c. 30. PAVSAN. L. VIII. c. 33. HIERON. in Eſaiam c. 13. STRABO L. XVI.

b) Annal. L. VI. PLIN. l. c.

c) Conf. BOCHART. Geogr. S. P. I. L. IV. c. 15. p. 266. VITRINGA ad Ieſaiae c. XIII. §. 17. p. m. 266. PEARSON. de ſucceſſ. epiſc. Rom. L. I. c. 8. §. 5. TILLEMONT. Hiſt. des Emper. T. II. p. 200.

d) Ad l. c. Philoſtrati.

e) Reges Parthorum hieme Cteſiphonte aeſtate Ecbatanae commoratos teſtatur STRABO L. XVI. p. 745.

f) c. 32. p. 40.

g) vid. not. (s)

Digitized by Google

animalibus vescendis se purum continere: et a curis se, illum liberare, polliceri: ex quibus liquet, ipsum Apollonium non daemonem aliquem se venditasse, sed philosophum Pythagoreum, et, si coniecturae locus, theurgum; homines vero insanos, inter daemonas post eius fata eum demum retulisse, et vt huic fini inseruirent, totam vitae eius fabulam istis nugis instruxisse. Non praetereundum etiam hoc est, mentiri PHILOSTRATVM [h], ex India reducem Apollonium, Babylonem ad Bardanem nauigasse, eumque, qualem ante cognouerat, post viginti septem mensium moram inuenisse. TACITI enim, digni fide scriptoris, testimonio constat, Bardanem Parthorum regem toto suo imperio vix biennium attigisse [i]: ipseque Philostratus supra narrauit, praedixisse Apollonium, itineris sui moram annum vnum octoque menses duraturam: quod totum tamen tempus in aula Parthorum regis exegisse, septem vero mensibus in itinere Indico consumtis, ad eum rediisse asserit [k]. Caeterum omnigenarum virtutum, ac magni et diuitiarum negligentis animi, ingentisque in morum potissimum Philosophia sapientiae eum luculentissima dedisse vestigia, multis praedicat PHILOSTRATVS [l]. Tandem dimissus a rege, cum pecuniam renuisset, commeatum, et itineris ducem accepit et circa aestatem camelis cum comitibus vectus iter ingressus, et vbique locorum omni cultus et reuerentiae genere exceptus est [m].

§. XI. In itinere Indico progressus Apollonius, et ad iuga Tauri perueniens, cum ad montem Caucasum propius accessisset, ad eum locum deductus est, vbi Prometheus ob generis humani amorem ligatus per fabulam dicitur. Pertinere hanc narratiunculam ad mythologiam vel Graecam, vel Indicam, non ignorauit Philostratus, sed ipse monuit; et tamen narrat [n], dicere Damidem, vincula ex petris suspensa superesse, quarum difficile sit materiam coniectura assequi. Qua insulsa relatione, quae fabulam in veram historiam mutat, licet Damidis fidem nolimus in dubium vocare, cum antrum hoc monstrari etiam DIODORVS [o] et STRABO [p], testentur, prodit ea tamen hominis stupiditatem omni prorsus iudicii acie carentem, qui incolarum regionis mendaciis fidem facile adhibuit, et vincula hominis, nusquam, nisi in veterum mythologorum cerebro apparentis, sibi monstrari passus est. Mirandum itaque non est, impostori eum Apollonio, ineptissima miracula ostentanti sine examine fidem habuisse, seque reuera praestitisse Ninium. Multa in hoc itinere virtutis praecepta comitibus dedisse Apollonium, Philostratus auctor est, qui tamen in iis, quae ex Damide suo refert [q] paucissima habet, vel mediocri philosopho, ne dicam, Apollonio illo, quem mundum vult suspexisse totum, digna: quare illa, ne nimii simus, praetermittimus. Tandem superato itinere difficillimo versus Taxila vrbem Indiae cum comitibus peruenit, vbi Regia erat Indorum regis, Phraotae, quem Pori regis succes-

Iter Indicum.

 sorem

h) L. III. c. 58. p. 139.
i) Conf. TILLEMONT. in Claud. not. 16. in Apollonio p. 800.
k) Sensit hoc PHILOSTRATVS adeoque c. 40. ad moram tantum in aula regis Parthorum trahit. l) c. 33. seqq.
m) L. II. c. 1. p. 49. n) c. 3. p. 51.
o) L. XVII. p. 552. p) L. XV. p. 688. q) L. II. c. 6. sq.

Digitized by Google

ſorem fuiſſe ait PHILOSTRATVS [r], cuius etiam bellum cum Alexandro inſolito artificio ibi fuiſſe depictum more Sophiſtarum, quaeſita artis ſuis oſtentatione contra regionis hominumque illorum indolem et fidem nugatur. Excepiſſe regem beneuole hoſpitem, et ab Apollonio etiam ob philoſophiae amorem magni habitum eſſe, facile credemus PHILOSTRATO [s], ſermones eum iſtos habuiſſe, adeo a veroſimili diſſidet, vt potius ſophiſta artis ſuae ambitionem vbique oſtenderit. Adeo vero Pythagoreis inſtitutis, moribus, doctrinis ſimilia ſunt, quae Phraotes ediſſerit, adeo Indorum philoſophiae, qualem ſuo loco deſcripſimus, aduerſa et diſſimilia, vt vel mediocriter attento manifeſtum fiat, Philoſtratum ſophiſtam haec omnia more rhetorum confinxiſſe, vt fabulam ornaret ſuam, et quem ſibi ornandum ſumſerat heroëm, vbique admirandum oſtenderet. Longe enim aliter philoſophiam excoluiſſe Indos, et riſiſſe Graecorum ſectas, cum eorum per Alexandri comites ipſis notitia eſſet facta, ſuo *tomo primo* [t], loco docuimus. Patebitque ex dicendis, totam hanc Philoſtrati narrationem huic vni fundamento inhaerere, acceſſiſſe Pythagoram ad Indos non philoſophiae diſcendae, ſed docendae cauſſa. Quo vno fere halitu difflato tota Apollonii hiſtoria corruit. Sed vt hiſtoriae proſequamur filum, a Phraota commendatus eſt litteris ſyſtaticis Apollonius Iarchae gymnoſophiſtarum principi, vt eum eruditionis ſuae facerent participem [u]. Iter itaque ille ingreſſus et ſocii miranda gentis et regionis viderunt plurima, talia vero, quae vt credantur, alterum Damidem, hominemue nullius vel iudicii vel lectionis requirunt. Tot enim ſe vidiſſe portenta narrat Damis, quot inter veterum fabulas diſperſa [x], de his locis colligere potuit nugator, quaeque mera ſomnia eſſe, recentiorum, qui has terras curioſis perluſtrarunt oculis, narrationibus de itineribus ſuis eſt longe certiſſimum. Totus his ineptiis ſcatet liber tertius vitae Philoſtrati, ad ciendam nauſeam veritatis ſitienti lectori comparatus, in quem, licet de fide nugarum ipſe deſperauerit Philoſtratus, congeſſit tamen, quicquid fabulam hanc Mileſiam ineptorum hominum admirationi commendare potuit. Cuius vt vno alteroue exemplo faciamus fidem, ecce narrat, in mulierculam ipſos incidiſſe, a capite vsque ad mammas nigram, a mammis vero ad pedes usque albam totam, naſcique hanc feminam Veneri ſacram, ſicut Apin apud Aegyptios, et Apollonium eam, data dextera, agnouiſſe [y]. Interfuiſſe ſe venationi draconum, quos more ſuo artificioſo orationis colore depingit Philoſtratus,

r) c. 20. p. 20. s) c. 26. ſeqq.

t) L. I. c. 5.

u) L. II. c. 41. p. 93.

x) Loca veterum, ex quibus has de rebus Indicis fabulas Philoſtratus congeſſit, diligenter notauit OLEARIVS, quem vide. Saepe vero adeo oſcitanter incedit Philoſtratus, vt ne veteres quidem recte inſpexerit. Ita cum Apollonium eiusque comites in aras, ab Alexandro exſtructas incidiſſe narrat, ipſas inſcriptionem, ait habuiſſe, patris Ammonis et Herculis fratris, et Mineruae prouidentiae et Iouis Olympii, et Samothracum Cabirorum, et Indici ſolis et Apollinis fratris. Aſt Indicos Deos abſurde miſcet, cum Graeca ſacra in iis peracta eſſe PLVT. in Alex. memoret, et XII. diis ſacras fuiſſe, DIODORVS p. 563. aſſerat. Illi vero Dii maiores vel Conſentes fuerunt, inter quos nec Herculi nec ſoli Indico locus fuit.

y) L. III. c. 3. p. 96.

Digitized by Google

tus [z], eorum pupillas oculorum lapides esse ignei fulgoris, vimque eorum maximam esse ad plurima arcana: micare ex squamis ignem magis quam ex facula, et magicis tantum incantationibus posse vinci, oculosque eripi lapideos mirifici coloris et virtutis [a], vt annulus Gygis; hepate draconis vel corde deuorato animalium voces atque conceptus intelligi [b]; Inuenisse se mirabile animal martichoram, caput hominem, magnitudine leonem, caudam bestiae referentem, aquam item auream ex fontibus manantem, homines item, qui sub terra habitant, et pygmaeos, gemmam item pantarbam, radios ignis instar spargentem, et incluso in se spiritu omnes ad se gemmas colligentem apum examinis instar racematim sub ea iacentes: auem apud Indos esse phoenicem, quingentorum annorum interuallo in Aegyptum aduentantem, et in nido flammis consumendam, propempticum carmen canere sibi; inueniri gryphes, aurum effodientes [c]. Haec et similia ex Ctesiae *Indicis* in hos commentarios vel Damis transtulit, vel Philostratus, cuius nescio an impudentiam et audaciam lectori eiusmodi fabulis imponendi, vel iudicii defectum magis mireris, cui ignotum esse non potuit, ARISTOTELI [d] iam ob has nugas Ctesiam visum esse οὐκ ἀξιόπιστον. Recte itaque hanc Philostrati in nugis veterum colligendis diligentiam notauit, et μυθογράφου nomine eum traduxit PHOTIVS [e]. Nec meliora sunt, maioremque veri speciem habent, quae de congressibus atque confabulationibus Apollonii cum sapientibus Indorum narrat sophista: ad castellum eorum vbi peruentum esset, caduceatorem missum, praecepisse more Pythagorico: solus Apollonius vt veniret, ipsos enim ita praecepisse, et agnouisse Apollonium laeto omine illud: αὐτοὶ, Pythagoreum esse [f]. Accessisse Apollonium ad tumulum nube cinctum vbi sapientes habitarent, visibiles simul et inuisibiles, prout voluerint, vidisse ibi puteum iudicii et ignem veniae, quibus Indi lustrentur, aqua et igne mirabiles ob peccata ab inuitis commissa: gemina quoque illic se dolia conspexisse ex lapide nigro imbrium quae sint atque ventorum, quorum vnum nubes ad irrigandam regionem emittit, alterum ad siccandam cohibet [ff]. Incidisse in simulacra deorum Graeca, quibus Graeco more Indi sacrificauerint, et tamen igni sacra fecerint. Tales vero offendisse sapientes Indos, quales ab Apollonio, tanto viro tamque sapiente inueniri dignum esset, quos cum *tomo primo* iam descripserimus, notata simul Damidis et Philostrati leuitate, lectorem eo, pace eius, vt breuitati consulamus, ablegamus. Iarcham porro in throno ex aere nigro, aureis simulacris varie ornato sedentem, Apollonium ea docuisse et praedixisse, quae ille, vnde sciret maximopere admiratus sit. Quam admira-

z) Loca veterum, quae secutus est Philostratus vid. apud BOCHART. Hierozoic. P. II. L. III. c. 13. p. 430.

a) Respicit ad Dracontidem veterum, vid. PLINIVS L. XXXVII. c. 57. add. SOLIN. c. 30. ISID. Orig. L. XVI. 13. b) c. 9. p. 101.

c) c. 45. seqq. p. 132. ad quae loca conferendus OLEARIVS, qui veterum de his portentis loca diligenter congessit.

d) Hist. animal. L. VIII. c. 28. conf. CLEM. GAZ. in Theophr. p. 23.

e) Bibl. Cod. CCXLI. p. 533.

f) c. 12. p. 102.

ff) c. XIV. p. 103. seqq.

Digitized by Google

mirationem cum illa rerum omnium praescientia, quam supra Apollonio tribuit, non conspirare, non vidit Philostratus. Haec et alia multa his prorsus similia dum recitat ineptus scriptor, tantopere lectoris patientia abutitur, vt nulla plane fide dignus sit. Has enim fabulas recitasse, est refutasse, non apud viros tantum prudentes et eruditos, sed et apud pueros, et qui nondum aere lauantur. Nec melioris commatis sunt, quae de colloquiis Apollonii cum Iarcha Philostratus vel ex Damide, vel, quod magis nobis arridet, ex ingenii sui somniis et commentis narrat. Cuncta enim eo redeunt, si Philostrateam narrationem totam vna consideratione examinamus, Pythagoram in Indiam ad gymnosophistas excurrisse, totamque philosophiae suae rationem apud Indos didicisse. Esse etiam eum perfectissimum, verissimum et solum diuinum philosophandi modum. Huic enim scopo obtinendo, tot Indis affingit miracula, vt parem eorum philosophiam non habere, nec admirandam magis, ostenderet. Pythagoream vero philosophiam istis fabulis solam commendari, euincunt ea omnia, quae amicissime cum Pythagoreis conspirant, et gymnosophistis tamen a Philostrato tribuuntur. Vbique enim accuratum mirumque deprehendes παραλληλισμὸν, et perfectam concordiam. Ita Iarchas Pythagorae transmigrationem animarum, eodem, quo ille exemplo fulcit, narratque Apollonio, quis ipse, quis hic, qui alii inter Achiuos ad Troiam fuerint? et ridicula haec omnia narratione tradit, Apollonio similiter suas migrationes exponente [g] statuit porro, dari praeter elementa quatuor, quintum, nempe aetherem [h]; esse mundum animal, progignere enim animantia, esse item hermaphroditum, sibi enim mistum, patris matrisque vicem in producendis animantibus supplere, amoreque ferri sui ipsius ardentiore, quam quo diuersa se mutuo complectuntur, qui sibi ipsis iunguntur et coalescunt, partibus nempe mundi, mentis, qua reguntur, ope, sese accommodantibus rebus gignendis. Ipsa etiam mala, quae ex nimiis solis sint ardoribus, anima mundi dirigente euenire. Mundum nauis instar a variis numinibus regi, primum enim ac perfectissimum locum Deo tribuendum huius animalis genitori, ei proximos Deorum esse, qui eius partes gubernant. Plurimos in coelo Deos esse, multos etiam in mari, multos in fluminibus fontibusque, in terra praeterea multos, immo et esse sub terra. Loca vero infera, siquidem sint, quoniam exitialia et horrenda sint, a reliquo mundo secerni [i]. Medicinam magia parari, potissimam philosophiae partem circa arcanarum rerum inuestigationem, sacrificia et appellationes, quibus Dii maxime gaudent, itemque circa astrologicas diuinationes versari [k], quaeque alia huius commatis sunt, quae Iarchae tribuuntur: ea omnia adeo Pythagoreismum sapiunt, vt ouum ouo non esse similius iuraueris, et haec omnia ex Italica schola his commentariis illata esse, quilibet manibus palpat, qui Pythagorica intelligit. Id quod adeo non negauit Damis, vt se mente potius motum dicat,

g) c. 19. 20. h) c. 34. p. 184. seqq. i) c. 35. p. 186. k) c. 41. p. 189.

Digitized by Google

cat, prae admiratione, quod Indus eousque in literis Graecis proficere potuerit [l]. Quasi non senfuri fint lectores cauti et attenti, omnia haec esse ὑποβολιμαῖα et Indis ideo falso tributa, vt Apollonii philosophia etiam inter Gymnosophistas triumphasse crederetur. Eandem viam in describenda disciplina et instituto Indorum tenuit fabulae Apollonianae incrustator, vt illud depingeret Pythagoreis moribus quam simillimum. Narrat enim, abstinuisse sapientes Indiae ab animalium carne vescenda, sed frugibus tantum terrae compescuisse famem, nec bibisse vinum, sed aquam puram; vixisse in vna societate atque communione, mane surgentes in honorem solis carmen cecinisse, eique sacra fecisse, et quae alia sunt, quae a sodalitiis Pythagoreorum transsumta esse vel coecus palpat, quaeque luculenter manifestant, vitae Apollonii consarcinatorem eam veterum opinionem tenuisse, penetrasse philosophiae caussa Pythagoram ad Indos, eamque a Brachmanibus didicisse. Abhorrere vero hanc opinionem a vero, immo plane impossibilem esse, etiamsi admittamus, Pythagoram ad magos vsque peruenisse, in Pythagorae historia, nisi fallimur, copiose et accurate demonstrauimus. Quod si haec falsa sunt, falsum etiam esse oportet vel Damin, vel Philostratum, vel vtrumque, qui pro certis nobis haec historiis obtrudunt. Quod si cum genuina philosophiae Indicae facie haec comparamus, qualem in barbaricae philosophiae historia depinximus, apparebit, quam insulsus sit Philostratus, qui in condendo hoc commentario ne minimam quidem verisimilitudinis rationem habuit. Immo sunt in his Philostrati de Indorum philosophia narrationibus nonnulla, ipsi Pythagorae non probata, sed a sequiorum tantum temporum turba, quae se Pythagorico-Platonicam iactabat, quamque in Aegypto miserum omnis religionis in vnam massam confusae chaos commentam fuisse tomo primo diximus, excogitata, qualia doctrina illa de spiritibus et magiae operibus siue theurgia est, qualem ita Indis suis tribuit Philostratus, vt haec se hausisse ex Alexandrinis scholis historiae philosophicae perito non sit obscurum. Nihil itaque de philosophia Apollonii, qualem ab Indis didicisse dicitur, his adiiciendum est, nisi hoc vnum, Apollonium tot mysteria apud Indos didicisse, quot ante eum mortalium nemo, et tamen daemonem fuisse, omni scientia diuinum, quod Philostratus de eo iactat [m]. Ita in hac quoque historiae Apollonii periodo non recordatus est mythologus: mendacem oportere esse memorem. Ita vero onustus quasi sapientia Indica Apollonius, eodem, quo venerat, fastu et arrogantia surgens per Indos Babylonem ad Bardanem rediit: postquam Indi de eo vaticinati fuissent, vt volunt biographi eius, apud complures Dei auctoritatem consecuturum non post mortem solum, sed viuum etiam. Factum hoc iter naui conscensa, quo propitio et leni vento vsum esse, vult PHILOSTRATVS [n], vt in hac quoque

l) c. 38. p. 127. m) L. III. c. ult. n) c. 58. p. 136.

Digitized by Google

que parte Pythagorae, Aegyptum placido cursu petenti similis euaderet. Alia, quae is narrat, in via visa θαυμάσια, nullique vel veterum vel recentiorum dicta in tanto fabularum aceruo omittimus.

Mora Asiatica.

§. XII. Redux ex orientali itinere in Ioniam Apollonius, Ephesum concessit, quam vrbem religionis caussa ab omnibus fere orbis incolis inuisi sciebat, vt eo magis artibus suis inclaresceret. Omnes omnino huius vrbis ciues, etiam opifices, relictis operis, ad eum accurrisse, alium sapientiae, alium formae, alium generis viuendi, alium vestis admiratorem, tradit PHILOSTRATVS [o], qui et hoc addit: Oraculorum etiam, Colophonii ex Didymis et ex Pergameno templo effatis, diuinae sapientiae participem iudicatum fuisse Apollonium. Vbi tamen Philostrati leuitatem et inconstantiam iterum miramur, qui paulo infra [p], solum ex oraculis Orpheum respondisse tum temporis consulentibus Lesbi, memorat. Nos hic priorem Philostrati relationem non totam reiiciendam esse arbitramur, cum non Colophonii tantum oraculi, sed et Didymaei Apollinis apud Milesios mentionem faciant PORPHYRIVS et IAMBLICHVS [q], Pergameni vero, siue templi Aesculapii, vbi per somnum mille oracula reddebat medelamque morbis ostendebat, in numis Pergamenorum etiam post Apollonii aetatem iniiciatur mentio [r]: Apollonium vero impostorem cum oraculorum sacerdotibus rem habuisse, et dolis istiusmodi, qui exercebantur circa haec oracula, vsum fuisse, non est, quod dubitemus, cuius non contemnendum testem habemus LVCIANVM [s], acerrimum imposturarum harum hostem et irrisorem, qui Alexandrum ψευδομάντιν, hominem Pythagoreum, refert, eos qui in Claro ac Didymis Malloque responsa ferebant, diuinandi arte celebres haberi non ignorantem, illos sibi reddidisse amicos: habuisse vero doctorem natione Tyaneum, ex eorum numero, qui cum Apollonio erant versati, totamque eius tragoediam nouerant. Hunc porro Apollonii imitatorem nonnullis remedia morborum vitaeque rationes praescripsisse, cum sciret complura atque efficacia pharmaca, vt filius Aesculapii crederetur. Cum enim haec impostor Alexander, Apollonio simillimus, a sociis Apollonii didicerit, verisimillimum est, hunc eodem instituisse modo, praesertim cum in Aesculapii templo educatus, remediorum contra morbos descriptiones, quae ibi asseruabantur, discere potuerit. Hisce artibus in superstitioni deditissima ciuitate inclarescente Apollonio, mirum non est, ciuitates finitimas legatos misisse, hospitem illum declarantes [t]. Vt vero, quem sibi praefixerat, scopum attingeret, dissertationes ad populum more Pythagoreo habuit, et Ephesi quidem, ex crepidine [u] templi, inque nemoribus, quae xystis sunt adsita, in quibus otium et ferociam dissuasit, mores emendare conatus est, vitam Pythagoricam commendauit, pestem minatus est [x].

Cum-

o) L. IV. c. 1. p) L. IV. c. 14. p. 151.
q) De Myst. Aegypt. L. III. c. 11.
r) vid. SPANHEM. ep. IV. ad Morell.
s) In Pseudomante T. I. p. m. 547. 554.
t) PHILOSTRAT. l. c.
u) Id est eo loco, quo columnae stabant, quibus cingebatur templum Dianae.
x) Ea cum inualuisset, ita auerruncasse Apollonium, vt daemonem malum pestilentiae auctorem

Digitized by Google

Cumque parum ad eum attenderent Ephesii, similem rationem in aliis Ioniae ciuitatibus tenuit, praesertim Smyrnae, quibus literarum studium et concordiam commendauit. Quas dissertationes, nisi ingenio confinxerit Philostratus, nihil quod diuinum prodat virum, vel supra mediocres Philosophos sapientem, spirare, facile iudicabit, qui legerit. Ex Ionia in Graeciam contendit Pergamumque profectus in Aesculapii templo animum oblectans, consilia supplicibus dedit, et sanitatem eis restituit, id quod ea confirmant, quae paulo supra de eius cum sacerdotibus oraculorum conspiratione diximus. Postea in Iliensem agrum abiit, atque ad Achaeorum accessit sepulchra, incruenta iis, vt decebat Pythagoreum, sacrificia obtulit, ad Achillis tumulum pernoctauit, et cum eo ex inferis reduce congressus est. Tales enim cum manibus congressus et societatem finxisse Pythagoreos, in Pythagorae historia docuimus, iisque se attemperare fas erat Apollonium, qui conuersationis cum Diis et daemonibus gloriam auide quaerebat. Tam insipida vero sunt, et aliena a Philosophi grauitate et tanti morum reformatoris sapientia, quae de colloquio Apollonii cum Achille in literas retulit PHILOSTRATVS [y], vt, quid dignum sit heroë suo ignorasse, merito censendus esset, nisi cogitandum, Philostratum ex Alexandrinorum, siue Platonicorum recentiorum impostorum schola prodiisse, qui in his cum daemonibus congressibus summam quaerebant sapientiae gloriam, vt exemplis et dogmatibus constabit ad eorum historiam, *sectione huius capitis quarta* delatis. Ipse sane Apollonius ne incurreret iactantiae speciem, valde, cum haec narraret, metuebat [z]. Sed et Orphei adytum adiuit, Lesbum appellens, cum illis sacerdotibus congressurus [a]. Qua ratione Pythagorae, omnia oracula obeuntis, se simiam nouo exemplo praestitit. Ex Lesbo Athenas nauigauit, Piraeeum ingressus mysteriorum tempore, quo maxima hominum ibi solebat esse frequentia. Hic eorum, qui philosophiae operam nauarent, complures obuiam habuit, qui cum eo salutato in vrbem redierunt, omnes enim tantum virum videndi desiderio vehementer flagrabant [b]. Cumque Epidauriorum dies incideret, quae in Aesculapii gratiam instituta sunt, complures neglectis initiis Apollonio adhaeserunt, quos tamen sacris operam dare iussit, alio cum ipsis tempore collocuturus. Ipse vero a sacrorum antistite ad sacra admissus non est, qui sibi fas non esse dixit, incantatorem (γόητα) initiare, neque Eleusinem patefacere, qui purus non esset in daemonum negotio cultuue [c]; qua tamen repulsa animo non deiectus et se plura de initiis cognoscere, quam hierophantam, dixit, et initiatum se iri ab alio, quem nominabat, praedixit. Ex quo loco manifestum est, non tantopere

 coecu-

ctorem lapidandum Ephesiis sisteret, ridicule nugatur infra c. 10. p. 147.

y) c. 11. seqq. z) c. 15. p. 151. a) c. 14.

b) c. 17. p. 155.

c) c. 18. p. 156. Ἀνθρώπῳ μὴ καθαρῷ τὰ δαιμόνια. Vltimam vocem non ipsos daemonas, sed res diuinas notare ingeniose monet OLEARIVS ad h. l. Respicit vero ea vox non ad omnem orthodoxiam, sed ad solum commercium orthodoxum cum daemonibus, quod goëtis deesse, sed in his sacris celebrari putabant Athenienses. Καινὰ δαιμόνια Socratis, ad quae prouocat, non noua doctrina fuit, sed noua de daemonibus eorumque cultu sententia.

coecutiisse tum omnes circa artes Apollonii, vt non praestigiatorem eum haberent: Excludebantur enim ab his sacris, licet et ipsa illa inter praestigias mereantur referri, solenni praeconis voce barbari, homicidae, magi, praestigiatores, impii [d], scilicet ne impostor impostorem proderet: Athenis porro Apollonius dissertationes varias habuit, et primam quidem de sacrificiis, quo modo cuiuis Deo conuenienter sacrificandum sit, quam in scriptum postea retulit. Quem libellum foedissimae superstitionis sentinam fuisse, facile ex iis coniicere est, quae de simili argumento tradidit schola eclecticorum, ab Apollonii doctrina parum distans. In reliquis dissertationibus Athenienses ad frugalitatem et sobrietatem reuocauit, et iuuenem, qui eum de libaminibus satis pueriliter disputantem, et ansas poculo affigendas vehementer commendantem, riserat, a daemonio, quo obsidebatur, eius rei ignarus, (si credere fas est,) liberauit, et ita emendationi morum, quam iactabat, foedissimum superstitionis anilis fundamentum substrauit [e], Parem rationem cum in reliquis, quae in Graecia confecit, itineribus iniuerit, opus non est, vt taediosa prolixitate ea enarremus, ex dictis enim de iis iudicare potest quilibet, cui sanum est synciput. Vbique enim Pythagorae imitatorem affectabat, templa Graeciae omnia obitat, Dodonaeum et Pytheum, et quod Abis est; Amphiarai quoque et Trophonii specus ingressus est, et ad Isthmia accessit, inque iis citharodiis, et praeconiis et tragicis vicit [f]. Corinthi cum Demetrio Cynico, de quo infra inter Cynicos dicendum, viro omnis philosophiae robur complexo congressus est, qui Menippum discipulum habuit. In cuius historia fabulae magicae iterum totius narrationis ornamenta sunt. Narrat enim, adolescentem Menippum caetera philosophiae plurimum deditum, veneri tamen obnoxium, a spectro, quod empusae nomine inter Hecates sacra fuit celebre [g], feminae forma ad amores inuitatum, assidue illud frequentasse, tanquam delicias suas, spectrum esse minime suspicantem: Apollonium vero, cum audiisset nuptiarum diem, et conuiuii etiam tempus designatum esse, accessisse ad locum; et diffugiente atque euanescente omni vasorum et poculorum aureorum et argenteorum apparatu, pincernis item et coquis ac reliqua familia omni disparentibus, Apollonio ea arguente, lacrymas spectrum simulasse, et ne torqueret sese, vel quid esset fateri cogeret, orasse [h]: At illo vrgente neque dimittente, empusam lamiamue se esse fassum esse, et Menippum voluptatibus saginasse, vt eius corpus deuoraret. Quam quidem rem in media Graecia gestam celeberrimam esse de Apollonio testatur PHILOSTRA-

d) Conf. MEVRSIVS de sacris Eleusin. c. 20.
e) c. 19. p. 156.
f) c. 24. p. 162.
g) Id ab vno, quo incessit pede nomen accepit, et in varias se formas mutare potuisse dicebatur, vnde prouerbium: *empusa mutabilior*. vid. ERASMVS Chiliad. p. m. 413. ed. Frob. Alter pes cum asini calcem referret, etiam Onocele dictum est, conf. SVIDAS in Empusa T. I. p. 729. et KVST. ad h. l. dictum est etiam lamia et larua.
h) Qui nasum habet, ex his facile subolfaciet propter cuius imitationem haec attulerit Philostratus nequam.

Digitized by Google

STRATVS*, quanquam incerto rumore ferri ipse prodit: miramur tamen, de eiusmodi facto silere scriptores reliquos omnes; quod si ita fama percrebuit, facile id consentientibus in fraudem Apollonio et sociis cum Menippo, fieri quoque potuit, vt eiusmodi imposturae atque praestigiae ederentur. Porro cum Lacedaemonii legatos ad eum misissent, rogantes vt ad ipsos veniret, luxum eorum Sybariticis magis, quam Spartanorum moribus similem, indignatus, literas tantum ad eos misit, Laconica scytala breuiores, duabus lineis significans, *virorum quidem esse, non peccare, ingenuorum autem, si peccauerint, id agnoscere.* Quibus ita immutatam esse Lacedaemona splendide mentitur PHILOSTRATVS**, vt publico decreto ab ephoris proposito omnia voluptatis instrumenta sublata, et pristinam seueritatem reductam asserat. Quod caeteris Philostrati mendaciis esse annumerandum, vel vnius IOSEPHI, paulo post haec, quo haec gesta esse oportet, tempora scribentis, testimonio confici potest, qui Lacedaemonios λιπαρεῖς εἶναι καὶ τὰ σώματα πρὸς κάλλος ἀσκοῦντας testatus est, adeoque eandem vitae mollitiem etiam sub Vespasianis Lacedaemone perdurasse tradit †. Nec aliter apud Eleenses in Olympicis se gessit, qui se ipsi valde probabant. Interrogantibus tamen sociis, quid de Eleis, quantum quidem ad dispositionem Olympicorum, sentiret? *sapientes,* inquit, *an sint, ignoro, Sophistas saltem esse, puto* ††. Qua responsione non ineptum quidem de Eleis tulit iudicium, se tamen illum animorum scrutatorem, qui omnia sciret, non esse, qualem Damis ineptiens venditauit, prodidit: immo se Pythagora deteriorem demonstrauit, qui ex vultu reliquoque animi et corporis habitu probe discernere poterat, sapiens quis vere esset, vel quis sapientiam externo vultu et ingeniosa affectatione simulare nosset [i], postea Lacedaemonam ingressus est, vt morum emendationem porro iuuaret, ibique more suo multa de moribus disseruit, eiusdem prorsus cum superioribus generis, quanquam hic quoque contra temporum rationes peccare Philostrati narrationem, recte vidit TILLEMONTIVS. [k] Tandem Romam, post longam satis moram, petiturus in somnio admonitus, Cretam appulit, Idaeque montis sacra [l] inuisit, vt in his quoque sequeretur Pythagoram.

§. XIII. Romam petebat Apollonius, vrbem hanc, imperii sedem, dignum tragoedia sua, vt vocat Lucianus, theatrum fore reputans. In quo tamen itinere haut leues se obiecere difficultates, quas non magno tantum animo, sed diuina etiam virtute, si eius biographos sequimur, superauit Apollonius: in qua tamen narratione iterum eorum fidem et accurationem desideramus, qui haec nobis scripta reliquerunt. Audiemus tamen illorum narrata, ast examinabimus, et ponderabimus fidem. Nolebat philosophiae studia permittere Nero, eo quod non ipsius philosophiae decreta

Iter Apollonii Romanum.

P 3

*) c. 25. p. 166.
**) c. 27. p. 167. Conf. TILLEMONT. l. c. p. 205.
†) L. II. contra Appion.
††) c. 29. p. 169.
i) Hoc enim vult sophistae nomen ab Apollonio adhibitum.
k) loc. cit.
l) Vid. MEVRS. in Creta c. III. p. 72. sq.

creta explicare, sed curiosius vanis artibus deditos [m], et magiae atque diuinandi audacia efferre se philosophos putabat: quibus suspicio male sedula curiositate in vitam et salutem principis eos inquirere, maximum aliquoties periculum grauesque persecutiones attraxit. Factumque est isto imperatoris in philosophiam odio, vt magni quidam viri in vincula coniicerentur, tanquam Chaldaei, artiumque περιέργων cultores, complures vt periculum effugerent, passim hac illac dilaberentur. Ita quidem PHILOSTRATVS [n], cuius tamen si non falsa prorsus, ex parte tamen suspecta est narratio. Silent enim hanc philosophorum persecutionem, qui in Neronis insania describenda accurati et prolixi fuerunt DIO et SVETONIVS [o], quorum hic illud tantum narrat: *Neronem interfecta matre, cum furiis exagitaretur, et materna specie, facto per magos sacro euocare manes et exorare tentauisse.* Quibus concinit PLINIVS [p], tradens: *omnia, quae magi promittunt, Neronem vana falsaque comperisse, cum nemo vnquam vlli arti validius fauisset.* Alia et plura, quam haec sunt, ignorant huius aetatis scriptores, non tacituri, si vniuersalem in philosophos persecutionem, qualis sub Domitiano facta est, Nero excitasset. Immo suspectum se facit ipse Philostratus, qui non Apollonium tantum, sed Demetrium quoque Cynicum Romae tum temporis toleratum fuisse narrat. Aut itaque tota deserenda est Philostrati narratio [q], aut statuendum, quod verisimilitudine non caret, illud philosophorum genus, quod Chaldaeas artes, et περίεργον suae professionis, magiam nempe et vaticinandi peritiam iactabat, Neroni ab his impostoribus decepto inuisum vrbe cedere iussum esse. Quibus, cum Pythagorici et Platonici qui ex Aegypto per omnes Romani imperii prouincias se diffuderant, ipsi sese aggregarent, fieri omnino potuit, vt, artium Chaldaearum, (Babylonias vocat Philostratus) studiosos se perhiberent, et ipsi Romae ne essent, decerneretur. Quae tamen mire suo more auget Philostratus, vt illustrior videretur non animus tantum Apollonii, sed et virtus et sapientia. Qui cum stadiis adhuc viginti supra centum in Philolaum Cittieum incidisset, qui Roma discedens, quoscunque inueniebat philosophos, vt secum fugerent, admonebat, ab eo periculi accepit notitiam. Suasit enim Philolaus, vt tempori cederet, nec portarum praefectis comprehendendum se exponeret. Quae licet magno contemneret animo Apollonius, ita tamen terruerunt discipulos, vt ex quatuor et triginta, quo numero eius constabat familia, octo tantum remanerent, reliqui, varios praetextus caussati, tergum verterent, et magistrum relinquerent [r]. Reliquos ad capiendum animum fortem excitauit Apollonius,

m) Περίεργον αὐτῷ χρῆμα οἱ φιλοσοφοῦντες ἐφαίνοντο, καὶ μαντικὴν συσκιάζοντες, habet PHILOSTRATVS L. IV. c. 35. p. 175. vbi per περίεργον magicas artes, et inanes vanasque scientias intelligi ex Act. XIX, 19. patet: ex quo etiam loco intelligitur, has artes, valde tum inualuisse, quibus imprimis Platonicos, vel eos potius Philosophos, qui ex Alexandriae Platonicis prodierunt scholis, et per omnem discurrerunt orbem, se dedisse, sequentia probabunt.

n) loc. cit. o) In Ner. c. 34. p) L. XXX. c. 2.

q) Philostrati hic labare fidem vidit iam et notauit GAVDENTIVS de philos. Rom. c. LXXIII. p. 254. r) c. 37. p. 178.

Digitized by Google

lonius, eo effectu, vt moriendi etiam pro philosophia animum sumerent, cumque iis recta Romam contendit. Vbi ad portas venit, ob habitum sacrum et circumforaneorum non dissimilem sine examine admissus, cum commissatorem ebrium, Neronis carmina pretio cantantem negligentius audiret, suspectum se reddidit; altero die ad consulem Telesinum ductus est, in cuius tamen annis iterum dubium occurrit, fidem Philostrati sublestam reddens [s]. Examinatus a Telesino, qui horum hominum generi fauebat, et cultui diuino addictus, cum eiusdem commatis esse se probaret, potestatem accepit, omnia templa intrandi, commendandus sacerdotibus a consule. Ingressus itaque templa ea reformauit, eamque libertatem, cum reprehenderetur, defendit. Addit his PHILOSTRATVS [ss], dum in templis doceret Apollonius in dies creuisse religionem, magnis et frequentibus factis hominum concursibus, quasi plura a Diis bona hic eos manerent: neque adhuc eius suspecta fuisse colloquia, eo quod publice dissereret. Vbi vero Demetrius Cynicus, cuius amicitiam Corinthi sibi conciliauerat, Romam postremum venit, coluitque Apollonium quidem, cum Nerone autem seipsum commisit, eius rei caussam Apollonii philosophiam esse, suspicio orta est, isque visus Demetrium ad haec incitasse. Cum enim is Cynica verborum licentia Neronem offendisset, a Tigellino praetorio praefecto Roma expulsus est, Apollonius vero clanculum obseruatus, si forte et ipse quid animaduersione dignum aut liberum diceret nimis. Qui licet nec insultare videretur, et cum viris grauibus ipsoque Telesino philosopharetur, cum tamen eclipsin solis incidere, magnumque quid euenturum Apollonius praediceret, quod triduo post solis defectionem contigit, calice Neronis a fulmine in mensam decidente ex manibus traiecto, continuo non suspectus tantum factus est Tigellino, sed et illum metuit, tanquam rerum diuinarum callentissimum. Quem cum palam aggredi non auderet, clanculum eum obseruabat; Apollonio omnem cautionem et prouidentiam adhibente, et Menippum quoque, ne Cynica libertate crabrones irritaret, cohibente, et monente, Diis veniam daret, si morionibus oblectare se velint [t]. Ea verba cum ad Tigellinum relata essent misit, qui ad praetorium Apollonium traherent dicentem, non laesam a se Neronis maiestatem, defensurum se vero apologia, aduersus delatorem, qui multos iam perdiderat. Is cum accusationis libellum Tigellino dedisset, et ille explicuisset, nullum literarum vestigium in eo inuenit, sed deleta signa omnia: inde daemonem eum esse, illi in mentem venit, quo argumento inductus, eum a turba remotum et in secretiorem praetorii partem pertractum, semotis

s) c. 40. p. 180. C. Lucius Telesinus A. C. 66. cum C. Suetonio Paulino Consul fuit. Haec autem A. C. 62. euenisse oportet, si vera sunt, quae narrat Philostratus, vid. TILLEMONT. in Apollon. p. 203. cuius fidei vt subueniat doctissimus OLEARIVS, pro ἕτερος τῶν ὑπάτων legi vult ὕστερος. Huic vero coniecturae obstat, quod ex h. l. Philostrati pateat, Telesinum tum fuisse Pontificem Maximum, quod munus vel sibi reseruarunt imperatores, vel primae tantum dignitatis viris, consularibusque tradiderunt.

ss) c. 41. p. 182.

t) Eo quod pro imperatore

motis arbitris, quisnam esset, interrogauit, Apollonius parentes, patriam, vitae genus indicauit, vatem se, et diuinandi arti deditum negauit. Cumque eum dimitteret Tigellinus, vade corporis postulato, corpus suum vadem non recipere dixit, quod vinculis constringi non posset. Quae omnia tam diuina visa sunt Tigellino, vt eum, tanquam potentiorem omni magistratu dimitteret. Hactenus PHILOSTRATVS[u], Damidis, qui se his interfuisse ait, memoriis vsus. Quae si paulo accuratiori lustramus examine, non dubiis tantum subiecta sunt magnis, sed et omni fidei historicae gradu debito destituuntur. Vt enim taceamus, eclipseos illius tempus non incidere in consulatum Telesini, siue cum SCALIGERO[x] et TILLEMONTIO[y] A. C. LIX. siue cum OLEARIO[z] A. C. LXIV. accidisse statuamus; ipsa, quam Philostratus habet, narratio tota fabulam redolet. Nihil de iis habent vitae Neronis et historiarum huius temporis, scriptores, quos eo minus tam memorabile et celeberrimum Apollonii per omnes gentes iam innotescentis facinus tacuissent, si reuera euenisset, quo magis in minimis etiam Neronianae dementiae exemplis notandis fuere diligentissimi. Nec sibi satis constat Philostratus, qui paulo supra omnes philosophos vrbe eiecisse, non sine magna saeuitia Neronem, narrat, hic vero impune licuisse atque palam Apollonio in templis quoque philosophari, et cum Telesino eius rei caussa saepius congredi, tradit, quae publica philosophandi libertas homini sine accurato examine concessa, cum illa philosophorum omnium persecutione stare nequit. Nec videtur probabile, Telesinum virum consularem cum eo viro familiarius se gessisse, qui laesae maiestatis imperatoris esset suspectus, Tigellino magna crudelitate in omnes eos saeuiente, quos vel leuissima suspicio suspectos reddiderat. Quod si verum est, euanescentibus accusationis libelli literis visum esse Apollonium eum, qui μάντις esset, vel plane rem cum daemone quodam haberet, cur tolerauit Tigellinus hominem, quem περίεργον hoc agere nouerat? cur inuisam et eiectam philosophorum professionem sequentem ex edicto Caesaris vrbe et Italia non eiecit? Et qua ratione factum est, vt tantopere ira Neronis in philosophos grassante Demetrius Cynicus ausus fuerit caninam in imperatorem dicacitatem exercere? Cur non Tigellinus, qui tanto Apollonium persecutus est odio hominem γοητίας artibus suspectissimum maxima iuris seueritate vsus ab hero suo remouit? Alias difficultates his non minores, breuitatis caussa non adducimus, cum apud GAVDENTIVM[a] queant legi, hae enim sufficiunt, vt, sibi non constare Philostratum, quilibet palpet. Quem si non ipsum, certe primos fabulae Apollonianae architectos in condendis his narratiunculis ad Saluatoris sanctissimi historiam respexisse, et,

ratore catarrho laborante homines supplicarent, c. 44. p. 185.

u) loc. cit. x) Ad Euseb. p. 195.

y) In Ner. p. 457.

z) Ad h. l. Priorem sententiam suadet TACITVS Ann. L. XIV. c. 21. Quaeque Olearius affert, nituntur sola Philostrati auctoritate, et serie historiae Apollonii, quam in dubium vocandam esse, tot hactenus rationes suaserunt.

a) De Philos. Rom. c. LXXIII. p. 253. seqq.

Digitized by Google

et, vt Apollonium tanto orbis reformatore non minorem effingerent, ista ex ingenio ita fuisse commentos, lectori paulo attentiori, facile subnasci potest suspicio. Sacra enim nobis narrat historia, filium Dei humana specie indutum cum Hierosolymas proficisceretur, habuisse discipulos secum, multosque retro cessisse, vbi imminentia fata aduersa audissent: Ingressum vrbem Iesum templum adiisse, reformasse abusus, magnaque hominum frequentia docuisse; captum ac ad Praesidem prouinciae adductum, laesae maiestatis imperatoriae reum accusatum et a Praeside in Praetorio semotis etiam arbitris examinatum suspicionem daemonis in humana specie latentis excitauisse, ideoque eum etiam, maiora humanis de se fatentem, iudicem liberum dimittere voluisse. Quae si cum narratis conferantur, aut coecos nos esse, omnique sensu destitutos oportet, aut fateri, totam hanc narrationem in eum finem corrasam fuisse, inuitis historiae huius temporis testibus et annalibus, vt Iesu Christo non minora vel dissimilia fecisse Apollonium homines crederent [b]. Quae si contradictionibus et confusioni, in Philostrati historia occurrenti iungimus, non potest non omnis collabi nugacissimi sophistae fides atque auctoritas. Is tamen porro audiendus est, vt Apollonium totum et in cute noscamus.

§. XIV. Cum in Graeciam iter ingrederetur Nero, publiceque ediceret, (quod tamen omnes reliqui tacent historicorum commentarii) ne quis philosophus Romae esset [c], Apollonius ad occidentales vrbis partes se vertit, quas columnis terminari dicunt, oceani spectaturus aestum et Gades, eo quod de illorum hominum philosophia audiuisset, quod ad diuinam sapientiam proxime accederent. Hos cum accessisset, eius potissimum in eo labor versatus est, vt Neronem Hispaniae incolis ridendum et contemnendum proponeret, et Baeticae prouinciae Procuratorem ad seditionem et conspirationem contra Neronem incitaret. Fatetur hoc nonsolum Philostratus [d], sed et tanquam eximium tantoque philosopho dignum laudat, quod aduersus Neronem tragicis cantibus in Achaia indulgentem non prouinciae tantum procuratorem, sed et eo auctore oratione a Vindice habita purissimae philosophiae fontibus contra tyrannum turgente, et quae his sunt similia, exercitum excitauerit. Ex quibus facile, si seriem historiae impostoris, qui Romae repulsam tulit, intuemur, cuius generis philosophia Apollonii fuerit, quod daemone actus inter homines apparuerit, iudicium ferri potest, si eam cum Christiana comparamus, quae Paulo sub eodem Nerone praeeunte, intercessiones precesque armorum loco contra tyrannos commendauit, fidem pacemque et obsequium postulauit [e]. Rebus

Iter Apollonii Hispanicum et Aegyptiacum.

b) Pluribus, hoc consilio scopoque Apollonii vitae fabulam conscriptam fuisse, infra ad oculum quasi demonstrabimus. Id quod mox c. 45. narratur, resuscitasse Apollonium puellam consularem. c) c.47.p.188. d) L.V.c.7.8.9.10.

e) Pulchre hic monet TILLEMONTIVS l. c. p. 203. solam Christianam religionem homines non officii tantum sui, sed et fidei et sanctitatis iureiurando erga magistratus seruandi admonere, hancque iis virtutem conciliare. Quibus perperam obiicit P. BAYLE Dict. T. I. art. Apollonius not. F. p. 268. fuisse multos inter Christianos, qui religionis et iustitiae obtentu seditionem et arma in principes suos mouerint. Hoc enim Christianae religioni obiici non potest, quae omnem violentiam improbat, et non alia arma, quam preces et patientiam contra tyrannos commendat: sed hominum ambitioni, turbas quae-

Rebus in Hesperiis partibus, ipsius Apollonii cura, exasperatis, et ad seditionem spectantibus, Apollonius in Africam profectus est, et cum comitibus ad Tyrrhenos inde in Siciliam traiecit, vbi Neronis mortem et occupatum ab aliis imperium esse audiuerunt, et vbi iterum diuinae scientiae et sapientiae arcanam fatorum seriem detegentis specimina edidisse, et ita ab incantatoribus se distinxisse dicitur Philostrato, iudicii defectum egregie prodenti [f]. Ex Sicilia in Graeciam, exque ea regione in Aegyptum cum sociis nauigauit. Quibus in itineribus, quantum gentibus profuerit, quae pericula praedixerit et euaserit, qua ratione Athenis initiatus tandem cum Demetrio et Musonio egerit, ipse narrans taediosa prolixitate legendus est PHILOSTRATVS [g], cuius nugas enarrare omnes, nec nostri patiuntur limites, nec lectoris decet patientiam, adeo vbique ineptit, et nec ad veritatis nec ad verisimilitudinis leges attendit. Aegyptum vero adiisse Apollonium eo minus mirandum est, quo magis eam horum impostorum patriam quasi fuisse, certum est, ipsique Alexandrini, leuissimi homines, et superstitioni longe deditissimi, qui ex fama Apollonium nouerant, eius videndi desiderio tenebantur [h]. Versabatur tum in Aegypto Vespasianus, idque agebat, vt quam nuper arripuerat, imperatoriam dignitatem, sibi confirmaret. Cui cum omnium ordinum homines, etiam Philosophi, Dion et Euphrates obuii facti essent, solus Apollonius in templo remansit et philosophando tempus triuit: Imperator benigne illos allocutus versareturne in his locis Tyanensis interrogauit? et se isto viro opus habere dixit, moxque ad templum accessit, Apollonium allocuturus, qui in Iudaeam ad eum vocatus venire recusauerat, vt de imperio cum illo colloqueretur. Quod si PHILOSTRATO [i] fides, imperator eum supplex quasi, tanquam Deum quendam veneratus est, et vt se imperatorem faceret, rogauit, Apollonio annuente, et qua ratione imperium gerere debeat, monente, acclamante omni populi turba. Quae omnia superba oratione exsequitur Philostratus, vt a Sophistae ingenio multa accessisse dubium non sit: rem tamen ipsam gestam in hunc fere modum esse, non dubitandum videtur. Erat enim Vespasianus vir callidus iisque artibus instructus, quibus praeparatum oportebat eius pectus, qui regnum inuadere iustitiae et aequitatis spe vellet. Qui cum Diis potissimum monitoribus et ductoribus imperii frena arripuisse videri cuperet, vt multitudinem ad recipiendum nouum dominum superstitione magis, quam armis adigeret, non solum vaticinia oraculorum artificiosa ad se interpretatione traxit [k], sed cum sciret etiam, sacerdotum, theurgorum, hisque similium hominum artibus nihil ad flectendos populorum animos esse salutare magis atque vtile, praesertim in Aegypto, qua populus

quaerenti, et religionis praetextu cuncta mouenti, adscribendum est. Certe sub ipso Nerone quietam et tranquillam vitam, pietate et honestate nixam, commendabat Paulus 1 Tim. II, 3.

f) ib. c. 12. seqq. vbi inter alia narrat ex monstro tricipiti, tres Imperatores futuros praedixisse, quorum neuter perfecto imperio potiturus sit, idque in Galba, Vitellio, Othone fuisse impletum. Quae ipso monstro informia et absurda magis esse, quis non videt?

g) c. 18. seqq. p. 202. seqq.

h) c. 24. Dictum de hoc Alexandrinorum studio T. I. L. II. c. ult.

i) c. 28. p. 211.

k) vid. omnino TACITVS Hist. L. II. c. 82.

lus totus superstitione regebatur, varias hanc in rem artes adhibuit, vt non hominum vi et consilio, sed Deorum vindicum voluntate imperio Romano praefectus videretur [l]. Hinc ratio petenda, cur Aegyptum omnium fere primum adierit, cur miraculosas sanationes finxerit, earumque scenam artificiose instruxerit, cur templa primum ingressus sit. Cumque Tyanensem eiusmodi fama, quod daemonis instar in hac terra versaretur, inclaruisse inter populos sciret, nihil sibi magis apud plebem, [redacted] Alexandrinam, vsui fore credidit, quam si ab Apollonio, vo-[redacted] Deorum consilio, imperator declararetur. Cuius effectum mirabi-[redacted] sentiret Vespasianus, vir callidus, et scenae inseruiendi aptissi-[redacted] eum nullo non honoris cultusque genere Apollonium fuisse prosecu-[redacted], omnino verisimile est, non quod talem eum censeret, qualis fere-[redacted], sed quod a populo, ab illo rem suam probari, credi ipsius pluri-[redacted] interesset. Attemperauisse etiam Apollonium consilia sua noui im-[redacted]oris ingenio et scopo, non obscure prodit PHILOSTRATVS [m], [redacted], disceptatione inter imperatorem et philosophos Apollonium, [redacted] et Euphratem inita de constituendo imperio, cum Dio et Euphra-[redacted] restituendam rempublicam a tyrannide vindicatam libertati suae contenderent, Apollonium graui eos oratione obiurgauisse, et vt principatum mordicitus teneret, Vespasiano auctorem fuisse, offensis licet philosophis modo dictis, ex quibus Euphrates ab eo tempore infenso in Apollonium fuit animo. Quam inimicitiam vt parum curauit Apollonius, de imperatoris, cui tantopere sua auctoritate inseruiebat, gratia certus, ita [redacted] eum ad feliciter imperandum orbi monitis instruxit [n]. Quae [redacted] monita, si modo ita imperatori suggessit Apollonius, nec in So-[redacted]genio nata sunt, paedagogicum valde sapiunt fastum, hominem-[redacted], artium imperatoriarum prorsus imperitum. Quae sine du-[redacted], cur firmato postea imperio Vespasianus Apollonio obsecu-[redacted]usque ita ab eo animus disiunctus fuerit, vt ad eum, etiam [redacted] amplius nollet. Scilicet libertatem Graeciae ciuitatibus, [redacted] donauerat Nero, sustulit Vespasianus: qui, cum ad hanc eas [redacted] peruenisse inseruiendo dementiae et voluptatibus Neronis cogno-[redacted], nec hanc stare simul posse, cum Romani orbis sub vno capite im-[redacted]enienter statui et circumstantiis suis hanc iis libertatem ademit. [redacted] non assequeretur Apollonius, qui fanaticum magis vitae genus [redacted] erat, quam aulicum, improbauit epistolis Laconicis, intolerabilem et plane puerilem fastum erga imperatorem testantibus [o]. Mansit ita-[redacted] Apollonius in Aegypto, in qua miranda multa patrauisse porro nugatur

l) Digni qui de miraculis Vespasiani legantur viri eruditissimi C. AVG. HEVMANN[redacted] diss. Poecil. T. II. L. III. p. 427. IAC. S[redacted] tr. des miracles p. 276. seqq. I. L. M[redacted] ad CVDWORTH. Syst. int. c. IV. §. 15. n. 12. p. 307. m) c. 32. seqq. p. 214. seqq. n) c. 36. seqq. p. 220. seqq. Eleganter vero, cum Euphrates quoque dicere iussus esset, inter alia monuit: *Philosophiam caueat, quae commercia cum Diis iactat, eos enim, qui de Deo multa parum sana fingunt, nos inani tumore implere.* Id in Apollonium dictum fuisse, ipse monet PHILOSTRATVS l. c. c. 37. p. 222. o) c. 41. p. 224.

Digitized by Google

gatur PHILOSTRATVS, cuius tamen fabellas narrare omnes nec e re nostra, nec ex lectoris esse iudicamus. Vnum tamen praetereundum non est, cuius historiam ita exponit Sophista: leonem mansuefactum loro, veluti canem non nemo ducebat: qui hominibus blandiebatur, et per multa vagabatur oppida, et templa quoque intrabat, nec carnibus vescebatur sacrorum, sed mellitis placentis et pane gaudebat coctisque carnibus: vinum etiam bibebat. Apollonio autem maxime blandiebatur, et magis illi, quam vlli alii mortalium, assidebat. Hunc ope sua indigere professus Tyanensis, hominis in eo animam esse, Amasinque in hoc leone obambulare dixit, qui Rex Aegypti fuisset. Leo haec audiens miserabiliter eiulauit, lacrymas etiam mittens, quem demulcens Apollonius iubet in templum Leontopoli collocari: Regem enim in beluam regiam migrasse, et circumuagari: inde sacerdotes leonem torque et vitis redimitam tibiis et hymnis in interiorem Aegyptum deduxerunt. Ita PHILOSTRATVS [p], non maiorem fidem meritus, quam cum Iarcham Gangem fluuium fuisse narrat. Cuius tamen ineptiis vt subsidio veniret eruditissimus OLEARIVS [q], cum literaliter intellectum insaniam Apollonii prodere videret, ad sensum figuratum et hieroglyphicum referendum esse statuit, eo quod Aegyptiis in more positum fuerit, Deorum et Heroum naturam, indolem, virtutes sacris huiusmodi symbolis repraesentare, imitandaque proponere, cum optimus eorum cultus iuxta eos et Pythagoricos, HIEROCLE teste [r], sit imitatio. Sic Apin regem suum bouis symbolo repraesentasse. Simili ergo modo Apollonium Amasis herois repraesentandi aptissimum symbolum hunc leonem iudicasse, nempe eum regis, moribus simillimum esse, generosum animal et φιλάνθρωπον, idque ξυμβολικῶς exprimendo more Indicae et Pythagoreae philosophiae animum Amasis immigrasse, dixisse. Nihil habet noui haec μετεμψυχώσεως Pythagoricae explicatio, quam pluribus viris doctis placuisse, *tomo primo* [s] fuse docuimus, verum autem non esse, et nec veterum relationibus nec systemati Pythagoreo conuenientem, luculenter demonstrauimus. Cum itaque Apollonius Pythagoream philosophiam secutus sit, eaedem rationes hic quoque pugnant, nec συμβολικῶς esse haec intelligenda, docent. Quod si ad haec non attendimus, adeo manifestus est narrationis Philostrateae sensus, vt nos quidem non aliam ex ea sententiam queamus elicere, quam, regem Amasin in hanc regiam beluam migrasse; hoc enim velle verba Philostrati: βασιλέα γὰρ ἐς τὸ βασιλικώτατον τῶν θηρίων μεταβάλλοντα, quilibet Graeci sermonis mediocriter peritus videt. Nec Apis solum regis symbolum fuit, sed ei anima regis inesse credita, vel inhabitare potius numen quoddam; vt taceamus Indica, quae Gymnosophistis tribuit Damis, eandem μεταβολὴν et migrationem animae in varia corpora manifeste supponere. Patet etiam ex aliis locis huius vitae Apollonii [t], hunc simium Pythagorae simpliciter et ad literam huic dogmati inhae-

p) c. 42. p. 225. seq. q) Ad h. l. n. 9. s) L. II. c. 10.
r) Ad aur. carm. v. 2. t) L. III. c. 22. L. VI. c. 43.

Digitized by Google

inhaesisse. Quod si admittimus, vt non potest non admitti, nisi vim inferre velimus verbis clarissimis, euidentissimum putamus esse, Apollonium fuisse aut impostorem impudentissimum, aut hominem simplicitate et superstitione anili turpissimum. Quem eius characterem tota vitae eius comprobat historia.

§. XV. Ex inferiori Aegypto in superiorem atque Aethiopiam iter ingressus est Apollonius, cum gymnosophistis vt conuersaretur, Menippo Alexandriae Euphratis obseruatore relicto, cum viginti discipulis qui itineris taedia metuebant, decem ex iis magistrum sequentibus. In quo itinere nec templorum, nec delubrorum, quae in Aegypto sunt, vllum praeterierunt silendo, sed vbique sacras doctrinas vel acceperunt communicatas vel cum aliis communicarunt [u]: ex quo, qualis illa doctrina fuerit, si cum illis comparetur, quae de Aegyptiorum philosophia suis locis diximus, coniici sine labore potest. In Aethiopiam ex Aegypto transgressus [x] ad gymnosophistas iter direxit, quorum philosophorum qualem tum conditionem fuisse Philostratus tradat, *tomo primo* [y] fuse enarrauimus. Monuisse eos praemisso nuncio Euphratem, cauerent sibi ab Apollonio, indicat historicus, addens, innumera contra ipsos argumenta comparasse: quae illi vera esse rati, cum is aduenisset, cum eo colloqui recusauerint, varios praetextus quaerentes: donec tandem meliora edocti, et de calumniis Euphratis certiores facti, se aduenturos promitterent: id quod altera luce factum [z]. Non enarrabimus colloquia gymnosophistarum cum Apollonio, ne in prolixiorem iusto campum deducatur tractatio: quae enim momentum habent, si modo habent, ex iis, quae de gymnosophistis Aethiopum supra diximus, intelligi possunt, reliqua, quae potiorem partem constituunt, adeo puerilia sunt, vt non nisi Damidis simplicitate vel Philostrati leuitate digna iure videantur. Pleraque enim de vitae suae instituto Indorum gymnosophistarum disciplinae praeferendo agunt, et vt verum fateamur, nobis valde scholam Sophistae, non vero arenas Libyae redolent. Miscet et huic narrationis parti θαυμάσια Philostratus, vt lectori placeret. Narrat enim [a] Thespesionem gymnosophistam, vt se arte Indis non cedere demonstraret, mandasse vlmo, sub qua disputabant, vt distincta voce salutaret Apollonium, idque arborem articulata foeminae voce fecisse. Quod commentum ideo huic Milesiae fabulae infarserunt nugatores, vt in eo quoque Pythagorae similis euaderet Apollonius, quem a Caucaso flumine clara voce salutatum fuisse narrat PORPHYRIVS [b]. In quo tamen mire iterum oscitantiam prodidit fabulae huius architectus. Supponit enim ista narratio, inesse partibus mundi omnibus spiritus daemonasque, et arboribus quoque, quos Dryadas vocasse veteres alibi notauimus: quam Pythagoream hypothesin Apollonio placuisse, paulo ante ex Philostrato narrauimus. Ast hic non Apollonio hoc miraculum

Iter Apollonii Aethiopicum.

u) c. 43. p. 228. x) L. VI. c. 1. p. 228.
y) L. I. c. 9. z) c. 7. seqq.
a) c. 10. p. 239.
b) Vit. Pythag.

culum tribuitur, sed Gymnosophistae Aethiopi, ad quos peruenisse Pythagoricam philosophiam, nemo vnquam, ne Damis quidem ipse mendax, professus est. Multo magis talia affert, de iis PHILOSTRATVS [c], vt ab eiusmodi imposturis Pythagoreorum longe abhorruisse videantur. Dixisse enim Thespesionem refert: sapienti satis esse quidem, vt a cibo sit purus, qui animatus, et a desiderio quod per oculos subeat, inuidia item, quae sit iniustorum operum magistra, manumque simul animumque inuadat: miraculorum vero ostentatione aut arte magica non opus habere veritatem. Quae omnino Gymnosophistam sapiunt, licet, quae ornandi sermonis caussa adiecit sophista [d], artem eius ad nauseam vsque affectatam prodant, omnemque verum personarum characterem supprimant. Ad ea quae respondit Apollonius, (modo illius sint, et non conficta a Philostrato) digna sunt tali philosopho, nec aliena ab eius charactere et animi indiciis. „Non se de eligenda secta vt cum ipsis consul„taret, venisse, sed vt sui consilii censoribus iis vtatur. Nempe cum in „Pythagorea philosophia magnum quid obseruasset, vt ineffabili sapien„tia seipsum cognouerit, ad aras item quanta puritate accesserit, ventre„que vt sit vsus ab omni animalium esu puro, quin et corpore puro ab „omni vestitu, qui ex animalibus esset, linguam porro vt primus mor„talium frenauerit, reliquam denique philosophiam quasi ex oraculis com„positam verissimamque praestiterit; ad eius placita se conuolauisse, non „ex duabus vnam eligentem philosophiam; eam enim omnes, quotquot „habentur, opiniones suas quasi in orbem circa se disponentem, suoque „induentem ornatu in eas intueri, et recte delectum facere praecepisse. „Pulchrae cum omnes essent, in omnes fixisse oculos; et aliam eorum „voluptatem, aliam post labores quietem, aliam gaudium labori admiscen„dum promisisse, sed ventris habenas laxatas, manusque ad diuitias rapi„endas paratas ostendisse, et perturbationes, quas cohibere se iactabant. „Vnam, qua Pythagoras victus fuit, se parum iucundam et aerumnarum „plenam se venditasse, subtrahere se et carnes, et vinum et lanam, cal„ceos dare ex corticibus, et somnum sine apparatu, adeoque seueram se „esse, vt linguae quoque vincula parata habeat. Inde vero praemia ex„istere temperantiam, iustitiam, et Deorum amorem, et fatidicam faculta„tem, et lucem, vt Deum possit discernere et heroëm, et vmbrosa „phantasmata redarguere, si humanam speciem mentiuntur.„ Quae ita porro prosequitur Apollonius, vt hanc sapientiam non Graecis, sed barbaris deberi fateatur, eamque apud Indos se inuenisse dicat. Quae omnia licet rhetorico ita amplificentur artificio, vt dubium non sit, suis vestibus indutum Apollonium in scenam produxisse Philostratum, ita tamen depingitur philosophiae Pythagoricae, qualis eo tempore fuit, facies, vt quam personam effingere voluerit Apollonius, quam ei laruam induere

c) l. c. p. 239.

d) Flumen orationis huius ipse laudat Apollonii nomine PHILOSTRATVS p. 241.

Digitized by Google

ducere conatus sit Philostratus, in aprico sit. Reliqua quae his subiunguntur misera sunt, licet in ruborem dedisse aethiopem mentiatur sophista, qui pleraque ex suo ingenio finxisse, et verborum elegantia potius, quam ratiocinandi artificio valuisse videtur. A gymnosophistis ad quaerendos Nili fontes se converterunt Apollonius et socii, cuius itineris historiam iisdem affaniis cumulat, quibus Indicum cumulauerat Philostratus. Vidisse eos, tradit [e] hirco-boues, androphagos, pygmeos et sciapodas, satyri spectrum petulanter feminis illudens, vino inebriatum quod aquario immistum erat, mansuefecisse, idque traditione conuenienter visibile ostendisse [f]: vidisse etiam catarrhactas Nili tres, ad fontes tamen non penetrasse. Quibus quidem omnibus, experientia, si credis, nixis, fidem non denegandam esse cauillatur PHILOSTRATVS [g], experientiam vero et fidem sensumque omnem ea contraria habere, quilibet videt, qui harum regionum indolem ex fide dignis eorum relationibus didicit, qui nostro tempore eas explorarunt. Ex Aethiopia cum rediisset Apollonius, altercationis serra cum Euphrate reciprocata Titum adiit, de Hierosolymis captis gratulaturus eiusque modestiam laudauit, quod coronas et victoriae laudem renuisset, et se manus irae diuinae porrexisse dixisset, quod tantopere Tito placuisse, ait PHILOSTRATVS [h], vt patris collega declaratus, Argos Apollonium vocauerit, et de imperii rationibus consilia cum eo agitauerit, ab eo de vitae suae insidiis morteque edoctus. Quod si verum est [i], eadem ambiguitate in vaticiniis fuisse vsum Apollonium, qua oracula ad decipiendos homines vti solebant, dicendum est, nouo imposturae eius argumento. Addit et hoc Apollonii encomiastes, commendasse eum Titum Demetrio Cynico, ad quem epistolam affert et Laconica breuitate et scholastico fastu atque imperio turgentem [k]. Post haec noua in Ciliciam, Ioniam atque Graeciam itinera suscepit, et miracula edidit plurima, quae cuius generis fuerint, ex allatis iudicari potest, nec crambem bis cum taedio coquere opus. Exemplum, qui vult legat [l] canis rabiosi, qui iuuenem momorderat, et aufugerat, sola Damidis heri nomine facta citatione adducti miraculum, qui puerum ideo morsu laeserat, quod anima Telephi Mysii in eum commigrasset, taliaque in eum fata decreuissent. Quae non tantum κατὰ τὸ ῥητὸν intellexisse metempsychosin Apollonium produnt, sed et, quam futilia fuerint eius miracula, immo et naturalia, manifestant. Rabiosum enim canem aqua, vt morsum, curari ait CELSVS [m].

§. XVI. Sublato Tito, cum imperii habenas capesseret Domitianus, Neronis vestigiis insistens crudelitatis et tyrannidis, quam iustitiae et clemen- *Inquisitio Romana.*

e) L. VI. c. 22. seqq. p. 264. seqq.
f) c. 26. p. 267. Quasi inebriari posset spectrum. Verum hoc ex Pythagoreorum disciplina, qui ὀχήματα spiritibus tribuebant, crassiora malis, subtiliora bonis. Multa de istis, eorumque in nidorem carnis inclinatione IAMBLICVS de myst. Aegypt.
g) c. 27. p. 267.
h) c. 29. 30. p. 268. seq.
i) Praedixit enim ei, Vlyssis morte obiturum, id est ex mari. Marino vero lepore a Domitiano fratre enecatum fidem vaticinio fecisse Damis ait c. 32.
k) c. 33. p. 271.
l) c. 43. p. 278.
m) L. V. c. 7.

Digitized by Google

mentiae potiorem rationem habuit. Sensere tyranni saeuitiam philosophi, quos ob laudatam Thraseae et Heluidii Prisci virtutem, quos sanctissimos viros Iunius Priscus appellauerat [n], vrbe et orbe Romano proscripsit, tantoque philosophos terrore compleuit, vt habitu mutato alii in extremam Galliam aufugerent, alii in Lybiae Scythiaeque deserta, quidam etiam doctrinam amplecterentur, seculi vitiis consentaneam [o]. Exilium tum passum fuisse Dionem Prusaeensem, et ad Getas profugum habitu philosophico posito agriculturae operam nauasse [p]; item Epictetum Roma excessisse in sequentibus, horum philosophorum vitas enarraturi, dicemus. Contra quam Domitiani tyrannidem eo fuisse animo Apollonium narrat PHILOSTRATVS [q], vt nil quidem sibi timeret ipsi, sed aliorum misericordia commotus omnem aduersus imperatorem quae in senatu esset, iuuentutem, omnemque quam in nonnullis obseruabat, prudentiam conuerteret, et in prouincias profectus, atque apud praesides philosophatus ad euertendam tyrannidem eos cohortaretur, exemplis ex Graeca et Romana historia ad audendum facinus adiectis. Quae tanquam insignis virtutis factique prorsus heroici specimina laudat, Zenonisque atque aliorum philosophorum exemplis tuetur, et tamen cum ab Euphrate delatus Apollonius, arcanorum rationes redditurus citatus esset, quod mox narrabimus, friuolis cauillationibus fateri subterfugit, caussatus philosophari se de fatorum vi, quodque adeo mutari nequeant, vt si imperium alicui decreuerint, quod alter modo teneat, illumque hicce interficiat, ne ab eo exuatur imperio, etiam in vitam interemtus sit rediturus, quo fatorum satisfiat decretis. Immo caussari non erubuit, colere se imperatorem, non vt seruus dominum, sed vt ciuis principem [r]. Quae, annon, puduisse ipsum Apollonium seditionis excitatae, saltem non fuisse ausum hanc patriae libertatis vindictam defendere, euincant, lectoris esto iudicium. Certe a seditione non posse absolui Apollonium PHILOSTRATVS [s] locuples testis est, narrans, ex sociis prudentissimos quosuis modo istum, modo alium remotis arbitris allocutum, Romam misisse, vt in tyrannum quos possent, armarent, cum Nerua quoque ea de re publice locutum, eique imperium praedixisse. Quae cum cognouisset Euphrates, vt diximus, inimicitiae contra Apollonium instigatione ad Domitianum ab eo delata sunt, qui non tantum citauit philosophum, sed et ad Asiae scripsit proconsulem, vt comprehenderet Apollonium et Romam adduceret. Omnia haec vt scribit PHILOSTRATVS [t], diuinitus pro more suo antea prospexit Tyanensis. Qui cum nihil timeret, ipse non communicato cum amicis consilio in Italiam iter ingressus est, quinta die placido cursu Puteolos delatus [u]. Ibi in Demetrium Cynicum incidit, qui ne Romam

n) SVETON. in Domit. c. 10. Conf. GAVDENT. de phil. Rom. c. LXXXII. p. 251. seqq. TILLEMONT. in Domit. not. g.

o) Ita PHILOSTRAT. L. VII. c. 4. p. 282. Conf. GELLIVS L. XV. c. 11. EVSEB. Chron. n. MMCIV. PLIN. panegyr. c. [illegible]. init. Dictum hac de re supra capitis huius sect. I. §. vlt.

p) PHILOSTRAT. vit. Soph. L. I. c. 7. p. 488.

q) loc. cit. r) L. VIII. c. 7. §. 16. p. 351.

s) L. VII. c. 8. p. 285. t) c. 10. p. 286. u) c. 10. p. 286.

mam accedens, philoſophiae tantum periculum crearet rogauit, cauſſatus, philoſophis ne mutire quidem conceſſum eſſe, ſed crimen contra eos inuentum ſapientia, et contra ipſum Apollonium, quando inter eos excellat ſapientia, hanc callidam magis inuentam eſſe accuſationem. Cupere enim Domitianum eum criminum eſſe complicem, ob quae Nerua eiusque comites exulent: ſuſpectam eſſe et vitam et veſtem, et honores, haec ſe a Teleſino accepiſſe, qui ipſe philoſophiae cauſſa ex vrbe emigrauerit. Nec eſſe vel ius, vel iudicem ſed talem, qui cauſſam non audiat, vel occidat tamen nullius criminis reum. Illa Demetrii oratione victus Damis, magiſtro ipſe quoque iter diſſuaſit, nam pro philoſophia ita moriendum eſſe, dixit, ſicut pro aris et focis, pro moeniis et ſepulchris: philoſophiae vero perdendae cauſſa, nec ſe mori velle, nec eorum quenquem, qui illam et Apollonium ament. In omnia alia ſe vertit Apollonii ſententia, ſe enim omnia, dixit, ſcire, nec ſe ſtolido huc veniſſe conſilio, nihil enim periculi corpori ſuo eſſe metuendum, nec tyranni vi ſe interfici poſſe, etiamſi hoc ipſe velit: contra intelligere ſe, periculum eſſe, ne viros illos perdat, quorum vel ducem vel ſectatorem eum faciat tyrannus.., Ideo, neque conſilium Damidis probabat, vt veſtem mutaret, quod tamen illi permiſit, vt plebeiam indueret, nec comam geſtaret [x]. Interim Romae artibus, quae clanculum prodeſſe poſſunt, omnibus pro Apollonio vſus eſt Aelianus, praefectus praetorio, qui eum iampridem amauerat, et cum eo in Aegypto erat locutus. Cautius tamen agendum ratus, iuſſit eum comprehenſum ad ſe duci, quod eum tanquam incantatorem, eumque excellentem accuſator detuliſſet. Sublato vero delatore cum in ſecretiorem praetorii locum deduxiſſet, amicum ſe eius eſſe, quod ei varia in Aegypto praedixiſſet, dixit, et accuſari veſtitum, et reliquam viuendi conſuetudinem, item quod ſint, qui Apollonium adorent, quodque multa aduerſus imperatorem tum ſecreto, tum palam etiam, tanquam diuinitus accepta diſſeruerit, quodque in agrum egreſſus dicatur ad Neruam, Arcadem in eius gratiam puerum ſecuiſſe, qui mactatus ſit exitii imperatori procurandi cauſſa, atque hoc ſacrificio ad imperii ſpem eum erexiſſe. Ad hanc itaque accuſationem apologia depellendam eum paratum eſſe oportere, quam etiam ſe ſuſcepturum promiſit Apollonius [y]. Aelianus itaque diſſimulato, quod ſuſceperat, Tyanenſis patrocinio, de eo ad imperatorem retulit. Ex praetorio igitur dimiſſus Apollonius et in carcerem deductus eorum, qui vinculis nullis conſtringerentur, cum captiuis multa diſſeruit, quae taedioſa prolixitate exponit PHILOSTRATVS [z]: Tandem cenſualium ex imperatoris iudicio aliquis miſſus, iuſſit Apollonium circa meridiem in palatium venire, non vt cauſſam dicat, ſed vt eum imperator videat, et cum eo ſolo agat. In palatium adductum vbi imperator conſpexit, viri attonitus ſpecie, daemonium ad ſe adductum, exclamauit, quod Apollonius arripiens imperatori

x) c. 14. p. 291. ſeqq. y) c. 17. 18. p. 298. ſeqq. z) c. 21. ſeqq. p. 300. ſq.

ratori exprobrauit, qui cum ſe Palladis tutelae commiſiſſet, Deos atque homines dignoſcere non poſſet, et homines inter daemonum ſpectra collocaret. Domitianus autem conſcium eum criminis Neruae eſſe ſtatuens, de ea re ſe edoceri cupiit: quod recipiens Apollonius, Neruam tanquam mortalium omnium moderatiſſimum mitiſſimumque impenſe laudauit, ad res autem magnas meticuloſum eſſe monuit, nec amicos eius res nouas moliri teſtatus eſt. Quibus auditis ira intumeſcens imperator, quod eum ſycophantiarum reum ageret, et turbatores imperii tanquam quietos et bonos commendaret, ſceleſtiſſima haec capita cum Apollonio conſpiraſſe clamabat; et libellum ea detecturum minabatur. At ille, ne his quidem territus, defenſionis licentiam ab eo petiit [a]. Quo facto in carcerem reductus et ignominioſe habitus eſt, barba detonſa et coma, atque inter ſceleſtiſſimos in vincula coniectus, Apollonio defenſionem a tempore, et Deorum ſpiritu et amore philoſophiae, cui ſe addixerat, ſibi promittente, et ridente Caeſarem, quod quem incantatorem haberet, vinculis conſtringi poſſe putaret [b]. Subornabat etiam Domitianus hominem callidum, fraudibus inſtructum, vt habitis cum Apollonio colloquiis inſidias ei strueret, quas tamen magna prudentia euitauit, Damidemque anxium rerum praeſentium, iisque diffiſum erexit, praedicens, vitam ipſis ademturum neminem, ſed liberatum iri ex arbitrio ſuo. Cuius vt daret illi exemplum, e compede crus eduxit [c], et bono animo eſſe iuſſit. Tum ſe primum, Damis ſcripſit, penitius viri indolem perſpexiſſe, diuina quod eſſet, et humana ſuperior. Quod eo magis mirandum, quo his maiora et diuiniora vidit et in literas Damis retulit, qui quo erat inficeto ingenio, hic ſe ſibi contradicere non animaduertit. Cum autem liberiorem illi cuſtodiam decreuiſſet imperator, et diem defenſionis praeſtitueret, dimiſit Damidem licet inuitum, et Puteolos pedes ire ad Demetrium, tumque ad inſulam Calypſum ſe conuertere iuſſit, illic enim ſe apparere viſurum, id quod Damis etiam exſecutus, iterque pedibus, vti iuſſerat, profecutus eſt, vitata ita graui maris tempeſtate, quam Apollonium praeuidiſſe dicit [d]. Cum iudicii dies aduenifſet, introductus eſt in dicaſterium Apollonius, in quo imperator cum familiaribus et nobilioribus vrbis viris conſederat, contendente eo, vt coram plurimis Apollonium deprehenderet, virorum illorum complicem [e]. Ille vero adeo imperatorem alto deſpiciebat ſupercilio, vt ne reſpiceret quidem. Accuſator, ſubmiſſus ab Euphrate, tanquam veneficum detulit, et accuſationis libellum obtulit, ex quo de quatuor potiſſimum capitibus quaeſtionem inſtituit imperator, nempe: cur proprio et ſingulari plane vtatur habitu? cur eum Deum vocent homines? quo inſtinctu aut qua coniectura Epheſiis peſtem praedixerit?

a) c. 32. ſeq. p. 312. ſeq.
b) c. 34. p. 313. ſeqq.
c) Fatetur Damis vel PHILOSTRATVS c. 39. p. 318. magos eiusmodi oſtenta efficere poſſe, ſed ob media adhibita eam artem incertam eſſe et fugiendam. Quaſi vero non, qui ſe altiorem magiae gradum attigiſſe iactabat Apollonius, eandem cenſuram mereretur!
d) c. 41. p. 319. ſeq.
e) L. VIII. c. 1. ſeqq. p. 322. ſqq.

Digitized by Google

rit? cur in agrum profectus et in cuius gratiam puerum sacrificauerit? Ad quae accusationis capita paucis ita respondit Apollonius: vti se vestibus ex terra, ne animalibus molestiam afferat: Dei nomine se honorari a quibusdam, quoniam vir omnis, qui bonus existimatur, Dei cognomine honoretur. Pestiferi morbi malum primum se sensisse, tenuiori victu vsum. Ast quod ad puerum attinet, nec pedem domo extulisse, neque in rure fuisse atque ibi sacrificasse; ista enim probanda esse. Quae omnia an disciplinae, quam sequebatur Apollonius, cosentanea dicta fuerint, iudicent, qui philosophiae eius, quam affectabat, picturam ab ipso supra delineatam contemplati sunt. Domitiano tamen fecere satis, qui eum ab intentatis crimininibus absoluit, manere tamen iussit, quoad priuatim cum eo fuerit collocutus. Recitat etiam prolixam apologiam Apollonii PHILOSTRATVS [f], quam scripto consignasse ait, cuius summa eo tendit, vt virum Pythagoreum Deorum communione gaudere, fatorum ordinem inspicere, hincque praedicere futura demonstret, et ab intentato sacrificii et periurii crimine Apollonium liberet, congestis maledictis et opprobriis in Euphratem plurimis. Quam tamen non ipsius Apollonii opus esse, sed Philostrati, sophisticam eloquentiam in ea apologia ostentantis, eo magis verisimile est, quo magis Laconica breuitate fuisse vsum Tyanensem ipse nobis narrat. Apollonius manere iussus, vt vel audiretur, et ab exulibus insulae, terrae gemitibus, exercitus formidine, senatus suspicionibus liberarentur; vel si nolit, dimitteretur, postulauit, et se capi non posse professus e dicasterio disparuit [g]. Quae ita quidem pro certo narrat Philostratus, quasi ex tripode foliisque Sibyllae hausta, parum tamen habent verisimilitudinis. Quis enim credat, Domitianum tyrannum crudelissimum suspicionibus et caedibus indicta etiam caussa cuncta complentem, et in Neruam ac coniuratos acerrima ira flagrantem, Apollonium, quem consiliorum participem certo certius nouerat, sola facti negatione absoluisse, nec aliter in hanc caussam inquisiuisse hominem suspicacissimum? quis philosophum, incantatorem habitum, et disparendi facultate probatum ab imperatoris aula non quaesitum esse putet? quis tam illustris tantoque apparatu instituti dicasterii finem tam puerilem atque ludicrum fuisse sibi persuadeat? et quis sophistae eloquentiam a breuissimi sermonis philosopho adhibitam, vel mediocri colore persuasus admittat? Adeo in hac quoque historiae suae parte verisimilitudinis rationem habuit fere nullam Philostratus [h]: si etiam concedamus, quod eius temporis magis veteres vindicant, potuisse eos ex oculis hominum disparere et euanescere [i]. Miramur potius Domitiani patientiam, qui hominem, qui tot eum modis ludibrio habuerat, quem in caput suum coniurasse non ignorabat, quaerere posthac nunquam ausus est. Verum ex eiusmodi ἀπίστοις καὶ ὀλιγοπίστοις constitisse Pythagoreorum historias fere omnes, historiae eorum

 perito

f) c. 7. g) c. 5. p. 326.
h) Conf. TILLEMONT. l. c. p. 208.
i) De Simone mago id refert Auctor Recognit. L. II. p. 32.

perito non ignotum esse existimamus. Quicquid vero illud est, quod lectori examinandum relinquimus, discessit ante meridiem e Dicasterio Apollonius, circa ipsam vero meridiem Demetrio et Damidi Puteolis apparuit [k]. Quem cum vidissent, dubii primum haerebant, vtrum is esset? ast is protendens manum, viuere se, et spectrum non esse demonstrauit, et tangentibus se praebuit. Quo illi surgentes viro inhaeserunt, eumque osculati sunt, et narraturum acta istius diei in Demetrii domum deduxerunt.

Iter Apollonii Graecum.

§. XVII. Rebus Apollonii hunc in modum in Italia confectis, in Graeciam nauigare constituit, conscensaque, quae in Siciliam soluere parata erat, naui, in Siciliam prius, deinde in Peloponnesum traiecit [l]. Naui egressus Olympiam abiit, et in Olympii Iouis templo egit, neque vltra Scilluntem inde digressus est. Quem cum viuere et in Graeciam venisse, constans fama dictaret, primum quidem fabula visa est; ad Graecorum enim aures de eius fatis varia fama peruenerat, aliique viuicomburio interiisse tradebant, alii viuum relictum, sed vncinis ceruici impactis tortum dicebant, alii in barathrum, alii in puteum demersum narrabant: postea vbi de eius aduentu certior fides facta est, insigni frequentia ad eum videndum confluxere Graeci. Qui cum ab iis, qui ex Italia aduenerant, (ipse enim quo pacto saluus euaserit, non aperiebat) quae in Dicasterio facta essent, comperissent, parum abfuit, quin eum adorarent, diuinum esse existimantes virum, ob id quoque quod fastu se non efferret: in quo falsos eos fuisse, ex narrata hactenus historia satis liquet [m]. Cum Damis vero de pecuniis Apollonium consuleret, quoniam viatici parum oppido iis esset relictum, illud curaturus Apollonius in templum sequente die veniens ex Iouis thesauris drachmas mille petiit, et a Sacerdotibus lubens accepit [n]; quae attento lectori argumento esse possunt, vel conspirasse cum sacerdotibus impostorem, eorumque rem ita iuuisse, vt ex praemiis et emolumento, ipse quoque partem acciperet, vel vix esse probabile, sacerdotum auaritiam in partem quaestus Apollonium admisisse. Quod vero omnem verisimilitudinem superat, hoc praecipue est, quod in tanta Domitiani saeuitia, et inter tot, quos vbique locorum alebat, obseruatores tanta linguae proteruia, orisque maledicentia in imperatorem impune debacchari, et seditiosis omnia complere vocibus sine periculo potuerit, qua in re fidem Philostrati recte desiderat doctissimus TILLEMONTIVS [o]. Olympia in Arcadiam transgressus est, Lebadeae celeberrimum Trophonii antrum, quod nondum viderat, aditurus, quod inter celeberrima eius temporis oracula habitum est. Ibi cum in templum venisset, vt demitteretur, de philosophia consultaturus, a sacerdotibus petiit, repulsam vero tulit, quod incantatorem admittere nollent. Vnde vespera cum sequacibus ad ostium accedens adolescentibus, et quatuor ex obeliscis reuellens, claues qui

k) c. 10. p. 354. seqq. Etiam hoc ad imitationem Pythagorae diuersis locis apparentis.

l) c. 14. p. 358.

m) c. 15. p. 359.

n) c. 17. lucripetam fuisse inde colligit TILLEM. l. c. p. 208.

o) l. c. p. 208.

Digitized by Google

qui continebant, quibus aditus panderetur, sub terram penetrauit cum pallio, quasi disputaturus. Quod ita acceptum fuisse Deo, ait PHILOSTRATVS p), vt sacerdotibus apparens Trophonius, seuere non tantum in eos ob virum illum animaduerterit, verum etiam praeceperit, vt eum in Aulidem prosequerentur, quod illic emersurus sit ex antro, modo maxime omnium admirando. Nempe die septimo inde emersit, quo nemo vnquam eorum, qui fatidicam specum intrauerunt, afferens libellum, in quo ad interrogationes ex Pythagorica philosophia oraculum respondit. Quem libellum Antii in palatio Adriani seruatum esse refert PHILOSTRATVS q). Quae historiae Apollonii particula si cum circumstantiis antri Trophonii confertur, eleganter imposturas Apollonii malamque fidem Damidis et Philostrati prodit r). Istis artibus non potuit non augeri nominis Apollonii celebritas, iis enim Pythagoras quoque caput extulisse dicitur, ad cuius famam adspirabat Apollonius. Insigni itaque discipulorum

p) c. 18. p. 362. q) c. 19. p. 364.

r) Digna est haec vitae Apollonii pars, ad quam paulo attentius respiciamus: id quod fieri nequit, nisi praemissa celeberrimi oraculi descriptione, quam PAVSANIAE debemus, qui hoc antrum in Boeoticis p. 313. diligentissime descripsit, qui nempe ipse illud consuluit: Descensurus in Trophonii antrum primum certum dierum numerum in aedicula quadam commorari habebat necesse, expiationes suscipiens, varias, inprimis abluendus in Hyrcina fluuio, et sacrificaturus Trophonio et Filiis, Saturno et Ioui regi, Iunoni Heniochae, et Cereri Europae: ex extis haruspex denunciat, num satis placatus Trophonius? Descensurum tum sacrificuli noctu ad fluuium deducunt, oleo inungunt, pueri oppidani abluunt. Post ad fontes deducitur lethes, vt omnium obliuiscatur, et Mnemosynes, ne memoria deficiat, sed teneat, quae intra penetralia viderit. Tum simulacrum Daedali contemplatus, cum multa religione votisque nuncupatis in antrum demittitur. Erat id supra lucum in monte; crepido in orbem candido saxo circumdata. Erecti super ea obelisci aenei; inter eos media ostia, intra ambitum specus non natura sed artis opera solertissime excisus, eius subterraneae cellulae formula furno similes, in altum subsidit hiatus octo fere cubitorum. Nulli vero gradus constructi, sed ad Trophonium descensuri scalas admonebant, vbi descensum fuerit, medium inter solum et antri testudinem cauernula erat latitudine duarum spithamarum: altitudine vnius: qui eo penetrasset, humi procumbens, melle subactas offas tenens pedes prius in cauernulam illam immittebat. Mox toto ipse corpore sequens, genua in cauernam inserere nitebatur: ibi statim reliquum corpus veluti attractum genua sequebatur, quasi ab amnis vortice abreptum. Qui infra penetrale descendebant, futura non vno eodemque modo cognoscebant, ex visis alius, alius ex auditu consequebatur. Per easdem fauces patebat reditus sed itinere retrogrado praeeuntibus pedibus. Neminem non reducem euasisse affirmabant, praeter Demetrii speculatorem, qui non initiatus et auri exportandi caussa adiuit, cuius cadauer alibi apparuisse, et non per sacrum antri ostium eiectum dicunt. Redux consultor statuebatur a sacrificulis in solio mnemosynes, vt quae vidisset, et audiuisset, enarraret. Post in cellam bonae fortunae et boni genii, quo veniens commoratus erat reducebant, terrore attonitum, et suimet fere oblitum, redire tamen ei solebat mens: et is tabulae quae vidit inscripta suspendere. Hactenus, qui ipsum hoc antrum adiit Pausanias. Non disputabimus hic prolixe, an ad meras fraudes et imposturam cuncta fuerint disposita, et ita ordinata, vt ex sacerdotum voluntate cuncta euenirent? eleganter hoc ostendit ANTONIVS van DALE de orac. gentil. diss. 2. p. m. 268. seqq. Sed hoc in praesentia tantum obseruamus, impossibile fuisse, vt adiret hoc antrum impune, inuitis sacerdotibus quisquam. Quod exemplo speculatoris a Demetrio missi luculenter probatur, et ex ipsa antri conditione facile potest colligi, quae talis fuit, vt qui inuitis sacerdotibus accederet, ab iis in cuniculis illis et meatibus subterraneis facile posset iugulari. Quod eo magis fieri oportebat, quo magis semel impune admisso, qui initiatus non erat, tota res potuisset detegi. Aut itaque mentiuntur Damis et Philostratus, non initiatum et inuitis sacerdotibus subiisse antrum Apollonium, aut si initiari se passus est, adeoque falsa sunt, quae illi tradunt, non isto, quo hi referunt, modo emersit ex antro, alio loco terraue; aut si vera sunt, quae narrant, ex composito et simulata tantum tergiuersatione sacerdotum haec facta esse oportet, vt extraordinario modo antrum subiret illaesus Apollonius. Id quod eo magis fieri potuit, quo magis cum his hominibus rem habuisse Apollonium, illosque eum vehementer coluisse, quod rebus eorum et auctoritati valde subueniret, supra demonstrauimus, et finis Apollonii postulabat, vt modo diuino et insueto a Deo audiretur. Quamcunque partem eligimus, corruit fides vel Apollonii vel Philostrati.

Digitized by Google

rum numero aucta est schola eius, veneruntque ad eum ex Ionia discipuli, quos Apollonios vocabant, illisque permisti, qui in istis locis habitabant, nouum quasi ὁμακοῖον Pythagorae referebant, magno ardore in philosophiam incumbentes. In eo tamen a Pythagora discessit Apollonius, quod apertas sapientiae fores sinebat, et omnibus, qui modo quaererent sapientiam, impertiretur suam, de quibuscunque vellent interrogandi copia omnibus facta [s]. In quo attemperauisse se Apollonium ingeniis Graecorum, apud quos arcani disciplina euiluerat, non est quod dubitemus, licet ea, quae ad arcanas theurgiae artes pertinebant, selectos tantum discipulos docuisse videtur. Ab aliis vero etiam consultum Tyanensem, etiam magnis viris, ex eo liquet, quod PHILOSTRATVS [t] narrat, apparente corona solis, iridis in speciem, quae eius radios illustraret, cum ad rerum mutationem tendere ostentum omnibus statim liqueret, Achaiae rectorem Apollonium in Boeotiam inuitantem, sciscitatum fuisse ex eo, quid portenderet, metuentem, ne omnia in noctem verterentur: Apollonium vero, bono eum animo esse iussisse, aliquod enim ex ista nocte lumen suboriturum. Quae, vt haec ὡς ἐν παρόδῳ tangamus, iterum impostorem produnt, qui ex φαινομένῳ naturali futurae in imperio mutationis portentum effinxit, magis vero Philostrati artes scenae huic seruiendi detegunt, qui coronam solis nominat, inusitata voce, vt Stephanum libertum, qui Domitianum interemit praenuntiasse videretur. Maiori attentione dignum est, quod porro refert [u], vbi biennium in Graecia peregerit Apollonius in Ioniam cum vniuersa sua schola nauigasse. Smyrnae autem et Ephesi vt plurimum philosophiae operatum fuisse, ita tamen, vt alias quoque vrbes inuiseret. Ephesi autem factum esse, vt, dum inter arbores, quae in xysto essent, meridiano disputaret tempore, primo quidem quasi pauore perculsus vocem submitteret, deinde minore, quam qua esse solebat in dicendo, vi orationem continuaret, vt solent, qui inter dicendum aliud quid cogitant. Postea vero, vt conticeret, acriterque in terram despiciens, et tribus quatuorue passibus progressus, *caede tyrannum*, *caede*, clamaret: stupente autem tota Ephesiorum ciuitate, bono eos esse animo iuberet, quoniam hodie occisus esset tyrannus, et quidem eo modo tempore quo verba protulerit: ea etiam, quae iam Romae fierent, exponeret, quasi coram intueretur. Addit PHILOSTRATVS [x], aduentantes postea nuntios testimonium perhibuisse, quod et cum caede tyranni, et cum die, quae illam attulit, et cum meridie, et cum interfectoribus ita res se habuerit, vt Dii viro huic manifestauerint. Varia hac de re eruditorum sunt iudicia. Quidam [y] enim narrationi Philostrati adhibentes fidem, eo quod DIONEM quoque eodem prorsus modo referre viderent, cacodaemonis ope Apollonio caedem Domitiani innotuisse, coniiciunt: alii [z] incerti haerent,

s) c. 21. p. 364. t) c. 23. p. 365.
u) c. 24. 25. 26.
x) c. 27. p. 367. De morte Domitiani vid. SVET. c. 23. DIO L. LXVII.
y) BARONIVS ad Ann. XCVIII. n. 21.
z) TILLEMONT. in Domit. art. 21. p. 122. seqq.

Digitized by Google

haerent, quid ſtatuant. Nobis fides Philoſtrati, quam toties Graecam prorſus eſſe deprehendimus, ſuſpecta eſt. Dionem enim non moramur, quem ob oculos habuiſſe Philoſtratum, et iisdem fere verbis exſcripſiſſe, egregie obſeruauit OLEARIVS [a]. Vixque nobis perſuademus, tam memorabilem rem indictam manſiſſe reliquis ſcriptoribus, qui Domitiani res enarrarunt, ſi ita geſta fuiſſet, vt Damidis memoriis vſus exponit Philoſtratus. Qui Apollonianae hiſtoriae conditores, cum toties iam in fraude deprehenſi a nobis ſint, digni non ſunt, quorum cauſſa ipſius infernalis ſpiritus commercium hic ad Apollonii tragoediam aduocetur. Sed vt ad Apollonii hiſtoriam reuertamur, poſt dies triginta ſcripſit ad eum Nerua, Romanum ſe iamiam imperium Deorum arbitrio tenere atque Apollonii, illud autem facilius ſe tuiturum, ſi ad ſe veniat Apollonius a conſiliis illi futurus. Cui reſcripſit hunc in modum: *Nos quidem, o imperator, vna viuemus inuicem longiſſimo tempore, quo neque in alios nosmet, neque in nos alii imperium tenebunt.* Quod hoc ſibi voluiſſe videtur Philoſtrato: et ſe ipſum paulo poſt ex humana vita eſſe transferendum, et Neruae quoque breuem futurum eſſe principatum [b]. Epiſtolam vero per Damin ad eum miſit, qua, quomodo reſpublica gerenda eſſet, ipſum admonuit [c]. Hanc vero ideo Damidi transferendam dedit, ne ipſe morienti adeſſet, cum latenter ex vita diſcedere diu in animo habuiſſet. Damidis itaque commentariis hic deficientibus de eius obitu, et in iſtam narrationem deſinentibus, mirum non eſt, de vltimis Apollonii fatis apud veteres omnia eſſe incertiſſima. Alii enim octogeſimum, alii nonageſimum, alii centeſimum aetatis annum ſupergreſſum fuiſſe, incerto prorſus rumore perhibent: ad extremam tamen ſenectutem perueniſſe, non eſt, quod dubitemus. Nec certior promitti poteſt de mortis loco, genere, modoque narratio. Quidam enim Epheſi deceſſiſſe tradunt, alii in Lindo mortuum aiunt, Palladis templum ingreſſum atque in eo conſpectui hominum ſubductum. Alii in Creta rebus humanis ereptum hoc modo narrant [d]. Commoratum in Creta, in maiore, quam antea, auctoritate, ingreſſumque Dictynnae templum nocte intempeſta eſſe. Canes diuitiarum, quae ibi aſſeruantur cuſtodes, ne latratu quidem aduentantem excepiſſe, ſed blanditos magis fuiſſe. Templi itaque antiſtites deprehenſum eum, tanquam magum, ligaſſe, offam eum placandis canibus obieciſſe dicentes. Ipſum vero ſe media nocte vinculis exſoluiſſe, iisque vocatis, qui in vincula eum coniecerant, ne clanculum ageret, ad templi portas accurrentem eas apertas habuiſſe. Vbi intraſſet vero, fores ſua ſponte coiuiſſe, prout antea fuerant clauſae, vocemque interea concinentium virginum ex templo reſonaſſe: *veni e terra, veni in coelum, veni,* quaſi dicant, ex terra ad loca ſuperiora aſcende. Quam narratiunculam excogitaſſe illos, qui Apollonii hiſtoriam, vitae fatisque Saluatoris aptare, eiusque in coelos aſcenſum hac ratione impoſtori tribuere ſategerunt, res ipſa

a) Ad h. l. b) c. 27. p. 368. c) c. 28. d) c. 30. p. 369. ſeq.

ipsa loquitur. Nobis ipsum mortem latenter, quod Philostratus etiam monuit, habuisse, eo minus mirandum videtur, quo magis imposturae per tot annos summa nominis celebritate actae, et post fata diuinis honoribus excipiendae intererat, vt, quo mortis genere modoque viuis ereptus esset, ignoraretur. Illud momentum habere visum eruditissimo TILLEMONTIO [e], quod PHILOSTRATVS [f] scribit, in sepulchrum viri aut cenotaphium nusquam se incidisse, quamuis terrae, qua late patet, maximam partem obiuerit. Cum enim LVCIANVS [g] totam Apollonii historiam tragoediam vocet, dispalescere inde, tragico mortis genere necatum sepulchro caruisse. Quod, tanquam incertum, suo loco relinquimus: probabile tamen videbitur illis qui pro vero mago, diaboli commercio miranda ista patrante, eum habent, vitam eum finiisse tragica et horrenda morte, quae Magis euenire dicitur. Post mortem apparuisse iuueni, eum oranti, vt de immortalitate animae se edoceret, in fine quoque fabulae nugatur PHILOSTRATVS [h].

Miracula Apollonii.

§. XVIII. Inclaruisse Apollonium miraculis, si biographorum eius fide standum est, ex enarrata hactenus eius vita constat. Horum enim hominum consilia si sequimur, par erat θαυμάσια multa adscribi illo viro, quem non tantum λόγῳ diuino inter homines obambulanti opponere, sed aequiparari etiam Pythagorae cogitabant. Eiusmodi enim iam olim crepuisse miracula, illisque etiam, licet omnem fidem superarent, habuisse fidem, et ab aliis coecum postulasse assensum Pythagoreos, in historia horum hominum demonstrauimus, eosque fatentes fraudes et simplicitatem suam in apricum produximus [i]. Talis itaque, qui nouo lumine Pythagoream sapientiam collustrarit, cum videri voluerit Apollonius, necessarium fuit, vt non minora edidisse miracula Pythagora ipso crederetur. Quae cum affectasset Apollonius, si non ille ipse, certe, qui vitam eius callidissimo consilio enarrarunt, egregiam scenam se nactos crediderunt, in qua Iesu Nazareno eiusque legatis homo iisdem fere θαυμασίοις illustris opponeretur. Et hinc larga illa miraculorum seges, quae in hac vitae Apollonii historia Tyanensi tribuitur, quorum partem passim iam tetigimus; Philostrati vel Damidis fide narrando, et praeterita eum et futura tanquam praesentia inspexisse et praedixisse, nouisse, in quae corpora prius animae migrantes fuerint ingressae, quidque in iis peregerint: potuisse educere membra corpusque suum vinculis, prout placuerit; auerruncasse malos spiritus, pestilentes morbos et alia mala hominibus inducentes, confectisque talis manibus et amuletis [k], magica arte constructis damna pluri-

e) l. c. p. 205. f) c. 31. p. 371.
g) In Alex. T. I. p. m. 354.
h) l. c. p. 370. i) T. I. L. II. c. 10.
k) Exempla huius rei habemus apud PHILOSTRATVM L. IV. c. 20. L. VIII. c. 7. s. 9. p. 339. Meminit harum imaginum magicarum TZETZES Chil. II. hist. 60. his versibus, quos OLEARIVS quoque subiecit Philostrato:

Apollonius, Neronis qui fuit temporibus
Ille Tyanaeus sapientissimus, qui praesciebat omnia.
Antiochiae quidem fecit, imo et Byzantii
Ne ingrederentur culices, aliaque huiusmodi
Atque ciconias, cum sculpsisset olim marmoreas.
Idem

plurima a totis regionibus et ciuitatibus depulisse: visum eum fuisse, paucarum horarum tempore Romae et Puteolis, longius inter se distantibus, et priori loco ex imperatoris dicasterio disparuisse. Vidisse Ephesi caedem Domitiani, quaeque eam Romae secuta sunt, tanquam praesentia, et eodem momento non tantum denuntiasse, sed fidem quoque eius rei gestae fecisse. Potuisse porro manes ex inferis sedibus prouocare, et precibus ab Indis acceptis Achillem ex sepulchro produxisse, eique varia praecepisse. Excitauisse puellam viri proconsularis e mortuis et sponso reddidisse: imperasse mari ventoque et fluctibus, vt placido Neptuno semper vteretur: aperuisse fores templorum, et clausisse, silentio canibus custodibus inducto, et morte naturali non eductum corpore ad coelos commigrasse: apparuisse etiam eum post mortem, inuocatum et de animarum immortalitate fudisse oracula. Sexcenta alia huius furfuris sunt, quae a Damide et Philostrato narrantur, apud ipsos hos homines videnda et legenda ab iis, qui eiusmodi narratiunculis delectantur. Nobis enim qui summam tantum historiae Apollonii enarramus, in his copiosis et prolixis esse non licet. Fecit haec miraculorum, quae de Apollonio narrabantur, quaeque in vnam fascem collegit Philostratus, multitudo, vt non tantum Pythagora ipso non minor videretur Apollonius, sed etiam, cum maxima incrementa caperet Christiana religio, et ad omnes orbis habitabilis angulos penetrasset fama miraculorum IESV CHRISTI et apostolorum, quae negare non sine excusso omni pudore audebant impii, vt hunc potissimum philosophum, Iesu Nazareno, quem eiusdem generis hominem fuisse vel credebant, vel mentiebantur, miraculis suis opponerent, eumque daemonem inter homines apparentem fuisse, Deumque aliquem contenderent, multum se obtinuisse contra religionem Christianam rati, si suam superstitionem non minus illustria miraculosorum virorum exempla produxisse demonstrarent [l]. Quo potissimum fine Philostratum hanc conscripsisse historiam, et fabulas fabulis auxisse, imposturisque et praestigiis Apollonii mendacia addidisse, aliquoties docuimus, et luculentis speciminibus ex ipsa eius narratione confirmauimus. Vnde merito miramur, praestantissimum OLEARIVM [m], quem Pythagorico-Pla-

Idem CEDRENVS in comp. hist. sub Claudio refert: „Effecisse suis magicis artibus, ne ser„pentes et scorpii percuterent, neue culices ad„essent, ne equi ferocirent Lycum quoque „amnem compescuisse, ne suis exundationibus „Byzantio noceret.“ Didicisse vero hanc artem ab Indorum philosophis iactauit, traditque ANASTASIVS, in hunc vsque diem stare eius haec opera, et efficaciam prodere. Quam auerruncandi virtutem peritiae eius naturalium virium, et rerum, quae in eis sunt tum repugnantiae, tum cognationis scientiae, et congruentis materiae assumtioni tribuit Auctor Qq. ad orthodoxos, quae IVSTINO tribuuntur q. 24. p. 405. Plerique veterum magicis virtutibus adscribunt, vid. CEDREN. l. c. HIERONYM. ad Paulin. p. 103. Conf. Viri clarissimi I. L. MOSHEMIVS de Apollonii imaginibus Telesticis, P. FR. ARPE de Talismanibus p. 25.

l) Aut enim, credebat, qui hos homines inspirauit, malus genius, miraculorum I. C. fidem eandem fore, quae Apollonii, adeoque nihil veritatis probaturum, quod vtraque ficta esse, homines increduli decreturi sint, aut, iisdem mediis suffultum iri sperabat superstitionem, quibus nitebatur Christiana religio.

m) In praef. p. 36. in qua tamen veritatis non magnopere curam habuisse Philostratum vir beatus largitur.

Platonicorum morem, mendaciis rem ſuam, praecipue ſacram iuuandi non ignoraſſe, aliunde [n] ſcimus, nimio erga auctorem, quem illuſtrandum ſibi ſumſerat, amore ductum, vero non ſimile habuiſſe, *incaute adeo eum mentiri voluiſſe, eo maxime ſcopo illi ob oculos poſito, religioni Chriſtianae iſta hiſtoria aegre vt faceret, vt a quouis e triuio mendacia eius in rebus fere quotidianis deprehendi poſſent.* Vt enim demus eruditiſſimo viro, non omnia reprehendenda eſſe, quae in eo reprehendunt magni viri Scaliger, Lloydius, Sauilius aliique, licet valde torquendus ſit textus Philoſtrati, vt a magnis in chronologia et hiſtoria erroribus liberetur; tam aperta tamen occurrere mendacia, immo contradictiones, luculenter, niſi nos omnia fallunt, oſtendimus, vt vel fraudis et impoſturae atque falſitatis, vel ſupinae negligentiae et inſcitiae omnino accuſandus ſit Philoſtratus. Quod poſtremum cum dicere vetet viri eruditio, alterum dicatur, neceſſe eſt, ſtudio mentitum fuiſſe Philoſtratum, et θαυμάσια Apollonii fabulis auxiſſe. Quod eo minus in eo miramur, quo magis non ſophiſta tantum fuit, quos ad veriſimilitudinem, multo minus ad veritatem, non attendiſſe, modo orationis vim et elegantiam explicare narrationibus ſuis poſſent, nemo eſt, qui ignoret, et tot nobis fabulae, quae hiſtoriam philoſophicam contaminarunt, in horum ſcholis cuſae, euincunt, ſed et inter eos recte reputatur, qui circa illa, quo vixit Philoſtratus, tempora tandem Alexandriae in nouam coierunt ſocietatem, quosque eclecticorum nomine in ſequentibus contemplabimur, demonſtrabimusque, non licitum tantum ſed pium quoque et laudabile duxiſſe, in rebus ſacris fraudibus vti et mendaciis, modo religio tum valde collapſa et ruinam minitans ſuſtentaretur [o]. Certe hoc fine fabulam hanc Mileſiam Apollonii ſcriptam eſſe apertiſſima fronte prodidere, qui ex hac ſchola egreſſi ſunt homines audaces et impudentiſſimi, et in his omnium maxime Hierocles, auctor λόγυ φιλαλήθυς, qui vt Chriſtianam religionem euerteret, dicamque Ieſu Chriſto et apoſtolis ſcriberet, hiſtoria Apollonii potiſſimum vſus eſt, id quod, deficiente hodie peſtilente ſcripto, ex Euſebii refutatione et Auguſtini [p] teſtimonio conſtat. Poſt eum, ſcopum hunc hominum veſanorum, qui ſe Pythagorico-Platonicos ſomniabant, et Deorum commercia iactabant, prodidit Eunapius [q], profeſſus, *Apollonium Tyanenſem, non iam philoſophum, ſed mediae inter Deos ac mortales naturae participem iudicandum eſſe, quippe qui, Pythagoreae diſciplinae ſectator, illius diuinitatis famam dignitatemque mire adauxerit, de quo enucleate ſcribens Philoſtratus Lemnius libros, quibus titulum: vita Apollonii praefixit, debuerit inſcripſiſſe verius: acceſſum Dei ad homines.* Ita enim ſolitos fuiſſe huius generis ſectaeque homines Chriſtianae ſe religioni opponere, poſtea ad eorum contemplationem tractatione noſtra delata demonſtrabimus. Nullo

n) Ex differt. de Philoſophia eclectica ad calc. Stanleii Hiſt. phil.

o) Conſulat, qui de his dubitat Iamblichum in vit. Pyth. c. XXVIII. n. 138. et in protrept. ad Symb. 4.

p) Epiſt. 5. et 49.

q) Vit. Sophiſt. p. m. 6. edit. Commelin.

lo vero argumento melius hunc infernalis hoſtis eiusque inſtrumentorum ſcopum, luculentiusque euincemus, quam facta comparatione inter vitam Chriſti et Apollonii, quam ad illius imitationem fuiſſe conſarcinatam, aliquoties ὡς ἐν παρόδῳ tetigimus, et attente conſideranti erit longe maniſeſtiſſimum. Quo labore vt ſuperſedere queat lector, en pauca e multis, hunc παραλληλισμὸν nefariorum hominum probantia: Geſtaſſe Deum quendam, nempe Proteum in vtero, ipſe Deus hic Apollonii matri ſomnianti apparens prodidit, filium enim Dei in vtero geſtare ſanctiſſimae Virgini manifeſtauerat angelus, et Ioſepho in ſomnio patefecerat. Deciſſe fulgura coelique lumina naſcente Apollonio fingunt, claritatem enim coeleſtem illuminaſſe nato Ieſu paſtores, legerant. Cecinere olores puero nato, nam Nazareni quoque natiuitati accinuere chori coeleſtes. Traductus eſt in templum ad doctores adoleſcens Apollonius, in templo enim inter doctores conſediſſe puerum Ieſum, traditum eſt. Morbis liberauit homines Tyanaeus, quibus medelam attuliſſe Saluatorem, ſacri teſtantur hiſtorici. Emendauit hominum mores, corripuit peccatores, confirmauit recte ſentientes Ieſus magiſter optimus, eadem vero moribus reformandis ſuſcepiſſe Apollonius dicitur. Solus ſaepenumero precibus vacauit et meditationi Chriſtus; nec in his ei cedens Apollonius aliter inſtituiſſe fertur. Verſatus eſt in templo et ſynagogis docens ſaepe numero propheta maximus; nec alius docendi locus, quam templa, erat Apollonio aſſignandus. Praedixit plurima et cogitationum pariter atque futurorum omnium ſe conſcium probauit ſalus mundi; aſt Apollonius et et ipſe praeterita et futura videbat et noſcebat tanquam praeſentia. Variarum linguarum donum Apoſtolis diſtribuerat magiſter; ea vero facultate et Apollonium polluiſſe Damis mentitur. Excitauit ex mortuis puellam Ieſus; et Apollonius quoque. Malignos ſpiritus expulit et compeſcuit Mariae filius; ſed Tyanenſis quoque: orauere vero Ieſum, ne ſe torqueret, cacodaemonis angeli, ita vero Apollonium quoque rogauit empuſa, Menippum perſecuta. Propitiis in mari vectus vſus eſt ventis Apollonius, tempeſtatibus enim maris imperaſſe Chriſtum legerant nugatores. Qui oraculis confirmatam Apollonii diuinitatem mentiuntur, quod diuinarum literarum teſtimoniis Ieſum eſſe Chriſtum Dei filium, doctores Chriſtiani demonſtrarent. Cum inferis et manibus fuiſſe Apollonium, par erat confingi, eo quod ad inferos deſcendiſſe Ieſus praedicaretur. Quem cum ſponte Hieroſolymam acceſſiſſe, multis diſcipulorum retro cedentibus ſacri retulerint hiſtorici, Apollonius quoque Romam, relictus a diſcipulis pleriſque, ad carcerem et vincula properaſſe dictus eſt. Diſparuiſſe Ieſum, e manu lapidantium, ſacra refert hiſtoria, ſed diſparuit quoque Apollonius, quem non minus poſt liberationem ſuis apparuiſſe, quam Ieſum poſt reſurrectionem diſcipulis, finxere. Examinatus a praetore Ieſus cauſſam etiam ſecreto in praetorio dixit, nec minus eodem quoque modo Apollonius; cuius innocentiam agnouit praefectus praetorio,

vt Christi Pilatus, nec tamen metu Caesaris vterque dimissus est. Iesu illusere milites vestitu, nec alia mansere fata Apollonium, vestimenti genere irrisum. Excitata propter Christiani nominis gloriam persecutio in eius discipulos, et in sectatores Apollonii omnesque philosophos pariter, ob nomen Tyanaei. Is pro Deo a suis habitus, et mediator inter Deum et homines, ne minor esset Christo, quem Deum mediatorem sui profitebantur. Tandem non esse inter mortuos, sed ascendisse ad coelum Christum, vnanimi testati sunt ore Apostoli, et eandem fere traditionem secuti sunt Apollonii cultores. Plura non addimus, facile ex enarrata hactenus Apollonii historia colligenda et passim quoque adducta a viris doctis [r], qui hunc hominum vecordium et maleferiatorum scopum pernouerunt; pauca haec enim ea luce radiant, vt nisi prorsus coecutiamus, nos plane conuincant, Apollonium ab historiae eius architectis sisti Iesu Christi, filii DEI, aemulum, eoque nec natura, nec dignitate, nec miraculis minorem. Et in hunc censum omnes referendi sunt, quotquot pro numine Apollonium habuere, vt infra dicemus.

Iudicia de Apollonio.

§. XIX. Etsi vero maxima Apollonii et viuo eo et post eius fata fuit celebritas, isque pro daemone quodam inter homines versante habebatur, non defuere tamen, etiam cum viueret, plurimi, qui longe alium eum fuisse, et inter magos referendum esse putauerunt, atque praestigiatoribus annumerarunt. Cuius non alio teste, nisi ipso Philostrato opus est, qui non Euphratem solum, narrat, γοητείας nomine traduxisse Apollonium, sed et illum ab Eleusiniorum et Trophoniorum sacrorum antistibus repulsam passum, quod incantator magusue esset, tradit, et apud Domitianum eo nomine inuisum et accusatum fuisse refert, et hanc potissimum maculam vt ab eo abstergat, in toto historiae suae volumine vires omnes adhibet [s], et initio mox atque limine talem eum iudicatum fuisse prodit, qui ὑγιῶς sobrie saneque philosophatus fuerit. Talem enim fuisse, qui magicis artibus philosophiam professus fuerit, apud ORIGENEM [t] ait, Moeragenes in commentariis de vita eius. Nec pro alio venditant veteres apud LVCIANVM [u] et APVLEIVM [x], qui eum inter celebriores magos numerat. Nec hanc exemisse suspicionem Philostrati commentarios, hominibus ex XIPHILINI [y], HIERONYMI, AVGVSTINI, aliorumque iudiciis de Apollonio, hic non cumulandis, videre est. Fuit et tertia veterum de hoc homine opinio, quae gloria philosophi et viri boni Apollonio relicta, melius de eo tanquam philosopho seuerius philosophante sentiendum statuit. Damidi vero, Maerageni, et horum compilatori Philo-

r) NAVDE apologie pour les grands personages supçonner de Magie p. m. 238. HVET. demonstr. Evang. Prop. IX. c. 147. §. 4. p. m. 642. ROB. IENKING. not. ad TILLEMONT. vit. Apoll. GVIL. NICHOLS coll. cum Deist. P. III. p. 203. aliique a TILLEM. l. c. laudati, quibus plures facile addi possunt. Nemo non enim hoc vidit.

s) L. I. c. 2. p. 40. L. VI. c. 12. L. VII. c. 39.

t) Contra Cels. L. VI. p. m. 311. ed. Hoesch.

u) In Pseudomant. T. I. p. m. 529.

x) In Apolog. p. m. 248. ed. Scriu.

y) In Caracalla.

Digitized by Google

Philostrato fidem denegat, et hos fraudis, mendaciorum et τερατολογίας incusandos esse putat. Quam potissimum sententiam secutus est EVSEBIVS [a], qui *se humanae sapientiae egregie callentem fuisse Tyanensem existimare* fatetur, *quae vero philosophiae excedant vires, a Damide, Philostrato vel alio quopiam afficta putat grauare virum, et ceu laruam aliquam Pythagoricum ei vitae institutum aptare, vt asino exuuias leonis.* Pulchre enim vidit Eusebius, Pythagoreum institutum eiusmodi nugis omnium optime quadrare, cui iam Platonis aetate τερατολογίαν obiecere Socratici [a]. Inter recentiores non minora de Apollonio fuere sententiarum diuortia. Quidam enim cum Eusebio malam fidem Damidis atque Philostrati accusant, qui non μυθολογίαν tantum, sed et mera et putida nobis obtrusere mendacia, quaeque ex Ctesia, Agatarchide, aliisque fabularum consarcinatoribus acceperunt, tanquam suis oculis visa nequissimo ausu nobis tradiderunt, qua ratione Philostrati fidem in dubium vocarunt NAVDAEVS [b], OLEARIVS [c], BVDDEVS [d]. Alii, quibus reiici prorsus fidem Philostrati non placet, eo quod ante eum Apollonius magi nomen et celebritatem obtinuerit, in Apollonium reiiciunt caussam; sed diuerso modo. Quidam enim, hominem et in naturali scientia probe versatum, et artis potissimum salutaris praeceptis imbutum viriumque naturae secretiorum notitia instructum multa naturali virtute miranda praestitisse, multa vero fraude, impostura milleque fallaciis, effecisse, vt aliquid homine maius videretur, autumant: alii diaboli potissimum artibus et secreto cum daemonibus commercio ea effecisse contendunt [e]. Quorum prius ANONYMVS, qui historiam Apollonii falsitatis [illegible]it, et ex parte quoque HERM. WITSIVS [e], posterius CVD[illegible]VS [f] et magna eruditorum pars [g] tuetur, qui hunc ideo homi[illegible]tasse satanam Christi Iesu quasi simiam putant, vt cursum euange[illegible]ret, et miraculorum fidem eleuaret, gentilis vero religionis fulcra co[illegible]raret [h]. Quae sententiarum diuersitas licet ex quauis parte suis roborentur rationibus, quamcunque tamen eligas, cadit inde asserta Apollonii diuinitas, quantoque inter se interuallo distent religionis Christianae veritas, et impostura atque praestigiae Apollonii sole meridiano, non sine insigni sanctissimae fidei nostrae gloria, dispalescit clarius. Nihil enim horum de miraculis Iesu Christi dici potest, quae Apollonio obiiciuntur,

 cum

a) Adu. Hieroclem. c. 4. 5. p. 432. ed. Olear.

a) XENOPHON. Opp. T. II. p. 1001.

b) loc. c. p. 229. c) Praef. l. c. p. 36.

d) Diss. de verit. rel. Christ. philosophorum obtrectationibus confirmata, Synt. diss. theol. p. 494. seqq.

e) Miscell. Leidens. diss. VII. §. 7. p. 380. sqq.

f) Syst. intell. c. IV. §. 14. p. 306.

g) Ita BARONIVS, SVDORIVS, GODEAV, TILLEMONT, FLEVRY, I. F. PICVS, GROTIVS, CASAVBONVS, P. MOLINAEVS, S. MARESIVS, H. MORVS, HVETIVS LLOYDIVS, quorum loca nominat OLEAR. l. c. Conf. BAYLE l. c. T. I. Dict. p. 267. IONSIVS de S. H. P. L. III. p. 203.

h) Displicet hoc, tanquam ad ipsa I. C. miracula suspecta reddenda, Deique sapientiam calumniandam idoneum NAVDAEO l. c. et MOSHEMIO ad l. c. CVDW. Nobis, nihil nos, ad hoc extremum vt confugiamus, cogere, videtur. Omnia enim quae miracula adducuntur, aut imposturae fuere Apollonii, aut mendacia Damidis et Philostrati.

Digitized by Google

cum habeant testes viros optimos, omnique fide dignissimos, quaeque Iesus Christus patrauit θαυμάσια ab omni impostura aliena, nec praestigiae queant esse, et magiae incantamenta, nec naturalium virium effecta ab humana sapientia producta. Tantum vero abest, vt, quod intendit hominum pessimorum peruersitas, ex hac Apollonii fabula, detrimentum capiat Christiana religio, vt potius eam fortius et validius roborare dicenda sit. Quod si enim miracula Christi cum θαυμασίοις Apollonii comparantur, primo, nisi quis malitiose claudat oculos, intuitu patebit, haec illis nec fine atque scopo, neque ratione, circumstantiis et modo, neque numero et fide testium, neque vtilitate, neque efficacia in animis hominum, neque dignitate et grauitate vllo modo posse comparari. Quin propria vineta caedunt acerrimi religionis Christianae hostes, qui dum miraculis Christi Apollonium opponunt, eo ipso vera esse Saluatoris miracula notabili confessione concedunt. Quod si testes futiles et inanes, vitam Apollonii fastu et simplicitate turgentem, miracula, quae ei tribuuntur, infra viri tanti dignitatem constituta, et saepe puerilia atque ridicula, affectatum eruditionis nitorem, fabulasque dudum a veteribus explosas, cum testibus et miraculis Iesu Christi comparamus, euidentissimis inde rationibus demonstrari potest, quid distent aera lupinis, et tenebrae luci. Quo in argumento laudabilis se exercuit diligentia HENRICI MORI [i], HERM. WITSII [k], BVDDEI [l] HOUTTEVILLAEI [m] aliorumque, qui pro veritate religionis Christianae depugnarunt.

Sententia Aucloris. §. XX. Sed vt nostram quoque, vt fert instituti nostri ratio, sententiam de Apollonii historia exponamus, lectorisque propinemus iudicio, coniungendas, suo modo et ratione, enarratas hactenus virorum doctorum opiniones esse putamus. Certum enim et nemini ignoratum putamus, ex quo diuina filii Dei virtus Satanicum regnum tum coelesti doctrina, tum passione meritoria, tum miraculis potentissimis, destruxerat, eandemque miraculorum virtutem cum discipulis communicauerat, quibus Christianae philosophiae veritas atque sanctitas, vt sol exoriens per omnem mundum radios sparsit, valde nutare coepisse gentilem superstitionem, quaeque ea nitebantur, sacerdotum collegia, ventris et arcae emolumenta sibi detrahi sentientium. Qui ne detrimentum acciperent, ad quasuis fraudes et imposturas delabebantur, quibus a pueritia erant innutriti, et vel oraculorum suorum mirabilibus, vel hominum ab ipsis conductorum et instructorum praestigiis nebulam plebi et superstitiosae turbae obiiciebant. Excitabat etiam fama nomenque Iesu Christi eiusque testium, per totum terrarum orbem celeberrimum et diuinum homines astutos et versipelles, vt magiam ab orientalibus populis diu iactatam, profitentes, per orbem Romanum discurrerent, et fictis prodigiis atque innumeris imposturis se supra humanas vires sapere dicerent. Qui licet toties non plebem tantum, sed et ipsos imperatores decipe-

i) In mysterio pietatis L. IV. c. 2. §. 4.
k) loc. cit. l) loc. cit.
m) Relig. chretienne prouvée par les faits p. 440. seqq.

Digitized by Google

ciperent, ſicut vrbe et Italia haut ſemel eiicerentur, magna tamen apud ſimpliciores pleroſque praeſertim inter Graecos et Aſiaticos populos ſuperſtitioni addictiores fruebantur exiſtimatione, et maxima inde hauriebant emolumenta. Qualem ea aetate diſciplinam Magorum viguiſſe [n], ſacrae et profanae hiſtoriae [o] ignariſſimum eſſe oportet, qui negauerit. Ex hoc vero hominum grege fuiſſe Apollonium, dubium nobis haut eſt. Qui enim, quaecunque ab eo patrata ſunt, ad naturales cauſſas et philoſophiae arcanae effectus referunt, non cogitant, talia ab eo narrari, quae omnes naturae vires ſuperant. Quale illud eſt: diſparuiſſe coram Domitiano, et eadem meridie apparuiſſe Puteolis; item, eo, quo Domitianus interemtus eſt, momento eius caedem Epheſiis indicaſſe. Qui vero θαυμάσια haec a Philoſtrato eiusque furfuris hominibus conficta et Apollonio affiсta putant omnia, non reſpicuunt ad teſtimonia veterum Philoſtrato tempore vel coaeuorum vel ſuperiorum, qui Apollonium magica arte infamem fuiſſe teſtantur, ex quibus Lvcianvm [p], qui ſub Traiano vixit, et Apvleivm, qui [q] ſub Antonino Pio floruit, ſupra iam adduximus: quibus omnino addendus illuſtris locus Origenis [r], qui Moeraginis vitam Apollonii ipſe inſpexit, qui ita: *De magia hoc tantum dicimus; quicunque vult cognoſcere, vtrum et philoſophi capi ab ea poſſint, an non, legat ſcripta Moeraginis, qui memoriae prodidit Apollonii Tyanenſis magi et philoſophi res memorabiles: vbi, non Chriſtianus, ſed philoſophus, ait, captos ab Apollonii magia non ignobiles philoſophos, quum tanquam ad praeſtigiatorem acceſſiſſent, et in his opinor, etiam de famoſo illo Euphrate narrat, et quodam Epicureo.* Clare haec probant ante Philoſtratum Apollonium magicis artibus inclaruiſſe, et hos fruſtra eſſe euincunt, qui totam Apollonii hiſtoriam ad fabulas reuocant. Dubitandum itaque non eſſe videtur, fuiſſe Apollonium ex eo hominum genere, qui magicis artibus et praeſtigiis famam ſibi quaerebant, plebem vero emungebant pecunia [s], multaque ex illis, quae narrat Philoſtratus patrauiſſe, mirabilia illis viſa, qui ad fraudes et impoſturam hominis non attenderunt. Nihil in hac de Apollonio ſententia eſt, quod non homini apprime conueniat. Erat enim is, et temperamento ad fanaticum vitae genus proniſſimus, et educatione inter ſacerdotes a pueritia enutritus, et artibus illis praeſens, quibus in Aeſculapii templo homines ſplendide decipiebantur: didicerat ſine dubio hac occaſione multa ad medendi peritiam pertinentia [t], quibus in Aſiaticis regionibus

n) Faciunt huius rei nobis fidem Acta Apoſt. VII. 9. XIII. 6. XIX. 13. Exemplo eſſe poſſunt Simon Magus, et Bar Ieſu.

o) Conferendus Plinivs Lib. XXX. qui magiae hiſtoriam continet. Peculiari de hoc hominum genere Celſum ſuum opere egiſſe teſtatur Lvcianvs l. c.

p) loc. cit.

q) loc. cit.

r) loc. cit.

s) Valde hoc ſuadet data a ſacerdotibus pecunia Apollonio, quam certe non accepiſſet, niſi in ſocietatem fraudis et emolumenti inde enati veniſſent.

t) Medicinae enim ſtudium ad Pythagoreiſmum pertinere T. I. L. II. c. 10. fuſe demonſtratum eſt. Erat vero illa quoque magica.

bus medicorum peritorum penuria laborantibus ſupra fidem plebis efficere multa valebat. Elegerat is Pythagoricum vitae genus, et Pythagorei nominis celebritate venerandum et religionis cultu atque ſuperſtitione in admiratione poſitum, et diu miraculorum fama celebre: obierat omnia fere templa, adyta, oracula, antra, et cum ſacerdotibus, quorum res egregie promouebat, amiciſſime plerumque conſpirabat. Comites habuerat non ſimplices tantum ſed et, quod LVCIANI *) teſtimonio conſtat, ad perficiendam tragoediam inſtructos et callidiſſime rem ſuam iuuantes. Abierat ad orientis gentes, magiae profeſſione celeberrimas, et redux earum artibus ſe inſtructum erat gloriatus. Poſueratque in eo omnem ſuam induſtriam, vt religionem receptam ſtatuminaret et confirmaret. An ab huius generis homine impoſturas fraudesque maximas quis non exſpectauerit? an alienum eum a theurgiae arte, quam tot impoſtores tum iactabant, fuiſſe quis crediderit? an non multa patraſſe mirabilia hominem, illo, quod ei iunctum erat, conſortio, adiutum, quis ſibi perſuaſerit. Quod vt eo facilius credamus, legere iuuat LVCIANI Pſeudomanten, ſiue Alexandri impoſtoris, qui vera fuit Apollonii effigies, hiſtoriam, quo lecto deſinemus mirari, qui tantis impoſturis et nequitiae artibus ludere potuerint homines in fraudes conſpirantes. Nam et is Pythagoreus fuit, et artem medendi edoctus, et ſacra religione deuinctus, et in ſchola Apollonii edoctus, et diuina commercia ſimulans, et fictis miraculis clarus. Quibus artibus eo magis inclareſcere potuit Apollonius, quo magis philoſophiae nomen a reliquis circulatoribus et praeſtigiatoribus eum diſtinguebat. Quod tamen licet vero eſſe omnino ſimile, nemo inficias iuerit, non eo tamen procedendum eſſe putamus, vt infernalis genii ope miracula edidiſſe Apollonium ſtatuamus: quanta enim virtus atque vis ſit humani ingenii in fraudes ob gloriam et pecuniam corradendam exardeſcentis, omnis nos aeui priſci et recentioris hiſtoriae edocent. Fatemur tamen eſſe in hac hiſtoria Apollonii talia, quae nec naturali artis nec ingenioſo fraudis opere eueniſſe dici poſſunt. Quae quo minus inferni viribus effeciſſe fingamus Apollonium, Damidis et Philoſtrati facit leuitas et mentiendi impudentia, tot nobis ſupra ſpeciminibus detecta. Ab eorum itaque vel ſimplicitate vel mentiendi prurigine eiusmodi miracula deriuamus, quae omnem humanam artem et ingenium ſuperant. Quis enim non mentitos eos, credat, Apollonium diſparuiſſe, et eodem meridie alibi viſum eſſe, qui nobis homines ſciapodas, mulierem ex dimidio corporis albam et nigram, menſas item et cyathos ſaltantes, dolia ſerenitatem et pluuias emittentia, et huius furfuris nugas alias, dudum in Cteſia et Agatarchide exploſas, tanquam res a ſe viſas commendant? Qui cum mentiendi audacia per ſe praeſtarent, in hanc impudentiam frontis eo facilius conſpirarunt, quo magis ita pia, quod credebant, fraude contra religionis Chriſtianae inſultus auitam ſuperſtitionem ſe defendere poſſe credebant. Id quod imprimis de Philoſtrato iudicandum,

*) loc. cit.

dum, qui vt dominae placeret, et sectae rationes sequeretur, et eloquentiae argumentum caperet illustrius, Apollonii impostura, et praestigiis clari miracula ita auxit mendaciis, vt dubites, impudentia hominis, an mentiendi peritia magis sit miranda. Noster hic est, qui pari fere modo de Apollonio et Philostrato sentit Cel. MOSHEMIVS, qui ne nimii simus, cum his conferri meretur [v]. Nos priusquam Apollonii historiam dimittamus totam, duas his obseruationes iungimus. Prima Philostrati spectat personam, quem ad tantam mentiendi audaciam consurrexisse ex ea potissimum caussa putamus, tum quod Pythagoream sectam si non sequeretur ipse professione, (Sophista enim fuit, non Philosophus) probaret tamen, eiusque τερατολογίαις a Pythagora iam introductis, et a sequioris aetatis Platonicis confirmatis pollicem premeret, tum quod Iuliae Domnae, a qua Damidis commentarios emendandos et ornandos acceperat, gratiam aucupari cuperet. Eam enim foeminam inter sacerdotes et abominabilem superstitionem educatam Syrorumque ex gente natam, fraudes superstitioni iunxisse, adeoque eiusmodi τερατολογίαις non credendis tantum, sed et fingendis fuisse aptissimam, SPARTIANI [x] de ea imago prodit: cui vt se commendaret Philostratus, eo facilius mendacia iunxit eloquentiae, quo magis pia fraude id licere credebat. Altera obseruatio hoc nos monet, ingenia etiam maxima et fertilissima, ac ad fraudes et imposturam nata non excogitare posse eiusmodi mirabilia, nec philosophiae cuiusuis colore posse pingi, quae vllo modo cum miraculis Iesu Christi et Apostolorum, doctrinaque illis comprobata queant comparari. Quod si locus pateretur et institutum, dignum esset, ex comparatione vel unius ex orationibus Iesu cum Apollonii concionibus instituta demonstrari, et ex tenebris lucis praestantiam ostendi, quem tamen laborem nunquam poenitendum pio et attento lectori vehementer commendamus.

§. XXI. Scripsisse Apollonium Tyanensem plurima, in hoc vno morem sectae Pythagoreae non seruantem, quem scilicet in aeuo suo parum sibi profuturum sciebat, veteres testantur, et in his maxime Philostratus. Is Moeragene auctore [y] memorat, libros *de astrologica diuinatione* quatuor, quibus scientiam praedicendi futura ex astrorum constellationibus, quam ab Indorum Gymnosophistis se didicisse gloriabatur, comprehendit. In eiusmodi enim studiis cum olim diligentissime versatus esset scholae Italicae labor, in iis quoque non inferiorem se veteribus Pythagorae discipulis probare voluit Apollonius. Porro et τελετῶν meminit PHILOSTRATVS [z], siue *de sacrificiis, et quo pacto quis Deorum cuiuis, vt* *Scripta Apollonii.*

v) Ad l. c. CVDWORTHI.

x) In Caracalla, conf. DE SERVIES femmes des Cesars P. III. p. 303. Ast huic mulieri Damidis memoriae venditae sunt: vnde suspicio est, eum quoque, qui, quam carissime posset hos commentarios Imperatoris coniugi vendere vellet, illos ita auxisse et instruxisse, vt potuerint superstitiosissimae feminae placere.

y) L. III. c. 41.

z) Ibid. et L. IV. c. 19. Particulam ex iis habet EVSEB. de praep. L. IV. c. 13. p. 150. Theurgicum hoc opus fuisse, et euocationes Deorum tradidisse, ex l. c. recte colligitur. Qua arte vsus est Apollonius ad tumulum Achillis.

Digitized by Google

vt gratum ei ſit, atque conueniat, ſacrificare poſſit. Scripſiſſe hunc librum τῇ ἑαυτοῦ φωνῇ ait IDEM [a], qua tamen lingua cum Cappadocum ea eſſe potuerit, et Athenienſium, qua vtebatur, priorem indicari OLEARIVS [b], poſteriorem innui contendit FABRICIVS [c], cuius etiam ſententia inde robur accipit, quod PHILOSTRATVS [d] refert, *linguam eius fuiſſe Atticam, neque ſermonem eius a gentilibus fuiſſe vitiatum.* Inueniſſe ſe, hoc de ſacrificiis opus in plerisque templis et in ciuitatibus plurimis, multis item virorum ſapientum domibus, PHILOSTRATVS [e] ait, ſiue reuera huic libro auctoritatem conciliauerit fama Apollonii, ſiue ſacris Chriſtianorum oraculis aequalis auctoritatis et famae librum oppoſuerit Philoſtrati malitia. Cuius de eo libro verba, cum quadam ei interpretatione opus fuiſſe monerent, occaſionem dederunt ſuſpicandi viris doctis, hieroglyphicis eum conſcriptum fuiſſe literis, vnde inuenti ſunt, qui literas hieroglyphicas ab Apollonio vſurpatas exhiberent [f], quas indignas eſſe commemoratione, idonea fide deſtitutas recte iudicauit OLEARIVS [g]. Locus enim Philoſtrati, ſi recte inſpicias, nihil aliud vult, niſi eadem periodorum conciſa et Laconica breuitate, qua vſus eſt Apollonius, conſcriptum fuiſſe [h]. *Tabulas* quoque *teſtamenti* ab ipſo Apollonio perſcriptas, ex quibus perſpici poſſit, vt diuino actus ſpiritu philoſophatus fuerit, memorant SVIDAS [i] et PHILOSTRATVS [k], qui hoc vnum ex ſcriptis eius Ionica dialecto fuiſſe compoſitum monet. Ex quo coniicimus, apud Epheſios forte degentem Tyanenſem illas tabulas conſcripſiſſe. SVIDAS [l] etiam χρησμοὺς ſiue *oracula* eius narrat, quae *aereis columnis eas, quae extremis temporibus ventura ſint, res omnes inſcriptas ſeruaſſe, ne temporis iniuria perirent*, refert CODINVS [m]. Librum quoque Apollonii ex antro Trophonii, dogmata Pythagorea ab ipſo Trophonio comprobata comprehendentem, et Hadriani Imperatoris bibliothecae in palatio, quod Antii habebat, illatum ſupra PHILOSTRATI fide laudauimus *. Nihil ex his ſcriptis omnibus, quae recenſuimus, ſupereſt; legimus tamen apologiam ab Apollonio ſcriptam, vt coram Domitiano recitaret, licet valde nobis ea ſuſpecta ſit, et ſi non res ipſas, ſaltem ſtilum et ſcribendi rationem a Philoſtrato accepiſſe

a) L. IV. c. 19.
b) Ad h. l. not. 9. p. 130.
c) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 61.
d) L. I. c. 7. et c. 17. e) L. III. c. 41.
f) BLASIVS VIGNERIVS in Steganographicis et ex eo ARTHVRVS THOMAS in Comm. ad Gallicam Verſionem vitae Apollonii, p. 703. g) Ad h. l. p. 130. not. 9.
h) ἡ ἠχὼ τοῦ ἀνδρὸς enim, quam in illo libro obſeruari ait, fuit ὥσπερ ἀπὸ σκήπτρου θεμιστευόμενα, vt ſcribit L. I. c. 17. Nempe praecipienti et legislatori ſimilis erat.
i) In Apollon. l. c. k) L. I. c. 3.
l) l. c. m) Origin. CP. p. 30.
*) L. VIII. c. 19. Conſulendam hic commendat FABRICIVS l. c. FRANCISCI BLANCHINI Bibl. Ottobon. praefecti epiſtolam de Lapide Antiate, in qua agitur de villa Hadriani Auguſti in Antiati colonia ſita, oraculo fortunarum, ac templis in eo celebratis, libro Apollonii ibi dicato, et eiusdem aſſeclis eo confluentibus, nec non de ſignis celeberrimis ibi effoſſis, Apolline praeſertim Vaticano, et gladiatore Burgheſiano Romae 1698. Ait etiam SVIDAS, ſcripſiſſe Apollonium vitam Pythagorae, et de Pythagora ſcripſiſſe ait PORPHYRIVS: ex quo Pythagorae res enarraſſe eum, viſum IONSIO de S. H. P. L. III. c. 5. p. 230. conf. FABRIC. l. c. TILLEMONT. p. 216. Sed cum alii veterum taceant, videtur ſane SVIDAS ſcriptor inaccuratus, doctrinas Pythagorae cum eius vita confudiſſe.

Digitized by Google

pisse videatur, adeo vbique Sophistae artem redolet. Nam et *hymnus in memoriam*, cuius a PHILOSTRATO [n] fit mentio, intercidit. Superest tamen *epistolarum* ab Apollonio scriptarum sylloge, ab incerto auctore profecta. Eam enim, quam se instituisse ait PHILOSTRATVS [o], aliam, et ab ista diuersam fuisse, ex eo satis patet, quod desiderentur in ea haud paucae, quas tamen vel ipsas adducit Philostratus, vel earum saltem mentionem iniicit earumque argumentum repraesentat. Illas nouo lumine collustratas debemus diligentiae et eruditioni praestantissimi OLEARII, qui esse eas veras et genuinas nullus dubitat, cum characterem, placita, mores, indolem Apollonii luculenter spirent. Quod displicuit quidem eruditissimo Vigorniensium episcopo GVILIELMO LLOYDIO [p], qui putat, Philostratum, Sophista qui esset, neque ignoraret, quo stilo ad reges exarandae epistolae essent, ipsum esse auctorem epistolarum, quae sub Apollonii nomine feruntur. Certe id ipsum, quod tam bene iis cum historia Apollonii a Philostrato scripta conueniat, magis suspectas eas nobis reddere, et Philostratum ipsum, veritum, vt satis esset auctoritatis eis epistolis postquam ad eas prouocasset, subiungere, certiora se ex Damidis ephemeridis hausisse. Recte vero his opponit Cl. OLEARIVS [q], vltimum tantum ad prolixiorem rerum Apollonii enarrationem, quas Laconica breuitate, tangunt modo, non explicant epistolae, respicere: esse etiam in ipsis epistolis profundiorem philosophiam, quam quae in Philostratum competere videatur: neque vero simile esse, audacter adeo ad bibliothecam Hadriani Imperatoris apud Antiates, quae pluribus haut dubie patebat, prouocaturum fuisse, si ipse harum epistolarum extitisset faber, facile ab eruditis hominibus reuincendus. Addimus his, non characterem tantum Apollonii, paedagogica ambitione facile ab aliis philosophis se distinguentis, ex iis elucere, quem praepostere passim Philostratus expressit, vt aliquoties notauimus; sed et philosophiam talem esse, quae Apollonio conueniat, eiusque mentem luculenter exprimat. Vnde genuinas esse, minime dubitamus, et ad Apollonium recte referri putamus. Sunt enim breuissimae et notante ipso PHILOSTRATO [r] Laconica dictione concisae, et quasi ex scytala profectae omnes, tales nempe, quales scribi par erat ab homine fastu et superbia, alios omnes contemnente, et ex stulta Pythagorae imitatione auctoritatem plus quam regiam in ipsos etiam Imperatores et Principes ridiculo et puerili plane ausu affectantes [s], adeo vt quasi ex tripode praecepisse ipse fateatur PHILOSTRATVS. Qui cum legislatoris instar haec adhibuisse Apollonium moneat, prodit se legislatoriam maiestatem a scholastica non distinxisse.

 §. XXII.

n) L. I. c. 9. conf. OLEAR. ad PHIL. p. 380.
o) L. VII. c. 35.
p) In ep. de vita Pythag. ad Bentleium.
q) l. c. in addendis p. 956.
r) L. I. c. 17.
s) Hoc ἡ ἠχὼ τῦ ἀνδρὸς peculiaris, not. (h)

Fama et existimatio Apollonii.

§. XXII. Non apud omnes eadem fuisse existimatione Apollonium cum viuum, tum mortuum, ex dictis notum est. Nec mirandum, fanatici hominis et impostoris nomen atque suspicionem sibi eum contraxisse, cuius vita tam integra non fuit scelerisque pura, vt quidem iactarunt eius laudatores. Eluxit enim, praeter insanam prorsus superstitionem, quae omnes omnium regionum et gentium religiones nefando consilio in vnum systema conflabat, ex eo quoque intolerabilis fastus et puerilis quidem, ast grauis eo magis atque inaudita arrogantia, quae viris quoque principibus debitam reuerentiam non exhibuit, et non Domitianum tantum intueri dedignata est tyrannum, sed et Vespasiano Titoque bonis aequisque principibus, vt paedagogi solent pueris, ridicula quasi sub ferula praecepta dedit, immo, si Philostratum audias, leges tulit, et Principum Imperatorem se habendum esse contendit, immo Deum se coli non passus est tantum [t], sed misera quoque cauillatione defendit. Cuius summae superbiae et puerilis fastus in epistolis [u] tam luculentum specimen dedit, vt vel ex hoc vno loco, quam indignus Philosophi nomine et titulo Apollonius fuerit, pateat. Non contemsisse pecuniam, eo quidem specimine satis probauit, quod sacros templorum thesauros inuolauerit, quamquam eum felicem reputat, a quo pecuniam acceperit [x]. Adulationis eum egregie conuicit EVSEBIVS [y], et mendacem ob hoc vitium fuisse obseruauit, qui, in quem tam grauiter ante fuisset inuectus, nunc eidem turpissime adularetur, Domitiano, simulans ac si non contra ipsum vllo modo, sed pro ipso potius faciant, quos in Ionia ipse de fatis atque necessitate mouerat sermones. Non afferamus, quae Euphrates de eo finistra retulit, quem inimicitias graues cum Apollonio gessisse, vbique clamat Philostratus, licet tam malae notae Philosophum non fuisse, quam ille depingit, infra sit demonstrandum. Vnus nobis LVCIANVS [z] sufficit, qui Apollonium scholae nequissimorum impostorum principem nobis sistere, non erubuit, et eorum ducem fuisse indicauit, *qui magiam et diuinas incantationes profitentur, tum illectamenta ad conciliandam in amoribus gratiam, malorum immissiones in hostes, rationem eruendi reperiendique thesauros, haereditatum successiones.* Talis licet fuerit multis, qui nasum habebant, visus Apollonius, apud maiorem tamen hominum partem insanum in modum excreuit eius auctoritas et existimatio, adeo vt viuus adhuc a multis pro numine quodam, vti in antecedentibus dictum, haberetur, et coleretur. Multo vero magis factum illud est, postquam incerto et obscuro mortis genere e viuis fuit sublatus, et quod ipse de se disseminauerat Indorum Sophorum vaticinium, morte non occubiturum, fidem inuenit. Tyanenses enim, ciuis sui gloria intumescentes ei templum dedicarunt, et imago eius suspensa, et non locus ille tantum sacer habitus, sed tota inde Tyanensium vrbs eo priuilegio gauisa, et ab

t) L. IV. c. 10. L. VII. c. 10.
u) Ep. 43. p. 395.
x) Ep. 42.
y) c. 43.
z) l. c.

Digitized by Google

et ab imperatoribus αὐτονομίας iuribus aucta [a], vnde etiam legatis imperatoribus obnoxia non fuit. Ex quo patet, imperatores Tyanam ob Apollonium eodem iure gaudere voluisse, quo vrbes νεωκόροι, qui in honorem imperatorum templa haberent instructa, et sacra solennia obirent, gaudebant. Quae Apollonii existimatio non tantum ita creuit, vt imperatores quoque eum pro numine haberent, sed et Tyanensibus saluti esset. Qua de re memorabile est, quod narrat VOPISCVS [b] hunc in modum: *Fertur, Aurelium de Tyanae ciuitatis euersione vera dixisse, vera cogitasse: verum Apollonium Tyanaeum celeberrimae famae auctoritatisque sapientem, veterem Philosophum, amicum verum, Deorum ipsorum etiam pro numine frequentandum, recipienti se in tentorium ea forma, qua videtur, subito adstitisse; atque haec latine, vt homo Pannonius intelligeret, verba dixisse: Aureliane, si vis vincere, nihil est, quod de ciuium meorum nece cogites. Aureliane, si vis imperare, a cruore innocentium abstine. Aureliane, clementer te age, si vis vincere. Norat vultum Philosophi venerabilis Aurelianus, atque in multis viderat templis eius imaginem. Denique statim attonitus, et imaginem, et statuas, et templum eidem promisit, atque in meliorem rediit mentem.* Addit his porro, vnde de existimatione Apollonii eo tempore iudicari potest: *Haec ego a grauibus viris comperi, et in Vlpiae bibliothecae libris relegi, et pro maiestate Apollonii magis credidi. Quid enim illo viro sanctius? venerabilius? antiquius? diuiniusque inter homines fuit? ille mortuis reddidit vitam, ille multa vltra homines et fecit et dixit, quae qui velit nosse, Graecos legat libros, qui de eius vita scripti sunt. Ipse autem* [c] *si vita suppetat, atque ipsius viri fauori usquequaque placuerit, breuiter saltem tanti viri facta in literas mittam, non, quod illius viri gesta munere mei sermonis indigeant, sed vt ea, quae miranda sunt, omnium voce praedicentur.* Ex quo memorabili loco liquet, non templis tantum, statuis, imaginibus, aliisque cultus diuini honoribus Apollonii memoriam fuisse honoratam, sed habitum quoque fuisse talem, qui peculiari suo fauore homines iuuaret, et tutelarem quasi se praeberet daemonem. Quod in Christianorum potissimum factum esse opprobrium dictante inuidia, verisimile est valde. Cum vero tanta gratia vsa sit apud imperatores Apollonii memoria, mirum non est, populum tantam auctoritatem fuisse secutam. Nam et Hadrianus imperator tantopere eum venerabatur, vt non sine magnis sumtibus praeter librum eius de Pythagorica disciplina, omnes eius, quotquot nancisci poterat (omnes enim ad eum non peruenerunt) epistolas colligeret, et Antii bibliothecae insereret [d]. Maiora molitus est Antoninus Caracalla, qui templum ei tanquam daemoni inter homines dicauit, teste DIO-

 NE

a) PHILOSTRAT. L. I. c. 5. L. VIII. c. 29. p. 369.

b) In Aureliano c. 24.

c) Non tamen hoc executus est Vopiscus, vti nec Sidonii Apollinaris interpretatio vitae Apollonii ex Philostrato aetatem tulit. Ita et Soterichus Oasites, de quo SVIDAS, intercidit.

d) PHILOSTRAT. L. VIII. c. 20. p. 364

NE [e]. Sed et Alexander Seuerus in larario suo, in quo animas sanctiores seruabat, Apollonium, Christum, Abraham et Orpheum et huiuscemodi Deos habebat, ad quorum effigies rem diuinam faciebat, vt auctor est LAMPRIDIVS [f]. Quam de Apollonio opinionem plebs secuta inter diuinos eum viros frequens retulit, ac Apollonii nomen ad abigenda spectra et edenda mirabilia adhibuit [g]. Quod si LACTANTIO [h] fidendum esset, sub Herculis Alexicaci simulacra, quod apud Ephesios constitutum fuit, venerata fuisset Apollonium liberatorem suum et auerruncatorem pestis ea ciuitas: sed eum perperam intellexisse PHILOSTRATVM, apposite monuit OLEARIVS [i]. Addi his potest iudicium scholae eclecticae de Apollonio, ex Eunapio supra relatum, quod eum dei inter homines peregrinantis honore tituloue mactauit. Alia, ne nimii simus, praeterimus, videnda apud Cel. MOSHEMIVM [k].

Doctrina Apollonii.

§. XXIII. Enarrata vitae Apollonii historia paucis etiam de philosophicis eius doctrinis dicendum est: ipsum enim a mago se ita distinxisse, vt se philosophiae cognitione ea scire diceret, quae magi et praestigiatores frustra affectarent, supra docuimus. Elegisse vero Apollonium Pythagoream philosophiam, toties ipsum non confitentem tantum, sed et gloriantem audiuimus, hoc vt vltra demonstrare plane superfluum sit. Nam non tota tantum vita eius κακοζηλίαν Pythagoricam prodit, sed et ipsa miracula et τὸ τερατῶδες quod affectauit, quodque characteris instar in hac secta notauere veteres. Pleraque etiam quae edidisse dicitur miracula nituntur placitis Pythagoricis de migratione animarum, de potestate sapientis in elementa, de natura et colligatione fatorum ineuitabili, de ordine, conditione et natura daemonum, et quae his sunt similia [l]. Ex Pythagorico itaque systemate, quae ei dogmata placuerint, facili coniectura intelligi potest, nec opus est prolixo de Apollonii philosophia Commentario. Quoniam tamen si non solus, certe celeberrimus et famosissimus eorum est, qui post C. N. Pythagoricam philosophiam reuocarunt, paucas ex eius epistolis assertiones, adhibito iudicio et examine, huc transferemus, vt qua ratione Pythagorice philosophatus sit impostor maximus, quaeue fuerit huius philosophiae tum temporis facies, patefcat.

I. Philosopho cum philosophis amicitia est, cum Sophistis vero et Grammatistis et his similibus non item [m]. Ita ad Euphratem, quem hoc nomine pungit, quod quaestus caussa philosophiae inuigilaret. Improbasse

e) L. LXXVII. p. 878.
f) In Alex. Seu. c. 29. g) EVSEB. l. c.
h) L. V. c. 3.
i) Ad PHIL. L. VIII. c. 7. f. 9. n. 13.
k) Diss. de varia existimatione Apollonii, quae extat in eius obseru. hist. crit.
l) Maxime hoc demonstrauit in apologia PHILOSTRAT. L. VIII. c. 4. f. 4. sqq. 332. seqq. modo Apollonii sit. Nam non solum ibi se comam alere more Pythagoreo ait, sed et scire se, in quos anima sua migrauerit; esse hominibus cum Diis cognationem, ex qua Dii et ipsi euadant, qui boni sint, vt Deus bonus est. Cibis vilibus seruari sensus integros, vt tanquam in speculo futura videant, vt praesentia, Deum incruentis honorandum esse sacrificiis, reuocari per iyngas posse animas defunctorum, fata esse immutabilia et generoso animo excipienda etc. Talia multa in hac apologia offendet lector attentus.
m) Ep. I. p. 385.

Digitized by Google

ſe vero non ſophiſticam tantum profeſſionem, ſed et ſcribendi genus notat PHILOSTRATVS [n], qui cum, ita ipſe, qui ſophiſta erat, inter homines κακοδαίμονας referretur ab Apollonio, mirum eſt, quod tam impenſo labore eius coluerit memoriam.

II. Natura, inſtitutione, poſſeſſione, vſu virtus acquiritur: cuius quidem gratia omnia amplectenda [o]. Aut igitur a ſophiſtica abſtinendum, aut gratis illa cum omnibus communicanda: curandi affectus, neque inuidendum aliis, qui vere philoſophantur.

III. Veritatis cauſſa philoſophandum [p].

IV. Philoſophus (qualis Apollonius fuit) omne balneum deuitat, extra domum nunquam prodit, pedesque ſuos tuetur impollutos. Nunquam aliquod membrum corporis mouere conſpicitur, ſemper ſcilicet anima eius in motu eſt: nutrit in capite comam: veſtem geſtat lineam, et quicquid eſt hominibus in ſacris puriſſimum: diuinatione vtitur: et corporis aegritudines tollit, et affectus ſedat: comedit ſolus, pauca loquitur, et de paucis: ab omnibus carnibus abſtinet, et omnibus animalibus, ſcilicet eo, quod homo ſit [q]. Deſcribere ita Apollonium philoſophum Pythagoreum, ex collatione eorum, quae ſuo loco de ſcholae Italicae inſtitutis et diſciplina dicta ſunt, facile intelligitur: miſcet tamen more Stoicorum παράδοξα quaedam: e. g. non mouere membra, nempe motu rationali et ſpirituali; comedere ſolum, quia reliqui vorant; pauca loqui, nempe tacere poſſe.

V. Paucis opus eſt philoſopho, vnde par eſt, vt ne de pluribus, quam neceſſariis, ſibi proſpiciat, deque iis conquirendis ſollicitus ſit, tum alio modo quocunque, tum eo, qui cum aliqua turpitudine ſit coniunctus. Id tamen cum factum ſit ſemel, proximum eſt conſilium, magno ſtudio partem elargiri facultatum patriae et amicis [r].

VI. Philoſophus idem eſt ac liber. [s] Sapit hoc quoque παραδοξολογίαν Stoicam, quam ob Euphratem in his Stoico more verſantem, ſectatus fuiſſe videtur.

VII. Turpiſſimum eſt, diuitiarum ſtudio nos peregre agere videri, maxime cum ſint homines, qui vt memoriam poſt ſe relinquant, easdem contemnunt, licet nullo virtutis amore ducti [t]. Nec philoſophus, mercedem pro philoſophia accipiet, etiamſi indigeat [u]. Paſſim in hunc ſenſum differit, et Euphratem mercede docentem pungit, ipſe, vt ſupra vidimus, a pecuniae amore non alienus.

VIII. Pulchrum eſt omnem terram patriam cenſere, omnes homines fratres et amicos, cum Dei genus ſint, eiusdemque naturae; cum item affectuum omni modo atque omnibus eadem ſit communitas, quocunque loco et quacunque conditione quis degat, ſiue barbarus, ſiue Graecus ſit, aut alius homo [v].

IX. Nulla

n) L. III. c. 19. o) Ep. II.
p) Ep. IX. p. 389.
q) Ep. VIII. p. 387.
r) Ep. IV. p. 386.
s) Epiſt. XXVIII. p. 392.
t) Epiſt. XXXV. p. 394.
u) Epiſt. XLII. p. 395.
v) Epiſt. XLIV. p. 395.

Digitized by Google

IX. Nulla ſapientia vinci poteſt cognationis affectus, omnisque res id, quod cognatum eſt ſibi ad ſe trahit.

X. Rerum omnium philoſophia eſt praeſtantiſſima.

XI. A viro Pythagoreo accipies iſta et tanta: artem condendi leges, geometriam, aſtronomiam, arithmeticam, harmonicam, muſicam, medicinam, vniuerſam diuinam diuinationem (id eſt theurgiam, goetiae oppoſitam [w]). Et quae pulchriora adhuc, animi magnitudinem, grauitatem, conſtantiam, bonam famam, cognitionem Deorum non opinionem, ſcientiam daemonum certam, non credulum aſſenſum, amicitiam vtrorumque, ſuis vt ſit contentus, aſſiduitatem, frugalitatem, facilitatem rerum neceſſariarum, ſenſuum integritatem, agilitatem, reſpirationem facilem, colorem conuenientem, ſanitatem, tranquillitatem, immortalitatem [x].

XII. Magus Deorum miniſter eſt; aut indole qui ſit diuina. Qui vero non magus, ille atheus [y].

XIII. Verum dixit Heraclitus phyſicus, hominem natura irrationalem eſſe. Merito itaque omni illi facies prae pudore tegenda, qui ſtulta opinione intumeſcit [z]. Recte hanc ſententiam tribui Heraclito ex veterum teſtimoniis et ſyſtemate eius phyſico *tomo primo* [a] illuſtrato patet. Rationalis enim ſecundum Heraclitum anima extrinſecus homini aduenit. Eſſe vero Pythagorea et Heraclitea proxima inter ſe cognatione iuncta, eodem loco diximus. Hincque ratio explicanda, qui pudore et ſtultitia hominem opinione intumeſcentem hic oneret Apollonius, ipſe inſana de ſe opinione nimium elatus, vt vel ex his epiſtolis luculentum eſt [b]. Accepiſſe ſe enim hanc ſapientiam a Deo, et cognatione diuini ſpiritus in eum deſcendentis putabat, vnde ſe diuinum praedicare, fratribusque grauem dicam ſcribere non erubit, quod non ipſi quoque de fratre tam magnifice ſentirent.

XIV. Vis animi a prudentia non ſeparanda, ſed vtraque coniungenda; ſemper enim alterum alterius indiget, vt viſus lumine, et lumen viſu [c].

XV. Anima ſemper in motu eſt [d]. Etiam hoc a Pythagora accepit, cui animus eſt numerus ſe ipſum mouens.

XVI. Nulla res interit, niſi in ſpeciem, quemadmodum nec gignitur quicquam, niſi ſpecie.

XVII. Vbi aliquid ex ſtatu eſſentiae in naturae ſtatum tranſit, id generatio videtur: mors contra, vbi ex ſtatu naturae ad ſtatum eſſentiae redit.

XVIII. Interea vere nihil quidquam generatur, aut corrumpitur, ſed tantum conſpicuum fit modo, modo conſpectui ſubducitur rurſum, illud quidem propter materiae craſſitiem, hoc vero propter eſſentiae tenuitatem.

XIX. Eſſentia ſemper eadem, motu tantum et quiete differt. Illud enim

w) Conf. Philostrat. L. V. c. 12.
x) Epiſt. LII. p. 398.
y) Epiſt. XVII. p. 390. z) Epiſt. XVIII.
a) L. II. c. 12. Conf. Clem. Alex. Strom. L. V. p. 602. Sext. Empiric. adu. math. L. VII. ſ. 126.
b) Ep. XLIV. p. 395. c) Ep. XX. p. 391.
d) Epiſt. VIII. p. 387.

Digitized by Google

enim proprium neceſſario mutationis, quae extrinſecus non aduenit, ſed qua totum in partes mutatur: partes autem in totum reuertuntur, dum omne, quicquid eorum eſt, coniungitur.

XX. Plenum quod eſt, id viſibile fit propter craſſitiei renitentiam, inuiſibile autem fit, ſi vacuum quaſi fiat raritate ſua: materia, quae vi quadam detinetur, ex continente eam vaſe aeterno, quod nec ortum habet, nec interitum, diffluente.

XXI. Rerum viſibilium modus nullus ſingulorum eſt inuiduorum, ſed vnius omnis modus eſt rei ſingularis.

XXII. Rem illam primae eſſentiae nomine recte quis vocauerit. Quae ſane ſola efficit et patitur, et fit omnia in omnibus, Deus aeternus: nominum tantum et repraeſentationum varietate nomen amittens, iniuſte licet.

XXIII. Homine itaque moriente, Deus fit ex homine, modo mutato, non ipſa natura et eſſentia. Mors itaque non dolenda, ſed colenda et reuerenda eſt. Deo itaque relinquendus is, qui iſtuc peruenit. Luculentum hoc phyſiologiae Apollonianae compendium eſt, quod ipſis eius verbis ex epiſtola conſolatoria ad Valerium [e] expreſſimus, quodque, cum ſubtilitate Philoſtrati ingenium ſuperet, argumento eſt, non ab hoc illi ſuppoſitum, ſed ab ipſo profectum eſſe Apollonio. Apertum vero ex delineatione ſyſtematis Pythagorei et Heracliti, quam ſuo loco exhibuimus, ſequi hic Apollonium Pythagorae quidem placita, ſed eo modo, vt ex Hippaſi ſchola in ſuam ſectam tranſtulit Heraclitus, cuius philoſophiam valde probatam fuiſſe Apollonio modo vidimus. Quod vt planius faciamus, ſupponit quidem Apollonius οὐσίαν rerum eſſe aeternam et immutabilem, qua ratione ideas Plato, numeros definiuit, rerumque eſſe eſſentias dixit Pythagoras, ſed in materia ita latere putat, vt hanc vnam conſtituat eſſentiam vel ſubſtantiam ſtatuat, quae nec principii, nec finis vnquam particeps ſit, et vna omnia efficiat pariter atque patiatur, quaeque cum particulis minimis vehementiſſime inter ſe commotis ſemper et agitatis conſtet, condenſata atque coarctata rerum omnium ſpecies producat ſenſibiles et viſibiles, rarefacta autem et quaſi euacuata, reſolutaque iſta compagine prioris coagmentationis naturam amittat, et fiat inde inuiſibilis, ſpeciebus iſtis euaneſcentibus, licet iſtae materiae vniuerſalis ſiue eſſentiae particulae immutabiles maneant. Status itaque eſſentiae eſt, fons quaſi et ſubiectum naturarum, ſiue eſſentia illa vniuerſalis, immutabilis, aeterna, diuina, ex qua omnia formantur; ſtatus naturae vero viſibilis ſpecierum formarumque apparatus, vbi ita materia compingitur, vt certa forma fiat viſibilis; quae vbi ita coniungitur, generari res, vbi reſoluitur, mori dicitur. Ex quibus patet, non ſecutum fuiſſe Apollonium genuinum ſyſtema Pythagoreum, quod aeternas eſſentias ideaſue ac numeros per ſe exiſtentes ſupponit, et materiae opponit, vt quidem vult doctiſſi-

e) Epiſt. LVIII. p. 401.

ctiſſimus Olearivs [f], et nos eodem fere modo olim [ff] Apollonii phyſiologiam explicuimus; ſed acceſſiſſe Semi-Pythagoreis, quique ex eorum ſchola prodiit, Heraclito, qui vnam tantum rerum omnium eſſentiam, ignem nempe diuinum in generatione rerum varie coarctatum et ita quaſi compactum, vt viſibilis fieret, ſtatuerunt. Cuius non luculentior dari ratio poteſt, quam quae ab ipſo Apollonio affertur, πάθος οὐδὲν τῶν φαινομένων περὶ ἕκαστον οὐδὲν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ ἓν ἕκαστα, *affectiones atque paſſiones* (recentiores barbare modificationes vocant,) *non conſtituere res ſiue eſſentias ſingulares, ſed rem vnamquamque ex vno modum hunc accipere, quem prae ſe fert.* Vnde hanc vniuerſalem materiam non tantum eſſentiae primae nomine notat, ſed et ei proprietates atque affectiones omnes tribuit, quae eſſentiis tribuebantur in Pythagorae ſchola, eamque non patibilem tantum cauſſam, ſed efficientem quoque eſſe, innuit. Ex quibus ſequitur, vnam tantum, eſſe rerum eſſentiam (naturam enim, τῶν φαινομένων eſſe putabat,) eamque ſe ipſam formare, modos formasque ipſi imprimere, in res omnes alteratione, non vero mutatione ſua, transfigurari, coëuntem fieri viſibilem, extenuatam et reſolutam inuiſibilem reddi. Hanc itaque vnam tantum ſubſtantiam dari in mundo, hanc Deum eſſe ipſum, in hanc omnia redire, hanc aeternam et immutabilem eſſe. Deum itaque eſſe omnia, variis modis indutum, licet, iniuſte tamen, nomen amittat. Vniuerſae itaque naturae vnam eſſe vnius eſſentiae cognationem, pendere ex ſe omnia, reuocari omnia eandem ad eſſentiam, et ſic reuera hominem et viuum et mortuum Deum eſſe. Vidit iam acutiſſimus Olearivs [g], haec Spinoziſmo valde fauere, qui vnam tantum ſubſtantiam, variis modis affectam nobis geometrico ordine primus exhibuit, anteceſſores tamen habuit multos. Et vt verum fateamur, non videmus, qua ratione ab hac impietate liber queat pronuntiari Apollonius, qui res omnino omnes ad vnam refert eſſentiam, et non emanatione (quod theoſophici volunt in hanc claſſem minus accurate ab Oleario relati) ſed modificatione tantum extrinſeca, differre inter ſe res vſibiles, principium item agens et patiens vnum idemque eſſe, ſtatuit. Qua in re multo audacior et impudentior eſt Apollonius philoſophis reliquis omnibus, qui in hoc haeſerunt luto. Illi enim dicis gratia, et vt puluerem hominibus incautis obiicerent, Deum ab iſta materia vniuerſali verbo nomineque diſtinxerunt; hic vero indignatur et improbat, aliter res omnes vocari, quam Deum, cum reuera omnia Deus vnus ſint. Quae cum atheiſmum apertum exhibeant, nouo nos docent ſpecimine, impudentiſſimam impietatem, abiectiſſimae tamen ſuperſtitionis poſſe eſſe fundamentum et materiam. Ita enim dum omnia non mutantur tantum in Deum, ſed ipſe Deus ſunt, coli etiam, virtutesque rerum naturalium, cognita

f) Ad h. l. qui tamen Spinozae vnam poſtea ſubſtantiam in his agnoſcit.

ff) In Germanico Hiſt. phil. op. T. III. p. 332. ſeqq. licet iam tum monuerimus. Heraclitea melius Apollonii φιλοσοφουμένοις conuenire quam Platonica.

g) loc. cit. not. 11. p. 402.

cognita femel ratione vniuerfalis cognationis elici poffunt. Non tacebimus tamen, quae huic potiffimum explicationi fyftematis Apollonii obiici poffunt: Affert nempe EVSEBIVS [b] fragmentum operis Apollonii de facrificiis, vbi ita de colendo fummo numine praecipit: *Equidem fic exiftimo, iuftis eum verisque religionis officiis numen colere, fibique per fefe propitium illud ac fecundum prae caeteris hominibus habere poffe, fi Deo quidem illi, quem principem diximus, quique et vnus eft, et longo a reliquis interuallo feiunctus, fecundum quem vtique caeteros cognofci neceffe eft, nihil unquam facrificarit, ignem non accenderit, nec eorum quae fenfibus vfurpantur, quicquam plane confecrarit; vtpote qui rei nullius indigeat, non modo noftrae, fed nec eorum etiam, a quibus plurimum naturae dignitate fuperamur: cumque adeo nihil fit eorum, quae a terra vel aëre quoquo modo procreentur, animalque nullum ab eodem nutritum, quod, fi tanti naturam numinis attendamus, non labis genus aliquod videatur, fed tantum excellentem illam ac praeftantem orationem ei femper obtulerit, quae nequaquam in ore profertur, atque ab eo, qui rerum omnium eft optimus, eo quod fimiliter in nobis eft optimum, interprete, bona poftularit. Illud autem mens eft. quae nullius operam inftrumenti defiderat.* Hactenus Apollonius, cuius verba fyftemati emanatiuo magis, quam Spinoziftico, fauere non negamus, cum eodem prorfus modo diuinum fyftema ordinet, quo IAMBLICHVS et eclectici, fed et Deum primum fummumque ab omnibus reliquis daemonibus, multoque magis a rebus corporalibus longo interuallo feparet. Etfi vero vna refponfione defungi licet, dubitando de fide et γνησιότητι huius fragmenti, non tamen eo deuenire opus putamus effe, cum fupra exhibita cum his queant inter fe conciliari, modo ad genuinam rationem fyftematis Semi-Pythagoraei attendatur. Statuit enim illud in centro vniuerfitatis latere iftam effentiam vniuerfalem primamque, nempe ignem illum mundanum, quo nomine Hippafus et Heraclitus eam appellarunt, exque centro ad peripheriam fe extentendo, res quidem omnes in ea modificari, ipfam tamen in extrema tandem fphaerae mundi parte, lucidius puriusque refidere; vnde quo propiores fint, ignis huius effentiaeue primae modificationes, quas vocant, atque πάθεις, eo diuiniores cenfendas effe, licet longo adhuc interuallo a primo ignis fonte puriffimo remotae. Haec ratio fuit, cur daemonibus locum fecerit hoc fyftema, licet eandem naturam fiue effentiam per vniuerfum effe et modificari ftatuerent. A quo dogmate parum abierunt Stoici Pythagoreis et Heracliticis principiis vfi, vno hoc difcrimine, quod agens et patiens, in figno magis rationis, quam re ipfa, diftinguerent. Apollonius itaque, qui in epiftola ad Valerium nudam fyftematis impii faciem detexit, in opere de facrificiis, illud ad fuperftitionem cui adhaerebat, applicans, et fcalam illam daemonum, vsque ad impenetrabilem Deitatis abyffum, quam fchola Alexandrina iam tum erat commenta, adhibens, illum inacceffibilem

b) Praep. L. IV. c. 13. p. 150.

Digitized by Google

lem Deum, essentiam quidem illam primam esse statuit, sed in centro quasi suo latentem, quae cum ipsa se essentiae suae modificatione rebus omnibus largiatur, his certe placari et sacrificiis honorari non potest, quae tam pura et simplicia natura sua esse nequeunt, quam ipsissima est: cui, quae apud ipsum sunt, modificationes proximae, speciem essentiarum singularium prae se ferentes, daemones sunt, colendi et placandi sacrificiis, quae propius naturam eorum accedunt. In epistola itaque adducta metaphysice locutus est Apollonius, in fragmento theologice, quae posteriora non obstant, quo minus inter impietatis patronos et Spinozae antesignanos numerandus sit Apollonius, licet, nescio qua felicitate, hactenus apud omnes, qui atheismi historiam scripsere, hanc notam effugerit, solo acutissimo OLEARIO hanc Apollonii maculam perspiciente. Ex dictis, sequentibus etiam lux affulgebit, patebitque non sine ratione graui vtramque systematis huius interpretationem nos in concordiam redegisse. Ita enim porro ad Valerium praecipit:

XXIV. Et ordo quidam rebus inest, eique Deus praesidet, sapiens itaque bona sibi ipse non eliget, quae sibi euenient autem, ea sibi vtilia existimabit. Sana haec videri, qualia et Stoici et Pythagorei praeceperunt, negari nequit: sed ad illud, quod in antecedentibus diserte tradidit, systema applicata, pessimum fundunt sensum. Nihil enim aliud esse potest ille ordo, quam σῦρα τῶν παθῶν, siue ordo, consecutio et concatenatio istarum vnius vniuersalis essentiae modificationum, quae in ipso essentiae intimo incipiunt centro, et necessaria ratione, vt circuli aquae a lapillo motae se dilatant, et inuicem consequuntur. Quibus cum illa vniuersalis essentia vera caussa agensque sit, eaeque ab illa proficiscantur, praeesse illis non incommode dicitur, sed bene eueniunt vniuersali illi substantiae, quaecunque ita ex suo centro modificationes exsurgunt. Qua ratione Spinoza quoque ordinem, consilium et prouidentiam agnouit.

XXV. Ordo hic fatorumque vis mutari prorsus nequit adeo, vt si imperium alicui decreuerint, quod alter modo teneat, illumque hicce interficiat, ne exuatur imperio, interemtus sit rediturus, quo fatorum satisfiat decretis [i]. Sequitur haec fatorum conditio ex systemate semel admisso, vbi non externa quidem necessitate, cum nihil, praeter hoc vnum sit, interna tamen naturae suae omni libertate spoliatae indole, modificationes se mutuo consequuntur, exque iis effectus exoriuntur. Qua ratione Stoici quoque doctrinam de fato ex iisdem, quibus Apollonius, hausere fontibus. Quod itaque de illis dictum, etiam de Apollonio dicendum et fatalis philosophia exsecranda est.

XXVI. Immutabilem hanc fatorum seriem qui cognoscit et inspicit, ille de futuris diuinandi peritus est. Vatidicam facultatem vere sapientium hoc fundamento niti contendit Apollonius, mentemque puram, et vestem

i) Ita fusius haec explicantur in apologia L. VIII. c. 7. f. 16. p. 351.

Digitized by Google

ftem puram victumque tenuem requiri contendebat, qua de re copiose disserit in Apologia ad Domitianum [k].

XXVII. Quod est, non perit, vt quod per hoc ipsum sit, quod sine fine sit extiturum: vel certe statuendum erit, ex nihilo etiam aliquid fieri posse. Quomodo autem fiat, cum nunquam aliquid in nihilum abeat? [l]

XXVIII. Quamdiu hic viuimus, punimur [ll]. Pythagoreum et Platonicum hoc esse, corpus carcerem esse animae, supponens, quilibet videt. Non abludit tamen a sensu Spinozistico, quem supra expressit Apollonius. Nam licet diuinae essentiae modificationem accipiat homo, contracta tamen et condensata quasi essentia prima, deitatis naturam nomenque amittit, sibique quasi eripitur; et ita multis mutationibus fit obnoxius, ex quibus calamitates haud exiguae oriuntur. Quousque itaque homo hoc τρόπῳ modoue affectus in hac vita est, eousque carceri est inclusus, solutus corpore, vt habet alibi [m], nisi vestiatur denuo, extemplo fit aliis hominibus melior.

XXIX. Si ars medica diuinissima, cum corpore etiam animae cura habenda est; alias animal sanum non erit, quod parte quidem sui meliore aegrotet [n].

XXX. Dii victimis non indigent: is ergo faciens gratiam eorum inierit, qui animum recte institutum possideat, et hominibus, id qui mereantur, quantum possit benefaciat; haec Diis cara sunt, illas vero athei quoque obtulerint [o].

XXXI. Abstinendum ab omnibus sacrificiis cruentis, propter cognationem [p].

XXXII. Naturale est, vt quaeuis res consummata denique transeat, hocque ipsum rebus omnibus senectam inducit post quam non subsistere possunt amplius [q].

XXXIII. Diuitiae molestiam vitae inducunt, et angores pariunt, cur itaque homines euadunt diuites? [r]

XXXIV. Decet pauperem esse, vt virum fortem, ditescere vero vt humanae sortis memorem [s].

XXXV. Loquacitas multa habet praecipitia, at tutum est, tacere [t].

XXXVI. Paucis contentus est sapiens, non eo animo, vt vilibus ac exiguis vtatur semper, sed animum aduersus ea obfirmet [u].

XXXVII. Iracundiae flos est insania, et nisi curetur saneturque, in morbum degenerat naturalem [x].

k) loc. cit. l) Epist. LVIII. p. 403.
ll) Ep. XIII. p. 390.
m) Ep. LVIII. p. 403. Ex his vero μετεμψύχωσις Apollonii explicanda, quae magis ad μετενσωμάτωσιν Stoicorum saluis his principiis redit. Magis tamen Pythagorice de illa locutus est, ad principia sua non satis attentus, vel secum non vbique concors. Sequitur vero ex hac quoque thesi, metempsychosin poenam esse homini.
n) Ep. XXIII. p. 391.
o) Ep. XXVI.
p) Prolixe hac de re in Apologia l. c.
q) Ep. LVII. p. 399.
r) Ep. VI. p. 386. s) Ep. XXII. p. 391.
t) Ep. LXXXII. p. 409. STOBAEVS Serm. CXXXIII. p. 393.
u) Ib. Serm. XXXIX. p. 136.
x) Serm. XCVIII. p. 324.

Digitized by Google

XXXVIII. Non esse, nihil est, esse vero est aerumna. Lucem obscura sententia capit ex Θ. XXVIII. [y]

XXXIX. Pulchrum est, antequam ferenda sint mala, quanta res sit tranquilla patientia, discere [z].

XL. Quae aegre nobis faciunt, iis solatium ex aliorum malis quaerendum est [a].

XLI. Plerique mortalium propriorum criminum aduocatos, ab aliis commissorum accusatores se gerunt [b].

XLII. Breuis est vita homini, cui ex voto omnia succedunt, longa ei, qui fortuna vtitur parum fauente [c]. Potiores hae sunt philosophiae Apollonii sententiae, quarum vltimae fere omnes exotericae sunt. Plures quidem multo et ampliores dare possemus, si sermones, quos habuisse eum Philostratus refert, vellemus consulere, sed cum verisimile omnino sit, Philostratum eos vel finxisse totos, vel refinxisse tamen, vt ipse fatetur, ex parte, adeoque more sophistarum, argutam et sententiis tanquam stellulis interdistinctam orationem affectantium, multa ex suis addidisse, ea omittimus. Pauca enim, quae adduximus, sufficiunt, vt nec magnum, nec pium fuisse philosophum Apollonium euincant, rationemque edoceant, quo potissimum modo superstitionem impietati iunxerit. Quae si imposturae, cuius iure conuictum deprehendimus, iungantur, ex diuino philosopho merito Philosophastrum facimus, perditissimum.

Secundus Atheniensis.

§. XXIV. Iam ad reliquos, qui inter Pythagoreae doctrinae sectatores circa haec tempora inclaruerunt philosophos properandum est, inter quos eminet SECVNDVS sophista et philosophus ATHENIENSIS, qui quod fabri lignarii filius esset, dictus est Epiurus, id est clauus ligneus [d]. Addit his SVIDAS [e], vocatum fuisse Plinium; verum aut ipsum Suidam, cuius supina oscitantia tot speciminibus nobis iam deprehensa est, aut glossatorem aliquem ineptum hunc Secundum cum Plinio Secundo confudisse, recte viris doctis obseruatum est. Inter Pythagoreos recentiores recte eum numerari, sententiae eius docent. Addunt alii, VINCENTIO BELLOVACENSI auctore [f], seruasse Secundum Pythagoreum silentium, non per quinquennium tantum, sed per totam vitam, quam Pythagoricis institutis conformem duxerit, ab eo inde tempore, quo mater eius pudicitiam ipsius tentauerat, repulsamque passa pudore et tristitia obierat. Alii ita narrant: [g] cum matre nesciente filium esse, com-

y) Ep. XC. p. 410.
z) STOBAEVS Serm. CCXXIV. p. 742.
a) Ib. Serm. CCLXXVIII. p. 898.
b) Serm. CXVII. p. 371.
c) Serm. CXX. Modo hae sententiae non sint alterius Apollonii.
d) PHILOSTRAT. Vit. Sophist. L. I. c. 26. p. 544. seqq. SVIDAS in Secundus T. III. p. 295. In prioris loco pro ἐπίθυρος legendum esse ἐπίουρος dudum videre viri docti, quos ad haec loca nominant OLEARIVS et KVSTERVS atque FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 502. Vol. XIII. p. 564.
e) l. c. KVSTER. OLEAR. FABRIC. ll. cc. qui alios nominant hunc errorem secutos.
f) Spec. Histor. L. XI. c. 70. eandem fabulam ex vetustis membranis Aduers. L. XV. c. 17. inseruit C. BARTHIVS.
g) RAVIS. TEXTOR in Offic. p. 1320. Diogeniano auctore.

Digitized by Google

commiſcuiſſe, et illo facto cognito intuliſſe eam ſibi ſceleris horrore mortem, ipſum quoque cum inceſtus poenitentia tum dolore maternae mortis aeternum tacuiſſe, vt vlciſceretur vocem, qua in concubitu matri innotuiſſet [h]. Immo et hoc additur, Secundum fruſtra ab Hadriano imperatore, etiam mortis iniecto per ſpiculatorem metu ſollicitatum ad loquendum, tandem ad quaeſita eius ſcripto reſpondiſſe. Recte vero hanc fabulam reiecere viri docti, et ineptientis Graeculi ingenio deberi iudicarunt [i]. Nihil enim de ea habet PHILOSTRATVS [k], aetate illi propinquus: tacet etiam Suidas. Habuit Herodem Atticum, Sophiſtam celeberrimum, diſcipulum, ex quo mala lectione apud SVIDAM exſculptus eſt Herodotus [l]. Aemulatione tamen inter vtrumque, cum Herodes quoque iam alios inſtitueret, oborta, refriguit paulisper amicitia, non tamen extincta eſt, mortuo enim et funebrem orationem habuit, et illacrymatus eſt, quamuis matura ſenecta vitam finiret [m]. Luxuriantem in inuentione, extitiſſe in elocutione caſtigatiſſimum ait PHILOSTRATVS [n], ex quo argutum et βραχύλογον fuiſſe liquet. Maxime vero eius fama nomenque inclaruit *ſententiis* ſiue reſponſionibus ad quaeſtiones ab Hadriano imperatore propoſitas, quas nominis confuſione quidam ad Plinium Secundum retulerunt [o]. Eas *ſpeculo hiſtoriali* inſeruit VINCENTIVS BELLOVACENSIS [p], ex quo alii multi repetitis vicibus ediderunt: Graece primus cum Demophili et Democratis ſententiis vulgauit LVCAS HOLSTENIVS [q], et poſt eum THOMAS GALEVS [r], diuerſorum vero codicum lectiones cum Gudiano contulit et integras exhibuit ὁ πάνυ FABRICIVS [s]. Et Secundi quidem nomen vbique prae ſe ferunt, titulo *altercationis Hadriani imperatoris et Secundi*, fatemur tamen, ſuſpectas has nobis eſſe ſententias, quod interpolationem paſſae ſint [t]. A Sophiſta tamen eſſe, argutum dicendi genus, quale multi tum temporis affectabant, et τὸ αἰνιγματῶδες ſectante, lectio earum prodit: quemadmodum Hadrianum cum philoſophis et ſophiſtis diſceptaſſe, veteres teſtantur [u]. Pythagoreum vero ſyſtema ſecutum fuiſſe earum auctorem, ex ſequentibus manifeſtum eſt aſſertionibus:

I. Mundus eſt incomprehenſibilis complexio, ſtructura mente contemplanda, altitudo oculis inacceſſa, ex ſe natum ſpectaculum, multiformis figuratio, aeternus tenor, almus aether, multipartitus ſpiritus, ſeptiuagus circuitus, ſol, lumen, dies, luna, ſtella, tenebrae, nox, terra, ignis, aqua, aër. Comprehendit enim haec definitio totum mundi, vel vniuerſi

h) Mſc. apud FABRIC. l. c. Vol. I. p. 502.
i) HOLSTEN. praef. ad Sentent.
k) loc. cit.
l) MEVRS. Lect. Attic. L. VIII. c. 19. KVSTER. loc. cit.
m) PHILOSTRAT. l. c. OLEAR. ad h. l.
n) ibid. o) Nominauit eos FABRIC. l. c.
p) loc. cit.
q) Rom. 1638. Lugd. Bat. 1639. 12.
r) Opuſc. mythol.
s) Bibl. Graec. Vol. XIII. p. 565.
t) Saltem id de iis valet, quae Latine tantum leguntur.
u) Ita vero diſputauit, vt victoriam ei cederent docti viri, niſi de vita periclitari vellent, vid. DIO L. LXIX. AVR. VICTOR, XIPHILINVS, ALBIN. FLACCVS ep. 102. SPARTIANVS c. 16. Eiusdem fere generis ferri altercationem Hadriani et Epicteti infra dicemus.

uersi potius Pythagorei ambitum, qui et aethere diuino, et materia in multas partes figurata constat, et ex se natus id est interna Dei, aetherisue diuina virtute figuratus est, et circulos, elementa, tempus, verbo omnia, quae sunt, licet non videantur, comprehendit.

II. Deus est bonum natiuum, multiformis imago, altitudo inuisibilis, varie effigiata forma, quaestio intellectu difficilis, mens immortalis, spiritus omnia peruadens, peruigil oculus, propria omnium essentia, multinominis potestas, manus omnipotens, lumen mens, potestas. Nihil in his, non Pythagoreum, Deum animam mundi omnia peruadentem et in omnes formas se transfundentem statuens, ex qua omnia essentiam accipiunt. Haec vniuersi siue mundi pars est, rerumque omnium, siue numerorum idearumque essentia, de qua et Pythagoras et Plato difficulter disserendum esse fassi sunt.

III. Homo mens est induta carne, vas spirituale, sensile domicilium, breue habitaculum, anima ad labores nata, fortunae ludibrium, temporis cura instrumentum osseum, vitae explorator, lucis desertor, terrae creditum. Lapsum animae corpori poenae loco inclusae luculenter supponit et innuit.

IV. Terra est coeli basis, speculatio sine fundo, radicatio aërea, gymnasium vitae, lunae peruigilium, spectaculum visu incomprehensibile, imbrium nutrix, frugum mater, inferorum operculum, custodia aeterna, spatium multarum ditionum, generatio et receptaculum omnium rerum.

V. Mors est somnus aeternus, resolutio corporis, afflictorum desiderium, recessus spiritus, fuga et abdicatio vitae, diuitum timor, pauperum solamen, resolutio membrorum, pater somni, verus terminus fixus, dissolutio omnium.

Eiusdem fere commatis sunt sententiae et responsiones morales, quae affectatum Pythagoreismum sapiunt, quas tamen, cum vbique occurrant legique possint, huc non transscribimus.

Nicomachus.

§. XXV. NICOMACHVS, Gerasa [x] Coelesyriae vel Arabiae oriundus, et ipse Pythagoream doctrinam amplexus [y] est. Quo tempore vixe-

x) Duas nobis Gerasas memorant veteres, vnam Coelesyriae, cuius meminit PTOLOMAEVS L.V. c. 15. et SVIDAS T. I. Gerasa p. 476. alteram Arabiae, cuius mentionem faciunt PTOLOMAEVS L.V. c. 17. add. VALESIVS ad Ammian. L. XIV. c. 8. Et ex Coelesyria quidem Nicomachum oriundum volunt ABRAH. BERCKELIVS ad Steph. p. 296. et SAM. TENNVL. ad Iamblich. Intr. in Nicom. ex Arabia vero FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. IV. p. 2. not. a. Quorum tamen opiniones possunt conciliari, si cum HADR. RELANDO Palaest. L. III. p. 806. vnam tantum vrbem esse statuamus, quae ab aliis in caua Syria collocatur, ab aliis in Arabia, iungiturque cum Philadelphia et inter Decapolitanas recensetur, conf. I. G. GRAEVIVS Lect. Hesiod. c. 16.

y) Testantur id Porphyrius apud EVSEB. Hist. Eccl. L. VI. c. 19. PAPP. ALEX. Collect. Math. L. III. p. 19. MARINVS in vita Procli c. 28. IAMBLICHVS l. c. p. 3. PHOTIVS Cod. CLXXXVII. p. 237. Ex quibus Iamblichus ait: „Omnia eum tradidisse ad mentem Pythagorae, plurimumque fecisse in mathematicis, „et in illis vsum esse expertissimis magistris, „praeterea mirabilem ordinem, theoriam et doctrinam cum mirabili scientificorum principiorum demonstratione exacte tradidisse, rationemque de illis nouisse reddere, docere „theoremata sincera et genuina, non infecta aliorum opinionibus, esse etiam varium et foecundum, ordinatum et distinctum in numerorum „speciebus. In cognitione quoque plurimum esse „vniuersalem et acrem ad inueniendum etc.

Digitized by Google

vixerit, accurate definiri non poteſt, hoc tamen certum eſt, vixiſſe poſt Thraſyllum Platonicum, et ante Apuleium, adeoque inter Auguſti et Antoninorum tempora floruiſſe. Ipſe enim paſſim ad Thraſyllum prouocat [z], quem vixiſſe ſub Tiberio ſectione ſequenti dicemus: Apuleius autem, qui ſub Antoninis fuit, CASSIODORO [a] teſte, arithmeticam Nicomachi Latina veſte donauit. Addit his doctiſſimus FABRICIVS [b], videri Theone Smyrnaeo, qui Plutarcho fuit σύγχρονος, iuniorem, apud quem nulla fit Nicomachi mentio, ex quo poſt Neronis tempora vixiſſe coniici poteſt. Inclaruit vero admodum introductione in arithmeticam et enchiridio harmonico [c], quae duo ſcripta temporis iniuriae erepta, elegantem atque eruditam arithmeticae atque muſicae artis explicationem ſecundum Pythagorea principia nobis conſeruarunt. In priorem commentationem introductionem ſcripſit IAMBLICHVS, quam edidit SAMVEL TENNVLIVS [d]. Quo fato, optandum eſſet, vt licuiſſet vti theologumenis eius arithmeticis, ſiue libris duobus ſpeculationum de numeris ad varias res theologicas, phyſicas et morales applicatis, ex illis enim multam philoſophiam Pythagoream lucem fuiſſe foeneratam ex libri compendio, quod PHOTIVS [e] affert, diſci poteſt. Quae enim hodie ſuperſunt theologumena arithmetica, incertum auctorem habent, et a Nicomachi labore differunt, qui aliquoties in iis laudatur, licet dubium non ſit, multa ex Nicomachi libris in ſua arua deriuauiſſe auctorem anonymum [f]. Non confundendus vero eſt cum aliis huius nominis veteribus memoratis [g]. Ex Nicomachi enim ſenioris ſchedis Apollonii Tyanenſis vitam ſcripſiſſe Taſcium Victorianum ex Philoſtrato delineatam refert SIDONIVS APOLLINARIS [h], ex quo loco noſtrum Philoſtrato aetate inferiorem coniecit TENNVLIVS [i], qui tamen ipſe erroris ſe redarguit, referens [k], Apuleium Nicomachi introductionem Latinam feciſſe, qui Nicomachi interpres, Philoſtrato aetate prior fuit.

SECTIO

z) In Manuali harm. L. I. p. 24. 72.

a) De Arithmet. b) loc. cit.

c) Hiſtoriam literariam vtriusque libri erudite more ſuo enarrat FABRIC. l. c. conf. TENNVL. l. c. p. 65. G. I. VOSSIVS de ſcient. math. p. 37. 94.

d) Addito IOACH. CAMERARII ſuoque commentario Arnhemii 1668. 4. Aſclepii vero et Philoponi Commentationes adhuc in Mſc. deliteſcunt.

e) Cod. CLXXXVII. p. 237. conf. FABRIC. l. c. p. 9.

f) Nobile hoc theologiae Pythagoreae monumentum editum ſemel tantum Graece Paris 1643. 4. et a MEVRSIO in Denario Pythagorico commentario illuſtratum: nouae vero eius editionis ſpem fecit FABRICIVS l. c. p. 10. De auctore diſputatur. Nicomachi non eſſe, licet multa ex eo hauſta habeat liber, ex allato argumento manifeſtum. Qui ad Theonem referunt, coniecturae fidem non faciunt. THOMAS vero GALEVS ad IAMBLICH. de myſt. Aegypt. p. 201. non inepte ſuſpicatur, Iamblichum eorum auctorem eſſe. Certe eum inter decem, quos promiſerat, libros Pythagoricos, dare voluiſſe phyſicum, quoque ethicum et theologicum ex Comm. in Introd. in Nicomach. p. 167. 176. patet. Solenne quoque Iamblicho alios ante ſe exſcribere, vt in his theologumenis factum. Addimus his, paſſim in hac Introductione ea afferre Iamblichum, quae in theologumenis leguntur, ex parte quoque TENNVLIO notata. Ex inſcriptione Codicis Medicei hanc coniecturam firmat FABRICIVS l. c. p. 11.

g) Videndi SVIDAS in Nicomach. T. II. p. 624. MEVRSIVS ad Nicom. manuale harm. IONSIVS de S. H. P. L. III. c. 13. TENNVL. ad Iamblich. p. 65. FABRIC. Bibl. Gr. l. c.

h) L. VIII. ep. 3. conf. SIRMOND. h. l.

i) l. c. p. 64. k) p. 66.

Digitized by Google

* *

SECTIO TERTIA.

DE PHILOSOPHIS PLATONICIS.

§. I.

Platonica secta emergens.

Pythagoreae, quam hactenus considerauimus sectae merito iungimus Platonicam, quae in vnum quasi corpus coaluere. Et supra quidem, *sectione prima*, docuimus, Academicam philosophandi viam illam quae Arcesila, et Carneade auctoribus a Platonis placitis prorsus defecit, et incertitudinem humanae cognitionis atque ἀκαταληψίαν vrgendo, modestiam philosophandi, vltra exiguos probabilitatis gradus non progredientem vehementer commendauit, prae veteri Academia, genuinis Platonis doctrinis inhaerente Romanis placuisse, et a summis viris fuisse excultam, eo quod non tantum in tam ingenti sectarum diuortio omnium maxime rationalem hanc philosophandi rationem esse crederent, sed forensi eam quoque eloquentiae, quae viam ad honores et magistratus pandebat, egregie inseruire putarent. Euiluit tamen Academicorum nomen atque secta sub imperatoribus, partim quod odio et inuidia a reliquarum sectarum philosophis cumularetur, partim quod Sceptica philosophia, quae depressa hactenus, caput tandem erigere, et ex puluere emergere coeperat, eam quasi absorberet, tolleretque e medio, quique Academice philosophabantur, sub Scepticorum nomine comprehenderentur, partim quod fori Romani facie sub Caesarum imperio tota mutata, eloquentia ad sophistas migrasset, quibus reliquarum sectarum placita prae Academicae, inseruiebant. Mirandum itaque non est, in tanto, quem imperatorum Romanorum tempora produxerunt, philosophorum prouentu vnum fere Fauorinum, de quo in sequentibus disseremus, inuentum esse, qui pro Academico philosophandi modo verbo fecerit, licet Platonicum se simulauerit. Qui tamen, ne prorsus inuidiae odioque philosophorum se exponeret, ab Arcesilai non tantum, verum etiam a Carneadis rigore discessit, et quod GALENVS [a] testatur, non tantum dari certas quasdam veritates, concessit, sed et Pyrrhoniis, vt ait PHILOSTRATVS [b], in foro versandi facultatem non denegauit. Efflorescere e contrario coepit Platonis, per tot secuta iam inter philosophos venerabilis existimatio, cuius eloquentia et disserendi ratio cum sophistas valde iuuaret, doctrina vero magnam rerum diuinarum humanarumque notitiam sponderet, factum inde est, vt quae ab Academia quinta duce Antiocho ex sepulchro quasi reuocata est Academia vetus, et genuina philosophandi secundum Platonis placita methodus, valde insolesceret et a magnae eruditionis viris reciperetur. Qui cum apud Augustos

a) De optima disciplina T. I. p. 6.

b) Vit. Sophist. p. 491.

Digitized by Google

ſtos Romae principes fauore multo gauderent, multum inde profecit ſecta Platonica. Acceſſit recepta circa haec tempora opinio, Platonicam philoſophiam eſſe filiam Pythagoricae, quae tanquam diuinior hoc tempore commendabatur, vt in antecedentibus dictum, et cum Platonica coniungebatur. Ex quo factum eſt, vt magna et illuſtri fama ſub imperatoribus haec ſecta florere inciperet, et nec numero philoſophantium, nec eruditione ſectatorum, nec fatis ſecundis et duratione cederet vlli. Id quod tum quidem maxime factum eſt, poſtquam Alexandrinorum philoſophorum, qui Platonicam ſe ſequi philoſophiam iactabant, aſt in omnium fere ſectarum et religionum concordiam, vel ſyncretiſmum potius coniurauerant, methodus in peculiarem atque ſingulari nomine a reliquis diſtinctam ſectam degenerarat, quae eclecticorum nomine, quamuis Pythagorico-Platonica eſſet, ſe efferebat. Nam hi quoque homines, qui vaccarum Aegyptiacarum inſtar reliquas ſectas tantum non omnes deuorarunt, Pythagoram Platonemque ſe ſequi ante alios dicebant, licet eorum ſyſtemata nefandi ſyncretiſmi conſilio miſere corriperent, id quod exeunte ſeculo poſt C. N. ſecundo vel ineunte tertio factum. Ordini itaque conſulentes, vsque ad eclecticae ſectae origines Platonicos conſiderabimus, ſequentem ſectionem eclecticorum hiſtoriae tribuentes. Eminuerunt vero inter Platonicos duorum fere ſeculorum ſpatio Thraſyllus, Theon Smyrnaeus, Alcinous, Fauorinus, Taurus Berytius, Apuleius Madaurenſis, Atticus, Numenius Apameenſis ac Maximus Tyrius.

§. II. Fuit THRASYLLVS Mendeſius, vixitque ſub imperatoribus Auguſto et Tiberio. *Thraſyllus.* Multarum artium ſcientiam profeſſus poſtremo ſe dediſſe Platonicae philoſophiae ac deinde matheſi dicitur Scholiaſtae IVVENALIS [c]. Qui vnde habeat, quod Thraſyllus fuerit Platonicus, fatetur GAVDENTIVS [d] ſe neſcire. Putat enim, veriſimile non eſſe, eum fuiſſe Platonicum, quandoquidem Platonici vix vacauerint Aſtrologiae, quam viſus ſit Plato in *Timaeo* damnare. Cum igitur abſque controuerſiae Chaldaicae diſciplinae fuerit doctor Thraſyllus, et quidem inſignis, veriſimile non eſſe, fuiſſe Platonicum. Sed opponimus dubitationibus Gaudentii PORPHYRIVM [e], qui inter praecipuos Platonicos a Plotino lectos Thraſyllum numerat. Falſumque eſt oppido, huius temporis Platonicos aſtrologiae pretium non ſtatuiſſe: quatenus nempe inter artes mathematicas, in quas magno ſtudio incumbebat Thraſyllus, referebatur, quo nomine a Chaldaeorum arte nullo fundamento, nullaque philoſophia nixa diſtinguebatur [f]. Emendatam enim et auctam fuiſſe circa haec tempora Platonicam diſciplinam Pythagorica in antecedentibus monuimus, vnde, quae Pythagoreis in deliciis fuit, aſtrologia Pla-

c) Ad Satyr. VI. v. 576.

d) De phil. Rom. in addendis c. XIV. p. 383.

e) In vita Plotini c. 10. n. 9. p. 130. Bibl. Graec. FABRIC. Vol. IV. add. NICOMACH. enchir. harmon. p. 24. aliaque loca veterum laudata FABRICIO l. c. p. 2. not. c.

f) Conf. viri docti ad SVET. Tiber. c. 14.

Platonicis quoque non placere non potuit, cuius nobis fidem exemplo suo faciunt Theones; sed et haud obscure ex hoc hominum genere Thrasyllum fuisse, PORPHYRIVS [g] innuit, studiumque circa Platonis libros id satis prodit. Commendauit haec astrologiae peritia Thrasyllum Tiberio, qui et antequam imperium esset adeptus, eum comitem asciuit [h], eumque imperator tanquam mathematicum et sapientiae professorem contubernio admouit [i], et ad innocentium praesidium eius monitis paruit [k], et huius artis, teste TACITO [l], praecepta ab eo accepit. Patetque ex iis, quae de eo narrant veteres, Thrasyllum vel ipsi arti suae nimium fisum esse, vel studio astrologicae scientiae praetextu ad deludendum crudelem imperatorem vsum fuisse [m]. Id quod tamen in exitium pene adduxisset Thrasyllum; affirmantem naue praeuisa, gaudium afferri, cum quidem illum durius, et contra praedicta cadentibus rebus, vt falsum et secretorum temere conscium praecipitare in mare destinasset Tiberius, teste SVETONIO [n], nisi tum maxime certum fuisset expertus, quem, explorata ita eius peritia ab eo tempore coepit magnifacere et familiaritate dignari. Neque tamen insidias mortemque euitare potuit, imperatoris crudelitate interemtus [o]. Nobile vero nomen non scriptis tantum mathematicis, ad musicam et astronomiam pertinentibus [p] sibi comparauit, sed et distributione dialogorum Platonis in tetralogias, quam etiam operam scriptis praestitit Democriti [q]: coniecit etiam IONSIVS [r], Platonis vitam alicubi enarrasse. Fuere alii quoque Thrasylli [s], et in his Cynicus philosophus, SENECAE et PLVTARCHO memoratus, qui cum Platonico confundi non debent.

Theon Smyrnaeus.

§. III. Thrasyllo in Platonicorum schola non inferior fuit THEON, vt ab aliis huius nominis [t] distinguatur, a patria SMYRNAEVS dictus, eoque etiam nomine ab Alexandrino Theone, de quo infra dicemus, distinguendus. Aetatem eius definire liquido, impossibile. Iuniorem esse Thrasyllo, inde euincitur, quod eum laudat; Ptolomaei autem, qui tum maxime inter mathematicos inclaruit, cum mentionem nullam fecerit, coniicitur inde, Theonem Ptolomaeo aetate fuisse superiorem. Cum

g) loc. cit.
h) SVET. in Aug. c. 28.
i) IDEM in SVET. c. 14.
k) IDEM l. c. c. 62. vbi Thrasyllum consulto differre quaedam crudelitatis specimina, spe longioris vitae compulisse ait.
l) Annal. L. VI. c. 20.
m) SVETON. in Caio Calig. c. 19.
n) In Tib. c. 14. Conf. TACITVS l. c.
o) Dio siue XIPHILIN. L. LVII. p. 655. sqq.
p) Conf. VOSSIVS de scient. mathem. c. XX. §. 9. p. 87. FABRICIVS l. c. Inprimis diuisio musici canonis ex mente Thrasylli notabilis, de qua vid. NICOMACH. l. c. THEON SMYRNAEVS mus. c. 35. seqq. p. 137. seqq.
q) LAERT. L. III. s. 56. L. IX. s. 38. dictum hac de re Tom. I. L. II. c. 6. s. 1.
r) De Script. hist. phil. L. III. c. 3. p. 224.
s) Enumerant eos MEVRSIVS ad Nicom. p. 166. VOSSIVS de hist. Graec. L. IV. c. 16. IONSIVS et FABRICIVS ll. cc.
t) Octo nominat SVIDAS, in Theon T. II. p. 182. inter quos tres fuere philosophi Stoici. Addit sex alios FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 452. Inter quos notus poëta maledicentissimus, qui prouerbio locum fecit: *Theonino dente arrodere*, vid. ERASMVS Chiliad. p. m. 407. Theonis etiam nomen apud Graecos pro incerto quouis ponitur, vt apud Latinos Caii vel Sempronii. Conf. I. ANDR. SCHMID. diss. de Hipparcho, Theonibus et Hypatia Sect. II. p. 14.

Digitized by Google

Cum vero Thrasyllus Tiberii temporibus vixerit, Ptolomaeus sub Antonino Pio, recte inde concluditur, floruisse Theonem inter A. C. XX. et CXL. Prouocat etiam PTOLOMAEVS [u] ad Theonis cuiusdam obseruationes astronomicas, et PLVTARCHVS [x] quoque Theonem mathematicum memorat, ex quo coniiciunt viri docti [y], infra Traiani et Hadriani tempora, quibus Plutarchus inclaruit, viuere Theonem non potuisse. Ex quibus liquet errare IOS. BLANCANVM [z], qui in Sec. XI. et XII. eum collocat, quod occasionem dedit VOSSIO [a], de duobus Theonibus Smyrnaeis praeter necessitatem cogitandi. Platonicum fuisse non PROCLVS [b] tantum affirmat, sed et libri ab eo scripti probant. Scripsit enim de quatuor mathematicis disciplinis compendium in Platonis libros, siue, vt MSta habent, de iis, quae in mathematicis ad Platonis lectionem vtilia sunt: in quibus de geometria, arithmetica, musica, et denique astronomia egit, ac subiunxit tractatum de harmonia mundi [c]. Priorem eorum partem debemus magni nominis mathematico ISMAELI BVLIALDO, nempe ea, quae arithmeticam et musicam illustrant [d]. Non vero Platonicam tantum, sed Pythagoricam quoque disciplinam istis libris illustrasse, et ipse fatetur [e], et iis notum est, quae de ratione huius sectae in antecedentibus monuimus.

§. IV. ALCINOVS quo tempore vixerit incertum est, solet tamen a plerisque viris doctis [f] ad initia secundi post reparatam salutem seculi referri. Sed et reliqua de eius vita obscura sunt. Et Platonicum quidem fuisse, ex introductione in Platonem non inepte colligitur, nisi velis alterius sectae hominem eiusmodi doctrinarum Platonicarum compendium conscripsisse, quemadmodum Ciceronem fecisse scimus. Fuere enim alii quoque Alcinoi, interque eos Stoicus etiam PHILOSTRATO [g] memoratus. Certe a Platonicae philosophiae cognitione hominem non imparatum fuisse [h], elegans introductio in Platonis doctrinam ostendit, quae cum ALBINI introductione [i], simili confundenda non est. Eius versionem debemus MARSILIO FICINO [k], quam emendauit IAC. CARPENTARIVS, et commentario illustrauit [l]. Graeco Latinam, *Alcinous.*

nam,

u) Mathemat. Syntax. L. IX. c. 9. L. X. c. 1.

x) De facie in orbe lunae et εἰ apud Delphos.

y) BVLLIALD. praef. ad Theon. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 100. seq. VOSSIVS de scient. mathemat. c. XXXIII. §. 13. p. 164. SCHMID. l. c. p. 15.

z) In Chronolog. math. p. 57.

a) l. c. c. LXII. §. 14. p. 359.

b) In Timaeum L. I.

c) Vid. p. 73. 150.

d) Gr. et Lat. Paris 1644. 4.

e) p. 183.

f) conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 40.

g) In vit. sophist. L. I. c. 24. §. 1. p. 518.

h) Ducem itaque eum in delineatione phil. Plat. Tomo I. L. III. c. 6. §. 1. secuti sumus post ipsum Platonem simul audientes et comparantes cum Alcinoo.

i) Inseruit hanc ALBINI Introductionem in Platonem B. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 42. seqq. ex qua manifestum est, diuersam esse ab Alcinoi. Eius mentionem iam fecit TERTVLLIANVS de anima c. 28. 29. Conf. IAC. PAMELIVS ad h. l. vt alios ex veteribus taceamus.

k) Edidit cum aliis Platonicis Venet. 1497. fol. apud Aldum; vid. Cl. SCHELHORNII nostri Amoenit. lit. T. I. p. 98.

l) Paris 1573. 4.

Digitized by Google

, nam editionem Maximo Tyrio adiecit DANIEL HEINSIVS [m], ipſam, etiam introductionem hiſtoriae philoſophicae inſeruit TH. STANLEIVS [n], Alcinoum vero a Didymo, vel Didymum ab Alcinoo ſua habuiſſe, locus ſuadet EVSEBII [o].

Fauorinus.

§. V. Plura conſtant de Fauorino, quem Phauorinum etiam quidam ſcribunt, licet minus accurate [p]. Gallus fuit Arelatenſis, teſte, qui vitam eius nobis deſcripſit PHILOSTRATO [q], qui vtriusque ſexus participem natum fuiſſe tradit, et ex viro atque muliere compoſitum, idque ipſa ſpecie prodidiſſe, facie enim imberbem, etiam ſenem extitiſſe, vocem etiam acutam et tenuem habuiſſe. Non vero ipſe tantum Fauorinus apud eundem ſe eunuchum vocat, ſed et alii ex hoc hominum genere fuiſſe produnt, et ipſa vocis, et faciei imberbis ratio eunuchum demonſtrat: quare non eunuchum tantum Academicum vocat LVCIANVS [r], ſed et Demonactis in eum dicteria refert: *Poſtquam Fauorinus audiſſet a nonnemine, ſuas diſſertationes a Demonacte haberi ludibrio, maxime vero membrorum in iis fractas delicias, minus generoſam et muliebrem mollitiem, ac philoſophiae minime congruentem, acceſſiſſe ad Demonactem et interrogaſſe: quisnam eſſet, a quo ſubſannaretur? dixiſſe hunc, hominem aures habentem difficiles deceptu; inſtante vero Fauorino, et interrogante, quibusnam viaticis inſtructus ad philoſophiam acceſſerit? reſpondiſſe: teſticulis. Aliquando etiam riſiſſe Fauorinum, ex barba Demonactem philoſophum iudicantem, qui ipſe ſine barba philoſophabatur.* Cum vero eunuchi neque viri neque mulieres ſed monſtra quaedam naturae dici ſoleant [s], ratio inde patet, cur hermaphroditi ſpeciem exhibuiſſe Fauorinus Philoſtrato dicatur. Vixit vero Fauorinus ſub Traiano et Hadriano [t], cumque eruditionis atque philoſophiae gloria excelleret, delectus fuit ab imperatore Hadriano, quocum de eloquentia et doctrina, vt cum aliis quoque agere ſolebat, certaret [u]. Quod cum iis, qui ſuperare illum contenderent, eumque antecellerent, exitioſum ſoleret eſſe, quos ſcilicet e medio tollebat imperator, quod in omnibus primas ferre cuperet, ſolus Fauorinus damnum paſſus haud eſt, qua in re prudentia ſua vſus eſt, ſibique parauit praeſidium. Nam cum ſuperare omnes ſtuderet imperator, nec cederet vlli, non moroſe ei refragatus eſt, vel curioſe reprehendit, ſed ceſſit vltro victoriam, cumque, nar-

m) Lugd. Batau. 1608. 1617. 8. prodiit etiam ſeorſim, Oxon. 1667. 8.

n) p. 326. Latinam h. l. exhibuit OLEARIVS.

o) Praep. L. XI. c. 23. vbi locus in Alcinoo extans Didymi nomine laudatur. Ex quo coniicit VOSSIVS de ſectis c. XVI. §. 5. p. 80. Didymum ex Alcinoo eum deſcripſiſſe. LAMBECIVS de biblioth. Vind. L. VII. p. 18. et FABRIC. l. c. Alcinoum ex Didymo.

p) Graecis enim, qui F. latinorum non habent φαβορῖνος dicitur. Aſt nomen Romanum eſt a fauore, vt Cenſorinus, a Cenſore, conf. IONS. de ſcript. hiſt. philoſ. L. III. c. 7. p. 244.

q) Vit. ſophiſt. L. I. c. 8. §. 1. p. 489. ſeq. LVCIAN. in Eunucho T. IV. p. m. 164. vbi maximi nominis apud Graecos eunuchum Academicum, natione Gallum vocat. SVIDAS in φαβορῖνος T. III. p. 572. ſeqq.

r) In Demonacte T. II. p. m. 569.

s) Vid. LVCIAN. in Eunuch. l. c. OLEAR. ad l. c. Philoſtrati.

t) SVIDAS l. c. Conf. VOSSIVS de hiſt. Graec. L. II. c. 10. p. 212. IONSIVS de S. H. P. L. III. c. 7. p. 244.

u) Laudat hanc imperatoris gratiam PHILOSTRATVS l. c.

Digitized by Google

narrante SPARTIANO [x], *professores omnium artium semper, vt doctior, rideret, contemneret, obtereret, cum his professoribus et philosophis libris vel carminibus inuicem editis saepe certans* [y], *Fauorinus, cum verbum eius quoddam ab Hadriano reprehensum esset, atque ille cessisset, arguentibus amicis, quod male cederet Hadriano de verbo, quod idonei auctores vsurpassent, risum iucundissimum mouit. Ait enim: non recte suadetis familiares, qui non patimini me illum doctiorem omnibus habere, qui habet triginta legiones.* His modis euenit, id quod ipse, se mirari dixit, vt cum imperatore contenderit saluus, et inter grammaticos, rhetores, musicos, geometras, pictores, astrologos, quos fauore prosequebatur Hadrianus, vnus emineret [z]. Vt vero eloquentiae flumen a Dione habuit Prusaeensi, cui a linguae facundia Chrysostomi nomen enatum est [a]; ita a praestantissimo scholae Stoicae circa idem tempus doctore Epicteto philosophiae praecepta hausit [b], licet parum ei obtemperasse et scribendo et viuendo postea ostenderit [c]. Sed cum Demetrio quoque Cynico fuit, quem plurimi, teste PHILOSTRATO [d], fecit, et imprimis familiari amicitiae vinculo PLVTARCHO [e] iunctus fuit, quem in scriben-

x) In Hadriano c. 15.

y) Ingenio vt erat Hadrianus eleganti iisque instructo dotibus, quibus multos antecelleret, ita artium fere omnium et scientiarum cultu auxit, et ad mirabilem euexit elegantiam. Ait enim SPARTIANVS l.c. „Fuisse memoriae „ingentis, facultatis immensae, ipsumque ora„tiones dictasse, et ad omnia respondisse. Hinc „non omnis tantum generis viros doctos in au„la fouit, grammaticos, rhetores, musicos, ge„ometras, pictores, astrologos, sed philoso„phos quoque habuit carissimos, et in his ma„xime Epictetum, Heliodorum, et Fauorinum „familiares. Gratia etiam et beneficiis plerumque „cumulauit professores artium omnes, eosque „honorauit et diuites fecit, licet eos quaestioni„bus semper agitauerit: Et cum ipse auctor es„set, vt multi ab eo tristes recederent, dicebat „se grauiter ferre, si quem tristem videret. Do„ctores, qui professioni suae inhabiles videban„tur, ditatos honoratosque a professione dimi„sit. Famae vero celebris tam cupidus fuit, vt „libros vitae suae scriptos a se libertis suis li„teratis dederit, iubens vt eos suis nominibus „publicarent. Amauit praeterea genus dicendi „vetustum, controuersias declamauit, Ciceroni „Catonem, Virgilio Ennium, Sallustio Caecilium „praetulit, eademque iactatione de Homero ac „Platone iudicauit,“ Quaestionibus vero eruditos valde vexauit, cuius generis sunt, quas de Secundo attulimus, et de Epicteto afferemus in sequentibus. Eademque consuetudine non in aula tantum vsus est, sed etiam inter viros doctos, qui in museo alebantur. Quaestiones vero Hadriani ad Philologiam tantum artemque grammaticam spectauisse, nec ad alia extendisse eruditionem eius contendit HERM. CONRINGIVS, Antiq. Academ. Suppl. XIII. p. 236. Aliud vero euincit familiaritas eius cum magni nominis philosophis, Epicteto, Fauorino, Heliodoro, Secundo. Verisimile vero est, maxime in conuiuiis ita eruditos vexasse imperatorem. Hunc enim symposiorum inter doctos morem fuisse ex ATHENAEO, PLVTARCHO aliisque veterum constat. Conf. SALMAS. ad l.c. SPARTIANI, ANDR. CHR. ESCHENBACH. de symposiis vet. differt. p. 308. seqq. In tot de viris doctis meritis hoc vnum reprehendendum in Hadriano, quod non tantum professores omnium artium tanquam doctior semper risit, contemsit, obtriuit, sed vitae quoque insidiatus est eorum, qui se extulissent, qua ratione non tantum insidias molitus est in Fauorinum, sed et Dionysium Milesium. Qua de re ne nimii simus, videndi ex veteribus SPARTIANVS l.c. c. 15. 16. DIO L. LXIX. siue XIPHILIN. in Hadr. CONST. PORPHYROGEN. Coll. de virt. p. 713. et qui ex eo excerpta dedit SVIDAS in Hadr. T. I. p. 57. ex recentioribus TILLEMONT. in Adr. DE SERVIES vit. Vx. Imper. Rom. T. III. p. 59. GAVDENTIVS de Phil. Rom. c. XCIII. p. 322. seqq.

z) SPARTIANVS et DIO ll. cc.

a) PHILOSTRAT. l. c. p. 490.

b) GELLIVS L. XVII. c. 19.

c) Scripsisse enim contra Epictetum tradit GALENVS T. I. Opp. p. 6. Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Voll. II. p. 60.

d) Vit. Apollon. L. IV. c. 25. p. 164.

e) Patet id ex PLVTARCHI libello de primo frigido, quem Fauorino inscripsit. Inter deperdita quoque Plutarchi fuit epistola ad Fauorinum de amicitia, teste LAMPRIA. Sed et, auctore GALENO T. I. p. 6. Fauorinus librum inscripsit

Digitized by Google

bendis libris et philoſophiae ſtudio videtur eſſe imitatus. Herodi vero ſophiſtae maxime familiaris fuit, qui magiſtri ac patris loco eum habuit; quare moriens Herodem haeredem conſtituit, et librorum, et domus, quam Romae habebat, vt et ſerui Indi oppido nigri, qui Herodi et Fauorino in deliciis erat [f]. Non eodem tamen fortunae fauore Athenis vſus eſt. Athenienſibus enim, teſte PHILOSTRATO [g], deteſtabilis viſus eſt, inde concurrentes, qui magiſtratus munere fungebantur Athenis, aeneam eius ſtatuam diruerunt, tanquam infeſtiſſimi imperatoris hoſtis. Quod vbi ille cognouit, moleſte id minime tulit, neque irritatus ob iniuriam, quam paſſus fuerat, *bene*, aiebat, *actum cum Socrate fuiſſet ab Athenienſibus, aerea ſtatua priuato potius, quam cicutam bibere coacto.* Romae autem tanta eius gratia fuit atque auctoritas, vt eo docente, omnia literarum ſtudiis eſſent plena [h], magnique viri eorumque filii adhaererent: quod non potuit non in aemulationis tandem materiam excreſcere, inter eiusdem profeſſionis homines. Lis enim ei interceſſit cum Polemone [i], in Ionia enata, Epheſiis ei fauentibus, Smyrna Polemonem admirante, viris conſularibus, filiisque eorum, modo hunc modo illum laudibus efferendo aemulationem inter eos fouentibus, qua in lite conuitia intemperanter effuſa eſſe, non negat, qui haec narrat PHILOSTR. [k]. Memorabile vero, quod IDEM [l] quoque refert, etſi eunuchus eſſet, incaluiſſe tamen adeo Veneris igne, vt adulteri dicam vir ei conſularis ſcriberet, ipſeque tria in vita ſua admiranda diceret: *quod Gallus Graece loquatur, quod eunuchus adulterii cauſſam dixerit, quod cum imperatore contenderit ſaluus.* Ex dictis patet, profeſſione non philoſophum tantum fuiſſe, ſed et ſophiſtam [m], ſiue rhetorem, qui adeo excelluit in eloquentiae ſtudio, vt ne apud illos quidem, qui Graecanicae linguae ignari erant, abſque voluptate fuerit auſcultatio eius. Eos enim et pronuntiationis ſono deliniuit, et vultus geſtu, et linguae modulatione. Deliniuit item tono orationis, quem cantum oratores dicebant [n]. Valde in philoſophia adamauit Platonem, de quo ſingulari ſcripto egiſſe SVIDAE [o] dicitur, vt et *de Socratis vita* [p].

De[illegible]

ſcripſit Plutarcho, de hypotheſi Academica. Ait etiam SVIDAS l. c. plurima ſcribentem Fauorinum ſcriptorum multitudine cum Plutarcho contendiſſe. Conf. IONSIVS de Scr. Hiſt. phil. L. III. c. 7. p. 244. ſeqq.

f) PHILOSTRAT. l. c. et in Herode L. II. c. I. §. 14. p. 564. Non praetereundus hic eſt Herodes Atticus, licet eloquentiae magis laude, quam philoſophiae fama inclaruerit, quam nominis celebritatem ſtupendis operibus ex parentis theſauris excitatis auxit, de quo praeter Philoſtratum, videndus GELLIVS L. I. c. 2. nam is in Pythagorica philoſophia Secundum, in Platonica Taurum Berytium, in Academica Fauorinum praeceptores habuit, et inter omnes ſectas Platonicae maxime addictus fuit. Parem non habuiſſe eloquentiae praeſtantia, ait, qui vitam eius exponit PHILOSTRAT. Vit. Sophiſt. L. II. c. I. p. 545. ſeqq.

g) loc. cit. p. 490. *h*) Ibid. p. 491.

i) Polemonis magni nominis et celebritatis Sophiſtae vitam PHILOSTRATVS quoque L. I. c. 25. p. 530. enarrauit, hominisque mores agreſtes et ſcholaſticos, quibus ipſum Antoninum Pium imperatorem offendit, memorabili narratione delineauit. Mirum itaque non eſt, debacchatum fuiſſe in Fauorinum, qui ne imperatori quidem ceſſerat. *k*) loc. cit.

l) Ib. p. 489. Petit eum hoc nomine LVCIANVS in Eunucho T. IV. p. m. 167. ſed tecte, ſecus ac viſum VOSSIO de Hiſt. Graec. L. II. c. 10. p. 212.

m) SVIDAS in Φαβωρῖνος T. III. p. 572. 573.

n) PHILOSTRAT. l. c. §. 4. p. 491.

o) l. c. Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 60.

p) De Socrate et arte eius amandi, contra quem librum ſcripſiſſe GALENVM ex eius tr. de libris propriis T. IV. p. 368. patet.

Digitized by Google

Dolendum vero eſt, et haec eius ſcripta et alia [q] intercidiſſe, imprimis vero eius *ſyluam collectaneorum omnigenorum hiſtoricorum* [r], ad quam ſaepe prouocant Laërtius, Gellius, aliique veterum, et ex qua Sopatrum *excerpta varia* deſcripſiſſe PHOTIVS [s] ait, temporis nobis ereptam iniuria: multa enim ad philoſophiae hiſtoriam, quibus aegre hodie caremus, comprehendiſſe, ex locis iſtis, quibus laudatur, colligitur [ſſ]. Quamuis vero Platonem magni faceret, non tamen primae, ſed ſecundae tertiaeque adhaeſit Academiae, eamque, cum eo quidem tempore cum Pyrrhoniis faceret, rationibus ſcepticis auxit. Hinc enati libri, quorum meminere GELLIVS [t] et PHILOSTRATVS: [u] *de comprehenſiua imaginatione, de Academica propoſitione; ſolem non poſſe comprehendi; tropi item Pyrrhonii* [v]. Vbi tamen repetendum, quod ſectionis huius initio diximus, moderatius, quam Pyrrhonii ſolebant, Fauorinum Academiae ἀκαταληψίαν propugnaſſe, propius Platonem accedentem ſtatuendo, eſſe quaedam, quae certo ſciri queant, pleraque tamen incerta eſſe atque dubia [w]. Non errabimus itaque, ſi eum inter Pyrrhoniae quoque ſectae alumnos referimus, cuius cauſſam ſcriptis multis iuuit, quae enarrantem videſis praeſtantiſſimum FABRICIVM [x]. Diſcipulos habuit multos, et in his Alexandrum, cognomento Peloplatonem, celebrem oratorem, Seleucia Ciliciae oriundum, cuius vitam ſcripſit PHILOSTRATVS [y], qui et ipſe Platonicae philoſophiae adhaeſit [z], licet non eadem, qua in eloquentia vſus eſt, felicitate, quod Peloplatonis ei nomen conciliaſſe videatur [a]. Fuere vero et Fauorini alii cum noſtro non commiſcendi [b].

§. VI. Serius paulo, nempe ſub Antonino Pio inter Platonicos eminuit CALVISIVS TAVRVS, Berytius [c], quem tamen alii Tyrium vocant [d]. Duos enim Tauros eo tempore fuiſſe, Berytium et Tyrium, quod vult KVSTERVS [e], veriſimile haut eſt. Platonicam iſta aetate ſectam eruditione ornaſſe ſua, veteres referunt [f], et vel vno hoc argumento euinci poteſt, quod Atticus, Herodis Sophiſtae parens, vir illuſtris et immenſis theſauris potens, filium hunc ſuum Tauri diſciplinae et inſtitutioni

Taurus.

q) Pleraque poſt extemporaneam Suidae diligentiam accuratius enarrat FABRICIVS l.c.

r) Laudat hanc παντοδαπὴν ἱστορίαν LAERT. L. III. ſ. 24. L. VIII. ſ. 47. conf. STEPHANVS in τετράπολις.

s) Cod. CLXI. vbi vſum hoc libro fuiſſe Sopatrum ad librum tertium eclogarum ſuarum ait.

ſſ) In reliquis etiam Fauorini ſcriptis hiſtoriae philoſophicae lucem fuiſſe accenſam, ex titulis et inſcriptionibus patet.

t) L. XI. c. 5.

u) l. c. conf. FABRIC. l. c.

v) Hunc inter philoſophicas eius diſſertationes omnium praeſtantiſſimum foetum fuiſſe, PHILOSTRATVS l. c. §. 4. p. 491. ait. Tropi Pyrrhonii quid ſint ex Tom. I. Libr. II. cap. penultimo notum.

w) GALEN. l. c. et de optimo doctrinae genere.

x) l. c. y) Vit. Sophiſt. L. II. c. 5. p. 570.

z) Ideo in Platonicorum eum album transſcripſit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 52.

a) Vid. PHILOSTRAT. l. c. conf. SVIDAS in Alexander Aegeus T. I. p. 105.

b) Ariſtotelici Fauorini meminit PLVTARCHVS Qq. conuiu. L. VI. c. 10. oratoris GELLIVS L. XV. c. 8. conf. FABRIC. l. c. p. 301.

c) SVIDAS in Tauro T. III. p. 435. EVSEB. in Chron. ad A. C. CXLVIII. GELLIVS L. XVIII. c. 10. SYNCELLVS p. 351. MARIAN. SCOTVS ad Ann. X. Ant. Pii.

d) PHILOSTRAT. Vit. Sophiſt. L. II. p. 564.

e) Ad l. c. SVIDAE.

f) Ipſe Platonem noſtrum vocat, apud GELLIVM L. VI. c. 13.

tioni commendauerit [ff]. Fuit etiam ex discipulis eius AVLVS GELLIVS vir doctus variaeque doctrinae, qui de hoc praeceptoris sui modo philosophandi aliquot nobis conseruauit specimina [g], ex quibus disci potest, per omnes quidem sectas exploratorem discurrisse, potissimum tamen Platonicam doctrinam probauisse, de reliquis modeste sententiam dicentem. Laudandum vero in eo quam maxime, quod a syncretismo philosophico, qui eo tempore tanquam pestis, omnem fere philosophorum nationem, praecipue tamen Platonicos, corripuerat, abstinuerit, et qui inter Platonis, Aristotelis et Stoicorum dogmata, quae iam Antiochus in vnum confuderat, Alexandrina vero Platonicorum schola nouis commentis in concordiam redigere, infelici quidem conatu, contenderat, esset dissensus atque discordia, demonstrauerit, scriptis de *differentia dogmatum Platonicorum ab Aristotelicis*, et *de dissensu Platonicorum a Stoicis* libris [h], quos periisse magnopere dolemus. Dubium enim non est, genuinae secundum has sectas philosophandi rationi quam infausti illi conciliatores magno historiae philosophicae malo adulterarunt, egregiam Taurum lucem accendisse. Scripsit et alia, ad Platonem potissimum illustrandum pertinentia [i], de quibus videndi, qui historiam literariam veterum illustrarunt [k]. Vixit docuitque Athenis, idque non tantum inter subsellia discipulorum, sed et inter accumbentium lectulos. Narrat enim GELLIVS [l], qui et ipse istis coenis interfuit: *Accepisse eos Philosophum Taurum Athenis coena plerumque ad id diei, vbi iam vesperauerat, id enim fuisse tempus istic coenandi frequens, eius coenae fundum et fundamentum omne fuisse in olla vna lentis Aegyptiae, et cucurbitae inibi minutim concisae. Occasionem vero captasse a tempore et quaerentium circumstantiis colloquiorum philosophicorum: Cum enim, qui eo essent iunctiores domum suam vocasset, ne omnino, vt dicitur, immunes et asymboli venirent, coniectasse ad coenulam, non cupedias ciborum, sed argutias quaestionum. Vnumquemque igitur eorum commentum paratumque iuisse, quod quaereret, fuisse autem et initium loquendi, et eundi finem. Quaesita autem fuisse nec grauia, nec ferenda, sed enthymemata quaedam lepida, et minuta, et florentem vino animum lacessentia, quae postea Taurus graui eruditione illustrauerit*, cuius duo exempla affert, de eximia viri eruditione testantia. Nec dubium est, multa afferri a Gellio in *noctibus Atticis*, in eiusmodi symposiacis olim quaestionibus in Tauri coenis proposita, licet eius plerumque nomen reticeat [ll].

§. VII.

ff) PHILOSTRATVS l. c.

g) L. I. c. 26. Tauri philosophemata refert, de quaestione, an sapiens irascatur, L. II. c. 2. de officiis et reuerentia filiorum in patres, L. VI. c. 13. quando mori dicatur homo, L. XII. c. 5. de modo et ratione tolerandi dolores secundum principia Stoica, L. XVII. c. 8. de caussa congelationis olei, c. 20. de ratione vertendi apte sciteque: Ex quibus varia et elegantissima elucescit Tauri eruditio, cui insigne accessit ornamentum, quod placidissime et suauiter prorsus dissereret. Plura de egregiis viri optimi moribus passim in Gellio obseruari possunt.

h) SVIDAS l. c. GELLIVS L. XII. c. 5.

i) Comm. in Gorgiam Platonis meminit IDEM, L. VI. c. 14. *k)* SVIDAS l. c. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 67. sq. IONSIVS L. III. c. 9. p. 255.

l) L. VI. c. 13. L. XVII. c. 8.

ll) Seriae tamen disputationis, et quidem elegantissimae exemplum habes L. XII. c. 5.

Digitized by Google

Apuleius.

§. VII. Eadem aetas tulit quoque LVCIVM [m] APVLEIVM, ex Platonicorum ſchola Philoſophum clariſſimum. Fuit is oriundus Madaurae, ciuitate Africae in Numidiae Gaetuliaeque confinio [n], quae poſt Syphacis et Maſiniſſae dominatum colonia Romana fuit [o]. Vitae is ſuae hiſtoriam in *Apologia*, maiorem partem tetigit. Honeſto ibi loco natus eſt [p]. Patrem enim habuit Theſeum loco principe duumuiralem [q], et honoribus aliis cunctis perfunctum: matrem vero Saluiam, ab inclyto illo Plutarcho Chaeronenſi ac mox Sexto philoſopho, nepote eius genus ducentem [r]. Quando natus fuerit, ipſe nuſquam prodidit, vnde coniecturis tempus eius definiendum eſt. Et ANASTASIVS SINAITA [s] quidem audiendus non eſt, qui Apollonio Tyaneo iungit, quod non, niſi magiae profeſſione, ex ſententia veterum quorundam, admitti poteſt: nec PETAVIVS [ss] accuratus eſt, qui Traiani et Hadriani temporibus vixiſſe putat, quemadmodum nimis eum aetate deprimunt, qui ſub Theodoſio floruiſſe aſſerunt [t]. Vixiſſe enim ſe ſub Antoninis, haud obſcure prodidit, memorans Lollianum Auitum, qui A. C. CXLIV. proconſul fuit, Claudium item Maximum, Lollium Vrbicum et Scipionem Orfitum, qui ſummis honoribus ſub Antonino Pio, et Antonino Philoſopho atque Vero perfuncti ſunt [u]. Nec IONSIVS [v] admitti poteſt, qui quod diuum vocauerit Antoninum, Commodi temporibus adſcribit, nihil enim horum apud Apuleium legitur. Formae concinnam ſpeciem, licet mediocrem eam ipſe dicat [w], ingenii dotes auxere eximiae, et indefeſſa imprimis induſtria, qua *ab ineunte aeuo vnis ſtudiis literarum ex ſummis viribus ſe deditum, omnibus aliis ſpretis voluptatibus, ad hoc aeui, ſuper omnes fere homines impenſo labore, diuque noctuque cum deſpectu et diſpendio bonae valetudinis ſe eruditionem et eloquentiam quaeſiuiſſe* ipſe fatetur [x]. Parentum itaque cura ſtudiis addictus eſt, et rudimenta quidem literarum Carthagine didicit, ibique Platonicam quoque ſectam inchoauit [y], poſtea Athe-

m) Lucii nomen tanquam ſpurium reiiciunt ELMENHORSTIVS ad Ap. SALMASIVS, aliique, nec male, Lucii enim nomen ex fabulae tantum argumento, quod Lucium transformatum ex Graecis refert, hauſiſſe veriſimile.

n) Ita ipſe in Apolog. p. m. 203. edit. Petr. Scriu. vbi ſe quoque Semi-Numidam et Semi-Getulum vocat.

o) Ibid. p. 4. „Syphace victo ad Maſiniſſam eam „conceſſiſſe munere populi Romani, ait, ac de„inceps veteranorum militum nouo conditu „ſplendidiſſimam coloniam fuiſſe.

p) Vitam Apuleii, vel vt vetera marmora ſcribunt Appuleii, vid. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 514. ex eius ſcriptis collegere ex recentioribus Petrus Coluius, Petrus Scriuerius, Guil. Elmenhorſtius, et editionibus ſuis praefixerunt. Eandem rationem ſecuti ſunt B. DE COTOURES, et IO. WOWERIVS, quam inde vitam repetiit FLEVRIVS in editione Apuleii in vſum Delphini. Egit etiam de eo BAYLE dict. T. I. art. Apulée p. 272. vt alios taceamus.

q) Apol. l. c. Quod Romae conſules ex Senatu lecti id in coloniis Duumuiri iuridicundo, ex Decurionibus aſciti, vid. H. NORIS Cenotaph. Piſan. diſſ. 2. MARC. WELSERVS Rer. Aug. L. II. Opp. p. 208. quod magiſtratus genus hodie quoque in quibusdam S. R. Imperii ciuitatibus liberis, e. g. Norimbergae, Auguſtae Vindelicorum, Vlmae, obtinet.

r) Metamorph. L. I. p. 5. L. II. p. 18.

s) Qq. in Script. XXIII.

ss) Rat. temp. L. V. c. 9. p. m. 308. extremis tamen Hadriani temporibus natus eſſe potuit. Plutarchus enim, qui ſub Traiano et Hadriano floruit, ex maioribus eius fuit.

t) Conf. PITHOEVS Adu. L. II. c. 10. FABRICIVS l. c.

u) Vid. vitae eius enarratores not. (p) laudati.

v) De Scr. Hiſt. phil. L. III. c. 11. p. 267.

w) Apolog. p. 189.

x) loc. cit. p. 190.

y) FLOR. c. 18. p. 366.

Digitized by Google

Athenas translatus, et omni literarum genere imbutus, eam confirmauit. Aitque alio loco [z], *non crateras tantum literatoris, grammatici et rhetoris se potasse, sed et alias Athenis bibisse, poëticae commentam, geometricae limpidam, Musicae dulcem, Dialecticae austerulam, et uniuersas philosophiae, inexplebilem scilicet, nectaream: canere enim Empedoclem carmina, Platonem dialogos, Socratem hymnos, Epicharmum modos, Xenophontem historias, Xenocratem satyras, Apuleium haec omnia, nouemque Musas pari studio colere, maiore scilicet voluntate, quam facultate.* Romam postea translatus, magno etiam cum labore, vtpote nullo magistro praeeunte, Latinum sermonem addidicit, et *in vrbe Latia*, vt ipse scripsit [*], *aduena studiorum Quiritium indigenam sermonem aerumnabili labore aggressus excoluit*, vbi etiam tam peritus iuris Romani euasit, vt aduocati munus obierit et in foro caussas dixerit. A parente censu graui HS vicies sibi et fratri relicto, longam peregrinationem iniit [**], et cognoscendi potissimum leges ceremoniarum, fas sacrorum, ius religionum cupidus, sacerdotum arcanis se adscribi collegiis passus est, et patrimonii maiorem partem, crebris liberalitatibus huic scopo impendit [a]. Vnde *iam dudum perspicua euidentique magni numinis dignatione felici ministerio nuncupatum destinatumque, nec secus, quam cultores caeteros, cibis profanis ac nefariis iam nunc temperare, quo rectius ad arcana purissimae religionis secreta peruaderet*, dixit [b]. Quibus licet admodum facultatibus exhauriretur, sumtuum tamen eum non poenituit, liberali Deum prouidentia iam stipendiis forensibus bellule fotum. *Deum enim magnorum maximum per quietem ipsi praecepisse*, ait [c], *quae nunc incontanter gloriosa in foro redderet patrocinia.* Maxime tamen inopiam, ad quam eum peregrinationes et liberalitas redegerant, leuauit nuptiis Pudentillae, ex Oea, Africae etiam ciuitate, quae sestertium quadragies possidebat. Quae cum hystericis vexata malis nubendi consilium a medicis accepisset, Apuleii potissimum formositate [d] capta ei nupsit. Quam ob rem tunc apud Cl. Maximum Africae Proconsulem magicarum artium insimulatus fuit, quod et Pudentillam viduam prouectiorisque aetatis foeminam cantaminibus in amorem sui pellexisset, et Pontianum priuignum suum e medio sustulisset: et vagae peregrinationis atque tot mysteriorum doctrinae caussam non aliam, quam magiam habuisset [e]. Quae omnia doctissima multaque veteri doctrina referta apologia [f] refutauit, effecitque vt absolueretur. Inde tamen factum esse, ait AVGVSTINVS [g], *vt ad aliquam iudiciariam reipublicae potestatem*

z) c. 20. p. 370.

*) Metamorph. L. I. c. 5. Falsum itaque est quod TILLEMONTIVS habet Hist. imp. T. II. p. 722. Carthagine Latii sermonem didicisse.

**) Apol. p. 203.

a) Ibid. Passim huc respicit in metamorph. L. III. p. 42. L. XI. p. 177.

b) l. c. L. XI. p. 183. c) l. c. Apolog. p. 203.

d) Formae suae meminit Metam. L. II. p. 18. Apol. init. Imago eius occurrit in thes. GRONOVII et apud ANDR. MORELL. Spec. rei num. ant. T. II. L. II. p. 45.

e) Prolixe de his capitibus agit in Apologia.

f) Quam tamen in tantillo temporis spatio habuisse talem, qualem scripsit, dubites. Commentati sunt in eam ISAAC. CASAVBONVS 1594. 4. IO. MEVRSIVS L. B. 1607. 8. SCIPIO GENTILIS Hanou. 1607. 8. tum PRICAEVS, conf. FABRICIVS Bibl. Lat. T. I. p. 517. seqq.

g) Ep. 5.

Digitized by Google

ſtatem peruenire non potuerit, licet nobili familia eſſet natus, et ſacerdos in prouincia Attica fuerit, et tunc munera ediderit, et venatores veſtiuerit. De quo tamen vt dubitemus, ipſe facit Apuleius, qui ſe *patris locum in republica exinde, vt participare curiam coeperit, nequaquam degenerem, pari bonore et exiſtimatione tueri,* dicit [b]. Niſi hoc velit, ſe quamdiu cauſſas in foro egerit, parentis honorem exiſtimatione tueri, quod tamen vim nobis videtur inferre verbis Apuleii clariſſimis: praeſertim cum non tantum aliarum ciuitatum honores ſtatuarum et alios ſibi decretos, ſed et poſitam auctoritate publica ſtatuam ipſe memoret. Etſi vero facile credi poteſt, ab intentato magiae crimine innocentem fuiſſe Apuleium, ipſum tamen non haberi tantum pro theurgo voluiſſe, ſed et eiusmodi interdum artes adhibuiſſe veriſimile eſt, quae huic ſuſpicioni gignendae erant aptiſſimae [i]. Vt enim taceamus, metamorphoſin Lucii eo potiſſimum colore ſcriptam eſſe, vt perditas circulatorum et praeſtigiatorum artes a ſacerdotum, quorum adſcriptus erat collegio ſapientia diſtingueret, veramque his, vt in apologia [k] quoque contendit, magiam vindicaret, quorum tamen artificia magis nec meliora nec ſanctiora fuiſſe, conſtat, LACTANTII nouimus teſtimonio [l], *multa et mira Apuleii ſolere memorari;* AVGVSTINVS [m] quoque teſtatur, *homines ex gentilibus improbos, Dominum nihil amplius, quam quod alii homines facere potuerunt feciſſe vel geſſiſſe, mentientes, Apollonium ſuum nobis Apuleium aliosque artis magicae homines in medium proferre, quorum maiora contendant extitiſſe miracula.* Ex quibus recte colligitur, Apuleium, ſi non ipſe magus fuit, ad exagitandos tamen inimicos, et faciendam ſacerdotio auctoritatem iis artibus vſum fuiſſe, quibus numinibus ſuis miraculorum fidem conciliare ſolebat ſacerdotum gentilium aſtutia; qui cum magiae nomen, ex eo tempore, quo in Romano imperio infame fuit, deprecarentur, mirum non eſt, illud ſcripta apologia ſtudioſe Apuleium declinaſſe. Quem goëtiae quidem crimen fuiſſe vehementer deteſtatum, theurgiae tamen nauaſſe operam, vel vna eius *metamorphoſis*, et eius imprimis epilogus luculenter ſuadent. Vnde ſi ſalua velimus ſanctorum virorum teſtimonia, patet, de Apuleio idem ſuo modo dici poſſe, quod de Apollonio diximus [n], quem tamen eruditione multiuaria et doctrina multis paraſangis ſuperauit. Vixiſſe in iuuentute minus caſte, colligi euidenti ratione poſſet ex illis, quae de Fotidis amoribus

b) Apolog. p. 204. conf. BAYLE l. c. not. L.

i) Florid. p. 362.

k) p. 204. 205.

l) L. V. c. 3.

m) Ep. 4. conf. ep. 49. HIERONYMVS in Pſ. LXXXI. BAYLE l. c.

n) Suadet hoc locus memorabilis in Apologia p. 205. vbi ita: „Verum haec ferme communi „quodam errore imperitorum philoſophis obiectantur, vt partim - - qui prouidentiam mundi „curioſius veſtigant, et impenſius Deos celebrant, „eos vero vulgo magos nominent, quaſi facere „etiam ſciant, quae ſciant fieri: vt olim fuere „Epimenides et Pythagoras et Oſthanes.„ Et infra p. 216. genuinum horum hominum fundamentum exponit, quo tota theurgia nititur p. 216. ſcribens: „Inter Deos atque homines natura et „loco medias quasdam diuorum naturas interſitas, easque diuinationes et magorum miracula „gubernare, poſſe etiam animum humanum ſeu „caninum auocamento ſiue odorum delinimento ſoporari, et ad obliuionem praeſentium exſternari, et paulisper remota corporis memoria, redigi ac redire ad naturam ſuam, quae „eſt immortalis ac diuina, atque ita veluti ſopore quodam futura rerum praeſagire.„ Sed et reliqua legenda ſunt, licet magi nomen omni modo declinet.

Digitized by Google

ribus ipse narrat [o], nisi Graeca fabulae huius narratio, quae apud LVCIANVM [p] occurrit, eadem exhiberet, ostenderetque, eum more suo ἀρχέτυπον secutum fuisse, idque nouo inuentionis genere adauxisse; id quod tamen in argumento adeo lubrico et impudico a sacerdote, *in animae castimoniae*, vt ipse iactat [q], *iugum qui subiit*, fuisse factum, merito improbamus. Caste tamen in matrimonio se gessit, et diu atque noctu etiam cum bonae valetudinis dispendio, eloquentiae et literarum studio impalluit [r]. Imprimis vero eruditionem eius et accuratam in Platonica philosophia doctrinam libri tres de *dogmate Platonis* [s] probant, introductionis loco ad lectionem Platonis cum Alcinoo et Albino adhibendi. Nominis tamen celebritatem, praeter istos libros, et apologiam, multa doctrina refertam, maxime sibi comparauit, *fabularum Milesiarum libris vndecim*, *siue metamorphosi Lucii in asinum*, quam tanta eruditionis veteris varietate, tantoque lepore et iucunditate condiuit, vt inde ob dulcedinis et elegantiae praestantiam aurei asini nomen nacta sit [t]. Materiam tamen ex Lucii Patrensis *libris metamorphoseων* accepit [u], vel a LVCIANO etiam transsumsit, qui Patrensem eleganti quoque narratione expresserat. Scribendi tamen genere vsus est peregrino et insolito, vnde *exotici et forensis sermonis*, *tanquam locutor rudis veniam* mox in limine deprecatur: in quo tamen multa sunt, etsi insolita et aures Romanas offendentia, erudita tamen et veterem disciplinam spirantia [x]. Sed et reliqua Apuleii scripta ab historiae philosophicae studioso non negligenda sunt. Dedit enim *interpretationem libri de mundo*, ARISTOTELI perperam tributi, vt ex collatione Graeci textus cum hoc Apuleii labore euidenter demonstrari potest: [y] licet fatendum sit, eum non vbiuis sensum accurate fuisse assecutum [z], *apologiam item Socratis* ex Platonicae philosophiae adytis haustam: *Florida* vero etsi eloquentiam magis spectant, quam philosophiam, multa tamen continent veteris philosophiae historiae apprime inseruientia [a]. Reliqua eius scripta, quae historiam, philosophiam, eloquentiam et poësin illustrarunt, desideramus [b]. Non confundendus autem est cum Apuleiis aliis [c], praesertim cum Apuleio Celso, medico celebri [d].

§. VIII.

o) Metamorph. L. II.

p) In asino.

q) Metamorph. L. XI. p. 183.

r) Apolog. p. 204.

s) Tertius tamen de philosophia rationali multa habet ex Dialectica Stoica.

t) Conf. FABRIC. l. c. p. 516.

u) PHOTIVS Cod. CXXIX. p. 165.

x) Conf. iudicia doctorum collecta a TH. POPEBLOVNT censf. cel. auct. p. 170. TOB. MAGIRO Eponymol. crit. p. 59. CREN. de singular. script. §. 18. p. 28. De editionibus vid. FABRICIVM et BAYLE ll. cc. Satyram esse in magos censet BARTHIVS Adu. L. LI. c. 11. et BAYLE l. c. FABRIC. l. c. T. III. p. 35.

y) Videnda editio BONAV. VVLCANII L. B. 1591. 8. quae Graeca Latinis Apuleii habet adiuncta.

z) FABRIC. l. c. p. 518. Bootius apud POPEBLOVNT. l. c. p. 172.

a) Fragmenta esse videntur orationum passim habitarum.

b) Interpretatus est Phaedonem Platonis, et Nicomachum de numeris. Scripsit etiam Qq. naturales.

c) Enumerant eos IONSIVS de S. H. Phil. L. III. c. 11. FABRIC. Bibl. Lat. T. III. p. 34.

d) Vixit sub Tiberio fuitque Scribonii Largi praeceptor, conf. FABRIC. l. c. T. I. p. 525. 858. Bibl. Graec. Vol. XIII. p. 77. Occurrit sub Apuleii nomine liber, de herbis, earumque nominibus et virtutibus, verum nec philosophum nec medicum agnoscere, sed iuniorem quendam Apuleium stilus prodit.

Digitized by Google

§. VIII. Marco Aurelio Antonino philosopho imperante [e], celebre inter Platonicos nomen fuit Attico, cuius tanta inter sectae suae homines fuit existimatio, vt a Plotino cum reliquis, quos potiores ex Platonicis esse iudicabat, delectus sit, quem discipulis accuratiori Platonicae philosophiae studio inuigilantibus, explicaret [f]. Notandus vero et hic Atticus est, ob diligentiam, quam in demonstranda differentia inter Platonis et Aristotelis philosophiam exhibuit, vt patet ex fragmentis, quae nobis seruauit EVSEBIVS [g], vbi contra Aristotelem de vltimo fine hominis, de prouidentia, de ortu, de quinta corporum substantia, de rebus coelestibus, de immortalitate animae disputauit, et quam ab eo dissentiat Plato planum fecit. Quod eo magis momentum habet, quo magis ab eo tempore parum abfuit, quo nouo foedere coire coacti sunt Plato et Aristoteles ab eclecticis. Nec alios ferire videtur homines, quam malesanos huius generis syncretistas, scribens: *Quisquis hanc Aristotelis imbiberit doctrinam probaueritque, quo tandem amabo, vel ad mentem Platonis accedet, vel in eadem, vt alii acquiescant constanter efficiet? Nunquam profecto, nunquam, qui ex schola ista prodierit, haec plane Herculea diuinaque dogmata suscipiet.* Cumque nosset iam tum ex Alexandrinis scholis prodiisse Platonicos, qui mundi aeternitatem Platoni tribuerent, vt eum cum Aristotele in concordiam redigerent, praeclara ait sententia: Παραιτούμεθα δὲ νῦν μὴ ἐμποδὼν ὑμῖν τοὺς ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἑςίας εἶναι, οἷς ἀρέσκει καὶ κατὰ Πλάτωνα τὸν κόσμον ἀγένητον εἶναι, hic vero admodum exoratos velim, *vt ne molestiam nobis vllam facessant, qui eiusdem ac nos familiae cum sint, mundum tamen ex Platonis quoque sententia generatum esse negant.* Quos ipsis postea Platonis verbis ex Timaeo petitis refutat, quae vt manifestum faciunt, iam ante exortum eclecticorum nomen istum syncretismum ex Plotini postea schola in omnem orbem disseminatum, inualuisse, ita iis, quae *sequenti sectione* de his hominibus dicemus lucem affundunt, probantque viros graues et acutos, qualis Atticus fuit, non defuisse, qui ab ista concordia abhorrerent, sincerамque conseruarent Platonis philosophiam. Fuere alii quoque Attici, a Platonico hoc probe distinguendi; Atticum enim Romanum, cuius vitam de[illegible] ORNELIVS NEPOS, vt taceamus, Attici Pergameni rhetoris meminit STRABO [h]. Atticus etiam episcopus Constantinopolitanus, controuersiis cum Chrysostomo habitis illustris [i], Licinius Atticus, medicus GALENO [k] memoratus, Atticus quidam episcopus [l], apud veteres recensentur. Attici etiam philosophi PLVTARCHVS [m] meminit; et Herodem Sophistam habuisse patrem Atticum, supra diximus. Quo loco

e) SYNCELLVS p. 353. EVSEB. Chron. sub Aurel. ad A. CLXXIX. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 54.
f) PORPHYR. in vita Plot. c. 14.
g) Praep. L. XV. c. 4. seqq. p. 794. seqq.
h) L. XIII. p. 625.
i) Conf. CAVE Hist. Lit. scr. eccl. p. 44. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. VII. p. 43. Vol. IX. p. 391. Vol. XI. p. 398.
k) T. II. p. 238.
l) Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 567. 581.
m) De Monarch. T. I. p. m. 72.

Atticus.

Digitized by Google

loco Plutarchi fretus IONSIVS [n] nobis Atticum Herodis parentem non exsculpit tantum philosophum, sed cum Attico quoque nostro eundem facit. Qua in re accurationem in viro docto merito desideramus. Ex allegatione enim Plutarchi liquet, hunc Atticum philosophum supra aetatem Plutarchi vixisse; Plutarchus autem sub Traiano floruit. Ast Atticus Herodis pater Nerua imperante viguit, et ab eo thesaurum ingentem, quem domi suae inuenerat, accepit, nec philosophus fuit, vt ex vita eius a PHILOSTRATO [o] exarata patet, qui philosophiae studium non omisisset indicare, si qua in illud Atticus incubuisset. Praeterea Eusebius Syncellusque Aurelio Antonino imperante floruisse Atticum dicunt, Atticus itaque, qui Neruae coaeuus fuit, esse non potest. Quod vt eludat Ionsius, verba Eusebii de Herode Attico filio interpretanda monet. Ast Herodem omisso proprio nomine Atticum philosophum vocari, nusquam legimus, nec philosophiae caussa inter philosophos nomen tulisse, traditur, licet eam didicerit, sed eloquentia omnibus magna cum gloria praestitit. Accedit Atticum hunc Plutarchi alicuius filium dici ab ipso Ionsio, auum Herodis sophistae. Ast Atticus Herodis parens, non Plutarchum, sed Hipparchum genitorem habuit, teste PHILOSTRATO [p]. Ex quibus omnibus clarum est, Atticum hunc Platonicum ab Attico Herodis patre esse distinguendum.

Numenius. §. IX. Platonicis illustrioribus, quos explicuit discipulis suis Plotinus, annumeratur etiam NVMENIVS Syrus, Apamea oriundus [q], ex quo colligere est, circa eadem quoque Antonii tempora eum floruisse. Nam quod ante Seuerum vixerit, ex Plotini aetate, qui sub eo imperatore fuit, innotescit, quem plagii in Numenium commissi incusatum fuisse, infra trademus, quemadmodum ante Origenem floruisse eodem argumento concluditur, quod ab eo Numenii scripta lecta sunt [r], cumque Cronium et Numenium PORPHYRIVS, tanquam familiares iungat et συγχρόνους [s], illis vero Caius Seuerus et Atticus adiiciantur [t], coniectura non prorsus a vero abludente Numenius in tempora Antoninorum, cum reliquis his Platonicis refertur [u]. Illustrem inter Platonicos fuisse EVSEBIVS [x] tradit, cui non obstant, quod ille et ORIGENES [y], eum inter Pythagoreos numerent, supra enim iam monuimus, vtramque sectam pro vna fere habitam, vel in vnam potius fuisse confusam. Tanta vero eruditione in hac familia inclaruit, vt sectae suae principem vocare, et scribere de eo non dubitet ORIGENES [z], plerisque de rebus melius, quam Platonem disseruisse. Nec alia forte ratio fuit, cur Plotinus exscri-

n) De S. H. Phil. L. III. c. 7.
o) PHILOSTRAT. L. II. c. 1. p. 547.
p) loc. cit.
q) PORPHYR. in vita Plotini c. 17.
r) PORPHYR. contra Christ. L. III. apud SVIDAM in Orig. T. II. p. 761. et EVSEB. Hist. crit. L. VI. c. 19.
s) De antro p. m. 123. ed. Rom.
t) In vita Plot. c. 14. et adu. Chr. L. III.
u) Ita et IONSIVS l. c. p. 264.
x) Praep. L. XI. c. 9. p. 525.
y) l. c. et L. XIX. ORIG. contra Cels. L. IV. p. 204.
z) loc. cit.

Digitized by Google

ſcripſiſſe Numenium dictus ſit, quam quod principem Platonicorum eruditione doctrinaque Platonica aequare videretur [a]. Certe tanti eum fecit Amelius, vt omnia eius ſcripta memoria ediſceret [b]. Scripſit autem multa, quibus tum de philoſophia ipſa, tum de eius hiſtoria meruit. Imprimis laudantur paſſim apud veteres libri eius de differentia Academicorum a Platone, ex quibus fragmenta ampla ſatis nobis ſeruauit EVSEBIVS [c] digna, quae in Academicae philoſophiae hiſtoria diligenter conſulantur. Scripſit etiam de iis, quae effari nefas (ἀποῤῥήτων) apud Platonem, ex quibus etiam adduxit quaedam EVSEBIVS [d]. Alia nominat, qui multum Numenio tribuit, ORIGENES [e], qui inter alia narrat, multa eum ſuis commentariis inſerere, depromta e Moſis et prophetarum libris, tractataque per veriſimilem tropologiam, quemadmodum in epope, ſic inſcripto, itemque in libris de numeris, et de loco. In tertio autem de bono narrare etiam de Ieſu quandam hiſtoriam, non addito nomine? etc. dignatum etiam diſcendi cauſſa ſcripturas noſtras perquirere, habentem eas non pro ſtultis, ſed pro figuratis. Quae oraculorum ſacrorum lectio effecit, vt cum Moſen multa habere cum Platone affinia putaret, Platonem vocaret Moſen Atticiſſantem [f]. Quod ſi THEODORITO [g] credendum, priſcos philoſophos non ab Aegyptiis tantum, ſed ab Hebraeis quoque veri Dei notitiam adeptos eſſe ſtatuit Numenius. Alios Numenios laudant IONSIVS [h] et FABRICIVS [i]. Inter quos fuit vnus Rhetor, alter grammaticus, tertius medicus.

§. X. Poſt Numenium MAXIMVS, gente TYRIVS praecipue inter Platonicos celebres numerandus eſt. Etſi enim eloquentiae dedit operam, et inter ſophiſtas ſui temporis differendi facultate nomen ſibi celebre comparauit, non tamen arti tantum oratoriae ſe addixit, ſed philoſophiam quoque eloquentiae iunxit, Platonem prae caeteris, non ſine decenti tamen libertate ſecutus [k]. Vixiſſe ſub Commodo SVIDAS [l] tradit, EVSEBIVS [m] autem et SYNCELLVS ſub Antonino Pio ponunt, quod facile conciliari poteſt, ſi ſtatuamus, Maximum ſub Antonino florentem Commodi etiam tempora attigiſſe. Romae fuiſſe iterato, ex diſſertationibus eius intelligitur, maiorem tamen temporis partem in Graecia exegiſſe veriſimile eſt. Et Romae quidem inter praeceptores Marci imperatoris locum fuiſſe nactum, magni quidam nominis viri docti conten-

Maximus Tyrius.

a) PORPHYR. in vita Plot. c. 17.
b) Ibid. c. 2.
c) Praep. L. XIV. c. 5. ad quae ſuo loco prouocauimus.
d) L. XIII. c. 5.
e) l. c. et L. V. p. 276. libri de immort. animae meminit, THEODORIT. Serm. V. libri de anima. Conf. IONS. de S. H. Phil. L. III. c. 10. p. 264. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 63.
f) CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 342. EVSEB. praep. L. II. THEODORIT. Therap. L. II. HESYCH. MIL. in Numenius.
g) Serm. I.
h) l. c. p. 265.
i) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 486. Vol. II. p. 455. Vol. XIII. p. 351.
k) Ipſe diſſ. XI. ait, ſe decenti libertate vſum ſequi Platonem.
l) In Maximo T. II. p. 494.
m) In Chronic.

Digitized by Google

tendunt [m], eo quod Maximo quodam praeceptore se vsum esse imperator refert [n], et tempora concordant, et gratia dictorum, quam Marcus ei tribuit, prodere videtur, quod tamen rectius negant alii [o], cum Stoicae potius familiae philosophus fuisse videatur. Mellitissimam eloquentiam possedisse, dissertationes eius varii argumenti probant, quas plerasque ad Platonicae doctrinae normam exegit, quamuis interdum σκεπτικῶς satis differat [p]. Multis inter veteres Maximi nomen fuisse, etiam philosophis, constat [q], attentio itaque adhibenda, ne hunc Tyrium cum aliis eiusdem nominis confundamus [r].

Platonici alii. §. XI. Et hi quidem potiores Platonicorum sub imperatoribus viuentium sunt, qui eruditionis praestantia prae reliquis nomen famamque sunt adepti. Iungi his possent ex secta magno sectatorum numero gauisa plures, quorum tamen vel nomen obscurum mansit, vel praeter nomen et sectam nihil apud veteres, quos hodie legimus, deprehenditur, quales fuere Cronius, Aspasius, aliique lecti a Plotino et Origene: vnde eos praetermittimus, in catalogis Platonicorum facile inueniendos. Quidam eorum ad Christianos pertinent, suo etiam loco enarrandi. Maxime vero sectionis huius finem facit, enata circa Seculi post C. N. secundi exeuntis tempora secta eclectica, quam reuera Platonicam fuisse, supra monuimus. Quae tamen cum se totam illi potissimum faciei attemperauerit, quam in Aegypto assumsit Platonicorum familia, et singularem habitum atque constitutionem acceperit, quae magnum inter philosophos, et in ipsa etiam Christiana ecclesia momentum habuit, peculiare quoque eclecticorum nomen affectauerit, singulari tractatione nobis eius fata exponenda, sicque Platonicae sectae historia ad seculum vsque octauum, quo, inter gentiles quidem, deleta fuit, deducenda est. Antequam vero eclecticam sectam enarramus, duo adhuc viri graues et illustres qui circa haec tempora inclaruerunt, adducendi sunt, qui plerumque Platonicorum familiae annumerantur, licet eclectica potius libertate quadam fuerint vsi, nempe Plutarchus Chaeronensis et Galenus.

Plutarchus. §. XII. Referendum esse PLVTARCHVM inter sui temporis philosophos, nemo dubitabit, qui vel semel eruditissimi viri libros inspexit, quibus non historiam tantum atque elegantiores literas, sed philosophiam

m) SCALIGER ad Euseb. IONSIVS de S. H. Ph. L. III. c. 9. p. 256. IAC. CAPPELLVS Hist. eccles. cent. 2. TILLEMONTII, BARTHII, HEINSII loca affert FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 33.

n) De se ipso L. I. §. 15.

o) GATAKERVS et MER. CASAVB. ad h. l. DACIER ad h. l. KVSTER. ad l. c. SVIDAE, FABRICIVS l. c.

p) Conf. Cl. STOLLIVS Hist. Phil. mor. gent. §. CCLIV. p. 572. Laudandus imprimis quod philosophiam virtute et praxi demonstrandam commendet. De editionibus, inter quas eminent DAN. HEINSII Lugd. Bat. 1614. 8. et IO. DAVISII Cantabrig. 1703. 8. videndus FABRIC. l. c. de Dauisii CLERICVS Biblioth. select. T. XI. p. 287. in qua optandum, vt Heinsii annotationes apparerent integrae.

q) Plerosque nominant IONSIVS de S. H. P. L. III. c. 9. p. 256. et FABRICIVS l. c. quibus multi ex Christianis addi possent, si id ageremus, qui tamen ex scriptoribus historiae liter. eccles. facile possunt colligi.

r) Ita Tyrium cum Maximo Ephesio, Iuliani apostatae praeceptore confundit FR. MORELLVS in lemmatibus ad Libanium T. II. p. 175.

Digitized by Google

phiam quoque diligenter illuſtrauit [s]. Natus Chaeroneae in Boeotia [t], Boeoticum ingenium non accepit, ſed a συμπατριωτῶν moribus et indole totus diuerſus, optimis naturae muneribus ornatus eſt, ingeniique elegantiam induſtria ſtudiisque auctam mire probauit. Et iudicandi quidem facultate, qua polluiſſe multis videtur [u], vltra mediocritatem non fuiſſe gauiſum, ea, quae vel ipſe tractauit, argumenta modusque ratiocinandi, quem adhibuit, vel quae ex veterum ſyſtematibus decerpta illuſtrauit, ſatis produnt. Nam in illis infirmis ſaepenumero rationibus et exiguo argumenti pondere vſus eſt, in his haud raro ſectarum mentem peruertit, et alienam iis ſententiam affricuit, cuius exempla [x] luculenta eſſe poſſunt, quae de Epicurea philoſophia, et de Platonis mente circa animam mundi diſſeruit, quae nec Epicuri nec Platonis ſententiis quadrant; Epicuro nempe voluptatis infamis et otioſae patrocinium, Platoni praeter Deum et materiam animam quoque malignam inter principia phyſiologica admiſſam perperam tribuit [y]. Magis autem in moralibus, quam in phyſicis valuit, et lectionis haud raro copia iudicii vim minuit et quaſi ſuffocauit, in hiſtorico tamen argumento illud magis probauit quam in philoſophico. Vnde ſi cum VOSSIO [z] inter philologos et hiſtoricos ſummos referendus eſt, de quo diſceptare nolumus, philoſophis tamen illum ſummis cum eo adſcribere, veritati omnino eſt contrarium, cum intra mediocritatis limites eius philoſophia conſiſtat. Ingenii autem fertilitate vique quadam imaginationis, in varias argumentorum, quae inuenit, partes, et in omnem quaſi eruditionis campum excurrentis ver-[illegible] memoria item excellenti vſus eſt, quae cum magna induſtria et im-[illegible] ſtudio iuuaretur, vaſtiſſimam ei in optimis diſciplinis parauit lectionis copiam. Natus eſt familia nobili et eruditionis quoque fama celebri, quam paſſim prodit. Auus Lamprias fuit, quem inter potandum inueniendi ac diſputandi facultate ſibi ipſi praeſtitiſſe, ait [a]. Sed et frater eius nominis illi fuit, ob voracitatem Boeoticam ſcommate impetitus a Xenocle [b]; et filius, cui catalogum ſcriptorum parentis debemus, praeter quem etiam Autobulum et Plutarchum ſuſcepit, ad quos libellum de procreatione animae ſcripſit. Nepotem habuit Sextum [c], de quo infra dicendum, inter praeceptores Marci imperatoris. Apuleium etiam maternae originis fundamenta Plutarcho prodita referre [d] ſupra monuimus. Quo vero tem-

 pore

s) Vitam Plutarchi qui ex veteribus nobis exhibeat, deſideratur, quae enim SVIDAS in Plutarchus T. III. p. 133. habet, pauca admodum ſunt. Pleraque, quae de eo conſtant, ex ſcriptis eius hauriri debent, ex quibus Plutarchi vitam collegit, eiusque Operibus Paris. 1624. fol. editis praefixit IOANNES RVALDVS. Sed et DECII CELERIS vita Plutarchi edita eſt Patauii 1617. 8. Alios, praeſertim hiſtoriae literariae veteris ſcriptores, qui eum non omiſerunt, cum nota eorum loca ſint, praetermittimus.

t) De curioſ. T. II. p. m. 237. et alibi.

u) Ita plerique de Plutarcho iudicarunt, quorum elogia videnda apud HANCKIVM de Rom. rerum ſcript. P. I. c. 12. p. 81. G. I. VOSSIVM de Hiſt. Graec. c. X. p. 208. T. MAGIRVM Eponymol. crit. p. 86. TH. POPEBLOVNT. Cenſ. Cel. auct. p. 143. BOECLER. bibliograph. crit. pol. p. 652. aliosque multos.

x) Adu. Coloten, an ſuau. viui poſſit ſec. Epicurum? an latenter viuendum.

y) Dictum de priori T. I. L. II. c. 12. de poſteriori c. 7. ſ. 1.

z) loc. cit.

a) Qq. Sympoſ. L. I. q. 5.

b) Ibid. L. II. q. 2.

c) CAPITOLINVS in Marco c. 3.

d) Metamorph. L. I. p. 5. Conf. qui de familia Plu-

pore floruerit, etsi accurate definiri non potest, certum tamen est, sub Nerone iam vixisse, quod non PHOTIVS [e] tantum testatur, sed ipse PLVTARCHVS [f] quoque affirmat, audiuisse se Ammonium disputantem, quo tempore Nero apud Delphos esset peregrinatus. Vixisse autem vsque ad Hadriani tempora passim prodidit, meminit enim caedis Neronis [g], item Vespasiani [h] et Titi [i], et Domitiani [k], Traiano vero apophthegmata inscripsit [l], et senex sub Hadriano Procurator Graeciae, SYNCELLO teste [m], constitutus est. Praeceptorem habuit Ammonium, philosophum doctum [n], sed syncretismi iam tum peste afflatum, quem cum Ammonio Sacca eclecticae scholae parente, toto seculo iuniore passim a viris doctis confundi videas [o]. Iuuentutem optimis literarum studiis excultam mature reipublicae applicuit, legatus enim decreto publico ad proconsulem constitutus est [p]. Sed et Chaeronensium aliquando archontis siue praetoris officio defunctus est [q]. Apud Traianum, magnum doctorum virorum patronum valde gratiosus, et, vt SVIDAS [r] habet, consulari dignitate ab eo auctus fuit, edixitque imperator, ne quisquam Illyriae magistratuum, absque consensu eius quicquam ageret. Affert etiam SARISBERIENSIS [s] epistolam eius ad Traianum, cum imperium capesseret, in qua imperatori gratulaturus praecepta gerendi imperii ei commendat, ad capitula quoque aliqua politicae constitutionis prouocat [t], hausta, vt ait e libello Plutarchi qui inscribitur: *Institutio Traiani:* ex quibus colligere liceret [u], Traianum, antequam imperii habenas capesseret, praeceptorem habuisse Plutarchum. Verum et ipsa epistolae ratio paedagogum spirans, et amoribus Plutarchi tota aliena, et lingua in qua scripta est Latina foetum satis produnt supposititium. Senex enim Latinam demum linguam didicit Plutarchus, Graece ad imperatorem scripturus, si hoc consilium suscepisset [x]. Nec forte alius commatis sunt ista capitula, si ab apophthegmatibus, Traiano a Plutarcho inscriptis [y] differunt. Sub Hadriano Procuratoris Graeciae honore mactatus est [z]. Non vero reipublicae tantum gerendae, muneribusque publicis vacauit Plutarchus, sed cum Romae quoque et in Italia versaretur, philosophiam docuit [a], maxime vero scribendis libris operam impendit, de quibus catalogum confecit filius LAMPRIAS, hodie adhuc superstitem,

Plutarchi late differit RVALDVS l. c. IONSIVS de S. H. Phil. L. III. c. 6. p. 238. seqq. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. III. p. 329. seqq.

e) Cod. CXLV. p. 642.

f) De εἶ Delphis inscripto T. I. p. m. 555.

g) De garrul. T. II. p. 306.

h) In Amat. T. III. p. 349.

i) De tuenda valetud. T. I. p. 253.

k) In Valer. Poplicola T. IV. p. 190.

l) T. I. p. 322. m) p. 349.

n) Loca vbi praeceptoris huius meminit, habes collecta a RVALDO l. c. c. 7.

o) HADR. IVNIVS ad Eunap. VOSSIVS de sectis c. XXI. §. 6. HENDREICH. Pandect. Brandeb.

p) Praecept. gerend. reip. T. II. p. 457.

q) Sympos. L. VI. q. 8. T. III. p. 239.

r) In Plutarch. Chaer. T. III. p. 133.

s) In Policrat. L. V. c. 1. p. m. 250.

t) Ibid. c. 2. p. 252.

u) Ita DEMPSTERVS in elencho script. apud POPE-BLOVNT. l. c. p. 143.

x) Conf. FABRICIVS Bibl. Graec. l. c. p. 365.

y) Quae tamen eius non esse videtur Rualdo, Xylandro et Vossio.

z) SYNCELLVS loc. cit.

a) In Demosthenis vita T. III. p. 21.

Digitized by Google

ftitem [b], ex quo patet plura, quam habemus, Plutarchi ſcripta temporis iniuria intercidiſſe [c]: dolendumque eſt, hunc ſcriptorum Plutarchi indicem in fine deficere; vt quae genuina ſint Plutarchi quae ſpuria poſſent diſcerni, quod deficiente libelli fine fieri non poteſt. Gratulandum vero noſtrae aetati eſt, in tanta veterum ſcriptorum iactura libros Plutarchi plurimos fuiſſe ſeruatos, in quibus non hiſtoriae tantum Graecae et Romanae, ſed philoſophiae quoque veteri, maxime vero morali egregiam paſſim lucem accendit [d], hiſtoriam quoque philoſophicam egregie illuſtrat, licet non nemini [e] incertum ſit, an libellus *de placitis philoſophorum* Plutarchum auctorem agnoſcat. Certe inexhauſtae in veterum libris lectionis copiam, et inſignem prorſus eruditionem in iis contineri, nemo erit, qui vel ſemel eos inſpexit, qui negauerit. Et hinc inſolita prorſus huius viri elogia apud veteres et recentiores paſſim occurrentia. Inter quos GASSENDVS [f], aequus doctorum ſcriptorum iudex ac cenſor, ſi omnibus veteribus ſcriptis fuerit carendum, Plutarchi nos aegerrime carituros dixit; THEODORVS GAZA [g] vero, ſi omnes in mare abiiciendi ſint, Plutarchi ſe poſtremo loco ſeruaturum eſſe profeſſus eſt. Sed et Ioannis Metropolitae Euchaitenſium, ſub Conſtantini Monomachi et Comnenorum imperio clari verſiculos affert FABRICIVS [h], quibus teſtatur, ſi quos auerni nexibus liberare non credentium Chriſto conſtitutum eſſet, precibus ſe Platonem et Plutarchum petiturum, quos ſententia et moribus ad leges eius proxime acceſſiſſe conſtet. Quod licet nimium ſit, merito tamen pretium maximum ſtatuendum eſt libris optimis, qui, ſi iudicium accedat, et diligens cum veterum ſcriptis collatio, magnum veteris eruditionis theſaurum comparare apta ſunt: iuuentutem quoque et delectant et docent, quare laudanda virorum doctorum induſtria et conſilium, qui quoſdam Plutarchi libellos iuuentutis commodo ſeparatim ediderunt; licet dictionem duriuſculam, et quoſdam in eo naeuos notent eruditi [i]. In philoſophia, licet ſummi limatiſſimique iudicii fuiſſe paſſim viris doctis videatur [k], recte tamen LIPSIVS [l] iudicauit, [illegible]

 melio-

b) Edidit hunc catalogum primus DAV. HOESCHELIVS ex MSc. Bibliothecae Auguſtanae Aug. Vind. 1597. inde additus editioni Plutarchi Francof. 1620. Paris. 1624. vnde miramur VOSSIO non fuiſſe viſum, de Hiſt. Graec. L. II. c. 10. p. 210. Graece et Latine recudi fecit praeſtantiſſimus FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. III. p. 333.

c) Signo (*) ea notauit FABRICIVS.

d) Hinc in vitas comparatas, et ſcripta moralia diuiduntur. Ex Graecis editionibus optima eſt H. STEPHANI, ex Graeco-Latinis Pariſienſis, 1624. fol. quae interpretationes habet variorum auctorum. Nos GVIL. XYLANDRI viri docti, ciuiſque noſtri verſionem ſecuti ſumus, quae Francof. tomis ſex, 8 1606. prodiit, eo quod in plerorumque manibus ſit. Gallicam AMIOTI ſecutus eſt plerumque Baelius.

e) VOSSIO l. c. p. 210. et de ſatisfact. I. C. c. 1. rationes eius ſunt, quod eius libelli nunquam eo loco, vbi debet, Plutarchus mentionem faciat, quod alibi ei contraria afferat, quod alia docendi methodo vtatur, conf. IONSIVS L. III. c. 6. p. 234. Quibus tamen coniecturis conſenſum veterum libellum hunc Plutarcho tribuentium merito opponimus. Hiſtoriae philoſophicae Galeno tributae libellum eundem eſſe, ſed neutrum integrum in ſequentibus dicemus, conf. IONS. p. 268.

f) In vit. Epicuri L. III. c. 7. p. 98. Conf. NAVDE apologie des accuſez de magie p. 194. aliique laudati FABRICIO l. c. p. 331.

g) Apud FABRIC. loc. cit.

h) Ibid.

i) VOSSIVS, FABRICIVS ll. cc.

k) DEMPSTER. l. c. MVRET. Orat. Vol. II. or. 15. IAC. PONTAN. Progymn. Vol. II. pr. 44.

l) Polit. L. I. c. 9.

Digitized by Google

meliorem omnino, quam acutiorem doctorem fuisse, cuius ex parte caussam detexit magnus SCALIGER [m], *libros eius philosophicos, vt Ciceronis magni non faciendos, nihil enim in iis esse, quod demonstret et doceat, ac cogat; scripsisse enim aulicis tantum, non doctis.* Illud certum est, et ex lectione scriptorum Plutarchi manifestum cuiuis, plus eum egisse philosophorum interpretem, quam ipsum philosophum. Sumto enim semel tractandi argumento, ex secta, hac illaue principia prima assumit, et prout licet, et ipse nexum peruidebat, illud prosequitur, vbi aqua haerere coepit, Scepticum agit, et incertum suspensumque dimittit lectorem, quem opinionum vanitate delectat magis, quam iuuat, nec iudicium firmat, sed doctrinarum tantum auget historiam, per sectas tanquam explorator diffusus. Negari tamen nequit maxime fauisse Platoni, et Academiae veteri, docteque ex eius principiis, licet non semper accurate, Platonisque menti conuenienter fuisse philosophatum [n]. In quibusdam vero, praecipue in doctrina de virtute, Aristotelem quoque ducem secutus est, et in doctrina de anima Aegyptios, vel Pythagoreos potius; Parmenidis vero physiologiam in libello *de primo frigido* expressit. Saepe tamen Academice et Sceptice quoque philosophatur, Stoicis vero et Epicureis infensiorem se praebuit, et vtramque sectam conscriptis libellis refutauit. Caeterum an vel aequi et verum ex parte amantis animi, vel nescio cuius negligentiae et contemtus signum sit, quod Christianorum in tot scriptis nullam vnquam facit mentionem, incertum [o]. Per Elpisticos enim non intelligi Christianos, quod vir quidam doctissimus contendit [p], sed Stoicos notatos videri, *tomo primo* [q] demonstrauimus. Etsi vero prudenter passim pieque de Diis locutus est Plutarchus, meruit tamen inter numinis hostes referri, PETRO MOLINAEO [r], eum in atheismum propensiorem iudicante, quippe libro in eam rem edito probare conantem, atheismum esse superstitione tolerabiliorem. Qua tamen in re iniurium esse Molinaeum in Plutarchum eo magis constat [s], quo magis non hodie tantum eandem sententiam viri tuiti sunt eruditi inter impios non numerandi, sed et, recte obseruante optimo FABRICIO [t], Plutarchus non dixit, quamuis superstitionem esse deteriorem atheismo, cuius contrarium disertis verbis docet [u], sed dari tantum genera superstitionis quaedam tam flagitiosa, vt in Deum aeque iniuria sint, quam atheismus, et grauius bellum etiam indicat honestati, virtuti et societati humanae, non, quam atheismus omnis cum suis consecutionibus et malitia omni, sed quam atheismus nonnullorum hominum, in sola speculatione falsissima acquie-

scen-

m) Scaligerana p. 49.

n) Vid. Qq. Platonicae, tr. de Iside, de animae procreatione, de fato.

o) Non ausus dicere bona, auersatus dicere mala. Ita TILLEMONT. Hist. des empereurs T. II. p. 477. Nobis contemtus magis Christianorum, qui illiterati habebantur, caussa fuisse videtur.

p) Cl. CHR. AVG. HEVMANNVS act. Philos. Vol. II. p. 911.

q) L. II. c. 9. et Misc. Berolin. T. V. obs. vlt.

r) De cognitione Dei p. 81.

s) Agnouere hoc FABRICIVS l. c. p. 351. et Syll. Script. de V. R. C. p. 338. et BVDDEVS thes. de atheismo p. 223.

t) l. c. u) An possit suauiter viui sec. Epicurum.

scentium, et naturae bonitate errorem hunc in vitam ciuilem influere non patientium. Quo sensu veteres quoque ita pronuntiasse [x] magno feruore contendit, qui pro Plutarchi opinione tanquam pro aris et focis, etiam cum atheismi suspicione pugnauit vir acutissimus PETRVS BAYLE [y]. Quando obierit Plutarchus aeque incertum; certe Hadriani temporibus valde senem fuisse, cum Apollinis sacerdotio fungeretur, ipse significat [z]. Hinc coniectura enata viris doctis, natum circa decimum Claudii annum, qui Christi L. fuit, denatum esse quarto vel quinto Hadriani circa A. C. CXX. Memorabile est, quod de eius morte refert ARTEMIDORVS [a]: Morti vicinum somniasse, in coelum se ascendere duce Mercurio; quod sequente luce ita quis interpretatus sit: fore eum beatum [b], hocque significasse ascensum in coelum, nempe excellentissimam beatitatem. Idque etiam ita euenisse, pauloque post Plutarchum decessisse. Id quod Artemidori fide credat, qui volet: Duodecim Plutarchos cum enumerent viri docti [c], noster ab aliis accurate distinguendus, et inprimis cum Plutarcho Nestorii, de quo infra dicendum, confundendus non est.

§. XIII. Alter qui circa idem fere tempus non artis tantum salutaris cognitione, sed philosophica quoque eruditione [d] illustre sibi nomen conciliauit, est GALENVS, maximae famae et medicus et philosophus, quem diuinissimum vocatum et a quibusdam diuino honoratum cultu refert EVSEBIVS [e]. Is potiora vitae suae momenta in scriptis suis ipse tetigit, ex quibus ea magna diligentia collegit [f], et secundum temporis ordinem disposuit PHILIPPVS LABBEVS [g], quibus alii quoque addi possunt, qui in enarranda vitae principis medicorum historia industriam exercuerunt suam [h], vel qui salutaris artis historiam aggressi sunt. *Galenus.*

x) EPIPHANIVS T. II. p. 13. ARNOBIVS L. V. p. 151.

y) Notissimis locis Qq. prouinc. et de cometis. Conf. FABRIC. Syllab. l. c. BVDDEVS l. c. c. X. §. 2.

z) Num seni gerenda respublica T. II. p. 442.

a) Oneirocrit. L. IV. c. 47. p. 245.

b) Id est, moriturum, beatos pro defunctis iam tum dictos esse ex HORATIO, L. I. c. 9. AMMIANO L. XXV. c. 3. HESYCHIO in μακάριος, aliisque constat.

c) l. c. p. 370. octo habet IONSIVS L. III. c. 6. p. 240.

d) Vocatus γνήσιος ἰατρὸς καὶ μόνος φιλόσοφος, imperatoris Marci iudicio.

e) Hist. eccles. L. V. c. vlt. θειότατον vocat Alex. Trallianus.

f) Egit etiam de Galeno SVIDAS T. I. p. 465.

g) Cum videret PHILIPPVS LABBEVS ex S. I. vir doctissimus, vitas Galeni passim enarratas scatere erroribus, ex eius potissimum scriptis, ea quae ad vitam illius illustrandam facere poterant, collegit, exque his locis *elogium Galeni chronologicum* contexuit, idque tanquam specimen bibliothecae suae vniuersalis strenae loco missum ad Iac. Mentelium cum Eius epistola edidit Paris 1660. Eodem vero anno alium quoque libellum vulgauit hoc titulo: Vita Claudii Galeni Pergameni medicorum principis ex propriis operibus collecta: in quo loca ipsa, ex quibus elogium contexuerat, adduxit. Vtriusque libelli cum summa esset raritas, insigniter de historia huius viri meruit, vir tot meritis in rem literariam immortalis I. A. FABRICIVS, quod non tantum elogium illud bibliothecae Graecae Vol. III. p. 509. seqq. totum inseruit, sed ex altero quoque libello loca Galeni omnia annotauit, sicque vtrumque magno legentium commodo confudit in vnum, et exhibuit. Quae βιογραφία cum acurata sit, eam hic sequimur, lectoremque loca nosse cupidum ad h. l. ablegamus.

h) Vitam Galeni enarratam a se, eius operibus a se versis praefixit CONRADVS GESNERVS, Basil. 1562. fol. in praef. et de Galeno, eiusque libris et interpretibus docte egit. Conf. MERCKLINI Linden. renov. p. 184. Post hunc IO. MARTINVS EVSTACHI-

Digitized by Google

ſunt [i]. Nos ea potiſſimum ſpectabimus, quae ad inſtitutum noſtrum propius pertinent [k]. Natus eſt Claudius Galenus, Pergami in Aſia et Attalicorum regum nomine et literarum ſtudiis clara vrbe [l]; patre Nicone, viro eruditiſſimo et ſedatiſſimis moribus praedito, A. C. circiter CXXXI. Hadriani imperatoris XIV. vel XV. labente. Matrem habuit adeo iracundam, vt quandoque ira abrepta ancillas morderet [m]. Pater cum non mathematicarum tantum diſciplinarum notitia excelleret, ſed et optimis quoque literis eſſet excultiſſimus [n], filium ipſe mature inſtituit, et praeſtantiſſimis quoque praeceptoribus inſtituendum dedit, vnde in prima pueritia artes liberales atque elegantiores, quaeque humanitatem iuuare aptae ſunt, edoctus eſt. Anno aetatis XV. ineunte, Antonino Pio tunc imperante ad philoſophiam traductus, ſub Caio Platonico [o], et quodam Philopatoris Stoici diſcipulo, ei operam dare coepit; tum anno vitae XVII. ad ſalutarem artem a patre in ſomnio admonito translatus, Satyrum Quinti [p] diſcipulum [q], Stratonicum [r], et Aeſcrionem [s] empiricum aliosque habuit in patria ſua praeceptores, medicamque artem cum philoſophiae coniunxit ſtudio. Cum morte eriperetur pater filio moeſtiſſimo, Smyrnam hic ſe contulit, anno aetatis XXI. vt Pelopem ex Quinti diſcipulis medicum celeberrimum [t], atque Albinum Philoſophum Platonicum [u] audire, ſicque philoſophiae et medicinae ſtudia maioribus excolere poſſet profectibus. Smyrna Corinthum ſe contulit ad Numeſianum [x], non minoris famae medicum, qui et ipſe ex Quinti fuit diſcipulis. Varias deinde per prouincias peregrinatus [y], alios quoque medicos audiuit, ſimul medicaminum in iis naturam viresque explorauit, tandem Alexandriam et mercaturae laude et literarum ſtudiis inclytam, Aegyptique inferioris metropolin [z] deſcendit, qua vrbe

vs Medicus Neapolitanus de vita Galeni Neapoli 1577. 4. commentarium edidit, eruditum quidem ſatisque accuratum, ſed digreſſionibus multis onuſtum. Eandem Galeno operam praeſtitit RENATVS CHARTERIVS, qui ſplendidae, quam curauit, editioni operum Galeni et Hippocratis, eius vitam praefixit. Qui tamen ita in hoc argumento verſati ſunt, vt aliam vitam alios ſcriptores eum poſtulare iudicauerit MENTELIVS loc. cit.

i) Inter hos primum in enarranda Galeni hiſtoria et doctrina locum tenet DANIEL CLERICVS V. C. in hiſtoria medicinae P. III. Libro tertio fere integro p. 660.

k) Reliqua medicis relinquenda ſunt.

l) Imprimis illuſtris Pergamus, ob celeberrimum templum Aeſculapii, morborum curationibus miraculoſis famoſum, de quo vid. CLERIC. l. c. L. I. ch. 20. p. 63. mirum itaque non eſt, Galenum tantis exemplis famaque patriae incenſum arti ſalutari ſe dediſſe.

m) De dignoſc. animi morbis. Digna itaque quae albo malarum eruditorum mulierum adſcribatur.

n) SVIDAS l. c. qui in architectura et geometria eum excelluiſſe dicit.

o) Veriſimile admodum, eſſe hunc Caium, qui in ſchola Plotini lectus eſt, quemque cum Cronio, Aſpaſio, Numenio vixiſſe ſupra coniecimus. Addi itaque hic Galeni praeceptor poteſt Platonicorum catalogo apud FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 55.

p) Videndi de hoc medico, quem licet a ſuis opinionibus diſſentientem valde laudat Galenus, CLERIC. l. c. p. 661. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. XIII. p. 321.

q) FABRIC. Bibl. Gr. l. c. verſatus eſt Satyrus praecipue in anatomicis. CLERIC. l. c. p. 658.

r) Ciuis Galeni, diſcipulus Sabini FABRIC. p. 429. CLERICVS l. c.

s) Vocatur etiam Aeſcheron, ib. p. 40.

t) Conf. PLIN. L. XXXII. c. 5. CLERIC. l. c. FABRIC. l. c. p. 360. Fuit diſcipulus Numeſiani.

u) Dictum de eo ſupra in Alcinoo.

x) Fuit Corinthius, rei anatomicae valde peritus, vid. citati.

y) Ciliciam, Palaeſtinam, Coeleſyriam, inſulasque Cretam, Cyprum, Lemnum, peragrauit, opobalſami et terrae Lemniae naturam explorauit.

z) Dictum de hoc non mercaturae tantum ſed eruditionis quoque emporio ſupra Tomo I. L. II.

Digitized by Google

vrbe praeter reliquas diſciplinas imprimis medicae artis ſtudium laetiſſime floruit. Vnde anno aetatis XXVIII. digreſſus, in patriam rediit [a], cumque vulnerum curationem praecipue excoluiſſet, magiſtris vſus, qui in ſecandis corporibus excellebant, pontificum annuorum iuſſu gladiatorum curationi praefectus eſt, quam per quinque aut ſex circiter annos magna felicitate abſoluit, ſicque non medicinae tantum, ſed et chirurgiae myſteriis probe ſe initiatum demonſtrauit. Illo tempore exacto cum ſeditionem patriae effugeret [b], ſe Romam conuertit aetatis anno XXVIII. A. C. CLVIII. imperantibus M. Aurelio Antonino et Lucio Vero fratribus, quorum gratia tum magnam eruditorum frequentiam Romam adduxerat: ibi cum anno ſequenti iugulum ei humero motum eſſet, per dies quadraginta

L. II. c. ult. quibus, cum in ſequentibus ſcholae Alexandrinae ſaepius facienda ſit mentio, addendum, redacta ſub Romanorum imperatorum poteſtatem Aegypto, Alexandriae ſtudia literarum non refriguiſſe, ſed maiori potius feruore fuiſſe exculta. Docebantur enim ibi praeter grammaticam et rhetoricam, philoſophia quoque, artesque mathematicae et medicina. Multum vero ad incrementa ſtudiorum Alexandriae contulit imperatorum Hadriani et Antonini Pii liberalitas, qui profeſſoribus ſalaria conſtituerunt, quod cum calcar iis ad excolendas magis artes et diſciplinas adderet, magna eruditionis incrementa produxit. Exque eo potiſſimum tempore, medici celeberrimi nominis Alexandriam migrauerunt, tantaque induſtria excoluerunt artem ſalutarem, vt iatroſophiſtarum Alexandrinorum ſchola, ſiue, vt ex noſtri temporis moribus loquamur, facultatis medicae Alexandrinae nomen et fama per omnem orbem Romanum celebraretur; cuius initia Galeni quidem tempore facta eſſe; loca eius a LABBEO l. c. adducta dubitare non ſinunt, altius tamen exſurgentem medicorum ſuorum gloriam vidit Alexandria Sec. IV. Non tacendum tamen Galenum, qui Iuliano profeſſore ibi vſus eſt, non de iis ſentire tanquam optimis et pro Sophiſtis habere Com. I. in VI. Epid. T. II. Et hoc loco amicum habuit intimum Heraclianum, medicum inſignem. Valentiniano tamen imperante adeo creuit ſchola medica Alexandriae, vt AMMIANVS MARCELLINVS, qui hanc ſcholam L. XXII. c. 16. deſcripſit, dicat: „Medicinae ſtu„dia Alexandriae augeri in dies, vt licet opus „ipſum redoleat, pro omni tamen experimento „ſufficiat medico ad commendandam artis au„ctoritatem, ſi Alexandriae ſe dixerit eruditum.„ Plura de ſtudio medico Alexandriae culto dabit HERM. CONRINGIVS de Hermetica medicina C. IX. p. m. 84. Quibus vnum addimus teſtimonium Geographi veteris a DIONYSIO GODOFREDO editi, qui C. XVIII. p. 23. ait: „Ciuitatem Alexandriae totius pene orbis terrae „ſolam vera philoſophia (eclecticam intelligere „religionibus inſignem ex antecedentibus intel„ligitur) abundare, et varia in ea philoſopho„rum genera inueniri: hinc et Aeſculapium „ei medicinae peritiam concedere voluiſſe, di„gnatumque id ei praeſtare, vt per totum or„bem medicos ſpargeret, quo fiat, vt ciuitas „propemodum iſta omnibus hominibus initium „ſalutis ſit.„ De philoſophiae vero ſtudiis Alexandriae vſque ad Saracenorum tempora cultis, praecipue de eclecticorum ſiue Platonicorum recentiorum ſcholis cum ſequenti ſectione, et in hiſtoria etiam philoſophiae inter Chriſtianos dicendum ſit, hic nihil addimus, videndi tamen EVNAPIVS in vita Magni p. 178. et IVLIANVS ep. ad Zen. Sed reſurrexiſſe philoſophiae et medicae artis ſtudia Alexandriae quoque ſub Saracenis, qui initio Sec. VIII. exitium tantum non attulerant, infra dicemus, vbi de philoſophia Saracenorum diſſerendum. Narratque BENIAMIN TVDELENSIS in Itinerar. p. m. 121. „Extra vrbem Alexandriam „Ariſtotelicam ſe ſcholam offendiſſe, pulchra „et magna ſtructura, marmoreis columnis inter „ſcholas collocatis; viginti enim ſcholas viſi, „quia eo ex toto mundo confluerent, quo Ari„ſtotelis philoſophiam addiſcerent.„ Id, quod de Saracenorum temporibus intelligendum, quibus vna haec ſecta obtinuit: quam tamen mature Alexandriae doctam eſſe Anatolii exemplo ſuo loco demonſtrabimus: nec a vero prorſus abludit fundamenta eius ipſum Alexandrum M. ieciſſe.

a) In Alexandriam aemulatione literarum accenſam fuiſſe Pergamum, optimasque ibi diſciplinas artesque fuiſſe doctas, tomo primo iam notauimus, et bibliothecae Pergamenae fecimus mentionem. Imprimis medicae artis incrementa promouit fanum Aeſculapii celeberrimum, de quo in antecedentibus conf. TACIT. Annal. L. III. c. 63. BAYLE dict. T. III. art. Pergame not. D. Meminit etiam Cycli Pergameni SVIDAS in Muſaeus Epheſius T. II. p. 578. vbi veriſimili coniectura putat KVSTERVS fuiſſe Pergami Muſeum, vt Alexandriae, in quo viri docti alebantur, inter quos forte Galenus quoque fuit.

b) In librum Hippocratis de fracturis.

Digitized by Google

ginta decubuit, sanitati postea restitutus; et cum medicinam faceret, et experientiae doctrinaeque suae panderet thesauros, inuidiam medicorum Romanorum expertus est. Quae tamen non obstitit, quo minus, felici successu sanatis multis in virorum optimatium notitiam atque amicitiam veniret, inter eruditos vero eius temporis inclaresceret. Inter quos fuit Eudemus, Philosophus Peripateticus magnae famae et existimationis, quem a febre quartana eodem, quo morbum prius is intenderat, medicamine liberauit. Sed et inter aulae proceres Sergio Paulo praetori Barbaro, Seuero, tunc consuli et postea imperatori Boëthoque viro consulari innotuit, et sectione publica cadaueris instituta, demonstratisque respirationis atque vocis organis, magnam peritiae in re medica famam consecutus est: praesertim cum Boëthi quoque vxorem feliciter sanasset. Quae in curandis aegrotorum morbis felicitas, et in praedicendis eorum euentibus sagacitas cum omnium ore Romae ferretur, vehementer auxit inuidiam medicorum, qui aegre vt ei facerent, omiserunt omnino nihil, et conuiciis prosciderunt, quem arte superare nequiuerant: hinc grammatici, et medici dialectici in eum coniecta nomina (λογίατρος ipse habet) [c] immo et παραδοξολόγε et παραδοξοποιε, mirandarum curationum promissoris et effectoris, quod maiora solitis iactare et ostentare auderet. Ita enim ad conuicia magis inimicorum haec postrema nomina cum Cel. CLERICO [d] trahenda esse putamus, quam ad laudes optimatium atque plebis, vt vult LABBEVS [e]. Inuidiae itaque cessurus, simul pestis, quae grassari coeperat euitandae [f] caussa vrbem reliquit, et in Campaniam se subduxit, et Brundusio, Pergamum vela fecit anno aetatis XXXVIII. A.C. CXLVIII. Verum nec patria frui diu illi licuit, nec otio optato: namque sub exitum eius anni aut sequentis principium ab imperatoribus Marco Aurelio et Lucio Vero, e Parthica expeditione paulo ante reuerso, qui tum Aquileiae morabantur, vt se bello Germanico pararent, in Italiam reuocatus est. Romae itaque iterum se reddidit, et inde Aquileiam ad imperatores properauit. Acrius vero saeuiente maximasque strages edente morbo pestilentissimo imperatores cum paucis Romam euaserunt, Lucius in via ictu sanguinis extinctus est [g], Galenus cum Marco incolumis Romam venit; paulo post imperatore petente vt secum moliente bellum in Germaniam proficisceretur, quod fieri a se non posse Galenus caussatus est, eo quod ab Aesculapio, mortifero apostemate sanatus, monitus esset somno, ne Roma excederet. Abeunte itaque et in Quados, Marcomannos ac Sarmatas bellum prosequente imperatore, ipse Romae haesit, et tum artis salutaris exercitio, tum libris scribendis totum se dedit, inter quos libri *de praecognitionibus* sunt, et praestantissima *de vsu partium corporis* dissertatio [h], quaeque aduersus Stoicos et Peripateticos de voce et respira-

c) De praecognitione.

d) l. c. p. 663.

e) l. c. §. 4.

f) CAPITOLINVS, in Vero c. 8. EVTROP. L. VIII.

g) Videndi scriptores vitae Antonini philosophi et Veri.

h) Ex merito passim laudatur hic libellus, vid. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. III. p. 550. et

Digitized by Google

ſpiratione diſputauit. Quoniam tamen medicis gloriae eius vehementer inuidentibus diffidebat, ſaepe in ſuburbano imperatoris tempus terebat; eo haud raro vocatus vt Commodi ſanitati proſpiceret, quem cum febri liberaſſet, Sextumque alterum imperatoris filium curaſſet morbo, admodum creuit nominis eius gloria. Ex eo tempore ſemper manſiſſe videtur Romae, et quod SVIDAS teſtatur, etiam ſub Pertinace vixit [i], cuius et ipſe in ſcriptis ſuis meminit [k]. Vtrum vero ſub Didio Iuliano, Clodio Albino, Peſcennio Nigro, atque Seuero eiusque filio Antonino Baſſiano vixerit, de eo varia eſt virorum eruditorum ſententia, quemadmodum incertum eſt, vtrum Pergamum redierit nec ne, et quo aetatis anno fuerit extinctus? De quibus cum poſt EVSTACHIVM, LABBEVS atque CLERICVS [l] fuſe egerint, lectorem criticae huius diſquiſitionis pernoſcendae auidum ad hos viros doctos remittimus, cum noſtri inſtituti ratio non patiatur, his, quae ad medicinae hiſtoriam pertinent, prolixe immorari. Illud laudatorum virorum diligentia extra dubium poſitum eſſe exiſtimamus, vixiſſe Galenum adhuc ſub Seuero; nam narrat ipſe [m], theriacam, quam praeſtantiſſimi vſus et efficaciae M. Aurelio imperatori parauerit, poſt Commodi tempora ſe imperatori Seuero conſtruxiſſe, imbecilliorum virium, eo quod cinnamomum omne, quod Antoninus habuerat, fuiſſet conſumtum, quodque ipſe ſibi parauerat, iſta tempeſtate, qua templum pacis conflagrauit [n], periiſſet. Quae cum ad Lucium Verum, quem ſub Seuero intelligi viri quidam docti putant, trahi nequeant, certiſſimum inde eſt, vixiſſe adhuc ſub Seuero, et inter medicos, imperatoris locum illuſtrem obtinuiſſe. Quidam et in his COELIVS RHODIGINVS [o] CXL ei annos tribuunt, quam inſulſitatem refutatione opus non habere, recte LABBEVS [p] pronuntiat, qui vulgare inde enatum prouerbium putat, quo Galenica ſanitas pro ea, quae vltra, quam ſolenne, in offenſa eſt, dicitur. Nec in alium cenſum, quam inter Graeculorum fabulas referendum, quod GLYCAS [q] habet: Galenum in Magdalenam incidiſſe, et audiuiſſe ex ea, Chriſtum quendam a natiuitate coecum curaſſe; et reſpondiſſe: neceſſe fuiſſe, vt Chriſtus terrae metalla bene cognita habuerit, alioquin viſum coeco reſtituere non potuiſſe. Quae ex ipſius Galeni aetate recte refutat Glycas. Alii LXXX, alii LXXXVII, alii LXX ei annos tribuunt [r], quos ſequitur SVIDAS [s],

 et

et imprimis Syll. Script. de V. R. C. C. II. p. 144. ſeqq.

i) loc. cit.

k) De libris propriis c. 13.

l) ll. cc.

m) De antidotis c. 13.

n) Multa ſcriptorum ſuorum tum amiſiſſe ait. De libr. propr. l. c.

o) Antiq. lect. L. XXX. c. 12. p. m. 1157. qui ſine morbo ſola virium defectione obiiſſe ait. conf. CLERIC. l. c.

p) loc. cit.

q) Annal. P. III. p. 231. Pertinet in eundem cenſum fabula de eius in Iudaeam profectione, vt miracula Chriſti videret, conf. LABBEVS l. c. et FABRICIVS p. 526.

r) Vid. quos nominat LABBEVS l. c.

s) loc. cit.

Digitized by Google

et calculo suo probat LABBEVS [t], paulo vero diutius vixit, si quod Tzetzes vult, Caracallam viuendo attigit. Scripsit libros plurimos non medici tantum argumenti, sed et philosophici, rhetorici et grammatici; qui tamen periere fere omnes, medicorum parte magna ad nostra tempora seruata [u]. Pauca quae ad philosophiam spectantia nobis restant, sunt: *de optima doctrina contra Fauorinum*, vbi Sceptici refutantur; *quod optimus medicus sit quoque Philosophus; de cognitione et medela affectuum, de placitis Hippocratis et Platonis; de vsu partium corporis humani, commentarius in Platonis Timaeum* etc. Licet vero maxime sobrie philosophatus sit in illo, *de vsu partium* libro, inuenti tamen sunt, qui atheismi notam ei inurerent; alii enim Mosis cauillatorem esse caussati sunt; aliis Epicureus visus est, aliis naturalista, aliis immortalitatem animae negasse dicitur, quorum loca dedit Cl. REIMMANNVS [v]. Qui omnes vna illa demonstratione sapientiae diuinae, ex vsu partium corporis humani refutari possunt; qui vero Epicureismum ei obiiciunt, ignorant nullam sectam Galeni demonstrationi magis aduersari, quam hanc. Ferenda quoque ea sunt in homine gentili, et a sectarum praeiudiciis nondum libero, quae sanctiori philosophiae repugnant. Tribui quoque solet Galeno *historia philosophica*, siue placitorum philosophicorum apud Graecos enarratio; verum vnum idemque scriptum esse, cum eo, quod de *placitis Philosophorum* scripsit Plutarchus, sed neutrum integrum, ex collatione patet, recteque obseruatum IONSIO [x], vnum ex altero posse suppleri. De rationali etiam philosophia figurae quartae inuentione meruit. Sectae vero nulli ex integro addictus per omnes exploratoris instar discurrit, et quodcunque placebat elegit. Et in dialecticis quidem plerumque secutus est Aristotelem, cuius libros *de categoriis, de interpretatione, analytica priora et posteriora* commentariis illustrauit: et, quod laudem meretur, doctrinae de demonstratione clariorem lucem accendit. Sed et Stoicam dialecticam excussit, et in *Chrysippi libros logicos* scripsit, etiam *de theoria logica secundum Platonem* commentatus est. Vitae porro felicitatem secundum Epicurum, et voluptatem quoque Epicuream scriptis exposuit; pro Epicteto quoque contra Fauorinum scripsit. Multis etiam scriptis Platonicam philosophiam illustrauit, quae tamen periere, de quibus ipse in scripto *de libris propriis* videndus [y]. Non inepte itaque suo modo inter eclecticos Philosophos Galenum retulit GAVDENTIVS [z].

SECTIO

t) loc. cit. p. 583.

u) Ex CHARTERII editione, ea quae supersunt enumerat MERCKLINVS Lind. renou. p. 184. et FABRICIVS l. c. p. 528. seqq. suntque numero CLXX. conf. Act. phil. Vol. II. p. 72.

v) Hist. atheismi C. XXXV. §. 2. p. 238. seq.

x) De Scr. Hist. phil. L. III. p. 268.

y) Conf. de his omnibus FABRIC. l. c.

z) De phil. Rom. C. XXXVI. p. 124. seqq. qui tamen multa miscet huc non pertinentia.

Digitized by Google

SECTIO QVARTA.
DE SECTA ECLECTICA.

§. I.

Platonica, quam hucusque enarrauimus, secta eclecticam genuit, monstrosi nominis generisque philosophiam, si nomen natiua significatione adhibeatur. Secta enim cum dicatur, quae vnius potissimum philosophi rationem philosophandi, quodque sibi construxit, systema doctrinarum sequitur; eclectica vero methodus ea sit, quae ex omnium sectarum placitis ea sibi eligit, quae veritati propiora sunt, et propriis meditationibus iungi apta; exque iis proprium doctrinae excitat aedificium; clarum inde est, sectariam philosophiam adeo repugnare eclecticae, vt in vnum redigi corpus nequeant. Nec si proprie appellationem accipiamus, eclectica philosophia noua est, sed antiquissima, maximisque viris sectarumque conditoribus omnibus vsitatissima. Pythagoram enim ex Agyptiorum, et si quosdam audias, orientalium placitis, Phaenicumque philosophia, Graeciaeque veteris theologia systema suum conflasse; Platonem ex Italica, Socratica et Heraclitica philosophiae nouum eius genus condidisse, Zenonem Pythagoreorum, Heracliteorum, Platonicorum, Dialecticorum, Cynicorum placita nouo, quod in porticu condidit systemati intulisse, sicque alios quoque nouarum sectarum auctores instituisse rem suam, tomo primo, vbi Graecarum sectarum historiam enarrauimus, ita demonstratum est, vt dubium superesse queat fere nullum. Etsi enim videri voluerunt nouo systemate, omnes ante se philosophos reliquisse, et alia longe atque meliora prioribus dedisse, quod imprimis de Aristotele et Epicuro suo loco notauimus, intelligendum id tamen est, non quod nihil ab aliis acceperint, sed quod ipsa systematis noui constructio, et expositis propriae meditationis principiis excitatum doctrinae aedificium noua sint, et veteribus indicta; sumtis tamen ex veteribus, quaecunque in rem suam verti posse credebant, quae caussa est, cur PLATO [a] et ARISTOTELES [b] eclecticam philosophandi viam laudauerint et commendauerint. Immo multa ex veteribus in sua vtrumque arua, non laudatis auctoribus, sed reprehensis quoque, transtulisse, exemplis et testimoniis in eorum historia confirmauimus. Neque tamen mirum, viros eclectica ratione philosophantes sectarum auctores factos esse. Idem enim et ipsis et discipulis eorum accidit, quod et nostris temporibus, quibus eclectica philosophia postliminio reuocata et reducta est, accidisse nouimus, vbi sectarum inter eclecticos

Secta eclectica vnde dicta.

 cos

a) In Charmide T. II. p. 161. Prot. T. I. p. 347.

b) Ethic. L. I. c. 4. conf. Vita eius ab AMMONIO scripta.

Digitized by Google

cos philoſophos nomina ignota ſunt nemini, ipſaque eclectica philoſophia nobis Gaſſendiſtas, Carteſianos, Newtonianos, Leibnizianos, etc. peperit. Ambitionem enim, quae caput ſectae euadere cupit, hancque ſibi ſumma cum iucunditate gloriam vindicat, quod ſola et prima facem ad veritatem praetulerit humano generi, in ipſis ſectarum conditoribus ſaepe regnantem multum ad condendam ſectam contuliſſe, Platonis et Epicuri ex veteribus, Carteſii ex recentioribus exemplo conſtat. Factum tamen ſaepe eſt, vt magnis viris a ſectae ſtudio abhorrentibus adeo in vnius viri placita coniurauerint diſcipuli, auctoritatis et venerationis praeiudicio ducti, ſuisque in inquirenda veritate viribus diffiſi, vt qui ſectam condere nunquam cogitauit, ſectae caput atque conditor factus ſit. Ex quibus manifeſtum eſt, hic vbi de ſecta eclectica agitur, communem propriamque ſectae ſignificationem eſſe deſerendam, eoque nomine intelligendam certam philoſophorum familiam, quae non tam ipſa placita quam ratiocinandi modum methodumque philoſophi alicuius ſecuta eſt, hancque ſucceſſione multorum philoſophorum propagauit, varia vero diuerſarum ſectarum dogmata in vnum ire coëgit doctrinae aedificium. Quam genuinam fuiſſe ſectae eclecticae faciem, ex ſequenti tractatione luculenter diſpaleſcet. Negandum tamen non eſt, ſectae potius nomine, quam eclecticae philoſophiae titulo dignos eſſe hos homines, qui cum ex Platonico-Pythagoricis Alexandrinorum ſcholis prodierint, Platonicum philoſophandi genus nomenque valde adamarunt, vt in ſequentibus dicemus. Immo, ſi fatendum, quod res eſt, nec eclecticum illis nomen debetur, qui non in eligendis veris, ſed in conciliandis et in vnam quaſi maſſam chaosque magnam partem informe conflandis diuerſiſſimarum opinionum generibus fuere diligentiſſimi, ſic vt conciliatorum potius vel ſyncretiſtarum nomen mereantur. In hoc tamen vno eclecticum quid in iis deprehenditur, quod nullus inter eos ita in magiſtri verba iurauerit, vt non propria ingenii commenta nugasque nouo affricaret ſyſtemati, ſicque ineptum philoſophiae genus nouis inuentis adaugeret, et ſi Diis placet, ornaret cumularetque. De quibus omnibus in ſequentibus dicendi campus ſe nobis pandit ampliſſimus.

Origo ſectae eclecticae.

§. II. Sed vt propius origenes famoſae ſectae, cuius vsque ad noſtra tempora hiſtoria valde obſcura et ignota fuit [c], cognoſcamus, ad ea, quae tomo primo de philoſophia inter Aegyptios, vbi nata et educata eſt, diximus, potiſſimum attendendum eſt, ex huius enim regionis indole

c) Pauca fereque nulla ſunt, quae de hac ſecta veteres habent, cuius potior ratio haec eſſe videtur, quod Potamonis, qui ſectam condidit, inſtitutum cum ipſo auctore obierit quaſi et exſpirauerit, Ammonii vero Plotinique ſchola Platonicorum nomine pleroſque deceperit. Vnde recentiori demum tempore lux eius hiſtoriae allata eſt, viris doctiſſimis GODOFR. OLEARIO, de ſecta eclectica, duabus diſſertationibus, quas STANLEII Hiſt. phil. p. 1205. ſqq. affixit, et IO. LAVR. MOSHEMIO de turbata per recentiores Platonicos eccleſia diſputantibus, quae et CVDWORTHI ſyſtemati et Vol. diſſ. Hiſt. eccleſiaſticarum, p. 85. ſqq. inſerta eſt.

Digitized by Google

dole moribusque potissimum eius origo est deriuanda. Tomo vero primo fuse iisque quae rem conficere apta sunt, testimoniis rationibusque demonstrauimus, theologiam non tantum Aegyptiacam veterem mutationes varias fuisse passam, et, cum sacris potissimum disciplinis constaret, in syncretismum diuersarum religionum degenerasse, praesertim vbi peregrinae gentes, inque his Persae terram hanc inuasissent, sed pronos quoque fuisse Aegyptios, gentem superstitioni cultibusque Deorum longe addictissimam, ad recipienda quaeuis religionum per omnem terrarum orbem diffusarum dogmata, nec pauca in adyta et templa sua transtulisse. Porro monuimus, ex quo sub Alexandro M. eiusque successoribus summa rerum in Aegypto ad Graecos rediit, attemperauisse se sacerdotes Aegyptios non moribus tantum, sed placitis quoque victorum, et non tantum patriam doctrinam ad Graecae eruditionis praesertim theologiae quae mythologiis comprehendebatur normam inflexisse, sed philosophiae quoque Graecanicae, cuius sub Alexandro eiusque successoribus per totum fere orbem maxima fama et existimatio fuit, magnum statuisse pretium, ne Graecis viderentur doctrina inferiores: maxime tamen Pythagoricae et Platonicae philosophiae doctrinam admisisse, eo quod omnium sectarum lucidissime et amplissime de Diis dissereret, et occasionem offerret, elegantissima methodo, superstitionem vulgi, patriasque traditiones cum philosophia conciliandi, ex quo non potuisse non euenire, docuimus, vt syncretismus religionum et philosophiae in hac secta inualesceret. Quae res eo magis incrementa sumsit, quo magis in Aegypto, maxime Alexandriae, tot diuersarum religionum hominibus scatente, omnis generis placita recepta erant, et in vnum quasi chaos poterant coire, vnde mirum non esse diximus, quod ad ipsos Iudaeos ista accommo-d[illegible]onum ad doctrinam Pythagoreo-Platonicam transierit, vt hoc infra in historia philosophiae Iudaicae faciemus manifestissimum. Sed et hoc ad origines philosophiae eclecticae cognoscendas repetendum est ex superioribus, philosophos Alexandrinos, qui sub Ptolomaeo Physcone, extrema hominis amentia expulsi et per omnes delabi terras ad euitandam tyrannidem coacti sunt, inque Asia scholas instituerunt, enatum circa ista tempora, vel paulo supra, nouum philosophiae Orientalis genus, quod ex Zoroastris disciplina ceu ex fonte manasse, infra, vbi de eo quoque edifferendum erit, dicemus, quodque in delineandis genealogiis Deorum eorumque ex summis diuinisque fontibus emanationibus occupatam de rerum etiam sublunarium et materiae omnis conditione disputauit, didicisse, et quamuis illi philosophastri Platonem mire contemnerent, Platonico-Pythagoricos eo magis tamen has nugas admisisse, quo magis syncretismo religionum suo fauerent, et cum Pythagorico-Platonicis conciliari possent, venerabile quoque Zoroastris nomen prae se ferrent, a quo philosophiam suam Pythagoram, vt ab Hermetis Aegyptii posteris, accepisse, communi tum traditione credebatur. Id quod

cum

Digitized by Google

eum efficeret, vt Zoroaſtrianae et Hermeticae philoſophiae titulo ornari poſſet philoſophia, quae in Aegypto florebat, Pythagorico-Platonica, magnum inde nominis famaeque atque dignitatis ei ex hac re, incrementum accederet. Contulit etiam aliquid ad hanc Alexandrinorum conciliatricem philoſophiam Graecarum ſectarum conditio. Dogmatici enim cum ſe inuicem mutuis aggrederentur praeliis, et quam infirmae eſſent aſſertiones pleraeque, et quam precaria tota dogmatica philoſophia, prodebant [d], et Scepticorum atque Academicorum gladiis cateruatim quaſi cadebant. Quod quam valide aperuerit ingeniis ſupra vulgus ſapientibus oculos, et ſcepticiſmum genuerit, ſuo etiam loco demonſtrauimus. Cum vero et ſcepticiſmus videretur inſanus, et ab humani intellectus natura remotior, et inuidia odioque eſſet plenus, non potuere non ad certam quandam eligendi ex variis ſectis doctrinas libertatem ingenia excitari, et ad hanc ſpem erigi fore, vt hac demum ratione veritatem inter omnes hactenus ſectas diſperſam colligerent: cuius rei exempla ex ſupra adductis Plutarchus atque Galenus eſſe poſſunt. Multum hoc conſilium confirmauiſſe philoſophos Alexandrinos, qui omnium ſectarum et religionum conciliationi ſtudebant, per ſe intelligi poteſt, nec Oedipo opus habet: vnde eo audentiores progreſſi, de conſiliis ſuis maturandis dies noctesque cogitabant. Quam tamen rem ad perfectionem perduxit Chriſtiana religio, eo tempore etiam inter Aegyptios, et inprimis Alexandriae ſparſa, quibus philoſophia Pythagorico-Platonica valde inualuerat. Cum enim ſanctiſſima veritas miraculorum ſplendore atque doctrinae ſanctitate mire inter populos, etiam Alexandriae [e] creſceret, et exorientis ſolis inſtar, reliqua lumina extingueret, labaſcere valde coepit, vt gentilis omnis, ita Aegyptiorum quoque ſuperſtitio: cuius cum non exiguum fulcrum eſſet theologia philoſophorum, qui in Pythagorico-Platonicis docebant ſcholis: illi ſua intereſſe rati, vt rebus ſuis ſuccurrerent, quouis modo anniſi ſunt. Idque factum tum arma contra Chriſtianam religionem ſibi parando, tum ea, quae non poterant vel refellere vel etiam contemnere, exque animis hominum eiicere, imitando, easque doctrinas ita in πανδοχεῖον philoſophiae ſuae, omnibus religionibus aptum ſiniſtra conciliatione recipiendo, vt tamen ſalua maneret philoſophiae ſuae auctoritas integrique eius cardines. Quod incautius adiuuerunt Chriſtiani quidam doctores, in horum hominum ſcholis iſtam philoſophiam edocti, qualis Pantaenus, et Clemens Alexandrinus, et ante hos Hermae paſtoris architectus fuere, qui neſcio quam ſalubrem et eclecticam apud eos philoſophiam ſe inueniſſe rati, retia inimici infernalis non caute ſatis dignouerunt. Quod tamen in apertam ſectam non erupit, ante ſeculi poſt C. N. ſecundi finem, tertiique initia, vbi philoſophorum diſcor-

d) Factum id Alexandriae quoque eſſe, memorabili Hieroclis loco infra in Ammonio Sacca probabimus.

e) Videnda quae ad EVTYCHIVM de eccleſiae Alexandrinae originibus eruditiſſime commentatus eſt illuſtris IOAN. SELDENVS.

Digitized by Google

ſcordiae, conciliatricem philoſophiam in ſectae formam redigendi occaſionem dedere Potamoni homini Platonico: cuius res cum non eo, quo cupiebat, modo ſucceſſiſſent, eo quod Platonicae magis, quam reliquarum religionum notitiam Potamo habuiſſe videtur, nouo conſilio audaciorique fronte hanc ſyncretiſticam ſtatuminare ſectam aggreſſus Ammonius Saccas ex Chriſtianorum caſtris transfuga, tale tandem philoſophiae ſyſtema condidit, quod his finibus obtinendis erat aptiſſimum; quod qua ratione egerit, quidue conſilii ſuſceperit, in ſequentibus data opera diligenterque enarrabimus. Ex dictis enim patebit, hos homines, ſuppoſitae quaſi baſi philoſophiae Pythagoricae inaedificaſſe monſtroſum aedificium, quod nobis doctrinas Aegyptiacas, Orientales, et Chriſtianas, Pythagoricis et Platonicis attemperatas exhibet: vt ex dicendis luculenter, vt ſperamus, conſtabit.

§. III. POTAMO itaque non quidem rationis iſtius philoſophandi quae ἀκέφαλος καὶ ἀνόνυμος ante eius tempora in ſcholis Pythagorico - Platonicis obtinuit, ſectae tamen peculiaris, ab iſto conciliandi, omnesque alias in vnam conflandi ſtudio, eclecticae vocatae auctor eſt [f]. De cuius hominis circumſtantiis mirum eſt apud veteres ſilentium, vnus enim LAERTIVS [g], et poſt eum SVIDAS [h] atque PORPHYRIVS [i] eius meminit: ex quo, niſi fallimur, certo conſtare poteſt, mox in ipſo ortu ſuffocatum Potamonis partum condendique ſectam laborem fuiſſe, alio nempe, vt infra dicetur, felicius meliusque eius partes tuente. Quare pollicem premere non poſſumus, viris doctiſſimis, et in veteris philoſophiae hiſtoria exercitatiſſimis, qui a Potamone inſtitutam hanc ſectam per duo integra ſecula poſt C. N. continuaſſe, variisque hominibus eruditiſſimis floruiſſe, donec ab Ammonio reformaretur, putant. Vt enim ab eclectico vel etiam ſyncretiſtico ratiocinandi et philoſophandi modo ad peculiarem hoc nomine conſtitutam ſectam nulla eſt conſequentia, cum ſi ea eſſet, longe ante Potamonem eius origo eſſet quaerenda, vt §. primo oſtendimus: ita nullo modo probabile eſt, ſectam tam illuſtrem, vt celeberrima nomina, v. g. Plinium, Galenum, Plutarchum eiusque praeceptorem Ammonium, et ex Chriſtianis primae dignitatis et notae viros, e. g. Clementem Alexandrinum comprehenderet, omnibus ſcriptoribus eo nomine manſiſſe indictam. Quod ſolum argumentum, vt deficientibus monumentorum teſtimoniis coniecturis veriſimilibus res definienda eſt, ita ſufficit, vt Potamonem non eo iam, quo volunt viri docti tempore ex Pythagorico-Platonica ſiue ſyncretiſtica Alexandrina nouum ſectae nomen et inſtitutum cudiſſe, ſtatuamus. De hoc vero Potamone ita LAERTIVS, ἔτι δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ ἐκλεκτική τις αἵρεσις εἰσήχθη ὑπὸ Ποτάμωνος τοῦ Ἀλεξαν-

Potamo.

f) Conferendus omnino SVIDAS in αἱρέσεις, T. I. p. 656.

g) L. I. ſ. 21.

h) l. c. et in Potamo T. III. p. 161.

i) c. 9. p. 108. Bibl. Graec. FABRIC. Vol. IV. quam editionem in allegando ſemper ſequimur.

Digitized by Google

ξανδρέως, ἐκλεξαμένȣ τὰ ἀρέσαντα ἐξ ἑκάστης τῶν αἱρέσεων, quibus poſtea eius placita quaedam ſubiungit, quae in ſequenti paragrapho dabimus. Exſcripſit hunc locum Suidas, qui et in altero de eo dicit, vixiſſe πρὸ καὶ μετ' Αὐγȣ́στȣ. Tertius Porphyrius, hoc habet: διὸ καὶ ἐπεπλήρωτο αὐτῷ ἡ οἰκία, παίδων καὶ παρθένων· ἐν τȣ́τοις καὶ ἦν ὁ Ποτάμων, ὃ, τῆς παιδεύσεως φροντίζων πολλάκις ἓν καὶ μεταποιȣ̃ντος ἠκροάσατο. Fecit obſcuritas textus tum Suidae tum Porphyrii, iuncta ſilentio veterum de Potamone, vnde lux alias quaedam affulgere poſſet, vt in ſententias valde inter ſe diuerſas de Potamonis aetate digrederentur viri docti. Et ſi Suidae textui fidendum, Auguſto imperante vixiſſe Potamonem adeoque illum (quod et acutiſſimus FABRICIVS monuit,) a Potamone Plotini aetate viuente diſtinguendum eſſe, nulla prorſus eſſet controuerſia. Sed Suidae textum vehementer ſuſpectum fecit ipſa temporis ratio: Auguſtus enim cum L fere annis imperauerit, impoſſibile videtur, Potamonem et ante Auguſtum et poſt eum floruiſſe. Vidit difficultatem, nodum tamen ne tangere quidem, multo minus ſoluere auſus eſt VOSSIVS [k]. Et doctiſſimo quoque MENAGIO [l] ſuſpectum fuiſſe tempus Potamonis ex eo colligitur, quod ſibi videri ait, Potamonem illum Alexandrinum Dionis paucorumque ſimilium exemplo motum eam philoſophandi viam inſtituiſſe, quae ſapientiae candidatos neceſſitate alieno arbitrio ſeruiendi ſolutos in libertatem aſſereret. Cum enim Dio Chryſoſtomus cum Apollonio et Euphrate Domitiani et Veſpaſianorum temporibus floruerit, non poteſt illius exemplo commotus eſſe Potamo, ſi ſub Auguſto vel etiam ante eum floruerit. Propius nodum hunc conſiderans B. OLEARIVS [m], cum ſoluere non poſſet, vt haberet, quod de ſecta eclecticae certum diceret, ſecuit, coniiciens, liberaliter nimis indicatam a Suida Potamonis aetatem emendationem critici paſſam eſſe, qui cum apud Suidam legeret: πρὸ Αὐγȣ́στȣ, margini ſuae alleuerit μετ' αὐτὸν, quae voces poſtea in textum admiſſae, vt ſaepe factum obſeruamus, et cum reliquis coniunctae fuerunt. Et hac ratione forte melius ſe tueri poſſe, quod Laërtius ait, haud ita pridem philoſophiam illam introductam eſſe. Antea enim obſeruauerat vir accurato pollens iudicio, illud Laërtii: philoſophiam Potamonis πρὸ ὀλίγȣ inuectam, non tam antiquam facere Potamonis diſciplinam, quam Suidas refert. Paulo prolixius poſt Olearium in hanc Potamonis aetatem inquiſiuit vir multae in veterum hiſtoria lectionis et iudicii CHRISTOPHORVS AVGVSTVS HEVMANNVS [n], qui cum Laërtii aetatem definire vellet, ad hanc ſectae eclecticae epocham potiſſimum reſpexit, cumque non ſufficere ipſi viderentur momenta, quibus IONSIVS, FABRICIVS et DODWELLVS euicerunt, ſerius, quam ſub Antoninis, quae communis eſt opinio, vixiſſe Laërtium, origines ſectae eclecticae κριτήριον ſtatuit, ex quo de certa Laërtii aetate queat iudicari, cum is

k) De ſectis c. XXI. §. 83.

l) Ad l. c. Laërt.

m) Diſſ. de philoſ. eclect. §. 2. l. c.

n) Act. philoſ. Vol. I. p. 327.

Digitized by Google

is πρὸ ὀλίγȣ, paulo ante sua tempora hanc philosophandi viam a Potamone institutam fuisse fateatur. Potamonem vero, vt non Augusti aetate, sed serius multo vixisse, demonstraret, eumque Laërtii temporibus fuisse vicinum assereret, Potamonem Porphyrio memoratum, quem ab eclecticae sectae conditore distinguendum monuerant Fabricius et Olearius, eundem esse, qui Suidae ante et post Augustum vixisse dicitur, statuit, Porphyrii vero locum falsa Ficini interpretatione corruptum, non ita intelligendum esse putat, vt Potamonem fuisse discipulum Plotini dicat, sed, referendas esse voces, ἐν τȣ́τοις, quas ad pueros, quorum educationi Plotinus praeerat, retulerat Ficinus, ad viros illustres nobilissimosque, quos morti cum vicini essent, filios suos commendasse tutelae Plotini a Porphyrio narretur. Sensum itaque loci Porphyriani integrum hunc esse; inter viros generis nobilitate conspicuos, feminasque, qui moribundi liberos cum omnibus facultatibus Plotino tanquam sacro cuidam custodi tradiderint, sic vt domus eius puerorum virginumque plena esset, fuisse etiam Potamonem, cuius olim institutione gauisus fuerit Plotinus, eumque audierit, cum ex multis sectis vnam faceret. Quia enim verba Porphyrii, πολλάκις ἓν καὶ μεταποιȣ̃ντος, vel plane nullum vel obscurissimum sensum fundunt, corruptum hunc locum putat doctissimus Heumannus, legendumque πολλὰ εἰς ἓν μεταποιȣ̃ντος, leuissima mutatione. Quibus positis concludit, Potamonem fuisse seniorem Plotino eius discipulo, qui cum Alexandro Seuero, Maximino et Gordiano imperantibus vixerit, et antequam ad Ammonium accederet, alias philosophorum Alexandriae scholas ingressus sit, quod ante A. C. CCXXXII. factum esse debuit, certum inde esse, docuisse Potamonem Alexandriae sub Alexandro Seuero, licet incertum sit, quot ante eum annis iam docuerit. Suidae vero locus cum manifeste corruptus sit, emendandum eum vel ita, vt librarii audacia ex verbis: sub Alexandro, factum sit, sub Augusto; vel vt vox, Alexandro, exciderit, scribente Suida πρὸ Ἀλεξάνδρȣ Αὐγȣ́στȣ, vt ab Alexandro M. distingueretur. Non ab ingenio tantum et eruditione, sed a verisimilitudine quoque in tanta argumenti obscuritate commendare se sententiam doctissimi Heumanni, nemo rerum peritus facile negauerit; Quam nec sibi displicere fassus est, qui hodie Goettingensium Academiam magna criticae potissimum et philologicae eruditionis laude ornat, Io. Matthias Gesnervs *), eo quod et ipse Suidam, et Potamonis aetatem ab eo indicatam deserendam putat. Qui cum datam a doctissimo Heumanno explicationem loci Porphyriani coactam putaret, si naturalis constructionis ratio haberetur, nec φροντίζειν τῆς παιδεύσεως sensum eum esse statueret, attendisse cum cura Plotinum, qua ratione doceret discipulos Potamo, vt vult Heumannus, vocem etiam ἠκροάσατο, et actiue et passiue vsurpari, et intelligi posse moneret, sensum hunc quidem verborum Porphyrii esse putat: inter filios curae Plotini com-

*) Act. philos. Vol. I. p. 851. seqq.

Digitized by Google

commissos fuisse etiam Potamonem, adeoque aetatem Potamonis iuniorem Alexandri Seueri imperio statuendam esse. Verba autem Porphyrii obscura sanumque non fundentia sensum ita emendanda esse: Οὗ τῆς παιδεύσεως φροντίζων, πολλάκις μὲν καὶ μεταποιοῦντος ἠκροάσατο, hoc sensu: in quo Potamone instituendo cum occupatus esset Plotinus, saepe etiam commutantem vices, discipulum Potamonem audiebat. Ita nempe patientiam Plotini laudari ingeniumque Potamonis, quem differentem interdum exercitii, excitandique eius animi caussa auscultauerit Plotinus. Suidae autem locum ita omnium optime emendari posse, vt ex AYP. id est Aureliano ab exscriptoribus factum sit AYΓ leuissima facilique mutatione, cum litera P et Γ. sibi valde sint similes. Augustum enim non posse intelligi, cum tantam longaeuitatem non tetigerit LVCIANVS inter μακροβίοις. Displicuit Gesneriana loci Porphyrii explicatio Heumanno, qui modeste quidem, accurate tamen eam examiuauit [p]. Monet is, non pati costructionis rationem, vt ad pueros Plotini fidei commissos referatur Potamo; esse enim eam propositionem tantum incidentem, maiorem vero et principalem illam esse; homines multos nobilissimos liberos suos Plotino curandos post mortem suam tradidisse. Propositioni itaque incidenti, si connectendus esset locus Porphyrii, dicendum fuisse, ἐν οἷς ἦν καὶ Ποτάμων κ. τ. λ. ast non ita scripsisse Porphyrium, sed pronomine vti οὗτος, quod ad proximam thesin principalem, non ad incidentem Graecos, immo et alias gentes solere referre, et ita subiectum principale, quod vocant, demonstrare, aliquot locis ex sacris N. T. oraculis corroborat, particula, δὲ, autem addita nouam inchoari periodum monet. Vrget porro, si Potamo discipulus fuisset Plotini, Porphyrium eum non fuisse omissurum in catalogo discipulorum Plotini, qui inclaruerunt. Addit porro, παίδευσιν innuere institutionem actiuam, docendique modum, παιδείαν, vero passiuam, inter οὗ autem et τῆς παιδεύσεως apud Porphyrium comma ponendum illudque ad ἠκροάσατο referendum esse, vt ita actiua et frequentior significatio vocis mediae seruetur. His a viro docto positis, sensus loci obscurissimi hic est: Plotinum, cum modi instituendi docendique, (quem tenebant professores Alexandrini) explorandi caussa esset valde sollicitus, saepeque commutaret praeceptores, (id est mox ad hunc mox ad alium accederet) etiam interfuisse acroasibus Potamonis, viri celeberrimi et nobilissimi. Intercessit, vero et tertius controuersiae arbiter vir πολυμαθέστατος, nimisque maturo fato bonis literis ereptus IACOBVS HASAEVS, qui magno eruditionis apparatu paulo ante mortem Heumannianam de aetate Potamonis sententiam examinauit, cuius dissertationem post fratris mortem a Cel. THEODORO HASAEO Heumanno transmissam hic quoque nobis legendam exhibuit [q]. Non negat is, ita comparata esse, quae hactenus de hoc argumento disputata erant, vt saepe sibi, vtram in partem inclinaret, dubiam mentem traheret. Locis tamen

p) l. c. p. 859. q) Act. philos. T. III. p. 711. seqq.

Digitized by Google

men ipſis, quibus vniuerſa vtriusque partis fulcitur ſententia, meditata cura perpenſis, poſtquam compertum ſit, in vnoquoque eorum vel interpretando vel cum altero conciliando, aliquid fortaſſe humani paſſos eſſe viros doctos, ad examen controuerſiae et ſeſe accinxiſſe. Ponit vero ad excutiendam de Potamonis aetate diſceptationem prima acie Suidam, propterea, quod certum tempus, quo ille floruerit, definiuerit. Illius vero verba haec eſſe: γεγονὼς πρὸ Αὐγέϛȣ καὶ μετ' αὐτȣ̃. Eius iudicio quidem hoc loco ſtandum eſſe monet, qui licet recentiorum multo temporum ſcriptor ſit, et tot ſeculis ab Auguſti aetate remotus, eo tamen nomine, quod ea, quae ſcripſit, verbum verbo ex antiquioribus monumentis, noſtra aetate deperditis tranſcripſerit, optimam fidem non quidem ſuo, ſed alieno teſtimonio promereatur; eum vero de Potamone eclectico agere, de quo alio loco Laërtium exſcripſerit. Eius verbis autem, cum omnem omnino fidem ſuperet, floruiſſe Potamonem ſupra LVII, quibus imperio praefuit Auguſtus, annos, non afferendam eſſe criticam violentamque medicinam, vt fecere viri docti ſupra nobis memorati, ſed in ipſa verborum Suidae conſtructione explicationem latere. Nempe praepoſitionem μετὰ cum accuſatiuo peruulgatum in morem Graecae linguae non ſignificare tantum *poſt*, ſed et *cum*, etſi perſonae rebusque iungatur, vel eiusdem ſociam operam, vel aetatem, qua ipſe vixit, non tantum, quae eius vicem excepit, indicare, cuius complura exempla alio in argumento collegit FABRICIUS [r], ipſeque vir doctiſſimus, ex ſacris potiſſimum paginis, exemplis roborat. Senſum itaque ſani apud Suidam loci eſſe, vixiſſe Potamonem, non ante Auguſtum tantum, ſed eius etiam temporibus. Deinde quod ad Laërtii locum attinet, quo πρὸ ὀλίγȣ enatam eſſe eclecticam ſectam narrat, quoue concluditur paruum aliquod temporis ſpatium anteceſſiſſe aeuum Diogenis Laërtii, ex quo Potamon Alexandrinus orbem literarium eclecticae philoſophiae ſtudio, dum in viuis erat, illuſtrauerit, non tantam eſſe inter Suidam et Laërtium pugnam contendit praeſtantiſſimus Haſaeus, quo minus ex aequo et bono non queant componi quam amiciſſime. Obſeruat nempe: Laërtium id non agere, vt de induſtria certam aetatem Potamonis deſignet, aut primordia ſectae eclecticae excutiat, ſed id ſibi negotii datum credidiſſe, vt varias philoſophorum familias ſummatim et velut in tabella vna cum ſuis principibus, lectori in ipſo operis exordio perluſtrandas exhibeat. Proinde antiquiſſimas ſectas cum auctoribus ſuis cum enarraſſet, quae ſuam aetatem multis annorum centenariis antecederent, monere eum tandem paucis, eſſe ſectam quandam, nec adeo pridem, ac quidem illae, quas nominauerat, conditam ab Alexandrino Potamone. Loqui itaque Laërtium, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, nimirum comparatiue et relatiue, hoc eſt in aliarum antiquiſſimarum ſectarum oppoſitione. Quo modo ſeculi ſecundi ſcriptor aliquis merito dicere potuerit, ſectam ſub Auguſto enatam, haud ita pridem exortam fuiſſe; cum mos hic omnium fere populorum

r) Bibl. Graec. Vol. I. p. 233.

Digitized by Google

lorum ſit, de rebus iis, tanquam quae nuper contigiſſent, ſi ad veteres referantur, loqui, etiamſi quaedam interea ſecula effluxerint. Eſſe etiam nihil frequentius, quam vt ſcriptores, quotiescunque ſectam commemorant, qua, vt cenſetur, ſeu vna ſeu plures antiquiori iure gaudent, eandem nouitatis nomine inſigniant, vtut ante plurimorum annorum centurias iam pridem ſuos nacta ſit natales. Cuius exemplum affert Chriſtianae religionis ſectam, Auguſteo ſeculo in hunc mundum prodeuntem, quae tamen Diocletiani temporibus in edicto imperatoris noua religio et nouella ſecta appellatur. Tandem ad locum Porphyrii intricatiſſimum conuerſus, rem omnem monet eo redire, vtrum verba: ἐν τέτοις referenda ſint ad filios Plotino traditos, an ad parentes Plotino tradentes? Primae ſententiae accedit vir doctiſſimus, eo quod naturali conſtructioni nihil videatur accommodatius, quam hoc relatiuum referre ad proximum ſubiectum, non vero ad remotum: Vbique enim, ſi res recte aeſtimetur, filios hoc eſſe ſubiectum principale, ad quos ſequentia referantur. Deinde conſtructionem hanc, ait, ſcopo atque nexui loci Porphyriani eſſe peridoneam, cum ex fine orationis et ſubiecto, de quo eſt primaria ratiocinatio, aperte perſpiciatur, vbicunque locorum in veterum ſcriptis duplex occurrit, ſequente relatiuo, propoſitio, vtrum cum ea, quae proxime antecedit, an vero cum altera, quae remotior, ſit coniungenda propoſitione. Scopum autem Porphyrii non fuiſſe alium, quam vt recenſeret, quo animo et inſtitutione vſus fuerit Plotinus erga fidei ſuae commiſſos vtriusque ſexus orphanos: de iis principalem eſſe ſermonem, incidentem tantum de parentibus. Sequi etiam, ſi ἐν τέτοις ad parentes referendum ſit, Potamonem tradidiſſe liberos ſuos Plotino. Non poſſe vero cum eius moribus componi, adduci potuiſſe hunc eclecticae philoſophiae principem, vt ſuos liberos Plotino, homini, ſi quisquam, ſectariae doctrinae Platonicae ſummo defenſori propagatorique, educandos ſponte conceſſerit, idque vltimo vitae ſuae tempore, quo de ſtudiis liberorum et educatione plus ſolito homines ſollicitos eſſe conſtat. Tandem hoc adiicit, a Porphyrio non referri inter Plotini, quos nactus eſt, praeceptores, Potamonem. Qualis vero ille Potamo, quem Porphyrius narrat, fuerit, licet, vt ſciamus, parum interſit, putat tamen, cum nullus vnquam Potamo inter diſcipulos Plotini numeretur, Polemo vero capite vndecimo recenſeatur, mutandam eſſe lectionem: *Potamon*, in, *Polemo*, quem, cum eius inſtitutionis curam gereret Plotinus, quod peſſimis ſaepe moribus mutatis vteretur, (πολλάκις ἤδη μεταποιεῦντες legit) praeceptis omnibus imbuerit.

Potamonis aetas definita.

§. IV. Summa haec eſt eruditae et modeſtae diſceptationis, de Potamonis aetate, quam inter ſe reciprocarunt viri eruditionis et iudicii laude florentiſſimi. Nihil enim repoſuit eruditiſſimus Heumannus, ſed lectoris arbitrio controuerſiae iudicium permiſit. Haſaei partibus nuper ſe iunxit Ven. MOSHEMIVS [s], eo quod eclectica philoſophandi ratio longe

s) Loc. cit.

longe prius, quam Sec. III. initio inualuerit, et recepta iam atque adulta fuerit Sec. II. vt ex CLEMENTE ALEXANDRINO [t] aliisque patet. Poteramus et nos lectoris arbitrio totam controuersiam relinquere, cum quae disputata sunt, facile queant inter se conferri, ipsa vero quaestio anceps sit, locisque vel incertis vel corruptis et emendationem postulantibus nitatur: quo fine etiam praeter morem prolixe partium rationes adduximus, praesertim cum pleraque Germanico tantum sermone fuerint proposita. Quoniam tamen instituti nostri ratio postulat, vt quid nos iudicemus verisimilius, lectoris exponamus examini, quaque ratione in historia philosophiae critica de ambiguo argumento decernendum putemus, edisseramus, dabit nobis veniam lector, vt sententiam quoque nostram eadem, qua laudatissimi viri vsi sunt, modestia, enarremus, non vt arbitri nobis partes sumamus, quod a nostro pudore alienum est, sed vt ampliorem de eo argumento cogitandi occasionem exhibeamus lectori. Quam vt paucis delineemus I. praenotandum putamus, loca certiora et euidentiora, incertis et obscuris praeferenda esse: fatemur itaque, neque Suidae, neque Porphyrii locum nobis talem videri, quo sine formidine erroris niti queamus. Prodiderunt id viri nostro encomio maiores, qui medicinam istis locis afferendam esse, omnes concedunt. Quae cum ab iis ex solius ingenii coniecturis absque codicum MSc. auxilio allata sit, prout hypothesin iuuare apta videbatur, patet cuilibet, licet plurimum tantorum virorum auctoritati et eruditioni tribuenti, nihil in iis inueniri, quo tuto niti queamus, sed pro coniecturis tantum omnia esse habenda. Vnde parum abest, quin pro deplorata habeamus inuestigationem aetatis Potamonis. II. Omisso enim loco Porphyrii, de cuius ambiguitate et obscuritate sententiae ipsa facie contrariae, quas ex eo exsculpsere viri doctissimi, satis testantur, res omnis ad Suidam et Laertium redit: quorum narratione semel posita de Porphyriano demum loco dispiciendum esse videtur. III. Suidae vero etsi primum locum recte tribuere videtur ὀπάνυ Hasaeus, eo quod tempus accuratius definit, fatemur tamen, nobis quidem minime satisfacere ea, quae pro confirmanda eius auctoritate attulit vir doctissimus. Nam quamuis alios veteres exscripsisse, Suidam satis constet, nemini tamen vel leuiter his literis tincto ignotum esse putamus, Suidam, hominem iudicio plane nullo, nec vlla etiam diligentiae accuratione praeditum multa corrasisse, et conscripsisse ἀσύςατα maleque cohaerentia, et imprimis in definiendis temporibus misere fuisse hallucinatum saepissime. Cuius fidem vt faciamus, eo minus opus est, quo magis toties iam supinam miseri scriptoris negligentiam luculentissimis exemplis demonstrauimus, et hac ipsa etiam sectione memorabile exemplum occurret, qua ratione integris seculis a veris temporum notationibus aberrauerit Suidas, virosque etiam magnos in parem errorem auctoritate sua adduxerit. Deinde nec hoc ignorare possunt historiae literariae veteris gnari,

t) Strom. L. I. Alia PP. loca afferemus T. III. vbi de philosophia veterum Christianorum agendum.

gnari, Suidae lexicon, quod vocat, male habitum fuisse a librariis et recentioribus compilatoribus, qui naeuos naeuis auxerunt saepe pudendis, et vel primo intuitu detegendis, multa imprimis ex margine in textum irrepsisse. Quibus omnibus, cum nota sint admodum et a doctissimo KVSTERO [w] annotata, prolixe non inhaeremus. Ast tam inaccurato et negligenti scriptori in tanta testium reliquorum penuria fidem adhibere nos iubet Hasaeus, huncque incertissimae controuersiae arbitrum constituit, qui et tempore ab Augusti seculo fuit remotissimus, et veteres exscripsit negligenter et supine, et in chronologia toties lapsus est turpiter, et personas infinitis modis inter se confudit, et, vbi monumenta vetera integriora secutus est, et excerpsit, indignis modis a librariis est corruptus? Hoc si quis teste solo stare voluerit, per nos erit integrum, nobis Suidae fides, vbi sola est, exigui ponderis, et in hac quidem controuersia et contradictone, fere nulla est. Etsi enim non negamus, veteres eum exscripsisse, nemo tamen nos certos reddere potest, eum illorum memorias non corrupisse, vel integras ab illo relatas ab aliis, quod toties factum est, non fuisse adulteratas. IV. Sed ponamus integrum esse Suidae textum, nondum exemit nobis scrupulum de incredibili aetate Potamonis, Hasaeana responsio, μετὰ cum accusandi casu societatem temporis notare. Non negamus hoc, quod in triuio pueris notum esse debet, sed id addimus, quod a praestantissimis philologis obseruatum est, μετὰ quidem, non semper declarare consequens tempus, sed quandoque interiectum et vigens; ast eo sensu, vt non vltimam temporis partem, quam notat, semper plane exactam et praeteritam esse significet, sed aliquid deesse indicet[x]. Quo sensu, vt luculento exemplo illustremus, dixit Seruator [y], μετὰ τρεῖς ἡμέρας *se surrecturum*, id est die tertio nondum plane exacto, et alibi [z] μετὰ τὸ δειπνῆσαι, dedisse in vltima coena *calicem*, id est, coena nondum plane exacta porrexisse poculum salutare. Quae sine dubio caussa fuit FR. VIGERIO [a], vt μετὰ cum accusatiuo oratorie tantum *post* significare diceret. Quibus positis nondum euanescit difficultas verborum Suidae. Ponamus enim, dicere illum, vixisse Potamonem et ante Augustum et cum eo, id est eius temporibus, innuit tamen vis voculae μετὰ, diu sub eo, licet non integris imperii Augusti annis floruisse, et ad finem vsque vergente eius vita. Quod priorem non tollit difficultatem, sed roborat. Vnde merito cum viris doctis codices Suidae adulterantes manus passas esse, credimus, licet non audeamus medicinam ex sola coniectura afferre; sufficit nobis, Suidae testimonium ad definiendam Potamonis aetatem prorsus esse ineptum. V. Cuncta itaque ad solum Laertium redeunt, cuius narratio eo nobis magis consideranda venit, quo magis solus ille nobis de hac secta, et Potamonis placitis reliquit aliqualem notitiam. Eum vero, haud ita pridem sectam hanc exortam esse scribere, supra audiui-

w) In doctissima praef. ad suam SVIDAE editionem. p. 1050.

x) Vid. GLASSIVS philol. S. L. VII. c. 6.

y) Matth. XXVII. 63.

z) Luc. XXII. 20.

a) De idiotismis Graec. c. IX. f. 5. §. 9. p. 513.

Digitized by Google

duimus. Id quod relatiue quidem ad antiquiſſimas ſectas dictum eſſe vult Cl. Haſaeus, nobis autem ad ſua tempora, niſi manifeſtam vim facere velimus verbis Laërtii, reſpicere videtur. Qui non tam ipſas ſectas, quam modum philoſophandi innuens, eclecticam iſtam rationem haud ita pridem obtinuiſſe dicit; cum ſuo tempore ſectae iam ex dictis plures conticuiſſent. Vnde non videmus, qui potuerit de ſecta ea, quae, vigentibus reliquis, iam ſub Auguſto, tribus fere integris ſeculis ante Laërtium exorta eſt, dicere, haud ita pridem eam eſſe inuectam. Maxime vero, verba Laërtiana intelligenda eſſe in relatione ad ſua, quibus ille viuebat, tempora, probat ſilentium veterum de iſta ſecta, ante Laërtii aetatem. Si enim Auguſteo iam ſeculo exorta eſt ſecta eclectica, idque nuper factum eſſe Laërtius dicere potuerit, cur ſiluere veteres rem maximi momenti? qui tamen ſectas longe obſcuriores, e. g. Sextianam memorarunt, cur Galenus, vel quisquis eſt auctor libri *hiſtoriae philoſophicae*, huius ſectae placita reticuit? Cur qui obſcuriſſimae ſectae Elpiſticorum meminit, Plutarchus, eclecticae libertatis magnus ſane fautor, eius mentionem non fecit? Cur Galeno, Alexandriae degenti et in philoſophiam incumbenti, cui a patre electio iſta philoſophica commendata erat, indicta manſit, qui toties, de ea dicendi habuerat occaſionem? Cur in tanta ſectariorum philoſophorum concertatione nemo eam adortus eſt? Imprimis vero VI. Laërtiana verba ad ſua potiſſimum tempora relationem habere, et Potamonicae ſectae aetatem Sec. II. inferiorem eſſe, probare videtur ſilentium Sexti Empirici. Is cum omnium dogmaticorum ſententias et doctrinam conuellere aggreſſus eſſet, nullam eorum intactam praetermiſit. An eum nouiſſimam et a ſuo tempore non ita longe remotam ſectam, quae magnos viros aſſeclas habebat, indictam et non oppugnatam dimiſiſſe probabile eſt, ſi eo iam, quo viuebat, tempore extitiſſet? Eadem vero ratio etiam VII. de eccleſiae doctoribus valet, qui Alexandriae eclecticam philoſophandi viam ſecuti, modum quidem hunc ratiocinandi laudant, ſectam reticent. Quae omnia vt luculenter ſatis produnt Potamonicae ſectae initia non procul fuiſſe a Laërtii temporibus remota, ita poſt Sec. II. finem demum quaerenda eſſe ſuadent. His vero porro VIII. temporibus cum ex Porphyrii relatione certum ſit, fuiſſe tum Potamonem quendam in eclectica philoſophia enutritum (ita enim ſtatuere oportet, qui Plotini diſcipulum faciunt, vt ex ſequentibus palam erit) quid impedit, quo minus in vexatiſſimo loco ille intelligendus ſit, qui eclecticae philoſophiae initia Alexandriae fecit? Quod ſi enim largiamur, poſſe intelligi iſtum locum ita, vt inter Plotini diſcipulos fuiſſe videatur, concedent tamen viri docti, nec alteram interpretationem abhorrere a Graeci ſermonis indole ac conſuetudine. Cui cum reliquae rationes hactenus adductae faueant, cur in obſcuriſſimo loco, non eum, qui reliquis apte magis cohaeret, eligamus ſenſum? Nec id textus et ſcopi eius συναφεία adeo ad-

Digitized by Google

aduerſum eſt, quam perſuadere nobis vult Haſaeus. Nam cum gloriam et fidem Plotini augere iſta narratione ſuſcepiſſet Porphyrius, non habuit argumentum maius, quam inter ceteros nobiliſſimos Alexandriae viros Potamonem etiam liberos ſuos ideo illi commendaſſe, quod doctrinam moresque eius, cum lectionibus ſuis intereſſet, cognouiſſet. Ficulneum vero eſt, quod obiicitur, non conſpirare cum moribus Potamonis eclectici, quod filios ſuos moribundus homini ſectario commiſerit curandos et inſtituendos. Non potuit enim ignorare vir eruditiſſimus et in veterum lectione exercitatiſſimus, Potamonicam ſectam, quoad fundamenta potiora fuiſſe Platonicam, Ammonii autem ſcholam, licet Platonica eſſet, eodem modo et colore, quo Potamonis fuit, fuiſſe eclecticam: id enim in OLEARII diſſertatione, ad quam prouocat, dudum legerat. Quare argumentum inuertimus et ita potius concludimus, longe eſſe veriſimillimum, commendaſſe Potamonem moribundum filios ſuos curae et inſtitutioni Plotini, quod hic, eam philoſophandi viam, quam ipſe exorſus erat ſine magno ſucceſſu, nempe reliquas ſectas cum Platone conciliando felicius proſequeretur, ſicque ſpes eſſet, filios etiam ſuos paterna veſtigia ſub hoc duce eſſe preſſuros. Sed et reliquae hoc ſuadent circumſtantiae; ſtudium eclecticae philoſophiae circa Sec. III. initium Alexandriae efflorescens, vt ex Ammonii Saccae exemplo eſt manifeſtiſſimum, conſtituta eo nomine ab illo ſchola Alexandriae, induſtria Plotini doctores philoſophiae plures Alexandriae audiendi, Platonique conciliandi reliquos et quae his ſunt ſimilia. Nec, quod obiicit V. C. opus erat, vt Potamonem inter praeceptores Plotini enumeraret Porphyrius, cum audierit quidem eius lectiones, ſed ſyſtema tamen eius ſequi noluerit, ſed Ammonio acceſſerit latius ſyncretiſmum extendenti, et ad ſacra magis, quam Potamo, dogmata accommodanti: praeſertim cum hoc loco ex eius lectionibus eum didiciſſe quaedam innuat. Potamonem vero in Polemonem mutare, et refingere in textu Porphyriano quicquid libuerit, ſi dicendum, quod res eſt, deſperatae cauſſae ſignum eſt. Vnde malumus IX. totum locum Porphyrii tanquam ambiguum omittere, quam incertis ſoliſque ingenii coniecturis nixis emendationibus noſtram opinionem lectori obtrudere, praeſertim cum parum interſit, reſpiciatne is locus Potamonem eclecticum nec ne? Nam hoc, vt tandem rem peroremus, veriſimillimum eſſe putamus, ſectam eclecticam ſub Auguſto nondum fuiſſe enatam, quam non omiſiſſent tot illuſtres ſcriptores memorare, ſi eo tempore iam floruiſſet; nec ante Sec. II. finem potuiſſe originem cepiſſe; ſed nec iuniorem eſſe, cum eo tempore eclectica etiam philoſophia Alexandriae in Ammonii ſchola ſectae habitum formamque acceperit, certum autem ſit, Potamonem ante hunc iſtam philoſophandi viam primum tentaſſe. Id quod etiam vno ictu cogitata praeſtantiſſimi Geſneri proſternit, fuiſſe Potamonem eclecticum ex diſcipulis Plotini: hunc enim eclecticam philoſophiam non inueniſſe, ſed inuentam propagaſſe ex dicendis conſtabit.

Ex

Digitized by Google

Ex quibus omnibus copiose disputatis error etiam insignis PETRI ALIXII [b] detegitur, qui vt philosophiam eclecticam ad maiorem aetatem extolleret, Philonemque eius sectarium faceret, Potamonem ad Alexandri M. tempora retulit, et hunc esse Augustum Suidae memoratum putat. Qui si vnius loci Laërtiani fuisset recordatus, vanam opinionem dimisisset, certe inter ipsius sectae natiuitatem et tot seculorum antecedentium conceptionem distinguere coepisset. Hoc enim facile largimur, mature post Alexandri M. obitum Graecos Alexandriae Pythagorico-Platonicam philosophiam professos, seductosque syncretistica Aegyptiorum consuetudine, coepisse eiusmodi conciliationi religionum et doctrinarum cum opinionibus Pythagorico-Platonicis studere, Philonemque inter eos fuisse, qui hanc philosophandi methodum sequerentur. Verum hoc studium et libertas quaedam fuit philosophorum, quae tandem a Potamone, cumque ei res minus feliciter succederet, ab Ammonio in sectae habitum traducta est. Certe a modo philosophandi eclectico ad sectae institutionem non posse nos concludere, exempla eclectice philosophantium ante Potamonem, etiamsi Augusti aetate statuatur non inferior, luculenter probant, de quibus videnda quae eleganter edisserit PETRVS DANIEL HVETIVS [c]. Ceterum si adducta quoque seuero in his rebus iudici nondum satisfaciunt, omittendus plane est in tenebris suis Potamon, cui clariorem accendi posse lucem desperamus, hocque tamen pro certo adsumendum Sec. III. ineunte, scholam eclecticam Ammonio auctore fuisse enatam.

§. V. Qua in re vero Potamo eclecticam istam philosophandi viam modumque quaesierit, quaque ratione nouum systema consarcinauerit, deficientibus veterum memoriis dici non potest. De placitis eius haec tantum ex *institutionibus* eius *eclecticis* recitat LAERTIVS [d], quaeque ad rationalem potissimum partem pertinentia, haec sunt: *Potamonis φιλοσοφούμενα.*

I. Duplex esse veritatis examen, vnum a quo iudicium fiat, alterum per quod.

II. Prius esse τὸ ἡγεμονικὸν siue facultatem mentis principalem, id est rationem mentemque. Nempe id voluit Potamo, Scepticis, vt videtur se oppositurus: quicquid clara et distincta ratione se concepisse eiusque percepisse naturam intellectui videatur, id et verum esse.

III. Alterum, per quod iudicatur, esse certissimum visum, id est, recte explicante doctissimo OLEARIO: per quod non video, quid intelligi possit aliud, nisi clara impressio per mentem facta. Vnde solertissimam, vel accuratissimam imaginem (recentiores ideam clarissimam et distinctam dixere,) hoc veritatis esse criterium dixit.

b) In iudicio Eccl. Iud. adu. Vnitarios c. XXIII. p. 357.

c) De la foiblesse de l'esprit humain L. II. c. 10. p. 217. seqq.

d) loc. cit.

In naturali philoſophia ſtatuebat Potamo:

IV. Principia rerum vniuerſarum eſſe duo, patiens alterum, quod eſt materia, alterum agens ſiue cauſſa efficiens.

V. Affectiones autem corporum naturalium duas eſſe qualitates et locum; in omnibus enim rebus quaeſitum ex quo ſint; et a quo confectae, tum quomodo ea ſe habeant, et in quo loco ſint.

Ex moralibus Potamonis doctrinis hanc fuiſſe Potamonis ait Laërtius:

VI. 'Finem, ad quam omnia referantur, vitam eſſe omni virtute perfectam, non tamen absque bonis corporis, bonisque externis; quae quidem virtuti conueniant.

Hactenus de Potamonis philoſophia Laërtius, qui cum potiſſimum ad receptas Graecorum ſectas reſpiceret, pauca nobis ex multis dedit, ex quibus de toto philoſophiae Potamonicae habitu iudicare eſt difficillimum. Illud tamen vel ex paucis his, quae adduxit, diſcimus, conciliaſſe in rationali et morali parte Potamonem Platonicos cum Stoicis et Ariſtotelicis, ita tamen, vt hac ratione peculiarem ſibi ſententiam eligeret. Quatuor enim vbi cauſſas recenſet rerum naturalium, qualitates et locum ad formalem potiſſimum partem refert; adeoque nec ideas Platonis, rerum eſſentias extra materiam continentes admittit, nec has materiae immerſas, vt Ariſtoteles ſtatuit, formasque ſubſtantiales effingit, ſed qualitatum inter ſe nexum, et διαμονὴν, vt dixit Strato, ad hanc rerum naturalium formam retulit. Quod an ab Stratone, an ex Democriti philoſophia, vel aliunde acceperit, dici non poteſt, ſed in eo quoque conciliatricem philoſophiam prodidit, quod locum inter cauſſas naturales retulit, quem cum negaſſent alii, alii ad affectiones corporis retuliſſent, ipſe Epicuri hac in re placita ſecutus locum, ſine quo res naturales conſtare non poſſent, ſiue vacuum potius, in quo res naturales eſſent, vt ait Laërtius, admiſit in cauſſarum naturalium ordine. Idem de moralibus coniiciendum, in quibus Stoicos et Peripateticos Potamonem coniunxiſſe inde intelligitur, quod finem quidem in vita ſecundum virtutem perfecta cum Stoicis poſuerit, naturalia tamen et externa fortunae bona non excluſerit, vt placebat Peripateticis. Cum vero nihil de placitis Potamonis metaphyſicis et theologicis habeat Laërtius, incertum quoque, an in iis quoque conciliationem molitus ſit, et an, quod coniicimus, more Alexandrinorum ad religionum ceterarum cum ſuis placitis concordiam reſpexerit. Certe Ammonium circa eadem fere tempora id feciſſe, ex ſequentibus conſtabit, moremque fuiſſe in ſchola Pythagorico-Platonica ex dictis notum eſt. Pertinuiſſe autem Potamonem ad hanc ſcholam, inde non absque veriſimilitudine concluditur, quod *commentarium in Platonis Timaeum* ſcripſit, qui ſi extaret, forte de metaphyſica et phyſica eius doctrina plura poſſent dici, quae iam ignoramus.

§. VI.

§. VI. Certiora et notiora eclecticae sectae fundamenta iecit AMMONIVS, Alexandrinus, a vitae genere quod sectatus est, Saccas, cognominatus[e]: Potamonianam enim scholam cum ipso auctore interiisse, verisimile est; credi enim non potest, nulli auctori dictam fuisse istam sectam, si per aliquod tempus floruisset[f]. Qui enim Diogenem Laërtium fuisse addictum illi sectae putant, magnopere errant, et ex ipsa eius narratione possunt refelli[g]. Caussam vero cur extincta sit cum auctore suo, cum non designauerint veteres, nihil etiam certi de ea re dici potest, et ad coniecturas cuncta redeunt. Et CASAVBONVS[h] quidem inde euenisse coniicit, quoniam libellis Potamonis genius defuerit, sed hoc absque auctore dicitur et testimonio, et ne coniici quidem, deficientibus Potamonis monumentis, certo potest. Nobis, si coniecturis agendum, ipsa eodem fere tempore Alexandriae enascens schola Ammonii in caussa videtur fuisse. Qui, vt in sequentibus prolixius explicabimus, cum non sectarum tantum Graecarum concordiam tentasset, sed religiones quoque fere omnes more iam recepto in Platonicorum Aegyptiacorum scholis, Platoni conciliasset, Christianam etiam partim expilasset, partim validius refutandam sibi sumsisset, sicque in sacro quoque et theologico argumento tanta eruditione placeret, vt primae classis discipulos reliquis, qui Alexandriae docebant, professoribus eriperet, et gentiles, atque Christianos ad subsellia sua raperet: radiis eruditionis suae facile reliquorum stellas exstinxit, cumque Potamo ad sacra dogmata eclecticam philosophiam extendisse non videatur, illi et discipulos et famam surripuit, eo quod se felicius laetiorique profectu sub Ammonio philosophari posse arbitrarentur. Certe id euenisse Plotino, prius ad Potamonis lectiones de-[illegible] eum vero postea relinquenti et ad Ammonii scholam transeunti PORPHYRIVS[i] haud obscure innuit. Ast vixisse circa Sec. II. exeuntis, tertiique ineuntis tempora Ammonium hunc, ex THEODORITI[k] testimonio constat, qui sub Commodo eum ponit. Quo tempore si vixerunt et Ammonius et Potamo, et vtriusque auditor fuit Plotinus circa A. C. CCXXX. ad philosophiae studia delatus, sequitur inde, a Sec. III. initiis deriuandam esse scholae eclecticae originem. Fuit autem Ammonius Alexandriae natus[l], de cuius vrbis incolis eorumque indole pronoque in superstitionem et syncretismum animo, aliquoties mentionem fecimus. Huius enim generis locique esse oportebat eum, qui eiusmodi sectae, qualem describemus, parens futurus erat. Is parentibus Christianis natus et, quod dubio carere videtur, in catechetica, quae Alexandriae flore-

e) SVIDAS in Plotinus T. III. p. 133. VALES. ad Amm. Marc. L. XXII. c. 16. KVSTER. ad Suid. voce Ammonius, T. I. p. 143. BAYLE dict. T. I. art. Amonius not. A. p. 183. Quid Saccarii isti fuerint, videndi Commentatores ad Cod. Theodos. XIV. 22. de Saccariis portus Romae, quosque laudat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IV. p. 159.

f) Auctor vitae Laërtii, versioni Anglicae praemissae.

g) Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. III. p. 610.

h) Praef. ad Dion. Chrysost.

i) In vita Plotini c. 3.

k) Therapeut. L. VI. p. 573.

l) AMMIANVS MARCELL. L. XXII. c. 16. SVIDAS in Ammonius T. I. p. 143.

Ammonius.

Digitized by Google

florebat, Chriſtianorum ſchola educatus, cum annis maturior magno impetu ad philoſophiam ferretur [m], quae tum temporis in gentilium cathedris Alexandriae magna iuuenum frequentia docebatur, non potuit non animum ad eclecticam philoſophandi rationem intendere, cum qui iſta aetate hanc ſcholam moderabantur, doctores Athenagoras, Pantaenus, Clemens Alexandrinus, eodem fere modo et inclinatione ſacris doctrinis philoſophiam iungerent [n]. Malo tamen ductus daemone, forte quod liberius et elegantius ſe philoſophaturum eſſe crederet, cum philoſophiae, quod aggreſſurus erat, ſtudio, etiam gentilem ſuperſtitionem amplexus eſt, et πρὸς τὴν κατὰ νόμους πολιτείαν μεταβάλετο, vt habet PORPHYRIVS [o], quod ad religionem gentilem, legibus imperatorum et imperii conſtitutam et firmatam eum defeciſſe indicat, vt ignotum eſſe in huius temporis ſcriptorum libris exercitato non poteſt. Valde tamen hic in diuerſa abeunt ſcriptores veteres et recentiores. Inter illos enim huic Porphyrii narrationi contradixit EVSEBIVS [p], negans, haec ita ſeſe habere, et Ammonium vſque ad vitae ſpiritum immotum in religione Chriſtiana perſtitiſſe, ferri etiam adhuc legique eius commentarios inter Chriſtianos. Secutus eſt Euſebium HIERONYMVS [q], et ex recentioribus tantum non omnes, inque his imprimis, VALESIVS [r], IONSIVS [s], CAVEVS [t], BAYLIVS [u], BASNAGIVS [x], SELDENVS [y], aliique. Subolfecit tamen aliquid veritatis his aſſertis contrariae FRANCISCVS BALTVS [z], qui cum Hieroclis locum de Ammonio, infra producendum, adduxiſſet, non intellexit tantum, ita Hieroclem de Ammonio loqui, vt vel neſciuiſſe, quod Chriſtianus fuerit, vel crediſiſſe cum Porphyrio videatur, quod ad Gentiliſmum defecerit; ſed et in eam inclinauit ſententiam, Ammonium eclecticum diuerſum eſſe ab Ammonio, de quo loquuntur Euſebius et Hieronymus. Et his tamen non obſtantibus maluit communi errori adhaerere, quam incertae narrationi virorum eccleſiaſticorum auctoritate roboratae nuntium mittere; vnde in abſurdam hanc eſt ingreſſus ſententiam, Ammonii conciliationem in eo fuiſſe verſatam, vt gentilis philoſophiae placita ad Scripturae S. normam emendaret. Quod quam falſum et ineptum ſit, ex dicendis conſtabit clariſſi-

m) Hierocles loco infra citando.

n) Dicetur ea de re ex inſtituto infra T. III. vbi de philoſophia veterum Chriſtianorum dicendum. Conf. MOSHEM. de turbata per recent. Platonicos eccleſia §. 8. p. 102. vbi tamen malumus a Pantaeno, quam a Clemente talia accepiſſe Ammonium. Etſi enim hic eandem ἐκλεξιν ſequebatur, vt ex Stromat. L. I. p. 188. patet, vixit tamen Clemens non ante Ammonium ſed cum eo, circa finem Sec. II. recte hoc monente OLEARIO de philoſ. eclect. C. IV. p. 1217. et loco Pantaeni ad Indos profecti ſcholae catecheticae praefuit A. C. CXCIII. vnde magis condiſcipulum, quam praeceptorem Ammonii fuiſſe recte colligitur. Certum tamen Athenagoram, huic ſcholae praefectum, vt SIDETES teſtatur, fuiſſe eclecticum.

o) Apud EVSEB. Hiſt. eccleſ. L. VI. c. 19. quem exſcripſere NICEPHORVS L. V. c. 13. et SVIDAS l. c.

p) loc. cit. p. 221.

q) De S. E. c. 55. p. 132. Bibl. eccleſ. Fabr.

r) Ad l. c. Ammiani.

s) De Script. Hiſt. phil. L. III. c. 1. p. 282.

t) Hiſt. lit. Script. eccleſ. p. 68.

u) l. c. add. OLEAR. l. c. C. III. p. 1210. et viri docti ad l. c. Hieronymi.

x) Hiſt. eccleſ. L. II. c. 4. §. 10. p. 167.

y) In origin. Alexandr. p. 147.

z) Defenſe de SS. Peres accuſez de Platoniſme L. I. c. 3. p. 21.

Digitized by Google

rissime, et seduxit etiam CASIMIRVM OVDINVM [a], „vt non absque consilio diuino his temporibus factum esse censeret, vt homo Christianus externam philosophiam coram auditoribus gentilibus professus fuerit, ad magnam Christi gloriam et Euangelii profectum, quod eiusmodi scholae essent compluribus quoddam velut ad capessendam fidem tyrocinium: dum quae apud sapientiores gentiles philosophos sublimiora erant, eadem longe facilius sublimiusque ipso Christianae institutionis exordio discerentur.„ Id quod secus se habere, et, accidisse Ammonii philosophiam magno ecclesiae detrimento infra accurate demonstrabimus. Aliter et vero propius coniecit κριτικώτατος FABRICIVS [b], qui Ammonium a saccis deportandis, quibus victum sibi antea parauerat, ad philosophiae studia digressum, vt scribit THEODORITVS [c], ab aliis Ammoniis, praesertim autem ab Ammonio Christiano Seculi III. scriptore, qui Mosen et Christum conciliauit, et monatessaron siue Euangelistarum harmoniam scripsit, distinxit, assensumque meruit doctissimi MOSHEMII [d]. Nec dubitamus nos his etiam partibus accedere, Porphyriumque magis, quam Eusebium sequi, qui Christianum scriptorem cum gentili, et philosophum cum theologo confudisse videtur. Ita enim, quae de Ammonio Sacca narrantur comparatae sunt circumstantiae, vt vix queant cum homine conciliari, qui in ecclesiae communione et Christianae doctrinae confessione spiritum coelo reddidit. Nam si ad testium conditionem respiciamus, quibus de Ammonii rebus nobis con[illegible]or longe fit ei Porphyrius, quam Eusebius, et a Plotino, [illegible] praeceptore suo narrantem audiuit, eius rei certissimus factus esse potuit, cum Longino etiam, aliisque Ammonii et Plotini discipulis familiariter vixit, et tanti praeceptoris, cuius sectae se addixerat, res ab ipsis discere potuit. Nec obiici potest, Porphyrium Christiani nominis gloriae inuidum hunc hominem suae superstitioni vindicasse, et, more suo, splendido mendacio de eius ad gentilem religionem transitione fuisse [illegible] id enim probandum prius, et eo minus ex verisimilibus est, [illegible] Christiani quid genuinum purumque habet schola et doctrina Ammonii, ex quo species huic coniecturae posset conciliari. E contrario cum tot fuerint inter veteres Ammonii, vt facillime potuerint commisceri, vt ipsi IONSIO [e] accidit, in discernendis inter se homonymis diligenti alias et accurato, qui eum cum Ammonio Hermeae confudit, qua in re ei facem praetulisse videtur PATRICIVS [f], qui nostrum inter Peripateticos numerat; facile etiam id accidere potuit Eusebio, vt Christianum scriptorem eundem cum gentili esse putaret. Accedit his, quod ex Longini testimonio clarum est [g], Ammonium nihil scripsisse. Ast ad

a) De Script. eccles. T. I. p. 230.
b) Biblioth. Graec. Vol. IV. p. 159. 172.
c) loc. cit. d) loc. cit.
e) loc. citat.
f) Discuss. Perip. T. I. p. 135. hunc enim Peripateticum a Platonico distinguit Longinus apud PORPHYR. vit. Plotini c. 20. conf. TILLEMONT. mem. P. II. p. 391. BAYLE l. c. FABRIC. loc. cit.
g) loc. citat.

ad libros eius ſacros prouocant Euſebius et Hieronymus; quis non palpat, vtrumque diuerſum eſſe? Nec exceptioni locus eſt, loqui Longinum de ſcriptis philoſophicis, Euſebium de theologicis, quae diſcipulis hominibus gentilibus, reticuerit Ammonius. Contrarium enim ipſi, qui huic opinioni adhaerent, ſtatuunt, tradentes, Ammonium hunc diſcipulis ſuis Plotino, Herennio Origeni religionis Chriſtianae arcana, ſub ſilentii fide communicaſſe, aut eos edocuiſſe, quod, quicquid praeclarum in Graecorum philoſophis continetur, multo prius traditum ſit a prophetis, et longe pulchrius in Chriſtianorum libris contineatur. Quod ſi ita accidit, annon libri etiam theologici huius viri, et imprimis harmonia Moſis ac Chriſti eius diſcipulis innoteſcere potuiſſent, ſi is ille Ammonius Saccas fuiſſet? Addit his celeberrimus MOSHEMIVS [h]: incredibile prorſus eſſe, ſectam, qua nulla vnquam inimicior Chriſtianis extitit, ab homine Chriſtiano conditam eſſe, et philoſophiam, quae tota comparata eſt ad res Deorum fulciendas et religionis Chriſtianae progreſſionem remorandam, inuentum eſſe hominis ſanctiſſimam hanc religionem ad vitae vsque finem profitentis. Non minus incredibile eſſe, omnes Platonicos iuniores, quorum vniuerſa in eo verſabatur induſtria, vt honori et gloriae Seruatoris noſtri nocerent, diſciplinae ſuae initia ad hominem referre voluiſſe, quem aliqui ſaltem eorum non ignorare poterant, Chriſto pertinaciter adhaeſiſſe. Sed et alia ſunt, quae recte communi receptaeque ſententiae obiiciuntur. Qua auctoritate iis adhuc temporibus floruerit πολιτεία κατὰ νόμους, ſiue gentilis atque dominans legibusque publicis ſtabilita religio, praeſertim in Aegypto, maxime omnium Alexandriae, nemo ignorabit, qui vel AMMIANVM MARCELLINVM [i], vel GOTHOFREDI Geographum veterem [k], de Alexandria differentes legerit, inque his ſacrae eruditionis hiſtoriaeque partibus non plane hoſpes eſt. An veriſimile, in vrbe ſuperſtitioni tota dedita homini religionem exoſam et patrio cultui tot nominibus aduerſam ſequenti adhaeſiſſe iuuenes gentiles magni nominis et eximiae eruditionis, et relictis gentilium profeſſorum acroaſibus ad Chriſtianum quendam priuatum hominem tanto cum ardore deflexiſſe? an Plotinum, Herennium, Originem ſine heterodoxias apud ſacerdotes Chriſtianis tanta vehementia inimicos ſuſpicione tam familiariter cum homine Chriſtiano ſe geſſiſſe probabile, nec perſecutionem nec ſuſpicionem eſſe paſſos? an homo Chriſtianae religionis radiis illuſtratus haberi potuit a perditiſſimae idololatriae et ſuperſtitionis cultoribus doctor coeleſti luce colluſtratus, quo encomio eum mactat Hierocles. Nemo haec ſibi perſuadebit, niſi qui prorſus Sec. II. et III. rerum eſt ignarus. Aſt nec Chriſtianum hominem, ſi horum temporum mores conſideramus, probabile eſt, relicta ſchola ſuae fidei, gentilem cathedram conſcendiſſe, multo minus ἀμυήτοις ſanctiſſimae doctrinae myſteria, quae arcana methodo ex parte cuſtodiebantur, propalaſſe: et non multo magis exemplo Athenago-

h) loc. c. i) loc. cit. k) p. 83.

nagorae, Pantaeni, Clementis, aliorumque Christianorum, philosophiae amore ductorum intra parietes scholae Christianae fuisse philosophatum. Tandem et hoc constat, arcanam habuisse Ammonium doctrinam suam, et ita quoque custodiendam discipulis tradidisse: eos autem officii immemores tandem nouam philosophiam vulgasse. Ex quibus necessario sequitur, Ammonii philosophiam arcanam talem fuisse, qualem Plotinus, Origenes, Longinus aliique postea publicarunt: eam vero hominis Christiani fuisse, vel ab eo potuisse proficisci, is demum asseret, qui eclecticam philosophiam ne a limine quidem cognouit, doctrinasque Christianae religioni oppositas et ad eam euertendam excogitatas plane non animaduertit. Quod nunquam fecisset Christianus, Platonis licet, omnisque Aegyptiacae philosophiae amantissimus. Quae omnia luce, nisi fallimur, meridiana clarius demonstrant, impossibile esse, vt hic Ammonius Saccas in religionis Christianae confessione mansisse ad vitae vsque finem dicatur, adeoque distinguendum esse ab Ammonio, cuius canones euangelici in ecclesia lecti sunt. Non tacendum tamen, quod speciem conciliandi Porphyrium cum Eusebio aliquam habet. Narrat enim Eutychius [l] patriarcha Alexandrinus, qui diptychis ecclesiae suae vsus esse videtur, *Heraclam patriarcham Alexandrinum, viginti episcopos constituisse: ex his vnum fuisse religionis desertorem, Ammonium dictum, de quo simulac ad Heraclam delata sit fama, congregasse eum synodum episcoporum, et in vrbem Ammonii perrexisse, vbi re satis cognita et perspecta eum ad veritatem reduxerit.* Esse hunc Ammonium celeberrimum illum sectae Platonicae philosophum, Plotini ac Origenis praeceptorem, ac canonum euangelicorum auctorem praeter Pocockium [m] non dubitat illustris Seldenus [n], qui putat, facile fieri potuisse, vt deficeret a fide Ammonius, reuocatus tamen a patriarcha postea in fide Christiana tenacissimus vsque ad exitium maneret. Facit huic coniecturae fidem coloremque conciliat temporis harmonia, Heraclius enim siue Heraclas eo tempore sedem Alexandrinae ecclesiae occupauit, quo Alexander Seuerus imperauit [o], sub quo Plotinum ad Ammonium peruenisse in sequentibus dicemus. Recte tamen vbi Eutychii narrationem consideramus, parum praesidii pro communi et recepta opinione deprehendimus. Vt enim de exigua, quam habet Eutychius, fide taceamus, incertum adhuc est, vtrum is Ammonium intellexerit nec ne; Arabicum enim nomen, quod habet Eutychius pro *Eumene* alias ab eo adhiberi, et a se tantum per *Ammonium* translatum esse fatetur Seldenus. Deinde episcopum hunc Ammonium fuisse, tradit scriptor Arabs, ast Ammonium Saccam ad hanc dignitatem ecclesiae peruenisse vnquam, nemo ex tota antiquitate vspiam scriptum memoratumue reliquit. Ammonium quoque aliquem episcopum defecisse, et reuocatum

l) T. I. p. 332. m) In indice Chronologico splendido raroque operi adiecto. n) l. c. cit. o) Vid. Pocock. loc. cit.

Digitized by Google

tum esse, nondum probat, quod is fuerit Ammonius Saccas. Nec credibile est, taciturum hoc fuisse Eusebium, rediisse ex apostasia ad fidem ecclesiae Ammonium, si id verum fuisset; cum non meliori argumento Porphyrii obiectionem potuisset eludere. Ast nihil is de defectione, sed immotum perstitisse in fide ait. Sed nec tota Eutychii narratio rebus Ammonii Saccae quadrat. Is enim Alexandriae vixit atque docuit, Ammonius Eutychii in alia vrbe; qui monitus ab episcoporum synodo mox resipuit, Ammonius Saccas diu Alexandriae instituto suo inhaesit, discipulos educauit, arcanam disciplinam constituit: quae omnia tam exiguo temporis spatio, intra quod rediit Ammonius Eutychii ad ecclesiam, euenire non potuerunt. Merito itaque hanc quoque fabulam cum reliquis, quibus scatet Eutychius, reiicimus, vel si fidem dare placet, Ammonium episcopum ab Ammonio Sacca distinguimus, qua in re nostri sunt, viri summi GVIL. CAVEVS [p], NANVS TILLEMONTIVS [q] et IO. ALB. FABRICIVS [r]. Ex dictis enim, vt in summam ea contrahamus, verisimillimum esse putamus, Ammonium Saccam in communione ecclesiae non mansisse, sed ad publicam superstitionem, vel ad religionem potius quandam mixtam, quam ipse commentus est, defecisse. Neque tamen nihil ad hanc rem contulit Christiana, in qua educatus erat Ammonius, religio. Cum enim a praestantissimis doctoribus, quae scholae Alexandrinae praeerant, esset eruditus, et philosophandi formam, quae inter Christianos tum obtinuerat, didicisset, obiectiones quoque doctorum contra superstitionem cognouisset, multum inde praesidii ad nouum, quod meditabatur, doctrinae et philosophiae genus constituendum accepit, idque illi, qua ratione ipse magister scholae euaderet, Christianorum cathedrae non inferioris, commonstrauit. Cum enim, vt solent apostatae, magnum patriae religionis odium foueret, et forte quoque furiis conscientiae exstimularetur, talem ex pristina disciplina efformare doctrinam sectamque coepit, quae aciem eius armis obuerteret, et apta esset ad retundenda, quibus auitam religionem Christiani petebant, tela. Quod tamen feliciter satis fieri non poterat, si pueriles nugas veteris superstitionis popularisque religionis pertinaciter tueretur, vel si debellatorum hactenus a Christianis doctoribus philosophorum instar, vni sectae adhaerendo, iugulum non Christianis tantum, sed et aliarum sectarum philosophis obuerteret. Vnde cum Potamonianam nouitatem, pristinam syncretismi scabiem in sectae elegantiam transformasse cerneret, iisdem viis institit, exque sectis praecipuis ea sibi elegit, quae scopo suo inseruire poterant, eaque Platoni subiecit, quod hunc philosophum maximi fieri a Christianis nouerat; et his illa addidit, quae, cum refutare non posset, ex Christiana doctrina imitanda et mutuum accipienda, vel adulteranda etiam sibi constituit. Quod eo facilius in mentem ei venire potuit, quo magis in Aegypto non ignota erat traditio, Platonem a barbaris,

p) loc. cit. p. 68. q) loc. cit. T. III. P. II. p. 392. r) loc. cit. p. 180.

Digitized by Google

baris, ipſisque etiam Hebraeis, Pythagoram item ab orientalibus ſub quibus illi comprehendebantur, multa diuinioris doctrinae capita accepiſſe. Qua de re cum infra pluribus dicendum ſit, hic alia non addimus. Legendus autem, qui erudite et copioſe in hoc argumento verſatus eſt, eruditiſſimus MOSHEMIVS [s].

Occaſio condendae philoſophiae eclecticae.

§. VII. Sed vt ex longo ſatis diuerticulo, ad quod Ammonii nos a fide defectio deduxit, in viam redeamus, maxime memorabile eſt, qua potiſſimum occaſione ad eclecticae alicuius ſectae conſtituendae conſilium delatus ſit. Etſi enim veriſimile eſt, hominem ab eclecticis Chriſtianorum philoſophis hanc per omnes ſectas colligendi conciliandique doctrinas varias methodum didiciſſe, vel in gentilium quoque ſcholis eam viam preſſam vidiſſe, id quod de Aegyptiacis ſcholis, praeſertim Alexandriae ſupra monuimus: maxime tamen philoſophorum contentiones et rixae ad condendam eiusmodi pacificam ſectam eum excitarunt, et ſyncretiſmi ſtabiliendi auctores fuerunt. „Hierocle enim auctore [t] cum „hactenus magnae inter Platonicos et Ariſtotelicos, ceterosque philoſo„phos contentiones extitiſſent, quorum inſania eo vsque fuerat prouecta, „vt ſcripta quoque praeceptorum ſuorum deprauarent, quo magis viros „hos inter ſe pugnantes ſiſterent, aeſtu quodam raptus ad philoſophiam „Ammonius, vir θεοδίδακτος [u], reiectis, quae philoſophiae contemtui „erant et opprobrio opinionum diſſenſionibus, perpurgatisque et reſe„ctis, quae vtrinque excreuerant nugis, in praecipuis quibusque et maxi„me neceſſariis dogmatibus concordem eſſe Platonis et Ariſtotelis philo„ſophiam demonſtrauit, ſicque philoſophiam a contentionibus liberam „ſuis diſcipulis tradidit.“ Fuiſſe inter haec maxime neceſſaria dogmata, ea quae de Deo et familia diuina, de mundo eiusque generatione, de anima, de mali origine, de mundi conuerſionibus et ſimilibus agunt, dubium non eſt: circa huiusmodi enim dogmata verſatam fuiſſe Ammonii et ſectatorum philoſophiam, ex ſequentibus diſcemus [x]. De his vero cum potiſſimum quaeſtionibus inter Chriſtianos doctores et gentiles philoſophos diſceptaretur, vera inde ratio coniici poteſt, quae Ammonium impulit, vt concordiam inter gentiles ſectas conderet. Scilicet in grauiſſimis his quaeſtionibus potiſſimum argumentum atque telum ſumſiſſe et in gentiles philoſophos torſiſſe Chriſtianos doctores a diſſenſionibus circa eas inter illos regnantibus, nemini ignotum eſt, qui apologias P. P. Sec. II. et III. legit, et vel fugitiuo oculo HERMIAE *irriſionem philoſophorum gentilium* inſpexit. Cui malo vt mederetur homo aſtutiſſimus, eiusmodi ſyſtema excogitauit, quo non tantum abſurdiſſimae ſectarum de

 diuinis

s) loc. cit. §. 8. p. 102.

t) De fato apud PHOTIVM Cod. CCXIV. p. 283. Cod. CLI. p. 730.

u) Solenne his hominibus eiusmodi epitheta addere iis, quos excelluiſſe in ſua ſchola credebant. Ita Longinus criticus, Amelius nobilis, Theodorus θαυμάσιος, Iamblichus diuinus, Porphyrius philoſophus dictus eſt. Conf. HOLSTEN. de vit. Porphyr. c. 6. p. 26. ed. Rom.

x) Prodit PORPHYRIVS l. c. doctrinam de daemonibus pertinuiſſe ad hanc arcanam doctrinam.

diuinis et naturalibus rebus ſententiae conciliarentur, ſed abſurdae quoque et inconcinnae, quas Chriſtiani obiiciebant, ſententiae tollerentur; et, cum purius ſe ſanctiusque Deum colere ſtatuerent, orthodoxae ciuitatis aſſeclae, philoſophos quoque non deteriora habere oſtenderet, vnam infinitam numinis abyſſum, et ex ea multas naturas diuinas fatentes, et mundi non naturalem tantum, ſed aeternam quoque generationem, et quae his ſimilia ſunt, comminiſcentes. Quae omnia in ſequentibus latius explicabimus, hic vero ea fini attulimus, vt et ſyncretiſticam philoſophandi rationem placuiſſe Ammonio oſtenderemus, et haec non ob ſolos philoſophos, ſed ob Chriſtianos etiam, ab eo inſtituta fuiſſe demonſtraremus. Conſtituta hunc in modum philoſophia conciliatrice, quam ἀκύρως eclecticam vocaueris, ad diſcipulos in ea erudiendos ſe accinxit Ammonius. Gloriae ſtudium incitaſſe hominem, vt deſertis Chriſtianorum ſacris ipſe caput et magiſter ſectae eſſet, nec aliis ſubeſſet et obtemperaret, facile credimus, eruditiſſimo MOSHEMIO [y]: hanc enim praecipuam cauſſam fuiſſe pleriſque ſectarum conditoribus, fidem facit hiſtoria philoſophica. Nec defuit Ammonio ſucceſſus feliciſſimus. Multos enim nactum fuiſſe diſcipulos et auditores, maxime tamen Olympium Alexandrinum, Antonium, Herennium, Origenem, Plotinum gentiles, immo ex Chriſtianis quoque aliquos, interque eos Origenem Adamantium, veteres teſtantur [z]. Id quod mirum eſſe non debet: nam cum diſſenſionibus philoſophorum et oppugnationibus Chriſtianorum valde euiluiſſent ſectae, Pythagorico-Platonicae vero ob doctrinam de Diis magna eſſet exiſtimatio; neceſſario creſcere debebat auctoritas ſectae nouae, quae Platonem potiſſimum ducem ſequendo, non Chriſtianorum tantum ſectae gloriam eripere videbatur, et laudatiſſimae veritati aequalia tradere credebatur, ſed ſublata quoque in tam arduis argumenti generibus diſſenſione excellentiſſimam et diuinam ſapientiam promittebat. Certe tantam fuiſſe Ammonii exiſtimationem, vt Θεοδίδακτος et peculiari coeleſti lumine colluſtratus diceretur ſuis, Hieroclis conſtat teſtimonio. Cui tamen auctoritati pondus aliunde quoque acceſſiſſe coniicimus. Supra nempe obſeruatum nobis eſt, Alexandriae philoſophiae orientalis capita praecipua, quae de Deo eiusque familia, deque ſecretiori cultu diuino, quem theurgiam vocabant, inſolita tradebant et a vulgi opinionibus remotiora locum inueniſſe, tandemque in illam religionum fere omnium ſentinam confluxiſſe. Factum id praecipue Ammonio auctore, vero eſt ſimillimum. Cum enim is ad haec potiſſimum doctrinarum capita maxime attenderet, et in theologia, eiusque operibus miraculoſis Chriſtianis inferior eſſe nollet, non potuit non ad has philoſophiae Orientalis partes delabi, dudum inter Aegyptios innoteſcentes, quae maxime diuinum facere videbantur ſyſtema eius recens inuentum. Cuius non alia confirmatio peti debet, quam ab ipſis Ammonii diſcipulis, quos ex his lacunis hau-

y) loc. cit. z) HIEROCLES l. c. PORPHYR. l. c.

Digitized by Google

hausisse et in sua arua deriuasse doctrinas has diuinas et theurgicas in sequentibus planum faciemus. Recte vero Ammonio tribui, ipse prodit PORPHYRIVS [a] narrans, Plotino in Ammonii schola profectus, quos in eius doctrina fecit, excitasse desiderium addiscendi philosophiam Orientalem Persarum et Indorum. Quae cum diuinissima haberetur, haesit sine dubio inde Θεοδιδάκτυ nomen Ammonio. Nec aliunde forte deriuanda est arcani, quam constituit in schola sua Ammonius, disciplina. Nam et hoc refert PORPHYRIVS [b]: *Constituisse cum Plotino reliquos Ammonii discipulos, ne Ammonii dogmata ederent, quae audita ab eo purgata mente seruauerant.* Quod vt recte ad diuinas illas doctrinas, vndecunque ab Ammonio corrasas, refertur, ita absurde satis et inconuenienter a LABBEO [c] et HOLSTENIO [d], arcani disciplina in quibusdam doctrinis apud Christianos obseruata seductis, ad mysteria Christianae religionis trahitur, quae reuelasse discipulis suis Ammonium ea lege, ne vulgarentur, putant. Tale enim nihil verba dicunt Porphyrii, quique Ammonii disciplinam doctrinasque, quales postea in vulgus editas esse, ipse ait Porphyrius, considerat, facile videt, quam leuia haec sint et sine vllo fundamento dicantur. Certe qualia ἀπόῤῥητα fuerint Plotini, Porphyrii et Iamblichi scripta satis loquuntur a Christianis dogmatibus toto coelo aberrantia [e]. Non seruasse enim silentium, in quod coniurauerant, Origenem et Herennium, sed in vulgus arcana edidisse, Plotino promissum seruante, testis iterum est PORPHYRIVS [f]. Quanta vero iudicii acrimonia et eruditione fuerit inclytus Ammonius, vel ex eo intelligere est, quod Plotino, post auditos et reiectos omnes, qui Alexandriae docebant, professores, solus placuerit Ammonius, eiusque schola tanta ceperit incrementa, quanta nulla fere alia [g]. Nec denegandam ei ingenii laudem putamus, sine quo systema tam informe speciem eruditionis, centoque miser formam eclecticae philosophiae accipere non potuit. Qui vero iudicium cum Plotino ei tribuunt acre, non cogitant hominem fuisse fanaticum, qui homines plerumque quo magis valent ingenii et imaginationis viribus, eo magis premuntur iudicii penuria. Nihil vero scripsisse testis est Longinus [h], qui eum inter Platonicos refert, qui satis sibi factum existimarunt, si praesentes familiaresque consilii sui doctrinaeque participes fecissent. Quod, vt supra iam dictum, argumentum est, distinguendum esse Ammonium Saccam a Christiano Ammonio, cuius libri Eusebii tempore extabant, de quibus scriptorum ecclesiasticorum catalogi videndi sunt [i]. Quo vero tempore fatis concesserit Ammonius, dici non potest; non tamen verisimilitudini aduersatur coniectura IONSII [k], decessisse eum anno XXXIX. Plotini,

 vbi

a) loc. cit. c. 3.
b) Ibid.
c) De Script. eccles. T. I. p. 58.
d) Loc. cit. p. 28.
e) Edidisse ex iis doctrinam de daemonibus Plotinum ipse refert Porphyrius.
f) loc. c. g) Ibid.
h) loc. cit. c. 20.
i) CAVE l. c. p. 68. FABRICIVS l. c. p. 172. et ad HIERONYM. l. c. OVDINVS l. c. BAYLE l. c. not. G. p. 187.
k) De S. H. Phil. L. III. c. 3. p. 282.

Digitized by Google

vbi eum audire desiit. Fuit is A. C. CCXLIII. Ammonio forte LXXX. maiore.

Longinus.

§. VIII. Ex discipulis Ammonii prae ceteris eruditionis et philosophiae laude celebrati sunt Longinus, Herennius, Origenes et Plotinus. DIONYSIVS LONGINVS, interdum Cassius quoque dicitur [l], nepos forte Cassii cuiusdam [m]. Quidam Syrum Emesae oriundum faciunt, sed incerta coniectura, nam hoc tantum constat, Cornelium Frontonem Plutarchi nepotem, rhetorem Emesenum eum ex sorore sua Frontonide natum haeredem reliquisse [n]. Ex quibus coniici potest, ab eo educatum vel institutum, eloquentiae praecepta hausisse. Id certe testatur, varia se loca cum parentibus adiisse multasque passim regiones a teneris annis peragrauisse [o]; cum itaque pleraque Musarum domicilia adiret, Athenis, Alexandriae, Romae praestantissimos in grammatica, rhetoricaque arte et in philosophia quoque viros audiendi occasionem nactus est, cumque iis, vt ipse quoque testatur [p], in eundem saepe locum concurrit. Inter eos fuere Platonici non doctrinae tantum, sed et scriptorum laude celebres Euclides et Democritus, et Proclinus, qui in Troade habitauit: et qui nihil scriptis designarunt, sed praesentes tantum familiaresque consilii sui doctrinaeque participes fecerunt, Ammonius atque Origenes. Quos disciplinae caussa adiisse, ipse non obscure fatetur scribens [q]: *οἷς ἡμεῖς τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου προσεφοιτήσαμεν ἀνδράσιν, οὐκ ὀλίγῳ τῶν καθ᾽ ἑαυτοὺς εἰς σύνεσιν διενέγκουσιν, quibus nos plurimum temporis discendi caussa adhaesimus, eruditionis et iudicii excellentia haud parum sui temporis philosophos superantibus.* Cum tamen immenso eruditionis vniuersae amore ferretur, aliarum quoque familiarum philosophos audiuit, et ex Stoicis quidem Themistoclem [r] atque Phoebionem, et Annium atque Medium, ex Peripateticis Heliodorum Alexandrinum [s]. Sed et Hermini atque Lysimachi, et qui Athenis egerunt Athenaei atque Musonii Stoicorum; et inter Peripateticos Ammonii atque Ptolomaei meminit, quorum tum maximam fuisse eruditionis famam, ait [t]. Id quod ex consilio Ammonii Saccae fecisse, dubium nullum est, quem nullam sectam, si Epicuream exceperis, reiecisse, sed cum sua omnes philosophia conciliasse, supra diximus. Adhaesit enim Longinus non Peripateticae, nec Stoicae doctrinae sed Platonicae, qualem nempe Ammonius nuper reformauerat. Tanti etiam fecit Platonem, vt, teste EVSEBIO [u], quotannis memoriam eius conuiuio celebraret, et Platonianum festum sacrum haberet. Et legit quidem recepta apud Eusebium lectio Πλωτίνεια [x], sed emendandam esse, legendumque Πλατώνεια, recte monuit κριτικώτατος FABRICIVS [y]. Ploti-

l) SVIDAS in Longinus T. II. p. 464.
m) Cassii Longini fit mentio apud PLVTARCH. Sympos. L. IX. Prooem.
n) SVIDAS in Φρόντων T. III. p. 634.
o) In Prooemio libri de fine, quod affert PORPHYR. de vita Plotini c. 20. f. 1. p. 127.
p) Ib. f. 2. q) f. 4.
r) Conf. SYNCELLVS p. 380.
s) Ibid. f. 4. t) Ibid. f. 6.
u) Praepar. L. X. c. 3.
x) Ita etiam HOLSTEN. in vita Porphyr. c. 2. p. 17.
y) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 436. De ipsa consue-

Digitized by Google

Plotini enim memoriam Longinus condiscipulus eo minus celebrasse dicendus est, quo magis tanta eius auctoritas Longino non fuit, vt non saepe Plotino contradiceret, et contra eum scriberet, aemulatione laudis philosophiae in eum accensus, quod cum ista veneratione non conuenit. Paucis quoque post Plotinum annis viuendo superfuit Longinus, quibus instituisse demum Plotiniana conuiuia, verisimile non est. Et, quod rem conficit, teste PORPHYRIO [z], ne quidem fieri potuit, nec vnquam a Plotini discipulis factum est, cum Plotinus ideo mensem diemque, quo natus esset, declarauerit nemini, quod putaret, non decere, natalem eius conuiuiis sacrificiisque celebrari. Sed et scripta Longini testimonium sunt, delectae sibi philosophiae Platonicae, siue Ammonianae potius; scripsisse enim de iustitia apud Platonem contra Gentilianum Amelium, et de ideis contra Porphyrium disputasse, ipse in prooemio libri de fine [a] refert. Accidit tamen ex insigni, quod in grammatica, rhetorica et critica arte habuit, iudicio, vt in his magis, quam in philosophia valeret, vnde eum philologi magis quam philosophi nomen mereri dixit Ploti-[illegible] [b]. Illo enim encomio dignum iudicauit virum elegantioribus literis ad miraculum fere instructum, quisquis ex veteribus et recentioribus de his eruditionis partibus iudicium facere intellexit [c]: cuius specimen est, quod Longini nomen, vt olim Aristarchi, pro critico quouis soleat adhiberi [illegible]tissimo, et sui generis primo [d]. Sed et literaturae antiquae atque historiae fuit peritissimus, quod ei φιλαρχαίυ nomen apud PORPHY-[illegible]IVM peperit [e], et memorabile est, quod EVNAPIVS [f] refert: [illegible] Longinum *eo tempore* βιβλιοθήκην τινὰ ἔμψυχον, *viuam quandam ac spirantem bibliothecam et museum ambulans, cui de veteribus iudicandi potestas commissa fuerit, eumque ceteris omnibus suae aetatis adeo antecelluisse, vt si quis vetustum auctorem aliqua in parte reprehendisset, non prius rata firmaque haberetur sententia, quam Longini illam fir-*[illegible] *iudicium.* Multos habuit discipulos, ex quibus eruditionis, prae-[illegible]tiquae, et philosophiae laude super ceteros eminuit Malchus, [illegible]ntilitium nomen in Graecum Porphyrii mutauit Longinus [g]. Sed et Zenobia Orientis regina Longino praeceptore ad discendas Graecas literas vsa est. Quibus vtinam se professionis suae limitibus continuisset, nec ad aulae consilia infausto sidere se applicuisset Longinus. Zenobia enim quae post Odoenathum regem Palmyrenorum maritum suum A. C. CCLXVII. occisum, regni habenas sola capessere ausa fines regni, adiecta Aegypto

suetudine philosophorum natales conuiuiis et sacrificiis celebrandi, imprimis Platonis et Epicuri diximus Tom. I. Platonicorum imprimis eum morem fuisse, prouerbium: *coena Platonica*, et PLVTARCH. Sympos. L. VII. c. 9. probat. Conf. ESCHENBACH. de Sympos. vet. §. 20. diss. Acad. p. 316. cui haec Longini Platoniana addi debent.

z) loc. cit. c. 15. p. 95.

a) PORPHYR. l. c. c. 20.

b) l. c. PROCLVS in Timaeum L. I. p. 27. HOLSTEN. l. c. c. 6. p. 42.

c) Collegit haec iudicia et praefixit nouae editioni περὶ ὕψυς IO. HVDSONVS Oxon. 1710.

d) Apud HIERON. ep. 95. Conf. FABR. l. c.

e) l. c. c. 14. p. 116. quod in nomen proprium absurde mutauit FICINVS.

f) In vitis Sophist. p. m. 14.

g) Citati.

Digitized by Google

Aegypto aliisque prouinciis, auxerat, ab Aureliano imperatore, victa bello A. C. CCLXXIII. et capta est. Quae cum inter eos, quorum consiliis vsa esset, Longinum etiam nominasset, statim eum imperator interfici iussit [b]. Sed in morte philosophum se praestitisse, testatur, qui haec narrat ZOSIMVS [i]. Non enim ipse modo supplicium fortiter subiit, sed et alios, qui iniquius illud ferebant, solatio erexit. Dolendum vero intercidisse tam egregii viri scripta omnia, praeter vnum de sublimi libellum, prorsus excellentissimum, neque tamen integrum, de cuius editionibus, et historia, cum ad nos non pertineat, videndus est FABRICIVS [k].

Herennius et Origenes.

§. IX. Longino iungendi sunt HERENNIVS et ORIGENES, qui ex intimae admissionis discipulis Plotini fuere. Et de Herennio quidem nihil constat, nisi fuisse eum inter auditores Ammonii, nouamque disciplinam non didicisse tantum accurate, sed et sancte custodiendam minimeque vulgandam promisisse, primum autem soluto promissi pacto eam edidisse, et Origeni atque Plotino, vt paria facerent, auctorem fuisse. Quae enim passim de Herenniis apud veteres occurrunt [l], ad hunc Ammonii discipulum non pertinere, temporum rationes euincunt. Origenis maiorem et immortalem famam fuisse, nemini ignotum est, et percepisse quoque Origenem Adamantium Ammonii disciplinam, veteribus traditum est. Verum non potest hic Origenes, qui cum Herennio et Plotino arcanis Ammonii lectionibus interfuit, idem haberi cum Alexandrinae ecclesiae doctore Christiano, cuius historia circa haec tempora maxime memorabilem annalium Christianae reipublicae partem occupat [m]. Is enim Christianus fuit, inter veterum Christianorum philosophos suo loco et tempore accurate enarrandus: hic gentilis sine dubio erat, certe ab illo ob hanc caussam distinguendus est, quod nihil scripsit, praeter quendam de daemonibus libellum, et sub Galieno librum ὅτι μόνος ποιητὴς ὁ βασιλεύς, vt tradit PORPHYRIVS [n]. Origenem autem Adamantium innumera fere scripsisse, quorum pars ad nostram aetatem peruenit, nemini ignotum est. Inter quae eius scripta cum argumenti quo-

b) VOPISCVS in Aureliano c. 30. qui his addit: „Aurelianum ideo Longinum occidisse, „quod superbior, quam ad imperatorem miserat „Zenobia epistola, ipsius diceretur dictata con„silio, quamuis Syro esset sermone contexta.„

i) L. I. c. 56.

k) loc. cit. p. 437.

l) Passim apud veteres occurrunt Herennii, sed vel aetate nostro superiores, vel inferiores. Herennium Senecionem Stoicum, vitam Prisci Heluidii exarantem a Domitiano fuisse interfectum supra notauimus. Et ad ea fere tempora Herennius Philo referendus est, cui Sanchuniathonis fragmenta Phoenicia debentur, de quo vid. VOSSIVS Hist. Graec. L. II. c. 10. p. 211. IONSIVS de S. H. P. L. III. c. 2. p. 248. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. III. p. 120. Sed Herennius quoque Seuerus ab Hermippo commendatus sub Adriano vixit, vid. SVIDAS in Hermippus Berytius T. I. p. 560.

m) Dicendum de eo T. III. inter philosophos veterum Christianorum ex instituto.

n) l. c. c. 2. Sensus tituli obscurus, quid enim ποιητὴς βασιλεὺς, an poëta, quod Galienus quosdam versiculos fecit, quod frigidum esse recte iudicat FABRICIVS ad h. l. Effectorem vertit FICINVS, exiguo sensu. Nobis, si coniecturae locus vox βασιλεὺς, non ad imperatorem, sed ad Deum regem vniuersi referenda videtur, qui solus conditor rerum omnium Platonicis dicitur. Voces enim has Platonicas esse nemo ignorat.

Digitized by Google

quoque philosophici quaedam fuerint, palam est, Porphyrium loqui de alio Origene, quam Christiano. Qui cum teste EVSEBIO [o] A.C. CCLIII. septuagenarius obierit, paulo ante imperatorum Galli et Volusiani mortem, librum sane sub Galieno scribere non potuit. Plotinus etiam non vidit Alexandriam ante annum vndecimum Alexandri Mammaeae, et paulo post Ammonio praeceptori se tradidit, cum iam Origenes noster Alexandriam relinquere coactus esset, quo nunquam postea reuersus est [p]. Ex quo sequitur, non fuisse eum Alexandriae, cum Ammonio se traderet Plotinus, nec eius condiscipulum tum temporis esse potuisse. Mire itaque falluntur viri docti, qui hunc Origenem cum Christiano eundem putant [q], et qui multo magis labitur CASIMIRVS OVDINVS [r], qui oscitanter Porphyrii locum inspexit, et venisse Origenem Adamantium A. C. CCXLVIII. Romam putat, et cum Plotino congressum. Male enim huc rapit testimonium EVSEBII [s], qui ad Fabianum Romanum episcopum Origenem, fidei confessionem scripsisse refert: quam cum attulisse Romam, hacque occasione cum Plotino contulisse coniicit. Pleraque enim nimiam oscitantiam produnt, cum non tantum de itinere hoc nihil habeat Eusebius, sed et Porphyrius dicat, Alexandriae, non vero Romae cum Plotino Origenem disciplinae Ammonii adhaesisse, Plotinum autem, cum silentium promissum Origenes non seruasset, Romae tandem Ammonianam philosophiam euulgasse. Eius etiam aetatis fuit Origenes gentilis, vt a Porphyrio non videri tantum potuerit, sed et ei propius innotescere [t]: cum Christianum Origenem valde iuuenis tantum cognouerit, antequam se philosophiae studio apud Plotinum dedisset.

§. X. Omnes tamen eruditionis laude et iudicii acumine supergressus est PLOTINVS, scholae Ammonianae stator quasi, sectaeque eclecticae alter parens, qui et scriptorum et discipulorum multitudine recentem sectam, quam Platonicam reformatam recte dixeris, maxime illustrauit, dignus cuius vitam paulo plenius enarremus. Id quod faciliori fieri potest negotio, cum temporis iniuriam euaserit vita Plotini a Porphyrio, discipulo et familiari eius scripta, quam a MARSILIO FICINO cum versione Latina Plotini operibus praefixam recudi fecit et notulis interspersis ac chronologia Plotiniana auxit optimus FABRICIVS [u]: Porphyrium paucis secuti sunt EVNAPIVS [x], et SVIDAS [y], et ex recentioribus P. BAYLE [z], quem tamen criticum, quo pollebat acumen, non adhibuisse merito miramur. Quare de hac quoque historiae philosophicae particula egregie meruit, praestantissimus HEVMANNVS [a], qui *Plotinus.*

o) Histor. eccles. L. VII. c. 1.
p) Monuit hoc illustris PEARSONIVS Vindic. Ignat. P. II. c. 1. p. 10.
q) HOLSTEN. vit. Porphyr. c. 6. p. 39.
r) De S. E. T. I. p. 238.
s) Hist. eccles. L. VI. c. 28. 29.
t) Vita Plot. c. 14.
u) Biblioth. Graec. Vol. IV. p. 88. seqq.
x) Vit. Sophist. p. 1.
y) In Porphyr. T. III. p. 133.
z) Dict. T. III. art. Plotin p. 787. seqq.
a) Act. Philos. Vol. I. p. 139. seqq.

Digitized by Google

qui critica manu vitam Plotini delineauit, fabulas excussit, quidque verisimile, quid minus, doctissime annotauit. Ad vnum enim Porphyrium omnia fere redire, eiusque fide stare atque cadere, manifestum est. Qui si eam animi integritatem et sinceritatem ad hunc de vita praeceptoris sui commentarium scribendum attulisset, quae in scriptore tali requiritur, omne certe punctum tulisset. Eius enim vitae circumstantias omnium optime nosse potuit, qui hominem non tantum nouit, sed familiariter quoque cum eo per sexennium vixit, intimaque gauisus admissione, res Plotini omnes rationesque eius totas perspexit, scriptaque eius recognouit et emendauit. Ast, quam vere et sincere scribendi facultatem habuit, eum non adhibuisse, adeoque mendacii et fraudis postulari posse, attenta vitae huius a Porphyrio conscriptae lectio nos mox conuincit, et in aprico ponit astutiam hominis praeceptorem suum non ex veritate, sed sectae suae emolumento describentis. Qua in re huius scholae mores secutus est Porphyrius, quam fraudibus quoque et mendaciis, vanaque iactantia res suas iuuare licitum existimasse, supra in Apollonio monuimus. Eo minus vero fides sine examine adhibenda est Porphyrio, quo magis in vitae, quam nobis dedit, Pythagorae historia, fraudes eius et mendacia deteximus, planumque fecimus, eo potissimum scopo atque fine conscripsisse subdolum hominum genus vitas, philosophorum sectae suae, vt eos diuinos fuisse homines, maiora, quam a nudo homine expectari queant, edentes opera, et ita vixisse, docuisseque ostenderent, vt non tantum nouae sectae inde auctoritas accederet maxima, sed et Christianae religioni, eiusque diuino magistro ac doctoribus sanctis opponerentur homines, eadem sapientiae et miraculorum gloria insignes. Sane hic scopus vbique in hac vitae Plotini historia regnat, vt in sequentibus monebimus, dudumque viris doctis obseruatum est, hocque semel de sequentibus quoque vitarum philosophorum eclecticorum enarrationibus probe tenendum est. Sine hac enim cautione insignes audacissimorum hominum fabulas nunquam detegemus. Qui cum insano praeterea sectae praeiudicio, coecoque praeceptorum amore flagrauerint, facile intelligitur, quam fidem in annalibus philosophicae historiae mereantur.

Plotini vita. §. XI. Plotinus singulari Platonici systematis errore occupatus neque vnde genus duceret, neque quibus ortus esset parentibus, neque etiam qua patria oriundus, narrare nisi inuitus, sustinuit [b]: nempe pudebat eum, animam suam erroris sui lapsusque consciam in corpore tanquam in carcere detineri ac migrare. Patriam itaque eius non indicauit Porphyrius, quam tamen Lycopolin Aegyptii vrbem fuisse EVNAPIVS [c] prodit, quem sine dubio secutus est SVIDAS [d]: siue ea Thebaidis siue Sebenniticae prouinciae ciuitas fuerit, duas enim in Aegypto vrbes huius nomi-

b) PORPHYR. c. I. c) Vit. Sophist. p. 10. d) loc. citat.

Digitized by Google

nominis fuisse constat [e]. Aegyptii vero dum describimus historiam lectorem monitum volumus eorum recordari, quae de huius gentis ingenio fanatico moribusque ad superstitionem procliuibus aliquoties monuimus. Ex hac enim gentis eius indole character atque indoles animi Plotini omnium optime cognoscitur. Natiuitatis tempus, ex computatione PORPHYRII [f] incidit in decimum tertium imperatoris Alexandri Seueri, qui fuit A. C. CCV. quo tempore surrexisse Alexandriae scholam eclecticam, ex supra dictis notum est. Diem vero et mensem cur studiose celauerit Plotinus, supra quoque indicauimus. Indignum enim putabat eius diei memoriam recolere, quo anima de loco atque dignitate sua deiecta in corporis carcerem detrusa et migrare in inferiori regione subiecta errori et passionibus iussa est. Nec plura de parentibus et familia et educatione etiam constant. Hoc vnum referebat ipse [g], se dum octauum ageret aetatis annum, ac iam ad γραμματοδιδάσκαλον accederet, adhuc tamen solitum ad nutricem diuertere, sugendique lactis auiditate nutricis nudare papillas; cum vero quandoque sibi obiiceretur, quod puer esset molestus, pudore cohibitum destitisse. Qua vero ratione adolescentiae annos exegerit, an vel bonis literis animum imbuendum exhibuerit [h], vel desidia tempus perdiderit, dici, deficientibus veterum memoriis, non potest. Id de se narrat, cum vigesimum octauum aetatis annum iam compleuisset, philosophiae amore vehementer se accensum esse. Id quod animi ignauiae voluptatique in iuuentute litantis signum esse putat doctissimus Heumannus, ambitione sub virilis aetatis florem demum philosophiae amorem inspirante [i]. Qua in re nolumus Plotino esse graues, eo quod non constet, an non vel encyclicis prius literis se dederit, vel alii destinatus vitae generi studia prius omiserit literarum, et maturis demum animi viribus seueriori disciplinae se tradiderit. Serius enim et nonnisi in virili aetate praestantissimos philosophos sapientiae studia attigisse multis exemplis nos docet historia philosophica [k], et ipse Porphyrius [l], optimis licet literis eruditus in iuuentute, exemplo est, qui trigesimo demum aetatis anno ad philosophiam accessit. Maturus itaque annis et iudicii viribus cum philosophiae studium elegisset Plotinus, commendatus est sapientiae professoribus, quotquot Alexandriae ex variis sectis famam eruditionis erant consecuti, et philosophiae laude excellebant. Non defuisse Plotino insano in philosophiam amore accenso studium et attentionem, dubitari non potest, notumque ex iis, quae supra in Ammonio disputauimus, hominem curiosum de modo tradendi sapientiae praecepta, per scholas philosophorum discurrisse, eorumque lectiones audiuisse, eaque occasione etiam ad Potamonis cathedram accessisse. Fatetur

 tamen

e) Prius placet FABRICIO ad Porph. l. c. p. 92. f) l. c. c. 2.

g) loc. cit. c. 3.

h) Parum praesidii Plotini ab elegantioribus literis in iuuentute accessisse stilus obscurus, qui Porphyrii emendatione opus habebat, prodit. Illud tamen vitium ingenio magis quam diligentiae Plotini adscribendum esse videtur.

i) Act. phil. Vol. I. p. 152.

k) Conf. OLEAR. de philos. eclect. c. 3. p. 1211.

l) loc. cit. c. 4.

tamen Plotinus [m], se ex eorum scholis tristem discessisse, atque animo moesto; caussam tamen moeroris, quam amico indicauit, non adiecit, quae varia esse potuit. Fuisse enim tum temporis complures, qui in criticam magis artem et philologiam, quam in philosophiam incumberent, hancque cum illa miscerent, Longini exemplo discimus; quod valde Plotino displicuit. Forte contentiones philosophorum, quas occasionem dedisse Ammonio condendae sectae eclecticae, et Potamoni quoque simile consilium suggessisse, supra diximus, Plotino fuere exosae, quod eo magis verisimile est, quo magis conciliatricem Ammonii philosophiam sibi, vehementer placuisse fatetur. Vero tamen proximam coniicimus caussam, quod homini Aegyptio, ex gentis indole ad superstitionem et fanaticismum etiam temperamento procliuiori displicuerint doctrinae philosophorum de aliis magis rebus, quam de diuinis, disputantium, eamque, quam magni apud suos fieri videbat, sapientiam spondentium magis, quam tradentium. Quaecunque vero ea demum fuerit, cum illam amico detexisset, qui mentis eius consilium atque affectum omnium optime nouerat, ad Ammonium, cuius nullum adhuc fecerat periculum, adductus est. Huius cum ingressus scholam esset, eumque audiuisset, adeo placuere lectiones ei Ammonii, vt ad amicum diceret: hunc fuisse, quem quaesiuerit. Quae haud obscure innuunt, philosophiam Ammonii et syncretisticam et fanaticam ob animi ad istas affectiones mentis inclinantis indolem, vehementer Plotino placuisse. Ex eo die magna industria annos vndecim Ammonium auscultauit, ad illud nempe tempus, quo verisimili coniectura et vitae et lectionum philosophicarum finem fecisse, supra diximus, quem circa haec tempora octogenario non inferiorem fuisse oportet [n]. Praeceptore, vt probabile, destitutus, cum in Ammonii schola orientalem philosophiam laudari commendarique, et coniungi cum Pythagorae ac Platonis praeceptis audiuisset, quos nempe ipsos Orientis quoque philosophos adiisse, traditio eius temporis, licet fallax et incerta, dicebat; cumque in hac philosophia illud doctrinae genus, quod quam maxime sectabatur, et apud Ammonium didicerat, quodque de Deo, diuinisque emanationibus, de daemonibus et his similibus praecipiebat, longe excellentius, quam inter Graecos, tradi crederet, constituit Persidem atque Indiam adire, eamque sapientiam addiscere, quam magi et gymnosophistae magna admiratione tanquam oracula fundere dicebantur. Cuius consilii maturandi occasionem accepisse coniicimus ab Apollonii Tyanei exemplo, cuius facta theurgica a Magis, Persis et Indis accepta et edocta eo tempore magna, vt supra vidimus, fama celebrabantur. Talem enim sapientiam diuinam Plotinum non affectasse tantum, sed et iactasse, tota vitae eius loquitur historia. Commode vero accidit haec meditanti Plotino, vt Gordianus imperator expeditionem in Persas moliretur, Parthis bellum illaturus. Huius igitur exercitui se adiunxit Plotinus A.C. CCXLIII. aeta-

m) loc. citat. c. 3.

n) Natum scilicet sub Commodo, vt supra dictum.

Digitized by Google

aetatis anno trigesimo nono. Rebus tamen Gordiani infeliciter cedentibus, ipsoque imperatore in Mesopotamia interfecto [o], fugatoque exercitu ipse quoque fuga dilapsus est Plotinus, vixque saluus sospesque Antiochiam euasit. Deinde imperante Philippo Romam venit, annos iam natus quadraginta. Ibi licet magnum pandendae, quam insigni studio improboque labore sibi parauerat, sapientiae theatrum inuenisset, quoniam tamen arcanae Ammonii disciplinae adhaerens condiscipulis Herennio et Origeni fidem fecerat, nihil philosophiae purgatae suoque nitori ab Ammonio restitutae se vulgaturum, inhaesit quoque instituto, fidemque inuiolatam praestitit; et cum iis quidem, qui illum conuenerant humane conuersatus est, Ammonii autem mysteria secreta integraque conseruauit. Quod consilium eo diligentius premi a Plotino par erat, quo magis non tantum eius rei fidem condiscipulis, et, vt dubio caret, praeceptori quoque fecerat, sed et ipsa sapientiae, quam didicerat, auctoritas id postulabat, quae tantum crescebat, quantum abscondita a vulgi auribus infanda mysteria ostentabat: quantumque illa arcana disciplina ab inuidia telisque philosophorum, quibus Alexandria et Roma quoque abundabat, praestabatur immunis. Non tamen diu nimis durauit istud silentium. Herennio enim, vt supra dictum, pacti fidem primum soluente, et Origene sequente, liberum se a promissis reputans Plotinus ad docendam tandem eam philosophiam, quam in lectionibus Ammonii audiuerat, se composuit, a scribendo tamen, licet id fecisset Origenes, diutius se continuit, et colloquiis tantum eas interseruit doctrinas, quas ab Ammonio acceperat. Et hac quidem ratione decennium integrum philosophando consumsit, ad colloquia quidem et disputationes quosdam admittens, nihil tamen ipse scribens. Sed quoniam discipulis, quos scholae consuetudine et familiaritate dignos iudicauerat, non permitteret tantum, sed inuitaret etiam illos, vt pro arbitrio, quae vellent, ipsum interrogare possent; accidit, vt magno ardore in haec noua dogmata exardescentes discipuli, multisque quaestionibus praeceptorem fatigantes ludum illum confusione nugisque replerent. Quae sine dubio caussa quoque fuit, vt ad libros scribendos se accingeret, quibus meliori ordine philosophiae decreta se explicare posse sperabat. Arcanam itaque philosophiam Ammonii in literas retulit Plotinus, et primo quidem Galieni imperatoris anno se ad scribendas conuertit qualescunque inciderint quaestiones, mox singularium argumentorum genera scriptis complexus est, sic vt decimo Galieni anno iam vnum vigintique libros exaratos deprehenderet Porphyrius. Sed non facilis erat eorundem editio, neque cuiuis illi patebant, vel conscius erat quilibet, sed illi duntaxat accipiebant, qui essent maturo quodam iudicio comprobati [p]. Ordinis vero et elegantiae non curiosum valde fuisse Plotinum inde colligere est, quod non ipse libris certos titulos praefixerit, sed discipuli, quorum alius aliter libros inscripse-

o) Vid. CAPITOLINVS in Gordiano tertio c. 28. p) loc. cit. c. 4.

Digitized by Google

rat: prout nempe quaeſtiones diſcuſſae occaſionem dediſſe videbantur. Scripſit vero libros philoſophicos quinquaginta quatuor, quorum plerique metaphyſici argumenti ſunt, et fanaticam Ammonii philoſophiam mire produnt, pauci ad dialecticam, multi ad ethicam pertinent, quorum titulos cum enarrauerit Porphyrius [q] eos huc tranſcribere ſuperſedemus. Eos variam Plotini aetatem variumque animi vigorem oſtendiſſe obſeruat PORPHYRIVS [r], prout nempe vel in prima philoſophicae aetate, vel „florentibus iudicii philoſophici viribus, vel exhauſto iam corporis animi„que vigore eſſent conſcripti [s]. Primos namque vnum et viginti, ſi cum „proxime ſequentibus conferantur, leuius habere robur videri, nec ſuffici„entem habitum conſtantemque vim animi; qui vero medio tempore „compoſiti ſint, virtutis florem prae ſe ferre, ad ſummum vsque vigen„tem; talesque eſſe quatuor et viginti, exceptis quibusdam paucis, perfe„ctiſſimos. Vltimos denique nouem remiſſiorem iam referre facultatem, „idque poſtremos quatuor magis, quam antecedentes quinque declarare.“ Magnam ſcriptorum horum curam gerebat, cui totos permiſerat, Porphyrius. Cum enim, relegere, quod ſcripſerat, non ſuſtineret, immo ne ſemel quidem legere et percurrere, propterea quod viſus ei non ſatis ſufficeret ad legendum, cumque ſcribens, nec belle literas pingeret, nec exacte ſyllabas diſtingueret, referretque, ne vllam orthographiae curam adhiberet, quaecunque etiam ſemel animo conceperat, tanquam ex exemplari ob oculos poſito, vna ſcriptione delinearet, vt quaſi traducere videretur, nonnunquam etiam cum ſuis inter meditandum verba faceret, et quae ad vitae humanae commercia pertinebant, componeret, ſeruata interim in animo totius meditationis atque cogitationum ſemel conceptarum ſerie, tandem, cum nec colloquiis cum amicis finitis ſcripta repeteret, ſed deinde ſequentia ita contexeret, quaſi ne minimum quidem temporis inſtitutum prius intermiſiſſet [t], facile cogitari poteſt, defuiſſe ſcriptis Plotini accurationem et elegantiam, eaque non in ſcribendi tantum modo, ſed in ipſa quoque ordinis ſerie, et cogitationum inter ſeſe concinnitate valde defeciſſe. Quod hodie quoque, licet criticas Porphyrii manus experti ſint, in libris Plotini deprehenditur, in quibus magna obſcuritas ordinisque defectus, et grauis ſaepe regnat confuſio. Vt itaque huic ſcriptorum ſuorum ſcabiei mederetur Plotinus, Porphyrium hominem doctum et elegantioribus literis arteque critica probe ſubactum conſtituit, qui ſcripta ipſius emendaret [u]: quo munere cum diligentiſſime Porphyrius ſe defunctum fateatur, dubium non eſt, ad omnes hos naeuos eum atten-

q) c. 4. p. 99.
r) Ibid. p. 103.
s) Ita nempe intelligenda ſunt verba Porphyrii, qui non ad aetatem vitae, ſed ad annos philoſophiae iudiciique eius ſtudio ſubacto retulit: ad quod non attendit Ficinus, qui de florentis aetatis vigore interpretatus eſt, quod occaſionem dedit Cl. HEVMANNO l. c. p. 154. grauem dicam ſcribendi Porphyrio, quod primo aetatis vigore eos libros exaratos dixerit, quos ad ſexageſimum vsque aetatis annum vix poterit abſoluere. Non enim vitae ſed ſtudii philoſophici annos computabat Porphyrius, quam bene recteque locus hic non eſt diſpiciendi.
t) c. 14. Quae negligentia an laudi cedat Plotino, lector iudicet.
u) c. 24. p. 134.

Digitized by Google

attendisse, et non orthographiae et idiotismi scribendi habuisse rationem, sed et ad ἀνακόλουθα et male cohaerentia respexisse, melioremque et concinniorem ordinem inducere sategisse, quibus fieri non potuit, vt non de suis, quicquid ipsi videretur necessarium, adiiceret, praesertim cum relegendi emendata et correcta labore fungi ob visus defectum non potuerit Plotinus. Idem porro Porphyrius, vt verisimile, tetralogiarum Platonis auctores imitatus [x], in sex eos enneadas distribuit, quem similem laborem suscepit etiam Eustochius Alexandrinus, qui et ipse eius discipulus fuit, librorumque partitione paulo a Porphyrio recessit, vt hodie quoque ex loco quodam deprehenditur [y]. In hos Plotini libros commentarios scripsit Proclus, et Dexippus eos aduersus Peripateticos defendit, de quibus laboribus docte, more suo commentatus est FABRICIVS [z]. MARSILIO FICINO vero non versionem tantum scriptorum Plotini, sed et argumenta praefixa, quae commentariorum vices explent, debemus, quae et sola primum [a], et semel postea cum Graeco textu tantum prodiit [b]. Magnam enim obscuritatem, et difficultates vix superabiles in argumento metaphysico, quod plerumque prosequitur Plotinus, regnantes, deterruisse plerosque lectores ab his voluminibus, dubium non est.

§. XII. Fecit haec et studiorum assiduitas, et in docendo fidelitas, et noui systematis obscuritas atque singularitas in admirationem eorum, quae non satis intelliguntur, plerosque rapiens, vt auditores nanciscerentur plurimos, sectatores vero, qui eius philosophandi viam ingrederentur, (ζηλωτὰς διὰ φιλοσοφίαν συνόντας ait Porphyrius) haberet pauciores [c]: quod in tanta docentis obscuritate et confusione, et systematis, quod totum fere metaphysicum est, difficultate mirandum non est; plurimorum enim annorum consuetudine et conuersatione cum Plotino opus erat, vt rite intelligeretur. Dedere tamen manus sectae Plotinianae Gentilianus Amelius, Paulinus Scythopolites, Eustochius Alexandrinus, medicus vterque, Zothicus criticus homo et poeticus. Sed et familiarem habuit discipulum Zethum genere Arabem, qui et vxorem duxerat filiam Theodosii, quondam familiaris Ammonii, et medicinae erat peritissimus. Fuisse hunc, ait PORPHYRIVS [d], Plotino dilectissimum, eoque vsum hunc fuisse familiariter, adeo vt in agros eius secederet, a ciuilibus vero muneribus, quibus ornatus erat, eum reuocare contenderet. Sed et alii magni viri adhaerebant Plotino et eum venerabantur, Castricius Firmus, vir bonarum artium studiosissimus, et Plotini atque Amelii seruili etiam obsequio cultor, Marcellus Orontius, Sabinillus ac Rogatianus, Senatores Romani, quos in philosophiam diligentissime incubuisse Porphyrius testa-

Schola Plotini, eruditio, ingenium.

x) Secutum se exempla Apollodori Atheniensis, Epicharmi comoedias, et Andronici, Aristotelis et Theophrasti libros distribuentium, ipse ait l.c.
y) Enn. IV. L. IV. p. 413.
z) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 154.
a) 1540. 1559.
b) Basil. 1580. quae enim anni 1615. notam prae se fert editio, sola tituli pagina mutata, prior est: cum obscurissimi scriptoris opera lectorem satis tardum inuenissent. Conf. FABR. l.c.
c) Id quod ad Act. phil. T. II. p. 157. notandum.
d) c. 7. p. 105.

testatur [e]. Rogatianum vero ita fanatica sua philosophia occupauit Plotinus, vt et bonorum suorum curam neglexerit, et seruos omnes expulerit respueritque dignitates, nec vllam haberet praetor constitutus, publici muneris rationem, nec lares proprios habitaret, sed cum amicis quibusdam et coenaret et dormiret; qua vitae extrema factum esse incuria ait Porphyrius [f], vt a podagrae doloribus liberaretur. Quod ad cognoscendum characterem philosophiae fanaticae Plotini omnino notari meretur. Sed et Serapion Alexandrinus et Porphyrius inter discipulos Plotini familiares fuerunt. Audiebant etiam eum mulieres nonnullae, inter quas erant Gemina, in cuius aedibus habitabat, item huius filia, etiam Gemina nomine, Amphiclea quoque Aristonis filia, et filii Iamblichi (cum Iamblicho Porphyrii discipulo, de quo in sequentibus dicemus, non confundendi [g],) vxor. Hos et scriptis, quod diximus, et viua voce docebat Plotinus, et ad quaestiones discipulorum respondebat, et tanto ardore philosophiae suae opus prosequebatur, vt neque solus neque inter discipulos, neque cum aliis a conuersione et intentione ad mentem suam aliquid intermitteret, nisi forsan cum dormiret, quamuis et somnum ab eo excusserit [h] tum cibi parcitas, saepe enim pane etiam abstinebat, et assidua quaedam eius erat conuersio ad mentem. Ex quo Plotini charactere, quem depinxit his verbis Porphyrius, hominis ingenium miro ardore inflammatum et nescio qua ambitione ductum sese iudicii habenis subtraxisse, et obiectorum magnitudine captum et abreptum sibi saepe ipsi non fuisse praesentem, recte concluditur, et Plotinus inter eos non immerito doctores refertur, qui non, quid dicant scribantque perpendunt, sed cogitationum fertilissimarum fluctibus abrepti, amplectuntur, quicquid aestuanti imaginationi occurrit singulare et ab aliis diuersum, licet iudicio fulciatur nullo: quibus proprietatibus gaudere ingenia fanatica, norunt, quibus sacrae atque philosophicae historiae acta ignota haud sunt [i]. Accidit tamen haud raro, vt eiusmodi ingeniorum fanaticismus, eo [illegible] gularia, excelsa, diuina hominibus iudicii accuratione non prae[illegible] mittere videtur, magnam consequatur nominis famaeque glori[illegible] te id Plotino euenit, cuius licet obscurissima esset philosophia, isque a vita ciuili homines stulta persuasione, metaphysicas nugas suas maiorem praestituras felicitatem, auocaret, tantum tamen creuit auctoritas, vt non solum inter viuos summa esset eius existimatio, sed et viri nobilissimi mulieres item generis splendore illustres, morti vicinae filios suos tam mares, quam feminas Plotini curae et educationi crederent, facultates quoque eorum administrandas ei traderent. Magna in his fide versatum fuisse

e) c. 7. p. 106. f) loc. cit.

g) Iamblichum hunc cum Syro confudit MENAGIVS Hist. mul. philos. §. 48. Iamblichi enim huius filii vxor Plotinum audiuit cum Porphyrio, huius demum discipulus fuit Iamblichus ille, aetate valde inferior. Legendum etiam Amphiclea, vel Amphiclis, pro Amphichia ibid.

h) c. 8. p. 108. Mirum itaque non est ieiuniis et vigiliis ad ecstases praeparatum fuisse corpus Plotini.

i) Conf. Act. phil. l. c. p. 159. MOSH. l. c. p. 118.

Digitized by Google

isse Plotinum Porphyrius testatur [k] facileque credi potest, hominem metaphysicis magis thesauris, quam ciuilis vitae diuitiis intentum, coelibem item et sine familia, atque a sectatoribus magnifice curatum, a pupillorum facultatibus abstinuisse. Plena vero eius domus puerorum virginumque fuit, quorum procuratores, rationes administrationis reddentes diligenter audiebat, diligentemque adhibebat parsimoniae curam, affirmans, quam diu nondum philosopharentur, sua illos bona possidere, et prouentus accipere sine detrimento debere [l]. Quibus cum ita inuigilauerit Plotinus, vt tamen nunquam aliquid ab intentione mentis ad se conuersae remitteret, mirum est, et tempus et patientiam ei superfuisse, aliorum quoque desideriis velificandi. Narrat enim porro PORPHYRIVS [m]: tanta fuisse Plotinum humanitate erga quosuis, vt omnibus, qui ei quoquo modo adhaererent, pro arbitrio esset expositus: factumque inde esse, vt, cum Romae annos sex atque viginti integros habitasset, plurimorum arbiter mutuas controuersias diremerit, et nullum tamen ciuium habuerit inimicum, amicos vero possideret plurimos, et a summis etiam viris coleretur. Quin et ipse imperator Galienus, eiusque vxor Salonina Plotinum honorabant maximeque colebant: dignumque est memoratu, ad cognoscendam Plotini animi indolem, quod porro tradit PORPHYRIVS [n]: beneuolentia eorum fretum orauisse, vt dirutam quandam olim in Campania ciuitatem philosophis aptam instaurarent, regionemque circumiacentem cultae ciuitati donarent, permitterentque vrbis futurae ciuibus, Platonis legibus gubernari, ipsamque etiam ciuitatem Platonopolin appellari: pollicitum, se illuc habitatum cum omnibus amicis suis profecturum. Quod lepidum consilium ambitione et stulta Platonis imitatione susceptum, quo minus exsequeretur pronus ad preces Plotini imperator, obstitere amici Galieni, quos vel indignatione vel inuidia, vel alia quacunque de caussa acriter obstitisse ait PORPHYRIVS [o]: qui scilicet insanientem philosophi pruriginem, et stulta ingenii metaphysici politicis rebus inepte se miscentis consilia, male tandem desitura viderunt et impediuerunt. Et his quidem rationibus vixit Plotinus, sanitate non prorsus firma vsus, cui tamen, licet medicae artis peritiam possideret, singulari prorsus corporis odio medicinam afferre noluit. Saepe enim cum colico vexaretur morbo, semper clysteres renuit, nec theriaca antidota accepit vnquam, cum nec ex animalium, etiam mansuetorum corporibus capere se escam diceret: abstinebat etiam a balneis solisque frictionibus vsus est [p]. Quae omnia praeiudiciis Pythagorico-Platonicis nitebantur, abstinendum esse ab iis, quorum eiusdem generis et naturae cum hominibus sit cognatio, detrusam in corpus animam poenas peccati errorisque sui terrenis et corporeis

k) c. 9. p. 108.
l) Aliter enim a philosophantibus poscebat communio Pythagorea, quam haec schola summis extollebat laudibus.
m) loc. cit. p. 109.
n) c. 12. p. 113. sqq.
o) p. 114.
p) c. 2. p. 93.

Digitized by Google

poreis affixam luere, grauemque seruire seruitutem, et liberandam a corporis contagio ad principia, vnde effluxit, sua reuocandam esse, etc. Ex quibus odium illud in hanc, quam circumferebat, corporis molem exortum est, quod non tantum natiuitatis tempus celabat, sed et ne se pingi quidem patiebatur, et amicos cogebat, imprimis Amelium praeceptoris imaginem vehementer exoptantem, vt Carterium pictorem optimum in scholas Plotini, quibus interesse licebat cuiuis, introduceret, longaque attentione Plotini imaginem animo sibi imprimere altius, et lineamenta concitatius concipere iuberet: ex qua memoriae imagine cum similitudinem referret pictor, eamque Amelius emendaret, tandem is inscio Plotino eius imagine quam simillima potitus est [q]. Quod Plotini singularis indolis exemplum tanquam modestiae rarae, et vanitatis profligatae specimen inter Christianos, si paucos viros claros excipias vix occurrens, vehementer quidem laudat P. BAYLE [r], sed, vt dicta probant, praeter meritum. Tantum enim abest, vt modestiae in eo laudem quaesiuerit Plotinus, vt fanatica potius ambitione quadam irritatus, cum se corporea mole grauatum a diuinis originibus coelestique dignitate deturbatum crederet, bilem hanc ob rem omnem in corpus euomeret, et abiecte nimis atque indigne de eo statueret, eius etiam imaginem detestaretur, quod diuinae tamen imaginis lineamenta et artificii coelestis perfectionem referre nouimus [s]. Contraxit vero haec valetudinis suae negligens cura Plotino mortem miserabilem. Paulatim enim in anginam incidit, cuius adeo morbi pestis inualuit, vt raucedine nimia clarus ille atque canorus vocis rotundae vigor omnis abiret, caligaret visus, manusque et pedes vlcerarentur, et in putredinem tandem abirent, quam eius miseriam praeter PORPHYRIVM [t] tetigit FIRMICVS MATERNVS [u]. Derelictus itaque ab amicis, praeter vnum Eustochium, (nam Porphyrius tunc in Sicilia versabatur) ex vrbe decessit, et in Campaniam deductus est in agrum Zethi veteris discipuli fatis iam functi, a cuius haeredibus ei necessaria suppeditabantur, atque etiam ex praediis Minturnis Castricii afferebantur. Mortem vero cum sentiret appropinquantem, ad Eustochium dixit: *Equidem iam annitor, quod in nobis diuinum est, ad diuinum ipsum, quod viget in vniuerso, adiungere*, hisque dictis spiritum reddidit. Quibus verbis totam fere philosophiam suam expressit, hoc potissimum fundamento nixam: cuncta ex diuino fonte animas [illegible] danae emanasse, animam ipsam, vel τὸ Θεῖον potius, mentemque [illegible] naturae atque essentiae particulam iungendam iterum esse fonti ex quo effluxerat. Etsi enim migrationibus prius purgandas animas nec Plotinus quidem

q) c. I. p. 92.

r) Idem enim de Busbequio, M. Velsero, Io. Vinc. Pinello, Iacobo Gretsero Gabriele Palaeoto, Thoma Gatackero, Valerio Herbergero, Antonio Varillasio, Casparo Scioppio, Vincentio Placcio, I. Mabillonio ipsoque P. Baelio narratur, quorum tamen plerorumque habemus imagines inuitis illis extortas, vt Plotino.

s) loc. cit. not. A.

t) c. 2. p. 94.

u) L. I. p. 6. Math. qui viuo corpore tabescentem, et misere putrescentem describit.

Digitized by Google

quidem negabat [v], suam tamen mentem ita philosophiae studio purgatam credebat, vt corpori adhuc adhaerens, ad Dei ipsius intuitionem ascenderit: vnde ista quidem purgatione, quam per μετεμψύχωσιν fieri et per multas periodos transire cum Ammonio statuebat, se opus habere minime putauit. Quae an laude digna sint, et Christianum quoque hominem non indecentia, quod non RHODIGINVM [x] tantum sed et illo longe doctiorem in veterum doctrinis P. BAYLIVM [y] scripsisse miramur, iudicent rei periti. Ita vero Plotinus rebus humanis LXVI. aetatis anno, Claudii imperatoris secundo, A. C. CCLXX. ereptus est. Facile ex enarrata fuse Plotinianae vitae historia de eius temperamento corporis, animique indole, et intellectus atque voluntatis virtutibus pariter atque vitiis iudicari potest. Accurate enim si singula ponderentur, et potissimum ea, quae passim iam ἐν παρόδῳ notauimus, intelligitur sane, fuisse eum temperamento, quod quidem in ipso Porphyrio notabat Plotinus [z], melancholico, corpusque eius atra bile refertum, valde animam grauasse, et non sanguinem tantum corruptis repleuisse et stagnantibus humoribus, qui tandem in morbum degenerarunt miserabilem, sed et animi facultates valde corrupisse. Inde enim eximius magnusque iudicandi facultatis defectus deriuandus est, quem non in vita tantum toties, sed in ipso quoque, quod elegit, systemate prodidit. Cui cum accederet animi ex eadem temperamenti natura ad superstitionem vehementer inclinantis conditio, quae gentis, ex qua ortus erat Plotinus, indole, et educationis consuetudine immensum augebatur, non potuit non animus Plotini totus corrumpi, vbi Ammonii accessisset institutio, qua ad enthusiasmum ab eo manu quasi ductus, huicque scopo reliquas disciplinas totamque philosophiam adhibere iussus est. Quae animi ad enthusiasmum inclinatio imaginationis ardentioris magnaque vehementia exaestuantis intemperie ita aucta est, vt si verum est, quod PORPHYRIVS narrat, vsque ad ecstasin raperetur. Mirum itaque non est, hominem non metaphysicis tantum speculationibus male saepe cohaerentibus totum fuisse occupatum, sed et theurgicis virtutibus gloriatum, miseramque Ammonii philosophiam amplexum; obscuritate quoque totum laborare, et vix posse intelligi, quem se ipsum non vbique intellexisse, valde est probabilis; licet illi intensissimum acumen et multiplicem intellectum adscribat Porphyrius, eiusdem prorsus commatis philosophus. Cuius si testimonio standum est, post Pythagoram et Apollonium tertius in hac philosophorum θαυμασίων schola locus debetur Plotino: cuncta enim eius laudibus prorsus inuidendis personant. Porphyrium [a] enim si audis, „qui in congressibus ad dicendum strenuus, ad inuentionem solers, ad „opportuna percipienda promtissimus, licet in dictionibus nonnullis aber-

 „raret.

v) Vid. Enn. VI. L. VII. c. 6. p. 699. quae tantum more Aegyptio ludere, non vero Platonice asserere nugatur Ficinus, vt Platonicorum suorum dementiae succurreret.

x) Antiq. lect. L. XXI. c. 10.

y) l. c. Vterque ad sensum dicti enthusiasticum non attendit.

z) c. II. p. 112.

a) c. 13. 14. 15. add. FIRMICVS l. c.

„raret. Praeterea inter loquendum mens emicabat, lumen intimum ad „vultum vsque diffundens: amabilis enim cum esset aspectu, pulchrior „tamen inter disputandum videbatur, benigna mansuetudine et placida ad „excipiendas quaestiones lenitate cum robusto ad eas dissoluendas vigore „certante. Et quamuis breuis esset, sensibus tamen vbique pluribus, „quam verbis abundans, multa diuino afflatus numine effundebat, animo„que ad rem ipsam ardenter affecto. Eruditio erat vniuersalis sparsaque „latenter in libris eius Stoicorum, Peripateticorumque dogmata. Late„bat eum nihil illorum, quod ad geometriam, arithmeticam, mechani„cam, opticam, musicam pertineret, licet ad haec nunquam data opera „exercendo se praeparasset. Etsi vero in eius schola legebantur Platoni„corum praestantissimorum commentarii, Seueri, Cronii, Numenii, Caii, „Attici; item Peripateticorum Aspasii, Alexandri, Adrasti, sui tamen „iuris erat et ab his in theoria prorsus diuersus, quippe qui in „soluendis quaestionibus ad Ammonii systema conformabat responsum. „Operam etiam dedit astronomicis regulis [b], quamuis more non ad„modum mathematico, astrologorum autem iudiciis incubuit diligentius, „eorumque praedictiones saepe refutauit. Gnosticos, orientalem Zoro„astris philosophiam iactantes repulit, Platonem ab contemtu eorum vin„dicauit". Quae licet magna satis longe tamen his praecelluit vis Plotini „theurgica, qua vir vere fuit, si Porphyrio fides, θαυμάσιος. „Cum „enim semper animo inuigilaret, vt scilicet purus, et erga diuinam illam „naturam amore accensus ex amara huius vitae vnda emergeret, haecque „ratione hoc beato lumine cum saepe se ipsum attolleret tota mente ad De„um primum mente superiorem, perque gradus Platonicos omnes ascen„deret ad diuina, ipsi protinus apparuit Deus ille nec formam, nec ideam „aliquam habens, sed super intellectum vniuersumque intelligibile in se „ipso consistens. Qua Dei summi apparitione ad philosophiae suae finem „appropinquauit, qui erat Deo vbique praesenti coniungi, quam etiam „felicitatem quater consecutus est [c]. Sed diuino etiam collustratus lumi„ne in docendo et scribendo auxiliis Deorum singularibus adiutus est, vt „intus et extra ea pulcherrima aspiceret, quae alii philosophi attingere ne„queunt." Talis cum esset Plotinus, qui tanta familiaritate supremo Deo vteretur, mirum non est, inferioribus Diis fuisse familiarissimum. Daemones enim non euocauit modo alios sed et genium suum non inferioris ordinis, sed superioris classis ex Diis aetheriis [d], quae ei occasio fuit de familiari daemone librum conscribendi hodie extantem [e]: immo tanta inter eos auctoritate fuit, vt excelsa mente Deos ad se, non vero se ad Deos accedere debere professus sit. Horum vero ope & ministerio factum est, vt cum obtrectatorem ex condiscipulis apud Ammonium, Olympium Alexandrinum nactus esset, quocum de principatu in illa philosophia certabat, quam

b) Hoc vnum displicet Firmico l. c. locum integrum habes etiam apud FABRIC. l. c. p. 153.

c) c. 23. p. 137. seq.

d) c. 10. pag. 111.

e) Ennead. III. L. IV.

quam tanto magistro didicerant, isque veneficiis Plotinum inuaderet magicisque incantationibus efficere tentaret, vt sideraretur: retudit ictus directos Plotinus in aduersarium arte hac ei superior, vt totum eius corpus tanquam marsupium contraheretur [f]. Talia multa de Plotino praedicat Porphyrius, vt euinceret vera esse, quae magnifico carmine de praeceptore hoc suo cecinit oraculum [g], quod eum supra humanae naturae consortium euexit, Deorumque adscripsit contubernio. His vero omnibus quanta fides adhibenda sit, opus non esse, vt prolixe ostendatur, arbitramur, postquam non fuse tantum de horum hominum totiusque sectae consilio se suosque philosophos diuinis miraculis filii Dei et legatorum eius opponendi disseruimus, sed in Pythagorae quoque et Apollonii Tyanensis exemplis demonstrauimus, fictis et mendacio exstructis miraculis res suas confirmare, in hac secta non licitum tantum fuisse, sed et laudabile, et commendatum. Quo artificio cum Porphyrius quoque in Pythagorae vita vsus sit, luculenter inde apparet, eum in hac quoque praeceptoris sui βιογραφίᾳ, a rationibus et consuetudine sectae suae non discessisse; hinc mendacis laudis vbique in hoc encomio apparent vestigia, quae facile detegi possunt, si ad eam, quam [illegible], Plotini animi imaginem respiciamus. Quam enim ei tribuit iudicandi solertiam, systematis euertit conditio, quod ita comparatum est, vt vel mediocri attentione iudicandique facultate, quam miserum sit maleque cohaereat, queat deprehendi. Qua de re vt conuincamur, vnius tantum ex eius libris lectione opus est, vt pateat, acumine quidem et sub[illegible] metaphysica non destitutum fuisse Plotinum, sed saepe prorsus delirantis in modum; tantaque obscuritate et dictionis poëticis figuris vbique repletae salebris esse impeditum, vt satis pateat, insanientem prae eruditione Plotinum, se ipsum non satis intellexisse. Ipse certe EVNAPIVS [h] de Plotino fatetur, quod τῷ τε τῆς ψυχῆς οὐρανίῳ καὶ τῷ λοξῷ καὶ [illegible]δει τῶν λόγων βαρὺς ἐδόκει καὶ δυσήκοος *propter diuinum argu[illegible] obliquamque et aenigmaticam dictionis obscuritatem grauis et [illegible] intellectu visus sit.* Quod licet ex eo tantum deriuat MACRO[illegible] [i] quod parcissimus verborum fuerit, fatetur tamen Porphyrius ex ignorantia aptae dictionis prouenisse, veraque caussa inde deriuanda est, quod obscuris vagisque mentis notionibus et ideis nihili vteretur, et nimia subtilitate cogitationum tandem in auras euanesceret. Quod licet satis potuisset verum philosophiae Plotinianae characterem prodere, et efficere contemtum, contrarium tamen effectum habuit, vt quae homines non intelligerent, ea laudarent. Quod Christianos [k] quoque fecisse merito miramur. Nihil vero magis pseudo-philosophum fuisse Plotinum prodit, quam

f) Ibid.

g) c. 22. p. 133. Consarcinatum illud carmen fuisse a discipulis Plotini et Apollini suppositum non est quod dubitemus, adeo sapit eius scholam, et ipse Apollo se Plotino facit inferiorem.

h) p. 17. Ita ipse quoque Porphyrius et Longinus.

i) In somn. Scip. L. II. c. 12.

k) AVGVSTINVS contra Acad. L. III. c. 13. recentiorum elogia vide apud THOM. POPE-BLOVNT. Cens. celebr. auct. p. 203. seq. et FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 148. seqq.

quam qui ab ipſo Porphyrio [l] tanquam ſumma ei felicitas attribuitur enthuſiaſmus, qui et totum eum ſaepiſſime occupauit, et totius philoſophiae eius finis atque ſcopus fuit, eoque tandem progreſſus eſt, vt laxatis imaginationis efferueſcentis habenis ad ecſtaſes raperetur. Quam animi conditionem vel morbum potius corruptae et ab inſania prope diſtantis mentis argumentum eſſe, non ignorant, qui vnquam de humani intellectus, et imaginationis viribus morbisque fuere ſolliciti. Non imparatum fuiſſe a lectionis in ſcriptis philoſophorum verſatae copia facile credi poteſt, cum hanc poſtulauerit ſyncretiſticae philoſophiae conditio, longiſſime tamen in his eum ſuperauit diſcipulus Porphyrius. Mirum vero quod de eius eruditione mathematica is iactat, in qua tamen ſe nunquam exercuiſſe dicit, quaſi habitu Θεοδιδάκτῳ ſine vlla exercitatione ea acquiratur: nec ſaniora ſunt, nullius eum philoſophi iuris factum eſſe, et tamen in decidendis quaeſtionibus vni adhaeſiſſe Ammonio. Ex his enim intelligimus, nefanda conciliationis praepoſterae et ad fanatica placita attemperandae conſilia ſecutum fuiſſe Plotinum. Quibus tantopere obtemperauit, vt plerisque Graecorum, non diffitente PORPHYRIO [m], plagii, expilatique Numenii ſuſpectus eſſet, Ameliusque peculiari libello *de differentia doctrinae Plotini ad Numenii diſciplinam* ab hac turpitudine nomen eius vindicare opus haberet. Tota enim eclectica ſecta ab hoc plagii crimine immunem et innocentem calamum non praeſtitit, vt ex dicendis conſtabit. Hoc vnum laudandum in Plotino, quod aſtrologicas vanitates contemſerit, quod tamen artis magis ignoratione, quam philoſophiae iudicio factum fuiſſe videtur, cum ſyſtema Ammonii eas non repudiet. Nihil tamen magis morbos, quibus laborauit Plotini animus, prodit, quam iactabunda admirandorum narratio. Quam ſi totam reiicimus, nihil eadem re agimus, quod non attentum veteris hiſtoriae lectorem decet, et prudentiae fideique hiſtoricae regulae poſtulant: cum ſupra iam, vbi de Apollonii miraculis actum, euidenter probauerimus, huius ſectae homines fraudibus, praeſtigiis, mendaciis eiusmodi θαυμαστὰ iactaſſe, vt ſibi ſuisque praeceptoribus diuinioris auctoritatis et ἱερᾶς γενεᾶς (quod nomen affectabant) fidem facerent, et haberent, quod miraculis Chriſtianorum opponerent [n]: nec eos puduiſſe, impudentiſſimis eiusmodi mendaciis nutanti ſuperſtitioni ſuccurrere. Sed dabimus Porphyrio, licet ob Pythagoreas, quas conſcripſit, fabulas, valde ſuſpecto, fidem, quid quaeſo miracula narrata loquuntur aliud, quam hominem et delirum, et impoſtorem? Et ecſtaſin quidem haud ſemel paſſum eſſe, facile credimus, et vidiſſe ſe Deum ſummum nulla imagine conſpicuum, vt quidem ſibi perſuadebat. Naturale enim hoc eſt

l) Τὰ πολλὰ ἐνθεασμῷ καὶ ἐκπαθῶς φράζων, c. 14. p. 115.

m) c. 17. p. 119. Dictum hac de re ſupra ſect. 3. in Numenio.

n) Fidem eius rei nobis facient hiſtoriae vitarum ab Eunapio, Marino, Damaſcio confectae, quas in ſequentibus examinabimus. Vbique enim hi homines ſibi ſimiles deprehenduntur, id eſt, ſui amantiſſimi, iactatores, impoſtores impudentiſſimi, plauſtra mendaciorum congerentes.

Digitized by Google

eſt hominibus atra bile ad furorem et deliria laborantibus, corpusque inedia et vigiliis extenuantibus, et ſaepius factum, vt deiecta ab imaginationis regimine iudicandi vi, ad inſolita vagaretur ingenii delirantis furor, cuius exempla plurima nobis ſacra et philoſophica narrat hiſtoria. Incantatorem vero magicis eum ſuperaſſe artibus et prouocaſſe ſpiritum tutelarem cum Aegyptiaco ſacerdote de hac arte certantem, quid aliud probat, quam vel veneficum, magumque, vel impoſtorem et praeſtigiatorem fuiſſe Plotinum maximum, quales ſacerdotes fuiſſe gentiles toties annotauimus? Qui ſi Luciani vixiſſet temporibus, dignus fuiſſet, qui Apollonio et Alexandro iungeretur. Aſt hic tandem communis quaſi Aſiae, Africae et Europae praeceptor fuit, qui nouum et peſtilentiſſimum philoſophiae genus, quod totum ſuperſtitionem, enthuſiaſmum, praeſtigias et innumeras decipiendi homines artes complectebatur, per diſcipulos vbique diſſeminauit [o]. Hic fons fuit Caſtalius, ex quo arua ſua irrigarunt non Aſiae tantum celeberrimae ciuitates, ſed et Athenae, Alexandria, Roma. Hoc oraculum fuit, quod imprudenter a Chriſtianis conſultum magnam errorum multitudinem per agrum Domini diſſeminauit, et vehementer rempublicam turbauit Chriſtianam [p], qua de re dicemus plura in ſequentibus [q].

Succeſsio ſcholae Plotinianae.

§. XIII. Magnam ſcilicet ſegetem, laetiſſimis prouentibus efflorescentem non promiſerunt tantum, ſed tulerunt etiam ſemina a Plotino iacta, cuius philoſophia per totum fere orbem Romanum propagata eſt. Cum enim diſcipulos haberet ipſo praeceptore doctiores, ambitione vero nimium elatos, qui ſe labaſcenti ſuperſtitioni auitae nouos quaſi Atlantes miſſos eſſe credebant, ad ſuſtinendum, quod ruinam minabatur, onus, quique Ammonii et Plotini artibus inclareſcere ſe poſſe non inepte coniiciebant, diſſeminatum ab iis ſyſtema philoſophiae Ammonii per omnes fere terras locum inuenit hominesque, qui id porro propagarent. Nam non Romae tantum, vbi docuerat Plotinus, ſed imprimis Alexandriae, vbi nata erat haec philoſophia, et in nobilioribus Aſiae minoris vrbibus, tandemque Athenis etiam non aſſeclas tantum inuenit, ſed publicos quoque doctores, et profeſſorum eius ſyſtematis ſucceſſionem. Quae licet ab Ammonio Alexandriae fundamenta accepiſſet, vnde Alexandrinam quoque, ſenſu eminentiori, philoſophiam recte vocaueris, reliquis tamen Ammonii diſcipulis, neſcio quo fato, mature obliuione tenebrisque ſepultis, vnus emicuit Plotinus, qui totum aedificium ab Ammonio exſtructum, non fulciret tantum, ſed totum exornaret et ad faſtigium deduceret. Recte itaque dixit SOCRATES [r], Hypatiam Alexandrinam in

o) Conf. elegantiſſimus MOSHEMIVS l. c. p. 112. ſeq.

p) IDEM l. c. §. 12. p. 115. ſeqq.

q) Vnus cum inter veteres Plotinus philoſophus occurrat, de homonymis diſpicere non poſſumus.

r) Ὑπατίαν τὴν Πλατωνικὴν ἀπὸ Πλωτίνου καταγομένην διατριβὴν διαδέξασθαι, Hiſt. eccl. L. VII. c. 15. p. 352.

in schola Plotini Platonica successisse. Id quod reprehendit quidem doctissimus VALESIVS [s], negans scholae Alexandrinae successionem a Plotino deducendam esse, quod is quidem Alexandriae ab Ammonio institutus esset in philosophia, nunquam tamen Alexandriae docuerit, scholamque tenuerit, sed in vrbe Roma vsque ad obitum docere perseuerauerit, vnde mallet pro Plotino Ammonium substituere. Praeter rem tamen haec dicuntur, ipso viro doctissimo fatente scholam Alexandrinam sibi Plotinum vindicasse. Vbi enim de sectae huius Alexandrinae successione agitur, non de solo loco, sed de systemate sermo, quod in isto loco enatum, et magnam quoque partem ibi propagatum est, quod licet Plotinus Romae docuerit, manet tamen scholae eius nomen Alexandrinae, quod non tantum Alexandriae eam philosophiam Plotinus didicit, sed ipsi quoque eius discipuli Plotinianae scholae successionem rectam Alexandriae seruarunt. Quae licet Athenas quoque Antiochiam aliasque in vrbes propagines demitteret, nomen tamen Alexandrinae scholae et philosophiae seruauit, vt Academica philosophia atque secta dicta est, quae ex Academia progressa latissime per Graeciam et Romanum orbem se diffudit. Successionem vero Plotinianae scholae, quam Alexandrinam quoque dicemus, praeter Amelium, diuturnum Plotini et familiarem discipulum, propagauit Porphyrius, qui praeter Theodorum Asinensem, Iamblichum Chalcidensem ex Coelesyria magni in hac schola nominis philosophum discipulum habuit, qui Constantini M. temporibus floruit. Qui vel ea propter peculiari attentione in huius scholae historia dignus est, quia ad constituendam huius generis sectam dandumque ei iustum habitum et perfectionem omnium plurimum contulit. Ex eius disciplina progressi sunt multi viri eruditi huius philosophiae laude inclyti, et imprimis Sopater Syrus, Aedesius et Eustathius Cappadox eiusque vxor Sosipatra et Antoninus filius, quibus Theodorius et Euphrasius Graeci adduntur. Aedesius scholam Alexandrinam institutione sua porro propagauit, et non Sosipatram tantum et Antoninum Eustathii, sed et Eusebium Myndium, Maximum Ephesium, Priscum et Chrysanthium Sardianum discipulos habuit, qui sectam hanc eruditione sua plurimum nobilitarunt. Ipse Iulianus imperator hanc philosophiam ab Aedesio, Chrysanthio, Prisco et Maximo edoctus est, de ea scripsit valdeque eius incrementa promouit. Chrysanthio adhaesit, et philosophiae ab eo mysteria didicit Eunapius Sardianus, cuius fere diligentiae acceptum referimus, quicquid nobis de eius successione innotuit. Sed et Hierocles circa haec tempora in hac schola Alexandriae doctor fuit; ex qua vrbe ad Graecos Athenas praeter Chrysanthium traduxit Plutarchus Nestorii, cui Syrianus discipulus successit. Syrianum audiuit Hermias Alexandrinus eiusque vxor Aedesia, itemque Domninus Syrus, et praecipue Proclus, magnum in hoc coelo sidus. Qui cum discipulos educasset plurimos, per omnes fere terras hanc philosophiam disseminauit, inter quos eius auditores maxime illu-

s) Ad l. c. Socratis.

illustres fuerunt Heliodorus et Ammonius, Hermiae filii, Hierius Plutarchi, Asclepiodotus, Zenodotus, Seuerianus, Vlpianus, Gazaeus, et Marinus, qui in cathedra praeceptori successit. Multos hos in philosophiae huius societatem adduxisse, facile ex his coniici potest, cum Christiani quoque horum hominum scholas frequentauerint, vnde inter veteris ecclesiae viros philosophos huius quoque sectae vestigia, nimis eheu! frequentia suo loco occurrent. Ex gentilibus Ammonii auditoribus fuere Simplicius, vir eruditus et magnae inter eos existimationis et Asclepius Trallianus. Marinus discipulo gauisus est Isidoro Gazaeo, isque Damascium Damascenum huic philosophiae innutriuit, in quo defecit celeberrimae scholae successio. Horum itaque, quantum nobis relictum de iis ex veterum memoriis, condemus historiam, non neglectis tamen iis, qui ex eadem schola nominis atque eruditionis celebritatem consecuti sunt, qualis fuit Theon Alexandrinus, magnae famae mathematicus, et imprimis philosophiae Alexandrinae et mathematum laude inclyta eius filia Hypatia [t]. Addemus etiam quos Christianis quidam annumerant, rectius gentiles visi, licet ex vtrisque mixti videantur, qualis fuit Macrobius, et si quosdam audias Chalcidius quoque, quem tamen Christianis magis addendum esse suo loco faciemus verisimile. Quin et tota fere Peripatetica secta a Sec. III. initio huc referenda est. Cum enim inter Platonicos et Aristotelicos concordiam tentasset Ammonius, eiusque discipuli eam confirmassent, factum est, vt non minorem in explicando Aristotelis systemate operam ponerent, eclectici, inter quos Dexippus, Themistius Euphrades, Olympiodorus et Simplicius eminuerunt. Quorum tamen cum maxime circa Peripateticam philosophiam eminuit industria, in huius sectae historia faciemus mentionem.

§. XIV. Amelius natione Tuscus fuit, vt testatur, qui diu cum eo *Amelius.* vixit PORPHYRIVS [u]; quare audiendus non est SVIDAS [x], qui Syrum Apamea oriundum facit, sine dubio, quod locum natiuitatis cum eo, vbi diu vixit, ciuemque aliquem filium adoptauit, confunderet, qualis negligentia Suidae passim in eius lexico deprehenditur. Proprium Amelii nomen, Gentilianus fuit, maluit vero nominari *Amerius*, ab integritate ducta appellatione, quam *Amelius*, a negligentia [y]. Praeceptorem in philosophia habuit ante Plotinum Lysimachum, quem Stoicae familiae addictum fuisse, ex LONGINI fragmento de fine liquet [z].

Ab

t) Successionis huius fidem faciemus in sequentibus. Videndi etiam praeter Eunapium, Marinum, Damascium, huius scholae philosophos, ex recentioribus IONSIVS de Scr. Hist. Philos. L. III. c. 16. p. 293. OLEARIVS de philos. eclect. c. 3. p. 1209. FABRICIVS prolegom. ad Marini vitam Procli p. 10.

u) In vita Plotini c. 7. p. 104.

x) SVIDAS T. I. Amelius p. 137. conf. HOLSTEN. vit. Porphyr. c. 6. p. 44. KVSTER. ad l. c. Suidae, MEVRS. Bibl. Graec. alii.

y) PORPHYR. l. c. Amerium vocat EVNAPIVS vit. Sophist. p. 17.

z) l. c. s. 6. p. 129. conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 405. Ast Vol. I. p. 559. Lysimachis ibi enarratis addendus. conf. IONS. de S. H. Phil. L. II. c. 18. p. 209. L. III. c. 15. p. 288.

Ab hoc ad Plotinum transiit, Philippi imperatoris anno tertio, qui fuit A. C. CCXLVI. cum iam prius ex Numenii scriptis magnum in Platonem amorem concepisset. Omnia enim fere scripta Numenii descripsit, plurimaque eorum memoriae mandauit [a]. Ab eo tempore Plotini semper lateri adhaesit indiuiduus comes, per viginti atque quatuor annos, et fortasse non reliquisset praeceptorem, nisi eum in saluberrimam Campaniam Roma discedere coëgisset morbus desperatus, vt supra narrauimus. Tum enim in Syriam Apameam discessit [b], sine dubio, quod ita viribus defecerat Plotinus, vt docendo non amplius sufficeret. Tantopere vero a socordia et negligentia, quae nomen tamen ei fecit, abhorruit, vt laboris tolerantia omnes condiscipulos suos superaret [c]; cuius dedit specimen cum ex lectionibus et disputationibus scholia multa atque commentariolos colligeret; ex quibus centum ferme libros composuit [d]. Quam diligentiam cum longum tempus continuaret, et praecipue quaestionibus Plotino propositis de grauissimo quouis philosophiae argumento disserendi occasionem ei offerret [e], dici non potest, quantum in eclectica philosophia scholae Ammonii profecerit. Tanta certe Plotino in eum erat fiducia, vt si quaestiones a discipulis propositas prolixiori dissertatione excuti cuperet, Amelium ad eas dubitationes, scriptis etiam, respondere iuberet [f]: eumque potissimum deligeret, qui famam praeceptoris a plagii obiecto vindicaret crimine, quo fine librum eius scripsisse *de differentia doctrinae Plotini a Numenii disciplina* [g], supra diximus. Verum in aliis quoque materiae philosophicae generibus vtilem Plotini philosophiae praestitit operam. Cum enim haeretici veteres Gnosticorum ex semine prognati, orientalisque philosophiae alumni, vt auctoritatem nugis suis conciliarent, reiectis Pythagora et Platone, quos diuinitatis abyssum, ex qua emanasse diuina omnia miris somniis crepabant, non intellexisse contendebant, libros multos suppositios circumgestarent, et reuelationes quasdam Zoroastris, Zostriani, Nicothei, Allogenis, Mesi, aliorumque ostentarent; grauiter id ferens Plotinus, qui scholae Ammonii tantorum heroum sapientiae possessionem vindicabat, discipulis Porphyrio Amelioque negotium dedit, vt eos fraudis conuincerent. Amelius itaque libros quadraginta composuit contra librum Zostriani apocryphum [h], sed et libros Plotini ex ipso eius ἀρχετύπῳ et manu Plotini scriptis voluminibus descripsit quam emendatissime [i]; et de eius philosophia ad Longinum disseruit peculiari epistola, in qua tamen nimiam prolixitatem et ambages, breuitati Plotini oppositas sibi non placuisse Longinus ait [k]. Tantus cum in schola Plotini esset, omnium, qui philosophum hunc colebant, amorem meruit, et in his potissimum Castricii Firmi senatoris Romani, cuius supra in Plotino mentionem fecimus,

a) Ibid. c. 3. p. 98.
b) c. 2. p. 95.
c) c. 3. p. 98.
d) Ibidem.
e) c. 5. p. 101.
f) c. 8. p. 122.
g) c. 17. p. 119. inscripsit eum Porphyrio.
h) c. 16. p. 118.
i) c. 20. p. 126.
k) c. 21. p. 133.

Digitized by Google

cimus, quem Amelio οἷα οἰκέτης ἀγαθὸν ἐν πᾶσιν ὑπηρετούμενον, *serui instar officia praestitisse*, ait PORPHYRIVS [l]. Sed cum ipso quoque Porphyrio amicitiam coluit, quamdiu simul essent apud Plotinum, arctissimam. Octodecim enim annos iam in familia Plotini erat Amelius, cum Porphyrius ad Plotinum se contulisset [m]. Vnde et Amerium, siue Amelium inter συμφοιτητὰς Porphyrii numerat EVNAPIVS [n]. SVIDAS [o] vero, Porphyrium facit Amelii discipulum, quod sine examine nudaque assertione admisit IONSIVS [p], contrarium recte tuente doctissimo HOLSTENIO [q], qui et hic Suidae negligentiam carpit, quo nomine quoque eam notauit diligentissimus KVSTERVS [r]. Etsi vero satis nota est supina Suidae, vel, quos adhibuit, amanuensium eius oscitantia, vt parum laborandum sit de hoc loco ab errore absoluendo, propter Amelii tamen historiam sine obseruatione dimittendum non est, certa ratione Amelium quoque dici posse Porphyrii praeceptorem. Cum enim Plotinus meditationum metaphysicarum profunditate et dictionis negligentia valde esset obscurus, et ab iis, qui recens eius disciplinae se tradiderant, non intelligeretur, hincque multis vexaretur quaestionibus et obiectionibus, iussit ille veteranos philosophiae suae callentissimos ad has quaestiones et obiectiones respondere, et philosophiae suae praecepta enucleatius atque luculentius tradere. Id quod etiam accidit, cum Porphyrius ad eius scholam accessisset. Cum enim is minus recte Plotinum esset assecutus, eum contra scribendo prouocare ausus est, tentans ostendere, τὰ νοήματα, quae extra mentem non esse Plotinus statuebat [s], extra intellectum existere. Ille vero cum Amelio eius scripta legenda dedisset, isque iam perlegisset, subridens Amelium iussit, Porphyrio has dubitationes, in quas ob ignorantiam sententiae Plotini inciderat, eximere: quod et fecit Amelius haud exiguo contra Porphyrium conscripto libro, cui iterum contradixit Porphyrius, respondit Amelius, donec ille veriorem opinionem, et genuinam Plotini mentem conspicatus sententiam mutauit [ſſ]. Factum id esse haud vna vice, familiaris, quae inter Amelium et Porphyrium culta est, amicitia suadet. Cum itaque in communi apud praeceptorem contubernio magistri praecepta Porphyrio, nouo commilitoni declararet Amelius, veteranus miles, non sine veritate is Amelii quoque dici potest discipulus. Nimius tamen est HOLSTENIVS [t], qui, vt Suidae eo fortius contradiceret, *non putare se*, scribit, *Porphyrium expleto iam XXXVIII. aetatis anno in disciplinam Amelio se tradidisse, quem iam Romae doctrinae et sapientiae laude superabat, adeo quidem, vt Amelius sua scripta cum venia ab eo legi peteret atque emendari.* Prius enim falsum esse, ipsius Porphyrii confessio manifestat modo adducta; posterius de eo tantum

 intel-

l) c. 7. p. 104.
m) c. 4. p. 99.
n) loc. cit.
o) loc. cit.
p) L. III. c. 16. p. 293.
q) l. c. p. 43.
r) Ad l. c. Suidae.
s) Ennead. L. V. l. 5.
ſſ) c. 18. p. 122.
t) loc. citat.

intelligendum est tempore, quo in schola Plotini plurimum Porphyrius profecit, adiutus elegantia dictionis, quam ex Longini disciplina acquisiuerat, quaue carebat Amelius nimis in scribendo prolixus. Certe non ad philosophiae cognitionem sed ad scribendi perfectionem esse trahendum, ex ipso PORPHYRIO [u] discitur, qui ad Longini prouocat testimonium laudantis in Porphyrio, quod deuitatis Amelianis ambagibus in scribendo, Plotini formam propius expressisset. Quod clarius adhuc explicat EVNAPIVS [v], monens: *Condiscipulos Porphyrii, quos ex optimis fuisse ipse fatetur, Origenem, Amelium, et Aquilinum, quorum extent volumina, sermonis nulla gratia florere, eo quod nullae adsint dicendi veneres, quamuis dogmata pulchre intexta orationi habeant, et ipse Porphyrius eos ob stili acumen et grauitatem laudet, omnemque iis gratiam referat: Ipsum vero Porphyrium tanquam Mercurialem quandam catenam, ad mortales demissam omnigenae eruditionis beneficio cuncta aperte, dilucide, clare explicuisse.* Ex quibus simul clarum est, pueriliter hallucinatum esse, interpretem THEODORITI [x], qui nobis ex Amelio Porphyrii discipulum exsculpsit. Immo et Suidas a negligentia non potest absolui, qui Ammonio coaetaneum facit Amelium, quem decimo quarto demum scholae suae anno Plotinus nactus est discipulum, quo diu iam in viuis esse desierat Ammonius, vt ex illis intelligi potest, quae supra de eius aetate disseruimus [y]. Quando vero, et vbi obierit, incertum. Superuixisse Plotino aliquot annis dubio caret, Apameam enim abiit, vbi etiam decessisse videtur. Nam ibi commentarios suos Iustino Hesychio cuidam filio adoptiuo dono dedit, et vt coniici potest, haeredem reliquit [z]. Fuit ingenio non secus ac praeceptor et condiscipuli fanatico et superstitioni valde dedito, qualem ex disciplina Plotini prodire par erat; fuisse enim sacrorum obseruantissimum, singulisque νουμηνίαις, (quas sacras habuisse hanc scholam Procli quoque exemplo infra discemus,) sacrificasse, narrat PORPHYRIVS [a].

Porphyrii patria.

§. XV. Non Amelium tantum, sed Plotinum quoque eruditione superauit, fanaticae vero philosophiae studio secutus est PORPHYRIVS, inter primos et praecipuos scholae Plotinianae, et sectae Alexandrinae doctores iure numerandus. De cuius vita praeter ea, quae passim historiae Plotini interseruit, more suo scripsit EVNAPIVS [b], quem ex parte secutus est SVIDAS [c], in enumerandis tamen libris, quam exponenda vita, copiosior. Reliqua quae apud veteres occurrunt magna diligentia et copiosa eruditione collegit, et prolixam vitae Porphyrii scriptorumque eius enarrationem nobis exhibuit LVCAS HOLSTENIVS [d], quam recusam dedit, cum rarius compareret, Io. ALB. FABRICIVS.

u) c. 21. p. 133. v) loc. c.
x) Therap. L. II.
y) Conf. HOLSTEN. l. c. p. 44.
z) c. 3. p. 98. a) c. 10. p. 111.
b) loc. cit. p. 17. seqq.
c) In Porphyrius, T. III. p. 158.
d) Adiecta dissertatione de vita et scriptis Por-

cius [e]. Addi ei possunt, qui historiam veterem ciuilem pariter et literariam atque ecclesiasticam enarrarunt [f]. Non enim inter gentiles tantum homines eruditionis fama valde inclaruit, sed pestilentissimis quoque scriptis ciuitatem Christianam adortus est, et omnia clamoribus et concertationibus repleuit. Patriam sibi Tyrum esse, et ipse fatetur [g], et refert Evnapivs [h], quos secutus est Svidas [i]. Quibus tamen locis clarissimis non obstantibus magno sententiarum dissidio de patria Porphyrii disceptarunt viri docti. Quibus disputandi occasionem dedit Hieronymvs [k], qui suffragante Chrysostomo [l], eum dixit Bataneoten. Certe hunc Hieronymi locum quasi scopulum esse, ad quem multi naufragium fecerunt, non inepte dixit Ioachimvs Kvhnivs [m]. Primus annalium ecclesiasticorum conditor Caesar Baronivs [n] fuit, qui verbis Hieronymi stans, coniecit Porphyrium Bataneoten dici ab oppido tractuque terrae, quae Batanea dicta est, inque sacris paginis Basan dicitur, parsque fuit Trachonitidis, in Palaestina sitae, de qua docte disseruit Cl. Relandvs [o]. Puduisse vero putat scriptor purpuratus, Porphyrium originis gentisque Iudaicae, quam vt tegeret, a vicina Tyro Tyrium se dixisse. Nec contemnendum mox, et prima fronte reiiciendum videtur Hieronymi testimonium, qui non tantum in Palaestina vixit, sed cum Iudaeorum quoque viris literatis conuersatus est, adeoque circumstantias hominis non ignoti, et vt literariis studiis, ita canina, qua efferbuit non in Christianos tantum, sed et in Hebraeos scriptores, viros sanctos et diuino spiritu afflatos, ira dudum per omnia volitantis ora noscere potuit. Addit verisimilitudinem, quod Socrates [p] habet: *Porphyrium, cum apud Caesaream Palaestinae a quibusdam Christianis verberatus fuisset, iram comprimere non valentem prae nimio furore Christianam religionem deseruisse, et odio eorum, a quibus caesus fuerat, impulsum, libros maledicentissimos aduersus nomen Christianum composuisse; cuius eum coarguat Eusebius Pamphyli, qui libros eius validissime confutauerit.* Quod Augustinum quoque videri affirmasse, in sequentibus dicemus. Prona enim inde coniectura est, Porphyrium, Iudaeum natione, ad sacra Christiana transgressum, cum offensae recordatione ab iis defecisset, ne obiicerentur ei natales, Tyrium a vicinia se finxisse. Etsi vero haec non sine aliqua verisimilitudine dicuntur, recte tamen maioris roboris eis rationes opponuntur [q]. Vix enim credi potest,

 Por-

Porphyrii, eius vitae Pythagorae Romae 1630. 8. quam editionem sequimur.
e) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 207.
f) Scriptores historiae literariae profanae et ecclesiasticae, Caueus, Dupinius, Fabricius, Ionsius. Item Act. phil. Vol. I. p. 138. Basnage Annal. T. II. ad A. C. 278. Tillemont. Hist. Imper. T. IV. p. 107. Promisit etiam Io. Frideric. Thomae diss. de vita et philosophandi ratione Porphyrii Miscell. Lips. T. I. p. 306.
g) In vita Plotini c. 8. p. 107.
h) In vitis sophist. p. 12.
i) loc. cit.
k) Praef. epist. ad Galat.
l) Homil. VI. in I ad Corinth. p. 58.
m) Qq. Philolog. Pent. I. c. 5. p. 11.
n) Ad A. C. 325.
o) Palaestin. L. I. c. 33. p. 200. L. III. p. 616.
p) Hist. eccles. L. III. c. 23.
q) Holsten. de vit. Porphyr. c. 6.

Digitized by Google

Porphyrium hominem inter ſuos, praecipue in frequentiſſimis vrbibus Alexandria, Romaque clarum, vbi tot Tyriae gentis homines verſabantur, tam impudenter patriam alienam fuiſſe mentitum, cum non ſine rubore ab iis potuiſſet mendacii, vanaeque oſtentationis conuinci. Sed fuere quoque Syri Longinus et Iamblichus ille praeceptor, hic diſcipulus Porphyrii, quibus facile fuiſſet, fraudem detegere, ſi patriam fuiſſet mentitus Porphyrius. At hi pro Tyrio habuerunt Malchum, nec vnquam de patria eius alia cogitarunt, exque eorum relatione Eunapius habuit, quod non priſcarum tantum hac vrbe Phaenicum oriundus fuerit, ſed et maiores habuerit claros, nec ignobiles. Ipſe Longinus ad eum ex Phaenicia in Sicilia degentem ſcripſit, et Tyri incolam fuiſſe dixit, quam epiſtolam nobis ipſe ſeruauit PORPHYRIVS [r]. Vixit etiam Apameae in Syria Amelius eius condiſcipulus, neque tamen is Iudaeum Bataneoten eſſe cogitauit vnquam. Addi his poteſt: Neque Socratem, neque quem is ſequitur, Euſebium, nec Suidam, graues ceteroquin Porphyrii inimicos, quicquam habere, quod hos eius natales Iudaicos referat, ſed gentilem iſtis ſcriptoribus eum haberi: non obiicere inter tot viros eccleſiaſticos, qui contra illum ſcripſere, quemquam ei apoſtaſiam a Iudaiſmo ad gentiliſmum, ea quoque, quae de eius ex Chriſtianis caſtris ad gentiles defectione memorantur, fide omni deſtitui: viderique deceptos, qui talia de eo coniecerunt, quod ſacra oracula legerit, et contra ea virus maledicentiae atque calumniarum euomuerit; quod tamen ab aliis quoque Platonicis fuiſſe factum, qui gentiles cum eſſent, ſacras paginas euoluerint, Longini et Amelii exemplo conſtet. Placuit tamen his non obſtantibus Batanea Porphyrii patria STEPH. LE MOYNE [s], IAC. HASAEO [ſſ], et I.A.FABRICIO [t], qui ad ſequendas Hieronymi partes eo adducti ſunt, quod alia huius nominis ratio, quae ſatisfacere queat, non facile poſſit afferri. Aliter tamen viſum aliis et imprimis HOLSTENIO [u], qui licet fateatur, ſe non facile perſpicere, quam medicinam afferat loco Hieronymi, in varias tamen partes ſe verſans, nodum, quem ſoluere non potuit, ſecauit, legitque vel βιοθάνατος ſceleratus, eo quod furore et atra bile percitam animam habuerit, vel cum IACOBO SIRMONDO [x] Βαλανεώτης, hoc eſt SVIDA [y] interprete περίεργος καὶ πολυπράγμων; vel a Beten, vel Batnae, vico Palaeſtinae, quem tamen nomen tum iam perdidiſſe, ipſe notat. Putat etiam dici poſſe, Batanaeotam per conuicium appellari atque opprobrium, vt Sodomitarum ac Capernaitarum nomen in ſacris, Melii, pro impio, Cretenſium, pro mendacibus, Aegyptiorum, pro impoſtoribus, non patriae, ſed vitii deſignandi cauſſa adhibetur. Aliis pro Bataneotes legitur βοτανιώτης, vel βοτανώδης, eo quod Porphyrius more Pythagorae ſolis herbis veſcendum ſtatuerit, quod placuit

r) l. c. c. 19. p. 124.
s) Ad varia ſacra T. II. p. 607.
ſſ) De Academia Beryt. c. XI. §. 3.
t) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 181. not. a.
u) l. c. p. 227. ed. Fabric.
x) Vid. eius Epiſt. ad Holſten. T. IV. Opp. p. 656. quam opinionem ſibi diſplicere, idem fatetur l. c.
y) In Balaneot. T. I.

cuit TANAQ. FABRO [z], VRB. CHEVRAEO [a], RICH. SIMONIO [b], et IO. CLERICO [c]. Quae coniecturae, cum vocem apud Hieronymum sollicitandam postulent, merito et minus probabiles videntur, et frigidae atque longius petitae sunt. Hinc aliis Bataneotes Hieronymo dictus videtur, quod instar taurorum Basan, ταυρῶν Βατανεωτικῶν petulco impetu inuaserit religionem Christianam, vt olim inimici Dauid, quod quam longe sit a verisimilitudine remotum, licet placuerit STEPH. LE MOYNE [d] et IOACH. KVHNIO [e], quilibet videt. Nec, quod putamus, maiori probabilitate se commendat N. HIER. GVNDLINGII [f] explicatio, qui Bataneotae nomen confictum putat ab Hieronymo ex Battus, cuius nominis poëta battologiae nomen fecit, et νεότης, adeoque ita vocari *nouum nugiuendulum.* Recte hoc displicuit doctissimo HEVMANNO [g] qui vt suam quoque sententiam exponeret, monuit, ex loco Chrysostomi [h] apparere, quod tanquam nomen verum et ab ipso operis antichristiani scriptore vsurpatum in ipso titulo, haud secus, ac Celsus nomen suum praescripserit, operi suo eiusdem argumenti. Inde concludit, a Porphyrio suum illud opus editum fuisse ψευδονύμως, hincque verba Hieronymi ita emendanda esse. *Quod nequaquam intelligens Bataneotes, id est,* (editi libri habent, *et*) *sceleratus ille Porphyrius, in primo operis sui aduersus nos libro etc.* Coniicit etiam, ideo hoc nomen ascititium praefixisse operi suo aduersus Christianos Porphyrium, vt Christiani crederent, auctorem illius operis, quem versatissimum esse in veteri codicis lectione apparebat, esse natione Iudaeum, in regione Batanaea natum. Ingenio et elegantia se commendare hanc coniecturam, non negamus, sed non magis, quam reliquae nobis satisfacit, licet in eo melior, quod ipsam vocem non lacessat, et nescio quod nomen inde effingat. Vnde enim probabitur, Bataneotae nomen ipsum adhibuisse Porphyrium ψευδόνυμον? Locus enim Chrysostomi nihil hac de re, quod cogat, habet, sed tantum Batanaeoten vocat Porphyrium innuendo, eum, qui ita Christianis vocetur, praeter Celsum Christianis sacris contradixisse, quod etiam dici potuisset, si haec vox conuitii loco fuisset posita. Locus vero Hieronymi cum MSc. Codd. non suffragantibus sollicitetur, plane nihil probat, sed potius nouam eamque elegantem coniecturam facit suspectam; et licet fieri forte potuerit, vt se in isto libro Batanaeoten ipse appellauerit Porphyrius, de quo nihil certi definiri potest, falsum tamen est, voluisse videri Iudaeum, in aciem contra Christianos procedentem. Qui enim ille videri voluit ex Iudaeorum gente esse, qui atrocissimas iniurias non tantum contra Christum et Apostolos, sed etiam contra scriptores Hebraeos θεοπνεύστους euomuit? quod quam infami

z) Lib. I. epist. 64.
a) Opusc. p. 415.
b) Nouv. biblioth. choisie T. I. c. 1.
c) Bibl. antiq. et nou. T. I. p. 166.
d) loc. cit.
e) loc. cit.
f) Gundlingian. T. VIII. p. 444. seqq.
g) Poecil. T. III. art. 6. p. 46. seqq.
h) Verba eius haec sunt: „Possunt de antiquitate librorum sacrorum testari qui nobis „contradixerunt Celsus nimirum et post illum „Batanaeotes" l. c.

fami fecerit impudentia, et EVSEBIVS [i] testatur, ex maledictis atque conuiciis manifestum est, quae contra Danielem prophetam eructasse tradit Hieronymus [k]. Si itaque Hieronymi et Chrysostomi auctoritas deserenda haud est, nobis simplicissima in obscuro argumento via videtur, quam ingressus est IONSIVS [l], secutusque FABRICIVS [m], vt reuera Bataneoten fuisse Porphyrium statuamus, sed a nobiliori loco, vbi educatus est Tyrium cognominatum, et hoc quoque nomine notum. Teste enim STEPHANO [n], Βαταναίαι συνοικία Συρίας, ἡ καὶ Βαταναία ἑνικῶς, *Bataneae, locus habitatus Syriae, quae et Batanea, in numero singulari.* Patet ex his Bataneam ad Syriam quoque tractam fuisse, et verisimilitudine se commendat coniectura FABRICII [o], in ea consedisse etiam coloniam Tyrorum: vicinam enim Tyro fuisse totam regionem Batanaeam, ex eius apud veteres descriptione demonstrat RELANDVS [p]. Obscuriori itaque cum loco natus esset Porphyrius, et forte ex colonia Tyriorum, maluit ab illustriori se loco appellari Tyrium, quod forte coloniae iure poterat. Nec enim iactantiae, nec mendacii insimulatos fuisse eos, qui obscurius patriae nomen cum illustriori vicino commutarunt, exemplum probat Diogenis Stoici, quem propter vicinitatem, Seleuciensem Babylonium fuisse vocatum LAERTIVS [q] testatur. Quin nec hodie hic mos exoleuit, vt homines ignobilioribus oppidis nati, viciniae magis clarae adscribantur. Cum vero Porphyrius Tyri quoque diu iuuenis habitauerit, (παλαιὰν συνήθειαν enim ei in memoriam reuocat Longinus illum ex Sicilia Tyrum euocans [r],) ratio inde manifesta patet, cur se absque iactantiae futilis vitio Tyrium dixerit, proque Tyrio ipse habitus fuerit. Quod vero Bataneoten, non Tyrium eum vocant Hieronymus et Chrysostomus, per modum conuicii factum esse coniicimus. Scilicet exagitauerat sine dubio sanctissimum diuinumque Christianorum magistrum Galilaei nomine Porphyrius, quod opprobrii loco ei obiectum fuisse, ex sacra historia constat, et receptum quoque Christi fuisse conuicium in schola Platonicorum horum, illud Iuliani: vicisti Galilaee, probat. Quam hominis impudentiam non sine aceto et sale perfricuerunt Hieronymus et Chrysostomus, cum Bataneoten vocantes, patriamque veram in memoriam reuocantes, quae vel ipsi Galilaeae olim iuncta et pars eius fuit vel vicinissima tamen adiecit, ignominiam ita Saluatori illatam fortissime in canem hunc latrantem retundentes. Certe simpliciora haec sunt, magisque verisimilia, quam quae coacte et frigide satis sine teste et calculo afferuntur: praesertim cum ex hac eius patria non sequatur fuisse Iudaeum, tota tum illa regione repleta gentilibus, praesertim cum Syriae adiectam fuisse testetur Stephanus.

§. XVI. Quae-

i) Praepar. L. X. c. 9.
k) Vid. Prooem. in Daniel. Conf. HOLSTENIVS vit. Porphyr. c. II. p. 273.
l) De script. hist. phil. L. III. c. 15. p. 286.
m) loc. cit. n) In ethnicis. o) loc. cit.
p) loc. cit. p. 200. seq.
q) L. VIII.
r) Vit. Plotini c. 18. p. 124.

Digitized by Google

§. XVI. Quaecunque vero fuerit demum Porphyrii patria, illud certum est, vel ipsam Tyrum vel locum ei valde vicinum fuisse; id enim Malchi nomen, quod in patria gessit, quodque et patrem tulisse [s] refert, ostendit, Phaeniciae fuisse originis [t]. Quod nomen cum regem indicaret, barbaram vocem, Graecis, rotundo loqui ore adsuetis, incommodam, in Graecam Porphyrii mutauit eius praeceptor Longinus [u], quod purpuratum, vel Purpurionem potius non ignotum Latinis auribus nomen [x] significat. Tempus vero annumque, quo is natus est, ipse prodidit, narrans [y], accessisse se ad Plotinum LIX aetatis annum agentem XXX annos natum, decimo Galieni imperatoris anno. Retro itaque si numeremus, incidunt natales Porphyrii in annum duodecimum Alexandri Seueri, qui fuit A. C. CCXXXIII. Aut calamus itaque, aut typothetarum opera errarunt, quando in HOLSTENII vita Porphyrii [z] decimus Alexandri annus ponitur. Mature a parente ad literarum studia traductus est, et si veteres audimus, fere puer Origenem audiuit Adamantium, et ab eo eruditionis semina accepit, ac principia quoque philosophiae eius, cui postea diligentissime et pertinaciter adhaesit, didicit. Adducit enim EVSEBIVS [a]; ipsius Porphyrii verba, quibus ad Origenem prouocat, *quocum viro sibi valde adolescenti fuisse familiaritatem* dicit. Clarius VINCENTIVS LIRINENSIS [b]: *Ait namque impius ille Porphyrius, excitum se fama ipsius* (Origenis) *Alexandriam fere puerum porrexisse, ibique eum vidisse iam senem, sed plane talem tantumque virum, qui arcem totius scientiae condidisset.* Addit his locum PROCLI [c] eruditissimus HOLSTENIVS [d], ex quo colligi posse putat, Platonicae, vel Ammonianae potius philosophiae praecepta Porphyrium primum ab Origene hausisse. Adducto enim loco quodam Platonis, narrat Proclus, *de eo dubitasse Longinum et Origenem: adeo vt etiam Porphyrius affirmauerit, Origenem triduum integrum in eo haesisse, et clamantem ac rubore suffusum multum sudasse, quod magnum dubitandi argumentum esse ipse diceret.* Quare se mirari ait Holstenius, quod Eunapius Porphyrii condiscipulum vocet Origenem, idque ipsius Porphyrii verbis, cum constet, Origenem LXIX annos natum anno Christi CCLVI, qui fuit Galli et Volusiani XXII vel XXIII, diem suum obiisse. Humani tamen aliquid in his passus est, et Lirinensis et Holstenius. Ille enim falsus est, quando nobis Porphyrium adducit, fatentem se Alexandriae Origenem iam senem audiuisse; hoc enim rationibus chronologicis vitae Origenis prorsus aduersatur. Qui eo, quo natus est Porphyrius anno CCXXXII, certe

Porphyrii vita viuo Plotino.

s) l. c. c. 17. p. 120. t) EVNAP. loc. cit.
u) PORPHYR. l. c. Conf. HOLSTEN. Vit. Porphyr. c. 2. p. 215.
x) Vid. LIVIVS L. XXVII. 2. vbi L. Furius Purpurio nominatur. Graecum vero Porphyrogennetarum nomen inter imperatores CP. nemini ignotum est.
y) c. 4. p. 99.
z) Ita in editione Romana p. 15. quam secuta est Fabriciana p. 217.
a) Hist. eccles. L. III. c. 19.
b) Commonit. c. 23. p. m. 77. edit. Baluz.
c) In Timaeum L. I. p. 20.
d) l. c. c. 6. p. 236. edit. Fabric.

Digitized by Google

certe sequenti Alexandria pulsus in Palaestinam concessit, teste Eusebio [e], nec vnquam Alexandriam rediit, ex quo sequitur, Porphyrium eum Alexandriae audire non potuisse. Recte itaque Lirinensis in hac narratione fidem desiderat Ioannes Pearsonius [f]. Quia tamen non Vincentius tantum, sed et Eusebius ad Porphyrii verba prouocant, quibus testatum faciunt, eum Origenem disciplinae caussa conuenisse, hinc suspicamur, Porphyrium non Alexandriae, quod fieri non potuisse ex dictis liquet, sed Caesareae in Palaestina Origenem docentem audiuisse. Eo enim loco Origenem philosophiam sacrasque literas adolescentibus non christianis tantum, sed et gentilibus tradidisse, Gregorius Thaumaturgus [g] et Eusebius [h] testantur: vnde valde verisimile est, Porphyrium loci vicinia et doctoris fama inuitatum, valde adolescentem ad Origenem accurrisse: nec aliud putamus velle verba Eusebii; quae cum legisset Lirinensis, cum ad rationes Origenianae historiae chronologicas non attenderet, factum id esse Alexandriae sibi aliisque frustra persuasit. Qui quidem aliquo modo posset excusari, si verum esset, quod Epiphanius [i] innuere videtur, et tanquam certum supponit Casimirus Oudinus [k], Decianam persecutionem pertulisse Origenem Alexandriae. Eo enim tempore XVIII annos natus erat Porphyrius. Sed indubitato Eusebii [l] testimonio constat, non Alexandriae, sed Tyri fuisse Origenem, cum ista tempestas ingrueret, adeoque hoc quoque Lirinensem magis refellit, quam confirmat. Quae vero de eo dicta sunt, ad Holstenium quoque pertinent, huic narrationi fisum, qui errorem errore auxit, et Origenem Porphyrii condiscipulum cum Origene Christiano confudit, quos diuersos esse, illumque hoc multis annis iuniorem, ipsi tempora vtriusque ostenderant. Nam non alius iste Origenes est, quam quem supra docuimus, Plotinum habuisse apud Ammonium condiscipulum: licet illustris Huetius [m] statuat, etiam ab isto Origene, Porphyrio antiquiore, distinguendum esse hunc Origenem Porphyrii συμφοιτητὴν Eunapio memoratum, quod tamen secus nobis videtur, cum facile possit dici hic Origenes condiscipulus Porphyrii, eo quod illum ad Plotinum in scholam eius interdum digressum esse constat [n]. Locus vero Procli, vtrum de Christiano, an gentili Origene intelligendus sit, dubii haeremus, licet prius magis arrideat, eo quod gentilis Origenis institutione Porphyrium fuisse gauisum non legamus, et condiscipulum tantum eum Porphyrii vocat Eunapius. Ex Origenis Adamantii schola ad Longinum discessit [o] Porphyrius; magna eruditionis fama plurimorumque disci-

e) l. c. L. VI. c. 20. 23.
f) Vindic. Ignat. P. II. c. 1. p. 9. 10.
g) In Panegyrico in Origenem.
h) loc.c. c. 23.
i) Haeres. LXIV. T. I. p. 524.
k) De Script. eccles. T. I. p. 1238.
l) loc. cit. L. VI. c. 39.
m) Origenian. L. I. c. 1. p. 5.
n) c. 14. vitae Plot. p. 116. Ita etiam Amelius iungitur Origeni, tanquam condiscipulus Porphyrii, licet illi multo vetustior.
o) Contrarium magis placet Holstenio l. c. p. 238. a Longino demum ad Origenem peruenisse Porphyrium. Sed falli eum ex Eusebii et Lirinensis narratione patet, qui *fere puerum* conuenisse Origenem dicunt.

Digitized by Google

discipulorum laude philosophiam, eloquentiam, ceterasque literas, quae ab humanitate nomen acceperunt, tum temporis Athenis docentem. Qui cum esset vir literatissimus, et totius fere antiquitatis promus condus, dicendi autem facultate paucos haberet aequales, facile inde colligi potest, quantum eruditionis augmentum Porphyrio magno ardore ad haec studia inflammato accesserit. Ex hac enim Longini disciplina potissimum repetendum est, quod non scribendi et dicendi tantum facultate Plotinum longe superauerit Porphyrius, ab ipso praeceptore Longino laudatus [p], quod, vitatis Amelianis ambagibus, neruosam Plotini breuitatem sine obscuritate norit exprimere: sed quod etiam in omni fere eruditionis antiquae genere se praestiterit versatissimum. Non vero tanto sub magistro in elegantioribus tantum literis haesit, sed, quod testatur EVNAPIVS [q], in supremo eruditionis genere ab eo erudiebatur, et omnem philosophiam edoctus est: cuius institutionis philosophicae vestigia in illa epistola, quam ipse PORPHYRIVS [r] affert, haud obscura extant. Multum vero contulisse institutionem Longini ad Porphyrianam eruditionem, ex eo patet, quod non tantum infinitam in veterum scriptis lectionis copiam inde sibi parauit Porphyrius, sed is illi quoque sub hoc duce philosophiae generi vacauit, quod ex omnium fere philosophorum et religionum fontibus tanquam in πανδοχεῖον quoddam confluxisse supra diximus, et Longinum etiam ab Ammonio didicisse demonstrauimus. In hac vero Longini schola cum versaretur, prima vice Romam venit, XX annos natus, quo tempore Plotinus iam inclaruerat; quia vero is eo tempore otiosas ducebat aestates [s], quamquam confabulantium consuetudinem minime deuitaret, ideo is in Asiam vel in Aegyptum remigrauit. De hoc enim tempore, vsque ad annum XXX, quo Plotini disciplinae se tradidit, pauca de eo constant. Aut itaque in Longini schola haesit, aut si Origenem, gentilem illum, Plotini condiscipulum audiuit [t], hoc eo tempore factum est. Circa hanc enim aetatem A. C. CCLV, Origenem soluta arcana Ammonii disciplina et secretis philosophiae vulgatis libros scripsisse, supra planum fecimus. Vbi autem Plotinus, commilitonum exemplo excitatus, cum illi fidem silentii fregissent, scholas philosophicas habere coepit, laudesque eius passim increbuere, libris etiam philosophicis magnam sibi gloriam Romae comparauit, tandem Porphyrium quoque permouit, vt profundioris, quam apud Longinum, philologum magis, quam philosophum, didicerat, philosophiae pernoscendae caussa ad eum conuolaret. Venit itaque triginta annos natus cum Antonio Rhodio Romam, ibique a Plotino et Amelio XVIII annos iam apud Plotinum commoranti benevole

p) Vit. Plotini c. 21. p. 133.

q) l. c. p. 13. En verba Graeca: Παρ᾽ ἐκείνῳ δὴ τὴν ἄκραν ἐπαιδεύετο παιδείαν, γραμματικῆς τε εἰς ἄκρον ἀπάσης ὥσπερ ἐκεῖνος ἀφικόμενος καὶ ῥητορικῆς; πλὴν ὅσον οὐκ ἐπ᾽ ἐκείνην ἔνευσε, φιλοσοφίας τε πᾶν εἶδος ἐκματτόμενος.

r) c. 19. p. 123.

s) c. 5. p. 101.

t) Nihil tamen de eo vel ipse vel Eunapius notant.

vole receptus est [u]: multumque apud vtrumque, praeceptorem pariter, et veterem eius discipulum fauorem meruit. Cum enim incredibili ardore in philosophiam ferretur, tantopere placuit Plotino discendi feruor, vt non tantum liberum Porphyrio faceret, quaestionibus et disputationibus, quaecunque vellet ex se percontari, et ad eas copiose et profunde responderet [x], sed et Amelio id negotii dedit, vt de iis, que initio obscuriora Porphyrio videbantur, eum edoceret, qua ratione cum Amelio scriptis etiam velitationibus philosophicis de ideis disputasse, nec cessauisse, donec obscuram et reconditam Plotini de eo argumento mentem perspexisset §. praecedente narrauimus. Istam diligentiam studiumque in addiscenda Plotini philosophia cum per sex annos, quibus indiuulsus comes Plotino adhaesit, ei probasset, et non tantum eius mysteria accurate didicisset, sed magnum etiam pro praeceptore eiusque philosophia ardorem ostendisset, carissimus Plotini factus est discipulus, tantaque praeceptoris in eum fuit fiducia, vt non tantum pro insigni eum scholae ornamento haberet, commendaretque hoc nomine reliquis [z], sed et illo vteretur, ad refutandos eos, qui dogmata sua fuissent adorti, adque praeferendam aliis in locis obscurioribus facem. Quin immo tanti eruditionem Porphyrii faciebat Plotinus, vt ei libros suos emendandos et in ordinem redigendos commendaret, de quo in superioribus dictum iam est [a]. Non obstitit tamen tanta, qua apud Plotinum fruebatur Porphyrius, familiaritas, quo minus cultam cum Longino amicitiam conseruaret, quam integram mansisse et illibatam, licet deserta sua philosophia ad Plotinum eum defecisse, non sine aculeo reprehenderit Longinus [b], ex literarum quod cum eo fouebat commercio intelligi potest, cuius nobis ipse fragmenta quaedam exhibuit [c]. Mirum ita in modum aucta est Porphyrii eruditio, creuitque philosophiae cognitio, ita tamen, vt mature effectum prodiderit philosophia enthusiasmo plenissima. Tanto enim melancholiae furore oppressus est Porphyrius, vt anno aetatis XXX[illegible], quo solet esse vigor animi corporisque maximus, de se interficiendo cogitaret: cuius verum primumque quidem fontem fuisse animum atra bile [illegible]tem Plotinus non inepte iudicauit, et ipse fassus est [d]: multum tamen contulisse ad hoc insanae mentis consilium eam ipsam, quam a Plotino didicerat philosophiam, eo minus dubitandum est, quo magis ea in accusanda materiae malignitate, tanquam mali fomite, et animi miseria deploranda, quamdiu corporis carceri inclusa esset, versabatur, hucque tendebat maxime, vt solutis corporis vinculis animus serenior ad fontem diuinum, ex quo effluxit, ascenderet, et liberatus pestilenti, qua premitur, sarcina, ad felicitatem suam emergeret. Quae cum animo fracto, graui et desperabundo, qualis melancholicorum esse solet,

u) c. 4. p. 99. x) c. 13. p. 115.

z) Exempla habemus l. c. p. 115. 117. quae non sine iactantia enumerat, Porphyrius, magnus sui ostentator.

a) c. 7. p. 107. c. 24. p. 139.

b) c. 20. f. 12. p. 131.

c) c. 19. p. 123.

d) c. 11. p. 113.

solet, quotidie inculcarentur, et obscuris Plotinianae philosophiae mysteriis iudicandi facultas, quae saniora suadere debebat, suffocaretur, non potuit non stultum illud αὐτοχειρίας consilium inde sequi, et Porphyrius, qui se, μυστικῶς πολλὰ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐπικεκρυμμένως εἰρεῖσθαι, *secreta multa mysterio ex diuino afflatu interdum disseruisse*, ideoque pro furente habitum fuisse iactat [e], eo adigi, vt soluta corporis compage ad diuinum illud, ex quo decerptus erat, ascendere conaretur; id quod libere fassus est EVNAPIVS [f], narrans: *vbi in magni illius Plotini consuetudinem se insinuauerit, valere iussis omnibus ceteris, ad amicitiam fidemque illius se totum applicuisse, vbi et animum scientia explere, et verba fonte illo manantia, ac de mentis illius sacrario depromta haurire, citra satietatem tamen licuerit: postea abundantis magnitudine doctrinae victum atque fatiscentem, concepisse corporeae molis humanitatisque odium quoddam.* Ita scilicet decebat discipulum insanientis philosophiae decreta sequentem. Quae licet ipse probaret Plotinus, quem simile corporis humanitatisque fouisse odium in antecedentibus diximus, detestatus tamen est violentae mortis consilium, et Porphyrium ex insania reuocauit, ac ad meliorem mentem reduxit. Quod qua ratione factum sit, ita quidem enarrat EVNAPIVS: *Concepto corporeae molis humanitatisque odio quodam transmisit in Siciliam, traiecto freto ad charybdin, qua Vlysses enauigasse perhibetur, quod neque Romam amplius adspicere, neque hominum voces audire sustinebat, sicque et gaudia sua et tristitiam ibi simul deponebat. Inde Lilybaeum contendit, quod vnum est e tribus Siciliae promontoriis Africam versus porrectum; ibi iacuit gemitibus et suspiriis spiritum trahens, cibumque non admittens, et hominum consortium declinans. Sed non caecutiit, deceptusque est animo magnus Plotinus, qui e vestigio eum consecutus, et aufugientem iuuenem inquirens, decumbenti superuenit, et verborum facundia euolaturum iamiam corpore animum reuocauit a morte, et corpus etiam corroborauit, vt animam contineret. Ita ille reuocatus quasi in vitam resurrexit, ast Plotinus, sermones inter se habitos in literas retulit.* Haec Eunapius: quae licet ad ipsa Plotini scripta videantur prouocare, falsitatis tamen facile possunt conuinci. Aliter enim rem nobis narrat ipse PORPHYRIVS [g]: *Mirabiliter persensisse Plotinum consilium illud sese interficiendi, sibique domi deambulanti protinus adstitisse, et dixisse: studium nunc istud o Porphyri, tuum, non sanae mentis est, sed animi atra bile furentis, itaque Roma abire se iussisse. Huic ergo se parentem in Siciliam esse profectum, praecipue cum audiret, Probum quendam elegantem virum, circa Lilybaeum tunc habitare. Quo quidem factum sit, vt hac perturbatione animi liberaretur, sed interea impediretur cum Plotino vsque ad eius obitum vitam ducere.* Patet ex hac ipsius Porphyrii relatione, ipso Plotini consilio factum esse, vt Ro-

e) c. 15. p. 117. f) l. c. p. 14. g) c. 11. p. 113.

Digitized by Google

mam cum Sicilia commutauerit [b], nec in montibus Lilybaei desperabundum iacuisse, sed apud Probum vitam duxisse, Plotinum vero, qui Roma nunquam secessit, nisi morti vicinus, vbi in Campaniam deportatus est, ipsum non fuisse in Siciliam profecutum. Ex quo sequitur, non potuisse vel Porphyrium, vt HADRIANVS IVNIVS intellexit [i], vel Plotinum, vt explicat FABRICIVS [k], habitorum inter vtrumque colloquiorum summam in literas redigere: sed verisimillimum, Eunapium respexisse ad aliquem librum, quem ad Porphyrium in Siciliam miserit Plotinus, vt nutantem erigeret, qualem fuisse librum de prouidentia [l], in quo disputat, animis licere in hoc quoque mundo esse felicibus, et calamitatibus non esse succumbendum, sed decertandum aduersus illas strenue, vt praemia virtuti proposita sequantur, acute coniecit FABRICIVS [m]. Quae eo potissimum fine paulo attentius discutienda nobis sumsimus, quod memorabile exemplum nobis exhibent, quam fidem in exponendis philosophorum sectae suae vitis Eunapius adhibuerit. Qui enim apertis haec intuetur oculis, facile deprehendit Eunapium eo potissimum scopo hanc philosophorum Platonicorum historiam enarrandam suscepisse, vt eleganti, quam affectat orationis genere philosophiae a se adamatae patrocinium laudemque acquireret, et vt hoc obtineret, circumstantias ex lubitu ita exposuisse et mutasse, vt eo mirabilior exsurgeret horum hominum historia, parum vero ad veritatis legem, vel ad verisimilitudinis etiam conditionem respexisse, sectae suae con[illegible] tum, licere de tantis viris impune mentiri, modo eorum ex illo crescat auctoritas, et τὸ θεῖον καὶ θαυμαστὸν, quod vnice in his vitis sectatur, elucescat. Qui animus hominis cum in sequentibus quoque [illegible] vbique se prodat, lectorem cautum iubemus haec recordari, vt quae [illegible] homini danda sit, noscat. Ad eum enim in plerisque, quae sequentur prouocandum; eiusque fides vbique nobis examinanda est.

Porphyrii fata post Plotini mortem.

§. XVII. Hactenus viuo quidem Plotino in philosophiam incubuit Porphyrius; illo vero fatis in Campania concedente, vt supra narratum, cum Porphyrius abesset, turbauit hoc nonnihil eius circulos; vt itaque animum resumeret, et quam a Plotino didicerat philosophiam ad Christiani nominis inuidiam, scopo atque fine illius philosophiae primario traduceret, praeter alios libros, pestilentissima quoque scripta contra Christianos exarauit. In Sicilia hos sceleratissimos ingenii maledicentissimi foetus produxisse testantur EVSEBIVS et HIERONYMVS [n], a quibus tamen discessit BARONIVS [o], qui loco quodam LACTANTII [p] inductus, quo *se in Bithynia literas oratorias docente fuisse philosophiae antistitem*, scribit, *vitiosum, qui veritati iacenti insultaret*,

b) Mutato aëre, victusque ratione, conuersatione etiam Probi sanatum iri sperabat Plotinus.
i) Cui versionem Eunapii non satis accuratam debemus.
k) Ad l. c. Bibl. Graec.
l) Enn. III. l. 2.
m) loc. citat.
n) ll. supra citat.
o) Ad A. C. 325.
p) L. V. c. 2.

ret, tresque libros euomeret, contra religionem nomenque Christianum: professum ante omnia, philosophi officium esse, erroribus hominum subuenire, atque illos ad veram viam reuocare, id est, ad cultus Deorum, quorum numine ac maiestate mundus gubernaretur, nec pati, homines imperitos quorundam fraudibus illici, ne simplicitas eorum praedae ac pabulo sit hominibus astutis; concludit, non alium intelligi quam Porphyrium, in quem omnia haec quadrent. Sed nec librorum numerus concordat, quindecim enim contra Christianos scripsit Porphyrius, non tres, nec locus, cum diserte Eusebius et Hieronymus testentur, in Sicilia contra Christianos scripsisse furentem hunc philosophum, nec vita omni luxu et superbia contaminata, quam Lactantius illi sapientiae antistiti adscribit, conuenire videtur Porphyrio, ἀποχὴν non scriptis tantum commendanti, sed et seruare in Plotini schola edocto, adeo, vt gulae et libidinis vitium nemo illi ex iis obiecerit, qui rabidum tamen canem vocare non dubitauerunt: alias rationes, quae rem prorsus conficiunt, affert HOLSTENIVS [q], breuitatis caussa heic loci praetereundas, cum res ad sacram potius, quam philosophicam historiam pertineat, vbi etiam de conatibus summorum virorum, ad eius obiectiones respondendi plura dici solent, quae infra strictim tangemus. Praeter hoc, quod aduersus Christiana sacra suscepit bellum sacerrimum, illustrandis quoque aliis philosophiae Plotinianae capitibus studium operamque impendit, et conciliatrices Platonicae atque Aristotelicae philosophiae manus admouit: affirmat enim Ammonius, notissimam isagogen de quinque vocibus ad Chrysaorium in Sicilia ab eo scriptam fuisse [r], vt alia taceamus. Sane Longinus emendatos ab eo libros Plotini ex Sicilia petiit, eumque ad se Tyrum euocauit, caussatus aërem imbecillitati corporis, de qua querebatur, ibi fore salubriorem [s]. Ex quibus recte colligit HOLSTENIVS [t], multi eum temporis moram in Sicilia fecisse; nec aliam putamus caussam fuisse, cur Porphyrium *Siculum illum, cuius celeberrima fama est*, vocauerit AVGVSTINVS [u], quam quod pro indigena quasi, ob diuturniorem in Sicilia moram, fuerit habitus. Ex Sicilia tamen Carthaginem excurrisse, ex eo colligitur, quod ibi perdicem a se ita cicuratum narrat, vt vocem humanam intelligeret, eidemque respondere conaretur [x]. Transiisse etiam ex Sicilia ad Longinum Athenas, HOLSTENIVS [y] ex eo iudicat, quod Plotini natales apud Longinum epulis celebratos referat, et sermones de auctorum furtis inter conuiuas habitos commemoret: Plotini vero natales post eius demum mortem celebrari

q) l. c. C. III. p. 220. ed. Fabr. Miramur itaque doctissimum PEARSONIVM in prolegom. ad Hieroclem, et Cl. V. G. SIBERVM Misc. Lips. T. I. p. 332. Baronii sententiae accessisse.

r) Non praetereundus locus Ammonii in prolegomenis, quem affert HOLSTENIVS p. 248. vbi dicitur, ideo Porphyrium in Siciliam fuisse profectum ad Chrysaorium discipulum suum, quod ab eo rogatus fuisset, vt incendium Aetnae coram cognosceret. Sed haec tacet ipse Porphyrius.

s) Vita Plot. c. 19. p. 123.

t) l. c. p. 222. seqq.

u) Retractat. L. II. c. 31.

x) De abstin. L. III.

y) loc. cit. p. 219.

Digitized by Google

brari potuerint. Sed hoc temporis rationibus et seriei historiae Porphyrii prorsus repugnat, quae diu vixisse in Sicilia, multosque ibi libros exarasse Porphyrium tradit: Longinus autem paucis, post Plotini fata annis, Aureliani iussu A. C. CCLXXIII interfectus est, quo adhuc tempore in Sicilia commorabatur Porphyrius. Nec is extremis vitae annis Athenas iterum diuertit, sed in Syria vixit, tandemque ad Zenobiam secessit, vt ex eius vita supra enarrata [z] videre est. Deceptus autem est vir doctus falsa lectione apud Eusebium, apud quem non Πλωτίνεια sed Πλατώνεια legendum esse, ex eo supra euicimus, quod natales Plotini conuiuiis et sacrificiis non potuerint celebrari, eo quod magna cura eos tacuerit ipse Plotinus. Ex quo argumentum Holstenii a conuiuiis Plotinianis ductum per se corruit, et intelligitur, factam esse istam disputationem Porphyrii Athenis apud Longinum, antequam is [illegible] Plotinum peruenisset. Ex Sicilia Romam reuersus interruptum, teste EVNAPIO [a], studiorum cursum dicendique facultatem prosecutus fuit, saepe in publicum prodiens, vt doctrinae specimen daret, ex quo magnam apud senatum et populum Romanum gloriam non ad Porphyrium tantum, sed Plotinum quoque, ex cuius disciplina ille prodierat, rediisse, idem narrat. Quod eo minus mirandum, quo magis enthusiastico philosophiae generi a praeceptore condito insistebat, et diuinum habitum, quem sibi viuo adhuc Plotino, vt supra dictum, parauerat, prae se ferens, pro diuino quodam non philosopho tantum, sed sacerdote etiam [illegible] sanctioris homine habebatur. Qua animi dispositione ne [illegible] retur magistro, in senectute, annum agens LXVIII, summum [illegible] bile, Deumque omnibus Diis superiorem sine imagine vidit, [illegible] passus est, vt ipse scribit [b]. Quod mali genii illusioni quidem tribuit [illegible] GVSTINVS [c], nos autem vel inanem esse iactantiam Porphyrii, magistri gloriam imitantis aemulantisque, vel naturalem effectum [illegible] tionis nimio feruore incensae et agitatae in homine atra bile [illegible] putamus, quod temperamentum eiusmodi raptibus, deliriis [illegible] ginandi facultatis excessibus esse aptissimum, nemo ignorat, qui [illegible] animi naturam moresque intelligit. Postquam hunc summum philosophiae suae gradum attigerat, scripsit vitam Plotini praeceptoris, quam suae etiam historiae compendium recte dixeris, et exiguum vitae tempus Romae superuixisse videtur, morte in finem forte imperii Diocletiani incidente, qui A. C. CCCIV accidit, Constantio succedente [d]: diutius enim vixisse qui contendit, Baronium errare, infra probabimus. In coniugio vixisse, EVNAPIVS [e] ex libro eius *ad Marcellam coniugem* probat, quo *eam quinae sobolis matrem in matrimonium duxisse* praedicat, *non suscipiendae ex ea prolis gratia, sed vti eos erudiret, quos ex amico suo vxorem partu edidisse norat.* Coniugii enim opus his homini-

z) vid. supra §. 8.
b) Vit. Plot. c. 23. p. 137.
c) De C. D. L. X. c. 10.
a) l. c.
d) Sollicitat has rationes Cl. SEBERVS l. c. p. 332. cui infra respondebimus.
e) loc. cit. p. 8.

minibus ob graue in materiam corpusque odium, valde erat inuisum, vt supra de Plotino quoque obseruauimus, et plura eius rei exempla adhuc in historia huius sectae occurrent [f]. Marcellam vero hanc a philosophiae studiis non fuisse alienam, eorumque admiratione totam occupatam ipse Porphyrius testatus est [g]. Discipulos habuit plurimos eruditione et philosophiae Plotinianae notitia magnam ei famam et applausum conciliantibus. Inter eos caput extulit Iamblichus, cuius historiam sequenti §. enarrabimus, qui praeceptorem quoque gnauiter exscripsit, vt postea dicemus. Iamblicho eruditionis nominisque gloria ex discipulis eius proximus fuit Theodorus Asinensis, teste Damascio [h], cuius crebro meminit PROCLVS *in Timaeum* [i], qui eum non tantum γενναῖον, virum nobilissimum, egregium, et magnum, sed et θαυμαστὸν appellat, id est admirandum, cuius nominis ratio a mirabilibus istis artibus, quas haec schola iactabat, cum deriuanda sit, inde coniicimus, eum non minus, quam Porphyrium praeceptorem, et Iamblichum condiscipulum, operibus theurgicis inclaruisse. Chrysaorium vero, Nemertium et Gedalium, quibus libros inscripsit, vel discipulos et alumnos disciplinae Porphyrianae [k], vel admiratores cultoresque fuisse, ex ipsis dedicationibus intelligitur. Laudatque Ammonius, fuisse eum κοινωνικὸν καὶ ἥμερον πρὸς τοὺς παιδείας ἐπιθυμοῦντας, *fideliter atque humanissime eruditionis thesauros cum studiosis disciplinae verae communicasse* [l]. Temperamento melancholico-sanguineo vsum fuisse, et supra ex Plotini iudicio diximus, et tota hominis eruditi quidem, eloquentis et copia lectionis instructi, sed furentis et ad enthusiasmum inclinantis conditio demonstrat. Hinc videas iudicii magnum in materiis grauissimis defectum, et deamatam philosophiam talem, quam, ad enthusiasmum ineptum omnique prorsus fundamento carentem ducere fatetur, quisquis iudicandi facultate satis instructus est; ingenii vero non florentis tantum, sed imaginum quoque et cogitationum fertilitate luxuriantis excessus, vt huic ipsi temperamento corporis, animique, quae cum illo coniuncta est, indoli debentur, ita potissimum in allegorica illa philosophandi methodo, qua excelluit Porphyrius, quaque fabulis veterum sensus induxit philosophicos antea non auditos, se prodidere, et eloquentiam quoque admirabilem et imaginibus pariter atque coloribus plenam, sed fanaticam et iudicio non roboratam produxere, immo viam parauere ad ecstasin. Nec alio ex fonte memoriae stupendae fidelitas, quam copiosissima lectione demonstrauit, deriuanda est. Iudicent itaque rei periti, et quid philosophia virtutis roborisque postulet, gnari, an non Porphyrio quoque aptandum sit Plotini de Longino iudicium, philologum eum magis esse, quam philosophum,

f) Conf. Damascius apud PHOTIVM Cod. CCXLII. p. 566. 574.
g) Apud CYRILL. contra Iulian. L. VI. p. 209.
h) l. c. p. 565.
i) Loca vide apud HOLSTEN. c. 6. p. 242.
k) Chrysaorium discipulum Porphyrii fuisse, ex loco Ammonii not. (r) obseruauimus.
l) loc. citat.

phum, et cuius a parte ſtandum ſit, acutiſſimi HEVMANNI [m] philoſophiae gradum excellentem Porphyrio denegantis, vel HOLSTENII [n], in laudes eius ob ſummam philoſophiae cognitionem, cum veterum multis quorum iudicia adducit, excurrentis? Qui ſi recordatus fuiſſet, quod ipſe monuit, corrupiſſe philoſophiam Alexandrinam homines doctiſſimos, et eruditionem Porphyrii late ſe diffundentem a philoſophia diſcreuiſſet, deſiiſſet laudare hominem, praeiudiciis turpiſſimis auctoritatis, obſequii, praecipitantiae, antiquitatis, ſectae, ſpiritus contradictorii, quin fraudis et impoſturae ſatis prodentem, longiſſime ſe a veri philoſophi indole abfuiſſe. Teſtem aduocamus eam ipſam, quam ſequitur, philoſophiae conditionem, infra accurate delineandam, et enthuſiaſmum vbiuis in ſcriptis eius, praecipue in *ſententiis ad intelligibilia ducentibus* regnantem, ſuperſtitionem vbique proditam, credulitatem, ineptiſſima de Plotino, et multo magis de Pythagora, tanquam certiſſimas veritates, narrantem. Cui haec nondum ſufficiunt, eum, cogitet, rogamus, hominis impoſturas et audaciam, mille fabulas vel aliunde ſine iudicio conquiſitas, vel a ſe ſuique generis hominibus otioſis excogitatas pro certiſſimis veritatibus vendendi, mythologiam et doctrinam veterum omnem, miris et nudis ingenii luxuriantis interpretamentis in partes ſectae ſuae rapiendi [o], et huic inani interpretationi lectionis copiam et verborum elegantiam deſtinandi, et imprimis theurgicarum impoſturarum commendationem, quas libris quoque, imprimis commentario in Iuliani Chaldaei philoſophi hiſtoriam tradidit [p], et vt EVSEBII [q] teſtimonio conſtat, ipſe probe intellexit, id quod exemplo quoque confirmaſſe tradit EVNAPIVS [r], et non tantum ſcriptis in hanc artem fuiſſe commentatum, ſed et e balneo eieciſſe daemonem quendam, ab indigenis Cauſanthem cognominatum: licet D. AVGVSTINI [s] teſtimonio conſtet, Porphyrium, *inter vitium ſacrilegae curioſitatis et philoſophiae profeſſionem ſententiis alternantibus fluctuaſſe; et nunc hanc artem tanquam fallacem, et in ipſa actione periculoſam, et legibus prohibitam cauendam monere; nunc autem velut eius laudatoribus cedentem vtilem dicere eſſe mundanae parti animae, non quidem intellectuali, qua rerum in-*

m) Act. philoſ. Vol. I. p. 159.

n) l. c. c. 1. p. 213. c. 6. p. 233.

o) Exemplo eſſe poſſunt PORPHYRII Quaeſtiones Homericae, de antro nympharum, fragmentum de ſtyge, apud STOBAEVM eclog. phyſ. p. 129. et ad calcem vitae Pythagorae ab HOLSTENIO editae p. 49. ed. Rom.

p) Librorum theurgicorum a Porphyrio exaratorum indicem dedit SVIDAS T. III. p. 185 inter quos commentarius in Iuliani hiſtoriam eminebat. Scripſit is Iulianus de daemonibus libros quatuor, quibus docuit modos propulſandi mala ab hominibus, ſecundum omnes partes quae coelo ſubiacent, teſte SVIDA T. II. p. 123. Filium habuit, eiusdem nominis artisque, qui et ipſe Teleſtica ſcripſit, id eſt, de modis conſecrationis magicae. Vterque Iulianus, qui ante et ſub M. Antonino floruere, artibus magicis celebres fuere. Pater enim lapidem vi verborum manu diuiſiſſe dicitur, apud SOZOMEN. L. I. c. 18. p. 433. De filio autem narraſſe quosdam SVIDAS loc. cit. ait: Romanis ſiti aliquando laborantibus, effeciſſe, vt atrae nubes ſubito coactae ingentem imbrem cum crebris tonitribus et fulguribus effunderent, conf. SCALIGER ad Euſeb. n. MMLXXXIX.

q) Praep. L. IV. c. 6. p. 142. vbi eum τὸν δαιμόνων φίλων αὐτὸν ἐκεῖνον etc. vocat.

r) loc. cit. p. 18.

s) De C. D. L. X. c. 9.

Digitized by Google

telligibilium percipiatur veritas, nullas habentium similitudines Corporum, sed spirituali, qua rerum corporalium capiantur imagines; hanc enim per quasdam consecrationes theurgicas, quas teletas vocant, idoneam fieri atque aptam susceptioni spirituum et angelorum, ad videndum Deos. Ex his vero theurgicis teletis, fateri eum, intellectuali animae nihil purgationis accedere, quod eam faciat idoneam ad videndum Deum suum, et perspicienda ea, quae vere sunt: Quae passim Hipponensis praesul repetit [t]. Quamuis enim ex his pateat, non adeo magnum pretium his theurgicis operibus statuisse Porphyrium, non haec tamen veritatis sunt testimonia, sed superbiae, supra has artes se emersisse gloriantis specimina, clareque produnt, Porphyrium malae curiositatis praestigias a Chaldaeis, vt putat Augustinus, et quod supra vidimus, in Ammonii et Plotini schola didicisse.

§. XVIII. Nulla vero in re magis se Ammonianae et Plotinianae scholae, in Christianae reipublicae euersionem coniurantis discipulum pariter et magistrum praestitit, quam in sacerrimo, quod contra eam suscepit bello. *Porphyrius hostis Christianorum.* Et fabulam quidem esse, quod supra ex SOCRATE [u] recitauimus, quodque AVGVSTINVS [x] quoque, et qui Socratem secutus est, NICEPHORVS [y], confirmare videntur, Porphyrium Christianum fuisse initio, sed quod apud Caesaream Palaestinae a quibusdam Christianis verberatus fuisset, prae ira nimia religionem Christianam deseruisse, et in eam libros maledicentissimos scripsisse, facile credet, qui historiam Porphyrii paulo exactius considerauerit. Ea enim nos docuit, sine teste et verisimilitudine eum vel Iudaicae vel Christianae propaginis hominem dici, quem Tyriis parentibus ortum dixit EVNAPIVS [z], quemque diu post moram suam in Syria, postquam Plotinum quoque deseruisset, in Sicilia contra Christianos scripsisse, supra ipsius Eusebii, ad quem prouocat Socrates, testimonio euicimus. Nec Augustini etiam verba obstare, obseruat IAC. THOMASIVS; [a] quando enim is ita ad Porphyrium scribit: *Quam* (sapientiam) *si vere ac fideliter amasses, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam cognouisses, nec ab eius saluberrima humilitate tumore inflatus vanae scientiae resiluisses*; vltima hac voce non id vult, defecisse Porphyrium a religione Christiana, quam esset amplexus, sed tantum, abhorruisse ab ea amplectenda, eamque cognoscere noluisse, id quod luculentis locis aliis ex AVGVSTINO [b] petitis confirmat. Aliter tamen visum, et apostasia Porphyrii pro vera admissa, a viris quibusdam doctis, quorum aliquos idem THOMASIVS [c] nominat. Nemo tamen maiori diligentia hanc de apostasia Porphyrii sententiam pro-

 pugna-

t) c. 10. 24. 26. 28.
u) L. III. c. 23. ex Sadducaeorum genere fuisse ineptit PETR. GALATINVS de arc. cath. verit. c. 14. notatus ideo REINESIO Var. lect. L. II. c. 13. l. c. c. 28. Conf. VOSSIVS de Histor. Graec.
x) L. II. c. 16. p. 244.
y) L. X. c. 36.
z) loc. cit.
a) In obs. de Porphyrio apostata, quam Poeciles T. III. p. 53. exhibuit HEVMANNVS.
b) c. 24. 27. 29. 32. Conf. CAVE Hist. liter. script. eccles. p. 98.
c) loc. cit. pag. 57.

pugnauit, quam qui sacras et ecclesiasticas nuper adhuc literas in Academia Lipsiensi magna cum laude tuebatur summe Reu. VRB. GODOFREDVS SIBERVS. Is de hoc ipso argumento rogatus a V. C. Io. FRIDERICO THOMA, qui nouam operis Porphyriani περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων editionem moliebatur, duabus epistolis erudite et prolixe de hoc argumento disseruit [d]. Is in prima epistola triumuirorum Sozomeni (Socrates nominandus erat) Theophanis et Nicephori auctoritatem tanti videri posse putat, vt reapse Porphyrius Christianismum olim amplexus videri queat. Potuisse tamen, coniicit vir doctissimus, esse catechumenum, in quorum ordine diu versabantur etiam hi, qui vero sacrorum nostrorum studio tenebantur. Potuisse etiam sola oraculorum diuinorum lectione delectari, fortasse igitur accessisse, vt amplexurum Christianismum, si rationes placerent, discessisse vt hostem, cum animus sapientum demonstrationibus adsuetus iniuriis etiam eorum irritaretur, quorum vita a coelesti regula dissidebat. Sicque ἀποστασίας vocabulum largiori significatione esse sumendum; nolle tamen ea operosius discuti, ne scriptorum ecclesiasticorum auctoritas corruat, si ea euertamus, quae tamdiu credita atque ab his stabilita sunt, ad quos, tanquam ad antiquitatum promos condos abire consueuimus: nihil enim officere rei Christianae, quod Christianus apostatam agat, cum et perfectiores coelestesque genios ipsum deseruisse Numen agnoscamus. Quibus cum Cl. Thomas potissimum opponeret, verisimile esse, Christianos nimio affectuum oestro percitos et inuidia succensos apostasiae crimen Porphyrio obiecisse, in altera epistola prolixius argumentum discutit Vir eruditissimus, et ita quidem sententiam de vera Porphyrii apostasia suam roborat, vt neget, affectibus aliquid in hac caussa dedisse scriptores ad quos prouocat, sed summa potius in accusandis gentilibus tranquillitate fuisse vsos [e]: nec caussam habuisse, vt ex furore apostasiam Porphyrio obiicerent: nec citationes Porphyrii apud Patres, inuidiam spirare, sed laudes potius aliquando exhalare, quod locis quibusdam, ab Holstenio iam adductis, probat. Sic ad reliquas quoque aduersarii rationes respondet, quae cum caput et cardinem rei non tangant, praeterimus, tandem vero collatis ac iunctis inter se phalangibus partes suas ita roborat, vt pro sarta tectaque auctoritate scriptorum ecclesiasticorum omnem lapidem mouendum existimet; ideoque expendere iubet LACTANTII [f] de Porphyrio testimonium, supra nobis adductum, quod etsi apostatae nomen non contineat, ad alium tamen nisi ad hunc translatum fuisse negat, adeoque reiectis Holstenii rationibus, Baronii partes sequitur, eo quod probari nequeat, anno Diocletiani XIX, Christi CCCIII, Porphyrium aetatis annum LXIX superasse, vel si illud postulatum admittatur, nonagenarium vel centenarium non esse factum, qui singulari cognomento senex appelletur. Socratem vero quae

d) Miscell. Lipsiens. T. I. p. 317. seqq.

e) Quod quam verum sit respectu ad Porphyrium habito, infra dicemus.

f) loc. cit.

Digitized by Google

quae scripsit, ex libris Eusebii aduersus Porphyrium hausisse, nec sine omni fidei euersione mendacii vtrumque posse coargui. Non vero aliam caussam habere nomen Porphyrii a Constantino M. in ignominiam tracti, de quo infra dispiciemus, quam apostasiam. Nec posse Socratis verba aliam significationem admittere, quia Iulianum apostatam ei mox iungit, idque facere etiam Libanium apud NICEPHORVM [g]: huius autem, veteres sequentis, auctoritatem sperni non posse, nec Theophanis, qui Chronologiam suam e praestantissimis scriptoribus collegerit: Theophanem sequi ELIAM CRETENSEM [h]. Inter Latinos Porphyrium et Iulianum iungere HIERONYMVM [i], et RVFINVM [k] vocare perfidum, diu in Palaestina et Caesarea moratum, vt veritatem scire posset. Sed et idem Augustini locum probare, ex quo appareat, eum a sapientia adamata resiluisse, nuperis editoribus Augustini Benedictinis non diffidentibus. Cum Augustino facere Cassiodorum. Et si hic numerus testium nimis adhuc exiguus videatur, cogitandum, apostatarum nomen nondum satis solenne fuisse, et Christianos censuram ex prudenti ratione aliquando occultauisse. Hactenus vir summe reuerendus, magis docte et ingeniose, quam verisimiliter, vt nos quidem iudicamus, et censuit etiam acutissimus HEVMANNVS [l]. Cuius sententiae rationes vt paucis edisseramus, I. quae de neophytismo statuque catechumeni Porphyrii dicuntur, huc prorsus non pertinent. Non enim de eo quaeritur, sed an Christianae prius religioni fuerit addictus? id quod Socrates diserte tradit: vnde recte vir doctissimus, huic coniecturae non inhaesit. II. Dum vero antiquitatis hac in re consensum prae se fert vir praestantissimus, probe distinguenda esse illa testimonia, quae afferuntur, cauti monemus. Quaedam enim id tantum volunt, Porphyrium et Iulianum apostatam eiusdem commatis esse. Ast quis inde concludat, Porphyrium, vt Iulianum, fidei Christianae professionem deseruisse, cum scriptorum, qui adducuntur, scopus alius non sit, quam vtrumque ostendere infernali in ciuitatem Christi rabie et furore incensum fuisse. Alia, et in his potissimum Augustini, loca id tantum euincunt, non ignotam fuisse Porphyrio veritatem, quam lectis sacris oraculis cognoscere poterat, sed tumore vanae scientiae inflatum humilem ipsi diuinam Christi doctrinam et contemnendam visam esse, adeoque eam, quo minus amplecteretur, reiecisse. Quae verissima quidem sunt, et vel ex sola furentis aduersarii oppugnatione scripturae sacrae patent, ast, cognouisse prius Christum, quod ipse Augustinus negat, non dicunt, nec apostasiam vllam sensu recepto, qualem Socrates de Porphyrio narrat, innuunt. Tertia testium classis ea est, quae diserte hanc apostasiam Porphyrio tribuit, qua Socratem, Theophanem et Nicephorum collocat vir doctus. Nam Lactantii locum huc praeter rem adferri, vel vno hoc argumento confici posse putamus, quod

g) L. X. pag. 86.
h) Comm. in Orat. IV. Gregor. Naz. n. 69.
i) In Hos. c. 16.
k) L. II. Inuect. in Hieronym. T. II. Opp. Hieron. p. 131.
l) loc. cit. p. 60.

Digitized by Google

quod nuſpiam legatur Porphyrius in Bithyniam deſcendiſſe, ſed EVNAPIVS [m] diſerte teſtetur, mortuum eum fuiſſe Romae; quodque non in Bithynia, ſed in Sicilia, non duos, ſed quindecim libros contra Chriſtianos conſarcinauerit. Vt taceamus, teſtari EVNAPIVM [n], annos Porphyrii in Galienum Flauium Claudium, Tacitum, Aurelianum, et Probum imperatores indiciſſe; et SVIDAM [o] quoque confirmare, vixiſſe Porphyrium vsque ad Diocletiani tempora. Sub cuius imperii exitu ſi obiit Porphyrius, quod A. C. CCCIV factum eſſe debuit, ſeptuagenario maiorem deceſſiſſe eum oportet, vnde ad ſenectutem perueniſſe recte Eunapio dicitur. Et dum negat vir praeſtantiſſimus, anno Diocletiani XIX, Chriſti CCCIII, Porphyrium aetatis annum LXIX ſuperaſſe, non meminit, ipſum in Plotini vita [p] aſſerere, ſe LXVIII anno aetatis ecſtaſin paſſum eſſe. Natum itaque A. C. CCXXXIII Porphyrium, iſto exceſſu mentis diuino raptum fuiſſe oportet A. C. CCCI et cum vitam Plotini poſt hoc demum tempus ſcripſerit, certe A. C. CCCIII, qui Diocletiani XIX fuit, ſeptuagenario maior fuit. Quod ſi ad Conſtantini M. tempora quod vult Baronius, centenarius perduraſſet, non omiſſurus erat Eunapius, nec dicturus Suidas, vixiſſe eum vsque ad Diocletianum. Quae noſtro quidem iudicio ſufficiunt clariſſime, vt euincant, Lactantium per iſtum philoſophum, Chriſtiani nominis detractorem quem Hierocli iungit, Porphyrium non intellexiſſe. Sed ſi hoc etiam demus, nihil tamen habet Lactantius de apoſtaſia, vnde ei etiam loco non inhaeremus. Quod vero ad iſtos triumuiros attinet, qui diſerto teſtimonio apoſtaſiam Porphyrii aſſerunt, illi pro vno tantum teſte habendi ſunt, ſolusque Euſebius in cenſum venit; ex eo enim ſe exſcripſiſſe non negat Socrates, Socratem more ſuo ſecuti ſunt Theophanes et Nicephorus. Aſt deficiente Euſebii contra Porphyrium libro, quis nobis faciet fidem, Socratem recte verba Euſebii intellexiſſe. Euſebium enim adſcititiis et alienis aſſutis panniculis deprauatum fuiſſe, in hac ipſa Porphyrii hiſtoria ſupra Vincentii Lirinenſis exemplo vidimus. Sed ſi Socrates fideliter Euſebium expreſſit, quis hunc vano rumore non fuiſſe deceptum, fidem dabit? quis vnius ſtabit teſtimonio, ex tot viris grauiſſimis, quorum vltra triginta in eum inſurrexerunt, ne vno quidem apoſtaſiae culpam Porphyrio obiiciente? Et quis quaeſo tam caram ſibi antiquae hiſtoriae ſacrae ſcriptorum auctoritatem habeat, vt eos vanis vulgi rumoribus nunquam deceptos, cuncta nobis ex vero ſemper retuliſſe ſibi perſuadeat? Certe veritatis curam omni auctoritate priorem habendam eſſe, ipſe, qui hic diſputauit, vir eruditiſſimus, vltro concedet, qui vnius Rufini, hominis ſuſpecti, nomine Hieronymi auctoritatem in deſignando ſententiarum Sexti auctore reiecit. Excuſſis itaque rationibus omnibus nulli dubitamus, cum literatiſſimis aeui noſtri viris [q] hanc fabulam reiicere. Quae tamen non ex fallendi ſtudio vel inuidia calumni-

m) loc. cit. n) p. 21.
o) In Porphyr. T. III. p. 758.
p) c. 23. pag. 137.
q) Vid. THOMASIVS et HEVMANNVS ll. cc.

Digitized by Google

mniandique Porphyrium cupiditate fuiſſe profecta, ſed rumori aliquo vulgi originem debuiſſe videtur. Quam licet certo detegere indice impoſſibile, putamus tamen, nos occaſionem hariolari poſſe fabulae. Supra nempe ex ipſis Porphyrii verbis demonſtrauimus, conueniſſe familiariter Porphyrium Origenem Caeſareae, non vero Alexandriae, vt perperam tradit Lirinenſis, docentem, eumque audiuiſſe. In cuius ſchola cum indecentius forte agens verbera meruiſſet, facile fieri potuit, vt ignominiam ſe vlturum minatus ſit, indeque fabula originem ceperit. Quae tamen cum teſtimoniis deſtituantur veterum, vltra coniecturae fidem non aſſurgere, ſponte fatemur. Illud vero, vt e tam longo diuerticulo in viam redeamus, certum eſt, non ignota fuiſſe Porphyrio Chriſtianae doctrinae capita, nec perfunctorie eum ſacra oracula euoluiſſe. Quibus luminibus, ſi voluiſſet, vti, cum facile potuiſſet ad veritatem coeleſtem amplectendam colluſtrari, vanae ſcientiae, vt ait Auguſtinus, opinione, quam in Plotini ſchola concepit, et cui clara et humilia Chriſti dogmata prae ſuperbis et obſcuris praeceptoris ſordebant, in diuinam veritatem inſurrexit, ſicque, quod Ammonii ſchola fouebat arcanum odium in publicam lucem produxit, et maledicta atque conuicia in ſanctos viros, non Chriſtianos tantum, ſed et Hebraeos euomuit. Quae calumniae licet aetatem, quam minime merebantur, non tulerint, eo quod imperatoris Theodoſii iuſſu libri iſti e medio ſublati ſint, ex fragmentis tamen, et relationibus ſcriptorum eccleſiaſticorum [r] ſatis patet, quam canina rabie non lunam allatrauerit, ſed ipſum ſolem, et contra meridianam lucem oggannierit. Quae hominis inſania atque furor, cum eruditionis ſpecie et philoſophiae fama ſuſtentaretur, e re ciuitatis Chriſtianae eſſe rati ſunt viri inſigni DEI zelo flagrantes, vt impudentiam inſanientis philoſophi, reprimerent, quod vltra triginta ſuſcepiſſe traditur [s], inter quos tamen Methodius, Apollinaris et Euſebius palmam meruerunt [t]. Hos ita armauit hominis impudentia, vt magno ardore inflammati, ne a conuiciis quidem in Porphyrium iaciendis abſtinerent. Videas enim Porphyrium paſſim tanquam diaboli familiarem, et amicum, impietatis propugnatorem, et omnis pietatis euerſorem, ab Euſebio; ab Hieronymo autem tanquam ſtultum, impium, blaſphemum, veſanum, impudentem, ſycophantam, calumniatorem eccleſiae, rabidum aduerſus Chriſtum canem paſſim traduci; quorum ſimilia paſſim apud reliquos quoque occurrunt. Tantumque inualuit apud Chriſtianos odium in Porphyrium, vt non tantum Theodoſiano edicto libri peſtilentes extinguerentur, ſed Conſtantinus M. quoque Arianos publico edicto Porphyrianos tanquam Chriſtiani nominis profeſſos et iuratos hoſtes apellari iuberet. Exhibet edictum

r) Conf. quae collegerunt notarumque HOLSTENIVS c. 3. et 11. p. 123. TILLEMONT. Hiſt. imp. T. IV. p. 118. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IV. p. 197. et bibliothecarum eccleſiaſticarum conditores.

s) PSEVDO-DEXTER Chron. ad A. C. CCCX. Conf. citati.

t) Conf. FABRICIVS Syllab. Script. de V. R. C. c. III. p. 163.

edictum SOCRATES[w], quod cum argumentum de quo hactenus disseruimus, mire illustret, ex parte hic apponimus. Ita vero imperator: „Cum malos et impios homines imitatus sit Arius, eandem cum illis poe„nam infamiae meretur subire. Quemadmodum ergo Porphyrius verae „pietatis inimicus compositis aduersus Christianam religionem nefariis „voluminibus dignam mercedem retulit, vt et ipse infamis sit apud poste„ros, multisque appetitus opprobriis, et impii eius libri penitus fuerint „aboliti; ita nunc placuit Arium sectatoresque eius Porphyrianos appella„ri, vt, cuius imitati sunt mores, eius etiam vocabulo nominentur". Fecit haec Porphyrianorum appellatio Arianis tributa, vt in varias de eius caussa et significatione opiniones delaberentur viri docti. Fuit non nemo [x], cui suspectum erat totum edictum, cum tamen caussam indicauerit nullam, cur fides eius et γνησιότης in dubium vocanda sit, et cum forte nulla, quae quidem cogat, afferri possit, ad eam suspicionem non attendimus. Aliter RAD. CVDWORTHVS [y], qui ideo Arium et sectatores Porphyrianos dictos putat, quod non secus, ac Porphyrius, homines ad multorum numinum cultum adducere viderentur. Recte vero opponit eruditissimus Interpres: eam rationem ad plures, non vero ad solum Porphyrium pertinuisse, nec tamen ab iis nominatos esse Arianos, nam et Ammonium, et Plotinum, et innumeros alios in hoc luto haesisse, nec tamen infamiae notam ab eorum nomine, sed a Porphyrii fuisse accersitam. Alii, et in his imprimis SANDIVS [z], hypothesi suae inseruiturus, ideo Porphyrianos dictos fuisse Arianos coniiciunt, quod Arius et Ariani, non solum cum Porphyrianis, sed et omnibus aliis Platonicis et Platone ipso eandem de vno Deo et verbo et spiritu Sancto defenderint doctrinam. Verum supponit haec coniectura, quod probandum prius erat, et falsum esse suo loco docebimus, Arium cum Platone eandem tibiam inflasse; et demonstrari non potest, Constantinum pro infami doctrina habuisse Platonicam, quam ipse Arianae praetulit [a], et si haec coniectura locum haberet, Platonicorum magis, vel Ammonianorum vel etiam Plotinianorum nomen Ariani meruissent. Magis ab ingenio se commendat HERMANNI AB ELSWICH [b] opinio, qui ideo Arianos Porphyrianorum nomine infames fuisse coniicit, quod Arius philosophia Porphyrii ad confirmandos errores suos abusus sit. Arianos enim vsos esse libro Porphyrii de quinque vocibus ad incrustandam doctrinam suam erroneam. Sed inuitis veterum testimoniis haec dicuntur, et si ipsum edictum consideretur frigida sunt, parumque verbis eius facientia satis. Nos cum viris aliis eruditionis et iudicii laude summis [c] nodum hic in scirpo quaeri putamus, et ipsam verissimam caussam prodidisse imperatorem

w) Lib. I. c. 9. p. 32.
x) Io. FRID. THOMAS Misc. Lips. l.c.
y) Syst. Intell. c. IV. §. 36. p. 701.
z) Nucl. Hist. eccles. L. II. p. 171.
a) Apposite hoc ex Oratione eius ad coetum SS. obseruat MOSHEM. ad l. c. Cudworthi.
b) Ad LAVNOIVM de fort. Arist. in Acad. Paris. p. 158.
c) PETR. DE MARCA de conc. sacerd. et imp. L. II. c. 10. §. 10. p. 137. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 309. 310. CLERIC. Bibl. anc. et mod. T. X. p. 448. MOSHEM. l. c.

Digitized by Google

torem censemus, nempe quod Arius et sectatores mores Porphyrii sint imitati, et Christianam religionem subruere tentauerint. Porphyrio itaque cum moribus sint similes, eius quoque nominis infamia dignos esse. Haec vt perspicua sunt, ita clare hoc nominis ideo Arianos accepisse innuunt, quod non minus in diuinam de filio Dei doctrinam iniurii fuerint, quam Porphyrius, et vterque pestilens homo fundamenta Christianae religionis subuertere tentauerit. Sane aliud ex ipso edicto exsculpi non potest, nec alia ratio dari, quae conceptis eius verbis satis faciat. Oportet vero eo tempore Porphyrii nomen infame fuisse, et execrabile, et pro pessimo quouis pietatis et religionis hoste vsurpatum, vt Epicuri nomen de voluptatis hara porcum infami significatione indicat. Quare vix nobis persuademus, Porphyrium de sanctissimo Seruatore mitius locutum [d], licet nihil tale ei doctores Christiani obiiciant, et Platonici soliti fuerint, de Christo Saluatore honeste iudicare [e]. Cum enim et Porphyrii et antagonistarum eius scripta perierint, nihil de ea re definiri potest, et infamia nominis Porphyriani, Arianis ob ἑτεροδοξίαν in doctrina de Dei filio contrarium suadere videtur.

Porphyrii ingenium, eruditio, ratio philosophandi.

§. XIX. Etsi vero, quae merito culpes, in Porphyrio inueniuntur plurima, virtus tamen in hoste laudanda et testimonium eruditionis per omnes fere disciplinas ingentis et elegantissimae denegandum ei non est. Nam, quod supra iam tetigimus, Longini manuductione ad optimorum auctorum lectionem perductus, dici non potest, quantam veteris doctrinae atque historiae cognitionem sibi comparauerit, quos auctores legerit, excerpserit, fragmenta seruauerit. Quibus si per iudicii mediocritatem et superstitionis atque detestandae fallacisque philosophiae, quam sequebatur, vanitatem recte vti licuisset, non haberemus forte in tota antiquitate, quem praeponeremus Porphyrio. Ast hoc defectu in plerisque eius scriptis regnante, magna attentione, iudicio et circumspectione opus est, ne fallamur: cuius exemplum esse possunt, quae de Pythagorae scripsit historia suo loco a nobis examinata. Sed et dictionis nitor et perspicuitas et variae doctrinae elegantia valde lectorem capiunt, modo attentum et veteris literaturae non ignarum nanciscantur. Cumque in omni fere doctrinae genere libros scripserit, et grammaticam, criticam, rhetoricam, dialecticam, mathematicam, historiam, philosophiam, et theologiam illustrauerit, non inuidendae ei laudes sunt, quas non EVNAPIVS [f] tantum ei tribuit, sectae suae laudis, buccinator, sed et EVSEBIVS [g] antagonista, qui τῶν μάλιστα δια-

d) Tradit tamen id AVGVSTINVS, de C. D. L. XIX. c. 23. nempe pium fuisse, et in coelum, sicut pii concessisse: sed mox calumniam adnectit: eum fataliter dedisse hominibus, errori implicari.

e) Conf. Ven. MOSHEM. de turbata per Platonicos recentiores ecclesia §. 24. p. 148. Christum scilicet ex theurgorum genere fuisse putabant.

f) loc. cit.

g) De praep. L. III. c. I. p. 82. L. IX. c. I. p. 403. add. CYRILLVS contra Iul. L. I. AVGVSTIN. de C. D. L. VII. c. 25. L. X. c. 10. 32. L. XIX. c. 22.

διαφανῶν καὶ πᾶσι γνωρίμων, κλέος τε οὐ μικρὸν φιλοσοφίας παρ' Ἕλλησιν ἀπενηνεγμένων, *ex maxime illuſtribus et clariſſimis Graecorum philoſophis, qui non exigua philoſophiae laude floruerunt*, fuiſſe teſtatur. Id quod clarius poſſet certiuſque iudicari, ſi integri ad nos perueniſſent libri eius, quos magno numero ſcripſit, quorum catalogum dederunt conſummatae eruditionis viri LVCAS HOLSTENIVS [b] et IO. ALB. FABRICIVS [i]. Sed pleraque eius ſcripta nobis temporis eripuit iniuria: hodie enim, ſi fragmenta quaedam deperditorum ſcriptorum excipias, legimus fere nullum, praeter vitam Pythagorae tomo primo enarratam, libellum de antro nympharum apud Homerum, et quaeſtiones Homericas, ſententias ad intelligibilia ducentes, de ſtyge fragmentum [k]: epiſtolam ad Anebonem ſacerdotem Aegyptium [l], librum item de praedicabilibus ſiue quinque vocibus, qui introductionis loco organo Ariſtotelis praefigi ſolet, et ab Ammonio Hermeae commentario illuſtratus eſt [m], et tractationem de abſtinentia ab eſu animalium Pythagorica, vitamque Plotini. Inter deperditos vero maxime iacturam hiſtoriae eius philoſophorum deploramus, cuius partem fuiſſe vitam Pythagorae non inepte coniecere viri docti. Ex hac enim vita patet, quot nobis vetuſtiſſimorum ſcriptorum fragmenta veteris philoſophiae hiſtoriam illuſtrantia perierint: quamuis EVNAPIVS [n] dicat, eius hiſtoriam philoſophicam in Platonem eiuſque tempora deſiiſſe. THEODORETVS [o] autem, non vitas tantum philoſophorum, ſed opiniones quoque eorum expoſuiſſe ait. Quod anſam praebuit viris doctis ſuſpicandi, vitae Pythagorae quaedam in fine, quae dogmata tangebant, deeſſe; quemadmodum in MSc. quoque Codd. Porphyrii nomen non praefigitur, quod ſuppreſſum fuiſſe ex ea cauſſa, vt indignationi iraeque imperatorum in ſcripta Porphyrii igne et ſuppreſſione graſſantium eriperetur, recte coniicitur [p]. Etſi vero tot nobis veterum memorias ereptas merito dolemus, fatemur tamen, parum ſinceri de iſta hiſtoria philoſophica poſſe nos ſuſpicari: cuius quidem, praeter vitam Pythagorae, nullo nobis exemplo opus eſt [q]; attamen vt nouo ſpecimine conſtet, qua fide haec ſchola in veterum philoſophorum rebus enarrandis verſata ſit, monemus, tertii libri, quod de Socrate tractauit, fragmentum adduci a CYRILLO [r], ex quo patet, valde iniurium fuiſſe in optimum philoſophorum omnium virum taliaque de eo narrare, quae falſa eſſe et ab eius aduerſariis conficta ſuo loco probauimus. Quare recte eum iam ſuo tempore reprehendit SOCRATES [s], hiſto-

riae

b) l. c. c. 7. ſeqq.

i) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 180. ſeqq.

k) Haec ſubiunxit Porphyrii vitae Pythagorae HOLSTENIVS Rom. 1639. quae repetita ſunt addito libro de abſtinentia Cantabrig. 1655. 8.

l) Eam praefixit IAMBLICHO de myſteriis Aegyptiorum THOMAS GALE.

m) Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 163. qui addit explanationem in categorias Ariſtotelis, et Comm. in harmonica Ptolomaei, de quibus tamen ipſe videndus.

n) p. 4.

o) Therapeut. ſerm. II. Conf. EVNAP. p. 17.

p) HOLSTEN. et FABRIC. ll. cc.

q) Vid. T. I. L. II. c. 10. dicta.

r) Contra Iulian. L. VI. init.

s) L. III. c. 23. quae exſcripſit NICEPHOR. L. X. c. 36. et Hiſt. tripart. L. VII. c. 8.

Digitized by Google

riae ecclesiasticae scriptor, quod in libris, quos scripsit de historia philosophica, Socratis philosophorum omnium excellentissimi vitam ridicule traduxerit, eaque de illo scriptis traduxerit, quae nec Melitus vnquam, nec Anytus, Socratis accusatores contra illum dicere ausi fuerint. Ad quod responderi quidem et Porphyrium facile excusari posse HOLSTENIVS [t] statuit, eo quod historiam suam ex aliorum auctorum locis „centonis instar concinnauerit, qui vt tempore fuerint propinquiores, „ita fidem maiorem meriti sint. Qua in re diligentiam eius mirandam „et laudandam esse, quod ne illa quidem dissimulare voluerit, quae sequiora de clarissimis hominibus seu vera fide seu inuidia quorundam „atque obtrectandi studio prodita fuerint. Ea enim quae maleuole contra „Socratem philosophum scripserit, nequaquam de suo confinxisse Porphyrium, nec propria fide asseruisse, sed Aristoxeni grauissimi ac celeberrimi scriptoris auctoritate." Sed vt demus, nihil hic peccasse Porphyrium mala fide, cuius tamen vel ex vna Pythagorae historia conuinci potest, vtque concedamus, non fecisse male, quod et sequiores narrationes attulerit, debebat tamen earum falsitatem ostendere, verosque nobis historiae fontes eruere; quod cum pro eruditione critica, qua pollebat, posset, idque non fecerit, recte conquerimur cum Socrate historico, inuidia eum more sectae suae Socratem pressisse, ne gloriae Pythagorae obstaret eius historia. Nec meliori fide in reliquis etiam scriptis, quae ad philosophicam historiam pertinent, fuisse versatum, ex his non inique colligitur. Id quod luculentius forte posset ostendi, si superesset adhuc liber eius, *quod vna sit Platonis et Aristotelis secta*. Ex eo enim, quam misero syncretismo vtriusque sectae placita confuderit, potuisset demonstrari. Eandem rationem tenuisse in libro *de Homeri philosophia*, credibile, in quo suae philosophiae placita more toti Graeciae recepto quaesiuit, vt ex iis colligi potest, quae *de antro nympharum apud Homerum* disseruit, quae putidissimarum allegoriarum equuleo Homerum in eas partes torquent, quae placuere Porphyrio. Fuit et alius Malchus, Sophista et rerum Byzantinarum scriptor, quem cum philosopho confudit CONR. RITTERSHVSIVS [u]; quod in Porphyrii nomine BARONIO [x] quoque euenit, qui narrat: *Eum cum ipsum imperatorem contumeliis proscidisset, dignam laboribus mercedem accepisse, libris non tantum incendio condemnatis, sed eo etiam exilio mulctato; misso tamen post triennium insigni ad imperatorem volumine ab exilio fuisse liberatum.* Ex quo concludit etiam, ad Constantinum M. vsque vitam prorogasse. Dudum vero obseruatum est viris doctis [y], confudisse illustrem annalium scriptorem Porphyrium philosophum cum Publio Optatiano Porphyrio poëta, Christiano quidem sed homine nugacissimo, de quo loqui Hieronymum, cuius loco seductus est Baronius, panegyricus ille ad Constantinum,

t) l. c. c. 8. p. 256.

u) In notis ad eius vitam Pyth. p. 4. Alius enim Malchus Philadelphiensis, alius Tyrius, id quod ipse p. 27. tandem agnouit, vitam hanc ad Porphyrium pertinere.

x) loc. citat.

y) HOLSTEN. c. 4. p. 224. seqq.

tinum, qui adhuc superest [z], euincit. Quo errore animaduerso simul vitae longaeuitas, Porphyrio tributa, concidit.

Iamblichus. §. XX. Porphyrii discipulus fuit IAMBLICHVS, in Plotini schola praeceptori gloria non cedens, magnumque inter Platonicos recentiores nomen nactus, vnde merito miramur, vitam eius a nemine hactenus accurate fuisse descriptam [a]. Nam non solum magna Alexandrinae philosophiae et theologiae notitia inclaruit, sed et inter theurgos huius sectae maximam venerationem famamque meruit; cum enim Constantini M. temporibus (vt ex praeceptoris Porphyrii aetate colligi potest, et SVIDAS [b] tradit) floreret, quo gentilis superstitio vltimam minabatur ruinam, labantes partes fulcire artibus Ammonianae et Plotinianae scholae solennibus haud infeliciter contendit. Illustrem genere ortum et amplissima atque locuplete familia natum EVNAPIVS tradit, suspicaturque FABRICIVS [c] fuisse eum ex posteris Iamblichi, cuius nomen ex Babylonicis de Sinonidis et Rhodanis amoribus haud ignotum est. Patriam habuit Chalcidem Coelesyriae vrbem, cum aliis huius nominis [d] non confundendam. Praeceptorem habuit initio Anatolium, quem post Porphyrium summa philosophiae laude floruisse ait EVNAPIVS [e]. Hunc Anatolium eum putat esse HENR. VALESIVS [f], qui A.C. CCLXX Alexandriae floruit, et Peripateticam scholam in hac Musarum sede excitauit, de quo, quia Christianorum sacris addictus fuit, ad Laodicensem episco-

z) Editus a PAVLO WELSERO, Aug. Vind. 1595. fol. et inter MARCI WELSERI Opera, conf. CAVE l. c. p. 9. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 618.

a) Pleraque, quae de Iamblicho constant, EVNAPIO debemus, qui inter vitas Sophistarum p. 21. seqq. satis quidem prolixe de eo egit, ita tamen, vt accuratam criticamque eius viri historiam merito desideremus. Qui enim eius operum edendorum vitaeque iis praefigendae spem fecere HOLSTENIVS et GALEVS promissis non steterunt, vid. ILLIVS vita Porph. c. 6. p. 242. et huius praef. ad librum de myster. Aegypt. qui Eunapii tantum vitam Iamblichi libro praefixit. FABRICIVS, quae habet, ad historiam literariam scriptorum eius tantum pertinent, Biblioth. Graec. Vol. IV. p. 282. seqq. Nec plura dant vel ARCERIVS vel TENNVLIVS, scriptorum Iamblichi editores.

b) T. II. in Iamblich. p. 90.

c) l. c. qui de hoc scriptore critico egit L. V. c. 6. Vol. VI. p. 822. Floruit hic sub Traiano et Antonino, et, vt habet scholion vetus apud DAV. HOESCHELIVM in annot. ad Photium p. 937. in Syria natus, Babylone vero educatus, literisque melioribus tinctus scriba regis factus est. Postea sub Traiano captus, et libertati restitutus, Graecam quoque linguam didicit et inter rhetores, clarum nomen adeptus est. Ab hoc genus forte Iamblichus deriuauit, conf. de eo SVIDAS T. II. p. 90. qui ex his potest suppleri.

d) Aliquot huius nominis vrbes fuisse veteres geographi notant. Vna fuit Thraciae, multorum virorum clarissimorum patria, inter quos fuit etiam Xenophilus Pythagoreus, cuius meminit IAMBLICH. vit. Pyth. n. 251. Lycophron Isaeus, rhetor, Eubulides, Philo aliique, de quibus videndus IONSIVS de Script. Hist. Phil. L. II. c. 9. p. 160. Fuit etiam Chalcis Euboeae ciuitas, cuius incolas, vt a Chalcidenis Syriae distinguat, Chalcidenses vocat STEPHANVS in Chalcis, conf. SVIDAS in Chalcis T. III. p. 651. quam tamen distinctionem non semper seruarunt veteres, vnde Iamblichus χαλκιδεὺς in inscriptionibus librorum suorum vocatur, et apud IVLIANVM Orat. IV. p. 146. atque EVSTATHIVM Iliad. β. v. 537. f. 211. conf. IONSIVS L. III. c. 11. p. 292. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 282. Ab huius Chalcidis Euboeae moribus chaldicissare dicebantur rapaciores et nimis ad rem attenti, eo quod auaritia Chalcidicensium veteris comoediae conuiciis notata esset, vid. ERASM. Chil. II. Cent. II. p. m. 671. Sed in ipsa quoque Syria duae fuere Chalcides, vt docte notatum HADR. RELANDO Palaestin. L. I. c. 48. p. 315. vna inter Beroam et Andronam, altera in caua Syria, sub monte Libano, quae Iamblichi patria fuit, de qua vid. IOSEPHVS Antiq. L. XIV. c. 13. PLIN. L. V. c. 25.

e) p. 21.

f) Annot. ad EVSEB. p. 158.

Digitized by Google

episcopatum tandem euectus, inter veterum Christianorum philosophos pluribus est dicendum, FABRICIVS autem, qui Anatolii fragmentum de sympathiis et antipathiis vulgauit, ab hoc episcopo diuersum iudicat [f]. Nobis vero Iamblichi praeceptor et aetate paulo iunior, et disciplinae genere, quod haud obscure cum Porphyrii secta Eunapius iungit, ab illo diuersus, nec inter Christiani nominis asseclas fuisse, adeoque ab Anatolio Alexandrino distinguendus videtur, quas etiam partes sequuntur CAVEVS [g] et FABRICIVS [h]. Sed distinguendum illum etiam esse ab Anatolio, Iamblichi familiari, cuius saepe mentionem facit Libanius, ex huius Iamblichi aetate, Iuliani imperatoris tempora aequante [i], recte demonstratur: Ab hoc Anatolio ad Porphyrium delatus et ab eo in Alexandrina philosophia institutus est. Quo magistro vsus, cum ingenio vteretur satis felici, ad summum philosophiae gradum adscendit, sic vt, monente iterum EVNAPIO [k], praeceptore Porphyrio nulla in re esset inferior, praeterquam in concinna orationis structura, dicendique facultate. *Neque enim*, vt is addit, *pari venere et gratia ab eo dicta instructa fuerunt, neque candorem habebant et perspicuitatem, neque puritate sermonis exornare scripta laborabat, quanquam non obscuritate inuoluta sit, aut vitium habeat oratio; sed lectorem non detinet, nec obrepit illecebris quibusdam, et ad lectionem inuitat, quin potius auertere et obtundere aures videtur.* Vnde non probandum LVDOVICI VIVIS [l] de Iamblicho iudicium, qui *ingenio moribusque Porphyrio meliorem fuisse* putat. Nam nec eruditionis per omnes disciplinas versatae lateque grassantis elegantia Porphyrium vicit, nec moribus fuit melior, sed eandem pestilentissimam doctrinam in ciuitatis Iesu Christi fraudem et detrimentum, dolis, mendaciis, praestigiis et fanatica philosophia propagauit, et superstitionem, si non ista, qua Porphyrius rabie, eadem tamen imponendi et mentiendi audacia et impudentia fulciuit [m], inde-

f) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 295.

g) Hist. Lit. Script. eccles. p. 87.

h) Bibl. Graec. Vol. II. p. 275. Occurrit apud STOBAEVM Serm. LI. p. 187. fragmentum Epistolae Iamblichi ad Anatolium, in quo de iustitia agitur, conf. Cl. HASAEVS de Acad. Beryt. C. VIII. §. 6. C. X. §. 5. seq.

i) Dicetur de eo paulo infra.

k) loc. citat.

l) Ad AVGVSTIN. de C. D. L. VIII. c. 12.

m) Porphyrii et Iamblichi scripta inter se comparantibus, manifestum est, longe infra praeceptorem esse Iamblichum non dictionis tantum elegantia et sermonis gratia, vt fatetur Eunapius, sed et ordinis, perspicuitatis, et eruditionis, lectionis imprimis infinitae. Quam licet Iamblichus saepe quoque spiret, arat tamen vitulo aliorum et praecipue Porphyrii, vt vel ex sola vitae Pythagorae ab vtroque scriptae collatione patet. Cautius etiam parciusque mentitur Porphyrius, quam Iamblichus, impudentissimae frontis homo. Moribus vero melior fuisse, respectu tantum odii in Christianos et librorum pestilentissimorum, Iamblichus dici potest. Qui si vel Porphyrii temporibus vixisset, vbi gentilis superstitio adhuc dominabatur, forte meliorem se atque candidiorem non praestitisset, vel si Iuliani aeuo floruisset, eius patrocinio ad persequendam Christianam religionem fuisset vsus. Sed Constantini M. temporibus cum esset, vbi sacra Christiana ab imperatore recepta sunt, modeste magis parceque philosophis cum Christianis erat agendum. Quod adeo non negat, EVNAPIVS p. 37. vt potius moneat, „philosophos huius sectae rem suam „occultam tum habuisse, ob temporum iniqui„tatem, quod tum Constantinus imperium re„geret, qui fana toto orbe celebratissima euer„tebat, et Christianorum aedificia exstruebat. „Hincque fuisse, quod doctissimus quisque di„scipulorum ad mysteriis congruum silentium, „et dignam antistite taciturnitatem inclinare coe„perit, iisque angustiis se concluserit etc.„ Quae vt horum hominum consilia produnt, ita malitiae magis et calliditatis, temporibus inseruientis, quam probitatis specimen faciunt.

Digitized by Google

indeque celebritatem in hac Ammonii et Plotini schola nactus est maximam, tantamque, vt nec Christiani ab eo laudando desisterent [n], et imprimis huius scholae homines in coelum laudibus eum extollerent. EVNAPIO enim famigeratissimus philosophus, θαυμάσιος siue admirandus, et doctor diuinissimus, Proclo, diuinus, audit, vt alia horum hominum elogia taceamus [o]. Fecit haec summa philosophiae Iamblichi celebritas, vt discipulos nancisceretur plurimos, qui, vt refert EVNAPIVS [p], vndecunque affluebant, ad hauriendum ab eo animi cultum. Inter eos fuere [q] Sopater Syrus [r], Aedesius et Eustathius Cappadox, de

n) AVGVST. de C. D. L. VIII. c. 12. BESSARIO adu. calumniat. Plat. L. II. c. 9. conf. POPE-BLOVNT. cens. cel. auct. p. 228. seqq.

o) Vid. quae collegit SAM. TENNVLIVS ad IAMBLICHI Introd. in Nicomach. p. 60.

p) loc. citat.

q) Addi hi discipuli debent catalogo Platonicorum apud FABRICIVM Bibl. Graec. Vol. II. p. 52. seqq.

r) Sopatrum, Apameae ex Syria oriundum laudat EVNAPIVS l. c. ob eloquentiam in dicendo et scribendo summam, et SOZOMENVS τὸν ἐπισημότατον τόν τε παρ' Ἕλλησιν ἐπὶ παιδεύσει γεγενημένον, „philosophum eruditionis „caussa apud Graecos ea aetate nobilissimum habitum„ vocat. Qui qualia fata habuerit in aula Constantini his verbis exponit EVNAPIVS in Aedesio p. 39. „Constantinopolis, vetusto „nomine Byzantium, antiquitus suppeditabat „Atheniensibus annonam, fidemque omnem superabat frumenti inde aduecti vis: at nostro „seculo neque onerariae naues, quas Aegyptus „mittit, totaque Asia cum Syria et Phoenice, „neque frumentariae copiae ex aliis prouinciis „vectigalibus comportatae, explere valent aut „satiare circumfluentem et copiosam populi multitudinem, quam Constantinus e debellatis vrbibus Byzantium transtulit, ac circum se habere voluit, ad captandos in theatro a temulentis et crapulam reiectantibus, plausus: „ambiens scilicet a titubante populo laudari, „nominarique ab his, qui difficulter nomen sonant, nisi ex vsu. Accidit forte vt cum Byzantii positu male conueniret nauium appellentium accessus, ni secundus, purusque auster afflaret; quod cum ob montium naturam „vsu veniret, tuncque frequentius malum illud „occurreret, plebs stimulante fame incensa ad „theatrum conuenit; ingens raritas laudum „ebrii populi stuporem imperatori incusserat. „Interea inuidi opportunum cumprimis tempus „se inuenisse rati, Sopater inquiunt, tantis per „te honoribus cumulatus beneficio summae „peritiae, quae te quoque laudatorem habet, „et per quam imperatorio in solio resides, ventos vinxit. Quo audito credulus Constantinus „securi virum percuti mandat, maleuoli dicto „citius exequi iussa festinant. Istius mali auctor „fuit Ablabius, praetorio praefectus, qui a Sopatro claritate superabatur.„ Ita quidem Eunapius, qui tamen paulo ante celare non potuit, Sopatrum, „reliquis Iamblichi discipulis se abscondentibus, cum et ceteris eloquentior, et natura sublimium honorum appetens „esset, animoque magnus atque ferox, aspernatum reliqua in turba aetatem degere, magna celeritate ad aulam imperatoris accurrisse, „quasi Constantini propositum atque impetum „domiturum et ratione superaturum. Addit „porro: eo existimationis peruenisse, vt imperator delinitus captusque ab homine assessorem eum ad dextram publice habuerit: proceres aulicos inuidia disruptos, quod regia „philosophiam iam serio addisceret, concilia „coetusque agitasse, vt Sopatrum insidiis euerterent, et ista quidem arte Ablabium fuisse „vsum.„ In qua Eunapii narratione fidem quidem et verisimilitudinem desideramus, cum satis prodiderit, extollendae, quam commendabat philosophiae Plotinianae caussa hanc se scenam exornasse, et nullis testimoniis constet, Constantinum Sopatrum ad philosophiam istam magicam et theurgicam docendam in aulam suam vocasse; immo rumor vulgi fuerit Sopatrum, quod caede genere proximorum Constantinum expiari posse negasset reiectum esse, et imperatorem ad Christianorum sacra transiisse, vt refert SOZOMENVS H. E. L. I. c. 5. p. 407. non putamus tamen, totam reiiciendam esse, et de veritate mortis Sopatri dubitandum, quod placet GAVDENTIO de philos. Rom. c. CLXXI. p. 231. Nam SVIDAS quoque in Sopater T. III. p. 354. narrat: „Constantinum eum interfecisse, „vt fidem faceret, se non amplius religioni gentili addictum esse.„ Id quod Suidas, vel quisquis auctor est, quem is exscripsit, improbat. Quod si in obscura re aliquid coniiciendum, videtur Sopater apud Constantinum ante eius ad Christianam religionem conuersionem gratiosus fuisse, et pro magno theurgo et hierophanta habitus. Nam Ioannes Lydus apud VALESIVM ad l. c. Sozom. p. 101. refert: „Constantinum Sopatro in condenda vrbe Constantinopolitana vsum esse τελεστῇ et praetextato „hierophanta:„ nec aliunde putamus ortam fabulam de negata a Sopatro expiatione scelerum, quam vt accedente ad sacra Christianorum imperatore eum inuidia, (quam satis prodit Eunapius)

Digitized by Google

de quibus in ſequentibus dicendum; e Graecia Theodorus et Euphraſius, virtute excellentes viri, aliique multi, non multo in dicendi facultate inferiores. Adduntur his alii ex Alexandrina ſecta viri celeberrimi, quos vero non audiuiſſe Iamblichum, facile temporum rationes euincunt. Nam hanc philoſophandi rationem ex Iamblicho non percepiſſe, et in patriam Athenas retuliſſe Neſtorii filium, Plutarchum, vt vult HOLSTENIVS [s], et qui hunc exſcripſit TENNVLIVS [t], aetas eius, Iamblicho multo inferior, prodit, vt ex iis, quae infra de hoc philoſopho dicentur, conſtabit; nec alio ſenſu potuit ex Iamblicho Alexandrinae philoſophiae myſteria addiſcere, quam vel ex ſcriptis, vel ex quodam diſcipulorum Iamblichi [u]. Nec meliori iure Iulianus apoſtata [x] et Proclus [y] inter Iamblichi numerantur diſcipulos. Hic enim Conſtantino M. imperante vixit, et quidem, primis imperii [illegible] annis, quibus nondum natus fuit Iulianus, quem poſt Iamblichi demum obitum aſpexiſſe lucem eſt veriſimile. Proclus ſerius Athenis docuit, ſeculo quinto ineunte demum natus. Vterque autem cum ex Iamblichi potiſſimum ſcriptis profecerit [z], et hanc philoſophandi viam didicerit, erroris inde fons liquet. Valde in his diſcipulis ſuis erudiendis diligentiam et dexteritatem animi

„pro-

pius) onerarent philoſophi et ſacerdotes. Facta vero ad caſtra Chriſti tranſitione Conſtantini, Sopatrum hominem ambitioſum, quod non negat Eunapius, vt priſtinam exiſtimationem tueretur apud imperatorem, artibus forte ſuis tentauiſſe, Conſtantinum autem et populi metu et aulicorum inſtigatione, cum malae artes Sopatri in vulgus eſſent notae, eum ſuſtuliſſe e medio, vt ſe horum hominum inimicum oſtenderet, eorumque artes ſe improbare publico ſpecimine demonſtraret. Certe Ablabium hominem ex infima ſorte ad tantam dignitatem euectum inuidia preſſiſſe Sopatrum narrat etiam ZOSIMVS Hiſtor. L. II. Scripſit hic Sopater librum, teſte SVIDA l. c. de prouidentia, et de iis, qui immerito ſunt felices vel infelices, ex cuius argumento coniicimus, occaſionem Sopatrum ſumſiſſe a nutante in aula fortuna ſua, et inuidia Ablabii, praeter meritum ad tantam dignitatem euecti. Vocat hunc Sopatrum SOZOMENVS l. c. προεστῶτα τῆς τοῦ Πλωτίνου διαδοχῆς, quod tantum de doctrina Plotini, quam is propagauit, intelligit VALESIVS ad h. l. ſed ad ipſam ſcholam, licet certo loco non affixam referendum eſſe, ſucceſſio ſcholae Plotinianae ſupra enarrata ſatis confirmat. Fit etiam Sopatri mentio in IVLIANI Ep. XL. tanquam adhuc viui, quod cum rationibus chronologicis aduerſum ſit, argumentum inde ſumſit praeſtantiſſimus DODWELLVS de aetate Pythag. p. 187. γνησιότητα harum epiſtolarum in dubium vocandi. ὁ πάνυ FABRICIVS autem Bibl. Graec. Vol. I. p. 413. non neceſſe putat Sopatrum Syrum Iamblichi diſcipulum eundem exiſtimare cum Sopatro, quem Ablabii ſycophantia interemit Conſtantinus. Quod tamen nec Eunapii, nec Sozomeni narrationi ſatis quadrat; vterque enim de Sopatro Iamblichi diſcipulo manifeſte loquitur, vt ex collatione patet. Nec obſtat quod FABRICIVS l.c. monet, dici hunc Sopatrum non Iamblichi, ſed Plotini diſcipulum: non enim vel γνώριμος vel ἑταῖρος Plotini dicitur, ſed antiſtes ſcholae Plotinianae: aſt tales et Plutarchus, et Proclus, et Iſidorus, et alii huius ſectae philoſophi fuerunt, licet Plotinum ipſum non audiuerint. Vnde non videmus, qua ratione ab errore chronologico locus ille in epiſtolis Iuliani queat liberari, niſi dicamus, Sopatrum hunc iuniorem fuiſſe, illo diſcipulo Iamblichi ſenioris, quod amplexus eſt poſtea FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IV. p. 283. IX. p. 423.

s) De vit. Porphyr. p. 236.

t) Ad IAMBLICH. in Nicomach. p. 61. conf. OLEAR. de philoſ. eclect. C. III. p. 1214.

u) conf. MARIN. in vita Procli p. 74. SVIDAS in Plutarch. Neſt. T. III. p. 133. et in Nicolaus T. II. p. 624. IONS. de S. H. Ph. L. III. c. 6. p. 241. c. 18. p. 301. 302. quaeque infra de hoc philoſopho dicemus.

x) Vid. TENNVLIVS ad l. c. Iamblichi p. 61.

y) ZONARAS Annal. T. III. p. 28. et ex eo PEVCERVS de diuin. et TENNVL. l. c.

z) Vid. IVLIAN. Orat. IV. p. 146. MARINVS l. c. c. 32. conf. FABRIC. ad h. l. p. 81. et Bibl. Graec. Vol. IV. p. 294.

„probauit Iamblichus. Teste enim EVNAPIO [a], „erga cunctos ex „aequo erat comis ac benignus, et vix quicquam in sui gratiam agebat „extra discipulos et sodales, numinis religione tactus, plerumque vero „cum suis conuersabatur, conuictum facilem sequens, et frugalem prisci „seculi mensam apponens [b]; in symposio praesentes exhilarabat, et ceu „nectare delibutos replebat, qui vero indefesso eius audiendi studio arde„bant, neque satietatem huiusce voluptatis capere poterant, assidui illi „erant conuiuae. Non vero eruditionis tantum celebritas hanc discipulorum admirationem ei conciliauit, sed praecipue sanctitatis fama, et theurgicae virtutis insolita, quae de eo narrabantur, opera. Narrabant enim discipuli [c], rumorem emanasse per eius ministros, Iamblichum inter fundendum preces videri ab humo plusquam cubitos decem sublimem rapi atque attolli, corpus et vestimentum in aureolum colorem mutari, mox finitis precibus in pristinam redire speciem corpus, ac tum demum ad terram descendere, et in congressum colloquiumque venire [d]. Sed et alia virtutis humana maioris exempla afferebant, et qua ratione futura praeuiderit, tanquam praesentia exponunt: imprimis vero imperium in daemonas exercuisse tradunt, eiusque exemplum narrant [e], lauantem in thermis Syriae, quae Gadara erant, nata de balneis disceptatione, vt discipulis doctrinae suae fidem faceret, iussisse eos ex popularibus indigenis sciscitari, quibus iam olim nominibus donati fuissent duo e calidis fontibus elegantiores: et postquam resciuisset, vni amori, alteri anteroti siue amori opposito, nomen esse, ipsum confestim, contacta manu aqua, paucis admurmuratis verbulis de fontis imis exciuisse puerulum candidum, commoda statura, capillitio in fuluum aurum tincto, dorsi cute nitida. Tum transeuntem ad alterum fontem, et eadem, quae prius peragentem, alterum amorem euocasse, prioris per omnia similem, extra comas nigricantes magis et rutilas per collum sparsas: ambos pusiones circumfusos arctis complexibus Iamblicho veluti naturali patri inhaesisse, eos vero illum in proprias suas sedes e vestigio restituisse, obstupefacto comitum et familiarium coetu, qui ab eo tempore scrutari quicquam desierint, et argumentis ac signis, quae viderant, tanquam vali-

a) l. c. p. 23. Vtimur versione HADRIANI IVNII, quam tamen cum Graeco textu conferre e re fore lectoris monemus.

b) Morem hunc Platonicorum, vt omni fere, ita hoc quoque, tempore fuisse, vt non tantum conuiuia inter se celebrarent, sed et philosophiae studiosos iuuenes in mensa sua alerent, Plotini, Longini, Porphyrii hocque Iamblichi exemplo constat, ad quem morem hic alludit Eunapius, veteremque conuictum Pythagoreum obseruatum a Iamblicho et reductum esse innuens.

c) EVNAPIVS l. c. Vbi tamen memorabile, quod discipulis talia narrantibus respondit Iamblichus: ὁ μὲν ἀπατήσας ὑμᾶς οὐκ ἦν ἄχαρις ταῦτα δὲ οὐχ οὕτως ἔχει; „Qui ita vos decepit, „non fuit inuenustus, sed haec ita se non habent.„ Forte de aliis quoque, si non dixit, cogitauit tamen Iamblichus, quae de ipso narrabantur.

d) Ibid. Haec et similia nugarum et mendaciorum exempla plurima narrauit schola Platonica. De Brachmanibus talia refert PHILOSTRAT. vit. Apoll. L. II. c. 5. Sed idem tamen miraculum de Loiola referre Maffeium notat FABRICIVS, ad Marinum p. 83. qui memorabile exemplum affert ex BODINI Colloq. heptaplom. II. mulieris annis amplius 30. cum atrato daemone ephialte concumbentis, quae tamen tantam religionis et pietatis prae se speciem ferebat, vt dum sacra fierent, sublimis veheretur e terra.

e) EVNAP. loc. cit.

Digitized by Google

validis habenis pertracti in omnibus credulos se praebuerint. Plura eiusmodi de illo in vulgus sparsa fuisse fidei absona monstrique similia, ait EVNAPIVS f), nec se tamen historiae veraci et solida fide nixae, fabulas inanes et commentitias inserere velle: immo, et haec ipsa scribere non sine religione quadam, metuentem, ne rumores sint et fictae auditiones, nisi quod viros sequatur, qui fidem non adhibentes aliis rei visae sensu permoti sint. Quibus an fidem suam satis in tuto posuerit Eunapius, iudicium erit penes lectorem. Nos hoc vnum addimus, non insolens quidem in hac schola fuisse, praestigiis vti, artibusque magicis homines decipere: valde tamen, si non ipsius Eunapii, saltem virorum istorum, ad quos prouocat, fidem suspectam esse, cum supra iam probauerimus, Iamblichum ipsum non licitum tantum, sed et pium et laude dignum statuisse, quicquid monstrorum de diuinis narratur, fidem ei adhibere, et mendaciis quoque atque fraude vti, modo superstitionem, cui addicti erant hi homines, promoueret, et contra emergentem in dies magis Christianam veritatem collocaret in tuto. Qui si ex arte fuissent mentiti, et verisimilitudinis leges non migrassent, maiori labore in fraude deprehenderentur: ast insigni mentiendi licentia enormes fabulas cudentes omni se mox fide indignos ostendunt. Etsi vero, vel mediocriter attento non possunt non eiusmodi fabulae esse suspectissimae, ea tamen coecutientis philosophorum vulgus miseranda fuit conditio, vt Iamblichum in coelum non tantum extollerent, sed et διδάσκαλον θειότατον, *praeceptorem diuinissimum* vocare non erubescerent, et respectu ad miracula et stupenda, quae de eo narrabantur, opera habito, θαυμάσιον, singulari apellationis genere nominarent, nempe vt recte obseruauit IONSIVS ob θαυματεργίαν et miras praestigias. Insolita enim apud vetustissimos Graecos appellatio, post nati demum Christi tempora, quae miraculis eius inclaruere, in vsum venisse videtur, θαυμασίς enim titulum atque laudem ante Galenum, Athenaeum, et, ex Christianis Tatianum non occurrere, erudite idem obseruauit, et exemplis docuit Ionsius: vnde coniicimus, vocem a Christianis forte exortam, qui viros sanctos θαυμασίας esse, recte dicebant, ob miraculorum claritatem, gentiles scriptores suis vindicasse, et non illos tantum admiratione dignos pronunciasse, qui mirabili virtute et eruditione excellerent, vt CICERO g) Herodotum Halicarnassaeum dixit mirabilem, et ATHENAEVS h) θαυμασιώτατον, sed imprimis illos isto mactasse titulo, qui mirabilia praestitissent, siue vera essent, siue ficta, qua ratione Apollonium fere primum ex philosophis inclaruisse supra narrauimus. Fecit haec miraculorum claritas, vt iuuenes philosophiae studiosi aliarum sectarum philosophos relinquerent, Iamblicho adhaesuri, qui scilicet mirabiles istas artes et ipsi pernosse cupiebant, id quod Alypio accidisse, philosopho corpore exiguo, pauloque quam cubitale aut Pygmaei maiore, ingenio autem maximo et in dialecticis

f) De S. H. Ph. L. II, c. 12. p. 174. g) Orat. in Brut. h) Deipnosoph. L. III, c. 6.

cis exercitatiſſimo; quem ipſe Iamblichus magni fecit, quod eius in periculis malisque conſtantiam et animi firmitatem, praeterea orationis acrimoniam et penetrationem probaret, narrat EVNAPIVS [i]. Fuit vero Iamblichus ingenio ſatis quidem felici atque fertili et ex praeceptoris Porphyrii doctrina, eruditione quoque philoſophica et mathematica paene exacto, ſed iudicii vi non firmato, quae ratio eſt, cur ad enthuſiaſmum et fanaticam philoſophiam declinauerit. Elegantiae etiam dictionis incurium fuiſſe, ſupra Eunapio fatente percepimus, et plagii eum praecipue in praeceptorem commiſſi reum eſſe diximus. Multoties enim, in vita Pythagorae exſcripſit Porphyrium, nec tamen, vel verbulo eius mentionem fecit, vel, per quem profecerit, faſſus eſt. Idem crimen in praeceptorem commiſit, teſte SIMPLICIO [k], in commentario in categorias Porphyrii, quem ſaepe iisdem fere verbis expreſſit. Sed et attentionem atque induſtriam in ſcribendo merito in Iamblicho deſideres. Quae negligentia fecit, vt haud raro idem bis ſcriberet, et odioſe repeteret, cuius exempla pluſcula in vita Pythagorae obſeruantur [l], quae non ſatis excuſat KVSTERVS [m], exiſtimans, *vitae huic Pythagoricae non eſſe vltimam manum a Iamblicho impoſitam, ſed varia tantum collectanea ad hoc argumentum pertinentia, confuſe, vt fit, in ſchedas ab eo coniecta, vnde alii poſtea vitam hanc conſarcinauerint, idque tam exigua cura ac diligentia, vt ſaepe eadem, ſuperiorum obliti, bis terue iterarent, et quaedam in alienum locum nullo iudicio infercirent.* Non enim tantum nullo vir doctus argumento hanc ſuam coniecturam firmat, ſed et illa ipſi operis huius oeconomiae contraria eſt, quae auctorem data opera, ſecundum methodum Platonicis adhibitam hanc biographiam conſcripſiſſe teſtatur. Nec dici poteſt, Iamblichum vitae huius collectanea tantum congeſſiſſe, cum ex decem, quos de philoſophia Pythagorica ſcripſit libris, hic primus fuerit, quem abſoluit. Nulli itaque dubitamus Iamblicho hanc negligentiam tribuere, quem non eſſe accuratum ſcriptorem, et reliqua eius ſcripta oſtendunt, et non negat Eunapius, auertere ea potius et obtundere aures lectoris, quam allicere. Eruditionem tamen et lectionem, mathematicarum etiam diſciplinarum peritiam ei non denegandam eſſe, ex ſcriptis eius ſatis apparet, modo lectorem is nanciſcatur in eo argumento ſatis exercitatum atque attentum, et philoſophiae Alexandrinae non ignarum, ſine cuius notitia pleraque Iamblichi ſcripta griphi ſunt atque aenigmata; quae vero rite intellecta miram nobis huius philoſophiae cognitionem parant, quam aliunde fruſtra petimus. Dolemus itaque vehementer ex decem, quos conſcripſit, libris Pythagoricis, dimidiam partem intercidiſſe. Superſunt tamen non ſine magno philoſophicae hiſtoriae emolumento, *vita Pythagorae* ab eo ſcripta, cuius editionem, poſt

i) p. 29. ſeqq. Vnde ſua hauſit PETR. BAYLE Dict. T. I. art. Alypius, p. 162.

k) Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 189.

l) Vid. n. 68. 188. 225. collato n. 86. 87. 137. item n. 69. 229. n. 133. 177. n. 196. 224. n. 101. 102. 230. 231. n. 139. 140. 148.

m) Praef. ad IAMBLICHI vitam Pythagorae.

Digitized by Google

post Arcerii satis infelicem [n], ob corruptos maleque emendatos, quos habuit codices, et promissas Holstenii [o] atque Galei [p], Lvdolpho Kvstero [q] debemus, de qua cum Tomo primo [r] necessaria dixerimus, hic prolixi esse nolumus. Alter, qui huc pertinet liber, *sermones protrepticos* siue *exhortationes ad philosophiam* continet, ab eodem Arcerio non magis feliciter editas et Latine versas, quas meliori habitu nobis dare cum constituisset, Fabricivs [s], intercedente V. C. Tiberii Hemsterhvsii opera, lampadem ei tradidit. Dignae eae sunt noua editione, cum philosophiae Pythagorico-Platonicae magna inde lux queat affulgere. Idem vero, quod in vita Pythagorae notauimus vitium in his quoque exhortationibus regnat, vt in iis repetatur iisdem verbis, quod priore libro dixerat; quae satis probant, ipsum Iamblichum huius negligentiae esse auctorem. Tertii libri, *de mathematica communi disciplina* fragmenta tantum quaedam edidit Nic. Scvtellivs [t], optamus itaque, vt a viro quodam docto, et mathematicarum pariter atque Pythagoricarum doctrinarum gnaro ex bibliothecis regiis Galliae, Italiae, Britanniae et Germaniae, vbi integer latet, eruatur, et docto commentario illustratus edatur, quod post Holstenium et Galeum [u], qui omnium librorum Iamblichi editionem meditati sunt, Tennulius quoque, Kusterus et Hemsterhusius nos sperare iusserunt [x]. Quartus ex Pythagoricis Iamblichi scriptis est *introductio siue commentarius in institutiones arithmeticas Nicomachi Geraseni*, de quo supra [y] dictum, adiecisse Ioach. Camerarii suumque commentarium Samvelem Tennvlivm [z]. Quartum hodie legimus, *de mysteriis Aegyptiorum* Chaldaeorum, Assyriorum, siue responsionem ad Porphyrii epistolam ad Anebonem prophetam Aegyptium, quem nobis seruatum esse, merito nobis gratulamur, cum non aliunde melius Ammonianae scholae, et si recte attendatur, Orientalis quoque et Aegyptiacae, qualis circa nati Saluatoris tempora inualuit, philosophiae placita de Deo, diis, daemonibus, horumque cultu et commercio, deque tota theurgia et coniunctione animi cum Deo, addisci queant, vnde recte Morhofio [a] compendium theurgiae gentilis dicitur; in quo vero micare lucidissimae veritatis scintillas et stricturas quasdam Christianismi, sine calculo dixit illustris Hvetivs [b]. Nihil enim horum deprehendet lector cautus et dictionis Platonicae gnarus, si ab iis recesseris, quae, vt propius Christianis accederent, mira fallendi astutia doloque confinxere homines versi-

n) Franeq. 1598. 4. ignoscendum tamen Arcerio corruptos Codices sequenti. Plerique enim codices Iamblichi eius commatis sunt, hinc cum Graecis malis sibi rem fuisse conqueritur Thom. Gale praef. ad librum de myst. Aegypt.

o) In vita Porphyr. c. 6.

p) loc. cit.

q) Amstelod. 1707. 4.

r) L. II. c. 10. conf. Fabric. l.c. p. 287.

s) Ibid. p. 289.

t) Ad calc. libri de myst. Aegypt. Rom. 1556. 4.

u) Vid. ll. cc.

x) Conf. Fabric. l.c. p. 290.

y) Sect. III. huius capitis §. 25.

z) Arnhemii 1678. 4.

a) Polyhist. T. I. L. I. p. 87.

b) Demonstrat. Ev. axiom. 4. p. 15. ed. rec.

Digitized by Google

versipelles, qualia infra, vbi de philosophia eorum agendum, producemus. Dedit nobis scripti ad cognoscendam horum temporum philosophiam late vbique Sec. III et sequentibus regnantem, vtilissimi editionem et versionem nullius prorsus pretii NICOLAVS SCVTELLIVS [c], meliorem vero [d] doctoque commentario illustratam, vir de veteri eruditione immortaliter meritus THOMAS GALEVS [e]. Quintus, sextus, septimusque huius collectionis Pythagoricae liber, de physicis, ethicis et diuinis, quae in numeris obseruantur, tractauit, octauus institutiones musicas ex mente Pythagoreorum, nonus institutiones geometricas, decimus introductionem sphaericam exhibuit, quos omnes hodie desideramus [f]. Sed et multa alia scripsit Iamblichus deperdita hodie, quorum catalogum confecit Cl. FABRICIVS [g], qui videndus. Vbi et quo tempore mortalitatis exuuias deposuerit, incertum. Ex verbis EVNAPII [h], quibus Iamblichum Alypium in patria decedentem senio confectum, secutum paulo post esse dixit, colligi posse, eum Alexandriae obiisse, vidit quidem FABRICIVS [i], sed recte monuit, incertum id esse, nam hoc tantum verba eius velle videntur, sublato in patria morte Alypio Iamblichum non diu superuixisse. Nec de mortis tempore certiora constant. Id vnum ex EVNAPII [k] relatione certum est, postquam Iamblichus hominem exuisset, discipulique eius alius alio dispersi essent, Sopatrum in aulam Constantini M. se contulisse, vt supra in ora paginae narrauimus: ex quo sequitur mature, viuo adhuc Constantino, obiisse Iamblichum: ex quo annum eius mortis in A. C. CCCXXXIII incidere, viri docti [l] coniectant: quod si cogitamus, fuisse Iamblichum Porphyrii discipulum, qui ineunte Sec. IV obiit, vix vltra hos annos extendi potest vitae eius terminus. His suppositis indubitatum est, ast in Iamblichi historia ad euitandam homonymiae confusionem probe notandum, Iamblichum illum, ad quem epistolas dedit Iulianus imperator, quique et gente et theurgiae professione nostro par fuit, a Porphyrii discipulo esse distinguendum. Etsi enim is Syrus erat, Apamea tamen, non Chalcide oriundus fuit, et theurgicis quidem miraculis non minores a Iuliano laudes, quam Iamblichus Chalcidensis a discipulis retulit, sed si recte attendimus, ab ipso IVLIANO [m] ab eo, ad quem scripsit, et cuius etiam non sine elogio meminit Libanius, distinguitur. Chalcidensis enim Iamblichi scriptis se in arcana philosophia institutum fuisse, ipse fatetur, sicque viuae vocis institutionem excludit. LIBANIVS vero in epistola quadam, quam vulgauit primus FABRICIVS [n], et post eum ereptus nuper nobis non sine magna literaturae omnis iactura desideratissimus IO. CHRIST. WOLFIVS, cui insignem epistolarum LIBANII collectio-

c) Vid. PETAVIVS ad Iulian. p. 275.
d) FICINVS excerpta tantum ex eo dedit, in selectis Platonicis.
e) Oxon. 1678. fol. ex theatro Scheldoniano.
f) Conf. FABRIC. l. c. p. 292. seqq.
g) loc. cit. p. 293.
h) p. 33.
i) loc. cit. p. 283.
k) p. 37.
l) Conf. FABRIC. l. c.
m) Orat. IV. p. 156.
n) loc. cit. p. 284.

Digitized by Google

ctionem debemus, clariſſimis verbis Iamblichum hunc theurgum et τὸν ὁμώνυμον θεῖον, *eius patruum cognominem*, diſtinguit. Nec aliter rationes chronologicae admittunt, quae Iulianum vix ante obitum Iamblichi natum docent. Ex quibus hoc etiam manifeſtum eſt, elogia, quae a Iuliano Iamblicho tribuuntur, pleraque ad Chalcidenſem a viris doctiſſimis [o] perperam referri, cum iuniorem tantum concernant. Quod ſi Iamblichos Sopatrosque duos inter ſe diſtinguere non placet, reiiciendae ſunt cum Dodwello epiſtolae Iuliani, et ſuppoſitae imperatori cenſendae a ſophiſta quodam, chronologiae rationem non habente, cui coniecturae fauet dictio admodum ſophiſtica et imperatore indigna. Verum cum et Iulianus ab his hominibus edoctus eorum in dicendo veſtigia preſſerit, et, vt vidimus, Iamblichus illi laudatus patria et vitae tempore a Iamblicho Chalcidenſi diſerte diſtinguatur, Libanius etiam huius mentionem faciat, vix Dodwellianam opinionem poſſe admitti putamus: nec veriſimilitudinem excedit, hominem quendam Iamblicho et generis propinquitate et natione affinem, iisdem, quibus, ille, artibus et philoſophiae ſtudiis innutritum, non minorem theurgicis patrui artibus famam ſibi conciliaſſe: vt Sopatros quoque duos fuiſſe non ſine veriſimilitudine dicitur: vel ſi hoc non placet, coniiciendum, habuiſſe Iamblichum Apameenſem diſcipulum, praeceptoris veſtigiis non minus, quam Sopater Iamblichi Chalcidenſis, inſiſtentem, qui in iſta Iuliani epiſtola ob morum et circumſtantiarum ſimilitudinem, cum praeceptorem haberet Iamblichum, vocatus eſt Sopater. Certe per familias artes ſuas ſacras tradidiſſe ἱερῶν γεννεῶν, ad imitationem Pythagoreorum, Eunapiana eorum hiſtoria nos dubitare non ſinit. Ex eadem vero, quam fiximus, Iamblichi mortis epocha fabulam quoque eſſe, comperimus, quod Zonaras et Cedrenus et poſt hos recentiores quidam [p] Iamblicho tribuunt, detexiſſe philoſophum, per alectriomantiam primarum literarum nominis ΘΕΟΔ. Oraculum, quod eum indicaret, qui Valenti imperatori eſſet ſucceſſurus. Valentis enim tempore Iamblichum iam ad plures abiiſſe ſupra probauimus, nec de eo quicquam memorant, qui malis artibus in fortunam et ſucceſſionem Caeſaris a Platonicis inquiſitum fuiſſe narrant AMMIANVS MARCELLINVS [q], SOCRATES [r], SOZOMENVS [s] et NICEPHORVS [t], et vt poſtea videbimus, Iamblichus cum Maximo Epheſio eiusdem generis homine, confuſus eſt. Fuere et alii, praeter nominatos, Iamblichi, quos FABRICIVS [u] enumerat. Ex noſtri diſciplina magna huius furfuris prodiit philoſophorum caterua, quae, licet clanculum, per vniuerſam Romani imperii ditionem diſperſa fuit.

 §. XXI. Poſt

o) Vid. IONS. de Scr. Hiſt. phil. L. III. c. 16. p. 292. TENNVL. l. c. p. 59. OLEAR. de philoſ. eclect. p. 1212.
p) Vid. quos laudat TENNVLIVS l. c. p. 62.
q) L. XXIX. c. 1. r) L. IV. c. 19.
s) L. VI. c. 32.
t) L. XI. c. 45.
u) l. c. p. 294. TENNVL. l. c. p. 62.

Scholae Iamblichi post eius mortem fata.

§. XXI. Post Iamblichi ex hac vita excessum aduersis vsa fuit fatis schola Plotini. Cum enim Constantinus M. ad Christianos transiisset, quod ob denegatam caedis expiationem a Sopatro factum esse, illi garriebant, falsum vero esse non inepte demonstrauit SOZOMENVS [x], vt supra iam dictum: cum Christianae religionis propagatione gentilis superstitionis euersio fuit coniuncta, quae non potuit non philosophis his esse grauissima, eo quod non philosophiae sacraria, sed sacros quoque templorum recessus custodirent, haberique vellent, non philosophi tantum, sed et sacerdotes: quam rem Sopatro attulisse interitum in praecedentibus diximus. Cautiores hoc exemplo facti Iamblichi discipuli non tantum sacram professionem et mysteria celabant, sed et per omnem fere terrarum orbem dispergebantur, et vbique locorum clandestinis prae metu imperatorum Romanorum artibus διαδοχὴν Πλωτίνε, vt habet SOZOMENVS [y], scholae doctrinaeque Plotini, vel vt EVNAPIVS [z] habet, Iamblichianae philosophiae successionem propagabant. Et his quidem fatis pressa fuit secta eclectica, siue schola Alexandrina sub Constantino M. et Constantio. Reuixit tamen ea et noua incrementa floremque accepit sub Iuliano, qui ob fidem Christianam cum horum hominum superstitione commutatam, apostatae nomine insigniri solet. Is cum animi inclinatione naturali ad superstitionem ferretur [a], et ex hac Plotini Iamblichique schola praeceptores nactus esset, qui eas illum artes edocebant, quibus ad imperii habenas capessendas adspirare posset, mire inde post eius defectionem a fide Christiana, res horum hominum auctae sunt, et Pseudo-Platonicorum istorum quidam singularibus fatis inclaruerunt. Quorum, vt ipsius imperatoris, huic factioni adscribendi res iam porro enarrabimus, et cuius generis homines huic se sectae addixerint, quibus artibus fuerint vsi, quae de se suisque mendacia fuerint commenti, quantum instituti ratio permittet, tangemus, vt intus et in cute hanc sectam, quae non mediocri audacia ecclesiae et philosophiae circulos turbauit, pernoscamus. Plerique vero eorum, quorum historia enarranda est, fuere Ammonii, Plotini et Iamblichi συμπατριῶται, nempe Aegyptii, Syri, Asiaeue minoris incolae, Cappadoces, et huius generis atque nationis alii, quorum superstitio, et pronus ad aniles fraudes et fabulas animus, maxime vero leuitas et audacia mentiendi et fingendi veteris historiae gnarum lectorem fugere non potest. Ex his vero gentibus populisque flos ille philosophorum exortus est, qui Ammonii, Plotini Iamblichique vestigia prementes omnia superstitione, enthusiasmo, praestigiis, et inani philosophia repleuerunt.

Aedesius.

§. XXII. Ex Iamblichi discipulis praeter Sopatrum valde inclaruit AEDESIVS, qui post eius excessum scholam et in contubernio docendi munus suscepit, cuius vitae historiam nobis descriptam reliquit EVNAPIVS

x) H. E. L. I. c. 5.
y) Ibid.
z) p. 37.

a) Non negat hoc AMMIANVS MARCELLINVS eiusdem commatis scriptor, L. XXI. c. 2. L. XXV. c. 26.

Digitized by Google

PIVS [b]. Fuit is gente Cappadox, generis nobilitate inter ſuos facile princeps, ſed cenſu exiguo. Quae facultatum modica conditio patrem eius permouit, vt in Graeciam filium amandaret, vt artem aliquam addiſceret, ex qua lucrum peti ſicque opes vtriusque augeri poſſent. Qua in re ſpem patris euentus valde feſellit. Redux enim filius theſauros quidem apportauerat, ſed non quaeſtuoſos, artesque didicerat, ſed non lucroſas; philoſophiae enim operam dederat. Pater itaque ſpe ſua falſus, filioque ob eam rem vehementer indignatus, quod nihil, quod opes ſuas augere poſſet, didiciſſet, tanquam inutilem, nulliusque bonae frugis domo exegit, fugientemque perſecutus, ei obiecit: ecquid tandem emolumenti affert philoſophia? quo ille conuerſus, non parum, inquit, mi pater; patrique eum perſequenti genubus aduolutus, eius patientiam et miſericordiam exorauit. Pater enim admiratus filii conſtantiam indolemque, eum domum reduxit. Ille vero, reſumtis, quae dimittere patris indignatio coegerat, ſtudiis, totum iis ſe tradidit; pater vero intermiſſae diſciplinae denuo dicauit, alacri laetoque vehementer animo, abeuntem filium proſecutus, velut Deum quendam, non hominem genuiſſet. Non expleuit vero ſpem tantum patris Aedeſius, ſed ſuperauit quoque, nam non ceteris tantum omnibus, qui prae aliis eminebant, vel quorum etiam auditor erat, longe praecurrit, ſed et eruditionem experientiae iunxit. Tandem vt ſapientiam perficeret, in Syriam ad Iamblichum, cuius tum iam celeberrima fama erat, perrexit. Quem vt videre et audire contigit, tanta eius admiratione atque veneratione captus eſt, vt totus ab eius doctrina ſermonibusque penderet, nec ſolis eius lectionibus ardens eius audiendi deſiderium reſtingui poſſet. Quod vt amorem Iamblichi ei maxime conciliauit, ita tantam ei comparauit philoſophiae cognitionem, vt praeceptorem tantum non aequaret. Excipit tamen Eunapius θειασμὸν, afflatumque illum diuinum et theurgicum, de quo non ſe habere fatetur, quod ſcribat: licet coniiciat, fieri potuiſſe, vt iſtam virtutem enthuſiaſmi occultam tenuerit, neque reuelauerit cuiquam Aedeſius, temporibus iſtis, quibus grauis erat huius generis hominibus Conſtantini M. zelus, callide inſeruiens. Poſt Iamblichi ex hac vita diſceſſum, cum ſchola eius diſſiparetur, aliusque alio diſpergeretur, et Sopatri fata magnam iis ſollicitudinem metumque inieciſſent, Aedeſius, quo ſe verteret, conſilii inops, cum clariſſimus diſcipulorum eſſet Iamblichi, inſidiasque metueret, ad precatiunculam, quam in ſchola praeceptoris didicerat, confugit [c], diuinationem ex ea quaerens, cui futura praeſagiendi generi quam maxime fidebat: qua nempe per inſomnium ſe de voluntate conſilioque Deorum certum fore credebat. Deſcenderat (ita quidem rem totam enarrat EVNAPIVS) [d] ad preces Deus et hexametris verſibus oraculum ediderat: ille vero diductis palpebris cum adhuc metu tremeret, dicta quidem memoria recolebat, aſt ſupernaturalis et coeleſtis verſuum contextus ei exciderat. Puerum itaque vocat, qui puram

b) p. 34. ſeqq.

c) Ἐπὶ τινα μαντείαν δι' εὐχῆς καταφυγών.

d) p. 46.

puram aquam ad extergendos oculos atque faciem afferret: Puer manum eius laeuam conspicatus, plenam eam extrinsecus literarum esse monet, quam vbi ille inspexit, rem eam diuinitus euenisse intelligit. Veneratus itaque et manum et scripturam, hos versus inscriptos deprehendit:

Parcarum ingenibus fatalia pensa trahentum
Sors tibi stat vitae: si degere in vrbibus, inque
Coetibus est animus, fama super aethera viues,
Sin tauros ouiumque greges tibi pascere curae est,
Sic quoque te aucturum coelestia numina spera.

Huic oraculi monito vt insisteret, praediolum aliquod sibi dispiciebat, et pastoritiae se vitae parabat. Neque tamen hoc eius institutum philosophiae studiosos latuit, qui inuestigati limina tanquam vlulantium canum grex, obsedere, laniaturos se minati, si tantam tamque reconditam eruditionem montibus syluisque magis quam hominibus seruaret, veluti illis nunquam esset natus. Quibus precibus minisque tandem expugnatus, societati hominum et institutioni discipulorum se reddidit. Hactenus Eunapius, hic, vt horum hominum indolem discamus, iterum sine censura non dimittendus. Negabat is scire se, vtrum θειασμῷ gauisus fuerit Aedesius, vt supra dictum. Ast ad hanc diuinam agitationem, vel excitationem, quam ab ἐκστάσει distinguebant Platonici recentiores, pertinere τὴν καθ' ὕπνε μαντικὴν prolixe docet, quaque ratione animus a Diis agitetur exciteturque inter somniandum, dormiendo et vigilando medius prolixe describit IAMBLICHVS [e], nec aliud hariolationis genus Aedesius quaesiuit, vt ipse nobis tradit Eunapius. Si itaque θειασμὸν nullum vel habuit, vel habuisse tamen non significauit Aedesius, vnde eius notitia fuit scriptori fabulae? annon contradictio mendacis postulat ruborem? Sed alio loco [f] incogitanter refert: Iulianum Aedesii doctrina excitatum, in colloquium et familiaritatem ab Aedesio receptum, obstupuisse τὴν μὲν ἀκμὴν καὶ θεοειδὲς τῆς ψυχῆς, *diuinitus immissum vigorem animi*, non putasse sibi discedendum, sed plenis faucibus disciplinas haurire constituisse; eamque ob caussam regalia ad eum munera misisse, Aedesium vero, senem et corporis exuuiis deponendis proximum, ad discipulos suos eum dimisisse, promittentem, ibi non sapientiae tantum omnis atque disciplinarum, sed et mysteriorum fore participem. Mysteria autem vbi philosophiae opponuntur, in horum hominum schola nihil aliud sunt, quam theurgicae operationes, deorum euocationes et apparitiones, animi cum iis coniunctiones, et his similia, qualia habuit et exercuit Iamblichus, quaeque an Aedesius nouerit, Eunapius se ignorare dixit, licet θεοειδὲς ei tribuat. Quo nouo hominis ex hac familia oriundi malae fidei mendaciique specimine manifestum fit, quam parum in fingendis et tribuendis suae sectae viris miraculis ad verisimilitudinem attenderint, ac erubuerint, ea

e) De myst. Aegypt. L. III. c. 2. p. 60. f) In Maximo p. 85.

Digitized by Google

ea scribere et iactare, quorum falsitatem ipsa leuissimorum hominum prodit narratio. Sed vt ad Aedesium reuertamur, is discipulorum importunis expugnatus precibus, ad docendam philosophiam et mysteria se accingens, Cappadociam reliquit, tradita Eustathio prouincia sua, Asiamque ingressus, quae vniuersa illi manum porrigebat, sedem fixit Pergami, quo vniuersam fere Graeciam et finitimos attraxit, illustris fama Aedesii. Ibi nactus discipulos plurimos, et in his celeberrimos ex hac secta Maximum, Chrysanthium Sardianum, Priscum Thesprotium, Eusebium, Myndium, et Sopatram, feminam philosopham, itemque Iulianum, postea imperatorem, vt paulo ante notauimus [g]. Ceterum et hoc in laudem Aedesii narrat EVNAPIVS [h], fuisse eum humano et populari ingenio et post concertationes literarias et in disputationibus consumtas apud Pergamum prodeambulare solitum, sodalibus honoratioribus comitatum, eundemque doctorem discipulis, quos rudes et tardos videret, harmoniam quandam et solertiam inseruisse, quantum vires humanae paterentur: rursus quos gloriosos ob dogmatum insolentiam animaduertebat, eos sensim ex alto deduxisse, ad humanitatis modulum: Sed et non illibenter cum opificibus obuiam factis de ipsorum negotiis atque operis praesentibus discipulis disseruisse. Obiit valde senex, licet corpore esset infirmo.

§. XXIII. Aedesio successisse in schola, quam is in Cappadocia collegerat EVSTATHIVM, in antecedente §. diximus. Eius non tantum, sed vxoris quoque illius SOSIPATRAE atque filii ANTONINI historiam ita enarrat EVNAPIVS [i], vt vix alio exemplo luculentius genius huius sectae, et audacter ac sine fronte mentiendi libido pateat. Audiemus itaque laudatorem magis, quam narratorem fatorum huius viri et familiae eius [k], sed cogitabimus etiam, quem audiamus, et de quibus porro hominibus inusitata et diuina nobis obtrudantur. Fuit Eustathius Cappadox, Iamblichi prius [l], et post hunc Aedesii discipulus, a quo scholasticam prouinciam accepit, licet nulla secum cognatione coniuncto. Quod eo magis omnium comprobatione factum, quo magis cuncti vno ore fatebantur, eum et fuisse et visum esse virum optimum, qui experientia teste ostenderit, quid in dicendi facultate valeret: quippe linguae facundia labiisque insidens lepor quiddam magicis praestigiis simile (Graeca, ἐκ ἔξω γοητείας, satis produnt, magicae virtutis in dicendo suspectum fuisse) obtinebat, sermo efflorescebat suauis et placidus, tantaque cum gratia effundebatur, vt, qui vocem hominis audirent, obliti *Eustathius.*

g) loc. cit.
h) p. 117.
i) In Aedesio p. 50. seqq.
k) Sequimur versionem HADR. IVNII, monemus vero lectorem, vt ad Graeca attendat, quae cum sensu magis, quam ad verbum exprimere cogitaret interpres, ea interdum peruertit, quod semel indicasse sufficiat. Dolemus itaque nouam FABRICII versionem non comparuisse, vid. Vita eius a Cl. REIMMARO edita.
l) Ibid. p. 23. Distinguendus ab aliis Eustathiis, quos enumerat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 189.

liti ſui, a verbis illius dependerent. Cuius mirum ita refert exemplum Eunapius: Imperatori Conſtantio m) illo accidit tempore, vt in repentinam rerum turbationem coniiceretur, quod impenderet ei graue bellum a Perſarum rege Sapore, qui Antiochiam circumſidebat, et funditoribus tela eiaculantibus premebat, atque imminentem theatro arcem repentino ac improuiſo inſultu occupauerat, immenſamque ſpectatorum multitudinem ſagittis interfecerat. Quo rerum ſtatu cum de legato ad regem mittendo deliberaretur, neque Graecum quemquam imperatoris auribus obiicere illi auderent, ſed ex exercitus tribunis aliquem mittendum cenſerent, neceſſitate tamen coacti prudentiſſimum omnium, vniuerſo coetu conſentiente, Euſtathium exiſtimarunt. Qui imperatoriis literis in aulam vocatus cum comparuiſſet, tanto ſermonis lepore imperatorem cepit, vt maioribus honoribus ac dignitatibus cumularet eos, qui committendae Euſtathio legationis auctores fuiſſent. Vbi in Perſiam ventum eſt, Sapores homo tyrannicus cum variis artibus percellere hominem pauore non potuiſſet, vultum placidum demiratus, per cubicularium ad menſam intro vocat. Is parens ad epulum regale acceſſit, tantaque eloquentiae virtute inualuit, vt parum abſuerit, quin rex Perſarum, inſignia regni depoſita cum Euſtathii penula commutauerit. At illud prohibuerunt affinitate regi coniuncti, qui praeſtigiatorem magumque (γόητα) eſſe hunc hominem dicebant, regique auctores erant, vt Romanorum imperatori reſcriberet, cur, qui ſpectatis viris optimatibusque abundaret, eiusmodi homines legatos mitteret? Aliter tamen communis Graecorum de eo expectatio ferebat, qui vota pro incolumi eius reditu faciebant, quae adiuuabant oracula. Aſt cum non rediret, illique ſpe fallerentur, legationem ad eum mittunt, ex Graecorum clariſſimis et prudentiſſimis, rogantes, cur res minus prodigiis ſuccederet? Aſt ille examinatis oraculorum circumſtantiis cum veritatem rei exploraſſet, Deos reditum ſuum non praedixiſſe, dixit. Hactenus Eunapius, qui quem effectum habuerit legatio, non refert, his tamen mire prodit, eiusdem hunc Euſtathium generis fuiſſe, qualis praeceptores Iamblichus et Aedeſius, et iisdem artibus circumueniſſe homines, incerta et obſcura oraculorum interpretatione deceptos. Licet fatendum ſit, parum veriſimilitudinis habere totam legationis hiſtoriam, eam non ſilente tantum Ammiano Marcellino, ſed ſupra probabilitatem fere omnem poſito, in tam ancipiti et vrgente populi Antiocheni fato tam longam et fructu omni carentem moram Euſtathium nexuiſſe. Notanda tamen ipſa Eunapii confeſſio, Euſtathium magum et praeſtigiatorem fuiſſe habitum, eam enim fidem et exiſtimationem non apud Chriſtianos ſolum, vt ſupra in Aedeſio vidimus, ſed et apud gentiles plerosque

m) Ad Galienum ab Antiochenis legatum miſſum eſſe Euſtathium ait FABRICIVS l. c. ſed pro *Galieno* legendus eſt vel, ad *Saporem*, vel, ad *Conſtantium*, qui graui bello impliciti tum contendebant inuicem. Deſcribit id AMMIANVS L. XX. XXI. et legationum inuicem miſſarum aliquoties meminit, nihil vero de Euſtathio habet, licet huic ſectae faueret.

que inuenerant huius sectae philosophi, qui non philosophiam tantum docendi, sed et sacra peragendi, et artes theurgicas exercendi munus sibi tribuebant, vnde non tantum τὸ φιλοσοφεῖν, sed et τὸ λατρεύειν Eustathio tribuit [n] vxor Sosipatra; cui quinque tantum annos cohabitauit, ante praeceptorem Aedesium fatis functus. Verum SOSIPATRAE quoque historia his iungenda est, fabulae Milesiae non dissimilis, indolem tamen nugacissimorum impostorum mire referens, quam hunc in modum tradit porro EVNAPIVS [o], sophistico dicendi genere, quaesitisque eloquentiae coloribus molestus magis, quam gratiosus: quare rem tantum ipsam omissis orationis lenociniis enarrabimus. Tanta fuit Sosipatrae doctrinae gloria, vt mariti famam pene extingueret. Natale ei solum fuit in Asia circa Ephesum, genere locuplete et felici. Cum adhuc infans esset, felicissime omnia ei succedebant, tanta erat eius gratia leposque. Quinquennium illa expleuerat, cum duo senes, peregrinantium habitum prae se ferentes, ad praedium parentum Sosipatrae venissent, villicoque persuasissent facillime, vt vineae curam ipsis permitteret. Postquam vero prouentus praeter spem extitisset copiosior, ad stuporem vsque, ita vt suspicionem miraculi iniiceret, et diuinae cuiusdam operationis (θειασμοῦ) [p], parens Sosipatrae mensae senes adhibitos liberaliter tractat, colonos, quod non eandem operam nauassent, increpat. Senes autem puellae Sosipatrae, quae simul aderat, venustate capti, praedii domino confirmabant, se quidem istis honoris et beneuolentiae testimoniis non capi, quod si tamen eorum gratiam vicemque reponi donis coelestibus velit, permittat, rogare se, istam Sosipatram sibi alumnis verisque parentibus futuris, in quintum vsque annum, neque de puellae morte sit sollicitus, neque de curando agro fundoque, qui per se cumulate profusurus sit prouentus opesque, de filia vero humanam conditionem transgressura expectet. Pater pauore perculsus, linguamque comprimens filiolam tradit, villicoque mandat, se benigne senibus praestare, quicquid vellent, neque curiose rerum satagere. Quinquennii tempore exspirante, quum pater praedium reuiseret, filiam neque statura, neque venustate formae satis agnoscebat, eamque venerabatur, aliam prorsus se videre ratus. Apposita mensa, patrem, filiam quae vellet, rogaret, monent: ast illa facta dicendi potestate, cuncta, quae patri interea acciderunt, enarrauit, ne minimis quidem rerum circumstantiis omissis, quod in tantam patrem admirationem stuporemque rapuit, vt filiam deam esse crederet. Itaque accidens ad pedes senes rogat, ederent, quinam essent? Illi cunctabundi aegre post aliquam moram, se sectae illi, quae Chaldaica dicatur, adhaerere, et initiatos esse eius mysteriis dixerunt, idque velut per aenigma et demisso vultu. Quo audito pater genibus aduolutus suppliciter precatur, velint esse praedii domini, filiamque sub imperio habeant, diisque initiatam plenius erudiant, quod se facturos nutibus illi significarunt, nullum amplius verbum prolocuti. Ille gaudio delibutus arctiori

Sosipatra.

Mm 2 somno

n) p. 65. o) p. 57. seqq. p) Ita mature scenam instruit nugator.

ſomno oppreſſus fuit, ſenes autem a coena digreſſi, virginem ſecum abducunt, et amictu ſacro, inſtrumentis ac libris in arculam reconditis Soſipatrae, vt eam obſignet, mandant. Illuceſcente die, cum fores reſerarentur, illi cum famulis ad operas prodeuntibus exeunt: virgo laeta ad patrem accurrit, arculam oſtendens; pater, vbi diuitias, quibus ditatus erat, laetus enarraſſet, viros accerſi iubet, at illi nuſquam comparuere, cuius rei cauſſam ex filia ſciſcitatus, tandem ex ea comperit, fuiſſe illos genios. Pater itaque filiam diuino numine agitatam et enthuſiaſmo vacantem (θειασμένην καὶ ἐνθεσιῶσαν, vocibus ex huius ſectae diſciplina petitis, vocat EVNAPIVS) ſuo arbitrio viuere permiſit, rerum eius minime curioſus inueſtigator, niſi quod taciturnitate eius nonnihil offenderetur. Ipſa iam florentis aetatis limen ingreſſa, nullisque aliis vſa magiſtris, non poëtarum modo, ſed et philoſophorum atque oratorum ſcripta in ore habebat, et quae alii non niſi difficillime intelligere poterant, ipſa citra laborem luculenter explicabat. Cum vero nubere decreuiſſet, Euſtathium coniugem delegit, ei praedicens, ternos ex eo liberos parituram, infeliciter bonis externis vſuros: illi autem ante ſe deceſſuro ſedem a fato ad lunarem globum deſtinari. Addit Eunapius, vbi conueniſſet Euſtathio, eique nupſiſſet, cuncta impleta fuiſſe; Soſipatram autem a mariti morte ad praedium ſuum regreſſam, apud Pergamum vetus in Aſia minore conſediſſe, et magnopere eam beneuolentia fuiſſe proſecutum magnum illum Aedeſium, qui etiam eius prolem inſtituerit, quamuis et ipſa domi ſuae eandem erudiuerit, omnibus in Soſipatrae magis quam Aedeſii admirationem raptis, eiusque enthuſiaſmum diuinasque agitationes veneratione proſequentibus. Sed et Philometor quidam Soſipatrae conſobrinus, quod mulierem diuino commercio (θειοτέραν) praeſtare ſciebat, eam valde deperibat, quin et ipſa eodem amoris ſenſu tangebatur. Quae, vt affectu liberaretur, Maximo, qui Aedeſii familiaritate vtebatur, animi morbum reuelauit: Philometor rem vrgens per extiſpicium, quo fato eſſet vſurus, cognoſcere tentauit, auctore Maximo. At illa peracto ſacrificio exploranti, quae ſenſiſſet, Maximo, cuncta, quae peregerit, tanquam ſi fuiſſet praeſens, exponit. Quo ille attonitus in terram procumbens Deae inſtar Soſipatram eſſe faſſus eſt, et occurrentem ſibi Philometorem, a veneficio, quod animo conceperat reuocauit. Aſt Soſipatra ab eo tempore Philometorem in oculis ferebat, illius accenſa ſtudio: cumque illa aliquando de anima diuina agitatione commota diſſereret, abſente Philometore ſubito attonita, eum de curru delapſum, de crurum perfractione periclitari, famulorum tamen miniſterio ſaluum euadere dixit, euentu rem comprobante [q]. Addit his EVNAPIVS: ex his cunctis perſuaſum fuiſſe Soſipatram vbique locorum eſſe praeſentem, quod deorum proprium eſſe dicatur. Ex ternis relictis liberis ANTONINVS parentum inſtitit veſtigiis, ſedemque apud Canopicum Nili oſtium [r] fixit: Ad hunc, ſcri-

Antoninus.

q) Iisdem fere circumſtantiis rem narrat Eunapius, quibus caedem Domitiani Epheſiis indicaſſe Apollonium Tyanaeum refert Philoſtratus, vnde coniicimus, ad hunc impoſtorem reſpexiſſe Eunapium.

r) Conf. AMMIAN. MARCELL. L. XXII. c. 16.

Digitized by Google

ſcribit Eunapius, frequentem, quae philoſophiae operabatur, iuuentutem conuolaſſe, eumque praedixiſſe, deſolata a morte ſua Deorum templa futura et euertendam religionem. Diis vero gentilibus iſtius loci ſe dediſſe, et myſteria atque arcana excoluiſſe, nihil tamen, quod ſciri poſſet, a communi hominum opinione diuerſum Deorum cultui fuiſſe operatum, quod imperatoris ingenium et conatus noſſet, qui theurgos (ita enim Graeca Eunapii habent) tolleret: omnes vero viri conſtantiam, temperantiam et mentem flecti neſciam fuiſſe admiratos, neminemque inſalutato Antonino praeteriiſſe. Quotquot vero ad colloquia admiſſi problemata propoſuerint, Platonica refertos doctrina abiiſſe; qui vero diuiniora quaererent, mutum quam ſtatuam magis deprehendiſſe. Euentum vero haec omnia comprobaſſe euerſis a Theodoſio imperatore, Theophilo epiſcopo et Euetio ſummo magiſtratu politico fungente, templis Canopicis ipſoque Serapidis fano, et introductis in eum locum monachis. Et ita quidem Eunapius, qui maledicentiſſimae linguae frena, non in ſacra tantum Chriſtianorum, ſed et ipſum ſanctiſſimum Saluatorem hoc loco impudentiſſime laxauit, et rabie huic ſectae propria in rem Chriſtianam debacchatus eſt. Expoſuimus paulo prolixius, quam inſtituti noſtri ratio ferre videtur, Euſtathii, Soſipatrae et Antonini hiſtoriam, vt natiuis coloribus depicti ab ipſo Eunapio homines peſtilentiſſimi, qua fuerint animi indole, quo genio, quibusue vſi fuerint ad extollendam famam ſuam et fulciendam ſuperſtitionem artibus, pateſceret. Quos vt intus et in cute pernoſcamus, I. quidem notandum, hos homines non philoſophiae tantum ſtudiis nomen dediſſe, ſed latuiſſe ſub honeſto hoc nomine etiam nefandae ſuperſtitionis miniſtros: Euſtathium enim cultui quoque Deorum vacaſſe, et quod Soſipatrae foeminae non licebat, Antoninum filium feciſſe, qui non Platonicam tantum philoſophiam explicabat, ſed et, θεοῖς τε καὶ ἀῤῥήτοις ἱεροῖς ἀναθεὶς καὶ προσαρμόσας ἑαυτὸν, *ſacris myſticis et diuinis ſe applicabat*, magna iactantia refert Eunapius. Aſt, quod II. ex inſigni hoc Eunapii loco luculenter diſpaleſcit, maximo hi homines ardebant in Chriſtianam religionem, quae ſub imperatoribus Chriſtianis laetiſſima incrementa capiebat, odio, cum res ſuas fieri deteriores, templaque, vnde honores et reditus ad eos olim confluxerant, vel deſolata ſtare, vel dirui plane, et famoſiſſima quoque oracula, quale Serapidis fuit, deſtrui viderent. Vehementiſſime itaque inuidia turgentes cum animaduerterent, Ieſu teſtiumque eius (quos maledicentiſſimo impuroque ore calumniatur Eunapius) gloriam peſſimas ſuas artes denudaſſe, et feciſſe inermes, et ſanctiſſimorum martyrum ſanguine victas eſſe virtute magiſtri infernales poteſtates, quod vnum poterant, praeſtigiis mendaciisque impedire conabantur. Vt itaque III. ſe quoque ſuamque ſuperſtitionem Diis curae eſſe oſtenderent, et miraculorum, quibus effulgebat respublica Chriſtiana, gloria non minorem famam ſibi acqui-

rerent, ad θειασμὸν, diuinarum operationum fundamentum confugiebant, eumque in finem enthuſiaſmum affectabant raptusque diuinos. Quod imprimis de Soſipatra oſtentat Eunapius, cui κορυβαντιασμὸν καὶ ἐκβακχευσιν ipſi tribuit. Aſt cum IV. haec quidem ſimplicium oculos deciperent, paulo attentiores vero fallere non poſſent, alia fraude opus erat. Nempe per diſcipulos iactanda θαυμαστὰ et inuſitata, et maxima cum fiducia talia narranda, quae ſupra ingenii viriumque humanarum modulum aſſurgerent. Gnauiter id fecere Euſtathii et Soſipatrae diſcipuli, qui praeceptoribus his ſuis diuinam mentem, educationem, informationem, abſentium rerum ſcientiam, amicitiam cum Diis, aliaque theurgicae ſcientiae opera tribuebant. Quibus tamen V. omnibus fuſe delineandis nec modus, nec veriſimilitudo, nec teſtium fides adhibita, eisque narratio ſuperſtructa fuit, ſed narratae fabulae Mileſiis longe deteriores, omnique prorſus veriſimilitudine, etiam quoad facti circumſtantias, deſtitutae. Id quod ea potiſſimum confidentia admiſere homines mendaces, quod ad ſacra ſua ſtabilienda eiusmodi fraudibus vti licere haberent pro explorato. Ita ſane Eunapius, ἱερᾶς γεννεᾶς aſſecla, ſolet, cuius ſi narrationes de Soſipatra paulo attentius conſideraueris, mendacem deprehendes ſui plane immemorem, ita finxiſſe, et nugatum fuiſſe, vt manibus queat palpari mendacium: diuina ita prouidentia dirigente, vt mendaciorum pater prudentibus quibusuis regni ſui fundamenta proderet. Quis enim, qui ſanae mentis eſt, ſibi perſuaderi patiatur tanquam veriſſimum, et extra dubitationis aleam poſitum, duos aduenas, homines prorſus ignotos primumque conſpectos non admiſſos tantum in familiam illico eſſe, ſed et rei oeconomicae vinearumque illis curam creditam praecipuam? quis fertilitatem tantam fuiſſe credat, vt miraculi inſtar fuerit? cum tamen praeter aduenas duos etiam villicus cum ſeruis curam laboremque impenderint ſuum. Et qui nouiſſe potuit praedii dominus, largiſſimum prouentum peregrinis ſenibus deberi ſolum, non vero et reliquis in eius vinea operariis, quos pigritiae accuſabat, licet infra villicus rationes reddidiſſe dicatur? Et qui potuit Soſipatrae genitor vno illo indefeſſae ſedulitatis indeque exortae fertilitatis vineae ſpecimine commoueri, vt ſine vlla contradictione et formidine hominibus agricolis, ruſticamque vitam prae ſe ferentibus ſine conditionis eorum examine et fraudis metu vnicam filiolam ſibi tantopere dilectam traderet? Et ſi etiam fingamus tantae eum credulitatis fuiſſe, quis quaeſo ſibi tanquam verum perſuadeat, eum non iudicium tantum omne ſed et rerum ſuarum atque vtilitatis rationem omnem ita eiurauiſſe, vt et filiam, et praedium eiusque adminiſtrationem ita in quinquennium ceſſerit, vt ne quidem de eius ſtatu et incrementis quaeſiuerit? Vt haec omnia ſint ἀσύστατα et prorſus incredenda, nullo tamen ea pingit colore ſophiſta impudentiſſimus, ſed ſibi ipſi contradicit turpiſſime. Vindicat Soſipatrae rerum omnium ſcientiam, et exercitationem in oratorum et philo-

ſopho-

Digitized by Google

sophorum libris, et tamen nescire se fatetur, quid et qua ratione edocta illa sit. Genios fuisse, et nescio quales spiritus, hos doctores Sosipatrae quasi ex tripode definit, ast fuisse homines Chaldaicae doctrinae initiatos narrauerat. Et vt fabulam digno ornaret episodio, genios hos ita subducit oculis, vt somno oppressum parentem dicat, et nec ipsa Sosipatra habere innuat, quod de iis patri referret. Quin et hoc addit, vt nugis omnia scateant, dedisse diuinos hos philosophos puellae libros in arcula repositos, quam tamen sine libris omnia, quae in omnium libris erant, contenta scire mentitus erat. Alias affanias hominis nugiuenduli tacemus, quem destructorum templorum puluis, et sublatorum sacrificiorum recordatio ita exasperauit, vt in Christiani nominis contumeliam ista fingeret et Theophili, Alexandrinorum patriarchae [s] memoriam pollueret. Quod Theodosio imperante sub quo vixisse Eunapium infra dicemus, ausum fuisse illum merito miramur. Tandem et VI. hoc ex Eunapii narratione non omittendum est, iactasse hos homines eruditionem et sectam Orientalem. Ex qua cum progressi haeretici Platonicis veram Zoroastreae et Hermeticae sapientiae notitiam denegassent, vt narrat PORPHYRIVS [t], vna fidelia duos, quod aiunt, dealbantes parietes Platonici, Chaldaicam se disciplinam edoctos diuinis operibus inclarescere iactando, eandem rem et haereticis philosophisque orientalibus, et Christianis opposuerunt, prodideruntque, etiam ex hac sentina, sua eos arua irrigasse. Quae omnia suo nobis loco obseruationes subministrabunt, grauissimas, sine quarum lumine nec sacra nec philosophica huius temporis historia satis illustrari potest. Ex dictis autem liquet, Sosipatram inter mulieres philosophas occupare locum, nam Ammonianam Plotinianamque philosophiam, habitu diuinitus infuso edocta filium quoque docuit [u]. Merito itaque foeminis Platonicis cum Aedesia aliisque adiicienda est apud I. A. FABRICIVM [x]. Post Sosipatrae mortem, Iuliano tandem ad imperii gubernacula emergente, pressa sub imperatoribus Romanis secta caput iterum extulit, et ex Aedesii disciplina noua impostorum cohors progressa est, quorum historiam, duce Eunapio, porro explicabimus.

§. XXIV. Ex Aedesii porro disciplina prodiit EVSEBIVS Myndo Cariae oppido oriundus, qui tamen Plotinianis magis, quam Iamblichianis et Aedesianis principiis vsus, non eandem de theurgia sententiam fouit, quae eo tempore in schola Platonicorum Alexandrinorum fuit receptissima. Narrat enim, cui notitiam de Eusebio debemus, EVNAPIVS [y], Iulianum ab Aedesio ad discipulos propter senectutem ablegatum, *Eusebius Myndius.*

s) Facta haec esse imperante Theodosio praeter Eunapium narrant RVFIN. L. II. c. 29. SOCRATES L. V. c. 16. SOZOMEN. L. VI. c. 15. SVIDAS in Serapis T. III. p. 286. Theophilum Patriarcham in praefectum praetorio absurde transmutat totumque hunc locum plane peruertit Iunius, id quod iam obseruatum IONSIO de Script. Hist. Phil. L. III. c. 17. p. 29.

t) c. 16.

u) MENAG. Hist. mul. phil. §. 21. p. 490.

x) Bibl. Graec. Vol. II. p. 69.

y) p. 86. seqq.

tum, cum Maximus et Priscus non adessent, Eusebio Chrysanthioque adhaerere instituisse. Fuisse autem vnanimem cum Maximo Chrysanthium, et circa diuinos afflatus atque agitationes eodem enthusiasmi genere fuisse occupatum [z], in disciplinis vero sese ei subduxisse, suum morem secutum. Eusebium vero, praesente Maximo, accurationem in partiendis disputationibus, et dialecticas captiones nexusque atque labyrinthos subterfugisse; absente vero tanquam solari iubare, ipsum veluti stellam refulsisse, ob gratiam et facilitatem, quae in sermone emicabat. Chrysanthium praesenti esse assensum, et Iulianum vehementer virum suspexisse. Circa finem disputationis autem adiecisse Eusebium: *ὡς ταῦτα εἴη τὰ ὄντως ὄντα, αἱ δὲ τὴν αἴσθησιν ἀπατῶσαι μαγγανεῖαι καὶ γοητεύουσαι θαυματοποιῶν ἔργα, καὶ πρὸς ὑλικάς τινα, δυνάμεις παραπαιόντων καὶ μεμηνότων.* *Ea tantum reuera esse, quae per se existant*, id est, ideas; *quae vero sensus aedificantur, imposturas et opera praestigiatorum, miracula edentium, ad materialium tantum potestatum virtutes pertinere atque insana esse et ratione carentia.* Demiratum expositionis epilogum Iulianum cum Chrysanthium interrogaret, ablegatum fuisse ad Eusebium ea saepius repetentem. Hunc percontante Iuliano maxima verborum eloquentia tandem dixisse: Maximum esse vnum e doctioribus et antiquioribus auditoribus, qui propter ingenii acumen, et excellentiam eiusmodi demonstrationes contemnat, animumque totum ad eiusmodi insana deliramenta applicet, eius eum non ita pridem in Hecates aede specimen edidisse, conuocatisque condiscipulis, cum humi consedissent omnes, emundata thuris mica admurmuratoque apud se hymno quodam effecisse, vt Deae simulacrum renideret, produxisse etiam fulgur luminis, quo faces, quas Dea manibus tenebat, accenderentur. Talia non esse miranda Iuliano, eo quod philosophia aliam purgationem nos edoceat. Iulianum vero his auditis ei valedixisse, et ad Chrysanthium esse conuersum atque Maximum. Maxime memorabilis locus hic est, qui satis docet, praestigias et miracula eorum hominum parui fecisse, et inter imposturas retulisse, qui paulo accuratius philosopharentur. Qua in re post Plotinum praecipue Porphyrium parum istis artibus tribuisse, quamuis eas egregie calleret, eo quod ad intellectualem animae partem non pertinerent, supra Augustini testimonio demonstrauimus. Et ratio quoque, quae ab Eusebio adducta est, ex Platonis principiis desumta aliud non admittit. In cuius philosophia, quam in doctrinae de ideis recentiores quoque Platonici, siue Alexandrini philosophi secuti sunt, vt ex PORPHYRII *sententiis ad intelligibilia ducentibus* patet, cum *τὰ ὄντως ὄντα* principale cognitionis sapientiaeque humanae obiectum constituant, quae ab omni materiali specie remota sunt, nullus hic *Φαντασμάτων*, specierumque imaginibus visibilibus conspicuarum locus est, sed intellectu tantum comprehenduntur: nec sapiens circa aliud versa-

z) Prodit et hic locus, θειασμὸν ad theurgiam eiusque opera pertinuisse.

versatur obiectum, cum reliquae potestates materiali corpore vestitae impuritatem materiae secum vehant. Cum itaque apparitiones istae sensus mirabili modo afficerent, materialium hoc spirituum commercium esse rati philosophi, qui maiora et puriora se sectari somniabant, eiusmodi artes imposturis similes esse statuebant, parumque facere ad vniendam cum Deo animam dicebant: vt ex laudato AVGVSTINI [a] loco Porphyrium statuisse, est manifestum. Paulum de ista seueritate recessit Iamblichus, qui orientalem et Aegyptiacam in his magis philosophiam se sequi professus, materiamque ex Dei quoque sinu deriuans, non omne cum spiritibus commercium pro impuro habuit, et apparitiones quoque theurgicas dari statuit [b]: ex cuius schola cum magnus discipulorum numerus egressus esset, qui magistri placita extenderent, valde hoc cum spinosa et difficili philosophia propagatum fuit, multique in his theurgicis operibus fuere Platonici: sine dubio vt istis praestigiis gentilem, quae plenam iamiam ruinam minabatur, quocunque modo possent, superstitionem fulcirent. Quod eo magis placuit Iuliano, quo magis non naturali tantum temperamenti inclinatione superstitioni addictus fuit, sed et eam ad obtinenda vota spesque suas has sibi putabat artes fore vtilissimas. Quas cum meras praestigias et illusae imaginationis phantasmata esse probe intelligeret Eusebius, non potuit admirari vanas ludificationes; idque διὰ τȣ̃ λόγȣ κάθαρσιν, quod anagogica et philosophica purgatio esset quaerenda. Non vidit horum verborum sensum HADR. IVNIVS, notitia philosophiae Alexandrinae non satis instructus, quod saepe eum in deuia seduxit, qui vertit: *propterea quod ratio nos rectiora docet.* Non enim id vult Eusebius, sed ad receptam in Plotini schola doctrinam de duplici purgatione respicit, quae vel theurgica est, et per commercium cum Diis effici credebatur, vel anagogica, quae λόγῳ, ratione et philosophia, a corporis vinculis ad intuendum sine imagine Deum et ideas ducere statuebatur. Hac gauisum fuisse Plotinum et Porphyrium supra narrauimus; quorum hic *theurgicis teletis nihil purgationis accedere fatetur, quod eam faciat idoneam ad videndum Deum et ideas* [c]. De qua doctrina ex Platonicis HIEROCLES [d] ex recentioribus HOLSTENIVS [e] videndus.

§. XXV. Eusebium theurgicae artis celebritate superauit MAXIMVS Ephesius, cuius quoque vitam descripsit EVNAPIVS [f], qui senem adolescens vidit, et loquentem audiuit. Natales illi fuere clari, parentibus illustri genere ortis, opesque amplae [g]. Fratres habuit Germanos, *Maximus Ephesius.*

a) De C. D. L. X. c. 9. 26.

b) De myst. Aegypt. Sect. V. c. 14. p. 129. et passim. Aliter Apollonius, qui istas apparitiones ad Goetiam referebat, theurgiam in communione cum Deo et visione eius collocans, vt supra demonstratum.

c) Apud AVGVSTIN. l. c. c. 9.

d) Ad carm. aur. in fine.

e) Vit. Porphyr. c. 9. p. 260. seq. qui legi meretur.

f) loc. citat.

g) EVNAP. p. 82. 86. SOCRAT. Hist. eccl. L. III. c. 1. NICEPHOR. L. X. c. 1.

Digitized by Google

nos, eruditione non minus, quam ipse tinctos, Claudianum, qui Alexandriam commigrauit, ibique docuit, et Nymphidianum, qui Smyrnae cum laude professus est, rhetorem vtrumque [h]. Quibus vt nulla in re cederet, non eloquentiae tantum studiis se dedit, adeo vt cum eo conuersantes neque cursum et flumen sermonis ferrent, neque disertorum hominum quisquam ei contradicere auderet, cuncti vero tanquam ex tripode dicenti acquiescerent: sed et Alexandrinam philosophiam duce Aedesio didicit, quem cognatione attingebat, et cui se familiari consuetudine iunxerat [i]. Qui cum in reliquis etiam scientiis egregie esset versatus, tantus ex eius disciplina euasit Maximus, vt *vir ingenti nomine doctrinarum* audiret AMMIANO MARCELLINO [k]. Sed et magna familiaritate in Sosipatrae domo fuisse vsum, ex supra narratis constat, vnde coniicitur, ex Eustathii quoque disciplina ingenii eum opes adauxisse. Summam tamen Maximo famam et auctoritatem conciliauit, quod se Iulianus illius institutioni ab Aedesio sibi commendatae credidit, licet Constantium solum eum principi iuueni magistrum delegisse, cum ceteros sustulisset, non sit verisimile. Valde hic enim, in diuersa inter se abeunt EVNAPIVS [l], et Christiani historiae ecclesiasticae scriptores. Eunapius haec tradit: Decrescente ac deficiente Constantini progenie solum relictum fuisse Iulianum, ob aetatem teneram contemtum, et ob ingenii mollitiem: custodiuisse vero, adolescentem eunuchos, ne in fide Christiana vacillaret. Eum vero, quicquid librorum proferebatur, magnitudine ingenii memoria complexum, praeceptoribus non reliquisse, quibus eum erudirent. Eos itaque Constantio auctores fuisse, vt permitteretur ei rhetoricae arti et philosophiae studiis vacare, et imperatorem quoque libenter id permisisse, quod in libris eum volutari, quam de imperio cogitare, mallet. Profectum itaque cum suis Iulianum, Aedesii fama excitum aduolasse Pergamum, quem cum senio confectum audire diu non posset, ad discipulos eum missum esse, et reprobato, vt supra diximus, Eusebio, Chrysanthio, quod Maximus abesset, se tradidisse; tum Ephesum profectum, totum a Maximi ore pependisse. Ast aliter SOCRATES [m], et qui eum sequitur NICEPHORVS [n] rem narrant: Iulianum, prudenter quidem ita cauente Constantio, ne a pagano sophista ad gentilium superstitionem seduceretur, Christianos habuisse praeceptores in grammatica et rhetorica: cum vero fama ob progressus in studiis literarum insignes percrebuisset, idoneum eum esse imperio, imperatorem eum ab vrbe regia Nicomediam transtulisse, praecipiendo, ne scholam adiret Libanii. Cuius cum orationibus legendis occuparetur, aduenisse Nicomediam Maximum philosophum, sola Iuliani fama impulsum. Apud quem cum Iulianus philo-

h) EVNAP. in Nymphid. p. 177. qui non arte sed natura rhetorem factum dicit. Fratris commendatione Iuliano ab epistolis fuit Graecis. Addi potest vterque catalogo rhetorum et sophistarum apud FABRICIVM Bibl. Graec. Vol. IV. p. 481. 486.

i) EVNAP. in Aedesio p. 67.

k) L. XXIX. c. 4. EVNAP. p. 82.

l) p. 86.

m) loc. cit.

n) loc. cit.

Digitized by Google

philoſophiam deguſtaſſet, ſtatim cultum religionemque praeceptoris imitari coepiſſe, aſt hunc ei imperandi cupiditatem in animum inieciſſe. Iulianum vero, quod id imperator comperiſſet, monaſticam vitam ſimulaſſe, clam autem philoſophiae, quam a Maximo didicerat, dediſſe operam. Haec eccleſiaſtici ſcriptores, in eo potiſſimum ab Eunapio diuerſi, quod ſua ſponte ad Iulianum veniſſe Maximum dicunt, huncque, referunt, incenſa imperii potiundi ſpe animum Iuliani ſibi conciliaſſe. Etſi vero partium ſtudio ab vtrisque in hac narratione datum aliquid videri queat, conciliari tamen aliquo modo inter ſe poſſunt, ſi dicamus, Iulianum, quem gentilis eruditionis iucunditate ita delectatum captumque innuunt hiſtorici eccleſiaſtici, vt cuſtodiendus eſſet ſedulo, ne a Chriſtiana fide deſciſceret, temperamento ſuo ad Platonicas artes, quibus imperium ei miris portentis vaticinati ſunt, vehementer inclinaſſe; et Aedeſii fama excitum ei, atque eius diſcipulo Chryſanthio et Maximo innotuiſſe: Nicomediam vero translatum, Maximum, de eius ad has partes inclinatione certum, eum conueniſſe, et his potiſſimum artibus eum inſtituendo, quibus maximum tribuebat, animum illius mire cepiſſe, et ex eo demum tempore inſigne in hanc ſectam ſtudium Iulianum poſuiſſe, quod infra pluribus enarrabimus. Niſi Sozomeni [o] fidem ſequutis ſtatuere placeat, Iulianum, antequam in Aſiam abiret, et ad Aedeſium perueniſſet, Nicomediae Maximum Epheſium habuiſſe ſibi occurrentem, a quo et philoſophiam et odium Chriſtianae religionis didicerit, quique ei, vt vates, affirmauerit, verum eſſe, quod de illo vulgi ſermonibus ferretur, nempe quod imperio potiturus ſit. Iſtis enim fundamentis apud Maximum poſitis facile fuit in Aſiam delato, ampliora philoſophiae Alexandrinae ipſiusque theurgiae apud Aedeſium et Maximum incrementa capere. Certe iam Nicomediae Iulianum praeſentis calamitatis ſenſu ad meliorem fortunae ſpem illectum Maximum in familiaritatem ſuam adſciuiſſe, tradit idem Sozomenus. Aſt haec facta eſſe imperatore ignorante, inde patet, quod metu eius, quod id reſciuiſſet, monaſticum habitum induerit. Veriſimile enim non eſt, Conſtantium, qui tanta cura cauebat, ne gentilium doctorum ſcholas frequentaret, quique a Libanii praelectionibus eum arcebat, ſcientem volentemque huius eum generis hominibus permiſiſſe, quos manibus calcibusque et obniti Chriſtianae religioni et firmare auitam ſuperſtitionem ſciebat, licet id tradat Eunapius, teſtis domeſticus et ſuſpectus. Sane hoc probabilius eſt, quam quod olim [p] nobis non alienum a veriſimilitudine viſum fuit, Conſtantium hanc cum Maximo familiaritatem Iuliani non ignorauiſſe, ſed eam toleraſſe, quod magnum pietatis zelum ille prae ſe ferret. Ad hoc enim conſilium tum demum Iulianus delatus eſt, cum iratum ſibi ob Maximi familiaritatem imperatorem ſeque ei ſuſpectum intellexiſſet. Iuliano ad imperii gubernacula euecto, Maximus mox adfuit. Et Evnapivs [q] quidem Iulianum, tradit, euerſa Conſtantii tyrannide, Maximum et Chryſanthium

[o]) L. V. c. 2. [p]) In Germanico Hiſt. philoſ. opere p. 710. [q]) p. 94. 190.

Digitized by Google

um literis ad ſe euocaſſe: eos autem Diis conſultis in prodigia triſtia atque atrocia incidiſſe, et Chryſanthium quidem animo deiectum itineris conſilium abieciſſe, Maximum contrarium tuentem, vim naturae inferendam eſſe ſtatuiſſe, et ad iter ſe accinxiſſe. Aſt veniſſe quidem inopinatum Maximum ad imperatorem ait AMMIANVS MARCELLINVS [r], ſed vocatum literis non dicit, forte quod vanam vtriusque tantum gloriae captationem deſcribere in animo haberet, ceteris omiſſis. Decedens ex Aſia Maximus a ſummis pariter viris, et magiſtratus honoribus perfunctis, atque promiſcua plebe, turba quoque feminarum gratulantium et obteſtantium, ſui vt eſſet memor, maximo cum honore dimiſſus eſt. Poſtquam ingenti cum comitatu Conſtantinopolin appulit Maximus, tanto imperatoris gaudio exceptus eſt, vt dignitatis ſuae oblitus Iulianus quibusdam videretur. Ita enim AMMIANVS [s]: *Cum die quodam cauſſa eius ſpectandi veniſſe nuntiatus eſſet ex Aſia philoſophus Maximus, exiluit indecore, et, qui eſſet, oblitus, effuſo curſu e veſtibulo longe progreſſus, exoſculatum ſuſceptumque reuerenter ſecum induxit, per oſtentationem intempeſtiuam nimius captator inanis gloriae viſus.* Quod quamuis vehementer improbet Ammianus, mirandum tamen non eſt, cum Maximus potiſſimum ad imperii ſpem et bellum contra Conſtantium, et voce et vaticiniis erexiſſet. Cui cum accederet imperatoris nimius erga hos homines amor atque fiducia, qua impoſtorem fere quemlibet admittebat, eoque gloriabatur, vt indignabundus refert EVNAPIVS [t], non potuit non indecenter ſe gerere imperator, cum primarius ſuperſtitionis ſacerdos ad eum acceſſiſſet. Mores imperatoris, vt fere fit, ſequuti ſunt amici et aulici, et officiis honoribusque dies noctesque Maximum cumulauerunt. Qua fortuna aulae elatior factus Maximus, habitum ſumſit philoſophum indecentem, mollemque ac elegantiorem, alloquiis moroſus ac difficilis, ignaro, quid rerum ageretur, imperatore [u]. Quam hominis ſuperbiam Iuliani ſtudio, honoribus et literarum commercio (cuius duo hodie ſuperſunt exempla) nutritam paſſim perſtringit EVNAPIVS [x]. Cum vero horum potiſſimum philoſophorum arbitrio cuncta perageret imperator, Chryſanthium, inuito, vt videtur, Maximo accerſiri iuſſit, hic Priſcum vocari petiit, qui et venit, Chryſanthio futuram calamitatem praeſentiente, quae paulo poſt nequiſſimos homines ex merito oppreſſit. Ad bellum Perſicum ſe parabat imperator, in quo itinere comitem voluit ſibi eſſe, non Priſcum tantum et Maximum, ſed et alios, ſuas virtutes qui ſtulte extollebant, et ſe imperatori commendabant, quod mira eſſent praeſtituri [y]. Eiusmodi enim fraudibus capi poterat animus imperatoris ſuperſtitione nimium capti. Fuiſſe in eorum numero Maximum quoque, et per ſe credi poteſt, cum maxima Iuliani erga illum eſſet fiducia, et teſtantur SOCRATES [z] atque

r) L. XXII. c. 4.
s) loc. cit.
t) p. 101.
u) p. 98.
x) p. 69. 89.
y) Ibid. p. 101.
z) loc. cit.

Digitized by Google

que Theodoretvs [a]: nempe *diuinationibus credentem, quas ipsi Maximus philosophus, qui cum eo assidue versabatur, suggesserat, in eam opinionem adductum fuisse, Alexandri se Macedonis gloriam non aequaturum modo, sed et superaturum, putasseque, Alexandri animam in ipsum immigrasse.* Quod et Iuliano male cecidit, et Maximo: ille enim, vt suo loco docetur, a Persis interemtus est, hic a Christianis Antiochenis redux publica voce exagitatus, quod a caussa Iesu Christi victus esset. Rebus Iuliani, quas Maximus sociique eius struxerant, in ruinam datis, Iouianus quidem imperator eos non minus honoratos habuit, sed breuem et deplorandum finem sortitus nil effecit [b]. Qui cum successissent Valentinianus atque Valens, subito Maximi fortuna, qua fauentissima hactenus vsus fuerat, in supremam conuersa est miseriam. Vocati enim Maximus atque Priscus in aulam in custodiam abripiuntur: et Priscus quidem nihil mali passus et publico testimonio vir bonus declaratus in Graeciam rediit: Maximus vero cum et publice in theatris et apud imperatorem priuatim traduceretur, erecto quidem animo ferebat aerumnas, graues vero cruciatus, qui admouebantur, passus est. Tandem mulcta imposita, quantam homo philosophus ne audire quidem unquam potuisset, eo quod omnes cunctorum opes et fortunas possidere crederetur. Quod cum aliter se habere compertum esset, mutata sententia exigua mulcta ei imposita, dimissusque in Asiam, vt pecuniam in quam damnatus erat, solueret. Ibi miserrimam iterum tragoediam omnibus verbis superiorem excepisse Maximum refert Evnapivs [c]. Exquisitissimis enim tormentorum generibus inter muliebria et procacia tortorum ludibria ita excruciatus est, vt, cum neque modus neque finis vllus suppliciorum esset, oraret vxorem, vt medicatam ei potionem emeret, qua tantis demum malis eriperetur. Ea vero emit, sed allatam bibere praeoccupans, exanimata concidit, Maximus bibere supersedit. Studiose hic celat Eunapius inquisitionis caussam, tantaeque crudelitatis originem, nisi quod accusatum corrasarum facultatum nimiarum fuisse, haud obscure probat: valde tamen inconsideratus laudator suae sectae suspectam fecit caussam Maximi, narrans, Priscum eiusdem generis sectaeque hominem, qui ex eodem Iuliani consortio fuit, illaesum et cum gratia dimissum fuisse. Aliam itaque et grauiorem accusationem pertulisse Maximum oportet, quod is tam male mulctaretur. Consulentibus vero historicos ecclesiasticos, vera caussa tam seuerae inquisitionis, grauisque supplicii facile detegi potest. Nempe fax et tuba eorum omnium, quae susceperat aduersus Christianos et ipsa Romani imperii incrementa, Iulianus, habebatur Maximus. Hunc perditissimas diuinandi et magiae artes docuisse Iulianum, hunc a Christiana eum fide ad gentilem superstitionem auocasse; hunc in vitam Constantii coniurantem excitasse, hunc euertendae Christianae ecclesiae, et tot modis vexandorum Chri-

a) Hist. eccles. L. II. c. 27. b) Evnapivs p. 102. c) loc. c.

Chriſtianorum conſilia imperatori ſuggeſſiſſe: hunc intolerabili faſtu ſuper ipſum imperatoris ſolium ſe euexiſſe: hunc peſſimis artibus ad bellum Perſicum, quibus Romanorum opes valde attritae ſunt, Iulianum animaſſe: hunc ſtolidis vaticiniis fortunae imperatoris atque victoriae obſtitiſſe: hunc Chriſtum per Iulianum immani odio et magicis artibus fuiſſe perſecutum, et clerus atque populus clamabat, et imperatoris accuſabant miniſtri, et credebant eo facilius principes ad crudelitatem et saeuitiam proni. Mirum itaque qui fiet, tam famoſum praeſtigiatorem, qualem eum fuiſſe Euſebii condiſcipuli teſtimonio ſupra vidimus, tantum hominumque ipſiusque Dei hoſtem inauditis cruciatuum generibus fuiſſe vexatum? Nondum tamen fata viam inuenerant Maximi, ſed hac quidem vice morti eripiendus erat philoſophus. Nouis enim curis turbisque a Procopio implicitus Valens, a plectendo Maximo deſiſtebat, rebellantique hoſti ſe obiiciebat [d]; qua occaſione vſus Clearchus, quem Aſiae, ſanae tum et morigerae, imperator praefecerat, Maximum inueniens quaeſtionibus admotum et equuleo diſtentum, ſatellites tormentis adhibitos fugere coëgit, Maximum vinculis exemit, corpus curauit reficiendum, ſuaeque illum menſae admouit, eaque libertate de his cum imperatore egit, vt cuncta is comprobaret, inimicos eius talionis poena affecit, vel repetundarum poſtulauit, bona furto ablata ei reſtituit, et facultatibus auxit [e]. Spectatus itaque omnibus et reuerenter iterum habitus Conſtantinopolin acceſſit. Factum ibi periculum innocentiae eius circa theurgiam ait EVNAPIVS, non vero indicat, qua in re tentatus fuerit, niſi quod ſuſpicamur, reſpicere Eunapium ad ſequentem diuinationis hiſtoriam, quae Maximo interitum attulit. In vitam ſcilicet imperatoris coniurauerant aulici quidam, qui accuſabantur, nomen imperaturi poſt Valentem de teſtandis praeſagiis didiciſſe ſecretim. Correptus ex his, vti narrat AMMIANVS MARCELLINVS [f], eius temporis hiſtoricus, qui totam coniurationis detectae ſeriem pandit, „Fiduſtius praeſidialis, occulteque inductus, viſo indice, nulla inficiatione obumbrare iam publicata „conatus, rei totius calamitoſum aperit textum: abſolute confeſſus, ſe cum „Hilario patricio vaticinandi peritos de imperio conſuluiſſe futuro, motasque „ſecretis artibus ſortes et nuncupationem principis optimi, et ipſis conſultoribus luctuoſos exitus praedixiſſe: viſumque eſſe, referri oraculum ad „Theodorum virum praeſtantiſſimum, moribus et literis ornatiſſimum. „Relato geſtorum volumine imperator formidine ſucceſſoris exagitatus „et ad vindictam incenſus ab aulicis, praecipue a praefecto praetorio et „Theodorum rapi et reliquos ſuſpectos iuſſit, eo quod ſaepius iam vitae „periculum inſidiis adiiſſet. Diris quaeſtionibus habitis, adacti tormentis „Patricius et Hilarius negotii fidem aperuerunt, qua ratione menſulam „Delphicam inſtruxerint et imprecationibus choragiisque multis ac diutur-

„nis

d) Coniurationem et rebellionem Procopii narrat AMMIAN. MARCELL. L. XXVI. L. XXVII. SOCRAT. L. IV. c. 5. SOZOMEN. L. VI. c. 8. e) EVNAPIVS p. 106. f) L. XXIX. c. 1.

Digitized by Google

„nis ritualiter consecratam mouerint tandem“: quod qua ratione factum sit, vt breuitati consulamus, apud ipsum Ammianum legi velimus, eo quod artes, in schola quoque Platonicorum non ignotas, produnt clarissime. Hoc vnum notamus, indicatas primas successoris literas ΘΕΟΔ. Theodori successoris spem fecisse, oraculumque inquisitores detulisse, quod non negat EVNAPIVS [g], ad Maximum, de re inter sese non conuenientes: eum vero mentem aduertentem et dicta perpendentem, celeriter perspexisse, quod in verbis abstrusi latebat, immo veritatem ipsam, idque ita protulisse, vt oraculis ipsis verius esset, dicentem, quod et se pronuntiantem perdidissent, et omnes eos, qui conscii essent consilii, et plures alios, qui mortem iniuste subituri essent; imperatorem vero post promiscuam et multiformem omnium caedem, nouo et inusitato mortis genere inhumatum periturum. Ita vero euentum quoque rem comprobasse testantur Eunapius et Ammianus. „Nam et reliqui iugulabantur vni„uersi, praeter Simonidem philosophum iuuenem, quem solum saeuus ille „sententiae lator, efferatus ob constantiam grauem, iusserat flammis exu„ri, quique vitam, vt dominam fugitans rabidam, ridens subitas momen„torum ruinas immobilis conflagrauit, Peregrinum philosophum (de quo „infra) imitatus: et non multo post Maximus quoque philosophus, Ora„culi supra dicti versus audisse insimulatus; seque comperisse adsensus, sed „reticenda professionis consideratione non effudisse verum vltro praedi„xisse consultores ipsos suppliciis poenalibus perituros. Ephesum ad „genuinam patriam ductus, ibique truncatus sensit, docente periculo extre„mo, quaesitoris iniquitatem omnibus esse criminibus grauiorem“. Haec Ammianus, quibus lucem affundit EVNAPIVS [h], narrans, “pudore de„uictos a necandi Maximi consilio, quod in iudicio confutata essent „omnia, quodque falsitatis eos, a quibus erat comprehensus, conuicisset, „Festum truculentum hominem vna cum eo in Asiam misisse, qui iussa „exsecutus sit ac de suo ingenio, rabiei suae indulgens, choragium saeuitiae „adiiciens, post trucidatos complures sontes et insontes, magnum illum „Maximum iugulauerit“. Eadem quoque tradit SVIDAS [i], qui hunc Festum temporibus Valentis proconsulem in Asiam missum, regioque iussu praefectum crudelitate omnes fere superasse et Maximum quoque gladio interfecisse tradit, Eunapii, vt verisimiliter coniicit KVSTERVS [k], memoriis vsus. Non videmus itaque caussam, qua inductus Cel. FABRICIVS [l] hunc Maximum a Festo interfectum distinguit, cum eundem esse, Eunapii locus manifeste doceat. Nec obstat, Maximum Ephesium interemtum dici a Valentiniano, apud SOCRATEM [m] et NICEPHORVM [n], ast Maximum a Festo capite plexum esse sub Valente. Ex Eunapii enim et Ammiani, qui istis temporibus vixere, huiusque sectae historiam accurate norunt, narratione constat, Valentis, non vero Valentiniani crudelitate philosophum hunc

g) p. 109.
h) loc. cit.
i) In Φῆστος T. III, p. 596. seq.
k) Ad h. l.
l) Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 770.
m) L. III. c. 10.
n) L. X. c. 1.

Digitized by Google

hunc e medio sublatum esse. Adeoque aut pro Valentiniano, Valens subrogandus est apud Socratem, aut, quod duo regnarent imperatores, Valentiniano adscriptum esse, quod a Valente factum, dicendum, aut, quod nobis quidem magis placet, statuendum, Socratem priorem inquisitionem, quam in eum ὡς μαγγανείας ποιοῦντα, *tanquam artes magicas exercentem*, factam fuisse, ex Eunapio narrauimus, cum vltima sub Valente confudisse. Secuta tamen mortem Maximi mox diuina erga Festum Nemesis. Tradit enim porro EVNAPIVS: Testis, vt ait, αὐτόπτης o), Festum istum munere exspirante, ad Theodosium nouum imperatorem profectum, post reditum nuptias potentissimas iniisse, luxusque ostentandi et iniuriarum obliterandarum caussa festum epulumque magnificum optimatibus et magistratibus fecisse: ipsum autem delubrum Eumenidum ingressum, narrasse somnio sibi visum Maximum, numella collo iniecta ad orcum pertrahere, sistendum Plutonis iudicio. Praesentes conterritos omnes, quod vitam viri recolerent, lachrymas pro se quemque profusas siccasse, et vota facere iussisse, quod factum a Festo. Sed dum egrederetur ipse, humi concidisse, vocisque vsu destitutum iacuisse, ac domum relatum confestim exspirauisse. Ceterum fuisse Maximum et corporis et ingenii dotibus ornatissimum, non sine eius laude insigni depraedicat EVNAPIVS p), qui oculorum pupillas volubiles, canam promissamque barbam, ingenii velocis vigorem atque agilitatem ex oculis elucentem, miramque harmoniam et consonantiam virtutum se non satis potuisse mirari, quum adolescens senem vidisset, fatetur. Sed et artibus theurgicis excelluisse, et inter primarios Deorum ministros fuisse relatum, qui diuinatione et magia eorum voluntatem et auxilia euocarent, allata Eunapii, Ammiani, Socratis, Sozomeni et Nicephori testimonia satis superque docent. Fuere alii quoque Maximi q), quorum ex parte mentio facta est, et in his aliquot philosophi cum nostro non confundendi, Maximus nempe Tyrius, Maximus Aegiensis, Maximus Cynicus r). Imprimis autem Maximus Ephesius, a Maximo Byzantino distinguendus est. Quem licet confundere videatur cum Ephesio SVIDAS s), vt hoc solenne scriptori valde negligenti minusque accurato, dum Maximum Byzantinum Iuliani praeceptorem dicit, non displicet tamen coniectura FABRICII t), qui Maximum hunc inter praeceptores quoque Iuliani numerandum esse putat. Etsi enim eum inter philosophos Peripateticos IDEM eo nomine collocat, quod in Aristotelem commentatus esse dicitur; notum tamen est, et a nobis, infra demonstrabitur, eclecticos adeo in Peripateticae philosophiae studio, scriptis etiam in Aristotelis opera commentariis in-

terdum

o) p. 110. p) p. 82.

q) Enumerauit eos FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 769. seqq.

r) De hoc Cynico Alexandrino, tandem ad sedem Constantinopolitanam euecto, vnde et Byzantius dicitur, extat inter Orationes GREGORII NAZIANZENI vna: in laudem Maximi philosophi post exilium reuersi. Conf. IONS. de Script. Hist. phil. L. III. c. 16. §. 4. p. 92. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 363.

s) In Maximus T. II. p. 494.

t) loc. cit.

Digitized by Google

terdum inclaruisse, vt magis inter Peripateticos, quam Platonicos referendi videantur, vt Themistii, Simplicii aliorumque exemplis constat: cuius rationem caussamque ab henotico vtrumque philosophum conciliandi studio deriuandum esse, ex supra dictis liquet. In qua opinione maxime confirmamur fragmento illo carminis Maximi huius Epirotae, περὶ καταρχῶν, i. e. *de electionibus siue auspiciis actionum*, quas quis suscipit, ex positu lunae prospere ne an secus successurae sint diiudicandis, quod nobis exhibuit idem Cl. FABRICIUS [w]. Id enim non tam Peripatetico genuino, quam Eclectico siue Alexandrino philosopho conuenire, vel solum latissime in ea regnans superstitio et influxus siderum admissus probant; Eiusdem forte argumenti libellus fuit περὶ αλύτων ἀντιθέσεων, quod Maximo Byzantino adscribit SUIDAS [x], id enim *de insolubilibus oppositionibus egit.* Cauenda tamen confusio inter hunc et Ephesium Maximum, quam non satis euitauit auctor indicis copiosi et praestantis ad hanc Bibliothecam Graecam, qui nempe poëma illud de auspiciis Maximo Ephesio tribuit, refragante et Suida, et ipso, vt modo dictum, Fabricio.

§. XXVI. PRISCUM, Thesprotium vel Molossum genere, ad hanc quoque sectam pertinuisse, ex Aedesii disciplina in antecedente §. diximus, et in inquisitione de theurgicis sub Iuliano, apud quem gratiosus fuit, conatibus quaesitum liberum dimissum fuisse in Graeciam, auctore EUNAPIO [y] tradidimus, qui addit, nonagenarium in Graecia obiisse, ingenioque, dicit fuisse recondito atque abstruso, multumque ex arte dissimulante, praeterea memoria praestantissima, veterum etiam opiniones omnes cognitas atque collectas habuisse in promtu: ex quibus colligimus, Priscum pressius, quam reliquos, indolem philosophiae Ammonianae secutum, ex omnium sectarum placitis philosophiam suam conflasse, theurgica vero, quod vt supra, ab Eusebio factum esse, vidimus, ea indigna philosopho altiora spiranti haberet, neglexisse. Forma fuit egregia, statura magna, aegreque ad disputationes adduci potuit. Cuius duplex ratio apud Priscum inualuit. Nam secutus arcanam Ammonianae scholae methodum a tot veteribus philosophis adhibitam, nec cum ἀμυήτοις et profanis, nec cum vulgo, quicquam sapientiae suae communicauit, sed velut thesaurum dogmata sua custodiuit, eos prodigos decoctoresque nominans, qui facile de iis dissererent. Deinde nec fructum ex disputationibus oriri dicebat, cum victus nec mitescat magis, quam veritatem potius oppugnet eique fortius obstrepat, nec qui voluptatibus deditus est, melior reddatur, sed efferatur potius, et μισολόγος καὶ μισοφιλόσοφος euadat. Sed et moribus grauis erat et fastuosus, quam animi elationem cum aduersus sodales et commilitones, tum in omni vita ad senium usque conseruauit, et ne magistro quidem praesenti pepercit. Quam animi singu-

Priscus.

w) Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 414. x) loc. cit. y) p. 114. seq.

Digitized by Google

singularitatem, et seruatum de doctrinis suis silentium proteruorum quidem adolescentium insultus prouocasse, sed post Iuliani quoque imperium ab obtrectatione et reprehensione liberum seruasse, EVNAPIVS monet; indeque factum esse dicit, vt cum alii eo quidem tempore miseri vel sua vel hostis manu perierint[z], ipse solus in Graeciae templis vsque ad prouectam aetatem absque insidiis vixerit.

Chrysanthius.

§. XXVII. Plurimum tamen inter scholae Plotinianae doctores extollit EVNAPIVS [a] CHRYSANTHIVM, praeceptorem suum, quem Iulianum quoque inter praeceptores suos numerasse supra diximus, quique Eunapio auctor fuit scribendi de vitis sophistarum commentarii. Ordinis vero senatorii fuit Chrysanthius, et nobilitate suae ciuitatis facile Princeps. Auus illi fuit Innocentius quidam, qui opibus et auctoritate atque existimatione, quam priuati hominis, superiore vsus est, et cui legum condendarum potestas ab imperatoribus erat permissa: cuius etiam libros superesse Romano Graecoque idiomate scriptos, et acre iudicium et ingenii acumen prae se ferentes IDEM ait. Adolescens parente orbatus, et diuino quodam naturae instinctu ad philosophiae studia inflammatus, Pergamum ad Aedesium se contulit, cumque maximo ardore eruditionem sitiret, in profundae doctrinae viro inuenit, vnde se totum scientia ingurgitaret: cumque esset corpore firmo, et plane adamantino, quod labores patienter toleraret, et cuiuis exercitationis generi facile assuefieret, in philosophia mysteria cito penetrauit, et Platonis atque Aristotelis dogmata plane didicit: sed ad omnem quoque philosophiae speciem animum conuertens, non tantum in eloquentia vires vsu et exercitio roborabat, sed et demonstrare eas publicis speciminibus non refugiebat, dicendi et silendi arte pariter conspicuus, et vbi dicendum esset, non sine magnificentia de rebus profundioribus edisserens [b]. Post haec γνώσει τῶν Θεῶν καὶ σοφίᾳ sublimiori Deorum cognitioni [c] et sapientiae se totum tradidit, ei nempe, quam et Pythagorae sectatores, et Apollonii Tyanensis asseclae excoluere, qui hunc humano corpore vestitum olim adorabant. Ad hos homines accurrit Chrysanthius, et ipsis eorum principiis vsus, ad eam animi perfectionem subleuatus est, vt omnis eruditionis species et perfecta eius notitia illi exsurgeret [d], et futura ita praediceret,

z) Inter hos fuisse Hilarium Bythinium, non philosophiae tantum laude, sed et artis pictoriae excellentia illustrem, qui cum familia obtruncatus fuerit Athenis narrat EVNAPIVS p. 119. Cuius verba misere peruertit IVNIVS, πρὸς δὲ τῷ καθαρῷ τῆς ἄλλης παιδείας κατὰ γραφικὴν οὕτω φιλοσοφήσαντα, ὥστε οὐκ ἐτεθνήκει ἐν ταῖς ἐκείνου χερσὶν ὁ Εὐφράνωρ, ita reddens: „In „arte pingendi aduersus liberalium artium va„cuos ita philosophatus est, vt appareat in illi„us manibus non esse extinctum Euphranorem“. Haec enim nec sensum sanum fundunt, nec Eunapii verbis faciunt satis, quae ita vertenda: „Qui praeter reliquam liberalem disciplinam „etiam pictoriam ita excoluit, vt per eius ma„nus puer Euphranor (ab eo pictus) superesse „videatur“. Conf. GATAKER ad Antonin. L. I. §. 6. p. 5.

a) p. 186. SVIDAS T. III. p. 691. hunc exscripsit.

b) Graeca ipsa inspicienda sunt, quorum sensum non satis assecutus est Iunius.

c) Sublimiorem diuinae familiae cognitionem γνῶσιν innuere, vel ex solo Gnosticorum nomine notum esse putamus.

d) Valde memorabilis hic locus est, ex quo fontes philosophiae Plotinianae discuntur.

Digitized by Google

ut cernere magis, quam vaticinari diceretur. In his ſtudiis magnam temporis partem vbi cum Maximo Socio conſumſiſſet, multumque aerumnarum pertuliſſet (ita enim ſolitos fuiſſe arcanarum iſtarum diſciplinarum doctores, vt multis laboribus et aerumnis diſcipulos prius probarent, ex barbaricae philoſophiae hiſtoria notum eſt, et ſatis innuit Eunapius voce συναθλήσας, quae moleſtias cum commilitone exantlatas ſignificat) eum myſteriorum ſuorum participem dereliquit: tantoque in has artes ſtudio incubuit, vt totus cum Maximo, vt alibi dicit EVNAPIVS e), diuinae agitationi et enthuſiaſmo occuparetur, reliquas diſciplinas liberales negligeret, prodigiis vero et Deorum monitis obſecundaret, quod neglexiſſe Maximum et Deos obteſtatum fuiſſe, vt fata mutarent, Eunapius monet, et nos ſupra exemplo profectionis in aulam imperatoris a Diis diris oſtentis improbatae illuſtrauimus. Magnam eo tempore et artis peritiam et animi conſtantiam Chryſanthium demonſtraſſe, vitae eius narrat hiſtoricus, quem nec Maximi obteſtationes, nec honorifica imperatoris legatio, nec literae Iuliani repetitae, nec Melitae vxoris, quam deperibat, preces, ab imperatore expetitae, potuere flectere, vt iter ingrederetur, honores et felicitatem ſummam promittens, ſed quod ſigna diuina calamitoſum fore atque tragicum praedixerant, et repetitis a Chryſanthio victimis, immutabilem ita fatorum ſeriem poſuere ſignificauerant. Et ita quidem cum fatis vim inferre naturamque vincere Maximus ſtatuens, Byzantium eſſet profectus, a Chryſanthio relictus eſt, ab imperatore autem pontificatum regionis Lydiae accepit, adiecta poteſtate, aulta ſacra, quae Chriſtianorum imperatorum zelus eiecerat, reuocandi. Qua ille tanta prudentia et moderatione vſus eſt, vt nec ſe moroſe in iſto munere gereret, cum magna vteretur morum lenitate atque ſimplicitate, nec calida et feruentia nimis conſilia ſequeretur, neque Chriſtianis valde moleſtus eſſet, ſic vt nemo fere reſtitutionem ſacrorum, et renouatum Deorum cultum animaduerteret. Id quod magno emolumento ceſſit Chryſanthio, cum enim cuncta placide et aequabiliter atque tranquille ſopirentur, poſtea vbi omnia alia, quam Iuliani caterua ſperauerat, eueniſſent, reliquis ſurſum ac deorſum velut tempeſtate iactatis ſolus euaſit, et omnium admirationi fuit Chryſanthius, eo quod non futura tantum praenoſſet, ſed et ea ſcientia magna prudentia ſciret vti. Munere vero motus ſub imperatoribus, qui Iulianum ſequebantur, Chriſtianis, Athenas conceſſit, vitamque ibi priuatam magna tolerantia et frugalitate egit, nullius, quod inter homines exerceri ſolet, vitae generis curam agens, non oeconomiae, neque agriculturae, neque rei pecuniariae honeſte faciendae, ſed inopiam tolerauit facilius, quam alii diuitias f). Sed ex lege ſcholae ſuae viuens facile parabili vtebatur cibo,

 et

e) In Maximo p. 85. hic finis fuit philoſophiae Alexandrinae primarius.

f) Contrarium hic ſenſum expreſſit IVNIVS, qui ita tranſtulit: „Vitam exegit in prouectam aetatem, nullius alterius rei ſatagens, „quam oeconomiae a rerum domeſticarum cura „dictae,

et raro admodum carnibus vescebatur animalium; Deorumque cultu primaria ratione assidue habita, tempus lectione veterum terebat, et scribendis libris insudabat, tanta assiduitate vsus, vt octogenario maior, propria manu tantum librorum scripserit, quantum vix vnquam aetate florente legunt alii. Quo factum est, vt extremi digitorum articuli ob indefessum scribendi studium contraherentur. Viua vero voce quoque profuisse, et philosophiae dogmata iuuentuti tradidisse, Eunapii exemplo constat, quem in charissimis habuit. Ab exercitatione studiorum surgens animum recreabat ambulationibus in viam publicam adscito Eunapio comite, spatiaque longe, sed otiose lenteque emetiebatur, animum interea narrationum suauitate deliniens. A magnatum vero procerumque congressu non fastu abstinebat, sed vitae simplicitate, et Socraticam vitam exprimebat, cum inaffectatus candor et facilitas quaedam simplex sermoni eius insideret, verborum tamen venustate aures demulciente [f]. Comis erat in congressu erga omnes, adeo vt ambitione id fieri quidam censerent; sermo concinnus et in tanta ingeniorum diuersitate congruus. Pertinacior tamen erat, nec de sententia facile moueri se patiebatur: neque autem facile quis eum audiuit eruditionem suam ostentantem, eoque nomine insolentius se efferentem, immo dicta quoque ab aliis probabat, si vel perperam dicta essent; et quae male etiam statuebantur laudabat, ac si ne principium quidem auscultasset, ne quenquam contristaret. Quod si forte inter praesentes magnae famae et existimationis philosophos, disputatiuncula exorta placuisset se disceptationi miscere, omnes conticebant, ac si nemo adesset, neque quisquam in contentionis aream cum eo descendebat, ne erroris conuincerentur. Accedit etiam, vt ii, qui virum mediocriter tantum nouerant, et solam animi mansuetudinem laudabant, facto disceptationis periculo, longe alium, quam putarant, deprehendere se putarent: coma tunc in horrorem erecta, et oculis animi in dogmatum certitudine triumphum agentis indicibus. Quibus vitae rationibus et artibus factum, cum auitae reipublicae sacrae (τῆς ἀρχαίας καὶ πατρίου πολιτείας, id est, religionis veteris et patriae) antistes esset primarius, vt a summis viris, qui isto adhuc tempore superstitione veteri tenebantur, eamque firmare labantem conabantur, oraculi instar consultus fuerit, cuius exempla quaedam narrat Evnapivs [b]. Firmissimo corporis robore vsus, ad vltimam, vt supra dictum, senectutem peruenit, animo philosophiae beneficio semper placido et sereno seruato. Cuius exemplum dedit in funere filii praeceptori Aedesio cognominis, qui aetatis anno vicesimo maximae spei adolescens,

„dictae, aut agriculturae, aut pecuniariae rei, „quae honeste iusteque acquiritur: inopiam tolerabat patientius, quam diuitias caeteri." Sed Graeca ita exprimenda esse, vt nos vertimus, facile intelliget Graeci sermonis peritus lector. Ita enim Evnapivs p. 197. εἰς μακρὸν δὲ γῆρας ἀφικόμενος, τὸν πάντα διετέλεσε βίον, οὐδεμιᾶς τῶν καθ᾽ ἀνθρώπους ἑτέρων φροντίσας, οἰκονομίας τινὸς ἢ γεωργίας, ἢ χρημάτων, ὅσα δικαίως παραγίνεται, ἀλλὰ πενίαν μὲν ἔφερε ῥᾷον ἢ πλοῦτον ἕτεροι.

f) Ibid. p. 195.

b) p. 207.

Digitized by Google

lescens, et in sacris pariter atque humanis scientiis valide versatus decesserat, quam mortem vel affectu vacuus, vel infractus animo pertulit, vxoremque perferre docuit. Senex etiam, quod vegeto esset corpore venam secare solitus est, regente sanguinis fluxum Eunapio rerum medicarum non imperito: quod cum saepius fieret, Eunapio quoque aliquando absente, mox subitus languor, et virium defectio secuta est, cum articulorum contractione. Aduocatus in auxilium consiliumque Oribasius, Eunapii familiaris [i], qui ex medicis imperatoris Iuliani fuerat, molliter naturae vim reuocandam esse statuens, per fomenta calida et emollientia refrigeratis artubus vigorem aliquem restituit: sed vicit senectus, quae sequente anno eum absumsit.

§. XXVIII. Nemo tamen vel maiorem suo nomine gloriam huic sectae conciliauit, vel fortiori quoque conatu res eius atque incrementa adiuuit, IVLIANO imperatore, qui ob defectionem ad auitam gentilium superstitionem apostata dici solet. De cuius vita et imperii historia, licet maxime memorabilem Sec. IV partem constituat, prolixe disserere, huius loci non est, sed quaerenda ea apud illos, qui Romanorum imperatorum res gestas in sacra et profana historia enarrauerunt. Nobis enim de magni principis virtutibus atque vitiis illustrissimi, consiliis, insidiis, discordia cum Constantio, bellis cum Parthis, Gallis, Germanis, defectione a Christiana fide, artibus euertendi rem Christianam, morte quoque praematura, quaeque alia in eius historia occurrere solent, multum recentiori aetate controuersa agere, criticamque his tractandis manum afferre, nec libet nec licet; sed lectorem eius rerum sciendi cupidum vel ad scriptores ecclesiasticos vel ad profanos, vel quod nobis placet, ad vtrosque ablegamus [k], monentes, vt abiecto vel odio vel fauoris praeiudicio, quod ex vtraque parte, multos, qui in hoc studio ver- *Iulianus apostata.*

 sati

i) Oribasius Pergamenus fuit, in prima adolescentia ob praeclaram eruditionem famam iam nactus, in iuuentute Zenonem, Magni condiscipulum, ex hac schola philosophum audiuit, postea ad artem medicam animum applicuit, eoque nomine a Iuliano, vt sanitatis suae custos esset, accersitus est. EVNAPIVS etiam l. c. p. 180. tradit, tantis eum virtutibus excelluisse, vt ad imperium etiam Iuliano viam demonstrauerit: quod odium imperatorum sequentium ei conciliauit, qui facultatibus eum omnibus spoliarunt, et in barbaras terras eiecerunt in exilium. Quae calamitas ei felicitatis ianuam aperuit, cum artis salutaris consiliis apud reges barbaros plurimum valeret. Redeundi potestate accepta et facultatibus redditis, vxorem duxit potentem, medendi pariter felicitate atque morum suauitate maxime commendatus. De ratione eius medendi scriptisque consulendi historiae medicinae scriptores CLERICVS P. III. p. 576. FREINDIVS P. I. p. 6. MERÇKLINVS Lind. renou. p. 875. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. XII. p. 639. IX. p. 451. ex veteribus PHOTIVS Cod. CCXVI.

k) Qui de Iuliani historia scriptores consulendi sint, ex catalogis scriptorum, qui res huius seculi ecclesiasticas et ciuiles enarrarunt, discendum est, adeundique ex illis Socrates, Theodoretus Sozomenus, ex his Ammianus Marcellinus, Sextus Aur. Victor, Eutropius, Rufus Festus, Zosimus aliique; et qui propius literatam eius historiam respiciunt EVNAPIVS in Aedesio, Maximo et Chrysanthio. LIBANIVS in Orationibus, et qui passim tetigere res eius Christiani Doctores Nazianzenus, Cyrillus Alexandrinus, Basilius aliique, de quibus videndus MART. HANCK. de Script. rer. Rom. c. XXX. art. 1. p. 154. ex recentioribus ante alios TILLEMONTIVS et EZ. SPANHEMIVS adeundi sunt, vbique vero seruandus modus et nec extollendus nimis, suppressis vitiis, nec culpandus sine modo, virtutibus eius neglectis, quae extrema satis feliciter vitauit Ammianus, seuerus vitiorum eius censor laudatorque virtutis.

Digitized by Google

ſati ſunt, in tranſuerſum egit, ſine ſtudio partis examinata teſtium fide rerumque probabilitate de Iuliano ſtatuant. Quam legem et illis latam eſſe volumus, qui philoſophicam imperatoris huius hiſtoriam noſſe cupiunt. Etſi enim magni principis perſonam omnino ſuſtinuiſſe cenſendus eſt, tantus tamen non in omni tantum eruditionis genere, ſed in philoſophia quoque euaſit, vt non tantum Alexandrinae philoſophiae alumni eum ſibi totum vindicarent [l], ſed et Chriſtiani [m] philoſophi nomen laudemque ei non denegarent. Quare ad ea potiſſimum reſpiciemus, quae ad huius ſectae, quam tantopere promouit, hiſtoriam pertinent. Et qua quidem occaſione ad Plotinianae ſcholae philoſophos peruenerit, ſupra in Maximo iam narrauimus, et hic paucis ea repetimus, quae ad integram enarrandam huius principis hiſtoriam philoſophicam pertinent. Educatus nempe magna Conſtantii cura Iulianus, bonisque artibus innutritus a praeceptoribus Chriſtianis, Mardonio eunucho hanc eius inſtitutionem moderante [n], quod male habet EVNAPIVM [o]. In Grammaticis a Nicocle quodam, in Rhetoricis ab Ecebolo eruditus eſt, ſeuere prohibente Conſtantio, qui Nicomediam eum ire iuſſerat, ne Libanii ſophiſtae, cuius tunc ſchola in dicendi arte maxime excellebat, lectiones audiret. Id quod grauiter ſe indoluiſſe conqueritur LIBANIVS [p], *quod in tali anima, tanquam in agro foecundo ſementem ſibi facere non licuerit: peſſimo enim cuidam rhetori mercedis loco, pro eo quod Deos maledictis aſſidue proſequeretur, iuuenem ceſſiſſe, ipſum quoque eiusmodi de Diis opinione innutritum magiſtrorumque in dicendo imperitiam ob indictum ab iis altaribus bellum ferre non recuſaſſe.* Quam ob cauſſam Libanium amare excepit SOCRATES [q]. Parum tamen vel Conſtantii ea in re ſeueritas, quam haud iniuſta ſuſpicio, ne Iulianus a fide Chriſtiana deficeret, excitauerat, vel eorum, qui illi praeerant, cura impedire potuere, quo minus Iulianus ad gentilium ſuperſtitionem prono ferretur animo. Cuius rei cauſſas expendentibus variae occurrunt. Vt enim de magno, qui in iuuene flagrabat, diſcendi ardore, quem ingenii dotes excellentiſſimae ſuſtentabant, quique forte a Chriſtianis praeceptoribus non ſatis extingui poterat, taceamus [r], negligentia ſane eorum, quos educationi feruentis et ad magna tantum et excelſa adſpirantis adoleſcentis praefecerat Conſtantius, in culpa fuit, vt, quod maxime cauendum eſſe recte imperator viderat, ad gentilium philoſophorum ſcholas declinaret. Narrat enim EVNAPIVS [s], vbi Iulianus ingenii vim et magnitudinem ita oſtendiſſet, vt, „quicquid librorum proferretur, id memoria complecteretur, ita vt prae„cocem eruditionem aegre ferre magiſtri viderentur, quaſi non habituri, „quod

l) Patebit hoc ex dicendis. Conf. EVNAP. l. c. AVR. VICTOR. in epit. p. m. 372. EVTROP. L. X. LIBANIVS loco citando.

m) SOCRATES L. III. c. 1. SOZOMEN. L. VI. c. 2.

n) SOCRATES l. c.

o) In Maximo p. 82.

p) In orat. parent. in Iulian. Volum. VII. Biblioth. Graec. FABRICII §. 5. p. 228.

q) L. III. c. 23.

r) Multa de hac re gloriantur EVNAPIVS p. 82. et LIBANIVS l. c.

s) loc. cit. p. 83.

Digitized by Google

„quod puero porro instillarent, et nec Iulianus haberet, quod amplius „disceret, nec illi quod docerent, rogasse eos consobrinum Constantium, „vt permitteretur ei, oratoriae arti ac philosophiae vacare, quod ille lu„bens concesserit, eum in libris magis volutari et ineptire, quam generis „et imperii memoriam recolere cupiens. Eum itaque regiis sumtibus „instructum peruenisse ad Aedesium, vt supra retulimus. Valde hic attendere et sollicite curare debuerat eorum fides, quorum prudentiae principem hunc Constantius commiserat, dum ignorare non poterant, ea animi indole atque inclinatione esse Iulianum, vt facile superstitione traheretur, ne ad scholas gentilium philosophorum delaberetur, quos eo tempore miris artibus et praestigiis firmissima superstitioni fulcra parasse, peruulgatum tum erat. Tanta enim eius superstitio fuit, vt AMMIANO MARCELLINO [t] licet huic sectae, quam vehementi prosequebatur studio Iulianus, valde addicto, vapularet, carpenti, quod *praesagiorum sciscitationi nimiae deditus fuerit, vt aequiparare videretur in hac parte principem Hadrianum et superstitiosus magis, quam sacrorum legitimus obseruator fuerit.* Tali cum animo esset, maxima eorum negligentia culpanda erat, qui anceps ingenium ad hos homines diuertere permiserant, licet vix persuaderi queat, Constantium, vt vult EVNAPIVS [u], eius rei fuisse conscium. Addit his GODOFREDVS ARNOLDVS [x], notissimus historiae ecclesiasticae compilator, ingentia doctorum Christianorum dissidia, et controuersias praesertim cum Arianis, ad contemnendam Christianorum doctrinam et amplectendum cultum gentilem pleraque contulisse. Quas licet ingenio attento facile scrupulum mouere potuisse non negamus, miramur tamen virum non indoctum in hanc praecipue caussam defectionem Iuliani reiecisse, cum tamen scriptores gentiles eam non indicent, non taciturі, si ea primaria ratione ad deferendam patriam religionem commotus fuisset Iulianus, qua nempe haud leue ἔγγκλημα habuissent in Christianorum sacra, quae data quauis occasione traduxere, et in his praecipue Eunapius. Nec, si verum dicendum, valde ad philosophorum castra hae controuersiae atque lites inuitassent Iulianum, qui, vt erat in veterum lectione satis versatus, et ex apologiis Christianorum dudum didicerat non ignorabat, non aeque magna tantum, sed et grauiora inter philosophos esse dissidia, et tanquam perditissimas imposturas et praestigias traduci ab Epicureis, quae tanquam summae sapientiae et diuinae doctrinae mysteria tradebant Platonici Alexandrini, quaeque ipse studiose consectabatur. Quaecunque vero caussa demum fuerit, illud certum est, Maximi familiaritatem aduentumque Nicomediae ad has gentilium partes amplectendas Iulianum determinasse. Id enim supra diserto Eunapii testimonio confecimus. Qui vt erat veterator vaferrimus, et praestigiarum peritissimus artifex, inge-

t) L. XXV. c. 6.
u) loc. citat.
x) Hist. eccles. et haeresiol. P. I. L. IV. c. 4. p. 126. seqq.

ingenium Iuliani feruidum quidem, sed in iudicando, teste AMMIANO [y], lentius et ad superstitionem inclinans eo facilius potuit impellere, quo magis diuinationibus suis iuuenem ambitiosum et odio patruelis flagrantem in spem imperii potiundi erexerat, vt supra quoque in Maximi vita demonstratum. Proni enim et lubentes ea amplectimur, quae votis nostris velificantur, quaeque, vera vt sint, optamus et speramus. Non negamus quidem, Eunapium Oribasio tantum et Euemero hanc accensae imperii spei caussam tribuere [z]: sed vt taceamus, Oribasium cum his hominibus fecisse, valde verisimile faciunt diserta scriptorum ecclesiasticorum testimonia non Iuliani tantum desiderium potiundi imperii, sed Maximi etiam studium Iuliano diuinationibus placendi, maximaque quam in hunc praestigiatorem ponebat in futuris praedicendis fatis, etiam imperii, Iulianus fiducia. Cui cum accessisset animus anili superstitione corruptus, qui simplicitatem Christiani cultus fastidiebat, non potuit non euenire, quod de eo gloriatur LIBANIVS [a]: *Cum aliquando Iulianus peruenisset in eorum coetum, qui pleni quasi toti Platonis erant, atque de Diis geniisque, a quibus vniuersa haec, et condita certissima sint, et conseruentur, differentes eos audiuisset, de anima item etc. doctrinam, qua antea fuerat imbutus salsae, adeoque potui non inseruienti, aquae similem, dulciori potabilisque aquae instar habente disciplina submersisse atque aboleuisse, omnibusque, quas antea imbiberat egestis nugis, veritatis pulchritudinem in anima sua, velut in magnifico aliquo templo, Deorum statuas, stercore antea profanatas, earum loco collocasse. Atque adeo animum quoad ista mutauisse, simulasse tamen eundem sese atque antea, esse, cum animi sensa haudquaquam prodere liceret.* Addimus his, Iulianum, licet aliarum quoque sectarum placita, teste LIBANIO [b] teneret, omnemque doctrinam animo complecteretur, doctoresque coleret, maxime tamen eos homines secum habuisse frequentissimos, qui Musarum aliorumque Deorum cultui essent addicti; qui terra alii, alii mari iter ad eum faciebant, videre illum, cumque eo versari, et verba coram eo facere, ipsumque rursus audire loquentem certatim properantes. Horum enim hominum insignis ob hanc religionem laudis thura adolentium conuersatione non potuit non in hac animi sui affectione mire corroborari. His sane rationibus inductus, vbi semel ad Aedesii scholam diuerterat, et Maximo atque Chrysanthio, in theurgiae operibus excellentibus innotuerat, tanquam pestilenti afflatus sidere in diuinationis potissimum et sacrificiorum studia exarsit [c], et a tantis viris Alexandrinam philosophiam, etiam theurgicam, qualis in Iamblichi potissimum schola tum effloruerat, edoctus est: qua in re miram et diuinam fuisse in Iuliano ingenii felicitatem gloriatur EVNA-

PIVS

y) L. XXV. c. 6.
z) In Oribasio p. 180. et in Maximo p. 94.
a) loc. cit. §. 9.
b) §. 10. p. 234.
c) Vid. AMM. MARCELL. L. XXI. c. 1. L. XXII. c. 12. L. XXIII. c. 2. 5. 11. L. XXV. c. 6. EVNAPIVS, SOCRATES, SOZOMEN. ll. cc.

Digitized by Google

PIVS [d], et vix suffecisse Maximum et Chrysanthium, ait, capacitati pueriliis ingenii. Aucta haec egregia, quam a ducibus istis didicerat, disciplina est, cum Iulianus, interfecto Gallo fratre [e], ab imperatore custodiri iussus, atque elapsus fuga tandem Eudocia imperatoris coniuge intercedente veniam a Constantio accepisset, Athenas adeundi, vt philosophiae operam daret [f]. Ibi enim nouam augendae eruditionis non tantum philosophicae, sed etiam theurgicae occasionem nactus, magistros adiit, ex quibus iis, quae iam tenebat, addere quaedam posse sperabat, ita vero eruditionis gloria, si LIBANIO [g] fides, inclaruit, vt omnes in admirationem rapuerit, et semper apud eum conspecta fuerint iuuenum, seniorum, philosophorum, rhetorum examina, ab eius ore pendentia, eo quod et ingentem eruditionem et virtutem summam omni doctrina superiorem admirarentur. Maxime vero, teste EVNAPIO [h], cum intellexisset, plus aliquanto latere apud Eleusiniorum sacrorum antistitem, velociter ad eum accurrit, ab eoque initiatus futuras imperii clades, et sacrorum templorumque ruinam didicit. Sacra vero Eleusinia ob apparitiones et diuinationes magicas celebres fuisse, non est, quod operose in re nota moneamus. Nec alio putamus respicere verba LIBANII [i] asserentis: *Iulianum ipsorum Daemonum Athenarum oculos in se conuertisse, vtpote quibus probe esset perspectum, hunc eos, quibus patrum aeuo colebantur, honores ipsi aliquando reddituros.* Instigatum itaque et artis theurgicae studio, et praenoscendi futura desiderio, quod ei assignare maleuolos ait MARCELLINVS [k], Athenas concessisse, recte de eo dixit SOZOMENVS [l], qui cum eius loci vatibus diligenter eum conuersatum fuisse tradit. Qui hoc singulare accidisse Iuliano tum externa professione Christianum simulanti ait, vt in fano quodam euocatis sacro carmine diis, cum terrore exagitatus sui obliuisceretur, crucis signo se signaret, euanescentibus mox ad salutare signum spectris: improbante hierophanta, quod daemones illius odio duci, diceret. Quod an verisimilitudine se commendet nec ne, lectoris relinquimus iudicio. Constitutum vero fuisse Iuliano et viuere Athenis et mori ibidem, idque summum felicitatis suae cacumen reputasse, tradit LIBANIVS [m], vix tamen credi potest, iuuenem in spem tantarum rerum ipsiusque imperii accensum, inter vmbras et otia philosophantium mortem oppetere statuisse. Quicquid tamen illud fuit, coëgere istius temporis circumstantiae Constantium, vt Iulianum Caesarem constitueret, et a subselliis philosophorum ad imperium euocaret. Data itaque Helena sorore in matrimonium, in Gallias contra barbaros ab imperatore mittitur; factum id esse, vt in bello caderet, EVNAPIVS in Constantium valde iniquus, asse-

d) In Maximo p. 85.
e) SOZOMEN. L. V. c. 2.
f) SOCRATES L. III. c. 1. SOZOM. l. c. LIBANIVS l. c. §. 13. p. 233.
g) loc. cit. §. 14.
h) loc. citat. p. 90.
i) loc. citat. p. 238.
k) L. XXI. c. 1.
l) l. c. add. THEODORET. H. E. L. III. c. 3.
m) l. c. §. 15. p. 239.

Digitized by Google

asserit [n], et fuisse etiam famam eius rei, non negat SOCRATES [o], verisimilitudinem vero suspicioni, non prorsus malo argumento, abiudicat, eo quod data ei sorore coniuge ita sibi ipsi suisque insidias struxisset. Quibus merito additur: eam tum fuisse, teste, qui prolixe hanc rem narrat AMMIANO MARCELLINO [p], Romani imperii conditionem, vt non potuerit non Constantius ἑκὼν ἄκων hoc eligere consilium; „continue „enim eum exagitabant assidui nuntii, deploratas iam Gallias indicantes, „nullo renitente ad internecionem barbaris vastantibus vniuersa, aestu„ansque diu, non aliud remedium inuenit, idque vrgente malorum im„pendentium mole confessus est proximis, succumbere tot necessitatibus „tamque crebris vnum; idque cum illi dissuaderent, opponebat se sola „regina, memorans anteponi debere propinquum". Quamquam ideo quoque Constantium in Gallias misisse Iulianum non improbabile est, vt ancipitis et difficilis belli molestiis fatigatus, a periculoso futuri imperii fata scrutandi consilio desisteret: qua de re in ciuili horum imperatorum historia dispiciendum est pluribus. Profectus contra barbaros Iulianus, atque tum exercitus, tum prodigiorum atque vaticiniorum suffragiis de victoria laetissima spe certus, iisque etiam artibus praeditus, quae non magnum tantum, sed et felicem imperatorem reddere solent, hostes subegit, et a Romani imperii propulsauit finibus, non tamen amorem eruditionis et imprimis philosophiae inter bellorum strepitus deposuit, sed LIBANIO [q] teste, *ex mediis libris ad pugnam processit, immo potius vna cum libris aduersus hostes profectus est. Semper enim vel libros manibus tenebat, vel arma, persuasus bello maximam a literis vtilitatem praestari, maiusque rebus momentum posse afferre imperantem, si consiliis, quam si armis, valeat.* Tanta vero exercitus admiratione et applausu bellum hoc confecit, vt magno clamore eum Augustum proclamarent milites. Multum huic consilio refragabatur Iulianus, tempori callidissime inseruiens, et prolixa oratione, vt narrant AMMIANVS [r] et LIBANIVS [s] dissuasit propositum, maximo tamen contentionis fragore, probro et conuiciis mixto assentire coactus, vt ille scribit, Augustus renunciatus est. Qua in re artes et calliditatem Iuliani merito miramur, ex animo vero id fecisse, persuaderi non possumus. Vt enim taceamus clandestina, quibus patruelem impetiuit consilia, non tantum insana futura sciendi cupiditas, de imperio eum sollicitum quidem at certum quoque reddens, quo in hac re fuerit animo, prodit, sed et id, quod porro MARCELLINVS [t] narrat, suggerit, retulisse imperatorem, nocte praecedente genium suum apparuisse, minitantem, se eum relicturum, nisi morem gereret. Quibus signis cum plurimum vteretur imperator, facile inde colligi potest, Iulianum simulatorem egregium eo potissimum fine ita morose repugnasse dignitati, cuius spem ei summam Platonici fecerant,

n) p. 94.
o) L. III. c. 1.
p) L. XV. c. 7.
q) §. 34. p. 260.
r) L. XX. c. 4.
s) l. c. §. 48. p. 272. seqq.
t) loc. citat. c. 5.

cantant, vt eo magis, fidem et constantiam militum accenderet. Quicquid tamen illud fuit, hoc AMMIANI [w] testimonio minime suspecto certum est, *incendisse Iuliani cupiditatem, pacatis iam Gallis incessendi vltro Constantium, coniicientis eum per vaticinandi praesagia multa, quae callebat, et somnia, e vita protinus excessurum:* id quod luculenter et animum principis et vim doctrinae effectumque promissionum, quas a philosophis acceperat, manifestat. Narratque IDEM [x] eum, quum apud Viennam quiesceret sobrius, hora media noctis imaginem quandam vidisse splendidiorem, versus heroos modo non vigilanti dicentem, quibus futura imperii dignitas ei promittebatur soli. Qualem θεαγμὸν cum supra quoque in Aedesio narrauerimus, exemplum hoc est principis artes Platonicorum mire exprimentis et ad publica consilia transferentis. Quae omnia satis, nisi fallimur, docent, non inuitum ad hoc consilium accessisse Constantium, siue Maximus, quod ecclesiastici scriptores volunt, siue Oribasius, Euemerus, et antistes e Graecia accitus eius auctores fuerint, vt tradit EVNAPIVS [y]. Ita vero Deorum auxiliis et militum virtute nixus, in Constantium exercitum mouit, cognouitque, dum in via haerebat anceps, ex victimarum extis, obiisse Constantium, nuntiis ea de re paulo post aduenientibus. Qua re explorata post exemtos periculorum aestus in immensum elatus, et vaticiniis credens, iter edixit in Thraciam, et a Constantinopolitanis summo gaudio et alacritate exceptus est [z]. Quae imperator solus constitutus susceperit, qua ratione mouerit cuncta et reformauerit, apud historicos huius temporis, eosque, qui vitam magni, sed infelicis, principis, scripserunt, quaerendum est, cum ad nostros id limites non pertineat. Illud tamen praetereundum non est, magno studio et auctoritate summa collapsam eum restituisse superstitionem, reserasse templa Deorum, reuocasse sacrificia, aedificasse altaria [a], et innumeras sine parsimonia pecudes mactasse, vt aestimaretur, si reuertisset de Parthis, boues iam defuturos [b]; totam etiam gentilium religionem ad mores et instituta Christianorum attemperasse, miroque conformasse consilio [c]: in quo tamen fuere aliqua dudum Pythagoreis iam recepta, quae tamen eo tempore inter gentiles exoleuerant omnia [d]. Laudandum tamen vel maxime in Iuliano, quod non vi vel tormentis Christianos ad mutandam religionem adegerit, eo quod recte monente LIBANIO [e], probe nouerat, *illos quidem, qui corporis aliqua parte laborant, vinculis aliisque violentis remediis posse sanari: falsam autem de Diis opinionem vrendo et secando nunquam*

w) L. XXI. c. 1.

x) c. 2.

y) l. c. Hinc diiudicanda quae contra Iulianum SOCRATES l. c. et pro eo excusando LIBANIVS l. c. §. 50. seqq. p. 275. affert.

z) Citati AMMIANVS L. XXI. c. 14. LIBANIVS §. 56. p. 281.

a) Ibid. SOZOMEN. L. V. c. 3. seqq.

b) L. XXV. c. 6.

c) SOZOMEN. l. c. c. 16. GREGOR. NAZIANZ. Or. III. adu. Iul. conf. BALTVS Iugement des SS. Peres sur la morale de la phil. payenne, L. II. c. 7. p. 230.

d) Patet hoc ex collatione, indeque ratio praeter alias deriuanda est, cur ad hoc consilium animo delatus sit. Mores enim Pythagoreos imitabatur schola Platonicorum Alexandrina.

e) §. 58. p. 256.

Digitized by Google

eiici posse; vnde ad alias artes confugit, in sacra historia enarrandis. Multum quoque ad hanc, quam prae se ferebat moderationem politicae contulerunt rationes; cuius luculentum specimen ita narrat AMMIANVS [f]: *Vbi abolitis quae verebatur, adesse sibi liberum tempus faciundi quae vellet, aduertit, sui pectoris patefecit arcana, et plane absolutis decretis, aperiri templa, arisque hostias admoueri et reparari Deorum cultum statuit. Vtque dispositorum roboraret effectum, dissidentes Christianorum antistites cum plebe discissa in palatium intromissos monebat, vt ciuilibus discordiis consopitis, quisque nullo vetante religioni suae seruiret intrepidus: quod agebat ideo obstinate, vt dissensiones augente licentia non timeret vnanimantem postea plebem.* Quae cum artes sane improbas et Machiauelli praeceptis non impares contineant, qua ratione vel laudari vel commendari possint, a quibusdam [g], qui res veteres, sine attentione ad arcanas rationes et consilia, considerant, viderint quorum interest. Vt vero, quibus summam fere potestatem acceptam referebat, philosophos digno modo coleret, nihil in se desiderari passus est Iulianus. Eos enim, qui ex Aedesii schola prodiere, quosque duces et antesignanos habebat earum artium, quibus imperii dignitatem se consecutum esse credebat, maximo cultu prosecutus est, quoue loco eos poneret, coram omnibus testatum fecit, sequente ea in re mores imperatoris aula tota. Qua de re cum in supra dictis pluribus actum, quoue honore excepti fuerint Maximus, Priscus, Chrysanthius, Iamblichus iunior siue Apameensis, et huius generis alii, qui in sacris artis theurgicae operationibus excellebant, et sacratioris generis homines esse credebantur, traditum sit, ea otiose repetere, supersedemus [h]. Tanto vero, quo hos homines prosecutus est, honore et beneuolentia, praecipue superstitionem, ab Alexandrina secta nouis conatibus reuocatam ex puluere et squalore, quo sub imperatoribus Christianis sepulta fuerat, stabilire voluisse, candide, et in laudem Iuliani fassus est LIBANIVS [i], iactans: *Iulianum fraterno quasi vinculo literas Deorumque religionem inter se connexa esse existimantem, hanc autem penitus, illas maximam partem periisse deprehendentem, vt et illam perfecte restauraret, et literas amare homines denuo occiperent, eos quidem, qui religionem exacte callebant, honoribus cumulasse; orationes vero ipsummet concinnasse, atque ita vtrumque fuisse consecutum.* Qua in re gratum imprimis erga sectam hanc animum testari voluit, fassus cum Maximum in curiam introduxisset, et dexteram ei manum concessisset, eius potissimum studio, consilio et opera eum affectum esse, qualis nunc esset. Qua Iuliani gratia, ad humilitatem, tantum principem, vt boni omnes tunc obseruabant, indecentem progressa, tanta fiducia abusi sunt homines insolentissimi, vt non tantum

f) L. XXII. c. 3.

g) ARNOLDVS l. c. §. 13. p. 129.

h) Conf. LIBANIVS §. 77. p. 302. EVNAPIVS in Maximo p. 98. seqq. AMMIANVS L. XXII. c. 4.

i) §. 77. p. 302.

Digitized by Google

tum caput ex ſcholaſtico puluere efferentes iactanter et ſuperbe ſe gererent, ſed et ingens turba impoſtorum vaniſſimas artes iactantium et ab imperatore ſuperſtitioſo admiſſorum aulam eius ſequeretur, animumque eius prorſus corrumperet [k]. Cuius varia exempla propudioſam ſuperſtitionem teſtantia narrant ſcriptores eccleſiaſtici, quos qui odio et inuidiae dediſſe aliquid contendunt, Ammianum, Eunapium, et Libanium, teſtes omni exceptione maiores legant, neceſſe eſt; ex quibus diſcent, omnes anilibus his nugis ſuperaſſe Iulianum, quem tantum in his artibus profeciſſe ait LIBANIVS [l], vt eos quoque longiſſime antecelleret, qui ſolas illas callebant. Id quod maximo eius damno euenit. Horum enim hominum vaticiniis in ſummam ſpem adductus, Parthos ſe, ferum hominum genus, ſuperaturum, titulisque Parthici nomen inſerturum eſſe, ad fatale in Perſidem bellum inſtigatus eſt, et innumeras eo fine hoſtias cecidit, et ceremonias, vt ait AMMIANVS [m], et ritus immodice auxit, cum impenſarum amplitudine antehac inuſitata et graui. Aliter tamen in Chriſtianos animatus, quos, cum literarum ſtudia praecipuum ornamentum eſſe recte cenſeret, a docendis artibus arcuit: vnde memorabilis ſententia AMMIANI [n]: *Illud inclemens obruendum perpetuo ſilentio, quod arcebat docere magiſtros rhetoricos et grammaticos, ritus Chriſtiani cultores.* Quod licet in has artes infenſo animo inſurgens non nemo [o] laudet in Iuliano, certum tamen eſt, eo potiſſimum feciſſe imperatorem conſilio, vt ignorantiam et barbariem tanquam peſtem aliquam in coetus Chriſtianorum induceret. Vnum Proaereſium ſophiſtam Athenienſem excepiſſe auctor eſt HIERONYMVS [p], ſponte tamen officio cedentem; quem tamen Iulianum a docendi munere, quod Chriſtianus haberetur, excluſiſſe auctor eſt auditor eius EVNAPIVS [q], qui vitam eius prolixe deſcripſit. Non vero promouit tantum Iulianus philoſophiam Alexandrinam, doctores fouendo, et honoribus, ſalariis, diuitiis cumulando, ſed et libros ſcribendo, quibus et, quod diei ſupererat ab imperii curis, tempus tribuebat, et noctis partem. Cuius diligentiae ſpecimina hodie ſuperſunt, eruditiſſimis commentariis a DIONYSIO PETAVIO [r] et EZECHIELE SPANHEMIO [s] illuſtrata, qui cum Io. ALB. FABRICIO de ſcriptorum Iuliani literaria hiſtoria conſulendi ſunt [t]. Facile et primo fere intuitu videbit, qui hos Iuliani libros, et imprimis *encomium matris Deûm*, atque *ſolis* inſpiciet, totum adhaeſiſſe imperatorem ſectae Alexandrinorum Platonicorum, in omnium fere religionum et doctrinarum concordiam conſpirantium, eamque Platonico habitu induentium [u]. Nam et

k) EVNAP. l. c. p. 101. AMM. MARC. L. XXII. c. 12. ex quibus emendandus Libanius, cuncta in Iuliani laudem vertens.

l) loc. cit.

m) L. XXII. c. 12.

n) L. XXII. c. 10. Edictum continet IVLIANI Epiſt. XLII. Scriptores de hac re nominat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. VI. p. 77. not. l.

o) ARNOLDVS loc. cit.

p) In Chron.

q) In Proaereſio p. 161.

r) Paris 1630. 4. cum notis DIONYS. PETAVII.

s) Lipſ. 1696. fol.

t) Vol. VII. p. 78.

u) PAG. GAVDENTII libro de metempſychoſi Pythag. Piſ. 1641. edito adiecta diſſ. de

et in his principiis literatissimi scriptis Pythagoras [v] et Plato [x] super omnes extollitur, iisque iungenda et concilianda esse Aristotelica monentur [y]. Platonicos vero recentiores vt in vita honorauit, ita scriptis quoque laudauit; et praecipue Iamblichum suum, cui praeter alios propudiosam hanc schola ista faciem ea aetate debebat, tanquam commune terrarum orbis lumen, et animarum medicum, Mercuriumque suum extulit [z], et quae Porphyrius, Iamblichus et his similes conscripta reliquere, imitando exprimere, teste LIBANIO [a] studuit, tanta admiratione syncretisticam hanc philosophiam prosecutus, vt Iamblichum suum impense laudaret, *quod non solum Pindarum aut Democritum aut Orpheum illum antiquissimum, sed omnes omnino Graeciae philosophos, qui in eo genere floruisse memorentur, tanquam in lyrae variis e sonis concentu ad perfectam musicam coniunxerit* [b]. Sed et vita talem se praestitit, qualem scholae huius instituta a discipulis requirebant. Exponit enim LIBANIVS [c], „neminem, vt illum, ita ventrem coërcuisse, inter eos, qui in „exigua casa philosophantur: neminem ita ac ipse, pro temporum diuersitate „variis cibis abstinuisse, vt modo huic, modo alii Deo cultum suum praestaret, Pani nimirum, Mercurio, Hecatae, Isidi, et reliquorum vnicuiuis: „neminem tot ieiunia, cum voluptate, vt cum Diis versari posset, instituisse". Haec vt Alexandrinae philosophiae alumnum eleganter depingunt, ita quo loco habendus sit Iulianus, demonstrant. Non mirandum itaque principem enthusiastico philosophiae generi et fanaticae sectae se dedentem, eandem diuinae agitationis et repletionis speciem sibi vindicasse, quam Plotinus, Porphyrius, Iamblichus de se iactabant: nam et hoc narrat LIBANIVS [d], praeter reliquas cum Diis conuersationes vidisse in Casio monte Deum, eoque viso sese erexisse, et monitum ab eo accepisse: saepeque ad eum Deos accessisse eius seruandi cura districtos. In Persiam cum exercitu profectus imperator, Antonini philosophi aemulus, philosophos Platonicos, theurgos, vates reliquamque sacrificulorum caterуam secum habuit, quae magna victoriae spe eum repleuit. Quamquam oraculum quoque ferebatur, quod SVIDAS [e] seruauit, quod finem vitae imminere Persis domitis ei praedicebat. Id tale fuit:

Sed postquam sceptris tuis Persas
Vsque ad Seleuciam gladiis fugatos domueris,
Tunc vero te ad olympum ducet igne fulgens currus,
Procelloso turbine rotatus,

Post-

de philosophica cognitione Iuliani, quam cum non viderimus, qualis ea sit, dicere non habemus. Parum tamen solidi promittit Gaudentii festinatio solita. Legendus etiam illustris SPANHEMIVS in praef. et Ven. MOSHEMIVS de turbata per Platonicos ecclesia §. 29. p. 160.

v) Locum ex eius Saturnalibus lege apud SVIDAM in Iul. T. II. p. 125.

x) Orat. VI. in Cynicos p. 188.

y) Or. V. in matrem Deorum p. 162.

z) In epistolis ad eum scriptis, ep. XXIV. XL. LX.

a) §. 87. p. 313.

b) Epist. XXXIV. p. 405.

c) §. 83. p. 309. *d)* l. c. p. 310.

e) l. c. hausta haec sine dubio ex EVNAPII commentariis historicis hodie deperditis.

Digitized by Google

Postquam aerumnosam mortalitatem exuisti,
Venies autem in aetherei luminis paternam aulam,
Vnde descendens, humanum in corpus venisti.

Tam aperte autem scholam Platonicorum, Alexandrinorum sapit hoc oraculum, vt vel ab his hominibus ad inducendum exitui tragico miseraeque catastrophae colorem excogitatum esse, aut Deum istum oraculi auctorem scholam horum philosophorum frequentasse oporteat. Occubiturum vero se ferro dudum didicisse, ipse, vbi graui vulnere confossus, morti appropinquabat, fatetur [f], fide fatidica praecinente [g]: qua de re amicos vltimum affatus, philosophum et animo et oratione se praestitit, sicque animam efflauit, postquam cum Maximo et Prisco philosophis super animorum sublimitate perplexius disputauerat, anno aetatis tricesimo et secundo, meliori fato, et magis sanis praeceptoribus dignus.

§. XXIX. Vixit circa ista quoque tempora EVNAPIVS, ad quem tanquam praecipuum horum hominum laudatorem multoties hactenus prouocauimus, Sardibus Lydiae vrbe oriundus [h], Chrysanthium ex Melita vxore cognatione attingens, qui eius quoque a pueritia ad eloquentiam et philosophiam formauit animum [i]. Et tempus quidem, quo floruit, haud obscure ipse prodidit, referens Proaeresio magistro se annos natum sedecim fuisse vsum: Proaeresium autem docuisse eloquentiam Athenis eo tempore, quo Iulianus Christianos rhetorices magistros a docendo arcuit, supra probauimus. Vixisse vero adhuc sub Theodosio inde patet, quod euersi, vt supra in Maximo dictum, Serapidis fani meminit [k]. Testatur etiam PHOTIVS [l], continuationem historiae Dexippi, quam Eunapius confecerat, pertingere vsque ad tempora filiorum Theodosii, Honorii et Arcadii. Ex quibus recte colligit IONSIVS [m], scripsisse et floruisse Eunapium sub Theodosio, quem in Valentiniani et Valentis tempora reiicit VOSSIVS [n]. Ista enim aetate adolescens adhuc Eunapius a Maximi ore pependit. Ex qua serie annorum Eunapii confirmatur egregie coniectura FABRICII [o], distinguendum esse Eunapium rhetorem a Lydis ad Iulianum missum. A Chrysanthio et oratoria arte et philosophiae Alexandrinae principiis imbutus, ex Asia in Europam circa annum decimum atque sextum traiecit, et Athenas appulit, Proaeresium, annum iam LXXVII agentem, sed et animi et corporis vigore valentem auditurus. Inter nauigandum vero vehementi febre correptus, cum circa primam noctem in Piraeum portum appulissent, et vectores in vrbem contenderent, ipse pedibus insistere inualidus, per manus sublatus in vrbem deportatus est, tantaque comitum turba domus Proaeresii impleta,

Eunapius.

f) AMMIANVS L. XXV. c. 3. 4.
g) Exempla affert idem L. XXIII. c. 2.
h) PHOTIVS Cod. LXXVII. p. 100.
i) Ipse in Maximo p. 99.
k) In Aedesio p. 77.
l) loc. cit. p. 99.
m) De Script. Hist. Philos. L. III. c. 17. p. 296.
n) De historicis Graecis L. II. c. 18. p. 252.
o) Bibl. Graec. Vol. VI. p. 233.

pleta, vt totum sophistarum gymnasium ea expletura videretur. Vbi cum animum alii, alii corpus curarent, Eunapius animi aeger, gliscente vi morbi semper consumtus magis, ne Proaeresii quidem vultu frui potuit, sic vt morti proximus videretur. Chius tamen quidam, Aeschines, qui medendi audacia et imperitia multos peremerat, flagitans, vt sibi permitterent, medicam potionem morti vicinissimo exhibere, diducto instrumentis quibusdam oris hiatu infudit pharmacum, moxque ab immisso medicamine aluo soluta, apertis aeger oculis coelum aspexit et domesticos agnouit, et paulo post conualuit, magnam ea propter seruatori suo gratiam referens, quem ab eo tempore in magna existimatione vixisse ait [p]. Quae salutis restitutio magno etiam gaudio affecit Proaeresium, qui nouum auditorem discipulis commendauit, vt dicteriis salibusque parcentes [q], eum pro suo haberent filio, atque recrearent. Cum autem Christiani tum principes regnarent, qui sacra gentilium arcana valde coërcebant, factum inde est, vt licet a puero Chrysanthii hierophantae institutione gauisus fuerit EVNAPIVS [r], non tamen ante vicesimum annum theologiae mysteriis et sublimiore doctrina imbueretur. Hoc enim verba eius: *ἐκ παιδὸς ἀκροατὴς Χρυσανθίου γενόμενος, μόλις εἰς εἰκοστὸν ἔθος ἠξιοῦτο τῶν ἀληθεστέρων*, velle, ex Platonicorum doctrina intelligitur, quibus scientia *τῶν ἀληθῶς καὶ ὄντως ὄντων*, theologiam significat, adeoque male ad gentilem religionem ea aetate demum Eunapio traditam trahitur a IONSIO [s], cum a puero eius principiis a Chrysanthio imbutum se fuisse, ipse referat. Quintum annum, postquam Athenas venit, Aegyptum adire statuit [t], sine dubio fine, vt sacros ritus, et ceremonias, quaeque reliqua erant sublimioris theologiae Alexandrinae capita, quae in hac vrbe omnium optime docebantur, addisceret: sed a parentibus, qui sacris eum disciplinis et sacerdotio se tradere aegre ferebant, in patriam, Sardes reuocatus et sophisticen excolere iussus est. Quam parentum voluntat[illegible]tus, optimisque vsus magistris, praeter Proaeresium, paucis post [illegible] vita excedentem, Diophante et Sopolide, quorum in sophistarum vitis passim meminit, illustris in dicendo euasit, et doctissimorum oratorum applausum meruit, vnde dictionem quoque Sophisticam, et affectatum circumstantiarum enarratarum ornatum, quo eo tempore rhetores eloquentiam fere metiebantur, in eius scriptis vbique regnantem videas. Praeter eloquentiam tamen artis quoque medicae studio non sine diligentia et felici successu se dedit, sic vt Chrysanthium praeceptorem instituta prudenter venae sectione haud semel mortis faucibus eriperet [u]: qua in arte ab Oribasio

p) Ambitiosa, vt solebant sophistae, circumstantiarum minimarum prolixaque enarratione haec ipse refert in Proaeresio p. 129. seqq.

q) Ibid. Hunc nouitios dicteriis salibusque excipiendi morem, quem hoc tempore in Athenarum Academia vsitatum fuisse ex hoc loco patet, quique ad nostra fere tempora viguit vixque principum auctoritate potuit supprimi, ex Pythagorae imitatione, in cuius schola is receptus erat, ab his philosophis adhibitum fuisse, non est, quod dubitemus.

r) In Aedesio p. 37.

s) l. c. monuit id etiam FABRICIVS l. c. p. 233.

t) l. c. p. 162.

u) Vid. supra in Chrysanthio.

Digitized by Google

basio summae doctrinae medico praecepta accepisse videtur, eo enim familiariter vsus est, qui tetrabiblon ei inscripsit. Summam tamen doctrinae partem, et eruditionis fastigium quaesiuisse Eunapium in mysteriis theologiae, quaeque eius pars fuit primaria, theurgiae gentilis, vbiuis fere ipse prodit: ex quo, vt ex praeceptoribus etiam quos in hunc finem audiuit, colligendum est, in philosophiae Alexandrinae cognitione Eunapium fuisse versatissimum, cum nemo ad ista sacra admitteretur, nisi philosophia bene praeparatum pectus attulisset. Certe Athenis Eleusiniis sacris se initiatum et inter Eumolpidas relatum ipse narrat [v]: et Chrysanthium, tradit, se Athenas ad illum profectum, in diuinioribus et philosophicis studiis horis pomeridianis instituisse, antemeridianis ad tradenda aliis eloquentiae praecepta consumtis [x]. Qualem vero philosophiam docuerit Chrysanthius supra diximus, qui sine dubio hunc discipulum, filii loco carissimum, sibique intime coniunctum, omnium mysteriorum, quae pandebat philosophia Alexandrina, fecit participem. Et huius etiam praeceptoris sui desideriis et voluntati, vt obsecundaret, libellum de vitis sophistarum scripsit, quo si careremus, angustior longe nobis esset campus historiae philosophorum huius sectae: vnde optamus, vt quam telam exorsus abiecit iterum desideratissimus FABRICIVS [y], vir quidam doctus, huius sectae historiae gnarus resumat, et absoluat [z]. Scripsit etiam Eunapius commentarios historicos ad quos passim prouocat, aliaque huius generis, et continuationem quoque historiae Dexippi, siue, Chronicorum post Dexippum libros quatuordecim, quos recenset PHOTIVS [a], qui non partium tantum studium in vellicandis imperatoribus Christianis, et extollendo supra modum Iuliano, sed et dictionem cetera pulchram, at vocibus audacioribus corruptam, et innouata non pauca, tropos item praeter modum adhibitos notat, et furore rabieque in Christianos plenum fuisse opus scribit. Quam insaniam a praeceptoribus suis didicisse, non est, quod dubitemus. Eam tamen euitauit, omissis conuiciis in Christianos, qui cetera Eunapii vitulo strenue arauit Zosimus [b].

§. XXX. Athenis digressi Alexandriam, sedem et patriam philosophiae huius, cuius antistitum doctorumque historiam fuse hactenus enarrauimus, occurrit HIEROCLES, de quo cum admodum pauca nobis veteres referant, in varias partes ductae sunt virorum in hac eruditionis parte summorum coniecturae [c]. Et Alexandrinum quidem fuisse, et in ea *Hierocles.*

v) In Maximo p. 90.

x) In Chrysanth. p. 198.

y) Vid. Cl. REIMMARI vita Fabricii p. 209. nos vsi sumus hactenus editione Comeliniana Basil. 1596. 4. cum versione Hadr. Iunii, multis in locis lapsi.

z) Conf. VOSSIVS, IONSIVS, FABRICIVS ll. cc.

a) loc. citat.

b) IONSIVS, FABRICIVS ll. cc.

c) Videnda, quae de hoc philosopho differuere IO. PEARSONIVS in prolegomenis ad eius scripta, BAYLE Dict. T. II. art. Hierocles, OLEARIVS praef. ad Hierocl. librum contra Christ. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. III. p. 413. NEEDHAM praef. ad nouam edit. Hieroclis.

Digitized by Google

ea quoque vrbe docuisse, Damascii testimonio apud PHOTIVM, quod SVIDAS quoque exscripsit, certum est. Qui etiam, qua aetate vixerit, haud obscure prodidit, referens habuisse Hieroclem Theosebium et Aeneam Gazaeum discipulos: ex quibus patet, eo tempore vixisse Alexandriae, quo Plutarchus Nestorii Alexandrinam philosophiam Athenis propagauit, quod in Theodosii iunioris seculique post C. N. sexti tempora incidit [d]. Vxorem habuit daemonio obsessam, de cuius expulsione memorabile est, quod Damascius refert: daemonem illum, quod mansuetioribus verbis expelli non posset, iuramentis Theosebium, quamuis theurgiae peritus non esset, exire compulisse, adiurans eum per solis radios et Hebraeorum Deum; quo facto exiisse daemonem, clamantem: colere se quidem Deos, hunc vero se timere. Quamquam locus hic Damascii etiam ita queat intelligi, vxorem hanc fuisse Theosebii. Eodem narrante in magnas calamitates Hierocles incidit. Cum enim Byzantium profectus, (τοῖς κρατοῦσι, id est, quorum religio tunc praedominabatur,) offensam incurrisset, in iudicium adductus, et verberibus caesus est. Ast is sanguinem manu caua excipiens, iudicis faciem aspersit, versum HOMERI [e] recitauit: [illegible]

Ecce Cyclops, bibe vinum, postquam humanam carnem devorasti. [illegible]

Exilio tandem, cum capitis periculum euasisset, mulctatus est, reduxque Alexandriam rediit, et more solito discipulis philosophiam exposuit. Fuisse vero philosophiae Alexandrinae, siue Platonicae reformatae doctorem vel vno illo, quod de prouidentia nobis reliquit compendio, quodque nobis seruauit PHOTIVS [f] patet. In eo Ammonianam philosophiam ita commendat, vt, quotquot in Platonis atque Aristotelis opiniones commentati discordiam esse dixerunt inter vtrumque philosophum, refellat, et conciliare quoque horum inter se doctrinas non de prouidentia tantum, verum etiam de animorum immortalitate, de coelo ac mundo conetur, et qui in diuersa abire scripserunt, eos vel contendendi studio, vel praeoccupata opinione atque imperitia seductos, statuat, quam ἑτεροδοξίαν diuina illa Ammonii sapientia sustulerit. Respexisse hanc henoticam Hieroclis philosophiam non solum Platonem tantum, sed alios quoque philosophos, quod lege quasi scholae Alexandrinae ita cautum esset, tota tractatio, cuius summam exhibet PHOTIVS [g], luculenter demonstrat. Ex iis enim, quae Photius refert, patet, Hieroclem Platonicam doctrinam in oraculis, et sacerdotum legibus, in Orpheo, Homero et ceteris, qui ante Platonem celebrabantur, quaesiuisse, et qui post Platonem fuere, ipso quoque Aristotele principe atque duce vsque ad Ammonium Alexandrinum, eiusque familiares, Plotinum et Origenem, eiusdem

d) PHOTIVS loc. cit.

e) Odyss. I. v. 347.

f) Cod. CCXIV. p. 283.

g) l. c. et Cod. CCLI. p. 749. seqq. peculiari libello hoc compendium edidit FRID. MORELLIVS Paris 1597. 8. Nouam autem et elegantem versionem HVGO GROTIVS inseruit sententiis philosophorum de fato p. m. 16. ed. Paris.

Digitized by Google

dem ad vnum omnes cum Platone fuisse sententiae statuisse, Ammoniique disputationibus pro fundamento positis, quid Plotinus, Origenes, Porphyrius, Iamblichus, et deinceps ceteri τῆς ἱερᾶς γενεᾶς homines vsque ad Plutarchum Atheniensem, in repurgata philosophia Platonica statuerint, quaue ratione cum his conspirauerint, ostendisse. Quod vt hominem prodit sectae eclecticae addictissimum, ita corruptorem veteris philosophiae fuisse euidenti probat argumento. Qua de re vt certus euadat lector, sola, quam ex libris de prouidentia et fato duobus locis dedit PHOTIVS, epitome lecta sufficit, vt malesanus ex ea conciliator sectarum agnoscatur. Nec alia forte ratio Hieroclem permouit, vt librum hunc Olympiodoro, ex hac, nisi fallimur, secta philosopho magni nominis, cuius tamen, quod Aristotelicam maxime philosophiam illustrauit, infra in Peripateticorum historia mentio facienda, inscripserit. Sed ex ipsis quoque Hieroclis dogmatibus, eo praecipue, quo statuit: *Platonem opificem Deum, censere, sustinere omnem inuisibilem et visibilem mundum ex nulla praeexistente materia factum, sufficiente eius voluntate ad existentiam entium*, syncretistica, qua Ammonii schola se efferebat, philosophandi ratio Hieroclis demonstrari posset, qua non tantum Platonem cum Aristotele, sed vtrumque etiam malesano consilio cum Christianis in concordiam redire coegit, nisi infra vbi de huius sectae philosophia agendum, commodius de eo argumento, quod aliis quoque ex huius familiae hominibus placuit, tractari posset. Eadem vero philosophiae ratio in illis quoque commentariis regnat, quos in aurea, quae Pythagorae tribui solent, carmina, scriptos reliquit Hierocles [h]. Quos licet magnificis laudibus exornet, cui Gallicam versionem debemus ANDREAS DACIERIVS, recte tamen eo nomine reprehensionem incurrit, FRANCISCI BALTI [i], qui eadem prorsus, qua reliqui Platonici, oberasse Hieroclem chorda, et philosophiam suam contra Christianam religionem exornasse eique opposuisse eleganter obseruat. Fuere et alii Hierocles cum hoc nostro non confundendi [k]. Maxime vero distinguendus est ab Hierocle Bithyniae iudice, λόγων φιλαληθῶν *ad Christianos* auctore, quibus dissertationibus acerbissimum Christi et doctrinae eius hostem sanctissimo Saluatori Dei filio opposuisse atque praetulisse Apollonium Tyaneum, eumque scripta apologia refutasse Eusebium supra diximus [l]. Qua de sententia, non ignoramus recessisse viros magni in orbe literario nominis, qui totam veterum doctrinam atque historiam animo complexi sunt, ex quorum numero imprimis IO. IONSIVM [m], LVD.

h) Post alias editiones, de quibus videndus FABRICIVS l. c. elegantem et docta praefatione auctam debemus IO. PEARSONIO, Lond. 1654. quam recudi fecit PETRVS NEEDHAM. Editiones elegantis commentarii fuse enarrat FABRICIVS Biblioth. Graec. Vol. I. p. 461. seqq.

i) Iugement des SS. Peres sur la morale de la phil. payenne L. III. c. 18. p. 498. seqq.

k) Enumeratos habes apud IONSIVM l. c. BAYLE l. c. FABRICIVM l. c. PEARSONIVM l. c. OLEARIVM l. c.

l) Conf. supra Sect. I. huius capitis citatos. Add. CAVE Hist. lit. script. eccles. p. 218. BAYLE l. c. p. 758. DACIER. praef. l. c. p. 839. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 459. Vol. VI. p. 91. Vol. IX. p. 450. OLEAR. l. c.

m) loc. citat.

KVSTERVM [n] et IOANNEM PEARSONIVM [o] nominamus; quorum ille, licet alias in homonymis rite diſcernendis accuratiſſimus, tantopere huic ſententiae adhaeſit, vt, cum videret Hieroclem Alexandrinum philoſophum, cuius meminit Damaſcius, neceſſario ſtatuendum eſſe iuniorem Euſebio, quod multis rationibus, licet ex parte ſpuriis et confuſa homonymia Olympiodori nixis, probat, eum, qui Hieroclem refutauit Euſebium epiſcopo Caeſarienſi longe iuniorem eſſe contenderet. Quibus ſuo modo addi poteſt doctiſſimi GOTTFR. OLEARII [p] ſententia, licet moderatior, quae diſtinguendos quidem eſſe inter ſe Hierocles duos, vnum Bithyniae praeſidem, et poſtea Alexandrinum eparchum, alterum philoſophiae doctorem; dubia tamen haeret, an libellus, quo aurea carmina explicantur, priori debeatur, vel poſteriori. Rectius tamen, niſi nos omnia fallunt, diſtinguitur vterque, et quae hodie ſuppetit commentatio Pythagorico-Platonica huic tribuitur, quam quoque partem ſequuntur viri ſummi GVILIELMVS CAVEVS [q], NANVS TILLEMONTIVS [r], IO. ALB. FABRICIVS [s]. Quam ſententiam vt rationibus, quae rem conficere aptae ſunt, corroboremus, ad aetatem Hieroclis vtriusque attendendum eſt, qua poſita facile erit de vtroque iudicium, miraque luce tota controuerſia diſpaleſcet. Iam quod ad Bithyniae Iudicem attinet, vixiſſe eum ante Euſebii tempora, vel ex vna Caeſarienſis praeſulis refutatione λόγων Φιλαληθῶν eſt manifeſtiſſimum. Ionſium enim, alium nobis et iuniorem Euſebium comminiſcentem, non audiendum eſſe, LACTANTII loca [ſſ] ſupra quoque ex parte in Porphyrio a nobis laudata euincunt, quibus ſatis luculenter innuitur, praeſidem hunc Chriſtianos et ſcripto et perſecutione vexantem eo vixiſſe tempore, quo ipſe in Bithynia oratoriam doceret et Diocletianus vexaret Chriſtianos. Hunc enim Hieroclem intelligi, et ipſa deſcriptio hoſtis Chriſtianorum iurati probat, et viris doctis dudum animaduerſum eſt. Quae vti reiici ſine aperta vi et euerſione teſtimoniorum veterum ſcriptorum non poſſunt, ita et argumenti quoque indole confirmantur. Eo enim, quo Hierocles contra Chriſtianos ſcripſit tempore, impune contra Chriſtianos ſcribere licebat, tantaque proteruia ipſum Dei filium aggredi gentilibus par erat, eo quod gentilis ſuperſtitio, imperatorum ei addictorum tutela ſecura, religio eſſet dominans. Aſt Hieroclem Alexandrinum philoſophum non vixiſſe tantum eo tempore, quo Chriſtiana religio ſuperior fuit, ſed et a τοῖς κρατοῦσιν, id eſt Chriſtianis [t] caeſum fuiſſe refert Damaſcius. Aſt hunc Hieroclem habuiſſe Theoſebium diſcipulum ait idem Damaſcius; ille vero Iuſtiniani vixit temporibus: qua etiam aetate vel paulo prius Aeneas Gazaeus floruit, qui vtrumque diſtinguit, et iuniorem ſe habuiſſe praeceptorem fatetur [u]: vixit enim, vt ipſe prodit, tempore incurſio-

nis

n) Ad l. c. Suidae. o) In prolegom. l. c.

p) l. c. qui tamen in alteram magis propendet ſententiam.

q) loc. cit. p. 114.

r) Memoires pour ſervir a l'hiſt. de l'egliſe T. V. p. 606. s) Bibl. Graec. Vol. I. p. 462.

ſſ) Inſtitut. L. V. c. 2. de mort. perſec. c. 16.

t) Videndus de hac Platonicorum gentilium formula HENR. VALESIVS ad Euſeb. p. 62. et ex eo KVSTERVS et BALTVS ll. cc.

u) De reſurrect. p. 24. conf. CVDWORTH. Syſt. int. c. IV. §. 15. p. 313. FABRIC. l. c. p. 464.

Digitized by Google

nis Bulgarorum, adeoque Seculo V. exſpirante: quo tempore Hieroclem Alexandriae docuiſſe oportet. Qui cum ſucceſſionem ſcholae Alexandrinae vsque ad Plutarchum Athenienſem memoret, qui Procli praeceptor Sec. V fuit, neceſſario poſt eum vixit, adeoque eo tempore prior eſſe non potuit. Conſentit etiam Olympiodori tempus, cui librum *de prouidentia et fato* dedicauerat Hierocles: ille enim, Honorio et Theodoſio II. imperantibus floruit; quae omnia inuicto argumento docent, Hieroclem Alexandrinum Seculi quinti philoſophum fuiſſe, et integris CL annis Hierocle Bithyniae praeſide eſſe iuniorem, adeoque pro auctore λόγων φιλαληθῶν haberi non poſſe, eiusque tempora in medium ſeculum quintum incidere. Vtrum vero commentarius in aurea carmina ſeniori tribuendus ſit Hierocli an iuniori, certis equidem et inuictis rationibus demonſtrari non poteſt, longe tamen veriſimilius, philoſophum, quam eparchum Alexandrinum eius eſſe auctorem. Hunc enim philoſophum fuiſſe Platonicum veteres non dicunt, licet philoſophiae antiſtitem eum appellet LACTANTIVS [v], eo quod ſacris illius regionis, vt videtur, ſimul eſſet praefectus, quo nomine philoſopho profeſſione tali luculenter eum opponit: aſt quaecunque de Hierocle iuniore conſtant, huc quadrant, qui in Alexandrina Platonicorum ſchola docuit, eamque philoſophiam, quae in commentario in aurea carmina continetur, profeſſus eſt. His addimus SVIDAM [w], diſertis verbis Hierocli iuniori et librum *de fato et prouidentia et aureorum carminum interpretationem* tribuentem, qui cur concordantibus amice reliquis circumſtantiis ob nudam nominis affinitatem deſerendus, et Hierocles ſenior parens opuſculi dicendus ſit, cauſſam videmus nullam. Etſi vero Alexandrinae philoſophiae doctorem fuiſſe Hieroclem ex dictis conſtat clariſſime, in philoſophicis tamen magis, quam theologicis doctrinis eminuit, nec alius eſſe videtur ſenſus iudicii de Hierocle, quod Iſidoro tribuit Damaſcius: *Hieroclem et ſimiles in ſcientiis humanis nihil quidem deſiderari paſſos eſſe, aſt in beatioribus ſcientiis diuinisque notionibus multum defeciſſe, parumque verſatos fuiſſe.* Quo et reſpicit, quod Idem apud SVIDAM [x] habet, *ſcientia eum non accuratum fuiſſe:* γνῶσιν enim Damaſcio memoratam, ad rerum diuinarum cognitionem, quas μακάρια νοήματα in loco altero vocat reſpicere, et theurgicam ſcientiam innuere, ſupra iam monuimus. Quam niſi fallimur, diuinioris operationis atque ſcientiae ignorantiam, quam ſuis hominibus Iſidoro, hisque ſimilibus Damaſcius nugator vindicat, Hierocli vero denegat, in eo quoque Hierocles prodidit, quod daemonium ex vxore eiicere non potuerit, nec Theoſebium in theurgicis exercitatum diſcipulum habuerit. Laudat tamen Damaſcius parum aequus philoſophorum alias cenſor, *ingenii Hieroclis morumque elegantiam, et venerabilem fuiſſe ait, atque magnificum, inſigni etiam ingenii vbertate praeditum, et copioſe ornateque dicendi facultate excellentem, adeo vt auditores ſuos vbique in admi-*

v) loc. cit. w) loc. cit. x) loc. citat.

admirationem raperet. Laudat etiam *animum eius virilem et constantem Byzantii in iudicio demonstratum, cum a sex lictoribus caederetur: in vita tamen animo alta sectante fuisse vsum* monet. Ceterum Hieroclis quoque philosophumena laudant veteres, quae tamen, an Platonici fuerint, an Stoici, an alius incertum. Facetiae autem ei tributae tanto viro ea auctoritate vso indignae sunt [y].

Fata philosophiae eclecticae Athenis.

§. XXXI. Hactenus quibus fatis vsa sit philosophia Alexandrina, quae eclecticum mentita habitum in confundendis inter se et conciliandis omnis generis doctrinis et religionibus industriam posuit suam, cum Alexandriae tum, in Asia minore, Syria nempe et Ionia, quin in Thraciae quoque parte, exposuimus. Dicendum iam porro, quae in Europa etiam, praecipue vero Athenis, in vetere illa Musarum et philosophiae sede incrementa ceperit, quaue ratione quibusque magistris fuerit propagata. Etsi enim post Graeca bella, quibus libertas Graeciae a Romanis erepta eaque in prouinciam redacta est, dissipatis huc illuc philosophis valde decreuerat philosophiae, qui Athenis floruerat, vigor, vt capite huius libri primo demonstratum; factum tamen est, vt imperatorum Romanorum beneuolentia studiorum incrementa mature iterum Athenis resurgerent, et primo quidem eloquentia mire promoueretur, mox philosophia quoque caput iterum attolleret. Cuius potissimum gratia referenda est ad Hadrianum et Marcum Antoninum philosophum, qui vt principes erant omni eruditionis genere tincti, et praecipue philosophiae studiis addictissimi; ita, vt eo illa loco, vbi per tot secula sedem habuit, reflorescceret, omnem curam adhibuere, sumtibusque iuuarunt prorsus regiis. Hadrianus enim et bibliothecam et gymnasium, teste PAVSANIA [z] condidit, M. Aurelius Antoninus autem professores eloquentiae et philosophiae Athenis constituit, eosque stipendiis ornauit [a], fuitque Theodotus sophista primus, qui decem mille drachmarum stipendium imperatoris meruit [b]. Non vero rhetorices tantum, et politices professoribus [c], qui sex mille drachmis fruebantur, teste PHILOSTRATO [d], stipendium constitutum fuisse, sed et philosophis praecipuarum sectarum LVCIANVS [e] testatur, asserens, „salarium, idque non exiguum ab „imperatore fuisse constitutum, singulis philosophorum generibus, puta „Stoicis, Platonicis, Epicureis, et Peripateticis: ita vt vnicuique sectae „praemium esset aequale: etiam demortuo ex his quopiam, alium ali-

„quem

y) Conf. FABRICIVS l. c.

z) In Atticis.

a) XIPHILINVS in Marco.

b) PHILOSTRAT. vit. Sophist. L. II. c. 2. p. 566. OLEAR. h. l.

c) Dubitat CONRINGIVS antiq. Acad. Suppl. XV. p. 233. vtrum politices professores ad philosophos pertinuerint, putatque politicam cathedram fuisse occupatam a rhetoribus illis, qui scholam habuerunt, in caussis generis deliberatiui. Recte vero huic coniecturae obiicitur, quod politices cathedram, qui tenuit Apollonius iuridiciali genere, non deliberatiuo excelluisse dicatur PHILOSTRAT. l. c. c. 20. p. 600. Qui cum eo loco legationibus publicisque muneribus adhibitus dicatur, quod in ciuilibus rebus clarus haberetur, statuendum magis hanc professionem a rhetoribus et philosophis prorsus fuisse distinctam, et vtriusque vsum praesupposuisse.

d) loc. citat.

e) In Eunucho T. IV. p. m. 160.

Digitized by Google

„quem in eius locum ſubrogandum fuiſſe, qui ſit optimatum calculo pro„batus; praemiumque illud non leue fuiſſe, ſed ſingulos in annos decies „mille nummorum, quos acceperint, vti doceant iuuentutem: factum„que inde eſſe, vt cum Peripateticus quidam profeſſor deceſſiſſet, huius ſe„ctae philoſophi ea de ſucceſſione ſingulari certamine conflictarent (ἐμο„νομάχεν) propoſitis de quaeſtionibus philoſophicis concertationibus, et „ſpeciminibus ac documentis datis, quod eſſent illi factioni addicti.„ Qua in re multa ridicula admiſiſſe hos homines, Lucianus non ſine multo, vt ſolet, ſale ſatyrico refert [f]. Ita conſtituti, qui philoſophiam iuuentutem docebant, προεστῶτες τῆς νεότητος dicti, vt ex loco Philoſtrati laudato patet, quos horis docuiſſe pomeridianis, matutinis rhetores, ex EVNAPII[g] loco ſupra adducto recte colligitur, ex quo etiam conſtat, non ſemper a philoſophia ad eloquentiam demum transgreſſos fuiſſe iuuenes ſtudioſos, vt ex loco alio PHILOSTRATI [h] colligit Meurſius, ſed et vtrumque inter ſe ſtudium coniunxiſſe; quemadmodum Procli quoque exemplo liquet, eloquentiae addiſcendae ante philoſophiam quoque induſtriam quosdam adhibuiſſe [i]. Sed et reliqua in ſcholae auguſtioris formam vt reliquis artium profeſſoribus conſtituta, erectae cathedrae ſiue θρόνοι, quarum magna dignitas et exiſtimatio, eo quod ab ipſis imperatoribus deſignabantur, qui illis praeficiendi eſſent, de quibus ſcholarum philoſophicarum circumſtantiis, ſine quarum notitia vitae philoſophorum electicorum, vel Platonicorum potius Alexandrinorum, a veteribus deſcriptae, vitae item ſophiſtarum intelligi ſatis non poſſunt, plura dabit IOANNES MEVRSIVS [k]. Fecit haec philoſophorum Athenis conſtitutorum et dignitas et merces, vt viri excellentiſſimi, et doctrinae laude maxime florentes diu ibi docerent, et Athenarum gloria in literis reſurgeret. Videntur tamen ſtipendia publica, a ſequentium temporum imperatoribus philoſophis aut plane ademta, aut valde imminuta fuiſſe; narrat enim MARINVS [l]: *Proclum, Platonicae philoſophiae Athenis profeſſorem hac etiam ratione ſtudia literarum promouiſſe, quod eorum, qui literas tractabant, curam ſuſcipiens, principes popoſcerit ſtipendia, et vt cuique pro dignitate praemia decernerentur, cogentem ita illos, vt in ſua quisque profeſſione quam diligentiſſime verſaretur.* Id eueniſſe, florentibus Chriſtianorum rebus, ingenioſe coniicit HERM. CONRINGIVS [m], qui recte quoque obſeruat, Platonicam iſtam haereditatem, ita dictam, quam philoſophis in ſalarium ceſſiſſe Marinus refert, non ex publico, ſed quantum coniicere eſt, ex gentilium nonnullorum priuata liberalitate collectam fuiſſe. Coniicimus tamen, a Iuliano, qui ſcholas ad Chriſtianorum imitationem erexit gentiles, Athenis ſalaria conſtituta fuiſſe philoſophis, eo quod iſto tempore Chryſanthium docuiſſe auctoritate publi-

f) Exemplum quoque affert EVNAPIVS in Proaereſio p. 138.

g) In Chryſanthio p. 198.

h) Vit. Soph. L. II. c. 3. p. 567. et OLEAR. ad h. l. qui recte Meurſium notat.

i) MARINVS l. citando.

k) De fort. Attica c. VIII. p. 66. ſeqq.

l) In vita Procli c. 16. p. 37.

m) Antiqq. Academ. diſſ. I. p. 19.

Digitized by Google

publica Athenis, ex EVNAPIO [n] constat: quam tamen philosophorum gentilium felicitatem, Christianis, quos loco mouerat Iulianus, iterum succedentibus illo sublato interiisse, dubium non est. Qui Atheniensis scholae flos valde emarcuit, cum imperante Arcadio, ab Alarico et Gothis Athenae magnum paterentur infortunium, cuius testis oculatus fuit SYNESIVS [o], qui de ea re pluribus videndus: vnde ZOSIMO [p] non credendum, qui nihil mali passas Athenas ab Alarico ait, contrarium docente, quem is in reliquis plerumque exscripsit, EVNAPIO [q]. Accidit vero incursio Gothorum Sec. IV exeunte, in quae tempora cum Plutarchus, de quo mox dicendum, inciderit, facile inde intelligere est, philosophiam Alexandrinam, quam priuatim tantum Athenis prius docuerat Crysanthius [r], in publica vero cathedra professus est Plutarchus, magnas difficultates offendisse superandas. Quibus fatis asperis tandem perfuncta reflorescere coepit, docerique post Plutarchum a Syriano, Proclo, Marino, Isidoro, reliquisque philosophis circa Iustiniani imperatoris tempora florentibus, quorum nunc porro historia enarranda est.

Plutarchus Nestorii.

§. XXXII. Quae itaque priuata industria Athenis prius doceri tantum potuit philosophia Alexandrina, tandem publicum quoque locum atque cathedram nacta est. Quod amori Christianorum, quem in hanc philosophiam, in gentilium et Origenis quoque asseclarum scholis conceperunt, adscribendum est, cum prius ob artes theurgicas magnamque, qua Christianos persecuti erant philosophi, inuidiam sub imperatoribus Christianis, summa rerum potitis premeretur. Factum id potissimum cura PLVTARCHI Atheniensis, NESTORII filii, quo parentis nomine ab aliis Plutarchis, praecipue Chaeronensi probe distinguendus est [s]. Praeceptores quos habuerit, in tanta veterum, de hoc philosopho, narrationis, penuria, dici non potest. Et HOLSTENIVS [t] quidem, Plutarchum Atheniensem hanc philosophiam ex Iamblicho perceptam in patriam retulisse et Platonis academiam restaurasse, scribit, sed id rationibus chronologicis prorsus repugnare euidenti demonstratione euinci potest. Narrat enim MARINVS [u], Plutarchum senem Proclum biennio tantum audiuisse Athenis, morientem autem Syriano successori adolescentem nondum annos viginti natum commendasse. Proclus autem, quod infra demonstrabitur A. C. CCCCXII natus est: ex quo absque exceptione certum est, Plutarchum A. C. CCCCXXXIII, vel CCCCXXXIV natu-

n) Eum regali munificentia philosophos auxisse praemiis, testatur EVNAPIVS in Max.

o) Epist. VI.

p) L. V. Histor.

q) p. 93.

r) Satis id prodit EVNAPIVS in Chrysanth. p. 198. tum enim is rhetoricam publice docebat.

s) MARINVS in vita Procli c. 12. p. 27. SVIDAS in Plutarcho Nestorii p. 133.

t) De vita Porphyr. c. 6. p. 236.

u) l. c. c. 12. p. 29. Probe ad has rationes chronologicas attendendum, sine quibus facilis lapsus est in huius scholae historia. Id quod nupero quoque Historiae criticae philosophiae auctori Gallo euenit, qui multis erroribus Athenarum historiam philosophicam T. II. p. 295. seqq. contaminauit, quum post Gothorum incursiones hoc loco iacuisse dicit, alio vero T. III. p. 195. florentem et restitutam per Syrianum nouo errore asserit.

Digitized by Google

naturae debitum exſoluiſſe. Etſi vero incertum, quo anno is natus fuerit; licet valde ſenex, teſte Marino, obierit, octogenario tamen maior deceſſiſſe non videtur, cum vsque ad extremum vitae halitum docuerit iuuentutem, quod a ſene valde decrepito non eſt praeſumendum; adeoque vix ante A. C. CCCL naſci potuit, et anni, quibus philoſophiam edoctus eſt, quod ante vigeſimum non in vſu fuiſſe, ſupra ex Eunapio didicimus, incidunt in A. C. CCCLXX. Supra vero luculentis Eunapii teſtimoniis demonſtrauimus, Iamblichum ante Conſtantinum M. vita fuiſſe functum, eo quod poſt eius mortem Sopater eius diſcipulus in aulam Conſtantini digreſſus eminuerit. Aſt abiit ad plures Conſtantinus A. C. CCCXXXVII, et Iamblichus ante hos annos; quo tempore Plutarchum Neſtorii nondum natum fuiſſe, ex ſupra dictis ſequitur. Non poteſt itaque alio ſenſu hoc admitti, niſi vt dicatur, ex ſcriptis doctrinaque Iamblichi profeciſſe, quo ſenſu et alios, quin ipſum Proclum Plutarchi Neſtorii diſcipulum, Iamblichum habuiſſe praeceptorem dici ſupra obſeruauimus. Maiori veriſimilitudine dici poſſet, hauſiſſe Iamblichianae philoſophiae myſteria a Chryſanthio, quem ea docuiſſe Athenis ante Gothorum incurſionem ſupra demonſtratum eſt: qua in re tamen veterum teſtimoniis deſtitutis ſolis coniecturis ſtandum eſt. Intelligendum inde eſt, Priſcianum Lydum, Plutarchum hunc Iamblicho iungentem, non temporis, ſed famae et philoſophiae profeſſionis rationem habuiſſe [x]. Illud vero dubio caret, et ex diſcipulorum, quos habuit, conditione, rationeque philoſophiae illius, quam profeſſi ſunt, recte colligitur, edoctum fuiſſe non conciliatricem tantum Ammonii, ſed et theurgicam Plotini, et imprimis Porphyrii atque Iamblichi philoſophiam. Certe tantum eum in hoc eruditionis genere virum euaſiſſe, vt ſingulari encomio, ὁ μέγας, magnus ille, appellaretur MARINVS [y] et DAMASCIVS [z] teſtes ſunt, et ſcripta etiam, licet hodie deperdita teſtantur [a], quae a veteribus ei tribuuntur, quae valde verſatum eum fuiſſe in philoſophia Platonica et Ariſtotelica, quae vtraque in vnum ſyſtema tunc conflata docebatur, produnt. Maxime vero in theurgia quoque excelluiſſe [b] inde colligitur, quod liberi eius in illius operibus producendis valde fuerint verſati.

Habuit

x) Apud FABRICIVM Bibl. Graec. Vol.III. p. 370. y) loc. cit. p. 28.

z) In vita Iſidori apud PHOTIVM Cod.CCXLII.

a) SVIDAS l. c. inter ea fuit etiam commentarius in Platonem; vid. FABRIC. l. c. Praelegiſſe etiam Ariſtotelis de anima commentarium et Platonis Phaedonem ait MARINVS c. 12. p. 27. ſ. Confundit autem FR. PATRICIVS diſcuſſ. Perip. T. I. L. X. p. 140. ſeqq. SVIDAS, in Plut. l. c. et in Syrianus T. III. p. 410. verba miſcens Syrianum cum Neſtorio, dum ait, Plutarchum in libros Procli de Diis Homericis ſcripſiſſe. Hoc enim ad Syrianum referendum eſſe verba SVIDAE l. c. poſcunt, quae ita ſe habent: Πλούταρχος Νεστορίου Ἀθηναῖος φιλόσοφος, διδάσκαλος Συριανοῦ, τοῦ γενομένου ἐξηγητοῦ Πρόκλου τοῦ Λυκίου τοῦ προστάντος τῆς ἐν Ἀθήναις φιλοσόφου σχολῆς οὗ Μαρῖνος διάδοχος. In quibus verbis non vidit Patricius deſcribi ſucceſſionem ſcholae Athenienſis, Proclumque ad Syrianum referri, vt taceamus, ἐξηγητὴν hic non ad commentandi rationem ſed praelegendi referendam videri, niſi Syrianus iunior quidam intelligendus potius ſit, quem cum ſeniore confudit Suidas, quod placet IONSIO de S. H. P. L. III. c. 18. p. 300.

b) Vide quae de ipſo Plut. habet SVIDAS in Domnin. T. I. p. 616. ſeq.

Digitized by Google

Habuit enim filium Hierium, eidem philoſophiae addictum [c], et filiam Aſclepigeniam [d], *quam ſolam Procli tempore ſeruaſſe per patrem traditam ſibi magnorum orgiorum vniuerſaeque diſciplinae theurgicae notitiam*, ait MARINVS [e], quam artem Proclum quoque docuit. Habuit etiam generum Archiadem, philoſophum, non tam verbis quam factis philoſophantem [f], et Proclo intimo amicitiae vinculo iunctum, ex quo et filia Aſclepigenia, neptis illi nata eſt, de qua miraculum hoc narrat MARINVS [g]: „eam cum etiamnum puella eſſet, atque in parentum familia aleretur, in morbum grauiſſimum et a medicis incurabilem incidiſſe: id aegerrime tuliſſe „Archiadem, medicis vero deſperantibus, quod in rebus maximi momenti „facere conſueuiſſet, ad ſupremam anchoram confugiſſe, Proclumque „philoſophum adiiſſe, vt pro filia ſua precibus apud Deum intercederet. „Proclum itaque aſſumto ſecum Pericle Lydio, celebris nominis philoſo„pho, Aeſculapii templum petiiſſe, pro ſalute aegrotae Deum oraturum: „ſimulac igitur Proclus antiquo ritu oraret, magnam ſenſiſſe puellam mu„tationem extemplo, ſanitatique ita reſtitutam fuiſſe, vt rediens ex Ae„ſculapii templo Proclus eam ſanitate iam vtentem deprehenderet„. Qua ex narratione, qualis generis Plutarchi familia fuerit, facile colligi poteſt. Ea poſtea Theageni nupta fuit, quem valde commendat Marinus. Multos habuiſſe diſcipulos Plutarchum ex SYNESIO [h] colligitur, qui τὴν ξυνωρὶν τῶν σοφῶν Πλουταρχείων, *coetus philoſophorum Plutarcheorum* memorat, ex quo loco coniectura naſcitur, tanta vſum fuiſſe Athenis auctoritate Plutarchum, vt peculiari eius nomine diſcipuli appellarentur, vt Plotino, Porphyrio, Iamblicho factum. Inter eos Proclus fuit, magni nominis in hac ſecta philoſophus, quem filii inſtar amauit, cui viſus eſt per quietem adeſſe, affirmans eum tot annos victurum, quot in oracula tetrades compoſuiſſet. Quod ita contigiſſe poſtea, licet LXXV annos vixerit Proclus, miſero ſophiſmate nugatur MARINVS [i].

§. XXXIII.

c) Valde nugatur de hoc Hierio more ſuo Damaſcius in vita Iſidori apud PHOTIVM l. c. p. 556. vidiſſe ſe eum ſub Proclo philoſophantem, adeo paruum hominis caput referentem, vt cicer adaequaret magnitudine et forma et nomen inde acciperet, ceterum humanam formam in omnibus expreſſiſſe, vocemque tantam quantam mille homines. Quae digna nugatore Damaſcio recte pronuntiat Photius: ex quo vero diſci poteſt, quam audaces in cudendis fabulis omni veriſimilitudine deſtitutis fuerint Platonici Alexandrini: eiusmodi enim affaniarum plena fuit haec Iſidori hiſtoria. Docuiſſe vero hunc Hierium Athenis ex SVIDA colligi poteſt, qui in Pamprepius T. III. p. 13. narrat, vel ex Damaſcio potius repetit, Aegyptium hunc grammaticum cum inter philoſophiae profeſſores Athenis recipi contenderet, cum Hierio concertaſſe de gloria doctrinae. De concertationibus vero Athenienſium profeſſorum §. antecedente dictum eſt.

d) Referenda itaque in catalogum mulierum Platonicarum apud MENAGIVM Hiſt. mul. phil. et FABRICIVM Bibl. Graec. Vol. II. p. 69.

e) c. 28. p. 67.

f) Ex genero nepotem inepte exſculpſit interpres notante FABRICIO ad h. l. Laudat hunc Archiadem, tanquam ſummum veri amatorem, et honoris cauſſa, pientiſſimum Archiadem, celebratum appellatumque MARINVS l. c. c. 14. p. 33. continentiam quoque eius in iactura bonorum extollit SVIDAS in Archiades T. I. p. 341. Damaſcius autem apud PHOTIVM l. c. p. 568. monet, ſuperaſſe patrem (ita ſocerum vocat,) non parum virtute, et non tam philoſophiam, quam vitam piam curaſſe. Idem vult MARINVS l. c. p. 32. monens Proclum Archiadem, religioſum virum politicas virtutes edocuiſſe, quas etiam iuſtitia, et imprimis liberalitate et magnificentia oſtenderit.

g) c. 29. p. 71.

h) Epiſt. XVII. IONS. de S. H. P. L. III. c. 6. p. 241.

i) c. 26. p. 62. nempe quinque annos reliquos, ait, Proclum integris amplius viribus vſum non eſſe.

Digitized by Google

Syrianus.

§. XXXIII. Plutarchum in cathedra secutus est SYRIANVS Philoxeni filius, Alexandrinus, teste MARINO [k] et SVIDA [l]. Qui tamen, quod Isidorum Syriani ciuem vocat, occasionem dedit IONSIO [m] statuendi, fuisse hunc Gazaeum; quod tamen non sequendum videtur, eo quod et hoc loco, dubitandum non sit, Suidam more suo diuersas res ex Damascio excerptas confusisse. Tanto hunc Syrianum amore complexus est Plutarchus senex, vt non tantum successorem designauerit, sed et charissimos sibi moriens commendauerit [n]. Magna is philosophiae scriptorumque Platonicorum, praecipue Iamblichi admiratione captus, in huius familiae doctrina syncretistica magno cum ingenii acumine versatus est; indeque scripta quoque sua non Platonis tantum et Aristotelis placitis inter se conciliatis, sed et allegoricis Orphei, Homeri aliorumque carminum interpretationibus expoliuit, et eadem via manu quoque duxit discipulos; qua de methodo docendi et erudiendi iuuenes philosophiae studiosos luculenter egit MARINVS [o], quae cum egregie naturam huius sectae delineet, ille merito audiendus est. Ita vero Marinus: *Itaque breuiore, quam biennii spatio, omnia Aristotelis opera vna cum Proclo perlegebat Syrianus, logica, ethica, politica, physica, itemque scientiam theologicam; in his vero satis institutum, vt quibusdam tyrociniis paruisque mysteriis ad ipsam Platonis deduxit sacram disciplinam [p]; vtque spectaret apud eum vera mysteria, curauit, animi non caliginosis oculis, et mentis integra ac ab omni labe purissima speculatione [q].* Quibus verbis luculenter Plotinianae scholae et discendi methodus et philosophandi finis exprimitur, et Syrianum eiusdem cum reliquis huius scholae doctoribus generis fuisse euincitur. Clarius id forte perspici posset, si superessent libri ab eo scripti, quos nominat SVIDAS [r], inter quos cum praeter *Commentarium in Orphei theologiam* etiam liber *de consensu Orphei, Pythagorae et Platonis* fuerit, syncretisticam fuisse philosophiam Syriani, nobis non monentibus intelligitur. Qui vero hodie extat commentarius *in metaphysicos Aristotelis libros*, inter προτέλεια tantum fuit, et praeparationes, quibus ad ἐποπτείαν et ipsa mysteria Alexandrinae philosophiae inspicienda adducebat auditores Syrianus. Fecit vero maxima, qua in his literis regnabat, Syriani eruditio [s], vt non tantum summo loco haberetur Athenis, sed et multos haberet discipulos, eloquentiae flumine ad discenda, eo duce, philosophiae mysteria inuitatos, et magna nominis fama in huius familiae serie inclytos. In his fuit Hermias vel Hermeas, cuius notitiam nobis ex Damascio dedere PHOTIVS [t]

k) l. c. c. II. p. 25.
l) In Syriano T. III. p. 410.
m) De S. H. P. L. III. c. 18. p. 300.
n) MARINVS c. 12. p. 29.
o) c. 13. p. 30.
p) Lucem his affert FABRICIVS ad l. c. Marini quem vide.
q) Hanc consecutos fuisse Plotinum, Porphyrium, Iulianum, supra enarrauimus.
r) l. c. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 450.
s) Inde μέγας vocatus, non minus quam praeceptor Plutarchus vid. Damasc. apud SVIDAM T. I. p. 643.
t) Cod. CCXLI. p. 554.

Digitized by Google

et SVIDAS [w]. Fuit is Alexandrinus, pater Ammonii et Heliodori, quo nomine ab aliis Hermiis diſtinguitur. Laudat eum Damaſcius non tam ab ingenii perſpicacia, quam vitae integritate, et virtutibus, quibus eminebat. Ei enim ſi fides habenda, „natura fuit bonus, et moribus ſim„plex, ac induſtria quidem nullo ſodalium ſub Syriano philoſophantium „inferior, ne ipſo quidem Proclo, qui iam inde ab initio eius condiſcipulus „fuerat. Solers tamen non valde fuit et acutus; (apud SVIDAM enim „vbi contrarium dicitur, particulam negatiuam deeſſe ex Photio ipſoque „textus ordine et connexione intelligitur) cuius animi ſimplicioris ſpeci„men fuit, quod Aegyptio cuidam morienti iureiurando affirmauerit, „animam eſſe interitus expertem. Aſt fiducian ipſi afferebat vitae inte„gritas; et quamuis in dicendo a perfectione eloquentiae abeſſet, adeo tamen „in virtute erat exercitatus, vt ne Momus quidem ipſum reprehendere, „nec inuidia odio proſequi poſſet. Tanta autem manſuetudo et tanta iu„ſtitia in illo viro erat, vt ſi quid emeret, quod minori veniret pretio, „quam par erat, iuſtum ipſe pretium daret etiam non expetitum". Contrariis huic dotibus ingenii animique fuit frater eius Gregorius, maiori quidem praeditus perſpicacitate animi, ſed minori virtute. Nec omittenda hic quoque vxor Hermiae Aedeſia, inter Platonicas mulieres omnino locum merita [x], et in huius familiae hiſtoria iure ſuo notanda. „Cognata fuit Syriani, pulcherrima et optima mulierum Alexandrinarum, mo„ribus, vt refert ex Damaſcio SVIDAS [y], marito ſimilis, candida et „generoſa, iuſtitiaeque non minus, quam modeſtiae per omnem aetatem „ſtudioſa, et inſigni amore Deum et homines proſequens: Quapropter „etiam ſupra vires egentibus bene faciebat, adeo, vt Hermia quoque „defuncto, vidua cum pupillis relicta, eosdem ſumtus in beneficentiam „conferret. Vnde factum vt patrimonium liberis obaeratum traderet, li„cet ab alis paſſim reprehenderetur. Imprimis autem dabat operam, vt „filii in philoſophia erudirentur, cupiens doctrinam patris velut haeredita„tem quandam illis tradere, quin (nam et hoc verba Damaſcii patiuntur [z]) „ipſa curam eam ſuſcipiebat tradendae filiis paternae doctrinae atque phi„loſophiae. Sed et filiis publicum victum, qui patri praebebatur, con„ſeruauit paruulis et philoſophantibus, ex quo ſummo magiſtratus in pu„pillos Hermiae beneficio, quod nulli alii philoſopho, nedum mulieri, con„ceſſum vnquam fuiſſe, non abs re Damaſcius monet, intelligi poteſt, quan„tum valuerit virtutis Hermiae vxorisque eius recordatio apud Alexandrinos, „apud quos ſumma fuit Aedeſiae exiſtimatio atque honor. Filios poſtea ad„ultiores Athenas ad Proclum deducens, magiſtri et diſcipulorum chori admi„rationem meruit. Hanc Aedeſiam Proclo deſponſurus erat puellam Syria„nus, niſi is diuino quodam inſtinctu animum a matrimonio auocauiſſet". De filiis autem Ammonio praecipue, inſigni nominis claritate inter philoſophos

w) In Hermeas T. I. p. 858.

x) Eam immerito omiſſam a MENAGIO in Hiſtoria mulierum philoſophantium monuit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. III. p. 608.

y) In Aedeſia T. I. p. 643.

z) Μάλιστα τῶν υἱέων ἐπεμελεῖτο τὰ περὶ φιλοσοφίαν.

Digitized by Google

phos huius sectae conspicuo, infra inter Procli discipulos plura dabuntur. Porro inter Syriani discipulos Domninus quoque praetereundus non est, vir haud obscuri eo tempore inter philosophos Alexandrinae Platonicorum sectae nominis. Qui natione Syrius Larissa vel Laodicea Syriae vrbe oriundus Athenas discessit et Syriani disciplinae, teste MARINO [a] et Damascio apud SVIDAM [b] se tradidit; et in mathematicis quidem disciplinis se demonstrauit exercitatissimum, in aliis autem philosophiae partibus adhuc exercitatiorem, et versatiorem: quae caussa fuit, vt tritam scholae huius viam relinquens Platonicis dogmatibus domestica placita assueret, quod reprehendit quidem Damascius [c], ast nec Proclus aliter instituit, nec qui ante hos philosophiam Platonicam docuere, quorum quilibet, vt ingenio valebat, ita miserum centonem propriis nugis et deliriis, vel etiam subtilibus speculationibus metaphysicis farciebat et ornabat. Sed nec vita quoque se genuinum huius scholae discipulum probauit eius asseclis, eo quod carnem suillam, quam reprobabant Platonici [d], ederet commendatam ab Aesculapio Atheniensi, qua de re nugas et mendacia Damascii sciendi cupido ipse Suidas adeundus est. Fatetur tamen Asclepiadem iuuenem Domninum senem conuenisse, et vidisse, hominem illum habere quiddam eximium et constans, qui cum peregrinis aut illiteratis non multum colloqui vellet, praecipue cum illis, qui se ceteris praestare gloriarentur: id quod ipsi quoque acciderit, asperius habito, cum de arithmetico quodam theoremate cum illo contenderet. Nullus tamen discipulorum Syriani vel charior fuit magistro, vel gloriam parauit maiorem, quam Proclus, quem non tantum vt supra narratum, in arcanis philosophiae mysteriis instituit, sed et cathedrae successionem ei reliquit, eumque summo amore complexus adeo redamatus ab eo est, vt se eodem tumulo condi iuberet Proclus addito epitaphio, quod, quanti fecerit Syrianum, eximio specimine comprobat. Tale enim fuit [e]:

Proclus ego heic Lycius iaceo, tuus, optime, alumnus
Successorque tuus qui, Syriane, fui.
Condita communi tumulo hoc sunt corpora nostra,
Sic et vtramque animam coelica templa tenent.

Quin, si fides habenda MARINO [f], in somnio Syrianus visus Proclo adesse, qui minis adhibitis eum deterruit a scribendis in Orphica commentariis. Quod narrauisse Proclum, eo minus mirandum, quo magis insana, qua Syrianum is prosecutus est veneratio tanta fuit, vt quotannis ad sepulchrum praeceptoris manibus eius iusta faceret, vt in sequentibus etiam dicemus. Meminit et alterius ex hac secta Syriani Damascius [g], Procli praeceptore iunioris et Isidoro Gazaeo aequalis, quem is, mortuo Marino, hortatus est, vt labentem philosophiae successionem Athenis cum Hegia restitueret.

 §. XXXIV.

a) c. 26. p. 60.
b) In Domninus T. I. p. 616. seqq.
c) Eum tamen librum, purgatorem Platonicae doctrinae contra Syrianum scripsisse ait Damascius l. c.
d) Vid. quod de Plutarcho refert h. l. DAMASCIVS, et de Chrysanthio EVNAPIVS.
e) MARINVS c. 36. p. 91.
f) c. 27. p. 66.
g) Apud PHOTIVM l. c. p. 564.

Procli vitae scriptor.

§. XXXIV. Omnes tamen, quotquot philosophiae Alexandrinae operam collocarunt suam superauit si non eruditione, quam possedit, magna, certe insana superstitione ad fastigium perducta Proclus, cuius iam exponenda historia est, digna quae accurato perlustretur oculo, cum non alibi melius genius sectae, qui tanto influxu in omnem rem literariam et ecclesiasticam horum temporum gauisus fuit, cognosci queat quam ex rebus Procli. Quas speciali magis et prolixa ratione cognoscendas nobis exhibuit MARINVS, Procli discipulus et successor, qui vitam praeceptoris accurate, licet methodo Platonica, descripsit, quam initio quidem quamuis non totam vulgauit GVILIELMVS XYLANDER [h], et post eum AEMILIVS PORTVS [i]: integram vero post frustra expectatam LVCAE HOLSTENII editionem publici iuris fecit, prolegomenisque doctissimis, historiam Procli literariam illustrantibus annotationibus et epilogo de scriptis Procli auxit vir de his quoque literis, vt de omni elegantiore eruditione immortaliter meritus, Io. ALBERTVS FABRICIVS [k]. Peculiarem in hac vitae Procli historia ordinem seruauit Marinus, non quidem nouam, et passim iam a Platonicis, praecipue Porphyrio et Iamblicho in vitis Pythagorae et Plotini adhibitam, sed elegantius tamen, nec tam σχολαστικῶς, et ad praecepta rhetorices Platonicae, ac Marinus fecit. Hic enim supposito virtutum Platonicarum, quas in Physicas, morales, purgatorias, purgatas, theoreticas et theurgicas distribuunt, ordine, et quatuor cardinalibus virtutum capitibus, prudentia, temperantia, fortitudine et iustitia, non tam vitae, et factorum Procli seriem exponit, quam hunc praeceptorem suum potius perfectissimi philosophi exemplum dedisse, superbo panegyrico exponit. Quae ratio fuit, cur libello titulum, *de felicitate* praefixerit, inque ipso opusculo insitatae methodi rationem excusaturus scripserit: *Auspicari se velle non vsitata scriptorum consuetudine, qui orationem in capita distributam ordine pertractant, sed ipsam felicitatem viri fundamentum beati viri iacere; arbitrari se enim, fuisse illum felicissimum eorum hominum, qui multis antea seculis celebrati sunt, non particulari tantum vel sapientiae vel corporis, vel fortunarum conditione felicitatis, sed perfecta, omnibus partibus absoluta et ex his vtrisque constituta.* Quae duabus ex caussis probe notari in animo et expendi merentur. Nam intelligitur non modo ex hoc Marini scopo Platonicorum Alexandrinorum spes superba obtinendi sua philosophia finis primarii, nempe felicitatis absolutae omnique numero perfectae, quaque ratione felicitatem suis virtutibus faniticis et enthusiasticis acquiri posse crediderint, luculento exemplo conspicitur: verum etiam cognoscitur inde, qua fide dignus sit Marinus, in eo solo omnem ponens industriam, vt Proclum statueret, omnium omnino philosophorum longe felicissimum eaque opinione obsessus, qua putauit

h) Adiecit hanc vitam Procli M. Antonini libris de se ipso, Tigur. 1588. 8.

i) Praefixam PROCLI theologiae Platonicae.

k) Hamburgi 1700. 4.

tauit neminem ad hanc beatitatem posse peruenire, qui non per virtutes theoreticas ad theurgicas vsque et vltimum enthusiasmum peruenerit. Quod cum de heroë suo demonstrandum sumsisset, quem hominem fuisse, et humani multum passum esse non ignorabat, necessario ad artes scholae eclecticorum proprias confugiendum ei erat, eaque ornanda, comenda, augendaque et mendaciis atque confictis miraculis admirationi hominum proponenda, sine quibus, si Proclo ea defuisse dicerentur, felicissimi philosophi titulo iureque frui, virtusque orationis Marini constare non potuisset. Quod vero eo facilius fieri potuit, quo magis, quod aliquoties monuimus, licitas sibi esse fraudes has pias et mendacia officiosa haec secta impudentissime statuit. Non fieri hac in re Marino iniuriam, in sequentibus clarissime demonstrabimus, et attentus lector mediocri labore facile deprehendet. Quam coacte enim trahat omnia, aliena etiam et ridicula saepius, in rem suam, vt taceamus; tanta interdum insania in laudes Procli effunditur Marinus, vt sibi contradicat. Cuius vt specimina quaedam, ad faciendam rei, quae nonnihil momenti habet, fidem, afferamus, ecce μετριοπάθειαν denegat Proclo, et exuisse affectus humanos omnes splendide mentitur [l]; alio tamen loco et gloriae cupidiorem, et vehementissimum fuisse negare non potuit, et ira efferentem se ostendisse fassus est [m]. Eadem narratio ἀσύςατος deprehenditur, quando morbum Procli vltimum magnis doloribus grauissimum, fortitudine inusitata, vitaeque neglectu, magnoque animo contemsisse philosophum asserit, alio tamen loco confugisse tradit, eum cum amicis ad anilia remedia, carmina et precatiunculas, vt molestissimum morbum depelleret. Alia in sequenti tractatione passim monenda praeterimus. Quae cum ita sint, non monendum esse ambitiose lectorem putamus, ne fidat homini, vel eius aliter sequatur narrationem, quam leges fidei admittunt historicae; sed quemuis veritatis sine fuco cupidum nos secuturum speramus, Marinum non audituros tantum, sed et examinaturos et fabellas impudentissimas et manibus quoque palpandas explosuros, conditionemque philosophiae, totiusque rei literariae istis temporibus, barbariei, quae Athenas paulo post occupauit, vicinis illustraturos.

§. XXXV. Natus est PROCLVS Byzantii, teste MARINO [n]. Parentibus vero genitus Lyciis, qui Xanthi habitauerunt, eumque ibi educauerunt, Lycius habitus est, et ipse Xanthum patriam agnouit. Fuit vero pater Procli Patricius, mater Marcella, quae eam A. C. CCCCXII, die octauo Februarii peperit. Euinci hic Procli natalis, quo supra ad quorundam Platonicorum reformatorum tempora definienda vsi sumus, recte potest, ex astrorum situ, et themate Procli genethliaco, quod, ne *Procli vita.*
his

l) p. 15. seqq. m) p. 28. 37. 38. n) c. 6. p. 14.

his ornamentis spoliemus Procli historiam, ex Marino, duce FABRICIO [o], huc apponimus:

Sed et aliis argumentis annus hic Procli natalis euinci potest: nam testatur Marinus, eclipsin solis maximam contigisse, anno Procli mortem praecedente; ea vero, si tabulae consulantur astronomicae, incidit in diem decimum tertium Ianuarii A. C. CCCCLXXXIV, d. 13. Ian. [p], ex quo annus Procli emortualis A. C. CCCCLXXXV fuisse euincitur. Cumque LXXV annos Graecos, qui lunares fuerunt, natus decesserit, annus idem CCCCXII natalis recte exsurgit. Alias rationes, a Iuliani imperio desumtas in re certa non adducimus, ne simus prolixi; adeundus vero est FABRICIVS [q] iis, qui plura hac de re volunt. His iam positis errasse censendus est PETRVS LAMBECIVS [r] V. C, qui multis annis Proclum iuniorem constituit, natiuitatem eius reiiciendo ad Theodosii iunioris tempora A. C. CCCCXLIII, mortem in A. C. DXVIII, vel sequentem. Ad quem errorem a ZONARA [s] inductus est, apud quem legebat, combussisse Proclum classem Vitaliani Thracis, tyrannidem sub Anastasio affectantis, speculis vstoriis ex aere fabricatis: confirmatus praeterea CEDRENI, auctoris chronici Alexandrini [t], et THEOPHANIS [u] narratione, Proclum ὀνειροκρίτην Asianum philosophum, Anastasio mortem imminentem praedixisse. Qui si ad eos temporis characteres attendisset, quos Marinus definiuit, facile intellexisset, Proclum hunc sub Anastasio viuentem esse ab hoc distinguendum. Nam vel sola Atheniensis scholae successio id clarissime euincit, Proclum sequente Marino, qui sub Leone Thrace floruit, et hunc Isidoro, Isidorum Damascio, qui vitam huius scripsit tempore Theodorici Gothorum regis [x]; qui

o) In prolegom. p. 6. MARIN. c. 35. p. 87.
p) In 25-39. Capricorni.
q) loc. cit. p. 7.
r) Comm. de Biblioth. Vindobon. L. VII. p. 46. seqq. p. 404. seqq.
s) L. XIV. p. 55.
t) p. 331.
u) p. 140.
x) PHOTIVS Cod. CCXLII. p. 553.

Digitized by Google

qui omnes Anastasio fuere superiores, praeter Damascium eo regnante viuentem. Sed vt ad ipsum Proclum reuertamur, parentibus is ortus genere censuque conspicuis, Byzantio in patriam suam Xanthum ductus ibique elegantissimis moribus institutus et formatus est. Qui cum a puero veritatis summe esset cupidus, parentum quantumuis ditissimorum diuitias puer contemsit, et insatiabili discendi desiderio totum se literis tradidit, et natiuitatis loco et patria, Mineruae et Apollini dicatis ad studia secreto compulsus instinctu [y]. Multa hic garrit Marinus de magno Procli studio in theologia, deque amore Deorum, quibus tam charum fuisse dicit, vt, cum adolescens aliquando aegrotaret tam grauiter, vt sanari vix posset, Telesphorus (quo nomine Apollinem intelligit) ei apparens, nomenque, quis esset, prodens, attacto capite statim sanitatem ei restitueret, atque ita euanesceret. Domi vero grammaticis institutionibus formatus [z], cum ad sublimia adspiraret adolescens plane diuinus, profectus est Alexandriam Aegypti, quo loco superstitionem, et philosophiam etiam, quae illam nutriebat, reformatam Platonicorum patriam habuisse atque sedem supra retulimus. Ibi eloquentiae se et elegantiorum artium tradens studiis, earum magistros publice docentes audiuit, et imprimis Leonam Isaurum, rhetorem, inter complures, qui tum erant Alexandriae, suae professionis clarum: qui eum non tantum studiorum suorum fecit participem, sed etiam in familiam interque domesticos recepit, curauitque vt cibum cum vxore liberisque, tanquam verus filius, caperet [a]. Tanta vero et eruditionis et morum elegantia se praecipuae dignitatis doctrinaeque viris commendauit, vt mirifice eius acumine ingenii, et morum integritate delectarentur, eumque inter amicissimos haberent [b]. Eloquentiae studio iunxit grammaticam, quam ab Orione celebri grammatico didicit [c]; Romanorum quoque praeceptorum adiit scholas magnosque in ea lingua progressus fecit: quod ea potissimum faciebat caussa, quod parentis exemplo iurisprudentiae se quoque dederat [d]. Omnium tamen maxime delectabatur adolescens dicendi arte, quamuis philosophiae doctrinam nondum attigisset [e]: magnam sibi in ea gloriam acquirebat, propter sermonis elegantiam et in percipiendo celeritatem et praeceptoribus et condiscipulis admirandum se praebens; sic vt magis magistri habitum, quam discipuli referret. Postea cum Leonas rhetor Byzantium proficisceretur, Proclus cum eo iter ingressus, natale solum inuisit,

y) c. 3. 4. p. 10. 14.
z) c. 8. p. 15.
a) Ib. p. 16.
b) Ibid.
c) Orionem Alexandrinum, eiusque scripta memorat SVIDAS in Orion. T. II. p. 767. non vero confundendus est, cum Grammaticis tribus hoc nomine claris, praeceptoreque Procli Alexandrino, qui sub Hadriano vixit eiusque encomium scripsit. Vnde cum ab Orione Procli praeceptore distinguit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 67. qui ad l. c. MARINI prius eundem esse statuerat.
d) c. 8. p. 17.
e) Patet ex hoc loco MARINI, Alexandriae ordinaria methodo philosophiae studium praecessisse studio eloquentiae, a qua recedebat Proclus.

Digitized by Google

uisit, ibique eum Minerua, dea vrbis tutelaris in somnio alloquuta excitauit, vt Atheniensium quoque scholas inuiseret [f]. Nescio tamen qui factum sit, vt tantus Deorum cultor, quantum iactat Proclum Marinus, diuinis monitis non obsequutus fuerit. Alexandriam enim reuersus est, sine dubio, quod tum temporis philosophiae studiis illa omnes antecelleret, et ab hac matre genita fuerit schola Atheniensis. Alexandriae itaque, valere iussis rhetorum aliorumque lectionibus, totum se philosophis, qui tum in hac schola docebant, audiendis tradidit, eorumque conuentus frequentauit [g]. Audiuit igitur in Aristotelica philosophia, qualis nempe a syncretistis Alexandrinis, cum Platonismo conciliata tum tradebatur, Olympiodorum, philosophum clarissimum, in mathematicis vero disciplinis Heronis institutione vsus est, viri religiosi, et rationum mathematicarum valde periti [h]. Adeo vero delectatos fuisse viros hos celeberrimos Procli iuuenis moribus, scribit MARINVS [i], vt Olympiodorus suam ei filiolam despondere voluerit, quae et ipsa literis erat instituta, et Hero omnem ei religionem suam committeret, atque assiduum sibi conuictorem ascisceret. Tanta autem felicitate in discenda philosophia vsus est, vt, cum Olympiodorus, vir magna dicendi facundia praeditus, et propter suam in dicendo celeritatem et grauitatem rerum de quibus ageret, a paucissimis auditoribus intelligeretur, Proclus finita lectione cuncta condiscipulis iterato ordine exponere posset [k], qua in re, cum Aristotelica facili negotio perdidicisset, omnino gratam rem fecit consodalibus, inter quos fuit Vlpianus, Isidori frater, Gazaeus, qui, vt ait MARINVS [l], magnam etiam vitae partem in philosophia consumsit, qua de re videndus est Damascius [ll]. Ita philosophorum Alexandrinorum lectionibus eruditus, vt addere ex iis doctrinae quicquam non posset, somniique Byzantini, quo Minerua Athenas ei commendauerat, recordatus, contemtis Alexandrinis, quod non semper facere satis in interpretandis auctoribus illi posse videbantur, Athenas contendit, exce-

ptus

f) c. 9. p. 18.

g) c. 9. p. 18.

h) Tres inter veteres mathematicos celebrantur Herones, duo Alexandrini, sed tempore longe inter se diuersi. Primus discipulus fuit Ctesibii artium mechanicarum peritissimi, qui sub Ptolomaeo Euergeta vixit, et Epicuream philosophiam adamauit, vt ex BERNARDINI BALDI vita Heronis notat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 592. quem tamen in Epicureorum catalogo omisit Gassendus: edidit eius scripta Baldus laudatus. Secundus Procli praeceptor fuit, de quo legendi PETR. LAMBEC. de Biblioth. Vindob. L. VII. p. 404. et FABRICIVS l. c. p. 593. Tertius sub Heraclio vixit, vid. VOSSIVS de scient. mathemat. c. XLVIII. §. 8. p. 290. c. XXVII. §. 8. p. 115. SVIDAS autem in Hero T. II. p. 79. duos Herones coniungit, vel confundit potius, et quae distinguenda erant, vno nomine effert.

i) c. 9. p. 20.

k) Ibid. et SVIDAS in Olympiod. T. II. p. 681. sed confuse, vt solet.

l) l. c. p. 20. facit tamen eum Procli discipulum FABRICIVS in prol. ad Marin. p. 14. quod non alio sensu potest admitti, quam quo supra Porphyrium Amelii discipulum dictum fuisse exposuimus.

ll) In vita Isidori apud PHOT. l. c. et SVIDAM in Vlpianus T. II. p. 738. Fuit, eo auctore, ingenio optimo praeditus ad mathematicas scientias, quas miris inuentis auxit, tantoque iudicio valuit, vt Syrianus assereret, nullam ipsi clauem adeo intricatam et artificiose constructam offerri posse, quam non facile aperiret: nihil tamen in reliqua philosophia memorabile edidisse dicit. Fuit benignus et moribus modestis praeditus, et πολιτικώτερος fratre. Decessit de vita coelebs et adolescens magna suae bonitatis laude relicta.

Digitized by Google

ptus a Nicolao [m] ciue, vt eum in ciuitatem deduceret, et hospitio exciperet. Admodum hic nugatur iterum MARINVS [n], proditque quam puerilia sectati fuerint hi homines, quas tamen nugas, ne lectorem remorentur, ad finem paginae, eas legere non dedignantibus, exhibebimus. Athenis despiciens rhetorum scholas, quamuis ab iis maxime expeteretur, incidit in principem philosophorum Syrianum [o], apud quem in eo simul congressu erat Lachares vir multum in philosophia versatus, in eloquentia vero princeps [p]. Ibi cum religiosa pietate lunam illis inspectantibus salutasset, etsi primum conuenisset Syrianum, ista fidentia magnam illis admirationem excitauit, summamque de se spem fecit. Tanti erat superstitionem lunae adoratione demonstrare, et futurae insaniae ostendere initia. A Syriano autem ad Plutarchum Nestorii filium deductus est, qui cum vidisset adolescentem nondum viginti annos natum, audiuissetque eius amorem ac desiderium philosophiae, vitaeque ea dignae, magnopere illi placuit, sic vt non inuite eum ad lectiones philosophicas admitteret, et philosophiam eum ipse doceret, quamuis senex iam, et senio praepeditus. Praelegit itaque ei Aristotelis de anima commentarium, Platonis autem Phaedonem, hortatus, vt ea conscriberet, quae dicerentur, vsus adolescentis ambitione, tanquam instrumento, dicens, absolutis istis scholiis fore, vt etiam Procli commentaria in Phaedonem extarent [q]. Sed et sanitatis eius rationem habuit, monendo admodum sibi temperantem ab animalibus, ne ab iis in vniuersum abstineret, vt eo magis corpus obeundis functionibus suis idoneum robur acciperet. [r] Qua in re ipsum Pythagoram Plutarchus imitatus est, qui non vniuersalem omnibus a carnibus abstinentiam edixit, sed perfectioribus eam tantum iniunxit. Biennio post cum senex Plutarchus vitam finiret, adolescentem successori Syriano commendauit, qui illum non libenter tantum suscepit, et eius diligentiam fidelissima institutione

 adiu-

m) Fuit Myris Lyciae oppido oriundus, frater Dioscoridis grammatici, Hipparchi et Hypati Patricii; fuitque discipulus Lacharis et Constantinopoli docuit; scripsit artem rhetoricam et declamationes, vid. SVIDAS in Nicolaus T. II. p. 624. qui alius quoque Nicolai meminit, qui Plutarchi Atheniensis et Procli discipulus fuit, ac sub Leone seniore, usque ad Zenonem et Anastasium vixit.

n) Narrat Marinus: Proclum a Nicolao, vt diximus exceptum, lassum consedisse ad sacellum Socratis, et rogasse Nicolaum, vt aqua subministrata sitim ipsi extingueret. Hunc statim aquam ex fonte statuae Socratis curasse adferri, et omen inde concepisse, quod in sacello Socratis consederit, et inde primum aquam Atticam biberit. Cumque processissent et peruenissent ad arcem, ianitorem adfuisse ad introitum, repagula foribus obditurum, vt etiam ad illum diceret: „Certe, nisi venisses, clausissem.„ En quod inde epiphonema Marino subnatum: „Quod potuit omen esse manifestius, quodque „minus Pollete vel Melampode vel similibus „egeat interpretibus„? Quod vero omen? nempe illud: nisi Proclus venisset, successionem Platonicam exspiraturam fuisse, vnde et Diadochus vocatus est. O lepidum caput! o rem Melampode dignam.

o) l. c. c. 12. p. 25.

p) Lachares Lacharis F. Atheniensis sophista, discipulus fuit Heracleonis, sophistae Atheniensis, magister multorum discipulorum eloquentia postea inclarescentium, teste SVIDA in Lach. T. II. p. 419. vbi scripta eius enumerat, et in Superianus T. III. p. 348. In disciplinis tardior quidem erat, at vultu liberali et honesto praeditus: et quod ad virtutem attinet, philosophus potius quam sophista nominandus. Is amissam oculorum lucem recuperauit. Eloquentia inter rhetores Homerum quasi fuisse ait MARINVS l. c.

q) c. 12. p. 27. seqq.

r) Ibid. p. 29.

Digitized by Google

adiuuit, ſed et in familiam conuictumque recepit, et vitae philoſophicae, id eſt, diſciplinae Pythagorico-Platonicae ſocium fecit, cum talem inueniſſe ſibi viſus eſſet diſcipulum, quem optimis artibus et philoſophiae myſteriis innutritum, non auditorem tantum haberet aptiſſimum, ſed et ſucceſſorem tanta cathedra digniſſimum [s]. Qua vero ratione Proclum erudiuerit Syrianus, quaue via duxerit, ſupra iam narrauimus, docendo, praemiſſis Ariſtotelicis ad Platonica, et ab his ad theologiam et myſteria Proclum fuiſſe progreſſum [t]. Qui nec animi induſtriae, nec corporis vigiliis pepercit, et diu noctuque ſtudiis inuigilans, et ex Plutarchi conſilio ea literis conſignans, et compendioſa ratione, adhibito iudicio contrahens, quae a praeceptore dicebantur [u]. Quo factum, vt annum agens XXVIII, praeter alia multa, commentarium iam in Platonis Timaeum conſcripſerit, plenum iſto eruditionis genere, quod in ſcholis Platonicorum Alexandrinorum tum temporis regnabat, et inter optima Procli ſcripta merito relatum; ex quo luculentis indiciis poteſt cognoſci, quam indefeſſo labore et induſtria non ſectae tantum ſuae, ſed et veterum plerorumque exemplaria nocturna diurnaque manu verſauerit. Vt vero, qui apex omnis ſapientiae in his ſcholis conſtituebatur, philoſophiam diuiniorem omnem reliquae eruditioni adderet, theologiam quoque huius ſectae didicit, tum eam, quae diuinas naturas contemplando attingeret, tum eam, quae communionem cum naturis ex Deo emanantibus et inferioribus efficeret; quae licet illi a Plotino et Porphyrio praeferebatur, aliter tamen hac aetate placuiſſe his philoſophis, haud obſcure innuit MARINVS [x], cum theurgia multo efficacius in admirationem homines raperet. Chaldaicarum enim artium myſteria voceſque ſecretas (ϛροφαλήγξι, voce ſolenni, vtitur Marinus) et aptum ſignificandi et enuntiandi modum ab Aſclepigenia. Plutarchi filia, quam in his artibus excelluiſſe ſupra diximus, didicit; ea enim ſola traditam a maioribus et patre orgiorum totiuſque theurgiae notitiam arcanam poſſidebat. Quibus myſteriis et imprimis Eleuſiniis ſacris initiatus, tandem Hecates apparitionibus ἐπόπτης interfuit [y], et theurgum ſe praeſtitit mirabilem, de quo in ſequentibus plura dicemus. Adiutus hunc in modum et praeceptorum doctrina, et diligenti lectione atque meditatione carminum Orphei et oraculorum, adhibitis eum in finem Porphyrii atque Iamblichi ſcriptis ad ſummum, ſi Marino credendum, non doctrinae tantum, verum etiam virtutum faſtigium aſcendit, quas Iamblichus theurgicas vocat, quaſque extremum felicitatis apicem Platonicos hos reformatos ſtatuiſſe, infra pluribus dicemus. Tantus cum eſſet, dignus a Syriano habitus eſt, vt eum muneris et profeſſionis ſucceſſorem deſignaret, cathedramque Platonicam cum domo et acroaterio, quod ex Plutarchi haereditate Platonicis ceſſit, traderet [z], ſicque etiam ampliſſimorum redituum eius

s) Ibidem.
t) c. 13. p. 30.
u) p. 31.
x) c. 28. p. 67. Graeca ipſa inſpicienda ſunt.
y) p. 68.
z) c. 29. p. 74.

Digitized by Google

eius scholae, quos mille amplius nummum constitisse PHOTIVS [a] ex Damascio refert, faceret participem. Iudicari ex dictis potest, habuisse scholam Platonicam, ad Alexandrinum habitum conformatam in Proclo professorem omnibus numeris absolutum, id est talem, qualem perfectissima eius conditio postulabat, et promouendae egregiae sapientiae, si Diis placet, aptissimum. Non enim elegantiores tantum scientias artesque, grammaticam, rhetoricamque et mathematicas artes pulchre callebat, sed philosophiae quoque Alexandrinae doctor fuit perfectissimus. Cum enim in hanc sentinam mira sententiarum toto coelo diuersissimarum concordia, vel confusione potius atque mistura, confluxisset, quicquid omnis fere in toto terrarum orbe erat vel religionis vel superstitionis, et versicolor ex his panniculis cento Zoroastreae, Hermeticae, Orphicae, Pythagoricae, Platonicae, Aristotelicae doctrinae esset consutus, non tantum philosophiam hanc mira luce perfudit, et omnibus antecessoribus superior perfectam quasi et suis partibus absolutam auditoribus suis tradidit, verum etiam nouis inuentis, mirisque conciliationibus et interpretamentis auxit, hinc etiam hoc inter eius laudes numerat MARINVS [b], quod *plurimorum placitorum primus ipse auctor fuerit, quae ante illum nemini in mentem venerint, tam in rebus nuturalibus, quam in intelligibilibus ac sublimioribus.* Cuius testimonia passim in hac vita eius a Marino scripta occurrentia operose colligere eo minus opus est, quo magis ex scriptis Procli, quae nobis seruauit fortuna, patet, et ex omnibus paginis luculenter constare potest, huiusmodi concepisse hominem eruditum quidem, sed fanaticum et furore philosophiae suae corruptum, in animo suo doctrinarum male cohaerentium Chaos, in quod bona et mala, apta et inepta, sana et insana omnia, Chaldaicae, Orphicae, Homericae, Hermeticae, Pythagoricae, Platonicae, Aristotelicae philosophiae nomine fuere recepta, quodque et allegoriarum machinis, et nefando opinionum syncretismo, et mira luxuriantis ingenii intemperie ad fulciendam, quae iamiam collapsura erat, superstitionem, et augendum sectae huius enthusiasmum totum fuit comparatum. Ceterum industrium et muneris sui diligenter rationem habentem professorem exhibuisse se, testatur Marinus, qui non ad scripta tantum, sed ad auditores quoque prouocat, annuis scholis Platonicam sapientiam ex eo percipientes [c]. Ait etiam alio loco [d]: virum ad miraculum laboriosum vno saepe die, quina negotia scholastica expediuisse, quae Marini verba: ἐξηγεῖτο τῆς αὐτῆς ἡμέρας πέντε, ὅτε τε καὶ πλείους πράξεις, id innuunt: *vno die quinque et interdum plures lectiones scholasque absoluisse*, vt recte curis secundis emendauit FABRICIVS [e]. Addit et hoc: scripsisse insuper plurima, ad septingentorum saepe versuum multitudinem: quibus si iungimus, quod

 philo-

a) l. c. p. 563.
b) c. 23. p. 55.
c) p. 56.
d) p. 54.
e) Ad h. l. In prima enim paginae huius editione de negotiis quibuslibet explicuerat, vid. p. 6. et LAMBEC. L. VII. p. 52.

philosophos quoque conuenerit alios, quodque vespertinos coetus cum auditoribus habuerit, mirari desinemus, rudem saepe indigestamque molem in scriptis Procli deprehendi, et toties abesse acumen iudicii, toties regnare confusionem materiarum male cohaerentium temereque effusarum. Ita enim in tanta scriptoris festinatione fieri aliter non potest. Conciliauit haec eruditionis copia non summas tantum laudes Proclo, sed et magnum discipulorum numerum, in quo multi fuere, in huius sectae historia memorabiles, et in his Heliodorus et Ammonius filii Hermeae et Aedesiae [f], Hierius filius Plutarchi [g], Asclepiodotus [h], Zenodotus

f) Dictum de Hermea et Aedesia supra §. 33. Ex filiis imprimis Ammonius inclaruit, qui parentis nomine ab aliis Ammoniis distingui solet. Is enim Alexandriae philosophiam eclecticam, siue Platonicam reformatam docuit. Et fuisse quidem Procli discipulum, ipse fatetur Comm. ad librum περὶ ἑρμηνείας in limine, vbi Proclum θεῖον διδάσκαλον, phrasi huic scholae solenni appellat. Discipulos habuit non minori philosophiae laude celebres Simplicium, Ioannem Philoponum, Damascium, de quibus suo loco: Eadem vero ratione, qua Proclus et tota schola Platonica instituit, fuisse philosophatum, Zacharias Scholasticus p. 206. testatur, Platonicas et Aristotelicas doctrinas tradidisse monens, licet ipse l. c. egregie prudentiam in veterum interpretatione commendet, quae falsa non pro veris defendit, sed explicata sententia, quid verum, quid falsum, diiudicat, vid. Fabric. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 162. Multum tamen operae illustrando Aristoteli posuit, vnde hodie legimus Comm. in Porphyrii Isagogen in quinque voces; itemque in Aristotelem de interpretatione et categoriis, de quarum editionibus vid. Fabric. l. c. p. 163. qui eleganter monet, prolegomena praefixa ad historiam philosophicam, praecipue Aristotelicam multum lucis afferre. Tribui ei quoque solet vita Aristotelis, vt Tomo I. dictum, quam tamen ei denegat Patricius. Ob hoc Aristotelicae philosophiae studium inter Peripateticos, vt eclectici complures, referri solet, vnde de eo quoque egit Fr. Patricius Discuss. Perip. T. I. L. X. p. 146. Versatissimum fuisse in scientiis mathematicis, discimus ex Photio Cod. CLXXXI. Caue eum cum aliis Ammoniis confundas: Recte eum ab atheismi suspicione, qua ob prodigiosa axiomata theologica a Zacharia Scholastico confutata a quibusdam premitur, liberat Ven. Reimmannus Hist. atheismi c. 26. §. 5. p. 187. Nihil enim habet Ammonius, quod non sectae Platonicorum Alexandrinorum commune fuerit, quodque non ad enthusiasmum magis quam atheismum ab ipsis fuerit relatum.

g) Dictum de eo supra §. 37. in vita Plutarchi.

h) Multa de Asclepiodoto, celebri scholae Platonicae recentioris homine tradidit Damascius in vita Isidori, ex qua fragmenta nobis quaedam seruarunt Photius Cod. CCXLII. p. 560. seqq. et Suidas in Asclepiodoto T. I. p. 352. A pueris ingenii acumine et eruditionis laude ceteris praestitit, nunquam in caussas rerum inquirere cessans, ita vt breui temporis spatio omnes colorum mixtiones, et omne genus ornamentorum ad vestes pertinentium perdisceret. Nam non parum molestiae exhibebat artificibus, quibus assidens, continuo eos explorabat. Praeterea sexcentas lignorum differentias et venarum constructiones itemque genera, formasque et facultates herbarum, et quae obuiam sunt, et quae rarissimae, inuestigabat, donec eas deprehenderet. Plantarum enim historiam magni faciebat, maioris tamen animalium, quam experientia et scriptorum veterum lectione discebat. Non solum autem philosophiae laude inclaruit, sed imprimis, vt ait Damascius, qui eum nouit, pietate et fiducia in Deum, qua cultum Deorum promouit et Osiridis templum nouo lumine et frequentia auxit, arcanamque religionem propagauit. Cumque grauitatem comitate et vrbanitate temperasset, ex consuetudine eius magnam voluptatem homines capiebant. Ipse vero parentem in philosophia superans, in theologia non cedens, et templa instructiora reddidit, et simulacra exornauit, hymnosque nouos addidit. Priuata vero industria et diligenti oeconomiae rusticae cura ingentem pecuniae vim sibi parauit, parentis debita dissoluit, multa in templa et externum vitae splendorem erogauit, quem et vitae genus et maiorum nobilitas poscebat. Patet ex his fuisse hominem, vt Alexandrini plerique plenum superstitione, et ex sectae huius principiis gentili cultui vehementer addictum, id quod Suidas testatur T. I. in Δεισιδαιμονία, referens, initio adeo superstitiosum fuisse, vt neque sacrificare sustineret, neque arcanum vllum audire, eo quod non haec mundo digna putaret, sed coelo et iis, qui se in coelo viuere existimaret. Hincque factum putamus, vt studium philosophiae magis in terrestribus, quam diuinis poneret, quae cultu et vene-

Digitized by Google

tus [i], Pampretius [k], Seuerianus [l], Marinus, Hegias Isidorus [m], Heraiscus, Asclepiades [n], aliique huius generis. Qualis vero vir Proclus fuerit, ex addu-

veneratione prosequenda, non vero curiositate exploranda censebat. Narrat enim Damascius, licet iniustus saepe suae aetatis hominum censor, non fuisse felicissimi ingenii, sed in dubitationibus acutissimum, iisque vero extricandis non valde solertem: neque sui semper fuisse similem, neque diuiniorem philosophiam, eaque quae sub sensus non cadunt, et Platonicam de intelligibilibus doctrinam satis intellexisse, multo magis autem in sublimiori Orphica et Chaldaica doctrina defuisse ei notitiam philosophiae accuratioris: in physiologia autem fuisse exercitatissimum, et in disciplinis etiam mathematicis alios multa cum laude superasse. In morali vero philosophia semper aliquid innouare studuisse, et contemplationem ad inferiora et visibilia deducere. Nihil vero ex antiqua doctrina (Chaldaicam et Orphicam intelligit) seruasse, sed totam philosophiam suam ad rerum quae in mundo sunt et circa eum adplicasse notitiam. Natum fuisse ad Musicam, et licet generis diatonici et chromatici vsum recte intelligeret et applicaret, amissum tamen genus enharmonicum non potuisse restituere, sed potius corrupisse, eo quod minimam moderationem harmonicarum dimensionum, diesin, perdiderit. Didicisse etiam medicinam a Iacobo, eumque superasse, amissum vsum ellebori albi reuocasse, et illo insanabiles morbos sanasse, nullum autem medicum fere probasse, praeter Iacobum et Hippocratem. Haec de Asclepiodoto Damascius, vbi Graeca Photii ipsa inspicienda sunt, quae auctor versionis Latinae misere peruertit. Narrat plura Damascius de Asclepiodoto, miraculosa, et fidem superantia, e. g. sine lumine in summis tenebris legisse, adeo vero anilia et futilia sunt, et solo Damascio digna, vt huc transscribi non mereantur, recteque ineptum hominem explosit Photius. Habuit Asclepiodotus vxorem, Damianen, ingenio, castitate, virilique in administranda familia animo conspicuam. Conf. Ions. de Scr. Hist. Phil. L. III. c. 18. p. 300. Fabric. Bibl. Graec. Vol. II. p. 54. Ceterum alii quoque Asclepiodoti inclaruere a nostro distinguendi.

i) Docuit Athenis post Proclum, fuitque Damascii praeceptor, de quo infra dicemus, conf. Photivs l. c. p. 213. successit Marino.

k) Pampretii supra iam facta mentio, habetque pluscula de eo Svidas in Pampretius T. III. p. 12. ex Marino et Damascio hausta, at negligenter, more eius consarcinata. Thebis Aegypti oriundus, natura ad poësin ferebatur: poëtico itaque studio vitae necessaria sibi conquisiturus, Athenas se contulit. Ibi grammatices professio ei tradita, isque iuuentuti erudiendae praefectus est; cumque de gloria cum omnibus philosophis contenderet, eo quod in χρησμαδήμασι praestantissimus meritò haberetur, et ab Atheniensibus, tanquam magister non ignobilis honoraretur, Procli disciplinae se tradidit, et ab eo in reconditis sapientiae partibus eruditus est. Cum autem a calumniatoribus delatus grauius a Theagene, ciue Atheniensi, exagitaretur, Byzantium venit, et in vrbe Christiana ob Graecam religionem artium secretarum suspicione pressus est. Suscepit tamen eum Hillus quidam et sustentationem ex publico tanquam doctori et ex suis dedit. Illo autem in Isauriam profecto, ob superstitionem vaticinii contra imperatorem, accusatus et in exilium eiectus, ab Hillo autem Byzantium reductus est. Philosophiae notitiam oratione de anima elegantissima demonstrauit.

l) Seueriani notitiam Damascius quoque l. c. fecit, cuius fragmenta occurrunt apud Photivm l. c. et Svidam in Seuerianus T. III. p. 292. Fuit Damascenus, gente tamen Romana ortus, quae Alexandriae habitauerat. Ingenii acumine natura praeditus in poëtica et rhetorica, iurisque ciuilis eruditione excellebat. Agendi tamen celeritate nimia et festinatione saepe consilium praeceps anteuertebat, qua in re saepe in vita offendit. Et initio quidem Proclo duce philosophiae animum applicuit, pater autem, qui caussarum patrocinio et diuitiis corradendis eum destinauerat, obstitit. Tandem parente defuncto Athenas delatus est, somnio ad id impulsus. Philosophiae autem humilitatem perosus ad vitam ciuilem et magnificam transiit, et reipublicae gerendae se applicuit, et ad magistratus adipiscendos se contulit. Cum autem natura esset gloriae, licet virtute duce, cupidissimus, et ab auaritia quidem et iniuria abstineret, alios vero facile offenderet, et cum eminentioribus semper contenderet, nec vlli magistratui, praeter id, quod aequum erat, aliquid concedere vellet, in iure dicendo quoque esset acerbissimus, quin etiam interdum ab ira abreptus, et studens efficere, ne ab vllo contemneretur, quasdam caedes nec pias nec felices fecit, sicque in multas calamitates incidit, odio etiam Ardaburii ducis, qui plurimum apud imperatorem poterat, valde pressus est. Sanctissimum fuisse et Graecae religionis supra modum cultorem dum ait Damascius, facile inde character hominis intelligitur, qui summam dignitatem a Zenone imperatore oblatam, si Christianus fieret, recusauit. Callimachum semper risit.

m) Dicetur de iis in sequentibus.

n) Heraisci et Asclepiadis notitiam nobis fecit Damascius apud Photivm l. c. et Svidam in Heraiscus T. II. p. 67. et Heraiscum quidem ingenio fuisse ait diuiniore. Asclepiadem vero Aegyptiorum sapientiae peritiorem;

adductis hactenus et enarrata vitae eius historia colligendum est. Quod si Marinus audiendus est, et naturae donis et immortalium Deorum fauore, et praeceptorum institutione, et exercitatione philosophica, per omnia virtutum genera et gradus ad summam felicitatem enixus est. Corporis enim viribus gaudebat integris et vegetis, licet semel atque iterum morbis impeteretur [o]. Memoriae bonitate vtebatur tanta, vt, si fides MARINO, nihil vnquam obliuisceretur, nec sibi excideret vnquam, nec conturbaretur, vllo modo [p]. Sed et animi magnificentia maxime commendabilis fuit, comis, amicus, et quasi necessarius veritatis, iustitiae, fortitudinis, temperantiae, nequaquam enim prudens mendacium admisit, sed oderat id vehementissime, veritatem autem amabat [q]. Nec obiicias huic de Proclo elogio Marini apertissima de Deorum apparitionibus, operationibus theurgicis, et his similibus, quae ab ipso Proclo profecta esse, dubitari non potest, mendacia. Supra enim aliquoties monuimus, eiusmodi veritatis vulnera non attendi in schola Platonicorum, modo res diuinas et religionem iuuare apta sint: nec eas fraudes et figmenta putida inter mendacia, nisi officiosa, esse relata. Laudatur impense, porro summisque in coelum extollitur elogiis Proclus a discipulis, quod consultationibus quoque politicis saepe interfuerit, et cum principibus viris de iure contulerit, et hortatus non modo sit, sed auctoritate etiam quadam philosophica, ad tribuendum cuique suum, impulerit. Qua in re hominem scholasticum et paedagogica superbia se principum consiliis ingerentem, sine vlla veri specie commendat MARINVS [r]. Maiori verisimilitudine credi potest, quod porro addit laudator Procli, quod apud principes viros, pro bonarum literarum professoribus intercesserit, vt salariis, et, pro cuiusque dignitate, praemiis ornarentur [s]. Cum enim magna in exstimatione viueret, multumque gloriae ex eius eruditione ad hanc Musarum sedem propullularet, dubitandum non est, tanti viri commendationem ad augenda commoda et reditus docentium plurimum valuisse. Neque tamen haec ad gratiam temereque fecisse ait Marinus, sed eos ipsos, quod sibi erat magnopere curae, coëgisse, vt in sua quisque professione diligentissime versaretur, ipso simul omnia diligentissime perquirente. Quod an priuata tantum auctoritate fecerit, an publi-

rem; alterum tamen altero longe inferiorem fuisse ingenio et doctrina. Et Heraiscum quidem naturae quodam instinctu et animata et inanimata simulacra cognoscere potuisse, corde quasi ad eorum cultum vulnerato, quamprimum ea conspexisset: sed et polluta capitis dolore praesensisse: mortui vero beatitatem spectra Asclepiadi apparentia demonstrasse. Semper versatum fuisse in adytis, et in religione patria. Asclepiadem vero totum Aegyptiacae theologiae ambitum animo comprehendisse, eiusque documentum fuisse hymnos in Deum, item opus quod scribere instituit: De omnium religionum consensu. Heraiscum autem et bonum atque lenem et fortem contra malitiam fuisse. Conf. Damascius περὶ ἀρχῶν, in WOLFII anecdot. Graec. T. III. p. 260. PHOTIVS l. c. CVDWORTH. Syst. intell. c. IV. p. 548. Non confundendus est Asclepiades cum alio Mendesio, qui theologumena scripsit, vid. CASAVBON. ad Sueton. Aug. c. 29. qui Asclepiadis a Fabricio memoratis debet addi.

o) c. 3. p. 8. c. 7. p. 15.
p) c. 15. p. 12.
q) c. 4. p. 8.
r) c. 15. p. 34.
s) c. 16. p. 34.

Digitized by Google

publico iussu, non indicauit Marinus, posterius tamen verisimile, si verum est quod addit: *Si quem negligentius suum studium tractare comperisset, acerrime eum reprehendisse, sic vt etiam vehementissimus videretur, et ambitiosissimus.* Quo tamen in elogio annon eius vitii, quod a moribus paedagogorum nostri denominant characteres deprehendantur, lectoris esto iudicium, certe sola animi intentione non mala excusare velle, vt Marino visum, in tanto philosopho ridiculum est et valde frigidum. Tanta porro cura exarsisse aiunt, in amicorum salutem, vt singularem vitae et sanitatis eorum rationem haberet, et si quis amicorum eorumque vxorum vel liberorum morbo esset detentus, primum quidem Deos enixe pro eo supplicaret, cum sacrificiis tum etiam hymnis; deinde aegrotanti promtus adesset, excitaret ad consilia medicos, et ipse nonnunquam singulare aliquid afferret, sicque multos periculis liberaret maximis [ss]. Cibi etiam potusque erat et parcissimus et frugalissimus, eiusque tantum ad depellendos morbos appetens, imprimis autem ab animalibus abstinebat [t]. Qua in re Pythagoream diaetae rationem fuisse imitatum, supra iam monuimus; tantaque fuit in eo superstitio eius rei, vt maluam comedere iussus a Iacobo medico, ab ea tamen abstinuerit, nec oleribus istis vesci voluerit [u]. Animi vero fortitudinis exemplum narrat MARINVS, quod in magna aduersitatum et persecutionis tempestate furentibus ex omni parte ventis vitam tamen constanter placideque traduxerit, et violentorum hominum improbitate multum exagitatus, Athenis relictis, ne fatis aduersaretur, iter instituerit in Asiam, vt antiquiores illarum gentium ritus pernosceret [v]. Quo et illud referunt, quod, licet fauentissimis occasionibus inuitantibus, cum facultatibus et honore abundaret, coniugium tamen non inierit, qua in re Plotini exemplum secutum ex odio materiae matrimonium contemsisse est credibile. Olympiodori enim praeceptoris filiae respuisse connubium, supra iam diximus [w]. Recusasse etiam munera amicorum, plurimumque auri a Rufino oblatum, ait MARINVS [x], reiecisse, quod credi forte potest de homine et parentum facultatibus, et muneris reditibus, et Platonicae haereditatis prouentibus, et Nestorii testamento largissime locupletato, et ambitioso gloriae sectatore. Omnes tamen virtutes has, quas miris coloribus depingit biographus, superauit, si eum audis, pietas, studiumque cultus diuini gentilibus recepti, qui Christianae religionis radiis tantum non omnis obscuratus fuerat; magna item theurgiae scientia, et conuersatio cum Diis prorsus familiaris, ad quam consequendam artibus illis vsus est, quas ab Asclepigenia didicisse supra retulimus.

ss) c. 17. p. 39.
t) c. 12. p. 29. c. 19. p. 44. seq.
u) PHOTIVS l. c. p. 560.
v) c. 15. p. 35. Lycios [illegible] hanc Proclo tempestatem excitasse coniicit FABRICIVS ad h. l.
w) c. 17. p. 39. c. 9. p. 19.
x) c. 23. p. 57.

mus [y]. Nam et puerum adhuc peculiares Deorum reuelationes et fomnia habuiſſe, et apparuiſſe ei Apollinem ſoſpitatorem morboque eum eripuiſſe, ſupra Marini fide diximus; et adultior factus frequentes apparitiones habuit. Quae vt appareat, quales fuerint, en quod refert MARINUS [z]: Arthritidis doloribus in pede vſtulatus, ex praeſcripto cuiusdam emplaſtrum impoſuerat, quod dum in lecto iacet, auis inopina aduolans abſtulit: quod etſi ſalutare ei erat, timore tamen morbi angebatur, ſupplicauit itaque Deo, rogans, vt euidentius ſe certiorem faceret. Quo facto cum obdormiuiſſet, vidit Epidaurium ad ſe accedentem, accuratiusque contemplantem ipſius crura, nec prae humaniſſimo amore dedignantem genua oſculo contingere. Quo viſo Proclus bono fuit animo nec vnquam in vita eo porro dolore affectus eſt. Qua in narratione neſcius, vtrum vel fanaticum Procli ingenium, vel eius et Marini mentiendi licentiam, vel indignam diuinis naturis narrationem magis mirari deteſtariue debeas. Sed non expectari poſſunt alia ab homine ſuperſtitione toto corrupto, et imprimis ſyncretiſtico philoſophiae Alexandrinae genio ad conflandas in vnam ſuperſtitionis maſſam, cunctas omnis terrae religiones cultusque impulſo et agitato. Talis enim erat Proclus, quem in hac inſania neminem ex hac ſecta antecelluiſſe ipſe Marinus indubitatus teſtis eſt. Nam non ſolum Hecates apparitionibus, domeſticisque ſacris Athenienſium epoptes interfuit [a], ſed et dies, noctesque totas in deorum cultu conſumſit, et ieiunia, vt ſe apparitionibus praepararet, frequentiſſime inſtituit, imprimis menſis cuiusuis vltimo die [b]. Nouilunia vero ſplendide celebrauit, et omnium fere gentium inſigniora feſta, ſecundum cuiusuis patriae morem, ſacrificiis, precibus hymnisque, in quibus pangendis magna facilitate vtebatur, peregit [c]. Quod licet cum Ammonianae ſcholae genio quam maxime concordat, quem eiusmodi religionum omnium concordiam tentaſſe ſupra demonſtrauimus, nemo tamen in hac conflandorum diuerſiſſimorum ſuperſtitionis generum induſtria Proclum adaequauit. Qui principiis theologiae Alexandrinae ineſcatus, quae ex vno fonte deitatis in diuinitatis abyſſo latente emanaſſe diuerſiſſima numina et replere immenſum quod inter homines atque Deum intercedit ſpatium, dictitabant, et haec numina cum praefici regionibus, vrbibus, locisque omnibus, tum adeſſe templis ſtatuisque, riteque culta hominum deſideria ad Deum perferre ſummum, eius vero voluntatem reuelare hominibus et beneficia diuina tradere docebant [d], non potuit non, cum inſanae religionis ſuperſtitioſiſſimae furore agitaretur, omnium regionum et terrarum colere numina, ratus, eo magis ſe numinum conuerſatione frui, quo pluribus ſacra faceret. Qua in re tamen ab aliis

y) c. 28. p. 67.
z) p. 77.
a) c. 28. p. 67.
b) p. 45.
c) c. 19. 47.
d) Vid. IAMBLICH. de myſter. Aegypt. ſect. I. c. 9. p. 16. ORIGENES contra Celſ. L. VIII. p. 387.

Digitized by Google

aliis fectae fuae viris [e] non abiit, et, fi verum fatendum, totius gentilis fuperftitionis rationem fecutus eft, quae in eiusmodi fyncretifmum coniurauit, vna Iudaeorum et Chriftianorum religione excepta, quam abhorrebant gentiles, et Platonici quoque execrabantur, quod reliquorum Deorum cultus cum Deo Iudaeorum et Chriftianorum ftare non poffet, et ab vtrisque reiiceretur [f]. Quod tamen vt non impediuit, fectam eclecticam Ammonii, vt non multa dogmata Chriftianis fuffuraretur, fuoque chao infereret; ita dubitari vix poteft, Proclum ex ritibus quoque Chriftianorum facris, vt ex dogmatibus quaedam in hoc fuum religionum omnium Πανδοχεῖον recepiffe, licet nomen Chriftianorum, his hominibus tantopere inuifum, malitiofe reticuerit. Nec dubitamus imprimis pfallendi Deosque hymnis celebrandi confuetudinem, licet inter gentiles non plane ignotam, tantopere tamen, ac Proclus fecit, non receptam, a Chriftianis eum tranffumfiffe, quos hoc tempore in canendis hymnis inter facra fuiffe occupatiffimos conftat. Sed vt tota Procli fuperftitio pernofcatur, etiam reliqua notanda funt, quae MARINVS [ff] refert, quaeque hoc fundamentali fectae huius dogmate concludit: *Decere philofophum non vnius cuiusdam ciuitatis, neque certarum tantum gentium inftitutorum ac rituum curam gerere, fed effe in vniuerfum totius mundi facrorum antiftitem:* Talis tamque fanctus ac purus cum fuerit, quid mirum, quod in theurgia miranda perfecerit, et deorum virtute fe animari demonftrauerit? Cuius vt quaedam, exorata tamen prius lectoris patientia et attentione, exempla afferamus, iynge quadam fiue fphaerula Hecatica (qualem etiam Apollonium Tyaneum eiusdem farinae hominem conftruxiffe fupra retulimus) opportune motitata, imbres deduxit, et Atticam infaufto aeftu liberauit [g]; terrae quoque motum pofitis fafcinis inhibuit, morbos hymnis et precatiunculis depulit, et quae alia huius generis funt, quae incredibilia fore, ipfe praeuidit MARINVS, ea tamen effe veriffima contendit, et multa familiaris cum Diis confuetudinis exempla, diuinaeque conuerfationis fpecimina crepat. Quae omnia eum habuiffe finem, ait, *vt purgatus defaecatusque, et natiuitatis fuae victor ipfe adyta fapientiae feliciter penetraret, et contemplator factus, beatorum ac reuera exiftentium fpectaculorum, non amplius prolixis differtationibus indigeret, ad colligendam fibi earum rerum fapientiam, fed fimplici contemplatione fruens, mentisque actu fpectans exemplar mentis diuinae, affecutus virtutem, quam nemo prudentiam dixerit, fed fapientiam.* Qui vt vltimus finis fuit philofophiae Alexandrinae, totiusque enthufiafmi in ea regnantis complementum; ita inftitiffe Proclum veftigiis exemplisque Plotini, Porphyrii, Iamblichi, Iuliani, qui fe ita ipfum Deum vidiffe gloriabantur, extra dubitationem ponunt, et fuperbiam

impu-

e) Vid. quae de Themiftio refert SOCRATES Hift. ecclef. c. 32. quaeque de reliquo gentilium fyncretifmo differit FABRICIVS ad l. c. Marini p. 48.

f) Ita etiam AVGVSTINVS et ORIGENES l. c. p. 391.

ff) p. 47.

g) p. 68.

impudentiſſimorum hominum produnt, quae inProclo quoque extollendo tanta fuit, vt narrare MARINVS [b] audeat: „cum aliquando ei do„centi ſuperueniſſet vir magni in republica nominis Rufinus, caput Pro„cli lumine circumfundi ſenſiſſe, cumque philoſophus finem interpretatio„ni poſuiſſet, Rufinum aſſurgentem eum adorauiſſe, diuinaeque, quam „obſeruauerat, viſionis teſtimonium iuratum ipſi perhibuiſſe. Nam haec aliud volunt nihil, quam humana ſpecie maius quid reſediſſe in Proclo, idque iſto lumine circa caput fuiſſe proditum; recteque feciſſe Rufinum, qui diuino quodam cultu eum veneratus ſit. Ignotum enim rerum antiquarum, et imprimis ſuperſtitionis gentilis peritis eſſe nequit, capita deorum circumfuſis luminibus radiisque, quos nimbos vocauere, expreſſa fuiſſe [i]: et hanc quoque viſionem Proclo tribuunt, vt diuino ſigno, qualis in hoc corpore daemon lateret, omnes intelligerent. Quae nefandas horum hominum artes, mendacia et impoſturas luculenter reuelant, geniumque ſectae produnt clariſſime, qui in eo vnice elaborauit, vt ſiue fraude, ſiue nugis et ineptiis, ſiue mendaciis, et doctoribus ſuis, et doctrinae ſuae diuinam auctoritatem aſſereret, opponendam Chriſtianorum religioni tot argumentis et miraculis diuinitatem demonſtranti. Non puduit itaque MARINVM, vitae huius compilatorem, diuinae inſpirationis (θείας ἐπιπνοίας) participem eum fuiſſe, aſſerere, et vultum oculosque ac ora diuinos radios ſparſiſſe, mentiri [k]. Sine his enim Proclus humanae conditioni eximi, et ſuperſtitionis gentilis antiſtiti diuinior conditio arrogari non potuit, licet nec mica veriſimilitudinis, nec vlla narrationis cohaerentia, nec color vllus in tota ea hiſtoria deprehendatur, ſatisque infelix ſcriptor prodiderit, Proclum eum non fuiſſe, quem nobis depinxit. Fuiſſe enim ſuperſtitioni addictiſſimum, et contra omnem ſanae philoſophiae doctrinam abſurdiſſimo cultui diuiniori deditum, tot enarrata hactenus loquuntur ſpecimina, quae cum in laudem Procli trahat Marinus, ſatis eo prodidit, ne micam quidem iudicii melioris et magis ſobriae mentis in eo fuiſſe. Cuius ſuperſtitionis philoſopho pudendae vt habeat lector nouum aliquod exemplum, ex MARINI [l] narratione notamus, „Proclum maxime in matris Deûm tutela et ſingulari quo gaudere ſe cre„didit, patrocinio triumphaſſe, gloriatum, multa et magna fuiſſe quotidie „Deae in ipſum benefacta et dicta, immo innumera et fando vix „audita, eumque libros ſuos non absque ope matris Deûm in lu„cem protraxiſſe. Diligentiſſimum autem in officiis erga defun„ctos ſacris fuiſſe, et quotannis per certos dies inuiſiſſe ad Attico„rum tum heroum, tum philoſophorum ſepulchra, aliorum praeterea „amicorum ipſius ac familiarium manibus non per alium, ſed ipſum iuſta „feciſſe. Exhibitoque ita ſingulis conueniente cultu ac honore in Aca„demiam progreſſum, ſingillatim ibi in loco quodam placauiſſe manes ma„iorum

b) c. 23. p. 56.

i) Vid. quos laudat FABRICIVS Bibliograph. antiq. c. VIII. §. 18. p. 258. Inde mos hic in Chriſtianam eccleſiam irrepſit.

k) p. 56.

l) c. 33. p. 83. ſeqq.

„iorum suorum cognatorumque, mox in altera parte eiusdem Academiae „communiter vniuersis animabus omnium supplicauisse philosophorum. „Quibus religionibus defunctum in tertio loco ad hoc delecto vniuersis „hominum defunctorum animabus sacra fecisse". Non hic prolixa disputatione excutiemus, ex cuius potissimum vel gentis vel religionis ceremoniis, hunc et matris Deûm cultum et in defunctorum animas religionem acceperit, inque arua religionis suae chaoticae transtulerit, sed relinquemus hoc lectoris iudicio, ad seculi huius, quo vixit Proclus, mores et religiosum cultum attendenti: id vero monere hic non abs re erit, pudendum fanaticismum, communionem animarum defunctarum, tanquam catenae, cum superis totam hanc Procli pietatem supponere, et superstitionis notam ei inurere turpissimam. Talis vero cum fuerit Proclus, cumque haec virtutum eius summa fuerit, quis vel iudicium tribuet acre homini anili superstitioni se polluenti, vel inter philosophos primae classis reponet philosophiae professorem cum ancillulis et quouis ex plebe inanissima religione certantem? et quis lectionem, quamuis vastam et eruditam, laudabit, in patrocinium idolorum ab ipsis sanioribus gentilium philosophis irrisorum adhibitam? Quis virum bonum esse Proclum iudicabit, qui ne pudore quidem, multo minus conscientiae monitu deterritus turpissimis fabulis et discipulos decepit, et omnium gentium religionem et sacra commiscere ausus fuit, et allegoriae beneficio, vel machinis potius rotunda miscere quadratis, omnemque eruditionem miseranda confusione replere non erubuit? Quod qui negat, eum Procli scripta nunquam legisse oportet, vel ad eam theologiam attendisse, quam Proclus Zoroastream, Hermeticam, Orphicam esse, magna ostentatione crepuit, quamque magnis canae vetustatis nominibus ab eo suique generis philosophis nefando ausu fuisse suppositam, et conficta in eam rem oracula, hymnos, et his similia *tomo primo* planum fecimus et exemplis comprobauimus luculentissimis. Vnde qui hac de re demonstrationem cupit ampliorem, illum ad ea remittimus, quae *tomi primi libro primo et secundo* de oraculis Zoroastreis deque philosophia Orphica scripsimus. Pleraque enim deberi Proclo, et scripta eius hodie extantia docent, et ipse Marinus magnis iactat laudibus. Neque magnopere mirandum, philosophum magni nominis et pro diuino habitum non puduisse, eiusmodi fraudibus famam polluere; nam fuit hoc scholae Alexandrinae philosophis receptissimum, et a moribus quoque Procli non alienum, qui nec plagii turpem refugit notam, GEMINI, astronomi Ciceronis aetate haud incelebris *isagogen*, in libro *de sphaera* exscribens [u]. Quamuis vero Procli vitae integritatem tantopere extollat Marinus, imprudens tamen talia passim miscuit, quae multum morum eius sanctitatem polluunt labefactantque. Concedit enim, quod supra iam ex parte tetigimus,

 fuisse

u) Conf. VOSSIVS de scient. mathemat. c. XXXII. §. 26. p. 165. FABRICIVS de Procli scriptis §. 11. p. 103. vitae Mar. et Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 518.

Digitized by Google

fuiſſe Proclum et animi excandeſcentia vehementiſſimum [*], et ſupra modum ambitioſum, licet honeſtatis vocabulo eum excuſet, et ad bona tantum reſpexiſſe hanc φιλοτιμίαν contendat. Nam hoc in cerebro tantum fanaticorum Platonicorum eius ambitionem excuſare, inde conſtat, quod pleraque de ſuis virtutibus, de commercio cum Diis, de eorum veneratione ſuis etiam cruribus exhibita, de apparitione diuorum, de precum ſuarum efficacia, de miraculis, ſuis ipſe narrauerit diſcipulis, qui θαυμασίοις hiſce non interfuere, et quae ea tantum fini vulgauit, vt ſupra reliquos homines, et praeceptorem ipſum, magnum Plutarchum, ſapere videretur. Quam animi elatioris ſuperbiam probe perſpexit Plutarchus, qui, vt ſupra dictum, ea in adoleſcente inſolentius auctoris nomen titulumque affectante vſus eſt, vt induſtriam augeret, calcarque currenti adderet [m]. Quam animi ſuperbiam ob commercia cum ſpiritibus ac daemonibus ſeſe efferentem, mire prodidit de Proclo MARINVS [n], qui, cum Aeſculapium arthritide laborantis crura oſculatum fuiſſe, ſicque ſanaſſe narrare vellet, haec praemittit: Κακεῖνα καὶ μέντοι ἄξια διηγεῖτο ὑπὸ συμπαθείας, οὐκ ἄνευ δακρύων; *etiam haec illa memoratu digna narrauit, non ſine lacrymis propter communem, quo Diis iungebatur affectum.* Interpres ſenſum verum non vidit, interpretatus propter condolentiam. Συμπάθεια enim illa, περὶ τὸ Θεῖον, vt alio loco MARINVS [o] ait, in diuinis fuit, et θεοφιλείαν, eodem teſte, innuit. Narrauit itaque Proclus, prae gaudio cum lacrymis, quod Diis tam vicinus, tamque carus ſit, vt pedes lambere non dedignati fuerint. Et alio loco refert MARINVS [p], Deum ſe Proclo manifeſtaſſe aſſiſtentem, voceque clara et habitu compoſito, protenſa dextra exclamare non dubitaſſe: *Proclus, decus ciuitatis.* Talia cum diſcipulis, etiam cum lacrymis narrare non erubuerit Proclus, quis vel ambitionis inſaniam, vel mentiendi proteruiam, vel puerilium nugarum impudentiam, vel iudicii defectum grauiſſimum non agnoſcat et deteſtetur? Caſtitatem vero Procli valde in ſuſpicionem adduxit MARINVS [q]. Immemor enim, vt mendaces ſolent, eorum, quae alibi ſcripſerat, nunquam matrimonium iniiſſe Proclum, ait: *Quod ad Venerem attinet, ea ſecundum naturam vtebatur, ſed ita nimirum, vt non vltra phantaſiam procederet, eamque, vt puto, leuiſſimam.* An vero tam ſanctum, tantisque religionibus obſtrictum virum decebat cogitationibus venereis animum paſcere, eumque, qui animi purgationem tot luſtrationibus, totque hymnis, tot ceremoniis theurgicis quaeſiuit, iſtis phantaſiae imaginibus delectari, quin immo vti? Apage vero frigidam Marini excuſationem, qua et iram eius excuſatum iuit, rationem vel animam potius ſuperiorem non conſenſiſſe, ſed animam tantum irrationalem commotam fuiſſe. Vt enim haec experi-

entia

*) c. 16. p. 38.
m) c. 12. p. 28.
n) c. 31. p. 77.
o) c. 34. p. 87.
p) c. 32. p. 82.
q) c. 20. p. 50.

entia repugnante dicuntur, quae arctissimum inter motus animales et rationis circa sensationes iudicium vinculum esse dictitat, ipse repugnat Marinus, qui vsum eorum motuum ei tribuit, quod sine animae rationalis consensu fieri nequit. Sed nec pecuniae possessionem aspernatum vel ea non delectatum fuisse, inde colligi iure potest, quod parentum facultatibus, teste MARINO [r], supra modum ditatus, nec familiam alens, attamen Plutarchi aedes et reditus, reliquamque Platonicorum haereditatem quam mille nummum fuisse supra ex Damascio retulimus, acceperit, nec eam Platonicis aliis, qui tum miseria et inopia magna ex parte premebantur, concesserit: quemadmodum parum laudis Proclo conciliat, quod in tam prodiga virtutum eius enarratione et immoderato panegyrico nulla tamen operum caritatis, stipisque in pauperes erogatae fiat mentio. Quae omnia, cum nec ambitione, nec voluptate, nec pecuniae amore caruisse Proclum euincant, etiam quoad voluntatis perfectiones maxima de eo mendacia conscripsisse Marinum, sui tamen saepe immemorem, euincunt. Septuagesimum aetatis annum cum attigisset, corporis inediis crebris, et vix tolerabili diaetae genere multisque laboribus et vigiliis exhausti vires valde debilitatae sunt, et languere coepere [s], vnde in omnibus expediendis longe erat, quam ante remissior. Hymnos tamen et precatiunculas, more senum superstitiosorum, componebat [ſſ]; vitam ita ad septuagesimum quintum produxit annum, discipulo Hegia eum ad lectiones excitante et praeparante, et eius scripta diligenter curante [t]. Tandem corpore indies magis debilitato in grauem doloreque plenum incidit morbum; quem a recrudescente arthritide atque podagra, cuius vim inedia et frugali victu infregerat, fuisse ortum, credibile est [u]. In huius morbi historia iterum contradicit sibi MARINVS, narrans [x]: cum in vltimo morbo grauissimis cruciatibus premeretur, torquereturque, depellere tantos dolores conatum fuisse; quamobrem iussisse discipulos saepe hymnos dicere, qui cum dicerentur, remissionem doloris et sedationem fuisse: tantopere vero inualuisse morbum, vt omnium fere obliuisceretur. Ast alio loco [y] refert: Aesculapium in vltimo morbo ei medio inter somnum et vigiliam (quo statu visiones Deorum obrepere Platonici statuebant) constituto draconis imagine capiti suo obrepisse, exque eo morbi remissionem sensisse, adeo vt sanitati integrae restitutum fuisse, credibile sit, nisi desiderium, quo ducebatur, atque expectatio ingens mortis hoc prohibuisset, neque ipse corpus curare neglexisset. Adeo ineptit, more scholae suae Marinus in laudando Proclo! Tandem exhausto corporis perpetuis doloribus vigore mortalitatis exuuias post magnam solis eclipsin, quam significasse mortem Procli ineptit MARINVS [z], deposuit die decimo

r) c. 2. p. 4.
s) c. 26. p. 64.
ſſ) Ibid. p. 63.
t) p. 64.
u) Hoc colligimus ex c. 31. p. 79.
x) c. 20. p. 48.
y) c. 30. p. 76.
z) c. 37. p. 91.

Digitized by Google

cimo septimo Aprilis stili veteris, A. C. CDLXXXV, tumuloque praeceptoris, amici, et benefactoris sui Syriani, vt ipse voluntatem suam testatam fecit, illatus est, funus deducente tota Athenarum ciuitate. Cuius memoria plane tanquam daemonis cuiusdam in corpore versantis fuit discipulis. Ait enim MARINVS [a], *se eo fine conscripsisse vitam eius, vt conscientiae satisfaceret, testareturque se diuinam illius animam,* καὶ τὸν εἰληχότα αὐτὴν ἀγαθὸν δαίμονα, *bonumque, quem acceperat, genium, sancte colere.* Quare Isidorus quoque, Damascio teste [b], ad sepulchrum eius thura, tanquam Deo attulit. Scripsit Proclus plurima, licet ex his multa fuerint indigesta, quorum magnam partem amisimus, multa tamen temporis iniuriae erepta gaudemus: de quibus cum more suo prolixe et erudite differuerit FABRICIVS [c], lectorem rogamus, vt eius de Graecorum libris commentarios adeat. Fuere autem alia critica, vt *chrestomathia,* cuius nobis compendium seruauit PHOTIVS [d], alia mathematica, vt liber *de sphaera, paraphrases in Ptolomaeum* et *Euclidem* &c. alia philosophica, vt commentarii in *Platonis dialogos* varios [e]; alia theologica, vt *institutiones theologicae,* et *theologia Platonis.* Hymnos etiam composuit plurimos, et contra Christianos aeternitatem mundi defendit, refutatus a Ioanne Philopono [f]. Comprehendi vero in his Procli scriptis vastam et infinitam lectionem, et eruditionem maximam, negari non potest: dolendum autem, sectae, cui addictus fuit Proclus, genium, praeiudicium auctoritatis et syncretismum philosophicum suffocasse ingenii ac iudicii vim, et ad eam compulisse absurditatem virum non indoctum, vt non tantum suspecta et aliena pro genuinis haberet, sed et talia ipse fingeret, et allegoriarum machinis cuncta in suas partes raperet, vbique tamen Chaldaica, Hermetica, Orphica creparet. Ita enim factum, vt non tantum barbaricae philosophiae historiam, sed ipsam quoque Pythagorae et Platonis philosophiam misere adulteraret atque corrumperet. Quae caussa est, cur tot de veteri philosophia apud eum testimoniis, quae in Procli scriptis inueniuntur, vel parum vel plane non ad eum recurrere liceat, accuratae historiae philosophicae cognitionis cupido. Frequens etiam fuit Proclorum Proculorumque nomen apud veteres, inter se, et cum nostro non confundendum [g].

§. XXXVI.

a) c. 38. p. 39.

b) PHOT. l. c. p. 564.

c) Ad calcem vitae Procli et in Bibl. Graec. loc. cit.

d) Cod. CCXXXIX.

e) Pertinent huc commentarii eius siue lectiones in Platonis libros de republica, quae specimen esse possunt methodi allegoricae, qua omnia euertit et corrupit Proclus, de qua legi meretur FABRIC. l. c.

f) SVIDAS in Proclus T. III. p. 186. conf. FABRIC. l. c. et de script. de V. R. C. c. II. §. 33. p. 117. Bibl. Graec. Vol. IX. p. 538.

g) Proclos Proculosque enumerat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 456. et in prolegom. ad Procli vitam p. 9. seqq.

Digitized by Google

§. XXXVI. Proclo in Cathedra philosophica Atheniensi successit MARINVS [b], Flauiae Neapolis, Palaestinae vrbe [i] prognatus, et si Damascio fides [k] initio Samaritanorum religioni deditus, a qua ad gentilem defecit. Praeceptorem habuit Proclum, qui eum in Platonica et Aristotelica philosophia more suo methodoque instituit, et sibi habuit carissimum, quo duce etiam tantum in philosophia profecit, vt dignus haberetur, qui tanto magistro in schola succederet. Quo eius amore incitatus, tanta illius veneratione captus est, vt vitam eius describendo, non diuinius virtutis et perfectionis exemplar se nancisci potuisse ostenderet. Laudat eius diligentiam Damascius [l], ita tamen, vt haberet, in quo eum, more suo reprehenderet: Isidoro enim cum librum multorum versuum in Philebum Platonis legendum dedisset Marinus, sententiam vt suam diceret, *sufficere praeceptoris scripta*, dixit [ll], eoque effecit, vt Marinus librum igni tradiderit [m]. Quod si ea scripta mathematica, quae hodie sub Marini nomine extant [n], successorem Procli auctorem habent, laus ei magnae in his scientiis eruditionis denegari non potest, in quibus etiam diligenter versatum fuisse non negat Damascius [o] et postulabat quoque ratio systematis Alexandrini, quae μαθήματα inter necessarias disciplinas, quae animum ad philosophiam praeparant, retulit. Quia tamen plures fuere Marini, nihil certi de eorum librorum auctore statui potest. In Aristotelica vero philosophia instituisse Marinum Isidorum Damascius ait, quam cum Platonica conciliasse, conditio philosophiae eius, quam a Proclo didicerat, et in cathedra Platonica Athenis docebat, satis superque innuit. Contemnit tamen eum Damascius eius discipulus in disciplinis sublimioribus, theologicis et theurgicis, licet dicat [p], assiduis curis et improbo labore multorum ingenii fama illustrium et antiquissimorum gloriam obscurasse. Nihil vero scriptorum ad nos peruenit, licet et commentarios in dialogos Platonis, et quaestiones philosophicas conscripserit, praeter solam vitam Procli [q], in qua qualem se gesserit, in antecedentibus fuse demonstrauimus. Quod si SVIDAE [r] verbis fidendum esset, hanc praeceptoris sui vitam

Marinus.

b) Damascius in vita Isidori apud PHOT. Cod. CLXXXI. p. 213. Cod. CCXLII. p. 550. SVIDAS in Marinus T. II. p. 497.

i) Dicta etiam Sichem, in Samaria Palaestinae sita, vnde cum Samaria vrbe a quibusdam male confunditur, duce STEPHANO in Ethn. quae Sebaste, non vero Neapolis vocata est; quemadmodum etiam a Neapoli Arabiae oppido distinguenda est. Conf. FABRIC. prol. vitae Procli, EZ. SPANHEM. de vsu et praestantia numismatum diss. IX. RELANDVS Palaest. L. II. c. 3. p. 504. 506. L. III. p. 979.

k) l. c. p. 562.

l) loc. citat.

ll) Peruertit hic verba Damascii interpres Latinus, qui in hac vita Isidori vix vmbram veri sensus vidit, et pueriliter saepissime lapsus est, vnde Graeca ipsa diligenter inspicienda sunt.

m) De aliis quoque eius scriptis similiter iudicasse, idem ait apud SVIDAM l. c.

n) Vid. VOSSIVS de scient. mathem. in addendis p. 442. adiecta sunt MARINI theoremata Geometrica, siue protheoria ad Euclidis data, PROCLI comm. in L. I. Euclidis, Basil. 1533. et seorsim edita Paris 1625. 4.

o) l. c. p. 213.

p) l. c. p. 562.

q) SVID. l. c. FABRIC. ad vit. Procli et Biblioth. Graec. Vol. VIII. p. 364.

r) loc. citat.

tam non soluta tantum oratione, sed et ligata conscripsisse dicendum esset; quod etiam placuit curis posterioribus FABRICIO [s], qui tamen in prolegomenis ad vitam Procli ingeniose prius coniecerat, traiecta fuisse ab exscriptoribus Suidae verba et ita legenda: *Scripsit etiam vitam Procli, praeceptoris sui, et quaestiones philosophicas, et alia prosa et ligata oratione:* quam coniecturam recte quoque, nisi fallimur, probat LVD. KVSTERVS [t]. Infirmo vero corpore fuit, et teneriore valetudine, quod valde sollicitum tenuit Proclum. Secessit Athenis Epidaurum, cum sibi vitae insidias strui intelligeret, rediisse tamen eum Athenas oportet; in ea enim vrbe vere ineunte mortuum esse ait Damascius [u], quem discipulum habuit, et imprimis Isidorum atque Agapium, vtrumque in hac schola excellentissimum. Et illius quidem historiam in sequentibus enarrabimus. Agapius autem, teste Damascio [x], Alexandrinus erat, a puero in artibus liberalibus educatus, maxime autem medicinam professus est. Postea Athenas delatus propter cupiditatem discendi et propositas quaestiones difficiles magna in admiratione fuit. Sed et Alexandriae iam magnam de se admirationem excitasse, IDEM ait, apud viros celebriores, magno enim impetu in literis fuisse versatum, et grammaticos rhetoresque quaestionibus criticis vexasse, tandem Byzantium profectus, ludum literarium aperuit valde insignem, et ingenii magnitudine et fortunae fauore vsus, clarusque arte sua magnam pecuniae vim collegit. Nam et vultu quoque grauis et lingua facili fuit atque disertus, licet antiquiori dialecto magis gauderet quam vulgari.

Successores Procli.

§. XXXVII. Infirma valde valetudine vsum fuisse Marinum diximus, quae ratio virum de successione Platonica valde sollicitum permouit, vt viuus de successore dispiceret [y]. Tres vero produxerat schola Procli et Marini discipulos, prae reliquis tanto muneri aptos, Hegiam, Isidorum et Zenodotum. Et Hegias quidem ex carissimis Procli discipulis fuit, qui cum adhuc adolescens esset, spem praebebat fore, vt magno Plutarcho non inferior euaderet: quae ratio permouit Proclum, vt eum adhuc iuuenem Chaldaicorum oraculorum auscultatione dignum iudicaret [z]: quoddam enim discendi desiderium et naturalis ei probitas inerat. Quoniam vero parentibus ortus diuitibus [a], magnas facultates possidebat, abiecit scholasticum philoso-

s) Bibl. Gr. l. c. p. 363.

t) Ad l. c. Suidae. Confudit hanc vitam Procli cum scriptis eius auctor Gallus hist. crit. phil. T. III. p. 195.

u) PHOT. loc. cit.

x) Apud PHOTIVM l. c. p. 573. et SVIDAM in Agapius, T. I. p. 22. apud quem ex vno viro duos fuisse exsculptos dudum monuit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. X. p. 383.

y) Damascius apud PHOT. l. c. p. 568.

z) SVIDAS in Hegias T. II. p. 42. qui articulus ex Damascio videtur transsumtus; MARINVS vit. Procli c. 26. p. 64. PHOTIVS l. c.

a) Parentem Hegiae non indicat Damascius, coniicimus tamen ex verbis eius apud Suidam et Photium, fuisse filium Archiadae, adeoque Plutarchi magni nepotem. Archiadem enim multis facultatibus abundasse refert Damascius apud Photium, apud Suidam autem eum ingenio parentem superasse dicit, quod de Archiada verum esse potest. Comparatur etiam Theageni et praefertur, qui gener fuit Archiadae, et Asclepigeniam in matrimonio habuit, quae licet

Digitized by Google

losophandi modum, quem in Platonicorum schola viderat regnantem, paedagogicos forte illorum hominum mores perosus, quos valde vituperasse non negat Damascius [b]. Fanaticae vero philosophiae loco ad ea adiecit animum, quae ad naturae enarrationem pertinebant: et cum cuperet esse religiosus, si quis alius, affinium sacra clam in Attica peregit, et vetustissima instituta laco mouit; hincque in republica celebris euasit, graues vero sibi inimicitias conflauit, cum eorum, qui bonis eius, cum amplissima essent, inhiabant, tum illorum, qui patriorum institutorum tenacissimi vitae eius insidiabantur. At ille amicis et egenis facultatibus suis subueniens animo magnifico et virtute sibi securitatem parauit. Derelictam itaque cum scholam ab Hegia videret Marinus, et corporis infirmitas de seruanda Platonicae successionis catena (qua voce hi homines vsi sunt [c]) semper aures vellicaret, de alio successore cogitauit. Et non quidem deerant ex Procli et Marini discipulis, qui nomen huic scholae dederant, sed ingenii animique viribus destituti tanti oneri ferendo erant impares: qualem fuisse Eupithium, Hegiae filium, parente longe inferiorem, et Archiadam alterum eius filium, ingenio quidem feliciorem, sed diuitiis a philosophando absterritum, nec a patre ad philosophiam adductum, sed religioni et probitati deditum; itemque Diomedem, Damascius apud SVIDAM [d] tradit. Ad Isidorum itaque respiciens, tandem illi persuasit, vt successionis decretum reciperet, qui etiam successor creatus est, nomine magis, vt ait Damascius [e], quam re ipsa. Nam defuncto Marino placuit Isidoro Athenas deserere; ne vero schola collaberetur, et Hegiam monuit et Syrianum quendam iuniorem, (cum Procli praeceptore non confundendum,) vt imminenti ruinae scholae Platonicae humeros supponerent [f]. Qui cum Alexandriam tandem secessisset, Zenodotus Marini locum in cathedra Platonica occupauit. Tanti hunc Zenodotum fecisse Proclum ait Damascius [g], vt solus dignus habitus fuerit deliciae Procli appellari; maximam etiam de illo spem concepisse: fuisse enim neque iactabundum, neque sinistrum, neque tumidum, licet nobilissima stirpe esset ortus, moribusque magnificis ornatus, et in eloquentia industrius pariter atque conspicuus. Zenodoti vero cum multi, etiam in philosophia inclaruerint [h], caue hunc Platonicum vel cum Stoico, vel cum aliis misceas.

§. XXXVIII. Vitam ISIDORI descripsit Damascius, eique reliquorum etiam, qui circa haec tempora vixerunt, Platonicorum historiam in- *Vitae Isidori scriptor.*

licet vnica spes successionis dicatur apud MARINVM c. 29. p. 91. nihil tamen obstat, quo minus dicamus, Archiadae Hegiam diu post Asclepigeniam natum fuisse. Hos parentes Hegiae si supponimus, ratio patet, cur tam grauiter tulerint Attici, quod patria sacra mutauerit. Ea enim a Plutarcho constituta erant, qui summa in religionibus valebat apud Athenienses auctoritate.

b) PHOT. p. 567.
c) Vid. EVNAP. in Porphyr. DAMASC. l. c. MARINVS vit. Procli c. 26. p. 64.
d) In Eupithius T. I. p. 902. PHOT. p. 567.
e) l. c. p. 563.
f) PHOTIVS Cod. CLXXXI. p. 213.
g) l. c. p. 563.
h) Enumerat eos FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 273. Vol. II. p. 726.

Digitized by Google

intexuit. Scripsit enim teste SVIDA [i], *historiam philosophicam*, cuius vel pars ea fuit, vel eam integram absoluit. Id quod ex eodem SVIDA colligi potest, qui ex Damascii historia philosophica quaedam adducit [k], quae in *vitae Isidori* compendio, quod PHOTIVS confecit, leguntur. Dolendum autem vehementer est, hanc nobis historiam philosophicam esse ereptam, dubium enim non est, Damascium Alexandrinae scholae, tum in Aegypto, tum Athenis florentis historiam, forte vbi Eunapius desiit, in ea prolixe enarrasse. Et seruauit quidem nobis fortuna duplicem eius scriptionis epitomen in PHOTII bibliotheca [l], quarum illa breuis, haec vero prolixa quidem, sed confusa admodum, nulloque ordine cohaerens, sed interrupta et manca, totaque industria et eruditione Photii indigna est; quod non improbabilem suscitauit coniecturam viris doctis, non omnia, quae in hoc μυριοβίβλῳ leguntur, librorum compendia a docta patriarchae Constantinopolitani manu esse profecta. Latinam vero interpretationem, quam ANDREAS SCHOTTVS dedit adeo puerilem et ineptam esse, aliquot iam exemplis probauimus, vt a quouis alio, quam a docto hoc viro, Graecaeque literaturae non ignaro, confecta videatur, vnde Graeca ipsa inspicienda esse semel iterumque monuimus. Habuit etiam celebriorum ex hac schola philosophorum vitas ex hac Damascii vita Isidori Suidas, ex quo, quae hactenus adducta sunt, pleraque hausimus, et ex quibus vitis egregie Photii epitome potest suppleri: quod cum facere nouaque versione addita nobis istud compendium recusum dare constituerit HENRICVS VALESIVS, vir in his literis summus, valde dolemus, istum laborem in spongiam incubuisse, quo historia philosophica insigniter iuuari potuisset, ast si accurato iudicio fuisset adhibitus. Fuisse enim Damascium ex eadem secta philosophum postea dicemus, qui non erubuit, rationibus Platonicis rem suam iuuare, id est fictis miraculis et stupendis narrationibus sectae suae augere gloriam, posthabitis non fidei tantum historicae, sed et omnis verisimilitudinis legibus: ex quo, quam exiguum iudicium in hac conscribenda historia philosophica Damascius adhibuerit, colligi potest: cui cum accessisset impudentissima mentiendi audacia, quae non παραδοξότατα tantum, sed et ἀσύστατα et inuicem pugnantia tanquam verissima narrauit, totus ille labor ineptissimam accepit faciem [m]. Accedit inuidia quaedam stolidi hominis, non recentiores tantum philosophos, sed etiam suae sectae fere omnes, quotquot imposturis superstitionis caussa susceptis nuntium miserunt, et religionis suae insano non fuerunt oestro perciti, deprimens, sed et magna atque excelsa veterum nomina, quae totus antiqui orbis eruditi chorus suspexit, contemnens. Quae cum ita sint, et hoc etiam malum accesserit, vt a Photii amanuensibus et Suida male ista scriptio habita et lacerata fuerit, facile

i) In Damascius T. I. p. 507.
k) In Gregorius T. I. p. 498.
l) Cod. CLXXXI. p. 211. seqq. Cod. CCXLII. p. 546. seqq.
m) Hoc nomine iam in eum animaduertit PHOTIVS l. c.

le inde iudicium fieri poteſt, quanta accuratione opus ſit, vt veram ex his fragmentis huius temporis hiſtoriam eruamus. Sed haec ὡς ἐν παρόδῳ [n].

§. XXXIX. ISIDORVS GAZAEVS fuit, Gaza Paleſtinae vrbe oriundus, fratremque habuit Vlpianum, de quo ſupra dictum, itidem Gazaeum. Ita enim eos Damaſcius vocat apud SVIDAM [o]. Quibus tamen obſtat, quod idem Damaſcius Alexandrinum vocat, et inter Aegyptios huius vrbis incolas refert, qui in ſomniorum interpretatione excelluerint [p]. Vnde coniecimus aliquando [q], Iſidorum et Vlpianum Alexandrinos fuiſſe, ſed Gazaeos dictos, quod ex publico aerario victum frumentumque ſtipendii loco acceperint, vt Platonicos accepiſſe, ſupra ex SVIDA [r] demonſtratum: obſeruauit enim eruditiſſimus RELANDVS [s], fuiſſe, qui Gazaei nuncuparentur, non quod Gaza oriundi eſſent, ſed quod ex aerario alerentur eccleſiaſtico, atque ita Commodianum Gazaeum dictum eſſe. Re tamen accurate penſitata abiicienda eſt illa coniectura: nomen enim Gazaei, ſi a victu ex aerario accepto deriuandum, ad eccleſiam pertinet: Iſidorus autem et Vlpianus Gaza vrbe gentili oriundi ſunt, quae et alios viros doctos et in his Procopium et Zoſimum Gazaeos genuit. Vrbis vero Gazae incolae ſuperſtitionis gentilis fuere tenaciſſimi, etiam illo tempore, quo aliae vrbes Chriſtiana ſacra dudum erant amplexae, vt erudite probat RELANDVS [t]. Sic vt mirum non ſit, ſuperſtitionis patronum Iſidorum ex hac vrbe prodiiſſe, qui, cum diu Alexandriae vixerit, ſine dubio a Damaſcio ideo inter Alexandrinos relatus eſt. Qui cum parentibus nec generis nobilitate nec facultatibus deſtitutis eſſet genitus, mature ad literarum ſtudia applicuit animum [u], et Alexandriam delatus Aſclepiodotum audiuit, hominem ex Platonicorum iſtius ſcholae philoſophorum numero [x], quem infandis philoſophiae theurgicae operibus ita potentem fuiſſe Damaſcius refert, vt cum Iſidorus et ille in Maeandrum fluuium ad natandum deſcendentes mediis fluminis vorticibus cum praeſentiſſimo vitae periculo eſſent abrepti atque ſubmerſi, Aſclepiodotus paululum eleuatus vt ſolem intueri poſſet, prolatis paucis verbis ſacris, quae effari nefas, vtrumque morti ereptum ad litus deduxerit [y]. Rhetoricas autem et poëticas profeſſorum Alexandrinorum lectiones parum audiuit, maioribus et ſublimioribus intentus, animumque ſpeculationi aptum ad contemplationes maximas eleuans, vnde philoſophiae et theologiae ſtudio ſe dedit, fratre Vlpiano reipublicae ſe accommodante [z]. Cumque ipſi ſorderent philoſophi Alexandrini, et in his Hierocles,

Iſidorus Gazaeus.

n) Conf. BALTVS Iugement des SS. Peres ſur la morale de la phil. payenne L. III. c. 18. p. 504. ſeqq.
o) In Vlpianus T. II. p. 738.
p) Apud PHOTIVM Cod. CCXLII. p. 546.
q) In Germanico hiſt. phil. opere T. III. p. 848. conf. tamen T. IV. p. 1447.
r) In Aedeſia T. I. conf. PHOTIVS l. c.
s) Palaeſtin. L. III. p. 792.
t) l. c. p. 793.
u) PHOT. l. c.
x) Dictum de eo inter Procli diſcipulos.
y) l. c. p. 559.
z) p. 560.

Digitized by Google

cles [a], quos scientiis humanis nullis quidem inferiores esse iudicabat, ast in diuinis parum versatos, sibi non multum profuturos existimabat, Athenas se conuertit, vbi Procli fama in his literis tum temporis summa valde percrebuerat. Ea enim tum erat sententia, eos, qui in mortalibus et humanis industriam ponant, et vel auctam eruditionem demonstrent, vel doctrinae studium prae se ferant, nihil magni ad diuinam sapientiam conferre, ast post Pythagoram et Platonem, diuinos homines, quorum animae iam ad regionem idearum delatae earum contemplatione nutriantur, in diuiniori scientia ex medio aeuo magnos thesauros collegisse Porphyrium, Iamblichum, Syrianum et Proclum [b]. Viso Proclo, valde gauisus est Isidorus, eo quod venerabilem philosophiae faciem se videre putaret; ast Proclus quoque in Isidori facie diuinae philosophiae vitaeque ad eam facientis notas reperit [c]: quod si verum est, indicium fuit, enthusiasmi, tantopere his hominibus deamati, ne in facie quidem vestigia defuisse. Ex hac Procli schola cum profundissimae meditationis plenum attulisset animum, qui non ex libris et memoria disciplinarum praeceptis instructa, sed ex habitu animi firmo et foecundissimo, quem ab initio iam habuerat, sapientiae cultum repetebat, mature ad veram philosophiae sublimioris cognitionem peruenit, et a sodalibus quoque in Aegyptiis et Chaldaicis mysteriis addiscendis socius adhibitus inuestigandae veritatis sacrae, quae in profundo lateret, saepe illis in quaestionibus veteris illius sapientiae lumen accendit. Sed a Marino quoque in Aristotelicae philosophiae dogmatibus institutus est [d], parum tamen feliciter ei Peripatetica philosophia cessit, vel quod naturali indole ista ἀγχινοία destitueretur, sine qua in difficilis et obscuri sensus philosophi doctrina parum dextre versari quis potest, quum eius defectum non negat Damascius [e], excusat tamen, quod animum habuerit, non his infirmis et terrenis sed diuinis et coelestibus intentum, et ad ea se eleuantem, id est, si vero nomine dicendum, enthusiasticum et imaginationis ardore ad insolita et theurgica adspirantem, qualem Aristotelis philosophia parum satiare potest; vnde carpens eos, qui exterius philosophantur, et vtuntur memoria multarum rerum notitia referta, et facile valent inexplicabiles nectere syllogismos, id est Peripateticos, inanes istos esse dixit diuina scientia; cumque videret, Aristotelicam philosophiam, etsi diuiniorem, et rationibus magis necessariis, quam sensibus, credentem, diuinis tamen ideis non vti, sed ratiociniis, id est, ad enthusiasmum istum, quem quaerebat, parum vel nihil afferre, eam quoque industria studioque suo non dignatus est amplius. Solum itaque Pythagoram et Platonem, beatas istas animas, inter ideas, id est, Deos pascentes, et coelesti lumine perfusas eligens, et recentiores quoque Platonicos, Plotinum, Porphyrium, Iamblichum maxi-

a) Ibid. Aut vidit hunc, aut paulo post eius discessum Alexandriam venit Isidorus, cum fama eius adhuc vigeret inter Alexandrinos.
b) Ibid.
c) p. 570.
d) p. 569. 571. SVIDAS in Marinus T. II. p. 497.
e) p. 549.

Digitized by Google

maximi faciens, duce Proclo theologiae ſtudio omnem prorſus impendit operam, ſicque inſtinctum animi naturalem, quo ferebatur ad Θειασμὸν καὶ ἐνθουσιασμὸν, primarios philoſophiae Alexandrinae cardines, ſecutus eſt. More enim Aegyptiorum, quibus tanquam profundioris eruditionis hominibus aggregari voluit, ſuperſtitioni, et ſomniis eorumque interpretationibus reliquisque gentis illius ſuperſtionibus fuiſſe addictiſſimum, tanquam ſummas laudes vbique crepat Damaſcius. Eum vero in finem lectis quoque ſanctioris generis philoſophorum ſcriptis, ad diſcendam theurgicam ſapientiam animum applicuit, et rimandis oraculis aliisque diuinioris doctrinae fontibus inſudauit. Qua in re tam mirabilem et diuinam ſenſit Procli inſtitutionem, vt non dubitauerit, ei mortuo thura offerre, et tanquam daemoni cuidam ſacrificare [f], vt ſupra iam dictum. Egregios itaque ſublimioris ſcientiae profectus nactus, tanta inter condiſcipulos eius auctoritas extitit, vt nec Marinus dubitauerit ſcripta ſua eius iudicio atque cenſurae ſubmittere, nec Iſidorus erubuerit, ea contemnere ac reiicere, eo effectu, vt incendio deleret opus, quod diſplicuiſſet Iſidoro diſcipulo [g]. Quae etiam inter ſodales auctoritas et fiducia Marini praeceptoris in cauſſa fuit, vt communi Platonicorum decreto [h] Marino aegrotanti ſucceſſor deſignaretur. Parum tamen arriſit ſplendidum munus, quod inſignes tuliſſe prouentus, in antecedentibus diximus, Iſidoro, vel quod exigua vteretur lectione, eo quod librorum copiam damnabat, quam non cognitionis, ſed opinionis matrem eſſe credebat, ad Procli ſucceſſorem vero vir requirebatur, illi lectionis diffuſae copia non impar; vel quod Ariſtotelicae philoſophiae, quam contemnebat, non ſatis eſſet gnarus, quam tamen doceri in hac cathedra, Plutarchi, Syriani, Procli, Marini exempla resque iſta poſtulabant, vel quod Athenae, vti ex Damaſcio colligi poteſt, ei non placerent, et arcanis religionibus felicius ſe Alexandriae defungi poſſe crederet. His itaque rationibus ductus, cum amorem tantum diuinum, et arcanos Deorum aditus anhelaret [i], auertere a ſe ſcholae iudicium atque decretum omni ſtudio conniſus eſt, oſtendens, ſe non ex iis eſſe, qui caecae rationis ductu, in rectam viam impelli cupiunt, ſed oculos ſe ad animum repurgatum referre. Quod ita clarius exprimas: tantummodo ſe enthuſiaſmo ſtudere, humanae autem eruditionis partes rationisque vim omnem inter coecos ductores referendam eſſe: ex quo hominis character ſatis elucet. Tandem Platonicorum precibus victus manus dedit, et cathedram ſuſcepit quidem, ſed nomine magis, quam re, vt ait Damaſcius [k]. Marino enim e viuis ſublato cum cathedra occupanda eſſet, adeo conſilium mutauit, vt Athenas relinquere cogitaret, licet ſucceſſionis catenam ita infringi videret: quod vt ne fieret, Hegiam et Syrianum Mari-

f) p. 566.
g) Vid. ſupra in Marino.
h) ψήφισμα vocat PHOTIVS p. 568. ex quo patet, non ſola profeſſoris voluntate deſignatum fuiſſe ſucceſſorem, ſed acceſſiſſe conſenſum totius ſcholae.
i) loc. cit. p. 550.
k) Ibid.

Marini discipulos hortatus est, vt scholae saluti et successioni, mox defuturae, succurrerent, eiusque partes capesserent [l]. Mansisse tamen per aliquod adhuc tempus Athenis, ibique philosophiam arcanam docuisse, ex eo colligitur, quod Damascius Athenis eo praeceptore vsus sit [m]. Qui cum scribat se illum magistrum habuisse in dialecticis, eiusque in scholis ac lectionibus eas exercitationes didicisse, colligimus inde Isidorum, quem parum curasse istam eruditionis philosophicae partem diserte fatetur, cum cathedram conscendisset, illi quoque se summa cum industria, vt professoris philosophiae expleret vices, tradidisse, eo quidem, quod idem Damascius scribit, euentu, vt in hoc eruditionis genere, differendique facultate, omnes, quotquot illud seculum tulit, homines doctos obscurauerit. Nisi enim hoc supponamus, a manifesta contradictione saluari non potest Damascii de Isidoro narratio. Quamdiu vero Atheniensem cathedram ornauerit Isidorus, dici non potest. Illud certum est, Zenodotum, viuo adhuc Isidoro, Marino successisse, vt supra dictum, eum vero Alexandriam secessisse, quo loco, vtrum publice philosophiam docuerit, ignoramus, docuisse tamen, siue publica siue priuata industria, dubitandum non esse sequentia docent.

Isidorus an Hypatiae maritus?

§. XL. Satis apte hactenus cohaesit historia Isidori, prout eam nobis, quo vnico teste niti nobis licet, Damascius enarrauit. Ast quae sequuntur, non modo maxime impedita sunt et confusa, sed et contradictione se euertentia, nec stare cum historiae veritate possunt, adeoque vel pessimam Damascii fidem, in apertissimis sui temporis circumstantiis turpissime decipientem, vel supinam nulloque modo excusandam Suidae negligentiam produnt manifestissime, licet a nemine, quod magnopere miramur, obseruata hactenus, quantum quidem nobis innotuit. Ordine itaque res exponenda est, et errore foedo historia sacra et philosophica liberanda. Narrat nempe SVIDAS [n], haud exiguam Isidori vitae particulam, quam hausisse ex Damascii *historia philosophia*, et dictio et reliquae circumstantiae aperte loquuntur. Hypatiae ibi, Theonis filiae fata expositurus, ait, fuisse Isidori philosophi vxorem et floruisse sub Arcadio imperatore. Tunc enumeratis aduersis, quae passa est Hypatia, fatis, quae in sequentibus exponemus, haec addit: „Horum memoria „quamuis adhuc vigeat apud Alexandrinos, nihil tamen res ista imminuit, „eorum honorem et studium erga Isidorum: cum etiam tanto periculo „imminente singuli tamen crebra eius vti consuetudine et sermones ex „modesto eius ore proficiscentes audire studerent. Nam ii etiam, qui „rhetoricis et poëticis scholis praeerant, frequentes philosophi congressus amabant. Quamuis enim illis institutus non esset, tamen philosophica subtilitate minutas etiam illorum artes adiuuabat. Nam et cetera „erat

l) p. 568.
m) PHOT. Cod. CLXXXI. p. 413. nisi malis hoc loco Isidorum ad Alexandrinos Damascii praeceptores referre; prius tamen magis verisimile.
n) In Hypatia T. III. p. 533.

Digitized by Google

„erat accuratus, et de orationibus et poëmatibus, quae oſtentandi inge-„nii cauſſa recitabantur, longe melius iudicabat, quam alii. Quamobrem „etiam in theatris, cum orationes aliquae audiebantur, breuiter laudabat „declamationes, et modeſte admodum: opportune tamen, et vt par „erat. Vnde totum theatrum iudicio eius vtebatur, tanquam norma „eorum, quae melius aut peius dicerent„. Hactenus Suidas. In quibus verbis ſunt, quae conſiſtere ſecum nullo modo poſſe videntur. Et quod ad Iſidori quidem attinet matrimonium, ipſius Damaſcii teſtimonio apud PHOTIVM [o] certum eſt, habuiſſe illum vxorem Domnam, quae cum peperiſſet ei filium, quem in praeceptoris memoriam Proclum nominauerat, quinto poſt partum die mortua eſt, et philoſophum mala beſtia et amaro liberauit coniugio. Quod vero ad ſecunda vota Iſidorus tranſierit, de eo tacet epitome Photii, aſt Suidae excerpta apertiſſime loquuntur, ſatisque declarant, de eodem Iſidoro ſermonem eſſe, qui Marino ſucceſſit. Nam quod Suidas habet, non inſtitutum fuiſſe in rhetoricis et poëticis, accurate cum Damaſcio apud Photium concordat. Aſt nupſiſſe Iſidorum Hypatiae id quidem cum rationibus temporum conciliari nullo modo poteſt, vt ex erutis temporum Iſidori et Hypatiae notis liquere poteſt clariſſime. Et Iſidori quidem aetatem definiuere neque Photius neque Suidas, aſt ſatis detegi illa poteſt ex circumſtantiis a Damaſcio narratis. Fuit nempe Iſidorus diſcipulus Procli, vt ex PHOTIO patet [p] itemque Marini [q], cui in cathedra ſucceſſit, deinde relictis Athenis conceſſit Alexandriam ibique philoſophatus eſt, tandem, quod in ſequentibus probabimus, ad Choſroëm regem abiit, cum Platonicis aliis. Cuncta haec teſtimoniis vel adductis hactenus, vel adducendis adhuc conſtant indubitatis. His ſi annos aſſignamus debitos haec Iſidori hiſtoriae emergit chronologia:

Proclus naſcitur	A C. CDXII.
moritur	CDLXXXV.
Marinus ſuccedit Proclo	CDLXXXVI.
inſtituit Iſidorum	CDLXXXVII.
obit circiter	CDXC.
Iſidorus ſuccedit Marino docetque Athenis	CDXCI. CDXCII.
abit Alexandriam	CDXCIV.
Florent his temporibus ſub Iuſtiniano	
Eulalius, Damaſcius Simplicius	DXXX.
Iſidorus cum Platonicis in Perſiam abiens redit	DXXXIII.

Iam ſi ponamus, eo ipſo reditus ſui anno centenarium Iſidorum obiiſſe, non poteſt tamen natalis eius contigiſſe ante A. C. CDXXXIV. Haec ad Hypa-

o) p. 573. p) p. 569. 571. q) Ibid.

Digitized by Google

Hypatiae tempora vt exigantur, ſupponimus, quod et ipſius SVIDAE [r] teſtimonio, et SOCRATIS [s] conſtat, Hypatiam ab Alexandrina plebe interemtam floruiſſe ſub Arcadio, et anno quarto epiſcopatus Cyrilli, Honorio decimum et Theodoſio ſextum conſulibus, furorem plebis menſe Martio fuiſſe expertam: quod tempus in A. C. CDXV incidit. Concordant tempora Cyrilli, Syneſii, diſcipuli Hypatiae, Theonis patris Hypatiae et tota eius hiſtoria. Iam qui potuit defuncta vxore prima Hypatiam vxorem ducere Iſidorus, qui eo tempore nondum natus erat, quo illa laniabatur? et quis tanto parachroniſmo fidem adhibeat? Certe haec omnia extra dubitationem eſſe, nemo ſanus dubitabit, et aſſenſi ſunt nobis viri eruditiſſimi [t]. Aſt qua ratione ad hunc errorem delatus ſit Suidas, merito ambigitur, licet ſupina ſcriptoris negligentia toties nobis iam ſit notata. Et primo quidem Damaſcius malae fidei poſſet eſſe ſuſpectus, viderique haec ad Iſidorum tranſtuliſſe, vt eo grauiori inuidia Chriſtianos Cyrilli partes ſequentes cumularet; aſt his obſtant, quod is apud Photium Domnae quidem Iſidori vxoris meminit, aſt Hypatiam poſt eam duxiſſe non refert, non omiſſurus in gloriam Iſidori, ſi tantae tamque celebris in Plotini ſchola feminae matrimonio fuiſſet gauiſus, praeſertim cum dicat, Iſidorum Hypatiae multum praeſtitiſſe, non tantum vt virum mulieri, ſed vt geometriae deditae philoſophum. Culpa itaque in Suidam coniicienda magis videtur, qui cum Damaſcii hiſtoriam philoſophicam excerperet, ea quae de Hypatia prius retulerat Damaſcius, cum iis, quae poſtea de Iſidoro narrauit, vna orationis ſerie coniunxit, cum Damaſcius nihil aliud dicere voluiſſet, quam illud; etiamſi magnus eſſet furor plebis Alexandrinae in philoſophos, et Hypatiae mors adhuc omnium memoriae obuerſaretur, tamen non fuiſſe paſſum Iſidorum quicquam mali, nec honori id atque exiſtimationi ſuae apud populum Alexandrinum obſtitiſſe. Id quod luculenter ſatis ipſa SVIDAE verba haec innuunt: τȣ́των ἡ μνήμη ἔτι σωζομένη τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν συνέςελλεν εἰς μικρὸν κομιδῆ τὴν περὶ τὸν Ἰσίδωρον τῶν Ἀλεξανδρέων τιμήν τε καὶ σπȣδήν. Quibus haud obſcure de hiſtoria Hypatiae, tanquam re ante Iſidorum geſta, loquitur, oſtenſurus, parum eius memoriam obſtitiſſe, quo minus, metu ſimilis periculi imminentis, magnum honorem et applauſum a populo Alexandrino Iſidorus meruerit. Quae cum non ſatis attenderit Suidas, vel qui eius excerpta congeſſerunt, Iſidori vxorem Hypatiam fuiſſe dictum in limine eſt. Potuit tamen ab indocti gloſſatoris manu ex margine in textum hoc gloſſema irrepere, cum is ex male intellecta verborum Damaſcii cohaerentia Hypatiam Iſidori vxorem fuiſſe colligeret. Quaecunque vero erroris cauſſa fuit, certe eiiciendus eſt ex hiſtoria eccleſia-

r) loc. citat.

s) Hiſt. eccl. L. VII. c, 15. p. 352.

t) Vid. Act. erudit. nou. ſupplem. T. III. ſ. 9.

Digitized by Google

clesiastica et philosophica, ne in posterum quod viris literatissimis accidit [w], seducat.

Vita et mores Isidori.

§. XLI. Sed vt reliquam Isidori historiae partem attexamus, quo loco is Alexandriae habitus sit, quantaque in auctoritate vixerit, ex adducto Damascii vel Suidae loco satis intelligitur. Habuisse discipulos, Serapion, eremita Platonicus exemplum est, de quo multa habet SVIDAS [x], hausta quoque, vt videtur, ex Damascio. Sedem tamen mutandi consilium postea cepit, securitatis caussa. Cum enim grauis his hominibus esset Iustiniani zelus, isque singulari lege vetaret philosophiam gentilem Athenis doceri [y], qualis nempe tum in Platonica schola personabat, et praecipuum superstitionis artiumque pessimarum fulcrum habebatur, et saniorem philosophiam amplecti iuberentur, abierunt cum Areobindo in Persiam philosophi Isidorus Gazaeus, Damascius Syrus, Simplicius Cilix, Eulalius Phryx, Priscianus Lydus, Hermias et Diogenes Phoenices [z]. Redierunt tamen postea A. C. DXXXIII [a], pace inter Persas et Romanos facta, libertatem nacti suis institutis et philosophiae conuenienter sine metu viuendi, patriamque religionem, prout visum esset, sequendi. Quem vero in locum Isidorus postea secesserit, vbi, quo tempore, quoue morbi genere vitam finiuerit, in exspirantis sectae eclecticae crepusculo a nemine veterum annotatum reperimus. Valde senem tamen obiisse oportet eo quod Proclum audiuit, quod ex more sectae Platonicae ante vigesimum annum raro fiebat: et ad medium fere seculum sextum vixit redux ex Perside, vbi hospes peregrinatus erat. Ex his enim concluditur, post A. C. CDLXV natum, et ante A. C. DXL fatis functum non esse, quae LXXV annos conficiunt, et vterque annus a natali et emor-

w) Vid. magni viri FABRIC. Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 220. MOSHEM. Hist. Christ. antiq. Sec. IV. P. II. c. 1. §. 2. p. 298. et Vol. III. H. E. p. 214. ANDR. SCHOTTVS ad PHOT. loc. cit.

x) Vitam Serapionis descripsit SVIDAS in Serapion. T. III. p. 384. quam sine dubio ex Damascii historia philosophica hausit, et exscripsit. Is adeo latenter vixit, vt nemini fere praeter Isidorum, innotesceret. Adeo vero solitariam vitam diligebat, vt nunquam fere ex domo sua descenderet, et solus in domuncula habitaret vicinorum opera in rebus necessariis adiutus. Precibus insigniter addictus et idiotae habitu omnia templa frequentauit, et loca sacra prout festiuitatis ratio postulabat. Plerumque vero domi per totum diem degens solis diuinis vacauit, precesque cogitando recitauit. Veritatis vero cupidus non in subtilioribus quaestionibus versabatur, sed sublimioribus et diuinis erat intentus. Legebat itaque Orpheum, et de eius sensu interrogabat Isidorum, in arctiorem domunculae partem se contrahens. Adeo vero contemsit pecuniam, vt nihil possideret, praeter tres libellos, voluptatemque ita neglexit, vt summe necessariis tantum vteretur, a rebus venereis per totam vitam abstinens. Honoris adeo incurius fuit, vt ne nomen quidem in vrbe notum esset. Haeredem Isidorum scripsit libellorum, qui de eius vita haec nobis scripta reliquit. Manifestum hoc exemplo esse putamus, sectam Alexandrinam non doctrinam tantum, sed instituta quoque Christianorum, praecipue Aegyptiorum, imitatione expressisse: eo enim tempore eremitis abundabat ista regio. Quos cum summa veneratione prosequeretur plebs, mirum non est, gentiles quoque homines, praecipue Pythagoricis institutis, iam olim solitariam vitam affectantibus addictos, in huius gloriae partes venire voluisse.

y) IOAN. MALALA Hist. chron. P. II. p. 187. NIC. ALEMANNVS ad Procopii anecdot. c. 26. p. 377.

z) AGATHIAS de rebus Iustin. L. II. p. 49. SVIDAS in πρεσβὺς T. III. p. 171.

a) Ita quidem V. C. PETR. WESSELING. Obs. variar. L. I. c. 28. p. 117. conf. PETAVIVS Ration. temp. L. VII. c. 8. p. 465. qui c. V. p. 452. has inducias ad annum DXLV refert, duce Procopio.

Digitized by Google

emortuali tempore Isidori parum abesse videtur. Aetatem sane eius ad Iustiniani imperium referendam esse, ex hactenus dictis constat. Facie erat [b] magnifica et quadrangulari, oculis gratiam Veneris spirantibus, et in vnam eandemque rem inflexili acie intuentibus, grauitatem vero et venustatem totus corporis habitus prae se ferebat; sensus habebat mediocriter affectos et soli necessitati inseruientes; eandem habuisse rationem phantasiam ait Damascius; sed exarsisse eam, limitesque transgressam ad enthusiasmum vsque insaniisse, ex hactenus dictis manifestum est. Multo praestantiorem tamen nobis depingit Damascius ratione voluntatis virtutum. Ait enim: raro irasci solitum, et si qua irasceretur, rationem imperasse: promtissimum fuisse, bene de aliis merendo, nec suspicacem, licet dolorum ac insidiarum nihil eum falleret: Amasse porro simplicitatem et veritatem, vt supra modum verax esset, nec fictum aliquid in se continere videretur. Fuisse solertem ac industrium, et cum aurora surgente surrexisse, animo in oracula et somnia intento. Pecuniae acquirendae artibus se non dedisse, sed prudentiae domesticae, et in omnibus prudenter se gessisse, domi vero omnia sapienter disposuisse, magnamque diei partem in curanda re familiari consumsisse, partim iubendo et ordinando, partim manum operi ipsi admouendo. Calamitates etiam forti animo pertulisse, dignumque philosopho in illis, etiam in iactura bonorum, ostendisse animum. Mansuetum quidem et lenem erga omnes se praebuisse, sed acerrimum in reprehendendis flagitiis, et quamquam nec inimicitias aleret, nec contentiones amaret, graue tamen bellum malis indixisse moribus; et acerrimo zelo iis emendandis inuigilasse. Talem vero suadelam insedisse ori, vt nemo tam immiti ac barbaro esset animo, qui non eloquentia eius persuaderetur, et cui non, accedente corporis proceritate, et affabilitate sermonis, iucundissima eius esset oratio. Mediocri nec delicato nimis vsum fuisse conuictu, qui neque paupertatis sorditiem, nec luxum diuitiarum prae se ferret. Colloquentibus non suauem tantum et comem, sed et facilem, et vtilem se praebuisse, et senum maxime congressibus fuisse delectatum: adamasse musicam, sed seueritati Doricoque modo adaptatam. Reuocasse quoque philosophiam ad animum et a verborum contentione ad mores reduxisse [c], veramque philosophiae rationem non in externa fama et eruditionis strepitu, sed in mentis ad coelestia conuersione quaesiuisse: adeoque nec statuas adorare voluisse, sed ad ipsos Deos intus latentes, non in adytis, sed in arcano mentis accessisse, et vehementi atque occulto amore se illis iunxisse, modo, qui non dici et ne cogitari quidem queat, sed experientia tantum percipiatur cognoscaturque. Quae omnia passim in hac vita Isidori sparsa manifestum faciunt, institisse Damascium in laudando praeceptore exemplis ac vestigiis Pla-

b) p. 548. 551. 559. 561. 566. 599.

c) Hoc ita tantum intelligendum est, philosophiam fanaticam eum reliquis disciplinis praetulisse. Animum enim incendi diuino amore per istam philosophiam statuebant.

Digitized by Google

Platonicorum biographorum, et nullum non virtutis genus ad eum retulisse, vt perfectissimos facere homines philosophiam Platonicam reformatam omnibus constaret. Ex quibus intelligi sine labore potest, quantum in his fidei tribuendum sit Damascio scriptori nugiuendulo, fidemque anilibus fabulis pollicenti. Quisquis autem vitae genere et virtutis ratione fuit Isidorus, illud certum est, fuisse dignum Proclo praeceptore discipulum, temperamenti melancholico-cholerici dispositione, fanaticorum praeceptorum educatione, hominum inter quos vixit, indole, et philosophorum suae sectae exemplis illi superstitionis generi pertinaciter affixum, quod ad enthusiasmum, diuinaque commercia et conuersationem pronum ferebatur, et sua sponte ruebat. Ceterum cum multis Isidoris aliis apud veteres claris [d], noster confundi non debet.

§. XLII. Tandem DAMASCIVS quoque in eclecticae sectae historia enarrandus est, cuius memoriis hactenus in delineandis vitis Platonicorum recentiorum, qui sec. V et VI inclaruerunt, potissimum vsi sumus. Fuit Damasci in Syria natus [e], et ab optimis praeceptoribus institutus. Alexandriae elegantiorum literarum studiis inuigilans, in dicendi arte Theoni operam dedit per triennium, Ammonium quoque Hermiae filium, qui ceteris in philosophia Peripatetica et mathematicis disciplinis praecellebat, audiuit, et in Platonica quoque philosophia magistrum habuit [f], ex quo patet, Alexandriae iam philosophiae eclecticae vel syncretisticae laborem eum impendisse, eique mathematica iunxisse studia. Quoniam vero eo tempore Athenae fama eruditionis philosophicae Alexandriam superabant, in hanc Musarum Graecarum sedem se recepit, dimissoque eloquentiae studio, cui per nouennium inuigilauerat, totum se perficiendae, quam exorsus erat, mathematum et philosophiae cognitioni tradidit, illorum a Zenodoto hauriens praecepta, huius a Marino [ff]. Maxime autem in Dialecticis exercitationis vim et vsum familiaritate et lectionibus Isidori assequutus est [g]. Quo Alexandriam concedente occupauit relictam cathedram, et vltimus philosophiae Platonicae professor factus est. Eo enim docente Iustinianus philosophos gentiles philosophiam docere Athenis vetuit, sicque nobilissimae catenae, successionisque, qua tantopere superbiebant, quamque ab Ammonii et Plotini tempore seruauerant, finem fecit, totamque sectam extirpauit, cuius ab hoc tempore nulla fit apud veteres mentio. Nam Damascium quoque, superstitioni auitae mordicitus inhaerentem, inter eos fuisse, qui ad Chosroëm Persarum regem emigrarunt, et hospitii ibi iure fruiti sunt, exiguo licet speratae felicitatis successu, redierunt vero facta pace, et promissa securitate, supra diximus. Ex quo tempore, vbi vixerit, dici non potest, coniiciendum

Damascius.

d) Enumerat eos FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IX. p. 216. inter eos eminent Isidorus Pelusiota, et Isidorus Mercator, de quibus IDEM videndus.

e) PHOTIVS Cod. CLXXXI. p. 412. CCXLII. p. 566. SVIDAS in Damascius T. I. p. 506.

f) PHOTIVS l. c.

ff) Ibid.

g) Vid. §. praec. dicta.

endum tamen, eum Alexandriam delatum esse, vbi haec philosophia aliquantisper adhuc personabat, ibique forte obiisse. Patet ex dictis, recte Damascium inter eclecticae scholae philosophos referri, qui Platonicam philosophiam cum Aristotelica conciliauit, et reliquas omnes cum his in concordiam ire iussit. Vix itaque audiendus est SVIDAS [h], qui eum Stoicum fuisse dicit, quod etiam recepisse FABRICIVM [i], qui eum alio loco [k] Platonicis adscripserat, miramur. Nisi dicamus, Stoicam philosophiam ab his philosophis ad idem systema syncretisticum fuisse pertractam, cuius exemplum esse potest Simplicius [l], qui Stoica Platonicis et Aristotelicis iunxit. Fuit is discipulus Damascii [ll], adeoque ad hanc quoque sectam referendus esset, quia tamen in Peripateticis maxime eius industria enituit, eius memoriam in sequenti sectione recolemus. Tantum vero fuit inter Damascium et Simplicium, Eulaliumque, ex hac quoque secta homines amicitiae vinculum, vt, qui ὁμηλιταὶ a SVIDA [m] dicuntur, vnum simul iter ad Persas susciperent. Meruit Damascius de philosophia pariter atque eius historia, ita vero, vt ab Alexandrinae philosophiae alumno expectari potest. Scripsit enim *commentarios in Platonem*, *dubia* item *et solutiones de principiis rerum*, ex quo magno opere fragmenta nobis seruata sunt, quae vulgata debemus industriae desideratissimi IO. CHRISTOPHORI WOLFII: [n] alia ei apud veteres tributa enumerat FABRICIVS [o], qui videndus. Philosophicam autem historiam enarratione fatorum vitarumque professorum et philosophorum huius sectae, praecipue praeceptoris Isidori, auxit, de cuius ratione et fide cum supra satis, quod est, diximus, ea hic non repetimus. Addimus tantum accuratum PHOTII [p] iudicium, qui notat: *fuisse Damascium summe impium quoad religionem, et nouis atque anilibus fabulis, scriptionem suam repleuisse, sanctamque fidem nostram, quamuis timide tecteque allatrauisse: eis etiam, quos ob eruditionem summis laudibus extulerat, rursus detraxisse, seque eorum iudicem constituendo, nullum non perstrinxisse, in singulis, quos laudarat, aliquid desiderando, et quos in coelum euexerat, humi rursus allidendo.* Id verum esse satis testantur ea, quae seruauere Photius atque Suidas. Eiusdem generis fuisse *incredibilia* eius, ex PHOTII [q] indicio patet, qui in iis mendaciorum portenta, fabulasque male confictas, impioque atque atheo Damascio dignas contentas fuisse, ait. Et dubitant quidem post ANDREAM SCHOTTVM [r], IONSIVS [s] et FABRICIVS [ss], an ad hunc Damascium, vel ad alium illepidi libelli debeant referri, vide-

h) loc. cit.
i) Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 620.
k) Vol. II. p. 57. conf. p. 402.
l) In comm. in Epictetum.
ll) SIMPLIC. Comm. in Phys. L. IV. c. 53. p. 184.
m) loc. cit. male ex Damascii discipulo eius praeceptorem exsculpit IONSIVS de S. H. P. L. III. c. 18. p. 302.
n) Anecdot. Graec. T. III. n. 9.
o) Bibl. Graec. Vol. II. p. 126. 294. IONSIVS p. 3.
p) loc. cit. p. 212.
q) Cod. CXXX. p. 166.
r) Ad l. c. Photii.
s) loc. citat.
ss) Bibl. Graec. Vol. VI. p. 826.

Digitized by Google

videtur tam Photius pro eodem vtriusque libri auctore illum habuisse, qui iisdem conuiciis Damascium onerat incredibilium auctorem, et historiae Isidori conditorem: quemadmodum hunc quoque eiusmodi ἄπιστα καὶ παράδοξα scriptis suis inseruisse multis supra exemplis vidimus. Quicunque autem incredibilium auctor fuerit, illud certum est, eiusmodi aniles fabulas, et illepida commenta, omni prorsus fide et verisimilitudine carentia, et ad fulciendam superstitionem ruituram ineptissimo conatu excogitata, ex Platonicorum schola pleraque prodiisse, quibus hominibus nec impudentiores, nec audaciores fuisse a mundi incunabulis vllos, nemo negauerit, qui eos propius intuitus est, vel, quae hactenus edisseruimus, accurato expendit examine.

§. XLIII. Fuisse in hac secta quoque mulieres, philosophiae laude clarissimas, aliquot exemplis in antecedentibus adductis notum est. Nulla vero maiorem nominis celebritatem consecuta est, quam HIPATIA, cuius fata admodum digna sunt, quae hic enarrentur. Ea enim eruditionis praestantia morumque elegantia, et tragico vitae, quem passa est, exitu, notabilis sacris et profanis scriptoribus indicta non mansit [t]. Genita Alexandriae a Theone magni nominis mathematico [u], insolitam naturae felicitatem indolisque ad optima quaeque maximis gressibus adspirantis vbertatem accepit, quas animi dotes ingeniique sublimis fertilitatem pater optimarum artium cultura, et diligentissima institutione ita excoluit, vt eius eruditio omnibus esset miraculo. A parente enim geometriam et astronomiam didicit, et a reliquis sapientiae professoribus, qui- *Hypatia.*

t) De Hypatia ex veteribus satis prolixe disserit SVIDAS in Hypatia T. III. p. 533. qui sua sine dubio ex Damascii historia philosophica desumsit. Praeter eum SOCRATES quoque Hist. eccles. L. VII. c. 15. integro capite egit, eiusque fata enarrauit, quem secuti sunt PHILOSTORGIVS et NICEPHORVS, ad quorum loca videndi HENR. VALESIVS et IAC. GOTHOFREDVS. Recentiores vero multi, qui sacram et literariam historiam scripsere, Hypatiam attigerunt, ex quibus TILLEMONTIVM Mem. eccl. T. XIV. p. 274. CAVEVM Hist. lit. scr. eccl. p. 251. MENAGIVM Hist. mul. philos. §. 49. seqq. p. 494. seqq. nominamus. Pleraque ex veteribus diligenter congessit B. IO. ANDR. SCHMIDIVS Abbas Mariauallensis in diss. de Hipparcho, Theonibus, doctaque Hypatia in mathesi celebribus. Vt taceamus scriptores historiae matheseos, aliosque, quos facile lector inueniet.

u) Non confundendus est Theon Alexandrinus cum Theone Smyrnaeo, de quo supra Sect. III. actum. Is natione Aegyptius Alexandriae in museo professoris matheseos munere functus est, collegamque habuit Pappum, teste SVIDA T. II. in Theon Alex. p. 182. qui claruisse eum ait sub Theodosio maiore, circa A. C. CCCLXXIX, usque ad finem fere seculi. Scriptorum eius, cuius titulos post Suidam enumerat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 211. maxima pars periit, quaeque supersunt, interpolatoris manus sunt passa. Ex titulo commentarii in Ptolomaei magnam syntaxin, editi a CAMERARIO Basil. 1558. fol. patet, habuisse Theonem etiam filium, Epiphanium nomine, mathematicarum quoque scientiarum apprime peritum. Philosophum vero dum veteres Theonem nominant, hoc non alio intelligendum sensu videtur, quam quo mathematicae scientiae pars propaedeumatica philosophiae habitae sunt. In reliquis enim philosophiae partibus eum parum fuisse versatum, ex eo colligi potest, quod, Suida teste, Hypatia parentis eruditione non contenta, etiam philosophiam didicerit, quam a patre didicisset, si in ea eruditionis parte valuisset. Conf. MENAG. et SCHMID. l. c. HENR. SAVILIVS praelect. II. in Euclid. VOSS. de scient. mathem. c. XVI. §. 9. p. 59. Fuerunt et alii Theones duo Alexandrini, cum patre Hypatiae non confundendi, quorum vnus scripsit gymnastica, alter Stoicus fuit vixitque sub Augusto et in APOLLODORI physiologicam introductionem scripsit. Conf. IONSIVS de S. H. P. L. III. c. 17. p. 104. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 452. SVIDAS l. c.

Digitized by Google

quibus eo tempore Alexandria laetiſſime florebat, diſciplinarum fundamenta accepit. Animo enim, vt ait Damaſcius, generoſiore praedita cum intra patris eruditionis cancellos conſtringi ſe non pateretur, reliquae etiam philoſophiae ſtrenuam operam nauauit, et eam potiſſimum ſapientiae partem didicit, quam in hac Muſarum ſede maxime excultam fuiſſe, et ſyncretiſticum doctrinae genus exhibuiſſe, multoties diximus. Platonis itaque atque Ariſtotelis philoſophumenis intelligendis et conciliandis inuicem inſudans, tantam philoſophicae eruditionis laudem conſecuta eſt, vt publice in ſchola et ſucceſſione Plotini, teſte SOCRATE [v], docendi auctoritatem capere poſſet. Poſthabitis itaque muliebribus moribus pallium ſumſit philoſophicum, et non tantum in publicis conuentibus comparuit, ſed et per mediam vrbem digreſſa audire ſe volentibus vel Platonem, vel Ariſtotelem, vel alium quemcunque philoſophum explicuit, qua de re laudis eius plena inter ſe concordant et profanorum et eccleſiaſticorum ſcriptorum teſtimonia [w]. Cumque promta et expedita dicendi facultate polleret, et omnis generis eruditione eſſet ornatiſſima, plurimos auditores nacta eſt, ſummo eam cultu et veneratione proſequentes: inter quos fuiſſe Syneſium, totum eius admiratione captum [x], *tomo tertio*, vbi de eo dicendum, prolixius ediſſeremus. Quibus cum accederet virtus, eximia et prorſus ſingularis, dici non poteſt, quanta inter Alexandrinos auctoritate valuerit, certatim in eius laudes philoſophis, iudicibus, et quoscunque Alexandria alebat, viris doctis et grauiſſimis effuſis. Nam licet omnes ſui temporis philoſophos eruditione philoſophica et mathematica ſuperaret longiſſime, maxime tamen inſignem ornatam animi commendauit modeſtia, qua ſe venerabilem reddidiſſe, ſcribit SOCRATES. Iuſta quoque atque aequa, et imprimis ita caſta fuit, vt licet eſſet formoſiſſima, et a iuuenibus adamaretur, amores tamen non tantum reſpueret omnes, miraque prudentia repelleret, ſed et virginitatem ſeruaret illibatam, et in conuerſatione cum viris ſummis et primariae dignitatis, virtutis temeratae ſuſpicionem nunquam faceret: tantamque iſta virtute auctoritatem ſibi comparauit, vt principes in republica viri eam inuiſerent, et magna ſaepe ad aedes eius eſſet hominum frequentia. Id quod tamen doctiſſimae virgini tandem ceſſit exitio, plebisque in eam concitauit furorem, quae inaudita caede eam ſuſtulit. Cuius cauſſas, ſi ab ouo, quod aiunt, res enarranda et repetenda, has habe [y]: Vixit eo tempore occupauitque ſedem patriarchalem Cyrillus, magnae auctoritatis, ſed non minoris vehementiae altorumque ſpirituum epiſcopus, de cuius vita rebusque geſtis et acerrimis, quas in eccleſia excitauit praeſul feruidiſſimus et acerrimus, ac diſſentientium impatientiſſimus controuerſiis ſacri hiſtorici, ſcriptoresque eccle-

v) loc. cit.

w) Vid. SOCRATES l. c. SVIDAS l. c. NICEPHORVS L. XIV. c. 16. PAVLI SILENTIARII epigramma antholog. T. I.

x) Vid. eius epiſtolae ad Hypatiam.

y) Dicendum de hac re in hiſtoria ſacra Sec. VI. ſequimur nos SOCRATEM L. VII. c. 13. ſeqq.

Digitized by Google

ecclesiastici consulendi sunt. Is insano rei Christianae vel potestatis magis suae promouendae, quacunque ratione posset, aestu agitatus, de eiiciendis ex vrbe Alexandria Iudaeis cogitauerat, populi Alexandrini, ad seditiones valde procliuis ingenio vsus, cum de re leui, nempe pantomimorum ludis inter plebem et Iudaeos certaretur, et Orestes praefectus Alexandriae seueris dispositionibus (πολιτείας vocat Socrates) seditionibus obuiam iuisset. Iudaeos enim cum tueretur Orestes, et huic eius curae obstarent Cyrilli fautores, is perosus dominationem episcopi, praefecturae sibi ab imperatore commissae plurimum detrahentis, Hieracem quendam, qui acerrime Cyrilli partes sequebatur, in theatro tormentis subiecit. Id quod aegre ferens episcopus, accersitis Iudaeorum primatibus extrema mala minatus est, nisi a consiliis desisterent: ad quod cum illi non attenderent, et motus atque seditionem cierent, caedesque committerent, commotus ira Cyrillus cum ingenti multitudine ad Iudaeorum synagogas progressus, eas illis ademit, Iudaeos vero ex vrbe eiecit, in qua ab Alexandri M. temporibus habitauerant. Grauissime id tulit Orestes, vrbem dolens, vna seditionis rabie tot incolis orbari. Rem itaque ad imperatorem retulit, Cyrillo valde ob eam rem infensus, qui et ipse de Iudaeorum scelere ad principem scripsit, et reconciliationem cum Oreste, populo instigante, tentauit, sed frustra. Quare res in maiores motus excrescens, tandem tragicum nacta est exitum. Cyrilli enim partes cum sequerentur monachi Nitrienses, venerunt quingenti viri in vrbem, acrique zelo incensi pro Cyrillo pugnare decreuerunt, et praefectum in vehiculo procedentem aggressi, conuiciis proscinderunt, vnus ex illis lapide percussit caput eius ad cruorem. Plebs accurrens fugatis monachis auctorem comprehendit, quem tormentis subiectum Orestes enecauit, cuius corpus Cyrillus in ecclesia recondidit, martyremque eum, pro concione magnifice laudatum, haberi iussit. Valde displicuisse hanc Cyrilli animi impotentiam bono cuilibet, etiam inter Christianos, facile credi potest; vt itaque indigni tanto episcopo facinoris obliteraret Cyrillus memoriam, plebis in Orestis partem accendit animum, qua re factum, vt insani furoris hostia Hypatia caderet. Quae, cur potissimum seditiose plebis rabiem experta sit, ita refert Damascius, vel qui eum excerpsit SVIDAS z): „contigisse quodam tempore, vt Cyrillus Christianorum episco„pus, ante aedes Hypatiae transiens, maximam turbam hominum equo„rumque ante aedes Hypatiae conspiceret: quorum alii aduenirent, alii „abirent; cumque sciscitatus esset, quaenam ea esset multitudo, et quor„sum tantus fieret tumultus, responsum accepisse: esse turbam salutan„tium Hypatiam, hasque aedes illius esse. Quibus auditis cum aegerri„me id ferret Cyrillus ardens inuidia, caedem ei, instigata plebe, machi„natum esse". Parum inesse huic narrationi verisimilitudinis, recte iudica-

z) loc. citat.

dicauit acutiſſimus FABRICIVS [a], nec inepte coniecit GVIL. CAVEVS [b], Damaſcium, quem in Chriſtianos furore exarſiſſe et contumeliis, Photius obſeruauit, ad conflandam Chriſtianis inuidiam maiorem, haec finxiſſe, vt cauſſam Platonicorum philoſophorum iuuaret. PHILOSTORGIVM [c] ſi audimus, cauſſa in zelum homouſianorum reiicienda eſt, qui Hypatiam ſuſtulit; ſed deſtituitur is teſtimoniis veterum, nec probari poteſt, iſtis Aegyptiarum eccleſiarum controuerſiis ſe immiſcuiſſe Hypatiam. Quae enim apud BALVZIVM [d] occurrit, epiſtola, Neſtorianam controuerſiam tangens, et Hypatiae nomen in fronte gerens, ſuppoſita illi eſt, et νοθείας omnino, iudicibus accuratiſſimis viris, MENAGIO [e], TILLEMONTIO [f], FABRICIO [ff], ſuſpecta. Omnium itaque maxime veriſimilitudine ſe commendat SOCRATIS [g] narratio, referentis, Hypatiam, quoniam cum Oreſte crebrius colloqueretur, in ſuſpicionem apud plebem Chriſtianam incidiſſe, ac ſi per ipſam ſtaret, quo minus inter Cyrillum et Oreſtem amicitia reconciliaretur. Certe grauiſſimam in Hypatiam tempeſtatem excitaſſe inuidiam et ſuſpicionem hiſtorici fatentur omnes. Tanto igitur preſſa odio ab hominibus vindicta ardentibus, quorum dux erat Petrus quidam lector, conſpiratione facta obſeruatur, domum cum illa rediret. Qui e ſella detractam ad eccleſiam quae Caeſarea nuncupatur, rapiunt, et veſtibus exutam teſtis interimunt: cumque membranatim eam diſcerpſiſſent, membra in locum, quem Cinatonem vocabant, comportata incendio conſumſerunt. Grauiſſime tuliſſe hanc rem imperatorem, ſcribit Damaſcius, et certiſſime vlturum fuiſſe, niſi Aedeſius amicos imperatoris corrupiſſet. Non mediocre attuliſſe probrum lanienam hanc eccleſiae Alexandrinae eiusque praeſuli, facile credi poteſt SOCRATI, facinus Chriſtianis moribus doctrinaeque tantopere aduerſum improbanti. An vero Cyrillo illud adſcribendum ſit, isque indigniſſimae caedis inuidia cumulandus, de eo videas in diuerſam abire ſententiam viros doctos. Sunt, qui magna patriarchae huius veneratione ducti, ab omni culpa et ſuſpicione eum liberant, cauſſamque in plebem Alexandrinam, quae ad ſeditiones valde procliui fuit animo, reiiciunt [h]. Aſt qui epiſcopi animum impotentem ſui, et feruidum atque dominandi valde cupidum perſpexere [i], impetrare a ſe non poſſunt, vt ab innocentis feminae caede puras prorſus manus, ſaltem purum ſeruauiſſe animum Cyrillum credant. Et difficile eſt in hac re certi quid ſtatuere, fatemur tamen, communem famam, omniumque indignationem, quae non plebem tantum Chriſtianam, ſed et Cyrillum ob hoc facinus teſte SOCRATE preſſit, valde ſuſpectum facere praeſulem,

a) Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 220, not. n.
b) Hiſt. lit. ſcr. eccl. p. 251.
c) loc. cit.
d) T. I. Conc. p. 926.
e) loc. cit.
f) l. c. p. 606.
ff) l. c. not. k.
g) loc. cit.
h) CAVE l. c.
i) GOTH. ARNOLD. Hiſt. eccl. P. I. L. V. c. 3. p. 224. LA CROZE Chriſtianiſm. Ind p. 37.

Digitized by Google

sem, quod insidias Hypatiae structas non ignorauerit, licet facile credamus, furorem illum et rabiem, qua in innocentis virginis corpus debacchati sunt, eum tum quidem, cum ista gererentur ignorasse. Nam eiusmodi vehementiam in publicas seditiones et caedes tandem desinentem non alienam fuisse a Cyrilli animo, non negabunt, qui praesulis in seculi quinti historia sacra celeberrimi res sine auctoritatis et antiquitatis praeiudicio partisque studio didicerunt. Certe excusari nullo modo potest, caedem iniquissimam non tantum publica confessione non detestatum fuisse patriarcham, et, qui eius regimini suberat, Petrum lectorem non puniuisse, sed egisse etiam per amicos apud imperatorem, ne publica poena in auctorem sceleris animaduerteretur. Cumque non erubuerit, monachum in publica seditione caedeque praefecti attentato deprehensum et enecatum tanquam martyrem pro re Christiana obeuntem praedicare, facile inde suspicio enasci potest, nec commissum in Hypatiam facinus displicuisse Cyrillo, qui ita odii in Orestem concepti vim effundere quodammodo poterat. Facta haec sunt, vt supra diximus, imperante Theodosio iuniore, A. C. CDXV [k], ex quo tempore caedis huius supra inuictis rationibus ostendimus, errare eos, qui Hypatiam Isidoro nupsisse asserunt. Virginem itaque obiisse oportet, si hoc matrimonium inter fabulas referendum est. Scripsit etiam commentarios in Deophanti astronomicum canonem, et in conica Apollonii, aliaque de quibus videndi MENAGIVS et FABRICIVS [l].

§. XLIV. Enarrauimus hactenus totam illam auream catenam successionis Platonicae, ab Ammonio et Plotino vsque ad Damascium, in Syria, Graecia, et Aegypto florentem. Fuisse praeter hos, quos recensuimus, alios quoque ex hac schola prodeuntes, nemo temere dubitauerit, qui cogitat, Alexandrinae et Atheniensis scholae institutione eo tempore plerosque fuisse vsos, qui eruditionis fama excellere cupiebant. Suntque hodie inter veterum scripta, quae Platonismum recentiorem et reformatum manifeste sapiunt [ll], licet profecta a viris, qui vitae professione philosophos non exprimebant. Inter hos Macrobium, Chalcidium, Ammianum Marcellinum, Dexippum, Themistium, Simplicium, Olympiodorum hisque similes referendos esse, scripta quae extant, satis loquuntur. Et de Dexippo quidem, Themistio, Olympiodoro et Simplicio sequenti sectione ob eximiam in Peripatetica philosophia peritiam dicemus; de Chalcidio, quem sacra Christiana secutum fuisse putamus, tomo sequenti; vbi etiam Aeneae Gazaei ex Hieroclis disciplina ad fidem Christianam transgressi mentio facienda. Macrobium, virum consularem et illustrem sacrique cubiculi praefectum, qui temporibus Honorii et Theo- *Alii huius sectae philosophi.*

Yy 2 dosii

k) Annum 530. ponit VOSSIVS l. c. p. 311. sed error esse videtur literarum; aliter enim ipse c. XVI. §. 9. p. 59.

l) ll. cc.

ll) Christianos ad hanc scholam se componentes edisseremus tomo tertio.

dosii iunioris floruit [m], inter Platonicos huius generis referendum esse, non dubitare nos sinunt, scripta eius quae ad nos peruenerunt, Saturnalia nempe conuiuia, et imprimis commentarius in somnium Scipionis a Cicerone descriptum [n]; ea nempe Platonicis hypothesibus referta, satis produnt, e qua schola prodierint: et reformatam doctrinam Platonicam oculis subiiciunt. Quod vt exemplo probemus, in famosissima ista huius sectae trinitate, primae hypostasi absolutam adscribit omnipotentiam, quam tamen illius respectu reliquis, nempe τῷ νῷ καὶ τῇ ψυχῇ denegat [o]. Alio vero loco [p], tria illa numina Capitolina expliciturus, more huius sectae ad physicam allegoriam confugit, et Mineruam ait esse summum aetheris cacumen, Iouem medium aethera, Iunonem infimum aërem cum terra, ast his omnibus diuinam mentem et animum inesse. Et de rerum omnium mutatione ortu et interitu, constare, ait [q], nihil intra viuum mundum perire, sed eorum, quae interire videntur, solam mutari speciem. Alia, et praecipue de statu animarum post mortem breuitatis caussa hic praeterimus. Ammianus Marcellinus homo quidem militaris, ast literis eleganter excultus [r], historiam nobis reliquit eorum temporum, quibus secta haec maximas passa est mutationes, veritatis et iudicii laude magis, quam dictionis vrbanitate, commendabilem [s]. Qui licet se philosophum nusquam dicat, luculenter tamen prodidit, se in horum philosophorum scholis fuisse educatum. Quod vt paucis probemus, ecce Alexandrinam potissimum, ex qua ipse prodiit, scholam, laudibus maximis prosequitur, et inter eius refert encomia [t], *quod inde intelligendi diuinationem multiplicem, et praesensionum originem, per mundum omnem circumlatam esse fatendum sit; quodque hoc loco primum homines longe ante alios ad varia religionum incunabula peruenerint, et initia prima sacrorum caute tueantur condita sacris arcanis.* Hoc, addit, *institutum prudentia Pythagoram colentem secretius Deos, quicquid dixerit, aut voluerit, auctoritatem esse, instituisse, ratam, et femur suum aureum apud Olympiam saepe monstrasse, et cum aquila colloquentem saepe visum esse.* Eadem fere ratione Platonem extollit [u], aliosque huius sectae homines inter summa philosophici orbis ornamenta connumerat. Hinc Apollonium Tyaneum commendat [x], et Ammonium Saccam [y], Maximumque Ephesium [z], ipsumque Iulianum [a] imperatorem. Sed doctrinas quoque huius sectae non attingit modo, sed et probat, et singulare eclecticorum horum philosophorum studium futura praenoscen-

m) Cod. Theodos. L. VI. t. 8.
n) Conf. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 620.
o) Somn. Scip. L. I. c. 17.
p) Saturnal. L. III. c. 4.
q) Somn. Scip. L. II. c. 12.
r) Vitam eius enarrauit CLAVDIVS CHIFLETIVS.
s) Vid. VALESIVS ad Ammian. FABRIC. l. c. p. 612. quique de historicis Romanis scripserunt.
t) L. XXII. 16. Eadem chorda oberrat Geographus vetus a DION. GODOFREDO editus, quem hac quoque philosophia, quam tantopere laudat, tinctum fuisse verisimile est.
u) L. XXII. 16. XXIII. 6. XXX. 4.
x) L. XXII. 14. XXIII. 16.
y) L. XXII. 16.
z) L. XXII. 7. XXV. 3. XXIX. 4. vid. supra in Max.
a) Vid. supra in Iuliano.

Digitized by Google

noſcendi, ita defendit, *vt et elementorum omnium ſpiritum, vtpote perennium corporum, praeſentienti motu ſemper et vbique vigentem, ex his, quae per diſciplinas varias affectamus, participare nobiſcum munera diuinandi aſſerat, et ſubſtantiales poteſtates* [b] *ritu diuerſo placatas, velut ex perpetuis fontium venis vaticinia mortali ſuppeditare verba*, dicat, *quibus numen Themidos praeſit, eo quod fixa fatali lege decreta praeſcire fas ſit in poſterum, etc. Solem, mentem mundi noſtras mentes ex ſeſe velut ſcintillas diffunditantem, quum eas incenderit vehementius, futuri conſcias reddere.* Sed et reliqua legenda ſunt, quae genuinam Alexandrinae ſcholae ſententiam de vaticiniorum rationibus explicant. Addi poſſent alia, laudata Chaldaeorum et Brachmanum theologia [c], tanquam fontes ſapientiae, adducta veriſſimorum euentuum teſtimonio comprobata oracula [d], et his ſimilia, niſi haec ſufficerent, vt ab horum philoſophorum decretis non abhorruiſſe Ammianum demonſtrarent. Dubium vero non eſt, fuiſſe huius generis plures [e], quos tamen, cum obſcurioris famae ſint, praetermittimus. Modeſtior tamen his viris eruditis inſedit philoſophiae huius amor, quam philoſophis eam profitentibus; hi enim cum magno Chriſtianae religionis odio flagrarent, illi vel plane de ea ſiluere, vel ſatis moderate et fauenti iudicio de ea pronunciauere, rati, eam quoque inter religiones mundi varias pertinere, quibus rite Deus colitur, eamque in vniuerſale huius philoſophiae receptaculum poſſe quoque admitti; vnde de ea quoque ſobrie locuti ſunt. Nec aliunde putamus ortas eſſe diſceptationes virorum doctorum, an Macrobius [f], Themiſtius [g], Ammianus Marcellinus [h] Chriſtianam fidem fuerint amplexi nec ne, quam quod ad hunc ſyncretiſmum ſectae, et religionem prudentum ab his viris aulae magis, quam ſcholae inſeruientibus, et ſummis imperantibus placere cupientibus non attenderint [i]. Idem vtrum de Chalcidio ſentiendum ſit, alio loco diſputabimus. Addit horum hominum gregi Symmachum [k] Ven. MOSHEMIVS [l].

§. XLV. Expoſita ſectae eclecticae, quam Platonicam reformatam vel Alexandrinam quoque appellauimus hiſtoria, iam philoſophia quoque eius delineanda eſt, et in quae potiſſimum placita conſenſerit, quaque ratione de rebus diuinis et humanis ſtatuendum eſſe putauerit, explicandum. *Obſeruationes generales de philoſophia ſectae eclecticae.*

 Id

b) Conf. CVDWORTH. ſyſt. int. p. 632. et MOSHEM. h. l. *c*) L. XXIII. 6.
d) L. XXI. 14. XXIII. 5. XXXI. 2.
e) Pertinet huc Theophraſtus Athenienſis, quem loquentem inducit AENEAS GAZAEVS.
f) Chriſtianis annumerat BARTHIVS aduerſ. p. 2258. dubii haerent GROTIVS ad Matth. II. 16. et HVETIVS demonſtr. eu. Prop. IX. c. 15. p. 478. gentilibus aggregant SPANHEM. Dub. eu. T. I. p. 533. FABRIC. l. c.
g) Vid. Amoenit. lit. Cl. SCHELHORNII P. III. p. 247.
h) Pro Chriſtiano habuere P. PITHOEVS et Cl. CHIFFLETIVS in vita Amm. conf. VALES. praef. BAYLE Dict. T. III. art. Marcellin, not. B. p. 313. gentilem poſt alios dixere BAYLE et FABRICIVS loc. cit. p. 613.
i) Egregie hac de re diſſerit Ven. MOSHEM. de turbata per recentiores Plat. eccleſia §. 30. p. 162.
k) Memorabilem eius ſententiam vide L. X. ep. 61.
l) l. c. §. 32. p. 168.

Id quod eo accuratiori ſtudio et attentione faciendum, quo plura eius rei momenta ſunt, non ſolum in philoſophiae huius temporis, verum etiam in ciuitatis Chriſtianae hiſtoria, et quo pauciores ſunt, qui claram ei lucem accendere ſunt aggreſſi. Quod ante b. GOTTFR. OLEARIVM[m] nemo ex inſtituto ſuſcepit[n], eius vero veſtigia non ſolum diligenter preſſit, ſed et multis paraſangis ſuperauit, vir magnus, IO. LAVRENTIVS MOSHEMIVS[o], qui primus fere natiuam huius philoſophiae indolem, influxumque, quem in Chriſtianam eccleſiam, magno huius damno, nacta eſt, fuſe delineauit, quemque hic conſulendum omnino illis commendamus, qui de argumento grauiſſimo maximique momenti in hiſtoria etiam ſacra curatius cupiunt erudiri. Nos inſtituti noſtri memores, diligenter quidem attendemus, ad obſeruationes virorum doctiſſimorum, receptam tamen ingreſſi viam ipſam ſectae huius hiſtoriam attente conſiderabimus, exque ea potiſſimum obſeruationes quaſdam generales de ſecta eclectica, vel philoſophia potius Alexandrina condemus, ea hic vno faſce comprehenſuri, quae in antecedentibus vel paſſim tantum interſperſimus, vel dicendi occaſionem nondum habuimus.

I. Indolem accepit a patria Aegypto, vbi excluſa eſt, et in qua ſyncretiſmus religionum diu iam regnauerat.

Et I. quidem ad patriam huius philoſophiae nataleque ſolum, quod inuenuſtum hunc Veneris pullum excluſit, reſpiciendum eſſe, monemus. Eam vero Aegyptum fuiſſe, et imprimis Alexandriam, ex hactenus dictis liquet, et vel vna Potamonis et Ammonii patria ſatis demonſtrat. Qualis vero paulo ante C. N. philoſophiae conditio in Aegypto fuerit, id accurate, niſi fallimur, veterumque nixi teſtimoniis in *tomi primi* epilogo demonſtrauimus. Aſt id probe tenendum relegendumque, cum ſine eo vera huius philoſophiae indoles non queat vel intelligi, vel ſatis expendi. Paucis itaque quod ad praeſentem rem ſatis eſt, obſeruamus, Aegypti incolas, maxime vero Alexandrinos non tantum gentem fuiſſe, ſuperſtitioni, religionibus et cultibus ſacris longe deuotiſſimam, ſed et ad recipienda ea dogmata, quae Deorum ſacra augere et elegantiorem reddere eorum cultum videbantur, proniſſimam. Luculentis id veterum teſtimoniis ſuo loco probauimus, ea quoque, quae *tomi primi libro primo* de philoſophia et theologia veterum Aegyptiorum diximus, rem clare euincunt. Addimus tamen AMMIANI MARCELLINI[p] teſtimonium, inter laudes Aegyptiorum referentis, *quod diuinationum et praeſenſionum origo per mundum omnem ab Aegypto circumlata ſit, hicque primum homines, longe ante alios ad varia religionum incunabula peruenerint, et initia prima ſacrorum caute tueantur condita ſacris arca-*

m) Cuius extant doctiſſimae diſſertationes de philoſophia et ſecta eclectica, adiectae STANLEII Hiſtoriae philoſophicae p. 1205.

n) Paſſim quidem tetigere hoc argumentum viri docti, e. g. HOLSTENIVS in vita Porphyrii, BALTVS de Platoniſmo PP. HVETIVS de la foibl. de l'eſprit humain L. II. c. 10. p. 217. Pauca vero dixere, nec ſufficientia.

o) In diſſ. ſaepe laudata de turbata per recentiores Platonicos eccleſia, quae in ſyſt. int. CVDWORTHI et in Vol. diſſ. H. E. p. 91. ſeqq. legitur,

p) L. XXII. c. 16.

Digitized by Google

arcanis. Tales cum fuerint Aegyptii, Alexandriae vero habitarent ex omnium fere terrarum gentibus collectae coloniae, exortus est syncretismus religionum, quo in concordiam redacta sunt religionum variarum genera diuersissima maleque inter se cohaerentia, et patriae theologiae noua inde induta facies, allaborante in id Aegyptiorum prophetarum calliditate, ne a Graecis aliisque gentibus sapientia superari viderentur, de cuius principatu a canis temporibus cum aliis nationibus contenderant. Cuius felicissimum instrumentum fuit allegorica et hieroglyphica methodus, qua licebat exsculpere quicquid libebat, quaque in formas omnes doctrina Protei instar conuersa est. Hisce circumstantiis praebenti se Aegypto superuenit philosophia Pythagorica, quae cum Platonicam tanquam filiam in societatem recepisset, vehementer se Aegyptiis commendauit, non eo tantum nomine, quod victi in victoris mores et placita transire cogebantur, sed ea potissimum ratione, quod ex Aegypto vtraque erat hausta, quodque melius et sublimius, quam ceterae Graecorum sectae, de diuinis philosophari videretur. Nec ab alia forte caussa magna, quae haec secta in Aegypto habuit, incrementa deriuanda esse, luculentis suo loco rationibus confecimus. Quae philosophia cum Aegyptiis dogmatibus esset attemperata, nouam prorsus, praesertim in theologia, doctrinaque de Deo, de spiritibus et geniis, de anima, deque cultus diuini modo et indole accepit faciem, henoticam quidem et conciliandis inter se religionibus aptam, sed a Platonicae philosophiae sensu vero et genuino plurimum deuiantem. Quibus cum accessisset noua augendi insanam philosophandi rationem occasio, philosophis Alexandrinis sub Ptolomaeo Physcone in Asiam dispersis tandemque redeuntibus, et cum interim in Asia scholas habuissent, ac orientalem philosophiam, reliquiasque nugarum Zoroastrianarum didicissent, mirum theologiae et philosophiae chaos tandem adhuc ante nati Saluatoris tempora exortum est, quod religionum aliquod Πανδοχεῖον philosophicis rationibus ornatum et Pythagorico-Platonica veste indutum recte appellaueris. Quod sidus pestilentissimum tantopere populos in Aegypto, maxime Alexandriae habitantes afflauit, vt certatim in hunc religionum cum philosophia Pythagorico-Platonica corrupta et alienis dogmatibus placitisque referta syncretismum, et, quae huc adhibita est, doctrinarum allegoricam explicationem ruerint, vt nec ipsa Iudaeorum natio, tanto odio a gentilium placitis alias abhorrens manserit ab eo immunis, sed eandem rabiem prosecuta patriam religionem noua philosophia adulterauerit, vt suo loco tradetur. Non errant itaque, qui Alexandrinae philosophiae origines ante natum Christum, adeoque diu ante Ammonii tempora quaerunt [q], quamquam perperam eas a Potamone,

q) MOSHEM. l. c. p. 93. OLEAR. l. c. p. 288. et LACTANT. L. VII. c. 7. Alia testimonia tomo tertio, vbi de philosophia PP. agendum afferemus. Placuisse eiusmodi eclecticam philosophiam etiam Christianis Aegyptiis, suo loco tradetur. Vid. interim CLEM. ALEX. Strom. L. I. c. 7.

mone, deriuant. Non legisse oportet vel Philonem vel Porphyrium, et Iamblichum de Aegyptiaca philosophia et mysteriis quaerentes et disserentes, nec attendisse ad syncretismum theologicum et philosophicum late iam seculo primo regnantem, qui haec negauerit.

II. Occasio huius syncretismi ad philosophiam translati dissensiones Phil. Alex.

II. Translata est haec de sacris et diuinis philosophandi ratio, etiam ad philosophiam naturalem et moralem occasione dissensionum et rixarum innumerarum, quas philosophi Alexandrini inter se alebant. Cum enim non Platonici tantum, sed et Stoici, et Peripatetici in hac vrbe valerent, immo et Pyrrhonii, quamuis odiosa essent plerisque Graecorum, qui *θεοσεβέστεροι καὶ δεισιδαιμονέστεροι* videri cupiebant, nomina, caput extollerent [r], infinita inde inter philosophos exorta est discordia. Quae cum maxime seculo secundo post salutem mundo restitutam insanum in modum esset aucta, non potuit non ea displicere scholae Platonicorum, quae conciliandis, magis, quam inter se dissociandis opinionibus studebat. Medicinam itaque afferendam ratus Potamo, philosophus eclecticus, de conciliandis inter se Pythagorae, Platonis, Aristotelis et Zenonis placitis, vt supra diximus, cogitauit, et resectis disputationibus curiosis, in eandem doctrinam ire ea iussit, quod ex vno fonte dimanasse, et re ipsa inter se non differre, dudum, etiam in Graecia, fuerat creditum, et paria fere ante non multa tempora in Graecia conatus erat Antiochus Ascalonites. Non videtur tamen Polemo ad diuiniores disciplinas hanc concordiam transtulisse, et eclecticam hanc philosophiam tantum intra naturalis et moralis doctrinae terminos conclusisse, vt eodem loco monuimus. Cum vero istae Philosophorum contentiones nec a Potamone tollerentur, nec sine magno superstitionis gentilis damno possent ferri, cum Christiani doctores hoc potissimum telo gentilium philosophorum iugulum peterent, vt ex apologiis veterum Christianae reipublicae doctorum et imprimis ex HERMIAE *irrisione gentilium* [s] luculenter disci potest, aliter rem aggrediendam esse ratus est Ammonius Saccas, a Christianis quidem ad gentilium sacra publica nescio qua animi leuitate transgressus, sed non ista tamen apostasia omnem doctrinam Christianam eiurans. Is enim gentis suae moribus et consuetudine et eclectico quod Christianos doctores commendare audiuerat studio insistendum ratus, de tollendis philosophorum dissidiis, et reuocanda philosophorum concordia, simul autem de concilianda cum horum placitis et auita religione Christianorum doctrina cogitauit, nouumque doctrinae genus commentus est, in quam omnes, quotquot inter se dissidebant, resectis curiosis et inutilibus, consentire concordiamque inire possent. Ad quod consilium diuinitus se excitatum fuisse, iactauit sine dubio, fidem eius rei faciente summa, quam haec philosophia, consecuta est auctoritate.

Quae,

r) Videnda quae T. I. L. II. c. vlt. diximus.

s) Obiter hic notamus, non tangere Hermiam Platonicam Alexandrinorum syncretistarum sectam, licet Pythagoream memoret, non omissurus, si quidem suo tempore sectae peculiaris nomine iam floruisset.

Digitized by Google

Quae, vt edisseruimus, ita se habere, luculento testimonio probat HIEROCLES, cuius ex libro *de prouidentia* fragmentum, ad quod supra iam prouocauimus, nobis seruauit PHOTIVS [t]. Ait is: *ingentem eorum numerum fuisse, qui Platonem et Aristotelem inter se dissentire dicerent, aut sua sponte contendendi studio et vesaniae addictos, aut praeoccupata opinione atque imperitia subactos: donec aliquando tandem Ammonii philosophia mundo illuxerit, hominis diuinitus edocti. Hunc enim veterum philosophorum opinionibus perpurgatis, et resectis quae vtrinque excreuerant, nugis, in praecipuis quibusque et maxime necessariis dogmatibus demonstrasse, concordem esse Platonis et Aristotelis sententiam.* Duplici itaque facie Ammonius, quique eius castra secuti sunt, philosophi considerandi nobis sunt, prout erga philosophiam fuere affecti, et prout erga religionem Christianam se gesserunt. In vtroque vero ad diuinioris doctrinae capita, de Deo, de diuinis, de geniis, de anima mundi, de sacrificiis, de mali origine, de statu animae post mortem, et similibus potissimum respexisse, totum philosophiae huius systema clamat. Quibus in dogmatibus vbi se conspirare, demonstrari posse sperabant, credebant fore, vt vel Christianis affinia magis dicere, vel eos subtilius ac felicius refellere posse viderentur, ostendendo, male sibi a Christianis obiici, quae ab illis non satis intelligerentur, quaeque recte explicita sanctam et recipiendam vbique doctrinam spirarent. Quod qua ratione factum sit postea edisseremus, postquam philosophiae nouam reformationem, respectu ad philosophos ceteros habito contemplati fuerimus.

III. Eligebat nempe Ammonius, quam sine dubio adhuc Christianis legibus parens didicerat philosophiam Platonicam, in se, iam ad enthusiasmum pronam, vt suo loco euidenter demonstratum, sed syncretismo religionibus iam patriis et peregrinis dudum adaptatam et a pristina facie, quam a primo genitore acceperat, valde deformatam, et cum Pythagoricis coniunctam. Hoc vel vnus, qui allatus est, Hieroclis locus euidenter probat, et Longinus quoque apud PORPHYRIVM [u] testatur, Ammonium inter praestantiores Platonicos connumerans. Vnde et Platonem pro sectae suae conditore habebat schola haec Ammonii, et Platonicam se dici cupiebat, vt luculento ZACHARIAE MITYLENAEI [v] loco, aliisque horum hominum effatis demonstrari potest [x]. Et hinc ratio appellandi iis haesit, vt communi Platonicorum recentiorum nomine vocarentur, quos reformatos vel Alexandrinos nos dicere distinctionis caussa a reliquis, quos *sectione tertia* considerauimus, Plato-

III. Philosophia Pythagorico-Platonica loco fundamenti electa.

t) Cod. CCXIV. p. 283. CCLI. p. 750.
u) In vita Plotini c. 20. p. 128.
v) De opificio mundi p. 189.
x) Vid. quae affert MOSHEM. l. c. §. 10. p. 109. Addi his potest EVNAPIVS p. 13. p. 77. p. 188. MARINVS vita Procli c. 10. p. 22. qui locus luculentus est. Alia in re nota praeterimus.

Digitized by Google

Platonicis; maluimus. Hos suae sapientiae conditores, Pythagoram et Platonem solos ad illud diuinae cognitionis culmen inter Graecos conscendisse, eumque in itineribus ad barbaras gentes susceptis acquisiuisse eruditionis theologicae thesaurum, quem Zoroaster, Hermes, Orpheus et huius furfuris alii collegissent, iactabant [y]. Hinc cum ipsos antiquissimae philosophiae fontes, quod diserte tradit IAMBLICHVS [z], inspexisse dicerent, scholae suae antiquam gloriam affectantes Platonicorum nomen seruarunt, confirmati in eo non tantum summa, quam in Aegypto Plato obtinuerat, auctoritate, sed commendationibus etiam doctorum Christianorum, qui propius veritatibus diuinis ab Hebraeis furto ablatis accedere Platonem putabant, quosque adeo reiicere hanc nouam philosophiam eo minus posse credebant, quod Platonici essent, cum rectius Henotici vel Syncretistae dici meruissent, et tota eius systematis ratio longissime a veris Platonis dogmatibus recederet.

IV. Sed cum Aristotelica conciliata.

IV. Quamuis vero Platonem, quemque tanquam eius praeceptorem venerabantur, Pythagoram pro duce eligerent, non infimo tamen loco habendus erat Aristoteles, magna iam existimatione Alexandriae a Ptolomaei Philadelphi tempore, Demetrii Phalerei opera, gauisus. Is itaque vt cum Platone in concordiam redigeretur, resecanda multa, et, tanquam aliena et vtrique philosopho ex contendendi studio affìcta, reiicienda: relinquendus porro Aristoteli honos, quod dialecticam elegantius instruxisset, ast vindicanda Platoni philosophia naturalis et supernaturalis; quo in capite cum in primariis dogmatibus valde inter se dissentirent Plato et Aristoteles mirae excogitandae erant nugae, et εὑρήματα, quibus licet valde distorqueretur vtriusque philosophi opinio, attamen coire in vnum et conspirare cogebatur. Vix opus habere haec prolixa demonstratione putamus, cum allatus Hieroclis locus clarissime id profiteatur [a]. Nec aliud patitur studium, quod Platonici in Peripatetica philosophia posuerunt, qui in dialecticis quidem Aristotelem pressius secuti sunt, vt Porphyrii, Ammonii, Plutarchi, Olympiodori, Themistii, Procli, Simplicii aliorumque exemplis liquet: in physiologia autem eum cum Platone mira sententiarum et doctrinarum catastrophe conciliarunt, monstris hypothesium excogitatis, quibus tanquam machinis discordiam inter vtrumque euerterent. Cuius exempla licet pluscula se offerunt, vnum tamen de aeterna mundi generatione mentali in Deo dogma luculentum nobis specimen praebet, quo Plato, mundum genitum esse dicens, cum Aristotele, aeternitatis mundi patrono in concordiam conspirare coactus est, licet vtriusque mens et opinio pessime peruerteretur. Reliquorum philosophorum concordia facilius poterat sperari,

y) IAMBLICHVS de myst. Aegypt. Sect. I. c. 2. p. 3. PORPHYR. vit. Plot. c. 16. p. 118. MARINVS l. c. c. 26. p. 60. seqq.

z) loc. citat.

a) Conf. PORPHYR. l. c. p. 128.

Digitized by Google

rari, quotquot nempe Platonicis et Aristotelicis apte iungi posse crederent. Id enim potissimum Stoicos tangebat, dudum πυθαγορίζειν καὶ πλατωνίζειν visos: qui cum moralem philosophiam maxime excoluissent, quo in loco ieiunum sterilemque Aristotelem esse videbant, Zenonem Platonicam linguam docuerunt enuntiare, et sensus Platonicos fundere, id quod SIMPLICII *commentarium in Epicteti enchiridion* consulenti erit euidentissimum. Scepticorum cum nulla ratio habenda esset, et Cynici aperte huius sectae doctrinae morali inhaererent, vt infra probabimus [b], soli restabant Epicurei, quibuscum pacem iniisse Alexandrinos philosophos nullibi legimus, et facile credi potest, si paulo consideratius ad Epicuream physiologiam attendimus. Ea enim relictis in intermundiis Diis, de hominibus plane non sollicitis, cuncta atomis earumque motui permittebat, nec vllam cum Diis conuersationem vel cultum, praeter eum, qui beatitati eorum exhiberetur, admittebat, quod non poterat non prorsus euertere systema horum hominum, qui in hac Deorum συνουσίᾳ, et operibus inde prognatis, inque enthusiasmo et deificatione (sit verbo venia) animae summum philosophiae cardinem versari credebant. Haec ridebant quidem Epicurei, et hos philosophos Pythagoricos, tanquam impostores traducebant, vt LVCIANI [c] exemplo patet, ast ab illis quoque tanquam athei reiiciebantur, et vbiuis locorum adeo supprimebantur, vt exorta hac secta exoleuerit fere tota secta Epicurea. Ex quo syncretistico huius sectae studio rerum peritus facile intelliget, quam male consultum fuerit ab his hominibus philosophiae, quae in discordiam et dissidia distracta, tantum abest, vt coaluerit, vt potius noua inde acceperit vulnera, misereque vitiata et monstris opinionum corrupta fuerit. Fuisse huius generis philosophos ex hac secta plerosque cum in earum historia demonstratum sit, nihil his addendum, nisi vt lectorem ipsa eorum de rebus philosophicis commentaria inspicere iubeamus, certi paucarum paginarum lectione, modo sine praeiudicio accesserit, fore de ea re plane conuictum. *Et cum reliquis sectis.*

V. Platonicae vero philosophiae dum dedita videri volebat gens superstitiosa, finis quoque eius non ponendus tantum, sed et obtinendus a philosophis dicendus erat. Nempe Platonem intuitionem intelligibilium et postea ipsius primi intelligibilis, summi nempe Dei, pro vltimo fine philosophiae et apice omnis felicitatis posuisse, ex iis quae *tomo primo* de Platonis philosophia fuse disseruimus, exque libris *de republica* abunde notum est. Hoc potissimum cum diuini appellationem honorificam prorsus et philosopho dignam comparauisset Platoni, reformatae quoque eius sectae eo magis arridebat, quo magis illa ex antiquissimorum philosophorum fragmentis diuiniorem hanc philosophiae partem se didicisse iactabat. Hinc diuina haec cognitio et intuitio pro summo fine et perfectis- *V. Enthusiasmus finis huius philosophiae.*

b) Conf. EVNAP. l. c. p. 6.

c) In Pseudomante.

fectiſſima felicitate poſita, totusque diſciplinarum philoſophicarum orbis ei inſeruire iuſſus [d], ipſum autem ſyſtema phyſiologicum ita efformatum, vt tandem non ad Dei tantum intuitionem formalem eſſentialemque, ſed ad ipſam quodammodo deificationem duceret. Quod vt facilius fieret, relicto, quod Plato aſſumſerat ſyſtemate dualiſtico, emanatiuum ab iis ex philoſophia Orientali reuocatum et admiſſum, et per varios emanationum fontes, gradus, naturas, modos, claſſes, totus rerum et viſibilium et inuiſibilium orbis, maxime vero infinita naturarum ſpiritualium et intelligibilium ſeries deducta eſt. Cui cum animus hominis totus ſtatueretur concatenatus, ordo demonſtrandus erat, quo per varios gradus purgationes, aſcenſusque, liberatus a caducarum et corporearum rerum mole animus ad primum ſuum fontem aſcendere, et tum eius contemplatione, non ideali, ſed intuitiua, indeque orta coniunctione cum Deo, tum conſortio et connexione cum minoribus Diis, iisque ſpiritibus, e quorum numero mens eſſe dicebatur, frui poſſet. Id quod recte Platonicis reformatis tribui, delineatio eorum ſyſtematis poſtea comprobabit. Nos heic loci hoc vnum addimus, virtutes non theoreticas tantum, vt viſum Platoni, ſed theurgicas quoque et humanae ſortis conditionem plane exſuperantes fuiſſe requiſitas, vt nempe diuina agitatione, furoreque aliquo coeleſti excitatus ſibique quaſi ereptus animus, ad extraordinariam cum Diis conuerſationem et commercium aſcenderet, tandemque ad ipſam ecſtaſin, viſionemque per eam DEI eſſentialem pertingeret. Quod non intendere tantum ſapientiam ſuam dicebant, ſed obtinuiſſe quoque viros principes ſuae ſectae, Pythagoram, Platonem, Apollonium, immo ſuae quoque aetatis homines Plotinum, Porphyrium, Iamblichum, Soſipatram, Iulianum, Proclum, Iſidorum gloriabantur. Quod ne operoſe hic probemus, enarratae nobis eorum hominum vitae otium faciunt, in quibus diligenter ad primarium hunc philoſophiae huius characterem reſpeximus, in plerisque eorum vitis τὸν θειασμὸν καὶ ἐνθουσιασμὸν, quem affectabant, notantes. Qua de re cum ſupra dictis PORPHYRII vita Plotini, EVNAPII vitae Sophiſtarum, MARINI vita Procli, DAMASCII vita Iſidori tanquam indubitata huius ſectae monumenta conferenda ſunt, quae tantopere de hac re loquuntur omnibus fere paginis, vt vel mediocri attentione praedito pateat, eiusmodi enthuſiaſmum finem, ſcopum, ſummamque omnis felicitatis, hanc philoſophiam poſuiſſe.

VI. Tota philoſophia enthuſiaſmo ſuperſtructa. Platonicum ſyſtema adulteratum.

VI. Ita admiſſo omnis emanationis fundamento et fine, nempe primo ſyſtematis emanatiui principio, quod, quae ex primo rerum omnium fonte effluxere, in eum tandem per varios ordines, gradus et purgationes reducit, totum quoque ſyſtema Platonicum adulterandum, et mutandum, adiiciendumque, et ex aliis ſyſtematibus inſerendum erat, quod apte magis cohae-

d) Legendus PLOTINVS Enn. VI. L. VI. c. 9. 10.

cohaerens exstruebat doctrinae aedificium, quo factum est, vt tota fere facie a Platonis imagine deficeret. Aliter enim fieri non poterat, si ad hunc finem omnia debebant collineare. Vt itaque systema enthusiasticum suo numero perfectum construeretur, materia quoque, quam Plato Deo ex diametro opposuerat, sua quasi dignitate principii alicuius absoluti, qua apud Platonem pollebat, priuanda, et praeeunte Asiatica philosophia ad vnicum istum fontem reducenda, exque Deo fluxisse, siue ex gremio eius emanasse dicenda erat, vt postea probabimus. In diuinis autem noua fontium spiritualium trinitas excogitanda, vel ex variis potius emanantium principiorum, quae orientalis philosophia iactabat colligenda et contrahenda erat, ad quam illa principiorum ternio, quam in physiologia sua supposuit Plato, tanquam ad archetypum, fontemque primo-primum se haberet. Inde enatus mundus idealis, et anima mundi ὑπερκόσμιος, totaque illa mataeologia de qua prolixe, saepe sine sensu et lumine, garriunt. Sed et animus ex illo fonte deriuandus, aliter quam Plato praeceperat, qui ex anima mundi decerptum dixerat, quod ne obstaret, vox quidem relinquenda, sed excogitanda metaphysica quaedam anima mundi supramundana, qui fons esset vere diuinus animorum. Qua diuina origine animi posita sequebatur, quo magis a primi fontis natura res distarent, eo deterioris esse conditionis, hinc materialitas ab essentialitate vt ait IAMBLICHVS [e], diuisa caussa mali, facta, corpusque, et, quae illud comitantur, affectiones et passiones vt poena hominis carcerque, ei tributae, a quarum consortio et motibus liberandus et eripiendus animus, et variis virtutum gradibus et classibus ita praeparandus dicebatur, vt ex his vinculis tandem ereptus ad intelligibilium contemplationem ascendere Deumque ipsum intueri posset. Qua de re infra plura dicemus. Tantopere vero hunc sibi enthusiasmum cordi haec secta habuit, vt quod Plato post hanc demum vitam fieri posse statuebat, viuis adhuc philosophis obtingere posse hi pseudo-Platonici contenderent, immo antesignanis in sua schola obtigisse gloriarentur, vt supra exemplis probatum: qua de re prolixe nugatur PLOTINVS [f], cui tantopere hic enthusiasmus deamatus fuit, vt vix verba inueniret, quibus intimam istam coniunctionem et intuitiuam felicitatem depingeret, quem eo potissimum loco legendum commendamus, vt quam crassus enthusiasmus his hominibus placuerit, recte intelligatur. Quin ne materia quidem extra Deum relinquenda erat, cui maleficam et contrariam bono naturam Plato tribuerat, sed ea quoque istius enthusiasmi particeps dicenda. Ait enim IAMBLICHVS [ff]: *ipsam quoque materiam, cum ab ipso opifice patreque omnium facta sit, merito perfectionem sui quandam accepisse censendam esse, aptam ad Deos suscipiendos: nihil enim esse, quod prohibeat superiora diffundere lumen suum ad inferiora*, et *materiam*

e) De myster. Aegypt. S. VIII. c. 3. p. 159. Plat. L. I. c. 24.
f) l. c. Enn. IV. L. 3. PROCLVS in Theol. ff) l. c. S. V. c. 23. p. 138.

teriam non expertem facere quicquam superiorum participationis. Quae vt a genuina Platonis mente longissime recedunt, ita Alexandrinos Platonicos multo magis quam Platonem, in asserendo enthusiasmo insaniuisse, produnt. Quod tamen ne mox incurrat in oculos non initiatorum, flectebatur interdum ad receptam de sede beatarum animarum post mortem doctrinam, et animis tantum in choro coelestium locus assignabatur: vt ex carmine in Plotini manes disci potest [g]. Ast haec ἐξωτερικῶς tantum dicebantur, et reuera hunc sensum habebant, reuerti animum in fontem suum. Quod praeter morem suum clarissime explicat PLOTINVS [h], monens, *animam non centrum tantum suum, sed et centrum aliquod centrorum omnium quaerere, in quod omnia quasi centra concurrunt, semperque reuolui circa idem, non tamen assidue aspicere ipsum, et tamen ei adhaerere; non tamen in ipsum semper conuerti, sed quando in eum prorsus inspiciat, illique tunc demum finis optatus requiesque contingat, agens diuinum circa illum chorum; in quo inspicit fontem vitae, fontem mentis, entis ipsius principium, boni caussam, radicem animae, quae non ita ex Deo effluant, vt eum comminuant.* Huic fini subordinata tota moles mediorum enthusiasticorum, quam haec schola tam operose commendauit, quaeque tota eo tendit, vt ita homines in diuinam naturam commutarentur. Qua de re infra plura dabimus, haec enim sufficiunt, vt demonstretur, enthusiasmum, a Platonicis Alexandrinis pro summo philosophiae fine, electum coëgisse infaustum philosophorum genus, vt multoties a Platone deficerent, eumque temere adulterarent.

VII. Caussae electi enthusiasmi.

VII. Incidisse Alexandrinam hanc Platonicorum scholam in enthusiasmum, et ad eiusmodi deliramenta fuisse delata, quorum absurditatem et falsitatem mens sobria, et iudicare acuteque cernere apta sine negotio detegit, mirandum non est. Ita enim et patriae genus, et educatio, et exempla, et circumstantiae externae et internae ferme omnes postulabant. Originem haec schola cepit ab Aegyptiis, quorum ingenia ad superstitionem et qui plerumque eam comitatur, enthusiasmum fuere promtissima, et natura prorsus procliui: vnde cum in Deorum cultu prorsus insanirent, ad eam potissimum felicitatem adspirabant, vt commercio cum Diis fruerentur. Qua de re, cum AMMIANI MARCELLINI et Geographi veteris testimonia supra iam citauerimus, in probanda re ex Aegyptiacae philosophiae historia nota moram non nectimus. Ab Aegypto diffusa ad Syros, et Asiaticos eiusdem fere generis homines leues, facileque, rebus diuinorum speciem prae se ferentibus capiendos similibusque nugis iam repletos offendit, qui quo leuiores erant animo, eo facilius se ad spem tantam componebant. Accedit, quod plerique ex his philosophis temperamento vterentur melancholico-sanguineo [i], quod faciles imaginandi

g) PORPHYR. vit. Plotin. c. 22. p. 134.
h) l. c. p. 767.

i) Fatetur id AMMIANVS L. XXII. c. 16.

Digitized by Google

nandi facultatis motus extra oleas vagantes capit, ſemelque iſta animi potentia a via declinante, non ad extraordinaria tantum ſimulacra et imagines in cerebro efformandas aptum eſt; ſed in furorem quoque interdum degenerat fanaticum, tandemque in ecſtaſes delabitur: qua de re, qui humani animi facultates vireſque phyſica ratione enarrarunt [k], audiendi ſunt. Hanc ineptam ad veram philoſophiam animi diſpoſitionem plerumque generaſſe enthuſiaſmum, probauerunt, qui de hoc animi vitio curioſe diſquiſiuerunt. Aſt eam inhabitaſſe pleroſque horum philoſophorum, in eorum vitae hiſtoria planiſſimum fecimus. Cum itaque et patrii mores, et genius gentis, et natura atque temperamentum ad eandem concurrerent metam, qui mirum eſt, eos in enthuſiaſmi amorem ſtudiumque exarſiſſe? Accedit praeterea, quod eundem ſcopum, licet paulo modeſtius, ſeruauerat, et obtinendum ſibi conſtituerat Academia Platonis, confirmata in eo, Pythagorae principiis, quae acceperat. Huic illi vero ſe tradiderant ſectae, eo quod reliquis melius de diuinis ſentire videretur, qua in re naturalis animi diſpoſitio illa inſtitutione valde adiuta eſt. Cumque philoſophia Orientalis miris ingenii deliramentis eiuſmodi principiorum ex Deo emanationem, et animi ad eam reductionem ipſa quoque ſtatueret, eaque Platonicis doctrinis immixta nouam rei faciem conciliaret, non poterant non ad enthuſiaſmum ruere homines exigua iudicandi facultate praediti, phantaſiae autem fertilitate et luſibus praeter modum abrepti. Sed et alia his acceſſit cauſſa ex vitae genere, quod plerique ſectabantur. Eo enim res deuenit poſt natum Saluatorem hominum, vt, cum antea ſacerdotes a philoſophis diſtinguerentur, ruinam tandem minante ſuperſtitione templorum, ararum, ſacrificiorum cura commendaretur philoſophis Pythagoricis et Platonicis, vt eo fortius contra Chriſtianos aggreſſores auitam religionem tuerentur. Cuius rei probationem vel vna Apuleii vita, vel Apollonii hiſtoria, vel Eunapii vitae ſatis ſuperque exhibent. Hoc vero vitae inſtitutum quid vel requirebat melius, vel patiebatur facilius, quam enthuſiaſmum talem, qui aquam porrigeret ſuperſtitioni, templis, aris, focisque, oraculis et his ſimilibus enutritae? Quae omnia tamen mirum in modum aucta ſunt, cum Chriſtianae religioni opponeretur noua philoſophia, habitum diuinum ementiens, de qua re mox plura differemus, vnum hoc dictis prius adiicientes, indolem harum gentium, ex quibus prodiere hi philoſophi, ad fraudes et mendacia praeſertim in arroganda ſibi Deorum cura, cultu, apparitione, et his ſimilibus, praeter modum inclinaſſe, et hoc nomine dudum fuiſſe infamem. Quod qui negat, aut hos homines Aegyptios, Syros, Cilices, Cappadoces, fuiſſe, aut, has nationes eo nomine male audiiſſe, ignoret, neceſſe eſt, certe negari in re nota non poteſt.

VIII.

k) Legendus MALEBRANCHE de la recherche de la verité, L. II. P. II.

Digitized by Google

VIII. Philosophia orientalis sibi vindicata.

VIII. Inualuisse circa ea tempora, quibus philosophia Platonica in Aegypto caput extollere coeperat, in Asia philosophiam quandam Orientalem, supra monuimus, ostendemusque infra, vbi de ea paulo curatius agendum, eam in enarrandis diuinarum emanationum genealogiis, constituendisque variis substantiarum aeternarum, siue, quo nomine vocabant, aeonum, classibus earumque ad generandum hunc mundum visibilem, concursu occupatam de origine et natura materiae, indeque exorti mali multa obscura et humani ingenii captum transcendentia praecepisse, eam vero mature Alexandrinis philosophis innotuisse, et ex parte in Aegyptiacum et Platonicum systema receptam fuisse, suo quoque loco obseruatum est [l]. Qui philosophi Orientales cum Zoroastris aliorumque ex Asiae philosophis dogmatum librorumque participes se esse iactarent, non tantum hanc sibi gloriam vindicarunt Platonici, vt a Zoroastre et Chaldaica philosophia, suum systema Pythagoram atque Platonem in itineribus inter barbaros accepisse dicerent, sed et cum Aegyptiaca veteri coniungerent, Hermetica crepantes, vt eo magis domi quoque fidem inuenirent [m]. Id quod ansam dedit hominum generi supra modum audaci, varios libros, quales Orientales quoque philosophi circumferebant, excogitandi et supponendi, qui ad hos veteris philosophiae patriarchas referrentur. Quod cum facerent etiam haeretici ex antiqua illa, vt putabatur, philosophia Orientali progressi, et imprimis qui sublimiorem sibi de diuinis notitiam vindicantes, Gnostici dicebantur, cumque illi, Pythagoram et Platonem veros philosophiae huius diuinioris sensus fontesque non satis assecutos fuisse dicerent, magna inde inter hos homines et Platonicos Alexandrinos controuersia exorta est, vtraque parte de genuina librorum a se istis philosophorum antesignanis tributorum veritate, deque vero sensu philosophiae Chaldaicae atque Hermeticae disputante, sibique vindicante [n]. Cuius disputationis exemplum inter Plotiniana scripta hodie superest, quod *contra Gnosticos* Porphyrius inscripsit [o], in qua horum hominum deliramenta acute nec infeliciter refellit, mundumque a caussa inferiori eaque mala conditum non esse disputauit. Quae concertationes, cum et Christianorum doctorum bella accederent, magnam vim horum haereticorum suppressere quidem, et ex parte eradicauere, nihil tamen melius exhibuere, sed multo praesentius venenum propinauere, quod eo magis nocebat, quo magis parum a veritate abesse magno inter Christianos doctores numero placebat.

IX. Attemperata Chri-

IX. Maiora adhuc momenta habuit secta et philosophia Alexandrina respectu ad Christianam ecclesiam habito, cui tanta vulnera inflixit, tot-

l) Tomo I. L. vlt. c. vlt.

m) Videnda de hac re loca notabilia EVNAPII in Aedesio p. 61. PORPHYRII l. c. c. 16. p. 116. MARINI vit. Procli c. 28. p. 67. IAMBLICHI de myster. Aegypt. Sect. VIII. c. 4. p. 160. PORPHYR. de antro Nymphar. p. m. 107.

n) PORPHYR. vita Plot. c. 16. conf. CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 304.

o) Enn. II. L. IX. p. 199. seqq. Gnosticorum tamen nomen non habet Plotinus.

Digitized by Google

que morbos contraxit pestilentissimos, vt non vllam fere haeresin illi tantopere nocuisse merito dicendum sit, nihilque magis vel euangelii cursum impediuerit, vel doctrinam puriorem corruptelis perdiderit nefandis. Quod vt heic quoque loci tangamus, rei necessitas postulat, quamuis ad sacram potius, quam philosophicam historiam pertineat, cum detestabilis philosophiae huius sectaeque genius sine his intelligi satis nequeat. Paucis itaque rem totam comprehendemus, commendata, ea de re, quam supra laudauimus, Ven. MOSHEMII commentatione, cum iis quae supra iam hac de re disseruimus, conferenda. Et prima quidem huius rei caussa apud ipsum Ammonium Saccam quaerenda est. Hic, vt supra diximus, parentibus Christianis genitus et Alexandriae educatus est, quo tempore in celebri illa schola catechetica Clemens Alexandrinus vel Pantaenus docebant. His doctoribus cum valde arrisisset doctrina Platonica et Stoica, arctiori inter se nexu copulata, et cum aliis eclectico modo conciliata, vt *tomo tertio*, vbi de iis agendum, dicetur, dubium non est, Ammonium praeter Christianae doctrinae capita etiam huius philosophiae praecepta, a philosopho quodam vel Christiano, vel quod verisimilius nobis videtur, gentili quodam Alexandrino didicisse, quam in syncretismum aliquem iam eo tempore inclinasse, aliquoties monuimus. Is cum animo relinquere ciuitatem Christi, quibuscunque demum ex caussis, statuisset, nouamque condere religionem, vel Platonicam potius reformare philosophiam suscepisset, non tantum tollendis, vt supra diximus, dissidiis philosophorum animum applicuit, sed et nouam, quam mente agitabat, sectam, ita ordinandam censuit, vt quae ex Christianis dogmatibus recipienda putaret, illi attemperaret, quae vero intolerabilia ei viderentur fortius supprimeret, et, cum patriam religionem, legibus imperatorum tum stabilitam, a Christianis expelli sensim et ruinam minari cerneret, id sibi negotii datum esse crederet, vt tanto malo omnes vires opponeret. Quod eo facilius illi fuit, quo magis adhuc inter Christianos versatus, modum, quo Christiani superstitionem oppugnabant, Diisque gentilium eorumque sacerdotibus bellum indicebant, cognouerat, et apologias doctorum Christianorum legerat, indeque caussas decrescentis superstitionis gentilis et victoriarum Christianae doctrinae late grassantium intellexerat: quibus opponere se, et cursum relictae religionis sistere, nouum tamen et non minori applausu recipiendum systema condere in animum inducebat. Caussas vero decrescentis cultus gentilis deprehendebat varias. Obstabat seruandae religioni patriae insana et detestabilis superstitionis facies, quae omnem quidem orbem gentilem, maxime tamen Aegyptum ita deformauerat, vt non Christianorum tantum doctorum obiectionibus sed ipsis quoque philosophorum gentilium, praecipue Scepticorum et Epicureorum scommatibus tota exponeretur. His philosophi, qui custodes esse debebant, diuinioris veritatis, tantum aberat, vt mederentur, vt infinitis potius dissidiis de

stianorum rationibus.

de Deo deque capitibus ſublimioribus ſe turpiter darent, et in propria viſcera ſaeuientes iucundum Chriſtianis victoribus praeberent ſpectaculum. Magna quoque philoſophorum et ſacerdotum pars vita peſſima et omni malitiae genere inquinata, quam parum ſanctitatis ſuis praeceptis ineſſet, demonſtrabat. Tandem et pulchre videbat Ammonius, tot eſſe de rebus diuinis quaeſtiones, quae ſoluere recepta religio non poſſet, vt multi vanitate eius adducti Chriſtianis doctoribus aures aperirent. His, quas ex ipſa gentilium parte exoriri videbat difficultatibus cauſſae accedebant plurimae a Chriſtianae religionis indole et doctorum eius diligentia ſtudioque eam propagandi ortae. Inter quas merito miraculorum gloriae primas partes tribuimus, quae eo tempore, quo Ammonius ſacra Chriſtiana deſeruit, paſſim adhuc ſplendebat; certe, eorum quibus ſuffulta lex Ieſu Chriſti per omnem orbem ipſis miraculis miraculoſius propagata erat, certiſſima et attonita omnium, etiam gentilium, animis inhaerebat memoria. His iungenda inuicta argumentorum pro Chriſtianae religionis veritate ſeries, a veritate, ſanctitate, et puritate doctrinae moralis deſumta, quam et vitae innocentia et martyrii gloria innumeri IESV CHRISTI teſtes roborauerant. Quibus omnibus vt idoneis remediis occurreret Ammonius, ducemque ſe aliis praeberet, ad abſoluendam feliciter, quam exorſus erat telam ita rem, teſte tota huius ſectae hiſtoria inſtituit, vt, quam ſuſceperat philoſophiae Platonicae reformationem, huic potiſſimum ſcopo attemperaret.

X. Superſtitionis facies picta et emendata.

X. Nempe ita conſilium iniit nouae philoſophiae pater Ammonius, vt abſurditatem deteſtabilem ſuperſtitionis gentilis reformatae philoſophiae beneficio, quantum pote, tolleret, et rationalem magis ſignificationem ineptiſſimis ſacris et cultui irrationali induceret. Qua in re patriae ſuae exemplis adiutus eſt plurimis; cum hierophantae iam olim Graecae philoſophiae praeceptis imbuti philoſophicas interpretationes turpiſſimae, quae in Aegypto regnabat, ſuperſtitionis dediſſent. Vt itaque nefandae doctrinae cultuique diuino, praecipue vero theologiae paſſim receptae meliorem colorem induceret homo aſtutiſſimus, ad allegoricam explicandi methodum, cui a multis iam ſeculis ſumma deuotione adhaeſerat gens Aegyptiaca, confugit, eiusque beneficio alios longe ſenſus populari religioni, quam deſerere, et publica auctoritas, et munera, quibus illi homines praeerant, et emolumenta, quae ex ea capiebant, vetabant, affricuit, et vt aſſeclae paria ſuſciperent, fecit. Id quod duplici modo ab iis factum eſt. Primum, certum Deorum ordinem quem requirebat ſyſtematis emanatiui ab his philoſophis recepti indoles, ſtatuebant, et ſummum quidem Numen, abyſſum omnis diuinitatis, fontemque rerum omnium, ipſumque praeſtantiſſimum bonum eſſe dicebant, aſt hunc in profundo eſſentiae ſuae oceano latere contendebant; cumque ex hoc inexhauſto mari innumeros deos, genioſque effluxiſſe aſſererent, illis

Digitized by Google

illis rerum omnium adminiſtrationem in hoc terrarum orbe tribuebant, diſtributis ita a ſummo rege miniſtris per omnes prouincias, vt variis locis, muneribus, atque operibus praeficerentur. Haec itaque numina immenſum illud, quod inter ſummum Deum et homines intercederet, χάσμα replere aiebant, et catenam aliquam efficere, omnia replentem, quibus et Dei ad homines beneficia, et hominum ad Deum preces et ſacrificia perferrentur. Haec numina populos adorare merito, cum ſupremum quidem Numen ob infinitam profunditatem pauciſſimis attingere liceat. Nec alium ſenſum ſubeſſe vetuſtiſſimis theogoniis et poëtarum fabulis; modo arcani ſenſus rite eruerentur, recte itaque vniuerſi terrarum orbis religiones, in vnam quandam conflari poſſe, et vere ſapientem theologiae antiſtitem de omnibus prorſus religionibus ſollicitum et vniuerſi mundi ſacerdotem eſſe debere. Non habere itaque Chriſtianos, quae gentilibus obiicerent, cum et ipſi ſanctiores ſpiritus Dei eſſe miniſtros dicerent: certe ab obiecta abſurditate receptam religionem eſſe liberandam, et quae abſurda videntur, philoſophice explicanda. Semel tantum PORPHYRII [p], IAMBLICHI [q], PROCLI [r] ſcripta inſpici opus eſt, vt de veritate huius rei conſtet. Hoc aſſumto dogmate palliabatur philoſophico integumento turpiſſima omnium gentium ſuperſtitio, et cum noua philoſophia, in hoc potiſſimum doctrinae capite excellere cuperet, occaſionem dedit philoſophis Platonicis infinitas comminiſcendi nugas, et in ſacris his obſeruandis mire inſaniendi. Cuius exemplum vel vnum Proclum, vel Iulianum etiam, licet imperio admotum, conſiderari volumus. Ita vero et temperamento horum hominum melancholico, et ſuperſtitioni, in qua erant educati, et honoribus atque exiſtimationi, quam apud numinum cultores conſequebantur, et commodis etiam ex miniſterio Deorum, cui ſe addicebant, valde conſultum videbatur: et haec rationalis religionis facies habebatur, quae omnes vna homines ſub vno ſupremi Dei imperio iungeret, cui non poſſet diſplicere haec cultus diuini varietas, eo quod reuera vna tantum eſſet religio [s].

XI. Quod ad eludenda Chriſtianorum tela Ammonius et aſſeclae ſuſceperant religionum omnium inter ſe conciliandarum conſilium, illud etiam ad retundendas, quae a diſcordia et diſſenſionibus philoſophorum petebantur a Chriſtianis, obiectiones mire valebat. Reiecta enim Epicurea phyſiologia, illis non minus, quam Chriſtianis doctoribus, inuiſa, in eo neruos intenderunt omnes, vt maxime Platonem et Ariſtotelem inter ſe conciliarent. Quod cum propter philoſophos quoque, vt ſupra monitum ſuſcepiſſent, ad excipienda et retundenda Chriſtianorum *XI. Philoſophorum diſſidia ſublata.*

tela

p) Περὶ ἀποχῆς L. I. §. 57. p. 49.

q) De myſter. Aegypt. S. V. c. 25. p. 140. conf. Otium Vindel. Mel. I. p. 42. ſeqq. MARINVS in vita Procli c. 19. p. 47. c. 29. p. 71.

r) Loco ſupra cit. add. OROSIVS Hiſtor. L. VI. c. I. p. 416. AVGVSTIN. ep. 16.

s) Conf. PHILOSTRAT. vit. Apoll. L. VI. c. 3. p. 232. SVIDAS in Timaſio T. III. p. 470. Celſus apud ORIGEN. L. VIII. p. m. 403. THEMISTIVS Orat. XII. p. 157.

tela in iis potissimum doctrinae capitibus applicare tentatum est, quae de Deo, deque rebus et operibus diuinis praecipiebant. In quibus cum toto coelo inter se distarent philosophi ambo, et Plato saniora Deoque digniora praecipere, etiam inter Christianos, multis videretur, mira adhibita dogmata, et admotae machinae portentosarum explicationum, in cerebris otiosorum horum hominum enatarum, et praecisionibus mentalibus ac abstractionibus metaphysicis tanquam fundamentis solidissimis superstructarum, quibus sana omnia apud vtrumque, et concordia prorsus esse demonstraretur. Syncretismum itaque hunc Platonico-Peripateticum etiam Christianorum in damnum excogitatum fuisse, recte viderunt et notarunt viri docti t).

XII. Vitae philosophorum sanctae Christianis oppositae.

XII. Sed et sancta et integra Christianorum vita ne amplius obstaret, vel obiiceretur, hominesque ad amplectendam eam doctrinam alliceret, quae non sanctissimam tantum vitam praeciperet, sed et efficeret, remedium ab Ammonio et sociis excogitatum est. Semel enim constitutis philosophiae moralis fundamentis seuerioribus, de quibus mox dicendum, vehementer vitae ab omni corporis contagio, et affectuum insultibus liberae conditionem vrgebant, et non purgationem tantum mentis a corporeae molis inquinamentis iniungebant, sed virtutes quoque summas theoreticas, intuitiuas, theurgicas, quas infra explicabimus, commendabant, iisque ad vacuitatem ab omni passionum impetu, et ad ipsam Dei intuitionem peruenire philosophiae alumnum posse, statuebant. Quod licet nugas ingenii luxuriantis et tricas nectentis saperet, attigisse tamen mentiendum erat felicissimam hanc diuini generis successionem, hosque sectae istius philosophos, dicendum, per omnes virtutis et sanctitatis gradus ad supremum fuisse enixos. Testes volumus vitas omnes, quotquot hac sectione enarrauimus, maxime vero Procli, cum nemo eorum tantopere in hoc argumento insaniuerit, quam MARINVS. Ita vero inuenisse se, non quod pueri in faba, putabant homines vanissimi, rati, Christianos has suas de virorum sectae suae sanctitate fabulas tanquam oracula excepturos, nec fraudem olfacturos. Quae apud eos fiducia tanta fuit, vt in afferendis philosophorum virtutibus ne mendaciorum quidem tenerent memoriam, sibique ipsis turpissime contradicerent: id quod multis Eunapii, Marini et Damascii exemplis in antecedentibus fecimus manifestissimum.

XIII. Receptae doctrinae Christianorum.

XIII. Esse doctrinas inter recepta philosophiae dogmata haud paucas absurdas et secum non consistentes, deficere etiam multa, quae haberet Christiana religio, multoque elegantius et vero propius doceret, negare Ammonius non poterat, ipse his sacris innutritus, et Christianorum quoque discipulorum, quos habebat, testimonio et iudicio facile conuincendus, quamuis sectatores hanc Christianae religioni gloriam denegarent, re ipsa tamen Ammonii systema sequentes. Ne itaque se meliores et digniо-

t) IAC. THOMASIVS Orat. XI. p. 337. BEN. PERERIVS de comm. rer. nat. principiis L. IV. c. 10. p. 238. MOSHEM. l. c. §. 16. p. 127.

Digitized by Google

digniores Deo partes reliquisse, deteriores vero et indignas et a vero magis alienas elegisse videretur, et fortius Christianis obiectionibus obuiam iret, duplicem viam elegit, quam et asseclae ingressi sunt. Primum enim veritatem non vni prorsus sectae alligatam tenebat, sed inter omnes dispersam et colligendam esse, nec, vt ait LACTANTIVS [u], *vllum philosophum tam fuisse inanem, qui non viderit ex vero aliquid*, dictabat; nec omnia quoque inuenta esse putabat, vt non possit aliquid adiici. Quamuis itaque Platonem diuinum putaret Ammonii secta, non tamen sibi religioni duxit, vbi eum nimis a Christianorum obiectionibus premi vidit, ab eo recedere, et vel mutare, vel detrahere vel addere aliquid. Id quod imprimis Porphyrium fecisse, luculenter testatur AVGVSTINVS [x], alios vero ex hac secta non magis refugisse, instituta scriptorum eorum cum Platone docebit comparatio. Altera, quam, vt huic malo obuiam iret, elegerat via, ea fuit, vt quae praestantiora et excellentiora Christianorum essent dogmata, quam vt negari reprobarique possent, ea, tacito quidem consilio, surriperet, suoque ita recocta et reficta systemati innecteret, vt Christiana quidem videri, suisque placitis obesse nequirent, et tamen eam omnem, quam Christiani tantopere extollebant, doctrinam exhibere possent. Reliqua quae aptari suo doctrinae aedificio nullo modo poterant, imitatione, et similitudine verborum et sententiarum exprimere studebat, vt ita expilata quasi Christianorum castra in triumphum ab iis ducerentur, haberetque Alexandrina Platonicorum familia, quibus plumis alienis superbiret. Latum hic ingredi liceret campum, si id ex philosophorum horum libris demonstrari institutum locusque pateretur; ast haec prolixiora sunt, meliusque in huius sectae libris obseruantur. Testem tamen volumus, doctrinam de tribus in deitate personis diuinis, et de creatione ex nihilo, quam vtramque non quidem recepere Alexandrini philosophi, accommodarunt tamen suo systemati, indeque tres hypostases archichas, et eductionem materiae ex nullo praeexistente, praeter Deum, subiecto excogitarunt. Plura dabit philosophia moralis recentiorum Platonicorum. Adiri vero etiam potest acutissimus MOSHEMIVS [y], qui multis exemplis rem totam egregie docteque illustrauit.

XIV. Christus numero philosophorum adscriptus.

XIV. Nihil tamen obstare magis receptae superstitioni, gentilemque cultum fere omnem euertere videbatur, quam miracula, quae sanctissimus Saluator eiusque legati, quique in eius nomen crediderant, coram innumeris testibus edidere. Ea negare velle, idem fuisset ac insanire, adeo totus fere orbis de eorum veritate in testimonium conspirauerat; ast praestigiis quidem annumerabant irrisorum vnus et alter, fidem

u) L. VII. c. 7.
x) De C. D. L. X. c. 25. L. XII. c. 20. L. XIII. c. 19.
y) Diss. de studio ethnicorum Christianos imitandi Vol. diss. Hr. eccles. p. 330. seqq.

fidem vero non inueniebant, cum toto coelo ac imposturis nugiuendulorum hominum, qui circa ista tempora in orbe Romano oberrabant, distarent. Cum vero, quae istis miraculis confirmabatur, doctrina, omnem superstitionem cultumque Deorum gentilem proscriberet, aliud excogitandum erat remedium, quo tam validum Christianorum manibus extorqueretur telum. In omnes hic partes versasse se infernalem, qui hos ministros suos inflammabat, hostem, dubium non est, cum post doctrinae sanctitatem nulla res magis infernalium potestatum res pessundarit, quam miracula. Tandem, vt est μυϱιοτέχνης, non deneganda quidem Iesu Christo eiusque discipulis miraculorum gloria visa est, sed vocanda tamen in communionem gens Platonica, spe dulci suffulta, fore, vt et auitae superstitionis cultusque Deorum salua maneret integritas, et non exigua inde ad eos redundaret gloria nominis et existimatio. Vt vero arduum imprimis negotium feliciter absolueretur, artibus multis opus erat. Quas ita instruxere homines callidissimi, vt, quod in se strictum viderant telum, in Christianos conuerterent. Et primo quidem cum inuictis argumentis atque testimoniis historia vitae actorumque Iesu Christi θεανθϱώπȣ esset confirmata, et miraculorum ab eo editorum fides tanta fuisset, vt imperatorum quoque gentilium oculos gloria eorum perstringeret, nec ignota essent Tiberii [z] Alexandri Seueri [a], Hadrianique [b] de recipiendo in Deorum numerum Christo consilia, concedebat impia natio, Christum ex illo virorum sapientium choro fuisse, qui arctiori cum Diis conuersatione gauisi, diuinorum operum edendorum (θεȣϱγεῖν vocabant, et a γοητεία praestigiisque maiorum sollicite esse distinguendum monebant, eo quod hae impurorum spirituum auxilio efficerentur,) potestatem accepissent, adeoque et Deos suos Christum coluisse ritu magico, et eorum opera miracula edidisse. Ita ratiocinatam fuisse Ammonii familiam, luculento testimonio confirmat AVGVSTINVS [c]. *Quid?* inquit, *quod isti vani Christi laudatores et Christianae religionis obliqui obtrectatores propterea non audent blasphemare Christum, quia quidam philosophicorum, sicut in libris suis Porphyrius Siculus prodidit, consuluerunt Deos suos, quid de Christo responderent, illi autem oraculis suis Christum laudare compulsi sunt.* Intelligit oraculum illud, quod nobis seruauit EVSEBIVS [d], quodque religionis gloriam euidenti ei testimonio tribuit. Cui simile affertur a LACTANTIO [e] Apollinis Milesii effatum, quod non minus luculenter Christum in eorum philosophorum album transscribit, qui prodigiosis operibus inclaruerunt. Ita enim pronunciasse dicitur Apollo:

Θνη-

z) TERTVLL. apolog. c. 5. quod contra Tan. Fabrum, Io. Clericum, Ant. van Dalen vindicat THEOD. HASAEVS pec. diss.

a) LAMPRID. in Alex. Seu. c. 29.

b) IDEM c. 43. conf. EVSEB. Hist. eccl. L. IV. c. 26. p. 148.

c) De concord. eu. L. I. p. 8. T. III. opp.

d) Demonstr. eu. L. III. c. 8. p. 134.

e) Instit. diuin. L. IV. c. 13.

Digitized by Google

Θνητὸς ἔην κατὰ σάρκα σοφὸς τερατώδεσιν ἔργοις
Ἀλλ' ὑπὸ χαλδαίων κριτῶν ὅπλοις συναλωθεὶς,
Γόμφοις καὶ σκλόπεσσι πικρὴν ἀνέτλησε τελευτήν.

Mortalis erat, ſecundum carnem philoſophus, ille miraculoſis operibus clarus,
Sed ſub chaldaeis iudicibus captus armis,
Clauis et palo amaram tolerauit mortem.

Ex his colligebant, teſte iterum AVGVSTINO [f], *Chriſtum neſcio quid aliud ſcripſiſſe, quam Chriſtiani docebant, nihilque ſenſiſſe contra Deos ſuos, ſed eos potius magico ritu coluiſſe.* Id quod eo facilius hominibus perſuadere ſe poſſe credebant, quo celebrior iam haec inter gentiles et peruulgata fuerat opinio, fuiſſe Chriſtum eiusdem generis philoſophum, quales inter veteres Orpheus et Pythagoras, et recentiori tempore Apollonius Tyaneus fuere, ſtupendis prodigiis clari: quae ſententia permouerat Alexandrum Seuerum, vt *inter animas ſanctiores, Apollonium, et Chriſtum, et Abrahamum, et Orpheum, et huiuscemodi Deos haberet* [g]. Aſt his quidem diſerta obſtabant, legatorum Ieſu Chriſti, totiusque ciuitatis eius teſtimonia. Vt itaque illa remouerent, non erubeſcebant cauſſari: *Diſcipulos eius non ſolum de illo fuiſſe mentitos, dicendo illum Deum, per quem facta ſunt omnia, quum nihil aliud, quam homo, fuerit, quamuis excellentiſſimae ſapientiae, verum etiam de Diis eorum non hoc docuiſſe, quod ab illo didiciſſent* [h]. Ridicula quidem haec erant, et prorſus ficulnea, aſt fidem tamen apud illos facile inueniebant, quorum intererat, gentilem religionem ſeruari, hincque quaeri receptae ſuperſtitionis patrocinium. Sane tam certa haec Porphyrio viſa ſunt, vt, narrante alio loco AVGVSTINO [i] pronuntiare non erubuerit: *Chriſtianos Dii pollutos et contaminatos et errore complicatos eſſe dicunt, et multis talibus aduerſus eos blaſphemiis vtuntur.* Et paulo poſt: *Propterea ergo Chriſtiani Diis exoſi: quia quibus fato non fuit noſſe Deum, nec dona a Diis accipere, his fataliter dedit ipſe errore implicari. Ipſe vero pius, et in coelum ſicut pii, conceſſit. Ita hunc quidem non blaſphemabis, miſereberis autem hominum dementiam.* Cui rei vt eo maiorem imperitis fidem facerent, lepidam excogitarunt fabulam, Chriſtum diſcipulos iuſſiſſe a minorum quorundam daemonum cultu deſiſtere: hoc autem eius ſapiens rectumque praeceptum ad tollendum omnem numinum cultum inſipienter Chriſtianos traduxiſſe. Ita iterum Porphyrius apud AVGVSTINVM [k], cuius verba lectori, hic legenda damus, vt genium infamis ſectae eo melius agnoſcat.

f) loc. cit. p. 18.
g) LAMPRID. l. c.
h) AVGVSTINVS l. c.
i) De C. D. L. XIX. c. 23.
k) loc. citat.

Digitized by Google

ſcat. *Sunt*, inquit, *ſpiritus terreni minimi, loco quodam malorum daemonum poteſtati ſubiecti. Ab his ſapientes Hebraeorum, quorum vnus etiam iſte Ieſus fuit, ſicut audiuiſti diuina Apollinis, quae ſuperius dicta ſunt: ab his ergo Hebraei daemonibus peſſimis et minoribus ſpiritibus vetabant religioſos et ipſis vacare prohibebant: venerari autem magis coeleſtes Deos, amplius autem venerari Deum patrem. Verum indocti et impiae naturae, quibus vere fatum non conceſſit a Diis dona obtinere, neque habere Iouis immortalis notionem, non audientes et Deos et diuinos viros, Deos quidem omnes recuſauerunt.* Plura, cum haec ſufficiant, non cumulamus, alibi legenda [l]. Ita vero, etſi miſere et inepte ratiocinabantur, incautorum tamen oculis glaucoma obiiciebant, vt miraculorum Chriſti radii eos perſtringere ad veritatem amplectendam non poſſent, ſuisque partibus vindicaretur, quicquid diuini ineſſe videbatur Ieſu Nazareni miraculis.

XV. Philoſophis non minora miracula vindicata, quam eſſent Chriſti.

XV. Aſt non tutam ſatis receptam ſuperſtitionem his praeſidiis putabat gens friuola. Copioſiores itaque phalanges educendae in aciem contra Chriſtianos, oſtendendumque erat, fuiſſe inter philoſophos, maxime vero inter ſectae ſuae principes viros, tales, qui non minora praeſtitiſſent prodigia, et a longo tempore miraculorum gloria inclaruiſſent. Ex his enim probari poſſe credebant, philoſophiae, quam elegerant, ſuae hanc quoque vindicari poſſe gloriam edendi θαυματέσεϱα et humanas vires excedentia, nec ſtatim deorum ſuperiorum numero inſerendos eſſe illos, quos iſta diuina virtute induiſſent Dii, amicos ſuos, ſed in album tantum virorum ſapientiſſimorum, commercio cum Diis propiore gauiſorum eſſe referendos, adeoque iuſte accuſari Chriſtianos male reiecti Deorum cultus, quem magni iſti viri non probaſſent tantum, ſed miraculis etiam confirmaſſent. Conſcribendae itaque erant et corradendae magnorum et celebrium philoſophorum vitae, tribuenda illis miracula, vtendumque credulitate populorum et mendaci fama, cuncta in maius augente, vt non minora praeſtitiſſe philoſophos iſtos, quam Ieſum, appareret. Cumque talia, quae de Chriſtianorum doctore principe ſacri hiſtorici narrabant, non poſſent ex veterum monumentis corradi, reliqua mendaciis, fraudibus, et impune fingendi licentia, par erat, addi, augerique et ita incruſtari, vt non diſſimilis ſacris hiſtoriae Ieſu Chriſti annalibus labor exſurgeret. Ad quem finem obtinendum non opus erat peregrinis auxiliis, cum domi abunde adeſſet audaciſſimae familiae, vnde plauſtra prodigiorum congereret: nempe Pythagorae hiſtoria affatim ſuppeditabat materiae. Quae cum iam cano tempore multis fabulis et portentorum narrationibus eſſet mirum in modum aucta, egregium his hiſtoricis campum aperuit impudentiſſima conſcribendi mendacia, et huiusmodi excogitandi miracula, quae et ſplendore,

l) Conf. MOSHEM. l. c. §. 23. ſeqq. p. 144. ſeqq.

Digitized by Google

dore, et magnitudine, et numero prodigia quae de Iesu Christianorum Deo narrabantur aequarent. Conscripsisse hunc in finem, et iisdem rationibus instructos PORPHYRIVM et IAMBLICHVM vitam Pythagorae, dudum viris doctis obseruatum et a nobis *tomo primo* [m] inuictis rationibus demonstratum est. Sed recentiora quoque exempla adducenda erant, ne obiiceretur, sanctiorem et θαυμάσιον istam sectam dudum intercidisse. Eum itaque in finem Apollonii Tyanensis fabula incrustata est, et praestigiator famosus ita miraculorum gloria pictus comtusque, vt non haberet Christiana gens, quo Iesu suo superbiret. Quod quia capitis huius *sectione prima* luculenter confecimus, hic repetere opus non est, sed id modo monendum, eo tempore conscriptam a Philostrato Apollonii historiam, quod in Ammonii aetatem, qua secta haec condita est, incidit, cuius consilia postea Hierocles et Eunapius satis prodidere. Sed maiora adhuc magisque profutura suis rationibus curanda erant. Nempe desinebat sensim miraculorum apud Christianos multitudo, satis confirmata sanctissimae philosophiae veritate illis miraculis, quorum fidem reiicere ipsis prodigiis prodigiosius merito visum erat. Ast hi homines, qui pudorem omnem posuerant, genti suae noua vindicare τῶν θαυμαστῶν specimina allaborabant, et hunc in finem vitas quoque antistitum sectae suae, gentilisque superstitionis enarrabant, vt potissimum eos philosophiae suae patrocinio non minora edere potuisse, ostenderent. In qua re probanda exemplis lectorem detinere, necessarium non putamus, sed ea tantum in memoriam illi reuocamus, quae de PORPHYRII *vita Plotini*, de EVNAPII *vitis Sophistarum*, de MARINI *vita Procli*, de DAMASCII *vita Isidori* in antecedentibus fuse disseruimus. Diligenter enim vbique ad hanc rem digitum intendimus, et quae prodigia de iis narrata sint, exposuimus. Ne vero haec sine ratione dicta viderentur, ipsa haec miracula et stupenda philosophorum opera philosophiae suae beneficio peracta dicendum, et theurgiae fama, quae diu ante inter populorum orientalium sacerdotes viguerat, suis philosophis vindicanda, totumque huius sapientiae aedificium ita instruendum erat, vt virtutes hae theurgicae, si non summum sapientiae apicem, certe proximum constituere, et philosophiae ministerio ad hanc perfectionem commerciumque arcanum cum Diis peruenire philosophos posse diceretur. Qua de re qui plura nosse cupit PORPHYRII *epistolam ad Anebonem Aegyptium*, vel IAMBLICHI *ad eam responsionem*, quae librum *de mysteriis Aegyptiorum* continet, vel solam MARINI *vitam Procli* legat, abunde de veritate eorum, quae strictim attulimus, conuincendus. Quin ne his quidem limitibus se continuit impudentissimorum hominum superbia, sed vt longe post se Christi legatos et sectatores relinquerent, tota

m) L. II. c. 9.

Digitized by Google

tota haec virtus theurgica, et prodigiorum edendorum facultas inter minores philosophiae suae mirabilis partes a quibusdam relata est, eo quod inferiorum tantum numinum commercium offerret. Non negamus aliter visum fuisse Iamblicho eiusque discipulis. Ast sensisse tamen ita Plotinum, Porphyrium et Eusebium Myndium in praecedentibus ex Porphyrii, Augustini et Eunapii testimoniis demonstrauimus. Rationem nempe in philosophia, quam ducem elegerant, quaerebant, quae cum infinitos fere spirituum daemonumque ordines constitueret, ad summum Numen in profunda Deitatis abysso habitans accessum paucissimis addixit, ast suis virtutibus eo ascendere posse animum recte praeparatum purgatumque statuit, vt ad ipsum Deum istum sine imagine intuendum animus peruenire queat. Ad quem felicitatis apicem se peruenisse Plotinus, Porphyrius, Iulianus imperator, Proclus, iactabant, vt in eorum vitis dictum. Haec Christianorum miraculorum gloriam longe superare credebant, hincque factum, vt non absque contemtu de iis loquerentur, et nescio quarum fraudum eos accusarent, qua de re Porphyrii, Iuliani, Libanii in Christianos calumniae exemplo esse possunt luculento. Tacemus nugiuendulos haec prodigia suae virtuti et philosophiae theurgicae vindicasse, sicque potestatem in spiritus sibi arrogasse, cum miraculorum edendorum virtutem Christiani non sibi, tanquam ministris, sed Deo soli miraculorum auctori vindicauerint, qua de re tamen plura dicere non licet, videndus vero Cl. MOSHEMIVS [a].

XVI. Fraudes, suppositiones, mendacia habita licita.

XVI. Esse in his vitis philosophorum Pythagorico-Platonicorum innumera mendacia, contradictiones apertas, et alia prorsus non cohaerentia, accurato adhibito examine, sole meridiano clarius ostendimus. Haec iusto quidem Dei iudicio euenisse, dubitandum non est, qui in tam peruersos et absurdos sensus hos homines tradi passus est, vt immensum, quod inter lucem et tenebras intercedit, discrimen veritatis amantibus patesceret, sicque tenebrarum serui a filiis lucis distinguerentur; ast aliter euenire non poterat, cum deessent nugatoribus vera miracula, nec haberent aliud praeter superstitiosae et simplicis vetustatis fabulas et recentiorum praestigiatorum fraudes, quibus ad propositum scopum pertingere possent, quam mendacia. Quae licet philosophum tantopere dedeceant, vt venerabili isto nomine mendax indignus prorsus recte videatur, inuenerunt tamen tum in sectae Pythagoreae moribus, tum in Aegypti et orientis consuetudine, quibus turpissimam rem colore imbuerent philosophico. Antiquissimo enim iam tempore inter sacerdotes Aegyptios (licet aliarum quoque gentium antistites sacrorum ab hac impietate liberari non queant,) pro sacro quodam canone fuisse receptum: licere pia fraude et mendaciis rem sacram iuuare, Aegyptiacae philosophiae, suo loco a nobis enarratae historia apertissimus testis est, et Her-

meti-

[a]) l. c. §. 27. p. 155.

Digitized by Google

meticae theologiae nomen, quod imperantium pariter atque ſacerdotum technas populi mentibus religioſo vinculo, tanquam iugum quoddam impoſuit et mendaci Mercurii auctoritate obſequium eius ſibi obſtrinxit, ſatis loquitur, nec negare potuit IAMBLICHVS [o], aſt de Mneui Aegyptiorum rege dudum iam teſtatus eſt DIODORVS SICVLVS [p]. Morem hunc a ſacerdotibus Aegyptiacis didicit, ſtrenueque, vt erat callidiſſimus rerum ſuarum artifex, exercuit Pythagoras, quem, veterum dictis nixi narrauimus, reditum ex ſedibus defunctorum finxiſſe, vt maiorem placitis ſuis fidem conciliaret, dixiſſe etiam, quibus in corporibus anima ſua prius fuiſſet commorata. Quem magiſtri morem tanquam normam receperunt Pythagorei, inter canones ſacros, quos ab eo acceperunt, huic quoque fidem dantes: *Neque de Diis, neque de diuinis oraculis cuiquam eorum, quae ſunt admirabilia, fidem derogandam eſſe.* Quibus, interprete IAMBLICHO [q] hunc quidem colorem addebant: *nobis quidem corporeae qui ſimus naturae, genitique et corruptibiles, adeoque momentanei, morborumque diuerſitati ſubiecti et domus paruitati, et grauitationi verſus centrum, et ſomnolentiae, indigentiaeque et abundantiae, ſtoliditati et infirmitati, animique impedimento atque aliis, quaedam difficilia atque impoſſibilia videri poſſe, quae a Diis fieri queant, qui ipſi omnia poſſint.* Aſt haec dicis tantum cauſſa aſſeruiſſe, haud obſcure prodidit TIMAEVS LOCRVS [r], cuius notabilis ſententia: *Quemadmodum corpora remediis quibusdam morboſis ſanamus, ita et animos falſis ſermonibus coërcemus, niſi ducantur a veris.* Nec alienum ab hoc mentiendi et ſupponendi more fuiſſe Platonem dialogi ipſius ſatis teſtantur [s], in quibus affinxiſſe Socrati, Parmenidi, Protagorae aliisque quos colloquentes introducit, de quibus nunquam cogitauerunt, in eius hiſtoria demonſtratum eſt. Qui vt exemplis ſuis adderet praecepto fidem, *principibus ciuitatis prae ceteris fallere et mentiri licere*, profeſſus eſt, *propter vtilitatem ciuitatis.* His praeceptoribus gloriabantur noui philoſophi, ad horum exemplum ſe componebant; quid mirum, putaſſe eos, fabulis et commentis licere ruenti in interitum ſuum ſuperſtitioni ſubuenire? ſicque mendacio officioſo res diuinas iuuare. Id vero non fictis tantum miraculorum hiſtoriis, ſed libris quoque ſuppoſititiis factum eſt, quos Zoroaſtri, eiusque diſcipulis, Hermeti, Orpheo tribuiſſe iam monuimus, ſuoque loco in *primo tomo* euidenter oſtendimus. Qua in re eo magis confirmabatur peſtilentiſſimorum hominum audacia, quod et orientales philoſophi, et ipſi Chriſtiani doctores pias has fraudes ſibi licere contenderent, magnaque tunc eſſet libros ſupponendi fingendique licentia, de qua tamen in ſacra hiſtoria plura praecipienda ſunt. Pleraque vero notatu digna congeſſit MOSHEMIVS [t].

 XVII.

o) De myſt. Aegypt. Sect. I. c. 1. p. 2.
p) L. I. p. 84.
q) IAMBLICH. protrept. c. 21. p. 136.
r) De anima mundi opuſc. mythol. p. 566.
s) De republ. L. III.
t) Diſſ. de cauſſis ſuppoſitorum librorum inter Chriſtianos Sec. I. et II. Vol. diſſ. hiſt. eccleſ. p. 217. ſeqq.

Digitized by Google

XVII. Seuerior et praestantior doctrina de Deo diuinisque exculta.

XVII. Restabat Christianae doctrinae praestantia atque sanctitas, quae interno argumento animos ad recipiendum vehementer commouebat, cum gentiles nugae sua futilitate falsitatem demonstrarent, et risu atque ignominia a prudentioribus dignae haberentur. Et hic quoque inueniebat consilium Ammonius, et condita ab eo secta, quod Christianis opponeret. Platonis enim vestigiis insistentes, qui copiosior fuerat in theologicis, quam physicis et moralibus atque dialecticis, inutiles, quod diserte de Ammonio testatur Hierocles, quaestiones prorsus eiiciebant, nec de natura rerum, de qualitatibus, de syllogismis, et his similibus magnifice statuebant, quamuis ea ab Aristotele maxime commendarentur. Qua de re luculenta est Iamblichi sententia, cum ab Alypio dialectico sophismate esset circumuentus, dicentis [u]: Ἀλλ᾽ οὐχ οὗτός γε ὁ τρόπος τῆς ἡμετέρας διαλέξεως, εἴτω τὶ περιττὸν ἐστὶ κατὰ τὰ ἐκτὸς, ἀλλ᾽ εἴτι πλεονάζει κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν Φιλοσόφῳ καὶ πρέπουσαν, *alienus a nostra disputandi ratione iste modus est, si quis in rebus externis praeter alios excellat: sed si virtutem, quibus philosophum proprie ornatum esse decet, copiis circumfluat atque abundet.* Idem de Isidoro quoque Gazaeo supra obseruatum est [x], eum contemta Aristotelis philosophia, quod ratiocinando incederet, diuinis autem notionibus non vteretur, tantum eius fastidium cepisse, vt degustata Platonica philosophia, ne aspicere quidem eam dignatus sit vlterius. Horum vero loco grauissima doctrinae capita de Deo, de principiis emanatiuis, de animae origine, de spiritibus, deque rerum spiritualium ordinibus atque modis, et perducenda per istam doctrinam anima ad summam felicitatem, explicabant, deque his operosas disputationes conscribebant, tantam sublimitatem affectantes, vt quid ipsi scriberent, vix intelligerent, certe a paucissimis intelligi possent. Qua in re nemo superior fuit Plotino, cuius scriptorum maxima pars eiusmodi argumenti generibus absoluitur, et tantam sublimitatem affectatam et metaphysicam sapit, vt ne Porphyrius quidem eum, nisi post longam meditationem intelligere potuerit. Iamblichus autem totum librum suum, quem *de mysteriis Aegyptiorum* conscripsit, argumento diuino dicauit. Porphyrii *sententias ad intelligibilia ducentes*, Procli *theologiam Platonis*, aliaque huius generis scripta tacemus. Descendebant quidem ad dialectica quoque et physica, sed ea infra dignitatem metaphysicorum et theologicorum habebant, et ad haec accurate discenda discipulos exhortabantur, qua de re ne prolixi simus, IAMBLICHI *sermones protrepticos* legendos commendamus.

XVIII. Sanctior philosophia moralis reuocata.

XVIII. Tandem et sanctitatis, quam doctrina Christiana prae se ferebat, ita rationem habuit Ammonius et asseclae, vt eam philosophia sua morali si non superare, certe aequare et eandem tenere viam viderentur. Nempe cum in illud potissimum conniteretur doctrina Christiana, vt homines

u) EVNAPIVS in Iamblicho p. 30.

x) PHOTIVS Cod. CCXLII. p. 567.

mines cupiditatum coeno erepti et a passionum imperio liberati imaginis diuinae vestigia relegerent, et constituta sibi aeternae et beatificae visionis Dei meta tantae spei se pararent, officia etiam non ciuilia tantum, sed spiritualia quoque et sublimioris vitae gnauiter exsequerentur, et carnis desideria supplantando, eam, cruci quasi affigerent, viresque eius eneruarent: mira diligentia studuerunt homines astutissimi, vt non deteriora vel minus sancta praecepisse viderentur. Hinc grauissimae corruptionis, quae hominum insidet animo, profunditas deplorata, hinc abiicienda corporis vincula inculcatum, hinc extollendum esse ad primum sapientiae fontem animum clamatum, hinc diuinis affectibus pectus imbui iussum, hinc virtutes non tantum politicae sed practicae quoque atque theoreticae exercendae commendatae, hinc ad intuitiuam visionem anhelandam cuncta relata, hinc perpetuum in corpus eiusque motus etiam naturales bellum odiumque commendatum, hisque omnibus acquirendis preces adhibitae. Nec haec sobrie tantum et ad coërcendum intra limites suos corpus praecepta, et tradita, sed mirum in modum etiam aucta et exacta, graueque corporis cum anima commercio indictum bellum, extenuatae ieiuniis austeris vires, inque sacro Deorum cultu non dies tantum sed et noctes consumtae, summum Numen hymnis laudatum, et ad seuerissimam disciplinam cuncta fere reducta, vt diuino se totos amore occupatos dici possent [y]. Quod studium sanctitatis praeposterae tantum fuit, vt et corporis puderet, et coniugium quoque tanquam status vitaeque conditio impura minus cum sanctitate philosophica constare posse crederetur, quin immo esset, qui tantopere insaniret, vt genitalia sibi securi eo fine praecideret [z]. Multa a Platonicis Alexandrinis hanc in rem dicta in medium possent adduci, si in longam disputationem protrahere liceret orationem, verum horum philosophorum libros, et imprimis PORPHYRII *de abstinentia et de sententiis ad intelligibilia ducentibus*, IAMBLICHI *de vita Pythagorae et protrepticῶν*, SIMPLICII *in Epicteti enchiridion*, HIEROCLIS *in aurea carmina*, hisque similes legenti vbiuis occurrent, et sine negotio colligi possunt. Quibus omnibus ita augendis, vt Christianam theologiam moralem superarent, non dubitabant impostores, Christianorum, quos tantopere oderant expilare scrinia, et verba atque praecepta referre, systemati tamen suo inaedificata et attemperata, hincque in deteriorem minusque sanum rapta. „Vnde „eleganter monuit doctissimus OLEARIVS [a]: horum hominum „praecepta ipsius scripturae phrasin adeo exacte referre, vt ex illius fon-„tibus ea deriuata esse, dubitari vix possit. Id vero aemulatione factum „religionis Christianae manifestum esse, ne quicquam scilicet philosophiae „deesse videretur eorum, quibus illa sese maxime hominum animis com-„mendare deprehenderetur. Neque sane alios facile in ornanda spoliis

 „hu-

y) Exemplum prae ceteris dabit vita Procli.

z) Damascius apud PHOTIVM l. c. p. 567.

a) De philos. eclect. c. 3. p. 1220. c. 7. p. 1221.

„huiuscemodi philosophia diligentiores reperiri, quam qui infensissimo „essent aduersus Christianos animo. Certe Iulianum, Porphyrium et „Proclum, quos peculiaribus scriptis Christianismum impugnasse notum, „diligentissimos fuisse in imitanda doctrina morum et institutis eorum, „scripta illorum loqui". Sane Iulianum illa potissimum ratione adductum esse vt Arsacium pontificem maximum imitari mores et ritus Christianorum, sacerdotesque suos ad exemplum doctorum Christianorum componere iuberet, quod Christiani tam pura sanctaque vterentur morum disciplina, ex eius epistola ad Arsacium [b] liquet. Tantumque hoc Platonicorum studium pietatis ad Christianorum imitationem fuit, vt et singularia deuotionis genera, quae spontanea sanctitas, procedente tempore, sibi elegerat, et sensim publice commendauerat, imitarentur. Cuius exemplum vt lector habeat, ea recoli memoria iubemus, quae supra de Serapionis vita eremitica, de Procli singulari cultu matris Deúm, deque sacris omnium sapientum, itemque omnium hominum manibus quotannis factis supra narrauimus. Alia multa his similia diligens lector in historia horum philosophorum passim deprehendet.

Speratum ex hac sectae conditione emolumentum philosophiae

§. XLVI. Dici non potest, quam sibi placuerit ob hanc efformatam Venerem Ammonius, Plotinus, et tota eorum successio. Plurimum enim philosophiae studium adiutum et reformatam puriorem eius faciem esse clamabant, orbique gratulabantur, quod diuinitus edocto inspiratoque Ammonio, melior et praestantior sapientiae vultus, deterso squalore et coeno, quod eum misere hactenus deformauerat, iterum apparuisset. Qua de re magnifica passim sunt Platonicorum Alexandrinorum verba, magnam prae se ostentationem ferentia, vt vel ex solo Hiero[illegible] supra adducto constare potest. Imprimis iactabundus in hac re ostentator est EVNAPIVS [c], qui non humanae tantum sapientiae, sed diuinae quoque gloriam restitutam per hos philosophos vbique fere gloriatur.

sed frustra, damnis potius illatis plurimis.

Tantum vero abest, vt attulisse eos vtilitatem aliquam vel philosophiae, vel eius historiae credi possit, vt potius variis modis vtrique nocuisse, maxima vero damna rebus Christianorum sacris intulisse fatendum sit. Quod vt manifestum faciamus, cogitari volumus, ipsam philosophandi rationem, quam Ammonius cum sectatoribus elegit, Plotinus vero in perfectum iustaeque magnitudinis systema coire iussit. Eam syncretisticam fuisse, et pleraque Platonis, Aristotelis, et Stoicorum placita inter se ita conciliasse, vt amice conspirare viderentur, in diuinis vero omnes fere religiones suis nugis adaptasse, in antecedentibus prolixe docuimus. Magnam vero inde cladem accepit philosophia, quae cum sectarum quidem dissidiis esset in partes discissa, multisque controuersiis et inanibus quaestionibus in praeceps acta, exhibebat tamen philosophorum principum systemata genuina, sicque veritatis cupido occasionem dabat, de cuiusuis

b) Epist. LXIX. p. 429.

c) Videsis prae aliis locis praefationem.

Digitized by Google

iusuis systematis veritate vel falsitate iudicandi, eligendique, quod rationi videretur quam maxime conuenire veroque esse simillimum. Ast haec vnica, quam philosophia sectaria exhibere poterat, vtilitas ista male sana conciliatione tota corrupta est. Cum enim, vt systemata in vnam eandemque ire cogerentur sententiam, diuersus longe et alienus ab auctorum mente sensus illis affingendus esset, deprauatam prorsus et a vera mente longe abeuntem significationem suscipere coacta sunt, ita vt si hos homines sequaris, quid genuinum Platonicum, Aristotelicum, Stoicum, et si eos audis, Aegyptiacum siue Hermeticum, Chaldaicum, Orphicumque sit, plane nescias. Non vero aliena modo et a vera auctorum mente longe recedentia exhibuerunt philosophastri pessimi, sed cum meliora quoque dare vellent, ast intelligendi iudicandique viribus, rectaque ad id voluntate non satis instructi opus aggrederentur, nubem pro Iunone, nugasque inanes et difficiles pro veritatibus vendiderunt, et, quod aiunt, carbones pro thesauro exhibuerunt. Cum enim systematum toto coelo inter se dissentientium harmonia non aliis remediis posset effici, nisi inanium vocum, obscurarum notionum et praeuisionum metaphysicarum spectris, dici non potest, quam repleuerint homines infausto sidere nati campum philosophiae spinis et dumetis, quamque larga loliorum seges inter infelicissima semina effloruerit, quam absurdae excogitatae hypotheses, quae monstra opinionum laruaeque ineptissimarum assertionum fuerint introductae. Cuius rei si quis exempla desiderat, eum vel vnius Procli libros legere iubemus, vt ad quae ingenii luxuriantis somnia et deliramenta infelix philosophus deflecterit, pateat. Sane vna de Deo diisque doctrina in infinitas tricas excrescens, et nescio quos ordines numinum innumerabiles nobis offerens, luculento esse potest exemplo. Quod eo magis auxere Alexandrini philosophi, quo magis, vt haberent, quod in tanta verae sapientiae inopia, blaterarent, ingenii fertilissimi quidem, ast nulla iudicii lege intra limites coacti habenas laxantes Phaëtontis instar, per immensa cogitationum inanium spatia discurrerunt praecipites, et notiones simplices atque claras inaudita subtilitate dissecuerunt, ac inani tumore elati, ad summum vsque apicem extulerunt. Quae cum auicularum instar nubes petentium oculorum tandem aciei euanuissent, et, nec verus sensus, nec aperta subtilitatis nimiae ratio amplius pateret, ipsique, quid sibi vellent, non intelligerent, ad vanas et nullius sensus ac significationis distinctiones et explicationes ipsa re obscuriores, et similitudines redierunt, lectore interim non incerto tantum, sed multo magis, quam ante fuerat, dubio relicto. Cuius si quis luculenta specimina cupit, Plotini euoluenda illi sunt volumina, vbi has metaphysicas nugas, et inanes ac sine mente sonos et assertiones cateruatim deprehendet. Dabimus tamen, vt lectorem taediosae lectionis onere liberemus, vnum alterumque rei huius, exemplum, vt genius sectae totus pateat. Ponebat PLOTINVS[d], pri-

d) Ennead. V. L. VI. c. 3. p. 518.

primum principiorum omnium fontem, produxisse νȣν, id est mentem et rationem ex qua omnia essent genita atque producta, nec eam primi principii locum tueri posse, quod tamen veteribus fere omnibus placuerat. Ita enim poscebat imitatio trinitatis Christianae, suis dogmatibus inferenda, suisque attemperanda principiis. Quam, a primo principio diuersitatem intelligentiae siue rationis diuinae, vt probaret, audi quaeso ita ratiocinantem philosophum: *Intelligentia suapte quidem natura indefinita est, tanquam visus, sed ab intelligibili definita. Quamobrem, sicut traditum est, ex indefinita duiate atque vno species numerique gignuntur. Id autem est intellectus, itaque non simplex est, sed multiplex, compositionem quandam prae se ferens, quamuis intelligibilem, multaque iam conspiciens. Iam vero et ipse est rursus intelligibile, sed et intelligens, ideoque iam est duo.* Haec latius persequitur, ast ita obscure, vt magnus nobis Apollo dicendus sit, qui claras et perspicuas ex istis sibi notiones, quas Plotinum ipsum non habuisse patet, formauerit. Id nisi fallimur vult obscurissimus philosophus: aliud esse subiectum, quod intelligere potest, aliud intelligentiam, intelligibile simplex et vnum esse, intelligentiam ad multa pertinere, cum multa simul, licet vno intelligentiae actu, conspiciat. Habere itaque intellectum diuinum quandam compositionem, sed mentalem, quaeque simplicitati non officiat; cum intellectualis quaedam intelligentis et intelligibilis inter se diuersa duitas sit. Id voluisse Pythagoram et Platonem, ex vnitate et duitate numeros formasque deriuantes. Facile credimus, lectorem nobis reclamaturum, nosque accusaturum esse, introducere nos spectra et cum laruis ludere; non morose refragabimur, ast sensum verborum mentemque Plotini nos assecutos esse, certi fere sumus. En vero, quas nobis nugas, et distinctiones metaphysicas obtrudat Plotinus, vt phantasiae suae, telarum araneorum quidem in modum subtiles, at nihil significantes cogitationes explicet. In simplicissimo enim ente, (ita enim diuinum intellectum tanquam principium aliquod siue ὑπόςασιν ἀρχικὴν sibi concipit, et more suo notiones et abstractiones mentis in personas transformat) sibi aliquam compositionem, quae verbis tantum, vel modo concipiendi constat, imaginatur, immo verba sine sono fundens, distinctionem comminiscitur, inter intelligibile, intelligens, et intelligentiam, nullo modo intelligibilem. Platonem vero de anima mundi loquentem, quae vnitatis, id est, essentiae spiritualis, et duitatis siue materiae aliquid sibi admixtum habet, ad inanes nugas suas et deliramenta rapit. Sed nugarum nondum satis est, cum enim absurda notionis abstractionisque metaphysicae in personam aliquam vel ὑπόςασιν commutatione sequeretur, primam ὑπόςασιν, fontemque reliquorum, ab altera distinguendam, esse ἄνȣν καὶ ἄλογον, eo quod principio primo-primo monadique omnis compositio, licet intelligibilis, qualis in intellectu diuino esset, refragaretur, immane vidit monstrum Plotinus, quo, summum atque

primum

Digitized by Google

primum rerum omnium, maxime intelligibilium, fontem ſine mente et ratione eſſe, dicendum erat: id quod Platoni e diametro aduerſum erat, qui quam maximo ſtudio rationem et intelligentiam in ſummo rerum omnium parente poſuerat. Non habebat Plotinus, quo ſe ex inexplicabili labyrintho extricaret. Confugit itaque [e] ad ſimilitudinem quandam, cum verba ei deeſſent, a luce deſumtam, eamque vel ſimplicem et vniformem, vel variam et multiformem eſſe monet, et ſuperiorem lucem primo ſimpliciſſimo numini tribuit, cum lucidiſſimo ſolis corpore comparato, alteram, ſecundo principio, quam cum ſolis radiis confert. Aſt quid haec ad ἀνόησιν iſtam et ἀλογίαν, Deo tributam? Vt itaque a tanta abſurditate ſeſe liberet, diſtinguit inter νόησιν ἀυτὴν ipſam intelligentiam, et inter ἔχον τὴν νόησιν, quod in ſe habet intelligentiam, et primum tribui poſſe primae hypoſtaſi concedit, alterum non item. Aſt, bone Plotine, verba audio, ſenſum non percipio. Dixeras enim, νόησιν eſſe definitam a νοητῷ, adeoque quandam compoſitionem in ſe habere. Forte id dici debuerat: habere quidem primam perſonam trinitatis tuae metaphyſicae intelligendi vim, naturamque et ratiocinandi poteſtatem, ſed non verſari circa obiecta intelligibilia, quae compoſitionem idearum ſimpliciſſimarum quandam et metaphyſicam innuant, ideo ex ſe produxiſſe perſonam alteram, intellectum. Et ſic forte clariora tibi verba data ſunt, quam dediſti, aſt quae, quaeſo, ratio illa eſt, quae nunquam in actum deduci poteſt? quaeque obiecto, de quo cogitat, nullo coniungitur vel afficitur? Sic tu nos inanibus decipis vocibus, et te non intellexiſſe ea, quae nobis myſteria obtuliſti, prodis. Ignoſcet lector beneuolus breuem digreſſiunculam de argumento ſpinoſo et taedio pleno, quam eo fine adducere neceſſe erat, vt genuina facies philoſophiae huius luculenter pateret, et quales philoſophos ſe Alexandrinae ſcholae doctores praeſtiterint, conſtaret. Alia exempla peti poſſunt ex PORPHYRII *ſententiis.*

Alia philoſophiae damna inde exorta.

§. XLVII. Nondum damnorum, quae ex praepoſtera hac philoſophandi ratione in ſapientiae ſtudium redundauerunt, ſatis eſt, ſed plura quoque ei inflicta vulnera. Diſſeruiſſe homines hos, ſpinas colligentes et muſcas venantes, de ſubtiliſſimis metaphyſicarum abſtractionum notionibus modo monuimus. Eae cum in ſe difficulter queant intelligi, omnem tunc fere captum ſuperabant, quod inanes erant, et nullo fundamento, niſi delirantis ingenii ſomniis, nixae. Vt igitur melius intelligerentur, ad ſimilitudines confugiebant, et dictiones atque vocabula impropria; quae cum alienam rem imaginationis imperio ſubiectam ad res omni corporea imagine carentes transferrent, lectores pleroſque egerunt in transuerſum, vt vel perperam obſcuriſſima placita interpretarentur, vel

e) l. c. p. 536. ſeq.

Digitized by Google

vel plane, quid vellent non caperent. Testes hac in re, praeter innumera Platonicorum reformatorum loca, volumus oracula, quae illi Zoroastri et Chaldaicae scholae supposuerunt, quae plena sunt eiusmodi imaginibus, ad res spirituales et idola mentis, quae sibi condiderunt, translatis. Vt vel vno exemplo rem illustremus, ita oracula f):

Νοούμεναι ἴυγγες πατρόθεν νοέουσι καὶ αὐταὶ
βουλαῖς ἀφθέγκτοισι κινούμεναι ὥστε νοῆσαι.

Intellectae iynges a patre intelligunt et ipsae
Consiliis ineffabilibus motae, vt intelligant.

Quid hoc nomine sibi velint obscurissimi philosophi, hariolandum potius, quam decernendum est, ideas in intellectu diuino residentes, quae, aliis substantiis intelligendi pariter et essendi principium largiuntur, designare voluisse, alio loco g) verisimile esse ostendimus. Ast dum vel auiculae, vel etiam sphaerulae magicae (vtrumque enim iyngis nomen denotat) imaginem ad notionem metaphysicam transferunt, loco perspicuitatis, quam quaerunt, nouas rei in se obscurissimae conciliauerunt tenebras. Nec hoc damnum solum, sed corrupta ita quoque iudicii vis fere omnis, vt quo diutius his quisquiliis inhaereas, eo minus de vero iudicare queas; id quod euentus in hac ipsa secta comprobauit, quo magis enim illa prouecta aetate inualuit, eo magis iudicium fere omne exspirauit, sic vt, quam apud Plotinum et Porphyrium adhuc deprehendere licet iudicii aciem, eam in postremis huius sectae philosophis plane desideremus. Vt vero res maxime seria et grauissima in difficiles nugas Siculasque gerras mutata, ita superstitionis quoque regnum ista pseudo-philosophia quammaxime amplificatum, cui tamen debellando euertendoque veram philosophiam manum admouere decebat. Vix opus esse putamus, vt haec prolixe probemus, cum singulae horum philosophorum vitae et scripta quoque theologica omnia, quae ab iis profecta sunt, euidentissimum exhibeant testimonium. Certe Eunapii vitas historiam superstitionis philosophicae melius et accuratius vocari, quam historiam philosophorum, omnes paginae loquuntur. Nec spoliata tantum veritas superstitioni inimica telis philosophicis, sed iisdem etiam armis oppugnata et eiecta ex plurimorum hominum mentibus est. Ea enim fini innumera illa deorum series et sacerrima conficta est catena, vt, quam antea prudentiores superstitionem riserant, istis coloribus philosophicis indutam, quicunque philosophiae nomine dignus esse vellet, apertis exciperet amplexibus. Id quod non potuit non prudenti cuilibet valde videri exosum, et philosophiae nomen vehementer polluere, praesertim cum viderent ad aniles fabulas et turpissimam superstitio-

f) v. 117. seqq. g) Amoenit. liter. T. VIII. art. 1. p. 299. seqq.

Digitized by Google

ſtitionem pleraque reuocari. Tandem et hiſtoriam philoſophicam huius ſectae ſtudio vehementer corruptam eſſe merito dolendum eſt. Etſi enim Porphyrii et Iamblichi in ea excolenda ſtudium negari non poteſt, clarum tamen ſuo loco fecimus, vtrumque non de hiſtoriae veritate, ſed de ſectae ſuae gloria fuiſſe ſollicitum, nec erubuiſſe, mendaciis et fabulis hiſtoriam philoſophiae adulterare, Porphyrium etiam eorum philoſophorum famam iniuſtis armis aggreſſum fuiſſe et profligare voluiſſe, quos ſuae ſectae rationibus aduerſos noſſet, praecipue Socratis. Omnium vero maxima vulnera inflixiſſe hiſtoriae philoſophicae libris ſpuriis viris magnis ſuppoſitis hanc ſectam fatendum eſt. Cum enim iuſtos ſe vetuſtiſſimae ſapientiae Chaldaicae, Aegyptiacae, Orphicae poſſeſſores dicerent, non tantum exiguas illas reliquias et fragmenta, quae ſupererant, ad ſuorum placitorum normam fuere interpretati, ſed vt antiquitatis ſibi conciliarent praeiudicium, ingenii ſui foetus adulterinos veros et genuinos veterum philoſophorum partus eſſe magna impudentia dixerunt. Cuius generis pleraque eſſe, quae de Zoroaſtre, Hermete, Orpheo, aliisque magni nominis viris circumferuntur ſcripta, *tomo primo* luculenter expoſuimus.

Damna ex hac philoſophia in eccleſiam redundantia.

§ XLVIII. Non minora fuere damna, quae ab hac ſecta eclectica, vel ſyncretiſtica Platonicorum Alexandrinorum paſſa eſt eccleſia. Quae licet grauia ſatis fuerint maximumque in hiſtoria ſacra momentum habeant, prolixe tamen heic loci, vbi non ciuitatis Dei, ſed philoſophiae, hiſtoriam ſcribimus, enarrari non poſſunt, ſed ſtrictim tantum exponenda ſunt, vt, quo loco habendi ſint homines, magnis quorundam veterum multorumque recentiorum laudibus digni iudicati, appareat. Et inficiandum quidem haud eſt, cum laudauiſſe valde et commendauiſſe ipſos Chriſtianos doctores rationem hanc philoſophandi eclecticam, tum eorum quoſdam eruditionis laude, quam ſibi Ammonii ſchola comparauerat, illectos eius praecepta didiciſſe: praeſtitiſſe etiam hanc ſectam aliquam Chriſtiano nomini operam, eo quod Gnoſticorum aliorumque haereticorum deliramenta fortiter oppugnauerit[b]. Quin et reticendum non eſt, multis ex Plotini ſchola hanc philoſophiam viam ad Chriſtianam religionem monſtrauiſſe, cum in illa ſanctius, et plenius ea doceri viderent, quae apud magiſtros ſuos didicerant, vel exiguum diſcrimen intercedere putarent. Qua de re digna ſunt, quae afferantur, verba AVGVSTINI [i] ita ſcribentis: *Tunc Plotini ſchola Romae floruit, habuitque condiſcipulos multos acutiſſimos et ſolertiſſimos viros. Sed aliqui eorum magicarum artium curioſitate deprauati ſunt, aliqui Dominum Ieſum Chriſtum ipſius veritatis atque ſapientiae incommutabilis, quam conabantur attingere, cognoſcentes geſtare perſonam in*

 eius

b) CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 188. GREGOR. THAVMAT. Or. paneg. in Orig. p. 45. LACTANT. L. II. c. 8.

i) Epiſt. LXVIII. ad Dioſcur. c. V. §. 33. T. II. opp. p. 260.

Digitized by Google

eius militiam transiuerunt. Cuius cauſſam alio loco [k] hanc exponit: *Itaque*, ait, *ſi hanc vitam illi viri nobiſcum rurſus agere potuiſſent, viderent profecto, cuius auctoritate facilius conſuleretur hominibus, et paucis mutatis verbis atque ſententiis Chriſtiani fierent, ſicut plerique recentiorum noſtrorumque temporum Platonici fecerunt.* Vtrumque vero, ſi recte rem aeſtimes, magno ceſſit eccleſiae Ieſu Chriſti damno. Cum enim et Platonici hi ſententiarum ſimilitudine decepti in Chriſtiana caſtra tranſirent, at domeſticas hypotheſes eo transferrent ſimul, et cum Chriſtianis dogmatibus conciliarent; et Chriſtianorum filii horum hominum ſcholas frequentarent, quos eruditionis elegantia et philoſophiae laude commendari audiebant; factum inde eſt, vt caſtiſſima Ieſu Chriſti doctrina valde pollueretur, et male ſana dogmata Alexandrina ſanctioris philoſophiae circulos miſere turbarent. Ex eo enim tempore euenit, vt Platonicam philoſophiam et Chriſtianam religionem leui immutatione et emendatione facta ſimul ſtare coniungique poſſe doctores Chriſtiani opinarentur. Id quod praecipue factum, poſtquam Origenes in Ammonii ſchola hanc philoſophandi viam ingreſſus, eam mutatis paucis capitibus ad Chriſtiana placita retulerat, ſicque is ſacram doctrinam, Platonico habitu exornatam auctamque, in Alexandrinam ſcholam introduxerat, vt ex illis luculenter patebit, quae *tomo tertio* de eius dogmatibus Ammonianis dicturi ſumus. Is enim cum plurimos diſcipulos haberet, qui eruditionis eius fama illecti philoſophiam et theologiam ab eo diſcere cuperent, omnes eadem, quam ab Ammonio acceperat, methodo, inſtructi ſunt. Qui cum poſtea non exiguam inde commendationem accepiſſent, quod tanto magiſtro vſi eſſent, ad ſumma eccleſiae munera promoti ſunt: qui diſciplinam hanc Ammonio-Origenianam per omnem Aegyptum multasque Orientis prouincias diſſeminarunt, et his loliis agrum DEI vbique aſperſerunt. Quod quas calamitates eccleſiae, quas turbas concitauerit, et quam difficulter malum potuerit eradicari, in eccleſiaſticis annalibus pluribus ſolet exponi. Quod tantum abeſt, vt ſuperſtitionis gentilis patrocinium, quod haec ſecta ſtabiliebat, tolleret, vt potius ea contra Chriſtianos haud vno modo victorias obtineret. Cum enim illis tela, a diſſidiis philoſophorum, a doctrinae futilitate, a moralis philoſophiae inſufficientia, et quae alia huius generis erant, petita extorſiſſet, et imprimis, quae pro ſacra tuenda doctrina afferebatur miraculorum gloriam, dogmatum ſublimitatem, veritatem et ſanctitatem ſubdola imitatione, fraudibus et mendaciis eluſiſſent, populi vero religioni, cuius viros prudentiores hactenus puduerat, hederam illam appoſuiſſent, qua et ſapientioribus venalis videri poſſet, perſuaſerunt multis, vt relictis ſacris Chriſtianis ad vomitum priſtinum reuerterentur, et apoſtaſiam non refugerent, vel vt in auita ſuperſtitione perſiſterent, rati parum inter-

k) De vera relig. c. IV. §. VII. T. I. p. 559. ſeqq.

Digitized by Google

intereſſe diſcriminis, cui cultus diuini generi adhaererent, cum ſtatuerent, quae Maximi Madaurenſis Platonici Africani verba ſunt apud AVGVSTINVM [l], *Deum omnibus religionibus commune nomen eſſe: et ita fieri, vt dum eius quaſi membra quaedam carptim variis ſupplicationibus proſequamur, totum colere profecto videamur.* Illius exemplum habemus Iulianum imperatorem, ſupra prolixe enarratum, quem cum ſollicite cuſtodiendum Conſtantius duxerit, ne gentilium philoſophorum ſcholis innutritus occaſionem deficiendi a fide caperet, recte inde colligitur, plura eiusmodi exempla triſtia hanc prouidentiam imperatori ſuaſiſſe. Huius vero exempla eſſe poſſunt Platonici temperatioris ingenii, qui non quidem auito cultui nuntium miſerunt, aſt nec Chriſtiana ſacra, licet publica confeſſione ſe illis non addicerent, reiecerunt, rati, diuerſo licet ritu, vnum tamen omnes Deum colere, nec hanc religionum diuerſitatem illi diſplicere, adeoque ab hominibus quoque ferendam eſſe. Id quod eo fortius illis placuit, quo magis Alexandrina philoſophia commune omnium fere religionum habebatur receptaculum. Hunc in cenſum Ammianum Marcellinum, Chalcidium, Symmachum, Themiſtium, refert Cel. MOSHEMIVS [m], qui de ea re videndus, de qua nos quoque pauca ſupra diximus. Qui vero in eccleſia verſabantur, huius philoſophiae amore adeo ineſcabantur, vt non dubitarent, nouam ſibi ad eius normam religionem effingere, quae Chriſtianae quidem nomen tueretur, aſt re ipſa illi eſſet diſſimillima. Cuius exempla etſi multa occurrunt, ſuo loco enarranda, Syneſii tamen Θεολογέμενα omnium luculentiſſimum ſpecimen ſunt, vt *tomo tertio* faciemus manifeſtum. Qui cum grauiſſima momenta Chriſtianae confeſſionis negaſſet, et nefanda βδελύγματα quae ab Hypatia didicit, fuiſſet profeſſus, nihilo tamen minus dignus iudicatus eſt, qui coetui Chriſtiano antiſtes praeficeretur: adeo non abhorrebat a Platonicis nugis eccleſia. Simile et illuſtrius etiam exemplum in *Clementinorum* auctore prolixe et eleganter expoſuit doctiſſimus MOSHEMIVS [n]. Huic malo affine eſt illud, quo nefandae philoſophiae myſteria Chriſtianis doctrinis attemperata viris ſanctis ſeculi primi et ſecundi afficta eisque libri his impuris dogmatibus pleni tributi ſunt. Cuius notiſſimum exemplum cum exhibeant ſcripta, quae ſub Dionyſii Areopagitae nomine ambulant, de quibus *tomo tertio* dicetur, aliud in re nota non addimus. Id quod ſemel receptis Alexandrinae philoſophiae axiomatibus, fieri eo facilius poterat, quo magis in ea receptum licitumque credebatur, pia fraude vti, et rem ſacram iuuare mendaciis, a qua ſcabie Chriſtianos doctores cetera graues atque pios non fuiſſe immunes, docte probauit MOSHEMIVS [o], ad quem breuitati conſulentes, lectorem remittimus. Poſſent his addi alia, et fanaticiſmus in multis orientis eccleſiis per multa

 ta

l) Ep. XVI. T. II. p. 15.
m) l. c. §. 30. ſeq. p. 162. ſeqq.
n) l. c. §. 34. ſeq. p. 174. ſeqq.
o) loc. cit. p. 202.

ta secula regnans, qui tandem ad ecclesias quoque occidentales, cum libris Pseudo-Dionysii transiit, huc aduocari, nisi in Christianae philosophiae historia ea res esset tangenda. Quin et rituum et ceremoniarum et dogmatum ad eas stabiliendas excogitatarum historia [p] posset in partes vocari, quae non leuem ex hac philosophia immutationem passa sunt. Verum cum haec extra oleas vagentur, ea ciuitatis Christianae historiam condentibus expendenda relinquimus. Hoc tamen vnum adiicimus, praeiudicia etiam doctis viris plurima eandem philosophiam genuisse. Inter quae lepidam, quae per tot secula viguit, totque securi rogoque homines addixit, daemonologiam merito referendam esse, vel solus PSELLI *de operatione daemonum* libellus, ex horum philosophorum praeceptis totus constans, loquitur. Alia ne nimii simus, tacemus.

Discordia huius sectae. §. XLIX. Expectabit iam lector, ipsius philosophiae Platonicae reformatae siue Alexandrinae delineationem, vt cum genuino Platonis systemate illam queat comparare; sed rem se postulare non difficilem tantum, sed plane impossibilem, facile intelliget, si ad rationes et circumstantias huius sectae paulisper attendere accurate voluerit. Etsi enim in eo conspirauit tota secta, vt conciliatis inter se omnibus fere sectis et religionibus philosophiam reformatam superstitioni receptae ancillaturam stabiliret, et Christianae religionis sufflaminaret successus, caue tamen credas in vnum certum definitumque doctrinae systema eam consensisse; contrarium enim ipsa monumentorum ab his philosophis nobis relictorum docet inspectio, nec natura et conditio huius philosophiae aliud patitur. Cum enim diuersissimorum longeque inter se distantium dogmatum conciliationem quibuscunque possent machinis inire vellent, ingenio omnino indulgendum erat, eiusque beneficio tentandum, quod res ipsa denegauerat. Ast hic valde variabant homines otiosi suisque nugis tribuentes plurimum. Nam cum nulla fere conciliatio faceret satis, semper ad alias transibat audacia, nouum errori quaesitura patrocinium: et quanto quis phantasiae fertilitate felicior erat, tanto plus ad systema semel definitum, vt syncretisticum esset, attulisse se sibi videbatur. Hinc tot diuersae inter sese horum philosophorum φιλοσοφούμενα, quae cum ad voces nihili et inanes distinctiones cuncta redirent, non potuere non diuersissima tantum de vna eademque re nobis huius sectae exhibere placita. Cuius obseruationis in sequentibus quidem aliquot occurrent specimina, vno tamen alteroque fidem huius rei lectori facere non abs re factum iri putamus. Maximi fecisse magiam Platonicos vltimos et in his Proclum, ex supra dictis constare arbitramur, huc enim virtutem theurgicam aduocabant: Sane inter summas Procli perfectiones hanc fuisse, et magnifice iactat et exemplis tuetur MARINVS [q]. Nec aliter IAMBLICHVS,

p) Tales sunt ieiunia, coelibatus, et his similia.

q) Vit. Procli c. 28. p. 67.

CHVS [r], qui, vbi monuisset, *duas habere hominem animas, vnam a primo intelligibili, quae participet de potentia opificis, alteram, quae nobis inditur ex circuitu coelestium mundorum, ad quem anima Deum speculatura reuertatur*, ait porro, *hanc obtemperare motibus mundorum; illam vero, quae ab intelligibili deriuetur, et adsit intelligibiliter, esse supra orbem geniturae, et solui a fati vinculis, et ad eam pertinere, adscensum ad Deos intelligibiles, et theurgiam omnem ad ingenitum ducentem.* Ita etiam PSELLVS [s]. Ast aliter placuit PLOTINO et PORPHYRIO. Ille enim magiae, et theurgicis operationibus non inesse vim in partem animae intelligibilem, sed tantum in eam partem, quae ex vniuerso assumta irrationalis est, contendit, hincque etiam magicis artibus tantum quoad corpus hominem appeti posse asserit [t]. Hic vero, non tantum interdum prorsus eam reprobat, sed vbi etiam laudat et admittit, teste AVGVSTINO [u], *vtilem tantum* dicit *mundanae parti animae, non quidem intellectuali, qua rerum intelligibilium percipitur veritas, nullas habentium similitudines corporum, sed spirituali, qua corporalium rerum capiuntur imagines, eaque aptam fieri susceptioni spirituum et angelorum ad videndum Deos: nihil vero inde accidere purgationi intellectuali animae, quod eam faciat idoneam ad videndum Deum suum, et perspicienda ea, quae vere sunt.* Pari fere modo inter se dissentiunt PORPHYRIVS [x] et IAMBLICHVS [y] de potestate fati in Deos. Prior enim, fato subesse Deos concedit, idque tuetur, cuius loca attulit EVSEBIVS [z], posterior, nec Diis ipsis fatum applicandum esse, docet, qui tanquam fati auerrunci in templis statuisque colendi sint. Ast ab vtroque recedit HIEROCLES [a], qui vt medium teneat, inter fati, vel quod idem illi est, prouidentiae diuinae effectus, pro naturarum spiritualium magis vel minus perfectarum conditione distinguit, et ex Platonis, vt putat, mente, circa eas naturas, quae imperturbatae et vsquequaque perfectae ac proinde peccati expertes sunt, puram, simplicem et vniformem Dei constituit prouidentiam, circa alias vero ratione vtentes, quales aërias supra dixerat, eo quod inscitiae et ignorantiae nonnunquam sint obnoxiae ac propterea vitio obsitae, (vel expositae potius) permixtam occasionibus atque fortunis prouidentiam tribuit. Alia dissonantia Platonicorum de fati in Deos daemonasque potestate effata praetermittimus, discenda ex eorum fragmentis, quae collegit HVGO GROTIVS [b]. Multa huius generis ex Platonicorum Alexandrinorum scriptis, et *sententiis* etiam *physicis* a STOBAEO [c] collectis possent adduci, si id ageremus, quibus euidenter constat, eos saepe numero inter se dissensisse: exempla tamen pluscula passim attulit, THO-

r) De myster. Aegypt. Sect. VIII. c. 6. p. 162.
s) Conf. TH. GALE ad l. c. Iambl.
t) Enn. IV. L. IV. c. 43. p. 437.
u) De C. D. L. X. c. 9. conf. GALE l. c. HOLSTEN. vit. Porphyr. p. 268. ed. Fabr.
x) Conf. PHOT. Cod. CCXXIII. p. 363.
y) l. c. c. 7. p. 162.
z) Praep. L. VI. c. 1. p. 236. seqq.
a) PHOT. Cod. CCXLII. p. 753.
b) In collectione philos. sent. de fato p. 12. seqq. ed. Paris.
c) Vide notabilem locum p. 115.

Digitized by Google

THOMAS GALEVS [d] in hac philosophicae historiae parte versatissimus, qui adiri potest. Multum vero haec discordia aucta est, allegorica fabularum explicatione, quae cum propria ingenii mire luxuriantis εὑρήματα pro interpretationis norma supponeret, hisque cuncta accommodaret, non potuere non diuersissimae etiam exinde sententiae exsurgere. Cuius rei fidem imprimis facient Procli scripta, ex quibus luculenter discemus, eum nec cum aliis Platonicis, nec secum vbique satis conspirare [e]. Quae cum ita sint, sperandum non est, systema aliquod cohaerens inter se horum hominum posse exhiberi, qui in hoc solo se eclecticos praestiterunt, vt recte obseruatum viris doctissimis OLEARIO [f] et MOSHEMIO [g]. Cum vero doctrina huius scholae, quae non in philosophico tantum sed ecclesiastico etiam orbe tantam celebritatem et auctoritatem nacta est, cognoscenda tamen sit et qua ratione philosophati fuerint, ostendendum, si legibus instituti nostri, quas nobis tulimus, parendum, certior hic et rectior vix via patet, quam vt eo, quem in aliis quoque sectis seruauimus, more vnum alterumque ex horum numero philosophum de potioribus argumentis disserentem audiamus, et quae apud alios occurrunt, notabiliora et vel dissona, vel aliam explicationem postulantia, qua licet breuitate adferamus. Quae tamen limitum quos nobis posuimus angustia prohibet, quo minus quantam postulat rei prolixitas, lucem ei afferamus, quae in peculiari huius sectae et philosophiae historia, quam licet promissam hactenus vehementer desideramus, tantum potest accendi. Eligemus vero in metaphysicis, quibus dialectica quaedam praemisit, PLOTINVM, hominem subtilissimum, at obscurum et inuenustum, quem tamen haud raro paulo magis ornauit et luculentiorem reddidit MARSILIVS FICINVS [h]; in theologicis, IAMBLICHVM [i] luculenter de spiritibus eorumque cultu disserentem; in moralibus PORPHYRIVM [k] animam ad apprehendendum summum intelligibile formantem, ita tamen, vt, quae memorabilia apud alios occurrunt, non plane negligamus. Ita enim speramus, fore, vt non quidem philosophiae Alexandrinae systema, at philosophemata tamen eius sectae genuina, ipsisque philosophorum horum, quantum licet, verbis proposita cognoscere queamus paulo clarius. In his vero omnibus lectorem maxime, et primo loco attendere iubemus, ad systema emanatiuum, in quo consensere omnes; ex eo enim pleraque lucem capiunt, imprimis catena illa siue scala diuinorum, quam otiosa haec ingenia commenta sunt, finisque, quem sibi omnes constituerunt.

§. L.

d) In not. ad IAMBLICHVM. Adde passim MOSHEMIVM ad Cudw.

e) Commentarii loco esse potest STANLEII Hist. phil. Orientalis cum annotationibus I. CLERICI.

f) De philos. eclect. p. 1220.

g) loc. citat.

h) In argumentis capitum. Plotinum vero aliis praesertim Proclo praeferendum esse, recte monuit MOSHEMIVS l. c. p. 652. n. 21. Ideo eum puriorem Platonicum vocat STOBAEVS eclog. phys. L. I. p. 113.

i) De mysteriis Aegyptiorum.

k) Passim in scriptis suis maxime vero περὶ ἀφορμῶν.

Digitized by Google

§. L. In dialecticis pressisse Platonicos Alexandrinos plerumque vestigia Aristotelis, et ex supra dictis notum est, et ex commentariis, quos in Aristotelis libros logicos haec schola exarauit constat, nec ignota sunt in historia Peripatetica, Porphyrii, Ammonii Hermeae, Procli, Simplicii, Pselli, Philoponi et Boëthii, qui etiam ex hac schola prodierunt, labores, quibus illis lucem afferre sunt conati. Inuenit tamen PLOTINVS [l], vt in subtilitatibus eiuscemodi, et abstractionibus mentalibus ipsum foecunditate superauit Aristotelem, quae non tantum in scala eius praedicamentali carperet, sed quae meliora etiam, vt ipsi videbantur, reponeret. Nos relictis prioribus, paucis posteriora [m] afferemus, cum non tantum scalam rerum dialecticam, sed etiam metaphysicam exponant. Ita vero in iis libris, quos *de generibus entis* inscripsit Porphyrius [n]. *Dialectica eclecticorum.*

I. Solum verum ens est, cui non miscetur entis oppositum, id est priuatio essendi.

II. Multa quae sunt in primo ente, necessario sunt ab vno, et tamen, cum vnumquodque non sit conforme cum alio, ipsum seorsim genus existit. Vnum enim quod desuper extat, non cum generibus connumeratur.

III. In primo intellectu est ens, motus, status, tanquam tria rerum genera, quae ipsa natura vnum, ratione formali tria sunt. Illa natura motus est primus.

IV. Ipsum simpliciter vnum, quod est ente superius, de nullo vel entium vel generum praedicatur vt genus.

V. Nec ens, nec vnum eadem vbique ratione insunt, sed ratione diuersa magisque et minus, gradatim, et prius et posterius. Fundamenta haec sunt dialectica, vel ontologica potius systematis emanatiui, quod ex Deo, omni ente superiore, tanquam fonte fontium cuncta deriuat. His nugis superstructum totum aedificium systematis emanatiui, quod supposito ineffabili rerum omnium fonte, super omnem entis rationem et conditionem extollendo, gradus et ordines atque affectiones cum principiorum emanatiuorum, tum effectuum explicuit, iisque suas distinctiones et praecisiones mentis applicuit. De his ita porro Plotinus:

VI. Nec numerus, nec quantitas, nec qualitas sunt inter prima rerum, sed posteriora essentiae, quae post eam demum nascuntur.

VII. Motus entis intimus, status, identitas et alteritas non sunt qualitates entis, sed eius proprietates, et actus potius entis reuera existentis in actu, id est, non complent essentiam, sed sunt ipsa essentia.

VIII.

l) Enn. VI. L. I. p. 566. seqq.
m) L. II. et III. p. 595.
n) Sequimur tamen in iis Ficini summam capitibus praefixam, quae magnam obscuritatem habent, in reliquis ipsius Plotini verbis vtimur.

Digitized by Google

VIII. Relatio, locus, vbi tempus, positio habitus actio non prima genera sunt, nec penes illa, sunt enim aduentitia, et compositionem vel defectum innuunt.

IX. Intellectus primus dum se intelligit, et omnia inter se discernit, habet numerum in illis, quae contuetur, vnumque est et multa, id est vires plurimae, vigentes ad summum, purae, i. e. potentiae, et quidem infinitae et ipsa infinitas et magnitudo, quae et quantum et quale diuidit, vnde differentiae figurarum et aliae qualitates exoriuntur. Ludit intellectus vel subiectiue vel obiectiue (vt loqui in scholis mos est) sumta voce Plotinus, cumque rerum omnium et potentias et ideas in se contineat intellectus, inde et vnum et multa statuit. Ast his nugis tota fere Plotini de λόγω intellectuque diuino tractatio, quae magnam partem systematis eius metaphysici conficit, innititur. Hinc sequitur:

X. Intellectus, qui ideas contemplatur, a suo quodam superiore minime segregatus, ex ipso quidem existens vnum est, at alteritatis naturam habens vnus euadit multa.

XI. Intellectus post se habet animam, quae adeo et ipsa in numero est, vsque ad id, quod ipsius est vltimum, hoc vero infinitum est: est enim pars intellectus, qui pars boni ipsius est, sed tanquam actus ex ipso dependens. Hac potissimum assertione nititur trinitatis Plotinianae mysterium, de quo infra, quam metaphysicam eapropter recte dixeris [o].

XII. In sensibili mundo, vt in intelligibili, licet analogice, et secundum proportionatam similitudinem quandam sunt etiam quinque genera rerum [p].

XIII. Natura corporea aequiuoce tantum dicitur essentia, habet enim notionem fluxus, et generatio potius dicenda esset [q].

XIV. Quinque rerum, quae in mundo sensibili sunt genera sunt: substantia, accidens quod est in substantia, accidens in quo substantia, motus, relatio. Ad tria tamen reduci possunt.

XV. Substantia est, fundamentum quoddam et susceptaculum aliorum, et sui iuris est, nec est alterius, aut si alicuius pars est, compositum ipsum complet, dum quodlibet sui ipsius existit.

XVI. Omni substantiae conuenit, in subiecto non esse.

XVII. Genus substantiae in species diuisuri, distinguere possumus per ea, quae ad sensus pertinent, videlicet per qualitates vel simplices, vel mixtas, item per formas et figuras ac loca.

XVIII.

o) An vero meris notionibus ex mente Plotini constet, vel plus dicat, in sequentibus disputabimus.

p) l. c. L. III. p. 616.

q) Sequitur hic Platonicam et Pythagoricam notionem, conf. PORPHYR. περὶ ἀφορμ. sent. 22. p. m. 68. ed. Rom.

Digitized by Google

XVIII. Quantitas in numero et magnitudine ponenda eſt, locus vero et tempus in ratione quantitatis minime computantur, pertinent enim ad relationem. Quantum autem contrarietatem recipit.

XIX. In genere qualitatis ponenda eſt primo ipſa qualitas, deinde, qui qualitate praeditus eſt, tertio qualitatis motus.

XX. Motus genus eſt, ſi ad aliud genus non reducitur. Motus autem ſignificat progreſſionem quamlibet ſiue natura ſeruata, ſiue transmutata.

XXI. Communis omnibus motibus eſt proceſſio vel exitus ex potentia in illud, quod poſſe dicitur.

XXII. Motus, circa ſenſibilia qui verſatur, eſt ſtimulus quidam vel impetus ab alio in aliud vergens, et excitans, ne participans motu maneat in quiete: differt vero ab iis, quae mouentur.

XXIII. Motuum ſpecies probabilius diſtinguuntur per differentias internas, quam externas, ſcilicet vires motrices, aut inanimatas, aut animatas, aut ſic vel aliter animatas, vel per impulſum artis vel conſilii.

XXIV. Quies eſt priuatio quaedam; ſtatus in aeternis non eſt priuatio motus, qui in iis non eſt.

XXV. Facere atque pati motiones ſunt, ſic et reliqua genera ſiue praedicamenta, ad dicta referri poſſunt v. g. relatio, quae eſt alterius ad alterum habitudo.

Haec de praedicamentorum vel, qua voce vtitur, generum natura. Ex quibus patet, Archytae et Ariſtotelis ita preſſiſſe veſtigia, vt conſiderationis nouitate ab iis abire videretur, nec attuliſſe tamen nouum aliquid, niſi quod notiones, in ſe arbitrarias ſyſtemati metaphyſico ſuo, quod emanatiuum eſſe, ſupra monuimus, preſſius applicaret. Quod annon veterum mentem peruerterit, ex horum cum iis, quae *tomo primo* de hac re diximus, comparatione apparebit.

§. LI. Aeque Spinoſa ſunt et intricata, quae in metaphyſica copioſe diſputat Plotinus, in qua tamen, quando ſe labyrintho difficultatum, et praeciſionum mentis nimiarum, atque intelligentiam quaſi fugientium, extricare non poteſt, plane nihil definit, ſed lectoris meditationem relinquit haerentem et ſuſpenſam. Colligemus nos, vt lectorem taedio moleſtiſſimi et ingrati laboris liberemus potiora, eo, quo in antecedentibus vſi ſumus, modo. Ita vero praecipit PLOTINVS: *Metaphyſica eclecticorum de Deo.*

I. Principium omnium non eſt omnia, ſed ſuper omnia et poteſtas omnium, quae quidem niſi eſſet, neque cetera forent. Super-ens nempe, quod neque mouetur neque diuiditur, neque multiplicatur, licet omnia ex eo procedant r. Primum et genuinum totius ſyſtematis emanatiui prin-

r) Haec vbique fere inculcat, vid. Enn. III. L. VIII. c. 9. p. 351. Enn. V. L. I. c. 7. p. 489. Enn. V. L. II. c. 1. p. 493. Enn. VI. L. II. c. 9. p. 603. et alibi.

Digitized by Google

principium, nempe fontem fontium omnium, omnibus priorem innuit Plotinus, sicque clauem porrigit, qua totum systematis aedificium referari potest. Recte vero hoc illi tribui, vt appareat, en ipsius verba[s]: *Actus vitae, qui omnia est, non est ipsum primum, sed ex principio velut fonte profunditur. Cogita fontem principium aliud non habentem, fluminibus vero se totum tradentem, nec tamen fluminibus vllis exhaustum, sed in se quiete manentem, flumina vero ab ipso fluentia antequam aliud alio fluat, adhuc vna manentia, et quasi iam cognoscentia, quo ab ipsis fluxuri sint riuuli.* Passim haec inculcat, et hoc principium primo primum super omnia euehit. Nec aliter eiusdem tribus philosophi. Et inter eos luculenter IAMBLICHVS[ss]: *Ante eas res, quae vere sunt, et ante principia vniuersalium est Deus vnus, prior etiam primo Deo, et rege est ille immobilis, in solitudine suae vnitatis permanens, neque enim intellectuale ei immiscetur, neque aliquid aliud, estque exemplar ipsius, sui ipsius pater, et de se genitus, et vni pater Deus, et vere bonus.* Et, vt secundum systema emanatiuum haec intelligi sciamus, addit: *Est enim maius quid et prius, fons omnium et radix intelligibilium idearum primarum entium.* Displicuit hic valde locus RAD. CVDWORTHO[t], qui a Plotini mente primum recessisse Iamblichum putat, cum Deum ante Deum primum collocaret. Nihil tamen videmus, quod nos aliter Iamblichum intelligere cogat, quam vult Plotinus, modo id notemus, in παιδείας τρόπῳ parum per eum a praeceptoribus differre, et respicere ad primum fontem principiorum omnium: quod in allato quoque loco fecit Plotinus. Vtrum Chalcidensis philosophus loquendi hunc modum a Christianis de generatione verbi differentibus desumserit, vel eos imitatione expresserit, quod vult Ven. Interpres; vel, annon ad Aegyptiacam et Orientalem doctrinam respiciat, quam ante exortam Plotini scholam talia docuisse, ex Gnosticorum somniis et Cabbalistarum Or haënsoph et Adam Kadmon, de quibus infra dicemus, quaeque ex Aegyptiaca theologia, orientali admixta desumta sunt, patet, nunc non disputabimus. Illud certum est, totam hanc scholam principium eiusmodi primo primum, omni ente superius, omnique intellectu principioque diuino prius statuisse. Ita enim PORPHYRIVS[u] quoque, qui τὸ ἐπέκεινα νῦ, id quod supra mentem diuinam est principium tantae profunditatis esse dicit, vt non tam intelligendo, quam ἀνοησίᾳ et quiete otioque intellectus comprehendi posse dicat. Valde tamen, etsi in hoc consensere Alexandrini philosophi, esse omnibus principiis diuinis aliquod prius et diuinius, in abysso deitatis latens, inter se dissenserunt, vtrum illud ad tres istas ὑποστάσεις ἀρχικὰς, de quibus postea dicemus, referendum vel illi proponendum sit? Quod posterius post Concilii Nicaeni demum tempora placuisse Platonicis iunioribus, maxime Proclo, visum RAD. CVD-

s) l. c. p. 351.

ss) De mysteriis f. VIII. c. 2. p. 158.

t) Syst. intell. c. IV. §. 36. p. 732. a.

u) loc. cit. p. 71.

Digitized by Google

CVDWORTHO [x]. Id quod recte reiecit acutissimus interpres, qui Pseudo-Hermetis loco a CYRILLO ALEXANDRINO [y] seruato probat, longe prius, ac Iamblichi aetate [z], principium aliquod primum triadi hypostaticae in Platonica schola fuisse praepositum. Paulo enim supra diximus in Cabbalistico systemate, quod ante C. N. exortum est, lumen infinitum, triadi sephiroticae in homine primogenito fuisse praemissum: idem Gnosticorum Deus, in supremo et profundissimo silentio habitans, quin et λείψανα orientalis philosophiae et imprimis Zoroastreae, ante principia rerum omnium spiritualia, siue emanationes hunc ineffabilem fontem deitatis ponentia probant, vt ex iis patescet, quae infra de ea re dabimus. Plotinus tamen, nisi nos obscuritate sua fallit, Deum hunc primo-primum, a trinitate non separauit, sed fontem et intellectus diuini et animae diuinae constituit [a], pressius paulo Platonem imitaturus, a quo tamen, notionibus metaphysicis duplicem sibi Trinitatem excogitans ὑπερκόσμιον et ἐγκόσμιον, mire ipse quoque deflectit.

II. Principium hoc primo-primum vitae intellectualis caussa est, nempe essentiae entisque auctor, quoniam est ipsum vnum, est enim simplex, est et primum, quoniam est principium; ab eo namque omnia profluunt, ab eo motus primus exoritur, neque tamen est in eo, ab eo quoque status, quoniam ipse nihilo indiget, neque enim mouetur, neque quiescit, cum nihil habeat, in quo quiescat aut reuoluatur [b].

III. Neque potest definitum esse, a nemine enim potest definiri, neque est ita infinitum vt moles immensa; sed dicitur infinitum, quod non sint plura quam vnum, neque habeat aliquid, ad quod suorum aliquid terminet [c].

IV. Quia illud, a quo sunt omnia, nihil se melius esse patitur, minus vero bona sunt omnia, sequitur ipsum rerum omnium optimum, bonum ipsum existere [d].

V. Quin etiamsi oportet ipsam boni naturam per se sibi sufficientissimam esse, nec indigam alicuius, non alia potest reperiri, praeter hanc, quae ante alia est, hoc ipsum quod existit, quando nondum est malum [e].

VI. Bonum hoc pulcherrimum est, et pulchritudo supra pulchritudinem, et quia amabile est, est pulchritudinis auctor, eiusque potestas et flos ipse, adeoque pulchritudinis principium et finis [f].

VII. Quod vnica ratione se habet, ideo libertate non priuatur, hoc vnicum enim non habet ex eo, quod habere aliud cohibeatur ab alio; sed ex eo, quod ipsum proprie sit hoc ipsum, sicque sibi ipsi placeat, neque libeat neque liceat aliquid excellentius esse [g].

 VIII.

x) loc. cit. p. 734.
y) Adu. Iulian. L. I. p. 35.
z) Ante huius enim tempora Hermeti hos libros fuisse suppositos, verisimile iudicat vir acutus.
a) Vide infra thesin XIII. et sequentes.
b) Enn. V. L. V. c. 10. p. 529.
c) Ibid. c. 11.
d) Enn. VI. L. VII. c. 23. p. 715. Prolixe et subtiliter hic de summi boni natura disputat.
e) Ibid. f) c. 33. p. 723.
g) L. VIII. c. 8. p. 741.

Digitized by Google

VIII. Neque libertas, neque aliud attributum Deo adſcribendum, ea ratione, qua entibus ſequentibus ſed modo ineffabili, cum nihil inuenire poſſimus, vt digne eloquamur: omnia enim pulchra et veneranda poſteriora ſunt illo [h].

IX. Si nihil eſt ſupra iſtud, quod ipſum exiſtit primo, ſiſtere in eo gradum expedit, neque vlterius de hoc aliquid dicere: ſed perſcrutari potius, quomodo ſequentia facta ſint [i].

X. Quod omnino eſt id, quod eſt ipſa eſſentia, eſt etiam dominans, et liberum, licet actio eius ab eſſentia non differat [k].

XI. Quando dicimus vnum, et quando dicimus ipſum bonum, intelligendum eſt, vnam nos eandemque naturam ſignificare [l].

XII. Non eſt conandum in alia principia ſe conferre, ſed hoc propoſito intellectum deinde, quodue primo intelligit, mox animam poſt intellectum collocare debemus; hic enim naturalis ordo eſt, ideoque neque his plura neque pauciora in genere intelligibili decet connumerare. Non enim pauciora eſſe, inde liquet, quod inter ſe ſunt diuerſa; neque plura admittit ratio. Non enim principium vllum ſimplicius poteſt inueniri, nec datur intellectus niſi in ſtatu, adeoque neque in motu alius, atque alius in quiete: Ratio autem ab intellectu in animam vsque procedens, animam reddit intellectualem, neque aliam quandam adducit naturam, intellectus et animae mediam [m]. Magna ſubtilitate exſequitur Plotinus demonſtrationem trinitatis principiorum, contra Gnoſticos diſputans, vt eorum diuinas familias aeonasque in infinita diuinitatis abyſſo euerteret. Hactenus quidem a Platone non receſſit, nam et alii eorum temporum Platonici ita docebant [n]: idque ſine dubio ab Ammonio percepit. Qui cum ex Chriſtianorum diſciplina aeternarum ὑποςάσεων trinitatem noſſet, eam eo magis ſyſtemati ſuo inferre potuit, quo magis in Platone eiusmodi trinitatem deprehendebat, ſiue illa attributorum fuerit, ſiue perſonarum, de qua re, quid nobis in obſcuro argumento veriſimile videatur, *tomo primo* diximus. Quem ſecutus Plotinus, eandem trinitatem hypoſtaſium archicarum admiſit, vt haberet, quod non Gnoſticis tantum opponeret, ſed etiam, quod Chriſtianis: quorum doctrina ſuam philoſophiam inferiorem non eſſe, haec ſecta vehementer omnique ſtudio ſategit. Vidit hoc THEODORETVS [o], qui hanc Chriſtianorum imitationem probe animaduertit, licet valde fallatur, opinatus eandem eſſe Numenii et Plotini, quae Chriſtianorum, trinitatem. Receſſiſſe vero et Aegyptiacam theologiam iuniorem, Orientali permiſtam, et Platonicorum Alexandri-

h) Nimiam praeciſionem hic hominis verba nobis dantis notare licet. Supra enim ad eſſentiam eius omnia pertinere dixit. Hic itaque abſtractione ſumma de ordine cogitationum noſtrarum tantum intelligendus eſt. Hic vbique mos regnat in Plotino, qui incautos facile decipere poteſt.

i) p. 744.

k) p. 746.

l) Enn. II. L. IX. c. I. p. 199.

m) Ibid.

n) Videndus CVDWORTHVS, et quae ille affert Chalcidii, Macrobii, Numenii loca, licet cum Plotino non in totum conſentientia l. c. p. 732. ſeqq.

o) Therapeut. Serm. II. T. II. opp. p. 496.

Digitized by Google

xandrinorum alios ab hac trinitate, et quaternionem quandam ſtatuiſſe, ſupra iam attigimus, ponentes primo principio aliud ſuperius, et variantes admodum in arduo et difficili argumento, qua de re diſſeruit PROCLVS [p], qui videndus: qui et ipſe ab hac Plotini ſententia diſceſſit, et trinitati vnitatem praemiſit, ſtatuitque, *numerum demiurgicum non incipere debere a trinitate, ſed a monade ante trinitatem per ſe ſola ſtante.* Paulo aliter hanc Platonicorum ſequiorum variationem refert CYRILLVS ALEXANDRINVS [q]: *praedicti*, inquit, *aduerſantur huic doctrinae, dicunt enim bonum non eſſe connumerandum iis rebus, quae ab illo proficiſcuntur; exemtum illud eſſe ab omni communione, propterea, quod ſimplex omnino ſit, nulliusque compoſitionis capax, a mente vero, haec enim principium eſt, trinitatem vnam procedere.* Ex quibus manifeſtum eſt, ſectam hanc ne in principiis quidem inter ſe conſenſiſſe, nam et in reliquis hypoſtaſibus inter ſe ordinandis valde diſſenſerunt [r].

XIII. Eſt in principiis diuinis aliquod veluti centrum, penes hoc autem circulus ab ipſo micans, praeter haec et circulus alius, lumen de lumine, vltra haec non amplius luminis circulus, ſed iam luminis indigus alieni. Ordinem principiorum diuinorum in his definit, vſus ſimilitudine Plotinus, vbi bonum ipſum quaſi centrum eſt, mens lumen inde micans, atque permanens, anima lumen de lumine ſe mouens; corpus per ſe opacum vero ab anima illuminatur [s]. „Eadem alibi [t] inculcat: aſcendentem a mundo ſenſibili ad mundum veriorem eiusque principium, ibique „cuncta intelligibilia conſpicientem, ac penes ipſum ſempiterna in propria intelligentia atque vita, horum omnium praeſidem intellectum „prorſus intemeratum, et inaeſtimabilem ſapientiam, et reuera vitam auream ſub Saturno inuenire. Omnia enim ſub ſe immortalia comprehendere, intellectum omnem, Deum omnem, animam omnem, et „haec omnia penitus conſiſtentia„. Alia loca, quae paſſim occurrunt, breuitatis cauſſa omittimus.

XIV. Ad quaeſtionem explicandam, quonam pacto ex vno exiſtente tali, quale vnum ipſum habuerit vnumquodque ſubſtantiam, neque illud in ſe ipſo quieuerit, ſed tanta inde effluxerit multitudo, quanta conſpicitur in ordine rerum, Deus inuocandus eſt, non oratione ad aures pertinente, ſed animo ſeipſum ad Deum voti gratia impenſiſſime reuocante. Videtur et hoc accepiſſe ab Ammonio Plotinus ex diſciplina Chriſtianorum, qui reuerenter et maxima cum deuotione de generatione λόγȣ, et ipſo trinitatis myſterio inter arcanas doctrinas loquebantur [u].

XV.

p) In Timaeum Plat. L. II. p. 93.
q) Contra Iul. L. VIII. p. 371.
r) Enn. IV. L. III. c. 17. p. 384.
s) Illuſtrari haec poſſunt ex Iudaeorum doctrina Sephirotica et de Adam Kadmon, nam ex vno fonte vtrumque hauſtum eſt, vt infra demonſtrabitur.
t) Enn. V. L. I. c. 4. p. 485. L. V. c. 3. p. 522.
u) Enn. V. L. I. c. 6. p. 487. quo loco de generatione mentis ſiue intellectus diuini ex inſtituto diſſerit.

Digitized by Google

XV. Quando in explicatione originis principiorum diuinorum generationis mentio fit, procul esse debet generatio temporalis, verba de sempiternis facientibus, idque tantum ratione caussae ordinisque cuiusdam est intelligendum [x].

XVI. Quod a primo principio gignitur, dicendum est superiore non agitato gigni, alioquin si moto illo aliquid generetur, certe id quod gignitur, non secundum sed tertium erit ab illo post motum. Non itaque illo vel annuente vel voluntate decernente vel vllo pacto commoto subsistit.

XVII. Lumen itaque vndique circumfusum ex ipso dependens penitus quiescente ceu fulgor circa solem circumcurrens, ex ipso semper manente progenitum est.

XVIII. Quod semper est perfectum, semper etiam gignit sempiternum, minus autem genitum genitore.

XIX. Ex perfectissimo prodeunt, quae omnium maxima sunt post ipsum, maximum autem post ipsum, et secundum est νοῦς, intellectus.

XX. Melius omnium, quae fiunt, est intellectus, quoniam omnia alia sunt post ipsum.

XXI. Genitum appetit genitorem, in cuius consecutione sit contentum, praecipue autem quando soli sunt genitor atque genitus. At vbi, quod genuit, est omnium optimum, necessario genitum ipsi cohaeret, vsque adeo, vt alteritate solum secernatur [y].

XXII. Haec mens siue intellectus Dei imago est, ex eo enim cum genitus sit, seruat multa in se genitoris similitudinemque talem ad ipsum habet, qualem lumen habet ad solem, genuitque ipsum, dum reflexione ad illum respexit. Nam haec visio, siue reflexio (ὅρασις) intellectus est [z].

XXIII. Hic igitur huius generis intellectus purissimae mentis appellatione dignus, non aliunde, nisi ex primo principio nasci est iudicandus, atque hunc iam genitum cuncta secum simul entia genuisse, vniuersam pulchritudinem idearum, intelligibiles Deos omnes [a].

XXIV. Existimandum praeterea, hunc esse plenum omnium, quae progenuit, et quasi genita protinus absorbentem, propterea quod in se omnia complectatur, neque in materiam labi sinat. Illustrat hoc Plotinus fabula Saturni, Iouis et Rheae.

XXV. Animam generat intellectus perfectus existens, potentia enim tanta non potest esse sterilis. Sed hic quoque quod gignitur, genitore melius esse non poterat: cum vero foret minus, fore et illius imaginem indefinitam quoque similiter, sed definiri a generante et formari [b] necesse est.

XXVI.

x) l. c. Pertinet haec obseruatio etiam ad audaciores Plotini locutiones, quando Deum se ipsum effecisse dicit, Enn. VI. L. VIII. c. 14. p. 749. 750. Conf. CVDWORTHVS l. c. c. IV. §. 23. p. 485. et doctissimus interpres h. l.

y) Enn. V. L. I. c. 7. p. 488.

z) Ibid.

a) Ibid. p. 489.

b) Ibidem.

Digitized by Google

XXVI. Progenies mentis, eſt ratio quaedam et hypoſtaſis id quod excogitat, nempe id quod circa intellectum ſe verſat, intellectusque ipſius lumen eſt, atque veſtigium ſemper inde dependens, inde quidem illi coniunctum atque ita repletum et fruens, et compos eius atque intelligens: inde vero viciſſim ſibi ſubdita tangens et generans quae quidem, neceſſarium eſt, deteriora anima contingere [c].

XXVII. Quod intelligit aliud, vult ipſum quoque diuerſitatem fugere, ſed minus id valet, habet quidem apud ſe quod videt, ſed a ſe diuerſum. Quod vero ſe intelligit, non eſt ab eo, quod intelligitur, eſſentia ſeparatum, ſed coëxiſtens ſecum [d].

XXVIII. Eſt ſupremum aliquid, quod non intelligit, eſt inſuper, quod intelligit primo, eſt denique quod ſecundum quandam intelligentiam habet.

XXIX. Vbicunque eſt intellectus, ibi etiam ſunt multa, adeoque primum multa et vnum eſſe non poteſt [e]. Diximus, de hoc dogmate: ſupremum principium non habere intellectum, ſupra, quantum ſatis.

XXX. Intellectus ipſius actio intelligentia eſt, ſpectans intelligibile, ad ipſumque conuerſa, et ab eo velut definita atque conſummata; ex indefinita itaque duitate atque vno ſpecies numerique gignuntur [f].

XXXI. Ex his ſequitur intellectum non eſſe ſimplicem, ſed multiplicem, compoſitionem quandam prae ſe ferentem; intelligens enim et intelligibile ſunt duo.

XXXII. Cum etiam obiecta ſenſus ſint res quaedam, ſequitur obiecta intellectus non eſſe imagines rerum, ſed res reuera exiſtentes. Ita vero intellectus cognoſcit et quod in illo, et quod poſt illud, et exploratum habet, hoc reuera exiſtere [ff].

XXXIII. Vt ſenſus differt ab intellectu, ita diuerſa ſunt ſenſibilia ab intelligibilibus. [g].

XXXIV. Intellectus eſt ſimul omnia, quae tamen nihilo minus inter ſe diſtinguuntur, quoniam vnumquodque illic poteſtas quaedam propria eſt [h].

XXXV. Quot mundus rationes ſeminales habet, totidem ſingulas animas poſſidet, tot ideae ſunt in intellectu diuino [i].

XXXVI. Quod intelligitur intimum eſt, hoc vero ipſum intimum vnum quiddam eſt, et ſpecies et idea [k].

XXXVII. Intellectus et intellectualis eſſentia et idea quaelibet ab intellectu non differt, ſed vnaquaeque eſt intellectus; et communis quidem eſt ſpecies omnes, vnaquaeque vero ſpecies, vnusquisque eſt intellectus. Eſt

c) Ibid.
d) Enn. V. L. VI. c. 1. p. 533.
e) Enn. V. L. II. p. 493. L. VI. c. 2. p. 534. L. III. c. 14. p. 511.
f) Enn. V. L. IV. c. vlt. p. 518.
ff) L. V. c. 1. p. 521.
g) c. 12. p. 530.
h) L. IX. c. 6. p. 560.
i) Enn. V. L. VII. c. 1. p. 539.
k) L. IX. c. 8. p. 561.

Digitized by Google

Est itaque intellectus in se ipso in eodem secum habitu conquiescens aeterna omnium plenitudo [l].

XXXVIII. Entia ipsa intelligenti imprimis insunt, actus vero et intelligentia entibus ipsis accedit. Vna itaque natura ens ipsum est atque intellectus, veruntamen a nobis talia partientibus alia illic ante alia cogitantur [ll]. Fundamenta haec sunt doctrinae de ideis, quatenus insunt intellectui diuino: quas Plotinum quique eum sequuntur in metaphysica tantum abstractione ab intellectu diuino discreuisse, ex adductis thesibus manifestum est: ex quo sequitur, ideas extra intellectum diuinum non esse [m]. Disputari de vero sensu huius rei apud Platonem, *tomo primo* planum fecimus, recentiores vero Platonicos, ingenii fertilitate foecundissimos sibi entia in vno ente, multa in vno, praecisionibus metaphysicis concepisse, et ita ancipitem quaestionem secuisse magis, quam soluisse, ex allatis Plotini dogmatibus patet: cui intellectus et ideae eius vnum sunt, et tamen multa inter se varie discreta. Quae nimia subtilitas effecit, vt se ipsi non intelligerent satis, et de Diis intelligibilibus et intellectualibus, qui in intellectu diuino sunt, quid statuendum esset, non satis intellexerint [n]. Certe in mundo archetypo Deos intelligibiles peculiares substantias esse, vnamini fere ore confessi sunt, vt multis testimoniis probauit RAD. CVDWORTHVS [o]: Ast πᾶσα ἰδέα Θεὸς ait PROCLVS [p], nec aliter PLOTINVS [q], qui luculenter: *Hunc intellectum iam genitum cuncta simul secum entia genuisse, vniuersam pulchritudinem idearum, intelligibiles Deos omnes.* Quod quam παράδοξον sit, in vno simplicissimo ente extare entia peculiariter subsistentia, et tamen ea eundem intellectum hoc illoue modo affectum, adeoque simplicem esse, et multa in vno esse, intelligere eum nos putamus, quicunque vel mediocriter ratione vtitur. Habet tamen quae hic pro Platonicis afferat eruditissimus CVDWORTHI [r] interpres: „Esse quidem inter hos philosophos quosdam eo vsque dementiae progressos, vt diximus; prudentiorum tamen inter eos verbis consideratis, „parum proprie haec intelligenda esse. Nihil enim aliud velle obscurissimos magistros, quam hoc: mundum, quem archetypum vocant, in „altera diuinitatis hypostasi latere reconditum, et omnes species et formas ei inesse, quae varias personas non conficiunt, indeque alteram „trinitatis Platonicae personam non vt congeriem quandam Deorum „spectandam esse. Eos vero qui ideas Deos dixere, inanibus cogitationibus cerebrum replentes parum proprie et figurate locutos fuisse. Deos autem νοητοὺς esse tantum in archetypo mundo species „Deo-

l) Ibidem.
ll) Ibid.
m) Id integro libro demonstrare aggressus est.
n) Hinc illi Dii intelligibiles, intellectuales, Henades, Noes, monstraque alia, quae affatim offerunt Proclus, et Chaldaica oracula.
o) Syst. int. c. IV. §. 36. p. 649.
p) Comm. in Timaeum p. 357.
q) Enn. V. L. I. c. 7. p. 489.
r) Ad h. l. n. 19. p. 651.

Digitized by Google

„Deorum, qui sunt in mundo sensibili, nempe solis, lunae et stellarum reliquarum.“ Non inficiamur eleganter et apposite ita Platonicorum caussam iuuari, nec considerandos esse insipidos homines aliter, quam in terra aliqua methaphysica versantes, qui ingenii sui spectra et laruas in Deorum et hominum laruas commutarunt. Attamen, vt hoc pace magni Viri dicamus, plus nobis inesse videtur verbis horum philosophorum: non loquemur iam de Proclo et similibus, qui omnes prorsus sanae rationis leges in philosophematis suis eiurarunt, sed Plotinum Porphyriumque testamur, suo modo sanius, certe magis philosophice disserentes. Concepisse hos sibi mundum intelligibilem in secunda hypostasi principiorum diuinorum latentem, tanquam ἀρχέτυπον mundi sensibilis, negari non potest, et multis locis testatur vterque. Ast in sensibili mundo vnum quidem esse, sed multa singulariter existentia in confesso est, quare in archetypo etiam vnum et multa inueniri oportet, vt essentiae quidem ratione, species et earum effectorem vnum esse, vel ambo vnum existere, ast formali tamen ratione et visibile, et visionem et intellectum videntem inter se differre, idque quod a se ipso videtur, multitudinem inferre, quae non tantum in intellectu primo lateat, sed et suam differentem essentiam accipiat. Ita quidem PLOTINUM [e] rationes inire, loca satis euidentia docent. Requirit itaque, vt obscurissimam Plotini disputationem in summam contrahamus, in intellectu diuino essentiam quae et vnum et multa in se complectatur, et in qua et identitas essentiae, et diuersitas formae comprehendatur. Quod excludit quidem eiusmodi vnum, quod collectiuum dici solet, et ex multis partibus unum totum constituit, non vero genericum, quod species inter se diuersas capit, quae in eodem genere et essentia haerent. Ex quibus, nisi in obscurissimo argumento prorsus coecutimus, colligimus, mediam sententiam Plotino, quique cum eo subtilius philosophabantur, placuisse, et ideas omnes considerasse quidem vt entia vera, diuina intelligibilia, sed adhuc in vna essentia comprehensa, necdum inter se aliter nisi forma separata, non vero essentiae secretione; id quod non pro nudis concipiendi modis et notionibus haberi potest. Quod non obscure innuit, homines hos emanationis notionibus occupatos, res emanantes ex fonte, antequam ex eo prodierunt, vt singularia quidem entia, at in vno fonte, ceu riuulos in vno flumine, considerasse. Diserte enim PLOTINUS [f] nos cogitare iubet, *non fontem tantum, fluminibus se totum tradentem, velut primum principium, sed et flumina ab ipso fluentia, antequam aliud alio fluat, adhuc vna manantia et quasi cognoscentia, quo ab ipsis fluxuri sint riuuli.* Plus itaque, quantum quidem nobis videtur, quam meras notiones in intellectu diuino esse putabant, at non essentias singulares vel per-

e) Vid. loca allat.

f) Enn. III. L. VIII. c. 9. p. 351.

personas et ὑποστάσεις sed emanationes, diuersas quidem inter se ratione formae, ast vnum ratione essentiae in qua adhuc sunt. Obiici et hic lector, nos otiosorum ingeniorum ludibria enarrare, et cum laruis ludere, vixque intelligi posse; concedimus id haud inuiti, ast aliter sacra horum vatum non constant, nec ab his tenebrionibus clarius quid postulari potest: qui cum notionibus et praecisionibus metaphysicis sibi entia confinxissent, eas in nescio quas ὑποστάσεις et formas commutarunt, et ignorantes quid de iis praedicare possent, ad ideas obscuras et vagas, vocesque nihili confugerunt. Mirum itaque non est, eos, qui clariora quaerunt, vel distinctis notionibus assueti sunt, nihil videre, nisi figmenta ingenii otiosi, et regnum aliquod metaphysicum, licet Alexandrina mataeologia, realissima se possidere principia iactauerit. Sed ex his dumetis prorependum, et in consideratione intellectus diuini Plotiniana progrediendum.

XXXIX. Mens diuina per suas ideas in materiam agit, non extrinsecus more artis humanae, sed intrinsecus more artificiosae naturae, non tamen mixta materiae, licet ab ea non seiuncta ss). Obscurissime de modo imprimendi materiae ideas differit Plotinus, cui difficillimum fit notiones incertas et nihili ad res physicas applicare; cuncta eo tendunt: intellectus diuini ideas non secari, nec sui quicquam praebere materiae, esse tamen potentes ad id, quod in vnitate non est formandum. Quemadmodum, si obscurae rei lucem similitudine quadam licet accendere, in architecti intellectu idea aedificii vna aedes multas construit, eisque naturam quidem et constitutionem quasi confert, neque tamen earum materiae se miscet, vel inter eas diuiditur.

XL. Etsi sunt in intellectu diuinae ideae etiam rerum irrationalium, illae tamen non tales sunt, quales hae; sed praestantiori gradu: nec hic viget rationale aliquid, sed actus est rationali discursu superior. Sunt enim differentes vitae et differentes motiones, magis minusque lucidae et perspicuae. Hinc quod apud nos post Deos et rationales mentes, irrationale in intelligentiarum ordine vocatur, in intellectu diuino etiam ratio quaedam est, quia in intellectu est t). Valde se torquet Plotinus, vt doceat, quo modo res irrationales rationi diuinae inesse queant. In quibus cum valde se premi sentiat, more suo

Et fugit ad latebras et se cupit ante videri,

adeo se distinctionibus totum occultat. Cuncta, nisi fallimur, eo redeunt, esse ideam irrationalis obiecti in intellectu ratiocinante, et cum eo vnum, hincque consistere cum eo posse: quemadmodum idea equi in hominis intellectu est rationalis, licet de obiecto irrationali. Paulo clarius rem explicat in argumento praefixo FICINVS: *Intellectus primus foecunditate lucis exuberante in quamplurimos seipsum intus naturaliter propagat radios ideales; ex hac propagatione intellectuali simul et na-*

ss) Enn. VI. L. V. c. 8. p. 665. seq.

t) Enn. VI. L. VII. c. 9. p. 201.

Digitized by Google

naturali naturales rerum formae tanquam lumina profluunt. Illuſtrare hoc poteſt ſchema primi hominis Cabbaliſtarum, quod infra dabimus.

XLI. In coelo incorporeo ſunt Dii duplices intelligibiles et intellectuales. Illi quidem ideae ſunt, hi intellectus omnes aeterna idearum contemplatione beati [u]. Obſcure iterum de his Diis ex Platone diſputat Plotinus, vt Oedipo opus habeat. Ait de Diis intelligibilibus, quos aeterna Deorum viſibilium in coelo corporeo exemplaria eſſe acute vidit Cl. MOSHEMIVS [v]: „Omnia illic perſpicua ſunt vndique, nihil ibi tenebroſum, nihil obſiſtens, ſed omnis illic omnibus et „conſpicuus, intrinſecus atque per omnia, lumen namque lumini occur„rit vbique. Quilibet in ſe habet omnia, et omnia rurſus in alio con„ſpicit. Cuncta itaque vbique ſunt. Omne illic eſt omne, illic quodli„bet eſt vniuerſum. Splendor ibi micat immenſus, quodlibet enim ibi „magnum eſt, ibi ſol ſtellaeque omnes, vnaquaeque ſtella ſol eſt, et ſtel„lae ſimiliter omnes: praecellit autem in quolibet aliud, ſed interim in „quouis omnia conſpiciuntur„. Febricitantium in morem delirat Plotinus, ſolem, lunam, ſtellas intelligibiles, et inter ſe ſua natura diſtinctas, et omnes tamen in omnibus radiantes depingens, quaſi in hoc coelo ſupramundano fuerit, vel in raptu, quem paſſus eſt, mentis hos Deos intelligibiles viderit. Et tamen Plotinus ſobrius videtur, prae recentioris aetatis Platonicis, Proclo eiusque diſcipulis; illi enim tantopere inſaniuerunt in Deorum ὑπερκοσμίων, νοητῶν καὶ νοερῶν natura [w], muneribus, beatitate et his ſimilibus deſcribendis, vt in quas ſtultitiae voragines abripi queat hominis ingenium, ſemel imaginationis aeſtu abreptum, mirari ſatis non poſſimus. Teſtes volumus, vel PROCLI theologiam Platonis, vel oracula Chaldaica ab his profecta. Sed de his paulo infra plura dicemus.

XLII. Tertium principium anima mundi eſt, quam intellectus diuinus genuit, vt ſupra Θ. XXV. dictum. Eam vero antequam duce Plotino deſcribimus, monendum, Proclum eiusdemque aetatis Alexandrinos philoſophos, animam diſtinguere in ἐγκόσμιον et ὑπερκόσμιον, hancque ideo mentis quadam praeciſione excogitaſſe, vt haberent, vnde trinitatem ſuam, Chriſtianorum trinitatis riualem, elegantius comerent, quam ſi anima mundana pro tertio principio eſſet admittenda, vt fecere antiquiores Platonici. Aſt hos quoque deſeruiſſe et ſupramundanam iam animam ſtatuiſſe, non tantum Amelium et Porphyrium, ſed et Plotinum, innuit PROCLVS [x], qui, *poſt Amelium*, inquit, *Porphyrius*, *qui cum Plotino ſeſe putat conſentire*, *animam ſupramundanam vocat mundi architectum ſeu opificem*, *mentem vero illam ad quam conuertitur*, *non ipſum*

u) Enn. V. L. VIII. c. 4. p. 545. Damus hic verba quidem Ficini in argumento capiti praefixo, ſed quae ſenſum eius fundunt: licet iam CVDWORTHVS obſeruauerit Syſt. int. c. IV. §. 36. p. 668. incerte et ambigue de Deorum generibus loqui Plotinum. Eiusmodi enim diſcrimina Idearum ſtatuiſſe locus adductus, licet obſcurus, perſuadet.

v) Ad l. c. p. 651. CVDWORTHI.

w) Ignorauit Plotinus henades, agathotetes et alias Procli laruas.

x) In Timaeum L. II. p. 92. 93.

ipsum esse opificem, sed veluti exemplum eius quoddam. Quibus in verbis, etsi de Plotino dubitat Proclus, recte tamen monuit CVDWORTHVS [y], Porphyrio non denegandam esse hac in re fidem, qui scilicet praeceptoris mentem ad vnguem tenuit. Nec a verisimilitudine abludit, Ammonium, cum triadem Platonicam ad normam trinitatis Christianae exornaret, animam vero mundanam, diuidui non minus quam indiuidui, et alterius, quam eiusdem, participem, prorsus dignitati diuinorum principiorum non respondere videret, hanc distinctionem excogitauisse. Nam quod CVDWORTHO visum, inueniri eam iam apud Platonem, falsum omnino est, et ad exculpandos tantum Platonicos, quos valde deperibat vir acutissimus, excogitatum; vt alio loco obseruauimus. Plotinus vero quae de anima mundi praeceperit [z], haec accipe:

XLIII. Duplex Venus est, altera quidem coelestis, coeli stirps, altera vero ex Ioue et Dione nata humanorum coniugiorum dux, haec ipsa quo minus attingens. At illa sine matre, et ante coniugia, quoniam nuptiae in coelo non fiunt. Illa nempe coelestis, quam ex Saturno id est ex intellectu genitam dicunt, necesse est, esse animam diuinissimam, proxime ab ipso intellectu inuiolabili inuiolabilem natam, superneque permanentem, vtpote quae ad haec mundana neque descendere velit, neque etiam descendere valeat, propter naturam ad haec inferiora non inclinantem. Hanc necesse est esse substantiam quandam separatam, et essentiam materiae nullo modo participem [a]. Satis luculenter hoc loco animam supramundanam a mundana distinguit Plotinus, sic vt mirum videri queat, Proclum de ea re dubitasse. Nec potuit aliter rationes inire Plotinus, postquam ὑποστάσεων ἀρχικῶν ternionem semel pro principiis posuisset, eo quod generatione diuina, gradu et dignitate quidem non vero essentia diuersum gigni quicquam posse sequeretur. Addit enim adductis: Quod ex mente proxime nascitur, ipsum quoque est purum, vtpote quod validissimum est, secundum se ipsum intellectus ipsius propinquitate, ingenitumque habeat appetitum ad se ipsum in genitore stabiliendum. Quae in sequentibus ita roborat, vt detineri a genitore dicat eam, ne vnquam ad materiam decidat. Ex quibus sequi putat, aliam eam esse et diuersam ab anima mundana. Ceterum inuenta haec esse a Plotino et sequacibus, vt tertia trinitatis Platonicae hypostasis, cum Spiritu S. Christianorum elegantius aptiusque conciliaretur, eleganter obseruat MOSHEMIVS [b], quem vide.

XLIV. Anima haec supramundana essentia quidem est ex essentia emanans, et existens simul, at minor quidem generante, nata enim est ex actu essentiae viuentis, quae ante ipsam est, cuius amore ineffabili fertur, gaudetque eam, tanquam bonum suum spectare [c].

XLV.

y) l. c. p. 660.
z) Euictum hoc est a MOSHEMIO l. c.
a) Enn. III. L. V. c. 2. p. 293.
b) l. c. p. 682.
c) l. c. p. 293.

Digitized by Google

XLV. Ab hac anima generantur alia, licet vna tota ſit; et in ſe quidem ipſa conſiſtit, quae vero velut partes inde gignuntur animae ſunt omnia complentes [d].

XLVI. Quia vero in ſe conquieſcit, vnum totum ſimul eſt vbique.

XLVII. Nunquam fuit tempus, in quo non animaretur hoc vniuerſum, neque potuit vnquam abſente anima corpus ſubſiſtere, neque materia vnquam informis exiſtere valuit [e]. Incipit hic Plotinus, audacioribus greſſibus a Platone deficere, vt ſyncretiſticum ſyſtema eo magis fulciret. Ex Platonis enim ſyſtemate, quale illud *tomo primo* deſcripſimus, notum eſt, placuiſſe ei: materiam informem, et inordinato brutoque motu animatam iacuiſſe, donec voluntaria acceſſione Deus demiurgus eum conderet, immiſſaque anima formaret et ordinatum quidem motum imprimeret. Valde hoc refragabatur Ariſtoteli, aeternum absque vlla generatione vel formatione ſibi mundum concipienti, multo vero magis Chriſtiano ſyſtemati, duplex, quod Plato ſupponebat, principium valde exagitanti debellantique; vtrique vero ex conſilio Ammonii, Plotini reliquorumque Alexandrinae philoſophiae conditorum attemperanda erat Platonica doctrina; reformanda itaque erat, et deſerendum quidem duplex illud principium, materiam vero ab aeterno ex Deo emanaſſe generatione diuina pronuntiandum, vt poſtea probabimus. Ita vero deſideratam iniri poſſe concordiam ſperabant homines nugaciſſimi. Materia enim ex Deo animaue diuina, ſecundi Dei filia ſemper et ab aeterno propullulante, ſequebatur, eam ab anima quoque diuina aeternum non generari tantum, verum informari etiam, agitarique, nec vnquam fuiſſe tempus, vbi non iſta materia fuerit animata. Id quod Platoni quidem, mundum eſſe genitum, aſſeueranti videbatur accedere, aſt Ariſtoteli quoque aeternum eſſe mundum dicenti non refragari cenſebatur, cum ita aeterna eſſet mundi, id eſt, materiae animatae, origo. Sed et ita Chriſtianae doctrinae propius accedendum, et impium ſyſtema externo habitu ſanctiſſimis dogmatibus aſſimilandum erat, creationem aliquam materiae ex Deo, non exiſtente aliquo ſubiecto, ex quo conderet, aſſerendo, et demiurgicam potentiam animae ſupramundanae, quae Spiritus S. locum in trinitate Platonicorum demiurgica obtinebat, tribuendo. Quae tamen omnia licet mire placerent hominibus hiſce, in his tricis ingenioſis et mire ſubtilibus, meris tantum notionibus metaphyſicis, abſtractionibus conceptibusque omnem fere comprehenſionis claritatem ſuperantibus abſoluebantur, traductis illis in perſonas et hypoſtaſes proprias, quibus diuinum abſolui mundum putabant. Quae omnia vt mire genium ſyncretiſmi ſectae huius produnt veramque indolem retegunt, ita ad intelligenda ea, quae ſequuntur, quam maxime notanda ſunt atque attente obſeruanda.

XLVIII. Niſi

d) Enn. VI. L. IV. c. 4. p. 647.

e) Enn. IV. L. III. c. 9. p. 378.

XLVIII. Nisi corpus sit, anima nequaquam progredietur: non enim est locus alius, vbi queat se naturaliter propagare: quod si progressura sit, aedificabit sibi locum corpusque generabit. Cum vero status eius in ipso statu corroboretur, ceu lumen plurimum in summis effulgens, interim quasi in ipsis ignis extremis vmbra resultat, quam quidem prospiciens anima, postquam substitit, formauit ipsam [f]. Notabilis locus hic est, ex eo enim dispalescere putamus, Ammonium Plotinumque hanc mundi ex anima genesin habuisse ab Aegyptiaca disciplina, qualis eo tempore viguit, cum Iudaei eam quoque reciperent, et Cabbalisticum systema fingerent. Hoc enim eadem prorsus ratione mundi generationem et formationem, ex vmbra a lumine infinito per sephiroticas emanationes, in medio igne existente deriuabat, eique lucis scintillam tanquam animam indebat. Quae argumento sunt, secutos fuisse Aegyptios, et qui inter eos nati sunt Platonicos, emanationis naturam, qua quo longius a principio emanante procedit emanatiuum, eo magis primam puritatem, lucisque naturam amittit, et vmbrae conditionem accipit: nec aliter quoque statuit Orientalis philosophia his principiis innixa. Ast Platonici, cum Platoni has nugas attemperare vellent, non plures quam tres principales emanationes, quas hypostases archicas vocauerunt, constituerunt, cum alii ex hac Orientali et Aegyptiaca disciplina progressi plura statuerent; et ab anima mundi mox ad ipsum mundum formatum progressi sunt.

XLIX. Factus mundus tanquam aedificium quoddam speciosum, longeque varium, non est separatum ab effectore, neque rursus se illi commiscuit, sed totus vbique existimatus est cura et diligentia dignus; adeo vt sibi quidem conducat ad ipsum et esse et pulchrum esse, quoad poterat esse participare, auctori vero non commixto hoc sit innoxium. In excelsis enim permanens praesidet.

L. Nempe mundus sic est animatus, vt non tam ipsius quam ipse habeat animam. Iacet enim in anima eum continente, neque quicquam eius animae est expers [g].

LI. Anima tanta, tamque ingens naturaliter, quoniam non determinatur ad tantum, itaque potest vna eademque totum corpus complecti, et quacunque illud extenditur, ibidem est et illa. Haec iam et sequentia animae mundanae, siue ἐγκοσμίῳ, quae mundum informat, conueniunt, quam iam porro describit Plotinus.

LII. Quicquid attingit animam, sic inde perficitur, prout essentia animae naturaliter se habet. Ea enim cum ex semper existentibus sit, omnia simul entia complectitur, aërem, et lumen, et solem, quaeque primi, secundi tertiique generis (intelligibilia et intellectualia intelligit exemplaria) habent. Sicque a primis ad vltima, et ab igne ad eius vmbram progrediendum, et hunc quoque illuminatum iniectis speciebus [h].

LIII. Or-

f) l. c. p. 379. g) l. c. c. 10. p. 379. h) loc. cit.

Digitized by Google

LIII. Ornatum vero eſt ſecundum rationem ex ipſius animae poteſtate, habentis in ſe tota vim virtutemque ſecundum inſitas rationes ornandi, quemadmodum rationes, quae in ſeminibus latent, fingunt formantque animantia, quaſi paruulos mundos. Anima vero per ipſam eſſentiae poteſtatem ſic eſt domina corporum, vt haec non aliter fiant atque diſponantur, quam ipſa producit. Subtiliter haec proſequitur Plotinus, vt explicet, quo modo ex rationibus ſeminalibus in anima latentibus cuncta pulchra affabreque efficta ſint. Copioſe idem exſequitur alio loco [i] oſtendens, naturam fictricem in ſe manentem per rationes ſeminales formare materiam ſine electione et inſtrumento. Sunt autem rationes ſeminales, quaedam quaſi contemplationes impreſſae deſuper ab intellectuali contemplatione. Idearum impreſſionem forte clarius dixeris.

LIV. In rebus inanimatis, quod eſt ex ipſis, quaſi conſopitum iacet in ipſis, quod autem tendit in aliud, poteſt, nititurque illi ſimile fieri, quantum quidem pati poteſt. Commune enim omnibus, in ſimilitudinem ſui ferri ducique, animae vero opus eſt, et aliquid in ipſa vigilans, et quod in aliud tendit: viuentia itaque facit omnia, quae non viuunt ex ſeipſis. Liquet ex his, ſenſum aliquem communem, ſecundum rationes diſpoſitum ex Plotini mente etiam inanimatis adeſſe: nam in illis quoque latet anima mundana, et rationes ſeminales excitat, vegetat formatque.

LV. Natura animae vbique ductu facilis admodum pronaque eſt, omniumque facillime poteſt capi, ſi quis fabricauerit aliquid, quod facile ab ipſa pati poſſit, patiendoque portionem aliquam ab ipſa ſortiri. Facile vero patiens eſt, quod qualicunque modo imitationi aptum eſt, velut ſpeculum ſpeciem quandam arripere potens. Etenim vniuerſa natura omnia mirabili quodam artificio fabricat ad illorum imitationem, quorum in ſe poſſidet rationes; cumque ſic vnumquodque fiat, certe ratio in materia, quae ſecundum rationem materia ſuperiorem formata eſt, coniuncta eſt illi Deo, ſecundum quem genita fuit, et in quem ſuſpexit anima, habuitque cum faceret [k]. Genuinum hoc fundamentum eſt, omnis magiae, taliſmanum, ſtatuarum operumque theurgicorum, quae circa materiam Diis plenam verſantur, naturamque ducunt, quo volunt. Cuncta enim eo tendunt, animam mundanam ſymphonia quadam poſſe flecti ducique, qua de re infra ex Iamblicho plura. Paucis enim et ὡς ἐν παρόδῳ haec tangit Plotinus ſuperioribus principiis maxime intentus.

LVI. Anima mundi per ſuperiorem eius vim in orbem retorquet inferiorem, rurſusque per inferiorem, rotat circulum [l]. Haec de demiurgicis operationibus animae tum ſupramundanae, quam mundanae, ex quali operatione mundus productus ſenſibilis ad normam mundi intelligibilis quos inter ſe ſollicite diſtinguebant, vt ex PLOTINO [m] et PORPHYRIO

i) Enn. III. L. VIII. c. 1. p. 344.
k) l. c. c. 11. p. 30.
l) Enn. II. L. II. c. 3. p. 100.
m) Enn. VI. L. IV. c. 2. p. 645.

Digitized by Google

RIO [n] disci potest. Vtrique Demiurgus tertia triadis persona vel hypostasis constituta est: aliter tamen visum est aliis. Nam Platonem rerum omnium opificem a summo Deo non discreuisse, ex *Timaeo* notum, et *tomo primo* luculenter demonstratum. Recentiores autem Platonici ex Aegyptiaca et Orientali philosophia tenuerunt, primum Deum in abysso aeternae deitatis latentem manere, et emanationi alicui magnae, siue principio cuidam hypostatico formandi mundi negotium fuisse permissum. Et animam quidem supramundanam cur ei praefecerit Plotinus, licet Platoni, δημιεργὸν τὸν νῦν, fuisse statutum ipse referat [o], ex allatis rationibus patet. Alii et in his Iulianus ad intellectum siue mentem hoc opus reuocant, inter se quoque non satis concordes. Quod vbi refert CVDWORTHVS [p], colligi inde posse putat, Platonicos mundi fabricam ad omnes tres hypostases retulisse: in quo tamen mire fallitur; rationes enim, quas adduximus, satis probant, mundi productionem demiurgicam operationem esse ex actionibus characteristicis hypostaseon exortam.

Trinitatis Platonicae consideratio.

§. LII. Descripsimus, qua potuimus perspicuitate et fidelitate ex systemate Plotini ipsis, quantum inextricabilis fere quae illis inest obscuritas patiebatur, verbis eius adhibitis, celeberrimam illam trinitatem Platonicam, de qua tot tantaeque inter eruditos disceptationes satis probant, argumentum esse obscurum et difficillimum. Ast probe haec principiorum diuinorum, eorumque proprietatum et characterum [q], quibus inter se distinguuntur ternio consideranda est, cum tota philosophia Alexandrina ea tanquam primis principiis nitatur. Ex his enim fontibus archicis effluxere non tantum Dii, animaeque, sed et materia, totusque mundus, ad haec reuocandus est. Sed et consideratio huius trinitatis probe expendenda est, ne cum sanctissima, quam Christianorum mysteria pandunt, Trinitate confundatur, a qua multis nominibus differt. Id quod prolixe demonstrari posset, si vel locus vel institutum pateretur, nec id magis ad sacrorum dogmatum pertineret historiam. Paucis tamen, ne hic quoque abeamus ἀσύμβολοι, obseruamus, esse trinitatem hanc Plotini et sequacium, (qui tamen Plotini doctrinam nouis ineptiis conspurcarunt, et nescio quam quaternionem effinxerunt,) metaphysicam, adeoque abstractionis magis ope efformatam, quam rerum spiritualium natura fundatam. Etsi enim pollicem in totum nos premere, non posse viro doctissimo [r] fatemur, qui totam trinitatem Plotinianam nudis cogitationum relationibus, notionumque diuersitate constare inter se putat, et personas istas hypostasesque tantum introduxisse figuratum loquendi morem, quo Platonici plerique delectati sunt, contendit, adeoque prorsus Sabellii errorem eam innuere iudicat; cum, vt supra vidimus, non nudas entis vnius diuini diuersas relationes, sed emanationes, et principia quae essentialiter ex primo Deo effluxerunt, nobis exhibeat: certum tamen ex dictis est, meras meta-

n) περὶ ἀφορμῶν p. m. 110.
o) Enn. V. L. I. c. 8. p. 489.
p) l. c. p. 628.
q) Conf. CVDWORTH. l. c. p. 689.
r) CVDWORTHI interpr. ad p. 673.

Digitized by Google

metaphyſicas actiones, operationes et characteres iſtis emanationibus eſſe tributas, et excogitata imprimis principia tria ὑπερκόσμια nuſpiam, niſi in cerebro horum philoſophorum, extantia, quae mirum in modum a Chriſtiana trinitate, cuius fundamentum diuina nobis natura exhibet, differunt. Et tranſſumſerunt quidem haud pauca ex Chriſtianorum diſciplina Platonici, et verba et axiomata, et imprimis ea, quae de generatione λόγȣ paſſim ſubtiliter ſatis ediſſerunt; aſt ea ſuo ſyſtemati ita adaptant, vt omnem ſignificationem Chriſtianam amittant. Quod non clarius manifeſtat quicquam, quam ſubordinatio, non dignitatis tantum, ſed et eſſentiae gradu differens, quam iis hypoſtaſibus tribuerunt: genitum enim genito minus eſſe, multoties inculcat Plotinus, adeo, vt cum Dei ſummi eſſentiae ſimplicitatem abſolutam tribuat, is menti ſiue intellectui ineſſe multitudinem quandam intelligibilem, mira opinionis peregrinae abſurditate aſſerat, ſicque ex anima quoque ſupramundana pertingere radios ad mundanam dicat. Quibus ſi addimus, ex hac triade cuncta emanare et eſſentiam decerpere ſuam, manifeſtiſſimum ſane eſt, longiſſime eam a Chriſtiana trinitate diſtare.

§. LIII. Iam ad reliqua Plotinianae, vel ſi mauis, Alexandrinae metaphyſicae capita progrediendum eſt, inter quae non nobilius eſt eo, quod pſychologiam tradit. De qua more iterum ſuo obſcuriſſime diſſerit Plotinus; cuius φιλοσοφέμενα ad haec reuocari poſſunt capita: *Pſychologia eclecticorum.*

LVII. Anima hominis conformis eſt animae ſupramundanae, et in ſe ſpectata eius ſoror [s].

LVIII. Non tamen ita animae ſunt in mundi anima vt partes in toto, nam ita anima mundana eſſet in partes diuiſa nec tota vbique [ſ].

LIX. Etſi enim anima hominis ſoror eſt animae mundi, differunt tamen in hominibus animae, nec ita in omnibus hominibus vna tantum eſt anima, vt vna eſt in omnibus hominis membris, quia haec anima non diſceſſit quidem ab vniuerſa, ſed ibi conquieſcens corpus circum ſe continuit, aliae vero corpore iam facto et iam exorſa, dominanteque earum ſorore anima gradatim nactae ſunt ſortes, quaſi illa iam his parauerit domicilia [ſſ].

LX. In mundo intelligibili regnat eſſentia vera, cuius praeſtantiſſimum eſt intellectus, animae autem et illic adſunt, inde namque venerunt hunc in mundum. Ille quidem mundus habet animas ſine corporibus, hic autem iam corporibus inſitas diuiſaſque per corpora. Illic ſane eſt intellectus omnis neque diſcretus neque diuiſus, ſimul et vno in mundo ſunt animae, nec ex vllis locorum interuallis diſtantiam patiuntur. Intellectus igitur indiſcretus et indiuiſus eſt ſemper, ſed anima quidem illic indiſcreta indiuiſaque viuit, habet tamen naturam diuiſionis cuiuſdam capacem: eius nam-

s) Enn. V. L. I. c. 2. p. 485. conf. CVDWORTH. ſyſt. intell. c. IV. §. 36. p. 700.

ſ) Enn. IV. L. III. c. 2. p. 373.

ſſ) Ibid.

namque partitio est illic abesse, atque distare, corporibusque coniungi, quapropter non iniuria circa corpora dicitur esse diuisibilis, impartibilis autem, quoniam non tota illinc discedit, sed etiam superest ipsius aliquid, quod ad inferiora non venit, cuius natura nullam subire potest partitionem [t].

LXI. Quod itaque in Platonis schola dicitur, animam constare ex diuiduo et indiuiduo idem est, ac si diceretur, animam essentia quadam constare partim quidem apud superos pertinente, partim ad inferiora vergente, quae quidem et simul inde dependeat, et se interim ad haec vsque propaget, non aliter quam ex centro linea protenditur [u]. Subtiliter haec prosequitur Plotinus in sequentibus, ostendens esse praeter naturam indiuisibilem in anima essentiam proximam inde nascentem, habentem quidem indiuiduum munus ab illa, sed progressione inde facta ad naturam alteram properantem mediam euadere ambarum, naturae scilicet impartibilis atque primae, rursusque naturae partibilis circa corpora et corporibus inhaerente. Addit alia, miras abstractionum metaphysicarum tricas redolentia: existere eam alicubi, et non existere, diuisam esse in partes et non diuisam, manere totam et tamen circa corpora diuidi, etc. [v] in quibus diuersos respectus relationesque inani terminorum subtilitate sectatur.

LXII. Praeter corporeas differentias animae inter se differunt, tum in moribus maxime, tum in cogitationis officiis, etiam ex praecedentibus vitae alterius institutis. Vnitur etiam alia in actione, alia in cognitione, alia in appetitu; alia aliae intuentur, et quae intuentur eadem sunt et fiunt etc.

LXIII. Anima neque corporea est neque ex elementis composita, vitam enim hunc in modum habere non posset, nec posset ei ratio et consilium tribui [w].

LXIV. Animae vel meliores vel deteriores sunt, partim quidem ob alias caussas, partim vero velut ab initio non omnes aequales; inaequalis enim facta distributio, ordinesque constituti etiam animarum secundi et tertii [x].

LXV. Nullam animae partium neque totam etiam animam debemus in corpore velut in loco ponere. Locus enim est comprehendens et continens corpora. Neque tamen sic, vt in vase, est in corpore. Nec est in corpore tanquam in subiecto, neque vt pars in toto, neque tanquam species in materia. Sed animam adesse scimus corpori, eo quod hoc animatur [y]. Sequitur hanc praeceptoris sui metaphysicam etiam PORPHYRIVS [z].

LXVI. Nempe anima corpori adest separabiliter, sicut lumen in aëre; et melius dicitur corpus esse in anima, quam animam in corpore: alia enim animae

t) Enn. IV. L. I. p. 360. PORPHYR. de occas. p. 60. u) L. II. c. I. p. 362.

v) Eadem repetit PORPHYR. περὶ ἀφορμ. p. m. 75. 98.

w) Enn. II. L. IX. c. 5. p. 202. 203.

x) Enn. IV. L. II. c. 18. p. 370.

y) Enn. IV. L. III. c. 20. p. 387.

z) l. c. p. 75.

animae corpori non adſunt, nempe mens et ratio, alia illi adſunt, (id eſt in illud agunt) ſenſus et vegetandi potentia [a].

LXVII. Quaelibet vis animae eſt in qualibet parte corporis tota, ſicut anima, ſed dicitur ibi agere, vbi ſiue ſeruit inſtrumentum, et praecipue, vbi inſtrumentum habet principium, e. g. ſentiendi vis in cerebro etc.

LXVIII. Anima a corpore ſeparata et exiens hic non eſt, vbi non eſt, quod eam quodammodo ſuſcipiat; eſt autem in eo, quod amantem animam trahit ad ipſum, ſequiturque illuc, vbi naturaliter eſſe et fieri poteſt. Cum vero plurimus ſit et vnusquisque locus, oportet differentiam tum ab affectione animae proficiſci, tum etiam ab ipſa iuſtitia, iudicioque rebus omnibus dominante [b]. Id qua ratione fiat, paulo poſt dicemus, vbi de ſtatu animae poſt exceſſum ex corpore dicendum eſt.

LXIX. Anima formas rerum ſenſibilium nunquam ſuſcipit, et paſſione confundente iudicium, nihil patitur ab obiectis. Si qua vero paſſio contingit, peruenit in corpus, et eo ſic vel aliter pulſato anima ſtatim praeſens has vel illas affectiones percipit, hoc vero non eſt pati, ſed agere [c]. Diſtinguit Plotinus in obſcuro diſcurſu de hac theſi inter paſſionem et eius cognitionem, nempe ſenſationes et iudicia paſſionum; et haec non illa animae tribuit, multo vero magis intelligibilium cognitionem iſtis carere dicit, quae ab intimo prodeunt, cum ſenſibilia attingantur extrinſecus, vnde illae magis actiones dicendae. Recentiores philoſophi haec, facto inter intellectum purum et impurum diſcrimine, longe clarius et felicius explicant [d].

LXX. Anima natura eſt omnium, ratio intelligibilium, et eorum quae illic ſunt, vltima, eorum vero quae ſunt in vniuerſo ſenſibili, prima. Quapropter ad vtraque vergit, et a ſuperioribus quidem bene afficitur, ab inferioribus autem quadam ſimilitudine fallitur, et tanquam delinita prolabitur. Cum igitur ſit in medio conſtituta, percipit vtraque, et ſuperiora in memoriam reuocata intelligit, eo quod quodammodo eſt haec ipſa, eaque in ſe ipſa intuetur, et ex potentia producit in actum, ex obſcuris lucidiora facta. Supponit in his Plotinus reminiſcentiam Platonis et innatas animae ex origine ſua ideas, quae reſuſcitantur tantum et recoluntur, recordatione et memoria, qua vis animae prouocatur crebriori obiectorum repetitione. Hinc in fine capitis reiicit tabulam raſam Ariſtotelis.

LXXI. Anima praecipue homo eſt, corpus enim diſſolui in partes poteſt, adeoque eſt naturae diuerſae, quae inſitam vitam non habet, ſed ab anima accipit. Ea vero tota eſt vbique, et non poteſt eſſe corporea, ſecus ac Stoici et Epicurei dicunt, eo quod intelligit, hoc vero eſt, ſine corpore apprehendere, et intelligibilium intelligentiam, vt ſenſibilium ſenſionem, habet. Si igitur corpus eſſet magnitudo, non poſſet comprehendere, quod eſt ſine magnitudine, nec cum natura diuidua indiuiduam intelligeret [e].

 LXXII.

a) l. c. p. 388. b) p. 389.
c) Enn. IV. L. VI. c. 2. p. 453.
d) p. 458. Enn. I. L. I. c. 1. ſeqq. p. 1. ſeqq.
e) Enn. IV. L. VII. c. 1. 8. p. 456. 457.

LXXII. Ex his sequitur, necesse esse, vt in homine praeter corpus sit altera quaedam natura, quae esse habeat ex se ipsa, et esset ex genere vere entis; quod neque fit, neque perit, quaeque ceteris omnibus salutem afferret [f].

LXXIII. Haec motus principium est, aliis exhibens motionem, mouens interim semet ipsam, et vitam animato corpori praestans, ipsa vero ex se ipsa possidens, amissura nunquam, vtpote quam ex se ipsa habeat. Nam vnde nascatur, vel in quod resoluatur? Non ignota in Platonicorum schola demonstratio immortalitatis animae, ab αὐτοκινησίᾳ deriuata, de cuius tamen vi et valore hic disputare non licet [ff].

LXXIV. Animae sunt cognatae diuinioris sempiternaeque naturae, nam neque figuram, neque molem neque colorem habent [g].

LXXV. Vitia et mala animae eius tantum additamenta sunt, et ab extrinseco ei iniecta; purificato vero animo inesse comperiuntur optima, sapientia et virtutes, ex quo concluditur, animam in gradu esse eius naturae, quam diuini omnisque sempiterni esse fatemur. Compos enim est diuinorum ob quandam cognationem communionemque substantiae. Qui itaque purgato est animo, non dubitat animam esse immortalem. Plura huius generis metaphysica argumenta pro immortalitate animae affert [h], quae inde deriuat, quod anima ex sese et vitam et motum habet et animam mundi motu intelligentiaque imitatur, et ad se intime reuocando, res suas intelligit, et formas ingenitas se habere cognoscit. Quae tamen cum meras Platonicas hypotheses sapiant, hic breuitatis caussa omittimus.

LXXVI. Est in animabus consonantia ad ordinem vniuersi, ita tamen, vt non tam ab ea dependeant, quam in descendendo se ipsas accommodent, vnamque concordiam cum mundana reuolutione conficiant; hinc fit, vt astrorum figuris earumque fortunae vitaeque electiones significentur.

LXXVII. Animae secundum reuolutionum periodos descendunt, aliae hic, aliae in coelo, aliae ad inferiora conuersae, intellectus autem omnis est in excelsis, neque vnquam ex sede sua delabitur, nonnihil tamen per animam ad haec vsque se demittit. Anima vero e proximo magis secundum speciem inde vigentem afficitur, traditque sequentibus, partim eodem modo partim aliter se habere, vagabundum tamen seruans errorem. Descendunt vero non semper aequaliter, sed aliquando quidem magis, aliquando vero minus, etiamsi ad idem se conferant genus: proinde quaeque ad suum delabitur paratumque pro affectionis suae similitudine. Quatenus enim illic similis huic vel illi iam euasit, ita defertur, vel in hominem vel in brutum vel in aliquid aliud [i].

LXXVIII.

f) c. 9. p. 463.
ff) c. 11. p. 465. g) p. 464.
h) Per totum hunc librum.
i) Enn. IV. L. III. c. 12. seq. p. 381. seqq.

Digitized by Google

LXXVIII. Anima ipſa cum mundi intelligibilis eſſet tota, et in toto partem abſconderet, in partem ex vniuerſo prorumpere connifa eſt. Segregata vero penitus et ſecreta non loco ſed actu fit aliquid ſingulare, et non amplius eſt vniuerſa, ſicque ad inferos deſcendit, id eſt ſeorſim exiſtit, et in locum deſcendit deteriorem [k]. Sunt haec aenigmata obſcuriſſimae philoſophiae, de deſcenſu animarum, quae, niſi nos fallit obſcuritas, eo tendunt: animas, quae in intellectu diuino fuere, ſeſe quaſi proripientes, et ſeorſim exiſtere concupiſcentes, quoad illud, quod in deſcenſu illis adnaſcitur, in ſtatum ſingularitatis deueniſſe, ſicque deteriores factas eſſe, intellectu tamen, qui in iis reſidet, in diuinis manente. Scilicet, quod PORPHYRIVS [l] notat, „animae ſubſtantia „non de loco in locum tranſit, et in locis exiſtit, ſed tranſeuntium ſua na„tura per loca et loca obtinentium corporum habitudines ſuſcipit, ſuſci„pientibus illam huiuſcemodi corporibus pro cuiusque aptitudine, ex cer„ta quadam diſpoſitione erga illam, nam prout diſpoſita fuerit, ita corpus „ſuo ordini proprietatibusque definitum inuenit; ideo purius diſpoſitae „corpus quam proxime ad immateriale accedens aetherium adiunctum eſt, „progreſſae autem a ratione ad obiectum imaginationis corpus ſolare ad„naſcitur. Sed effeminatae et formarum amore captae adiungitur cor„pus lunare. Delapſam vero in corpora, cum ſecundum informem eius „ſpeciem ex humidis vaporibus compoſita exiſtant, perfecta entis igno„rantia et caligo atque infantia ſequitur. Et ſane in ipſo egreſſu gerens „adhuc ſpiritum ob humidam euaporationem turbatum, vmbram attrahit „et praegrauatur, ſpiritu eiusmodi in terrae fundum contendente, niſi „alia quaedam cauſſa ipſum in contrariam partem retrahat. Quemad„modum igitur terrea haec teſta circumtectam in terra degere neceſſum „eſt, ita etiam humidum ſpiritum attrahens ſimulacrum (εἴδωλον) neceſ„ſario adiunctum habet: attrahit autem humorem, cum perpetuo adeſſe „ſtudet naturae, cuius operatio in humore conſiſtit, et quae ſubterranea „potius eſt. Vbi autem operam dederit, vt a natura ſecedat, ſplendor „ſiccus exiſtit, nulla vmbra ac nube obſcuratus. Humiditas enim ne„bulam in aëre conſtituit, ſiccitas vero ex exhalatione ſplendorem ſic„cum ſudumque producit „. Deſcripſimus totum Porphyrii locum, etſi longiuſculum, quia Platonicum dogma de deſcenſu animarum, quod metaphyſicis tricis valde obſcurauit Plotinus, clarius exponit, et ipſis eius verbis lumen accendit: nam Plotinus quoque, in ſupra adducto loco, ad quaeſtionem, qua ratione anima, corpore ſoluta, ad inferos de„ſcendere dici poſſit, reſpondet, id fieri, ſi animae εἴδωλον nondum pror„ſus ſit euulſum, et anima cum eo maneat, ſin per philoſophiam ſit ſo„luta eo, ſimulachrum in locum deteriorem abeat ſolum, ipſa vero ani„ma pure admodum in mundo intelligibili viuat, nihilo tunc ex ipſa ex„cepto vel foras auulſo. Et haec quidem ſimulachro huic euenire.

Famo-

k) Enn. VI. L. IV. c. 16. p. 659. Enn. IV. L. IX. c. 4. p. 472. l) l. c. p. 77.

Famosissimum hoc in schola Platonicorum dogma fuisse, animas descendentes vehiculo, vel εἰδώλῳ corporeque subtili variae conditionis gradusque, prout animae affectae essent, circumdatas esse, nemini veterum rerum non prorsus ignaro ignotum esse putamus, quod tamen cum CVDWORTHVS [m] fuse explicuerit, magna vero eruditione, multaeque lectionis copia Ven. MOSHEMIVS [n] probauerit, non excogitasse demum illud Platonicos, sed accepisse ab antiquis theologis, malumus lectorem ad plenos dimittere fontes, quam nostris detinere riuulis, praecipue cum vix habeamus, quod diligentiae praestantissimorum virorum addamus, vixque credamus esse antiquae doctrinae cupidum, qui non librum omni eruditione veteri bonaque fruge refertum ipse legerit relegeritque. Nos itaque ad Plotinum nostrum redimus, ex eius dumetis tandem eluctari anhelantes. Is de anima porro statuit:

LXXIX. Anima ex intellectu diuino descendens intellectum habet communem et proprium; communem quidem, quoniam impartibilis, et idem vtique, proprium vero, quia quisque ipsum in anima prima totum habet. Habemus igitur et species duplici ratione, in anima quidem velut explicatas atque segregatas, in intellectu vero omnes [o].

LXXX. Est itaque natura illius animae extra malorum caussam, quoteunque homo facit aut patitur. Mala enim a nobis aguntur a deteriore in nobis superatis; intellectus vero non attingit, et innocens manet.

LXXXI. Dici itaque potest animam non peccare, si anima sumatur per se et simpliciter: qui vero animam peccare dicit, coniungit ipsi et conflat alteram animae speciem passiones graues habentem. Compositum igitur quiddam ex omnibus anima ipsa fit, et patitur vtique secundum totum, peccatque compositum, atque id est, quod peccat, non illud [p].

LXXXII. In generatione vero fit ea adiunctio, quando videlicet anima descendens ac aliud quid ab anima facta, ad nutum inclinationis fertur, non dimisso, quod accepit, simulachro. Seuocatio itaque et separatio non solum ab hoc corpore, sed ab omni adiuncto esse debet [q].

LXXXIII. Animus, vt supra dictum, fugiens totum, et ab intellectu discrepantia quadam seiunctus, dum parti se addicit, a toto degenerat, et proprium quiddam curat, contrectans colensque externa: nec solum assistens corpori sed valde intra progressus. Hinc igitur alligatus corpori, postquam ab incolumi innoxioque habitu melioris prouinciae gubernandae aberrauit, deuinctus est, delapsus ab alto et compedibus inde alligatus, et agendo sensibus vtens, propterea quod prohibetur ab initio mente vti, hincque in spelunca et sepulchro versari dicitur [r].

LXXXIV.

m) System. intell. c. V. s. III. §. 19. seqq. p. 1031.
n) p. 1035. seq. n. 4.
o) Enn. I. L. I. c. 8. p. 5.
p) p. 6. En vero miserum philosophiae moralis fundamentum. Quod idem vult, ac si diceres, administrum regiae gazae in furto deprehensum non laqueo puniri, sed tantum furem.
q) Ibid.
r) Enn. IV. L. IX. c. 4. p. 472.

Digitized by Google

LXXXIV. At, cum ad intelligentiam se conuertit, solui ex vinculis iudicatur, altiusque ascendere, quando videlicet ex quodam reminiscentiae munere ad entia contemplanda facit exordium, habet tamen nihilo minus interea aliquid supereminens [r].

LXXXV. Qui agit secundum motum animi incitatum per sensus affectusque, vbi ratio vel nihil agit, vel ducitur a motu, nulla libertate fruitur [s].

LXXXVI. Illi itaque libertas agendi tribuenda est, qui per mentem agit liber ab omnibus corporis passionibus, ex qua libertate deliberationes et appetitiones ab intelligentia excitatae liberae fiunt [ss].

LXXXVII. Libertas vero proprie in contemplando versatur, voluntatis autem decreto virtus eligenda, quae assistens libertatem munusque, quod in nobis esse dicitur, comparat, neque, quibus seruiebamus ante, vltro nos seruire permittit [t].

LXXXVIII. Virtus itaque est intellectus velut alter quidam et habitus animam quasi transformans in mentem; rursus hoc ipsum, quod in nobis consistere dicitur, non ad actiones quidem declinat, sed ad mentem se recipit actionibus expeditam.

LXXXIX. Intellectus vero liber viuere dicitur, quia viuere intelligere est, intelligit autem, quemadmodum vult, sic vt intelligentia et voluntas actus euadant idem [u].

XC. Deum propter eminentiam neque per scientiam quandam neque per intelligentiam vllam cognoscimus sicut alia solemus, quae intelligibilia appellantur, sed per praesentiam quandam scientia meliorem. Scribimus autem loquimurque de eo frequenter, vt ita saltem disputationibus nostris animum excitemus, et ad diuinum spectaculum dirigamus, doctrina enim viam tantum ostendit, Deum autem videre opus illius est, qui videre voluerit [v].

XCI. Deus a nullo vsquam abest, et tamen quodammodo abesse videtur ab omnibus: nam iis duntaxat est praesens, qui capere possunt, atque ita parati sunt, vt ipsum attingere valeant, per similitudinem quandam et insitam potentiam, muneri inde tributo cognatam, quando scilicet animus omnino sic est affectus, sicut erat, cum inde processit: ideoque iam vere videri potest, sicut ipse Deus natura est videndus [w].

XCII. Animam oportet esse informem, si omni carere debet obstaculo, quod forsitan impediri possit, ne ab ipsa omnium prima natura illustretur et impleatur ad votum [x].

XCIII.

r) Ibid.
s) Enn. VI. L. VIII. c. 1. p. 735.
ss) p. 736.
t) p. 739. Ita quidem notiones intellectus et voluntatis confundit Plotinus, cuncta ad contemplationem reuocando.
u) Ibid.
v) Enn. VI. L. IX. c. 4. p. 761.
w) Ibid. Nullo fere loco enthusiasmum systematis sui et fontem et finem esse Plotinus magis prodit, quam hoc.
x) c. 7. p. 765.

Digitized by Google

XCIII. Si itaque res ita ſe habet, operae pretium eſt, animum ab exteris omnibus ſegregatum, ad intima penitus ſe conuertere, neque ad externum aliquid reuocari, ſed iam omnia neſcientem, et ante quidem affectione, tunc etiam ſpeciebus, neſcientem quoque ſe ipſum contemplationi illius incumbere, eique familiariter inhaerere [y].

XCIV. Non ſemper in Deum ipſum conuertimur, ſed quando in eum prorſus inſpicimus, tunc denique nobis finis optatus requiesque contingit, neque amplius diſſonamus, dum ſcilicet diuinum reuera chorum circa eum agimus.

XCV. In hoc autem choro inſpicit vitae fontem, fontem mentis, entis ipſius principium, boni cauſſam, radicem animae; quae quidem non ita ex Deo effluunt, vt eum comminuant: Deus enim moles non eſt. Hic bonum conſiſtit noſtrum, hic anima requieſcit, hic tantum animus a malis liber eſt, hic vere intelligit, nullisque obnoxius eſt paſſionibus, hic ſolum viuere contingit, vbi vero viuit, ibi etiam amat illum neceſſario amore coeleſti, Deo commiſceri deſiderans.

XCVI. Nullo profecto animo tunc opus eſt vlterius, ſed cetera cuncta deponere debet, et in eo ſolo conſiſtere, Deusque fieri tantum, reliquis penitus amputatis, quae circumadhaerent nobis.

XCVII. Quamobrem hic emigrare properandum eſt, dolendumque nobis, quod aliqua hic ex parte alligati viuamus, vt toto penitus animo complectamur Deum [z].

XCVIII. Nemo per vim extrudat animam ex corpore ne forte exeat, in locum ſimilem migratura: alioquin exibit, corporei nonnihil deferens [a], quo per ſimilia emigrabit. Sed expectare debet, quoad corpus totum ab anima ipſa deficiat; quando videlicet nulla vis animae amplius in ipſo ligatur, quippe cum corpus iam ipſam ligare non poſſit, perdita videlicet harmonia [b], quam olim habens habebat et animam [c]. Accedit, ſi quis diſſoluit corpus, non eſſe eam a paſſione liberam. Fatale itaque tempus expectandum eſt.

XCIX. Anima per totum coelum reuoluitur, alia in aliis ſpeciebus; ſiue in ſenſuali ſpecie, ſiue rationali ſiue vegetabili. Pars enim dominans conſentaneum ſibi peragit munus; caetera vero torpent, namque extra relicta videntur, in homine autem non ſuperant, quae deteriora ſunt, ſed ſimul exiſtunt: neque tamen, quod melius eſt, ſuperat ſemper, nam haec quoque locum in eo ſuum habent: quamobrem et tanquam ſenſuales viuunt, adſunt enim et inſtrumenta, ſenſus. Multa quoque ab hominibus fiunt, quaſi plantis, corpus ſiquidem ſeu planta ab intrinſeco augetur, et gignitur, quapropter omnia in agendo communicant.

y) Ibid.
z) c. 8. 9. p. 767. 768.
a) Nempe ſimulachrum animae iisdem paſſionibus infectum.
b) En vero harmoniam praeſtabilitam inter animam et corpus iam Plotino ex parte notam.
c) Enn. I. L. IX. c. 1. p. 85.

Digitized by Google

nicant. Anima tandem e corpore migrans, id ipsum, quo abundauit, euadit [d].

C. Itaque ad superiora confugiendum, ne in sensualem speciem delabamur, simulachris sensualibus obsecuti: neue in vegetabilem vitam praecipitemur, mancipati libidini generandi et irretiti suauitate saporum, sed ad intellectuale, ad intellectum totis viribus assurgendum.

CI. Quicunque igitur proprietatem seruauerunt humanam, homines iterum renascuntur; quicunque vero solo vsi sunt sensu, bruta animalia redeunt, quod si sensus degeneratione vixerint, vna cum ipsis plantae repullulant.

CII. Quali quis sensu delectatus fuerit, tale euadit brutum. Sublimia sectans, auis, musica delinitus, animal musicum, qui sine ratione regnat aquila fit et sic porro [e].

Est haec summa atque compendium psychologiae Plotinianae, cui pressis vestigiis insistit Porphyrius. Hisce iam fundamentis reliqua inaedificata sunt omnia, et imprimis moralis philosophiae aedificium, quod in sequentibus delineabimus.

§. LIV. Restant ex Plotini φιλοσοφουμένοις, quae mundum hunc concernunt, de quibus tamen non tam copiose disseruit, nec integrum nobis systema exhibuit. Pleraque etiam quae habet, metaphysica sunt, non physica. Dabimus tamen, qua licet breuitate etiam horum compendium, vt integram philosophiam Plotinianam habeat lector. Ita vero obscurissimus philosophus: *Cosmologia eclecticorum.*

CIII. Materiae notio ab omnibus admissa philosophis est, quod sit subiectum quoddam et susceptaculum specierum.

CIV. Etiam in mundo intelligibili materia est, insunt enim ei ideae, quae formam habent, forma autem requirit subiectum.

CV. Cum duplex sit mundus, intelligibilis et sensibilis, sequitur, quia hic est illius imitatio, illic quoque esse materiam [f].

CVI. Corporibus, quae sunt in mundo sensibili oportet adesse subiectum, quod aliud quidpiam sit praeter corpora, quae enim transmutantur, non corripiuntur, alioquin essentia in non-ens euanesceret; neque rursus quod fit, ex eo, quod nullo modo est, efficitur [ff].

CVII. Materiae primae nihil prorsus eorum, quae in ipso sensibilium genere percipiuntur, tribui potest, adeoque neque figura neque qualitas vlla, vel color, neque magnitudo. Concludit ex his Plotinus, materiam nonnisi priuatiua notione definiri posse [g].

CVIII. Cum non sit quantitas in materia, vel magnitudo, neque vnum, neque multa est, sed cum indefinita sit, nunquam penes se ipsam quie-

d) Enn. III. L. IV. c. 2. p. 283. seq.
e) Ibid.
f) Enn. II. L. IV. c. 1. seq. p. 159. seqq.
ff) c. 6. p. 162.

g) Habuit hoc ab Aristotele, conf. MOSHEM. ad CVDW. Syst. int. c. V. s. II. §. 27. p. 945. qui aliqua erudite monet, sine quibus haec dogmata intelligi nequeunt.

Digitized by Google

quiescit, sed huc atque illuc in omnem speciem transfertur, passimque lubricitate mira in quaelibet deriuatur, sicque euadit multa ob ipsam per omnia deductionem atque genituram [h].

CIX. Locus materia corporibusque posterior est, adeoque in materia non est, vnde sequitur susceptionem formarum non fieri ratione quantitatis [i].

CX. Neque tamen materia est nomen inane, sed, quia necessaria est, qualitati et magnitudini, adeoque etiam corporibus, est subiectum aliquod, quamuis inuisibile et expers magnitudinis, adeoque omnes sensus refugiens [k].

CXI. Quicquid est in materia in potentia refertur ad actum, sed non est actus, verum potentia. Vbi enim ex potentia et actu fit res tertia composita, subiectum dicitur in potentia, compositum in actu [l].

CXII. Omnes, quae qualitates nominantur, sunt actus; qualitatis tamen nomen accipiunt, quod quaelibet sint proprietates, quasi distinguentes essentias inter se, atque ad se ipsas proprium habentes characterem [ll].

CXIII. Corpora in mistione tum per molem, tum per qualitatem penitus corporibus commiscentur [m].

CXIV. Corporeitas est, corpus ex cunctis qualitatibus vna cum materia congregatum [n].

CXV. Essentiam et compositionem vniuersi committere casui atque fortunae irrationale est, propriumque hominis neque intellectum neque sensum habentis [o].

CXVI. Mundum hunc arbitrandum est, esse quidem semper, nunquam vero non esse; mentem tamen esse ante ipsum, non quasi praecedentem tempore, sed quoniam hic est a mente, priorque natura mens est, quam mundus, caussaque mens existit mundi, ac velut principalis forma ac exemplar huius mundi per exemplar illud existentis, eodemque modo inde perpetuo subsistentis [p]. Celeberrimum dogma in schola Alexandrina ex studio conciliandi Platonem et Aristotelem, enatum, cum is, mundum esse genitum diceret, hic aeternum sine generatione mundum assereret. Quos vt in concordiam redigerent, ab vtriusque opinione genuina discesserunt, et generationem quandam mundi aeternam asseruerunt, mundi ortum κατ' αἰτίαν, ab eo, qui est κατὰ χρόνον, distinguentes. Qua in re Ammonium reliquis viam monstrasse, Plotini locus satis ostendit, ex quo discimus hoc dogma in schola Alexandrina Plotini aetate iam receptum fuisse. Plotini postea vestigia pressere sequaces, POR-

h) Ibid. Caue vero confundas materiam cum corpore. Metaphysicum enim, non physicum hic agit Plotinus, et qui eum sequitur PORPHYR. de antro nymph. p. m. 110. edit. Rom.
i) c. 11. p. 165.
k) c. 12. p. 166.
l) L. V. c. 2. p. 173. 175.
ll) Enn. III. L. VI. c. 3. p. 181.
m) p. 185.
n) p. 186.
o) Enn. III. L. I. c. 1. p. 254.
p) p. 255.

Digitized by Google

PORPHYRIVS [q], IAMBLICHVS [r], PROCLVS [s], aliique, quorum hac de re philosophemata exponit, valideque refutat ZACHARIAS MITYLENAEVS [t]. Postulabat vero systema emanatiuum eiusmodi generationem aeternam, cum ex summo rerum omnium fonte simplicissimo deriuanda essent omnia: in hoc enim systemate nihil voluntarium, sed cuncta ex essentiae necessitate fluunt, vnde non potuit mundi architectus, libera voluntate ad ornandam materiam accedens admitti, licet id placuisset Platoni. Negandum tamen forte non est, ad eludenda Epicureorum tela contra mundi originem in tempore Platonicam, hanc quoque distinctionem adhibuisse Alexandrinos philosophos Platonicos [u].

CXVII. Mundus vero sensibilis cum ad exemplar perfectissimum sit genitus, necesse est, esse mundum intelligibilem. Est autem ipsa mentis entisque natura mundus verus et primus, a se ipso non distans, neque conditione vlla debilis et diuidua, neque ob defectum vllum etiam in partibus indigens, tota vita, tota mens in vno viuens et intelligens, etiam partem reddens, vt totum, nec mutationem vllam admittens [x].

CXVIII. Ab illo mundo vero et vno, et intelligibili dependet iam non vere vnus, multus ergo et in multitudinem diuisus, in quo aliud ab alio distans alienumque prouenit.

CXIX. In hoc mundo non amplius viget amicitia solum, sed propter distantiam discordia nascitur, atque in ipso defectu alia iam necessario aliis aduersantur [y].

CXX. Factus autem est, non ratiocinatione quadam, concludente, faciendum esse, sed necessitate quadam faciente, vt secunda natura primam comitaretur, non enim intelligibilis mundus, talis erat, vt rerum esse posset extremum.

CXXI. Intellectus itaque infundens sui aliquid in materiam, immobilis ipse quietusque consistens omnia fabricauit: id autem est ratio (λόγος) ab intellectu profluens [z].

CXXII. Quemadmodum vero in ratione inserta semini simul omnia in eodem sunt, nihilque cum alio pugnat, aut dissidet et impedit, licet aliquid sit in mole in qua alibi est pars alia, et aliud impeditur laediturque ab alio: sic vtique ex vno intellectu rationeque ab ipso manante pullulauit hoc vniuersum, a se ipso iam distans, atque necessario alia quidem nata sunt salutaria atque amica, inter se alia vero inimica et perniciosa, et partim volentia, partim nolentia se inuicem perdunt, ipsoque interitu generationem mutuam operantur [a].

 CXXIII.

q) De antro nymphar. p. 131.
r) De myster. Aegypt. Sect. VIII. c. 3. p. 159.
s) In Timaeum Platonis.
t) De opificio mundi p. 209.
u) Conf. MOSHEM. ad CVDWORTH. p. 219.
x) l. c. c. 2. p. 255.
y) Haec ex systemate emanatiuo sequuntur.
z) c. 2. p. 156.
a) Ibidem.

Digitized by Google

CXXIII. Non tamen inde poteſt quisquam mundo huic tanquam non pulchro detrahere, quaſi non optimus ſit eorum, quae eſſe cum corpore poſſunt, neque cauſſam perquam mundus eſt, accuſare. Nam et ex neceſſitate, non ex conſilio factus eſt mundus, et totum quiddam pulchrum eſt, ſibique ſufficiens, atque amicum, itemque partibus ſuis tam maioribus quam minoribus conueniens. In partibus itaque vituperare totum, ſtultum eſt [b].

CXXIV. Mundus itaque perfectus eſt, ex cunctis animalibus conſtitutus, ſibi ipſi ſufficiens, nulli indigus, quoniam omnia in eo ſunt animalia atque plantae cunctorum natura generalium, Dii quamplurimi, daemonum populi, bonorum exercitus animorum, homines virtute felices. Nam et in aëre et aethere, et in coelo toto ſunt animae omnes bonae, vitam ſtellis ſuppeditantes reuolutionique coeleſti ordinatiſſime ſimul atque ſempiterne: et ad imitationem mentis in circuitum agitatae ſapienter ſemperque circa idem: Quaecunque etiam in eo ſunt, appetunt bonum, ſingula vero pro facultate propria conſequuntur, coelum enim et mundi anima inde dependet: praeterea Dii, qui in eius partibus regnant, item animalia omnia et plantae, et quicquid in eo eſt inanimum: cunctis officium ſuum peragentibus [c].

CXXV. In coelo totum quidem viuit ſemper, et quaecunque honoranda ſunt, et praecipua permanent. Animae vero viciſſim corpora permutantes, aliud quidem in alia fiunt ſpecie; aſt quoties anima poteſt extra generationem poſita, vna cum vniuerſi anima viuit. Corpora vero ſecundum ſpeciem atque ſingula ſecundum totum, ſiquidem ex ipſis et animalia erunt, et nutrientur [d].

CXXVI. Nec perfectum in eo malum eſt. Hominum enim mutuae inter ſe iniuriae ab ipſo boni appetitu proficiſcuntur, quando nempe bonum conſequi non valentes aberrant alioſque inuadunt. At vero qui egerunt, iniuſte poenas luunt, tum quia animam inde reportant deprauatam, tum quia certo quodam ordine in locum transmittuntur deteriorem, nihil enim poteſt vnquam, quod in vniuerſi lege ordinatum eſt effugere [e].

CXXVII. Si igitur datur in hoc mundo animis facultas ad beatitatem conſequendam, non licet de hac regione conqueri, quod aliqui in ea non ſint felices, ſed eorum imbecillitatem potius reprehendere, quod ſtrenue certare non valeant, vbi virtutis praemia propoſita ſunt. Ratio vero mundi artifex et corruptis vtitur ad aliorum genituram, et vtilia multa vniuerſo inde efficit. Aſt et circa eas animarum actiones, quae in ipſis animabus collocantur, quando deteriora agunt, cauſſa referenda eſt in eligentem, cum animas quoque proprias habere motiones oporteat [f].

CXXVIII.

b) c. 3. p. 256. c) Ibid. e) p. 258.
d) c. 4. p. 257. f) p. 259.

Digitized by Google

CXXVIII. In mundo ſuprema, vt in animali pulchriora, ſunt, media vero et infima, minus. Homines autem in medio inferiorique ſunt; at in ſublimi coelum Diique coeleſtes, et mundi plurimum Dii tenent, omneque in circuitu coelum, terra vero quaſi centrum et velut vna quaedam ex ſtellarum numero. Eſt itaque homo deorum brutorumque medius. Hinc cum ad vtraque vergat, poteſt etiam iniuſte agere [g].

CXXIX. Prouidentia itaque accuſari non poteſt, quae non facit hominem Deum, ſed ſeruat in eo, quod eſt, eſſe hominem, id eſt, agentem ea, quaecunque lex praeſcribit: et homines in medio conſtitutos perdi nequaquam dimittit, ſed ad ſuperna reuocat aſſidue omnibus machinis virtutem reddens potentia praeualentem [h].

CXXX. Licet vero peccatum ipſum non ſit voluntarium, non tamen id prohibet, quin ipſi ex ſeipſis agant, quoniam ipſi actionum talium auctores ſunt: nec neceſſitas ab extrinſeco eſt, ſed quoniam communi conditione intrinſeca peccant [i].

CXXXI. Ratio vero etiam artifex mundi non omnia fecit aequaliter perfecta, et bona, nec omnia fecit Deos, verum alia quidem Deos eſſe ſtatuit, alia vero daemones ſequenti natura, poſt haec autem homines, et animalia deinceps, neque id quidem inuidia, ſed ratione intellectualem habente diuerſitatem. Quin et futura, et circuitus ſpectare decet, quibus omnia iuſte commutantur [k].

CXXXII. Ratio ſeminaria mundi non eſt mens ipſa, ſincera, non animae purae genus, dependens vero ab hac, et quaſi fulgur ex ambabus, mente videlicet, atque anima affecta ſecundum mentem: quae hanc rationem generant velut vitam, quae quietam in ſe habeat rationem: omnis vero vita eſt actus. Aſt non eſt vita vna, vel mens quaedam vna, ſed partes inter ſe oppoſitas habet, ideoque indigas, et inuicem repugnantes. Hinc totum inter ſe in mundo conſentit partes repugnant [l]. Prolixa has de prouidentiae in mundo concurſu, malorumque cum phyſicorum tum moralium origine et cauſſis diſputationes proſequitur Plotinus non tantum duobus, quos *de prouidentia* conſcripſit libris, ſed et in *diſceptatione contra Gnoſticos* Platonicis rationibus demonſtraturus, mundum nec malum eſſe, nec a malo principio conditum, ſed conſilio bonum factum, et diuinitati ſimilem, bona in eo eſſe omnia, et Deum eius habere curam; non omnia tamen aequaliter bona eſſe [ll].

CXXXIII. Quia mundus omnia in ſe complectitur, neque ſupereſt quicquam, in quod poteſt commutari, neque rurſus in hunc externum aliquid incidere poteſt, quo diſperdatur, ideo mundus durat perpetuus [m].

CXXXIV.

g) c. 8. p. 261. ſeq.
h) c. 9. p. 262. Aſt ſupra dixerat, fieri haec omnia naturae neceſſitate.
i) c. 10. p. 263.
k) Ibid.
l) c. 16. p. 267.
ll) Enn. II. L. IX. c. 7. ſeqq. p. 205. ſeqq.
m) Enn. II. L I. c. 1. p. 96.

Digitized by Google

CXXXIV. Coelum sempiternum est, tum ob animas, tum ob corpora pura, adeoque meliora. Igne enim constant coelesti, aequali et quieto astra. Anima autem coeli ex Deo manans omni vinculo fortior est, et semper coelum continere potest [n].

CXXXV. Coelestis vero anima, qualis coeli est non corrumpi finit coelestia, quia proxima est ab ipso mundi architecto; ab ipsa vero coelesti imago quaedam producitur, quae velut a superis defluens terrena animalia facit, quae quia deterioribus ad opus suum vtitur corporibus, locoque deteriori in vnum conciliare studet, quae vix congrediuntur, et congressa in vnum inuita manent, ideo animalia haec mortalia sunt, nec semper viuere possunt [o].

CXXXVI. Solus in coelo ignis est, sed qui terram et aquam et aërem, id est, qualitates aliorum elementorum in se habeat [p].

CXXXVII. Cum lumen vigeat in excelso, vbi naturaliter est constitutum, purissimum, quod varia ratione in stellis est distributum, et in reliquo quoque coelo regnet, non potest vllum defluxum pati; nam et animae coniunctum est, et nihil praecipitat impellitque deorsum, et tam sublimis natura defluere sponte non potest [q].

CXXXVIII. Motus coeli fit ab anima intellectuali et fit in circulum, qui motus est, quem in se ipsis faciunt intellectus et anima [r].

CXXXIX. Postrema vis animae a terra exordiens sese fundit per vniuersum, vis autem animae sensualis, et quae opinantem possidet rationem, ad superiora in sphaeris se habet, incubans inferiori potentiae, vimque vitalem communicans. Mouetur itaque ab ea, in circulo continente, totique insidente, quantum ipsius recurrit in sphaeras. Itaque cum illa hanc circulo comprehendat, merito haec conniuens reflectitur in se ipsam, huius vero reflexio corpus vna, cui est infusa contorquet [s].

CXL. Stellae non mutant naturam motibus, locis, aspectibus [ſ].

CXLI. Quod stellae futura portendunt, inde est, quia certo quodam ordine procedunt, et signa rerum habent. Plena enim omnia signorum sunt in mundo et sapiens aliud argumentatur ex alio. Mirabilis autem eorum est connexio et conspiratio, quae sunt in mundo [ſſ].

CXLII. Anima mundi est principium rerum naturalium, seruiunt huc conferuntque stellae, ceu partes coeli non paruae tum ad decoram totius formam, tum etiam ad significationis officium [t].

CXLIII. Anima quae in generatione aduenit, coeli fato subest, nempe ea anima, quae vestigium animae quoddam nacta, corporis est potissimum. Ast altera, quae extrinsecus extat anima, supra fatum est, et ad eum

n) c. 4. p. 99.
o) c. 5. p. 99. Pertinet hic locus etiam ad animam mundi duplicem, de qua supra diximus.
p) c. 6. p. 100.
q) c. 8. p. 102.
r) Enn. II. L. II. c. 1. p. 107.
s) c. 3. p. 109.
ſ) Enn. II. L. III. c. 3. p. 138.
ſſ) c. 7. p. 141.
t) c. 3. p. 141.

Digitized by Google

eum afcenfus ad fublimia pertinet, ad pulchrum et diuinum, quibus nullum fatum dominatur. Hanc duplicem animam quilibet habet [u].

CXLIV. Quin et totus mundus compofitum quoddam eft, ex corpore atque anima corpori mancipata, et ipfa vniuerfi anima, quae non ineft corpori, imprimit autem veftigia quaedam in eam animam, quae iacet in corpore. Sic et fol et cetera omnia duplicia funt [v].

CXLV. Molefta et difficilia in mundo atque auerfa propter miftionem quandam nafcuntur, mixta enim eft huius mundi natura [w].

CXLVI. Mundus ita demum Deus eft, fi feparabilis illa anima in fubftantia connumeretur. Reliquum namque eft daemon, affectus quoque in eo daemoniaci funt [x].

CXLVII. Coeleftis influxus non generat res, fed tantum materiam difponit, eae vero ex feminalibus naturae rationibus oriuntur [y].

CXLVIII. Rationes feminales non funt intelligentiae nec intellectio, nec vifio, fed vis quaedam materiae agitatrix, haud fane cognofcens, fed agens tantum velut formam figuramque in aqua, quemadmodum ex circulo aliunde facto redundat circulus alter. Non igitur opus habet quodam rationis difcurfu. [z].

CXLIX. Deorum et daemonum, qui funt in mundo inter fe genus diftinguendum eft [a].

CL. Deorum genus paffionibus expers eft.

CLI. Daemonibus paffiones infunt; funtque illi etiam fempiterni fequente poft Deos gradu, iamque generi humano propinquiores, mediique inter Deorum hominumque genus.

CLII. In mundo intelligibili nullus eft daemon, fed qui ita dicuntur, Dii funt.

CLIII. Qui in mundo fenfibili funt vsque ad lunam, Dii vifibiles, Dii appellandi funt fecundi, eo quod a Diis intelligibilibus dependent, vt fplendores a ftellis [b]. Satis haec thefis innuit, Deos intelligibiles tantum effe ideas fiue exemplaria aeterna ftellarum reliquorumque Deorum vifibilium, vt fupra notatum.

CLIV. Daemones illi funt amores, qui gignuntur ex anima bonum pulchrumque defiderante, fed ad vfum vniuerfi geniti funt ab anima mundi aliis viribus, vt impleantur difpenfenturque fingula toti [c]. Oportebat enim ipfam vniuerfi animam fufficienter toti mundo praeeffe atque fuppetere, generando vires daemonum ipfi vniuerfo congruas.

CLV.

u) c. 9. p. 141.
v) Ib. p. 142. Ita nugis fuis idealibus omnia philofophiae naturalis capita corruperunt inepti philofophi.
w) Ibidem.
x) Ibid.
y) c. 12. p. 143.
z) c. 17. p. 147. Ex hoc fonte naturam fuam genitricem haufit CVDWORTHVS, huius philofophiae praeter modum amans.
a) Enn. III. L. V. c. 6. p. 295.
b) p. 296.
c) Ibid. Fundamentum hoc fuit fyncretifmi omnium religionum, quem iniit philofophia Alexandrina.

Digitized by Google

CLV. Daemones non ſunt materiae corporeae, alioquin animalia ſenſibilia forent. Et ſi aëria igneaue corpora accipiunt, oportet tamen naturam eorum prius differentem eſſe.

CLVI. Eſt itaque intelligibilis materia ponenda, vt quod illius eſt particeps, per illam in hanc quoque corporum materiam perueniat [d]. Plura et luculentiora de his mox dabimus ex Iamblicho.

CLVII. Terra omnia in ſe elementa continet [e].

CLVIII. Terram eſſe animal, non tantum ex anima patet vegetante, ſed quia animalia quoque ex ea generantur. Quia vero non exigua mentis portio eſt, ideo mentem habere Deusque eſſe recte creditur [f].

CLIX. Terra non inepta eſt motui, niſi quod ex loco ſuo non moueatur.

CLX. Poteſt terra ſentire, quia animam habet, vt ſtellae ſentiunt propter animam, et anima hominis in corpore [ff].

Doctrina eclecticorum de creatione mundi.

§. LV. Haec Plotinianae philoſophiae facies eſt, quam Alexandria genuit, quaeque Romae poſtea, inque Aſia minore et Athenis tandem adoleuit, magnaque per quatuor fere ſecula fama floruit. A Plotino enim totam philoſophorum horum ſucceſſionem deriuatam fuiſſe, veterum teſtimoniis [g] conſtat. Et variaſſe quidem in diuerſis huic ſyſtemati doctrinis vel inſerendis vel eiiciendis etiam aliterque delineandis philoſophos huius ſectae ſupra monuimus, vnde cuiusuis ex iis philoſophemata ſingulari ſtudio excutienda ſunt illis, qui totam eius faciem accurate noſſe cupiunt: in primariis tamen capitibus non valde diſſenſerunt, ſed explicationibus ſpeciem quidem diuerſae ſententiae prae ſe tulerunt, vt nempe eo magis ſe temporum circumſtantiis attemperarent, quae, cum Chriſtiana religio, κρατȣσα, (qua voce veteres vtuntur) id eſt, dominans, euaſiſſet, poſtulabant, vt propius ſe eius dogmatibus accedere viderentur, ſicque ab imperantibus aequius tolerarentur: hoc vero ipſo perditiſſimos, quos haec philoſophia fouet in ſinu, errores, palliarunt tantum, et ſubdole pinxerunt; quo factum eſt, vt ab incautis pro iis habiti qui ſanius philoſopharentur, admiſſique peſtilentes errores etiam inter ſana diſſeminauerint dogmata. Cuius rei vt fidem faciamus lectori, et quanta in vaferrimi hominum generis hiſtoria cautione opus ſit, memorabili exemplo declaremus, attendere iubemus ad illud potiſſimum dogma, quod de creatione rerum in hac ſchola perſonuit, quod ita acceſſiſſe viſum eſt quibusdam ſanae doctrinae, vt AENEAS GAZAEVS [h] contra mundi aeternitatem pu-

d) Ibid.
e) Enn. II. L. I. c. 7. p. 101.
f) Enn. IV. L. IV. c. 22. p. 419.
ff) Ibid.
g) Vid. PORPHYR. vit. Plotini c. 7. p. 104. SOCRAT. Hiſt. eccleſ. L. VII. c. 15. p. 352. SOZOMEN. Hiſt. eccleſ. L. I. c. 5. p. 406. Iamblichi tamen ſcholam vocat EVNAPIVS in Aedeſ. p. 36.
h) De opificio mundi p. 56. Sequimur verba Graeca, quae ita in BARTHII editione leguntur: ὀυ γὰρ ἀγέννητος ἐυδ᾽ ἄναρχος, ἡ ὕλη, τοῦτό

pugnans, ad ipſum Plotinum Porphyriumque prouocare auſus fuerit, ſtatuentes, materiam eſſe factam. Ait enim: *Materia neque ingenita, neque ſine initio, id te Chaldaei docent et Porphyrius. Scripſit is enim librum de materia, Chaldaicis doctrinis refertum, in quo rationibus hoc roborat: materiam genitam eſſe, et ad Plotini librum prouocat phyſicum, in quo tanquam dogma deteſtandum eiicitur error: materiam eſſe ingenitam, interque principia referendam.* Recentiores pari fere modo seductos hic tacemus [i]. Aſt falli viros doctos, euidenter patebit, vbi totius ſcholae huius de materia ſyſtema paulo attentius conſiderabimus. Deſeruiſſe vero Aegyptios, inter quos haec philoſophia nata eſt, ſyſtema dualiſticum, quod antiquiſſimis temporibus, ſaltem ex eo tempore, quo Perſae Aegyptum inuaſerunt, inualuerat, ſuo loco demonſtrauimus, ex quo nempe orientalis philoſophia ſyſtema emanationis illis commendauerat. Sane non alium, quam emanationis ordinem inter Aegyptios in rerum omnium γενέσει ab eo tempore fuiſſe receptum, quoGraecanica philoſophia obtinuit, diſerte tradit IAMBLICHVS, his verbis: Καὶ ὅτως ἄνωθεν ἄχρι τῶν τελευταίων ἡ περὶ τῶν ἀρχῶν Αἰγυπτίοις πραγματεία ἀφ' ἑνὸς ἄρχεται, καὶ πρόεισιν εἰς πλῆθος τῶν πολλῶν αὖθις ὑφ' ἑνὸς διακυβερνωμένων, καὶ πανταχῦ τῦ ἀορίςυ φύσεως ἐπικρατυμένης ὑπό τινος ὡρισμένυ μέτρυ καὶ τῆς ἀνωτάτω ἑνιαίας πάντων αἰτίας. *Atque ita Aegyptiorum doctrina de principiis deſuper ad inferiora progrediens, ab vno incipit, et deſinit in multitudinem vnius imperio gubernatam, et prorſus omnis indeterminata in ſe natura definitur et continetur aliquo certo termino, hoc eſt, a ſuprema illa vniente omnia cauſſa.* Quod ne de ſolis rebus ſpiritualibus intelligatur, addit: *Materiam quod attinet, eduxit* (παρήγαγεν) *eam Deus, ab eſſentialitate diuidendo materialitatem, quam Demiurgus accepit, cum animata eſſet, et ex ea ſimplices atque incorruptibiles Sphaeras fabricauit, poſtremum autem illius materiae ad corpora generabilia et corruptibilia facienda tranſtulit.* Quibus verbis Aegyptiaca dogmata recitari nulli dubitamus, ſed talia, quae inter Platonicos iam tum fuere recepta, ex quibus ſimul liquet, deſeruiſſe ſcholam Platonis eius ſyſtema, quod dualiſticum fuiſſe *tomo primo* demonſtrauimus. Ex hac vero ſchola cum prodiret Ammonius, isque non Ariſtotelem tantum aeternitatem mundi ſtatuentem, cum Platone, mundum genitum eſſe in tempore, aſſerente conciliare, ſed et ex Chriſtiana, quam didicerat, diſciplina elegantiora doctrinarum capita in rem ſuam vertere cogitaret, quae creationem ex nulla praeexiſtente materia, ſolo ſummi entis nutu factam

 eſſe

σὲ καὶ χαλδαῖοι διδάσκουσι καὶ ὁ Πορφύριος ἐπιγράφει δὲ καθ' ὅλου τὸ βιβλίον, ὃ εἰς μέσον προάγει τῶν χαλδαίων τὰ λόγια. Ἐν οἷς γεγονέναι τὴν ὕλην ἰσχυρίζεται, καὶ τὸ Πλωτίνου διανοίγων βιβλίον τὰ κατὰ φύσιν που λέγει, ἀγέννητον δὲ εἶναι τὴν ὕλην, καὶ τὸ ἐν ἀρχαῖς τιθέναι ὡς ἄθεον δόγμα παραιτητέον. In quibus verbis menda quaedam iacere acute vidit MOSHEMIVS diſſ. de creat. ex nihilo §. 29. p. 995. Cudw.

i) BESSARIO adu. calumn. Plat. L. II. c. 5. LIVIVS GALANTES compar. theol. Chriſt. cum Platonica, L. IX. p. 236. RAD. CVDWORTH. Syſt. int. c. V. ſ. 2. p. 751. HVET. Qq. Alnet. L. II. c. 5. BAYLE Dict. T. II. art. Hierocles not. A. p. 760.

Digitized by Google

esse tradebat, commodum ratus, a trium horum systematum genuino recedere sensu, vt moris est apud syncretistas, non potuit non dogmati iam tum recepto, materiam ex Deo esse genitam, dare manus, illudque nouis adornatum pictumque coloribus in rem suam conuertere. Ita enim sperabat fore, vt amice inter se coirent, quae longissime dissonabant, et non Aristoteles tantum vera diceret, exclusa omni generatione in tempore facta, sed etiam Plato non derelinqueretur, statuendo mundum esse opus demiurgi, quin et Christianis affinia docerentur, tradendo, non fuisse extra Deum subiectum, ex quo facta sit materia, et ita systema dualisticum expungendo, quod valde Christiani in haereticis improbabant. Non sine ingenii acumine haec suscepisse Ammonium fatendum erat: nam et systemati, quod formauerat apprime conueniebant, et idonea erant, ad os obliniendum incautis, nec satis ad rem hanc attendentibus: Ast peruertisse etiam eorum, quae conciliare inter se statuerat, systematum mentem veram, simul apparebat. Nam nec Aristoteles vnquam de materiae quadam generatione cogitauit, sed aeternam eam semperque sibi similem ita supposuit, vt tota fere eius physiologia huic axiomati inniteretur; nec Plato materiam vnquam ex Dei gremio deriuauit, sed ab aeterno sine ordine et sapientia bruta quadam vi commotam et iactatam in tempore a Deo primo in ordinem redactam et formatam esse, quod ordinem confusioni praestare intelligeret, docuit. Quod licet aliter visum fuit τῷ πάνυ GVNDLINGIO [k], qui Platoni hoc ipsum dogma tribuit: materiam quoque ex Dei gremio effluxisse, certum tamen ex physiologia Platonis, qualem *tomo primo* inuictis rationibus exstruximus, est, confudisse virum doctissimum, sed sententiae semel deamatae pertinacius inhaerentem, doctrinam Platonicam recentiorem, quam Alexandrinam apellamus, cum Academica veteri. Sed nec Christianorum quicquam, quod sanum esset, ita ab Ammonio exhibebatur. Illi enim a systemate emanatiuo toto coelo diuersi, impiumque dogma abhorrentes, materiam ex nullo prorsus subiecto, neque interno neque externo, adeoque neque ex Dei essentia esse genitam, sed ex re plane nulla libera Dei voluntate et facultate factam statuebant, cum e contrario schola Ammonii necessaria ratione et lege emanationis, vt omnia, ita et materiam ex sinu Dei deriuaret. Ita enim, si Plotinum sequimur, qui ipsum Ammonium audiuit, statuendum esse putabat: Ex nihilo fieri nihil, (id enim diserte PLOTINVS [l] et absoluto quodam sensu statuit) inde necessarium esse, vt ex vno omnia prorsus effluxerint, cum vnum sit binario prius. Vi huius emanationis non tantum ex primo rerum omnium fonte effluxisse intellectum diuinum et animam mundi intelligibilem, et quae in his comprehenduntur, omnis generis entia spiritualia, siue intelligibilia, sed materiam quoque omnem, ex qua condi omnia formarique et rationes seminales in anima mundi latentes impri-

k) Diximus de eius controuersia de hoc argumento T. I. L. II. c. 7. eandem opinionem fouet GALE ad Iambl. p. 276.

l) Enn. II. L. IV. c. 6. p. 162.

Digitized by Google

imprimi illi opus esset. Cum enim cuncta fieri necessaria naturae aeternae consecutione dicerentur, non poterat non eiusmodi materiae quoque ex summo rerum omnium fonte emanatio statui. Ast hic materiae obstabat indoles inordinata, bruta, mala, vt eam describit Plato. Hunc relinqui oportebat, et confugiendum erat ad metaphysicas notiones et praecisiones, ne quid Deo indignum admittere viderentur. Mutuum accipiebant itaque Ammonius eiusque discipuli, non tantum conceptum materiae ab Aristotele, eamque omni quantitate et qualitate omnibusque formis priuabant, sed mundum quoque duplicem fingebant, vnum naturalem, alterum intelligibilem, et in hoc materiam quoque intelligibilem ponebant, quae ex intellectu diuino oriretur. Cum autem mundum intelligibilem naturalem sequi, emanationis ordo postularet, idque necessario accidere oporteret, adiiciebant et hoc: cum mundus intelligibilis non posset esse rerum extremum, intellectum infudisse aliquid sui in materiam, licet ipse immobilis quieteque consisteret, sicque rationem in materiam effluxisse et semina ei impressisse. Esse haec Plotiniana dogmata, ex supra delineata eius physiologia apertissimum est [m]: ast ita quidem materiae generationem, non vero ex nihilo sed ex intellectu diuino poni eamque dici aeterna generatione siue emanatione ex Deo existere, quilibet videt. Cum vero sola esse entia quae reuera sunt, nec mutationis caussam in se habent, sed semper sunt eadem, eodem modo se habentia, eadem schola, Pythagoram et Platonem secuta, traderet, materia ex οὐκ ὄντων genere dicta est, sicque definitum, res omnes esse conditas ex non-ente, id est materia. Non defecerunt ab hac antecessorum suorum doctrina sequentes Platonici, PORPHYRIVS enim, cuius *de materia prima* libros sex hodie desideramus, alio loco luculenter dixit: Πάντα τὰ, ὄντα, καὶ μὴ ὄντα, ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν Θεῷ, *omnia et entia, et non-entia* (ita materiam vocat [n],) *ex Deo et in Deo;* et paulo ante: σῶμα δὲ καὶ ἐν ψυχῇ καὶ ἐν νῷ καὶ ἐν Θεῷ, *corpus etiam in anima, in intellectu et in Deo est*, nempe vel inhaesiue, vel subiectiue, vel efficienter, vt loqui scholarum philosophi solent. Eodem fere modo IAMBLICHVS [o]: ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ δημιουργοῦ τῶν ὅλων καὶ αὐτὴ (ὕλη καθαρὰ καὶ θεῖα) γενομένη, τὴν τελειότητα ἑαυτῆς ἐπιτήδειαν κέκτηται πρὸς Θεῶν ὑποδοχήν. *Ipsa materia pura et diuina, cum ab opifice patreque omnium facta sit, merito perfectionem sui quandam accepisse censenda est aptam ad Deos suscipiendos.* Sed et reliqui ex hac schola philosophi [p] in hac haeresi sunt, ex quibus PROCLVS [q], Deum ἄῤῥητον αἰτίαν τῆς ὕλης vocat, et contentione haud parua disputat, Platonem in Philebo eandem tenuisse sententiam; qua de re quid disputatum olim fuerit inter B. Gundlingium

m) περὶ ἀφορμ. p. m. 75.

n) p. 67.

o) De myst. Aegypt. Sect. V. c. 23. p. 138.

p) IVLIANVS Orat. V. Damascius apud GALE l. c. p. 277. SIMPLIC. in L. I. Physic.

q) In Timaeum Plat. L. II. p. 17.

Digitized by Google

et Cl. Zimmermannum *tomo primo* indicauimus, monuimusque Proclum deprauasse Platonem alienamque ei a vera mente eius sententiam affinxisse. Tandem et Oracula testamur, in quibus etiam hoc est:

> Ἔνθεν ἄδην θρώσκει γένεσις πολυποικίλε ὕλης.
>
> *Ex quo* (Deo) *oritur abundanter generatio multiformis materiae.*

Alia ex hac schola testimonia collecta a LIVIO GALANTE, [r] RAD. CVDWORTHO [s], IO. ALB. FABRICIO [ſ], IO. LAVR. MOSHEMIO [ſſ] aliisque praeterimus. Dubium non est mature vidisse Christianos [t] doctrinae huius deformitatem, quae et Deum in materia diuidit, et nescio quam extensionem intelligibilem, nullibi, nisi in otiosorum hominum ingenio extantem [tt] comminiscitur: quare verbis, quantum licet, propius ad Christianos, iam tum rerum potitos, hisque hominibus graues, accedendum erat, ita tamen, vt systema nouum nullum inde detrimentum caperet. Hinc Hierocles mutato paulisper familiae suae sermone pressius eorum loquendi modum imitatus, teste PHOTIO [u], scripsit, materiam ex nullo praeexistente subiecto a Deo productam fuisse, vt eorum potissimum opinionem refelleret, qui Platonem dicunt posuisse materiam Deo coaeternam, ex qua Deus omnia finxerit: Hinc Platoni aliam fuisse mentem tradit, addens: ὅτι δημιεργὸν Θεὸν, Φησὶν, πούφίσησιν ὁ Πλάτων ἐφεςῶτα πάσης ἐμφανῆς καὶ ἀφανῆς κοσμήσεως, ἐκ μηδενὸς πρoϋκειμένε γεγενημένης. ἀρκεῖν γὰρ τὸ ἐκείνε βέλημα εἰς ὑπόςασιν τῶν ὄντων. *Plato opificem Deum censuit sustinere aspectabilem et inaspectabilem mundum, nulla prius existente materia factum et productum. Sufficere enim voluntatem DEI, vt ea quae sunt omnia existant.* Patet ex primo verborum horum intuitu, plus dedisse Christianis Hieroclem (quem in aliis quoque quaedam iis largitum fuisse, viris doctis obseruatum est,) quam reliquos Platonicos, forte quod inuidiae, qua ea secta illo tempore premi coeperat apud Christianos, se subtrahere vellet; caue tamen credas, lucrum inde aliquod accessisse veritati diuinae, verba enim dedit philosophus vaferrimus, praetereaque nihil. Vsus enim abstractioné metaphysica, dum externum subiectum in quod ageret demiurgus negat, et sola voluntate sine existente materia mundum productum ait, tollit hoc dogmate tantum materiae existentiam extra Deum, non vero ait, in Deo illam non essentialiter et radicaliter latuisse. Id enim series tractationis eius vult, qua eos grauiter redarguit, qui materiam aeternam se subiectum Deo conditori tantum praebuisse dicunt, nec ex vno rerum fonte omnia deriuant. Vt itaque materia existeret, nihil extra Deum requirebatur, secundum Hiero-

r) loc. cit.
s) l. c. c. V. Sect. II.
ſ) Bibl. Graec. T. I. p. 462.
ſſ) l. c. p. 994.
t) Verisimile, Origenis errores ex hac schola progressos oculos doctoribus Christianis aperuisse.
tt) Reuocasse eam Malebranchium, infra dicetur.
u) Cod. CCXLII. p. 552.

Digitized by Google

Hieroclem, quam voluntas eius, vt materia ex ſinu eius progreſſa, extra illum extaret, ſeque formandam praeberet artifici. Quae voluntas tantum abeſt vt libera ſit, vt potius ſummam eſſentiae neceſſitatem inuoluat, cum non queat aliter velle Deus, quam voluit. Dices, lector, nos heic tibi nugas metaphyſicas oggerere, quae ad mundi condendi opus plane nihil efficiunt. Non inficiamur ita de his recte iudicari; aſt cum horum hominum opinio explicanda eſſet, nihil aliud dari poterat. Cuncta enim haec metaphyſica tantum ſunt, nihilque dicunt ad res ipſas translata, ſed mentis tantum emotae ſomnia, et praeciſiones mentales ſunt, creationem materiae quandam ex nihilo idealem nobis tanquam vmbram ſiſtentes, quam ſi manu prehendere cupimus, euaneſcit, ad phyſicam enim mundi rationem applicata nihil, quod res eſt, dicit, ſed axioma Alexandrinae ſcholae manet: mundum eſſe aeternum. Ex quo luculento exemplo palam eſſe exiſtimamus, quantis artibus in propagandis nefariis dogmatibus ſuis hi philoſophi vſi fuerint, quantaque attentio adhibenda ſit, ne a primis praeceptoribus defeciſſe, et ad saniora fuiſſe progreſſos putemus. Plura exempla facili labore colliget, qui in eorum ſcriptis non plane hoſpes eſt, et a praeiudiciis animum ſeruare nouit plane liberum.

Theologia Iamblichiana.

§. LVI. Propius vero vt theologiam quoque Alexandrinam qualis in Platonicorum reformatorum ſchola viguit, intueamur, audiemus quoque Iamblichum, tertium poſt Plotinum et Porphyrium eius antiſtitem, qui hoc praecipue doctrinae eclecticae vel ſyncretiſticae caput, in ordinem iuſtique ſyſtematis redegit habitum, ruentique in ruinam ſuam ſuperſtitioni humeros ſuppoſuit. Ex cuius ſchola cum magna ſeruorum turpiſſimae ſuperſtitionis caterua exiiſſet, quae ſacerdotii ſibi curam proprio quaſi miniſterio vindicauerat, factum inde eſt, vt Iamblichiana potiſſimum ſchola eiusque ſucceſſio, ἱερᾶς γενεᾶς inſtar haberetur, et haec Alexandrinae philoſophiae pars, quam tanto ſtudio, tantisque artibus fraudibusque excolebant, κατ' ἐξοχὴν Iamblichi philoſophia appellaretur [v]. Eo ſecurius vero hunc doctorem ſcholae illius ſequi licet, quo luculentius praeter ſectae eius morem haec myſteria enarrauit, exarato reſponſionum libro ad PORPHYRII epiſtolam ad Anebonem prophetam Aegyptium, qua de potioribus Aegyptiorum dogmatibus, quae diuinioris argumenti ſunt, ſciſcitatus eſt. Illi libro titulum de myſteriis praeſcripſit, quod inter ἄῤῥητα, id eſt ea, quae in vulgus propalare nefas eſt, quaeque initiatis tantum enucleatius tradi ſolent, fuiſſent relata. Aegyptiorum vero myſteria dum nobis vendit Iamblichus, non intelligenda eſt theologia Aegyptiaca alia, quam quae in Platonicorum ſyncretiſtarum ſcholis obtinuit, quaeque concordiam religionum fere omnium meditata, mirum opinionum theologicarum chaos effinxit. Sequemur vero ordinem

v) EVNAP. in Aedeſio p. 37. Aſt ſacerdotes ſe eſſe ipſe iactat IAMBLICHVS de myſter. ſ. I. c. 8. p. 15.

nem a Iamblicho obseruatum, licet non quidem optime cohaereat, eo quod ad quaestionum capita a Porphyrio proposita respexerit; ita enim speramus fore, vt quibus potissimum vinculis ineptissimum diuinioris doctrinae aedificium Iamblichus connexum stabilitumque iuerit, purius quodammodo et sincerius, tanquam ex ipso fonte, hauriamus; cum facile futurum sit lectori attento, ad eum cuncta locum referre, quem in systemate Plotiniano occupant. Ita vero IAMBLICHVS [w] praecipit:

I. Deos dari, nostra nos natura conuincit, cuius essentiae penitissime inest de Diis innata cognitio, omni nostro iudicio et anticipatione antiquior omnique demonstratione prior. Vtique quae iam tum ab initio iuncta fuerit propriae suae caussae, simulque cum essentiali illa animae nostrae ad bonum tendentia quasi implicita coëxstiterit. Celeberrimum hoc est pro Dei existentia argumentum, quod, cum duo membra habeat vnum, quod ab innata Dei idea desumitur, alterum quod ab infinita voluntatis in bonum tendentia petitur, recentiorum multis [x], et in his maxime Cartesio placuit, vt suo loco docebitur. Recte tamen Iamblichus intelligendus, et ex proprio systemate, quod haec schola adoptauit, explicandus, nec confundenda eius sententia est, cum eorum opinione, qui nostra aetate vel Dei ideam quandam animo natura insitam esse, vel naturali boni infinite durantis et perfectissimi desiderio menti esse impressam dixere. Nempe animum hominis ex mundo intelligibili, siue intellectu diuino exortum in hunc mundum sensibilem descendere dicebant Platonici, secumque habere consonantiam siue harmoniam vniuersi, adeoque non esse extra intellectum diuinum, sed conniti eo, vt cum suo principio, a quo ratione, singularitatis (veniam voci deprecamur) diuulsus est, iterum iungatur; ex quo sequebatur, vt ideas omnes, ita praecipue Deorum ipsiusque intellectus diuini in animo naturaliter omni ratiocinatione priores adesse, vrgereque animum atque instigare, vt suo se fonti, ex quo emanauit, iungat. Quae dissona prorsus esse illis, quae a viris doctis pro vtroque hoc de Dei existentia argumento disputari solent, quilibet videt, nosque monent, vt in comparandis veterum opinionibus cum recentiorum philosophorum placitis summam adhibeamus prouidentiam.

II. Contactus hic diuinus non est nostri arbitrii, vt vel mutari possit vel euitari, probari vel improbari, nos enim ab eo continemur, ab eo omni sufficientia implemur, et hoc ipsum, quicquid sit, quod sumus, Deos cognoscendo possidemus [y].

III. Sed et immortales Deorum comites repraesentat innata de iis perceptio, vt, quemadmodum ipsi immutabilem semper obtinent essentiam, sic et anima humana eodem modo ipsos sua cognitione attingat, nec postulet assequi se coniectura aut syllogismo, temporaneis subsidiis eam essentiam,

w) S. I. c. 3. p. 4.
x) Videsis, quos laudauimus in medit. phil. de falsa virtute c. I. §. 2. p. 8.
y) Ibid. p. 4.

sentiam, quae longe haec omnia supergreditur, vtatur potius puris notionibus, quas ab aeterno hausit ab ipsis Diis, et per quas illis ipsis connectitur [c]. Haec ex supra dictis intelligi possunt, nefandum vero hominum fanaticorum, quem affectabant, enthusiasmum luculenter produnt.

IV. Dari inter Deos diuersa genera et ab iis distingui varias daemonum et heroum classes, certum est, ast eorum vel idiomata vel differentiae analogice tantum non generice concipiendae sunt, et identitas obseruanda [a].

V. Idiomata eorum sunt, primo bonitas, quae a Deorum essentia diuelli non potest, animabus vero essentialiter non adest, sed quaedam tantum portio contigit [b].

VI. Inter principium diuinorum et finem, quem animae constituunt, id est inter duos hos extremos terminos cogitandum medium quoddam, nempe heroum ordo, animarum ordine sublimior, superiorque potestate, virtute, pulchritudine, et magnitudine, omnibusque ad animas bonis pertinentibus longe ditior, proxime animabus coniunctus, propter vitae quae in vtrisque est, similitudinem et affinitatem [c].

VII. Ex altera parte cogitandus geniorum ordo pendens quidem a Diis ipsis, longe tamen infra eos subsistens, eos proxime sequens, non quidem auctor et princeps, sed minister bonae voluntati diuinae facile obsequens.

VIII. Idem illud medium in opus producit eorum inconspicuam bonitatem, quam etiam imitatur, operaque sua praestat, quam potest, ei conformia. Quod est bono diuino inenarrabile, enarrat, quodque adhuc formis non vestitur, facit in formis apparere; quicquid in eo rationes omnes superat, in apertas rationes profert, excipit bonorum portionem sibi naturalem, communicatque illam sine inuidia, et quasi traiicit ad genera quae se sequuntur.

IX. Haec igitur duo genera media Deos et animas communi vinculo nectunt, indissolubilem inter eos complicationem efficiunt, vnaque connexione prima vltimis colligant, vniuersorumque communionem indiuulsam procurant, temperiem optimam et miscellam iustam per omnia operantur, semitamque a melioribus ad deteriora sternunt, iterumque ascensum a posterioribus ad priora aequo quodam modo, ordinemque et mensuram statuunt, quibus tum descendet a melioribus communicatio, tum modum, iuxta quem naturaliter imperfectiora eam recipient, omnia prorsus omnibus conciliant et vniunt caussas omnium a Diis desuper accipientia [d]. Omnium maxime memorabile dogma in theologia Alexandrina hoc est, quo omnis fere superstitio roborata, religiones diuersissimae

z) Ibid. p. 5.
a) c. 4. p. 7. hoc emanationis leges postulant.
b) c. 8. p. 8.
c) Ibid.
d) Ibid. p. 9.

mae in concordiam ire coactae, Christianorum mediatori ordo mediatorius inter Deum et homines oppositus, expilata philosophia orientalis, datum sacerdotio, quod hi homines affectabant sibique vindicabant, fundamentum quoddam philosophicum, et in res suas ita conuersa systematis emanatiui pars nobilissima, quae daemones mediatores inter Deum et homines constituit. Et accepisse quidem tale quid ex veteri Platonis schola, ipsos eius dialogos legenti ignotum esse non potest; ast adulterasse more suo simul apparet. Plato enim amorem dicit [e], esse daemonem magnum, mediae inter Deos et homines naturae, et horum quidem preces et sacrificia, illorum praecepta et sacras institutiones, et retributionem sacrificiorum interpretari et referre. Cum autem in medio sit, ex vtroque participare, ita vt vniuersum ipsum ipsi coniungatur. Per hunc daemonem vaticinium omne procedere, sacerdotumque diligentiam circa sacrificia et expiationes et incantationes et diuinationem atque magiam. Vnde haec habuerit Plato, dici quidem non potest, coniici vero non sine verisimilitudine, peruenisse ad Platonem in eius inter barbaros itineribus vestigia quaedam doctrinae de mediatore inter Deum et homines, ex vtriusque natura participante, quam ex protoplastorum traditione inter vetustissimarum gentium origines dispersam, semper vero magis obscuratam et corruptam fuisse dubium non est. Quicquid vero illud est, certe vnum quendam daemonem magnum, diuinae naturae propiorem hanc communicationem inter Deum et homines efficere statuebat Plato. Vidit aliquid horum philosophia quoque Orientalis, quae cum ex systematis emanatiui principiis, nescio quod πλήρωμα emanationum diuinarum, quas a proprio subsistendi principio aeonas vocabant, constituisset, ex earum gremio mediatorem quendam inter Deos ac homines constituebat. His omnibus longe melius sentientes et diuinitus edocti Christiani θεάνθρωπον Dei et hominis filium mediatorem fatebantur, per hunc preces Deo afferri, et diuina beneficia hominibus obtingere, hunc esse plenitudinem Deitatis, ex quo pendeant, tanquam ex capite, omnia, digno diuina reuelatione modo tradebant. Harum doctrinarum summa conflanda erat Ammonio, quique eius philosophandi viam iniuerant, in vnum, et excogitandum dogma, quod cuncta inter se conciliaret, simul vero suo etiam scopo velificaretur, quo in se, religionem dominantem tanquam ministros eius sacratiores tueri hi homines receperant. Supposito itaque quod enthusiasmo mirifice fauebat, systemate emanatiuo, postquam ex summo Deo intellectum diuinum, inque eo Deos intelligibiles et intellectuales constituerant, medium hunc ordinem constituebant daemonum, illique ea tribuebant munera, quae et Plato, et Orientales, et Christiani de mediatore suo, licet diuersissimo singuli sensu, praedicabant. Ita vero et sibi prudentissime consultum exi-

stima-

e) In conuiuio T. III. p. 202. conf. quae hac de re diximus in Otio Vindel. Mel. I. p. 41. seq.

Digitized by Google

ſtimabant. Hac enim doctrina ſuppoſita, quam nec Chriſtianos totam negaturos eſſe ſperabant, et ſuperſtitioni auitae fulcrum praebebant, quae hanc daemonum catenam variis cultibus, variisque in locis, modisque colebat, et turpiſſimis nugis pallium obducebat philoſophicum, vt exagitari tam foede a Chriſtianis doctoribus non poſſent, et ſuis commodis et honori maxime conſulebant, qui artibus theurgicis ad commercia cum his mediatoribus inter Deum et homines ſuſcipienda praeparatos aptosque ſe iactabant; et ἀκροπόλει Chriſtianae doctrinae, de mediatore inter Deum et homines telum intendebant, iugulumque petebant, ſicque omnes ſcoporum ſuorum rationes ſe aſſecuturos eſſe ſperabant. Nec alia quoque ratio fuit, cur hi homines tantopere in hoc doctrinae genere, quod de daemonibus eorumque cultu agit, inſaniuerint, cum tamen Plotinus et Porphyrius modeſtiores ſe, licet non ſaniores, exhibuiſſent. Quo magis enim fundamenta ſuperſtitionis gentilis cum ab imperatoribus edictis ſeueriſſimis, tum a doctoribus Chriſtianis ſcriptis acutiſſimis conuellebantur, eo magis furebat gens impia, vt ruinam hunc in modum praeuerteret: cumque id, poſita hac daemonum catena artibus quoque theurgicis fieri poſſe iactaret, coaluere fraus et ſuperſtitio, et ad maturitatem hanc ſectae indolem produxere, vt ſupra natiuis eius faciem deſcripſimus coloribus. Quae hic ſemel monuiſſe ſufficiat.

X. Pertinent porro ad idiomata Deorum vnitas; exiſtendi modus melior, quam quae eſt animae et rerum inferiorum; permanentia in ſe ipſis, immobilis motionum cauſſa, prouidentia eminens et abſtracta. Pleraque haec ex ſyſtemate Plotiniano ſupra delineato facile intelliguntur [f].

XI. Mediorum generum diſcrimen ex extremorum differentia coniici poteſt. Ita vero differunt Deorum et animarum inter ſe actiones: illud genus ſuperum eſt et excellens, hoc vltimum et imperfectius: illud omnia poteſt ſimul in momento, vniformiter: hoc neque omnia, neque ſimul, neque ſubito, neque indiuiſibiliter: illud omnia generat absque vlla inflexione ad ea et gubernat, hoc naturaliter inclinat, et conuertitur ad ea, quae generat, et adminiſtrat. Illud tanquam cauſſa principalis omnibus imperat; hoc a Deorum voluntate dependet tanquam a cauſſa, aeterneque cum iis ſubſiſtit: illud vna acerrima acie fines operationum omnium et eſſentiarum contuetur; hoc ab aliis ad alia tranſit, progreſſum ab imperfecto ad perfectum: illud praeterea ſummum et inoomprehenſibile eſt, omnique menſura ſuperius, et a nulla forma determinatum; hoc vero inclinatione et habitudine et propenſione, appetitu etiam in deterius ſuperatur, familiarique ad inferiora vergit amore, ita demum vt omnifariam ab iis colores et ſpecies accipiat. Intellectus rerum exiſtentium dux et rex, vniuerſi ratio opifex diis quidem adeſt ſemper eodem modo perfecte et ſine indigentia, ſecundum vnam operationem in ſe ipſa pure conſtantem, anima autem mentis particeps eſt partibilis multiformisque, et ad

f) Ibid. p. 9. 10.

gubernationem vniuersi accommodatae, ipsa etiam inanimata curat, alias aliis figuris affecta etc. ff.

XII. Qualem vitam anima acceperat prius, quam corpori humano addicebatur, qualemque speciem in actu eduxerat, tale etiam organicum corpus habet sibi adaptatum, talemque consequentem sibi naturam, quae ab ea perfectiorem vitam excipit g.

XIII. Quae meliora sunt, et tanquam vniuersalia, ea continent in se reliquorum originem, in praestantioribus viliora, in incorporeis corpora, et in conditoribus condita peraguntur, vnde et coelestes circuitus in animae aethereae circuitiones coelestes originaliter insitae semper eis insunt, et animae mundorum pertingentes ad intellectum suum perfecte ab eo continentur, inque eo primo generantur, et intellectus vniuersalis et particularis in naturis melioribus comprehenditur h. Est hoc quoque ex praecipuis systematis emanatiui axiomatibus, in fonte emanante comprehendi emanatiuum: his animae quoque dignitas et origo, et pleraque quae de ascensu animarum per varios gradus ad Deum dicuntur in hac schola nituntur.

XIV. Dii non compinguntur vllis mundi regionibus neque inferiora haec eorum praesentia destituuntur. Sed Dii in hoc maxime excellunt, quod a nullo contineantur, ipsi autem omnia in se contineant: quae autem sunt terrestria, a Deorum pleromati habent suam essentiam Deosque hic existentes ante naturas suas proprias statim sortiuntur, quamprimum ad eos participandos idonea sint i. Intelligit hic Iamblichus corpora illa aetherea et aërea, quae accipiunt Dii, quae accipere potius Deos quam ab illis accipi, contendit, secutus Plotinum, quem supra statuentem audiuimus, animam vniuersalem non accedere corpori, sed corpus accedere animae, nec eam corpus continere, sed ab ea contineri.

XV. Omnia itaque Deorum plena sunt k.

XVI. Diuinitas siue partes aliquas vniuersi sortiatur, puta coelum vel terram, siue vrbes sacras et regiones, et saltus aliquos aut statuas sacras, solet haec omnia extrinsecus irradiare, quomodo sol suis radiis omnia extrinsecus collustrat; diuinusque fulgor micat separatim inque se ipso stabilis et permanens peruadit omnia totus, et omnia complet potestate perfecta, concluditque omnia in seipso secundum infinitam quandam caussalitatis excellentiam, vnitur vbique sibi ipse, et fines principiis connectit. Receptacula vero diuinorum munerum ita se habent, vt quaedam aetherie, alia aërie, alia aquatice pro sua quaeque proprietate recipiant Deorum dotes, quo spectat theurgica ars inuocationibus huiusmodi numinum distributioni accommodatis vtens l.

XVII. Nul-

ff) c. 7. p. 11. seq.
g) c. 8. p. 14.
h) Ibid.
i) p. 15. conf. GALE h. l.
k) c. 9. p. 116. Vetus hoc est et peruulgatum, vt suo loco demonstratum.
l) p. 17.

Digitized by Google

XVII. Nullum ex melioribus generibus eſt patibile, nec aptum natum ad paſſiones admittendas, et ne anima quidem adhuc corpore pura paſſionis alicuius aut alterationis capax eſt; atqui ne tum quidem, cum in corpus deuenerit, ipſa quicquam patitur, immo ne rationes quidem ſeminales, quas corpori imprimit: ſed tantum cauſſa eſt, cur compoſitum patiatur [l]; ipſa vero ex ſe immutabilis perſtat, eſſentiam habens omni paſſione ſuperiorem. Multo magis id valet de heroibus, daemonibus atque Diis.

XVIII. Non itaque afficiuntur Dii daemonesque iis, quae aſſidue fiunt in ſacris, ſed eorum quaedam arcanam omnique ſermone ſuperiorem cauſſam habent, quaedam autem ab aeterno melioribus generibus conſecrata fuere tanquam ſymbola, alia imaginem repraeſentant aliquam aliam, quae ſit rationis occultae forma manifeſta, alia honoris gratia afferuntur, aut ſimilitudinis et cognationis cauſſa conficiuntur, quaedam in nobis id, quod vtile, operantur, vel purgando vel ſoluendo humanas paſſiones [m].

XIX. Neque precationibus Dii affici poſſunt: nam diuina irradiatio, quae inter precandum fieri ſolet, vt ſponte emicat, ita ſponte operatur, longeque abeſt a tractione omni, vt quae manifeſtat ſe ipſam per diuinam efficientiam et perfectionem, tantoque anteuertit liberrimam in nobis motionem, quanto diuina volitio boni noſtram electionem praecurrit [n].

XX. Anima itaque per preces ad Deos tantum aſcendit ab illis vocata ad vnionem; hicque aſcenſus ſacerdotibus praeſtat a paſſionibus quidem puritatem, a generatione immunitatem, et ad principium vnionem [o].

XXI. Sic et inuocationes, per paſſionem ſacerdotes Diis non connectunt, ſed per amicitiam illam, quae vniuerſa continet, indiſſolubilem connexionis communionem praeſtant [p].

XXII. Ex his etiam intelligi poteſt, quid de ſupplicationibus cenſendum, quibus diuinam iram placamus. Ira enim Deorum non eſt inueterata quaedam ac permanens iracundia, ſed beneficae Deorum curae auerſio quaedam; quam quidem curam vbi nosmetipſi auerterimus a nobis, tanquam a luce meridiei nos abſcondentes, tenebras nobis accerſimus, et bona Deorum indulgentia nos priuamus ipſi. Poteſt autem placatio nos iterum reſtituere in participationem diuinam, et prouidentiam diuinam a nobis diuulſam iterum ad ſe communicandum inuitare, et debito modo participantes cum participatis mutuo connectere [q].

XXIII. Luſtrationes autem, quoties locis terrae vicinis aliquid mali incubat, medentur et tuentur, vt nulla mutatio aut paſſio poſſit in nos incurrere. Siue Deos enim, ſiue daemonas inuocat tanquam auxilia-

Iii 3 tores

l) c. 10. p. 19.
m) c. 11. p. 20. ſeqq.
n) c. 12. p. 23.
o) Ibidem.
p) Ibid.
q) c. 13. p. 24.

tores et malorum auerruncatores et seruatores, et per eos procul ablegat omnem, quae a passionibus possit ingruere, noxam [r].

XXIV. Necessitates itaque propriae Diis tribui debent, quae ita fiunt, vt dignum est Diis. Quare nec ab extra nec tanquam per vim necessitantur, sed vt bonum oportuit esse ex necessitate, sic se habent semper, atque ita, vt nec alio modo se velint habere [s].

XXV. Preces ad Deos mentesue intelligibiles dirigendae sunt: nam quod in nobis est diuinum, quod intelligibile et vnum, expergiscitur plane inter precandum, experrectum vero appetit vehementer, quod sibi simile est, et copulatur suae ipsius perfectioni [ſ].

XXVI. Non per potentias aliquas aut organa Dii preces ad se recipiunt, immo vero in se continent orationum religiosorum hominum effecta, et eorum praecipue, qui per puritatem et religionem Diis ipsis consecrati sunt et vniti, tunc enim diuinum plane Numen sibi praesens est, nec, vt alienum quid, precum percipit sensa.

XXVII. Etsi coeleste corpus siderum, quae Dii vocantur, valde est cognatum Deorum immateriali substantiae, quod scilicet et simplex et immortale et vniforme et aeterni secundum eadem motus est, diuinae tamen mentes quae illis insunt, potissimum respiciendae sunt, quae non continentur intra illa sua corpora, sed diuinis suis vitis et operationibus continent ipsa corpora; nec ipsi propendent ad haec corpora, sed corpora ad diuinam caussam adspirant, nec eorum intellectualem perfectionem impediunt, vel iis molestiae quid afferunt [ff].

XXVIII. Sunt Dii hi omnes benefici, et bonorum etiam auctores, et ad bonum tantum respicientes vniformiter circumaguntur, ex intuitu boni solius et pulchri. Quin immo et subiecta ipsis corpora incredibiles quasdam habent virtutes, quae partim in ipsis permanent, partim in mundi naturam profluunt, et per vniuersam genesin ordine progredientes et vsque ad res particulares ordine pertingentes [t]. Descendunt vero ad salutem vniuersi, et totam genesin eodem modo continent et administrant. Genesis autem iuxta naturae potius suae modulum, quam pro Deorum viribus de Diis participat. Hinc absurde faciunt mathematici, qui malitiam corporibus coelestibus tribuunt, eo quod quae de iis participant, aliquando mala sint. Nam quod participatur, recipitur tanquam in alia re, et differenti, quae in his, quae sunt circa terram, locis malum dicitur et inordinatum. Haec igitur participatio caussa est plurimae in inferioribus diuersitatis, vt est miscella illa materialium cum immaterialibus influentiis, item quod inferiora haec aliter accipiant illud, quod etiam alio modo dabatur [u].

XXIX.

r) Ibid. PORPHYR. sent. XIX. p. 66. seqq.
s) c. 14. p. 25.
ſ) c. 15. p. 26.
ff) c. 17. p. 29.
t) c. 18. p. 30.
u) Ibid. p. 31.

Digitized by Google

XXIX. In vniuerſi harmonia et craſi euenire poteſt, vt eadem, quae ſunt ſalutaria toti vniuerſo, propter conuenientiam et perfectionem receptorum et recipientium, partibus interim ſint damnoſa, propter particulares ineptitudines [v].

XXX. Dii intelligibiles, qui incorporei et vniti ſphaeris coeleſtibus inequitant, habent haud dubie originem in mundo intelligibili atque ita ſuas ipſorum ſpecies diuinas contemplantes, totum coelum adminiſtrant, iuxta infinitam quandam operationem.

XXXI. Conſpicua itaque Deorum ſimulachra ab intelligibilibus paradigmatibus diuinis, aut ſaltem penes illa progenerantur: progenerata vero poſtquam ſunt, manent quoque in iis firmiter, eademque contingunt per ipſam illam imaginem, quae ab iis perficiebatur [x]. Satis luculenter haec Iamblichi aſſertio ex Plotini deſumta ſchola ea corroborat, quae in Plotini phyſiologia diximus, Deos intelligibiles eſſe aeterna paradigmata, ſiue ideas diuinas Deorum ſenſibilium, id eſt, ſolis, lunae atque reliquorum ſiderum. Addit enim Iamblichus: eae diuinae ſpecies, quae adſunt conſpicuis Deorum corporibus ſeparatim exiſtunt ante illa corpora, et ipſarum paradigmata intelligibilia quae impermiſta ſunt, et ſupercoeleſtia, in ſe ipſis vnita permanent, et tota ſimul iuxta aeternam ſuam eminentiam.

XXXII. Eſt itaque vnum commune et indiſſolubile vinculum inter ea penes intellectuales operationes. Proceſſus enim ille omnium ab vno, et in vnum recurſus et imperium vnius ſuper omnia, communionem praeſtat inter Deos, qui ſunt in hoc mundo et eos, qui ſunt in intelligibili. Praeterea ſecundorum ad prima intellectualia conuerſio primorumque in ſecundos Deos eiusdem eſſentiae et poteſtatis communicatio connectit eorum ſynodum in vnum indiſſolubiliter. Multis de his diſputat Iamblichus [y], vt demonſtret, diſcrimen inter Deos intelligibiles, intellectuales et ſenſibiles non impedire, quo minus vnum omnia ſint, eo quod communi gaudeant eſſentia, ex qua omnia effluxerint: vnde aſſerit quoque: Deos conſpicuos eſſe extra corpora, atque adeo ad mundum intelligibilem pertinere, et Deos intelligibiles propter vnitatem ſuam infinitam Deos conſpicuos in ſe continere, vtrosque vero ſecundum communem vnitatem et operationem vnam ſtabiliri. Ex quibus ſequitur, mentes eas diuinas, quae ſidera complectuntur, habere ideas ſuas in mente ſiue intellectu diuino, tanquam Deos maiores, cum iis tamen eſſentiae ratione eadem connecti. Quod an non ſit nugari de diuinis, lector iudicet?

XXXIII. Daemones nec oculis nec ſenſu percipi poſſunt, Dii vero notitiam omnem rationemque materialem praeuertunt. Daemones praefecturam mundi ſortiti quasdam portiones particulares gubernant, Dii res omnes tum coelum, tum mundum, tum occultas in iis poteſtates ſua

v) p. 32. x) c. 19. p. 33. y) p. 33.

ſua gubernatione complectuntur. Daemones ſunt quodammodo connati et inſeparabiles ab iis rebus, quas adminiſtrant; Dii vero, quanquam corpora conſcendunt, prorſus ſunt ab iis ſeparati. Dii principes ſunt et ordinant res omnes praeſidendo, daemones miniſtri Deorum imperia capeſſunt liberrimo obſequio [z].

XXXIV. Daemones oriuntur ex poteſtatibus Deorum genetricibus, et demiurgicis, ſed tum demum, cum iſta poteſtas ad extremos proceſſus ſui fines et diuiſiones vltimas peruenerit: heroës iuxta rationes vitales, quae ſunt in Diis, exoriuntur; animae autem principales et perfectiſſimae hos ipſos excipiunt, ab ipſis definiuntur, et ab ipſis ſeparantur [a].

XXXV. Potentiae daemonum ſunt genitabiles, et ad eos naturae adminiſtratio et animarum corporibus alligandarum cura pertinet: heroibus vero vires tribuere oportet viuificas, hominum duces, et a generatione ſolutas [b].

XXXVI. Anima per Deorum benignitatem et infuſam ab illis illuminationem ſaepe altius aſcendit, et in ordinem maiorem angelicum euehitur, tunc non amplius animae finibus continetur, ſed tota in angelicam animam euadit, et in puriſſimam vitam perfecte peruenit [c]. Et nomen ordinis angelici in Platonicorum ſcholis ante Chriſti in his terris verſantis tempora inuſitati et ipſum dogma ſuadet, imitatum hic fuiſſe Iamblichum Chriſtianos, ἰσαγγέλειαν animabus caſtius viuentibus promittentes. Eiusmodi enim κακοζηλίας exempla inter Iamblichi praecipue diſcipulos occurrunt plurima [d]. Talis anima fuit Apollonii, ſi hos audis.

XXXVII. Epiphaniae Deorum reſpondent eorum eſſentiis, poteſtatibus, et operationibus; quales enim ſunt, tales inuocantibus apparent, operationesque oſtendunt et indicia ſibi propria exhibent.

XXXVIII. Deorum phaſmata ſimplicia ſunt, daemonum vero varia; angelorum ſimpliciora ſunt, quam daemonum, inferiora vero, quam quae Deorum: archangelorum propius paulo ad cauſſas diuinas accedunt, archontum phaſmata, ſiue qui mundi ſunt rectores et ſublunaria elementa gubernant, varietatem quidem habent, ſed et ordinem et ornatum, qui vero materiam moderantur, imperfectiores apparent, et maiori varietate: animarum denique ſpectra omnigena apparent. Et Dii quidem ſalutares viſui affulgent, archangeli terribiles ſunt et ſimul mites, angeli mitiores, daemones horribiles, heroës mitiores; archontes dolores inferunt, animarum ſpectra debiliora ſunt. Apparitiones Deorum, angelorumque immutabiles ſunt, daemones forma variant. Prolixe diſcrimen apparitionum harum proſequitur Iamblichus [e], exercitatus in iis

z) c. 20. p. 37.
a) Sect. II. c. 1. p. 39.
b) Ibid. Conf. PORPHYR. περὶ ἀποχῆς L. II. ſ. 37. PROCLVS de daemone.
c) c. 2. p. 40.
d) Vid. MOSHEM. diſſ. de hac imitatione, Diſſert. H. E. p. 230. ſeqq.
e) c. 3. ſeqq. p. 41. ſeqq.

Digitized by Google

iis euocandis artifex, qui tamen, ſi recte attendimus, leues et inſulſas nugas comminiſcitur. Eandem inſaniam ſequitur Proclus, et aetatis illius ſequioris alii, quorum hac de re placita enarrauit PSELLVS [f], qui ita de his rebus ſtatuunt, quaſi his coeleſtium choris ipſi interfuerint. Prout nempe vel ordine, vel modo apparitionis, vel medio, vel fine, et his ſimilibus diſtinguuntur, ita et eorum epiphanias differre ſtatuebant: qua de re fuſe Iamblichus diſſerit. Ceterum cum angelorum et archangelorum ordinem hoc loco commemoret, quae nomina ante Chriſtum natum inter Graecos inaudita fuere, diſputatum eſt viris doctis, vnde haec nomina ad Platonicorum ſcholas peruenerint. Porphyrium iam meminiſſe archangelorum, PROCLI [g] teſtimonio conſtat, qui addit: reprehendiſſe Iamblichum hoc philoſophandi genus, quod Plato nusquam archangelorum meminerit: quin et ipſe fatetur: ὀυ δὲ φιλόσοφος ὁ τρόπος ὅυτως τῆς θεωρίας, ἀλλὰ βαρβαρικῆς ἀλαζονείας μεςός. *Non haec methodus eſt philoſophica, ſed barbarica oſtentatione plena.* Et THOMAS GALE [h] quidem ex oraculis Chaldaicis eorum nominum vſum didiciſſe Platonicos putat: aſt eſſe ea foetus horum hominum ſuppoſititios, *tomo primo* luculenta demonſtratione confecimus. Rectius L. HOLSTENIVS [i], (cuius etiam partem ipſe vidit Galeus) Porphyrium vel ex Ammonii vel etiam ex Origenis ſchola, quem adoleſcens audiuit talia accepiſſe coniicit. Certum tamen, in philoſophia orientali hos ſpirituum coeleſtium ordines et appellationes non fuiſſe ignotas, vt ex Gnoſticorum ſomniis conſtat: quin et in Iudaeorum libris apocryphis et cabbaliſticis etiam, multa de archangelorum angelorumque ordinibus garriuntur [k]. Quae permouere magnum GROTIVM [l], vt Iudaeos hanc de archangelis doctrinam ex captiuitate Babylonica attuliſſe ſtatueret, et nomina thronorum, principatuum, poteſtatum etc. inde originem habuiſſe crederet; in quo tamen rei certiorem deſideramus fidem. Nobis ſi coniecturis agendum, doctrinam de angelorum certis ordinibus Iudaeis domeſticam fuiſſe dubium nullum eſt; cuius in ſacris veteris federis paginis haud obſcura deprehenduntur veſtigia. Cum vero Iudaei de diuinis ſublimiori reuelatione edocti a multis gentilibus crederentur, veriſimile eſt populos et Orientales et Aegyptiacos, inter quos coloniae Iudaicae habitabant, ea quae a Iudaeis ſuffurati fuerant, theologiae ſuae infarſiſſe, ſicque archangelorum et angelorum nomina, quae ſatis euidenter origines Iudaicas ſapiunt, in philoſophiam Aegyptiacam et Orientalem irrepſiſſe. His cum accederent Ammonius et ſequaces, Chriſtianos imitati, mirum non eſt, haec nomina inter Platonicos Alexandrinos obti-

f) De operatione daemonum.
g) In Timaeum L. I. p. 47.
h) Ad l. c. Iamblichi.
i) In vita Porphyr. c. 6. p. 237. ſeq.
k) Dicemus ea de re infra. Conf. GAVLMIN. de vita Moſis p. m. 300.
l) Ad Matth. XVIII.

Digitized by Google

obtinuisse. Intercedit quidem huic sententiae TANAQVIL. FABER [m], qui nomen angelorum, quatenus diuinum spiritum geniumue denotat, ipsis Christianis temporibus antiquius putat, et non ad ARISTIDEM [n] tantum prouocat, qui Mineruam angelis omnibus maiorem dixit; sed ad ipsum quoque PLATONEM [o], apud quem Δίκης Νέμεσις ἄγγελος, Iudicii angelus Nemesis esse dicitur. Parum vero haec a communi eruditorum sententia, quae angeli nomen veteribus Graecis ignotum fuisse statuit, dimouere nos apta sunt. Aristides enim audiendus non est, qui post Seruatoris demum nati vixit tempora: Platonis vero locus angeli nomen non alia significatione vtitur, quam ministri, siue nuntii, vel executoris, idque vult, iudicii diuini sententiam vindictam exsequi, et crimina punire. Vt taceamus, quod eleganter monuit Cel. MOSHEMIVS [p], sensu Christiano Nemesin non potuisse dici angelum, eo quod inter Deos relata fuerit. Plato etiam citato loco populariter tantum loquitur, nec de daemonum Deorumque ordinibus quicquam praecipit. Caussam itaque nullam videmus, cur deferenda sit, eruditissimorum virorum IS. CASAVBONI, TH. GATAKERI, aliorumque sententia, nomina haec Platonicos a Iudaeis et Christianis accepisse: id quod adductus supra Procli locus haud obscure innuit. Reddiderunt vero Christianis, quod ab iis mutuum accepere Platonici, at sine foenore, magnoque ecclesiae damno: quam corrupta enim his somniis Platonicis doctrina de angelis purior fuerit, vel solius Pseudo-Dionysii Areopagitae scripta, quae ex hac schola prodierunt, luculento exemplo testantur, cultusque angelorum, ab his temporibus inualescens satis prodit. Qua de re tamen in sacra historia plura monenda sunt [q].

XXXIX. Differunt porro apparitiones deorum, daemonum, heroum et animarum, ratione celeritatis et tarditatis, auctoritatis, emphasis, magnitudinis et latitudinis imperii, claritudinis, luminis, ignis. Nempe quo excellentior ordo est, eo magnificentior et illustrior est apparitio, id quod Iamblichus [r] ita edisserit, vt mera ingenii otiosas nugas sectantis somnia, sine vlla verisimilitudine enarrare, sit apertissimum. Non tamen suopte haec omnia de apparitionibus Deorum, ingenio excogitauit secta Alexandrina, sed a veteribus quoque multa accepit inque rem suam conuertit, quae alibi enarrari solent [s]. An non sacrae apparitiones in Iudaicae et Christianae gentis historia enarratae occasionem quoque Platonicis reformatis dederint, in hoc argumento maiori contentione et audacia ineptiendi, ex scopo, quem sibi praefixere, supra memorato, lector attentus facile iudicabit. Quod vero tantum de his apparitionibus garriant, inde potissimum repetendum est, quod Alexandrina schola angelos siue daemonas non genus esse

m) Epp. L. I. ep. 63. p. 214.
n) Orat. in Mineru.
o) De legibus L. IV.
p) l. c. p. 347.
q) Conf. FABRIC. proleg. ad Marin. p. 12.
r) c. 4. p. 44. seq.
s) Conf. Cl. IO. GOTTLOB NIMPTSCH. de apparitionibus Deorum, Lipf. 1720.

Digitized by Google

esse purum statuebat, et ab omni corpore secretum, sed sociatum putabat ex natura simplici omnisque concretionis experte, et ex alia corporea et solida. Qua de re testimonia produxit CVDWORTHVS [t], qui tamen in quibusdam fallit et fallitur, vt ostensum a doctissimo Interprete.

XL. Porro apparitionum influentiae et munera non sunt aequalia in omnibus, nec eosdem habent fructus et effectus. Dii quippe aduentantes sanitatem corpori afferunt, animae virtutem, menti puritatem, omnesque nostras facultates in propria principia restaurant. Archangelorum eadem operatur, sed neque semper, neque in omnibus, neque sufficienter. Angeli quoties apparent, bona, sed partitiora diuisaque afferunt, plusque a luce, quae eos constituit, deficiunt. Daemones praesentia sua corpus grauant, morbisque affligunt, animamque ad naturam praecipitant, nec a corporibus et cognato iis sensu discedunt, atque eos, qui ad ignem coelestem adspirant, in hoc inferiori loco detinent, nec a fati vinculis soluunt [u]: heroum apparitio ad fortia facta et facinora quaedam instigat. Archontes mundani visi bona praebent mundana vitaeque huius commoda. Materiales vero principes materialia et quae terrena sunt largiuntur. Animarum spectra, si quidem purae sunt animae angelorumque ordine constitutae sursum reuocant, et salutaria sunt, spemque sacram ostendunt, et praestant ea bona, quorum spem induunt. Animae autem impurae ad genesin detorquent spes, et earum fructus corrumpunt, passionibus complent, quae contemplantes quasi clauis affigunt corporibus [v].

XLI. Differunt etiam apparitiones ex vario comitatu et satellitio, quo stipantur diuina. Dii circa se angelos vel Deos adstantes habent: archangeli angelos post se habent; angeli prae se ferunt opera ordini suo congruentia, daemones boni exhibent opera sua bona conspicienda: daemones vltores suppliciorum varia genera ostendunt: alii daemones praui trahunt secum feras quasdam noxias, et sanguiuoras; archontes prouincias quasdam mundi in conspectum adducunt. Principes alii afferunt materiae inordinatae speciem. Anima ignem exhibet nullius certae formae, qui animam mundi repraesentat, sin purgata fuit, lucem penitissimam et speciem defaecatam ostendit, sequiturque ducem ad superiora suum libenter. Anima vero deorsum vergens vinculorum et poenarum facies post se trahit, spiritibus materialibus plena stat, etc. Verbo: omnia haec genera ordinem sibi proprium ostendunt, aërii ignem aërium, terrestres terrestrem et nigricantem, et coelestes splendidiorem, et cuncti ordines sibi sub alterna ratione subordinantur [w].

XLII. Sed et ordines diuersi varietate luminis, subtilitate ignis, raritate aëris, inter se differunt [x]. Nugas esse putidas, quae Iamblichus enarrat, nemo negabit, cui sanum sinciput est. Sed probe tamen ea

 tenen-

t) Syst. int. c. V. s. III. §. 32 p. 1081.
u) Conf. MINVC. FELIX in Octau. c. 27.
v) c. 6. p. 47. 48.
w) c. 7. p. 48.
x) c. 8. p. 50.

Digitized by Google

tenenda ſunt, vt origines ſuperſtitionis late regnantis pateant. Irrepſiſſe enim haec quoque inter Chriſtianos vel ex vno PSELLO [y] diſci poteſt, et tot aniles de ſpirituum variis apparitionibus formisque fabulae ex hac ſchola enatae produnt, a quibus ad haec vsque tempora liberari mundus nondum plane potuit.

XLIII. Quaecunque in his apparitionibus fiunt, ea fiunt ex vero, nec Dii decipiunt: ſed quando peccatum aliquod admittitur in arte theurgica, tunc alia, quam quae oportet, ſimulacra in conſpectum veniunt; nempe inferiora numina habitum meliorem induunt, et mentiuntur ſe ea eſſe, quorum ſchema gerunt; quam falſitatem ſacerdotes per regulas artis facile detegere et apparentes daemones redarguere poſſunt [z].

XLIV. Cognitio diuinorum ſanctos nos facit, et res ſacra eſt et vtilis, eorumque ignorantia homines malis omnibus replet propter inſcitiam et vecordiam [a].

XLV. Vnio illa deifica non acquiritur, niſi per caeremoniarum ineffabilium obſeruantiam, per operationes rite factas, Diisque dignas, omnemque intellectum ſuperantes, perque vim inexplicabilem ſymbolorum Diis ſolis intellectorum: neque pendet iſta operatio ab intellectu noſtro [b]. Prodidit hoc loco, ſi vllo, indignam philoſophiae nomine artem fraudulentam Iamblichus. Non enim rationes dari, aut ex principiis deduci concluſiones, aut vllo modo veritatis characteres in ea re detegi poſſe ab intellectu humano contendit, ſed artifici tantum in hac arte pulchra credendum eſſe poſtulat. Is, quaſcunque tibi, Lector, fraudes propinabit, dicet, intellectum haec ſuperare omnem, et caeremoniarum ac religionis obſeruantia diſci, teque ridebit, demonſtrationem vel characteres veritatis poſtulantem. Sufficit enim αὐτὸς ἔφα Platonicorum.

XLVI. Praeſcientia nihil eſt eorum, quae generantur, nec phyſicum quid, nec in ſe humani quid habet, ſed diuinum quid et ſupernaturale eſt, coelitusque ad nos dimittitur [c].

XLVII. Mantice per ſomnia fit, ſi vel ſomno abeunte, cum iam incipimus euigilare, vocem breuem, quae, quid faciendum ſit, praecipiat, audire videmur, vel inter vigilias et ſomnum, vel cum plane euigilauerimus, voces audiuntur. Quandoque etiam ſpiritus quidam non corpulentus, nec ſpectabilis ſe iacentibus circumfundit, ita vt non oculis, ſed alio quodam ſenſu et perceptione ſentiatur, venit enim cum ſtrepitu et vndiquaque circumfunditur absque contactu, operaque mirifica praeſtat ad paſſiones animae corporisque reſtinguendas [d].

XLVIII. Anima duplicem habet vitam, vnam ſimul cum corpore, alteram ab omni corpore ſeparabilem. Priore vtimur, quando vigilamus; inter dormiendum vero ſoluti a quibusdam iniectis vinculis vtimur poſteriore

y) loc. cit.
z) c. 10. p. 53.
a) c. 11. p. 57.
b) Ibid. p. 56.
c) Sect. III. c. 2. p. 60.
d) Ibid.

Digitized by Google

riore a generatione libera et feparata, et tunc haec vitae fpecies, quae intellectualis eft et diuina, ftatim in nobis expergifcitur, agitque quemadmodum fua fert natura [e].

XLIX. Quoniam enim mens entia contemplatur, anima autem generabilium omnium rationes in fe complectitur, non mirum eft, fi fecundum cauffam comprehendentem futura, in praecedentibus ea rationibus ordinata praenofcat.

L. Quoties mens Diis copulatur, per abftractam operationem haurit veriffimas ab iis et exuberantiffimas notiones, a quibus elicit veram in fomniis diuinis vaticinationem [f].

LI. Si vero anima, quas in fe habet rerum generabilium rationes connectat cum Diis, earum cauffis, potentiam ab iis accipit et capacitatem cognofcendi et quae fuerunt, et quae futura funt, omniaque tempora perluftrat, quaeque in iis euentura funt, contemplatur, fortiturque prouinciam ea, prout oportet, ordinandi, curandi, corrigendi [g].

LII. Diuini afflatus, (ἐνθεσιασμȣ) haec figna funt: qui eum patiuntur, neque fenfuum vtuntur officio, neque ita vigilant, vt qui fenfus habent expeditos, neque ipfi quidem futura apprehendunt, neque humano more operantur; fed neque fui compotes funt, vt erant nuper, fed nullo prorfus modo, neque reflectunt in fe ipfos propriam intelligentiam, neque promunt cognitionem fua fponte. Admoti ignibus non vruntur, vel adufti, id fentiunt; vel transfixi verubus, vel in tergo fecuribus percuffi etc. perfentifcunt, fed Dei afflatu vecti viam per loca inuia inueniunt, in ignem feruntur illaefi, ignem calcant, fluuios mirifice tranant, nec intelligunt fuas operationes, neque vitam animalem vel humanam viuunt, fed aliam longe diuiniorem [h]. Dubium non eft iactabundo mendacio haec confinxiffe philofophum nugiuendulum, vt haberet, quod virtuti thaumaturgae Apoftolorum opponeret.

LIII. Enthufiafmus non pendet ab animae facultatibus, aut ab intellectu vel corpore, fed eft raptus diuinus, qui organis tanquam mediis vtitur [i]. Eius vero cauffa eft illuminatio ab ipfis Diis promanans, et obfeffio plena et abfoluta, quae omnes facultates abforbet, motusque et operationes omnes humanas et fenfum noftri plane exterminat, fermones proferens, quos tamen non intelligit, qui eos loqui videtur, fed furiofo ore occupantis Dei minifter eft [k].

LIV. Soni et carmina Diis confecrantur, fua cuique propria, eftque in his affinitas mira, quae refpondet propriis fingulorum Deorum ordinibus, et potentiis, etiam vniuerfi conuerfionibus et harmonicis concentibus, qui inde profluunt; propterque hanc affinitatem ipfi Dii ftatim praefentes fe fiftunt, vt de iis participent, qui mediocrem ad eos habent fimi-

e) c. 3. p. 63.
f) Fundamenta huius affertionis ex Pfychologia Plotiniana patent.
g) Ibid. Conf. VOSSIVS de theol. gent. L. III. c. 35. p. 894. feqq.
h) c. 4. p. 64.
i) c. 7. p. 67.
k) c. 8. p. 68. Exemplum habemus in vate Delphica.

Digitized by Google

ſimilitudinem, immo perfecta ſtatim euadit obſeſſio, et melioris naturae poteſtatisque plenioris hauſtus [l]. Nititur hoc fundamento ſtudium Alexandrinae ſectae, in conficiendis hymnis ſacris poſitum, quibus mira effeciſſe Proclum et diſcipulos Marinus iactat, vt ſupra dictum. Sed et Corybantes, et Sabaii et matris Cybeles myſtae, metrizontes dicti huc pertinent [m].

LV. Anima priusquam corpori ſe inſinuaret, diuinam audiuit harmoniam; poſtquam in corpus deuenerit et ea audit carmina, quae diuinae harmoniae quam proxime ſtricturas repraeſentant, vtique ea amplectitur, et per ea diuinam harmoniam recuperat, ad quam proinde rapitur, et vnice ſeſe applicat, hauritque de ea, quantum ipſa poteſt capere [n].

LVI. Alia vaticinii diuini ſpecies eſt, quae per oraculum fit, in qua diuina vis numenque affulget iis, per quae oracula eduntur [o]. Multa de iis diſſerit Iamblichus, vt nobis perſuadeat, cuncta enthuſiaſmo diuino in oraculis acta eſſe: quorum veritas vt pernoſcatur, comparanda cum Iamblichianis ſunt ea, quae de oraculis noſtra aetate diſputauere ANT. van DALEN [p] et elegantiſſimus FONTENELLIVS [q], quos, niſi fallimur, non ſatis feliciter oppugnauit FR. BALTVS [r], nobis enim hic prolixis eſſe non licet.

LVII. Deorum poteſtas, quae omnia bonis replet, fulget vndecunque, turba igitur malorum ſpirituum locum amplius non habet, neque poteſt ſe oſtendere, ſed, ac ſi reuera nihilum eſſet, in nihilum abit, nec enim vel mouere ſe poteſt, vel negotium faceſſere, quoties meliores ſpiritus comparent [s].

LVIII. Qui ſolis characteribus ad euocandos Deos vtuntur, audaces homines, eos in vatum numero percenſere non oportet, fraudibus enim et errore plena eſt haec vaticinandi via.

LIX. Illuminatio quoque ex vaticiniorum genere eſt, quae circumpoſitum animae aetherium et ſplendidum vehiculum (ὄχημα) diuina luce perfundit, vnde ad Deorum voluntatem percitae imagines diuinae eam quae in nobis eſt, attingunt phantaſiam [t]. Ὄχημα ſiue corpus luminoſum, quo anima veſtitur, quid ſit, ſupra dictum eſt.

LX. Reliqua vaticiniorum genera, qualia ſunt extiſpicia, et auguria, et aſtrologia, aliaeque, ab arte quidem proficiſcuntur, ita tamen, vt ea ſignis quibusdam vtatur diuinis, quae ab ipſis Diis variis modis perficiuntur. Ex his diuinis oſtentis humana ſagacitas per rerum et ſignorum conuenientiam coniectat vtcunque et vaticinationem colligit probabili ratiocinio.

LXI.

l) c. 9. p. 69.

m) Illi enim muſica harmonia ad enthuſiaſmum eliciendum vtebantur, conf. LIL. GYRALD. de Diis L. VII.

n) Ibid. p. 70.

o) c. 11. p. 73.

p) De oraculis gentilium.

q) Hiſtoria oraculorum. Add. IO. CLERICVS Bibl. choiſ. T. XIII. art. 2. conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 109.

r) In Hiſtoria de ſilentio oraculorum paganiſmi: add. DAN. CLASENII de oraculis Libri III.

s) c. 13. p. 76.

t) c. 14. p. 77.

Digitized by Google

LXI. In his vaticiniorum speciebus Dii signa per naturam, quae iis in generatione subseruit, vel per daemonas generationi praefectos signa ostendunt. Illi daemones vniuersi elementis praesidentes tum corporibus particularibus, animalibusque et ceteris in toto vniuerso, omnia quae fiunt, cum facilitate ad obsequium perficiunt, et symbolice voluntatem Dei significant [u].

LXII. Nihil in sacris operibus digne potest praestari, nisi adsit aliquis superum spectator operis et consummator. Neque tamen is necessitatibus per inuocationes quibusdam attrahitur, cum diuina omni necessitate superiora sint: sed inuocatio et cetera opera sacra ab intelligente sacerdote profecta, vi similitudinis et quasi cognationis ad Deos ipsa vltro currunt et connectuntur, nec cum violentia suas operationes perficiunt [x].

LXIII. Nihil in his operibus procedit a natura animae humanae, nec a caussa alia humana; sed cuncta nascuntur et pullulant ex caussa diuina. Non itaque ea phantasiae opera sunt, nec mixtae operationis, id est, quae ex anima nostra et diuino afflatu extrinsece composita sint: nec passio caussa est et affectus, nec morbus aliquis, puta melancholia, ebrietas, insania. [y].

LXIV. Nec huc magi aduocandi sunt, quorum totum negotium per apparentias miras, nequaquam ex rerum natura geritur, et fiunt omnia incerto et deceptorio modo. Sed nec naturalis coniectandi sagacitas, cum diuina hac prouidentia confundi debet [z].

LXV. Sacerdotes veras Deorum species contemplari soliti imagines diuinatorias parui faciunt: iis enim omnia obscure tantum adumbrantur, nec veri fiunt vera phantasmata, et bona apparent tantum, minime autem sunt, nec perfectum aut liquidum aliquid obtinent. Opifex eorum enim non Deus, sed homo est; nec producuntur ex vniformibus et abstractis essentiis, sed ex materia subiecta. Sapiens itaque idolis his non fidit [a]; licet enim ad coelorum motus et conspectus conflentur, nihil tamen habent in se diuini: nam materiae quae sunt in generatione vltimae mouentur ad coelestes motus, semperque variant, et vanae euadere possunt [b]. Prolixe his capitibus contra talismanum, amuletorum et aliorum huiusmodi imaginum theurgicarum generum vanitatem pugnat ex propriis Platonicorum principiis Iamblichus, Plotini et Porphyrii opinionibus insistens: Ast pugnasse eum pro idolis siue simulacris, iisque *praesentiam numinis vindicasse, quaecunque fundendi arte et sculpendi arte fabrili certa mercede et opera conformata essent*, ait Philoponus, in libro, quem contra eius opus *de simulacris* scripsit, teste PHOTIO [c]. Nec haec ad solas statuas diuinas pertinere, sed ad simulacra quoque magica, vel Apollonii Tyanei exemplum, quem inter diuinos homines haec secta

u) c. 16. p. 79. conf. PEVCERVS de variis diuinationum generibus. GALE ad l. c. exemplum habes apud AMMIAN. L. XXIX. c. I.

x) c. 18. p. 83.

y) c. 20. 21. p. 86. 87. seq.

z) c. 26. p. 94.

a) c. 28. 29. p. 97. seqq.

b) p. 99.

c) Cod. CCXV. p. 285.

Digitized by Google

secta retulit, vel Procli artes Marino laudatae ostendunt, quorum vterque iyngibus et talismanibus theurgice operatus est. Non itaque sibi constat Iamblichus, qui non inusitata huius scholae ratione vno loco refellit, quod alio stabilitum iuerat. Illud vero omnino hic monendum iisdem rationibus, quibus Iamblichus talismanum vim eneruauerat, omnem quoque statuarum diuinarum cultum euerti, quas tamen diuina praesentia irradiari supra dixerat. Qualia ἀσύςατα et se mutuo euertentia plurima sunt in horum philosophorum scriptis, nec aliter quoque in φιλοσοφȣμένοις omni sano principio et ratione destitutis euenire potuit.

LXVI. Diis bonis apparentibus, quicquid erat malum aut daemonicum fugit, nec tantillum pios turbare sacrificatores potest, qui inde ab omnibus atheis et impiis moribus defaecantur. Qui vero sacros ritus impie et insolenter inuadunt, propter operationis infirmitatem et potentiae defectum Deos assequi nequeunt, malisque et impuris spiritibus familiares euadunt, quorum flatu prorsus implentur pessimo, improbique fiunt et lasciui et daemonibus malis, quibus adhaerent simillimi. Nam hi mali spiritus Diis contrarii sunt, vnde ἀντίθεοι, dicuntur [d]. Multa de his malis daemonibus disseruere, Chaldaei, Persae, Iudaeique ex orientalibus regionibus reduces, et syncretismum quendam inter Mosaica et Chaldaica commenti, multa Iudaei Cabbalistae, in Aegypto enati: Puriora quaedam etiam tradidit disciplina Christiana. Hos omnes expilasse, suoque systemati infarsisse Platonicos reformatos dubium non est. Plura de his antitheis dabit PSELLVS [e].

LXVII. Imperare sacerdos brutis quibusdam spiritibus potest natura sua, non enim illi vtuntur rationis potestate et vsu, qua valet sacerdos. Ast in sacris vt pareant Dii sacerdoti a duplici, quam sustinet, persona oritur: nam non solum homo est, et humanae naturae seruat ordinem, quem nos in hoc vniuerso obtinemus: sed et personam Deorum gerit, eo quod in eo est, quod diuinis signis corroboratum, et melioribus naturis conciliatum sursum tendit, ac ad eorum ordinationem pulchre circumducitur [f].

LXVIII. Iusti apud Deos alia definitio est, quam apud homines. Hi enim ad praesentem statum vitamque tantum respiciunt: illi vero nobis praestantiores vitas animae vniuersas et priores status contuentur; atque adeo si quam poenam ex inuocatione inferant, habent rationem peccatorum, quae in vita priori admisit anima, iam tandem punita. Eadem in vniuersum diuinae prouidentiae malum punientis ratio est saepe ignota. Nos enim summam et exactam Deorum iustitiam in quamplurimis non assequimur, quae non tantum ad animam vnamquamque, sed ad totam quoque animarum cognationem respectum habet. Est enim omnium animarum in corpore et extra illud communio [g].

LXIX.

d) c. 26. p. 102. seqq.
e) De operationibus daemonum.
f) Sect. IV. c. 2. p. 107. conf. GALE ad h. l.
g) c. 4. p. 109. Conferenda haec sunt cum Plotinianis philosophematis de caussis mali physici supra enarratis.

Digitized by Google

LXIX. Malorum vero, quae ſubinde in inuocationibus eueniunt, multae poſſunt eſſe cauſſae, quae a malis daemonibus proueniunt: quae enim diſſimilia ſunt, et diſcordia et contraria, ad naturam daemonum factioſam pertinent, qui bonorum praeſentiam mentiuntur [h].

LXX. Naturalibus aut corporeis vniuerſi potentiis quoties vtuntur inuocantes, ad eos deſcendit efficacitatis communicatio, libera quidem et ad malefaciendum indeterminata; et qui vtitur ea communicatione, is eſt, qui ea abutitur ad contrarias, id eſt malas artes. Porro ſuperna communicatio per ſimplicem ratamque illam mundi concordiam partes longiſſimas effectu ſuo tangit: ſi quis interim hoc deprehendens moliatur inique partes ſorteſue vniuerſi peruertere in alias partes, ſane his mali ſequentis cauſſa non eſt tribuenda, ſed hominum audaciae et tranſgreſſioni, quae ea, quae iuxta mundi ordinem bona ſunt et ſalutaria, peruertunt [i]. Ecce vero egregiam philoſophiam, ſecundum quam veneficus et magus nequiſſimus, ipſi diuinorum ordini et catenae ad peſſimas artes damnaque afferenda imperat. Qua in re longius praeceptoribus ſuis progreditur Iamblichus. Plotinus enim, quem ſequitur Porphyrius, animam cum ex intellectualium ordine ſit, et cum mente diuina arctiſſime cohaereat fato, quod ex animae mundi diſpoſitione et rationibus ſeminalibus oritur, non ſubeſſe contendebat, et eluctari poſſe ex hac ſerie dicebat. Multum haec ſuperat Iamblichi aſſertum. Nam is non purae tantum animae communionem cum Diis, et quod inde ſequitur, imperium in materiae ordinem et ſeriem cauſſarum in mundo concedit, Deosque voluntarie obſequentes ſacrificulis ſtatuit, ſed et magos impuros abuti poſſe hac poteſtate et rerum omnium ſerie ad nocendum piis, et imperitari fato ad mala accerſenda, ſicque ipſis Diis, vel daemonibus ſaltem, qui mundo praefecti ſunt, miniſtris vti ad facinora ſua contendit. Quae quam impia ſint et abominatione plena, quilibet videt. Aſt rationem aliam peſſimarum artium, quas magi excolebant, dare non poterant, ſicque ſua opera, quae eadem ex ſchola prodibant, quaeque diuina tamen eſſe mentiebantur, excuſare coloremque iuſtum illis inducere ſtulto conatu quaerebant. Quod quibus ratiunculis, miſeris ſane et philoſopho indignis euincere ſtudeat nugator Iamblichus, in ipſo eius opere legendum eſt. Nobis enim hicce diutius inhaerere propter limites nobis conſtitutos non licet.

LXXI. Anima mundi praeſidet mundano corpori, Diique coeleſtes coeleſte corpus moderantur; nihil vero inde paſſionis noxiae ſuſcipiunt, vel in intelligendo impedimento, vt animae corpori iunctae accidit [k].

LXXII. Hinc ratio patet, cur vapor exhalans ab animalibus et ſuffitus ſacer rite peractus Deos moueat? Is enim nec Diis nec mundanis et vniuerſalibus cauſſis nocet, vtpote qui in diuinis continetur, ea vero non conti-

h) c. 7. p. 111. i) c. 10. p. 113. k) Sect. V. c. 2. p. 117.

Digitized by Google

continet, et ipſa non trahit adaptatque ſibi Deos, et vniuerſa, ſed viceuerſa accommodatur ipſa ad iſtorum imperium, et melioribus naturis ac cauſſis vniuerſalibus applicatur, nequit autem illa conſtringere et ſibi applicare. Emolumenti ſectae ſuae, quae ordini ſacro miniſtrabat, et ſacerdotium ſibi vindicabat, rationem hac aſſertione habuiſſe Iamblichum, dubium non eſt. Sine ea enim ratio dari non potuiſſet, qui intelligibiles Dii ſacrificiorum nidore thuriſque ſuffumigatione queant placari. Etſi enim vetus et peruulgata erat opinio, Deos paſci vaporibus et nidore carnium in ſacrificiis, de qua viri docti paſſim differunt [l], abſurda tamen ea viſa eſt illis, qui curioſius in rationes cultuum diuinorum inquiſiuerant, viderantque abſurdum eſſe commentum, (quo tamen fundamento iſta opinio nititur) Diis eſſe corpus aliquod. Hinc vel ſacrificia ex carnibus reiiciebant, quod Pythagoreos feciſſe conſtat, vel ad daemones tantum, qui corpore quodam eſſent veſtiti, transferebant. Quod cum Chriſtiani auide arriperent, et ad conflandum ſacrificiis gentilibus odium vrgerent, malorum daemonum eſcam eſſe ſacrificia iucundiſſimam [m], deſeruere quidem Platonici receptam ſententiam, ſed cum propter emolumentorum ſuorum rationes ipſa tamen ſacrificia deſerere non poſſent, ad inanem hanc, quam Iamblichus tradit diſtinctionem confugerunt, et Deos quidem ab iſtis vaporibus nec tangi nec ineſcari poſſe dicebant, aſt ad rationem tamen vniuerſi eos pertinere, et tanquam principia paſſiua actiuis applicari docebant. Quod an ſatisfacere queat homini vel mediocriter attento, et annon deſperatam prodat cauſſam, nulla ratione philoſophica pingi ornarique aptam, ipſe lector iudicet. His vero tota de ſacrificiis doctrina innititur, de qua ita porro Iamblichus.

LXXIII. Effectus ſacrificiorum efficaciſſimi, nec vniuerſi, eiusque partium inter ſe conſenſioni, nec numeris quibusdam aut ſpecificis quorundam animalium operationibus, aut coloribus aut partibus tribui poſſunt. Dii enim ſunt ſupra naturam [n].

LXXIV. Sed procedunt mirifici effectus ſacrificiorum ab amicitia tanquam a cauſſa et accommodatione quadam, et habitudine opifices ad opificia, genitores ad genita conciliante. In ſacrificio enim perfecto omnes cauſſae a ſuprema ad infimam commouentur [o].

LXXV. Quoniam perfectiſſimae opificesque poteſtates in ſe omnes continent omnium cauſſas, ideo cum iis omnes efficientes rerum cauſſae vna cum his circumaguntur, atque adeo ex cunctis ſimul communis vtilitas in totam geneſin deriuatur, aliquando quidem per ciuitates populosque et gentes omnigenas, aliquando per domos vel hominem vnumquemque bonis diſtributis, ſecundum proprietatem et quaſi cognationem [p].

LXXVI.

l) Vid. AELIAN. var. hiſt. L. IX. c. 15. et Patres paſſim. Ex recentioribus GISB. CVPERVS Obſ. L. II. c. 3. p. 76. EZECH. SPANHEMIVS ad Iuliani Caeſares p. 226. L. KVSTER. in hiſt. critic. Homeri §. 3. p. 16. pluresque alii.

m) Conf. GOD. WALTHERVS in Hiſtoria conuiuiorum ſacrorum a gentilibus poſt ſacrificia initorum, Germanico idiomate edita.

n) c. 5. 6. p. 121. ſeq.

o) c. 9. p. 127.

p) c. 10. p. 129.

Digitized by Google

LXXVI. Daemones etsi corporibus vestiuntur, quae quidam sacrificiis nutriri volunt, corpus tamen illud immutabile est et impatibile, lucidumque et nullius indigum, ita vt nihil effluat inde, nihilque necessario influat, et si influxu opus habeat, sufficiunt exhalationes mundi, adeoque sacrificiis ad eos nutriendos opus non est [q]. Dubie, si ipsam orationis seriem respicimus, de corporibus, quibus daemones vestiuntur, loquitur, quae tamen et ipse, et antecessores ac successores aliis locis agnoscunt [r].

LXXVII. Vehiculum quod corporis similitudinem habet, quodque daemonibus inseruit, neque ex materia, neque ex elementis, neque ex aliquo corpore nobis noto constat: hinc ab alius essentiae corpore ali non potest, sed materiale omne in sacrificiis igne absumitur, et purgatur quod in eo est immateriale, atque materiae vinculis soluitur [s].

LXXVIII. Sacrificiorum ritus connectuntur et comparantur ad Deorum ordines. Dii autem alii materiales sunt, qui materiam in se comprehendunt et exornant, alii immateriales, qui omnino a materia liberi sunt, eamque longe excellunt. Ab illis sacrificia incipere et ad hos ascensum fieri decet [t]. Multa de his Deorum materialium ordinibus garriunt Platonici postremi, PROCLVS [u] et Damascius; vocant eos ἐγκοσμίους et ἀπολύτους, et Oracula ὑλαίους συνοχέας. Nec alii sunt Dii ἄζωνοι, nempe Deorum supramundanorum vltimi, mundanis proximi a mundo liberi, vt recte vidit GALEVS [x]. Nam PSELLO [y], Azoni Dii vocantur, qui libere potestatem suam exercent in Zonis, suntque collocati supra mundanos Deos. Errat itaque SERVIVS [z], qui *ex altioris scientiae hominum mente*, *Deos communes*, quorum mentionem facit VIRGILIVS [a], esse vult, *qui ἄζωνοι dicuntur*, *hoc est*, *qui coeli certas non habent partes*, *sed generaliter a cunctis coluntur*. Id enim oraculorum menti non respondere, quilibet videt, et Zonaei Dii, siue Spiritus numinaue Zonis annexa euincunt: qua de re videndus STANLEIVS [b], qui, dum Chaldaica nobis exhibere vult, Platonica tradit.

LXXIX. Duplex hominum status est. Aliquando toti anima fiunt, et extra corpus constituuntur, Deorum immaterialium hospites: aliquando vero constringuntur corporis testa et opprimuntur a materia et in corporis indolem degenerant. Hinc duplex exsurgit cultus ratio, illa simplex, incorporea, ab omni generatione pura, atque adeo sinceris competens animabus; haec plena corporibus et ritibus materialibus, conuenientia animis nondum defaecatis aut generatione prorsus liberatis [c].

 Vi-

q) l. c. p. 127.
r) Vid. praeter Plotinum supra adductum PORPHYR. de abstin. L. II. f. 42. PSELLVS l. c. p. 50.
s) c. 12. p. 128.
t) c. 14. p. 129.
u) Theol. Plat. L. VI. c. 2. p. 34. Comm. in Tim. L. V. p. 301.
x) Ad l. c. Iamblichi p. 269.
y) loc. cit.
z) Ad Aeneid. L. XII. v. 118.
a) l. c. - - - Diis et communibus aras.
b) Hist. phil. orient. P. XIII. S. II. c. 8. p. 1127.
c) c. 15. p. 130.

Digitized by Google

Videtur haec excogitasse Iamblichus, vt Pythagoram hostias puras et incruentas tantum admittentem, cum communi superstitione, more sectae suae, conciliaret.

LXXX. In sacrificiis, quae facimus pro corporis bono et salute oportet esse cultum corporeum, ritumque eiusmodi. Haecque, quae corporea bona offerunt, a Diis tantum materialibus accipiuntur [d].

LXXXI. Maxima hominum turba naturae subiicitur, eiusque potentiis gubernatur, et sub fato est. Pauci sunt, qui supernaturali mentis vsi potentia naturam supergrediuntur, praestantiores natura euadentes: nonnulli medium tenent inter puram mentem et naturam, et ab vtraque se reducunt, alii mistam quandam ex illis vtrisque vitam amplectuntur: his diuersis hominum generibus diuersis sacrificiis opus est ritibusque vel naturalem, vel intellectualem, vel mediam vitam concernentibus [e].

LXXXII. Quoniam, antequam apparent Dii, descenduntque ad terram, omnes praesubiacentes illis potentiae mouentur, et praecurrunt, pompaeque inseruiunt, qui non distribuit, quod cuique congruit, nec vnumquemque suo proprio honore prosequitur, abit inhonoratus ipse et expers communicationis. Vnusquisque itaque Deorum, etiamsi arcani et inconspicui sacrificiis adsint, colendus est, pro suo gradu, quem tenet [f].

LXXXIII. Perfectissima vero sacri cultus ratio est, quae ad totius multitudinis numinum vnum et principale se dirigit, atque in eo diuinas omnes essentias et principatus simul colit; sed haec sero aduenit et oppido paucis [g].

LXXXIV. Quando caussae diuinae et humanae praeparationes ex aequo respondent, tunc sacrificii operatio perfecta omnia quidem bona perfecta et immensa reportat [h].

LXXXV. In caussis vniuersi supremis ea est exuberantia potestatis, vt cum in aliis, tum etiam in hoc vniuerso superet, videlicet quod omnibus ex aequo vna eademque sine impedimento praesens sit. Hac igitur ratione ipsa illa omnium prima vltimis vsque affulgent, et immaterialia principia materialibus adsunt immaterialiter [i].

LXXXVI. Ipsa quoque materia, cum a patre et opifice omnium genita sit (γενομένη) merito perfectionem sui quandam accepisse censenda est aptam ad Deos suscipiendos. Quin etiam nihil est quod prohibet superiora diffundere lumen suum ad inferiora; quare nec materiam expertem faciet quicquam, si perfecta fuerit ac boniformis, superiorum participationis [k]. Fluere haec ex systemate emanatiuo, quod recepisse Alexandrinam Platonicorum sectam supra probauimus, quilibet videt; ast licet haec Plotini placitis consonent, luculentius tamen mentem philosophorum horum plane abominabilem produnt. Plotinus enim, ne tam crasso

d) c. 17. p. 132.
e) c. 18. p. 133.
f) c. 21. p. 136.
g) c. 22. p. 137.
h) c. 23. p. 138.
i) loc. cit.
k) Ibid.

Digitized by Google

crasso modo in diuinam naturam esset iniurius, nescio quam materiam intelligibilem, vel metaphysicam potius excogitauit, cui physica tanquam effectus, subordinata esset; sicque speciem dedit, remotae a Deo omnis materialitatis, licet reapse, emanationis lege, materia quoque physica ex Deo esset: ast Iamblichus, qui missis metaphysicis subtilitatibus ad captum sacerdotum discipulos instruebat, de materia, quatenus naturae inest, et sacrificiis instruendis adhibetur, disserens, materiae ex Deo genitae capacitatem admittendi diuinae communionis radios ex ipso primo fonte deriuauit, sicque materiam emanantium vltimum constituit, satis ita prodens, qualem Deum agnoscat, cui addictus erat, philosophia Alexandrina.

LXXXVII. Diis quorundam locorum rectoribus sacrificium ex iisdem rebus, quae ibidem nascuntur, est admodum consentaneum, et gubernantibus ea, quae ex gubernatis sunt [l].

LXXXVIII. Quia Dii angelique quamplurimi adsunt ei, sub quo per cunctas in terra gentes numen aliquod sortitum est praefecturam communemque prouinciam, proprium quoque inde tributum est templo vnicuique numen, quod sacrificium inspectat, ideo oportet caute obseruare legem et ordinem diuinae sanctimoniae in sacrificiis, et bono animo esse, quoniam Diis auctoribus operamur, dignam autem adhibere curam, ne quod Diis indignum munus aut alienum offeramus [m].

LXXXIX. Preces magna pars sunt sacrificiorum, quae perficiunt, et societatem indissolubilem Deos inter et sacerdotes conficiunt; contactumque et notitiam nobis circa diuina praestant, et communionis vinculum sunt, et dona nobis inuitant a Diis demissa, etiam antequam loquamur, et perficiunt omne nostrum opus etiam cum nondum intelligimus. Summa vero species est, quam ineffabilis illa vnitas consignat, quae totum earum robur collocat in Diis, quaeque adeo in iis perfecte animam nostram conquiescere facit [n].

XC. Preces amicitiam nobis ad Deos conficiunt, sacramque a Diis vtilitatem triplicem afferunt. Vna ad illuminationem pertinet, altera ad communem operum executionem, tertia ad perfectam ex igne diuino plenitudinem [o].

XCI. Est quoddam potestatum genus in mundo valde diuisum, indiscretum, inconsideratum, quod accipit quidem ab alio rationem et obtemperat, per se autem nihil intelligit, nec verum aut falsum possibile aut impossibile, discernit. Hoc genus comminationibus confertim iactatis commoueri et percelli potest. Sacerdos etiam per potestatem symbolorum

l) c. 24. p. 139.
m) c. 25. p. 140.
n) c. 26. p. 141. Expilasse Iamblichum Christianos hoc loco ipsae locutiones produnt e sacris desumtae.
o) p. 142.

lorum arcanorum tanquam in ipso Deorum ordine superior existens mundanis imperitat potestatibus [p].

XCII. Ineffabilium arcanorum custodiam daemones agunt, idque adeo anxie, quoniam in illis totius mundi ordo praecipue continetur: haec terreni daemones nec ad vocem vsque et auditum sustinent aliter affici verbisque profanari, ideo comminationes locum habent: ast obsecrationum in Deos ius nullum est [q].

Deorum ordines ex mente Iamblichi.

§. LVIII. Hactenus de Diis, de daemonibus, de cultu eorum et sacrificiis ex sectae suae placitis differentem audiuimus Iamblichum; iam de Deorum quoque ordinibus superioribus, diuinisque principiis alto supercilio quaedam disputans auscultandus est; in his enim praestantiorem disciplinae suae partem exponit. Et se quidem Aegyptiorum theologiam tradere iactat, et symbolicam ideo sapientiam exponit, caue tamen aliam theologiam intelligas, quam quae Platonica schola inter Aegyptios inuexit, vt *tomo primo* demonstratum. Cuncta vero ad emanationis systema constituendum, variosque emanantium ordines designandos reuocari possunt, quae ex Orientali potissimum philosophia in arua sua deriuauisse Platonicos Aegyptios illi dubium esse nequit, qui ea diligenter expendet, quae infra de huius philosophiae placitis trademus. Probe vero ad hanc theologiam Aegyptiaco - Platonicam, Orientali admistam attendendum est, quoniam genuini hi fontes sunt, ex quibus et arcana Iudaeorum in Aegypto habitantium philosophia, et multi haereticorum errores pullularunt, de qua tamen re infra disseremus. Ita vero pergit Iamblichus.

XCIII. Deus totius naturae et generationum potestatumque elementarium omnium caussa, omnibus superior est, et vniuersa in se complectitur, est enim his praestantior, immaterialis, incorporeus, super naturam, ingenitus, indiuisus, totus a se ipso et in se ipso absconditus, et quoniam in se complectitur omnia, seque ipse omnibus mundi partibus communicat, ex iis eluxit, quoniam vero omnibus supereminet, et solus super omnia expanditur, est separatus, exemtus, sublimis, et per se longe explicatus super mundanas potestates et elementa [r].

XCIV. Ante eas res, quae vere sunt, et ante principia vniuersalium est Deus vnus, prior etiam primo Deo et rege. Est ille immobilis, in solitudine suae vnitatis permanens, neque enim intellectuale ei immiscetur, neque aliquid aliud, estque exemplar ipsius, qui est sui pater, et de se genitus, et vnipater Deus et vere bonus. Est enim maius quid et prius fons omnium, et radix intelligibilium idearum primarum entium. Ab hoc autem vno Deus per se sufficiens se ipse explicuit, proinde est sui pater et sibi sufficiens. Est enim hic et principium, et Deus Deorum, vnitas

p) Sect. VI. c. 5. p. 147. Imitatos fuisse hos homines viros sacros malos daemonas in nomine I. C. adiurantes et eiicientes, dubium non est. Supraque dictum, etiam sine his formulis Platonicorum theurgorum Theosebium in nomine Dei Hebraei, id est Iesu, daemonium eiecisse, quamuis esset gentilis.

q) Ibid.

r) Sect. VII. c. 2. p. 151.

Digitized by Google

vnitas ex vno superessentialis, et essentiae principium, nam ab eo fluit entitas et essentia, et propterea pater essentiae vocatur, ipse quoque ante intelligibile principium est, vnde noetarcha dicitur [s]. Recessisse Aegyptiacam hanc Platonicorum sententiam de Deo omnium primo priore, a Plotini mente, et quaternionem in Deo statuere, supra [t] testimoniis quoque demonstrauimus, quibus alia ex GALEI ad hunc locum obseruationibus addi possunt. Dubium vero nullum est, haec esse ex Orientali philosophia, quae de abysso et ineffabili profunditate fontis omnium principiorum, primo Deo prioris multa garriuit, vt ex Gnosticorum disciplina colligi potest. Id quod syncretismum sectae Alexandrinae mire illustrat.

XCV. Post primum hunc in solitudine permanentem Deum, eumque qui ab illo est Deum sufficientem sibi, qui est caussa omnium essentiarum, est mens se ipsam intelligens et alias intellectiones ad se conuertens, qui Deus Emeth Aegyptiis dicitur, et eicton ante eum est, id est prima effigies et impartibile, in quo primum quod intelligit, et intelligitur reperitur, quodque solo silentio colitur [u].

XCVI. Praeter hos rerum apparentium opificio alii praesunt duces, nempe mens demiurga siue opifex, quae et veritatis custos et sapientiae, quatenus ad generationem sapienter descendit, et incognitam rationum latentium vim producit in lucem, lingua Aegyptiaca dicitur Amun et Ptha, et Osiris [x].

XCVII. Est et alius principatus apud illos super elementa tota in generatione posita, virtutesque eorum, quarum quatuor masculae, totidemque foemininae sunt. Hunc soli tribuunt. Item alius principatus super naturam omnem in generatione versantem, quem lunae assignant [y].

XCVIII. Diuidentes vero coelum in partes duas vel quatuor, vel duodecim, vel sex atque triginta, vel harum duplas vel aliter quomodocunque, duces his praeficiunt aut plures aut pauciores, denique his omnibus vnum praeficiunt, qui omnibus superior sit [z].

XCIX. Haec itaque Aegyptiorum theologia de principiis desuper ad inferiora progrediens ab vno incipit, et definit in multitudinem vnius imperio gubernatam, et prorsus omnis indeterminata in se natura definitur, et continetur aliquo certo termino, hoc est a suprema illa vniente omnia caussa.

C. Materiam quod attinet, Deus eam produxit diuidendo materialitatem ab essentialitate, hanc materiam demiurgus accipiens vitalem ex ea simplices incorruptibilesque sphaeras fabricauit, ipsius vero, quod erat postremum ad corpora generabilia et corruptibilia facienda transtulit [a].

Habes

s) Sect. VIII. p. 158.
t) §. 50.
u) c. 3. p. 159.
x) l. c. Et hic a Plotino recedit, demiurgum in secundo principio ponente.
y) Manifeste haec sapiunt philosophiam orientalem.
z) Ibid.
a) loc. citat.

Digitized by Google

Habes hic Lector, breue quidem ast luculentum systematis emanatiui compendium, quod in Orientali et Zoroastrea praecipue philosophia enatum ad Platonicos Aegyptios, ad Iudaeos Cabbalistas, et totius fere orbis fanaticos transiit. Etsi enim quaedam in his sunt, quae domesticam Aegyptiorum doctrinam sapiunt, pleraque tamen aliena sunt, et post explosum demum systema duorum principiorum recepta et antiquis symbolis nominibusque applicata, et a Platonicis tandem recepta, Plotinum excipientibus. Ille enim licet fanaticam ab Ammonio Aegyptio didicisset theologiam, non tamen tam insanum in modum delirauit, sed se magis intra systematis sui cancellos continuit, quibus disruptis Iamblichi schola Phaëtontis instar non per coelum tantum sed et inferos vesanis nugarum commentis praeceps vagata est.

CI. Homo duas habet animas, vna est a primo intelligibili, participat etiam de potentia opificis, altera vero nobis inditur ex circuitu coelestium mundorum, ad quem anima Deum speculatura reuertitur. Anima itaque haec, quae a mundis aduenit mundorum quoque obtemperat motibus; illa vero, quae ab intelligibili deriuatur, adestque intelligibiliter, est quidem supra orbem geniturae, et iuxta hanc soluimur a fati vinculis [b].

CII. Habet anima principium in se ipsa proprium, quo possit ad intelligibile restituere se ipsam, et a generabilibus refugere, et ad id, quod est, quodque diuinum est, seipsam connectere. Dii vero fatum soluunt, ast potentiae quae ab iis deriuantur, quaeque mundo et materiae implicantur, hae quidem fato obnoxiae sunt [c].

CIII. Daemon, quo quilibet gaudet proprius decerpitur a totius mundi dispositione, nec non vitae omnigenae in eo, et corporum omnium regnante tum, cum anima per ea ad generationem descendit: haec autem mundi portio sic decerpta in nobis propriam quandam sortitur in nostra omnia praefecturam. Hic daemon praeexstiterat in paradigmate, priusquam in genesin descenderet anima; hic vbi primum pro duce anima asciuerit eum, statim animae adest, eiusque vitalia opera exsequitur, ipsam ad generationem descendentem corpori alligat, totum in communi animal regit, vitamque animae propriam gubernat, quaeque cogitamus ab eo principium habent, et ea agimus, quae nobis in mentem is induxerit, denique eatenus nos gubernat, quoad sacris perfecti pro daemone Deum animae custodem et ducem adipiscamur. Semper etiam bonus est, mali enim spiritus nusquam praefecturam habent [d]. Pungit in his vltimis Iamblichus veterem sententiam de duobus daemonibus cuilibet homini assistentibus, vno aequitatis altero iniquitatis, quae non veteres tantum gentes barbaras, sed philosophos quoque, et in his Empedoclem quoque, immo Iudaeos et Christianos veteres peruagata est, et Muhammedanos quoque

b) c. 6. p. 162. Haec ex psychologia Plotiniana lucem capiunt.

c) c. 7. p. 162.

d) c. 6. seqq. p. 169. seq.

quoque occupauit, de qua tamen hic prolixe dicere locus non patitur. Adeundus autem est doctissimus COTELERIVS ad Hermam [e].

CIV. Daemon hic non est animae quaedam pars vel intellectus sapientior, sed de meliori ordine, qui animae nostrae praesidet tanquam praestantior [f]. Haec iis opponit Chalcidensis philosophus, qui τὸ ἡγεμονικὸν daemonem hominis esse dixere, de qua opinione *tomo primo* de Socratis genio differentes quaedam diximus. Plura de hoc Platonicorum genio dabit B. OLEARIVS [g].

CV. Si in Diis bonorum omnium essentia et perfectio habeatur, si prima potestas eorum sit apud sacerdotes, eorumque similes meliorum studiosos, veraeque communionis cum iis cupidos, omnium bonorum fons et finis summa cura colitur, et est certe, veritatis et intellectualis cognitionis contemplatio, et simul cum Deorum cognitione hinc ad Deos conuersio et sui ipsius cognitio sequitur [h].

CVI. Sola diuina vaticinatio ab ipsis Diis pendens, nos vere participes facit vitae diuinae; cumque ipsa possideat praescientiam et diuinas notiones, nos quoque eadem diuinitate beat, bonumque pure nobis exhibet [i].

CVII. Homo ille contemplabilis et intelligibilis olim cum esset visioni Deorum coniunctus, postea aliam subingressus est animam, illam quae humanam formae speciem concomitatur, et propterea venit sub fati et necessitatis iugum. Ab his vinculis liberari non potest praeter Deorum cognitionem, quae primam quidem qualitatem requirit animae sanctitatem omni corporea puriorem, deinde praeparat animam ad participationem et boni contemplationem, simulque ad contrariorum reiectionem, posthaec ad vnionem cum Diis bonorum omnium fontibus [k].

CVIII. Theurgia, vt rem omnem tandem complectamur, ipsi Dei potestati per se genitae, per se mobili omnia sustentanti, intellectuali, omnia exornanti, ad veritatem intelligibilem reuocanti, perfectae et perficienti potestatibusque ceteris Dei opificibus gradatim pro cuiusque proprietatibus animam ita coaptat, vt in actionibus earum intelligentiisque architecticis anima, sacris peractis perfecte confirmetur; et tum demum in toto demiurgo Deo animam collocat. Hic enim finis est anagoges [l].

§. LIX. Habes hic Lector, breuem totius theologiae Iamblichianae, vel si mauis, Alexandrinae, conspectum, ipsis celeberrimi philosophi verbis expressum, quo potiora dogmata omnia fere continentur. Multa addidit sequentis seculi vsque ad finem sectae curiositas, vt partim ex oraculis Chaldaicis disci potest, partim ex PSELLI dialogo *de operatione daemonum*, ex huius sectae principiis et opinionibus conflato conspici- *Philosophia moralis eclecticorum.*

e) p. 873. edit. Fabric.
f) c. 8. p. 171.
g) Diss. de genio Socratis STANLEIO adiecta.
h) Sect. X. c. 1. p. 173.
i) c. 4. p. 175.
k) c. 5. p. 176.
l) c. 6. p. 177.

Digitized by Google

ſpicitur. Sed haec prolixius enarrare, eſſet vel lectoris patientia vel noſtro abuti otio. Ad morum itaque philoſophiam, qualem ſchola Plotini tradidit conuerſi ea potiſſimum capita recenſebimus, quae ſummam rei tangunt. Specialiora enim conquirere nobis diu ſatis in hac arena volutatis non licet. Audiendi vero, qui potiſſimum in morali argumento verſati ſunt PORPHYRIVS [m], et IAMBLICHVS [n], quibus reliqui tantum non omnes concinunt.

I. Ex nihilo nihil fit, animus itaque cum ex nobiliori principio ortus, et reuera Deus ſit, ad hoc ſuum principium reducendus eſt. Nititur haec aſſertio toto phyſiologiae Alexandrinae ſyſtemate, quod vt prolixe in antecedentibus demonſtratum, rerum omnium ex primo fonte emanationem ſupponit, mentemque hominis ex mente ſiue intellectu diuino deriuat: cum vero, ex quo omnia effluxere, in id omnia quoque redeant, non potuit non animus hominis ita in hac philoſophiae parte conſiderari, vt Deo repleatur, et cum eo vniatur. Quod cum vbique crepent Plotinus et Iamblichus, ſupra adducti, prolixis teſtimoniis opus non habet. Conferri tamen cum illis poteſt PORPHYRIVS [o].

II. Extitere vero animae, priusquam in corpus ingreſſae; lapſaeque ad inferiora deſcendentes et generationem ſubeuntes corpus nacti ſunt carcer. Fuſe ſupra in pſychologiae Plotinianae delineatione de praeexiſtentia animarum, earumque ad inferiora inclinatione et ſequente ex ea lapſu dictum, quae hic repetenda. Inde enim reuera generatio malum, haecque vitae miſeria. Multis in hoc eſt demonſtrando IAMBLICHVS [p], qui videndus. Prout vero lapſus fuit vel grauior vel leuior, ita et corporis conditio, quod ex inſtituto docet PORPHYRIVS [q].

III. Anima itaque materiae corporisque vinculis mancipata, non poteſt felici vita frui, ſed materiae compedibus conſtricta detinetur, et impeditur. Hinc odium corporis in hac ſchola, quod ſupra in Plotini et Porphyrii hiſtoria notauimus. Platonem eundem fere in morem docuiſſe, *tomo primo* demonſtratum eſt. Qui licet erret, tolerabilius tamen errat, quam hi Pſeudo-Platonici. Illi enim materia a Deo independens in ſe natura ſua mali habet principia; hi autem materiam ex Dei ſinu deducunt, et diuinitatis participem fieri poſſe ſtatuunt, vt ſupra dictum. Et tamen a corporis commercio cum anima omne fere malum morale deriuant. Quam contradictionem vtrum tollant ea, quae Plotinus de mali moralis origine metaphyſicis et abſtractis quibusdam notionibus ſine fundamento alio rei naturae conueniente nixus garrit, lectoris ex iis, quae ſupra de ea re attulimus, eſto iudicium.

IV. Per hunc deſcenſum anima deſcendit ad illud quod non eſt, et eget ſeipſo, ac propterea entis quoque ipſius, licet praeſentis, laborat inopia,

m) In variis opuſculis moralibus, praecipue ſententiis et de abſtinentia.

n) In ſermonibus protrepticis.

o) Sent. XLII. p. 139. 140. de antro Nymph. p. 132. edit. Rom.

p) Cap. 8. p. 52. Conf. de Myſt. S. X. cap. 5. p. 176.

q) Sent. XXXIII. p. 77.

Digitized by Google

inopia, et ab ente, a quo nec eſſentia nec loco ſeparata nec alia quacunque re ſeiuncta eſt, conuerſione ad non-ens (id eſt, materiam) ſeparatur, iuſtamque hanc poenam luit, quod auerſione ab ente ſeipſam auerſatur, et ignorat. Recte itaque corpus carcer animae dicitur. Qui enim conuerſus ad haec inferiora ſe ipſum diuino genere ſatum deſeruit a numine profugus errat [r].

V. Hinc omnis improba vita plena eſt ſeruitutis, et impietatis; ideoque profana et iniuſta, cum in ea ſpiritus ſit plenus impietatis ac iniuſtitiae [s].

VI. Huic miſeriae vt eripiatur animus, deponenda eſt omnis peregrina ſarcina, afflicto corpore omnibusque ſuperfluis abiectis, ſenſusque ipſos auerſando conſilia cum Minerua conferenda, quomodo omnia quae animae inſidiantur, reſecanda, ac circumcidenda [t]. Plena his ſententiis ſunt Platonicorum commentaria, quae hoc vnum inculcant, liberandum eſſe a corporis ſeruitio animum: quo in argumento imprimis diſertus et copioſus eſt IAMBLICHVS [u].

VII. Finis itaque philoſophiae eſt liberatio a vinculis humanis, et natiuitatis ſolutio itemque manuductio ad id, quod reuera eſt, et cognitio verae germanaeque veritatis, animarumque purgatio, et cum Deo vnio [x].

VIII. Hic tamen finis, qui nos Deo iungit, in hac vita obtineri perfecte non poteſt, ſed fruitur eo anima in beatas ſedes recepta. Poteſt tamen per aliquod tempus guſtum eius percipere in hac vita, Deumque intueri ipſum, ſed non ſemper eo fruitur, eo quod corporis ſarcina grauatur. Perueniſſe in corpore degentes et Plotinum et Porphyrium, ſi eos audis, ad hanc felicitatem in eorum vita narrauimus, quam vero beatitatem poſt hanc vitam expectauerint, pulchre docet carmen in Plotini obitum, quod exhibet PORPHYRIVS [y].

IX. Educendus itaque eſt animus e corporis carcere et liberandus a vinculis, quibus detinetur, vt ad cauſſam ſuam, ensque verum aſcendere ſuoque ſe iungere principio poſſit. Idque fit purgatione philoſophica, quae fit liberatione a paſſionibus animae et aſcenſu per virtutum gradus [z].

X. Tantum vero opus nec ſimul nec ſemel perficitur, ſed per varios gradus ducendus eſt animus, vt ad vnionem tandem Dei perueniat. Sunt vero aſcenſus gradus, vt fiat philoſophiae ſtudioſus 1. σπȣδαῖος, 2. δαιμόνιος, 3. Θεῖος, 4. θεοπάτωρ [a]. Hic gradus theurgorum eſt, qui ita dicitur, quod homines in Deos transmutat, de qua animae in excellentio-

r) PORPHYR. Sent. XLII. p. 140.
s) Ibid. p. 141. IAMBLICH. protr. c. 5. p. 26. c. 13. p. 73.
t) PORPHYR. antr. Nymph. p. 132.
u) ll. cc. de myſt. p. 176.
x) PLOT. Enn. VI. L. vlt. c. vlt. IAMBLICH. protrept. c. 13. p. 81.
y) In vita Plotini.
z) Conf. BVDDEVS de καθάρσει philoſophica. PLOTINVS Enn. III. L. IX. c. 9. 10. Enn. IV. L. III. c. 7. IAMBLICH. de myſter. Sect. IX. c. 6. p. 177.
a) Conf. GALE ad Iambl. L. 15. p. 199.

tiorem natura sua gradum constitutione multa praedicantem supra audiuimus Iamblichum. Passim tamen haec nomina quoque inter se apud Platonicos confundi videas; nam et virtutes theurgicae interdum illis Θεῖαι dicuntur [b].

XI. Hinc variae exoriuntur virtutum classes et ordines gradusque. Vt enim quatuor virtutes cardinales sunt, prudentia, temperantia, fortitudo et iustitia, ita per varios vitae gradus differunt [c].

XII. Gradus vero virtutum octo sunt: virtutes nempe 1. physicae, 2. ethicae, 3. politicae, 4. purgatoriae, 5. purgati animi, 6. theoreticae, 7. theurgicae, 8. diuinae, quorum inter se crescit dignitas, vsque ad diuinitatis apicem. Non conueniunt satis Platonici in virtutum earumque graduum numero constituendo. Plerique in politicas, purgatorias, animi iam purgati et exemplares dispescunt, de qua distributione virtutum legi potest MACROBIVS [d]. PORPHYRIVS [e] in virtutes hominis politici, ad contemplationem ascendentis, vel theoretici incipientis, et theoretici perfecti, et tandem contemplantis diuidit. Nos hic MARINI [f] distributionem sequimur, qui ad hanc potissimum normam, quam docta obseruatione illustrauit I. ALB. FABRICIVS, *vitam Procli* enarrauit. Ea enim cum reliquis facile componi potest. Adeundus etiam SIMPLICIVS [g],

XIII. Virtutes physicae sunt, quae infimum gradum absoluunt, et dotes comprehendunt, quibus corpus hominis a natura ornatur, vt commodum animae ad felicitatem ascendenti instrumentum se praebere queat. *Imperfectam hanc speciem virtutis a natura adumbratam, et leuissimum vestigium veri boni* recte dixit PROCLVS [h].

XIV. Virtutes ethicae et politicae, quae et practicae dicuntur, theoreticis opponuntur. Suntque in mediocritate affectuum ipsius irrationalis animae partis sitae, et postulant, vt homo politicus rationi, id quod decet in vitae actionibus, obsequatur, vocanturque politicae, eo quod ad societatem, et communionem ciuitatis spectant. Has virtutes post PLOTINVM [i] describunt MACROBIVS [k] et PORPHYRIVS [l].

XV. Virtutes theoreticae ad philosophiam vitamque theoreticam pertinent, eumque respiciunt, qui repurgare vitam suam studet; is enim quantum licet, a corpore corporisque affectionibus refugit, et veluti totus in se ipsum vertitur [m].

XVI.

b) Vid. quae obseruauit FABRICIVS proleg. ad vitam Procli p. 22.
c) Conf. AMMIAN. MARC. Lib. XXV. c. 4.
d) Somn. Scipion. L. I. c. 7.
e) Sent. XXXIV. p. 80. seqq.
f) In vita Procli ex edit. Fabr.
g) Comm. in Epictet. p. m. 5. ed. H. Wolf.
h) In Alcibiad.
i) Enn. I. L. II.
k) loc. citat.
l) loc. cit.
m) SIMPLICIVS loc. cit. PORPHYR. loc. cit.

Digitized by Google

XVI. Virtutes purgatoriae ſunt, quae in abſtinentia ab actionibus, quae corporis miniſterio fiunt, et ab affectionibus erga corpus conſiſtunt, ſuntque animae ad verum ens ſeſe eleuantis. Qua ratione hoc per quatuor virtutum cardinalium capita fiat, docet PORPHYRIVS [n].

XVII. Quoniam vero purgatio alia eſt purgans, alia purgatorum, purgatoriae virtutes ſecundum vtramque purgationem ſpectantur, nam et animam expurgant, et adſunt purgatae, vt bonum quaerat eiusque particeps fiat et auctori ſuo iungatur [o]. Hinc mors philoſophica intelligitur [p].

XVIII. Virtutes theoreticae ſiue intellectuales ſunt, animae intellectualiter operantis, hic ſapientia eſt contemplatio eorum, quae mens in ſe habet: iuſtitia exſecutio proprii muneris, ſecundum mentem operantis: temperantia conuerſio ad mentem, fortitudo paſſionum carentia ad ſimilitudinem impaſſibilis. Earum excellentior gradus ſunt virtutes exemplares, quae paradigmata ſunt virtutum in animo exiſtentium, mensque eſt quaſi ipſae virtutes, haeque cum illius ſubſtantia concurrunt [q].

XIX. Theurgicae virtutes ſunt, quibus aptus philoſophus redditur ad conuerſationem cum Diis et communionem eorum conſequendam; quam adeptus et euocare Deos, et daemonibus imperare, et ſupra humanae naturae conditionem aſcendere poteſt [r]. Cuius ſummum gradum qui obtinuit, is diuinis virtutibus potitus eſt, et ad principium ſuum, intellectum diuinum, euaſit.

XX. Ad hanc virtutum viam ingrediendam ex inſita naturae diuinae conditione ſatis virium homini adeſt, vt eluctari ex vitiorum caeno et ad principium vnde deſcendit redire queat: nec in eo fati neceſſitate obſtringitur [s].

XXI. Anima his remediis philoſophicis a corporis labe quin et vehiculi grauioris ſarcina non liberata poſt mortem vitae prioris in vehiculo animae latentia ſecum trahit veſtigia, et ad inferos non loco ſed ſtatu et conditione trahitur [t], et deterioribus in fatali periodo corporibus inſinuatur. Hinc metempſychoſis, de qua ſupra dictum ex Plotino.

Potiora haec capita ſunt ethicae Alexandrinae, quibus dogmata alia ſpecialiora iunxere, vt eſt abſtinentia a carnibus, quam PORPHYRIVS peculiari libro [u] ad leuandam corporis molem vehementer commendauit, mathematicae item artes, quas animam rationalem purgare ait HIEROCLES [x]. Quin et ſubtiliſſimum illud et ſpirituale animae vehiculum,

ſiue

n) l. c. p. 80.

o) IDEM l. c. p. 83. qui librum quoque ſcripſit de egreſſu animae.

p) IDEM Sent. IX. MACROB. l. c. c. 13. IVLIAN. Orat. VI. p. 190.

q) PORPHYR. l. c. p. 84.

r) IAMBLICH. Sect. X. p. 175.

s) IAMBLICH. de myſt. Sect. VIII. c. 7. p. 162. PLOTINVS paſſim, PROCLVS de prouidentia et fato, aliique Platonici de fato tradentes, quos collegit HVGO GROTIVS. Haec per Origenem traducta in eccleſiam Pelagianiſmo aperuere portam.

t) PORPH. Sent. XXXVII. p. 78.

u) περὶ ἀποχῆς.

x) Ad carm. aur. p. 261.

siue τὸ αὐγοειδὲς τῆς ψυχῆς σῶμα suam purgationem habere tradebant, cui tamen hic copiose inhaerere locus non patitur. Totius vero ethicae Platonicorum reformatorum indoles ex natura systematis emanatiui iudicanda est. Cum enim omnia ex primo omnium rerum fonte fluxerint, et quo longius a fonte recesserunt, eo magis impura, suaeque origini dissimilia facta sint, postulat ideo philosophia, vt animus originis suae, et discessus a fonte, indeque ortae miseriae memor, non tantum materiale corpus, sed et spirituale, quod ex animarum choro descendens ad terreni corporis commercium assumserat, tunicasque varias, quas elementorum regiones peragrans ex iis conflatas acceperat, repurget, eluatque, et ita materiae omnis corporisque commercio exsolutus ad principium suum ascendat, et ad priorem εὐζωίαν reuertatur, sicque ipsi Deo iungatur, et intellectui diuino ex quo, particula eius quasi auulsa, emanauit, praesens sistatur, eumque sine imagine intueatur, et ita diuina communione fruatur. [y]. Quae omnia, vt passim in Platonicorum scriptis fuse traduntur, ita enthusiasmum, quem supra luculenter deteximus, vltimum huius philosophiae finem fuisse, mire confirmant, et cum genuina Platonis doctrina collata ostendunt, quam longe ab eo recesserint. Ad quem moralis doctrinae scopum eos praeter innatam hominibus superbissimis ambitionem, laudatam ex merito virtutem Christianam, et fortasse etiam ascetarum vitam philosophicam quandam virtutem rigidiorem prae se ferentem stulta aemulatione incendisse, dubium non est [z].

y) Merentur legi de hac philosophiae moralis Alexandrinae summa, quae egregia Hamburgi decora, orbisque literati ornamenta LVCAS HOLSTENIVS in vita Porphyr. c. 6. p. 242. et IO. ALB. FABRICIVS in proleg. ad Marini vitam Procli erudite disseruerunt.

z) Multa vero sequenti aetate et recentioribus quoque temporibus dogmata moralia impura ex his sentinis profluxisse, eorum suo loco demonstrabit historia. Origenes enim huic philosophiae latam primus in ecclesia portam aperuit.

SECTIO

* *

SECTIO QVINTA.

DE SECTA PERIPATETICA.

§. I.

Sectae Peripateticae fata sub Impp.

Qua fortuna vſa fuerit ſecta Peripatetica in republica Romana, ſupra *capite primo* prolixe narrauimus, quaque ratione ex tenebris et ſqualore, in quo iacuerant, libri Ariſtotelis et Theophraſti, in lucem a Tyrannione et Andronico pertracti noua ſectae γνησίως ſecundum Ariſtotelem hactenus non philoſophantis incrementa promouerint, philoſophosque pariter et optimatium inter Romanos quosdam in ſuas partes pertraxerint, horumque patrocinium meruerint, expoſuimus. Et hoc fundamentum fuit, quo feliciter poſito haec quoque ſecta laetiſſimo flore creuit, priſtinamque recuperauit ſub Caeſaribus, ſumma rerum potitis, gloriam, qui fauore tutelaque ſua eam cum reliquis ſectis dignati ſunt. Huius itaque ſectae ſub Caeſarum imperio vsque ad medium aeuum, quo ſuppreſſis ſectis reliquis tantum non omnibus ſola triumphauit, hiſtoria iam porro enarranda eſt. Quam meliori forte euentu explicare liceret, ſi ſupereſſet, quem SVIDAS [a] nobis narrat, NICANDRI *de diſcipulis Ariſtotelis* liber. Quo vero quoniam caremus, conſulenda eſt recentiorum quorundam diligentia, qui in hoc ſtadio non infeliciter quidem cucurrerunt, plenam tamen huius ſectae nondum dedere notitiam. Quae enim PETRVS IOANNES NVNNESIVS [b] et IOANNES IONSIVS [c] promiſere, praeter exigua quaedam ſpecimina [d] lucem non videre. FRANCISCVS PATRICIVS autem, qui de tota huius ſectae hiſtoria, inimico licet in eam eſſet animo, egregie meruit, non indiligentem quoque in hac eius parte praeſtitit operam [e]. Deſideratiſſimus autem FABRICIVS [f] multa eius obſeruationibus adiecit, quae Ariſtotelicorum poſt C. N. notitiae lucem haud contemnendam affundunt. Attulit etiam quaedam PAGANINVS GAVDENTIVS [g], ſed ita more ſuo, vt iudicio maxime opus ſit, ad ea ſuo quaeque loco inſerenda atque applicanda. Nos itaque non contemnemus quidem virorum praeſtantiſſimorum labores, ipſos tamen fontes veterumque memorias conſulemus, talemque contexemus Peripateticae ſectae ſub imperatoribus Romanis ad aeuum vsque medium hiſtoriam, quae inſtituto noſtro reſpondeat.

§. II.

a) In Aeſchrion T. I. p. 663.

b) Ad vitam Ariſtotel. p. 153.

c) Dare voluit diſſertationes Peripateticas.

d) Prima enim tantum lucem vidit adiecta a B. ELSWICHIO LAVNOII hiſtoriae fortunae Ariſtotelis in Academia Pariſienſi. Catalogum Peripateticorum dedit de Scr. Hiſt. phil. L. IV. p. 339. ſed mancum et imperfectum.

e) Diſcuſſ. Perip. T. I. L. X. p. 127. ſeqq.

f) Bibl. Graec. Vol. II. p. 271.

g) De philoſ. Rom. Idem de LEON. COZZANDO de magiſt. antiq. phil. L. II. c. 2. p. 157. ſeqq. notandum.

Digitized by Google

Historia Peripatetica in classes distributa.

§. II. Accurate vero Peripateticorum fata distinguenda et in suas classes distribuenda sunt, quia variam inde haec secta mutationem passa est, quam nemo intelliget, qui ad eas non sollicite attenderit. Vidit id PATRICIVS, quo nemo accuratius Peripateticorum inter se classes distinxit. Nam is decem discipulorum nobis enarrauit ordines [b], quos, quia liber paulo rarius occurrit, paucis exponemus: nam varia interpretandi Aristotelem ratio ipsaque secundum Aristotelem philosophandi via lucem inde capit amplissimam. „Et primam quidem aetatem Patricius „constituit eorum, qui Aristotelem ipsum audierunt discipulorum; inter „quos qui aliquid philosophicum literis mandarunt, celebresque ob id ef„fecti sunt, hi sunt: Theophrastus, Eudemus Rhodius, Dicaearchus „Clearchus, Aristoxenus, Callisthenes, Hermias Eunuchus, Plato (iu„nior) Hipparchus, Clitus, Leo, Menon, Philo; hi Aristotelis vocem „audierunt, hos ipse suo ore docuit; his secretiores libros dogmataque „sua communicauit; hos veluti suae philosophiae haeredes reliquit. Hos „secunda aetate secuti sunt horum auditores, et praesertim Theophrasti „Strato Lampsacenus, Phanias, Nicomachus Aristotelis filius, Deme„trius Phalereus, Erasistratus medicus, Dinarchus Lynceus, Hippolo„chus, Hieronymus, qui et ipsi nomen scriptis celebre reddiderunt. „Tertia aetas numerari potest a Stratonis discipulis vsque ad Andronicum „Rhodium, per annos circiter CCXII, qui interfuerunt a Stratonis obitu „ad obitum Tyrannionis, a quo Aristotelicos libros Andronicus accepit. „Fuerunt autem hi, qui monumenta aliqua eorum philosophiae relique„runt vel suis vel aliorum libris, Lyco, Aristo, Ptolomaeus Philadel„phus, Critolaus, Diodorus, Agatarchides, Clitomachus. Quarta post „hanc aetas ab Andronico vsque ad Alexandrum Aphrodiseum, quae fuit „annorum circiter CCLVIII, a Tyrannionis aetate ad M. Antonini obi„tum, sub quo Alexander floruit, circa A. C. CLXXXII. Horum anno„rum spatio floruerunt Andronicus, Sosigenes, Boëthus Sidonius, Ari„sto Cous, Eudorus, Xenarchus, Athenodorus, Alexander Aegeus, „Cornutus, Sotion, Achaicus, Lucius, Apollonius, Adrastus, Aspa„sius, Herminus, Aristocles, Nicostratus. Quintam statuamus ab Ale„xandro vsque ad Porphyrium, quae fuit annorum circiter XC, nam ab „obitu Antonini (posteaquam obitus Alexandri ignoratur) vsque ad mor„tem Plotini a qua Porphyrius florere coepit, quae fuit secundo Claudii „secundi imperatoris anno, intercurrerunt anni nonaginta. His annis „claruerunt ipse Alexander et Alexander alter Damascenus, et Eudemus, „Galenus, Ammonius Saccas, Ptolomaeus, Heliodorus, Anatolius, „Didymus. Post quos sexta aetate a Porphyrio ad Simplicium clari sunt „habiti in Graecia quidem, et Syria atque Aegypto Iamblichus eius audi„tor, Dexippus, Themistius, Plutarchus Nestorii, Olympiodorus seni„or, Syrianus, Maximus Byzantinus, et alter Ephesius, Aedesius, „Chry-

b) l. c. L. XI. p. 145.

Digitized by Google

„Chryſanthius, Soſipater, Euſtathius, Antoninus, Claudianus, Nym-„phidianus, Priſcus, Euſebius, Epigonus, Beronicianus, Theodorus „Aſinaeus, Proclus, Hermias, Ammonius, Damaſcius, Priſcianus Ly-„dus, Philoponus, Simplicius, Aſclepius, et in Italia Boethius. Simpli-„cius videtur vsque ad Mauritii tempora vixiſſe, qui imperium coepit, „anno CCLXXVI poſt renuntiatum a Diocletiano imperium, vsque ad „quem Porphyrius traditur vixiſſe. A quo Mauritio paucis annis philo-„phiae ſtudia penitus in Graecia obmutuerunt, perdurauitque id ſilentium „vsque ad Michaelis et Bardae tempora, qui fuerunt anni circiter CCC. „Intra quos ſeptima aetate viguit philoſophia inter Arabas, per quos vs-„que ad Auerroëm peruenit, qui paucis poſt annis in Hiſpania vixit, qui-„bus Pſellus Conſtantinopoli. Cuius vrbis philoſophi in octaua collo-„cantur aetate, Latini vero in nona, vsque ad Io. Fabrum Stapulenſem, „qui primus philoſophiam ex infinitis quaeſtionibus eximere conatus eſt. „In quo decima coepit ad noſtra vsque tempora durans &c." Hactenus Patricius, cuius totam verborum ſeriem lectoris oculis ideo ſubiecimus, quod vno quaſi intuitu totam Peripateticae ſcholae ſeriem exponat, licet paſſim ſint, quae in iis moneri debeant, quae tamen, cum ex hactenus enarrata, eclecticae praeſertim ſectae, (quam totam ad Peripateticos is retulit) hiſtoria facile animaduerti queant, hic omittimus. Hoc vero omnino monendum eſt, nec primas tres claſſes, *tomo primo* expoſitas, nec ſeptimam et ſequentes in *tomo tertio* et *quarto* enarrandas huc pertinere, qui huic quidem tomo, gentilem tantum philoſophiam et Iudaicam atque Saracenicam terminum ponimus. Reſtant vero claſſes tres, quas ad duas commode reuocari contrahique poſſe non inepte quis exiſtimauerit, quae diſtinctio modo Peripatetice philoſophandi peculiari ab vtraque claſſe adhibito nititur. Nam ab Andronico ad Ammonium, Plutarchi Chaeronenſis, vt ſupra dictum, praeceptorem, id eſt, vsque ad Neronis tempora, peculiaris ſectae formam, et ſingularem ſibi philoſophandi typum Ariſtotelis ſeruauit ſchola, et a reliquis ſectis prorſus diſtincta fuit, taliſque etiam, in cathedra publica docens, habita eſt. Ab hoc vero Ammonio, cum Sacca non confundendo, coepit a priſtina puritate Peripatetica philoſophia deficere, et ſyncretiſmo philoſophico, quae peſtis tum temporis totum fere philoſophicum orbem afflauerat, corrumpi, reuocarique Antiochi methodus, qui Ariſtotelem cum Platone et Zenone in concordiam ire coëgerat. Ab hoc tempore duplex potiſſimum philoſophiae Peripateticae facies ſe philoſophantibus obtulit. Quidam enim vel conciliationi ſyſtematum horum inter ſe diuerſorum, vel electioni etiam diuerſorum ex iis placitorum toti ſe tradebant, quam viam Plutarchum et Galenum praeter alios iniiſſe ſupra oſtendimus. Alii paulo preſſius Ariſtotelem ſecuti, philoſophi γνησίως Peripatetici videri volebant, licet ſua haud raro Ariſtoteli affingerent. Quam potiſſimum philoſophandi ſecundum

Digitized by Google

dum Aristotelem rationem Alexander Aphrodiseus potissimum tenuit, eiusque postea schola diligenter secuta est, quibus postea Alexandreorum tanquam sectae peculiaris, nomen haesit, magnamque celebritatem nacta est. Quam haud parum adiuuit, distincta sub Antonino imperatore, philosophorum natio in Platonicam, Stoicam, Peripateticam et Epicuream sectam, quibus solis philosophiam publice docere ab imperatore cautum fuit. Quod cum multis litibus et dissensionibus portam aperuisset, et de mente Platonis, Aristotelis, atque Zenonis innumerae exsurgerent quaestiones, vt *sectione praecedente* Hieroclis testimonio probatum, paucis id quidem viris cordatis oculos aperuit, ad perspiciendam inter Platonis et Aristotelis philosophiam differentiam, quam singulari libro demonstrauisse Taurum Berytium *sectione tertia* docuimus. Alii vero pestilentissimo syncretismi sidere correpti, praecisis inutilibus quaestionibus concordiam inter Platonem et Aristotelem meditabantur, et vtrumque in foedus ire coactum ducem sibi eligebant. Id quod primum quidem Potamonem, condita eclectica secta, suscepisse, mox feliciore successu Ammonium Saccam eiusque discipulum Plotinum instituisse, huncque totam Plotinianam scholam, auctoribus Porphyrio et Iamblicho ad Simplicium vsque, secutam fuisse in *antecedente sectione* fusa narratione exposuimus. Qui eclectici vel Platonici reformati, cum in physicis, et imprimis dialecticis, Aristotelem prae Platone sequendum quidem, ast hunc tamen illi conciliandum esse statuerent, mire quidem Aristotelis systema veramque opinionem peruerterunt, multum tamen diligentiae in eius operibus enucleandis posuerunt. Ex quo patet, quo consilio totam eclecticorum Platonicorum sectam huc Patricius retulerit. Distinguendi tamen ea in re hi philosophi sunt; alii enim et quidem potior sectae pars, Aristotelem cum Platone conciliare satagentes, Platonica eum loqui coëgerunt, vel vtriusque potius mentem peruerterunt; alii Platonem Aristoteli ita conciliarunt, vt huius potissimum consisteret auctoritas, qua in classe praeter Anatolium Alexandrinum Christianum, Themistius, Olympiodorus et Simplicius ponendi sunt: licet, quod ad dialectica attinet, tota Platonicorum Alexandrinorum schola Aristotelem fere expresserit, cum Plato non daret, quod in dialecticis satisfaceret. Post Simplicium vero Gothorum irruptione philosophia in Graecia deleta est, in Italia idem post Boëthium factum, donec caput tandem sub Barda iterum extolleret, et Peripatetica philosophia fugitiua inter Arabas asylum inueniret. De quibus suo loco ex instituto loquemur.

Philosophia Peripatetica quo fauore vsa?

§. III. Reflorescentem exspirante reipublicae Romanae libertate philosophiam Peripateticam non sine fauoris demonstratione recepere in tutelam Iulius Caesar et Augustus; ille Sosigeni, hic Nicolao Damasceno addictissimus; ast deteriori fortuna sub illorum successoribus illa vsa est, adeo, vt Tiberio, Caligula Claudioque regnantibus Peripateticum, qui fama

Digitized by Google

ma notus esset, nullum sibi compertum esse fateatur PATRICIVS [i]. Id quod valde mirandum non est, cum nec aliae quoque sectae habeant, quos sub horum imperatorum imperio magnifice iactent, eo quod libidine, saeuitia, et tyrannide totam Romanorum rempublicam complentes imperatores, bonas artes tantum non omnes vrbe et orbe eiecerint, cum nec honos esset literis, nec securitas aut gratia vlla viris doctis, sed ii tantum principis fauore gauderent, qui aut instrumenta se praebebant saeuitiae, aut adulationibus corrupti vitiis heri thura adolebant, aut libidini noua excogitabant incitamenta, nouaque detestandae turpitudinis genera inueniebant. Id quod viros fortes bonosque, et quicunque recti honestique amorem conseruauerant vel in exilium abire, vel vim animi omnem tacito premere silentio coëgit, multos tyrannis e medio sustulit, qui ornamento erant philosophiae et bonis literis, vt supra de viris quibusdam magnis Stoicae familiae addictis ostensum. Qua de re cum extent, Suetonii, Dionis Tacitique narrationes, in re nota plura afferre superuacaneum esse existimamus. Extulit tamen caput iterum, eque puluere emersit philosophia sub Nerone, sicque Peripatetica quoque secta nouum splendorem nacta est: id quod arcanis potissimum rationibus adscribendum est, quas secuta est mater Neronis Agrippina, Claudii imperatoris coniux. Ea enim cum Britannicum tollere, cui imperium iure destinabatur, cogitasset, filiumque Neronem summa rerum potiri vellet, populi plausum captans eo consilia admouit, vt optimi imperatoris spem ciuibus Romanis faceret: Quam vt cunctis certis quasi et indubitatis indiciis promitteret, praestantissimos praeceptores eius educationi adhibuit, Senecam ex exilio reuocauit et principi moderatorem iuuentutis constituit, aliosque etiam ex variis sectis praeceptores, a tanto philosopho delectos addidit. Inter quos cum praeter Chaeremonem Stoicum esset quoque Alexander Aegeus Peripateticus, vt infra demonstrabitur, paulisper Peripateticae sectae fortuna reflorescere coepit. Quae tamen vix quinquennio peracto terga dedit, et in pristinam infelicitatem philosophos detrusit, cum non tantum soli fere magicae artis professores et mathematici apud Neronem auctoritate quadam gauderent [k], sed et philosophi passim aut e medio tollerentur, aut eiicerentur in exilium: donec tandem sublato hoc monstro honos philosophiae sub sequentibus imperatoribus rediit, qui vero ad hanc periodum referri non possunt. Vix itaque quinque vel sex praestantioris famae Peripateticos intra integri seculi spatium offendimus, Sosigenem, Boëthum Sidonium, Nicolaum Damascenum, Xenarchum et Athenaeum Seleucienses et Alexandrum Aegeum, quorum vitae memorabilia porro enarrabimus.

§. IV. SOSIGENES Aegyptius et philosophiae et mathematicarum disciplinarum peritia singulari magnam sibi nominis celebritatem parauit. *Sosigenes.*

 Vixit

i) T. I. L. X. p. 137.

k) PLINIVS L. XXX. c. 1.

Digitized by Google

Vixit is temporibus Iulii Caesaris, incertumque, ex cuius disciplina prodierit. Quod enim PATRICIVS [l] coniicit, illustrem hunc mathematicum Andronici forte discipulum fuisse, rationibus probandum erat, quas plane nullas affert, nisi quod et alii Peripatetici e. g. Boëthus Sidonius, Aristo Cous aliique eum praeceptorem nacti sint. Id quod nulla conclusionis necessitate ad Sosigenem posse applicari, quilibet videt. Magnum praecipue nomen Sosigenes nactus est, quod, PLINIO teste [m], eius potissimum consilio Iulius Caesar ad emendandos temporum errores, qui valde inualuerant, vsus est. Qui addit: *Caesarem eo auctore a Chaldaeorum, Aegyptiorum Graecorumque computationibus recedentem, quartam sectam constituisse, annos ad solis cursum redigentem singulos; Sosigenem vero ipsum trinis commentationibus, quamquam diligentior esset ceteris, non cessauisse tamen addubitare semet corrigendo.* Id quod, defectus Iuliani calendarii, quod vocant, cogitantes, non miramur, quas iam tum sensisse Sosigenem, licet veras rationes emendandi non deprehenderit, dubium non est [n]. Sed in philosophia quoque Peripatetica valuisse Sosigenem, ex eo dubitari non potest, quod non tantum Peripateticus audit PROCLO, sed teste quoque SIMPLICIO commentarium scripsit in librum Aristotelis de coelo. Alii Sosigenes veteribus memorati philosophi quia non fuere, haud facile cum astronomo commiscebuntur.

Boëthus.

§. V. BOETHVS Sidonius fuit, Andronici, teste AMMONIO [o] discipulus, quem perperam eius praeceptorem facit MENAGIVS [p]. A magno hoc doctore genuinis Peripateticae disciplinae praeceptis imbutus tanta nominis celebritate inclaruit, vt eum dignum iudicauerit STRABO [q], quem inter sui temporis illustres referret philosophos. Id quod scriptis quoque testatus est, tanta Peripateticae philosophiae cognitione commendatis, vt non sine singulari laude eorum meminerint Themistius et Ammonius, Simplicius autem θαυμασίε titulo et honore eum mactauerit [r], quo non maius apud Platonicos Alexandrinos laudum culmen fuisse supra iam obseruatum est. Condiscipulum in philosophia habuit STRABONEM [s] fratremque Diodotum, quem vtrumque ideo inter Peripateticos viri docti connumerant [t], licet supra iam obseruatum sit,

l) l. c. T. I. L. X. p. 134.

m) L. XVIII. c. 25. conf. VOSSIVS de scient. mathem. c. XXXIII. §. 9. p. 161. GAVDENT. de phil. Rom. app. c. 10. p. 379. aliique qui historiam astronomiae delineauerunt.

n) Incertus nempe haerebat, cui potissimum temporis momento affigendum esset anni initium, errore in primo termino admisso, de qua re vid. IOS. SCALIGER. de emend. temp. L. IV. p. 93. AEG. STRAVCH. Breuiar. chronol. c. 35. p. 973. DION. PETAVIVS doctrin. temp. L. IV. c. I. L. X. c. 59. aliique chronologi passim.

o) In Categ. p. 8.

p) Ad LAERT. L. VI. f. 443. vbi Ammonii verba, quorum sensum verum iam vidit PATRICIVS l. c. L. X. p. 134. peruertit.

q) L. XVI. p. 757.

r) PATRICIVS l. c. p. 135.

s) l. c. vbi Boëthum vocat συμφιλοσοφήσαντα τὰ Ἀριστοτέλεια.

t) PATRIC. l. c. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 299.

Digitized by Google

sit, Strabonem, (quem male Stratonem vocat PATRICIVS [s]) Stoicos praetulisse Peripateticis, quamuis horum doctrinam didicisset. Ceterum Boëthus hic Sidonius, cum aliis huius nominis confundendus non est [v].

§. VI. NICOLAVS, Damasco Syriae vrbe oriundus [w], vixit Augusti imperatoris et Herodis regis tempore, et in Peripateticorum schola eruditionis multiuariae laude celebratus est, vt veteres vnanimi ore testantur. Non audiendus itaque est SVIDAS [x], qui eum *philosophum aut Peripateticum aut Platonicum* nominat, licet concedi facile queat, Nicolaum, quem πολυιστορίας laude celebrem fuisse, veterum testimoniis constat, Platonicae quoque philosophiae notitia non caruisse. Ast se huic sectae adscribi noluit, sed Peripateticae, vnde ὡς ἐκ τοῦ Περιπάτου ATHENAEO [y] audit. Scripsit is *de vita et educatione sua* librum, cuius tamen, quod dolemus, non nisi pauca fragmenta supersunt edita ab eruditissimo viro HENRICO VALESIO [z]: ex eo vero sua quoque hausisse de Nicolao SVIDAM, instituta vtriusque collatio dubitare nos haud sinit. Patrem habuit magnopere bonis artibus deditum [a], quibus et opes et famam sibi parauerat: qui cum incredibili studio in literas ferri videret filium, in omni eruditionis genere a puero eum institui curauit. Qui cum summa diligentia in literas incumberet, et ingenio praeditus esset optimo, priusquam ex ephebis excessisset, singularem laudem inter *Nicolaus Damascenus.*

 cives

s) l. c. p. 29. et passim, putat enim Strabonem alium esse ac Stratonem geographum, sed corrupto Suidae loco decipitur. Verum enim geographiae auctorem esse Strabonem constat, vid. GAVDENT. l. c. IONS. de S. H. ph. L. II. c. 16. p. 201. FABRIC. Bibl. Gr. l. c. not. a. CASAVBON. praef. ad Strab.

v) Varii Boëthi in philosophiae occurrunt historia, silentio hic non plane praetereundi. Nam praeter Boëthium Christianum, consulem Romanum, de quo tomo tertio differemus, ad philosophos Christianos delati, inclaruit etiam Flauius Boëthus vir consularis e Ptolomaide, ab Alexandro Damasceno Peripateticis dogmatibus imbutus, magnusque huius sectae fautor, teste GALENO, cuius tempore vixit. Inter Platonicos quoque Boëthus quidam teste PHOTIO Cod. CLIV. p. 172. Collectanea phrasium Platonicarum scripsit, id est, Lexicon Platonicum. Inter Stoicos Boëthum aliquem enumerat LAERT. L. VII. s. 143. qui in eo a Stoicis recessit, quod mundum esse animal negauit, et quod, eodem s. 54. teste, quatuor iudicandi criteria posuit, intellectum, sensum, appetitum et prolepsin, conf. PHILO de mundo incorruptib. p. 737. qui eum inter illustres Stoicos refert. Conf. MENAG. ad l. c. Laërt. qui tamen praeter rem timidius hunc a Sidonio distinguit, cum ex l. c. Laërtii luculenter colligi queat, antiquiorem hunc Stoicum esse Boëtho Peripatetico, vt taceamus, vtrumque sectae professione clare satis distingui. Etiam inter Epicureos Boëthus quidam memoratur, geometriae cognitione clarus, qui ad Epicuri hortos transiit, teste PLVTARCHO de Pyth. orac. T. III. p. m. 189. et in Qq. conuiu. conf. GASSEND. de vita Epic. L. II. c. 6. p. 74. IONS. l. c. L. III. c. 6. p. 239. FABRIC. l. c. Vol. II. p. 809. audiendus itaque non est MENAGIVS l. c. qui ex eo Peripateticum exsculpit. Boëthii Tarsensis, poëtae meminit STRABO L. XIV. p. 675. et medici eius nominis CELSVS L. V. c. 21.

w) ATHENAEVS L. VI. p. 249. PLVTARCH. Symp. L. VIII. q. 4. T. III. p. m. 381. PHOTIVS Cod. 189. p. 242. SVIDAS in Nicol. T. II. p. 622. et ex recentioribus, praeter GAVDENTIVM, PATRICIVM, IONSIVM, FABRICIVM ll. cc. VALESIVS ad Excerpta Peiresc. p. 414. seqq. VOSSIVS de Hist. Gr. L. II. c. 4. p. 177. GROTIVS ep. CCLXII. quae est ad Gallos CX. p. m. 249.

x) loc. citat.

y) loc. cit.

z) loc. cit.

a) Parentem habuit Antipatrum, matrem Stratonicen, ambos cum ob modestiam, tum ob reliquam dignitatem celebres. Nam cum opibus eminerent, minime ideo efferebantur: cumque virtutis fama principem locum tenerent, id parui faciebant. Pater vero et eloquentiae laude, et boni ciuis, et iusti magistratus, et legati prudentis, et religionis laude valde celebratus est. Excerpta Peiresc. l. c.

Digitized by Google

ciues consecutus est, atque inter aequales magnopere eminuit. Encyclopaediae autem eo tempore receptae viae insistens grammaticam primo atque poëticam didicit, ea felicitate, vt adolescens comoedias tragoediasque non sine ingenii diuini demonstratione magnaque cum laude conscriberet [b]. Postea cum et doctrina et eruditionis fama laetissima incrementa cepisset, ad rhetoricam et musicam ac mathematicas disciplinas atque vniuersam philosophiam animum applicuit [c]. Qua in re Aristotelem multa variaque doctrina illustrem sibi imitandum proposuit, quem maxime mirabatur, ac saepenumero dicere solebat, maximam se gratiam habere omnibus disciplinis, tum propter honestatem prorsus libero homine dignam, tum propter vtilitates, quas in hanc vitam intulerunt, tum denique propter oblectationem, qua et iuuentutem et senectam vnice recreant. Etsi vero mira disciplinarum varietate et ad omnes vsus apta diuersitate mire capiebatur, ratus iis hominem liberalem ab illiberalibus artibus distingui; recte tamen statuit, eos qui humaniorum artium [illegible] percurrunt, in quibusdam disciplinis breuius, in aliis immorari diutius oportere; et has quidem integras perdiscere, illas vero duntaxat delibare, ac collecta singularum vtilitate, ad philosophiam, tanquam per varia loca peregrinatos ac ad patriam ac lares reuersos, ibi considere. His prudentiae regulis instructus ad egregiam in philosophiae studiis eruditionem progressus in Peripatetica philosophia, licet alias quoque sectas haud negligeret, et imprimis Platonem magni faceret [d], valde eminuit. Cui doctrinae elegantiae cum et facies iucunda atque pulchra, moresque accederent suauissimi, vehementer ea res Nicolaum imperatori Augusto [e] commendauit [f]. Narrat enim PLVTARCHVS [ff]: *Augustum Peripateticum hunc philosophum singulari prosecutum fuisse amore, suauibus moribus hominem; gracili et procero corpore, facie plenum emicantis punicei ruboris, ideoque maximas et pulcherrimas palmulas nicolaos nominauisse, easque sic etiamnum dici.* Qui imperatoris amor, quo in viros doctos, praecipue philosophos, ferebatur, tantus fuit erga Nicolaum, vt in amicitiam quoque et familiaritatem eum, vt veteres testantur [g], reciperet, et munuscula, quae ad Caesarem mittebat, magnis muneribus pensaret [h], vnde Nicolaus opibus valde auctus est. Parem gratiam apud Herodem regem iniit, cuius non tantum conuictu et familiaritate gauisus est, sed et in philosophiae eum studiis erudiuit, et cum illo visen-

b) [illegible] laudatur EVSTATHIO ad Dionys. v. 976.

c) Haec SVIDAS l. c. sine dubio ex libro eius de vita sua.

d) Non enim alia ratio fuit, cur Platonicum dixerit SVIDAS l. c.

e) Valde fauisse Augustum viris doctis, praecipue philosophis, supra iam dictum, et exponit SVETONIVS in Aug. c. 79. Qua re licet parce magis vtendum esse commendauerit ei Moecenas teste DIONE L. LII. nihil tamen id obstitit viris vere doctis, quos ipse Moecenas sibi habuit commendatissimos.

f) SVID. l. c. Exc. Peiresc. l. c. ATHENAEVS l. c. HESYCH. in Nic. et MEVRSIVS ad h. l. p. 168.

ff) l. c. ATHEN. l. c. SVIDAS l. c. placentas mellitas fuisse, dicit, quod illi de dactylis referunt.

g) Citati.

h) SVIDAS l. c.

Digitized by Google

visendi Caesaris caussa Romam nauigante, in eadem naue vectus atque cum eo philosophatus est. Postea intermisso philosophiae studio artem rhetoricam eum docuit, et historiam quoque ei tradidit, Herodis etiam rogatu vniuersalem historiam scribere aggressus [i]. Non parum vero gratiosum Nicolaum fecere mores philosopho non indigni et compositi, qui a doctrina eius, non abhorrebant. Omnibus enim erat notissimum, quo animo pecunias contemneret, et quanta liberalitate eam impenderet, neque vsquam ius atque officium pecuniae caussa violaret. Sed nec voluptates adamasse videri queat, licet cum regibus atque principibus viris saepissime conuersatus. Namque natura erat austerior, et ab omni voluptate alienus, vt qui eiusmodi delectationibus obnoxios pro mancipiis duceret, frugalitatem vero ac tenuitatem summopere commendaret. Idem vbi magnificentia opus erat, liberalis erat imprimis, neque vllatenus parcus, ne sordidi atque illiberalis animi notam subiret. Iam vero in laboribus perferendis, sicubi opus erat, praecipua constantia et iuuenis et senex praeditus fuit, ac si quando periculum ingruerat ab hostibus aut latronibus, si morbi vis aut tempestas in mari aut aliud quod discrimen inciderat, erat ea animi fortitudine, vt reliquos, qui in eodem versabantur periculo, confirmaret. Porro in iustitia colenda adeo constans atque inconcussus fuit, vt nonnunquam iudex magistratuum minas contemserit, ne a iustitiae norma vel minimum discederet. Itaque cum omnibus comperta ac cognita esset eius aequitas, multi illum et iudicem et arbitrum deligebant. In contractibus vero atque huiuscemodi ciuilibus negotiis nemo vnquam, quantumuis improbus vir de illo, quippe homine aequissimo conquestus est, non enim aduersus eum testibus opus erat aut syngrapha, sed quicquid vel nudo pacto promisisset, id firmum ratumque erat. Ceterum modestia ac morum grauitas cum foris tum domi tanta nunquam in vllo homine fuit: opibus enim suis et gratia non ad malas artes, sed ad modestiam et comitatem est vsus: et nunquam alterius ciuitatis, quam patriae suae ciuem se appellare voluit. Qua imagine a veteri calamo [k] depicta philosophum delineari secundum Aristotelicam maxime virtutem perfectionem et felicitatem quaerentem, quilibet Peripateticae ethicae gnarus palpare potest; ast talem, qui moderate ista virtute ciuili vsus est. Quod etsi quibusdam displicebat, qui ei obiiciebant [l], quod cum magnam pecuniae vim ab amicis dono accepisset, eam tamen minime custodiret; quodque cum plebeiis hominibus vt plurimum versaretur, viros

i) Exc. Peiresc. l. c. Ex his patet, Herodem M. non inter philosophos quidem referendum esse, ast annumerandum tamen doctis purpuratis, magnisque eruditionis et philosophiae fautoribus. Eodem nempe loco habendus est, quo Augustus, ad cuius mores callidissimus rex se composuit. Quanta vero dexteritate Augusti gratiam Herodi reconciliauerit narrat IOSEPHVS loc. cit.

k) Verba haec sunt ex libro de vita eius excerpta l. c. Ast eam in sententiam magnifice de se gloriatum esse Damascenum, hic ipse locus, laudata eius modestia, negat. Vnde coniicimus, quendam veterum ex hoc eius libro fecisse compendium ex quo excerpta nobis dedit VALESIVS.

l) Ibid. p. 424.

viros autem primarios atque opulentiſſimos vrbis Romae declinaret, neque vnquam, tametſi a multis et maximae dignitatis viris rogatus, domos eorum adiret, ſed philoſophiae ſtudiis totos dies vacaret, non tamen mouit id philoſophum, qui pecuniae praecipuam partem in vſu conſiſtere regerebat, qui ad liberalitatem et modeſtiam adhibeatur, eumque virum optimum eſſe dicebat, qui opportune interdum oblatam, a quibus oportet, accipit largiturque ipſe, et liberis ſuis conſulit. Eundem vero cum modeſtiſſimis hominibus conuerſari velle, cuiusmodi plures in plebe, quam inter diuites illos reperiri, ad modeſtiam autem opibus inſtructo adhibendam, Deorum auxilio opus eſſe. Ex quibus haud obſcure perſpicitur, Nicolaum in id fuiſſe conniſum, vt philoſophiam et virtutis doctrinam vita exprimeret: quam vt famulis quoque imprimeret, maxime in iis erudiendis curam poſuit, quos ex quotidiana conſuetudine ad familiaritatem morum vitaeque ſuae formatos nihilo deteriores amicis ſuis expertus eſt [l]. Praeter vitae vero integritatem virtutemque eruditionis quoque praeſtantiſſimae poſſedit copias, quae, vt in vniuerſo diſciplinarum omnium campo ſe latiſſimae diffundebant, ita libros genuere veteribus ob doctrinae praeſtantiam laudatiſſimos. Inter quos eminuit *hiſtoria vniuerſalis*, Herodis hortatu ſcripta, opus arduum et non ſine maximo labore vndique collectum, et incredibili ſtudio abſolutum [m]: eius pars videtur fuiſſe hiſtoria Aſſyria PHOTIO [n] laudata. Tacendum tamen non eſt, quod IOSEPHVS [o] monet, fidem eius ſuſpectam valde fuiſſe in rebus Herodis M. Addi his debet *collectio paradoxorum morum*, quam Herodi inſcripſerat, teſte PHOTIO [p], qui eam valde laudat, ex qua fragmenta *de variarum gentium moribus* petita videntur, quae ſeruata a STOBAEO Ariſtotelis politicis ſolent adiici. Edidit etiam VALESIVS excerpta ex libris eius *de vita Auguſti*, niſi illi pars fuerint hiſtoriae vniuerſalis. Verum haec quidem ingenii eius elegantiſſimi monumenta ad hiſtoriam pertinent. Noſtras vero partes propius reſpiciunt opus eius *de philoſophia Ariſtotelis* SIMPLICIO [q] laudatum, liber item *de Diis*, *de philoſophia prima*, *paraphraſis in metaphyſica Ariſtotelis*, *libros de coelo*, *de anima* aliique, de quibus poſt PATRICIVM [r] videndus FABRICIVS [s]. Quibusdam liber *de mundo*, qui Ariſtoteli tribui ſolet, ab eo profectus viſus eſt: recte vero GAVDENTIVS

l) l. c. p. 425.

m) Ibid. p. 421. conf. de hoc opere libris CXLIV. conſtante (SVIDAS LXXX tantum numerat) VOSSIVS, IONSIVS, FABRICIVS ll. cc. VALES. ad l. c. p. 63. GROTIVS Epiſt. ad Gallos CX. p. m. 249. vbi ſollicite congeſſit omnia, quae de Nicolao apud veteres exſtant. Is obſeruat etiam ita graece ſcribere Nicolaum, vt tamen aliquid peregrini immiſceat. Multa ex hoc opere Nicolai paſſim excerpſit Suidas.

n) Cod. CLXXXIX. p. 242.

o) Antiq. Iudaic. L. XVI. c. 11. p. 575. conf. VOSSIVS l. c. GROTIVS l. c. p. 253. Scilicet ea tacebat de Octauiano et Herode Nicolaus, quae culpari poterant, quae aliquid laudis recipiebant, ea liberaliſſime praedicabat, et vltra hiſtoriae morem. Id tamen ſibi temperauit, vt nihil diceret, quod rebus cognitis repugnaret, aut perſonae temporibusque diſcongrueret.

p) loc. cit.

q) In L. II. de coelo comm. 12.

r) l. c. L. X. p. 136.

s) l. c. p. 307.

TIVS [ſ] monet, id veriſimile non eſſe. Suo enim loco *tomo primo* demonſtratum eſt, librum illum totum Stoicis praeceptis ſcatere, eorumque referre phyſiologiam, quam ſecutum fuiſſe Nicolaum, demonſtrari non poteſt. Ceterum a multis Nicolais [ſſ], qui veteribus memorantur, Peripateticus philoſophus adiecto patriae nomine diſtinguitur.

Xenarchus et Athenaeus.

§. VII. Peripateticae porro ſectae circa ea tempora, quibus Romana reſpublica in monarchiam degenerauit, Seleucia dedit duos doctores XENARCHVM et ATHENAEVM, cuius vtriusque notitiam nobis fecit STRABO [t], qui Xenarcho praeceptore vſus eſt. Is in patria primum docuit, cuius cum nimis ei viderentur anguſti limites, Alexandriam et Athenas commigrauit, tandemque Romam conceſſit, ibique in Arii notitiam venit, qui cum magna apud Auguſtum gratia floreret, Xenarchum Caeſari commendauit, eiusque illi parauit amicitiam, qua tanta gauiſus eſt, vt magna apud eum auctoritate valeret, et ad ſenectutem vsque in honore haberetur. Paulo ante obitum viſu orbatus morbo vitam conſummauit. Ex qua Auguſti amicitia colligi poteſt, moribus fuiſſe Xenarchum commendatiſſimis, nec inter eos numeratum fuiſſe philoſophos, quos, tanquam ſeditioſos, miſſos faciendos eſſe imperatori Moecenas ſuaſit. Quamuis autem Xenarchus Ariſtotelem ſequeretur, libertatem tamen ſeruauit philoſophicam, multasque contra eum dubitationes adduxit: inter quas imprimis fuere, quas contra eſſentiam quintam Ariſtoteli obiecit, quam negaſſe teſtantur SIMPLICIVS [u], et IVLIANVS imperator [v]. Athenaeus, (cum ſcriptore deipnoſophiſticorum non confundendus [w]) in republica verſatus aliquandiu in patria populum duxit, poſtea contracta cum Muraena amicitia et cum illo fugiens captus eſt, cum inſidiae contra Caeſarem Auguſtum eſſent deprehenſae: ſed cum inſons eſſet inuentus, a Caeſare dimiſſus eſt, rediensque Romam, multisque ſalutantibus et interrogantibus, ſe ex inferorum tenebris rediiſſe reſpondit. Breue tamen tempus ſuperuixit, ruina domus vbi habitabat,

ſ) De philoſ. Romana c. 47. p. 206.

ſſ) Enumerat eos FABRICIVS Bibl. Graec. Vol X. p. 292. ſeqq. Plerique recentioris aetatis Graeci ſunt et exiguae famae, praeter Nicolaum Alexandrinum, Myrepſum dictum, opere de medicamentorum compoſitione inclytum.

t) L. XIV. p. 640. ſeq.

u) De coelo L. I.

v) Or. de matre Deûm, conf. PATRICIVS l. c. T. I. L. X. p. 136. GAVDENT. de phil. Rom. c. LXIX. p. 209.

w) A patria is Naucratita audit, vt ab aliis Athenaeis diſtinguatur, ſeriusque Seleucienſi, nempe ſub Antonino vixit, ſi SVIDAE in Athenaeus, T. I. p. 71. fides eſt, licet, ex Deipnoſophiſticis, quae nobis reliquit, aliud colligi non queat, quam hoc, vixiſſe poſt Commodum. Vid. VOSSIVS de hiſt. graec. L. II. c. 15. p. 231. Medicum fuiſſe putat GAVDENTIVS de philoſoph. Roman. c. LXIX. p. 209. non diſſentiente Cl. CLERICO Hiſt. medic. P. III. c. 9. p. 763. ſed falluntur viri docti, qui id ex eo colligunt, quod medicos colloquentes introducit. Erat enim, recte monente SVIDA, l. c. grammaticus et criticus, qualem liber ipſius exhibet, ſed talis, qui in omni eruditionis genere probe erat verſatus, vnde multa collegit, quae in diſciplinarum, praecipue autem philoſophiae hiſtoria plurimum iuuant, licet iniquiorem ſe interdum philoſophis oſtendiſſe aliquot Tomo primo exemplis oſtenſum ſit. Plura de eo dabunt editor Deipnoſoph. IS. CASAVBONVS et FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. III. p. 630. ſeqq.

bat, per noctem oppressus. Distinguendus hic Athenaeus ab aliis est, eiusdem nominis [x].

Alexander Aegaeus.

§. VIII. Non minori nominis fama inter Peripateticos hac temporum periodo eminuit ALEXANDER AEGAEVS [y]. Praeceptore Sosigene vsum fuisse se, ipse fatetur, cuius octauum librum de visu allegat. Hunc Sosigenem illustrem illum mathematicum fuisse, qui Iulii Caesaris aetate temporum rationes emendauit, iudicarunt acutissimi viri FR. PATRICIVS [z], et I. ALB. FABRICIVS [a]. Rationem ille hanc affert, in *commentario* Alexandri *in libros meteorologicos Aristotelis* [b] prouocare auctorem ad Sosigenem praeceptorem suum. Non autem circa haec tempora occurrere Alexandros alios, qui in Aristotelem scripsere, praeter Aegaeum et Aphrodisiensem: ast huius aetatem non ferre, vt Sosigenes praeceptor eius dicatur; illius autem qui sub Nerone vixerit. Sed iam PAGAN. GAVDENTIVS [c] animaduertit, minus accurate hac in re versari Patricium: Sosigenem enim hunc alium fuisse ac mathematicum, potuisse enim plures esse Sosigenes, nec credibile esse, Alexandrum Aegaeum illustris huius mathematici institutione fuisse gauisum, eo quod inde sequeretur, Alexandrum hunc iam sub Augusto floruisse, et perdurasse vsque ad tempora Neronis, in quo desiit Caesarea successio, adeoque fere centenarium Neronis institutioni fuisse praefectum. Alium itaque hunc Sosigenem fuisse, etiam hunc Peripateticum, cuius meminit DEXIPPVS [d], eumque illa scripsisse, quae dicantur: hincque colligit commentarii illius in meteorologicos Aristotelis libros auctorem esse posse Alexandrum Aphrodisaeum, qui sub Antonino Caracalla vixit. Secutus est hanc inter Sosigenem antiquiorem et iuniorem distinctionem, huncque inter praeceptores Alexandri Aphrodisaei retulit FABRICIVS [e], licet supra locum de seniore Sosigene intellexerit. Nos hic distincte versandum esse putamus; et hoc quidem dubio carere existimamus, verba haec de Sosigene mathematico intelligi non posse; tempus enim seculi fere integri inter aetatem Sosigenis et Alexandri Aegaei intercedit. Neque tamen in eam nos descendere debere opinionem iudicamus, intelligendum esse illum locum de Alexandro Aphrodisiensi, eiusque calamo exaratos istos commentarios fuisse, dicendum esse. His enim recte opponitur erudita Patricii obseruatio, methodum commentandi in Aristotelem in eo adhibitam prodere tempus, Aphrodisaeo antiquius: Simplici enim et antiquiori methodo esse scriptum, sine vllis quaestionibus aut praxibus, aut theoriis, qualem fuisse antiquiorum Peripateticorum morem exponendi Aristotelis, ex Aspasii commentariis in ethicos appareat: de qua etiam metho-

x) Enumerat eos IDEM l. c. inter eos Stoicus quoque est, PORPHYRIO in vita Plotini memoratus a Peripatetico probe distinguendus.
y) SVIDAS in Alex. Aegaeus T. I. p. 105.
z) Disc. Perip. T. I. L. III. p. 35.
a) Bibl. Graec. Vol. II. p. 273.
b) c. 3.
c) De philos. Rom. app. c. 18. p. 388.
d) In categor. c. 3.
e) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 63.

Digitized by Google

methodo alibi fusius egit PATRICIVS [f]. Omnium itaque rectissime Alexandro Aegeo hi quidem commentarii tribuuntur; ast Sosigenem habuisse praeceptorem, statuitur, a seniore diuersum et sub Caligula vel Claudio florentem. Ita enim cuncta sibi constant, et admitti potest SVIDAE narratio, tradentis, Alexandrum Aegaeum fuisse praeceptorem Neronis cum Chaeremone Stoico. Nec his obstant, quae apud SVETONIVM [g] leguntur: Neronem liberales disciplinas omnes puerum attigisse, sed a philosophia eum matrem auertisse. Hoc enim vel ad ea tempora referendum, quibus priuatus vixit, vel illo tempore factum esse statuendum, quo a recta via malis matris artibus deflexit. Initio enim suscepti imperii, vt spem optimi imperatoris faceret, philosophos ei addidisse Agrippinam, vel solum Senecae exemplum probat, qui ei moderando praefectus fuit. Incurrisse vero Alexandrum multorum obtrectationem, quasi mali discipuli peior magister extiterit, eo quod virtus doceri possit, ex SVIDA [h] colligitur. In quo falsum fuisse Suidam recte monuit GAVDENTIVS [i], cum optimorum magistrorum discipulos degenerare posse, Caligulae et Commodi exemplo constet, nec ita virtus doceri possit, vt animus natura malus solis doctrinae praeceptis vel emendetur vel eiiciatur. Ceterum de commentariis in Aristotelem huic Alexandro tribuendis anceps disputatio est, cum non tantum Aphrodisiensis magna nominis claritate inter Peripateticos vixerit, sed et alius Alexander Peripateticus vtroque iunior in Aristotelem scripserit [k]. Quam tamen disputationem dirimere tentat PATRICIVS, cuius ea de re rationes apud ipsum legendae sunt.

Syncretismus Peripateticorum.

§. IX. Hactenus a pestilenti syncretismi malo immunem se seruauerat schola Peripatetica, ast a Neronis tempore communi philosophantium fato tanquam torrente quodam correpta contra quidem niti ausa est, ast non potuit tota eam sortem euadere. Etsi enim erant aliqui, qui pressius Aristotelem sequi conabantur, id quod in Alexandrea schola factum esse in sequentibus docebimus: potior tamen pars Aristotelem aliis sectarum placitis affinem factum coluit, et in concordiam cum iis coire iussit, quibuscum implacabile hactenus bellum gesserat. Quem syncretismum incepisse ab Ammonio Plutarchi praeceptore, et in schola Alexandrina tandem in neruum erupisse, supra iam diximus. Hac itaque ratione ad historiam sectae Peripateticae a Neronis aetate attendendum est, vt, quo modo quoue consilio vel ad Platonem vel ad Zenonem Aristotelis quoque sectatores respexerint, simul cognoscatur.

f) L. XI. p. 145. seqq.
g) In Nerone c. 52.
h) loc. cit.
i) l. c. c. LX. p. 230.
k) Plures Alexandros celebres nominat SVIDAS l. c. ex recentioribus IONSIVS de Scr. hist. phil. L. II. c. 16. p. 198. FABRICIVS l. c. Vol. II. p. 232. Vol. X. p. 473. Quae homonymia quoque caussa est, cur definiri nequeat, cuius Alexandri commentarii lecti sint in schola Plotini, teste PORPHYR. c. 14. vitae Plotin.

Digitized by Google

Ammonius. §. X. Syncretiſtici itaque Peripateticiſmi initia ab hoc AMMONIO merito repetimus, ante quem non occurrit, qui hunc morbum, late iam tunc in orbe philoſophico regnantem in Lyceum introduxerit. Diximus iam ſupra de hoc philoſopho Alexandriam patriam habente inter praeceptores Plutarchi, cui notitiam eius fere omnem debemus, cuiusque librum, quem: *Ammonius*, inſcripſit merito deſideramus. Teſte enim EVNAPIO [l] *magnus ille et diuinus Plutarchus*, *cum ſuam tum praeceptoris ſui vitam ſparſim libris inſeruit*, *non praeterita ſilentio Ammonii morte*, *quem Athenis vitam finiuiſſe ſcribit.* Aſt haec omnia, praeter pauca quaedam, quae ex eius ſcriptis collegit RVALDVS [m] interciderunt, vnde mirum non eſt, valde mancam iuſtoque breuiorem eſſe doctiſſimi philoſophi hiſtoriam. Id quod occaſionem dediſſe videtur confundendi hunc Ammonium non tantum cum ciue eius Ammonio Sacca, ſectae eclecticae conditore, vt ſupra obſeruatum, ſed et cum Ammonio alio, grammatico. Id quod PATRICIO accidit [n], viro alias ſatis accurato, qui contendit, SVIDAE [o] auctoritate vſus, praeceptorem hunc Plutarchi Chaeronei, coepiſſe in ſchola Ariſtarchi docere, priusquam Auguſtus monarchiam inuaderet. Id quod excidiſſe viro docto merito miramur, quem latere non potuit, Plutarchum hunc Ammonium ſub Neronis imperio audiuiſſe. Quod vt indubitato PLVTARCHI [p] teſtimonio conſtat, ita, non potuiſſe ante conditam Romanam monarchiam in ſchola Ariſtarchi docere Ammonium hunc, tempus euincit integri ſeculi, quod ab iſto tempore ad Neronem effluxit. Nec iuuat Patricium Suidas, in cuius vitioſos codices is inciderat. In antiquis enim editionibus vno eodemque articulo: *Ammonius Saccas*, de duobus Ammoniis omiſſis vocibus quibusdam, quaſi de vno, diſſeritur, quod cum legerent viri docti, WOLFIVS, PORTVS et PATRICIVS non potuerunt non ad hunc lapidem offendere, et in varios errores incidere. Et vidit quidem Patricius, Ammonium Saccam, quem a Chriſtianis ad gentiles tranſiiſſe Suidas refert, ab hoc Ammonio diuerſum eſſe, cum autem alius Ammonius non occurreret, quam Plutarchi praeceptor, hunc eſſe intelligendum ratus eſt, alia ſine dubio decreturus, ſi Plutarchi aetatem cogitaſſet. Suboluit hoc Suidae mendum IONSIO [q] et, qui eum ſecutus eſt, P. BAYLIO [r]; tandem elegantiſſimus Suidae editor LVDOLPH. KVSTERVS [s] melioribus codicibus vſus, oſtendit tandem, deeſſe nouo articulo, vocem: *Ammonius*, *Ammonii filius*, adeoque hunc Alexandri diſcipulum ante Auguſti tempora in Ariſtarchi ſchola, non philoſophiam, ſed grammaticam docentem non a Sacca tantum, verum etiam a Plutarchi praeceptore eſſe diſtinguendum: id quod iure quoque recepit FA-

BRI-

l) In prooem. vit. Sophiſt. p. 5.
m) In vita Plutarchi c. 7. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 274. Vol. III. p. 330. Vol. IV. p. 172.
n) l. c. p. 139.
o) In Ammonius T. I. p. 143.
p) De εἶ Delphis inſcripto.
q) De S. H. P. L. II. c. 11. p. 169.
r) Dict. T. I. art. Ammonius p. 188.
s) Ad h. l. n. 11.

Digitized by Google

BRICIVS [t]. Sed vt ad Ammonium reuertamur, docuit is, vt PLVTARCHI [u] testimonio constat, Athenis et in hac quoque Musarum sede vitam cum morte commutauit, Nerone adhuc regnante. Philosophiam eum secutum fuisse Peripateticam, sed Platonicae, quam etiam deperibat, admixtam et accommodatam, et Zenonis placitis attemperatam, ex Plutarcho quoque constat, qui et ipse hanc philosophandi rationem a magistro edoctus est et studiose excoluit. Quod luculentius constaret, si, quae de virtute philosophatus est, et in quibus Aristotelem expressit, hodie superessent. Ab eo autem, non sine verisimilitudine iudicat PATRICIVS [x], mixtam quandam philosophiam coepisse, vt eo posteriores philosophorum plerique et Pythagorici et Peripatetici et Stoici esse voluerint. Recte tamen et cum grano salis hoc accipiendum, nec ita intelligendum est, ac si Ammonius hic primus syncretismi philosophici auctor fuerit, nam suo iam loco indubitatis testimoniis confecimus, syncretismum hunc non tantum in Aegypto ante natum Saluatorem iam obtinuisse, sed in Platonica quoque schola eum introduxisse Antiochum Ascalonitam, quintae Academiae auctorem, moremque hunc ab eo tempore inter Platonicos fere omnes obtinuisse. Primus itaque syncretismi auctor Ammonius inter Peripateticos constituendus est, nec aliter, dicendum, posteriores eum philosophos secutos esse, nisi quatenus Peripatetica et Platonica schola in eclectica tandem, vt supra ostensum, coaluit. Inualuisse tamen circa haec tempora disputationem de concordia Aristotelis cum Platone, Tauri Berytii negantis, et Attici affirmantis scripta satis euincunt: quam genuisse tandem Ammonii Saccae sectam henoticam supra Hieroclis testimonio demonstrauimus. Fuere et alii Ammonii inter Peripateticos celebres, Ammonium enim Hermeae filium commentationibus de Aristotele bene meruisse, *sectione antecedente* diximus: meminitque alterius Ammonii inter celeberrimos sui temporis quos vidit et conuenit, Peripateticos Longinus [y]; quem Peripateticum quoque fuisse, et eruditione alios fere omnes sua aetate superasse testatur PHILOSTRATVS [z]. Quem licet cum Ammonio Sacca eundem esse putet H. VALESIVS [a], ipsa tamen verborum Longini series prodit, Peripateticum hunc Ammonium ab eclectico esse distinguendum. Id quod agnouerunt etiam P. BAYLE [b] et N. TILLEMONTIVS [c].

§. XI. Effecit mixtum hoc philosophiae genus, vt Aristotelis auctoritas latius passim serperet, et inter alias etiam sectas sibi partes acquireret. Nam ab hoc maxime tempore euenit, vt Aristoteles etiam a Platonicis, maio- *Peripatetici Syncretistae.*

t) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 171.
u) loc. citat.
x) loc. cit.
y) Apud PORPHYR. in vita Plotini c. 20. n. 6. p. 129.
z) De vit. Sophist. L. II. c. 27. §. 4.
a) Ad AMM. MARCELL. L. XXII.
b) Dict. T. I. art. Ammonius Saccas not. H. p. 190.
c) Memoir. pour servir a l'hist. eccles. T. III. P. II. p. 391. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 172.

Digitized by Google

maiori, quam antea, ſtudio coleretur. Cuius rei exemplum eſſe poſſunt Platonici ſecundi poſt C. N. ſeculi celeberrimi, Taurus Berytius, qui aeternitatem mundi Ariſtotelicam illuſtrauit, Atticus Platonicus, qui non indiligentem in cognoſcendis et examinandis Ariſtotelis dogmatibus operam poſuit, Demetrius Alexandrinus, Fauorini ſectator, LAERTIO [d] et GALENO [e] memoratus, cui locum inter commentatores Ariſtotelis tribuit AMMONIVS HERMEAE [f]. Sed et Fauorinum non neglexiſſe Ariſtotelem, GELLIVS auctor eſt [g]. Addi his poſſet Sotion, auctor cornucopiae aliique, niſi in antecedentibus paſſim ad hanc rem iam intendiſſemus digitum. Eminuere tamen in Peripatetica ſchola, licet alienis dogmatibus adulterata, Alexander Damaſcenus, Eudemus et Galenus, qui cum eodem tempore vna viuerent fauore maximo et patrocinio inſigni Flauii Boëthi viri conſularis [h], cuius ſupra iam facta mentio, gauiſi ſunt. Et de Galeno quidem ſupra *ſectione tertia* prolixe actum, obſeruatumque, nec Peripatetica eum contemſiſſe, ſed in varios Ariſtotelis libros [i] ſcripſiſſe commentarios. Theophraſti etiam et Eudemi libros et placita illuſtraſſe, quartamque ſyllogiſmi formam dialecticae Peripateticae adieciſſe. Eudemus autem, (qui cum Ariſtotelis diſcipulo confundendus non eſt) ex Alexandri Damaſceni diſciplina prodiit, et GALENO teſte [k], eius demonſtrationibus anatomicis interfuit. Maior his nominis claritate Alexander a patria Damaſcenus cognominatus, Platonicam quidem philoſophiam probe calluit, Ariſtotelicae tamen, GALENO narrante [l], magis adhaeſit, quam Athenis quoque publice docuit [m], Boëthumque etiam, cum adhuc Romae eſſet, in hac philoſophia diſcipulum habuit. Paulo antiquiorem Alexandro fuiſſe Aſpaſium oportet, ait enim GALENVS [n], ſe ex Aſpaſii diſcipulis aliquem audiuiſſe, vnde concluditur, ante Antoninorum aetatem qua Galenus floruit, eum vixiſſe. Laudatum vero inter Ariſtotelis commentatores fuiſſe, Boëthius, Simplicius aliique ad eum prouocantes teſtantur, et ex fragmentis hodie extantibus [o] conſtat. Quod ſi PATRICII [p] coniectura ſequenda, ipſe Galenus iuuenis Aſpaſium ſenem audiuit, vnde Alexandri forte Aegaei diſcipulum fuiſſe putat. Plotinus autem inter ſelectos Peripateticae diſciplinae auctores hunc diſcipulis explicuit [q]. Eiusdem plane generis fuit Herminus, Demona-

d) L. V. ſ. 84.

e) De praecogn. c. 5.

f) Comm. in Ariſt. init.

g) conf. PATRICIVS l. c. p. 137.

h) Saepe eius meminit Galenus; qui eum in anatomicis, vt Alexander Damaſcenus in Peripateticis diſcipulum habuit. Conf. GAVDENT. phil. Rom. c. CIV. p. 337.

i) In libros de interpretatione, priora analytica, de categoriis, de demonſtratione, de ſophiſmatibus, vid. de libris propriis T. IV. p. 368. PATRIC. p. 128. FABRIC. Vol. II. p. 302.

k) De praecognit. T. III. p. 452. conf. IONS. de S. H. P. L. I. c. 15. p. 83. 84. GAVDENT. l. c.

l) l. c. p. 455.

m) IDEM de adminiſtr. anat. T. I. p. 129.

n) De cogn. morb.

o) Inter Comm. Graecorum in Nicomachea, Helmſtadii 1662. 4. edita.

p) l. c. p. 137.

q) PORPHYR. vit. Plot. p. 116. De aliis Aſpaſiis videndus SVIDAS T. I. p. 356. et FABRIC. Bibl. Gr. Vol. IV. p. 479.

Digitized by Google

monacti coaeuus, vt est apud LVCIANVM [r], quem Peripateticae philosophiae addictum fuisse, ex commentariis in Aristotelem, ad quos Graeci commentatores, imprimis Boethius saepius prouocant, discimus, et vel solus Alexander Aphrodisaeus probat, qui ex eius disciplina prodiit [s]. Ast nec Platonicae philosophiae ignarus fuit, citaturque a PROCLO in *Timaeum*, ex quo PATRICIVS [t] iudicat, eum illum quoque librum explanasse. Vitam vero egisse philosopho non satis dignam ex Demonactis acerbo, quo Herminum petiit, dicterio iudicari potest [u]. Etenim cum non ignoraret, illum extreme malum esse, innumeraque flagitia perpetrare, Aristotelem vero eiusque decem categorias, semper in ore habere, sane vero, inquit, Hermine decem categoriis te haudquaquam indignum esse opinor.

§. XII. Etsi vero syncretistico correpti studio Peripateticorum haud pauci ab Aristotele recesserunt, inuenti tamen sunt alii, qui ab eo discedere sibi religioni duxere, et genuina magis ratione secundum eius opiniones philosophari conati sunt. In horum numero Adrastus fuit Aphrodisaeae Cariae oppido oriundus; quem mathematicae quidem scientiae liberque de natura harmonices [x], Theoni Smyrnaeo et Porphyrio memoratus clarum fecere, qui vero scriptis quoque de Peripatetica philosophia libris [y] meruit, vt inter genuinos Peripateticos numeraretur [z]. Magnam vero eius famam fuisse, inde colligi potest, quod inter praestantiores Peripateticos, quorum libros discipulis suis explicuit, Adrastum quoque numerauerit Plotinus [a]. Etiam Aristoclis circa haec tempora inter Peripateticos puriores nomen aliquod fuit, hominis Messenii [b], qui non tantum de Aristotelis libris et philosophia editis commentariis meruit [c]; sed et philosophiae historiam singulari scripto excoluit [d], ex quo non contemnenda fragmenta nobis seruauit EVSEBIVS [e]. Huius discipulus cum SIMPLICIO [f] et CYRILLO [g] testibus fuerit Alexander Aphrodisaeus [h], facile

Peripatetici genuini.

r) In Demonacte T. II. p. m. 583.
s) SIMPLIC. in L. II. de coelo, comm. 12.
t) loc. cit.
u) LVCIANVS l. c.
x) In bibliothecis adhuc MSc. extare dicitur, vid. VOSSIVS de nat. Log. p. 61. de scient. math. c. LIX. §. 14. p. 345. vbi vero hic Adrastus cum alio seniore, Peripatetico philosopho, qui teste STEPHANO in Philippis, Aristotelis discipulus fuit, confunditur, FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 272.
y) In Categorias scripsisse, testatur GALENVS de libris propriis, itemque de ordine librorum Aristotelis eiusque philosophia, SIMPLICIVS, conf. FABRIC. l. c.
z) SIMPLIC. in Categorias.
a) PORPHYR. vit. Plotini c. 14. p. 116.
b) SVIDAS in Aristocles T. I. p. 326. Aristocles plures enumerant MEVRSIVS ad Aristoxen. p. 145. IONSIVS de S. H. P. L. IV. p. 330. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. VII. p. 52. Inter eos alius quoque fuit Peripateticus, Pergamenus, qui ex philosophorum schola ad rhetores transiit, et inter illos quidem vili modestoque vestitu vsus est, inter hos vero superbas vestes induit, Herodemque Atticum praeceptorem nactus, magnam sibi in patria auctoritatem eloquentia sua conciliauit, vid. SYNES. in Dione, PHILOSTRAT. vit. Sophist. L. II. n. 3. p. 567. seqq. MEVRS. de fortuna Att. c. 8. p. 71. qui male tamen ex hoc exemplo infert, philosophiae studia praemissa semper fuisse eloquentiae: contrarium enim aliquot hactenus exemplis vidimus.
c) Conf. PATRIC. l. c. p. 138. FABRIC. l. c. p. 281.
d) loc. cit.
e) Praep. L. XIV. XV. conf. IONS. l. c. p. 330.
f) De coelo L. I. comm. 35.
g) Adu. Iulian. L. II.
h) Non audiendus itaque IONSIVS, qui l. c. dubitat.

Digitized by Google

cile ex discipulo de praeceptoris in Aristotelica philosophia eruditione iudicium fieri potest.

Alexander Aphrodisaeus. §. XIII. In Cariae vrbe Aphrodisiade natum esse hunc ALEXANDRVM Peripateticae post C. N. scholae fere principem et singulare decus ex vnanimi veterum testimonio constat[i]. Quod patronymicon nomen ab aliis Alexandris eum distinguit. Herminum et Aristoclem Messenium in Peripateticae philosophiae decretis addiscendis habuisse praeceptores, in antecedentibus demonstrauimus, vbi etiam Sosigenem quendam iuniorem inter eius doctores referendum esse monuimus, si commentarius in meteorologicos Aristotelis libros huic magis Aphrodisiensi, quam Aegaeo Alexandro, vt vult Patricius, tribuendus est, de quo nihil certi dici posse eo loco monuimus. His praeceptoribus vsus, tanta felicitate in sensus Aristotelis obscuros penetrauit, vt sua aetas non haberet, quem accurata philosophiae Peripateticae cognitione illi praeponeret. Maxime vero in hac schola commendauit Alexandrum, quod neglecto, qui in ea, Ammonio duce inualuerat, syncretismo, qui peregrina systemati Peripatetico dogmata affricuit, pressius et ad genuinam Aristotelis mentem sibi philosophandum esse statuit, eo quod veriorem, vt ipse fatetur [k], illius esse sententiam putaret. Qua ratione Peripateticam philosophiam puriorem valde adiuuit et genuinum eius restaurauit studium. Qua diligentia et accuratione meruit, vt non tantum explanatores Aristotelis eo posteriores fere omnes illum sequerentur, et non Graeci tantum, sed Latini quoque et Arabes ad eum tanquam verissimum mentis Aristotelis interpretem respicerent, sed et sensu eminentiori vocaretur ἐξηγητὴς, commentator, id est, interprete PATRICIO [l], *seu quod omnes Aristotelis libros exposuerit, seu quod excellentissime, seu quod vtrumque.* Sed non solis Peripateticis tantum haec accuratio commendauit Alexandrum, verum apud Platonicos quoque magna eum auctoritate gauisum esse, ex eo constat, quod in schola Plotini eius commentarios lectos esse testatur PORPHYRIVS [m]. Nec defuerunt inter sectatores philosophiae Peripateticae qui, cum de obscuro saepe sensu Aristotelis disceptaretur, Alexandrum vnum audiendum esse contenderent; negligendosque alios dicerent, qui aliena dogmata Peripateticis infarciendo, veram Aristotelis mentem peruerterent. Et hi quidem Alexandrei dicti sunt. Quos vsque ad suam aetatem perdurasse ait IVL. CAESAR SCALIGER [n], valde indignatus cum stomacho *inscitis pertinaciae deliramentis eorum, qui se Alexandri sectatores esse malunt, quam principis veritatis, negando, ἐντελέχειαν nobis claram animae definitionem non suppeditare.* Qua in re tamen laudem forte magis

i) Inscriptiones librorum eius, SVIDAS in Alex. T. I. p. 105. et veteres plerique.

k) Praef. L. I. de anima.

l) l. c. p. 138.

m) In vita Plotini c. 14. p. 116. conf. VOSSIVS de sectis c. XVII. §. 16.

n) De subtil. adu. Cardan. Ex. CCCVII. f. 12. p. m. 939.

Digitized by Google

gis quam vituperationem meruit Alexandri ſchola: verum de ea videant philoſophi. Fecit haec Peripateticae philoſophiae cognitio, vt publico docendi Ariſtotelicam philoſophiam muneri, non Romae quidem, (imperatores enim ſibi praeſenti adire non licuiſſe ipſe refert [o]) Athenis tamen vel Alexandriae, a Septimio Seuero et Antonino Caracalla praeficeretur, nam *Ariſtotelis philoſophiae profeſſorem et magiſtrum publicum teſtimonii eorum praeconio conſtitutum ſe eſſe* ipſe ſcribit [p]. Ex quo ſimul patet, poſt A. C. N. CXCIX, quo Seuerus imperio admotus eſt, et ante annum CCXI, quo is fatis functus eſt, muneri profeſſorio praefectum fuiſſe, vixiſſe tamen vltra Caracallae aetatem, ex multitudine ſcriptorum, quae exarauit, non abſque veriſimilitudine colligitur. Ariſtotelem vero ita preſſis ſecutus eſt veſtigiis, vt, cum animarum immortalitatem, de qua obſcure mentem ſuam Ariſtoteles prodiderat, cum eius phyſiologia conſtare non poſſe cerneret, eam candide negaret, aſſerendo [q] temere eos, qui illam animae tribuunt, perinde mentiri, ac ſi quis bis duo dicat eſſe quinque. De quo argumento et paſſim diſputat, et multus eſt in *libro vtroque de anima*, demonſtraturus [r], animam eſſe εἶδός τι τῦ σώματος ὀργανικῦ καὶ ὐκ ὐσίαν αὐτὴν καθ' αὑτὴν, quam veram eſſe Ariſtotelis mentem, recte, niſi nos omnia fallunt, contendit. Oppoſita enim haec theſis eſt dogmati Platonico, formas rerum, et animam quoque, eſſe ὐσίαν αὐτὴν καθ' αὑτὴν, et ſeorſim exiſtere poſſe, cui opponebat Ariſtoteles, formas rerum materiae inſeparabili modo eſſe immerſas; quod cum Ariſtoteles ſemel definiuiſſet, non potuit non Alexander animam pro forma corporis organici habere ab eo inſeparabili, licet fateretur [s], *eam omnino non indigere inſtrumento corporeo ad res intelligibiles capiendas, ſed ſufficere ſibimet ipſi illorum ad rerum intelligibilium perceptionem.* Aſt haec formam tantum hominis conſtituunt, vnde mentem diuinam extrinſecus aduenientem per humanum corpus, velut organum operari ſtatuit, eoque ſenſu et ratione incorruptibilem et immortalem dici poſſe animam largitur [t]. Quae quam maxime conformia eſſe menti Ariſtotelis, ex iis manifeſtum eſt, quae *tomo primo* [u] de intellectu vniuerſali, ex quo omnes hominum animae participant, diſſeruimus. Et ex hoc ſcholae Alexandreae fonte ad Arabas quoque et ab his ad Italos iſta doctrina fluxit, quam Achillinum, Pomponatium, Portum, Caeſarem Cremoninum aliosque Peripateticos magni nominis defendiſſe, ad eorum tempora delati narrabimus, litesque ea de re motas nec ſine puluere ductas exponemus. Ex quibus de atheiſmo Alexandri, quem ei obiecere Io. FRANC. PICVS [x] et PAVLVS IOVIVS [y], iudi-

o) De fato, init.
p) l. c. p. 8.
q) L. II. Topic. p. 72.
r) L. II. Qq. et ſolut. c. 8. ſeq.
s) L. I. de anima p. 138.
t) L. II. p. 144. 145.
u) L. III. c. 7. ſ. 1.
x) De prouident. c. X.
y) Elog. vir. doct. n. 71. p. 164. conf. tamen Ven. REIMMANN. Hiſt. atheiſmi L. II. c. 26. §. 5.

iudicium fieri poteſt. Periculoſam enim ſententiam hoc dogma fouere, et ad veros euertendos de Deo ſenſus eſſe aptiſſimum, nemo temere negauerit. Videtur tamen, vt ipſe Ariſtoteles, ita et Aphrodiſienſis hunc intellectum vniuerſalem in intelligentia, vltimae ſphaerae praeſidenti quaeſiuiſſe; nam de Deo et prouidentia diuina, ipſo Ariſtotele accuratius ſaniusque philoſophatus eſt. Illi enim et ſoli immortalitatem tribuit [z], et parentem omnium, cunctis votis expetendum vocat [a], et ens proprie atque ſimplex, ac ſubſtantialem quaſi ſubſtantiam, quae immobilis mouet, neque gignitur vel interit, eſſe definit [b]; et prouidentiam qui Deo auferat, idem facere dicit, ac ſi niui demat alborem vel frigus, calorem igni, melli dulcedinem [c]; et propriam cuiusque rei naturam eius principium eſſe, cauſſamque omnium, quae ab ea ſecundum naturam fiunt, profitetur [d]. Ex quo ſpecimine de ratione eius explicandi Ariſtotelem iudicari poteſt, intelligique, abhorruiſſe eum a placitis Platonicis, quibus iniquiorem fuiſſe SIMPLICIVS [e] quoque notauit. Et tamen non a genuinis tantum Peripateticis, ſed a ſyncretiſtis etiam Ammonio, Themiſtio, Olympiodoro, Simplicio, Boëthio, Philopono magni habitus eſt, eius etiam opera ab Arabibus in ſuam translata linguam ſunt, et laudata [f] paſſim eius in philoſophando diligentia et accuratio. Quam adhibuiſſe oſtendunt commentarii eius in libros Ariſtotelis magna cura ſcripti, quos enumerant PHILIPPVS LABBEVS [g] et IO. ALB. FABRICIVS [h], quorum multi ad nos peruenerunt, quemadmodum liber quoque doctus et elegans de fato, deque eo, quod eſt in noſtra poteſtate, ad imperatores Seuerum et Caracallam, tanquam primitiae muneris, hodie integer legitur [i]; ex quibus ingenii Alexandrei elegantia cognoſci, Peripateticae vero philoſophiae lux accendi ſatis ampla poteſt. Diſtinguendum vero hunc Alexandrum ab aliis eſſe, vel ſolum patriae nomen adiectum monet, quod omiſſum interdum occaſionem dedit confundendi Aphrodiſienſem cum Aegaeo, et vtriusque ſcripta, incerto, vt ſupra iam monitum, iudicio miſcendi [k]; quemadmodum Peripateticum quendam Italum, Alexandrum de S. Elpidio cum Aphrodiſaeo interdum commiſceri monet IONSIVS [l].

§. XIV.

§. 5. p. 189. Nihil huc facit, quod Deum demonſtrari non poſſe dixit, id enim de demonſtratione Ariſtotelica tantum intelligendum eſt, quae ex prioribus principiis fieri debet, conf. MOSHEM. ad CVDW.

z) L. V. Top. p. 178.

a) In L. VII. Metaph. p. 282.

b) L. IX. p. 320.

c) Qq. et ſol. L. II. c. 21.

d) De fato §. 6. p. 27.

e) De coelo L. II. p. 91.

f) Vid. quos nominat IONSIVS de Scr. Hiſt. phil. L. IV. p. 352. conf. VOSSIVS de ſectis c. XVII. §. 16. p. 92.

g) Conſpect. interpr. Plat. et Ariſt. p. 3.

h) Biblioth. Graec. Vol. IV. p. 63. ſeqq.

i) Vtimur editione Graeco-Latina Londin. 1658. 8. edita, adiecto ad calcem AMMONII HERMEAE loco, de eodem argumento. In qua tamen editione merito miramur, elegantiſſimam H. GROTII verſionem, quae inter ſcriptores de fato p. m. 143. ed. Paris. extat, fuiſſe neglectam. Oppugnaſſe hunc Alexandri librum Hieroclem, teſtatur PHOTIVS Cod. CCXIV. ſed et POMPONATIVS de fato p. 378. eum improbat.

k) Vid. PATRIC. T. I. L. I. p. 31. ſeqq.

l) loc. cit.

Digitized by Google

§. XIV. Intelligi ex hactenus dictis potest, non defuisse inter philosophos Athenis et Alexandriae docentibus et de Platonis et de Aristotelis vera ac genuina mente discordiam atque lites, id quod diserto quoque Hieroclis constat testimonio ex PHOTIO [m] supra *sectione antecedente* producto. Vbi id quoque demonstrauimus, occasionem haec Peripateticorum et Platonicorum iurgia dedisse Ammonio, nouam eamque conciliatricem inter vtramque philosophiam excogitandi. Qua in re Platonicorum quidem et Aristotelicorum non paucos praeiuisse exemplum, ab Ammonio autem peculiarem sectam hoc institutum euasisse ostendimus, quae purgatam reformatamque se philosophiam tradere Platonis Aristotelisque decretis conformem, gloriata est. Videturque ab Ammonii tempore schola Peripateticorum, ab ista conciliatrice philosophia magnum detrimentum passa esse, licet Anatolius Peripateticam denuo scholam circa id tempus Alexandriae erexisset [n], vt *tomo tertio* demonstrabitur. Nam genuinos Peripateticos fere nullos ab hoc tempore deprehendimus, sectam vero Platonicorum Alexandrinorum in eo occupatissimam vidimus, vt praeter Platonem Aristotelem quoque, magistro reconciliatum commentationibus suis illustrarent, vel accommodando potius ad habitum philosophiae Ammonio - Plotinianae syncretisticum corrumperent. Id quod, repetendo paulisper ea, quae *superiore sectione* fuse satis exposita sunt, abunde constabit. Plotinum enim in illustrando Aristotele operam quoque posuisse suam testatur PORPHYRIVS [o], narrando praelegisse eum discipulis Peripateticorum dogmata et scripta exposuisse: Porphyrius autem et *praedicabilia* et *categorias*, et *physicarum auscultationum libros*, quique *de interpretatione* agunt, et *de categoricis syllogismis* illustrauit [p]. *Categorias* etiam et *analytica* Iamblichus enarrauit, Maximus Byzantinus, in Aristotelem commentarium scripsit [q], Plutarchus Nestorii Proclo Aristotelis *de anima* librum enarrauit [r]; Syrianus in *librum III. XIII. et XIV. metaphysicorum* commentarium scripsit [s]. Proclus ipse doctrinam *de interpretatione* Aristotelicam Ammonio exposuit [t], Ammonius Hermeae, isagogen Porphyrii *de quinque praedicabilibus* et librum *de interpretatione*, aliosque multos illustrauit commentario [u]; Damascius *parcebolas in L. I. de coelo*, hodie inter MSSc. libros obuias, *epitomenque in quatuor primos et octauum physicorum Aristotelis* hodie desideratam composuit [x]. Quin Hypatiam quoque doctissimam ex hoc grege feminam philosopham Aristotelis libros studiosae, quae

Ppp 2 Ale-

m) Cod. CCXIV. p. 283.

n) EVSEB. Hist. eccles. L. VII. c. 32. NICEPH. L. VI. c. 36. HIERON. cat. script. eccl. c. 73.

o) Vit. Plot. c. 14. p. 116. Displicuisse vero ei praedicamenta Aristotelis, supra dictum.

p) Vid. HOLSTEN. vit. Porphyr. c. 7. p. 247.

q) SVIDAS in Maximus T. II. p. 494. qui vero eum cum Ephesio confudit.

r) MARINVS in vita Procli c. 12. p. 27.

s) Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 431.

t) AMM. HERMEAE comm. in L. de interp. init.

u) FABRIC. Bibl. Gr. Vol. IV. p. 164. Sed iudicio et libertate vsum esse, elegans locus Comm. in Cat. p. 5. docet.

x) IDEM Vol. II. p. 126.

Alexandriae ipsam audiebat, iuuentuti explicuisse tradit SVIDAS [y]. Imprimis vero memorabile est, hanc sectam Dialecticam Aristotelis maxime excoluisse, eo quod in ea manca videretur Platonis industria, doctrina vero de praedicabilibus et categoriis Platonica vel Pythagorica potius videretur, non Peripatetica, quippe quam ab Archyta sumsisset Aristoteles. Fuere etiam, inter eos quidam, qui singulari industria in Aristotele explanando excelluerunt, licet eclectici essent, inter quos cum Dexippus, Themistius Euphrades, Olympiodorus et Simplicius emineant, de his quoque philosophis porro agendum est.

Dexippus. §. XV. DEXIPPVS ex Iamblichi discipulis fuit [z], quem tamen nulla ratione nixus Iamblichi filium facit PATRICIVS [a]. Is, vt ex praeceptore patet, reformatae quidem Platonicorum scholae nomen dedit, Aristoteli tamen, quam Platoni, fuit addictior: id quod ex responsione patet, quam contra obiectiones, quibus Plotinus Aristotelis doctrinam de praedicamentis aggressus est, editam hodie legimus [b]. Putat hunc Dexippum, cum Dexippo Herennio historico Atheniensi vnum eundemque esse VOSSIVS [c], qui ducem in eo habuit Tzetzem: ast tempora repugnant. Dexippus enim Herennii sub Galieno vixit, teste EVNAPIO [d] et SVIDA [e], hunc vero cum Iamblichi discipulus fuerit, Constantini M. tempora non superasse, adeoque serius quam illum vixisse oportet.

Themistius. §. XVI. Nobile porro nomen inter philosophos seculi post natum Saluatorem quarti consecutus est THEMISTIVS [f], dictus ab eloquentia Euphrades [g]. Natus est ignobili Paphlagoniae loco, patre Eugenio philosopho nobili, quem fatis defunctum oratione laudauit [h]. Fallitur itaque PATRICIVS [i], qui veram eius patriam ignorans, Nicomediensem fuisse putat, eo quod aliquod tempus ibi commoratus est, atque docuit. Ex Aristotelis eum descendisse prosapia, tradit Latinus commentariorum Themistii interpres HERMOLAVS BARBARVS, sed sine teste. Illud ex epistola Constantii, qua Themistium senatui commendat, certum, parentes et maiores iam eius imperatoribus ob virtutem et literas innotuisse [k]. Adolescenti pater et elegantiores literas et philo-

y) In Hypatia T. III. p. 533.
z) SIMPLICIVS in Categ. p. 1. Δέξιππος ὁ Ἰαμβλίχου, TZETZ. Chil. IX. v. 498.
a) l. c. p. 140.
b) SIMPL. l. c. conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. IV. p. 156.
c) De Hist. Graec. L. II. c. 16. de nat. Log. c. VIII. §. 3.
d) In Porphyrio.
e) In Dexippus T. I. p. 524. conf. IONSIVS L. III. c. 17. p. 299.
f) De Themistio praeter SVIDAM T. II. Themist. p. 171. videndi G. REMVS et Io. HARDVINVS, qui vitam eius orationibus a se editis praefixerunt. Add. TILLEMONT. Hist. des empereurs T. V. p. 816. IONSIVS l. c. L. III. c. 16. p. 294. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 1. seqq. Act. erud. 1685. p. 461. Nouv. de la rep. des Lettres, 1681. Dec.
g) SIMPLICIVS in L. VI. phys. p. 226. a scholasticis *dilucidi doctoris* cognomen tulit, conf. quos nominat FABRIC. l. c. not. e.
h) Orat. II. p. 28. IONSIVS l. c. reliquique laudati.
i) l. c. p. 141.
k) conf. FABRIC. l. c. not. c. patrem eius philosophum fuisse, testatur etiam PHOTIVS Cod. LXXIV. p. 97.

Digitized by Google

philosophiam tradidit, obscurumque Aristotelis sensum explanauit [l], viros etiam doctos quos in Ponto Asiae offendit, filio ad egregia quaeuis nato praeceptores adhibuit [m]. His doctoribus cum acerrimi ingenii et praeclarissimarum dotium adolescens diligenter in philosophia, praesertim quae secundum Aristotelem praecipit, exerceretur, euenit, vt mature philosophi valde obscuri libros non intelligeret modo, sed commentariis quoque, in proprios vsus confectis illustraret. Quos tametsi premebat iuuenis doctissimus, eo tamen inuito in manus deuenere hominum, tantoque cum applausu et approbatione lecti sunt, vt ipse narret [n], Celsum, philosophum Sicyonium ex Iamblichi schola celeberrimum, lectis commentariis suis ad ipsum Constantinopolin vna cum discipulis aduolasse, atque dubiam horum sententiam oraculo fuisse confirmatam. Quae nominis et eruditionis eius existimatio ad nostra vsque tempora perennauit, magnorumque virorum calculum meruit, qui non dicendi tantum facundiam, sed iudicii quoque acumen in philosophando ex merito laudarunt [o]. Etsi vero domi iam inclarescebat, amplius tamen virtutis et eruditionis ostendendae theatrum quaerens, Nicomediam abiit, ibique aliquantisper docuit [p], tum Constantinopoli sedem fixit, et viginti annos magna fama laudeque eloquentiam et philosophiam tradidit [q]. Sed Antiochiae quoque in Syria, et in Galatia Graeca regione se aliquandiu versatum fuisse, ipse innuit [r]. Romam etiam inuisit, inuitatus tamen lautissimis conditionibus, imperatoris etiam implorata auctoritate, vt ibi doceret, eo concedere noluit, sed breui post Constantinopolin rediit: ibi enim ducta vxore, ex qua liberos genuerat, sedem fixerat [s]. Parauit autem Themistio et exquisita eruditio, et facundia cum perspicuitate coniuncta prorsus incomparabilis nec satis laudanda, discipulos plurimos, et gentiles, inter quos eminet LIBANIVS, cuius ad Themistium epistolae [t], quantus vir in rhetoricis et philosophicis literis fuerit, satis docent, et Christianos, inter quos GREGORIVS NAZIANZENVS [u] etiam fuit, qui eum βασιλέα λόγων ex merito nominat. Tantaque eius fuit fama et existimatio, vt ipsis imperatoribus gratiosus esset, et ad grauissima eueheretur munera. Constantius enim non florentem tantum annis A. C. CCCLV in senatum eum cooptauit [x], et iteratis literis ad maiores honores sexennium post commendauit [y], sed ob panegyricum quoque imperatori dictum aerea statua donauit [z]. Iulianus et amicitia eum literisque frequen-

 tibus

l) Orat. XX. p. 234. XXIII. p. 294.
m) Orat. XXVII. p. 332.
n) Orat. XXIII. p. 295.
o) Conf. praeter praefationes editorum REMI, PETAVII et HARDVINI et biographos Themistii not. (f) laudatos, iudicia eruditorum collecta a MAGIRO Eponymol. crit. p. 774. et THOM. POPE-BLOVNT. censf. cel. auct. p. 229.
p) Orat. XXIII. p. 299.
q) Ibid. conf. HARDVINVS ad h. l. quem IONSIVS p. 294. non satis assecutus est.
r) Ibid. p. 299.
s) Constantii ep. ad Senat. p. 22. LIBANIVS epist. 1.
t) Leguntur illae in Fabricii Bibl. Graec. Vol. VIII. p. 37. et in collectione epistolarum LIBANII Wolfiana nupera.
u) Vid. EIVSD. ep. CXXXIX. CXL.
x) PHOTIVS Bibl. l. c. p. 97.
y) Opp. p. 18. seqq. ed. Hard.
z) Orat. IV. p. 54.

Digitized by Google

tibus dignatus est [a], et A. C.CCCLXII praefecturam vrbis Constantinopolitanae ornauit [b]. Parem fere gratiam apud Iouianum, Valentem, Valentinianum et Gratianum obtinuit, qui diuinam eius eloquentiam ita stupentes audiuerunt, vt quicquid vellet, quicquid illis commendaret, gratum ratumque esset, quam imperatorum gratiam ipse quodam loco [c] extollit. Maxime vero sub Theodosio Magno auctoritas eius creuit, tantaque cepit imperatorem prudentiae et eloquentiae eius admiratio, vt et munificentissimum se illi praeberet [d], et praefectum vrbis Constantinopolitanae eum iteratis vicibus A. C. CCCLXXXIV, constitueret [e], atque in occidentem profecturus Arcadium filium eius fidei atque institutioni traderet [f]. Quod licet dubium sit TILLEMONTIO, cui non videtur verisimile imperatorem pium, et Christianae religioni addictissimum filium in imperio successorem futurum informationi philosophi gentilis commendasse, patebit tamen ex iis, quae paulo infra de Themistii religione monebimus, ita se hac in re eum gessisse, vt nec suspectus imperatori, nec inuisus Christianis esse potuerit [g]. Accedit his, istis eum fuisse moribus, qui non potuere non virum optimum omnibus commendare, tantisque negotiis conficiendis, et legationibus suscipiendis fuisse adhibitum [h], vt de summa eius erga imperatorem fide, maximaque, quam possidebat, prudentia Theodosius esset longe certissimus. Tandem senio et laboribus confectus de deponendo, quod gessit munere, cogitauit [i]. Etsi enim natalem et emortualem diem atque annum Themistii ignoramus, ipse tamen in *oratione ad senatum Constantinopolitanum* meminit, se per quadraginta fere annos obeundis legationibus, gerendaeque reipublicae operam nauasse [k]. Cum vero A. C. CCCXLVII prima vice Constantium imperatorem oratione sit allocutus, ante quod tempus muneri publico admotus non est, sequitur inde A. C. CCCLXXXVII adhuc senem vixisse, et cum ante vigesimum annum honores publicos non suscepisse probabile sit, septuagenario maiorem vsque ad finem fere seculi peruixisse. Quae coniectura inde confirmatur, quod in alia oratione [l], A. C. CCCLXXXIII habita dicat, se de deponendo munere saepius iam corporis infirmitate, et senectute monente cogitasse. Recte enim ex eo concluditur, annis iam maturum reipublicae admotum esse, quia XXXVI munerum publicorum anno iam confectus fuit senio. Etsi vero omnino verisimile videtur, vsque ad seculi quarti finem vixisse Themistium, non audiendus tamen est PATRICIVS [m], qui cum Olympiodoro seniore, et Syriano et Plutarcho Nestorii eum vixisse tradit. Hos enim philosophos seculo demum quinto inclaruisse, ex enarrata *superiori sectione*

eorum

a) Testantur hoc IVLIANI ad Themistium epistolae.
b) SVIDAS l. c.
c) Orat. XXXI. p. 354.
d) Orat. XXIII. p. 292.
e) Orat. XVII. HARDVIN. ad h. l.
f) Orat. XVIII. p. 224.
g) Hist. imperat. T. V. p. 493. 948.
h) Orat. XXI. p. 352. seqq.
i) Orat. XVI. init.
k) Or. XXI. p. 352.
l) Vid. not. (ii)
m) l. c. p. 141.

Digitized by Google

eorum historia liquet. Magnam vero laudem meruit Themistius non praestantissima tantum facundia et philosophiae cognitione, sed morum etiam suauitate, humanitate et aequitate, quae et inter philosophos, vt postea dicemus, et inter omnes imperatoris imperio subiectos concordiam summopere commendare eum iussit. Cuius memorabile exemplum narrant scriptores ecclesiastici [n]: „Nempe Valens imperator Arianorum secutus partes, graui persecutione orthodoxos, siue ὁμοουσίους premebat, „acerbiora in dies supplicia aduersus illos comminiscens. Id aegre ferens „Themistius orationem ad imperatorem habuit [o], qua eum admonebat, „ne magnopere miretur, quod tanta sit dogmatum diuersitas apud Christianos. Eam enim exiguam esse, si cum multitudine et discrepantia „opinionum, quae apud Graecos sint, conferatur: quippe cum apud „istos plures, quam trecentae sint opiniones. Porro ex varietate opinionum necessario consequi maximam dissensionem. Deum tamen hac „opinionum varietate delectari, vt singuli maiestatem ipsius magis reuereantur, vel ob id, quod difficile est, eum cognoscere. Haec et eiusmodi alia cum philosophus ei exposuisset, aliquanto mitior factus est imperator„. Modestiam vero eius inter summos honores eleganter prodit tetrastichum eius in se ipsum, quod editioni Aldinae operum Themistii praefixum est Graece [p], et I. LIPSIVS [q] ita Latine exhibuit:

Aetherea in sella positum te cura subiuit
Sellae argentatae, proh pudor et macula!
Maior eras humilis, minor es nunc, sublimatus,
Descende, vt possis scandere nunc iterum.

Neque dubitamus asserere, animum ad concordiam pacemque naturali inclinatione pronum eclecticae philosophiae studium, concordiaeque inter Platonem et Aristotelem ineundae amorem ei excitasse. Etsi enim et patris et praeceptorum institutione ad Aristotelem potissimum erat adductus, plurimamque in explicanda philosophia Peripatetica ponebat operam; tantum tamen abest, vt Platonem reiecerit, vt eum et eloquentiae caussa et philosophiae gratia plurimum faceret, et vtriusque philosophiam probaret, atque commentariis etiam illustraret [r]; immo omnium fere sapientum placita in vnum systema posse confundi, putaret, si demtis non necessariis, ad dogmata praecipua attenderetur. Sane se cum diuino Platone versari, cum Aristotele habitare, ab Homero non diuelli, ipse professus est [s]; quem characterem esse scholae eclecticae, ex antecedentibus

n) SOCRATES L. IV. c. 32. SOZOMEN. L. VI. c. 36. NICEPHOR. L. XI. c. 46. Tripartita Hist. L. VIII. c. 12. conf. IONSIVS l. c. p. 295.

o) A DVDITHIO versa duodecimum occupat locum inter orationes. Eiusdem argumenti est Orat. V. ad Iouinianum.

p) Inde repetiit FABRICIVS loc. cit. p. 4. not.

q) Ad SENECAE epist. 68. p. m. 414.

r) PHOTIVS l. c.

s) Orat. XXXIII. p. 366.

Digitized by Google

tibus notum eſt. Enarrauit itaque et Platonem, teſte PHOTIO [t], cuius tamen nihil ad nos peruenit, et Ariſtotelem, quem perſpicuis et elegantibus paraphraſibus [u] illuſtrauit, et philoſophiam eloquentiae melle deliniuit, quas nobis ſeruatas eſſe merito gaudemus. Maxime vero Themiſtium εὐφραδῆν oſtendunt orationes elegantiſſimae, nectare dulciores, quarum poſt G. REMVM et DIONYS. PETAVIVM pulchram editionem debemus IOANNI HARDVINO [x]. De religione vero Themiſtii dubios quosdam videas, vtrum Chriſtianis accenſendus ſit, nec ne? Qui affirmatiuam hic ſequuntur partem, diuerſis ducuntur rationibus. Poſt PATRICIVM [y] enim et HORNIVM [z], recentiores quoque alii Themiſtium CP. praefectum eundem eſſe putant cum Themiſtio illo, qui auctor ſectae illius fuit, quam a dogmate, quo Chriſtum λόγον multa ignoraſſe dicebant, Agnoëtae plerique dicebant. Seduxit hos NICEPHORVS [a], qui ita: *Ioannes iſte Philoponus Alexandrinus, ita vt diximus Tritheitarum praefectus fuit, perinde atque olim Themiſtius philoſophus ſub Valente Agnoëtarum ſectae praeiit.* Addunt Chriſtianae Themiſtii religionis patroni, fuiſſe eum in Gregorii Nazianzeni amicitia, et inueniri Salomoneae ſapientiae imitando expreſſae in eo veſtigia, et alia quaedam Chriſtianum ſapientia in eo deprehendi. Verum falli viros doctos dudum ab aliis, qui ſine praeiudicio rem expenderunt, demonſtratum eſt [b]. Falli enim Nicephorum, quique eum ſequuntur, duosque inter ſe miſcere Themiſtios, gentilem philoſophum, et diaconum Alexandrinum, temporum rationes ſatis euincunt. Nam et LIBERATVS [c] teſtis eſt, Themiſtium hunc, cognomento Calonymum, diaconatus munere apud Alexandrinos functum eſſe, et PHOTIVS teſtatur [d], ex Seuerianorum eum fuiſſe numero. Seuerus autem iſte Antiochiae vixit ſub Anaſtaſio A. C. DXIII, ex quo clarum eſt, Themiſtium Agnoëtarum ducem poſthaec demum tempora fuiſſe. PHOTIVS etiam auctor eſt [e], vixiſſe eum poſt concilium Chalcedonenſe A. C. DLI habitum, et ſcripſiſſe contra Ioannem Philoponum, qui poſt hanc aetatem floruit. Ex quibus ſole meridiano clarius eſt, duorum fere ſeculorum ſpatio vtrumque inter ſe Themiſtium differre. Valde vero frigidum eſt, quae vir quidam doctus [f] pro Nicephori opinione affert: duos quidem fuiſſe Themiſtios, vnum Chriſtianum philoſophum Agnoëtarum parentem, alterum diaconum Alexandrinum, qui eandem haereſin reſuſcitauerit. Vnde enim probabitur, Themiſtium philoſophum hunc errorem fouiſſe, vel eum ſeculo iam tertio

ena-

t) Cod. LXXIV. p. 97.

u) In Analytica poſteriora, phyſica, de anima, de memoria et inſomniis Vener. 1534. fol. in librum de coelo et L. XII. Metaphyſ. quae latine tantum leguntur. Conf. FABRIC. l. c. p. 29. ſeqq.

x) Paris 1684. fol. conf. Act. erud. 1685. p. 461. FABRIC. l. c.

y) l. c. p. 141.

z) Hiſt. phil. p. 214. Continuator VOSSII de ſectis c. III. §. 3. p. 173. STOLLIVS licet dubius Hiſt. lit. P. II. p. 373.

a) L. XVIII. c. 50.

b) Vid. CAVE Hiſt. lit. S. E. p. 374. IONSIVS l. c. p. 294. FABRIC. l. c. p. 5.

c) In Breuiar. c. 19.

d) Cod. CVIII. p. 154.

e) Cod. XXIII. p. 6.

f) Obſ. Hal. T. I. obſ. 15.

Digitized by Google

enatum fuisse? et quis Christianum iudicabit Themistium, qui vel vnam fere eius orationem sine praeiudicio legerit? Reliquas quas pro hac re afferunt, rationes eleganter discutit Magnus WELSERVS, qui ita in epistola ad G. REMVM [g]: *Themistio quod Christianam religionem tribuis, quam optarem, me posse subscribere? sed verum tibi fatebor, ego huius rei nullum vestigium in his omnibus orationibus inuenio. Vnum nimirum Salomonis locum adumbrauit: idem alios itidem gentiles fecisse nouimus, et hunc ipsum Christianus aliquis, numquam profecto Assyriis transscripsisset. At Gregorii Nazianzeni amicitiam coluit. Num non etiam Libanius Basilii? Quid de reliquo in eo Christianum est? certe non philosophi nomen, quod antiquitus de vllo vmquam Christiano absolute vsurpatum vix puto. Scimus Iustinum Christianum philosophum, sed cum adiectione martyris. Non ipse scriptionis sensus, in qua multa vere anti-Christiana, et postrema a Duditio versa oratio, quam tota fere impia? quae ne mica, ne horreo quidem salis, in homine Christiano excusari potest. Et meo animo multum interest intelligere, minime Christianum fuisse, qui scripserit.* Hactenus vir illustris, cuius rationes rem prorsus definiunt. Quamuis autem a Deorum cultu et auita superstitione publica professione non recesserit Themistius, non tamen aequum modo erga Christianos seruauit animum, et naturae bonitate et dominorum, quibus seruiebat, voluntate formatum; verum regulis quoque sectae, cui adhaerebat eclecticae, instructus in eam descendit opinionem, omnes religiones suo modo posse admitti, liberumque esse, quo fere modo quis Deo seruiat, modo ab impietate purum seruet animum. Eo enim maxime argumento Valenti dissidiorum inter Christianos eo tempore feruentium tolerantiam suasisse, Socratis testimonio supra narrauimus, et orationes quoque hodie extantes luculenter demonstrant. Cuius principium, quod animo insedit suo, quodque Platonicorum Alexandrinorum scitis accurate respondet, hoc posuit [h]: *informasse Deum omnium mentes, quamuis agrestium et barbarorum, notione sui, studiumque pietatis ita omnibus insculpsisse, vt neque persuadendo, neque cogendo ex animis exui posset. Rationem vero et viam, qua coli velit, non praescripsisse, sed cuiusque iudicio et voluntati permisisse. Nosque iam dudum vix aut ne vix quidem vmbram vllam religionis habituros fuisse, si omnium mortalium idem semper ritus sacrorum, eadem habendarum ceremoniarum fuisset ratio. Nunc varietate opinionum et ad hanc diem altum auctumque esse studium religionis, et a posteritate ad sempiternum tempus studiose retentum iri.* Alia ex hac oratione loca breuitatis caussa non adducimus, legenda apud praestan-

g) In Cl. SCHELHORNII Amoenit. liter. P. III. p. 247.

h) Orat. XII. p. 157.

Digitized by Google

ſtantiſſimum MOSHEMIVM [i], qui docte, more ſuo, ex his confecit, Themiſtium cum aliis huius ſectae fautoribus prudentius de religione ſtatuere cupientibus in eam deſcendiſſe opinionem, cultus varietatem nihil impedire, quo minus et Chriſtiani et ethnici ſalutem conſequerentur. Quod licet valde videatur παϱάδοξον, conſentaneum tamen eſt principiis huius ſectae, quae luculenter expreſſit Themiſtius, ſtatuendo, *Deum naturae dominum, et fabricatorem occultari velle, et a cognitione noſtra ſe longiſſime remouiſſe, neque ad captum ingeniorum noſtrorum ſe demittere, hocque ſatis argumenti eſſe, non poſtulare eum ab omnibus vnum idemque ius religionis: ſed cuique de ſe ſua non aliena ſponte opinandi facultatem relinquere.* Ita vero Themiſtius, qui Chriſtianis principibus ſeruiebat, et prudenter rebus dominorum ſuorum, quibus tot diuerſiſſimarum religionum ſubditi erant, conſulere putabat, et ſe heris ſuis gratum exhibebat, et licet Chriſtianus non eſſet, ad temporis tamen circumſtantias ſe attemperabat, et ſuae ſimul, cui adhaerebat, religionis cultoribus optime fauebat. Inde enim admiſſis his, quae imperatoribus non ſine Venere et Apolline commendabat, principiis atque regulis, ſequebatur, nec gentilem ſuperſtitionem, quam extirpare coeperat et euertere totam Conſtantinus M. cogitauerat, perſequendam, ſed liberum cuiuis, quicunque placeat religionis habitum Deorumque cultum relinquendum eſſe.

Olympiodorus.

§. XVII. Sequenti ſeculo quinto Peripateticae philoſophiae notitia celebris fuit OLYMPIODORVS, philoſophus Alexandrinus, quem circa A. C. CDXXX floruiſſe, ex Procli aetate colligi poteſt. Proclus enim, vt ſupra ex MARINO [k] oſtenſum, nondum viginti annos natus ad Plutarchum Athenas ſeceſſit, cum iam Alexandriae Olympiodorum et Heronem, illum Peripateticam philoſophiam, hunc mathematicas artes explicantem, audiuiſſet; qui cum A. C. CDXII natus ſit, ſequitur inde circa dictum annum Olympiodorum Alexandriae Peripateticam philoſophiam docuiſſe. Vtrum vero in ſchola Plotiniana docuerit, quoniam Platonica quoque dogmata tenebat, an in Peripatetica, quam Anatolium Alexandriae excitaſſe diximus, definiri difficulter poteſt; poſterius tamen coniectura probabili ſe commendat, eo quod Peripateticae diſciplinae docendae munus Olympiodoro MARINVS tribuit, eoque tempore Plotinianam ſcholam occupauerit Hierocles. Hunc vero Olympiodorum philoſophum clariſſimae famae vocat, magnaque dicendi facultate praeditum, MARINVS, aſt qui propter ſuam in dicendo celeritatem et grauitatem rerum de quibus ageret, a pauciſſimis auditoribus intelligeretur. Id quod occaſionem dediſſe Proclo, ea quae obſcure dicta eſſent a magiſtro, condiſcipulis explicandi, eumque ita gratum reddidiſſe Olympiodoro,

i) De corrupta per Platonicos recentiores eccleſia §. 32. Vol. diſſ. H. E. p. 171.

k) Vit. Procli c. 9. p. 19. SVIDAS in Olympiod. T. II. p. 681.

Digitized by Google

ro, vt filiam ei despondere cuperet, supra in Procli vita narrauimus. Fuisse alios quoque Olympiodoros, philosophiae laude et eruditione celebres constat. Inter quos praeter Olympiodorum Thebanum [t], historicum haud incelebrem, Olympiodori duo, Platonicae sectae addicti, aliusque Peripateticus nostro iunior enumerari solent. Nam Olympiodori meminit ISIDORVS PELVSIOTA [m], eumque Platonis admiratorem esse dicit. Quod licet tempora de Alexandrino intelligi patiantur, ex Marino tamen patet, hunc Aristotelis, quam Platonis, potiorem habuisse rationem; adeoque rectius vtrumque inter se distingui. Alter Platonicus is est, quem Platonis vitam a MEIBOMIO ad calcem DIOGENIS LAERTII editam descripsisse *tomo primo* diximus. Scriptum enim ab eo commentarium in Platonem hodienum inter MSC. Codices in caesarea regiaque Parisiensi bibliotheca et passim alibi extare, ex catalogis notum est [n]. Hunc distinguendum esse a Procli praeceptore ex eo euincitur, quod non tantum Proclum ipsum, sed et Proclo iuniorem Damascium laudet [o]. Extant porro Olympiodori *commentarii in Aristotelis libros meteorologicos;* ast is, licet ipse quoque Alexandrinus esset, a nostro distinguendus est. Iuniorem enim se fuisse, ipse prodit, testatus [p] cometen sua aetate conspectum anno CCLXXXI Diocletiani, qui incidit in annum Christi DLXV. Alium Olympiodorum Alexandrinum, Diaconum eius ecclesiae, aliosque huius nominis, quos FABRICIVS [q] enumerat, tacemus. Lapsi sunt in his homonymis distinguendis LAMBECIVS [r], LABBEVS [s] et IONSIVS [t].

§. XVIII. Meruit etiam de Aristotele ex Eclecticorum secta SIMPLICIVS [u], natione Cilix, discipulus Ammonii Hermeae [v] et Damascii [w], atque Eulamii siue Eulalii familiaris. Floruisse Simplicium sub Iustiniano imperatore, inde liquet, quod cum reliquis Platonicis, imperatoris *Simplicius.*

l) Ex Aegypti Thebaide oriundus ideo memorabilis est, quod Chemiae peritus fuit, tantoque apud Theodosium iuniorem gratia et auctoritate floruit, vt ad Hunnos legatus ab imperatore mitteretur. Huius Olympiodori prodierunt Excerpta ex eius historicis commentariis, de quorum editionibus videndus FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. VI. p. 237. seq. Vol. IX. p. 401. et VOSSIVS de histor. Graec. L. II. c. 20. p. 261. Diuersum hunc a Peripatetico Alexandrino esse, et nomen ποιητοῦ, id est, operatoris chemici, et patria, et aetas prodit. Huic Olympiodoro libros inscripsisse suos Hieroclem conicit IONSIVS de Scr. hist. philos. L. III. c. 10. p. 103.

m) L. II. ep. 52. 56.

n) Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 63.

o) Conf. KVSTER. ad h. l. Suidae p. 681.

p) l. c. L. I. p. 20.

q) l. c. Vol. IX. p. 357.

r) Is Bibl. Vindob. L. VI. p. 187. Procli praeceptorem cum iuniore Platonico confundit.

s) In conspectu Commentat. in Plat. et Aristotel.

t) De Script. hist. phil. L. III. c. 19. qui Olympiodorum Thebanum, Alexandrinum Procli praeceptorem, Olympiodorum ab Isidoro memoratum, Peripateticum iuniorem et Platonicum iuniorem, quos inter se distinguendos esse, ex hactenus dictis manifestum est, vnum eundemque philosophum indicare contendit. Qui si ad temporum notationes, vt alias facere solet, attendisset, facile confusionem euitasset.

u) AGATHIAS L. II. p. 65. SVIDAS in πέλεβυς T. III. p. 171. qui tamen in Damascius T. I. p. 506. eum Eulamii Phrygis conterraneum male facit.

v) Ad phys. l. comm. 12. p. 32. de coelo p. 113.

w) Ibid. L. IV. comm. 53. 141. IONS. de Scr. Hist. phil. L. III. c. 19. p. 306. qui tamen c. 18. p. 302. Damascium Simplicii discipulum perperam dicit.

Digitized by Google

toris edicto pressis ad Chosroëm circa seculum sextum medium confugerit, ast improbatis barbari regis moribus induciisque cum Romanis factis, quibus illis quoque de religionis libertate cautum, domi redierit, de qua re in Platonicorum Alexandrinorum historia [x] dictum. Studiosum Peripateticae doctrinae fuisse, ex commentariis in Aristotelis libros constat, in quibus et iudicii vim non contemnendam, et lectionis copiam philosophiae etiam veteris notitiam singularem prodidit. De quorum editionibus videndus FABRICIVS [y]. Etsi vero multam Aristotelis philosophiae impendit operam, Platonicam tamen cum ea more sectae suae coniunxit, quin et Stoicam vtrique applicuit, indeque mixtum illud philosophiae genus mire confirmauit, quod in antecedentibus fuse delineauimus. Specimen eius rei dabit commentarius in enchiridion Epicteti, in quo Platonica, Peripatetica et Stoica, quin Christiana quoque miscentur [z]. Aristotelem vero contra Philoponum pertinaciter defendit.

Decrescens philosophia Peripatetica.

§. XIX. Et haec quidem celebriora nomina sunt, quae de Aristotele praeclare meruerunt. Non defuere quidem alii quoque, qui ad illustrandas Peripateticas literas symbolam suam contulerunt, inter quos est Priscianus Lydus commentario in Theophrastum notus [a], qui cum Isidoro Damascio, Eulamio, Simplicioque in Persiam abiit. Transiit etiam disciplina Peripatetica ad Christianos, inter quos in oriente Ioannes Philoponus, in occidente Boëthius magnum sibi in huius sectae philosophia nomen parauerunt. Ast illi exiguae famae sunt, vixque commemorandi; horum vero consideratio in sequenti tomo, qui philosophiae inter Christianos fata et historiam explicabit, instituenda est. Seculo vero post C. N. septimo cum irruptionibus gentium barbararum cuncta vastarentur, Mauritii funesta fata philosophiae quoque studiis exitum attulerunt, expirauitque quae sola fere hactenus obtinuerat secta Platonica reformata, quodque in ea viguerat Platonis atque Aristotelis studium. Cum enim publicae calamitates tanquam torrentes vniuersum Romanum imperium occupassent, et in Italia quidem diu iam Gothorum Vandalorumque incursionibus barbaries triumphasset, Phocae tandem crudelitas Heraclii negligentia, bellum contra Chosroëm infelix, et Saracenorum, instar diluuii ingruens tandem irruptio cladesque maximae philosophiae quoque in oriente indixerunt exilium. Tandem Seculo X, Barda imperante noua lux quaedam bonis literis et imprimis philosophiae Aristotelicae affulsit, inuentique sunt viri acuti et industrii, qui nouis conatibus secundum Aristotelem philosopharentur, hinc post Ioannem Damascenum, Pselli, Michaëlis Ephesii aliorumque non ignota sunt nomina, suo tamen loco infra in Christianorum philosophorum historia enarranda.

Quae

x) In Damascio.

y) Indicium cape ex catalogis scriptorum a Simplicio allegatorum apud FABRIC. Bibl. Gr. Vol. VIII. p. 621. quod rarum suo tempore fuisse ipse monet, comm. ad phys. Aristot. p. 9.

z) FABRIC. Vol. III. p. 263. Vol. VIII. p. 645.

a) Conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 2.

Digitized by Google

Quae vero inter Christianos in exilium acta fuit Peripatetica philosophia ad Arabas confugit, et recepta tandem, non obstante Muhamedis erga bonas literas artesque odio feliciter recepta est, et benigne habita. Id quod in *tertio tomo* latius prosequemur. Hic enim non Peripateticae tantum, sed omnis quoque philosophiae sub imperatoribus Romanis terminus fuit, quatenus a gentilibus culta fuit philosophis. Quam praeter vastationes gentium barbararum Iustinianus primus fixisse videtur, sublatis quae philosophis hactenus soluta erant salariis, vt templa ex ea pecunia exstrueret. Leo vero Isaurus immani facinore roborauit, publicum conuictum virorum doctorum, qui instruendae iuuentutis caussa publice alebantur, eo quod consilia destruendarum imaginum non adiuuassent, cum libris et aedibus comburendo, vt narrat ZONARAS. Sed non imperantium tantum socordia, zelusque praeposterus, et populorum barbarorum inuasiones philosophiam tandem expulerunt, quod fatum Athenas ex ea caussa passas esse notat EVNAPIVS [b]; sed nescio qua fatali periodo inter ipsas philosophantium cohortes amor fere omnis philosophiae et honestarum disciplinarum exspirauit. Id Alexandriae contigisse suo tempore grauiter conqueritur AENEAS GAZAEVS [c]. Dabimus ipsa eius verba, quoniam occidentibus philosophiae studiis lucem foenerantur: *Olim pulchrarum rerum Alexandriae erat studium; nunc omnia id genus passim euanuerunt. Qui nomina tabulis studiosorum dederunt, abhorrent doctrinam: cuius erat docere, nihil praeter supercilium doctoris habet, caetera vel docendis rudior. In circo et theatro iuuentus habitat, frigent liberalium subsellia artium, magna vastitate horrent philosophorum scholae.* Talis cum Alexandriae facies fuerit, vbi philosophiae praecipuum erat emporium, facile inde coniici potest, immanem barbariem reliqua loca imperii Romani occupauisse. Donec superuenerunt Saraceni, qui ignorantia omnia complentes, bibliothecas Alexandrinas, vt postea dicetur, exusserunt, ne quid veteris eruditionis in tam celebri vrbe superesset. Sed de his infra.

Obseruationes generales de philosophia Peripatetica sub Impp.

§. XX. Diiudicari iam sine magno labore, et mediocri attentione adhibita, ex enarrata hactenus Peripateticae sectae ad medium vsque aeuum historia eius vicissitudines fatorumque varietas et rationes atque circumstantiae possunt. Quas vt vno quasi fasciculo lectori exhibeamus, et quae dicta prolixe sunt, in summam contrahamus, paucis his obseruationibus rem omnem complectemur:

I. Periisse scilicet veram Peripateticae philosophiae faciem post Theophrastum fato functum, librosque Aristotelis et Theophrasti in hominum idiotarum manus delatos neglectosque; Andronicum vero protractis ex squalore et puluere libris Aristotelis genuinam explicandi huius phi-

b) In Maximo.

c) In Theophrasto.

philoſophi dogmata methodum reuocaſſe, poſteriſque tradidiſſe. Et hac tamen diligentia non obſtante ex infeliciter ſartis lacunis et confuſo librorum Ariſtotelis ordine non exiguam iacturam paſſam fuiſſe philoſophiam Ariſtotelis.

II. Secuta eſſe tempora infelicia, quibus vt nullius fere ſectae philoſophis ita nec Peripateticis honos vllus habitus eſt, tyrannide omnia complente. Accidiſſe etiam, vt ſcholaſticum eloquentiae ſtudium, quod magnopere poſt Veſpaſianorum aetatem florebat, Peripateticae philoſophiae incrementis obicem poneret, cum theoretica philoſophiae ratio, conciſiori et ſcholaſtico argumentandi modo vſa effuſo differendi generi, quod ſectabantur ſophiſtae non valde conueniret, idque iuuaret magnopere [d].

III. Corrupiſſe inualeſcens Seculi ſecundi initio πολυμαθείας ſtudium philoſophiam Peripateticam, et occaſionem dediſſe ſyncretiſmo, quem adulteraſſe veram Ariſtotelis mentem exemplis docuimus. Cum enim reliquas quoque ſectas tanquam exploratores perquiſiuiſſent, placuit varietas opinionum, quae in Ariſtotelis ſyſtema translata monſtra opinionum peperit, id quod imprimis per eclecticos ſiue Alexandrinos Platonicos factum eſſe luculentis ſpeciminibus demonſtrauimus.

IV. Emerſiſſe quidem ſub Antonino Pio Peripateticam philoſophiam et ad priſtinum honorem adſpiraſſe, locum in cathedra publica capientem, profeſſoribus lautis ſalariis ditatis auctisque; ſed et hanc fortunam ſuas vices expertam eſſe. Ab eo enim tempore magna inuidia ſectas ſe mutuo preſſiſſe odioque cumulaſſe Vatiniano. Cui cum medicina ex ſyncretiſmo cum Platonica philoſophia initio allata eſſet, remedium ipſo morbo fuiſſe deterius peſtilentiusque.

V. Damnoſam quoque Peripateticae philoſophiae fuiſſe audaciam criticorum et grammaticorum, lacunas in ſcriptis Ariſtotelis ex ingenio ſupplentium, ſuasque nugas magno philoſopho ſupponentium; obſcuritate autem eius ad illum finem vtentium, vt coniecturas ſuas ſaepe friuolas, ſane ſemper audaces, Ariſtotelis menti eſſe conformes, contendere poſſent.

VI. Nouam tamen ſpem melioris fortunae attuliſſe Alexandrum Aphrodiſienſem, qui neglecta ſyncretiſtica ſecundum Ariſtotelem philoſophandi methodo, preſſius philoſophum ſecutus eſt, hancque diſciplinae Peripateticae purioris rationem, auctoritate imperatorum in cathedram publicam traduxit. Aſt exorienti luci mox ex eodem, quo progreſſa eſt iſta felicitas, fonte grauem obſtitiſſe nebulam, Caracalla imperatore, qui

d) Conferri non ſine iucunditate hic poteſt cum huius ſectae hiſtoria PHILOSTRATI vitae Sophiſtarum.

qui cum patre Seuero Alexandro Aphrodisiensem Peripateticam philosophiam publice docere iusserat, de eo consilia agitante, vt omnes Aristotelis libri plane tollerentur, eo quod Aristotelis arte Alexandrum M. veneno sublatum esse crederet.

VII. Etsi vero Alexandrea schola sinceriori modo Aristotelis dogmata enarrare contenderet, non tamen adeo seruilem eam induisse animum, vt nulla in re ab Aristotele diuortium facere auderet, sed passim in alias opiniones abiisse. Cuius rei exemplum supra in ipso Alexandro Aphrodisiensi exhibuimus, prouidentiam diuinam contra Aristotelem asserente. Multis hanc philosophandi libertatem in schola Peripatetica obseruatam exemplis probauit PATRICIVS [e], dignus qui ea de re attente legatur. Ita vero laudabile quidem philosophandi exemplum eos exhibuisse, ast genuinam Peripateticae philosophiae mentem his adeo non adiutam fuisse, vt potius alienae opiniones Aristoteli affingerentur, quilibet facile intelligit.

VIII. Maxime vero ad variam explicandi Aristotelem methodum, quae in eius schola post C. N. obtinuit, attendendum esse, eamque diuersa ratione variasse. Probe id obseruandum est. Quidam enim, vt Aspasius, plurimum operae posuerunt in verbis Aristotelis et interpretandis et corrigendis, et restituendis, idque et grammatica ratione et philosophica, quod, quo quis erat ingenio felicior, eo periculosius erat, ne veri sensus Aristotelis peruerterentur. Alii paraphrasibus obscuritati librorum Aristotelis mederi cupiebant, id quod Andronicus iam tentauit, maiori vero felicitate exsecutus est Themistius; non sine metu proprias eos ingenii sui cogitationes verbis Aristotelis affinxisse. Alii accuratius in exponendo Aristotele versaturi, totosque libros aemula quadam tractatione explanaturi, et argumenta librorum atque summam et modum demonstrationis, et rationum pondera excusserunt, cum ipso quasi Aristotele philosophati. Quam commentandi in Aristotelis libros rationem praecipue Alexander Aphrodisaeus tenuit, vnde commentatoris nomen adeptus est. Alii tandem solis principiis Peripateticis vsi, ad mentem quidem Aristotelis de materiis dialecticis physicis et ethicis disseruerunt, ast suos sensus, suasque ratiocinationes secuti, suas opiniones exhibuerunt et demonstrarunt, quas cum Peripateticis principiis inaedificassent, Aristotelicas esse dixerunt. Cuius generis commentationes Peripateticae innumerae extant. Alios plures exponendi Peripateticam philosophiam modos exponit PATRICIVS [f], in quibusdam tamen μικρόλογος, muscasque captans. Ex his autem quilibet, cui sanum sinciput est, intelligit, multa potuisse obrepere, de quibus Aristoteles nunquam

e) l. c. L. XII. p. 160. seqq.

f) l. c. p. 146. seqq.

Digitized by Google

quam cogitauit, ficque veram ac genuinam eius philofophiam multis modis potuiffe adulterari.

IX. Dubium vero non effe, multiplicem variamque hanc explicandi Ariftotelem rationem multis contentionibus et difputationibus de vera Ariftotelis mente portam aperuiffe, quae cum ad Saracenos, de vera eius fententia ob multas cauffas, infra exponendas, incertos et ab his ad fcholafticos doctores tranfiiffent, enatum inde effe contentiofum illud et ab ipfo Ariftotele abhorrens philofophiae genus, quod Scholafticae philofophiae nomine in *tomo tertio* accurate delineabimus.

X. Acceffiffe tandem inteftinis his malis eclecticae fectae ftudium et vindicandi fibi Ariftotelem et cum Platone reconciliandi, et alias fectas fupprimendi: idque multas quidem nobis commentationes in Ariftotelem peperiffe, eruditionis luminibus non carentes; aft veros tandem fenfus Ariftotelis in fe obfcuros et latentes multo magis abfcondiffe. Et ex his omnibus hoc tandem ftatuendum effe; non fufficere Peripateticorum poft C. N. diligentiam ad veram Ariftotelis mentem et fententiam ex fcriptis eius eruendam.

SECTIO SEXTA.

DE SECTA CYNICA.

§. I.

Fata fectae Cynicae.

Sectae Cynicae poft natum Saluatorem fata cognituro ad hiftoriam eius ante C. N. refpiciendum, et indoles atque conftitutio illius fectae recogitanda eft. Accurate enim *tomo primo* demonftrauimus, eius finem atque fcopum non fuiffe, theoreticam quandam fectam condere, et peculiare doctrinae exftruere aedificium; fed practicae potius virtutis exempla oftendere, et fingulare vitae inftitutum fequi, quod et ipfum philofophicam virtutem, heroicumque aliquod fapientiae viuendo expreffae robur exhiberet, et ad virtutem commendandam vitiumque acriter reprehendendum, emendandosque corruptos hominum mores fufficeret. Demonftratum porro, elegiffe fectam Cynicam ad hunc finem obtinendum vitam duriffimam, et fpontaneo paupertatis iugo fufcepto ex beneficiis hominum diuitum vixiffe, indictoque affectibus bello infuperabile pectus communi vitiorum torrenti obieciffe: vfam autem fuiffe et lingua acerrima, et acumine in reprehendendis hominum moribus ingeniofe pungente; decori etiam cum affectata fuperbia anxie a Graecis obferuati negligentiam ftudiofe coluiffe. Quin et hoc nos docuit Cynicae fectae hiftoria, viros magni animi, acerrimi iudicii, et in-

Digitized by Google

et inusitatae fortitudinis hanc viuendi rationem fuisse amplexos et non obstante singulari et a communi viuendi ratione prorsus deuiante vita, in magna auctoritate vixisse et patienter atque cum veneratione aliqua exceptas fuisse eorum reprehensiones, cauillis interdum ob nimiam dicendi et redarguendi licentiam similes, immo gratos eos magnis principibusque viris haud raro fuisse. Valde se commendauit hoc durum vitae genus, quod profitebatur secta Cynica, effecitque innata homini superbia, vt hanc auctoritatem et venerationem, qua Cynici veteres gaudebant, cum neglectu et commodi et decori complures affectarent. Ast deerat his hominibus Antisthenis, Diogenis, Cratetis animus, roburque illud, quod ad negligenda vitae omnis commoda perferendamque virtuti Cynicae austeritatem omnino requirebatur, deerat animi candor ad id vnice respiciens, vt grassantium scelerum torrens inhiberetur, et regnantia proculcarentur vitia: nec pauca quaedam virorum istum animi virtutisque robur exprimentium exempla impedire poterant, quo minus in turpissimam adulationem, et abiectissima mendicitatis opprobria, quibus nec recti nec decori ratio vlla habebatur, institutum vitae Cynicum degeneraret, et laudatam virtutem Cynicam maculis deformaret. Plena sunt declamationibus in impudentissimum hominum genus veterum scripta, quae otium, mores parasiticos, impudentiam, obtrectandi licentiam, decori neglectum, et vitia fere quaelibet Cynicis obiiciunt. Sane suo iam tempore CICERO [a] *Cynicorum nationem totam eiiciendam esse* statuit, *eo quod inimica verecundiae esset*, *sine qua nihil rectum esse possit*, *nihil honestum.* Caesarum vero temporibus graui oratione passim in pessimos Cynicorum mores declamauit LVCIANVS [b]. Is enim in *fugitiuis* [c] accurata imagine Pseudo-Cynicos istos, descripturus, „scelestum quoddam „hominum genus esse dicit, et vt plurimum seruile et mercenarium cum „philosophia non conuersatum a pueris sed seruitutem seruiens, aut sub „mercede operam locans, aut alias artes exercens. Hos homines, cum „reuerentiam, quae philosophiae exhibeatur, conspexerint, et tolerantiam libertatis loquendi, hanc tyrannidem haud exiguam iudicasse, verum artes huc facientes discere non posse, artificia autem, et seruitutem molestam et intolerandam iudicasse. Re igitur diligenter perpensa „ad socordiam declinasse, audaciamque et ignorantiam ac impudentiam „in auxilium aduocasse, conuitia vero noua excogitasse, et externum „philosophorum habitum, vt asinus Aesopi leonem in eius pelle, assumsisse, vestem detritam sibi circumdedisse, peram collo suspendisse, „lignum in manibus gestasse, latrasse omnibusque maledixisse, securitatem

a) De offic. L. I.

b) In Diogenes et Crates, vitarum auctione in Diog. et Antisthene, in Demonacte, in Peregrino et in Cynico, dialogis.

c) T. IV. p. m. 321.

„tem vero, quod ob talia nilil passuri essent, formae reuerentiam prae-„stare; libertatem vero, inuito etiam domino promtam baculi expertam „violentiam. Caeterum farinam non amplius paucam, neque placentam „vt antea, tenuem, obsonia vero nequaquam solita, cepeue agreste, „sed carnes omnifariam, et vinum suauissimum, quin et aurum, cum „velint, paratum: etenim circumerrantes tributum colligere, multosque „dare existimare, vel habitus veneratione, aut metu ne male audire co-„gantur. - - Tali impostura ciuitatem repletam esse vniuersam, et ma-„xime sub Diogenis, Antisthenis et Cratetis titulo, nec non canum prae-„textu: Ceterum quod natura optimum est in canibus eos non imitari „sed gulositate, latratu, rapina, venereis, adulationibus dantium, men-„sarum denique frequentatione, his perquam diligenter elaborare. - - „Nonnullos et hospitum suorum adulterantes vxores abducere, Iliensis il-„lius iuuenis instar, tanquam et ipsae philosophaturae essent: quae vero in „conuiuiis agant, quemadmodum inebrientur, longum fore recensere, et „haec facere, dum ipsi ebrietatem, adulteria, luxuriam, et auaritiam re-„prehendunt. Ipsos vehementia irae leuissimarumque rerum perturba-„tione, nec non indignandi facilitate etiam nuper genitos infantulos su-„perare: non paruum igitur risum spectatoribus mouere, cum quouis „etiam fortuito casu adeo illis ira ebulliat: colore autem liuidos videri, „impudens aliquid et abominabile prae se ferentes &c.„ Plura eiusmodi et hoc loco, et alibi passim de Cynicis queritur Lucianus. Qui licet ad ridendos omnes philosophos studium fere omne suum contulisse videatur, tantum tamen abest, vt veros Cynicos contemserit, riseritque, vt potius in *Cynico*, instituti huius alumnum verum atque genuinum egregie depingat dilaudetque, et Demonactem Cynicum magnis laudibus extollat. Quod si nobis liceret esse prolixis, facile labore complura veterum colligi loca possent [d], quibus vita pessima Cynicorum istis temporibus depingitur, hominesque hos, qui Antisthenis se Diogenisque vel Cratetis exemplum sequi, vel Herculis magis vestigiis insistere [e] et eclecticos practicos se esse iactabant [f], magnamque in rebus fere omnibus ἀδιαφορίαν affectabant, posthabito omni virtutis et honestatis cultu, gulositate, impudentia, ventris studio, latratu maledicentissimo, et acerbissimis inuectiuis bonorum omnium odia et indignationem, populi vero ex vestitu et professione nescio quam morum sanctitatem colligentis plausum meruisse, multis exemplis conficitur. Tanta vero maledicentiae impudentissima fuit audacia, vt ne principibus quidem viris immo ipsis imperatori-

bus

d) Vid. ATHENAEVS Deipnos. p. 156. conf. GAVDENT. de phil. Rom. c. CXLVI. p. 149. Acta philos. Vol. II. p. 914. vbi Cynuleum Athenaei non nomen proprium philosophi, sed commune mali Cynici nomen esse ingeniosa coniectura traditur. Alias imagines Pseudo-Cynicorum vide apud IVLIANVM Orat. VII. EPICTET. diss. 22. L. III. p. 299. aliosque, et ecclesiasticos, IVSTINVM, TATIANVM, AVGVSTINVM.

e) IVLIAN. Orat. VI. p. 187. LVCIAN. in Demonacte T. I. p. m. 581. vit. auct. T. III. p. 107. EVSEB. praep. eu. L. XV. c. 3. et quae T. I. L. III. c. 8. de Cynicis disseruimus.

f) Oenomaus apud IVLIANVM l. c.

Digitized by Google

bus parcerent, quod ſuo malo feciſſe Diogenem poſtea narrabimus, et in Peregrino notat LVCIANVS [g], monens, *inſolentiſſimae linguae hominem in ipſum imperatorem audaciſſimis conuiciis debacchatum fuiſſe, quae cum ille neglexiſſet, neque ſupplicio afficere dignatus eſſet eos, qui rationem conuitiis impetendi alios artem ſibi peculiarem feciſſent, tantam dicendi licentiam non mediocrem Peregrino gloriam comparaſſe, donec is qui reipublicae procurationem obibat, eiectum eum ablegaſſet, cum praeter modum hac libertate abuteretur, dicentem, vrbi nihil opus eſſe tali philoſophο.* Iudicari ex his facile poteſt, auctoritatem, qua veteres Cynici inter omnes pollebant, horum hominum malis et deteſtandis moribus prorſus concidiſſe. Et vitae quidem durioris ſpecie, et victu atque amictu ab aliis ſe diſtinguebant, voluptatesque pedibus ſe calcare ſimulabant. Tunica vtebantur duplici ſiue abolla [h], immo ferarum pellibus tecti quidam incedebant, qualem depingit LVCIANVS [i], mendicorum affectabant ſupellectilem, nempe vt AVSONIVS [k] habet:

Pera, polenta, tribon, baculus, ſcyphus, arcta ſupellex
Iſta fuit Cynici.

Barbam etiam alebant, vt maiorem inde venerationem caperent [l]. Vita tamen nequiſſima propudioſum hominum genus et boni cuiuslibet indignationi, et plebis expoſuit opprobrio, quae ignominia, immo verberibus nonnunquam ob linguae impudentiam eos male habebat [m], petulantesque adoleſcentes lapidibus impetebant. Tamque contemta tandem virtus Cynica reddita eſt, vt ſcortorum fieret ludibrium mulieresque publicato corpore infames illis illuderent. De quo illud PERSII [n]:

multum gaudere paratus
Si Cynico barbam petulans nonaria [o] vellat.

Non probabant haec viri graues et prudentes, qui ſeuerum inſtitutum, ſummum philoſophiae robur eſſe probe norant; aſt proſtitui philoſophiae ſanctitatem et venerabilem Cyniſmi auctoritatem peſſimorum hominum profanis et deteſtandis plane moribus indignabantur, virtutis ipſius intereſſe rati, ne pro hypocritica veſania cultus eius haberetur. Quae illis cauſ-

g) T. IV. p. m. 283.

h) Abolla a MARTIALE, τρίβων, ſiue pallium detritum a LVCIANO Cynicis obiectum.

i) In Demonacte T. II. p. m. 572. qui ſalſe quoque eos ridet in Peregrino T. IV. p. 288. qui peram et pallium facere Cynicum putabant.

k) In epigramm.

l) Hinc barbati magiſtri philoſophi Stoici et Cynici dicti PERSIO Sat. IV.

Barbatum haec crede magiſtrum
Dicere ſorbitio tollit quem dira, cicutae.

IVVEN. Sat. XIV.

Barbatos licet admoneas mille inde magiſtros.

Conf. HORNIVS Hiſt. phil. l. VII. c. 13. p. 379. qui tamen more ſuo multa aliena admiſcet.

m) LVCIAN. in Demonacte T. II. p. 582. EPICTET. l. c. p. 308.

n) Sat. I. v. 133.

o) Nonaria, ſcortum, quod a nona hora proſtabat. Conf. GAVDENT. de phil. Rom. c. LXIX. p. 243.

Digitized by Google

caussa fuit, vt veram Cynici imaginem describerent, et qua ratione sapientiae minister esse deberet, ostenderent. In qua re valde diligentes fuere philosophi acuti, IVLIANVS [p], MAXIMVS TYRIVS [q], DIO PRVSAEENSIS [r], LVCIANVS [s], et imprimis EPICTETVS [t], qui prolixe de vita Cynica disseruit, cuius haec Cynici veri imago est: *Primum tuis in rebus non amplius te tui similem esse oportet, nec quicquam eorum facere, quae nunc facis. Non incusandus Deus, non homo, appetitus plane tibi auferendus est, auersatio ad ea sola, quae nostri arbitrii sunt, transferenda, non te iracundum esse decet, non indignabundum, non inuidum, non misericordem, puella pulcra tibi videri non debet, non gloriola, non puellus, non placentula. Cynico parietum loco est verecundia, haec domus illi est, haec ianua, hi cubicularii, hae tenebrae, neque enim debet suarum rerum quicquam occultare. - - Primum tuus animus tibi purgandus, et illud vitae institutum, corpusculum nihil ad te, mors nihil ad te, quocunque in exilium abieris, ibi erit sol, ibi luna, ibi stellae, somnia, auguria, colloquia cum Deo. Vbi autem se ita parauerit verus Cynicus, his contentus esse nequit, sed scire debet, se a Ioue legatum esse, vt hominibus, quae bona, quae mala sint nuntiet: vt quantis in erroribus versentur, demonstret, vtque alio in loco bonorum malorumque naturam, quam vbi sunt, quaerant, vbi vero sunt, non cogitent. Reuera explorator est Cynicus, quaenam hominibus iucunda sint, quae inuisa, speculatur, quae vbi accurate indagarit, vera renuntianda sunt, nec metu oportet perculsum esse, vt eos, qui hostes non sunt, pro hostibus ostendat.* Sed reliqua quoque legenda sunt, prolixiora, quam quae huc transscribi possunt, in quibus examinandas prius vires, consulendum Deum, parandamque patientiam, vt tanquam asinus vapulet, formandam ad eandem virtutem familiam, praestandumque se praeconem Deorum immortalium hortatur. Multa in his esse a prima Cynicorum imagine desumta, inficiandum non est, ast vitam quoque ascetarum respexisse illos, qui has Cynico virtutes imperant, vel ad ministrorum ecclesiae Christianae officia, quae praescribunt sacrae paginae, attendisse, dubium non est, nobisque alio ostensum loco [u]. Ab hac perfectae virtutis regula plerique, qui post Christum natum viuebant, Cynici deuiabant, et, quod IVLIANVS Heraclio Cynico obiicit, *vagi vbique discurrebant, comitatui principis importuni, vrbes circumibant, optimis quibusque conuitiabantur, pessimis adulabantur, vitamque agebant vagam et inhumanam.* Qua-

p) Orat. VI. VII.
q) Differt. XXI.
r) Orat. XIV.
s) In Cynico.
t) ARRIAN. differt. Epict. L. III. c. 22. p. m. 299. seqq. Apud quem memoria repetendum Cynicos a Stoicis tunica tantum distare, principiis fere conuenire: vt tomo primo demonstratum.

u) Diff. de Stoicis subdolis Christianorum imitatoribus, Tempe Helu. T. VI.

Digitized by Google

Qua in re cum monachis eos non sine calumnia comparauit Iulianus [x]. Fecit haec degenerans a virtute antecessorum Cynicorum vita, vt et vehementer institutum Cynicum contemneretur, et honestos viros eius puderet, vnde mature decrementa cepit. Ad quae attulisse multum impudentiam caninam, qua ne principibus quidem viris ipsisque imperatoribus pepercerunt, et exilia passim meruerunt, Musonii, Demetrii, Peregrini exempla probant. Certe quod sub Antoninis Platonicae quidem, Stoicae, Peripateticae et Epicureae sectae mentio fit, quibus publica auctoritate philosophari concessum fuit, non vero Cynicae, argumento est, Cynicum institutum iam tum euiluisse. Id quod tantopere SIDONII [y] aetate, qui medio sec. V floruit, factum, vt de iis canat:

Exclusi prope iam Cynici vix limine restant.

Sane ab eo tempore vix vnus et alter in philosophica historia occurrit [z]. Intelligemus haec omnia, si vitas Musonii Babylonii, Demetrii, Oenomai, Demonactis, Crescentis, Peregrini et Sallustii examinauerimus, qui inter Cynicos complures, quorum fere nomina tantum nouimus, vel virtutibus vel vitiis illustres fuerunt.

§. II. MVSONIVS teste PHILOSTRATO [a], Babylonius fuit, a Musonio Tyrrheno siue Thusco probe distinguendus; qui et patria et sectae professione, (Stoicus enim fuit, vt infra dicemus) a Cynico differt, licet eodem tempore Romae inclaruerit. Quin nec plures Musonii, apud veteres memorati inter se et cum nostro confundendi sunt, quod tamen viris doctis aliquoties accidit. Praesertim Stoicum Musonium cum Cynico confundendi occasionem dedit, et locus, vbi vterque simul vixit, et tempus et fatorum quaedam similitudo. Vterque enim sub Nerone Romae vixit et exilium passus est. Collegit hinc SVIDAS [b] Musonium Thuscum et Babylonium vnum eundem esse philosophum, id quod tamen nemo mirabitur, qui cogitauerit, multis nos negligentiae speciminibus et maxime homonymorum confusione saepius iam Suidam notasse. Qui tamen recentiores quosdam viros doctos seduxit, vt Musonium Stoicum cum Cynico eundem esse, coniicerent. Id quod post GAVDENTIVM [c] πολυμαθέστατος GOTTFRIDVS OLEARIVS [d] verisimile rationibus multis reddere docte laborauit. Summa vero earum haec est: Prodere nomen Musonii, Babylonium illum non fuisse, esse enim nomen hoc ex Latio; quod vero Philostratus Babylonium vocat,

Musonius Babylonius.

 cat,

x) Habet hoc cum aliis philosophis gentilibus Iulianus commune, qui monachos maximo prosequebantur odio, vt vel ex vno EVNAPIO in Aedesio p. 78. disci potest. Valde his indignatur GAVDENTIVS de philos. Rom. c. LXXII. attamen IVSTVS LIPSIVS manud. ad philosoph. Stoicam Cynicos comparauit cum Cappunicis L. I. diss. XIII. p. m. 75.

y) Carm. 2.

z) E. g. Sallustius, de quo infra.

a) Vit. Apollon. L. IV. c. 35. p. 176.

b) In Musonius T. II. p. 579.

c) De philosoph. Romana c. LXXIX. p. 274. seq.

d) Ad l. c. Philostrati.

Digitized by Google

cat, non de patria, ſed de profeſſione eſſe intelligendum, idemque ſignificare, quod Chaldaeus, nempe magum vel diuinum, quae vitae et doctrinae profeſſio ei Apollonii amicitiam conciliauerit, carceremque apud Neronem meruerit. Prouocat etiam vir praeſtantiſſimus ad Suidam, qui Tyrrhenum e Volſinia dicit, filium Capitonis, et philoſophum Stoicum atque dialecticum diſcipulumque Apollonii vocat. Dialecticum autem intelligit ſenſu Platonico, quo doctrina de ſpiritibus et theurgia ad dialecticam pertinet, vnde magiae ſuſpectus factus. Vrget etiam, conuenire tempus, indolem, conditionem, maxime vero relegationem, quam paſſum eſſe Muſonium patria Tyrrhenum ipſe fateatur PHILOSTRATVS [e]. Vnde pleraque etiam cum N. TILLEMONTIO [f] ad hunc Muſonium loca referenda putat, quae de T. Muſonio Rufo apud Plinium, Tacitum, Dionem, Themiſtium, Iuſtinum, Iulianum aliosque occurrunt; licet fateatur tandem, difficile eſſe dicere, de quibusdam locorum allegatorum, vtrum ad Stoicum Muſonium, an ad Rufum Muſonium pertineant. Et haec quidem docte diſputari a viro clariſſimo, non negamus, aſſenſum tamen vt praebeamus dictis, a nobis impetrare nequimus, ſed adhaerendum putamus accuratiſſimis in homonymis diſcernendis iudicibus Io. IONSIO [g] et Io. ALBERTO FABRICIO [h], qui Stoicum Muſonium a Cynico diſtinguendum eſſe recte monuerunt. Rationes eius rei ab his viris doctis non allatae hae ſunt, quae rem extra dubitationem ponere videntur. 1. Philoſtrati teſtimonium luculentum eſt, et ſole meridiano clarius, vocatur enim iſto loco diſerte ἀνὴρ Βαβυλώνιος, homo Babylonius, quod patriam innuere nemo non videt. Quae enim doctiſſimus editor affert, Babylonium idem dici ac magum, valde contortum eſt, et verbis Philoſtrati vim affert vix tolerandam, nec demonſtrauit is, Chaldaeum et Babylonium hoc ſenſu, vt magum ſignificent, eſſe ſynonyma; de ſolo enim Chaldaei nomine verum eſt, quod cum mago in edictis imperatorum coniungatur. 2. Differre vero Muſonium vtrumque, virum optimum ſatis docere poterat ſectae profeſſio, quae diuerſa in vtroque fuit. Et Thuſcum quidem Stoicum fuiſſe nec ipſe Olearius negat; Babylonium autem Cynicum fuiſſe et vitae eius hiſtoria probat, et EVNAPII [i] teſtimonium euincit, quod clariſſimum eſt. De Apollonii enim tempore locutus addit: Καρνεάδης δὲ ἦν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους, καὶ τῶν κατὰ Κυνισμὸν οὐκ ἀφανής, εἴ τινα καὶ κυνισμοῦ χρὴ λόγον ποιεῖσθαι, ἐν οἷς ἦν Μουσώνιος καὶ Δημήτριος καὶ Μένιππος καὶ ἕτεροί γε τινὲς πλείους. *Ea tempeſtate fuit Carneades non obſcuri inter Cynicos nominis, ſi modo haberi ratio vlla ſectae Cynicae debet, inter quos erant Muſonius, Demetrius, Menippus aliique nonnulli.* Sed et alio loco Cyniſmum Muſonii ipſe teſtatur PHILOSTRATVS [k], epiſto-

e) L. VII. c. 16.
f) In Ner. p. 502.
g) De Scr. Hiſt. phil. L. III. c. 7. p. 248.
h) Bibl. Graec. Vol. II. p. 365.
i) In prooem. p. 7.
k) L. IV. c. 46. p. 187.

Digitized by Google

epistolam adducens Apollonii ad Musonium, quae haec est: *Cupio ad te venire, et sermonum ac tecti frui communione, vt aliquo modo te adiuuem, modo ne dubites, quod Hercules quoque ab inferno Theseum liberauerit, scribe quid fieri cupias, vale.* Reuocat hac epistola Musonio in memoriam Apollonius exemplum Herculis: ast hunc sectae suae conditorem, huius se imitatores esse Cynici profitebantur, vt supra probatum. Falsum autem est, Musonium propter magiam in carcerem detrusum et in exilium fuisse actum; docet enim nos vitae eius historia, oris potius libertatem prorsus Cynicam hanc poenam meruisse. Testem volumus ipsum, quem ducem sequitur Olearius, SVIDAM [l], qui diserte: *Hic ob linguae libertatem, et arguendi studium, et immodicam libertatem a Nerone sublatus est.* Cynicus itaque cum fuerit, a Stoico necessario distinguendus est. Sed et 3. Cynicum vlli muneri publico admotum esse, nemo dicit veterum; ast splendidis praefuisse muneribus Stoicum infra demonstrabimus. 4. Quin nec locus exilii vtriusque Musonii conuenit; Cynicus enim in Graeciam missus est, ad fodiendum Isthmum; Stoicus, teste PHILOSTRATO [m] in Giaras, quae Cycladum vna fuit, relegatus fuit. 5. Parum vero ponderis habent, quae pro sua opinione affert Olearius. Quod si enim concedimus, Musonii nomen Latinum esse, insolitum tamen non fuit barbaris hominibus, ingratum Latinorum auribus asperumque quod in patria habuere, nomen, cum Latino vel Graeco commutare, qua ratione Malchi nomen cum Porphyrii commutatum fuisse appellatione supra diximus, vt alia exempla taceamus. Magum vero fuisse Musonium non alio ex loco probat vir eruditus, nisi ex falsa interpretatione eius, ad quem prouocat, quemque, distinctione prorsus non admittenda euertit; nihil enim alibi de magia Musonio obiecta occurrit, quod vel leuem habeat speciem, Suidas autem ipse contradicit, qui non magiae suspicionem, sed caninam dicacitatem orisque libertatem nimiam caussam illi exilii extitisse, narrat. Prorsus vero inusitatum et vix vllo exemplo probandum est, quod Philostrati editor putat, dialecticum idem esse ac Theurgum; et doctrinam quidem de Deo et spiritibus ad dialecticam retulisse Platonem certum est, de Platonicis autem huius temporis prius demonstrandum. Quod si hoc damus, euinci tamen nunquam potest, in dialectica Stoicorum, quam is agnoscit, vnquam de spiritibus vel arte theurgica fuisse praeceptum. Tantum etiam abest, vt has nugas curauerint Stoici, vt potius Pythagoreos Platonicosque ea de re riserint. Suidae vero auctoritas eo minus ponderis habet, quo magis in confundendis homonymis eum frequenter fuisse lapsum omnibus notum est. Tandem nec poena similis, eundem fuisse vtrumque Musonium probat, cum et locus exilii differat, et eo quoque tempore plures philosophos idem fatum sortitos, eandemque poenam passos fuisse constat. Verum ipse tandem desideratissimus OLEARIVS, Tillemontium,

l) loc. cit.

m) L. VII. c. 16.

Digitized by Google

tium, Philostrati relationem suspectam facientem ex eo, quod ex Tacito et Dione pateat, Musonium relegatum fuisse, non in carcerem coniectum, refutaturus cum Scaligero statuendum esse putat, Musonium Rufum alium esse a Musonio nostro. Quibus rationibus omnibus accurate expensis, dubium nobis restat nullum, Cynicum hunc Musonium a Stoico distinguendum, nec cum eo, vt cum aliis, praesertim cum Musonio iuniori, de quo EVNAPIVS [n] videndus, confundendum, vt accidit H. VALESIO [o] et L. KVSTERO [p]. Pauca vero de hoc Cynico Musonio nobis constat, monuitque iam sua aetate EVNAPIVS [q] *Cynicorum recentiorum*, quos supra nominauimus, et inter quos primum fere locum obtinuit Musonius, *certam et exploratam actae vitae cognitionem, prodente, quod equidem constet, nemine, haberi non posse, vitae tamen locum abunde supplere eorum libros, tanta eruditione refertos, tantaque obseruationum, in scientiis, quae mores entiumque naturam inuestigant copia scatentes, vt ex illorum animis, qui sectari eos cupiant, ignorationem ceu caliginem quandam facile expellere valeant.* Hos vero libros cum hodie quoque desideremus, pauca nobis sufficere oportet, quae passim legimus, quaeque inter praecipuos Cynicos, fama illustriores Musonium fuisse, confirmant. Ex adducto PHILOSTRATI loco patet, eum sapientia proximum ab Apollonio habitum fuisse, qui cum fere diuinus crederetur, Musonii famam et existimationem haud exiguam fuisse, inde coniici potest. Quin alio loco [r] *maxime mortalium philosophia excelluisse* scribit. Cynicos vero eum mores, maxime intrepida oris libertate et reprehendendi audacia, qua ne Neroni quidem pepercit, secutum fuisse, monstrisque his debellandis Herculem imitari voluisse, supra iam diximus, iram vero et indignationem imperatoris eam ob caussam meruisse, ex Suida narrauimus. Ea enim παῤῥησίᾳ adeo crabrones irritauit Musonius, vt in carcerem coniiceretur, inque eo in magno periculo esset, mortuusque esset, quantum ad eum, cuius iussu in vinculis erat, nisi valido robustoque corpore extitisset [s]. In hoc vero carcere cum Apollonio Tyaneo amicitiam iniit et literarum commercium, cuius aliquot epistolas nobis seruauit PHILOSTRATVS [t]. Tandem in Graeciam in exilium missus est, vbi eum vidit Demetrius vinculis constrictum, et, vt apud Isthmum foderet, adactum; qua de caussa cum Demetrius lamentatus esset, ille ligonem tenuit, et valide terrae impegit, sublatisque in coelum oculis dixit: moerore te afficio Demetri, quod Isthmum effodiam? quid vero passurus esses, si me quoque, sicut Neronem, cithara canentem videres [u]? Quo vero fati genere obierit, incertum.

n) In Proaeresio p. 139. fuit discipulus Eusebii Myndii eiusque in cathedra Sophistarum successor, vixitque sub Iuliano, Valente et Valentiano Impp. adeoque a nostro distinguendus, conf. IONS. l. c. L. III. c. 7. p. 242.

o) Ad AMM. MARC. L. XXVII. p. 342.

p) Ad l. c. SVIDAE.

q) Prooem. p. 6.

r) L. V. c. 19.

s) PHILOSTRAT. l. c. p. 176.

t) c. 46. p. 187.

u) L. V. c. 19.

Digitized by Google

tum. Etsi enim SVIDAS [x] de eo dicit, ὅτι ἐπὶ Νέρωνος ἀναιρεῖται, quod interpres vertit, *a Nerone caesus est*: recte tamen obseruauit OLEARIVS, τὸ ἀναιρεθῆναι generali sensu significare: *e medio tollere*, et ad relegatum etiam pertinere posse, qui ἐκ τῆς πόλεως ἀναιρεῖται quemadmodum SVIDAS τὸν Κορνοῦτον σὺν τῷ Μουσωνίῳ ἀναιρέθεντα, *Cornutum simul cum Musonio vrbe exactum et sublatum dixit*. Virum fuisse magnum, gestaque eius fuisse plurima et maxima testatur quidem PHILOSTRATVS [y], sed qualia fuerint, se praetermittere dicit. Laudat in eo iniuriarum tolerantiam et animum philosophicum IVLIANVS [z] imperator. Orationes vero et epistolae eius interciderunt.

§. III. Musonio gloria inter Cynicos non par modo, sed superior fere fuit DEMETRIVS, philosophus [a] antiquae virtutis vereque Cynicae fortitudinis, qui quam Epictetus nobis depinxit Cynici faciem viuendo exprimere tentauit. Dolendum itaque pauca et exigua esse, quae de magno philosopho nobis reliquere veteres, in describendis Cynicorum vitis valde incurii. Accedit, Demetrii nomen peruulgatum inter Graecos fuisse, multosque philosophos nomen illud gessisse, quo factum, vt veterum narrationes non potuerint non confundi, nec via satis tuta pateat, Demetrios hos inter se accurate distinguendi. LAERTIVS [b] viginti enumerat, quibus addunt alios MENAGIVS [c] et VOSSIVS [d]: quinquaginta duos notant IONSIVS [e] et FABRICIVS [f]. Ex his plerique aetate quidem a Cynico Demetrio facile distinguuntur, cum vel eum tempore superent, vel infra eius aetatem sint, vitae quoque genere et professione a philosopho Cynico diuersi esse cognoscantur. E. g. Demetrius Alexandrinus Cynicus philosophus, Theombroti discipulus [g], ante C. N. viuens, quem cum nostro confudit MENAGIVS [h], recte ab eo distinguitur, quia Apollonio coaeuus fuit, et sub imperatoribus Caligula, Claudio, Nerone, Vespasianis et Domitiano floruit. Alium Demetrium Alexandrinum, cui Chytras cognomen fuit, Cynicumque institutum secutus est, tempus etiam a nostro distinguit; vixit enim teste AMMIANO MARCELLINO [i] sub Constantio, et coniurationis in imperatorem suspectus tormentisque exploratus innocentiam probauit suam. Ast non aeque certum, vtrum a nostro Demetrio distinguendus sit Demetrius Cynicus, quem Sunium patriam habuisse, Rhodiumque sophistam praeceptorem, cum Antiphilo vero medico amicitiam sanctissime coluisse, ex LVCIANO [k] discimus. Cum enim ille

Demetrius Cynicus.

x) loc. citat.
y) loc. cit.
z) Epist. ad Themist. p. 262. SVIDAS l. c.
a) EVNAP. vit. Sophist. p. 7.
b) L. V. f. 84.
c) Ad h. l.
d) De histor. Graec. L. III. p. 352.
e) De Scr. Hist. phil. L. II. c. 18. p. 39. 210.
f) Bibl. Graec. Vol. II. p. 294. IV. p. 482. VI. p. 350. X. p. 390.
g) LAERT. L. VI. f. 94. Dictum de eo Tomo primo, L. II. c. 8.
h) l. c. et ad L. VI. f. 94.
i) L. XIX. c. 12. IVLIAN. Orat. VII. VALES. ad l. c. Amm.
k) In Toxari T. I. p. m. 624.

Digitized by Google

ille Demetrius, de quo nobis ſermo in praeſenti eſt, Corinthi vixerit; Sunium vero Corinthiis paruerit, colligit inde G. OLEARIVS [l], Demetrios hos inter ſe non eſſe diſtinguendos. Aliter vero viſum MENAGIO [m], qui ſerius, ſub Vero ſcilicet, vixiſſe coniicit, quas etiam partes ſequitur ὁ πάνυ FABRICIVS [n], ſui enim temporis hiſtoriam de incredibili Demetrii erga Antiphilum fide ſe narrare Lucianus ait. Opponit his Olearius; paulo ante Luciani tempora haec fieri potuiſſe. Aſt his obſtat, quod diſerte LVCIANVS [o] ſcribit: *Antiphilum etiam nunc quidem in Aegypto eſſe, Demetrium relicta amico pecunia conceſſiſſe in Indiam profectum ad Brachmanas:* ex quibus recte colligitur, Luciani tempore vtrumque vixiſſe. Addimus his Demetrium Sunio oriundum viginti drachmarum millia a iudice ob toleratas iniurias dono accepiſſe: Aſt SENECA [p] auctore pauperrimum fuiſſe Demetrium Cynicum: nimis etiam diſtare tempora Neronis, quibus hic floruit, a Veri aetate, vt tantae ſenectutis hominem iter ad Indos ſuſcepiſſe, veriſimile fiat. Niſi dicamus, Lucianum tempora ex ingenio finxiſſe, vt argumento, more ſophiſtarum, inſeruiret, quod vero nodum ſecat non ſoluit. Meminit et alio loco Demetrii Cynici LVCIANVS [q], narrans, eum, cum Corinthi conſpexiſſet ineruditum quendam pulcherrimum librum legentem, arreptum codicem lacerauiſſe, ſatius eſſe dicendo, ſemel a ſe, quam ab illo toties dilacerari. Hoc vero vtrum ad ſeniorem Demetrium Cynicum, vel ad iuniorem Sunienſem referendum ſit, dici non poteſt. Sed et PHILOSTRATVS [r] Demetrium Corinthium cum Alexandrino quodam Demetrio Fauorini familiari [s] miſcere videtur. Adeo incerta et confuſa ſatis eſt Demetrii Cynici hiſtoria! Enarrabimus tamen quae paulo certiora de eo conſtant. Et Corinthi quidem vixiſſe, Cynicae profeſſioni ſe dedentem Demetrium, ex PHILOSTRATO [t] conſtat, Romae tamen aliquandiu vixiſſe quoque, ex Apollonii hiſtoria liquet, qui eum Romae vidit, ſub Nerone. Aſt iam ſub Caligula vixiſſe Demetrium tradit GAVDENTIVS [u], ſed more ſuo, ſine teſte; et ſine veriſimilitudine; quia enim ſub Tito adhuc ſuperfuit Demetrius, extremam illum ſenectutem attigiſſe neceſſe eſſet, quam tamen veteres tacent. Romae quibus fatis vſus fuerit narrat PHILOSTRATVS [x], tradens: *Demetrium ſe ipſum cum Nerone commiſiſſe, maxime poſtquam gymnaſium Nero abſoluiſſet, omnium quae Romae eſſent, plurimum admirandum, feſtumque diem ſacrificiis in eo peractis celebrauiſſet. Gymnaſium enim ingreſſum Demetrium orationem habuiſſe aduerſus eos, qui*

l) Ad PHILOSTRAT. vit. Apoll. L. IV. c. 25. p. 164.
m) loc. cit.
n) Bibl. Gr. Vol. II. p. 362.
o) l. c. p. m. 632.
p) De vita beata c. 18.
q) Adu. indoctum T. II. p. m. 770.
r) l. c. L. IV. c. 25. p. 165.
s) GALENVS de praecognit. IONSIVS l. c. p. 211.
t) loc. cit.
u) De philoſ. Roman. c. LXI. p. 231.
x) L. IV. c. 42. p. 182.

Digitized by Google

qui balneis vtebantur, tanquam imbelles et seipsos inquinantes, inanesque esse istas impensas ostendisse. Quibus dictis, quo minus statim capite plecteretur, ei profuisse, quod cantus suauitate se ipsum eo die superasset Nero. Nec tamen effugisse Demetrium, quo minus magnum ob ea, quae dixerat, periculum subiret. Tigellinum enim praefectum praetorio Neronis Roma illum expulisse, non secus ac si balneum verbis suis esset demolitus. Supra tamen in Apollonii historia iam exposuimus, vix verisimile esse, Demetrium, omnis philosophiae robur complexum, vt ipse ait Philostratus, cantu cum Nerone certasse, vel eo tempore Cynicam παῤῥησίαν adhibuisse, quo plerique philosophi ab imperatore in exilium essent eiecti. Roma pulsus Athenas commigrauit, *forti adeo*, vt iterum PHILOSTRATVS [y] scribit, *animo, vt ne eo quidem tempore, quo Nero in certaminibus indecenter se gerebat, a Graecia excesserit.* Ex quo liquet, oris istam, quam Cynici affectabant, libertatem studiose magnoque animo consectatum fuisse Demetrium, cuius exemplum memorabile illa esse possunt, quae Neroni mortem illi minitanti respondisse ait Epictetus [z]. Apollonii vero amicitiam cum Corinthi iniisset, eam sancte coluit, discipulosque ad colendum hunc virum adduxit [a]. Sub Vespasiano iterata vice Cynicae libertatis damna sensit, ast vere canem se demonstrauit. Damnatus enim et in insulam in exilium missus Vespasianum in itinere obuium habuit; ac neque assurgere neque salutare imperatorem dignatus est, sed oblatrauit: Caesar tamen satis habuit canem appellare [b]. Libertatem tamen ei procurauit et commendationem postea apud Titum addidit Apollonius. Ille enim redeunti ab Hierosolymarum oppugnatione, Tito Demetrium iungendum sibi suasit, vt haberet, qui ipsum, quae facienda essent, edoceret. In eo enim esse libertatem loquendi, et intrepiditatem, et veritatem, valereque cum Cynico robore [c]. Cumque Titus audito Cynici nomine turbatus esset, hunc dixit canem adfore, qui pro ipso aduersus alios, et contra ipsum quoque, si quando peccauerit, sapienter tamen et non sine ratione latraturus sit. Tum vero temporis Romae erat Demetrius, ad quem Apollonius epistolam scripsit, *seque praefecisse illum Tito* monuit, *vt institueret eum in moribus principem decentibus. Velle itaque vt faciat, vt illi vera dixerit, et ipsi sit omnia seposita duntaxat iracundia* [d]. Sub Domitiano vero, cum omnes philosophi Roma exire et Italia excedere iuberentur [e], Demetrius quoque exulare iussus est; qui tamen cum animo fortiori vteretur, Puteolos tantum secessit, vbi Apollonium cum sociis eum conuenisse, illique cum ex dicasterio disparuisset, ibi se reddidisse, *sectione tertia* narrauimus, quaque ratione vtriusque animus arctiori vinculo coaluerit,

y) L. V. c. 19. p. 202.
z) ARRIAN. diss. Epict. L. I. c. 26. p. m. 92.
a) PHILOSTRAT. L. V. c. 19. p. 202.
b) SVETON. in Vespas. c. 13. DIO L. LXI.
c) PHILOSTRAT. L. VI. c. 30. p. 270. seq.
d) Ibid. c. 313. p. 211.
e) GELLIVS L. XV. c. 11.

erit, oſtendimus. Multa hac occaſione nobis narrat colloquia Demetrii et Apollonii PHILOSTRATVS [f], aſt quae in cerebro tantum ſophiſtae enata fuiſſe, nemo non videt. Adeo enim tenuia et exilia ſunt, et omni philoſophiae robore deſtituta, timiditatem quoque ſummam prodentia, quae Demetrio tribuuntur [g], vt a viro omne Cynicum robur complexo, animique ſupra modum intrepidi, qui ne imperatorum quidem ira flecti potuit, profecta fuiſſe nemo ſanus cogitare queat, et palpari poſſit, haec Philoſtratum ea tantum fini confinxiſſe, vt Apollonii fortitudinem Cynicam virtutem ſuperantem extolleret. Fuit enim Demetrius moribus vere Cynicis, auſteramque virtutem et imperterritum animum exprimentibus. Et paupertatem quidem ſummam pertuliſſe, SENECA [h] teſtis eſt αὐτόπτης, quem Demetrium familiariter nouiſſe, dubium non eſt. Ait enim plenus admiratione virtutis eius: *Demetrium virorum optimum, mecum circumfero, et relictis conchyliatis, cum illo ſeminudo loquor, illum admiror. Quidni admirer? vidi nihil ei deeſſe.* Et alio loco [i] non minus eleganter et cum laude eius: *Ego certe aliter audio, quae dicit Demetrius noſter, cum illum vidi nudum, quanto minus, quam ſtramentis incubantem? tunc enim non praeceptor veri, ſed teſtis eſt.* Aſt habuiſſe in ſumma paupertate animum tranquillum, et praeſentibus contentum idem SENECA fatetur [k]. Qui vt philoſophum conſummatae prorſus et exactiſſimae virtutis nobis oſtendat, *hunc*, ait [l], *mihi videtur rerum natura noſtris tuliſſe temporibus, vt oſtenderet, nec illum a nobis corrumpi, nec nos ab illo corripi poſſe: virum exactae, licet ipſe neget, ſapientiae, firmaeque in his, quae propoſuit, conſtantiae, eloquentiae vero eius, quae res fortiſſimas deceat, non concinnatae, nec in verba ſollicitae, ſed ingenti animo prout impetus tulit, res ſuas proſequentis. Huic non dubito quin prouidentia et talem vitam et talem dicendi facultatem dederit, ne aut exemplum ſeculo noſtro, aut conuicium deeſſet.* Similia paſſim [m] de magno viro pronuntiat, quae inſuperabile pectus, animi fortitudinem omni periculo, minisque et promiſſionibus flecti ſuperarique neſciam, ingenium excelſum, eloquentiam maſculam et Cynicae virtuti decoram, plenamque ardore et magnitudine animi, iudicii rectitudinem, voluntatisque in recto verſantis ſinceritatem laudare ſatis non poſſunt. Hanc enim ſibi regulam conſtituit Demetrius [n]: *plus prodeſſe, ſi pauca praecepta ſapientiae teneas, ſed illa in promtu tibi et in vſu ſint, quam ſi multa quidem didiceris, ſed illa non habeas ad manum.* Hac vero virtute Cynica cum auctoritatem ſibi parauiſſet ſummam, liberrimo ore in ſcelera atque ſeculi flagitia inuectus eſt, ſaleque Cynico vitiorum ſeruos perfri-

f) L. VII. c. 11. ſeqq.

g) Hoc magis etiam apparebit, ſi philoſophiae Demetrii ſpecimina cum Philoſtrato comparentur, quae exhibet SENECA ep. 67. 91. Qq. nat. L. IV. praef. de prou. c. 4. 5. conf. STOLLIVS Hiſt. phil. mor. gent. §. CCXXII. p. 502.

h) De vita beat. c. 25.

i) Epiſt. 62.

k) Ep. 20.

l) De benefic. L. VII. c. 8.

m) Ibid. c. 8.

n) Ibid. c. 1. 9. 11.

Digitized by Google

fricuit, id quod hominum malorum, ipsorumque etiam imperatorum, quibus more Cynico non pepercit, illi summum conciliauit odium, virorum vero bonorum, qui virtutis doctrinam seueriorem atque emendatiorem sequebantur, tantam peperit reuerentiam, vt eum *virum magnum, etiamsi cum maximis comparetur*, appellarent, eumque putarent, quem et priscis seculis opponerent, et sui temporis perfectissimum exemplum, quid natura possit, haberent, eumque in rebus arduis consultatorem et adiutorem sibi eligerent. Cuius exemplum Thraseas Paetus est, qui spiritum redditurus, Demetrium secum habuit, et de rebus maximis cum eo collocutus est. Qua de re digna est, quae legatur TACITI [o] relatio. Habuit discipulum Menippum, Lycium, inter eius temporis Cynicos, teste EVNAPIO [p] non incelebrem, quem ab empusae insidiis liberasse Apollonium, supra in eius vita, nugantem audiuimus PHILOSTRATVM [q], qui haec somnia Cynico affinxit, quae tamen secta eiusmodi delirantis ingenii commenta ridere solita est. Eum vero a Menippo seniore, cuius *tomo primo* mentio facta est, distinguendum esse, tempora diuersa docent. Et hunc quoque Menippum colloquentem inducere LVCIANVS videtur [r], tempore sibi magis, quam seniorem illum, propinquum [s].

§. IV. Referri etiam inter Cynicos solet, a veteribus [t] pariter, et recentioribus OENOMAVS [u]. Ast locum ei inter Cynicos deberi, negauit praestantissimus HEVMANNVS [x]. Qui has potissimum opinionis istius rationes affert: Tradere IVLIANVM [y], traduxisse vehementer Oenomaum Cynicam sectam, eiusque impietatem et flagitia eleganter depinxisse; opponi etiam a Iuliano Oenomaum Cynicis, maxime Diogeni. SOCRATEM [z] etiam simili ratione illum Cynico Diogeni opponere, et philosophi tantum appellare nomine; nec Eusebio vnquam audire Cynicum et non sine verisimilitudine coniici ex irrisis ab eo oraculis, quod Epicuri sectae fuerit addictus. Dicacitatem vero Cynicam, quam ei tribuit EVSEBIVS [a], impudentiam quidem calumniandi, non vero Cynismi professionem innuere. Non destitui verisimilitudine quadam doctissimi nobisque amicissimi viri opinionem non negamus, praesertim cum Oenomai scripta hodie non supersint, vt certiori coniectura inde rationes hauriri queant. Sunt tamen quae huic sententiae non immerito obiiciuntur. Et 1. quidem SVIDAE testimonium, qui ex Cynicorum eum grege

 fuisse

Oenomaus.

o) Annal. L. XV. c. vlt. dolendum, hoc loco quaedam desiderari.

p) Prooem. p. 7.

q) L. IV. c. 25. p. 167.

r) Hoc placet quoque OLEARIO ad Phil. l. c. seniorem tamen praefert FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. II. p. 364. quem etiam apud Eunapium intelligi putat. Ast huic obstat, quod Musonio et Demetrio, qui aequales Apollonio fuere, iungatur, id quod iuniori tantum conuenit.

s) Menippos plures enumerat LAERT. L. VI. p. 101. et MENAG. ad h. l.

t) SVID. in Oenomaus T. II. p. 667.

u) FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 365. IONS. de Script. hist. phil. L. III. c. 6. p. 246.

x) Act. philos. Vol. II. p. 901.

y) Orat. VI. p. 199. Orat. VII. p. 209. 212.

z) Hist. eccles. L. III. c. 23. p. 202.

a) Hist. eccles. L. V. c. 21.

Digitized by Google

fuisse dicit, non plane respuendum esse putamus, eo quod verisimile est, Suidam Oenomai scripta vidisse et legisse, Cynicumque inde agnouisse: sane cum fortius contra eum testimonium adduci nequeat, merito eius auctoritate hactenus standum esse putamus. Nam quae contra eum adducuntur, firmo satis talo stare non videntur. Et 2. Cynicos quidem valde exagitasse Oenomaum, ex adducto a viro celeberrimo Iuliani loco manifestum est, ast deficientibus Oenomai scriptis dici non potest, vtrum de tota Cynicorum secta, an de Pseudo-Cynicis tantum ea Oenomaus intellexerit? Immo, si verum fatendum, posterius probabilius nobis videtur, eo quod ex supra allatis Luciani, Iuliani, Epicteti, locis manifestum est, adeo turpem improbamque fuisse Cynicorum plerorumque vitam, vt eius viros bonos et honestos, licet Cynismo maxime fauerint, vehementer puduerit, eamque ipsi graui oratione improbauerint. Id vero cum non Cynici tantum instituti laudatores fecerint, sed et ex ipsa Cynicorum secta viri graues et virtuti verae litantes susceperint, qui intolerabile Pseudo-Cynicorum pecus exsecrare, immo ridere etiam atque more suo mordere non sunt veriti, colligi inde facile potest, Oenomaum potuisse esse Cynicum, licet in Pseudo-Cynicos graui oratione inueheretur. Ita enim Demonactem quoque Cynicum fecisse constat, qui Cynicum impudentem Diogenis exemplum iactantem salse irrisit, aliumque canina dicacitate virum quendam clarissimum allatrantem, exagitauit. Eundem vero in modum Oenomaum animatum fuisse, eo magis credibile est, quia dicacitatem Cynicam ei diserto testimonio tribuit Eusebius, eaque illustrem maxime locum meruit, quod ne sectae quidem suae hominibus vitam turpem et flagitiosam sectantibus pepercerit. Dicacitatem enim istam maxime proprium Cynicae sectae characterem semper fuisse, ex allatis hactenus luce meridiana clarius est. 3. Socrates vero licet Oenomaum philosophum tantum appellet, eo tamen nomine Diogeni Cynico non opponit, sed potius iungit, scribens: *ob quod oraculum Diogenes Cynicus et Oenomaus philosophus Apollinem Pythium condemnarunt.* Philosophi enim nomen Cynici appellationi non opponi posse, nisi addito sectae nomine quilibet intelligit. Etsi vero vix ratio danda postulari potest, cur Diogenes Cynicus, Oenomaus eiusdem sectae homo, philosophus a Socrate vocetur, non sine verisimilitudine tamen coniici potest, ea propter placuisse hanc appellationem Socrati, quod Diogenes vitae magis dicacitate, Oenomaus meditationibus philosophicis et dissertationibus Cynicas rationes contra superstitionem excoluerint. Ita enim eo fortius videtur Socrates fuisse argumentatus, qui non ad Cynicum tantum dicterium, sed ad philosophicam etiam sententiam prouocauit. Rationibus enim hac in re philosophicis vsum fuisse Oenomaum, ex fragmentis eius constat, quae nobis seruauit Eusebius. 4. Eadem vero caussa quoque esse videtur, cur Eusebius, licet Cynicam dicacitatem Oenomao

mao

Digitized by Google

mao tribuat, eum tamen Cynici nomine numquam appellauerit, quod scilicet, non tam vitae Cynicae quam rationum Cynicarum studiosus fuerit. 5. Quod vero oracula riserit Oenomaus, tantum abest vt eum Cynicum fuisse neget, vt potius affirmet. Ex adducto enim Socratis loco clarum est, Diogenem Cynicum eadem in haeresi fuisse, nec ignotum esse potest veterum doctrinarum peritis, Cynicos et Epicureos eandem in hac caussa tenuisse sententiam, easdemque partes Peripateticos et Academicos fuisse secutos [b]. Qua de re insignis locus EVSEBII [c] expendi meretur, quem adduxit etiam ANTONIVS van DALEN [d]. Quae tam luculenta et certa visa sunt FRANCISCO BALTO, contra Fontenellii historiam oraculorum disputanti [e], vt cum omnibus quidem Peripateticis hanc opinionem tribui non posse contenderet, Cynicos tamen eam fouisse, negare nequiuerit, ideoque Oenomaum inter Cynicos referendum esse iudicauerit, quod oraculorum fidem negasset, et imposturae ea accusasset, id modo, vt aduersarium refellat, addens: tantum abesse, vt Cynici philosophi fuerint, vt omnes potius scientias reiecerint, ne ipsa quidem philosophia excepta. Id quod frigidum esse, nec satis cum huius sectae historia conuenire, eius peritos latere non potest, et datum a Socrate Oenomao philosophi nomen refutat. Vnde argumentum inuertimus, et ex hac oraculorum irrisione pro Cynismo Oenomai rationes potius petimus, nec caussam videmus satis grauem cur ex Cynicorum albo sit delendus, licet Pseudo-Cynicorum mores, ignauiam, proteruiam, dicacitatem, sine virtute vlla canina impudentia se efferentem salse traduxerit. De Cynica vero secta scripsisse testes sunt IVLIANVS atque SVIDAS [f]. Quae vero, vt ea, quae de oraculorum imposturis atque dolis reliquit, magna historiae philosophicae veteris iactura interciderunt [g], quemadmodum ea quoque hodie desiderantur, quae de Homeri philosophia scripsit [h]. Fuit Gadarenus [i], ac sub Hadriano floruit [k].

§. V. Illustrem etiam inter veros Cynicos, virtutis laude inclytos locum meruit DEMONAX, inter optimos suae aetatis philosophos numerandus. Cuius vitae historiam debemus LVCIANO [l], qui cum ridere alias saleque satyrico perfricare philosophos soleat, seposita hoc loco ridendi et exagitandi licentia, egregiam vitae eius depinxit imaginem. Qui licet solus et vnus tantum hic testis audiendus sit, fidem tamen omnino meretur. Nam et tempore ei proximus fuit, adeoque ex viris fide *Demonax.*

b) ORIGEN. contra Cels. L. VII. p. m. 343.
c) Praep. euang. L. IV. c. 1.
d) De oraculis gentil. diss. II. p. m. 217.
e) P. II. c. 3. p. 63.
f) ll. cc. conf. HEVMANN. l. c. FABRICIVS l. c.
g) Pauca fragmenta nobis seruauit EVSEBIVS de praep. L. II. c. 19. L. VI. c. 6. 7. Conferri vero de hac Oenomai opinione de oraculis possunt SOCRATES l. c. et qui eum exscripsit NICEPHORVS L. X. c. 36. THEODORIT. therapeut. L. VI. p. 86. L. X. p. 141. ex recentioribus ANT. van DALEN et FR. BALTVS ll. cc.
h) SVIDAS l. c. IONSIVS l. c. p. 245.
i) SVIDAS l. c.
k) SYNCELLVS p. 349. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 365.
l) In Demonacte T. II. p. m. 560.

Digitized by Google

fide dignis Demonactis vitae historiam discere potuit, et in tanta optimi philosophi fama, vndequaque nota mentiri vel ei tribuere, de quo falsitatis facile coargui posset, ausus fuisse praesumi non potest; et laudator virtutis eo magis audiendus est, quo magis acerbum vitiorum laruataeque virtutis in philosophis reprehensorem fuisse constat. Qui et ipse *duarum rerum gratia se de Demonacte nonnihil in lucem edere* dicit, *vt et illius memores sint viri suae aetatis praestantissimi, et iuuenes quique generosissimi animum ad philosophiam applicantes non necesse habeant ad vetera tantum exempla semetipsos componere, sed ex huius quoque viri vita habeant, quem sibi pro viuendi regula imitandum proponant, quem ipse omnium optimum ex philosophis cognouerit.* Ad hos testes cum prouocet Lucianus, fides ei deneganda non est. Fuit autem Demonax Cyprius, haud obscuris parentibus natus [m], quippe qui et dignitate et facultatibus eminebant. Ast is omnibus naturae muneribus excelsior atque superior, pulcherrimis et praestantissimis tantum rebus animum dignum iudicauit, eumque in finem ad philosophiae studium se contulit; quam animi alacritatem magnis passibus ad excelsa quaeuis grassantem non Agathobulus [n] tantum et Demetrius, et imprimis Epictetus [o] calcari quasi addito, excitarunt, sed et naturalis inclinatio conuersatione horum philosophorum confirmata et aucta egregie promouit. Praecipue vero Timocratis Heracleotis, viri sapientissimi et eloquentia pariter atque eruditione maxime ornati familiaritate vsus est. Neque vero tantum in adolescente valuit optimorum atque praestantissimorum virorum exemplum, quantum innatus philosophiae amor et singularis, quo rapiebatur ad res praeclaras, impetus, quo a puero statim permotus omnia humana bona sibi contemnenda esse, generoso prorsus pectore, statuit. Neque tamen animo non praeparato ad philosophiae accessit studia, sed poetarum lectioni innutritus multos tenebat memoria, dicendique artes non mediocri exercebat studio. Philosophiae vero vbi operam admouit, non summo tantum eam delibauit digito, sed totam ex fundamentis prorsus suis haustam imbibit [p]: cumque totum ei se tradidisset, libertatem prosecutus in id maxime incubuit, vt et ipse rectam ac sanam inculpatamque vitam viueret, et videntibus et audientibus suam ipsius mentem exemplum exhiberet, veritatemque libero dicendi genere vbique profiteretur. Qua in re praeter scientiam vitae quoque vsum requiri edoctus, omnibus viribus fategit, vt et animum firmum redderet, et corpus exerceret, et ad tolerantiam variis laboribus assuefaceret. Et vt summa quadam rem comprehendamus, in eo summa cura studioque elaborauit, ne alicuius alterius egens esset, sed in se animique sui diuitiis veram possideret vitae felicitatem. Fuit autem longe superior animi eius virtus et acerrimi ingenii

m) Excidit in Ven. REIMMANNI Hist. atheismi c. XXXII. p. 238. particula, *non*.

n) Agathobulum Epicureum memorat PLVTARCHVS, quod non suau. viu. sec. Epicurum T. V. p. m. 89. ast paulo senior videtur fuisse hoc Demonactis praeceptore.

o) p. 562.

p) p. 563.

genii felicitas, opinioni illi quae sectariae philosophiae studio ad hanc animi beatitatem peruenire posse sperat, adeoque sectariam quidem philosophiam reiiciebat, nec vnius philosophi familiae nomen addicebat suum, ea vero eligebat, quibus se potissimum oblectari posse credebat [q]. Et Socrati quidem se maxime addixisse apparebat [r], habitu tamen vitaeque frugalitate Diogenem aemulari videbatur, Cynicumque institutum eligebat, quod Diogenem ex Socratis discipulis omnium maxime Socraticam disciplinam secutum, vitaeque integritatem et virtutis actionem expressisse videret, cum reliqui Socratici ad inanes speculationes sine fruge essent delapsi. Ex quibus patet, eum inter Cynicos hoc potissimum nomine referri, quod Cynicam virtutem sine apparatu et fastu demonstrandam in ipsa vita sibi elegisset. Adeo vero tristem Cynicorum eiurabat austeritatem singularem, vt nec ambitiose adulteraret ea, quae ad victum pertinebant, admirationis popularis emerendae gratia, vel vt oculos in eum conicerent homines, verum communi cum aliis viuendi ratione vteretur; nec tantillum quidem philosophico fastu intumesceret, et cum aliis iunctam consuetudinem exerceret, et communibus reipublicae legibus lubens pareret. Qualis cum esset, non potuit non Pseudo-Cynicorum ineptos et agrestes mores contemnere et reiicere [s]. Sed in aliis quoque Cynicorum affectatam virtutem euitauit, veram animo verbisque expressit. Cuius exemplum luculentum est euitata imperiosa et proterua Cynicorum dicacitas, quam, etsi summa dicendi libertate vtebatur, tantum tamen abest vt excoluerit, vt humanitatem potius et leporem summopere in eo laudet LVCIANVS [t]. Nam ne ironiam quidem Socratis probabat, sed Attico sermone et gratia commendabilis plenus erat in disputationibus, nec obscurus, et in corripiendo adeo humanus, vt eius in obiurgando seueritatem atque acerbitatem discipuli non subterfugerent, sed [illegible] magis amabili laetitia multo modestiores redditi, de futuris [illegible]dis optimam spem animo conciperent. Itaque nunquam visus est vociferari, aut mira peruicacitate contendere, aut indignari, et si aliquis esset increpandus, ipsa quidem peccata reprehendebat, ceterum peccantibus benigne ignoscebat. Existimabat enim, hominis esse peccare, Dei vero, aut viri Diis proximi ignoscere atque errata emendare. Ad hunc ergo modum cum vitam instituisset suam, et nullo vnquam auxilio in rebus vllis opus habuit, et amicis in iis, quae fas erat, vtilissimam praestans operam, et aut insolentiores fortuna secunda factos submonefaciens, aut animo deiectos in aduersa cum risu consolans, nemini quoque vnquam facessendis negotiis molestiam creans aut in ius productum accusans, nullum vnquam hostem habuit, ipse hostis nemini [u], et tanta omnium

q) Ita p. 585. Aristippum laudat, a quo laetum, quem ad vitae finem seruauit, animum didicisse videtur.

r) p. 563.

s) Exempla habes p. 581.

t) p. 564.

u) p. 565.

Digitized by Google

omnium amicitia gauisus est, vt, cum aetate supra modum ingrauescente consenuisset, inuocatus in quamcunque domum fortuito incidisset, in ea cibum sumens ac dormiens, Deus illi familiae visus sit ostensus, aut aliquis bonus genius, qui in domum intrauisset: tantum de eius praesentia omnes sibi gratulabantur [x]. Quae ἀδιαφορία Cynica, modesta ratione vsurpata eo facilius exercebatur a Demonacte, quo studiosius is in id connisus erat, vt nulla alia re indigeret, quam non a se ipso posset petere. Cynicum vero institutum eloquentiae argutae, sententiarum et acuminis luminibus distinctae, studio feliciter expressit, euitata acerba illa dicacitate, qua eo tempore vniuersa fere Cynica familia exosam se reddebat, quamque Demonax in ipsis Pseudo-Cynicis non sine aculeo damnabat. Qua de re acute pariter et vrbane dicta ab eo plurima congessit LVCIANVS [y], quae apum more et pungunt et vngunt, et mel pariter habent atque aculeum; cuius generis multa hic exempla referre institutum vetat, digna vero sunt, quae apud ipsum Lucianum legantur, iucunditatem atque vtilitatem allatura non exiguam. Maxime vero Cynicae sectae professionem ad emendandos hominum mores, debellanda scelerum monstra, ducendosque manu quasi ad felicitatem animos adhibebat, neque tamen acerbitate paedagogica, qua se tanquam magistros Cynici obtrudere solebant, vtebatur, sed ita corripiebat peccantes, vt humanitate et lepore deliniti, ipsam medicinam sibi ducerent non vtilissimam modo sed et iucundissimam. Cum enim amicus esset omnibus, nec esset quisquam, quem non familiarem compellasset, qui quidem homo erat; et alacritatem animi semper prae se ferret vel maiorem vel minorem, prout obsequii spem ipsi exhiberent, quos peccantes corripiebat, tanta in his omnibus eius fuit gratia, eaque tanta verborum Venere dixit fecitque, vt suadelam labiis eius insedisse quilibet iudicauerit [z]. Cumque Socratis et Diogenis exemplo in philosophia vteretur, ad id potissimum resp[illegible] in quo veram Cynismi rationem positam esse, acuti viri dixerunt, vt [illegible] minister esset, et ad eam homines adduceret. Curae itaque illi erat, fratres inter se diffidentes atque discordes ad pristinam concordiam reducere, ac mulieribus cum maritis reconciliatis illorum animis pacem componere [a]. Immo populum seditionibus exulceratum scite et vtiliter differendo compescuit, multisque eorum persuasit, vt patriae modeste et tranquille inseruirent [b]. Qua in re ita versatus est, vt amicum se omnibus ostenderet, talemque, cui pacis et concordiae et communis vtilitatis cura esset potissima, quique fidem et dexteritatem amicis accurate demonstraret, illisque vtilem et officiosum se praeberet [c]. Quare, cum animum semper laetum seruaret, solum amici aut morte aut morbo discruciabatur, inque eo omnem collocabat operam atque laborem, vt labentes erigeret, tristes consolaretur, deficientes iuuaret, contra fortunae insultus et iniurias ami-

x) p. 585. y) p. 569. seqq. a) p. 565. b) p. 565. 586.
z) p. 566. c) p. 585.

amicos muniret, animumque eum ostenderet, qui rem omnium maximam et praestantissimam in rebus humanis amicitiam et voluntatum coniunctionem esse existimaret [d]. Quin nec more Cynico reipublicae se subtraxit, sed in eius procurationibus obeundis versatus multorum prauis et nefariis conatibus restitit [e]; magno etiam atque implacabili odio semper aduersus eos pugnauit, quos non iuxta veritatis ductum, sed ad ostentationem philosophari animaduerteret. Quo odio excitatus acumen eloquentiae ad mordendos hos philosophastros adhibuit, nullique sectae, ne Cynicae quidem pepercit. Cynicum enim cum vidisset, pallium quidem et peram habentem, ceterum pro baculo supra modum fastuose et arroganter vociferantem, dicentemque Antisthenis et Cratetis atque Diogenis se esse aemulum; *caue*, inquit, *impudenter mentiaris*, *siquidem tu Hyperidae* [f] *discipulus existis.* Eadem mordacitate Agathoclem Peripateticum, cum superbe et insolenter se ferret, et arroganter iactaret dialecticorum se solum et vnum esse, repressit, *atqui*, dicens, *o Agathocles*, *si primus*, *non solus*, *si vero solus*, *non primus* [g]. Cumque aliquando vidisset duos philosophos egregie rudes et indoctos de quaestione quadam satis ridicule disceptantes, et alterum quidem absurde quaerentem, alterum inepte respondentem, nihilque ad rem afferentem, *nonne videatur vobis*, inquit, *o amici*, *alter illorum hircum mulgere*, *alter autem illi cribrum supponere?* Alia huius generis, quae narrat Lucianus, digna licet sint quae legantur et iucunda, breuitatis caussa omittimus. Facile ex his intelligi potest, amicos Demonactem habuisse plurimos, hostesque aut nullos, aut illos modo, quorum prauis conatibus fibulam iniecisset. Tantusque apud omnes eius amor fuit, vt cum ipsi Athenienses, tum vniuersa Graecia eum maximi faceret, et praetereunti honoris gratia etiam illi, qui magistratus muneribus fungebantur, assurgerent, magnumque illo praesente, omnes agerent silentium: praetereuntem autem, cum vbique cibum caperet, pistrices certatim ad se traherent, vnaquaeque cupiens, vt a se panem acceptaret: ac magnam sibi datam esse felicitatem diceret, a qua panem accepisset. Quin etiam pueri poma illi afferebant, patrem honorifice compellantes [h]. Etsi vero ita non rectum tantum atque bonum, sed vtilem quoque et iucundum se praebebat omnibus, non potuit tamen tantam virtutem ferre inuidia. In magistratu enim constitutus, cum malorum consilia subuertisset, non mediocre sibi multitudinis conflauit odium, tum propter imperterritam dicendi fiduciam et libertatem, tum propter recti amorem. Vnde factum, vt Socratica fere fata fuisset expertus, nisi inexpugnabile pectus et familiarem sibi virtutem populo obiecisset. Insurrexere enim in illum quidam, accusantes, quod nunquam visus sit sacrificans, quodque solus omnium nunquam sit Eleusiniis initiatus. Ad quae magno animo, corona redimitus et nitida ve-

 ste

d) p. 566.
e) p. 580.
f) Celebris oratoris, sed contaminatae vitae historiam habet PLVT. vit. X. Orat. T. V. p. m. 597. seqq. vnde lux huic dicterio affulgebit.
g) p. 575.
h) p. 585.

ste amictus in concionem progressus, scite quidem atque dextre, asperius tamen, quam solebat, respondit: Mineruae se non sacrificasse, eo quod sacris ab ipso oblatis eam non egere existimauerit. Mysteria vero ideo neglexisse, quod, si mysteria praua et friuola comperisset, apud nondum initiatos non tacuisset, sed ipsos ab orgiis celebrandis auocasset: sin bona, rursus humanitate adductus, omnibus exposuisset. His dictis, cum prius lapides aduersus illum sustulissent Athenienses, actutum placidum erga eum animum induerunt, atque ex illo tempore maioribus habitis honoribus reuereri atque colere, postremum vero admiratione etiam prosequi coeperunt, licet mox in ipso orationis prooemio asperiori initio fuisset vsus [i]. Quae, quanta in viro maximo et philosophiae sanae auctoritas et virtutis reuerentia apud superstitiosos Athenienses fuerit, luculenter manifestant, remque nobis narrant prorsus singularem, contemta tanta cum libertate oris animique fiducia sacra non impunita tantum mansisse, sed honorem quoque meruisse in ea vrbe, quae optimum Socratem propter eandem caussam veneno sustulit, et grauissime in philosophiam peccauit. Ceterum et hoc quoque inter virtutes eius tacendum non est, ad intricatas et captiosas quaestiunculas, quibus ingenium et eruditionem eo tempore complures pseudo-philosophi ostentabant, acute instructum fuisse, cuius exempla aliquot iucunda exponit LVCIANVS [k], expertique sunt philosophi haud obscuri nominis Herminus Peripateticus, Fauorinus Academicus, Peregrinus Cynicus aliique; qua ratione effecit, vt haud facile quisquam in illum auderet insurgere, eique insultare. Veri autem candoris philosophis cum esset addictissimus, tum viuus summam apud eos existimationem meruit, tum sublatus e viuis is habitus est, qui maximis antiquitatis exemplis iure posset opponi atque aequiparari. Vitam semper duxit coelibem, sine dubio, vt eo melius institutum, quod amplexus erat, et ἀδιαφορίαν Cynicam prosequi posset; qua in re cum Epictetus aliquando obiurgans ei consuleret, vt vxore domum adducta liberis procreandis daret operam, affirmans et hoc viro philosopho non indecorum esse, alterum videlicet sui loco naturae relinquere: festiue illi, qui et ipse coelebs erat, respondit: *Da mihi igitur vnam filiarum tuarum* [l]. Vixit annos fere centum, quem senectutis extremae gradum vt attingeret, effecit sine dubio, et summa, cui studebat, temperantia, et animus nunquam vlla aegritudine turbatus, et ab affectuum tempestatibus liber, quod tantopere eius sanitatem confirmauit, vt nulli vnquam morbo implicaretur [m]. Et verisimile quoque est, diutius vitam prorogaturum fuisse, cum in hac extrema senecta viribus adhuc vsus sit satis firmis, nisi exeundum sibi ex hac vita esse laetissimo animo statuisset, eo quod haud obscure persentisceret, se sibi amplius auxilio esse non posse, nec ciues sana consilia, quae in seditione exorta sup-

pedi-

i) p. 567. k) p. 589. l) p. 583. m) p. 585.

Digitized by Google

peditabat, admittere. Discedens itaque ab omnibus hilari vultu diem suum obiit, quali semper obuiam venientibus conspectus est. [n]. Sepulturae vero curam nullam habuit, sic vt de ea rogatus, foetorem sepulturae caussam fore, nec curare se, si laniatus a canibus vtilitatem aliquam illis allaturus sit, diceret [o]. Quod vtrum profectum sit a Demonacte, decori nulla ratione negligente, et annon ex Diogenis historia huc translatum, lectoris iudicio definiendum relinquimus. Sane amplissimo funere elatus est et magnifice ab Atheniensibus sepultus, qui multo quoque tempore eius obitum luxerunt, ac sedem illam lapideam, super qua lassus quiescere solebat adorarunt, sertis coronantes, tanquam lapidem sacrum [p]. Circa funeris vero curationem nemo erat, qui non accurrisset, maxime vero ex philosophis. Illi enim suppositis feretro humeris vsque ad sepulchrum mortuum efferebant. Vixisse sub Hadriano eiusque successoribus, ex Epicteti, Peregrini aliorumque, qui cum eo vixere, tempore colligitur, natalis vero dies, tempusque obitus ignorantur.

§. VI. Alius longe commatis Cynicus fuit CRESCENS, vt enim veri Cynici imaginem eleganter expressit Demonax, ita Pseudo-Cynici mores accurate Crescens retulit. Megalopolitanum fuisse, TATIANVS [q] testatur, quod de Arcadiae vrbe Megalopoli intelligendum non de Romana vrbe, ex alio eius loco [r] satis luculenter euincitur; licet Crescentis nomen Romanum, quibusdam persuaserit, Megalopolin hanc magnam illam vrbem sedem Romani imperii innuere [s]. Nomina enim Romana illis quoque haud raro data esse, qui in prouinciis Romanis licet Graeco vterentur sermone habitabant, multis exemplis constat [t]. Cynicum fuisse S. IVSTINVS [u] testatur, sed talem, qui honestae professionis nomen turpiter pollueret, et ἀδιαφορίαν Cynicam, quam affectabat, minime eo adhiberet, vt opes et voluptates contemneret. Teste enim TATIANO [x], qui Iustini discipulus fuit, maxime omnium incesto puerorum amori deditus et pecuniae studio addictissimus erat; et quamuis φιλόκομπος esset, quo nomine eum notat IVSTINVS [y], multaque more Cynicorum populariter de animi robore, morteque contemnenda, hisque similibus iactaret [z] testibus tamen scriptoribus ecclesiasticis [a] plenus fuit malo animo, mendaciis, et vita turpi. Vnde *gulosum, et mortis timidum, luxuriaeque et libidinum sectatorem* vocat

Crescens.

n) p. 586.

o) p. 585.

p) p. 587.

q) Or. adu. Graec. p. m. 157. seq.

r) p. 167. vbi templum Dianae Hymniae memorat, quod Megalopoli Arcadiae fuisse testatur PAVSANIAS.

s) Conf. BVDDEVS de V. R. C. gentilium philos. obtrectat. confirmata §. 3. Synt. diss. theol. p. 461.

t) Ita S. Paulus Tarsensis Romano nomine vsus est.

u) Apolog. I. vel potius II. p. m. 46.

x) loc. cit.

y) l. c. Id est, strepitus popularis et insolentis arrogantiae sectator, conf. E. GRABE Spicil. PP. Sec. II. p. 139. 140.

z) TATIANVS l. c.

a) EVSEB. Hist. eccl. L. IV. c. 16. SYNCELLVS p. 351. PHOTIVS Cod. CXXV. p. 162. ex recentioribus fere omnes, qui Iustini vitam et acta martyrum tetigere, alibi nominandi.

Digitized by Google

vocat HIERONYMVS [b]. Quam animi malitiam in calumniis et obtrectationibus, quas contra Christianam religionem euomuit, luculenter probauit, et IVSTINO conquerente [c], Christianos atheos esse, prorsusque sine Deo atque impios asseuerauit, in gratiam et libidinem eorum, qui seducti sunt, id faciens. Quem cum tanquam voluptuosum et impostorem Iustinus redargueret, ostenderetque nec lectam ei Christianam professionem, et inita cum homine profana disputatione eum in ruborem daret, ac coram omnibus confunderet, adeo efferbuit ira rabidi canis animus, vt quod Iustinus praeuiderat et praedixerat, eum quod Christianus esset atque atheus, apud magistratus deferret, qua accusatione effectum, vt Christiani nominis gloriam sanguinis effusione atque martyrio Iustinus capite plexus, coronauerit, detestabili vero Pseudo-Cynici nomini aeternae infamiae notam attraxerit [d].

Peregrinus.

§. VII. Celebris quoque circa haec tempora inter Cynicos fama fuit PEREGRINI siue Protei, cuius vitam ita nobis descriptam reliquit LVCIANVS [e], vt facile intelligi queat, huius potissimum viri non tam vita quam morte illustris historiam illum ideo elegisse, vt haberet, quibus philosophis si non omnibus, certe Cynicis, grauem dicam scriberet, et imprimis Cynicos more suo salse rideret. Ita enim depingit Peregrinum, vt eum vitae non minus turpitudine, fastu, moribusque iis, quos in Pseudo-Cynicis sani omnes damnabant, contemnendum, quam insolito mortis genere famosum fuisse ostenderet. Ast multa in hac narratione scenae, quam instruendam sibi sumserat, ornandae caussa illum confinxisse, et retulisse haud pauca, de quibus merito dubitari potest, scriptorum aliorum Peregrino aequalium testimonia, quae Peregrinum tam malae notae hominem non fuisse innuunt, satis euincunt. Audiendus itaque Lucianus quidem est, sed examinandus et cum reliquis testibus conferendus, vt aliquo modo, quid in Peregrini historia verisimile, quid non, appareat. Fuit Peregrinus Parianus ex Ponto [f], qui Protei nomen cum professione Cynica suscepit: qui vbi firmata iam aetate in virum adolescere incepisset, multis in Armenia vitiatis mulierculis verbera haud semel accepit plurima: denique per tectum exiliens et elapsus turpissima et obscoena fuga salutem quaesiuit. Incolumitatem etiam, cum formosum puerum per vim constuprasset, pecunia redemit. Addit et hoc Lucianus: Peregrinum parentem senem praesocauisse, nequaquam sustinentem

b) Cat. Script. eccles. c. 23.

c) loc. cit.

d) *Menaeum Graecorum ad Cal. Iun.* apud PETR. HALLOIX. vit. illustr. eccl. orient. script. Sec. II. p. 262. vbi notandum, Crescentem tantum dici philosophum, etsi Cynicus erat, vt supra Oenomaum a Socrate philosophum dictum esse notauimus. Etsi vero pleraque de Crescente solius Iustini et Tatiani auctoritate nituntur, fidem tamen iis facit et sancti martyris integritas, et in apologia ad imperatorem eius facta mentio, vbi mendacio locus non erat. Conf. VALES. ad EVSEB. Hist. eccl. L. IV. c. 17. et Cynicorum eius temporis mores peruulgati. Stoicum vero Crescentem perperam nominat GAVDENT. de philos. Romanorum c. CXI. p. 18.

e) De morte Peregrini T. IV. p. m. 268.

f) Ibid. p. 274. ATHENAGOR. legat. pro Christianis c. 23.

Digitized by Google

tem eum iam vltra ſexaginta annos iam ſeneſcentem. Poſtea vero quam tanti ſceleris fama diuulgata eſſet, arreptaque fuga ſe ipſum condemnaſſet, incertis ſedibus vagantem oberraſſe, terram terra commutando. Ea in peregrinatione admirabilem illam Chriſtianorum ſapientiam perdidiciſſe, in Palaeſtina cum ſacerdotibus et ſcribis eorum conuerſatum. Ac ſane non multo in tempore pueros omnes illos prae ſe eſſe oſtendiſſe, prophetam ac ſacrificiorum principem, et ſynagogae ſocium, verbo omnia exiſtentem. Praeterea librorum nonnullos expoſuiſſe, nonnullos vero ſua quoque induſtria conſcripſiſſe. Inde quaſi eum Deum illos habuiſſe, et eo legiſlatore vſos fuiſſe et praefectum declarauiſſe: magnumque eos etiamnum colere reuerenter hominem, qui in Palaeſtina crucifixus eſt, quod nouum cultus et theologiae genus introduxerit. Haec Lucianus, quae, antequam in Peregrini hiſtoria progredimur, ſine animaduerſione et cenſura dimittere non poſſumus. Et primo quidem intolerabile prorſus eſt, quod tradit, Chriſtianos Peregrinum pro Deo habuiſſe, et legiſlatoria inſtructum poteſtate praefectum ſibi feciſſe. Adeone vero inſaniuiſſe, videri queat Lucianus eo tempore, quo contra πολυθεότητα tot apologiis ſcripſerant Chriſtiani doctores, vt hominem Chriſtianos vagabundum, et infando facinore per omnes terras infamem Deum ſibi et legiſlatorem conſtituiſſe, ſcribere auſus ſit, cuius contrarium pueris quoque notum eſſe poterat. Fatemur tantam impudentiam alienam nobis videri a Luciano maligni quidem animi, ſed callidi et ad res ſuas attenti ſcriptore, et non recte aſſecutos eſſe interpretes ſenſum verborum Luciani, quae hic Graece damus: Καὶ τῶν βίβλων τὰς μὲν ἐξηγῆτο, καὶ διεσάφει, πολλὰς δὲ αὐτὸς καὶ ξυνέγραφε, καὶ ὡς Θεὸν αὐτὸν ἐκεῖνοι ἐδιηγοῦντο, καὶ νομοθέτῃ ἐχρῶντο, καὶ προστάτην ἐπέγραφον. Τὸν μέγαν γοῦν ἐκεῖνον ἔτι σέβουσιν ἄνθρωπον τὸν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἀνασκολοπισθέντα ὅ τι καινὴν ταύτην τελετὴν εἰσήγαγεν εἰς τὸν βίον. Facile animaduerſurum eſſe putamus cautum et attentum lectorem, falſo retuliſſe interpretes ea ad Proteum, quae ad Ieſum Chriſtum ex Luciani mente referenda ſunt, nempe ad magnum illum hominem in Palaeſtina crucifixum, cum ambigua pronominis αὐτὸν relatione deciperentur. Niſi enim nos omnia fallunt, hoc dicere vult Lucianus: Proteum ad Chriſtianorum ſacra progreſſum non ſacros tantum eorum libros enarrauiſſe, ſed et propria de rebus Chriſtianorum commentaria conſcripſiſſe, egiſſeque in illis de eo viro, quem Deum Chriſtiani declarant, et cuius legibus et inſtitutis parent g), quemque ſibi ducem elegerunt. Hunc eſſe magnum illum virum, quem adhuc colunt, qui palo ideo affixus ſit in Palaeſtina, quod nouam cultus diuini rationem et philoſophiam (id enim τελέτας velle ex iis, quae alio loco diximus, notum eſt) introduxiſſet. Ita quidem melius cohaerere verba Luciani nemo non videt. Aſt ne ſic quidem a magno impudentiae et mendacii crimine,

g) Pertinere haec ad Chriſtum ex p. 577. manifeſtum eſſe putamus, Vbi eum Sophiſtam crucifixum vocat.

Digitized by Google

ne, saltem a pudendae ignorantiae opprobrio liberari satis Lucianus potest. Nam qui vel primis labris Christianae ciuitatis historiam degustarunt, satis norunt, inter Christianos prophetarum, thysiarcharum, et scribarum nomina non fuisse recepta, sed Iudaicae genti fuisse propria. Quod in eam cogitationem deduxit quosdam, vt non ad Christianos, sed ad Iudaeos transiisse Peregrinum, Lucianum autem, more inter gentiles non insolito, Iudaeos cum Christianis confudisse coniicerent. Neque vero, licet haec supponamus, (quae tamen diserte satis ad Christum crucifixum relata vix constare cum verborum serie possunt) caussam Luciani ea magnopere iuuant, aut mendacii vel ignorantiae non excusandae notam auferunt. Vixit enim Peregrinus post Vespasianorum tempora. Ast deleta Iudaeorum vrbe et incenso templo nec legi peculiaris auctoritas, nec sacrificium vllum, nec pontifex, nec propheta inter Iudaeos fuit. Quin nec hoc inter Iudaeos et Christianos receptum, vt homini proselyto et ex vaga vita ad eorum societatem transeunti vel summi sacerdotis vel episcopi munus fuerit datum, quod conferre nonnisi post diuturnam vitae explorationem licebat [b]. Dubium itaque non est Lucianum, quem Christianos tanquam impostores, Apollonii vel Alexandri sectatoribus similes habuisse ex aliis quoque locis constat [i], confusis inter se Iudaeorum et Christianorum sacris, cum eiusdem generis, quo Pythagorei fecerant, cultum nouum et mysteria Iesum introduxisse crederet, more suo non sine bile et amaritudine Christianis labem affricare voluisse, fingendo, quod ipse de Christianis suspicabatur, homines hos ἰδιώτας et simplices a Peregrino deceptos locum ei inter sacri muneris antistites fecisse eumque martyrii affectandi occasionem ita fuisse nactum. Quod quam prorsus ab omni verisimilitudine abhorreat, quamque suspectam Luciani fidem faciat, quemuis vel mediocriter attentum manibus palpare posse putamus. Et coniicit quidem Cl. Clericus [k], Peregrinum Christianae fidei nomen daturum inter catechumenos forte receptum fuisse, mature vero animi propositum mutasse, hincque fabulam Luciani enatam. Ast cum omnia inter se misceat, et diserte tradat Lucianus, scripsisse libros Christianos Peregrinum, quorum ne leuissimum quidem vestigium inter libros apocryphos ab haereticis malisque hominibus suppositos occurrit, rectius rem omnem negari putamus, cunctaque partim ex incerto rumore partim ex maleuolo Luciani calamo profluxisse credimus. Miramur itaque merito magnum Pearsonium [l], vt hypothesi inseruiret, Peregrinum ad Ignatii imitationem, antequam igni se traderet, epistolas ad diuersas ciuitates dedisse, et viros quosdam legatos misisse, haecque probare, quod epistolae Ignatii iam Sec. II. genuinae habitae fuerint, in eam opinionem descendisse, Peregrinum Christianam religionem

b) Conf. Lamprid. in Alex. Seu. c. 45. Orig. contra Cels. L. III. p. 140. conf. Cleric. Hist. eccles. Sec. II. p. 696.

i) p. 277.

k) loc. citat.

l) Vindic. Ignat. P. I. c. 1. p. 4.

nem sub Hadriano professum esse, et non mediocrem inter Christianos auctoritatem sibi comparauisse, inde in vincula coniectum factum esse confessorem nobilem, et ad eum subleuandum quamplurimos, etiam τῶς ἐντέλει, presbyteros episcoposque vndique conuolasse: martyriumque subire maxime voluisse, proconsulem vero Syriae, cum intelligeret, quod mori cuperet, vt inde famam posteris relinqueret, eum poenae subduxisse et carcere liberauisse: et quidem postea gloriosum hunc confessorem ex ecclesia eiectum et a philosophis receptum esse, tandemque mori quidem tanquam philosophum, famam autem eodem modo acquirere voluisse, quo Ignatium, cuius res nosset, acquisiuisse putauerit. Dici haec sine omni verisimilitudine, et, concidente vnius Luciani fide sublesta, concidere omnia, quilibet videt praeiudicio non occupatus. Cui enim persuadebitur, Peregrinum Cynico habitu ad Christianos digressum tanto mox applausu exceptum esse; tamque gloriosum subito factum esse confessorem, vt presbyteri et episcopi eum inuiserent? quis tam illustrem confessorem ob leuem culpam ex ecclesia eiectum et sanctae fidei mox apostatam factum esse credat? Quod si tantam famam fidei Christianae confessione consecutus est Peregrinus, cur tacent rem scriptores ecclesiastici? cur non hominis ad tantam inter Christianos auctoritatem euecti conseruata est memoria? cur non acriter notata apostasia? quod in aliis factum esse nouimus. Tacemus male cohaerente haec omnia niti Luciani narratione, nec habere eam testem alium, adeoque suspecti scriptoris malum in Christianos animum aperte prodentis fide stari non posse. Falsum autem est, quod supponit non probat vir eruditissimus, Peregrinum imitatum fuisse Ignatium. Aliud enim vitae exemplum, Herculis nimirum, quem Cynici parentem ducemque sibi vindicabant, eum sibi constituisse, ne Lucianus quidem negat, et ipse Pearsonius largitur. Neque magis certum est, quod addit: nunquam alii philosopho in mentem venisse, moriturus vt epistolas ad ciuitates mitteret. Aliud enim nos docent Apollonii epistolae ad ciuitates passim missae, quas seruauit Philostratus. Cuius viri cum tunc recens adhuc esset memoria et fama maxima, cur non Apollonii magis exemplum inter gentiles celebratissimum, quam obscurum iisque ignotum Ignatii morem fuisse imitatum credemus? Non inuiti igitur in eam descendimus opinionem, totam de Peregrini Christianismo fabulam ex historia sacra et philosophica eiiciendam esse; nec magis verum esse, quod Lucianus addit: Christianos omnem impendisse operam et mouisse omnia, vt eum furtim carcere eriperent m): cumque hunc conatum esse frustraneum viderent, omnia captiuo cum magna fide et obsequio praestitisse, viduasque anus et puerulos orbos ei mini-

m) Et hoc falsum, Christianos suos furtim eripere ex carcere tentare solitos. Ipse enim Lucianus paulo ante dixerat, sponte multos occidendos se offerre, et Peregrinum martyrii gloriam affectasse. Cur itaque furtim eum eriperent?

Digitized by Google

nistrasse, et somnum cum eo cepisse, omnis vero generis coenam intulisse variam [n], ac sacros sermones cum eo habuisse, nouumque eum Socratem [o] vocauisse. Quin etiam in Asia plerasque vrbes fuisse, a quibus venerint quidam laturi auxilium, Christianis mittentibus ex publico, neque non collocuturi et virum consolaturi [p]. Esse enim hunc Christianorum morem, vt si quis praestigiator aut alioquin homo promtus et versutus ad eos veniat, breui opulentus efficiatur, quippe qui hominum idiotarum simplicitate callide queat abuti. Peregrinum autem a Syriae praeside, philosophiae non mediocriter dedito liberum dimissum esse, eo quod arrogantiam, qua mortem oppetere statuisset, et per hoc gloriam ad posteros transmittere cogitaret, subolfecisset. Digna haec omnia sunt nugatoris calamo, et tam misere cohaerent, vt veterum rerum Christianarum prorsus imperitum esse oporteat, cui maledicentissima in sacram Christi ciuitatem ipsumque Dei filium narratio vel micam verisimilitudinis habere videri queat [q].

Peregrini vita philosophica et mors.

§. VIII. Dimissus ex carcere Peregrinus, si Luciani narrationem sequimur, in patriam rediit, comperit autem paternae caedis memoriam nondum ita exoleuisse apud omnes, vt non accusationem eius quidam meditarentur. Cum itaque paternas facultates fere omnes peregrinationibus exhausisset, atque populus Parianus accusationem in eum intentaret, assumto Cynici habitu, pallio et pera atque baculo substantiam a patre relictam se publicam dimittere velle edixit, hacque ratione effecit, vt ab egenis et inopibus pro vero philosopho, Cratetis et Diogenis aemulo haberetur, inimici autem quiescerent, ne, si paternae caedis refricarent memoriam, lapidibus obruerentur. Viatico itaque Christianorum nixus nouam suscepit peregrinationem, et vbique satis abundanter alebatur. Ita quidem pro comperto affirmat Lucianus [r], exigua tamen verisimilitudine, cum exemplum afferri nequeat, ex Christianis aliquem ad Cynicam sectam salua fidei professione, et assumto tamen habitu Cynico transiisse, licet Cynicos fidem Christianam amplexos fuisse, negari non debeat. Tandem admisso aliquo flagitio, nempe, vt Lucianus opinatur, quod aliquid ex interdictis comedisset, a Christianis amplius non receptus est. Vbi mire iterum omnia miscet Lucianus, et Iudaeos, vt videtur, cum Christianis confundit. Nisi dicamus Peregrinum, aliquandiu inter Chri-

n) Et hoc mendacium esse, captiuitatis seueritas, qua Christianos premebant gentiles, probat.

o) Quasi Socrates ex sanctis Christianorum fuisset. Scilicet talis habebatur inter gentiles Socrates, hinc ad Christianos concludebat Lucianus, rerum ad eos pertinentium ignarissimus.

p) Imprudenter hic Christianorum veterum laudes decantareLucianum recte notat HVETIVS demonstr. euang. Prop. VII. §. 20. pag. 41.

q) Deesse hic aliquid calumniarum, a Christianis sublatarum coniicit TANAQVIL. FABER. in not. ad Luc. c. 2. quam coniecturam non reiiciunt CLERICVS l. c. et Cel. BVDDEVS diss. de verit. R. C. gentil. phil. obtrectationibus confirmata §. 6. Synt. diss. theol. p. 477. eo quod totus di logus in quibusdam Codd. omissus sit. De quo lectoris esto iudicium.

r) p. 276.

Digitized by Google

Christianos versantem, ob malam turpemque vitam et praecipue idolothytorum esum e coetu Christiano eiectum esse, quod verisimile iudicarunt Io. Clericvs [s] et Io. Alb. Fabricivs [t]: quanquam tutissimum videtur, soli Luciano, testi suspecto et nullius, hac quidem in re, fidei, non credere, fidei Christianae professionem Peregrino tribuenti. Exclusus a Christianorum consortio Peregrinus, cum magna rerum inopia et difficultate premeretur, paternas opes a ciuitate repetiturus, iussu imperatoris datis literis eas reposcit. Ast ciues missa legatione docebant, vi non compulsum sua fuisse dilargitum; quare stare rebus semel ab se constitutis iussus est [u]. Post id tertiam in Aegyptum peregrinationem instituit, ad Agathobulum iter faciens, vt se exercitationi philosophicae daret, admirationem magis meriturae. Tendens itaque capitis dimidium, ac vultum limo oblinens, in magna circumstantis populi corona virilia tractauit, vt impudentiam et ἀδιαφορίαν Cynicam demonstraret, verberabat etiam et verberabatur ferula circa nates, et aliis quoque iuuenilibus ineptiis mira praestare tentabat. In qua Luciani narratione merito iterum verisimilitudinem desideramus, cum subolfacere quilibet Cynicae historiae non ignarus possit, haec ideo commentum fuisse Lucianum, quod fabellas de indifferentia Cynicorum circa res naturales supra detectas pro veris haberet; probabile autem non sit, eiusmodi turpitudine admirandorum operum famam Peregrinum in Aegypto fuisse consecutum. Ex Aegypto in Italiam soluit, egressusque naui statim Cynica insolentia omnes homines allatrauit, maxime imperatorem, quem natura nouerat placidissimum et mansuetissimum, nec vlli Cynicorum ob conuitiandi artem poenam irrogantem. Id quod magnam Cynicae virtutis gloriam Peregrino comparabat [x]. Tandem a praetore vrbis exire iussus est, quod tali philosopho vrbi opus non esse iudicaret. Exactus vrbe cum Musonio ac Dione et Epicteto consuetudinem habuit, cumque aliis, quotquot pari fato mulctatos esse nouerat. Nodos hic quoque in narratione sua nectit Lucianus, facilius secandos quam soluendos. Imperatorem enim, quem natura placidissimum fuisse, et tamen philosophos vrbe eiecisse dicit, non nominat, sed patientiam tantum eius in Cynicorum dicacitate perferenda laudat. Vespasianum autem fuisse, non immerito colligimus ex exilio, Xiphilino et Zonara testibus, philosophis indicto. Hunc enim imperatorem proteruiam Cynicorum contemsisse, supra Demetrii exemplo, Dionisque et Suetonii testimonio probauimus. Ast his obstat, tum quod Musonius eo quidem tempore ex vrbe relegatus haud est, tum quod Epictetum sub Domitiano tantum in exilium ire iussum esse, Svetonivs [y] asserit, Dio autem Chrysostomus sub eodem imperatore spontaneo consilio in exilium abierit, vt in *sequenti sectione* probabitur. Ast Domitianum natura placidissimum et mansuetissimum fuisse, cui quaeso,

s) l. c. p. 701.
t) Bibl. Graec. Vol. III. p. 500.
u) p. 281.
x) p. 282.
y) In Domitiano c. 10.

so, historiae Romanae mediocriter perito persuadebitur? Accedit his noua difficultas. Epictetus enim vrbe eiectus Nicopolin secessit, Dio in Thraciam ignotus profugit. Qua itaque ratione cum Epicteto, et Dione conuersari potuit Peregrinus vrbe submotus? Cumque praestantissimi hi Stoici virtutem veram et seueram maxime coluerint, pseudo-Cynicorum vero moribus essent infensissimi, quis credet, cum Peregrino [z], impudentissimae vitae Cynico, eos familiariter vixisse? Fatemur itaque, in hac quoque historiae Peregrini parte valde nutare Luciani fidem, nobisque suspicionem enasci, condidisse eum hanc fabulam, non vt lectorem accurata rei expositione erudiret, sed vt iucunda aliqua narratione eum recrearet, et Cynicos simul pungeret: qua ratione sophistas saepius, neglectis veris temporum circumstantiis, historias suas instruxisse, sicque philosophicam historiam multis fabulis contaminasse, multis hactenus exemplis demonstrauimus. Tandem regressus in Graeciam Peregrinus modo dictis probrosis Elienses impetebat, modo Graecos, vt aduersus Romanos arma sumerent, sollicitabat, modo viros bene meritos lacessebat, quod mortem illi aliquando attraxisset, nisi ad Iouis statuam in Olympicis confugisset [a]. Quam infamiam cum in sequentibus ludis oratione in laudem eius, quem vituperauerat, recitata emendare vellet, certatim ab omnibus contemtus est, cum exoleta essent omnia, quae excogitabat. Vt itaque famae suae consuleret et admirationem, cui insanum in modum inhiabat, sibi pararet, pristinas martyrii gloriosi cogitationes repetens, in publica Graecorum panegyri se flammis comburendi consilium cepit, vt in hac quoque re Herculem, Cynicorum parentem, imitaretur. Sperabat enim, hoc sibi gloriosum fore, sacro in loco comburi, vbi ne sepelire quidem alios morientes per religionem licebat [b]. Sparsis itaque de consilii sui ratione rumoribus, cum ingens esset hominum frequentia, constructo pyro et fossa, varia fuit spectantium sententia, maiorque erat multitudo Proteum accusantium, quam eius incepta laudantium, donec magna hominum frequentia deductus habitis de vitae suae periculis et exantlatis pro philosophia laboribus, auream se aureae vitae imponere coronam velle, dixit, Herculeumque vitae finem facturum promisit, vt ostenderet, qua ratione et mentis constantia mortis acerbitas respuenda sit. Ad quae dicta qui molliori erant animo, lachrymabundi, seruaret se Graeciae, inclamabant, cordatiores ad perficienda cogitata excitabant. Cum itaque videret, non euenire, quae sperauerat, nempe fore, vt inuitus et nolens, illis resistentibus, in vita seruaretur, vehementer expalluit, et subtrepidauit etiam, admirantium tamen spectaculo elatus, finitis Olympicis certaminibus, noctem demum postremum tempus ei rei destinauit, quando se ipsum esset concrematurus [c]. Quae cum media apparuisset, surgente luna Cynicis ille stipatus prodiit, face cum reliquis

z) Demonactis etiam Peregrinum vsum esse conuersatione ex Demonacte T. II. p. m. 573. patet.

a) Narrat rem prolixe p. 283.

b) p. 286. vbi longa dissertatione de amentia huius consilii Lucianus disserit.

c) p. 297.

Digitized by Google

quis armatus. Cumque rogum omnes ſimul accenderent, depoſitis ille pera ac pallio ac baculo in ſordido amiculo adſtitit, thureque in ignem coniecto, inuocatisque paternis et maternis daemonibus actutum in ignem inſiluit, nec amplius, a flamma quae multa erat, circumfuſus apparuit; Cynici autem rogum circumſtantes nullas profundebant lachrymas, ſilentio tamen perturbati animi haud obſcura ſigna edebant. Addit his fabulae incruſtator, quem vidiſſe tragoediam Lucianus narrat [d], ſimplicioribus rudibusque magnificis ſe et tragicis verbis, vt eos deciperet, illisque inſultaret, narrauiſſe, coniecto in ignem Proteo, factoque ſub initium ingenti motu cum horrendo terrae concuſſae mugitu vulturem e flamma ſubuolantem recta in coelum iuiſſe, magna voce humana clamantem: Reliqui terram, in Olympium commigro: recitauiſſe etiam virum quendam poſtea, in quem is inciderat, vidiſſe ſe Proteum hilarem in porticu Heptaphono oleaginis ſertis coronatum ambulantem, et ſancte deierantem eum aſſeuerauiſſe, vidiſſe ſe vulturem e pyra euolantem. Quae adieciſſe Lucianum, vt elegantius ſuperſtitioni illuderet, quilibet deprehendit. Haec totius vitae tragoediaeque Peregrini hiſtoria eſt, qualem nobis deſcripſit Lucianus. Qui licet ſpectatorem eius narrantem inducat, ſeque ex Parianis fide dignis reliqua accepiſſe dicat, oſtendimus tamen haud vno ſpecimine, cur fides eius hac in re ſubleſta ſit, quaeque valde nobis perſuadeant, more ſophiſtarum multa finxiſſe Lucianum. Et Peregrinum quidem philoſophum Cynicum fuiſſe dubitari non poteſt. Talem enim non Lucianus modo, ſed TATIANVS [e] quoque nobis deſcribunt, et PHILOSTRATVS [f] narrat, Cynicum hunc adeo audacter philoſophantem, vt ſe igni traderet, Herodem ſophiſtam canina dicacitate conuiciis fuiſſe inſectatum. Audiendus itaque VINCENTIVS OBSOPAEVS [g] haud eſt, qui αὐτοχειρίᾳ Peregrini forte ſeductus, ex Cynico Stoicum nobis exſculpit. Cynicorum vero in morem acerbis reprehenſionibus et obiurgationibus vſum eſſe, GELLIVS [h] teſtatur, et adductus probat locus Philoſtrati. Quin concremationem eius vere contigiſſe, adducta haec loca et teſtimonia veterum, quibus EVSEBIVS [i] addi poteſt, dubitare nos non ſinunt; vnde audiendus non eſt nuperus *hiſtoriae philoſophicae* ſcriptor Gallus [k], qui eam in contumeliam martyrum excogitatam fuiſſe fabulam pronuntiat. Aſt quae de vita eius turpi et flagitiis plena narrat Lucianus eum tantum in finem ab illo excogitata eſſe, vt et Chriſtianis et Cynicis aegre faceret, adductae ſupra rationes luculenter probant, recteque illis opponitur, non communis tantum eius aetatis fama, quae inter celeberrimos philoſophos eum numerauit, ſed GELLII [l] quoque teſtimonium, qui *philoſophum nomine Peregrinum*, *cui*

d) p. 302.
e) Or. ad Graec. c. 41.
f) Vit. Sophiſt. L. II. c. 1. §. 13. p. 563.
g) In argumento dialogo huic praemiſſo.
h) L. VIII. c. 3.
i) In Chron. ad Olymp. CCXXXVI.
k) Hiſt. crit. de la phil. T. II. p. 186.
l) L. XII. c. 11.

Digitized by Google

cui postea cognomentum Proteus factum est, virum grauem ac constantem se vidisse ait, cum Athenis esset, diuersantem in quodam tugurio extra vrbem. Cumque ad eum frequenter ventitaret, multa eum dicere vtiliter et honeste audiuisse; in quibus id fuerit, quod praecipue auditum meminerit: virum quidem sapientem non peccaturum esse, etiamsi peccasse eum Dii atque homines ignoraturi forent. Non enim poenae aut infamiae metu non esse peccandum, sed iusti honestique studio et officio. Si qui tamen non essent tali vel ingenio vel disciplina praediti, vti se vi sua, ac sponte facile a peccando tenerent: eos omnes tunc peccare procliuius, cum latere posse id peccatum putarent, impunitatemque ex ea latebra sperarent. At si sciant, homines nihil omnium rerum diutius posse celari, suppressius prudentiusque peccaturos. Descripsimus totum Gellii locum, cum vt pateat, quanta inter philosophantes fuerit Peregrini apud Athenienses existimatio, tum vt sanam potissimum et egregiam fuisse eius doctrinam moralem cognoscatur, et suspectae inde Luciani narrationi opponatur testimonium fide dignius. Ceterum Luciani quoque narratio aetatem Peregrini fecit dubiam. ANTONIVS PAGI [m] enim et IOANNES CLERICVS [n] finem habuisse tragicum Peregrini vitam coniiciunt A. C. CLXV, EVSEBIVS [o] A. C. CLXVIII, FABRICIVS [p] A. C. CLXIX. Ast non leues hic nodos conspicias. Si enim Luciano fides, Peregrinus coaeuus fuit Musonio, Epicteto, Demonacti; qui philosophi sub imperatoribus Nerone, Vespasianis, Domitiano et Traiano vixerunt. GELLIVS [q] autem se hominem vidisse, cum Athenis esset testatur. Tempora autem Gellii incidunt in aetatem Antonini Pii, iudice H. DODWELLO [r] et I. A. FABRICIO [s], ex quo concluditur, adolescentem eum sub Hadriano Athenis studiis operam dedisse, ibique, id est post A. C. CXVII, Peregrinum adhuc in viuis fuisse. His merito addimus, constare ex Philostrati loco supra adducto, Peregrinum Athenis adhuc floruisse, cum ibi magna nominis fama viueret Herodes Atticus, quod sub Antoninis factum esse, ex supra dictis liquet. Quibus omnibus si EVSEBII testimonium iungimus, viuicomburium Peregrini ad A. C. CLXVIII referentis, sequitur inde non incerta conclusione, ante tempora M. Aurelii Antonini tragoediam hanc euenire non potuisse. Ast his obstant et ATHENAGORAS [t] et Lucianus. Ille enim non combustionis tantum Peregrini mentionem facit, sed et statuam quoque eius memorat, quae in patria eius Paride, responsa dare perhibeatur, ex quibus colligimus, Athenagorae aetate, qui sub Antoninis vixit, Peregrinum viuis iam subductum fuisse. Hic autem vti dictum, Peregrinum ait, exilium passum fuisse cum reliquis phi-

m) Crit. Anti-Baron. ad A. C. 163. n. 3.
n) l. c. p. 695.
o) loc. cit.
p) Bibl. Graec. Vol. III. p. 500.
q) loc. cit.
r) De peripl. mar. Eux. §. 10. T. I. Geograph. Graec. min. p. 117.
s) Biblioth. Lat. T. I. p. 508.
t) Legat. pro Christ. p. 30.

Digitized by Google

philosophis Musonio, Epicteto et Dione, id quod A. C. LXXIII accidisse oportet sub Vespasiano. Quo tempore, cum iam iuuentutis annos superasse Peregrinum necesse sit, oportet eum sub Hadriano LXX annos iam fere natum esse, et cum flammis consumeretur, centenario maiorem obiisse, cum a Vespasiano vsque ad A. C. CLXIX integrum seculum effluxerit. Ex quibus omnibus hoc tandem euincitur, falsum esse Lucianum, qui hanc nobis Peregrini conuersationem cum Stoicis istis obtrusit, seriusque, quam is prodit, vitae eius historiam euenisse.

§. IX. Vltimus, qui inter veteres Cynicos memoriae occurrit, *Salustius.* SALVSTIVS est, cuius notitiam debemus Damascio, qui eum nouisse, et cum eo conuersatus esse videtur, et memorabilia de eo quaedam *vitae Isidori*, vel *historiae* potius *philosophicae* inseruit. Ex qua cum diuersis in locis particulas excerpserit SVIDAS [u], et PHOTIVS [x] quoque eiusdem nobis dederit compendium, ex vtroque hoc auctore philosophi huius haurienda est cognitio. Duxit Salustius patrium genus ex Syria, maternum ex vrbe Emesena, patre vero Basilide, et matre Theoclea natus est. Et initio quidem, cum praeclaro esset ingenio, ad iuris prudentiae studia se applicuit, iurisque notitiam vehementer expetiuit, eumque in finem eloquentiae quoque diligentem nauauit operam, cuius praecepta ab Eunoio sophista, qui tunc Emesae degebat, hausit: quem tamen oratorem iuuenili insolentia tumentem atque in orationibus turgidum fuisse, Damascius ait [y]. Nec alia forte caussa fuit, cur relicta forensi eloquentia ad sophisticam Salustius transiuerit, et ad sophisticam vitam animum applicuerit, ast meliori, quam praeceptor iudicio. Cuius affectatam eloquentiam cum recte subterfugeret, veteres Oratores Atticos sibi imitandos proposuit, eumque in finem orationes Demosthenis simul omnes edidicit, tantamque in his posuit industriam, vt cum non minore industriae, quam ingenii admiratione antiquam illam differendi elegantiam assequeretur, eamque tanta felicitate exprimeret, vt orationes, quas scripsit, parum veteribus istis inferiores iudicarentur [z]. Cum autem Eunoium praeceptorem institutioni non satis in dicendi arte parem iudicaret, Alexandriam abiit, et praestantissimorum, qui ibi eloquentiam docebant, magistrorum periculum fecit [a]. Qua in vrbe cum magna tum temporis esset philosophorum frequentia, primum ibi philosophiae amorem concepisse verisimile est. Quem cum animo altius infixisset, Alexandrinis philosophis non contentus, magnaque Atheniensis scholae, in qua tum Nestorii discipuli summa cum laude docebant, fama permotus Athenas adiit, Proclumque in Platonica cathedra summa cum admiratione philosophiam reformatam docentem audiuit. Quem praeceptorem licet admirarentur discipuli fere omnes, vt supra dictum, effecit tamen Zeno quidam,

u) In Salustius T. III. p. 276. 277. aliisque locis infra nominandis.
x) Cod. CCXLII. p. 556. seqq.
y) PHOTIVS l. c.
z) SVIDAS l. c.
a) Ibid.

quidam [b], vt a Proclo diuortium faceret (διάστασιν) et tum eius ſchola excederet, tum receptam in ea philoſophandi methodum, quam nugas parere tantum, parum vero ſolidi in tanta ſapientiae iactantia tradere viderat, relinqueret. Dimiſſo itaque et neglecto chao philoſophiae Alexandrinae, quam eo tempore ad ſummas ineptias aſſurrexiſſe *ſectione quarta* probauimus, Cynicum philoſophandi genus, iam tum quidem prorſus fere neglectum, elegit [c]; et non tam otioſis ſpeculationibus de rebus diuinis et coeleſtibus, quibus Platonica ſchola tota in nugas difficiles ſe transformauerat, quam humanae ſocietati conuenienter et vtiliter philoſophandum ſibi eſſe ſtatuit. Quem in finem ἀδιαφορίαν Cynicam exprimere multo labore ſategit, vtque dolorem contemnere diſceret ardentes femori prunas imponi ſibi ſufflarique paſſus [d]; longo etiam tempore cibis crudis nec igne coctis vſus eſt [e]. Odio vero in philoſophos ducebatur magno, quorum amentiam et vitam ſaepe malam Cynica libertate taxabat, ſtatuens philoſophari non tam facile eſſe, quam plerique iactabant, ſed impoſſibile [f], nempe ſi mores ſui temporis (ad quos ſine dubio reſpexit) conſiderentur. Eandem ob cauſſam iuuenes quoque a philoſophiae ſtudio dehortabatur, tum vt philoſophorum ſcholas et congreſſus in contemtum adduceret, odiumque exerceret, quod in eos conceperat, tum vt oſtenderet, conſiderata amplitudine ſtudii illius, eos, qui ſe tanto titulo iactarent indignos prorſus eſſe. Neque caruiſſe effectu hanc Saluſtii, quam philoſophis ſcripſit, dicam, alio loco [g] teſtatur SVIDAS narrans: fuiſſe tum inter philoſophos eo tempore, quo Proclus viuebat, Athenodorum quendam longe clariſſimum, omnibusque ad philoſophiam ſubſidiis tam ab ingenio, quam recta animi voluntate inſtructum, dilucideque philoſophiam diſcipulis explicuiſſe; ipſum etiam Saluſtium hunc ob ſtudium admiratum, cum igne comparauiſſe, omnia propinqua incendente: et tamen huic Athenodoro perſuaſiſſe Salluſtium, ne philoſopharetur. Facile ex his iudicium fieri poteſt, et odia philoſophorum preſſiſſe hominem illis nimis acerbum, et loci inde taedium illum cepiſſe. Relictis itaque Athenis cum Iſidoro, quem diſceſſiſſe ex Platonica ſchola *ſectione quarta* diximus, Alexandriam ſeceſſit [h], ibi-

b) Duos nobis Zenones enarrat SVIDAS in Zeno Alex. T. II. p. 9. Vnus Iudaeus fuit, cui genti cum nuntium miſiſſet, per ipſorum ſynagogam aſinum album traduxit. Id quod mirum videri non debet, cum afflictis per Cyrillum patriarcham rebus Iudaeorum Alexandrinorum, inulta fere manſerit plebis iniuria. Hic Zeno natura quidem aequus et bonus fuit, teſte, quem hic quoque ſine dubio Suidas exſcripſit, Damaſcio, ſed in eloquentia et diſciplinis tardior, ſemper quidem diſcere aliquid cupiens et rogitans, quod ignoraret, ſed omnia propemodum ignorans. Etenim erat tardiſſimus ad percipiendum, et quae tandem aliquando percepiſſet, eorum facillime obliuiſcebatur. Fuit et alius Zeno, Pergamenus, Procli aequalis, et ipſe natura tardiore ad diſcendum, bonus tamen et moribus compoſitis. Vter vero ſeceſſum a Proclo ſuaſerit Saluſtio, dicere ſe non poſſe ait Damaſcius.

c) SVIDAS l. c.

d) Sua id aetate factum eſſe ait SIMPLICIVS Comm. in Epictet. p. m. 63.

e) SVIDAS in χυτρόπους T. III. p. 698.

f) IDEM T. III. p. 277.

g) In Athenodorus T. I. p. 77. vbi tamen Stoicus cum Platonico hoc deſcribentium vitio confunditur. Etiam haec ex Damaſcio ſine dubio hauſit Suidas.

h) SVIDAS T. III. p. 277.

Digitized by Google

ibique Cynicum institutum prosecutus, non ipse tantum imperterritum et ad quaeuis occurrentia indifferentem ostendit animum, sed ad corripiendos quoque hominum mores magna dicendi libertate vsus est. Qua in re et ingenio supra modum natura vrbano, et ad deridendum ingeniosissimo et promtissimo, quod facile inueniebat, quod e re nata esset, vsus est, et has orationis Veneres, quibus eximie praeditus erat, e familia sua accepit, et dicendi arte confirmauit [i]. Cumque natura osor esset improborum Heracliti [k] more insectator turbae, omnes increpabat delinquentes, et quouis modo, quauis occasione quoslibet arguebat, et salse perstringebat, interdum serio, sed plerumque ridiculis dicteriis et argutis sententiis, quibus plerosque magna ingenii felicitate pungebat. Qua in arte excelluisse Cynicos supra monuimus. Ita vero nec amicis satis fecisse, et inimicos sibi excitasse plurimos facile credi potest: vnde eum, qui tamen familiariter eum nouit, Damascius auersatus est [l]. Nunquam autem infirmo fere corpore visus est, nec animo aeger [m]. Ait etiam Damascius, inspicientem occurrentium oculos, praedixisse frequenter mortis genus maxime violentum, licet caussam, vnde id praenosceret, ne ipse quidem dicere posset, praetendens solummodo oculorum obscuritatem et tenebras et humore plenos esse, quae in luctu pupillis ipsis oculorum continerentur [n]. Quamuis autem seuera admodum esset virtus Salustii, impietatis tamen valde suspectus factus est; *veram* enim *de Diis opinionem* dixit *esse quintam virtutem*, *qua ne improbissimi quidem interdum carere videantur* [o]. Quae sanum quidem sensum admittunt, ad istorum vero temporum dogmata applicata, impia satis sunt atque profana. Tota enim philosophantium natio dispertiebat virtutes in quatuor classes cardinales, quibus reliquae omnes subordinarentur. Quinta igitur virtus inter non-entia referenda est, talisque quae apud improbos quosque inuenitur, adeoque vera de Diis opinio nullum inter veras virtutes locum obtinet. Nec dici potest Salustium haec serio pronuntiasse, et ad anticipatam de Diis notionem, qua nec improbi carent, respexisse, quam, cum reliquis virtutibus prior sit, quintam virtutem cardinalem esse pronuntiauerit. Contrarium enim Damascium innuere, et ridendi caussa haec Salustium dixisse, SVIDAE verba clare satis docent. Non tacebimus tamen, quid pro Salustio hac in re non sine verisimilitudine dici posse putemus. Nempe valde irrisisse philosophos, maxime Platonicos, a quibus defecerat, Salustium, supra monuimus. Hi vero cum opiniones de Diis fanaticas nugisque meris constantes summum esse philosophiae apicem contenderent, ad Pla-

i) Ibid.
k) Diogenis, forte scribere volebat Damascius, licet Heraclitum quoque plebem contemsisse certum sit.
l) loc. cit.
m) PHOTIVS l. c.
n) Ibid.
o) SVIDAS l. c. Addi igitur debet atheismi insimulatorum catalogo apud Cl. REIMMANNVM.

Digitized by Google

Platonicorum reformatorum affanias et inutiles ſpeculationes reſpexiſſe videtur, quas quintam virtutis conſtituere claſſem eo magis, cum aculeo dixit, quo magis principi in ſua ſchola dogmati locum inter quatuor virtutum claſſes vix relinquebant. Aſt hanc de Diis opinionem et doctrinam, quam tantopere iactabat Procli, ex qua Saluſtius erat egreſſus, ſchola, etiam improbis ineſſe, exemplis ſine dubio ex hac ipſa ſecta demonſtrauit, adeoque non in veram Dei notitiam, ſed fanaticam theologiam haec dicta ſunt. Quae tamen cautius omnino erant ſtatuenda, ne impii haberent, quod pro omni religionis et pietatis eiuratione dicerent. Ex his vero iudicium de dicteriis eius fieri poteſt, quae coniecturam noſtram mirifice confirmant [p]. Aliquando enim peregrinis quibusdam, cetera quidem eum laudantibus, vnum vero ei deeſſe dicentibus, quod non ita de Diis, vt alii multi ſentiret, *Sinite*, inquit, *ſaltem propter Nemeſin hoc mihi adeſſe.* Cumque Pamprepium magna iam dignitate conſpicuum adiiſſet, isque, qui elegans atque feſtiuus videri volebat, dixiſſet: *Quid Dii ad homines?* reſpondit: *Quis vero ignorat, neque me vnquam Deum, neque hominem te fuiſſe?* Haec enim ad ridenda communia de Diis praeiudicia, maxime Platonicorum Alexandrinorum, e quorum numero Pamprepium fuiſſe ex ſupra de eo dictis conſtat, ſpectare, ex allatis, niſi fallimur, non inepte iudicatur. Ex quibus non ſine veriſimilitudine diſputatis colligi porro poteſt, fruſtra eos eſſe, qui libellum Saluſtii *de Diis* a GALEO [q] editum, huic Cynico [r] vindicant, magisque audiendos illos eſſe, qui Saluſtium Platonicum reformatum, Iuliani apoſtatae temporibus viuentem parentem libelli Stoicis et Platonicis ſententiis inter ſe mixtis et male ſociatis refertum agnoſcunt [s]. Familiarem habuit Saluſtius Marcellinum principem Dalmatiae et Illyriorum in Epiro habitantium, virum bonum et generoſum et Romanis diſciplinis inſtitutum, diuinationis quoque peritiſſimum, et praeterea eruditionis amantiſſimum. In quo prudentiam ciuilem non exiguam, et fortitudinem admirandam, et rei militaris peritiam inſignem fuiſſe ait Damaſcius [ſſ]. Saluſtios complures cum Cynico non confundendos quaere apud FABRICIVM [t], noſtrum Sec. VI. ineunte vixiſſe, Iſidori, Damaſcii, Simplicii, aetas euincit.

p) Ibid.

q) In opuſc. mythologicis. Primam editionem debemus G. NAVDAEO cum L. ALLATII verſione et notis L. HOLSTENII Rom. 1632. 12. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. XIII. p. 643.

r) CONRING. de Herm. med. L. I. c. 12. p. 123. REINES. Inſcr. L. I. c. 2. 4.

s) GAVDENT. de Pythag. tranſmigr. c. 21. FABRIC. l. c. p. 644. qui plura de hoc Saluſtio dabit. Conf. ST. VITVS Bibl. Brem. T. VI. p. 424.

ſſ) SVIDAS in Marcell. T. II. p. 498.

t) loc. cit.

SECTIO

Digitized by Google

SECTIO SEPTIMA.

DE SECTA STOICA.

§. I.

Fata sectae Stoicae sub imperatoribus.

Floruisse mature sectam Stoicam durante republica Romana, principibusque viris se commendasse, in antecedentibus demonstrauimus. Eadem vero fortuna quoque Romae vsa est, postquam ciuitatis libertas in vnius degenerauit imperium. Nam apud imperatores quoque occasio data est Stoicis, eorum gratia ita fruendi, vt non posset non laeta inde secta ipsa capere incrementa. Quorum nouum quasi fundamentum iecit Athenodorus Tarsensis, Augusto valde charus atque gratiosus, ex quo sibi in philosophia ducem illum elegerat; is enim Stoicae sectae conciliauit eius animum, valde erga philosophos pronum. Quae licet fortuna sub imperatoribus sequentibus Tiberio, Caligula atque Claudio, a quibus nullus fere philosophiae honos habitus est, obscurari videretur, rediit tamen lux pristina sub Nerone, Seneca, huic familiae addictissimo, ad iuuentutem principis regendam, moderandumque consiliis suis ipsum imperium, adscito. Quinimmo laetioribus effulsit illa radiis, cum Marcus Aurelius Antoninus Stoicum habitum sumeret, et perceptis eius sectae placitis magnum eius familiae ornamentum euaderet. Neque porro parum adiuuit incrementa philosophiae studium Iurisperitorum Romanorum. Nam quod republica adhuc stante factum esse, supra ostendimus, vt ICti Stoicam philosophiam ad rempublicam adplicarent, iurisque normam eligerent, id sub imperatoribus quoque factum esse, dudum a viris doctissimis [a], qui Romani iuris historiam scripserunt, obseruatum est, caussaeque facile detegi possunt. Semel enim in republica iactis ex Stoica doctrina, fundamentis iurisprudentiae Romanae, haud facile fuit iustitiae antistitibus ab incepta semel via in aliam prorsus deflectere, sicque confusione miscere omnia; praesertim cum non exigua Stoici apud imperii moderatores fruerentur gratia, et inter ciues sanctissima haberetur haec secta; quae doctrinam de officiis ab aliis sectis neglectam diligenter inculcauit, sicque praetorum edictis, nescio quod arbitrarium saepe ius condentibus, regulam praescripsit philosophicam. Neque vero solis iurisperitis arrisit Stoica philosophia, sed et inter alios sapientiae studiosos reperti sunt plurimi, qui meteoris Stoicis decepti, et magniloquentia barbatorum philosophorum illecti, vel nomen prorsus darent sectae Stoicae, vel eius tamen doctrinam reliquarum sectarum placitis

a) Io. Schilter. Manud. phil. mor. ad Iurisprud. c. I. Vinc. Gravina Orig. Iuris ciu. L. I. §. 44. Evér. Otto de Stoica veterum ICtorum philosophia, aliique Tomo primo laudati.

Digitized by Google

citis praeferrent. Et deceptos quidem esse admiratores doctrinae Stoicae, in aprico est. Cum enim verba audirent magniloqua, virtutemque viderent commendatam talem, ad cuius perfectionem ne adspirare quidem licebat, quae vero supra humanam conditionem Stoicum perfectum euehebat, non cogitarunt, inanem hanc esse arrogantiam, quae turbidos et negotiorum appetentes tantum faceret, quod Rubellio Plauto apud TACITVM [b] obiectum; sed verbis capti magnum quid sonantibus, thesauros sibi promiserunt inanes. Quod facile intelligere potuissent, si ad id attendissent, quod FABIVS [c] monet: *Minus indulserunt eloquentiae Stoici veteres: sed cum honesta suaserunt, tum in colligendo probandoque plurimum valuerunt, rebus tamen magis quam (id quod sane non quaesiuerunt) oratione magnifici*, indeque didicissent magnificentiam Stoicorum recentiorum magis in verbis, quam in re fuisse. Ast neglecta hac grandiloquentiae Stoicae, quam frustra negat IVSTVS LIPSIVS [d], consideratione, incauti in retia callidissimorum philosophorum inciderunt, et meliora atque longe praestantiora apud Stoicos, quam apud ceteros philosophos se inuenturos sibi polliciti sunt, id quod non potuit non sectam hanc vehementer augere. Multo tamen illustrior facta est secta Stoica, ex quo subdolo conatu Christianorum vitulis arandi occasionem nacta est. Cum enim doctrinae Christianae, praecipue, quae mores hominum format animumque dirigit, per omnem mundum amplissima esset gloria, et philosophi quoque ad eam amplectendam animum aduerterent, hominumque innumera fere multitudo Christianis sacris accederet, quod sanctiora longe atque pulchriora tradere crederentur; non tulit tantam gloriam sectae Stoicae inuidia, nec sanctitatis laude, qua hactenus cluebat, superari se a Christi sectatoribus passa est. Vt itaque in suis quoque scholis talia doceri ostenderet secta tristis atque tetrica, lectis Christianorum doctorum, et forte ipsorum sacrorum oraculorum libris, et verba et doctrinam ipsam ita callide imitata est, vt tamen salua atque illaesa maneret systematis semel electi constitutio, in alienum scilicet sensum iis deprauatis flexisque, quae ita furtim surripuerat. Cuius rei fidem vt faciamus, vel ad ipsa Senecae, Epicteti, Antonini scripta lectorem abire, et cum sacris Christianorum libris ea comparare iubemus, vel illa legere cum attentione et considerare, si tanti videbuntur, quae alio loco [e] prolixe satis et copiose ea de re disseruimus, exemplisque plurimis subdolam hanc Christianorum imitationem a Stoicis susceptam confirmauimus. Neque mirum videri queat, libros Christianorum in manus Stoicorum peruenisse et ab iis lectos esse. Id Neronis et postea M. Antonini tempore facile euenire potuit. Cum enim nouae superstitionis instar apud imperatores deferretur Christiana doctrina, scri-

ptis

b) Annal. L. XIV. conf. LIPS. manud. ad phil. Stoic. L. I. diss. XIV. p. 84.

c) Instit. Orat. L. X. c. 1.

d) l. c. p. 88. conf. WERENFELS. de meteoris orationis Opp. p. 509.

e) In diss. de Stoicis subdolis Christianorum imitatoribus, Tempe Helu. T. III. sect. 2. p. 260.

Digitized by Google

ptis vero apologiis, et publicis quoque coram praesidum tribunalibus confessionibus de eius innocentia et sanctitate testimonium dicerent sanctissimi martyres et gloriosi confessores, impossibile fuit, vt res tanta, quae totum fere Romanum orbem commouebat, imperatorum oculos effugere, vel eorum notitiam latere posset, qui rebus summis moderandis adhibebantur. Ex quo numero cum Seneca imprimis fuerit, qui, imperii habenas capessente Nerone, cum Burrho de imperii quoque negotiis prospexit [f], dubium non est, virum prudentem, excitatum fama pariter et infamia Christianae religionis, qua a plerisque gentilibus aduersariis premebatur, ad ipsa cognoscenda praecepta Christianorum animum applicuisse, licet non negemus, sine fundamento commercium aliquod literarum inter D. Paulum et Senecam comminisci aliquos. Idem de M. Aurelio Antonino dicendum, quem non credibile est, tanto fauore, quanto infra dicemus, erga Christianos vsum fuisse, si nihil scriptorum eorum legisset, vel doctrinam imprimis moralem eorum non percepisset. Vtrumque vero non verba tantum et phraseologiam, sed et doctrinae capita summa a Christianis mutuum accepisse exempla plurima loquuntur, ast, corrupta et Stoicis erroribus ab illis infecta fuisse, docent. Ita vero non inter suae tantum superstitionis homines nouos gloriae et sanctitatis spargebat radios secta Stoica, sed et inter Christianos non deerant, qui fuco illo decepti magnifica decreta vocesque magnas porticus admirarentur, et maximopere laudarent, naeuos autem ex admistis erroribus et attemperato illis decretis systemate oriundos non satis perspicerent, turpiterque laberentur, qua de re Tertulliani, Pantaeni, Clementis Alexandrini aliorumque exempla suo tempore et loco enarranda, documento nobis esse possunt luculento, quae nec ipse LIPSIVS [g] strenuus Stoicorum patronus, negare potuit. Viderunt tamen latentem in herba anguem viri perspicaces inter Christianos haud pauci, vt suo loco probabimus, grauemque censuram in Christianos exercuerunt. Cuius licet interiorem caussam putet LIPSIVS [h], quod plures fuerint qui Stoicam sectam sectarentur, quam qui aliam quamcunque, quodque et hac multitudine Christianos vrserint, et auctoritate atque vita eos presserint, absit tamen tanta inuidia a viris sanctis, vt exiguam si cum Christiani nominis cultoribus comparetur, frequentiam inepta aemulatione illis inuiderint, vel hypocritica vita, quam Stoici affectabant, tantis ignibus eos adusserit. Esse enim longe alia et maiora, ex ipsis eorum obiectionibus clare cognoscitur; nec tam pulchre picta fuit larua virtutis Stoicae, vt non latens deformitas protraheretur in lucem, et hypocrisis fucataque virtus eis ab ipsis gentilibus obiiceretur; qua de re ea relegenda sunt, quae *tomo primo* [i] de hac secta diximus. Magnam tamen sectae huic istis temporibus,

 qui-

f) Plura hac de re dicemus infra.
g) l. c. p. 101. conf. IAC. THOMASIVS de exust. mundi Stoica diss. X.
h) l. c. p. 100.
i) L. II. c. 9.

quibus in viros optimos saepissime tyrannis saeuiit, gloriam addidere viri summi Stoicis praeceptis innutriti feminaeque illustres, quae excelso animo contemta morte pro libertate et virtute fortiter obierunt, quales fuisse Caecinae Paeti, Thraseae et Heluidii vxores, Arriam vtramque et Fanniam TACITUS [k] narrat. Et ex his iam caussis magna illa incrementa orta sunt, quae Antoninorum aetate illa secta habuit, quaeque aliarum sectarum fortunam superauisse veteres testantur [l]. Certe IVVENALE [m] haut obscuro interprete, per omnem fere orbem Romanum philosophia Stoica cum reliquis eruditionis partibus inualuit. Ita enim:

Melius nos
Zenonis praecepta monent, nec enim omnia quaedam
Pro vita facienda putat, sed Cantaber vnde
Stoicus, antiqui praesertim aetate Metelli?
Nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athenas.

Quae fortuna eo magis splendida fuit, quo magis SENECAE [n] tempore multae familiae philosophorum sine successore deficere coepere. Nacta vero sub Antonino Pio locum in cathedra publica honorem et stipendium etiam meruit [o], hocque testimonio multa auctoritatis atque dignitatis acquisitae incrementa vidit. Nempe testatus hoc ipso, quod stipendio auxisset Stoicos, imperator, habere se hanc sectam pro vtili reipublicae minimeque otiosa, cum *salaria* teste CAPITOLINO [p], *subtraxisset multis, quos otiosos videbat accipere, dicens, nihil esse sordidius, immo crudelius, quam si rempublicam ii arroderent, qui nihil in eam suo labore conferrent: vnde etiam Mesomedi lyrico salarium subtraxit.* His itaque artibus ad summam felicitatem surgens philosophia Stoica, in plerisque, quae in orbe Romano erant, Musarum artiumque liberalium emporiis publice iuuentuti tradita est. Et Athenis quidem atque Alexandriae Stoicae philosophiae decreta personasse [q], demonstratione in re nota opus haud habet: Romae autem vtrum publice doceri coepta sit, ambigit PAG. GAVDENTIVS [r]. Cuius quidem rei disquisitionem hic breuitatis caussa omittimus, addimus tamen, quod CAPITOLINVS [s] tradit: *tantum in M. Antonino philosophiae studium fuisse, vt adscitus iam in imperatoriam dignitatem, tamen ad domum Apollonii Stoici discendi caussa veniret.* Ex quo loco colligitur, Stoicae philosophiae ludos Romae tum, annuente imperatore, in aedibus suis aperuisse Stoicos phi-

k) Legendus MENAGIVS histor. mulier. philosophant. §. 75. p. 499.
l) Conf. LIPS. l. c. VOSS. de sectis c. XIX. §. 13. IONS. de Script. hist. phil. L. I. c. 20. p. 107. HORN. hist. phil. L. IV. c. 6. p. 255.
m) Sat. XV. v. 108 seqq.
n) Qq. natur. L. VII. c. 32.
o) LVCIANVS in Eunucho T. IV. p. m. 160. CAPITOLINVS in Antonino Pio c. 11. XIPHILINVS in Ant. Pio.
p) Ibid.
q) STRABO L. XIV. p. 673.
r) De philosoph. Rom. c. XLVIII. p. 206.
s) In M. Aurel. Anton. c. 10.

Digitized by Google

philosophos. Sic Tarsi quoque Ciliciae Stoicae philosophiae praecepta tradita fuisse, STRABO [t] auctor est, qui Tarsum ideo Alexandriae Athenisque iungit: testesque sunt cultae Tarsi philosophiae Stoicae philosophi aliquot ex hac familia haud incelebres Antipater, Archidemus, Athenodori duo, Heraclides, Nestor, Zeno, Diogenes etiam dictus, aliique partim suo loco iam dicti, partim infra nominandi, qui Tarsum patriam habuere [u]. Sed fuisse quoque ibi peculiares conuictus a celebrioribus Stoicis nomen sortitos ATHENAEVS [x] auctor est. Multum tamen ad obscurandam hanc Stoicae sectae gloriam contulere contradictiones et dissidia reliquarum sectarum, quae subtilitates porticus valde eneruabant. De quibus luculentum extat EVSEBII [y] testimonium, narrantis: *acres illas ac subtiles argutias Stoicorum illudi a ceteris ac derideri, omnesque vndique cum vicino quemque suo puluere conspersos pugnam strenue luctamque conserere; quasi manibus iamiam atque lingua, seu calamo potius et atramento mutuum in sese bellum instruerent, atque alios alii, quibusdam quasi disputationum iaculis atque omni armorum genere vulnerarent.* Id quod Alexandriae quoque euenisse, Hieroclis scimus testimonio [z]: imprimis autem Scepticos in exagitandis explodendisque Stoicis decretis ingeniosos fuisse atque industrios, sexti Empirici exemplum nos dubitare non sinit. Et medicinam quidem afferre malo huic conatus est post Potamonem Ammonius Saccas, iis vestigiis insistendo, quae Antiochum Ascalonitam et Ammonium Plutarchi Chaeronensis praeceptorem pressisse viderat; quem in concordiam ire coëgisse Platonis, Aristotelis et Zenonis decreta supra copiose explicuimus. Ast morbo medicina euasit pestilentior. Syncretismo enim illo turbata pura et genuina sectarum harum dogmata tantum non omnia, sectae autem Stoicae ita succisi nerui sunt, vt prorsus contabesceret, et AVGVSTINI [a] aetate non nisi Cynici, Peripatetici et Platonici viderentur: qui vero dogmata Stoica, praecipue in morali doctrina, diligerent, scholae eclecticae adhaererent, quales fuere Simplicius, Damascius aliique. Illustriores itaque Stoici ad seculi tantum tertii post C. N. initia pertingunt, vbi ducentorum annorum spatio multi viri magni et doctrina celebres huic sectae adhaeserunt. Ex quibus alii fuere iureconsulti et optimates, in quibus *sectione prima* Thraseam, Heluidium Priscum, Iunium Rusticum, Caecinam Paetum aliosque memorauimus; quibus addi deberet M. Aurelius Antoninus imperator, nisi philosophum professione et instituto talem ipse affectasset. Alii strictiori vocabuli sensu Stoicae philosophiae sectaeque se asseclas professi sunt, quorum indicem post extemporaneam LEONHARDI COZZANDI [b] diligentiam construxere Io. IONSIVS [c] et

t) loc. cit.
u) Conf. Act. philos. Vol. III. p. 141. seqq.
x) L. IV. p. 186.
y) Praepar. L. XIV. c. 2. p. 718.
z) PHOTIVS Cod. CXXIV. p. 283.
a) Adu. Academicos L. III. c. 18.
b) De magisterio antiq. philos. L. III. c. 4.
c) l. c. L. II. c. 18. p. 208.

Digitized by Google

et imprimis Io. Albertus Fabricius [d]. Nos eos tantum enarrabimus, quorum fama in porticu fuit circa ista tempora illustrior. Ast sunt isti: Athenodorus Tarsensis, Annaeus Cornutus, Musonius Rufus, Chaeremon Alexandrinus, L. Annaeus Seneca, Dio Prusaeensis, Euphrates Tyrius, Epictetus Phryx, Sextus Cheronaeus, et, qui dignitate omnibus anteiuit, M. Aurelius Antoninus imperator.

Athenodorus.

§. II. Valde res Stoicorum sub imperatore Augusto promouit ATHENODORVS, Tarso Ciliciae oriundus, patre Sandone natus [e]: ab Athenodoro Tarsensi, qui Pergamo accitus a M. Catone, in eius contubernio vixit [f], diuersus; hic enim Cordylionis cognomen tulit. Glycae, Cedreno aliisque Alexandrinus dicitur [g], sed hoc falsum esse, ex veterum testimoniis, qui Tarsensem faciunt, patet. Dictus etiam a pago quodam Cananites [h]. Magna is et gratia et auctoritate apud Augustum valuit, tum ob animi singularem prorsus aequitatem, tum ob eruditionem, cuius laetissimus is effectus fuit, quod saniora et mitiora eius consilia Caesar Augustus prorsus probauit et secutus est, testaturque Zosimus [i], mitius fuisse Augusti imperium, ex quo Athenodori maxime consiliis aurem praebuisset. Id quod Tarso prorsus salutare euenit. Narrat enim Lucianus [k]: Athenodori Tarsensis Augusti praeceptoris, precibus apud imperatorem, Tarsensium ciuitatem vectigalibus leuatam esse, ideoque populum quotannis ei, vt heroi solennes honores persoluisse. Tanta etiam Augusti erga illum fiducia fuit, vt Claudium postea, imperatorem, in contubernium illi traderet, isque et institutione et conuictu eius vteretur [l]. Eo vero tempore iam aetate grauis fuit Athenodorus, vnde eo melius iuuenis ambigua inclinatione suspecti mores firmare illum posse Augustus sperauit. Contubernio vero philosophorum iuuenes etiam principes credere, non insolitum Romae fuit, ipseque Augustus, Sphaeri et Arei philosophi contubernium iniit [m]. Quem Areum, qui aliis Stoicus, aliis Pythagoreus dicitur [n], cum Theone Alexandrino, Stoico, aliisque philosophis maxime Athenodorum commendasse, nulli dubitamus [o]. Valde senex, octoginta duos annos natus in patria occubuit [p], relicto de Tarso libro [q], quem hodie desideramus. Cum Athenodoris vero aliis, de quibus suo loco dictum, confundendus non est, vt a Svida [r] factum.

§. III. Se-

d) Bibl. Graec. Vol. II. p. 386. quosdam ex hoc albo deleuit Heumannus Act. philos. Vol. III. p. 110.

e) Lucian. in Macrob. T. II. p. m. 829.

f) Dictum de eo supra c. I.

g) Fabric. Bibl. Graec. Vol. II. p. 391.

h) Fabric. l. c.

i) L. I. c. 6. Qui locus apud Svidam in Athenodorus T. I. p. 72. plane euertitur et contrarius sensus exsculpitur. Conf. Kusterus ad h. l.

k) loc. cit.

l) Sveton. in Claudio c. 4.

m) Idem in Aug. c. 89.

n) Dictum de eo Sect. I.

o) Svidas in Theon. T. II. p. 182.

p) Lucianus loc. cit.

q) Stephanus in Ἀγχιάλη.

r) Vide quae in fine superioris Sect. diximus.

Digitized by Google

§. III. Serius, ante et sub Nerone vixit Romae atque docuit Annaeus Cornutus, haud ignobile in familia Stoica nomen. Fuit is Leptitanus Afer, et non philosophiae tantum cognitione, sed Grammaticae quoque rhetoricae atque poëticae vsu singulari praestitit [s]. Et meminit quidem GELLIVS [t] Cornuti grammatici, quem *haud sane indoctum et ignobilem*, et alibi *hominem pleraque alia non indoctum, nec imprudentem* vocat, eiusque commentarium in Virgilium laudat: Ast hunc a Cornuto philosopho diuersum esse contendit CASP. BARTHIVS [u]. Quod quamquam certo definiri non potest, caussa tamen grauis haud est, duos hic Cornutos exsculpendi. Qui enim in dicendi arte ita excelluit, vt libros quoque rhetoricos conscriberet [x], et pangendi carminis felicitate vsus est, eum in grammatica quoque versatum satis fuisse, quis est qui dubitet? Nec insolitum in veteri historia literata vel inauditum, philosophos in Grammaticis excelluisse. Cuius exempla multa occurrunt, et inter ea maxime Porphyrius et Proclus, vt alios taceamus. Nec obstat, quod vrgetur, Cornutum philosophum Graece scripsisse, grammaticum Latine: satis enim notum est, multos ea aetate vtraque lingua Graeca et Latina libros exarasse. Quare verisimile putamus, eundem esse Cornutum philosophum et grammaticum [y], praesertim cum in omni eruditionis genere illum fuisse ornatissimum Dio testetur. Tragicum vero dum vocat auctor vitae Persii, in poëtica quoque eum arte fuisse versatum inde colligitur. Maxime tamen philosophiae Stoicae se dedit, eamque professus Romae iuuentuti ad sapientiae studium praeiuit, moreque philosophorum Romae tum commorantium conuictum philosophantium aluit; memoratque auctor vitae Persii, quem plerique SVETONIVM [z] esse volunt, *vsum fuisse* Persium praeter Lucanum poëtam *apud Cornutum conuictu duorum doctissimorum et sanctissimorum virorum, acriter tunc philosophantium, Claudii Agaternii medici Lacedaemonii, et Petronii Aristocratis Magnetis, quos vnice miratus sit et aemulatus, cum aequales essent, et Cornuto minores:* Tantusque fuit philosophantium, Cornuto duce, amor in praeceptorem, vt et maxime eius eruditionem et fidem extollerent, et remunerari quoque eius diligentiam studerent. Inter eos omnium praeclarissime de Cornuto sensit Persius [a], qui virtutem Cornuti extollere in sermonibus suis non neglexit, satisque ostendit, qualis vir fuerit. Ita enim inter alia multa [b]:

A. Cornutus.

Cumque iter ambiguum est, et vitae nescius error
Diducit trepidas ramosa in compita mentes

Me

s) SVIDAS in Cornutus T. II. p. 350.
t) L. II. c. 6. L. IX. c. 10.
u) Ad Claud. p. 128.
x) SVIDAS l. c. Porphyr. Simplic. conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 400.
y) Ita etiam VOSSIVS de histor. Latin. L. I. c. 25. p. 136.
z) Ideo SVETONII Caesaribus plerumque solet adiici.
a) Satyra V.
b) v. 34. seqq.

Me tibi suppofui: teneros tu suscipis annos
Socratico, Cornute, sinu, tunc fallere solers
Apposita intortos extendit regula mores:
Et premitur ratione animus, vincique laborat,
Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini consumere soles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes;
Vnum opus et requiem pariter disponimus ambo,
Atque verecunda laxamus seria mensa.

Et paulo infra:

At te nocturnis iuuat impallescere chartis
Cultor enim iuuenum purgatas inseris aures
Fruge Cleanthea. Petite hinc iuuenesque senesque
Finem animo certum, miserisque viatica canis.

Sed tota satyra legenda est, laudum Cornuti plena, vt quam sobrie discipulos docuerit, quamque grato illi agnouerint animo discamus. Tanta etiam Persii fuit erga praeceptorem grati animi significatio [e], vt moriens scriptis ad matrem codicillis rogaret eam, vt daret Cornuto sestertia, vt quidam dicunt, centies, vt alii volunt, plus, et argenti facti pondera viginti, et libros circa septingentos Chrysippi, siue bibliothecam suam omnem. Verum Cornutus sublatis libris pecuniam sororibus, quas frater haeredes fecerat, reliquit. Ceterum si SVIDAE [d] fidendum, noster etiam in Romanae historiae monumentis condendis, versatus est. Ita enim lexicographus: *Duo Romani historici fuerunt T. Liuius, cuius celebre et illustre est nomen et Cornutus. Hunc autem audio diuitem quidem fuisse, et librorum expertem, nihil vero praeclari habuisse. Tantum autem fuit auditorum discrimen in his viris audiendis, vt Cornutum quidem quam plurimi audirent, obsequii et assentationis caussa ad hunc virum confluentes, et propter haereditatis spem, quod nullos liberos haberet: Liuium vero pauci: sed quorum aliquis erat vsus et qui animi elegantia et eloquentia praestabant. Et haec quidem tunc ita fiebant. Tempus vero et veritas - - hunc tanquam occultum thesaurum et multa eaque bona continentem demonstrarunt T. Liuium nempe. Alteri vero illi diuiti et pecuniis circumfluenti Cornuto obliuionem offuderunt. Quare vel vnus vel potius nullus eum nouit.* Haec Suidas, qui Leptiten Africanum quidem eum fuisse asserit, si tamen rem recte aestimauerimus, more suo homonymos confundit. Vt taceamus enim Cornuti non ita periisse memoriam, vt ne vnus quidem eum norit, tempora non concordant. Liuium enim L. annis prius obiisse, quam in exilium

e) Vita Persii l. c. d) loc. cit.

Digitized by Google

exilium missus est Cornutus, ex EVSEBII *Chronico* recte demonstrauit G. I. VOSSIVS [e]. Nec qui Cornuti meminere, huius rei mentionem faciunt. Recte itaque hunc Cornutum obscurum historicum a philosopho Stoico discernendum esse iudicarunt viri docti [f], licet incertum prorsus sit, quod ex tempore coniicit VOSSIVS [g], fuisse eum philosophi patrem. Sed nec ex aliis Cornuti iisque indubitatis scriptis aliquid superest, praeter libellum *de natura Deorum* sub Phurnuti nomine [h] primo quidem editum, postea vero recte Cornuto Stoico vindicatum, in quo mythologia Graecae Stoicae physiologiae, allegoriae in Stoicorum scholis receptae opera attemperatur, et theologia Stoica eleganti enarratur compendio. De cuius libelli historia consulendus est, qui diligenter eam enarrauit Io. ALB. FABRICIVS [i]. Aliter quidem visum veterum doctrinarum callentissimo viro THOM. GALEO [k], cui nitidam libelli editionem [l] debemus. Qui postquam de diuersis Cornutis docte egit, et hunc Stoicum ob humaniores literas et philosophiam magnum nomen in scriptis veterum obtinuisse ostendit, alium quoque Cornutum nobis enarrat Platonicum Stobaeo et Proclo laudatum. Hunc vero Platonicum huiusce libri *de natura Deorum* auctorem esse coniicit, eumque esse putat, quem toties Porphyrius laudat, et cuius μεταληπτικὸν scribendi modum Origenes et Proclus imitati sunt. Ast falli virum κριτικώτατον facile deprehendent, qui ipsum libellum attente legerint, in quo nihil est, quod non cum Stoica physiologia, animaque mundi per omnes partes diuisa exacte conueniat; sunt quaedam, quae a Platonica doctrina prorsus abhorrent. Quod vt vno alteroue tantum ex multis exemplo roboremus, en germanissimum Stoicum [m], Ἦν δέ ποτε, ὦ παῖ πῦρ τὸ πᾶν, καὶ γενήσεται πάλιν ἐν περιόδῳ. *Hoc autem vniuersum quondam o puer ignis fuit et certa quadam mundi revolutione peracta omnia in ignem denuo conuertentur.* Quibus in verbis Stoam non agnouisse, sed vidisse Platonicum aliquid virum in his literis summum, merito miramur. Tacemus etymologias et modum mythologiam veterem ad naturam rerum explicandam trahendi, in Stoica schola maxime receptum, et ab his tandem ad Platonicos Alexandrinos transeuntem. Alia, breuitatis caussa hic omittenda facile inuenient, qui auctoris opinionem, de Ioue siue anima mundi [n] a Platonica mundi anima longe diuersa, de ᾅδῃ [o], de mundi generatione [p], de anima mundum permeante [q], et his similibus expendent. Addimus tantum, maioris euidentiae caussa fati descriptionem, totam a Chrysippo desumtam et Platonis doctrinae contrariam, qua *sempiternam* dicit [r] *fatum esse, et indeclinabilem quandam rerum seriem*

e) l. c. p. 137.
f) CASAVBON. ad l. c. Persii, FABRIC. l. c. p. 401. VOSSIVS l. c.
g) Ibid.
h) Idem quod Cornutus, vid. GALE praef. ad Opusc. mythol.
i) loc. citat.
k) loc. cit.
l) Inter opuscula mythologica p. 139. seq. ed. Amstelod.
m) p. 176. conf. MOSHEM. ad CVDWORTH. p. 625.
n) c. 2. p. 141.
o) c. 5. p. 145.
p) c. 7. p. 149.
q) c. 11. p. 153.
r) c. 13. p. 155.

riem voluentem semetipsam sese atque implicantem per aeternos consequentiae ordines ex quibus apta nexaque est. Qui vnicus locus libellum Stoico Cornuto vindicat. Sunt enim ipsa Chrysippi placita, a GELLIO [s] relata, satisque hinc probatur, Cornutum hunc Chrysippi libros habuisse et legisse, quos testamento a Persio acceperat. Vtrum vero ab hoc Cornuto allegoriae methodum acceperit Origenes, vt visum Galeo, qui in eo praeeuntem habet EVSEBIVM [t], iudicium erit penes eos, qui in Aegypto diu ante Cornutum hanc methodum inualuisse, Alexandriae autem literarum studiis innutritum esse Origenem cogitare volunt. Exilium tandem passus est doctissimus philosophus sub Nerone, quod oris libertate imperatorem offendisset. Refert enim Dio [u], a Nerone in insulam relegatum, et prope occisum fuisse, quod, cum Nero plurimos iam libros versibus scripsisset, de rebus gestis Romanorum, et adulatoribus suadentibus quadringentos adhuc esset compositurus, monitus esset a Cornuto, nimios fore, neque a quoquam legendos: cumque nescio quis obiiceret, Chrysippum, quem ipse laudibus eueheret, et cuius sectator esset Cornutus, etiam plurima volumina, scripsisse, responsum ferret, illa vtilia vitae hominum esse, haec autem inutilia nulliusque pretii. Et Suidas quidem ἀναιρεθέντα σὺν τῷ Μυσωνίῳ dicit, quod cum ita intelligerent viri docti, *interfectum esse cum Musonio*, fides ideo Suidae vapulauit doctissimo IONSIO [x]. Ast licet supinam Suidae negligentiam multoties accusauerimus ipsi, eum tamen heic loci sine censura dimittendum putamus, eo quod τὸ ἀναιρεῖσθαι non ad mortem tantum, sed exilium quoque referri posse, supra demonstrauimus. Ceterum cum plures Cornuti apud veteres ocurrant [y], Stoicus a reliquis accurate distinguendus est. Quod leuiori forte labore fieret, si hodie legeretur *Cornuti historia*, quam scripsisse Lacharem sophistam tradit SVIDAS [z].

C. Musonius. §. IV. CAIVS MVSONIVS RVFVS, de cuius memorabilibus dictis factisque libellum scripsit Pollio Valerius Alexandrinus [a]. Tyrrhenus fuit, si PHILOSTRATVM [b] audimus, Volsinius, si SVIDAM [c], Tuscum vocat TACITVS [d]. Parentem habuit Capitonem, vixitque sub Nerone, Domitiano, Vitellio et Vespasiano imperatoribus [e]. Equestri ordine natum fuisse TACITVS [f] auctor est; hinc muneribus admotus publicis munitionibus praefectus est. Iuuenis bo-

s) L. VI. c. 2. Ab eo hanc Latinam definitionem versioni suae intulit C. CLAVSERVS, quod non vidisse Galeum merito mireris.

t) Hist. eccles. L. VI. c. 19.

u) L. LXII. p. 715.

x) De Scr. Hist. phil. L. III. c. 7. p. 247.

y) Vid. IONS. l. c. FABRIC. l. c.

z) In Lachares T. II. p. 419.

a) SVIDAS in Pollio T. III. p. 164. qui tamen Pollionem antiquiorem sub Pompeio M. viuentem, cum Alexandrino, sub Hadriano florente more suo turpiter confudit, vid. IONS. de Script. Hist. phil. L. III. c. 7. p. 246. Id etiam in Cl. STOLLII Hist. phil. mor. gent. §. CCXXXIV. p. 503. emendandum, et apud FABRICIVM Bibl. Gr. Vol. II. p. 406. pro Tralliano reponendum Alexandrinus.

b) Vit. Apollon. L. VII. c. 16. p. 297.

c) In Musonius T. II. p. 579.

d) Annal. L. XIV. c. 60.

e) Ibid. c. 59. histor. L. IV. c. 10.

f) Equestris ordinis studium philosophiae et placita Stoicorum aemulatum esse, ait TACITVS Histor. L. III. c. 81.

Digitized by Google

bonarum artium ſtudiis vehementer ſe dedit, aitque SVIDAS [g], audiuiſſe Muſonium Hermogenem iuniorem ſophiſtam. In quo tamen in SVIDA accurationem merito deſideramus. Aut enim Muſonios, aut Hermogenes inter ſe confudit, temporum plane negligens. Hermogenes enim ſophiſta ſub imperatore M. Aurelio Antonino inclaruit, integroque ſeculo iunior Muſonio, huius praeceptor eſſe non potuit. Maxime vero ad philoſophiam Stoicam animum Muſonius applicuit: quod enim SVIDAS habet, fuiſſe eum diſcipulum Apollonii Tyanei, falſum eſt, et ex confuſione Muſonii Cynici, cum Stoico Muſonio enatum, vt ſupra iam notatum: nec familiaritas et conſuetudo quaedam ſectatorem et diſcipulum conſtituit, quemadmodum Muſonius quoque Cynicus, familiaritate iunctus Apollonio, Cynicus manſit, nec ad Pythagoreos tranſiit. Munitionibus vero praefectum Muſonium Stoicum fuiſſe, principia Stoica, quae ſecutus eſt, aliisque commendauit, ſatis demonſtrant. Quo pertinet, quod, TACITO [h] teſte, Plauto conſtantiam opperiendae mortis pro incerta et trepida vita ſuaſerit, id enim doctrinae Stoicae conuenienter dictum. Non audiendus itaque eſt Scaliger, qui Muſonium munitionibus praefectum a philoſopho Stoico diſtinguendum eſſe putat, quod recte reiecit IONSIVS [i], qui et ratiunculas Scaligeri profligauit. Magno vero animo diſſeminaſſe Romae praecepta Stoica non inter iuuenes modo, verum etiam inter ciues, quin et inter milites TACITVS [k] narrat, qui male hoc eueniſſe illi apud hos tradit, cum ſeditionem militum ſedare fuiſſet aggreſſus. Nec alia forte ratio eſt, quam imprudenter adhibita philoſophiae correptio apud Neronem, cur ab eo prope occiſus fuerit, et vir praeſtans ad Gyaras in exilium ire iuſſus ſit. Quod enim SVIDAS habet, Muſonium cum Cornuto ἀναιρεθῆναι, quod ita accepere viri quidam docti, occiſum eſſe a Nerone, ita intelligendum eſt, vt ſublatum e ciuitate, hominumque oculis dicat, vt ſupra in Cornuto iam obſeruatum. Certe exilio tantum a Nerone mulctatum eſſe veteres conſtanter tradunt [l]. Ex eo vero, annuente Veſpaſiano iterum reuocatus Romam venit, malorumque conſiliis inſolita animi magnitudine reſtitit, Egnatiumque Celerem, hominem bonis omnibus inuiſum ex vrbe ſemouit [m]. Quibus moribus tantam apud Veſpaſianum iniit gratiam, vt, cum Mucianus philoſophorum aduerſarius Veſpaſiano auctor eſſet, vt philoſophi Roma eiicerentur, omnes quidem philoſophi pulſi fuerint, ſolus autem Muſonius manſerit [n]. Nec dubium eſt, ſeruauiſſe ſub Veſpaſiano et Tito priſtinos honores, ſi verum eſt, quod Iudaeorum magiſtri tradunt, Muſonium Tyrrhenum, quem Turanum Rufum vocant, munitionibus praefectum Hieroſolymis ſolo aequatis aratrum ad teſtandam perpetuam deſolationem

 im-

g) In Hermogenes T. I. p. 860.
h) Annal. L. XIV. c. 59.
i) De Script. hiſt. phil. L. III. c. 7. p. 247.
k) Hiſtor. L. III. c. 81.
l) PHILOSTRAT. l. c. SVIDAS l. c. Auctor deſcript. Olymp. CCXI. an. 2. XIPHILIN. in Nerone.
m) TACITVS Annal. L. IV. c. 10. 40. Scholiaſtes Iuuenalis.
n) XIPHIL. et ZONARAS in Veſpaſ.

impressisse [o]. Fuisse autem Musonium ex illorum Stoicorum numero; qui non docendo modo, verum etiam viuendo philosophati sunt, ORIGENES [p] testatur, qui cum Socrate eum inter illos numerat, qui in philosophiae sectis mutata vita in melius adeo profecerunt, vt exemplo esse queant ceteris. Quod si superessent dicta et facta eius a Pollione, vti dictum, collecta, elegantissima certe doctrinae moralis, quam tradidit Musonius, facies pulchre eniteret. Eximia enim sunt quae sparsim apud veteres, praecipue apud STOBAEVM, ei tribuuntur, dicta atque praecepta, quae more Stoico perfectam virtutem postulant, quorum summam nobis exhibet collectam ex Stobaeo Cl. STOLLIVS [q]. Pleraque huc redeunt: Quemlibet diem reputandum pro vltimo, temperantiam voluptatem esse rationi conformem, et inter initia verae sapientiae numerandam. Vti vero eam victu tenui, abstinere a carnibus, quae bestias magis, quam homines decent, viuere iis cibis, quos natura suppeditat, puri sunt, et Deorum commercio non indigni, siccam vero animam praestant, tanquam optimam. Magno et excelso animo esse excipiendas iniurias, facilique perferendas patientia: exilium fortiter ferendum, cum nec solis, lunae, siderum, nec hominum vsus eripiatur: regi omnium maxime esse philosophandum: agriculturam cum philosophia coniungendam, vitandaque sophistarum vrbana, quae sectentur, otia: non obstare matrimonium philosophanti, eligendos autem esse ad id animos, qui et laboris patientes sint, et temperantiae, iustitiae aliisque virtutibus studeant, et concordiam ament, corpus autem sanum habeant. Praestandum parenti obsequium, verum non in iis quae iniusta sunt et turpia. Supellectili vtendum facile parabili, nec pretiosa: diuitem eum esse, qui nulla quidem re indigeat. Optimum senectutis pariter atque iuuentutis viaticum esse, naturae conuenienter viuere, id est virtutem sequi &c. Maxime vero commendari meretur fragmentum, quod ex libro eius *de exercitatione* nobis seruauit STOBAEVS [r], quod integrum ab omnibus illis legi optamus, qui veram philosophiae indolem exoptatumque fructum assequi cupiunt. Monet hic inter egregia multa: „Virtutem non esse scientiam tantum contemplatiuam, sed etiam actiuam, sicut et medicinam „et musicam; virum enim bonum eum esse futurum, qui non praecepta „tantum ad virtutem pertinentia edidicerit, sed secundum eam quoque „enixe exerceatur atque quam diligentissime. Atqui tanto magis conue„nire, exerceri futurum philosophum, quanto maior atque difficilior est „philosophia quouis alio studio. Siquidem alias quidem artes ipsarum „cupidos accedere animis non prius corruptis, quique contraria his, quae „discenda sunt, antea non didicerint: philosophaturos autem prius mul„tis correptos modis impletosque malitia, sic ad virtutem se conferre, hanc-

o) Vid. IONSIVS l. c.

p) Adu. Celsum L. III. p. m. 156.

q) Hist. phil. mor. gentil. §. CCXXXIV. p. 203. seqq.

r) Serm. CXVII. p. 368. seqq. ed. Wechel.

Digitized by Google

„hancque ob caussam quoque maius exercitium requiri. Quoniam autem homo non anima solum, nec solo corpore constet, sed compositum „quiddam existat ex vtroque, ideo necesse esse exercentem se vtriusque „curam habere, magis quidem praestantioris partis, vt decet, animae, „alteram tamen non negligere, corpusque philosophantis ad officia recte „constituere; esse enim exercitium aliquod animae simul et corporis „commune, idque fieri, si nos assuefaciamus ad rigorem, calorem, „sitim, famem, victus tenuitatem, cubilis duritiem, abstinentiam rerum „suauium, et molestarum tolerantiam, quoniam hisce et corpus roboretur, et anima ad fortitudinem exerceatur. Animae autem solius exercitationes esse, faciles sibi et in promtu demonstrationes parare, quibus, „quae in speciem bona videantur, talia non esse, nec mala esse, quae ita „videantur, quae vero reuera bona et mala sint, cognoscatur; deinde et „mala fugere et bona prosequi omni studio. Oportere vero exercentem „se conari, vt vincat se ipsum, adeo ne voluptati applaudat, neque laborem auersetur, et vitae non nimis cupidus sit, nec mortem metuat: „et pecuniam accipere non maioris faciat, quam erogare.“ Esse in his quaedam, quae μετεωρολογίαν Stoicam sapiunt, adque sapientis perfecti ideam philosophum effingunt, naturam ipsam exuentem, non negamus. Laudandum tamen summopere, quod virtutis exercitationem, tanquam praestantissimam philosophiae partem philosopho commendauerit, cum eo tempore philosophi plurimi fuerint, quos μέχρι τοῦ λέγειν ἄνευ πράττειν philosophari indignatus est Epictetus. Forte et tributa sunt Stoico Musonio quaedam, quae a Cynico dicta sunt, quos inter se frequenter confudisse veteres in *praecedente sectione* ostendimus. Cum enim eodem vterque tempore eodemque loco philosophatus sit, animum quoque ingentem orisque libertatem solito maiorem expresserit, facile potuit vni adscribi, quod ab altero dictum est. Quamquam, si verum fatendum, ea, quae imprimis de temperantiae victusque ratione dura admodum, et ab omni consuetudine abhorrentia Musonio tribuuntur, rectius forte ad Cynicum, quam Stoicum, referuntur: qua in re tamen certum nihil eo magis definiri potest, quo magis Cynici a Stoicis sola toga distabant, et conueniebat fere vtriusque philosophia moralis. Musonium sub Ioviano et Valentiniano viuentem [s], quem veteres passim appellant, Stoicum item Musonium a Longino memoratum [t] ab hoc nostro aetas distinguit.

§. V. CHAEREMON Aegyptius fuit, patria potissimum eruditione clarus, ἱερογραμματεὺς enim a Porphyrio [u] vocatur, scripsitque *hieroglyphica* et *res Aegyptiacas* [x]: extatque hodie insignis eius locus de *Chaeremon.*

s) SVIDAS in Musonius T. II. p. 579. PHOTIVS Cod. CCXLIII. p. 608. AMMIAN. MARC. L. XXVII. c. 8. EVNAPIVS in Proaeresio p. 161.

t) Apud PORPHYR. vit. Plotini c. 26. f. 6. p. 129.

u) Apud EVSEB. Praep. L. XI. c. 57. L. V. c. 10.

x) Conf. VOSSIVS de hist. Graec. L. II. c. 1. p. 164. VALESIVS ad EVSEB. p. 123.

Digitized by Google

de ſacerdotibus Aegyptiis apud PORPHYRIVM [y]. Sed philoſophiae quoque Graecae, more Alexandrinorum daturus operam, ſectae, quae illo tempore reliquos antecellebat, Stoicae nomen dedit, et philoſophiae quoque naturali operam impendit, vt ex libro *de Cometis* patet, ad quem prouocat ORIGENES [z], quemque ſine dubio laudat quoque SENECA [a], apud quem pro Charimandro Chaeremonem legendum eſſe, viris doctis [b] viſum eſt. Memorat quoque Chaeremonem Stoicum MARTIALIS [c], pauperrimum vitae genus ſectantem his verbis:

Quod nimium laudas, Chaeremon Stoice, mortem
Vis animum mirer ſuſpiciamque tuum,
Hanc tibi virtutem fracta facit vrceus anſa,
Et triſtis, nullo qui tepet igne, focus.
Et teges et cimex, et nudi ſponda grabati,
Et breuis atque eadem nocte dieque toga.
O quam magnus homo es, qui faece rubentis aceti
Et ſtipula et nigro pane carere potes &c.

Sed poni hic Chaeremonem pro Stoico quouis in ſumma inopia rerum huius vitae mortis contemtum affectante, vix dubium videtur [d]. Tanta enim paupertate hunc Chaeremonem Alexandrinum fuiſſe preſſum, nullo modo veriſimile eſt, cum ſatis ſplendidis praefuerit muneribus. Alexandrinae enim bibliothecae praefectum fuiſſe teſtatur SVIDAS [e], qui et alio loco [f] tradit, fuiſſe eum praeceptorem Neronis cum Alexandro Aegeo; Dionyſio diſcipulo eius, in cura bibliothecae gerenda eum ſequente. Qui tamen cum ei ſucceſſerit, in aula quoque Neronis, cui ab epiſtolis, legationibus et reſponſis fuit, et ad Traianum vsque vixit [g], recte inde colligitur, non diu in aula Neronis Chaeremonem vixiſſe, et ſenecta anniſque grauem deceſſiſſe. Narrat alium Chaeremonem, qui aſtronomiae peritus videri cupiens cum Aelio Gallo Alexandria iter fecit, turpiterque ſe dedit STRABO [h], quem cum Stoico eundem eſſe putat VOSSIVS [i]. Aſt nec hominis inepti mores nec tempora nimis a Neronis aetate remota cum praeceptore imperatoris principis conueniunt [k].

Scriptores vitae L. Ann. Senecae.

§. VI. Nemo tamen inter Stoicos maiori vel naturae donorum, vel munerum ſplendoris vel eruditionis philoſophicae claritatis vel vitae mortiſque circumſtantiarum plane ſingularium luce coruſcauit, quam LVCIVS

y) περὶ ἀποχῆς L. IV. p. 360. ſeq.
z) L. I. p. 46. adu. Celſ. Oſtendit in eo, cometas interdum laetos quoque habuiſſe euentus.
a) Qq. nat. L. VII. c. 5.
b) VOSSIVS et VALESIVS ll. cc.
c) L. XI. ep. 57.
d) Idem viſum FABRICIO Bibl. Graec. Vol. II. p. 392.
e) In Dionyſ. Alex. T. I. p. 598. conf. IONSIVS de Script. hiſt. phil. L. I. c. 18. p. 101.
f) In Alex. Aegeus T. I. p. 105.
g) SVID. in Dionyſ. l. c.
h) L. XV. p. 806.
i) loc. cit.
k) Diſtinguit etiam vtrumque FABRICIVS loc. cit.

Digitized by Google

CIVS ANNAEVS SENECA, in cuius ſcriptis magna nobis ſapientiae Stoicae pars ad noſtram vsque aetatem integra ſeruata eſt, dignus propterea, cuius hiſtoria paulo curatius enarretur. Quod inter veteres neminem praeſtitiſſe, quamuis magna inter eos Senecae fama fuerit, merito miramur. Recentiorum e contrario diligentia in eo valde occupata fuit, vt res nobis Senecae vel generales vel ſpeciales exponerent. Inter quos palmam merito, reliquis praeripuiſſe cenſendus eſt IVSTVS LIPSIVS, Stoicae philoſophiae admirator nouus, qui cum ſcriptis Senecae multam lucem affundere cogitaret, non tantum philoſophiam Senecae eleganti tractatione *de philoſophia et phyſiologia Stoica* illuſtrauit, ſed ſcriptis quoque *eius vitam* praepoſuit. [l]. Quem campum cum occupatum a Lipſio videret vir doctus, ANDREAS SCHOTTVS, ne inutilem nauaret circa Senecae hiſtoriam operam, vitam eius, editioni ſcriptorum Senecae praemittendam [m] ita enarrauit, vt non tam fatorum eius, quam ſcriptorum enarraret hiſtoriam, et qua occaſione quibusque circumſtantiis ſingula conſtruxerit, exponeret: qua ratione multa dicta ſunt, quae Senecae hiſtoriae libriſque haud contemnendam lucem foenerantur. Idem porro ſaxum quoque voluit M. ANTONIVS DELRIO, qui *prolegomenis ad ſyntagma tragoediae Latinae* [n] vitam Senecae inſeruit. His addi poſſent alii, enarrarique FRANCISCI SALVATORIS [o], IO. SCHILDII FR. PETRARCHAE aliorumque labores, niſi pleraque occupaſſet laudabilis induſtria et eruditio praeſtantiſſimorum virorum IO. ALBERTI FABRICII [p] et SEVERINI LINTRVPII [q], quibus iungenda, quae de Seneca collegit NICOLAVS ANTONIVS [r]. Nos ipſos maxime conſulemus fontes, ſcripta nempe Senecae et Taciti, ad ea potiſſimum reflexuri, quae ad hiſtoriam philoſophicam pertinent, et nobis Senecam ſuis coloribus depictum ſiſtent philoſophum.

§. VII. LVCIVS ANNAEVS SENECA patriam habuit Cordubam veterem florentemque Romanorum coloniam in Hiſpania Baetica, vnde nobilitas eius originem cepit. Eam enim, Marcelli opus, gloria et potentia auctam eſſe, regionis bonitate, et amplitudine et fluminis Baetis vſu iuuante ait STRABO [s]. Qui et porro addit: habitaſſe hanc Cordubam ab initio ſelectos Romanorum et indigenarum; vnde etiam colonia Patricia, teſte PLINIO [t] dicta eſt, vel quod patricii generis homines eo commigraſſent, vel quod ſplendida et diues patres etiam rei- *Senecae vita.*

publi-

l) Vtimur nos editione Lugd. Batau. 1619. 8. edita.

m) Eſt nobis ad manus editio Geneuenſis, 1665. 8. vbi T. II. haec vita vel potius hiſtoria literaria Senecae legitur.

n) L. II.

o) Vid. Giornali de letterati 1674. p. 12.

p) Biblioth. Lat. T. III. p. 496. ſeqq.

q) In praef. ad SVANINGI theologiam Senecae 1710. 4. conf. Act. philoſoph. Vol. III. p. 485. ſeqq.

r) Biblioth. Hiſpan. vet. T. I. p. 22. ſeqq.

s) L. III.

t) L. III. c. 1. hiſt. nat.

Digitized by Google

publicae Romanae daret, quos Augusti tempore ex prouinciis quoque adscitos fuisse constat [w]. Patrem habuit Marcum Annaeum Senecam, equestri et prouinciali loco ortum [x], et declamatorio orationis genere celebrem, qui declamatoris nomine a filio philosopho distingui solet, famamque et propria et filiorum eruditione sibi comparauit, cuius declamationes ab ipso collectae et ab illo praeloquiis interstinctae hodie leguntur. De quo tamen in historia eloquentiae Romanae pluribus agendum [y]. Matre genitus est Heluia, ad quam consolatoriam misit, cum in Corsicam esset relegatus [z], ex qua magni animi atque ingenii feminam fuisse, liquet. Natum fuisse sub Augusto, recte inde colligitur, quod se circa diui Augusti secessum vidisse in aëre flammam ingentis pilae specie memorat [a], quae tamen in ipso cursu suo dissipata est. Puerulus natus Cordubae, materterae manibus Romam perlatus est, illius pio maternoque nutricio per longum tempus aeger conualuit [b]. Euenisse hoc colligit LIPSIVS [c] decimo quinto, aut circiter, anno ante Augusti excessum, argumento ab adolescentia Senecae in Tiberio principatum incidente, vt ipse ait [d] sumto, idque eo tempore, quo aliena sacra mouebantur, quem annum fuisse Tiberii quintum ex TACITO [e] inferri potest. Fratres habuit duos, sorores nullas, trium enim liberorum matrem Heluiam vocat [f]. Fuere hi tres praeter Lucium Annaeum, M. Annaeus Nouatus, et L. Annaeus Mela, vt ex controuersiarum inscriptionibus liquet. Maximus fratrum a Iunio Gallione adoptatus nomen Gallionis suscepit, et egregii declamatoris, titulum meruit [g]. Frater minimus equestri tantum dignitate conspicuus, Lucanum filium genuit grande adiumentum claritudinis, vt TACITO audit, de cuius vita et carmine epico, studioque philosophiae Stoicae in Cornuti conuictu *vitae eius* ad SVETONIVM auctorem referri solita videnda [h]. Vbi ex diuturno morbo, quo cum conflictatus est diu, conualuit, mature ad discendas literas adductus est, et in elegantissimarum artium studiis ingenium optimum adoleuit. Et in eloquentia quidem ipsum parentem praeceptorem habuit, vt ex *controuersiarum praefatione* ad filios, docta sane bonaeque frugis plena potest colligi, ex ea enim patet, Marcum Annaeum filiis iuuenibus eloquen-

w) Hoc LIPSIO l. c. c. 1. p. m. 17. placet, sed dubium, an non ante hoc tempus iam nomen coloniae Patriciae obtinuerit, et an non ibi consederint milites patricii Hispanis foeminis mixti?

x) Generis sui meminit in oratione ad Neronem quam exhibet TACITVS Ann. L. XIV. c. 54. vbi ait: „Egone equestri et prouinciali „loco ortus proceribus ciuitatis annumeror? „inter nobiles et longa decora praeferentes mea „nouitas enituit.„ Haec ad patrem equestri ordine demum auctum referri putat LIPSIVS l. c. ast pertinere ad ipsum Senecam patriciis viris in aula Neronis praelatum, series verborum ostendit.

y) Conf. LIPS. l. c. c. I. p. 19. Elect. L. I. c. 1. ANDR. SCHOTTVS in dedicatione editioni declamationum, quam is curauit, praemissa. NIC. ANTON. Bibl. Hisp. vet. L. I. c. 4. aliique.

z) Conf. SCHOTTVS vit. Senec. p. m. 11.

a) Qq. nat. L. I. c. 1.

b) Consol. ad Helu. c. 16.

c) l. c. c. 2. p. 19.

d) Epist. 108.

e) Annal. II. fin.

f) cap. 2.

g) EVSEBIVS in chronic.

h) Dictum de eo Sect. I. quantum ad nostrum institutum pertinet.

Digitized by Google

quentiae specimina ex optimis auctoribus collecta imitanda exhibuisse. Etsi vero eloquentia forte superabatur a Gallione fratre, cuius eloquentiam adeo suauem fuisse, STATIVS indicat, vt canat:

Hoc plus, quam Senecam dedisse terris
Et dulcem generasse Gallionem,

Auctorque *dialogi de caussis corruptae eloquentiae* tinnitus Gallionis memoret; ingenio tamen ad sublimiora elato magno se impetu philosophiae dedit studio, cassasque sine re et virtute voces, licet sonantes et pulchras, horruit. Id quod patri, eloquentiae fama filiis nomen quaerere cupienti, et natura auerso a philosophia animo displicuit, impedire is in feruentis ingenii adolescente non potuit, cum animi indoles maxime seria ad ardua quaeuis et seuera ferretur. Sotionem itaque praeceptorem elegit, hominem quidem Pythagoreum institutum sequentem, philosophiam tamen, quae mores format, ad Stoicorum simul placita attemperantem, vt supra *sectione secunda* [i] de eo dictum. Sub hoc praeceptore *maiori se impetu ad philosophiam iuuenem accessisse quam senex pergat*, fatetur, et ipse narrat [k], quem sibi amorem Pythagorae iniecerit Sotion. Qua de re tamen cum prolixe satis supra actum sit, ibi dicta otiose repetere noluimus. Ast vel disciplinae austeritate, vel deferuescente adolescentiae impetu, vel Attali philosophi Stoici haud incelebris disciplina commotus ad Stoicos transiit, ita tamen, vt aliis quoque philosophis operam locaret, statueretque pretium. Nam et Papirium Fabianum audiuit [l], et Demetrium Cynicum admiratus est atque ita coluit, vt iam in aula versatus cum eo conuersaretur. Quin nec scripta philosophorum omnium sectarum neglexit, sed ad castra eorum, non vt transfuga, sed vt explorator accessit, adeo vt nec Epicurum, tantopere quidem Stoicis inuisum, negligeret, et quae bene dicta ab eo essent, probaret reciperetque. Ex quibus de quaestione iam iudicium fieri potest: vtrum Seneca philosophis sectariis, an eclecticis sit adnumerandus? Qua de re, vt distincte rem exponamus, primo quidem notandum monemus, abhorruisse Senecam ab eo sectariae philosophiae genere, quod seruili quasi iugo vni ita sectae adhaeret, vt ex nulla alia veritatem, licet manifestam, recipere patiatur, nec sibi iudicium seruet vllum. Egregie prorsus noster [m]: *Qualescunque sunt* (libri mei) *tu illos sic lege, tanquam verum quaeram adbuc non sciam, et contumaciter quaeram. Non enim me cuiquam mancipaui, nullius nomen fero: multum magnorum virorum iudicio*

credo,

i) §. V. k) Ep. 108.

l) Epist. 100. vbi Lucilio, compositionem Fabiani Papirii reprehendenti, respondet, huncque philosophum vehementer laudat. Imprimis laude digna sunt, quae de illo affert: „Ad „profectum omnia tendunt et ad bonam men„tem, non quaeritur plausus. Cum audirem „certe illum talia mihi videbantur, non solida, „sed plena, quae adolescentem indolis bonae at„tollerent, et ad imitationem sui vocarent, „sine desperatione vincendi. Quae mihi adhor„tatio videtur efficacissima. Deterret enim, „qui imitandi cupiditatem modo fecit, spem „abstulit. „ Egregie hoc dictum ad vitandam meteorologiam Stoicam.

m) Ep. 45.

VILLE DE LYON
Biblioth. du Palais des Arts

Digitized by Google

credo, aliquid et meo vindico. Nam illa quoque non inuenta sed quaerenda nobis reliquerunt. Et alibi luculentius [n]: *Sed ne te per circuitus traham, aliorum quidem opiniones praeteribo, nam et enumerare illas, longum est et coarguere, nostram accipe. Nostram vero cum dico, non alligo me ad vnum aliquem ex Stoicis proceribus. Est et mihi censendi jus. Itaque aliquem sequar, aliquem iubebo sententiam diuidere. Fortasse et post omnes citatus nihil improbabo ex his, quae priores decreuerint, et dicam: hoc amplius censeo. Interim, quod inter omnes Stoicos conuenit, rerum naturae assentior: ab illa non deerrare, et ad illius legem exemplumque formari, sapientia est.* Fecisse haec Senecam, quae fassus est se facere, passim ostendit, et se Stoicorum decretis superstitione coeca non addictum esse relictis eorum placitis [o] demonstrauit. Nec obstat, quod Stoicos nostros vocat [p], Chrysippum nostrum [q], Cleanthem nostrum [r], Posidonium nostrum [s]; nam haec non ad designandam sectam dixisse, ex illo patet, quod et Epicurum nostrum [t] et Demetrium nostrum [u] nominat, quamuis nec Epicureae sectae, nec Cynicae esset addictus, videturque suos dixisse eos philosophos, quos prae aliis legit amauitque, licet totum eorum systema non semper esset amplexus. Et haec quidem ita se habere, dicta satis probant. Non tamen haec obstant, quo minus Stoicum systema secutum esse Senecam, Zenonisque adhaesisse placitis, dici possit, si de tota philosophia Senecae iudicandum. Cuncta enim Stoicis nituntur principiis, doctrinamque porticus, quoad dogmata primaria, exacte referunt. Ita v. g. Deum et materiam vnum esse totum dicit, ex quo res omnes partes sint atque membra [x]; Totum illud diuidit in partem agentem et patientem [y]: Deum corpus esse asserit [z]; et tamen spiritum dicit infinitae potentiae et perfectionis [a]. Mundum porro, Deum, naturam, idem esse statuit [b]; Deumque mundi esse animam agnoscit, quae vbique praesens sit [c]. Quin et Deum fato subiicit [d], et ex nexu fati, decretoque Dei prouidentiam deriuat [e]. Genios etiam ex anima mundi ponit [f], eosque in Deum reductum iri tradit [g]. Materiam porro aeternam, et perpetuo fluentem admittit [h], exundationesque et incendia mundo finem allatura inducit [i]. Quibus parca manu datis addi possent longe plura, nisi actum iam id esset *tomo primo* [k], vbi Stoicae philosophiae, quod exstruximus, aedificium, Senecae passim assertis inaedificauimus. Quo labore defunctus quoque est I. LIPSIVS, qui in construenda explicatione *physiologiae Stoicae* ad Sene-

n) De vita beata c. 3.
o) Vid. Ep. 33. 48 58. 94. de vita beata passim, Qq. nat. L. VII. c. 22. alibi.
p) Ep. 117.
q) De benefic. L. II. c. 17.
r) Epist. 107.
s) Epist. 113.
t) Epist. 107.
u) De benef. L. VII. c. 8.
x) Ep. 97.
y) Ep. 65.
z) Ep. 89.
a) De benefic. L. IV. c. 7.
b) Ibid.
c) Ep. 41.
d) De prouid. c. 5.
e) Ep. 75.
f) Ep. 111.
g) Ep. 9.
h) Consolat. ad Marciam c. vlt. ep. 58.
i) Qq. nat. L. III. c. 29.
k) L. II. c. 9.

Digitized by Google

Senecam potiſſimum reſpexit. Ex his vero de Senecae philoſophia iudicium fieri ſine magno labore poteſt. Quae enim de ea dicta ſunt, apertum faciunt, a Stoica eum quidem doctrina totoque quod porticus exhibuit, ſyſtemate non receſſiſſe, et hinc recte inter Stoicos referri, aſt ſuo tamen iudicio vſum eſſe, nec ita auctoritati Zenonis adhaeſiſſe, vt vnquam ab eo recedere, vel propriis etiam rationibus vti non auderet: inclinaſſe etiam ad ſyncretiſmum philoſophicum, qui cum caput ſemel in Aegypto extuliſſet, totum fere Romanum orbem magnis paſſibus peragrauit, et iam tum Romae quoque manifeſtare ſe coepit: aequo praeterea fuiſſe animo, nec ita reliquas ſectas condemnauiſſe omnes, vt non multa ab earum philoſophis praeclare vereque dicta eſſe crederet, adeoque obiecto ſectario odio ſine praeiudicio, quae ab aliis familiis in philoſophia dicta erant, expenderet, quaeque vera eſſe deprehenderat, admitteret. Quo imprimis animo Senecam erga Epicurum vſum eſſe, vidiſſeque multa in hortis Epicuri non contemnenda, quae porticus reiecerat et traduxerat, in Epicuri hiſtoria demonſtrauimus [l]. Nec alia forte ratio eſt, cur Seneca quem tamen acerrimum Stoicum vocat LACTANTIVS [ll], FABIO [m] audiat in philoſophia parum diligens, niſi quod ſyſtematis, cui adhaerebat, rationem non ſemper habuiſſet, et ab eo pauliſper interdum receſſiſſet. His igitur ſtudiis intentus Seneca puer apud Stoicum philoſophum vt ipſe ait, ſedit; pater tamen conſilium interuertit cauſſasque agere iuſſit, quas diu actitaſſe et Caii etiam temporibus magna eloquii gratia et fama, putat LIPSIVS [n]. Quod an veriſimile ſit, iudicet lector ex his SENECAE [o]: *Quid enim non modo eſt, ſi recorderis? modo apud Stoicum philoſophum puer ſedi, modo cauſſas agere coepi, modo deſii velle agere, modo deſii poſſe: infinita eſt velocitas temporis.* Illud probabile, hecticum corporis habitum ad perferendos orationis forenſis impetus vires ei denegaſſe. Gloriam tamen haud exiguam ſibi comparaſſe eloquentia ſua, dubium non eſt, quae licet diſpliceret auribus delicatis, *vim tamen mentis, pectusque, quod diſertos*, Quintiliano iudice, *facit*, probauit, hisque artibus ſe commendauit maxime.

§. VIII. Eruditione ita clarus Seneca, et dicendi quoque peritia celebris, cum latum clauum ſumſiſſet, ad honores in republica adſpirauit. Quaeſturam itaque primo nactus eſt [p], incertum quo tempore, ſicque honoribus auctus vxorem quoque duxit. Et bis quidem nupſiſſe, recte inde infertur, quod ante ductam Paullinam filios pariter atque vxorem memorat [q]. Paullinae vero coniugium poſt exilium demum iniit, quam *Fata Senecae.*

l) Vid. ep. 18. 21.
ll) L. I. c. 5.
m) Inſtit. orat. L. X. c. 1. conf. de Senecae philoſophia LIPS. manud. ad phil. Stoic. L. I. diſſ. 18. 102. et poſt hunc multi alii.
n) l. c. c. 3. p. 21.
o) Ep. 100. coll. ep. 49.
p) Conſol. ad Helu. c. 16.
q) Ep. 13. de Ira L. II. c. 36. qui liber ante exilium ſcriptus eſt.

quam nobilem senex iam duxit et potens in aula, quamque fidam sibi [r] in morte quoque sociam expertus est. Qualem vero posthaec vitam vixerit, nec ipse prodidit, nec vllus alius, meritis tamen atque eruditione se in aula imperatoris commendasse dubium non est; gratiosum etiam inter principes viros atque feminas fuisse, inuidia, quae ob id ipsum illi conflata est maxima dubitare non sinit. Claudio enim imperii habenas tenente, cum Messalina vxor, concepto grauissimo in familiam Caesarum odio ferre non posset, reuocatam ex exilio Iuliam, Germanici filiam, M. Vinicii coniugem, impudicae et intolerabilis superbiae feminae se non subiicientem, animum attollere, Caesarisque frui gratia, confictis criminibus, denuo in exilium eam exegit, in quo periit [s]. Cui violentiae cum varii quaererentur praetextus, caussaeque speciem habentes veri excogitarentur, accusata illa adulterii, Seneca quoque, tanquam inter adulteros deprehensus in Corsicam insulam relegatus est, tanta suspicione criminis, vt adulterii facinus tanquam rem notam exiliumque ea de caussa illi indictum ei exprobrauerit Suilius apud TACITVM [t]. In hoc exilio vixit annos circiter octo, si ipsum audis, satis feliciter et tranquille philosophiae literisque elegantioribus totus deditus. Ita enim de statu vitaque sua ad matrem [u] ex Corsica: *Qualem me cogites, accipe: laetum et alacrem, velut optimis rebus. Sunt autem optimae, cum animus omnis cogitationis expers, vacat operibus suis, et modo se leuioribus studiis oblectat, modo ad considerandam sui vniuersique naturam, veri auidus, insurgit.* Qua de re pulchre disserentem introduxit auctor Octauiae tragoediae [x], quae perperam nostro tribui solet:

Melius latebam procul ab inuidiae malis
Remotus inter Corsici rupes maris,
Vbi liber animus, et sui iuris mihi
Semper vacabat, studia recolenti mea.
O quam iuuabat (quo nihil maius parens
Natura genuit operis immensi artifex)
Coelum intueri solis et currus sacros.

Talem vero non fuisse, qualem Stoica iactantia et hypocrisi vsus se simulauit, haud obscure in *consolatione ad Polybium* [y] prodidit, plena humili adulatione Caesaris, indigna tanto philosopho, qui, *si tristitia quicquam profecturus sit, non recusare se ait, quicquid lacrymarum fortunae suae superfuerit, amici affundere fortunae.* Quae cum abiecte nimis et demisse scribantur, dubium fecere LIPSIVM [z], an non scriptum illum penitus abiiciendum, et Senecae abiudicandum. Quasi vero

r) Ep. 104.
s) SVET. in Calig. c. 19. in Claud. c. 29. DIO L. LX. DE SERVIES femmes des douze Cesars P. II. p. 294.
t) L. XIII. Ann. c. 42.
u) cap. 4.
x) Act. II. Sc. I. v. 381. seqq.
y) c. 21. seqq.
z) l. c. p. 25.

Digitized by Google

ro Stoicae virtutis inconſtantia et ſimulata tantum fortitudo multis exemplis non conſtaret, vel a Seneca, humanum aliquid ea in re pati, fuiſſet alienum. Sane hoc in tanto philoſopho probari nemo ſanus poterit, quod quem dicto loco in exilio poſitus eiusque gratiae indigens tantis laudibus extollit, Claudium, poſt mortem ceſſante eius potentia acerbiſſima ἀποκολοκυνθώσεως ſatyra traduxerit, et conuiciis proſciderit. Non caruere tamen effectu blanditiae Agrippinae, quae in Meſſalinae locum in thoro imperatoris ſucceſſerat, operam interponente ſuam. Ea enim narrante TACITO [a] *exilii veniam pro Annaeo Seneca, ſimul praeturam a marito impetrauit, laetum in publicum rata, ob claritudinem ſtudiorum eius, vtque Domitii pueritia tali magiſtro adoleſceret, et conſiliis eiusdem ad ſpem dominationis vteretur.* Qua in re arcanas quoque, ad quas reſpexit Agrippina, valuiſſe rationes, idem non negat, quod tanto beneficio memoria iniuriae ſibi deuinctum, et implacabili in Claudium odio ductum Senecam fidum ſibi filioque fore crederet. Applaudiſſe populum reuocationi tanti viri, ſtudiorum claritudo, quam ei Tacitus tribuit, ſatis prodit, ſpeque ſine dubio enutritum ſuadet fore, vt in optimos mores ſub tanto magiſtro Domitius adoleſceret, conſiliisque eius nixa olim potentia felicitatem imperii promoueret. Nec decipi paſſus eſt hanc populi Romani ſpem Seneca, qui tanto praefectus regendi principis muneri in id philoſophiae atque prudentiae artes intendit omnes, vt, quem ſatis nouerat lubricum et voluptatibus deditum, ac ad magnos impetus pronum principis animum, vinculis quaſi conſtringeret, et temperamento in vitiorum ſtudia ruenti ſe eo modo opponeret, quo nec principis animus exaſperaretur, nec malis, quae aula ſuppeditabat exemplis corrumperetur. Quod feliciter initio ceſſit, Afranio Burrho, praetorio praefecto, ſociam cum Seneca manum iungente. *Hi enim*, teſte TACITO [b], *rectores imperatoriae iuuentae, et pari in ſocietate potentiae concordes, diuerſa arte ex aequo pollebant. Burrhus militaribus curis et ſeueritate morum: Seneca praeceptis eloquentiae et comitate honeſta; iuuantes inuicem, quo facilius lubricam principis aetatem, ſi virtutem aſpernaretur, voluptatibus conceſſis retinerent.* Et hoc tanta felicitate factum, vt quamdiu vterque operi manus admouiſſet, a recto tramite non deflecteret Nero; quod vero Burrho mortuo, Senecaeque auctoritate apud principem poſt haec valde imminuta factum eſſe notat TACITUS [c]. Tam propinquus autem cum ſummis rerum gubernaculis fuerit Seneca, nec honores nec opes ei defuiſſe, facile intelligitur. Et conſulatu quidem fuiſſe functum veteres teſtantur, ſed extraordinario, conſulibus ſuffectis A. V. DCCCXV, ſi faſtis credimus, quem tamen annum falſum eſſe vidit LIPSIUS, [d]. Maxime vero ab exilio reuerſus in ſplendore ſtatim eſſe, et ampliſſimis opibus affluere coepit, cum

a) Annal. L. XII. c. 8.
b) Ann. L. XIII. c. 2.
c) L. XIV. c. 52.
d) L. c. c. 4. p. 22.

cum iam pater locupletes filios reliquisset, quam ob rem matrem ipse laudat [e]. In aula vero positus, immensis diuitiis potitus est, Nerone eum facultatibus supra modum augente. Ita enim ipse ad principem [f]: *Tu gratiam immensam innumeram pecuniam dedisti, adeo vt plerumque intra me ipse voluam, vbi est animus ille, modicis contentus? Tales hortos instruit, et per haec suburbana incedit, et tantis agrorum spatiis et tam lato foenore exuberat.* Id quod inimicis et obtrectatoribus largam criminandi Senecam occasionem dedit, tanquam ingentes et priuatum supra modum euectas opes adhuc augeret, quodque studia ciuium in se verteret [g]: hortorum quoque amoenitate et villarum magnificentia, quasi principem supergrederetur. Suilius ei etiam obiecit [h], qua sapientia, quibus philosophorum praeceptis intra quadriennium regiae amicitiae termillies HSS [i] parauisset. Ita vero et imperatoris fauor, et foenus, quod ex elocata pecunia receperat [k], eum ditabant. Verum et alia magnificentiae in Stoico philosopho prorsus insolitae specimina narrant veteres, villas regio splendore conspicuas, domum in vrbe, quae nomen apud posteros tenuit, quingentas mensas e cedro cum eburneis pedibus similes omnes et aequales [l], et quae alia fuerunt immensarum diuitiarum Senecae testimonio, vnde IVVENALIS [m]

Senecae praediuitis hortos

memorat. Sed ex Paullinae quoque facultatibus multum ei accessisse dubitandum non est. Valde haec exacuisse inimicorum inuidiam, iudicabit, nobis non monentibus, quicunque aulae nouit mores, rerumque sub Nerone non plane ignarus est. Hinc obiecta ei apud principem potentia nimia, euectaeque supra modum priuatum opes, studia ciuium in se conuersa, magnificentia villarum principem quasi supergressa, Italia et prouinciae foenore eius exhaustae, eruditio principis contemta, et quae alia fuerunt, enarrata a TACITO [n], nec Senecae ignota, qui vt ab his obtrectationibus se liberaret, non tantum librum *de vita beata* scripsit, sed missionem quoque flagitauit quidem, non vero impetrauit. Alienasse haec animum Neronis a Seneca, cuius tamen consiliis et opera haud exiguam imperii partem debebat, verisimile, maxime tamen obiecta libidini et saeuitiae imperatoris repagula, animum monitori asperum in Senecam armauerunt. Quo magis enim incrementa capiebat furentis libidinis infrunita apud Neronem licentia, eo magis moderatori suo inimicum factum esse illius animum disciplinae amplius non patientem necesse erat. Mature id sensit Seneca, et praeuidit, quanta ex eo in illius caput insurgere tempestas posset. Vt itaque inuidiae cederet, non tantum dimitti se ab aula et reddi philosophiae suae imperatorem rogauit,

e) Consol. ad Helu. c. 2.
f) Ann. L. XIV. c. 53.
g) Ibid.
h) Ann. L. XIII. c. 42.
i) Septuagies quinquies centena millia Philippicorum, LIPS. l. c.
k) Ep. 67.
l) DIO l. c.
m) Satyr. IX.
n) l. c. c. 52. 53.

Digitized by Google

uit, sed et immensas, quas possidebat, facultates illi obtulit, opesque refusurum, si commeatum accepisset, est pollicitus [o]. Non admisit hoc quidem Nero, et gratiam, quantum poterat, simulauit, animum tamen Senecae futuri prouidum capere non potuit. Qui quidem ab eo tempore, tradente CORNELIO [p], *instituta prioris potentiae commutauit, prohibuit salutantium coetus, vitauit comitantes, rarus per vrbem, quasi valetudine infirma, aut sapientiae studiis domi attineretur;* licet certissimum fauoris sui eum Nero esse iussisset. Nec immerito praesensisse malum euentum apud principem malum et suspicionibus totum occupatum Seneca censendus est, qui prima, quae se imperatori obtulerat, occasione perfidiam eius satis est expertus. Cum enim Poppaeae Augustae, et Tigellino praefecto praetorio maxime se reddidisset exosum, eo consiliis suis impulerunt principem, vt de caede Senecae cogitaret. Cui cum praetextum in Pisonis coniuratione quaesiuisset, missus tandem tribunus est ad Senecam in villa degentem, qui necessitatem vltimam ei denuntiaret. Quem nuntium eo accepit animo, qui Stoicum prorsus decebat philosophum. Quod eleganter enarrans TACITUS [q] ipse audiendus est, cum haec pulcherrima vitae Senecae pars sit. „Ille, inquit, poposcit „testamenti tabulas, ac denegante centurione, conuersus ad amicos, „quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod vnum iam „tamen et pulcherrimum habebat, imaginem vitae suae relinquere testa„tur, cuius si memores essent, bonarum artium famam tam constantis „amicitiae laturos. Simul lacrymas eorum, modo sermone, modo in„tentior in modum coërcentis ad firmitudinem reuocat, rogitans: vbi „praecepta sapientiae? vbi per tot annos meditata ratio aduersus immi„nentia? cui enim ignaram fuisse saeuitiam Neronis, neque aliud super„esse post matrem fratremque interfectos, quam vt educatoris praecepto„risque necem adiiceret. Vbi haec atque talia velut in commune disse„ruit, complectitur vxorem: et paululum aduersus praesentem formidi„nem mollitus, rogat oratque temperaret dolori, ne aeternum suscipe„ret, sed in contemplatione vitae per virtutem actae desiderium mariti „honestis solatiis toleraret. Illa contra sibi quoque destinatam mortem „adseuerat, manumque percussoris exposcit. Tum Seneca gloriae eius „non aduersus, simul amore, ne sibi vnice dilectam relinqueret iniuriae: „vitae, inquit, delinimenta monstraueram tibi, tu mortis decus mauis: „non inuidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus constantia penes „vtrosque par, claritudinis plus in tuo fine. Post quae eodem ictu brachia „ferro exsoluunt. Seneca, quoniam senile corpus et paruo victu tenua„tum, lenta effugia sanguini praebebat: crurum quoque et poplitum ve„nas abrumpit. Saeuisque cruciatibus defessus, ne dolore suo animum „vxoris infringeret, atque ipse visendo tormenta eius ad impatientiam „dela-

o) Ibid. p) c. 56. conf. SVETON. in Ner. c. 35. q) L. XV. Ann. cap. 62.

„delaberetur, suadet in aliud cubiculum abscederet. Et nouissimo quo„que momento suppeditante eloquentia, aduocatis scriptoribus, pleraque „tradidit, quae in vulgus edita eius verbis inuertere supersedeo. At Ne„ro nullo in Paullinam, proprio odio, ac ne gliscceret inuidia crudelitatis „inhiberi mortem imperat. Hortantibus militibus, serui libertique obli„gant brachia, premunt sanguinem, incertum an ignarae. Nam vt est „vulgus ad deteriora promptum, non defuere qui crederent, donec impla„cabilem Neronem timuerit, famam sociatae cum marito mortis petiuisse; „deinde oblata mitiore spe blandimentis vitae euictam: cui addidit pau„cos postea annos laudabili in maritum memoria, et ore ac membris in „eum pallorem albentibus, vt ostentui esset, multum vitalis spiritus fuis„se egestum. Seneca interim durante tractu et lentitudine mortis Statium „Annaeum, diu sibi amicitiae fide et arte medicinae probatum orat pro„uisum pridem venenum, quo damnati publico Atheniensium iudicio „exstinguerentur promeret, allatumque hausit frustra, frigidis iam artu„bus et clauso corpore aduersus vim veneni. Postremo stagnum calidae „aquae introiit, respergens proximos seruorum, addita voce: libare se „liquorem illum Ioui liberatori. Exin balneo illatus, et vapore eius „exanimatus, sine vllo funeris sollenni crematur. Ita codicillis praescri„pserat, cum etiam tum praediues et praepotens, supremis suis consuleret. Hunc finem habuit Seneca, Stoicorum principiis, si non prorsus in vita, in morte tamen vsus, in qua licet naturam non prorsus vicerit, quod ei exprobrat SAINT-EVREMONTIVS [r], doloris impatiens, fortitudinem tamen demonstrauit, sectae suae professione non indignam [s].

Animi et corporis qualitas in Seneca.

§. IX. Corpore fuisse Senecam admodum infirmo et a puero morbis vexato [t] supra iam subinnuimus, adeo *vt omnia corporis aut incommoda, aut pericula per ipsum transiisse*, dicat [u]. Et in iuuentute quidem *crebris destillationibus ac febriculis impetitus est, quas initio quidem contemserat, et aduersus morbum* vt ipse ait [x], *contumaciter se gesserat; deinde succubuit, et eo perductus est, vt ipse destillaret, et ad summam maciem deductus saepe impetum ceperit abrumpendae vitae, nisi patris eum indulgentissimi senectus retinuisset.* Quae tabescentis corporis imago saluti aliquando Senecae fuit. DIO [y] enim narrat: cum caussam quandam in Senatu egregie et feliciter Seneca egisset, liuore suffusum principem Caligulam, qui solus eloquens videri volebat, cogitasse de eo tollendo: et facturum fuisse, nisi vna e concubinis monuisset, frustra mortem parari iam morituro: tabe quippe laborare. Sed aetate quoque annisque prouectior vno se morbo assignatum queritur [z], quem asthma Graeci vocant. Quod vero virium reliquum fecerunt morbi, victus tenuitate plane exhaustum fuit, victu enim paruo extenuatum habuisse

r) Opp. T. II. p. 20.
s) Conf STOLLIVS Hist. phil. mor. gentil. §. CCXXIII. p. 454. 457.
t) Consol. ad Heluiam c. 16.
u) Epist. 54.
x) Ep. 78.
y) loc. citat.
z) Ep. 54.

Digitized by Google

buisse corpus in antecedentibus ex Tacito diximus. Formosum itaque non fuisse, ex his intelligitur, et ipse alicubi [a] tangit. Etsi vero corpus ei contigerat valde tenue et siccum, eam tamen temperantiam inque cibo capiendo abstinentiam in tanta rerum omnium affluentia adhibebat, quam inter voluptates Romanas eo tempore rarissimam fuisse, illius aetatis mores noscenti fatendum est. Ita enim de se ipso [b]: *Inde mihi ab Attali schola quaedam permansere. Inde ostreis boletisque in omnem vitam renunciatum est; inde in omnem vitam vnguentis abstinemus; inde vino caret stomachus; inde in omnem vitam balneum fugimus.* Et alibi austeritatem vitae, quam sectabatur, his indicat [c]: *Culcita in terra iacet, ego in culcita. Ex duabus penulis altera stragulum est, altera opertorium.* Sed et TACITVS [d] testis est, *Simplici victu et agrestibus pomis, ac si sitis admoneret, profluente aqua vitam tolerasse.* Corpus autem tenue et infirmum exercitiis durioribus, et cultu agri, et fossione vinearum, maxime vero hortorum, quod artificium suum dicit [e], firmauit [f], hacque ratione aetatem ad sexagesimum tertium vsque annum, vt verisimili coniectura supputat LIPSIVS [g], produxit, diutius etiam victurus nisi filum abrupisset Neronis saeuitia. Tranquillitatem enim mentis cum studiose quaesiuerit, et temperantiae iunxerit, certam inde contra morbos sibi medicinam parauit. Ast quam corpori denegauit natura elegantiam animo supra modum attribuit. Ingenium enim nactus erat elegantissimum, artibusque liberalibus aptissimum, quod *amoenum* TACITVS [h], *excellens* COLVMELLA [i], *facile et copiosum* QVINCTILIANVS [k] nominat. Cui cum tanquam agro fertili contigisset cultura diligens, parentisque cura praeceptores, vt supra dictum, optimos adhibuisset, ad eam eruditionis maturitatem peruenit, quam summis laudibus extulere veteres et recentiores viri doctissimi. Quorum elogia cum collegerint IVSTVS LIPSIVS [l] et THOMAS POPE-BLVNTIVS [m], vterque ipse adeundus est. Certatim ibi mox doctrinae excellentiam et copiam, mox studiorum claritudinem, mox multarum rerum experientiam, mox lectionis immensum thesaurum, mox doctrinae moralis abundantiam omnibus superiorem, mox facundiae acumen laudari videas, adeo vt principem tum eruditionis vocet PLINIVS [n]. Et dictio quidem vt singularis prorsus est, et a Ciceronis imagine deflectit, ita breuitate et acumine, et sententiarum abundantia plurimos cepit, et in admirationem rapuit, quosdam vero seueros iudices et censores nacta est. Refert enim QVINCTILIANVS [o]: *Suo tempore solum fere Senecam in manibus adolescentium fuisse, et amasse eum magis, quam imitatos fuisse, et placuisse propter sola*

a) Epist. 45.
b) Ep. 108.
c) Ep. 87.
d) Annal. L. XV. c. 63.
e) Epist. 112.
f) Ep. 104. Qq. nat. L. III. c. 7.
g) loc. cit.
h) Annal. L. XIII. c. 3.
i) De re rustica L. III. c. 3.
k) L. X. c. 1.
l) In limine operum Senecae a se editorum p. m. 37. seqq.
m) Cens. celebr. auct. p. 109.
n) L. IV. c. 14.
o) loc. cit.

Digitized by Google

sola vitia. Recentiori vero aetate, quis furor eloquentiae studiosos occupauerit, ex quo, Lipsio duce, breue et concisum argutumque dicendi genus inualuerat, ex dicendi artis historia, rerum literariarum nostri temporis non plane imperito satis notum esse existimamus [p]. Fuere tamen viri acuti et κριτικώτατοι, quibus tota dicendi ratio a Seneca adhibita prorsus displicuit. Inter quos imprimis QVINCTILIANVS [q] audiendus est, qui sobrie admodum de eo pronuntiat, licet vulgatam de se falso opinionem dicat, qua damnare eum et inuisum quoque habere, sit creditus: quod accidit illi, dum corruptum et omnibus vitiis fractum dicendi genus reuocare ad seueriora iudicia contenderat. Huc vero eius redit iudicium: *Multas alioqui et magnas virtutes Senecae fuisse, ingenium facile et copiosum, plurimum studii, multarum rerum cognitionem; tractasse etiam omnem fere studiorum materiam; nam et orationes eius et poëmata et epistolas ferri: in philosophia parum diligentem esse, egregium tamen vitiorum insectatorem fuisse. Multas in eo clarasque sententias, multa etiam morum gratia legenda, sed in eloquendo corrupta pleraque, atque eo perniciosissima, quod abundent dulcibus vitiis.* Duriora sunt et iniquiora, quae refert GELLIVS [r] veterum iudicia. Ita enim: *De Annaeo Seneca partim existimant, vt de scriptore minime vtili: Cuius libros attingere nullum pretium operae sit, quod oratio eius vulgaris videatur, et protrita: res atque sententiae aut inepto inanique impetu sint, aut leui et quasi dicaci argutia: eruditio autem vernacula et plebeia nihilque ex veterum scriptis habens neque gratiae neque dignitatis. Alii vero elegantiae quidem in verbis parum esse non inficias eunt, sed et rerum, quas dicat scientiam doctrinamque ei non deesse dicunt, et in vitiis morum obiurgandis seueritatem grauitatemque non inuenustam.* Ex recentioribus vero nemo grauiorem Senecae dicam scripsit, et acerbius de eius et eruditione et dicendi ratione iudicium tulit NICOLAO MALEBRANCHIO [s], qui acutissimi ingenii neruos tantum non omnes eo intendit, vt ostenderet, totam Senecae philosophiam et dissertationes externo ornatu nescio quas Veneres gratiasque promittentes esse calcem sine arena, nec cohaerentem inter se, nec solidi quid praeter verba cassa et inania exhibentem, imaginandi vero vim fines suos atque limites supergressam vagabundo errore ita omnia corrupisse, vt, vbi pondera rerum dare videatur, nihil plane afferat, quod veri sitientem vel mediocriter satiare possit. Alia doctorum virorum nostrae aetatis iudicia non minus acerba breuitatis caussa praetermittimus [ss]. Nos in definienda certa quadam atque stabili de Senecae dicendi genere sententia eo magis caute incedendum esse existimamus, quo magis in constituenda vera dicendi elegantia iudicioque de ea re formando in diuersa prorsus flectere

p) Dicetur ea de re T. IV. historiam I. Lipsii enarraturis.
q) loc. cit.
r) L. XII. c. 2.
s) De la recherche de la verité P. I. L. II. c. 4. p. m. 258.
ss) Conf. quae affert Io. GEORG. PASCHIVS de variis modis tradendi moralia c. III. §. 17. p. 643.

Digitized by Google

stere iudicantes cogit et patriae, et generis et temperamenti et seculi ratio, quibus vni placet et formosum videtur, quod displicet alteri: id quod in Seneca vel laudando vel vituperando euenisse, adducta satis euincunt. Quod si ex ea eloquentiae imagine, quae exspirante republica Romana obtinuit, quaeque non immerito omnibus placuit, quotquot grauitatem eloquentiae cum decore coniunctam intellexere, iudicandum, non potuit non differendi ratio a Seneca adhibita, tota improbari, adeo breuis est; et elumbis, et affectato sententiarum pondere molesta magis quam grauis, quaeque obtundat potius animum, quam capiat vel satiet. Quod licet legentium auribus ad ipsas ratiocinantis argumentationes non satis attentorum dulci quodam fluxu se insinuet, examinatae tamen dissertationes plerumque inanes dimittunt lectores, masculaque dicendi virtute priuatae seducunt, et imaginibus quibusdam atque similitudinibus captos ad ipsum rerum neruum attendere, et in nexus eius penetrare non permittunt. Cuius caussas si paulisper expendere libet, facile quis deprehendere poterit. Scilicet expectari alia vix poterant ab homine et temperamenti ratione sanguineo, atque ad imaginandi vires excitatiori quam ad iudicandi; et gentis quoque suae vitio ad meteorologiam isti quidem nationi olim iam innatam prono [t], et in his sermonis vitiis dulcibus et elegantibus tanquam inter Charites educato. His accessit eloquentia Stoica, turgidam virtutem verbis magnificis postulans, et in μετέωρα nihil significantia valde inclinans, vt supra ostensum; quae naturalem animi indolem in Seneca valde adiuuit. Multa quoque dicta a viro inter aulae negotia, summasque curas, et effusa magis, quam elaborata, hinc sine ordine plurima, et prout scribendi impetus protrusit; multa quoque vitae magis, quam scholae dicta et ad amicos scripta, quae negligentiam quandam produnt. Ast esse tamen in Senecae scriptis non summam tantum eruditionis varietatem, sed vitiorum quoque censuram liberam et philosopho dignam, sententias quoque pulchras et argutas, et nescio quam venerem, quae acerbitatem philosophiae moralis Stoicae dulci quasi nectare temperat, fatebitur, quisquis sine praeiudicio magni viri scripta legerit. Ex quibus constare putamus, non esse quidem Senecae scripta commendanda adolescentibus, ast legenda viris, qui si iudicium et attentionem cum Stoicae philosophiae cognitione attulerint, multum inde capient lucis et vtilitatis. Placet QVINCTILIANI [u] sententia: *Velles eum suo ingenio dixisse, alieno iudicio. Nam si aliqua contemsisset, si parum concupisset, si non omnia sua amasset, si rerum pondera minutissimis sententiis non fregisset, consensu potius eruditorum, quam puerorum amore comprobaretur.*

t) Eleganter Io. BARCLAIVS Icon. animor. c. 7 p. m. 485. „In Hispanica gente pompa verborum gestuumque ideo minus ingrata „est, quod non ascititia aut extorta, sed veluti „ex naturae praecepto intumescit, cuius omnis „impetus, etiam in vitia declinans, nescio quo „genio decet. “

u) loc. cit.

Digitized by Google

tur. Verum sic quoque iam robustis et seueriori genere iam firmatis legendus, vel ideo, quod exercere vtrinque potest iudicium. Multa enim, vt dixi, probanda in eo, multa etiam admiranda sunt; eligere modo curae sit, quod vtinam ipse, fecisset. Digna enim fuit illi natura, quae meliora vellet, quae, quod voluit effecit. Ceterum ex dictis etiam de tota eruditione Senecae iudicium fieri rectum facile potest. Versatum enim fuisse in omni doctrinae genere, eiusque magnam possedisse copiam, negari non potest, scriptis eius satis de illa re testantibus. Attigisse etiam poëticam ex adductis liquet, et tragoedias scripsisse, ex Quinctiliani loco allato constat; quae vero hodie sub Senecae nomine exstant Comoediae an omnes illi denegandae, nec ne, nostri heic loci decernere non est arbitrii, videnda vero, quae viri docti x passim ea de re monuerunt. Maxime vero laudandam putamus Senecae doctrinam, quod haud vulgarem in cognoscendis veterum philosophorum dogmatibus operam posuerit, elegantemque historiae philosophicae cognitionem prodiderit, quamquam, obseruante QVINCTILIANO y, in ea aliquando ab illis, quibus inquirenda quaedam mandabat, deceptus est: vnde auctoritas eius in veteris doctrinae enarratione non sine examine et attentione sequenda est. In philosophia vero quas partes secutus sit, supra iam docuimus. Qui si in aliam aetatem incidisset, nec animi gentisque indoles Stoicam philosophiam commendasset, dubium non est, quin egregia multa in sapientiae studio praestitisset: veri enim studiosum se, quantum sectae patiebatur praeiudicium, satis probauit, adeo vt haud raro a Stoicis suis discessum faceret. Ast Stoicorum doctrinis innutritus, iisdem scatet erroribus, quibus totum systema laborare suo loco demonstrauimus. Vitae vero et philosophiae ad actionem translatae rationem si habeamus, magnorum eum ingeniorum habuisse fata, fatendum est, quae magnis saepe virtutibus illustria, non minoribus premuntur vitiis. Quare in vtraque parte in extrema excurrisse putamus, vel qui nihil inuenere in Seneca, quod non summopere extollerent; vel qui non nisi vitia viderunt turpemque hypocrisin. Et inter laudatores quidem Senecae insanos merito IVSTVM LIPSIVM z numeramus, cui in eo diuina sunt tantum non omnia, quem secuti sunt minoris famae luminisque plurimi. His laudatur eximie eius abstinentia, qua neglecto aulae Romanae inter immensas opes et voluptatum instrumenta luxu, fastu, pompa, frugalitatem naturae paucis contentae leges sequentem excoluit a. Vita porro seria et seuera et Zenonis discipulo digna, quam nec aula corrupit, nec ad cognatum et familiare vitium, adulationem flexit, adeo, vt se malle veris offendere, quam placere adulando Neroni professus sit: quem saepius liber-

x) Conf. SCHOTTVS l. c. et quas prolixe laudat FABRICIVS Bibl. Lat. T. I. p. 372. y) loc. cit.

z) Manud. ad philos. Stoic. L. I. differt. 8. p. 102. seqq. Vit. Senecae c. 7. p. 28. seqq.

a) Ep. 108. TACITVS Ann. L. XV. c. 45.

Digitized by Google

libertatem Senecae, quam seruitium, expertum fuisse, in vltimo vitae halitu pronuntiauit [b]. Maxime vero extollitur pietas in Deum et voluntatis submissio, de qua praeclare prorsus [c], licet Stoico fundamento nixus: *Si quid credis mihi, intimos affectus meos tibi cum maxime detego: in omnibus quae aspera videntur et dura sic formatus sum: non pareo Deo sed assentior; ex animo illum, non quia necesse est, sequor: nihil vnquam mihi incidet, quod tristis excipiam, quod malo vultu, nullum tributum inuitus conferam.* Iungitur his laudibus consuetudo examinis conscientiae singulis vesperis, cum cubitum iret, suscepti, quam ex Sotionis Pythagorei schola retinuerat [d]; animus porro ingenuus atque candidus et non vxoris tantum amantissimus, sed amicis quoque fidissimus, et in ipsa quoque morte luculenter probatus. Studium item Deum in omnibus sequendi, affectus extirpandi, virtutem consectandi, et non verbis sed re ipsa exprimendi; magnus porro animus mortis contemtor [e], enataque inde summa fortitudo, spesque magna futurae post hanc vitam felicitatis et beatarum sedium, quam magnis vocibus passim [f] testatus est. Quin et sacer his adiicitur spiritus ab eo admissus, bonorum malorumque obseruator et custos, sancte custodiendus [g]. Et abundare etiam praeclaris eiusmodi praeceptis scripta Senecae, nemini ignotum esse existimamus, qui ea vel per transennam inspexit; vnde factum, vt non *Romae* tantum *agitatum, vt traderetur imperium Senecae, quasi insonti, claritudine virtutum ad summum fastigium delecto* [h]; sed et inter Christianos inuenirentur, qui Christiano nomine non indignum reputarent, adeo vt SARISBERIENSIS [i] non erubuerit profiteri: *Senecam sic vniuersos exterminare errores, vt aurea videatur secula reformare, et Deos ab humano genere exulantes eius opera reuocatos hominibus contracta societate misceri.* Cuius generis plura a nostrorum quoque temporum viris eruditis prolata passim inuenias [k]. Verum ex altera quoque parte non defuere viri acres et supra modum oculati, qui vitam quoque Senecae valde criminati sunt, et viuo etiam atque praesenti scelera obiecerunt, quod imprimis Suilium fecisse TACITVS [l] prodidit, contra quos librum *de vita beata* scripsisse supra iam monitum [m]; in quo naeuos sibi esse non negat, ast scabiem propriam non videre inimicos ostendit. Pulchra sunt quae inter alia profert [n]: *Quare hic philosophus laxius habitat? quare hic lautius coenat? papulas obseruatis alienas, obsiti pluribus vlceribus. Hoc tale est, quale si quis pulcherrimorum corporum naeuos aut verrucas derideat, quem foeda*

b) Ibid.
c) Epist. 96.
d) De ira L. III. c. 34.
e) Epist. 78.
f) In consolatione ad Marciam c. 19. 25. Dictum de eo in diss. de secta Elpistica Misc. Berolin. T. V. obs. vlt.
g) Epist. 41.
h) TACITVS l. c.
i) In Policrat. L. III. c. 13. p. m. 601.
k) Vide etiam LIPSIVM cent. I. Ep. ad Belgas, ep. 42.
l) l. c. vid. etiam DIO l. c. cuius obiecta Senecae aduersariorum sermones esse iudicat LIPSIVS loco supra citato.
m) Conf. SCHOTTVS l. c. p. m. 13.
n) cap. 27.

Digitized by Google

foeda ſcabies depaſcitur. Maxime vero obiectum ei adulterium cum Iulia, et adulatio humilis et abiecta Claudii, in exilio cum eſſet, quem tamen acerbiſſima poſtea ſatyra proſciderat, qua animum a vindictae imperio nondum liberatum prodiderit: tum inſatiabile ſtudium regias prorſus congerendi opes, et exacta foenore non Italia modo, ſed Britannia quoque et Aegyptus. Tum vana aulae pompa, et magnificentia villarum, Stoicum prorſus indecens, et animum a ſeculi luxu et vanitate nondum vacuum ſatis manifeſtans. Sed et flagitia in Neronem admiſſa, et neglectus principis animus, atque voluntatibus ſtudio quodam immerſus adiicitur, et ſuſpicione premitur philoſophus, non puras plane manus a ſanguine Agrippinae a filio profuſae eum ſeruauiſſe [o]. Nec multum hos, qui ita in Senecam inſurgunt mouent egregiae, quas in ſcriptis ſuis effudit, ſententiae. Eas enim grandiloquum et barbatum philoſophiae magiſtrum ſapere aſſerunt, qui cum oculis arenam obieciſſet, nebulam pro Iunone fingat, et verba grande quid ſonantia, nihil tamen recti ſignificantia vendere ſatagat. Quibus illi plerique ſyſtematis Stoici errores adiiciuntur, quos ſuo loco notauimus, nempe cuncta vel ad perfectionis alicuius cerebrinae et impoſſibilis ſuperbiam, vel ad turpem hypocriſin, vel ad enthuſiaſmum atheiſmo affinem redire, Deumque et animam eiusdem eſſentiae et vniuerſi partem fato ineuitabili ipſique Deo imperituro ſubiectam ſupponere: et ſi quosdam audis in Spinozae caſtris eum militare [p]. Qualia multa et his affinia paſſim occurrunt, ſuis locis videnda. Non defuere quidem Senecae, qui partes eius ſuſciperent, et ad graues has criminationes reſponderent [q]: obiectum adulterium, ſed a Meſſalina, ſcorto impudiciſſimo: exprobratus luxus et auaritia, ſed oppoſita et honeſta acquirendi conditio, et animus opum negligens, et Neroni eas refundens, liberalitas quoque publica fama nota: impietatis ſpecies molliori ſententiarum explicatione lenita, et quae his ſunt ſimilia, heic loci propter breuitatem non proſequenda. Melius famae Senecae conſulturi alii, familiaritatem Senecae cum apoſtolo Paulo inter praetorianos in aula Neronis amicos ſeruantis [r] commenti ſunt, et vt dictorum ſpecio-

ſorum

o) Dio L. LXI. vel Xiphilin. potius, Tacitus Ann. L. XIV. c. 7. dubius eſt, conf. de Servies femmes de douze Ceſars l. c. Alia Senecae obiecta vide apud Avgvstin. de C. D. L. VI. c. 10. confer. Otium Vind. Mel. I. p. 99. Io. Henr. Meibom. in vita Moecen. c. 22. Basnage ad A. C. 58. n. 4.

p) Atheiſmi culpam Senecae iam obiecit Arnandus Fabius, contra quem eum defendit Io. Petrus Hunterus, vid. Act. philoſ. Vol. I. p. 143. Eandem viam ingreſſi ſunt P. Bayle, N. Hier. Gvndlingivs et Io. Franc. Bvddevs, quorum loca adduxit Reimmannvs Hiſt. atheiſmi c. 39. §. 3. p. 285. qui tamen laudato Senecae libro de prouidentia, eum abſoluit. Nos ad ſyſtema Stoicum hic attendendum, nec verba Senecae extra eius nexum conſideranda monemus. Eandem enim theologiam ipſe ſecutus eſt, nec verba ſplendida alio ſenſu capi poſſunt, quam ſyſtematis admittit ratio: quae itaque de atheiſmo Stoicorum dicta ſunt, huc quoque pertinent. Quam orthodoxus autem Seneca in doctrina de Deo fuerit, ex vno loco Qq. nat. L. II. c. 45. diſce, conf. Bvddevs de error. Stoicorum, Stollivs Hiſt. phil. mor. gent. §. CCXXX. p. 496. Otium Vindel. Mel. II. §. 5. p. 146.

q) Lipsivs Manud. ad phil. Stoic. l. c.

r) Phil. IV. 22. conf. Witsivs Melet. Leidenſ. Sect. XII. de vita Pauli §. 36. p. 212. Crenivs Animadu. philolog. P. X. c. 3. p. 242.

Digitized by Google

ſorum ſanum quendam et a Stoica impietate remotiorem ſenſum elicerent, ex ſacris Chriſtianorum ſana multa illi recepta ſtatuerunt [s], quin et epiſtolas inter Senecam atque Paulum proferunt [t], quas tamen ab impoſtoris manu profectas eſſe, nemo non videt. Quod licet non negent viri critico acumine celebres, ſunt tamen, qui HIERONYMI [u] et AVGVSTINI [x] auctoritate moti [y], negare non audent, commercium literarum inter vtrumque interceſſiſſe. Ex quibus iam in ſummam collectis enata diſputatio de Chriſtianiſmo Senecae, quam recte tamen reiecerunt viri docti [z], qui et deceptos antiqua fabula doctores pios viderunt, et ſpecioſa dicta ſenſus Stoicos eosque impios et deteſtabiles fundere obſeruarunt. Quamquam a vero non prorſus abhorrere putamus, peruenisse ad manus Senecae [a], ſummam rerum moderantis libros quosdam Chriſtianorum, quorum cauſſa tunc magni motus ciebantur, captumque Senecam Chriſtianae ethicae pulchritudine ſurripuiſſe formulas quasdam et ſyſtemati ſuo, malisque et impiis doctrinis ſubdola imitatione attemperauiſſe, qua de re alibi dictum [b]. Nos, ſi in tanto diſſenſu, aliquod in gratiam lectoris interponendum iudicium, nec magni faciendam magnopere philoſophiam et virtutem Senecae, nec adeo vituperandam putamus. Cum enim in plerisque, principibus ſane, dogmatibus Stoicos ſecutus ſit, non alia virtus fuit, quam vel commendauit, vel exhibuit, quam Stoica, quam falſam eſſe et ineptam, ſuo loco euidenter demonſtrauimus. Quaecunque itaque peccata in doctrina morali Senecae ſunt, non illi ſed Stoae imputanda. Porro hominem fuiſſe, et in tam corrupto ſeculo inque tam contaminata aula non prorſus illibatum ſeruauiſſe animum, excuſari facilius poteſt, quam negari, id quod nec Tacitus nec Lipſius auſi ſunt. Fatendum tamen et hoc eſt, magno Senecam animo fuiſſe philoſophatum et non verbis tantum, ſed re ipſa doctrinam ſaepenumero expreſſiſſe. Qui cum corruptum malumque Neronis animum, prout vellet,

s) Videndi qui de theologia Senecae ſcripſere laudati FABRICIO Bibl. Lat. T. II. p. 513. et HEVMANNO Act. phil. Vol. I. p. 743. Vol. III. p. 486.

t) Exhibet illas Codex apocryphus N. T. FABRICII T. I. p. 880. ſeqq. vbi hiſtoriam harum epiſtolarum literariam habes totam.

u) Cat. Script. eccleſ. c. 12. p. 66. Bibl. eccl. Fabr.

x) Epiſt. 56. (103. ed. Ben.)

y) LIPSIVS vit. Sen. c. 10. p. 35. TILLEMONT. Hiſt. imperat. T. I. p. 560. SARISBERIENSIS Policrat. L. VIII. c. 13. NATALIS ALEXANDER Hiſt. eccl. Sec. I. p. 91. CYPRIANVS ad l. c. Hieronymi, aliique FABRICIO ll. cc. laudati.

z) Loca complura recentiorum, qui in hac ſententia ſunt, notat FABRICIVS Bibl. Lat. T. II. p. 513. LINTRVPIVS praef. ad SVANINGI theologiam Senecae, Act. phil. Vol. I. p. 743. Otium Vindel. l. c. quibus addi poſſunt, quos in Germanico Hiſtoriae philoſ. opere T. III. p. 1139. his magno numero adiecimus.

a) Praeclare celeberrimus CYPRIANVS l.c. „Neſcio an quisquam in Neronis aula magis curioſus et probitati vitae (certe philoſophiae „eam inculcanti) addictior fuit, quam Seneca. „Itaque cum Paulo Romam abducto eius res geſtae omnium ore narrarentur, et ſententia de „eo in Caeſaris aula ferenda eſſet, probabile eſt, „Senecam inter proceres facile principem, eum „conueniendi copiam non neglexiſſe, aut literis „cum eo fuiſſe collocutum. " Poſterioris nullam videmus neceſſitatem, prius vero munus Senecae, cui praeerat, et varia eruditio facit probabile.

b) In diſſ. de Stoicis ſubdolis Chriſtianorum imitatoribus: ex qua patebit etiam fruſtra eſſe eos, qui ſana a Chriſtianis ſumſiſſe Senecam putant.

Digitized by Google

let, emendare non posset, in eo elaborauit, vt a saeuitia contineret, et iuuante Burrho lubricam principis aetatem, si virtutem aspernaretur, voluptatibus concessis retineret, sicque maius malum minori impediret. Illud sane inter omnes conuenit, digna esse elegantissimi philosophi scripta [c], quorum magna pars nobis seruata lucem a LIPSII diligentia accepit, quae ab omnibus legantur, sed non sine adhibita censura et iudicio.

Dio Prusaeensis.

§. X. Neronis quoque aetate inter Stoicos pariter atque Sophistas inclaruit DIO, a patria Bithyniae vrbe PRVSAEENSIS dictus, a Cocceio vero Nerua, cuius gratia florebat [d], Cocceianus, et ab eloquentiae dulcedine Chrysostomus [e] appellatus, quibus nominibus a Dione Cassio historico [f] facile distingui potest. Eius vitam et eloquentiae imaginem descripsit PHILOSTRATVS [g], quae eleganti doctoque commentario illustrauit, et Philostratum passim emendauit SYNESIVS [h], veram eloquentiae rationem simul delineaturus. Addi his possunt, quae PHOTIVS [i] de Dione habet, et SVIDAS [k]. Patrem habuit Pasicratem [l], a quo cura potissimum habita, vt filius ad eloquentiam, cuius eo tempore magna erat dignitas, formaretur, cui cum accederent ingenium optimum, dotesque animi praeclarae [m], mature in dicendo valuit. Et initio quidem totum se eloquentiae tradidit, temporibusque Neronis et Vespasiani Sophistae munere functus [n], leuia quidem argumenta declamatorio ac luxurioso stilo tractauit, more vero sophistarum in philosophos omnes, etiam magnos et virtute commendabiles calamum exercuit, et nec Homero, nec Socrati, nec Zenoni, nec Musonio pepercit. Id quod non dicis tantum gratia, sed serio animi consilio fecisse testatur SYNESIVS [o]. Sed nec sophistarum meliorem rationem cum habuisset, crabrones valde irritauit, eorumque inuidiam ita exacuit, vt quacunque occasione possent, eius existimationi detraherent [p]. Quare effectum est, vt vix vnum alterumque discipulum Dio nancisceretur [q]. Vt igitur et odio cederet, et eruditionis thesauros sibi compararet, iter literarium in Aegyptum suscepit [r]; maxime vero mutato consilio professionem sophisticam abiecit, et omisso declamatorio dicendi genere ciuile et

c) Eorum historia quaerenda apud SCHOTTVM l. c. NIC. ANTON. l. c. FABRIC. Bibl Lat. T. I. p. 32. qui commentatores Senecae quoque enumerat.

d) Id vero per coniecturam tantum dicitur.

e) Citandi EVNAP. in prooem. p. 7. Peperam itaque in Bibliotheca Bodleiana Dionem a Chrysostomo distingui, recte notauit MORHOFIVS Polyhist. lit. T. I. L. VI. c. 2. p. 965.

f) Videndus de eo VOSSIVS de hist. Graec. L. II. c. 15. p. 273. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. III. p. 319. et si tanti videbuntur, quae ad DE SERVIES vitas vxorum Caesarum Romanorum praefati sumus.

g) De vitis Sophistarum L. I. c. 7. p. 487.

h) Opp. p. 35. edit. Petauii.

i) Cod. CCIX. p. 272.

k) In DIO T. I. p. 607.

l) SVIDAS l. c.

m) SYNESIVS l. c. p. 37.

n) Orat. XXI. p. 270. XXXI. p. 344. 355. SYNESIVS l. c.

o) loc. cit.

p) Orat. XII. p. 197. XXII. p. 276.

q) Fauorinum tamen discipulum habuisse testatur PHILOSTRAT. L. I. vit. Sophist. c. 8. §. 2. p. 490. licet incerto rumore nitatur. Sic et Polemonem ei adhaesisse IDEM dicit c. 25. §. 8. p. 593.

r) Orat. XI. p. 161.

Digitized by Google

et philosophicum magis probauit [s]. Quem in finem cum maxime placeret secta Stoica, quae omnium diligentissime circa mores versabatur, ei adhaesit, ita tamen, vt libertatem seruaret philosophicam [t]. Huius itaque philosophiae praesidiis munitus ad eiusdem praecepta eloquentiam reformauit suam, et ad formandos suadendosque mores emendatos dicendi genus perspicuum atque facile, sermonemque amoenum adhibuit, et sententias frequenter Stoicas immiscuit. Vnde *Amaltheae eum cornu fuisse* ait PHILOSTRATVS [u], *quod, ad dicendi facultatem quod attinet, ex sententiis elegantioribus totus esset compositus, Platonisque atque Demosthenis sonoram imitatus sit orationem, quibus, vt lyris calamus, cum simplicitate exacte sonum reddente voce succinerit sua.* Quae tamen copiosa dicendi ratio adeo displicuit Apollonio Tyanaeo, breuitatem Pythagoricam supra modum affectanti, vt eius philosophiam rhetoricam magis esse, ad audientium voluptatem accommodatam diceret, saepiusque in epistolis ad illum has ad populum phaleras reprehenderet, eumque tibia et lyra potius quam oratione demulcire homines iuberet [x]. Effecit etiam hic, quem in philosophiam conceperat, amor, vt amicitiam philosophorum ea aetate celebrium quaereret, sibique conciliaret, maxime vero Apollonii Tyanensis et Euphratis Tyrii familiaritate vteretur [y], a quibus in seueritate doctrinae, quae de moribus praecipit, valde confirmatus est, quam etiam in orationibus, quas hodie non sine iucunditate legimus, vehementer inculcauit. Eo enim totus eloquentiae dulcis et virilis tamen vigor assurgit, vt virtutem Stoicam commendaret, eiusque actionem suaderet. Ita disputat [z], exilium non esse malum, et plerosque homines neglecta virtute addiscere ea, quae nullius sint vsus in vita. Libertatem consistere in recte agendo, et fortes bonosque ac sapientes liberos esse et nobiles, malos contra et ignauos esse ignobiles ac seruos [a]. Res notissimas etiam atque etiam inculcare debere philosophos, quia a scientibus quoque bona praecepta raro obseruentur [b]. Hominem sapientem, qui bono genio obsequitur, eundem quoque esse felicem, malis autem nullum esse animal miserius [c]. Vitam hominis conferri posse cum conuiuio in quo Deorum nos excipit bonitas, conuiuarum vero stoliditas multos miseros facit, bonos per mortem Deus ad se vocat potandos nectare [d]. Philosophiam non consistere in splendidis sermonibus, sed in vita et actione serioque sapientiae studio [e]. Philosophum esse, qui antecellat reliquos homines cognitione et vsu rerum non quarumcunque, sed praeclararum et vtilium ad vitam felicem atque honestam [f]. Habitum philosophi multos, rem ipsam paucos habere,

 licet

s) Prolixe de hac mutatione, quae dicendi quoque genus Dionis immutauit, disserit SYNESIVS l. c. p. 36. et haec omisisse Philostratum improbat.
t) Ibid.
u) loc. cit.
x) Vit. Apollon. L. V. c. 40. p. 224.
y) Ibid. L. V. c. 31. p. 213. vit. Sophist. l. c. p. 288.
z) Orat. XII.
a) Orat. XIV. XV.
b) Orat. XVII.
c) Orat. XXIII.
d) Orat. XXX.
e) Orat. XXXI.
f) Orat. LXXI.

Digitized by Google

licet ob σχῆμα illud vulgus ad eos, velut ceterae aues ad noctuam aduolitent [ff]. Plerosque de libertate gloriari qui voluptatis, auaritiae aut ambitionis compedibus vincti seruitutem seruiant [g]. Haec et alia ita tradit Dio, vt Stoicum facile agnoscas, licet se omnium fere hominum notionibus quodammodo attemperare studuerit. Vt vero, qualem philosophum esse debere postulabat, talem se praestaret, vitae seueritatem vehementer prosecutus est, eousque, vt Cynicorum fere in morem leonina pelle indutus prodiret [h], vitiorumque acerrimus censor nulli parceret, et ne imperatori quidem Domitiano assentiri auderet [i]: Id quod illi exitio tandem cessit. Exasperato enim imperatoris in illum animo dicendi libertate, ex amicitia viri honesti a Domitiano interemti [k] suspectus redditus de vita periclitatus est. Quod periculum ille tamen mature praeuidit, consultoque oraculo profugus Romani imperii fines excessit [l], idque tanta cautione, vt non tantum fugam nemo sentiret, sed et tempus illi non suppeteret, de necessario commeatu sibi prospiciendi, nec auferret secum aliquid praeter Platonis *Phaedonem* et Demosthenis orationem *de falsa legatione:* intra Romani quoque imperii fines comparere non sustineret, sed ad Getas, Thracas, Mysosque exulatum abiret [ll]. Etsi enim exilium non esse contendit PHILOSTRATVS [m], quod nullo decreto adactus fugeret, necessitate tamen metuque coactus clanculum disparuit, seseque hominum oculis atque auribus subduxit, alia in aliis regionibus agens, vt idem testatur. Nec alia, quam exulis vita fuit: cum enim necessariis destitueretur, arbores serens, aut fodiens, aut hauriendae ad balnea hortosque aquae operam locans, aliaque eiusmodi suscipiens victum sibi misera conditione quaerebat: studia tamen literarum non neglexit, sed duobus istis libellis, quos secum attulerat, cum elegantem orationis in vtroque haberet imaginem, dicendi virtutem conseruauit [n]. Postea ad castra Romana conuersus misero habitu vitaeque conditione vitam aegre sustentauit [o]. Interfecto vero Domitiano cum animaduerteret milites ob eandem caedem ad res nouas pronos tumultuari, depositis laceris vestibus nudus in aram insiluit sublimem, et orationem auspicatus, mendicum sub laceris panniculis non latuisse, sed Dionem philosophum ostendit, magnoque animo tyranni accusationem instituit, et ita dicendi suauitate ferocientium animos compescuit, vt rectius saperent, et saniora Romanorum consilia sequerentur [p]. Ab eo tempore reuocatus a Nerua, ad quem summa rerum erat deuoluta, magna apud ipsum gratia floruit, Neruaeque exemplum secutus est Traianus, qui se illum diligere non minus, quam se ipsum confitebatur, et in aureum quoque eum currum, quo triumphantes vehi solebant, assumebat, simul-

ff) Orat. LXXII.
g) Orat. LXXX.
h) PHOTIVS, SVIDAS ll. cc.
i) Orat. III. p. 38.
k) Orat. XIII. p. 219. forte Apollonii amicitia illi quoque nocuit.
l) Ibid. p. 221.
ll) Orat. XII. p. 198. XIV. p. 233. PHOTIVS l. c.
m) loc. cit. n) Ibid.
o) PHILOSTRATVS l. c.
p) Ibid.

simulque cum eo vehebatur [q]. Sed et magistratum in patria gessisse, et liberos habuisse non degeneres ex orationibus eius constat [r], itemque senium attigisse; quando vero vel vbi obierit, non liquet. Gracilis erat et corpore haud quaquam vasto, voce placida et firma, incessu minime quidem incitato, sed non ideo segni aut fracto, a quo nec reliqui motus corporis discrepabant [s]: animo vero magno, iudicio firmo, eloquentia viua et dulci, et oratione vtente luculenta licet plena imaginibus, et rebus, de quibus agebat, conueniente, cui sententias passim interserebat optimas ex variis scriptoribus collectas, qua ex ratione cornu copiae eum dixisse Philostratum recte vidit OLEARIVS [ſ], maximeque in eo laudat SYNESIVS [ſſ]. Cuius luculentum exemplum sunt orationes octoginta ad nos transmissae [t], in quo rhetorem philosophum, sapientiae praecepta summa facundia commendantem facile agnoscas, virumque summum fuisse Dionem fatearis.

§. XI. Eodem tempore vixit amicitiamque cum Dione coluit EVPHRATES natione Aegyptius [u], patria Alexandrinus, qui tamen multo tempore in Syria degit, vbi eum Plinius iunior praeceptorem habuit [x]. Apollonio Tyaneo cum innotuisset, tantus illius in hunc amor primo fuit, vt et amicitiam sanctissimis inter se vinculis necterent, et Apollonius Euphratem cum Dione Vespasiano, quantum posset, commendaret, eo effectu, vt se nunquam clausas viris sapientibus, qualis Euphrates esset, fores praebere diceret, et de bene ordinando imperio cum eo atque Dione sermones misceret, consiliumque exposceret [y]. Qua occasione cum et Apollonium imperator consuluisset, isque in longe alia abiret, quam Euphrates suaserat, princeps autem ei soli fere adhaereret, grauis inde inimicitiae inter Apollonium et Euphratem obortae, et non sine iniuria postea gestae initia enata esse, ait PHILOSTRATVS [z]. Hunc si audimus, fidemque ei tribuimus, indignis modis Apollonium lacessiuit traduxitque Euphrates. Narrat enim [a]: ad Aethiopes profecto Apollonio praemisisse Euphratem, qui illum apud gymnosophistas criminaretur, et inuisum redderet, difficilesque illi praestaret sapientes Libyae. Misisse quoque seruum delatorem, cum pecunia, ut apud Domitianum accusatorem contra Apollonium instrueret eorum, quae in Ionia aduersus imperatorem dissernerat [b]. Ast ne huic quoque pepercisse Apollonium, ait, literasque Apollonii affert [c], in quibus tanquam pseudo-sophistam philosophi indignum nomine accusat. Inter sophistas enim et grammaticos, improbumque hominum genus numerat, quo cum ami-

Euphrates.

q) SVIDAS, PHOTIVS, PHILOSTRATVS ll. cc.
r) Orat. XL. XLI.
s) PHOTIVS l. c.
ſ) Ad l. c. Philostrat. ſſ) loc. cit.
t) Vid. PHOTIVS l. c. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. III. p. 307.
u) EVNAP. in prooem. p. 7.
x) L. I. ep. 10.
y) PHILOSTRAT. vit. Apoll. L. V. c. 28. p. 211. seqq.
z) c. 33. p. 219.
a) L. VI. c. 7. p. 235. c. 13. p. 250.
b) L. VIII. c. 3. p. 324.
c) Ep. I. II. III. V. VI. VII. Apollonii p. 385. seqq.

Digitized by Google

amicitiam colere respuat, eo quod inuideat aliis, cum tamen senectus ipsi vicina sit, et mors. Reprehendit porro eum, quod sophisticam exerceat, et pecuniam a discentibus accipiat: quod obierit gentes a Syria ad Italiam vsque, ostentare se in duplicata veste, quam regiam vocant: cum pallium illi olim fuerit et maxima barba, praetereaque nihil: reuertaturque iam mari adducens nauem onerariam plenam argento, auro variis vasis, pictis vestibus et reliquo ornatu, fastu item et superbia atque improbitate. Obiicit, in ipsa Stoa hortorum Epicuri patrocinium suscepisse, deterioremque Epicuro esse, quod ab imperatore dona iterum atque iterum accepisset, sicque cum animi damno et paupertate diues factus esse, adsentari eum lucri caussa hominibus quibusque, senibus, vetulis, orbis, diuitibus, delicatis, Midis, Getis. Paria passim apud PHILOSTRATVM [d] occurrunt, grauissimae, quae vtrumque philosophum exercuit inimicitiae, testimonium luculentum exhibentia. Ast vel finxisse multa Philostratum, vel animo tantae famae philosopho indigno conuiciis proscidisse Apollonium Tyaneum Euphratem fatendum est, si vel ipsius Philostrati historiam vel veterum de Euphrate narrationes consulimus. Ex illa enim patet, tantae virtutis philosophum visum fuisse Euphratem Apollonio, vt vix haberet, quem ei praeferret, quamdiu ipsi superior esset Apollonius eiusque gloriam et auctoritatem non timeret: adustum inuidia et aemulatione grauissime in eum inuectum fuisse, quod vitae paedagogicae et scholasticam superbiam redolentis vestigia, quae calcabat Apollonius, non pressisset. Id quod vidit EVSEBIVS [e], qui praeclare de hac re: *Certe Euphratem, aditus ad imperatoris palatium participem reddens, postea tamen, ob intercedens dissidium talia de eo proferens, nonne, ipsa suadente mihi ratione, Euphratis egisse Sycophantam arguitur? philosophorum suae aetatis clarissimi, qui hodie etiam ab iis qui philosophiae imbuti sunt studiis celebratur. Quod ipsum vel illustrissimum alicui, si velit, reprehensionis Apollonii exemplum praebeat. Si Euphrates enim omnium consensu philosophiae studiis clarissimus habeatur, intempestiuum minime fuerit, illius eo euincere aduersus improbitatem odium, quod mala Apollonii facta fuerit insectatus. Hunc vero, qui ab eo arguebatur, concludere, mala fama oppressisse eum, quasi vitam ageret philosophiae minime consentaneam.* Calculum esse adiiciendum Eusebio pro Euphrate contra Apollonium dicenti, veterum de illius virtute eruditione, philosophia, eloquentia testimonia postulant. Ex quibus omnium maxime audiendus est PLINIVS [f], qui eum et nouit, et in eius disciplina fuit. Ita enim de eo: *Si quando vrbs nostra liberalibus studiis floruit, nunc maxime floret. Multa claraque exempla sunt: suffecerit vnum, Euphrates philosophus. Hunc ego in Syria cum adolescentulus militarem, penitus et domi inspexi, ama-*

d) Vit. Apollon. L. VIII. c. 7. f. 3. p. 332. f. 11. p. 344.

e) Adu. Hieroclem c. 33. p. 456.

f) loc. cit.

amarique ab eo laboraui, etsi non erat laborandum. Est enim obuius et expositus plenusque humanitate, quam praecipit - - Quantum mihi cernere datur, multa in Euphrate sic eminent, et elucent, vt mediocriter quoque doctos aduertant et afficiant. Disputat subtiliter, grauiter, ornate, frequenter etiam Platonicam illam sublimitatem et latitudinem effingit [g]. *Sermo est copiosus et varius, dulcis imprimis et qui repugnantes quoque ducat et impellat. Adhaec proceritas corporis, decora facies, demissus capillus, ingens et cana barba. Quae licet fortuita et inania putentur, illi tamen plurimum venerationis acquirunt. Nullus horror in cultu, nulla tristitia, multum seueritatis, reuereans occursum, non reformides. Vitae sanctitas summa, comitas par. Insectatur vitia non homines, nec castigat errantes, sed emendat. Sequaris monentem attentus et pendens et persuaderi tibi, etiam quum persuaserit, cupias. Iam vero illi liberi tres, duo mares, quos diligentissime instituit. Socer Pomponius Iulianus cum cetera vita, tum vel hoc vno magnus et clarus, quod prouinciae princeps inter altissimas conditiones, generum non honoribus principem, sed sapientia elegit.* Descripsimus totum Plinii locum, cum luculentam nobis exhibeat Euphratis imaginem, et de rebus eius quaedam narret. Ast ne ab amico vel discipulo laudari obiiciatur, ecce Epicteti testimonium, philosophi, quo integriorem virtutisque haud fucatae iustiorem arbitrum porticus vix vnquam habuit: quod eo magis audiendum est, quo magis commendabile philosophi exemplum exhibet [h]: *Recte dicebat Euphrates, se longo tempore dissimulasse philosophiae studium, eamque dissimulationem sibi profuisse. Primum enim sciuisse se, quae recte faceret, ea se non facere propter spectatores, sed propter semet ipsum: se sibi ipsi recte comedisse, compositis fuisse oculis: in deambulationibus seruasse modum: omnia sibi et Deo praestitisse: et sicut solus certasset, ita solum quoque esse periclitatum. Si quid turpe aut indecorum fecisset, philosophiam non fuisse periclitatam: neque se nocuisse vulgo, si vt philosophus peccasset. Quapropter eos, qui suum studium ignorarent, fuisse miratos, qui fieret, cum omnium philosophorum consuetudine et doctrina vteretur, ipsum tamen non philosophari? Quid vero, inquit, mali fuit in eo, si philosophus e factis cognoscebar, non autem ex insignibus? Vide quomodo edam, quomodo bibam, quomodo dormiam, quomodo tolerem, quomodo abstineam, quomodo rem geram, quomodo appetitione vtar, quomodo auersatione, quomodo affectiones naturales et accersitas tuear, vt absque perturbatione et impedimentis viuam? inde me iudica si potes.* Haec de Euphrate Epictetus, haec Plinius, haec Eusebius, quos impostori Apollonio mendacique

g) Hoc de dicendi sublimitate, non de philosophia Platonis intelligendum: perperam itaque Euphratem aliquos inter Platonicos referre monuit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 53.

h) ARRIAN. L. IV. c. 8. p. m. 427. seqq.

que Philostrato praeferendos esse, nemo dubitabit, cui sanum caput est. His vero artibus Hadriano quoque valde se commendauit Euphrates; a quo veniam stoice emigrandi ex hac vita accepisse dicitur, cum morbo et senecta esset attritus. Dio [i] enim narrat, obiisse Euphratem mortem voluntariam, cum ei Hadrianus propter morbum et senectutem cicutam bibere concessisset. Cuius veniam petiuisse a principe miratur PAGAN. GAVDENTIVS [k], eo quod licitum Romae fuerit, ob vitae taedium vel morbum desperatum, vitam abrumpere, nec bona eorum in fiscum abierint, nec eorum memoria damnata sit: sed illi tantum, qui conscientia sceleris se occidissent, ne damnarentur a magistratu, habiti fuerint pro confessis, nec bona eorum ad haeredes transierint. Putat autem, id factum ideo, forte quod adscriptus esset familiaribus imperatoris, et Hadrianus valde eius sermonibus delectaretur. Faciendum itaque sibi putasse, vt quasi miles obtineret missionem, ne iratus imperator, quod se inscio atque ideo inuito hausisset venenatam potionem, corpus vetaret sepeliri, et bona in fiscum ire iuberet. Quam coniecturam lectoris relinquimus arbitrio.

Epictetus. §. XII. Maxima porro inter Stoicos huius temporis existimatione vixit EPICTETVS, cuius vitam et obitum prolixis [l] libris prosecutum fuisse Arrianum scribit SIMPLICIVS, quos vero intercidisse temporis iniuria eo magis dolemus, quo magis Arrianum Epicteti fuisse studiosissimum, constat: vitae itaque eius historia in veterum monumentis passim dispersa colligenda est, qua in re diligentem quorundam recentiorum doctorum virorum labor praestitit operam [m]. Hierapolitanum Phrygem fuisse, SVIDAS testatur; pauperibus parentibus natus adeo fortunae bonis destitutus fuit, vt in seruilem conditionem deiiceretur, quam tamen miseriam animi bona praestantissima pensarunt. Hinc GELLIVS Epictetum inter eos numerat, qui vitae conditione serui fuerunt, et Epicteto hoc distichon tribuit:

Δοῦλος Ἐπίκτητος γενόμην καὶ σῶμ' ἀνάπηρος
Καὶ πενίην Ἶρος καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Natus Epictetus claudo cum corpore seruus
Iro pauperior. Diis in amore fui.

Non profectum quidem ab Epicteto fuisse, praeter SALMASIVM [n] contendunt ANT. THYSIVS [o], et HIERONYM. WOLFIVS [p], qui Leonidae, M. PLANVDE [q] auctore, tribuit. Ast hoc Graeculi somni-

i) L. LXIX.
k) De philosoph. Romanor. c. 100. p. 330.
l) Prooem. comm. in Epicteti enchirid.
m) Praefixit vitam Epicteti HIERON. WOLFIVS editioni Epicteteorum Simplicii et Arriani: BELLEGARDIVS quoque vitam Epicteti, a BOILEAVIO conscriptam praemisit, characteribus Epicteti Gallice, Trivolt. 1701. editis. Multa quoque huc pertinentia dedere doctissimi viri IO. ALB. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. III. p. 259. seqq. et CHR. AVG. HEVMANNVS diss. de philosophia Epicteti.
n) Ad Simplicium.
o) Ad l. c. GELLII.
p) In limine enchiridii.
q) Anthol. L. III. p. 427.

Digitized by Google

omnium esse, ex aetate Leonidae, Epicteto senioris, constat, illud GELLII refragatur auctoritati, ex quo descripsit MACROBIVS [r]. Deceptum tamen forte Gellium esse, qui se ex rumore hos versus adscribere Epicteto non obscure prodit, modestia Epicteti se viuum Deorum familiae adscribere non passa suadere videtur. Seruum autem fuisse Epaphroditi cuiusdam liberti et cubicularii Neronis, SVIDAS [s] testis est, quem caue cum quibusdam cum συνέργῳ Pauli Apostoli [t] confundas. Claudum crure fuisse veteres fere omnes concordant, de caussa dissentiunt. SVIDAS [u] ob defluxionem altero crure mutilatum esse ait; SIMPLICIVS [x] a teneris claudicasse vult, Celsus apud ORIGENEM [y], cum herus, refert, torqueret crus, subridentem imperterrite dixisse: *perfringes*. Cumque ille fregisset, *non praedicabam*, respondisse, *quod perfringes*. Alii fractum crus a vinculis, quibus constringi eum tyrannus quidam iusserit, asserunt [z]. In quibus narrationibus Suidae relatio et simplicior et verisimilior est. Manumissus ab hero propter philosophiam [a] paupertatem adeo non refugit, vt vix esset Romae, qui pauperior viueret, adeo vt eius domuncula nullis vnquam claustris eguerit, vt in qua nihil esset praeter lectulum et culcitram, in quibus dormiret [b]. Et eandem quoque ob caussam magnam aetatis partem solus exegit, sero tandem mulierculam nutricem asciuit puero; quem ab amico quodam suo propter inopiam exponendum ipse susceptum educauit. Cuius caussam hanc fuisse ait SIMPLICIVS [c], quod ex philosophiae suae praeceptis statueret, *superuacanea vbique esse repudianda. Duo autem superuacaneorum genera constituisse, delicias et popularem opinionem, haec enim duo in caussa esse, cur necessarium vsum transiliamus.* Quanta vero paupertas fuit Epicteti, tantae fuere animi diuitiae, ingenium acre et excellens, et diiudicandis hominum moribus aptissimum, philosophiae cognitio tanta, quanta in homine acutissimo quaeri, et ex indefesso Stoicae philosophiae studio, grauisque magistri institutione acquiri potuit, vnde Stoicorum maximum appellare non dubitat GELLIVS [d]. Vsus est praeceptore Rufo, cuius in dicendo vim corripiendique libertatem praedicat, narrans sic dixisse de moribus, vt quisque eorum, qui assideret, putaret, se ab aliquo criminis cuiusdam reum peragi: sic reprehendisse ea, quae fiebant, sic mala posuisse ob oculos, vt dolorem incuteret, et emendationis voluntatem excitaret [e]. Et hoc quidem praeceptore graue illud dictionis genus, vimque dicendi istam didicit, quam tantam habuisse efficaciam testatur ARRIA-

[illegible]

[illegible]n. L. I. c. 11. conf. FABRIC. l. c.
[illegible] b.
[illegible]entio eius etiam apud TACITVM [illegible] V. p. 55. ARRIAN. L. I. c. I. §. 19.
[illegible] p. 95.
[illegible] 11. 25. Col. I. 7.
[illegible]
[illegible] enchir. p. m. 70.

y) Adu. Cels. L. VII. p. 378.
z) Conf. laudatos FABRICIO l. c. p. 258. not. c. d. ARRIAN. L. I. c. 8. 12. p. 39. seqq.
a) ORIG. l. c. L. III. p. 119.
b) SIMPLICIVS l. c. p. 70.
c) Ibid. p. 180.
d) L. I. c. 2.
e) ARRIAN. L. I. c. 9. L. III. c. 15. c. 23.

RIANVS [f], vt auditores, quocunque vellet, permoueret, SIMPLICIO [g] vero *homines, qui illa non afficiantur, vix ac ne vix quidem apud inferos corrigi posse* visi sint. Nihil hic arti studio quaesitae datum, vel affectatam elegantiam sapiens, sed naturalis grauitas visque quaedam ineffabilis, simplicitati admixta, et in animum latissime penetrans, atque conuincens [h]. Quo nomine simplicitatem illam tam stilo quam doctrina ad captum hominum se attemperantem in Epicteto iure suo laudat, et ideo Platonem, licet eloquentissimum, *doctorum tantum teri manibus, Epictetum, vulgo quoque lectorum admirabilem esse, vtilitatis nomine, quod se praeceptis illius monitos proficere sentiant*, recte asseruit ORIGENES [i]. Genus enim orationis, quod sectatur Epictetus, neruosum est, et acre, vt qui omnino mortui non sunt, eo velut stimulo quodam pungantur, et suas passiones tum intelligant tum ad eas corrigendas excitentur. Addidit vero robur vimque summam exhortationibus Epicteti vitae integritas, quanta a Stoico postulari potest a diuini spiritus agitatione nondum emendato, maxima, dignaque quae aliis exempli loco praeluceat [k]. Quam tanti fecit Celsus ille, Origenis aduersarius, vt praeferre patientiam Epicteti sanctissimo Saluatori non dubitauerit, recte ideo ab ORIGENE [l] refutatus, et ad patientiam Iesu infinitis modis Epictetea superiorem remissus. Id extra controuersiam positum existimamus, animi recti et virtutis amantis magnitudine, et nobilitate, contemtu humanae vanitatis, et infracto ad quaeuis aduersa pectore in tota Zenonis schola non fuisse, qui Epictetum superauerit, de quo eximio Stoicae sapientiae charactere, legi velimus, quae pro Epicteto ex vero disseruerunt DAN. HEINSIVS [m] et IVSTVS LIPSIVS [n]. Superauit hac virtutis seueritate Epictetus Cynicos sui temporis plerosque, nec alia caussa est, cur Cynicorum familiae eum adscripserint quidam [o], licet familiaritas quoque cum Demonacte et Musonio Cynicis, laudesque Cynismo ab Epicteto appositae, dicta etiam quaedam apertius ab illo et κυνικωτέρως prolata [p] ostendant, Cynismo eum quam maxime fauisse. Tantae vero et doctrinae et virtutis philosophum quamuis se praestaret Epictetus, non potuit tamen tam nobile Romanae sapientiae sidus tolerare monstrum illud Romani orbis, Domitianus, qui cum philosophos omnes vrbe et Italia excedere iuberet [q], ne Epicteto quidem pepercit. Propter id senatus consultum, quod Domitianus extorserat, Epictetus Nicopolin, vrbem non ita pridem prope Actium excitatam, GELLIO [r] et ARRIANO [s] te-

stibus

f) In praefat.
g) loc. cit.
h) Conf. omnino Cel. FABRICIVS differt. de eloquentia Epicteti inserta Fasciculo differtt.
i) l. c. L. VI. p. m. 283.
k) Conf. BVDDEVS dial. de moribus philosophorum p. 103.
l) l. c. L. VII. p. 378.
m) De philosophia Stoica Orat. p. m. 501. seq.
n) Manud. ad phil. Stoic. L. I. diff. 9. p. 113. seqq.
o) Adagior. p. m. 544. ed. Froben. nisi calami potius errorem hic agnoscas.
p) GELLIVS L. XVII. c. 19.
q) GELLIVS L. XV. c. 11. SVETON. in Domit. c. 10. LVCIAN. in Peregr. T. IV. p. m. 28.
r) loc. cit.
s) L. IV. c. 1.

Digitized by Google

stibus secessit [t], magnoque exilium tulit animo, patriam sibi fortunarumque suarum sedem vbique esse, qui ciuis totius mundi esset, diuitiasque suas et fortunam secum ferret omnem, ratus. In hac vero vrbe philosophiae ope animos hominum emendandi studium non deposuit, sed et iuuenes et senes ad mentis felicitatem rite parandam et conseruandam philosophiam edocuit, et quoscunque auditores nactus esset, inter ambulandum, in consessibus hominum, et quacunque licebat occasione de moribus ita disseruit, vt sapientiae, quam possidebat, praestantia et dicendi, qua vtebatur libertas omnes in admirationem raperet, et magna cupiditate hos sermones scriptis annotarent, philosophiae studiosi [u]. Domitiano e viuis sublato quamuis redeundi potestas philosophis esset facta, remansit tamen Epictetus Nicopoli [x], dicendique libertate et praeceptorum sapientia omnium in se conuertit animos et studium, neminemque habuit, qui eloquentiae eius, naturali quidem at efficacissimae, resistere posset [y]. Romam vero vtrum sub Hadriano reuersus fuerit Epictetus, dici quidem, tacentibus veteribus scriptoribus, non potest, certum tamen, et a SPARTIANO [z] traditum, summa familiaritate huic imperatori fuisse Epictetum, id quod verisimile facit, Romam iterum venisse Epictetum, ibique cum imperatore fuisse philosophatum [a]. Cuius familiaritatis cum Hadriano philosophicae hodie adhuc monumentum circumfertur, nempe *altercatio Hadriani cum Epicteto*, quae duabus partibus apud quosdam constans, re vera vna est [b]. Hanc genuinam esse et ab Epicteto profectam IO. SCHEFFERO [c] aliisque haud obesae alias naris viris doctis visum est. Ast opus hoc esse otiosi hominis, vel monachi cuiusdam, qui, cum audiuisset, quaestionibus vexasse Hadrianum philosophos, Epictetum quoque gratiosum apud hunc imperatorem fuisse, in mentem venit tale quid comminisci, recte viri docti iudicarunt [d]. Certe qui vel vnam dissertationum Epictetearum apud Arrianum legerit, et cum hac altercatione contulerit, manibus quasi palpabit, nec acumen, nec grauitatem, nec philosophiam Epicteti in ea inueniri, et prodiisse foetum adulterinum ex ingenio scioli cuiusdam Christiani, qui Epicteti nomine ad obtrudendas hominibus nugas suas abusus est. Quod vel vno exemplo luculenter ostendit Cl. HEVMANNVS, ad quaestionem, *quid est fides?* prouocans, ad quam respondetur, *ignotae rei admirandam esse certitudinem*. Fidei

 autem

t) Errant itaque WOLFIVS in vita Epicteti et HOFMANNVS in Lexico, qui Hierapolin ponunt, et patriam cum loco exilii confundunt.

u) Vid. ARRIAN. praef.

x) Id ex variis dissertationum locis patet.

y) ARRIANVS et SIMPLICIVS ll. cc.

z) In Hadriano c. 16.

a) Conf. FABRIC. l. c. Contrarium quidem ex silentio dissertationum concludunt SALMASIVS ad Epictet. H. DODWELLVS de aet. Peripl. Pont. Eux. p. 116. HEVMANNVS de philos. Epict. p. 8. Ast silentium hoc nihil euincere, quilibet videt, cum post habitas has dissertationes Romam reuerti potuerit, vixque verisimile sit in exiguo illo tempore, quo Hadrianus in Graeciam excurrit, eum Epictetum tam familiariter nouisse, neque tamen ad se vocasse principem philosophorum amantissimum.

b) Editiones enumerat, ipsamque altercationem exhibet FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. I. p. 502. Vol. XIII. p. 557.

c) De phil. Ital. c. 10. p. 85.

d) FABRIC. Bibl. Gr. Vol. III. p. 265. HEVMANN. Act. phil. Vol. I. p. 734.

autem vocabulum, hoc quidem sensu, ecclesiasticum est, et dignior quaestio Pipini et Albini scholastici aeuo, quo nomine eadem vere altercatio siue disputatio occurrit, quam Epicteti temporibus. Philosophiam autem Stoicam adeo non expressit auctor altercationis huius, vt Platonicum magis quam Stoicum agnoscas [e]. Nec a verisimilitudine abludere videtur, Secundi disputationem cum Hadriano, quam, licet hodie valde interpolatam, non tamen totam velut spuriam reiiciendam esse supra ostendimus, occasionem dedisse nugatori cuidam, simile quid de Epicteto fingendi, quod non potuit ita tegere altercationis huius artifex, vt non quaestiones pariter et responsiones ex illis Secundi sententiis suis quaestionibus intersereret. Recte itaque abiicitur foetus adulterinus Epicteti doctrina et acumine indignus: quamuis philosophatum illum cum Hadriano esse, certum sit. Ex his vero manifestum quoque est, vixisse Epictetum adhuc sub Hadriano, nec a vero prorsus abludere eos, qui sub huius imperio finiuisse vitam Epictetum coniiciunt, licet incertum sit, Romae an Nicopoli obierit [f]. Vixisse enim iam sub Nerone Epictetum dubio caret, si etiam LIPSIO [ff] concedamus, nondum eo tempore philosophatum fuisse; ast cum sub Hadriano adhuc floruerit, vix annis iam decrepitus senex vitam vltra prorogasse videtur. Aliter quidem statuendum esse viris quibusdam doctis [g] placuit, qui THEMISTII [h] et SVIDAE [i] auctoritate moti ad Antoninorum vsque tempora vixisse Epictetum contenderunt. Ille enim in *oratione ad Iouianum*, *antecessores eius in imperio philosophos habuisse charissimos*, *Augustum Arium*, *Tiberium Thrasyllum*, *magnum Traianum*, *Dionem Chrysostomum*, *Antoninos duos Epictetum*, asserit. Hic, Themistii sine dubio auctoritate nixus, Epictetum vsque ad Marci Aurelii imperatoris tempora durasse scribit. Ast his recte opponitur: intercedere a Neronis aetate, quo vixisse Epictetum constat, tempus centum, et quod excurrit, annorum, et exinde sequi centenario longe maiorem obiisse Epictetum. Sed nec valetudinis, qua premebatur philosophus infirmae ratio [k], nec Luciani silentium inter tot longaeuos Epictetum sibi aetate proximum omnibusque celebratissimum, non enumerantis id admittere videtur. Nec verisimile vllo modo, M. Aurelium, qui praeceptores sectarum fere omnium primariae eruditionis viros sibi elegit, omisso Epicteto, qui prima Stoae gloria fuit, discipulum eius Iunium Rusticum, adhibuisse, cuius se disciplinae traderet, cum tamen magnam Iunius apud eum gratiam inierit, quod Epicteti commentariorum illi fecerit copiam [l]: quorum neutrum fecisset, si viuum Epictetum aetate attigisset. Et haec quidem Themistii testimonium, quod absque

e) Hoc vel ex prima responsione, *quid mundus sit*, liquere putamus.

f) Perperam ad GELLIVM L. XV. c. II. LIPSIVS l. c. p. 114. prouocat, testantem, Nicopoli obiisse. Nihil enim ibi de morte Epicteti.

ff) Manud. ad philos. Stoic. L. III. diss. 6.

g) RAPH. VOLATERRANVS, LVDOV. VIVES, ISAAC. CASAVB. ad Spartiani l. c.

h) Or. V. p. 63. ed. Harduini.

i) In Epictet. T. I. p. 817.

k) SIMPLIC. in praef.

l) ANTONIN. de se ipso L. I. §. 7.

Digitized by Google

que dubio Suidas secutus est, valde suspectum reddunt. Ast conuellit penitus GELLIVS [m] Antoninorum tempore scribens, qui de Epicteto, tanquam fatis iam erepto loquitur. Ita enim de illo: *De Epicteto philosopho nobili, quod is quoque seruus fuit, recentius est memoria, quam vt scribi quasi obliteratum debuerit* [n]. Quibus verbis nuper quidem demortuum Epictetum innui, quilibet videt. Addimus aliud testimonium non minus luculentum ipsius M. AVRELII imperatoris, qui diserte: Πόσυς ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππυς, πόσυς Σωκράτεις, πόσυς Ἐπικτήτυς καταπέπωκεν. *Quod Chrysippos, quot Socrates, quot Epictetos iam dudum absorpsit aeuum istud?* Quibus rite ponderatis Themistium aut memoria fuisse deceptum fatendum est, aut dicendum more oratorum fuisse locutum et de scriptis tantum Epicteti Antoninis caris esse intelligendum, quos ea magni fecisse constat. Suidam autem cur non moremur, supra iam dictum. Deserenda itaque virorum doctorum sententia [o], qui ad Antoninos vsque aetatem Epicteti prorogant; certe tam diu contrarium statuendum, donec melioribus rationibus ea probetur, quod promisit quidem, sed non praestitit MENAGIVS [p], quem secutus est HARDVINVS [q], Themistium enim pro Hadriano memoriae vel calami lapsu Antoninos posuisse, an ab homine oratore alienum? Quanta vero in existimatione vixerit Epictetus, ex discipulis constat, inter quos fuere Arrianus [r], Iunius Rusticus [s] et Fauorinus [t], quem tamen a praeceptore desciuisse ex eo patet, quod Epictetum contra Fauorinum defendit GALENVS [u], magnus doctrinae illius admirator. Post mortem vero sancte cultam esse eius memoriam, LVCIANVS [x] tradit, narrans: fuisse inuentum, qui demortui Epicteti lucernam fictilem pretio ter mille drachmarum, sibi comparauerit, sperans vero ita sibi sapientiam Epicteti ad hanc lucernam labo-

m) L. II. c. 18. n) L. VII. §. 19.

o) Sine caussa itaque dubius haeret LIPSIVS l. c. recte enim vidit longum interuallum inter Neronem et Antoninum philosophum.

p) Comm. in Laert. p. 2.

q) Ad l. c. Themist.

r) PHOTIVS Cod. LVIII. SIMPLIC. praef. Fuit Flauius Arrianus Nicomediensis ex Bithynia, vir eruditissimus, et philosophiam Stoicam ab Epicteto doctus, literarum autem elegantiorum ita peritus, vt ob eruditionem Romae et Athenis ciuitate donaretur, quam ob caussam hunc Epicteti discipulum virum inter Romanos cumprimis laudatum, ac per omnem vitam in literarum studio versatum vocat LVCIANVS in Pseudomante T. I. p. m. 524. His meritis ad varias dignitates et Hadriani gratiam progressus, Cappadociae prouinciae praefectus est, vbi et arte et marte conspicuus Xenophontis imitatione contra Romani nominis hostes pugnauit, et philosophiam pariter atque historiam diligentia sua valde adiuuit, tandemque Senatorio axiomate ipsiusque consulatus honore auctus est. De eius scriptis post PHOTIVM et SVIDAM in Arrianus T. I. p. 320. videndi VOSSIVS de hist. Graec. L. II. c. 11. p. 214. seqq. IONSIVS de Scr. Hist. phil. L. III. c. 7. p. 243. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. III. p. 269. Praeter vitam Epicteti deperditam, quae prooemium forte dissertationum Epicteti fuit, sermones eius, quanta potuit accuratione conscripsit, quorum hodie libri exstant quatuor, de quorum editionibus consulendus est FABRICIVS l. c. p. 246. seqq. Maxime vero celeberrimum illud Stoicae ethicae compendium, quod sub Epicteti enchiridii nomine ambulat, ex eius dogmatibus compilauit, in quod SIMPLICIVS commentatus est. Valde commendabant Stoici eiusmodi πρόχειρα βοηθήματα, siue manualia, vid. ARRIAN. L. I. c. 27. L. III. c. 10. SENECA de benef. L. VII. c. 1. epist. 94. ANTONINVS L. III. §. 13. GATAKER. ad h. l.

s) ANTONIN. L. I. §. 7.

t) GELLIVS L. XVII. c. 19.

u) Conf. dicta supra de Fauorino et Galeno Sect. III.

x) Adu. indoctum libros ementem T. II. p. m. 767.

Digitized by Google

laboranti per somnum oblatum iri. Nisi haec ex festiuo ingenio per iocum finxisse Lucianum suspiceris, quam suspicionem firmat aetas Luciani sub Commodo florentis, et a morte Epicteti nimis remota, vt tamdiu lucernam fictilem seruatam fuisse integram credibile sit. Ast ad homines tamen eius rei testes Lucianus prouocat, vnde narrationem hanc in medio relinquimus. Nihil ipse scripsit Epictetus, quae enim scripsisse dicit SVIDAS, de annotatis discipulorum ex ore praeceptoris intelligenda sunt. Ex illis vero non *enchiridion* tantum collectum, sed et congestae ab ARRIANO *dissertationes Epicteteae*, quas SIMPLICIVM *commentario* syncretistico explicuisse, *sectione quarta et quinta* diximus [y]. In his Stoicae ethicae praecepta tanta dicendi virtute et libertate commendauit, vt quid pulchrius in toto porticu sit, non inuenias. Addi his possunt sententiae et praecepta sapientiae varia, apud M. Antoninum, Gellium, Augustinum, Stobaeum aliosque dispersa, quae post BLANCARDVM [z] collegit Cl. STOLLIVS [a]. In his vero doctrinae moralis Stoicae praeceptis dicta occurrunt, non phraseologiam tantum Christianam mire referentia, sed et doctrinam sacram haud obscure imitantia, quae occasionem dedere viris quibusdam doctis, Epictetum inter latentes Christianos, vel Semi-Christianos referendi [b], quod tamen rectius infitiati sunt alii [c]. Etsi enim negari non potest, sobrie magis philosophatum fuisse Epictetum, quam Stoicos ceteros, et virilem magis esse doctrinam eius, quam reliquorum huius familiae philosophorum, masculam quoque esse dictionem et naturae humanae conuenientiorem argutiis Senecae, et meteoris Antonini, cuncta tamen, si recte ponderentur, a Stoico systemate non recedunt, et eo tendunt omnia, vt voluntati Dei, id est, ineuitabili ordini totius, quae illius prouidentia est, animus nullo rei externae desiderio turbatus vel affectione quacunque motus, se subiiciat, sicque ex Deo Stoico et animo omni affectu priuato vera tranquillitas et felicitas exoriatur, et homo toti huic, cuius pars est, se attemperet. Quae splendida quidem sunt, ast intus et in cute considerata ἄσοφα καὶ ὑπέρσοφα Stoica plurima continent [d]. Quae vero elegantius sonant, ex subdola Christianorum imitatione esse profecta alibi probauimus [e], ostendimusque, nisi fallimur, luculenter, frustra quosdam ex iis Christianae religionis admissionem exsculpere. Philosophiae vero eius summa haec veteribus [f] visa est: ἀνέχου καὶ ἀπέχου, *sustine et abstine*.

§. XIII.

y) Vtimur nos editione WOLFII Col. 1595. 8. de reliquis videndus FABRICIVS l. c.

z) Ad calcem enchiridii a se editi.

a) Hist. phil. mor. gentil. §. CCXXXVII. p. 512. seqq. conf. FABRIC. l. c. p. 268.

b) Vid. Cel. Io. GOTTL. HEINECCII diss. de philosophis Semi-Christianis §. 15. p. 52.

c) Vid. MICH. ROSSAL disquisitio de Epicteto, qua probatur, eum non fuisse Christianum, Act. erud. Suppl. T. IV. [illegible]9.

d) Legendae eruditae dissertationes V. C. LVD. CHRIST. CRELLII de ὑπερσόφοις et ἀσόφοις Epicteti, Lips. 1711. 1716.

e) In diss. de Stoicis subdolis Christianorum imitatoribus, Temp. Helu. T. III. sect. 2, p. 260.

f) GELLIVS L. XVII. c. 19.

Digitized by Google

Sextus Chaeronensis.

§. XIII. Post hunc SEXTVS enarrandus est Chaeronea Boeotiae oriundus [g], Plutarchi ex Sorore nepos. [h] philosophiam didicit Stoicam, Herodoto Philadelphiensi praeceptore vsus [i], quem ab Herodoto Tarsensi, praeceptore Sexti Empirici, distinguendum esse, ex dicendis constabit, patebitque, non audiendum esse MENAGIVM [k], qui ex vno Herodoto duos exsculptos esse, et Philadelphiensem apud SVIDAM ex glossemate imperiti lectoris vel audaci quadam manu in textum irrepsisse, putat. Hoc vero praeceptore tantam sibi comparauit Stoicae philosophiae notitiam, vt dignus videretur, cui inter praeceptores Marci Aurelii locum faceret Antonini Pii cura et sedulitas [l]. Quanta vero industria et dexteritate animi, quamque recto iudicio et egregia voluntate hanc prouinciam Sextus ornauerit, luculento discipuli ipsius imperatoris M. Aurelii testimonio discimus, digno quod totum apponamus, vt quantus praeceptor tanto discipulo contigerit, innotescat [m]. *A Sexto*, ait, *accepisse agnosco, beneuolum erga alios affectum, familiaeque affectu paterno administratae specimen: ac de vita naturae conuenienter instituenda cogitationem; grauitatem item neutiquam personatam, et sedulam amicorum obseruationem, et imperitorum eorumque, qui citra considerationem opinione mera ducuntur, tolerationem, et mores quibusuis accommodatos, ita vt, quamuis consuetudo ipsius adulationem omnem suauitate vicerit, in veneratione tamen eisdem ipsis eodem ipso tempore non minus extiterit, ad haec dilucidam ac methodicam cum inuentionem, tum dispositionem decretorum eiusmodi, quae ad vitam recte instituendam conducerent, quodque nec iracundiae, nec perturbationis alicuius indicium exhiberem; sed quum affectibus immunis prorsus existerem, ad affectum tamen genuinum essem propensissimus; fauere promtus, sed sine strepitu, varieque, citra ostentationem eruditus.* Mirum itaque non est ad tantum talemque praeceptorem studiose in aedes Romano more commigrasse M. Aurelium, sed et adultum atque iam imperii axiomate condecoratum Sextum frequentasse [n]. Ast impetrare a nobis non possumus, vt credamus, vera esse, quae narrat PHILOSTRATVS [o]: Lucium sophistam, qui Romam modo aduenisset, imperatorem Marcum domo egressum rogauisse, quo pergeret, et ad quod negotium? Tum Marcum respondisse: *Seni etiam discere decorum est, ideo ad Sextum philosophum vado, vt discam, quae nondum scio.* Lucium igitur, manu in coelum sublata dixisse: *O Iupiter! Romanorum imperator, iam senescens, tabellis e zona suspensis, ad ludi magistrum pergit, vt pueri, Alexander vero, rex meus, tricesimo secundo aetatis*

g) SVIDAS in Sextus T. III. p. 899. CAPITOLIN. in Marco c. 3.
h) Ibid. APVLEIVS metam. c. I. EVTROP. L. VIII. p. m. 525. DIO L. LXXI. THEMIST. Orat. II. p. 145.
i) SVIDAS l. c.
k) Ad LAERT. L. IX. f. 116.
l) citati.
m) De se ipso L. I. §. 9.
n) Ibid.
o) Vit. Sophist. L. II. c. I. §. 9. p. 557. ex quo repetiit SVIDAS in Marcus T. II. p. 501.

Digitized by Google

aetatis anno interiit. Itane vero Romanorum imperatorem iam ſenem δέλτον ἐξαψάμενον, id eſt ſuſpenſis e laeuo lacerto tabellis, quod pueri Romani in ludum prodeuntes literarium ſolebant p), ad ſcholam Sexti properaſſe, ſanus quis crediderit? Et annon iocus hic eſt illorum egregie mordens, qui indignati, Antoninum philoſophi habitum induiſſe, paedagogicos ipſi et ſcholaſticos mores obiicere voluerunt? Magis veriſimile eſt, quod SVIDAS q) refert: in tanto honore Sextum [illegible] imperatorem fuiſſe, vt vna cum eo ius diceret. Additur et hoc apud [illegible] dam: *Poſt Commodi mortem quendam ſe Sextum dicere auſum* [illegible] *facultatesque et dignitatem eius ſibi vindicare, eumque a multis ſaepe interrogatum ſcite reſpondiſſe. Sed cum Pertinax nonnulla ad eruditionem Graecam, cuius ille rudis erat, pertinentia ex eo quaereret, longe a ſcopo aberrauiſſe, cum quid diceret, ne intelligere quidem poſſet. Adeo natura quidem vultum ei ſimilem habuiſſe, ceteriſque in rebus arte eum retuliſſe, doctrina vero eadem excultum non fuiſſe.* Aſt fallit nos more ſuo Suidas, qui homines inter ſe diuerſiſſimos confudit, et exſcriptorum ſuorum, ſuaque negligentia, quae ex DIONE r) transtulerat, ad Sextum philoſophum retulit, quae de Sexto alio, Maximi filio, Romano intelligenda ſunt; qui vt inſidias et ſaeuitiam Commodi euitaret, ex lapſu equi ſe periiſſe ſimulauit, cumque id innotuiſſet, fruſtra ab imperatore, multis etiam interfectis, qui eius [illegible] litudinem quandam referebant, quaeſitus eſt: id quod impoſtori occaſionem dedit ſub Pertinace perſonam Sexti fingendi, quem tamen ex Graecae linguae ignorantia falſum eſſe detexit Pertinax, cum eam in Syria didiciſſet Sextus. Verum homonymorum confuſionem in Suida frequentiſſimam eſſe, nemo ignorat, noſque innumeris iam exemplis probauimus, vnde eum non moramur. Aſt monendus lector eſt, caueat aliam confuſionem, quae Sextum Chaeronenſem et Sextum Empiricum inter te miſcuit, quaeque viros etiam ſummos et ſatis alias accuratos, IS. CASAVBONVM s), PETRVM GASSENDVM t), FRANC. PATRICIVM u), alioſque non minoris eruditionis viros x) decepit, quos non vidiſſe diuerſitatem inter vtrumque philoſophum merito miramur, cum ſatis perſpicuae ſint circumſtantiae, quae eos [illegible] ſe diſtinguunt, et ſolus fere SVIDAS ſcriptor valde inaccuratus et [illegible] huius confuſionis cauſſa ſit. Qui tamen Sextum Chaeronenſem [illegible] Scepticum inepte vocat, a Sexto Empirico ipſe poſtea diſtinguit, [illegible] nam, quam admiſit, negligentiam in prima verborum eius inſpectione prodit.

p) Noluit in Flaui ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti
Laeuo ſuſpenſi loculos tabulamque lacerto
Ibant. HORAT. L. I. ſat. 6.

q) In Sextus l. c.

r) L. LXXIII.

s) Ad Laërt. l. c.

t) In epiſt. ad Valeſ. p. 139.

u) Diſcuſſ. Peripat. p. 139.

x) GEN. HERVETVS praef. ad Sext. Emp. VOSSIVS de philoſoph. p. 99. IAC. SPONIVS autem Miſc. erud. antiq. p. 140. et M. MEIBOMIVS ad Laërt. L. IX. itemque GRONOVIVS T. III. theſ. antiq. Graec. Sexti Chaeronenſis imaginem cum vultu Sexti Empirici confuderunt.

Digitized by Google

prodit. Nec difficile, ipso Suida vti ad ostendendum vtriusque philosophi discrimen. Sextus enim Empiricus, eo tradente, Afer fuit, Plutarchi ex sorore nepos Chaeronensis ex Boeotia. Illum Pyrrhonium fuisse, ex Suida et ipsis illius scriptis constat, ex quibus etiam discimus, more Scepticorum vbique infensum Stoicis se praebere eosque refellere. Sextum autem Chaeronensem Stoicam philosophiam doctrina et vita expressisse, vel ex vno Antonino loco supra adducto ad oculum patet, Stoicumque fuisse diserte tradit CAPITOLINVS [y]. Sed praeceptores quoque vtriusque differunt, Tarsensem enim Herodotum audiuit Scepticus, Philadelphiensem Stoicus, teste Suida. Quin et tempora non satis congruunt. Sextum Empiricum enim serius, forteque post Galenum, vixisse, infra probabimus, Chaeronensem autem ante Galenum vixisse oportet: Galenus enim vltimis demum Marci imperatoris annis Romam venit. Recte itaque opinionem hanc ipse deseruit CASAVBONVS [z], quem viri docti passim secuti sunt [a]. Neque tanti esse, quae pro ea adstruenda attulit illustris HVETIVS [b], vt eam nobis persuadeant, infra in Sexti Empirici historia ostendemus. Ceterum de Sexto Chaeroneo nihil hodie legimus, nisi disputationes Antiscepticas, quas Sexti Empirici operibus adiungi solent, ad eum referamus, quod satis verisimiliter fecit Cel. FABRICIVS [c]. Eorum enim argumentum tale est, vt Stoico omnino conueniat. Cum enim contra porticum maxime pugnauerit Sextus Empiricus, quae scilicet comprehensionem quam maxime vrgebat, conueniens fuit homini Stoico, eodem argumenti genere, quo vsus est Empiricus ad ἀκαταληψίαν demonstrandam, contrarium euincere, et καταληπτικὰ illa esse, quae comprehendi non posse is clamauerat, ostendere, sicque Zenonis placita defendere. Ast cum Sextum hunc Chaeronensem in eiusmodi philosophandi genere versatum fuisse, ex verbis Antonini supra adductis manifestum sit, quibus imperatorem didicisse ab eo τὸ καταληπτικῶς καὶ ὁδῷ ἐξεϛευτικόν τε καὶ τακτικὸν τῶν εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων dicitur, non sine verisimilitudine coniicimus, hanc Sexti Chaeronensis demonstrationem καταληψίας, occasionem dedisse Empirico, eodem modo contrarium asserendi, ideoque vtriusque Sexti scripta iunxisse veteres, vt occasio Empirico enata scribendi pateret, id quod postea ansam vtrumque confundendi Sextum exhibuit. Sed in re prorsus incerta nihil definimus, sed ad discipulum Sexti, purpuratum philosophum M. Aurelium Antoninum properamus.

§. XIV.

y) loc. cit.
z) Ad l. c. Capitolini.
a) Commentatores ad Laert. L. IX. f. 116. GATAKER. ad l. c. Antonini, Io. RVALDVS in vita Plutarch. c. 5. IONSIVS de S. H. phil. L. III. c. 12. p. 275. KVSTER. ad l. c. Suidae. OLEAR. ad l. c. Philostrati, FABRIC. ad Sext. in proleg. TILLEMONT. Hist. imperat. in Aurel. art. 32.
b) De la foiblesse de l'esprit humain L. I. c. 14.
c) Bibl. Gr. Vol. XII. p. 617. H. STEPHANO Pythagoreo cuidam sine probabilitate tribuit.

Digitized by Google

M. Aurelius Antoninus.

§. XIV. Vitam vero magni imperatoris enarraturis animus non est, totam gestarum ab eo rerum historiam, imperiique, cuius habenas ille rexit, fata exponere: haec enim et prolixa nimis sunt et aliena a nostro instituto, quod philosophorum tantum et philosophiae historiam edisserit. Quare eos, qui haec sitiunt, Romanae historiae scriptores adire oportet, quos alibi [d] recensuimus, iudiciumque de eorum fide interposuimus. Nos ad eas tantum Antonini circumstantias respiciemus, quae ad priuatam eius vitam pertinent, quaeque nobis Stoicum philosophum, cuius personam tuendam susceperat, sistunt. Cui fini tamen inseruiunt non leuiter vitae eius descriptiones; quae passim apud veteres [e], et recentiores [f] occurrunt, eae enim illa quoque tangunt, quae propius ad scopum nostrum collineant. Marcus Aurelius Antoninus, princeps virtute, prudentia, doctrina et pacis bellique artibus plerisque Romanorum imperatoribus anteponendus, et generis vetustate et maiorum gloria parem suo tempore non habuit. Paternam enim originem a Numa Pompilio, maternam a Salentino rege pependisse ait EVTROPIVS [ff]. Proauum vero, auumque et patrem summis in republica honoribus perfunctos esse tradit CAPITOLINVS. Pater in praetura decedens vnicam reliquit filiam Anniam Cornificiam, filiumque vnicum Annium Verum, qui M. Aurelii postea nomen assumsit. Editus est in lucem Romae A. V. C. IↃCCCLXXII. qui cum A. C. CXXI. coincidit, initioque aui sui, Catilii Seueri nomen accepit. Post obitum vero patris ob veritatis singularem prorsus amorem Annii Verissimi nomen, iubente ita Hadriano, retulit: quod tamen sumta virili toga, cum genitoris Annii Veri nomine iterum commutauit, tandemque in Aureliam gentem adoptionis iure ascitus M. Aurelius dictus est. Patre mature illi erepto in domo aui sui, Veri educatus est, qui puerum natura grauem, teste CAPITOLINO [g], vbi egressus erat annos, qui nutricum fouentur auxilio, illis doctrinis artibusque imbui sedulo curauit, quibus tenera aetas ad magna quaeuis formari initio solet. Quam institutionem praeceptorum eruditissimorum summeque fidelium ipse Marcus magnopere praedicat, Deorumque fauorem in naturae et doctrinae muneribus largiendis

d) In praef. ad DE SERVIES vitas vxorum imperat. a nobis Germanice versas.

e) Praeter Xiphilinum, Herodianum, Victorem vtrumque, Eutropium et Zonaram, maxime consulendus IVLIVS CAPITOLINVS, cui pleraque de M. Antonino et L. Vero debemus, quorum vitas exposuit. Ipse vero Antoninus, studiorum suorum historiam egregiam in prooemio commentariorum suorum nobis tradidit, quam doctis obseruationibus illustrauit THOMAS GATAKERVS.

f) Euolui non sine fructu de M. Aurelii Antonini historia possunt NANVS TILLEMONTIVS in historia imperatorum, et GVIL. WOTTONVS in Historia Romani imperii, quarum illa Gallico, haec Anglico idiomate exarata est. Vitam vero ipsam imperatoris prolixe exposuit et versioni Gallicae commentariorum Antonini praefixit ANDREAS DACIERIVS, quam auxit emendauitque et Latinam fecit GEORGIVS STANHOPE, praemissam Londiensi comm. Ant. editioni 1707. 4. Huius exemplum secutus est IO. ADOLPHVS HOFMANNVS in Germanica versione, et Cl. CHR. WOLLIVS in noua Lipsiensi editione Graeco-Latin. 1729. 8. Alios vbique occurrentes tacemus.

ff) L. VIII. p. m. 524. XIPHILIN. in Anton. CAPITOLINVS l. c.

g) c. 2.

Digitized by Google

endis maxime extollit [b], et concurrisse omnia, quae animum ipsius ad pulcra quaeuis formare possent, grato in superos animo agnoscit atque fatetur. Ait enim [i]: *Accepisse se ab auo mores candidos et ab iracundia alienos, a fama genitoris modestam ac masculam indolem, a matre pietatis studium et largiendi promtitudinem, continentiamque a malo patrando et cogitando, victus item simplicitatem: a proauo, quod bonis praeceptoribus priuatim sit vsus cum impensa. Ab educatore, vt labores sustineret, minimo contentus ageret, operi manus admoueret, negotiis alienis se neutiquam immisceret, nec delationem vllam facile admitteret.* Et similia quoque de praeceptoribus praedicat, quae postea enarrabimus. Tantis itaque naturae beneficiis et virtutis exemplis cum instructus esset Marcus Aurelius, non potuere non praeceptores tanquam in agrum foecundum, eruditionis et virtutis semina spargere laetissima. Elegit vero aui prudentia ad perpoliendum eius animum viros eius aetatis doctissimos et in arte sua celebres. Vsus enim est magistris ad prima elementa Euphorione literatore siue grammatico [k]. Gemino comoedo eius temporis famigeratissimo ad venuste pronunciandi morem, Androne ad musicam et geometriam discendam. Grammaticae Graecae praecepta illi tradidit Alexander [l], Latinae Trosius, Aper, Pollio [m], et Eutychius Proculus Africanus: Oratoribus vsus est, Annio Marco, Caninio Celere, et Herode Attico, qui, quanta libertate dicendi apud imperatorem valuerit, quoque erga eum animo vsus sit Marcus, memorabili exemplo narrat PHILOSTRATVS [n]. Eo auctore [o], quem sequitur SVIDAS [p] Marcus etiam Hermogenem audiuit; quindecim enim annos natus, eo vsque prouectus est eloquentiae gloria, vt etiam imperatori Marco desiderium excitauerit audiendi

b) Pulchre L. I. §. 17. „Diis acceptum fero, „quod bonos auos, bonos parentes, bonam so„rorem, bonos praeceptores, bonos familiares, „necessarios, amicos, bona omnia fere habue„rim.„ Ita et porro bona quaeuis in vita ad Deos gratissimus refert.

i) L. I. §. 1. seq.

k) Euphorionis grammatici meminit etymologicus, et ex eo FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. VII. p. 61. vtrum vero Antonini praeceptor is fuerit, incertum.

l) Ex optimis et doctissimis grammaticis Graecis Alexander fuit, Cotyaeo Phrygiae oppido oriundus, clarusque discipuli Aristidis eloquentia, quam formauit, qui eius quoque laudes post mortem publica oratione, quae hodie T. I. Orat. XII. p. 142. extat, depraedicauit, communemque Graeciae praeceptorem, et vberrimum atque omnibus patens eruditionis gazophylacium appellare non dubitauit. Didicisse se ab eo ait ANTONINVS L. I. §. 10. increpationibus abstinere, nec probrose excipere, si quis barbarum quid vel soloecum vel absonum protulerit, sed illud tantum, quod dici debuerat recte proponere, et de errore oblique commonefacere. Alius Alexander Grammaticus Milesius Cornelius dictus, qui Syllae temporibus vixit.

m) Hic Pollio est, quem de Musonii dictis et factis memorabilibus scripsisse supra diximus. Conf. SVIDAS in Pollio T. III. p. 164. IONSIVS de Script. histor. philos. L. III. c. 7. p. 246.

n) De vit. Sophist. L. II. c. 1. p. 561.

o) c. 7. p. 577.

p) In Hermogenes T. I. p. 861. Dedit excerpta de vita Hermogenis ex scholiis eius msc. in c. 1. libri περὶ στάσεων, Cel. OLEARIVS ad l. c. Philostrati, ex quo patet, frequenter eius exercitiis interfuisse Marcum. XVII annos natus illum librum exarauerat, et XXIII anno de ideis scripsit, anno vero aetatis XXV artis oblitus est, nullo comparente morbo. Hinc dictum Antiochi Sophistae, *Hermogenes in pueritia senex, in senectute puer.* Plura de eo dabunt historiae rhetoricae scriptores, et qui scripta eius enumerat Cl. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IV. p. 428.

Digitized by Google

Hermogenem, isque perrexerit ad illum auscultandum illoque delectatus sit differente, eumque ex tempore declamantem sit admiratus et ingentia munera largitus. Romanae vero eloquentiae praeceptorem et ducem habuit Cornelium Frontonem [q], inter maximos sui temporis oratores numeratum [r], quem ob grauitatem valde laudat HIERONYMVS [s] et SIDONIVS [t], auctor autem panegyrici Maximiniano dicti, *Romanae eloquentiae non secundum sed alterum decus*, nominat, vt Ciceroni parem esse diceret: cuius tamen orationis genus siccum fuisse ait Eusebius apud MACROBIVM [u]. Huic ex praeceptoribus multum detulisse ait CAPITOLINVS [x], et statuam ipsi in senatu petiisse: dignitate vero consulari a Marco fuisse ornatum AVSONIVS [y] auctor est. Ast Frontonem hunc non ob eloquentiam tantum sibi commendatum habuisse imperatorem, sed ob vitae quoque imaginem, quam is exhibebat, ipse non negat, fassus [z] „didicisse se a Frontone vt sciret, quae inuidentia, „versutia, simulatio tyrannidem consequatur, quodque vt plurimum, qui „patricii nuncupentur, a pietate et affectu naturali alieniores sint.“ His doctoribus quamuis ad egregia quaeuis in scientiarum, quae ab humanitate nomen sortiuntur, studio esset formatus, ad altiora tamen adspirauit adolescentis ingenium ad excelsa natum, et naturali propensione grauitatem eruditionis sectans, hincque philosophiae se dicauit, quam in republica moderanda muneribusque cum laude gerendis valere plurimum intelligebat. Quam cum Stoica familia possidere eo tempore crederetur, cui se plerique viri magni, qui feliciter reipublicae praefuerant, addixerant, huius potissimum sectae decreta discenda sibi proposuit, praeceptoresque in hunc finem sibi elegit Stoicos. Cuius rei sibi studium primum excitauisse Diognetum ipse ANTONINVS [a] scribit, cui se debere ait, „quod philosophiae se addixerit, quodque Bacchium primum, tum Tan„dasidem et Marcianum audiuerit [b], quod dialogos, puer adhuc, con„scripserit, quodque pro stratis grabatulum, ac pellem expetiuerit, cete„raque institutionis Graecanicae adminicula.“ His ducibus in Stoica sapientia paulum prouectior Sexto Chaeroneo [c], Iunio Rustico, Claudio Maximo, et Cinnae Catullo Stoicis in disciplinam se tradidit. Inter quos prae-

q) l. c. DIO L. LXXI.
r) DIO L. LXIX.
s) Epist. ad Rusticum.
t) L. IV. epist. 3.
u) Saturnal. L. V. c. 1.
x) loc. cit.
y) In grat. act. ad Gratian.
z) L. I. §. 11. conf. GATAKER. ad h. l.
a) L. I. §. 6.
b) Valde incertos hic locus tenuit viros doctos, qui isti philosophi fuerint, cum nec in Capitolino nec alibi eorum fiat mentio. Vnde in eam descendere sententiam critici acuti IS. CASAVBONVS ad l. c. Capit. et TH. GATAKER. ad l. c. Antonini, corrupta esse haec nomina, et pro Tandaside ponendum, Androne, pro Marciano Moecianum. Alii Basilidem substituunt, quem Marco praeceptorem extitisse ait EVSEBIVS ad Olymp. CCXXXI. vbi ait: Apollonium Chalcidenum, et Basilidem Syropolytanum (pro quo Scythopolitanum legendum, vid. RELAND. Palaest. L. III. p. 998.) Marci praeceptores fuisse, quem sequitur Georgius Syncellus et Marianus Scotus, ad quos prouocant GATAKERVS l. c. et FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. II. p. 62. Ast hic quoque Basilides adeo ignotus est, vt, an fuerit vnquam, ferme dubitauerit HEVMANNVS act. phil. Vol. III. p. 115.
c) Dictum de eo §. antecedente.

Digitized by Google

praecipue Iunium Rusticum, cum Iunio Rustico seniore, (quem ob vitam Thraseae Paeti interfectum esse supra monuimus, quemque huius parentem fuisse coniicit IONSIVS [d]) non confundendum, maxime reueritus est atque sectatus, testeque CAPITOLINO [e], quod domi militiaeque polleret, et Stoicae disciplinae peritissimus esset, cum eo omnia communicauit publica priuataque consilia, eique etiam ante praefectos praetorio semper osculum dedit, et consulem iterum designauit, et post obitum a senatu statuas postulauit. Dignum vero his honoribus fuisse, ipse satis prodit, talem nobis in Iunio philosophum delineans [f], qualem exoptauerit sibi quilibet, qui philosophiam vitae caussa addiscendam statuerit. „Ait enim: Accepisse se a Rustico, quod in eam cogitationem deuenerit, „correctione et emendatione indigere se, quodque ad aemulationem am„bitionemque sophisticam nullus declinauerit, quod item rhetoricae, poë„ticae, et dictionis elegantioris studiis abstinuerit: ne togatus intra aedes „obambularet, neue eiusmodi alia, quae fastum saperent, faceret. Epi„stolas etiam simpliciter scriberet, ad haec vt placabilis et reconciliatu „facilis esset aduersus eos, qui offensionis caussam dederint, aut delique„rint aliquid, simulatque illi in gratiam redire voluerint, porro vt accu„rate legeret, nec comprehensione summaria contentus esset, nec gar„rulis quibusue temere assentiretur. Tandem debere se huic, quod Epi„cteti commentarios legerit, quorum is e domo sua copiam sibi fecerit. „Eiusdem fere generis philosophum Maximum fuisse prodit; accepisse se „enim ab eo, sui compotem esse, ait [g], nec vlla in re transuersum abripi, „sed et animo bono esse, cum in morbis tum in aliis casibus aduersis; „moribus esse probe temperatis, suauibus, verendis, negotia obiecta ci„tra quiritationem conficere. Laudat etiam eum, quod ita se gesserit, vt „fidem quibusuis faceret, quaecunque diceret, ex animi sententia dixisse, „quaecunque faceret, animo haud malo fecisse. Didicisse porro ab eo, „nihil admirari, ad nihil obstupescere, nusquam festinum aut segnem esse, „nusquam perplexum aut deiectum, aut ringi solitum, nec rursus iracun„diae aut suspicionibus deditum, adhaec benefacere promptum et igno„scere, veracem item esse et peruerti nescium, nec qui corrigi opus ha„beret. Quin et hoc inter laudes eius refert, quod nemo quisquam in„uentus sit, qui vel contemtui ab illo se haberi existimaret, vel praestan„tiorem se illo opinaretur; quodque vrbanitatis laudem nunquam affecta„uerit.“ Ex qua Maximi imagine facile iudicari posse putamus, recte fecisse Capitolinum, qui Maximum inter Stoicos retulit, fallique eos [h], qui hunc Maximum, Tyrium illum fuisse autumant, de quo supra inter Platonicos mentio facta est: praesertim cum tempora non concordent: Maximum enim Tyrium sub Commodo Romam venisse [i] supra demonstrauimus.

d) l. c. p. 371. e) l. c. c. 3.
f) L. I. §. 7. g) loc. cit.
h) Praeiuit in errore EVSEBIVS in Chron. quem exscripsere Syncellus et Marianus Scotus; secuti sunt IOS. SCALIGER. ad Euseb. et IAC. CAPELLVS Cent. II. Hist. eccles.
i) Vid. SVIDAS in Max. T. II. conf. GATAKER. ad Ant. I. 15. p. m. 25.

uimus. In eandem vero morum probitatem maximi ingenii rectaeque voluntatis adolescenti inspirandam ceteros quoque philosophiae magistros conspirauisse, ipse non negat. „Habere se enim, ait [k], a Catulo, ne in„super haberet amicorum queremonias, etiamsi ratio earum nulla subes„set, sed in statum ipsos pristinum restituere anniteretur, vt praeceptores „promte impenseque praedicaret, liberosque suos affectu sincero prose„queretur.“ Tantis ducibus vsus Antoninus philosophus, mirum non est, mature puerum vix duodecennem Stoicum philosophum expressisse. Quamuis vero, animi propensione praeter modum graui et seuera Stoicam potissimum disciplinam sequendam sibi statuisset, non recusauit tamen, more seculi sui, aliarum quoque sectarum audire philosophos, vt, quae illi philosophiae praecepta traderent, cognosceret. Peripateticae itaque doctrinae callentissimum, Claudium Seuerum [l] praeceptorem habuit, et in Platonica philosophia Alexandrum [ll], quem ipse quoque laudat, quod „ab eo acceperit, ne crebro neue necessitatibus adactus, aut dicto aut „scripto significaret alicui, non vacare se: neue hoc modo sub negotio„rum distinentium praetextu officia ea, quae vitae huius necessitas ab no„bis exigunt, solens desereret.“ Stoicae vero philosophiae manuductione ad iurisprudentiam Romanam vsus, praestantissimum iuris Romani interpretem Lucium Volusianum Moecianum [m] audiuit. Sed et operam pingendo, teste CAPITOLINO [n], sub magistro Diogneto dedit. „Laudat „hunc Diognetum imperator, quod ab eo didicerit, ne rebus inanibus „studium impenderet, neue eis fidem adhiberet, quae a praestigiatoribus „magisque de daemonibus auerruncandis, de incantationibus aliisque eius„modi imposturis dicuntur: ne coturnices ad pugnam aleret, neue rebus „eius-

k) L. I. §. 13.

l) Seueri praeceptoris non meminit Antoninus, sed fratris Seueri, L. I. §. 13. ast fratrem Marci adoptione, non genere Verum fuisse DIO et CAPITOLINVS testantur. Vnde pro Seuero Verum reponendum esse iudicat IOS. SCALIGER ad Euseb. et CL. SALMASIVS ad l. c. Capitolini. Acute vero monuit GATAKERVS, cum Verus ille vitae impurissimae et flagitiosissimae fuerit, moribusque perditissimis et profligatissimis, non videre se, qui potuerit in tam foetido faeculentoque sterquilinio virtutum istiusmodi seges vlla, nedum tam ampla quam istic depingitur, deprehendi. Mauult itaque, intelligi hic Claudium Seuerum, Peripateticae philosophiae θιασώτην, praesertim cum nullibi eius alio loco mentionem faciat. Ast cur ἀδελφὸν vocat? et cur ita infra hoc nomen repetit? Pro desperato itaque hunc locum habet criticus acutus. Nec acu rem tangit DACIERIVS, qui fratris instar Marcum amauisse Seuerum putat: hoc enim verbis Antonini non satisfacit.

ll) Cum inter philosophos multi Alexandri fuerint, difficile statui potest, quis ille Alexander fuerit? Alexandri cuiusdam Platonici, qui Pelopleton dictus est, et de quo memorabilia quaedam tradit PHILOSTRATVS de vit. Soph. L. II. c. 5. p. 570. supra meminimus. Hunc inter praeceptores Marci reponendum esse putat GATAKERVS ad l. c. Ant. Ast inuito hoc fit Philostrato. Is enim narrat: „Virilem aeta„tem cum attigisset, legationem obiisse pro Se„leuciae patriae emolumentis ad Antoninum „primum, sed ob ornatum femineum contem„tum esse, Marcum vero postea inter Pannoni„cas gentes versatum, eum ad se demum vo„casse, vt ipsi ab epistolis Graecis esset.“ Ita vero Marco iam regnanti demum innotuit, aliusque fuit Alexander Platonicus ab illo Sophista, qui in philosophia parum excellebat, quamuis esset orator disertissimus. Addi vero Platonicorum catalogo Alexander Marci praeceptor potest apud FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. pag. 52.

m) De eius libro: de asse eiusque partibus, quem suis notis illustratum cum HOTTOMANNO de re nummaria edidit ELVINETVS, Par. 1565. et GRONOVIVS libro de sestertiis, et GRAEVIVS thes. antiqq. Rom. T. XI. inseruit, vid. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 817. de ICto hoc ipso MENAG. amoen. iur. c. 5.

n) L. I. §. 6.

Digitized by Google

„eiusmodi animum adiiceret, vtque libere dicta aequanimiter sustineret, „eidemque debere se, quod philosophiae animum adiecerit.“ Conuenire haec magis philosopho, quam pictori, quilibet videt, id quod maximos viros IOSEPHVM SCALIGERVM et CLAVDIVM SALMASIVM [o] commouit, vt inter Diognetum philosophum et pictorem distinguerent. Recte vero, nisi fallimur, monuit GATAKERVS [p]. Marcum philosophum Diognetum nullum appellare, et potuisse pictorem eum ad philosophiae studium impellere, monitaque eiusmodi illi suggerere, etiam qui philosophiam non esset professus: sed nec pingendi artificium quicquam impedire, quo minus et philosophiam profiteretur, eadem saltem imbutus fuerit, cum inter disciplinas liberales pictura quoque olim haberetur. Nec his obstat, quod VOSSIVS [q] vult, apud Romanos exiguum pingendi arti honorem fuisse, vt mirandum non sit, si paucissimi eam exercuerint: nam hoc non inde profectum, quod Romani putauerint, infra suam dignitatem esse, si pingerent; sed quod cum armorum studiis prudentiaeque ciuilis atque eloquentiae artibus id commode stare non posse crederent, quippe quae tantum otii, quantum ad pingendi artem requiritur, non relinquant, quodque aliis studiis vtendum esse statuerent, quibus ad dignitates liceret grassari. Neque tamen vel seruilem fuisse, vel sine honore iacuisse inter nobilitatem Romanam artem pingendi, vel vnius C. Fabii, Marci filii exemplo constat [r], qui cum patricia gente ortus esset, teste PLINIO aedem Salutis pinxit, indeque Pictoris cognomen familiae intulit primus. Nec aliis quoque exemplis destituimur, quibus constat, homines ingenuos et philosophiae simul et arti pictoriae vacauisse: cuius exemplum cum ex Eunapio supra retulerimus [s], longius ab instituto nostro hoc in argumento digredi opus haud est. Diognetum itaque *πρὸς τῷ καθαρῷ τῆς ἄλλης παιδείας κατὰ γραφικὴν φιλοσοφῆσαι*, vt EVNAPII [ss] phrasi vtamur, id est, *philosophiae studio, quod mentem purgat artem quoque pingendi adiecisse* nulli dubitamus. Ita vero culturae animi vbi prospectum erat, ad corpus quoque exercendum artes adhibitae, venationes, palaestrae reliquaque iuuentutis exercitia, inter Graecos pariter et Romanos vsu recepta, pugilatus, cursus, pilae lusus [t]. Addit DIO [u] apros etiam venatum iuisse, atque cum his saepe ferocissimis conflixisse, non sine admiratione omnium scribit. Eiusmodi enim exercitationibus non robur tantum corporis acquiri, sed id ad tolerantiam quoque, quam Stoica philosophia maxime commendabat, idoneum firmumque reddi, statuebat. Veritatis tamen et virtutis studium cum rebus omnibus anteponeret, facile ab his omnibus eum abduxit philosophia, quam adamare coeperat Stoica, quam animi contentionem valde augebat natu-

o) ll. cc.
p) Ad l. c. Antonini.
q) De quatuor artibus popular. c. V. §. 56. p. 88. seq.
r) L. XXXV. c. 4.
s) Sect. IV. in Prisco, Hilarium in vtroque genere excelluisse ait EVNAPIVS l. c.
ss) Ibid.
t) CAPITOLIN. c. 4.
u) loc. cit.

Digitized by Google

naturalis constantia et grauitas, quae puero adhuc inerat [v]. Duodecimum itaque ingressus annum, relictis, quibus patriciae gentis adolescentes tenebantur, voluptatibus habitum Stoici philosophi sumsit [w], et pallium indutus humi cubuit, vixque a matre eo perductus est, vt instrato pellibus lectulo accubaret [x]. Qua ratione ostendit, tolerantiam Stoicam, et austeritatem disciplinae Zenonianae illi vehementer arrisisse [y]. Et diligentiorem quidem attentioremque ad sapientiae praecepta discipulum porticum habuisse nunquam in confesso est, in cuius laudibus id potissimum ponendum, quod non tantum ad acquirendam philosophiae cognitionem omnem, quam potuit, adhibuit operam laboremque, sed praeceptoribus etiam vsus praestantissimis, cuncta, quae vel ex praeceptis eorum vel exemplis didicerat, in eum collineare scopum iussit, vt in vita optimos mores virtutemque viuam exprimeret: quod qua ratione a praeceptoribus acceperit, ipsum iam confitentem audiuimus. Quam animi non scholae vel ostentationi, sed vitae et emendationi philosophantis praestantiam iure suo laudibus extulerunt veteres [z] et recentiores [a] docti bonique omnes. Quanti vero eruditionem atque sapientiam optimis praeceptoribus ducibus haustam fecerit, nulla re magis prodidit, quam honoribus, quibus praeceptores prosecutus est. Iunium enim Rusticum et Frontonem ad Consulatus dignitatem euexisse et post mortem statuis honorasse supra ex Capitolino retulimus, qui addit: tantum honoris magistris suis detulisse, vt imagines eorum aureas in larario haberet, ac sepulchra eorum aditu, hostiis, floribus semper ornaret. Tantis vero et naturae dotibus et artium atque philosophiae ornamentis cum condecoratum haberet iuuenis optimus animum, et, vt nobilitate alios superabat, ita literarum optimarum cognitione, artiumque et scientiarum praestantia omnes anteiret, commouit praeclara virtutis in adolescente lucentis indoles Hadrianum imperatorem, vt eum acerrime diligeret, sibique iungi et a se pendere iuberet, adeo vt in gremio Hadriani educatum dicat CAPITOLINVS [b]. Cuius tanta in eum fuit gratia, vt per omnes honorum gradus eum extolleret, et honore atque publicis

v) CAPITOLINVS c. 2. EVTROPIVS L. VIII. p. m. 525. SVIDAS in Marcus T. II. p. 501. Ast valuisse semper hanc naturalem indolem seueram ad amplectendam Stoicam disciplinam, Zenonis, Catonis Vticensis, aliorumque exempla demonstrant.

w) Ibid.

x) De lectulis lucubratoriis hoc intelligendum, quibus pelle instratis philosophi studebant, SVETONIVS in Aug. c. 78. SENECA ep. 72. OVIDIVS Trist. L. I. eleg. 10.

Non haec in nostris, vt quondam scribimus hortis
Nec consuete meum lectule corpus habes.

Scilicet in istis lectulis scribebant, super femore collocata charta, non vt nos in pluteis vel mensis, conf. CASAVBON. ad l. c. Sueton. Verus autem, Diogneto auctore, pro stratis grabatulum et pellem Graecanico Stoicorum instituto commendauit, vt ait ipse L. I. §. 7. De eiusmodi scimpodio Graeciensi vide etiam GELLIVM L. XIX. c. 10.

y) Duriter habitos fuisse apud Stoicos iuuenes philosophiae operam nauantes ex PERSIO constat, qui Sat. III. v. 52. seqq.

Quaeque docet sapiens braccatis illita Medis
Porticus insomnis quibus et detonsa iuuentus
Inuigilat, siliquis et grandi pasta polenta.

conf. CASAVBON. ad h. l.

z) CAPITOLINVS c. I. EVTROPIVS l. c. VICTOR. in M. Ant. p. m. 354. DIO l. c. SVIDAS l. c. HERODIANVS L. I. et veteres fere omnes, qui de eo scripsere.

a) Vid. quae collegit THOM. POPE-BLOVNT. Censur. cel. auct. p. 169.

b) c. 4.

Digitized by Google

publicis Xeniis ei deferret. Octauo enim aetatis anno in collegium Saliorum eum retulit, in quo sacerdotio praesul et vates et magister factus est; vbi vero XV aetatis anno virilem togam sumsit, ei L. Ceionii Commodi filiam desponsauit, quem sibi successorem destinauerat [c]: vrbi etiam in Latinis feriis ex eius voluntate praefectus est, in quo honore praeclarissime se gessit. Quibus artibus ita Hadriano se commendauit Marcus, vt decrescentibus principis viribus, illum collegam et successorem sibi elegisset, nisi immatura obstitisset aetas. Ast, vt de hoc sibi iuuene, in quo Romani imperii salutem vertere probe videbat, certius prospiceret. Ceionio Commodo fatis erepto Antoninum quidem Pium in adoptionem elegit, ast ea conditione, vt sibi M. Aurelium adoptaret successoremque destinaret, et hic Lucium Verum, Ceionii filium eligeret [d]. Qua imperatoris voluntate ad summum honorum et dignitatum apicem Marco Aurelio via patefacta est. Qui splendor quamuis summus esset, tantum tamen abest, vt oculos Marci Aurelii fascinauerit, quo minus onus latens cernerent, vt potius teste CAPITOLINO [e], vbi comperit, se ab Hadriano esse adoptatum, magis esset deterritus, quam laetatus: iussusque Hadriani priuatam domum migrare, inuitus de maternis hortis recesserit, cumque ab eo domestici quaererent, cur tristis in adoptionem regiam transiret, disputaret, quae mala in se contineret imperium. Scilicet iuuenem philosophiae praeceptis accurate imbutum natura regni latere non potuit, nec is ignorare, quam fortes humeri tanti oneri ferendo pares requirantur. Verisimile quoque est metuisse philosophum iuuenem, ne imperii cura meditationi obesset, cui tamen totum se addixerat, neue imperii Romani conditio tum non admodum laeta, et curis innumeris grauis, aliquid postularet, quod philosopho indignum iudicare posset. Ab eo tempore Aurelii Antonini nomen sumsit, quod in Aureliani Antonini familiam adoptionis iure transiisset, et mox quaestor factus est. Neque tamen honores maximi philosophi animum mutauerunt, vt a pristina virtutis via quicquam recederet, cuius laudabile exemplum dedit, quod, narrante CAPITOLINO [f], adoptatus in aulicam domum omnibus parentibus suis tantam reuerentiam, quantam priuatus exhibuit, fuitque haud secus rei suae, quam in priuata domo parcus ac diligens, pro instituto patris volens agere, dicere, cogitare. Post excessum Hadriani dissolutis per Antoninum Pium sponsalibus, quae cum L. Ceionii Commodi filia inierat, filiam ille Faustinam ei destinauit, quae L. Vero desponsata erat, ast quam ducere is propter aetatis immaturitatem non poterat. Quaestoris adhuc atque consulis secum dignitatem contulit, et Caesaris appellatione donauit, aulico fastigio inuitum licet ornauit, honores ei cumulauit, quos enumerare hic omnes opus non esse putamus. Id vero

non

c) SPARTIAN. in Hadr. c. 23.
d) IDEM c. 24. CAPITOL. c. 5. DIO L. LXXI.
e) cap. 6.
f) Ibid.

non negligendum, tantis ita circumseptum Marcum Aurelium laboribus fuisse concatenatis, vt qui totum se antea philosophiae studio dederat, magna inde instituti sibi carissimi sentiret impedimenta. Quibus tamen non obstantibus, cum tantis honoribus occuparetur, cum formandus ad regendum, vt scribit CAPITOLINVS [ff], status reipublicae patris actibus interesset, studia tamen cupidissime frequentauit. Nec refragatus est Antoninus Pius, qui cum probe intelligeret, nihil reipublicae Romanae feliciter gubernandae aptius esse philosophia Stoica, et sponte alacriter currenti calcar voce et exemplo addidit, et Apollonium Chalcidenum [g], magnae famae philosophum ex Zenonis familia Athenis arcessi iussit. Cuius doctoris institutione ad summam Stoicae doctrinae cognitionem peruenit, tanta assiduitate in philosophiae studium incumbens, vt licet iam in imperatoriam dignitatem esset ascitus, tamen ad domum Apollonii discendi caussa veniret. Tum Faustinam Antonini Pii filiam vxorem duxit, in qua amplam exercendi philosophiam Stoicam palaestram inuenit. Etsi enim magnis naturae dotibus erat conspicua, animi tamen leuitate formae pulchritudinem superans, cum matris vestigia sequeretur, maluit thorum imperatoris polluere, et indigna tanto fastigio vita colendam se procis exponere, quam casto amore maritum reuereri. In quo malo perferendo animum iniuriae tantae patientem, nec commotum ideo ita Marcus probauit, et tranquillitatem mentis in tantis coniugii fluctibus ita immotam seruauit, vt non deessent, qui negligentiam Marci accusarent, qui sine animaduersione illa pertulerit, quae indecora sibi fastigioque Romani imperii turpia esse probe intellexerit [h]. Ast non respexerunt Marci censores ad Stoae praecepta, quae ea omnia, quae extra nos, neque in nostra potestate sita sunt, curanda non esse iubent, eo quod ad nostram felicitatem non pertineant. Quamuis autem honoribus cumularetur Marcus, et a summo fastigio parum

ff) Ibid.

g) Fuit Apollonius Chalcidenus, alii Chalcedonium vocant, ex Bithynia, DIO l. c. Nicomediensem dicit, veterum suffragiis destitutus. Hominem fuisse Stoicae quidem philosophiae cognitione praestantissimum, sed scholasticos sequentem mores, ex eo disce, quod narrat CAPITOLINVS in Antonino Pio c. 10. cum Apollonium Chalcide (Athenis ait LVCIANVS in Demonacte T. II. p. m. 576.) acciuisset, et ad domum Tiberinam, in qua habitabat imperator, vocasset, vt ei M. Antoninum traderet, atque ille dixisset, „non magister ad discipulum „debet venire, sed discipulus ad magistrum, eum risit dicens: „facilius fuit Apollonio e „Chalcide Romam venire, quam e domo sua in „palatium. Addit Capitolinus, imperatorem eius auaritiam, quam Demonactem quoque acute risisse testatur LVCIANVS l. c. mercedibus notasse. Laudat tamen Apollonium Marcus, „quod ab eo didicerit, vt liber esset, fir„mumque ac certum citra fluctuationem omnem „consilii ingeniique tenorem retineret; neque „aliud quidquam vel minimum, praeter ratio„nem solam intueretur, vt idem semper esset, „in doloribus acerrimis, in liberorum amissio„ne, in morbis diuturnis, ad haec quod in ipso, „tanquam in exemplari viuo conspexerit eui„denter, posse eundem, prout occasiones se da„bant, et vehementissimum, et remissum esse, „sed et quod in disciplinis tradendis neutiquam „morose se gereret, quodque hominem viderit, „qui peritiam suam, et in theorematibus tra„dendis solertiam, bonorum suorum minimum „existimare se palam faceret: quod didicerit ab „eo, et quomodo beneficia ab amicis accipere „oporteret, vt nec acceptis obnoxius fieret, „nec citra sensum tamen omnem transmitteret.“ Talem cum se Marco praeberet Apollonius, mirum non est, ad domum eius discendi caussa accessisse Caesarem iam designatum.

h) Fuse et eleganter Faustinae Marcique historiam persequitur DE SERVIES hist. des femmes des empereurs T. III. p. 122. seqq. qui legendus.

parum abesset, tanta tamen in eo virtus valuit, vt, quam accepisset dignitatem et potestatem, ad amplificandam reipublicae felicitatem et emolumenta imperii ciuiumque salutem tantum adhiberet, sicque luculento exemplo ostenderet, quid institutio prudens et philosophiae praeceptis nixa in principe valeret: quibus artibus ita Antonino Pio commendatus est, vt nihil fere sine illo in imperio faceret, Marcus autem industriam, probitatem, fidelitatem et amorem ei luculenter probaret. Et his quoque munimentis aduersus obtrectatorum calumnias [i], qui clanculum auocare patris ab eo animum tentabant, se tegebat et custodiebat, sic vt integra Antonini Pii illi ad mortem vsque seruaretur gratia, et cum aduersa valetudine corriperetur, spesque sanitatis recuperandae omnis decollasset, vocatis ad se amicis ac praefectis successorem sibi in imperio solum Marcum Aurelium designaret, nulla L. Veri iniecta mentione, et ita se placidissime mori luculentis signis ostenderet [k]. Ita viuis erepto Pio A. V. C. IↃCCCCXIV. A. C. CLXI, a senatu imperii habenas capessere Marcus, inuitus licet, coactus est. Quem campum ingressus, cum philosophiam vbique sibi comitem haberet, aequanimitatis philosopho dignissimae exemplum infrequens et admirandum edidit, quidque in formandis animis sapientiae studium valeat, non sine omnium stupore demonstrauit. Solus enim regnare cum posset, idque sibi vni dignitatis fastigium seruare, quod ab Augusti aetate non nisi vnus tenuerat, maluit tamen generosi animi et philosophiae cura atque emendatione feliciter subacti impulsu Lucium Verum insolita prorsus ratione collegam in imperio asciscere, et vt firmum esset societatis tantae vinculum, Lucillam filiam ei despondere [l]. Quamuis autem diuersa longe a Marci animo indole Verus esset, quae philosophiae munere nunquam rite purgata in alia omnia abibat, tanta tamen fuit Marci Aurelii Antonini prudentia, tamque accurata aequi rectique custodia, vt nunquam Verus aliquid susciperet, ex quo respublica detrimentum capere posset, ut non vigili Marci cura ad rectos fines emendaretur. Quo factum est, vt *adepti imperium*, teste CAPITOLINO [ll], *ita ciuiliter se ambo agerent, ut lenitatem Pii nemo desideraret, cum se Marcus totum philosophiae in imperio exercendae, daret, amoremque ciuium imperii aequitate et lenitate affectaret.* Cuius memorabile prorsus exemplum edidit imperator optimus erga Christianos. Hi ex omnibus prouinciis innumeris praesidum ac magistratuum epistolis accusabantur, et nouae superstitionis poscebantur repagula. His malorum publicorum, quibus eo tempore valde premebatur Romanum imperium, caussa inscribebatur omnis, quod iram Deorum ob neglectam in sui cultus contemtores vindictam in imperio Romano excitassent: hi grauissimorum criminum postulabantur, contra hos persecutiones infligendae petebantur. Et dubium non

 est,

i) Omuli obtrectationes clandestinas narrat CAPITOLINVS l. c. k) IDEM c. 7.

l) Ibid. conf. SALMASIVS ad h. l. ll) cap. 8.

est, prouinciarum praesides a sacerdotibus instigatos eo maiorem obtinendi contra Christianos quod flagitabant, concepisse fiduciam, quo magis imperatorem philosophiae addictissimum abhorrere ab eiusmodi placitis credebant, quae Stoica quoque principia, Deorum cultum confirmantia, euerterent. Verum longe aliter res cecidit, memorque Marcus quod a Diogneto didicerat, vt a superstitione caussas praeternaturales rebus naturalibus assignante sibi caueret, Pii quoque lenitatem, et aequitatem, quam philosophia commendabat, sibi imitandam ratus, iniustis conatibus fibulam imposuit, data ad publica Asiae comitia, quae Ephesi tum habebantur epistola, qua laudata religionis Christianorum constantia, quae immortalem illum Deum veneretur, statuit, *eos nulla molestia afficiendos esse, nisi forte contra statum imperii Romani aliquid moliri videantur; et si quis pergat cuiquam illorum negotium facessere ex eo, quod Christianus sit, delatum quidem crimine absoluendum, tametsi constet, eum reipsa Christianum esse, delatori autem ipsi poenam luendam esse.* [m]. Peruenisse hac occasione in manus Marci libros quosdam Christianorum, quos inspexit, eo magis verisimile putamus, quo magis contra tam atroces accusationes a prouinciarum rectoribus perscriptas non inique de Christiana religione iudicat, eosque vnum immortalem Deum colere statuit. Nec dubitamus asserere, transtulisse ex scriptis Christianorum in suam rem quaedam Antoninum, quae cum placitis porticus conspirare credebat: id enim loca quaedam eius in commentariis ad se ipsum occurrentia valde suadent [n]. Ceterum mox primo imperii anno natus ei est Commodus, quem cum vtero gereret mater Faustina, portenta dira significauisse, quale monstrum editura esset imperatoris vxor, narrat LAMPRIDIVS [o], euentu tristissimo rem comprobante, et suspicionem eorum firmante, qui conceptum ex gladiatore quodam a Faustina coniecerunt. Adeo etiam in philosophiae aruis non desunt infelicitatis naturalis exempla, nec penes parentes prudentes, probosque semper est, sui habere et educare similes filios. Nihil enim in se desiderari passus est Antoninus, vt filius, cui spes imperii destinabatur, praeclare et secundum sapientiae praecepta educaretur, praeceptores enim, teste HERODIANO [p], ei optimos adhibuit, et vt lubricam formaret filii indolem, vehementer laborauit: ast impedire non potuit, vt non tam bono patre genitus (nisi alienus sanguis thoro eius illatus fuerit) pessime degeneraret, monstrumque euaderet, quale vix vidit orbis Romanus. Eandem pruden-

m) Edictum imperatoris Apologiae suae adiecit IVSTINVS, seruauit etiam EVSEBIVS Hist. eccl. L. IV. c. 13. qui tamen perperam ad Antoninum Pium refert, VALES. ad l. c. inde recentiores repetierunt, vid. FRANC. BALDVINVS ad edicta imperat. in Christianos p. 87. DACIER. vit. Anton. p. m. 8. et Oxoniensis Comment. Antonini de se ipso editio.

n) Vid. L. III. §. 11. L. VIII. §. 15. L. IV. §. 23. L. XI. §. 8. L. VIII. §. 10. Plura diximus ea de re in Tempe Heluet. T. III. Sect. II. p. 260. seqq.

o) In Commodo c. I. vbi fabula quoque narratur, qua adulterium Faustinae et illatus domui imperatoris sanguis adulterinus tegebatur. Conf. DE SERVIES Hist. des femmes des empereurs T. III. p. 140.

p) Lib. I.

Digitized by Google

dentiam philosopho dignam erga Verum exercuit, quem aduersus irruptiones hostium imperii cum exercitu miserat, Lucillamque filiam ei desponsauerat. Oculis enim Antonini, cuius reuerentia latentem in Vero vitiorum segetem aliquantisper represserat, submotus, amplissimumque effundendi in scelera quaeuis animum, nactus campum, ita turpissimis voluptatibus, se immersit, dum interea per duces cruenta cum barbaris bella gererentur, vt ad Canusium in grauem et fere desperatum morbum incideret. Ex quo ereptus vbi in Syriam perrexit, in voluptatis horto, Daphne, quod suburbium erat Antiochiae foedissimis voluptatibus ita infame, vt qui famae suae et honori consulere vellent, id non accederent, totum se obscoenis et abiectissimis voluptatibus immersit, ducibus Parthicum interim bellum magnis victoriis conficientibus, quorum gloriam sibi vindicauit princeps ineptissimus [q]. Quid ad haec Marcus philosophus? Ille nihil temere, nihil inconsiderate acturus, vitia Veri, quasi nesciens, dissimulabat, et vt corruptum voluptatibus animum dulci remedio corrigeret, Lucillam ei filiam in matrimonium dabat, ratus ita amorem ei figi melius, et a turpibus scortis auocari posse. Eam itaque ad Verum misit, ad praesides prouinciarum scribens, ne quis filiae occurreret, indeque ciuibus incommoda exorirentur. Verus acceptam coniugem Antiochiam deduxit, eamque non meliorem, quam ipse erat, expertus est, strenue impudicae matris vestigia calcantem et parentis famam vita turpi polluentem [r]. Duces vero confectis ex voto bellis, ad pacem et incolumitatem prouincias reduxerunt, qua victoria modeste, vt philosophum decebat, vsus est Antoninus, praesertim cum communem laetitiam graues calamitates turbarent, Vero pestilentiam secum ex orientis prouinciis Romam deferente, Germanis cis Rhenum seditionem concitantibus, et ita omnibus in Italia bellis ardentibus, quibus superuenit Marcomannorum et Quadorum defectio, quae terrore totum Romanum imperium repleuit. Quibus repellendis sacra et profana omnia mouerunt imperatores, et ad superstitionem, quod in Antonino mireris, delapsi vndique sacerdotes, Romam arcessiuerunt, peregrinis etiam ritibus, lustrationibus et sacrificiis totam vrbem repleuerunt [s]. Ambo vero hostibus obuiam euntes, prima contra eos pericula felici successu fecerunt; Alpesque, inuito licet Vero, transgressi, separatis proeliis hostes fuderunt, postea Aquileiam reuersi sunt. Vnde Romam cum redire cogitassent, Verus apoplexia correptus obiit: quem pestilentia alii extinctum volunt, aut veneno ab vxore Lucilla, pellicem Fabiam iniquo animo ferente, exhibito [ſ]. Ita quidem collega, qui oneri magis quam honori erat imperio, Marcus liberabatur, calamitates vero publicae vehementer

 eum

q) Multis hanc infamiam Veri prosequuntur scriptores historiae Augustae, ex quibus omnia eleganter enarrauit DE SERVIES l. c. p. 179. seqq. qui videndus. Vbi etiam nos quaedam, quae lucem postulabant, ad eum in versione Germanica adiecimus.

r) CAPITOLIN. in Marco cap. 15. in Vero c. 7. DIO L. LXXI. DE SERVIES loc. cit.

s) CAPIT. ll. cc.

ſ) IDEM in Marco c. 14. in Vero c. 9.

eum vrgebant, et angebat publicus de iis luctus. Qui tantus fuit, vt, quae tot calamitatibus insuperabilis hactenus fuerat, virtus Stoica succumberet, et communis vox populi, quae nouam Christianorum religionem accusabat, quod ob Deorum contemtum, raritatemque in templis, derisas ceremonias, occidentesque veterum ritus religionum nouarum superstitionibus eiusmodi calamitates publicae immitterentur, victoriam de aequissimo imperatore reportaret. Nam et delatoribus, quod alias nunquam fecerat, credidit, et praesidibus prouinciarum suppliciis excruciare Christianos permisit, vt populum seditionem minantem aliquo modo compesceret, et ita persecutionem illam permisit, qua eò imperante ecclesiae Christianae, maxime Gallicae, graui clade affectae sunt [ss]. Quod cum ab aequitate et lenitate Marci expectari non potuerit, occasionem dedit viris doctis quaerendi, quae caussa Antoninum permouerit, vt contra philosophiae suae, animique rationes tam tristia in Christianos statueret? Et illi quidem, qui culpandum nihil in Antonino, laudanda omnia, inueniunt, inter quos est DACIERIVS [t], in praesides rectoresque prouinciarum, et tumultuantem plebem culpam fere omnem coniiciunt. Alii turpiter se dedisse, et oblitum principia, quae olim secutus est, Antoninum fuisse, non negant. Nos ab omni quidem hac in re culpa liberari non posse Marcum opinamur. Nam quod Dacierius caussam omnem in prouinciarum rectores reiicit, qui edicto Caesaris, vt illi tantum tollerentur, qui fassi fuerint, ceteri continuo liberarentur, abusi in quoscunque promiscue saeuierint, cumque imperator criminum conuictos suppliciis afficere iussisset, falsis vsi testibus publicam inter Christianos stragem ediderint, id inuitis veterum testimoniis dici rerum Christianarum circa haec tempora peritos latere non potest. Nihil vero in tota re est, quod ab Antonino cetera optimo principe expectari non potuerit, modo supponamus, quod veteres testantur, calumniatores apud imperatorem detulisse, adeo atros esse homines Christianos, omnique sana ratione carentes, vt peccaturus non sit, si eos e medio tolleret. Non denegamus vel lenitatis vel aequitatis laudem Antonino, nec faciendum esse putamus cum AMMIANO MARCELLINO [u], qui superstitionem ei obiicit, cum ipse hostem se illius profiteatur, ita a Diogneto edoctus. Etsi enim, more

[ss]) Pluribus de hac persecutione historiae sacrae enarratores EVSEBIVS praesertim, H. E. L. V. c. 1. et ex recentioribus illi quoque consulendi sunt, qui historiam martyrii Christianorum excusserunt, vbi etiam H. DODWELLI sententia diss. Cyprian. XI. §. 53. examinari solet de paucitate martyrum huius persecutionis. De tempore autem huius vexationis erudite disputauit Ven. MOSHEMIVS Obs. hist. crit. L. I. c. 3. §. 10. p. 172. Synt. diss. H. E. p. 315.

[t]) In vita Antonini, quem tamen in Latina versione castigauit STANHOPIVS.

[u]) L. XXV. c. 4. vbi superstitiosum eum magis, quam sacrorum legitimum obseruatorem fuisse ait. Pluribus hanc δεισιδαιμονίαν Antonini probare satagit Cl. CHR. WOLLIVS in vita Antonini Comm. de se ipso Lips. editionis praefixa. Qui tamen in erudita diss. de ἀδεισιδαιμονίᾳ M. Antonini ad politicam haec superstitionem tantum referenda esse, contendit. Quod licet negari in totum nequeat, insedisse hanc imperatoris animo opinionem, posse se prudentem, immo debere ad aliorum ingenia ἐν τοῖς μέσοις demittere, vid. L. V. §. 36. habenda tamen simul Stoicae physiologiae, cui adhaerebat ratio, quae popularem superstitionem non tollebat, sed emendabat, vt ex Cornuti et Sallustii libellis videri potest.

Digitized by Google

more Stoico, communem patriae religionem constanter sequebatur, eosque errare putabat, qui Deos reiicerent et ab eorum cultu deficerent, Stoico tamen, id est philosophico sensu Deorum cultui adhaesit, quo diuina anima per mundum vniuersum diffusa omnesque eius partes agitans, omnibus praesens est, atque viuificat, hincque tot numina constituit, quot elementa partesque mundi sunt. Quibus ex Stoicorum latifundiis admissis non potuit non aegre ferre Antoninus, omnem Deorum cultum contumeliose, quod accusabantur, reiicere Christianos, quamuis ipse popularem superstitionem damnaret. His accessit, quod tanta persuasione de veritate theologiae Stoicae esset certus Antoninus, vt qui alia sentirent, in graui versari errore non potuerit non opinari. Ast Christianos istis familiae Zenonianae rationibus non duci, leueque illis pondus adiicere animaduertebat, et non ratiocinationum nexibus, sed fidei simplicitate et obsequio vti ad firmandam praeceptorum suorum veritatem videbat, et indignabatur, adeo esse irrationales, vt pro superstitione sua mortem oppetere, quam philosophiam sequi, mallent: vnde iis ψιλὴν παράταξιν *meram obstinationem* in morte obeunda obiicit [v]. Qua in re communi praeiudicio de Christianis ductus est philosophorum gentilium, inter quos ipse PLINIUS [x] grauis ceteroquin innocentiae eorum testis *non dubitandum* dixit, *qualecunque esset, quod dicerent, peruicaciam certe et obstinationem inflexibilem debere puniri.* Qua de calumnia, ne nimii simus, legi velimus, quae ex veterum scriptis docta manu collegerunt triumuiri in veterum lectione versatissimi IOANNES SCHILTERVS, THOMAS GATAKERVS, et IO. LAVRENTIVS MOSHEMIVS [y]. Hanc obstinationem pro superstitione habuisse Antoninum eo minus dubium est, quo magis a rationibus, quas ille sequebatur, philosophicis deflectebat Christiana religio, neque cum illis, vt aliarum forte gentium placita, in concordiam redigi poterat. Neque alia sunt, quibus iudicium suum de Christianis in *prima epistola* inaedificauit. Ast tum negotium illis facessere prohibebat, quod apertum erat, homines innocentissimos, quibus praeter obstinationem quandam crimen vllum obiicere non poterat, nulla in re saluti imperii Romani obesse. Verum cum iam mala publica essent cumulatissima, tantumque inualescerent calamitates publicae, vt qua ratione obuiam iis eundum esset, ipse non satis perspiceret, parum autem a seditione abesset plebis furor, qui caussam tantorum malorum in imperatoris lenitatem erga Christianos, Deorum contemtores omnisque calamitatis fontes coniiciebat, ne malum malo augeretur, ad religionem, quam potissimum populus inuocabat, recurrendum ratus, non tantum sacris, etiam peregrinis, Vrbem repleuit, sed in prouinciis quoque caedi Christianos, quos obstinatione mereri mortem, nec indignos esse ob super-

v) L. XI. §. 3.

x) L. X. ep. 97.

y) GATAKER. ad l. c. Io. SCHILTER. Manud. phil. mor. ad Iurisprud. c. II. §. 5. 6. p. 44. seqq. MOSHEM. ll. cc.

superstitionem suppliciis, credebat, passus est, idque eo magis, quod ita mortem oppetere, non ignoraret eos sibi ducere longe optabilissimum. Ex quibus iam, nisi fallimur, luculenter dispalescit, neque saeuitiam neque superstitionem Antonini hic magnopere accusandam esse, sed prudentiae falsam quandam rationem, qua mederi malo maiori admisso minore facileque excusando, statuit[z]. Dici enim non potest, in ea Antoninum haesisse sententia, qua plerique haerebant, ob Christianos toleratos iram Deorum in imperium Romanum exarsisse, cum Stoicorum philosophia cuncta ad ineuitabilem quandam fatorum necessitatem reuocet, illique sine murmure parendum esse moneat, sic vt contra philosophiam peccasset suam Antoninus, si ob eam rem tolli Christianos iussisset. Ast cum nescio quibus sceleribus depictos sibi Christianos intueretur, quibus irritari populos credebat, facile illi fuit, ea permittere, quae ad crudelitatem exercendam magnopere auxisse prouinciarum praesides et praefectos verisimile est. Qua tamen in re, licet contra Stoae praecepta peccasse dici vix queat, adeo tamen rationis violauit dictamina, vt singulari nobis exemplo esse queat, ad quae falsa quaedam philosophiae species peccata erroresque viros etiam cetera prudentes et sobrios, sed non satis cautos, seducere queat. Sed vt ex diuerticulo in viam et ad Marci philosophi historiam redeamus, Lucillam viduam Cl. Pompeiano viro quidem nobili et virtutum gloria exsplendescenti, sed infra principis tamen dignitatem constituto desponsauit, et in eo quoque philosophum, virtutis splendorem generis nobilitati praeferentem se testatus est[a]. Ast displicuit impar matrimonium et matri Faustinae et ipsi Lucillae, quae tamen mox mutata, ad nutus obsequiosum se habiturum maritum sperauit, et frena eo maiori laxauit licentia impudicitiae[b]. Nouam vero curam iniecere imperatori philosopho Quadi, Sarmatae, Vandali, qui eo tempore hostiliter se efferebant, contra quos atrocia bella gessit, quorum tamen historia alibi enarranda est. Silentio tamen praetereundum haud est, quod nobis de Alexandro impostore narrat LVCIANVS[c]: „Parauisse sibi hominem vaferrimum aditum in au-
„lam Caesaream, belloque cum Marcomannis et Quadis flagrante, oracu-
„lum diuulgauisse, quo iusserit, duos leones viuos in Danubium immitti
„cum variis aromatibus ac sacris quibusdam magnificis, et mox victori-
„am, pacem et decus ingens promisisse. Leones autem barbaros fusti-
„bus arcuisse, cum ea facta essent; ast Caesareanorum magnam stragem
„viginti millium hominum consecutam esse.“ Qua in re aut abfuisse ex castris Marcum dicendum est, cuius tamen contrarium suadet Luciani narratio, aut vergentem ad senectutem virum valde seuerum, ad superstitionem, quam in iuuentute detestatus fuerat, inclinasse, maxime vbi peri-

z) Alia haec mire illustrantia dat Cl. WOLLIVS diss. laudata §. 25. p. 55. seqq.

a) CAPITOLIN. c. 20.

b) Indignae tanto patre filiae vitam in secundo coniugio eleganter ex veteribus depingit DE SERVIES l. c. p. 196. seqq.

c) In Pseudomante T. I. p. m. 571. seqq.

periculis premeretur, ſtatuendum, praeſertim cum fatorum ſeriem oraculis detegi poſſe Stoici crediderint, et ingentem ſibi auctoritatem pepererit Alexander ille impoſtor. Rebus tandem ex voto, licet non ſine ſudore et ſanguine, compoſitis, Romam Antoninus reuerſus eſt, vbi et principem laude dignum et philoſophum re talem ſe praeſtitit. Eo enim curam vertit omnem, vt hoc caput imperii incolume praeſtaret ſaluumque, et tranquillitatem etiam publicam promoueret, eo vero ſubiectos ſibi populos dirigeret, vt officiorum memores, ſaluti vniuerſi imperii proſpicerent, ſicque re ipſa viuendo, pulchre philoſopharentur. Iuſtitiae itaque exſequendae totum ſe tradidit, leges aut rogauit nouas, aut veteres emendauit, litibus diſceptandis terminos praeſcripſit, conſanguineorum vetuit matrimonia, cauit ſumtibus publicis, vias publicas diligenter curauit, antiquatas leges bonas renouauit, reſque ciuitatum vel minimas curae ſuae habuit commendatas. Pauperes mortuos publicis ſumtibus iuſſit efferri; mores matronarum et iuuenum diffluentes compoſuit, ſalaria otioſis, quorum nullus in republica erat vſus, detraxit: inopes ſuis facultatibus iuuit, reorum cauſſas ſumma aequitate cognoſci curauit, et vt audirentur, mandauit. Poenas illis tantum irrogauit, quos plecti, reipublicae ſecuritatis ciuiumque exempli, legumque ſanctitatis intererat. Litium patronos admiſit, et quaecunque poſſent, ad iuuandam cauſſam afferendi veniam conceſſit [d]: Verbo cum vitam philoſophia dignam ſeruare contenderet, in id omnibus viribus connitebatur, vt et ſubiectis ſibi exemplo eſſet, et ad eandem viuendi regulam eos componeret. Tempus vero ita diligenter collocauit, vt nunquam otioſus inueniretur, ſic vt in Circenſium ſpectacula nunquam iret, quam aut legeret aliquid, aut ſcriberet, aut ad animi emendationem aliquid referret. Quibus factum eſt, vt inter principes tantum non omnes non reperiatur, qui philoſophum vita talem magis expreſſerit egeritque. Ex his vero intelligi ſine labore poteſt, tanto philoſopho imperante latiſſime extendiſſe pomoeria ſua philoſophiam, inuentoſque eſſe plurimos, qui, vt tanti principis gratiam aucuparentur, philoſophiae ſua transſcripſerint nomina; fuiſſe autem multos inter eos, *homines ignaua opera philoſopha ſententia*, et imperatoris philoſophi moribus prorſus diſſimiles. Quos non ferens Antoninus barbam et pallium quidem oſtentantes, indigne tamen philoſophiae nomine viuentes, ventres pigros, et turpiſſima mendicabula ſtipendiis priuauit, ignauumque fucorum pecus ab aula arcuit: viros doctos et bonos gratia multa fouit et ſalariis auxit [e]. Qualem in imperio ſe praebuit Antoninus, talem etiam in vita priuata philoſophum ſe praeſtitit. Subciſiuas enim horas non voluptatibus, more maiorum tribuit, non otio triuit, ſed ad philoſophicas meditationes adhibuit, non tantum in aula verum etiam in caſtris, vbi horulas ſuffuratus ea conſcripſit ſapientiae praecepta, quae Stoica ei philoſophia ad

d) Diligenter haec omnia enarrat CAPITOLINVS. e) Ibid.

ad fui emendationem fuppeditauit. Nihil enim contemplationi deditus attento obferuauit animo, fiue domi, fiue militiae verfaretur, quod non chartis infcriberet, et ad firmandum animum et ad cafus vitae dubios inopinatosque viriliter perferendos, quafi in horreum quoddam, reponeret, cui induftriae libros ἐις ἑαυτὸν debemus. Sed nec modeftia eius filentio praetereunda eft, quae fructus quoque fuit philofophiae pulcherrimus. Paffus enim non eft, vt fibi templa et arae exftruerentur, recufauit etiam fuperbos titulos ex bellis quaefitos, et in fratrem, nihil eorum merentem tranftulit, adulationem populi et fenatus, quae in immenfum eo tempore excreuerat, contemfit, ratus virtutem propria nitere gloria fuisque praefidiis fultam fibi abunde fufficere, nec emendicatis honoribus opus habere [f]. Tantum autem abeft, vt immenfos fibi familiaeque fuae thefauros cogitauerit corradere, vt potius delationes, quibus fifcus augeretur, contemneret, et cum nouum cum Marcomannis bellum inftaret, et exercitum ipfe vndique conquireret, ne tamen prouincialibus moleftiam crearet, mallet in foro Traiani quafuis res aulicas, veftes, pocula, vafa aurea et argentea, imagines etiam praeftantiffimas publica praeconis voce vendere [g], ex quibus cum pecunia bello feliciter confecto abundaret, reddito pretio multa poftea redemit iterum, fpectacula abrogauit, indignante quidem, et feueritatem philofophicam inique ferente populo [h], ficque magno animo munitus contra hoftes profectus eft, et fub ipfis profectionis diebus filium feptennem Verum Caefarem, intempeftiua tuberis fectione amifit, quod vulnus adeo fortiter tulit, vt medicos quoque de artis infelici fucceffu lugentes folaretur [i]. Ita enim Stoicum decebat philofophum, qui fato fe fubtrahere non poffe credebat, et in omnibus tranquillitatem mentis feruare cupiebat. Quam tantam fuiffe ait CAPITOLINVS, *vt vultum nunquam mutauerit, moerore vel gaudio, philofophiae deditus Stoicae, quam et per optimos quofque magiftros acquifiuerat, et vndique ipfe collegerat.* In hoc bello cum hoftes in ipfo Danubii tranfitu deleuiffet, Romani milites nimia victoriae fpe elati dum concitatius Quados perfequuntur, ruunt in loca ficca, montiumque clauftris includuntur. Quos cum hoftes pugnam detrectantes fine fanguine ad deditionem loci ficcitate compulfum iri fperarent, resque in fummum difcrimen effet perducta, effufus fubito imber, mira numinis prouidentia et hoftes terruit, et Romanum exercitum ab interitu liberauit. Precibus hoc Chriftianorum, qui in exercitu Antonini militabant, effectum effe, multi veterum afferuerunt [k], et circumlata epiftola Antonini [l], id fatentis; legionis etiam fulminatricis nomen inde originem coepiffe contenderunt quidam, pro cuius miraculi veri-

f) Ibid. c. 12.

g) Ibid. c. 17. EVTROPIVS L. VIII. p. m. 526.

h) CAPITOLIN. c. 23.

i) c. 21. follicitant tamen lectionem huius loci vulgarem Cafaubonus et Salmafius.

k) Scriptores veteres et recentiores de hac re prolixe enumerat THOM. ITTIGIVS Sel. cap. hiftor. eccl. Sec. II. c. 6. §. 28. p. 293. quem vide.

l) Adiecta eft editionibus Comm. de fe ipfo Oxonienfi et Lipfienfi p. 279. a Graeculo quodam confictam effe recte contendit SCALIGER ad EVSEB. Chron. A. MMCLXXXIX.

veritate disputauit eleganter HERMANNVS WITSIVS [m], ast non minori diligentia et verisimilitudine suspectam narrationem reddidit DANIEL LARROQVANVS [n], qui cum aliis, qui eam rem tetigere, consulendi sunt; nobis enim prolixius illi inhaerere, cum ad nostrum institutum non pertineat, non licet. Vltra vero arma victricia hostibus intulisset Antoninus, nisi A. Cassius, dux Romanus spe potiundi imperii, vulgata Antonini morte in Syria rebellasset, qui hostis patriae iudicatus et proscriptus temeritatis poenas luit [o]. Cuius interfecti caput cum ad Antoninum perlatum esset, non elatus est ideo, et indignanti cuidam mitem imperatoris animum, et dicente: *Quid si ille vicisset?* Stoica prorsus animi magnitudine respondet: *Non sic Deos coluimus, nec sic viximus, vt ille nos vinceret:* addens, *interemtos principes omnes meruisse interimi, eo quod viam non calcassent, quam debebant.* Caput itaque Cassii etiam cum signo doloris terris mandari curauit [p], seditiosos ad sanitatem reuocauit, eisque ignouit, maxime Aegyptiis, apud quos philosophum egisse omnibus in locis studiis, templis ait CAPITOLINVS [q]. Orientis rebus pacatis Athenas delatus est, et Cereris initiatus mysteriis, vt vitae inculpatam rationem morumque innocentiam probaret. Cumque in itinere vbique ad emendationem morum eruditionis incrementa, virorumque doctorum praemia respexisset, nec in hac Musarum sede gratiam suam amoremque in literas et philosophiam desiderari passus est, academiae enim publicos doctores praefecit, salaria constituit, doctos honorauit, omnes liberalitate recreauit [r]. Romam redux, actoque triumpho Lauinium secessit, inque eo secessu philosophiae vacauit studio, in tantum dignum se imperio reputans, quantum philosophia duce vteretur: gratiae vero animique boni specimina vbique edidit luculentissima. Smyrnam incendio et terrae motu euersam restituit [s], precibus Aristidis rhetoris [ſ] commotus, vt fidem, quam ipsi vrbis ciues praestiterant, remuneraretur. Quam imperatoris clementiam statua honorarunt Smyrnaei. Eandem liberalitatem principis optimi populus haud vno exemplo expertus est. Cum autem deuiantis a parentis moribus filii animum dolens obseruasset, Crispinam ei, Brutii Praesentis, viri consularis, filiam matrimonio iunxit, fibulam ita currenti ad vitia iuueni iniecturus [ſſ].

 Interim

m) In diss. de legione fulminatrice Christianorum, ad calc. Aegyptiac. p. m. 427. seqq.

n) In diss. de legione fulminatrice adiecta parentis Aduersariis sacris p. 553. seqq. Falsitatem rei hoc maxime euincit, quod post hanc demum de Quadis victoriam Marcus concessit, vt Christiani affligerentur.

o) Vid. CAPITOLIN. c. 24. VVLCATIVS GALLICANVS in Cassio, DACIER. vit. Ant. pag. 30.

p) CAPIT. c. 25. 26. VVLCAT. c. 11.

q) c. 26.

r) PHILOSTRAT. L. II. c. 1. §. 12. p. 563. c. 10. §. 4. p. 588. coll. p. 566. DIO L. LXXI. MEVRSIVS de fortuna Attica c. VIII. p. 71. seqq.

s) DIO, PHILOSTRAT. ll. cc.

ſ) Vitam celeberrimi oratoris enarrat PHILOSTRAT. vit. Sophist. L. II. c. 9. p. 583. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 374. Ex tempore coram Marco disserere recusauit, teste EVNAPIO in Proaeresio p. 143. tantum autem eius eloquentia apud Antoninum valuit, vt lacrymas ei prouocaret, vid. PHILOSTRAT. l. c. conf. TILLEMONT. hist. des empereurs T. II. p. 686. seqq. *Legi hic possunt* ex ARISTIDIS orationibus, quae hodie extant XX. XXI. XLI.

ſſ) Historiam feminae huius eleganter enarrat DE SERVIES hist. des femmes des Empereurs p. 207. seqq.

Digitized by Google

Interim nouam irruptionem fecere in Romanum imperium Scythae, vna cum aliis septentrionis populis: contra quos ipse cum filio mouit, commissoque proelio victor discessit [t]. Tandem morbo occupatus est grauissimo Viennae Austriae, vel, vt alii volunt, Syrmii, cuius incrementa promouisse medicos a filio inductos non inanis tum multorum suspicio fuit. Is enim adeo belluinam et perditissimam vitam viuebat, vt mori mallet optimus imperator, quem similem futurum Neroni, Caligulae, Domitiano videbat: graui tamen eum oratione amicis commendauit [u], ridensque res humanas, mortem autem contemnens [v], ad Stoicae philosophiae regulas compositus animam efflauit sexagenarius, ad quam aetatem, licet curis, studiorum assiduitate, itineribus et bellis valde vires attriuisset, perduxit eum temperantiae et tranquillitatis perpetuo habita ratio, vsusque theriacae quotidianus. Ex hac vero vitae philosophicae Marci Aurelii Antonini historia, vera eius imago facile depingi potest [w]. Fuisse enim non imperatorem tantum magnum atque optimum, sed philosophum quoque illustrem, qui et suorum temporum honores et laudes meruit [x], et sequentis aetatis admirationem retulit, interque maxima virtutis et prudentiae exempla, merito numeratus est, nemo temere dubitauerit. De virtute autem eius accurate et cum circumspectione iudicandum esse, recte quis existimauerit. Nam naturae maxime indolem quam ad grauitatem et seueritatem propendisse supra ostendimus, at quae insita quaedam beneuolentia temperata, austeritatem temperamenti mitigauit, multum ad has vitae philosophicae circumstantias attulisse, dubium non est. Illa naturae inclinatione cum ad Stoicae philosophiae amorem impelleretur, exemplisque maiorum, parentumque maximis incitaretur, nactus praeceptores inter Stoicos praecipuos, et rigidae sectae non doctrina tantum, sed et vita adhaerentes, tantum ad Stoicae vitae amorem impulsus est, vt in puero duodecenni magnorum virorum ex hac familia vita moresque relucerent. Quibus cum accederet naturalis animi bonitas, natura, educatione, exemplis ita formatus est, vt Stoicae philosophiae sapientem vere admirabilem facile agnoscas, isque merito inter illustria porticus ornamenta referatur. Laudemque omnino meretur, quod CAPITOLINVS [y] de eo tradit: *Fuisse per omnia moderatissimum, in hominibus deterrendis a malo, inuitandis ad bona, remunerandis copia, indulgentia liberandis: fecisseque ex malis bonos, ex bonis optimos.* Non confundenda tamen virtus Stoica et naturalis Antonini, cum Christiana, ex diuini spiritus gratia profecta, quacum comparata illa valde deficit, nec ab hypocriseos obiectione liberari in totum potest, negarique profecta multa ex famae cupiditate;

t) DIO, CAPITOLINVS ll. cc.
u) HERODIAN. l. c. c. 4. 5.
v) CAPITOLINVS c. 28.
w) Imago Gatakerianis editionibus Comment. Antonini praeposita non Marci est, sed Commodi filii, conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. pag. 27.
x) Omnium instar erunt scriptores historiae Augustae, qui non sine magna laude eum memorant.
y) loc. cit.

Digitized by Google

ditate; nihil enim magis deprecatum esse quam auaritiae famam, nominis etiam sui ita studiosum fuisse, vt semper hominum de se iudicia perquireret, emendaretque ea, quae reprehenderentur, CAPITOLINVS refert. Nec caruit in tanta virtutum laude obtrectationibus, vitioque ei datum, *quod adulteros vxoris promouerit, patientia vsus illaudabili, quod non tam simplex esset, quam videretur, aut quam vel Pius vel Verus fuisset, quod aulicam arrogantiam confirmauerit, submouendo amicos a societate communi et conuiuiis* [z], et quae alia fuere, quae, si vera in quibusdam, et non praeter eius animi intentionem illi crimini data, hominem fuisse ostendunt, ad sapientis quidem perfecti felicitatem nondum enixum, strenue tamen viuendo ita philosophantem, vt ad eam pertingeret. Talem vero se esse in commentariis *ad se ipsum* [a] demonstrauit, in quibus non cohaerens quidem philosophiae Stoicae aedificium excitauit, at quae vitae sibi formandae variisque casibus regendae profutura passim meditatione detexerat, conscripsit, et vbicunque esset, annotauit. Eiusmodi enim meditationes, quas partim domi, partim militiae semotus paulisper a publicis curis animus produxit, in commentarios hos retulit, et prout cogitationibus se offerrent, in chartam coniecit, vnde sine dubio falluntur, qui ex tractatione quadam pleniore fuisse excerpta coniiciunt [b]. De philosophia autem M. Antonini [c] ex Stoico systemate iudicium ferendum est, nec dissolutae et inter se non cohaerentes assertiones, quae splendida multa promittunt, in se considerandae, sed ad totius aedificii Stoici συνάφειαν referendae, vt, quibus principiis suppositis, tam praeclare praeceperit Antoninus, liqueat. Quod vbi fit, clare satis innotescet, non recessisse Antoninum ab erroribus porticus, multaque pulchra videri, quae fundamento satis impio et detestando nituntur. Cuius exempla quidem hic afferre, vbi in tanta rerum copia breuitas sectanda est, impossibile, euolui tamen cum fructu possunt, quae vir summus et laude nostra superior B. IO. FRANCISCVS BVDDEVS in introductione ad philosophiam Stoicam ex mente sententiaque M. Aurelii Antonini philosophi fuse et erudite disseruit [d], quibus, si tanti

 vide-

z) CAPITOLINVS c. vlt.

a) πρὸς ἑαυτὸν, quod aliis idem est, ac de officiis suis, aliis institutiones vitae suae, aliis de se ipso ad se ipsum. Eleganter post Casaubonum LEIBNIZIVS in Theodicea soliloquia appellauit. Dicas etiam Commentarium philosophicum de rebus ad eum pertinentibus.

b) Hoc post Xylandrum et Barthium coniecere IONSIVS de Scr. hist. phil. L. III. c. 10. p. 262. VOSSIVS de hist. Graec. L. II. c. 16. licet hic dubitans. THOMAM GATAKERVM luculento doctoque commentario has institutiones morales Stoicas illustrasse notum est, quemadmodum ANDREAS DACIERIVS eas Gallice, I. ADOLF. HOFFMANNVS Germanice nobis dedit. De editionibus vero videndus FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IV. p. 25. seqq. Vtimur nos Gatakeriana G. STANHOPII opera Londini 1707. 4. edita, et Oxoniensi 1704. 8. quam recusam dedere Lipsienses 1730. 8. auctam vita Antonini a Cl. WOLLIO conscripta, et Introductione I. FR. BVDDEI in philos. moral. Anton.

c) Praeter laudatam introductionem Buddeanam legi non sine emolumento potest erudita dissertatio Cel. DAVID. KOELERI de philosophia M. Aurelii Antonini in philosophia et praxi.

d) Addi potest eius diss. de erroribus Stoicorum, quae in Analectis historiae philosophicae extat.

Digitized by Google

videbuntur, addi illa possunt, quae nos alibi ex imperatoris huius mente de philosophiae eius fundamentis et principiis luculenter disputauimus [e]. Illud recte affirmari putamus, non esse inter omnes principes, qui philosophi nomen meliori iure retulerit: licet coniiciamus, accepisse eum hanc appellationem initio non in laudem studii, quod prosequebatur, philosophici, sed vt ei affectatus philosophi habitus et professio fastigium imperatoris dedecens obiiceretur. Etsi enim philosophi nomen a Iustino iam Antonino datum esse ex EVSEBIO [f] apparet, recte tamen obseruauit FABRICIVS [g], appellationem hanc Antonino ab historicis non tribui. Quod licet negari nequeat, vix tamen persuadere nobis possumus, viro in omni vita philosophanti, vt diserte ait CAPITOLINVS, habituque Stoico incedenti, philosophi nomen non fuisse tributum. Silentii itaque historicorum non aliam caussam esse coniicimus, nisi quod conuitii ergo nomen hoc Marco additum sit, eoque eius memoriam violare nefas illi duxerint. Certe exprobratum Marco nimium philosophiae amorem fuisse, veteres non negant. Refert enim VVLCATIVS GALLICANVS [h], Cassium conuitiantem Antoninum appellasse *philosophum aniculum*, CAPITOLINVS [i] autem narrat, *fuisse populi hunc sermonem, cum sustulisset ad bellum gladiatores, quod populum sublatis voluptatibus vellet cogere ad philosophiam.* Quibus merito additur, quod supra ex PHILOSTRATO [k] retulimus, Lucium sophistam vehementer risisse imperatorem ad Sexti domum philosophiae caussa properantem, quod se pueris ad ludum literarium euntibus assimilaret. Ex quibus testimoniis luculenter patere existimamus, philosophi nomen eo tempore honorificum Antonino non fuisse, eo quod infra eius dignitatem esse iudicaretur. Quemadmodum Hadrianus quoque imperator ob similem caussam, eadem fere significatione dictus est scholasticus, quod nostro tempore barbara voce paedantam vocamus, id est hominem scholasticis vel paedagogicis moribus deformem. Verum de coniectura hac lectoris esto iudicium.

Stoici alii.

§. XV. Et hi quidem illustris nominis atque famae Stoici Sec. I. et II. post natum saluatorem ab initiis monarchiae Romanae fuerunt. Fuisse alios quoque multos et his et sequentibus temporibus, ex eo colligi potest, quod de fatis sectae Stoicae initio sectionis huius diximus. Ast hi obscuri plerique sunt, et vix nomine noti, et in catalogis Stoicorum passim obuii. Cumque secta Stoica, vt supra quoque dictum, mature exaluerit, et, qui magnopere post Antoninorum aetatem inualuit, syncretismus, Platonica et Peripatetica cum Stoicis confuderit, mirum non est, post Alexandri Seueri aetatem, qua Stoici publice Athenis et Alexandriae docebant, paucos reperiri Stoicos, qui purum atque genuinum Zenonis systema

e) Amoenit. literar. T. VIII. p. 443. et Tempe Heluet. l. c.

f) Hist. eccl. L. IV. c. 12. conf. G. HORNIVS hist. philos. L. IV. c. 6. p. 258. seqq.

g) Bibl. Graec. Vol. IV. p. 21.

h) In Cassio c. 1.

i) cap. 23.

k) Vit. Sophist. L. II. c. 1. §. 9. p. 557.

Digitized by Google

stema sequerentur, et pleraque Stoica corrupta valde et adulterata inter discipulos Ammonii esse quaerenda. Tales fuere, vt suo loco dictum, Damascius et Theosebius, homines Platonici, siue conciliatores Alexandrini; Casaubonum enim a SVIDAE [l] confusione, Theosebium et Epictetum miscente seductum, perperam per hunc Theosebium intellexisse M. Antoninum, ex iis, quae supra de Theosebio ex *vita Isidori* dicta sunt, manifestum est. Nec alio sensu admittendi, qui Simplicium inter Stoicos referunt. Addunt quidam albo Stoicorum DIONYSIVM CATONEM, distichorum moralium auctorem [m]. Ast ignotus est veteribus hic Cato, sine quorum calculo definire nihil licet, quamuis non ineptum sit, quod monet Cl. STOLLIVS [n], potuisse ita philosophum quendam vocari, sed obscurum et ignotum aliis. Sed verisimile est, disticha haec nomini Catonis esse supposita, quod et Ausonio et Senecae factum. Omitti vero ex philosophiae historia possunt, eo quod ἐξωτερικῶς tantum philosophantur [o]. *Dionysius Cato.*

SECTIO OCTAVA.

DE SECTA EPICVREA.

§. I.

Post Stoicos magna quoque in imperio Romano auctoritate floruit secta Epicurea, non minus laetos nacta successus diuque post magistrum durans. Id quod suae potissimum indoli et constitutioni debuit, vinculo amicitiae et fidei constricta, quod sectae parens, Epicurus validissimum nexuerat, quodque internae lites et dissidia, quae plerisque sectis interitum attulerunt, soluere non potuerant. Cum enim et viuo Epicuro, et statim post eius ex hac vita discessum, tanta fuisset in Epicuri hortis concordia, vt SENECA [a] teste, *apud eos quicquid diceret Hermachus, quicquid Metrodorus, ad vnum referretur, et omnia, quae quisquam in illo contubernio locutus esset, vnius ductu et auspiciis dicta essent;* mansit inuiolabilis haec sectae Epicureae in eadem placita eandemque mentem vnanimiter conspirantis constantia, adeo vt nec a conditoris sui doctrina vel latum vnguem deficeret, nec dissidio vllo vincula contubernii sui solueret, sed, quod THEMISTIVS [b] testatur, ea, quae ab Epicuro constituta erant, non secus, quam Solonis leges Athenis, vel Lycurgi Lacedaemone, seruarentur. Qua de re, caussaque durantis diu sectae Epicureae dignus est, qui audiatur Numenius [c], qui *Fata sectae Epicureae.*

l) In Epictetus T. I. p. 817. Is vero Damascium quoque Stoicum perperam facit, vt supra dictum.

m) Conf. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 682. seqq.

n) Hist. phil. mor. gentil. §. CCLVII. p. 579.

o) Conf. Acta philosoph. Vol. I. p. 732.

a) Epist. 33.

b) Orat. IV.

c) Apud EVSEB. praep. L. XIV. c. 5. p. 727.

Digitized by Google

qui hanc Platonicis felicitatem non obtigisse dolens, *nulla* ait, *in re vnquam Epicureos ab Epicuro dissidere visos esse, sed potius eadem omnino cum sapiente suo sentire professos, iure propterea id nomen habuisse. Quin etiam, qui longissimo deinceps interuallo consecuti Epicurei sint, eos nec ab sese mutuo, nec ab eodem Epicuro tantillum, quod quidem meminisse attineat, discessisse. Immo sceleris apud eos, vel potius impietatis, eum damnari, qui noui quippiam inuexerit, ideoque neminem prorsus id audere: sed eorum dogmata ob constantem illam omnium inter se perpetuamque concordiam in altissima quadam et tranquillissima pace, versari: esseque hanc Epicuri sectam verae cuidam reipublicae persimilem, quam ab omni seditione remotissimam mens quaedam vna communis vnaque sententia moderetur. Hancque eos disciplinam et antea secutos esse multos perlibenter, et sequi etiamnum, atque adeo, vt simillimum veri, in posterum quoque secuturos.* In tanta sectae concordia cum tenaciter adhaereret Epicuri placitis, verisimile omnino est, multos eam sectam habuisse asseclas, cum talis esset doctrina Epicuri, vt recte intellecta et tradita non ratiocinationum tantum perspicuitatem sed et humanae mentis indolem motusque voluntatis naturales sequeretur, sicque naturae suae inclinatione ad amplectendam Epicuri philosophiam homines impelleret, eosque non meteoris quibusdam superbos magis quam sapientes, Stoicorum more, faceret, sed ex animi sui voto atque desiderio felices redderet, voluptatem quidem commendando, ast talem, quae dulcissima visa amaros sapientiae fructus pia quadam fraude exhiberet. Addi his alia ratio debet non minus luculenta, quae viris etiam grauibus et circumspectis hanc philosophandi viam commendauit. Nempe ab eo tempore, quo DEI filius in his terris muneris auctoritatem miraculis confirmauerat, et a legatis eius nomine illa quoque erant edita, non destitit infernalis genius, cuius regna vehementer turbabantur, id cogitare, vt hanc Christiano nomini gloriam eriperet, sibique vindicaret. Quod cum re facere non posset, astu et fraude perfecit, et impostores armauit plurimos, qui magiae gloriam iactantes praestigiis credulum populum deceperunt misere: quales homines per omnem fere terrarum orbem eo tempore circumuagatos esse, humanoque generi in eiusmodi argumento plerumque male curioso et pueriliter credulo imposuisse, veteres innumeris testantur locis [d]. Ab his erronibus et impostoribus decipi se, facile peruidebant viri acuti et philosophiae studiis innutriti, hincque Chaldaeos, Magos, huiusque furfuris alios a se arcebant, et persuadebant principi summo, vt excedere vrbe et orbe Romano iuberentur: ast cum nouis ita insultibus turbarentur artes τȣ̃ μυρειοτέχνȣ, aliter rem aggrediendam ratus ipsum philosophorum genus armauit, sectamque Pythagoreo-Platonicam, in spirituum deorumque cum hominibus commercio valde industriam instigauit, vt et doctrinam suam huic fini adaptaret, et miraculorum euentuum-

d) Hoc vel vnius Apollonii historia probat, totaque eclectica secta exemplo est.

tamque diuinorum sibi vindicaret gloriam. Qua ratione innumeram hominum multitudinem deceptam fuisse, ea, quam supra dedimus, sectae Pythagoricae, Platonicae, Eclecticae, historia, luculentis demonstrat speciminibus [e]. Neque vero ita fascinari poterant prudentiorum oculi, vt nefandas imposturas et vana artis praecepta non perspicerent, qui ne ad vera Christi miracula lumina attollerent, commendauit iis daemonis impuri astutia philosophiam Epicuream, quae cum ab omni cum hominibus consortio Deos auocaret, et in intermundia securos et minime curiosos rerum humanarum relegaret, totam hanc Magorum, Chaldaeorum, Pythagoreorum, Platonicorum disciplinam tanquam turpissimae fraudis gymnasium aliquod detestata est, virosque acutos permouit, vt armis Epicureis instructi eam philosophiam tanquam prudentiorum religionem atque philosophiam amplexi non superstitioni tantum omni bellum indicerent, sed Christianam quoque religionem, velut in eodem luto haerentem, auersarentur, sicque oculos contra diuinae virtutis in miraculis relucentis animosque valde perstringentis radios clauderent. Qua ratione ciuitatis Christianae hostis haud parum rem suam iuuit, et nutantia ruinamque minantia regni sui fundamenta nouis firmauit repagulis. Ita enim viri magni et acutius cernere sibi visi, dum superstitionem vitabant, Epicuri sectam amplexi, reuera religionem omnem ridebant, et coelestis quoque doctrinae vehemens induebant odium, vt vel ex vno LVCIANO est apertissimum. Ita vero nunquam fere deerant sectae Epicuri asseclae, quae fautores multos nacta valde commendabatur. His accedebat ex moribus Epicureorum magna sectae commendatio. Quia enim et veritatis amorem abiectis praeiudiciis omnibus prae se ferebant, et morum suauitatem ac moderationem affectabant prorsus singularem, vitae quoque tranquillitas, quam sectabantur, philosophiae nomine potissimum digna videbatur, postremo comitas atque humanitas erga quosuis illos maxime ornabat [f], non potuit non iucundum videri Epicureorum contubernium, valdeque iuuari sectae huius rationes. Et hinc laeta illa incrementa orta sunt, quibus floruisse Epicuream sectam veteres testantur. Auctore enim LAERTIO [g] *illius scholae perpetua fere fuit successio, quae ceteris fere omnibus deficientibus sola perstitit, perpetuis vicibus discipulis succedentibus.* Publicas vero cathedras quoque Epicureos occupasse, passim veteres memorant, supra enim in Apollonii Tyanei historia narrauimus, Epicuri philosophiam Aegis publica docentis voce personasse; LVCIANO [h] vero teste, Athenis Epicurei non tantum publice docuerunt, sed stipendiis quoque aucti sunt: ipsa vero disciplina, si fides LACTANTIO [i], multo celebrior semper fuit, quam ceterorum. Ast

e) Testem habemus LVCIANI Pseudomanten, et quae supra in Peregrino de eius mente erga Christianos diximus.

f) LVCIAN. l. c. T. I. p. m. 584. g) L. X. f. 9.
h) In Eunucho T. IV. p. m. 160.
i) Inst. diu. L. III. c. 17.

Digitized by Google

Aſt non defuere quoque obtrectatores et inimici, qui atrocibus eam ſectam conuitiis et criminationibus traduxerunt. Inter quos, praeter Stoicos, iuratos Epicurei nominis hoſtes, fuere etiam Pythagorico-Platonici, qui cum philoſophiae ſyſtema eſſent amplexi, quod e diametro Epicureo repugnat, et ferre minime poſſent, rideri et ſuperſtitionis fraudisque nomine traduci totam gentis ſuae theologiam, magiam, ceremonias, cultumque diuinum, id quod Celſus Epicureus fecit in libro *de impoſtorum artibus*, armauerunt in Epicuri ſequaces non tantum ora et calamum, ſed plebem quoque, quam naſo, quo volebant, ducebant, et in Epicureos, tanquam impietatis fautores, Deorumque contemtores incitabant. Cuius memorabile exemplum eſſe poteſt Alexander ille impoſtor, homo Pythagoreus, cuius fraudes ex Apollonii ſchola prodeuntes magno acumine et feſtiua iucunditate depinxit LVCIANVS [k]. Qui cum ab Epicureis, quique eis adhaerebant, fraudis et praeſtigiarum eſſet poſtulatus, horrendum quid, teſte EODEM, contra eos edidit, dicens, „impiis et Chriſtianis impleri Pontum, qui non vererentur in ſe turpiſſi„me maledicere. Hinc iuſſit eos lapidibus pellere, ſi modo vellent propi„tium habere Deum. Edidit etiam de Epicuro oraculum, et ſciſcitanti „cuipiam, quid ageret apud inferos Epicurus? plumbeis, inquit, com„pedibus vinctus in coeno deſidet. Modis etiam omnibus bellum illi „fuit cum Epicuro ſaeuum et irreconciliabile, quem intractabilem appella„bat, eo quod illa omnia ridicula et ludicra haberent eius aſſeclae, quae „is mira ediderat". Eamque ob cauſſam inter vrbes Ponticas Amaſtrim imprimis habebat exoſam, eo quod acceperat, eos, qui cum Lepido Epicureo erant, eiusque ſimiles quamplurimos in ea ciuitate verſari. Ex dictis iam de fortuna Epicureae ſectae iudicium fieri poteſt, quam non niſi cum omni gentilium philoſophia exſpiraſſe veriſimile eſt. Inter Chriſtianos enim impietatis nomine tituloque adeo inuiſa fuit, vt plane ex reipublicae Chriſtianae finibus pelleretur, de quo ſuo loco plura dicemus.

Epicurei poſt C. N.

§. II. Facile ex dictis colligi poteſt, non defuiſſe ſectae Epicureae, ſucceſſionem ſuam laeta propagine extendenti, et doctrinam magiſtri in cathedra publica exponenti, viros celebres et doctiſſimos. Aſt eorum nomina nos fugiunt, nec de iis quicquam memorabile reliquerunt veteres. Quamuis enim ex hortis Epicuri etiam ſub imperatoribus non deſint viri graues et eruditi, qui philoſophiae ſuae fama vitaeque commendatione veteribus celebrati ſunt [l], qui ex catalogis Epicureorum, quos

k) In Alexandro T. I. p. m. 542. ſeqq.

l) Celſum aliquem Epicureum, eo, quocum diſputauit antiquiorem memorat ORIGENES contra Celſ. L. I. p. m. 8. additque, fuiſſe eum Neronis aetate. Porro SENECA Diodori Epicurei meminit, „qui intra paucos dies contra „decretum Epicuri finem vitae ſuae manu ſua „impoſuit, ſibique gulam praeſecuit, et beatus „plenusque bona conſcientia, reddidit ſibi teſti„monium vita excedens, laudauitque aetatis in „portu et ad ancoram actae quietem, " de vit. beat. c. 19. Et alio loco, ep. 30. Baſſum Aufidium laudat impenſe, „virum optimum quaſ„ſum aetati obluctantem, cui magno ſenectus „pondere incubuerat, adeo vt corpori infirmo „et exſucco ſuccurrere amplius non poſſet, qui „tamen

Digitized by Google

quos post proletariam LEONARDI COZZANDI [m] industriam contexuere magni viri PETRVS GASSENDVS [n] et Io. ALBERTVS FABRICIVS [o], peti possunt, scriptis tamen editis, philosophiae suae monumenta non reliquerunt. Quidam etiam apud veteres Epicurei memorantur, qui nunquam extiterunt, quales sine dubio sunt Epicurei illi, quos colloquentes inducunt PLVTARCHVS, ATHENAEVS, LVCIANVS, aliique, quosque in gratiam tantum dialogorum confictos esse, valde est verisimile, licet a viuentibus aliquando philosophis nomina transsumta sint. Etsi vero mirum videri potest, in tanta celebritate, quam Epicuri schola consecuta est, vbi publici quoque doctores huius sectae placita tradidere, non inueniri, qui nomina sua mortalitati et obliuioni eripuerint, non id tamen fatum alienum ab huius scholae indole putandum est. In id enim minime incumbebat grex Epicureus, vt conditis doctrinae suae monumentis aeternitatem nominis consequeretur, quae caussa quoque est, cur oppido pauca de Epicureorum post C. N. scriptis apud veteres legantur. Rationem vero huius rei facile detegemus, si modo constitutionem scholae Epicuri recte expenderimus. Quamuis enim in scribendis philosophiae praeceptis adeo diligens esset Epicurus, vt inter πολυγράφους merito referatur, tam superstitiosa tamen fuit sectatorum veneratio eius, vt addere aliquid de suo, ab eo traditis, non auderent, nec ingenio suo vterentur ad ea illustranda, quae magister reliquerat, sed quae ille praeceperat, tam sancte ad posteros transmitterent, vt plane nihil, quod memoratu dignum esset, adiicerent, et piaculum haberetur damnandum, si quidpiam fuisset innouatum. Ita vero pura quidem et a peregrinis dogmatibus illibata mansit Epicuri doctrina, ast vel nihil de ea scriptum, cum sufficerent Epicuri eiusque discipulorum monumenta, vel si scriptum aliquid, parum id curatum vel seruatum ad posteros, cum nihil plane noui in iis afferretur. Ex quo fieri potuit, vt nominis quidem celebritate suo tempore quidam inter Epicureos inclaruerint, eorum tamen obliteraretur tandem obliuione memoria. Non tacuisse tamen Epicureos, si alia scribenda essent Celsi Epicurei exemplum probat, de quo strictim veterum memorias repetemus.

 §. III.

„tamen philosophiae suae beneficio alacer animo fuit, et in quocunque corporis habitu fortem in conspectu mortis hilarem laetumque „nec deficientem, quamuis deficeret se praestitit, „et eo animo vultuque finem suum spectauit, „quo alienum spectare nimis securi quis esse „putaret. Idque Epicureae philosophiae beneficio, secundum quam vel sensum nullum esse „mortis dicebat, vel dolorem, vel habere se in „breuitate aliquid solatii, cum nullus dolor „longus sit, qui magnus.“ Sed Lucilium quoque Senecae ipsum in Epicureorum numerum recipiendum esse tantum non affirmat GASSENDVS de vita Epic. L. II. c. 6. p. m. 74. eo quod SENECA ep. 23. ad eum scribit: „Possum vocem tibi Epicuri tui reddere.“ Ast nec Lucilius nec Seneca, qui saepe Epicurum suum dicit, huc pertinent, sed inter eos, qui cum Stoici essent, sobrie magis de Epicuro senserunt, multaque sane dicta receperunt et probarunt. De qua re supra.

m) De magist. antiquor. philos. L. VI. c. 2. p. 415. seqq.

n) loc. citat.

o) Bibl. Graec. Vol. II. p. 808. seqq.

Celsus an Epicureus?

§. III. CELSVM Epicuri castra secutum fuisse ORIGENES [p], qui contra eum scripsit, luculenter testatur, qui *duos* ait *fuisse Celsos Epicureos*, *alterum antiquiorem Neronis aetate*, *hunc autem Hadriani et posterioribus temporibus*. Quod si, antiquiorem aliquem Celsum Neronis aetate floruisse admittimus, idem hic iunior esse videtur, ad quem LVCIANVS iucundam *de Alexandro impostore* narrationem conscripsit, tertium enim Celsum Epicureum veteres ignorant. Ast hunc Lucianus amicum suum praeter mores Epicuri schola dignos ideo sibi maxime commendatum esse dicit [q], quod Epicuro esset addictissimus, adeo vt praeter Celsum seniorem, iuniorem etiam aliquem, Epicureum fuisse dubitandum non sit. Hic vero intercedunt viri docti, qui, cum ex Origenis disputatione animaduertissent, vsum fuisse Celsum aduersus Christianos principiis non Epicureis, quibus ridere magis doctrinam sacram, quam contrariam theologiam opponere licuisset, sed Platonicis et Stoicis, in eam ingressi sunt sententiam, Origenem Celsos duos Platonicum vel Stoicum et Epicureum inter se confudisse. Ita G. HORNIVS [r] Celsum Stoicorum adscripsit catalogo, quem ideo profundissimi somni accusauit Io. SPENCERVS [s]. RADVLPHVS CVDWORTHVS [t] autem Platonici personam Celsum asciuisse perspicuum esse, ait, probatque hanc eius sententiam Ven. MOSHEMIVS [u], contendens, Origenem ex duobus Celsis vnum conflauisse, et Epicureum Celsum cum Platonico confudisse. Nos, haec non sine magna verisimilitudine dici, fatemur. Origenis enim commentarios legenti passim Stoica et Platonica dogmata occurrunt. Obseruauit enim iam ὁ πάνυ IACOBVS THOMASIVS [x], in quibusdam Celsum in castra Stoicorum profugisse, cum ipse ORIGENES [y] id fateatur his verbis: *Quid opus est recensere haec Stoicorum dogmata, adeo non irrisa Celso, vt ea veneretur etiam, et Zenonem Iesu sapientiorem iudicet.* Hinc assertas quoque a Celso circulationes Stoicas siue periodicas rerum omnium vicissitudines exagitat [z]. Eadem prorsus ratione Platonica saepius Christianis opposuisse Celsum, negari non potest, et ipse ORIGENES [a] in eo reprehendit, *quod cum deprehendatur in aliis scriptis suis Epicureus, hic, quo probabilior fiat accusatio, Epicuri placita non profitens, prae se ferat, ac si sentiat, inesse in homine quiddam terrena natura praestantius, quod cum Deo cognationem habeat, id est, animam.* Alias hypotheses Platonicas passim notat ORIGENES, e. c. laudata oracula [b], quae Epicurei ridebant, et his similia [c]. Ast licet haec ita se habeant, nondum tamen a nobis impetrare possu-

p) L. I. p. m. 8. eadem ratione Epicuro adscribit p. 10. 16. et alibi passim.
q) T. I. p. m. 583.
r) Hist. philos. L. V. c. 4. p. 271.
s) Annot. ad ORIG. contra Cels. p. 4.
t) Syst. intell. c. IV. §. 36. p. 654.
u) In not. ad h. l.
x) De exustione mundi Stoica diss. X. §. 15. seqq. p. 159. seqq.
y) L. V. p. m. 249.
z) L. IV. p. m 215.
a) L. I. p. m. 8.
b) L. VII. p. 342.
c) Ita Timaeum Platonis exscripsit Celsus, vid. L. IV. p. m. 204. vbi eum velut Platonicum refutat. Ita transmigrationem et alia asseruit Celsus.

Digitized by Google

possumus, vt ex Epicureorum albo Celsum deleamus, cuius nobis rei rationes hae sunt: I. Origenis auctoritatem insuper habendam non esse putamus, qui, et prope ab eius tempore abfuit, et libros eius alios quoque legit [d], et quod Epicureus alias esset, scire potuit. Nec verisimile est, Origenem, virum in philosophiae historia versatissimum, cum aduersus Christiani nominis hostem manifestum notumque scribere vellet, errasse in secta, cui ille se addixerat, definienda, et hanc ei inconstantiam tam audacter obiecisse, cum ita turpi facileque praeuidendo lapsu, totam caussam contaminasset [e]. Vix enim tanta fiducia potuisset haec scribere Origenes, quae ei obiecit, nisi certus aliunde fuisset, de secta eius: *Si dicet, nihil daemonium, deorumue ibi esse, saltem nunc fateatur suam sententiam, cum sit Epicureus, nec eadem, quae Graeci, sapiat, quippe qui nec daemonas agnoscat, nec Deos veneretur Graecanicos, et apparebit, eum frustra verbis extulisse, quae iam dixit, vt vera, quaeque inde conatur intelligere.* II. Valde receptam opinionem de Epicureismo Celsi confirmat Lucianus: quem Celso cuidam Epicureo *Alexandrum* suum inscripsisse, ex prima eius inspectione patet, finisque libelli luculenter docet. Ast hunc Celsum Luciani cum Origenis Celso eundem esse, vel ex eo recte colligunt viri doctissimi Io. SPENCERVS [f] et Io. ALB. FABRICIVS [ff], quod ad eos libros *contra magos*, quos laudat Lucianus, prouocet etiam Origenes [g], qui ei obiicit, *concedere eum pene, esse magiam, cum is forte sit, qui multis libris scripsit contra magiam.* Qua in re, licet dubitabundus loquatur Origenes, patet tamen ex prooemio libri, contra Christianos scripti, quod affert Origenes, non destitui fundamento hanc coniecturam. Refert enim Origenes [h]: *Adhortari eum, vt rationis ductum sequendo accipiamus dogmata, alioqui omnino fore, vt decipiamur, si assentiamur temere: et eos, qui sine ratione sint creduli similes esse his, qui delectentur circulatoribus, praestigiatoribusque mithriacisque et sabadiis, aut quibuscunque Hecates spectris aliorumue daemonum.* III. Haec vero genuinam Epicurei philosophi indolem sapere, nemo est, qui ignoret; nec haec proficisci potuerunt a Platonico philosopho, quod hominum genus in sacrorum publicorum et sacerdotum auctoritate confirmanda multum desudasse, vel ex vno Eunapio, vel, si mauis, Apuleii *metamorphosi* intelligi, vel Apollonii Tyanei exemplo confirmari potest. Quamuis enim *γοήτας* reiecerint, sacra tamen mithriaca, et Hecates mysteria hisque similia exagitasse non legimus. IV. Neque hoc omittendum, Celsum Platonicum, Origenis aetate superiorem inter varios Celsos veteribus memoratos, non reperiri, ignotumque nomen esse. Celsus enim

d) Sola itaque dissimulatio sectae Celsi caussa fuit, quae induxit ORIGENEM, vt L. IV. p. m. 206. dubius de auctore loquatur, et vel dissimulatorem sectae, vel in melius mutatum, vel, vt fieri potest, Epicureo cognominem dicat.

e) L. III. p. m. 136.

f) loc. cit.

ff) Bibl. Graec. Vol. II. p. 809.

g) L. I. p. m. 54.

h) p. m. 10.

enim Cilix, Libanii discipulus [i] hoc Celso multo iunior est. V. Quod si Platonicum fuisse Celsum supponamus, ratio dari vix potest alia, cur Stoica quoque dogmata, et talia quidem, quae Platonicis displicuere, Christianis opposuerit, quam haec: ea arripuisse hominem, quibus fortissime pungi et κατ' ἄνθρωπον debellari Christianos posse credebat, licet ad sectae suae dogmata non pertinerent: alias enim solis Platonicis inhaesisset. Ast hoc si admittimus, cur non cum Platonicis eadem, qua cum Stoicis, ratione illum egisse, et gentilia, licet non sua Christianis obiecisse, dicamus? VI. Ast obiicient contrariae sententiae assertores tot Platonica a Celso Christianis opposita, nec ab Origene negata. Ad ea vero malumus ipsius Cudworthi, quam nostris respondere verbis, ita enim vir doctissimus [k]: *Celsum quidem Epicureum suspicor fuisse, sed perspicuum tamen est, Platonici saltim personam hominem induisse. Caussam huius rei duplicem opinor esse, primo enim familia haec, quae in Pythagorae et Platonis verba iurauerat, reliquis omnibus religiosior erat, proximeque ideo ad Christianam disciplinam veritatemque diuinam accedebat* (vel accedere potius quibusdam videbatur) *hominum licet contingere posset vitio, vt, quemadmodum res optimae, deterrimae, si corrumpantur fiunt, ita melior haec philosophia in pessimam omnium commutaretur. Quamobrem etiam maiori fiducia et fortitudine, quam reliquae sectae, opes Christianorum inuadere ac debellare poterant. Deinde Platonicorum praeceptis et dogmatibus, vt vulgo intelligebantur, nulla erant aptiora et magis idonea ad multitudinem Deorum cultumque, quem tot Diis afferebant gentes, tuendum et defendendum.* Sunt in his quaedam, quae castigatius a viro magno dicta fuisse velimus, quaeque ei expressit nimius philosophiae Platonicae amor; hoc autem verum est, nullam aptiorem fuisse sectam ad Christianos oppugnandos Platonica, quae gentilibus ea continere augustius multo et pulchrius videbatur, quibus Christiana enitebat religio, quae vel sola caussa sufficere potuit, vt disputaturus contra Christianos κατ' ἄνθρωπον eius vestigia premeret Celsus. Addit his Cel. MOSHEMIVS: *Caussam, cur soli fere Platonici Christianis se opposuerint fuisse, quod haec sola fere secta, reliquis tantum non neglectis in imperio Romano regnaret.* Ast hoc ad ea tempora tantum pertinet, quae infra Celsi aetatem sunt. Sub Antoninis enim in Romano imperio non Platonicam tantum sed Peripateticam quoque, Stoicam et Epicuream philosophiam publica imperantium auctoritate floruisse, suo loco demonstrauimus. VII. Ast instabunt contrariae sententiae patroni, vero prorsus esse dissimile, hominem Epicureum, cui tantopere Platonica inuisa fuere, quique contrarium prorsus systema secutus est, Platonica dogmata adhibuisse, ad demonstrandam religionis Christianae falsitatem, quod domesticis principiis vsus melius

facere

i) Vid. VALESIVS ad AMM. MARCELLIN. L. XXII. c. 9.

k) loc. cit.

Digitized by Google

facere poterat. Non negamus, haec in se vera esse, sed ne hoc quidem nobis vero dissimile facit, Celsum Epicureum Platonici et Stoici quoque interdum personam suscepisse, sed habuisse putamus Celsum rationes suas, cur has potissimum partes sequeretur. Scilicet propter populum disputabat Celsus, quem a Christiana religione auocare tentabat. Hunc finem non fuisset assecutus, si Epicureis principiis instare voluisset, quae religionis omnis contemtum prae se ferebant, et exosa erant plerisque. Eam igitur sectam simulauit, quam religione se commendare nouerat, quamque euertere paribus dogmatibus Christianam doctrinam credebat. Neque vero ita superstitioni ne frigidam suffunderet, metuebat, sed credebat, si ostendisset, Platonica Christianis esse meliora, fore, vt qui haec quoque pro inanibus nugis, vt solebant Epicurei, haberent, multo magis Christiana placita, his longe inferiora, et, vt ipse putabat, multo minus rationis dictamen sequentia contemnerent. Cui fini obtinendo qualemcunque etiam dogmatum rhapsodiam Platonico-Stoicam, qualem eum exhibuisse deprehendimus [l], sufficere sperabat. VIII. Quin et hoc addendum est, adhibuisse multa Platonica et Stoica hominem versipellem, quae sensum Epicureum apud rerum intelligentes susciperent. Cuius luculentum exemplum esse possunt periodicae illae reuolutiones, quas a Stoicis transsumsit, ast quae sensum quoque Epicureum admittere posse, huius physiologiae gnaros non latet. His itaque rationibus omnibus simul sumtis et expensis caussam hactenus grauem non videmus, cur sententia a veteribus et recentioribus viris doctis plerisque recepta deserenda sit, Celsum fuisse philosophum Epicureum, etiam vbi concedimus, eum Platonice et Stoice magis, quam Epicureorum in morem contra Christianos disputasse. Certe tamdiu ei opinioni inhaerere licebit, donec meliora et certiora nobis ea de re dabit praestantissimi MOSHEMII eruditio, qui Platonismum Celsi in noua Origenis editione, quam auidissime expectamus, demonstraturum in se recepit [k].

§. IV. Sed vt reliqua, quae ad Celsi historiam pertinent, pertexamus, ex dictis de tempore, quo Celsus hic floruit, iudicium sine labore fieri potest. Sub Hadriano enim et post eum floruisse ORIGENES [m] diserte testatur. Cumque verisimillimum esse ostenderimus, hunc Celsum eundem esse, ad quem Alexandri impostoris historiam perscripsit Lucianus, clarum ex eo quoque, durasse eum vsque ad illius tempora, adeoque serius adhuc vixisse. Lucianum enim non, quod Suidas vult, sub Traiano et Hadriano floruisse, sed ad Commodi vsque aetatem perdurasse, ex ipsius scriptis luculenter satis demonstrari potest. In illa enim de Alexandro narratione Lucianus praestigias eius enarrat, quibus deceptus M. Aurelius Antoninus, magnam cladem a barbaris passus est, vt supra *Celsi vita.*

l) Hinc mox Stoicos, mox Platonicos deserit, mox syncretistam agit, vid. L. I. p. m. 33. Quae argumento sunt ex allatis ab eo rationibus de secta eius non tuto satis nos iudicare posse.

k) loc. cit.

m) L. I. p. m. 8.

pra in Marci vita expositum: alio etiam loco [n] Aurelium Diuum appellat, ex quo sequitur, Commodi eum tempore adhuc vixisse. Ast ab imperii Traiani initiis A. C. XCVIII, ad mortem vsque M. Aurelii A. CLXXX, effluxere anni LXXXII, qui numerus satis euincit, Lucianum, qui sub Commodo solita ingenii viuacissimi alacritate adhuc scribebat, sub Traiano nondum viguisse, vt in sequentibus dicemus. Celsus autem et Lucianus cum coaeui fuerint, recte inde infertur, nimis properare GASSENDVM [o], CAVEVM [p] aliosque, qui sub Hadriano Celsum collocant, nisi iuuentutem eius sub extrema Hadriani tempora ponamus, quod si sequimur, septuagenario maior fuit Celsus, cum ad eum Lucianus scriberet. Rectius igitur statuit H. VALESIVS [q], cuius partes sequuntur SPENCERVS [r] et Io. FR. BVDDEVS [s] qui sub M. Aurelio Antonino Celsum collocant, eundemque cum Celso Luciani ἑταίρῳ faciunt. Nec his obstant ORIGENIS verba, fuisse hunc Celsum κατὰ Ἀδριανὸν, καὶ κατωτέρω. Nam haec quoque significare possunt, *vixisse eum post Hadrianum vel extremis Hadriani annis et diu infra*, adeoque cum his temporum notationibus amice conspirant. Quo vero animi charactere fuerit Celsus, ex Luciano discimus, qui veri amorem, morumque candorem et iucunditatem, et superstitionis odium in eo laudat, quod postremum ex Origenis quoque refutatione passim intelligi potest, ex quibus patet, eum a praestigiatorum artibus, qualia esse Iesu miracula homo ineptissimus putabat, homines auocare voluisse; et vbi miracula Aegyptiacorum circulatorum laudat, recte notante ORIGENE [t], id dicis tantum gratia, et ad tenebras gloriae Iesu Christi offundendas, facere. Eundem vero animum fouisse Celsum, qualem gessit Lucianus, superba et acerba irrisione sacra omnia, quae cum Epicureis non consentiebant, dogmatibus irridentem, luculenter demonstrauit Origenes [u], planumque fecit, hominem eruditionis quidem et lectionis copia non destitutum in λόγῳ φιλαλήθει, quem contra Iudaeos et Christianos scripserat, iudicii sanioris defectum et praeiudiciorum quandam cateruam prodidisse, longeque a verae philosophiae dogmatibus aberrasse, malum quoque veritatisque minime amantem animum prodidisse, malitia detestabili contra veritatem diuinam inflammatum. Quam hominis insaniam docta et eleganti tractatione repressit ORIGENES [x], eumque haud raro propriis armis iugulauit [y]. Verum haec ab Epicuri sectatore expectari aliter non poterant, odiumque Epicureorum in omnem religionem postulabat. Scripsit librum quoque *de bene viuendi praeceptis*, et *contra magiam*, librum-

n) T. I. p. m. 571.

o) Vit. Epicuri L. II. c. 6. p. 75.

p) Hist. liter. Script. eccles. p. 57.

q) Ad EVSEB. hist. eccl. L. VI. c. 35. et in pec. epistola ad Sarrauium, quam annotationibus suis inseruit SPENCERVS L. VII. p. 85. 86.

r) loc. cit.

s) Syntagm. diss. theol. p. 463. DODWELL. ad Irenaeum p. 32. 500.

t) L. I. p. m. 54.

u) Conf. SPENCERVS ad Orig. p. 3.

x) Consulendi de historia apologiae Origenis contra Celsum scriptores historiae literariae ecclesiasticae, CAVEVS, DVPINIVS, OVDINVS, FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. V. p. 219. Syllab. Script. de V. R. C. c. I. §. 14. p. 63. HVETIVS Origen. L. III. c. 3. sect. II. §. 5. p. 267.

y) Conf. BVDDEVS l. c. p. 469. seqq.

Digitized by Google

librumque alium *contra Christianos*, Origeni memoratos omnes, qui vero interciderunt. Fuere alii quoque Celsi viris doctis memorati [z], ex quibus A. C. Celsum cum Epicureo nonnemo [a] confudit. Scripsisse quoque Celsum quendam historiam philosophicam, AVGVSTINVS [b] tradit, quam ad Epicureorum vnum refert IONSIVS [c], FABRICIVS [d]. A. Cornelio Celso tribuit, cuius *sexta pars libri de artibus* veteribus memoratur. Etiam GALENVS [e] Celsi meminit, quem cum nostro pro eodem habet GASSENDVS [f], nos, seniorem Celsum esse, sub Nerone viuentem, FABRICIO [g] assentimur.

§. V. Alios, qui libris scriptis ingeniique monumentis relictis nominis immortalitatem consecuti sunt, Epicureos hodie ignoramus. Sunt tamen inter viros eruditione celeberrimos apud veteres quidam, qui Epicuri gregi annumerantur, eo quod magni fecere Epicurum, et in multis eius partes secuti sunt, reuera autem eclectice philosophandi viam ingressi, nulli se proprie sectae addixere; quos quoniam nec omittere plane indictos, nec commodiore loco enarrare potuimus, huc referre maluimus, quam meritissima de philosophiae historia nomina intacta dimittere. Plinium Seniorem intelligimus, Lucianum Samosatenum et Diogenem Laertium, quos toties in enarrandis veterum doctrinis rebusque duces habuimus. *Alii Epicurei ignoti.*

§. VI. CAII PLINII SECVNDI, qui senioris nomine a fratris filio C. Plinio Caecilio distinguitur, res praeter scriptorem *vitarum* quae SVETONIO tribuuntur, tetigit Plinius iunior, qui et educationem literariam auunculi, et finem tragicum duabus epistolis [h] enarrauit; quibus vt et locis quibusdam in historia mundi Pliniana occurrentibus adiutus MASSONIVS *Plinii vitam* exposuit, vt eos taceamus, qui scriptores classicos Latinos enumerantes, Plinii quoque res non omiserunt. Natus autem est Plinius, vir sui temporis eruditissimus atque literatissimus, Tiberio imperante in Italia. De patria eius valde disputatum est inter viros doctos: qui enim vitam eius enarrauit vetus auctor Nouiocomensem facit, quo et duarum inscriptionum praesidio freti doctissimi Nouiocomenses ciues BENEDICTVS IOVIVS [i] et PAVLVS CIGALINVS [k] patriae suae Plinium vindicarunt, quorum sententiae calculum adiecit illustris EZECHIEL SPANHEMIVS [l]. Ast Veronae asseruit contra Cigalinum Plinium POLYCARPVS PA- *Plinius senior.*

LER-

z) Vid. SPENCER. l. c. p. 3. IONSIVS de Script. hist. phil. L. IV. p. 332. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 323.
a) Continuator VOSSII de sectis philos. c. V. §. 2. p. 158.
b) Praef. de haeres. ad Q. V. D.
c) loc. cit.
d) l. c. p. 325. not. d.
e) De libris propriis T. IV. p. 368.
f) l. c. p. 76.
g) Bibl. Graec. Vol. II. p. 809.
h) L. III. ep. 5. L. VI. ep. 16.
i) In historia Nouocomensi p. 213.
k) Duabus lectionibus de patria Plinii adiectis editioni Plinii Wechelianae p. 1061. seqq.
l) In orbe Romano p. 62.

Digitized by Google

LERMVS [m] duces secutus Alexandrum Benedictum, Torellum Saraiنam, Onuphrium Panuinium et Antonium Pantheam Veronenses eruditissimos, quorum litem nostram non facimus, nec tamen HARDVINO [n] credendum putamus, qui ex eo, quod Romam *vrbem nostram* Plinius vocat, non Veronensem, sed Romanum facit, recte ideo notatus desideratissimo CROSAEO [o]. In iuuentute equestribus militiis industrie perfunctum fuisse, ait *vitae eius auctor*, nepos autem ex fratre praefectum alae militasse, eoque tempore *de iaculatione equestri* scripsisse; etiam Germanico bello interfuisse; tradit. Sed et togatis artibus egregie se commendauit, quibus cum iungeret insolitam eruditionem et lectionis copiam, elegantissimum se praebuit, sed Neronis tempore ob metum saeuitiae caute satis doctrina sua vsus est. Refert enim PLINIVS iunior [p] *dubii sermonis octo scripsisse sub Nerone libros vltimis annis, quum omne studiorum genus paulo liberius et erectius periculosum seruitus fecisset.* Qui tamen libri dubia grammatica continuerunt, et loquendi ambiguitates enarrarunt, si veteribus grammaticis credendum, cum in maioribus occupari praeclara ingenia eo tempore periculosae res aleae esset: adeoque scepticae meditationes in iis non quaerendae sunt [q]. Quod vero sub Nerone et Domitiano non poterat, indulsit Vespasiani clementia, apud quem gratiosum fuisse nepos refert, addens, noctibus etiam eum secum habuisse. Hinc muneribus splendidissimis auctus procurationes quoque continuas summa industria administrauit, distentus occupatusque non officiis tantum maximis, sed et amicitia principum [r]. Etsi vero summam laudem meruit ingens et inexhausta viri lectio, et eruditio copiosissima, multo tamen magis admirationi fuit industria summa et incomparabilis, qua inter fori caussarumque strepitus, et armorum fragores, inque muneribus grauissimis atque maximis et in aula infinita legit, excerpsit, scripsit. Qua de re dignus omnino est, qui audiatur PLINIVS iunior, ita ad Macronem scribens [s]: „Miraris quod tot volumina, „multaque in his tam scrupulosa homo occupatus absoluerit? magis miraberis, si scieris, illum aliquandiu caussas actitasse, decessisse anno „LVI, medium tempus distentum impeditumque, qua officiis maximis, „qua amicitia principum, egisse. Sed erat acre ingenium, incredibile „studium, summa vigilantia: Lucubrare a Vulcanalibus incipiebat, non „auspicandi caussa, sed studendi, aestate statim a nocte multa, hieme „vero ab hora septima, vel cum tardissime hora octaua, saepe sexta. „Erat sane somni parcissimi, nonnunquam etiam inter studia instantis et „deserentis. Ante lucem ibat ad Vespasianum imperatorem, nam ille „quo-

m) Libris III. de vera Plinii patria Verona contra Pauli Cigalini aliorumque sententiam, Veron. 1608. 4.

n) Chronolog. V. T. p. 212.

o) M. VEISS. LA CROZE Vindic. veter. Scriptor. p. 146. conf. ONVPH. PANVIN. Comm. ad fast. 1351. VOSSIVS de hist. Lat. L. I. c. 29. p. 153.

p) L. III. ep. 5.

q) Conf. VOSSIVS l. c. Instit. orat. L. V. c. 7. §. 7. p. 353.

r) Vitae Plin. auctor, PLINIVS iun. ll. cc.

s) loc. cit.

Digitized by Google

„quoque noctibus vtebatur, inde ad delegatum sibi officium: reuersus „domum, quod reliquum erat tempus, studiis reddebat. Post cibum „saepe, quem interdiu leuem et facilem veterum more sumebat, aestate, si „quid otii, iacebat in sole, liber legebatur, adnotabat excerpebatque. Nihil „enim legit, quod non excerperet. Dicere enim solebat, nullum esse „librum tam malum, vt non aliqua parte prodesset. Post solem plerum„que frigida lauabatur, deinde gustabat, dormiebatque minimum. Mox quasi „alio die studebat in coenae tempus: super hanc liber legebatur, adnota„batur, et quidem cursim, ob parsimoniam temporis. Surgebat aesta„te a coena luce, hieme intra primam noctis, et tanquam aliqua lege „cogente. Haec inter medios labores vrbisque fremitum. In secessu „solum balinei tempus studiis eximebatur. Quum dico balinei, de inte„rioribus loquor: nam dum distringitur, tergiturque, audiebat aliquid, „aut dictabat. In itinere, quasi solutus ceteris curis, huic vni vacabat. „Ad latus notarius cum libro et pugillaribus, cuius manus hieme mani„cis muniebantur, vt ne coeli quidem asperitas vllum studii tempus eripe„ret: qua ex caussa Romae quoque sella vehebatur. Repeto, me corre„ptum ab eo, cur ambularem? Poteras, inquit, has horas non perdere. „Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod studiis non impertiretur. „Hac intentione tot ista volumina peregit electorumque commentarios „centum sexaginta mihi reliquit, Opistographos quidem et minutissimis „scriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipse, potu„isse se, quum procuraret in Hispania, vendere hos commentarios Lar„gio Licinio quadringentis millibus nummum, et tunc aliquanto paucio„res erant.“ Hactenus de auunculo Plinius, qui eam nobis industriam studiorumque ardorem enarrat, qualem rarissime inuenias alibi. Luculentus rei huius fides elucesceret, si extarent, adhuc libri eius [t], quos nobis idem enumerat Plinius, et in quibus historiam pariter atque dicendi artem luminibus illustrauit suis. Quibus nobis ereptis magno tamen eruditorum commodo supersunt hodie *historiae mundi libri XXXVII*, quibus historiam nobis dogmaticam naturalem exhibuit, opus arduum, difficileque, et eruditionis, lectionisque atque patientiae Plinii testimonium luculentissimum, quod Amaltheae cornu veteris doctrinae recte dixeris [u]. In quinque primis enim libris cosmographiam et geographiam, in sequentibus ad decimum vsque naturam animalium, a decimo ad decimum nonum, plantas agrorum pratorum hortorum culturam, a vigesimo ad trigesimum secundum medicinam ex animalibus et plantis, a trigesimo tertio ad finem metalla, lapides, artificesque pictores, statuarios aliosque ita enu-

t) Conf. VOSSIVS l. c. FABRICIVS Bibl. Lat. T. I. p. 401. T. II. p. 562. seqq.

u) Editionum historiam enarrat FABRICIVS l. c. p. 405. inter quas post DALECHAMPII a GRONOVIO recoctam eminet IO. HARDVINI nitida editio. De illa vid. IO. FABRIC. Hist. Bibl. suae T. VI. p. 268. de hac CLERIC. Bibl. vniu. T. V. p. 7. T. XV. p. 247. T. XXI. P. I. p. 132. eam nitide recudendam exceptamus ab elegantissimi viri IO. MATTH. GESNERI diligentia.

Digitized by Google

enumerat, vt ex infinita lectionis copia inexhaustos fere veteris doctrinae thesauros nobis exhibeat, et innumera pandat, quae obliuione sepulta mansissent, nisi e puluere et squalore in lucem produxisset Plinii diligentia. Variis tamen iudiciis exceptum opus immensi stupendique laboris; aliis in coelum extollentibus, aliis exiguum ei pretium statuentibus, vt ex sententiis virorum doctorum a THOMA POPE-BLOVNTIO [x] de Plinio collectis videre est. Nos inesse magno corpori naeuos magnos negandum quidem non esse putamus. Inter quos hic potissimum notari meretur, quod nec satis ad scriptorum quos secutus est fidem attenderit, hincque sexcentas fabulas nobis obtruserit, nec semper feliciter in assequendo scriptorum Graecorum, quos plerumque sequitur, sensu versatus sit. Quemadmodum vero illud amanuensium inscitiae atque negligentiae potissimum tribuendum est, qui excerpta ex auctoribus ad eum deferebant, vt ab eo in ordinem redigerentur; ita omnino venia danda est Plinio, eam in praefatione ad Vespasianum verecunde exoranti, vbi eleganter et ex vero. *Praeterea iter est, non trita auctoribus via, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos, qui idem tentauerit, nemo apud Graecos, qui vnus omnia ea tractauerit. Magna pars, studiorum amoenitates quaerimus, quae vero tractata ab aliis dicuntur immensae subtilitatis obscuris rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda quae Graeci* ἐγκυκλοπαιδείας *vocant, et tamen ignota aut incerta ingeniis facta. Alia vero ita multis prodita, vt in fastidium sint adducta. Res ardua vetustis nouitatem dare, nouis auctoritatem, obsoletis nitorem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero naturam, et naturae suae omnia. Itaque etiam non assecutis voluisse abunde pulchrum atque magnificum est.* Et paulo post: *Nec dubitamus, multa esse, quae et nos praeterierint. Homines enim sumus, et occupati officiis, succisiuisque temporibus ista curamus, id est, nocturnis.* Hac aequitate frui Plinium virum summum aequum est, nec ad nostrorum temporum lumina, quibus naturae historia post mille et sexcentos annos illustrata est, Plinianum exigendum crepusculum [z]. Multa quoque exscriptoribus imputanda [a], qui adeo immensi laboris opus lacerarunt corruperuntque, vt de vero eius sensu saepe vix coniecturis statui queat. Quae tamen omnia non obstant, quo minus aequissima conditione subscribamus iunioris Plinii iudicio, vocantis *opus diffusum, eruditum, nec minus varium, quam ipsa natura:* licet nimia lectionis copia haud raro vim suppresserit iudicii. In philosophiae vero dogmatibus non vni superstitiose sectae adhaesisse Plinium, sed ex aliarum quoque sectarum placitis, vt mos inoleuerat eo tempore quo scribebat, passim quaedam in rem suam transtulisse ex historia naturali facili inductione probari pot-

est,

x) Conf. celebr. auctor. p. 128.

y) Suppositam hanc praefationem esse Plinio contendit HARDVINVS l. c. sed nulla verisimilitudine.

z) Conf. MARVILLE melanges de literat. T. III. p. 438 edit. recent.

a) Id iam SYMMACHO obseruatum L. I. ep. 24.

Digitized by Google

est, quae sine dubio caussa fuit, cur eum inter Epicureos non recensuerint GASSENDVS et FABRICIVS [b]. Nam non tantum Epicureum de mundis innumerabilibus dogma, furorem vocat [c], sed in rebus etiam magnis ad scepticorum arua digreditur [d]; Pythagoream quoque de harmonia et sonitu circulorum mundi assidua vertigine rotatorum non improbat [e]; et hunc mundum quacunque in parte totum esse sensum, totum visum, totum auditum, totum animae, totum animi, totum sui, id est Deum, cum Stoicis dicit [f]. His vero non obstantibus in multis Epicurum quoque sequitur, et ignem summum elementum esse ait [g], et prouidentiam Dei irridet [h], et alia ex hortis Epicuri admittit. Id quod ansam dedit viris doctis [i], Plinium inter Epicureos connumerandi. Nos, si quid videmus, eadem prorsus ratione, qua alii viri magni apud Romanos vsi sunt, Plinium in Graecorum philosophia versatum fuisse, iudicamus, vt nulli sectae adhaerens, eas sibi opiniones passim deligeret, quas tractationi suae maxime inseruire, et aptas esse argumento suo iudicaret. Hinc mox Scepticus est, mox Epicureus, mox Stoicus, prout occasio ferebat. Ex his vero atheismi obiectio enata est, quam notam complures [k] Plinio insufferunt. Cum enim varia ratione de diuinis dissereret, et mox diuinam prouidentiam irrideret, mox naturam Deum faceret, non potuit non impietatis fieri suspectus. Magis tamen Stoicos, quam Epicureos in doctrina de Deo sequitur, ita enim vere Stoice [l]: *Mundum, et hoc, quod nomine alio coelum appellare libuit, cuius circumfluxu reguntur cuncta, numen credi par est, aeternum, immensum neque genitum, neque interiturum vnquam. Sacer est, aeternus, immensus, totus in toto, immo vero ipsum totum, finitus et infinito similis, omnium rerum certus et similis incerto, extra, intra, cuncta complexus, in se: idemque naturae rerum opus et rerum ipsa natura.* Eadem enim ratione, et iisdem fere verbis SENECA [m] quoque decreuit. Ast si ita cum Zenone de Deo statuit Plinius, cur *irridendum* pronuntiat, *agere curam rerum humanarum illud, quicquid est summum,* cur *tam tristi atque multiplici ministerio pollui illud* non dubitat? cur Epicurea Stoicis, quadrata adaptat rotundis? Annon haec luculento testimonio sunt, Plinium de certo et cohaerente systemate non cogitasse, et historicum magis naturalem, quam philosophum se praestitisse? De Deo vero incertum haesisse, vtrum haec vniuersi compages pro Deo habenda, vel vis quaedam diuina in illa latens admittenda? Ex quibus quid de crimine illi imputato statuendum sit, liquet. Quod enim post

 Zwin-

b) ll. supra citatis.
c) L. II. c. 5.
d) L. II. c. 7.
e) L. II. c. 3.
f) L. II. c 7.
g) L. II. c. 5.
h) L. II. c. 7.
i) Vid. ex multis SAM. PARCKERVM de Deo disp. I. p. 63. IAC. THOMAS. praef. T. II. p. 1. REIMMANN. hist. ath. c. 28. p. 201. FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 402. STOLLE hist. lit. P. II p. 533. hist. philos. mor. gent. p. 350.
k) Plerosque nominauit REIMMANNVS l. c. add. STOLLIVS l. c. Hist. de la phil. payenne p. 72. Otium Vindelicum Mel. II. §. 6. p. 149. seqq.
l) L. II. c. 1.
m) Praef. Qq. natur.

Digitized by Google

Zwingerum vrget FABRICIVS [n], adspergere passim grauissimas sententias et iudicium de vanitate rerum humanarum, mortaliumque stultitia, speciatim de perditis Romanorum per opes moribus, nec minus de mira sapientia ac prouida arte, fidemque omnem superante vi naturae, parum ad eum absoluendum habet ponderis, cum talia ex athei quoque calamo proficisci queant, certe Epicureus quisque ea praecipere possit, ipseque Epicurus praeceperit, licet ab huius mundi cura et influxu Numen totum remouerit. Tanta vero cum inesset Plinio cupiditas naturae opera et miracula cognoscendi, attulit tandem viro doctissimo laudabilis curiositas fatale exitium, quod iunior PLINIVS [o] ita narrat: „Erat „Miseni, classemque imperio praesens regebat: cum nunciaretur ei, ap- „parere nubem inusitata et magnitudine et specie, quam e Vesuuio exor- „tam postea cognitum est. Magnum propiusque noscendum id eruditis- „simo viro visum. Iubet Liburnicam aptari. Retinae classiarii imminenti „periculo exterriti, vt se tanto discrimini eriperet, orabant. Non ver- „tit consilium, sed quod studioso animo inchoauerat, obit maximo. De- „ducit quadriremes, ascendit ipse, non Retinae modo, sed multis latu- „rus auxilium. Properat illuc, vnde alii fugiunt, rectumque cursum „recta gubernacula in periculum tenet, adeo solutus metu, vt omnes il- „lius mali motus, omnes figuras, vt deprehenderat oculis, dictaret, eno- „taretque. Iam nauibus cinis inciderat, quo propius accederet calidior „et densior; iam pumices etiam nigrique et ambusti et fracti igne lapides; „iam vadum subitum, ruinaque montis litora obstantia, cunctatusque „paulo an retro flecteret, mox gubernatori, vt ita faceret, monenti, „fortes inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabiis is erat; ibi „quanquam nondum periculo appropinquante, conspicuo tamen, et quum „cresceret, proximo, sarcinas contulerat in naues, certus fugae, si con- „trarius ventus resedisset. Quo tunc inuectus secundissimo, trepidantem „consolatur, hortatur, vtque timorem eius sua securitate leniret, defer- „ri se in balineum iubet, lotus accubat, coenat, atque hilaris, aut, quod „aeque magnum hilari similis. Interim e Vesuuio monte pluribus locis „latissimae flammae atque incendia relucebant, quorum fulgor et claritas „tenebris noctis excitabatur. Ille agrestium trepidatione igni relictas de- „sertasque villas per solitudinem ardere in formidinis remedium dictitabat, „tum quieti se dedit, et verissimo quidem somno. Sed area, ex qua diae- „ta adibatur, ita iam cinere mixtisque pumicibus oppleta surrexerat, vt, „si longior in cubiculo mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit „seque Pomponiano, ceterisque, qui peruigilarant, reddit. In commu- „ne consultant, an intra tecta subsistant, an in aperto vagentur. Nam „crebris vastisque tremoribus tecta nutabant, et quasi emota sedibus suis, „nunc

n) Bibl. Lat. T. II. p. 564.

o) L. VI. ep. 16. adscripsimus elegantissimam Plinii narrationem fere totam, cum pulchram particulam historiae celeberrimi phaenomeni contineat, et insint ei quaedam, quae characterem Plinii senioris egregie detegunt.

Digitized by Google

„nunc hic nunc illuc abire aut referri videbantur; sub dio rursus, quan-„quam leuium exesorumque pumicum casus metuebantur. Quod tamen „periculorum collatio elegit, et apud illum quidem ratio rationem, apud „alios timor timorem vicit. Ceruicalia capitibus imposita linteis constrin-„gunt: id munimentum aduersus decidentia fuit. Iam dies alibi, illic „nox omnibus noctibus nigrior densiorque, quam tamen faces multae „variaque lumina soluebant. Placuit egredi in littus, et e proximo aspi-„cere, ecquid iam mare admitteret, quod ad huc vastum et aduersum „permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans semel atque iterum „frigidam poposcit hausitque; deinde flammae, flammaeque praenuntius „odor sulfuris alios in fugam vertunt, excitant illum. Innixus seruis „duobus assurrexit, et statim concidit. Vbi dies redditus, corpus inuen-„tum est integrum, illaesum opertumque, vt fuerat indutus, habitus cor-„poris quiescenti quam defuncto similior“ [p]. Hunc finem habuit naturae interpres et indagator solertissimus, diutius victurus, nisi curiosus nimis in naturae arcana penetrare cupiuisset.

§. VII. LVCIANVS pleraque, quae ad vitae suae historiam pertinent, dialogis suis passim immiscuit, et imprimis partem eius in somnio enarrauit, pauca quoque de eo attigit SVIDAS [q], ex recentioribus vero in exponenda Luciani vita post GILBERTVM COGNATVM [r] desudarunt IACOBVS ZWINGERVS [s], et IOANNES BOVRDELOTIVS [t], quam annotationibus auxit FABRICIVS [u]. Fuit natione Syrus Samosata, vrbe ad Euphratem sita, oriundus, et, si SVIDAS [v] admittendus est, qui sub Traiano eum fuisse ait, sub hoc tantum imperatore natus est, cum ad Antoninorum et Commodi tempora proprie pertineat, vt ex scriptis eius satis luculenter constat. Meminit enim Seueriani [x], Titiani, Vologesi, Frontonis, virorum sub Antoninis viuentium; scripsit ad Celsum pseudomanten; narrat Peregrini finem tragicum, quem contigisse imperante M. Aurelio Antonino A. C. CLXVIII, supra euicimus. Vocat etiam, vt supra quoque monitum, M. Aurelium imperatorem diuum. Auidium Cassium quoque tangit [y], et quae alia sunt, ad Aurelii et Commodi tempora pertinentia. Quod si sub Commodo adhuc vixit Lucianus, qui A. C. CXCI, interfectus est, vix potuit Lucianus, licet grandaeuum obiisse supponamus, nascendo Traiani tempora attigisse. Ex quibus recte concluditur, errare eos, qui a Suida seducti sub Traiano et Hadriano eum floruisse dicunt [z], longiusque a vero discedere *Lucianus.*

p) Refert vitae eius auctor: „Existimare „quosdam a seruo suo occisum, quem deficiens „aestu, vt necem sibi maturaret, orauerit.“

q) In Lucianus T. II. p. 457. seqq.

r) Additum elogium Luciani editioni ab eo curatae.

s) Etiam haec vita Luciani, scholastica methodo adornata, adiecta est editioni operum Luciani Basileensi.

t) Praefixit is vitam Luciani operibus eius a se Parisiis editis.

u) Bibl. Graec. Vol. III. p. 485. seqq.

v) loc. cit.

x) Quomodo hist. scrib. T. II. p. 343. y) Ibid.

z) COGNATVS et ZWINGERVS ll. cc.

Digitized by Google

dere LVDOVICVM VIVEM [a], coniicientem, gratiam qua Plutarchus Chaeronensis apud Traianum floruit, ita inuidia adussisse Lucianum, vt amare philosophos traduceret. Si itaque non totus deserendus est Suidas, scriptor in notationibus temporum maxime inaccuratus, statuendum, extremis Traiani temporibus natum postea floruisse, et ad Commodum vsque perdurasse [b]. Id quod Suidae verba facile admittunt, qui Lucianum fuisse ait ἐπὶ τȣ̃ Καίσαρος Τραϊανȣ̃ καὶ ἐπέκεινα. Patris nomen oc obscuritatem sine dubio et paupertatem ignoratur [c]. Educationem ipse descripsit, ex quo patet, parum facultatum filio patrem reliquisse. Cum desiisset in ludum ire, paulo plenius eo adolescente, de vitae genere eligendo pater cum amicis pro filio consultauit. Recusabant plerique literarum studia, eo quod et labore multo, et tempore longo, et sumtu non exiguo, et fortuna quadam opus haberent, quae apud ipsos non inuenirentur: ars autem quaedam mechanica vitae sustentandae sufficeret: cumque haberet auunculum, qui tum statuarius habebatur optimus, illi in disciplinam traditus est, eo quod natura ad fingendum aptus videretur. Felici haec suscepta credebantur genio, quod et arti idoneus videbatur, et ipsi apud aequales laudi et ostentationi cessurum existimabatur, verum aliter res cecidit. Cum enim artis periculum facturo lapideam tabulam auunculus exhibuisset, durius eo impingente, tabula rumpebatur, cui rei indignatus ille scuticam quandam prope iacentem corripiens, durissimis plagis eum excepit et quasi initiauit, largissimosque lacrimarum imbres illi prouocauit. Cum eiulatu itaque aufugiens domum properauit, vibices ostendit, apud matrem fratris eius crudelitatem accusauit, moeroreque oppletus graui tandem, cum nox superuenisset somno obdormiuit. Ea in nocte diuina se somnia habuisse narrat: Duas illi per somnium apparuisse mulieres, scribit, qui manibus eum corripientes in diuersum traherent, et quaelibet violenter eum sibi vindicaret. Alteram fuisse operariam marmoreo puluere oppletam, alteram honestam faciem prae se ferentem, vestesque mundas indutam. Illam, ait, cum statuaria esset, optione ipsi facta, artem hanc a maioribus exercitam valde commendasse, artificesque in ea arte inclytos illi collaudasse, et enumerasse honores atque nominis celebritatem, ad quam illi fuerint enisi. Hanc, Humanitatis studium se prae se ferre, dixisse, et contemta arte populari, ex qua nec diuitiae, nec honores, nec amicitiae magnae prouenturae sint, exposuisse virtutes et praestantiam, qua ornatus animo, et diuina et humana omnia breui spatio edocendus sit, et laudibus euehendus summis, et diuitiis ornandus atque honoribus augendus praecipuis. Attulisse etiam exempla virorum magnorum, eruditionis claritate immortale nomen consecutorum, et imprimis dicendi gloriam ei maxime commendauisse. Quibus

auditis

a) De verit. relig. Christ. L. II. p. 11. 220.

b) Conf. VOSSIVS de rhetor. c. 12. p. 88. de histor. Graec. L. II. c. 15. p. 232. IONSIVS de Script. hist. phil. L. III. c. 10. p. 266.

c) Iuniorem adhuc Lucianum facit HENR. DODWELLVS de Isidoro Characeno §. 5. Geograph. minor. T. II. quod ex dictis facile diiudicari potest.

auditis relicta statuaria transiisse se ad humanitatem, eo quod scutica semper in memoria haereret. Haec vere quidem obtigisse sibi nobis persuadere vult Lucianus, ast accuratius attendenti verisimile prorsus est, oratorum more haec finxisse Lucianum, et eleganti imagine vsum eam decertationem ostendisse, quam post derelictam statuarii officinam anceps, de eligendo vitae genere excitabat mens de futuris sollicita. Quidquid vero illud fuerit, hoc certum, bonis, quod aiunt auibus Lucianum ex puluere lapidicinae ad Musarum ianuas transfugisse. Quamuis autem paupertate valde premeretur, ea tamen magistra vsus ex patria Antiochiam secessit, studiis, quibus imbutus fuerat in patria, leuioribus grauiora et meliora additurus [d]: naturalique eloquentiae dono fortunam in dicendis caussis experturus [e]. Neque tamen propitiam in eo consilio exequendo Mineruam expertus est. Cum enim intelligeret, *quam improbae res*, vt ipse scribit [f], *caussidicos necessario comitarentur, nimirum fraus, mendacium, temeritas, vociferatio, conflictatio aliaque infinita*, adeo ab hoc vitae genere abhorruit, vt in eo versari amplius recusaret, et ad philosophiam se conferret, ei potissimum eloquentiam suam addicturus. Hunc finem vt obtineret, et nominis quoque aliquam sibi celebritatem conciliaret, per varias terras atque regiones peregrinatus eloquentiae sibi laudem peperit, iuuenisque per Hispaniam Galliamque in solennibus conuentibus inter oratores magna mercede conductos cum applausu audientium numeratus est [g]. Ex Gallia in Graeciam profectus Macedoniam petiit, in Ionia quoque et Achaia uersatus masculum dicendi genus et virile quoddam robur excoluit, cuius aliquot hodie specimina supersunt [h]: Neque vero diutius ei placere potuit sophistarum conditio, eo quod rhetores falsis et inanibus artibus mercedem et diuitias quaerere, non vero seruire virtuti, videbat [i]. Procul itaque ire iussa dicendi exercitatione totus philosophiae se tradidit, non, quae vanis speculationibus ambitionem pasceret, sed quae mores emendaret, felicitatique humani generis inseruiret. Probe enim perspiciebat, parum vtilitatis afferre disciplinas, nisi quis vitam ex iis haberet doctrinae consentaneam, et in melius se emendantem. Neque ex solis libris hauriendam philosophiam esse statuit, sed adeundam virorum proborum conuersationem, et vtendum, tanquam gymnasio quodam eorum consuetudine, eruditionem autem a recto sensu bonisque institutis abducere istos, qui ad solos libros eorumque argumenta et sensus respicerent. Neque esse operae pretium, si quis disciplinas per-

d) Coniecturam ex LVCIANI Hercule facit COGNATVS in elogio Luciani, adolescentem eum in Gallia et aliis in locis, Rhetoricam publice professum esse. Nihil vero horum in isto dialogo dicitur, sed id tantum, fuisse adolescentem in Gallia, vbi Druidum vnus eloquentiam sub Herculis imagine ei commendauerit.

e) In reuiuisc. T. III. p. m. 156.

f) Ibid.

g) Apolog. pro mercede conductis T. I. p. m. 385.

h) Herodot. T. III. p. m. 219. quomodo conscr. histor. T. II. p. m. 379.

i) Reuiuisc. T. III. p. 156.

Digitized by Google

perdiſcat, ni ſimul et vitae rationes ad id quod eſt optimum, accommodet atque componat, ſaepe enim videri alios verbis excellentes, qui factis ipſis riſui aliorum ſe exponerent. Quas cogitationes valde confirmabat exemplis eorum philoſophorum, qui indigne philoſophiae nomine viuentes, in libidinem ferebantur, et conuitiis certabant, et ſupra modum ſe cibis potuque ingurgitabant: et a vociferationibus ad conſerendas vsque manus pergebant, et turpia quaeuis atque indecora perpetrabant [k]. Quae et alia, quae magno numero et pondere paſſim tradit, ſatis produnt, rectas ſanasque de philoſophia notiones inſediſſe Luciani animo, nec illotis, quod aiunt, manibus ad eius ſtudium eum acceſſiſſe. Id quod fauentioribus etiam Muſis facere potuit, cum eum ſe praeſtare contenderet, qui arrogantiae, impoſturae, mendacii, et faſtus oſor eſſet, veritatem autem, honeſtatem ſinceritatemque, et quaecunque amore ſunt vehementer diligeret [l]. Talis cum eſſet, ſectariae ſe philoſophiae tradere totum non potuit, et quaecunque vero maxime conformia iudicabat, ex omnibus ſectis excoluit, cuius exempla quamplurima in dialogis eius, qui ad philoſophiam eiusque hiſtoriam pertinent, occurrunt: in quibus ſale quidem amaro et ſatyrico perfundit ſaepiſſime falſos philoſophos, et Pſeudo-philoſophiam ludibrio exponit atque riſui feſtiuiſſimo excipit; haud raro tamen doctrinas quoque morales proponit vtiliſſimas, et eloquentiae melle condit dulciſſimo, ſicque rhetorem agit philoſophum, qualem ſupra in Dione, Maximo Tyrio, Themiſtio aliisque huius aetatis viris ſummis, qui dicendi artes cum philoſophiae praeceptis coniunxerunt, deprehendimus. Fateturque ipſe, *ſe, poſteaquam ad philoſophiam transgreſſus eſſet, prout neceſſarium erat, omnes omnino vitae optimae legislatores admiratum fuiſſe, tanquam qui manus ad eos feſtinantibus porrigerent, ad optimaque et vtiliſſima adhortarentur, modo quis ad has regulas vitam componere vellet* [m]. Qua in re pleriſque aliis qui ſectariam philoſophiam faſtidientes in ſyncretiſmum delapſi ſunt, philoſophatus eſt melius atque magis ſobrie, et veram quandam philoſophiam eclecticam excoluit. Hac via ſemel inita non poterat non vir ſupra modum argutus et ad ridendum quaſi factus ea ludibrio exponere, quae in ſectaria philoſophia Graecorum ipſi merito diſplicebant, et de quorum vanitate ipſe eo fortius iudicabat, qua magis mutuis inter ſe telis confoſſos ſectarios philoſophos cadere videbat. Quae occaſio fuit PHOTIO [n] et recentioribus nonnullis [o] Lucianum inter ſcepticos numerandi; aſt perperam, cum Socraticus potius dicendus ſit, cuius luculentum ipſe

exem-

k) Eleganter prorſus et viuis imaginibus eloquentiam philoſophiae ſobriae iungit, et characteres verae falſaeque eruditionis et philoſophiae depingit in conuiuio T. IV. p. 366. Qui dialogus non tantum ad cognoſcendos illius temporis mores, ſed et ad mentis emendationem veramque philoſophiae hauriendam notionem ab omnibus legi meretur.

l) Reuiuiſcent. l. c.

m) Ibid. p. 366.

n) Cod. CXXVIII. p. 165. conf. epigramma vetus infra dandum.

o) Continuator VOSSII de ſectis c. V. §. 2. p. 158. c. XIII. §. 3. p. 214. c. XIV. §. 6. p. 216. HVETIVS de imbecill. intell. hum. L. I. c. 14. §. 51. p. 160. ſeqq.

Digitized by Google

exemplum exhibuit [p]. Nulli tamen magis sectae fauit, quam Epicuri, cuius partes valde commendauit. Illius enim gregis homines laudat, velut imposturae proditores acutissimos [q], Epicurum vocat virum, qui rerum naturam perspectam haberet, quique vnus, quid in his esset verum videret [r]: in eo laudandum ducit, quod quae Pythagorici, Stoici, Platonici, de spiritibus eorumque in rebus naturalibus operationibus tradunt, ille haec omnia ridicula ac ludicra duceret [s]. Epicurei porro inter tam multos insanientes vni illi sani videntur [t]; Epicuri ratas sententias librum ait esse longe pulcherrimum, qui ingens afferat commoditatum pondus iis, qui in eo legendo versentur, quique insignem ex eo quietem, tranquillitatem, libertatem accipiant, eo quod a pauoribus, a spectris ac prodigiis eos liberaret, tum spes inanes atque immodicas cupiditates adimeret, mentem sanam ac veritatem insereret, et lustraret animum non taeda quidem aut squilla, sed recta ratione atque veritate [u]. Sed et ipsum se inter Epicureos numerat, qui arma contra Alexandri praestigias ceperunt, et contra quos ille implacabile suscepit odium [x]. Celsum vero Epicureum, propter sapientiam singularem et amorem veri ac morum mansuetudinem omnium maxime vnum suspicere fatetur [y], et festiuissimam de Alexandri imposturis narrationem se composuisse dicit [z], vt Epicurum vlcisceretur, virum fere sacrum, ingenioque diuino, quique solus, quae vere sunt honesta, et nouerit et tradiderit, quique solus extiterit, qui liberos reddere solitus sit eos, qui secum haberent consuetudinem. Ex quibus omnibus larga manu datis manifestum esse putamus, valde ad sectam Epicuream, praecipue quoad naturalem eius partem, inclinasse Lucianum, licet aliarum quoque sectarum capita non plane contemneret, nec errasse hoc sensu viros doctos, qui post veterem scholiasten eum inter Epicureae sectae addictos retulerunt [a]. Quamuis autem haec omnia ita se habeant, vt magnam inter philosophos laudem nactus suo iure videatur Lucianus, nec potuerit non animus acute videns, ingeniumque festiuum errores, lapsus et vitia philosophorum, quibus eam aetatem scatuisse, nec seuera Epicteti frons ferre potuit, salse ridere, et natiuo quodam lepore traducere, sicque iucundam aliquam malo grandi et intolerabili, medicinam afferre; improbandum tamen omnino in eo est, quod exemplis quibusdam philosophorum, circumforanea impostura incautos decipientium inductus, quicquid fere placitis suis, magnam partem ex Epicuri schola haustis non consentiebat, in eandem classem retulerit, et tantum non omnem philosophorum gentem, solo Epicuro excepto, inter impostores numerauerit, cuius exempla quamplurima occurrunt, maxime vero in *vitarum auctione*, in quo dialogo veneranda atque cana

 Grae-

p) In Hermotimo T. II. p. m. 170.
q) In Alex. T. I. p. m. 549.
r) pag. 550.
s) p. 551. t) p. 569.
u) p. 570.
x) p. 576. 581. y) p. 583. z) p. 584.
a) GASSEND. vit. Epic. L. II. c. 6. p. 76. VOSSIVS de sectis c. VI. §. 24. GVIL. CAVE Hist. liter. script. eccles. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. III. p. 486.

Digitized by Google

Graeciae capita tantum non omnia acerbiſſime traduxit. Quod cum magnam ei inuidiam conflaſſet, in *piſcatore* quidem apologiam quandam pro ſe dixit, et ſe eos tantum ridendos propinaſſe faſſus eſt, *qui egregias eorum doctrinas mercede docent, et diuites admirantur, et argento inhiant, vitiisque riſum aliis mouent, circa ianuas diuitum ſe conculcantes, coenasque diuerſas appetentes, et in illis ipſis moleſte laudantes ac vltra honeſtatem ſe ingurgitantes, cuncta reprehendentes, et inter calices illepida et abſona philoſophantes.* Veros autem philoſophos, et in his maxime Demonactem eximie laudauit. Neque tamen ita omnem reprehenſionem euitaſſe cenſendus eſt. Quid enim ad ſui temporis philoſophos attinebat [b], Pythagorae aureum femur, ex fabula enatum tanquam propudioſam impoſturam traduci? Ariſtippo temulentiam exprobrari? Diogenis Cynici mores canibus, quam philoſopho digniores, depingi? Democritum et Heraclitum ex fabulis vulgi derideri? Socratem παιδεραστίας criminis ſuſpectum fieri? ideasque male intellectas nec ad eum pertinentes illi ridicule affingi? Chryſippum velut nugatorem contemtui exponi? Ariſtotelem velut inepte argutum ſubſannari? Pyrrhoni, tanquam rerum omnium ignoranti illudi? Et, quod mireris, ipſam Epicuri voluptatem reprehendi. Non ſcripſiſſe haec omnia Lucianum ex vera animi ſententia, et perſpexiſſe fabulas vulgi de philoſophis multa pulcherrime mentientis, facile pro Luciano dicenti credemus [c]; aſt indigna ea ratio, de viris bonis et aeternitati nominis traditis ea corradere, quae, vera, falſane ſint, dicuntur tamen et ridentur. Verum cum naturali ad ſatyram propenſione ferretur Lucianus, eaque eſſet ingenii vivaciſſimi amoenitas, quae τὸ γελαστὸν in actionibus hominum, et in doctrinis quoque feſtiua oratione et iucundiſſima quadam ſatyra traducere poſſet [d], non potuit non in hac ipſa ridendi arte excedere, et quaecunque aliis admiranda et pulchra videbantur, habere ridicula. Qua de re vetus epigramma [e] non inepte:

Scripſit haec Lucianus, priſci ſtultique peritus,
Stulta etenim, vulgo credita docta tamen.
Ergo nil hominum certi mens concipit vnquam,
Aſt, quod miraris, ridiculum eſt aliis.

Quam nimiam ridendi quaeuis licentiam etiam contra diuinum ſalutis humanae reſtauratorem exercuit, et Dei filium pro impoſtore quodam habuit, Chriſtianam quoque religionem indigniſſimis ſarcaſmis excepit, qua de re cum lapſus Luciani ſupra in Peregrini hiſtoria manifeſtauerimus, dicta hic nolumus repetere. Hac vero ſacra atque profana quaeuis ridendi

b) Ibid. T. III. p. 105. 108. 111. 113. 114. 115. 117. 118. 120. 126. 128.

c) Prolixe id ipſe in piſcatore proſecutus eſt.

d) Ita characterem Luciani delineat PHOTIVS l. c. quocum conferendus VAVASSOR de dict. ludicra Sect. I. c. 8. opp. p. 25.

e) Apud PHOTIVM l. c. damus verſionem SCHOTTI. conf. LACT. de vera rel. c. 9. VIVES de V. R. C. L. II. p. m. 208. ſeqq.

Digitized by Google

di licentia meruit Lucianus, vt inter apertos numinis hostes numeraretur, quod praeeunte SVIDA [f] a multis recentioribus factum est [g]. Neque tamen defuere viri docti [h], qui in eam ingressi sunt sententiam, graue hoc ἔγκλημα tantum excogitasse superstitionem, pseudo-philosophiam, imposturam, quibus grauem ille dicam scripserat, et qua crabrones Lucianus in se irritauerat, quod opprobrium repetitum a Christianis, sanctissimum Saluatorem inter impostores ab eo referri indignantibus. Nos hic nihil affectui dandum, fauoreque vel odio duce definiendum, sed cuncta accurate expendenda, et sic demum de Luciani impietate pronuntiandum putamus. Et quod ad scommata quidem attinet, quae effudit in Christianos, ea nec a malitiae nec ab ignorantiae culpa liberari posse supra luculenter, nisi fallimur, demonstrauimus: certumque esse putamus, habuisse Lucianum Christum pro eiusmodi sophista, siue philosopho, qualis Apollonius Tyaneus, Alexander, huiusque furfuris alii fuerant, et qualem forte Pythagoram ipsum fuisse credebat: adeoque ab hac quidem impietatis labe liber pronuntiari non potest. Id vero illi cum reliquis sanctissimae religionis hostibus commune fuit, qui tamen ideo inter apertos Numinis hostes numerati haud sunt, sed transscripti in catalogum aduersariorum Christiani nominis. Neque vero solam Christianam religionem deridendam propinauit, sed et alias omnes, nec meliore loco Iudaeorum ipsorumque gentilium sacra habuit [i]. Quod eo minus mirandum, quo magis ex dialogo *de sacrificiis* [k] constat, eum ideo sacra omnia explosisse, quod more Epicureo crederet, absurda et amentia esse ea omnia, eo quod supponerent, numen ipsum rem vsque adeo humilem atque abiectam esse, vt humanis egeat obsequiis, vtque adulatione capiatur, ac gaudeat rursum, vt stomachetur, atque iracunde ferat, si negligatur. Ex his enim manifestum est, Lucianum Deos rerum humanarum prorsus incurios cum Epicuro concepisse, adeoque theologiam Lucianeam ex Epicurea diiudicandam esse. Negari tamen nec hoc potest, saepe aliorum nomine loqui Lucianum et audacioribus verbis de rebus sacris pronuntiare, effecisse etiam fraudes sacrificulorum et philosophastrorum, quas detegendi saepe occasionem habuit, vt, quicunque inter homines vigerent, cultus diuini modos inter ingenii humani, populum decipientis tricas reponeret, sicque in ea quoque re Epicureorum vestigia premeret, nec fidem haberet narrationi vlli, quam non sensibus perceperit [l]. Ea vero quae in Philopatride contra Christianos dicuntur, cum Luciani non sint, licet nomen eius in fronte gerant, nec eam abiudicet Luciano doctissimus FABRICIVS [m]; quoniam aperta satis

f) loc. cit.
g) Vide quae de Luciano collegit iudicia TH. POPE-BLOVNT. Censf. cel. auct. p. 173.
h) ERASMVS L. XXX. ep. 5. ALCIAT. par. Iur. Lib. IV. c. 5. VOSSIVS de sectis c. VII. §. 24. IO. PHIL. TREVNER. diss. de theologia Athei s. Luciani.
i) Recte id obseruatum VIVI l. c.
k) T. III. p. 81.
l) Conf. REIMMANN. hist. atheism. c. XXXII. §. 3. p. 224.
m) l. c. p. 309.

Digitized by Google

satis temporis recentioris Luciani aetate in eo deprehenduntur vestigia, quae erudite ostendit V.C. Io. MATTHIAS GESNERVS [n], obiici quoque ei ad euincendam eius impietatem non possunt. Sed vt ad Luciani redeamus historiam, is, sub M. Aurelio Antonino Aegypti procurationi praepositus, et stipendio insigni auctus est [o]. Quidam a Christianis defecisse, et ad sacra gentilia transfugisse somniant [p], nullo argumento sano nixi: nec certior fabula est, laceratum a canibus fuisse, ob eructatas in nomen Christi iniurias [q], quam sine dubio atrox Christianorum sacra sua vindicantium odium, quod plerumque horrenda mortis genera de iis, qui religionem impugnassent, commentum est, produxit. Podagrae vero, cuius laudes cecinit [r], cruciatibus vexatum fuisse, ipse alicubi prodidit [s]: mortuum ex illo morbo fuisse, quod vitae eius auctores COGNATVS, ZWINGERVS et BOVRDELOTIVS [t] asserunt, incertum, nec certius octogesimo, vel nonagesimo aetatis anno obiisse. Extremam tamen senectutem attigisse eum oportet, si Traiani tempora nascendo attigit. Non confundendus autem est Lucianus, cum alio Luciano Samosateno Christiano, Arianorum partibus addicto, a quo Lucianistae quidam dicti sunt [u]. Errant etiam, qui Lucianum cum Philostrato confundunt, illique vitam Apollonii crasso satis errore tribuunt [x]. Habuisse eum filium cognominem sophistam, ad quem scripsit Iulianus ὁ παραβάτης coniicit BOVRDELOTIVS [y], recte vero monuit Cl. FABRICIVS [z] tempora id non pati, cum a morte Marci Aurelii, ad annum primum Iuliani imperantis effluxerint anni CLXXX, sic vt nepos magis vel pronepos fuerit, si modo vlla ratione ex solo nomine cognationem quandam intercessisse inter vtrumque coniicere liceat.

Diogenes Laërtius.

§. VIII. Tandem nec DIOGENES LAERTIVS nobis heic loci indictus dimittendus est, qui quamuis philosophum se non praestiterit, immortali tamen historiae philosophiae Graecanicae opere, cui maximam partem debemus, quicquid de philosophiae inter Graecos fatis nouimus, meruit, vt inter philosophos numeraretur, cum sine philosophiae cognitione opus arduum et graue suscipere non potuerit. Saltem silere eum nefas putamus, a quo toties de philosophorum vita atque fatis loquendi copia nobis facta est. Fuit autem Diogenes Laërtius si plerosque viros doctos audimus, Laërte Ciliciae vrbe oriundus, vnde nomen hau-

n) Duabus de hoc dialogo dissertationibus: ei etiam castigatissimam Philopatridis editionem debemus.

o) De mercede conductis T. I. p. 382.

p) Scholiastes vetus, quem sequitur Vollateranus, conf. TILLEMONT. hist. imp. T. II. pag. 709.

q) SVIDAS l. c. quem secutus est HOFMANNVS in Lexico.

r) In Tragopodagra T. III. p. 672. in Ocyp. p. 722. seqq.

s) In Hercule Gallico T. I. p. 811.

t) Prius Cognatus, posterius Bourdelotius statuunt.

u) VALES. ad Theod. p. 6. FABRIC. l. c.

x) Recte ideo Guil. Philandrum notauit COGNATVS l. c. et ad Alex. T. I. pag. 585. conf. FABRIC. l. c. p. 5. VOSSIVS de hist. Graec. L. II. c. 15.

y) loc. cit.

z) Ibid. p. 488.

Digitized by Google

hausisse plerique statuunt [a]. Paulo aliter acutissimus HEVMANNVS [b], qui non ipsum quidem Diogenem, maiores tamen eius Laërte oriundos putat, indeque Laërtii nomen ei haesisse statuit, cuius rationem in eo potissimum quaerit, quod articulo addito dicatur Διογένης ὁ Λαέρτιος, cuius generis cognomina a maiorum patria desumta et ad posteros propagata vbiuis fere in eruditi orbis occurrunt historia [c]. Additur his merito: patere ex veteribus inscriptionibus, quod Laërtii nomen inter familiarum cognomina fuerit, vnde nulli dubitamus, eleganti huic viri praestantissimi coniecturae subscribere, hacque potissimum ratione ducti ad Diogenem toties prouocantes solius Laërtii nomine vsi sumus. Alii quidem, et in his eruditissimus VALESIVS [d], a patre Laërtio nomen accepisse putant. Ast haec Graeci sermonis indoli repugnant, secundum quem non ὁ Λαέρτιος, sed τȣ̃ Λαερτίȣ dicendus esset. Nec veteribus inusitatum [e], vt ὁ Λαέρτης dicatur, quod a patre desumtum esse non potest. Potamum vero Atticae vicum Laërtii patriam fuisse, visum est IAC. SPONIO [f], mirante MENAGIO [g], vnde haec hauserit? Sed caret hoc omni prorsus fundamento, nec displicet coniectura FABRICII [h], qui non recte assecutum fuisse Sponium locum quendam PHOTII [i], vbi Laërtius allegatur, coniicit, et nomen appellatiuum περὶ Ποταμȣ̃ pro patria Diogenis eum habuisse putat. Nec certiora sunt, quae de eius aetate viri docti disputant. Vixisse eum sub M. Aurelio Antonino, LIPSIO [k], VOSSIO [l], MENAGIO [m] visum, ea potissimum ratione ductis, quod non omisisse videatur Epicteti vitam, quem sub Marco adhuc vixisse coniiciunt, nisi adhuc viuum Laërtii aetate magnum illud Stoicae familiae ornamentum extitisset. Ast recte his opponimus, Stoicorum historiam, cum Graecis, positis sibi his limitibus, finiuisse Diogenem, et omisisse ideo quoque alios, quos sine contradictione ante eum vixisse constat, e. g. praeter Cratippum Peripateticum, Senecam aliosque. Paulo aliter THOMAS REINESIVS [n], qui sub Marco eiusque filio Commodo eum floruisse contendit. Ast is solo libro GALENI [o] *de theriaca ad Pisonem* spurio nititur, adeoque audiendus haud est. Sub Seueri tempora ponit doctissimus IONSIVS [p], qui diligens in definienda Laërtii aetate fuit, quem sequitur ὁ πάνυ FABRICIVS [q]. Monent hi viri docti: vixisse eum ante tempora Iustiniani, quibus vixere Stephanus et Hesychius Milesius, qui eum exscripsere:

a) MENAG. ad Laërt. L. I. §. I. IONS. de S. H. P. L. III. c. 12. p. 271. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. III. p. 600.
b) Act. philosoph. Vol. I. p. 323. seqq. suboluit id iam IONSIO l. c.
c) Vid. GRVTERVS p. 299. FABRETTVS p. 251.
d) Ad excerpt. Peiresc. p. 41.
e) STEPH. BYZ. in Laërt.
f) In itinerar. T. II. eum secutus est HARDVINVS ad Plinium T. I. p. 424.
g) loc. cit.
h) l. c. p. 602. not. g.
i) Cod. CLXI.
k) Manud. ad phil. Stoic. L. I. dissert. 5. p. m. 22.
l) De sectis c. XXI. §. 8.
m) loc. cit.
n) Var. lection. L. II. c. 12. p. 224.
o) Conf. Act. philos. Vol. I. p. 328.
p) loc. cit.
q) loc. cit.

Digitized by Google

pſere: porro cum P H O T I V S teſtetur, Sopatrum excerptorum ſuorum librum ſextum ex Diogenis Laërtii libris compilaſſe, hic vero Conſtantini M. temporibus floruerit, vt nos quoque *ſectione V.* monuimus, ſequi inde, Conſtantini M. aetate quoque ſuperiorem eſſe Laërtium. Memorare etiam eundem Plutarchum, qui ſub Traiano vixit Fauorinum, eius apud hunc imperatorem aemulum, Sabinum ſophiſtam, ſub Hadriano clarum, Sextum Empiricum eiusque diſcipulum Saturninum; adeoque ex dictis colligendum eſſe, vixiſſe Laërtium paulo poſt Galenum, aut eo iam ſene, et ita temporibus Seueri imperatoris et deinceps floruiſſe. Diligenter et acute haec dici non negamus, aſt magis indicant, quo tempore non vixerit, quam veram eius aetatem definiunt. Accuratius de Laërtii aetate diſputaturus Cel. Heumannus [r] ad eclecticae philoſophiae origines reſpicit, quas haud ita pridem obtigiſſe Laërtius narrat. Eas vero Sec. III initia non anteuertere, laborioſa doctaque induſtria contendit, et contra obiectiones Cl. H A S A E I roborat, de qua controuerſia cum nos ſupra ex inſtituto egerimus, et noua luce ſententiam Heumannianam perfuderimus, nihil hic repetimus, ſed dictis inſiſtentes ex iis veriſimile putamus, Diogenem Laërtium ante ſeculum tertium poſt C. N. medium non ſcripſiſſe, adeoque Galieni forte temporibus floruiſſe, Plotino, Longino aliisque *σύγχρονον*. Certiora tamen, praeter coniecturas, dare non audemus. Illud certum nobis videtur, non audiendum eſſe H. D O D W E L L V M [s], qui ad Conſtantini M. aetatem eum reiicit. De vitae vero eius circumſtantiis nec ipſe ſcripſit quicquam, nec aliquis ex veteribus, et delituiſſet forte aeterna nocte Laërtii nomen, niſi nobis libros eius decem *de vita, dogmatibus, et apophthegmatibus clarorum philoſophorum* ſeruaſſet prouidentia, quos, *vnicum fere columen philoſophicae hiſtoriae, ſine quo rudera tantum ſupereſſent atque coementa difficulter in plerisque coniungenda* recte pronuntiat I O N S I V S [t]. Hiſtoriam eius libri literariam ita diligenter enarrauit F A B R I C I V S [u], vt non habeamus, quod addamus, niſi quod hoc vnum monendum e re lectoris eſſe putamus, caſtigatiſſimam M. M E I B O M I I editionem prelo Wetſteniano elegantiſſime curatam [x], omnes quidem reliquas accuratione longe ſuperare, vanam tamen fuiſſe bibliopolae gloriam, ne tantillam quidem occaſionem ſupereſſe, de erratis typographicis conquerendi [y]. Dicauit hanc philoſophicam hiſtoriam, quo nomine S T E-

r) loc. cit.

s) De aetate Pythagorae §. 22.

t) loc. citat.

u) l. c. vbi de editionibus Ambroſii, Aldobrandini, Stephani quoque differit. Aeternum de Laërtio meritus eſt M E N A G I V S, vir *πολυμαθέστατος*, ſed vndicunque a viris doctis adiutus.

x) Amſtelodam. 1693. 4. quam vbique adhibuimus.

y) Commodo lectoris inſeruituri breuem hic errorum typographicorum quos obſeruauimus, catalogum damus, ad hanc editionem, vt pateat, nihil eſſe in humanis ab omni parte perfectum. Pag. 70. l. 46. Com. Menag. omiſſus poſt. cap. n. 56. p. 116. l. 53 pro Chryſonis l. *Bryſonis*. p. 109. col. a. l. 17. pro Paraeo l. *Parno*, vid. F A B R I C. Bibl. Lat. med. T. IV. p. 380. p. 126. in marg. pro ſ. 12. l. *ſ.* 112. p. 137. in marg. l. 46. pro 5. l. 6. p. 174. l. 6. a fin. pro validali-

Digitized by Google

Stephanvs Byzantinvs recte eam appellat, feminae cuidam illustri et doctissimae [x], quae Platonis studiosissima fuit, quam fuisse Arriam, sub Seuero et Caracalla Platonicae philosophiae addictissimam post Reinesivm [a] coniiciunt Ionsivs [b], Menagivs [c], et Fabricivs [d]. Recte vero monuit Cel. Hevmannvs [e], male concludi ex amore philosophiae Platonicae, intelligi hic Arriam, cum eo tempore plures fuerint feminae Platonicae philosophiae deditae, vt taceamus, Galieni temporibus Arriam fuisse superiorem. Nos si coniecturis, vbi alia haberi non possunt, locus dandus est, hanc feminam Platonicam ex Plotiniano contubernio fuisse suspicamur, in quo feminas quoque Platonicam philosophiam didicisse Porphyrivs [f] testatur. Hoc et cum temporum notationibus congruit supra positis, et consilium scribendi Laërtianum illustrat, qui feminae ex multis sectis concordiam quandam philosophorum meditanti diuersas eorum opiniones exposuit. Nec alia forte ratio, cur in libro, quem Platonicae mulieri dicauit, Epicurum commendauerit, quam quod exosum Ammonianae et Plotinianae scholae nomen gratum ita reddere et liberare suo modo ab inuidia voluerit. Lectori tamen iudicium de ea re plenum relinquimus, nihilque pro certo definimus. Licet vero immortaliter meruisse Laërtium de philosophica historia fatendum sit, cum innumeros veterum scriptorum hodie deperditorum locos nobis seruauerit, et in horreum quasi aliquod philosophicae historiae contulerit, dolemus tamen, iudicii et attentionis non tantas fuisse in hoc conscribendae historiae philosophicae opere partes, quam laboris improbi et amplissimae voluntatis, quae si adhibuisset, nae monumentum philosophiae veteris condidisset, omni thesauro praestantius. Ast a iudicii et profundae philosophiae veteris cognitionis, artisque item criticae praesidiis cum instructus non fuerit, grauissimis naeuis atque maculis opus insigne deformatum est, lectoremque requirit et ad omnia at-

ten-

dalidum l. *validum*. p. 183. l. 43. pro sella l. *cella*. p. 193. l. 2. pro non l. *vno*. p. 259. l. 8. a fin. pro ant. II. 13. l. *II*. 15. p. 320. l. 10. a fin. in marg. pro 48. l. 148. p. 438. l. 7. a fin. pro mille l. *decem mille*, vid. Sext. Emp. adu. gramm. L. I. c. 13. s. 283. Fabric. ad h. l. p. 441. l. 11. pro Phliasili, l. *Phliasii*. p. 478. numeri segmentorum corrupti sunt, pro 181. l. 180. et sic porro p. 488. l. 1. pro L. VII. l. *L. VIII*. Haec in Comm. Menagii, in Tomo I. pauciora occurrunt, emendanda tamen p. 492. not. 26. l. 8. pro II. 9. l. XX. 9. p. 637. pro retrimenta l. *detrimenta*. p. 336. Graeca inuerso lateri imposita. In indicibus quoque emendanda: indice IV. v. daemon pro M. VII. 15. l. *VII*. 151. v. Democritus l. 2. pro borum l. *bonorum*. v. Polemo et Crates l. *Genus* pro Demus. v. Speusippus pro Socrate l. *Isocrate*. v. Stoici pro different l. *differant*. ib. pro s. 103. l. *s*. 104. In indice primo articulus saepe omissus v. g. Ἀνδρων Ἐφέσιος, vid. Act. phil. Vol. I. p. 325. Haec non eo fine notamus, vt nitoris et elegantiae laudem editioni optimae denegemus, sed vt discat lector, quam nihil sit perfectum etiam in hac re, et vt huic quoque libro sphalmata typothetarum, quae nobis absentibus irrepserunt, ignoscat.

x) L. III. s. 47. L. X. s. 29.

a) loc. citat.

b) De Script. hist. phil. L. III. c. 12. p. 277.

c) Prooem. Comm. in Laërt. et Hist. mul. philos. §. 47.

d) loc. cit. not. f.

e) l. c. p. 337.

f) In vita Plot. c. 9. p. 108. vbi quasdam nominat.

Digitized by Google

tentum, et nihil fine artis criticae lapide admittentem, quod innumeris hactenus exemplis docuimus [g]. Toties enim veteres fine delectu exscribit, contraria consarcinat, fabulas in sophistarum scholis enatas pro veris historiis obtrudit, libris, testamentisque suppositiitiis fidit, et quadrata miscet rotundis, ordinis insuper saepe plane incurius [h], vt consarcinatorem potius et ῥαψῳδὸν quam historicum agnoscas. Ceterum exploratorem veteris doctrinae et sententiarum fuisse philosophicarum, opus ipsum loquitur, vtrum vero certae cuidam sectae se addixerit, definiri non potest. Et fauisse quidem Epicuro, eiusque historiam paulo accuratius, quam ceterorum philosophorum enarrauisse, seruatis etiam monumentis eius praecipuis αὐτοψίᾳ loquitur. Ex quo collegere viri magni nominis ISAACVS CASAVBONVS [i], AEG. MENAGIVS [k], G. I. VOSSIVS [l] et IO. ALB. FABRICIVS [m], non separandum eum esse a partibus Epicuri, ad quas mire propenderit. SAMVEL PARCKERVS [n] vero eum Epicureae sectae immodice addictum pronuntiat. Qua in re eum falli recte vidit Cl. HEVMANNVS [o], qui et ad rationes respondet, quibus inter Epicureos eum esse referendum viri docti contendunt. Nam nec inde sequitur, a parte Epicuri stetisse Laërtium, quoniam eum suo modo defendit, illud enim Seneca quoque fecit, homo Stoicus, et de aliis quoque philosophis praestitit Laërtius: nec vllo loco prodidit, se Epicuri sententiam sequi, non satis quoque eius se doctrinas assequi sperare, dicit [p], et alio loco perstringit diuinae prouidentiae hostes [q]. Certe si huic argumento vis inesse quaedam potest, eadem ratione Platonicus vel Scepticus iudicari potest, cum non minus Platonem extulerit [r], quam Epicurum, et Sextum Empiricum [s] laudauerit. Tutissimum itaque existimamus, eum nulli sectae adscribere, sed inter syncretistas eos referre, quorum ea aetate plena erant omnia, hoc tantum discrimine, vt more Senecae, ne Epicurum quidem ex philosophiae adytis excluserit [t]. Christianum qui Laërtium fuisse contendunt, phrasin ecclesiasticam ἐλεημοσύνην διδόναι [u], male ad textum Laërtianum applicant [x].

g) Consentiunt iudicia eruditorum collecta a TH. POPE-BLOVNT. Cens. cel. auct. p. 158. Act. philos. l. c. p. 349. seqq.

h) Maxime haec ἀταξία magno hist. philos. malo regnat in dogmatibus philosophorum expositis, conf. BAYLE Dict. T. I. art. Anaxag. not. C. p. 209.

i) Praef. ad Laërt. et ad L. I. f. 97. p. 138.

k) loc. cit.

l) De sectis c. IV. §. 21.

m) Bibl. Graec. Vol. III. p. 601.

n) De Deo disp. I. f. 15. p. 39.

o) l. c. p. 339.

p) L. X. f. 29.

q) L. IV. f. 55.

r) Fatetur id GASSENDVS ad L. X. Laërt. p. 113.

s) L. IX. f. 116.

t) Ita et Britannus, qui Anglicae versioni vitam Laërtii praefixit, cuius verba affert POPE-BLOVNT. l. c. p. 159.

u) L. V. f. 17.

x) Significat enim misericordiam praestare, conf. FABRIC. l. c. p. 601. not. b. qui et alios Laërtios enumerat.

SECTIO

* *

SECTIO NONA.

DE SECTA SCEPTICA.

§. I.

Omnium postremi nos Sceptici vel Pyrrhonii vocant, exigua, si cum ceteris sectis comparentur fortuna vsi. Eos enim non tantum inuidia, qua philosophandi ratio ista pressa fuit, et doctorum suorum negligentia parum extendisse pomoeria sua *tomo primo* docuimus, sed et Romae parum inualuisse, cum ab Academica secta, elegantiori habitu sceptice philosophari visa, in exilium quasi ageretur, in ipso huius tractationis limine ostendimus. Breuis itaque atque curta admodum huius sectae est historia, nec qui ei illustrandae operam adhibuerunt, post Ciceronis tempora inuenerunt, quod paulo memorabilius adiicerent. FOVCHERIVS [a] enim, qui primus in huius sectae limitibus amplificandis laborem suum atque industriam posuit, post Varronem et Ciceronem mox ad Augustinum, et ab eo ad Cartesium progreditur; illustrissimus autem HVETIVS [b], qui totam fere philosophorum veterum cohortem in scholam Pyrrhonis deduxit, praeter Cornelium Celsum, Fauorinum, Sextum Empiricum, Lucianum et Vranium non habet, quos Scepticis professione talibus adiungat, et coactus est, dogmaticos quosdam ἑκόντας ἄκοντας in has partes pertrahere. Etsi vero caussae modo dictae per se sufficere videntur, aliae tamen addi merentur, quae incrementa scholae Pyrrhoniae valde sufflaminarunt, et obstiterunt, quo minus laetiores, quam quas habuit, propagines extenderet. Inter eas vitam philosophis haud satis dignam, quam in Scepticis quibusdam magni nominis deprehendimus, recte referri, Timonis et Eurylochi exempla suo loco exposita satis probant, nec dubitandum in schola ea, quae ἀδιαφορίαν non logicam tantum et physicam, sed moralem quoque, veram ad tranquillitatem et felicitatem viam esse docuit, plures inuentos esse, qui eidem viae insisterent, id quod non potuit non dogmaticos philosophos nouis contra eos armare telis, easque illis contra Pyrrhonios obiectiones suppeditare, quae magnum sectae isti contemtum et inuidiam parerent, et ab ea amplectenda plurimos auocarent. Quis enim sectam istam amplecteretur, quae decori rationem et honestatem inter res indifferentes habendam esse, quicquid etiam prudentiores et modestiores dicerent, exemplo suo confirmaret? Etsi enim honestius et philosopho dignius viuere Scepticos dogmaticis clamitauerint Sextus Empiricus et ei similes, illis tamen exemplis,

Fortuna Sectae Scepticae sub imp. Rom.

a) Diss. sur la philosophie des Academiciens, L. I. c. 11. p. 59. c. 12. p. 61. c. 13. p. 67. c. 14. p. 68.

b) De la foiblesse de l'esprit humain L. I. c. 14. p. 154. seqq.

plis, qualia quidem inter omnes ſectas inueniebantur plurima, vſi dogmatici, praecipue Stoici, iurati Pyrrhoniorum hoſtes, odio et inuidia ipſam ſectam vehementer cumulabant, et ſtultorum inſtar atque malorum hominum eos habebant, ſicque multos ab ea ſecta amplectenda auocabant, quam mala fama premi, etiamſi non indecenter viuerent aſſeclae, videbant. Aliam porro cauſſam impeditorum incrementorum huius ſectae illud ipſum eſſe putamus, quod laetiſſimos initio Romae ſucceſſus ei comparauit, eloquentiae forenſis ſtudium. Eius enim, enata monarchia Romana, cum diſceptationum forenſium tantus, quantus prius, vſus non eſſet, mutata facies eſt, et in ſcholaſticum quendam translata habitum, qui artis magis ſtudium coloresque quaereret, quam natiuam diſſerendi et diſceptandi formam teneret. Ita vero Academica et Pyrrhonia diſputandi ratio, quae Ciceronis tempore oratoribus arma ſubminiſtrabat, neruo ſuo in foro Romano, certe in ſcholis rhetorum, ſpoliata eſt, et vix locum in eloquentia illa ſophiſtica inuenit, adeoque paulo magis neglecta eſt. Addi his poteſt, fortunam dogmaticae philoſophiae, in aula Romanorum imperatorum multum Pyrrhoniae philoſophiae obſtitiſſe, ſummisque eam imperantibus ſuſpectam feciſſe atque exoſam, cum contrarias ipſi partes ſequerentur, eosque tuerentur, quos Sceptici oppugnabant. Cum enim Auguſtus Stoicis et Peripateticis faueret, Epicureos amici in aula commendarent, Tiberius Pythagoricos diuinandi peritos amaret, ſub Caio, Claudio, et Nerone exiguum philoſophis omnibus pretium ſtatueretur, Veſpaſiani Titique temporibus, Pythagorici, Stoicique in aula florerent, Traianus et Hadrianus omnis generis philoſophos colerent, Fauorinus autem in huius gratiam ab Academica diſſerendi ratione et ſtatuendi modo deflecteret, Antonini, praecipue Marcus, dogmaticos ſummo loco ponerent, et publicas ei cathedras committerent, Platonici autem in aula Seueri, Iulia fauente, inualeſcerent, et quae ſequebantur tempora, eclecticos, id eſt, ſyncretiſtas Alexandrinos gignerent, qui omnes ſectas quaſi deuorarent, ratio inde patet luculentiſſima, cur tam modico ſucceſſu vſa fuerit ſecta Pyrrhonia. Nec audiendus eſt HVETIVS [r], qui omnem mouit lapidem, vt demonſtraret, Sextum Chaeroneum M. Aurelii praeceptorem fuiſſe eundem cum Sexto Empirico, eumque ita quoque Marci patrocinium philoſophiae conciliaſſe Pyrrhoniae. Falli enim virum illuſtrem nimis Scepticorum partibus fauentem, ſupra in Sexti Chaeronenſis hiſtoria demonſtrauimus, et in Sexti Empirici hiſtoria mox enarranda oſtendemus; neque fauiſſe etiam Scepticiſmo Marcum, vel ex Stoicae philoſophiae ſtudio, quod conſtanter ſecutus eſt, liquet, et veriſimile haud eſt, eum Pyrrhoniis publice docendi facultatem non tribuiſſe, ſi eorum partibus fauiſſet, quod reliquis ſectis apud eum contigiſſe ex Luciano probauimus. Eas vero cum non honoribus tantum, ſed et ſalariis auxiſſet imperator, quorum vtrumque fruſtra in Pyrrhoniorum ſchola

r) l. c. p. 155.

schola expectabatur, mirum non est, valde tenuem fuisse eorum numerum, qui has vitae humanae spes atque commoda philosophiae odio et inuidia cumulatae, artemque nihil sciendi professae postponerent.

Sceptici quidam celebriores.

§. II. Etsi autem pauci erant, qui hanc philosophandi viam ingrederentur, inuenti tamen sunt viri docti et acuti, licet numero exiguo, qui humani intellectus imbecillitate fastuque philosophiae dogmaticae inducti secundum Pyrrhonem philosophari instituerunt. Inter quos celeberrimum astronomum CLAVDIVM PTOLOMAEVM refert HVETIVS [d], eo quod obscuritatem et imbecillitatem humani intellectus accusasset. Ast non pertinere huc magnum virum, et a Pyrrhoniis dissentire, ex libello eius περὶ κριτηρίου καὶ ἡγεμονικοῦ *de iudicandi facultate et animi principatu*, quem ISMAEL BVLIALDVS edidit [e], discimus. Porro AVLVM quoque CORNELIVM CELSVM in eundem censum refert idem vir illustris [f], idemque praestitisse inter Romanos pro Sceptica philosophia asserit, quod Aenesidemus Alexandriae, quem e puluere et squalore protraxisse philosophiam Scepticam nouaque luce commentariis suis illustrasse, suo loco diximus. Cuius rei licet testimonium Huetius adducat nullum, respexit tamen sine dubio ad verba QVINTILIANI [g], qui, *scripsisse*, ait, *non parum multa Cornelium Celsum, Scepticos secutum non sine cultu ac nitore.* Ex quibus recte quidem concluditur, non displicuisse Celso, homini literatissimo [h] Scepticam philosophandi viam, qua ratione autem eam excoluerit, et an tantum praestiterit, quantum Aenesidemus, non liquet, postquam deperditi sunt libri eius *de artibus*, ex quibus sextus tantum hodie *de arte medica* superest [i], et dictionis nitore et obseruationum medicarum atque chirurgicarum praestantia commendabilis, de quo tamen heic differere locus non est [k], adeundique sunt viri docti, qui historiam artis medicae enarrarunt [l]. Quod si Celsus ille, quem historiam philosophicam scripsisse supra ex AVGVSTINO [m] retulimus, cum nostro idem esse videatur, quod placet Cl. FABRICIO [n], colligi inde posset, eum more Romanorum plurimorum

d) l. c. p. 154. Historia celeberrimi mathematici alibi enarranda est. Consuli autem cum fructu possunt praeter SVIDAM in Ptolomaeus T. III. p. 224. MEVRSIVS ad Nicomachi Man. L. II. VOSSIVS de hist. Graec. L. IV. c. 13. p. 483. de scient. mathemat. c. XVII. p. 76. c. XXI. p. 94. c. XXVI. p. 109. c. XXXVII. p. 205. et qui literariam eius historiam diligenter enarrat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. III. p. 413. seqq. Vixit sub M. Aurelio Antonino maximam partem Alexandriae. Non confundendus est cum Ptolomaeo Cyrenaeo, Stoico, cuius meminit LAERTIVS L. IX. s. 110.

e) Paris. et Hag. Com. 1663. 4.

f) l. c. p. 154.

g) Inst. orat. L. X. c. 1.

h) „Quid plura? cum etiam C. Celsus, mediocris vir ingenii, non solum de his omnibus „conscripserit artibus, sed amplius rei militaris, „et rusticae etiam et medicinae praecepta reliquerit, dignus vel illo proposito, vt illum „scisse omnia illa credamus," QVINT. l. c. L. XII. c. 11. COLVMELLA de re rust. L. I. c. 1. *virum vniuersae naturae prudentem* vocat, et L. III. c. 17. *celeberrimum aetatis nostrae auctorem.*

i) Historiam huius libri vide apud FABRIC. Bibl. Lat. T. I. p. 324. T. II. p. 448.

k) Vita Celsi a Io. RHODIO scripta, et alibi excusa, et Celsi editioni Almeloueenianae praefixa est.

l) DAN. CLERIC. hist. medic. P. II. L. IV. s. II. c. 4. p. 517. seqq. Io. CONR. BARCHVSEN hist. medic. p. 265.

m) Praef. de haeresibus.

n) l. c. p. 315.

Digitized by Google

rum nulli prorsus sectae prae aliis fauisse, nam hunc Celsum historicorum more nihil laudasse vel reprehendisse testatur Augustinus; ast antiquiorem hunc Celsum, qui teste COLVMELLA [o] sub Tiberio et Claudio vixit, esse, quam vt liber iste ad eum referri queat, coniicit doctissimus IONSIVS [p], nec in re incerta definiri aliquid potest. Neque ex ipsis *de medicina* libris Scepticum agnoscimus, licet nec methodicae sectae nec dogmaticae per omnia addictus fuerit: ex quibus patet, de Scepticismo eius parum certi posse dici. Verum non Scepticos tantum passim inuentos fuisse, sed habuisse quoque successionem doctorum LAERTII [q] testimonio nouimus, quo teste, Aenesidemo, circa tempora Ciceronis Scepticam philosophiam Alexandriae reformanti successit, Zeuxippus, Zeuxippo Zeuxis, Zeuxi Antiochus Laodicenus, Antiocho Menodotus Empiricus, Menodoto Herodotus Tarsensis, Herodoto Sextus Empiricus, Sexto Saturninus. Caute itaque accipienda sunt verba SENECAE [r]; *Academici et veteres et minores nullum antistitem reliquerunt. Quis est qui tradat praecepta Pyrrhonis?* et vel de publica docentis voce intelligenda, vel coniiciendum, latuisse Scepticos tanquam stellas quasdam nebulosas, nec ad iubar sectae Stoicae comparere potuisse. Id quod ex hac ipsa, quam ex Diogene descripsimus, successione Pyrrhonica verisimile fit, in qua pauci sunt, qui praeter nomen res quoque suas posteritatis memoriae commendauerunt. Quod si Zeuxis ille, quem Zeuxippi successorem facit Laërtius, idem Zeuxis Tarentinus est, qui ex schola Herophili medicus magna eam luce collustrauit [s], quod ex eo coniicit MENAGIVS [t], quod medici ad Pyrrhoniam sectam animo propenderunt, vt Timonis, Menodoti, Sexti et Saturnini exemplis constat, non defuisse illi sectae viros celebres statuendum est. Sic et Menodotus Nicomediensis successor et discipulus Antiochi Laodiceni, et empiricae sectae patrocinio et Scepticismi dicacitate, et in dogmaticos vehementia et iniquitate GALENO [u] notatus, nomen tulit. Eum enim Asclepiadem inuicte confutasse, IDEM testis est. De Herodoto vero Tarsensi supra pauca in Sexto Chaeronensi tetigimus. SVIDAS [x] enim Philadelphiensem facit, et nos monuimus, non sine verisimili coniectura posse Herodotum Tarsensem ab Herodoto Philadelphiensi distingui [y], illumque Sexti Empirici, hunc Sexti Chaeronensis praeceptorem dici. Suidas enim, quam facile homonymos confundat, notissimum est. Patrem is habuit Areum medicum ex Asclepiadeorum secta. Nec caruisse hunc Herodotum fama aliqua nominis ex Galeno colligi potest, qui eius aliquo-

o) l. c. Augusto imperante natum esse coniicit CLERICVS l. c. p. 517.
p) De Scr. hist. phil. L. IV. p. 332.
q) L. IX. s. 116.
r) Qq. nat. L. VII. c. 32.
s) STRABO L. XII. p. 580. conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. XIII. p. 455.
t) Ad LAERT. L. IX. s. 106.
u) De natural. facult. L. I. c. 14. conf. MENAG. l. c. FABRIC. l. c. p. 335.
x) In Sextus T. III. p. 300.
y) Eundem facit HVETIVS l. c. diuersum MENAGIVS l. c. qui vocem Philadelphiensis, intrusam in textum Suidae putat, vel Areum patrem Tarsensem filium Philadelphiensem fuisse coniicit.

Digitized by Google

quoties meminit. Sunt et alii Sceptici veteribus memorati, et inter hos Caſſius quidam a Galeno nominatus, et Theodas ſiue Theudas, Menodoti apud Antiochum condiſcipulus [z], ſed ignobile vtriusque nomen memoriam eorum, praeter nomen, deleuit.

§. III. Meliore fortuna vſus eſt SEXTVS EMPIRICVS, ex Scepticorum ſchola omnium confeſſione [a] vir doctiſſimus et celeberrimus, cuius tamen vitae circumſtantias tantum non omnes ignoramus. Gente fuiſſe Afrum SVIDAS [b] tradit, quem ſecuti ſunt recentiores quidam [c]: aſt Africam non habuiſſe patriam ipſe quodam loco [d] haud obſcure prodidit. Ait enim *apud Libyae gentes multas quemque habere mulieres, legem vero in patria ſua vnica vxore contentos eſſe iubere;* quibus verbis patriam ſuam a Libya ſatis manifeſte diſtinguit, vnde coniicimus Suidam, qui more ſuo Sextos diuerſos inter ſe confudit, Sextum Iulium Africanum vel alium quendam Sextum ex Africa oriundum cum Sexto Empirico commiſcuiſſe [e]. Neque tamen certiora de patria ſua ipſe prodidit, licet prodat, ſe non eſſe Germanum, Romanum, Thebanum, Indum, Aegyptium, Sarmatam, Schytham, Perſam, Thracem, Syrum, Spartanum, Getulum, Cilicem, quarum regionum moribus opponit patriae ſuae conſuetudines. Empirici nomen, quod et operibus eius codices MSC. praefigunt, et LAERTIVS [f] tribuit, ſectam medicorum, cui addictus fuit, manifeſtat, vnde medicis a plerisque addi ſolet [g], et ipſe ſe fuiſſe ex horum numero memorat [h], ad *hypomnemata medica* ſua prouocans [i]. Recte itaque in Empiricorum ſucceſſione nomen eius comparet, quod ſine graui ratione negant aliqui, methodicorum eum ſectae adſcribentes. Inter quos eſt eruditus hiſtoriae medicae conditor DANIEL CLERICVS [k], qui MARSILII CAGNATI [l] ſententiam ſecutus, ex eo potiſſimum ſectae Empiricae Sextum fuiſſe addictum negat, quod is in *inſtitutionibus Pyrrhonicis* [m] ad quaeſtionem, vtrum Sceptica philoſophia eadem ſit cum medicina Empirica, id neget, et ſtatuat, methodicos potius cum Scepticis affinitatem aliquam habere, quam Empiricos. Nulla igitur veriſimilitudine concludi poſſe putat, elegiſſe Sextum, quem Pyrrhonium fuiſſe certo conſtet, eam medicinae ſectam, quam contrariam eſſe philoſophiae ſuae ipſe profiteatur, fierique potuiſſe, vt vel ſectam methodicam cum Empirica

Sextus Empiricus.

z) LAERT. et MENAG. ll. cc.

a) Vid. LAERT. L. IX. ſ. 116. Auctor Iſagog. in hiſt. phil. c. 4. ex recentioribus GENT. HERVETVS praef. ad hypotyp. Pyrrh. HVETIVS l. c. p. 155. MENAG. ad l. c. LAERT. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. III. p. 591. et viri docti paſſim.

b) In Sexto T. III. p. 300.

c) MARS. CAGNATVS var. Obſ. L. III. c. 18. DACIER. vit. Plut. p. 75.

d) Inſtit. Pyrrh. L. III. ſ. 213.

e) Pyrrh. inſt. L. III. ſ. 198. ſeqq. conf. IONSIVS L. III. c. 13. p. 274. FABRIC. l. c. p. 590. not. 2.

f) loc. cit.

g) Auctor tabellae de ſectis medicorum, apud LAMBECIVM de bibliotheca Vindobon. L. VII. p. 152.

h) Adu. Grammat. ſ. 260.

i) Aduerſ. Logicos L. II. ſ. 202.

k) Hiſt. med. P. II. L. II. c. 8. p. 378.

l) loc. cit.

m) L. I. ſ. 236.

pirica confuderit Laërtius, vel duo fuerint Sexti, quorum vnus methodicae medicinae et Scepticae philosophiae adhaeserit, alter Empiricae [n]. Sed frustra fluctus in simpulo mouet vir eruditissimus, cum empiricae sectae indoles Pyrrhoniam philosophiam facile admittat, et non ipse tantum se ἐμπειρικὰ ὑπομνήματα scripsisse testetur, sed et praeter Laërtium PSEVDO-GALENVS [o] eum inter empiricos referat. Quemadmodum enim Sceptici in vitae negotio, scepsin suam non sequebantur, ita ipso SEXTO teste [p], Empirici cum Scepticis consentiebant in principiis, et a se signa obscura comprehendi non posse statuebant, et signa rationalia cum Pyrrhoniis negabant. Nec recordatus est vir doctus, fuisse complures medicos empiricos, qui Pyrrhonismo fuere addictissimi. Locus vero Sexti, qui praecipue vrgetur, id prorsus non vult, sed, nisi nos omnia fallunt, contrarium probat: satis enim innuit, receptam sui temporis opinionem esse, conuenire Sceptico empiricam medicinam, eo quod Empirici Pyrrhonismo nomen dederint. Cur vero empiricam medicinam Scepticis non quadrare putauerit Sextus, alio loco [q] luculenter prodidit, monens, empiricos obscurarum caussarum demonstrationem, quam dogmatici philosophi et rationales medici iactent, negare, Scepticos autem de ea assensum sustinere. Discrimen itaque non in eo est, quod in praxi medica solebat respici, in eo enim et Empirici et Sceptici satis erant concordes, sed in modo tantum, quo demonstrationem ex caussis obscuris et latentibus reiiciebant, cum empirici illam plane tollentes aliquid definirent, Sceptici solenni ἐποχῇ sua vterentur: id quod minime impedire potuit, vt non Sceptici Empiricorum praxin sequi potuerint [r]. Valde vero ieiuna sunt, quae, vt his se extricent, viri docti confingunt. Laërtium enim duos Sextos medicos inter se confudisse, vnde probabitur? et qui Sextum hypomnemata empirica scripsisse dici potest, si huic sectae addictus non fuit. Quod enim Cagnatus regerit: dici posse, licet empiricus non fuerit, eum tamen libros empiricos exarasse methodicum, eo quod in illis commentariis placita empiricorum ad disquisitionem reuocauerit, frigidum prorsus est, et ab omni verisimilitudine alienum, nec ratione vlla probari potest. Recte itaque veterum testimoniis stamus, qui Sextum inter Empiricos numerant [s]. Alexandriae vixisse, ibique vel philosophiam docuisse, vel medicinam fecisse, ex eo verisimile putat CAGNATVS [t], quia loco quodam [u] exempla affert Alexandriae, gymnasii, scholae, quae a re ob oculos posita desumsisse credere

dere

n) Adu. Grammat. f. 161.

o) In isagoge l. c. Alium quidem hunc Sextum empiricum esse contendit CAGNATVS l. c. quem nullo argumento ductum veterum testimoniis contradicere recte notauit FABRICIVS in prolegom. ad Sextum.

p) Adu. Logic. L. II. f. 191.

q) Adu. Logic. L. II. f. 327. 328.

r) Empiricorum secta quomodo a rationalium et methodicorum secta distinguatur, exponit CELSVS praef. de arte medica, qui hic omnino consulendus, addendique recentiores historiae medicae enarratores fere omnes. Paucis rem perspicue complexi sunt HVETIVS l. c. c. 14. p. 159. FABRICIVS ad Sextum p. 63. not. G. quos vide. Acronem Agrigentinum sectae huius principem fuisse scribit PLINIVS L. XXIX. cap. 1.

s) Conf. SALMAS. ad CAPITOLINI Anton.

t) loc. cit. u) Adu. Physic. L. II. f. 15. 95.

Digitized by Google

dere par sit. Aſt decipi Cagnatum ex alio SEXTI loco [x] eſt manifeſtiſſimum, vbi ſcribit: *felem Alexandriae ſacrificant. Horo et Thetidi blattam, quod apud nos nullus fecerit.* Et alibi [y] Alexandrinam dictionem ſuae non minus clare opponit. Recte quoque et eleganter Cel. FABRICIVS ad iſtum Sexti locum monuit, eum non ideo Alexandriam exemplum afferre, quod ibi viueret, ſed quod celeberrima eſſet, et quod Aeneſidemus, quem libenter ſequitur, docuiſſet Alexandriae, et quod praecipuae dogmaticorum, quos oppugnat, ſcholae tum temporis Alexandriae florerent. Vt taceamus, nondum ex allato de hac vrbe exemplo ſequi, eum ibi vixiſſe, cum et ad Rhodum aliaque loca prouocet, vbi eum triuiſſe tempus, nemo coniicit. Herodotum praeceptorem habuiſſe, LAERTII [z] teſtimonio, ſupra iam producto, conſtat. Valde vero miramur, CAGNATVM [a] ſcribere potuiſſe: cum de religione Sexti ex eius libris nihil intelligi poſſit, aſſequi ſe non valere, an idem fuerit, quem de reſurrectione ſcripſiſſe auctor eſt EVSEBIVS [b]. An vero vnquam legiſſe Cagnatum libros Sexti *aduerſos phyſicos* credendum eſt, in quibus tam profana ratione de Diis agit, et ita vbique gentilem ſapit, vt coecum eſſe oporteat, qui eum a Chriſtiana pietate longiſſime abfuiſſe non videat? immo vel primus inſtitutionum Pyrrhonicarum liber adeo luculentus hac in re eſt, vt ne per ſomnium quidem veriſimile fieri poſſe credamus, ſcriptorem earum de reſurrectione ſcribere et dogma ſacrum explicare potuiſſe. Accuratiori examine opus habet doctiſſimi HVETII [c] opinio, qui eam, quam SALMASIO et CASAVBONO duce ſupra aſſeruimus ſententiam, diuerſum eſſe Sextum Chaeronenſem M. Aurelii Antonini praeceptorem a Sexto Empirico, multis rationibus nixus oppugnauit, et eundem intelligi Scepticum philoſophum demonſtrare conatus eſt. Cuius rationes cum nos hoc loco expendere promiſerimus, aequum eſt, vt virum magnae doctrinae, ſed hypotheſibus ſuis haud raro nimia fiducia et amore inhaerentem, audiamus. Vrget vero ille 1. vixiſſe vtrumque eodem tempore, habuiſſe idem nomen, eandemque philoſophiae profeſſionem, eodem vſum fuiſſe praeceptore Herodoto. 2. Reiiciendam eſſe Suidae, ſcriptoris negligentis auctoritatem, qui vnum Afrum alterum Chaeronenſem vocat, viderique ſimile, ideo Libyn dici Sextum Empiricum, quod forte diu Cyrenis Libyae vixerit, quemadmodum Pomponius Romanus a longa, quam Athenis fecit, mora Atticus dictus eſt. 3. Non obſtare, quod Sexti Chaeronenſis praeceptor dicatur Philadelphienſis, Empirici Tarſenſis, fuiſſe enim et Philadelphiam et Tarſum vrbes Ciliciae vicinas, quae facile commutari inter ſe potuerint. 4. Nec multum huic ſententiae refragari Capitolini teſtimonium,

x) Inſt. Pyrrh. L. III. ſ. 221.
y) Contra Grammat. ſ. 213.
z) L. IX. ſ. 116.
a) loc. cit.
b) H. E. L. V. c. 27. HIERONYMVS de Script. eccl. c. 50.
c) loc. cit.

monium, Sextum Chaeronenſem, Iunium Ruſticum, Claudium Maximum, Cinnam Catulum Antonini praeceptores Stoicos pronuncians. Hoc enim ad poſteriores hos pertinere, non ad primum, quem Pyrrhonium fuiſſe, ex Suida conſtet. 5. Licet Sexti Empirici nomini patronymicum non addatur in inſcriptionibus, vſitatum tamen hoc veteribus eſſe, vt illa omittant. 6. Quod vero ab Antonini teſtimonio deſumitur argumentum, quod καταληπτικῶς eum a Sexto philoſophari didiciſſe, ait, nihil euincere, eo quod a Sceptico id quoque fieri potuerit, quos de vita inſtituenda regulas non minus graues praeſcripſiſſe, quam alios philoſophos, conſtet, cum in vita dogmaticos ſe praebuerint. 7. Quamuis autem in iſagoge, quae Galeno tribuitur, Sextus nominetur, nondum tamen inde ſequi, fuiſſe eum Galeno coaeuum, potuiſſe enim ad antiquiores ſe prouocare auctorem: nec certum eſſe atque euictum, recte eam introductionem Galeno tribui. Haec doctiſſimus praeſul, vere Sceptice diſputans, vt ipſe fatetur [d], ingenium, quod habuit, foecundum probat, veritatem non item. Ita enim cum eius rationibus comparatum eſt, vt ad Lydium lapidem criticae artis examinatae aſſenſum non mereantur. Et vno quidem reſponſo omnes illae ratiunculae retundi poſſunt, demonſtrando, quod infra ſuſcipiemus, Sextum Empiricum Galeno ſi non iuniorem, certe coaeuum fuiſſe, nec ante Commodum vel Seuerum vixiſſe. Hoc vno enim poſito omnia concidunt, quae magno molimine exſtruxit Huetius, cum Sextus Aurelii imperatoris praeceptor dimidio fere ſeculo antiquior ſit. Sed nec quae affert digna ſunt praeſtantiſſimi viri eruditione, et in patrocinium ſcepticiſmi, cui pia quadam ratione ad deprimendam in rebus ſacris rationem vehementer fauebat, emendicata tantum et contorta. Etſi enim vno nomine Sexti duo appellati ſunt, diuerſo tamen vixere tempore, nec homonymia probat, eundem ſemper fuiſſe, qui idem nomen gerit. Philoſophiae vero profeſſionem ſecutus eſt Chaeronenſis Stoicam, Empiricus Pyrrhonicam, adeoque falſum eſt, eidem vtrumque inſtituto inhaeſiſſe, ſupponit etiam Huetius, de quo tamen quaeritur, vtrum eiusdem ſectae vterque fuerit? Accedit, Sextum Empiricum fuiſſe profeſſione medicum, quod de Chaeronenſi nemo veterum prodidit. Suidae vero negligentiam cum agnoſcat, cur ad eum prouocat? et cur non videt vir acutiſſimus, quod palpari poteſt, tres Sextos eum confudiſſe? Nec ambitioſe de patria Sexti Empirici diſputamus, credendum ſit Suidae, nec ne, in Libya natum eſſe contendenti. Sufficit, Empiricum a nemine veterum dici Chaeronenſem, nec ei Cyrenaicam aliquam moram adſcribi. Nec meliora ſunt, quae de praeceptoribus vtriusque afferuntur. Nam vnde probabit, duas Ciliciae vrbes fuiſſe inter ſe mixtas? Quodſi vero id concedimus, vel, quod commode magis dici poteſt, Areum Tarſo, Herodotum eius filium Philadelphia fuiſſe oriundum, nihil tamen inde lucrabitur Huetii opinio, praeter illud, confudiſſe inter ſe veteres duos Sextos, et tribuiſſe Chaeronenſi,

d) p. 155.

Digitized by Google

ronensi, quod ad Empiricum pertinebat. Ast num supra omnem verisimilitudinem est, duos philosophos habuisse duos praeceptores homonymos, vicinis ex ciuitatibus oriundos vel ibi habitantes? praesertim cum ex aetate Empirici Sexto Chaeronensi dimidio seculo iunioris coniici possit, Herodotum Tarsensem, huius praeceptorem, habuisse Herodotum vel filium, vel quod malumus et ex nomine suspicamur, nepotem, qui Tarso Philadelphiam commigrarit, et cuius institutione gauisus fuerit Sextus medicus. Miramur autem, eruditissimum praesulem Capitolini verbis adeo claris et luculentis vim inferre potuisse, praesertim cum ipse Suidam, testem quem aduocat, reiecerit. Etsi vero patronymica non semper a veteribus addi, certum est, verisimile tamen non est, nunquam patriae Chaeroneae nomen Sexto Pyrrhonio fuisse additum, si is ex Boeotia fuisset oriundus, ex qua originem habuit Marci praeceptor. Nec minus contorta sunt, quae ad eludendum, quod ab Antonino petitur, testimonium afferuntur. Non enim ibi sermo est, de argumento praeceptorum philosophicorum, quae a Sexto accepit imperator, sed de demonstrandi exponendique modo, vt veritas rei oculos perstringat. Quem sensum esse verborum Antonini, certe vidisset, qua fuit Graeci sermonis peritia Huetius, nisi hypothesi inseruiuisset. Luculenter enim ait Marcus, didicisse se a Sexto τὸ καταληπτικῶς καὶ ὁδῷ ἐξεϱευτικόν τε καὶ τακτικὸν τῶν εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων quae Scepticismo directe opponi nemo non videt, et Pyrrhonio catalepsiam Stoicam tribui non posse palpat. Tandem quis credat, Antoninum, Stoicum acerrimum, iuratum sectae suae hostem tantis laudibus extulisse? vel illam philosophandi viam didicisse, quam vehementer exosos fuisse dogmaticos omnes constat? Quibus omnibus cum reponi queat nihil quod momentum habeat, recte fecisse eos, qui vtrumque Sextum distinxerunt, libere pronuntiamus. Ex his autem intelligi quoque potest, falsum esse FRANC. PHILELPHVM [e], qui ex Sexto Pyrrhonio Peripateticum exsculpsit. Totum enim fuisse Scepticum et de Pyrrhonia philosophia omnium maxime meritum, luculentae *institutiones Pyrrhoniae* ad oculum demonstrant: ex quibus cum prolixe satis Scepticorum philosophandi rationem *tomo primo* descripserimus, lectorem illuc remittimus. Prolixiora sunt, quae aduersus *mathematicos* [f], id est, dogmaticos *vndecim libris* disputauit, in quibus non

 modo

e) L. XXVI. ep. I. p. 178.

f) Varia fuit apud veteres vocis huius significatio. Pythagorae discipulos perfectos ita vocatos esse, Tomo primo ostendimus. Interdum pro astrologis et genethliacis vox adhibita, vt apud ipsum SEXTVM adu. math. L. V. f. I. 2. quo sensu magi quoque mathematici dicuntur. Strictiori sensu etiam mathematici vocati sunt, qui circa quantitates rerum, magnitudines, pondera et mensuras versabantur, quo sensu hodie quoque vox in vsu est. Interdum pro humaniorum et liberalium disciplinarum orbe vox sumta est mathematicae et μαθήματα dicta ἐγκυκλοπαιδεία, quo sensu mathematicos appellat CEBES p. 69. et hoc quidem sensu sumsisse Sextum vocem, recte obseruauit FABRICIVS, qui in limine disp. contra mathematicos de hac varia significatione vocis mathematicus, erudite disserit. His subiunxit Sextus disputationes aduersus philosophos, quas a disputationibus contra mathematicos seiunxisse, ex fine Libri VI. contra musicos est euidentissimum.

Fal-

modo Pyrrhoniae philosophiae notitiam haud leuem, sed et magnam omnis veteris doctrinae cognitionem et eruditionem haud proletariam ostendit, dignus qui ab eis attente legatur, qui veteres doctrinas nosse cupiunt, praesertim postquam magna luce hos commentarios collustrauit celeberrimi FABRICII [g] diligentia, de literis fere omnibus, praesertim Graecis, immortaliter merita. De aetate vero Sexti Pyrrhonii, vt aliquid adiiciamus, errare eos, ex dictis constat, qui sub M. Aurelio Antonino eum ponunt. Vidit id iam CAGNATVS [h], sed ratione infirma ductus suspicatus est, fuisse eum Galeno posteriorem, quoniam definitionem medicinae eandem, quam in libro *artis medicae* Galenus attulit, *scientiam salubrium, non salubrium et neutrorum.* Nec firmior SALMASII ratio ad *isagogen* GALENI prouocantis, in qua mentio fit Sexti, eam enim spuriam esse, nemo fere negat. Sed certiora et validiora sunt, quae ex successione Scepticorum a LAERTIO [i] memorata attulit IONSIVS [k]. Ea enim successio talis fuit:

Antiochus Laodicenus,

Menodotus Nicomediensis, Theodas Laodicenus,

Herodotus Arei Tarsensis,

Sextus Empiricus

Saturninus.

Menodotus autem et Theodas, siue Theudas tempore M. Aurelii Antonini inclaruerunt, vt ex GALENI libro *de hypotyposi empirica* patet, quem, A. C. CC, aetatis LXX, Seueri VII, defunctus, Antonini philosophi tempore anno aetatis XXXVII composuit, et in quo postremos ex Empiricis laudat Menodotum atque Theudam. Hunc Menodotum cum audiuerit Herodotus, et hunc demum Sextus, necessario inde sequitur, serius, quam sub Antonino philosopho Sextum vixisse. Cumque hos vltimos sui temporis empiricos memoret Galenus, recte inde concluditur, Sextum Empiricum, Galeni tempore nondum innotuisse, sicque eius tempus in Sec. III initia, vel senectutem etiam Galeni, aetatemque Seueri imperatoris esse reiiciendam. Cum enim verus isagoges Galeno tributae auctor ignotus sit, ex eo argumentum pro definienda Sexti aetate afferri non potest. ✤ Alios Sextos supra indicauimus.

§. IV. Post

Fallitur itaque communis virorum doctorum sententia, quam nos quoque in Germ. Hist. phil. opere T. III. p. 1337. secuti sumus, quae mathematum nomine omnes omnino scientias etiam philosophicas comprehendisse Sextum putat.

g) Nitidissima editione Lipsiensi 1718. fol. vid. Iourn. des Savans 1719. p. 669. Bibl. anc. et mod. T. XIV. p. 1. Act. erud. 1718. p. 337.

h) loc. cit.

i) l. c. f. 126.

k) De Scr. hist. philos. L. III. c. 12. p. 274. eum sequitur FABRICIVS ll. cc.

Digitized by Google

Sceptici posteriores.

§. IV. Post Sexti aetatem non defuerunt, qui philosophandi rationem Scepticam excolerent, mox Pyrrhoniorum, mox Academicorum nomine minus inuiso vsi. Ex illorum numero fuit Saturninus Cythenas, quem Sexti Empirici discipulum facit LAERTIVS [l], et Theodosius Tripolites, vir eruditus et mathematicarum disciplinarum historia clarus, qui, SVIDA teste, [ll] commentarios scripsit in Theudae Laodiceni Sceptici *capitula*. Meminit Theodosii cuiusdam Bithyni, quem horologii solaris ad quodcunque clima apti inuentorem praedicat VITRVVIVS [m], et quem cum filio non ignobile inter mathematicos sui temporis nomen consecutum esse STRABO [n] testatur, huncque VOSSIVS [o], cum Theodosio Tripolitano eundem fuisse, et ex Bithynia in Africam secessisse putat. Qua in opinione ducem habuit IOANNEM PENAM [p]. Sed merito a Vossio discessere viri κριτικώτατοι IO. IONSIVS [q], AEG. MENAGIVS [r] et IO. ALB. FABRICIVS [s], si enim paulo attentius Suidae narrationem intuemur, palam fit, fuisse inter se Theodosios hos diuersissimos. Bithynus enim, Vossio non negante, Pompeii M. tempore vixit, Tripolitanus commentarios scripsit in Theudam, qui aliquo ante Sextum, tempore, Traiani forte vel Hadriani vel Antonini Pii aetate vixit, adeoque ille Sextum aetate superare vix potuit, et duobus Seculis Bithyno est iunior. Et distinguit quidem Theodosium, capitulorum Scepticorum auctorem Suidas a Theodosio Tripolita, sed confudisse eum more suo hic omnia ex illo patet, quod eadem vtrique scripta tribuit. Monet etiam FABRICIVS, nunquam Theodosii meminisse, neque eius scripta euoluisse videri Ptolomaeum, licet hunc ex illis profecisse tradant Pena et Vossius, ex quo confirmamur, Theodosium post Ptolomaeum, qui Antoninorum tempore floruit, vixisse: alias enim ad eum prouocasse dubitandum non est, qui alios laudauit. Meminere vero Theodosii posterioris temporis mathematici Theo, Pappus, Proclus, et ante hos LAERTIVS [t], ex quibus recte coniicitur, vix errare eos, qui vel cum Sexto, vel paulo post eius tempora vixisse statuunt. De modo vero eius philosophandi σκεπτικῶς, ex fragmento illo specimen cape, quod ex *capitulis* eius *Scepticis* seruauit SVIDAS [u]. Ait ibi: *Pyrrhonem non vocandum esse Scepticum: nam si quidem motus et agitatio mentis in alterutram partem comprehendi non possit. Pyrrho quo mentis habitu fuerit, nos ignoraturos esse. At si illum ignoremus, non recte vocatum iri Scepticos Pyrrhonios. Ad haec Pyrrhonem neque primum Sceptices auctorem fuisse, neque de vlla re certi quid statuisse. Quare Pyrrhonium dicendum, qui moribus illi similis fuerit.* Scilicet sectae nomen omnino refugiebant Sceptici, et antiquiora Pyrrhone nomina in

 patro-

l) L. IX. f. 116. ll) In Theodosius T. II. p. 174.
m) L. IX. c. 9. n) L. XII. p. 566.
o) De scient. mathem. c. XVI. §. 6. p. 58. c. XXXIII. §. 8. p. 160. p) Praef. ad Sphaerica Theodosii a se Paris. 1557. 4. edita.
q) De Scr. hist. phil. L. III. c. 12. p. 275.
r) Ad LAERT. L. IX. f. 70.
s) Bibl. Graec. Vol. II. p. 91.
t) L. IX. f. 70.
u) In Pyrrhonii T. III. p. 256.

patrocinium opinionis vocabant. Hinc Homerus, Archilochus et Euripides huc aduocati, vt ex hoc Suidae loco liquet. Seculo vero tertio valde inclinasse res Scepticorum dubium non est, cum et secta eclectica reliquas fere omnes deprimeret, et Christiani se Scepticismo vehementer opponerent, quod eius mala inter greges suos grassari viderent doctores ecclesiae, qua de re conqueritur GREGORIVS NAZIANZENVS [x], et nota sunt, quae contra Academicos disputauit AVGVSTINVS [y]. Ex quibus veterum locis colligitur, acerrimas quidem at absurdas et impudentes satis fuisse disputationes Scepticorum, et intolerabiles visas [z], telis vero piorum doctorum vbique confossas [a]. Cum itaque exiguis iam ante luminibus vsa esset [b] secta Sceptica, tandem prorsus euiluit, et cum incrementis philosophiae Alexandrinae atque doctrinae Christianae huic sectae maxime aduersis, decreuit. Cuius specimen esse potest, quod Sexti scripta, licet bonae frugis quoad veteris doctrinae copiam et eruditionem plena, plerisque veterum intacta manserint [c], et de doctissimo medico non nisi pauca extent veterum loca [d]. Occurrit quidem Iustiniani imperatoris tempore Vranius quidam philosophus, AGATHIAE [e] memoratus, ex quo sua descripsit SVIDAS [f], homo Syrus, non Peripateticae tantum doctrinae, sed et Pyrrhoniae addictus, qui Constantinopoli oberrabat, artem profitens medicam, quique nullum prorsus Aristotelis dogma recte tenebat, disputando tamen in congressibus inanem prae se typhum ferebat, et ad palatii porticus atque in tabernis librariis sedens de Deo et diuinis cum hominibus illiteratis disputationes exercebat. Hunc ephecticam philosophiam imitari cupientem, iuxta Pyrrhonem et Sextum responsiones fecisse, finemque statuisse vacuitatem perturbationis in animo, existimando nimirum, nihil esse quod comprehendi posset intellectu, ait AGATHIAS, qui et addit, cum Areobindo legato ad Persarum regem Chosroëm commigrasse, magno ab eo in honore habitum. Ast et vita talem describit et eruditione, vt vix nomen inter philosophos tueatur, et Christianum fuisse ex Nestorii secta, et ad controuersias Eutychianas traxisse praecepta Aristotelis de passibilitate et impermixtibilitate Dei (τὸ παθητὸν καὶ ἀξύγχυτον) disputando, obseruauit Cel. MOSHEMIVS [g], adeoque et suo merito, et fidei professione omitti hic potest. Nec alia sunt, quae his addenda esse iudicamus; cum hoc vero tempore cum philosophia Graeca gentilis plane exspirauerit, eius quoque sub imperatoribus Romanis historiae imponimus finem.

x) Orat. XXI. in Athanas. p. 380.

y) Libris tribus contra Academicos, de quibus suo tempore dicendum. Conf. FOVCHER. sur la philosophie des Academiciens L. I. c. 13, p. 67. seqq.

z) AVGVSTIN. enchir. c. 20. de Trinit. L. XV. c. 12.

a) Vid. LACTANT. inst. L. III. c. 5. 6. de ira Dei c. 1.

b) Vid. Aristocles apud EVSEB. de praep. L. XIV. c. 18.

c) Obseruauit id MENAGIVS ad Laërt. L. IX. s. 116.

d) Laërtii, Suidae, Isagoges auctoris, Agathiae, Cedreni, auctoris tab. de sectis medicorum, Scholiastis Luciani et Nazianzeni loca praefixit suae Sexti editioni FABRIC.

e) L. II. p. 67.

f) In Vranius T. II. p. 740. hinc sua hausit MENAGIVS l. c. FABRICIVS l. c. HVETIVS l. c. p. 161.

g) Instit. hist. Christ. antiq. Sec. VI. P. II. c. 1. §. 5. p. 434.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT TERTIVM.
DE PHILOSOPHIA ORIENTALI.

§. I.

Historiae philosophiae orientalis necessitas et momentum.

Absoluta philosophiae gentilis Graecanicae sub imperatoribus Romanis historia ad Iudaeos iam, quod omnes hactenus fecerunt, qui philosophiae fata enarrarunt, pedem promouere liceret, nisi restarent barbaricae philosophiae reliquiae, hactenus fere nemini animaduersae, saltem iusta nunquam luce collustratae, quas nuper e tenebris reuocauit, viri magni, Io. Lavr. Moshemii [a] industria. Qui cum vidisset, veterum in ciuitate Christiana haeresium, quae rem Christiani populi sacram sub initia nascentis reipublicae sacrae valde vastarunt, origines ex Platonismo, praeuiis quibusdam veteribus doctoribus, a plerisque qui historiam ciuitatis Christianae enumerarunt [b] perperam, et inuita veritate deriuari, de veris earum originibus sollicitus, tandem eo, quo est animi acumine, et profunda in his rebus perspicacitate, vidit et detexit, fuisse circa nati Saluatoris tempora in notioribus Asiae atque Africae regionibus singulare quoddam philosophiae genus, quod diuinarum rerum cognitionem ceteris praestantiorem sibi vindicans, orientalis doctrinae a vetustissimis philosophis ad se deriuatae gloriam sibi vindicauit; exque ea secta plures cum ad Christianam religionem se contulissent, praeceptaque sua cum hac praepostere coniungere conati essent, exorta esse illa haeresium examina, quae Gnosticorum nomine superbientia, muscarum instar per omnes Asiae atque Africae ecclesias peruolitarunt, et nugis ineptissimis simplicitatem sanctissimae religionis contaminarunt, ad Iudaeos quoque et ipsos gentiles progressae domesticam vtrorumque philosophiam misere corruperunt, sententiarum monstra excogitarunt, fanaticismum late regnantem confirmarunt et auxerunt, librorum spuriorum segetes disseminarunt, pessimisque doctrinis totum commacularunt orbem. Quorum hominum historia, dici non potest, quantum lucis historiae sacrae atque philosophicae seculi post natum Saluatorem primi et secundi accendat, et quam multa perspici queant, circa quae sine ea merito in tenebris palpamus. Dolendum tantum est, non extare amplius horum hominum libros, et nonnisi pauca et exigua fragmenta superesse, adeo quoque ecclesiae doctores variis caussis impeditos turbasse eorum notitiam, vt pauca hactenus de eo philosophiae genere caussis, et rationibus

a) In diss. de caussis suppositorum librorum inter Christianos Sec. I. et II. Vol. diss. histor. eccles. p. 217. In institut. hist. Christ. antiq. Sec. I. P. II. c. 1. §. 4. seqq. p. 71. seqq. et in institut. maior. Sec. I. p. 137. seqq.

b) Vid. Massvet. diss. I. in Irenaeum art. 1. sect. V. §. 63. seqq. p. 93. seqq. C. Vitringa Obs. SS. L. V. c. 13. p. 162. et innumeri alii, quibus exemplum praeiuere veteres doctores Irenaeus, Tertullianus, Epiphanius, alii.

Digitized by Google

bus veris dicipossint, quae non insuperabilibus difficultatibus circumsepta omni fere diligentia superiora sint. Tentabimus tamen, vtrum tanto viro duce, viae semel ab eo apertae insistentes, afferre aliquid valeamus, quod non nudis coniecturis, sed veterum etiam relationibus conficiet.

Existentia eius probata.

§. II. Extitisse eiusmodi philosophiam circa haec, de quibus loquimur, tempora, veterum de haeresibus in oriente natis narrationes dubitare non sinunt. Eae enim certi testes sunt, ad eiusmodi philosophiam, a vetustissimis in oriente philosophis acceptam istos homines prouocauisse. Qua de re imprimis PORPHYRII c) testimonium audiendum est, eo minus suspecti, quo minus res ecclesiae Christianae ei curae erant cordique. Ita enim ille: γεγόνασι δὲ κατ' αὐτὸν τῶν Χριστιανῶν πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι αἱρετικοὶ δὲ ἐκ τῆς παλαιᾶς φιλοσοφίας ἀνηγμένοι, οἱ περὶ τὸν Ἀδέλφιον καὶ Ἀκυλῖνον κ. τ. λ. *Erant Christiani eo tempore multi, tum alii, tum haeretici ex antiqua philosophia egressi, Adelphii Aquilinique sectatores etc.* Quibus verbis clarissime innuitur, haereticos eius temporis inter Christianos, non tantum antiquae philosophiae propaginem se iactauisse, sed reuera inde semina opinionum concepisse suarum. De philosophis enim loqui Porphyrium, ex sequentibus manifestum est, quibus contemsisse eos, Platonem, Zoroastris autem, Zostriani, Nicothei, Allogenis Mesi auctoritatem crepuisse, et tanquam sectam aliquam philosophicam confutatos esse, ait. Orientis autem sapientiam eos homines ostentauisse, fragmentum THEODOTI Valentiniani hominis, quod CLEMENTI ALEXANDRINO subiungi solet, quodque cum FR. COMBEFISII versione exhibuit IO. ALB. FABRICIVS d), demonstrat, quod Valentinianis somniis refertum orientalis doctrinae titulum e) prae se fert. Ast talem hoc fragmentum philosophiam nobis exhibet, qualem in sequentibus producemus, quaeque veteres orientis doctrinas, quantum ex iis ad ista quidem tempora peruenit, male sana curiositate ad Christianae religionis traduxit mysteria. Addimus locis his tertium non minus luculentum, probeque notandum, quod ab eiusmodi philosophi calamo profectus est, qui philosophiae suae partem non contemnendam illi doctrinae orientali debuit. EVNAPIVM f) innuimus, Alexandrinae philosophiae innutritum, qui postquam Sosipatrae a geniis quibusdam, vt ipse vult, philosophiam edoctae historiam enarrauerat, patrem dicit, orauisse peregrinos viros, ad genua aduolutum, ederent,

c) In vita Plotini c. 16. p. 118. ed. Fabr.

d) Bibl. Graec. Vol. V. p. 135. Germanice idem fragmentum edidit G. ARNOLDVS haeresiolog. P. IV. p. 41. sed cum vir doctus a veteris philosophiae notitia plane non esset instructus, non poterat non thesauros vendere, qui carbones erant. Meliorem itaque versionem dedit vir quidam eruditus Vlmae 1701. 4. qui nomen literis his I. G. W. E. M. praefixit. Quem fuisse IOANNEM GEORGIVM WACHTERVM, ecclesiasten Memmingensem, virum Graece doctissimum nos docet Cl. IAC. ERHARDVS in miscell. de Iubilaeis p. 43.

e) Hunc enim titulum praescriptum habet: Ἐκ τῶν ΘΕΟΔΟΤΟΥ καὶ τῆς ἀνατολικῆς καλουμένης διδασκαλίας κατὰ τοὺς Οὐαλεντίνου χρόνους ἐπιτομαί.

f) In Aedesio p. m. 61.

Digitized by Google

quinam essent: *οἱ δὲ μόλις καὶ βραδέως (δόξαν δὲ ἴσως οὕτω καὶ Θεῷ) παρέφηναν εἶναι τῆς Χαλδαικῆς καλουμένης σοφίας οὐκ ἀμύητοι καὶ τοῦτο δι' αἰνίγματος καὶ κάτω νεύοντες.* *Illi cunctabundi*, ita pergit, *aegre post aliquam moram (forsan etiam, quod Deo ita visum fuerit) se Chaldaicae philosophiae, quae dicatur, initiatos esse prodiderunt, idque obscurius et demisso vultu.* Quibus verbis satis clare innuitur, fuisse eo tempore sectam quandam philosophicam, quae Chaldaicam atque Orientalem sapientiam iactauerit, eaque mysteria panderit, quae haud contemnendam partem philosophiae Alexandrinae constituebant, licet morosius refragari nolimus contendenti, pleraque in illa Sosipatrae historia fabulam redolere. Nobis enim heic loci sufficit demonstrasse, inualuisse, primis a Christo nato seculis eiusmodi philosophiae orientalis sectam, quae diuinior et augustior reliquis habita fuerit, et dogmata multa ad Alexandrinos philosophos propagauerit, ad quam prouocare potuerit Eunapius.

§. III. Vindicasse sibi hanc sectam Gnosticorum nomen, eo quod sublimiorem ceteris philosophis de Deo deque potestatibus quibusdam siue emanationibus diuinis cognitionem se habere Sectatores eius gloriati sint, doctissimus MOSHEMIUS [g] coniicit, nam, (quod ex sequentibus quoque constabit,) circa diuina eiusmodi totam eorum doctrinam fuisse versatam. Certumque se esse, ait, philosophos hos nomine *γνώσεως* non tum demum doctrinam suam insignire coepisse, postquam Christianam religionem receperant, sed iam antea honoris caussa eam ita nominasse. Tritum enim dudum fuisse inter philosophos hoc vocabulum et ad cognitionem seu contemplationem rerum aeternarum, sublimiorem et ab omni sensu et materia secretarum designandam adhibitum: atqui harum rerum notitiam eximiam hoc genus hominum sibi arrogasse. Recte haec quidem dici, nemo negauerit, qui vetustissimarum haeresium origines paulo curatius habet perspectas. Quamuis enim Gnosticorum appellationem certae tantum haereticorum sectae propriam fuisse, eamque isto nomine ab aliis haereticis se distinxisse tradant Epiphanius, Augustinus, Pseudo-Hieronymus, Auctor Praedestinati et alii, quos magno numero sequuntur recentiores [h], in veterum tamen scriptorum lectione versatum fugere non potest, Gnosticorum nomine omnes propemodum haereses complexos fuisse veteres, qui sublimiorem de Deo et diuinis scientiam iactarent, vnde et Menandrum Simonis discipulum IRENAEUS [i], et Basilidem HIERONYMUS [k], Saturninum EPIPHANIUS [l], Nicolaum quoque PHILASTRIUS [m] Gnosticorum parentem con-

Nomen Gnosticorum sibi vindicat.

g) loc. cit.

h) Vid. quos laudat THOM. ITTIGIUS de haeresiarchis aeui Apost. c. IX. p. 162. seqq.

i) L. III. c. 4.

k) Cat. Scr. eccl. c. 21. p. 87. ed. Fabr.

l) Haeres. XXVII. sect. 1. T. I. p. 102.

m) Haeres. XXXIII. p. 71. ed. Fabr. idem facit IRENAEUS L. III. c. 11. EPIPHAN. haer. XXVI. s. 1.

constituunt. Dubitandum quoque non est, profluxisse hoc nomen non ex Christiana sed gentili disciplina, considerantibus luculenta duo loca Diui PAVLI, quorum vno [n] discipulum Timotheum anthitheses τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, auersari iubet, altero illam falso iactatam sublimiorem sapientiam philosophiam deceptricem et traditiones humanas atque elementa siue principia mundi vocat [o], quibus verbis clare satis origines non in ciuitate Christi, sed inter seculares homines exortas tangit. Etsi vero, haec ita se habere vix dubitandum sit, non tamen id ita accipiendum est, ac si orientalis ista philosophia domesticum hoc sibi nomen adsciuerit. Γνώσεως nomen enim Graecum est et a Graecis philosophis profectum, et in Pythagorae atque Platonis tantum schola ad res immateriales et intelligibiles, earumque notitiam, quam metaphysicam dixit Aristoteles, translatum, vt nos alibi docuimus [p] docteque exposuit IACOBVS THOMASIVS [q]. Ex quo colligimus, Gnosticorum nomen orientales philosophos tum demum sibi vindicasse, cum Graeci ad orientalem philosophiam Pythagorico-Platonicam transferrent, et ex vtraque mixtum metaphysicae genus exsurgeret: quod non ita longo ante natum Christum tempore euenisse, in sequentibus dicemus. Gnosticorum vero, id est haereticorum vetustissimorum placita ex hac secta profecta esse, et sublimiorem eiusmodi de Deo et emanationibus diuinis atque earundem operibus doctrinam iactauisse, laudatum supra THEODOTI fragmentum διδασκαλίας ἀνατολικῆς luculenter euincit, et ex tota Gnosticorum historia alibi enarranda manifestum esse putamus.

Origines sectae Orientalis.

§. IV. Originem vnde haec secta ceperit, ex dictis et allatis etiam veterum locis definiendum est. Ex oriente enim profectam esse non nomen tantum, quod iactabat, ostendit, sed locus etiam regionesque orientis, in quibus illa γνῶσις ψευδώνυμος enata est, quam Chaldaeam, Persiam, Syriam, Phoeniciam, Palaestinam fuisse, eos non latet, qui veterum rerum notitia delectantur. Ex his enim orientis regionibus ad Europaeos quosdam populos, maxime vero ad Aegyptios fuisse hanc philosophiam propagatam, ex iis, quae in fine *primi tomi* de philosophia Aegyptiaca tempore Graecorum ibi regnantium dicta sunt, satis notum esse putamus. Maxime vero Chaldaeam et Persiam, (quae nomina in philosophiae historia idem dicere, et Chaldaeam philosophiam esse, quae inter Persas illo tempore floruit, ex dictis *tomo primo* de harum gentium philosophia constat) patriam huius philosophiae recte assignari, adducta supra Eunapii et Porphyrii loca probant, quorum ille Chaldaicam philosophiam secretiorem initiationibus sacram, vocat, hic ad Persarum eos philosophos prouocasse, eorumque auctoritatem, emendicatis

n) I. Tim. VI. 20.
o) Coloss. II. 8.
p) Hist. de ideis sect. I. §. 6.
q) Orig. hist. phil. et eccles. §. 25. seqq. p. 21.

dicatis aliquot libris ſpuriis Zoroaſtris, Zoſtriani, Meſi aliorumque nomine ſuperbientibus venditaſſe prodit. Qua in opinione mire confirmamur conuenientia philoſophiae Zoroaſtreae cum hac orientali et Gnoſtica, cuius infra luculentum dabimus ſpecimen. Nulli itaque dubitamus aſſerere, fuiſſe eam propaginem quandam doctrinae Zoroaſtreae, at in peculiares opiniones et mira ſomnia degenerantem, adeoque inter ſectas illas referendam eſſe, quae Orientis incolas vltimis ante N. C. annis in plures opiniones diuiſerunt. Ex his vero clarum quoque eſſe putamus, errare eos, qui ex Platonis ſchola totam hanc Gnoſticorum inſaniam deriuant; cuius opinionis auctores ſunt veteres quidam eccleſiae doctores [r], qui in hos haereticos calamum ſtrinxerunt. Qui cum Platonicam potiſſimum doctrinam didiciſſent, vidiſſentque haud pauca orientalis philoſophiae capita a philoſophis Alexandriae Pythagorico-Platonicam philoſophiam tradentibus, vel ex hac Muſarum ſede per Aſiam ſe diffundentibus fuiſſe recepta, in eam inducti ſunt ſententiam, totam illam errorum foeturam ex Platonica philoſophia pullulauiſſe. Verum deceptos fuiſſe viros optimos ex dictis ſatis conſtat: qui ſi Platonicam philoſophiam cum illorum decretis, quae notiora illis erant, quam nobis, comparauiſſent, vel hos homines ipſos audiuiſſent, facile intellexiſſent, multum inter eorum placita et ſcholae Pythagorico-Platonicae doctrinam eſſe diſcriminis. In quam licet multa poſtea eſſent recepta, tantum tamen abeſt, vt Platonem ſe ſequi philoſophi illi orientales putauerint, vt potius eum faſtidioſe reiecerint, quippe qui, diuinitatis profunditatem praecipiendo non attigiſſet. Teſte enim PORPHYRIO [s] praeceperunt, *Platonem in profunditatem intelligibilis eſſentiae non penetraſſe*, PLOTINVS [ſ] autem Alexandrino contra eos acumine diſputans, eis inanem obiicit iactantiam, ὡς αὐτοὶ μὲν τὴν νοητὴν φύσιν κατανενοηκότες ἐκείνȣ δὲ (Πλάτωνος) καὶ τῶν ἄλλων τῶν μακαρίων ἀνδρῶν μή· *quaſi ipſi quidem intelligibilem naturam cognoſcendo attigerint, Plato autem reliquique beati viri minime.* Nec ad haec demonſtranda alio argumento opus eſt, quam lectione diſputationis illius a PLOTINO [ſſ] contra hos homines ſcriptae, quam *contra Gnoſticos* Porphyrius inſcripſit, in qua luculenter oſtendit: *Eos Platonem non intelligentes, numen quoddam exiſtimaſſe, in quadam quiete in ſe omnia continere, etc. Multa praeterea in Platone interpretando mentiri opinionesque eius in deterius detorquere.* Graui etiam indignatione eos corripit, *quod diuinos viros cauillentur, et conuitiis in Graecos ſua dogmata audientibus confirment, quodque popularem approbationem aucupentur, viros illos vituperando, qui a viris non mediocribus iam multis ſint ſeculis comprobati. Ridiculum porro eſſe* ait, *profiteri, ſe illis eſſe praeſtantiores, cum pleraque corruperint* [t]; cuius a Platone diſ-

r) Irenaeus, Tertullianus, Epiphanius, aliique.

s) loc. cit.

ſ) Ennead. II. L. IX. c. 6. p. 204.

ſſ) loc. cit.

t) loc. citat.

dissensus exempla affert pluscula, quae nobis otium faciunt, ex collatione vtriusque doctrinae dissensum inter vtramque ostendendi [u].

Cum phil. Pyth. Platonica coniuncta.

§. V. Haec licet ita se habeant, negandum tamen non est, accessisse quaedam ex philosophia Pythagorico-Platonica ad hanc philosophiam orientalem. Id enim non dogmata tantum ostendunt varia, quae vtrique sectae communia videntur, sed PLOTINVS quoque iterum testis est, qui ita: ὅλως γὰρ αὐτοῖς τὰ μὲν παρὰ Πλάτωνος εἴληπται, τὰ δὲ ὅσα καινοτομοῦσιν, ἵνα ἰδίαν φιλοσοφίαν θῶνται, ταῦτα ἔξω τῆς ἀληθείας εὕρηται. *Certum enim, eos a Platone multa accepisse, quae vero noua adiecere, vt propriam philosophiam constituerent, ea extra veritatem esse deprehenduntur.* Inter illa refert *dogmata de iudiciis et poenis apud inferos, fluminibus, transmigrationibus in corpora varia, item quod in mundo intelligibili multitudinem ponant, videlicet ipsum ens, et deinde intellectum et post haec opificem alium, ipsam scilicet animam sibi ex Timaei verbis vsurpauerint.* Vidisse hic hominem Platonicum plus conuenientiae, quam reuera fuit, facile largimur, ast fuisse tamen quaedam Pythagorico-Platonica infarta horum hominum systemati ex dictis manifestum est. Quod qua occasione euenerit, ex iis, quae in *epilogo tomi primi* de philosophia Aegyptiaca dicta sunt, disci potest, quae hic omnino repetenda sunt. Scilicet cum ad istum, qui Alexandriae florebat, bonarum literarum mercatum, eruditionis, maxime vero philosophiae Graecanicae per omnem terrarum orbem celeberrimae cupidi vndique conuolassent, et illi quoque, qui de rebus sacris diuinisque accuratius instrui cupiebant, ad hanc vrbem properarent, in qua pulcherrimam personare theologiam, teste Geographo veteri [x], et AMMIANO MARCELLINO [y], constans fama erat, Aegyptii autem ad recipiendas omnium gentium doctrinas de Deo easque cum sua theologia coniungendas essent pronissimi, scholae vero Pythagorico-Platonicae ea esset existimatio, vt singulari sapientia de diuinis disserere crederetur, non potuere non homines Asiatici nouandis rebus et opinionibus leuissimis ingeniis intenti Alexandriam deferri, vt et ipsi sacra ibi dogmata discerent. Qui cum mirum doctrinarum diuiniorum chaos offenderent, quod canis Hermetis et similibus nominibus turgebat, cumque accepisse Chaldaeos ab Aegyptiis sapientiam suam Aegyptios iactantes audirent, domestica, saltem cognata valde et affinia fuisse inuenisse visi, manus dabant, et theologiam Alexandrinam ita patriis dogmatibus attemperabant, prout poterant, multa ita efformabant, vt nec Orientalia, nec Aegyptiaca, nec Pythagorico-Platonica manerent integra et incorrupta, sed ex omnibus noua enascerentur placita. Et hac quidem ratione philosophiam orientalem in Aegyptum peruenisse, dubium non est. Quae cum magnifice de Deo diuinisque statue-

u) Prolixe et solido iudicii acumine ex Plotino hoc demonstrauit MOSHEMIVS inst. hist. Christ. maior. Sec. I. P. II. c. I. §. 5. p. 5. p. 341. seqq.

x) p. 20. ed. Godofr.

y) L. XXI. c. vlt.

Digitized by Google

ſtatuere, et haud pauca veteribus patriisque, (quorum veros ſenſus nemo tenebat, ſed pro lubitu explicabat quilibet) affinia habere videretur, translata in illud religionum Πανδοχεῖον eſt, ex quo poſtea tantum malorum, velut ex Pandorae pyxide in orbem egreſſum. Certe non Aegyptiacam tantum et Platonicam, ſed et ipſam Iudaicam doctrinam corrupit. Ex hac enim philoſophia Alexandrina, quae ex veteri Aegyptiaca, Orientali, et Pythagorico-Platonica conflata fuit, Cabbalam Iudaeorum exortam et ſpuriam philoſophiam populo Dei obtruſam fuiſſe in *ſequenti libro* demonſtrabimus. Haec vero nos non nuda coniectura ductos aſſerere, ſed rei veritatem teſtem habere, facile ille intelliget, qui IAMBLICHVM [z], diuiniorem Aegyptiorum theologiam exponentem cum philoſophiae orientalis placitis generalioribus comparauerit. Ex Aegypto vero paulo ante reparatae ſalutis tempora Ptolomaei Phyſconis tyrannide eiecti philoſophi Alexandrini cum in Aſia reſediſſent, ſcholasque aperuiſſent, noua inde occaſio enata eſt, philoſophiam orientalem cum Platonica commiſcendi, et hanc genuinam rationem eſſe putamus, cur in philoſophia Alexandrina tot philoſophiae orientalis veſtigia deprehendantur, quae non tam Platonicis, quam ſectae iſti orientali, ſecus, quam plerumque fit, adſcribi debent. Cum vero poſt Plotinum et Porphyrium, intermortuis Gnoſticorum ſectis, intercideret philoſophia orientalis, Alexandrini recipientes, quicquid diuinum in orbe reſonabat, reliquias quoque Chaldaicae iſtius philoſophiae receperunt in tutum, vt ex MARINI [a], teſtimonio eſt maniſeſtiſſimum. Et cum hac quidem ſecta philoſophiam quoque iſtam orientalem et Chaldaicam exſpirauiſſe veriſimile eſt.

Doctrina orientalis philoſophiae de Deo.

§. VI. Fuiſſe hanc philoſophiam orientalem metaphyſicam quandam, ſiue theologiam, mediocriter ad Gnoſticorum deliria, quae illa peperit, attendenti maniſeſtum eſt. Quemadmodum enim illa fere omnia in emanationum diuinarum ſerie quadam conſtituenda et ad viſibilis mundi opera applicanda verſabantur, ita dubitandum quoque non eſt, philoſophiam illam orientalem eiusdem argumenti doctrinam exhibuiſſe. Ex iis enim, quae *tomo primo* de barbarica Aſiaticarum gentium philoſophia diſſeruimus, conſtare poteſt, ſyſtema emanatiuum vtramque in ea abſoluiſſe paginam, et rerum omnium ex infinito Deitatis fonte fluentium ſeriem et progreſſum atque alterationem exhibuiſſe. In hoc igitur argumento philoſophia orientalis ſine dubio occupata fuit, et progreſſionem quandam ſiue emanationem virtutum quarundam ſubſtantialium, ex inexhauſta et latente numinis abyſſo per varios ordines, gradus, perfectiones, et eſſentiarum atque virtutum communicationes, vsque ad extremam emanationis lineam, nempe materiam eiusque corticem et ſcorias, malos genios, originemque mali phyſici et moralis explicare anniſa eſt. In hoc enim argumento et Alexandrina philoſophia, & Cabbala Iudaica, & Gnoſticorum

z) De myſter. Aegypt. Sect. VIII. c. 2. 3. p. 158. ſeqq. a) In vita Procli c. XXVI. p. 60.

ſticorum ſyſtemata multum deſudarunt, quae cum ſuo modo et ratione ex hac ſcaturigine pullulauerint, licet ad alia quoque doctrinarum aedificia, Platonicum ſcilicet, Iudaicum et Chriſtianum eam adplicuerint et accommodauerint; recte inde colligitur, ipſam philoſophiam orientalem talia tradidiſſe. Non prouocabimus iam ad reliquias Gnoſticorum, inter quas THEODOTI eclogae nobis luculentum locum [b] exhibent, ſed teſtem tantum volumus PLOTINVM [c], in eo quidem cum illis conſentientem, quod iuxta ſummam ſyſtematis emanatiui *illuſtrata*, *lumenque poſſidentia ſempiternum*, *deinde ad inferiora id traducant*, improbantem vero, ὅτι αὐτῷ τῷ πλήθει τὴν νοητὴν φύσιν τῇ αἰσθητῇ καὶ ἐλάττον, εἰς ὁμειότητα ἄγοντες, *quod ex ipſa multitudine intelligibilem materiam vſque ad ſenſibilis et deterioris ſimilitudinem deducant.* Quibus verbis demiurgi in hoc ſyſtemate malam quandam et a materia contaminatam naturam habentis opera, mundique productionem vna cum malo tum naturali tum morali exiſtentis tangit. Hunc enim errorem in iis ſibi maxime refutandum ſumſit. Ad ſyſtematis itaque emanatiui indolem reſpicientibus, facile coniici poteſt, quibus partibus ſyſtema hoc metaphyſicae orientalis abſolutum fuerit. Nempe ante omnia, et ante ipſos primos rerum omnium inenarrabiles fontes incomprehenſibilem et ineffabilem paternitatis ſiue deitatis abyſſum poſuerunt, quam cum nec cogitationibus aſſequi ſe poſſe ſperabant, nec profunditatem eius metiri quemquam aſſerebant, ſuper omnia diuina principia collocarunt, et quod infinita et ineffabili profunditate gauderet, abſtractionum ſuarum idolis decepti, mare quoddam fontium omnium diuinorum conſtituerunt. Hic ἄγνωστος πατὴρ THEODOTI [d]; hoc principium primo-prius, quod Alexandrinos ſtatuiſſe *ſectione quinta diximus.* Hic θεὸς εἷς πρὸ τῶν ὄντως ὄντων καὶ τῶν ὅλων ἀρχῶν πρῶτος καὶ τοῦ πρώτου Θεοῦ καὶ βασιλέως ἀκίνητος ἐν μονότητι τῆς ἑαυτοῦ ἑνότητος μένων, *Deus vnus ante principia reuera exiſtentia et ante principia vniuerſalium*, *prior etiam Deo primo*, *et rege*, *immobilis in ſolitudine vnitatis ſuae permanens*, quem praepoſuiſſe omnibus Hermetem mentitur IAMBLICHVS [e]; hoc lumen illud infinitum, Or haenſoph, ex quo principia Cabbaliſtarum Sephirothica effluxerunt; hoc ſilentium illud et profunditas inenarrabilis Menandri, Valentini et reliquorum Gnoſticorum; nam hos omnes eandem ſcholae orientalis diſciplinam ſuo modo recepiſſe, iſta ſatis conuincit nos conſenſio. Nec aliter veteres orientales Zoroaſtrem ſecuti, qui ante Oromasden et Arihmanium, Mithram poſuerunt, ex quo dogmate hanc philoſophiam orientalem fuiſſe exortam poſtea oſtendemus. Cum autem cum omni mundo philoſophante et a reuelatione non colluſtrato [f], ex nihilo nihil fieri haec ſecta ſtatueret, oſtendendum ei erat, qua ratione tum mundus ille inuiſibilis, tum viſibilis, affectuum ſiue paſſionum et malorum turbis repletus, emanatione qua-

b) l. c. p. 141.
c) l. c. p. 201.
d) p. 139.
e) loc. cit.
f) Conf. DE BEAVSOBRE hiſt. des Manich. T. II. L. V. c. 2. p. 165. ſeqq.

quadam ita esset exortus, vt integra tamen maneret summi principii perfectio. Vtrique igitur mundo sui ordines constituendi erant, qui emanationis legibus disponerentur: illique in duas classes distribuendi, quarum vna illas virtutes substantiales, quae intra diuinae perfectionis et essentiae naturam comprehenderentur, exhiberet, et quibus plenitudo infinita naturae diuinae absolueretur, altera extra infiniti πληρώματος naturam progressa, finitas res, vsque ad ipsas naturas malas productas complecteretur. Indulsisse hos homines nugaces et otiosos ingenio, et mira sibi entia imaginaria concepisse, ex abstractionibus formata, dubitari non potest, ast formasse tamen sibi haec principia emanatiua, ex infinito Deitatis fonte progressa, tanquam res quasdam vel virtutes diuinas, non diuinitatem tantum, sed et substantiam quandam in prima omnium ὕσίᾳ radicatam habentes, quaecunque de illis narrationes hodie suppetunt, confirmant. Quales enim Cabbalisticae Sephiroth sunt, qualia item Platonica principia diuinitatis, talia ista principia diuina in hac philosophia orientali fuisse, ex concordia harum doctrinarum iure quodam concludimus. Adhibita ab illis hominibus, cum Graeco idiomate mysteria sua pandere coepissent, vox αἰών, vnde decantatissimae Gnosticorum aeones in pleromate diuinitatis postea personuerunt. Huic voci quam potestatem philosophi orientales subiecerint, in tanto monumentorum veterum defectu et iactura accurate quidem et sine contradictionis metu definiri non potest; quae caussa fuit, cur in tot diuersas de eius significatione opiniones pertracti sint scriptores [g]. Hoc tamen certum esse putamus, quaecunque demum vocis origo fuerit, designari ea illas virtutes substantiales, quae ex Deo egressae et emanantes diuinam quidem naturam et essentiam habent, at suo tamen modo et peculiari quadam existendi ratione a suo fonte diuersam; quas αἰώνων nomine indigitarunt, quod intellectualem immortalemque et temporis ex mutatione successiui expertem naturam haberent [h]; in qua interpretatione vocis huius ὁμοψήφους habemus viros celeberrimos IS. DE BEAVSOBRE [i] et IO. LAVR. MOSHEMIVM [k]. Nam plus velle hanc vocem, quam nuda attributa, ex inductione exemplorum huius vocis facile demonstrari potest, licet fatendum, ad angelos quoque et finitos spiritus passim hanc vocem translatam fuisse [l]. Quod tamen factum esse tantum κατ' ἀναλογίαν ex eo manifestum est, quod aeones proprie intra pleromatis diuini naturam

g) Praecipuas vocabuli huius significationes enarrat IO. DAMASCENVS de orthodoxa fide L. II. c. 1. T. I. p. 153. Ex recentioribus IAC. BASNAGE Histor. Iud. L. III. c. 28. §. 13. p. 732. recte vidit aeonas Gnosticorum cum Sephiris Cabbalistarum idem esse, obseruauitque in fragmento Sanchuniathonis hanc vocem iam adhibitam esse, ex quo tamen nondum sequi putamus, fuisse hoc nomen Phoenicium, cum coniiciatur, non sine verisimilitudine, hoc fragmentum ex horum philosophorum officina prodiisse.

h) Rationem hanc potestatemque vocis αἰών demonstrauimus in Tempe Heluet. T. II. Sect. I. obs. 4. p. 66.

i) l. c. p. 574.

k) Instit. hist. Christ. mai. Sec. I. P. II. c. 1. p. 143. seqq. add. SVICER. thes. T. I. p. 141. PETAV. dogm. theol. L. III. c. 5. §. 6. seqq. MASSVETVS et GRABIVS ad Irenaeum.

l) GRABIVS l. c. p. 9.

Digitized by Google

ram in ſyſtemate orientali comprehendantur. Aeones itaque, et principia ſubſtantialia ex Deo emanantia et in plenitudine diuinitatis comprehenſa, idem ſunt; et plus volunt, quam ſimplices modi diuinae naturae, adeoque non probandi ſunt viri docti, qui ſupremi numinis perfectiones, decreta et actiones ab his hominibus perſonarum habitu deſcriptas coniiciunt, et notiones quasdam atque ideas Platonicas in intellectu diuino intelligi ſtatuunt [m]. Hi enim ex eo ſatis refutantur, quod ex his aeonibus progreſſus demiurgus, mundus, homo, materia dicatur. Deos melius dixeris, ſed ita cum primo fonte connexos, vt vnam plenitudinem conſtituant; qua ferme ratione Platonem et ſequaces multos in intellectu diuino ideas, velut ἐσίας αὐτὰς καθ αὑτὰς poſuiſſe, ſuo loco euicimus. Quod ſi quis huic explicationi obiiciat, ne ſic quidem conſtare perſpicue, quid iſtis aeonibus hi homines ſibi voluerint, transſcribenda erit culpa in ingenia illorum hominum fanatica et delira, quae perſpicuis notionibus caruerunt, et contentos nos eſſe oportet eo, quod ſciamus, principia illa diuina ſignificari iſta voce, quae ex Deitatis fonte effluxere, et tamen in eius ambitu contenta ſuam peculiarem indolem, naturam et ordinem ſeruauerunt. Cum autem, vt mundus cum ſpiritualis tum materialis ex iſta emanatione fontis infiniti exſurgeret, virtutes duorum generum requirerentur, quarum illae agendo, hae recipiendo vel quaſi patiendo, ad prorogandam latiusque extendendam emanationis virtutem concurrerent, vſi philoſophi hi ſuarum regionum methodo emblematica, ſexum maſculinum atque femininum in his aeonibus excogitarunt, ex quorum concurſu tandem mundus inuiſibilis et ſpiritualis conſtitutus eſſet.

Doctrina orientalis de mundo viſibili.

§. VII. His poſitis de viſibilis quoque mundi origine, et naturis quae in illo eſſent, deque mali, quod in illo regnaret, ortu et fine, erat ediſſerendum, quas quaeſtiones ab antiquiſſimis temporibus barbararum gentium ingenia valde excruciaſſe, ex hiſtoria philoſophiae barbaricae ſuo loco enarrata notum eſt [n]. Cui nodo vel ſoluendo vel ſecando ratio ſyſtematis emanatiui adhibita, quam totam hanc deliram philoſophiam peperiſſe ſumus perſuaſiſſimi: nempe, axioma hoc: Quo magis emanans a fonte ſuo ſecedit, eo deterioris illud fieri atque impurioris naturae, eo craſſiori ſtipari congerie, vt lumen a ſplendidiſſimo igne in longinquum proiectum infirmius fit, et tenebris magis ſemper miſcetur, donec vix luminis aliqua remaneant veſtigia. Hoc canone poſito, quem clauem quoque eſſe philoſophiae Cabbaliſticae in ſequentibus luculenter demonſtrabimus, porro ſtatuebant, aeonum vel virtutum eiusmodi ſiue vnam ſiue aliquas ex plenitudinis diuinae circulo longius progreſſas, a perfectione ſua deſciuiſſe, et ita deſtitutas diuinis perfectionibus de condendo nouo ſibi regno cogitaſſe: factumque eſſe ex iis demiurgum, qui cum ſpiritualia non habe-

ret

m) CAMPEG. VITRINGA Obſ. SS. L. I. c. 2. p. 130. BASNAGE l. c. SOVVERAIN. Plat. devoilé c. VIII. p. 68.

n) Conf. quae ex veteribus affert MOSHEM. l. c. §. 8. p. 140.

Digitized by Google

ret pura, sed coarctata magis et in materiam coëuntia, et infinitatem atque diuinitatem amittentia, ex his mundum hunc fabricauerit, illique alias potentias substantiales, ex reliquiis pristinae originis ex se productas praefecerit. Qui demiurgus et ministri eius atque angelicum diuini pleromatis indolem et naturam amisissent, et qui ab eis conditus erat, mundus materialis crassusque factus esset, quin ex eius scoriis atque eluuie corticeque pessimae quaedam virtutes siue mali quidam daemones exorti essent, repletum fuisse hunc mundum malo physico et morali, passionibus, et turbis atque infinitis calamitatibus plenum, hincque mali originem esse deriuandam, quod in animum quoque hominis redundauerit, licet ipse meliorem quoque naturam a diuinis principiis, non vero ab istis conditoribus materiae accepisset. Ex quibus omnibus sequebatur, relucere quidem in mundo magnam primi fontis imaginem et bonitatem ex supremo oceano effluentem, ast cum nimis longe ab eo, emanationis conditione, remotus materialis factus esset, non potuisse non tot mala moralia et naturalia mundo inesse, nec potuisse supremi numinis benignitatem illis satis mederi, cum ineuitabilia prorsus sint, et emanationis necessitate eueniant.

§. VIII. Vt vero ex hac miseriarum catena hominem reuocarent, corporis odium sapienti commendabant, et a sentiendi eum facultate ad rationis vsum reuocabant, et per varios ascensionum spiritualium gradus ad Deum extollere se iubebant, vtque facilior fieret a malis istis potestatibus et fatali nascendi in hoc mundo necessitate ad primum beatitatis et perfectionis diuinae atque summae fontem reditus, contemplationes, poenitentias, purgationes, cruciatus et exercitationes philosophicas iniungebant [o], quibus a delictorum scabie et peccandi impuritate ad praestantiorem naturam animus extolleretur. Qui cum totus ita purgari non posset, varias post mortem purgationes necessarias esse, et non tantum reuolutionibus, sed cruciatibus quoque ab illuuie inhaerente, eum eluendum dicebant, donec ad supremum fontem reductus plenis beatitatis praemiis potiatur. Esse porro hanc emanationum diuinarum seriem in variis potentiarum spiritualium ordinibus conspicuam, quae quo longius recedant a fonte primo, eo deteriores fiant, et materiales magis atque concretae, sed et inde peioris et malignae indolis, indeque et morbos, et tempestates et his similia, quae mundum turbant, ab his potestatibus impuris oriri. Ast et incantationibus, quibus superiores potestates prouocentur, eas posse abigi [p], et fore tandem, vt vincente boni natura malum, et eluta quasi mundi materialis colluuie et inquinamentis, tandem res omnes ad pristinum, ex quo effluxerunt, infinitae plenitudinis circulum, redeant. *Doctrina moralis orientalium.*

§. IX.

o) PLOTINVS l. c. p. 203.

p) Ibid. p. 212.

Digitized by Google

Discordia sectarum ex ea ortarum.

§. IX. Fuisse haec primaria philosophiae orientalis capita, in quibus pleraeque, quae ex illa egressae sunt, sectae conspirauerint, facile ex inductione dogmatum eorum, quae in illis hodie inueniuntur, demonstrari posset, nisi limites nobis positi obsisterent. Certe omnium haeresium, quae Gnosticae dicuntur, hae communes doctrinae sunt, multa ex illis recepit Cabbalistica philosophia, multa Alexandrina. Verum in applicatione speciali infinitae ortae sunt discordiae. Quarum duae potissimum caussae assignari possunt. Prima in humani intellectus natura recte ponitur, qui cum de rebus abstractis et iudicandi tantum facultate definiendis cogitat, in praeceps abripitur, vbi imaginationis oestro, ingeniique foecunditate agitur in transuersum. Id his hominibus euenit: qui cum imperscrutabilia mundi spiritualis mysteria detegere cuperent, et de diuinis et abstractis notionibus differere auderent, imaginationis regimini more gentium orientalium se permittentes miscuerunt omnia, et prout quis ingenio erat foecundior, ita noua vocabula, nouum ordinem, nouas potestates excogitabat, et systemati friuolo et ratione sana destituto suppetias ferre tentabat, ita vero innumera opinionum diuersissimarum monstra introducebantur. Altera vero caussa ex applicatione philosophiae orientalis ad alia systemata deriuanda est. Scilicet multi ex his, qui hanc philosophandi viam latissime in oriente regnantem ingressi erant, cum religionem Christianam et doctrinae pulchritudine et miraculorum gloria radios vndiquaque spargentem cernerent, non inuiti quidem ad eam accedebant, suae vero philosophiae illam attemperabant, rati, Christum eiusmodi aeona fuisse, nec Paracletum aliud indicare, homines vero idiotas, quales Apostolos et doctores Christianos videbant, a literatura seculi imparatos, non recte intellexisse haec mysteria, adeoque ad perfectiorem γνῶσιν ea esse emendanda. Quo posito, quo quis erat ingeniosior, eo monstrosius systema produxit, qua in re exemplum praeiuisse reliquis Simonem Magum, ex hac secta orientali philosophum veteres testantur. Inde horrenda illa doctrinarum aedificia conflata sunt, quae haereticis tribuunt Irenaeus, Epiphanius, Philastrius aliique, quanquam dubitandum non sit, nec pios doctores, huius philosophiae imperitos, satis ea intellexisse, nec sciuisse satis ipsos haereticos quae vellent. Qua de re cum infinita fere dici possint, ea nobis, quibus alia sectanda sunt, ad historiae sacrae scriptores, et imprimis haeresiologos remittenda sunt. Eadem fere ratione factum, cum haec philosophia in Aegyptum perueniret, et ab Alexandrinis quoque philosophis ex parte reciperetur, vt systemati Pythagorico-Platonico infarta valde ab orientis doctrinis deficeret: Idem etiam accidit, vbi a Iudaeis ad dogmata sua applicata, Cabbalisticam philosophiam nouo iterum et peculiari habitu exornatam genuisset. Nec dubium est, alibi quoque idem euenisse, quod quidem, deficientibus veterum monumentis hodie definiri non potest. Quantacunque vero illa discordia fuerit, patebit tamen excol-

Digitized by Google

collatione omnium, ſublatis ſpecialibus et domeſticis, in illis, quae ſupra expoſuimus, capitibus vbique philoſophos hos conſpirauiſſe.

Philoſophia orientalis ex Zoroaſtrea.

§. X. Ex dictis iam ſatis luculenter patere putamus, non erraſſe nos, quod philoſophiam hanc orientalem, quam Chaldaicam vocat Eunapius, quamque ad Zoroaſtrem prouocauiſſe Porphyrius teſtatur, eſſe propaginem theologiae Zoroaſtreae in oriente circa ſecula Chriſtum natum proxime antecedentia et ſequentia late diffuſae, dixerimus. Nam vt taceamus, aliam cauſſam vix poſſe afferri, cur vetuſtiſſimorum philoſophorum Chaldaeorum, et Perſarum libros ſuppoſititiis foetibus ſibi vindicauerint, vt auctor eſt PORPHYRIVS [q] ipſe Zoroaſtreae doctrinae ita comparatae ſunt, vt eandem fere nobis doctrinae efforment imaginem. Quam vt lectoris commodo, ex prolixa illa *ſuperioris tomi* tractatione hic in breuem contrahamus ſummam, vt cum data philoſophiae huius orientalis delineatione queat comparari, ecce tradidit Zoroaſtrea diſciplina, ex vno principio infinito et aeterno principiis duobus ſummis priore effluxiſſe omnia modo legeue emanationis, hancque emanationem eſſe perfectiſſimam, puram et actiuam, adeoque naturam ſummi fontis eſſe ignem intellectualem, perfectiſſimum, puriſſimum; ex eo igne emanaſſe omnia materialia atque immaterialia, ita tamen, vt duo quaſi mundi principiorum orti ſint, quorum vnus, puram lucem ſeruauerit, alter longius a fonte luminis infiniti recedens, tenebras receperit, et materialis factus ſit. Illius emanationes particulares quo fonti propiores ſint, eo puriores eſſe et diuiniores, igneas, lucidas, adeoque ſpiritus et Deos ex ſe gignere et diuerſis potentiis actiuis et paſſiuis producere, adeoque Deos igneae naturae eſſe, quae vi naturae ſuae omnia moueant. Quae vero a fonte lucis longius diſtent, ſemper magis inde tenebrarum naturam recipere, luceque, calore, et motu priuari, indeque ortam tandem emanationis lege materiam tenebraſque, et cum his malum, quod Arihmanio non Oromaſdi adſcribendum. Hinc vero et calamitatum et malorum originem deriuandam eſſe, indeque neceſſariam eſſe pugnam inter tenebras et lucem, vt perpetua agitatione materia reddita ſpiritualis, lucida et actiua, tandem in Mithram, igneum illum et puriſſimum lucis fontem redire, ſicque ſublato in terris malo felicitas exoptatiſſima hominibus reſtitui queat. Eſſe hunc philoſophicum ſenſum Zoroaſtreae theologiae demtis ſymbolis orientalibus ſupra luculenter, niſi fallimur, demonſtrauimus. Idem doceri poſſet de animae reditu, purgatione et felicitate futura, niſi breues eſſe vellemus. Aſt eadem veſtigia in philoſophiae orientalis delineatione deprehendimus, quam cum ex Chaldaea atque Perſia egreſſam fuiſſe veteres teſtentur, quid porro dubitabimus, eam Zoroaſtreae diſciplinae typum quendam, licet valde adulteratum mutatumque exhibuiſſe?

Difficultates in hiſt. or.

§. XI. Quamuis autem ea, quae hactenus de philoſophiae orientalis origine atque indole diximus, lucem multam veterum haereſium, itemque ſecta-

q) loc. cit.

sectarum, quae cum orientis philosophis congressae sunt commixtaeque, historiae foenerantur, fatendum tamen, pauca ea esse et admodum obscura, et nondum totam eam in luce ponere apta, idque optari magis posse quam sperari. Certi enim fontes, ex quibus de horum philosophorum sententiis notitia hauriri queat, nobis desunt, et deperditi libri eorum omnes, imprimis suppositititii illi, quos ad Zoroastrem, Zostrianum, Mesum, Allogenem referebant, quosque placita eorum continuisse nulli dubitamus. Immo si suppeterent, coniiciendum tamen est, multa nos offensuros esse obscura, non intelligenda, vocesque sine sono et mente, symbola de rebus omnem imaginem fugientibus materialia, metaphysicam symbolicam sine claue, sine interprete: quae mera nobis aenigmata polliceri, quilibet intelligit. Quo magis enim imaginationis extra orbitam vagantis somnia afferuntur, eo magis tenebrae cumulantur, et certa impeditur notitia. Dubium quoque non est, non satis intellexisse discipulos mentem magistrorum, ex orientis methodo impropria et symbolica dicendi ratione vtentium, et quae illi subtiliter et abstractionibus adhibitis dixissent, in deteriorem et physicum quendam sensum traxisse. His accedunt formulae Asiaticae, grandiloquae, ab vsu dicendi communi remotae, indeque obscurae, ratio quoque philosophandi a Graecanica, cui adsueti fuere omnes, qui de hac philosophia disseruerunt, longe distans et remota, et insueta mentibus hominum Europaeorum: transsumta multa in hoc systema ex aliis systematibus maleque applicata et consarcinata, intrusa multa, quae prorsus non cohaerent, et insuperabiles obscuritates, nisi a genuinis et domesticis separentur, pariunt, in quibus vero aliena a propriis distinguere fere impossibile: discordiae porro haereticorum ex hac orientali philosophia progressorum, et propria sibi doctrinarum aedificia extruentium, quae impediunt, quo minus, quid commune fuerit omnibus, qui singulis innouatum, intelligamus. Nec a veteribus nec a recentioribus lux multa expectari potest. Qui enim contra haereticos huius philosophiae sectatores calamum strinxerunt, cum orientalem philosophiam non intelligerent, eam ex Graecanicae philosophiae, maxime Platonicae, praeceptis explicantes falsos subinde ei attribuerunt sensus, sane parum attulerunt, quod veri speciem prae se ferat, etiamsi de fide eorum bona in referendis, odioque et inuidia non euertendis haereticorum opinionibus, non dubitemus, cuius tamen in vno alteroue dubitationis caussam satis grauem esse, norunt qui veteris ecclesiae doctorum chartas attenta et praeiudicio non occupata mentis acie euoluerunt. Parum vero auxilii a recentioribus tantum non omnibus expectandum est, qui Platonicam cum orientali philosophia confundentes, vel praeconceptis opinionibus seruientes quadrata saepe miscuere rotundis. Quare si in tantis tenebris nos quoque cespitauerimus, veniam nobis dabit lector feliciorem Oedipum requirentibus.

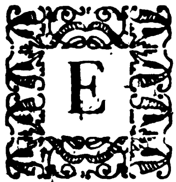
LIBER

Digitized by Google

LIBER SECVNDVS
DE
PHILOSOPHIA IVDAEORVM.

CAPVT PRIMVM
DE PHILOSOPHIA IVDAICA A TEMPORE REDITVS EX CAPTIVITATE BABYLONICA VSQVE AD EXCIDIVM HIEROSOLYMARVM.

§. I.

Philosophia Hebraeorum post captiuitatem Babylonicam nulla.

Ex gentilium philosophorum scholis ad Iudaicae gentis in enarrandis philosophiae fatis progredimur cathedras, cuius initia eruditionis atque sapientiae in *tomo primo* ita enarrauimus, vt eius historia exponeretur, quamdiu in regione sua sibi viuens, αὐτοκρατείᾳ peculiari gauisa est. Quam perdurasse vsque ad captiuitatem Babylonicam, qua dispersa tota fere natio in peregrinas terras translocata est, et populus Hebraeus siue Israëliticus esse desiit, ex sacris oraculis [a], quae gentis huius nobis fata pandunt, notum est. Ex eo enim tempore, quo diuturna sede inter Chaldaeos Persasque detenti tandem ad patrios fumos redierunt, non Hebraeorum porro nomen illis datum est, sed Iudaeorum, eo quod dispersis decem tribubus, quae Israëlitarum populum constituebant, pauci ex iis cum tribu Iudae et Ephraimi in Palaestinam reducti fuerint. Hebraeorum itaque sapientiae vt locum porro in historia philosophiae quaeramus, caussa nulla est: cum fata decem tribuum, loca, regimen, mores, studia nos plane lateant. Quicquid enim de his Israëlitarum post dispersionem inter gentes rebus coniiciunt viri docti, incertum prorsus est, nec nos morari aptum, eo quod ad nostri instituti limites non pertineat. Quare adeundi sunt viri docti, qui Hebraeorum historiam exposuerunt, IAC. BASNAGIVS [b] et IO. FR. BVDDEVS [c], maxime vero HERMANNVS WITSIVS [d], iis, qui plura de hac re nosse cupiunt. Nos pro scopi nostri ratione hoc ex infinitis, quae dici possent, notamus, non posse euinci, vel leui etiam verisimilitudine ostendi, tribus decem ab Assyriae rege in captiuitatem deportatas, quibus sedes datae sunt Chalach, Chabor, fluuius Gozan et vrbes

a) II Reg. XVII. 6.
b) Hist. Iud. L. VII. c. 4. p. 62. seqq. ed. rec.
c) Hist. eccles. V. T. T. II. p. 523. seqq.
d) In δεκαφύλῳ Aegyptiacis addito.

Digitized by Google

bes Mediae, incerta hodie loca [e], peculiarem rempublicam constituisse, et seruauisse patrios mores, instituta et sapientiam, adeoque de eorum quoque placitis et doctrinis nihil posse statui. Cuius licet contrarium nobis persuaderi cupiat nugator, qui quartum ESRAE [f] librum supposuit, narrando: Decem tribus, a Salmanasare rege Assyriorum trans fluuium in alienam terram deductas, communi consilio decreuisse, se a vulgo gentium subducere, et proficisci in vlteriorem regionem humano generi nunquam habitatam, et seruare ibi consuetudines legemque, quas in patria neglexissent, per angustos itaque introitus fluminis Euphratis ingressas, miraculo cohibitis, donec transiissent, vndis confectoque longo anni vnius et dimidii itinere, in regionem Arsareth delatas esse ibique consedisse; fabulam tamen esse, ignotus locus, et affictum ab ineptiente Iudaeo miraculum satis prodit, indignaeque sunt nugae, quas prolixe refutemus, cum eas recitasse, sit refutasse [g]. Omnis enim harum coloniarum historia nos latet, dubiumque vix est, praeter paucos illos, ex fece vulgi, quos in terra sua reliquit victor, quique vel Samaritanis postea vel Iudaeis admixti sunt, et praeter eos, qui cum Iudaeis ex captiuitate redierunt, colonos hos Israëlitas inter gentes Assyriae Mediaeque dispersos eorumque ciuitatibus additos tot passos esse mutationes, monarchiis Assyriorum, Medorum et Persarum magnis reuolutionibus concussis, vt origines pristinae plane perierint, nec possint hodie detegi, adeoque de eorum quoque doctrina non dari posse tractationem [h]. Nec nos mouent ea, quae ex recutitorum gente vir eruditus MENASSE BEN ISRAEL orbi de residuis decem tribubus, earumque legibus et placitis persuadere conatus est, vsus relatione Iudaei Lusitani R. AARONIS LEVITAE, qui ANTONII MONTEZINII nomine innotuit, et ex America redux Menassi se decem tribus inuenisse, narrauit. Quam *spem Israëlis* peculiari libello [i] genti suae praedicauit Menasses, praeter narrantis fidem ad conuenientiam legum, doctrinarum et consuetudinum populorum Americanorum cum Hebraeis prouocans [k]; quem fidem inuenisse, non apud Iudaeos tantum ingenii contribules suos, sed et apud quosdam Christianorum, merito miramur [l]. Nam et falsitatis notas omnes in fronte gerit relatio Monteziniana [m], et, quam crepat doctor Iudaeus, conuenientia inter doctrinas ritusque Americanos et Hebraeos nulla prorsus est, resque habet, ab innumeris fere annis inter gentes receptas, nec ab Hebraeis trans-

e) Conf. BOCHART. Geogr. S. P. I. L. III. c. 14. p. m. 220.

f) c. XIII. 40. seq.

g) Conf. tamen WITSIVS l. c. c. 4. §. 7. pag. 343.

h) Conf. quae docte monet IO. IAC. SCHVDTIVS Memor. Iud. P. I. L. V. c. 15. p. 513.

i) Amstelod. 1650. 12.

k) p. 28. seqq.

l) Historiam controuersiae enarrant FABRICIVS Bibliograph. antiq. c. I. p. 17. seqq. IO. CHR. WOLFIVS Bibl. Hebr. P. I. p. 125. P. II. p. 1091. I. I. SCHVDT. l. c. p. 519.

m) Demonstrauit id TH. SPIZELIVS in eleuatione relationis Montezinianae de repertis in America tribubus Israëliticis Bas. 1661. tota relatio ex fabula de fluuio Sabbathico conficta est, de qua vide NIC. FVLLERVM Miscell. L. I. c. 9. p. m. 57.

Digitized by Google

transsumtas, quales sunt ignis sacer a Mexicanis Peruanisque adhibitus, dies septimus cultui diuino sacer, reliquiaeque notitiae alicuius de creatione, diluuio, similibusque. Populos enim complures, Hebraeorum commercio nunquam notos ignem sacrum aluisse [n], Sabbathumque aliquod seruauisse [o], veterum rerum gnaros non latet. Creationis autem et diluuii aliquam traditionem apud eas quoque gentes superfuisse, ad quas nunquam tribus Israëliticas accessisse constat, ex iis testimoniis liquet, quae collegere viri docti, vt conuenientiam traditionis vniuersalis cum reuelatis doctrinis demonstrarent [p]. Ex quibus satis constat, historiam doctrinae harum tribuum non posse a nobis postulari.

§. II. De philosophia vero Iudaeorum tractaturis mox in limine lector monendus est, ne vocis in alienum a propria significatione sensum detortae vsu decipiatur, attendendum ad id esse, quod *tomo primo* de philosophia Hebraeorum monuimus, habuisse quidem gentem sacram vates diuino lumine collustratos, politicaeque prudentiae instructos viros vere magnos, oeconomos optime instructos, virosque doctissimos, ea eruditione, quae in hac gente floruit, ornatos, non vero philosophos eo sensu, quo vocem hactenus adhibuimus. Fere enim idem quoque in Iudaicae sapientiae historia obseruandum est, in qua qui philosophos proprie dictos quaeret, oleum is perdet atque operam. Etsi enim non defuere inter Iudaeos viri, quibus ex meliore luto finxit praecordia Titan, gentis tamen consuetudine, ingeniis moribusque effectum est, vt parum inter eos inueniatur, philosophiae nomine dignum, et non res modo ipsae, circa quas versata est eruditio Iudaica, nescio quas nugas humani ingenii nulla ratione suffultas, nullo reuelationis testimonio commendabiles exhibeant, sed modus quoque docendi traditiuus, et rationi prorsus inimicus omne examen philosophicum reiiciat. Si itaque philosophiae vocabulum arctis propriisque significationis verae limitibus premitur, abiici et praetermitti tota de philosophia Iudaica tractatio posset, lectorque ad eos ablegari, qui religionis, morum, consuetudinum, traditionum Iudaicarum exponere solent historiam [q], ad ea fere omnia redeunt, quae in philosophiae Iudaicae enarratione exponi solent. Verum recedendum paulisper est a strictiori vocis sensu, nec omittenda in historia philosophica vniuersali Iudaicae religionis et eruditionis historia, eo quod Iudaeorum, quae in Aegypto resedit, coloniae res arcte cohaerent cum philosophia illius religionis, et omitti non possunt, nisi magnam in philosophica

Philosophia Iudaica quo sensu dicatur?

n) Conf. Io. Gottl. Bohnivs de igne gentilium sacro in Israëlitarum sacra iniurio.

o) Vid. B. I. I. Syrbii diss. de Sabbatho gentili, nuper in Tempe Heluetica recusa.

p) Auctores Britanni Hist. vniu. Intr. p. 3. seq. Hist. de la phil. payenne T. I. p. 231. Hvet. Qq. Alnet. L. I. c. 5. p. m. 109. Demonstrat. Euang. Prop. IV. c. 10. §. 6. p. 154. ed. rec.

q) Pertinent huc Io. a Lent. moderna theologia Iudaica, Iac. Frid. Reimmanni introduct. in hist. theol. Iudaicae, Io. Bened. Carpzovii Introd. in theologiam Iudaicam, Eisenmengeri Iudaismus detectus, I. H. Maii theologia Iudaica et his similes, qui doctrinam Iudaeorum sacram enarrarunt, de quibus infra dicendum.

Digitized by Google

phica hiſtoria lacunam intactam praetermittamus, ſectae vero Iudaeorum in Palaeſtina obortae huc quodammodo pertinent, certe philoſophicae hiſtoriae multam lucem foenerantur, et ſapientiae atque ſtultitiae humani ingenii in hac gente hiſtoria non poteſt ſine earum cognitione detegi. Maxime vero Cabbaliſtica philoſophia huc referenda eſt, quae in Aegypto gentilibus originibus vſa, monſtrum illud philoſophicum, quod ex Aegyptiaca, orientali et Pythagorico-Platonica philoſophia enatum eſt, ad Iudaeorum colonias deduxit, cuius hiſtoria adeo arcte cohaeret cum fatis eruditionis Iudaicae, vt ſeparari neutiquam queant. Paulo itaque laxiori ambitu definiendus in hac tractatione campus ille eſt, quem emetiendum nobis proponimus, reſpiciendumque ad totam gentis recutitae eruditionem et doctrinam: quae cum ſero ſatis Graecanicam philoſophiam deguſtauerit, ad noſtra vſque tempora hiſtoriae filum deducendum eſt, vt vna ſerie Iudaicae philoſophiae, vel, ſi mauis, eruditionis hiſtoriam, difficulter diuellendam, lector habeat. Sic enim in ſequentibus ad Saracenorum et Chriſtianorum philoſophiam inoffenſo magis pede progredi licebit, ſuaque omnia ſede locoque inueniri poterunt. Ita vero in hoc ſaxo voluendo verſabimur, vt fata doctrinae Iudaicae a captiuitate Babylonica ad excidium Hieroſolymitanum, et ſolutam rempublicam; tum eius hiſtoriam a captis Hieroſolymis ad recentiora tempora enarremus, et placita Iudaeorum tum exoterica, tum eſoterica, quantum ex iis ad philoſophiam referri poteſt, exhibeamus et explicemus r).

Viri ſapientes inter Iudaeos poſt captiuitatem Babylonicam.

§. III. Redux ex captiuitate Babylonica populus Iudaicus cum reſuſcitandae ex cineribus atque ruderibus vrbis veniam a Perſarum monarcha accepiſſet, et in noua foedera coiret ſanctae gentis reſpublica, non caruit viris prudentibus et ſapientia domeſtica inclytis, quos diuina excitauit prouidentia, vt collapſum cultum diuinum reſtituerent, et ad reuelationis diuinae legisque normam ad primam integritatem reuocarent, voluntatem Numinis ſummi reducto ex ſeruitute populo explicarent, prudentiaque ciuili nouam ciuitatem in diuerſam a priori faciem coituram ſapienter diſponerent, et ita felicitatem per tot annos exulantem Iudaeorum nationi redderent. Inter hos viros magnos maxime inclaruerunt Eſdras, Haggaeus, Zacharias, Malachias, et principes populi Zorobabel, Nehemias, Saalthiel aliique; quos partim reuelationis diuinae et vaticiniorum lumine illuſtres, partim prudentiae ciuilis perſpicacia ſapientiſſimos fuiſſe, nemo negabit, qui ſacrae hiſtoriae non plane eſt imperitus: philoſophorum vero eos choro intrudere non licet, quod nihil minus, quam philoſophia, ſcientiae habitu exornata illis curae fuit. Aliud enim vatem eſſe aliud imperantem vel

r) Scriptores huc facientes magno numero enarrat Io. Chr. Wolfius Bibl. Hebr. P. II. L. IV. ſ. 12. p. 1074. ſeqq. Maxime huc pertinet viri ſummi Io. Fr. Bvddei introd. ad hiſtoriam philoſophiae Hebraeorum cum additionibus et illuſtrationibus recuſa Hal. Sax. 1720. 8. Plus promittunt, quam praeſtant Io. Bravnii exerc. II. de ſapientia vet. Hebraeor. SS. ſelect. Sect. V. p. 540. ſeqq.

Digitized by Google

vel magistratum, aliud philosophum, facile quilibet intelligit. Sacri itaque annales illis adeundi sunt, qui sanctorum virorum historiam nosse cupiunt [s]. Nec alio loco Esdras ponendus est, quem eruditorum sui temporis facile principem in gente sua fuisse veterum Iudaeorum monumenta tradunt, *scribamque velocem in lege Moysis* [t], id est, legis diuinae interpretem doctissimum vocant. Cuius in interpretatione diuinorum oraculorum tantam fuisse eruditionem Iudaei iactant, vt prophetis sui temporis eum anteponant, et cum Mose eum conferant, dignumque fuisse, perhibeant, vt lex per manum eius traderetur, nisi Moses eum praeuenisset [u]. Nec alia forte caussa est, cur consessui illi magno, qui synagoga magna Iudaeis dici solet, quemque a synedrio magno distinguunt, praefuisse dicatur [x], et cur fabulis et commentis Esdrae historiam onerent [y]. Cui quidem testimonio fidem denegandam esse omnem non putamus, nec vocandam in dubium Esdrae eruditionem credimus, quamuis non certo satis fundamento niti videantur, quae pro synagogae magnae veritate et auctoritate Masorae, quam Esdra duce confecisse dicitur, BVXTORFIVS et asseclae disputauerunt [z]: ex eo tamen criticum quidem, at non philosophum exsculpi posse quilibet videt. Quare recte quidem faciunt, qui eruditis Iudaeorum Esdram adscribunt principem, perperam vero instituunt, qui auctoritatis et antiquitatis praeiudicio decepti, omnium fere scientiarum doctoribus antesignanum praeferunt, et philosophiae ei atque historiae eruditae cognitionem tribuunt summam. Hac enim ratione ad temporis nostri circumstantias veteres viri magni inepto consilio exiguntur et comparantur [a].

§. IV. Ast opponi his potest, quod *quarti libri*, qui ad ESDRAM refertur [b], Auctor narrat: Esdram constituta republica, reparatoque cultu diuino, post emendatum Mosis librum et integritati suae restitutum canonem scriptorum diuinorum, cum probe agnosceret, per exilia, caedes, fugas, captiuitatem gentis suae traditionem veteris doctrinae, maiorum more oretenus hactenus propagatae, seruari non posse, sicque arcanioris doctrinae mysteria tandem peritura esse, ad designandam literis philosophiam eam arcanam, quam a traditionis oralis consuetudine Cabbalam vocant, se accinxisse, et peculiari ad id opus diuino mandato fuisse excitatum. Cui vt obtemperaret, per quadraginta eum dies

Esdras an philosophiae Caballisticae auctor?

s) Videndi praeter alios DAV. KNIBBE Hist. prophet. L. II. c. 6. p. 340. BVDDEVS Hist. eccl. V. T. T. II. p. 942. ex quo loco ea emendanda, quae de his viris sanctis in hist. phil. Hebr. §. 16. p. 48. dixerat.

t) ESDR. VII. 6.

u) Sanhedrin. c. 2.

x) Vid. BVXTORF. Tiberiad. c. X. p. m. 93. seq.

y) Somnia Iudaeorum de Esdrae eruditione exponit BASNAGIVS Hist. Iud. L. III. c. 5. §. 1. 2. p. 112. seqq.

z) Controuersiam enarrant BVDDEVS Isag. Hist. theol. L. II. c. 8. §. 3. p. 1453. seqq. IO. CHR. WOLF. Bibl. Hebr. P. II. S. I. §. 2. p. 3. seqq. et plurimos alios nominant, quos vide.

a) Conf. GVNDLING. Hist. phil. mor. c. VII. §. 2. p. 30.

b) c. XIV. 46.

dies cum quinque ſcribis velociſſimis abſcondiſſe ſe in campo, exhauſtoque diuini luminis et ſapientiae, qui ei porrigebatur, poculo, ita repletum fuiſſe diuinorum myſteriorum abundantia, vt quinque viris dictare ea, quae ipſius animo ſuggerebantur, poſſet, illique per quadraginta dies libros ducentos et quatuor exararent. Ex his priores palam legendos proponere, ſeptuaginta poſteriores autem arcanos ſeruare dominum iuſſiſſe, quoniam iis ineſſet fons ſapientiae et ſcientiae flumen. Hos vero libros Eſdram Synedrio tradidiſſe ſanctiſſime cuſtodiendos, ſicque philoſophiam illam arcanam et ſapientiam traditiuam, cuius hiſtoriam infra *capite quarto* fuſe exponemus, ad poſteros propagatam fuiſſe. Huic narrationi tantam fidem adhibuit Io. Picvs Mirandulae comes, vt cum libros quosdam Cabbaliſticos non mediocri impenſa ſibi comparaſſet, qui Eſdrae nomen prae ſe ferebant, de magno, quo potitus eſſet theſauro gloriaretur. „Hi ſunt libri, ita ſcribit [c], ſcientiae Cabbalae, „in quibus merito Eſdras veram intellectus, id eſt ineffabilem de ſuper„ſubſtantiali Deitate theologiam, ſapientiae fontem, hoc eſt, de intelligibili„bus angelicisque formis exactam metaphyſicam, et ſcientiae flumen, id „eſt, de rebus naturalibus firmiſſimam philoſophiam eſſe, clara imprimis „voce pronuntiauit. Hi libri Sixtus IV. P. M. maxima cura ſtudioque „curauit, vt in publicam fidei noſtrae vtilitatem Latinis literis manda„rentur, iamque, cum ille deceſſit, tres peruenerant ad Latinos. Hi „libri apud Hebraeos hac tempeſtate tanta religione coluntur, vt nemi„nem liceat, niſi XL annos natum illos attingere. Hos ego libros „non mediocri impenſa cum mihi comparaſſem, ſumma diligentia, in„defeſſis laboribus cum perlegiſſem, vidi in illis (teſtis eſt Deus) religio„nem non tam Moſaicam, quam Chriſtianam: ibi trinitatis myſterium, ibi „verbi incarnatio, ibi Meſſiae diuinitas, ibi de peccato originali, de illius per „Chriſtum expiatione, de coeleſti Hieruſalem, de caſu daemonum, de ordi„nibus angelorum, de purgatoriis, de inferorum poenis, eadem legi, quae „apud Paulum et Dionyſium, apud Hieronymum et Auguſtinum quoti„die legimus". Verum quamuis haec non ſine quadam iactantia nugatores quidam iactauerint, coecum tamen omnino oportet eſſe, qui non otioſorum hominum fraudes, et laſciuientis ingenii extremam in fingendis et ſupponendis Eſdrae libris audaciam viderit, immo manibus palpauerit. Vt taceamus enim, quod infra prolixe et accurate demonſtrabimus, Cabbalam Iudaicam eos maiores ſuos, quos iactat, probare non poſſe, eſſeque Eſdrae aetate iuniorem; ipſe auctor libri, ex quo tota narratio hauſta eſt, adeo futilis et ineptus, et nulla prorſus fide dignus eſt, vt ſolius auctoris vanitate et futilitate res omnis concidat. Legentibus enim librum inſulſum et ad modum loquendi resque ipſas attendentibus manifeſtum erit, prodiiſſe librum ſuppoſititium ex officina Semi-Iudaei et Semi-

c) Apolog. p. 82. T. I. opp.

Semi-Christiani, Aegyptiacae philosophiae doctrinis innutriti [d], qui circa Seculi I. finem vel initia secundi vixit, orbique et ecclesiae eiusmodi foetu adulterino illusit. Nam quod Christianae religioni vel addictus fuerit, vel mysteria saltem eius potiora pro veris habuerit, ex variis eius locis [e] facili negotio colligi potest, proditque totius libri habitus, imitari voluisse auctorem vaticinia vel Danielis, vel Ioannis theologi, vt somniis suis Iudaeis per omnem terram dispersis animum adderet, eisque in patrias sedes redeundi spem confirmaret. Ast fuisse impostorem, inspiratio falso iactata, vaticinia vana nec vnquam impleta, et imprimis vestigia philosophiae impurissimae, quae eo tempore Aegyptum et orientis regiones multas peruasit, euidenter loquuntur, et suspicionem confirmant, eo potissimum fine Esdrae hunc librum imposuisse hominem impudentem et audacissimum, vt Cabbalisticae philosophiae ex nugis philosophorum Aegyptiorum, orientalium et Pythagorico-Platonicorum conflatae apud professionis gentisque suae homines fidem et auctoritatem conciliaret. Cui coniecturae verisimilitudinem haud exiguam conciliant vestigia manifesta philosophiae partim orientalis, partim Alexandrinae, tum vigentis, quae passim in isto libro occurrunt [f], quaeque, ex qua officina eo tempore, quo innumeri libri spurii protrudebantur, liber adulterinus prodierit, manifestant, recteque eos facere probant, qui impostoribus auctorem adscribunt, qua de re, ne nimii simus, viri docti consulendi sunt, qui librorum apocryphorum historiam exponunt, et hunc quoque librum enarrant [ff]. Merito igitur miramur, virum magnum et acutum IVL. CAESAREM SCALIGERVM [g], Pico alias longe oculatiorem scribere potuisse: *Arcana multo plura contineri in libris Esdrae, atque potiora, quam quiuis enarratione, eorumque librorum admirabile atque diui-*

d) Iudaicam phraseologiam vidisse se putauit MORINVS exerc. Bibl. p. 225. sed falsum esse vel vnius capitis lectio docebit.

e) Vid. c. II. 49. V. 5. VII. 28.

f) Vt exemplo res constet, ecce locum c. VII. comm. 12. 13. occurrentem: „Facti sunt introi-„tus huius seculi angusti et dolentes et laboriosi, „pauci autem et mali et periculorum pleni, et „labore magnopere fulti. Nam maioris seculi „introitus spatiosi et securi, et facientes immor-„talitatis fructum.“ Ipsa mox phraseologia peregrina nos hoc loco monet, non Iudaica hic nobis offerri: cogitantibus autem, tum quae de mundi huius conditione, laboribus et aerumnis pleni, tum de egressu, et aditu ad meliora loca orientales philosophi tradiderunt, tum, quae de duabus vitae portis Pythagorico-Platonici praeceperunt, dubium amplius non est, respexisse auctorem ad doctrinam eam Aegyptiacam, quae animas, postquam ex diuinae essentiae plenitudine delapsae essent, per laboris et miseriae portam ingredi in hunc mundum, solutas vero e carcere alia porta ad vitae immortalitatem liberas dimitti docuit, qua de re videnda sunt, quae PLOTINVS Enn. IV. L. IV. et PORPHYR. de antro Nymphar. p. m. 101. seqq. praecipiunt. Ex hac Alexandrinorum schola ad Iudaeos Cabbalistas transiit dogma illud, vt allatis Cabbalistarum testimoniis demonstrauit IAC. WINDETVS de vita funct. statu Sect. V. p. m. 96. ed. Lond. luculentius vero ex R. ISAACI LORIENSIS tr. Cabbalistico de reuolutionibus animarum Cabb. denud. T. II. P. II. p. 244. seqq. disci potest. Conf. REVCHLIN. de arte Cabbalist. L. I. p. 614. Coll. Pistor. Talia multa in hoc libro occurrunt.

ff) FABRIC. Cod. apocryph. N. T. T. I. p. 936. WOLF. Biblioth. Hebr. P. I. p. 940. BVDDEVS Hist. eccles. V. T. T. II. p. 1019. G. SERPILII Personal. Esrae c. VI. p. 116. BASNAGE Hist. des Iuifs L. VII. c. 2. §. 7. p. 30. quique historiam decem tribuum exposuerunt.

g) Exercit. de subt. contra Card. CCCVIII. p. m. 999.

Digitized by Google

diuinum compendium apud se esse; inque iis libris longe praestantiores sententias contineri, quam in concionibus sordidissimi calumniatoris, atque impurissimi impostoris Emanuelis etc. Contrarium enim vir summus, qua erat eruditione et perspicacia, facile vidisset, modo antiquitatis praeiudicium abiecisset, vt supposita esse Esdrae haec omnia videre potuisset. Quod vero ad Picum attinet, virum quidem diuini ingenii et insolitae eruditionis, sed minus iudicii acumine pollentem et philosophiae Pythagorico-Cabbalisticae cuiusdam inepto plane praeiudicio occoecatum, vel falsum fuisse, vel fefellisse, dubio caret; nuspiam enim apud Iudaeos et Christianos horum LXX librorum Esdrae, quorum ipsi copiam factam esse dicit, fit mentio; id quod suspicionem quibusdam excitauit; ipsum Picum iactantius talia finxisse [h]. Alii vero [i], de optimi iuuenis candore nulli dubitantes in impostorem quendam Iudaeum culpam coniiciunt, qui insano, quo in has literas ferebatur Picus, desiderio et credulitate abusus, carbones ei pro thesauris vendiderit, eumque pecunia emunxerit. SCIPIO SGAMBATVS [k] vero Talmudis libros Picum pro Esdrae libris habuisse coniicit; cui tamen coniecturae non immerito opponit desideratissimus WOLFIVS [l]: neminem Iudaeorum Talmud vnquam ad Esdram retulisse, nec eos iuuenes ab eius studio arcere, cum ad hos Esdrae libros legendos neminem nisi quadragenarium admitti scribat Picus, nec denique in Talmude inueniri ea Christianae religionis capita, quae Esdrae libris istis contineri is dicit. Omnium itaque rectissime calculos subducunt, qui impostores quosdam, cum viderent Picum ingenti veritatem Religionis Christianae ex philosophia quadam Pythagorico-Platonico-Cabbalistica demonstrandi feruore ferri, Cabbalisticos quosdam libros interpolasse, sicque Pico Cabbalae, cuius tum obscurissima et incertissima erat notitia, amore fascinato fumos vendidisse. Eadem fere mens fuit REVCHLINO [m], qui eiusmodi libros superesse adhuc sibi persuasit, quanquam diffidisse libris a Pico redemtis videatur.

Historiae Iudaicae noua diuisio.

§. V. Post Esdrae tempora de Iudaicae gentis placitis et doctrina sollicitis tempora probe distinguenda sunt, et loca, in quibus sedem fixerunt. Ex illis enim mutationibus quae iis post captiuitatem Babylonicam obtigerunt, ingens quoque in doctrina secuta est conuersio et mutatio. Maxime vero duo momenta in Iudaicae gentis historia sunt, ad quae hic omnino attendendum est, eo quod insignem in placita Iudaica habuere influxum. Quorum vnum dissidium Samaritanorum est [n], quod ante

Esdrae

h) Conf. WOLF. Bibl. Hebr. T. I. p. 942.

i) RICH. SIMON. Biblioth. choisie T. I. p. 323.

k) De archiuis V. T. p. 304.

l) loc. cit.

m) De arte Cabb. L. I. p. 630. ed. Pist.

n) Scriptores huc pertinentes indicat WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. p. 439. et CARPZOVIVS Crit. S. V. T. P. II. c. 4. p. 585. inter quos eminet HADR. RELANDI diss. de Samaritanis, quae P. II. dissert. miscell. extat.

Digitized by Google

Esdrae quidem tempora coepit, post eius vero aetatem in apertum erupit discidium, et internecinum in religionis quoque negotio parauit odium. Alterum Iudaeorum coloniam tangit, ab Alexandro M. in Aegyptum deductam et ab eius successoribus ita auctam, vt non minore numero et auctoritate Iudaei in Aegypto gauderent, quam in Iudaea. Vtriusque historia proprie ad Iudaicae gentis annales pertinet, et in illis quaerenda est, nobis vero eatenus tangenda, quatenus peculiaria inde dogmata enata sunt, de quibus, vt dispiciamus, tractatio nostra postulat.

§. VI. De Samaritanorum doctrina dispicientibus, occasio schismatis, quod eos a Iudaeis seiunxit, expendenda est, et historia illius populi consideranda, eo quod in religione placitisque eorum multa mutata sunt, occasione fatorum, quibus ille vsus est. Rem ab ouo, quod aiunt, orditur, scriptor sacer [o], narrans, diu ante Esdrae aetatem (ducenti effluxere ab eo tempore ad Esdram anni) cum decem tribus Israëlis in captiuitatem abduxisset Salmanasser rex Assyriorum, nouos eum colonos ex Babylone, Chuta, Hawa, Chamata, et Sepharuaiim in Samariae vicos et vrbes incolis destitutos deduxisse, vt regionem eam incolerent. Hi a Chuta postea omnes denominati Chutaeorum inuisum apud Iudaeos nomen illis pepererunt [p]. Qui cum verum Israëlis Deum colere nec possent nec vellent, immissis a Deo feris vexati ad colenda regionis numina animum adiicientes ex captiuis sacerdotem a rege Assyriae impetrarunt, qui patriam eos religionem doceret. Ast cum puro cultu illi seruire deberent, domesticam religionem dimittere nolentes in nefandum religionis doctrinaeque sacrae syncretismum delapsi sunt, et fecit vnaquaeque gens Deos suos, collocauitque in vrbibus; Babylonii constituerunt Succoth-benoth, Chutaei Nergalem, Chamatenses Asimam, Hawaei Nibhchazum et Thartakum, Sepharuaiimaei igne adoleuerunt liberos suos Adrammelecho et Anammelecho Diis suis. Qui Dii quales fuerint, satis quidem compertum non est, coniecturas tamen eruditorum legesis apud VOSSIVM [q], IVRIEVM [r], BVDDEVM [s] aliosque; haec enim ad nostros limites non pertinent, sed in historia theologiae naturalis et idololatriae speciali excutienda sunt. Illud certum est, turpissimam colendi hos Deos rationem fuisse, et legi diuinae prorsus aduersam, et sanae quoque rationi inimicam. Id quod valde exosos fecit Samaritanos apud Iudaeos, qui cum similem in sua regione idololatriam excitassent, excidii et captiuitatis poenam sibi contraxere. Non potuit itaque non apud Iudaeos ex Babylonia reduces magnum Samaritanorum oriri odium, praecipue cum resuscitandi

Samaritanorum historia.

o) II REG. XVII. 24.

p) Samaritani Cuthim Iudaeis dicti per ignominiam, vt originem iis peregrinam obiicerent, vid. IOSEPHVS Antiq. Iud. L. IX. c. vlt. p. 326. BENIAM. TVDELENS. itiner. p. m. 37. BASNAGE Hist. des Iuifs L. II. c. 4. p. 84. De inuidia huius appellationis alibi dicendi erit occasio.

q) De idololatr. gent. L. II. c. 22.

r) Hist. dogm. et cult. P. IV. c. 2.

s) Hist. eccles. V. T. T. II. p. 658. add. IO. SELDENVS de diis Syris Synt. II. c. 22. et interpretes ad h. l.

Digitized by Google

di Hierosolymis templi societatem hi appeterent, illi haereticis his denegarent. Inde enim in inimicas concertationes et magnos motus res deducta, vulnus, quod difficulter coire poterat, vehementer diduxit. Et Iudaei quidem anathemate ferire, et a sanctae gentis communione excludere Samaritanos non dubitarunt, id quod ab ipso Esdra et Serubabele solenni ratione factum esse, Iudaei narrant, quorum de hac re narrationes ipsae consulendae sunt, quae aqua et igni Cuthaeis interdixisse Iudaeos dicunt [t]. Samaritani autem odio incensi cum in aula apud regis amicos plurimum valerent, magna excitandi templi vrbisque restaurandae impedimenta Iudaeis iniecerunt; hi vt par pari referrent, intercessione potentiorum apud regem Darium effecerunt, vt ex regiis reditibus sumtus in quotidiana sacrificia Hierosolymis faciendos Samaritani erogare cogerentur [u]. Et haec quidem durante Persarum monarchia contigerunt. Qua per Alexandrum M. euersa occasionem nacti sunt Samaritani res suas amplificandi, vtendique fauore illo, quem antiqua Iudaici nominis gloria conciliabat, quoque Alexandrum M. in partes pertrahere conati sunt. Narrante enim auctore Chronici Samaritani [x], cum per Samariam rex cum exercitu iter faceret, a summo sacerdote Ezechia benedictionis ritu exceptus, magna Samaritanis donaria misit, eo quod sacerdos in somnio oblatam sibi regis imaginem dixisset, eique victoriam ex Persis promisisset. Huic narrationi contradicunt Iudaei, et rem sibi suisque vindicant. Teste enim IOSEPHO [y], cum Alexander M. vniuersum debellaturus orbem, ipsam quoque vrbem sanctam expugnare statuisset, repressus impetus a Iaddone pontifice, qui obuiam illi processerat, cuius fulgentis obtutus venerabilis adeo mouit Alexandrum, vt, cum victoriam illi senex promisisset, diuinitus sibi ostensam, et vrbi parceret, et honoribus et praemiis templum cumularet. Definiri quoque vix potest, cui parti fides adhibenda sit. Samaritani enim chronici narrationem commendat admodum, quod Samaritani eo tempore ad Alexandrum M. defecerint, Iudaeis Darii partes sequentibus, Iosephus etiam ceterique Iudaeorum historici parti suae seruire plerumque soleant; leuitas autem dicti auctoris fabulis plurimis historiam sacram corrumpentis fidem ei adimit, vnde mirandum non est, in diuersas de ea re abire opiniones viros doctos [z], de quibus arbitrium nobis non sumimus. In eo tamen elaborabant Samaritani, vt meditatam diu vnionem cum Iudaeis perficerent, qua in re Sanneballati, viri magni, et in aula Darii atque Alexandri M. potentis consilio et auxilio

t) Loca Iudaeorum affert EISENMENGERVS Iudaismi detecti P. I. c. 2. p. 118. add. WALTON. apparat. bibl. Proleg. XI. §. 4. p. 365. BASNAGE Hist. Iud. L. II. c. 5. §. 1. p. 87. seqq.

u) IOSEPH. Antiq. Iud. L. XI. c. 4. p. 367.

x) De hoc chronico eiusque auctoritate consulendi Io. HENR. HOTTINGERVS Ex. Anti-Morin. p. 106. Act. erud. 1691. p. 167. BASNAGE l. c. c. 3. p. 36. FABRICIVS Cod. Pseudepigraph. V. T. T. I. p. 878. et quos laudat.

y) l. c. L. XI. c. 8. p. 385. Iuchasin p. 14. Zemach Dauid p. 26. Kabb. R. LEVI p. 26.

z) IOSEPHVM sequitur HOTTINGERVS et BASNAGIVS l. c. ABVLPETACHVM chronici auctorem Ven. REIMMANNVS hist. theol. Iud. c. XVII. p. 535. ex instituto quoque Iosephi narrationem in dubium vocat ANT. VAN DALE diss. super Arist. de LXX. Int. c. 10. p. 68.

Digitized by Google

lio vſi ſunt, ſed difficili et contrario euentu. IOSEPHI [a] enim teſtimonio diſcimus; dediſſe Sanneballatum, vt hanc inter vtrumque populum concordiam promoueret, filiam ſuam Manaſſi in matrimonium; qui cum Iaddi pontificis apud Iudaeos ſummi frater eſſet, ſperauiſſe eum, fore, vt facilius internecinum inter vtrumque populum odium tolleretur, et Menaſſe ad ſummi Pontificatus faſtigium promoto, homines hactenus religionis animorumque diſſidiis diſciſſi in vnum coaleſcerent. Sed contrarium eius rei euentum fuiſſe. Iudaeos enim indigne ferentes, Menaſſen profanum cum Chutaei hominis, Samariae praefecti filia matrimonium iniiſſe, excluſiſſe eum a ſucceſſione ſacerdotii, et vrbe pepuliſſe. Qui cum aegre id ferret, Sanneballatum ei promiſiſſe, ſe non ſacerdotium illi tantum ſeruaturum, ſed et pontificatum paraturum, et totius ſuae prouinciae principem eum facturum, aedificaturum quoque templum in monte Garizim, Hieroſolymitano haud abſimile, modo filiam retineret. Idque feciſſe etiam Sanballatum, multisque artibus effeciſſe, vt excitandi templi facultatem ab Alexandro impetraret, perſuadendo regi, multos e Iudaeis Menaſſen ſecuturos, ſicque diuiſis Iudaeorum animis, et faciliorem de eis victoriam fore, et non auſuros res contra regem nouas, quod alias conſueuiſſent, moliri. Haec et alia multa IOSEPHVS, quem more ſuo confinxiſſe multa, vt populum ſuum extolleret, deprimeret Samaritanos, legentibus eſt manifeſtiſſimum: quo et illud referendum putamus, quod alio loco [b] refert: exorta inter Iudaeos et Samaritanos Alexandriae, tempore Ptolomaei Philometoris, de vtriusque templi religione diſcordia, cum vterque populus ſuum eſſe legitimum contenderet, prouocatum eſſe ad regem et amicorum eius conſeſſum; regemque vtriusque partis rationibus pro cauſſa ſua allatis auditis, cum ex lege et pontificum ſucceſſione continua Iudaei templi Hieroſolymitani religionem et auctoritatem demonſtraſſent, decreuiſſe, Hieroſolymitanum ex ſententia Moſis eſſe conditum, Samaritanae vero cauſſae patronos ſupplicio addixiſſe. Haec enim luculenter nugantis Iudaei fabulam redolent [c]. Illud certum eſſe, recte colligitur, et auxiſſe res ſuas Samaritanos, multis cum Menaſſe ad eorum partes, quae fauore et gratia regis fruebantur, transeuntibus, et emendaſſe quoque doctrinam ſuam, vt eam ad Iudaicae religionis ſummam attemperantes haereſeos notam toties illis obiectam effugerent, ſine quo ea fortuna, quam habuerunt, vti non potuiſſent. Vnde vindicaſſe ſibi legis doctrinam in ſacra hiſtoria legimus. Neque tamen ita emolliri odium Iudaeorum potuit, qui Samaritanos velut haereticos et profanos homines execrabantur, ſibique veram religionem templique auctoritatem vindicabant, qua de re diſputaſſe in Aegypto Iudaeos cum Samaritanis, ab Alexandro M. et Ptolomaeo Lagi illuc traductis [d] ſupra paulo diximus.

a) L. XI. c. 8. p. 383. Caue vero hunc Sanneballatum cum alio, cuius mentio facta NEHEM. XIII. 28. confundas.

b) L. XIII. c. 6. p. 434.

c) Ita etiam BASNAGE l. c. L. II. c. 6. p. 113.

d) IOSEPH. L. XI. c. 8. p. 386. L. XII. c. 1. p. 388. qua occaſione id factum ſit enarrat.

mus. Tandem inuidia in rabiem versa est, quae commouit Ioannem Hyrcanum, vt Samariam cum exercitu obsideret, et post longas moras expugnatam tandem vna cum templo solo aequaret [e]. Surrexit tamen Samaritanorum metropolis ex desolationis puluere, Aulo Gabinio prouinciae praeside Romano eam resuscitante, et ab Herode amplificata, et regiis operibus exornata in Augusti honorem Sebaste dicta est [f], qua fortuna Samaritanorum, praecipue sub Herodum imperio res eorum valde auctae sunt.

Doctrina Samaritanorum.

§. VII. Colligi ex dictis potest, dissensisse quidem Samaritanorum doctrinam a Iudaica religione et placitis, ita tamen comparatam fuisse, vt sperare potuerint, Iudaeos ad eam accessuros esse: hoc enim nisi supponamus, ratio dari nulla potest consiliorum a Sanballato initorum, vt sub genero sacrorum communium praesule religio vtriusque populi coalesceret. Ex his vero sequitur abiecisse Samaritanos pristinam superstitionem, qua cum Deo Israëlis etiam idololatriae seruiuerunt, propiusque in iis doctrinae capitibus, quae ad Deum eiusque cultum spectant, ad legis sententiam et rationis etiam praecepta accessisse. Certius aliquid ea de re statuere liceret, si quae recentiori aetate Sichemiticae Synagogae praefectus Eleazarus ad Scaligerum misit, fidei confessio [g] veteribus per omnia Samaritanis posset tribui. Ex ea enim constaret, articulos illos, in quibus a Iudaeis dissiderunt, traditionibus quidem Iudaeorum refragari esseque oppositos, nihil tamen continere, quod superstitionis veteris reos illos agat. Verum valde timemus, vt haec omnia a Samaritanis istis veteribus profecta sint, et non multa mutata sequentibus temporibus: de quo tamen hic iudicium interponere, partium nostrarum non est. Ad haec igitur doctrinae Samaritanae capita cum prouocare tuto satis non liceat, veterum testimonia de eorum placitis exquirenda sunt, vt, quid sani vel insani in eorum doctrina fuerit, iudicari queat. Verum hic quoque aquam nobis haerere non diffitemur, si enim eorum, quorum tamen testimoniis omnis de Samaritana doctrina notitia constat, narrationes expendimus, valde probabile fit, multa dedisse scriptores eos odio, quo Iudaei ducebantur, aduersus hunc populum, internecino, multa disseminasse vanos vulgi rumores, peperisse quoque quorundam suspicionem fanaticas sectas, quarum capita ex Samaritanis exorta prodierunt, Simon, Dositheus, Menander: quanquam praefracte negare nolimus, adhaesisse populo quaedam ex gentilium scholis desumta, vel aliunde ex erroneis hausta fontibus, quae occasionem dederunt Iesu Christo [h] obiiciendi Samaritanis, nescire eos, quid adorent. Certe odiose magis, quam par erat, doctrinam eorum traductam

e) IOSEPH. L. XIII. c. 18. p. 452.

f) Loca veterum lege apud RELAND. Palaestin. L. III. p. 979. BASNAGE l. c. p. 99.

g) Vid. BASNAGE Hist. des Iuifs L. II. c. 2. p. 22. c. 11. p. 215. c. 12. p. 298. RICH. SIMON Supplem. ad Leon. Mutinens. de Ceremon. Iud. P. V. c. I. CHR. CELLARIVS de Samaritanae gentis historia diss. Ac. P. I. diss. VI. p. 108. REIMMANN. Hist. theol. Iud. L. II. c. 14. p. 804. seqq.

h) Io. IV. 22. conf. BASNAGE l. c. c. 12. §. 1. p. 252.

Digitized by Google

ductam fuisse, ea, quae de eorum cultu diuino referunt veteres, manifestum faciunt. Narrat enim EPIPHANIVS [i], idola eos colere per ignorantiam, quia sub monte Garizim simulacra quatuor gentium sint abscondita. Sed profectam esse hanc fabulam a Iudaeorum inuidia, ex eo intelligitur, quod hi tradant, tempore R. Meir praeceptoris R. Iehudae qui Mischnam composuit, columbam in monte Garizim reconditam deprehensam esse, indequé Hebraeorum sapientes iudicasse, Samaritanos idola colere; quodque, vt haec alia ratione incrustent, ad Assyrios prouocent, a quibus Chutaei descendunt, qui in vexillis suis columbam habuerint. Hoc enim quam frigidum sit, et recutitorum magistrorum ingenio dignum, quilibet intelligit, et eleganter obseruatum a doctissimo RELANDO [k], peperisse hanc calumniam vasa sacra, belli tempore in spelunca montis Garizim abscondita, quae deinde, cum repetere vellent, inuenire non potuerint, quod factum esse ex Iosepho et Chronico manuscripto Samaritano vir eruditissimus confirmat. Ad hunc itaque montem, quem pro sacro habebant, cum obuersa facie Samaritani orarent, enata inde Iudaeis occasio, superstitionis eos reos agendi. Alia non minus friuola et nugacia, quibus illos de Deo minus recte sensisse tradunt, cum huc non pertineant, omittimus. Nec certiora putamus esse, quae EPIPHANIVS [l] eis tribuit: nec scire nec credere eos resurrectionem. Contrarium enim suadet, qui ex Samaritanorum gremio prodiit, Menander, qui ad hanc vitae immortalitatem ex resurrectione sperandam totam fere philosophiam suam reuocauit. Nec negauit alibi EPIPHANIVS [m], Dositheos, sectam Samaritanorum, resurrectionem confiteri. Nihil enim in eo dogmate est, quod non a Iudaeis modo, sed et ab orientalibus Samaritani accipere potuerint. Nec verisimilitudine caret, errorem hunc inde originem cepisse, quod Sadducaei resurrectionem negantes a Pharisaeis Chuttim, id est, haeretici, more suo vocati fuerint, sicque Samaritanis adscripta fuerit Sadducaeorum opinio. Certe eo tempore, quo Chronicon Samaritanum conscriptum est, resurrectionem eos non negasse, luculenter demonstrauit RELANDVS [n]. Pari ratione angelorum eos existentiam negasse, LEONTIVS [o] tradit. Cuius assertioni opponi posset EPIPHANIVS [p], qui in eo Sadducaeos a Samaritanis distinguit, quod illi angelos, contra quam Samaritani, repudient, nisi constaret, Epiphanium veterum sectarum doctrinas inter se saepissime confudisse. Speciemque valde habet, quod doctissimus RELANDVS [q] disputat, eos per angelos in lege Mosis, quam ex diuinis libris solam recipiebant, nihil aliud intellexisse, quam mandatum, efficaciam, virtutem, vimque Dei, id quod

i) Haeres. IX. T. I. opp. p. 25.
k) l. c. Diss. misc. P. II. p. 57.
l) loc. cit.
m) Haer. XIII. p. 30.
n) loc. cit.
o) De sectis c. 8.
p) Haer. XIV. p. 31.
q) l. c. p. 29.

Digitized by Google

quod magno conatu adſtruit aſſenſum nactus BVDDEI [r], et BASNAGII [s], eo quod in Pentateucho Samaritano angelus Dei dicatur, quod in Hebraeo Deo ipſi tribuitur. Nos tantorum quidem virorum auctoritati nihil derogatum volumus, fatemur tamen, nondum allata nos mouere, vt negauiſſe angelos Samaritanos credamus, licet concedamus, in paraphraſibus Samaritanis angelos explicari per virtutes DEI. Has enim virtutes diuinas non inſtar modorum vel attributorum concepiſſe ſibi Samaritanos credendum eſt, ſed inſtar virtutum realium ex Dei natura et eſſentia emanantium, vt radii ſolis, lux, calor ex ſole quidem emanant, ab eo tamen diſtinguuntur, ibique praeſentes ſunt, vbi ſolis corpus non praeſens eſt. Ita quidem angeli virtutes, vel emanationes ſunt ex Dei eſſentia, ſed ſubſtantiales, certaque ratione et eſſentiae definitione modificatae. Quae explicatio vt ſatis paraphraſibus Samaritanis conuenit, ſenſumque meliorem exhibet, quam illa, quam dedere viri laudati, ita eo maxime exemplo probatur, quo ipſe eruditiſſimus Relandus opinionem ſuam roborare aggreſſus eſt, ad Simonem Magum prouocans, qui ſe magnam Dei virtutem et nominauit ipſe, et a populo Samaritano nominari paſſus eſt. Ille enim, quod poſtea videbimus, non virtutem tantum moralem aliquam ſibi adeſſe iactauit, ſed eſſe ſe ex aeonibus illis ſiue virtutibus ſubſtantialibus ex Deo certa ratione emanantibus vnam dixit, adeoque, plus quam angelorum dignitatem ſibi vindicans, virtutem hanc diuinam certam eſſe a primo et ineffabili Deo ſeparatam ſubſtantiam innuit. Qui cum ex aeonum pleromate genitos fuiſſe archangelos, angelos, virtutes et poteſtates dixerit, vt infra trademus, eaque hominis fanatici deliria auidiſſime exceperit populus Samaritanus, nullo modo credibile eſt, eum angelos tamen negauiſſe, et contrario mox dogmati tantam adhibuiſſe fidem. Quod ſi vero ſtatuamus, intellexiſſe per angelos Samaritanos non ſpiritus libere ex nulla praeexiſtente materia productos, vt Iudaei docebant, ſed ſubſtantias ſiue virtutes ſubſtantiales ex infinita Dei eſſentia emanantes, quae volente Deo in imperſcrutabili profunditate latente, eius voluntatem et efficaciam operibus ſuis manifeſtent, et ſic eſſentiae quidem ratione cum eo cohaereant, ſed diſtent tamen ab eo, vt riuuli a fonte, recte omnia cohaerent, et ratio euidens patet, cur a Iudaeis diſſenſerint, curque Simon, Doſitheus et Menander ex hoc populo ad ſimilia ſomnia fuerint delati. Nec dubitamus aſſerere, Samaritanos hanc doctrinam ab orientalibus [t] accepiſſe, multumque confirmatos in ea eſſe, cum philoſophia orientalis inter eos quoque nouas ſectas produceret. Magno enim applauſu Simonis partes proſecutum fuiſſe populum Samaritanum, veteres vnanimi ore teſtantur. Alia, quae Samaritanis tribui ſolent dogmata,

r) Hiſt. eccl. V. T. T. II. p. 1046. s) l. c. p. 26.

t) Aſſyrios multa de angelis tradidiſſe, hincque inter Iudaeos et vicinas gentes eorum opiniones delatas eſſe, paſſim viris doctis obſeruatum eſt. Id quod poſt captiuitatem Babylonicam eueniſſe veriſimile: ab eo enim tempore placita orientalia omnes Aſiae regiones peragrabant.

Digitized by Google

gmata, cum philosophiae fines excedant, hic omittimus, quaerenda apud eos, qui historiam gentis Iudaicae et Samaritanae specialem enarrarunt.

§. VIII. Propius ad historiae philosophicae limites spectat SIMONIS MAGI historia veteribus quidem et recentioribus decantatissima, verum ita obscura et intricata, manca etiam et non satis cohaerens, vt citius quid displicere possit viderique reiiciendum, quam quid placeat eligendumque sit, definire liceat: Adeo veterum narrationes incertae sunt, quos non vbique assecutos fuisse sensus obscuros hominis fanatici et in orientalium philosophorum scholis educati, dubitandum non est: vnde iis non nisi adhibito examine fides adhibenda est. Pertinet vero famosissimi hominis historia proprie ad sacrae ciuitatis historiam, cuius successus et propagationem cum imitari non posset, valde impedire conatus est hostis impudentissimus; vnde eius res a sacrorum annalium conditoribus plerumque enarrari solent, qui tamen cum plerique eam historiam sine accurata philosophiae orientalis notitia considerauerint, non potuere non variis modis hallucinari, et praesertim in explicandis Simonis dogmatibus varia ratione labi. Vnus vir in his literis summus IO. LAVRENTIVS MOSHEMIVS [w] accuratiora et verisimiliora nobis de Simone mago exhibuit, et obscurissimo argumento lucem haud contemnendam attulit. Cuius vestigia ita, pace viri optimi nobisque fauentissimi, legemus, vt ea tantum strictim enarremus, quae ad philosophiae orientalis supra paucis explicatae, historiam, resque philosophiae Iudaicae, et Samaritanae illustrandas lucem aliquam afferunt, et ab eo dicta plenius exponunt, nulli dubitantes, fore neminem, qui his literis delectatur, qui non ipsam quoque praestantissimi viri de hoc argumento tractationem perlustraturus sit. Et I. quidem, veterum nos traditioni communi iungere nulli dubitamus, qui vnum tantum nobis Simonem magum sistunt, eundem cum Simone illo, quem congressum fuisse cum Apostolo Petro LVCAS [x] tradit. In alia quidem abierunt viri quidam doctissimi, magnaque veterum rerum notitia instructi, qui Simonem magum Lucae memoratum a Simone, homine philosopho Gnosticorum parente, ex Pythagorea disciplina fanaticismum fouente distinguunt, et deceptos fuisse veteres nominum similitudine, vt ex binis viris vnum conflarent, putant. In quam opinionem descendit CAMPEGIVS VITRINGA [y], quem secuti sunt veneranda & amicissima nobis nomina CHR. AVG. HEVMANNVS [z] et ISAACVS DE BEAVSOBRE [a] nostris iam sedibus ereptus. Quorum tamen coniecturis cum abunde satisfecerint, triumuiri celeberrimi IO. FR. BVDDEVS [b], FRID. ADOLPH. LAMPIVS [c] et IO. LAVR.

w) Hist. Christ. instit. mai. Sec. I. P. II. c. V. §. 12. p. 389. seqq.
x) Act. VIII. 9.
y) Obseru. SS. L. V. c. 12. §. 9. p. 159.
z) In actis erudit. 1716. Apr. p. 179.
a) Diss. de Adamitis P. II. subiuncta historiae belli Hussitici [illegible] Cel. LENFANTIO Gallico sermone exaratae §. I. p. 350. s. 35.
b) De ecclesia Apostolica c. V. §. 2. p. 318.
c) Proleg. Comm. in Iohan. L. I. c. 3. p. 40. seq.

Simon Magus.

LAVR. MOSHEMIVS [d], ad eas respondere necessarium non ducimus, sed sufficere putamus, si rationibus vndique conquisitis, nec satis cohaerentibus, vniuersalem fere antiquitatis consensum et concors in hac re testimonium opponamus; cuius certitudinem coniecturis et suspicionibus conuellere, idem est, ac omnis fidei historicae fundamenta euertere, praesertim cum quaedam sibi viri doctissimi sumant, quae negari et possunt et debent. II. Samaritanum fuisse Simonem, ex vico quodam Gitton, testatur IVSTINVS [e], cuius tamen fidem in dubium vocant viri quidam eruditi [f], IOSEPHI [g] auctoritate moti, qui Iudaei cuiusdam vaferrimi meminit ex Cypro insula oriundi, qui Felici Iudaeae procuratori nuptias Drusillae conciliauit, et Simonis nomine inter magos eius temporis innotuit. Nec diffitendum, ingeniosa esse, quae viri eruditi afferunt, ita tamen non comparata, vt Iustini antiquissimi testis, qui ipse ex Samaritanis oriundus erat, auctoritatem labefactare satis posse videantur. Cuius assertioni fidem abunde facit, quod praestigiis maxime suis non Hierosolymis vel in alia Iudaeae vrbe, sed Samariae nomen sibi celebre et sectatores plurimos comparauerit Simon magus. Id enim homini Iudaeo nunquam euenturum fuisse, Vatinianum, quo se inuicem excipiebant Iudaei et Samaritani, odium satis probat: longeque alia fuisse hominis Cyprii ad potentium fauores sibi conciliandos destinata consilia, quam Samaritani popellum venari cupientis in aprico est. III. De parentibus et educatione Simonis quaedam tradit *Recognitionum Clementis* auctor, qui tamen, cum fabulis scateat, vix audiendus est; vnde quo loco habendum sit, quod is addit, fuisse eum praecipuum inter triginta discipulos Ioannis cuiusdam hemerobaptistae, qui ludum paulo ante aperuerat, et ex quo Dositheum quoque prodiisse dicit, liquet. Magis verisimile est descendisse Simonem in Aegyptum, vt artes ibi magicas disceret. Magno enim numero tum temporis Asiaticos homines Alexandriam confluxisse, vt non artes tantum humaniores, sed philosophiam quoque diuiniorem discerent, et magicis artibus imbuerentur, alio loco ostendimus. Nec aliunde Simonis deliria deriuanda sunt, quam ex scholis Aegyptiorum, qui, vbi philosophiam orientalem, vt supra dictum, receperunt, et chaos quoddam doctrinarum παραδοξωτάτων fuerunt commenti, eiusmodi somnia progenuerunt. Maxime vero magiae artes eo tempore in scholis Aegyptiacis personuisse, ex iis, quae suo loco de his hominibus diximus, notum est. Qui quamuis γοήτειαν reiicerent, Deorum tamen commercium arcanum magiae nomine iactabant, reuera praestigiis dolisque speciem mirabilium prae se ferentibus, famam sibi et auctoritatem conciliantes, et philosophiae quendam colorem quaerentes, tradendo, magiae beneficio liberari animas a malorum daemonum malitia et insidiis, et ad eleuandos eos ad

superos

d) l. c. p. 390. seqq.
e) Apolog. II. p. m. 69.
f) Vid. WOLFIVS Cur. phil. ad Act. VIII. 9. et quos laudat, ITTIG. de haeres. aeui Apost. Sect. I. c. I. §. 5. p. 26. aliique.
g) Antiqq. Iud. L. XX. c. 7. p. 969.

Digitized by Google

superos felicitatis gradus illam multum prodesse. Quam sententiam in Platonicorum quoque in Aegypto scholis receptam fuisse, quamuis eam improbauerit Porphyrius, supra *sectione quinta* tradidimus. Sane philosophiae orientalis, in Aegypto quoque admissae, alumnos eiusmodi magiam exercuisse, vt immundos spiritus hominibus molestos pellerent PLOTINVS [h] testis est, et IRENAEVS [i] quoque innuit. Hoc itaque doctrinae genus cum in Aegypto didicisset Simon, reuersus in patriam, in qua Dositheum ei primum locum cessisse *Recognitionum Clementis* auctor tradit, ciues verbis et factis prodigiosis eo inducere sategit, vt se εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, *magnum quendam humani generis liberatorem atque vindicem* esse, teste S. LVCA [k], crederent. IV. Obtinuisse etiam hominem fanaticum et vaferrimum, apud populum Samaritanum, quod quaerebat, idem sacer tradit historicus, quem acclamauisse scribit: οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἡ μεγάλη, *hic est magna illa virtus Dei* [l]. Varia tum veterum, tum recentiorum de hac acclamatione, et iactata quoque ab ipso Simone gloria, fuit opinio. Cum enim supremam Dei virtutem se diceret, in eam quidam ingressi sunt sententiam, Simonem se Deum ipsum esse manifestatum dixisse, esseque se patrem, filium et spiritum S. Tradunt id quidem veteres IRENAEVS, THEODORETVS aliique [m], et post hos recentiores multi, quibus nos quoque olim nos iunximus [n], sed re accuratius considerata, deserenda est haec opinio, cum verisimillimum sit, doctores istos philosophiae orientalis, ex qua istae voces petitae sunt, ignaros hanc Simoni opinionem sine fundamento veri tribuisse. Hoc enim clare satis ex eo euincitur, quod Deum Simon super omnia praestantia in sublimi et recondita luce latentem posuit, vt infra dicemus. Nec forte alia tributae Simoni iactantiae origo fuit et occasio, quam IVSTINI [o] auctoritas, qui statuam Romanos Simoni tanquam Deo posuisse in amne Tiberi inter duos pontes cum inscriptione: SIMONI SANCTO DEO tradit. Ast falsum fuisse Iustinum, properantius statuae inscriptionem legentem, postea innotuit, cum seculo XVI. ea ipsa statua in illo loco Romae effossa hanc inscriptionem exhiberet: SEMONI SANCO DEO FIDIO, vnde a plerisque, qui antiquitatis praeiudicio non laborant, et doctores ecclesiasticos homines fuisse, qui errare potuerunt, recordantur, ea traditio rectissime reiecta est [p]. Caussa enim nulla dici potest vel mediocriter verisimilis, cur hominem Samaritanum inter Deos retulerunt Romani. Quaecunque enim de virtutibus eius magicis a Petro quo-

h) Enn. II. L. IX. c. 14. p. 212.

i) Adu. haeres. L. I. c. 23. §. 4. p. 100.

k) loc. cit.

l) Conf. IRENAEVS l. c. p. 99.

m) IRENAEVS loc. cit. THEODORET. haeret. fab. L. I. c. 1 Tom. IV. p. 192. AVGVSTIN. de haer. c. 1. EPIPHAN. haer. XXI. et post hos alii multi.

n) In Germ. Hist. phil. opere T. IV. p. 40. licet iam tum suboluerimus, non valde certa esse testimonia veterum.

o) Apolog. II. p. 69. 91. quem magno numero veteres Irenaeus, Tertullianus, Theodoretus, Eusebius Cyrillus sequuntur.

p) Vid. ANT. VAN DALE pec. tract. ad calc. libri de orac. p. 579. Ven. DEYLING. Obs. SS. L. I. obs. 36. p. 140. et quos laudat ITTIG. l. c. et Sel. Cap. H. E. Sec. I. c. V. §. 13. p. 268.

Digitized by Google

quoque disiectis et de fine tragico Simonis narrantur, quem inde cepisse dicitur, quod per aërem volaturus Petri Paulique apostolorum precibus deturbatus sit, et ita proiectus, vt ex accepto vulnere moreretur, recte a viris doctis hodie exploduntur, cum nec testimonia veterum, quae pro ea narratione adducuntur, fidei debitae gradum tueantur, nec scriptores seculo tertio antiquiores hanc mortem narrent, non tacituri rem adeo illustrem, si vere contigisset; vt taceamus coniecturam virorum doctorum, suspicantium, hominis impostoris in aula Neronis viuentis et se volaturum promittentis, sed primo statim conatu decidentis [q] exemplum occasionem dedisse fabulae. Deserenda itaque ea iactantiae Simonianae, se magnam Dei virtutem esse, expositio, cum celeberrimis quibusdam viris, et conuenientior systemati Simoniano explicatio quaerenda. Ea vero non longe petenda est, sed adhibenda tantum philosophia Orientalis et Aegyptiaca, in qua educatum fuisse Simonem magum supra probauimus. Ea enim has nobis virtutes Dei magnas siue summas enarrat, quae ex infinito lucis diuinae et incorporeae oceano emanantes demittuntur ad inferiora, tanquam radii quidam infiniti luminis, vt ea diuina luce et beatitate collustrent; quas virtutes non sola attributa modosque Dei infiniti innuere, sed naturas diuinas, substantiales, perennes, ex ipsa Dei natura editas esse suo loco diximus, et has virtutes a tota fanaticorum orientalium caterua aeonas dictas esse, probauimus. Talem aeona, siue immortalem diuinamque naturam, virtutem diuinam emanationis lege in se continentem, Simon sine dubio se dixit esse, ast addidit, μεγάλην, valde magnam, Deoque, emanantium naturarum fonti, proximam; cum et aeon illa, quam ad mundi condendi opus ex pleromate diuino processisse nugatores somniarunt, cuiusque auulsione a fonte suo malorum principiorum cateruae exortae sunt, virtus Dei fuerit, cuius tamen effectus inordinatos vt in ordinem redigeret, et humanum genus a malis, quae ista principia deteriora et iniqua hominibus inferunt, liberaret, se in mundum missum esse iactauit Simon, cui ideo opus erat supra has potestates omnes se efferre. V. Ex his vero manifestum quoque est, errare eos, qui in haereticorum catalogo Simonem magum ponunt, immo haereticorum caput et parentem fuisse contendunt, quod post Irenaeum [r] veteres plerique [s] et recentiores haud pauci fecerunt [t]. Solide docteque admodum, falli eos, demonstrauit eruditissimus Moshemivs [u], dignus qui ipse legatur et expendatur. Nos instituti nostri memores, qui haeresiologiam non scribimus, hoc vnum monemus, ipsam sectam Simonis, quam philosophicam et literatam fuisse, et dictis est manifestissimum, Christo e diametro fuisse oppositam,

q) Sveton. in Ner. c. 12. conf. Beavsobre Hist. de Manicheisme T. I. L. II. c. 4. p. 203. Moshemivs l. c. p. 405. Ittig. de haeresiarch. l. c.

r) ll. cc.

s) Epiphan. l. c. Theodoret. l. c. Avgvstin. l. c.

t) Conf. quos laudat Ittig. ll. cc.

u) l. c. p. 394.

ſitam, ita vt non potuerit eius tantum doctrinae, quae ab illo tradita eſt, eſſe deprauatio [x]. Supra enim iam monuimus, illos haereticos, qui cum Chriſtianae doctrinae placitis philoſophiae orientalis deliramenta coniunxerunt, Chriſtum habuiſſe pro ea aeone, quae ex Deo emanans genitaque in humanum corpus deſcenderit, vt a malorum daemonum imperio et libidine mundum liberaret, id quod ex omnibus eorum ſyſtematibus demonſtrari poteſt. Aſt eundem ſibi locum vindicaſſe Simonem, ſupra diximus, vnde oportebat illum graues contra Chriſti nomen inimicitias ſuſcipere, eorumque ſe partibus addicere, qui bella contra Chriſtianos ſuſceperunt, et arma philoſophica contra diuinam doctrinam a ſanctiſſimo Seruatore eiusque legatis propoſitam, arripuerunt. Chriſti etiam diſcipulum eo minus ſe dicere poterat Simon, quo magis ἑστῶτα, *ſtantem* ſe dixit, vt ex CLEMENTE ALEXANDRINO [y] et Clementinis [z] notum. Hac enim appellatione αἰῶνος ſignificationem exprimere voluiſſe, quae naturam immutabilem et per ſe ſubſiſtentem ſine temporis mutatione innuit, ex doctrina veterum, de aeternis naturis per ſe ſubſiſtentibus, quas fluxae materiae opponebant, conſtat. Qua appellatione aeternam durationem ſiue immortalitatem hominem veſanum ſibi vindicaſſe, ex Recognitionibus PSEVDO-CLEMENTIS [a] demonſtrauit MOSHEMIVS [b]. Quod delirum quidem omnino eſt, at cum rationibus, ſyſtematis vecordis exacte cohaeret; ſecundum quod materia nimis longe a primo rerum omnium fonte remota hincque coinquinata ſordibus, diuinarum emanationum coniugio ſpiritualis magis reddita fluxam illam conditionem amittit, tandemque reddita ſtabilis et duratura ad fontem primum redit. Id quod et Zoroaſtreae philoſophiae reliquiis ad philoſophos orientales fluxiſſe ſupra demonſtratum eſt. Nec aliud voluit Simon, quando ſe Iouem, Helenam vero ſuam Mineruam apud gentiles dixit, vt AVGVSTINVS [c] auctor eſt. Aegyptiorum enim philoſophia, quam didicerat, duce, Iupiter non ille inacceſſibilis Deitatis fons, ſed prima emanatio eſt, vt diſerte teſtatur IAMBLICHVS [d], quae cum ſupra dictis mire concordant. VI. Sed et Helenae ſcorti ſomnia cum his cohaerent, quae mire torſere viros doctos [e], vt quem locum ea in Simonis ſyſtemate habuerit, exponerent. Nam

x) Cauſſa huius opinionis eſt, quod inter ſyſtemata Gnoſticorum et Simonis magna ſit cognatio. Aſt inde inferre non licet, hoc illorum fontem fuiſſe, ſed id modo ſequitur, ex eadem ſcaturigine vtraque proueniſſe. Illi vero Chriſtianum ſyſtema ſubinterſerebant, Simon vero non item.

y) Strom. L. II. p. 383.

z) Homil. II. §. 22. p. 633.

a) L. I. c. 72. p. 509.

b) l. c. p. 423. qui appoſite obſeruat, PHILONI de nom. mutat. Deum dici κατὰ αὐτὰ ἑστῶτα, qua voce ſignificationem nominis יהוה ſine dubio exprimere Iudaeus Pythagorizans voluit.

c) l. c. EPIPHAN. l. c. EVSEB. H. E. L. II. c. 13.

d) De myſter. Aegypt. Sect. VIII. c. 2. p. 158.

e) VITRINGA Obſ. SS. L. I. c. 2. p. 131. qui per hanc Helenam rationem rectam Simonem intellexiſſe, poëtico dicendi genere vſum putat, HENR. HORBIVS de vltima origine Simonis Magi c. I. §. 4. aeternam materiam intelligit, animarum ſcaturiginem IS. DE BEAVSOBRE Hiſt. Manich. T. I. L. I. c. 3. p. 36. 37. T. II. L. VI. c. 3. p. 320. mentem rationalem, et

Digitized by Google

Nam si cuncta recte expendantur, nihil aliud voluit Simon, quam, resedisse diuinam quandam emanationem siue virtutem in corpore huius feminae, quam praeter ignota et barbara quaedam vocabula [f] ἔννοιαν nominasse IRENAEVS [g] testatur. Per hanc enim virtutem diuinam genitos fuisse angelos, siue naturas quasdam emanatiuas minores dicebat: hancque cum mundo condendo esset destinata, immaturo consilio extra Dei pleroma egressam, hos genios sine patre genuisse, et ab iis ad patrem redire conantem detentam, et contumeliis affectam muliebri corpori inclusam esse, inque eo variis migrationibus, de quibus poëtae cecinerint, iniuriisque vexatam, cum vim dominorum orbis huius effugere non potuisset, postremo in lupanar Tyrium detrusam et a Simone liberatam esse, et hanc Spiritum S. esse, et gentilium Mineruam. Ita quidem de Helena narrationes EPIPHANII [h] referunt. Qui licet absurda atque absona tribuisse Simoni videri possit, nihil tamen in ea narratione est, quod non ingenio otioso nugantique, et in Orientalium atque Aegyptiacorum philosophorum scholis educato in mentem venire potuerit. Cum enim ille, vt supra dictum, aeonas generis sequioris statueret, ἔννοιαν vero, siue mentem ex Deo primo effluxisse magna verborum pompa statuerent philosophi Alexandrini, facile potuit hanc secundam emanationem afferere Simon ex earum aeonum genere, quae recipiendis virtutibus diuinis destinatae sunt [i], vt haberet, quam secum coniugio vniret, vt emanatio siue virtus ea actiua, quam se esse gloriatus est, in diuinae lucis pleromate iuncta et coniugata esset passiuae. Quia vero a mente diuina animam mundi, et ipsum mundum conditum in scholis Aegyptiacis audiuerat, creationis operi vel formandae materiae praefixit hanc virtutem femineam, eamque matrem fecit omnium, etiam animarum, et spirituum minorum, quorum cum immoderatus in materiam appetitus esset, detenta est ab iis, cum orbis rerum materialium fatalis, cui imissa erat propria culpa, reditum ad pleroma diuinum non admitteret, et ad propagandam materialis mundi faciem eius opera coniugiumque adhibitum. Nihil aliud enim velle, apud orientales angelorum cum feminis concubitus, eos latere non potest, qui symbolicam orientalium philosophorum methodum non ignorant. Nec alio forte consilio apud gentiles Helenam suam Mineruam dixit, quam quod consilio eius mundus factus sit, et sapientia diuina in ea enituerit. Cumque ex mente diuina animam quoque mundi effluxisse Alexandrini statuerint, patet inde, non reiiciendum esse Epiphanii testimonium, tradentis, Simonem Helenam suam dixisse Spiritum S. Multos enim veterum per Spiritum S. intellexisse animam mundanam, fontem animarum, alio loco obseruaui-

et L. VII. c. 6. p. 510. lunam innuisse putat. Sed parum satisfacere virorum doctissimorum explicationes narrationibus veterum, accurate demonstrauit MOSHEMIVS l. c. p. 426. qui videndus.

f) EPIPHAN. l. c.

g) loc. cit.

h) p. 56. seq.

i) Id est, feminini generis.

Digitized by Google

uauimus, et erudite demonstrauit MOSHEMIVS [k]. VII. Cum hac igitur femina missum se teste IRENAEO [l], ad liberandum a malarum potestatum principatuumque tyrannide mundum, purgandamque et emendandam rerum materialium compaginem Simon statuit, ab his enim malis angelis bella et dissidia, quorum tunc temporis plenus erat orbis terrarum, calamitatibus oppletus, excitari, et inuidia humani generis exitium afferri statuebant veteres Orientales [m], Aegyptiaci aliique huius furfuris philosophi, vt vel ex solo IAMBLICHO [n] disci potest. Ab his liberationem sine dubio pollicitus est, et, cum morbos quoque ab his daemonibus profectos curare se magiae ope posse hi orientales philosophi, teste PLOTINO [o] promitterent, eorum quoque depulsionem in sua potestate esse iactauit, animamque ex hoc miseriarum carcere ad primigeniae lucis claritatem se extollere posse dixit, nempe si per Ennoiam suam salutarem reditus animarum viam aperiret. Hac ratione si connectitur Simonis historia, quemadmodum id philosophia, quam sequebatur, postulat, nihil est in tota hominis vesani et delirantis fabula, quod, licet absurdissimum sit, non tamen sua ratione constet, lumenque capiat, et sectae huius philosophicae notitiam pandat solito clariorem. VIII. His suppositis, et repetitis iis, quae *superioris libri capite vltimo* de philosophiae orientalis methaphysica diximus, lux quoque accendi potest nouae, quam condidit Simon, religioni, vel potius philosophiae, quo loco iterum valde commendamus laudatissimi MOSHEMII [p] industriam. Pleraque si veteres inter se comparentur, nexusque assertionum non recte semper ab iis intellectarum ex dicti systematis natura et emanationis legibus quaeratur, huc redeunt. α. Esse in infinita Deitatis plenitudine numen summum optimumque omnis essentiae, bonitatis et realitatis plenum, hancque plenitudinem lucem illam infinitam esse, quae ex Deo vndecunque radians, omnia incorporea quadam ratione repleat. Statuisse ita Simonem, si non alia suppeterent, satis euincerent philosophiae Aegyptiacae species, Alexandrina et Cabbalistica: quarum illa eiusmodi lumen in excelso in sede purissima circa Deum et ex Deo statuit [q], haec Or haënsoph rerum omnium et emanationum quoque diuinarum fontem agnoscit, hocque lumen infinitum irradiare omnia docet, vt postea probabimus. Sed statuisse ita quoque Simonem, *Recognitionum Clementinarum* auctor, huius philosophiae peritissimus, luculenter testatur [r], qui *locum aliquem vltra mundum vel extra mundum esse* ait, *in quo neque coelum sit, neque terra, ne vmbra horum etiam ibi tenebras operetur.* Et ob hoc, cum

neque

k) Ad CVDWORTHI Syst. int. p. 658. conf. loco supra cit. p. 430. Iudaeos eadem fere ratione insanire ex Cosri P. II. c. 4. p. 80. patet; et infra pluribus dicetur.

l) l. c. p. 99.

m) Vid. EPIPHAN. haer. XXIV. p. 70.

n) l. c. Sect. III. c. 31. p. 102. seq.

o) loco supra cit.

p) l. c. p. 410. seqq.

q) Vid. PLOTINVS Enn. VI. L. IX. c. 9. p. 769. plura de hac re in superioris libri c. I. §. V. diximus.

r) L. II. c. 21. p. 522.

neque corpora aliqua in eo sint, neque ex corporibus tenebrae necessario esse lumen immensum cui tenebrae nullae succedunt, nempe incorporeum lumen et infinitum. Valde ignarum philosophiae Zoroastrianae oportet esse, qui fontem, ex quo haec hausta sint, ignoret, Mithramque hoc lumen infinitum esse, nesciat. Quod licet a Deo, tanquam fonte, separare videatur Recognitionum auctor [s], id tamen abstractionis tantum beneficio facit, vt Deum in isto lumine infinito residentem more orientali symbolice repraesentet. Quemadmodum enim, quae solem circumfundit, lux, ab ipso sole reapse et essentiae suae ratione distincta non est, ita nec haec lux infinita a summo et abscondito Deo. Quae quoque ratio est, cur πλήρωμα θεότητος vocauerint, non Simon modo, sed quicunque etiam hanc philosophandi viam ingressi sunt. Etsi vero lumen hoc incorporeum dicitur, dubitandum tamen non est, dici hoc tantum respectu materiae crassioris, cui tenebrae admixtae sunt. Cum enim materiae conditio, vt postea dicemus, in tenebris et priuatione luminis consistat, recte quidem de hoc lumine, quod tenebris caret, dicitur, quod incorporeum sit: ast quicquid tamen reale, essentialeque in materia est, ex hoc quoque lumine effluxisse censendum est: nisi statuas materiam vel ab aeterno coëxtitisse lumini, vel ex nihilo prodiisse, quorum vtrumque Zoroastris asseclis displicuit. Lumen itaque hoc infinitum illud emanationum aequor est, ex quo lucida omnia effluxerunt: nec aliud patitur systematis emanatiui ratio. β. Ex hoc fonte infinito optimoque, necesse est, si mundi inuisibilis et visibilis generatio consistere debuerit, effluxisse naturas diuinas, immateriales, luminosas, deitate plenas, immutabiles, et aeternum subsistentes, eo quod in primo rerum omnium fonte radicatae sunt. Hinc aeones illae in pleromate diuino constitutae, masculini et feminini generis, id est, tum producendis tum recipiendis emanationum effectibus idoneae, quarum octo paria constituisse Simonem veteres tradunt. Vbi acute monet praestantissimus MOSHEMIVS [t], primum par aeonum βύθος καὶ σιγὴν, profunditatem et silentium ad ipsum summum Deum pertinere. Nihil enim aliud indigitasse Simon censendus est, quam ineffabilem, et omni silentio superiorem esse diuinitatis profunditatem, ex qua reliquae aeones progenitae sunt. Ex hac aeonum progenie, ceteram potestatum spiritualium, archangelorum, angelorumque cateruam Simonem deriuasse, recte IDEM vir eruditissimus colligit: illud enim et ratio systematis emanatiui postulat, et consensus reliquorum, quae ex philosophia hac orientali congesta sunt, systematum probat, licet veteres, hanc philosophiam non satis assequentes, illa taceant. Statuisse autem has naturas coelestes intra diuini pleromatis parietes habitantes id est in luce illa diuina versantes complures, iisque barbara imposuisse nomina EPIPHANIVS [u] tradit, quae testimonii loco sunt, ex barbarica philosophia monstrosam hanc philosophiam esse desum-

s) EPIPHAN. l. c. p. 58. 59. t) l. c. p. 412. u) loc. cit.

desumtam. γ. Cum autem ex harum naturarum angelicarum numero quaedam inclinatione in materiam extra plenitudinem lucis diuinae infinitae essent progressae, a fonte longius recedentes materiae se, inuito Deo appropinquantes, rerum materialium dominium vsurparunt, cumque magnae virtutis essent, animam, quae et ipsa emanationis diuinae pars est, arctius materia compresserunt, immersamque corpori vinculis libidinum corporearum constrinxerunt, vnde lucis diuinae radiis magis coarctatis inductisque tenebris miseria omnis hominibus enata est. δ. Extra diuini pleromatis luce diuina coruscantis ambitum, materiam esse, tenebricosam, sordidam, maloque, priuatione, frigore, et vitiositate repletam, eiusque potestatis, vt emanationes lucidas ex Deo oriundas corrumpere posset, Simonem statuisse, locus satis luculentus Clementinorum x) testatur, quo ὕλη dicitur Θεῷ σύγχρονος ἔσα καὶ ἰσοδύναμος ὡς ἐχθρά, προβάλλειν αὐτῷ ἡγεμόνας ἐμποδίζοντας αὐτȣ̃ τοῖς βȣλήμασιν, *materia ipsi tempore et potestate aequalis, proferre ei, vt quae sit inimica, principes decretis ipsius resistentes.* Magnae se hic difficultates ostendunt, quas nec ipse doctissimus systematis Simoniani interpres tetigit, vtrum materia absolute Deo opposita Simoni placuerit nec ne? adeoque vtrum systema magorum Persarum, an Zoroastris Simon secutus sit? prius verba allata satis euidentia docere videntur, posterius systema emanatiuum, quale in philosophia orientali receptum et in omnibus, quae ex hac schola prodierunt sectis, admissum fuit, postulat. Temerarium quoque putamus, nodum, qui soluendus est, secare, et fidem denegare Clementinorum auctori: nam et alii veteres y) duo principia inter se diuersa posuisse Simonem testantur, et eiusmodi inter bonum et malum principium certamen in harum sectarum scholis personuisse, vel vnius Manetis somnia demonstrant. Recte quoque et ex aequo reprehendere veteres Cel. MOSHEMIVM z) iudicamus, quod malum omne ad architectum mundi reiecisse Simonem statuant. Ita enim systematis prorsus sui oblitum fuisse Simonem dicendum erat, cum non dici possit, vnde demiurgo illa malitia insit, nisi inclinationem ad materiam in se malam supponamus. Vnde vero materia tenebricosa et mala, si omnia ex fonte lucido emanarunt? Dicamus quod nobis videtur verisimillimum, si modo coniecturas nostras lector non dedignetur, quae in ipsius systematis emanatiui indole et natura paulo profundius considerata fundantur. Nempe originem cepisse hanc philosophiam Simonis, ex orientali, et hanc ex Zoroastriana Persarum Chaldaeorumque, supra probauimus. Eadem itaque ratione haec materia Simonis enata est emanationis lege, vt Arihmanius, Oromasdi oppositus tenebrarum et malitiae plenus, ex communi fonte Mithra emanauit, ortumque

 acce-

x) Homil. XIX. §. 14. p. 754.

y) IRENAEVS L. I. c. 28. EPIPHAN. l. c. GREGOR. NAZIANZ. Or. in laudem Heron. p. 547. Zoroastrem hic secutum esse Simonem recte iam iudicauit IAC. THOMASIVS Sched. hist. §. 34. p. 28. Conf. HVET. Origen. p. 2.

z) l. c. p. 413.

accepit suum. Scilicet lumen immensum illud, quod in Deo esse, tota fere antiquitas asseruit, incorporale quidem et ab his, quas in corporibus videmus, concretionibus immune orientales asserebant, at non eandem spiritualitatis notam, quam nos, diuinae naturae tribuebant, sed tale quid sibi concipiebant, vt lumen longe purissimum est, subtilissimum, et actiua vi summa praeditum, calore, motu, omnique inde bonorum origine et natura plenum. Hospitem in veterum doctrinarum historia oportet esse, qui haec plerisque veterum placuisse ignorat [a]. Illi enim metaphysicis abstractionibus ab omni imaginationis negotio et simulacris remotis minus assueti, spiritualia non plane sine corpore sibi concipiebant [b], satis esse opinati, si localem quandam extensionem, et dimensiones corporis grauioris Deo denegassent, eique lucem et actiuam operationem bonique radicem tribuissent. Quod cum toties in *tomo primo* in veterum systematibus ostenderimus, actum hic repetendo dicta non agemus. Lumen hoc porro subtilissimum et diuinum infinita ratione radios suos spargere asserebant, et verisimile prorsus est, hanc concipiendi Deum instar ignis luminisue rationem totam systema emanatiuum peperisse. Ast ex natura lucis notum erat, oppositas esse luci priuatiua quadam ratione tenebras, easque cum mera priuatio lucis, caloris, actiuaeque virtutis sint, non posse esse ex fonte hoc luminum omnium. Hinc quamuis omnia, quae realiter existunt, vi systematis emanatiui ex vno emanauerint fonte, tenebrae tamen, et quae tenebras consequuntur, frigus, inertia, vitae defectus, mors, et quae alia sunt, luci bonoque opposita, ex hoc fonte esse non poterant, sed opposita ratione ex priuatione luminis oriri dicebantur. Quia vero priuatio subiectum supponit, cui inducatur, ideo lumen illud immensum, quo latius spargit radios, vt cuncta realitatibus, (veniam verbo deprecamur) repleat, eo minora lucis habere dicebatur semina, eoque magis induci tenebras, donec, quod omnium longissime a fonte lucis distat, quamuis ratione essentiae suae sit ex Dei lumine, tamen propter infinitam emanationis distantiam naturam consequatur contrariam, tenebricosam, lumini inimicam, inertem, et refragantem bono. Et ita quidem materia, quam hanc naturam esse dicebant, secundum systema emanatiuum orta est, quod qui non satis et accurate intelligunt, nunquam dicent, qua ratione in systemate illo, quod emanasse cuncta ex Deo statuit, materia Dei naturae opposita malique fomes exorta sit. Dicent forte lectores nonnulli, nos ingenii quidem nostri explicationes tradere, veterum vero opiniones non enarrare. Ast hos rogamus, vt ad Zoroastris, vt ad Gnosticorum, vt ad Cabbalistarum, vt ad Alexandrinorum philosophorum de materiae origine opiniones paulo accuratius attendant, certi,

a) Conf. DE BEAVSOBRE Hist. de Manich. T. II. L. II. c. 2. §. 3. p. 172. seqq. qui tamen confusione scriptorum Arabicorum impeditus lucem non satis perspicuam rei huic attulit. Conferenda vero quae Tomo I. L. I. de philosophia Zoroastris diximus.

b) Conf. quae docte monet MOSHEMIVS ad CVDWORTH. Syst. intell. c. I. §. 26. p. 36.

certi, visuros ea, quae nos, nisi omnia nos fallunt, luculenter deteximus. Ex data hac explicatione definitio Simonis de materia lucem egregie capit. Recte enim dicitur materia illi, lumini infinito coaeua, quia lux et tenebre σύγχρονοι sunt, et vi relatiuae oppositionis simul existunt: quae oppositionis natura etiam in caussa est, cur non inimica tantum sed et ἰσοδύναμος Deo dicatur, cum quae lucis virtus est actiua, ea tenebrarum priuatiua sit, si perspicuitatis caussa notionibus Graecanicae philosophiae quibus nos magis assueti sumus, res sublimes et abstractas, sed corporeis imaginibus ab orientalibus gentibus delineatas declarare licet. Ad hanc itaque materiam, quae essentiam ex Deo, materialitatis rationem ex tenebrarum natura accepit, inclinans demiurgus, cum mundum materialem condere vellet, non potuit non tenebris, id est malo, repletum facere; haecque ad materiam tenebricosam inclinatio, eum ipsum mali a boni fonte degenerantis semina habere, innuit, vnde originis mali caussam ad demiurgum quoque Simonem retulisse diximus. Ex his vero sequitur, mundum hunc, quamuis omnia quae vere sunt et existunt, ex Deitatis oceano effluxerint, supremi tamen et optimi entis opus haud esse, cum, quae illud producit, lumine, calore, bonitate plena sint omnia; et licet illud bonitatis lucisque mare emanationum suarum ministerio vsurum mundum plenum bonitate condere voluisset, illas tamen naturas, ministerio huic destinatas, duce ex aeonibus virtute quadam diuina, fontis oblitas, naturae suae limitatae magis et imperfectioris operationem interposuisse, quae cum tenebris ex materia pellendis maloque quod a malis angelis inductum erat, tollendis non sufficeret, inde mundum miseriis, calamitatibus et malitia redundantem ortum esse [c]. Nec alio sensu, quod EPIPHANIVS [d] ei tribuit, dixit: *mundum factum a principibus et potestatibus malitiae;* nam conditores mundi, qui ex Deo orti sunt in se mali non esse potuerunt, nisi quatenus fontem luminis infinitum relinquentes naturam suam limitatam tantoque operi imparem, mundi producendi negotio interposuerunt. Nec alia ratio subesse videtur, cur ab his angelis reditum matris ad pleroma impeditum, et repletam eam esse contumelia dixerit Simon. Haec enim, si προσωπογραφίαν ex orientali methodo adhibitam dementes metaphysica magis ratione nobis concipiamus, ineptam harum naturarum mundo imperantium ad materiam inclinationem, quam Alexandrini quoque philosophi mali in materia dominantis caussam esse dicebant, innuunt, et impeditam ab iis agitationem materiae defecandae et ad quandam spiritualem et lucidam naturam reuocandae, cui illa aeon, mundi demiurgus, inhiabat, significant. Maxime vero hoc ad animas pertinere, materiae illecebris detentam et materialibus vinculis ab ipsis illis potestatibus impeditam ex eo intelligere est, quoniam animi ex hac quoque aeone orti sunt, et hac capti-

 uitate

c) Recognit. L. III. p. 528. Clement. Hom. III. p. 648. 649. XVIII. p. 744. Gnosticis id in genere tribuit PLOTINVS l. c. d) loc. citat.

uitate a primo fonte arcentur, et innato materiae desiderio et malignorum spirituum imperio vna cum toto mundo in tenebris cohibentur, ne ad lumen illud infinitum, Deum, resurgere, et felicitate intuitione illius frui queant. Quam cum Deus fons sapientiae et luminis optimus quaerat, et, vt omnia, quae ex se effluxerunt, in se reuocet, laboret, opus inde sapientia est, vt per γνῶσιν diuini luminis anima his malis erepta sursum ad primi fontis plenitudinem reducatur, sicque ignorantia, affectus, morbi, et quaecunque alia homines vexant, materiae contagia, vinculaque malorum geniorum, soluantur, et fugentur. Quem vt Simonianae, ita omnis omnino Gnosticae philosophiae finem scopumque vnicum fuisse adducta euidenter loquuntur. Et huius quidem finis obtinendi mediatorem et pararium se ipsum Simon cum Helena prostibulo venditauit, in quibus emissae ex Deo aeones illis malis potestatibus superiores, vi diuina et magica homines a corporis et animi malis liberarent. §. 5. Ex his, quae de animae humanae origine, statu, corruptione et restitutione Simon dixerit, facili coniectura colligi possunt. Et animam quidem ab ista virtute diuina, quam architectum mundi esse dixit, originem cepisse necessario sequitur, vnde originem ei diuinam adscripsisse *Recognitionum* Auctor testatur [e]. Ast corruptam et corporis sarcina grauatam dici oportebat, cum idem, quod reliqua emanationum longius a Deo remotarum genera passa sunt, fatum subierit. Corpus enim materiale, ex materiae conditione malum, et a prauis angelis opificibusque creatum asserere cogebatur, si integra sibi et constans cohaerere tota eius doctrina debebat. Quare tenebras ex corpore offundi animae clamabat, quo minus ad fontis lucidi agnitionem veramque γνῶσιν peruenire posset [f]. A quibus corporis vinculis liberari, sicque luci et felicitati suae restitui, praecipuum mysteriorum suorum finem ponebat. Quibus vero mediis vtendum sit, quibus sacris homines initiandi, quibus sacrificiis placandi praepotentes illi mundi tyranni, vt liberiorem ad supremum luminis incorporei fontem aditum permittant, quae arcanae rationes huc faciant, de his multa quidem veteres scriptores, qui de haeresibus scripserunt, tradunt, sed incerta prorsus et dubia fide, multis ad inuidiam confictis, inter quae promiscui concubitus, et humanarum carnium viscerationes sunt, quas ipse IVSTINVS MARTYR [g], in dubium vocat. Quanquam impossibile haud esse, vt qui detestabilia omnia in alienam culpam retulerunt, legemque Mosis a fabricatoribus mundi latam animas diuiniori origine gaudentes non obligare dixerunt [h], ea permitterent, quae a virtutis verae cultoribus non admittuntur, systematis huius ratio permittat; nostra quoque tempora, quae haud dissimiles furores et abominabilia mysteria produxerunt, exempla nobis exhibuerint, ad extrema impudentiae et libidinis specimina eos posse delabi, qui nescio quos ex Deo ortus et emanationes

e) L. II. §. 57. p. 521.
f) Ibid. §. 58. p. 522.
g) Apol. II. p. 70.
h) IRENAEVS L. I. c. 23. p. 99. EPIPHAN. l. c.

Digitized by Google

nes sibi tribuunt. De quibus tamen hic dicere nihil attinet, cum ad ecclesiasticam historiam ea magis pertinere videantur. Animarum tamen migrationem in alia corpora tanquam poenam statuisse Simonem, TERTVLLIANVS [i] tradit, quod omnibus Gnosticis adscribit PLOTINVS [k]. Omnis vero labis a malo isto mundi opere orti liberationem solutionem eius promittere, siquе materiam tenebris solutam ad omnis realitatis et perfectionis fontem peruenturam, ex ipso systemate sequitur et haud obscure Simoni tribuit IRENAEVS [l]. Ex quibus illud quoque sequitur, resuscitationem corporis nullam esse, cum corpus in se malum sit. Negasse autem resurrectionem Simonem veteres testantur [m]. Praecipua haec sunt, quae de homine Samaritano, philosopho haeretico eiusque systemate differere paulo fusius, quam instituti limites ferre videbantur, opus esse iudicauimus, vt quae supra de philosophia orientali diximus, ampliorem lucem capiant, et de reliquis quoque haeresibus literatis, ex hoc fonte oriundis iudicium fieri queat. In iis enim tangendis erimus in sequentibus breuiores.

§. IX. Inter eandem Samaritanorum gentem noua doctrina turbas mouerunt DOSITHEVS et MENANDER, quorum vterque inter prima haereticorum literatorum siue philosophicorum capita ab annalium Christianorum conditoribus et haeresiologis numerari solet [n]. Quod num recte fiat, nec ne, nostri hic non est disputare [o], hoc tantum monendum, Dositheum inter fanaticos Iudaeorum referendum esse, qui nouam sectam excitauit, diuinamque sibi auctoritatem arrogauit, nihil vero asseruit, quod ad hominem pertineat, Christi familiae se aggregantem, quicquid etiam de illis veterum locis statuendum sit, qui Dositheum inter veteris ecclesiae haereticos numerant. Sed nec circumstantiae hominis deliri, quae a veteribus memorantur, locum ei in philosophiae historia faciunt. Qui enim Simonis magi vel praeceptorem vel discipulum constituunt, adeoque fanatici philosophi parentem nobis eum proponunt, dignis fide testimoniis veterum destituuntur [p]. Et verisimilius est, hominem austera vitae institutione et nescio qua gentis suae arrogantia delirantem ex seueriori illorum Iudaeorum disciplina prodiisse, quos vitatis vrbibus in agro et deserto rigidiora instituta secutos fuisse infra dicemus. Ea quoque, quae de illius doctrina traduntur, hominem nobis depingunt legis quidem, quod EPIPHANIVS [q] quoque testatur, et patriarum traditionum peritissimum, at minime philosophum, sed *Dositheus.*

i) De anima c. XXXIV. p. 180.
k) loc. cit.
l) c. XXIII. p. 100.
m) Recogn. L. II. §. 58. p. 528. EPIPH. l. c. AVGVSTIN. l. c.
n) Vid. COTELER. ad Constit. Apost. L. VI. c. 8. BVDDEVS Hist. phil. Ebr. §. 20. p. 68. ITTIG. de haeresiarchis aeui apost. Sect. I. c. I. §. 1. conf. quos laudat MOSHEM. Inst. histor. Christ. maior. Sec. I. P. I. c. 5. §. 11. p. 376. seqq.
o) Posterius acute tuetur MOSHEMIVS l. c.
p) Prius illi faciunt, qui a Dositheo Simonis haeresin auspicantur, posterius Recognitionum Clementis auctor: neutrum valde probat.
q) Haer. XIII. p. 30.

Digitized by Google

ſed talem, qui magnam ſibi inter Iudaeos auctoritatem (Meſſiae vel noui prophetae) conciliaturus, cum ſpe ſua excideret, et factio deeſſet, ad Samaritanos defecit, eosque noua doctrina capere conatus eſt, ſed infelici fato et triſti ſucceſſu, qui et auctori ſectae mortem attulit et ſectatores disiecit, quae latius narrant EPIPHANIVS et Chronici Samaritani auctor et ex his recentiores quidam [r]. Nam quae eius dogmata recitantur, dixiſſe ſe Meſſiam a Moſe praedictum, emendaſſe, vel corrupiſſe magis Moſis libros ad ſuae inſaniae regulam; negaſſe vates ſacros V. T. fuiſſe Θεοπνεύςυς corpus neglexiſſe, et inedia atque cruciatibus maceraſſe, animam vero corruptibilem mundumque incorruptibilem eſſe tradidiſſe, ſpirituum exiſtentiam negaſſe, ab animatis abſtinuiſſe, a coniuge poſt partum et ſuſceptos liberos ſe cohibuiſſe, ieiunia celebraſſe aſſidua, et quae alia ſunt, quae illi et ſectatoribus tribuuntur, non tam philoſophiam quandam ſectariam, quam inſtitutum illud Iudaicum ſapiunt, quod Eſſenorum nomine [s] infra contemplabimur, licet hos ex Aegyptiacorum philoſophorum Schola aliquid hauſiſſe ibi probandum. Non immerito itaque Doſitheum hic a noſtris limitibus arcemus, non curioſi, quod recentiores diſputant, vtrum duo Doſithei fuerint, qua de re illi adeundi ſunt, qui res ſacras Iudaeorum et Chriſtianorum enarrauerunt [t].

Menander. Meliori iure MENANDER huc refertur, homo Samaritanus, Simonis magi veſtigiis inſiſtens, quod pleroſque permouit, vt eius diſcipulum fuiſſe aſſererent: ea tamen quae de eo referuntur, magis doctrinae et diſciplinae Simonianae aemulum quam ſectatorem fuiſſe ſuadent [u]. Nam hic quoque impoſtor magnam ſe Dei virtutem eſſe gloriatus eſt, quam ex infinito bonitatis oceano ad liberandum humanum genus miſſam eſſe praedicauit. Eo enim pauca illa, quae de eo referunt IRENAEVS, THEODORETVS [x], EVSEBIVS [y], EPIPHANIVS [z], TERTVLLIANVS [a] aliique, redeunt: Eſſe vnum ſummum Deum, virtutemque hanc ſummam omnibus ignotam eſſe, vt vero cuncta ex ſe educeret, ſex naturas ſibi ſimiles ex ſe generaſſe, id eſt aeonas ſiue emanationes aeternas et per ſe ſubſiſtentes produxiſſe, ex quibus diuina ἔννοια ad generandos angelos progreſſa mundi huius architectos et corporum humanorum ex materia mala fabricatores genuerit: et ab his geniis lernam illam malorum deriuandam eſſe, quibus mundus repletus hominesque immerſi ſint. A quorum tyrannide vt liberaretur mundus miſſum ſe ex aeonibus vnam, Deo licet minorem, eamque vindicem humani generis eſſe, quem Simon aliique illius temporis impoſtores ſe quoque eſſe iactabant. Liberationem iſtam et arcano quodam lauacro, et magiae ſcientia effici, ſicque liberari animos a materiae compedibus, vt ſuperatis malorum geni-

orum

r) MOSHEM. l. c. ITTIG. l. c. BASNAGE Hiſt. des Iuifs L. II. c. 3. §. 7. ſeqq. p. 312. ſeqq.

s) Fuit haec quoque coniectura MOSHEMII, l. c. p. 379.

t) COTELER. l. c. T. I. p. 338. LE MOYNE Var. SS. p. 1099. ITTIG. l. c. p. 23. SERARIVS in trihaereſio L. II. c. 19.

u) L. I. c. 23.

x) Haeret. fabul. L. I. c. II. p. 193.

y) Hiſt. eccl. L. III. c. 26.

z) Haereſ. XXII. p. 61.

a) De reſurrect. c. 5.

orum illusionibus et tyrannide, ad Deum ascendant, et immortalitatem quandam disciplina sua conformem consequantur. Quibus omnibus, ex quibus constabat Menandri systema, lucem vlteriorem, praeter ea, quae de Simonis doctrina fuse diximus, affundere opus non est, cum a Simonianis nugis parum discrepent, et ex eodem fonte orta sint, dubiumque non sit, in scholis Aegyptiacis hominem delirum emotaeque mentis ea didicisse. Vnum illud difficultatem habet, quod Menandro tribuunt IRENAEVS [b] et TERTVLLIANVS [c], promisisse hominem insanienti similem, eos, qui baptismo illius tincti forent, futuros esse immortales, et incorruptibiles, quamprimum hoc lauacro initiati fuerint, id est, sublatam fore ex eo baptismo omnem corruptionis mortisque caussam modumque. In quo dogmate prout a scriptoribus ecclesiasticis refertur, merito timere se fatetur, doctissimus MOSHEMIVS [d], ne veteres verba Menandri, tumida fortassis, more Syrorum et inflata, male acceperint, et de corporis immortalitate intellexerint, quae de animorum ille restitutione intelligi voluerit. Rationes, quas affert vir optimus, apud ipsum legi velimus, omnium verisimillima ex IRENAEI [e] testimonio petitur, qui Gnosticorum stilo *resurrectionem esse agnitionem eius*, *quae ab illis dicitur veritatis* testatur [f], id quod etiam TERTVLLIANVS [g] asserit. Ingeniosa haec esse, et in obscuro argumento veri admodum similia, fatendum omnino est, praesertim si expendatur, quod venerabilis Abbas addit: eiusmodi sectam, quae suos esse morituros negat, diu incolumen stare non posse, et in ipsis initiis suis interire debere, nisi forte ex paucis constet hominibus deliris et a ratione auersis; Menandri vero factionem Iustini M. aetate totam nondum extinctam fuisse. Est tamen, vt ingenue hoc quoque fateamur, quod mentem retrahit, quo minus ex toto calculum huic opinioni adiiciamus. Nempe ad TERTVLLIANI testimonium prouocat vir longe doctissimus: at hoc teste si standum, non ad animorum ex errore et ignorantia eluctantium victoriam, sed ad corporis aeternam sine morte durationem pertinuit Menandri dogma. Ita enim is diserte: *Publica totius generis humani sententia mortem naturae debitum pronunciamus. Hoc stipulata Dei vox, hoc spopondit omne, quod nascitur, vt iam hinc non Epicuri stupor suffundatur, negantis, debitum illud ad nos pertinere, sed haeretici magi Menandri Samaritani furor conspuatur, dicentis, mortem ad suos non modo non pertinere, verum nec peruenire. In hoc scilicet se a suprema et arcana potestate legatum, vt immortales et incorruptibiles, et statim resurrectionis compotes fiant, qui baptisma eius induerint.* Ea in sequentibus quoque vrget, negatque magiam tantum efficere posse, vt vitam aetate

b) loc. cit.
c) De anima c. 50. add. EVSEB. Hist. eccl. L. III. c. 26.
d) l. c. p. 436.
e) L. II. c. 31. §. 3. p. 165.
f) De resurr. c. 19.
g) De anima c. 50.

Digitized by Google

aetate renouata vitis inſtar repaſtinet, aut mortem eximat, quare eos quoque prouocat, quos Menander in Stygem ſuam merſit, vt perennes ſe ſiſtant. Quid itaque dicendum? an relinquendi veteres, accuſandique, quod diſciplinam Menandri non intellexerint, et ad corpus traxerint, quod ad animum quidem pertinebat? Ita quidem vir celeberrimus, et qui eum in ea ſententia anteceſſit RENATVS MASSVETVS [b]. Quorum doctrinae et acumini ingenii libenter aſſurgimus, aequitati tamen viri magni, et incertum, humanitate an eruditione maioris, confiſi, paulo aliter coniicimus, ex parte quidem non tamen ex toto accuſari poſſe, ſcriptores eccleſiaſticos, quod non recte Menandri de hac immortalitate doctrinam retulerint. Et in eo quidem pollicem merito premimus viris laudatiſſimis, quod hanc reſurrectionem ad animi quoque ex materiae vinculis et ignorantiae tenebris liberationem referendam eſſe dixerint. Hoc enim et teſtimonia veterum euincunt, et ſyſtema orientale et Gnoſticum poſtulat. Sed corpus quoque ſimul eius beneficii capax ſtatuendum eſt, nec dubitamus Menandrum ſpopondiſſe ſuis, fore illorum corpus eius qualitatis particeps, ſi baptiſmate ſuo tingatur, vt immortalitatis naturam induat. Aſt his tamen non obſtantibus non tam effrenem animo emotumque ab omni ratione Menandrum fuiſſe putamus, vt haec ita intelligeret, ſuos baptiſmate luſtratos morte naturali nunquam affectum iri. Ita enim paucis ſuorum exemplis omnem prorſus fidem amiſiſſet, et irriſus fuiſſet. Sed ſignificationem ſenſumque dogmati ex Orientali philoſophia hauſto petendum putamus, ex eo ipſo fonte, ex quo dimanauit. Supra enim veriſimili, niſi fallimur, coniectura oſtendimus, philoſophiam orientalem ex Zoroaſtrianis dogmatibus id quoque recepiſſe, perpetuam eſſe inter lucem eiusque emanationes et inter tenebras materiam occupantes pugnam, emittique illas, vt pulſis tenebris, id quod in materia reale eſt et ex Deo effluxit, liberent, agitent, luceque perfundant et ſpirituali natura, ſicque ſublatis tenebrisque maloque omnia ad Deum in aeternam lucis diuinae abyſſum redeant. Gnoſticorum vero, vel haereticorum ex hac ſecta orientali oriundorum eandem mentem fuiſſe, oſtendimus, nec alia ratio patet, cur ſe impoſtores illi aeonas diuinas ad hunc finem miſſas venditauerint. In eodem vero luto haeſiſſe Menandrum, ex dictis manifeſtum eſſe putamus. Qui cum ſe humani generis liberatorem ex diuino pleromate miſſum diceret, non animis tantum ſed corporibus quoque liberationem promiſiſſe recte creditur, aſt talem, quam experientia non refutaret et mendacii argueret, quaeque cum fanatico ſyſtemate cohaereret. Pollicitus itaque iis, qui ſecuriſſimo et tutiſſimo ſacramento, qua voce TERTVLLIANVS [i] baptiſmum Menandri ridet, vſi fuerint, corporis ſui talem liberationem, qua a tenebrarum obſeſſione malorumque illuuie purgati eam naturam induere debeant, quae immortalitatis ex primo emanationum omnium fonte oriundae capax, ipſam mortem

b) Diſſ. I. in Irenaeum art. III. §. 107. p. 58.

i) loc. cit.

Digitized by Google

tem et omnimodam destructionem atque derelictionem non experiatur, qualem corporibus expectandam esse Simon tradidit, sed quae, separato licet ab anima corpore, hoc ad aeternum rerum omnium fontem deducat, spirituali lucidaque natura indutum. Hanc coniecturam si sequimur, cuncta sibi constant, et cum originibus nugarum Menandri consonant, pollicerique potuit homo fanaticus etiam corporis immortalitatem, licet mori id omnes sciant, eo quod immortalis, aeternaeque naturae, non in hoc mundo tenebrarum pleno, sed in diuino pleromate particeps fore asserebat. Quo in dogmate imitatum fuisse stultissimum hominem Christianam doctrinam ex sancti lauacri purgatione corporis quoque resurrectionem et glorificationem promittentem credibile est. Veteres vero doctores ecclesiastici cum horum hominum philosophiam non satis assequerentur, Menandri promissiones de vita et immortalitate in hoc mundo extra plenitudinem diuinitatis intellexerunt, quas ille de corpore intra pleroma translato intelligi, sicque a Simonianis resurrectionem negantibus distinguere se voluit. Ceterum in tanta obscurissimarum nugarum incertitudine et veterum dissensu coniecturis vti, et res ipsa quasi postulat, et aequitas veniam promittit. Quare hanc quoque coniecturam nostram lectoris relinquimus iudicio.

Disputatio Samaritanorum contra Peripateticos.

§. X. In sequentium temporum historia Samaritana licet pauca occurrant, quae ad nostrum institutum pertineant, non omittendum tamen est, quod narrat ABVLPHETACH Chronici Samaritani auctor [k], eo quod momentum aliquod in historia philosophiae habet. Refert is: Commodo imperante exortam esse disputationem inter Samaritanorum summum pontificem, Leuim, et Alexandrum Aphrodisaeum philosophum, de aeternitate mundi. Eam subministrasse occasionem imperatori, ferro, igne et cruce Samaritanos persequendi. Excitatum quoque persuasionibus medici sui Galeni, Iudaeos et Christianos odio persequentis, carnem suillam eorum mensis adiecisse, et coegisse eos idolorum victimis pasci. Inter atheos ob hanc disputationem Alexandrum referre non dubitauit Ven. REIMMANNVS [l], qui tamen praeclare de Deo dictis ab Alexandro motus postea ab hac macula liberum pronuntiauit [m]. Verum vehementer de fide consarcinatoris Chronici Samaritani, quae saepius sublesta deprehenditur, dubitamus. Vt enim taceamus, Alexandrum mundum non dixisse Deum, quod fundamentum disputationis fuisse Cl. REIMMANNVS putat, quia et contrarium scriptum reliquit, et systema Peripateticum aliud postulat: nihil in tota narratione est, quod eam magnopere credendam suadeat. Nam nec verisimile est, Samaritanae gentis sacrificulum ea aetate valde contemtum cum magni nominis philosopho disputauisse; nec sub Commodo ille publici Alexandriae philosophi personam susti-

k) Act. erud. 1691. p. 170. BASNAGE Hist. des Iuifs L. II. c. 3. p. 49.

l) Hist. theol. Iud. L. I. c. 17. §. 17. p. 552.

m) Hist. atheismi c. XXVII. §. 5. p. 190.

Digitized by Google

sustinuit, sed sub Seuero demum muneri doctoris admotus est: nec Commodus vnquam de philosophia curiosus fuisse legitur, fauitque vnquam philosophis: nec verisimile est, ob oppugnatum systema Peripateticum, quod ab aliis quoque sectis factum, adeo saeuiuisse imperatorem in Samaritanos, qui longe alias saeuitiae caussas habuit. Tacent quoque scriptores hanc disputationem et persecutionem Samaritanorum; quemadmodum etiam ab omni fide, et a Galeni quoque integritate alienum est, incitasse virum optimum, et tyranno minime velificantem Commodum ad persequendos Samaritanos, et ingerendam mensis eorum carnem suillam. Itaque haec fidei hominis Samaritani multis nominibus suspectae relinquenda sunt. Ab eo tempore semper angustiora fuere fata Samaritanorum, quae tamen cum ad historiam philosophicam non pertineant, apud eos quaerenda sunt, qui religionum historiam exponere susceperunt; ex quibus de infelici popelli huius statu pleraque disci possunt [n].

Colonia Iudaeorum Aegyptiaca.

§. XI. Maioris momenti in philosophiae historia res sunt Iudaeorum in Aegypto, quas paucis enarrabimus. Magna quidem inter vtramque, Israëlitarum et Aegyptiorum, gentem ex pristina seruitute flagrauit inuidia et haereditarium quasi odium. Eo tamen non obstante necessitas vtramque impulit, vt ad repellendos regum Assyriae impetus vires coniungerent, quod haud semel factum esse, sacra gentis huius nos docet historia. Tandem, ex qua egressi sunt Israelis posteri, regio eos colonos recepit. Quorum primam transmigrationem factam esse, Aristeas tradit, cum Iudaeorum opem implorasset Psammetichus aduersus Aethiopes, qui Aegyptum bello inuaserant. Eo enim tempore magnam Iudaeorum manum auxilio laturam Aegyptiorum regi in Aegyptum commigrasse tradit. Suspecta tamen est scriptoris pseudepigraphi narratio; teste enim HERODOTO [o] et DIODORO [p], fuere hi milites Ioniae et Cariae, qui ad ferenda Psammeticho auxilia ex Graecia acciti ibi consederunt. Quibus cum iungat quosdam ex Arabia Diodorus, verisimile est, Aristeam gentes vicinas inter se confudisse. Alias, quae huic narrationi repugnant, circumstantias, cum huc non pertineant, omittimus, prolixe enarratas a IACOBO BASNAGIO [q]. Certiora itaque initia coloniae Iudaicae in Aegypto deducenda sunt, duce sacro historico [r], a prima Palaestinae et Hierosolymarum deuastatione ab Assyriis facta, quo tempore cum praefectus regionis ab Assyriis Gedalias insidiis Ismaëlis cuiusdam esset interfectus, reliqui, qui in terra relicti erant incolae, refragante quidem et dissuadente Ieremia vate, in Aegyptum metu Assyriorum aufugerunt, cala-

n) De statu hodierno Samaritanorum videndae HVNTINGTONI epistolae Lond. 1704. et BASNAGE Hist. des Iuifs L. II. c. 9. p. 165. seqq. Epistolae de eo argumento ad Iobum Ludolfum scriptae, quas cum versione sua et notis edidit CHRISTOPH. CELLARIVS Cizae 1688. 8. Antiquitates eccles. Orientales, Lond. 1682. 12. editae, in quibus p. 118. seqq. duae epistolae de statu Samaritanorum hodierno leguntur.

o) L. II. p. 154.

p) L. I. p. 48.

q) Hist. des Iuifs L. VII. c. 7. §. 1. p. 154.

r) IEREM. XLII. 15. seqq. XLIII. 10. seqq. XLIV. 11. seqq.

Digitized by Google

calamitatem tamen a propheta praedictam effugere non potuerunt, sed impetum in Aegyptum faciente Nabuchodonosore, Amasinque Aegyptiorum regem praelio superante, cum Aegyptiis captiui Babylonem abducti sunt, paucique remanserunt, quorum posteri, vt est natio Iudaica foecundissima, valde aucti sunt. Nouam vero coloniae Iudaicae in Aegypto condendae occasionem dedit Alexander M. qui cum vrbem, quam excitauerat, nouam, incolis replere vellet, variarum gentium colonos eo deduxit, et in his quoque coloniam Iudaicam, quam Alexandriae constituit, iisdemque, quibus Macedones fruebantur, vti priuilegiis concessit [s]. Auxit hanc coloniam belli iure Ptolomaeus Lagi, Aegypto post Alexandri M. mortem potitus. Is enim cum Aegypto Syriam iungere, Iudaeamque ditioni, quam consecutus erat, adiicere vellet, Hierosolymam vrbem, religionis obtentu sabbathi die ingressus, vrbem ex improuiso oppressit, et editis crudelitatis speciminibus haud paucis, centum millia hominum ex Iudaeis et Samaritanis in captiuitatem in Aegyptum adduxit [t]. Quos tamen cum fideles et sacramenti obseruantes, bellicaque virtute conspicuos obseruasset, et praesidia ex illis per arces disposuit, et ius ciuitatis pari cum Macedonibus conditione dedit, et sacramento omnes sibi deuinxit, et liberalem se iis praestitit. Qua regis beneuolentia terraeque vbertate multi postea Iudaei inuitati sunt, vt sponte in Aegyptum commigrarent, qui Ptolomaei Lagidae liberalitatem atque gratiam teste IOSEPHO [u] experti sunt magnam. Assuit his quaedam Aristeas, de quorum veritate disputant viri docti [x], quae tamen cum ad nostram tractationem non pertineant, hic praetermittimus: cum liberalis regis voluntas, qua erga Iudaeos vsus est, obiectam illi ab Aristea venditionem et dura alia seruitutis mala et calamitates si non omnes, multas tamen refellat. Quicquid tamen illud est, in eo conueniunt veteres, Ptolomaei filium successorem, Ptolomaeum Philadelphum, maiori adhuc quam patrem, beneuolentia Iudaeos fuisse complexum. Is enim, quos pater in seruitutem abduxerat, liberos fecit, ex quibus plurimi locorum fertilitate illecti, cum semel Aegypto assueuissent, ibi remanserunt, magnoque numero aucti numerosos coetus confecerunt, quibus cum religionis domesticae vsum concessisset rex prudens et literarum amantissimus, ex eo tempore disciplina et eruditio Iudaica secundum legis praecepta et patrum traditiones efflorescere coepit. Id quod occasionem dedit Iudaeis Graecanica in Aegypto dialecto vsis, conficiendi celeberrimam illam versionem Graecam, quam regis iussu septuaginta duos interpretes ex Iudaea accersitos miris circumstantiis diuinae cuiusdam directionis et inspirationis conscripsisse Pseudo-Aristeas conficta quadam huius versionis historia orbi persuadere conatus est, quae tamen versionis fata, a viris doctis passim disputata et excussa cum ad

Versio LXX interpretum.

s) IOSEPHVS Antiq. Iud. L. XI. c. 8. p. 386.
t) IDEM L. XII. c. 1. p. 388.
u) l. c. c. 2. p. 389.
x) Vid. BASNAGE l. c. p. 157.

Digitized by Google

ad hos nostros limites non pertineant, nec hic quoque enarranda, sed alibi quaerenda sunt [y]. Sunt tamen quaedam, quae in philosophiae historia ex hoc argumento omitti non possunt nec debent. Nempe Aristea impostore auctore, Demetrii Phalerei, quem Ptolomaeus Philadelphus bibliothecae, quam post patrem ingentem extruxerat et collegerat, praefecit, consilio rex ipse ad curandam hanc versionem legis per orbem celeberrimae librorumque Iudaeis sacrorum, se impelli passus ad pontificem Eleazarem legatos misit, vt interpretes obtineret. Quam Iudaeorum narrationem tamquam veram non Iudaei tantum receperunt, sed inter Christianos quoque haud pauci; et veteres quidem ecclesiae doctores, apud quos magna erat versionis huius auctoritas et existimatio, plerique; inter recentiores vero post quosdam ecclesiae Romanae principes viros [z], ISAACVS VOSSIVS, qui peculiarem de eo argumento tractationem nobis reliquit [a]. Ad cuius tamen rationes ANTONIVS VAN DALEN [b] et HVMFREDVS HODY [c] vv. cc. ita responderunt, vt Aristeam falsitatis et suppositionis conuincerent, fabulamque a Iudaeis, qui priuata auctoritate hanc versionem in gratiam Hellenistarum susceperint, ea fini excogitatam esse ostenderent, vt Iudaeis Palaestinam inhabitantibus, quibus displicebat oraculorum domesticorum in vulgus propalatio, auctoritas nouae versionis probaretur. In hac controuersia, quae alibi excutienda est, Pseudo-Aristeae maxime obiectum est LAERTII [d] testimonium ex Hermippo narrantis, Demetrium Phalereum, eo quod Ptolomaeo Lagidi suasisset, dare regnum Ceranno, adeo Ptolomaeo Philadelpho factum esse exosum, vt mortuo patre regno potitus eum rure adseruandum tradiderit, donec certius aliquid de eo statueret: Demetrium vero vitae taedio admota aspide vitae finem fecisse: quam Demetrii historiam nos quoque *tomo primo* enarrauimus, et quas inde difficultates capiat Aristeae historia exposuimus. Nodum hunc vt solueret VOSSIVS [e] pater, versionem eo tempore factam esse coniecit, quo simul regnarunt Ptolomaeus Lagi et filius Philadelphus, quo solo demum regnante Demetrius regis iram expertus sit. Quae vt firmius demonstraret VOSSIVS [f] filius, id probare contendit, suspectum erroris esse Hermippi testimonium, eo quod tempus integrum, quo fuit in Aegypto Demetrius Phalereus, annorum fuerit XXIV, ab Olymp. CXVIII. 2. vsque ad Olymp. CCXXIV. 2. quo nempe anno mortuo Lagida solus regnare coeperit Philadelphus. Ostendimus vero suo loco in Demetrii historia, nisi Vos-

sium

y) Historiam literariam scriptorum de LXXvirali versione exponunt B. IOAN. FRICKIVS praef. edit. τῶν ό Lips. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. II. p. 316. seqq. BVDDEVS Hist. eccles. V. T. T. II. p. 1031. Isagog. hist. theol. c. vlt. p. 1516. WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. p. 440.

z) LE NOVRRY appar. Bibl. PP. Diss. XII c. I. p. 234. HVET. demonstr. Eu. Prop. IV c. 12. p. 169.

a) De LXX Interpp. eorumque chronol. Hag. Com. 1661. 4.

b) In diss. super Aristea.

c) In diss. contra hist. Aristeae Ox. 1684. 8. et de bibliorum textibus originalibus, versionibus Graecis et vulgata Latina 1705. fol.

d) L. V. s. 75.

e) De hist. Graec. L. I. c. 12. p. 73.

f) loc. cit.

Digitized by Google

fium coniecturis fatis leuibus, nec dignis, quibus Aristeae historia tot momentis falsitatis et suppositionis suspecta fulciatur, vnde dicta ibi hic repetenda sunt, et conferenda quae opposuit HODYVS [g]. Nos hoc loco id dictis adiicimus, non videri verisimile, quod doctissimus BASNAGIVS [h] coniicit, Demetrium apud Lagidem gratiosum eius consilii regi prima iniecisse semina, vt de tali versione cogitaret, filium autem amplificandae bibliothecae patriae studiosissimum id consilium perfecisse. Nam nec testimoniis aliis, quam Aristeae hominis impostoris, demonstrari potest, Aegypti regem ipsum hanc versionem confici iussisse, cuius falsae narrationi Iosephus gloriae gentis suae velificans fidem adhibuit, huius vero fide steterunt veteres ecclesiae doctores: nec credibile est, Demetrium Phalereum philosophum Peripateticum nationis valde contemtae, et imprimis propter philosophiae ignorantiam passim traductae, legi eum honorem habuisse, vt tanquam insignem sapientiae thesaurum eam in Graecam transferri linguam regi persuaderet, cum, quae in Mosis historia de mundi generatione et ortu traditur narratio systema Peripateticum totum euertat, et non potuerit non displicere Demetrio ab Aristotelis ore pendenti. Est et alia fabula, vetus quidem et passim recepta, quam in philosophiae historia explodendam esse, *tomo primo* in Platonis historia diximus, quae vero cum errores multos grauesque, etiam in ciuitatis et doctrinae Christianae historia, pepererit, hoc loco accurate excutienda et rationum configenda est telis. Nempe, iam ante τῶν ὁ versionem librorum V. T. aliam quandam extitisse solius Pentateuchi, eamque Pythagorae, Platoni aliisque Graecorum philosophorum lectam esse auctor est Aristobulus apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM [i] et EVSEBIVM [k], quibus fidem conciliare quidam ex Demetrii Phalerei epistola ad Ptolomaeum Philadelphum, quam IOSEPHVS [l] affert, satagunt, eo quod versionis accuratioris concinnandae in ea mentio fiat. Quae occasionem dedere viris doctis P. P. potissimum, Pythagoricam et Platonicam philosophiam Hebraeis fontibus vindicantium, testimoniis permotis statuendi, ea quae in Pythagorae Platonisque doctrina occurrunt, legi diuinae propiora et magis affinia, ex hac versione ab illis philosophis, cum sapientiae a barbaris hauriendae caussa in Aegypto peregrinarentur, depromta esse. Immo et hoc additur, inueniri in aliorum quoque philosophorum ante LXXviralem versionem florentium doctrina atque scriptis indubitata legis Hebreae vestigia, quae ex alio fonte ad gentiles philosophos dimanare non potuerint: idque gentilium quoque philosophorum Hermippi, Clearchi et Numenii confirmare testimonia. His rationibus inducti, viri multi doctissimi eiusmodi versionem legis Graecam LXX virali

g) l. c. L. I. c. 3. p. 9.
h) l. c. §. 8. p. 164.
i) Stromat. L. I. p. m. 342.
k) Praep. euang. L. XIII. c. 12.
l) L. XII. p. 391.

Digitized by Google

virali antiquiorem fuisse asseruerunt [m]. Viderunt vero alii [n] non minori perspicacia, fallacia et dubia esse, quae de hac versione dicuntur omnia. Nos quae *tomo primo* ad euertendam hanc fabulam multorum in sacra et philosophica historia praeiudiciorum matrem diximus, maximeque ad Platonis historiam pertinent, otiosa non repetemus prolixitate, sed paucis tantum hoc loco, vbi rerum series id postulat, momenta totius rei exponemus, vt lector iudicare ipse queat. Et I. quidem id ante omnia monemus, vt in omni historia ita maxime in suae gentis valde diffitendum esse Iudaeis, nationi ambitiosae, gloriaeque valde cupidae, omnesque gentes alias sapientiae opinione vehementer spernenti, et sibi eruditionis omnis origines fontesque vindicanti. Quae cum Ptolomaeorum temporibus in Aegypto habitans videret, maximam esse Graecanicae eruditionis, praecipue autem philosophiae famam atque existimationem, id quidem persuaderi sibi passa est, vt hanc esse veram sapientiam crederet, quam Graeci tradidissent: ast cum profanae genti, quam sapientiae possessionem seruare indignabantur, hunc honorem inuiderent, non erubuerunt asserere, ex suis potissimum fontibus arua irrigasse sua philosophos gentiles primarios, Pythagoram, Platonem, Aristotelem, et ex sua gente ad omnes populos sapientiam dimanasse. Quae popularis Iudaeorum arrogantia, hodie in illorum scriptis passim deprehensa [o], quas nobis fabulas in laudatorum philosophorum historia pepererit, suo loco ita exposuimus, vt hic praeterire sine taediosa repetitione eas liceat. Maxime vero haec gentis suae ambitio Iosephum corrupit, vt, cum Graecanicae eruditionis esset studiosissimus, hanc Iudaeis gloriam, quacunque occasione posset, vindicaret, nec fabulis parcens, nec supposititiis foetibus. Quo praeiudicio inducti veteris ecclesiae doctores [p], viri pii sacroque defendendi doctrinam diuinam zelo incensi, sed artis criticae imperiti, cum hac ratione a gentilibus philosophis victorias insignes reportari posse crederent, si demonstraretur, ea, quae pulchrius rectiusque gentiles philosophi dixerint, ab Hebraeis siue barbaris ad eos dimanasse; in eo Iudaeorum iactantiae fidem adhibuerunt, nec satis cauti examinarunt, vtrum vel eiusmodi doctrinarum concordia vera intercederet, vel occasiones quibus ad gentiles Hebraica doctrina diffluere potuerit, fide dignae essent nec ne. Quorum auctoritas cum plurimos ita detineat, vt nihil in dubium vocandum censeant, quod a meritissimis ceteroquin ecclesiae Christi luminibus dictum est, mirum non est, fuisse viros multos longe doctissimos, qui in eandem sententiam concesserint [q]; licet ea animi perspicacia et acumine fuerint praediti, vt falsi-

m) Vid. post WALTONVM appar. bibl. proleg. IX. §. 6. p. 313. FABRICIO et WOLFIO enumeratos l. c. et Io. GEORG. ENGELBACH. diss. de versione Graeca LXXvirali antiquiore Viteb. 1706. Dubius haeret REIMMANNVS hist. theol. Iudaicae c. VII. §. 4. p. 110.

n) Vid. HODY l. c. L. I. c. 9. p. 48. L. IV. FABRIC. l. c. FRICKIVS l. c. BVDDEVS ll. cc. ENGELBACH l. c. aliique ab his laudati.

o) Liber Cosri P. I. c. 63. p. 28. seq. et BVXTORFIVS ad h. l. qui plura Iudaeorum loca congessit.

p) CLEM. ALEX. l. c. EVSEB. praep. L. IX. c. I. CYRILLVS contra Iul. L. II. aliique, conf. SELDEN. de I. N. G. L. I. c. 2.

q) Vid. BARONIVS ad A. CCXXXI. n. 10. 11

LVD.

Digitized by Google

falsitatem huius opinionis nullo fere labore peruidissent, nisi antiquitatis et auctoritatis praeiudicio fuissent impediti. II. His praemissis facile est ad Aristobuli auctoritatem respondere: patebit enim ex iis, quae in sequentibus de eo dicemus, eodem praeiudicio Aristobulum vehementer laborasse; vt taceamus, non deesse rationes viris doctis, quibus de scriptorum Aristobuli genuina veritate dubitent [r]. Nec melioris commatis sunt, quae ex Iosepho depromuntur; quam exigui enim ponderis testimonium eius hoc quidem loco sit, ex dictis liquet, et manifestum est, confictam esse illam, quam affert, Demetrii Phalerei epistolam. Quin si eam pro genuina admittamus, nihil tamen in illa est, quod antiquiorem LXXvirali versionem euincat. Nam quae IOSEPHVS habet verba: *συμβέβηκε δ' αὐτὰ καὶ ἀμελέστερον ἢ ἔχει σεσημάνθαι* apud Aristeam ita leguntur: *τυγχάνει γὰρ ἑβραϊκοῖς γράμμασι καὶ φωνῇ λεγόμενα· ἀμελέστερον δὲ καὶ οὐχ ὡς ὑπάρχει σεσήμανται*, quae verba ad versionem quandam trahi non posse, quilibet videt: neglectas enim et non dignas attentione in thesauro regio habitas fuisse Hebraicas scripturas, tantum indicant. III. Quam vero vrgent viri docti conuenientiam doctrinarum gentilium cum Hebraeis talem non esse, qualem iactant, suis locis luculenter demonstrauimus; potestque ea vel hoc vno argumento refelli; tanto studio arcana habuisse Iudaeos mysteria sua, vt credi non possit, eos illa in Graecorum philosophorum gratiam vulgasse [s]; fatente quoque IOSEPHO [t] sapientiae nomine contemtam prorsus fuisse Iudaeorum nationem, nec tanti factam, vt ab iis philosophiae arcana philosophos discere voluisse persuadere quis sibi possit. Sed et IV. pauca ea, quae tanquam vestigia Mosaicae doctrinae allegantur, aut communia rationis praecepta sunt, aut vetustissimae traditionis a patriarchis per varias terras dimanantis reliquiae, aut longe alia dicunt, et intolerabiliorem sensum fundunt, quam putant viri docti hypothesi suae inseruientes [u]. Nec V. magnam rei lucem afferre putamus mediam, quam illustrissimus Abrincensium praesul [x] excogitauit, opinionem: non totum pentateuchum, sed partes tantum quasdam [y] ante Alexandrum Graecae redditas fuisse. Quod licet ad verba Aristobuli prouocans HVETIVS, in iis [z] clare dici putet, tantum tamen abest, vt versionem vnius vel alterius partis pentateuchi confectam ea dicant, vt potius enarrationem tantum quarundam historiae Iudaicae partium innuant. Quicquid vero dicat Aristobulus, indignum est, cui fidem tribuamus, eius testimonium, vt ex iis patebit, quae infra de hoc homine dicemus. Certum

LVD. CAPPELLVS Crit. S. L. IV. c. I. HVETIVS l. c. c. 12. p. m. 166. SCIPIO SGAMBATVS de Archiu. V. T. L. III. §. 5. p. 444. VIVES ad AVG. de C. D. L. VIII. c. 11.

r) HODY l. c. L. I. c. 9. p. 49.

s) IVSTINVS L. XXXVI. c. 2. loca Iosephi huc pertinentia vide apud HVETIVM l. c. p. 66.

t) Contra Appion. L. I. c. 4. 9.

u) Exemplum vide apud BASNAGIVM l. c. c. 4. p. 42. conf. BVDDEVS instit. theol. dogmat. L. II. c. 1. p. 438. Bibliotheque Germanique T. II. p. 124. VAN DALE l. c. c. 28. HODY l. c.

x) loc. cit.

y) Nempe quae historiam populi tangunt.

z) Apud EVSEB. praep. L. IX. c. 6. L. XIII. c. 12.

Digitized by Google

tum itaque putamus, oracula sacra gentilibus lingua Graeca ante LXXviralem versionem non innotuisse, idque factum esse indignantibus, qui in Palaestina, post haec tempora vixere Iudaeis. Qui tantopere hoc Iudaeorum Hellenistarum consilium detestati sunt, vt, si fides est veteri Iudaeorum traditioni [a], octauo Thebeth mensis die ieiunium instituerint, ideo *quod in eo scripta esset lex Graece, diebus Ptolomaei regis, et tenebrae venerint super mundum tribus diebus;* id est, per tres dies obnubilata tristitia fuerit facies Iudaeorum, vt apposite monuit CARPZOVIVS [b]. Id quod tamen a Iudaeis Talmudicis tantum recentiori aetate constitutum fuisse viri docti coniiciunt [c], eo quod hoc ieiunium cum insignibus Iudaeorum de hac versione laudibus et iudiciis praeclaris non conueniat. Ast simpliciori modo non negata veteris traditionis fide responderi posse putamus, nempe si hoc ieiunium ad Iudaeos in Palaestina viuentes trahatur. Inter eos enim et Iudaeos in Aegypto viuentes magnam intercessisse aemulationem nemini ignotum est. Itaque vt Hellenistarum in profananda lege diuina leuitatem notarent, facile fuit indicto eiusmodi ieiunio eorum consilia et labores detestari. Certe diffidia et odia inter vtrosque ista versione et domesticae doctrinae propalatione valde aucta fuisse admodum est verisimile [d].

Philosophiae gentilis inter Iudaeos initia.

§. XII. Peruenisse ab eo tempore et doctrinam Iudaeorum in Aegyptiorum aliarumque gentium notitiam, et philosophiam gentilem ad Iudaeos, dubium non est. Cum enim Alexandriae omnium fere nationum homines habitarent, et noua imprimis philosophiae Graecanicae, ex Aegyptiaca et Orientali corruptae facies in scholis Pythagorico-Platonicis compareret, quae famam sibi sublimioris de Deo rebusque diuinis sapientiae acquisiuerat, factum est, vt cum reliquis, qui ex omnibus fere nationibus hanc doctrinam degustabant, Iudaei quoque, inepta persuasione seducti, se apud Aegyptios eam sapientiam inuenturos, quae ex arcana Mosis disciplina ad eos peruenisset, ad illam doctrinam addiscendam, cognoscendaque philosophiae huius mysteria animum adiicerent [e]. Ad quam domesticae sapientiae corruptionem admissa symbolica Aegyptiorum methodus, quae in scholis quoque philosophorum recepta fuit, aditum parauit. A tempore enim Ptolomaei Philadelphi, vel Philometoris allegoricam interpretandi scripturam affingendique oraculis sacris legique diuinae suas et doctorum suorum nugas ex alienis fontibus in sua prata deriuatas methodum inter Iudaeos obtinuisse, veterum testimoniis demonstrari potest luculentis. Aristeas enim, vel quisquis sub eo nomine latet, refert [f], *Eleazarum pontificem, qui Ptolomaei Lagidis et Philadelphi temporibus vixit, legatis ad sese ab rege missis Hebraicas literas Graeca lingua donan-*

a) Megillath Taaneth p. 50. ed. Bas.
b) Ad SCHICKARDI ius reg. c. II. th. 5. p. 107.
c) WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 443. et quos nominat.
d) SCALIGER ad Chronic. Euseb. num. MDCCXXXIV.
e) Hoc vel vno Therapeutarum exemplo euinci potest, quam Iudaeorum sectam institutis Pythagorico-Platonicis manum dedisse infra demonstrabitur. Idem aliis exemplis in sequentibus roborabitur.
f) Apud EVSEB. praep. L. VIII. c. 9. p. 370.

Digitized by Google

donandi rationem informantem, de allegorica ſententia diuinarum legum verbis incluſa diſputationem eam inſtituiſſe, quam EVSEBIVS[g] exhibet. Quibus verbis falſo quidem ſupponi regis cum Eleazaro pontifice literarum commercium, facile largimur, rem tamen ipſam in dubium vocari non poſſe, ex hoc loco eſt manifeſtum, nempe allegoricam explicandi legem rationem inter Iudaeos Aegyptios tum obtinuiſſe, cuius methodi patrocinium, ne Palaeſtinam inhabitantibus ea diſpliceret Iudaeis, impoſtor ab hoc figmento aecerſiuit, ipſum Pontificem Iudaeos Aegyptios eam edocuiſſe. Addimus his, quae alio loco tradit EVSEBIVS[h]: *Ab Ariſtobuli tempore, gentem Iudaeorum vniuerſam duas in partes ſectam ac diuiſam fuiſſe. Nam multitudinem quidem ritibus illis omnibus, quomodo legum ipſarum verbis concepti erant, obſtrictam Moſen tenere iuſſiſſe. At ceteros quorum mens eſſet virtusque conſtantior, cum eo cortice liberatos eſſe, tum ad diuinorem aliquam et hominum vulgo ſuperiorem philoſophiam aſſueſcere, atque in altiorem legum ſententiam mentis oculo penetrare voluiſſe. Atqui hanc fuiſſe Iudaeorum philoſophorum nationem, cuius vitae morumque rationes infinitos etiam alienigenas admiratione compleuerint.* Quae verba probe notari merentur, quoniam verum nobis tempus deſignant, quo ſub allegoriae pallio philoſophia gentilis apud Iudaeos irrepſit. Nempe id Ptolomaei Philadelphi tempore factum eſt, quo vltimos Pythagoreos, et Platonicos etiam quosdam, in Aegypto vixiſſe, et inſtituta atque doctrinam ſuam philoſophicam propagaſſe ſuo loco demonſtrauimus. Non intelligi enim aliam ſublimiorem philoſophiam, quam quae ex ſchola Pythagorico-Platonica, (quae mature ſe Aegyptiacae et orientali iunxit, vt ſupra dictum) ad Iudaeos transiit, Therapeutarum exemplum probat, quos illam philoſophandi rationem cum patriis traditionibus legeque coniunxiſſe infra probabimus. Aſt hos intelligit Euſebius, qui *Iudaicorum philoſophorum clariſſimos Ioſephum et Philonem memoriae poſteritatis ſempiternae commendaſſe* ſcribit[i]; vterque enim hos philoſophos tetigit, vt ſuo loco dicendum, vbi etiam demonſtrabimus, eam ſocietatem philoſophicam hanc allegorice explicandi legem rationem tenuiſſe. Nec dubium eſt, inter Iudaeos hunc philoſophiae Pythagorico-Platonicae amorem, allegoriae fundamento innixum ſequentibus temporibus ad alios quoque, qui extra illam ſocietatem philoſophicam conſtituti erant, ſe extendiſſe, certe adoleuiſſe iam hanc philoſophiam Platonico-Iudaicam Philonis tempore ex eius ſcriptis, ea ipſa philoſophandi ratione turgentibus eſt manifeſtiſſimum. Addi his poſſent alia, vt euincatur, modum hunc detorquendi allegoriarum machinis legem ad placita philoſophiae alicuius arcanioris, ex adytis Pythagorico-Platonicorum in Aegypto prorepſiſſe ad Iudaeos, niſi haec ſatis lucis rei foenerarentur, eamque extra dubitationem ponerent. Ex his vero ſi cum iis comparentur, quae de philoſophiae Aegyptiacae Graecae-

 que

g) cap. 10. h) c. 10. p. 378. i) loc. cit.

que et orientalis satis in hac regione suis locis diximus, facili inductione colligi potest, arcanam hanc philosophiam, quam Iudaei receperunt, multum a domestica gentis huius sapientia deflexisse. Illi enim fontes, ex quibus arcanam doctrinam hauriebant Iudaei, fanatica de diuinis doctrina, maxime infausto systemate emanatiuo abundabant: quorum latices cum in prata Iudaeorum deriuarentur, licet alia longe simpliciora et elegantiora exhiberet lex diuina, displicuit tamen sancta doctrinae perfectissimae simplicitas et deliramenta gentilium magnum quid sonantia atque nugae difficiles, illi praelatae sunt. Et dubium quidem haud est, aliarum quoque sectarum doctrinam, quae Alexandriae personabat, Iudaeos quosdam philosophiae Graecanicae cupidos attigisse. Infra enim Aristobulum, docebimus, Peripateticae quoque philosophiae non mediocriter fuisse peritum. Ast praeualuisse tamen philosophiam Platonicam, Aegyptiacae et Orientali attemperatam, dubitare nos non sinunt exempla Philonis, Cabbalistarum, Therapeutarum et similium, qui Platonismo philosophiam suam arcanam allegoriarum beneficio incrustarunt. Cuius duplex caussa videtur fuisse. Vna in Therapeutarum consortio quaerenda est. Cum enim vltimi Pythagoreorum, in Italia pulsi fugatique suppliciis enecatis sociis in Aegyptum aufugissent, vt ab inuidia populi essent liberiores in campestria et deserta loca secesserunt, ibique pristinis moribus et institutis viuentes homines Iudaeos, ex regionis temperamento atra bile laborantes vel in societatem pertraxerunt suam, vel quod verisimilius est, necessitate quadam compulsos in solitudines secedere, ad aemulationem doctrinae institutorumque accenderunt, vt in Therapeutarum historia infra ostendemus. Ita vero cum instituto Pythagorico doctrina quoque ea Platonismo attemperata ad Iudaeos transiit, quae allegoriae beneficio recepta et cum patriis placitis malesano conatu conciliata, tandem prorsus a genuina facie degenerauit, vt suo loco erit manifestum. Quae societatis philosophicae constitutio cum mire Iudaeis placeret, qui se habere, quod gentibus opponerent et praeferrent, gloriati sunt, vt ex Philone patet, non potuit non hominum, sublimius philosophari, quam ceteros, visorum exemplum aliis ex Iudaeis animum addere, vt cum solitarium viuendi genus amplecti nollent, philosophiam tamen eandem sequerentur. Quam rationem PHILONEM ad amplectendam Platonicam doctrinam allegoriis Mosaicae legi accommodatam permouisse, ipse haud obscure prodit. Altera ratio in ipsa philosophiae Pythagorico-Platonicae indole, qualis in Aegypto viguit, quaerenda est. Cum enim reliquae Graecanicae sectae a Iudaica theologia nimis distare crederentur, et nec Peripatetica mundi aeternitas, nec Stoica mundi anima cum placitis Mosaicis etiam allegoriarum ope satis conciliari posse videretur, sola Pythagorico-Platonica doctrina saniora et digniora Mosaicis praeceptis afferre existimata est, eo quod sublimius de Deo diuinisque et spiritualibus substantiis philosophari putabatur. Cumque et Pythagoram et Platonem disciplis-

sciplinam suam atque sapientiam a barbaris accepisse constans fama esset, intumuit superbus et aemulus Iudaeorum sibi solis sapientiae origines vindicantium animus, vt Pythagorica et Platonica a Mose et vatibus Hebraeis ad hos philosophos defluxisse sibi persuaderent. Ita enim ratiocinatos esse homines ineptos Iosephi et Philonis exempla nos dubitare non sinunt. Ast magnum cum esset inter Pythagorico-Platonica dogmata et legem Mosaicam discrimen, adhibita est regionis docendi methodus, et allegoriae beneficio in concordiam ire iussa sunt praecepta longe diuersissima. Quod eo facilius fieri potuit, quo magis et tota Aegyptus in recipiendis et vniendis cum patria religione et cultu omnis fere orbis doctrinis ea ipsa via incessit, et Pythagorico-Platonici Alexandrini non dubitarunt, allegoria duce, peregrina dogmata suo infarcire systemati, vt suo loco dedimus probatum. Certe ab eo tempore mos ille inualuit, vt et legis Mosaicae praecepta Platonico habitu induerentur, et sanctis viris, sapientiae nomine inter Hebraeos illustribus, Platonicae affingerentur sententiae. Cuius rei specimina ex Philone haurire potest, qui mediocrem in his cognoscendis rebus industriam ponere cupit. Luculentum vero exemplum auctor libri sapientiae Salomonis exhibet, qui Platonicae philosophiae dogmata Salomoni supponere, et pro veteri Hebraea sapientia venditare non erubuit. Qua de re paulo plenius differemus.

Liber sapientiae Salomonis.

§. XIII. Esse librum sapientiae ab ipso Salomone Hebraico idiomate conscriptum, et posterioribus temporibus a Salomoneae disciplinae studioso in Graecam linguam conuersum, praeter alios quosdam, qui inter libros sacra regula pro diuinis habitos eum referunt [k], ea, qua pollebat, eruditione probatum iuit vir illustris et veterum doctrinarum apprime peritus NICOLAVS HIERONYMVS GVNDLINGIVS [l], alia sine dubio, vt erat philosophiae Alexandrinae callentissimus daturus, nisi παραδοξοφιλία quaedam hanc ei opinionem persuasisset. Cuius rationes vt heic loci examinemus [m], eo minus opus est, quo magis tota hypothesis sua mole curruit, si haec vnica admoueatur machina, manifesta in eo libro deprehendi Platonismi Alexandrini vestigia. Quod cum alio loco ita demonstrauerimus [n], vt certi simus, nihil esse, quod veritatis cupidum in hac veritate agnoscenda remorari possit, rem, quantum licet, paucis tantum conficiemus. Neque vero praesidium huic sententiae quaerendum esse a scriptoris conditione putamus, quem Philonem alii [o], quidam non hunc, sed seniorem eiusdem nominis [p], Platonicis quoque praeceptis imbutum, esse statuunt: hos enim falli dubium non est, nec errant,

 qui

k) Vid. quos laudat I. MOLLERVS Homonymoscop. p. 255.

l) Obs. Hal. T. V. obs. 13. quam obseruationem eius esse ipse fassus est, Hist. philos. mor. P. I. p. 73.

m) Conf. WERENSDORF. pec. diss. Wit. 1702. et quos laudat WOLFIVS Bibl. Hebr. Vol. I. p. 974. Vol. II. p. 199.

n) Pec. diss. de vestigiis philosophiae Alexandrinae in libro sapientiae, Misc. Berolin. inserta.

o) HIERONYM. praef. ad librum sapient.

p) Vid. MOLLER l. c. KORTHOLT. de can. S.S. c. XIII. p. 278. seqq. B. BVDDEVS Hist. phil. Ebr. p. 76. VOSSIVS de LXX interp. p. 396.

qui auctorem anonymum esse fatentur, at talem, qui Graecanicam sui temporis eruditionem et eloquentiam didicit. Illius enim vestigia adeo luculenta auctor expressit, quibus ad mores, consuetudines et dicendi rationem in scholis rhetorum Graecorum se attemperauit, vt merito mirandum sit, potuisse hunc librum viros doctos et acutos ad Salomonem auctorem referre, et pro foetu sapientiae Hebraeae, et argumento interno et cultu externo toto coelo diuersae, venditare. Quamuis enim Salomonea praecepta haud pauca scripto huic suo auctor interspersit, eruditionem quoque eam adhibuerit, quae in domesticis quoque gentis Iudaicae monumentis cum laude erat versata, tantum tamen abest, vt a gentilis philosophiae, sensim eo tempore inter Iudaeos inualescentis dogmatibus recipiendis suaeque tractationi inserendis abstinuerit, vt luculenta potius eius vestigia reliquerit. Cuius vt exempla aliquot ex multis, quae alibi produximus, afferamus, ecce mox in limine libri [q]; *spiritum Domini terrarum orbem replere* dicit, *et omnia continere.* Vbi caue eam diuini spiritus omnipraesentiam intelligas, quam laudauit diuinus psaltes [r]; addit enim, hunc spiritum συνέχειν τὰ πάντα, quae Platonica vox est, ab anima mundi desumta, quae per omnem mundum se diffundit, eumque rationibus substantialibus continet, tanquam formale eius vinculum. Spiritum enim S. et animam mundi idem esse ex eo tempore inter Iudaeos quoque inualuit, quo purissimis diuinae doctrinae fontibus turbidae gentilium errorum lacunae immistae sunt [s]. Hanc vero animam cuncta constituere et continere, TIMAEVS LOCRVS [t] Pythagoram secutus docuit, a cuius sectatoribus in Aegyptum delatum dogma inter Iudaeos tandem disseminatum est, vnde PHILO [u] quoque spiritum diuinum per omnem mundum diffusum implere omnia dixit. Hinc in describendis spiritus diuini attributis, adeo manifestis Pythagorico-Platonicorum phrasibus auctor vtitur, vt ignorare prorsus, quid sit Pythagoricum, quid Platonicum, censendus sit, qui non manibus palpat, ex hac schola eas haustas esse. Dicit enim [x], esse spiritum illum sanctum, siue sapientiam illam, quae ex Deo progreditur, πνεῦμα νοερὸν, μονογενὲς, πολυμερὲς, λεπτὸν, εὐκίνητον, *spiritum intelligibilem, vnius generis*, vel potius *vnigenitum, et tamen per multas partes se communicantem, subtilissimum, facileque mobilem.* An haec Spiritui S. Hebraeorum magis conueniant, quam animae mundanae Pythagoricorum et Platonicorum, lectoris relinquimus iudicio, id modo addentes, non posse vllo colore pro Salomoneo dogmate vendi, sed aperte gentilem scholam olere, quod addit: Πάντων χωρεῖν πνευμάτων νοερῶν, καθαρῶν, λεπτοτάτων. Ponere enim haec verba spiritum istum sanctum, siue sapientiam

q) c. I. 7.
r) Ps. CXXXIX. 1.
s) Conf. MOSHEM. ad CVDW. Syst. int. c. IV. §. 36. p. 657. Inst. hist. Christ. mai. Sec. I. c. V. p. 430. seq.
t) Opusc. myth. GALEI p. 545.
u) De gigant. opp. p. 287.
x) c. VII. 22.

entiam essentialem fontem spirituum omnium, ex eo emanantium, et in eo subsistentium, longe clarissimum est, et spirituum quoque intellectualium, purorum, et leuissimo siue subtilissimo vehiculo amictorum doctrina, nunquam in scholis Hebraeorum, ante intrusa dogmata Pythagorico-Platonica innotuit. Quae cum ex orientali quoque philosophia hanc de spiritibus ex primis Deitatis emanationibus effluentibus assertionem auxisset et comsisset, tandem Iudaeis a simplicitate sanctiori patriae philosophiae deficientibus, hanc animam mundanam commendauit: Aliud Platonicae philosophiae specimen deprehenditur his verbis [y]: *ἔκτισε Θεὸς εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου, οὐδὲ ᾅδου βασίλειον ἐπὶ τῆς γῆς*, *condidit Deus, vt reuera essent omnia et salutares fecit generationes, neque est in iis venenum perniciei, nec inferni regnum in terra.* Opponi haec verba errori apud orientales recepto, et a Platonicis, vt ex PLOTINI *disputationibus contra Gnosticos* liquet, valde reiecto, inesse mundo ex naturali eius generatione et origine malum, quilibet videt. Ast hunc rationibus oppugnat auctor prorsus Platonicis, et, mundum bonum factum esse, demonstrat primo, quia mundus *εἰς τὸ εἶναι* propter essentialia siue intelligibilia principia conditus iisque vt reuera esset, superstructus est, secundo, quia in condendo mundo Deus rationibus vsus optimis, eum fecit bonum; tertio, quia mali et destructionis principium non in illo est, nec *ᾅδης* siue corruptionis locus in terra, sed extra terrae complexum eius sedes quaerenda. Vnum PLATONIS *Timaeum* [z], vel PLOTINI etiam disputationem laudatam legere oportet eum, qui haec Platonice dici, vult intelligere. In illo enim eadem res disertis verbis traditur; in his illa aduersus orientalium errores luculenter defenditur. Vtrumque antecessit TIMAEVS [a] Pythagoricus philosophus, idem dogma tradens, bonum esse, ex consilio creatoris mundum. Sed et tertium addimus locum, quo auctor ita manifesta Platonismi vestigia reliquit, vt omni contradictione euidentius sit, eum Graecanicam philosophiam fuisse secutum. Ita enim nobis Salomonem diuinae sapientiae habitu *Θεοδότῳ* instructum inducit loquentem [b]: *αὐτὸς γάρ μοι ἔδωκε τῶν ὄντων γνῶσιν ἀψευδῆ, εἰδέναι σύστασιν κόσμου καὶ ἐνέργειαν στοιχείων, ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μεσότητα χρόνων, τρόπων ἀπαλλαγὰς καὶ μεταβολὰς καιρῶν, ἐνιαυτῶν κύκλους, καὶ ἀστέρων θέσεις, φύσεις ζώων καὶ θυμοὺς θηρίων, Πνευμάτων βίας καὶ διαλογισμοὺς ἀνθρώπων, διαφορὰς φυτῶν καὶ δυνάμεις ῥιζῶν.* Habes hic, lector, et voces ex intima philosophia Graecanica, maxime Platonica, desumtas, et encyclopaediae, qualis eo tempore Alexandriae obtinuit, breuem adumbrationem, et dogmata Graecanica, consistere sapientiam in earum rerum notitia, quae tum summo in Platonicorum scholis loco habebantur. In eo enim versabatur auctor praeiudicio, Grae-

y) c. I. 14.
z) pag. m. 458.
a) Opusc. myth. p. 545.
b) c. VII. 17.

Graecae philoſophiae circulum, qualis tunc obtinuit, eſſe verum ſapientiae compendium, adeoque Salomonis ſapientiam ad eandem ideam effingendam eſſe; hinc metaphyſicam ei ſiue dialecticam Platonicam circa notitiam τῶν ὄντων, id eſt idearum verſantem, logicam, ratiocinationes hominum diiudicantem, phyſicam de natura animalium et virtutibus plantarum atque radicum ſollicitam, mundi etiam ſyſtema et harmoniam explicantem; porro aſtronomiam, ſiderum curſus et poſitiones enarrantem, et chronologiam annorum periodos dimetientem tribuit. Quod ſi quis Salomoneum eſſe putet, eum rogamus, vbi τῶν ὄντων γνῶσιν, idearum ſiue intelligibilium ſcientiam in ſcholis Pythagorico-Platonicis famoſiſſimam, rex ſapientiſſimus vnquam tradiderit? eamque primo in ſapientiae diuinae indice poſuerit loco, quod tamen PLATONEM [c] et ſequaces feciſſe eſt notiſſimum. Certe non intelligibilium ſcientia, ſed timor Domini Salomoni cardo omnis ſapientiae eſt. Poſſent his adiici plura, niſi inſtituti noſtri memores breues nos hoc loco eſſe deceat, quare illa legenda ſunt, ſi tanti videbuntur, quae alibi prolixe ſatis et ex inſtituto de hac re fuimus commentati. Vnum tamen locum praeterire non poſſumus, eo quod momentum in hac noſtra tractatione aliquod habet. Ait ſcriptor ὑποβολιμαῖος de ſapientia diuina [d]: ἀτμὶς γάρ ἐςι τῆς Θεȣ̃ δυνάμεως, καὶ ἀπόῤῥοια τῆς τȣ̃ παντοκράτορος δόξης, ἀπαύγασμα γάρ ἐςι φωτὸς ἀϊδίȣ. *Eſt ſpiratio diuinae virtutis et emanatio gloriae omnipotentis numinis, radius reſplendeſcens diuinae lucis.* Satis manifeſte hic locus prodit, conſcriptum fuiſſe hunc librum, poſtquam metaphyſica Cabbaliſtica ex orientalium et Platonicorum ſcholis inter Iudaeos caput extulit. Illa enim ex emanatione primogeniti, ex infinito diuinitatis lumine, ſiue ex Adam Kadmon per Sephiroth ex Haënſoph, cuncta deduxit. Aſt deſumta haec fuiſſe ex ſyſtemate emanatiuo philoſophiae orientalis Pythagorico-Platonicis dogmatibus attemperato infra luculenter docebimus. Hic id modo ad loci huius illuſtrationem notamus, manifeſta eſſe, gentilis huius philoſophiae, qualis in vtraque ſchola perſonuit, veſtigia. Orientales enim, vt *ſuperiori libro* demonſtratum, tradebant, ἔννοιαν ſiue ſapientiam diuinam, tanquam virtutem quandam ſubſtantialem, naturamque immutabilem et aeternam, quam αἰῶνα vocabant, ex omnipotentis numinis ſinu et pleromate diuinae lucis velut radium e ſole effluxiſſe, et huius infiniti luminis gloriam in emanationibus ex ſe productis referre, perque eam homines ad veram γνῶσιν eſſe reuocandos: Platonici autem Alexandrini ſyſtema illud aeonum ſiue emanationum intra trinitatis Platonicae cancellos reſtringentes, vt ex PLOTINO [e] patet, mentem diuinam ſiue ſapientiam ex infinito Deo, illo principio ſuperiore, tanquam radium ex ſole profluxiſſe et emanaſſe, ſuaque luce cuncta inferiora complere docebant. Qua de re PLOTINI [f], et IAMBLICHI [g] loca excutienda

c) Loca produximus in Hiſt. phil. de ideis Sect. I. §. 4. p. 35. §. 6. p. 86. p. 115.
d) Ib. v. 25.
e) loc. cit.
f) Enn. V. L. I. c. 6. p. 487.
g) De myſt. Aegypt. Sect. VIII. c. 2. p. 158.

Digitized by Google

enda suademus. His cum et verbis et sensu omnino concinat libri sapientiae Salomonis auctor, quis porro dubitabit, inepte ad ipsum Salomonem hunc librum referri, et prodiisse auctorem, Graecanicae eruditionis non ignarum ex schola Pythagorico-Platonica iam tum accommodatione ad orientalia placita adulterata, vel ex Cabbalistarum quoque somniis quaedam hausisse? Quae omnia exemplo iam esse possunt, qua ratione philosophia gentilis non tantum quoad methodum allegoricam, verum etiam quoad dogmata potiora in Iudaicam doctrinam irrepserit.

Aegyptiaca philosophia quomodo ad Iudaeos in Palaestinam traducta?

§. XIV. Ex dictis intelligi potest, qua ratione in Aegypto diuinioris doctrinae puritas sensim apud Iudaeos deprauari, et tritico admisceri lolia coeperint, traditioni quadam orali excogitata. Nempe postquam semel humani ingenii tricas Iudaei degustauerant, quae insignes sapientiae thesauros et arcanam quandam de Deo diuinisque rebus sapientiam pollicebantur, facile fuit venerando traditionis nomine noua et peregrina dogmata introducere, et allegoriarum machinis ex legis litera, tanquam ex cortice ea placita deducere, de quibus nec Numen sanctissimum, nec vates diuinus vnquam cogitauit. Non errant itaque, qui huius mysticae interpretationis legis, quae cuncta in arcanos detorquet sensus, origines ad ea tempora referunt, quibus allegoriae studium inter Iudaeos innotuit, et ex sacra et symbolica Aegyptiorum methodo ad hos peregrinos incolas transmigrauit. Id quod mature, et fortasse adhuc Ptolomaei Philadelphi tempore factum esse, ex supra dictis recte coniicitur, nisi fallant nos veterum narrationes. Quarum tamen quaecunque demum fides sit, illud certum est, Therapeutarum societatem eo tempore, quo eius historiam Philo conscripsit, non tantum solitam fuisse legem ita symbolice explicare, sed et constanter asseruisse, quod hunc interpretandi morem a maioribus suis acceperit: ex quo concludimus, cum ipso societatis huius ortu hunc quoque allegoriae adhibendae morem, et cum eo audaciam intrudendi in sacra dogmata peregrina placita originem sumsisse. Philonis autem aetate nouam hanc docendi rationem, quae Aegyptiorum methodum legi admouit, et philosophiam exoticam domesticis principiis immiscuit, iam magnopere floruisse, scripta eius abunde testantur. Ex Aegypto vero hanc peruersam docendi et philosophandi rationem in Palaestinam quoque translatam fuisse, IOSEPHVS [h] testis omni exceptione maior est. Quo loco cum traditionis studium eam aliquamdiu compescuisset, tandem post vrbis Hierosolymae excidium gentisque dispersionem, semper ad difficiliores nugas delabentibus Iudaeorum ingeniis, magis magisque fimbrias dilatauit, et arcanam simul illam metaphysicam isto integumento quasi munitam mire propagauit. Qua de re, cum infra de origine et progressu philosophiae Cabbalisticae acturis ex instituto differendum.

h) Prooem. antiq. Iudaic. p. m. 3.

dum ſit, hic nihil amplius addimus. Ex dictis vero de virorum doctorum variis de Cabbalae inter Iudaeos Aegyptiacos origine ſententiis iudicium ferri poteſt; ex quibus IACOBVS BASNAGIVS [i], Aegyptiacam mythologiam et ſymbolicam docendi rationem, quae in hieroglyphicis obtinuit, fontem eius eſſe dixit, aliorumque aſſenſum meruit [k]; Ven. REIMMANNVS [l] autem philoſophiam potius Orphicam et Pythagoricam matrem huius pulli dicendam eſſe contendit. Vtrumque enim virum eruditiſſimum recte ſtatuere, nec ſibi inuicem eos contradicere, ex allatis facile iudicari poteſt; praecipue cum Baſnagius de docendi modo, Reimmannus de doctrina, illa methodo propagata loquantur, quorum illum ab Aegyptiis, hanc ex Pythagoricorum ſchola, ſed non tam Orphicis, quam Zoroaſtrianis ſiue orientalibus placitis adulteratam originem cepiſſe detegendae infra Cabbaliſticae philoſophiae origines planum facient.

Ariſtobulus. §. XV. Poſtulat a nobis hic ordo dicendi, vt, cum ad Ariſtobuli tempora origines introductae inter Iudaeos Aegyptum inhabitantes philoſophiae gentilis retulerimus, illius quoque hic hiſtoriam enarremus. Ea vero valde impedita et multis virorum doctorum diſputationibus obnoxia eſt, ex quibus tamen, quae vero videntur propiora, paucis ſeligemus. Tradunt nempe veteres vixiſſe Ariſtobulum ſub Aegypti regibus Ptolomaeis vel Philometore vel Euergeta II. et vnius ex illis praeceptorem fuiſſe. Qua de re tamen poſt alios maxime dubitauit V. C. HVMFREDVS HODY [m]. Fuiſſe autem in Aegypto Ariſtobulum quendam Ptolomaei praeceptorem ex epiſtola Iudaeorum Palaeſtinae ad Iudaeos in Aegypto habitantes, quae *in ſecundo Maccabaeorum libro* [n] legitur, apertum eſt. Quam quidem ſuppoſitionis ſuſpectam eſſe putat Cl. Hodyus, ſed nulla idonea ratione ſuffultus. Cum vero ex veterum teſtimoniis pateat, vixiſſe Ariſtobulum in Aegypto, et apud regem fuiſſe gratioſum, non inepte EVSEBIVS [o] iudicaſſe cenſendus eſt, fuiſſe hunc Ariſtobulum illum, qui Ptolomaeo Philometori librum ſuum inſcripſit. Aſt his obiiciuntur temporum notationes, quae obſtare videntur, quo minus, Ariſtobulum ſub Ptolomaeo Philometore vixiſſe dici queat. Nempe epiſtola illa ſcripta eſt anno CLXXXVIII, quo loco aeram Seleucidarum intelligi, qua Iudaei Graecorum ſub imperio vſi ſunt, notum eſt. Hanc ſi ſequimur, annus is incidit in annum ante reſtitutam per Chriſtum ſalutem CXXXIV. Ptolomaeus Philometor autem imperii habenas ſuſcepit ante N. C. CLXXXI [p]. Ex his iam concludunt viri illi docti, aut alium eſſe Ariſtobulum, cuius mentio fit in illa

i) Hiſt. des Iuifs L. III. c. 16. p. 393.

k) BVDDEVS diſſ. de moderamine inculpatae tutelae adiecta nouae editioni introd. in hiſt. phil. Hebr. p. 521. conf. RICH. SIMON Hiſt. crit. V. T. L. I. c. 7. p. 44. ſeqq.

l) Hiſt. theol. Iud. L. I. c. 15. §. 4. p. 344. ſeqq.

m) De text. original. L. I. c. 10. qui ea in re SCALIGERI ad Euſeb. dubitationibus commotus eſt.

n) c. I. 10. ſeqq.

o) Praep. eu. L. VIII. c. 9. p. 375.

p) Conf. PETAV. ration. temp. L. II. c. 9. p. m. 223.

Digitized by Google

illa Iudaeorum epistola, aut falsum esse, quod veteres dicunt, sub Philometore vixisse Aristobulum, et ad recentiora eum tempora esse reiiciendum, eo quod a tempore illo, quo regnum suscepit Philometor, ad epistolae illius tempus anni effluxere fere L, qua aetate Philometor iam fatis erat functus. Verum duplici ratione ad has difficultates tollendas, responderi potest. Aut enim dicendum est, vsum quidem fuisse Ptolomaeum Philometorem Aristobuli institutione; illo vero fatis functo, honoris caussa eum regii praeceptoris titulum etiam sub eius successore retinuisse, et profecta iam aetate fuisse, cum illa epistola ad Iudaeos Aegypti incolas exararetur; qua ratione difficultates has tollit BASNAGIVS [q], aut cum FABRICIO [r] statuendum, habuisse eum discipulum Ptolomaeum Euergetam II. qui Physcon a corpore obeso dictus fuit, fratrem Ptolomaei Philometoris, eo tempore, quo regno nondum erat admotus, eo vero in solio regio collocato titulum regii praeceptoris fuisse consecutum. Quamcunque ex his opinionem eligas, nulla erit necessitas statuendi, quod laudati viri eruditi volunt, duos a veteribus confundi Aristobulos, Peripateticum et Iudaeum, et commentitiam esse dictam Iudaeorum epistolam. Veteres enim si audimus, legis Mosaicae explanationem conscripsit, regique Ptolomaeo dedicauit. Ita quidem CYRILLVS [s], Chronicon paschale [t], Anatolius apud EVSEBIVM [u], et HIERONYMVS [x]. Fuisse autem hunc Ptolomaeum Philometorem, dicti Chronici Paschalis, et EVSEBII [y] atque CLEMENTIS ALEXANDRINI [z] testimoniis conficitur. Quae tamen tanti non videntur HODYO, vt non, supposita fuisse Sec. II post C. N. Aristobulo ea scripta, quae sub eius nomine ambulant, iudicandum esse censeat, quo tempore libros supponendi morem fuisse frequentissimum annales testantur. Vrget vir doctus, Iosephum tam celebrem nationis sui hominem non omissurum fuisse, si eius scripta ante sua tempora innotuissent: suspecta esse Eusebii et Clementis testimonia, eo quod parum accurationis prodant in huius hominis temporibus notandis. Clementem enim, qui sub Philometore eum vixisse tradit, alio loco [a] Philadelphi temporibus adscribere; vnde coniicit laudatus criticus, eos, cum librum vidissent Aristobuli nomine Ptolomaeo inscriptum, exsculpsisse inde Ptolomaeum Philometorem, cum verisimile sit, sub vltimis Ptolomaeis, et forte post Iosephum illum vixisse. Verum infirmas prorsus esse rationes viri celebris, et ad euertendum veterum testimoniorum concentum parum idoneas, quilibet videt. Quamuis enim apud Clementem Alexandrinum aut memoriae aut calami vitio, aut, quod verisimilius suspicamur, librariorum incuria pro Philometore vel Euergeta II, positus sit Philadel-

 phus,

q) Hist. des Iuifs L. III. c. 6. §. 5. p. 404.
r) Biblioth. Graec. Vol. II. p. 280.
s) Adu. Iulian. L. IV. p. 134.
t) Ad Olymp. CXLIV. p. 178.
u) Hist. eccles. L. VII. c. 32.
x) Chron. ad Olymp. CLI.
y) Praep. l. c.
z) Stromat. L. I. p. 342. a) l. c. L. V. p. 595.

phus, hoc tamen reliquorum fidem non euertit. Caeditque propria vineta Hodyus, qui ita concedit, vixisse tamen Aristobulum sub Ptolomaeo quodam, non vero Seculo demum post C. N. secundo, quo tempore ipse floruit Clemens, qui vix decipi potuit, vt scripta suo tempore demum enata ad antiquiora referret. Ea quoque, quae de Aristobulo tradunt veteres, qui allegoriarum ei studium tribuunt, isti aetati conuenire, ex iis, quae in antecedentibus diximus, manifestum est. Studium enim hoc allegoriarum Sec. II ita iam adultum erat inter Iudaeos, vt ex hoc vno momento antiquiora esse Aristobuli, quam Hodyus putat, tempora, iudicari par sit. Quae vero a Iosephi silentio adducitur ratio eo minus valet, quo magis a negatiuo eiusmodi argumento raro firmam duci posse conclusionem constat, et eadem illatione sequeretur, non vixisse alios viros celebres, quorum Iosephus non meminit. Quod quam infirmum sit atque frigidum, nemo non videt. Verum maxime obstabat Hodyo Aristobuli testimonium, quod confectam LXX viralem versionem Ptolomaei Philadelphi iussu et auctoritate tradit. Quod aliter remoueri non posse putabat vir doctus, quam si supposita esse, quae de Aristobulo dicuntur, omnia assereret. Secutus est eius opinionem Cel. LENFANTIVS [b]. Ast, quod pace magnorum virorum, quorum post fata merito immortalis est memoria, dicimus, admodum falluntur, et concedi omnino potest atque debet, Aristobulum illo tempore vixisse, neque tamen inde inferendum est, vera esse, quae de illius versionis auctoritate et origine regia dixit. Sufficit enim ad eleuandum eius testimonium et denegandam ei fidem, si moneatur, secutum fuisse Aristobulum, Graecanicorum in Aegypto Iudaeorum facile principem et antesignanum, communem gentis suae iactantiam, et praeiudicio nationis occupatum, sapientiam Graecam a Iudaeis deriuare voluisse, id quod de eo testatur CLEMENS ALEXANDRINVS [c]. Cui scopo vt inseruiret, legem eiusque, quam Iudaei in Aegypto moliti sunt, interpretationem, a Iudaeis ad gentes iussu et auctoritate regis Ptolomaei Philadelphi peruenisse, in scriptis disseminauit, vt ita, cum gentis suae gloriae inseruiret, tum versionem hanc priuato Iudaeorum consilio susceptam et Iudaeis Palaestinam inhabitantibus exosam tueretur, atque contribulibus suis commendaret. Ex hoc enim sole meridiano clarius est, plane nihil valere Aristobuli testimonium ad confirmandam Aristeae historiam, quamuis concedamus, eum inter Iudaeos in Aegypto sub Ptolomaeo Philometore vixisse, et pro hac fabula testimonium dixisse. Etsi vero Aristobulum ista aetate vixisse est verisimillimum, falluntur tamen sine dubio CLEMENS ALEXANDRINVS [d] et Anatolius apud EVSEBIVM [e], quorum ille sub Philadelpho ponit, hic ex LXXII interpretum numero ab Eleazaro pontifice ad regem missorum fuisse tradit. Apud Clementem enim vel

b) Biblioth. German. T. II. p. 134 seq.
c) L. I. p. 305.
d) L. V. p. 595.
e) Praep. L. VIII. c. [illegible]

vel calami vel librariorum errorem esse supra iam innuimus, eo quod alio loco eum sub Ptolomaeo Philometore vixisse dicat. Anatolii vero testimonium vt in tuto ponant viri quidam docti [f], duos nobis Aristobulos propinant, quorum vnus sub Ptolomaeo Philadelpho viuens, ex LXX interpretum numero fuerit, licet in Aristeae historia eo nomine non occurrat, cuius caussam esse coniiciunt, quod more temporis illius praeter Graecum nomen Hebraicum quoque gesserit, et sub eo ab Aristea fuerit enumeratus: alter is sit, quem sub Ptolomaeo Philometore ponunt veteres. Nobis vero vnius Anatolii testimonium tantum non videtur, vt inuitis veteribus, quibus duo Aristobuli in regis Aegypti aula noti ignorantur, praeter hunc, de quo agimus, alius quoque Aristobulus excudatur: quae ratio soluendi difficultates et in concordiam redigendi veterum testimonia, multos nobis errores in historia literaria veterum peperit. Quare maluimus simpliciter Anatolium erroris arguere, in quem ex temporum confusione, praesertim ex versionis illius commendatione ab Aristobulo facta, exque gratia, qua in aula Ptolomaeorum gauisus est, incidere potuit, quam duos sine necessitate Aristobulos effingere [g]. Fuisse autem Aristobulum ex eorum Iudaeorum genere, quibus in Aegypto philosophia Graeca placuit, veteres testantur. Teste enim EVSEBIO [h] ad domesticam philosophiam, qua mysticam illam siue Cabbalisticam et allegoricam intelligi ex supra dictis notum est, Aristotelicae philosophiae studium adiunxit. Prius etiam ORIGENES [i], posterius CLEMENS ALEXANDRINVS [k] testatur. Quod vero HORNIVS [l] tradit, *Peripateticam eum philosophiam omnibus modis in Iudaea propagatam voluisse, tamen parum obtinuisse*, et veterum testimoniis caret, et eorum narrationibus contradicit, quae in Aegypto Aristobulum vixisse referunt: videturque seductus fuisse Hornius ab Anatolio, eumque inter interpretes ex Iudaea in Aegyptum missos retulisse: quo tamen quoque posito, verisimile esset, eum philosophiam Peripateticam in Aegypto demum didicisse. Verum illam Anatolii relationem inter fabulas referendam esse, iam monuimus. Ceterum refert ex Aristobuli opere ad regem Ptolomaeum exarato EVSEBIVS [m] versus quosdam Orphei, in quibus et Mosis et Abrahami fit mentio. Qui versus cum apud IVSTINVM M. quoque occurrant [n], at longe aliter, et multis, quae apud Eusebium occurrunt, deficientibus, recte inde coniecerunt viri docti, Iudaeum vel Christianum aliquem vetus illud carmen Orphicum interpolasse, vt suis auctoritatem apud gentiles ex Orphici carminis testimonio quaereret [o]. Ipsum vero

 Ari-

f) IVL. BARTOLOCCIVS Bibl. Rabb. T. I. p. 466. SCIPIO SGAMBATVS Archiu. V. T. p. 503. I. FR. BVDDEVS Hist. phil. Ebr. §. 18. p. 72. qui tamen in H. E. V. T. T. II. p. 1117. magis ad Hodyi partes inclinat.

g) Easdem rationes sequitur WOLFIVS Bibl. Hebr. P. I. p. 216.

h) Praep. eu. L. VIII. c. 9. p. 375.

i) Contra Cels. L. IV. p. m. 204.

k) loc. cit.

l) Hist. phil. L. IV. c. 2. p. 229.

m) Praep. L. XIII. c. 5. p. 664.

n) Cohort. ad gentes et apolog. II.

o) CVDWORTH. Syst. int. c. IV. §. 17. p. 347. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 171. Vol. II. p. 281.

Ariſtobulum huius fraudis auctorem fuiſſe coniecit V. C. ANDR. CHRISTIANVS ESCHENBACHIVS [p], quam tamen coniecturam improbat Cel. FABRICIVS [q]. Eruditiſſimus autem MOSHEMIVS [r], „non diſplicere ſibi eam fatetur; eo quod nec ab ingenio nationis Iudaeae „haec fraus abhorreat, quam plurima eiusmodi auſam fuiſſe, praeſertim „in Aegypto, acceperimus, quo rebus ſuis apud alios populos conſuleret; „nec ab inſtituto Ariſtobuli remota ſit, et conſilio, quod totum eſſe frau„dulentum et ad Aegypti regem decipiendum accommodatum res ipſa „doceat. Hoc enim ſumſiſſe ſibi eo loco probandum Ariſtobulum, quod „ipſe vix ignorare potuerit, falſum eſſe, Graecos philoſophos et poëtas „a Iudaeis accepiſſe omnia, quaecunque ſana et ſapientia haberent.“ Quas viri praeſtantiſſimi rationes veriſimilem coniecturam facere omnino fatendum eſt, praeſertim cum ex ſupra dictis de Ariſtobuli teſtimonio de LXXvirali verſione conſtet, eiusmodi fraudis et mendacii non puduiſſe Ariſtobulum, vt nationis ſuae gloriam apud gentiles homines extolleret, vnde mutata, quam olim fouimus [s], opinione, nulli dubitamus Ariſtobulum inter doctos impoſtores probabili coniectura referre. Ceteras hominis docti circumſtantias ignoramus. Nam quod apud BVXTORFIVM [t] et BARTOLOCCIVM [u] legimus, qui R. GEDALIAM [x] ſequuntur, in bibliotheca Florentina et Mantuae apud fratres Benedictinos latere in membranis Ariſtobuli huius opus, Philonis Iudaei ſcripta longe ſuperans, tam mole quam doctrina et praeſtantia, recte hactenus inter incertas traditiones relatum eſt, et eo magis eſt ſuſpectum, quod Ptolomaeo Philadelpho id inſcriptum eſſe dicitur [y]. De patria vero Ariſtobuli vt hoc tandem eius hiſtoriae addamus, vetus hiſtoriae eccleſiaſticae EVSEBII [z] interpres, quem Ruffinum alii, alii Hieronymum faciunt, tradit fuiſſe ex Paneade, quae Syriae vrbs fuit [a]. Aſt cum in Graecis legatur ὁ πάνυ Ἀριστόβουλος, coniecerunt inde viri docti [b], interpretem vim vocis non aſſecutum, ex ea vrbem confinxiſſe. Scaliger autem et poſt eum deſideratiſſimus nobis CROSAEVS [c] ex hac verſione veteri textum Graecum emendandum eſſe, cum is corruptionem paſſus ſit putant. Qua de re certi quidem nihil definiri poteſt, cum omnia ad coniecturas redeant: aequum tamen nobis videtur, tamdiu textum Graecum ſequi, quamdiu vel ex codicibus mſc. vel ex aliis veterum locis Paneade ortum fuiſſe Ariſtobulum, non demonſtratur. Ceterum cum in veterum ſcriptis alii quoque Ariſtobuli occurrant, hic Iudaeus ab illis diſtinguendus eſt. Fuit enim

p) De poëſi Orphica p. 148.

q) loc. cit.

r) Ad l. c. CVDWORTHI.

s) In Germ. hiſt. phil. opere T. IV. p. 85. Ex his vero ſequitur etiam Orphica carmina iam ante C. N. fuiſſe huic philoſopho tributa, et ex eius forte diſciplina mature collecta, qua de re Tom. I. L. II. plura diximus.

t) Ad Coſri p. 33.

u) Bibl. Rabb. T. I. p. 468. conf. ESCHENBACH. l. c.

x) Schalſcheleth Hakkabbala p. 104.

y) Conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 281. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 215.

z) L. VII. c. 32.

a) Ita et BARTOLOCCIVS l. c.

b) VALES. ad h. l. WOLF. l. c. BASNAGE l. c. p. 401.

c) Entretiens ſur diuers ſujets.

Digitized by Google

enim inter scriptores rerum ab Alexandro M. gestarum Aristobulus quidam [d], et Epicurus quoque eiusdem nominis fratrem habuit, vt suo loco dictum.

§. XVI. Ex Aegypto in Iudaeam progredimur, incolarum eius in sapientiae et eruditionis studio merita exploraturi, qui mature post reditum ex captiuitate Babylonica a pristina simplicitate defecerunt, et post Esdrae, Zachariae, Malachiaeque, virorum Θεοπνεύστων tempora, quibus diuinis oraculis et sanctiori, quae ex illis hauriebatur, doctrinae, honos suus habitus est, ad humani ingenii somnia digressi sunt, cum hactenus puram seruauissent, quam a patribus acceperant, sapientiam Hebraeam. Aliter quidem post FRANCISCVM IVNIVM [e] visum GEORGIO HORNIO [f], qui ex eo iam tempore, quo Iudaei ab Assyriorum monarchis aliquoties in peregrinas terras iure belli traducti et peregrinae coloniae introductae sunt, coepisse sacram illam philosophiam indelebilem maculam contrahere, populumque Assyriorum conuersatione diuturna, praesertim graui seruitutis tyrannide pressum, paulatim patrios mores exuisse, et impietati nomen dedisse statuit, coniicitque, cum eo tempore apud Persas et Medos praecipui nominis sapientes Magi ab antiquissimis temporibus artes illicitas secretissima religione velassent, has praeter alia ab ipsis et Iudaeos hausisse. Verum dici haec sine solido fundamento, libros eos, qui post reditum populi scripti sunt, eorumque historiam continent, legenti, est manifestum, in quibus nihil est, quod Iudaeos, commixtione tantum cum gentilibus et coniugiis ἀλλοφύλων notatos, eius corruptionis arguat, licet magnopere contendere nolimus, non haesisse quasdam inter Iudaeos ceremonias, praeiudiciaque quaedam et opiniones exotericas apud paucos quosdam irrepsisse, ex Assyria in Palaestinam introductas. Ad has enim vulgi opiniones non pertinuisse magiam, sed secretissima religione a magis velatam fuisse, ipse Hornius recte innuit; ex quo intelligi non potest, quo modo hominibus patria et religione peregrinis ad haec mysteria aditus in Assyria patuerit. Nec meliora sunt, quae viri quidam docti de Pythagorae et philosophorum Graecorum aliorum conuersatione cum Iudaeorum sapientibus, praecipue Ezechiele et Daniele tradunt, ex qua suspicari liceret, gentilem philosophiam iam tum ad Iudaeos dimanasse. Quaecunque enim ea de re disputata sunt, nulla certitudine niti, et ne verisimili quidem ratione valere, *tomo primo* luculenter, nisi fallimur, demonstratum est, nec rerum intelligentes sibi facile persuaderi patientur, gentem obstinatissimam, de qua Apollonius Molonis apud IOSEPHVM [g] conquestus est, ὅτι μὴ παρεδέχοντο οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ἄλλαις προκατειλημμένους δόξαις περὶ θεοῦ μηδὲ κοινωνεῖν ἤθελον τοῖς καθ᾽ ἑτέραν συνήθειαν βίου ζῆν προαιρουμένοις, *quod a Iudaeis non admittantur, quicunque diuersis de Deo opinio-*

Philosophiae fata in Iudaea.

d) VOSSIVS de hist. Gr. L. I. p. 55. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 210.

e) Ad Tobiae c. I.

f) Hist. phil. L. IV. c. 2. p. 227.

g) Contra Apion. L. II.

opinionibus essent impliciti, nec consuetudo ineatur cum iis, qui aliam viuendi rationem essent amplexi; cum Graecis philosophis suam doctrinam communicasse eorumque ex parte recepisse placita. Sane Iudaicae historiae annales consulentibus certum esse putamus, opiniones a lege deuiantes et vel a peregrinis acceptas vel propria ingenii luxuriantis audacia et καινοφιλία excogitatas, post captiuitatem demum Babylonicam inualuisse, et humana diuinis praetulisse, sectis quoque et dogmatum diuortiis dedisse occasionem, ex quo nempe vaticinia desierunt, et lux coelestis qua hactenus per vates diuinos collustratus fuit, deserere populum ingratum coepit. Tum enim et traditionis oralis praetextu nugae doctorum difficiles et inutiles introductae, et domesticis placitis gentiles quoque errores et consuetudines peregrinae admixtae sunt. Id quod ab eo potissimum tempore accidit, quo post Alexandri M. mortem et diuisum inter amicos eius imperium, cum hi acceptorum regnorum fines bellis dilatarent magnis et cruentis, Iudaica quoque gens, quae IVSTINO [g] teste, hactenus cauerat, ne cum peregrinis commisceretur, hancque auersionem a conuersatione cum gentilibus in disciplinam religionemque conuerterat, propius cum victoribus consuescere coacta est. Cumprimis id factum esse, cum Aegypti rex Ptolomaeus Lagi, et Syriae rex Seleucus Nicanor gentem hanc bello premerent vehementi et graui, libertatique eius insidias struerent, iugum quoque haud semel collo eius imponerent, annales Iudaeorum conqueruntur [h]. Tum enim vt plerumque fieri solet, euenit, vt victores victos in consuetudines, opinionesque suas transire manumque dare peregrinis ceremoniis cogerent, saltem attemperandi domestica ad victorum placita occasionem exhiberent. Cuius testimonium auctor primi Maccabaeorum libri [i] affert, narrans, iussisse Antiochum Epiphanem, abrogatis omnibus legis diuinae ceremoniis cultuque domestico, ἀλλάξαι πάντα τὰ δικαιώματα, qua voce totam cultus et diuinioris doctrinae, cui ille innititur, rationem intelligi eiusque ad gentilis theologiae modum emendationem praecipi, res ipsa docet [k]. Qua in re licet et manu et sanguine resisterent haud pauci, et mutatio legis sanctae genti in se pertinaci, at diuinis praeceptis religione vinctae persuaderi non posset, inuenti tamen sunt quidam, qui ad aucupandam victoris gratiam patrios ritus, opiniones et traditiones ita gentilibus attemperauerunt placitis, vt non potuerit non inde magna exoriri corruptio. Quod cum in Aegypto dudum iam obtinuisset, illius autem regionis imperantes Iudaicum quoque populum in Iudaea subegissent, factum inde est, vt Aegypti placita et mores, quos Iudaei ibi habitantes induerant, contribulibus quoque eorum Palaestinam inhabitantibus se commendarent, maxime vero arcana illa diuina tractandi docendique methodus sensim quoque inualesceret.

g) L. XXXVI. c. 2.
h) Legenda Maccabaeorum historia et IOSEPHVS antiq. Iudaic. L. XII. seqq.
i) c. I. 49.
k) Conf. IOSEPH. l. c. c. 7. p. 409.

Digitized by Google

sceret. Displicuit non sine graui caussa res ista senioribus populi, qui patriae legi atque institutis ita derogari, et euersionem minari istam contaminationem doctrinae domesticae pulchre peruidebant: his accessit innatum genti erga peregrinos quosuis odium, et introducta atque in religionem versa separatio ab omnibus fere populis, ambitio quoque stulta, qua suam sapientiam adeo omnis terrarum orbis eruditioni praetulit, vt non dubitauerit [l] eam *spicilegium et velut angulum in agro relictum a Iudaeorum sapientibus* appellare [k]. Vt igitur gliscenti malo, quod genuisse Aegyptiacas synagogas querebantur, obicem ponerent, eo tempore, quo Aristobulus et Hyrcanus inter se de regno disceptabant, sanxere, ארור אדם שלמד בנו חכמת יוונית *maledictus esto, quisquis filium suum sapientiam Graecanicam edocet* [m]. Occasionem legis huius ita narrant Iudaei [n]: *Cum bellaret inter se familia Asmonaea, Hyrcanus erat intra Hierosolymas obsessus, atque Aristobulus, erat extra. Obsessi indies in arcula fune demissa nummos dimiserunt, atque ii qui extra erant, sacrificia quotidiana inde coëmerunt, quae sursum ab iis intus sunt retracta. Erat inter obsidentes quidam, doctrina Graeca instructus, qui dixit: quamdiu illi liturgiam templi sic praestant, in manus vestras non tradentur. Postero ergo die isti nummos demiserunt, atque hi porcum iis remiserunt. Cum a porco iam sursum tracto peruentum esset ad medium muri, vngulas muro infixit, et quassata est terra Israëlitica. Eo tempore dixerunt: maledictus sit, qui alit porcos, maledictus sit, qui filium suum docet sapientiam Graecanicam.* Fabulam autem esse, vel ex solo narratiunculae ineptae et nugacis argumento constare potest, nec siluisset, qui hanc obsidionem fuse narrat IOSEPHVS [o], rem memorabilem, si ita contigisset. Vnde coniicimus, eam ad ignominiam parti alteri inurendam tanquam scomma aliquod Iudaeis inuisum, excogitatam fuisse, vt hodie quoque fieri solet, vbi Iudaei porcorum opprobrio vexantur. Aliud etiam loquuntur ipsae Iudaeorum narrationes, quae iam inualuisse sub Hyrcano eiusque filio Iannaeo Alexandro doctrinam Graecam, et philosophiam illam arcanam ex gentilibus fontibus haustam tradunt. Dabimus lectori narrationem R. IEHVDAE LEVI, libri *Cosri* auctoris [p], eo quod rem admodum notabilem exponat, pauloque luculentius metaphysicae arcanae in Iudaea origines referat. Ita vero ille: „Post hunc inter Iudaeos eminuerunt Iehuda ben Tabbai, et Simeon „ben

l) Multa hic doctissime cumulauit B. ZELTNERVS in diss. de eruditis feminis ex gente Hebraea §. 16. p. 43. seqq. qui cum his conferri meretur.

k) Conf. Act. philos. Vol. I. p. 614.

m) Passim in Gemara Babylonica haec formula occurrit, in Menachoth f. 64. Baua Kamma f. 82. Sota f. 69. conf. WAGENSEIL. ad Sotae l. c. Otium Vindel. Melet. I. §. 4. not. l. p. 16.

n) Ex marg. add. libri Menachoth l. c. adducunt narratiunculam WAGENSEIL. l. c. p. 967. LIGHTFOOT. Hor. Hebr. ad Matth. VIII. 30. T. II. opp. p. 308. SCHVDT. memorab. Iudaic. L. VI. c. 15. §. 5. p. 260.

o) L. XIV. c. 8. p. 473.

p) P. III. p. 240. locum hunc quoque refert R. MARDOCHAI de Karaeis c. 3. p. 26. edit. Wolf.

„ben Schetach, eorumque collegae. Horum temporibus incepit secta „Karaeorum, propter quidpiam quod contigit inter sapientes et Iannaeum „regem, qui fuit e sacerdotibus (Hasmonaeorum,) et matrem habuit su„spectam, quasi ex illegitimo coniugio nata esset q. Hoc ei quidam e „sapientibus tacite exprobrans, dixit ad eum: Iammai rex sufficiat tibi co„rona regni, relinque coronam sacerdotii semini Aharonis. Vnde con„suluerunt ipsi socii et collegae eius, malis afficere sapientes, eos „perdere et in exilium relegare, et occidere. Quibus ille: quum sapi„entes perdiderimus, a quo discemus legem? illi regesserunt: ecce ha„betur lex scripta, qui vult, veniat et discat, neque est, quod sollicitus „sis de lege orali. Itaque assensit, et morem gessit verbis ipsorum in exi„lium relegando sapientes, inter quos etiam fuit Simeon filius Schetach, „qui fuit eius gener. Sic Rabbinorum dignitas destructa fuit ad tempus „aliquod, laboraruntque conseruare legem suo ingenio et suis ratiocina„tionibus, sed non potuerunt, donec ex Alexandria reuocatus fuit Si„meon ben Schetach, et eius discipuli, et cum eo Cabbala seu traditio „oralis pristinum suum vigorem recuperauit.“ Eadem alii quoque Iudaei Rabbanitae, quos nominat BVXTORFIVS r, et ex Karaeis R. MARDOCHAI s narrarunt: adduntque dicti doctores Iudaici; dedisse hoc occasionem Karaeorum sectae, quod posterius tamen verisimile non esse ex dicendis constabit, eo quod isto tempore sectae Pharisaeorum et Sadducaeorum iam floruerint, quibus Karaeorum secta fuit opposita. Vnde hoc recte colligitur, hanc traditionem siue legem oralem, quam ex Aegypto redux restituit Simeon ben Schetach, non fuisse eam, quae in secta Pharisaeorum floruit, illam enim seruauerant Pharisaei; sed istam, quae in Aegypto inter Iudaeos culta philosophiam Alexandrinam cum allegorica legis explicatione coniunxit, et peculiari Cabbalae nomine innotuit, quam in Iudaea Simeonis illius studio restitutam fuisse, clare satis innuitur. Hoc vero admisso sequitur, iam ante illa tempora aliquam arcanae huius traditionis notitiam fuisse in Palaestina, nec alia ratio est, cur literali expositione legis non contenti qui regis partes sequebantur, expulsis traditionis et Cabbalae fautoribus, ex ingenio et ratiocinationibus suis hoc philosophiae genus imitati fuerint, quo opus illis non fuisset, si de solis doctorum traditionibus, quales Scripturarii et Sadducaei reiiciebant, hoc esset intelligendum. Neque his obstat, quod supra narrauimus, interdictum fuisse Iudaeis, quo minus filios suos in philosophia Graecanica erudirent: vt enim taceamus, multo magis hoc interdictum pro-

q) Ex loco Mardochai adducto et rationibus a TRIGLANDIO diss. de Karaeis p. 85. allatis patet, matrem Iannaei non illegitimorum natalium, sed vitii in captiuitate oblati arguisse sapientes. Ita etiam IOS. GORIONID. L. IV. c. 6. p. 272.

r) Ad l. c.

s) l. c. qui locum quoque R. Caleb ben Eliah Karaei affert valde notabilem, licet proprie ad Karaeorum origines pertineat. Ex Christianis praeter Triglandium et Wolfium ll. cc. rem hanc tetigerunt BASNAGIVS Hist. des Iuifs L. II. c. 16. §. 3. p. 410. REIMMANN. Hist. theol. Iud. L. I. c. 16. §. 14. p. 467.

Digitized by Google

probare, quod Graecanica philosophia, inter Iudaeos recipi coeperit, cum vetandi alias eandem rem nulla fuisset caussa vel occasio; illud non omittendum, non tantum a pristina huius statuti origine exempla reperiri haud pauca, Iudaeis non inficiantibus plane contraria, sed ex quorundam etiam opinione primum istud decretum promulgatum quidem, at non aeque ab omnibus receptum; ex aliorum vero sententia, non tantam detestationem fuisse adiectam, postea vero absolute prohibita fuisse Graecanica studia in bello Titi Vespasiani decreto facto [t]. Ab his itaque temporibus praeter traditiones Rabbaniticas, in Pharisaeorum secta diligenter excultas, arcanam quoque istam et sublimiorem traditionem, quae philosophiam Aegyptiacam Hebraicae admiscuit, quamque Cabbalam dixere, floruisse, dubitandum haud est; Karaei autem vt certiora originis suae ex ipsis Rabbanitarum scriptis testimonia haberent, ad traditiones illorum haec retulisse videntur. Alexandriae enim vbi Simeon ille hanc traditionem excoluisse dicitur, longe alia eius facies fuit, quam in schola Hillelis vel Pharisaeorum aliorum. Verisimile tamen est, seruauisse haec sibi mysteria, quae latissime inter Iudaeos Aegypti incolas florebant, excitatiora quaedam in Palaestina ingenia, et plerosque patriis traditionibus circa ritus et ceremonias legis versantes occupatos ad sublimiorem illam philosophiam non attendisse, sane haec verisimilis caussa videtur fuisse, cur de hac re sileant plerique Iudaeorum magistri, tantopere Rabbaniticis ineptiis addicti, vt haec mysteria plane neglexerint, donec Sec. II restitutum est eorum studium, vt postea narrabimus. Fecit etiam commune tum metaphysicae huic arcanae, tum ritualibus praeceptis nomen traditionis incertam prioris historiam, et dubium quoque non est, odium Graecorum coëgisse Iudaeos, vt quaecunque a gentilibus accepissent, se habere negarent, vt domesticam suam sapientiam extollerent: multos etiam illud odium retraxisse, quo minus eruditioni et philosophiae Graecae operam darent. Quo tamen non obstante, illam non plane exulasse ex Iudaea exemplis constat indubitatis. Non prouocabimus iam ad R. Iochananis praeceptum [u], qui *licitum esse homini cuiuis*, *filiam* suam (multo magis filium, cum Iudaei feminas a literis arcere soliti fuerint) *in Graecis instituere*, *quia id ornamentum ei sit*, docuisse dicitur, facile enim largimur B. ZELTNERO [x], hanc concessionem a priuato factam inter priuatas quoque et a tota gente nunquam rati habitas esse reponendam; solius Iosephi exemplum contrarium docet, quem Graecam philosophiam accurate fuisse edoctum in sequentibus dicemus. Possemus etiam cum THEOD. BEZA [y] et IO. DRVSIO [z] huc aduocare חכמי מחקר *sapientes inquisitores*, eo quod studium physicum illos excoluisse tempore templi secundi stantis viris doctis visum est, qui huc etiam τοὺς συζητητὰς

 τοῦ

t) Conf. quae ex Iudaeorum scriptis attulere diligentissimi viri B. ZELTNERVS l. c. et Io. LIGHTFOOTVS opp. T. II. p. 706.

u) Quod refert R. Abbhu in Sota f. 14.

x) l. c. p. 25.

y) Ad Io. IX. 8.

z) Ad Ex. XLVI.

τȣ̃ αἰῶνος τȣ́τȣ D. PAVLO [a] memoratos pertinere, et illos designare putant, id quod etiam GVNDLINGIVS [b] ratum habuit. Ast illi, incertum est, an Graecanicis principiis innixi de rebus mundanis disseruerint, vox συζητητὴς autem a D. Paulo adhibita, disputatorem magis, (cuiuscunque demum generis disputationes tunc synagoga Iudaica fouerit) quam physicum innuit [c], nec contemnenda prorsus est CAMERONIS sententia, qui hoc loco theologos Iudaeorum, qui mystice et allegorice id est Cabbalistice scripturas interpretabantur intelligi coniicit [d]; eiusmodi enim Cabbalisticos doctores, inter Iudaeos tum viguisse ex dicendis constabit, eosque disquisiuisse de rerum omnium et seculi quoque huius origine et emanatione ex Deo, ex Cabbalisticae philosophiae delineatione erit manifestum; conuenit etiam haec explicatio cum loco IESAIAE [e], ad quem respexit apostolus, miraque elegantia in eo Cabbalistae dicuntur recensitores turrium, ob metaphysicas nugas alta spirantes, et sublimius reliquis philosophari visas; quam phrasin mysticam et Cabbalisticam esse recte vidit doctissimus VITRINGA [f], quamuis assensum non mereatur, dum *studium legis et traditionum Talmudicarum indicari* putat, *quo quis se a terrestribus et mundanis omnibus separet ita, vt ἐν τοῖς ἐπȣρανίοις versari videatur.* Hoc enim non studio Talmudico vel traditionum, in rebus paruis et quisquiliis versanti tribui potest, recte vero sublimi illi philosophiae Cabbalisticae, μετέωρα sectanti tribuitur. Verum haec ὡς ἐν παρόδῳ. Tandem neque hoc fine animaduersione dimittendum est, quod in *Gemara Hierosolymitana* [g] dicitur, docuisse R. Iehudam, non permisisse doctores alia conditione Graecam linguam discere, quam ad solam legis interpretationem. Quamuis enim Graeca lingua ante et post templi euersionem, per totum Romanum imperium obtinente, ea se non carere posse in legis interpretatione fassi sint [h], falsum tamen est, ad hunc solum vsum Iudaeos Graecam linguam didicisse. Solius enim Iosephi exemplum luculentum contra hanc traditionem offert testimonium, quippe qui non tantum Graecam philosophiam et historiam didicit, sed et Graece annales gentis suae conscripsit, suoque ostendit exemplo, circa ea, quibus vixit, tempora, non obstante Synagogae interdicto Graecam eruditionem et philosophiam in Iudaea viguisse.

Iosephus. §. XVII. IOSEPHI dum meminimus, non omittenda est viri huius in hac nostra tractatione memoria, eo quod cum patriae tum Graecae eruditionis fuit peritissimus, interque eos referendus, qui Graecae philosophiae studium cum legis interpretatione coniunxit [i], ex quo factum, vt

a) I. Cor. I. 20.
b) Hist. phil. mor. c. IV. p. 82.
c) Conf. quae attulit B. WOLFIVS Cur. philol. ad h. l. T. II. p. 310.
d) Conf. HORNIVS Hist. phil. L. IV. c. 2. p. 228. et qui prolixe idem probat N. FVLLER. Misc. SS. L. III. c. 7. p. m. 358.
e) c. XXXIII. 18.
f) Ad h. l.
g) Tr. Megillah c. I. f. 9. vnde repetiit MORINVS Exerc. Bibl. L. I. p. 150.
h) Gem. Hier. tr. Midrasch Tillim f. 25. col. 3. ex quo repetit LIGHTFOOT Chron. temp. T. II. opp. p. 110.
i) Opp. p. 998. seq.

Digitized by Google

vt cum patria instituta cum Graecanicis comparasset, de philosophia Iudaica inepta multis obtruserit praeiudicia, quae heic quoque loci detegere, e re nostra est. Vitae suae historiam ipse prolixe descripsit, cuius brevem hic damus σύνοψιν. Natus est [k] patre Matthatia vel Matthia, genere sacerdotali et regio Asmonaeorum Hierosolymis anno primo Caii Caligulae Caesaris, qui fuit A. C. XXXVII. Puer cum fratre Matthia eruditioni gentis discendae admotus ita profecit in legis studio, vt XIV annos natus a sacerdotibus et primariis vrbis viris in publicis conuentibus quaerendo de lege exerceretur, et examine publico tentaretur. Cum autem insatiabili eruditionis patriae flagraret desiderio, sectarum Iudaicarum explorandarum cupido eum incessit; cumque illo tempore Banuni eremita austero viuendi genere magnam sapientiae sublimioris famam esset indeptus, ei se addixit, et per triennium seueram illam viuendi rationem imitatus est. Ex eremo Hierosolymam redux vitam ciuilem et simul Pharisaeorum haeresin amplexus est, quam cum rationibus suis maxime conspirare credebat, quaeque ob doctrinam ei maxime placebat, scilicet quod vitae instituto ad Stoicos accedere iudicaret, et seueriorem disciplinam sectaretur, patriarum vero legum et rituum esset tenacissima [l]. Annos natus XXVI, Romam profectus per mimum quendam Iudaeum Neroni carum gratiam Poppeae consecutus est, et amicis quibusdam conterraneis suis libertatem impetrauit. Reuersus domum adeo seditione, tumultu, belloque repleta inuenit omnia, vt iniurias a procuratorum Romanorum licentia passos ciues, frustra a vindictae studio dehortaretur, eisque, pacem vt cum Romanis colerent, nisi maturare sibi exitium vellent, sine laeto suaderet euentu. Missus postea XXX anno aetatis in Galilaeam, vt in tantis, quae terram illam occupauerant, rerum turbis et tumultibus saluti publicae, quantum posset, prospiceret, et aemulorum inuidiam vicit, et potestate ea moderate ac prudenter vsus est, eaque prudentia ex insidiis et periculis euasit plurimis. Tandem in bello Vespasiani, cum Iotapatam tueretur, occupata arce, quamuis per aliquot dies delituisset, protractus viuus in victoris manus traditus est. Quo loco positus cum magno ciuilis prudentiae praesagio [m] Vespasiano filioque Tito imperium praedixisset, in vinculis vsque ad euentum vaticinii detentus, cumque illud exitus comprobasset, a Vespasiano solutus catenisque securi confractis [n] libertati restitutus est. Ita sibi Musisque suis redditus in Aegyptum secessit, et Alexandriae vixit, quo loco Graecam et Aegyptiacam eum philosophiam, qualis inter contribules suos vigebat, didicisse, dubium non est. Ex Alexandria ad Titum profectus in obsidione Hierosolymarum ei adfuit, et quae ibi gerebantur diligenter annotauit, Graeceque

 postea

k) Flauii praenomen a Fl. Vespasiano manumissionis beneficio accepit, qui eum ciuitate quoque Romana donauit.

l) l. c. p. 1023.

m) Vid. GOTTFR. OLEARII diss. de vaticinio Iosephi, Lips. 1699.

n) Velut iniuste detentus vinctusque fuisset.

postea in annales retulit, cum eam linguam quam nondum accurate tenuerat, didicisset. Quam elegantius doctus ad condendam gentis suae historiam animum appulit, et scripta sua Romae confecit, constanti imperatorum Vespasiani, Titi et Domitiani fauore vsus, nequicquam obluctantibus eiusque fortunam euertere satagentibus obtrectatoribus. Vixisse vltra tertium decimum Domitiani annum ex eo patet, quod post antiquitates Iudaicas eo anno finitas adhuc contra Apionem scripsit, quo anno tamen obierit, incertum. De librorum eius historicorum argumento, scopo, fide, et quae alia sunt, quae huc pertinent, disserendi locus hic non est; adeundique viri doctissimi, qui plenis manibus notitiam exhibent eorum, Io. Ger. Vossivs [o] et Io. Alb. Fabricivs [p]. Fuisse virum non Hebraice tantum sed et Graece doctissimum, et scripta eius loquuntur, et ipse fatetur, narrans [q]: se praeter patriam disciplinam, Graecae quoque eruditioni dedisse operam, licet mos gentis suae sit, peregrina contemnere. Cuius rei vestigia in libris eius vbique fere deprehendas, in quibus praeter magnam gentis suae rerum notitiam, lectionem Graecorum scriptorum prodidit magnam atque elegantem, et Graecanicae quoque philosophiae notitiam haud proletariam ostendit. Quod licet laudandum sit in viro eleganter docto et praeter eruditionis copiam a iudicii acumine et veritatis studio suo modo commendando, fecit tamen innatum Iudaicae genti praeiudicium et ex ambitione enata persuasio, omnem eruditionem et sapientiam a Iudaeis ad omnis terrae nationes defluxisse, eosque sapientiae praestantia omnes superare populos, (cuius ineptae opinionis vestigia passim in *apologia contra Apionem* reliquit) vt magnis erroribus scripta sua inquinaret. Hoc enim praeiudicio impeditus vir eruditus, cum Graecam eruditionem per totum Romanum imperium obtinere, et pro sapientiae pulcherrimae fonte haberi cerneret, in id incubuit, vt quaecunque posset, quae apud Graecos commendabantur, ad Hebraeos referret, et non patria tantum instituta, mores atque disciplinam cum Graecis componeret, sed origines quoque veteris eruditionis Graecae gentis suae maioribus magna fiducia tribueret, qua ratione philosophicae historiae fontes vehementer turbauit, et veteres quoque Christianos doctores seduxit, vt et ipsi sapientiae et eruditionis veteris origines inter Graecos ipsamque eorum philosophiam ad Hebraeorum sapientes referrent. Quod praeiudicium cum saepius iugulauerimus, et in sequentibus quoque confodiemus, plura ea de re addere opus non est. Hoc autem monere huius loci est, peperisse hoc Iosephi studium, Graecam philosophiam cum disciplina Iudaica comparandi, eam opinionem, quae nobis sectas Graecanicas inter Iudaeorum haereses propinat, quam falsam esse, infra demonstrabimus.

§. XVIII.

o) De hist. Graec. L. II. c. 8. p. 193.
p) Bibl. Graec. Vol. III. p. 293.
q) Antiqq. Iud. L. XX. c. 9. p. 702.

Digitized by Google

§. XVIII. Ex narratis hactenus progressus philosophiae arcanae inter Iudaeos tum in Aegypto tum in Palaestina satis patet, et de originibus quoque eius illud constat, ante Ptolomaeorum primorum tempora eas non esse ponendas. Qua in re magnum quidem a Iudaeis opinionis diuortium faciendum est, sed non immerito. Illi enim Cabbalisticae huius philosophiae ortum ad ipsum gentis parentem Abrahamum referunt, librosque Cabbalisticos vetustissimos, Iezirah, Sohar et Bahir, ad tam venerabiles origines referre, qua sunt impudentia, non erubescunt. Et librum quidem Iezirah Abrahamo parenti eos tribuere ex libro Cosri, aliisque magistrorum Iudaeorum scriptis patet r: cuius tamen arrogantis et ineptae opinionis puduit alios ex hac ipsa gente paulo cordatiores et melioris frontis, vt vel plane Abrahami esse foetum negarent, aut duos sibi libros Iezirah fingerent, quorum vnum ad Abrahamum, alterum ad R. Akibham, quem hodie legimus, referrent. Quod tamen aeque falsum est, nec vlla ratione potest demonstrari. Quamuis autem tantae aetatis hunc librum non esse, vel caecus palpet, vt ad Abrahamum referri queat, non tamen eorum probanda est sententia, qui ad medium aeuum reiiciunt: ante Talmudis enim compilationem eum iam inter Iudaeos lectum esse, ipsius libri Sanhedrin s testimonio confirmatur, vbi dicitur: R. Chaninam et R. Hoschaiam pridie sabbathi solitos fuisse in libro Iezirah legere. Quod si R. GEDALIAE t testimonio standum, cuius fidem plerique sequuntur, auctorem is habuit R. Akibham, quem sub Tito Vespasiano vsque ad Hadrianum vixisse, et tandem A. C. CXX misere periisse constat, et infra quoque probabitur. Nos nihil quidem in tanto veterum silentio definimus, illud tamen certum esse putamus, librum hunc valde antiquum esse, et mature ante Talmudis compilationes confectum, eam nobis philosophiam methodo allegorica et mystica referre, quae in Aegypto ex Pythagorico-Platonicorum scholis enata inter Iudaeos inualuit, et post templi euersionem velut singulare gentis mysterium arcana seruata est. Argumentum enim Pythagoricum esse, recte iudicauit PETRVS LAMBECIVS u, literis enim et numeris philosophatur, quamuis dogmata in eo comprehensa non puram Pythagorae doctrinam referant, sed talem, quae a philosophia orientali admixta adulterata fuit. De libri Sohar aetate aeque incerta est opinio. Et valde quidem antiquum esse, non inepte inde colligitur, quod in eo nulla Talmudis fit mentio; ipsi tamen Iudaei paulo verecundiores non audent supra Simeonis Ben Iochai, qui discipulus fuit Akibhae, tempora attollere, qua de re Iudaeorum historici legendi sunt, qui discipulos Simeonis illum continuasse et auxisse ex praelectionibus praeceptoris dicunt, immo insignem postea temporis interpolationem passum esse librum istum fatentur. Quae sententia magnis quoque viris inter Christianos, et Iudaicarum

Philosophiae arcanae progressus inter Iudaeos.

r) c. 24. p. 302.
s) c. VII. §. 9.
t) Schalscheleth Hakkabbala p. 28.
u) Prodrom. hist. lit. p. 85.

Digitized by Google

rum rerum peritissimis placuit: cum e contrario Io. MORINVS, LVD. CAPPELLVS aliique, qui horum partes sequuntur, et IACOBVS quoque BASNAGIVS [x] librum suppositum et post seculum demum a N. C. X. effictum contendunt, qua de re infra Simeonis Iochaidis historiam enarraturi pluribus ex instituto dicemus, et quid nobis videatur vero simile explicabimus. Magis vero suspectam esse libri Bahir aetatem, cuius auctorem R. Nechoniam Ben Kana faciunt, qui Hillelis et Schammai atque Ionathanis Ben Vsiel tempore Herode regnante vixit, infra quoque disputabimus. Hoc vero loco id vnum monemus, quamuis libros hos in philosophia Cabbalistica summae dignitatis et auctoritatis eandem, quae iis tribuitur, aetatem non ferre concedendum sit, dubium tamen non esse, prima eorum rudimenta et quasi stamina a temporibus, quae excidium Hierosolymitanum antecesserunt esse deriuanda, ex quibus discipuli et successores deinde additis multis more Iudaico eiusmodi libros procuderunt: id quod infra suo loco latius probabitur.

Origines sectarum Iudaicarum.

§. XIX. Sed vt ad domesticam philosophiam quae in Iudaea viguit, reuertamur, ea potissimum in sectis illis quaerenda est, quae circa nati Saluatoris tempora Iudaeos in partes pertraxerunt: quarum historia licet ab illis quoque tradatur, qui ciuitatis Christianae condunt historiam [y], huc tamen proprie pertinet, eo quod domesticam nobis doctrinam exhibeat, quam philosophiae loco habendam esse, ipsi Iudaei voluerunt, qui Graecanicis studiis fuerunt addicti. Origines autem harum sectarum impeditae sunt et obscurae, et coniecturis magis virorum eruditorum definitae, quam certo fundamento demonstratae. Recitabimus nos magnorum virorum coniecturas, et quod nobis videatur verisimile modeste indicabimus, lectoris arbitrio iudicium de tota re relinquentes. Ita vero rem ornauit, multaque eruditione exposuit IOSEPHVS SCALIGER [z], post Io. DRVSIVM [a] primus de vera origine sectarum Iudaicarum sollicitus, velitationibusque NICOLAI SERARII [b] prouocatus, quem doctissimi postea viri [c] certatim secuti sunt. Restituto diuino iussu vatum Iudaico-

rum

x) Nominabimus infra loca virorum doctorum huc pertinentia.

y) Scriptores de sectis Iudaeorum enumerauit WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. p. 815. quibus magno numero addi possunt scriptores antiquitatum Iudaicarum, SIGONIVS, GOODWINVS, RELANDVS, LVNDIVS, scriptores Hist. eccles. NATALIS ALEXANDER, GVIL. CAVE, I. FR. BVDDEVS, Io. LAVR. MOSHEMIVS aliique; Scriptores historiae et theologiae Iudaicae, BASNAGIVS, REIMMANNVS, CARPZOVIVS, scriptores Historiae philosophicae, HORNIVS, BVDDEVS, GVNDLINGIVS, et commentatores in historiam euangelicam GROTIVS, LIGHTFOOTVS et innumeri alii. Maxime vero consulenda est Io. DRVSII, NIC. SERARII, IOS. SCALIGERI de his sectis diligentia, quorum meletemata coniunctim edidit, et adiecta diss. de secta Karaeorum vulgauit IAC. TRIGLANDIVS in Syntagmate trium scriptorum illustrium de tribus Iudaeorum sectis, Delph. 1703. II. Vol. 4. DRVSII de Hasidaeis tractatio, Franeq. 1603. 8. et de tribus sectis Iudaeorum, ib. 1605. 8. SCALIGERI elenchus trihaeresii SERARII, ib. prima vice prodiit, qua editione nos vtimur.

z) l. c. c. 22. p. 162.

a) loc. cit.

b) In trihaeresio contra Drusium.

c) Vid. GOODWIN. Moses et Aaron L. I. c. 9. p. 167. HOTTINGER. ad h. l. LVD. CAPPELLVS defens. crit. I. S. GOTTFR. SCHVPARTVS de secta Karaeorum c. I. §. 13. p. 52. BVDDEVS H. E. V. T. T. II. p. 1199. BVXTORF. ad Cosri P. III. p. 192. HOTTINGER. thesaur. philolog. L. I. c. 4. p. 15. aliique.

Digitized by Google

daicorum Zachariae, Haggaei et Malachiae concitatione principumque populi Esdrae, Nehemiae, Iosuae, et Sealthielis cura templo cultuque diuino, qui per LXX annos, quibus Babylonica captiuitas durauit, siluerat, perpurgatoque a gentium contaminatione populo magna in custodienda et seruanda lege restituta erat Iudaeorum contentio et studium, quod ita inualuit, vt non tantum, quae legis litera praecipiebat, ad cultum diuinum rite praestandum, accurate multi obseruarent, sed et praeter ea quae ex lege facere tenebantur, sua etiam sponte opera praestarent pietatis et caritatis a lege non praescripta. Cui pietati strictioris obseruantiae, si ita loqui fas est, vt certiori connecterentur vinculo, iniere quidam pii viri legis et sanctitatis studio incitati συναγογὴν quandam, siue confraternitatem, quae peculiari instituto religioneque connexa in id coniurauit, vt non legis tantum accuratam colerent obseruantiam, sed opera alia ἑκουσιαζόμενοι τῷ νόμῳ sua sponte vltroque praeter debitum praestarent, quibus et cultus diuinus, et amor proximi, et misericordia diligentius excoleretur, quaeque ἐπιμέτρον quasi et auctarium legis essent. Eiusmodi vero opera supererogationis, vt vulgo loquuntur, erant, sarta curare tecta templi maiori ex parte et in eius conseruationem atque ornatum voluntarios sumtus facere, spontaneum quoque vectigal pendere, tam ad ipsum sanctuarium, quam ad eius muros et porticus, stipem quoque largiorem in eiusmodi opera pietatis erogare: porro frequentissime templo adesse, et nunquam temere per aliud, quam per templum, iurare, item construere et ornare sepulchra prophetarum, singulis diebus, praeter octauum vel vndecimum diem mensis Tisri agnum in sacrificium offerre. Ita cum piis operibus toti sese dedissent חסידים *Hasidaei*, sancti vel pii (nostri barbaro vocabulo *Pietistas* vocant d) appellati sunt, quo tamen nomine non secta quaedam, sed σύςιμα τῶν ὁσίων, corpus quoddam deuotorumque collegium intelligendum est. Quod, cum premi legi diuinae addictos et tantum non opprimi ab Antiocho Epiphane videret, excitatis diuino zelo Matthatiae reliquisque ex Maccabaeorum, qui Asmonaei profanis scriptoribus dicuntur, genere, viris fortissimis, qui ad vindicandam a tyrannide et persecutione gentem se accinxerant, se iunxit, et pro aris focisque strenue dimicauit, postea tamen Alcimo et Bacchidi se tradidit. Etsi vero spontanei instituti rationem diu seruabant, factum tamen est postea, cum iste ἑκουσιασμὸς in praecepta cogi et scripto mandari coepisset, et quae initio vltro praestanda oblata erant, ex praescripto seruanda necessario constituta essent, vt de operibus his supererogationis, praeceptisque huc facientibus in canones scriptos redactis multa tunc orirentur dubia, disputationes, velitationes, altercationesque quotidie succrescerent, magnoque numero eiusmodi con-

d) Ita LVTHERVS vertit II Maccab. XIV. 6. die Frommen, probante id SCALIGERO l. c. p. 173. conf. REIMMAN. Hist. theol. Iud. L. I. c. II. pag. 173.

constitutiones augerentur. Ex his caussis diuisus in duas partes populus duas sectas progenuit, quarum vna stricto legis mandato verbisque inhaerebat, quae postea Karaitica secta dicta est, altera praeceptis istis πατροπαραδότοις operibusque sanctitatis et pietatis melioris et supererogatoriae studebat, qui Hasidaei vocati sunt, et se meliores atque sanctiores ceteris demonstrare satagebant. Ex his vero, cum se a communi viuendi more et ratione separauissent, Pharisaei, et qui longius et austeriori instituto recedebant a communi ista viuendi regula, Esseni enati sunt: literam vero legis sequentes in duas partes scissi sunt, cum Sadoki discipulus Baithosus siue Boethus primus de poena peccatorum et remuneratione benefactorum post hanc vitam dubitasset. Hi enim Sadducaeorum sectam condiderunt, illi νομίμων, siue legisperitorum nomine, quod Karaeorum postea appellationem peperit, insigniti sunt. Haec vir summus, magna, vt solebat eruditione ornauit, et, si eum audimus, non incertas nobis sectarum Iudaicarum detexit origines, quas Serarius misere turbauerat. Quas vt testimoniis firmaret veterum, ad loca quaedam ESDRAE [e] et NEHEMIAE [f] prouocat, quibus pependisse vectigal quosdam pios viros ad templi curam constat, tum ad IOSEPHI [g] testimonium, quo scriptor Iudaeus narrat, Alcimum pontificem murum euertere voluisse sanctorum, qui vetus et ab ipsis sanctis prophetis aedificatus esset, plaga vero diuinitus immissa mortuum concidisse. Maximum vero sententiae suae praesidium in Maccabaeorum quaerit historia, in cuius libro primo [h] narratur, insurgente in Antiochi saeuitiam Matthatia congregasse se ad eum et sequaces, συναγωγὴν Ἀσιδαίων ἰσχυροὺς δυνάμει ἀπὸ Ἰσραὴλ, πᾶν ἑκουσιαζόμενον τῷ νόμῳ *Asidaeorum collegium, viros fortes et valentes in Israël, et quicunque spontaneo cultu legi essent addicti.* Quod Hasidaeorum nomen et alibi in hac Maccabaeorum occurrit historia [i]. Nec loca quoque desunt viro summo in euangelistarum scriptis [k], quibus alludi ad hanc spontaneam et superabundantem Hasidaeorum legis obseruantiam et pietatem coniicit. Licet vero haec docte admodum et subtiliter, et, vt solebat, magna rei fiducia fretus disputauerit Scaliger, et negari etiam nequeat, eleganter nec sine verisimilitudine ita rem omnem exponi magnisque liberari difficultatibus sectarum Iudaicarum historiam, rationes tamen magni viri infirmae visae sunt viris aliis doctissimis [l], idque probare non valentes, quod tamen demonstrare Scaliger instituit. Inter hos maxime eruditissimus BASNAGIVS [m] obiicit, corrupisse Scaligerum Iosephi testimonium; illum enim murum hunc non a sanctulis illis Iudaeorum, sed a sanctis prophetis excitatum dicere, et coacte valde trahi caedem sexaginta

e) c. V. 2.
f) c. X. 32.
g) Antiq. L. XII. c. 17. p. 424.
h) c. VII. 13.
i) II Maccab. XIV. 6.
k) MATTH. XXIII. 16. 29. LVC. XVII. 10. Rom. V. 6. 7.
l) Vid. LEYDEKKER. de republ. Hebr. T. II. L. VIII. c. 5. p. 610.
m) Hist. Iud. L. II. c. 20. p. 523.

Digitized by Google

ta sacerdotum piorum ab Alcimo perpetratam ad eiusmodi confraternitatem. Ignorare eam Iudaeorum historiam omnem, maleque huc adduci Maccabaeorum historiam, quae non de eiusmodi societate ecclesiastica, sed de factione quadam politica initio quidem Matthatiae partes sequente, sed postea imprudenter se Alcimi Bacchidisque partibus addicente intelligi debeat; nec verisimile esse, tacituros fuisse scriptores rerum Iudaicarum eiusmodi societatem, si tam diu inter Iudaeos floruisset: loca vero foederis noui coacte valde et praeter rem, vt cuiuis apertum, huc trahi. Fatemur nos, multum ingenii et eruditionis habere coniecturam Scaligeri, ast ficulneis inniti rationibus, nec, vt debet, probari collegii huius pii existentiam. Loca enim in Maccabaeorum historia, quibus tota hypothesis innititur, factionem nobis describere bellicam, coecus sit, qui non ex prima inspectione intelligit. Certiora itaque ab incertis, et verisimilia, ab iis, quae se nulla probabilitate commendant, separanda sunt. Hoc vnum enim certum esse putamus, mature post vatum diuinorum excessum ex hac vita, cum prophetiae donum inter Iudaeos desiisset, extitisse homines, qui legis litera non contenti, varias sibi patrum traditiones finxerint, quibus lex ad opera varia cultum maxime externum Dei, et vitam a vulgi moribus separatam spectantia noua interpretatione tracta, nouum quoque doctrinae genus pro orali quadam lege venditum pepererit: alios vero innouationibus his reiectis soli legi et ἁγιογράφοις institisse. Quibus cum peculiaria quaedam dogmata accederent, tandem notissimae illae Sadducaeorum, Karaitarum, Pharisaeorum et Essenorum sectae exortae sunt, quorum historia et placita iam porro nobis enarranda sunt. Minores enim Iudaeorum sectae ad nostrum institutum non pertinent [n].

§. XX. Sectae Sadducaeorum primae origines incertae nec satis exploratae sunt [o]. Io. LIGHTFOOTVS [p] ad Esdrae tempora eas reiicit, quibus fuisse homines, qui resurrectionem et iudicium oecumenicum negarent ex MALACHIA [q] notum est. Ad hos, Sadducaeismum ante natum Antigonum Sochaeum Zadocki magistrum, professos refert Iudaeorum traditionem [r]: *ad coronidem omnium orationum olim Iudaeos in templo dixisse* עד עולם *in seculum: cum vero irrumperent haeretici, dicerentque, non esse seculum nisi vnum, institutum esse, vt diceretur,* מעולם עד העולם *a seculo in seculum*, id est, vt glossa interpretatur: *ad innuendum, duplicem esse mundum, ad extirpandam e corde opinionem negantium resurrectionem mortuorum.* Quo testimonio adductus, ad

Secta Sadducaeorum.

n) Tales fuere Herodiani, legis periti, scribae, in antiqq. Iudaicis enarrandi. EPIPHANIVS T. I. p. 51. septem nobis sectas exsculpit, quem sequitur Hegesippus apud EVSEB. H. E. L. IV. c. 22. conf. VALESIVS ad h. l. Ven. DEYLING. Obs. SS. L. III. p. 453. conf. RELAND. Antiqq. S. L. II c. 9. §. 17. p. 253. seqq.

o) Scriptores de Sadducaeis exhibet WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 817. Egit de iis quoque P. BAYLE Dict. crit. T. IV. p. 114. licet ceteras sectas omiserit.

p) Hor. Hebr. ad Matth. III. 7. opp. T. II. pag. 273.

q) c. III. 14. 15.

r) Tr. Berachoth f. 54.

Digitized by Google

ad prophetarum tempora huius haereseos initia referenda putat, exortamque eam coniicit ex male intellectis verbis EZECHIELIS [s] Vatis; „quae secundum literam intelligentes quidam et simul nullam resurrectio„nem videntes, nullam exinde futuram somniauerint: creuisse vero hoc „dogma atque in sectam superbiisse, cum tandem ex cathedra per Anti„gonum Synedrii praesidem de eo ita determinatum fuisse, fucato prae„textu pariter et audaci assererent discipuli eius Zadock et Baithus„. Vidit tamen vir doctissimus, infirmo hanc coniecturam niti fundamento, vnde eam deseruit, et ortam fuisse eam sectam non nisi pluribus annis post Zadocki obitum statuit [t]. Manifestum vero est, ex sola resurrectionis negatione ad origines sectae huius non posse concludi, cum non tantum impietas haec fere vniuersalis omniumque locorum esse queat, sed in eo quoque clarissime a Sadducaeorum doctrina discrepet, quod hi praemia tamen et poenas in hac vita admittebant, quas impios illos negasse ex Malachia apertum est. Iudaeorum vero commenta, quae eiusmodi atheos (inter quos et Aristotelem, a Simeone Iusto tamen circa illa tempora conuersum et proselytum iustitiae factum [u] numerant:) iam tum haeresin formasse dicunt, fide destituuntur. Nos tutius esse putamus, occasiones sectae ab ipsa origine distinguere, et dogmata accessoria a primariis separare. Quibus obseruatis, omnino verisimile est, fuisse ab Esdrae temporibus, vt supra dictum, inter Iudaeos homines, qui cum noua legis auctaria per traditiones doctorum enata improbarent, solam sibi legis literam seruandam constituerent, hacque opinione ducti, licentius forte, quam par erat, de futura quoque spe disputarent; nec inanis prorsus suspicio est, impura Alexandinorum Iudaeorum dogmata, quae sensim in Palaestinam quoque irrepebant, occasionem quandam disputandi de eiusmodi quaestionibus exhibuisse [v]: quibus cum accederent nouae de magistri effato sententiae Sadocki et Baithosi tandem secta Sadducaeorum enata est. Rem ita Hebraeorum doctores enarrant [x]: vixit A.M. cccIↃↃↃccccLX, tribus ante natum Christum seculis [y] Antigonus Sochaeus, Soco, oppido in Iudaeae limitibus sito, oriundus [z], homo doctus et legis peritus [a]; is cum inanes plerorumque persuasiones de merito operum supererogatorio, et cultu Deo ex ingenio praestito indigna-

s) c. XXXVII.

t) Hor. Hebr. ad Act. XXIII. 8. opp. T. II. p. 737.

u) Schalscheleth Hakkabbala p. 83. conf. WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 865.

v) Conf. BVDDEVS Hist. eccles. V. T. T. II. p. 1206.

x) Loca eorum indicauere LIGHTFOOT. l. c. et WOLFIVS l. c. p. 814. seqq. DRVSIVS de sectis L. III. c. 3. p. m. 125. CARPZOV. introd. in theol. Iudaic. c. III. §. 14.

y) Conf. WOLF. l. c. p. 813. vixit cum Antigono R. Eliezer.

z) Conf. RELAND. Palaest. L. III. p. 1018.

a) Fuisse hunc Antigonum Simeonis Iusti successorem Iudaei tradunt: id vero vel de successione sacerdotii vel praesidii in Synedrio vel traditionis oralis intelligi potest. Plerique de secundi generis successione intelligunt, vid. BAYLE l. c. not. A. p. 112. Ex Capitulis patrum vero c. I. n. 3. patet, de tertii generis successione, doctrinali nempe intelligendum esse. In pontificatu enim Simeoni successit Onias; Synedrium autem tunc nondum constitutum erat. Conf. BASNAGE Hist. Iud. L. II. c. 14. p. 323. c. 16. §. 6. p. 377.

Digitized by Google

indignaretur, et temporalibus promiſſionibus pietatem fere omnem inaedificari cerneret, veramque ita Deoque placituram ſanctitatem eneruari doleret, reſiſtendum ratus errori damnabili, diſcipulos docuit: *Ne ſitis ſicut ſerui, qui ſeruiunt magiſtro ea conditione, vt recipiant mercedem: ſed eſtote tanquam ſerui, qui ſeruiunt magiſtro non ea conditione, vt recipiant mercedem, ſitque timor Dei ſuper vos.* Laudandam eſſe egregiam ſententiam, quae timorem Dei non mercenarium et ſeruilem, ſed filialem, Deoque dignum poſtulat, nemo non videt, qui puriora moralis doctrinae fundamenta intelligit: idque eo magis, quo magis promiſſiones V. T. typo felicitatis temporalis ſpiritualem et myſticam tegumento quaſi velantes Iudaeorum eo tempore animos induxerant, vt ad mercedem temporalem quaſi debitam opera ſua componerent. Aſt quod laudabili ſenſu praecepit Antigonus, eo ipſo quod ad temporalia, tantum praemia reſpicere ſolerent Iudaei, a diſcipulis Antigoni eo tractum eſt, vt ſpes omnis futurae vitae praemiorumque aeternorum euerteretur, ſicque quod reuelatione et ratione duce magiſter praeceperat, ad eiuranda vera reuelationis et rationis principia adhiberetur. Zadockus enim et Baithoſus, qui ab ore Antigoni pependerant, falſa prorſus interpretatione dicti illius decepti, nec mercedem ſperandam eſſe poſt hanc vitam docebant, nec poſſe eſſe reſurrectionem mortuorum inde inferebant, rationes ita ſubducentes [b]: *Quid viderunt patres noſtri vt dicerent: poſſibile eſt, vt operarius praeſtet opus ſuum per totum diem, et non recipiat mercedem veſperi. Verum ſi noſſent patres noſtri, quod eſt alius mundus et remuneratio iuſtorum in eo et reſurrectio mortuorum, non ſic dixiſſent.* Quod cum diſcipulis illi ſuis traderent, ſicque ſchola haec a recepta Iudaicae eccleſiae doctrina receſſum faceret, exorta inde eſt Sadducaeorum et Baithoſaeorum ſecta [c]. Et haec quidem Iudaeorum magiſtri conſtanter tradunt, quibus tamen diffidunt nonnulli, et, inuidia tantum dictante hanc Sadducaeiſmi originem ab illis referri, ſtatuunt [d]: nos vero nihil in hac narratione videmus, quod veriſimilitudine careat, et non ita eueniſſe cenſendum ſit, praecipue cum non de huius vel illius dogmatis Sadducaeorum fonte, ſed de ipſis ſectae originibus quaeſtio ſit. Variant tamen in quibusdam circumſtantiis magiſtri recutiti, vt ex illis eorum locis videre eſt, quae collegit LIGHTFOOTVS [e]; quo pertinet, quod quidam praetendunt [f], fuiſſe inter Baithoſaeorum et Sadducaeorum ſectam aliquam differentiam, hosque illis fuiſſe peiores, eo quod reſurrectionem Baithoſi ſectatores non negauerint [g]. Alii eandem vtriusque nominis rationem ſectariam fuiſſe contendunt, ſed Zadocki magis, quam Baithoſi nomen ſectatores recepiſſe, eo quod hic ſpurius eſſet.

 Fuit

b) Pirke abhoth l. c.
c) R. NATHAN. ad l. c. abh. c. 5. apud LIGHTFOOTVM l. c. p. 737.
d) Conf. BVDDEVS l. c. p. 1205.
e) ll. cc.
f) Conf. Scriptores de hac ſecta laudati NIC. FVLLER. Miſc. SS. L. II. c. 3. BVDDEVS l. c. p. 1208. BAYLE l. c. not. B. BASNAGE l. c. L. II. c. 15. §. 4. p. 350. alii.
g) R. GEDALIA Schalſcheleth p. 48. b.

Fuit etiam inter Iudaeos non nemo [b], qui Baithosum vnquam extitisse negaret, et vocem ביתוסים conflatam ex duabus vocibus בית אוסיי putaret, quibus indicaretur Essenorum familia. Quod vt verisimilitudine caret, cum plerique Iudaeorum Baithosum Zadocki condiscipulum fuisse testentur, licet has partes sibi sequendas duxerit NIC. FVLLERVS [i], remque in medio relinquat clarissimus RELANDVS [k]; ita cum Iudaeorum testimonio de Baithosaeorum a Sadducaeis discrimine ita comparatum est, vt impossibile sit certi quid statuere; ab omni tamen verisimilitudine non abhorret ea sententia, quae initio promiscuum fuisse vtriusque nominis ad sectam designandam vsum, postea tamen Sadducaeorum nomen frequentius vsurpatum alterum in obliuionem induxisse statuit. Quae coniectura ex eo confirmatur, quod de Baithosaeis nec sacra euangelistarum historia, nec Iosephus aliquid habet, cuius caussa haud alia fuisse videtur, quam quod Sadducaeorum quoque nomine comprehenderentur. Quo vero tempore sectam peculiarem constituere et in diuersam a reliquis familiam coire coeperint Sadocki discipuli, definire accurate non potest. Confundere enim illos scripturarios cum Sadducaeis, longius quam isti, progressis, qui mox post reditum ex captiuitate hanc sectam exortam statuunt, ex supra dictis liquet. Nec audiendi sunt, qui duce EPIPHANIO [l], et consentientibus Iudaeis quibusdam inuidia Sadducaeos cumulantibus, statuunt, Sadockum defecisse ad templum montis Garizim, a Manasse inter Samaritanos constructum, et Alexandro M. regnante haeresin intulisse Sadducaeorum. Nouimus enim ex sacra euangelistarum historia, Sadducaeos templo Hierosolymitano non minus addictos fuisse, quam Pharisaeos; nec ex alio haec fabula fonte orta est, quam ex odio Rabbanitarum, qui cum Pharisaeis essent addictissimi, et traditionem a Sadducaeis negari aegre ferrent, ad haereticas origines sectae huius ortum retulerunt [m]. In re itaque incerta si certi quid statuendum, assumendum tempus Zadocki et Baithosi, quos, cum discipuli Antigoni fuerint, ille vero Simeonem Iustum praeceptorem habuerit, vixisse oportet, Onia principatu et sacerdotio fungente, Ptolomaeo Euergete Aegypto, Seleuco Callinico Syriae imperante, quod tempus in annum A. C. N. CCXL incidit, quam aeram sectae huius plerique sequuntur [n]. Post hanc enim aetatem in Iudaea eam valde inualuisse constat. Quod vero de huius sectae origine LVCAS BRVGENSIS [o] habet, quamuis momentum habere

b) R. ASARIA in Meor Enaiim p. 32.

i) loc. cit.

k) In not. ad OTTONIS Hist. DD. Mischn. pag. 37.

l) T. I. p. 51.

m) BARTOLOCCIVS Bibl. Rabb. T. I. p. 380. MICRAELIVS Hist. eccl. L. I. s. 2. p. 265. CAROL. SIGONIVS de republ. Hebraeor. L. V. c. ii. p. m. 417.

n) Conf. FRID. SPANHEM. Dub. euang. P. III. p. 108.

o) Coniicit is ad Matth. III. 7. disputasse collegium scribarum, ab Esdra institutum de campis Elysiis aliisque doctrinis, quae futurae vitae praemia et poenas concernunt, quas inter Babylonios Graecosque primum Iudaei audiuerint, cum ex V. T. de iis parum iis constiterit, quod seruatae essent reuelationi N. T. Eos itaque

habere videatur in philosophica historia, omni tamen veterum testimonio destituitur, neque illi heic loci immorandum est. Quaecunque autem sit originis huius sectae ratio, illud ex annalibus Iudaeorum constat, mature eam inter Iudaeos floruisse, magnaque auctoritate gauisam esse. Quamuis enim in fundamentalibus religionis Iudaicae capitibus discessum a reliquis Sadducaei fecissent, attamen non tolerati modo sunt in ea gente, sed et ad sacra publica, immo ad sacerdotia et ipsam pontificis summi dignitatem admissi sunt [p]. Qui licet Pharisaeos saepius inimicos essent experti, qui reiici ab iis legem moralem indignabantur, factum tamen haud raro est, vt in vnam societatem coalescerent, vbi communis caussa esset tuenda, cuius exempla complura annales Iudaici referunt, et notissima habet euangelica historia. Nec his obstant graues, quibus Rabbanitae Sadducaeos onerant, calumniae, qui haereticorum instar eos traducunt: illae enim post excidium templi demum enatae sunt ex graui Pharisaeorum odio, quod Sadducaeorum partes tantum non suppressit [q]. Ante templi excidium autem vrbisque desolationem magna saepe auctoritate et potentia vsi sunt. Maximas vero apud Hyrcanum Iudaeorum principem et pontificem vires haec secta sumsit. Cum enim Pharisaei ei valde obluctarentur, eumque matris vitio indignum sacerdotio iudicantes, vt deponeret pontificium axioma, cogere vellent, vehementer illis iratus nonnullos interfecit, alios ex vrbe eiecit, et in deserta loca concedere adegit; Sadducaeorum vero partes eligens, omnibus, huius sectae dogmata vt reciperent, si R. ABRAHAM BEN DIOR [r] fides est, praecepit, Pharisaeorum vero sectam ne quis eligeret, mortis poena cauit. Post eius fata non conuenisse filio Alexandro cum Pharisaeis, ex iis constat, quae supra de fatis Cabbalisticae doctrinae in Palaestina edisseruimus, id quod regem impulit, vt et ipse Sadducaeorum se sectae addiceret [s]: moribundus tamen Alexandrae vxori persuasit, vt Pharisaeorum fauorem sibi conciliaret, quod apud plebem eos plurimum valere intelligeret [ss]. Quod consilium tanta calliditate exsecuta est femina sagax et ad rerum circumstantias attenta, vt et sibi et defuncto marito populi amorem reconciliaret [t]; ita vero Pharisaeos extollens Sadducaeorum partes depressit, nequicquam obluctantes et haud vna acie contra traditiones insurgentes [u]. Certe ab eo tempore haud semel Sadducaei succubuerunt. Quod si verum

que qui peregrina philosophia duce eiusmodi praemia et poenas admiserint, Pharisaeos dictos fuisse, qui reiecerint, Sadducaeos. Quod quam ineptum et ab omni verisimilitudine alienum sit, quilibet videt, qui vel pauca quaedam prophetarum loca de futurae vitae conditione et diuino iudicio oecumenico considerat, vt alia taceamus.

p) In caussas eius rei inquirit BASNAG. Hist. Iud. L. II. c. 15. §. 3. p. 348. BAYLE l. c. not. F. p. 125. HVMFR. HODY de resurrect. corpor. p. 89. 95.

q) Fuse rem narrat IOSEPHVS antiq. Iud. L. XIII. c. 18. p. 453.

r) Apud TRIGLAND. de secta Karaeorum c. 6. p. 49. conf. BASNAGE l. c. p. 351.

s) IOSEPH. l. c. c. 24.

ss) Ibid. Eleganter et erudite peculiari diss. huius reginae historiam illustrauit B. ZELTNERVS.

t) Megillath Taanith c. 4. BASNAGE l. c. p. 356. seqq.

u) Vid. REIMMANN. Hist. ath. c. II. §. 8. p. 40. ZELTNER. diss. de Alexandra p. 32. et quos nominat WOLFIVS l. c. p. 819.

Digitized by Google

rum est, quod Iudaeorum magistri narrant, exorta aliquando de traditionum necessitate graui publicaque disputatione inter Pharisaeos et Sadducaeos, Traditionariorum pars victoria tanta potita est, vt XV die mensis Thammuz, qui Iulius nobis dicitur, solennem diem festum in eius memoriam constituerint: quamuis vel scripturarios cum Sadducaeis confusos, vel totam narrationem valde suspectam esse, non inuiti fateamur. Magna enim potentia Sadducaei tum in synedrio et inter diuites atque potentiores tum inter sacerdotes fruebantur, quod nonnullis occasionem dedit suspicandi, Herodianos in euangelica historia memoratos Sadducaeos esse, eo quod Herodis partibus addicti magna apud eum gratia valerent. Quod licet verisimile non sit, sacra tamen et Iudaica historia teste, et Caiaphas et Ananus [x] eius successor summi pontifices Sadducaeorum sectae addicti fuerunt. Post vrbis vero et templi euersionem valde diminutae sunt res Sadducaeorum, magna eos inuidia premente secta Pharisaeorum; qui cum cathedras soli fere occupassent, Sadducaeos velut haereticos (מינים) [y] Epicureos et Samaritanos traduxerunt, id quod seduxit EPIPHANIVM [z] et TERTVLLIANVM [a], vt Sadducaeos et Dositheanos inter se confunderent. Cuius odii tanta vis fuit, vt ad Christianos transiret, et Sadducaei a Iustiniano imperatore tanquam athei vrbe et imperio Romano eiicerentur. Statuit enim grauissima sententia [b]: *Si quidam apud eos atheos vanae nouae vocis eloquia inferre praesumserint, aut resurrectionem et iudicium negare, aut facturam Dei et creaturam angelos subsistere: hos et expelli volumus loco omni, et non relinqui voci blasphemiae, et ita a Dei simul lapsam notitia, praesumentes enim, eos effari aliquid huiusmodi, vltimis subdantur suppliciis, illato errore, ex hoc Iudaeorum emendantes gentem.* Qua clade misere afflictas fuisse res Sadducaeorum, facile intelligi potest. Erexit tamen aliquantisper haec secta caput iterum circa seculum octauum medium, si fides R. DAVID GANZ [c], Anano res eorum iuuante. Certioribus tamen monumentis constat, Ananum hunc non Sadducaeorum sed Karaitarum partes fuisse secutum [d], quos cum in eundem haereticorum censum cum Sadducaeis Rabbanitae referre soleant, recte inde coniicitur, inuidiae Karaeis conflandae caussa Ananum hunc inter Sadducaeos fuisse ab illis numeratum. Recentiori vero aetate nunquam emergere sectae huius fortuna potuit, quam Rabbanitae et voce et scriptis persecuti sunt. Sed et Saracenorum persecutionem Sadducaei experti sunt, teste enim GEORGIO ELMACINO [e] Chalifa Muhamed Mahadis, qui Saracenis circa finem Sec. VIII prae-

x) Act. V. 17. IOSEPH. l. c. L. XX. c. 15. p. 698.

y) Conf. GOD. SCHVPARTVS de secta Karaeor. c. I. §. 7. p. 9.

z) Haeres. XII.

a) De praescr. adu. haeret. c. 14. conf. BVDDEVS Hist. eccl. V. T. T. II. p. 1209.

b) Nouell. 146. obscuram esse minusque accuratam hanc Graeci textus versionem recte monet Ven. REIMMANNVS Hist. theol. Iud. L. I. c. 8. §. 20. p. 601. qui aliam ex editione Iuntina 1541. Ven. affert luculentiorem.

c) In Zemach Dauid p. 125.

d) Probabitur id infra, conf. TRIGLAND. l. c. IV. p. 35. BASNAGE l. c. p. 365.

e) Hist. Saracen. c. IV. p. 107.

Digitized by Google

praefuit, ſtudioſe quaeſiuit Zindicos, id eſt Sadducaeos eosque occidit. Quam Muhammedanorum in Sadducaeos iram lege quoque praeceptam eſſe obſeruauit SCHICKARDVS [f]. Et haec quoque cauſſa videtur, cur pauci Sadducaeorum coetus hodie inueniantur.

§. XXI. Doctrina Sadducaeorum Phariſaeorum dogmatibus oppoſita haec, ſi veterum teſtimonia ſequimur, capita complexa eſt:

Doctrina Sadducaeorum.

I. Reiiciendas eſſe leges et traditiones omnes, ſcripto non comprehenſas, adeoque δευτερώσεις, tanquam humani ingenii inuenta, non eſſe recipiendas, nec obſeruandas. Inculcaſſe Phariſaeos, ita a patribus edoctos praeter legem ſcriptam, oralem quoque, huiusque obſeruationem non minoris neceſſitatis praetextu poſtulaſſe, quam illius, in ſequentibus demonſtrabimus. In hac vero lege orali reiicienda potiſſimam Sadducaeiſmi partem conſtitiſſe, Iudaeorum teſtimonia [g] ſatis inter ſe concordia nos dubitare non ſinunt. Praetermiſſis Rabbinorum calculis ſolum adducimus IOSEPHVM [h], qui has ſectas omnes explorauit, eoque tempore vixit, quo Sadducaeiſmus maxime florebat. Is vero de eorum in hac re mente ita: *Nunc enim indicandum eſt, quod multas conſtitutiones a maioribus per manus acceptas Phariſaei tradiderint populo, quae non ſunt ſcriptae inter leges Moſaicas: et ideo Sadducaei his auctoritatem abrogant, dicentes, oportere eas tantum ſeruari, quae ſcripto continentur; atque hinc magna inter vtrosque exorta eſt controuerſia, dum ditiores ſtant a partibus Sadducaeorum, Phariſaei multitudinis vtuntur fauoribus.* Et haec quidem, quantum ſcimus, a nemine negantur. Aſt in eo plerique diſſentiunt, vtrum Sadducaei praeter legem Moſis in pentateucho comprehenſam, reliqua quoque ſcripta a ſanctis viris profecta receperint, nec ne? Veteris enim eccleſiae doctores TERTVLLIANVM [i], ORIGENEM [k], HIERONYMVM [l] aliosque ſi ſequimur, ſolos illi libros Moſis receperunt reiectis ac neglectis reliquis ἁγιογράφοις. Quam opinionem his auctoritatibus moti ſecuti quoque ſunt viri quidam magnae in rebus Iudaicis eruditionis [m]. Re tamen paulo attentius conſiderata et abiecto PP. praeiudicio, primus dubitauit de aſſerti huius veritate IO. DRVSIVS [n], totum vero rationibus haud contemnendis reiecit SCALIGER [o], quem alii ſecuti ſunt [p]. Nec inficiamur, poſteriorem opinionem priori longe eſſe probabiliorem. Illud enim certum eſt, exortam fuiſſe Sadducaeorum

f) Taarich Perſar. p. 134.
g) Collegit ea SCHVPARTVS de ſecta Karaeorum c. I. §. 3. p. 16. 17.
h) Antiqq. Iud. L. XIII. c. 18. p. 453.
i) De praeſcript. L. I. c. 14.
k) Contra Celſ. L. I. p. m. 39.
l) In Matthaeum c. 22. conf. SERAR. trihaereſ. L. II. c. 21. p. 89.
m) TH. GOODWIN. Moſ. et Aaron L. I. c. 11. §. 5. p. m. 213. C. SIGONIVS de rep. Ebr. L. V. c. 11. p. 420. et NICOLAI ad h. l. RICH. SIMON. Hiſt. crit. V. T. L. I. c. 16. BARTOLOCCIVS Bibl. Rabb. T. I. p. 380.
n) De Sectis L. III. c. 9. p. m. 137.
o) Elench. trihaereſ. c. 16. p. m. 111.
p) BVDDEVS H. E. V. T. T. II. p. 1208. HOTTINGER. nepos ad Goodwin. l. c. BASNAGE Hiſt. des Iuifs L. II. c. 14. §. 6. p. 326.

rum sectam, confecto iam et obsignato librorum sacrorum canone, cui si restitissent, quodque ratum iudicauerat, et diuinum pronuntiauerat ecclesia Iudaica, tanquam humanum et ὑποβολιμαῖον reiecissent, dubium non est, Iudaeos non toleraturos fuisse Sadducaeos, sed anathematis potius fulmine percussuros et ex templo atque synagoga tanquam haereticos reiecturos fuisse. Contrarium vero testatur historia Iudaica; qua testimonium dicente nouimus, et templo adfuisse, et sacris interfuisse, et sacerdotiis adhibitos fuisse Sadducaeos: in publicis vero conuentibus Iudaeorum sacris cum legerentur non Mosis tantum, sed et prophetarum virorumque θεοπνεύστων scripta, intelligi non potest, qui illis interesse Sadducaei potuissent, si praeter legem diuina oracula reiecissent. Facile etiam credi potest, scripturarum sacrarum testimonia non reiecisse Sadducaeos, cum nec diuinus doctor Iesus, nec discipuli eius cum Sadducaeis congressi hanc eis impietatem obiecerint. Immo nec Pharisaeos, nec qui ab eorum stant partibus Rabbanitas Sadducaeis hoc obiecisse legimus, licet in scirpo saepe nodum ad contaminandam aduersariorum famam quaesiuerint. Immo contrarium facile euinci potest ex disputationibus Sadducaeorum contra Pharisaeos, in quibus hi non ad legem tantum, sed ad prophetas quoque et hagiographa prouocarunt, vt ex disputatione R. Gamalielis, de resurrectione mortuorum cum Sadducaeis habita [q] clare patet, qui ad scripta prophetarum aduersarios reuocare non potuissent, si ea reiecissent. Nec alia forte contrariae opinionis origo fuit, quam male intellecta Iosephi verba, in quibus cum dicatur, Sadducaeos constitutionibus a maioribus per manus acceptis reiectis, solas eas quae scripto comprehensae essent, seruandas praecepisse, collegerunt inde veteres DD. reiecisse eos V. T. scripta praeter legem omnia: quod tamen perperam dici ex adducto loco est manifestissimum, in quo scripta lex Mosis non hagiographis vel prophetis sed traditioni orali et δευτερώσεσι Pharisaeorum opponitur: sic vt contraria potius opinio firmamentum ex hoc Iosephi testimonio accipiat, vt recte SCALIGERO [r] obseruatum. Nec dissimile vero est, ad Sadducaeos relatum esse, quod Samaritanis et Dositheanis tribuitur, cum inuidiae caussa Sadducaei Cuthaei et Dositheani appellarentur, qui ratiocinandi modus argumento ab inuidia ducto vt semper inualuit, ita praecipue in controuersiis cum Sadducaeis a Pharisaeis et Rabbanitis egregie adhibitus est. Neque vero faciunt satis, quae acute quidem at non verisimiliter coniicit BASNAGIVS [s], vt difficultates tollat: recepisse quidem Sadducaeos scripta prophetica et hagiographa, tanquam a viris sanctis profecta, sed secundariam illis modo auctoritatem tribuisse. Nam hoc quoque veterum testimoniis destituitur, nec affert quicquam ad controuersias inter Pharisaeos et Sadducaeos dirimendas, quae non in eo versabantur, vtrum sola lex Mosis diuina sit? cetera vero et scripta et per manus oraliter tradita non item? sed in eo cardinem rei vertebant, vtrum

q) Tr. Sanhedrin. c. XI. §. 2. r) loc. cit. s) l. c. p. 333.

Digitized by Google

vtrum in legibus et ritibus ecclesiae vel ad solam legem scriptam, vel ad legem quoque oralem respiciendum, lexque non scripta admittenda sit, quod Pharisaei affirmarunt, negarunt Sadducaei. Ad hanc quaestionem dirimendam non opus erat ad prophetarum et hagiographorum scripta attendere: illa enim non legem quandam ecclesiasticam, praescribebant, vel libri erant rituales, cultus diuini rationem definientes, sed vel historiae sacrae vel vaticinia, de quorum quidem veritate et Θεοπνευςία nec Sadducaei nec Pharisaei dubitabant, cum in sacro canone ab ecclesia Iudaica vniuersali consensu recepto continerentur; ad quae vero in hac controuersia prouocare non licebat, quod ventilatae controuersiae quaestionem proprie non attingerent, et leges atque ordinem sacrum in ecclesiasticis a Mose praescriptum non exhiberent. Quibus omnibus rite expensis recte fecisse viri docti censendi sunt, qui dimissa opinione priori posteriorem tanquam veriorem receperunt [t].

II. Non dari angelos vel spiritus peculiari ratione et per se subsistentes. Ita statuisse Sadducaeos ex D. LVCAE [u] testimonio patet, id quod cum toto Sadducaeorum systemate apte cohaeret; cum enim animam sine corpore existere non posse decernerent, vt postea probabimus, non potuere non et hoc asserere, non dari spiritus per se subsistentes. Aliam quidem dogmatis huius rationem affert RICHARDVS SIMONIVS [x], qui doctrinam de angelis, spiritibusque et eorum operationibus ex Babylonia in Iudaeam attulisse Iudaeos putat, de qua cum inter se disputarent, eo delapsos esse Sadducaeos coniicit, vt ipsam spirituum angelorumque operationem negarent. Verum sine fundamento haec dici, cuilibet patere existimamus, consideranti, doctrinam de angelis et spiritibus eorumque operationibus non nudius tertius inter Iudaeos post reditum ex captiuitate demum inualuisse, sed antiquissimum dogma esse, licet praefracte negare nolimus, assuisse purpurae diuinae doctrinae panniculos quosdam Chaldaicorum somniorum de angelis Iudaeorum nonnullos. Vt taceamus, si hoc verum esset, daemonologiam Iudaicam non Hebraeae sed Chaldaicae originis esse, sequi inde, recte fecisse Sadducaeos, quod relictis turbidis lacunis hoc dogma reiecerint. Qua ratione cum doctrina de angelis purior ad Christianam quoque ecclesiam ex Iudaica transierit, viderit Simonius, quo modo coetui suo, huic dogmati peculiaria placita inaedificanti, faciat satis. Nec opus est ad has coniecturas confugere, cum haec sola caussa sufficiat negatorum spirituum, quod concedere noluerint, posse spiritum sine omni corporis vestimento subsistere, vt recte quoque obseruatum Cel. GVNDLINGIO [y]. Hanc enim assertionem tueri ideo erat necesse, quod ita caussa

 afferri

t) SPANHEM. Dub. euang. P. III. pag. 112. HADR. RELAND. Antiq. SS. L. II. p. 246. BAYLE l. c. not. G. p. 116. qui contrariam sententiam prius tenuerat Cont. des pensees sur le comete p. 580.

u) Act. XXIII. 8.

x) Hist. crit. V. T. T. I. c. 7.

y) Hist. phil. mor. c. VII. p. 85.

afferri posset, cur nec poenarum nec praemiorum nec resurrectionis spes vlla post hanc vitam esset, nempe quia anima subsistere, depositis corporis exuuiis non posset. Non negamus varias hic nectere difficultates scriptores, quae vero ex male intellecto hoc dogmate tantum enatae sunt. THEOPHYLACTVS enim et EPIPHANIVS[z] tradunt, negasse eos Spiritum S. immo prior inde atheos fuisse, satis audacter concludit, quod omnem spiritum negauerint. Id quod etiam ARNOBIO[a] suo modo visum est, cui Sadducaei ita spiritus negasse videntur, vt formas atque os Deo tribuerint. Ex recentioribus SCALIGER[b] sensum verborum Lucae: Sadducaeos neque angelum credere neque spiritum, hanc habere significationem dicit, tantum abesse, vt angelos crediderint, vt ne spiritum quidem vllum credant: quam explicationem recepere quoque C. SIGONIVS, Io. NICOLAI[c] HORNBEKIVS[d] PETAVIVS[e] HARDVINVS[f] aliique. Verum nec haec fundamenti satis habent atque roboris. Quod enim ad Spiritum S. attinet, incertum annon in Babylonica captiuitate lumina V. T. de SS. Trinitatis mysterio toti obscurata fuerint genti crassiores notiones de diuinis ab illo tempore sibi fingenti? et an satis orthodoxi in eo fuerint Iudaei? quod, vbi etiam concedimus, nondum tamen euinci ex verbis Lucae potest, eos Spiritum S. negasse, cum post angelos spirituum mentionem ideo historicus sacer faciat, vt ad animae quoque hominis sine corpore existentis negationem Sadducaeos hoc dogma extendisse, intelligatur. Quod autem Deum fecerint ex ea caussa corporeum, melioribus testimoniis euincendum est, vixque credi potest, in Nouo Testamento Scriptores sacros crassissimum hunc errorem tacituros fuisse, si reuera eum errauissent. Figuratas vero non Sadducaeorum tantum, verum etiam plerorumque Iudaeorum de Deo locutiones nimis premendas non esse, notum est, et aequitas postulat. Id vero obscurius est, qua ratione Sadducaei angelos negare potuerint, cum tamen pentateuchum receperint, in quo multoties apparitiones angelorum enarrantur. Varias ea de re, vt in obscuris quaestionibus solet, opiniones et coniecturas attulere scriptores. Et magnus quidem GROTIVS[g] per angelos eos intellexisse coniicit, vitutem, efficaciam, maiestatem vel etiam emanationem supremi numinis, quae vbi hominibus manifestatur, angelorum nomine veniat. Ast vix concipi potest, qua ratione cum pentateuchi litera hanc explicationem conciliare potuerint, nec videntur Sadducaei in Samaritanorum castra transiisse, quos similia docuisse supra ostendimus. Aliter HARDVINVS[h], qui, vt erat in fingendis et pro veris obtrudendis coniecturis suis audacissimus, Sadducaeos in Platonis castris militasse, angelisque naturam corpoream, aethe-

z) Haeres. XIV. p. 31. T. I. opp.
a) Adu. gentes L. III. p. 106. conf. BAYLE l. c. not. H. p. 116.
b) l. c. c. 16. p. nl. 128.
c) l. c. L. V. c. 11. p. 420.
d) De conuert. Iudaeis.
e) Dogm. theol. T. III. p. 3. et ad Epiph. p. 28.
f) De numis Herod. opp. sel. p. 352.
g) Ad l. c. Actor.
h) loc. cit.

Digitized by Google

aetheream nempe et aëriam tribuisse, spiritusque eos tantum dici ob corporum subtilitatem, asseruisse putat. Quam Platonis doctrinam didicisse eos ab Herode statuit, qui cum Atheniensis esset, eam ex Academia in Iudaeam intulerit; ob eamque rem Sadducaeos quoque dici Herodianos. Quae ingenio Harduino παραδοξοφίλῳ omnino digna sunt, indigna vero, quibus vel mediocriter attentus assensum tribuat [i]. Suo enim loco iam demonstrauimus, Herodem regem ab Herode Attico philosopho Platonico longissime differre, recte quoque rem pensitantes magnum inter Platonicum et Sadducaeum de spiritibus daemonibusque dogma discrimen deprehendent. Aliter BASNAGIVS [k] et, qui eandem sententiam sequitur GVNDLINGIVS [l], qui dixisse eos putant, angelos, de quibus Moses, non fuisse substantias per se subsistentes, sed ipsum Deum ea fuisse operatum, quae eiusmodi geniis adscribuntur, qui nonnisi entium intelligentium phantasmata fuerint, quae Deus hominum oculis obiecisset, vt suam intelligerent voluntatem; ea vero intellecta rursus disparerent. Monent quoque, IVSTINVM [m] eam opinionem tribuisse Iudaeis, qui vix alii esse potuerint, quam Sadducaei. Nobis magni SCALIGERI [n] placet modestia, qui vbi quaesiuisset: *quomodo aut qua fronte potuerint negare angelos esse, cum diserte in lege expressum sit nomen angeli*, fatetur *se hoc ignorare*. Rectius enim putamus de caussis veterum doctrinarum obscuris ignorantiam nos fateri, quam incerta pro certis obtrudere, praecipue cum Sadducaeorum scripta non extent, vt ex iis coniici possit, qua ratione loca pentateuchi explicuerint. Neque vero ob hanc ignorantiam, quam veterum peperit silentium, negari potest, vel pentateucho eos fidem diuinam tribuisse, vel eos spiritus angelosque non sustulisse. Posse enim sacra oracula aliquem pro diuinis admittere, et tamen angelorum apparitiones et operationes reiicere, vel vnum Balthasaris Bekkeri, quique in eodem luto haerent, exemplum luculenter demonstrat.

III. Non esse durationem animae siue spiritus post hanc vitam, sed vna mori cum corpore. Hoc quidem Sadducaeis tribuit IOSEPHVS, qui diserte [o]: Ψυχῆς τε τὴν διαμονὴν ἀναιρῦσι, et alio loco [p] τὰς ψυχὰς συναφανίζει τοῖς σώμασι. Ex quo loco recte coniicitur, vitam animae eos in corpore quaesiuisse, quo non potuere non animam facere materialem, nec alia ratio quaerenda est, cur mortuorum resurrectionem negauerint. Tolle enim animae immaterialitatem, facileque erit corporis resuscitationem conuellere, si Sadducaeorum φιλοσοφῦμενα sequaris. Sublata enim διαμονῇ, tollitur, quicquid est spei futurae [q].

 IV.

i) Conf. BASNAGE l. c. p. 335.
k) loc. cit. l) loc. cit.
m) In Dial. contra Tryphon. p. 358.
n) l. c. p. 120.
o) De bello Iud. L. II. c. 12. p. 788.
p) Antiq. Iud. L. XVIII. c. 2. p. 617.
q) Quod si obiicitur, posse Deum annihilatum corpus iterum animare, respondebit Sadducaeus, hoc fore nouam creationem, non resuscitationem.

IV. Non dari resurrectionem mortuorum. Hoc ex antecedentibus necessario sequitur, et Sadducaeis sacra historia tribuit. Qui enim resurrectionem corporis expectes, animae διαμονῇ intereunte? quemque in finem resuscitanda est caro, poenae praemiique post hanc vitam expers futura? Ex his vero ratio quoque patet, cur adeo inuisa fuerit Sadducaeis Christi doctrina [r]: sublata enim mortuorum resurrectione, speque futurae felicitatis, inane est regnum Christi, non negante D. PAVLO [s]. Huius itaque vitae felicitati regnoque temporali totam spem suam inaedificantes Sadducaei non poterant non doctrinae Seruatoris esse infensissimi.

V. Non esse fatum, sed omnia in nostra potestate esse, vt tam felicitatis nobis ipsi auctores simus, quam infortunii, si deteriora consilia secuti fuerimus. Haec IOSEPHVS [t]: qui vero, dum voce, εἱμαρμένη, ex Graeca philosophia petita, vsus est, quae prout in systemate sectae cuiuslibet proprio adhibita est, ita singularem significationem induit, dubiam et obscuram fecit Sadducaeorum opinionem. Inde enim enata quaestio, vtrum prouidentiam diuinam Sadducaei negauerint, quam ista voce saepissime designari notum est. Tribuunt hoc Sadducaeis Rabbanitae, quorum ea de re testimonia adduxit DRVSIVS [u]. Partibus his se addixit Ven. REIMMANNVS [x], et ante eum SALDENVS [y]. Aliter tamen visum aliis, inter quos eminent VOSSIVS [z], GVNDLINGIVS [a] BASNAGIVS [b], BVDDEVS [c], magna in republica literaria nomina, qui probe viderunt, multum interesse inter Epicuri et Sadducaeorum dogma, hosque non omnem prouidentiam Dei tollere. Prouocant quidem, qui contraria tuentur, et Sadducaeos inter Epicuri ὁμοψήφους referunt, ad IOSEPHVM [d], qui de iis ita tradit: τὴν μὲν εἱμαρμένην παντάπασιν ἀναιροῦσι, καὶ τὸν Θεὸν ἔξω τοῦ δρᾶν τι κακὸν ἢ ἐφορᾶν τίθενται, *fatum plane tollunt, et Deum extra mali cuiusuis patrationem vel inspectionem constituunt.* Quae clara quidem esse viris laudatis videntur, sed attente considerata non illud dicunt, quod hi volunt. Nam Iosephi testimonium [e] plus non dicit, quam hoc: negasse Sadducaeos eiusmodi prouidentiam, quae ita rebus omnibus praesit, actionesque humanas moderetur, vt ista inspectione et directione speciali siue procuratione eueniat, quicquid agit vel omittit homo. Id quod velle vocem ἐφορᾶν norunt, qui Graeca intelligunt. Ea enim non cognitionem tantum sed et directionem et influxum in voluntatem agentis innuit. Hoc negabant Sadducaei, omnemque Dei influxum in actiones humanas reiiciebant: ita vt libera prorsus esset hominis actio, isque et felicitatis et infelicitatis proprius sibi

auctor

r) Act. XXIII. 8. MATTH. XXII. 23. MARC. XII. 18. LVC. XX. 27.
s) I Cor. XV.
t) De bello Iud. L. II. c. 12. p. 788.
u) De sectis L. III. c. 12. p. 145.
x) Hist. theol. Iud. L. I. c. 18. §. 14. p. 592.
y) Otior. theol. p. 559.
z) De idol. gent. L. II. c. 10.
a) loc. cit. p. 84.
b) l. c. c. 14. p. 330.
c) Hist. eccl. V. T. T. II. p. 1207. thes. de atheismo c. III. §. 1.
d) l. supra laud.
e) De B. I. L. II. c. 12. p. 788.

Digitized by Google

auctor conditorque esse possit. Nec aliter constare posse systema suum credebant, si praemiorum et poenarum in hac tantum vita habenda esset ratio. Ita vero pars quidem diuinae prouidentiae, non tamen omnis eius ratio, tollebatur. Concedebant enim dari in hac vita remunerationem boni poenamque mali: nec aliter quoque poterant statuere, nisi legis diuinae et comminationes et promissiones omnes voluissent euertere. Quibus admissis necesse erat concedere, attendere Deum ad res humanas, et bene gesta praemia sequi, male facta poenam, vt mox probabimus. Id quod facile intelligi potest ex sacra historia, vbi Sadducaei quoque accessisse Ioannem dicuntur, vt, quam ille denuntiauerat, instantem iram diuinam deuitarent, quod factum ab iis non esset, nisi curare Deum res humanas, iisque inuigilare iudicem credidissent. Verum influxum DEI in actiones humanas tollebant, suisque viribus solis relinquebant hominem felicitatis vel calamitatis suae proprium auctorem. Sadducaeos itaque male cum Epicureis, quod plerumque fit, compares; facilius cum Pelagii asseclis conciliabis, licet et hic quoque discrimen aliquod intersit.

VI. Non dari bonorum operum remunerationem aliam, nec malorum retributionem, quam quae fit in hac vita. Πρῶτον ψεῦδος hoc fuisse, ex male intellectis Antigoni verbis enatum, ex iis, quae supra narrauimus, liquet. Idque cum toto systemate accurate cohaeret: quod cum nec vitam nec resurrectionem post fata futuram concedat, aliam quoque vel iustitiae mercedem, vel scelerum poenam, nisi in hac vita admittere non potest. Recte itaque illis IOSEPHVS tribuit, ὅτι τὰς καθ᾽ ἅδου τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναιροῦσι; hoc enim conditionem defunctorum talem esse innuit, qua nec poenas nec praemia recipiunt. Ex quo intelligendum est, cur D. PAVLVS [f] coram Iudaeorum concilio se de spe resurrectionis et aeterni praemii accusari clamauerit. Ideo enim futura vita vocata Hebraeis seculum mercedis, quod eius spem habebant certissimam: eam vero Sadducaei tollebant. Neque obiici potest, legis tamen obseruantiam custodiuisse Sadducaeos, sacra fecisse, ieiunia seruauisse, quae frustra suscepissent, si nulla mercedis futurae spes illorum insedisset animis. In his enim omnibus quanquam accurate versabantur Sadducaei, omnem tamen, quam inde sperabant spem mercedis huius vitae felicitate metiebantur, malisque iudicia quidem diuina denuntiabant, verum quae in hac vita essent euentura [g]. Nam omnem praemiorum et poenarum, iudiciorumque diuinorum veritatem negare non poterant, nisi vellent ipsam legem euertere, quam tamen recipiebant.

VII. Reiiciendam esse polygamiam. Sequebantur in hoc dogmate strictam legis literam Sadducaei, quam Pharisaei quaesitis ratiunculis variis misere detorquebant, laxabantque, praesertim schola Hillelis [h].

Prae-

f) Act. XXIII. 6.
g) Conf. LIGHTFOOT. ad h. l. BAYLE l. c. not. G. p. 116.
h) Conf. BASNAGE l. c. p. 358. RELAND. Antiqq. SS. P. II. c. 9. §. 12. p. 247.

Digitized by Google

Praeter has assertiones dogmaticas plura erant alia, cultum Leuiticum concernentia, quibus a Pharisaeis Sadducaei diuortium fecerunt. Cum enim omnem traditionem, quae ceremonias cultus diuini innumeris modis auxerat, reiicerent, necessarium erat, vt cuncta quoque improbarent, quae ingeniosa Pharisaeorum excogitauerat superstitio. Ea vero hic adducere, institutum non patitur; quaerenda itaque sunt apud eos, qui antiquitatibus Hebraeorum lucem accenderunt, ritusque et ceremonias eorum et de iis controuersias enarrauerunt.

Vita Sadducaeorum.

§. XXII. Restat, vt de vita quoque Sadducaeorum aliquid adiiciamus. Coniici quidem ex dogmatum sectae huius conditione posset, malam eam fuisse, iis nempe fulcris destitutam, quibus vera philosophia moralis innititur. Verum aliter de ea pronuntiandum est, si veterum testimoniis standum. Teste enim IOSEPHO [i], fuit hoc hominum genus in iudicando seuerissimum; vnde rigor eius sectae et in puniendis malis acerbitas intelligitur; id quod systematis ratio exegisse videtur. Cum enim futurorum cruciatuum metu a sceleribus homines retrahi non posse crederent, necessario poenarum rigore munienda erat legis custodia et honestas publica. Quam seueritatem licet culpet Iosephus et crudelitatem vocet, id tamen in homine Pharisaicam sectam sequente mirandum haud est; probat autem testimonio omni exceptione maiori, iustitiae accuratius et seuerius litasse Sadducaeos quam Pharisaeos: id quod historiam quoque Iudaicam, praecipue eam partem, quae res Hyrcani et filiorum eius, Aristobuli et Alexandri concernit, consulenti luculentis patebit exemplis. Ex qua iustitiae obseruatione ortum quoque esse videtur quod veterum multi Sadducaeorum nomen non a Sadocko, sed a voce צדק, quae iustitiam significat, deriuauerint, de quo etymo viri docti passim differunt [k]. Cumque Pharisaei indulgentia sibi plebem conciliare studerent, caussa inde intelligitur, cur factio opposita, et apud proceres rerumque dominos potens in contrarium progressa seueram se praestiterit, indeque plebi exosa fuerit, ad quam deliniendam interdum a rigore aliquid remittere, et Pharisaeorum partibus atque sententiae propius accedere, teste IOSEPHO [l], cogebatur. Etsi vero vitam meliorem, quam Pharisaei homines, Sadducaei probabant, varia tamen illis obiecta sunt. Describit enim eos IOSEPHVS [m], vt barbaros, feroces, inhumanos, superbos et potentiorum consuetudinem affectantes, et inter se saepenumero digladiantes, μισανθρώπους rusticisque moribus viuentes. Verum, dedisse se hic multum partium studio, Iosephus satis prodidit, qui Pharisaeorum, cui se addixerat sectam summis extollit laudibus, superbiam vero, seditionis studium, hypocrisin, falsitatem aliaque eorum vitia reticet; Sadducaeos illis opprobriis onerat, quae ipse alibi imprudens refutat, accusans eos, quod volu-

i) Ant. Iud. L. XX. c. 8. p. 698.

k) Vid. DRVSIVS l. c. p. 122. SPANHEM. l. c. p. 109. BAYLE l. c. p. 114. PFEIFFER. Dub. vex. p. 890.

l) l. c. L. XVIII. c. 2. p. 617.

m) De B. I. L. II. c. 12. p. 788.

Digitized by Google

voluptatibus se dedant, diuitumque gratiam aucupentur, et blanditiis opulentis se acceptos reddant. Haec enim tam feroces et inhumanos homines Sadducaeos non fuisse, satis manifeste loquuntur [n]. Verisimile tamen est, Sadducaeos homines strenuos et acutos in disputationibus cum Pharisaeis accerrime conflixisse, et ita his ἐγκλήμασι occasionem praebuisse. Quae cum Pharisaei, quique eos secuti sunt Rabbanitae innumeris conuiciis auxissent, adeo inde fama Sadducaeorum conspurcata est, vt multi quoque inter Christianos viri docti idem de Sadducaeis crederent scriberentque [o]: iique ab haud paucis cum Epicureis componerentur, et inter hostes Dei numerarentur [p]. Cuius caussae partim a calumniis Rabbanitarum, Pharisaicas partes sequentium petendae sunt, qui infensissimo in Sadducaeos animo plerumque Cuthaeos, s. Samaritanos, et haereticos eos appellant, adeo, vt Sadducaei, Cuthaei, haeretici et athei nomen idem apud istos homines sit: partim a placitis Sadducaeorum sunt deriuandae, quae conspirare cum Epicuri hortis multis recentiorum visa sunt, eo quod et Sadducaeis et Epicureis fatum negatum, vita futura reiecta, praemia et poenae post mortem sublatae, anima mortalis asserta, actiones hominum sibi suisque viribus relictae, spiritus explosi etc. Quod licet negari nequeat, obseruandum tamen, distare multum Sadducaeos ab Epicureis, cum nec Deum extra mundum relegauerint, nec curam eius circa actiones hominum omnem et scientiam sustulerint, et praemia atque poenas in hac vita admiserint, et ex alio longe fonte, quam apud Epicurum totum eorum systema dimanauerit, vt ex dictis constat. Quare nimii illi sunt, qui Sadducaeos Epicureis aggregant, et ex Epicuri hortis Sadducaeorum impietatem progerminasse statuunt [q]. Hoc enim vt demonstretur, non sufficit, dogmatum quorundam conuenientiam et harmoniam ostendere, sed requiritur etiam, vt doceatur, quomodo Epicureismus in Iudaeam irrepserit? Quod licet fieri potuisse per Iudaeos ex Aegypto in Iudaeam migrantes videri queat [r], valde tamen timemus, vt demonstrari possit, Epicuream philosophiam in Aegypto floruisse, multo minus, inter Iudaeos Aegyptum inhabitantes locum inuenisse, vel ex Aegypto in Iudaeam translatam fuisse. Nec Iosephi hic respicienda est auctoritas, qui inepto gentis suae eruditos cum Graecis comparandi studio tres illas sectas Iudaicas cum tribus Graecorum sectis celebrioribus contulit, ne haberent hi, quo Iudaeis praeferrentur. Sed relinquendi Sadducaei originibus suis, qui, vt supra obseruatum, inepta praecepti Antigoni interpretatione delusi ad neganda futurae vitae praemia, et quae inde sequebantur, tollendos spiri-

n) Vid. loca eorum adducta a DRVSIO l. c. p. 152. et SCHVPARTO l. c.

o) Vid. WILLIMER. diss. de Sadducaeis, CAVE antiq. Apost. p. 118. PFEIFFER. l. c. REIMMAN. l. c. p. 594. quibus et nos olim calculum adiecimus in Otio Vind. p. 31.

p) Conf. REIMMAN. l. c. p. 592. Hist. atheismi c. II. §. 6. p. 37. seqq.

q) Vid. quos nominauimus Ot. Vind. p. 30. vbi eandem nos quoque opinionem amplexi sumus.

r) Monet hoc BVDDEVS l. c. p. 1206.

ſpiritus, animaeque immortalitatem euertendam potuere delabi, etſi nihil de Epicuri dogmatibus inaudiuerunt. Reliqua quae ad inurendam ſectae exoſae impietatis notam afferuntur infirma ſunt, et ex eo ſatis refutantur, quod Sadducaei non minus, quam Phariſaei in cultu diuino, expiandoque per ſacrificia Numine atque expectanda Meſſiae liberatione fuere ſeduli, quae in atheum cadere non poſſunt. Non negamus tamen, Sadducaeiſmum ad impietatem viam parare potuiſſe, et fouiſſe dogmata valde pernicioſa, veram quoque pietatem fulcris ſuis priuauiſſe, amorique et miſericordiae exiguum locum reliquiſſe. Ex quibus quam grauis fuerit eccleſiae Iudaicae tempore incarnati verbi, corruptio, facile intelligi poteſt [s]. Sed hoc tantum volumus, non tam malos fuiſſe Sadducaeos, quam eos depingunt Rabbanitae, infenſiſſimo animo calamum in eos odio et veneno tinctum ſtringentes. Quod vero Herodem ad ea facinora, quae eius memoriam dedecorarunt, inſtigauerint Sadducaei, facilius dicitur, quam probatur [t].

Scriptores de Secta Karaeorum.

§. XXIII. Cum Sadducaeis non confundenda eſt Karaeorum ſecta, cuius hiſtoria valde hactenus obſcura fuit. Suppreſſa enim in plerisque locis, vbi Iudaei hodie degunt, Rabbanitarum Vatiniano prorſus odio, cum in extremos Europae angulos ſeceſſerit, rariſſimi ſunt eius libri, quae vero Rabbini paſſim habent, imprimis R. IEHVDA LEVI, ABARBANEL, ABENESRA, R. LEVI, BEN GERSOM, R. LIPPMANN et his ſimiles, cum ſint ex aduerſariis Karaeorum, valde ſuſpecti teſtes ſunt [s]. Primus, niſi fallimur, doctiſſimus Gieſenſium poſtea theologus B. IO. GOTTOFRIDVS SCHVPARTVS accuratiora quaedam de Karaeis aliquot diſſertationibus [u] tradidit, vſus beneficio praeceptoris ſui magni Ienenſium philologi IO. ANDREAE DANZII libris quibusdam doctorum Karaiticorum, qui rariſſime in his oris noſtris conſpiciuntur, magnoque venire ſolent pretio. Quoniam tamen in multis Rabbinorum teſtimoniis ſtare coactus eſt, non potuit non tractatio illa, licet pulcherrimam orientalis philologiae eruditionem ſpiret, eſſe manca et non ſatis accurata. Vt itaque meliora et certiora nanciſceremur, diligentiae atque ſtudio praeſtantiſſimi philologi IACOBI TRIGLANDII, profeſſoris quondam theologi in Academia Lugdunenſi Batauorum debemus, qui vt erat rerum orientalium curioſiſſimus inueſtigator, de interiore ſectae Karaiticae conditione et circumſtantiis vehementer ſollicitus, ipſos Karaeos in Polonia et Lithuania adhuc commorantes per literas adiit, variisque propoſitis quaeſtionibus eorum notitiam acquirere pleniorem laborauit. Qua re effecit, vt ampliſſima reſponſione R. MARDOCHAI de origine, ſcriptis, conſtitutione et fatis ſectae Karai-

s) Conf. MOSHEM. Hiſt. eccl. Chriſt. Sec. I. c. II. §. 8. ſeqq. p. 75. ſeqq.

t) Conf. BAYLE l. c. not. D. p. 111. BASNAGE l. c. §. 28. p. 343.

u) Edidit eas Ienae 1701. 4. hoc titulo כת הקראים ſeu ſecta Karaeorum, diſſertationibus aliquot hiſtorico-philologicis ſic adumbrata, vt e codicibus mſc. vt plurimum ortus, progreſſus ac dogmata eiusdem praecipua eruta appareant.

Digitized by Google

raiticae edoctus luculentiorem dare posset de ea notitiam, et praeiudicia quoque recentiorum quorundam, maxime Io. Morini [x], qui eos reliquias esse Sadducaeorum, ab Anano sec. VIII ab erroribus Sadducaeis purgatas contenderat, feliciter iugularet. Hinc enata elegans atque docta Triglandii dissertatio de Karaeis, quam syntagmati dissertationum de trihaeresio Iudaeorum suffixit. Cui tamen cum non licuisset ipsam Karaei doctoris tractationem in vulgus edere, et ampliorem rebus Karaiticis lucem accendere, eo quod rebus humanis prius eximeretur, peruenit tandem ea in manus viri πολυμαθεστάτου, et de Hebraeorum historia literaria immortaliter meriti, Io. Christophori Wolfii pastoris Hamburgensis, quem nuper nobis ereptum adhuc acerbe dolemus, qui qua erat in his literis eruditione, ipsam Mardochaei tractationem Hebraice cum versione Latina vulgauit [y], notisque eruditissimis illustrauit, amplaque et docta praefatione de Karaeorum rebus scriptisque disseruit, et eorum quoque nobis catalogum exhibuit, qui de rebus Karaeorum totaque huius sectae ratione commentati sunt. In quo libro bonae frugis pleno cum eorum, quae notitiam historiae huius sectae literariam comparare possunt, plena et diligens facta sit enarratio, lectorem plura, quam quae nos in compendio strictimque pro instituti ratione dicturi sumus legere cupientem ad hos fontes ablegamus, ex quibus tantum hauriet, quantum sufficiet ad restinguendam desiderii sui sitim. Multos quoque huc pertinentes scriptores nominauit Io. Iacobvs Schvdtivs [z].

§. XXIV. Karaeorum origines vt valde inter doctos viros disputationibus et coniecturis obscuratae sunt, ita detegi non possunt, nisi sectae constitutionem a nominis ortu, occasionemque vtriusque rite inter se distinguamus. Karaitarum siue Karaeorum nomen textuarium siue scripturarium indicat [a], quatenus traditionum sectatori [b] opponitur, eumque significat, qui sine traditionis glossaeque auctoritate solam legis literam textumue sequendum pronuntiat. Ex quo nomine intelligi potest, rei ipsius origines ad ea tempora referendas esse, quibus traditiones ortae sunt, iisque alii contradixerunt. Supra enim planum fecimus, mature post vatum diuinorum discessum ex hac vita, et vaticinandi facultatem inter Iudaeos desinentem, repertos fuisse, qui legis interpetationem molirentur nouam, patrum orali, quam iactabant, traditioni adscriptam, quam accepisse Mosen vna cum lege scripta dicebant: huncque in finem adhibitam fuisse interpretationem legis allegoricam, qua, vt in Aegypto gentilis philosophia, ita in Palaestina doctorum commentationes et definitiones habitu Mosaico induebantur: non tamen defuisse quoque viros cordatos patriaeque legis studiosissimos, qui hanc domesticae sapientiae cor- *Karaeorum secta.*

x) Exerc. SS. L. II. ex. 7. c. 1.

y) Hamburgi 1721. 4. vid. Iournal des Savans 1715. Mars Cat. crit. Bibl. Reimmann. T. I. p. 885.

z) Memorabil. Iudaic. P. II. p. 34.

a) v. Bvxtorf. Lex. Talm. p. 2111. Schvpart. l. c. diss. I. §. 2. p. 6.

b) Cabbalistam vocant Karaei voce generaliori significatione sumta, pro quauis traditione.

corruptionem abominati traditioni huic orali, [illegible] ab humano ingenio profectis se opposuerint, legisque literam solam sequendam esse, statuerint. Ita vero Sadducaeorum familiam docuisse, et traditionem omnem reiecisse, in antecedentibus luculentis veterum suffragiis docuimus. Ex hac vero Sadducaeae familiae traditionum reiectione manifestum est, fuisse eo iam tempore homines, qui traditioni omni nuntium mittentes, Pharisaeorum partibus pro ea militantibus restiterint. Ast dubium quoque non est, displicuisse multis viris piis, legis diuinae, oraculorumque sacrorum amantibus impia Sadducaeorum dogmata, inuita lege et prophetarum scriptis repugnantibus definita, adeoque eos ad hanc sectam animum non adplicuisse, licet ceteroquin traditionibus non adhaererent, sed solam legis literam simpliciter sequerentur. In his nihil esse, quod non magna verisimilitudine se commendet, nemo temere inficias iuerit, nisi affirmare velit, vniuersam Iudaeorum nationem praeter vnam Sadducaeorum sectam collum traditionis iugo subdidisse, quod omni probabilitate caret. Ex his vero constare arbitramur, Scripturariorum partes non esse iuniores partibus traditionariorum, et vtramque factionem vno simul tempore fuisse exortam. Placuisse hanc sententiam magno SCALIGERO [c], supra quoque memorauimus, in cuius tamen ea de re opinione est aliquid, cur, quo minus ei subscribamus, ratio satis valida est. Scaliger enim non tantum mox post Babylonicam captiuitatem homines fuisse putat diuersi generis, quorum aliqui solam legis literam cultus diuini, doctrinaeque sanctioris atque vitae regulam constituerint; alii illi traditionem adiecerint, et opera supererogationis iis inaedificauerint; sed inde etiam diuersae sectae nomina emersisse, hisque Hasidaeorum, illis Karaeorum nomen haesisse; ex his vero, adiectis nouis, ex male intellecto Antigoni praecepto, dogmatibus a Sadocko et Baithoso Sadducaeorum familiam fuisse enatam statuit. Valde contemsit hanc opinionem IO. MORINVS [d], qui, Karaeos multo iuniores fuisse existimans, reiectis et emendatis Sadducaeorum erroneis placitis ex eo fuisse exortos, quod sese Talmudis cultoribus opponerent, contendit. Nec defendi satis posse Scaligeri opinionem, quatenus duas nobis distinctas nomine et familia sectas, Hasidaeorum et Karaeorum enumerat, quae ab Esdrae tempore inualuerint, supra iam concessimus. Inde vero non sequitur, si sectaria eiusmodi constitutio duarum partium vel factionum non fuit, ideo rem ipsam non fuisse. *Quis enim negare ausit, fuisse semper in ecclesia Iudaica nonnullos, qui inde ab eo tempore, quo homines, ingenio indulgentes, noua instituta obtrudere aliis coeperunt, improbandis horum conatibus fortiter restiterint, quos tam grauiter, tam aperte per Mosen damnatos esse intelligebant?* *Num-*

c) In elencho trihaeresii c. 22. p. 163. seq. Eum, quod miramur, secutus est LVDOV. CAPPELLVS defens. crit. S. cuius verba adducit SCHVPARTVS l. c. p. 52.

d) Exerc. bibl. L. II. exerc. 7. §. 7. 8.

Digitized by Google

Numquis porro affirmare sustineat, non alios se traditionibus sensim prodeuntibus opposuisse, quam Sadducaeos, et eos homines, qui hanc doctrinae puritatem aliis erroribus, non excusandis deturparunt? Ita egregie recteque infert Cel. WOLFIVS e); cum dubio careat, fuisse homines sacrarum literarum ita amantes, vt nec traditionum commentis, nec impiis Sadducaeorum dogmatibus accesserint, quorum vtrumque refragari sacris literis satis euidenter perspiciebant. Quod vbi admittimus, vt admitti debet, nisi rationibus probabilissimis fidem denegemus, euincitur inde, statim eo tempore, quo traditionis architecti prodierunt, enatos quoque fuisse scripturarios, et ex his demum Sadducaeos extitisse. Et haec quidem satis verisimilia sunt. Quando vero Karaeorum nomen originem ceperit, et scripturariorum partes, non traditionariis tantum, sed Sadducaeis quoque oppositae in sectam coaluerint, de eo ancipiti prorsus disputatione hactenus disceptatum est. Ipsos sectae Karaiticae asseclas si audimus, primae eius propagines a decem tribubus per gentes dispersis deriuandae sunt. Ita enim Karaitae in extremis Lithuaniae partibus habitantes ad Gustauum Peringerum Lilienblat scripserunt f), coloniam se esse iactantes Israëlitarum ab Assyriis abductorum, quae in Tartaria resederit. Quod commentum esse Iudaicum facile is intelliget, qui tribuum harum fata paulo curatius considerauerit. Qui enim ex iis cum Iudaeis redierunt, nunquam peculiarem sectam constituerunt, sed cum Iudaeis in vnam coaluere gentem; reliqui consumtis disiectisque genealogiarum schedis confusi inter se, et per varias inter gentes diuersas colonias distracti, desierunt constituere peculiarem nationem. Vnde quo loco ista traditio Karaeorum habenda sit, liquet. Nec valde moramur successionem doctorum, quam ab Esdra deriuant, nobisque obtrudunt Karaei. Nam et Rabbanitae eadem ratione successionem instituunt, non meliori fide, cum vna alteram euertat. Quae vero Rabbanitae memorant, cum Iaddo, traditionariorum capite eiusque sequacibus obuiam quoque processisse Alexandro M. Ananum et Cassanatum (alii Carcasnaeum vocant) scripturariorum antesignanos, illumque edito miraculo veritatem factionis suae probauisse, Anano in ruborem dato, quod similia patrare non potuisset, putidam nobis dementium Iudaeorum fabulam referunt, quae hoc vno momento refutatur, quod Ananus seculo demum octauo post C. N. vixit, vt postea docebimus, vt reliquas insipidi commenti absurditates taceamus. Ex quibus tamen hoc conficitur, non ausos fuisse omnes Iudaeos negare antiquam valde esse Karaeorum sectam. Quia vero hic Ananus suppressam ferme scripturariorum factionem

e) l. c. praefat. p. 7.

f) Miserat gloriosae memoriae rex Suecorum Carolus XI. Gustauum Peringerum Lilienblat linguae S. professorem Vpsaliensem, in extremas Lithuaniae partes, vt de Karaeorum conditione rebusque notitiam certiorem acquireret. Is quae comperit ad Iobum Ludolfum perscripsit, cuius epistolae apographum cum ad GVIL. TENZELIVM peruenisset, is illud edidit in Colloquiis menstruis 1691 Iul. p. 572. Alia huc pertinentia vide apud BASNAGIVM l. c. L. II. c. 16. §. 1. p. 371. SCHVPARTVM l. c. c. I. p. 25.

nem contra grauissimos traditionariorum insultus nouis conatibus fulsit, resque eorum ita adiuuit, vt reflorescere inciperent, occasio inde enata est viris doctis statuendi, emendatis Sadducaeorum doctrinis abiectisque erroribus, sola vero seruata scripturae auctoritate ex Sadducaeis ortos fuisse Karaeos, Anano Sauloque filio eius et Carcasnaeo exemplum praeeunte, sic vt Karaei Sadducaeorum propago sint, sed emendata atque reformata. Ita quidem, post Iudaeorum Rabbanitarum magistros plurimos, quos Cl. SCHVPARTI diligentia adduxit [g], visum magnis viris, TH. GOODWINO [h], IO. DRVSIO [i], IO. BVXTORFIO [k], IO. HEN. HOTTINGERO [l], IO. BEN. CARPZOVIO [m], GVIL. CAVEO [n] aliisque. Verum recte huic quoque opinioni opponitur, non posse demonstrari, quod vnquam Karaei cum Sadducaeis immortalitatem animae et resurrectionem mortuorum, vel extremi iudicii retributionem negauerint, et emendatione opus habuerint. Iudaeorum Rabbanitarum vero testimonia eo magis fide indigna sunt, quo magis auctoritatis praeiudicio non occoecatus mox prima fronte cognoscit, inuidiam odiumque erga Karaeos hanc de iis fabulam Rabbanitis dictitasse, vt eo magis euilesceret aduersariorum fama atque existimatio. Paulo tolerabilior IO. MORINI [o] sententia est, qui in epistola ad Buxtorfium initium schismatis istius a Iudaeis assignari obseruat A. C. DCCXL, hoc est „annos post Talmudis obsignationem circiter LX. Ex historiis enim et „circumstantiis, quas omnes referant, et praesertim, quae ad illa tempo„ra proxime accedant, euidentissime demonstrari, R. Ase Talmudis com„pilationem coepisse ineunte seculo sexto, et R. Iose aliosque compleuisse „circa annum Christi DCLXXX. Cum igitur Talmud Babylonicum „magna apud Iudaeos auctoritate potiretur, passimque cresceret eius au„ctoritas, Iudam quendam Pumbedithanae scholae caput, הלכות גדולות „composuisse: quod tamen alii tribuant R. Keiarae, qui eum praecesserit, „quas decisiones ex Talmude velut libro authentico decerpserint. His „se opposuisse Anan et Saul filium eius, et Carcasnaeum, viros apud „eos celeberrimos, ferre non valentes, eandem traditionibus Talmu„dicis auctoritatem, quae S. Scripturae, tribui. Hinc in eos ceteros „tantum odium exercuisse, quale vnquam in vllam nationem aut sectam." Sequitur MORINI partes RICH. SIMONIVS [p]. Neque tamen haec quoque opinio, quae epocham nati Karaeismi ad Sec. VIII reiicit, calculum meretur; cum quod Talmudis origines iuniores quam par est, ponit, nempe tribus seculis integris serius, quam compilatum fuisse infra demonstrabimus; tum quod restaurationem sectae pressae et abiectae cum eius

g) Praeter multos a SCHVPARTO l. c. p. 39. adductos videndus LEO MVTINENSIS de ritibus et ceremoniis Iud. P. V. c. I.
h) Moses et Aaron L. I. c. 9. §. 8. p. 173.
i) De sectis L. III. c. 8. p. 135.
k) Lex. Talmud. f. 2115.
l) Thesaur. philolog. L. I. c. 1. f. 5.
m) Intr. in theol. Iud. c. III. §. 8.
n) Antiqq. Apostol. p. 422.
o) l. c. et Antiqq. eccles. orient. p. m. 366.
p) Hist. crit. V. T. c. XXXVIII. p. 161.

Digitized by Google

eius origine confundit. Recte quoque his opponitur testimonium R. Iehvdae Levi, in libro *Cosri*, quod supra adduximus, quod temporibus R. Iehuda Ben Tabbai et R. Schimeon Ben Schetach, cum traditionum farragines noua auctoritate confirmarentur, a traditionariis se separauisse scripturarios innuit. Nec alios scribarum nomine intelligunt scriptores ecclesiastici, quam scripturarios. Addimus his testimonium libri *Iuchasin*, quod Ananum apostatam factum et per domum iudicii declaratum, confirmauisse, non vero constituisse sectam Karaeorum luculenter testatur [q]. Aptius tamen propiusque vero hanc opinionem exornauit, B. Schvpartvs [r], cuius de Karaeismi origine coniectura huc redit: „Principium quoddam fixum minus esse determinabile, vt solent omnes „fere errores, qui ex opinionibus priuatis in articulos tandem commigrarunt fidei. Ita enim se rem cum Karaismo quoque habuisse, eum „nempe creuisse, antequam crescere visus, sub carecta latuisse quidem, „at propagatum sic quam felicissime. Hinc frustra annum, mensem, „diemque introducti dogmatis expectari, sensim enim haec omnia exorta „esse. Scilicet ita dementasse Iudaeorum animos infinitam illam traditionum Mosaicarum vim, vt maiorem iis haberi honorem contenderent, „quam ipsis S. Scripturarum libris; citius Mosen cum omnibus prophetis „valere iussum, quam recedere a patrum placitis vel latum vnguem. „Quin etiam leuiter saltem repugnasse, non piaculum modo, sed etiam „θεομαχίαν plane iudicatam fuisse. Hanc opinionem omnes coeco impetu „secutos a vero videri alienius, vt ex secta Sadducaeorum pateat; at iniurios quoque esse in hanc gentem, qui hos omnes traditionum osores „Sadducaeorum erroribus addictos fuisse statuant. Horum vero non e re „fuisse, vt publice ea propugnarentur, quoniam habenda temporis ratio, „quae omnibus viribus contranitebatur: quapropter necessitatis lege hos „mussitasse tantum illa, eo vnice intentos, qui tegerentur studiosissime, „latius interim serpere coepisse hanc doctrinam cumque die maiora cepisse incrementa. Interea traditiones non scriptas vndique magna cura „conquisitas fuisse, cautumque serio, vt symboli loco Iudaeorum essent „in oculis. Quare non potuisse celari diutius dissensum, obsignatum „enim Talmud resignasse nouae haereseos claustra, cuius oppugnatores „salse inanem contribulium insaniam irriserint". In qua viri docti opinione laudandum est, agnosci antiquitatem partis scripturariorum, ast ferri non potest, per decem fere secula eam ita latere potuisse, vt non prius tandem in publicam sectam et schisma apertum erumperet. Fuisse enim plurimos, qui aperte traditionum commenta reiicerent, in antecedentibus demonstrauimus. Et, vt verum fateamur, facilius variae virorum doctorum opiniones de origine sectae Karaiticae reiiciuntur, et quid iure displiceat, ostenditur, quam probabilior sententia introducitur. Illud verisimile esse, nemo temere inficias ibit, qui Iudaicae philosophiae in-

q) Is in limine statim hanc opinionem reiecit. Conf. Schvpartvs l. c. p. 39. r) l. c. p. 44. seqq.

inter Aegyptiacos Iudaeos origines et historiam supra expositam considerauerit, primam fere occasionem literam legis pressius sequendi enatam fuisse ex methodo allegorica inter Iudaeos introducta, quod Ptolomaeorum temporibus euenit. Haec enim cum ita legis literam desereret, vt allegoriae beneficio peregrina dogmata Mosi affingerentur, non potuit non viris bonis et cordatis ita displicere, vt se nouae haeresi opponerent. Qui cum sapientiae Aegyptiacae nuntium mitterent, quae eo tempore maxime fiebat, scripturariorum, vt verisimile est, nomen a Cabbalistis siue traditionis sublimioris patronis acceperunt. Neque vero sola probabilitate haec se commendat opinio, quae ex Aegypto Karaei schismatis origines nomenque arcessit, sed et Maimonidis testimonio, viri inter Iudaeos docti et patriarum originum contribulibus suis peritioris confirmatur, qui animaduertit nomen hoc coepisse in Aegypto. Neque verisimilitudine recedit Cl. TRIGLANDII s) coniectura, dicteriis Aegyptiacis nomen Karaeorum adscribendum esse; ad dicteria enim Aegyptios et praecipue Alexandrinos fuisse propensissimos exemplis sine numero obuiis in historia; etiam optimi principis Vespasiani, quem κυβιοσάκτην vocare perseuerarunt, teste SVETONIO ſſ). Quamuis vero haec ex probabili tantum coniectura disputari fatendum sit, magnum tamen pondus haec sententia accipit ex narratione et Karaeorum et auctoris libri *Cosri*, quae allata a Simeone Ben Schetach Alexandria reduce, Cabbala Aegyptiaque cum traditionibus patrum coniuncta in apertum prorupisse schisma traditionariorum et scripturariorum disputationes tradit. Neque valde hic obest Iosephi de Karaeorum secta silentium, eum enim τῶν νομίμων, id est legis partes solas sine interpretamentis Pharisaeorum sequentium mentionem ex odio sectae Pharisaicae ingenito, cui erat addictissimus, non peculiarem fecisse, sed sub inuiso Sadducaeorum nomine eos comprehendisse, omnino credibile est. Magnopere vero hoc inde confirmatur, quod Karaeorum nomen apud Iudaeos in dicterium valde inuidiosum abiit, et in Rabbanitarum Pharisaicas partes sequentium scriptis plerumque pro Epicureo, Cuthaeo siue Samaritano, haeretico vel atheo vsurpatur, cuius exempla plurima ex verporum scriptis collegere doctissimi Karaiticae historiae enarratores TRIGLANDIVS t), et SCHVPARTVS u), qui videndi. Etsi enim laudabile institutum solam Scripturam θεοπνεύστον pro fidei vitaeque norma admittendi hoc nomen innuat, patet tamen ex his Rabbanitarum locis, pro impiae sectae nomine hanc Karaeorum appellationem fuisse habitam, quod traditionum auctoritatem non minus diuinam esse et a Mose profectam, quam literae legis Rabbanitae haberent persuasissimum. Quare non audiendus est MORINVS x), qui Karaeos ipsos sese hoc nomine ab aliis distinxisse, vt hoc scripturariorum nomine superbirent, pronuntiat. Contrarium enim ipsos Karaeos referre, pulchre

s) De Karaeis p. 23.
ſſ) In Vespas. c. 19.
t) l. c. c. II. p. 5.
x) Excerpt. Bibl. l. c.
u) l. c. p. 9.

Digitized by Google

chre obseruat TRIGLANDIVS [y], qui locum eorum affert, quo, *filios scripturae admonere*, legimus, *quod alii nomen et epitheton Karaim iis apposuerint, ea propter quod fidem non habeant legi nouae, quae lex oralis vocetur.* Dubium itaque non est, Karaeos quod in contumeliam iis datum erat nomen, in laudis argumentum traduxisse, cum optima iis caussa esset. Qua ratione dicteria et conuitia laudabiliorem postea significationem saepius recepisse, sectarum historiae sacrae et profanae passim loquuntur [z]. Ex his vero constare arbitramur, omnino deferendam esse Morini et sequacium sententiam, quae Talmudis compilationem et euectam nimis traditionum auctoritatem hoc schisma nomenque atque sectam Karaeorum peperisse contendit. Hoc enim si verum esset, non tradidissent Iudaei, tempore Hyrcani duas has factiones iam caput inter Iudaeos extulisse. Quo tempore cum Pharisaeorum et Sadducaeorum sectae diu iam inualuissent, dubium non est, fuisse viros bonos et cordatos, qui ab vtriusque sectae erroribus abhorrentes, scripturae solius auctoritatem secuti fuerint, et tum impuras Cabbalisticae theologiae lacunas, tum sordidas traditionum quisquilias reiecerint. Quales fuisse sectatores R. Iehudae Ben Tabbai credibile est, si vera sunt, quae de schismate inter scripturarios et traditionarios orto Iudaei referunt. Quod quidem Iosephum silere non diffitemur, ad eum tamen cur magnopere attendendum non sit, traditionariorum nempe partibus addictissimo, iam monuimus. Schammaeanam vero scholam has quoque partes secutam esse, ex historia eius infra enarranda, vix dubium esse videtur, quae caussa est cur Schammai se discipulos esse ipsi Karaei [a] venditent. Neque verisimilitudine destituitur eorum opinio, qui νομιμὲς in sacra euangelistarum historia memoratas [b] ex Karaeorum numero fuisse contendunt. Quaecunque enim Karaei nominis origo fuerit, illud certum est, et ab interpretibus recte animaduersum, manifesto in verbis LVCAE νομικὲς a Scribis et Pharisaeis distingui, illosque denotari, qui legem alia ratione quam Pharisaei et Scribae solebant, sequendam esse statuerent. Pharisaei enim ob traditiones πατροπαραδότες a Saluatore maxime culpabantur, hi, quod ex legis litera iuga alia hominum conscientiis tanquam onera imponerent, reprehendebantur. Maximeque hanc νομιμῶν explicationem iuuat Iudaeorum traditio, in Talmude Hierosolymitano [c] narrans: *Quadringentas et octoginta synagogas fuisse Hierosolymis, et vnicuique fuisse* בית ספר ובית תלמוד *domum libri siue scripturae, et domum Talmud siue traditionis oralis.* Ex quo recte

y) loc. cit.

z) Exemplo esse potest Cynicorum appellatio quam a scommate originem traxisse obseruat LAERT. in prooem. Eadem ratione Euangelicorum nomen Protestantibus haesisse obseruant IOVETVS Relig. du monde T. II. p. 538. TRIGLANDIVS l. c. REIMMAN. l. c. p. 463.

a) R. Mose Bethschitschi apud TRIGLAND. l. c. c. 6. p. 72. 94.

b) LVC. XI. 45. 46.

c) Megillat f. 73. conf. OLEAR. ad Matth. XII 52. p. 417.

Digitized by Google

recte colligas, separatam a traditionariis factionem constituisse scripturarios. A quibus tamen τοὺς γραμματεῖς, euangelistis memoratos malumus distinguere, quorum partes in explicanda lege, forte secundum allegoricam traditionariorum et Cabbalistarum methodum, fuisse versatas et munus magis in synagoga receptum, quam sectam quandam innuere facile viris doctis [d] largimur, qui Sopherim Synagogae huc aduocant: eo quod γραμματεῖς Pharisaeis addictos fuisse ex D. LVCA [e] constet: qui tamen alibi [f] eos ex parte Sadducaeis quoque adhaesisse, prodit. Karaeos vero huc aduocandos esse, ipsa Rabbanitarum persuadet traditio, quae audaci manu literas Karaeis supposuit, quibus Rabbanitis caedes Iesu a Karaeo imputatur, vt obseruatum IO. IAC. HVLDRICO [ff]. Nec alia forte ratio fuit Isaaco Orobio [g], cur Iesum Karaeorum partes secutum fuisse assereret, quam quod persuasissimum haberet, fuisse iam ista aetate homines inter Iudaeos, qui a traditionum studio Iudaeos auocarent. Quod si pro verisimili admittitur, νομικοὺς fuisse Karaeos [h], constat inde, ante vrbis excidium stante Republica Iudaica a dignitatibus et muneribus eos non fuisse exclusos, et viros quoque spectatae famae et honoris in his partibus fuisse repertos. Ast post vrbis templique desolationem eo magis scripturariorum partes decreuisse oportet, quo magis et talmudicum studium, traditionibus a Iehuda sancto Sec. II in literas relatis crescebat, et Cabbalistica mysteria inualescebant, vtrique vero allegorica legis et scripturarum interpretatio infanda literalis sensus iactura suppetias ferebat, et eius auctoritas augebatur. Mirum itaque non est, munitis traditionibus per Gemaram, et consarcinatis innumeris Iudaeorum commentis adeo fuisse exinanitam Karaeorum factionem, vt tanquam contemtae et exiguae partis eorum in Talmude mentio iniiciatur: praesertim cum principes viri inter Iudaeos traditionariorum se partibus plerumque adiunxerint. Resumsit tamen vires caputque iterum extulit Karaeorum secta Seculo VIII, quo R. Ananus Ben Dauid eam restituit. Valde contemtim de hoc Anano loquuntur Rabbanitae, qui eum apostatam, haereticum, superbia elatum, et censura synagogae notatum fuisse clamant, et offensum Karaitarum sectam ex Sadducaea exsculpsisse mentiuntur. Rem ita narrat R. ABR. Ben DIOR [i]: *R. Iehudai tempore extitit Ananus eiusque filius Saulus. Qui quidem Ananus patria Betzuriensis atque initio Rabbanita fuit; sed obseruarunt in eo vitium quoddam, cuius gratia in Geonaeum non fuit promotus, neque etiam coelitus pro idoneo aestimatus est, vt fieret aechmalotarcha. Vnde ira aduersus eos in corde suo incensus emisit virus suum, conatusque est seducere filios Israëlis a traditione*

d) GOODWIN. Mos. et Aaron. L. I. c. 6. p. 117. RELAND. Antiq. SS. P. II. c. 9. §. 17. p. 253. seqq.

e) V. 17. VII. 30. XIV. 3.

f) Act. XXIII. 9.

ff) Ad Toldosch Iesu p. 85. conf. WOLF. ad MARDOCHAI de Karaeis praef. p. 8. BASNAGE Hist. des Iuifs L. II. c. 17. §. 7. p. 417. seqq.

g) Vid. TRIGLAND. l. c. c. VI. p. 66.

h) Conf. WOLF. Cur. phil. ad ll. cc. BASNAGE l. c. p. 418. seqq.

i) Kabbal. hist. f. 66.

Digitized by Google

ditione sapientum, quam inde a prophetis per testes veritatis sufficientissimos oraliter propagatam tenent, declaratus ergo est a Senatu pro sene rebelli, quod iudicibus non obediret. Tum scripsit libros et constituit discipulos statuta pessima ex corde suo commentus. Post excidium enim Hierosolymitanum Sadducaei attenuati sunt, donec assurgeret Ananus eosque corroboraret. Alia Iudaeorum loca diligenter adduxit SCHVPARTVS [k]. Ast dictasse haec Rabbanitarum inuidiam et calumniandi pruriginem, ex adductis est manifestissimum. Longe aliter Karaei, qui impudentia Rabbanitarum mendacia fortissimis argumentis euerterunt et Ananum virum cordatum, pium, legis amantissimum, ideoque a Rabbanitis magna inuidia et persecutionibus pressum demonstrauerunt, qua de re tamen, cum instituti limites obstent, dicere plura heic non licet, adeundus vero TRIGLANDIVS [l], qui totam Anani huius historiam docte et eleganter exposuit. Nos vero ex ea hoc imprimis, quod ad praesens argumentum maximopere pertinet, conficimus, non ab eo auctore demum conditam Karaeorum sectam, sed depressae et iacentis res restitutas fuisse, id quod ipsorum Iudaeorum euincunt testimonia a laudatis viris doctis allata. Ab eo tempore non defuere Karaeis viri docti legisque peritissimi, inter quos eminuere R. Menachem, R. Saadias Gaon et alii, quorum tamen historia, cum ad philosophiae acta non spectet, in historia Iudaeorum literaria quaerenda est [ll]. Non praetermittendus tamen R. Ioseph, cognomento videns, qui in doctrina de cognationibus et matrimoniorum gradibus prohibitis lucem parti suae accendit, gradus certos prohibitos constituens, cum initio innumeris consequentiis impediti vix personam vnam alteramque inuenirent, qua cum coniugium contrahere fas esse credebatur. Quo in negotio rem ad maiorem perfectionem perduxit R. Iehoschua. De quibus legibus Karaeorum matrimonialibus, licet ad certum quoque philosophiae moralis caput pertineant, hic tamen dicere nihil attinet, cum ad specialia descendere non liceat, legendus tamen de iis IOANNES SELDENVS [m]. Seculo XII iterum Karaitarum diligentia eminuit. Valde enim in Rabbanitarum interpretamenta insurrexerat R. Abu-Alpharaus Karaeus, qui in Palaestina vixit, et pentateuchum commentariis illustrauit, quem cum valde concutere traditionariorum partes videret R. ABRAHAM BEN DIOR, notum illi *librum traditionum* titulo (*Sepher Hakkabala*) notatum, opposuit, nec desierunt Rabbanitae partes suas contra Karaeos magistratuum quoque implorata ope confirmare [n]. Quibus tamen non obstantibus non potuere impedire

k) l. c. c. I. 49. conf. HOTTINGER. Hist. eccl. N. T. Sec. VIII. p. 543. quem cum DRVSIO de sectis Iud. L. III. c. 8. p. 136. fidem Iudaeorum fabulis dare potuisse merito mireris. Plura affert TRIGLANDIVS l. c. p. 101.

l) l. c. conf. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 954. seqq. BVDDEVS Isagog. Hist. theol. P. II. c. 8. p. 1652.

ll) Videndi TRIGLANDIVS, WOLFIVS, REIMMANNVS ll. cc.

m) De vxore Ebraea L. I. c. 4. p. 12. conf. MARDOCHAI l. c. p. 26. WOLF. l. c. p. 564. REIMMAN. l. c. p. 481. seqq.

n) Conf. BVDDEVS Hist. phil. Hebr. §. 30. p. 154. HOTTINGER. l. c. Sec. XII. sect. 4. p. 245. WOLF. l. c. p. 8. BARTOLOCC. Bibl. Rabb.

pedire inuidi Rabbanitae, quo minus Karaei coetus quoque suos haberent, qui hodie inter Turcas, Moscouitas et Lithuanos reperiuntur [o]: tanta vero inuidia odioque premuntur a ceteris Iudaeis, vt cane peius et angue inuisi illis sint, citiusque Christianum vel etiam Turcam ferant, quam Karaeorum quemquam, de quo odio memorabilia sunt, quae viri docti passim annotauerunt [p].

Dogmata Karaitarum.

§. XXV. Dogmata Karaiticae sectae pleraque ad interpretationem legis pertinent, et in historia theologiae Iudaicae enarrari debent, nec huius loci sunt et instituti. Reperiuntur tamen inter ea quaedam, quae ad naturalem quoque theologiam referri possunt, et ex quibus iudicari potest, quem principiorum rationis cum reuelationis praeceptis coniunctorum vsum haec secta adhibuerit. Intelligi quoque sine eorum dogmatum explicatione sectae huius constitutio non potest, quibus a reliquis Iudaeorum sectis distinguitur. Potiora huc redeunt [q]:

I. Non recipienda est alia fidei vitaeque norma, praeter scripta Mosis et prophetarum, quae sola diuina auctoritate constant, et ex reuelatione diuina profecta sunt. Caput hoc est atque cardo totius Karaismi, vt ex antecedentibus liquet, quo dogmate imprimis aduersus traditionarios pugnabant [r]. Nihil itaque admittebant, quod non haustum esset ex diuinis oraculis. Quae, vt mox dicetur, interpretatione quidem doctorum explicabant, adeoque ad successionem quandam doctorum suorum doctrinalem prouocabant; qua ratione traditionem quandam recepisse dici possent, ast longe aliam, quam quae a Pharisaeis et Rabbanitis tradebatur. Hi enim patrum suorum constitutiones legi adiiciebant, illi interpretationem tantum antecessorum intelligebant recipiendam, qualem et ratio et interpretandi leges iniungerent. Alia vero in lege non comprehensa nec recipiebant, nec pretium illis vllum ponebant, secus ac traditionis fautoribus placuit, qui traditiones non aequare tantum sed et praeponere literae legis non erubescebant [s].

II. Reiicienda itaque omnis traditio oralis, tanquam inuentum humanum, quatenus vel legis et scripturae literae contradicit, vel ex ea legitima consequentia deduci non potest. Sequitur hoc ex priori dogmate, et fundamenta Pharisaicae et Rabbaniticae doctrinae euertit, quae legem ora-

Rabb. T. I. p. 19. BASNAGE l. c. L. II. c. VI. p. 436. seqq.

o) Conf. TENZEL. l. c. BASNAGE l. c. p. 438. Io. IAC. SCHVDT. memorab. Iud. P. II. L. VI. c. 27. §. 6. WOLF. not. Karaeor. l. c. alii.

p) Vid. SCHVDT. comp. Hist. Iud. L. III. c. 13. p. 528. Memor. Iud. l. c. p. 33. EISENMENGER. Iudaism. detect. P. I. c. 8. p. 305. DIEFENBACH. Iud. conuers. §. 12. p. 503. BASNAGE p. 439.

q) Karaeorum doctrina ex libris eorum passim dispersis, maxime vero ex R. IAPHETI LEVITAE (qui Seculo XII vixit, et varia scripta moralia et exegetica confecit, de quibus videndus WOLFIVS Bibl. Hebr. P. I. p. 671. seqq.) Catechismo siue explicatione decem articulorum fidei colligi potest, de quo libro videndus TRIGLANDIVS l. c. c. 10. 11. p. 283. qui et ipse, vt et SCHVPARTVS ll. cc. summam doctrinae Karaiticae, ex libris eorum nobis exhibuerunt. Hos secuti sunt BASNAGIVS, REIMM. aliique.

r) Conf. CARPZOV. Introd. in theol. Iud. c. III. p. 11. TRIGLAND. l. c. c. IX. p. 126.

s) Conf. BASNAGE l. c. p. 381.

Digitized by Google

oralem, Moſi cum lege ſcripta traditam aequali auctoritate recipiendam commendat. Hinc reiecta Karaeis tota traditionum πατροπαραδότων farrago et compilatio Talmudica. Aliter quidem MORINO [t] viſum, qui Karaeos Miſchnam et Talmud colere, ſed iis auctoritatem ſupremam et diuinam non arrogare contendit, cuius opinionem ſecutus eſt RICH. SIMONIVS [u]. Sed falli eos atque fallere, luculenter probant obiectiones Karaeorum Rabbanitis factae, locaque clariſſima eorum, quibus omnem traditionem oralem reiiciunt: id quod ipſe MORINVS alio loco [x] agnouit et faſſus eſt.

III. In interpretatione vero legis et dogmatum ex ea deriuatorum attendendum eſt ante omnia ad literam legis, tum ad regulas interpretationis, quas ratio dictitat, et conſequentias inde enatas, et denique ad ſucceſſionem doctrinae doctorum, quatenus cum ſacris concordat literis [y]. Explicat haec aſſertio, qua ratione ſolam legis literam admiſerint: ita enim explicationi legis allegoricae opponebant literalem, canonibus tantum logicis et hermeneuticis nixam, et ad ſacra oracula reſtrictam. Et reieciſſe quoque Karaeos hagiographa et prophetarum ſcripta LEO MVTINENSIS [z] tradit, ſed reclamantibus Karaeorum monumentis, quae et commentarios nobis in libros ſacros exhibent, quales R. AHARON BEN IOSEPH in Pſalmos, Hiobum, et prophetas conſcripſit [a], et reſponſiones ex his ſanctorum ſcriptorum libris petitas ad Rabbanitarum obiectiones continent [b]. Aeque falſum quoque eſt, quod poſt SIMONIVM GVIL. CAVEVS [c] ſibi perſuaſit, reiicere Karaeos puncta vocalia; contrarium enim ex codicibus bibliorum punctatis, quibus vtuntur, patet. Nec tamen inde ſequitur, quod ſequi putauit Simonius, traditioni ita eos fauiſſe, eo quod per Maſorethas enata puncta vocalia pars ſint traditionis, quod argumentum contra Karaeos valde vrget auctor libri *Coſri* [d]. Totum enim commentum de origine punctorum Maſorethica reiiciebant, eo quod omni traditioni nuntium mittendum eſſe ſtatuebant. Qua de re legendus eſt BASNAGIVS [e].

IV. Quaecunque fundamento Scripturae S. carent, vana et inutilia ſunt, atque reiicienda [f].

V. Reiiciendae itaque ſunt interpretationes Scripturae legisque cabbaliſticae atque myſticae, et allegoricae [g].

VI. Articuli fundamentales hi ſunt: quod omnis exiſtentia materialis, videlicet orbes, et quicquid in iis eſt, ſint creata: quod horum creator

 ipſe

t) Exerc. L. II. ex. 7. c. 2. §. 1.

u) Hiſt. crit. V. T. L. I. c. 29. p. 163.

x) Antiq. Orient. ep. 13. p. 159. conf. SCHVPART. l. c. c. IV. p. 100. ſeq. WOLF. ad MARDOCH. de Karaeis p. 69. ſeqq.

y) Verba R. Iehuda Ben Eliezer affert IO. SELDENVS de vxore Hebraea L. I. c. 3. p. 7.

z) De ritibus et ceremon. Hebraeor. P. IV. c. I. §. 1.

a) Vid. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 121.

b) Exempla affert SCHVPARTVS l. c. p. 106.

c) Antiq. Apoſt. l. c.

d) P. III. §. 28. ſeqq. p. 198. ſeqq. e) l. c. p. 383.

f) R. Elias Ben Moſche apud SELDEN. de anno ciuili veterum Iudaeorum c. II. p. 10.

g) CARPZOV. l. c. c. 4. §. 2. p. 14. BVXTORF. Lex. Talmud. V. קרא p. 212. R. SIMON. Supplem. ad Leon. Mutiae P. V. c. 1. p. 140.

ipſe ſit increatus; quod nulla illi ſit ſimilitudo, ipſeque vnicus ex omni parte. Decem articulos fidei Karaei numerant, ex quibus hi tres primarii ſunt: reliqui ad veritatem legis Moſaicae, ſpemque Iſraelis in Meſſia et reſurrectione ſpectant, ad noſtrum inſtitutum non pertinentes. In eos celebratiſſimum commentarium ſcripſit R. IAPHET LEVITA, magiſter R. Abraham Aben Ezrae. Strictim eos illuſtrat TRIGLANDIVS [b], qui haec noſſe cupientibus eſt legendus. Nos ex multis pauca tantum notamus, quae multo melius ratiocinatos fuiſſe, vel, ſi mauis, philoſophatos, Karaeos, quam Rabbanitas in aprico ponunt. Aſſerunt veritatem erutam ex lege ope ratiocinii ex vno aliud inferentis, eo quod praeter lampada legis, lucernam quoque intellectus in manibus hominum eſſe dicunt: hanc vero ex illa ſuppleri et diiudicari debere aſſerunt. Deum ſibi ponunt viuum, exiſtentem, ſcientem, volentem, potentem, cauſſam operantem, a materia ſecretum, et ſimplicem, ſic vt attributa illius omnia ipſa eius ſint eſſentia, licet diuerſitatem in effectis ponant. Immutabilem ita dicunt, vt omnis mutatio ac varietas fiat ex parte obiectorum, quae actionem recipiunt, et non ex parte ipſius operantis. Creationem eſſe aſſerunt, quae vel fit ex nihilo vel ex re alia, quam creationem continuatam dicunt. Materiae primae exiſtentiam aeternam negant, eamque anteuertere Dei beneplacitum ſtatuunt. Quae et alia ipſis Karaeorum verbis probat TRIGLANDIVS [i].

VII. Quemadmodum ſcientia Dei eſt rerum omnium, ſic eius etiam prouidentia circa omnia et ſingula verſatur [k].

VIII. Homo neceſſario quidem indiget influxu diuino in ſuis operibus, anima nihilominus manet domina ſuae electionis et voluntatis: diſpoſitionem quoque habet a natura, ſtellis, temperamento etc. ſecundum quam formam et bonitatem influxus accipiat [l].

IX. Quatuor diſpoſitiones animae ſunt, mortis et vitae, ſanitatis et aegritudinis. Mortua eſt anima improba peccatis grauioribus inquinata. Viua, quae immunis a morbo peccatorum in bonis operibus incedit; Sana, quando rerum exiſtentiam, nexum ordinemque apprehendit: Aegra, quando ſtultitiam ſequitur. Iſtae diſpoſitiones inter ſe rurſus ſunt permixtae et ſex adhuc alias pariunt conſtitutiones [m]. Valde antiquam eſſe hanc diſtributionem affectionum animi vel diſpoſitionum hominis, ex noui foederis locis compluribus colligi poteſt [n], vbi ſanitas, morbi, vita, mors ad animum eadem fere ratione transfertur.

X. Mens poſt mortem, ſi digna eſt, aſcendet in mundum intellectualem, qui ſeculum vocatur futurum et paradiſus, vt intellectualibus affixa viuat in aeternum. At ſi culpae obnoxia ſit, et repulſa ab habitaculo pro-

b) l. c. c. X. p. 150. Locum R. Aharon Ben Eliahu huc pertinentem lege apud SCHVPARTVM l. c. c. IV. p. 131. add. BASNAGE l. c. pag. 400.

i) loc. cit.

k) Ibid.

l) Ibidem.

m) Ibid. BASNAGE p. 492.

n) Collegit ea TRIGLANDIVS l. c. p. 157.

propter transgreſſiones ſuas dolebit viuetque in anxietate et ignominia, quae eſt gehenna. Animarum vero transmigratio praua eſt opinio [o]. Opponi hoc vltimum aſſertum ineptis Phariſaeorum et Rabbanitarum ſomniis, ex infra dicendis conſtabit.

XI. Vera poenitentia quemuis tollit reatum [p]. Etiam hoc Rabbanitis oppoſitum, qui varios tollendi reatus gradus conſtituunt, et peccata quaedam poenitentia deleri, quaedam die expiationis tolli, quaedam afflictionibus expiari, quaedam ſola morte auferri ſtatuunt, quibus nugis melius ſapuerunt Karaei.

XII. Ieiunia ſtrictiſſime et accuratiſſime obſeruanda ſunt. [q]

XIII. Vxoris ſororem ducere etiam poſt fata nefas.

XIV. Propinquitatis ex ſanguine et affinitate gradus in connubiis accurate obſeruandi ſunt. Nimios ea in doctrina Karaeos fuiſſe ſupra iam indicauimus, valdeque a Rabbanitis eo in argumento recedunt, id quod adeo aegre hi ferunt, vt Karaeos ideo Mamſerim, i. e. ſpurios vocare non dubitent [r].

XV. Angelos, coelum, ſidera adorare, idololatria eſt: ideo neque ſimulacra toleranda [s].

XVI. Cum tremore et reuerentia in precibus coram numine comparendum eſt [t].

Sunt et alia Karaeorum dogmata tum ad fidem tum ad vitam pertinentia, quae ex monumentis eorum collegerunt SCHVPARTVS, TRIGLANDIVS, BASNAGIVS [u], ſed non ad rationis praecepta referuntur, ſed ad legis interpretationem, e. g. de Sabbatho, de circumciſione, de feſtorum temporibus, de diuortio, adeoque ad noſtros limites non pertinent, ſed in hiſtoria theologiae Iudaicae liturgicae enarrari debent [x]. Ceterum quod ad Karaeorum hodie viuentium vitam attinet, ſobriam et honeſtam eam eſſe, plerique, qui de iis retulerunt, teſtantur, et manuum illos labore viuere non foenore narrant: nec aliter moralis, quae inter eos viget, doctrina patitur, quae parentum et praeceptorum reuerentiam et obſequium, diligentiam in opere manuum vna cum ſtudio legis, amorem proximi, beneficentiam, orationum ardorem, et ſimilia poſtulat, de quibus Karaeorum hiſtoriae enarratores conſulendi ſunt. Ex quibus intelligitur, longe melius Karaeos ſapere, quam Rabbanitas Phariſaico fermento infectos, licet hi illos pro maledictis et eccleſiae communione indignis habeant [y], eosque excommunicationis fulmine ſoleant percutere [z].

§. XXVI.

o) Ibid.

p) R. Aharon Ben Eliahu apud SCHVPART. l. c. c. IV. §. 21. p. 155.

q) SCHVPART. l. c. p. 159.

r) Vid. SCHVDT. Memorab. Iudaic. P. II. L. VI. c. 27. p. 32.

s) Quam ſuperſtitioſi ea in re ſint Karaei docet TRIGLAND. l. c. p. 177.

t) Pulchra Karaiticorum magiſtrorum loca lege apud SCHVPARTVM l. c. p. 156.

u) ll. cc. Add. RELAND. Antiq. SS. P. II. p. 248. 368. 378. 401.

x) Philoſophiae quoque operam dediſſe Karaeorum nonnullos, exemplum R. Aharonis Ben Eliahu et R. Eliae Bethſchizi docet, vid. MARDOCHAI l. c. p. 145. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 149.

y) Vid. ST. RITTANGEL. ad Iezirah p. 33.

z) Vid. WVLFER. ann. ad R. Zeui Theriac. c. V. §. 8. p. 318.

Digitized by Google

Secta Pharisaeorum.

§. XXVI. Tertia Iudaeorum secta, omnium celeberrima, Pharisaeorum fuit, cuius res veteres et recentiores plurimi attigerunt [a]. Origines eius non minus, quam reliquarum sectarum Iudaicarum, incertae sunt, multisque virorum doctorum coniecturis et disputationibus expositae, quod mirandum valde non est, cum non certum quendam auctorem habuerit, qui illam condidit, vt aliis sectis obtigisse nouimus, sed tacita quadam consensione quorundam primo videatur enata, et traditionis veneratione roborata tandem in sectae constitutionem euasisse. Et Pharisaei quidem ipsi, testante historia sacra [b] ipsaque eorum, quam iactabant, successione doctorum et doctrinae, Mosis se sectatores esse superbius ostentantes, legem, quam praecipue fouebant, oralem a maximo legislatore profectam intemerata serie ipsis in manus traditam fuisse clamabant [c]. Verum inanem hanc esse iactantiam, ipsius diuini viri verbis [d] euidenter demonstratur, qui se omnia, quae a Deo in mandatis acceperat, retulisse in literas testatur, vt taceamus, tam putidas friuolasque fuisse otiosorum hominum horum traditiones, vt legis literae valde contradixerint, id quod obiecisse impiae familiae sanctissimum Seruatorem in sacra historia [e] legimus. Reiecta itaque commentitia origine, nascentis sectae initia ante reditum ex captiuitate Babylonica quaerenda non sunt. Post eam vero cum vixerint Haggaeus, Zacharias, Malachias prophetae, nihilque in eorum scriptis sit, quod suspicionem faciat, eo iam tempore hanc sectam viguisse, merito eorum quoque aetate iunior fuisse statuitur. Quamuis enim verisimillima videatur viri cuiusdam docti magnique in interpretandis sacris literis acuminis [f] coniectura, adumbrasse symbolico vaticinio Zachariam hanc sectam eiusque progeniem Rabbanitas et susceptam Babylone collectionem talmudicam visione epistolae volantis mulierisque sedentis super Epha; ex hoc tamen inferri non potest, iam tum floruisse sectam, sed potius, futuram adhuc fuisse, ita vt vaticinio praedici potuerit. Dubium itaque nullum est, ante obsignatum scriptorum Θεοπνεύστων canonem malam hanc sectam originem non cepisse. Ast non longe post ea tempora natales eius ponendos esse, ex iis liquet, quae supra de traditionis studio mox post vatum diuinorum ex hac vita excessum inualescente disseruimus. Quamuis enim Hasidaeorum sectam, quae Pharisaicam condidisse magno Scaligero visa est [g], reiiciendam esse supra fassi simus, concedi tamen, nisi veterum omnium narrationes reiicere velimus, debet, traditionis studium quod mature inualuit, sectam hanc progenuisse. Hyrcani enim, et filiorum Aristobuli et Alexandri tempore magna iam auctoritate inter Iudaeos fuisse potitam, ea quae supra de Hyrcani et

a) Scriptores de Pharisaeis enumerat WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. p. 816. seqq. addi iis possunt plerique, qui de sectis Iudaeorum, de antiquitatibus eorum sacris, et qui in euangelicam historiam commentarios scripserunt.

b) MATTH. c. XXIII. 2.

c) Conf. EISENMENGER. Iudaism. det. P. I. p. 56. seqq.

d) Exod. XXIV. 3. conf. IDEM l. c. c. 8. p. 302. seqq. p. 342. seqq.

e) MATTH. c. V. VI. VII.

f) B. G. GVST. ZELTNERI in diss. de muliere Hebraea per transennam docente.

g) Elench. trihaeres. c. XXII. pag. m. 170. conf. RELANDVS Antiqq. SS. P. II. c. 9. §. 13. p. 249.

Digitized by Google

et filiorum rebus paucis diximus, et prolixe IOSEPHVS [b] exponit, euidenter probant. Errant itaque [i], qui ad tempora magis sera natales Pharisaeorum detrudunt; ex IOSEPHO [k] enim, qui ipse sectae huic addictus fuit, constat, tempore Ionathae pontificis hanc sectam iam floruisse. Quare non audiendus est doctissimus BASNAGIVS [l], qui eo tempore sectam Pharisaeorum, enatam demum fuisse coniicit. Verba enim Iosephi satis luculenter nos docent, Assamonaei huius pontificis aetate tres inter Iudaeos sectas, Pharisaeorum, Sadducaeorum, et Essenorum, iam floruisse. Id quod ex addita quoque Sadducaeorum secta intelligitur, quae non isto demum tempore exorta est, sed Antigoni Sochaei discipulis si non origines, certe incrementa et constitutionem sectariam debuit: Antigonus vero tribus fere seculis ante C. N. vixit, adeoque Sadducaei Ionathae temporibus antiquiores sunt; quos cum eodem in ordine collocet Iosephus, recte inde colligitur, loqui eum non de natalibus sectarum, sed de adolescentia vel adulta forte iam iuuentute. Ex his vero altera quoque BASNAGII [m] coniectura refellitur, cui verisimile videtur, schisma, quod Hillelis et Schammai scholae pepererunt, occasionem Pharisaismum effingendi dedisse. Ast fallitur vir doctus, qui falso sibi persuasit, Hillelem tempore Ionathae Maccabaei trecentis ante restitutam mundo salutem annis vixisse. Ex vnanimi enim et concordi Iudaeorum consensu euincitur, centum tantum annis praecessisse doctores hos celeberrimos excidium Hierosolymitanum [n]. Quorum auctoritatem et fidem cum reiiciat vir doctissimus, audiendus illi est S. HIERONYMVS [o], ad quem ipse prouocat, eiusdem scilicet opinionis auctorem, ex Schammai et Hillel ortos esse Scribas et Pharisaeos. Ille enim diserte *Schammai et Hillel non multo prius, quam Dominus nasceretur, orti sunt in Iudaea.* Ionathas autem non trecentis quidem ante N. C. centum tamen et triginta circiter annis pontificatui praefuit, adeoque eius temporibus vtriusque doctoris aetas est inferior. Rectius itaque instituit vir doctissimus viam, fassus [p] melius esse, confiteri, quod lateant verae sectae Pharisaicae origines, quam eas inutili cassoque labore quaerere: vidit enim ipse, Alexandri Iannaei tempora, quibus eam floruisse indubitatum est, Hillelis tempora superare. Nec dubitamus nos huic parti accedere, quam et alii viri docti elegerunt, rati vix certum natae sectae tempus posse definiri, eo quod non simul atque semel extitit, sed succedente tandem tempore ex traditionis amore atque vera-

b) Antiqq. Iud. L. XIII. cap. 24. pag. 463. seqq.

i) NATALIS ALEXANDER Hist. eccles. V. T. aet. mundi VI. c. I. art. 5. §. 3. p. 252.

k) l. c. c. 9. p. 442.

l) Hist. des Iuifs L. II. c. 17. §. 2. p. 447.

m) l. c. p. 446.

n) Loca eorum diligenter adduxit Cel. WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. p. 824.

o) Ad Iesaiae c. VIII.

p) loc. cit. p. 444. Ita etiam HOTTINGER. ad Goodwin. p. 178. BVDDEVS Hist. eccl. V. T. T. II. p. 1201.

Digitized by Google

neratione exorta fuisse tandemque in iustum sectae corpus coaluisse videtur. Illud verisimile esse nemo paulo ad hanc rem attentior negabit, mature post reditum ex captiuitate, et desinentia vatum diuinorum oracula, cum canonis sacri iam facta esset obsignatio, traditionis studium inualuisse. Nam quae de Bath-Kol, Θεοπνευςίας secundariae genere his temporibus florente tradunt Iudaei, omnino suspecta sunt, satisque produnt, ea fini tantum conficta esse, vt traditioni indies increscenti et augmenta capienti diuina aliqua conciliaretur auctoritas [q]. Istis vero traditionibus cum ἐκθσιαζόμενοι legi praestare obsequium etiam supererogatorium se posse crederent, non potuit non hypocrisi, fictae pietati, superbiaeque animi sanctitatem aliquam praestantiorem sibi persuadenti porta aperiri patentissima, eneruari pietas vera, et non fucatum legis studium, opera commendari superficiaria, et internae corruptionis emendationem non poscentia, magnam tamen sanctitatis elegantioris speciem prae se ferentia, sicque via ad vitam, quam damnata propria operum iustitia, alia longe ratione lex poscebat, digitumque ad meliora aliunde acquirenda intendebat, quaeque sensim ex animis elabebatur, reddi plana quidem et facilis, et sine magna lucta ineunda, ast certissime simul in hac ἐθελοθρησκείᾳ amittenda. Ita vero saluo passionum humanarum imperio cum per traditionum obseruationem sanctitas superbiens et fucata triumpharet, debuit omnino magnam hoc institutum sectatorum sibi cateruam conciliare, cui cum meliora videntes et asserentes contradicerent, et tum legis literam solam sequendam, eiusque obseruationem κατὰ τὸ ῥητὸν tenendam esse contenderent, tandem in sectam discessum et schisma enatum est. Ex his vero non inepte coniicimus, Pharisaeorum sectam eandem prae se ferre antiquitatis notam, quam habet secta Sadducaea. Verisimile enim est, aut traditionum abusum, et separationem hominum affectata pietate turgentium occasionem dedisse Sadducaeis ineptam mercedis ex operibus supererogatoriis consequendae spem reiiciendi, et simul omnem praemiorum post hanc vitam dandorum expectationem ridendi, aut, enata ex male intellectis Antigoni praeceptis Sadducaeorum haeresi, fuisse quosdam ex legis oralis et traditionis cultoribus, qui in oppositam dogmatum rationem et contrarium systema conspirauerint, sicque in duas familias segregandi populum Iudaicum occasionem dederint. Quamcunque ex his amplectamur sententiam, verisimile est, vnam ex his sectis alterius condendae dedisse occasionem. Id quod non sine magna probabilitate nobis persuadet contraria prorsus vtriusque sectae dogmatum ratio, ex qua nullo negotio intelligitur, vnam alteri fuisse oppositam, et ansam fecisse Pharisaismo studium a Sadducaeis et communi turba hominum, legis tantum ex verborum stricta significatione obseruantium, se separandi et meliorem ex traditionibus patrum eorumque interpretatione sanctitatem in vita exprimendi. Quae coniectura valde, nisi fallimur, con-

q) Conf. B. Io. ANDR. DANZII differt. de בתקול.

confirmatur, sectae Pharisaicae nomine. De quo quidem varias et diuersas inter se doctorum opiniones esse, non inficiamur, tales tamen, vt pleraeque non satis faciant. Quidam enim a voce פרש, quae explicandi et interpretandi significationem obtinet, Pharisaeos dictos fuisse coniiciunt, quasi פורשים explanatores vel interpretes legis dicas. Ast hoc etymon vel sola Pharisaismi constitutio respuit, quae, tantum abest, vt in legis interpretatione sola constiterit, vt potius legi scriptae aliam oralem ab ea diuersam adiecerit. Cumque Sadducaei legis interpretationi literali prae Pharisaeis fauerint, credibile non est, hos id nominis obtinuisse, quod aduersariis meliori iure esset tribuendum. Aliis Pharisaei, quasi explicatores, dicti sunt eo quod phylacteria, zizith, eleemosynas, precationes, et reliqua opera supererogatoria latissimis verbis explicarent; ast frigidum hoc esse, nemo non videt. Qui vero cum HIERONYMO vocem a פרץ deriuant, ipsa deriuatione nominis et literarum, aliam radicem prodentium refutantur [r]. Ingenium magis sapit CAMPEGII VITRINGAE [s] opinio, qui a voce פרס, quae mercedem significat, nomen Pharisaeorum deriuandum esse tuetur. Nempe coniicit vir eruditissimus, occasionem schismatis inter Sadducaeos et Pharisaeos dedisse quaestionem, vtrum operum post hanc vitam merces expectanda sit, nec ne? Posterius tenuisse discipulos Baithosi et Zadocki, quibus Sadducaeorum inde nomen adhaeserit, prius affirmasse Pharisaeos, nomen inde adeptos, quod mercedem expectandam esse statuerent. Ita nempe Pharisaeum idem dicere ac mercenarium. Non destitui hanc nominis istius explicationem veri aliqua similitudine, fatemur, praecipue cum in antecedentibus iam ostensum sit, vtramque simul sectam videri ortam, certe vnam alteri condendae dedisse occasionem. At sunt, quae hic quoque assensum cohibent. Nam mercedem non omnem negabant Sadducaei, sed praemiorum in hac quidem vita expectationem dari vltro concedebant, adeoque non omnem mercedem reiiciebant: nec haec vna mercedis in futura vita expectandae spes Pharisaeos a Sadducaeis distinguebat, sed traditionum potissimum admissio, quaeque illis inaedificabantur bona opera, vitaque a communi viuendi ratione tota separata. Quare excussis omnibus de vocis huius originatione sententiis in veteri illa opinione velut omnium verisimillima acquiescendum putamus, quae nomen hoc a פרש, separauit, deriuat, quam SVIDAS [t] iam exhibuit, qui luculenter: *Φαρισαῖοι οἱ ἑρμηνευόμενοι ἀφωρισμένοι, παρὰ τὸ μερίζειν καὶ ἀφορίζειν ἑαυτοὺς τῶν ἄλλων ἁπάντων εἰς τε τὸ καθαρώτατον τοῦ βίου καὶ ἀκριβέστατον καὶ εἰς τὰ τοῦ νόμου ἐντάλματα, Pharisaei, si vocem interpreteris, separati, quod se ab aliis omnibus distinguerent, et separarent, vt vitam purissimam et accuratissimam secundum legis praecepta agerent.* Quam nomi-

r) Dicendi enim fuissent פרוצים non vero פרשים.

s) Obs. SS. L. I. p. 223. seqq.

t) In Φαρισαῖος T. III. p. 588.

nominis huius deriuationem grauissimis rationibus adducti assumserunt viri multi doctissimi [u]. Totam enim naturam Pharisaismi ita eleganter exprimi quilibet videt, quae in eiusmodi separatismo constitit, quo a communi hominum viuendi ratione, victu, amictu conuersatione, legisque oralis studio se separauerunt, de qua separatione in sequentibus prolixius dicemus. Sed separauisse se quidem huius familiae alumnos a communi cultu diuino non legimus; eum enim Iudaeis omnibus, quascunque etiam partes sequerentur, communem fuisse constat; ast vitam, ritus, ceremonias, consuetudinesque innumeras a reliquorum Iudaeorum moribus prorsus dissonas affectasse Pharisaeos, veterum concors est testimonium. Anima tamen Pharisaismi fuit lex oralis et traditiones patrum, quas a maioribus acceptas ad ipsum Mosen retulisse, et in iis augendis, explicandis ornandisque totos fuisse et sacra historia et ipse IOSEPHVS [x] testantur. Hic enim magnus ille canon sectae otiosae et nugacis fuit: accepisse Mosen in illo quadraginta dierum spatio, quo in monte Sinai versatus est, praeter legem scriptam aliam quoque ab archangelo Metatrone, eamque septuaginta senioribus populi oretenus aperuisse, et vt pari ratione traditione orali vna cum lege scripta ad posteros eam propagarent, praecepisse. Hae traditiones cum ab otiosi ingenii hominibus post captiuitatem Babylonicam essent excogitatae, et valde perniciosis corruptae vitiorum et cupiditatum oestro mentis desideriis velificarent, in tantum excreuere, vt non legis tantum scriptae auctoritatem supprimerent, sed et illi longe praeferrentur; qua de re, qui impias plane voces Rabbanitarum, Pharisaeorum vestigiis presse insistentium legere cupit, apud IO. ANDR. EISENMENGERVM [y] abunde inueniet, quod horrorem incutiat. Ita vero traditionum studio semel in throno quasi posito non defuisse cultores, censendum est, qui vt meliorem vitae semitam ingressi viderentur, impietati huic collum submiserint, hancque sectam hypocriticam constituerint. Valde vero huius sectae pomoeria dilatata sunt, scholae Hillelianae studiis. Quamuis enim falsum esse supra demonstratum sit, Hillelem fuisse Pharisaeorum parentem, negari tamen non potest, dissensum scholae Hillelianae a Schammaeana valde res Pharisaeorum auxisse [z]. Illa enim cum in studio legis oralis et traditionum maximam industriam poneret, hac legi scriptae adhaerente, cumque maximus esset domus Hillel discipulorum numerus, dubium non est, Pharisaeorum familiam magna inde incrementa cepisse. His vero accesserunt artes aliae, quibus res Pharisaeorum mirum in modum promotae sunt. Effecit enim

u) Conf. de etymo huius nominis disputantes DRVSIVM de sectis L. II. c. 2. 3. p. 41. seqq. SPANHEM. Dub. euang. P. III. p. 104. NICOLAI ad Sigon. de rep. Hebr. p. 421. aliosque laudatos AVG. PFEIFFERO Dub. vex. p. 88). et WOLFIO Bibl. Hebr. P. II. p. 817.

x) De B. I. L. II. c. 12. p. 758. Antiqq. Iud. L. XIII. c. 18. p. 453. L. XVII. c. 3. p. 585.

y) Iudaism. detect. P. I. c. 8. p. 329. conf. HORNBECK. de Iud. conu. L. I. c. 3. p. 102. SCHVPARTVS de Karaeis p. 45. seqq.

z) Conf. GEIGERVS de Hillele et Schammai. Non constituerunt quidem duas sectas, sed duas domus siue scholas, verum contrariis tamen se factionibus addixerunt, conf. DRVSIVS c. 8. pag. 50.

Digitized by Google

enim affectata sanctitas, studiumque pietatis singulare et speciosum, vt Pharisaeorum partes apud plebem plurimum valerent, et non eius tantum applausu, sed et assensu et voluntate Pharisaei gauderent. Quod displicuit quidem reipublicae proceribus, qui aegre ferebant, Pharisaeos, audax hominum genus, quod se regibus opponere non erubuit, vt ipse notat IOSEPHVS [a], fauore plebis ad euertenda imperantium consilia abuti: ast peruicit tamen haud raro eorum pertinacia, vt nec morte, nec exilio, nec alia calamitate expugnatis cedere haberent necesse, cuius illustre exemplum Hyrcani exhibet historia, cuius filius Alexander ideo ratione status politica vsus suasit vxori, vt Pharisaeorum partibus faueret, sicque plebis sibi partes per eos adiungeret, quod magno suo commodo illam quoque fecisse, IOSEPHVS [b] narrat. Eandem tragoediam Herodi Magno quoque saepius excitarunt, de qua re Iudaicae gentis annales consulendi sunt. Hac vero ratione dura sibi ipsis haud raro fata accelerarunt, saeuientibus aliquoties in rebelles Pharisaeos imperantibus. Alexander enim rex octingentos cruci affixit, Sadducaeis, vt ex tota rei serie manifestum est, haec iis fata maturantibus [c]. Nec mitior in eos fuit Herodis ira. Ast quam vi repellere non poterant aduersae partis potentiam, plebis fauore et factione, quae tota illis adhaesit, fregerunt. Illi enim se vehementer commendauerant, partim sanctitatis affectatione minutissima quaeuis sectante, partim traditionum oralium impletione ad rigorem vsque obseruata, partim operum singulari et speciosa conditione; maxime vero indulgentia in iudicando, qua in Synedrio aliisque dicasteriis erga plebem vtebantur. Et istis quidem artibus ita sibi deuinxerunt plebis animos, vt semper ab eorum partibus staret [d]; potentes autem, qui eorum artes timebant, haud raro eorum sibi fauorem conciliare cogerentur. Mirum itaque non est, et numero et auctoritate maxime creuisse sectam Pharisaeorum, et muneribus in republica et sacerdotio admotam fuisse summis [e], et in omnibus fere negotiis publicis et priuatis plurimum valuisse. His accessit eruditionis opinio, quam iis traditionum studium comparauerat. Et haec quidem Pharisaeorum ante templi et reipublicae excidium fata fuere. Post illud collectis populi Iudaici reliquiis, cum reliquae sectae dispergerentur, vna Pharisaeorum obtinuit, et in synagogis regnauit. In quibus cum Seculo II et sequentibus traditionum compilationes colligerentur, et humani ingenii commenta corpus aliquod constitutionum Iudaicarum constituere inciperent, nouo spiritu ita haec secta animata est, vt, licet Pharisaeorum nomen audiri desineret, tota tamen

a) Antiq. Iud. L. XVII. c. 3. p. 585.
b) l. c. L. XIII. c. 23. p. 463. de B. I. c. 4. p. 416.
c) Ibid. c. 24. p. 464. vbi quidem Sadducaei non nominentur, series vero rei ipsa prodit, eos regem instigasse. Nodum in scirpo hic quaerit P. BAYLE Dict. T. IV. art. Sadduceens p. 114. not. D.
d) IOSEPH. Antiq. Iud. L. XIII. c. 18. p. 453.
e) Et summo pontificatui saepius praefuisse et maiorem synedrii partem constituisse sacra nos docet historia, colligique imprimis ex Io. IX. 13. potest, vbi Pharisaei pro Synedrio ponuntur, eo quod maiorem eius partem constituerent, et Sadducaei illis se opponere raro auderent, conf. LIGHTFOOTVS ad h. l.

Digitized by Google

men fere Iudaeorum natio in Pharisaismum reapse conspiraret, et doctores Iudaici principiis Pharisaicis solis initerentur. Vnde qui Rabbanitae postea dicti sunt, Pharisaeorum propago genuina sunt censendi. Vixque hodie Iudaeus aliquis (si Karaeos exceperis) deprehenditur, qui non Pharisaeum in sinu atque pectore gestet, huiusque sectae dogmata apertis amplectatur brachiis, id quod doctus inter recutitos vir MENASSE BEN ISRAEL [f] ipse est fassus.

Dogmata Pharisaeorum.

§. XXVII. Dogmata Pharisaeorum, vt ex veterum relationibus innotuere, haec potissimum fuere.

I. Praeter legem scriptam dari etiam oralem, quae a Deo Mosi in monte Sinai per angelum Metatron tradita, successione patrum ad posteros orali traditione peruenerit, ei vero non minus deberi obsequium, quam legi scriptae, immo praeferendam huic esse.

II. Vtramque legem non impleri tantum sicque iustitiam apud Deum ista legis exacta obseruantia acquiri posse, sed et esse satis virium homini, ad praestanda opera supererogatoria, et iustitiam legis superantia, eo quod ab illa non poscantur [g]. Anima hoc dogma totius Pharisaismi est, qui in eo superbiam animi stulte se efferentis aperte prodidit. Ita vero Pharisaeos docuisse, et hoc fermento totam fere gentem suam infecisse, D. PAVLVS locuples testis est, qui contra hanc iustitiam Pharisaicam in epistolis ad Romanos et Galatas fortissime disputauit. Qua de re cum nobis prolixis esse non liceat, legenda sunt, quae eruditissimi viri HERMANNVS WITSIVS [h] et IACOBVS BASNAGIVS [i] eleganter differuerunt, quae multum lucis huic Pharisaeorum dogmati conciliabunt.

III. Ad obtinendam vero et consequendam hanc iustitiam necesse esse, vt homo pro peccatis Deo faciat satis, ita nempe, prout peccati conditio postulat. Nempe id fieri vel ieiuniis, vel eleemosynis, vel lotionibus et sacrificiis, vel confessione et deprecatione peccatorum, vel lustratione post hanc vitam. Multa de his satisfactionis generibus atque classibus doctores Mischnici et Gemarici praecipiunt [k], quos recepisse doctrinam Pharisaicam supra monuimus.

IV. Esse vero hunc iustitiae operibus acquirendae fontem eo magis cunctis apertum, quo magis cogitatio cordis inter peccata referri non debeat, nisi deducatur in actum. Sequitur hoc ex liberi arbitrii viribus, quas naturali hominis conditioni Pharisaei et Rabbanitae tribuunt. Qui pecca-

f) De termino vitae L. I. f. III. p. 19. pluribus hoc probat Io. IACOB. SCHVDT. memorab. Iud. P. II. L. VI. c. 27. §. 11. p. 35. seqq.

g) Plura ea de re iam in antecedentibus dicta sunt. Conf. DRVSIVS l. c. L. II. p. m. 67.

h) Miscell. Sacr. T. II. exerc. XXI. p. 698. seqq.

i) Hist. des Iuifs L. II. c. 18. p. 474. seqq. edit. vltimae. Parisiensis enim ea non habet, conf. BVDDEVS Instit. theol. dogmat. L. IV. c. 4. §. 16. p. 1358. seqq.

k) Loca eorum adducunt WITSIVS loc. cit. SCHVPARTVS de Karaeis p. 155. seqq. IO. A LENT. theol. Iud. c. XIII. p. 407. seqq.

Digitized by Google

peccatum quidem originale passim fatentur, et necessitatem peccandi accusant, quin ab vtero matris adesse figmentum cordis iniquum inculcant, at, vt ex toto systemate patet, peccati malitiam ita ab eo auferunt, vt, quod facere satis legi possit, in hominis viribus esse, audacter pronuntient [l]. Nec constare potest iustitia Pharisaica, nisi cogitatio animi ex peccatorum numero eximatur. Valde vero vrsisse hanc arbitrii liberi potentiam, et mali fomitis rationem nullam habuisse Pharisaeos, ex D. PAVLI disputatione in *epistola ad Romanos* [m] est manifestissimum.

V. Esse non tantum Deum creatorem coeli et terrae, sed et prouidentiam diuinam, eamque esse fatum. Ita quidem de Pharisaeis IOSEPHVS [n], qui cum ipse gente Iudaeus et secta Pharisaeus fuerit, omnino fidem meretur et audiendus est. Eius vero loca vbi recte expenduntur, intelligitur, illos fatum non sidereum vel astronomicum, sed diuinum, nempe prouidentiae diuinae influxum in res atque actiones hominum intellexisse. Nec his obstant, quae obiici solent [o], Iosephum nimio Graecanicam philosophiam cum domestica comparandi studio adhibita voce εἱμαρμένη, cui nulla Hebraica exacte respondeat, Pharisaicum hoc dogma corrupisse. Facile enim largimur, non satis apte ex Graecorum scholis ad exprimenda Iudaica dogmata Iosephum hanc vocem adhibuisse, cum vox ipsa, quae variae apud Graecos significationis est, prout in systemate aliquo adhibetur, illud non satis exprimat, quod Iudaei de concursu diuino circa res et actiones hominum eiusque in vires humanas influxu statuunt: sed non adulterasse tamen Pharisaeorum doctrinam, Dei prouidentiam ita in partes humanarum actionum vocantium, vt saluae tamen maneant liberi arbitrii vires, ex verbis eius satis manifestum esse putamus: *Fato et Deo omnia tribuunt et facere iusta vel secus plerumque in hominum potestate esse putant, sed ad singula adiuuare etiam fatum.* Ex his enim luculenter intelligitur, concursum istum diuinae prouidentiae ad actiones hominum intelligi, de quo tres illae sectae inter se dissentiebant, quarum vna Deo nihil, hominibus omnia tribuebat, nempe Sadducaea, altera hominibus nihil relinquens cuncta ad Dei influxum referebat, nempe Essena, tertia medium tenens inter vtramque Deo aliquid adscribebat, aliquid ad homines referebat nempe Pharisaica. Ipse vero IOSEPHVS [p], satis alio loco prodit, hanc eius mentem fuisse, scribens: Οὐ δὲ τοῦ ἀνθρωπείου τὸ βουλόμενον τῆς ἐπ᾽ αὐτῆς ὁρμῆς ἀφαιροῦνται· δοκῆσαν τῷ Θεῷ κράσιν γένεσθαι καὶ τῷ ἐκείνης βουλευτηρίῳ, καὶ τῶν ἀνθρώπων τῷ θελήσαντι προσχωρεῖν μετὰ ἀρετῆς ἢ κακίας, *non tamen tollunt humanae voluntatis determinationem, sed putant esse temperamentum aliquod inter Dei voluntatem et voluntatem hominis vt concurrant ad bonum malumque.* Et alibi: *Bonum iustumque facere vel non, quoad potiorem partem in humanis viribus*

l) Conf. Io. A LENT. loc. cit. c. X. §. 16. p. 352. seqq.

m) cap. VII.

n) Antiq. Iud. L. XIII. c. 9. p. 442. L. XVIII. c. 2. p. 617. de B. I. L. II. c. 12. p. 788.

o) Vid. BVDDEVS Hist. eccles. V. T. T. II. p. 1202.

p) Antiq. Iud. L. XVIII. c. 2. p. 617.

bus esse. Conspirare hoc cum toto systemate Pharisaico, ex dicendis aperte constabit; ita vero errare eos [q] intelligitur, qui fatum sidereum, quod Iudaei מזל vocant, huc trahunt, quo in errore praeiuit recentioribus EPIPHANIVS [r]. Qui alium peperit apud DRVSIVM [s], ex fati siderei assertione nescio quod studium astronomicum inter Pharisaeos exsculpentem, et ABRAHAMI ZACHVTI verba huc aduocantem: *Credunt planetam iuuare; nihilominus relinquitur liberum arbitrium in manu hominum.* Nihil horum vidit Iosephus, qui sectae suae dogmata accurate didicit, sed loquitur, vt plerique Pharisaei, de concursu diuinae prouidentiae, consilii vel decreti cum actionibus voluntatis humanae: quam veram Pharisaeorum mentem fuisse, vel ex vno *pirke abboth* [t] loco abunde colligi potest. Quae in contrariam partem vrserunt Baronius et Bullus, ad ea docte respondit IACOBVS BASNAGIVS [u]. Ex his vero sequentes assertiones de liberi arbitrii cum consilio prouidentiae diuinae concursu fluunt:

VI. Habere fatum influxum in actiones hominum, resque omnes, id est, prouidentiam diuinam ad res omnes concurrere.

VII. Fieri itaque res naturales omnes earumque euentus ex influxu fati, prout eas constituit.

VIII. Nihil itaque posse hominem sine influxu et auxilio diuinae prouidentiae.

IX. Ita tamen per eam non tolli libertatem humanae voluntatis in actionibus suis, sic vt decernere bonum vel malum, idque exsequi quoque possit. Pentas haec assertionum ex allato primo dogmate naturali consequentia fluit, sicque Iosephus intelligi et a contradictione apparente liberari potest. Intelligitur etiam, qua ratione inter Sadducaeorum et Essenorum doctrinam de concursu Dei ad actiones hominum mediam sententiam Pharisaei tenuerint. Ex his vero diiudicanda quaestio est, vtrum Pharisaei Stoicorum propago fuisse censendi sint? Cuius partem affirmantem IOSEPHI [x] munit auctoritas, qui Stoicis proxime accessisse Pharisaeos primus tradidit. Iosephum secuti sunt recentiores multi [y], quorum numero et nos calculum olim adiecimus [z]. Augent affirmationis verisimilitudinem mores Pharisaeorum hypocritici, magnifici, externa specie splendentes, doctrina moralis ad rigorem excedens, et meteora sequens, quales mores Stoicos quoque expressisse suo loco demonstrauimus. Re tamen accurate expensa aliter statuendum, et negatiua amplectenda videtur, eo quod magnum inter Stoicum et Pharisaicum fatum discrimen intercedere dicta abunde demonstrent. Stoici enim, licet fatum Deum quoque interdum vocitent, re ipsa tamen immutabilem vniuersi ordi-

q) DRVSIVS l. c. L. II. c. 21. p. 112. BARONIVS ad Ann. LX. p. 600. BVLLVS Harmon. Apost. diss. II. c. 15. p. 96. NICOLAI ad Sigon. de rep. Hebraeor. p. 412.

r) Haeres. XVII. T. I. p. 34.

s) loc. cit.

t) c. III. n. 15.

u) l. c. L. II. c. 18. §. 8. p. 458. seqq.

x) In vita sua p. 999.

y) Vid. BVDDEVS Hist. philos. Hebr. §. 19. p. 86. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. II. n. 508.

z) In Otio Vindel. Mel. I. §. 4. p. 25.

Digitized by Google

ordinem ineuitabili nexu et ſequela cauſſarum atque euentuum in ſe complicatum a parte, quae in vniuerſo eſt, agente, id eſt, a Deo diſtinguebant, huncque illi ſubiiciebant, ita quoque hominem fati legibus conſtringi ſtatuebant, vt quam ei libertatem tribuere videntur, in ſolo earum actionum conſenſu, quae euitari etiam ab inuitis nequeunt, ponant. Aſt longe alia Phariſaeis placuere, teſte ipſo Ioſepho; nam hi ita Dei voluntatem concurrere cum humanae voluntatis actionibus docebant, vt homo earum ſolus et liberrimus auctor eſſe, et bonum eligere vel non eligere poſſet; quae immani diſcrimine a Stoico dogmate diſtant. Quae vero vrgetur morum ſimilitudo infirmiſſimo argumento nititur. Eo enim admiſſo ſequeretur, omnes hypocritas, qui Curios ſimulant et Bacchanalia viuunt, eſſe Stoicorum propaginem, quod eſt abſurdiſſimum. His accedit, longe alio ex fonte profluxiſſe Phariſaicam hypocriſin, quam Stoicam. Illa enim ex inani falſaque perſuaſione, externis operibus legem impleri, et iuſtitiam acquiri poſſe, enata eſt. Haec errorem impium, animum eſſe particulam Deitatis, parentem habuit. Etſi concedamus etiam, quod tamen concedere nulla neceſſitas poſtulat, conſentire quaedam Phariſaeorum dogmata cum praeceptis Stoicorum, nondum tamen inde inferri poteſt, ex Stoa Phariſaica dogmata emanaſſe, ſed demonſtrandum prius eſt, quo canali ad Iudaeos Stoica παράδοξα fluxerint, id quod oſtendi non poteſt, cum Phariſaeorum ſecta aetate Zenonis partibus vix ſit inferior, nec qua ratione hae ad Iudaeos peruenerint, demonſtrari queat. Ioſephi autem auctoritas hac quidem in re nulla eſt. Is enim non Stoica dogmata ſtatuiſſe Phariſaeos ſcribit, ſed affinia iis tradidiſſe monet, nempe voluit Graecis, in quorum gratiam ſcribebat, ſectas Iudaicas inſtituta aliquali cum Graecis comparatione clariores facere: vt taceamus erroneam quoque opinionem, ſapientiam Graecam ab Hebraeis originem cepiſſe, hanc ei comparationem ſatis ineptam et falſam perſuaſiſſe. Recte itaque fecit B. BVDDEVS [a], quod, quo erat candore, priori opinioni nuntio miſſo poſteriorem elegerit, cuius laudabile exemplum ſequi non erubeſcimus.

X. Dantur bona et mala opera, quae a Deo non tantum in hac vita, ſed et in futuro ſeculo vel praemio afficiuntur vel poena [b]. Oppoſitum hoc dogma Sadducaeorum errori praemium futurae vitae neganti, ſed ita vt ratio praemiorum et poenarum ex arbitrii humani libertate oriatur, qua ſublata poenas quoque et praemia tolli credebant.

XI. Immortalem vim eſſe animis, et ſub terra poenas eſſe et praemia iis, qui virtuti aut vitio in vita addicti fuiſſent, et his aeternum carcerem propoſitum eſſe, illis vero facilem ad vitam reditum, (ταῖς δὲ ῥαςώνην τοῦ ἀναβιοῦν.) Haec ipſa verba Ioſephi de ſpe futurae vitae apud Phariſaeos ſunt [c]. Quae licet plana videri queant et aperta, in diuerſas tamen

a) Hiſt. eccl. V.T. T. II. p. 1217. et annot. ad Hiſt. phil. Hebr. l. c.

b) IOSEPH. Antiq. Iud. L. XVIII. c. 2. p. 617.

c) De B. I. L. II. c. 12. p. 788.

tamen opiniones distraxere viros doctos. Quidam [d] enim μετεμψύχωσιν illis innui putarunt, alio IOSEPHI [e] loco nixi, quo Pharisaeorum hoc dogma ponit: Ψυχὴν δὲ πᾶσαν μὲν ἄφθαρτον, μεταβαίνειν δὲ εἰς ἕτερον σῶμα τὴν τῶν ἀγαθῶν μόνων, τὴν δὲ τῶν φαύλων ἀϊδίῳ τιμωρίᾳ κολάζεσθαι, *animum omnem esse incorruptum, transire vero in alterum corpus solum bonorum, malorum vero aeternis suppliciis puniri.* Alii vero [f], plus vidisse viros doctos, quam verba Iosephi dicant, contendunt, putantque nihil aliud velle historicum, nisi animas bonorum redire in vitam et corpus aliud, gloriosum nempe atque melius ingredi, adeoque resurrectionem tantum beatorum innui. Id quod ex ipsius Christi atque Pauli testimoniis confirmant, quorum vterque suam de resurrectione filiorum regni sententiam a Pharisaica non distinguat [g]. Difficile quoque est, certam, quam tuto sequaris, definire sententiam, eo quod vtramque explicationem admittant Iosephi verba. Fatemur tamen priorem nobis suo modo videri probabiliorem. Nam 1. bonos diserte opponit malis Iosephus, et illis solis facilem ad vitam reditum esse, his vero aeternum carcerem destinatum pronuntiat. Hoc vero de resurrectione mortuorum intellexisse Iosephus non videtur, nec ita censuisse Pharisaei credi possunt, eo quod ex Danielis prophetia malorum pariter atque bonorum esse resurrectionem didicerant, hancque veritatem confirmatam fuisse a Malachia nouerant. Nec opponi his potest, esse inter Iudaeos, qui, solis piis resurrectionem expectandam esse, docuerint. Hoc enim, quamuis forte de particulari quadam Iudaeorum opinione concedi queat [h], toti tamen Pharisaeorum sectae placere non potuit, quae contra Sadducaeos non virtutis modo post hanc vitam praemia, sed peccati quoque poenas asseruit, id quod negata malorum resurrectione tueri non potuisset. Accedit his 2. quod ex Iudaeorum scriptis est notissimum, transmigrationis animarum dogma inter Iudaeos fuisse receptum valdeque deamatum. Non prouocabimus ad Cabbalistarum placita [i], quae dogma peregrinum ex Orientalis et Pythagorico-Platonicae philosophiae lacunis hausisse videri possunt; sed ipsos Rabbanitas testes volumus, quorum verba breuitatis caussa apud PAVLVM SLEVOGTIVM [k], IACOBVM WINDETVM [l] et HOTTINGERVM [m] nepotem legi velimus. Rabbanitae autem cum Pharisaeorum genuini discipuli sint atque asseclae, vt supra ostensum, omnino credibile, est, hanc eos quoque μετεμψύχωσιν a Pharisaeis, maioribus suis, accepisse. Addimus his 3. non confundendam esse migrationem

d) Vid. laudati in Otio Vindel. l. c. p. 25. seqq. add. BASNAGE l. c. L. II. c. 19. p. 489. seqq. PFEIFFER. Dub. vex. p. 889. P. SLEVOGT. diss. Acad. P. III. diss. I. p. 885.

e) Antiq. Iud. L. XVIII. c. 2. p. 617.

f) Vid. laudatos in Otio Vind. l. c. BVDD. l. c. p. 1203.

g) Matth. XXII. 23. Act. XXIII. 8.

h) Vid. THEOD. DASSOV. de resurr. mort. Io. A LENT. theol. Iud. c. XVIII. §. 14. p. 639. seq.

i) R. ISAAC. LORIENS. pec. tr. Cabb. denud. T. II. inserto.

k) loc. cit.

l) De vita funct. statu. S. V. p. m. 100.

m) Ad GOODWIN. Mos. et Aaron L. I. c. 10. p. 180.

Digitized by Google

nem animarum ex corpore in corpus cum resurrectione corporum: vtrumque enim, licet, non satis cohaereat, placuisse Pharisaeis credere par erat, vt Sadducaeorum dogmatibus contraria opponerent. Hi enim et futuri mundi retributionem, et animae post fata διαμονὴν singularemque sine corpore existentiam negabant. Illi errori opposuerunt Pharisaei resurrectionem mortuorum, eamque ex scriptis Mosis et prophetarum confirmarunt, qua in re cum sana docerent, mirandum non est, neque Christum, neque apostolos a Pharisaeorum doctrina in eo se separauisse, quod communis et recepta tum esset totius ecclesiae Iudaicae, excepta Sadducaeorum familia, sententia. Alteri errori opposita fuit transmigratio, quam licet optimus magister censura notasse non legatur, nondum tamen inde sequitur, ex silentio euangelistarum, nunquam Christum ad eam digitum intendisse, vel omnes omnino errores ineptae familiae ex instituto refutare voluisse. Est quoque 4. aliquid in verbis Iosephi, quod hanc partem iuuet. Illum enim locum, de quo disceptant viri docti, vbi paulo attentius consideramus, patet loqui Iosephum non de resurrectione corporis, quod proprie moritur atque cadit, sed de vnione animae cum corpore, quae non moritur, et ita quoque resurgere non potest: porro non esse sermonem de statu animae in die iudicii et seculo futuro, sed de statu animarum piarum et impiarum mox post hanc vitam, vbi separatae existunt. Quibus rationibus vno fasce collectis verisimilior eorum videtur opinio, qui transmigrationem Pharisaeis tribuunt. Quae vero contra eam obiiciuntur, facile retundi possunt, quae tamen breuitatis caussa omittimus, legenda, cui prolixiora de hoc argumento placent, apud SLEVOGTIVM et BASNAGIVM [n]. Nec difficile est, scaturigines detegere, ex quibus ad Iudaeos dogma hoc peregrinum dimanauit. Metempsychosin enim non in Aegypto tantum, sed in toto quoque oriente peruulgatum et vniuersale dogma fuisse, constat. Ast his in locis diu vixere Iudaei, multumque cum his gentibus conuersati sunt. Cum itaque error Sadducaeorum, animas post mortem esse desinere, noua repagula posceret, error errori oppositus et animarum bonarum migratio asserta est [o]. Nec desunt loca N. T. quibus hunc errorem tangi viris doctis visum est: quae tamen, cum obscura sint, et aliter quoque intelligi possint, huc non adducimus. Μετεμψύχωσιν vero hic sensu Pythagoreo, non vero Stoicam μετενσωμάτωσιν intelligi quilibet videt, et loca Iudaeorum allata euincunt, secus ac visum HERMANNO AB ELSWICH [p].

XII. Esse animum non immortalem tantum, sed spiritum quoque, etiam post discessum a corpore subsistentem.

XIII. Dari etiam praeter animas spiritus alios siue angelos et bonos et malos [q].

 XIV.

n) ll. cc.

o) Ita certe Cabbalistae ex Aegypto orti animam ex vnius mundi corpore ad alterius mundi corpus elegantius et praestantius migrare docebant.

p) De philosophum. viris doctis temere affictis §. 3. p. 3. conf. quae diximus in Otio Vindel. l. c. p. 26.

q) Act. XXIII. 8. 9. conf. DRVSIVS l. c. c. 14. p. 65. seq. quique de sectis Iudaeorum egerunt.

XIV. Expectandam esse resurrectionem [r].

Vitam Pharisaeorum magna sanctitatis specie se commendasse, veteres vnanimiter testantur. Cum enim non legis tantum literae facere satis se posse crederent, sed et opera supererogatoria ex obseruatis patrum traditionibus et ἐθελοθρησκείᾳ enata iactarent, non potuit non in id incumbere eorum diligentia, vt pietate vitae aliis praestare viderentur. Vitam itaque duram et austeram exprimebant, qualem requiri ab iis par erat, qui se a communi hominum viuendi ratione separare et meliora efformare animo constituissent. Hinc ingens inter Pharisaeos superbia, quae ita plebem contemsit, vt eam maledictam pronuntiarent [s], terrae filios appellarent [t], resurrectionem mortuorum illis denegarent, testimoniorum fidem reiicerent, et quae alia fuerunt intolerabilis fastus specimina passim viris doctis [u] enarrata. Patriarum traditionum, quae innumeris nugis quotidie ab otiosis hominibus augebantur, vsque ad superstitionem etiam in minimis erant obseruantissimi, decimabant omnia [x], quae possidebant, inque lotionibus et purgationibus ad insaniam vsque delirabant [y], et haec tamen ludicra et leuidensia magnam cultus diuini partem constituere sibi persuadebant, adeo, vt eiusmodi lotionibus et lustrationibus non Leuiticam modo verum etiam moralem animi puritatem apud Deum obtineri posse, sibi persuaderent [z]: adeo omnis sana ratio et philosophia hos homines reliquerat. Vigiliis ita corpus macerabant, vt vel asseri angustissimo vel spinis incumberent, ne somno grauiori corriperentur [a]. Ieiuniorum autem superstitiosam prorsus habuere curam [b], tum vt peccatorum maculas eluerent, tum vt insomniis felicioribus se pararent, tum vt consiliorum euentus prosperos adiuuarent, infaustos auerterent [c]: vnde praeter praescripta ieiunia spontanea quoque singulari voto elegerunt [d]. Orationum longarum et ampullatis verbis turgentium ad ineptias vsque erant studiosissimi [e], ita tamen, vt potissimum in synagogis [f], in templo, in conuiuiis, et in ipsis quoque plateis eas publice ostentationis caussa recitarent [g]. Quin et erogandarum eleemosynarum et porrigendae largiter stipis

r) Ibidem.

s) Io. VII. 49. Comment. h. l.

t) Pirke abhoth c. II. n. 5.

u) HOTTINGER. l. c. p. 176. LIGHTFOOT. ad Matth. V. 22. T. II. opp. p. 286. Specimen vero intolerabilis fastus Pharisaici cape ex sequenti historia: R. Iehuda Sanctus cum plebeium aliquando salutasset, poenitens in haec erupit verba: *Vae mihi, qui panem meum plebeio dedi!* Baua Bathra f. VIII. 2. conf. WAGENSEIL. Sota exc. Gem. c. III. §. 8. 2.

x) MATTH. c. XXIII. 23. conf. Io. CONR. HOTTINGER. de decimis Iudaeorum Lugd. Bat. 1713. 4. et laudati CARPZOV. ad SCHICKARDI ius reg. Hebr. p. 270. FABRICIO Bibliograph. antiq. p. 509. WOLFIO Cur. philos. ad l. c. Matth.

y) MATTH. c. XV. 2. MARC. VII. 3. subtilitates Pharisaeorum lege apud GOODWIN. l. c. L. I. c. 10. p. 185. SCALIGER. elench. trihaeres. c. VII. p. 56. in quibus adeo superstitiosi fuerunt, vt illotis manibus edentem poenam Dei certissimam et praesentem manere dixerint, vid. BVXTORF. Syn. Iud. c. XI. p. 239.

z) Conf. WITSIVS Misc. SS. T. II. ex. XXI. Io. SPENCER. de legibus Hebr. ritual. L. IV. p. 1187.

a) Conf. BASNAGE l. c. p. 499.

b) MATTH. c. IX. 14. LVC. c. VII. 39. XVIII. 2.

c) Loca Iudaeorum collegit LIGHTFOOT. ad l. c. T. II. opp. p. 309.

d) IDEM ad Luc. XVIII. 12. p. 552.

e) MATTH. c. VI. 5. LVC. c. V. 23.

f) Quadriuia et compita intelligi putat B. G. OLEAR. ad l. c. Matth. p. 172.

g) Conf. LIGHTFOOT. ad l. c. Matth. p. 298.

Digitized by Google

ſtipis diligentem curam habebant [h], eo quod ad conſequendam peccatorum remiſſionem et iuſtitiam coram Deo tuendam plurimum haec opera miſericordiae valere ſibi perſuaſiſſent. More tamen ſuo vbique ad famam iis conſequendam, et vt per ora virum volitarent, reſpexerunt, vnde turbarum indicio eleemoſynas eos diſtribuiſſe, prouerbiali locutione dixit Saluator [i]. Vt vero operibus ab aliis hominibus ſe ſeparabant, ita veſtimentis quoque ſe diſtinguebant. Tunicas hunc in finem geſtabant praelongas, quarum fimbrias ſiue zizith, dilatabant, vt legis diuinae obſeruantiores ceteris viderentur [k]. Cuius habitus tanta illis inerat aeſtimatio, vt hunc filium terrae, id eſt abiectum et plebeium hominem dicerent, qui non filamina geſtaret in veſte ſua, illudque tritum inter eos inualeſceret: *veſtes populi terrae ſunt conculcatio Phariſaeorum:* et qui huiusmodi veſtem communem tetigiſſet, impuritatem quandam Leuiticam ſibi contraxiſſe videretur. Quin adeo inſaniebat quorundam ſuperſtitioſa ἐθελοθρησκεία, vt ne ſanguini quidem ſuo parcerent, eumque variis ineptiis ad captandam vulgus admirationem elicerent [l]. Praecipue vero in phylacteriis dilatandis ampliandisque erant diligentiſſimi, vt ſupra alios legis diuinae obſeruantes memoresque ſeſe oſtenderent [m]. Illicitum putabant edere cum peccatoribus ; immo cenſebant eſſe pollutionis ſpeciem tangi ab iisdem, eo quod immundos illos eſſe pronuntiarent: Proſelytorum vero captandorum tantam adhibebant induſtriam, vt, licet proſelytos tanquam ſcabiem Iſraëlis haberent, inuſitato tamen in iis conuertendis deſiderio flagrarent [n]. Quo in ſtudio aucupandi proſelytos et perſecutionis ſpiritus contra illos, qui ab eorum partibus non ſtabant, et lucri cupiditas ſordidiſſima crumenis magis quam animabus proſpiciens eminebat. Quamuis autem vni omnes ſectae adhaererent, in varias tamen haud raro factiones ſciſſi ſunt, quae ipſas ſe mutuo interdum anathemate feriebant. Maxime autem ad cognoſcendam inſanientis ſectae ſtultitiam ſeptem illae Phariſaeorum claſſes notandae ſunt, quos Talmudici libri [o] memorant, nempe: 1. Phariſaeus Sichemita, qui pellem Phariſaicam vel induit vel exuit lucri gratia, inſtar Sichemitarum ſe circumcidentium. 2. Phariſaeus truncatus, ita dictus, ac ſi pedibus deſtitutus eſſet, quum eos vix hu-

h) MATTH. c. VI. 1. LIGHTFOOT. h. l.

i) Ita difficultas, quam interpretes mouent, facile tolli poteſt, nec ad inuſitatos ritus confugiendum, licet veſtigia quaedam adhibitarum buccinarum in eleemoſynarum diſtributione ſe inueniſſe putent viri docti, vid. B. WOLF. Cur. ex. ad h. l. p. 116. ſeqq.

k) MATTH. c. XXIII. 5. Zizith quid ſint, explicant GOODWIN. l. c. §. 29. p. 202. HOTTINGER. ad h. l. NICOLAI ad SIGON. de rep. *Hebr.* p. 433. et ſcriptores antiqq. Iudaicarum.

l) Vid. LIGHTFOOT. ad MATTH. c. III. 7. p. 273. vbi Phariſaeus ſanguinem eliciens vocatur. Id de flagellatione intelligit BASNAGIVS l. c. p. 499. contrarium probante BOILEAVIO de flagell. c. 2. p. m. 8. qui flagellationis in veteri federe nullum alium vſum fuiſſe, niſi caſtigationis, probat.

m) MATTH. c. IX. 11. LVC. c. VII. 39. De Thephillin ſiue phylacteriis fuſe tractant antiquitatum Iudaicarum ſcriptores enumerati a Cel. WOLFIO Cur. phil. ad l. c. Matth. p. 323.

n) MATTH. c. XXIII. 25. LIGHTFOOT. ad h. l. CARPZOVIVS ad SCHICKARDI ius reg. p. 324. et pec. diſſ. B. DANZII de cura Iudaeorum in proſelytis faciendis, Ienae 1688. 4.

o) Loca talmudica exhibent LIGHTFOOT. ad MATTH. c. II. 7. GOODWIN. l. c. p. 205. WAGENSEIL. ad Sota c. 3. BVXTORF. Lexic. Talmud. p. 1852. IO. HENR. HOTTINGER. theſaur. philol. L. I. c. 1. §. 5. aliique.

Digitized by Google

mo vellet leuare, vt profundae meditationis admirationem relinqueret. 3. Pharisaeus impingens, qui oculos suos clausit, ad euitandum aspectum mulierum, ita vt crebro caput muris impingeret et cruentaret. 4. Pharisaeus quaerens crebro, quid debeam facere, et faciam illud. 5. Pharisaeus mortarius, qui pileum gestabat instar profundi mortarii, ne posset oculos attollere, nec in vllam partem flectere, sed tantum vel antrorsum conii-cere vel humi configere. 6. Pharisaeus ex amore, qui morem legi gerebat virtutis amore. 7. Pharisaeus ex timore, qui legi obsequebatur formidine poenae; quorum, ille praecepta positiua, hic negatiua tantum reuerenter colebat. Ex his vero, quantum a grauitate et sanctitate diuinae legis, et a sana quoque ratione discesserint homines ineptissimi et nugiuenduli, iudicari, simul autem intelligi potest, cur singulari sanctitatis opinione apud plebem in maxima vixerint auctoritate [p]. Eiusmodi enim austeritatibus oculos oblinebant plebis ad externa tantum attendentis, vt internas sordes non perspicerent: eam autem humanitate, morum iucunditate, colloquiorum dulcedine, aliisque, quibus animi capi solent, conuersationis quotidianae virtutibus, maxime vero indulgentia in iudiciis et mitioris sententiae patrocinio sibi adeo deuinctam habebant, vt eius beneuolentiam atque studia prorsus in voluntate sua haberent [q]. Cumque et ipsi imperio, cuius iugum non sine magna indignatione patiebantur Iudaei, peregrino essent infensissimi, et ad illud excutiendum quauis occasione paratissimi, tantopere plebis studium pro Pharisaeis exarsit, vt tota ex eorum nutu penderet, et reges atque principes eorum potentiam inter plebes magnopere reformidarent [r]; eo quod nec vi nec dolo parcerent vlli, vt contrariam sibi partem queiscunque possent machinis euerterent. E contrario, vbi potentiorum et imperantium partes Pharisaei secuti sunt, ita flexerunt plebem, vt coeco studio in eorum partes rueret, quos sibi prius habuerat inimicissimos. Cuius luculentum exemplum cum nobis exhibeat historia Hyrcani, Aristobuli, Iannaei Alexandri regum, et Alexandrae reginae ad quam aliquoties iam prouocauimus, legenda omnino est IOSEPHI [s] historia, vt quem habuerit influxum haec secta in artes politicas imperantium, intelligatur. Texisse vero speciosam hanc sanctitatem horrendam impietatem et scelera grauissima, illis ignotum esse non potest, qui sermones Christi a sacris historicis in acta relatos legerunt, quibus illis abominabilem malitiam, superbiam, inuidiam, lucri cupiditatem, vindictae studium, et quae alia erant animi in pessima quaeuis grassantis furentisque scelera, obiecit [t], contra quem conflata maxime a Pharisaeis persecutio sentinam perditissimae nequitiae exhibuit, et quales homines essent, demonstrauit. Id quod praeter innatum detestabili homi-

p) IOSEPH. Antiq. Iud. L. XIII. c. 18. p. 454.

q) IDEM de B. I. L. II. c. 12. p. 788. Augebat eorum auctoritatem, quod in Synedrio maiorem numerum constituerent, vt supra obseruatum.

r) IOSEPH. Antiq. Iud. L. XIII. c. 18. p. 453. c. 24. p. 463.

s) l. c. c. 24. 25. conf. ZELTNER. differt. de Alexandra regina Iudaeorum.

t) MATTH. c. XXIII. 1. seqq.

hominum generi faſtum et ambitionem, quae πϱοεδϱίας et laudes hominum inſano furore anhelabat [u], et quae tanta erat, vt ſe orbis reges et humani generis magiſtros eſſe ſomniarent [x], et a diſcipulis contradictionem nullam ferrent [y], ex ſordidiſſima diteſcendi cupiditate profectum eſt, qua ducti dum viduarum et orphanorum curam agere ſimulabant, eos facultatibus ſpoliabant, ſuſcipiebantque ea omnia, quae ad peſſimas animi corruptiſſimi cupiditates alendas fouendasque facere poſſe credebant [z]. Neque hoc malum ſolum fuit, ſed cum legis eſſent interpretes et ſucceſſionem doctrinae Moſaicam ambitioſe iactarent, ab eorum quoque praeceptis plebs tanquam ab oraculi effatis pependit, effecerunt deteſtandis legis diuinae detorſionibus, vt legis notitia, et pietas vera tantum non omnis ex gente Iudaica exularet, animi vero ſalutis cupidi, et veram diuinae voluntatis cognitionem anhelantes miſere deciperentur, et ab ingrediendo coelorum regno excluderentur. Quibus tanquam paucis quibusdam inter lolia ariſtis ſuppreſſis tanta in populo Iudaico ſcelerum ac delictorum ſeges effloruit, vt non potuerint non diuina maturari iudicia, quae totam Iudaeorum rempublicam euerterent. Quam calamitatem publicam mire auxere Phariſaei ſeditionibus et rebellioni addictiſſimi, praeterea audaciſſimi, et conſiliis in praeceps et interitum ipſum ruentibus deditiſſimi, cuius exempla plura exhibet hiſtoria Iudaica [a], quibus tandem effectum eſt, vt tota reſpublica a Romanorum exercitu euerteretur. Quo tamen excidio templum quidem et vrbs ſolo aequata et res Iudaeorum diſiectae ſunt, Phariſaiſmus autem ex gentis ſuperbae animo, vt ſupra dictum, eiici non potuit. Fuere etiam foeminae, quae Phariſaiſmo nomen dedere, at quae eiusdem commatis quo viri, ſub pietatis praetextu nefandae licentiae impuritatisque ſpecimina edidiſſe leguntur, de quibus loca Talmudica conſuli poſſunt collecta a IOANNE LIGHTFOOTO [b].

§. XXVIII. Quarta Iudaeorum ſecta Eſſenorum eſt, cuius hiſtoria [c], eo magis expendi meretur, quo magis ſingulares prorſus eius res fuerunt, et a conſuetudinibus Iudaicis receſſerunt, et quo magis veriſimile eſt, ex Graeca philoſophia aliquid ad hos Iudaeos perueniſſe. Origines eius non minus, quam reliquarum ſectarum, impeditae et incertae ſunt, eo quod paula-

Sectae Eſſenorum origo.

u) Ibid. v. 6. ſeqq. conf. VITRINGA de vet. ſynagoga p. 191. RELAND. antiq. Hebr. p. 132. quorum prior luculentum ea de re locum ex Talmude affert p. 192. Pertinet huc titulus Rabbi, de quo vid. LIGHTFOOT. ad l. c. Matth. SELDEN. de Synedr. p. 736. aliosque laudatos WOLFIO Cur. ex. ad h. l. p. 324.

x) Vid. LIGHTFOOT. l. c.

y) IOSEPH. Antiq. Iud. L. XVIII. cap. 2. pag. 617.

z) MATTH. l. c. et interpp. ad h. l.

a) Exemplo eſſe poteſt Iudae Gaulonitidis ſeditio, qui terrenum Dominum renuebat. Eius enim factio ex Phariſaeis potiorem partem conſtabat, vid. IOSEPH. Antiqq. Iud. L. XVIII. c. 1. p. 616.

b) Ad Matth. III. 5. p. 271.

c) Scriptores de Eſſenis enumerat WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. p. 817. ſeqq. quibus addi poſſunt BASNAGIVS Hiſt. Iud. L. II. c. 20. ſeq. p. 520. ſeq. Ven. SAL. DEYLINGIVS diſſ. de Aſcetis ad calc. Obſeru. SS. P. III. p. 451. Io. IOACH. LANGIVS pec. diſſ. BVDDEVS H. E. V. T. T. II. p. 1212. ſeqq. CLERICVS H. E. Sec. I. et II. Prol. S. I. c. 9. HEVMANN. Act. phil. Vol. III. p. 504. et nuper Ven. MOSHEMIVS Inſt. Hiſt. Chriſt. Sec. I. P. I. c. 2. §. 12. ſeqq. p. 78. ſeqq.

Digitized by Google

paulatim, quod a quibusdam priuata diligentia institutum erat, tandem communi multorum suffragio probatum et auctum sensim in publicam sectam abiit. Difficilia itaque et dubia initia, fatentibus viris doctis [d], multis coniecturis vt in his rebus solet, exposita sunt. Ipsos Essenos si audis vetustissimum sectae huius institutum fuit: teste enim IOSEPHO [e] ad primorum auctorum ac parentum suorum libros antiquissimos prouocauerunt, eosque se habere professi sunt. Ex qua iactantia patet, suas illos origines longe supra reliquarum sectarum natales posuisse. Nec defuere, qui hac in re fidem illis haberent. Ipse sane IOSEPHVS [f] valde antiquitati huius sectae fauet, quin PLINIVS [g], seculorum illis millia tribuit, et ita de iis loquitur, quasi aborigines fuisse crediderit. Ast hoc homini in rebus Iudaeorum a commercio cum gentilibus abhorrentium, coecutienti facile ignosci potest, fides autem Essenis adhibenda non est, quos dubium non est, hanc antiquitatem ideo ostentasse, vt ceteras Iudaeorum sectas hoc quoque nomine, vt in reliquis instituti sui circumstantiis, vincerent, quemadmodum Iudaeos sibi super omnes gentes alias cum ceteris, antiquitatis etiam praerogatiuam vindicasse, et ad eam omnes ritus suos etiam recentiores et a conditoribus gentis non profectos retulisse constat. Et tamen, his non obstantibus inuenti sunt inter eruditos, quidam, qui ad vetustissima Israëlitarum tempora origines Essenorum retulerunt, et Rechabitas inter Iudaeos ex Kenaeis a tempore migrationis ex Aegypto receptas pro parentibus Essenorum agnouerunt. Quam opinionem ex veteribus secuti sunt SVIDAS [h] et CEDRENVS [i], magno vero studio ornauit SERARIVS [k], vt antiquitates originesque monachatus ex hac secta eo altius repeteret, quo nomine grauissime eum castigat SCALIGER [l]. Reiiciendam autem esse hanc coniecturam facile palpabit, qui considerauerit, qui Rechabitae fuerint, et quod vitae institutum secuti? Illi enim ex Kenaeo Midianiticae gentis populo, posterisque Iethro, qui socer Mosis fuit, oriundi fuere, qui populo Israëlitico adhuc in deserto palanti associatus est, eius beneficiis atque priuilegiis fruens, ita tamen, vt distincta semper ab Israële gens fuerit. Ex hac enim Kenaeorum domo oriundus Rechabi filius Ionadabus, vir grauis atque doctus, peculiare quidem vitae institutum suis commendauit, sed tale quod ab Essenorum moribus prorsus erat diuersum. Teste enim IEREMIA [m] vate, ita constituit Ionadabus, ne vinum biberent, nec domum aedificarent, nec agrum colerent, nec vineam consererent, sed habitarent in tentoriis; nempe quod peregrini essent, quorum non erat terrae inter Israëlitas portio, sed docendo scribendoque vitam tolerarent [n]. Ast Essenos

d) Citati GOODWIN. Mos. et Aar. L. I. c. 12. §. 21. p. 237.
e) De B. I. L. II. c. 11. p. 788.
f) Antiq. Iud. L. XVIII. c. 2.
g) Hist. nat. L. V. c. 17. conf. BASNAGE Hist. Iud. L. II. c. 20. p. 514. 658.
h) In Esseni T. I.
i) Hist. p. 198.
k) In trihaeresio L. III. c. 8.
l) In elencho trihaeresii c. 24. p. 186.
m) c. XXXV. 6. 7.
n) Diligenter docteque de Rechabitis disseruit HERMANN. WITSIVS Miscell. SS. P. II. p. m. 223. seqq.

Digitized by Google

senos agros coluisse, aliaque his contraria instituta secutos fuisse, Iudaeos etiam origine fuisse ex dicendis constabit. Nec verisimiliorem sententiam sequitur R. ABRAHAM ZACHVTH [o], qui Nazaraeos huc aduocat; vt enim taceamus, durasse Naziraeorum institutum per aliquod tantum tempus, discrimen inde apertum patet, quod templi nullam communionem Esseni habuerint, in quo tamen vi instituti sui Nazirаei erant frequentissimi. Doctissimus vero LANGIVS [p], nouam de Essenorum origine opinionem ingressus, non inter Iudaeos, sed inter barbaros eorum natales quaerendos esse putat, ratus non fuisse Essenos Iudaeos, sed philosophos barbaros Iudaizantes. Huic vero opinioni, vt cetera non afferamus infra commode magis dicenda, testimonium Iosephi et Philonis, qui diserte Iudaeos faciunt, recte opponitur. In tanta itaque coniecturarum et diuersitate et incertitudine tutissimum putamus fateri, latere veros natales sectae fanaticae, nec posse eos accurate definiri, eo quod succedente tantum tempore sensimque ex paucis vita agrestis cultoribus fanaticam quandam vitae regulam sibi constituentibus, in sectae tandem formam adoleuerit. Illud ex IOSEPHO [q] certum est, temporibus Ionathae, fratris Iudae Maccabaei, Hyrcanique regis et filiorum [r] vna cum reliquis sectis floruisse, nec a vero dissentire putamus, quod eleganter et acute coniecit MOSHEMIVS [s], ante reliquas sectas hanc exortam fuisse, licet forte nomen non mox cum ipsa societate horum hominum enatum sit. Illud scilicet neminem negaturum esse: statum Iudaeorum miserabilem et deploratum, quo calamitatibus publicis tantum non opprimebantur, occasionem dare potuisse quibusdam, in deserta et campestria loca secedendi, vt eo tutius laterent, hosque cum patriae religionis cultus, deficiente templi vsu, ex legibus Iudaicis seruari non posset, recedendum paululum a ceremoniis auitis ratos, tandem ad theoreticam quandam vitam esse delapsos: et cum simile institutum in Aegypto floruerit, ex eius moribus recepisse illa, quae circumstantiis suis atque scopo essent consentanea. Ita enim maxime probabile fieri, homines in Syria natos, cum ad Aegyptios accessissent, temperamento ad fanaticismum inclinante, quod initio necessitas suaserat, animi inclinatione postea seruauisse institutum. Qua vero calamitate publica pressis Iudaeis, quidam in campestria et deserta loca discesserint, de eo variae virorum doctorum coniecturae sunt. Primus nisi fallimur DRVSIVS [t] grauem qua Hyrcanus Pharisaeos afflixit persecutionem occasionem sectae huic dedisse coniecit. Tunc enim Pharisaeorum nonnullos in deserta loca secessisse et peculiarem sectam constituisse

o) In Iuchasin, conf. DRVSIVS l. c. SCALIGER. Elench. trihaeres. c. 23. p. 147. GOODWIN. l. c. p. 237. BASNAGE l. c. p. 513.
p) loc. cit.
q) Antiqq. Iud. L. XIII. c. 9. p. 442.
r) c. 24. p. 463. seq.
s) l. c. p. 82.
t) De Hasidaeis p. 24. ed. Trigl.

Digitized by Google

tuiſſe putat. Aſt falli virum doctum ſola Ioſephi auctoritas euincit [w]. Alii perſecutionem grauem, qua gentem Iudaicam preſſit Antiochus Epiphanes, occaſionem ſecedendi viris quibusdam piis dediſſe ſtatuunt. Haſidaeorum enim quosdam, quique ab abominationibus gentilibus, quas in mediam Hieroſolymam introduxit Antiochus, ſe ſeparauerant, cum non omnes bello ſe tyrannidi opponere auderent, ſeceſſiſſe in deſerta, vt ab idololatria ſecuri Deum ex legis praeſcripto colerent. Qui cum in ſolitudine ſine templo, ſine victima, viuerent, peculiare tandem inſtitutum vitae ſibi finxiſſe. Quam ſententiam amplexi ſunt multi viri doctiſſimi [x]. Cel. MOSHEMIVS [y] autem maturius paulo ſectam hanc, ſi de re ipſa, non de nomine quaeratur, initium ortumque cepiſſe coniicit, et rem ita eueniſſe rationes inducit: „Aſſyriis et Babyloni„is Palaeſtinam populantibus Iudaeosque ſecum in ſeruitutem abducenti„bus, gentis huius haud paucos fuga ſeſe in deſerta loca Syriae et Aegy„pti recepiſſe, quo furorem vitarent hoſtium. Hos quum templo care„rent, neque ritus idcirco a Moſe rogatos ſeruare poſſent, facile in eam „deſcendiſſe cogitationem, ſufficere, ſi quis mente caſta puraque Deum „colat, hominemque ſupremi Numinis ſtudioſum ſine victimis, aris, ſa„cerdotibus et ſuffimentis expiari poſſe. Auxiſſe hanc opinionem ſoli„tudinem, et non modo coactas diuinae legis interpretationes, ſed etiam „princeps nouae huius ſectae dogma peperiſſe: contemplando, corpus„que coërcendo et caſtigando viam ad amicitiam Dei atque ſummum „perfectionis gradum ſterni. Adiunxiſſe ſeſe huic generi poſtea non„nullos Aegyptiacis aliisque ſuperſtitionibus imbutos, quibus magiſtris „noua plane et inuſitata religionis forma quam nec Iudaicam, nec profa„nam dixeris, conſtitutam eſſe". Nihil eſſe in hac doctiſſimi viri coniectura, quod non veriſimilitudine ſe commendet, omnino fatendum eſt, vnde qui, deficientibus certioribus indiciis, illi addere calculum voluerint, recte ſatis rationes inituros eſſe putamus. Quod ſi tamen coniecturas quoque noſtras, ob inſtituti noſtri conditionem melioribus addere licet, diſtinguenda paulisper certiora ab incertis eſſe putamus, vt quid veriſimile ſit, quid minus, inde coniici queat. Et 1. quidem errare eos, qui Hyrcani vel etiam Ionathanis fratris Iudae Maccabaei tempore exortos eſſe Eſſenos, ſtatuunt, facile ex IOSEPHI [z] teſtimonio euinci poteſt, qui floruiſſe circa iſta tempora iam tres iſtas ſectas teſtatur. 2. Certum quoque ex IOSEPHI narratione [a], eius-

w) Valde eam ob rem Druſium exagitauit Serarius, cui acerbe reſpondit Scaliger, quorum tamen neuter veras origines huius ſectae vidit.

x) RELANDVS Antiqq. SS. P. II. c. 9. §. 16. p. 252. CAVE Antiqq. Apoſt. prooem. p. 118. BASNAGE l. c. p. 515. BVDDEVS Hiſt. eccleſ. V. T. T. II. p. 1212. Haſidaeorum vero propaginem facit GROTIVS ad I Maccab. II. 42. nos huic olim ſententiae ſubſcripſimus, in Germ. Hiſtor. philoſ. opere T. IV. p. 237. ſeqq. vbi etiam ad Cl. LANGII obiectiones l. c. §. 2. p. 22. reſpondimus. Re vero paulo attentius conſiderata origines ſectae huius altius repetendas eſſe arbitramur.

y) l. c. §. 14. p. 81. ſeq.

z) l. c. de B. I.

a) Dabimus eam in ſeq. §.

eiusmodi instituta recepisse Essenos, quae ex schola Pythagorae desumta sunt: ea vero non alibi, quam vel in Aegypto, vel ab Aegyptiacis hominibus, ad quos vltimi Pythagorei peruenerunt, discere potuerunt, vt ex historia sectae Pythagoreae clarum esse putamus. 3. Ex his autem necessario sequitur, Essenos, si secta ex iusto suo habitu et constitutione sumatur, ante Pythagoreismum inter Aegyptios innotescentem et instituta sua illi genti commendantem, sua quoque instituta non potuisse accipere. Illud vero Alexandri M. et Ptolomaei Lagidis temporibus euenisse, quibus vltimi Pythagorei in Aegypto visi sunt, et Aegyptii ab iis vitam istam monasticam et coenobiticam didicerunt, suo quoque loco demonstratum est. Quibus positis 4. recte inferri putamus tertio ante C. N. Seculo nempe ab A. M. cIↄcIↄcIↄDCL ad A. M. cIↄcIↄcIↄDCCL, qui L annis Ionathae tempora antecedit, hanc sectam qua talem enatam esse, licet initia iam prius posuerit. 5. Ita vero nec ab Antiochi Epiphanis persecutione, et Hasidaeorum temporibus eius natales deriuari possunt, nec a temporibus inuasionis regum Assyriae et Babyloniae; illa enim integro seculo serius, haec tribus seculis prius euenit. 6. Medium itaque tempus inter vtramque persecutionem occasionem dedisse sectae huic condendae, ex dictis omnino fit verisimile. Qualis vero illa fuerit, licet definiri accurate non possit, putamus tamen posse coniici aliquid, quod verisimilitudine non destituatur. Nobis ita ab initio euenisse videtur: Cum incursione Assyriorum templum dirutum, vrbs Hierosolyma vastata, et religionis cultus omnis sublatus esset, caede quoque praefecti Gedaliae ab Assyriorum rege constituti exiguae Iudaeorum in Palaestina reliquiae timore replerentur, fuga popelli ab Assyriis relicti ex terra Iudaica in Aegyptum facta est [b], ibique Iudaei haeserunt diu, sine templo, sine aris focisque et sine cultu publico, adeoque priuata tantum pietate seruire Deo cogebantur. Fecisse hoc reliquias illas populi Iudaici in Aegyptum delati in solitudine, vitata hominum frequentia, cum odium Iudaeorum in idololatriam Aegypti suadet, tum Aegyptiorum horror eorum, quos damnare sacra sua nouerant. Maxime vero timor fugitiui populi in deserta Aegypti eos compulisse videtur, cum multos ex suis a Cambyse abduci in captiuitatem cernerent. Et haec prima initia fuisse monachatus Iudaici, tum in Therapeutarum, tum in Essenorum familia postea se prodentis coniicimus. Iustamque et omnino probandam coniecturam Moshemianam putamus, homines a templo, aris, victimisque raptos quasi et abstractos vitam sibi quandam atque cultum finxisse, qui austeriori exercitatione defectum victimarum quasi suppleret, et se Deo castiori vitae habitu placere posse, sine legis Leuiticae ceremoniis sibi persuaderet. Simpliciorem tamen vitae huius eremiticae conditionem et nondum sectariam fuisse, facile credimus, praesertim cum initio Ieremia vate praesente potuerint in ordinem redigi: sed succedente tempore varia accessisse ἀλλότρια nemo negauerit, qui humani ingenii indo-

b) Dictum ea de re supra §. XI.

Digitized by Google

lem inspexerit. Id quod incrementa sumsit haud exigua, cum allegorica methodus in Aegypto recepta medium exhiberet ἐθελοθρησκείαν hanc cum patria lege conciliandi. Maxime vero his Iudaeis μονάζουσι nouas arrisisse ceremonias nouaque placita, verisimile est, cum Pythagorei vltimi in Aegyptum elapsi solitariam vitam, quam necessitas initio iniunxerat, exercentes, nouis instituti sui ritibus, placitis, ceremoniis res suas illis augendi exhibuissent occasionem. Cum enim viderent, hos philosophos fanatica quadam ratione pietatem quandam excellentiorem commendare, eamque exercitationibus corporis cupiditates supplantantibus firmare, simul autem iudicarent, facile legem domesticam et praecepta Mosis: cum peregrinis istis institutis et placitis mediante allegoria posse conciliari, non potuit non eorum philosophandi modus recipi, et, quod initio arbitrarium, et ex variorum ingeniorum iudicio, varium quoque et diuersum fuerat atque liberum, tandem in sectae formam coalescere. Cumque credibile sit, non omnes eodem modo, in conciliando legis sensu cum institutis suis quae vel ipsi elegerant, vel a Pythagoreis acceperant, statuisse, ratio inde intelligi potest, cur Therapeutae ab Essenis in multis dissenserint [c]. Cum vero ab Alexandro M. et Ptolomaeo Lagide coloniae nouae et ampliores in Aegyptum deducerentur, quae libertatem religionis patriae exercendae nactae cultum Dei Iudaico more seruabant, videntur primi isti eremitae, cum ab vrbium frequentia essent remotiores et se circa ea tempora moribus et placitis Pythagoreorum attemperassent, in pristino instituto perstitisse: et ita quidem Therapeutas Iudaeos in Aegypto ab initiis coloniae Iudaicae floruisse, et peculiarem eiusmodi societatem constituisse, nobis quidem videtur verisimillimum. Fuisse autem alios quoque, qui ab eorum placitis in quibusdam dissentirent, ex allata paulo ante ratione apertum est, Ptolomaeus vero Philadelphus Lagidis successor, soluta Iudaeorum seruitute cum potestatem iis fecisset, domum, si vellent remeandi cum aliis Iudaeis, qui in Palaestinam remigrarunt, huius quoque generis nonnullos rediisse, dubium non est. Qui cum cultum externum ab Esdra, Nehemia reliquisque viris piis cum templo restitutum contemnerent, eo quod purius sanctiusque se Deum colere posse crederent, ineptae quoque traditionum nugae illis parum ad colendum Numen facere posse viderentur, secesserunt in campestria loca, et peculiarem ibi sectam propagarunt, quae postea, vt ab enatis reliquis sectis distingueretur, a sanctiori, quam affectabat, vitae cultusque diuini ratione, Essena dicta est. Haec coniecturae quidem tantum locum atque ius tueri posse in tanto veterum silentio non diffitemur, fatebitur tamen praeiudicio non occupatus quilibet, eam ita se habere, vt non tantum cum temporum et circumstantiarum fatorumque populi Iudaici rationibus conueniat, sed et vtriusque sectae, Essenorum et Therapeutarum consuetudines pene omnes

c) Ita vero quaestio quoque dirimi potest, vtrum Therapeutae Essenorum genus aliquod fuerint, de qua paulo infra dicemus.

Digitized by Google

omnes luculenter explicari possint, immo difficiles quoque controuersiae quaedam virorum doctorum de hoc argumento componi. Nec destituitur haec opinio virorum doctorum calculo [d], qui ex Aegypto hanc sectam deriuandam esse agnouerunt. De ea vero cum alia IOSEPHUS [e] alia PHILO [f] tradiderint, ille Palaestinos Essenos, hic Aegyptios quoque Therapeutas enarrans, vterque audiendus, ast examinandus simul est: cum in quibusdam suspecti testes sint [g], totam etiam horum fanaticorum Iudaeorum historiam virorum eruditorum disceptationes et praeiudicatae opiniones valde reddiderint obscuram et intricatam.

§. XXIX. Hos duces itaque sed cum aliqua prouidentia, sequemur, Essenorum sectam propius consideraturi; Et nominis quidem, quod apud Iosephum Esseni, apud Philonem Essaei, apud Epiphanium Osseni scribitur, etymon adeo incertum est, vt citius equos gryphis iungere, quam doctorum virorum opiniones inter se conciliare liceat. Quidam enim חסידים per apocopen dici putant, eo quod ab Hasidaeis originem accepisse credunt: alii verbum Syriacum אסא quod sanandi, medendique significationem habet, huc aduocant, eo quod medicinam multi ex illis exercerent, et familiae quaedam eorum therapeutae a Philone dicantur: alii ab חסה deriuant, eo quod in loca deserta confugerent. SCALIGER [h] a voce חסי deriuauerat, qua pius, bonus, sanctus innuitur, sed mutata sententia postea a Chaldaica voce חשאי, quae silentium indicant, deriuare maluit. In cuius tamen coniectura, curae priores posterioribus meliores videntur, ita enim Esseni nobis a Iosepho et Philone describuntur, vt pietatis atque sanctioris vitae gradum sublimiorem conscendisse videantur, certe ab hac opinione nomen accepisse credi queant [i].

Essenorum historia.

d) Primus hoc obseruauit LVC. HOLSTENIVS in annot. ad Porphyr. vitam Pythag. pag. 11. quem multi alii viri docti, et in his nuper Cel. MOSHEMIVS §. 11. p. 78. l. c. secuti sunt.

e) De bello Iud. L. II. c. 11. p. 785. Antiquit. Iud. L. XVIII. c. 2. p. 617.

f) Quod omnis probus sit liber, p. 876. seqq. vbi Essenos practicos, et de vita contemplatiua p. 889. seqq. vbi theoreticos siue therapeutas describit.

g) Consentiunt in hac sua narratione Iosephus et Philo in multis, in quibusdam autem variant et dissentiunt. Cuius ratio inde deriuanda esse videtur, quia propius meliusque Essenos Palaestinae incolas Iosephus nouit, quam Philo, qui Aegyptiorum eremitarum ex Iudaeis mores propius inspicere potuit. Vnde in illorum historia Iosepho, in horum Philoni magis credendum esse videtur, vbi dissona referunt. Negare tamen non possumus, fidem doctissimorum horum ex gente Iudaea virorum non ab omni sublestae fidei suspicione esse liberam. Vterque scriptor Iudaica ambitione occupatus philosophiam Graecam omnem a sua gente ad gentiles peruenisse credebat: et hoc praeiudicio occupatus ita gentis suae res gentilibus exponere satagebat, vt quantacunque posset, harmonia inter eas et res gentilium, appareret: ratus, ita gloriosum fore Iudaeis, si quod Graeci tantopere iactarent, ipsos diu iam habuisse, demonstraretur. Non hac suspicione iniuriam fieri vtrique, Iosephi praefatio ad Antiqq. et haec ipsa Philonis de Essenis tractatio luculenter docent. Hoc animo cum ad Essenorum historiam scribendam accessissent, iusta suspicio est, eos leues quasdam circumstantias huius sectae ita ornasse, vt quam maxime gentilibus, praecipue Pythagoreis institutis, quae in Aegypto magna in veneratione erant, similes viderentur, et haberent Iudaei, quae gentilium gloriae domestica opponerent. Certe prouidos hoc lectores facere debet, vt, cum horum virorum fide standum sit, nunquam sine formidine oppositi illorum narrationes recipiant. Quae enim alii veterum de hac re habent, ex his fontibus hausta sunt.

h) Elench. trihaeres. c. 26. p. 100.

i) Conf. de huius nominis origine LEVSDEN. in philologo Hebr. mixto diss. XX. RELANDVS Antiqq. SS. P. II. c. 9. §. 16. p. 252. DRVSIVS de sectis L. IV. c. 1. p. 164. seqq. BVDDEVS Hist. eccles. V. T. T. II. p. 1213.

Digitized by Google

Fauet etiam huic originationi Iudaeus vterque IOSEPHVS atque PHILO, quorum ille [k] afcetas quosdam fanctiorem vitam profeffos nobis fiftit, hic [l] a Graeco vocabulo ὁσιότης, per paronomafiam dictos effe ftatuit. Eorum vero defcriptionem hanc nobis reliquit Iofephus: „Inter tres Iu„daeorum fectas, illi qui circa fanctiorem vitam exercitationes fufcipi„unt [m], Effeni funt, qui Iudaei quidem genere funt, fed amoris mutui fu„pra reliquos ftudiofiffimi. Hi voluptates quidem, tanquam fcelus ali„quod refugiunt, in ea vero virtute quam maxime exercentur, quae „continere animum docet, ne cupiditatibus manus victas porrigat. Et „liberorum quidem generandorum cauffa nuptias non ineunt, aliorum ve„ro hominum filios teneros adhuc et ad difciplinas aptos adoptant, et pro „confanguineis reputantes fuis moribus et inftitutis conformiter educant: „licet enim coniugium et fucceffionem thori non tollant, cauent fibi ta„men a muliebri luxu, creduntque firmiter, nullam earum fidem exacte „praeftare [n]. Sed et contemtores diuitiarum funt, communio vero bo„norum atque facultatum omnium inter eos viget admiratione digniffima. „Conftitutum enim lege inter eos eft, vt ii, qui hanc fectam ingrediun„tur, facultates fuas ad communem fifcum conferant, fic vt inter omnes „neque ob paupertatem contemtum aliquis patiatur, neque ob diuitias „efferre fe fuper alios poffit, fed collatis in commune aerarium facultati„bus omnium, interque fe commixtis, vnae, tanquam fratrum, faculta„tes videantur. Oleum autem pro re abominabili et probrofa habent, fic, „vt fi quis inuitus eo vngatur, corpus detergat purgetque. Vilibus vero „veftimentis libenter vtuntur, et maxime candidis. Sed et procuratores „habent, qui eorum rerum curam gerunt, quibus omnes opus habent, et „fingulis aequalem eorum, quae neceffitas poftulat, praeftant operam. „Non autem vna eorum ciuitas eft, fed in qualibet habitant multi hic „illicue [o], qui vero aliunde adueniunt, fi fectae huic addicti funt, ita „rebus

k) De B. I. L. II. c. 12. p. 785.

l) Q. O. P. L. p. 876.

m) ὁ δοκεῖ σεμνότητα ἀσκεῖν.

n) Hoc non ad fidem thori, fed ad fidem et filentium fectae et difciplinae, quam arcanam feruabant trahendum effe videtur. Miratur hanc a coniugio abftinentiam PLINIVS L. V. c. 17. „Ita per feculorum millia, incredibile dictu „gens aeterna eft, in qua nemo nafcitur. Tam „foecunda illis aliorum vitae poenitentia eft. “

o) Ita quidem IOSEPHVS: μία δὲ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς πόλις, ἀλλ' ἐν ἑκάστῃ μετοικοῦσι πολλοί. Aliter vero PHILO, qui l. c. p. 876. κωμηδὸν οἰκοῦσι, τὰς πόλεις ἐκτρεπόμενοι, διὰ τὰς τῶν πολιτευομένων, χειροήθεις ἀνομίας, εἰδότες ἐκ τῶν συνόντων, ὡς ἀέρος φθοροποιοῦ νόσον ἐγγινομένην προσβολὴν ψυχαῖς ἀνίατον, „vicatim habitant, „vrbes fugiunt, propter familiaria ciuibus ea„rum vitia, gnari, non minus periculi effe ab „eorum conuictu, quam ab aëris intemperie „peftifera, propter contagium incurabile. “ In hac duorum fcriptorum contradictione, Philonis narratio veritati multo magis fimilis eft, quam Iofephi. Inftitutum enim eorum et fuftentandi fe ex agricultura ratio, a mercatura et artificiis feparata, vrbibus vix conuenit. Neque vllibi legimus, in vrbibus Palaeftinae fuiffe coenobia et collegia Effenorum, fed habitaffe eos in locis campeftribus atque vicis. Neque facile potuit totius fectae collegium in vrbibus eius temporis Iudaicis excitari. Nec tam rara effet eorum notitia, fi in vrbibus habitauiffent, nec tacuiffet eos euangelica hiftoria, nifi ita remoti fuiffent ab illis oppidis, in quibus Chriftus frequenter verfabatur, et ita cum illis congrediendi nulla illi fuiffet occafio, quam veram cauffam effe, cur Effenorum nulla in annalibus facris

Digitized by Google

„rebus eorum omnibus vtuntur, tanquam propriis, et quos prius non noue„runt, cum iis conuersantur, tanquam diu cum illis consueuissent. Qua„propter iter quoque facientes nihil secum ferunt praeter arma propter latro„nes p. In quauis vrbe procurator est sectae ordinisque illius, a reliquis distin„ctus, qui aduenarum curam gerit vestimentorumque, et quae alia necessaria „sunt, rationem habet. Omnibus vero pueris, qui educantur a paeda„gogo, vnus vestitus modestissimus, vnus habitus est corporis: vestes „quoque et calceamenta non mutant, nisi lacera et temporis vsu detrita, „Nihil vero mutuo inter se vel emunt, vel vendunt, sed quilibet indi„genti exhibet, id quod penes se est, refertque quod sibi vtile atque com„modum, quamuis etiam sine commutatione vel retributione liceat ea „sumere, quae quis cupiat. Singulari vero pietatis studio in rebus diui„nis maxime vtuntur, ante ortum enim solis nihil profanum pronuntiant, „sed

sacris euangelistarum mentio fiat, licet non minus crassis, quam reliquae sectae, erroribus fuissent addicti, dudum viris doctis obseruatum est, vid. BASNAGE l. c. p. 588. 680. CAVE l. c. p. 120. et quae nos diximus in Otio Vind. Melet. I. p. 41. Quamuis autem haec veritatem Philonianae narrationis mire confirment, non tamen totus reiiciendus videtur Iosephus, sed conciliari posse cum Philone, nempe, si statuamus, coenobium quidem Essenos, refectorium, locum conuentus, aerarium, procuratores, et quae alia ad sectae formam pertinebant, habuisse in agro, multos etiam agri colendi caussa in vicis habitauisse, quosdam tamen in proximis oppidis, opificiorum exercendorum caussa consedisse, stato vero tempore cum reliqua sectae familia in vicis agrisque conuenisse. Regionem vero quam incoluerint, neque Iosephus neque Philo indicant, EPIPHANIVS autem haeres. XIX. p. 40. ex aliorum relatione tradit, ex Nabataea, Ituraea, Moabitide et Areilitide originem eos traxisse, quae regiones vltra vallem salsuginosam sitae sint. PLINIVS vero l. c. refert: „Ab occidente litore (Asphaltidis) „Esseni fugitant, vsque qua nocent, gens sola „et in toto orbe praeter caeteras mira, sine vlla „femina, omni Venere abdicata, sine pecunia, „socia palmarum." Qui locus cum valde obscurus sit, vehementer torsit interpretes, cuius tamen sensus hic est, recessisse Essenos circa litora maris mortui habitantes ab hoc lacu, quatenus eius exhalationes nocent, et circa ea loca consedisse, vbi palmarum copia est, id quod ab occidente maris in campis illic sitis factum esse satis luculenter indicat. In hac enim solitudine palmarum multitudo inueniebatur, testaturque l. c. PLINIVS, „infra Essenos fuisse Engadda „oppidum (vicus praegrandis vineis quoque ce„lebris Cant. I. 14. de quo vid. RELANDVS „Palaest. L. III. p. 763.) secundum ab Hieroso„lymis fertilitate, palmetorumque nemoribus." Ex quibus intelligitur, cur *gentem sociam palmarum* vocauerit Essenos Plinius, fallique Petitum et Salmasium, qui ita dictos fuisse putant, quod dactylis vixerint. Vocati vero illi campi desertum Iudae, Iud. I. 16. in quo vixit quoque Ioannes Baptista. Recte itaque Essenos eremitas quis dixerit.

p) S. CHRYSOSTOMO in Acta Hom. 46. auctore, Esseni Sicarii dicti sunt, a sicis, quas sub vestibus abditas gestarunt, quibus zeli pro patria legeque caussa multa mala ab iis patrata sunt. Inde Zelotae dicti. Ast haec prorsus repugnant narrationibus Iosephi et Philonis, vnde mendum irrepsisse in hanc vocem NIC. FVLLERVS Misc. SS. L. II. c. 3. p. 166. putat, legendumque pro σικάριοι, οἱ κάριοι, Karaei, ast nodum ita secari, qui solui debebat, quilibet videt, adeo violenta est ista emendatio. Qua opus non est, cum satis clarum sit, confudisse Chrysostomum cum Essenis sectatores Theudae et Iudae Galilaei, qui cum Caesarem dominum respuerent, pro Patriae libertate et lege rebellarunt, indeque Zelotae dicti sunt, hisque seditionibus innumeras turbas et calamitates excitarunt. Horum autem plerique Pharisaei erant, teste IOSEPHO Antiq. Iud. L. XVIII. c. 1. p. 616. Ex hac factione vero illi quoque fuerunt, qui a gladiolis minutis, quos sicas Romani vocant, sicarii dicti sunt, et caedibus atque seditione Hierosolymam repleuerunt, vid. IOSEPH. Antiq. Iud. L. XX. c. 7. p. 697. Non errauit itaque SVIDAS, qui in Sicarius T. III. p. 312. Pharisaeos Zelotas sicarios vocatos esse tradit. Quod vero DRVSIVS contendit l. c. L. IV. c. 21. p. 212. quem sequitur BASNAGIVS l. c. L. II. c. 21. §. 5. p. 565. fecisse quosdam Essenorum cum sicariis, id verisimilitudine caret. Alia enim vita, agrestis, simplex, et a turba hominum remota fuit Essenorum, quos innocenter vixisse Iosephus et Philo tradunt. Accedit quod haec secta nunquam in templum venerit, sicarii vero in festorum frequentia eiusmodi caedes in templo patrauerint, teste IOSEPHO l. c.

Digitized by Google

„ſed patrias quasdam precatiunculas in orientem ſolem [q] recitant, vt fe-„liciter oriatur. Deinde ad propria quisque artificia, quae nouit, ab in-„ſpectore dimittitur, ſicque vsque ad quintam horam cum contentione „indeſinenterque laborant. Deinde in eodem agro conueniunt, lotique „frigida et candidis veſtibus induti, poſt hanc purgationem in propria „domo conueniunt, in quam nemini ingredi licet, qui alienae ſectae eſt „atque opinionis: et in coenaculum [r] tanquam in ſanctum aliquod tem-„plum ingreſſi, cum ſilentio et ſine ſtrepitu accumbunt, et a piſtore ſe-„cundum ordinem cuilibet panes apponuntur, coquus autem vaſculum „vnum vnius edulii adiicit. Priusquam vero cibum ſumant, ſacerdos „benedicit cibo, nec licet cuiquam aliquid ante preces et benedictionem „guſtare. Poſt prandium praefectus iterum precatur, ſicque in prandii „initio et fine precibus et gratiarum actione Deum victus datorem glori-„ficant [s]. Deinde ſacras veſtes deponunt, et ad operas ſuas vsque ad „veſperam digrediuntur. Ita vero coenant ſimiliter, accumbentibus „ſimul aduenis, ſi qui obtigerint. Neque clamor aliquis vel turba vlla in „illa domo auditur: ſed in colloquiis et ſermonibus vnus alterum excipit,

„cedit-

q) *Πατρίυς δὲ τινὰς ἐις τὸν ἥλιον ἐυχὰς ὥσπερ ἱκετέυοντες ἀνατῆλαι.* Ita Ioſephus, quae ſcrupulum mouerunt viris doctis, qua ratione fieri potuerit, vt ſolem Eſſeni adorauerint, cum notum ſit, Iudaeos poſt captiuitatem Babylonicam a cultu ſiderum et ab omni idololatria vehementer abhorruiſſe. EPIPHANIVS more ſuo haereſ. XIX. p. 41. haereticos et idololatras ex his exſculpit, niſi cum PETAVIO dicamus Eſſenorum ſectam Epiphanio memoratam ab Eſſenis differre. Cum vero diuini cultus tenaciſſimos, et in ſacris puriſſimos atque caſtiſſimos Ioſephus teſtetur fuiſſe, merito ſuſpectum ſit, quod viri quidam docti ſtatuunt, eos radios ſolis tanquam diuinam quandam exhalationem fuiſſe veneratos, ideoque ad leuandum ventrem progreſſos ſtudioſe texiſſe excrementa, ne radios diuini luminis contaminarent. Quod vbi fecere, diuinae magis omnipraeſentiae, quam ſolis, rationem habuiſſe, eiusque radios pro ſymbolo quodam eius habuiſſe cenſendi ſunt, qua ratione, Pythagoras quoque praecepit: *aduerſus ſolem ne mingito.* Obſtare tamen viri docti putant verba Ioſephi, quo minus ab idololatriae crimine abſolui queant. Cui difficultati vt occurrerent alii, varias explicationes attulerunt, videndas apud BASNAGIVM, l. c. L. II. c. 20. §. 17. ſeqq. p. 539. ſeqq. Inter eas ſpecioſa eſt SAM. PETITI, qui var. lect. c. 21. pro *ἐις ἀυτὸν*, legit, *ἐις ἀυτὸ*, (Θεῖον) aſt coactum hoc eſſe, verborum docet conſtructio. Nobis ſana omnia eſſe in textu Ioſephi videntur, modo vera ſignificatio praepoſitionis *ἐις* obſeruetur. Ea enim non tantum motum in locum vel ad aliquid directum indicat, ſed interdum etiam cauſſam impulſiuam, vel obiectiuam etiam, et explicanda eſt per *propter*, cuius exempla afferunt IO. POSSELIVS in Syntaxi Graeca p. 234. et FR. VIGERVS de idiotiſmis Graecae linguae c. IX. Sect. II. §. 9. p. 471. His praeſuppoſitis nihil aliud dicunt verba Ioſephi, quam hoc: Eſſenos profanum nihil ante ſolis ortum loqui, ſed recitare precationes matutinas a maioribus acceptas, et *in* vel *propter ortum ſolis* compoſitas, quibus a Deo precantur, vt feliciter illis lux ſolis illuceat. Quae vt verbis Graecis Ioſephi accurate ſatis faciunt, ita oſtendunt, ſolem non illud fuiſſe quod adorarunt, ſed materiam propter quam orarunt. Germani noſtri, vt eſt lingua eorum Graecae valde affinis, ita accurate exprimunt: *Sie beten vor Aufgang der Sonnen ihren von den Voreltern empfangenen Morgenſeegen, auf den Anfang der Sonnen, worinnen ſie bitten, daſs der Tag möge geſeegnet ſeyn.* Haec mentem Eſſenorum exprimere, nemo non videt, nec alia ratione ea intelligi poſſe, veneratio numinis puriſſima, quam iis tribuunt Ioſephus et Philo, permittit, qui eos tanquam purioris cultus diuini cuſtodes non laudaſſent tantopere, ſi idololatrae fuiſſent. Illud vero veriſimilitudine non caret, Eſſenos more Pythagoreorum ſolem habuiſſe pro ſymbolo diuinitatis, cum eſſent allegoriae amantiſſimi; quod vbi admittitur, reliquae obiectiones facile poſſunt repelli.

r) Ex hoc loco confirmatur coniectura ſupra poſita, Eſſenos in vicina oppida ad exercenda opificia ſua fuiſſe digreſſos, certa vero hora *ἐις ἓν χωρίον* in vno agri loco ad commune coenaculum (refectorium coenobitae hodie vocant) conuolaſſe, et ita cum Ioſepho vrbium, et cum Philone agrorum incolas poſſe dici.

s) Ex his menſae benedictionibus confirmatur explicatio ſupra data de benedictione ſolis matutina non ad ſolem ſed ad Deum directa.

Digitized by Google

„ceditque dicenti, ſic vt iis, qui extra ſunt, tantum ſilentium venerabile „aliquod myſterium videatur. Cuius cauſſa eſt moderatio in cibo et potu, „et iuſta ſobrietas, qua ad ſatietatem tantum paſcuntur. Nihil vero ſu-„ſcipiunt, quod non praefectorum cura et mandato agatur. Duo tamen „iniuſſi ſuſcipiunt, auxilium et miſericordiam; tunc enim licet indigenti-„bus, vbi opus habent, et digni ſunt, ex ſe auxilium ferre, victumque „conferre egentibus. Conſanguineis autem aliquid tradere, ſine procu-„ratorum voluntate, fas haud eſt. Irae ſunt temperantiſſimi, impetum-„que eius coërcent, fidem accurate praeſtant, pacem et colunt et ope-„rantur. Quicquid dicunt magis ratum firmumque eſt, quam quod iure-„iurando confirmatur; iuſiurandum enim magis auerſantur, quam periu-„rium, eum enim iam mendacem cenſeri credunt, cui ſine Deo fides „non adhibeatur. Veterum monumentorum ſunt ſtudioſiſſimi, maxime-„que ex iis quae ad animae atque corporis vtilitatem faciunt, eligunt. Hinc „ad ſanandas affectiones morborum radices, et ſalutares herbas et pro-„prietates lapidum ſcrutantur [t]. Quod ſi quis ſectam eorum ſuſcipere „ambit, non admittitur ſtatim, ſed per integrum annum extra eam con-„ſtituto eadem vitae praeſcribitur, et ſimilis veſtitus ratio. Vbi per hoc „tempus continentiae ſpecimina exhibuerit, ad coenaculum admittitur, „et ſanctarum lotionum fit particeps: nondum tamen in ſectae contuber-„nium ſuſcipitur, et per duos alios annos exploratur, vt conſtantiam de-„monſtret. Et tum demum vbi dignus iudicatur, in ſocietatem contu-„bernii recipitur. Antequam vero ad communem menſam admittitur, hor-„ribili iureiurando obſtringitur, pollicitus primo quidem diuina recte co-„lere, deinde iuſtitiam erga homines cuſtodire, neminique ſuo ſtudio nocere, „vel alterius impulſu; porro odio perſequi nullo non tempore improbos, „pro iuſtis autem ſemper ſtare et cum illis facere, fidem quoque praeſtare „omnibus, maxime vero imperantibus: nullum enim ſine Deo eſſe impe-„rium. Quod ſi ipſe praeficiatur aliis, promittit, non ſe poteſtate in „contumeliam aliorum abuſurum, neque ſuper conſtitutos ſub ſe vel ve-„ſtitu vel alio corporis cultu et ſplendore eminentiam quaeſiturum; ama-„turum ſemper veritatem et mentientes reprehenſurum, manum cohibi-„turum a furto, animumque ab impuro ſordidoque lucro ſeruaturum illi-„batum. Sectatores ſe nihil celaturum, extraneis vero nihil reuelaturum, „etiamſi ad mortem vsque quis coëgerit. Praeterea iurant, ſectae dog-„mata non aliter tradere, quam acceperunt; a latrociniis ſibi cauere, et „diligenter cuſtodire cum ſectae libros tum angelorum nomina [u]. Et „hoc

t) Haec ratio eſt, qua ducti nonnulli coniecerunt therapeutarum, id eſt, ſanantium nomen illis haeſiſſe, eo quod medicinam ſimplicium ſtudioſe colerent, immo Eſſenorum nomen inde quibusdam deriuatur. Aſt falli vtramque coniecturam ex vera vtriusque nominis origine patet. Certo tamen ſenſu inter empiricos referri poſſunt, locumque aliquem inter veteres medicos tuentur, conf. Fabric. Bibl. Gr. Vol. XIII. pag. 154.

u) Variae fuere eruditorum coniecturae, vnde hoc ſtatutum acceperint, et ſui ordinis praeceptis

Digitized by Google

„hoc quidem iureiurando eos, qui ad hanc sectam accedunt, obstringunt: „qui vero contra haec peccauerint, eos, ex ordine eiiciunt. Quique sic „condemnatus est, miserabili saepe fato correptus perit. Cum enim et „iurisiurandi religione et moribus ad Essenos pertineat, ne ab aliis qui„dem victum accipere potest, sed brutorum instar radicibus victitans, „fame tandem misere perit. Hinc in extremo demum agone constituti „miserti, eum recipiunt, eo quod ad mortem vsque cruciatus pertulisse „sufficientes credant. In iudiciis vero accuratissimi sunt atque iusti, nec „ius dicunt, nisi minimum centum conuenerint, quod vero semel apud „eos definitum id immutabile est. Maximum vero post Deum cultum „legislatoris nomini exhibent x), sic vt qui illud blasphemauerit, morte „puniatur, senioribus autem et pluribus obsequi, pulchrum esse ducunt. „Ita cum decem simul consedere, nouem illorum voluntati decimus nun„quam contradicet. Cauent vero sibi, ne in medio vel ad dexteram ex„spuant. Sabbathi vero custodiam rigidiorem seruant omnibus Iudaeis, „nam nonsolum alimenta pridie sibi parant, ne ignem eo die incendere „opus habeant, sed ne vasa quidem transferre in alium locum, vel ven„trem leuare audent y). Aliis vero diebus foueam in loco remotissimo „effodiunt, et quod reddidit venter, sollicite defodiunt, ne radios diui„nos contumelia afficiant; post quam naturalem corporis leuationem se „abluunt lauanturque, non aliter, ac solent, vbi se polluerunt. Diui„duntur autem secundum exercitationis suae tempora in quatuor classes, „tanta iuniorum prae senioribus humilitate, vt, si quis illorum hos teti„gerit, hi se lauent haud aliter, ac si alienigena, sectaeque exsors eos „tetigisset. Diu vero viuunt, sic vt multi centenarii superuiuant, id „quod meo iudicio ex simplicitate et ordinata victus ratione deriuandum „est. Atrocia vero quaeque contemnunt, et dolores forti et prudenti „animo vincunt, mortem vero honestam et gloriosam immortalitati „praeferunt, qui eorum animus maxime in bello Romano se manifestauit, „in quo torti et equuleo cruciati, vsti fractique omnibusque tormentis „tentati non potuerunt flecti, vt vel legislatori maledicerent, vel vetitum „quid comederent, vel aliud quid paterentur fieri: sed ridentes inter do„lores acerbissimos, et tortoribus illudentes bono animo pleni animas „reddiderunt, quas iterum accepturi essent. Eorum vero opiniones et „dogma-

ptis inseruerint Esseni? Quidam ex male intellectis verbis quibusdam Iobi hoc eos hausisse putant, sed carent verisimilitudine. Neque vero coniecturis incertis opus esse putamus, cum satis notum sit, circa ea tempora, quibus Essenorum secta in corpus aliquod coaluit, doctrinam de angelis siue daemonibus eorumque in hunc mundum potestate, custodiaque tum elementorum, tum prouinciarum, et de vi magiae in illos maxime in Oriente et Aegypto surrexisse: qua de re supra Alexandrinorum philosophorum placita enarrantes fuse egimus. Cum itaque haec gentilium placita ad Iudaeos transiissent, mirum non est, Essenos, quos vel ex Oriente vel ex Aegypto originem cepisse in antecedentibus probauimus, haec somnia de potestatibus angelorum magica vi per nomina eorum eliciendis retinuisse. Ita enim Cabbalistas quoque fecisse, in sequentibus ostendemus. Id quod vidit iam VITRINGA l. c. Respexisse vero ad Essenos Paulum Coloss. II. 18. quod vult GOODWINVS Mos. et Aaron L. I. c. 12. §. 23. p. 239. et HOTTINGERO ad h. l. placet, verosimile non est.

x) Mosen sine dubio Iosephus intelligit.

y) Id ob siccitatem eorum facile fieri poterat.

Digitized by Google

„dogmata haec ſunt: corpora quidem eſſe corruptibilia, neque durabilem „eorum materiam, animas vero immortales ſemper perdurare, congeni„tasque ex ſubtiliſſimo aethere corporibus tanquam carceribus naturali „quadam inclinatione et illecebris incluſas eſſe. Vbi vero ex carnis vin„culis ſe liberauerunt, tunc maximo gaudio efferuntur, quaſi extra ſe in „ſublime rapti, eo quod a diuturna ſeruitute ſe liberatos ſentiant. Et „quod ad locum earum attinet, cum Graecis [a] concordant: bonis enim „trans oceanum manſionem decernunt et regionem ſitam eſſe dicunt, ne„que imbribus, neque nebulis neque aeſtibus moleſtam, ſed qua ex ocea„no leni Zephyro ſemper recreentur: malis vero animabus tenebricoſos „ſinus deſtinant, in quibus ex indeſinentibus poenis gemitus reſonent [*]. „Haec igitur Eſſeni de diuinis praecipiunt, quae ineuitabilis quaſi eſca ſunt, „qua illi, qui ſemel eam guſtauerunt, detinentur. Sunt etiam inter eos, „qui futura praedicere ſuſtinent, libris ſacris, et diuerſis luſtrationibus, „et prophetarum enuntiatis a iuuentute innutriti: raro autem in vatici„niis ſuis a ſcopo aberrant. Eſt etiam alius adhuc Eſſenorum ordo, qui „in reliquo quidem vitae inſtituto, legibus et conſuetudinibus cum cae„teris concordat, in dogmate vero de matrimonio diſſentit. Eos enim, „qui non nubunt, maximam vitae partem reiicere putant, propter ſuc„ceſſionem, et ſi omnes in id conſenſerint, celerrime humanum genus „eſſe deſiturum. Per triennium vero vxores obſeruant, et explorant, „vtrum conceptioni ſint idoneae; et ſic exploratas demum ducunt: „vbi ſemel vero conceperunt, non amplius cum iis coeunt, eo quod non „voluptatis ſed generandae ſobolis cauſſa coniugium ineundum eſſe „ſtatuant. Hactenus IOSEPHI narratio; qui alio loco [b] addit, Deo reliquiſſe eos omnia. Ita enim: Ἐσσηνοῖς δὲ ἐπὶ μὲν Θεῷ καταλιπεῖν φιλεῖ πάντα ὁ λόγος; quae verba ſatis obſcure Eſſenorum de concurſu diuino circa actiones hominum doctrinam exponunt. Lucem tamen affundit alio loco [c], vbi eos affirmare ſcribit: Πάντων τὴν εἱμαρμένην κυρίαν ἀποφαίνεσθαι, καὶ μηδὲν ὃ μὴ κατ' ἐκείνης ψῆφον ἀνθρώποις ἀπαντᾷν, *omnia in fati poteſtate eſſe, nec quicquam hominibus praeter fati decretum accidere.* Ex quibus verbis manifeſtum eſt, oppoſuiſſe ſe Eſſenos Sadducaeis et a prouidentiae diuinae decreto cuncta deriuaſſe. Aliam enim τῆς εἱμαρμένης ſignificationem non eſſe, cum ex his locis inter ſe collatis, tum ex reliquarum ſectarum de fato doctrina inter Iudaeos liquet. Cauſſam itaque videmus nullam, cur fluctuet BASNAGIVS [d], quid per

 fatum

*) Luculenter haec de ſtatu animarum poſt mortem doctrina probat, ex Aegyptiorum theologia Graecis dogmatibus attemperata Eſſenorum theologiam fuiſſe enatam; et immiſta illi fuiſſe placita Pythagorica. Cabbaliſtae vero cum eadem tradiderint, vt ex Cabb. Pneumat. diſſ. III. c. 4. Cabb. denud. T. II. p. 248. ſeqq. patet, magnopere inde noſtrae de origine Eſſenorum coniecturae confirmantur.

a) Conſonantiam cum Graecis placitis hic pluribus notat Ioſephus, cuius tamen verba, cum huc non pertineant, omiſimus, conferendus autem eſt IAC. WINDETVS de vita functorum ſtatu ex comparatis inter ſe Hebraeorum et Graecorum ſententiis Sect. VII. pag. m. 129. ſeqq.

b) L. XVIII. c. 2. p. 617.

c) L. XIII. c. 9. p. 442.

d) Hiſt. des Iuifs L. II. c. 20. §. 11. p. 529. ſeqq.

fatum intellexerint, et annon fatum sidereum respexerint, eo quod magna reuerentia cultuque solem sint prosecuti [e]. Sectarum enim oppositio, quam hoc loco Iosephus etiam in dogmate de consilio et prouidentia diuina eiusque cum actionibus hominum concursu instituit, errare nos in fati significatione apud Essenos non sinit. Quemadmodum itaque Sadducaei Pelagianismum quendam, ita Esseni praedestinatianorum opinionem secuti in extrema cucurrerunt, sicque absurdam satis hypothesin, si cum exercitationibus austeris comparetur, receperunt, qua de re digna lectu sunt, quae erudite disserit BASNAGIVS [f]. Philone tamen auctore malum a Deo remouerunt; quod qua ratione, salua tamen absoluta decretorum diuinorum dispositione, fieri posse docuerint, in tanto monumentorum veterum defectu et silentio dici non potest, coniicimusque, eos consectaria doctrinae huius, absolutismum (sit voci venia) quendam introducentis, non satis perspexisse, et ita dogmata vno sub iugo non euntia copulasse; quod in hac ipsa doctrina saepe in ecclesia Christiana euenisse, eius historia testatur. Ceterum hoc quoque Essenis tribuit IOSEPHVS [g], in templum quidem donaria eos mittere, sacrificia vero non facere, eo quod sanctioribus se vti caeremoniis credant; ideoque a communi templo exclusos priuatim sacrificia facere. Aliter Philo, qui eos plane non sacrificare dicit: id quod forte de Essenis Aegyptum incolentibus intelligendum, Palaestinae incolis sacrorum curam ita habentibus. Dubium tamen occurrit, qui licuerit Essenis priuata pietate extra templum sacra offerre Deo, cum id, tanquam idololatriae species quaedam, inter Iudaeos prohibitum fuerit? Quem nodum secare quidem conatur PETRVS PETITVS [h], sed soluendus is erat; quae enim affert, probari non possunt. Nobis aut corruptissima ecclesiae Iudaicae facies accusanda videtur, qua licuit Iudaeis, quod libuit, cuius exemplum satis manifestum est, quod contra legis mandatum in templum non venerint, praesertim cum verisimile sit, prima sectae condendae occasione ita ferente et necessitate cogente, cum templum nullum esset, eos ita instituisse, postea vero cum templum profanari quotidie viderent, ab eius sacrificiis abhorruisse. Aut Iosephi in dubium vocanda fides; qui aliorum narrationibus eo magis decipi potuit, quo magis arcana, quam seruabant, disciplina, neminem ad exploranda vera eorum dogmata ritusque admittebat, qui non sectae esset addictus. Sed et hoc Iosephus addit, simplicem et honestam vitam agentes totos se agriculturae tradere, hocque vitae institutum vltra quatuor millia sequi. PHILONEM [i] si audimus, eius narratio in multis cum Iosepho concordat, quaedam habet ab eo diuersa. Narrat is, „ summa religione eos Deo seruire, non mactando „victimas, sed suasmet ipsorum mentes componentes ad sanctimoniam; „hos vicatim habitare, vrbes refugere, propter familiaria ciuium vitia „eorumque contagium, quod incurabile sit: viuere partim ex agricultura, „par-

e) Ipse tamen in nostram propendet explicationem. f) l. c. p. 531. seqq.

g) loc. cit. h) Var. lection. L. IV. c. 9. i) loc. cit. p. 876. seqq.

Digitized by Google

„partim ex opificiis in pace florentibus; beneficos esse erga suos et proxi-„mos, nullam condentes pecuniam, nec parantes ampli reditus latifundia, „sed quotidianis necessitatibus quaerentes remedium. Solos paene homi-„num degere sine praediis, sine pecuniis, et propter vitae institutum di-„uites tamen haberi magis, quam ob rerum copiam, frugalitatem non „vana existimatione ducentes esse quaestum maximum. Tela, iacula, „gladios, galeas, thoraces, scuta neminem apud eos fabricare, sicut nec „arma cetera, nec machinas, aut aliud quicquam bello vtile: immo ne illa „quidem studia reperiri ibi, quibus in pace facile abutuntur homines, „negotiatores, institores, naucleros ne in somnio quidem vidisse, sub-„trahentes auaritiae materiam. Omnes liberos ministrare sibi inuicem; „dominationem damnare vt iniustam atque impiam, repugnantem iuri „naturae, quae omnes ex aequo genuit educauitque, tanquam mater „germanos fratres reuera, non solo nomine. Philosophiae partem dia-„lecticam, vt parandae virtuti non necessariam relinquere eos verborum „captatoribus: eam vero, quae naturam scrutatur, disputatoribus, vt hu-„mano captu sublimiorem, nisi quatenus de creatore mundi, et creatione „disserit. In sola morali se eos exercere sub paedotribis legibus patriis, „quas non possit concipere humanus animus sine afflatu numinis [k]. Has „ediscere eos et alio tempore, sed praecipue recurrente die septimo, quem „sacratum existiment, feriarique tunc ab omnibus aliis negotiis, quoties „sacras aedes, quas synagogas vocant, adeant, pro aetatis ordine iuniores „ad seniorum pedes considere [l], et ad audiendum se componere; ibi alium „ex libro praelegere, alium quempiam vnum e peritioribus accedentem, „quae obscuriora sint, explicare: nam pleraque per symbola more vete-„rum philosophorum illis esse tradita [m]. Discere autem sanctitatem, iu-„stitiam, curam rei vel domesticae vel publicae, verorum bonorum ma-„lorumque scientiam, atque rerum indifferentium insuper, quid expeten-„dum, quid contra fugiendum; ea triplici regula examinare, amore Dei, „et virtutis et hominum: pietatis erga Deum argumenta prae se ferre plu-„rima, castitatem in tota vita perpetuam, a iureiurando et mendacio abstinen-„tiam, et quod ad Deum auctorem bona omnia, malum vero nullum referant. „Virtutem quoque sibi esse cordi, satis eos declarare; dum honores, pecunias „voluptatesque contemnant fortiter, viuereque eos continenter complexos „frugalitatem, simplicitatem, facilitatem, modestiam, legum reuerentiam, „constantiam et id genus cetera [n]. Charitatem porro eorum erga homines „indicare beneuolentiam, miram dictu aequabilitatem et omnium rerum

 „socie-

k) Cauendum tamen ne hic Graeci generis philosophos nobis fingamus, quorum habitu Essenos Philo depingit. Hoc enim faciebat in Graecorum gratiam, vt haberet, quos eorum philosophis solita gentis suae arrogantia praeponeret.

l) Iudaico more, vt infra dicetur.

m) Hoc ad origines Essenorum detegendas probe obseruandum est.

n) Valde hic nobis suspectus est Philo, attemperasse eum Essenorum mores Graecorum philosophorum speculationibus, et vitae innocentiam in philosophiae theatrum traduxisse. Non enim fuisse philosophos, sed ascetas Essenos, ex dictis manifestum est.

Digitized by Google

„ſocietatem. Patere eorum ſodalitia hominibus etiam aduenis, idem in„ſtitutum ſeruantibus, omnibus vnum eſſe promtuarium, vnde veſtitus „et menſa communis ſumatur. Quicquid lucrentur ex quotidianis operae „mercedibus, non ſibi quemque conſeruare, ſed in medium conferendo „cuicunque volenti fruendi poteſtatem facere: tum ſi qui valetudinarii „nequeant victum quaerere, non eos negligi, paratum habentes e publico „infirmitati ſubſidium, quam ſecure ſuſtentent ex communi copia. Senio„ribus iuniores reuerentiam et honorem exhibere, tanquam germanos „filios, labantem eorum aetatem fulcientes omnimodo tam conſiliis, quam „miniſteriis. Tales virtutis athletas eos reddidiſſe philoſophiam absque „omnibus curioſis et ambitioſis Graecorum vocabulis, exercentem eos in „laude dignis actionibus, quibus certa perpetuaque libertas conſtabiliatur. „Id compertum eſſe in multis et variis eorum difficultatibus, ſub tyrannide „potentiorum diuerſis praeditorum ingeniis. Ex quibus licet alii conati „feroces beſtias immanitate ſuperare, nullam omiſerint crudelitatis ſpe„ciem, alii clandeſtinis morſibus canum maleficorum more laedendo per„petuam reliquerint afflictionum memoriam, neminem tamen vel ex cru„delibus illis, vel ex alteris fucatis et ſubdolis, valuiſſe modo dictos coetus „Eſſaeorum ſiue ſanctorum in culpam inducere, ſed omnes diſceſſiſſe „victos virtute horum virorum, laudantes eos vt liberos ciues, et ſuo „iure viuentes etc.“ Hactenus Philo, ex cuius narratione ſi cum Ioſephi conferatur, patebit, ſingularem prorſus inſtituti rationem tenuiſſe Eſſenos, licet manifeſtum eſſe putemus, dediſſe vtrumque in deſcriptione ſua aliquid praeiudicio ſuo, ſapientiam et inſtituta Hebraeorum diffluxiſſe ad gentiles, et illorum ideo mores, ad horum conſuetudines, quae tum maxime fiebant, etiam ab vtroque hoc Iudaeo, efformandos eſſe. Haec enim vera ratio eſt, cur iſta Eſſenorum collegia tanquam peculiares philoſophorum ſectas deſcripſerint, licet fateantur ipſi, maxime Philo, totus alias Graecanicae philoſophiae admiratione captus, δίχα περιεργείας ἑλληνικῶν ὀνομάτων ἀθλητὰς ἀρετῆς ἀπεργάσασθαι φιλοσοφίαν. Ex his vero Ioſephi et Philonis narrationibus diiudicandum iam eſt, vtrum Iudaei fuerint, vel philoſophi gentiles? Quaeſtionem prius, quantum nouimus, non diſputatam primus in diſceptationem adduxit, et poſterius affirmauit V. C. Io. Ioachimvs Langivs [o], paternae eruditionis haeres eximius, peculiari diſſertatione contendens: Eſſaeos non fuiſſe Iudaeos, ſeu peculiarem Iudaeorum ſectam, ſed philoſophos barbaricos iudaizantes. Quam opinionibus docte et argute tueri, ita aggreſſus eſt, vt, ex narrationibus, quas exhibuimus, Ioſephi, Philoniſque, eos characteres eruat, quos Iudaeis conuenire non poſſe credit. Praemiſſa enim diſtinctione Eſſenorum a Rechabitis, Haſidaeis et Therapeutis [p], ex Philone monet; adduci

o) Diſſ. de Eſſaeis, quae demonſtrat, Eſſaeos non fuiſſe Iudaeos ſeu peculiarem Iudaeorum ſectam, ſed philoſophos barbaricos Iudaizantes, Hal. 1721.

p) De Therapeutis pec. diſſ. quoque egit, de qua infra.

adduci eos inter exempla gentilium philosophorum, in barbarico solo frequentius occurrentium, Persarum, Indorumque, et haec exempla etiam Syriae et Palaestinae non deesse, ostendi. Reiecisse eos quoque imperia dominorum et seruorum conditionem, et intermisisse sacrificia, quorum vtrumque legi diuinae repugnet. Porro eos matrimonium non contraxisse, contra consuetudinem Iudaeorum, tantopere coniugium tanquam legem extollentium. Exhibuisse eos, Iosepho teste, soli diuinos honores, ius in publicis conuentibus dixisse, quod tamen sine synedrii consensu Iudaeis non licuerit; separauisse se a templo, nec in id venisse, legisse libros veterum, at non Iudaeorum; in sanctificando sabbatho reliquis Iudaeis praecelluisse. Addit his vir clarissimus, nullam fieri Essenorum mentionem in sacris literis, non tacitura historia euangelica, si Iudaei gente et religione fuissent. Habendos itaque pro barbaricis philosophis, sed talibus, qui Iudaeorum ritus et caeremonias in multis sint imitati. Erudite haec et non sine ingenio a docto viro disputata sunt, ast inuita, nisi prorsus fallimur, veritate. Ad totam enim hanc opinionem vna machina disiiciendam sola disertissima IOSEPHI [q] atque PHILONIS [r] verba sufficiunt: quorum ille tres ait esse sectas Iudaeorum, Sadducaeorum, Pharisaeorum, Essenorum, hic satis manifeste philosophorum barbarorum inter Persas et Indos exemplis opponit Palaestinae Syriaeque genus hominum virtutem sectantium, cuius regionis non paruam partem gens populosa Iudaeorum incolat. Apud eos (Iudaeos) ait, quosdam dici Essaeos. Vterque ita clare Iudaeos eos fuisse definit, vt aut caecutire nos in meridiana luce oporteat, aut videamus non nisi Iudaeorum genus, peculiare vitae institutum sectans. Nec ita comparatae sunt phalanges viri doctissimi, vt non facile queant profligari, modo id obseruetur: non negari, quod in multis a legis praeceptis et Iudaeorum consuetudine recedentes gentiles ceremonias, ritus, placita, ex Aegypto sine dubio ad eos translata, vel potius cum iis in Palaestinam allata susceperint, sectamque constituerint inter Iudaeos minime orthodoxam: sed de eo tantum quaestionem esse, vtrum origine, gente, et religione, quoad dogmata palmaria, Iudaei fuerint nec ne? vtrum eos pro Iudaeis agnouerint ipsi Iudaei? vtrumque affirmant, Iosephus et Philo, qui hos homines cognouerunt, et eorum temporibus vixerunt. Quod autem Philo barbarorum philosophorum exemplis adiecerit Essaeos, adeo non infringit, quod ipse affirmat, fuisse eos Iudaeos, vt potius inter viros probos, qui virtutis studio veram libertatem tuiti sunt, ideo praestantissima barbarorum philosophorum exempla adducat, vt occasio ipsi subnascatur velificandi ambitioni gentis suae, iisque longe pulchrius et praestantius ex domestico gentis suae apparatu praeferendi, sicque sanctitatem et excellentiam legis atque legislatoris, Iudaeorum, patriaeque philosophiae ita demonstrandi, vt facile

q) Antiqq. Iud. L. XIII. c. 9. L. XVIII. c. 2. de B. I. L. II. c. 7.

r) Quod omnis probus liber p. 876.

Digitized by Google

facile ſibi Graeci perſuadere patiantur, omnem gentium quarumcunque ſapientiam a Iudaeis ad illos dimanaſſe. Quod vero ſacrificia intermiſerint, templumque deſeruerint, hoc tantum probat, ſeparauiſſe ſe eos a communi religionis cultu et ſingulare inſtitutum fuiſſe ſecutos, recte quoque inde magna gentis huius, quae tum regnabat, euincitur corruptio: aſt Iudaeos non fuiſſe inferri ex eo non poteſt. Reſpuit etiam gentilium partes diuina et tantum non ſuperſtitioſa legislatoris Moſis veneratio etiam vitae periculo confirmata et cuſtodita. Quod ſi illi a religione, cui adhaerere dicuntur, ſeparandi ſunt, qui peculiaria ſibi dogmata formant, quot quaeſo religiones in mundo nobis efformabimus? Addit autem Philo, leges, ceremonias, inſtituta eorum niti Θεοπνευςίᾳ vel vt ipſe habet, κατακωχῇ ἐνθέῳ, quo omnis rationis regula reiicitur, lexque diuinitus inſpirata ſtatuitur norma actionum. Nec firmiora ſunt, quae ex Ioſepho pro noua hac opinione petuntur argumenta. Nam quod matrimonium quidam inter eos reiecerint, nihil probat, niſi peculiaria ſibi placita Iudaeos quosdam effinxiſſe. Annon inter Chriſtianos matrimonii inſtitutum diuinum ſanctumque creditur, et ſunt tamen aſcetarum coetus plurimi, qui a matrimonio abſtinent? num hi e Chriſtianorum numero eiiciendi? Quod ius dixerint ipſi Eſſeni, a moribus Iudaeorum non abhorret, qui in minoribus controuerſiis et delictis ex arbitrio quorundam iudicum vbique ius dicere ſolebant. Quod eo magis neceſſarium erat, apud Eſſenos, cum in vicis remotiores ab Hieroſolymitano ſynedrio habitarent, cuius iura priuata iſtius collegii iurisdictione non violabantur. Immo a veri non prorſus abit ſimilitudine, Eſſenos, qui ex Aegypto, non vero cum reliquis ex Babylone, acceſſerunt, turbulentis iſtis perſecutionum grauiſſimarum temporibus σύςημα ſuum peculiare ſibi ſeruaſſe, et pacatis tandem rebus obtinuiſſe, confirmatos etiam in ea libertate fuiſſe a Romanis. Quod templum non inuiſerint, ſeparationis quidem reos agit, non vero ex Iudaeorum excludit conſortio: nam nec Iudaei Helleniſtae templo Hieroſolymitano adhaerebant, ſed peculiare ſibi templum Alexandriae erexerant, et tamen erant Iudaei. Nec obiici poteſt, non paſſuros id fuiſſe ſacerdotes propter commoda ſua. His enim, vt pacate viuerent, Eſſaei proſpexerant, donaria ſua ad templum mittentes. His poſitis quae cura poterat eſſe animarum vel religionis ſacerdotibus, cum hypocritae eſſent lucro tantum addictiſſimi? Solis vero cultum Eſſenis obiici non poſſe, ſupra luculenter euicimus: multo magis conſuetudo Eſſenorum hymnis matutinis in ſolis ortu et ante eum Deo benedicendi tota Iudaica eſt. A libris vero ſacris Eſſenorum infirmum ducitur argumentum, eo quod ignoremus, quales illi libri fuerint. Allegoricos fuiſſe, ex Philone conſtat. Aſt ex antecedentibus notum eſt, libros Iudaeorum allegoricos complexos fuiſſe explicationem ſymbolicam legis Moſaicae, qua dogmata heterogenea et exotica legi patriae affricuere. Nec alios Eſſenorum libros fuiſſe omnino credibile; nempe tales, qui doctrinam iſtam moralem, fanati-

naticiſmi parentem, ex lege allegoriarum machinis eruerent: id quod Iudaeos prodit, non philoſophos barbaros. Quod vero ſabbathum praeter ceteros Iudaeos ſtrictiori obſeruantia coluerint, pro eorum Iudaiſmo militat, non vero eum euertit, et id probat, leuem gentis eius pietatem ad ſtrictiorem legis obſeruantiam homines hos ſeueriorem cultum vrgentes impuliſſe. Quod vero ſacri hiſtorici eius ſectae non meminerint, cauſſam ſupra indicauimus, quod ab iis locis remoti, quae Chriſtus peragrauit, nullam cum eo conſuetudinem habuerint. Quibus rationibus eneruatis concidit ſecta haec barbarica Iudaizans, fruſtraque coniicitur, Pythagoram ſua ab illis hauſiſſe. Nam et orientale atque Phoenicium Pythagorae iter incertum et ſuſpectum eſt, vt ſuo loco oſtenſum, et antiquitas ſectae, cui fauet Ioſephus, ex ſola Iudaei hominis ambitione enata, tanta non eſt, vt ad Pythagorae aetatem aſcendat. Plura facile addi poſſent, ſed dicemus ea in ſequenti §. de Therapeutis acturi, quorum inſtituta huius quoque ſectae res illuſtrant. Iudaeos itaque fuiſſe Eſſenos, cum veteribus et recentioribus ſcriptoribus tantum non omnibus, omnino ſtatuendum eſt; at miſcuiſſe ſe aſcetico huic inſtituto gentilia multa, quilibet videt, qui narrationes Ioſephi et Philonis recte inſpexit, nec ſeduci ſe ab iſtis viris patitur, vt cunctos eorum ritus et conſuetudines pro Hebraeis a maioribus acceptis habeat. Multa enim iis inſunt, quae nemo pro Moſaicis habebit, niſi eodem, quo illi ipſi, praeiudicio impeditus. Qui ſyncretiſmus Iudaica et gentilia inter ſe in vnam maſſam confundens cum in Aegypto coeperit, confirmatur inde admodum coniectura noſtra, ipſam Eſſenorum ſectam ex eadem regione primas origines accepiſſe. Maxime vero ex eo tempore, quo Pythagorica philoſophia et σύστημα inter Aegyptios receptum et imitatione expreſſum fuit, multa inter Eſſenos admiſſa eſſe, quae a patriis legibus et ceremoniis deuiant, comparatio vtriusque euidenti nos argumento conuincit. Nam, vt pauca in lectoris gratiam hac de re addamus, et Pythagoreis ὁμακοῖον fuit atque κοινόμον, in quo ſimul conuenientes audiuere magiſtrum, cibum ceperunt, ſimulque vixerunt; et Eſſeni in diaetis atque coenaculis ſuis ſeparati a turba conuenerunt, ſimulque capientes cibum a magiſtrorum ore pependerunt. Communi conſortii vinculo tanquam fratres inter ſe nexi Pythagorei ſola inſtituti communione etiam aduenas ita diligebant, vt omnium vitae commoditatum, bonorum, menſae, conuerſationis eſſent participes: ſimili vero modo Eſſenos quoque erga ſectae ſuae addictos ſolitos fuiſſe facere, ex Ioſepho diſcimus. Vtrique ſectae facultates in commune collatae, iisque adminiſtrandis procurator praefectus. Et Pythagoreis et Eſſenis veſtitus candidus non innocentiae tantum ſignum habitus, ſed in ſocietate quoque ſolus admiſſus. Diei horarum diſtributio vtrique ſectae par fuit: nam orare ante ſolis ortum, et diuina curare, tum negotiis ſacris primum adeſſe; lauari ante prandium, bene dicere cibis, communem cibum ſimul cape-

capere, redire poſt prandium ad ciuilia negotia et Pythagoreum fuit et Eſſenum. Iuniorum par in vtraque ſecta reuerentia erga ſeniores, par ſilentium. Explorationis vero anni Eſſenorum cum Pythagoreorum δοκιμασία exacte conuenientes. Medicinae ſimplicium, diaeteticam et therapeuticam empirica ratione excolentis ſtudium inter Pythagoreos et Eſſenos ſimili ratione vigens. Sectae vero ἐχεμυθία, nec cruciatibus nec morte vincibilis, et iureiurando obſignata adeo apud vtramque ſimilis, vt ouum ouo, cum taciturnitate et ſilentio vtraque laudetur. Quin et Pythagoricum αὐτὸς ἔφα Eſſenis non ignotum fuit, cum iuniores a ſeniorum ore muti pependerint: nec licuerit vlli ſub iuriſiurandi fide a ſectae placitis vel latum vnguem diſcedere. Et quemadmodum Pythagorei in varias claſſes diſpeſcebantur, ita Eſſenorum quatuor claſſes fuiſſe ex Ioſepho audiuimus. Nec ex alio forte fonte vtriusque dogmata dimanauerunt, eſſe animam ex aethere, cunctaque regi fato: ipſa porro methodus allegorica vt ab Eſſenis, ita a Pythagoreis adhibita. Quae breues comparationis vtriusque ſectae lineae, vt vel coeco conuenientiam palpandam exhibent [s], ita certum faciunt, aut Pythagoreos ab Eſſenis, aut Eſſenos a Pythagoreis aut vtramque ſectam ex communi fonte hauſiſſe. Verum cui, ex his tribus ſententiae ſubſcribendum ſit, de eo longa inter eruditos et varia eſt diſceptatio. Poſt Iudaeos laudatos, quorum inſolens prorſus in hac re eſt ambitio, veterum doctorum multi, et recentiores quoque nonnulli, inter quos eminet HVETIVS, et nuper ſuo modo Cl. LANGIVS [t], Pythagoram ab Eſſenis inſtituti ſui rationes accepiſſe ſtatuerunt. Fundamento vero omni deſtitui hanc opinionem, paulo attentius vtriusque ſectae origines et fata conſideranti erit certiſſimum. Ante reditum enim Iudaeorum ex captiuitate Babylonica nullam inter hanc gentem ſectam fuiſſe, nec vltimorum vatum tempore eas in Iudaea iam viguiſſe, ex iis, quae in antecedentibus diſputauimus, indubitatum eſt. Pythagorae vero aetas, maxime profectio eius in Aegyptum et orientem illa tempora ſuperat, quaſcunque etiam rationes chronologicas in eius hiſtoria ſequamur. Quodſi concederemus, quod tamen nunquam euinci poteſt, Eſſenos eo iam tempore floruiſſe, qua iter philoſophicum ſuſcepit Pythagoras, demonſtrari tamen non poteſt Phoeniciae commorationis eius veritas, vt *tomo primo* luculentis rationibus confecimus. Veriſimile quoque non eſt, Iudaeos, in admittendis gentilibus ad inſtituta, ſacra, ceremonias ſuas difficillimos in diſciplinam ſuam recepiſſe hominem gentilem, niſi veterem Iudaeorum fabulam recoquere placeat: Pythagoram factum eſſe proſelytum. Neque vero altera quoque ſententia, quae ex communi fonte vtramque ſectam ritus placita et inſtituta ſimilia hauſiſſe dicit, eum fontem indicare poteſt, niſi philoſophos quosdam barbaros nobis fingamus, in philoſophica hiſtoria nunquam comparentes, nulloque veterum teſtimonio probandos, adeoque recipi

s) Agnouerunt eam GALEVS Court of the Gentiles P. II. c. 6. p. 147. HOTTINGER. ad GOODWIN. Moſ. et Aar. L. I. c. 12. p. 225.

t) loc. cit. p. 32.

Digitized by Google

recipi quoque non poteſt. Tertiam itaque opinionem ampleċtamur, neceſſe eſt, quae ex Pythagorae ſchola eiusmodi morum, inſtituti, placitorum harmoniam ortam eſſe aſſerit. Quam veriſimilitudine non carere modo recte intelligatur, omnino fatendum eſt. Id quidem facile concedemus, primas conſortii eiusmodi ineundi occaſiones eſſe antiquiores Pythagoreorum diſciplina in Aegyptum introducta; at tum illud quoque habuiſſe iſtos ritus demonſtrari non poteſt, ſed credibile eſt, vt ſunt omnia initia ſimplicia, ſolas Iudaeorum in Aegyptum ſecedentium, et inuaſionis tempore in ſolitudinem confugientium calamitates, quae patriae religionis vſum publicum eripuerant, anſam eiusmodi συςήματος condendi dediſſe, paucisque ita coëuntibus, exiguis quoque ceremoniis eos coaluiſſe. At cum Iudaeorum in Aegypto numerus ſub Ptolomaeo Lagide creſceret, et circa iſta tempora in Aegyptum diffugerent Pythagoreorum vltimi, eorumque inſtituta, vitaque coenobitica Aegyptiis maxime arriderent, veriſimillimum eſt, Iudaeos hos in ſolitudine μονάζοντας, cum valde ſuis circumſtantiis conformes Pythagoreorum conſuetudines viderent, ſe illis ita attemperaſſe, vt credebant ſalua lege et religione patria fieri poſſe. Quibus cum accederet fanatica animi diſpoſitio, temperamentum atra bile plenum, opinio ſanctitatis vulgo melioris, audacia detorquendi in ſingulares et inauditos ſenſus allegoriarum ope patriam legem, exemplum porro aliorum Iudaeorum Aegyptiorum, philoſophiam gentilem et quidem orientalem et Pythagoricam Moſaicis legibus immiſcentium, et Cabbalam quandam inde effingentium, non potuit non ille tandem Eſſenae ſectae enaſci habitus, ea emergere facies, qualem depinximus. Quae cum poſtea ad patrias ſedes reuerteretur, ea quae a maioribus ſectaeque conditoribus acceperat, tandem lege ſacra ita confirmauit, vt Aſſamonaeorum tempore illa ſectae conſtitutio tanquam ſanctior quaedam diſciplina floruerit, quae a Ioſepho et Philone deſcripta eſt.

§. XXX. Duo nobis Philo enarrat Eſſenorum genera, quorum vnum practicum vitae genus ſecutum fuerit, alterum theoreticum. De illo in antecedentibus dictum, de hoc porro iam agendum, et Therapeutarum quoque ſecta deſcribenda eſt. De ea vero, dici non poteſt, quam diuerſae ſint virorum eruditiſſimorum opiniones atque coniecturae. Vt itaque non alienis plurimorum ſcriptorum *), qui vel Iudaeos, vel gentiles, vel Chriſtianos exſculpunt, oculis, ſed propriis, quid de iis iudicandum ſit, videamus, audiendus ipſe PHILO, qui ſolus de hac ſecta Aegyptiaca nobis quaedam memorauit. Ita vero ſcriptor elegans x): „Quemadmodum in Palaeſtina ſecta viget Eſſaeorum practica, eo quod „vitam actiuam ducit plerisque feliciorem, ita et dantur contemplationi „de-

Therapeutae Aegyptii.

*) Scriptores de Eſſenis enumerant Ven. DEYLINGIVS Obſ. SS. L. III. p. 452. ITTIGIVS ſelect. cap. Hiſt. eccl. Sec. I. c. 4. §. 16. p. 240. HEVMANNVS Act. philoſ. Vol. III. p. 512. FABRICIVS ad Hieronym. Cat. S. E. c. 11. Bibl. Graec. Vol. III. p. 113. et maxime in ſalutari luce euangelii c. IV. p. 55.

x) De vita contemplatiua p. 891. ſeqq. omittemus autem digreſſiones huc nihil facientes.

„dediti, qui vocantur Therapeutae Therapeutridesque. Illud hominum „genus therapeuticum ſemper in contemplatione diuinitatis proficit, nec „vnquam ſuum ordinem deſerit, tendentem ad felicitatem perfectiſſimam. „Huic vitae inſtituto qui ſe addicunt, non ex more aut rogati id faciunt, „ſed amore correpti rerum coeleſtium, et quaſi furore diuino perciti do-„nec ad contemplationem illam perfectiſſimam perueniant. Deinde prae „immortalis beataeque vitae cupiditate, quaſi iam hac mortali defuncti, „facultates ſuas relinquunt liberis aut cognatis, vltro eis poſſeſſione ceden-„do, atque etiam ſociis et amicis, ſi cognati deſint. Relictis itaque fa-„cultatibus et auocamentis omnibus fugiunt ſine reſpectu fratrum, libe-„rorum, parentum, vxorumque, et deſerunt numeroſas cognationes, „ipſam denique patriam, et ciuitates fugientes extra moenia degunt in „hortis, aut villis ſolitariis, amantes ſolitudinem non hominum odio, „ſed ad cauendos congreſſus cum diſſimilibus. Huic quidem generi „ſimiles multi in orbe ſunt [y], cum et Graeca et barbara terra hoc probi-„tatis perfectae genus recipiat, maxime vero in Aegypto frequentatur per „praefecturas ſingulas, et imprimis circa Alexandriam: ex omnibus au-„tem locis optimus quisque Therapeutarum tanquam in huius generis pa-„triam colonus mittitur, in locum quendam aptiſſimum, ſitum ad ſtagnum „Mariam in terreno colle accliui leniter, tutum ſimul et laudatum ab aëris „temperie. Securitatem enim ei praeſtant villae vicique proximi: aërem „vero temperat emiſſorium ſtagni exonerantis ſe in mare, et aurae nun-„quam non ex alto aſpirantes tenuiter, ſicut craſſiores feruntur ex ſtagno, „quibus permixtis temperamentum exiſtit ſaluberrimum. Domicilia vero „conuenarum ſunt admodum frugalia comparata contra aeſtum tantum-„modo et frigora, non contigua, vt in vrbibus, nec tamen longe remo-„ta, vt ſibi inuicem poſſint ſuccurrere contra fortuitos latronum incur-„ſus. Singuli autem habent ſacras aediculas, quas ſemnea vocant, ſiue „monaſteria, vbi ſolitarii ſanctae vitae dant operam, nec cibi potusque „quicquam eo inferunt, aliudue in vſum corporis, ſed legem tantum et „prophetarum oracula diuinitus prodita, hymnosque et quaedam alia pie-„tati ſcientiaeque promouendae idonea. Itaque perpetuam Dei habent „memoriam, vt ne in ſomnis quidem aliud eis obuerſetur, quam imagi-„nes diuinarum pulchritudinum, et ſunt in his, qui ſomniando produnt „praeclaras ſacrae philoſophiae ſententias. Quotidie bis precari ſolent, „mane ac circa veſperam, oriente ſole petentes diem vere felicem, vtque „mentes eorum coeleſti repleantur lumine: Occidente vero, vt anima „tota exonerata ſenſibus moleque rerum ſenſibilium veritatem veſtiget in „ſyne-

y) Hoc non ita intelligendum, ac ſi Therapeutarum inſtitutum in omni mundo diſperſum reperiatur, quo ſenſu verba Philonis intellexit VALESIVS ad Euſeb. L. II. c. 17. aliique Act. philoſ. Vol. III. p. 521. nominati. Sed ſenſus hic tantum eſt, contemplatiuarum eiusmodi ſocietatum complures paſſim in orbe reperiri, quae vitae perfectiori inuigilent, e. g. Perſarum Magos, Indorum Gymnoſophiſtas etc. Haec vero ambitioſius verbis exornat, et affectata prolixitate auget, vt tum gentis ſuae arrogantiae, tum quaeſitae eloquentiae laudi ſatisfaceret.

Digitized by Google

„ſynedrio domeſtico. Medium vero matutini veſpertinique temporis in-„terſtitium totum meditationi attribuitur. Verſantes enim ſacra volumi-„na, dant operam philoſophiae patriae allegoriis inuigilantes, quoniam „ſub apertis verbis latere credunt ſecreta naturae coniecturis detegenda „probabilibus. Habent etiam priſcorum commentarios, quia huius ſectae „auctores multa monumenta reliquerunt de allegoriis eiusmodi, ad quo-„rum imitationem poſteri ſe accommodant. Itaque non ſolum contem-„plantur, ſed etiam cantica hymnosque in laudem Dei componunt, va-„rio metrorum carminumque genere, rythmis concinnatos in auguſtio-„rem ac religioſam ſpeciem. Per ſex ita dies ſeorſum quisque in ſuis illis „modo dictis monaſteriis philoſophantur, non progredientes foras, im-„mo ne proſpicientes quidem: Septima vero conueniunt in coetum com-„munem, et iuxta aetatis ordinem conſidunt decenti habitu, manus con-„tinentes ſub pallio, dexteram inter pectus barbamque, ſiniſtram appli-„catam lateri. Tum progreſſus in medium natu maximus et dogmatum „eius ſectae peritiſſimus, diſſerit vultu ad grauitatem compoſito, voce „moderata, non ſine magna prudentia, ſecus quam oratores aut ſophi-„ſtae: reliqui omnes auſcultant per ſummum ſilentium, annuentes oculis „tantum aut capite. Id commune ſemneum, in quod ſeptimo quoque „die conueniunt, ſepto clauditur duplici, ſeparatis virorum et mulierum „coetibus; nam mulieres quoque ſimul auſcultant ex more, duntaxat, „quae idem inſtitutum ſectantur. Temperantiae tanquam fundamento „ceteras virtutes ſuperſtruunt. Nec cibum, nec potum quiſquam ſumit „ante ſolis occaſum, quod ſapientiae ſtudium luci conuenire iudicent, „tenebris vero curam corporis. Ideo totos dies alteri, alteri vero exi-„guam noctis partem tribuunt; nonnulli ex his vix tertio quoque die fa-„mem ſentiunt, attenti magis ad diſciplinam ſcientiarum. Nec deſunt, „qui perdurant duplum eius temporis, et vix ſexto die deguſtant cibum „neceſſarium, canticis ſolantes inediam. Septimum vero diem vt feſtum „ſacratumque honore dignantur eximio, quo poſt curam animae corpus „quoque reficiunt, ſicut iumento relaxantes laborem continuum. In „cibatu vtuntur pane ſimplici, ſal ſupplet vicem obſonii, qui delicatiores „ſunt, hyſſopum pro condimento adiiciunt. Potum e fluentis hauriunt, „contenti placare famem ſitimque; edunt itaque ne eſuriant, bibunt, „ne ſitiant, ſaturitatem cauendo vt inimicam animo pariter atque corpori. „In veſte apparet ſimplicitas ad arcendos calores et frigora, pro pelliceis „craſſa tunica in hieme, aeſtate vero exomis aut interula linea. Certis „quoque temporibus hi aſſeclae Moſis (γνώριμοι) ex inſtituto eius conui-„uia celebrant. Numeros enim imprimis obſeruando poſt ſeptem hebdo-„madas elapſas conuentus ſuos inſtaurant, venerati vim multiplicem ſe-„ptenarii. Is dies feſtus eſt maximae feſtiuitatis incidentis in numerum „quinquagenarium. Vbi vero conuenere candidati et laeti cum ſumma „grauitate ad ſignum datum a quodam ephemereuta, priusquam diſcum-

Digitized by Google

„bant ſtantes vna ſerie ſublatis in coelum manibus atque oculis precantur, „Deo vt placeat illud conuiuium. Abſolutis precibus ſeniores diſcum„bunt, ac mox alii pro cuiusque dignitate: honorem vero ſenectutis tri„buunt his, qui a iuuentute ſe exercuerunt in contemplatione philoſo„phica. Adhibentur menſae foeminae quoque, anus pleraeque, ſed vir„gines non coactae caſtitatis, ſed ſponte continentes prae amore ſapien„tiae. Diſcubitus ita diſtribuitur, vt ſeorſum viri dexterum latus, ſeor„ſum foeminae ſiniſtrum teneant. In miniſterio non vtuntur mancipiis, „quandoquidem ſeruitutem cum natura pugnare autumant, ſed miniſtrant „ingenui, et ſponte quicquid opus eſt, faciunt, delectu habito ex omni „ſodalitatis huius iuuentute, vt quisque aliquod praeclarum ſpecimen edi„dit. Hi tanquam germani filii certatim ac libenter miniſtrant, haud ſe„cus ac parentibus publicis; diſcincti autem et promiſſis tunicis accedunt „ad miniſtrandum, vt omnis ſeruilis ſpecies ab hoc conuiuio abſit. Vi„num per illos dies non praebetur, ſed limpidiſſima aqua, caeteris frigida, „calida vero his, qui inter ſeniores tractantur delicatius. Menſa pura eſt „a cruentis dapibus, pro cibo panis apponitur, ſal pro obſonio, et hyſſo„pus pro condimento in delicatorum gratiam [z]. Tunc ſilentium magis „quam antea, ita vt ne mutire quidem cuiquam liceat aut reſpirare vehe„mentius. Proponit quiſpiam quaeſtionem ex ſacris literis, aut ſoluit „ab alio propoſitam, nihil de ſolutione ſollicitus; nec enim captat „laudem argutiarum aut eloquentiae, hoc tantum agit, vt rem diligentius „perſpiciat, et ita immoratur doctrinae, vt et minus perſpicaces aſſe„quantur. Totum vero auditorium attentum auſcultat, in vno eodem„que habitu, intelligere ſe nutu vultuque ſignificans, probare vero hi„laritate ac exporrectis frontibus, interdum et dubitare haerereque, moto „leniter capite ſummoque dexterae digito. Nec minore attentione iuniores, „qui adſtant, audiunt: enarrationes autem ſacrarum literarum conſtant ex „allegoriis. Nam hi viri totam legem exiſtimant habere animalis ſimi„litudinem, quod praecepta corpus referant, animam vero ſententiae re„truſiores, ſub velamine verborum abditae [a]. Vbi vero praeſes viſus eſt „rem bene tractando ſatis feciſſe auditorum deſiderio, plauſus propalam „editur ab omnibus; tum ille aſſurgens hymnum in laudem Dei primus „canit, aut recens a ſe compoſitum, aut deſumtum ab aliquo veteri poe„ta. Extant enim huius generis carmina priſca verſu trimetro et hymni „cum ſuis accentibus inter ſacra canendi ante altaria vel a ſtantibus, vel

„a cho-

z) Hyſſopo vſos fuiſſe veteres inter cibos, paſſim viris doctis obſeruatum; vid. CLERIC. Hiſt. eccl. Sec. I. et II. p. 26. §. 11. BOCHART. Hierozoic. P. I. L. II. c. 30. p. 592. LEVIN. LEMNIVS de plantis ſacris c. 26. pag. m. 25. G. W. WEDELIVS diſſert. de Hyſſopo aliique. Imprimis obſeruandum, quod HIERONYMVS aduerſus Iouin. L. II. tradit, et nos Tomo primo iam tetigimus, Hyſſopi vſum in Aegypto inter cibos non infrequentem fuiſſe, ſacerdotesque Aegyptiorum, carne et vino abſtinentes panem cum Hyſſopo comediſſe, vt digeſtio a calida hac planta promoueretur, caputque vaporibus non repleretur. Ab Aegyptiacis ſacerdotibus et Pythagoras herbarum huiusmodi vſum didicit, et Therapeutae quoque acceperunt.

a) Fundamentum hoc philoſophiae Cabbaliſticae circa haec tempora gigni coeptae, vt poſtea dicetur.

„a choreas ducentibus moderatas variis flexibus et reflexibus. Praeſulem mox „imitantur ceteri decenti ordine, omnibus intente quieteque auſcultantibus, „praeterquam in fine hymni, extremaque clauſula. Tunc enim vniuerſi vo„cem extollunt, ſine ſexus diſcrimine [b]. Abſolutis hymnis ſingulorum iunio„res menſam efferunt, in qua rite cibus ille ſacratiſſimus, panis fermentatus „cum ſale et hyſſopo apponitur ob reuerentiam menſae dedicatae in tem„pli veſtigio. Nam in ea proponi ſolent panes cum ſale absque condi„mento alio, ſed panes non fermentati ſal ſine mixtura. Coenam vero „ſequitur ſacrum peruigilium his ritibus: vbi omnes conſurrexerunt, duo „chori fiunt in medio coenaculo, alter virorum, alter feminarum; cuique „ſuus incentor praeficitur, honore praeſtans et canendi peritia. Deinde can„tant hymnos in laudem Dei compoſitos variis metrorum carminumque „generibus, nunc ore vno, nunc alternis, non ſine decoris et religioſis „geſtibus atque accentibus modo ſtantes, modo prorſum retrorſumque „gradum mouentes vt res poſtulat [c]. Deinde poſtquam vterque chorus „ſeorſim expleuit ſe his deliciis, velut amore diuino ebrii vnum chorum fa„ciunt promiſcuum ad imitationem illius olim inſtituti in rubri ſinus littore. „Horum omnium finis eſt vnus et idem pietas. Itaque producta vsque ad „matutinum hac comeſſatione honeſtiſſima, neque grauati crapula, neque „nictantes, ſed excitatiores, quam cum venirent ad conuiuium verſo ad au„roram vultu, totoque corpore, quam primum orientem ſolem aſpiciunt, „felicem diem et veritatem perſpicacemque mentem ſibi comprecantur: „atque ita precationibus abſolutis ad ſuum quiſque ſemneum ſecedit, ad „culturam conſuetae philoſophiae". Hactenus Philo de Therapeutis. Ex iſta vero narratione Philonis de hac ſecta iudicium fieri debet, vtrum gentiles philoſophi fuerint, an Iudaei, an monachi Chriſtiani. Primum placuit doctiſſimo LANGIO [d], qui ex Philone demonſtrare conatus eſt, Therapeutas non fuiſſe Iudaeos, multo minus Chriſtianos, ſed philoſophos barbaricos Iudaizantes. Iisdem vero in hac aſſertione demonſtranda argumentis vtitur, quibus Eſſenos ex Iudaeorum grege eiecit. Nempe vrget, non vocari a Philone Iudaeos, tacere de iis Ioſephum, qui tamen ſectas Iudaeorum enumeret; coelibatum horum hominum non conuenire cum libidine Iudaeorum, nec concordare cum ſpe gignendi Meſſiam; non veriſimile eſſe, Iudaeos relictis Hieroſolymis in ſolitudines ſeceſſiſſe; fuiſſe autem nec Eſſenos Iudaeos adeoque multo minus Therapeutas; ſed dici ſectam inter omnes nationes reperiendam. Accurate ad has rationes reſpondit, remque, niſi fallimur, confecit, eruditiſſi-

b) Id eſt, Amen, vel Halleluiah concinunt, vel etiam doxologiam quandam circa ſtropharum finem repetitam, cuius exempla eſſe poſſunt Pſalmi CXXXV. LXXXIX. 15. XXXIII. 2.3. conf. Io. SPENCER. de legibus Hebr. ritual. L. IV. c. 3. p. 1106.

c) Et hae quoque ſaltationes ſolennes ſacraeque inter Iudaeos receptae fuere, vt ex Ex. XV. 20. Iud. XI. 34. I Sam. XXIX. 5. et aliis gentis huius monumentis notum. Eandem vero conſuetudinem Pythagoreos quoque ſeruauiſſe, ſuo loco demonſtratum eſt, conf. IAMBLICH. vit. Pythag. c. XXIV. n. 110. vnde facile intelligi poteſt, ex quo fonte ad Therapeutas hic ritus peruenerit. Conf. SPENCER. l. c. c. 4. p. 1108. ſeqq.

d) Pecul. diſſ. Hal. 1721.

tiſſimus HEVMANNVS [e], qui videri poteſt. Nos pauca monemus: diſerte eos vocari a Philone γνωρίμυς Μούσεως, quod omnino Iudaeos denotat, adſcribi illis ſtudium literarum ſacrarum, legiſque Moſaicae; referre ceremonias eorum ritus Leuiticos Iſraëlitarum; iungique tanquam ſub vno genere contentos Eſſenos et Therapeutas, adeoque hos quoque Iudaeos Philonem facere, qui Eſſenos Iudaeos dixerat. An hoc de aliis, quam Iudaeis dici poterat? Viderunt id, qui in eam ſententiam deſcenderunt, Therapeutas eſſe aſcetas Chriſtianos, illi enim ſtatuunt, eos ex Iudaeis Alexandrinis ad Chriſti ciuitatem fuiſſe transgreſſos, Ioſephum ſilentio praeteriiſſe Therapeutas, mirandum non eſt, ſolas enim Iudaeorum ſectas in Iudaea vigentes enarrare ſibi conſtituerat, incertumque, vtrum illi Therapeutarum inſtitutum innotuerit, cum rerum Aegyptiacarum peritus non fuerit. Coelibatus ratio ex peculiari ſanctitatis affectatione deducenda eſt, locumque habere potuit facilem apud homines victu tenui et ſicco vtentibus, et atra bile magis laborantibus, quam ſanguinis ebullientis copia. Nec huc ſpes Meſſiae recte trahitur, ea enim ad ſolam tribum Iudaë, et domum Dauidis pertinebat, adeoque remorari in ſeruanda virginitate Iudaeos alios non potuit. In ſolitudinem autem quid hos homines ire coëgerit, ex ſupra dictis liquet, qui cum circa ſectae natales templum haberent nullum, ita cultum ſuum DEI inſtituerunt, vt in communi ſemneo eius imitationem exprimerent, facileque templo Hieroſolymitano carerent, quod Aegyptiaci Iudaei fere omnes neglexerunt. Ex quibus, cum Philo ſatis luculenter pro Iudaica therapeutarum origine faciat, conſtare putamus, fruſtra Therapeutas inter philoſophos barbaros referri. Nec certiora ſunt, quae doctiſſimi viri poſt Euſebium, Hieronymum et Nilum diſputant, vt euincant, Therapeutas fuiſſe Chriſtianos aſcetas ex Iudaeis Alexandrinis ad fidem Chriſti conuerſos. Quam opinionem praeter Thomam Brunonem Britannum [f] magna animi contentione et eruditione defendit celeberrimus ex Benedictinae familiae ſodalitio S. Mauri monachus BERNARDVS MONTEFALCONIVS [g], cui de hoc argumento controuerſia interceſſit cum I. BOVHIERIO ſenatus Diuionenſis praeſide [h]. Fatemur mirari nos, virum hunc magnae eruditionis iudiciique recti, et inſolitae in veterum doctrinis cognoſcendis accurationis ad hanc ſententiam tanto puluere excitato aſſerendam potuiſſe deſcendere. At exemplum hoc eſſe puta-

e) Act. philoſ. Vol. III. p. 517. ſeqq.

f) Chriſtianos Iudaizantes fuiſſe ſuſpicatus erat CHEMNITIVS exam. concil. Trid. P. IV. p. m. 780. incertus haeret VOSSIVS chronol. ſacr. p. 165. 166.

g) Le livre de Philon de la vie contemplative traduit ſur l'original Grec, avec des obſervations, ou l'on fait voir, que ces therapeutes, dont il parle etoient Chretiens, Paris 1709. 8.

h) Is duas epiſtolas contra Montefalconium ſcripſerat elegantes et doctiſſimas, ad quas cum reſpondiſſet monachus Benedictinus, editae ſunt vno faſce hoc titulo: Lettres pour et contre ſur la fameuſe queſtion, ſi les ſolitaires appellez Therapeutes dont a parlé Philon le Iuif etoient Chretiens, Paris 1712. 8. Montefalconii partes ſecutus eſt, in diſſertatione de origine et antiquitate vitae monaſticae HIPPOLYTVS HELYOT praemiſſa hiſtoriae ordinum religioſorum, conf. LE CERF Bibliotheque des auteurs de la congregation de S. Maur, p. 382. ſeqq.

Digitized by Google

putamus, quid auctoritatis vel hypotheseos praeiudicium ad occoecanda etiam oculatissimorum virorum lumina valeat: praesertim cum instituti monastici antiquitas virum longe doctissimum in hac opinione detinuerit. Non examinabimus eam, cum ad sacrae et ecclesiasticae historiae limites haec quaestio pertineat, et dudum satisfecerint rationibus eius vndecunque anxie conquisitis post CAVEVM [i] aliosque BASNAGIVS [k] et maxime illustris BOVHIERIVS. Hoc vnum monemus, ita nobis describere Therapeutarum sectam Philonem, vt luculenter pateat, eam non tum demum enatam, sed valde antiquam fuisse, diuque innotuisse, antequam orbem ab erroribus liberaret propheta maximus IESVS CHRISTVS. Quod si addimus, Philonem scripsisse haec, antequam in Aegypto Christiana religio inualuit, per se corruit opinio παράδοξος. Neque ad signa hic quaedam communia respiciendum est, quae cum Christianorum ritibus, magnam partem ex Iudaismo retentis conspirant; sed ad propria naturamque et constitutionem totius sectae, quae tantum abest, vt Christiana videatur, vt tota a simplicitate primorum Christianorum recedat, habeatque innumera impura, et fidem sanctissimam profitentes dedecentia. Qui vero in hac Therapeutarum historia opiniones eas vident, quas sera demum aetas in Christianam ecclesiam inuexit, e. g. S. Coenam sub vna specie, illis de visus quidem acumine gratulandum est, orandi autem sunt, vt nos tamdiu coecutire patiantur, donec clariora in ea re nobis oriantur lumina, nunquam eiusmodi παράδοξα admissuris, quamdiu a verbis Philonis stare licet. Ea enim Iudaeos nobis sistunt, sed fanaticos heterodoxos. Quicquid enim sit, de quaestione, vtrum Therapeutae certa Essenorum familia fuerint nec ne? de qua disceptant viri docti [l], quamque Philo affirmare videtur, probabilius vero nos esse existimamus, fuisse eos ex primis Iudaeis in Aegypto exulantibus, et μονάζουσαν aliam sectam, instituto tamen Essenis non prorsus dissimilem, et fanaticismo Pythagorico valde affinem; illud certum est, legem Mosaicam allegorica Aegyptiorum methodo, et metaphysica peregrina corruptam, obiectum fuisse sectae Therapeuticae, circa quod sublimiorem illam et contemplatiuam philosophiam exercebant. Illius enim literali sensui allegoriarum arietibus loco moto, substituebant peregrina placita; liberandum esse animum a vinculis corporis duris et austeris exercitationibus, et contemplatione DEI ad summam felicitatem emergendum, sicque purum cultum Deo offerendum esse. Qua in re cum insignem horum hominum beatitatem ponat Philo, qui hanc theoreticam vitam ad inuidiam

i) Antiqq. Apostol. in Marco §. 3. p. 625.

k) l. c. c. 21. §. 14. seqq. p. 579. seqq.

l) Plerisque Essenorum speciem Therapeutas fuisse placet, quibus ducem se praebuit SCALIGER elench. trihaeres. c. 26. 27. de emend. temp. L. VI. p. 503. Alii diuersas fuisse sectas statuunt, ritibus diuersissimis distinctas, ita VALESIVS l. c. BLONDELLVS de Sibyllis L. I. c. 7. ANT. PAGI ad A. C. 62. num. 3. M. HANCKIVS de Rom. rer. Script. L. II. p. 86. et nuper MOSHEMIVS instit. hist. Christ. mai. Sec. I. P. I. c. 2. §. 13. p. 79. quibus praeiuit PHOTIVS Cod. CIV. ad horum tamen rationes respondere conatur BASNAGIVS l. c. p. 648.

Digitized by Google

diam vsque laudat, recte inde concludimus, fuisse hos Iudaeos fanaticos heterodoxos, gentilibus institutis placitisque a simplicitate patriae legis eo adductos, vt superstitionibus suis, ritibus et vita otiosa propius Deum attingere se, sanctiorique cultu ei seruire posse crederent. Id quod Therapeutarum quoque nomen indicasse videtur. Et de eo quidem diuersae virorum doctorum opiniones sunt. Et CLERICI [m] quidem coniectura audienda non est; qui a Philone tantum ita vocatos fuisse putat: contrarium enim ipsa Philonis docet narratio. Quam si consulimus, incertum iam tum fuisse patet, quid Therapeutarum nomen sibi velit. Ipse enim Philo anceps haeret, quae nomini significatio adscribenda sit. Ita enim ille: *Vocantur Therapeutae, Therapeutridesque, vel quia medicinam profitentur praestantiorem ista vulgata per oppida omnia, haec enim medetur solis corporibus; illa et animas liberat morbis grauibus; vel quia didicerunt a natura et sacris legibus colere illud ens et bono melius.* Mirum itaque non est recentiores in varias discessisse opiniones. SCALIGERO [n], et post eum NIC. FVLLERO [o] aliisque [p] a studio medico ita dictos fuisse visum est, quod medicinam quandam empiricam excolerent. Huic vero sententiae recte opponitur, quod de Therapeutis nihil tale habeat Philo, sed Essenis id adscribatur a Iosepho, qui cum Therapeutis confundi non debent. Certe Philonis ex mente peculiarem et puriorem quendam cultum diuinum, quam solet esse inter homines, sectae nomen fecisse statuendum est. Hinc sectam famulantium non inepte quis dixerit. Inscripsit quoque Philo libellum hunc περὶ Θεωρητικȣ̃ ἢ ἱκετῶν ἀρετῶν, quae verba sensum satis apertum non fundere quilibet videt. Quid enim ἀρεταὶ ἱκέται, vel qua ratione intelligi possunt? SANDIVS [q] pro ἱκετῶν ἀρετῶν legit ἀσκητῶν; sed recte opponitur huic emendationi legisse iam veteres Eusebium, Hieronymum, Ruffinum, Suidam, Nicephorum ἱκετῶν non vero ἀσκητῶν, licet pertinaciter negare nolimus, ante horum scriptorum tempora vocem hanc iam corruptam fuisse in textu Philonis. Aliter doctissimus HEVMANNVS, cuius literis hanc obseruationem debemus, qui ἱκετῶν et θεραπευόντων nomen idem significare putat, nempe eos, qui humiliter supplicesque Deo seruiunt, id quod loco quodam SIRACIDIS [r] munit. Quam vocis significationem iam prodidit SCALIGER [s], monens: quare ἱκέται vocarentur illi μονάζοντες, non dubitaturum, qui inter ortum solis et occasum nihil aliud quam orationi intentos fuisse ex Philone discere potuerit. Dicamus, quid et nobis olim in mentem venerit, cum msc. Codicem Philonianum, optimae notae, quem seruat bibliotheca Augustana cum editis contulissemus: in eo enim pro ἱκετῶν, legitur οἰκετῶν. Quod vbi codicis msc. auctoritate admittimus, vt facile potuit (ὁ) ex (οἱ) omit-

m) Hist. eccl. Sec. I. et II. §. 12. p. 22.

n) Elench. trihaeres. c. 26. p. m. 202.

o) Misc. S. L. I. c. 3. p. 13.

p) CAVE l. c. p. 624. LANGIVS Hist. eccl. V. T. p. 967.

q) Hist. eccles. p. 30.

r) c. XXXVI. 17.

s) l. c. c. 28. p. 224.

Digitized by Google

omitti, ſana omnia ſunt et plana, οἰκέτης enim et θεραπευτὴς ſynonyma ſunt, famulosque ſignificant. Ad de ea re iudicium lectori relinquimus. Illud vero monendus eſt, licet theoreticam tantum vitam coluerint, retuliſſe tamen eos meditationes ſuas, non ad nudam veritatum diuinarum contemplationem, ſed ad earundem quoque in animo applicationem; quare theoretici tantum dicendi ſunt, eo quod a vita ciuili plane abſtinuerint, nec admittendi, qui vel ſolos theoreticos vel ſolos practicos fuiſſe contendunt [t]. Illud enim praeter metaphyſicae, aſtronomiae quoque et poëticae facultatis cultura; hoc moralis philoſophiae ſtudium demonſtrat. Etſi vero quam philoſophiam ſecuti ſint non indicat Philo, immo credi vult, domeſticam eos patriamque coluiſſe doctrinam Graecanica longe ſuperiorem, certum tamen putamus eſſe, ex collatis Therapeutarum et Graecorum opinionibus, multa ex Aegyptiaca, multa ex Pythagorica et Platonica philoſophia ad eos perueniſſe; nec erraturos putamus eos, qui coniiciunt Cabbaliſticam quoque metaphyſicam inter eos viguiſſe. Illi enim omnia conueniunt, quae de his Philo tradit. Gentili vero huic fermento eos illeuiſſe Moſaicum fucum, et voluiſſe videri Moſaicos philoſophos, ipſe PHILO non negat [u]. Ex quo coniectura quoque noſtra de horum ſodalitiorum origine, quam ſupra expoſuimus, mire confirmatur. Cum enim templo carerent Iudaei in Aegypto exules, et per irruptiones Aſſyriorum et Babyloniorum, quas valde timebant, in ſolitudines et deſerta loca fugere eſſent compulſi, ad eiusmodi ἐθελοθρησκείαν facile delabi potuerunt, quae contemplatione et ſeparatione a vita ciuili Deo elegantius meliusque ſeruire ſe poſſe ſtatuebat. Cum autem ſucceſſu temporis allegorica methodus inter Iudaeos ex Aegyptiorum ſcholis inualeſceret, quod poſt Alexandri M. tempora factum eſſe, ſupra docuimus, et eo quoque tempore Pythagoreiſmus inter Aegyptios innoteſceret, dubium non eſt, Therapeutarum ſectam eam tum temporis conſtitutionem accepiſſe, qualem Philo depinxit. Quae quoque ratio eſt, cur Eſſenorum ſectam malimus ſororem Therapeuticae vocare, quam vel filiam vel parentem. Ea enim ratione controuerſiae doctorum facile circa hanc quaeſtionem dirimi poſſunt: id quod placuiſſe quoque S. Rev. DEYLINGIO [x] obſeruamus. Quamdiu vero Therapeutae durauerint, in tanto veterum ſilentio dici non poteſt. Credibile tamen eos, per Chriſtianam religionem mature in Aegypto propagatam, eſſe deſiiſſe [y], forte quod multi ex therapeutis, cum meliorem et ſimpliciorem Dei colendi rationem viderent, ad Chriſtiana caſtra transiuerint, cum tantis, quantis reliqui Iudaei, praeiudiciis non impedirentur. Coniecere tamen SCALIGER [z] et BASNAGIVS [a], Eſſenos Therapeutasque in haeretico Elxai, ſub Traiano emergente, ite-

t) Conf. Act. philoſ. Vol. III. p. 523. ſeqq.
u) Conf. ED. BERNARDVS apud CAVE Hiſt. liter. Script. eccleſ. Sec. II. p. 16.
x) Obſeru. SS. L. III. p. 454.
y) Conf. CAVE l. c. p. 534.
z) l. c. c. 28. p. m. 222. ſeqq.
a) l. c. c. 20. §. 27. p. 555. ſeqq.

iterum comparuisse: qua in re sequuntur EPIPHANIVM [b], improbante tamen, recte, nisi fallimur, HENR. VALESIO [c].

Sectae minores Iudaicae.

§. XXXI. Praeter maiores has Iudaeorum sectas aliae quoque minores a veteribus passim memorantur, sed quae exigui momenti, multae quoque fictae sunt et nunquam extiterunt. Qui enim Genistas, Menistas, Galilaeos, Graecienses, Baptistas, Hemerobaptistas, Masbathaeos, Samaritas, Heliogostos, Musonitas, Trogloditas, Astanitas, Puteoritas, Belitas &c. nobis enarrant IVSTINVS, EPIPHANIVS, EVSEBIVS, PHILASTRIVS, laruas eos pro sectariis vidisse, vix dubitari potest, vnde illis non immoramur. Herodianorum tamen sectae meminere annales sacri, de qua videndi, qui vel res Iudaeorum et antiquitates sacras, vel etiam sacram N. T. historiam enarrarunt [d]. Quae tamen cum ex plerorumque mente factio magis politica, quam dogmatica fuerit, huc quoque non pertinet: licet pertinaciter negare nolimus, multos ex Herodianis, Sadducaeorum dogmata fuisse secutos [e]. Mirabilis vero coniectura est HARDVINI [f] qui Herodianos in sectam quandam transformauit philosophicam, visus sibi certissimo indicio deprehendisse, fuisse Herodem Atheniensem, philosophum Platonicum, cumque is Platonica dogmata, maxime de anima, inter Iudaeos sparsisset, illa recepta a multis Sadducaeorum nomen Herodianorum genuisse. Quam paradoxam opinionem nunquam venire sibi in mentem passus fuisset criticus audacissimus, nisi cum plerisque scriptis veterum Iosephi quoque commentarios suppositos esse contendisset. Salua enim huius narratione, impossibile est, somnia Harduini tolerare, quae et eam et omnes veteres contradicentes habent. Vnde hoc vno insano viri docti asserto exploso: pleraque veterum scripta Sec. XIII fuisse supposita, quo insulsius excogitari nihil potuit, cadit etiam inepta de Herodianis sententia, recteque illa factio ex philosophiae historia eiicitur. Herodem enim Atticum, hominem Platonicum et sophistam celeberrimum inepte commisceri cum Herode Iudaeorum rege, quis quaeso non videt? Quare iis non inhaeremus: qui prolixiora cupit, ei adeundus BASNAGIVS [g].

Viri docti inter Iudaeos veteres.

§. XXXII. Fuisse in his sectis viros haud obesae naris multique acuminis, dubitari non potest, ex quo colligitur, potuisse inter Iudaeos philosophiae studia augeri, modo ei diligentem operam nauassent. Ast genius nationis patriis traditionibus non sine insania ita inhaerens, vt nihil proprium, suaque ratione duce excogitatum definire auderet, ita philosophiae

b) Haeres. XIX. p. 43.

c) Ad EVSEB. L. VI. c. 38. p. 129. res ipsa in historia ecclesiastica Christiana perquirenda.

d) Diuersissimas scriptorum de Herodianis sententias, post NIC. SERARIVM in Herode enarrarunt auctores laudati WOLFIO Bibl. Hebr. P. II. p. 818. seqq. et Cur. exeg. T. I. p. 311. quos vide.

e) Ita GROTIO ad Marc. VIII. 15. aliisque visum. Conf. KVHNIVS Pent. Qq. philolog. p. 8. ZELTNER. de Alexandra §. 25. seqq. p. 35. seqq.

f) De nummis Herodiad. p. 97. et opp. select.

g) Hist. Iud. L. I. c. 3. p. 63. seqq.

Digitized by Google

ſophiae obſtitit, vt aut ἀφιλοσόφους aut fanaticos tantum inter eos deprehendamus. Fuit tamen inter illos vnus et alter, qui de morali doctrina mereri ſtuduit, vt ex celeberrimo enchiridio morali gentis Iudaicae, quod *capitula patrum* (פרקי אבות) vocatur, patet, de quo infra pluribus agemus. Nos praetermiſſo magno illo doctorum Iudaicorum agmine, quod hiſtoriae huius gentis literariae ſcriptores enarrant [b], elegantem philoſophiae moralis ſcriptorem Ieſchuam Ben Sirach; tum celeberrimos doctores Hillelem et Schammai enarrabimus, in Philone vero exemplum dabimus cultae inter Iudaeos Aegyptiacos philoſophiae Graecanicae.

§. XXXIII. IESCHVAE FILII SIRACH hiſtoria obſcura et incerta eſt, id ex ipſius indicio [i] de eo conſtat, fuiſſe illum Hieroſolymitanum et tempore ſummi pontificis Eleazaris vixiſſe, cuius aetas in regnum Ptolomaei Philadelphi incidit [k]. Vltimus enim pontifex, cuius in libro ſuo meminit Simeon eſt, filius Oniae, diuerſus a Simeone Iuſto, cognomento Iaddi, qui Eſdrae, Malachiae et Zachariae temporibus vixit. Huius Simeonis filii Oniae ſucceſſor autem cum fuerit Eleazarus, non ſine veriſimilitudine inde coniiciunt viri docti, vixiſſe eum ſub hoc pontifice, quem ſine dubio ceteris addidiſſet, ſi iam e vita exceſſiſſet. Debemus huic Ieſu, vel quod Graeco ore quidam malunt, Iaſoni, enchiridion morale, ſummam quandam philoſophiae moralis Iudaicae, qualis poſt vatum diuinorum exceſſum in hoc populo viguit, complexum. Eius verſionem Graecam ex Hebraeo [l] confecit nepos eius, qui XXXVIII anno ſub Ptolomaeo Euergeta in Aegyptum ſe veniſſe, ibique hunc laborem ſuſcepiſſe tradit. Quae verba cum ambigua ſatis ſint, dubios fecere viros doctos de tempore verſionis enchiridii huius moralis. Et hunc quidem annum trigeſimum octauum non imperii Ptolomaei intelligendum eſſe, ex Ptolomaei canone regum Aegypti manifeſtum eſt, nec enim vel I vel II Ptolomaeus Euergeta, alias Phyſcon dictus, tam diu regno praefuit. Aut itaque trigeſimus octauus annus a Iubilaeo gentis, aut a liberatione Iudaeorum et manumiſſione ſub Ptolomaeo Philadelpho, aut a natiuitate interpretis, aut a mora eius in Aegypto intelligendus eſt, ex quibus quid prae aliis eligamus, incerti haeremus [m]. Cum quoque non addiderit, quo Euergeta regnante in Aegyptum ſe interpres contulerit, in diuerſa quo-

Ieſus Siracides.

b) Conſuli hic debent R. ABR. BEN DIOR in Sepher Hakkabala, R. ABR. ZACHVTH in Iuchaſin, R. GEDALIA in Schalſcheleth Hakkabala. Ex Chriſtianis praeter laudatos WOLFIO Bibl. Hebr. P. II. p. 806. Io. HENR. OTHONIS hiſtoria Miſchnicorum, qua opera etiam Synedrii magni Praeſides et vice-Praeſides recenſentur, Ox. 1672. 12. et cum annot. H. RELANDI Amſt. 1698. pleniora tamen ſunt quae dedit WOLFIVS l. c. p. 808. ſeqq. vbi de doctoribus Miſchnicis agit.

i) c. L. 29.

k) Id ex IOSEPHI teſtimonio Ant. Iud. L. XII. c. 2. colligitur, vbi ad hunc Eleazarum miſiſſe Ptolomaeum Philadelphum legatos narrat, vt interpretes ipſi ſubmitteret. Quae quamuis ex Pſeudo-Ariſtea hauſerit Ioſephus, dubium tamen non eſt, Ioſepho vtriusque aetatem non fuiſſe ignotam. Conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 728. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 256.

l) Ita ipſe interpres in praef. id quod idiotiſmi quoque Hebraei produnt: refert etiam HIERONYMVS praef. in Prou. ſe vidiſſe hunc textum Hebraeum. Conf. HVET. demonſtr. eu. Prop. II. p. m. 253.

m) Conf. FABRIC. l. c. p. 789.

Digitized by Google

que hic abire viros doctos, necesse erat. Quidam enim Euergetam II, Ptolomaei Philometoris fratrem intelligi volunt; qui aliis nimis aetate remotus videtur, vnde Euergetam I, Ptolomaei Philadelphi successorem designari verisimilius ducunt [n]. Cui tamen coniecturae opponitur: annos Ptolomaeorum, Philadelphi et Euergetae I, quorum ille XXXVIII, hic XXV regnauit, non sufficere pro complendo numero annorum aui, filii et nepotis, et probabilius esse, Siracidem auum vixisse sub extremis Philadelphi annis, nepotem vero initio imperii Euergetae II, in Aegyptum fuisse. Hanc enim temporis summam seculum conficere, quod aptius auo et nepote tribui queat. Quas rationes secuti sunt viri magni [o] et nos facile iis quoque manus damus. Occurrit etiam in scriptis Talmudicis saepe R. Ben Sira, vel Sirach, quem cum nostro eundem esse, recte viris doctis visum est. Lectum enim esse ecclesiasticum scriptoribus Talmudicis, quamuis sensim magis magisque interpolatum, et nunc nouis sententiis adauctum, nunc aliis priuatum, ex collatis Talmudicis locis cum ecclesiastico viri docti passim ostenderunt [p]. Quae additiones cum librum elegantem et bonae frugis plenum valde corrumperent et deformarent, eo quod absurda multa, profana et indigna adiecta essent, non tantum is a Iudaeorum magistris inter libros extraneos reiectus est, quos qui legat, aeterna vita priuetur; sed addita etiam ratio, quod illusionum plenus sit, physiognomica tractet, et talia exhibeat, in quibus ratio, aut vtilitas nulla sit, sed potius iactura temporis [q]. Miramur itaque, BARTOLOCCIVM [r], SGAMBATVM [s], HVETIVM [t] vt canonicam libri huius auctoritatem pro ecclesiae suae decretis euincerent, statuisse, Iudaeos hunc Siracidis libellum inter כתובים siue hagiographa retulisse; et, quod R. D. GANZ putat, ideo eius vsum vetuisse, quod res excellentes et sublimes contineat, quarum lubrica sit et periculosa inquisitio. Aliud enim allatum testimonium Talmudicum euincit. Circumfertur quoque hodie inter Iudaeos libellus breuis, sententias quasdam secundum alphabeti seriem dispositas complexus, cuius auctorem Iudaei faciunt Ben Sira fil. Ieremiae. Hunc a Iesu Siracide diuersum esse post BARTOLOCCIVM [u], VORSTIO [x] et BVDDEO [y] visum est, rectius vero ex Iudaeis GANZIVS [z], quem Christianorum plurimi [a] secuti sunt, pro eodem habuerunt. Nam licet aliam generis parentumque seriem huic Ben Sira Iudaei tribuant, notum tamen est, quam exigua eorum in genealogiis fides sit, quam fabulis de hoc Ieremiae nepote totam decoxerunt. Vnde statuendum est, si vtriusque libelli inter se instituatur collatio,

n) BARTOLOCC. Bibl. Rabb. BVDDEVS H. E. V. T. T. II. p. 953. Intr. hist. phil. Hebr. §. 22. p. 101.

o) GROTIVS, VSSERIVS, HODY, aliique laudati FABRICIO et WOLFIO ll. cc.

p) BARTOLOCCIVS T. I. p. 680. aliique WOLFIO l. c. nominati.

q) Tr. Sanhedrin c. XI. §. 1. et Gemara ad h. l. MAIMONID. ad h. l. WOLF. l. c.

r) loc. citat.

s) Archiu. V. T. p. 475.

t) loc. cit.

u) l. c. p. 683.

x) Ad R. D. GANZ Zemach Dauid.

y) Introd. l. c. p. 103.

z) l. c. ad A. 3448. et Schalscheleth p. 19.

a) HVETIVS, FABRICIVS, SGAMBATVS, BARTOLOCCIVS, WOLFIVS ll. cc.

Digitized by Google

tio, fuisse librum ecclesiasticum Siracidis materiam quasi, quam recentioris cuiusdam scriptoris manus refinxit, additisque quibusdam et interpolatis, demtis etiam multis, et selectis quae ipsi videbantur iuxta alphabeti seriem dispositis, ea forma, qua hodie inter Iudaeos ambulat, edidit [b]. Secutum vero fuisse auctorem Salomonis ethicam, ex eius cum Salomoneis comparatione indubitatum esse patet: addidisse vero ex ingenio suo quaedam ad puritatem veteris doctrinae moralis Hebraeorum non assurgentia, et degenerantem philosophiam Iudaeorum domesticam iam tum prodentia, attentus lector facile obseruabit. Vnde deserendum esse putamus HVETIVM, qui dictante בת קול siue filia vocis hunc librum conscriptum esse statuit. Quae enim Iudaei de hac filia vocis tradunt, ab iis ad librum vllum, ea dictante scriptum, nullibi referuntur.

§. XXXIV. Maxima inter Iudaeos fama sapientiae excelluit, R. HILLEL cognomento Hassaken [c], siue senior dictus, vt a iuniore R. Hillele Hannasi siue principe [d] distingueretur. Natus is est anno mundi, si Iudaicos calculos sequamur, cIↄ cIↄ cIↄ Iↄc XLVIII, id est ante N. C. CXII [e], Babylone, parentibus pauperi quidem censu, sed regio stemmate Dauidis oriundis [f]. Quamuis autem regio sanguine esset satus, et naturae quoque munera accessissent haud exigua, quibus optima ei contigit indoles, adeo tamen parentum inopia premebatur, vt deficiente pecunia non haberet, vnde sumtus in literarum studia faceret, sicque animum doctoribus poliendum traderet [g]. Postquam Babylone annos vixerat

Hillel senior.

b) Editiones enumerat WOLFIVS l. c.

c) Res celeberrimi huius doctoris Iudaei ex scriptis talmudicis erui debent, id quod diligenter praestiterunt BARTOLOCCIVS Bibl. Rabb. T. I. p. 784. seqq. et scriptorum Mischnicorum auctores supra enarrati. His addendi WOLFIVS l. c. P. II. p. 824. BVXTORFIVS Lexic. Talmud. fol. 1806. BVDDEVS Hist. eccles. V. T. T. II. p. 1166. BASNAGIVS Hist. Iud. L. III. c. 1. §. 6. p. 10. et maxime V. C. GOTFR. ENGELHARD. GEIGERVS in breui comment. de Hillele et Schammai antiquis sectarum conditoribus, Altdorf. 1707. 4.

d) Decem generationibus hic a seniore Hillele distat, vt ex genealogia Hilleliana, quam exhibet R. D. GANZ in Zemach Dauid p. 116. patet. Ita enim se sequuntur inuicem: Hillel Babylonius, Schimeon fil. R. Gamliel senior, R. Schimeon fil. eius, R. Gamliel Iasnensis, R. Schimeon tertius, qui vltimus fuisse dicitur, qui Rabbi titulo vsus, R. Iehuda Hannasi, collector Mischnae, cognomento Rabbenu Hakkadosch, R. Gamliel filius eius, R. Iehuda Nasi, R. Hillel Hannasi fil. eius. Memorari vero in philosophica historia hic Hillel iunior meretur, ob inuentum nouum annorum Cyclum Iudaicum, cum antea vel ab exitu ex Aegypto, vel a tempore Alexandri M. annos numerandi mos inoleuisset. Conf. BARTOLOCCIVS T. II. p. 415. 459. BASNAGE Hist. des Iuifs L. III. c. 3. §. 15. seqq. p. 79. qui plura de hac temporum emendatione Iudaica dabit. Quibusdam Ellel ille fuisse videtur, quem in vitae fine sacra vnda tinctum asserit EPIPHANIVS T. I. p. 128 vid. BVDDEVS Introd. in phil. Hebr. p. 112. BASNAGE l. c. p. 85. WOLF. l. c. p. 830.

e) R. DAVID GANZ Zemach Dauid loc. cit. initium principatus eius in annum 3728, seculo ante excidium templi ponit, et an. 3768 obiisse tradit. Ast ante susceptum principatum 80 annos vixisse dicitur, vnde istud natiuitatis tempus emergit, conf. WOLF. l. c. Ceterum monendus hic lector est, corrupisse Iudaeos rationes chronologicas, et plus duobus integris seculis retrocessisse in computandis annis mundi, sic vt natiuitatem Christi in annum 3760, euersionem Hierosolymarum in an. 3828, ponant. Quod quo dolo ausi sint alibi exponendum est, legenda autem quae in compendio referuntur Act. erud. 1686. p. 595. seqq.

f) Vtrum patre vel matre regia stirpe oriundus fuerit Hillel, ambiguum, primum placet GEIGERO l. c. Alii ex tribu Beniamin eius familiam deriuant, vid. MORIN. exerc. bibl. p. 265.

g) Erat enim Babylone quoque, vbi multi ex captiuitate Iudaei remanserant, synagoga, cuius princeps siue rector caput deportationis vocabatur, et ex Dauidis sanguine cretus esse debebat. Patrem Schephatiam, fratrem Hillelis Schabnam fuisse tradit Iuchasin p. 55. eumque praediuitem, sed fratrem iuuare suis facultatibus noluisse.

Digitized by Google

rat quadraginta, ibique vxorem duxerat, et filium genuerat, tandem cum tota familia paternas ſedes reliquit, et in caput Palaeſtinae, Hieroſolymas commigrauit, locataque, quibus poſſet, opera ſua, ſibi ſuisque victum quaerere ſtuduit. Eo vero tempore celeberrimi ſcholae rectores et doctores Schemaiah et Abtalion ibi docebant, legemque inuſitato applauſu explicabant. Hos cum audiendi deſiderio impatientiſſimo arderet, obſtabat tamen magna facultatum penuria, quo minus ex voto inter diſcipulos eorum ſedere poſſet, eo, quod didactro ſoluendo impar eſſet. Foris itaque per miniſtrorum gratiam legentes audiebat, maxime attendens, vt doctrinae ſummam perciperet, quamuis tempeſtatis iniuria vehementer impediretur. Quo loco non poſſumus omittere hiſtoriolam feſtiuam quam de Hillele narrant Iudaei, vt lectori genius hiſtoricorum Iudaicorum pateat. Ita vero rem narrant [b]: *Hillel ſenior ſingulis diebus operatus eſt, et operam ſuam collocauit, pro ſtatere,* (qui exaequabat dimidium didrachmae, ſiue partem octauam ſicli ſancti) *dimidium huius ſtateris dabat ianitori collegii academici; alterum dimidium pro ſua ſuorumque impendebat ſuſtentatione. Aliquando vero nullum reperit, cui ſuam potuiſſet operam locare, hinc etiam illum cuſtos academiae non intromittebat in interiora. Aſcendit itaque et ſuſpenſus ſedit in feneſtra, quae erat in medio tecti, vt ſolis radii deorſum per eam inciderent, vt ibidem audire poſſet verba Dei viuentis ex ore Schemaiae et Abtalionis. Dicunt noſtri doctores, hoc contigiſſe alicuius Schabbathi veſpera, cum ſol in menſe Decembre verſus aequatorem a circulo capricorni ſeſe inclinare coepit, cecíditque ſuper eum de coelo nix. Vbi vero aurora eſt ſuborta, dicebat Schemaiah ad Abtalionem: mi frater, domus haec adhuc quotidie fuit illuminata, ſed hodie eſt tenebricoſa; forte dies ipſe eſt nubilus ſuſtulerunt oculos, et viderunt ſimilitudinem hominis; aſcenderunt itaque, et inuenerunt ſuper illum niuium tres cubitos. Abſumſerunt niues et illum abluerunt, vnxeruntque ſimul et portarunt eum in hypocauſtum atque dixerunt: Hic dignus eſt, vt Schabbathum eius cauſſa profanetur.* Fides narratiunculae eſto penes recutitos; illud tamen dubitandum non eſt, maximo legis ſtudio Hillelem flagraſſe. Quo victis tandem atque ſuperatis quae ex paupertate obſtabant, impedimentis, tantos per quadraginta annos, quibus legi diſcendae totum ſe dederat, in patria eruditione profectus ſenſit, et tantopere ſe praeceptoribus commendauit, vt dignum cenſerent, qui principatui magni ſynedrii praefici poſſet. Cuius cauſſam Iudaeorum magiſtri hanc fuiſſe referunt [i]: diſputatum fuiſſe in ſchola Iudaeorum: an paſcha ſabbathum expellat, nec ne? illud ignoraſſe filios Betirae, rectores ſcholae Hieroſolymitanae. Aduocatum itaque Hillelem quaeſtionem acute diremiſſe, et ex ſacrificiis iugibus demonſtraſſe, paſcha expellere ſabbathum. Statim ergo conſtituiſſe eum prin-

b) Miſchath Ioma c. 3. f. 15. b.

i) Conf. BARTOLOCC. T. II. p. 786. LIGHTFOOT. Hor. Hebr. Matth. p. 373. ex Peſachim Hieroſ. f. 33. bb.

Digitized by Google

principem. Addunt his, iureiurando prius confirmauiſſe Hillelem, quod hoc per traditionem ex ore praeceptorum, Schemaiae et Abtalionis hauſerit, et ſic ob traditionis auctoritatem praefecturam ſynedrii ſibi oblatam accepiſſe. Nactus tamen collegam [k], Schammai virum acerbum et ferocem, diſputationum et altercationum latiſſimum campum ingreſſus eſt, de qua re in ſequenti §. dicemus. Vbi vero ſcholae Hieroſolymitanae praefecturam ſuſcepit, tanta mox auctoritate et communi omnium ſuffragio regnauit, vt tanquam oraculi vox ab omnibus ſuſciperetur, tantoque diſcipulorum concurſu doceret, vt eorum aliquot millia numeraret. Inter eos vero octoginta ſelectos fuiſſe, R. IEHVDA LEVI [l] tradit, e quibus triginta digni fuerint, ſuper quibus habitaret maieſtas diuina, triginta digni ad intercalandos annos, viginti intermedii; maximum omnium fuiſſe Ionathanum filium Vzielis, minimum R. Iochannam filium Saccaei. Innumera quoque ſunt quae de eruditione Hillelis Iudaei iactant, luculenta ineptae arrogantiae eorum ſpecimina. Certe R. ABRAHAM ZACHVTH [m], non erubuit ſcribere: Hillelem omnes linguas didiciſſe, etiam colloquium montium, callium et vallium, locutionemque arborum et herbarum, colloquiumque daemonum, nec non parabolas cum de botris, tum de vulpibus deſumtas. Quae licet proprio ſenſu non intellexiſſe Iudaeus, et tam inſana hyperbole vſus videatur, ſed eruditionem tantum quandam vniuerſalem Salomonea non inferiorem indicare voluerit, impudentia tamen eius ſatis manifeſta eſt, qui Salomonis hac ratione ſapientiam monſtrantis exemplo non inferiorem Hillelem fuiſſe lectoribus ſuis perſuadere voluit. Quae quamuis credibilia non videantur, facile tamen admitti poteſt. Hilleli et ingenium acre, et cognitionem tum legis et traditionum accuratam, tum doctrinam moralem adfuiſſe, et hoc nomine mereri, vt inter doctores morales Iudaeorum locum nanciſcatur eximium. Cuius ſpecimen vt habeat lector, en praecepta moralia, quae in capitulis patrum [n] Hilleli tribuuntur:

I. Eſto ex diſcipulis Aharonis, qui pacem amabat, et pacem proſequebatur, qui diligebat perſonas, et legi eos iungebat.

II. Noli te ipſum ſeparare ab eccleſia, neque tibi ipſi confidere vsque ad mortem.

III. Prius de proximo tuo nullum iudicium feras, quam accedas ad locum eius.

IV. Non proferas ea, quae ſciri non debent, tempore ſuo ſcienda erunt.

V. Noli dicere, cum mihi otium ſit, diſcam; forſan nunquam erit.

VI. Peccatum non veretur inciuilis, neque plebeius eſt pius, nec qui

k) Poſt Menachemum, qui breui tempore praefuit, vid. Iuchaſin p. 19. GANZ. l. c.

l) Coſri p. 442. Sic et Succa c. 2. p. 25. Baua Batra c. 8. p. 130. Iuchaſin p. 159.

m) Iuchaſin p. 55.

n) c. I. et II.

qui nimis verecundus eſt, diſcit, nec iracundus docet, nec mercator fit ſapiens.

VII. Qui multiplicat diuitias, multiplicat et ſibi ſollicitudines.

VIII. Qui multiplicat mulieres, multiplicat veneficia.

IX. Qui multiplicat ancillas, multiplicat fraudes.

X. Qui ſeruos multiplicat, multiplicat rapinam.

XI. Qui legem multiplicat, multiplicat vitam.

XII. Qui multiplicat conſeſſum in ſchola, is multiplicat ſapientiam.

XIII. Qui multiplicat conſilium, multiplicat ſapientiam.

XIV. Qui multiplicat iuſtitiam, multiplicat pacem.

XV. Qui acquirit bonum nomen, ſe ipſum poſſidet.

XVI. Qui comparat ſibi verba legis, comparat ſibi vitam futuram.

XVII. Tempore quo alii colligunt, diſperge, quo diſpergunt, collige.

Pleraque ex his ſatis ſana ſunt, et ex veterum Hebraeorum diſciplina profecta, et experientiam aliquam in vita humanam teſtantia, ſexta tamen ſententia Phariſaico fermento infecta ſatis de intolerabili arrogantia horum hominum teſtatur. Sed et dignam doctore tanto vitam egiſſe ſui tradunt. Narrante enim auctore libri *Coſri* [o], manifeſta fuit eius ſapientia et manſuetudo. *Nullum enim ſermonem profanum emiſit ex ore ſuo per omnes dies vitae ſuae; neminem in ſynagoga reliquit poſt ſe, nunquam in ea ſomnum cepit neque ordinarium neque extraordinarium, nunquam vel ad quatuor cubitos iuit ſine lege et precibus: nemo vnquam inuenit eum ſedentem et tacentem, ſed ſedentem et diſſerentem: nemo diſcipulis ſuis aperuit, ſed is ipſe: nihil dixit, quod non ex praeceptore ſuo audiuit, nunquam dixit, adeſt tempus abeundi e ſynagoga.* Quos placidos et humaniſſimos mores ita laudant Iudaei, vt more ſuo non erubeſcant, fabulis eos ornare [p], de quibus tamen plura hic dicere nihil attinet. Cuncta eo redeunt, ita irae et excandeſcentiae imperauiſſe Hillelem, vt nemo vnquam eum ad iram prouocare potuerit. Maximam tamen laudem famamque meruit cura ſtudioque, legem oralem traditionesque patrias propagandi, quas ſummo feruore cum tota domo, id eſt, ſchola ſua contra collegae inſultus maſcule defendit, cumque ſexcentos ordines compleuiſſet, ad ſex claſſes reuocauit [q], ſicque collectionis et digeſtorum iuris Iudaici, quae Talmud vocari ſolent, prima fundamenta poſuit. Laudandus vero meliori iure, quod codici ſacro ſuae integritati vindicando operam nauauerit [r]. Vixit inſolito exemplo annos centum et viginti, ex quibus quadraginta Babylone haeſit, quadraginta Hieroſolymis in legis ſtudium incubuit, quadraginta ſcholae et ſynedrio praefectus floruit, mortuus anno mundi cIↃ cIↃ cIↃ IↃ cc LXVIII, ante N. C. XII. Succeſſorem in cathedra habuit filium R. Schimeonem, qui primus Rabbani titulo ſuperbiiſſe dicitur. Sunt qui Simeonem D. Lvcae [s] memoratum,

o) pag. 242.
p) Conf. Geiger. l. c. §. 20. p. 83.
q) Iuchaſin p. 56.
r) Succa f. 22. Peſachim f. 66.
s) c. II. 25.

tum, qui Saluatorem amplexibus suis excepit, eundem Hillelis filium, synedrii praesidem fuisse contendunt, aliis negantibus [t]. Illi temporum rationes vrgent, quae coincidunt. Nec moratur eos, quod hi obiiciunt, non fieri huius Simeonis mentionem in capitulis patrum: hoc enim silentium argumentum esse odii in Saluatorem, quem illustri testimonio ornauerat, contendunt. Nos hanc coniecturam non quidem fundamento prorsus nullo, at debili tamen et haud sane sufficienti niti existimamus. Ea enim quae de Simeone habet historicus sacer, praesidi synedrii non conueniunt, nec solum nomen et aetas sufficit, vt eandem personam vtrumque fuisse iudicari queat, cum dubium non sit, Simeones multos eo simul tempore vixisse. Quod vero eius mentio in *Pirke abboth* facta non est, caussa sine dubio illa fuit, quod ante parentem, ad summam senectutem vigentem fato suo defunctus sit. Ceterum Hillelis nomen cum sit frequentissimum [u] apud Iudaeos, hic cum aliis confundendus haud est.

§. XXXV. Nactus est collegam Hillel primo quidem R. Menachem [x], et vbi hic rectoratum deposuisset [y], SCHAMMAI. Is initio ex discipulis Hillelis fuit, sed postea a praeceptore secessum fecit, et contraria dogmata defendit, et discipulos atque asseclas nactus, peculiarem factionem constituit, vnde domo Hillel et domo Schammai nihil celebrius in Iudaeorum scriptis. Quamuis enim auctoritate Schammaeum vinceret Hillel, cuius praeceptionibus parere sub mortis poena iniunctum fuit, et hinc huius schola illius discipulos numero superaret, sic vt audiendi non sint, qui maiorem fuisse numerum eorum, qui Schammai partes sequerentur, quam qui Hillelis dicunt [z]: magna tamen eius auctoritas inter illos fuit, qui solam legis literam, reiecta lege orali sequendam esse docebant; quae caussa est, cur Schammai a Karaeis inter maiores suos connumeretur [a]: quod facile admitti potest, si de re ipsa, nempe de solo legis scriptae studio et traditionum reiectione intelligatur, non vero de nomine Karaeorum, vt ex iis clarum, quae supra de Karaismi antiquitate disputauimus. Schammaeum enim acerrime contra traditiones disputauisse, iisque prorsus ex ecclesia exterminatis solam legis scriptae literam sequendam esse pronuntiauisse, supra luculento Hieronymi effato probauimus. At fuisse Schammai ex Sadducaeorum numero et familia, quae et ipsa traditiones reiecit, nullibi legitur; ex quo recte infertur, praeter Sadducaeos iam tum quoque fuisse inter doctores Iudaeorum alios, qui repudiata tra- Schammai.

 ditio-

t) Ex vtraque parte auctores nominat WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. p. 862.

u) Celebriores IDEM nominat l. c. p. 831.

x) Chagiga II. 2. Non confundendus est hic Menachemus cum alio, qui Essenorum familiam sectatus est, et vaticiniis inclaruit, et Herodi regiam dignitatem praesignificauit, de quo videndus IOSEPHVS Antiqq. Iud. L. XV. c. 13. p. 542. conf. VITRINGA Obs. SS. L. VI. c. 8. p. 348. WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 851.

y) Conf. GEIGER. l. c. §. 21. p. 24.

z) Tr. Schabbath f. 3. c. 3. conf. LIGHTFOOT. opp. T. II. p. 6. GEIGER. l. c. p. 24. WOLF. l. c. p. 859. Nisi dicamus initio hoc euenisse vt maior esset Schammaeanorum numerus, postea vero constitutione confirmatis Hillelis partibus maximam Iudaeorum partem iis calculum adiecisse: conf. R. Moses Beschitzi apud TRIGLANDIVM de Karaeis p. 94. seq.

a) Vid. R. MARDOCHAI de Karaeis p. 97. et TRIGLANDIVS atque WOLFIVS ad h. l.

Digitized by Google

ditionum farragine, ſolam ſcripturam ſequerentur, reueraque Karaei, id eſt, ſcripturarii fuerint. Hac vero occaſione magnum inter Iudaeos ſchiſma exortum eſt, et duae iſtae familiae Hillelis et Schammai inter ſe multis et frequentibus certaminibus commiſſae, quod tam funeſtum eccleſiae Iudaicae fuit, vt non tantum capitali odio inter ſe ſectatores vtriusque doctoris digladiarentur, et ad mortem vsque ſe perſequerentur; ſed et tam atrox diſſidium videretur, vt ieiunium eo die indixerint, quo primum lis iſta orta eſt, nempe die IX menſis Adar [b]. Fatenturque ipſi Rabbanitae, Hillelis ſequaces [c], *ex quo tempore multiplicati ſint diſcipuli Schammaei et Hillelis, qui non inſtructi erant ad miniſterium ſuum obeundum eo, quo par erat, modo, multiplicata fuiſſe ſchiſmata in Iſraël, et legem hactenus vnam, euaſiſſe inſtar duarum legum.* Mentiuntur tamen traditionarii, vt cauſſam Hillelis iuuent, durauiſſe hanc diſſenſionem inter Iudaeos per trium annorum ſpatium, vsque dum per בת קול, ſiue vocem de coelo miſſam confirmaretur, ſecundum Hillelem pronuntiandum eſſe, et ex eo tempore conſtitutum fuiſſe, vt caedem mereret, qui in decreta Hillelis peccaret [d]. Puduit tamen diſſenſus huius doctiores quosdam inter Iudaeos, maxime MAIMONIDEM [e], vnde ſtatuit, diſputationem vtriusque factionis non tam in re ipſa, quam in modo probandi fuiſſe poſitam. Id quod tamen vix admitti ab iis poteſt, qui loca Gemarae ea reſpiciunt, in quibus de diſſenſionibus vtriusque familiae agitur; licet concedi facile queat, diſcipulos de longe pluribus inter ſe articulis diſputauiſſe, quam magiſtros. Cuius memorabile exemplum in cauſſa diuortii paſſim viri docti afferunt [f]. Truculenti autem et ambitioſi animi fuiſſe Schammai, et in deciſionibus ſuis auſteritatem magis, quam benignitatem et indulgentiam ſecutum, adeo certum inter Iudaeos eſt, vt in prouerbium abierit: Perpetuo ſit homo quiuis manſuetus ſicut Hillel, neutiquam vero iracundus, vt Schammai [g]. Hinc de eius iracundia narratiunculas quoque quasdam excogitarunt, eo fine ſine dubio exſculptas, vt Schammaeum prae Hillele deprimerent [h]. Eandem morum acerbitatem expreſſiſſe diſcipulos quoque eius Iudaei referunt [i], ita vt Hillelianis non ſolum inſidias ſtruerent, ſed et quosdam necarent, cuius tamen fides penes Iudaeorum ſit magiſtros. Vixit autem Schammai ſplendide, cum opibus valde polleret, et facultatibus Hillelem longe ſuperaret [k]. Aetate cum multo iunior fuerit Hillele, vltra eius mortem annos prorogaſſe videtur, ad ſenectutem enim veniſſe, R. ABR. ZACHVTH [l] teſtatur. De reliquis Schammai circumſtantiis vitae parum nobis Iudaei ſcriptum reliquerunt, forte quod exoſa eſſet eius

apud

b) Megilath Taanith, apud BARTOLOCC. T. II. p. 708. et WOLF. l. c. p. 826.

c) Sanhedrin apud EVND. l. c.

d) Gemar. Hieroſol. ad Berachoth f. 3. apud LIGHTFOOT. opp. poſth. p. 28. EZARD. ad c. I. Auoda Sara p. 334. GEIGER. p. 33.

e) Praef. comm. ad Miſchnam fol. 3.

f) Io. SELDEN. de vx. Hebr. L. III. c. 20. p. 330. LIGHTFOOT. opp. T. II. p. 290. GEIGER. l. c. p. 27.

g) Conf. BVXTORF. Lex. Talm. f. 2086.

h) GEIGER. l. c. p. 23. ex Maaſaeh-Buch c. 14.

i) Loca eorum habes apud LIGHTFOOT. opp. T. II p. 6. conf. tr. Schabbath c. 3.

k) Loca talmudica exhibet GEIGERVS l. c. pag. 24.

l) In Iuchaſin p. 67. a.

Digitized by Google

apud Rabbanitas traditionum cultores memoria. Quod si Pollio et Sammeas apud IOSEPHVM [m] idem sunt, cum Hillele et Schammai, nominibus auribus Romanorum ab historico magis accommodatis, quod doctis quibusdam viris non immerito placuit [n], ex eius testimonio constat, Schammaeum non minus, quam Hillelem, graui odio in partes Herodis insurrexisse, huncque Schammaeo, interfectis postea iudicibus omnibus, ex singulari tantum gratia pepercisse, quod nimirum, cum Hierosolyma ab Herode et Sosio oppugnaretur populo Herodem in vrbem admittendi auctor fuerit, propter peccata eos dominationem illius effugere posse negans.

§. XXXVI. Meliori iure in historia philosophica enarrari potest PHILO, ex Iudaeis Aegyptum incolentibus homo Alexandrinus [o], e nobili inter suos et sacerdotali familia natus; fratrem habuit Alexandrum Lysimachum [p], Alabarcham Alexandrinum, id est vectigalium magistrum [q], quod ex praecipuis Alexandriae muneribus fuit. Quo tempore editus sit in lucem, nullibi indicauit, ex eo tamen, quod Caio Caligula imperante iam aetate prouectus fuit, et canos habuit, recte concluditur, ante natum Dominum IESVM CHRISTVM natales habuisse [r]. Quamuis autem Iudaeus esset, ad Graecanicam tamen eruditionem, quae laetissimis incrementis Alexandriae florebat, adolescens mature adductus, et non tantum ad eloquentiae sophisticae praecepta formatus, sed philosophiae quoque Graecae mysteriis imbutus est. In vtroque autem eruditionis genere cum Plato super omnes fere philosophos inter Aegyptios laudaretur et commendaretur, eius potissimum et eloquentiam et philosophiam Philo.

Hhhhh 3

m) Antiq. Iud. L. XV. c. 13. p. 541.

n) Vid. laudatos WOLFIO l. c. p. 827. add. ZELTNER. diss. de Alexandra p. 36.

o) HIERONYM. Cat. Scr. eccl. c. 11. SVIDAS in Philo T. III. p. 613. PHOTIVS Cod. CV. p. 151.

p) IOSEPHVS Antiq. Iud. L. XVIII. c. 10.

q) Vectigalia ex iumentis in Aegyptum ex Arabia adductis cogebat Alabarcha, quae vox occurrit etiam apud CICERONEM ad Attic. L. II. ep. 6. et IVVENALEM Sat. I. v. 129. 130. vbi rectius pro Arabarcha legitur Alabarcha, vid. comm. ad h. l.

r) Philonem A. C. XL, imperante Caio Caligula iam prouectiori aetate fuisse certum est, natalis vero annus ex aliis demum locis colligi debet: habetque momentum ea quaestio in controuersia: vtrum Therapeutae fuerint Christiani, nec ne? Vestigia vero, quibus exquiri potest, quo circiter tempore Philo natus sit, haec sunt: 1. Indubitatum est, eo tempore, quo legationem pro populo suo ad imperatorem Philo obiit, iam senem fuisse. Ita enim orationem orditur: „Quousque tandem nos senes erimus pueri, „corpore quidem per aetatem cani, animo vero „propter imperitiam infantes? etc. " Ex his recte infertur, cum haec A. C. XL. scripta sint, ante natum Seruatorem Philonem debuisse nasci, et minimum viginti annis prius natum fuisse, quam Seruatorem, si sexagenarius canos iam habuit. 2. Scribit porro de special. legibus L. II. p. 776. „Fuit olim tempus, quando philoso„phiae vacans, contemplationique mundi et eo„rum, quae mundo continentur fruebar, opta„tis ac beatis mentis deliciis etc. " Ex his patet, longum a iuuentute spatium tum intercessisse, qua philosophiae studia excoluerit. 3. Scripta vero de Essenis et Therapeutis, siue quod omnis probus sit liber, et de vita contemplatiua, ad quae l. c. respicit, confecit ante iter Romanum: meminit enim in priore, ciues Xanthi sua incendio comburere, quam Bruto se dedere, maluisse, tanquam rem recentis memoriae, quae inter A. V. C. DCCIX, quo Caesar interfectus est, et A. V. C. DCCXII, quo Brutus e vita excessit, accidit; vnde iterum sequitur, hos eum libros mature in iuuentute scripsisse, eamque incidere in tempora triumuiratus Romani. Quibus suppositis, et euictis, necessario sequitur, Philonem non tantum ante C. N. in lucem editum fuisse, sed et hos libros, ceu specimen philosophiae suae ante C. N. scripsisse, adeoque per Therapeutas Christianos intelligere non potuisse, cum eo tempore in Aegyptum nulla peruenerit de Christo praedicatio. Conf. BASNAGE Hist. des Iuifs L. II. c. 22. p. 597. seqq. BOVHIER. l. supra c.

Digitized by Google

phiam ſibi imitandam propoſuit, tam felici euentu, vt apud veteres in prouerbium abierit, aut Platonem philonizare, aut Philonem platonizare [s]. Qua vero ratione id fecerit, quamque viam elegerit, ex indole eruditionis Iudaicae, maxime vero philoſophiae Graecanicae inter eos receptae, iudicandum eſt. Supra enim docuimus, a Ptolomaeorum tempore allegoriarum vſum ex ſcholis Aegyptiorum et Pythagoricorum ad Iudaeos transiiſſe, earumque ope philoſophiam quoque Pythagorico-Platonicam ſenſim inter hanc gentem fuiſſe introductam; ne vero profanis ſcriptoribus et philoſophis honor haberetur, vel Iudaeorum ambitio minueretur, ita ad ſe ſuosque fontes philoſophiam exoticam traxiſſe, vt legis arcanum ſenſum eſſe, a maioribus acceptum, contenderent, illum vero allegoriarum vſu explicari poſſe dicerent. Quo ſemel poſito, facilis fuit occaſio philoſophiam gentilem legi affricandi, et exſculpendi ex ea, quaecunque noua iis placuiſſent. Sed et hoc ſupra oſtendimus, ipſam quoque philoſophiam Pythagorico-Platonicam integram puramque in Aegypto non manſiſſe, ſed illata in illam eſſe multa ex orientali philoſophia, praeſertim in ea parte, quae de Deo et diuinis praecipit. Hanc philoſophiam, cum ea ſe valde Aegyptiis commendauiſſet, elegit quoque Philo, eo quod melius atque elegantius ceteris ſectis de Deo tradere videbatur. Domeſticae itaque eruditionis non ſatis gnarus, parumque in lege et ſcriptura eruditus [t], cum ſimplicia et aperta nauſearet, legis literam ad hanc pſeudo-philoſophiam detorſit, et ne Platoni honorem eum concederet, Moſi haec myſteria adſcripſit, et nefanda audacia per allegorias ſacra oracula tota peruertit [u]. Maxime vero, veriſimile eſt, inſtituta philoſophica Iudaeorum platonizantium, quae inter Eſſenos et Therapeutas tum vigebant, eum ad hoc ſtudii philoſophici genus impuliſſe, et licet ſolitarium vitae genus propter rationes ſuas priuatas excolere non poſſet, attamen eorum philoſophandi methodum fuiſſe imitatum. Id quod ſatis euincunt ea, quae de vtraque ſecta in eius laudem ſcripſit [x], et alio loco [y] de ſtudiorum ſuorum ratione diſſerit, quae ita comparata ſunt, vt Therapeutarum imitatorem facile agnoſcas. Dabimus ipſa PHILONIS verba, vt interponere iudicium ſuum ipſe lector queat. *Fuit olim tempus, quando philoſophiae vacans, contemplationique mundi, et eorum, quae mundo continentur, fruebar optatis ac beatis mentis deliciis ſemper conſectando diuina praecepta, et oracula, quibus ſatiari prae auiditate nimia non poteram, his tantum me oblectans, humile autem nil ſapiens, gloriam,*

s) Vid. IOSEPH. Antiqq. Iud. L. XVIII. c. 10. EVSEB. Hiſt. eccleſ. L. II. c. 4. p. 43. c. 18. p. 58. Praepar. Euang. L. VII. c. 12. p. 322. SVIDAS loc. cit. aliique, quorum teſtimonia probe notanda ſunt.

t) Id poſt SCALIGERVM elench. trihaereſ. c. 18. paſſim in Philone notatum eſt, vid. ED. BERNARDVS apud GVIL. CAVEVM Hiſt. liter. Script. eccl. ad A. C. 40. P. II. quod diſplicet FABRICIO Bibl. Graec. Vol. III. pag. 105. Quaecunque autem fuerit Hebraicae literaturae apud Philonem conditio, illud eius ſcripta legentibus, manifeſtum eſſe putamus, multis eum in locis ſatis craſſam legis Moſaicae ignorantiam prodere, id quod in homine, in gentilium ſcholis educato euenire aliter non potuit.

u) Conf. PHOT. Cod. CV. p. 150. qui eum primam cauſſam fuiſſe illati per Origenem Chriſtianae eccleſiae ſtudii allegorici, conqueritur.

x) ll. cc.

y) De ſpecial. legib. p. 769.

Digitized by Google

riam, opes, voluptatesque fastidiens, et velut in sublime raptus diuino spiritu lustrabam animo solis lunaeque cursus caeterorumque orbium coelestium, interdum deflectens ab aethere ad terram mentis oculos, tanquam e specula considerabam terrestria negotia cuncta, quae nullo sermone explicari possunt facile, multum me iudicans, qui fortiter euasissem tot calamitates mortalium. Haec in sequentibus latius persequitur, et solita eloquentia se ciuilium negotiorum fluctibus immersum et iactatum, enatare non valere, attollere tamen oculos ad pristina iuuentutis studia, et vbi interdum se pura lux offerat, vel breuis tranquillitas ex tumultibus rerum ciuilium, tunc tanquam alatum tantum non per aëra volitare, aspirante aura scientiae, quae se saepe incitet, vt ad se transfugiat &c. Ex quibus luculenter patet, fanaticam istam philosophiam [z], quam inter Therapeutas cultam esse ipse nobis tradit, proram puppimque studiorum eius fuisse, quamuis instituta istorum theoreticorum imitari non licuisset. Illa ipsa tamen eruditio et eloquentia, quibus se vnice delectari ait, eum ciuilibus negotiis immersit, et a contemplatione abstraxit. Saepius enim a gente sua in maximi momenti negotiis adhibitus, legationem etiam pro ea ad imperatorem Caium Caligulam suscepit, apud quem Alexandrini per Apionem grauiter Iudaeos calumniati fuerant [a]. Etsi autem legatio irrita fuit, eam tamen scripto comprehendit, et eruditionis, ingenii, prudentiae et virtutis specimen luculentissimum in ea reddidit. Post Caligulae tamen excessum elegans apologia sub Claudio in senatu Romano lecta est, si fides EVSEBIO [b]. Cum secunda vice sub Claudio Romam venisset Philo, locutum fuisse cum apostolo Petro, eiusque amicitia gauisum fuisse, veterum nonnulli, EVSEBIVS, HIERONYMVS [c], aliique asseruerunt, quos multi ex recentioribus secuti sunt, illi praecipue, qui Therapeutarum nomine, Christianos ascetas descripsisse Philonem contendunt. Immo fuerunt, teste PHOTIO [d], qui Christianis eum sacris initiatum, ab his tandem dolore quodam atque iracundia desciuisse dicerent. Ast falli hos, facile demonstrari potest. Vt enim quaestionem non moueamus, vtrum Petrus Romae fuerit, et hoc tot veterum testimoniis concedamus, illud certum et exploratum est, ante Neronem imperantem Petrum vrbem non vidisse: sub Herode enim adhuc in Iudaea vixit, et post eius demum mortem Antiochiam secessit, diu-

z) Conf. BASNAGE l. c. p. 600. seqq.

a) Videndus ipse de hac legatione ad Caium p. 992. et IOSEPHVS Antiqq. Iud. L. XVIII. c. 10. p. 649. Cum inter Iudaeos et Graecos Alexandriae magnae lites et seditio inde exortae essent, terni ab vtraque parte legati ad Caium imperatorem missi sunt. Apion vero Alexandrinorum legationis princeps, multa in Iudaeos iactauit crimina, interque cetera, quod Caesarem non prosequerentur debitis honoribus, eo quod nec statuis, nec iureiurando per eius nomen eum colerent. Huic vt responderet, apologiam parabat Philo, e legatis Iudaeorum potior. Sed repulsus est a Caesare, iubente illum abire, et vix per iracundiam temperante ab iniuria, ita vt conuitio eiiceretur. Addit HIERONYMVS l. c. de vita sub Caio periclitatum fuisse, quod omnino de insanientis imperatoris furore credibile est. Conf. qui plura de hac legatione dabunt TILLEMONT. Hist. imper. T. I. p. 674. seqq. BOECLER. diss. Acad. X. p. 380. seqq.

b) H. E. L. II. c. 18. subdubitat tamen FABRIC. Bibl. Gr. Vol. III. p. 115.

c) ll. cc. Qui tamen non negant, rumorem vulgi se sequi.

d) loc. citat.

Digitized by Google

diuque ibi vixit, vt D. LVCAS narrat. Hoc interim tempore Philo Romae fuit, adeoque ibi innotescere diuo apostolo non potuit. Christianis vero sacris eum addictum fuisse, cum solo Eusebii testimonio constet, quem reliqui exscripserunt, nemo cautus crediderit. Aliter de eo IOSEPHVS [e] scripsit, qui totum nobis Iudaeum depingit, quique eum πρoεςῶτα τῶν Ἰεδαίων τῆς πρεσβείας ἄνδρα τὰ πάντα ἔνδοξον, *primum et potissimum legationis Iudaicae, virum omnino clarissimum* non vocasset, si vnquam ad Christianos transiisset: eo enim tempore, quo Iosephus scribebat, Philo iam ad plures abierat. Recte quoque vrget BASNAGIVS [f], nihil, quod Christianum sapiat, reperiri in Philonis scriptis, adeo vt ne semel quidem Christianorum meminerit, quod non omisisset, si eum D. Petrus ad Christianam fidem reuocasset. Fuisse Philonem virum doctissimum, et praecipue Graecis literis, maxime vero philosophiae Graecae notitia accurate imbutum et scripta eius loquuntur, et veteres viderunt suntque fassi. EVSEBIO [g] *verbis copiosus, sententiis locuples, in diuinis scripturis explicandis altus, inque sublime se tollens, variamque et multiplicem sacri eloquii interpretationem pertexens*, dicitur. HIERONYMO *opera eius praeclara et innumerabilia* audiunt; vt aliorum de eo iudicia laudibus eum extollentia taceamus [h]. Non desunt tamen, quae in eo culpant viri docti, nempe linguae maiorum et Hebraismi prorsus ignarum, mystem potius, quam theologum, philosophum non sacerdotem esse, qui cum Alexandriae natus educatusque fuerit, scholae Platonicae doctrinam et ingenium penitus imbiberit, et mordicus retinuerit, omnia fere, obtorto licet collo, huc trahens. Hinc natam ei νῦν ἐνθεσιαςικὸν, et mysticam philosophandi rationem, reconditas et supercoelestes speculationes, hinc Mosaica Platonicis immixta, Deique dogmata ad Academiae sensum explicata; hinc nouas et subtiles ratiunculas solerter excogitatas, vndique conquisitas, a summi legislatoris mente quam maxime alienas; Hinc ineptas ac pueriles allegorias, absurdas longiusque petitas allusiones vtramuis facere paginam, comta, arguta, detorta interpretamenta, quibus diuina eloquia totamque legis Mosaicae faciem foede inquinauerit. Ita GVIL. CAVEVS [i], cuius iudicium roborauit V. C. EDVARDVS BERNARDVS [k]. In quo licet disputari possit, an tanta fuerit in Philone Hebraicae linguae ignorantia, quantam viri docti putant [l], illud certum est, allegoriae studium, quod sacrarum literarum interpretationem valde corrupit, et mala multa Origenis industria in ecclesiam introduxit [m], defectum iudicii et eruditionem superficiariam magis, quam solidam prodere. Id quod

Cellus

e) loc. citat.
f) loc. cit. p. 579.
g) loc. cit.
h) Conf. quae collegit THOM. POPE-BLOVNT. censur. cel. auctor. p. 102.
i) CAVE Hist. lit. Script. eccles. p. 14.
k) In epist. h. l. a Caueo inserta.
l) Ita quidem FABRICIVS l. c.
m) Haec ratio est, cur post PHOTIVM l. c. allegoriae studium in ecclesiam Christianam ex Iudaeorum consuetudine profluxisse contendat LIGHTFOOTVS opp. T. II. p. 149.

Celsus [n] ille iam obiecit, et Porphyrius quoque acerbe monuit [o], et res ipsa loquitur. Vnde miratur Ed. Bernardvs [p], Origenem sequi potuisse, tam vanum auctorem. Ast mirandum non esse putamus, cum gentis suae mos et praeiudicium, quod vtrique, Philoni et Origeni Alexandrinis, insedit, malam hanc consuetudinem pro summae eruditionis specimine commendauerit, et vterque eidem philosophiae generi, quod sine allegoriis constare non poterat, fuerit addictissimus. Quamuis autem idem vir doctissimus, cultu philosophiae Platone eum minorem esse, quam aetate, iudicet, et nihil se extra triuium in illo commentatore legere fateatur, dignum nihil Platonis discipulo videat: non inuiti tamen concedimus, Philonem Platonicum non infeliciter expressisse philosophum, at Alexandrinum, id est talem, qui a genuino Platonis systemate subinde recesserit, et aliena ei dogmata assuerit. In plerisque tamen Platonem eum secutum fuisse, non tantum quoad dicendi rationem, verum etiam quoad dogmata Academiae potiora, viderunt iam veteres, qui Philonem platonizare iudicarunt. Quare non audiendus est Ionsivs [q], qui magno studio euincere conatus est, Philonem Platonicum non fuisse. Ad cuius rationes docte solideque respondit, et Platonismum Philonis demonstrauit ὁ πάνυ Io. Alb. Fabricivs [r]: id quod fecit quoque Ioannes Clericvs [s], et imprimis Cel. Moshemivs [t], qui accurate monuit, Philonem fuisse Platonicum Alexandrinum, id est, reformato Platonismo addictum. Illud enim ante omnia in hac quaestione de Platonismo Philonis notandum, philosophiam Platonicam a prima conditoris auctorisque sui facie in Aegypto valde degenerasse, et placitis alienis, maxime ex philosophia Orientali et Aegyptiaca itemque ex syncretistarum in Aegypto studio, ortis et Platonicae doctrinae illatis fuisse adulteratam, Philonem etiam more ciuium suorum vt Platonem Mosaicum discipulum et philosophum esse ostenderet, et sic genti suae Platonicae sapientiae gloriam vindicaret, allegoriarum ope multa detorsisse, sicque aliena lumina Platonicis dogmatibus intulisse, scatere quoque iis vitiis, quae in syncretistis plerumque solent obseruari, vt male cohaerentia inter se consarcinet, et veros sensus corrumpat. Hoc de Philone negabit nemo, qui eius scripta cum cura euoluerit, et cum Platonicis contulerit: hocque sensu si quis inficietur, Philonem esse Platonicum, nempe purum et genuinum, non morose refragabimur [u]. Verum

n) Orig. ad Cels. L. IV. p. 204.

o) Adu. Christ. L. III. apud Evseb. Histor. eccles. L. VI. c. 19.

p) loc. cit.

q) De Script. hist. philos. L. III. c. 4. p. 225. quem secutus erat B. Bvddevs Introd. in histor. philos. Hebr. §. 18. p. 80. §. 32. p. 216. mentem tamen mutauit in noua editione. Ioannem van der Wayen his non accurate satis iungit Clericvs epist. crit. VIII. p. 210.

r) In diss. de Platonismo Philonis, Lips. 1693. recusa in Sylloge dissert. p. 150. seqq.

s) loc. cit.

t) Ad Cvdworthi Syst. intell. p. 641.

u) Huc respexisse videtur Petrvs Allixivs in iudicio ecclesiae Iudaicae contra vnitarios c. XXIII. p. 354. qui eum Potamonicum, siue eclecticum fuisse putat. De qua opinione quid sentiendum sit infra dicemus.

Digitized by Google

Verum de eo quaestio haud est, sed de eo proprie quaeritur, vtrum Platonismum reformatum, qualis in Aegypto circa tempora exorientis salutis mundi viguit, Philo professus fuerit? Quod qui negat, eum vel non intelligere oportet, quid Platonicum sit, quid non, vel Philonis scripta nunquam legisse, adeo scholae huius placita vbique prodit. Quod facili quidem labore ex ipsis Philonis scriptis lector colligere potest, cum omnes ferme paginae id loquantur, vt tamen a taediosa scriptoris nugis suis parum grati lectione liberemus lectorem, pauca dabimus Platonismi Philoniani specimina. Nam I. Platonicum esse dogma de ideis, et quilibet eius philosophiae gnarus intelligit, et Atticus Platonicus apud EVSEBIVM [x] testatus est, cardinem eius systematis in hoc dogmate verti, et a nobis peculiari tractatione [y] luculenter demonstratum est. At hunc Platonicae philosophiae apicem vbique respicit Philo, inque eo est totus, vt non Mosen tantum idearum Platonicarum nobis exhibeat studiosissimum, sed et ipsum Deum secundum ideas in condendo mundo operatum fuisse asserat. Testem volumus librum eius *de opificio mundi* [z], quem si sequimur, Plato totam suam metaphysicam ex Mose petiuit, adeo Platonicas nugas sancto vati vbique tribuit. In id enim more gentis suae vehementer propendebat Philo, vt demonstraret, pulcherrimam illam philosophiam, quam in Platonis schola regnare putabat, totam a Iudaeis et ab eorum vate ad Platonem fuisse deriuatam. Hinc mundus idealis et intelligibilis Deo tributus, et dogma peregrinum Mosi adscriptum, cuius creationis historiam ineptus ad hanc commentationem philosophus explicare conabatur. Ita enim [a]: *Deus vbi pro sua deitate praeuidit imitamentum pulchrum non posse absque exemplari pulchro existere, nec sensibile quicquam reprehensionis expers fore, quod non archetypo intelligibilis ideae respondeat, postquam decreuit hunc sensibilem mundum facere, prius formauit simulacrum eius intelligibile, vt ad exemplar incorporei, Deoque simillimi corporeum absolueret mundum, recentiorem hunc antiquioris effigiem, totidem complexurum sensibilium genera, quot in illo intelligibilia. Mundum autem illum, qui ex ideis constat, nefas est, loco vllo dicendo cogitandoue circumscribere.* Pluribus haec in sequentibus explicat, et exemplo architecti formam vrbis vel aedificii condendi prius effingentis illustrat. At hunc mundum intelligibilem non tantum Platonicum dogma esse, sed tale quoque, quod in Alexandrinorum scholis comtum, auctum et reformatum est, ex iis, quae supra de Alexandrinorum Platonicorum philosophia diximus, abunde patet. Adeo vero insanit in hac re Philo, vnde in sequentibus [b] probare audeat, *mundum hunc intelligibilem nihil aliud esse, quam verbum Dei iam mundum condentis, et hanc Mosis opinionem esse, non suam: hocque verbum in principio*

ideo

x) Praep. eu. L. XV. c. 13.
y) Hist. phil. doctrinae de ideis sect. I.
z) Opp. p. 1. seqq.
a) pag. 3.
b) pag. 5.

Digitized by Google

ideo coelum generasse, quod purissima constet essentia et destinatum sit domicilium Deorum tam non apparentium, quam sensui patentium. Quibus verbis merito horremus, hominem Iudaeum siderum et idearum deitatem cum Platonicis affirmare Mosique tribuere maluisse, quam inepta praeiudicia sua dimittere [c]. Et ne saniori sensu intellexisse videretur, ipse sollicite cauit addens [d]: *Conditorem ante omnia fecisse in mundo intelligibili incorporeum coelum, et terram inuisibilem, et aëris ideam et vacui, deinceps aquae incorpoream essentiam, itemque spiritus et lucem incorpoream, et exemplar solis intelligibile, omniumque stellarum.* Hi enim Dii non apparentes sunt, apparentium, solis, et stellarum archetypi. Eadem futilitate in sequentibus [e] procedit, et tam impie, tam absurde in hoc mundo intelligibili Mosi effingendo versatur, vt merito nauseam legentibus et impietatem detestantibus excitare aptus sit. II. Eiusdem scholae Platonicae Alexandrinae, Pythagoreismum cum Platonismo coniungentis vestigia manifesta expressit, ordinem creationis, et dierum, quibus conditae sunt res visibiles omnes, ad numerorum et proportionum rationes Pythagoricas exigens. Ita enim, rationem redditurus, cur ante condita quarto die coelestia lumina, tertio die terram ornauerit conditor: *Haec est caussa, cur terra prior germinarit, et herbam protulerit, coelum vero post sit ornatum, in numero perfecto quaternario, quem denarii omnium absolutissimi caussam fontemque non falso dicere licet. Quod enim actu est denarius, hoc quaternarius potentia esse videtur.* Id ex rationibus arithmeticis et musicis, Pythagoreos secutus explicat, et concentum perfectissimum, ex diatessaron, diapente, diapason et disdiapason exoriri ostendit, et quaternarii vim dictu cogitatuque mirandum commendat, et naturam solidi ex eo deriuat, quod ex puncto, linea, superficie et corpore constet, et potentiam ex bis duo pulcherrimam consonantiae speciem exhibentem praedicat, et quaternionem totius coeli mundique generationi dedisse initium contendit, et ob hanc quaternionis vim et dignitatem conditorem, quarta luce coelum exornasse, infert. Quod qui Pythagoricum, qui Platonicum esse negat, Nicomachum, Iamblichum hisque similes nunquam legisse censendus est. Idem de septenario numero, quo mundus conditus est, garrit, quae tamen exscribere nolumus, ne grauedinem lectori prae taedio creemus. III. Quamuis autem magnificis verbis creationis opus ad Deum referat Philo, caue tamen credas, genuinam Mosis philosophiam eum spirare, sed totus hic quoque Platonicam scholam sapit, et intolerandos errores patriis dogmatibus affricat. Nam *de mundo incorruptibili* [f] disputaturus, postquam Platonice statuerat, nec inter ea, quae sensu comprehenduntur, quicquam esse mundo absolutius, nec inter ea, quae mente percipiuntur, quicquam Deo perfectius, mundum autem

 eum,

c) Conf. de vita Mosis p. 627. CLERICVS l. c. p. 219.

d) pag. 6.

e) pag. 9.

f) pag. 939. seqq.

eum, qui ex coelo terraque conſtet, eſſe dixerat, et corruptionem eſſe vel annihilationem vel in deterius mutationem monuerat; id ex ea potiſſimum ratione impoſſibile eſſe dicit: *quia ſicut ex nihilo nihil fit, ſic nihil corruptione redigatur in nihilum.* Quae ita roborat: *Nam ex non exiſtente impoſſibile eſt quicquam fieri, et ens prorſus interire impoſſibile creditur, et vt tragicus ait: genitum nihil emoritur, ſed transpoſitum vltro citroque, formam priorem alterat, adeo ſtultum eſt ſollicitum eſſe de mundi interitu hoc quidem ſenſu.* Ex quibus recte colligit CLERICVS [g] materiam Philonem credidiſſe Deo coaeuam, ſiue ex Dei eduxerit gremio, ſiue coëxiſtentem fecerit. Quamuis enim ab Alexandrinis poſteriorum temporum, immo et ſuae aetatis quibusdam, recte in eo diſſentiat; apud Platonem genitum dici mundum, non quod habuerit generationis principium, ſed quod, ſi factus eſt, non aliter, quam dictum eſt, fieri potuerit, quandoquidem partes eius generari et mutari videmus, recteque illis opponat verba Platonis et diſſenſum Ariſtotelis ab eo, ex quibus conſtet, mundum eum non credidiſſe ratione principii aeternum, cuncta tamen non ad materiam, ſed ad mundum tantum transfert, eo quod ex ſcholis Platonicis didicerat, ex nihilo fieri nihil. IV. Non vel meliora vel ὀρθοδοξώτερα ſunt, quae in reliquis quoque Platonicae philoſophiae veſtigiis dedit [h]: *Deum quidem bona per ſe ipſum ſolum feciſſe, quippe ſibi cognata, mixtorum vero* (id eſt eorum, quibus mala admixta ſunt) *creationem propriam ei eſſe et impropriam, propriam propter admixtam ei meliorem ideam, impropriam vero propter contrariam et deteriorem*, quae nempe ex materia ortum habet: quam natura ſua bono reſiſtere, nec cogi poſſe, vt tota recta euadat a Platone didicerat. *In qua contrarietatis rerum et natiua certamina ante creationem vel formationem fuiſſe, et per eam cautum eſſe* dicit [i], *ne perpetuis laboraret diſſidiis et ſeditionibus, neue bellum pulſa pace praeualeret confuſo in mundo ordine.* Sunt et alia multa apud Philonem, Platonicam ſcholam aperte redolentia; e. g. cauſſam mundi eſſe Dei bonitatem, quae materiae eſſentiam largita eſt: fuiſſe ſolem intellectualem ante ſolem intelligibilem; obiecta ſapientiae et philoſophiae eſſe res increatas et intelligibiles, et per earum conſiderationem duci ad contemplandum regem aeternum. Mundum item per adminiſtros conditum, etc. quibus tamen, ne prolixi euadamus, inhaerere amplius non licet [k]. V. Duo tamen dogmata hic praeterire non licet, quae in manifeſta luce Platoniſmum Philonis ponunt, doctrinam de anima, et de principiis diuinis. Et de anima quidem ita praecipit: *Ineſſe homini duplicem animam, vnam ſpiritualem et rationalem ex Deo profectam, alteram irrationalem, illam ſedem habere in capite longiſſime a terra habitantem, et ad aetheris coelique nunquam interituros alligatam ambitus,*

g) loc. cit. h) pag. 16. k) Conferendus de his FABRICIVS l. c.
i) De opif. mundi p. 6.

Digitized by Google

tus, huic corporis nostri partem insensatissimam longeque a ratione secretam pedes ceu radices ad terram sedem applicatam fuisse [l]. *Animam nostram tripartitam esse, mentem siue rationem, iram et concupiscentiam* [m]; *harum autem sedem esse pectus atque ventrem, illius regionem caput esse* [n]. *Harum cuique appositam esse virtutem propriam, rationali prudentiam, irascibili fortitudinem, concupiscibili temperantiam* [o]. *In anima, quae est cerae similis, omnes formas contineri potentia* [p]. *Animam saepe a se ipsa moueri, emergentem e tota mole corporis, et e turba sensuum profugientem, nonnunquam etiam vestitam sensibus: Sed nudo motu tantum intelligibilia comprehendere, amictam vero sensibilia* [q]. *Animam corporis affectibus, tanquam aequore mergi* [r]. *Quatuor esse affectus animae, duos circa bonum praesens aut futurum, gaudium et concupiscentiam, duos circa malum instans aut futurum, dolorem et timorem* [s]. *Philosophum curam gerere eius, quae in se, viuit animae, neglecto mortuo corpore, non aliud spectantem, quam ne quid optimae anima patiatur a colligato sibi malo corpore* [t]. *Rationalem animam contra irrationalis ignorantiam et cupiditates bellum suscipere* [u]. *Animae mortem virtutis esse carentiam, vitamque cum vitio* [x]. *Animam sortitam vires inuincibiles, et absolutam in virtutum exercitiis assecutamque metam honestatis vltimam non se iactantius efferre* [y] *etc.* Haec vel leuem et superficiariam Platonicae philosophiae notitiam poscunt, vt ex ea intelligatur, quam recte dixerint veteres Philonem platonizare. VI. Nullibi vero magis Platonicum fermentum Philo prodidit, quam in doctrina de Deo, de quo ita praecepit, vt difficillime hominem Iudaeum, prima vero facie philosophum Platonicum Alexandrinum agnoscas. Et de immensitate quidem Dei ita loquitur, vt Platonem eum magis secutum esse, quam Mosen, quilibet intelligat. Quamuis enim interdum sobrie loqui videatur, *Deum*, fatendo [z] *implere omnia, non contentum, sed continentem qui solus vbique simul et nusquam sit, nusquam, quia ipse locum et regionem creauit vna cum corporibus, nec fas est auctorem intra vllam suam creaturam includi: Vbique autem, quia potentiis suis per terram, aquam, aërem, coelum extensis nullam mundi partem destituit, sed omnia inter se inuicem adstringit vinculis quae videri nequeunt;* quo nomine inter orthodoxos Dei confessores Philonem numerat CVDWORTHVS [a]; alibi [b] tamen diserte Deum locum facit, *eo quod omnia contineat, et a nullo prorsus contineatur, et omnibus ad eum refugium pateat, et quia solus sui capax est, se ipsum explens*

 et

l) Quod det. potiori insid. soleat p. 170.
m) De confus. ling. p. 322.
n) Ibid. et de legis alleg. p. 53.
o) Ibidem. p) Ibid. p. 59.
q) De Abrahamo p. 371.
r) De agricult. p. 200.
s) De migrat. Abrahami p. 421.
t) Alleg. leg. p. 74.
u) De eo quod det. ins. pot. p. 155.
x) Ibid. p. 168. De profugis p. 460.
y) De somniis p. 585.
z) De confus. linguar. p. 339.
a) Syst. intell. c. V. s. III. §. 8. p. 1013.
b) Allegor. leg. L. I. p. 48.

et continens. Ex quibus verbis, quae aliis Philonis locis illuſtrat Cel. MOSHEMIVS [c], recte infertur, Philonem more Platonicorum Deum habuiſſe pro anima mundi omnia continente. De quo ne dubitemus, en ipſa Philonis [d] verba: Θεὸς ἐγκεκόλπισαι τὰ ὅλα, καὶ διὰ τῶν τοῦ παντὸς μερῶν διελήλυθε. *Deus ſinu ſuo complectitur omnia, et per omnes meat vniuerſitatis partes.* Nec hic obiici poteſt, incommode tantum loqui de abſtruſiſſimo argumento Philonem; nam non affectata tantum verborum ſublimitate eum ita de Deo loqui, ſed ita vere ſtatuiſſe, ex toto eius philoſophiae ſyſtemate recte demonſtratur. De diuinis vero principiis ita quidem ſubobſcurus et inconſtans eſt, vt quid de eius mente ſtatuendum ſit, ipſi viri docti ignorent. Quibusdam enim veterum, et inter eos EVSEBIO [e], trinitatem, quam Chriſtiana profitetur religio, aſſeruiſſe, eamque ex Iudaeorum dogmatibus et traditione, ſiue Cabbala deſumſiſſe viſus eſt, quas partes ſequuntur etiam recentiores multi magni nominis et eruditionis viri [f]. Aliis in contrariam partem eundum eſſe viſum [g], qui ea, quae de hypoſtaſibus in diuinis Philo habet, tantum de tribus perfectionibus in natura diuina intelligenda eſſe contendunt [h]. Sed et tertia ſententia media quaſi via incedit, et admiſiſſe quidem Philonem tria principia hypoſtatica in diuinis, ſed longe a Chriſtianorum trinitate diſtantia aſſerit, nempe ſubordinata et ſibi inuicem valde diſſimilia, qua ratione docuiſſe quoque ceteros, ſequioris commatis Platonicos ſuo loco oſtendimus. In quibus trinitatis Philonianae explicationibus ponderandis et examinandis eruditionem et acumen maxime probauit Ven. MOSHEMIVS [i], cuius obſeruationes eo redeunt. 1. Philonem ex eorum ſcriptorum eſſe numero, qui obſcuritatem ſaepe numero conſulto conſectentur, tumque ſibi ſapientiſſimi videantur eſſe, quum ſubtilitatibus, quas nemo conſequitur, ingenia excrucient, mirandum itaque non eſſe, viros alioquin doctiſſimos mentem eius parum recte nonnunquam cepiſſe, ſententiasque ei nonnunquam tribuiſſe, a quibus, ſi obſcuriora eius dicta cum clarioribus conferantur, plane remotus ſit. Deinde duplex religionis genus eum ſtatuiſſe, populare et philoſophicum, et illud quidem putauiſſe ferendum in vulgo, et ne conſultum quidem iudicaſſe, religionem prudentum in vulgus efferre: ſed myſteria haec caute premenda et ab imperitorum oculis remouenda. Adeoque ea, quae ex vulgi opinione et theologia paſſim diſſerit, ab iis probe diſtinguenda eſſe, quae ad ſecretiorem et arcanam, quam putabat, ſapientiam et religionem pertinent [k]. Illa itaque loca expendenda eſſe, in quibus Philo

c) Ad l. c. Cudworthi.
d) loc. cit. p. 340.
e) Praep. eu. L. VII. c. 13. p. 312. L. XI. c. 15. pag. 533.
f) ALLIX. l. c. IO. VAN DER WAYEN de λόγῳ Ioannis adu. Clericum, RICH. KIDDER. demonſtr. Meſſ. P. III. c. 5. 6. p. 246. BVLLVS def. fid. Nic. Sect. I. c. 1. §. 16. CVDWORTH. l. c. p. 640. GROTIVS de V. R. C. L. V. c. 21. aliique.
g) SOVVERAIN Platoniſme devoilé c. II. p. 98. BASNAGE Hiſt. des Iuifs L. IV. c. 5. §. 9. p. 112.
h) PETAV. dogm. theol. T. II. L. I. c. 2. p. 19. CLERICVS loc. cit.
i) Ad CVDWORTH. l. c. p. 640. ſeqq.
k) De ſacrif. Caini et Abelis p. 139.

Philo popularem religionem ad ſcita virorum intelligentium reuocat, et praecepta religionis popularis ad rationes ſublimioris theologiae accommodat. 2. Ea vero loca ſi conſiderentur, certum eſſe, Philonem non tam triadem, quam quaternionem in diuinis admittere, et ſupra triadem, quam inducit, naturarum diuinarum ſummum et principem Deum collocare. Id ex loco Philonis ſatis luculento [l] probat vir doctiſſimus, in quo praeter Deum ſummum, principem ſupremum tria numerat, verbum illius ſummi principis, et potentias creatiuam et regiam: ex quo concludit fruſtra eos eſſe, qui Philonianam triadem cum Chriſtiana conſpirare aſſerunt. 3. Quod vero ad iſtas tres naturas attinet, fatendum eſſe, ita de binis poſterioribus, quas Deum et regem appellat, loqui Philonem, ac ſi pro veris ab eo perſonis habitae fuerint. Aſt haec ex vulgi opinione diſſeruiſſe, dubium nullum eſſe, patere vero ex aliis locis, vbi popularem doctrinam religione ſapientum virorum velut temperet, aut alteram ex altera interpretetur, naturas has non eſſe perſonas, ſed virtutes tantum et perfectiones diuinas, quas perſonarum habitu ſiſtat amictas. Dicere enim [m]: Deum Abrahamo τρίττας φαντασίας triplicem imaginationem, et quidem in anima ſenſitiua, cum illi tribus perſonis appareret excitaſſe; ex quo ſequatur, tres tantum fuiſſe animae notiones aut imagines, quae in parte animae ſenſitiua crearentur. Binas nempe has naturas eum vocare bonitatem et potentiam, quae perſonae a Deo diſtinctae eſſe nequeant. Id quod latius vir doctiſſimus exſequitur, et huc iſta potiſſimum Philonis verba aduocat, quibus ait [n]: *Medius eſt ille pater omnium, proprie nominatus in ſacris literis: Qui eſt: vtrumque latus claudunt antiquiſſimae et proximae eius, Qui eſt, potentiae, quarum altera opifex, altera regia vocatur: illa Deus per quem condita diſpoſitaque ſunt omnia, haec vero Dominus.* His verbis monet, tria illa nomina vnius Dei, Iehoua, Elohim, Adonai, ad tres illas relationes, quibus vnus Deus tripliciter conſideratur, referri, nempe ad naturam illam, quae per ſe ex omni aeternitate exiſtit, ad conditorem vniuerſi, denique ad regem et gubernatorem. Id vero in ſequentibus verbis clare prodi, quae hic quoque, vt lectoris commoditati inſeruiamus, integra damus: *Atque ita medius ille, vtrinque ſtipatus ſuis potentiis, perſpicaci menti nunc vnam, nunc tres imagines exhibet, vnam quando exactiſſime purgata anima, nec ſolum ceteram numerorum multitudinem, ſed et vicinum vnitati binarium ſupergreſſa, ad illam ſimplicem, ſinceram, nullius omnino indigam ideam properat, tres vero, quando nondum magnis initiata myſteriis, adhuc minoribus operatur, nec poteſt eum, Qui eſt, ſine alio, per ſe ſolum comprehendere, ſed per ipſius acta, aut conditorem, aut regem omnium. Eſt autem haec ſecundaria nauigatio non aliena tamen a pia ſententia.* Addit, his alium locum, non minus luculentum, vbi ſcribit: *Haec quicunque audiet,* - - *eſſe Deum,*

l) De profugis p. 465. m) De ſacrif. Cain. l. c. n) De Abrahamo p. 367.

Digitized by Google

Deum, praeesseque rebus, et hunc vnum esse, qui vere sit, et ab ipso mundum conditum credi oportere, postremo numquam non gubernari eum ab opifice suo, is beatam, felicemque vitam acturus est. 4. Quod vero λόγον multoties a Philone in partes vocatum attinet [o], vocabulorum et nominum, quibus hoc verbum Iudaeus variis in locis ornat, eam vim et potestatem esse monet, vt si ex vsu ex recepta loquendi consuetudine aestimentur, notionem personae summo licet Numine inferioris et minoris in animis pariant. Audire enim ipsi λόγον ἀρχάγγελον medium inter γεννητὸν et ἀγέννητον, qui legati diuini munere apud homines, et vicissim obsidis et conciliatoris partibus apud Deum fungatur. Quod si tamen vmbrae dissipentur, quibus dictionem suam obscurauerit Philo, vehementer metuere se, exactis his locis ad alia, quae minus figurarum habent, ne idem dicendum sit de λόγῳ, quod de binis illis potentiis dictum sit. Quod enim dicat, verbum esse imaginem Dei, referri ab eo ad mundum intelligibilem, ad cuius archetypum mundus sensibilis conditus sit. Ast hoc si verum sit, non posse λόγον esse personam, cum inter ἀρχέτυπον et ἔκτυπον debeat esse relatio, et ita intelligibilis idea omnium rerum sensibilium in isto verbo esse debeat, nec verbum esse queat genius, spiritusque huic nostro mundo similis. Patere etiam ex libello *de opificio mundi*, λόγον esse illam idearum intelligibilium seriem, quam tanquam exemplar in condendo mundo Deus intuitus est: faterique ipsum Philonem λόγον, κόσμον νοητὸν, formam speciemque mundi idem esse, quod Deus animo conclusum habuerit, priusquam constructionem eius moliretur, esseque verbum Dei ita affectum ad mundum illum intelligibilem, sicut ratiocinatio architecti affecta est, ad formam vrbis construendae, quam in animo impressit, quae distincta reapse inter se non sint. Tandem ad dictionem Philonianam prouocat vir eruditissimus, et luculento exemplo ostendit, nullum scriptorem esse, qui meteoris, quae vocant, orationis magis abundet, sine illis vero figuris considerandum et intelligendum esse monet. Hactenus vir praestantissimus, qui cum caussam hanc prolixe enarrauerit, omnino ipse audiendus erat. Nec refragamur, si quis rationibus eius manus dandas esse coniecerit: etsi enim regeri posse quaedam facile videbit, qui Philonem secum vbique conferet [p], fatendum tamen est, in tanta Iudaei huius obscuritate et improprio figuratoque dicendi genere, quod vbique sequitur Philo, difficile esse, certi atque perspicui aliquid definire. Quod si tamen pace viri magni et nostram qualemcunque sententiam, vt instituti nostri legibus pareamus, afferre liceat, quartam nos trinitatis vel quaternionis potius, vt rectissime vir doctissimus monuit, expli-

o) Disputatum de huius λόγου Philoniani significatione est a viris doctis Io. VAN DER WAYEN, ELL. BENOIST[illegible] aliisque contra CLERICVM, ex quo ille in comm. in Io. I. 1-18. asseruerat, Philonianis φιλοσοφουμένοις suam de λόγῳ sententiam opposuisse S. Ioannem, conf. B. Io. FRICKII diss. de λόγῳ adu. CLERICVM, Io. LAMIVS V. C. de SS. Trinit. aduers. Cleric. Otium Vind. Mel. I. p. 124. et quos ibi laudauimus.

p) Maxime ea premendo, quae de λόγῳ Philo habet.

Digitized by Google

explicationem eligendam esse existimamus; quae eo tendit: Philonem ita explicandum esse, vt statuat: Deum quidem supremum omnibus principiis diuinis superiorem in infinito lucis oceano demersum esse, ex eo vero ad condendum et regendum regnum suum tres emanationes diuinas, hypostaticas, et secum quidem ratione essentiae vnitas, ast ratione substantialis existentiae distinctas a se, expulisse emanatione diuina. Hisce vero in emanationibus principem locum tenere λόγον, siue intellectum diuinum, qui cum rerum omnium ideas in se habeat, et ad condendas res sensibiles ex Deo effluxerit, creator mundi dici debeat. Esse hanc ipsissimam doctrinam Cabbalistarum, qui ex Or haënsoph tres supremas sephiras, per emanationem deriuant, et primogenitum siue Adam Kadmon in iis relucere regni diuini auctorem statuunt, ex iis constabit, quae infra de arbore Cabbalistica latius edisseremus. Hanc vero principiorum emanatiuorum trinitatem vt Philoni tribuamus, his potissimum rationibus ducimur: I. Ratio ex his constat, cur quatuor in diuinis, non vero tria tantum principia Philo posuerit, nempe vt fontem omnium rerum, quae ex Deo emanarunt, ipsorumque principiorum triadis ostenderet. Sine hac enim obseruatione ratio dari non potest, cur verbo illi diuino, et potentiae creatiuae, et potestati regiae, praefixerit principem summum. II. Respondet quoque haec explicatio circumstantiis Philonis. Is in Aegypto philosophiam Pythagorico-Platonicam didicerat, sed talem, quae ex philosophia Orientali reformata et emendata, vel potius adulterata erat. Huius philosophiae summa cum esset systema emanatiuum, illud ita recepit schola Platonicorum Aegyptiaca, vt ex Deo primo priore, et infinito luminis aequore, tria potissimum principia emanasse statueret, vt supra luculenter euictum. Idem recepisse Iudaeos quoque, nec aliud velle doctrinam Cabbalisticam de sephiris et homine primogenito infra demonstrabimus. Philo itaque cum Iudaeus fuerit, et quidem ex eorum numero, qui philosophiam gentilem sacris doctrinis infarserunt, cumque in Aegypto philosophiae operam dederit illi, quae ex orientali hunc in modum attemperata fuit, cur non quaeso, hunc Aegyptiacae scholae alumnum eodem plane sensu de diuinis statuisse dicamus, quo tota schola statuit? Ast hoc si supponimus, patebit, Philonem per tria ista principia Deo primo-priori subordinata non quidem peculiares, essentia diuersas et separatas ab eo naturas vel personas intellexisse, verum non nuda etiam attributa, nomina et perfectiones vel munera, sed concepisse sibi sub iis tres emanationes reales virtutesque in diuina quidem natura radicatas eiusque essentiae, vt riui fonti vnitas, sed peculiari tamen existendi operandique modo ab eo diuersas, quo sensu aeonas in Deo statuisse Gnosticos supra euicimus, et sephiras in Deo statuisse Cabbalistas infra dicemus. Qui cum et ipsi sephiras parzuphim, personas, vocitent, licet iis hypostaticam quandam personalitatem sensu Christiano non tribuant, manifestum inde est, conce-

Digitized by Google

concepiſſe ſibi Iudaeos Aegyptiacos, philoſophiam orientalem et Platonicam ſuis philoſophematis coniungentes tertium eiusmodi principiorum diuinorum genus, quod medium inter perſonas et attributa vel proprietates tenet. Id quod, inſtituta inter Philonianam et Cabbaliſticam doctrinam comparatione, oſtendi quoque poſſet Philoni placuiſſe, ſi prolixis nobis eſſe liceret. III. Haec vero ſi admittimus, argumentis quoque et rationibus virorum doctorum ſatisfieri poteſt facile, quibus illi pro perſonis, hi pro attributis principiorum Philonis diuinorum pugnant, et ſimul explicari luculenter poſſunt loca ea, quae ex Philone afferuntur. Quae enim perſonae habitu induxiſſe haec principia oſtendunt loca, manifeſte docent ſuo modo et ratione peculiarem exiſtendi modum haec principia emanantia habere, nec vt nuda attributa conſiderari poſſe. Quae vero cum Deo idem facere videntur, rationem inde ſuam accipiunt, quod ratione eſſentiae, originis, dependentiae, et vnitatis cum ſummo Deo, infinito illo rerum omnium fonte ita vniantur, vt idem dicere videantur, et reuera, vi ſyſtematis emanatiui idem ſint. Nec obſtant nobis valde loca a Cel. MOSHEMIO adducta, eo quod ex dictis facilis dari poteſt ad ea reſponſio. Pleraque enim cum ex improprio loquendi genere et allegoriis, quibus ſupra modum delectabatur Philo, ratiocinationem inſtituant, parum probant, cum vbique ſimilitudini ſe valde improprie accommodet Iudaeus philoſophus. Et primo quidem loco ſatis luculenter ex eo, quem nos dedimus, ſenſu Deum ſtipatum duabus δυνάμεσιν ἀνωτάταις, ſupremis potentiis dicit, et ita triplicem perſonarum imaginem in Abrahamo excitaſſe ſcribit. Annon hoc plus, quam nuda attributa, dicit, nempe ſupremas virtutes tales, quales aeonas dixere orientales? quae vbi apparent, tum demum perſonae habitum induunt, qualis δύναμις ἀνωτάτη Simon magus videri voluit. Eodem vero ſenſu in altero quoque loco dicitur, animam diuinae lucis ſplendore repletam tres imagines vnius ſubiecti percipere, vnam ipſius rei, duas reliquas, tanquam vmbras ab ea redditas; eo quod Deum fontem emanationis hae non aliter, quam vmbra ſolis lucem ſequantur. Sicque et tertio loco a fonte primo, Deo, qui eſt, Deus opifex, et Deus rex, tanquam peculiares virtutes emanatiuae diſtinguuntur, et recte dicitur, animam pleniſſime purgatam ab his emanatiuis virtutibus ad ipſum omnium virtutum ſubſtantialium fontem properare, eumque ſine alio per ſe ſolum comprehendere. Ita enim orientales quoque, Gnoſtici, Cabbaliſtici, et Alexandrini philoſophi omnes docuerunt. Nec alia mens Philonis in vltimo loco fuiſſe videtur, quo Deum vnum eſſe dicit, qui condidit regitque omnia, niſi, virtutes has ex Deo emanantes, per quas Deus creauit omnia et gubernat, ita animari, radicarique in Deo, ex cuius natura eſſentialiter, licet ſubordinata quadam ratione, participant, vt ipſe ſolus omnia condidiſſe regereque dicendus ſit. Λόγος autem quem locum, ſi hanc explicationem ſequamur, capiat in ſyſtemate Philoniano, ex

Digitized by Google

ex dictis patet, et ex Adam Kadmon Cabbaliſtarum intelligi poteſt. Eſt enim virtus illa emanatiua Deo proxima, per quam mundum condidit et eſſentiis rationibusque inſtruxit. Qui λόγος mundus intelligibilis ideo dicitur, non quod eadem in eo ſint formaliter, quae in mundo ſenſibili, quod abſurdum inde collegit vir eruditiſſimus, ſed quod exemplariter et radicaliter omnia contineat, quae in mundo ſunt ſenſibili: quemadmodum architectus perſona eſſe poteſt, licet in intellectu eius ſit exemplar totius vrbis omniumque aedificiorum, quae conditurus eſt. Haec enim idearum multitudo, ſi Platonicos ſequimur, ſimplicitati intellectus diuini, quem λόγον Philo vocat, nihil plane derogat. Et hae quidem noſtrae coniecturae ſunt, quibus ſi virorum magnorum, noſtris luminibus longe ſuperiorum ſententiam praeferre lectori placuerit, aequiſſime id feremus, rati in tantis hominis obſcuriſſimi et tela araneorum nectentis muſcasque captantis tenebris nobis ſufficere, ſi palpare liceat, ignoſcendumque nobis eſſe, ſi decipiamur. Ex his vero, quae prolixe de Platoniſmo Philonis diſputauimus, facile cognoſci poteſt, Philonem quidem inter Platonicos omnino referendum eſſe, verum non inter puros et genuinos, ſed tales, quales Aegyptiaca ſchola genuerat, ſtudio ſyncretiſtico, natiua Platonis dogmata adulterantes. Ex eo enim ratio deriuanda eſt, cur interdum aliena a Platonis hypotheſibus admiſceat, et aliorum quoque philoſophorum placita inſpergat, quae ſe curioſe exploraſſe, multis locis prodidit, et elegantem eruditionem in Graecanicis literis oſtendit. Reliqua quae contra Platoniſmum Philonis affert Ionſius, exigui ſunt ponderis, et pleraque falſa: non habere enim ſcripta Philonis genium Platonis, et αὐτοψία refutat et iudicium veterum concors, quod Philonem πλατωνίζειν per prouerbium pronuntiauit, ſiue dictionis, ſiue rerum rationem habeamus, quas adulterauit quidem et alieniores a facie Platonica ſtudio ſuo ſyncretiſtico reddidit Philo, ita tamen, vt vel mediocriter Platoniſmi peritus Platonicum agnoſcat. Ex his vero eorum quoque opinio iudicari poteſt, qui Potamonicum fuiſſe putant. Quemadmodum enim Potamonis ſecta iunior eſt, Philonis aetate, vt ſupra demonſtratum, nec eam vnquam habuiſſe aſſeclas legitur; ita non alio ſenſu Philoni tribui poteſt, niſi quatenus ſyncretiſmus Platonicus Philoni ſuo modo et ratione placuit. Nec alia ratio eſt, cur Platonis mentem Philo interdum peruertat, quam quod iſtud ſtudium henoticum eum coegerit, ab eius mente deflectere. Audiendos enim illos non eſſe, qui non intellexiſſe Philonem Platonis ſcripta, nec accurate legiſſe, dicunt, viri eruditio, veteribus tantopere laudata, ſatis euincit. Ficulneum vero eſt, quod ex Ioſepho contra Philonis Platoniſmum Ionſius vrget, vocare eum Ioſephum philoſophiae non imperitum, non vero Platonicum. Sufficiebat enim hiſtorico contribulem ob Graecanicae philoſophiae peritiam laudare, praeſertim cum non tantum Platonicam calleret, ſed et reliquarum ſectarum placita non ignoraret.

raret. Iudaicam vero philoſophiam tantum abeſt, vt Ioſephus intellexerit, vt potius patriam eruditionem ad gentilis philoſophiae modum exigat, ne ſuis laus philoſophiae Graecae denegari poſſet. Quod ſi concedamus Ionſio, facere Ioſephum ex Philone Eſſenum, eo quod de Therapeutis ſcripſit, ne ſic tamen Platoniſmus eius euerti poteſt, eo quod in eodem luto haeſiſſe Therapeutas ſupra oſtenſum eſt. Ex his vero larga manu datis de eruditione quoque Philonis iudicium ferendum eſt, qui ſi tantam in ſcriptis ſuis iudicii accurationem et diſcernendi acumen attuliſſet, quantam ingenii elegantiſſimi cumulauit copiam, omne punctum tuliſſe cenſendus eſſet. Verum deſtitutum fuiſſe iudicandi acie, ſingulae paginae ſcriptorum eius loquuntur: quae tamen ad cognoſcendam philoſophiae Platonicae faciem in Aegypto non ſine fructu legi poſſunt, et meliorem editionem [q] merentur. Quae tantopere admiratos fuiſſe Romanos EVSEBIVS [r], neſcio quam fidem meritus, ſcribit, vt digna exiſtimarent, quae in bibliotheca publica, tanquam monumenta publica, reponerent. Diſplicuiſſe tamen ineptum allegoriarum ſtudium viris iudicio pollentibus, non Chriſtianorum tantum ſobrie iudicantium querelae [s] teſtantur, quae ad eum peſtis huius in eccleſiam per Origenem introductae origines referunt, sed et Celſi et Porphyrii, gentilium philoſophorum, reprehenſiones docent. Fecitque ſtulta haec explicandi ratio, vt ſaepe numero obſcurus euaſerit, nec a veriſimili diſcedunt, qui eum non omnia ſatis intellexiſſe, quae ſcripſit, iudicant. Fuere Philones inter veteres plurimi, a noſtro gente et fidei profeſſione facile diſtinguendi: eos enarrauere IONSIVS [t] et FABRICIVS [u].

q) Hiſtoriam editionum Philonis enarrat FABRICIVS l. c. nouam diu iam expectamus a Reuerendiſſimo ERICO BENZELIO.

r) Hiſt. eccl. L. II. c. 18.

s) PHOTIVS l. c.

t) l. c. p. 228. ſeqq.

u) l. c. p. 118. ſeqq.

CAPVT

* *

CAPVT SECVNDVM.

DE PHILOSOPHIA IVDAICA AB EXCIDIO VRBIS HIEROSOLYMITANAE AD RECENTIORA VSQVE TEMPORA.

§. I.

Euersa diuinorum iudiciorum maturitate vrbe Hierosolyma disiectaque republica Iudaeorum, eruditionis gentis huius facies misere quoque conspurcata et deturpata est. Singulari enim irae diuinae, maledictionem nationi rebelli et ingratae immittentis fato euenit, vt omnia fere rationis lumina, quae hactenus luxerant, extinguerentur, vixque vmbra remaneret eius, quod ad philosophiam referri posset. Totam enim eruditionis Iudaicae, post vrbis templique deuastationem, faciem vno quasi obtutu considerantibus non occurrit aliud, vsque ad medium aeuum, nisi ex vna parte immoderatum plane et insanum traditionum πατροπαραδότων studium, ex altera Cabbalistica illa philosophia ex syncretismo Aegyptiaco enata, et pro patriis et domesticis mysteriis vendita, quae in artis quandam et systematis formam tandem emersit, et Iudaicis dogmatibus gentilia multa, Orientalia, Aegyptiaca, Pythagorica Platonica addidit. Tandem ex Oriente in Occidentem delato Iudaeorum populo, cum circa illa tempora solus Aristoteles inter Saracenos et Christianos caput extollere, et in scholis regnare coepisset, incepit Peripatetica quoque philosophia se Iudaeis commendare, ex quo tempore non defuerunt inter eos, qui philosophiam Graecam, praecipue Aristotelis colerent. Ex his vero intelligit lector, fieri non posse, vt Iudaeorum in philosophiae historia ratio habeatur, nisi omnem simul historiam eruditionis Iudaicae, quantum quidem ad hoc nostrum institutum pertinet, curioso simul oculo perlustrauerimus, vt quae ratio fuerit studii Talmudici, quae Cabbalistici, quid in eo rationi, quid auctoritatis praeiudicio datum sit, intelligamus, et quem rationis vsum natio haec fecerit, quaeque aliena domesticis immiscuerit, discamus. Ita enim tum demum veram intellectus humani, sapientiaeque et stultitiae in hac gente habebimus historiam.

Conditio philosophiae Iudaicae post templi euersionem.

§. II. Euersa vrbe et republica Iudaeorum, templo, igne deleto, et a Vespasiani atque Titi exercitibus vastata Iudaea, innumeraque huius populi multitudine caede, fame, cruciatibus enecata, multis vero myriadibus in durissimam captiuitatem abductis, totam quoque eruditionis Iudaicae compaginem disiectam quasi, solutisque quibus cohaerebat vinculis dispersam et in ventos datam fuisse, et historia infelicissimae nationis

Restitutio eruditionis post euersam Hierosolymam.

 docet,

Digitized by Google

docet, et intelligi ab iis poteſt, qui ruinas illuſtres curioſo contemplari ſolent oculo. Illud indubitata de hac gente monumenta loquuntur, ad exiguum tantum ſpicilegium rediiſſe totam eruditorum Iudaeorum cateruam, paucosque ex hac calamitate diſperſos ſe collegiſſe, qui veterem theologiam, eruditionem et ſapientiam ad poſteros propagauerint. Quae reliquiae veterum doctorum Iudaicorum, qui et ſtantis et euerſi templi fuere αὐτόπται, hic vel ideo memorandae ſunt, quod ab iis omnis eruditio Iudaica et ſapientia patrum ad poſteros poſt dirutam vrbem et euerſam rempublicam propagata, ſcholaque, quae laetiſſimis incrementis antea floruerat, paucis et tenuibus vſa progreſſibus vtcunque ſuſtentata et imminenti ruinae ſubtracta eſt. Cum autem miſerabilis totius gentis in terra ſua eſſet facies, et vix vmbra priſtinae felicitatis eſſet relicta, cunctis caede, igne, rapinis perditis et vaſtatis, plerisque vel miſerabili morte pereuntibus vel in captiuitatem morte grauiorem abductis, euaſere paucae reliquiae et ex parte in Aegyptum, in qua ab Alexandri M. aetate coloniam Iudaicam habitauiſſe, et inſignibus incrementis vſam fuiſſe ſupra diximus, ex parte in Babyloniam ſeceſſerunt, vbi multi quoque Iudaei degerunt, ex poſteris eorum, qui in bellis Aſſyriorum cum Iudaeis illuc deportati ſunt, et reduce populo redire cum reliquis noluerunt. Vtroque in loco humaniter ſatis et benigne exceptos fuiſſe profugos IOSEPHVS [a] teſtatur. Quidam tamen ex infelici populo in vaſtata Palaeſtina remanſerunt, cumque fumantis ex deſolatione Hieroſolymae conſpectum non ſine horrore refugerent, Iaſnae, quae Graecis ſcriptoribus plerumque Iamnia vel Iamnea dicitur, diſperſas collegerunt ex tanto naufragio tabulas, erexerunt ſcholam, reſtituerunt cultum diuinum, ſedemque parauerunt eruditioni domeſticae [b]. Ex quibus ruinis primus collapſam diſciplinam et doctrinam reuocauit R. Iochanan, perfecit conſilium, et ad aliquam maturitatem, quantum infelicitas temporum permittebat, perduxit, R. Gamaliel ſecundus, ab hac ſchola locoque Iaſnenſis dictus. Id

a) De B. I. L. VI. conf. BASNAGIVS Hiſt. Iudaic. L. III. c. 1. § 1. ſeqq. p. 2. ſeqq. quique alii hiſtoriam Iudaicam enarrarunt.

b) Iaſne, ſiue Iabne, יבנה, quae vrbs fuit Philiſtaeorum, illis a rege Vzia erepta II Chron. XXVI. 6. Ἰάμνια Graecis dicitur, Iamnes Plinio. Sita erat in locis campeſtribus non longe a Ioppe, vt ex IOSEPHO Antiqq. Iud. L. XIV. c. 8. de B. I. L. I. c. 5. diſcitur: inter maritimas recenſetur, quia in tractu maritimo ſita fuit, non tamen ad ipſum littus maris. Conf. HADR. RELAND. Palaeſt. L. III. p. 823. ſeqq. LIGHTFOOT. Cent. Chorograph. Matthaeo praemiſſa c. 15. opp. T. II. p. 181. Iuchaſin p. 21. ſi ſequimur ante exciſum templum, iam ibi Synedrio praefuit Gamaliel ſenior, Pauli praeceptor, et ibi famoſiſſima oratio contra haereticos congeſta eſt a Samuele paruo, qui paucis ante vrbis excidium annis obiit. Vrbe diruta, vt Synedrii ruinas colligeret in hac vrbe maxime R. Iochanan Ben Saccai Hakkadoſch elaborauit, de quo infra dicemus. Quem primum ſcholae Iaſnenſis rectorem conſtituunt ex Iudaeis R. D. GANZ in Zemach Dauid p. 39. ex Chriſtianis BVXTORFIVS in Tiberiade c. 5. p. m. 20. et LIGHTFOOTVS l. c. et in opp. poſthumis p. 87. vbi hiſtoriam ſcholae huius chronologice diſtribuit. Qui et hoc ex Iudaeorum ſcriptis obſeruat, adeo claruiſſe hunc locum prae omnibus Academiae ſedibus, excepta ſolum nouiſſima Tiberiade, vt in prouerbium abierit vinea Iaſnenſium. Dubitant tamen viri docti, vtrum huno in locum Synedrium traductum vel in eo continuatum ſit, vt Iudaei tradunt, vt ſucceſſionem ſuam doctrinalem ſtatuminent, qua de re videndus BASNAGIVS Hiſt. Iud. L. VI. c. 5. §. 8. p. 94. Addendi ſunt, qui hiſtoriam ſcholarum Iudaicarum ſcripſere, enumerati a I. C. WOLFIO Bibl. Hebr. P. II. p. 924. ſeqq.

Digitized by Google

Id cum laetiores, quam initio ſperari poterat, ſucceſſus haberet, et, qui iſta tempeſtate vbique erant disiecti, emergere iterum et ad ſynagogam patriam colligere ſe inciperent, aucto diſcipulorum numero occaſionem dedit Tiberiade quoque ſcholam excitandi, quae celeberrima poſtea Muſarum ſedes inter Iudaeos fuit, et magnam potiſſimum famam exinde nacta eſt, quod praeter alios celebres gentis huius doctores R. Iehuda Hakkodoſch ibi docuit, et, quod Iudaei gloriantur, multas immunitates et priuilegia ab Antonino Pio illi vrbi ſcholaeque impetrauit, maxime vero Talmud Hieroſolymitanum ibi conſcriptum eſt, de qua famigeratiſſima eruditionis Iudaicae ſede videndi ſunt, qui geographiam Iudaicam expoſuere LIGHTFOOTVS [c] et RELANDVS [d], maxime vero, qui collegium Maſoretharum in ea viguiſſe contendit Io. BVXTORFIVS [e]. Hoc exemplum ſecutae ſunt, rebus pauliſper pacatis, Iudaeae vrbes aliae, fuit enim ſchola Bitterae vrbe Hieroſolymis proxima, in qua mirum quoque diſcipulorum, Muſarum operi inuigilantium, numerum fuiſſe Iudaei referunt [f]. Tum Lyddae ſiue Dioſpoli cui R. Akibha, R. Tarphon aliique praefuerunt [g]. Caeſareae quoque eiusmodi ſcholam fuiſſe, doctores Caeſarienſes paſſim in Talmude laudati euincunt, de qua itidem LIGHTFOOTVS [h] videndus, qui et Magdalenſem ſcholam memorat. Nulla tamen poſt Tiberienſem nomen magis extulit, quam Zipporienſis ſiue Sephorienſis [i], in vrbe magna Galilaeae, quae Talmudicis ſcriptoribus vehementer laudatur [k]; in eam enim ſe Tiberiade contulit R. Iehuda ſanctus, rei literariae inter Iudaeos ſtator praecipuus. Alias minores in praeſentia, inſtituti noſtri memores, tacemus [l].

Doctores Iudaei in claſſes diſtributi.

§. III. Refloreſcere ab eo tempore coepit ſapientia Iudaica, reliquis iſtis ex magna gentis clade viris doctis eo connitentibus, vt patriam diſciplinam priori nitori reſtituerent. Quem in finem cathedra docentium ſemel poſita et fundata non defuerunt ab eo tempore doctores Iudaeis, qui ſucceſſionem doctrinalem inde nobis non interruptam narrant [m]. Quae cum vno intuitu totius ſtatus literarii inter Iudaeos rationem et conditionem exhibeat, paucis hic at ὡς ἐν παρόδῳ tangenda eſt, vt quid inter Iudaeos quaerendum ſit, de hiſtoria erudita et philoſophica huius populi, curioſo facilius pateat. Solent autem Iudaeorum doctores in ſeptem omnino claſſes diſpeſci, praetermiſſis, quos a Moſe et prophetis deriuant viris

c) l. c. c. 81. p. 227.
d) l. c. p. 1037.
e) In Tiberiade ſ. commentario Maſorethico c. 5. p. 15. ſeqq.
f) LIGHTFOOT. l. c. c. 52. p. 214. RELAND. l. c. p. 409. 679.
g) LIGHTFOOT. c. 16. p. 222. Chron. temp. p. 145. T. II. opp. RELAND. p. 877.
h) l. c. c. 57. p. 214.
i) c. 76. p. 226.
k) Ibid. c. 82. p. 229. ſeq.
l) Vid. IDEM c. 96. p. 237.

m) Videndi auctor Pirke abhoth, Mos. MAIMONID. in praef. Iad haſſakah aliique, plenius autem chronologi Iudaeorum R. ABR. B. DIOR in Cabbala, R. ZACHVTH in Iuchaſin, R. GEDALIA in Schalſcheleth Hakkabala. Nimis tamen fidendum Iudaeis non eſt, qui rationes temporum miſere turbant, vnde comparanda eſt cum illis Io. HENRICI OTTHONIS hiſtoria DD. Miſchnicorum cum HADRIANI RELANDI notis, qui viri docti errores Iudaeorum obelo critico confixerunt.

Digitized by Google

viris synagogae magnae, qui ad hunc locum non pertinent. Et prima quidem classis eos comprehendit [n], qui et stante et exciso templo vixerunt, et eo magis hic memorandi sunt, quod reliquias magnorum virorum ea classis continet, qui disiectas eruditionis Iudaicae tabulas vndecunque collegerunt. Inter eos maxime claruere, R. Eliezer Ben Iacob, qui diu vixit, vitamque vsque ad A. C. CXXX produxit, octoginta annos natus. Cuius egregiam sententiam exhibent *capitula patrum* [o]: *Mundus hic similis est vestibulo mundi futuri, praepara te ipsum in vestibulo, vt possis ingredi in triclinium.* Hunc celebritate superauit R. Eliezer, filius Hyrcani affinis Simeoni seni et R. Gamalieli, discipulus R. Iochanan, ob nominis splendorem magnus dictus, quem tanti fecit R. Iohanan Ben Saccai, vt affirmaret, quod si omnes sapientes Israëlis essent in lance staterae, et Elieser filius Hyrcani in altera, posterior hic reliquos omnes sit depressurus. Quin miraculis quoque doctrinam suam confirmasse, et a bath kol suffragio comprobatum fuisse Iudaei dicunt. Is hoc loco eo quidem nomine maxime notandus, quod Schammaeanae scholae addictus contra Hillelianos et traditiones, quod illi praebebant, patrocinium strenue pugnauit, quamuis ne miraculis quidem partem aduersam, vt manus daret, cogere potuerit. Quod textus siue literae legis studium caussa est, cur Karaei ad eum tanquam scripturariorum vindicem et statorem prouocent, et R. MARDOCHAI Karaeus [p] totam disputationem huius Eliezeris cum R. Gamaliele ad confundendos Rabbanitas afferat [q]. Quin et alio nomine notandus hoc loco est, nempe ob capitula ei tributa, quae cum versione et notis edidit GVIL. HENRICVS VORSTIVS [r]. Quamuis enim a recentioribus manibus ea esse collecta, ipse R. ZACHVTH [s] aliique viri docti recte tueantur, probabile tamen est, antiquas huius temporis, quo Eliezerus viuebat, allegorias, ad posteros traductas materiam fuisse, ex qua libellus congestus est; qui cum maxima parte fabularis sit, exemplum esse potest methodi allegoricae, quae inter Iudaeos viguit [t]. Porro ad hanc classem R. Iochanan Ben Saccai pertinet, quem primum Iafnensis scholae rectorem fuisse supra diximus, quemque restituisse synedrium magnum accepta a Tito imperatore potestate Iudaei tradunt [u]. Is CXX annis vixisse, et audiuisse Hillelem et Schammai Iudaeis dicitur, valdeque gratiosus apud Titum fuit. Specimina autem philosophiae moralis, quam discipulis tradidit, *capitula patrum* [x] multa enarrant, digna quae considerentur, vt quo loco philosophia moralis eo tempore inter Iudaeos fuerit, pateat. Eius discipulus fuit R. Iechoschua Ben Chanania, quem apud Traiani filiam gratia fuisse vsum, Iudaei tradunt, et licentiam reaedificandi templi accepisse iactant. Hic adeo intentus

n) Vid. R. DAV. GANZ Zemach Dauid P. I. pag. 425.
o) c. IV. §. 16. p. m. 30.
p) De Karaeis p. 100.
q) Conf. TRIGLANDIVS de Karaeis p. 25.
r) Lugd. Batau. 1644. 4.
s) In Iuchasin l. c.
t) Conf. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 173.
u) Citati not. b.
x) c. II. §. 8.

Digitized by Google

tentus legis ſtudio fuiſſe dicitur, vt nec corpori nec veſtibus abluendis vacauerit, hinc dicterium filiae Traiani fuiſſe: *Sapientia pulchra in vaſe polluto;* cui reſpondiſſe dicitur: *Non aſſeruatur vinum in vaſculo aureo vel argenteo, ſed teſtaceo tantum* [y]. Quam tamen narratiunculam ex ingenio ſuo otioſo confinxiſſe Iudaeos, ſi alia non eſſent, ſola Iudaeorum, maxime Phariſaeorum partes ſequentium, induſtria in lauando ſatis euinceret. Fuiſſe tamen virum ſapientem, et ingenio philoſophico, ſaltem in morali doctrina non deſtitutum, ex dicto quod ei tribuunt *capitula patrum* [z], recte colligitur. Praeter hos et alii ſunt, qui ad hanc claſſem primam pertinent [a], quorum tamen notitiam dare huius loci non eſt. Merentur tamen, quae eis in *pirke abboth* tribuuntur dicta legi expendique, eo quod ex iis conſtare poteſt, nondum ab omni ſano rationis vſu tum tantopere defeciſſe Iudaeorum doctores, quemadmodum poſtea accidit, vbi infauſtum traditionum ſtudium lumina tantum non omnia inter eos extinxit. Secunda claſſis vel aetas doctorum Iudaicorum eorum continet nomina, qui deuaſtationem templi ſeculo proxime ſequenti ſecuti ſunt, inter quos fuit R. Tarphon vel Triphon ſacerdos, qui ob diuitias largiter inter pauperes diſtributas diues dicitur, et ſectae Schammaeanae adhaeſit: quem R. Akibhae alii praeceptorem alii collegam dicunt. Qualis eius de moribus doctrina fuerit, ex his dictis [b] collige: *Dies breuis et ars longa, et operarii pigri, et merces ampla, et pater familias vrget ac inſtat. Non teneris opus perficere, neque ſic liber es, vt prorſus abſtineas ab eo: Si multam legem didiciſti, multa tibi merces dabitur, fidelis enim eſt dominus operis tui. Sed ſcito, retributionem iuſtorum eſſe demum in ſeculo iuſtorum.* Ceterum et hoc diſputatur inter eruditos, vtrum hic Tryphon idem ſit cum Iudaeo, contra quem S. IVSTINVS MARTYR diſputauit, cuius affirmatiua placuit magnis quibusdam viris [c], quos alii certatim ſecuti ſunt, eo quod non nomen tantum concordet, ſed et tempus: negatiuam olim ſibi minus probatam docte defendit HADRIANVS RELANDVS [d], nos in incerto argumento nihil ſtatui poſſe vel affirmari putamus. Sed et R. Akibha ad hanc claſſem pertinet, de quo tamen infra dicendi melior nobis locus dabitur, et R. Eliezer filius Chiſmae, ſub Traiano A. C. CXXV florens, quem in diſciplinis mathematicis, maxime vero in arithmeticis et aſtronomicis excelluiſſe Iudaei dicunt [e]. Certe ſummo amore has diſciplinas hunc Eleazarem complexum fuiſſe, ex *capitulis patrum* [f] conſtat, in quibus hoc ei dictum tribuitur: *Reuolutiones anni et geometricae ſupputationes par-*

y) Iuchaſin p. 33. Zemach Dauid l. c. HOTTINGER. Hiſt. eccl. Sec. II. S. III. p. 74.
z) c. II. §. 11.
a) Videndi OTTHO, WOLFIVS, HOTTINGERVS ll. cc. vel ſi fontes mauis, R. D. GANZ, R. GEDALIA, R. ZACHVTH ll. cc.
b) c. II. §. 15. 16.
c) Eos nominatos vide apud WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 837.
d) Pec. diſſertatione.
e) Conf. WOLF. l. c. P. I. p. 189.
f) c. III. §. 18.

Digitized by Google

partes ſunt deliciarum ad ſapientiam. Huic ſocium iungit in his ſcientiis HOTTINGERVS [g] R. Iochanan B. Godgoda, et ex *Iuchaſin* obſeruat, gloriatos fuiſſe de vtroque Iudaeos, quod numerum inire potuerint guttarum maris. Id quod tamen more Iudaeorum prouerbialiter tantum accipiendum eſt, ſummamque arithmetices notitiam et accurationem prodit. Tacendum tamen non eſt, referre hunc Iochananum Iudaeorum quosdam ad tempora templi ſecundi excidium antecedentia, vt obſeruatum Cl. WOLFIO [h]: quamuis in temporum rationibus minime ſequendos eſſe infidos hos duces conſtet [i]. Tertia claſſis ſiue aetas doctorum Iudaicorum Tanaitarum ſiue Deuterotarum eſt, quae a Simeone Iuſto vsque ad Iehudam ſanctum, compilatorem Miſchnae extenditur. In hac claſſe nomen ſibi ante alios fecit R. Schimeon Ben Gamliel, pater R. Iehudae ſancti, cuius frequens in Miſchna fit mentio. Hunc dixiſſe referunt *capitula patrum* [k]: *Tribus rebus conſeruari mundum, veritate, iudicio et pace.* Circa eadem tempora floruit R. Meir, diſcipulus R. Akibhae, et praeceptor R. Iudae ſancti. Hunc proſelytum fuiſſe Iudaei tradunt, et ex poſteris principis cuiusdam exercitus Romani ad euertendam Hieroſolymam miſſi, qui vero ad Iudaeorum ſacra diſceſſerit. Hic quamuis ſapientia ita effulgeret, vt lumen mundi diceretur, multis tamen inter Iudaeos ſe non probauit [l]. Maxime vero notari meretur propter vxorem ſuam Beruriam, filiam R. Chananiae, quae circa A. C. CXXI floruit, et rariſſimo inter Iudaeos exemplo literis elegantiſſime tincta fuit. Patet enim ex locis Talmudicis a viris doctis [m] paſſim adductis cum aliis eruditionis Iudaicae alumnis praeceptorum lectiones eam audiuiſſe, et in Academia literis ſacris inuigilaſſe. Iudicium autem in interpretatione legis doctrinaque morali probaſſe, ex illis locis colligi poteſt, quae adduxit WAGENSEILIVS. Aſt arrogantiorem fuiſſe, et alios Iudaeorum doctores contemnentem, ſupercilio quoque haud vulgari hallucinantibus inſultantem paſſim ſcriptores Talmudici produnt: quemadmodum funeſtus quoque ipſi fuit exitus, eo quod ipſa ſibi violentas manus intulit. Quam rem ita Iudaei narrant: *Dixiſſe R. Meir ad vxorem: certus ſum me effecturum atque experturum, vt confitearis, vera eſſe, quae de mulieribus ſtatuerunt ſapientes. Iuſſiſſe nimirum et ſubornauiſſe aliquem ex diſcipulis ſuis, vt tentaret Beruriae caſtimoniam, eamque in ſtuprum illiceret; hunc et inſtando continuis illecebris per multos dies tandem, vt conſentiret in adulterium, obtinuiſſe, eique hoc perſuaſiſſe. Poſtquam vero ipſe maritus in locum diſcipuli ſubiiſſet, et cum ea congreſſus eſſet, re patefacta ſuſpendio eam vitam finiuiſſe, R. Meir autem ignominiam metuentem publicam in Babyloniam exceſſiſſe.* Plura

de

g) l. c. p. 76.

h) l. c. P. II. p. 844. ex tract. eruuim c. 6.

i) Vide quae prudenter monet OTTHO l. c. praef. p. 7.

k) c. I. §. 18.

l) ZELTNER. diſſ. laudanda; WOLF. l. c. P. II. p. 850. dictum eius legitur in Pirke abhoth c. IV. §. 10.

m) ZELTNER. l. c. WOLF. l. c. P. I. p. 271.

de hac femina erudita dabit B. ZELTNERVS [n], qui singulari tractatione luculenta et doctissima non huius tantum feminae, sed mariti quoque parentisque eius, et totius seculi secundi historiam Iudaeorum literariam illustrauit, dignus qui omnino ab his, qui plura cupiunt, legatur. Tandem et inter Tannaitas omnium maxime R. Iehudas Hakkadosch eminuit, de quo infra pluribus differemus. Quarta aetas siue classis doctorum Iudaicorum Amoraeorum est, id est, magistrorum sententiarum, vel vt Scaliger vult, gnomologorum, alii sophistas vocem interpretantur, disceptatores alii [o]; qui fuerunt doctores illi qui in explicatione Mischnaioth siue δευτερώσεων occupabantur [p]. Horum septem ordines constituunt Iudaei, alibi enarrandos, qui durauerunt per CCL annos, vsque ad Gemaram, ex horum commentationibus congestam. Inter eos R. Ada Bar Ahafa, astronomiae laude inclytus, cuius cyclos valde Iudaei commendant [q], itemque Seculo IV, R. Hillel Hannasi supra nobis iam memoratus, vbi temporum rationes eum emendasse diximus, nobis heic loci notandi sunt. Quinta classis Seburaeos comprehendit, ita vocatos, quod per modum סברות opinionum probabilium et disputabilium de sensu Mischnaioth disquirerent, vnde Opinistae quibusdam, ALTINGIO [r] non incommode sceptici Iudaeorum dicti sunt, eo quod de sensu Mischnaioth ambiguo argumentorum pondere disputarent. Eorum agmen duxit Raf Iose, rector Academiae Soranae. Durauit tamen horum aetas per LX tantum annos, propter bellorum Persicorum calamitates, ob quas per quinquaginta annos scholae Iudaeorum in Babylonia cessarunt: redierunt tamen illi quoque cum literis Iudaicis, et noua luce patrum traditiones collustrarunt, quae ratio est, cur eorum aetatem R. ABRAHAM BEN DIOR per CLXXXVII annos ad A. C. DCLXXXIX, extendat [s]. Seburaeos excipit sexta classis doctorum Iudaicorum, qui Geonim, id est, excellentes dicuntur, propterea, quod in doctrina patria et domestica, studioque traditionum prae aliis excelluerint [t]: quorum successio ad A. C. MXXXVIII porrigitur, quo tempore dispersis ex Oriente Iudaeis et in omnem terram maxime Africam et Hispaniam dilabentibus defierunt scholae Babylonicae. Ab isto vero tempore, qui inter Iudaeos doctorum dignitatem tuiti sunt, et septimam classem constituunt, Rabbanitae, id est magistri dicti sunt [u]. Quo tempore coepit haec natio ad Saracenos et Christianos delata, eorumque exemplo illecta, Aristotelicae philosophiae operam dare. De quibus cum in sequentibus strictim dicendum sit, plura heic non addimus. Fuisse autem inter hos Iudaeorum doctores viros doctos et iudicii acumine non destitutos, negandum non est,

 at

n) Diss. de Beruria Iudaeorum doctissima femina Altdorf. 1714.

o) Vid. WOLF. l. c. P. II. cap. 4. pag. 915. HOTTINGER. l. c. S. III. p. 273.

p) Schalscheleth Hakkabala p. 34.

q) WOLF. l. c. P. I. p. 109. HOTTINGER. pag. 131.

r) Histor. acad. Iudaic.

s) Ex his emendandus BASNAGE Hist. des Iuifs L. III. c. 8. §. 2. p. 236.

t) MAIMONID. praef. Iad hassaka.

u) R. ABR. BEN DIOR Cabb. hist. pag. 44. WOLF. P. II. c. 4. p. 917.

Digitized by Google

at quod natura illis non denegauerat, insanum traditionis studium eripuit, omnemque fere rationis vsum, velut lolia triticum, suppressit. Quod vbi altius sapere quidam inciperent, fermentum Cabbalisticum, et metaphysica insana ingenia excitatiora corrupit: vnde quid ex hac doctorum Iudaicorum serie, summatim tantum enarrata, historiae philosophicae promittendum sit, liquet.

Scholae Babylonicae Iudaeorum.

§. IV. Non tamen produxit hos omnes doctores sola Palaestinae regio, sed migrauit eruditionis sedes post R. Iudae sancti mortem, cum in veteri terra se tutos satis Iudaei non crederent [x], in orientem, eumque in locum, in quem ira diuina maiores abduxerat captiuos, nempe in Babyloniam, vbi remansisse ex μετοικεσία multos Iudaeos supra diximus. Caussas huius consilii enarrare, loci huius non est; id modo monemus, duos praecipuos Iudae Sancti discipulos Raf et Samuel Babylonem commigrasse, eoque magnum discipulorum numerum attraxisse. Hac itaque occasione scholae Iudaeorum Babylonicae celeberrimae enatae sunt. Et primam quidem in hac regione scholam, Sorae, vrbe ad Euphratem sita excitatam fuisse, Iudaeorum testimoniis conficitur [y], quam demum secuta est Nahardeensis, quam iam ante captiuitatem Babylonicam floruisse non nemo ex Iudaeis [z] falso sibi persuasit [a]. Soranae vero scholae primus praefuit Raf Hunna, quem secutus est Raf Chasdam, post cuius mortem R. Bar Nachmani Pumbeditham oppidum tractus Nahardeensis secessit, ibique academiam erexit Pumbedithanam, quam suo adhuc tempore se inuenisse ait R. BENIAMIN TVDELENSIS [b]. Sed et aliae paulo post scholae ibi erectae sunt, Nareschi, Machusae, et Peruz Schibbur, de quibus tamen, cum res ad nostros quidem limites non pertineat, sed in historia literaria gentis Iudaicae enarrari fusius debeat, nihil amplius dicemus; cum allata sufficiant ad intelligenda ea, quorum in sequentibus exponemus historiam.

R. Iehuda Sanctus.

§. V. Inter omnes vero Iudaeorum doctores nullus vel sapientiae domesticae commendatione vel literarum studio, vel vitae integritate, vel eruditionis in sua gente promotae industria maiorem laudem meruit, quam R. Iehuda Hakkadosch, id est sanctus dictus: quem ob doctrinae quoque excellentiam summamque inter doctores omnes auctoritatem κατ' ἐξοχὴν Ribbi, id est magistrum, et a dignitate Nasi, id est, principem Iudaei appellant [c]. Ex quo enim Synedrium Hierosolymitanum, penes cuius praesidem populi principatus ante vrbis excidium fuit, ea euersa desiisset, rectores praesidesque scholarum

x) Praeter BASNAGIVM late l. c. horum fata enarrantem in compendio videri potest HOTTINGERVS H. E. Sec. II. c. III. p. 65. 129.

y) Iuchasin p. 120.

z) R. MOSE MIKKOZI praef. libr. praecept.

a) Non itaque prima academia Iudaeorum in his terris fuit Nahardeensis, vt visum BVXTORFIO in Tiber. cap. VI. pag. 24. et BASNAGIO Hist. des Iuifs L. III. c. 4. p. 107. conf. ZELTNER. diss. de virgine Iudaea per transennam docente §. 5. p. 6.

b) Itiner. p. 81. conf. tamen CELLARII Geogr. antiq. L. III. c. 15. 16.

c) Videndi post Iudaeos supra nominatos BARTOLOCCIVS Bibl. Rabb. T. III. p. 79. Io. HENR. OTTHO hist. DD. Mischn. p. 159. WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 839.

Digitized by Google

rum in Iudaea excitatarum, gentis suae regendae, quantum captiuitatis conditio permittebat, potestatem aliquam sibi vindicarunt, indeque principes populi dicti sunt [d]. Horum primus fuit R. Gamaliel secundus filius R. Schimeonis, qui in obsidione vrbis periit, qui nomen Hannasi, id est principis, teste R. DAVID GANZ [e], inde retulit, cum eo tamen de hac dignitate contendit R. Iehoschua Ben Chanania, discipulus R. Iochananis Ben Saccai [f]. Gamalielem secutus est in principatus dignitate R. Schimeon III, eius filius, qui collegam habuit R. Meir, et post hunc R. Iehuda sanctus populo captiuo praefuit. Ortum ferunt ex tribu Beniamin et posteris Hillelis, vt supra ex successione familiae Hillelianae demonstratum: patriam habuit Sephorida, quae recentiori aetate Diocaesarea dicta est, primariam et munitissimam Galilaeae vrbem [g]. Iudaeorum calculos si sequimur, natus est eodem die, quo Akibha interfectus est, quod factum esse dicunt [h] anno quinquagesimo secundo ab excidio templi, i.e. A. M. MMMDCCCLXXX, A. C. CXX, quas tamen temporum notationes difficultatibus laborare, vidit monuitque BASNAGIVS [i]. Id quod mirum esse non debet, eo quod nulla in re imparatiores, et leuiores sint Iudaei, quam in rationibus chronologicis. Tanta vero huius doctoris inter Iudaeos fuit existimatio, vt summo loco poneretur [k], et ob vitae integritatem atque puritatem sanctus diceretur sensu eminentiori: quam tantam fuisse Iudaei nugantur, vt prae verecundia et castitatis studio nunquam manum suam infra cingulum aut inferius ad pudenda demiserit. Sic et summam eius humilitatem maxime autem infinitam eruditionem summis laudibus Iudaei extollunt, eoque amentiae delabuntur, vt cum Messia eum comparent. Ita enim in Sanhedrin [l]: *Dixit Raf: Si ex viuis est Messias, est instar Rabbenu Hakkadosch; si ex mortuis, est instar Danielis viri desideriorum.* Tantopere autem doctoris huius eruditionem valuisse iactant, vt gratia apud Antoninum Pium, Marcum Antoninum et Commodum imperatores floruisse summa dicant, et more suo fabulam mendaciis ornant [m]: inter quae non postrema est, factum esse Iehudae studio Antoninum proselytum, et eius iussu compositam fuisse Mischnaioth collectionem; vt alia non minus insulsa et ingenium Iudaeorum philosophiae minime aptum prodentia hic omittamus [n]. De anno obitus eius nihil certi constat, illud vero dubio caret, Sephoride in patria obiisse [o], et

d) Qualis ea dignitas fuerit, exponit BASNAGIVS L. III. c. 2. p. 32. seqq. quem vide.

e) Zemach Dauid p. 97. seq.

f) Conf. BASNAGE l. c. L. III. c. 3. §. 8. p. 64.

g) Patria quoque dicitur S. Annae matris sanctissimae Virginis. Memorabilia quaedam de ea habet BASNAGE l. c. §. 6. p. 68. 69.

h) Iuchasin p. 32. 35.

i) l. c. §. 5. Euersio enim vrbis Beturae siue Bitter incidit in A. C. 135. eo vero Akibha confugit, captusque inter Pseudo-Messiae Bar Cochab asseclas, interfectus est.

k) Loca Iudaeorum, maxime Maimonidis, afferunt BVDDEVS intr. in phil. Hebr. p. 119. et WOLF. l. c.

l) p. 98. conf. WOLF. l. c.

m) Enarrat eas BASNAGIVS L. VIII. c. 1. p. 3. ex Zemach Dauid et Schalscheleth Hakkabala.

n) Pertinet huc disputatio Antonini cum Iuda de vnione animae cum corpore eiusque momento, quam fabulam exponit IDEM, p. 7.

o) Schalscheleth p. 33. b.

Digitized by Google

cum eo gloriam scholarum Iudaicarum in Palaestina fuisse extinctam. Locum vero meretur inter ethicos Iudaeorum doctores propter dicta moralia multa, quae inter sententias Ben Sirae hodie adhuc leguntur p). Maxime vero ob collectionem Mischnicam immortale nomen consecutus est, cuius historiam paucis et in compendio trademus.

Talmudis origines.

§. VI. Talmudis, (quo nomine sylloge traditionum Iudaicarum venire solet) origines altius repetendae sunt, vt quo loco habenda sit iuris naturalis et diuini in hac gente compilatio, eo clarius constet. Mature vero traditionis amorem in populo Iudaico se manifestauisse, et ea satis loquuntur, quae supra de occasione sectarum Iudaicarum fuse disseruimus, et ipse ZACHARIAS q) vates haud obscure, si modo recte ad eius symbola prophetica attendimus, prodidit. Exponit enim visum sibi volumen quoddam volans, et modium potissimum a foeminis duabus in terram Sinear per aërem patentem asportatum, mulierem item Ephae insidentem, massamque plumbi eius orificio iniectam. Quae visio prophetica innumeris quidem interpretum coniecturis vexata crucem plerisque ob symboli obscuritatem fixit, sic vt parum ab iis expectes, quod vel textui vel euentui respondeat: recte tamen, nisi nos omnia fallunt, viderunt viri doctissimi et in sacris literis interpretandis antiquitatibusque Iudaicis in eum finem adhibendis felicissime versati G. E. EDZARDVS r) et G. GVST. ZELTNERVS s), respexisse prophetam ad traditiones ita inter Iudaeos inualescentes, vt post disseminatam in Palaestina impiam doctrinam tandem in Babyloniam abductus ibique fixus quasi per collectionem Gemaricam libellus ille traditionum volans in aëre sedem suam inuenisse dicatur. Maxime vero eleganti coniectura ostendit Zeltnerus, Helenam Adiabenorum reginam gentis Iudaicae amplificatricem et εὐεργέτιδα vna cum filiis Monobazo atque Izata, non minoribus in gentem hanc meritis conspicuis, illarum mulierum symbolo praedici; eam enim cum Iudaeis familiariter et munificentissime se gessisse, non talmudici scriptores modo tradunt, sed IOSEPHVS t) quoque refert additque, mulierem hanc cum filiis, religionem Pharisaico traditionum fermento infectam omni modo iam tum promouisse, sicque traditionum incrementa vehementer auxisse, frumento quoque (per modium adumbrato) Iudaeam fame pressam leuasse. Haec enim satis innuunt, vt reliqua omittamus, apud ipsum virum eruditissimum legenda, sensisse iam, suo tempore vatem diuinum latens venenum, eiusque per Palaestinam prius, mox per alias regiones diffusi propagationem praeuidisse, et fixum tandem collectionis terminum atque locum definiuisse. Sed vt coniecturas mittamus, ad solas scripturariorum con-

p) Conf. WOLF. l. c. p. 841.
q) c. V. seqq.
r) In praef. vers. et annot. ad c. I. tr. talm. Berachoth.
s) In commentatione de erudita virgine Iudaea per transennam docente §. 1. seqq.
t) Antiqq. Iudaic. L. XX. c. 2.

Digitized by Google

contra traditionarios contentiones et Sadducaeorum contra Pharisaeos pugnas, scholae item Schammaeanae contra Hillelianam impetus et lites recte prouocamus. Horum enim bellorum summa traditiones fuere, in quibus tamen traditionariorum partes plerumque vicisse, enarrata supra sectarum Iudaicarum historia testatur. Quae valde postea auctae sunt, vbi eneruatis populi Iudaici viribus, exhaustaque hominibus terra Iudaica post excidium templi vrbisque deuastationem plerique, qui traditionibus repugnauerant, vel interfecti essent vel dispersi, disiectique, solique fere Pharisaeorum asseclae, traditionumque patroni, quae factio fuit copiosior ceteris, et plerosque ex plebe complexa, relicti essent. Sadducaeorum enim et Karaeorum sectam ex illo tempore exigua fortuna tristibusque fatis vsam fuisse, et tantum non intercidisse, ex supra narratis constat. Hinc vero caussa deriuanda est, cur in scholis et academiis Iudaeorum, quas in Palaestina eos excitauisse supra diximus, traditionum studium vehementer inualuerit, et Schammaeanas partes sequentes, qualis R. Tarphon fuit, emergere caputque attollere non potuerint. Ita vero non insanus tantum traditionis amor, quem ciconiarum symbolo a vate sacro adumbratum fuisse, acute monuit B. ZELTNERVS [z], vehementer in his scholis incrementa cepit, sed et ipse traditionum numerus insanum in modum auctus est, doctoribus Iudaeorum in id studium fere omne conferentibus, vt nouis rationibus patrum praecepta illustrarent, ritus augerent, auctoritatem veteribus adderent, et ita chaos illud traditionum suis supra legem scriptam commendarent. Quod facile fieri potuit, postquam semel credulae nationi persuaserant, traditionum istarum faraginem Mosen a Deo accepisse, noluisse vero scripto eas consignare, ne contemtui in captiuitate euentura futurae essent [x]. Ita vero confirmata ineptarum quisquiliarum auctoritate, cum munus doctorum in eo potissimum versaretur, vt tantos thesauros populo explicarent, et in sacro synedrio ea iuxta illos definirent, quae diuini iuris esse credebat ecclesia Iudaica, tam confusum autem immensumque tot traditionum chaos memoria complecti vix ab homine expectari posset, et tamen sua interesse plurimum crederet superstitiosa natio, vt ad posteros tanta maiorum sapientia propagaretur: coeperunt doctores rectoresque scholarum, vt memoriam iuuarent, in chartas potiora coniicere, et quae discipuli docendi erant, scripto consignare: ea vero simul adiicere, quae noua addere iussisset ecclesia Iudaica. Qua de re maxime memorabilis est locus R. MOSE BEN MAIMON, qui

z) loc. cit.

x) Vid. loca adducta a Io. ANDR. EISENMENGERO in Iudaismo detecto P. I. p. 56. seqq. et WOLFIO Bibl. Hebr. P. II. p. 665. Non tamen omnes inter Iudaeos ita insaniuerunt, vt omnes traditiones a patribus acceptas ad Mosen referrent, sed distinguunt traditionum praecepta in certa genera, et quaedam a Mose in lege scripta esse, quaedam ab eo non scripto sed ore tradita, quaedam a prophetis, scribis et Rabbinis de nouo certis quibusdam rationibus et variis temporibus accessisse, quaedam per tredecim argumentandi modos elici posse dicunt. Ex quibus locus etiam EPIPHANII haeres. XV. p. 33. de fontibus traditionum Iudaicarum intelligi potest. Conf. MAIMON. praef. ad Seder Saraim, Io. MORIN. exerc. bibl. L. I. c. 6. p. 21. seqq.

Digitized by Google

qui ita y): *A Mose doctore nostro, vsque ad Rabbi nostrum Sanctum, nullus exarauerat ea, quae publice docebantur ex lege orali, sed in vnaquaque generatione princeps consistorii, aut propheta seculi illius sibi scribebat commentarios traditionum, quas audiuerat a doctoribus suis, publice vero ore docebat: et ita vnusquisque sibi viritim describebat expositionem legis, et rituum eius, quemadmodum audiuerat. Quod vero attinet ad ea, quae singulis aetatibus innouabantur in iudiciis, quaeque ex traditione non habebantur, sed ex aliquo de tredecim modis; horum auctoritas erat penes consistorium magnum. Ita totum hoc vsque ad Rabbi sanctum perdurauit.* Quibus schedis priuatis cum innumerae confusiones exorirentur, medelam afferre iam R. Hillel conatus est, et traditiones in sex classes distribuit, vt supra dictum. At parum promouisse hominis huius industriam in tanta traditionum farragine, cum iusta collectio deesset, facile intelligi potest: praecipue cum priuatam tantum fidem istae schedae haberent, et legis oralis auctoritas a solo doctorum ore penderet. His vero alia quoque accedebant. Latissime se extendebat, et maiora indies incrementa sumebat Christiana religio, quae inanes hominum speculationes et intolerabilia iuga validissime proculcabat; decrescebat indies Iudaeorum numerus, qui propter seditiones et impatientem iugi animum, ad rebelliones et motus varios procliues, vehementissime a terrarum dominis summisque imperantibus premebantur, disiiciebantur, et in diuersissima atque dissita loca expellebantur, quibus circumstantiis facile fieri potuit, vt plane intercideret lex oralis. Morbo itaque huic medicinam afferre se posse ratus Iehuda Sanctus, ad instituendam aliquam schedarum passim dispersarum, quibus legem oralem maiores consignauerant, collectionem animum adiecit, et vt, ea quae memoria populi sui seniores doctoresque tenebant, adiicerentur, sicque integrum aliquod traditionum corpus existeret, allaborauit. De quo consilio iterum MAIMONIDES hunc in modum disserit z): *Cur autem istud fecit magister noster Sanctus, neque reliquit rem, qualis antea erat? Quia vidit discipulos imminui sensim, et angustias innouari ac imminere, regnumque impietatis a) diffundi per mundum, et magis magisque inualescere, et populum Israeliticum proiici vsque ad fines terrae; confecit syntagma, quod esset in omnium manibus, vt discere possent illud citius, neque obliuioni traderetur. Et sedit ille cunctis vitae suae diebus ipse et synedrium eius et docuerunt Mischnam plures.* Huic itaque operae per quadraginta annos Iehuda sanctus inuigilauit, et quidem, si Iudaeorum concors in eo testimonium admittimus, ab anno excidii templi CXX, vel CL, quod respondet annis N. C. CXC, vel CCXX. Hos secuti sunt in epocha Mi-

y) Praef. ad Iad Chassaka, conf. tr. Taanith c. II. s. 1. et quae ex Iudaeis afferunt Ios. VOISIN. in prooem. ad pug. fidei p. 25. WOLF. l. c. p. 671. add. R. D. GANZ Zemach Dauid ad A. 3975. ZELTNER. diss. de Beruria §. 27. p. 36. seq. WINDET. de vita functor. statu Sect. VIII. p. m. 199. seq.

z) Praef. ad Seder Saraim.

a) Ita Christianam religionem vocat, confer. EISENMENGER. l. c. p. 756.

Digitized by Google

Miſchnae conſtituenda Chriſtiani plerique [b]. Recentiori tamen aetate de fide Iudaeorum in ea re dubitare, niſi fallimur, coepit primus, Io. Morinvs [c], qui id ſibi maxime perſuaſit et validis quoque rationibus euincere ſe poſſe credidit, Miſchnae collectionem tribus integris ſeculis eſſe iuniorem. Scrupulos ſibi iniectos hos eſſe dicit, non modo quod teſtis huius rei antiquiſſimus, annis octingentis ſit ſecundum ipſos auctore Miſchnaioth poſterior, nulloque alio teſte nitatur, quam Talmudico, ſed multo magis, quam Origenes, Epiphanius, et Hieronymus nullam nec libri, nec auctoris mentionem faciant: qui tamen eius notitiam habere debuiſſent, ſi extitiſſet ſuo tempore, eo quod Miſchnaioth collectio ſtatim ab omnibus Iudaeis in Palaeſtina fuerit recepta. Cumque in nouellis [d] *δευτερώσεως* lectio a Iuſtiniano prohibeatur, coniicit inde vir doctus, eo demum tempore circa medium Sec. VI hanc legis repetitionem vel collectionem potius fuiſſe compilatam. Eadem fere ſententia placuit Isaaco Vossio [e] ſtatuenti, Miſchnam ante Iuſtinianum ſermone Graeco ab Aquila compilatam et annotationum loco verſioni Graece ab ipſo confectae fuiſſe additam, Iuſtiniani autem tempore demum Hebraice conuerſam fuiſſe. Quam quoque tibiam inflat Pavlvs Pezronivs [f], qui a R. Akibha Graece conſcriptam fuiſſe ſtatuit. Valde tamen ieiuna et fundamento deſtituta ſunt, quae viri docti contra conſtantem veterum et recentiorum ſententiam obiiciunt, nec valida, vt Iudaeorum hac in re teſtimonia conuellere queant. Nam ſilentium veterum non plane ſufficere, vt res aliqua extitiſſe negari queat, norunt, qui argumentum hoc negatiuum propius conſiderarunt, et tum demum vim ei ineſſe intellexerunt, vbi cauſſae probabiles vel etiam neceſſariae dari poſſunt, cur ſilentio rem aliquam praetermittere ſcriptores non debuiſſent, ſi reuera extitiſſet, quae in hac quidem quaeſtione a laudatis viris non afferuntur. Et Origeni quidem recentem compilationem non licuiſſe videre, facile ex temporum rationibus conſtare poteſt, cum vix triginta annis ante eius obitum iſtam collectionem iuris eccleſiaſtici Iudaeorum perfecerit R. Iehuda; quo tempore ſibi ſuisque cancellis ſeruauiſſe Miſchnam Iudaeos dubium non eſt, cum inuidia et diffidentia huius gentis erga Chriſtianos ſatis ſuperque nota ſit, praeſertim autem cum videatur vſus Miſchnaioth initio doctoribus tantum et antiſtitibus religionis peculiaris fuiſſe atque reſeruatus. Neque mirum eſt, Epiphanium a parentibus licet Iudaeis natum hanc collectionem

b) Vid. Hottinger. l. c. p. 72. Wolf. l. c. p. 674. ſeqq. et quos laudat.

c) Exerc. bibl. L. II. exerc. 6. c. 2. p. 294. ſeqq.

d) Nou. 146. confer. Ivstelli et Voelli Bibl. Iuris canon. T. II. p. 1359. Graeca haec ſunt: *τὴν δὲ παρ' αὐτοῖς λεγομένην δευτέρωσιν ἀπαγορεύομεν παντελῶς, ὡς ταῖς μὲν ἱεραῖς οὐ συνειλημμένην βίβλοις οὐδὲ ἄνωθεν παραδεδομένην ἐκ τῶν προφητῶν, ἐξεύρεσιν δὲ οὖσαν ἀνδρῶν ἐκ μόνης λαλούντων τῆς γῆς, καὶ θεῖον ἐν αὐτοῖς ἐχόντων οὐδ' ἕν.*

e) De orac. Sibyll. c. XVI. p. 285. cui occaſio inde ſubnata eſt haec ſuſpicandi, quod in Anastasii Sinaitae *ὁδηγῷ* c. VI. p. 94. legerat, Aquilae verſionem vocari Hebraeis *δευτέρωσιν*, id eſt, ſecundam editionem.

f) Antiq. temp. defenſ. c. II. p. 63.

Digitized by Google

nem ignoraſſe, quamuis poſt eius origines vixerit; quam profunda enim rerum Iudaicarum ignorantia laborauerit paſſim oſtendit, ſiue nunquam accurate eas intellexerit, ſiue poſtea eas neglexerit: aſt is tamen R. Iehudam et R. Akibham potiores traditionum auctores ex mente Iudaeorum commemorauit. Hieronymum vero huius collectionis Miſchnicae mentionem feciſſe, verba eius in epiſtola ad Algaſiam [g] ſatis probant, vbi haec habet: *Quantae traditiones Phariſaeorum ſint, quas hodie vocant δευτερώσεις, et quam aniles fabulae, euoluere nequeo; neque enim libri patitur magnitudo, et pleraque tam turpia ſunt, vt erubeſcam dicere.* Quibus verbis, vt rectiſſime Triglandio [h] obſeruatum, quicquid contendat Morinus, clariſſime, de magno deuteroſεων libro, id eſt Miſchnaioth, quod idem ſonat, ſermo eſt, quod volumen euolui potuit: id quod de epiſtola ſua, vt vult Morinus, dicere Hieronymus non potuit: nec de priuata aliqua eiusmodi compilatione intelligi debet, qualem tum vel extitiſſe, vel in manus Hieronymi perueniſſe demonſtrari non poteſt. Miſchnam autem peti in nouellis ab imperatore omnino fatendum eſt, dudumque obſeruatum a viris doctis [i]; at eius lectionem in ſynagogis cum vetuerit imperator, recte inde infertur, iam ante eam aetatem diu eius vſum inualuiſſe, cum controuerſia diu iam agitata inter Iudaeos ventilaretur, vtrum licitum ſit in lingua vernacula ſcripturam legere. Quae vero Voſſius de auctore Miſchnaioth habet, omni ſpecie et colore deſtituuntur, et vel ex hac ſola nouellarum conſtitutione refutari poſſunt. Cauſſa etiam nulla veriſimilis afferri poteſt, cur Iudaei aetatem Miſchnae tribus ſeculis antiquiorem fecerint; nam auctoritatis ei conciliandae cauſſa ſi id feciſſent, ad origines longe vetuſtiores eam ſine dubio retuliſſent. Nec negligenda eſt, virorum in ſcriptorum Talmudicorum lectione verſatiſſimorum obſeruatio, puritatem dictionis Hebraicae et Chaldaicae, vetuſtiora tempora, quam quae ſeculo poſt C. N. ſexto fuerunt, manifeſte prodere. Nulli igitur dubitamus in vnanimi doctorum Iudaicorum teſtimonio acquieſcere, illique eruditorum ſententiae accedere, quae Seculo II primam Talmudis [k] collectionem, ſiue Miſchnaioth originem habuiſſe ſtatuit. Comprehenduntur autem in his δευτερώσεσιν, iura, leges, conſtitutiones eccleſiaſticae, circa cultum diuinum, ritus eius et ceremonias, quaeque ius fasque eſſe cenſebat eccleſia Iudaica, cuius ius canonicum vel pandectas iuris eccleſiaſtici non inepte quis dixerit, ſunt tamen multa quoque in hac Miſchna, quae ad interpretationem Scripturae ſacrae, ad doctrinam eccleſiae Iudaicae, et ad morum diſciplinam pertinent, et ſex omnino claſſibus [l] omnem

g) Quaeſt. X. h) De Karaeis p. 123.

i) Vid. Fabric. Bibl. Gr. Vol. II. p. 334. et quos not. k. laudauit.

k) Conf. Gvil. Wotton. diſſ. miſcell. de traditionibus et ritibus ſcribarum ac Phariſaeorum tempore Saluatoris noſtri, diſſ. I. Bibl. Angloiſe T. IV. P. II. p. 367. ſeqq. Basnage Hiſt. des Iuifs L. III. c. 6. §. 6. ſeqq. p. 155. ſeqq. Wolf. l. c. p. 674. ſeqq. Nihil, quod miramur, probabiliter definiri poſſe putat Reimmannvs Hiſt. theol. Iud. L. I. c. 14. §. 6. p. 269.

l) De Talmudis diuiſione videndus Bvxtorfivs in recenſione operis Talmudici, et in compendio Basnage l. c. p. 143. Wolf. l. c. c. 3. pag. 701.

Digitized by Google

omnem fere disciplinam Iudaicam absoluunt. Ex quibus intelligi potest, quo nomine eius mentio a nobis heic fieri debuerit. Quaecunque enim de naturali et diuino iure, et de morum quoque doctrina praeceperunt Iudaeorum magistri, quaecunque philosophiae scintillae, in hac gente emicuerunt, illae in hac δευτερώσεων compilatione tanquam igniculi latentes ex cineribus erui debent, vt ex eis iudicium de placitis Iudaeorum philosophicis fieri queat. Huic enim syllogae maxima mox auctoritas succreuit, cum non ipsius tantum compilatoris nomen apud suos summo loco esset positum, maximaque Iudaeorum de eo esset opinio, sed et firmiter persuasi illi essent, comprehendere has Mischnaioth diuina illa statuta, quae ab ipso Deo accepisset Moses, isque senioribus populi orali traditione ad posteros propaganda commendauisset, quae obseruationibus suis viri Θεόπνευστοι et rectores ecclesiae venerabiles auxissent, et illustrauissent. Quam tamen auctoritatem atque venerationem eas non mereri, facile quemque docebit earum inspectio. Sunt enim non obscurae modo et multis in locis sano sensu destitutae, sed et confusae maleque cohaerentes, cum auctor earum diuersissima placita, opiniones, atque praecepta sine iudicio corraserit, nec quae ecclesiae suae mens hoc vel illo tempore fuerit, definiuerit, manca etiam et inadaequata tractatio ista sit, cum multi iuris diuini et ecclesiastici casus obtingere queant, quae in hoc corpore iuris ecclesiastici Iudaeorum non definiuntur. Id vero occasionem dedit sequentium temporum Iudaeorum magistris, ea quae in hoc corpore iuris Iudaici dicta sunt, illustrandi commentariis, supplendi, augendique, sicque diffusiori pleniorique tractatione de iure Iudaico edisserendi [m], qui commentarii in vnum fascem collecti corpus alterum Talmudis genuerunt, quod Gemara dicitur, cuius iam historiam strictim enarrabimus, vt integra lectori series studiorum Iudaicorum circa ius naturale et diuinum patescat.

§. VII. Nempe illustratione atque explicatione opus habebat collectio Mischnica, vt instituta atque canones ecclesiae Iudaicae in luce clara ponerentur. Illi itaque manum admouere conati sunt discipuli R. Iehudae sancti, vel ipso adhuc viuente, vel paulo post mortem eius. Inter eos praecipue eminuit diligentia R. Chiiam et R. Oschaiam, quibus alii R. Eliefer ben Iacob, et Mechilta ben Ismael, alii Bar Kaphra, et R. Nehemiam adiiciunt [n]. Illi commentariis conscriptis obscuris addere lucem, breuius dicta amplificare, deficientia supplere, et ita Mischnico textui suis explicationibus integriorem quendam habitum conciliare aggressi sunt. Qui commentarii in hanc collectionem recepti, parem quidem cum Mischna auctoritatem apud Iudaeos obtinuerunt, sed nominibus tamen et *Gemarae origo.*

Mmmmm 2

m) Clarissimum hac de re locum R. Iacob Chagis affert WOLFIVS l. c. p. 696. seqq. Ad conciliandam vero perspicuitatem Mischnae puncta vocalia addita, itemque accentus.

n) Videndi historiae literariae Iudaicae scriptores R. Zachuth, R. Dauid Ganz aliique, et ex Christianis WOLFIVS loc. cit. p. 695. 1450. BASNAGE l. c. p. 139. aliique.

Digitized by Google

et charactere distinguuntur. Vocantur enim תּוֹסֶפְתָּא *additamenta*, eo quod textui R. Iehudae essent addita; item ברייתא siue בָּרַיְיתוֹת, id est *extrauagantes* vel *exotica*, eo quod extra primam collectionem essent comprehensa, et extra Ierusalem vel potius extra scholam Iehudae scripta, vt obseruatum BVXTORFIO [o]. Ex quibus simul patet Thosaphtha viuo adhuc Iehuda fuisse adiecta a discipulis, Baraiitha autem post eius demum mortem adiuncta, quae sine dubio caussa est, cur hae explicationes Mischnae saepe inter se dissentiant, nec suffecerint ad tollendam incertitudinem iuris ecclesiastici Iudaeorum, quae ex huius compilationis obscuritate et concisa nimis breuitate aliisque ex caussis eius oriebatur. Hinc enati multi noui commentarii a doctoribus Iudaicis eo fine concepti, vt iura atque consuetudines gentis suae accuratius definirent. Eos vero adhibito non exiguo labore collegit R. Iochanan Ben Eliezer [p], discipulus Ribbi, R. Iannai, R. Oschaiae, R. Ezechia Ben Chiia aliorumque, quem praesidem scholae in terra Israëlis constitutum fuisse A. M. MMMCMXC, R. Dauid Ganz asserit. Hinc collectionem hanc multi Iudaeorum ad A. C. CCLXX et sequentes referunt, quidam recentiorem faciunt, et integro seculo iuniorem [q]. Ex Christianis IO. LIGHTFOOTVS [r] in Sec. IV post C. N. reiicit, quod frequens in ea Diocletiani fiat mentio. MARSHAMO [s], ante seculum V non innotuisse hanc Gemaram visum; Morino, Vossio et Pezronio [t] ad Sec. VII vel VIII referenda videtur. Quam litem vt hic dirimamus, nostrum non est, qui Gemarae historiam ὡς ἐν παρόδῳ tangimus, hoc vnum monentes, videri huic Gemarae postea quaedam, quae recentiorem aetatem sapiunt, fuisse inserta, ex quibus de primae eius originis aetate iudicari non licet. Solet hoc corpus commentariorum in Mischnam vocari גְּמָרָא, quod vel perfectionem et consummationem stilo biblico infert, vel disciplinam et doctrinam stilo talmudico significat, vnde quidam supplementa interpretantur, quidam commentationes indicari volunt [u]. Haec collectio cum in Palaestina agroque Hierosolymitano instituta sit, solet Gemara Hierosolymitana vocari, quod nomen tamen alii [x] a dialecto Hierosolymitana deriuare malunt, et, nisi fallimur, vtraque ratio recte coniungitur. In hoc Talmude Hierosolymitano Mischnaioth quasi textus sunt, explicationes et commentarii Gemaram constituunt, de cuius indole, argumento, auctoritate hic pluribus differere ob instituti rationem non licet [y]. Iuuasse Iochananem hoc labore traditionum studium, dubium non est: at non adeo placuit contribulibus suis, quam sperauerat, aut quod non integra esset

o) In Lexico Talmudico v. ברת.

p) Natus est, si Iudaeorum calculos sequimur, A. C. 184, et Palaestinae scholae octoginta annos praefuit, obiitque A. C. 279, habuit decem filios ante se defunctos. Conf. WOLF. l. c. p. 875.

q) Vid. quae affert ex Rabbinis WOLFIVS l. c. p. 683.

r) In chorograph. Matthaeo praemissa c. LXXXI. opp. T. II. p. 221.

s) In canone chronico p. 159.

t) ll. cc.

u) Vid. laud. WOLFIO l. c. p. 663.

x) HVMFR. PRIDEAVX Hist. Iud. V. T. T. II. P. II. p. 539. BASNAGE l. c. p. 141.

y) Videndi LIGHTFOOT. opp. posthum. p. 30. seqq. B. ZACHARIAS GRAPIVS in idea Talmudis Hierosolymitani Lipf. 1695. in compendio WOLFIVS l. c. p. 892. seqq. et REIMMANNVS Hist. theol. Iud. L. I. c. 14. §. 6. p. 269.

Digitized by Google

esset collectio ista, aut quod Iudaeis Palaestinam inhabitantibus hunc honorem ceteri inuiderent, aut, quod nobis verisimillimum videtur, quod eo tempore scholarum in Palaestina auctoritas valde decresceret, et doctissimi gentis magistri in Babyloniam commigrassent. Hi itaque vt opus tandem arduum perficerent, noua industria manus ei admouerunt, condideruntque Gemaram Babylonicam. Cuius praecipuus auctor fuit R. Asche, scholae Soranae rector [z], auxiliatrices ei manus iungente R. Abhina [a], qui etiam Auina, Rabina, Raf Ina et Rebina, exigua pronuntiationis differentia dici solet. At cum vniuersam traditionum farraginem tot commentariis doctorum Iudaicorum comprehensam colligere in animum induxissent, perficere soli illud opus non potuerunt, R. Iose autem praeses scholae Pumbedithanae tandem feliciter absoluit, vel, qui Iudaeorum dicendi mos est, obsignauit [b]. De tempore autem aeraque Gemarae Babylonicae non minus ambigua inter eruditos disceptatio est. Iudaei plerique eius absolutam perfectionem, et obsignationem in A. C. D, vel sequentes etiam aliquot annos referunt, quos plerique Christianorum sequuntur [c]. Morinus autem cum Mischnaioth et Gemarae Hierosolymitanae iuniorem epocham constituisset, quae ante Talmud Babylonicum confectae sunt, necessario recentiorem quoque huius aetatem ponere cogebatur. Hinc ducentis annis aeram Gemarae Babylonicae recentiorem esse ea, quae ipsi vulgo adsignatur, statuit. Cuius sententiae rationem hanc potissimum affert: *Omnes traditiones Iudaeorum referre, calamitates Iudaeis inflictas propter bellum Ismaëlitarum cum Persis, quibus tandem imperium Persicum funditus deletum est, caussam fuisse tam longae cessationis a studio Talmudico et dilationis annorum LXXIII, a morte R. Ase vsque ad Talmudis obsignationem. At primum et indubitatum initium maximi istius belli Ismaëlitarum cum Persis contigisse iuxta certissimas Arabum et Christianorum historias anno Hegirae XIII, qui concurrit cum A. C. DCXXXIV. Itaque mortem R. Ase vel in illum annum incidere, vel circiter anterius posteriusue. Additis igitur LXXIII annis ad DCXXXIV, colligi annum absoluti Talmudis DCCVII.* Non destitui specie hoc Morini argumentum omnino fatendum est, ipsi enim Iudaei fatentur, post R. Ase mortem sub Isdegerde persecutionem contigisse, cum is decreuisset, vt Sabbathum aboleretur. Opponunt tamen his Morini rationibus viri docti [d]: Duos praecipue Isdegerdes in historia Iudaica celebrari, alterum eorum, qui A. C. CD imperio praefuit, vt ex PROCOPIO [e] patet, alterum qui Seculo post C. N. VII fere medio et vitae suae, et imperii Persici a Muhammedanis occupati finem vidit. Posteriorem hic intelligi vult Morinus; at non specialis

z) Videndus de eo Schalsch. Hakkab. f. 35. p. 1. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 138.

a) Iuchasin p. 75.

b) Schalscheleth l. c.

c) BVXTORF. recens. operis Talmud. p. 230. BASNAGE l. c. L. III. c. 6. §. 5. p. 149. HOTTINGER. H. E. P. I. c. 5. s. 3. p. 265. WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 686. seqq. et quos hic allegat.

d) Iuchasin p. 117. b.

e) De bello Persico L. I. c. 2.

Digitized by Google

cialis huius persecutionis mentionem faciunt Gedalias et Ganzius, sed generaliter tantum loquuntur, et aliquoties Iudaeos a Persis vexatos esse testantur: id quod sub priore Isdegerde fieri potuit, vt sub posteriore, praesertim cum illum in Christianos saeuiisse testetur SOCRATES [f], quibuscum paria saepenumero fata Iudaeos habuisse historia sacra testatur. Alias rationes cur Isdegerdes prior intelligendus sit, prolixe a viris doctis [g] adductas tacemus, praesertim cum parum fidei tribuat Iudaeis Morinus, in designandis temporum circumstantiis, adeoque ad eorum de Isdegerde testimonia prouocare non possit, quae in rebus historiisque aliarum gentium misere plerumque hallucinari, satis notum est. Aliud iudicandum, vbi de rebus gentis suae differunt, de quibus et propius rem cognoscendi, et ex traditione monumentisque suorum certiora hauriendi occasionem habuerunt. Ast cum omnes vno ore obsignationem Gemarae Babylonicae in Sec. V post C. N. finem et initia Sec. VI referant, eiusque auctorem R. Asche faciant, illum autem obiisse A. C. CDXXVII dicant, et inter eum ac R. Iose intercessisse LXXIII annos scribant, quibus calamitatibus impediti fuerint, quo minus opus perficerent, caussa nulla grauis subest, cur ob anachronismum Iudaei scriptoris fides his omnibus in caussa domestica satisque nota deneganda sit. His recte additur, ipsum Alcoranum testem esse, maturius conditam Gemaram Babylonicam obsignatumque Talmud fuisse. Multa enim in eo sunt, quae ex Talmude desumta sunt, id quod integra tractatione se demonstraturum promisit IAC. WINDETVS [h], passimque a viris doctis exemplis ostensum est [i]: quae cum Iudaeos a Muhammedanis accepisse nemo sanus dixerit, recte inde infertur, eo tempore, quo Muhammedes legem suam consarcinauit, Iudaei cuiusdam opera adiutus, Gemaram iam fuisse obsignatam, adeoque Sec. VI fine, quo illa lex Islamitica cusa est, esse antiquiorem. Accessisse tamen in sequentibus quaedam, iuniora tempora spirantia, dubitari non potest, vt in tantae molis collectionibus fieri solet: ex quibus voces peregrinae et recentiorem aetatem referentes deriuandae sunt. Et haec quidem de aetate Talmudis Babylonici strictim paucisque dixisse sufficiat, cum ex instituto rem exponere nobis non liceat. Tantam vero auctoritatem nacta est haec iuris Iudaeorum ecclesiastici sylloge, vt eam non scripturae tantum sacrae, verum etiam ipsi Mischnae anteponant, de qua insana Talmudis veneratione, cum nobis dicere plura fas non sit, consulendi sunt, qui res Iudaeorum passim enarrauerunt [k]. Parum tamen Talmudi tribuere Karaeos, supra indicauimus, quae non vltima caussa est Vatiniani, quo eos Rabbanitae prosequuntur, odii. Quemadmodum inter Christianos non defuerunt, qui igni

f) Hist. eccl. L. VII. c. 8.
g) Vid. WOLF. l. c. p. 687. seqq.
h) De vita funct. statu p. 60.
i) Vid. laudatos WOLFIO l. c. p. 689. BASNAGE Hist. Iud. L. III. c. 6. §. 1. p. 166.
k) BVXTORF. Bibl. Rabb. p. 223. seqq. EISENMENGER. Iudaism. detect. P. I. c. 8. p. 329. I. IAC. SCHVDT. memorab. Iud. L. VI. c. 27. p. 35. aliique multi.

Digitized by Google

igni id addicerent, aliis nimium illud extollentibus, de quibus Talmudis satis legenda sunt, quae BASNAGIVS [l] et WOLFIVS [m] post alios docte cumularunt, quorum hic quoque argumentum summamque, diuisiones, editiones et alia ad historiam eius literariam facientia affert, qui ea nosse cupientibus est legendus. Parum inesse corpori huic constitutionum ecclesiasticarum gentis Iudaicae, quod philosophiam spiret, omnino fatendum est, at cum neque Iudaeorum de rebus naturalem theologiam concernentibus opiniones queant intelligi, neque iuris diuini historia in hac gente cognosci, nisi hae pandectae canonum ecclesiasticorum consulantur, patet inde, cur in philosophiae Iudaicae historia eius mentio omitti tota a nobis non potuerit. Ordine enim tertio argumenta de matrimonio, votis, iudiciis, poenis, iureiurando maxime exponuntur, quae magnam partem iuris naturalis et diuini apud Iudaeos constituunt. Qui licet positiuas suae nationis et ecclesiae leges et constitutiones plerumque sequantur, multa tamen ex naturali quoque iure admixta habent, saltem in historia iurisprudentiae naturalis et diuinae cum fructu comparari cum aliarum gentium institutis possunt, cuius eruditum nobis specimen dedit doctissimi SELDENI [n] industria. Vt taceamus ipsos ritus et ceremonias Iudaeorum in philosophiae historia non negligendas esse, eo quod in historia cultuum et religionum cum aliorum populorum consuetudinibus et institutis ad Iudaica quoque respiciendum sit [o]. Verum ex hoc quoque fonte haurienda philosophiae moralis cognitio, cuius haut contemnendum compendium tractatus ille Mischnicus continet, qui פִּרְקֵי אָבוֹת, *capitula patrum* dicitur, eo quod Tannaitarum, id est patrum doctorumque, quibus traditionis successio debetur, dicta, sententiae, et prouerbia moralia in illo libro sententiarum comprehenduntur. Cuius libelli, in hac nostra historia omnino memorandi, auctor esse dicitur, non R. Iehuda Hakkadosch, sed R. Nathan, in Babylonia natus, qui et hic, et postea Hierosolymae pater domus iudicii fuit, vixitque A.M. MMMDCCCLXXXI, Chr. CXXI, aequalis R. Simeonis Ben Gamalielis. Duo vero exstant, huius generis scripta, quae passim confundi videas. Vnum haec *capitula PP.* comprehendit, apophthegmata eorum exhibens; alterum *de patribus* agit, et PP. quoque V. T. res gestas tradit. Vtrumque Nathani tribuitur, quod an recte fiat, viris doctis dubitatum est. Nam si a Nathane profectus fuisset, qui ante Iehudam vixit, hic illum librum ipse collectioni Mischnicae inseruisset, et non a recentioribus demum magistris fuisset inserendus. Addunt his : exstare in capitulis patrum luculenta vestigia recentiorum temporum; e.g. Praecipitur in iis [p]: filium quinque annorum ad scripturae, filium decem annorum ad Mischnae lectionem, filium tredecim annorum ad praecepta, filium quindecim annorum ad Talmud esse

l) Hist. des Iuifs L. III. c. 6. §. 15. seqq. p. 177. seqq. *m*) l. c. c. 4. p. 962. seqq.

n) In I. N. et G. secundum disciplinam Hebraeorum.

o) Vid. Io. SPENCERVS de legibus Hebraeorum ritualibus.

p) c. V. §. 21.

esse deducendum. Ex quo praecepto colligi debeat, hunc sententiarum libellum post obsignatum Talmud et introductum eius vsum demum fuisse congestum. Alia recentiorum temporum vestigia a MORINO [q] collecta, hic omittimus. Sunt tamen in eleganti libello vetustiorum quoque temporum haud exigua vestigia, inter quae imprimis dictio elegans, pura, et a Sec. VII vel VIII genio longissime remota referri meretur, quae Mischnicos scriptores si non superat, saltem aequat. Tractatus quoque ille, qui *Massechet abboth* R. Nathan vocatur, commentarii instar est in *Pirke abboth*, adeoque hoc prior. Vnde coniicimus, Iudaeum aliquem, si non ipse Nathan fuit, libelli huius prima stamina ante R. Iehudae sancti tempora dedisse, syluamque aliquam dictorum a primariis doctoribus relictorum et ore gentis suae celebratorum collegisse, eam vero priuato studio passim adauctam fuisse, indeque non meruisse, vt compilationi Mischnicae a R. Iehuda insereretur. Cum autem successu temporis multa quoque sequiora accessissent, studium Talmudicum, maximeque iactatam doctrinae successionem roborantia, tandem ipsi Talmudi fuisse adiectum. Ex quibus iam quid de fide huius libelli statuendum sit, liquet, quem philosophiae moralis Iudaicae post euersum templum complecti specimina, et historiam aliquam ethicae Iudaicae exhibere, nemo negauerit, licet incertam esse successionis illius doctrinalis in illo libello datae historiam, omnino fatendum sit. Ex eo itaque infra exempla doctrinae moralis inter Iudaeos dabimus, eos secuti, qui libellum haud inutilem commentariis, editionibus, versionibus ornarunt, de quibus literaria Iudaeorum historia consulenda est [r]. Post Talmudis obsignationem plerique in illustrandis illud commentariis versati sunt, nihilque plane attulerunt, nostra attentione dignum, quare iis alibi [s] enumeratis non inhaeremus.

Fata studii Cabbalistici post excidium templi.

§. VIII. Hactenus iuris Iudaici diuinioris historiam perlustrauimus, vt qui philosophiae igniculi sub his cineribus lateant, cognoscamus; paucos tamen nos inuenisse fatendum est. Iam ad Cabbalisticam doctrinam pedem promouemus, quae et ipsa traditionis Iudaicae species fuit, sed arcana atque mystica, et alia prorsus indole naturaque diuersa, quam traditiones rituales et ecclesiasticae, gauisa. Nempe ea nobis metaphysicam Iudaicam exhibet, quae sublimius et μυςικωτέρως de Deo diuinisque rebus philosophari visa, desertis Mosaicis vestigiis, licet contrarium profiteretur, gentiles semitas secuta est. Eius contaminatae philosophiae Iudaicae origines in Aegypto fuisse enatas et cum allegorica methodo philosophemata Aegyptiaca, Orientalia et Pythagorico-Platonica introduxisse inter Iudaeos in superiori capite demonstrauimus, ostendimusque syncretisticam

q) Exerc. bibl. L. II. ex. 10. c. 1.

r) WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 700. vtimur nos editione Hebraica Giessae 1705. 4. et Latina per Io. PHIL. HARTMANNVM 1708. 4. edita, de vtraque vid. WOLF. l. c.

s) IDEM Bibl. Hebr. P. I. et in compendio REIMMANN. Hist. theol. Iud. Lib. I. cap. 14. p. 305. seqq.

Digitized by Google

cam hanc metaphyſicam etiam in Palaeſtinam irrepſiſſe animosque eorum, qui ſublimius de Deo diuinisque rebus philoſophari cuperent, mirifice cepiſſe, ita vero puriores de Deo ſenſus corrupiſſe: ſuppoſititiis autem foetibus, qui mos fuit eius philoſophiae et theologiae, quam receperant, auctoritatem tricis ſuis quaeſiuiſſe, cauſſando, ab Abrahamo, Moſe, reliquisque ſanctis viris θεοπνευστίας dono conſpicuis, arcana traditione eam doctrinam ad ſe perueniſſe. Quem morem ſupponendi libros peregrinis dogmatibus ſcatentes magnis viris, cum ſeculum poſt C. N. primum et ſecundum vehementer probauiſſet, et in conſuetudinem atque familiaritatem quandam quaſi traduxiſſet, mire iſta peſſima fraude ſtudium Cabbaliſticum inter Iudaeos poſt templi vrbisque Hieroſolymae euerſionem promotum eſt. Quod cum arcanam nobis philoſophiam metaphyſicam et naturalem exhibeat, potiori quodam iure tractationem a nobis poſtulat, praecipue cum magnam cum philoſophia Orientali, Aegyptiaca et Pythagorico-Platonica connexionem fouerit, arctoque affinitatis vinculo iuncta certum quoddam philoſophiae fanaticae genus exhibuerit. Nam de Deo, de emanationibus diuinis, de angelis, de ſpiritibus, de mundorum ortu emanatiuo, de animae origine et vehiculo ſiue veſtibus, de aſcenſu eius per emanatiuos gradus ad infinitum eſſentiarum omnium oceanum ita iſta philoſophia praecepit, vt philoſophata fuiſſe Iudaeorum Cabbaliſtarum ingenia, ſed peſſimo modo, fatendum ſit. In quae humani ingenii deliria maxime poſt euerſam rempublicam prono impetu ruebat gens Iudaica, cum antea exigua fortuna vſa fanatica tantum ingenia quaedam in transuerſum egiſſent. Ita enim iudiciorum diuinorum ira in infeliciſſimam nationem exarſit, vt non publicam tantum ſalutem, pacem atque incolumitatem amitteret, ſed ſemper magis quoque in perditiſſimas errorum abominationes, et nefandas naenias tricasque otioſorum ingeniorum digrederetur, et a ſanctiori doctrina tota deflecteret. His enim et ſequentibus temporibus libros illos Cabbaliſticos debemus, quos ad miram antiquitatem mendaces Iudaei euehunt, et diu ante hanc aetatem exaratos eſſe contendunt. Inter eos ſunt *Sepher Happeliah* [t], *Sepher Hakkaneh*

t) Sepher Happeliah, i. e. *Mirabilium*, eo quod myſteria multa ab angelo tradita comprehendere dicitur a Cabbaliſtis ad R. Elkana Ben Ierucham Ben Auigedud refertur, quem cum Nechonia eundem eſſe contendunt, adeoque ante templi ſecundi deuaſtationem adhuc vixiſſe tradunt. Eius tamen Iudaeorum chronologi non meminerunt, vnde ſuſpecta valde eſt tota illa traditio. Liber nunquam editus, ſed paſſim in bibliothecis mſc. oſtenſus Cabbaliſtica exhibet ſomnia, ab angelo, vt auctor vult, ſibi reuelata, et ex academia diuina et coeleſti profecta, de quo libro Cabbaliſtico rariſſimo, videnda quae B. Wolfivs Bibl. Hebr. P. I. p. 196. ſeqq. prolixe narrat, qui et P. III. p. 126. bibliothecas nominat, vbi iſte liber mirabilium inuenitur. Ex recenſione Wolfii, qui librum ipſe vidit et inſpexit, patet, totum eſſe Cabbaliſticum, et explicationem continere arboris Sephirothicae, aliorumque principiorum Cabbaliſticorum, ad Scripturam S. translatorum, vt ex explicatione Cabbaliſtica initii Geneſeos, quam liber ille exhibet, patet. Quamuis autem nugax auctor ſe ab Elia edoctum, et in coeleſtem academiam et ad Abrahamum, Iſaacum et Iacobum introductum eſſe, mentiatur, tam impudenter tamen in ſanctiſſimum Saluatorem debacchatur, tamque indignis modis de coeleſtibus myſteriis diſſerit, vt dubium non ſit, impoſtorem quendam Iudaeum poſt templi euerſionem, cum Chriſtiana religio inualeſceret, eum librum exarauiſſe, fruſtraque ad El-Kanam ante C. N. viuentem referri.

neh [w] et *Sepher Habbahir* [x], quibus nihil illuſtrius vel praeſtantius in arcana ſua philoſophia eſſe Iudaei iactant. Aperta enim ſuppoſitionis veſtigia in illis inueniri fraudesque temporum Chriſti nati aetatem ſequentium prodere, facile probari poteſt.

R. Akibba. §. IX. Mature vero poſt templi et reipublicae Iudaicae euerſionem inter Iudaeos philoſophiae Cabbaliſticae ſtudium inualuit, fueruntque inter praeſtantiſſimos eius populi doctores, qui praeter traditionum ſtudium, hanc quoque arcanam doctrinam multa induſtria excolerent. Nemo tamen in hoc philoſophiae Iudaicae genere magis vel verſatus eſt vel inclaruit, quam celeberrimi Iudaeorum doctores, R. AKIBHA et R. Schimeon Ben Iochai. Ad illum enim liber *Iezirah*, ſiue *creationis*, ad hunc liber *Sohar*, ſiue *ſplendoris*, tanquam auctores referri ſolet, quae ſcripta in ſumma apud Iudaeos Cabbaliſtas auctoritate ſunt [y]. Vtriusque res paucis enarrabimus, et vtriusque etiam libri hiſtoriam ſtrictim exponemus, cum iſti viri ſingularia fata habuerint, libri illi autem fontes ſint, ex quibus Cabbaliſticae philoſophiae haurienda cognitio. Et R. Akibham quidem celeberrimum quoque fecit factionis pſeu-

w) Eiusdem commatis eſt Sepher Hakkanneh, id eſt *liber calami* ita dictus, quia in 49 calamos ſeu cannas liber diſtinctus eſt, in quo de praeceptis diuinis Cabbaliſticae commentationes afferuntur, cuius pars Pragae 1610. 4. edita. Ex recenſione WOLFII Bibl. Hebr. P. III. p. 127. patet, aperte ſuppoſitionem in eo prodi, et accentuationis quoque rationes Cabbaliſticas afferri.

x) Libri huius auctor dicitur R. Nechonia Ben Elkana, diſcipulus Iochananis Ben Saccai, et magiſter R. Iſmaëlis Ben Eliſa, Hillelis, Ananiae Ben Doſae et Ionathanis Ben Vſiel aequalis, vnde diſcimus, eum in annum ante natum Chriſtum circiter 40 incidere: legiturque eius dictum aliquod in capit. patrum c. III. §. 5. p. 19. Vid. poſt chronologos Iudaeos Zachutum, Gedaliam, Ganzium, OTTHO Hiſt. DD. Miſchn. p. 90. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 905. Nactus autem liber titulum הַבָּהִיר illuſtris, ſiue elucidarius Cabbaliſticus, eo, quod maxima luce profundiſſima Cabbalae myſteria colluſtret, vel illuminationem quoque eorum cognitione adiuuet. Iudaeos ſi audimus, liber hic in terra ſancta vſque ad Sec. XIII latuit, tandemque in manus Iudaeorum quorundam Europaeorum deuenit. Edita autem eſt typis pars eius Amſtelod. 1651. et Berolin. 1706. 4. Hunc librum omnium Cabbaliſticorum antiquiſſimum eſſe non Iudaeis tantum viſum, ſed Chriſtianorum quoque multis, BVXTORFIO Bibl. Rabb. pag. 41. LAMBECIO Prod. hiſt. lit. L. II. c. 16. p. 235. BVDDEO Intr. in hiſt. phil. Hebr. §. 29. p. 158. ed. prioris, Io. MAYERO de SS. Trinit. myſterio ex V. T. demonſtrato §. 113. p. 129. Alii autem, et in his maxime MORINVS exerc. bibl. p. 370. ex ſilentio antiquiorum ſcriptorum, praecipue autem Moſis Ben Nachman, celeberrimi Cabbaliſtae, qui Sec. XIII medio claruit Hieroſolymis, coniecerunt, iſto demum ſeculo fuiſſe conſcriptum, et vt auctoritatem haberet, R. Nechoniae ſuppoſitum. Huic ſuſpicioni opponitur citatio huius libri paſſim facta in libro Sohar, quem antiquiſſimum quoque eſſe plerique contendunt, vnde coniecit illuſtris Cabbalae denudatae collector CHRISTIANVS KNORRIVS a ROSENROTH praef. P. II. p. 8. librum Bahir in Sohar contineri, certe ea inueniri illic, quae hodie paucis paginis comprehenſa extant. At vt taceamus dubiam eſſe auctoritatem et aetatem libri Sohar, vt in ſequentibus dicetur, colligi inde eodem iure poteſt, librum Bahir ex libro Sohar eſſe excerptum. Certe Nechoniae falſo tribui inde patet, quod R. Akibhae, qui Nechoniam praeceptorem habuiſſe dicitur, vt veteris doctoris in eo fiat mentio, Targum allegetur, cum Onkeloſus iunior fuerit Nechonia, vt taceamus alia allata a MORINO l. c. p. 371. 372. inter quae phraſes manifeſte recentiores maxime ſuſpectum eum faciunt. Quare aut totus liber inter ſuppoſititios et ſpurios referendus eſt, aut agnoſcendum, manus interpolatoris eum fuiſſe paſſum, difficile vero eſt, genuina a falſis diſtinguere; quare parum ei auctoritatis tribuendum, conf. WOLF. l. c. et qui ſententiam mutauit BVDDEVS l. c. p. 142. edit. ſecundae, REIMMANN. Hiſt. lit. theol. Iud. p. 361. et ipſe MAYERVS l. c.

y) Iuchaſin p. 26. Zemach Dauid ad an. 3760. 3880. OTTHO hiſt. DD. Miſchnic. pag. 132. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 955. BAYLE quoque de eo differuit Dict. T. I. art. Akiba, p. 122. ſeq.

Digitized by Google

pseudo-Messiae Bar Cochbae studium, quod viro cetera in doctrina gentis suae versatissimo miserabilem vitae exitum attulit, vnde praeter historiae literariae Iudaicae scriptores, de hoc doctore Iudaico illi quoque consulendi sunt, qui fata gentis Iudaicae passim enarrauerunt [z]. Vixit autem R. Akibba paulo post tempora euersi templi et vrbis [a]. Matrem Iudaeo genere natam habuit, patrem ex familia Sisserae ducis apud regem Tyriorum Iabin, habuisse nugatur Zemach Dauid [b]. Iuuentutem virilemque aetatem obscuram peregit, rusticamque secutus vitam ita depressus iacuit, vt praediuitis cuiusdam ciuis Hierosolymitani Calba Chuua greges pascere cogeretur. Filiae tamen heri sui, qui parentis pastorem deperibat, nuptiasque illi promiserat instinctu ad literarum studia XL annos natus adiecit animum, ea quidem felicitate et successu exoptatissimo, vt inter doctissimos suae aetatis Iudaeos postea numeraretur: Data enim nuptiarum fide in Academiam secessit [c], ibique per duodecim annos integros haerens, tantopere in patria eruditione incrementa coepit, vt et condiscipulos omnes anteiret, et ad docendam iuuentutem animum adiiciens duodecim millia discipulorum haberet. Nec potuit precibus sponsae commoueri, vt literarum sedem istam relinqueret, eo quod ita increuisset discipulorum numerus, vt eorum viginti quatuor millia (Iudaeorum narrationes damus cauto lectori) numeraret [d]. Cum itaque nec eum secum habendi, nec domum reuocandi spem virgo haberet, quam pater ob has nuptias haereditate excluserat, mutatis vestibus ad sponsum delata cum eo vixit, reducemque patri ad pedes eius ob venerationem deuoluto ita reconciliauit, vt doctrina eius illustri famaque commotus et generum eum susciperet, et magnam bonorum suorum partem ei cederet [e]. His praesidiis suffultus doctrinae Iudaeorum tum rituali tum Cabbalisticae inuigilauit, docendaeque iuuentuti librisque scribendis totum se tradidit: eo euentu, vt summa eius esset apud Iudaeos Palaestinam incolentes existimatio et auctoritas tanta, vt non erubescerent dicere: Deum R. Akibhae manifestauisse, quae Mosen celauerit. Vnde librorum quoque eius semper apud Iudaeos summa fuit existimatio [f], adeo vt decisiones eius et pronuntiata tanquam diuina vbique inter Iudaeos reciperentur, quod ex mille locis Talmudis constare potest. At haec ipsa auctoritas summa et diuina, quam Akibha apud suos con-

 secu-

z) BASNAGE Hist. des Iuifs L. VII. c. 12. §. 13. seqq. p. 346. seqq. et imprimis Io. A LENT in sched. historico-philol. de Iudaeorum pseudo-Messiis p. 9.

a) Iudaei l. c. in A. M. 3760. eius natales referunt, qui est A. C. 1. floruit autem sub Tito Vespasiano et Hadriano.

b) pag. 99.

c) Vid. quae affert Io. CHR. WAGENSEIL ad Sota p. 312.

d) Bereschith Rabba f. 67. Zemach Dauid l. c. sed vt mendacia palpes, en quod nugiuenduli adiiciant: omnes hos discipulos Akibhae inter Pascha et Pentecosten vno tempore obiisse, quod non satis honoris sibi inuicem exhibuissent, omnesque prope Tiberiam sepultos fuisse, vbi etiam Akibha postea terrae mandatus est. Conf. BASNAGE l. c.

e) Locum tr. talm. Chetubb. f. 63. p. 1. affert LIGHTFOOTVS Hor. Hebr. ad Marc. X. 17. T. II. opp. p. 449.

f) Praeter librum Iezirah adscribitur ei commentarius allegoricus de interioribus literarum, siue de alphabeto.

Digitized by Google

ſecutus eſt, luculentum eſſe teſtimonium poteſt, quanta eo tempore fuerit eccleſiae Iudaicae corruptio, quam nugacia ingenia, quamque impia doctrina. Fermentum enim ſyncretiſmi Aegyptiaci, quod philoſophiam Moſaicam corrupiſſe, et heterogenea dogmata, impuraſque opiniones ſacris doctrinis immiſcuiſſe, ſupra diximus, omnem quoque eruditionem Akibhae corrupit et infecit, vt ex doctrina libri *Iezirah* eſt manifeſtiſſimum. Nugas vero ſectatum fuiſſe tam celebrem doctorem et ethicae grauitatem miſere corrupiſſe, ex ſequenti narratione diſci poteſt, quam tamen non niſi exorata prius lectoris venia et ſaluo pudore ideo hic afferimus, vt in quas naenias delapſa ſit philoſophia Iudaica, quae de moribus agit, ſtatim poſt ea tempora, quibus excellentiſſimam morum doctrinam, quam Chriſtiana docebat religio, reiecerunt, luculenter pateat [g]: *Dixit R. Akibha: Ingreſſus ſum aliquando poſt R. Ioſuam in ſedis ſecretae locum, et tria ab eo didici: Didici primo quod non verſus orientem et occidentem, ſed verſus ſeptentrionem et auſtrum nos conuertere debeamus. Didici ſecundo, quod non in pedes erectum, ſed iam conſidentem ſe retegere liceat. Didici tertio, quod podex non dextera, ſed ſiniſtra manu abſtergendus ſit. Ad haec obiecit ibi Ben Haſai: Vsque adeo vero perfricuiſti frontem erga magiſtrum tuum, vt cacantem obſeruares? reſpondit ille: Legis haec arcana ſunt, ad quae diſcenda id neceſſario mihi agendum fuit.* En vero egregiam doctrinam moralem! quamuis vltima verba tantum non perſuadere videantur, quaeſiuiſſe hos venerabiles philoſophos etiam in modo exonerandi aluum myſteria Cabbaliſtica. Quamuis autem magna felicitate ad extremam ſenectutem, quam CXX annorum fuiſſe, Iudaei tradunt [h], vteretur, rebelli tamen et ſeditioſo animo, qui pleroſque Iudaeorum eo tempore, maxime in Palaeſtina, occupauerat, tragicum ſibi et miſerabilem vitae exitum parauit. Eodem enim tempore, quo ſumma inter Iudaeos in Palaeſtina auctoritate viuebat Akibha, prodiit in theatrum mundi famoſiſſimus impoſtor Bar Cochebas, qui ob mendacia fraudeſque etiam *Bar Cozibba*, *filius mendacii* Iudaeis appellatur, cuius ſeditionem reſque geſtas exitumque fraude ſua dignum viri docti paſſim enarrarunt [i]. Hic cum ab imperatoris Romani Hadriani poteſtate liberare contribules promiſiſſet, magnam ſeditionem excitauit, omniaque tumultu turbiſque repleuit. Hunc tantus doctor, quantus Akibha fuit, qui verum Meſſiam, quem patientem forte vidit, reiecerat, pro vero gentis ſuae liberatore agnouerat, et venditauerat, imo praecurſorem et armigerum eius ſe gerebat, et conſilia peſtilentiſſimi impoſto-

g) In tr. Talm. Maſſech. Berach f. 62. col. 1. ex quo repetunt CARPZOVIUS ad SCHICKARDI ius regium c. V. p. 383. not. 11. Io. A LENT l. c. p. 10. BAYLE l. c. not. F. pag. 123. REIMMANN. Hiſt. theol. Iud. L. I. c. 15. p. 365.

h) ll. cc.

i) BASNAGE l. c. p. 328. ſeqq. A LENT l. c. multique alii fuſe nominati a WOLFIO Bibl. Hebr. P. I. p. 781. ſeqq. cui facile addi poſſent plures. Loca Iudaeorum collegit ANDR. EISENMENGER Iudaiſm. detect. P. II. c. 13. p. 654. ſeqq. qu Akibhae credulitatem damnarunt.

Digitized by Google

postoris, quacunque ratione poterat, iuuabat, et ita vindicta in Romanos et seditione replebat Iudaeorum animos, quos auctoritate sua, quo vellet, ducebat, vt exercitus ducentorum millium virorum conueniret, quos tanta fortitudine fuisse Iudaei nugantur, vt quilibet cedrum in Libano loco mouere, et radicitus euellere potuerit. Hoc exercitu Bitteram vrbem Pseudo-Messias occupauit, et latrones quoscunque, ceteramque plebis colluuiem ad augendas partes suas collegit. Et primo quidem turbam temere coëuntem contemserant Romani: at cum caede, rapinis, magnaque crudelitate in gentiles et Christianos saeuirent, tandem copias contra eam eduxere. Nugantur hic iterum Iudaei [k], concepisse sibi tum spem hanc animo Akibham, conuertendi vxorem ducis Romani Tinnii Rufi, eamque defuncta priore vxore sua in matrimonium ducendi: quamuis ab insanientis hominis ingenio arrogantissimo eiusmodi insania non prorsus abhorreat. Licet autem anceps initio esset dimicatio Iudaeique rebelles aliquoties exiguis praeliis vincerent [l], factum tamen est, vt tum commeatu intercluso, tum vrbe Bittera per tres annos et dimidium [m] arctissima obsidione cincta se dedere Iudaei cogerentur, Pseudo-Messias Bar Cochebas interficeretur, tantaque strages Iudaeorum a Romanis ederetur [n], vt Iudaei ipsi fateantur [o], *interfectos fuisse mares, foeminas et paruulos, ita vt sanguis eorum flueret in mare magnum, quod tamen milliari distabat ab vrbe, et fluuiorum duorum vicinorum tertia pars sanguis esset: Romani etiam per septennium vindemiarent sine stercoratione, eo quod fertiles satis essent ex sanguine Israëlitarum.* Akibha vero cum filio Pappo viuus captus detracta pelle misere interfectus est [p]. Id accidisse A. C. CXX Iudaei tradunt, quos tamen calculos errare monet BASNAGIVS [q], eo quod Bittera A. C. CXXXVIII demum capta sit, ex quo sequitur, serius eum natum fuisse, quam volunt Iudaei. Licet autem in rebellionis crimine deprehensus Akibha, merito supplicio affectus sit, et seduxisse impostores hos Iudaeos, ipsi viderint, tantum tamen abest, vt detestati fuerint hominis vesani consilia, vt potius inter martyres eum numerauerint, pro fide Israëlis mortem obeuntes, eiusque sepulchrum, quod Tiberiade esse sibi persuadebant, quotannis magna solennitate inter Pascha et Pentecosten inuisere, eoque commigrare cateruatim religionis caussa consueuerint [r]. Fuit autem Akibha cum inter traditionis patronos summo loco positus, tum Cabbalisticae philosophiae doctor subtilissimus, cui, qui saniora inter Iudaeos sequuntur, librum Iezirah tribuunt, quem alios magis in mentiendo et nugando impudentes ad Abrahamum patriarcham

 re-

k) Vid. BVXTORFII synag. Iud. p. 916.

l) Fatetur GANZIVS tot homines Iudaeos interfecisse, quot arenae sunt maris, Zem. Dauid p. 27. col. 1.

m) Sanhedrin f. 97. col. 2.

n) 400000 homines interfecti dicuntur in tr. Talm. Gittin f. 58. col. 2.

o) Ibid. Conf. LIGHTFOOT. chorogr. in Matth. c. 52. T. II. opp. p. 280.

p) Vid. Io. A LENT l. c. p. 15.

q) Hist. Iud. l. c. p. 348.

r) Conf. WOLF. l. c. p. 955.

Digitized by Google

referre, et vt Akibhae eius honoris aliquid conseruarent, duos libros Iezirah fingere, supra iam exposuimus [s]. Nulli vero dubitamus, Akibham Cabbalisticam philosophiam in ipsis, vt videtur, adytis Cabbalistarum in Aegypto versantium, vel ex Aegypto prodeuntium edoctum, more illius temporis valde grassanti, ipsam philosophiam suam ad Abrahamum retulisse, et inuenustum pullum venerabili gentis suae parenti patriarchaeque supposuisse, vt doctrinae impiae et ex impuris fontibus haustae, sapientiae Hebraeae opinionem fidemque conciliaret. Quamuis, vt verum fateamur, satis manifestis indiciis ex hoc ipso *libro creationis* demonstrari queat, talem, qualem nunc legimus, nec Abrahami, nec Akibhae esse, licet ante perfectum corpus Talmudicum non exaratum fuisse, quod MORINVS [t] contendit, falsum sit, cum eius in illo fiat mentio [u]. Vnde coniicimus, Akibham ex Cabbalisticis fontibus Aegyptiorum Iudaeorum sua prata irrigantem materiam quidem huius libri aliquam vel ipsum conscripsisse, vel discipulis suis oretenus tradidisse, eosque accepta a magistro in literas retulisse, multa vero sequentibus temporibus fuisse addita et mutata, donec tandem in hanc, quam habemus, formam coaluerit. Quamuis enim mire a Iudaicis doctrinis abhorreat liber hic Cabbalisticus, et Pythagorico-Platonicis opinionibus turgeat, ostendemus tamen infra, eo iam tempore eiusmodi nugas inter Iudaeos inualuisse, nec displicuisse numerorum doctrinam Pythagoricam otiosis Iudaeorum arcanam philosophiam sectantium ingeniis: id quod vel solius Philonis exemplo luculento constat. Quicunque vero libri huius, qualem hodie habemus, auctor sit, illud certum est, in immani errore versari eos, qui ad Abrahamum foetum adulterinum referunt, quod a Iudaeis Cabbalistis quidem fuisse assertum, non miramur, qui more illius temporis et philosophiae, quam deperibant, ad magnos viros sua placita scriptaque et commentationes referre solebant, eo quod auctoritatem illis conciliare, sicque gentilibus honorem eripere cuperent, quod illi tantae sapientiae auctores essent, et probare ita vellent, totam eruditionem a maioribus suis ad Pythagoram reliquosque gentilium philosophos profluxisse: a viris autem doctis magni fieri inter Christianos ferendum haud est. Est vero argumentum libri Cabbalisticum, cumque numeros emanationibus Cabbalisticis adaptet, ipsis Pythagorae numeris, vt est in prouerbio, obscurius, cuius recensionem dabit Cel. WOLFIVS [x], qui videndus. Nos hoc vnum notamus, editiones libelli exigui valde inter se differre, vt vel ex versione POSTELLI, quam IO. PISTORIVS [y] exhibet et STEPH. RITTANGELII [z] patet.

§. X.

s) R. GEDALIA Schalscheleth Hakkabala p. 28. b. Io. CHR. WAGENSEIL. ad Sota p. 985. BASNAGE l. c. p. 347.

t) Exerc. bibl. p. 373.

u) Sanhedrin c. 7. §. 9.

x) l. c. P. I. p. 23. seqq. BAYLE Dict. T. I. v. Abr. not. E. p. 33.

y) T. I. Script. Cabbalist. p. 869. seqq.

z) Amstelod. 1642. 4.

§. X. Alter ex Iudaeorum doctoribus, qui Sec. II magnam nominis celebritatem in gente sua profundiori Cabbalisticae philosophiae cognitione consecutus est, fuit R. SCHIMEON BEN IOCHAI, quem inter multos alios, qui ex disciplina R. Akibhae prodierunt [a], omnium maxime Iudaei ita extollunt, vt eum principem Cabbalistarum constituant, et lumen magnum, itemque scintillam Mosis prophetae appellent [b]. Dum Akibhae discipulum Iudaei dicunt, tempus inde, quo vixit, colligi potest, si cum Iudaeis assumamus A. C. CXX Akibham excruciatum periisse. Certe magna ista calamitas, quam seditiosa sibi gens impulsore Bar Cocheba, suasore Akibha, contraxerat, in caussa fuit, vt metu Iudaeorum in speluncam confugeret, qua de re tamen ridicula sunt, quae Iudaei narrant hoc modo [c]: „Quodam tempore considebant vna R. Iehuda, R. Iose „et R. Schimeon, praesente quoque ipsis R. Iehuda filio proselytorum. „Tum exorsus R. Iehuda dicebat: quam pulchra sunt opera populi huius! „(Romanorum) exstruxerunt enim fora, exstruxerunt pontes, exstruxe„runt thermas. Vbi R. Iose tacebat. Sed R. Schimeon filius Iochai re„spondebat dicens: quicquid struxerunt, non nisi commodi sui caussa „struxerunt: fora nimirum, vt illic sedere queant mercatores, thermas, „vt ipsi in illis delicias habeant, et pontes, vt ex illis vectigal accipiant. „Tunc R. Iehuda filius proselytorum abiit, et ista enarrauit, ita vt inno„tescerent Caesari, qui hanc tulit sententiam: Iehuda, qui extulit, extol„latur; Iose, qui siluit, exulet in Cyprum, Schimeon, qui vituperauit, „occidatur. Tunc hic et filius eius sese occultabant in auditorio, et do„mestici ipsorum quotidie ipsis afferebant placentam panis et poculum „aquae. Sed quia rigorosa erat sententia, ipse dicebat filio suo: mulie„rum animus leuis est, forte dolore angentur, et nos manifestabunt. „Abierunt itaque et sese occultarunt in spelunca quadam: vbi continge„bat miraculum, ipsisque creabatur arbor siliquifera, (cuius fructus κεράτια) et fons aquae. Deponebant itaque vestes, et vsque ad collum „suum sedebant in arena, totaque die studebant, tempore precum autem „induebant et operiebant se, et orabant in spelunca: deinde vestes iterum „deponebant, ne eas detererent. Sic sedebant per duodecim annos in „spelunca, donec veniret Elias adstansque ingressui speluncae diceret: „Quis indicabit filio Iochai, quod mortuus est Caesar, et irrita reddita „sen-

R. Schimeon Ben Iochai.

a) Fuere illi multi etiam Cabbalistica eruditione insignes, et inter eos R. Ismael Ben Elisa, qui circa A. C. 200 vixit, librumque imaginis siue Sepher Hatthemunah scripsisse dicitur, in quo figura literarum Hebraicarum secundum principia Cabbalistica explicatur, et passim msc. ostenditur, vid PAVL. RICCIVS de coelesti agric. PISTOR. Collect. Scr. Cabb. pag. 132. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 702. Sic et Pirke Hechaloth, i. e. capitula de templis ei tribuuntur, vid. BVXTORF. Bibl. Rabb. p. 169. BVDD. Intr. in hist. phil. Hebr. §. 32. p. 196. Fatendum tamen antiquitatem eiusmodi librorum Cabbalisticorum valde suspectam esse, cum lusus verborum, voces peregrinae, consuetudines recentiores, ad quas passim respicitur, et huius commatis alia valde suadeant vel plane confictos, vel vehementer adulteratos eos fuisse. Quod hic semel monuisse sufficiat.

b) Conf. loca Iudaeorum adducta a WOLFIO l. c. p. 1134.

c) Gemar. tr. Schabba c. 2. f. 33. c. 2. KNORRIVS praef. Cabb. denud. P. II.

Digitized by Google

„ſententia eius. Exite et videte homines, quomodo colant et ſeminent.“ Ita quidem Iudaei nugantur, quos has naenias et anicularum ſomnia ideo excogitaſſe, vt fidem doctrinae Iochaidis facerent, dubium non eſt. Eiusmodi enim congreſſus diuinos moraſque in ſpeluncis non gentiles tantum affectaſſe, vt ſapientiae diuinitus acceptae fidem facerent, Numae, Pythagorae aliorumque exempla docent, ſed Iudaeos quoque, ita inſtituiſſe vel ſolus libri quarti, Eſdrae ſuppoſiti auctor ſpecimen eſſe poteſt. In hac vero ſpelunca eas reuelationes Iochaidem habuiſſe Iudaei tradunt, quas aut ipſe conſcripſit, aut a diſcipulis ex ore eius exceptae et in literas relatae ſunt, de eo enim Iudaeorum magiſtri inter ſe diſſentiunt. Ex hac vero doctrina Schimeonis Cabbaliſtica conſarcinatus eſt liber *Sohar*, id eſt, *ſplendoris*, in quo ſumma totius Cabbaliſticae philoſophiae collecta more Aegyptiaco, id eſt hieroglyphico et allegorico ita proponitur, vt Oedipo ad intelligendum eum lector opus habeat. Non cumulabimus heic narrationes Iudaeorum, miraculoſum egreſſum Schimeonis ex hac ſpelunca, mirabilem docendi modum, et diuinum ex hac vita egreſſum miris fabulis exponentes, ne taedium creemus lectori, eiusmodi nugis non aſſueto; legent, qui his delectantur, eas vel in *Idra Suta* [d], vel in *praefatione* eruditiſſimi editoris *huius libri* [e]. Hoc vnum addimus, paulo poſt libri huius abſolutionem eum fatis conceſſiſſe, ſi Iudaeis fides adhibenda, et prope Tiberiadem fuiſſe ſepultum, vbi ſynagogam condiderat [f]. Notatque BARTOLOCCIVS [g], Iudaeos hodie adhuc ad hunc locum Caphar Achabara dictum, et inter Zapheth et Tiberiadem ſitum ſacra itinera religionis cauſſa ſuſcipere. Maxima vero auctoritate magnaque veneratione librum hunc Sohar inter Iudaeos vigere, certiſſimum eſt, qui non dubitant a Iochaide fuiſſe profectum, licet formam libri eiusque conſignationem quidam non ad illum totam, ſed ad diſcipulos, maxime vero R. Abbam referant. Quo tamen non obſtante aeque certum eſt, ante ſeculum poſt C. N. XIII librum hunc non innotuiſſe inter Iudaeos, qui eius poſt R. Moſen Bar Nachman et R. Aſer demum mentionem faciunt, quibus is viſus memoratusque haud eſt, vt teſtantur *Iuchaſin* [h] et *Schalſcheleth* [i]. Qui tamen *poſterior* alio loco [k] tradit: *Dicere nonnullos R. Moſen filium Nachmanis iſtum librum inueniſſe, in terra Iſraëlis et eum miſiſſe in Cataloniam, poſtquam iuiſſet in Arragoniam, et incidiſſe in manus R. Moſis de Leon: dicere etiam quosdam, quod dictus R. Moſes Leon, qui ſapiens erat et doctus, has interpretationes fecerit ex ingenio ſuo, et quod multam ex iis mercedem acciperet a ſapientibus, illis impoſuerit et nomen R. Simeonis Iochaidis atque ſodalitii eius inſcripſerit, eo quod pauper eſſet et afflictus.* Quibus ſubiungit Iudaeus: *Ego credo rem vanam eſſe, id autem verum, quod R. Simeon Iochai-*

d) Cabb. denud. T. II. praecipue §. 764. ſeqq. p. 595. ſeqq. add. BASNAGE Hiſt. des Iuifs L. III. c. 10. p. 283.

e) T. II. Cabb. denud. §. 6. p. 4.

f) Conf. HOTTINGER. de Cippis Hebr. p. 51.

g) Bibl. Rabb. T. IV. p. 418.

h) pag. 42. 152.

i) pag. 63.

k) pag. 31. 32.

chaides et societas eius verba haec et plura alia protulerint; fiere tamen potest, vt ipsorum aetate literis non sint consignata, et in ordinem redacta; sed potius in quaternionibus dispersa et successu temporis coniuncta. Fecit haec Iudaeorum de hoc libro discordia, vt Christiani quoque in diuersas de eo opiniones abirent. Multi l) enim eius fundamenta Simeonem posuisse, vsum doctrina ab antecessoribus accepta, discipulos autem ex eius schola prodeuntes amplificasse, et ex magistri doctrina ex ore eius excepta plerosque tractatus istos, quibus liber iste constat, consarcinasse contendunt. Alii in contrariam prorsus partem abeuntes ll) librum hunc Simeoni suppositum et post seculum a C. N. X demum effictum pronuntiant. Nec, vt verum fateamur, vtrique parti rationum pondera et argumenta desunt. Qui enim antiquitatem libri in dubium vocant, potissimum ad silentium Iudaicorum scriptorum, etiam eorum, qui mysteria Cabbalistica professi sunt, prouocant, nec fieri potuisse contendunt, vt tantae auctoritatis tantaeque antiquitatis liber indictus praetermitteretur, si iam tum extitisset. His addunt: doctrinam illam, quam liber Sohar istis nominum diuinorum combinationibus et literarum permutationibus vrget, ignotam esse scriptoribus Talmudicis, nec quicquam tale in Medraschim aliisque antiquis Iudaeorum libris commemorari, adeoque suspicandum iure esse, quod recentioris aetatis ingenium sapiat. Mentionem porro in eo libro fieri punctorum et nominum, quibus insigniuntur, vt et literarum magnarum, inuersarum et similium, de quibus Talmud sileat, quaeque recentiorum criticorum inter Iudaeos opera sint. Deprehendi etiam in eo copiam vocum barbararum, post linguae Hebraeae corruptionem ex gentis huius variis migrationibus et commorationibus ortam inualescentium. Allegari in eo Targum, et de lingua Chaldaea vsurpari vocem, eo sensu aetate paraphrasium Chaldaicarum non adhibitam. Immo ipsam Chaldaicam linguam, qua liber scriptus est, prodere, perperam eum ad Iochaidem referri, eo quod illo tempore, quo Schimeon vixit, eius vsus in exarandis libris non esset receptus, vt Mischnae exemplo constet, quae Hebraice scripta est. Tandem ad insignem quoque fabularum segetem prouocant, vndecunque ex Talmude, Medraschim aliisque sequiorum temporum scriptis consarcinatarum, et ad res recentiori aetate gestas ibique commemoratas. Ad haec, maxime a Morino valde exaggerata, respondent patroni libri huius, et in his praecipue

l) Praeter alios multos vid. BARTOLOCC. l. c. LIGHTFOOT. opp. T. II. p. 144. PFEIFFER. opp. philol. p. 888. KNORRIVS l. c. BVDDEVS Obs. Hal. Tom. I. obs. XVI. §. 1. pag. 208. Io. MAYERVS de Trinit. myst. ex V. T. demonstrato §. 114. p. 129. REIMMANN. Intr. in hist. theol. Iud. L. I. c. 15. §. 10. p. 369. seqq.

ll) Io. MORINVS ex. bibl. L. II. ex. 9. c. 4. LVD. CAPPELLVS arcan. punct. reuel. p. 853. BASNAGE l. c. p. 285. FR. STRVNZIVS Hist. Bardesan. p. 49. CLERICVS Bibl. vniu. T. XVII. p. 451. PRIDEAVX Hist. V. T. T. I. pag. 442. BVXTORF. de Abbreu. Hebr. pag. 146. 319. Bibl. Rabb. p. 314. 336. BR. WALTONVS Proleg. Bibl. III. §. 52. p. m. 257. WINDET. de vita funct. statu Sect. VIII. p. m. 200. TENZELIVS Exerc. sel. P. I. p. 18. aliique.

Digitized by Google

pue illustris Cabbalae denudatae editor [m]: Diu occultatum fuisse librum hunc acroamaticum et arcanum, nec id mirum fuisse, quia et lex ipsa per bis mille annos intra domesticos primorum patrum parietes fuerit occultata, donec tempore Mosis publici iuris fieret: alios etiam dari libros non minus diu latentes, qui multo temporis spatio paucis fuerint cogniti. Declarasse vero ipsum auctorem, eundem non publicatum iri, nisi circa vltima mundi tempora: sciri etiam non posse, quae fuerint libri huius, ante eius impressionem, fata, et quibus in bibliothecis Orientalium eius latuerint exemplaria. Stili etiam singularitatem et constitutionum eius antiquitatem, et quod nec Gemarae nec vllius libri Talmudici vllibi faciat mentionem; item quod ab omnibus quorumcunque locorum Iudaeis pro classico receptus sit, satis testari, illum scripto eo, quod dicitur מערכת חאלהות multo esse antiquiorem. Haec Knorrius; quibus addunt alii exemplum Codicis Samaritani, similiter per longum tempus delitescentis; nec ad Talmudicorum scriptorum silentium hic attendendum esse, quos alieno a Sohare, illis quippe aduerso, animo fuisse, dubitandum non sit, nec a vero videri dissimile, doctrinam hanc acroamaticam et arcanam et scripta de ea consignata in terra Israëlis occultata mansisse, et ad Babylonios translata non esse, praesertim cum Scholae hae ambae, nempe Orientalis siue Babylonica, et Occidentalis siue Israëlitica non admodum sibi fauerent, et ipse quoque Iochaides Babylonios aliquoties vocet stolidos. Addunt porro: vocales semper textui fuisse additas, adeoque earum mentionem in Sohare, vt in Talmude, fieri potuisse: Chaldaismum vero ea aetate magis magisque inter Iudaeos inualuisse, nec ipsum Mischnae stilum tam pure Hebraicum esse: voces autem peregrinas et barbaras a recentioribus libri collectoribus et amplificatoribus esse repetendas: methodum per fabulas allegorice interpretandas docendi Simeonis aetate iam inualuisse, adeoque et illum et scriptores Talmudicos eam ex communi fonte hausisse: resque tandem recentiores a Simeonis discipulis esse deriuandas. Facile ex adductis intelliget prudens lector, difficile esse, de hac re certi quid statuere, et diuersa esse iudicia eorum, qui sententiam interponunt suam, prout nempe quis vel pro Cabbalae antiquitate vel contra eam affectus est. Nec nos audemus, certiora definire, explicabimus tamen modeste, quae nobis videntur vero propiora, et in incerta disputatione pro verisimilibus amplectenda. Et I. quidem doctrinam eam, quam celeberrimus hic liber Cabbalisticus de Deo eiusque essentia, attributis et nominibus, de Messia, de angelis bonis et malis, de anima hominis eiusque origine et statu &c. tradit, non aeuo demum medio natam esse, sed circa nascentis Seruatoris tempora iam inter Iudaeos viguisse, ex patriis dogmatibus et placitis Orientalibus, Aegyptiacis et Pythagorico-Platonicis conflatam ex supra dictis constat, et si institutum pateretur, ex Philonis doctrina cum hoc libro collata facile posset ostendi [n], multo

m) l. c. p. 4.

n) Fidem eius faciemus exemplo luculento, vbi infra de macroprosopo Iochaidis disserendum.

Digitized by Google

multo magis autem ex placitis philosophiae Orientalis supra enarratis demonstrari; id quod lectoris industriae relinquendum est, licet infra quoque eius rei specimina danda sint, eo quod a recepto Cabbalistarum systemate emanatiuo liber hic non abit. II. Nec methodus quoque libri huius ab ista aetate abhorret, qui fuit in Aegypto, quae patria huius doctrinae extitit, allegorica, aenigmatica, multisque inuoluta velis, quamque ita ad philosophiam suam arcanam traduxere Iudaei, vt, quod in sacris suis Aegyptii solebant, ipsi imitarentur, legisque et scripturae sacrae historias, imagines, dicta ad delineanda vel obtegenda potius mysteria sua Cabbalistica adhiberent: quam docendi rationem iam ab Aristobuli tempore inualuisse, supra demonstratum est. Sed et hoc III. rerum harum peritis ignotum esse non potest, solitos fuisse illorum temporum Iudaeos hanc doctrinam mysticam arcanam seruare, librosque de ea conscriptos occultare, et non nisi selectis probatisque aperire discipulis; qua ratione iam ante N. C. libros suos philosophicos allegorice scriptos Therapeutas Iudaeos arcanos seruauisse suo loco ostensum est. IV. Quin et illud ex supra dictis constat, migrauisse hanc philosophandi rationem arcanam in Palaestinam iam ante N. C. passimque obtinuisse, at occultatam fuisse, et a paucissimis excultam, a paucioribus intellectam. Quibus suppositis V. nihil a vero alienum nobis habere videtur, Simeonem Iochaidem hanc arcanam philosophiam, siue theologiam et pneumaticam Cabbalisticam tenuisse, et discipulis tradidisse, eos autem ex ore magistri excepta sensim in literas retulisse, adeoque ὕλην illam congessisse, ex qua liber Sohar enatus est; multa quoque miracula et diuinas reuelationes finxisse, vt auctoritatem huic doctrinae arcaniori, a communi Iudaeorum fide valde abeunti, conciliarent. VI. Credibile quoque, diu latenter haec mysteria habita, cum quod ita ipsius disciplinae methodus posceret, tum quod multa in ea doctrina cum placitis Iudaeorum non concordarent: VII. diuersissima quoque placita, et meditationes succedente tempore fuisse adiectas, cum a diuersis auctoribus semper aliquid adderetur: hincque factum esse, vt multa sequioris temporis vestigia in eo deprehendantur. VIII. Tandem vero librum vel collectionem potius istam Cabbalisticam in eam formam sequiori tempore coaluisse, qua nunc habemus, et tunc quoque illa accessisse, quae non nisi a recentiori manu potuerunt adiici. Nihil in his est, quod non cum historia Cabbalisticae philosophiae conueniat, et pro doctrinae Soharicae antiquitate militet, licet formam forte libri recentiorem esse concedendum, et Simeonem materiam tantum dedisse, dicendum sit. IX. Ita vero obiectionibus quoque virorum doctorum satis posse fieri putamus. Nam quod diu liber latuerit, vel forma eius et compilatio recentior in caussa est, vel studium occultandi libros arcanos. Quae quoque ratio esse potest, cur Talmudici de eo taceant, quos de his sacris non fuisse sollicitos constat: quamuis etiam doctrina aliena a placitis domesticis inuisum eum librum facere potuerit. Nec fabularis metho-

 dus

Digitized by Google

dus ex alio fonte nisi ex methodo Aegyptiaca deriuanda est: largiendum autem homines medii aeui has vetustioris seculi reliquias consarcinasse, auxisse, interpolatasque sui temporis circumstantiis attemperauisse. Quod tamen quo tempore factum sit, definiri non potest, eo quod plerumque, quae arcana habentur, origines suas valde occultent, et initio supprimantur. Ceterum non omitti hic plane debet, quod PAVL. RICCIVS[o] obseruauit, postquam Simeonem Iochaidem cum Dionysio Areopagita comparauisset: *vtrosque aequales circa excidii Hierosolymitani tempora floruisse, amborum dicta pari tenore et simili contemplandi legem more tractare rerum arcana, spiritalemque sacri eloquii tradere intelligentiam, eorundem scripta quoque aequali fere annorum spatio latitasse, et eodem quasi tempore in lucem prodiisse.* Quamuis enim maxime fallatur, statuendo aequales fuisse Simeonem et Dionysium hunc, et paria fata vtrumque habuisse, immo in eo quoque erret, quod sacram intelligentiam scripturae vterque melius quam ceteri aperiat, recte tamen vidit, esse inter vtriusque doctrinam multam similitudinem: cuius caussa ex eo intelligi potest, quod ex vno eodemque fonte vterque sua hauserit, et philosophia Aegyptiaca recentior parens pulli huius inuenusti fuerit, quo Iochaides Iudaicam Pseudo-Dionysius Christianam deformauit ecclesiam. Id quod vtriusque dogmata cum inter se, tum cum iis, quae supra de philosophia Alexandrina disseruimus, comparanti erit manifestissimum. Ex his vero iudicandum est, quousque in delineanda philosophia Iudaeorum Cabbalistica, ad hunc librum splendoris respiciendum sit? Per quod dogmata Cabbalistica ea, quae in Aegypto enata, et in Palaestinam propagata sunt, tandem ad nos peruenisse, ex supra dictis intelligitur; difficile tamen est assutos panniculos a prima textura distinguere, et genuina a spuriis discernere, et dogmati cuiuis suas origines suamque aetatem tribuere. His accedit inextricabilis libri confusio et obscuritas fere insuperabilis; quae tamen eo minus miranda, quo magis et argumentum ipsum de rebus tractat metaphysicis, abstractis, rationem fere superantibus, et imaginationis limites refugientibus; et methodus allegorica omnia illa non corporeis tantum inuoluit imaginibus, sed tantis etiam aenigmatibus obtexit, vt sphynge ad ea soluenda opus sit; et fabularis illa et inepta docendi ratio Iudaica, veri sensus latebras tenebris cingit nouis et profundissime abscondit; et liber non vnius labore, sed multorum studiis congestus compilatusque, varias et diuersas etiam inter se diuersorum temporum sententias et opiniones continet, quas in concordiam redigere et confundere in vnum systema, impossibile iudicamus. Quam obscuritatem libri nec alii viri docti[p], nec ipse Knorrius, tantopere pro libri huius auctoritate tuenda occupatus, negare potuerunt, et, vel illi soli libri, quos ex integra tractatione exhibet *Cabbalae denudatae tomus alter* satis ostendunt. Cui licet

o) De coelesti agricultura L. IV. Collect. Script. Cabbalist. PISTORII p. 125.

p) Vid. laudatos WOLFIO l. c. p. 1140. add. BASNAGIVS l. c. p. 286.

Digitized by Google

licet doctiſſimus vir ille data *Introductione in librum Sohar*, multo labore et ingenio confecta mederi voluerit, vehementer tamen timemus, vt tenebras diſpulerit, licet ſyſtema Cabbaliſticum ſemel deprehenſum tenentes, ex eo lucis aliquid capere queant. Ex his itaque difficultates in cognoſcendis rimandisque myſteriis Cabbaliſticis quilibet intelligit, multoque labore animoque praeiudiciis non obſepto eo connitendum eſt, vt ex Cabbaliſtarum ſcriptis ſyſtema aliquod cohaerens certumque eruatur, quod lucem Cimmeriis his tenebris inferre queat. Qua lampade inſtructus ſi quis libri Sohar adyta rimatus fuerit, deprehendet tandem paulo clarius ea myſteria, quae ex Aegypto ad Iudaeos peruenerunt, et philoſophiam orientalem et Aegyptiacam, Pythagorico-Platonicis dogmatibus temperatam ad hanc quoque nationem propagauerunt. Sine hac enim face fruſtra quis librum Sohar legerit atque relegerit, memorque veteris ſententiae: qui non vult intelligi, non vult legi, abiecturus eſt librum non niſi initiatis pateſcentem. Ex his vero iudicandum quoque eſt, de quo viri quoque eruditi diſputant, vtrum antiquiſſimarum veritatum in eccleſia Iudaica conſeruatarum veſtigia in illo libro comprehendantur; vel otioſae recentiorum temporum nugae in eo exhibeantur: quorum illud ſcriptores de veritate religionis Chriſtianae paſſim, et imprimis, qui SS. Trinitatis myſterium ex Cabbaliſticis ſcriptis multa eruditione demonſtrare ſategit, IOANNES MAYERVS, itemque editor libri Soharici KNORRIVS A ROSENROTH contendunt, poſterius maxime IOANNES MORINVS vrget, qui valde hunc librum contemnit. Nobis ſi iudicandum eſt, in vtroque aſſerendo modus valde tenendus videtur, et nec aſſutae a recentioribus explanatoribus laciniae, materiae antiquiori adſcribendae imputandaeque, nec myſteria Cabbaliſtica cum puris reuelationis dogmatibus confundenda videntur. Demonſtrabimus enim infra luculenter, triada Cabbaliſticam ſiue Sephirothicam a Trinitate Chriſtianorum toto coelo differre, nec eſſe aliud, niſi emanationum diuinarum, ipſo primo Deo dignitate, natura, origine inferiorum, licet in eius vnitate eſſentiae haerentium et radicatarum ternio adeoque melius cum aeonibus Gnoſticorum, quam cum SS. Trinitate Chriſtianorum comparari. Cetera, quae hiſtoriam huius libri literariam ſpectant, dabit ea larga manu Cel. WOLFII [q] diligentia, quae non repetimus: id vnum in lectoris gratiam monentes, ex quinque editionibus Knorrianam [r] eſſe abſolutiſſimam, Amſtelodamenſem [s] compendio ſuo commendabilem.

§. XI. Poſt Iochaidis aetatem a Seculo III poſt C. N. ad Sec. X, exigua ſtudii Cabbaliſtici notitia in ſcriptis Iudaeorum chronologicis et literariis occurrit. Cuius variae cauſſae afferri poſſunt. Primariam in ipſa Cabbaliſtarum methodo arcana latere putamus. Abſcondiſſe enim hos homines myſteria ſua et non niſi initiatis tradidiſſe, iure iurando quoque ad

Cabbaliſticum ſtudium Sec. III, ad Sec. X fere neglectum.

q) loc. cit. r) Soliſbaci 1684. fol. s) 1714. 4.

ad silentium sanctissime seruandum adstrictis ex dictis constat, et in sequentibus quoque dicetur. Cum itaque paucissimis ea inspiciendi data esset occasio, et nonnisi precibus pretioque exorari possent inuidi philosophi, vt tanta mysteria patefacerent, mirum non est, paucissimos in Cabbalisticam philosophiam incubuisse, pauciores repertos fuisse, quibus secretior philosophiae illius conditio innotuerit. Cumque haud vno dogmate a recepta ecclesiae Iudaicae doctrina placita Cabbalistica abirent, omnino verisimile est, eos, qui his sacris addiscendis operam dedere, clam id studium habuisse, et scripta quoque Cabbalistica summa industria occultauisse. Nec alia forte ratio subest, cur tam pauci libri Cabbalistici extent, illique in bibliothecarum forulis tanquam a draconibus custoditi seruentur. Nec, si etiam forte fortuna innotuissent, magnopere ad eos attendisse Iudaeos, credibile est. Tanta enim obscuritate tantisque aenigmatum tenebris obtegebantur, densissimoque obuoluebantur velo, vt nec vellent magnopere eos legere, quos intelligere se posse desperabant, et si vellent, sine magistro non possent, eumque difficillime impetrarent. Accessit studium traditionum, ex quo collectio Mischnica et Gemarica initio in agro Hierosolymitano, et tum in Babylonia compilata est. Eius enim studium ita occupauerat Iudaeorum animos, vt de aliis rebus vix cogitare possent, satis sapientiae acquisiuisse sibi visi, si Talmudicam eruditionem possedissent. Parum etiam Cabbalisticae doctrinae ad Iudaeos Babylonios peruenisse, est longe verisimillimum, apud quos tamen sedes eruditionis a Sec. III fuit, quo scholae Palaestinae pedetentim exspirauere: quo aliter fieri non potuit, quam vt monumenta Cabbalistica, in scholis Palaestinae delitescentia, in obscuris angulis manerent abscondita. Immo nec temporis satis fuisse Iudaeis ad difficillima haec dogmata addiscenda, probabile videtur, cum et studium Talmudicum totam fere hominis aetatem posceret, ex quo obsignatione Talmudis in immensam farraginem traditiones excreuerant; et calamitates atque persecutiones, quibus Iudaei in Oriente premebantur, et quibus tandem in omnem terram disiecti dissipatique sunt, omne literarum studium valde deprimerent. Non mirabitur itaque Lector, nihil nos habere, quod in hac quidem historiae Iudaicae periodo de philosophia ista arcana afferamus. Iam ad ea fata literaria et philosophica progrediendum est, quae habuit gens Iudaica, ex quo loco suo illa mota est.

Status literarius Iudaeorum Seculo X.

§. XII. Non defuisse Iudaeis post factam iuris ecclesiastici, siue Talmudis obsignationem, viros eruditos, qui hanc eruditionis partem excolerent, Iudaeorum scriptores literariae historiae testantur, et ex doctorum suorum successione, quam iactant, intelligitur. At effecere tamen innumerae calamitates, quibus infelix natio tantum non exhauriebatur, vt tota fere eruditio Iudaica succumberet, certe languescere vehementer inciperet. Fatenturque GANTZIVS [t] et ZACHVTHVS [u], eo rem

t) Zemach Dauid p. 51.

u) Iuchasin p. 119.

rem deueniſſe, vt non inuenirentur, qui muneri docendi publico poſſent praefici, et eiusmodi homines ad doctoris munus eueherenter, quos omnia alia, praeter doctrinam literasque, ornabant. Teſte enim R. GEDALIA [x] circa ea tempora quidam R. Aharon ad ſcholae rectoratum eo tantum nomine peruenit, quod diuitiis polleret, licet indignus tanto munere fuiſſet. His accedebant lites et contentiones rectorum et aechmalotarcharum, quibus res ſuas literarias ipſi peſſundauerunt. Teſtibus enim hiſtoricis Iudaeorum laudatis inter rectorem ſcholae Pumbedithanae R. Mecaſcher, et aechmalotarcham, non ſine dominationis affectatione Iudaeos regentem Dauid Ben Saccai acerba iurgia exorta ſunt, tantaque diſſenſio enata, vt vehementer res Iudaeorum affligerentur [y]. Maxima vero literae Iudaicae decrementa paſſae ſunt, ex quo Iudaei ſedibus ſuis moti, disiectique in varias regiones, ſcholas ſuas doctoresque relinquere coacti ſunt, de quibus gentis huius calamitatibus illi legendi ſunt, qui hiſtoriam Iudaicam expoſuerunt [z]. Reſumſerunt tamen vires, et paulisper redire coepit priſtinus eruditionis honos inter Iudaeos, cum Saraceni ſumma rerum potirentur, literaeque a Chriſtianis in exilium pulſae ad Muhammedanos, priſtinae ignorantiae capiſtro ſolutos confugiſſent, et inter eos philoſophia quoque eminere iterum coepiſſet, id quod maxime ſeculo X poſt Seruatoris natales accidit. Eo enim tempore ſcholae Pumbedithana atque Sorana caput extulerunt iterum, nouique doctores illis praefecti ſunt. Valde enim vtraque prius decreuerat, narratque ZACHVTHVS [a], poſt Raf Schalum Ben Miſaël, qui Soranae ſcholae rector praefuit, adeo emarcuiſſe florem ſcholae huius, vt poſt Mar Raf Iacob Ben Netrunaei nemo inueniri potuerit, cui docendi munus ſatis feliciter poſſet commendari, coactumque fuiſſe principem captiuitatis Dauid, textorem quendam R. Iom Toph ſcholae praeficere: deliberatum quoque eſſe, annon conſultius eſſet, eam totam tollere, doctoresque reliquos atque ſtudioſos in Pumbedithanam ſcholam transferre. Tandem, ne plane deficeret, Mar Raf Nathanem electum, ſimul autem in id laborem omnem collatum eſſe, vt vir quidam doctus et celebris ſcholae huic praeficeretur, ſicque refloreſcere poſſet. Talem tandem in R. Saadia inuentum eſſe, qui tamen non ex Iudaeis Babyloniis, ſed Aegyptiacis fuerit, qui vocatus poſtea ſcholae praeeſſe, nouoque ſplendore eam illuſtrare ceperit, id quod factum eſt A. C. CMXXVII, teſte GANTZIO [b]. Ab hoc itaque Saadia noua eruditionis Iudaicae periodus exordienda eſt.

R. Saadias Gaon.

§. XIII. Dignus eſt, quem ſilentio non praetereamus R. SAADIAS GAON Ben Ioſeph Aegyptius, ex vrbe Pithum oriundus. Ex quo enim a Dauide Ben Saccai aechmalotarcha [c] euocatus ex Aegypto ſcho-

x) Schalſcheleth Hakkabala p. 37. a.

y) Zemach Dauid l. c. Iuchaſin p. 121. BASNAGE Hiſt. Iud. L. IX. c. 4. §. 2. p. 100.

z) IDEM l. c. c. 2. p. 21. ſeqq.

a) l. c. p. 119.

b) loc. cit.

c) De aechmalotarchae dignitate, iure, poteſtate videndi poſt Iuchaſin p. 122. HOTTINGERVS Hiſt. eccl. Sec. X. ſ. 4. p. 157. BASNAGE Hiſt. des Iuifs L. III. c. 4. p. 92.

ſcholaeque Soranae praefectus fuit, eruditione ſua collapſa ſtudia valde reſtaurauit literiſque aufugientibus habenas iniecit. Sed et philoſophiae nomine meruit, a peſtilentiſſimo enim errore de transmigratione animarum, qui valde Iudaeos occupauerat, contribules ſuos liberare omni vi ſategit. Non potuit tamen aetatis illius infelicitas hominis doctrinam ferre, ſed mature graues inter eum et aechmalotarcham dictum lites et contentiones obortae ſunt. Nempe cum aechmalotarchae a Saracenis, penes quos ſumma rerum tum erat, principatum pretio acquiſiuiſſent, abuti poteſtate coeperunt, et inſolentius imperitare Iudaeis auſi ſunt. Id cum Dauid quoque auderet, isque a Raf Saadia poſtularet, vt iniquioribus quibusdam poſtulatis in eius gratiam ſubſcriberet, repulſam tulit. Quod ita aegre tulit aechmalotarcha, vt quacunque ratione poſſet, Saadiam vexaret. Adiunxit enim ei Raf Ioſeph hominem tenerum annis doctrinaque exiguum, mortemque niſi deſideriis ſuis velificaretur, Saadiae minatus eſt. Qui licet diſcipulos in aechmalotarcham excitaſſet, qui pro praeceptore in illum inſurgebant, infeliciter tamen ea res ceſſit Saadiae, ita vt ad necem quaereretur, cogereturque fuga elapſus per ſeptennium ſe abſcondere, quo exilii tempore libros multos conſcripſit, de quibus mox dicemus. Tandem principi Iudaeorum reconciliatus ad muneris ſedem rediit, prouinciamque hanc ea ornauit eruditionis laude, vt poſt mortem quoque Iudaeis eſſet celebratiſſimus [d]. Duabus vero ex cauſſis attentionem in hiſtoria philoſophiae Iudaicae meretur. Nam primo ſtudium is Cabbaliſticum, quod depreſſum hactenus et neglectum iacuerat, reſuſcitauit, conſcripto in librum *Iezirah* commentario [e], libroque alio Cabbaliſtico, cui titulum fecit: *lapis philoſophorum* [f]. Deinde valde memorabilis eſt propter *Sepher Haaemunah*, ſiue *librum de fide*, Arabica lingua conſcriptum, et a R. Iehuda Ben Samuel Aben Tibbon in Hebraicam dialectum translatum. Is compendium quidem theticum theologiae Iudaicae exhibet, at tale, quod argumentis quoque philoſophicis auctum eſt; agit enim de Dei eſſentia, attributis, creatione et prouidentia, de natura, eſſentia, et facultatibus animae, de transmigratione aliisque [g], quae ad philoſophiam quoque referri ſolent; cuius libri valde memoria in hac tractatione digni compendium cum enarrauerit HENRICVS HOTTINGERVS [h], Lectorem breuitatis cauſſa ad eum ablegamus. Solet etiam idem Saadias Gaon in philologiae ſacrae hiſtoria memorari ob *Sepher Igrun*, ſiue *librum collectionis*, ex quo patet, hunc Saadiam primum inter Iudaeos Grammaticum fuiſſe, de qua re alio loco agendum eſt

d) Videndi Iuchaſin et Zemach Dauid ll. cc. GEDALIA Schalſcheleth Hakkabala pag. 38. R. AB. BEN DIOR Sepher Cabb. ex Chriſtianis HOTTINGER. l. c. p. 136. MORINVS ex. bibl. p. 431. BASNAGE l. c. p. 101. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 932. ſeqq.

e) Mantuae 1592.

f) Caue vero tractatum Alchemiſticum hic quaeras. Liber enim eſt Cabbaliſticus, vid. BVXTORF. Bibl. Rabb. p. 24. HOTTINGER. Bibl. Orient. p. 31. WOLF. p. 933. REIMMANN. l. c. p. 375.

g) Conf. BVDDEVS Intr. ad Hiſt. phil. Hebr. §. 30. p. 144. vbi tamen pag. 145. pro adſtruit, deſtruit legendum eſt.

h) l. c. p. 139. ſeqq.

Digitized by Google

eſt [i]; quemadmodum in aliis quoque eruditionis ſacrae partibus haud obſcura eius fuere merita, de quibus hiſtoriae Iudaeorum literariae ſcriptores [k] conſulendi ſunt.

Finis eruditionis Iudaicae in Oriente.

§. XIV. Reuocatis ita inter Iudaeos Orientales literis, noua induſtria iuuentus in ſtudia incubuit, et ita eorum increuit numerus, vt noua academia in vrbe Pherez Schibbur excitaretur, in qua nonaginta millia Iudaeorum habitauiſſe, eorum ſcriptores thraſonico more ſuo mentiuntur [l]. In hac noua Muſarum ſede circa medium Sec. XI inclaruit R. Scherira Gaon, cum filio R. Hai. Is enim Geonatu, quo nomine doctoris publici munus his temporibus ſignificabatur, functus eſt ab A. C. CMLXVII ad CMXCVII [m], ſcripſitque *reſponſionem de variis capitibus hiſtoricis ad Miſchnam, Gemaram, academias et doctores Iudaeorum pertinentibus*, quibusdam editionibus *Iuchaſin* inſertam, ex qua literaria huius gentis hiſtoria iuuari poteſt. Delatus apud Turcarum Sultanum captus, priuatusque facultatibus omnibus ſenex centenarius, e manu ſuſpenſus miſere periit, filium vero Hai ſucceſſorem habuit, qui huc eo nomine pertinet, quod praeter philologiam ſacram Cabbaliſticam quoque philoſophiam laboribus ſuis illuſtrauit, conſcripto *de nominibus diuinis* libro, et *commentario in librum Iezirah* [n]. Cum eius morte, qui A. C. MXXXVII contigit, Geonim quoque claſſis expirauit, ſimul autem Iudaeorum in Oriente felicitas occidit. Capto enim eius temporis aechmalotarcha a Calipha Saracenorum, ſcholae clauſae, doctores fugati, Iudaeique diſſipati ſicque coacti ſunt in regionibus Occidentis latibula tutiora quaerere [o]. Non tamen omnes ita ſcholas extinctas fuiſſe, ex eo colligi poteſt, quod docentes adhuc in Oriente in itineribus ſuis offenderint R. BENIAMIN TVDELENSIS et R. PETACHIAS Ratisbonenſis [p], qui virginem Iudaeam eruditam per tranſennam docentem ibi inuenit [q]. Parum tamen vel nihil plane ad rem literariam iuuandam ex iis collatum eſſe legimus. Ex Oriente itaque profugi maxime in Hiſpaniam ſe conuerterunt, in qua regione Iudaei iam a Salomonis vel Nebucadnezaris tempore maiores ſuos habitauiſſe gloriantur [r], et ibi genealogiam familiae Dauidicae, quae in Oriente in perſecutionibus illis perierat, con-

i) Vid. MORINVS l. c. p. 431. GVSTAV. PERINGER. hiſtor. linguae et eruditionis Arabum c. V. p. 193.

k) Vid. WOLF. l. c. p. 932. ſeqq.

l) Falſum id eſſe, vel ſolae perſecutiones, quae miſere Iudaeos diminuerunt, teſtes eſſe poſſunt. Calculum itaque ei addere BASNAGIVM l. c. p. 105. miramur.

m) Iuchaſin p. 125. b. WOLF. l. c. p. 1155. BASNAGE l. c. p. 109. HOTTINGER. Hiſt. eccleſ. Sec. IX. ſ. 4. p. 501. ſeqq.

n) Vid. BVXTORF. de orig. punct. voc. P. II. c. 4. p. 328. BASNAGE l. c. p. 108. WOLF. l. c. p. 343. HOTTINGER. l. c. p. 505.

o) Schalſcheleth Hakkabala p. 38.

p) Videnda vtriusque itineraria, conf. BASNAGE L. III. c. 4. p. 118. L. IX. c. 10. p. 290.

q) Peculiari diſſert. hiſtoriam huius virginis eruditae illuſtrauit B. G. GVST. ZELTNERVS, qua huius temporis hiſtoriam Iudaeorum literariam mira luce perfudit.

r) Vana haec eſſe Iudaeorum ſomnia oſtendit BASNAGE L. VII. c. 9. p. 241.

Digitized by Google

conſeruatam fuiſſe iactant [s]: certiori vero fundamento cum Herode in Hiſpania exulante eo deſcenderunt, et poſtea a Tito poſt excidium vrbis illuc miſſi ſunt, tempore vero concilii Eliberitani iam illic fuerunt, vt ex actis eius patet. Huc itaque translatae ſunt ſcholae orientales, quod qua occaſione factum ſit, apud GANTZIVM [t] et ZACHVTHVM [u] legi poteſt. Ibi cum Saraceni rebus praeeſſent, facili Calipharum fauore gauiſi ſunt. Scholas itaque nouas conſtituerunt, et doctrinam Talmudicam atque Cabbaliſticam excoluerunt, tandemque cum Ariſtotelis philoſophia inter Arabes triumpharet, ei quoque diſcendae animum applicuerunt. De quibus philoſophiae Iudaicae fatis in Occidente iam porro dicendum eſt.

Fata philoſophiae Iudaicae in Occidente.

§. XV. Poſita in Hiſpania literarum Iudaicarum ſede, quae parum apud Iudaeos iſtius loci ante iſta tempora viguerant, potiſſima doctorum cura fuit de ſtudio Talmudico, quod magna induſtria ab eo tempore proſecuti ſunt, Iudaeorum magiſtri, qui ab ea aetate Rabbanitae dicti ſunt [x]. Quos conatus adiuuit Saracenorum principum gratia. Iuſſit enim Calipha Haſchem II, R. Ioſeph, diſcipulum R. Moſche, qui ex oriente eruditionem Talmudicam in Hiſpaniam aduexerat, Talmud in Arabicam linguam conuertere, R. Nathan Ben Iechiel Ben Abraham autem, praeſes Academiae Romanae, qui A. C. MCVI obiit, primus lexicon Talmudicum, *Baal Aruch* dictum [y] eo fine congeſſit, vt contribules in addiſcendo Talmude adiuuaret. Ex eo tempore magnus commentatorum in illud numerus exortus eſt, narranturque additamenta ſiue thoſephoth Gemarae Babylonicae a R. Aſcher et R. Ioſech confecta, doctoresque Iudaici haud incelebris nominis R. Alpheth, R. Ioſeph Ben Meir, R. Abraham Ben Dior, R. Salomo Iarchi, R. Moſche Ben Maimon, R. Iacob Aſcher, R. Mardochai, R. Ieſchua Halleui, multique alii, de quorum tamen laboribus Talmudicis heic loci plura dicere inſtitutum vetat, plena autem eorum hauriri poteſt cognitio ex bibliothecis Rabbinicis a viris praeſtantiſſimis IVLIO BARTOLOCCIO et IOANNE CHRISTOPHORO WOLFIO ſumma diligentia conſcriptis, vt taceamus alios [z], qui hiſtoriam Iudaeorum literariam alibi tetigerunt. Quamuis autem in explanando illuſtrandoque Talmude maxima doctorum Iudaicorum verſaretur occupatio, non neglexere tamen philoſophiam Cabbaliſticam, cuius myſteria illuſtrare tentabant, reuera nouis nugis magis obſcurabant. Hinc magnus ab eo tempore ſcriptorum Cabbaliſticorum numerus deprehenditur, quos paſſim enumerauerunt viri docti [a]. Inter eos laudantur Maimonides, R. Abraham Ben Dior, R. Abraham

s) Conf. IDEM l. c. §. 10. p. 253. et I. IAC. SCHVDTIVS in memorabil. Iudaic. L. IV. c. 9. p. 128. ſeqq.

t) Zemach Dauid p. 52.

u) Iuchaſin p. 121. a.

x) Citati, Schalſch. Hakkab. p. 39. a.

y) Vid. WOLF. l. c. p. 981. REIMMANN. l. c. L. I. c. 14. de auctore conf. Iuchaſin p. 131. a. Schalſcheleth p. 41. b.

z) BVDDEVS, BASNAGIVS, REIMMANNVS ll. cc.

a) IO. REVCHLIN. ad art. Cabb. L. I. Script. Cabb.

Digitized by Google

ham Ben Iſaac, R. Iehuda Hachaſid, R. Aben Eſra, R. Baruch Ben Schemuel, R. Elieſer de Garmiza, R. Moſe Ben Nachman, R. Schem Tof, R. Meir, R. Bechai, R. Perez, R. Iſaac Bar Abba, R. Iahiel, R. Menachem Rekanat, R. Iacob Ben Aſcher, R. Ioſeph Ben Iakan, R. Ioſeph Gecatilia, R. Ioſeph Kamitol, R. Leui Rekanati, R. Iehuda, qui et Leo Hebraeus dicitur, R. Iſaac Loriia, R. Iacob et R. Moſe Corduero, R. Elia, R. Abraham Leui, R. Abraham Galante, R. Schelomoh Alkarez, R. Dauid Ben Aui Simri, R. Abraham Ben Elimelech, R. Iſachar Naphthali, vt recentiores Cabbaliſtas Iudaeos taceamus. Sed nec patria philoſophia et eruditione contenti, Arabumque et Chriſtianorum ex ſtupore ſe recolligentium aemulatione accenſi, cum viderent Ariſtotelem tanquam ſummum veritatis praeſidem vbique coli et extolli in coelum, manus quoque philoſophiae Peripateticae ſtudio dare collumque ſubdere iugo gentilis ſapientiae coeperunt. Indigne id tulere inter Iudaeos plurimi, qui ferre non poterant iungi equos gryphis, et quadrata miſceri rotundis: praecipue ſtudium hoc atque conatus Talmudis cultoribus diſplicuit. Timebant enim, ne Talmudica eruditio, in qua proram puppimque verti domeſticae ſapientiae cum contribulibus ſuis credebant, decreſceret, euileſceretque; rati naturam, indolemque atque conſtitutionem ſtudii Talmudici cum philoſophia Ariſtotelis male poſſe iungi redigique in concordiam, qua in re non abſurde eos conieciſſe, fatendum eſt. Prouocabant itaque ad conſtitutiones maiorum, qui maledictionem ei minati fuerant, qui filium ſuum ſapientiam Graecanicam doceret. Aſt vt nunquam illi conſtitutioni tantus honos habitus eſt, vt ab omni Graecanicae philoſophiae ſtudio Iudaei abſtinerent, id quod ex narratione hucusque deducta conſtat; ita amor philoſophiae Peripateticae inter Saracenos et Chriſtianos ſcholaſtico habitu eam induentes ſic animos occupauerat, vt a communi omnium ſenſu Iudaeorum quoque ingenia in transuerſa rapta vinci ſe a profanae eruditionis hoſtibus non paterentur. Omnem tamen mouit lapidem R. Salomo Ben Abraham Ben Adrath, vel vt, in compendio apellatur Raschba, qui Barcinone vixit A. C. MCCLXXX [b], vt ſynagogae, cui praeerat, decreto conſtitueretur, ne quis philoſophiae operam daret. Quam conſtitutionem vniuerſam philoſophiam prohibuiſſe excepto ſolo ſtudio medico auctor eſt R. Abr. Zachvth [c]. Paulo aliter tamen rem narrant R. Gedalia [d] et R. David Gantz [e], nempe interdictum tantum Iudaeis fuiſſe, ne quis ex Iudaeis ante vigeſimum quintum aetatis annum philoſophiae ſtudia attingeret. Id quod ex veneratione philoſophiae profectum fuiſſe, vt nempe ſublimitati eius conſulerent, perperam quibusdam viſum eſt, et alia longe

Ppppp 2

Cabb. Pistorii p. 629. Hottinger. Bibl. orient. c. I. claſſ. 8. Bvddevs Intr. in hiſt. phil. Hebr. l. c. p. 179. et maxime Wolfivs in biblioth. Hebraea paſſim, Reimmann. Hiſt. theol. Iud. L. I. c. 15. §. 16. ſeqq. p. 377. ſeqq.

b) Schalſcheleth p. 58. a. Wolf. loc. citat. pag. 1033.

c) Iuchaſin p. 133.

d) l. c. p. 60.

e) Zemach Dauid p. 20.

Digitized by Google

ge ratio fuit eius interdicti: nempe animos adolescentum legis et Talmudis studio prius occupari volebant et quasi praemuniri, ne sapientia exotica domesticae detrimentum afferret, iuuentusque coeco impetu in peregrina rueret. Id itaque sub poena anathematis sancitum est. Parum tamen ad haec fulmina contribulium suorum attendebant Iudaei ceteri; immo R. Iedaiah Happenini, qui Barcinone quoque A. C. MCCXCVIII vixit, et qui librum moralem, ex veteribus Graecorum et Arabum philosophis lingua Arabica collectum [f] Iudaei, sed incerta fide tribuunt, contra Harischba apologeticum scripsit, teste *Iuchasin* [g]. Immo summa contentione ab eo tempore non in linguarum tantum notitiam, sed in mathematicarum quoque et philosophicarum disciplinarum studium incubuerunt. Vnde a Seculo XII, in omnibus fere scientiis inueniuntur viri inter Iudaeos docti et exoticae eruditionis callentissimi, quos tamen recensere omnes non nostri instituti est, sed eorum, qui singularum scientiarum historiam scribunt. Ex mathematicarum tamen disciplinarum cultoribus Hebraeis non tacendi hic sunt R. Isaac Ben Said, eo quod in construendis tabulis astronomicis Alphonsinis diligentem locauit operam [h], et R. Isaac Israëlita Toletanus, qui astronomiam et chronologiam diligenter excoluit, et surgente Seculo XIV, vixit [i]. Vt vero philosophiae studia promouerent, suisque Aristotelis, qui tum solus mundo imperabat, lectionem redderent facilem, ex Arabico, (Graecum enim plerique ignorabant) in Hebraeum sermonem scripta eius verterunt, quarum versionum historiam literariae eruditionis inter Iudaeos enarratores recensent [k], qui videndi. Facile vero intelligi potest, valde a vero Aristotelis sensu has versiones deuiasse, cum Arabicae interpretationes, vt infra in Arabum historia docebimus, melioris conditionis non fuerint: quin nec supposita a genuinis satis accurate distinxerunt, cum artis criticae essent imperiti, vt ex libro *de pomo* constare potest [l]. At non solius tantum Aristotelis libris hic honos habitus est, sed in aliorum quoque scriptis in Hebraeam dialectum transferendis elaborarunt. Qua in re magnam industriam praestitit R. Isaac Ben Chonaim, qui Sec. XIII inclinante, exemplo patris, Medici Arabis, cui Iudaei varios libros medicos, variasque versiones medicorum scriptorum Graecorum debent [m], adiuncto sibi R. Mose Ben Samuel Ben Iehuda Ben Tibbon, et Euclidis quindecim libros *elementorum*, et Aristotelis scripta, in Hebraeum, Alexandri Aphrodisaei librum *de anima* autem in Arabicum idioma transtulit [n]. Quod vt maiori licentia inter dissentientes et hos conatus improbantes contribules fieri posset, Aristotelem vel plane Iudaeum fuisse, vel saltem

f) Hebraice enim eum vertit R. Iehuda Ben Tibbon. Is autem claruit A. C. 1170. Iedaiah Happenini 1298. conf. Wolf. Bibl. Hebr. p. 404.

g) pag. 133. b.

h) Iuchasin p. 132. b. Schalscheleth p. 59. a. Zemach Dauid p. 57. a. Vossius de scient. mathem. c. XXXV. §. 31. p. 179. 180.

i Conf. Wolf. l. c. p. 663. liber eius chronologicus et astronomicus: Fundamentum mundi, editus non est.

k) Bartoloccius Bibl. Rabb. T. I. p. 480. seqq. Buddeus Intr. in hist. phil. Hebr. §. 32. p. 201. Wolf. Bibl. Hebr. P. I. p. 219.

l) Dictum de eo Tomo I.

m) Vid. Wolf. l. c. p. 383.

n) Idem p. 655.

Digitized by Google

faltem profelytum factum esse et ex Salomonis scriptis furtim expilatis suam philosophiam hausisse contenderunt [o], vt suis locis monitum, et ex locis Rabbinorum satis impudenter mentientium, quae adduxit Cl. WOLFIVS [p], disci potest. Certe tanta eo tempore Aristotelis inter Iudaeos fuit existimatio, vt non principem modo philosophorum dicerent, sed et *scientiam eius perfectissimam scientiam humanam, praeter illorum, qui diuino gaudent influxu, vsque dum attingant gradum prophetiae, quo nullus superior* [q], appellare non erubuerint. Vt taceamus epistolam Aristotelis, sine dubio a Iudaeo quodam nugatore Aristotelis sequaci suppositam, qua moribundus ad Alexandrum scribens errores suos reuocasse ridiculo commento dicitur [r]; quibus fabulis fidem adhibere potuisse SCIPIONEM SGAMBATVM [s] merito miratur WOLFIVS [t], qui rectissime pronuntiat: *Iudaeos haec omnia confinxisse, vt Aristoteles, ceu gentilis ex proprio ingenio sapere non videretur, ipsi vero excusatius Aristotelicam philosophiam, tanquam ex suis copiis deriuatam postliminio in suos vsus conuerterent.* Nempe terrebat quosdam odium Graecanicae philosophiae, quod anathematis fulmen contribulibus suis extorserat; quod vt iniuste vibrasse ostenderent, Aristotelicam philosophiam Iudaicis originibus, ipsumque Aristotelem vel natalibus Iudaicis vel saltem religioni Iudaicae adscribi oportebat. His quasi munimentis contra aduersarios vallati multam diligentiam in vertendis explicandisque Aristotelis scriptis illustrandisque eius philosophiae dogmatibus praestiterunt. Hinc inter philosophos Aristotelicos enumerat B. IO. FRANCISCVS BVDDEVS [u], R. Abraham Chiia [x], R. Abraham Bar Chasdai [y], R. Abraham Ben Iom Tof [z], R. Abraham de Balmis [a], R. Leui Ben Gersom [b], R. Elias de Candia [c], R. Antoli [d], R. Iehuda Cohen

o) Etiam de eo Tomo I. dictum. Plura dabit FABRICIVS Cod. pseudepigr. V. T. p. 1019.

p) l. c. p. 217. quosque hic fuse laudat.

q) MAIMONID. in ep. ad R. Aben Tibbon.

r) Schalscheleth p. 99. IO. A LENT theol. Iud. mod. c. I. §. 5. 6. p. 6. seqq.

s) In archiuis V. T. p. 457. t) l. c. p. 218.

u) Intr. in hist. phil. Hebr. §. 32. p. 210. vsus indice bibliothecae Rabbinicae BARTOLOCCII.

x) Fuit Hispanus, astronomiae quoque notitia clarus, qui floruit A. C. 1105. Scripta eius mathematica et moralia recensent BARTOLOCCIVS T. I. p. 24. et WOLFIVS l. c. P. I. p. 51. seqq.

y) Archi-Rabbinus Barcinonensis, R. Dauid Kimchii aequalis inclinante Sec. XII clarus. Librum is suppositum Aristoteli de pomo in Hebraeum ex Arabico transtulit, vid. BARTOLOCC. l. c. p. 26. WOLF. p. 57. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 166. reliqua scripta moralia sunt, et dialogos iucundos continent.

z) BARTOLOCCIVS l. c. p. 29. nihil tamen philosophicum de eo notat WOLFIVS.

a) Fuit Medicus Italus circa initia Sec. XVI inclarescens Venetiis, et si RICH. SIMONI in calce hist. crit. V. T. p. 536. credendum, in schola Patauina doctor. Varia Auerrois scripta in Hebraicam linguam transtulit, enarrata WOLFIO l. c. p. 70. et secundum principia Aristotelis de substantia orbis et de demonstratione scripsit.

b) Per compendium רל"בג dicitur, Hispanus, vel vt alii volunt, Prouincialis ex oppido Bagnoli, vixit teste Schalscheleth p. 69. A. C. 1290. obiitque Perpiniani, A. C. 1370. teste Iuchasin p. 133. b. vbi tot exarasse scripta dicitur, vt numerari non possint. Fuit arte Medicus, philosophia Aristotelicus, cuius philosophiae amor eum seduxit, vt in libro: Bella domini, et mundi aeternitatem, et donum prophetiae naturale adstrueret. Scripsit etiam opus astrologicum, expositionem in Auerroëm de logica, physica, de anima, in Aristot. de sensu et sensibili, conf. WOLFIVS l. c. p. 728. seqq. BARTOLOCC. l. c. p. 481. HADR. RELANDVS in vitis celebr. Rabbinorum, BVDDEVS l. c. p. 176. G. SERPILIVS vit. Script. bibl. P. II. p. 284.

c) Medicinae studium excoluit, vnde nomen del Medico nactus est. Vixit Sec. XV, et Patauii docuit. Scripsit tres quaestiones de primo motore, de creatione mundi, de esse, essentia et vno, Venet. 1501. WOLF. p. 168

d) Claruit Sec. XIII, ediditque commentarium in decem praedicamenta Aristotelis, WOLF. p. 202. BARTOLOCC. p. 375.

Digitized by Google

hen [e], R. Iudas Bar Mose [f], R. Ioseph Aben Caspi [g], R. Ioseph Salomoh del Medico [h], R. Ioseph Ben Schem Tof [i], R. Iacob Ben Isaac Tzahalon [k], R. Iacob Mantinus [l]. His addimus tum ex medio, tum ex recentiori aeuo R. Iacob Ben Simson Antoli [m], R. Isaac Ben Latech [n], R. Meir Alquadesch [o], R. Meir Ben Arama [p], R. Michael Cohen [q], R. Mosen Alatinum [r], R. Mose Ben Iosua Isai Ben Dauid Narbonensem [s], R. Schemuel Ben Iehuda Aben Tibbon [t], et qui seculo superiori inter Iudaeos philosophiae laude floruerunt R. Isaac Orobio [u], et R. Menasse Ben Israël [x], vt alios taceamus, qui ethicam excoluerunt, eam vero cum legis praeceptis in concordiam ire coëgerunt. Quin nec philosophicae historiae expertes esse suos Iudaei voluerunt, Graecorumque philosophorum placita illis more suo enarrarunt. Scripsit enim R. Chanania Ben Isaac *institutiones philosophorum*, in quibus collectionem praeceptorum moralium ex gentilibus philosophis exhibet, et apo-

e) Toletanus, cuius expositio sapientiae msc. in Leidensi bibliotheca asseruatur, vid. Cat. p. 286. in ea in varios libros Aristotelis aliorumque philosophorum commentatur, praecipue in Almagestum Ptolomaei, WOLF. p. 431.

f) Fuit Romanus, librumque de anima et de creatione philosophicum msc. reliquit, vid. WOLF. p. 448.

g) Barcinonensis, celebris Grammaticus et philosophus Sec. XIII, qui comm. in decem praedicamenta Aristotelis, et explicationem librorum Platonis de republica scripsit, BARTOLOCC. T. III. p. 811. WOLF. p. 541. seq.

h) Cretensis, philosophus, mathematicus, et medicus magni inter Iudaeos nominis, vixit Amstelodami circa A. C. 1630. WOLF. p. 566.

i) Hispanus clarus A. C. 1420. in Aristotelem commentatus est, BARTOLOCC. T. III. p. 830. WOLF. p. 571.

k) Romanus, arte medicus, et doctor synagogae Ferrariensis A. C. 1630. WOLF. pag. 601. BARTOLOCC. T. III. p. 852.

l) Philosophus et medicus gente Hispanus, clarus A. C. 1550. interpretationem dedit scriptorum quorundam Auerrois Latinam, itemque quorundam Auicennae; et moreh nebhochim Maimonidis, vid. WOLF. p. 606. BARTOLOCC. T. III. p. 859. NIC. ANTONIVS Bibl. Hisp. nou. T. I. p. 467.

m) Hispanus, versione librorum quorundam Aristotelis, Porphyrii et Auerrois clarus, WOLF. pag. 618.

n) Et hic Hispanus fuit, et philosophiam atque mathematicam Sec. XIII scriptis illustrauit, WOLF. p. 669.

o) Etiam hic interpretibus Aristotelis Hebraeis annumerandus, WOLF. p. 744.

p) Hispanus Sec. XVI ineunte inclarescens, philosophus magni inter suos nominis. Is philosophiam ad illustrandum Iobum adhibuit, WOLF. p. 751.

q) Discipulus Auerrois, et in eum commentator, metempsychosin peculiari dialogo msc. defendisse, notat WOLF. p. 759.

r) Medicus Spoletinus, qui et quaedam Galeni Latina fecit, et Themistium in Aristotelem de coelo Latine conuertit, vid. HVET. de claris interpret. p. 224. WOLF. p. 803.

s) Floruit Sec. XV medio, dedit Qq. super Auerroëm, et ex Arabico Hebraicum fecit Abu Achmed Algazeli librum de opinione philosophorum circa prouidentiam diuinam, de aliis vid. WOLF. p. 825.

t) Granatensis Hispanus, aequalis Maimonidae Sec. XIII scripsit tractatum de meteoris, ex Aristotele compilatum, aliaque simili modo ex eius scriptis collecta, de quibus vid. WOLF. p. 1098.

u) Hispanus Sec. XVII inclarescens, diuque Iudaismum dissimulans in academia Salmanticensi philosophiae operam dedit indefessam, eo quidem successu, vt lector metaphysicae ibi constitueretur. Inde vero medicinam Hispali exercens de Iudaismo suspectus in manus inquisitorum incidit, et per tres annos captiuus detentus est; liberatus tandem Tolosam ac inde Amstelodamum se conuertit, et Iudaismum, publica circumcisione, in qua nomen Balthasaris cum Isaaci commutauit, professus est, obiitque 1687. vid. BASNAGE Hist. Iud. L. IX. c. 37. §. 12. p. 1041. LE CLERC. Bibl. vniu. T. VII, p. 248. BAYLE Dict. T. IV. art. Spinoza not. M. p. 259. WOLF. l. c. p. 646. SCHVDT. memorab. Iud. P. I. L. IV. c. 9. p. 159. 160. Lites eius de systemate Spinoziano Tomo IV. enarrabimus. Cum eo amicam collationem habuit PHILIPPVS LIMBORCHIVS de V. R. C. editam Goudae 1687. 4.

x) Hispanus, sed qui diu Amstelodami versatus, concionatoris inter suos partes sustinuit, obiitque 1659. Magna ei familiaritas cum eruditissimis sui temporis viris, Vossiis, Grotio, Barlaeo, Episcopio fuit, quos magni eius eruditionem fecisse, vel ex solo Barlaei in eum epigrammate notissimo et a multis reprehenso constat. Prolixe eius historiam literariam exponit WOLFIVS l. c. p. 778. seqq. add. BASNAGE L. IX. c. 36. §. 7. p. 998. seqq. BVDDEVS l. c. §. 33. p. 228.

Digitized by Google

apophthegmata recitat Socratis, Diogenis, Pythagorae, Platonis, Aristotelis, Hippocratis, Galeni, Porphyrii, Epicuri, Locmanni, Homeri, Solonis, Euclidis, Ptolomaei, multa quoque, fide Iudaica, traduntur ad Aristotelis et Alexandri historiam pertinentia [y]. Compendia vero physica, logica, ethica, quae in Aristotelem dedit gens Iudaea, heic loci enumerare ob instituti rationem non licet. Tantopere vero philosophia multis Iudaeorum placuit, vt haud raro in explicandis oraculis diuinis ad eam respicerent, eiusque regulas adhiberent, exegetasque sic philosophicos se praestiterunt ex Sec. XII, Iarchi, Aben Esra et R. D. Kimchi, ex Sec. XIII, R. Moses Nachmanides, R. Bechai, R. Meir, ex Sec. XIV, R. Leui Ben Gersom, ex Sec. XV, R. Samuel Sirsa, R. Mardochai Nathan, R. Schem Tof, R. Isaac Ben Aramah, ex Sec. XVI, R. Schelomoh Ben Melech, ex Sec. XVII, R. Menasse Ben-Israël aliique, quorum tamen notitia alibi quaerenda est [z]. Fuit etiam, qui Aristotelicis principiis vsus, veritatem religionis Iudaicae demonstrare aggressus est, nempe auctor libri *Cosri* vel *Cusri* vt vulgo vocatur, vel vt rectius inscribitur *Hachosari*, in quo disputatio recensetur, de vera religione, cui occasionem dedisse dicitur rex Cosaraeorum, qui primo quidem cum gentili et Christiano congressus tandem Iudaeum aduocauerit, eiusque argumentis conuictus veritatem religionis Iudaicae agnouerit. Auctorem colloquii huius fuisse Iudaeum Isaac Sangari, hancque disputationem in literas retulisse lingua Cosaraeorum, tum Arabice Iehudam Leuitam, ac postea Hebraice R. Iehudam Ben Tibbon vertisse, Iudaei asserunt, quorum fide si standum in Sec. VIII hoc colloquium referendum est [a]. Valde tamen disputatio haec suspecta visa est, non Christianis tantum, sed ipsis quoque Iudaeis, inter quos sunt, qui R. Iudam Leuitam hunc dialogum ad exemplum Platonis et Ciceronis confictis in eam rem personis, descripsisse putant, quam sententiam R. ASARIAS [b] et ex parte R. GANTZ [c] sequuntur. Certe dubiam eius dialogi fidem videri, ipsi, qui eum nobis cum commentario MVSCATI et suo dedit [d], BVXTORFIO visum est. Attulere plura viri docti, ἁμαρτήματα et chronologica et historica, quae apud MORINVM [e] atque WOLFIVM legi possunt. Nos hic ea tantum afferimus, quae vir has literas apprime doctus, MATTHIAS FRIDERICVS BECKIVS, philologus superioris seculi celeberrimus, exemplari suo, quod reculis nostris accessit, adscripsit, et rem extra dubitationem ponunt. Monet is: „verisimile non esse, Iudaeum tam doctum „et prudentem tanta temeritate ausum fuisse, de rebus minimis, regem „posita omni veneratione sciscitari, quod tamen in hoc dialogo fingitur: „esse

y) Vid. WOLF. p. 376. seqq.

z) Videndi praeter bibliothecarum Rabbinicarum scriptores, quae attulere HOTTINGERVS Hist. eccl. Sec. XII. et seqq. et Ven. REIMMANNVS Intr. in hist. theol. Iud. loc. cit. c. 8. p. 143. seqq.

a) Historiam libri vide apud GEDALIAM Schalscheleth pag. 40. b. et ex instituto apud WOLFIVM l. c. P. I. p. 440. seqq.

b) In Meor. Enaiim c. 45. p. 135. b.

c) Ad A. 4900.

d) Basil. 1660. 4.

e) Exerc. bibl. p. 419.

Digitized by Google

„esse manifesta quaedam regis Cosaraeorum desumta ex libro Geneseos, „pleraque autem puras putas fabulas olere, quas cordatus quilibet facile palpet, et quidam posteriorum Rabbinorum in solatium suum de regimine Iudaeorum confinxerit. Neque in rege eius aetatis tantam in artibus et „disciplinis sapientiam deprehendi, quam hic tribuitur Cosaraeo. Esse „quoque in eo libro apertas absurditates temporum rationibus aduersas, „e. g. dici *P. III. §. 65.* Rabban Iochananem filium Saccaei nihil omisisse „ex Mischna, Gemara, ritibus, Haggadoth, ex omnibus obseruationibus sapientum et scribarum, vt et verbis legis, quae non didicerit, cum „tamen Gemara longe recentior sit.“ Verum prudenti lectori dubium nullum superfore, fraudemque patefactum iri apertissime putamus, si modo disputationis secundae initia legerit. Vnde nulli dubitamus accedere viris doctis [f], qui eo fine conscripsisse R. Iudam Leuitam haec colloquia statuunt, vt caussam Rabbanitarum contra Christianos, gentiles, Muhammedanos et Karaeos, quos passim impetit, tueretur. Interim cum multa philosophica admixta sint, specimen esse luculentum liber ille potest philosophiae Iudaicae, medio aeuo in publicum prodeuntis, studiique Iudaeorum, quod in addiscenda philosophia Peripatetica posuerunt.

Aben Esra.

§. XVI. Exempla plurima hactenus adduximus Iudaeorum, certatim profanam eruditionem, praecipue autem philosophiam sectantium: sunt vero inter eos viri duo, ingenii magnitudine, eruditionis praestantia, et reliquo literarum ornatu nationis suae conditionem longe superantes, in quibus confluxit quasi, quicquid fuit doctrinae exegeticae, Talmudicae, Cabbalisticae et philosophicae inter Iudaeos memorabile, quorum memoria merito in historia philosophiae Iudaicae renouanda est. Sunt illi Aben Esra et Moses Maimonides R. ABRAHAM BEN MAIR, ABEN ESRA, id est filius Meir nepos Esrae, inter summos viros a suis plerumque numeratur, quibus κατ' ἐξοχὴν החכם, sapiens [g] audit. Natus fuit Toleti in Hispania. Quamuis autem summam nominis celebritatem fuerit consecutus, mirum tamen est, nec natalem nec emortualem diem eius certum a Iudaeis memorari, quorum narrationes valde de eo variant. Scriptor *Iuchasin* [h] ex nonnullorum sententia, ait, Kalahorae, siue Rhodi A. C. MCXLVIII, secundum alios A. C. MCLXVIII, vel potius MCXCIV, anno aetatis septuagesimo quinto, vndecim annis ante R. Mosis Maimonidis obitum, fatis concessisse. Alii mortem eius in annum MCLXV, GANTZIVS [i] in A. C. MCLXXIV referunt. Quicunque vero ex his annus recipiatur, errasse tamen censendus est VOSSIVS [k], SIMLERVM [l] secutus, qui obiisse A. C. MCCXVII tradit, cum LVCAM GAV-

f) Praeter Morinum BARTOLOCC. T. III. p. 61. BASNAGE Hist. Iud. L. IX. c. 1. pag. 2. BVDDEO Introd. in hist. phil. Hebr. §. 30. p. 152. WOLF. l. c.

g) Schalscheleth p. 41. a.

h) p. 131. a.

i) Zemach Dauid ad A. 4934. qui est A. C. 1174.

k) De scient. mathemat. in addendis ad c. XXXV. §. 21. p. 449.

l) In epitome GESNERI.

Digitized by Google

GAVRICIVM [m] annum MCXLV ponentem deferendum putasset. Rectissime itaque instituunt, qui circa Seculi duodecimi medii tempora viguisse asserunt [n]. Maximam is eruditione sua apud Iudaeos famam et auctoritatem sibi parauit, ita vt non solum sapiens, sed sapiens quoque magnus et mirabilis diceretur [o], magnusque passim illis audiat. Eruditionem adeo amauit, vt eius caussa varias orbis terrarum partes peruagaretur, et in horrea quasi sua reponeret, quicquid eruditionis vbique colligere poterat. Hinc factum, vt non tantum iudicio meliori, quam contribules eius solent, vteretur, et in interpretandis sacris literis doctius meliusque incederet, sed in reliquis quoque eruditionis partibus excelleret, vnde BARTOLOCCIO [p], excellens philosophus, astronomus, medicus, poëta, grammaticus, Cabbalista et S. scripturae famosus interpres audit. Quod celeberrimi Iudaei elogium multi inter Christianos confirmauerunt [q]. Diligentiae vero eius specimen luculentum sunt scripta exegetica, theologica, grammatica, philosophica, astrologica et mathematica, quorum recensionem dabunt BARTOLOCCIVS [r], RELANDVS [s] WOLFIVS [t]. Pleraque ex philosophicis, vt et Cabbalistica nondum edita in bibliothecis latent, quae diligenter recensuit WOLFIVS [u].

Moses Maimonides.

§. XVII. Alter, quem inter polyhistores seculi gentisque suae merito referas, est R. MOSES BEN MAIMON, vir non vndequaque tantum doctissimus et in omni literarum genere versatissimus, sed meliori quoque iudicio, quam reliqui sui populi doctores, vsus, id quod philosophiae acceptum referendum est, quam diligenter excoluit. Solet etiam per compendium literarum רמ״במ [x], et ob nominis celebritatem Moses κατ' ἐξοχήν, vel Moses Aegyptius a loco commorationis appellari. Natus est Cordubae in Hispania A. M. MMMMDCCCXCI, A. C. MCXXXI, die Sabbati eademque vespera Paschatis, testibus Iudaeis [y], patre genitus Iosepho. Ingenio initio stupidiori visus, patri contemtus est, cum is literariam institutionem ipse adhibuisset. Ad R. Iosephum filium Megas autem abiit, vt eius disciplina vteretur. Immo LEONE AFRICANO [z] auctore, Ibnu Thophail, Ibnu Saig, et Auerroëm Arabas praeceptores habuit; qui cum in philosophiae cognitione excellerent, vt *sequenti tomo* ostendemus, mature quoque Maimonides eius mysteria didi-

m) In computu ecclesiastico p. 16.
n) Absoluit enim, vt ipse testatur, comm. in Exodum A. C. 1153. in Danielem 1159.
o) R. GANZ. l. c.
p) T. I. p. 36.
q) Vid. quae collegerunt THOM. POPE-BLOVNT censf. cel. auct. p. 270. G. SERPILIVS vit. Scriptor. bibl. P. IV. p. 269. BVDDEVS l. c. §. 30. p. 148. seq. et laudati WOLFIO P. I. pag. 86.
r) loc. cit.
s) In analectis Rabbinicis p. 59.
t) loc. cit.
u) P. III. p. 146. P. IV. p. 764.
x) Caue itaque Rambam a Mose Maimonide distinguas, quod accidit CASAVBONO exerc. anti-Baron. XVI. §. 16. p. m. 340. Ita ex vno Mose tres fecit GESNERVS Biblioth. p. 509.
y) Iuchasin p. 131. b.
z) De medicis et philosophis Arabibus et Hebraeis c. 28. apud FABRIC. Bibl. Gr. Vol. XIII. p. 296.

Digitized by Google

didicit. Reuersus in patriam communi omnium applausu in synagoga perorauit, et vt ingenii opes augeret, scripta doctissimorum virorum auide legit, sicque doctrinae atque eruditionis incrementa vidit laetissima. Quibus animi diuitiis factum est, vt quem virtute et scientia assequi non poterant, inuidia persequerentur, quam vt euitaret, patriam deserere coactus est. Varias eius rei caussas scriptores afferunt. R. GEDALIA [a] ciuium inuidiam accusat, quae eum expulerit; LEO AFRICANVS [b] autem, Maimonidem tradit, ab Ibnu Thophail Auerroi commendatum, vt in omnibus illi rebus adesset, apud Auerroëm mansisse vsque ad tempus illud, quo gratiam principis amiserat, et ad Iudaeos in exilium missus erat, tum enim Mosen aufugisse, timentem, ne eum prodere, de eo rogatus, sicque amicitiae violare iura cogeretur: discessisse itaque in Aegyptum. Auctor autem *Scheveth Iuda* [c] caussam profectionis Maimonidis in edictum contra Iudaeos in Africa et Oriente versantes coniicit. Valde afflictum fuisse statum atque conditionem Mosis ex eo colligi potest, quod aduersarii ei obiecerint, conuertisse se ad Muhammedanos eorumque fidem amplexum fuisse, eaque de re conquestum fuisse Maimonidem, apud Sultanum Aegypto imperantem, cum id illi obiiceretur. Suspicaturque doctissimus BASNAGIVS [d], veram fuisse apostasiae huius accusationem, eo quod non tantum ea ex caussa a Sultano innocens iudicatus sit, quod coactus tale quid suscepisset; sed et ab Auerroë eiusmodi indifferentismum religionum, quem vocant, facile discere potuerit, eiusque principia atque vestigia satis suspecta passim reliquerit. In qua tamen suspicione probanda meliores rationes merito desideramus [e]. Quicquid tamen eius rei sit, illud certum est, Maimonidem conscensa naui in Aegyptum properasse. Cairi vbi appulit, eruditionis praestantia, quae tandem omnibus innotescebat, ita se commendauit, vt a Sultano Aegypti Malich El Hadul in aulam reciperetur [f], isque sanitatem suam tuendam illi crederet, licet priuatis studiis se hactenus totum mancipauisset. Tam graui muneri praefectus totus in id incubuit, vt et semper auxilio hero suo adesset, et consilium ab eo petentes non destitueret. Quamuis autem, quod ipse queritur, toti fere dies ita absumerentur, non destitit tamen literarum quoque inuigilare studiis, iussuque heri sui Auicennae scripta conuertit [g], libellumque *de tuenda valetudine* ad eum conscripsit, qui in varias linguas postea traductus est [h]. Cum vero insigni apud principem suum gratia floreret, medicorum Aegyptiacorum inuidiam et insidias haud semel expertus est, quas tamen mire euitauit: narrant enim, concertasse aliquando cum medicis, postulantibus, vt artis specimen faceret venenumque

a) Schalscheleth p. 43.
b) loc. cit.
c) pag. 162.
d) Hist. Iud. L. IX. c. 10. p. 268.
e) Vid. Fundam. legis c. V. §. 2. 3. 6. p. 54. 58.
f) Alii Alphadel vocant. Vid. de hoc munere ipse pec. epist. inter eius epistolas, et apud BVXTORF. instit. ep. Hebr. p. 379. GANTZ. Zemach Dauid p. 15. LEO AFRICANVS loc. cit. BASNAGE l. c.
g) Vid. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. pag. 865. BASNAGE l. c.
h) Latine Ven. 1514. 1521. Aug. Vindel. 1518. Germanice ibid. 1681. conf. WOLF. p. 863.

Digitized by Google

que oblatum sine noxa hauriret. Id praestitisse Maimonidem, antidoto praemunitum, at coactos, vt et ipsi haurirent, medicos omnes veneni atrocitate fuisse enecatos. Alias narratiunculas Iudaeorum tantum fide dignas tacemus. Gratia vero principum, quibus seruiebat, nixus, nationis suae saluti diligentissime prospexit, scholamque Alexandriae excitauit, ad quam multi discipuli confluxere, quos tamen persecutio inualescens iterum dissipauit. Sunt, qui secessisse illum in Palaestinam dicunt, ibique A. C. MCCV, septuagenarium obiisse [i]: alii vero in Aegypto diem supremum vidisse tradunt [k] A. C. MCCI, et non tantum publico luctu Cairi, Alexandriae et Hierosolymae deploratum, sed et miraculo illustratum. Cum enim, si Iudaeis credendum [l], corpus exanime Tiberiadem deferretur, vbi sepeliri se iusserat, magnaque caterua Iudaeorum et Aegyptiorum funus deducerent, in latronum greges inciderunt, fugaque omnes dispersi sunt. Latrones vero cum relictum corpus abiicere in mare tentassent, tam graue illud deprehensum est, vt loco moueri non posset. Sed et publico ieiunio feriisque diem eius emortualem illustrem redditum, iidem tradunt. Fuisse Maimonidem virum longe doctissimum, et in omni eruditionis genere versatissimum, cum commune doctorum virorum suffragium [m] atque elogia certatim ei a Christianis tributa [n] euincunt, tum scriptorum eius catalogus demonstrat. Vsus est linguis non solum Arabica, Chaldaica, Turcica, Medica, sed et Graeca, raro inter suos exemplo, in qua legisse scripta Platonis, Aristotelis, Themistii, Galeni aliorumque videtur: faseturque euoluisse se multa philosophorum scripta. Sed et ipse Logicam scripsit, et in aliis etiam commentationibus suis philosophiae notitiam mire prodidit [o]. In Talmudicis autem, quemadmodum ad miraculum erat versatus, ita iudicium prae omnibus sui temporis Iudaeis probauit, licet eo nomine multis displiceret. Mathematicarum scientiarum notitiam, quae eo tempore medicinae iungi solebat, possidebat egregiam, et in salutaris artis praeceptionibus et experientia vtebatur felicissima, et vsu valebat quotidiano et iudicio recto. Scriptorum vero eius indicem hic attexere extra scopum nostrum est, legent eum, qui volent, apud BARTOLOCCIVM, WOLFIVM aliosque, qui etiam recensionem dabunt systematis Talmudici ab eo confecti. Est in eo quoque tractatus *de idololatria*, qui in philosophiae historia vtiliter adhiberi potest, ideoque subiunctus est a GER. IO. VOSSIO eruditissimae tractationi *de theologia gentilium*. Maxime vero iudicium philosophicum probauit in tractatu, cui titulum fecit *Moreh nebhochim*, id est *doctor* vel *director perplexorum*, eo fine conscripto, vt ostenderet,

Qqqqq 2

i) Schalscheleth p. 42. b.

k) Iuchasin l. c. LEO AFRICANVS vero fallitur, dum mortem eius Hegira 640, id est A. C. 1242 euenisse ait.

l) Iuchasin l. c. Scheueth Iuda l. c.

m) Iudaeorum vide apud WOLF. l. c.

n) Apud POPE-BLOVNT. cens. celebr. auct. p. 390. et quae WOLFIVS postea collegit P. III. et IV. Bibl. Hebr. Multa illis addi possent. Cui enim non dictus, non laudatus Maimonides?

o) BARTOLOCCIVS et WOLFIVS ll. cc.

ret, qua ratione verba, phrasesque et allegoriae, quaeque alia a communi loquendi more in scriptum abeunt, intelligenda sint; qua occasione non multis tantum sacrarum paginarum locis lucem conciliat, sed et argumenta theologica et philosophica multa illustrat [p], praecipue vero in rationes legum per Mosen a Deo latarum inquirit, quo loco maxime Zabiorum superstitionem ansam dedisse Deo leges has atque constitutiones illi opponendi contendit. Quam opinionem magna eruditione atque studio a IO. SPENCERO [q] iterum adornatam cum *tomo primo* ex instituto examinauerimus, dicta illic, hic otiose repetere nolumus. Librum doctum Arabice ab auctore scriptum Hebraicae vertit R. Shemuel Tibbonides, ita quidem, vt de dubiis ipsum Maimonidem consuleret. Latinam versionem debemus AVGVSTINO IVSTINIANO [r] longe rarissimam, at nec fidam satis, nec elegantem, accuratiorem diligentissimo IOANNI BVXTORFIO filio [s]. Non placuit liber Iudaeis omnibus, qui ferre non poterant, hominem eruditum et philosophantem in explicandis caussis legum rituumque Mosaicorum magis ad philosophiam et historiam, quam ad traditionem Talmudicam et Cabbalisticas rationes prouocasse. Factum inde est, vt et nouitatis et haereseos nota illi inureretur. Id quod imprimis a Gallis factum, ducem se praebente R. Schelomoh f. R. Abraham Montispessulano cum discipulis R. Iona et Dauid Ben Saul, qui flammis opus hoc adiudicabant. Magnae inde exorsae sunt inter synagogas Gallicas lites, Narbonensibus illos anathemate percutientibus, aliis et inter eos R. Ioseph Ben Alpachar, Toletanae synagogae archirabbino eos defendentibus, qui et ipsi Christianorum postea opem implorarunt, postquam annitente R. Dauid Kimchi, totus Iudaeorum, coetus Gallicus illi trigae se opposuisset. Mittendi etiam ad synagogas Cataloniae et Arragoniae Kimchium consilium ceperunt Galli, quod iter tamen is morte praeuentus absoluere non potuit. Literis tamen suis effecit, vt caussam Narbonensium Hispani tuerentur, reiectis damnatisque Monspessulanis. Qui errorem suum agnoscentes, retractarunt sententiam, et cum Narbonensis Galliae synagogis in gratiam redierunt, R. Iehuda tamen in sententia sua perstitit, nequicquam omnem lapidem mouente Kimchio, vt mitiora illi persuaderet: is enim coelum terramque miscuit, et Christianorum implorato auxilio grauem genti suae inuidiam conflauit [t]. Quamuis autem plurima egregie et sobrie magis, quam Iudaei solent, in eo libro Maimonides afferat, negari tamen non potest, quod RICHARDVS SIMONIVS [u] quoque obseruauit, nimis eum Aristotelis Arabumque premere vestigia, metaphysicam

p) E. g. agit P. I. de Deo, de creatione, de intelligentiis sphaerarum motricibus, de influxu astrorum etc. conf. WOLF. l. c. BVDDEVS l. c.

q) De legibus Hebraeorum ritualibus.

r) Eius magis cura, quam labore conuersam, vid. WOLF. l. c. p. 857.

s) Basileae 1629. 4.

t) Vid. Epistolae Maimonidae et aliorum Ven. 1545. 8. et apud BVXTORF. Instit. Epist. Hebr. p. 396. HOTTINGER. H. E. Sec. XII. T. 4. p. 262. BVDDEVS l. c. p. 167. BASNAGE l. c. p. 277.

u) Hist. crit. V. T. L. III. c. 6.

Digitized by Google

ficam quoque ſequi nimis ſubtilem, et Arabum magis placita, maximeque Auerrois, quam ſanam rationem exprimentem, vnde non potuit non ex nimio conciliandi Ariſtotelem cum ſcriptura ſacra ſtudio interdum grauiter hallucinari x). Cuius exemplum eſſe poteſt, quod albedinem lapidis Sapphiri, quam ſub pedibus Dei vidiſſe Moſes *Exodi c. XXIV, 10.* dicitur, de materia prima Ariſtotelis explicat, id quod quam ineptum ſit, quamque frigidum, ex ipſis eius verbis omnium optime iudicari poteſt. Ceterum in arcana Iudaeorum philoſophia parum exercitatum fuiſſe, illi non diffitentur, tradunt vero eum tandem deplorauiſſe, quod Cabbalam contemſerit, ideoque in ſenectute eam Hieroſolymae didiciſſe y): alii vero non ignarum eius myſteriorum fuiſſe ex eo coniiciunt, quod Bereſchith et Mercauah, Cabbaliſtice ſcripſerit z). Illud certum, magis ad Graecanicam, quam Cabbaliſticam philoſophiam Maimonidem reſpexiſſe, multosque ſuo exemplo adduxiſſe, vt idem facerent. Quo tamen conſilio parum philoſophiam adiutam fuiſſe, ex eo iudicari poteſt, quod Arabicam tantum et imprimis Auerrois philoſophandi rationem Maimonides ſecutus eſt, et ſubtilitates affectauit fundamento deſtitutas; cuius exempla aliquot luculenta dedit BASNAGIVS *.

CAPVT TERTIVM

DE PHILOSOPHIA IVDAICA.

SECTIO I.

DE PHILOSOPHIA IVDAEORVM EXOTERICA.

§. I.

Enarrata philoſophiae Iudaicae parte hiſtorica, reſtat dogmatica, quae doctrinae Iudaicae, quatenus rationis principia vel ſequitur, vel ex iis cognoſci poteſt, placita proſequitur. Eam duplicem eſſe, exotericam et eſotericam, ſiue communem et apertam, atque arcanam et myſticam ex tractatione noſtra ſatis liquere putamus, idque in praeſenti monuiſſe ſufficiat. Vtriusque diſtincta prorſus conſideratione opus eſt. Differre enim dogmata Cabbaliſtica ab exotericis et communibus *Obſeruationes generales de philoſophia Iudaica.*

x) Conf. BVDDEVS l. c.

y) R. Elias Chaiim apud BVXTORF. praef. More Nebhochim. R. Iom Tof comm. in Fund. fid. c. 1.

z) Ita quidem REIMMANNVS Hiſt. theol. Iud. L. I. c. 15. p. 380.

* l. c. p. 278. ſeqq.

Digitized by Google

bus ecclesiae Iudaicae doctrinis, ex iis, quae de illorum origine obiter dicta sunt, intelligitur, clarius autem ex ipsorum delineatione, quam *sectione sequenti* dabimus, patescet. Exotericam autem Iudaeorum philosophiam delineaturi, ad ea respicimus, quae post templi vrbisque deuastationem inter Iudaeos recepta et in vsu fuerunt, et pro dogmatibus Iudaicae gentis atque ecclesiae habita et admissa sunt. Placita enim Iudaeorum ante reipublicae euersionem *capite huius libri primo* iam tetigimus. Quamuis autem post templi excidium, ecclesia Iudaica turbata prorsus multas mutationes passa est, certum tamen est, magnam partem doctrinae ante euersionem vrbis florentis per Tanaitas ad posteros fuisse propagatam, et ita, quae daturi sumus, ad veteres quoque Iudaeos suo modo pertinere. Verum cum traditionis de successione doctrinali, quam Iudaei a Mosis, prophetarum et Esdrae temporibus deriuant, fides valde suspecta sit, multa quoque noua vsque ad Talmudis obsignationem accesserint, quae a vetustioribus distingui non possunt, recte inde colligitur, de antiquitate dogmatum Iudaicorum, quae exponentur, non aliter iudicandum esse, nisi prout testium tempora volunt, et testimonii permittit conditio. Antequam vero placita Iudaeorum, quae in philosophica historia critico oculo perlustrari possunt, explicamus, pauca quaedam praemonenda, et obseruationes quaedam generales afferendae sunt, ex quibus de origine indole, natura fideque horum dogmatum, et quatenus in philosophiae annalibus enarrari queant, rectum fieri queat iudicium. Potiora huc redeunt:

Philosophiae Iudaicae conditio et indoles.

I. De philosophia Iudaica paulo aliter iudicandum est, quam de philosophia gentili. Haec enim, si barbarica quaedam exceperis, traditione magis, quam ratiocinatione nixa, ad principia rationis tota se conuertit, adhibitoque ratiociniorum intellectus humani nexibus et illationibus de rebus tum diuinis tum humanis disseruit, et philosophiam moralem iisdem, qua naturalem, fundamentis inaedificauit. Aliter id inter Iudaeos euenit, qui et ipsi quidem rerum humanarum atque diuinarum notitiam ad hunc vsque diem tradere non omiserunt, ast principio cognoscendi alio vsi sunt. Quamuis enim ratiocinandi legem et illationes non neglexerint, vt vel ex tredecim argumentandi modis constat; principium tamen cognoscendi primarium, ad quod in omnibus fere attenderunt, traditio fuit, et decisiones πατϱοπαϱάδοτοι, haud raro rationis principia infeliciter euertentes. Cum enim ad auctoritatis praeiudicium, quod tot modis veram philosophiam euertit, pleraque retulerint, non potuere non inter dogmata eorum multa irrepere absurda, quae lolii instar omnem rationis segetem euerterunt. Ex quibus sequitur

Theologia cum philosophia Iudaica fere coincidit.

II. Philosophiae et theologiae Iudaicae eandem fere rationem esse, et suo modo coincidere, nec posse considerari philosophiam Iudaicam, sine theologia huius gentis inque eo vno historiam illius ab huius enarratione differre, quod illa ad ista tantum dogmata attendat, quae ex ratione quoque

que intelligi et ad eius forum pertrahi quasi possunt. Et Iudaeos quidem inter dogmata ex rationis cognoscenda principiis, et ea, quae ex traditione discuntur, distinguere solere, negari non potest; auctor enim libri *Cosri* diserte [a] *principia vniuersalia, humanis mentibus insita statuta intellectualia* vocat, *eo quod naturalis ratio et intellectus ipse, ea ceu aequa et obseruanda statuat, esseque ea* προγυμνάσματα *vel principia et praeparatoria ad legem diuinam, praecedentia eam natura et tempore, sine quibus nulla humana societas queat consistere, adeo vt ne latrones inter se queant sine illis subsistere,* pronuntiat, eas vero a legibus diuinis acroamaticis distinguit: qua ratione quoque R. BECHAI [b] *praecepta intellectualia* a *praeceptis traditionis* distinguit, et illa esse definit *de quibus hominis intellectus testatur, eaque explorat, ita, vt si vel maxime scripta non essent, tamen intelligens ea suo intellectu inueniret, vt, praeceptum de honorandis parentibus etc. praecepta vero traditione accepta ea esse* dicit, *quae homo in aeternum non assequeretur, neque intellectu suo inuestigaret, sed opus habet traditione, vt, praeceptum de clangore tubae, de tabernaculo.* Verum si ad praxin doctorum Iudaicorum respicimus, exiguum illos huic distinctioni pretium statuere fatendum est, dum veritates naturales vel plane negligunt, vel traditionis studio et amore ita deprimunt, vt nihil placeat, quod non traditionis luce sit collustratum roboratumque. Vnde non sine supercilio Iudaico pronuntiauit R. SCHEM TOF [c]: *eum, qui in rebus theologicis et diuinis sequatur rationem et speculationes suas, incedere sine baculo et scipione, similemque esse homini, qui solus iter facit per desertum in loco obscuro et caliginoso, hunc enim certissime vadere ad suum exitium et in scrobes ac pericula multa incidere.* Sobrie quidem magis et prudenter incessisse Maimonidem, et ab eius tempore complures alios, qui philosophiam Graecam didicerunt, fatendum est, quibus etiam magnam partem eorum debemus placitorum philosophicorum, vel philosophiae saltem luce collustratorum, quae in sequentibus sumus exposituri. At grauissima indignatione id studium sequendi philosophiam excepisse Iudaeos ceteros, statuta in eos condita, qui illam didicissent, et persecutio eorum, qui se philosophiae studiis addixerant, maxime vero excitatae ob Maimonideam philosophandi commentandique rationem lites, in antecedentibus enarratae luculenti testes sunt. Quod gentis suae praeiudicium etiam illos, qui seculi sui moribus et sensu abrepti tandem philosophiae Aristotelicae collum subdere coeperunt, ita insedit, vt habuisse sua Aristotelem ex traditione, ineptissimo commento fingerent. Nec alia mens Iudaeorum recentioris aetatis est, quos, si paucos quosdam excipias, omnem sanae rationis vsum eiurare rectissime iudicauit eruditissimus WACHTERVS [d].

III. Quam-

a) P. II. §. 48. p. 113. seq. quo loco valde philosophatur Iudaeus.

b) Comm. de lege, apud Io. A LENT theol. Iud. hod. c. I. §. 10. p. 10.

c) Praef. ad Moreh nebhochim, vid. l. c. §. 5. p. 6.

d) In Spinozismo in Iudaismo detecto p. 47.

Digitized by Google

Confusa rationis et reuelationis principia.

III. Quamuis autem distincta inter se esse rationis et reuelationis lumina Iudaei agnoscerent, noua tamen labe dogmata sua defoedarunt, dum vtriusque principia ita inter se commixta confusaque in systema redigere conati sunt, vt saepissime inter tenebras et lucem pacisci voluisse iudicandum sit. Id quod in philosophia quidem esoterica maxime euenisse ex infra dicendis constabit, sed in exoterica quoque deprehenditur, in qua traditionis, et rationis praecepta ita ineluctabili labyrintho inter se coniuncta sunt et implicata, vt exitum inuenire non liceat, nisi eo filo Ariadneo vtamur, vt quae a ratione intelligi possunt, ab iis, quae traditionis et reuelationis dictamina sequuntur, distinguamus, et ad rationes demonstrandi, quas Iudaei sequuntur, respiciamus, vt ita quid philosophicum sit in eorum doctrina, quid minus, et quae sapientiae atque stultitiae naturalis inter eos facies fuerit, inde aliquo modo cognoscatur.

Philosophia Iudaica falsa.

IV. Ex his vero Lector, nobis non monentibus, intelliget, philosophiam Iudaicam, si de modo ratiocinandi ea intelligatur, et a reuelationis principiis et praeceptis traditiones otiosae, licet innumerae, distinguantur, characteribus falsae philosophiae esse conspicuam, ideoque improbandam. Quaecunque enim philosophiae studium indignum reddunt et dedecorant, in ea inueniuntur, principiorum rationis et reuelationis confusio, obscuritas affectata et inextricabilis, principia ad enthusiasmum ducentia, praeiudicia auctoritatis et antiquitatis, quaeque alia sunt, ex his fontibus oriunda, ex quibus omnis sanioris philosophiae odium Vatinianum fluxisse, enarrata hactenus Iudaeorum testatur historia.

Pauca philosophica apud Iudaeos occurrentia.

V. Sed et hoc supra monitum, historiam Iudaeorum literariam cum philosophica arcte cohaerere, et hanc sine illa intelligi non posse: fatendum autem [e] plura in illa occurrere exegetica, liturgica, talmudica, masorethica, quam philosophica, vbi

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

Et exegeticam quidem Iudaeorum theologiam cum philosophia Cabbalistica arcto cohaerere nexu fatendum est. Ea enim dogmata peregrina, a philosophis Orientalibus et Alexandrinis accepta, ita cum lege Mosaica coniunxit, vt allegoriae methodo opeque sacris doctrinis fanatica dogmata tribueret: verum tantum abest, vt ex hac exegesi philosophica sani quid ad philosophiae incrementa vel etiam exegeseos sacrae commoda enatum fuerit, vt potius vtramque maximam inde iacturam et innumera damna accepisse, sit certissimum. Cuius rei fidem qui desiderat, illi vel vnicus tractatus Cabbalisticus: *Siphra de Zeniutha* [f] adeundus est, vt intelligat, quam misere libri architectus initia Geneseos torserit, vt somnia sua fanatica diuino scriptori affricaret. Eiusdem generis esse *Medraschim*, siue commentarios biblicos Iudaeorum, *Bereschith Rabba* R. VSCHIAE *Baal*

Exegesis Iudaeorum philosophica inepta.

e) Conferri cum vtilitate potest Ven. REIMMANNI hist. theol. Iud. c. XII. seqq.

f) Cabbal. denudatae T. II. p. 348. seqq.

Digitized by Google

Baal Hatturim R. IACOB BEN ASCHER, quos margini Bibliorum adiecit BVXTORFIVS, inſpectio docet, recteque a viris doctis [g] obſeruatum eſt. Pertinent vero huc omnia, quae ſupra de methodo explicandi ſcripturam allegorica, inter Iudaeos Aegypti et Palaeſtinae incolas recepta diximus: ea enim ita comparata eſt, vt omnem ſanam philoſophiam eiuret, et innumeris erroribus, et abſurdiſſimis placitis portam aperiat patentiſſimam. Qua de re cum viri docti paſſim egregia multa monuerint [h], breuitatis cauſſa lectorem ad eos ablegamus. Nos ad vnam fabularum Iudaicarum collectionem quae in libro: *Zenna verennah* comprehenditur, prouocamus, quam eiusmodi allegoricam docendi methodum peperiſſe, dudum viris eruditis [i] obſeruatum eſt. Aſt tam abſurda eſſe, quae iſtarum fabularum inuolucro traduntur, vt philoſophicum ſenſum fere omnia reſpuant, ex earum conſideratione vel mediocriter attento erit manifeſtiſſimum. Ex quibus iam, quid de hac philoſophia exegetica ſtatuendum ſit, apertum eſſe exiſtimamus. Euitaſſe hanc Charybdin quosdam et in his praecipue Maimonidem, et philoſophiae alium longe vſum in interpretandis ſacris oraculis ſtatuiſſe, ex antecedentibus, notum eſt. Aſt ſimul annotatum in Scyllam eos incidiſſe, et ex altera parte peccaſſe, philoſophiam ſectariam ſacris literis violenta interpretatione inferendo. Adeo ſani fere nihil, vel pauca admodum in philoſophia a Iudaeis expectanda ſunt.

VI. Noua vero philoſophiae ſtudio inter Iudaeos inflixit vulnera, nefandus ſyncretiſmus, qui initio Aegyptiacos Iudaeos corrupit, mox in Iudaeam progreſſus ſtragem latiſſime edidit. Eius enim culpa factum eſt, vt fanaticum philoſophiae genus, quod Pythagorico-Platonici in Aegyptum aduexerant, Orientales philoſophi mire auxerant, et ornauerant, Aegyptii in peculiare ſyſtema enthuſiaſticum et delirum confuderant, Iudaeorum dogmata ſincera corrumperet, et neſcio quam rerum omnium deificationem (veniam verbo exoramus) introduceret. Quibus animi ſublimiora affectantes a ſimplicitate et puritate doctrinae Moſaicae abducti, et in periculoſiſſimas errorum ambages ſeducti ſunt. Cuius rei fidem faciet philoſophiae Cabbaliſticae hiſtoria infra enarranda.

Syncretiſmus philoſophiae Iudaicae noxius.

VII. Porro hoc quoque addendum eſt, Iudaeorum doctores in demonſtrandis iis dogmatibus, quae ad philoſophiam referri debent, quaeque argumenta philoſophica poſtulant, nihil minus, quam philoſophos egiſſe, et neglecta rationum philoſophicarum ſerie, ad auctoritatis praeiudicium, ex inſana traditionis veneratione ortum reſpexiſſe, adeoque inter medias doctrinas philoſophicas minime philoſophice ſe geſſiſſe, et hoc

Demonſtrationes Iudaeorum non philoſophicae.

g) Vid. REIMMANN. l. c. L. I. c. 8. §. 5. pag. 145.

h) Conf. Cel. HERM. VON DER HARDT Hiſt. ſtud. Hebr. praemiſſa ephemerid. philolog. p. 3. ſeqq. RICH. SIMON. Hiſt. crit. V. T. P. I. c. 2. PHILIPPVS A LIMBORCH praef. comm. in acta, aliique.

i) Videndi quos laudat WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. p. 976. ſeqq.

Digitized by Google

hoc quoque nomine philoſophiae ſtudio vehementer obfuiſſe. Non ignoramus quidem, virorum quorundam in Rabbinorum ſcriptis verſatorum induſtriam in eo ſe probauiſſe, vt modum ratiocinandi concludendique Iudaicum philoſophica quadam ratione explicarent, de quo argumento praeter IO. IVLIVM STRVVIVM [k], vir praeſtans IONAS DANIEL SCHRAMMIVS meruerunt, quorum ille *rudimenta Logicae Hebraeorum* edidit hic in *dialecticam Cabbaleorum introductionem* vulgauit. At parum inde lucri proficiſci philoſophiae Iudaicae, fatendum eſt. Prior enim ſolos canones quosdam hermeneuticos enarrat, a Iudaeorum doctoribus in interpretanda ſcriptura et traditione adhibitos, Moſique inepte tributos, quos nos quoque *Tomo primo* exhibuimus; qui nec accurati ſatis et adaequati ſunt, nec logicae vſum valde magnum produnt. Poſterior autem analyſin Ariſtotelis ad Cabbaliſtica dogmata applicari poſſe erudite oſtendit, fatetur tamen, *Iudaeos plerumque carere noſtris legibus τῆς παιδείας artibusque ac literis humanioribus, neque olim tantum, ſed hodie quoque diras in illum imprecationes coniici, qui vel ipſe diſcit, vel filios ſuos docet philoſophiam Graecam; adeoque, quod in his deeſt, illud e noſtratibus petendum, etiamſi veſtigia tantum ſint, quae coniungendo vtramque inter ſe philoſophiam ac ſimilitudinem oſtendendo vel differentiam, reliquerint*, id quod exemplo conatuum Henrici Mori illuſtrat. Quin et idem vir doctus egregie, prorſusque in rem noſtram obſeruat [l]: *Duo vitia Iudaeis eſſe fere natiua: primum ex his eſſe ſuperbiam, qua omnes propter gentis ſuae antiquam virtutem ferantur, ſibi id quoque tribuentes, quod maioribus ſuis in toto orbe terrarum olim pepererit exiſtimationem. Hinc victoriam ſibi naturalem eos putare, ac turpe eſſe Iudaeo in vlla re ſuccumbere. Eſſe deinde alterum quoque malum paupertatem, qua in exilio ſuo plerique premantur, et ab excolendo ingenio ſuo arceantur, ſicque ſcientiis et artibus ex certis principiis diſputandi atque ſic ad veritatem perueniendi magnam vim inferre. Naſci vero ex his duo praecipue vitia, ἀπαιδευσίαν et ἀμεθοδίαν; quoniam enim ſibi falſo perſuadeant, veteres Graecam Latinamque philoſophiam in omne aeuum damnaſſe, malle eos ſuo ſenſu eſſe diuites, quam conſulere clariorum philoſophorum libros. Hinc errores varios conſpici in eorum ſcriptis, hinc falſa bonarum artium praecepta adeoque et regulas logicas erroneas ceterisque contrarias imperitis excidere. Ceſpitare enim, et quae ſint vera ad ſyllogiſmum requiſita, ne oriatur τὸ ψεῦδος vbique negligere, inferiora ſuperioribus inferre, corporea ſpiritualibus, et ſic peſſimam ſaepe μετάβασιν committere. Principia quoque prima et quae ex primis orta, quaeque ſit inter ſententiam eiusque cauſſas connexio, ignorare, multo minus cupere obſeruare.* Addit his multa confuſionis exempla in ſcriptis Iudaeorum regnantia, et quam mali philoſophi Iudaei ſint, manifeſte prodentia, quae veriſſima eſſe fatebitur, quicunque horum hominum ſcripta ſemel curioſo perluſtrauit oculo.

VIII. Du-

k) c. V. §. 12. p. 108.

l) c. VI. §. 5. 6. p. 139. ſeqq.

Digitized by Google

VIII. Duplicis vero generis esse dogmata Iudaeorum, exoterica et esoterica, siue publica vel communia, atque arcana et acroamatica ex dictis repetendum est. Quam docendi rationem Iudaeos tenuisse nulla alia demonstratione, quam Cabbalistarum scriptis opus est, illa enim arcanam istam methodum supponunt. Vnde recte monuit illustris KNORRIVS [m], *methodum formamque libri Sohar duplicis esse generis: sicut enim Aristoteles inter dogmata sua alia vocet acroamatica, alia exoterica: ita hic alia esse scholae intimioris tradita, quae multis aenigmatibus inuoluta exercitatis saltem proponantur, praesertim de rebus sublimioribus in diuinitate aliisque partibus pneumaticis, alia autem admisceri vulgatiora.* Patebit id luculenter, si comparatio instituatur inter dogmata catechetica, thetica et Talmudica et inter dogmata Cabbalistica; illa enim vulgarem, haec arcanam doctrinam constituere, ex ea manifestum erit. Vnde vero haec arcana disciplina originem ceperit? an a Iudaeis ad gentiles, vel ab his ad illos deriuata fuerit, vt definiamus, parum quidem nostra interest, ex integra autem huius arcanae methodi historia, quam ab vltima antiquitate ab omnibus fere gentibus et barbaris et Graecis et Latinis obseruatam fuisse, suo loco semper diligenter annotauimus, facile diiudicare poterit, qui mentem habet praeiudiciis defecatam. Et Cl. SCHRAMMIVS quidem, Iudaeorum disciplinam hanc docendi rationem gentilibus exhibuisse contendit. Is, vbi viguisse duplicem hanc methodum inter Iudaeos obseruasset, monet porro, *tantum abesse, vt a gentilibus mutuati sint istam consuetudinem Iudaei, vt rectius huius in doctrinae ordines varietatis originem a Mose deriuare queant, cui primo acceptam referant Cabbalam, vel et vlterius. Nam sic opus fuisse propter populi iamiam ex Aegypto prodeuntis ac deinde diu in Arabiae desertis oberrantis diuersam conditionem, vt eo modo diuina mysteria proponerentur, quo vnicuiuis forent intellectu facillima, nempe rudiorum animis leges instillandas fuisse, quarum farraginis ingentis notitia constare perfecta debuerit. Haec si postmodum sapientum animos non satiasset, in promtu rationes fuisse, quibus quaelibet lex niteretur, has vero propalare non e re fuisse ob populi leuitatem, ad contraria sentiendum vbique pronam, tum propter gentes externas etc. hinc Mosen imitari cupientes Cabbalistas ab eo hanc methodum accepisse.* Nos, quae vir doctus hic tradit, non prolixe excutiemus, nec disputabimus, vtrum eiusmodi arcanior legem explicandi modus in populo Israëlitico obtinuerit, nec ne? de eo enim dispiciendi in sequentibus dabitur occasio, sed id tamen notandum est, non sufficere haec ad quaestionem soluendam, etiamsi concedamus, aliquam arcani disciplinam inter veteres Israëlitas obtinuisse, nec hic ex ratiunculis quibusdam et suspicionibus iudicandum, sed historia duce de ea re statuendum esse. Hanc si consulimus, non tantum in vltima antiquitate eius disciplinae vestigia inter gentes barbaras inue-

Methodus Iudaeorum duplex.

m) Praef. ad T. II. Cabb. denudatae.

inuenimus, vt *Tomo primo* luculenter ostensum, indubitatumque est, ante exitum Israëlitarum ex Aegypto hieroglyphicam methodum inter Aegyptios obtinuisse, a quibus Israëlitae, si qua eius inter illos fuit obseruatio, discere potuerunt: sed et id, de quo proprie quaeritur, ex ipsa Cabbalisticae philosophiae historia luce sua perfunditur, qua discimus, hanc arcanam et symbolicam mysteria occultandi rationem accepisse Iudaeos in Aegypto post Alexandri M. aetatem habitantes ab ipsis Aegyptiis tum patria disciplina, tum Pythagoreorum moribus, tum orientalium philosophia ad eam adductis, eamque vna cum philosophia, quam in ista regione mutuum acceperant, simul recepisse. Facile tamen concedi potest, eo promtius manus dedisse gentili consuetudini Iudaeos Alexandrinos, quo magis similem disciplinam inter maiores viguisse nouerant, et quo magis in id studium operamque conferebant suam, vt, quae alieno vitulo arauerant, ex suis agris accersiuisse, et a Mose accepisse viderentur. Quod consilium probauit, Iudaeosque in eo confirmauit necessitas rei, quae postulabat, vt doctrinae pereginae, tantopere a sancitis ab ipsa Numinis maiestate abeuntes eos celarentur, quos strictior legis obseruantia in domestica doctrina detinuisset. Ita vero et emolumentum inde sibi promittere poterant maximum, sperantes fore, vt dum laterent haec mysteria, eo maior inde illorum exsurgeret veneratio. Quam vt augerent, et sacrosanctam efficerent, silentium sub mortis et horrendi iudicii diuini metu iniunxerunt. Cuius luculentum exemplum esse potest epilogus libri Soharici [n]: *Idra Rabba*, qui totus eam arcanam methodum sacrumque silentium morte multorum obsignatum esse tradit, vt alia Cabbalistarum loca taceamus. Tantamque his anathematibus vim inesse credunt Iudaei, vt cum Knorrio atque simul eius in Cabbalisticis praeceptori filius durante eius institutione, morte esset sublatus, is hanc propalatorum mysteriorum poenam esse praefracte contenderit. Possent his addi plura, luxque accendi argumento non iniucundo ex comparatione methodi huius inter gentiles et Iudaeos, si nobis liceret esse prolixis. Ast contrahenda vela sunt, legi tamen non sine vtilitate possunt, quae erudite de hoc argumento disseruit SCHRAMMIVS [o].

Diuisio doctrinae Iudaicae in theticam et moralem.

IX. Doctrina Iudaeorum exoterica aut fidei dogmata aut morum doctrinam comprehendit. Illa et articulos fidei natura notos et ratione duce cognoscendos et ex reuelatione discendos comprehendit. Ea autem praeter legis decalogum diu certo systemate caruerunt, nec definiuit ecclesia Iudaica certam dogmatum seriem, donec circa medium aeuum Iudaici doctores de constituendo theticae theologiae compendio et designando articulorum fidei numero cogitarent. Primus, qui operi manum admouit fuit Saadias Gaon, quem Soranae academiae praefuisse Seculo X, supra diximus. Is Arabica lingua conscripsit *librum de fide* (*Sepher*

n) Vid. R. ISAAC LORIIA de reuol. anim. P. III. c. 49. Cabb. denud. T. II. P. II. pag. 476. o) loc. cit.

Digitized by Google

pher Haaemunah,) quem Hebraicum fecit R. Iehuda Ben Samuel Aben Tibbon, vt ſupra dictum: cuius compendium exhibet HOTTINGERVS. Agit in iſto ſcripto auctor libro primo de creatione, quam ex ſcriptura probat et ex prouidentia rationibus confirmat; libro ſecundo ita de Deo attributisque diuinis diſſerit, vt contra Trinitatis ſimul myſterium inſurgat. Libro tertio de lege, prophetis et prophetia, de Leuitis et circumciſione aliisque ad legem ceremonialem pertinentibus diſputat. Libro quarto de cultu diuino et religione, de fine creationis et in ſpecie hominis itemque de prouidentia eiusque concurſu tractat. Libro quinto opera iuſtitiae et iniuſtitiae ſiue peccati excutit, quo loco fermentum Phariſaicum luculenter prodit. Libro ſexto de ſubſtantia naturaque animae, de morte, de ſede, operibus, praemiis, poenis animae, de vitae termino, de angelo mortis etc. diſquirit, et reuolutionem corporum in die reſurrectionis explodit. Libro ſeptimo reſurrectionem ex natura rerum, ſenſuque hominis, ex reuelatione et traditione demonſtrat. Libro octauo doctrina de vltima liberatione Iſraëlis per Meſſiam, et libro nono de praemiis bonorum et poenis malorum operum explanatur; libroque decimo dogmata quaedam moralia vitaeque regulae afferuntur. Dignus libellus eſt, qui ab exploratoribus Iudaicorum dogmatum etiam philoſophicorum penitius excutiatur, eo quod non ſcripturae tantum et traditionis fide, ſed etiam rationis momentis auctor nitatur; vnde miramur doctiſſimos viros IACOBVM BASNAGIVM et IACOBVM FRIDERICVM REIMMANNVM eius rationem in condenda doctrinae Iudaicae hiſtoria non habuiſſe [p]. Fatendum tamen, priuatam tantum auctoritatem eum libellum habuiſſe; publicam enim fidem MAIMONIDAE tantum labor meruit, qui teſte R. IS. ABARBANELE [q], primus fuit, qui incepit redigere in ordinem radices et fundamenta legis diuinae, id eſt, qui librum eccleſiae Iudaicae ſymbolicum conſtituit, licet ante eum duobus ſeculis antiquior R. Saadias ſimile quid fuerit conatus. Ex hoc Iudaeorum magiſtro fidei articulos tredecim, quos poſtea vniuerſa recepit eccleſia Iudaica, diſcere licet, quos paſſim ſcriptores repetunt [r]. Fundamenta illi articuli exhibent fidei Iudaicae, non tantum religionis reuelatae, verum etiam naturalis. Quare, vt quid ſperet duce ratione et reuelatione eccleſia Iudaica, quidue credat, et quousque rationis limites extenderit, cognoſcamus, lectoris commoditati inſeruituri, paucis monemus; articulum primum ponere pro fundamentali dogmate, exiſtentiam creatoris excelſi, quod nimirum exiſtat perfectus omni modo perfectionis, et ſit ſupra quaelibet exiſtentia atque ab eo perpetuitas eorum ſit, et ſi concipiamus, non exiſtere, ceſſatura ſit exiſtentia cuius-

p) Memorauit autem eum LAVR. ODHELIVS in ſynag. bifronte p. 59. et BVDDEVS introd. in hiſtor. philoſ. Hebraeor. §. 32. p. 171.

q) De capit. fidei c. I. §. 3.

r) Nominatos vide apud REIMMANN. l. c. L. I. c. 5. §. 13. p. 63. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 867. add. BASNAGE Hiſt. des Iuifs L. IV. c. I. §. 1. SCHVDT. memorab. Iud. P. II. L. VI. c. 27. §. 18. p. 29.

libet entis: omnesque existentiae, et quicquid extet praeter illum, necessario dependeat ab eius existentia. Articulus alter vnitatem eius fundamentum ponit, quodque vnus sit non tanquam species generalium, neque vnus vt species particularium, nec etiam vnus instar compositi, sed vnus sit vnitate, cui nulla similis est. Tertius corporalitatem a Deo remouet, nec in eo esse affectiones corporum vel in substantia vel in accidente, ponit, sed separandam esse ab eo omnem compositionem et diuisionem statuit. Quartus eius aeternitatem asserit, qua nihil praeter eum est aeternum, si eum comparemus cum alio. Quintus postulat, vt ille solus Deus sanctus et benedictus colatur atque adoretur, neque tale quidquam praestetur vlli existenti praeter ipsum, sed omnes cogitationes in eum solum dirigantur. Sextus prophetiam confirmat, eam scilicet et dari, verumque esse, quod prophetae dixerunt. Septimus veritatem prophetae Mosis magistri, tanquam fontis omnis prophetiae statuminat. Octauus, legem esse a coelis pronuntiat, atque hoc credi postulat, istam legem, quam hodie habemus, esse legem traditam Mosi atque totam esse ex ore omnipotentis. Nonus legem hanc magistri Mosis non exterminatum vel extirpatum iri, nec venturam aliam legem praeter hanc, a Deo asserit, nec fore additamentum aut diminutionem in scriptura, vel explicatione ait. Decimus, Deum statuit cognoscere omnes actiones hominum, easque non negligere. Vndecimus docet, Deum retributurum esse bonam mercedem obseruanti praecepta eius, et puniturum esse eadem violantem; retributionem autem maximam esse futurum seculum, et poenam grauissimam exterminium. Duodecimus, credere postulat Iudaeos dies Messiae, illumque certissime expectare, etiamsi cunctatus fuerit, non supputando tempora. Decimus tertius resurrectionem mortuorum iniungit credendam, quae fixo solique Deo noto tempore certissime euentura sit. Intelligi ex horum articulorum fundamentalium recensione potest, praesertim si explicationes et rationes additae considerentur, quas ex parte infra contemplabimur, auctorem eorum fuisse philosophum: cuncta enim argumentis philosophicis ornauit et roborauit. Mirandum itaque MAIMONIDEM, cuius methodus philosophica Iudaeis multis displicuit, ita tredecim istos articulos, (Ikkarim vocat) contribulibus suis commendauisse, vt eos plerique reciperent. Fuerunt tamen quidam, qui vel inuidia duce, vel arrogantia auctore improbauerunt conatus Maimonideos, et varia in eo carpserunt. Inter eos praecipue duorum se distinxit ab aliis studium, R. Chasdai seculo XIV, et R. Ioseph Albo seculo XV, qui in hoc articulorum fundamentalium catalogo reprehenderunt, quod plures articulos et essentialia dogmata fidei omiserit, et credenda cum agendis confuderit, ea quoque dogmata, quae fundamentum fidei tangunt, ab iis, quae minus talia sunt, non satis distinxerit. Aliter itaque instituendum esse ratus R. CHASDAI, in *Or Iehoua*, dogmata fundamentalia, ab iis, quae hoc nomen non tuentur, ita discreuit, vt

duas

Digitized by Google

duas articulorum fidei classes constitueret, quarum vna eos comprehendit, quae absolute ignorari non possunt, quales sunt, esse Deum, esse eum vnicum, incorporeum et ab omni corporis natura remotum; altera eos exhibet, qui ideo fundamentales sunt, quod negato vno, totum religionis fidei systema collapsurum esset. Huc sex capita refert: notitiam Dei de existentibus, prouidentiam eius circa ea, potentiam eius infinitam, prophetiam, liberum arbitrium, nouissimum diem. Tandem eos quoque articulos fidei vocat, qui sine haereseos nota negari non possunt, quia sunt articuli fidei, non dependentes a praeceptis specialibus, et sunt isti octo: creatio mundi, immortalitas animae, praemium et poena, resurrectio mortuorum, aeternitas legis; eminentia prophetiae Mosis; quod fiat sacerdoti responsum per Vrim et Thummim, Messias: quibus coronidis loco adiicit ea dogmata, quae dependent a praeceptis particularibus; et sunt tria, precatio et benedictio sacerdotum, vtilitas resipiscentiae, principium anni et quatuor distinctiones eius. Ita quidem huius mentem explicat ABARBANELIVS [s], R. IOSEPH ALBO autem in libro suo *Ikkarim*, ad tria capita dogmata omnia reuocat, quae summa sint omnium reliquorum, et summa genera omnium articulorum, nempe sunt ea: existentia Dei, sub qua continetur vnitas et remotio corporeitatis. Legem esse a coelis, sub qua comprehenduntur prophetia atque excellentia prophetiae Mosis magistri nostri; praemium et poena, ad quam reducuntur scientia Dei, prouidentia, Messias atque viuificatio mortuorum. Videturque R. Ioseph Albo hanc distinctionem summorum generum capitumque theologiae a doctoribus scholasticis accepisse, quod cum paucioribus classibus omnia comprehendat, multis Iudaeorum placuit. Potior tamen eorum pars Maimonideo systemati adhaesit, et hos tredecim articulos non tantum pro systemate fidei Iudaicae recepit, sed et variis scriptis illustrauit, de quibus tamen plura in praesentia dicere non licet [t].

X. Doctrinam moralem Iudaeorum quod concernit, ea in hac gente non tractatione systematica et acroamatica, sed exoterica, nempe paraenetica et ascetica methodo tradita est, donec tandem ad Aristotelis ethicam deducerentur. Et exigua quidem totius moralis philosophiae et theologiae cultura, pretiumque haud magnum apud Iudaeos fuit, eo quod toti in traditionum Talmudisque studio haererent; cuius luculentum exemplum est, quod in vniuersa Talmudis compilatione ingente vna tractatio, *Pirke abboth* dicta, moralis sit. Ex quo vero studia philosophica inter Iudaeos in Occidente habitantes emersere, coeperunt quoque illi maiorem diligentiam studio morali impendere. Vnde a seculo XI et XII, multi Iudaeorum doctores reperiuntur, qui in hoc

s) l. c. c. 3. p. 5.

t) Plura videsis apud ODHEL. l. c. p. 68. seqq. Io. A LENT. theol. Iud. hod. c. I. §. 14. p. 18. seqq. CARPZOV. pec. diss. disput. Acad. p. 483. seqq. REIMMANN. l. c. p. 68. BVDDEVM l. c. §. 32. p. 17. seqq. Inter recentiores articulos fidei omnium diligentissime illustrauit R. MENASSE BEN ISRAEL, cuius scripta huc pertinentia indicant KROMAYERVS in scrutinio religionum diss. IV. p. 76. seqq. REIMMANN. l. c. §. 18. p. 72.

hoc argumenti genere illustrando operam collocarunt suam. Quorum tamen recensionem cum limites nostri non admittant, viri eruditi IO. HENR. HOTTINGERVS [u], LAVRENTIVS ODHELIVS [x], I. B. CARPZOVIVS [y], IAC. FRID. REIMMANNVS [z] adeundi sunt, qui eorum pleniorem dabunt notitiam. Frustra tamen ethicam systematicam, philosophico ordine methodoque conscriptam quaeres; cuncta enim ascetice, exotericeque tractarunt, licet vnus prae alio ordinis sit obseruantior; quo nomine R. BECHAI *Chobbath Lebbabhot*, siue *officia cordis*, R. MAIMONIDAE *Halechoth Daoth*, siue *regulae morum*, R. IEDAIA HAPENNINI *Bechinath Olam*, siue *exploratio seculi* laudari merentur, de quibus libris bibliothecarum Hebraearum scriptores consulendi sunt. Fuerunt tamen, quibus, vti dictum, arrisit ethica Aristotelica, quique eam suis quoque popularibus commendare non destiterunt. Inter quos nomen tulere R. ABRAHAM BEN CHASDAI ob libros *de anima*, et ob *dialogum inter principem et Naziraeum* [a], et R. KALONIMVS, aliquot scriptis ethicis, vel scriptorum ethicorum versionibus memorabilis [b]. Quibus addi potest, quod Cel. WOLFIVS [c] nos docet, R. MEIR ALGVADESCH, qui medicus regis Hispaniarum A. C. MCDXV fuit, Aristotelis libros ethicos in Hebraicum sermonem transtulisse, et *sententias Aristotelis* collegisse, in quas commentarium scripsit R. IOSEPH BEN SCHEM TOF [d]. Ceterum ex iis, quae de philosophia Iudaica in genere monuimus, iudicium fieri potest, etiam in hac philosophiae parte reuelationis et rationis principia inter se confusa, traditionem philosophicis argumentis admixtam, et quadrata rotundis aptata fuisse, parumque attulisse doctrinam Iudaeorum moralem ad emendationem voluntatis. Peculiari tamen docendi genere de morali doctrina merere voluere Iudaei, operosa et affectata officiorum enumeratione, quae DCXIII legibus ex Mosaica lege, vt ferunt, deductis comprehenderunt, diuiseruntque in CCXLVIII affirmatiuas, et CCCLXV negatiuas. Nimis longus est hic catalogus, quam vt hoc loco totus exhiberi queat, legendus autem vel in *catechesi Iudaica* [e], et in tractatu Talmudico *Maccoth* [f], maxime vero, qui commentario eum illustrauit R. ABRAHAM BAR KETANI in *Kol Iehoua*, a PHILIPPO FERDINANDO [g] Latine edita: vel apud Christianos IO. A LENT [h]: et IO. HENR. MAIVM [i], qui theologiam Iudaicam hodiernam enarrarunt, easque etiam leges notarunt, quae inter Iudaeos antiquatae sunt. Harum legum consideratio luculenter demonstrauit, recte nos Iudaeis philosophiae moralis cognitionem veram solidamque denegasse. De quo si lector nondum conuictus

u) Bibl. Orient. L. I. cl. 6. p. 27.
x) l. c. p. 71.
y) Introd. in theol. Iud. c. X. §. 8. p. 80.
z) l. c. L. I. c. 10. §. 7. seqq. p. 184. seqq.

a) Conf. WOLF. l. c. P. I. p. 58.
b) IDEM l. c. p. 1008.
c) pag. 744.
d) IDEM p. 221. 571.
e) Q. 21.
f) c. 3. f. 23.
g) Ex Iudaeo, qui hunc librum edidit Cantabrig. 1597.
h) l. c. c. XIV. §. 3. p. 447. seqq.
i) Loc. XIII. §. 3. p. 192. seqq.

Digitized by Google

uictus fuerit, eum recordari iubemus, ex mente Iudaeorum praecepta affirmatiua, praeter tres, foeminas non obligare [k]: itemque ad consequendam salutem obseruationem impletionemque legis vnius in hora mortis sufficere, reliquarumque obsequium tantum pertinere ad gradus beatitatis augendos [l]. Id quod pestilentissimam morum corruptionem inducere, et Pharisaismum exhibere integra sua malignitate conspicuum, nemo non videt: Id tam abominabile visum est quibusdam, vt contradicere impio afferto non dubitauerint, parum licet promouentes, qua de re digna sunt, quae legantur, annotata ab ABARBANELE [m]. Quibus si addimus, ritualia et ceremonialia ab iis moralibus longe esse praelata, parumque de mentis emendatione cogitatum, asserta quoque multa sanioribus rationis et reuelationis principiis aduersa, consentient omnes, qui veram moralis doctrinae constitutionem intelligunt, faciem ethicae Iudaicae esse miserabilem et detestandam.

Conspectus philosophiae Iudaicae diuinioris.

§. II. Sed vt paulo plenius intelligamus, quid de iis diuinioris doctrinae capitibus, quae ratione duce cognosci possunt, Iudaei statuerint, quibusue rationibus philosophicis eorum veritatem assertum iuerint, adducemus iam speciali enumeratione dogmata potiora, quae theologiam quandam naturalem Iudaeorum constituunt. Ita vero Iudaeorum magistri praecipiunt:

I. Creator, cuius nomen sit benedictum, vnicus est in vnitate, quae nullam omnino similem habet, et ille solus Deus noster fuit, est, et erit. Ita quidem primum articulum fundamentalem Iudaici symboli fidei praecipere, ex antecedentibus notum. At roborauisse Iudaeos hoc dogma naturale, rationibus quoque philosophicis ex MAIMONIDE [n] constat, qui vnitatis notiones Peripateticas huc aduocat, monendo: *eius vnitati nihil esse ex iis, quod in hoc vniuerso vnum est, quod ei respondere queat. Nam nec esse vnum specie, quippe quae multa contineat singularia, nec esse vnum corpore, id enim in partes et extrema esse diuisibile; sed ita vnum esse, vt nulla ei similis in mundo reperiatur vnitas.*

II. Existentia Dei nihil aliud est, quam ipsius essentia et veritas, et vicissim essentia eius nihil aliud est, quam ipsius existentia. Nam essentia eius non est ita comparata, vt existentia ipsi accidat: nam ita existentia foret res aduentitia, sed semper et necessariò existit, nec quicquam noui vnquam in ipso exoritur, neque etiam accidens aliquod ipsi accidit. Haec MAIMONIDES [o], qui argumentum ducit philosophicum ex eo, quod essentia Dei nullum in

k) LEO MVTINENS. de cerem. et consuetud. Iudaeorum P. V. c. 4.
l) R. IOSEPH. ALBO fundam. fid. L. I. c. 31. conf. A LENT l. c. c. XIV. §. 8. p. 504.
m) Cap. fid. c. 13.
n) Iesode thora c. I. §. 4. p. 3. ed. Vorst.
o) Moreh nebhochim P. I. c. 57.

Digitized by Google

in se accidens habeat, adeoque existentiam in se necessario includat, cum aliunde ei tanquam aduentitium quoddam aduenire nequeat. Quod argumentum pro existentia Dei ex idea Dei, et necessitatis essentiae eius desumtum tanquam nouam Dei demonstrationem in scenam reuocauit Cartesius, quem non primum eius auctorem esse, ex hac Maimonidae ratiocinatione patet, quem a Christianis mutuum eam accepisse nulli dubitamus: apud scholasticos enim non infrequens eius mentio. Subtiliter in hoc argumento explanando, et rationibus philosophicis deducendo versatur R. IOSEPH ALBO [p], qui monet: *Deum solum necessario existere, alia vero entia omnia esse contingentia; et in hoc conuenire quod sint contingentia, nihil vero esse, quod conueniat cum eo, quod necessario existit, neque in alia re, ne in nomine quidem entis: fieri enim non posse, vt sint duae necessariae existentiae, nulloque modo ea concipi posse paria.* Quam demonstrationem ex natura et definitione entis necessarii postea pluribus vrget, et ita tum ex entis summi idea, tum ex serie rerum contingentium tandem in ente necessario desinente ratiocinatur. Quibus ratiociniis nostra aetate plurimum fuisse tributum a magnis viris, aliis circulum committi et quaestionem peti contendentibus, notum est, hicque memorare fusius nihil attinet.

III. Fundamentum fundamentorum, et columna sapientiae est cognoscere, esse Deum primum ens, istudque existentiam largiri cuilibet existenti. Omnia enim entia coeli et terrae, quaeque intra illa sunt, non existunt, nisi ex veritate illius existentiae. Quod si concipias, illud non existere, nulla res poterit existere; sin autem tibi imagineris, nulla existentia esse praeter illud solum, istud existet, neque desinet esse, propter illorum destructionem: omnia enim existentia necessario dependent ab illo, ipse autem Deus opus non habet illis, ne quidem vllo eorum. Ita quidem R. MOSE [q] tractationem de fundamentis legum auspicatus, omnem realitatem rerum in solius DEI existentia latere, pro fundamento primo posuit. Qua ratiocinatione misero sophismate abusum fuisse Spinozam, suo loco ostendetur. Alia argumenta, praecipue a motu desumta, qui primum motorem supponit, affert alio loco.

IV. Essentia Dei comprehendi ab hominis intellectu non potest, sed longe supra eum est posita. Deus enim definiri non potest; cum definitio composita sit ex genere proximo et differentia; Deus autem non habeat genus, sub quo comprehendatur; nihil autem cognosci potest, nisi ex definitione eius [r]. Paria Iudaei passim tradunt: maxime vero Cabbalistae, hanc absconditam diuinae essentiae profunditatem multis pro-

p) Fundament. fid. L. II. c. 10. conf. Io. A LENT l. c. c. III. §. 8. p. 72.

q) Constit. de fund. legis cap. I. §. 1. pag. 1. R. ABRAHAM. IAGEL. Catechism. Iud. art. 1.

r) MAIMON. l. c.

prosequuntur, vt vel ex solo libro *Tik Runo Hasohar* patet, vbi inter alia: *Tu es iste vnus extra numerum, tu es excelsus supra omnes excelsos, absconditus omnium absconditorum, nulla mens te omnino apprehendere potest, tu es, qui produxisti decem ordines siue numerationes ad illuminandum in iis mundos absconditos, qui non reuelati sunt, et mundos, qui reuelati sunt: et in iis te abscondis a filiis hominum, et tu es, qui annexus es iis, et vnis te iis: et quoniam tu es in intrinseco, quicunque te separat vnum ab alio ex istis decem, reputatur ipse, ac si separasset te ipsum* [s]. Quem locum ideo attulimus, vt quam misere corruperint Iudaei veritatem hanc: essentiam Dei infinitam oomprehendi non posse. Valde enim fallitur RITTANGELIVS, qui haec de infinitatis attributo intelligenda esse, idemque dicere putat, Deum esse caussam caussarum infinitam et incomprehensibilem. Iochaidis enim doctrina ex orientali philosophia transsumta id vult, in infinito abysso latere incomprehensibilem Dei profunditatem demersam, eamque, vt se manifestaret, in illis emanationum ordinibus ita conspicuam se fecisse, vt quicquid in quatuor mundorum classibus esset, Deum euolutum ex profunditatis suae inaccesso et incomprehensibili lumine exhibeat et manifestet, sicque in emanationibus tantum diuinis incomprehensibilis Dei essentia comprehendi queat. Quam genuinam Cabbalistarum mentem esse, infra inuictis rationibus demonstrabimus. Ex his vero de orthodoxia theologiae naturalis Iudaicae, deque philosophia eorum de Deo iudicandum.

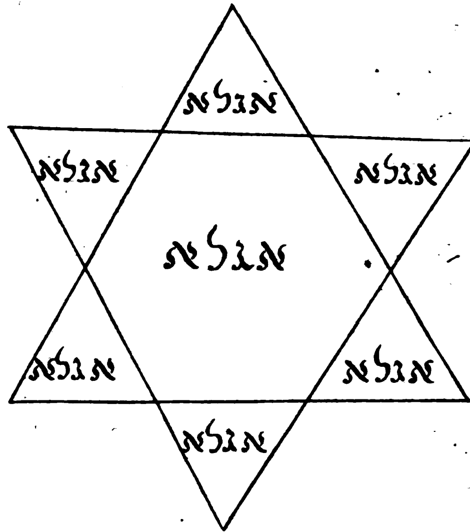
V. Deus itaque ex attributis tantum suis et nominibus cognosci potest, quae cum eius essentia coincidunt. Fundamentum hoc est totius fere magiae Iudaicae, et Cabbalisticae, qua mira nominibus diuinis effici posse gloriantur, qua de re passim obuia sunt Iudaeorum effata [t]. Quod licet mirum videri queat, ad eiusmodi nugas Iudaeos potuisse delabi, desinet tamen mirari, qui cogitabit, emanationis systema, quod Cabbalistae, et ab iis alii quoque Iudaei receperunt, postulare, vt nominum diuinorum quasdam quoque ex Deo emanationes saltem virtutes operatrices esse, concedatur, quibus commotis emanationum inferiorum series ad superiorum voluntatem pertrahi posse sperari queat. Quod ex Orientali philosophia ad Iudaeos transiisse, ex Gnosticorum circa diuina nomina mysteriis colligi potest. Multa hic otiosa et nugarum plena somniant Iudaei, qui nomina diuina septuaginta duo numerant, eaque septies disposita interque se commutata septingenta et viginti nomina Dei exsculpunt. Inter ea maxime nomen אגלא, Agla memorabile est, eo quod eo Iudaei in Cabbala practica vtuntur, et hoc scuto Dauidis, vt vocant, incendia extingui pos-

 se

s) Locum affert STEPH. RITTANGELIVS ad librum Iezirah p. 162.

t) vid. PETR. GALATIN. L. II. c. vlt. REVCHLIN. Cabb. L. III. p. 697. seqq. Coll. Pistor. Cabbal. denud. T. I. intr. in librum Sohar c. 5. p. 178. seqq. et quae praeter alios adduxit IO. SAVBERTVS palaestr. theolog. philolog. p. 61. seqq.

ſe contendunt, ſi igni immittatur, cuius figuram in lectoris curioſi gratiam hic appingimus.

Alii aliter pingunt, et angulis vocem ט"יר inſcribunt. Eſt autem vox Agla compendium vocum אתה גבר לעולם ארני, *tu es fortis in aeternum Domine*, quibus vim iſtam mirificam, etiam ad euitanda vulnera, et ſimilia ineſſe ſtatuunt, de quo tamen cum ad noſtrum inſtitutum id non pertineat, dici plura non poſſunt, legendi tamen ſunt, quos magno numero laudat Io. Albertus Fabricius [u]. Ex his vero de reliquis iudicandum.

VI. Maxima vero vis ineſt nomini Dei יהוה, cuius tanta veneratio eſſe debet, vt nemini illud pronunciare liceat. Multa hic dici poſſent de hoc nomine Deo mirabili, quod *Schem ham phoraſch* vocant, eo quod eſſentiam Dei clare et luculenter explicet, ſi theologiae Iudaicae placita compilanda eſſent; ſed his immorari non licet, videndi vero quos laudat Fabricius [x]. Nos id, inſtituti noſtri memores, notamus, tanta ſeueritate interdictum eſſe vſum huius nominis Iudaeis, vt aeternae vitae exſortem eum dicant, qui illud vel voce vel ſcriptis efferat, qua de re videndus eſt tractatus *Sanhedrin* [y]: immo, teſte *Auoda Sarah* [z] R. Chanina Ben Teuadion ob hanc culpam igni, vxorque eius morti addicti ſunt. Qua vero de cauſſa venerabili nomine vti prohibuerint Iudaei, et non niſi ſacerdoti benedictionem pronuntianti efferre licitum putauerint; vtrum ad tollendum abuſum et conſeruandam eius maie-

u) Cod. apocryph. V.T. T.II. p. 1006. T.III. pag. 143.

x) Bibliograph. antiq. c. VIII. p. 243. ſeqq.

y) c. XI. f. 90.

z) c. I. f. 18.

maiestatem, aut propter vsum magicum, aut propter ignoratam hodie et amissam pronuntiationem eo vti vetuerint, ita disceptatum est inter viros eruditos, vt nobis quidem veram caussam non liquere, sit verisimillimum. Legenda tamen quae industria HADRIANI RELANDI [a] collecta sunt scripta virorum doctorum.

VII. Dei essentia tota spiritualis est, distincta ab omni prorsus corpore, est enim infinitus, omne vero corpus est finitum, finitamque habet potentiam. Ita iterum MAIMONIDES [b], et, qui eum sequitur ALBO [c], quo simul omnem materiae infinitatem negant.

VIII. Est Deus essentia perfectissima, et quicquid a nobis pro perfecto habetur, id quoque attribuitur Deo benedicto, ad docendum, illum omnibus numeris, et gradibus esse perfectissimum, nullumque in ipso esse defectum vel priuationem, vel passionem. Hinc omnes perfectiones non tantum potentia, sed re ipsa in eo sunt [d].

IX. Attributa Dei diuiduntur in tres partes: quaedam sunt actiua, quaedam accessoria, quaedam negatiua. Actiua sunt desumta ab actionibus Deo tributis et a Deo prouenientibus per media naturalia; accessoria sunt petita ab exaltatione loquentium de eo; haec licet sint multiplicia, nullam tamen inferunt in Deo multitudinem, neque eximunt eum ab vnitate. Negatiua autem praedicantur de eo, ad negandum de ipso contrarium illorum, non ad affirmandum illa eo modo, quo nos ea intelligimus. Subtiliter haec exsequitur auctor libri *Cosri* [e], sic vt vix dubitare liceat, pressisse eum Scholasticorum vestigia, adeoque etiam ex hoc quoque argumento suspicari liceat, esse librum hunc seculo VIII, quo is scriptus dicitur, iuniorem. Multa imprimis de passionibus Deo attributis satis eleganter disserit, quocum conferendus MAIMONIDES [f]. Non itaque κατὰ τὸ ῥητὸν intelligendi sunt Iudaei, de Deo indigne loqui visi. Ita enim ἀνθρωποπαθῶς loqui solent de Deo, vt oblitos fuisse summi Numinis perfectione credas. In quo allegoricae methodo ignoscendum est, eiusque phraseologia ex his thesibus philosophicis explicanda, licet fatendum quoque sit, obscuros se ita fecisse doctores Iudaicos, et plebi occasionem dedisse, venerationem supremo Numini debitam negligendi; vt taceamus, saepe has allegorias re ipsa in Dei perfectionem peccare, quamcunque etiam explicationem adhibeas [g].

X. Deus est infinitus (Ensoph Cabbalistis inde dictus, de quo in sequentibus dicetur) distinctus quam maxime a creaturis finitis, habet enim infinitam durationem existentiae tam antecedentem, quam subsequentem. Hinc attributa eius aeterna et infinita sunt, quoniam fieri non potest, vt de nouo ipsi contingant, vel ita sint in Deo, vt aliquando futura non sint [h].

a) In dodecade exercitationum philologicarum, de vera pronuntiatione vocis Iehoua, Traiecti 1707.
b) Mor. nebh. P. I. c. 26.
c) l. c. L. II. c. 6.
d) IDEM l. c. ALBO l. c. c. 26. Cosri P. II. §. 2. p. 77.
e) pag. 77.
f) l. c. c. 46. 59. 60.
g) Conf. BASNAGE Hist. des Iuifs L. IV. c. 8. §. 3. seqq. p. 8. seqq.
h) ALBO L. II. c. 25.

Digitized by Google

XI. Est Deus etiam infinitus ratione durationis, ita vt sit primus et nouissimus, atque aeternus, non enim dependet a tempore, vt entia contingentia. Fuit itaque ante mundum, errantque illi grauissime, qui mundum Deo coaeternum statuunt. Prolixe id contra Aristotelem prosequitur MAIMONIDES [i].

XII. Omnia quae praeter Deum sunt, tempori subiiciuntur, et ideo tempus illa immutat. Hinc ipsae etiam intelligentiae separatae, etsi ex contrariis minime compositae sint, vt mutationi obnoxiae esse queant, nihilominus mutationem a tempore patiuntur. At Deus semper idem est, tam ante creationem mundi, quam post illius interitum, neque vllis mutatur temporibus [k].

XIII. Deus est essentia simplicissima, neque in eo est compositum aut accidens aliquod, sed est substantia, quae sine accidentibus subsistit. Hinc sequitur, Deum esse intellectum in actu perpetuo, nunquam in potentia, sic vt non quandoque apprehendat, quandoque non apprehendat, sed sit semper intellectus in actu. Sic consequens est, ipsum et rem, quam comprehendit, vnum idemque esse. Ita iterum MAIMONIDES [l], cuius verba quidem sanum sensum admittere non negamus, suspicamur tamen praeceptoris sui, Auerrois, principium, Deum esse intellectum agentem vniuersalem in cogitationibus Iudaei philosophi haesisse, hasque ei locutiones suggessisse. Certe incommode dicit, rem quam comprehendit, et intellectum eius vnum esse. Aliud enim res est, aliud idea rei intellectui obuersans. Verum de his alibi.

XIV. Ex eodem fundamento Deus quoque est immutabilis, non tantum quoad existentiam, sed etiam quoad voluntatem. Hinc nullae in eo proprietates corporis sunt, nec variabile quicquam, quod mutationem in eo efficere queat. Quin et passiones ab eo separandae sunt, quia efficiens passionum aliud est, quam id, quod patitur [m].

XV. Vocantur proprietates diuinae Sephiroth, id est, illuminationes, eo quod plenae sint lucis et splendoris. Ita quidem auctor *praefationis in librum Seaare Ora* [n], quem vnanimem nationis suae consensum a parte sua stantem habere putat LENTIVS. Sed fallitur vterque; attributa enim diuina manent in essentia diuina, et cum ea realissime et formaliter vnum sunt, vt ex antecedentibus constat: Sephiroth autem, sunt formae virtutesque substantiales ex Deo eiusque vnitate ita egredientes et se ad inferiora effundentes, vt salua tamen eius vnitas maneat, id quod infra, vbi ex instituto de iis dicendum, prolixe probabimus. Hoc vero loco vnum tantum Iudaei [o] celebris locum afferimus, testantis *Abrahamum vocauisse in libro Iezirah Sephiroth, quasi Saphiros, ad significandum, quemadmodum Saphirus omnes colores recipit, sic Deo omnes formas,* *bene-*

i) l. c. P. II. c. 15.
k) ALBO L. II. c. 19.
l) Fundam. leg. c. II. §. 15. p. 23.
m) Citati.
n) l. c. p. 94.
o) R. MOSES ad Iezirah c. I.

Digitized by Google

benedictiones, emanationesque tribui, ita tamen, vt haec omnia summam Dei benedicti vnitatem praedicent. Vnde non erraſſe cenſendus eſt doctiſſimus Iudaeorum ſcriptor R. Menasse Ben Israel [p], qui *decem illos Sephiroth ſeu diuinas perfectiones aliud quid eſſe*, dixit, *quam eſſentiam Dei, licet dici nequeat, eſſe illas diſtinctas creaturas; ſed tantum emanationes quasdam eſſentiae coniunctas, perinde vt radii ſolares cum ſole, flamma cum prunis ardentibus, aut, vti Plato ait, vltimum lineae punctum cum linea coniunctum eſt.* Rectiſſime enim ita Cabbaliſtarum mentem exprimi, ex dicendis conſtabit.

XVI. Deus ita omniſcius eſt, vt cognoſcat eſſentiam ſuam, quae eſt infinite perfecta, eam autem infinite perfectam cognoſcere non poteſt, niſi cognitione infinite perfecta. Ita R. Albo [q], quae latius proſequitur Maimonides [r], monens, idcirco non cognoſcere neque intelligere Deum creaturas per creaturas, vti nos apprehendimus eas, ſed per ſemet ipſum, ideo quatenus ſe ipſum intelligit, etiam cognoſcere omnia, cuiuslibet enim rei eſſentiam in ipſo fundatam eſſe. Quibus verbis diſcipulum Auerrois differere de intellectu diuino, cautus lector monendus eſt.

XVII. Deus mundi Dominus eſt, totiusque terrae, gubernans ſphaeram potentia, quae caret fine et termino, et virtute nunquam ceſſante. Subtiliter haec explicat Albo [s]: *Quia omne agens perfectum non poteſt operari quicquam, niſi poſſit operari illud, et ſciat operari, et velit operari: dicimus Deum velle, poſſe et ſcire. Ita tamen, vt illae notiones diuerſae agentis non inferant illi compoſitionem.* Res autem impoſſibiles a potentia Dei optimi maximi ideo excludi monet Maimonides [t], quia earum exiſtentia ſit falſa, nec cadant in operationem agentis.

XVIII. Deus adeo non eſt in loco, vt potius locus ſit, quia omnis locus eſt plenus gloria eius [u]. Frequens Iudaeorum conſuetudo, vt Deum מקום, locum appellitent, licet de eo locum praedicari poſſe negent, eo quod nomen loci, vt ait Albo [v], nonniſi rei, quae impletur corpore aliquo dimenſionem habente, tribuitur, quod in ea quieſcat, et quod eam ambiat. Nempe infinitam Dei omnipraeſentiam et immenſitatem cum negatiue magis, qum poſitiue definire liceat, idea loci vero diuerſiſſima ſit, prout nempe ad aliquid refertur, hinc factum, vt Iudaei incerta vocis ſignificatione Deum locum dixerint, ad ſcripturae verba [y] prouocantes. Qua de re loca eorum adeunda ſunt, quae collecta exhibent Pavlvs Slevogtivs [z], Io. Paschivs [a] et vir ſummus, Christophorvs Matthaevs Pfaffivs [b], qui recte

p) De creatione probl. 27.
q) L. II. c. 21.
r) Fund. leg. c. II. §. 15. p. 23.
s) l. c. c. 25.
t) Mor. nebhoch. P. III. c. 15.
u) R. Aben Esra praef. comm. in Esther.
x) L. II. c. 17.
y) Exod. XXXIII. 21. Pſalm. XCI. 9.
z) Diſſ. Acad. XVI. §. 15. p. 355. ſeqq. Buxtorf. Lex. rabbin. f. 2000.
a) Diſſ. de Loco th. II. §. 10.
b) Diſſ. anti-Baeliana II. p. 19.

Digitized by Google

recte obseruat Christianorum quosdam Iudaeos in hac re fuisse secutos. Fatendum quoque, multos Iudaeorum ista voce nihil aliud indicare voluisse, quam Deum ita omnibus adesse praesentem, vt cuncta ab eo dependeant, et ab eo vi infinitae essentiae suae diuino et spirituali modo repleantur. At cum idea spatii locique semper extensionem aliquam admittat, incommode et obscure locutos fuisse, simul agnoscendum est. Placet acutissimi POIRETI [c] pronunciatum: *Non me latet viros eruditos, nec absurda alioqui mente praeditos, H. Morum, Hebraeorum aliquot antiquiores, aliosque statuere ipsum spatium a Deo siue ab eius immensitate non differre, qua propter etiam multa, quae spatio hic tribuuntur imperfecta, ab eodem remouent. Sed si quid veri in eorum sententia siue mente subsit, vt ipsi contendunt, fateor id a ratione mea, in quo quidem sum statu, minime comprehendi posse, atque ita eorum curae relinquo suam de Deo spatiosam ideam tam pure ab omnibus imperfectionibus liberare, et tantis ornare perfectionibus, vt eadem Deo non indigna, sed digna euadat.* Immo non negamus multos Iudaeorum Auerrois sequaces, qui intellectum aliquem vniuersalem, omnia animantem admiserunt, nobis suspectos esse, quando Deum locum dicunt. Ita enim MAIMONIDES [d]: *Sicut per formam res est, quod est, et per eandem veritas et quidditas illius subsistit: sic Deus se habet ad hunc mundum, et eatenus dicitur esse forma vltima, et forma formarum, quatenus existentia omnis formae mundanae eiusque conseruatio vltima innititur Deo, et in ipso subsistit, quemadmodum res formam habentes in formis suis subsistunt.* Eadem suspicione premuntur Cabbalistae, qui Deum ita locum esse dicunt, vt mundus sit Deus expansus, Deus mundus contractus, eo quod Deus per emanationes ad omnia se essentialiter extendat, quod, vt alia absurda taceamus, reuera extensionem spatiosam Deo tribuit. Haec cum Iudaei tradant, quaestio non plane otiosa est, vtrum Spinoza systematis sui occasionem a Iudaeis acceperit, maxime Cabbalisticis scriptoribus? de qua tamen alibi dicetur.

XIX. Deus perficit omne ens, nulla vero perfectio ei aduenit extrinsecus, secus atque regibus, quorum perfectio extrinsecus accedit; regum enim imperium non eminet, nisi secundum gloriam et honorem, qui illis extrinsecus exhibetur: Apud Deum vero non ita res est: Deus enim gloriae dominatur; et quia rex est gloriae, regnum eius ab extrinseco se non erigit, neque mutatione aut destructione subditorum mutationem recipit [e].

XX. Deus ab aeterno disposuit totius mundi negotia, et diuina sua sapientia ac perspicacia vidit omnes effectus, qui in tempore futuri essent [f].

XXI. Sequuntur itaque res omnes scientiam Dei praecedentem, quae eas prout sunt, ordinat et disponit, siue sint existentia abstracta, siue exi-

c) Obi. et Resp. ad calc. Cogitat. ration. de Deo p. 742. ed. vlt. d) Mor. nebhoch. P. I. c. 69. e) ALBO L. II. c. 14. f) R. Isaac Bar Sesat apud MENASSE BEN ISRAEL de term. vitae p. 226.

existentia singularia materiata firma, siue existentia materialia, quorum indiuidua mutantur secundum ordinem, qui nec corrumpitur, nec mutatur, ideoque penes ipsum nulla est scientiae vel multiplicatio vel innouatio, vel mutatio, dum enim substantiae suae immutabilis veritatem nouit, nouit simul omnia sua, quae inde sequuntur, opera [g].

XXII. Omnia fiunt ex decreto Dei, et tamen liberum est arbitrium et accidentia; sunt enim actiones vel diuinae, vel naturales, vel accidentales, vel electiuae seu liberae. Diuinae a caussa diuina proueniunt omni modo, nullam aliam habentes caussam praeter voluntatem diuinam. Naturales sunt a caussis mediis siue secundis, accommodatis illis, et perducentibus eas ad finem perfectionis suae, quam diu nulla reliquarum trium caussarum eas impedit. Accidentales sunt etiam a caussis secundis, sed accidentaliter, non naturaliter, vel ordinate, vel intentionaliter: nullam etiam habent praeparationem ad perfectionem, ad quam pertingant, et in qua subsistant: praeterea conditionem accipiunt a ceteris tribus partibus actionum. Electiuarum autem caussa est voluntas hominis electionem faciens. Ita auctor libri *Cosri* [h], qui subtiliter his distinctionibus insistit, vt rationem concursus praescientiae diuinae cum libertate hominis explicet.

XXIII. Quamuis Deus omnia praescientia sua noscat mala, origo tamen eorum non a Deo, sed ab hominis libero arbitrio deriuanda est [i].

XXIV. Absurdum itaque est dogma, prima principia esse duo, vnum boni, alterum mali. Nam bonum est per se in omnibus iis, quae existunt, malum vero praeter intentionem primam, neque aliter est, quam per accidens [k].

XXV. Absurda etiam sententia, quae ponit praescientiam necessitantem absolutamque; ea enim omnes motus et actiones animantium a Deo decretas ponit, nec penes hominem relinquit potestatem quicquam vel faciendi vel intermittendi. Tollitur etiam secundum illam opinionem rerum contingentia, et sequitur, quod omnia sint vel necessaria vel impossibilia, inutiles sunt omnes leges et comminationes, iniustumque esset, Deum punire hominem, eo quod ex vi decreti diuini non potuerit non facere [l].

XXVI. Fundamentum legis est, quod homo habeat absolutissimam potestatem, hoc est, quod homo per naturam, arbitrium et voluntatem suam faciat, quicquid homo facere potest, sine vlla re alia in ipso creata et innouata. Et sic voluit Deus optimus maximus, hoc est, voluntas Dei aeterna fuit, vt omne animal moueatur per voluntatem suam, et vt homo habeat potestatem eius, quod vult, vel eligit, in iis, quae cadunt sub

g) Moreh nebhoch. P. III. c. 21.
h) P. V. f. 20. p. 367.
i) Moreh nebhoch. P. III. c. 10.
k) Albo L. II. c. 13.
l) Mor. nebh. c. 17. Cosri l. c.

Digitized by Google

ſub ipſius potentiam [m]. Multis haec exſequuntur Iudaei [n], qui omnibus modis in id connituntur, vt quam maximas humanae libertatis, ſiue liberi arbitrii vires extollant. Sine iis enim Phariſaica operum ſupererogatoriorum arrogantia et iuſtitia conſiſtere non poſſet. Hinc auctor *libri Coſri* [o], *liberum arbitrium* dicit *eſſe ex cenſu cauſſarum ſecundarum, et cauſſas habere catenatim dependentes a cauſſa prima, dependentia non coacta; quia poſſibili ſeu contingenti exiſtente anima conſtituta eſt inter conſilium et contrarium eius, facereque poteſt, quod vult.* Alia loca veterum et recentiorum Iudaeorum breuitatis cauſſa praetermittimus. Non negant diuinorum decretorum aeternitatem, nec ab eſſentia diuina ea ſeparant, verum ita cum libero arbitrio hominis conciliant, vt faciat homo, non quod Deus vult et decreuit, ſed quod ipſe decernit, Deus autem id decernat, quod facere velle hominem intelligit. Facile intelligi poteſt, quanta inde auxilia petat theologia Iudaica et ἐθελοθρησκεία ab inani hominum ingenio profecta, qua legi ſatisfacere ſe poſſe credebant. Id quod tamen examinare, et emolumentum inde Phariſaiſmo enaſcens oſtendere huius loci non eſt. Ex his vero ſequentia quoque intelliguntur.

XXVII. Sunt itaque non omnia decreta diuina abſoluta, ſed innumera conditionata, quae ab hominis libera voluntate dependent, quae cum iuris ſui ſit, et velle poteſt, et nolle. Contraria ſentientem Abarbanelem, cui OROBIVS [p] addi poteſt, ideo reprehendit MENASSE BEN ISRAEL [q].

XXVIII. Liberum arbitrium et praeſcientiam diuinam conciliare arduum quidem opus eſt et ſatis intricatum; nec hoc mirum, eſſentiam enim Dei homo capere non poteſt, quacum praeſcientia idem eſt: Certum tamen praeſcire Deum, quia homo facit, non vero facere hominem, quia Deus praeuidit [r].

XXIX. Non itaque praecedit gratia Dei in operibus moraliter bonis merita iuſti, nam ſic nunquam bene agendi haberet poteſtatem, ſed initia boni capit ex voluntatis ſuae viribus, vt meritum conſequatur. Prouocat MENASSE BEN ISRAEL [s] in his ad Ariſtotelem [t], eo quod cum gentis ſuae Pelagianiſmo conſpirare illum videbat. Ita enim ſtatuere neceſſe habebant, vt meritorum ſuorum opera ad iuſtitiam ſufficere oſtenderent. Id quod Iudaei vbique crepant [u].

XXX. Simulatque vero homo honeſtam aliquam actionem ſibi proponit facere, mox etiam Deus ad eam actionem concurrit, et ſua gratia hominem adiuuat [x]. Vidit, hanc doctrinam in gratiam Dei iniuriam eſſe, ISAACVS OROBIVS [y], qui cum LIMBORCHIO [z] diſputauit, vnde

m) Citati.
n) Vid. quae affert LENTIVS p. 158. ſeqq.
o) l. c. p. 68.
p) Amica coll. cum Limb. p. 83.
q) De term. vit. p. 217.
r) Ibidem.
s) De fragil. hum. p. 216.
t) Ethic. L. III. c. 16.
u) Vid. tr. Suca c. 5. conf. DRVSIVS de ſectis L. II. p. m. 67. ſeqq.
x) De term. vit. p. 209.
y) loc. cit.
z) Cap. fid. c. 22. p. 105. Coſri P. V. p. 362.

Digitized by Google

vnde gratiae efficaciam agnouit, qua sequatur effectus, vt Deus vult, et qua sola fit, vt homo velit eo modo et gratiae gradu, quo ille scit hominem libere, sed infallibiliter voliturum. At paucos in eo habet consentientes ex contribulibus suis.

XXXI. Mundus creatus est, initiumque habuit, et finem quoque sortietur. Primarium hunc fidei articulum putat R. ABARBANEL [a], quam agnouisse Iudaeos quoque in Aegypto ex PHILONE constat. Nec aliter statuere poterant, si legem Mosis saluam veramque vellent. Quin et rationibus philosophicis contra mundi aeternitatem pugnauerunt, vrgentes [b]: *Mundum nouum creatum esse, quia corpus sit, corpus autem nequeat esse sine motu et quiete; et haec duo sint accidentia in eo innouata, atque sibi inuicem succedentia. Quod autem alicui accidat, id suo aduentu ipso nouum est, et quod transeat, nouum esse, si enim aeternum esset, priuationem non passurum. Quod autem non possit esse sine accidentibus, de nouo ipsi aduenientibus, illud ipsum nouum esse, quia non fuerit ante innouationes; cum ergo innouata sint noua, ipsum quoque nouum esse.* Ita quidem Iudaeorum plerique: fuerunt tamen nonnulli, qui dogma hoc reuelationis et rationis lumine nixum reiicientes, de mundi aeternitate in errores delapsi sunt. Quidam ante hunc mundum alium a Deo factum esse somniarunt, ex cuius resolutione ortus sit mundus praesens. Cabbalistae relicto systemate Mosaico, ex ipso Deo fluxisse mundorum genera quatuor, nugati sunt, vt postea dicemus. Praecipue vero Maimonidae aetate de aeternitate mundi controuersia inualuit, ex quo principia physica Aristotelis Iudaeis placuerunt. Quamuis enim materiae formationem, vt visibilis mundi ornatus existeret, concedebant, quam salua Mosis historia negare non poterant, materiam tamen fecerunt aeternam, licet ex Deo existentem. Huic errori totis viribus se opposuit MAIMONIDES, qui videndus [c]; cui Platonis in eo argumento systema prae Aristotelis arrisit. Recruduit controuersia Sec. XV, cum aeternitatem mundi defendere suscepisset R. Schemuel Sirsa, vel Sarsa, doctor Iudaeorum Hispanus, qui exspirante Sec. XV vixit: huic se magno ardore obiecit R. Isaac Kanpathon, tantaque inuidia lis ea inualuit, vt parum abesset, quin igni adiudicaretur: quod tamen factum non esse contra ZACHVTHI [d] relationem, (quam secutus quoque est REIMMANNVS [e],) recte affirmat WOLFIVS [f], ius enim vitae et necis Iudaeos in Hispania tum habuisse, demonstrari non potest.

XXXII. Mundus non creatus est ex materia praeexistente, sic vt ex nihilo producta sint omnia, nihilque ante creationem fuerit praeter Deum. Ita quidem plerorumque Iudaeorum post euersum templum tradebat doctrina.

a) De opificio Dei p. 3. seqq.
b) Cosri p. 363.
c) Mor. nebhoch. P. II. c. 14. seqq. p. 223. seqq. conf. BASNAGE Hist. Iud. L. IV. c. 6. §. 4. p. 129.
d) Iuchasin p. 134. MEN. BEN ISRAEL de creat. probl. III. p. 9. BASNAGE l. c. p. 120.
e) Intr. in hist. theol. Iud. P. I. c. 18. §. 29. pag. 612.
f) Bibl. Hebr. P. I. p. 1113.

Digitized by Google

ctrina. Non prouocabimus ad MAIMONIDEM, multis hoc dogma rationibus adſtruentem, vel ad auctorem libri *Coſri*, cuius verba ſupra adduximus, ſed ad ipſam potiſſimum traditionem eccleſiae Iudaicae reſpiciendum eſſe monemus, quam complexum eſt fidei ſymbolum, quod creationem ex nihilo inter prima fidei fundamenta ponit, vt taceamus alia a viris doctis [ff] paſſim adducta, et a viro ſummo ISAACO DE BEAVSOBRE [g] diligenter collecta. Qui tamen vt ingenio erat magno, et eruditione elegantiſſima, omnem mouit lapidem, vt oſtenderet, eccleſiam Iudaicam veterem creationem ex nihilo non docuiſſe, ſed potius antiquo dogmati adhaeſiſſe. Qua de re hic quidem diſputandi nobis locus non eſt. Fatemur tamen, tales nobis videri viri eruditiſſimi, quem cum in viuis eſſet venerati ſumus nobis amiciſſimum, et poſt cineres quoque ob inſignia in rem literariam merita colimus, rationes, vt parum idoneae ſint, ad contrarium nobis perſuadendum. Nempe nec Philo huc pertinet, quem deuiaſſe ab eccleſia Iudaica adeo notum eſſe exiſtimamus, vt merito miremur, potuiſſe virum doctiſſimum in animum inducere, vt id negaret [h]; nec

ff) Vid. LENT. l. c. p. 147. WITSIVS Mel. Leid. Ex. VIII. §. 32. p. 101. ſeqq.

g) Hiſt. de Manichée T. II. L. V. c. 3. p. 184. ſeqq.

h) Prolixior eſt materia, an Philo creationem ex nihilo crediderit, quam vt hic poſſit ex inſtituto tractari; pauca itaque annotamus, quae lucem quaeſtioni foenerari apud rerum intelligentes et a praeiudicio hypotheſeos liberos apta ſunt. Nempe I. concedendum quidem eſt, errare magnopere eos, qui Philonem inter illos numerant, qui mundi creationem ex nihilo, i. e. ex nullo praeexiſtente ſubiecto aſſeruerunt. Hi enim euidenti eius loco, de opificio mundi p. 2. refutantur, vbi duas cauſſas ponit Deum et materiam, illam actiuam hanc paſſiuam, illamque hanc ornaſſe, et ita mundum condidiſſe dicit. Vnde recte et eleganter obſeruat vir doctus, errare Witſium, qui, vt contrarium euinceret, ad Philonis verba prouocat, quibus „aeternitatem ſoli intelligibili et immutabili „enti vindicat, res viſibiles et ſenſibus expoſitas „generationi et formationi atque mutationi ob„noxias eſſe " dicit. Nam hoc de viſibili tantum mundo ex fluxa materia valere, non de materiae principio, verba eius clare docent. Ex quo intelligitur, etiam verba illa: „Nihil com„mercii habet, cum eo quod non factum eſt, is „qui id non fecit, " ad mundum ex quorundam opinione aeternum pertinere, non ad materiam, de qua Philo non diſputat. Et hactenus quidem omnino viro doctiſſimo aſſentimur. At in eo fallitur, quod putat Philonem Platonis ſententiae inhaeſiſſe, qui duo abſoluta principia poſuit, Deum et materiam. Quamuis enim duo haec principia licet non abſoluta ſimul non neget, quae nullus philoſophus vnquam negauit, ne Cabbaliſtis quidem exceptis, cogitandum tamen eſt, fuiſſe Philonem ex philoſophorum Alexandrinorum numero, qui de certo ſyſtemate dualiſtico, emanatiuum receperunt, ſtatueruntque Deum ex ſe ſinuque ſuo materiam expuliſſe, et emanare feciſſe, vt ſupra fuſe probatum, et infra de Cabbaliſtis quoque et de Origene ſuo loco probabitur. Hanc fuiſſe mentem PHILONIS locus a Cel. viro iam adductus de creat. principis p. 728. probat, vbi ait: „Deum non entibus dediſſe eſſentiam, confuſa „digeſſiſſe in ordinem, nouas qualitates rebus „indidiſſe, ſimilia feciſſe ex diſſimilibus, e di„uerſis eadem, ex inſociabilibus et diſſitis co„haerentia et ſociabilia, ex inaequalibus aequa„lia, et quicquid delinquit deterior eſſentia „transformaſſe in melius. " Quae ſenſu Platonico dicta eſſe omnino concedimus, vbi οὐκ ὄντα materia eſt fluxa, inordinata, diſſimilis, diuerſa. Aſt ita, Deum καλέσαι οὐκ ὄντα εἰς τὸ εἶναι, ait, ἐκ σκότους φῶς ἐργασάμενος, „ex tenebris lucem „producens. " Quae intelligi non poſſunt, niſi ex Cabbaliſtarum in Aegypto enata doctrina teneamus, emanationes diuinas, cum longiſſime a ſummo lumine ſe remouiſſent, factas eſſe tenebras, ob priuationem luminis, per Sephiroth autem et canalem Adam Kadmon lucis radium tenebris immiſſum, ſicque mundum materialem conditum eſſe. Nec aliud vult Philo, niſi materia ex Deo emanante et longiſſime a fonte recedente tenebras ortas eſſe, at a Deo luminis immiſſione ordinatam et ornatam materiam. Melius id intelligent, qui Philonis mundum intelligibilem cum materia intelligibili Alexandrinorum philoſophorum eorumque mundo duplici ſupra delineato comparabunt. II. Miramur, potuiſſe dicere virum eruditiſſimum, Platonis ſyſtema eſſe Hebraeorum veterum doctrinam, habuiſſe enim a barbaris: adeoque non poſſe dici, Philonem platonizantem ſuae gentis dogmata reliquiſſe, neque enim probabile

Digitized by Google

nec quae porro de reliquis teſtimoniis addit momentum magnum habere nobis videntur. In hoc enim argumento et ſimilibus, non ratiunculis quibusdam, quae toti hiſtoriae dogmaticae inducere Pyrrhoniſmum et ineluctabilem incertitudinem conciliare poſſunt, ſtandum, ſed ad teſtimoniorum claritatem conſenſumque confugiendum eſt. Qui cum talis fuerit, vt in hunc fidei articulum conſpirauerit gens a traditionis ore tota dependens, cur non a maioribus accepiſſe illud dogma credamus? Quod enim duce Baſnagio excipit vir doctiſſimus, traditionis ſententiam non fuiſſe concordem et vniformen, parum roboris habet, cum hic non de priuatorum quorundam fide diſputetur, ſed de publica traditione, quam diſſenſus quorundam non tollit. Valde vero turbat quaeſtionem vir praeſtantiſſimus, quando Cabbaliſtarum placita cum exotericis Iudaeorum dogmatibus confundit, et ex his probare cupit, Iudaeos veteres materiam coexiſtentem Deo tradidiſſe: nam nec haec mens Cabbaliſtarum fuit, qui materiam quoque ex Deo emanantem ſtatuerunt, vt infra demonſtrabitur, adeoque ſuo modo ex non-ente deduxerunt, immo ſi eorum verbis ſtandum, id quod in materia reale eſt, prorſus materiale non eſſe, ſed ſpiritualem naturam habere, et materialitatis indolem a priuatione tantum adeoque ex nihilo accepiſſe, dixerunt: nec aliud inde ſequitur, quam, hanc theſin: materiae eſſentiam ex Deo effluxiſſe, fuiſſe acroamaticam, et ab exoterico dogmate diſtinctam, adeoque hoc aliter ſtatuiſſe, quam illam, et vnum ex altero demonſtrari non poſſe. Ex quo meliori iure colligimus, creationem ex nihilo Iudaicum dogma ſemper fuiſſe, eo quod contraria ſententia ex gentiliſmo inter Iudaeos irrepſerit. Quod vero contendit Beauſobrius, Maimonidem de abſurditate aeternitatis materiae conuictum, traditionem opinioni ſuae de creatione ex nihilo conciliare voluiſſe, ideoque eam ad Abrahamum retuliſſe; doctores autem gentis ſuae de ea non fuiſſe concordes, hiſtoria Iudaica refutat, quae hoc quidem refert, fuiſſe vnum alterumque a Peripateticiſmo inualeſcente ſeductum, qui de materiae aeternitate cogitauerit, oppoſuiſſe ſe vero ceteros omnes tanto feruore tradit, vt ignis ſupplicio dignos cenſuerint, qui talia docerent. Id quod luculenter probat, traditionis, tempore Maimonidae, eam fuiſſe concordiam inter Iudaeos, vt contraria ſentientes pro haereticis habuerint, nec ad Maimonideam philoſophiam hoc εὕρημα poſſe referri. Eſſent quidem plurima, quae de hac re, ad illuſtrandam viri optimi opinionem, poſſent afferri, ſed inſtituti limites plura nobis non permittunt dicere, alia occa-

 ſione,

bile eſſe, voluiſſe Philonem errores Graecos Moſis doctrinae praeferre. Quae nollemus excidiſſe magno viro, ſed tenacius aliquanto hypotheſi inhaerenti. Nam et ſole meridiano clarius eſt, Philonem innumeros Platonicorum Alexandrinorum errores recepiſſe, mores Iudaeorum in Aegypto ſecutum, et Platonem ſua a Iudaeis non accepiſſe, ita luculenter probauit LENFANTIVS collega Beauſobrii et amicus intimus, hoc non improbante, Bibl. Germ. T. II. p. 124. ſeq. vt vix oculis noſtris fiſi ſimus, cum haec legeremus. Tacemus totam Moſis hiſtoriam aperte ſyſtema dualiſticum Platonis refutare. Plura addere locus non patitur.

Digitized by Google

sione, ferente prolixius, de ea re disputaturis. Pauca tamen in fine paginae adiiciemus [i].

XXXIII. Mundus non est a se, sed a Deo conditus est in tempore [k]. Rationem auctoris libri *Cosri* supra adduximus, ab innouatione mundi petitam.

XXXIV. Ex lege Mosis vnica mundi creatio est, quae autem de rebus ante mundum conditum creatis doctores dicunt, ea allegorica sunt, et tantum de intentione Dei interpretanda. Scilicet, si quosdam Iudaeorum audis, non alius tantum mundus ante hunc visibilem a Deo conditus est, id quod ex eo probant, quod Moses creationis historiam auspicetur a libera ב, cum scribere potuisset אלוהים ברא [l]. Alii scriptores Talmudici [m], septem res creatas esse antequam mundus conderetur; legem, poenitentiam, hortum Eden, gehennam, solium gloriae, domum sanctuarii et nomen Messiae. Quamuis autem de sensu huius dicti varient inter se Iudaeorum interpretes [n], vt absurditatem latentem euitent, patet tamen ex collatione locorum fere omnium, illud aut de obiecto primo aut de fine primo in intellectu diuino esse intelligenda; id quod satis commode exprimet R. IEHVDA LEVI [o], monens: *Conuenire id cum eo, quod philosophi dicunt, primum in cogitatione vltimum esse in executione*, id quod etiam de fine creationis satis luculenter explicat, dignus qui de eo legatur. Quaecunque autem in dicto obscuro admittatur significatio, illud certum est, allegoricam sententiam κατὰ τὸ ῥητὸν non esse premendam, quod praecipue in doctrina de creatione notandum est.

XXXV. Quodcunque Deus benedictus in mundo creauit, ad honorem suum solum creauit [p].

XXXVI.

i) Quod ad Eliezeris testimonium ex Capitulis illi tributis attinet, non alia eius auctoritas esse potest, quam quoad traditionem Iudaeorum exhibet, post confectum Talmud regnantem receptamque. Eliezeris enim ea non esse, supra obseruauimus, conf. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 173. seqq. mirumque non est, vidisse Maimonidem ἀσύστατα in illis capitulis plurima; nam diuersorum hominum sententias diuersis temporibus pronunciatas ea continere, notum est. Parum tamen obstant creationi ex nihilo verba illa: Deum ex lumine vestium suarum condidisse coelos, et hoc lumen extendisse, vt fierent coeli. Notum enim est, Talmudicorum scriptorum allegoricas locutiones κατὰ τὸ ῥητὸν premendas haud esse, nec aliud hoc velle dictum videtur, nisi Deum ex infinito lucis oceano coelos condidisse. Ast illa lux etiam a Deo. Quod si ipsa litera sequenda, dicendum lucem hanc ex Deo emanasse, quae ipsissima est Cabbalistarum doctrina, quibus autem tantum abest, vt lux haec materia sit, vt potius totam eam spiritum faciant, adeoque materia ea tantum ex priuatione facta sit. Nec alia est mens libri Iezirah, Sect. IX. p. 197. ed. Rittang. nisi omnia ex Deo emanantia, ex quibus mundus factus, esse vocem et spiritum Dei sanctum. Quae licet fermento philosophiae orientalis in Aegyptum allato infecta sint, longe tamen absunt ab aeternitate materiae, quam Iudaeis affingit vir celeberrimus.

k) Prolixe de hac re PHILO de opificio mundi p. 3. seqq.

l) Cabbalistarum haec sunt somnia, quae mundum intelligibilem ex Deo fluentem supponunt, quaeque recentiores Iudaei quidam non satis intellexerunt, vid. LENT. l. c. p. 180. sq.

m) Peschim f. 54. col. 1. Nedarim f. 39. c. 2. R. ELIEZER. capit. c. 3.

n) Conf. BASNAGE Hist. Iud. L. IV. c. 6. §. 7. p. 122. seqq. IAC. WINDET. de vita funct. statu Sect. I. p. m. 6.

o) Cosri p. 254.

p) Bereschith Rabba apud LENT. l. c. p. 182. Pirke abhoth c. VI. §. 11. MAIMON. Moreh nebhochim P. II. c. 6.

Digitized by Google

XXXVI. Omnes animae olim in principio rerum omnium creaturarum creatae ſunt, et centenis annis iſtae felices et beatae fuerunt in glorioſo ſuo ſtatu, antequam informarent corpus. Magno conſenſu hanc praeexiſtentiam animarum amplectuntur Iudaei, ad quos ſine dubio ex gentili philoſophia profluxit, licet MENASSE BEN ISRAEL [q] contendat, eam a Iudaeis ad Aegyptios et Graecos, praecipue Pythagoram et Platonem perueniſſe. Id enim hiſtoria philoſophica luculenter refutat, quae hoc dogma inter gentes barbaras inualuiſſe docet, quae nunquam cum Hebraeis conſuetudinem habuerunt. Maxime vero philoſophia Cabbaliſtica hanc animarum originem amplexa eſt, cum ſyſtema emanatiuum aliud non patiatur. Qua de re cum infra dicendum ſit, hic nihil addimus. Videndae interim nugae R. ISAACI LORIENSIS [r], ex quibus origo dogmatis prorſus gentilis palpari poteſt. Locum, in quo animae ante ingreſſum in corpus commorantur, vocant Guph, de quo loca ſcriptorum Talmudicorum affert LIGHTFOOTVS [s]. Sed et hoc ab Alexandrinis philoſophis transſumtum eſt, animas a ſeptentrionali plaga deſcendere [t]. Alia Iudaeorum ſomnia de animabus recitat EISENMENGERVS [u], qui videndus. Immo, eſſe inter Iudaeos multos, qui animam per emanationem ex Dei eſſentia mediantibus Sephiroth deducant, ex locis a laudato viro allatis conſtat, quae Alexandrinas origines manifeſte produnt.

XXXVII. Praeter animas dantur etiam creati ſpiritus, qui vel boni vel mali ſunt.

XXXVIII. Angeli mali ſubſtantiae ſunt corporeae, aëriae, igneae, ex duobus his elementis ſubtiliſſimis conflatae [x]. Originem haec aſſertio ſine dubio accepit ex dictis ſcripturae male intellectis, quibus Deus angelos ventos et ignem flammantem feciſſe dicitur. Haec verbotenus accipientes et prementes arctius, quam par erat Cabbaliſtae, cum vi ſyſtematis emanatiui, malos angelos tanquam ſcorias et cortices emanationum diuinarum conſiderarent, et tamen craſſam iis materiae conditionem tribuere, propter operationes illis adſcriptas, non poſſent, eiusmodi corpora aërea et ignea illis tribuerunt, et quae a philoſophis Orientalibus et Alexandrinis acceperant, ſua fecerunt. Quos ſecuti etiam Talmudici ſcriptores, cum haud raro literam premere ſolerent, vbi non debebant, neglecta ea, vbi ſequenda erat, idem dogma receperunt, ex quo mira fabularum Iudaicarum commentorumque inanium ſeges prodiit.

XXXIX. Coelum animatum eſt, ſtellaeque rationales ſunt conditae aſtraque praedita intellectu et voluntate. Eſt et hoc ex dogmatum heterogeneorum numero, quod cum reliquo fermento gentili ex Aegypto irrepſit inter Iudaeos, et dictis quibusdam ſacrarum paginarum [y], quae ἀλη-

q) De creat. probl. XV. p. 61. conf. de reſurrect. L. II. c. 19.
r) Cabb. denud. P. III. tr. 2. c. 1. p. 244.
s) Ad Io. IX. 2.
t) Conf. WINDET. l. c. ſ. V. pag. m. 95. BASNAGE l. c. c. 13. §. 1. p. 278.
u) Iudaiſm. detect. P. II. c. 1. p. 1.
x) Vid. MENASSE BEN ISRAEL de creat. probl. 23.
y) Pſ. XIX. 1. Nehem. IX. 6. Iob. XXXVIII. 7.

ἀλληγορικῶς loquuntur, ſecundum literam acceptis, pictum ornatumque, et inſipida hypotheſi de influxu ſiderum ſuffultum. Ex Aegypto autem abſurdam doctrinam ad Iudaeos perueniſſe, ille non dubitabit, qui cogitat, et barbaram philoſophiam, maxime vero orientalem talia praecepiſſe, Aegyptiosque eadem admiſiſſe, et inter Graecos in ſchola Pythagorae, Platonis et Zenonis paria fuiſſe tradita; exque his fontibus colluuiem Alexandrinae philoſophiae confluxiſſe, ex qua ad Iudaeos tranſiit. Vt taceamus, philoſophiam Cabbaliſticam, quae ex his quoque impuris lacunis hauſit, non potuiſſe aliter ſtatuere, cum ſingulis mundis angelos praefecerit, emanationum diuinarum partes et ſimul cuſtodes, vt infra dicetur, a quibus ad reliquos Iudaeos, dictorum biblicorum interpretatione minus accurata deceptos, poſtea error digreſſus eſt. Certe apud Philonem paſſim iam hoc dogma obtinuiſſe legimus [z]. Quamuis autem MAIMONIDES [a] ipſe huic dogmati faueat, quem tamen non Platoniſmo, ſed Peripateticiſmo adhaeſiſſe conſtat, nihil tamen in eo aſſeruit, quod non cum placitis Auerrois ipſiusque Ariſtotelis concordet amiciſſime. Singulis enim ſphaeris cum intelligentiam aliquam, id eſt diuinum quendam ſpiritum praefectum eſſe dicat, aperte in Ariſtotelis caſtra transfugit, et a ſuprema intelligentia, ſummoque et primo motore imprimi ceteris motum cum Stagirita aſſerit. Fatetur autem eſſe inter gentem ſuam, qui ex hoc motu ſphaerarum ab angelis profecto oriri harmoniam ſonumque dulciſſimum credant, id quod Pythagoricum eſſe, nemo non videt. Totum vero dogma hoc ex Aegyptiaca philoſophia, ſingulis mundi partibus rectores ſpiritus praeficiente ortum eſſe recte monuit BASNAGIVS [b].

XL. Cum itaque ſtellae rationales ſint, motumque ſequantur maxime rationalem, ſequitur inde, eorum influxum regere mundum, et eorum ſitus poſitusque praedicere poſſe futura. Fatum hoc eſt aſtrologicum quod מזל *planetam* vocant, et cui plurimum Iudaei tribuunt, qui dogma hoc vel ex Babylonia vel ex Aegypto acceperunt, cum nefanda idololatria ante captiuitatem iam ad eos transmiſſum. Vix enim ratio alia dari poteſt, cur tantopere in colendo exercitu coelorum inſaniuerint veteres Iudaei. Quaecunque autem veterum Iudaeorum de aſtrorum efficacia, influxu et ſignificationibus ſententia fuerit; illud certum eſt, tanta ſuperſtitione inhaeſiſſe inepto dogmati Iudaeos poſt templi excidium, vt auſus fuerit his principiis nixus R. Abraham Auenaris, ex ſiderum poſitu et conſtellationis legibus Meſſiae indubitatum aduentum in A. C. MCDXLIV praedicere, nempe quando euenturum eſſet, vt Iupiter Saturno in cancri ſigno coniungeretur [c]. Nec mirandum magnopere, inter Iudaeos dogma hoc fuiſſe receptum, cum non tantum indoli gentis ſuperſtitioni fauenti conueniat, ſed et inter tot migrationes et deportationes inter gentes peregrinas

z) Vid. de opif. mundi pag. 5. de gigantibus pag. 285.

a) Fundam. leg. c. 3. ſ. 11. Moreh nebhochim P. II. c. 7.

b) Hiſt. Iud. L. IV. c. 9. §. 14. p. 211.

c) Vid. VOSSIVS de orig. et progr. idololatr. L. II. c. 48. p. m. 573.

Digitized by Google

grinas illud vbiuis fere receptum facile haerere et purioribus misceri ab iis potuerit.

XLI. Primus homo androgynus creatus est, nempe mas et foemina [d]. Solennis inter Iudaeos traditio, quam a gentilibus quoque accepisse nulli dubitamus.

XLII. Articulus fidei est, quod Deus benedictus prouideat non tantum in vniuersali, sed etiam in particulari, quodque rationem habeat non modo speciei humanae in genere, sed quod singulos quoque homines curet in indiuiduo. Hanc prouidentiam qui negat, haereticus est [e]. Lites inter sectas Iudaeorum stante templo, de hoc dogmate supra enarrauimus, et ideo Sadducaeos a Iudaeis tanquam haereticos traduci ostendimus.

XLIII. Nulla res fit per accidens, sed omnia fiunt ex intentione intendentis Dei [f], adeoque prouidentiae diuinae influxus et directio ne in minima quidem creatura desideratur. Dat enim cuique materiae formam optimam et conuenientissimam, quam potest recipere, neque suam gratiam, sapientiam et gubernationem subtrahit vlli rei, sic vt in pulice et in musca aeque eluceat, quam in ordine sphaerarum, neque aliter differant res, quam ratione materiae suae [g]. Aliter visum fuisse MAIMONIDAE [h], quidam inter Iudaeos et Christianos conqueruntur, eo quod tradiderit, diuinam prouidentiam non circa animalium indiuidua, plantas, folia aliaque vilia versari, sed coeco ea relinquere casui. Sed fieri ei iniuriam, ex verbis Iudaei doctoris diligenter inspectis dispalescit, quibus non de prouidentia DEI generali, sed de speciali circa hominum actiones rationales versanti loquitur, et Aristotelis magis, quam suam sententiam exprimit [i] Vnde magis pie in *fundamentis legis* [k] omnia ad Deum refert.

XLIV. Quicquid euenit hominibus, siue bonum fuerit, siue malum, prout in hoc mundo fieri solet, vbi mala mixta bonis, omnia illa operatur Deus, et nihil accidit fortuito. Malorum tamen auctor non est, id quod impedit, et punit, adeoque omne accidens malum obueniens homini, opus est in homine productum ex abscondito vultu Dei benedicti ab eo, cum nempe Deus illi custodiam suam subtrahit propter peccatum ipsius, vsque dum poenas peccato debitas soluerit [l].

XLV. Vitae humanae meta immobilis et immutabilis fixa haud est a diuina prouidentia, adeoque in hominis potestate situm est, diu aut breuiter viuere, prout nempe eius temperamentum, et seculi decursus, et astro-

d) Bereschith Rabba f. 8. Medrasch Tillim ad Psalm. CXXXIX. vid. quos nominat Io. A LENT l. c. c. VI. §. 16. p. 206. RAYM. MARTINI pug. fid. p. 449. Ios. VOISSIN. ad h. l. HORNBECK. de conuinc. Iudaeis p. 335. aliique.

e) Tr. Talm. Schabb. c. 14.

f) R. DAVID KIMCHI comm. ad Ps. CIV.

g) Cosri P. V. §. 20. p. 368. P. III. §. 17. p. 176.

h) Mor. nebhoch. P. III. c. 17.

i) Conf. BASNAGE l. c. p. 304.

k) c. I. §. 1. 2. c. II. §. 1.

l) R. LEVI BARCELON. in Cinuch ad legem 169. conf. LENT. l. c. p. 224.

Digitized by Google

aſtrorum ſitus permittunt. Prolixe de hoc aſſerto diſſerit MENASSE BEN ISRAEL [m].

XLVI. Per Dei exiſtentiam omnia exiſtunt, et ipſe quoque continuat ac conſeruat ſtatum ipſorum per influentiam [n].

XLVII. Non eſt vlla creatura, vel herba infra, quae non habeat Maſſal, id eſt ſidus influens, quod percutit illam: et indiuidua omnia generabilia habent virtutes ſuas a ſideribus vel ſtellis iis appropriatis: et licet virtutes orbium coeleſtium diffuſae ſint per omnia entia, tamen virtus vniuſcuiuſque ſtellae propria eſt. Prolixus in his explicandis eſt MAIMONIDES [o], qui tamen more ſuo veterem doctrinam philoſophiae Ariſtotelicae principiis adulterauit, ſingulis ſphaeris intelligentias praeficiens, ex quarum influxu res inferiores generabiles et corruptibiles regantur. Magis enim ſobrie magiſtros Iudaeorum ante illum de ea re pronuntiaſſe, ex libro *Coſri* [p] patet, cuius auctor *elementa*, ait, *ſolem*, *lunas*, *et ſtellas ceteras habere equidem operationes quasdam*, *veluti calefaciendi*, *refrigerandi*, *humectandi et exſiccandi*, *quaeque ab his dependent*; *neque tamen attribuendam illis eſſe ſapientiam*, *ſed miniſterium duntaxat*, *vim autem formatricem*, *menſuratricem*, *et proſeminandi*, *vt et omnia ea*, *quibus ſapientia ineſt cum intentione certa*, *non attribuenda eſſe niſi ſapienti et omnipotenti.*

XLVIII. Ex his ſequitur, vitam et alimenta non a pietate vel meritis hominum pendere, ſed a planeta, id eſt, fato ſidereo. Ita quidem ſcriptores Talmudici [q], quorum haec aſſertio eſt. Recentiores tamen, quos nominat IO. A LENT [r], ita haec moderantur, vt expoſitione aſtrorum, dicant, deriuari in infantem recens natum aliquam virtutem, et diſponi ordinem vitae et necis, opulentiae et paupertatis, ſed ita, vt aſtra non neceſſitent homines, nec voluntatem hominis eiusque liberum arbitrium tollant, ſed iuuent tantum, inclinent, et excitent. Quod dogma latius perſequitur MENASSE BEN ISRAEL [s], qui, et ad experientiam et impleta aſtrologorum oracula, et ad motuum coeleſtium in ſublunaria influxum, horumque ab illis dependentiam, et ad ſcripturae auctoritatem et dominatum ſiderum in Geneſeos initio declaratum prouocat. Qua in re eſſe hodiernos Iudaeos diſcipulos Phariſaeorum veterum recte monuit BASNAGIVS [t]. Sunt tamen inter eos, qui ſobrie magis hic philoſophantur, et parum ſideribus in res humanas poteſtatis tribuunt, qui tamen communi et receptae inter Iudaeos doctrinae opponi non debent, cum priuatam opinionem ſequantur. Aut itaque falſum eſt, quod contendit LENTIVS [u], reiicere Iudaeos fatum aſtrologicum, aut de abſoluta tantum neceſſitandi potentia intelligendum eſt.

XLIX.

m) De termino vitae.
n) MOSES Aegypt. Mor. nebhoch. P. II. c. 12. p. 214. coll. P. I. c. 69. p. 126.
o) P. II. c. 10. p. 206.
p) P. V. f. 77. p. 36.
q) Tr. Moëd katon f. 28. c. 1.
r) l. c. p. 236.
s) De term. vitae p. 14.
t) l. c. L. II. c. 18. §. 8. p. 462.
u) loc. cit.

Digitized by Google

XLIX. Innumeri dantur angeli, quorum peculiaria ſunt nomina, claſſes, munera, affectiones et qualitates. Poſſet hic tota Iudaeorum de angelis doctrina afferri, ſi inſtituti limites id paterentur: licet enim pauca de iis teneat ratio, et pleraque ex traditione acceperint Iudaei, ita tamen ſcripturae dogmata admixtis Chaldaeis, Perſicis, Aegyptiacis, immo Alexandrinis quoque Pythagorico-Platonicorum placitis adulterarunt, vt ſine hiſtoriae philoſophicae adminiculo eorum opiniones peregrinae intelligi, fontesque earum perſpici nequeant. Sed prolixiora ſunt, quae de angelis nugantur, quam vt hic vno faſce comprehendi queant omnia. Paucis tamen potiora enarrabimus, quae huc redeunt: I. Angelos Dei eſſe conſiliarios in condendo mundo ſtatuunt; quae opinio ſine dubio in Aegypto inter Iudaeos primum recepta fuit ex ſchola Platonis, quem minoribus Diis conditorem permiſiſſe mundi fabricam et ornatum dixiſſe, alibi [x] notauimus. Immo ex Orientali quoque philoſophia, quae Platonicae in Aegypto attemperata fuit, hoc dogma fuiſſe Iudaeis commendatum, vix dubium erit ea legentibus, quae ſupra de philoſophiae Orientalis placitis diſſeruimus. II. Angelos quidem ſubſtantias puras et intelligentes eſſe dicunt, et quae corpoream naturam in ſcriptura innuunt, allegorice explicanda eſſe, concedunt [y]: at de origine angelorum eorumque naturae lucidae et intelligentis differentes, eos ex luce diuina effluxiſſe, vt ſcintillas ex lumine aſſerunt. Id quod non Cabbaliſtis tantum placuit, quorum de angelis ſomnia infra enarrabimus, ſed et aliis Iudaeorum doctoribus, inter quos ita R. IEDAIA HAPPENINI [z]: *A ſcintilla luminis tui ab antiquitate ſcaturigo diffluit, a ſplendore tuo effunditur, inde ſeparantur caſtra intelligentiarum admirabilium, quae ſunt ſubſtantiae puriſſimae intelligentes ex ſe ipſis.* Ex quibus verbis manifeſtum eſt, emanationis modo originem angelorum Iudaeos ſibi concepiſſe, naturamque eorum luminoſam eſſe, ex infiniti luminis effluente eſſentia ſtatuiſſe, ſicque corporeas ſibi notiones formaſſe. Quod vt philoſophiae Orientali iterum eſt conueniens, immo cum Alexandrina quoque philoſophia concordat, ita veriſimile eſt, ex his ſcholis Iudaeos haec quoque hauſiſſe. III. Placuit etiam multis Iudaeorum magiſtris, angelis tribuere corpora ſubtiliſſima aëria et aetheria itemque ignea [a], vt ſupra dictum, ſexum quoque, et potentiam generandi [b]: quae ex iisdem putidis philoſophiae Orientalis et Aegyptiacae lacunis hauſta eſſe, quilibet videt, qui harum nugarum hiſtoriam tenet, vel Iamblichi librum *de myſteriis Aegyptiorum* legit. IV. Diligentiſſimi porro Iudaei ſunt in definiendis Angelorum ordinibus, hierarchiis, muneribus, dignitatibus, poteſtatibus et ſimilibus. Tres nempe ſupremas angelorum claſſes con-

Vvvvv 2 ſtituunt,

x) Hiſt. de ideis Sect. I. §. 6. p. 103. ſeqq.

y) R. MOSES BEN MAIMON. Ioſede hatthora c. II. §. 4. Mor. nebh. P. I. c. 49.

z) Intr. Bakkaſcha ſ. II.

a) Coſri P. IV. §. 3. qui tamen hoc ad certum genus angelorum reſtringit, quod ex Cabbaliſtarum pneumatica lucem accipiet.

b) Conf. BASNAGE Hiſt. des Iuifs L. IV. c. 9. §. 5. p. 193. ſeqq.

Digitized by Google

ſtituunt, quibus ſingulis domum iudicii, id eſt, curiam quandam coeleſtem aſſignant, in quo deliberent, et ex quibus ſynedrium coeleſte congregetur [c]. In prima claſſe collocant principes faciei diuinae, Michaelem, Gabrielem, Vrielem, Raphaelem, eo quod perpetuo coram diuina facie apparentes illam intueantur; et de his mira ſomnia narrant [d], quae allegorice intelligenda ſunt, niſi prorſus deliraniſſe eos velis. Secundae claſſi angelos ſanctitatis attribuunt, qui interdum corpora aſſumunt, inter homines apparent, mundoque ſublunari praeſunt. Hos in decem ordines diſtribuunt, heic, vbi breuitatem ſectamur, non enarrandos, videndi vero, qui paſſim haec exponunt, viri docti [e]. Tertia in claſſe angelos damni, perditionis vel mortis conſtituunt, eo quod iuſtitiam diuinam in peccatore exequantur. Illis angelis in regione ſublunari et plaga ſeptentrionali ſedem tribuunt, vt ex ELIEZERIS *capitulis* [f] patet, pluribusque Iudaeorum locis probat ANDR. EISENMENGERVS. Habere hanc quoque claſſem ſuam originem, ſi loca de malis geniis in S. paginis occurrentia excipias ex philoſophia Orientali et Alexandrina, ex collatione vtriusque eſt manifeſtiſſimum. Quaerunt hac occaſione paſſim viri docti, vtrum doctrinam de angelis Iudaei a gentilibus, vel hi ab illis acceperint? cuius diſceptationis hiſtoriam enarrare integram heic non licet. Nos in difficili quaeſtione diſtinguenda eius momenta eſſe arbitramur. Aliud enim eſt, vtrum dogma illud: dari angelos peculiari exiſtentia gaudentes, eſſe angelos bonos et malos, et quae his ſimilia ſunt, ex origine ſua apud Hebraeos fuerit, et an ab illis ad gentes dimanauerit: aliud, an doctrina Iudaeorum de angelis, qualem in compendio [illegible] mus ex fontibus gentilis philoſophiae ſcaturierit? Prius omnes illi affirmant, qui diuinorum quorumcunque notitiam ab Hebraeis [illegible] perueniſſe ſtatuunt. Inter quos eſt VOSSIVS [g] pater, qui per [illegible] archas traditionis ope ad gentiles hoc dogma transiiſſe, e. g. [illegible] litas ab Hagare, ad Ammonitas a Lotho, ad Moabitas a Bileamo &c. ſuſpicatur, id quod ea potiſſimum ratione veriſimile fieri contendit B. IO. IAC. SYRBIVS [h], quod angelorum exiſtentia a priori ex ratione non innoteſcat. Nos non id quidem praefracte negabimus, fuiſſe inter vetuſtiſſimas gentes quaedam traditionis patriarchalis veſtigia, ex quibus angelorum exiſtentiam et praecipue quorundam ex iis lapſum et malitiam diſcere potuerint. At hoc ſimul concedendum eſt, doctrinam de Deo, ceu anima mundi, quae omnem fere terrarum orbem peruagata eſt, per ſe eam opinionem potuiſſe gignere, eſſe in omnibus huius mundi partibus ſpiritus elementorum, partiumque mundanarum praeſides et rectores,

c) MAIMON. l. c. P. II. c. 16. et quos adducit LENT. c. 7. §. 4. p. 249.
d) Capit. Eliezeris c. 4. BASNAGE loc. cit. §. 7. p. 157.
e) MAIM. conſt. fund. leg. c. 2 § 8. G. VORST. ad h. l. p. 18. LENT. l. c. c. VII. §. 6. p. 252. ſeq. EISENMENGER. Iudaiſm. detect. P. II. c. 7. p. 374.
f) c. 3. MEN. BEN ISRAEL de creat. probl. 22. EISENMENGER. l. c.
g) De orig. idololatr. L. I. c. 6.
h) Inſtit. philoſ. primae P. II. c. 2. p. 366.

Digitized by Google

prout in historia philosophiae barbaricae *Tomo primo* fuse etiam de Germanis Celtisque, longissime ab Hebraeis remotis, ostendimus, et *Tomo quarto* de Sinensibus, nullo prorsus cum Hebraeis commercio vsis ostendemus. Cumque miros naturae operum effectus viderent, et inesse quoque naturae rerum perniciosos euentus obseruarent, malos dari genios, qui ista operentur, facile colligere potuerunt. Sane quae innumera de spiritibus edisseruit philosophia barbarica, praecipue Orientalis ita comparata sunt, vt ex limpidis Hebraeorum fontibus, dimanare non potuerint, et potius ingeniis sacerdotum et fanaticis et fraudulentis imputanda sint. Et in his quoque scholis nugas has et inania otiosi ingenii somnia didicisse Iudaeos, nulli dubitamus. Id quod in captiuitate Babylonica factum esse, post GROTIVM passim viris doctis visum est [i]; nobis autem si non omnia, certe pleraque ex Aegypto deriuanda esse videntur, postquam prophetae doctrinae purioris custodes esse desierant, et in syncretismum quendam gens Iudaica Aegyptum incolens ruerat. Quaecunque enim de angelis tradunt a reuelationis lumine in Scriptura S. abeuntia, ita comparata sunt, vt pateat, ea ex philosophia Orientali, Aegyptiaca et Pythagorico-Platonica inter se confusa et commixta, id est, ex philosophia Alexandrina profluxisse. Quod qui negat, eum vel vnius Philonis scripta legere oportet [k], vt plenissime conuincatur. Sed haec de angelorum dogmate Iudaico paucis sufficiant. Plura curiosi lectoris studio non indigna dabunt BALTHASAR BEKKERVS [l], IOANNES SAVBERTVS [m], et ANDREAS EISENMENGERVS [n], qui videndi.

L. Notitia angelorum magnam partem sapientiae Iudaicae constituit, et ad hominum salutem adhiberi potest [o]. Patebit id ex iis, quae infra de Cabbalistarum dogmatibus de angelis dicturi sumus. Ita vero statuere oportebat Iudaeos, qui philosophiam suam arcanam magnam partem ex orientali philosophia mutuum acceperant. Cum enim illa potiorem sapientiae partem in eo constitueret, vt anima a malorum angelorum potestate liberata ad superiores emanationum diuinarum ordines deduceretur; eodem modo Iudaeis praecipiendum erat. Quae ratio quoque est, cur in Cabbala practica, mirabiles illos effectus magicos angelorum inuocatione produci posse statuant. Ita enim et orientales philosophi decernebant, et qui eos suo modo sequebantur philosophi Alexandrini.

LI. Angelorum ministeria varia sunt, maxime vero singulis populis, regionibusque angeli rectores praefecti sunt, totus orbis terrarum ab iis regitur, illisque ex mandato Dei curae est. Curiosissimos se in hoc dogmate praestiterunt Iudaei, quorum tamen placita hic recensere loci angu-

i) Diximus hac de re quaedam supra L. I. c. 4.
k) Hunc primum hanc de angelis doctrinam inter Iudaeos vulgasse non satis verisimiliter coniicit HVETIVS in concordia rat. et fid. L. II. c. 4. p. m. 100.
l) Mund. fascin. L. I. c. 12. p. m. 57.
m) Palaest. theol. philol. p. 31.
n) Iudaism. detect. P. II. c. 7. p. 320.
o) Conf. BVDDEVS Hist. phil. Hebr. §. 45. p. 415. seq.

Digitized by Google

angustia non patitur. Videnda autem, quae copiose afferunt LENTIVS [p] et BASNAGIVS [q]. Quorum hic ex Philonis thesauris ita diuitias suas auxisse Iudaeos suspicatur, qua in opinione eum antecessit HVETIVS [r]. At ante Philonem iam inter Iudaeos hanc de angelorum nominibus, potestatibus et muneribus doctrinam inualuisse, ex iis, quae de Essenis supra retulimus, constat [s], dubiumque non est, Chaldaica, Persica, Aegyptiaca, et reliqua Orientalia placita domesticis quibusdam admixta materiam huic pneumatologiae Iudaicae subministrasse. Eam enim in distribuendis angelorum muneribus et praesidio fuisse curiosam satis, ex iis, quae suo loco de illis dicta sunt, liquet. Alexandrinam vero philosophiam in hoc capite explicando fuisse diligentissimam vel solus Iamblichus docet.

LII. Duo praecipue archangeli, rebellionis contra Deum capita, cum seditionem in coelesti curia excitassent, e coelo eiecti sunt. Varie eorum nomina exprimunt Iudaei. Schamchazai et Vziel paraphrastae Chaldaeo [t] vocantur. Alii vnum infernalium geniorum principem constituunt Sammaëlem [u], quem omnium diabolorum nequissimum, seductorem Euae, angelum mortis, Satanamque appellant. Angelum vero mortis ex duabus caussis nominant. Nam fuisse eum auctorem lapsus protoplastorum, mortisque duce Mose, contendunt, et mortis simul nuntium esse dicunt, cuilibet homini moribundo apparentem, oculis minacibus ac igne rutilantibus, gladio horrendo: eique appensam fellis guttam ori immittere aegroti fabulantur, ex qua mori et putrefactionem subire foetidissimam cogatur. Esse in hac fabula implicito sensu confessionem Iudaeorum, diabolum cuiuslibet morientis homicidam esse, eumque ex vita tollere, passim viris doctis [x] annotatum est: rectissime autem doctissimi *Bibliothecae Germanicae* auctores [y] monuerunt, non nimis inuidiae conflandae caussa premenda esse allegorica Iudaeorum verba, quae hoc tantum velint, mortem non esse opus Dei, sed a mala quadam natura et diabolorum principe ortam, qui inimicus sit Dei et humani generis. At cum tamen multi Iudaeorum literam ipsi arctissime sequantur, his saltem, qui magistrorum suorum mentem non assequuntur, ea obiici posse in confesso est.

LIII. Angeli lapsi et ex coelo eiecti cum filiabus hominum concubuerunt, filiosque genuerunt diabolos et gigantes. Passim haec tradunt Iudaei, praecipue R. ELIEZER [z], quibus suo modo praeiuit IOSEPHVS [a], qui, vt patres quoque aliqui, seductus fuit versione Graeca verborum Gen. VI. 2. vbi pro filiis Dei ἄγγελοι τῦ Θεῦ legitur. Pertinent

p) l. c. §. 25. p. 275. seqq.
q) l. c. L. IV. c. 9. §. 14. p. 211.
r) loc. cit.
s) IOSEPH. Antiq. Iud. L. XVIII. c. 2.
t) Ad Gen. VI. 1.
u) ELIEZER capit. c. 14. Massecheth Baua Batra f. 16.
x) EDZARD. ad c. I. Auoda Sara pag. 163. EISENMENGER. l. c. P. I. c. 18. p. 820. BVXTORF. Lex. Talm. col. 1495. I. IAC. SCHVDT. Memorab. Iud. P. II. L. VI. cap. 36. §. 12. pag. 337. seqq.
y) T. XXXII. p. 72.
z) Pirke c. 22.
a) Antiq. Iud. L. I. c. 4.

Digitized by Google

nent vero huc ea quoque, quae de angelis ἐγρηγόροις in fragmento Henochiano veteres disputarunt, quae tamen heic afferre, instituti ratio non patitur. Sufficit annotasse, et hoc quoque dogma Aegypto sine dubio deberi et Aegyptiacae philosophiae. Ea enim angelorum ex pleromate diuino delapsorum inordinatos appetitus et connubia cum materia enarrabat, quae desumta esse ex orientali philosophia ex eius delineatione et Simonis Magi quoque historia constat [b]. Huic itaque dogmati, quod in istos malos angelos eorumque in materiam nisum et inclinationem omnium fere in orbe malorum caussam coniiciebat, quodque allegorico connubii spirituum cum filiabus hominum emblemate more Orientali depingebatur, et inter Iudaeos passim huic philosophiae manum dantes recipiebatur, patrocinium in domesticis monumentis quaesitum, et huc eo facilius Mosis verba tracta sunt, quod ipsa LXXviralis versio, quae maximae erat auctoritatis in Aegypto, fauere videretur. Quod PHILONIS *de gigantibus* [c] libellum, qui totus in hoc argumento explicando occupatus est, legenti erit manifestissimum. Ex eo vero luculenter quoque patet, allegorice haec intellexisse Iudaeos Alexandrinos, philosophiae Aegyptiacae addictos. Dabimus ipsa Philonis verba, cum eleganter rem totam luce perfundant: *Hi sunt illi mali angelorum nomen vsurpantes, qui rectae rationis filias scientias et virtutes nesciunt, morti autem obnoxias hominum mortalium progenies consectantur, quae nullam habent secum natiuam pulchritudinem, sola mente visibilem, sed fucatam formam, qua sensus decipitur. Accipiunt vero non easdem omnes filias, sed alii alias selectas sibi ex innumeris. Quidam per visum, quidam per auditum, quidam per gustum et ventrem, quidam per ea, quae sub ventre sunt, quidam etiam per remotissimas occasiones intendendo suas cupiditates varias.* Quibus ex verbis luculenter intelligimus, excitando inordinatos cupiditatum in materiali corpore motus, malos istos angelos se cum hominibus coniunxisse, si Philo audiendus. Hac allegoria ad Iudaeos dogma hoc propagatum esse, ex Eliezeris, vel quisquis capitulorum illi tributorum auctor est vetus, testimonio constat. At Iudaei sequioris aetatis cum sensum philosophicum huius dogmatis non intelligerent, malos vero angelos corpore vestitos esse statuerent, κατὰ τὸ ῥητὸν traditionem accipientes, eiusmodi connubium malorum spirituum cum filiabus hominum commenti sunt, quod a Iudaeis ad Christianos quoque aliquos transiit. Eidem sine dubio origini sequens fabula adscribenda est.

LIV. Quamdiu Adam protoplastus fuit in anathemate, genuit spiritus, daemones et spectra nocturna, et Eua genuit spiritus foeminas, separati enim erant per centum et triginta annos. Et hoc tempore enatus est spiritus foeminei generis Lilith. Absurda multa de his spiritibus pronuntiarunt Iudaeorum doctores, quae collecta sunt a IO. SAVBERTO

b) Conf. BVDDEVS H. E. V. T. T. I. p. 169.

c) pag. 286.

Digitized by Google

TO [d] et ANDREA EISENMENGERO [e], quaeque hodie quoque inter Iudaeos obtinere ostendit IO. IACOBVS SCHVDTIVS [f]. Ast allegoriae cuidam natales insulsae traditionis deberi, nulli dubitamus.

LV. Licet magna angelorum potestas eorumque vsus mirabilis sit, adeo vt cum timore venerationem mereantur, nullo tamen religioso adorationis vel inuocationis cultu prosequendi sunt. Thesis haec, ex reuelata quidem Iudaeorum theologia est desumta, confirmationem autem petit ex ipsis rationis principiis, quam Iudaei passim vrgent, quorum loca luculenta adduxit IOANNES A LENT [g], qui videndus. Mireris itaque merito, potuisse eo delabi viros quosdam doctos, vt sui coetus praeiudiciis inseruituri statuerent, veterem ecclesiam Iudaicam angelorum quoque nomina inuocasse. Id enim non BARTOLOCCIVS [h] tantum ex supplicatione quadam Hebraea (Litaniam ecclesiastici scriptores vocant) ad angelos directa probare sategit, sed vir quoque doctissimus, et cetera cordatus LVDOVICVS ELLIES DVPINIVS, peculiari dissertatione, BASNAGII *historiae Iudaicae* in ea editione quam truncatam passim et mutatam ipse Dupinius Lutetiae curauerat, inserta demonstrare conatus est, veterem ecclesiam Iudaicam cultum aliquem religiosum angelis exhibuisse, excessisse vero limites tempore Christi in terris viuentis, ideoque ab apostolis Petro atque Paulo reprehensam fuisse, Rabbanitas autem ex πολυθεότητος metu in alterum extremum prolapsos omnem angelorum cultum religiosum sustulisse, quo tamen impedire non potuerint, vt non hodie quoque eius vestigia inter Iudaeos deprehendantur. Non patitur locus et institutum, rationes Dupinii examinare, praecipue cum in noua historiae Iudaicae editione id ipse praestiterit eruditissimus Basnagius. Obseruamus itaque id modo, quod propius ad scopum nostrum pertinet, et obiter tantum Basnagius tetigit, verisimilitudinis praesidium hanc opinionem inde petere, quod ad Sephiroth in precibus cogitationes dirigendas esse Cabbalistae moneant. Ast, quod infra fuse docebimus, hic paucis monendum est, nec Sephiras istas angelos esse, sed emanationes diuinas omni angelorum ordine superiores, et in vnitate essentiae diuinae radicatas; nec Iudaeos Cabbalistas ad Sephiras per se preces dirigere, sed ad primam et infinitam caussam, quae in istis emanationibus suam vim et essentiae effectus demonstrat. Vnde monuit MENASSE BEN ISRAEL [i]: *Sciendum esse, illas Sephiras, aut decem illustres luces aut numeros, quos receperunt Cabbalistae, emanasse ex prima caussa, ideoque radios diuinitatis esse, ipsamque diuinitatem iis infusam. Quoniam autem in Deo nulla mutatio sit, quando*

d) Palaestr. theol. philolog. p. 44. seq.
e) Iudaismi detecti P. II. c. 8. p. 413. seqq.
f) Memorab. Iud. P. II. L. VI. c. 26. p. 7.
g) l. c. p. 279. conf. tr. Talm. Berachoth c. 9. ABARBANEL de cap. fidei c. 12. p. 40.
h) Bibl. Rabb. T. I. p. 193.
i) Qq. in Genes. LXIV. §. 2.

Digitized by Google

de misericordia alicuius moueatur, dici eum operari per Sephiram חסד *misericordiae, quando seuere iudicet, per* גבורה *rigorem. Quare cum Cabbalistae dicant cogitationes nostras in precibus conuerti debere ad talem Sephiram, velle eos ad primam caussam, quae per Sephiram illam vim suam exerceat.* Alia, quae huc afferri queant, Basnagio non memorata adducit, lucemque egregiam toti argumento foeneratur IOANNES SAVBERTVS, duabus *dissertationibus* [k] quaestionem excutiens, *vtrum angeli ex mente Iudaeorum sint adorandi?* quas Basnagius non vidit, dignaeque sunt, quae legantur, cum mira luce argumentum hoc perfundant.

LVI. Homo creatus est ad imaginem diuinam, at ita, vt, quae in Deo ratione et ordine vniuersali effectoris, productoris et creatoris eorum sunt perfectiones, inueniantur in creaturis cum discrimine suo et substantia, prout formae extant in suis subiectis, et formae eorum in accipientibus ea. Prolixe de hac re philosophatur R. ABARBANEL [l], ostendens in homine ita imaginem Dei relucere, vt et diuinae perfectiones, tanquam vmbrae in eo refulgeant, et homo repraesentet mundum paruum, rerumque omnium creatarum compendium, tum respectu facultatum, tum etiam membrorum eius: et ratione intellectus actualisque sapientiae, qua praeditus fuit, ea se ostendat. Quae omnia rationibus philosophicis subtiliter satis munit, speciminisque loco esse potest, quo modo philosophiae praesidiis in argumento theologico Iudaei doctiores philosophantesque fuerint vsi. Plura vero de hoc ipso dogmate, quod ad nostros limites non pertinet, dabit BASNAGIVS [m].

LVII. Praeceptum diuinum de matrimonio est magnum, vniuersale, praestantissimum, omnisque loci et temporis, adeoque omnes quoque homines ad id obligantur. [n].

LVIII. Caussa mortis naturalis omniumque calamitatum peccatum est protoplastorum. Elegans de eo locus in *capitulis* ELIEZERIS [o], quo miseriam mortis et calamitatum ex lapsu primorum parentum depingit. Multa hic nugantur Cabbalistae, quorum somnia exponit BASNAGIVS [p]. Cogitandum vero, eorum proponendi docendique modum esse allegoricum, vnde ad tertium comparationis tantum attendendum et systematicae emanationis rationes illis verbis aptandae sunt, si veram eorum mentem et philosophiam assequi velimus.

LIX. Ob structuram hominis impossibile est, hanc perfectionem consequi, ob materiam quae ipsum peccare facit, hinc nullus homo iustus est. Multi sunt in eo doctores Iudaici, vt corruptionem hominis a formatio-

k) Extant in palaestra theol. philol. pag. 31. seqq.

l) Comm. in leg. p. 20. conf. LENT. l. c. c. 9. p. 303.

m) Hist. Iud. L. IV. c. 13. §. 16. p. 293. seqq.

n) R. LEVI BARZELONITA in Chinuch. f. 1. BVXTORF. diss. de sponsalibus p. 8. seq.

o) c. 14. conf. MAIM. Mor. nebh. P. III. c. 17.

p) l. c. c. 14. p. 317. conf. Cabbala denud. T. II. p. 153.

Digitized by Google

mationis in vtero tempore deriuent, eamque multis rationibus adſtruant; nec negant, ex primorum hominum lapſu deformitatem hanc eſſe ortam [q]: at ex his R. PERISOL verbis patet, ad materiae inordinatos motus eos cauſſam referre; quod vt ex gentili philoſophia receptum eſt, ita cauſſam aperit, cur non obſtante peccandi neceſſitate libertati tamen hominis eiusque arbitrio vires ſufficientes ad incipiendum et cogitandum bonum tribuant. Multa paſſim Iudaei hanc in rem crepant [r], quae hic afferri non poſſunt, paſſim autem a theologiae Iudaicae ſcriptoribus collecta ſunt, eoque tendunt omnia, vt non tantum bono operi hanc peccandi inclinationem naturalem nullam inferre labem exiſtiment, ſed etiam abunde ſufficere virium ad ſuſcipienda opera bona contendant. Quod dogma a Phariſaeis acceptum caput eſt cardoque totius doctrinae moralis Iudaicae. Rationem vero philoſophicam a natura peccati deriuant, quod ſine electione libera committi poſſe negant. Ita enim MOSES Aegyptius [s]: *Homo habet abſolutiſſimam poteſtatem et per naturam, arbitrium et voluntatem ſuam facit, quicquid homo facere poteſt, ſine vlla re alia in ipſo creata et innouata. Omnia pariter animalia irrationalia voluntate mouentur ſua, et ſic voluit Deus optimus maximus, hoc eſt, voluntas eius aeterna fuit, vt omne animal moueatur per voluntatem ſuam, et vt homo habeat poteſtatem eius, quod vult vel eligit, in iis, quae cadunt ſub illius potentiam.* Rationem vero philoſophicam hanc adducit R. MENASSE BEN ISRAEL [t]: *Etenim videmus nonnulla ſine intellectu agere, vt lapidem deorſum cadentem, aliaque id genus, quibus iudicium haud eſt. Nonnullis ſcientia naturalis eſt, ſed determinata ad vnam ſolam rem, neque libera, vt mutis animantibus. Etenim ouis lupum ſentiens, ſcit fugiendum ſibi, ſed hoc fit naturali intellectu, et non libere; quia naturae inſtinctu id neceſſario faciunt. Atqui huiusmodi iudicium omnibus animalibus eſt, ſed homini iudicium liberum eſt, quia per intellectum iudicat neceſſario alia ſibi vitanda, alia ſequenda; adeo vt iudicium hoc in ſingulis actionibus non a natura, ſed a ratione proficiſcatur, quae cum libera ſit, velle et nolle, agere et non agere poſſit. Cum igitur hominum actiones ſint contingentes, neque iudicium vni adſtrictum ſit, ſequitur ei eſſe liberum arbitrium.* Plura huius generis paſſim ingeminat philoſophus Iudaeus, qui in hoc fidei ſuae fundamento demonſtrando diligentem et acutun ſe praeſtitit. Sed haec attuliſſe ſufficiat, vt ſpecimen ſint philoſophiae Iudaicae. De re ipſa iudicare noſtri inſtituti locique haud eſt.

LX. Accipiunt praemium opera bona, iuſtitiam itaque ex illis conſequi licet. Hunc quoque articulum inter fundamentales retulit R. IAGEL [u], huc enim tendit totus Phariſaimus.

LXI.

q) Conf. LENT. l. c. p. 358. ſeqq.
r) Vid. MAIM. l. c. MEN. BEN ISR. de term. vitae p. 198.
s) loc. cit.
t) Concil. in Ex. q. 6. p. 108. conf. BASNAGE l. c. c. 15. §. 13. p. 339.
u) Catech. Iud. q. 11. ex recentioribus OROBIVS amica collat. cum Limborch. p. 57.

Digitized by Google

LXI. Eiusmodi opus bonum est fides, quae donum est quod Deus mentibus nostris indidit, quo mediante credimus omnia illa, quae nobis per prophetas seruos suos dixit. Et haec quoque verba sunt *Catechismi Iudaici*, quae vero lucem accipiunt, ex verbis R. SAADIAE GAON [x], qui, *fidem*, dicit *esse*, *cum cor qualitatem rei alicuius cognitae apprehendit*, *quam cognitionem excipit intellectus*, *eamque bene comprehensam cordi studiose imprimit*, *vt sic homo rem obiectam credat*, *sibique in vsum commodum reseruet*. Similia MAIMONIDES [y] praecipit. Ex his vero intelligitur, fidem hanc mere esse philosophicam, nempe assensum religionis dogmatibus datum, propter rationes mouentes et assensum imperantes: quare formalem rei conceptionem ad fidem requirit MAIMONIDES [z].

LXII. Ad opera iustitiam consequentia et reconciliationem cum Deo efficientia pertinent, ieiunia, oratio, poenitentia, lachrymae, calamitates et afflictiones, maxime vero exilium tot annorum, tandemque mors ipsa. Multis haec inculcant Iudaei, quorum loca adduxere LENTIVS [a] et EISENMENGERVS [b]. Et haec quidem ad nostrum scopum non pertinent: at ideo tamen hic tanguntur, vt ea cum institutis gentilium, maxime philosophorum Alexandrinorum, comparari, et origines doctrinae moralis tam foedae et ineptae, atque a sacrorum oraculorum praeceptis regulisque tantopere deuiantis intelligi possint. Ieiunia enim, orationes, exercitia austera, et similia eos quoque ad purgandum animum et cum Deo vniendum commendauisse, supra dictum, ostensumque suo loco, philosophiae Orientalis alumnos similia postulauisse. Hi autem plerorumque errorum inter Iudaeos regnantium parentes sunt.

LXIII. Omnia opera virtutis gradus suos habent [c].

LXIV. Leges Mosis omnes aeternae sunt, et immutabiles. Ita MAIMONIDES [d], qui tamen contradicentem nactus est R. IOSEPH ALBO [e], qui prolixe ostendit, *in legem cadere posse mutationem*, *non quidem ratione dantis*, *attamen ratione accipientis; dantem enim praescribere quidem normam*, *similem quolibet tempore*, *tam pro incipientibus*, *quam pro assuefactis*, *quae tamen debeat mutari iuxta dispositionis variationem in recipientibus*. En exemplum philosophiae Iudaicae de iure naturali et diuino.

LXV. Anima hominis est spiritus immortalis, substantia cogitans et libera. Prolixe in hoc asserto ex ratione et reuelatione demonstrando, et rationibus philosophicis muniendo versatus est R. MENASSE BEN ISRAEL [f], qui in id maxime incubuit, vt immortalitatem animae ex connexione cum reliquis fidei articulis ex natura spirituali et cogitante,

 ex

x) Seph. Aemunah f. 4. c. 3.
y) Mor. nebhoch. P. I. c. 50. z) Ibid.
a) l. c. c. 13. p. 416.
b) Iudaism. detect. P. II. p. 281. P. I. p. 33. 504. P. II. p. 274. 711.
c) R. MACHIR in Abkat Rochel R. I. L. I. p. 4.
d) De fundam. legis c. IX. §. 1. p. 119.
e) De artic. fund. L. III. c. 13. conf. VORSTIVS ad l. c. Maim.
f) De resurrectione mortuorum.

Digitized by Google

ex libertate animae, ex commotionibus et desideriis voluntatis, ex iustitia Dei etc. probaret. Qua in demonstratione vestigia pressit, R. Albo, R. Aben Ben Tibbon aliorumque, maxime autem auctoris libri *Cosri*, qui hoc loco philosophum non inconcinnum se praestat, demonstrans [g] existentiam animae ex motu, naturamque eius spiritualem ita exponens, vt esse eam dicat substantiam abstractam, proxime accedentem ad substantiam angelorum et habitantem in corpore tanquam rex, vel imperator, non localiter, coniungentem vero se corpori cum spiritu caloris naturalis, qui nequeat esse sine loco, et colligatur cum corde sicut flamma. Constituens porro tres facultates animae, vegetatiuam, sensitiuam et rationalem, easque ex operationibus et effectibus probans; formam quoque hominis vocans שלימות, perfectionem, qua essentia hominis illud fit, quod esse debet, quae est Aristotelis ἐντελέχεια, eam vero duplicem esse asserens, vnam, quae est ipsa anima operationum suarum principium, alteram, quae operationes comprehendit ex principio hoc oriundas: hincque animam definiens: *perfectionem corporis naturalis organici, vitalitate vel anima vitali praediti in potentia;* ex his vero animae operationes deducens. Ex quibus patet, psychologiam Iudaeorum medii aeui fuisse totam Peripateticam. Eundem fere in modum passim differit de anima MAIMONIDES [h], eiusque immortalitatem ex eo probat, quod res scibiles a corpore separatas intelligat. Ait enim in *fundamentis legis: anima cuiuslibet carnis est forma eius, quam dedit ei Deus, intellectus vero insuper existens in anima hominis est forma hominis perfecti cum suo intellectu, qui cognoscit et intelligit obiecta non habentia materiam. Haec forma animae non est composita ex elementis, vt resoluatur in illa, neque est ex potentia sensitiua animae; sed a Domino e coelis est, ideoque soluta cum corpore anima sensitiua, haec forma non exterminatur, quia illa anima opus non habet, sed intelligit atque cognoscit res scibiles a corpore separatas atque intelligit creatorem omnium, ac stabilis est atque permanet in secula seculorum.* Haec Maimonides, quem tamen Auerrois discipulum fuisse recordandum est, cuius schola post Aristotelem intellectum agentem extra ab intellectu vniuersali immitti homini, et reuera vnum tantum esse statuit. Ex his enim verba Maimonidis lucem capient. Caueat vero sibi lector, ne ex hoc specimine Iudaeorum de anima philosophantium de tota gente iudicet. Hi enim non domesticis principiis vsi sunt, sed peregrinis ab Aristotele acceptis, cuius vestigia presserunt. Iudaeorum vero his temporibus antiquiorum scripta consulentibus, et cum Cabbalisticis placitis, de quibus infra, comparantibus, mira opinionum monstra comparebunt, quae magna diligentia collegit EISENMENGERVS [i], ex quibus discimus, philosophiam Aegyptiacam et Orientalem psychologiam quoque Iudaicam adulterauisse. Docent

g) P. V. §. 11. pag. 339. seqq. P. II. §. 26. p. 101. seq.

h) De fundam. legis c. IV. §. 14. p. 45.

i) l. c. P. II. c. 1. p. 1. seqq.

Digitized by Google

Docent enim animas gentilium ortas esse ex extremis viribus Kelifoth, id est corticum, quo nomine malos genios intelligunt, animas vero Israëlitarum originem accepisse ex sanctitate emanationis Dei benedicti, quo dogmate more suo arroganti omnesque gentes despicienti se proximas ex Deo emanationes esse, gentes vltimas impuritatum materialium plenas garriunt. Animarum porro sedem esse vel bonarum vel malarum; eas autem ex Deo emanauisse [k], easque ante corpora praeextitisse [l], dicunt, et quae alia sunt philosophiae Aegyptiacae propudiosa γεννήματα. Animas vero quinque generum esse statuunt, et in Nephesch, Ruach, Neschama, Chaia et Iechida diuidunt, quae quidem Iudaei Peripatetici facultatum distinctioni Aristotelicae applicant, longe autem aliter magisque ad philosophiae orientalis et Alexandrinae normam explicant Cabbalistae, et qui eos sequuntur. Qui, ne nugarum finis sit, in Sabbatho, nouam et super additam ingredi Iudaeos animam dicunt, vt ceteras ineptias praetermittamus, quae recte displicuere MENASSE BEN ISRAEL [m], qui allegoria adhibita suos iuuare conatur.

LXVI. Anima post mortem superstes non protinus coelestia subit gaudia, sed per annum oberrat in hoc mundo, maxime circa suum versatur cadauer, et a daemonibus in aëre versantibus multa patitur, et in hoc purgatorio eluitur a maculis. Ita de statu animae post mortem Iudaei non philosophantur, sed insaniunt; et quidem non fabularum tantum magistri, sed ii quoque, qui sobrie magis philosophari cupiunt, qualis est MENASSE BEN ISRAEL [n]. Duodecim vero mensium spatium definiunt, intra quod purgari hunc in modum versarique animam in hoc mundo, maxime vero circa sepulchrum et cadauer suum, veteris hospitii memorem dicunt. Traditque LEO MVTINENSIS [o], filios parentibus orbatos indies mane et vesperi in synagoga parentum gratia preces recitare, quae dicantur Kaddisch, inque eo pietatis officio pergere et ferme totos esse per vndecim menses. Plura ea de re dabunt LENTIVS, BASNAGIVS, SAVBERTVS et WINDETVS [p], qui obseruat, gehennam superiorem hanc mansionem dici. In hac mansione elui et purgari animas multi Iudaeorum tradunt. Ita enim R. IOSEPHO ALBO [q]: *Supplicium hoc, de quo meminimus, siue ad corpus ipsum, siue ad animam simul cum corpore, siue ad animam solam pertigerit, pro vniuscuiusque statu ac conditione diuersum variumque est. Fieri enim nequit, vt is, in quo partim bona partim mala existunt, maximis istis cruciatibus aeternum torqueatur; peracto enim certo tempore supplicium illud cessabit, nempe cum nequam ista consuetudo peccandi absterſa penitus et perpetua obliuione*

k) Conf. MAIMON. l. c. c. 4. §. 15. pag. 46. et VORSTIVS ad h. l.

l) Tr. Ialkuth Chadasch f. 154. c. 4. apud EISENMENGER. l. c. p. 18.

m) In Nischmath Chaiim f. 53. c. 2.

n) De resurrect. mort. L. II. c. 6. p. 171.

o) De cerem. et consuet. Iud. P. V. c. 9.

p) LENT. c. XVII. §. 9. p. 594. BASNAGE l. c. L. V. c. 16. §. 5. p. 306. SAVBERTVS palaestra theol. phil. diss. I. p. 7. IAC. WINDET. de vita funct. statu s. VIII. p. 189.

q) De fundam. L. IV. c. 24. WINDETVS pag. 191.

uione abolita fuerit; ac iuxta doctorum nostrorum b. m. sententiam, tempus illud duodecim mensium erit. Ast distinguere alios inter hanc animae e corpore discedentis et per annum per aërem vagantis statum et inter purgandae conditionem in purgatorio, locus quidam libri *Emek Hammelech* [r] probat, in quo colloquium narratur doctoris Iudaei cum eiusmodi anima habitum. In eo enim inter alia traditur: Animam hanc, R. Chaiim submisso a R. Isaac Loriia, vt, eam ex foemina, quam obsederat, adiuratione expelleret, quaerentique, cur viginti et quinque iam annos נע ונד, *na venad*, profuga et vagabunda (ita enim poenam hanc appellant) oberret, cum secundum Rabbinorum effata, duodecim tantum mensium spatio infernalium cruciatuum duratio sit, respondisse: eum non recte intelligere mentem doctorum, quae ea sit, exantlatis poenis extra infernum, tum demum sequi cruciatus infernales, et per duodecim menses tormentis gehennae emaculari purgarique animam, vt ita eluta impuritate et labe recte praeparata Paradisum ingredi queat. Nec dubitamus nos, hanc moram duodecim mensium ab isto vago & incerto statu distinguere omnes eos, qui transmigrationem dari animarum statuunt, vt in sequentibus dicetur. Nam non possunt esse in purgatorio vel inferno, qui poenae loco varia corpora subeunt. Quaecunque autem sententia Iudaeorum vera fuerit, in qua in partes eos ire, et diuersa sentire eo facilius est, quo magis ad ineptias otiosorum hominum omnia redeunt; illud extra controuersiam positum esse existimamus, accepisse has quoque sarcinas Iudaeos ex gentili philosophia, maxime Orientali et Aegyptiaca, quae modo haud absimili corpora transmigrationibus, poenitentiis, cruciatibus emaculari eluique statuebat, vt supra probatum.

LXVII. Datur post mortem purgatorium. Solennis etiam haec inter Iudaeos doctrina est, quam peculiari tractatione euincere et pro purgatorio Romanae ecclesiae adstruendo asserere conatus est IOSEPHUS VOISINIUS [s]. Tantae vero capacitatis ad vniuersos pertinentis hunc infernum esse Iudaei volunt, vt omnes ferme homines etiam sanctos piosque ei addicant, eo tamen discrimine, vt leuioribus maculis notati tantum transeant, alii vero duorum vel plurium mensium, quidam grauissime polluti duodecim mensium moram facere cogantur. Qua de re Iudaeorum fabulas desideranti faciet satis ANDREAE EISENMENGERI [t] industria. Accepisse hoc purgatorium Iudaeos a philosophis Alexandrinis non dubitabit, qui Orientalium, Aegyptiorum, et Platonicorum de statu animarum post mortem placita cum Iudaicis contulerit. Dignumque obseruatione, eandem iam annuam moram iisdem fere verbis a Platone definitam esse, qui in vltimo Socratis colloquio [u] inter alia: *οἱ δ' ἂν ἰάσιμα μὲν, μεγάλα δὲ δόξωσιν ἡμαρτηκέναι ἁμαρτήματα, τούτους ἐμπεσεῖν μὲν εἰς*

τὸν

r) fol. 16. apud EISENMENGER. P. II. c. I. pag. 45.

s) Secutus est eum BARTOLOCCIUS Bibl. Rabb. T. III. p. 250. seqq.

t) l. c. P. II. c. 6. p. 336. seqq. p. 353. seqq.

u) Is est dialogus Phaedo.

τὸν τάρταρον ἀνάγκη· ἐμπεσόντας δὲ αὐτὸς καὶ ἐνιαυτὸν ἐκεῖ γενομένους ἐκβάλλει τὸ κῦμα, *qui licet sanabilia magna tamen flagitia admisisse videantur, illos in tartarum incidere necesse est; incidentes autem atque annum illic commoratos eiicit fluctus etc.* Sed sequentia quoque legenda sunt, et cum Talmudicorum scriptorum nugis comparanda, quae origines inepti dogmatis satis manifeste ostendunt. Quod vero addit Windetus; nullam prorsus purgatorii mentionem fieri in scriptis Iudaicis Gemara antiquioribus: nihil ea de re habere Targumim, nihil Philonem, nihil Iosephum, nihil Mischnam: locum autem *Soharis* libri, in quo luculenta purgatorii mentio fiat, prodere, quod serius scriptus sit liber: purgatorium autem ex Platonis schola per Origenem Christiano orbi obtrusum, tum demum, vbi a Christianis receptum esset, ad Iudaeos venisse etc. id examine aliquo opus habet, nec nude admitti potest. Et illud quidem neminem historiae philosophicae et ecclesiasticae vel mediocriter peritum latere potest, ex orientali philosophia ex Aegyptiorum dogmatibus et placitis Pythagoricis Alexandriae potissimum aedificatum fuisse purgatorium, quod ad Christianos per Origenem traductum fuisse rectissime contendit vir doctus. At serius et post Mischnicos scriptores demum inter Iudaeos inualuisse, credibile non est, et philosophiae Cabbalisticae antiquitas, quae mature in Aegyptum eius dogmata enata esse docet, aliud euincit. Haec enim cum purgatorium hoc necessario statuere debuisset, quod non alia ratio esset, ea, quae a Deo emanarunt, et a prima origine recedentia materiae sordibus se inquinauerunt, per pristinos ordines gradusque reducendi in Deum fontem suum, in ipsa sua natiuitate cum reliquis erroribus hunc quoque ecclesiae Iudaicae commendare debuit. Nec ignotum fuisse hunc ad Deum per has purgationes in aëre maxime faciendas reditum PHILONI x), facile persuadebitur ea legenti, quae de significatione scalarum a Iacobo in somnio visarum is affert, et cum Alexandrina philosophia amice conspirant. Quicquid autem Philoni placuisse videatur, illud certum est, nihil afferre librum *Sohar*, quod non cum tota Cabbalistica philosophia concordet. Et hunc quoque fontem fuisse omnino statuendum est, ex quo ad Iudaeos dogma peregrinum emanauerit. Inde vero ratio quoque dari potest, cur apud Iudaeos purgatorii huius non fiat mentio ante scriptores Gemaricos. Nempe supra iam ostensum, mysteria Cabbalistica arcana fuisse seruata et paucis tradita, donec tandem eius dogmata inter Iudaeos paulo frequentius circa medii aeui tempora increbescerent. Cum autem inter ea etiam purgatorium hoc fuerit, mirum non est, ex arcanis doctrinis inter exoterica et vulgaria dogmata id paulo serius fuisse receptum, adeoque antiquiores scriptores de illo siluisse. Immo nulli dubitamus, quin sequioribus temporibus incomtum dogma istis demum narratiunculis exornatum, istisque fabulis auctum sit, quas hodie Iudaei tradunt. Quamcunque autem aetatem originis purgatorii Iudaici statua-

x) pag. 585.

Digitized by Google

ſtatuamus, illud dubitatione caret, ex Alexandrinis lacunis, luxuriantia Iudaeorum ingenia illud hauſiſſe, ſuisque propinauiſſe.

LXVIII. Migrant animae, vagatae poſt mortem per aërem, in alia corpora. Gentilem originem habere μετεμψυχώσεως dogma ignotum eſt nemini: obtinuiſſe vero inter Phariſaeos ſtante adhuc templo ſecundo, ex ſupra dictis conſtat. Cum itaque Phariſaeorum partes Iudaei poſt templi vrbisque euerſionem plerumque ſequerentur, haec quoque animarum migratio ab iis tanto applauſu recepta eſt, vt R. MENASSE BEN ISRAEL teſtetur [y], neminem inter ſuam gentem huic dogmati contradixiſſe: praeter R. Saadiam Gaon et R. Salomonem Ben Addereth, cui addit [z] R. Ioſeph Albo. Qui dum ad librum *Sobar* itemque ad Pythagoram, Platonem et Virgilium prouocat, prodit ipſe, ex qua officina ad Iudaeos illud transmigrauerit. Cui origini gentili vt colorem addat Iudaicum, Abrahamum patriarcham fingit Aegyptiis illud dogma primum tradidiſſe. Quo tacite concedit, quod veriſſimum eſſe putamus, etiam hanc peregrinam doctrinam Iudaeos ab Aegyptiis accepiſſe, quamquam fieri potuit, vt eius quoque ſemina ex captiuitate Babylonica reportauerint. Vocant vero hanc transmigrationem Iudaei *Gilgul Hanneſchamoth*, *reuolutionem animarum*, vt a reuolutione corporum verſus Palaeſtinam, quam in reſurrectione mortuorum futuram eſſe ineptiunt, diſtinguant: eique non in corpora tantum hominum, ſed in omnia quoque corpora bruta, animata et inanimata locum faciunt: iuſtorum tamen animis tres tantum migrationes aſſignant, de quibus placitis conferenda, quae diligenter viri docti a WOLFIO [a] laudati, maxime vero BASNAGIVS [b], LENTIVS [c], SLEVOGTIVS [d], et EISENMENGERVS [e] commentati ſunt, quorum primus etiam de reuolutione animarum per embryonatum et reuolutionem propriam [f] agit, de qua infra inter Cabbaliſtica dogmata dicendum eſt. Nec hic omittendum, eandem, quam olim iactarunt Pythagoras et Apollonius, facultatem ſibi vindicaſſe Sec. XII. R. Iſaac Ben Harrauad, dignoſcendi, quae anima migrationem iam paſſa ſit, quae non [g]. Fatetur tamen LEO MVTINENSIS [h], non omnes Iudaeos huic dogmati aſſentiri, ſed problematice de eo diſputari.

LXIX. Reſurrectio mortuorum non tantum eſt fundamentum fidei ex reuelatione et traditione certiſſimum, ſed ex ratione quoque demonſtrari poteſt. Prius ex catecheſi Iudaica patet, articuliſque fundamentalibus ſupra expoſitis, tantaeque neceſſitatis inter Iudaeos reſurrectionis dogma

y) Niſchmath Chaiim f. 152. c. 2.
z) De reſurrect. mort. c. 18. p. 216.
a) Bibl. Hebr. P. I. p. 389. not. a.
b) Hiſt. Iud. L. V. c. 17. §. 7. ſeqq. p. 309. ſeqq.
c) l. c. c. XVII. §. 15. p. 605.
d) De transmigrat. anim. Iud. Diſſ. Academ. P. I. p. 585.
e) l. c. P. II. c. 1. p. 25. ſeqq.
f) Prius *Ibbur* vocant, et animae defuncti immiſſionem in corpus infantis notat, poſterius *Gilgul* appellant, qua anima in alium hominem anima iam praeditum migrat. Vid. EISENMENGER. l. c. p. 87. quod intolerabilius eſt transmigratione animarum gentili.
g) Vid. BAYLE Dict. T. II. art. Harrauad. pag. 697.
h) De cerem. et conſuet. Iud. P. V. c. II.

Digitized by Google

esse creditur, vt Israelitarum albo expunctum illum velint, qui illud negare vel in dubium vocare audeat. Hinc Sadducaeos inter haereticos numerant, et cum Epicuri sequacibus ipsisque atheis in vnam classem coniiciunt [i]. Posterius dubium quidem visum est ABARBANELI [k], qui, *notum esse*, contendit, *articulum de resurrectione mortuorum non apprehendi per rationem, siquidem iuxta principia naturalia intellectualis demonstratio eam neget, sicque dici nequeat, hominem per modum rationis credere resurrectionem mortuorum.* At qui acutius ratiocinantur, nec rationis deesse argumentationes huic veritati demonstrandae statuunt. Hinc ita argumentatus R. Gebhia Ben Pesissa: *Si illud, quod non fuit, existit, quanto magis id restituetur, quod aliquando fuit.* Confugiunt etiam scriptores Talmudici [l] ad similitudinem a figulo, vitro, rege palatium exstruente, mure, limace petitum. R. MENASSE BEN ISRAEL [m] autem, vt contribules suos philosophico acumine vicit, ita non inepte ratiocinatus est: *Cum quis secum cogitat, Deum esse auctorem dominumque naturae, ac proinde eum pro arbitrio suo posse naturam intendere, extendere, contrahere ac mutare; facile is etiam credet, quod Deus aliquem sine cibo viuum conseruare, et mortuum in vitam reuocare possit.*

LXX. Surget idem corpus, quod cecidit, docente id non scriptura tantum, sed et ratione [n]. Argumenta ex ratione petita, quibus Iudaei euincunt, idem numero corpus resurrecturum, inde potissimum petunt, quod non noua creatio sit, sed resurrectio, quae nouum exemplar demortui non admittat, quodque iustitia diuina postulet, vt idem corpus vel puniatur vel praemio afficiatur, quod peccauit vel bona opera produxit. Maxime vero ita ratiocinatur R. Saadias Gaon [o]: *Corporis humani natura vel casu extincti elementa non mutari, neque misceri aliis corporibus seu vniuersalibus elementis: sed signata ac distincta manere ad vniendum se et componendum rursus idem numero corpus; corpora vero humana de nouis partibus elementaribus semper fieri. Illas autem partes seruari eo fine, vt in resurrectione mortuorum idem corpus constituant; et quamuis separatae longeque a se mutuo seiunctae sint, nihilominus tamen potentia diuina facile coniungi ac copulari iterum posse.* Quae ratiocinatio an non principium quaestionis petat, et an recte concludat? hic loci non est disquirere, sed lectoris permittenda iudicio. Plura dabit R. MENASSE BEN ISRAEL [p], qui hoc dogma peculiari tractatione ex ratio-

i) MOSCHE DE TRANA beth Aelohim f. 103. cap. 4.
k) De cap. fidei c. 21. p. 103.
l) Tr. Sanhedrin c. 1. f. 91.
m) De resurrect. mort. L. I. c. 4. p. 26.
n) Prolixe hunc fidei Iudaicae articulum enarrauit ED. POCOCKIVS ad portam Mosis c. VI. p. 86. seqq. qui cum his conferendus.
o) Apud M. BEN ISRAEL l. c. L. II. c. 15. pag. 201.
p) loc. cit.

Digitized by Google

ratione et traditione assertum fuit. Reliqua Iudaeorum in hoc articulo commenta de resurrectionis tempore, modo, materia, ex qua homo resuscitandus, nempe ossiculo Luz, et quae alia quaerere et curiose disputare solent, cum naturalem theologiam non tangant, sed pars sint traditionis Iudaicae, hic enarrari non possunt, videndus tamen post LENTIVM [q] et BASNAGIVM [r], qui diligentissimus fuit in opinionibus Iudaeorum dogmaticis colligendis ANDREAS EISENMENGERVS [s]. Pertinet ad has nugas etiam Gilgul siue reuolutio corporum, qua Iudaeorum corpora extra terrae sanctae regionem collapsa per minutissimos terrae meatus vsque ad istum locum voluenda sint. Quam ineptissimam opinionem ex allegoricis explicationibus dictorum quorundam propheticorum ortam esse, vt multa absurda alia, non sine verisimilitudine suspicamur.

LXXI. Erit aliquando iudicium vniuersale oecumenicum, quo praemia sequentur aeterna opera iusta, punientur mala in aeternum. Etiam hoc dogma Sadducaeismo oppositum est, vt ex iis patet, quae *capite huius libri primo* diximus. Tria vero iudicia diuina Iudaei statuunt, ne vllum dogma a commentorum paleis purum maneat; primum, quod singulis annis in primo die mensis Tisri, qui September nobis est, a Deo peragitur; secundum, quod discedente ex corpore anima instituitur, tertium, quod vniuersale in extremitate dierum futurum est. Quae fabulis mire ornant vel potius deturpant, quibus saniorem sensum tribuere satagit R. MENASSE BEN ISRAEL [t], qui videndus. Totam enim theologiam Iudaeorum allegoricae methodi vitio misere foedatam esse, cum metaphorae audaciores secundum literam acciperentur, multis exemplis ex parte iam adductis constat.

LXXII. Erit aeterna vita in paradiso, et corpus quoque cumulabit voluptatibus. Tota haec quoque Iudaeorum doctrina allegorica est, et imaginibus a corporis voluptatibus et iucunditate petitis repleta. Quod methodum Orientalem, in sacris quoque paginis adhibitam non ignorantibus mirum non videbitur. Hinc tot terrenorum gaudiorum cumuli aeternae vitae adscripti, quibus scatent Talmudicorum scriptorum libri, quorum loca passim adduxere LIGHTFOOTVS [u] et WINDETVS [x]. Nec alia via incesserunt Cabbalistae, qui vt omnem suam philosophiam fecere symbolicam et emblematicam, ita de futurae quoque vitae gaudiis quae ex emanationum in fontes suos, fontemque fontium, Deum, reditu oriri dicunt, terrenis symbolis et imaginibus philosophemata sua ornarunt. Factum inde est, vt crassiori sub aëre natis inter Iudaeos insulsissimae, si litera prematur, fabulae de vitae aeternae felicitate et gaudiis commendarentur et reciperentur, cunctaque ad carnis voluptates referrentur. Quas naenias magna patientia et industria collegit ANDREAS EISEN-

q) l. c. c. XVIII. p. 608.
r) l. c. L. V. c. 20. p. 356.
s) l. c. P. II. c. 16. p. 890. seqq.
t) l. c. L. II. c. 20. p. 230.
u) Ad Euangelistarum loca passim.
x) l. c. s. VII. p. m. 131. seqq.

Digitized by Google

EISENMENGERVS [y]. Non tamen putandum eſt, tam obeſo omnes Iudaeos fuiſſe ingenio, vt haec κατὰ τὸ ῥητὸν euentura ſibi perſuaderent, et non philoſophia duce vſi, digniora Deo et humana mente ſibi conciperent. Ipſi ſane Talmudici ſcriptores [z] fatentur, *ſeculum futurum* (haec vox ſolennis de vita aeterna) *non ita ſe habere, vt ſeculum praeſens, nec in eo eſſe eſum, nec potum, nec liberorum procreationem, nec venditionem, nec emtionem, nec inuidiam, nec odium, nec contentionem, ſed iuſtos ſedere coronas in capitibus gerentes, et voluptatem capere e ſplendore maieſtatis diuinae.* Paſſim eundem in modum decernunt Rabbini, quorum loca adduxere WINDETVS [a] et LENTIVS [b]. Turbatos tamen fuiſſe limpidos traditionis diuinioris fontes lacunis gentilis philoſophiae, maxime Alexandrinae, locus quidam libri *Coſri* [c] prodit, vbi ſcriptor ait: *Spiritualem illam facultatem, quae ex conſortio prophetae alicuius oriatur, conferre Iſraëlitis illuſtrem dignitatem et ſplendorem in retributione vitae aeternae, nihil enim quaeri ab eo, niſi vt anima eius fiat diuina, a ſenſibus ſuis abſtrahatur, et videat mundum illum ſuperiorem, aſpectuque lucis eius angelicae, et auditu ſermonis diuini, fruatur. Talem enim animam tutam eſſe a morte, quando organa eius corporea deficiant.* Quae verba ſi cum ſimilibus PLOTINI paſſim, maxime in fine *Enneadum* occurrentibus comparentur, patebit illico, ex vno fonte vtraque fuiſſe hauſta. Multi vero Iudaei Graece philoſophantes et vel Platonis vel Ariſtotelis placita ſequentes hanc opinionem receperunt, in hac vita iam eiusmodi contemplatiuam beatitatem et cognitionem diuiniorem dari et in ea paradiſum inferiorem conſiſtere dicunt. Qua de re ſatis Peripatetice philoſophantem videſis MAIMONIDEM [d]. Hic paradiſus ſapientiae, ille animarum eſt, in ſuprema ſphaera collocatus. Multa vero ex Graecanica theologia ad Iudaeos perueniſſe in doctrina de vita aeterna, fuſe oſtendit ex comparatis inter ſe Hebraeorum et Graecorum ſententiis IACOBVS WINDETVS [e], ad quem, ne nimii ſimus, lectorem ablegamus.

LXXIII. Detinebuntur in inferno infideles in aeternum, Iudaei vero ad tempus. Mira de inferno quoque, quem duplicem ſtatuunt inferiorem et ſuperiorem, comminiſcuntur Iudaei, quae ex allegoricis veterum diſputationibus iuxta literae ſignificationem ſumtis exorta eſſe, ex iis diſci poteſt fabulis, quas collegit EISENMENGERVS [f]. Fatendum vero etiam hic eſt, tum imagines et ſimilitudines, tum placita quoque multa Iudaeorum de inferno ex Aegyptiaca et Graecanica philoſophia profluxiſſe, quod inſtituta ſententiarum vtriusque gentis comparatione quo-

 que

y) l. c. P. II. c. 5. p. 295. ſeqq. conf. WINDETVS l. c.
z) Tr. Berachoth c. 2. f. 17.
a) l. c. p. 145.
b) p. 672. ſeqq.
c) P. I. f. 103. p. 63.
d) De fundamentis legis c. IV. §. 18. p. 49.
e) l. c. p. 174. ſeqq. conf. BASNAGIVS Hiſt. Iud. L. V. c. 19. p. 354.
f) P. II. c. 6. p. 323. ſeqq.

Digitized by Google

que demonstrauit WINDETVS [g], qui haec latius persequendi otium nobis fecit. Prolixe hac occasione disquirit BASNAGIVS [h], vtrum dogma de inferno Iudaei a gentilibus, vel hi ab illis acceperint? qua simul Windeti aliquot opiniones examinat, tandemque concludit, neutram gentem ab altera illud accepisse, sed suo potius ingenio debere, cum iustitia diuina, quae tot scelera hominum, in hac vita non vlciscatur, postulet, vt aeternis post hanc vitam poenis locus sit: multa quoque poëtas veteresque theologos allegoria vsos confinxisse, et traditionem veterum ornasse. Concedi id facile viro eruditissimo potest, praecipue cum apud Hebraeos veteres ad rationis dictamen reuelationis fides accesserit. At de hoc quaestio in praesentia non est; sed de eo quaeritur, vtrum doctrinam illam de inferno allegoricam, qua veterem sententiam de poenis impiorum aeternis Iudaei auxerunt et ornarunt, a gentilibus acceperint, vel hi, ab illis? In qua quaestione prius omnino affirmandum esse ipsa Iudaeorum historia non sine magno labore ab ipso Basnagio explicata, plenissime testatur. Eam enim si consulimus, conuincimur illico, Iudaeos ex regionum, quas incolebant indole atque moribus ad allegoricas explicationes pronissimos, patriam domesticamque de inferno poenisque impiorum post hanc vitam doctrinam illis metaphoris fabularumque commentis quasi vestiuisse, et iam forte inter Babylonios, certe in Aegypto habitantes ita ornauisse atque comsisse, vt inclinationibus suis et ingenio ad terrenas imagines coelestia et aeterna lubenter reuocanti facerent satis. Verisimile tamen est, antiquis istis temporibus, si non omnes, certe plerosque arcanum sensum intellexisse et recepisse. PHILO [i] sane eo vsque progressus est, vt *infernum locum impiorum* dicat *esse locum voluptatum, concupiscentiarum et facinorum, in quem anima iniusta impiaque fugata a se ipsa longissime recedat, et aptius infernum dici contendat, quam illum fabulosum apud inferos; reuera enim infernum nihil aliud esse, quam vitam miseri, scelerati, execrandique hominis.* Sed vt succedente tempore Iudaeis crassiora indies obtigere ingenia, ita tandem quod ἀλληγορικῶς dictum erat, κατὰ τὸ ῥητὸν intellectum et a stupida gente pro certo admissum est. Quod domesticum esse Iudaeis et a maioribus traditionis fide acceptum, quis sibi persuadeat? Plura, quae hic dici possent, praecipue ad rationes Basnagii respondentia, locus hic non capit. Ceterum Iudaeis non eandem, quam infidelibus moram tribuunt. Illis enim, si longissima, duodecim mensium moram assignant, qua anima et corpore in cinerem redactis precibus electorum in vitam et ad paradisum reuocentur: adeoque purgatorium ab inferno Iudaeorum distinguendum non est. Impiorum autem, haereticorum, proditorum, Epicureorum, atheorum, et resurrectionem negantium animas aeternum torqueri asserunt [k]. Quamuis itaque post mortem poeniten-

g) l. c. f. IX. p. 204. seqq.
h) l. c. c. 18. p. 317.
i) pag. 432.
k) Conf. LENT. c. vlt. p. 693. EISENMENGER. l. c. P. II. c. 6. p. 355.

Digitized by Google

nitentiae locum non esse dicant, purgationem tamen hanc exustione quasi fieri dicunt, quo nomine a purgatorio, quod ecclesiae Romanae placuit, distinguendum est, quae passim confundi videas. Sunt tamen inter Iudaeos doctores, qui poenarum infernalium aeternitatem agnoscunt, quorum loca adduxit LENTIVS [l]. Haud raro enim Iudaeorum placita inter se dissentire, ex conspectu hoc dogmatum Iudaicorum intelligi satis potest.

LXXIV. Non interibit mundus totus, quoad substantiam. Prolixe de hoc dogmate contra Graecos quosdam philosophos disputauit PHILO *de incorruptibilitate mundi:* eandem opinionem secutus est Maimonides aliique, qui loca scripturae, quae contrarium innuunt, metaphorice explicanda esse contendunt [m].

§. III. Et haec quidem potiora Iudaeorum de diuinis placita sunt, quae vel ratione duce cognosci possunt, vel ex rationis principiis ab iis demonstrata sunt, vel ob alias rationes, praecipue autem propter origines suas ex gentili philosophia momentum aliquod in historia philosophica habent. Philosophati autem sunt quoque de aliis rebus, de naturalibus, de metaphysicis et similibus, at in his mere Aristotelem secuti sunt, prout eius philosophiam ab Arabibus didicerant, vnde qualis earum facies, quae philosophandi ratio fuerit, ex historia philosophiae Peripateticae satis in antecedentibus enarrata, et ex historia philosophiae Saracenicae exponendae adhuc, disci potest. Exemplum vero desiderantibus vel liber *Cosri* legendus est, vel scripta Maimonidea: in vtroque enim multa φιλοσοφέμενα Peripatetica occurrunt. E. g. philosophatur ille [n] de caussis et caussatis, eorumque effectibus in natura, de operatione secundum intentionem primam, concatenationem et dependentiam; de caussa libera, naturali et accidentali, de aeternitate mundi, de natura rerum, de caussis Physicis leprae in creaturis animatis et inanimatis, de animae humanae facultatibus et vsu, deque mille aliis ex Peripatetica et scholastica philosophia haustis. Hic vero, vt supra iam in eius vita dictum, in *doctore* suo *perplexorum* philosophiam Auerroisticam vbique spargit, cuius plurima in antecedentibus specimina exhibuimus. Is alio quoque loco, quo vix quaeras, nempe in *Halechoth Iosede Hatthora* siue *constitutionibus de fundamentis legis* Peripatetica dogmata physica et metaphysica pluscula disseminauit, quorum ecce syllogen, vt philosophiae Iudaico-Peripateticae extet specimen [o].

Placita Peripatetica Iudaeorum.

 I. Deus

l) l. c. §. 18. p. 692.

m) Conf. BASNAGE l. c. c. 20. §. 22. p. 377.

n) P. V. f. 19. p. 367. 368. P. I. f. 66. p. 28. §. 72. p. 36. P. II. f. 60. p. 125. P. III. f. 5. p. 158. f. 11. p. 168.

o) Versionem, quam dedit GVIL. VORSTIVS, valde deformem esse et ineptam, dudum viris doctis obseruatum est.. Adhibuimus autem emendationes, quas exemplari suo, quod recularis nostris accessit, olim adscripsit in margine MATTHIAS FRIDERICVS BECKIVS, grande in his literis Kaufbyrae, quae genuit, et Augustae, quae aluit et doctorem habuit, decus.

I. Deus eſt ſupremus primusque motor orbium.

II. Omnia, quae creauit Deus in orbe ſuo in tres diſpeſcuntur claſſes. Quaedam enim creaturae ſunt compoſitae ex materia et forma, eaeque perpetuo generantur et corrumpuntur; aliae ſunt compoſitae ex materia et forma, ſed non mutantur de corpore in corpus, et de forma in formam, ſicut priores, ſed forma earum perpetuo infixa eſt materiae, neque eſt materia aut forma earum ſimilis reliquarum materiae ac formis, vt ſunt orbes et in iis ſtellae. Quaedam etiam habent formam absque vlla materia, videlicet angeli, quia non ſunt corpora, ſed formae diſtinctae a ſe inuicem.

III. Nouem coelorum orbes ſunt, orbis lunae, Mercurii, Veneris, Solis, Martis, Iouis, Saturni reliquarum ſtellarum, et qui ſupremus cingit omnes et reuoluitur ſingulis diebus ab oriente in occidentem.

IV. Orbes ſunt puri et immaculati inſtar cryſtalli aut ſapphiri, idcirco apparent ſtellae orbis octaui infra orbem primum.

V. Vnusquisque orbis ex octo orbibus, in quibus ſunt ſtellae, diuiditur in plures orbes, vnus ſuper alium, vt inuolucra in caepa. Ex illis quidam circumeunt ab occidente in orientem; alii vero circumaguntur ab oriente in occidentem, vt ſphaera nona rediens ab oriente verſus occidentem, neque eſt inter illos locus vacuus.

VI. Nulli orbes ſunt leues neque graues, nec eſt illis color vllus, coeruleus enim color tantum prouenit ex phaſi viſus, propter altitudinem aëris.

VII. Omnes ſphaerae ambientes mundum ſunt rotundae inſtar globi, et terra pendet in medio. Sunt autem nonnullae ſtellae orbibus minoribus infixae et hi orbes non cingunt terram, ſed orbis paruus non circumiens infixus eſt orbi magno ambienti.

VIII. Numerus omnium orbium ambientium mundum eſt octodenarius, non cingentium eſt octonarius.

IX. Orbis nonus in duodecim ſigna diuiditur.

X. Iſtae duodecim figurae non reſponderunt ſibi inuicem iuxta rationem diuiſionum, niſi tempore diluuii, hoc autem tempore nonnihil dimotae ſunt.

XI. Omnes ſtellae conſpicuae vel ſunt ex ſtellis minoribus, quibus terra maior eſt, vel ex ſtellis maioribus, quarum vnaquaeque maior eſt terra, aliquot partibus: terra vero eſt maior luna ferme quadrageſies; atque ſol maior eſt terra quaſi centies et ſeptuageſies. Nulla vero ſtella maior eſt ſole, ſtellaque nulla minor eſt Mercurio, qui eſt in orbe ſecundo.

XII. Omnes ſtellae atque orbes praediti ſunt anima, notitia atque ſapientia, atque vitam agunt permanentque, et cognoſcunt eum, cuius dicto factus eſt mundus.

XIII. Con-

Digitized by Google

XIII. Condidit Deus infra orbem lunae materiam quandam, quae non est, vti materia orbium, et creauit in ista materia formas, non similes formae orbium. Haec elementa ignem, aërem, aquam, terram constituunt.

XIV. Ignis lunae proximus est, hunc sequitur aër, aqua, terrae, sunt enim vnum superius alio et vnumquodque ambit inferius omni parte.

XV. Quatuor ista corpora non habent animam, neque cognoscunt; sed sunt tanquam corpora mortua, sed seruant tamen suum ordinem.

XVI. Ex his elementis omnia corpora sunt composita.

XVII. Omnia corpora infra expansum praeter haec quatuor elementa composita sunt ex materia et forma.

XVIII. Motus ignis et aëris est ascensus ex centro terrae ad coelum; aquae et terrae, versus centrum.

XIX. Natura ignis calida est et sicca, ac est leuior istis omnibus; aër autem calidus et humidus; aqua frigida et humida, terra frigida et sicca et est grauior istis omnibus.

XX. In quolibet corpore ex istis quatuor composito inuenitur frigidum et calidum, humidum ac siccum coniunctim, sed in quibusdam corporibus praedominatur ignis, in aliis aër, et sic porro.

XXI. Quicquid ex elementis compositum est, tandem dissoluitur, et ex vno in aliud transit, donec in elementum suum redeat.

XXII. Quatuor ista elementa perpetuo inuicem permutantur, quolibet die ac hora, secundum partes suas, non iuxta totum corpus.

XXIII. Nunquam conspicitur materia sine forma, aut forma sine materia; vtriusque tamen distinctio fit intellectu, qui solus formam concipit et comprehendit.

XXIV. Anima cuiuslibet carnis est forma eius, quam Deus ei dedit.

XXV. Intellectus existens in anima hominis est forma hominis perfecti, cum suo intellectu.

Ex his omnibus facile intelligitur Peripateticus, et quidem Auerrois discipulus. Ex his vero de ceteris φιλοσοφȣμένοις Iudaeorum esto iudicium.

§. IV. Philosophiae moralis facies inter Iudaeos qualis fuerit, antequam Aristotelem sequi et de virtutibus iuxta eius praecepta cum decalogo confusa disserere coeperunt, supra dictum est. Nempe aut plane nihil inuenitur, aut exiguae tantum scintillae hanc noctem distinguunt, quae passim in scriptis Talmudicis veluti tenues igniculi delitescunt. Vnus libellus *Pirke abboth*, qui Tanaitarum sententias comprehendit, moralem doctrinam exhibet: ex quo vt lector habeat aliquod moralis quoque doctrinae specimen, doctorum celeberrimorum effata quaedam afferemus, quae ex rationis principiis cognosci possunt: quae enim reuela-

Philosophia moralis Iudaeorum.

uelatione et traditione nituntur, ad hanc nostram tractationem non pertinent. Non vero compendium aliquod systematicum moralis philosophiae expectandum est, sed dicta tantum paraenetica, ex quibus de moralibus Iudaeorum principiis et regulis iudicandum. Nam a synagogae magnae temporibus vsque ad Talmudis obsignationem sententias doctorum Iudaicorum in isto libello comprehendi, ex eo disci potest, quod supra de illo exposuimus [p]. Illustriora vero doctorum horum apophthegmata haec sunt:

I. Ne sitis sicut serui, qui seruiunt domino ea conditione, vt mercedem accipiant, sed estote sicut serui, qui seruiunt domino suo sine spe mercedis, sitque timor Dei semper ante oculos vestros. Pulcherrimam sententiam hanc Antigoni Sochaei occasionem Sadducaeismo dedisse, supra prolixe enarrauimus, monentes, ad praeiudicia gentis suae, temporalia operum praemia tantum affectantis, remouenda eum respexisse: vix enim amorem illum purum, sui ipsius in seruiendo Deo rationem prorsus non habentem, qui nonnullis recentiori tempore placuit, in animo habuisse, credibile est.

II. Qui nati sunt, morientur, qui mortui sunt, reuiuiscent, qui reuiuiscent, iudicabuntur. Scient omnes, quod Deus est formator et creator: ipse est, qui animaduertit omnia, ipse iudex est, ipse testis est, ipse est, qui accusat in iudicio. Ipse est, qui in futurum iudicabit. Benedictus sit ipse, quoniam non est coram ipso prauitas, neque obliuio, neque acceptio personarum, neque acceptatio muneris, omnia enim sua sunt. Noueris insuper, quod omnia iuxta subductam rationem transigentur. Neque securum te faciat malus genius tuus, quasi sepulchrum futurum sit refugium tuum. Te quidem nolente formatus es, te vel nolente viues, te vel nolente morieris. Tandemque futurum est, vt stes coram iudicio, redditurus rationem coram rege omnium regum, qui est Deus sanctus benedictus. Ita R. Eleazar Kapernaita [q].

III. Tria haec diligenter considera, et nunquam incides in manus transgressionis: Quod nempe supra te sit oculus omnia videns, auris omnia audiens, et quod omnia ac singula tua opera in libro sint scripta: Ribbi, id est, R. Iehuda Hakkadosch [r].

IV. Tria haec diligenter considera, et non incides in manus transgressionis: vnde veneris? quonam tendas? coram quonam ratio tibi sit reddenda? Vnde venisti? ex gutta foetida. Quo tendis? ad terram, tineam et vermes. Cui reddes rationem? regi regum Deo sancto benedicto. R. Akabia Ben Mahaliel [s], cum Akibha non confundendus, quod tantum non accidit OTTHONI [t].

V. Omnes

p) Collegit IAC. PHIL. HARTMANNVS loca parallela capitulorum PP. in scriptis Talmudicis obuia, eaque ad illa in Latina quam dedit versione Giessae 1708. 4. notauit, quae specimen esse possunt philosophiae moralis Talmudicae.

q) c. IV. §. 22. p. 32.

r) c. II. §. 1. p. 8.

s) c. III. §. 1. p. 17.

t) Hist. doct. Mischn. p. 72 sq. quem errorem etiam errauit VORSTIVS in Zemach Dauid p. 82. conf. RELANDVS ad h. l.

Digitized by Google

V. Omnes actiones tuae fiant in nomine Dei et ad gloriam Dei. R. Iose [w].

VI. Da Deo de suo, quoniam tu, et quaecunque habes, illius sunt. Dictum R. Eliezer Ben Iehuda [x], quem ob largissimam stipem in pauperes erogatam clarissimum fuisse tradit *Iuchasin* [y]: ex quo intelligitur, sententiam hanc proprie de operibus misericordiae large atque hilariter praestandis esse accipiendam.

VII. Vbi non est timor Dei, ibi non est sapientia, vbi non est scientia, ibi non est prudentia. R. Eleazar Ben Azaria [z].

VIII. Via bona est, oculus bonus, socius bonus, vicinus bonus, qui praeuidet futurum, et cor bonum. Discipuli R. Iochananis. Videtur in toto hoc §. auctor imitatus fuisse dicta sapientum Graeciae [a].

IX. Resipisce diem vnam ante mortem tuam. R. Eliezer [b], qui poenitentiae nullam faciendam esse moram, eo quod dies mortis incerta, ita eleganter per prouerbium monuit.

X. Noctu euigilans, et solus deambulans aut iter faciens, et conuertens cor suum ad cogitationes futiles, hic ream facit animam suam. R. Hanina Ben Hachinai [c]. Ita et *Ioma* [d]: *Peccati cogitationes grauiores sunt ipso peccato.*

XI. Cuiuscunque sapientia maior est operibus eius, illius sapientia non est solida. Cuius metus de peccato praecedit sapientiam eius, illius sapientia manet stabilis. Sapientiam hoc loco pro eruditione sumit apophthegmatis auctor R. Hanina Ben Dosa [e], et voluntatis rectitudinem ante intellectus perfectionem requirit.

XII. Qui discit eo fine, vt alios doceat, in eius manum sufficienter traditur et ad discendum et ad docendum. Qui vero ea conditione discit, vt faciat, in eius manum affatim traditur, quod discat, doceat, custodiat et faciat. R. Ismael [f].

XIII. Sapiens is est, qui discit a quouis homine. R. Schimeon Ben Zoma [g], qui stante et euerso templo vixit, et propter egregias conciones fuit celeberrimus, hunc viuum in Paradisum translatum fuisse, Iudaei iactant [h].

XIV. Septem res sunt in sapiente: non loquitur coram eo, qui est maior sapientia et auctoritate: non intercedit sermonibus socii sui: non respondet praecipitanter et inconsiderate: interrogat rite, et respondet apposite: de primo dicit primum, et de vltimo vltimum: de eo quod non audiuit, dicit, hoc non audiui, et confitetur veritatem [i].

XV. Lex

w) c. II. §. 12. p. 14.
x) c. III. §. 7. p. 20.
y) p. 51. Conf. Wolf. Bibl. Hebr. P. II. p. 812.
z) c. III. §. 17. p. 24.
a) c. II. §. 9. p. 12.
b) Ibid. §. 10. p. 13.
c) c. III. §. 4. p. 18.
d) f. 29. a.
e) c. III. §. 9. p. 20.
f) c. IV. §. 5. p. 27.
g) c. IV. §. 1. p. 25.
h) Vid. Reland. ad Otth. Hist. Mischn. p. 138. Wolf. Bibl. Hebr. P. II. p. 863.
i) c. V. §. 7. p. 35.

Digitized by Google

XV. Lex (id est eruditio et philosophia Iudaica) quadraginta et octo rebus acquiritur: discendo, auscultatione auris, dispositione et elocutione labiorum, attentione animi, intelligentia cordis, terrore, timore, mansuetudine, laetitia, frequentatione et conuersatione sapientum, repetitione accurata cum sociis, disputationibus condiscipulorum, sedulitate, lectione biblica, studio Talmudico, imminutione negotiorum, diminutione somni, voluptatum, lusus, viae terrae (id est consuetudinis et praeiudiciorum plebis) longanimitate, hilaritate cordis, fidem adhibendo sapientibus, patientia in afflictionibus, modico somno, modica negotiatione, modica locutione, modico risu, modica conuersatione hominum. Agnoscendo locum suum, gaudendo in portione sua, faciendo sepem verbis suis, nihil boni adscribendo sibi ipsi, ex Dei amore dato Deum amando, diligendo homines, sectando iustitiam, amando correptiones, diligendo aequitates, vitando honores, non efferendo se ob doctrinam suam, non nimium gaudendo ob institutionem suam, ferendo aequale iugum cum sociis suis, iudicando socium suum ad lancem innocentiae, reducendo eum ad veritatem, hortando ad pacem, doctrinam suam solide confirmando, quaerendo et respondendo, audiendo et proficiendo, discendo ea conditione, vt doceat, discendo ea conditione, vt faciat, praeceptoris sui sapientiam laudando, et rectificando lectiones eius, dicendo rem quamuis sub nomine auctoris sui [k].

XVI. Qui discit a socio suo caput vnum, vel lectionem vnam, aut versum vnum, vel tantum literam vnam, tenetur illi deferre honorem [l].

XVII. Esto cautus in doctrina, nam error in doctrina habetur pro superbia. R. Iehuda [m].

XVIII. Qui elato animo est in docendo, is stultus, impius et amens merito est dicendus. R. Ismael Ben Iose [n].

XIX. Verecundus non bene discit, et iracundus non bene docet, et nullus, qui negotiatur multum, euadit sapiens. R. Hillel [o], quem Schammaiam collegam hoc dicto impetere voluisse, ex iis quae de moribus placidis Hillelis et iracundis Schammai supra narrata sunt, colligi potest. Et tamen illi sequens apophthegma tribuitur:

XX. Fac legem tuam fixam, loquere parum et fac multum, et esto excipiens quemuis vultu placido [p].

XXI. Pulchra est doctrina legis cum artificio aliquo adiuncto: labor enim vtriusque obliuisci facit peccati. Nititur sententia haec R. Gamalielis filii Iehudae sancti [q] consuetudine doctorum Iudaicorum, qui, vt gratis docere possent, praeter legis docendae munus opificium etiam exercuerunt. Ita R. Iose cerdo fuit, R. Iochanan sutor, &c. Iniunctum itaque in tr. *Berachoth* [r], vt quisque filium suum doceat opificium. Plura dabunt

k) c. VI. §. 5. 6. p. 44. 45.
l) Ibid. §. 3. p. 43.
m) c. IV. §. 13. p. 29.
n) Ibid. §. 7. p. 28.
o) c. II. §. 5. p. 10.
p) c. I. §. 15. p. 7.
q) c. II. §. 2. p. 8.
r) f. 63. b.

Digitized by Google

bunt LIGHTFOOTVS [s], et quos laudat WOLFIVS [t]. Exemplum sacrum esto D. Paulus sub Gamaliele studiis operam nauans, et tamen σκηνοποιός.

XXII. Ne cupias gloriam ampliorem eruditione tua [u].

XXIII. Nihil homini inuenitur melius silentio. Silentium enim est sepes sapientiae. R. Schimeon Ben Gamliel et R. Akibha [x].

XXIV. Cautus sis in verbis tuis, ne alii ex iis fallere discant. R. Schimeon Ben Schetach [y].

XXV. Tribus rebus conseruatur mundus, veritate, iudicio et pace. R. Schimeon Ben Gamliel [z].

XXVI. Risus et leuitas capitis assuefaciunt hominem ad scortationem. R. Akibha [a].

XXVII. Is est fortis, qui vincit concupiscentiam suam; is est diues, qui gaudet de portione sua. Is est honore dignus, qui honorat alios. R. Schimeon Ben Soma [b].

XXVIII. Qui impudenti est facie, ad gehennam, qui vero modestus est et verecundus, ad paradisum. R. Iehuda Ben Thema [c]. Verecundia autem ita aliis describitur [d]; quid est verecundia? ne facias in occulto, cuius te pudeat in propatulo.

XXIX. Elonga te a vicino malo, neque associa te cum impio, neque despera de vindicta. R. Nithai Arbelita [e].

XXX. Ne multiplices sermones cum muliere, etiam cum vxore tua, multo minus cum vxore proximi tui. Omni enim tempore quo homo multiplicat colloquium cum muliere, accersit malum sibimet ipsi, et impeditur a studio legis, tandemque descendit in gehennam. R. Iose Ben Iochanan [f]. Valde contemsit foeminas et eruditione atque eruditorum consortio indignas censuit fastus doctorum Iudaicorum, cuius exempla pluscula, historiam literariam foeminarum Iudaicarum illustrantia dabit B. ZELTNERI [g] industria. Adeo vero insaniunt, vt de Iudaeis idiotis in Talmude [h] dicatur: esse eos abominationem, et eorum vxores insecta, et filias bestias.

XXXI. Cauete ab iis, qui in potestate sunt constituti, non enim adiungunt se hominibus, nisi propriae necessitatis caussa. Amicos se simulant, quamdiu vtilitatem inde percipiunt, sed non assistunt homini tempore calamitatis eius. R. Gamaliel tertius [i].

XXXII. Ne iudices proximum tuum, donec pertigeris ad locum ipsius, et iudica quemuis ad lancem innocentiae. R. Hillel et R. Iehoschua Ben Perachia [k].

s) Ad Marc. VI. 3.
t) Cur. philolog. ad Act. XVIII. 3. p. 1273. BVXTORF. Lex. Talm. v. אומנות columm. 120. ZELTNER. diss. de Priscilla §. 21. TRIGLANDIVS de Karaeis p. 165.
u) c. VI. §. 4. p. 43.
x) §. 17. p. 7. c. III. §. 13. p. 22.
y) c. I. §. 11. p. 5.
z) c. I. §. 18. p. 8.
a) c. III. §. 13. p. 23.
b) c. IV. §. 1. p. 25.
c) c. V. §. 20. p. 42.
d) Tr. Mischar Happeninim c. 31.
e) c. I. §. 7. p. 4.
f) c. I. §. 5. p. 2.
g) Disp. de Alexandra, et de Beruria.
h) Tr. Pesachim f. 49. col. 2. conf. EISENMENGER. Iudaism. detect. P. I. c. 16. p. 720.
i) c. II. §. 6. p. 9.
k) c. I. §. 6. p. 3.

Digitized by Google

XXXIII. Ne specta cantharum, sed id quod in eo est, nam saepe cantharus nouus repletus est vino veteri, interdum cantharus vetus est, in quo nec nouum vinum est. R. Iehuda sanctus [l], quem ita iugulasse praeiudicium ab externo vultu et habitu desumtum, facile intelligitur. Ex hoc apophthegmate enata videtur fabula, de filia imperatoris, Iehudam ob habitum sordidum deridente, quam supra explosimus.

XXXIV. Esto humilis erga quemuis hominem, nam qui quaerit extendere nomen suum, perdit illud. R. Meir et R. Hillel [m].

XXXV. Odi principatum vel magisterium, neque familiaris sis principatui. Dictum hoc esse in Hillelem principem synagogae, quocum lites fouebat Schemaia, sententiae huius auctor [n], ex historia vtriusque supra enarrata coniici non sine verisimilitudine potest.

XXXVI. Noli te ipsum facere actorem iudiciorum, vel caussarum forensium. R. Iehuda Ben Tabbai [o].

XXXVII. Sit gloria amici tui aeque chara ac tua. R. Eliezer [p].

XXXVIII. Multiplicans diuitias, multiplicat curas; multiplicans mulieres, multiplicat veneficia; multiplicans ancillas, multiplicat scorta; multiplicans seruos, multiplicat fures; multiplicans legem, multiplicat vitam. Ribbi [q]. Sugillat ostentationem suae gentis magna familia se efferentis, simulque Pharisaicum fastum prodit, qui de mulieribus, ancillis, seruis nihil boni sperabat, quod essent filii terrae. Nam probissimam etiam mulierem superstitioni, in maleficia desinenti, addictam esse, pronunciant superbi magistri [r].

* *

SECTIO II.

DE PHILOSOPHIA IVDAEORVM ESOTERICA, SIVE CABBALISTICA.

§. I.

Philosophiae Cabbalisticae nomen et scriptores.

Considerata philosophia Iudaeorum exoterica, ad esotericam atque arcanam siue mysticam tractatio nostra conuertitur, quam obscuram intricatamque esse, ex iis, quae de eius historia, docendi modo, librisque diximus, intelligi sine labore potest, adeoque attentione opus habet, vt, quid placuerit obscurissimis philosophis e latebris suis prouocatis, deprehendi tandem queat. Vocatur haec philosophia Cabbalistica, quod nomen a voce Hebraea קבל, *Kibbel* [s], *accipere*, vel

l) c. IV. §. 20. p. 31.
m) Ibid. c. I. §. 13. p. 6.
n) Ib. §. 10. p. 13.
o) Ib. §. 8. p. 4.
p) c. II. §. 10. p. 13.
q) §. 7. p. 11.
r) Tr. Kiddusch. in fine.
s) BVXTORF. Lex. Rabb. v. קבל p. 1453.

Digitized by Google

vel *recipere*, originem accepit, et neque in ſcriptura S. neque apud ſcriptores eccleſiaſticos occurrit, vt iam IOANNI REVCHLINO [b] notatum, qui quoque obſeruauit, Ioannem Picum Mirandulanum primum fuiſſe, qui voce Latina Cabbala, Romanis auribus hactenus inaudita, vſus fuerit. Immo nec inter Iudaeos vltimam antiquitatem nomen hoc קבלה tueri poſſe, ex eo recte demonſtratur, quod in antiquiſſimis Hebraeorum ſcriptis non occurrat, et tantum in libris Talmudicis Rabbiniciſque, Iudaeorum, qui Chaldaiſmi veſtigia plurima habent, reperiatur. Quod mirandum non eſſe videtur, cum initio arcaniſſime habitam hanc philoſophiam, et tantum in Palaeſtina inter paucos eius diſcipulos ſacerrimo ſilentio quaſi obſignatam et cuſtoditam fuiſſe, ex antecedentibus conſtet. Ipſa vox קבלה, Kabbala, diuerſas ſignificationes apud Iudaeos habet. Nam nunc traditionem oralem, quam a Moſe viriſque ſanctis ſe accepiſſe iactant, illa voce innuunt [c], nunc de ſcriptis propheticis totaque eccleſiae Iudaicae doctrina intelligunt; nunc arcana dogmata quaeuis, maxime vero magica, illo nomine appellant, ſtrictiſſima tamen ſignificatione doctrinam hanc myſticam et philoſophiam occultam ea voce comprehendunt. Non deſunt quidem, qui Cabbalae mentionem a PLINIO [d] iam factam eſſe contendant, eo quod de magia diſſerens ſcribat, ſi quorundam codicum lectionem ſequamur: *eſt et alia magices factio a Moſe et Iamne et Iochabele Iudaeis pendens*, vbi hominem Romanum nomen Hebraeum non recte cepiſſe, et ex Cabbala Iochabele efformaſſe ſuſpicantur. Aſt falli iſtam coniecturam inde certiſſima ratione euincitur, quia omnes ſcriptores, Plinio aetate vel pares vel ſuppares, hoc nomen ignorant, nec oſtendi cauſſa poteſt, cur ſoli Plinio nomen ceteris omnibus ignotum innotuerit. Et quamuis immerito BOCHARTVS [e], eundem locum ita afferens, vapulet IOANNI HARDVINO [f], qui in omnibus libris non Iochabele, ſed Iotape legi contendit, cum contrarium editio Frobeniana [ff], cuius lectionem in margine quoque expreſſit IACOBVS DALECHAMPIVS [g], teſtetur, dubitandum tamen non eſt, nomen Hebraeum Romanis auribus inſuetum vel ab ipſo Plinio corrupte expreſſum, vel ab exſcriptoribus, qui nobiliſſimum opus miſere truncarunt deprauaruntque, vitiatum fuiſſe, nec probabilitate caret Bocharti coniectura, Iochabedem Moſis matrem Plinium in animo habuiſſe, eamque in hominem magum conuertiſſe, qua ratione etiam Wechelianae editionis margo lectionem hanc exprimit. Vnde ſine veriſimilitudine coniicit IONAS DANIEL SCHRAMMIVS V. C. [h] eſſe verbum Arabica forma in futuro tempore ex Coniug.

b) De arte Cabb. L. I. p. 629. coll. Piſtor.

c) Vid. Lexicographi paſſim, R. NATHAN in Aruch pag. 155. BVXTORF. l. c. pag. 1453. HOTTINGER. theſaur. philol. L. I. c. 3. ſ. 5. p. 434. Io. MORIN. exerc. bibl. L. II. ex. 9. p. 362. WOLF. Bibl. Hebr. P. II. L. VII. c. I. p. 1192. aliique.

d) Hiſt. natur. L. XXX. c. 1.

e) Hierozoic. L. II. c. 53. p. 645.

f) Ad h. l. T. IV. p. 727.

ff) Obſeruauit hoc REIMMANNVS Intr. in hiſt. theol. Iud. L. I. c. 15. p. 338. edidit hanc editionem Frobenius 1530.

g) In editione Wecheliana Fr. 1608. 8.

h) Introd. in dialect. Cabbaleor. c. I. §. 10. pag. 14.

Pael expreſſum יקבלה *Iokkabela*, ſic vt Plinius Cabbalae, Arabica locutione expreſſae notitiam habuiſſe videatur. Hoc enim ſine teſte dicitur, nec oſtendi poteſt vel leuiſſima veriſimilitudinis vmbra, Cabbalae nomen inter Arabes tum notum fuiſſe. Alii in noui foederis libris veſtigia nominis huius ſe deprehendiſſe ſibi viſi ſunt, eo quod vocem ἀποδοχή eodem plane ſenſu, quem vox קבלה fundit, adhibeat D. PAVLVS [i] apoſtolus. Aſt hi quoque a recepto vocis apud Graecos paſſim occurrentis [k] vſu et ſignificatione ſine vlla ratione diſcedunt, adeoque audiendi non ſunt. Certum enim et indubitatum eſt, vocem hanc longe ſerius innotuiſſe, et inter Chriſtianos ante Pici tempora non auditam fuiſſe. Mirandum itaque magnopere non eſt, inuentum fuiſſe eo tempore, qui ſomniaret, Cabbalam fuiſſe hominem quendam perfidum et diabolicum, qui multa contra Chriſtianos ſcripſerit, et ſequaces habeat dictos Cabbaliſtas, vt ipſe IO. PICVS MIRANDVLANVS [l] narrat, cui ſimiles alios addunt HOTTINGERVS [ll] et IOANNES LEVSDENIVS [m]. Nam in notioribus Iudaicae hiſtoriae partibus, quam ſunt Cabbaliſticae, tales ſoloeciſmos literarios paſſim admiſſos eſſe, viris doctis de hoc lapſus genere curioſis notatum eſt [n]. Nominis vero huius rationem eam nunc ſequimur, qua non traditio oralis in genere, ſed ſpecialis illa indigitatur, quae venerabili traditiuae philoſophiae nomine, arcanas Iudaeorum opiniones metaphyſicas, phyſicas et pneumaticas nobis exhibet. Eius vero hiſtoriam reſque qui expoſuerint inter Iudaeos, dogmata qui explicuerint in gente recutita, ex antecedentibus repetendum eſt. Chriſtianorum vero diligentiam enarrauit, ſcriptorumque de Cabbala indicem alphabeticum nobis exhibuit, deſideratiſſimus WOLFIVS [o], qui alio loco ſupplementa [p] quoque ad hanc hiſtoriae literariae partem dedit: quibus adiungendus eſt IOANNES ALBERTVS FABRICIVS [q]. Quod ſtudium enumerandi ſcriptores de Cabbala, praeſtitere quoque IO. REVCHLINVS [r], THEODORVS HACKSPANIVS [s] et IAC. FRIEDERICVS REIMMANNVS [ſ]. Inter hos vero Cabbaliſticos ſcriptores Chriſtianos primum omnino locum et attentionem peculiarem meretur Mirandulae comes, Ioannes Picus, cuius vitae hiſtoriam eius ex fratre nepos IO. FRANCISCVS PICVS conſcripſit, ſuisque et patruelis ſcriptis [ſſ] praefixit, ex quo illius compendium expreſſit IOANNES FRANCISCVS BVDDEVS [t]. Doctiſſimo huic iuueni, quem ob rariſſimam et inuſitatam prorſus illius iuuenilis aetatis eruditionem, Phoenicem eruditorum vocatum eſſe, conſtat, prima ſtudii

i) I Tim. I. 15.

k) Vid. APOLLON. ep. 2. 12. et OLEAR. ad h. l. p. 385. SEXT. EMPIR. L. VII. ſ. 401. et FABRIC. ad h. l. DIOG. LAERT. L. VII. ſ. 35. et MENAG. ad h. l.

l) In Apolog. p. 116.

ll) loc. cit.

m) In philologo Hebraeo diſſ. XXVI. §. 7.

n) Vid. Ven. MICH. LILIENTHAL. de ſoloeciſmo liter. §. 19. ſel. hiſt. et liter. p. 356.

o) l. c. L. VII. c. 3. §. 12. p. 1243. ſeqq.

p) S. IV. p. 734. ſeqq.

q) Bibliograph. antiquar. c. VIII. p. 244.

r) De arte Cabb. L. I. p. 629.

s) De Cabbala.

ſ) l. c. L. I. c. 15. p. 456.

ſſ) Baſileae 1601. fol. editis.

t) Intr. in hiſt. philoſ. Hebr. §. 34. p. 224. ſeqq.

Digitized by Google

ſtudii Cabbaliſtici initia debemus. Is enim ex libris quibusdam Cabbaliſticis, quos magno aere redemerat, vt ſupra narratum, ſingularem quandam philoſophiam Cabbaliſticam, Chaldaeam, Orphicam, Trimegiſticam, Pythagoricam, ſibi conflauit, et affixas Romae CM theſes ex veteri theologia et philoſophia conſarcinatas omnibus omnium locorum eruditis ventilandas propoſuit, quorum ſummam diſcent, qui operibus Picorum rarius occurrentibus deſtituuntur, a Io. Francisco Buddeo *. Legi tamen eo nomine merentur, vt ex quo fonte ineptum, quod tot viros doctos faſcinauit auctoritatis praeiudicium et veneratio Cabbalae fluxerit, intelligatur: patebit enim ex hac prima eius inter Chriſtianos origine, eruditiſſimum quidem, at nec ſatis cautum nec iudicio tantopere, quam ingenii viribus inſtructum iuuenem inepta et male cohaerente commixtione doctrinarum Iudaicarum, Chriſtianarum et gentilium miſerum chaos orbi philoſophico obtruſiſſe. In quo tamen, licet peccaſſe cenſendus ſit, excuſationem meretur, eo quod coetui Romanae eccleſiae addictus, traditionem ſuo tempore extolli magnifice, et ſcripturae aequiparari audiuerat, et neſcio quae dogmata arcana ad poſteros propagata fuiſſe crediderat. Praeiudicio enim illo occupatus, libros iſtos Cabbaliſticos, quos ipſi pro genuinis vendiderant, licet ſpurii fuerint, eſſe foetus Eſdrae, cum veteris eccleſiae Iudaicae doctrinam eos continere ſibi perſuadebat, tum, quod multa dogmata, quibus fauebat eccleſia Romana in iis deprehendiſſet, veros fontes traditionis tantopere depredicatae ſibi detexiſſe, eaque in ſcriptis Cabbaliſticis ſe inueniſſe arbitrabatur, quae Chriſtiani de SS. Trinitate, de nomine Ieſu, et filio Dei, de eius vnione perſonali, incarnatione, redemtione, paſſione, morte, et reſurrectione, veteris teſtamenti ſublatione, baptiſmo, purgatorio aliisque dogmatibus, quae in eccleſia tum perſonabant, hactenus docuerant. Haec cum Chriſtianae religioni magno cedere emolumento viderentur, et res obſcura et hactenus ignorata, neſcio quos theſauros promitteret, factum eſt, vt magno impetu in Cabbalae venerationem viri multi docti ruerent, qui Picum ſibi ducem elegerant. Cuius tamen induſtria tantum abeſt, vt omnibus placuerit, vt non tantum defendere theſes ſuas Romae prohibitus ſit, ſed tredecim quoque haereſeos ſtigmate notarentur; quarum orthodoxiam peculiari apologia conſcripta defendere, conſenſumque earum cum dogmatibus Romanae eccleſiae demonſtrare ſategit. Nec depoſuit hoc praeiudicium in aliis quoque ſcriptis ſuis Picus, ſed errorem errore auxit, et Cabbalam ſuam, eo nomine haut dignam et a Cabbaliſtarum Iudaicorum mente longe abeuntem, cum Platonicis et Ariſtotelicis opinionibus nefando ſyncretiſmo conciliauit, cuius ſpecimina ſi lubet, in *opere* eius *Heptaplo* videas. Pici veſtigia preſſit Ioannes Reuchlinus, elegantiorum literarum inter Germanos reſtaurator praecipuus, cuius vitae meritorumque hiſtoriam *Tomo quarto* accurate delineabimus. Is cum ſe Pythagoricae potiſſimum philo-

*) l. c. p. 230. ſeqq.

Digitized by Google

philoſophiae addixiſſet, quam ab Hebraeis deriuatam fuiſſe cum veteris eccleſiae doctoribus multis credebat, ad fontes eius ſe peruenturum eſſe ſperans, ſi veterum Hebraeorum ſapientiam, qua arcanam eius partem, rimaretur, Cabbaliſticam philoſophiam ſibi excolendam eſſe ſtatuit, ſiue ita Pythagorica dogmata illuſtraturus, ſiue reuera Cabbaliſtica ſtudia gentilis eruditionis apparatu commendaturus, vt non nemini viſum [v]. Illud certum, duobus libris, tum *de arte Cabbaliſtica*, tum *de verbo mirifico*, Cabbaliſtica eum placita illuſtrare ſtuduiſſe, parum vero ad Pythagorica dogmata et aenigmata ſoluenda lucis attuliſſe. Quicunque vero eius ſcopus fuerit, de quo alio loco [w] diſpiciemus, illud indubitatum, conſtituiſſe ſibi virum cetera ſummum et de Germania noſtra immortaliter meritum, ſed *φιλόλογον μᾶλλον ἢ φιλόσοφον* vt Plotini de Longino iudicio vtamur, Pſeudo-philoſophiam quamdam ſyncretiſticam ex Iudaicis, Graecis, et Chriſtianis principiis conflatam, et neutrius partis ſententiam atque mentem recte explicantem, Cabbalae etiam literali magis eiusque ſymbolis, quam reali et philoſophicae inhaeſiſſe. A quibus duumuiris mos poſtea ad noſtra fere tempora inter eruditos inoleuit, vt qui de Cabbala tractaturi eſſent, Cabbaliſticis tantum ſymbolis, quae in literarum nominumque varia combinatione, transmutatione vſuque conſtant, vterentur ad explicanda ea Chriſtianorum dogmata, quae ab Hebraeis ad gentiles philoſophos maxime Pythagoram et Platonem, et ab his ad Chriſtianos dimanaſſe credebant. De quo philoſophorum genere cum *Tomo quarto* ex inſtituto dicendum ſit, hic nihil amplius addimus; notantes tantummodo, iudicium in hoc philoſophiae genere tantopere neceſſarium, illos quoque in Reuchlino deſideraſſe [x], qui ob ſtudium Cabbaliſticum eum in pretio habendum eſſe ſtatuunt [y]. Poſt Reuchlinum *de Cabbalae* ſtudio meruit Paulus Riccius Ex-Iudaeus, qui Papiae docuit, et ſanitati Maximiliani I. praefectus fuit, de cuius vita, meritisque legenda ſunt, quae poſt MELCHIOREM ADAMI [z] viri literatiſſimi, P. BAYLE [a], PAVLVS COLOMESIVS [b], IACOBVS BASNAGIVS [c] et I. C. WOLFIVS [d] collegerunt. Inter illius *opuſcula varia* enim reperitur etiam *Iſagoge in Cabbaliſtarum eruditionem*, quod breue eſt compendium R. GECATILIAE *Schaare orah*, id eſt, *portae lucis*, quod etiam in Piſtoriana ſcriptorum Cabbaliſticorum collectione legitur, et a Cl. SCHRAMMIO *introductioni in dialecticam Cabbaleorum* eſt adiectum. Eadem etiam veſtigia preſſit in libro *de coeleſti agricultura*, in quo contra atheos infideles, Iudaeosque diſputat, multaque ex Cabbala, qualem Picus et Reuchlinus formauerant, adducit. Eadem porro Sec. XVI via inceſſit Archange-

v) STOLL. Intr. in hiſt. lit. P. II. c. 1. §. 82. pag. 391.
w) T. IV. inter philoſophos Pythagorico-Platonico-Cabbaliſticos.
x) Vid. illuſtris SECKENDORFIVS Hiſt. Lutheran. p. 251.
y) BVDDEVS l. c. §. 35. p. 251. ſeq. 254.
z) Vit. Medic. p. 9.
a) Dict. T. IV. art. Riccius p. 54.
b) In Italia Orient. p. 17. ſeqq.
c) Hiſtor. Iudaic. P. IX. p. 858.
d) Bibl. Hebr. P. I. p. 966.

Digitized by Google

angelus de Burgonouo Francifcano fodalitio adfcriptus, qui et Picum et Cabbalam peculiari libro defendit, et *Cabbaliftarum felectiora obfcuraque dogmata a Ioanne Pico ex eorum commentationibus pridem excerpta, et nunc primum luculentiffimis interpretationibus illuftrata* [e], edidit, vel potius, obferuante CARPZOVIO [f] ex Reuchlini libro *de arte Cabbaliftica* defcripfit. Hos aliosque fcriptores Cabbalifticos collegit et fyllogen eorum dedit IOANNES PISTORIVS Nidanus, M. D. hoc titulo: *Artis Cabbalifticae, hoc eft reconditae theologiae et philofophiae fcriptorum tomus I,* [g] quem tamen fecundus fecutus haud eft [h], fine dubio, quod emtores hae merces non reperirent. Seculo XVII plures inuenti funt, qui Cabbalifticam philofophiam excoluiffe fibi vifi funt, et certum fapientiae theofophicae genus, quod Cabbalae nomine honorarunt, fuere commenti. Quales praeter Paracelfum et Henricum Cornelium Agrippam Sec. XVI philofophos, fuit IVLIVS SPERBERVS, philofophus theofophicus vel fanaticus potius, de cuius vita fcriptisque et philofophandi genere *Tomo quarto* ex inftituto differemus. Is *precationes Cabbalifticas*, tractatum *de pretiofiffimo thefauro Cabbalae*, hisque fimiles dedit, caue tamen Cabbalam Iudaeorum ibi explicatam credas, cum allegoricas tantum explicationes fomniorum fuorum theofophicorum ifto nomine obtrudat, vt fuo loco oftendetur. Potiori iure huc pertinet STEPHANVS RITTANGELIVS, qui librum *Iezirah*, cum R. ABRAHAM BEN DIOR, fuisque commentariis edidit [i], vt fupra dictum. Neglectum tamen plerisque Cabbalae ftudium iacuit, cum ob incertitudinem et obfcuritatem non intelligeretur, donec vir illuftris CHRISTIANVS KNORRIVS A ROSENROTH Duci Palatino Solisbaci a confiliis fecretioribus et cancellarius ducatus, qui praeter chemiae ftudium Cabbalifticam quoque eruditionem Hebraeasque literas magno ftudio profequebatur, clariorem ei lucem accenderet, poftquam exhortationibus Helmontii patris, qui intimo amicitiae vinculo ei iungebatur, et hanc quoque philofophiam deperibat, effet excitatus, et ad confilia hunc in finem capta exfequenda pecunia quoque adiutus; quod occafionem dedit Mofi Germano [k], Helmontio Cabbalae denudatae editionem adfcribendi, in quo tamen falfus eft. Ipfe enim Knorrius hanc nobis in Cimmeriis his tenebris facem praetulit. Is cum praeter aulae et iuftitiae negotia, quibus maxima fide et vigili cura praeerat [l], et chemicae et Hebraicae, Rabbinicae

e) Venet. 1569. 8.
f) Introd. in theol. Iud. c. VI. p. 21.
g) Bafil. 1581. fol. Comprehenduntur autem hoc Tomo R. IOSEPH CASTILIENSIS fiue GECATILIAE porta lucis, LEONIS HEBRAEI de amore dialogi tres, IO. REVCHLINI de arte Cabbaliftica, et de verbo mirifico, ARCH. BVRGONOVENSIS interpretatio in felectiora Cabbaliftarum dogmata et liber Iezirah.
h) Errat igitur MORHOFIVS, qui Polyhift. T. I. L. I. c. 10. p. 99. aliquot volumina fcriptorum Cabbalifticorum Piftorio tribuit, confer. REIMMANN. Cat. crit. bibl. theolog. p. 871. feqq.
i) Amftelodami 1675. 8.
k) Apud Cl. WACHTERVM in Spinozifmo in Iudaifmo detecto p. 75.
l) Videnda de eius vita narratio CHRISTIANI THEOPHILI VNGERI in nouis literariis Lipfienfibus Latinis 1718. p. 191. feqq.

nicae atque Cabbalisticae eruditioni se totum tradidisset, Henrici Mori exemplo, qui circa eadem tempora Cabbalisticam philosophiam Pythagorico habitu indutam in scenam producere tentabat, vt *Tomo quarto* narrabitur, excitatus, et ab Helmontio, vt dictum, consilio adiutus Cabbalistarum scripta longe rarissima et a Iudaeis sollicita cura abscondita, aere suo pretioque magno redemit, nactusque Iudaeum quendam in his literis versatissimum, et Cabbalistica mysteria apprime doctum, ex his libris, maxime vero R. Isaaci Loriiae et R. Abrahami Cohen Irirae scriptis ipsisque libris *Sohar*, *Iezirah*, aliisque supra enarratis arcanam Iudaeorum philosophiam accurate didicit. Neque sibi tantum hanc lucem acquisiuisse contentus, potiores scriptores Cabbalisticos, scriptaque lumen aliquod obscurissimae disciplinae conciliantia collegit, suisque commentationibus aucta duobus voluminibus edidit hoc titulo: *Kabbala denudata, seu doctrina Hebraeorum transcendentalis et metaphysica atque theologica, opus antiquissimae philosophiae barbaricae variis speciminibus refertissimum* [m]. Non patitur loci huius angustia, vt operis rari atque commemoratione dignissimi recensionem, historiam, fata, laudes et obtrectationes, hic adiiciamus. Restinguent tamen sitim omnem, qui haec nosse cupiunt ex iis, quae beatae memoriae viri longe doctissimi et celeberrimi IOANNES FRANCISCVS BVDDEVS [n], et IO. CHRISTOPHORVS WOLFIVS [o] attulerunt. Verbo tantum notamus, comprehendi parte prima: *Apparatum Cabbalisticum*, *Lexicon* scilicet *Cabbalisticum*, *Clauem ad Cabbalam antiquam ex libro Pardes*, *librum Schaare Orah*, *i. e. portam lucis R. Gecatiliae; R. Iizhak R. Loriae Cabbalam recentiorem; indicem plurimarum materiarum in ipso libro Sohar propositarum, compendium libri Cabbalistico-Chymici, Aesch mezareph dicti, de lapide philosophico;* parte secunda praeter alia *tabulas duas synopticas Kabbalisticas; cum explicationibus H. Mori; tractatum primum libri Druschim, seu introductionem metaphysicam ad Kabbalam, auctore R. Vizchak Loria, vna cum H. Mori quaestionibus et considerationibus; atque epistolas aliaque H. Mori ad Cabbalam pertinentia;* itemque *R. Mosis Corduero tractatus de anima et compendium libri Emek Hammelech.* Parte tertia et quarta exhibentur *R. Abraham Cohen Irirae porta coelorum*, qui liber omnium instar dux eligendus est, in cognoscendis mysteriis Cabbalistarum, ob ordinem et perspicuitatem, tum *tabulae siue arbores Kabbalisticae*, *et quinque compendia Kabbalistica, typis aeneis expressa.* Alter operis tomus, *librum Sohar restitutum* exhibet, et parte prima *synopsin* tradit *dogmatum vulgatiorum totius libri Sohar, sub certos titulos digestam;* altera *Introductionem* habet *in dogmata profundiora Libri Sohar;* tertia *libros Soharicos Siphra de Zeniutha*, qui est fundamentalis totius libri Sohar, deinde *Idra Rabba*, *et commentarium in istum librum a R. Chaiim Vital confectum; aliosque tractatus et com-*

m) Solisbaci 1677. 4. II. Vol.
n) Introd. in hist. philos. Hebraeorum l. c. p. 280.
o) Bibl. Hebr. P. II. p. 1233. seqq.

commentarios Sobaricos; quarta: *Pneumaticam Kabbalisticam ex libro Beth Elohim R. Abraham Cohen Irirae, et Loriensis libro de reuolutione animarum* comprehendit. Quo tamen ipso non omnes libri *Sobar* tractatus nobis dedit, quos integriori editione publicos esse post haec edita demum iussit Knorrius [p]. Insigniter eum meruisse de philosophiae Cabbalisticae historia inde intelligi potest, quod primus nobis et libros arcanos Cabbalistarum detexit, et vt erat horum mysteriorum intelligentissimus, improbo labore obscuris accendere lucem sategit, et si verum fatendum, primus fuit, qui in Cabbalae philosophicae recessus arcanos et adyta nos introduxit, cum nihil certi antea de ea constaret, et plerumque cum Cabbala exegetica et literali confunderetur. Ad hunc itaque fontem recurrendum esse, in delineando Cabbalisticae philosophiae systemate, quaecunque etiam illustris collectoris de Cabbala mens fuerit, ob quam multis laudatur, pluribus vero vapulat [q], ex sequentibus luculenter constabit. Praeter Knorrium, vt modo dictum, Henricus Morus, philosophus Britannus acutissimus, et Cabbalae philosophicae lucem scriptis suis accendit, et de sensu systematis Cabbalistici cum Knorrio amice disceptauit, et cum theologo Herbornensi SAMVELE ANDREAE [r], de Cabbala contentionis serram reciprocauit, de quibus tamen lucubrationibus *Tomo quarto* plura enarranda sunt. Horum vestigiis insistere et profundiores Cabbalistarum sensus rimari sategit vir πολυμαθέστατος IOANNES GEORGIVS WACHTERVS, qui cum controuersiam cum R. Mose Germano, qui inter Christianos Petri Speethi nomen habuerat, de vero sensu systematis Cabbalistici fouisset, edidit tandem lingua Germanica: *Spinozismum in Iudaismo, id est, mundum per Cabbalam Iudaeorum hodiernam deificatum, et in Mose Germano detectum et refutatum.* Quo tamen in libro cum se perperam intellexisse quaedam Cabbalistarum crederet, edidit postea: *Elucidarium Cabbalisticum, siue reconditae Hebraeorum philosophiae breuem et succinctam recensionem* [s]. In vtroque libro magna eruditione auctor in eo versatur, vt consensum systematis Cabbalistici cum Spinozistico demonstret, eo tamen discrimine, vt, cum in priore libro Cabbalistas atheismi reos peregisset, altero et illos et Spinozam ab ea macula absolueret, de qua re infra dicendum. Multa etiam emendat, quae vir summus I. FR. BVDDEVS [ss] de Cabbalistico systemate dixerat. Possent his addi scriptores plures, si historia literaria nobis scribenda esset, sed instituti ratio prohibet contentos, eos adduxisse, ad quos in sequentibus saepius prouocandum est. Commendanda tamen hic etiam ὡς ἐν παρόδῳ celeberrimorum virorum IACOBI BASNAGII et IOANNIS

 MAYE-

p) Solisbaci 1684. fol.

q) Vid. WOLF. l. c.

r) Scripsit is examen generale Cabbalae philosophicae H. Mori 1670. 4. Herbornae.

s) Romae, vel potius Rostochii, vt vult Wolfius, vel Berolini, vt coniicit Reimmannus, 1706. 8.

ss) Obs. Hal. T. I. obs. 1. et in Intr. in hist. phil. Hebraeorum.

MAYERI diligentia, quorum ille in *historiae Iudaicae* opere [t] prolixe de Cabbala egit, eamque historica et dogmatica ratione illustrauit; hic dissertationem dedit *de mysterio SS. trinitatis ex solius V. T. libris demonstrato atque ex veterum ac recentiorum Rabbinorum, praesertim Cabbalistarum rarissimis monumentis illustrato* [u], qua lux multa doctrinae sephirothicae accenditur. His aliisque praesidiis munitus si quis animo ab auctoritatis praeiudicio libero ad cognoscendam philosophiam Cabbalisticam accesserit, et ad origines eius paulo curatius attendat, protrahere is e latebris poterit obscurissimos philosophos. Quod ita praestare tentabimus, vt primo quidem in eo laborem, quantum fieri potest, ponamus omnem, vt veras Cabbalisticae philosophiae origines et progressum detegamus, deinde, naturam indolemque eius exponamus; tum eius diuisionem partesque excutiamus; et tunc demum vera eius principia exploremus, nexumque totius systematis Cabbalistici detegamus: quo in apricum prolato facile erit, singula vel potiora saltem Cabbalistarum dogmata exponere, hisque omnibus iudicium interponere sanum et a partium studio alienum reique conueniens.

Origines philosophiae Cabbalisticae.

§. II. Origines veras philosophiae Cabbalisticae detegere res est magni fereque desperati laboris, adeo intricata, obscura et incerta hic sunt omnia, id quod plerumque euenire solet, vbi dogmata tacite irrepunt, et pedetentim adolescunt atque in certam formam systematisque habitum succrescunt. Nec ex virorum doctorum de hac Cabbalae disceptationibus lux magna sperari potest, quae tantopere inter se dissentiunt et sibi inuicem contradicunt, vt citius inter lucem et tenebras pacisci, quam has opiniones omnes conciliare inter se liceat. Quae sententiarum varietas maxime ex diuerso notionis, quam de Cabbala sibi finxere scriptores, ambitu et significationis vel extensione vel restrictione, cum laude vel vituperio coniuncta orta est [x]; prout enim quis Cabbalae definitionem, saepe non ex rei natura et indole, sed ex praeiudicio formatam pro fundamento posuit, ita etiam de Cabbalae origine iudicauit, quo fieri non potuit, vt non multi errores irreperent, verique eius natales misere obscurarentur. Sed vt cuncta ordine lectoris oculis subiiciamus, et proprio eum iudicio vti iubeamus, paulo distinctius omnia enarranda sunt. Et I. quidem quod ad Iudaeos attinet, illi more suo in definiendis Cabbalae originibus prorsus insaniunt, eas ab Adamo, Abrahamo, Mose et Esdra deriuantes, de quibus nugis supra iam aliquid dictum, quod hic non repetimus [y]. Non omittendum tamen hoc loco est, quod de lapsu et transgressione Adami Cabbalistae garriunt, quorum solennis assertio est: *trans-*

Iudaeorum de origine Cabbalae somnia.

t) Hist. Iud. L. III. c. 10. seqq. p. 270. seqq. L. IV. c. 7. 8. p. 128. seqq.

u) Harderouici 1712.

x) Conferendus WOLFIVS l. c. P. II. L. VII. c. I. §. 4. p. 1194. seqq.

y) Conf. BAYLE Dict. T. I. art. Adam not. D. p. 72. BASNAGE l. c. L. III. c. 10. p. 270. maxime vero EISENMENGERVS Iud. detect. P. I. c. 8. p. 312. seqq.

Digitized by Google

transgressio Adae fuit truncatio Malcuth, quo axiomate innuunt, Adamum, separatione a circulo emanationum in regno diuino facta amisisse et influxum sephirarum superiorum et sapientiam Cabbalisticam, de qua assertione videndus ANGELVS DE BVRGONOVO [z], qui tamen influxum sephirarum in Malcuth, quae earum est infima, et in quam emanationes omnes ex mente Cabbalistarum desinunt, et quasi in centro comprehenduntur, cum influxu in Adamum confudit. Intelligi vero obscura sententia non potest sine notitia sephirarum, earumque fontis primogeniti hominis, quem Adam Kadmon vocant, quique summa et prima emanatio ex infinito diuinae lucis oceano est, ex quo tanquam ex radice sua reliqua principia luminosa, saephiraeque scaturiuerunt, et qui vltimam inter decem luminis sui radios fontesque sephiram habet Malcuth, siue regnum, compendium omnium emanationum, quod ita in hominis actiones influit, vt totus ab eo dependeat, et eo influxu ab vno mundo in alium vsque ad primum rerum omnium fontem perducatur, non necessitante tamen emanationis ordine. His suppositis, quibus in sequentibus lucem clariorem accendemus [a], ita de transgressione Adae et amissione luminis Cabbalistici atque separatione a regno diuino praecipiunt, vt dicant, probe intellexisse Adamum, sephirarum superiorem triada, coronam, intelligentiam et sapientiam latere in primo isto Adamo, siue Messia, et in eo quoque radicari septem emanationes posteriores, adeoque per hanc emanationis seriem, qua lux diuina et infinita in regnum Dei propagetur, in Malcuth, id est regno Dei Messiam esse moderatorem vniuersi, eo quod omnia per eum tanquam principiatum primum (veniam hic et in sequentibus dabit lector beneuolus vocibus barbaris, sine quibus vix intelligi obscuri philosophi possunt) existant, et ex diuinitatis mari effluxerint. Id vero noluisse agnoscere faterique, eo quod putaret, praestantiae suae aduersum esse, nec posse se ad imaginem Dei conditum esse, Deumque perfecte referre, nisi etiam independentiae et libertatis gereret imaginem, sicque sperauisse, se, sine mediatore illo, siue emanatione prima, ad Deum fontem fontium redire, foedusque operum inire posse: separauisse itaque se a ceteris plantis arboris sephirothicae, atque regnum DEI ab emanationum istarum serie maximo suo et posteritatis suae malo auulsisse. Sanando itaque et ab errore reuocando Adamo Deum constituisse legem hortensem et subornatum fuisse tentatorem serpentiformem, sicque transgressionem procuratam, vt in arbore pusilla intelligeret, quod crimen in arborem sephirothicam, primogenitum Dei siue Messiam commisisset. Tunc vero demum amisso emanationis lumine intellexisse Adamum, quantae felicitatis iacturam fecerit, sicque vere mortuum fuisse, extincta opinione et arrogantia, qua prius

 ductus

z) In selectioribus Cabbalist. dogmatibus p. m. 19. seqq. ed. Venet. Accuratiora vero dat Cel. WACHTERVS in elucidario Cabbalistico c. I. §. 1. seqq. p. 15. seqq.

a) Videndum interim Lexicon Cabbalisticum v. אדם קדמון Cabb. denud. T. I. p. 30.

Digitized by Google

ductus erat, et de quaerenda emanationis via in Messia et se Dei regno adiungendo iterum cogitasse. Quae interpretatio celeberrimi axiomatis Cabbalistici cum systemate emanatiuo accurate cohaeret, et in philosophia quoque Orientali vestigia sua monstrat, in qua vna emanationum extra pleroma progressa et a diuina plenitudine separata materiaeque se iungens animae malorum omnium occasionem dedit. Nec alia sunt, quae philosophia Alexandrina praecepit, caussam lapsus animorum exponens, vt ex illis intelligi potest, quae in delineatione systematis Alexandrini de anima supra dicta sunt. Vnde quantum errent illi, qui nescio quae mysteria Christianorum hic abscondi putant, et quam impura haec omnia sint, quilibet intelligit, fictasque Cabbalisticae eruditionis in Adamo origines manu quasi palpat. Vnde vero miraculosam Cabbalisticae sapientiae doctrinam Adamus praeter istum emanationis sephirothicae influxum acceperit, miras porro nobis fabulas et commenta Iudaei referunt, non contenti luminosam emanationum diuinarum notitiam et influxum Adamo tribuere, sed stulta quoque opinione persuasi, ista notitia emanationum diuinarum eiusque seriei et concatenationis pendentisque ab eo influxus mira eum potuisse praestare, quam scientiam Cabbalam practicam magicamque dici infra docebimus. Cui mendacio vt colorem quaerant, tradunt [b] Adamo adhuc in voluptatis horto versanti Angelum Rasiel librum de coelo attulisse, in quo res mirabiles summaeque efficaciae de mundo superiore fuerint comprehensae, eumque septuaginta duabus classibus sexcentisque et septuaginta libris sapientiam coelestem exhibuisse. Hunc librum vbi accepisset Adamus, angelos superiores ad discenda haec mysteria ad eum descendisse, Adamum autem id prohibitum arcana haec solum percepisse. Lapso vero protoplaste euolasse librum hunc mirificum; post eius preces, lachrymas et poenitentiam tamen restituisse Deum librum per angelum Raphaëlem, et sic ab Adamo ad Sethum et ad posteros fuisse propagatum et ad nostra vsque tempora seruatum. Quae omnia esse putidas fabulas nugantium et περίεργα sectantium Iudaeorum non melius intelligi potest, quam ex ipsius libri inspectione, quem diu arcanissimum seruauerunt Iudaei, licet scriptus in quorundam Christianorum manus peruenisset [c], donec R. ISAAC BEN ABRAHAM currentis seculi initio typis eum vulgaret [d], parum gratiae apud contribules meritus, qui librum fisco addici flammisque exuri optarunt [e]. Ex eius enim argumento [f] patet, non philosophiam Cabbalisticam in eo tradi, sed Cabbalam practicam siue magicam, exponique nomina angelorum et spirituum variorum, ac doceri, quomodo tam boni quam mali sint

b) Liber Sohar, par. Bereschith. col. 171. EISENMENGER. l. c. c. 8. p. 376. P. II. c. 13. p. 676. vbi testimonia Cabbalistarum collecta habes.

c) Habuit eum Daniel Schwenterus, ex cuius narratione eum descripsit BVXTORFIVS Bibl. Rabbin. p. 184. Eo etiam vsus est IAC. GAFFARELLVS ad curiositates suas inauditas. Add. HOTTINGER. Bibl. Orient. p. 33.

d) Amstelod. 1701. 4.

e) Teste WOLFIO Bibl. Hebr. P. I. p. 112.

f) Conf. REIMMANN. Hist. theol. Iud. L. I. c. 15. p. 351.

Digitized by Google

ſint conciliandi, quomodo cum ſole et luna loquendum, quomodo morbi procreandi et curandi, ciuitates euertendae, terrae motus excitandi, vires herbarum, gemmarum, piſcium, auium, quadrupedum, lignorum, florum, pernoſcendae; doceri etiam artem vaticinandi et ex aſtris praedicendi etc. Et has tamen quisquilias impoſtoribus, quam angelo auctore digniores ad Adamum referre, ſicque origines Cabbaliſticas cum mundi exordio coaeuas ponere non erubeſcunt bipedum nequiſſimi et impudentiſſimi, veneranda canitie exſurgentis mundi et protoplaſtae ſapientia ad palliandam abominabilem impietatem ſuam abutentes: quos fucum facere potuiſſe REVCHLINO [g] merito mireris. Sed audiendi porro patienter ſunt nugiuenduli, qui tradunt, conſeruatam quidem eruditionem Cabbaliſticam arcana traditione inter Adami poſteros, multiplicato vero genere humano, et inualeſcente impietatis imperio negligenter habitam et tantum non prorſus amiſſam fuiſſe. Vt igitur tantos ſapientiae coeleſtis theſauros e puluere, quo ſqualebant, produceret, et obliuioni eriperet, ſicque ſaluti hominum proſpiceret, Abrahamum patriarcham omnem lapidem mouiſſe, diuinaque reuelatione adiutum tandem philoſophiam Cabbaliſticam reſtituiſſe, et vt poſteris tantam ſapientiam conſeruaret integram, myſteria haec in librum retuliſſe, et ſcripto conſignauiſſe, hincque exortum librum *Iezirah* [h]. De quo cum ſupra iam dixerimus, monentes Pythagoricam numerorum doctrinam tam aperte in eo ad placita Cabbaliſtarum transferri, vt manifeſtum ſit, eum confictum fuiſſe a sciolo quodam, ſiue ipſo Akibha, ſiue eo poſteriore et iuniore, vt nugas Cabbaliſticas, ex Alexandrinis ſcholis enatas ab Abrahamo deſcendiſſe, non ſine gloria gentis ſuae Iudaei crederent, nihil dictis adiicimus. Huius porro patriarchae poſteros negligentius habuiſſe myſteria Cabbaliſtica conqueruntur, eaque in peregrinatione moraque Aegypti fere fuiſſe oblitos aſſerunt, ideo vero Deum praeter legem ſcriptam, traditiuam quoque et oralem Moſi manifeſtaſſe, et ab eo ſenioribus populi, vt arcanam cuſtodirent hanc philoſophiam metaphyſicam, fuiſſe traditam [i]. Ita pleroſque Iudaeos de traditionibus ritualibus reliquisque commentis legi aſſutis gloriari, ex ſupra dictis notum eſt. Ex quo patet, aut confudiſſe Iudaeos eorumque ſequaces traditionem oralem cum Cabbaliſtica doctrina, vel, quod magis veriſimile, placita peregrina inter ſe clanculum recepta et legi allegorica interpretatione obtruſa venerabili traditionis nomine texiſſe, et quae populares ſui de traditionibus gloriabantur, ad haec myſteria retuliſſe, vt et auctoritatem illis apud ſuos atque venerationem conciliarent, et tantae ſapientiae origines ad maiores ſuos referrent, gentilibusque philoſophis eriperent. Quaecunque vero ratio eius rei fuerit, illud certum eſt, Iudaeos Cabbaliſtas Moſen inter praecipuos huius ſapientiae doctores et anteceſſores ſuos numerare, eique potiſſimum reſtitutorum myſte-

g) De arte Cabbaliſt. L. I. p. 622. ed. Piſtor. h) Conf. FABRIC. Cod. pſeudepigraph. V. T. p. 381.
i) Conf. Io. PICVS apolog. p. 81. 116.

myſteriorum Cabbaliſticorum gloriam tribuere. Quo praeiudicio occupati non erubuerunt, libellum quendam Cabbaliſticum, cui titulus: *Maian Chochma*, i. e. *fons ſapientiae*, qui de nomine tetragrammato eiusque myſteriis agit, ad Moſen referre, mentirique: angelum Michaelem doctori huic Hebraeo tradidiſſe, et Moſen reuelaſſe eum, vt ſapientes redderet poſteros, quamquam tam immemor fuit mendax impoſtor commenti ſui, vt in ipſo contextu paraphraſin Ionathanis allegaret, quem Iudaei ipſi in aetatem Seruatore IESV paulo ſuperiorem tantum collocant [k]. Hac enim ratione impudentiam prodere apud gentem ſtolidam et in his rebus et ſimilibus ad veriſimilitudinem prorſus non attendentem, ſolenne eſt. Et haec quidem tertia ab Adamo Cabbaliſticae ſapientiae ex mente Iudaeorum periodus eſt. Quartam ab Eſdra repetunt, cauſſati, amiſſa arcana ſapientia magnis iſtis calamitatibus, quas Iudaica gens in captiuitate Babylonica perpeſſa eſt, Eſdram cum vatibus diuinis Haggaeo, et Zacharia, eam non ſine peculiari reuelatione diuina reſtituiſſe, et conſignatam libris ſancte cuſtodiendam viris ſynagogae magnae, oretenusque ad poſteros propagandam commiſiſſe. De quo commento, cum *capite huius libri primo* ſatis dictum iam ſit, nihil addimus. Ita vero reſtituta haec myſteria propagata fuiſſe contendunt, at Sadducaeorum et ſcripturariorum contentionibus, praecipue vbi ſe potentioribus iunxiſſent, eorumque partes ſecuti fuiſſent, iterum tantum non interitum paſſa fuiſſe, fugatis disiectisque omnibus traditionis tum vulgatae ſiue ritualis, tum arcanae, ſiue Cabbaliſticae cultoribus, donec redux ex Aegypto, vbi incolumis illa viguerit, R. Schimeon Ben Schetach eam reſtituerit populo gloriam, traditionemque hanc arcanam poſtliminio reduxerit. Qua de re tum R. IEHVDAE LEVI [l] tum R. MARDOCHAI [ll] Karaei narrationes ſupra adduximus, qui tamen ſcopo ſuo inſeruientes haec de ſola traditione rituali intelligunt, quos non audiendos nec Cabbalam philoſophicam excludendam eſſe, et Aegyptiaca, vbi haec viguit, Schimeonis mora, ex quo loco illam attulit, et alia, poſtea dicenda, manifeſtum faciunt [m]. Ab eo tempore, quibus quintam Cabbaliſticae philoſophiae periodum conſtituere ex mente Iudaeorum licet, paſſim iſta doctrina, ſi hos audis, viguit. Supra enim iam narrauimus, tradere Iudaeos R. Elkanam filium Ierucham, quem ante C. N. vixiſſe volunt, in libris *Sepher Happeliah* et *Sepher Hakkaneh*, filiumque eius R. Nahoniam adhuc ſtante templo haec myſteria tradidiſſe et conſeruaſſe; euerſo vero templo R. Akibhan et R. Iſmael Ben Eliſcha, aliosque doctrinam hanc eſotericam in gente ſua propagauiſſe, Seculo III vero exſurgente R. Schimeonem Ben Iochai et diſcipulos librum *Sohar* celeberrimum conſcripſiſſe, ſicque aliquod

k) Hiſtoriam libelli quatuor plagulas non excedentis exponunt BVDDEVS Introd. in phil. Hebraeor. p. 424. WOLFIVS Bibl. Hebr. P. I. p. 874. Prodiit aliquoties, etiam in collectione eiusmodi ſcriptorum, cui titulus: *Cedri Libani*.

l) Coſri P. III. §. 65. p. 238.

ll) De Karaeis c. 6. p. 12.

m) Recte hoc quoque monuit Ven. REIMMANNVS l. c. p. 356.

Digitized by Google

aliquod Cabbalisticae philosophiae systema reliquisse, et ab eo tempore propagatam arcano studio fuisse traditionem hanc philosophicam eo modo, vt capite primo fuse exposuimus. Et haec quidem Iudaeorum de Cabbalae origine, fatisque historia est, quos tantopere ineptire, et nugas nugis cumulare nemo mirabitur, qui indolem gentis huius recte cognouerit. Ea enim cum ambitione turgeret, et inani opinione vetustissimae de sapientiae possessione gloriae tumeret, illud praeiudicium, vt aliquoties iam monitum, patentibus portis excepit, descendisse omnem per totum terrarum orbem sapientiam ab Adamo, Abrahamo aliisque, quos in maiorum suorum numerum referebant, et hoc demum ex fonte ad gentes, quicquid eruditionis, luminis et sapientiae esset, fuisse propagatum. Quo semel posito, cum Cabbalistica dogmata inter sua recepissent, gloriamque inuentae et productae huius sapientiae gentilibus inuiderent, non potuerunt non ab Adamo, Abrahamo et Mose eam deriuare. Quibus accedebat, quod hac ratione inuisa alias plerisque Iudaeis placita peregrina illis possent iucundiori titulo et venerabiliore nomine commendari. Ex his vero, quid de hac Iudaeorum opinione iudicandum sit, nobis non monentibus quilibet intelligit, qui praeiudicium auctoritatis et antiquitatis exuit, et diuinam reuelationem viris inter Hebraeos sanctis traditam a Cabbalisticis somniis distinguere nouit. Illa enim quae *primo tomo* de philosophia Hebraeorum diximus animo reputanti, simplicemque et ab omni artificio philosophico remotam, quamuis egregiam et saluberrimam patriarcharum eruditionem illuminatione diuina et reuelatione magis, quam ingenii commentis nixam, cum artificioso et ex imaginationis luxuriantis exorbitationibus enato Cabbalisticae philosophiae systemate et speculationibus comparanti, erit manifestissimum, non potuisse obscuras gerras et difficiles nugas a viris sanctis proficisci, sed genuisse hanc opinionem fraudem et ambitionem Iudaeorum, quae, vt gentiles philosophos ineptientis animi naeniis superaret, talia commenta est, quae a viris sanctis profecta esse dixit, et vt mendacio fidem faceret, venerandis nominibus foetus alienigenos miro ausu supposuit. Multum autem ad auctoritatem Cabbalae inter Iudaeos conciliandam attulisse censendum est nomen non metaphysicae tantum arcanae, sed etiam traditionibus πατροπαραδότοις tributum; vtrumque enim doctrinae genus Cabbalae nomine designari, supra diximus. Traditionum enim cum summa esset apud Iudaeos veneratio, easque ab antiquissimis maioribus suis, maxime vero a Mose ad se deriuatas esse contenderent, factum est aut casu, aut Cabbalistarum studio, vt philosophia haec μυστικώτερος pars esse illius traditionis crederetur, et Iudaei in Aegypto habitantes, quos inuisos habebant Palaestinae incolae, eo quod eorum communionem cum gentilibus auersarentur, nomine isto contribulibus suis merces has suas commendarent atque venderent, quod consilium non sine felici successu fuisse executum R. Schi-

Digitized by Google

R. Schimeonem Ben Schetach, ex dictis repetendum est. Certe nisi hac obseruatione vtamur, et ea indicis ducisque instar vtamur, in historia traditionis Iudaicae nunquam ex labyrintho, quo ea comprehenditur et inuoluitur, emergemus, sed passim offendemus, vt Pico, REVCHLINO [n] aliisque accidit. II. Ad id vero non attendentes viri multi inter Christianos doctissimi, cum miros sibi pro Christiana religione adstruenda thesauros promitterent ex Cabbala depromendos eruendosque, Iudaicis istis commentis seducti sunt, vt diuinas eam origines habuisse, et a viris sanctis ad posteros propagatam inque libris Iezirah, Sohar et similibus ab iis traditam fuisse sibi persuaderent. Fuerunt in ea opinione plerique Cabbalisticae philosophiae inter Christianos cultores paulo antiquiores, Io. Picus, Ioannes Reuchlinus, Archangelus Burgonouensis, Paulus Riccius, Stephanus Rittangelius, Athanasius Kircherus, Guilielmus Postellus, Iulius Sperberus, et ex recentioris aetatis philosophis Henricus Morus et Christianus Knorrius, quorum vltimus vt reliquos omnes laboris industria et patientia in perspiciendis Cabbalistarum mysteriis et calcanda via, tot scrupis, salebris, voraginibus praecipitiis impedita, tantoque coeno referta, vt plerique ineuitabili territi fastidio, eam deseruerint, superauit; ita illam se philosophiam indagauisse sibi persuasit, quae ipsius etiam Christi et Apostolorum tempore viguerit, et e cuius scaturigine, quicquid fere est sacrorum oraculorum, fluxisse videatur [o]. Seductos fuisse viros hos cetera eruditissimos, nec mala in eo animi intentione scopoque ductos praeiudicio illo, quod a Iudaeis ad veteris ecclesiae doct[illegible]rosque transiit: eruditionem et sapientiam omnem ab Hebraeis ad gentes reliquas peruenisse; itemque a persuasione, ea quae in Cabbalisticis dogmatibus Christianis mysteriis traduntur affinia, e. c. de trinitate sephirarum, de Messia primogenito conditore et moderatore regni diuini, de reditu animae lapsae eo mediatore ad Deum, et similibus, eadem nobis prorsus exhibere, dubium non est: at ex hac origine et natalibus huius falsitas facile detegi potest. Ineptum enim esse praeiudicium primum, eum latere non potest, qui origines philosophiae, *Tomo primo* latissime enarratas probe ponderauerit; ostendimus enim iam supra, ambitionem Iudaeorum illud totum genuisse, Philonem autem, Iosephum aliosque, qui praeter domesticam eruditionem Graecae literaturae se addixerunt, in eo propagando diligentiam adhibuisse summam, vt gentis suae gloriae velificarent: his vero ducibus seductos veteris ecclesiae antistites eo magis incautos in haec retia lapsos esse, quo magis e re Christianae ciuitatis esse crederent, veritates inter gentes sparsas, vel tales potius tantum visas ab Hebraeis ad eas peruenisse, et iure postliminii Christianis Hebraeorum successoribus vindicari posse. Ortum vero sine dubio perniciosus error, qui multos alios postea genuit, habuit ex Aegypto, quo

loco

n) De arte Cabbalist. L. I. p. m. 629. o) Conf. LAVR. ODHELIVS in synagoga bifronte p. 38.

Digitized by Google

loco gentilia placita inter Iudaeos irrepſiſſe, et ex more regionis illius ſyncretiſtico habitu ſe illis commendauiſſe, ſupra *capite huius libri primo* non ſine magna veriſimilitudine demonſtrauimus. Cum enim ambitioſa natio moribus Graecorum, qui Aegypto potiti erant, et incolarum regionis illius, qui mirum ſibi patriarum, Graecarum et Orientalium doctrinarum Chaos formauerant, manus dediſſet, nec ſine inuidia hanc illis gloriam tribuere potuit, quod ab illis ea accepiſſet, nec ſine periculo concedere debuit, eo quod non ignoraret, legem Moſen a Deo immediata reuelatione accepiſſe. Non alia itaque via erat elabendi, quam vt ad ipſum Moſen, et eo antiquiores maiores ſuos noua, quae receperant, commenta referrent; et cum immane quantum vtraque praecepta inter ſe diſtare vidiſſent, allegoriarum methodo, per totam Aegyptum recepta inter ſe conciliare auderent, ſicque peregrina dogmata a Moſe et maioribus ſuis orta eſſe, ſtatuerent. Ita enim ſe rem habere, ex illis euinci poteſt, quae ſupra de fatis eruditionis Iudaicae in Aegypto veterum teſtimoniis nixi narrauimus. Nec haec ab indole gentis ſuperbae aliasque deſpicientis et faſtidientis aliena ſunt, eoque magis ſe commendare illi potuerunt, quo magis res eorum et exiſtimationem inter Aegypti incolas iuuare apta erant. Haec nationis ſuae praeiudicia cum ſequerentur Iudaei Graece doctiſſimi Ioſephus et Philo, illique a patribus eccleſiae legerentur, qui Graecanicam ſapientiam, praecipue Platonicam magni faciebant, non potuit non ad Chriſtianos quoque ineptum praeiudicium prorepere, idque eo magis, quo certius ita gentiles philoſophos confundi poſſe ſperabant, ſi haec ſpolia Aegypti ſibi vindicaſſent, et quae ab iis ſaniora docerentur, ab Hebraeis ad eos perueniſſe oſtenderent. Id quod apologias veterum doctorum Chriſtianorum legenti erit certiſſimum, ſuoque loco *Tomo tertio* a nobis prolixe demonſtrabitur. Horum veſtigia cum recentiori aetate premerent viri multi eruditiſſimi, nimio PP. amore et veneratione ducti, eadem in deuia delapſi ſunt, et diuina putauerunt Cabbaliſtarum dogmata, eo quod diuinioris originis illa eſſe Iudaei traderent. At falli eos, falſitas alterius, quod deteximus, praeiudicii euincit; nam ſi dogmata Cabbaliſtica in toto ſuo complexu et connexione ſyſtematica intelligantur ſumanturque, quo habitu ea infra producemus, apparebit, immane inter Chriſtiana myſteria et Cabbaliſtica dogmata eſſe diſcrimen, fallique eos, qui a Iudaeis vel Hebraeis potius haec profecta eſſe ſtatuunt. Quod vt ex delineatione ſyſtematis Cabbaliſtici luculenter patebit, ſic vt ſuperſedere hoc loco eius demonſtratione queamus, ita alterius praeiudicii fontes facile exſtinguuntur et demonſtrari poteſt, gentiles philoſophos nihil ab Hebraeis accepiſſe, quod in ſua arua deriuaſſent, modo ad veram quaeſtionis ſignificationem attendatur, dimittaturque antiquitatis et auctoritatis, quod pleroſque occupauit, praeiudicium p). III. Adeo haec

p) Eſſe plurimos, qui veritatem Chriſtianae religionis demonſtrandam ſuſceperunt, qui comparatis gentilium et Iudaeorum doctrinis harmoniam inter vtrasque eſſe oſtendere conati ſint,

haec clara atque manifesta sunt, vt hodie pauci inueniantur, qui has partes in totum sequantur. Cum vero talia quoque inter Cabbalistica dogmata inueniantur, quae cum doctrina in sacris oraculis V. et N. T. com-

sint, Steuchi Eugubini, Mutii Pansae, Guil. Postelli, Petr. Dan. Huetii, Edmundi Dickinsoni, Theophili Galei, aliorumque exempla, a τῷ πάνυ FABRICIO in syllabo scriptorum de V. R. C. enarrata ostendunt, et notissimum inter eruditos est. Ast falli eos in plerisque, non tantum dogmatum, si interior eorum nexus et sensus respiciatur, dissensus testatur, vt a multis, et a nobis quoque contra auctorem Historiae philosophiae gentilis in Otio Vindelic. Mel. II. est demonstratum, verum etiam ipsius opinionis falsitas, quae accepisse gentiles multa ab Hebraeis statuit, euincit. Recte vero ad euoluendam quaestionem de eius sensu statuendum est. Non enim de eo quaeritur, an non ab antiquissimis Hebraeorum patriarchis quaedam traditiones vniuersales per migrationes et colonias gentium ad has peruenerint: nec de illo quaeritur, vtrum inter religionem veterum Israëlitarum et barbararum Graecarumque nationum quaedam ostendi vel exsculpi queat similitudo? vtrumque enim lubentes concedimus, laudamusque virorum doctissimorum eruditionem et studium, quod valde se ingeniosum in his demonstrandis praestitit. At haec quaestionem non dirimunt, quae in eo proprie versatur: vtrum veteres Hebraei, et qui ab iis prodierunt, Israëlitae, ita cum gentibus barbaris et Graecis consueuerint, et conuersati fuerint, vt ab illis ad has religio, placita, ritus et ceremoniae non potuerint non fluere, et dimanasse ex circumstantiis historicis sit verisimillimum? Qua ratione si quaestio formetur, neminem eam affirmaturum esse, certo persuasi sumus, qui praeiudiciis exutis ad rationes historicas paulo liberius attenderit. Has enim si consulimus, nullo argumento satis valido ea connexio inter gentes barbaras Graecasque et Hebraeam atque Israëliticam demonstrari potest. Quamuis enim inter eos habitasse veteres Hebraeos et Israëlitas negari nequeat, scimus tamen, tantopere vtriusque mores a se inuicem abhorruisse, vt nullo modo credi queat, gentes vnius alteriusue Hebraei viri mores, placita, religionem, ab iis, quae a patribus acceperant diuersissima, in gratiam peregrini hominis recepisse, et domesticis patriisque opinionibus nuntium misisse. Valde vero se infirmitas huius opinionis ex eo prodit, quod philosophiam aliquam Hebraeorum veterum supponit, qua negata, totum illius fundamentum corruit. At ficulneis eam niti rationibus, tam luculenter in historia Hebraeorum philosophica demonstrauimus, vt ea repetere loco hoc alieno superfluum putemus. Valde vero manifestant huius praeiudicii hyperaspistae, se ad temporum rationes non satis attendisse; eo quod non cogitant, Theut, Osirim, Hermetem Trismegistum, Zoroastrem Chaldaeum, hisque similes, quos sua ab Hebraeis accepisse volunt, esse Mosis, immo Abrahami temporibus antiquiores, adeoque ea, quae introduxerunt, dogmata accipere ab illis non potuisse. Quod si concedamus, fuisse ex Hebraeis quosdam his philosophiae barbaricae conditoribus coaeuos, demonstrandum tamen prius huius opinionis patronis est, qua ratione viri hi sancti populis superstitioni deditissimis, et sine iudicio paternos mores et statuta sequentibus contraria persuadere, eoque perducere sacerdotes quoque potuerint, vt inter dogmata sua arcana, quae emolumento suo prorsus erant dicata, illas quoque virorum sanctorum doctrinas reciperent, quae superstitionem prorsus euertebant. Quod qui probare suscipit, eum vetustissimarum gentium arcanas res, caussas, fines perspicere, et ex certis monumentis haurire oportet, quod quam impossibile sit, veteris historiae peritos haut latet. Vehementer autem miramur, eo potuisse delabi viros doctos, vt ab Israëlitis pluscula hausisse Aegyptios, et inter dogmata sua recepisse statuerent. Sacra enim historia duce nouimus, valde abhorruisse ab Israëlis posteris Aegyptios, eosque tanquam seruos alienigenas vehementer contemsisse, habitasse illos eapropter in regione separata, et ita instituisse rationes suas, vt nulla cum Aegyptiis connexione familiari vterentur. An ab his Aegyptios in mysteriorum suorum circulos recepisse quicquam, vel leui vmbra est verisimile? At si hoc quoque concedamus, tantopere Aegyptiorum et aliarum gentium barbararum religio Israëliticae est dissimilis, vt contrarium statuendi rationem aliam vix afferre necesse sit. Pleraeque enim gentes aut systema dualisticum sequebantur, et duo principia aequalia bonum et malum asserebant, aut vbi rationibus philosophicis religio plebis emendata erat, systema emanatiuum recipiebant, et Deum animae instar vel formalis vel emanantis per omnes mundi partes se diffundere statuebant, huicque fundamento idololatriam fere omnem inaedificabant: ex quo etiam verus sensus placitorum eorum iudicandus est. An vero has religiones istis principiis innixas ab Hebraeis fluxisse vel recepisse ab iis saniora vel mediocriter attento credibile esse potest? Fatemur esse quaedam inter has gentes, quae affinia Hebraeorum dogmatibus videntur, at aut exiguae vmbrae sunt eaeque valde corruptae traditionis alicuius a primis hominibus disseminatae, aut dictamina rationis, aut externis tantum verbis similitudinem effingunt, interna significatione vero longe aliud dicunt. Quibus omnibus inter se collatis recte pronuntiari potest, minime demonstrari vel verisimili etiam ratione euinci posse, sapientiam inter gentes dispersam ex Hebraeorum fonti-

comprehensa conuenire viris eruditis visa sunt, licet fateantur, impura, erronea, quin impia multa passim inter ea reperiri, admixtaque esse purae segeti lolia plurima; hinc enata aliis distinctio inter Cabbalam antiquam et puram et inter Cabbalam recentiorem atque impuram, itemque inter dogmata sana et reuelationi conformia, atque inepta, peregrina et ex falsa philosophia immixta. Qua adhibita visum est, viris quibusdam eruditissimis, continuisse ab vltima Hebraeae gentis origine Cabbalam doctrinas sublimiores de Deo eiusque attributis, persona, Messiae regno et similibus, eamque doctrinam methodo arcana atque esoterica inter Israëlitas fuisse traditione propagatam; Iudaeos autem, ex quo gentilium populorum conuersatione vsi fuerint, ex deamata philosophia eorum multa aliena, impura et Mosis discipulos non decentia immiscuisse, ex quibus aurum veteris traditionis, tanquam e scoriis sit eligendum. Haec mens est STEPHANI RITTANGELII [q], IO. BENEDICTI CARPZOVII [r], SALOMONIS GLASSII [s], maxime vero, qui pro hac opinione operose eruditeque decertauit IOANNIS FRANCISCI BVDDEI [t], qui huic quoque fundamento quasdam locorum in oraculis sacris explicationes inaedificauit, et cum erroris ob eam assertionem postularetur, distinctis aliquot positionibus hanc opinionem illustrauit [u]. Potiora huc redeunt, vt ostendat; Habuisse Iudaeos veteres notitiam rerum diuinarum humanarumque, quam a maioribus traditione orali acceptam et ad posteros propagatam Cabbalam appellauerint, quaeque nobis philosophia audiat. Fuisse vero hanc philosophiam Iudaicam iam tempore Christi valde corruptam, licet comprehenderit passim vestigia veritatis diuinae, quae ex sola verbi diuini regula iudicanda perquirendaque sint. Esse porro possibile, scriptores sacros noui foederis in scriptis suis ad certas hypotheses philosophiae Iudaicae respexisse, eiusque

 phra-

fontibus deriuatam fuisse. Quod praeiudicium recte reiecerunt exploseruntque viri cordati, vid. BVRNETIVS Archaeol. philos. c. 7. p. 362. WACHTER. Spinozism. Iudaic. P. II. p. 221. seqq. Nec meliora esse, quae de Pythagorae Platonisque placitis ab Hebraeis acceptis passim traduntur, suo loco Tomo primo luculenter confecimus. His vero demonstratis corruit omnis, quae pro Cabbalae origine Hebraea affertur argumentatio, quae hoc solo praeiudicio nititur, eoque magis incautis se commendat, quod magna est inter philosophiam Orientalem, Graecanicam et Aegyptiacam atque inter Cabbalisticam conuenientia atque concordia, visumque ideo REVCHLINO de arte Cabb. L. II. p. 642. Pythagoram a Iudaeis edoctum similia Cabbalistarum doctrinae praecepisse, et IACOBO WINDETO de vita funct. statu s. V. pag. m. 94. Pythagoram ab Essenis institutum fuisse, quos Pythagorae aetate nondum extitisse constat. Verum cum haec ita se habeant, nec Aegyptii a Iudaeis sua accepisse dici queant, inter Alexandrina vero et Cabbalistica dogmata magna sit conuenientia, sequitur inde Iudaeos ab iis, inter quos habitabant, hanc philosophiam accepisse. Quod enim Cl. WACHTERVS monet, in Elucid. Cabbal. c. III. §. 6. p. 30. differentiam inter scholam Aegyptiacam et Hebraicam hanc esse, quod philosophi Aegyptii philosophiam ordiantur a re vilissima materia, menti, Deo coaeua, Hebraei vero negent, quicquam vile a se existere posse, quodque illi creationem per formationem materiae a mente superuenienre et opifice factam, hi vero per emanationem a Deo luce infinita explicent; ad veterem tantum philosophiam Aegypti, non vero ad Alexandrinam, ex qua Cabbala formata est, quaeque emanationis systema recepit, pertinet.

q) Ad librum Iezirah p. 27.

r) Introd. in theol. Iud. c. 6. p. 30.

s) Philolog. S. L. II. Tr. II. s. 3. art. 7. conf. WOLF. l. c. P. II. p. 1197.

t) Introd. in hist. phil. Hebr. §. 43. p. 392. seqq.

u) Diss. de moderam. inculp. tutelae §. 10. p. 510. libri cit.

Digitized by Google

phraseologiam in quibusdam, quae puriori doctrinae non aduersarentur, adhibuisse in vsus suos. Euenisse tamen ex admixtis tot paleis et innumeris nugis tricisque humani ingenii, vt in veteri ecclesia philosophia haec Iudaica mater euaderet plurimarum haeresium, maxime Gnosticae et Valentinianae. Ab eo tempore praeter eruditionem Talmudicam Cabbalisticam quoque inter Iudaeos viguisse, et ne oralis traditio periret, scriptis fuisse consignatam, semper vero magis atque magis inuentis humani ingenii auctam adulteratamque et infinitis tenebris plus quam Cimmeriis inuolutam obscuratamque. Licere vero dogmata quaedam, quae saniorem sensum admittunt, modo qui legibus interpretationis non repugnet, tolerabiliori quoque explicare significatione, et ita vestigiis veteris traditionis detectis, veritates euangelicas inde probare. Quod postremum inter exoptatissimos Cabbalae vsus quoque retulit KNORRIVS [x], et de applicatione dogmatum Cabbalisticorum ad scripta N. T. disseruit; qui et ipse orationem dominicam ex sephirotica doctrina illustrari posse contendit, in quo sequentem habuit B. BVDDEVM [y], quem cum Cel. WERENSDORFIVS [z] eo nomine notauisset, peculiari scripto defendit, IO. IACOBVS SYRBIVS [a] νῦν ἐν ἁγίοις. Verum ne sic quoque Cabbalam quandam puram atque orthodoxam admitti posse, viris aliis eruditis visum est: qui concessere quidem, dari Cabbalam quandam V. T. at contenderunt intelligendam esse tantum interpretationem sensus mystici et typici V. T. doctrinamque in ipsa sacra scriptura comprehensam, adeoque sacrorum dogmatum illustrationem ex alia doctrina Iudaeorum Cabbalistica peti non posse. Quo nomine reiecerunt quoque explicationem orationis dominicae sephirothicam WERENSDORFIVS [b], OLEARIVS [c], SCHMIDIVS [d] magni nominis et eruditionis theologi. Nobis de hac Cabbala exegetica, quae hoc nomine perspicuitatis caussa a philosophica distingui potest, disputare non licet, cum ad praesens institutum non pertineat; monemus tamen, non dubitandum quidem esse, multa veterum Cabbalistarum placitis fuisse adiecta sequiorum temporum εὑρήματα, multa aucta et immutata, difficile vero, si non plane impossibile esse, de iis statuere et impura a puris, genuina ab adulterinis distinguere, cum omnes libri Cabbalistici, quotquot supersunt, ita corrupti sint, si hanc distinctionem sequi velimus, nec liceat e. g. in libro Sohar ea separare, quae recentiores addiderint ab illis, quae vetustissima traditio suggesserit, nisi supponere velimus, nihil pro puro habendum esse, quod non cum Christianis mysteriis concordet, quam argumentandi rationem vitiosam esse et laborare circulo, quilibet videt. Nec diffitemur, non

videri

x) Praef. ad R. IRIRAE portam coelor. P. I. Cabb. denud.

y) Obs. Hal. Lat. T. I. obs. 1.

z) Diss. de Osiandrismo in Pietismo renato, et in Demonstratione solida, Buddeum suspicionem de Cabbala non sustulisse, quae vernaculo sermone prodiit Viteb. 1709. 8.

a) In refutatione accusationum iniustarum contra Buddeum, quae edita lingua Germanica Ienae 1709. 8.

b) In Vindiciis orat. dominicae.

c) Obs. in Matth. XXIV. p. 218. seqq.

d) In Orat. dominica historice et dogmatice proposita.

Digitized by Google

videri probabile, eiusmodi dogmata, quae ad fundamentum fidei salutisque pertinent, in V. T. tot inuolucris fuisse operta et plerorumque oculis sublata et abscondita, vt non nisi intimae admissionis discipulis fuerint reuelata: id quod tamen admittere necesse habent, qui puriora N. T. mysteria in vetustissima Cabbala tradita esse suspicantur, eo quod in confesso sit, totam disciplinam Cabbalisticam semper fuisse arcanam et esotericam. Quod vero, nostro iudicio, huic opinioni omnem prorsus fidem detrahit, in eo potissimum versatur: nempe dogmatum illorum, quae pro purioris Cabbalae λειψάνοις venditantur, et quae conspirare cum sacra diuinarum paginarum traditione videntur, ea est conditio, vt longe aliud dicant, quam sacra Christianorum mysteria, et tantam puritatem doctrinae non habeant, quantam viri docti contendunt, si, quod omnino notandum, ea illis significatio, ea mens tribuatur, quam totum systema Cabbalisticum et principiorum atque conclusionum inter se nexus postulat, sine qua cautione nunquam de vero sensu Cabbalisticorum dogmatum erimus certi. Posset hoc exemplis luculentissimis illustrari ostendique, Cabbalistarum Messiam, primogenitum et creatorem rerum a Christianorum Seruatore Christo vnigenito patris immenso discrimine differre, illumque ex mente Cabbalistarum hoc longe esse inferiorem, Deoque ipso posteriorem, trinitatem sephirothicam a Trinitate Christianorum toto coelo distare, et principiorum triada, summo primoque Deo inferiorum exhibere, et quae alia sunt huius commatis, quorum in sequentibus mentio adhuc est facienda. His merito addimus perire omnem illam iactatam puritatem Cabbalae alicuius vetustioris, si comparatio instituatur inter ea dogmata, quae purioris traditionis reliquiae viris doctis videntur, et inter placita philosophiae Orientalis et Alexandrinae: ex ea enim quod certi sumus, tantopere vtrorumque elucescet consensus, vt desinat quilibet eorum puritatem depraedicare. Parum itaque et hisce originibus Cabbalisticae philosophiae tribuendum est. IV. Cautius incendentes alii, non negant, obtinuisse in V. T. praeter legem scriptam sacrasque paginas explicationem quandam oralem pleniorem et luculentiorem mysteriorum et oeconomiarum diuinarum, qua diuersa ratio ordoque, quem diuina gratia in distribuendis mediis gratiae secundum certas oeconomias seruauit, quique in lege ceremoniali et vaticiniis virorum Θεοπνεύστων paulo obscurius et aliquantulum aenigmatice propositus est, explicatus clarius, sensus ceremoniarum legis propter gentes ex methodo arcana absconditus fidelibus expositus, et ad Messiae regnum applicatus, sicque mysteria maxima regni Dei inter Iudaeos orali traditione, cum reuelatione scripta, cuius explicationem et illustrationem illa exhibuerit, propagata fuerint. Quam sententiam praeter PETRVM CVNAEVM [e] aliosque multos [f] suam fecit felicissimus scripturae interpres CAMPEGIVS VITRINGA [ff], et ex Britannorum

gente

e) De republ. Hebr. L. VIII. c. 8. qui tamen magis in allegorica explicatione dogmatum hanc Cabbalam constitisse putat, et prophetis tantum propriam fuisse dicit.

f) Vid. quos laudat WOLFIVS l. c. p. 1198.

ff) Obs. SS. L. I. p. 133. ed. Ien.

gente V. C. PETRVS ALLIXIVS [g], quorum ille hanc Cabbalam clauem illam cognitionis esse contendit, quam Pharisaeis plebi eam inuidentibus Christus apud D. LVCAM [h] tribuit. Rationes, ad quas prouocant viri eruditissimi hae potissimum sunt: Nihil obstare, quo minus existimemus, semper fuisse in gente Iudaea viros sanctos diuinorumque mysteriorum callentissimos, qui typos et ceremonias et vaticinia prophetarum aenigmatibus quasi inuoluta, in vsum simpliciorum explicarent, eruerentque, et sic clariorem mysteriorum regni Dei sensum aperirent, cum hac quoque ratione in ecclesia Christiana mysteriorum diuinorum explicatio obtineat. Cognosci id ex vatum diuinorum prophetiis, quorum posteriores prioribus in doctrina de oeconomia gratiae in nouo foedere lucem clariorem accenderint: nec credibile esse, doctores Iudaicos hac explicandi legis et vaticiniorum sensum studium laboremque post vates diuinos abiecisse, et non illustrationibus, applicationibus, collationibus lucem obscuris accendere tentauisse. Id eo magis nobis persuaderi debere, quod Iudaei sine hoc labore et explicatione sensum ceremoniarum et vaticiniorum futuram regni Messiae oeconomiam sub imaginibus V. T. symbolica ratione adumbrantium intelligere et ad Messiam reparandamque per eum salutem applicare nunquam potuissent. Nec abhorrere id a totius Orientis moribus, vt doctrinae arcaniores et sublimiores, earumque explicationes luculentiores non scripto, sed ore traderentur, a qua consuetudine Iudaeos quoque non alienos fuisse, vel ipsum Talmud demonstrare, in quo non pauca in veteri ecclesia Iudaica recepta legantur, quae in sacras literas relata non sint. Quin in argumentationibus a Christo et apostolis contra Iudaeos prolatis, quibus ad typos obscuriores et vaticiniorum sensus magis latentes passim prouocant, et eorum significationem luculentiorem recludunt, aperte deprehendi, eiusmodi explicationi orali de mysteriis regni DEI locum fuisse; si enim non obtinuisset, eas vel tanta fiducia Iudaeis non obiecturos vel vsum aliquem largiorem speraturos fuisse: at sic ex concessis eos disputare et afferre cognita principia licet scriptis non comprehensa: ideoque Pharisaeos et Scribas non ausos fuisse aduersus quasdam locorum V. T. interpretationes a Christo eiusque discipulis allatas insurgere. Conuenire quoque sapientiae diuinae hanc traditionem siue Cabbalam doctrinalem, cui placuerit gradatim mysteria regni sui pandere; eam enim ante Mosen et patria narratione et reuelatione ἀμέσως facta patriarchis mysteria haec reuelauisse, sub Mose ceremoniis legis inuoluisse, hisque clauem addidisse explicationem clariorem oralem; in vltimis vero N. T. diebus clare omnia et plenarie in scriptis Apostolorum fuisse reuelata, sic vt traditione eiusmodi orali opus non sit. Non disputabimus hoc loco, vtrum verisimiliter satis ista tradantur, et eiusmodi Cabbala oralis inter Iudaeos viguerit nec ne? alium enim locum haec requirunt, et heic quidem facile concedi possunt omnia; parum tamen ad

g) In iudicio eccles. Iud. contra Vnitarios c. II. seqq. h) c. XI. 52.

Digitized by Google

ad praesentem quaestionem faciunt; concedunt enim viri laudati, Cabbalam Iudaeorum philosophicam, qualis ex libris Cabbalisticis nobis innotuit, et in vetustissimis libris Cabbalisticis, *Iezirah*, *Bahir*, *Sohar* continetur, ab ista traditione orali longe differre, quamuis suspicentur, quasdam pristinae veritatis scintillas sub his cineribus latere, at et paucas eas esse, et difficulter detegendas, candide recteque fatentur, probeque perspiciunt reliqua esse gentilium somniorum farraginem, totque dumetis et vepretis hunc hortum plane deformatum esse, vt pauca, quae hinc inde latent, lilia detegere nemo facile queat, praecipue quod ea, quae saniora videri possint, ex absurdo et detestabili syncretismo, cum principiis dogmatibusque gentilibus, quem passa sunt, sensum longe alium et deteriorem acceperint, et mutare vultus orthodoxos in deformem philosophiae fanaticae faciem coacta sint. Non errare itaque eos, qui Cabbalae philosophicae origines in gentilibus scholis quaerant, et natales adolescentiamque in iis temporibus inuestigent, quibus simplicitatem Mosaicae sapientiae legisque patriae fastidientes Iudaei, gentilis μωρολογίας desiderio capti sint, coeperintque impuras gentilium philosophorum lacunas in limpidos Israëlis fontes deriuare, et noua inde sibi eruditionis vel philosophiae flumina deriuare. Quae vt plerorumque hodie virorum doctorum sententiam exprimunt, ita recte dici prouideque, ex dicendis constabit [i]. V. Etsi autem in eo consentiunt, gentili philosophiae, tanquam parenti hunc pullum deberi, de vero tamen fonte ex quo deriuanda sit philosophia Cabbalistica valde inter se dissentiunt. Quidam, et inter eos praecipue eruditissimus WACHTERVS [k] barbaricam philosophiam pro fonte Cabbalae habent; contendit enim vir laudatus, esse Cabbalam opus Rabbinorum recentium post dispersionem inter gentes ex veteri philosophia barbarica compilatum, et centonis instar congestum, id quod peculiari libro: *de natura*, *indole*, *antiquitate et origine Cabbalae*, demonstraturum se promisit, quem adhuc expectamus. Alio tamen loco [l], Cabbalam ex Pythagoricorum atque Platonicorum et Orphei quoque dogmatibus deriuat: vnde coniicimus, virum praestantissimum philosophiae barbaricae nomine intelligere philosophiam Alexandrinam, quae nomen Chaldaicae, Hermeticae, Orphicae sibi vindicauit, et dogmata pluscula ex orientali philosophia accepta suo, quod a Pythagora et Platone accepit, systemati attemperauit. Eandem quoque sententiam sequuntur B. IO. IACOBVS SYRBIVS [n] et Cel. REIMMANNVS [m]. Esse hanc opinionem verisimillimam ex dicendis abunde constabit: at incommode haec philosophia barbarica vetus dicitur, et Orphica, a qua multis modis recessit, nec alio sensu ita vocari potest, nisi quatenus philosophia Alexandrina ex Orientali

i) Conf. quos laudat WOLFIVS l. c.
k) Spinozism. in Iudaismo P. II. p. 22.
l) pag. 69.
n) Instit. phil. primae P. II. c. 2. p. 379. seqq.
m) Intr. in hist. theol. Iud. L. I. c. 15. p. 341.

Digitized by Google

tali et Aegyptiaca veteri multa accepit, et hoc nomine Chaldaicam, Zoroaſtream, Hermeticam ſapientiam crepuit. Vetuſtiſſimae enim illae gentes, vt ſuo loco demonſtratum, et ab ipſo celeberrimo viro notatum [n], ſyſtema dualiſticum ſequebantur, et materiam Deo adiungebant coaeuam, Cabbaliſtae relicta hac abſurditate cuncta emanationis lege, etiam materia non excepta, ex Deo deriuabant; edocti ita ab iis, qui Zoroaſtris emendationem veteris ſyſtematis Magici miris commentis adulterauerant, et cum placitis Pythagorico-Platonicis, euerſo genuino eorum ſenſu, coniunxerant. Paulo aliter RICHARDVS SIMONIVS [o], qui Chaldaeos ſomniorum iſtorum auctores eſſe pronuntiat, ea potiſſimum ratione ductus, quod Pythagoras atque Plato ex iisdem fontibus hauſerint, eorum vero ſcripta valde hac in parte cum Cabbaliſtis conueniant, figmentorum allegoricorum plena, et ingenioſis de numeris et literis alphabeti ſubtilitatibus referta. Eadem alio loco [p] repetit, et exegeſin Cabbaliſticam a Platonicis et Pythagoreis deriuat. Fallitur autem Simonius, falſa perſuaſione ſeductus, Pythagoram ſua ex Chaldaicis accepiſſe, et libris ſuppoſititiis fidem incaute adhibens, quibus recentiorum Platonicorum nugae Chaldaicis originibus tribuuntur. Addi his merito poteſt, nimis antiquam facere hanc opinionem philoſophiam Cabbaliſticam, nec videri veriſimile, in captiuitate Babylonica, viuentibus adhuc et populum doctrina regentibus prophetis immediate a Deo inſpiratis, eum ad gentilia iſta placita deflexiſſe, praecipue cum eo nomine a vatibus diuinis non reprehenſi legantur, odium quoque et auerſatio Iudaeorum erga gentes peregrinas ſumma fuerit: nec credi etiam queat, Chaldaeos Perſasque arcana ſua dogmata tantopere cuſtodita Iudaeis, inuiſo hominum generi, tradidiſſe. Quibus ſi addatur: Chaldaica dogmata, qualia ſuo loco delineauimus, eſſe ſyſtemati emanatiuo contraria, quod tamen ſequitur Cabbala philoſophica, parum praeſidii in iſta opinione eſſe facile intelligi poteſt. Iuniorem itaque alii Cabbalae originem faciunt, et ab iis temporibus deriuant, quibus in Aegypto, deſerta Moſaicae doctrinae ſimplicitate, gens Iudaea coeperit ſitire lacunas eruditionis Graecanicae, et moribus victorum et imperantium ſe accommodans, patriam diſciplinam illius regionis doctrinae, in qua habitauit, attemperauerit. Idque in Aegypto maxime factum eſſe contendunt, qua in regione methodum allegoricam hieroglyphicam et arcanam occaſionem dare potuiſſe ſuſpicantur. Qua in ſententia mire ſe confirmatos ſentiunt, quod inter Cabbalam Iudaeorum philoſophicam et philoſophiam Platonicam atque Pythagoricam, qualis Ptolomaeorum ſub imperio in Aegypto caput extulit, magnam videant conuenientiam, nec ipſi Moro, Knorrioque [q] aliisque negatam, qui pro diuina Cabbalae origine certant, eo quod Pythagoram et Platonem ſua ab Hebraeis accepiſſe, et proprii ingenii commentis demum corrupiſſe ſibi, licet falſo, perſuadeant.

n) Elucidar. Cabbaliſt. c. III. §. 6. p. 30.

o) Hiſt. crit. V. T. L. I. c. 7. p. 44.

p) L. III. c. 6. p. 17.

q) Vid. Cabbal. denud. T. I. P. II. p. 78. ſeq. p. 182. ſeq.

Digitized by Google

deant. Aegyptiacae itaque philoſophiae prolem Cabbaliſticam eſſe ſtatuunt. Quam opinionem eleganter ornauit vir celeberrimus, VALENTINVS ERNESTVS LOESCHERVS [r], qui vbi de Iudaeis Helleniſtis dixiſſet, haec addit: *Inter hos Aegyptii excellebant, diſperſorum ſane principes: hi, eorumque imitatione ducti reliqui, adamare coeperunt Graecam philoſophiam maxime Pythagoricam et Platonicam ad eiusque genium theologiam ſuam et SS. literarum interpretationem applicarunt, vt relicta ſimplici et puriori doctrina, noua inauditaque myſteria, quae Platonem ſapiebant, in iisdem quaererent, et ſicubi id non feliciter ſatis cederet, tradita maiorum ſuorum vel augebant vel inuertebant, vel male applicabant: quae vera eſt origo Cabbalae, quam realem vocant, traditionem a Moſe vſque acceptam mentientes. Sane Aegyptiis Iudaeis eius natales debentur, a quibus partim ad Palaeſtinae incolas, partim ad primos Chriſtianorum haereticos peruenit.* Maximam partem vere haec dici et veriſimiliter ex dicendis conſtabit. Eandem ſententiam ſecuti ſunt IO. MICHAEL LANGIVS, [s] IACOBVS BASNAGIVS [ſ], quin ipſe quoque CAMPEGIVS VITRINGA [ſſ]: quibus addi poſſunt omnes, qui concordiam philoſophiae Platonico-Pythagoricae cum Cabbaliſtica confeſſi ſunt. Tandem illuſtris MOSHEMIVS [t], rectiſſime obſeruans: *Ex ipſis noui foederis tabulis apparere, arcanam Iudaeorum ſcientiam, quam Cabbalam nominant, omnesque eius partes iam tum in hoc populo valde fuiſſe adamatas, neque rudes fuiſſe dogmatum Graecorum, verum a temporibus Alexandri M. multa ex iis adſciuiſſe, immo in ipſam religionem transtuliſſe; ex Chaldaeorum quoque, inter quos diu vixerint, ex Aegyptiorum, Syrorum aliorumque finitimorum populorum inſtitutis et opinionibus haud pauca fuiſſe ad eos deriuata, quae maiores eorum neſciuerint;* addit his: *Hebraeorum diſciplinam, quam Cabbalam vocant, valde affinem eſſe diſciplinae Orientali, circa initia ciuitatis Chriſtianae emergenti, aut potius hanc ipſam diſciplinam eſſe ad religionis Iudaicae indolem accommodatam, et veritatis parte quadam temperatam. Viderique ſibi Iudaeos ex Chaldaea et Babylone redeuntes hanc philoſophandi formam vna cum aliis Orientalium populorum fabulis ſecum aſportaſſe, atque ita ſenſim inſtruxiſſe, et limaſſe, ne nimis a lege Moſis abhorrere videretur.* Quae prorſus egregia et proxime vero dici ex ſequentibus patebit, quamuis fatendum ſit, non videri veriſimile, Iudaeos ex Chaldaea et Babylonica captiuitate hanc philoſophiam attuliſſe, cum nec in ſacrorum, qui tum et poſt reditum viuebant, vatum ſcriptis veſtigium vllum appareat, viros hos diuinos naſcenti malo ſe oppoſuiſſe, et impuritatem hanc gentilem in puriora dogmata illatam, conſpurcatamque eccleſiae DEI faciem reprehendiſſe, quod

 non

r) Comm. de cauſſis linguae Hebraeae p. 74.

s) Diſſ. de charactere primaeuo bibliorum Hebraicorum p. 66.

ſ) Hiſt. Iud. L. III. c. 19.

ſſ) De Synagoga veteri L. III. P. I. cap. 5. pag. 675.

t) Hiſt. Chriſt. inſt. mai. Sec. II. c. I. §. 13. pag. 148.

Digitized by Google

non omissuri fuissent, si iam tum ista corruptio doctrinae patriae inualuisset: nec philosophiae istius orientalis aetas ad ista tempora referri posse videatur, quam ex Zoroastrea veteris systematis Magici emendatione, quae vix antecessit tempora captiuitatis Iudaeorum, exortam fuisse, eamque nouis φιλοσοφȣμένοις mutasse et auxisse, ex dictis *libro superiore* constat. Et hae quidem potiores virorum doctissimorum de originibus philosophiae Cabbalisticae coniecturae sunt; de quarum pondere et verisimilitudine ita iudicabunt plerique, prout de Cabbala sibi notionem fingunt, aut bene, maleue erga illam affecti sunt. VI. Nos in tanto virorum eruditione et iudicii acumine illustrium dissensu arbitri nobis partes, recularum et supellectilis nostrae memores, non sumimus: licebit tamen scopo nostro obsequi, et quod institutum nostrum poscit, luculenter explicare, quae vero propiora et tantum non certa esse nobis videantur, licet ingenue fateamur, eam esse quaestionis huius difficultatem et obscuritatem, vt sine omni oppositi formidine nihil omni exceptione maius definiri queat, sufficereque putemus, si verisimilitudinis gradus ita instruamus, vt magna se probabilitate detectae origines commendare queant. Aliter enim haec sacra non constant, nec in inuestigatione originum obscurarum, quae coniectando tantum detegi possunt, certissima et nullis dubiis exposita dari possunt. Non vero hic solis coniecturis indulgendem, sed historiae Iudaicae filum sequendum esse existimamus, sine quo facile in impedito itinere, in quo opinionum varietas et diuortia multos nobis labyrinthos construxerunt, errare, et exitum non inuenire quis potest. Hoc vero duce instructi notamus α. methodum arcanam inter omnes fere gentes, et Graecas et barbaras, maxime vero, quae Orientis regiones inhabitarunt, receptam apud Hebraeos quoque, et ab his traductam ad posteros eorum Iudaeos, in vsu fuisse. Non ignotum id esse potest illis, qui historiam philosophicam a mundi incunabulis ad Christi nati tempora deductam attento perlustrauerunt oculo. Cum vero inter Orientis nationes gens Iudaica non ignobilem locum occupauerit, merito inde concludi potest, disciplinam arcani apud eos quoque inualuisse. Id quod ipsum Cabbalae nomen innuit, quod eiusmodi secretam mysteriorum arcanorum traditionem oralem et receptionem innuit, et doctrinae in vulgus sparsae omnibusque praedicatae opponitur. Multa notatu digna de hac disciplina arcani inter Iudaeos attulit, caussasque eius non sine ingenio enarrauit praestantissimus WACHTERVS [x], qui legendus est, at non sine examine, ab illis, qui haec accuratius nosse cupiunt. Nos supplementi loco hic notamus, multa itaque luculenta loca in scriptoribus Iudaeorum deprehendi, ex quibus demonstrari queat, eiusmodi disciplinam arcani inter Iudaeos obtinuisse. Collegit ea remque docte confecit IONAS DANIEL SCHRAM-

x) Elucidar. Cabbalist. c. II. p. 19. seqq.

Digitized by Google

SCHRAMMIVS [v], quocum conferendus CARPZOVIVS [w]. Nos breuitatis caussa praetermissis testimoniis Talmudicis, inter quae locus Mischnicus in tr. *Chagiga* [x] notatu dignus est, ad vnum Cabbalistici scriptoris Iochaidis, vel discipuli alicuius ex eius schola prouocamus, qui in *Idra Rabba* [y], qui est ex tractatibus Soharicis ita: *R. Schimeon exorsus dixit: Qui ambulat vt circumforaneus, reuelat secretum; sed fidelis spiritu operit verbum: Ambulans vt circumforaneus: hoc dictum quaestionem meretur, quia dicitur circumforaneus, quare ambulans, vir circumforaneus dicendus erat, quid est ambulans? Verum enim vero in illo, qui non est sedatus in spiritu suo, nec verax, verbum quod audiuit, huc illuc mouetur, sicut spina in aqua, donec illuc foras expellat. Quamobrem? quia spiritus eius non est stabilis.* Haec dictis scripturae porro roborat, et tum subiicit: *Nec enim mundus in stabilitate manet, nisi per secretum, et si circa negotia mundana opus est secreto, quanto magis in negotiis secretorum secretissimorum et consideratione senis dierum, quae ne quidem tradita sunt angelis.* Tumque hoc epiphonemate claudit: *coelis non dicam, vt auscultent; terrae non dicam, vt audiat; certe enim nos columnae mundorum sumus.* Haec Schimeon Iochaides, quem iureiurando ad hoc silentium obligasse discipulos in antecedentibus dicitur. Nec obiiciat hic quis, librum hunc Soharicum sublestae esse fidei, nec ad antiqua Iudaeorum tempora veteresque consuetudines pertinere. Hoc enim, etiamsi de forma libri forte concedendum sit, eius tamen materiam antiquam satis esse, et ad eam de quibus loquimur aetatem pertinere, ex supra dictis constat: at concessa etiam libri nouitate nihil ille affert, quod non indubitatis veterum testimoniis sciamus, apud Iudaeos ante vrbis deuastationem et stante adhuc templo secundo obtinuisse. Id IOSEPHVM [z] legenti dubium esse non potest, qui non tantum in Iudaicae historiae initio ad id prouocat, sed et inter Essenos obtinuisse sacerrimum silentium, eiusque neglectum poena diuinitus immissa vindicatum fuisse tradit, id quod Porphyrius quoque apud EVSEBIVM [a] confirmat. Nec dubitamus, inter Israëlitas quoque eiusmodi disciplinam arcani obtinuisse, cum ratio alias mysticarum explicationum, ceremoniarum et rituum a Deo praescriptarum, quas in epistola ad Hebraeos affert scriptor θεόπνευστος, quasque notas inter Iudaeos fuisse ipsa argumentandi ratio a diuino auctore adhi-

 bita

v) Diss. de mysteriis Iudaeorum philosophicis, et in introd. in dialect. Cabb. c. II.

w) Introd. in theol. Iud. c. VI. §. 8.

x) c. 2. Dabimus notabilem locum integrum ex versione CHRISTIANI LVDOVICI, qui hunc tr. cum comm. BARTENORAE Latinum dedit, diss. II. „Non edisserunt de nuditatibus „(i. e. coniunctione maritali et consanguinitatis „gradibus) eum tribus, neque de opere Bere„schith (de creatione siue rebus physicis) cum „duobus neque de Mercavah (scientiis sublimio„ribus et Cabbalisticis Ezechielis symbolis ad„umbratis) coram vno.“ Quod RAMBAM explicat de rebus physicis et metaphysicis, BARTENORA posterius recte de nominibus diuinis angelisque, i. e. doctrina Cabbalistica de istis.

y) §. 16. Cabb. denud. T. II. p. 389. 390.

z) Prooem. hist. Iud. p. 2.

a) Praepar. L. IX. c. 3.

Digitized by Google

bita euincit, ratio dari nulla queat. Vt taceamus methodum ſymbolicam et emblematicam ab ipſo Seruatore facto auditorum diſcrimine vſurpatam [b]. β. Quamuis autem dubitandum non ſit, arcanam hanc methodum inter Iudaeos mature obtinuiſſe, impoſſibile tamen eſt, tum de eius vero modo, tum de dogmatibus, quae illa tegebantur et ſelectis auditoribus tradebantur, diſſerere, et certi quid tradere, quamuis certiſſimum ſit, nihil ea dogmata comprehendiſſe, quod reuelatae in ſacris literis doctrinae vllo modo eſſet contrarium, nec alia potuiſſe exhibere myſteria ad ſalutem neceſſaria, quam quae publicis ſcriptis eſſent conſignata. Non ſine veriſimilitudine tamen coniici poteſt, exhibuiſſe hanc ſecretiorem docendi methodum luculentiorem explicationem myſteriorum foederis gratiae, occultius ob σκληροκαρδίαν gentis terrenae tantum felicitati inhiantis propoſitorum, et tum ceremoniarum velo obductorum, tum vaticiniorum emblematibus et aenigmatibus expreſſorum, eaque illis, queis de meliore luto finxit praecordia Titan fuiſſe luce clariore explicata, ſicque arcanas rationes regni diuini demonſtratas, quas in nouo foedere luculentiſſimis nobis commentariis explicuit diuinus ſpiritus: nec dubitamus hoc cum celeberrimis quibusdam theologis Cabbalam vocare, eo quod traditionem doctrinalem communicatam cum Iudaeis orali docendi modo exhibuerit. γ. Hanc vero Cabbalam, id eſt traditionem doctrinalem puram quidem legique ſcriptae conformem ſeruatam fuiſſe, quamdiu vates diuini doctrinae cuſtodes fuerint, dubium non eſt; aſt ceſſante prophetiae dono cum ingenio humano patentior aperiretur campus maiori licentia in propriorum commentorum campos exſpatiandi, valde eam fuiſſe corruptam, et in otioſas et deliras operis ſupererogatorii quaeſtiones et aſſertiones degeneraſſe, ea, quae ſupra de traditionum non ſcriptarum inter Iudaeos origine diximus, luculenter probant. Quae etſi humanae inuentioni debebantur, magnam tamen auctoritatem traditionis titulo nomineque nactae ſunt, eo quod huius nominis et docendi modi diu iam recepti, nunc vero ſurrogatis tricis humanis corrupti magna a longo tempore fuiſſet exiſtimatio. Et ita quidem Cabbalae, ſiue traditionis, quae doctrinas haud vulgares tradit, venerationem in genere ortam eſſe, minime dubitandum eſt. Quamuis autem haec Cabbala alius prorſus naturae indolisque fuerit, ſiue antiquam illam doctrinalem, ſiue poſt hanc ortam illam ritualem intelligas, quam Cabbala philoſophica, de cuius originibus in praeſentia diſpicimus, non negligenda tamen eſt haec obſeruatio, eo quod occaſionem oſtendat, quomodo, ſemel recepta inter Iudaeos hoc docendi modo ſecretiori et traditiuo facile fuerit, ſub venerabili nomine, peregrina dogmata Moſi veterique eccleſiae Iſraëliticae ſupponere. δ. Sed vt propius ad rem ipſam,

b) Conf. Cel. PFAFFIVS primit. Tubing. p. 149. ſcriptoresque de diſciplina arcani laudati FABRICIO Bibl. Graec. Vol. II. p. 176. et bibliograph. antiq. p. 622. conf. Cabb. denud. T. II. praefat. p. 19.

Digitized by Google

ipſam, dimiſſa occaſione, accedamus, illud de origine Cabbaliſticae philoſophiae tanquam indubitatum ſupponimus, inter Iudaeos Palaeſtinae incolas eam non eſſe quaerendam. Quaecunque enim de traditionibus in Iudaea obtinentibus ante conſtitutam Eſſenorum ſectam veteres referunt, ea omnia ad legis explicationes, ceremonias, iura, ſtatuta et conſtitutiones ſapientum inter Iudaeos pertinent, vt ex ſupra prolixe enarratis eſt manifeſtiſſimum. Quae ſi memoria recolimus, patebit Cabbalae philoſophicae veſtigia tum primum in Palaeſtina apparuiſſe, cum Eſſenorum ſecta Syrorum et Aegyptiorum mores imitata et ab his dogmata et inſtituta mutuans ſectam quandam philoſophicam conſtituiſſet. Inter eos enim et arcanam methodum, et dogmata quaedam philoſophica ſublimiora, a lege aliena obtinuiſſe, ex Ioſephi et Philonis teſtimoniis conſtat, quorum hic [c] diſerte *philoſophari eos* ait *de Dei exiſtentia et generatione mundi et in morali argumento ſe exercere domeſticis vſos principiis, quae ſine peculiari numinis afflatu non queant percipi; diſcere vero eos haec myſteria ex ore ſenioris alicuius obſcuriora explicantis*, τὰ γὰρ πλεῖστα διὰ συμβόλων ἀρχαιοτρόπῳ ζηλώσει παρ᾽ αὐτοῖς φιλοσοφεῖσθαι, *pleraque enim methodo antiquiſſima ſub ſymbolis et allegoriis ab eis philoſophice expendi.* Quae ſi cum illis comparentur, quae de theoreticis ſiue Therapeutis diſputat, et conſulantur ea, quae ſupra de ſectae Eſſenae origine diſſeruimus, luculenter patebit, Cabbalam hanc philoſophicam ſiue arcanam doctrinam, inter Eſſenos certo modo obtinuiſſe. Et haec quidem antiquiſſima et prima eius veſtigia inter Iudaeos Palaeſtinae incolas ſunt, ſi hiſtoriam ducem ſequamur; qua narrante non niſi Hyrcani regis et filiorum eius tempore fugatis et diſperſis Phariſaeis traditionariis, et Simeone Schetachide Alexandriam delato, reuerſoque rebusque Phariſaeorum mutatis, per illum ex Aegypto nouum traditionis genus ceteris Iudaeis innotuit. Ab Eſſenis enim illud diſcere non licebat, qui neminem extraneum ad haec myſteria admittebant. Ex his vero, quae rerum Iudaicarum ſeries et annales confirmant, manifeſtum eſſe putamus, falli eos, qui ex Chaldaea atque Babylonia Iudaeos Cabbalam illam philoſophicam attuliſſe coniiciunt. Hoc enim ſi ita eueniſſet, non demum ab Eſſenis ea in Palaeſtinam fuiſſet introducta, nec Schetachides eam ex Aegypto attuliſſet. *e.* At hae ipſae Cabbalae philoſophicae inter Iudaeae incolas origines ad veram nos eius patriam deducunt, quae non alia eſſe potuit, quam Aegyptus, quam Eſſenae quoque familiae inſtituti ſui initia formamque ſuppeditaſſe, ſupra fecimus veriſimile. Hic vero paucis ea repetenda ſunt, quae *capite huius libri primo* de rebus Iudaeorum in Aegypto habitantium philoſophicis diximus. Nempe in illa regione Iudaeos a Cambyſis et poſtea Alexandri M. tempore conſediſſe, et ſub Ptolomaeo Lagide et Philadelpho deductis coloniis nationem eam ſe ibi dilatauiſſe, mori-

c) Quod omnis probus ſit liber p. 877.

Digitized by Google

moribus etiam Aegyptiorum Graecorumque se attemperauisse, et vt seculi sui indolem, et inualescentem eruditionis theologicae consuetudinem imitarentur, duce praecipue Aristobulo allegoricam legem explicandi illique aliena dogmata affricandi methodum introduxisse, eo loco adductis veterum testimoniis probauimus. Non erramus itaque, si Aegyptum patriam fuisse Cabbalae philosophicae dicamus, et ab eo tempore eius origines repetamus, quo ope allegoricae methodi, in his terris a cana vetustate vsque receptae, philosophia Aegyptiaca inter Iudaeos recipi et venerabili traditionis nomine, quod patriorum dogmatum communicationem et reuelationem oralem hactenus indicauerat, coli coepit, quod Ptolomaeorum tempore factum esse ex supra enarratis constat. 5. Philosophia Aegyptiaca vero qualis eo tempore fuerit, accurate, nisi fallimur, in *fine Tomi primi* docuimus, quae hic omnino repetenda sunt. Nempe, totam fere periisse veterem theologiam et philosophiam Hermeticam, incursionibus tot populorum vastata regione et sub peregrinos dominos ire iussa, ad quorum nutus et rationes sacerdotes se composuerint, facile ea mutantes, quae cerae instar ope hieroglyphicae methodi omnes figuras admittebant, eo loco ostendimus. Id factum quoque esse, cum Cambyses cum exercitu Aegyptum depopularetur, tumque remansisse Persicae doctrinae reliquias aliquas verisimile est. Monuimus porro post deuictos Persas superatamque Aegyptum Alexandrum M. excitata regni sede Alexandriae, omnium terrarum colonos eo attraxisse, sicque omnium fere religionum cultum et dogmata inualescere in Aegypto coepisse: maxime vero Graecanicam philosophiam et eruditionem in victoris gratiam valde fuisse Aegyptiis acceptam, hocque philosophiae et theologiae excolendae studium sub Ptolomaeo Lagide et Philadelpho mira incrementa cepisse; tumque praeter Peripateticam philosophiam regibus gratam Pythagorico-Platonicam eo magis se Aegyptiis, populo superstitioni et religionibus vehementer dedito, commendauisse, quo magis tum ab Hermete et Aegyptiis acceptam esse, tum accuratiori modo de diuinis disserere eius asseclae gloriabantur. Neque tamen Pythagorae et Platonis placita integra seruauisse Aegyptios, sed cum miro impetu in quendam religionum syncretismum ruerent, philosophi autem Orientales, qui caput attollere coeperant, frequenter Alexandriam adirent, eo quod celeberrima Musarum sedes esset, Alexandrini quoque philosophi aliquandiu in Asia consedissent, factum esse, vt quae Pythagorae et Platonis disciplina dicebatur, magnam mutationem pateretur. Et in naturalibus quidem propius presisse eorum vestigia constat. At in diuinis siue theologicis longe ab eorum placitis Alexandrinos philosophos recessisse, luculentis exemplis confecimus [d]. Nempe reiecto systemate dualistico, emanatiuum ex philosophia Orientali recipiebant, hincque emanationum diuinarum varios ordines, genera

d) Conferendus IAMBLICHVS de mysteriis Aegyptiorum, ex quo facies integra recentioris theologiae Aegyptiacae patebit.

Digitized by Google

genera atque claſſes, vsque ad res viſibiles et materiam conſtituebant; adeoque pleraque, quae Orientalis philoſophia de Deo et virtutibus diuinis ſubſtantialibus praeceperat, recipiebant. Cui theologiae eo magis manus dabant, quo magis ſyncretiſmo, quem mire Aegyptii fouebant, portam aperiebat patentiſſimum, hocque cum doctrina ſua de Deo omnia religionum genera certo modo poterant in vnum confundi, vt Iudaicae atque Chriſtianae exemplum in haereticis quibusdam luculenter demonſtrat. Ita quidem deſertis Platonis aſſertis, multa ex Orientalibus Zoroaſtreae theologiae reliquiis aſſumta, ea vero docendi modo Pythagorico-Platonico adaptata, et cum eius philoſophiae praeceptis in concordiam ire mira confuſione iuſſa ſunt, donec Ammonius et ſequaces, certos ſyſtematis limites conſtituerent, et ad Platonicos vultus paulo propius reformarent. Quae omnia cum ſuo loco, quantum veterum in his rebus negligentia et obſcuritas patiebatur, rationibus et teſtimoniis roborauerimus, plura his addere opus haud eſt. ζ. Iudaeos vero huic philoſophandi generi in Aegypto locum feciſſe, *capite huius libri primo* ex inſtituto oſtendimus, diſcique vel ex vno Therapeutarum et Philonis exemplo poteſt. Id quod eo facilius fieri potuit, quo magis illud theologiae Pythagorico-Platonicae temperamentum, quod Orientalis philoſophia offerebat, et ſyncretiſmum omnium religionum permittebat, aptum erat, illi ſe formae attemperare, quam de Deo diuiniſque exhibebat doctrina Moſaica, et allegoricae methodi, Aegyptiacis philoſophis ſolennis, machinis cuncta ex voto torqueri poterant. Cuius exemplum luculentiſſimum cum ſcripta Philonis exhibeant, lector ad ea dimittendus eſt, vt inde rei huius veritatem diſcat confirmatam. Quoniam autem ſuperbia gentis magno ſupercilio alios populos contemnentis eiusmodi ſyncretiſmum natura ſua non admittere videbatur, ad artes Aegyptiacis ſacerdotibus et philoſophis ſolennes illi ex Iudaeis confugiebant, qui in ſcholis philoſophorum Pythagorico-Platonicorum erant educati: nempe cum tota Aegyptiorum natio nihil ſacrum et diuinum haberet, quod non hieroglyphico, vel potius, qui ex illo enatus erat allegorico et ſymbolico modo eſſet traditum, haec docendi methodus ab Ariſtobulo aliiſque, maxime vero a Therapeutarum familiae conditoribus in hunc vſum adhibitus eſt, qua facile poſtea fuit quadrata miſcere rotundis, et quod Aegyptii toties in vniendis peregrinis religionibus et placitis cum ſuis fecerunt, dogmata in infinitum diſtantia inter ſe conciliare, vel corrumpere potius domeſtica atque adulterare, ſicque Moſaicae doctrinae ſenſus eos affingere, quos ſuggerebat philoſophia Aegyptiaca. Et vt eo promtius recens philoſophiae genus abſque nouitatis inuidia reciperetur, traditionis nomine, quod venerabile inter Iudaeos fuit, vt ſupra dictum, abortus hic philoſophicus pictus ornatusque, ſicque veneratio Moſaicae traditioni debita nouae philoſophiae conciliata eſt. Id Therapeutarum exemplo luculenter com-

comprobari poteſt, quos praecipue hanc Cabbaliſticam philoſophiam recepiſſe atque excoluiſſe ex PHILONE conſtat [e]. Ait enim ille: ἐντυγχάνοντες τοῖς ἱερωτάτοις γράμμασιν φιλοσοφοῦσι τὴν πάτριον φιλοσοφίαν, ἀλληγοροῦντες, ἐπειδὴ σύμβολα τὰ τῆς ῥητῆς ἑρμηνείας νομίζουσι φύσεως ἀποκεκρυμμένης ἐν ὑπονοίαις δηλουμένης· ἔστι δὲ αὐτοῖς καὶ συγγράμματα παλαιῶν ἀνδρῶν οἳ τῆς αἱρέσεως ἀρχηγέται γενόμενοι πολλὰ μνημεῖα τῆς ἐν τοῖς ἀλληγορουμένοις ἰδέας ἀπέλιπον, οἷς καθάπερ τισὶν ἀρχετύποις χρώμενοι μιμοῦνται τῆς προαιρέσεως τὸν τρόπον. Quae verba non ſatis commode expreſſit interpres Latinus GELENIVS, adeoque Graeca ipſa inſpicienda ſunt, quae manifeſte docent, eam philoſophiam fanaticam, quam iſta ſecta recepit, allegoricis explicationibus ad patrias traditiones fuiſſe pertractam. Quod paulo infra magis luculenter Philo prodit referens, ſtatuere hos viros: *Totam legem habere animalis ſimilitudinem, quod praecepta corpus referant, animam vero ſententiae retruſiores ſub velamine verborum abditae, in quibus rationalis anima egregie ſe ipſam contempletur tanquam in ſpeculo, ſub his ipſis verbis miram ſententiarum pulchritudinem conſpiciens, et explicans e figurarum inuolucris, atque ita penitiorem intellectum in lucem producens duntaxat apud eos, qui per occaſionem admoniti ſciunt obſcura ex apertis colligere.* Et hanc quidem veram originem Cabbaliſticae philoſophiae fuiſſe allatae rationes ſatis euincunt, quae comparatione dogmatum philoſophiae Orientalis, Aegyptiacae et Cabbaliſticae, quam infra inſtituemus, mire poſſunt confirmari oſtendique, quam arcte haec tria philoſophiae ſublimioris ſiue theologiae genera cohaereant concordentque. η. Ita vero facile quoque inter ſe conciliari poſſunt virorum doctorum de Cabbalae originibus ſententiae. Nam nec illi plane reiiciendi ſunt, qui philoſophiam barbaricam huc aduocant, cum non aliam intelligant, quam quae Zoroaſtris, Hermetis, Orphei, Pythagorae et ſimilium doctrinam mentita Alexandriae enata fuit. Aſt de ea quoque intelligendi ſunt, qui philoſophiam Platonico-Pythagoricam parentem philoſophiae Cabbaliſticae ſtatuunt: non enim genuina illa ſed ſyncretiſtica et ab Orientali multum adulterata huc referenda eſt, quam diſtinctionis cauſſa Alexandrinam diximus, et poſtea in Aegypto in Ammonii Plotinique ſchola in certam ſyſtematis formam coaluit, et a Iamblicho Aegyptiacae philoſophiae nomine commendata eſt. Rectiſſime vero inſtituit Cel. Moshemius, qui philoſophiam Orientalem huc adducit; ea enim theologiae Alexandrinae potiora dogmata ſubminiſtrauit, quae in Cabbalae ſyſtema fluxere: at attemperata placitis Pythagorico-Platonicis, cuius luculenta veſtigia in Cabbala deprehenduntur, intelligenda eſt, qualem ipſe quoque Philo eſt ſecutus. ϑ. Ex Aegypto hanc philoſophiam Iudaicam in Palaeſtinam partim per Eſſenos, partim per Simeonem Schetachidem perueniſſe, allata ſupra veterum teſtimonia nos dubitare non ſinunt, nec iis, quae abunde ſatis dicta ſunt, aliquid adiiciendum eſt, niſi hoc vnum, ipſos traditiona-

e) pag. 893.

tionarios, dum a Simeone hoc introductam inter Iudaeos traditionem arcaniorem, plerisque ignotam ſtatuunt, innuere, hoc non de traditione rituali, ſed philoſophica intelligendum eſſe, eo quod traditionis alterius et vulgaris notitia diu iam in Iudaea viguerit, nec ex Aegypto aduehi potuerit, vbi eam hac quidem ratione obtinuiſſe non legimus. ι. Poſt templi euerſionem vero vrbisque et Iudaeae regionis deſolationem cum multi Iudaei in Aegyptum ad fratres ſuos Helleniſtas confugiſſent, et pacatis pauliſper rebus in patriam terram rediiſſent, ſedes autem eruditionis Iudaicae in Aegypto eſſet, ex qua viri docti in nouas ſcholas in Palaeſtina erectas conceſſerunt, mirum non eſt, inter earum moderatores inuentos fuiſſe, qui arcanam hanc philoſophiam mordicitus tenerent, quales Akibham et Iochaidem fuiſſe ſupra oſtendimus. Quo magis autem reuelationis ſcriptae auctoritatem ſuppreſſit traditionis veneratio, eo magis arcanae quoque traditionis myſteria exculta ſunt; hoc tantum diſcrimine, vt, cum illa omnibus pateret, haec pauciſſimis tantum ſelectisque diſcipulis pateſierent, ex quo fonte cauſſam ſupra deriuauimus, cur vetuſtiſſimorum Cabbaliſtarum in hiſtoria Iudaeorum literaria tam manca ſit notitia. Nam hoc poſtulabat et arcani diſciplina, et doctrinae a Moſaicis valde abeuntes, quas aperire ἀμυήτοις periculoſum videbatur. κ. Tandem hoc quoque notandum eſt, irrepſiſſe in philoſophiam Cabbaliſticam praeter Orientalia et Aegyptiaca atque Pythagorico - Platonica placita, etiam Peripatetica quaedam. Mature id factum eſſe, et adhuc ſtante templo, viſum eſt viro ſummo HENRICO MORO f), qui in *epiſtola ad Knorrium* ita de ha re: *Sunt qui contendunt, etiam ab Antiochi temporibus philoſophorum ſcholis et certe Ariſtotelis praeter ceteros Iudaeam corruptam fuiſſe. Quo minus mirari debemus, Ionathanem F. Vriel ſectam Ariſtotelicam ſapere in ſua paraphraſi in viſionem Ezechielis, qui tamen multis annis vixit ante vrbis excidium. Nam rotas ille coelos Ariſtotelicos eſſe euincit, et in illius opinionis gratiam; et ecce vna rota in terra; interpretatur dicam, an peruertit ad hunc modum: ſphaera vna poſita erat ſub altitudine coeli. Quod ipſe* MAIMONIDES ff) *etiam notauit. Vides quam mature corrupta ſit Cabbala philoſophica apud Iudaeos etiam aliquot annis ante Chriſtum natum, immo multis, ſi calculum ineas ab Antiocho. Quam quidem ob cauſſam ſerio conſiderandum eſt, annon certiora veteris philoſophiae Iudaicae veſtigia inuenienda ſint apud Pythagoreos, quam apud ipſos Iudaeos, cum Pythagoras edoctus ſit arcana philoſophiae Cabbaliſticae quadringentis aut quingentis annis ante modo memoratam corruptionem.* Addit eius rei exemplum in ſequentibus ex libro *Iezirah*, omnium antiquiſſimo inter Iudaeos habito, *in quo praeter nugas aſtrologicas hypotheſis Ariſtotelica ſupponatur. Nam non ſolum orbium*

f) Cabb. denud. T. I. P. II. p. 181. ſeqq. ff) Mor. nebhoch. L. III. c. 4.

um ſignorumque coeleſtium ibi fieri mentionem, ſed dici etiam [g] *vocari intelligentiam perpetuam eo quod ducat motum ſolis et lunae iuxta conſtitutionem eorum, vtrumque in orbe ſibi conueniente; ad quae R. Abraham Ben Dior; ducit ſolem et lunam illa intelligentia et reliquas ſtellas et figuras, vnumquodque in orbe ſuo, et impertit omnibus creaturis iuxta diſpoſitionem eorum ad ſigna coeleſtia et figuras coeleſtes.* Monet porro Morus: *In Tykkunin Zohar plane aſſeri hypotheſin Ariſtotelicam, affirmando mundum fabricae, mundum eſſe ſphaerarum ſeu orbium coeleſtium et omnia, quae in eo ſunt, vsque ad centrum terrae: denique in Emeck Hammelech haec ocurrere: infimum circuli et ſphaerae huius ſplendoris eſt Aſiah ſpiritualis et corporea, in cuius medio iam nos ſubſiſtimus, nempe in terra, quae vocatur* תבל *i. e. terra habitabilis. Haec certe manifeſta eſſe indicia, Iudaeos phyſicae ſuae Cabbalae partem quidem potiſſimam iam tum perdidiſſe, et in illius locum hypotheſin Ariſtotelicam aſſumſiſſe, ſphaerasque decem Ariſtotelicas ſuas Sephiroth Aſiahticas eſſe, ratos ad eam menſuram reliquas excogitaſſe.* Hactenus Morus, in cuius tamen verbis accurationem merito deſideres. Nam vbi etiam concedimus, hanc eſſe mentem locorum iſtorum Cabbaliſticorum, quam illis tribuit, et ea Ariſtotelicas hypotheſes inferre; nihil tamen inde ſequitur, quam aut libros hos a manu audaci interpolationem alienorum dogmatum paſſos aut plane recentiori aetate confictos eſſe. Immo ſi ab iis auctoribus ſcriptos eſſe concedimus, quibus Iudaei tribuunt, nec adulterina dogmata irrepſiſſe ſtatuimus, nihil aliud inde euincitur, quam poſt natum Seruatorem Sec. I vel II Ariſtotelica quaedam inter Cabbaliſtica irrepſiſſe. At ſine neceſſitate ſupponit vir acutiſſimus hypotheſin de orbibus coeleſtibus in quorum ſupremo ſumma cauſſa reſideat, eſſe mere Ariſtotelicam. Nam Pythagoricam eſſe, et ab Ariſtotele a Pythagora aliisque mathematicis antiquioribus mutuum acceptam diſcere potuiſſet ex Anonymi vita Pythagorae apud PHOTIVM [h], qui ea de re luculentus eſt. Nec haec Pythagoricis et Cabbaliſticis placitis repugnant, quae emanationes ſephirothicas radios ſuos emittere non tantum in mundum Aziluthicum ſed et Aſiahticum atque viſibilem, adeoque orbes coeleſtes animare ſtatuebant: id quod in Alexandrinis Platonicorum ſcholis quoque perſonaſſe vel ex ſolo Plotino diſci poteſt. Neque tamen praefracte negauerimus, Ariſtotelica quaedam inter Cabbaliſtica mature, et forte iam in Aegypto irrepſiſſe. Syncretiſmus enim ſcholae illius ex qua Cabbaliſtica philoſophia prodiit, nec Ariſtotelem contemſit, ſed cum eo quoque foedus iniit, vt ſuo loco dictum. Recentiori tamen aetate, poſt Sec. XI, ex quo nempe Ariſtotelica philoſophia a Saracenis ad Iudaeos commigrauit, id potiſſimum factum eſſe, nemo temere negabit, qui recentiorum Cabba-

g) f. 13. p. 144.

h) Cod. CCLIX. ex quo repetiit KVSTERVS ad calc. vitae Pythag. p. 56. ſeqq. Obſeruauit iam hic anonymus auctor harmoniam Pythagorae, Platonis et Ariſtotelis in hac re p. 60.

Digitized by Google

Cabbaliſtarum ſcripta legerit, nec negauit id KNORRIVS, qui ita de ea re diſſerit [i]: *Poſtquam Saracenorum tempore Ariſtotelis philoſophia Arabica lingua tradi coepta eſt, Iudaeorum quidam eiusdem linguae periti, et inter eos quam maxime R. Moſes Maimonides haec amplexi ſunt ſtudia etc. ab eo tempore multi alii occidentales, praeſertim, qui ſublimitate Cabbaliſtica neglecta ſolius Talmudis ſtudiis fuere contenti, Peripatetica dogmata ſcriptis ſuis hinc inde immiſcuerunt, quod poſtremis hiſce temporibus Germani quidam, etiam Cabbalam tradituri ſunt auſi, inter quos potiſſimum eſt auctor libri Schepha tal Maimonidae amore deceptus, ſed a genuinis Cabbaliſtis Orientalibus nequaquam in hoc puncto receptus.* Et huic quidem rationi innixus Cl. IONAS DANIEL SCHRAMMIVS, *introductionem ſuam in dialecticam Cabbaleorum methodo Peripateticorum potiſſimum conformatam* conſcripſit, et IOANNES IVSTVS LOSIVS [k] ſingulari diſſertatione *conſenſum Kabbaliſticorum cum philoſophia Academica et Peripatetica dogmatum per capita quinque* oſtendere conatus eſt. In qua comparatione vero viros hos doctos non ſemper ad verum ſenſum nexumque ſyſtematis Cabbaliſtici attendiſſe, adeoque alienam mentem Cabbaliſtis affinxiſſe, fatendum eſt. λ. Quin et hoc coronidis loco his obſeruationibus de originibus philoſophiae Cabbaliſticae addendum eſt: Recentiores philoſophiae Cabbaliſticae ſectatores cultoresque haud raro illatis dogmatibus et explicationibus heterogeneis, et ex genuinis fontibus non petitis doctrinam Cabbaliſticam adulteraſſe, et prout quis ſyncretiſmo fauebat, ita conſenſum doctrinae Cabbaliſticae cum his illiſue opinionibus vidiſſe, atque multa ſpuria intruſiſſe, id quod Iudaei paſſim ipſi conqueruntur, qua de re R. Meir Ben Gabbai teſtimonium adducit B. ABR. HINCKELMANNVS [l]: qui eo nomine Loriam accuſat, cui addere potuiſſet R. Abraham Cohen Iriram, qui paſſim ad Platonem, Plotinum, Parmenidem, Dionyſium Areopagitam prouocat. At hi ſcriptores Cabbaliſtici in eo non errauerunt, quod ex Alexandrinorum philoſophorum ſcholis domeſticam hanc philoſophiam illuſtrarunt. Quamuis enim aliquot ſeculis poſt conceptam natamque philoſophiam Cabbaliſticam Ammonii Plotinique ſchola ſyncretiſticam Alexandrinorum philoſophiam reformauit et in certum ſyſtema redegit, quod Platonem paulo melius referret, ad quem conatum eam praeter diſſenſiones philoſophorum Alexandrinorum vt ſupra dictum, haereticorum ex philoſophia Orientali et Aegyptiaca progreſſorum diſputationes, aliaque multa ſuo loco enarrata coëgerunt: ex communi tamen fonte et Cabbaliſticae et Plotinianae ſcholae ſyſtemata hauſta ſunt, eo tantum diſcrimine vt emanationum diuinarum ordinem numerumque haec aliter exponeret, quam illa, et Platonis haec triadem illa Orientalium et forte Pythagoricorum quoque decadem eligerent.

i) Conf. WOLF. Bibl. Hebr. P. II. L. VII. c. I. pag. 1207. k) Gieſſae 1706. l) In detect. fundam. Boehmiani p. 28. conf. SCHRAMM. l. c. p. 24. ſeq.

Obseruationes de natura et indole philosophiae Cabbalisticae.

§. III. Constituta origine philosophiae Cabbalisticae verisimili, iam de natura et indole eius paulo facilior erit disquisitio, eo quod multum lucis antecedentia huic argumento accendunt. Ex circumstantiis enim huius philosophiae, quas historia nobis suggerit, pleraque colligenda iudicioque accurate et sine praeiudiciis interposito definienda. Sequemur vero ordinem in aliis hactenus adhibitum, et obseruationibus quibusdam generalioribus potiora strictim complectemur. Et

I. Quidem ante omnia monendus est lector, nobis hic sermonem de Cabbala pura, quam nonnulli constituunt, et philosophiam aliquam, vel theologiam potius arcaniorem Iudaeorum veterum orthodoxam fuisse dicunt, non esse. Quamuis enim supra iam concesserimus, non abhorrere a verisimilitudine, sensum clariorem et luculentiorem explicationem ceremoniarum legis, et vaticiniorum de regno Messiae eiusque circumstantiis orali traditione fuisse inter Iudaeos reclusam propagatamque, et tanquam stellam vsque ad ortum solis in N. T. luxisse; tantum tamen abest, vt eius dogmata, quorum postea pleniorem notitiam in nouo foedere Spiritus S. fecit, in Cabbala philosophica, de qua agimus, contineantur, vt praeter aliquam externam speciem et similitudinem ex translatis ad peregrina placita mysteriis veteris ecclesiae Iudaicae oriundam nihil sit, quod conuenientiam aliquam euincat. Non ignoramus quidem contrarium multa eruditione demonstrare voluisse viros quosdam eruditissimos, qui contenderunt, latere in Cabbala philosophica vestigia mysterii SS. Trinitatis, filii Dei capitis regni diuini et creatoris, lapsus peccati, et quae his sunt similia; nec negamus attulisse eos quaedam magnam speciem referentia. Ast euenisse illis, quod in comparatis quoque gentilium philosophorum systematibus cum fide Christiana toties euenit, vt veros sensus dogmatum Cabbalisticorum, quos ex tota systematis connexione habent, negligerent, et ex externa verborum similitudine perperam conuenientiam aliquam colligerent, sequens systematis Cabbalistici delineatio luculenter docebit, et in sequentibus etiam exemplis aliquot illustrabitur. Vnum vero in praesentia totam hanc obseruationem clarissima luce perfundet: nempe, primum illius systematis fundamentum hoc esse: ex nihilo nihil fit, adeoque cuncta ex Deo emanarunt. Quo principio semel posito impossibile est, Cabbalam aliquam puram ostendere, cuncti enim Cabbalistarum libri huic vni fundamento superstructi huc omnia referunt. Ex hoc vero de reliquis iudicium interponere facile quis potest. Hoc principio ex gentili philosophia admisso et supposito, necessario euenire debuit, vt quicquid ex veteri traditione Iudaeorum dogmatica retentum esset, in corruptos detorqueretur sensus, et sic vetus illa puraque Cabbala tota periret, nec hodie inuestigari queat. Agnouit id candideque fassus est MAIMONIDES [u], qui luculenter: *Scito multas egregias sententias, quae in gente nostra olim fuerunt, de veritate istarum rerum, partim longinquitate temporis, partim*

u) Moreh nebhoch. P. I. c. 71.

partim infidelium et stultorum populorum in nos dominatione partim etiam, quod non cuiuis, sicut exposuimus, concessa erant mysteria, periisse, et in obliuionem deuenisse. Nihil enim permissum erat literis mandare, nisi ea, quae in sacros libros digesta et relata erant. Quibus in verbis, quamuis rationes allatae minimam tantum caussam deperditorum veterum mysteriorum indicent, illud tamen recte vidit Maimonides, veterem sapientiam Iudaicam in istis mysteriis Cabbalisticis hodie reperiri non posse. Agnouit id. B. BVDDEVS [m], et, quo erat candore, fassus est: *Propter easdem, quas Maimonides attulit rationes non tantum forte quaedam antiqua Kabbalae capita periisse, sed alia corrupta et deprauata et cum gentilis philosophiae erroribus permixta fuisse.* Qui tamen quando addit: *Non sequi inde, omnia periisse, aut omnia fuisse corrupta, sed fieri id omnino potuisse, vt plurima verae et genuinae Kabbalae subsint vestigia, non attendit* δουλεύων τῇ ὑποθέσει, petere se principium, quando ad discernenda pura ab impuris nos attendere ad scripturae sacrae et rectae rationis ductum, non neglectis traditionis legibus, et tum quod verum deprehensum fuerit retinere iubet; ita enim non dignoscetur, quid ex domesticis principiis Cabbala statuendum esse poscat, sed quid iuxta normam rectam iustum et admittendum nos iudicamus: qua ratione facile omnis mundi philosophia in sanos sensus potest transferri. Rectius viri cordati [n] scapham nominantes, totam Cabbalam philosophicam non quoad dogmata tantum adiecta et supposita, sed quoad totum systematis habitum et connexionem impuram esse, et philosophiam gentilem referre, statuerunt: hoc enim danda in sequentibus eius delineatio faciet clarissimum. Vnde vehementer Cabbalae studiosis commendamus, praestantissimi WOLFII [o] obseruationem: *Dogmata Cabbalistica obscuritatis puluere ita quasi esse obtecta, vt et perspicere ea perquam difficile sit, et ampla de genuino verborum sensu disputandi materies nascatur, vel saltim dubitari semper possit, num, quem sensum nobis e doctrina Christi illustratis, verba aperte referre videntur, eodem ab istorum scriptoribus prolata fuerint?* Addimus; vt iusta subnascatur suspicio, Cabbalistas conclusiones suas cum principiis connexas voluisse, adeoque illas alio quam haec patiuntur, sensu, a Christiano valde diuerso, esse intelligendas.

Cabbalisticam itaque philosophiam explicaturis non ad huius vel illius scriptoris explicationem attendendum est; factum enim saepe numero, vt certis hypothesibus instructi occupatique viri docti ad obscurissimarum doctrinarum Cabbalisticarum interpretationem accedentes, ea affinxerint Cabbalistis, de quibus nunquam cogitarunt. Exemplo erunt ea,

m) Introd. in hist. phil. Hebr. §. 46. p. 446. seq. conf. BVRNETIVS Archaeol. philosoph. L. I. c. 7. p. 372.

n) BVRNET. l. c. WACHTER. Spin. in Iud. P. I. p. 22. 69. Elucid. Cabb. praef. p. 6. LOESCHER. l. c. Morus et Knorrius ipsi, vid. Cabb. denud. T. I. P. II. p. 79. Ven. REIMMANN. Hist. theol. Iud. L. I. c. 15. p. 430. WOLF. l. c. p. 1206. BASNAGE Hist. Iud. L. III. cap. 16. aliique.

o) l. c. p. 1242.

Digitized by Google

ea, quae de ſephirarum explicatione infra ſumus allaturi, quas alii dogma eſſe de Deo et attributis diuinis, alii de regno Meſſiano, alii de creatione mundi, alii de aſtronomia, alii de arithmetica, alii de dialectica exigua veriſimilitudine contenderunt. Id quod mirandum minime eſt, cum id ſaepe numero eueniat, vt doctrinis obſcuris allegoriarum ſymbolorumque velo obductis diuerſiſſimae ſignificationes tribuantur earumque explicationes dentur variae immenſa inter ſe diſtantia differentes, vt vel ſolae mythologiae Graecae vel hieroglyphicorum ſymbolorum explicationes comprobant, vt alia taceamus. Abiiciendum itaque in hac ardua de mente dogmatum Cabbaliſticorum quaeſtione euoluenda et feliciter definienda omne auctoritatis et hypotheſeos praeiudicium, et ante omnia de primis et adaequatis Cabbaliſtarum principiis diſpiciendum, quibus non ex vana et in ingenio enata hypotheſi, ſed ex ipſis Cabbaliſtarum ſcriptis locisque claſſicis definitis ea concluſionum ſeries et ſenſus inde dependens conſtituendus, qui totum ſyſtema rationalis interpretationis legibus conformiter recludit.

III. Quamuis autem hac interpretationis lege adhibita nihil aequius ſit, quam ſperare, vt in veros ſenſus Cabbaliſtarum penetrare poſſimus; in ipſa tamen laboris huius executione innumerae ſe difficultates monſtrant, quae vix ſuperari poſſunt. Ita enim allegoriarum et ſymbolorum ineptiſſimorum velo ſe abſconderunt Cabbaliſtae veteres, barbararum gentium mores ſecuti, et diſciplinam arcani ſeruantes, vt eorum mentem perueſtigaturus ſyluam denſiſſimam nulla ſemita patentem, tenebrisque horridam vepretisque et dumetis inacceſſam ſibi merito videatur fuiſſe ingreſſus, adeo perplexa, incerta, et tenebricoſa ſunt omnia et peregrinis atque inuſitatis aenigmatibus referta. At his dare ſenſum clarum, obſcuris accendere lucem, ſymbola inſolita et abſurda rationali interpretatione delineare, aenigmata inaudita ſoluere, et iis quae a dementibus dicta videntur, ſenſum tamen tribuere non philoſophicum modo ſed et verum, ſaltem veriſimilem, explicatio philoſophiae Cabbaliſticae poſtulat. Quod quam arduum opus ſit atque difficillimum, non melius lector cognoſcet, quam ſi ipſe rei periculum faciat, et, tentaminis gratia librorum Soharicorum *Siphra de Zeniutha* et *Idra Rabba* imagines ſibi ſumat explicandas, dicturus quid diſciplinae Iochaidae alumni intelligi velint per regem microproſopon et macroproſopon, eiusque cranium, barbam, crinem, naſum, per reges ſeptem Edomiticos, per draconem eiusque caput, tergum, caudam, linguam et ſimilia, quibus imaginibus emanationum diuinarum ſeriem obſcurauit ineptiſſimus philoſophus et vt tenebras tenebris augeret, eas inſuper nominum et literarum permutationibus ex Cabbala verbali obtexit. Certe fatebitur poſt inutilia et fruſtranea tentamina, ſe labyrinthum ingreſſum, ex quo inuenire exitum non liceat. Certe aeque facile ex iis lapidem philoſophorum, aut inſularum Americanarum ſitum, aut alia quaecunque exſculpet foecundius ingenium, quam ſyſtema aliquod

Digitized by Google

aliquod metaphyficum. Et his quidem nugis libri Cabbaliftici fcatent, et haec aenigmata in fronte prae fe ferunt. Exemplum, Lector, cape ex R. Cohen Irirae porta lucis, eique, quem editor praefixit titulo p.

§. IV. Facile ex his colligent lectores prudentes ac ad abfurda et a fenfu fere omni remota fymbola et imagines Cabbaliftarum itemque ad dogmata ὑπερφυσικὰ et ad nubes vsque tranfcendentia attenti, Cabbalifticos fcriptores ipfos faepe non fatis ea intellexiffe, quae fcripferunt. Quam fufpicionem magnopere confirmat, quod res metaphyficas fenfuumque imagines refugientes, quas abftractione mentali non nifi acutiffimi comprehendunt, eiusmodi fymbolis corporeis veftierint, quae non nexum modo cum iftis propofitionibus metaphyficis habent nullum, fed eas etiam ineptiffime exprimunt, et ita obfcurant, vt quid velint, non intelligas. E. g. Quae connexio roris feu humiditatis cerebri macroprofopi cum fephirarum fiue fontium fecundariorum atque emanationum diuinarum altera vel tertia: quid ftatui androgyneitatis cum emanationum in inferiora combinatione? quae conuenientia caudae draconis in capite, et capitis poft humeros translati, et in tergo vxoris microprofopicae, cum circulo fiue mutuo influxu emanationum fuperiorum in pleromate diuino in regnum diuinum, quod extra pleroma in mundis inferioribus emanatiua continent? Lectorem prudentem et attentum iudicem poftulamus, vt definiat, an feipfos fatis intellexiffe Iochaideae difciplinae alumnos credendum fit? Partim confirmant hanc coniecturam inepta ad ratiocinandum Iudaeorum ingenia, quae laxatis femel imaginationis, quam aeftuantem habent, et viuidiffimam Orientis incolae, habenis, Phaetontis extra orbitam vagantis inftar fusque deque vertuntur. Hos in orbem reuocare homines et fyftema vbique cohaerens ex eorum tricis nugisque deducere, nobis quidem videtur impoffibile, et nec expectandum, nec poftulandum, vt tenebrae hae omnes difpellantur. Mirandum itaque non eft, viros acutiffimos, et horum myfteriorum notitiae acquirendae plurimum temporis impendentes de inuincibili obfcuritate et difficultatibus infuperabilibus Cabbalae fuiffe queftos. Et ante Cabbalam quidem denudatam, cum pleraque adhuc fepulta quafi laterent in fpeluncis Cabbalifticorum fcriptorum vi-

p) En illum, Cabbal. denud. T. I. P. III. Liber Schaar Haffchamaim, feu porta coelorum, in quo dogmata Cabbaliftica de Aen-Soph, Adam Kadmon, Zimzum, Aziluth, Briah, Iezirah, Afiah, Nomine tetragrammato, reuolutionibus alphabethicis, Auuir Kadmon, Perfonis Attik, Arich, Abba vel Imma, Seir Anpin, et vxore eius de lumine cranii, oculorum, aurium, narium, oris in Adam Kadmon, de partibus animae, Nephefch, Ruach, Nefchamah, Chaiah, Iechidah, literis tetragrammati quaternario, denario, fephiris, numeris, menfuris, pulchris veftimentis, confractione et lapfu vaforum, natura vaforum, radiorum lucis ambientis et internae, de differentiis localibus, eoque, quod dicitur fupra, infra, ante, retro, dextrum et finiftrum, longum, latum, profundum in Sephiris, de defcenfu animae in corpus, de Sephiris Akudicis, Nekudicis, Berudicis, de reftitutione vaforum, de conceptione, generatione, infantia, adolefcentia, et vfu rationis τῦ Seir-Anpin, de Bilance, de fuperinteftione vel inuolutione perfonarum intra fe inuicem, crinibusque capitis et barbae philofophice proponuntur, et explicantur, et cum philofophia Platonica conferuntur. En fyluam Cabbalifticam, in qua Oedipus aliquis fe exerceat.

viros doctos eam rem passim moleste tulisse, non magnopere stupemus. Ex quibus vir de Hebraica literatura immortaliter meritus IOANNES BVXTORFIVS [q] filius eleganter monuit: *In librorum Cabbalisticorum explicatione, qualis liber Iezirah, Hebraeos ipsos inter se non conuenire, sed in diuersa ire, insuper fructum labori non respondere. Cabbalisticam enim hanc doctrinam abyssum esse imperscrutabilem, labyrinthum inextricabilem, nec introitum ostendentem, nec exitum, fructum eius nullum.* Post editam Cabbalam denudatam vero accensa quidem lux maior tenebris, et clauis aliqua data aenigmatibus insolubilibus, maxime ex Irirae et Loriiae scriptis, attamen non desierunt de obscuritate ineluctabili conqueri viri magni et in perscrutandis veterum systematibus magno acumine gauisi. Inter quos THOMAS BVRNETIVS [r], *Cabbalistas* dixit *cum ratione insanire omnes: sed esse morbum animi Orientalibus communem, cum allegoriis insanire, et Iudaeis proprium, cum sua Cabbala.* Similia fassi sunt viri docti magnaeque in his rebus perspicaciae I. G. WACHTERVS [s], FR. BVDDEVS [ſ], N. H. GVNDLINGIVS [ſſ], I. CONR. SCHRAMMIVS [t], IO. IAC. SYRBIVS [u] et IAC. BASNAGIVS [v], qui post laboriosum Cabbalisticorum mysteriorum examen, profunditatem tantam se inuenisse fatetur, vt superare et ad fundum penetrare nequiuerit. Cuius rei caussas, et molestiam nullo fructu et euentu laeto pensatam eleganter et ex vero depingit vir eruditissimus, quantusque labor incassus deuorandus sit, luculenter explicat, dignus omnino, qui ipse audiatur.

V. Auget porro ineluctabilem obscuritatem stilus scriptorum Cabbalisticorum dicendique ratio breuis, concisa, abrupta, et multoties hiulca nec satis cohaerens, cuius caussa praeter indolem orientalium ingeniorum, ob feruidiorem conditionem in praeceps quasi ruentium et cum vi quadam festinantium, studium fuit se suasque opiniones occultandi, et sub his carectis eo tutius latendi. Qui homines cum omni diligentia adhibita in id fuerint connisi, ne possent intelligi, num philosophorum nomen mereantur, vel legi velint, lector ipse cogitet [w].

VI. Fluit porro ex dictis, in cassum laborare, quicunque systema vbique cohaerens ex Cabbalistarum scriptis eruere, et assertiones omnes necessario inter se nexu coniungere laborant. Nam fuisse apud Iudaeos exiguum rationalis philosophiae vsum ex supra dictis notum est, idque imprimis ad antiquiora tempora pertinet. Exigua itaque ratiocinandi artis notitia illis instructis, mirum non est, si in Cabbalistarum scriptis multa inueniantur ἀσύςατα, in quibus conciliandis magis frustra laborabis, quam in

q) Ad Cosri P. IV. §. 27. p. 318. seq.
r) l. c. p. 372.
s) Elucid. Cabb. c. III. §. 1. p. 26.
ſ) l. c. §. 35. p. 293.
ſſ) Hist. philos. mor. c. VII. p. 96.
t) l. c./c. I. §. 9. p. 12.
u) Instit. phil. prim. P. II. c. 2. §. 3. p. 367.
v) l. c. L. III. c. 14. §. 10. p. 363.
w) Legendum sobrium iudicium MORHOFII Polyhist. T. II. L. II. P. I. c. 9. §. 2. p. 311.

Digitized by Google

in Aethiope dealbando. Et hunc quidem philoſophiae defectum in tota Iudaeorum eruditione ſupra deprehendimus, ſpeciali vero aliqua ratione ad Cabbaliſticam doctrinam pertinet. Ea enim, vt nomen docet, non ratiocinatione innititur, ſed traditione, quam a maioribus acceptam ſine examine poſteris Cabbaliſtae tradiderunt, non paſſi, vt acceptorum myſteriorum examen aliquod adhiberetur. Cui conſilio magnum iecerunt fundamentum, aſſerendo, Cabbalam eſſe diuinae originis, et a ſummo Numine Moſi traditam humani iudicii tribunal et examen refugere; quo non potuit non auctoritatis praeiudicium, ſanorum principiorum locum occupare, cum tanta Moſis inter Iudaeos fuerit veneratio, vt iis, quae ab illo profecta fuiſſe dicebantur, ſine anathematis fulmine contradicere nemo auderet. Quod cum ſenſu quodam eminentiore Cabbaliſticis dogmatibus tribueretur, mirum non eſt, de nexu aſſertionum earumque ex principiis ſuis demonſtratione Cabbaliſticae philoſophiae doctores pariter atque diſcipulos ſollicitos non fuiſſe, hosque contentos eſſe debuiſſe, ſi obſcuriſſimarum imaginum aliquis recluderetur ſenſus et cum tremore atque veneratione ad haec adyta admitterentur. Cuius exemplum luculentum extat in *Idra Rabba* [x], vbi refertur, ſocios Iochaidis quaeſtionem quidem mouiſſe, aſt hunc reſpondiſſe: *Arcanum arcanorum eſt, quod homines nec ſcire, nec comprehendere, nec ſcientiam ſuam de illo vel muſſitare poſſunt.* Cauſſam huius rei et traditionis indoles et αὐτὸς ἔφα ex ſcholis Pythagoricis ad Iudaeos delatum aperit, quae ratiocinationem non admittunt, nec ſyſtematicam aliquam philoſophiam conſtitui patiuntur [y]. Accedit allegoriarum abuſus, eo inſaniae prouectus, vt abſurda et non cohaerentia multa inferat. Quod ipſe agnouit HENR. MORVS [z], qui in hac philoſophia Cabbaliſtica multa nec cohaerentia ſatis, nec a contradictione libera animaduertit, et conſequentias multas concluſionesque falſas detexit. Eandem de Cabbaliſtarum philoſophia queremoniam inſtituerunt BVRNETIVS [a] et BVDDEVS [b]. Id quod diſplicuit quidem Cl. WACHTERO [c], reprehendenti in B. Buddeo, *quod exiſtimauerit, operam luſurum, qui nexum aut iuſtum aliquod ſyſtema deſiderauerit a gente, quae, quid ſyſtema ſit, neſciat. Hoc enim ſi verum ſit, Cabbalam non magis philoſophiam eſſe, quam ſunt vngae beccesſylenae, aut ſomnia et incertae fabulae fragmenta etc.* At non tantum eſſe in vtrumque virum celeberrimum diſſenſum, facile intelliget, qui conſiderauerit, non eſſe de eo quaeſtionem, an philoſophiae Cabbaliſticae ſyſtema aliquod exſtrui, et poſitis primis Cabbaliſtarum principiis concluſiones potiores ex iis queant deriuari, hoc enim nec negauit Buddeus, qui philoſophiam Cabbaliſticam ipſe delineauit, nec impoſſibile eſſe, ex ſequenti ſyſtematis Cabbaliſtici

 adum-

x) Sect. II. Cabb. denud. T. II. p. 390.

y) Conf. Acta philoſ. Vol. I. p. 614.

z) Qq. in librum Druſchim Cabbal. denud. T. I. P. II. p. 62.

a) Archaeolog. philoſ. L. I. c. 7. p. 366.

b) Hiſt. philoſ. Hebr. p. 445.

c) Elucid. Cabbaliſt. c. III. §. 13. p. 38. ad ea reſpondit BVDDEVS in noua editione Hiſt. phil. Hebr.

Digitized by Google

adumbratione patebit: ſed id velle viros doctos, qui Iudaeos hoc nomine accuſant, non habuiſſe auctores Cabbaliſticos ſyſtematis nexum in animo, cum ſomnia ſua traderent, nec ita ad principia ſua attendiſſe, vt concluſiones cum iis recta neceſſariaque conſecutione cohaereant, quod alias in quouis ſyſtemate philoſophico requiritur. Id quod verum eſſe, ſequentia luculenter docebunt, praecipue ſi ad veteres Cabbaliſtas, quorum auctoritate praecipue ſtandum eſt, reſpiciamus. Recentiores enim Cabbaliſtas quosdam methodum ſyntheticam ex mathematicorum atque Peripateticorum philoſophorum inſtitutione edoctos certiora nobis dediſſe, facemque praetuliſſe, in nexum eum, quem dogmata Cabbaliſtica inter ſe ex principiis ſuis habere debent, penetrandi, negari non poteſt, et Irirae atque Loriiae exemplum probat. De his vero ſermo in praeſentia non eſt, ſed de veteribus librorum *Iezirah*, *Sohar*, *Bahir* et ſimilium ſcriptoribus, in quibus ſyſtema aliquod detegere, oculos requirit plus quam lynceos. Agnouit id alio loco [d] vir clariſſimus, faſſus nationem hanc ſingulari aliquo iudicio coeleſti ad ratiocinationes eſſe ineptiſſimam, et ad monſtra delapſam eſſe, vbi ad eas ſe accinxerit. Alia quidem ratione Cl. SCHRAMMIVS [e] principia dialectica et ordinem logicum Ariſtotelis in Cabbaliſtarum diſſertationibus ſe inueniſſe viſus eſt. Verum ea non reperiſſe in illis, ſed intuliſſe, plusque luminis logici vidiſſe, quam alii vident, ſeductum quoque fuiſſe ineptiſſimo praeiudicio [f]: *Non omne illud Peripateticorum ſectae tanquam origini ſuae deberi, quod forte ſtatutis illius principiis congruum eſt, ſed ipſum huius auctorem conſuluiſſe Hebraeos, itinere ad illos inſtituto, vel ſaltem, dum magnam doctrinae ſuae partem ex oriente acceperit beneque ordinauerit, vbi magiſtrum Platonem eſſet ſecutus;* palpabunt, qui viri cetera docti tractationem cum Cabbaliſticis ſcriptoribus comparandi laborem non ſubterfugient.

VII. Nouam vero ea, quae obſeruauimus, ſuſpicionem excitant: cum enim ex eo tempore, quo philoſophia Ariſtotelica inter Iudaeos obtinere coepit, etiam apud ſcriptores Cabbaliſticos melior ordo et pulchrior quaedam ſyſtematis facies inueniatur, valde timendum eſt, ne Iudaei hi Peripatetice philoſophantes, cum defectum ordinis et ratiocinationis philoſophicae inter maiores ſuos viderent, puderetque eos, in tantorum myſteriorum iactatione illos parum ſolidi cohaerentisque attuliſſe, medicinam allaturi ea adiecerint de ſuis, de quibus veteres non cogitarunt, ſaltem eas concluſiones ex principiis deduxerint, quas anteceſſores eorum ignorauerunt. Dudum id viris doctis [ff] animaduerſum ordinem methodumque a ſcriptoribus Cabbaliſticis tum demum fuiſſe adhibitam, vbi Pythagorae, Platonis, Plotini aliorumque gentilium philoſophorum libros legiſſent: Quo nomine Iriram quoque notauit H. MORVS [g], quod de ſephiroth ita

d) Spinoziſm. in Iudaiſmo P. II. c. 17. p. 223.

e) In libro ſupra laudato.

f) l. c. p. 18.

ff) Vid. LANGIVS diſſ. de charact. primaeuo biblior. Hebraic. p. 66.

g) Conſid. ad tr. I. libr. Druſchim Cabb. denud. T. I. P. II. p. 53.

Digitized by Google

ita ratiocinetur, ac si sphaerae essent Aristotelicae, poenaeque orbes Aristotelicos cum intelligentiis suis pro antiquae Cabbalae mysteriis reponere videatur. Id quod non negat KNORRIVS [b], sed tantum respondet, *duorum esse generum Iudaeorum magistros, aeui quoque periodis et locorum varietate nec non studiorum gradibus satis inuicem discretos. Nam qui vastationi vrbis fuerint propiores, quique in terra sancta suas habuerint scholas, et ad Cabbalisticorum dogmatum culmen ascendant, puriores esse, et a pollutionis Graecanicae philosophiae suspicione liberiores; postquam autem Saracenorum tempore Aristotelis philosophia Arabica lingua tradi coepta sit, Cabbalistas quosdam Maimonidem in exotericis ita instituentem secutos, ausos esse ita Cabbalistica dogmata tradere.* Quibus in verbis datam obseruationem ipse mire confirmat, fallitur vero in eo, quod putat Cabbalistas veteres a pollutione Graecanicae philosophiae prorsus esse immunes, cuius contrarium ex dicendis constabit, recteque ad haec monuit MORVS [i], magnum sibi scrupulum iniici etiam de iis, qui vrbis vastationi sunt propiores, et in terra sancta suas scholas habuerint. Verum cum supra iam quaedam allata sint, huc pertinentia, pluribus afferendis hic supersedemus.

VIII. Adiuuisse vero interpolationes Cabbalisticorum scriptorum ipsiusque philosophiae ab iis traditae fata gentis Iudaicae, dubitandum vix esse videtur. Haec enim cum miris mutationibus, migrationibus et translocationibus Iudaeos fuisse expositos doceant, vt supra prolixe narratum, recte inde colligitur, non potuisse euenire aliter, quam vt inter nouas gentes, et noua studia noua quoque placita irreperent, quae veteribus addita in vnum corpus coaluerint. Id quod eo facilius fieri potuit, quo magis allegoriae difficillimae, quicquid lubebat, affingere permitterent, et facile esset, quadrata miscere rotundis. Id quod libris Iezirah et Sohar accidisse, supra, vbi de iis actum, luculenter demonstrauimus, nec ipse negauit KNORRIVS [k].

IX. His omnibus iam rationibus subductis fatendum est, in historia Cabbalisticae philosophiae certitudinem, quae ex omni parte satisfaciat, sperari non posse et contentos nos esse debere, si subducto quod veteres Cabbalistae obduxerunt, allegoriarum densissimo velo, eos inter Iudaeos philosophos interpretes sequamur, qui faciem paulo luculentiorem arcanae philosophiae suae nobis depingunt, et quos verisimili ratione sperare possumus, non inepte antecessorum suorum mentem explicuisse, et ita calculos subduxisse, vt a veteribus tradita cum iis conspirare videantur. Ex quo intelligitur, etiam ex hac historiae philosophicae parte Pyrrhonismum sobrium suisque limitibus circumscriptum non eiiciendum, nec aliter de Cabbalistica philosophia differendum esse, quam verisimilitudinis leges patiuntur. Ex his vero patet, quid de illa cautela statuendum sit, quam in aures nobis toties insusurrant, qui Cabbalam aliquam pu-

b) In amica responsione l. c. p. 73. i) pag. 101. 181. k) Praef. T. II. Cabb. denud. §. 6. p. 4.

puram venantur, nempe diffitendum esse Cabbalistis recentioribus, eo quod noua, peregrina et adulterina multa veteribus immiscuerint. Quod quamuis pertinaciter negandum non esse, ex hactenus dictis pateat, semper tamen difficultas restat, qua ratione pura ab impuris, domestica ab alienis, genuina a suppositiis discernere liceat, cum veteres scriptores Cabbalistici tantis se tenebris inuoluerint, vt non nisi a sequioris aetatis interpretibus lux aliqua speranda sit. Frustra huc rationem, frustra reuelationem quis aduocauerit, vt ea purae Cabbalae vestigia reliquiaeque dici queant, quae cum hac norma conueniunt. Hoc enim modo duplici ratione ratiocinandi leges violantur. Nam qui ita instituunt, eam primo hypothesin, quam tanquam purius aliquod dogma Cabbalisticum ex scriptis Cabbalisticis demonstrare satagunt, supponunt, et tum demum ad Cabbalae dogmata applicant, sicque quaestionem ratiocinii sui, praemissis vitioso argumentandi genere immiscent, et ex conclusione medium terminum demonstrationis suae deriuant: Deinde eum etiam sensum Cabbalisticis dogmatibus tribuunt, quem tota systematis, certe principiorum admissorum, ratio non patitur. Id quod in controuersiis cum Iudaeis, in quibus veritatem religionis Christianae ex Cabbalisticis scriptis viri quidam docti demonstrare satagerunt, saepe se manifestauit, Iudaeis clamantibus, ea Christianos Cabbalistis affingere, de quibus tamen disceptetur, quaeque illos statuisse ipsi negent atque pernegent. Vt taceamus, quod obiiciunt alii [l], nondum euictum esse, omne illud veteribus Cabbalistis ignotum fuisse, quod Irira, Loriia hisque similes recentiores illis tribuunt, et a placitis illis purioribus, quae animo praeconcipiunt suo, viri eruditi dissentiunt. Patebit enim ex iis, quae mox dicemus, potiora et quae fundamentum rei concernunt, ita ab iis disputari asserique, vt verisimile sit ipsos Cabbalae conditores, eorumque sectatores hunc in sensum praecepisse, licet concedi queat, plura postea accessisse, quae vetustissimis philosophis Cabbalistis indicta fuerunt, eo quod conuenienter eorum principiis asseri posse viderentur.

X. Nempe quamuis inter tot salebras inoffenso pede incedere vix liceat, illud tamen iter omnium minime impeditum videtur, quod ita recentiorum Cabbalistarum, qui magis philosophice et sine velo de his mysteriis disputarunt, explicationes sequitur, vt non tantum veterum scriptorum Cabbalisticorum cogitata cum iis comparet, et, quid sine coactione, et sua quasi sponte cum iis conueniat, et hac ratione inter se consentiat, et cohaerentis alicuius systematis rationem habeat, dispiciat: sed potissimum quoque ad fontes, ex quibus philosophia Cabbalistica hausta est, quosque in doctrina Orientalium et Aegyptiacorum philosophorum inueniri supra demonstrauimus, attendat, et id propius vero Cabbalistis veteribus tribui statuat, quod ex iis fluxisse res ipsa clamat. Hanc enim procedendi in inquirendis dogmatibus Cabbalisticis rationem omnium maxime rationalem et verisimilem esse, facile ex eo intelligi potest, quod

l) WACHTER. Eluc. Cabb. c. III. §. 5. p. 28.

Digitized by Google

quod ex origine rerum de eius indole iudicandi via est pronissima, et ab ipsa quasi natura commendata. Hanc si sequimur, deprehendemus in multis concordiam omni expectatione maiorem talemque, quae nos plane conuincat, recte id Cabbalistis veteribus tribui, quod tam luculenter origines suas prodit. Vnde vehementer miramur, plerosque, qui de Cabbalisticae philosophiae placitis fuere solliciti, maluisse coniecturas suas sequi, quam huic viae insistere. Et Henricus Morus quidem saepissime ad Pythagoricam Aegyptiorum philosophiam prouocauit, et harmoniam inter eam et Cabbalisticam veterem demonstrare conatus est, eo quod crederet, Iudaicam philosophiam in hac ipsa gente fere obliteratam et corruptam ad Pythagoram in eius itinere Orientali peruenisse, priusquam corruptionem sequentibus temporibus demum inualescentem fuisset passa, hincque arborem quoque sephiroticam iuxta praecepta Pythagorica explicuit et delineauit. At ignorabat vir cetera summus eam philosophiae Pythagoricae indolem, qualem in Aegypto acceperat, cum Orientalis philosophiae beneficio esset reformata, et quoad diuina in aliam prorsus formam transmutata; multa quoque, vt ipse Platonicae philosophiae erat addictissimus, ex ingenio finxit, et tum Pythagoreo, tum Cabbalistico systemati intulit, sicque vtrumque corrupit. Vnde quae de Cabbala ille praecepit, non sine grano salis legenda probeque ad veteres fontes examinanda sunt [l]. Alia ratione hanc quoque viam calcauit eruditissimus BASNAGIVS [m], qui non sine multo labore id egit, vt origines Cabbalisticorum dogmatum ex philosophia Aegyptiaca ostenderet. At in eo offendit, quod eam sibi Aegyptiacam philosophiam ducem elegit; quam veterem suo loco vocauimus, eo quod antiquissimis temporibus in Aegypto obtinuisset. Hanc cum hieroglyphicis figuris atque symbolis praecepisse obseruasset, et hac etiam methodo Cabbalistas vti vidisset, ex illa hos sua depromsisse iudicauit. Qua in re magnopere falsus est. Suo enim loco euidentibus veterum testimoniis demonstratum est, philosophiam illam Aegyptiacam veterem eo tempore, quo Cabbalistica philosophia inter Iudaeos enata est, iam intercidisse, et a sacerdotibus sua dogmata ope hieroglyphicae methodi ad victorum mentem aliasque circumstantias immutantibus, longe alia fuisse tradita. Mirum itaque non est, parum verisimilitudinis iis inesse, quae de hac re disputat. Aliter itaque res instituenda, eaque philosophia diuinior siue theologia exploranda est, quae post Alexandri M. tempora regnantibus Ptolomaeis in Aegypto obtinuit, quae qualis fuerit in *fine primi Tomi* luculenter descripsimus. Eam ex orientalium, qui tunc emergebant, philosophorum somniis et ex placitis Pythagorico-Platonicis fuisse consarcinatam, haecque ex illis, maxime de rebus diuinis praecipiendo emendata, relicto, quod Plato sequebatur, systemate dualistico, emanatiuum recepisse, inque constituendis variis emanationum diuinarum virtutumque substantialium ex

l) Conf. WACHTER. Spinoz. in Iud. P. II. p. 237. seqq. m) Hist. Iud. L. III. c. 19. p. 509. seqq.

ex Deo progressarum ordinibus et classibus vsque ad animam, immo vsque ad ipsam materiam malosque spiritus, et definiendo rerum, quae per has classes emanarunt, ad Deum reditu occupatam fuisse, illic prolixe docuimus, monentes philosophos Platonicos sequioris aetatis duce Ammonio et Plotino eam philosophiam reformasse et in formam certiorem conclusisse, quae a Platone paulo minus deuiaret. Hanc philosophiam Aegyptiacam ex Orientali potissimum enatam excoluisse Iudaeos supra satis luculentis rationibus confecimus. At Cabbalisticam inde enatam esse, ipsa comparatio plane docebit. Vt itaque in obscuro et difficili argumento lectorem manu quasi eo ducamus, vt ipse iudicium interponere queat, exhibebimus σχηματισμὸν eorum dogmatum, quae praecepit philosophia Orientalis, Alexandrina et Cabbalistica, ex quo parallelismus cuilibet intuenti erit euidentissimus. Ita vero praecepit philosophia

Parallelismus Philosophiae Aegyptiacae, Orientalis et Cabbalisticae.

Aegyptiaca siue Alexandrina.	*Orientalis.*	*Cabbalistica.*
I. Ex nihilo nihil fit, adeoque omnia quae sunt, ex vno principio effluxerunt.	I. Ex nihilo nihil fit, adeoque omnia emanarunt ex Mithra infinito lucis Oceano.	I. Ex nihilo nihil fit, adeoque ex vno sunt omnia, infinita luce siue Or Haensoph.
II. Hoc vnum principium est Deus Deorum, Deus vnus prior etiam primo Deo et rege, qui in solitudine suae vnitatis permanet, qui est fons omnium et radix intelligibilium idearum.	II. Principium rerum omnium supremum optimumque super omnia principia in infinito silentio quietum residet, fonsque est omnium principiorum emanantium.	II. Principium rerum omnium, quod est super omnia, est senior seniorum, occultus occultorum, ex quo sunt efformationes omnium regum, i. e. sephirarum emanantium.
III. Ab hoc vno Deus per se sufficiens se ipse emittendo radios suos explicuit (ἐξέλαμψε) hinc est principium et Deus Deorum.	III. Ex hoc vno principio, quod immensum lucis aequor est, alia omnia principia bona, lucida sunt, duxque et origo reliquarum virtutum diuinarum inde ortus est.	III. Hic occultus cum lucis esset nimietas expandit ante se velum quoddam, in quo sculpsit formas regum, id est, produxit Adam Kadmon principiatum primum.
IV. Haec principia sunt super omnia, et antiquissima, quae Aegyptiaca philosophia supra Deos aetherios et empyreos et coelestes constituit.	IV. Ad hoc principium et per hoc ad Deum omnibus principiis priorem cunctae virtutes substantiales pertinent, quibus ille prior et superior est.	IV. Rex primus respectu regum filiorum Israël id est principiatorum ex se emanantium prior est.
V. Hunc excipit alius Deus, Emeth, qui est mens se ipsam intelligens, et	V. Principium secundum lucis primigeniae naturam habet, ni-	V. In productione veli illius, hominis primogeniti eiusque conforma-

alia

alia intelligibilia ad ſe conuertens.	hilque ineſt tenebrarum.	tione innotuit occultus occultorum, et ſedet ſub throno ſcintillarum, i. e. luce plenus eſt emanante.
VI. Hic eſt poſt vnum illud quod intelligit et intelligitur, et ſolo ſilentio colitur.	VI. Eſt vero poſt primum illum Deum in abyſſo ſilentii latentem.	VI. Ita ſenior ſeniorum, occultus occultorum in illo principio in membra compoſitus, id eſt, expreſſa eius natura eſt.
VII. Hoc principium prima illius vnius effigies eſt, et Eicton appellatur.	VII. Hoc principium virtus prima, maxima et ſumma poſt Deum eſt, Deique effigies.	VII. Adam Kadmon primogenitus Dei, et principiatum primum eſt, eius imago.
VIII. Praeter hos opifex eſt mens, qui et veritatis cuſtos et ſapientiæ, et quatenus ad generationem ſapienter deſcendit et incognitam rationum latentium vim producit in lucem, dicitur Amun, quatenus vero perficit omnia cum veritate, dicitur Ptha, quatenus beneficus eſt, dicitur Oſiris, aliasque denominationes propter alias poteſtates habet.	VIII. Poſt hoc principium in pleromate diuino aliud eſt, quod rerum condendarum curam poſtea ſuſcepit, et cum eo ſunt aeones aliae ex eo fonte progreſſae, veritatem, ſapientiam, poteſtatem diuinam comprehendentes.	VIII. Eſt ex hoc principio ſub Or Haenſoph trias principiorum, ſephirarum ſuperiorum trinitas, corona, ſapientia, prudentia, quibus Adam Kadmon inferiorum cauſſa creator et moderator factus eſt, et ex his ſephirae reliquae ſeptem.
IX. Sub hoc principio ſunt alii quoque principatus ſuper elementa tota in generatione poſita.	IX. Hoc principium ſiue aeon angelos et archangelos condidit, qui rebus generabilibus praeficerentur.	IX. Ex vaſis emanationum diuinarum per Adam Kadmon ſingulis mundorum generibus dati ſunt angeli illis praefecti.
X. Hae poteſtates ſiue virtutes (δυνάμεις) ſunt octo, quatuor maſculae, quatuor foemininae. Hae ad ſolem pertinent.	X. Virtutes ſubſtantiales ſiue aeones praeter ſummum Deum et primam virtutem octo ſunt, maſculini et foeminini generis.	X. Emanationum ex Deo per Adam Kadmon decem ſunt, nempe decem ſephirae, quarum reliquae ſunt maſculae, infima vxor Adam Kadmon ſiue macroproſopi foemina.
XI. Infra hunc alius principatus eſt, ſuper na-	XI. Aeon demiurgus extra pleroma progreſſus	XI. Ex fonte primogenito, qui ex infinito lucis di-

turam

turam omnem in generatione versantem, qui Lunae assignatur.

XII. Diuiditur coelum vel in partes duas vel quatuor, vel duodecim, et sic porro, et his duces praefecti sunt vel plures vel pauciores, his vero vnus praeficitur, qui omnes regit.

XIII. Ita secundum theologiam Aegyptiorum doctrina de principiis desuper ad inferiora progrediens, ab vno incipit et desinit in multitudinem vnius imperio gubernatam, et prorsus omnis indeterminata in se natura definitur et continetur aliquo certo termino, hoc est a suprema illa vniente omnia caussa.

XIV. Materiam, quae ex se esse non potuit, Deus ex essentialitate (i. e. ex se ipso) produxit (παρήγαγεν) diuidendo materialitatem ab essentialitate.

XV. Hanc materiam Deus Demiurgus animatam accepit et ex ea simplices incorruptibilesque sphaeras fabricauit, ipsiusque quod erat postremum ad corpora generabilia et corruptibilia transtulit.

XVI. Materia, quia ex

alios minores spiritus materiae praefecit, in sublunaribus habitantes.

XII. Angeli orbis conditores duce matre sua Ennoia mundi partibus praefecti sunt illisque imperant.

XIII. Cuncta ex superna virtute, ignota et latente emanarunt, et a primis ad infima se emanatio haec extendit.

XIV. Materia ex se esse non potest, adeoque ex infinito illo lucis diuinae et inaccessae oceano effluxisse censenda est.

XV. Materiam acceperunt angeli conditores exque ea coelum et quae sub sphaeris sunt fabricarunt.

XVI. Materia mala qui-

uinae oceano effluxit, flumina minora, et ex his in mundos inferiores ministri fluxerunt.

XII. Pandalphon spiritus mundi est, cum angelis suis mundo Asiahtico imperans.

XIII. Emanarunt cuncta a prima et suprema luce infinita, vsque ad extrema, nempe corticces i. e. malos angelos.

XIV. Quicquid materiale est, non habet essentiam ex se, adeoque ad mundum condendum ab essentialitate radios infinitum lumen retraxit, sicque ex priuatione tenebricosa materia extitit, ex qua mundus materialis conditus.

XV. Ad mundos hos condendos radius infiniti luminis emanauit, nempe Adam Kadmon per quem conditus luceque repletus mundus et confracta vasa.

XVI. Nihil itaque ma-

Deo

Deo opifice patreque omnium facta, habet perfectionem ſuſcipiendi Deitatem, quia ſuperiora diffundunt lumen ad inferiora.

XVII. Nihil terrenum eſſe poteſt, quod expers ſit diuinae communicationis, hinc ipſa quoque terra diuinam quandam portionem inde ſuſcepit.

XVIII. Materia propter conditionem viliſſimam et in momenta mutabilem comparari cum aeterna Dei eſſentia immutabilique natura intelligibilium non poteſt, adeoque non-ens eſt.

XIX. Anima ex Deo orta eſt, nempe ex intellectu diuino, adeoque vi emanationis pars eſt diuinae eſſentiae.

XX. Anima veſtimenta accepit in inferiorem mundum et regiones ſublunares delapſa, quibus induitur.

XXI. Liberanda eſt anima exercitiis philoſophicis et reducenda ad fontem, ex quo deſcendit.

XXII. Fiet hoc per varios gradus et purgationes et reuolutiones aſcendendo ex vna mundi regione ad aliam, vsque redeat anima ad Deum, originem ſuam.

Hactenus Alexandrina philoſophia.

dem, ſed poteſt aeon eam recipere et in ea apparere, vt lucem diuinam et felicitatem reſtituat.

XVII. Eiuſmodi virtus ſubſtantialis in terra ad liberandos homines apparuit.

XVIII. Materia tenebricoſa, frigida, malorum plena a Dei eſſentia prorſus defecit, ſicque malorum ſylua facta eſt.

XIX. Anima ex Deo emanauit et diuinae eſt originis.

XX. Anima deſcendens corpori a malis angelis condito immiſſa eſt, hinc ab iis miſere vexatur.

XXI. Liberanda eſt anima variis exercitiis, poenitentiis, moleſtiis, magia, vt ad Deum reducatur.

XXII. Animae vinculis ſolutae ad Deum per migrationes varias iterum aſcendunt.

Hactenus Orientalis philoſophia.

teriale in ſe, cuncta ſpiritualia Deoque plena ſunt, malum vero ex priuatione lucis.

XVII. Adam Kadmon igitur in materia ornanda ſe manifeſtauit, adeoque in mundo etiam Aſiahtico lux eſt.

XVIII. Quo magis emanationes a fonte primoprimo remotae ſunt, eo magis fiunt tenebricoſae, materia itaque retractis diuini luminis radiis per priuationem frigida et tenebricoſa, facta non-ens eſt.

XIX. Anima hominis ex intellectu diuino prodit.

XX. Animae vehicula ſua habent, quorum vnum alterum veſtit, quaeque deſcendens in hortum Eden et inferiora accipit.

XXI. Animae per exercitia et meditationem legis ab vno mundo in alium ſicque ad ſummum fontem eleuari poſſunt.

XXII. Poſt mortem anima Nepheſch migrat in mundo viſibili, Ruach abit in hortum Eden, Neſchama in hortum ſuperiorem, et ad Deum redit.

Hactenus Cabbaliſtica philoſophia.

Digitized by Google

Haec summorum tantum capitum comparatio est, quam vel ipsis Iamblichi [n], veterumque de placitis haereticorum ex Orientali philosophia progressorum scriptorum [o] et librorum Cabbalisticorum [p] verbis, vel ex assertionibus suo loco, cum de Alexandrina et Orientali philosophia ageremus, euidenter demonstratis attulimus, ex qua coecum palpare posse credimus, ex vno fonte tria haec genera philosophiae sublimioris vel metaphysicae fluxisse. Dubiumque nullum est, potiora ab Orientalibus profecta Pythagorico-Platonicis occasionem dedisse ita statuendi; ex vtroque dein fonte Cabbalistas sua hausisse, et ad patria dogmata paulo diligentius inflexisse. Ex his vero abunde quoque patet, recte nos constituisse fontem Cabbalisticae philosophiae, Aegyptiacam, quae cum systema emanationis ab Orientalibus acceperit, clauem hanc nobis exhibet, qua adyta Cabbalistarum non infeliciter reserari possunt. Cuncta enim, si in summam contrahantur vnam, eo redeunt; cum ex nihilo existat nihil, omnia ex Deo, etiam materiam, quoad essentialitatem suam emanare, materialitatem vero priuationem siue non-ens esse. Omnia itaque hunc fontem et originem agnoscere, nempe Deum omnibus principiis superiorem et in infinita lucis abysso latentem; ex eo vero per principium aliquod primarium, quod omnibus emanatiuis fons mediatus constitutus sit, primum quidem certa principia vel virtutes substantiales diuinas emanasse, quibus infinita et incomprehensibilis lux diuina ad inferiora demittatur; ex his vero fontibus spiritualibus lucis diuinae mundos diuersos pro gradibus emanationum propius vel longius a primo fonte distantium constitutos esse, et in his formandis vnam illarum virtutum substantialium diuinarum, (quas aeonas, voce ex Orientali philosophia sumta commode dixeris) et, vt plerique inter Orientales, et omnes Alexandrini atque Cabbalistae volunt, primam Deoque proximam reliquis emanatiuis praefici fontem, eumque Dei filium, atque imaginem esse: prodire quoque ex emanationibus intra diuini luminis plenitudinem adhuc, comprehensis alios minores spiritus extra hoc πλήρωμα; eorumque varias classes, munera varia, naturamque magis minusue bonam spiritualemque esse, prout fonti emanationum vel propiores vel ab eo remotiores magisque crassi et materiae affines sint. Esse porro emanationes diuinae plenitudinis expressas imagines diuinae veritatis, sapientiae, prudentiae, gloriae, potentiae; maxime vero triadem superiorem ceu illi fonti fontium propiorem considerandam: et definiri posse atque concludi denario numero earum aeonum potestatem; esse quoque eas vel actiua vel passiua potentia praeditas, et ideo masculini atque foeminini generis figura repraesentari. Harum vero emanationum, operationum atque vim in regno Dei tum supracoele-

n) Consulenda hic delineatio philosophiae Alexandrinae superiori libro data, pleraque heic ipsis IAMBLICHI verbis de myster. Aegypt. f. VIII. c. 2. p. 158. Plotini, Porphyriique expressimus.

o) Conferenda hic systemata Simonis Magi et Menandri supra delineata, et quae de philos. Orient. in antecedente libro diximus.

p) Maxime ex libro Soharico Siphra de Zeniutha.

Digitized by Google

coelesti, quod est spirituum, tum sublunari, quod est creaturarum materialium se monstrare, et ita cuncta disponere, vt plena sint manifestantis se Deitatis, idque lucis similitudine omnium optime posse adumbrari comprehendique. Constituique posse certos orbes, gradusque, quibus euolutiones emanationum diuinarum se manifestent; et huc etiam animae originem aduocandam esse, quae ex Deo effluxerit, et per certas reuolutiones exutis vestimentis, quae in descensu acceperat, a materiae angelorumque malorum persecutione liberanda, et ad fontem suum reducenda sit. Haec communia illa dogmata sunt, in quibus consensisse Orientales, Alexandrinos et Cabbalisticos philosophos ex delineatis eorum systematibus et danda infra horum adumbratione luculenter constat. Quae recedere a Platonismi genuina et ab auctore suo efformata facie quilibet rerum peritus facile deteget; ex quo euinci sine labore potest, Orientalem philosophiam primam foetus huius inuenusti matrem fuisse. Quin ex iis, quae Iamblichum potissimum κατὰ πόδα secuti de Aegyptiaca theologia diximus, liquere putamus, laxius Alexandrinos philosophatos fuisse de diuinis magisque a Platone recessisse, quam postea factum, vbi hoc systema emanatiuum Ammonius et Plotinus reformauerunt, et trinitate principiorum summorum ex veteri philosophia seruata et partim ad Christianorum placita imitanda, partim ad Platonicam trinitatem exprimendam translata, reliquas aeonas abiecerunt, et in eo orientalibus philosophis, et haereticis ex iis prodeuntibus se opposuerunt, vt ex PLOTINI disputatione *contra Gnosticos* est manifestum. Non vero dogmata tantum sed et symbola illa peregrina et prorsus absona tum inter Orientales tum inter Alexandrinos Platonicos recepta fuisse, instituta comparatio facile euincet, habebitque, qui rei difficultate non deterretur, luculentissimum exemplum in Dracone Cabbalistarum in Soharico tractatu, *Siphra de Zeniutha* delineato, si cum animali monstroso, quod Orpheo affinxerunt Platonici Alexandrini comparetur, quale *Tomo primo* ex Proclo descripsimus; vel si Oracula Zoroastris cum Cabbalistarum symbolis conferantur. Vtrosque vero haec symbola ab Orientalibus et Aegyptiacis philosophis accepisse, nemo ignorat, quem philosophiae barbaricae notitia non latet. Ex his vero manifestum esse putamus, errare eos magnopere, qui Platonicam philosophiam, nulla addita restrictione parentem Cabbalisticae fuisse contendunt; nam et Alexandrina philosophia, praecipue ante Ammonii et Plotini reformationem, quam tamen sequentes philosophi mox immutauerunt iterum, vt suo loco dictum, et Cabbalistica multum ab ea discedit, eo quod plurima, quoad diuinas res ab Orientalibus accepisset. At nec illi tamen rem acu tangunt, qui prorsus exulare a Cabbalisticis placitis philosophiam Alexandrinam Pythagorico-Platonicam volunt. Hanc enim, vbi semel reformata esset, et ex Orientali nouos vultus accepisset, Iudaeis sua comminiscendi et dogmatibus domesticis adaptandi occasionem fecisse, origo philosophiae Cabbalisticae satis luculenter do-

Digitized by Google

cet, et dogmata euincunt, quae ex hac ſchola tantum prodierunt. Quod qui negat, eum vel Soharicos tractatus, vel librum *Iezirah* nunquam legiſſe oportet, in quibus clara Pythagorico-Platonicorum placitorum deprehenduntur veſtigia. Nullo vero euidentiori argumento id euinci poteſt, quam ex parallelismo inter Philonem et Cabbaliſtas inſtituto. Philonem enim in Aegypto philoſophiae Pythagorico-Platonicae ſe addixiſſe, paucos hodie eſſe credimus, qui negauerint. Aſt ſi ea comparentur, quae ſupra de Philonis philoſophia *libri huius capite primo* diſſeruimus, patebit, Cabbaliſticam ei philoſophiam ſimili modo, vt Pythagorico-Platonicam placuiſſe. Poſſet id inſtituta comparatione luculenter prolixeque oſtendi, ſi locus tantam prolixitatem pateretur. Dabimus tamen rationem rei ſpecimenque vnum et alterum, quoniam luculentiſſimum exemplum Philo eſt, et Pythagoreos Platonicosque multa ex Orientali philoſophia ſibi per ſyncretiſmum in Aegypto inualeſcentem vindicaſſe, et horum veſtigia ſecutos fuiſſe Iudaeos in Aegypto philoſophantes. Non allegabimus vero allegorias legis, non ſtudium et venerationem Therapeutarum hanc philoſophiam excolentium et ſimilia, quae ſuo loco legi poſſunt, ſed dogmata adducemus duo apud Cabbaliſtas longe celeberrima, doctrinam ſephirothicam et de Adam Kadmon ſiue homine primo, quae ita Philo expreſſit, vt plane appareat, Cabbaliſticam, Orientalem et Platonicam philoſophiam in Philone conſpirauiſſe. Hunc vero ſupra, vbi de trinitate Philonis diſputauimus, praepoſuiſſe trinis principiis in diuinitate Deum ſummum in profunditate ſua latentem, oſtendimus; huicque ſubordinauiſſe tria principia ſumma et diuina, eaque tanquam virtutes ſubſtantiales ex Deo emanantes ſibi concepiſſe, demonſtrauimus. At his alia quoque ſubiunxit eiusmodi principia emanatiua, non rem tantum, ſed et nomina a Cabbaliſtis mutuatus: Rem ipſam vt cum arbore Cabbaliſtarum ſephirothica comparari queat, exhibebimus ex ſchemate ſcriptoris veteris Graeci, ex quo illud attulit magnum Germaniae Graecarumque in ea literarum ornamentum DAVID HOESCHELIVS [q] noſter, quod haec eſt:

τὸ ὄντως ὂν

Θεὸς	δύναμις,	κύριος
ἀγαθότης		ἐξουσία ἢ ἀρχὴ
ποιητικὴ		βασιλικὴ
εὐεργέτης		ἀρχικὴ
χαρεστικὴ		κολαστικὴ
δωριτικὴ		κολαστήριος
κοσμοποιητικὴ καὶ		νομοθετικὴ
προσνοητικὴ		προστακτικὴ
ἵλεος		ἀπαγορευτική.

Quo

q) In annot. ad PHIL. de nom. mutat. p. 1048.

Quo in ſchemate vnius virtutis ſubſtantialis diuerſa nomina ſunt [r], vt apud Cabbaliſtas quoque in arbore ſephirothica euenit. Cuius nomina infra peculiari ſchemate delineanda, ſi cum hoc ſchematiſmo Philoniano comparentur, patebit ſephiroth Cabbaliſticas Philoni non fuiſſe ignotas, at nec aeonas Orientalium eum latuiſſe, immo, ſi dicendum, quod res eſt, ex hoc fonte vtroſque hauſiſſe, Moſisque doctrinae de attributis diuinis corruptae et adulteratae applicuiſſe. Nam et Cabbaliſtae, virtutes emanatiuas ponunt, ἐξȣσίαν, coronam, quam et κύριον, Eieh dicunt; et ſapientiam, quam Θεὸν Iah vocant, et prudentiam, quae Iehoua vocatur, porro δύναμιν quam Gebhurah vocant, allegant, et ἀρχικὴν, quae Gedolah ſiue magnitudo imperii dicitur, et ſic porro, quae omnia tandem in regno Dei, et potentia legiſlatoria ſe exſerunt. Verum ne haec noſtro tantum ingenio foecundiori forte in hac concordia inter Cabbaliſtas et Philonem videnda, deberi, cauſſetur quiſquam, en luculentum ipſius PHILONIS [s] locum, qui totum ſyſtema et Orientale et Cabbaliſticum continet, ſed Graece inſpiciendus eſt, cum interpres, qui hoc philoſophiae genus non intellexit, vim verborum veramque ſignificationem non fuerit aſſecutus. Ita vero philoſophus Iudaicus: τὸ γὰρ ὂν ᾗ ὄν ἐςιν ȣ̓χὶ τῶν πρός τι, αὐτὸ γὰρ ἑαυτȣ̃ πλῆρες, καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ ἱκανόν· καὶ πρὸ τῆς τȣ̃ κόσμȣ γενέσεως καὶ μετὰ τὴν γένεσιν τȣ̃ παντὸς, ἐν ὁμοίῳ· ἄτρεπτον γὰρ καὶ ἀμετάβλητον, χρῇζον ἑτέρȣ τὸ παράπαν ȣ̓δενός· ὥςε αὐτȣ̃ μὲν εἶναι τὰ πάντα, μηδενὸς δὲ κυρίως αὐτό· ΤΩΝ ΔΕ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ἍΣ ΕΚΤΕΙΝΕΝ ΕΙΣ ΓΕΝΕΣΙΝ ἐπ' ἐυεργεσίᾳ τȣ̃ συςαθέντος, ἐνίας συμβέβηκε λέγεσθαι ὡσανεὶ πρός τι τὴν βασιλικὴν, τὴν ἐυεργετικὴν βασιλεὺς γάρ τινος, καὶ ἐυεργέτης τινός· ἑτέρȣ πάντως βασιλευομένȣ καὶ ἐυεργετȣμένȣ· τȣ́των συγγενής ἐςι καὶ ἡ ποιητικὴ δύναμις, ἡ καλȣμένη Θεός· διὰ γὰρ ταύτης τῆς δυνάμεως ἔθηκε τὰ πάντα ὁ γεννήσας, καὶ τεχνιτεύσας πατήρ· - - μεγίςη δὲ δωρεὰ τὸ, αὐτȣ̃ λαχεῖν ἀρχιτέκτονος, ȣ̃ καὶ συμπᾶς ὁ κόσμος ἔλαχε. *Ens enim, quatenus ens eſt, non habet relationem ad aliquid; ſe ipſo enim plenum eſt, et ſibi ſoli plane ſufficiens, ſibique ſemper ſimile eſt, tum ante mundi generationem, et poſt genitum hoc vniuerſum. Stabile enim et immutabile eſt, nec vllius omnino rei indiget, ſic vt ex eo quidem ſint omnia, ipſum vero proprie nullius ſit. Ex illis vero VIRTVTIBVS, QVAS EXTENDIT ad generationem propter vtilitatem eius, quod totum conſtituit, quaſdam accidit dici poſſe relatiuas, e. g. regiam virtutem et benignitatem. Rex enim ad aliquem refertur, et benefactor ſimiliter, cum alius ſit, cui imperatur, et cui beneficia exhibentur. Eiuſdem naturae et indolis eſt etiam virtus effectrix, quae Deus vocatur. Per hanc enim virtutem conſtituit omnia pater, cum ea gignere et artificioſe producere vellet. Maximum vero munus eſt, eum architectum nanciſci, quem vniuerſus mundus nactus eſt.* Habes hic, lector, veriſſimum ſyſtematis ſephirothi-

r) Conf. CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 134.

s) loc. cit.

rothici ſenſum et explicationem, illud enim, ex infinito lumine diuino ſibique in ſolitudine et occulto ſufficienti extendiſſe ſe virtutes diuinas propter generationem rerum, easque ad mundos emanatiuos relationem habere, operante per eas principiato primo, filio Dei conditore mundi rerumque omnium architecto, ſtatuit, vt ex ſequentibus diſpaleſcet. Alio vero loco ſ) primum illum hominem Cabbaliſtarum luculenter exprimit, de homine ad imaginem Dei ex terra facto differens, ita tamen, vt ad Platonicas nugas ſimul eum referat. Ait enim: Δίπτα ἀνθρώπων γένη, ὁ μὲν γάρ ἐστιν οὐράνιος ἄνθρωπος, ὁ δὲ γήϊος· ὁ μὲν οὖν οὐράνιος, ἅτε κατ᾽ εἰκόνα Θεοῦ γεγονὼς, φθαρτῆς καὶ συνόλως γεώδους οὐσίας ἀμέτοχος· ὁ δὲ γήϊος ἐκ σποράδος ὕλης, ἣν χοῦν κέκληκεν, ἐπάγη· διὸ τὸν μὲν οὐράνιον φησὶν οὐ πεπλάσθαι, κατ᾽ εἰκόνα δὲ τετυπῶσθαι· τὸ δὲ γήϊον πλάσμα ἀλόγου γέννημα εἶναι τοῦ τεχνίτου. *Duplex hominum genus: alter coeleſtis homo eſt, alter terrenus. Et coeleſtis quidem homo ille eſt, qui ſecundum imaginem diuinam factus eſt, expers corruptibilis et ex toto terrenae eſſentiae. Terrenus autem e ſeminali materia, quam humum vocant, eductus eſt. Propterea de coeleſti homine dicit eum non fictum, ſed ad imaginem efformatum fuiſſe. Figmentum enim terrenum irrationalis artificis* ſſ) *progenies eſt.* Quibus verbis quamuis de homine intelligibili loquatur, patet tamen ex loco priore, virtutem illam architectonicam, quae ſecundum Dei effigiem ex eo producta eſt et emanauit intelligi, cuius homines fiunt participes, adeoque idem principium ſubinnui, quod Adam Kadmon, primum ſuperioremque hominem Cabbaliſtae vocant, et ab eo, qui eſt in Malcuth, ſiue regno diuino diſtinguunt, qui nempe hominem inferiorem comprehendit, qui ſuperiorem vi emanationis influentis nanciſcitur t). Poſſent his addi plura, et paralleliſmus hic in doctrina de anima, deque angelis oſtendi, niſi vela tandem eſſent contrahenda, et redeundum in viam, a qua digreſſi ſumus. Sufficiunt quoque dicta, vt oſtendant, Cabbaliſtica dogmata iam naſcentis Chriſti tempore in Aegypto perſonuiſſe, et ex ſcholis Pythagorico-Platonicorum ad Orientalem philoſophiam reformatis Moſaicis illis accommodatis prodiiſſe, adeoque philoſophiam hanc Aegyptiacam, quodque in illa confirmatum eſt, emanationis ſyſtema veram clauem eſſe myſteriorum Cabbaliſticorum.

XI. Monendi vero ſunt Cabbalae arcana rimaturi, ſermonem non eſſe de Cabbala practica, ſed de theoretica; et in hac quidem non de artificiali et exegetica, ſed de philoſophica et metaphyſica, quae ſola ad hiſtoriam philoſophicam pertinet. Quid vero diſcriminis intercedat, in ſequentibus docebimus. Vt vero hoc addamus monitum, facit lapſus multorum, qui ante editam Cabbalam denudatam, Cabbalam artificialem et exegeticam, quae literalis et ſymbolica tantum eſt, arcani ſenſus

ſ) De allegor. leg. L. I. p. 46.

ſſ) Haec non ex Moſaica, nec ex Platonica, ſed ex Orientali philoſophia eſſe, haereticorum, qui Gnoſtici dicuntur, ſomnia de demiurgo docent.

t) Conf. Lexic. Cabbal. v. Adam Kadmon, p. 28. ſeqq.

Digitized by Google

ſenſus ſcripturarum ſacrarum, cum philoſophica et reali confuderunt, vt ex Pici, Reuchlini, Hackſpanii aliorumque ſcriptis patet, in quibus Cabbala illa exegetica vtramque facit paginam. Vix vero ediderat Cabbalam denudatam Knorrius, cum videret BVRNETIVS a), *Cabbalam illam verbalem, ad puerorum ſtudia et delicias pertinere, et iſta anagrammata ſciolis et ſemidoctis permittenda eſſe, nec in cenſum vnquam venire ſanae literaturae aut ſapientiae, aequumque eſſe, hanc partem tanquam inutile membrum aut maleſanum amputare a cetero corpore.*

XII. Ex his vero omnibus in genere de philoſophia Cabbaliſtica conſideratis a praeiudiciis liberati facile intelligunt, pſeudo-philoſophiae characteres in ea vbique deprehendi. Siue enim modum docendi vanum et ineptum, occultum et abſurdis atque inanibus imaginibus turbatum, ſiue ſyſtema emanatiuum, ordinesque emanationum conſtitutos ex meris ingenii otioſi ingeniis, ſiue notiones obſcuras, confuſas vagasque, immo nihili, ſiue conſequentiarum nexum miſerandum, calcemque ſine arena, ſiue praeiudicia auctoritatis et traditionis, ſine vlla rationis demonſtratione admiſſa, ſiue enthuſiaſmum impium et deiſmum, ad quem ſyſtema Cabbaliſticum ducit, conſideremus, nullibi eos ſapientiae characteres deprehendemus, quibus a nugis ingenii ſtolidi et imaginationis magis, quam iudicii imperium experti vera philoſophia diſtinguitur, et dignoſcitur. Quibus ſi adiicimus ſuperſtitionem deteſtabilem, ad quam confirmandam Cabbaliſtae hac metaphyſica in Cabbala ſua practica vtuntur, nemo, ſperamus, erit, qui durius nos, quam par eſt, de philoſophia, Cabbaliſtica pronuntiaſſe, conqueretur.

§. IV. Progreſſuris vero ad ipſius Cabbaliſtici ſyſtematis contemplationem prius Cabbalae diuiſio probe cognoſcenda eſt, ne, quod magnis viris accidiſſe iam monuimus, nobis quoque accidat, vt quae vno nomine gaudent, inter ſe vero diuerſiſſima ſunt, confundantur. Occaſionem vero comminiſcendi diuerſa Cabbalae genera dedit nugax Iudaeorum ingenium, praecipue in regionibus Orientalibus, in quibus imaginationis nimio ardore exagitatae furore accenſum, expulſa iudicandi vi ad ſymbola ſignificantiora, licet rei minus conuenientia delapſum eſt. Haec enim conſectantes Iudaei huncque corticem magis, quam nucleum doctrinae Cabbaliſticae ſectantes, miram nobis diſciplinam literalem Cabbaliſticam dederunt, et tricis naeniisque puerorum magis ludentium diligentia, quam virorum attentione dignis Cabbalam repleuerunt. Quas cum ſymbolorum loco adhibuiſſent, ad ſignificanda arcaniore modo myſteria ſua, inſuperabilibus obſcuritatibus repleuerunt, quicquid lucis in Cabbala in ſe ſatis tenebrarum complexa ſupererat. Quae niſi probe diſcernas, non tantum Dauus manebis in explicanda diſciplina Cabbaliſtica, ſed miris etiam modis con-

Diuiſio Cabbalae.

a) l. c. p. 364.

confunderis, id quod Sec. XVI, viris doctis, qui de Cabbala solliciti fuerunt, accidisse, aliquoties monuimus. Diuidi autem solet Cabbala Iudaeorum in theoreticam et practicam. Illam עיונית hanc מעשית appellant [v]. Theoretica nomen sortita est ab obiecto, quia circa res speculatione et meditatione assequendas occupatur: estque scientia explicandi scripturam sacram secundum traditionem arcanam, et hac methodo dogmata sublimiora de Deo spiritibusque atque mundis deriuandi, et mysticam quandam metaphysicam, physicam et pneumaticam exhibendi. Cabbala vero practica arcanam scientiam promittit, artificiosa applicatione nominum diuinorum, dictorumque scripturae S. vel singularum quoque vocum certo ordine, combinatione et commutatione adhibitarum, res efficere naturae modum cursumque superantes, morbos abigere, adiurare et expellere spiritus malignos, incendia restinguere, ictus armorum sine vulnere excipere, et quae alia sunt mirifica [w], quae istius ope se efficere posse iactat gens superstitiosa et impia: quam recte ideo notauit HENRICVS CORNELIVS AGRIPPA [x], horum tamen, si quosdam audis, artifex strenuus [y]. Ex hac vero Cabbalae practicae descriptione patet, tantum abesse, vt disciplinam quandam philosophicam exhibeat, vt potius nefandam superstitionem horrendo nominis diuini abusu detestandam, magiamque aliquam philosophiae nomine prorsus indignam promittat, licet quibusdam fundamentis ex Cabbala philosophica petitis, quae infra suo loco explicabuntur, nitatur. Hanc vero ita Iudaei suspiciunt, et non tantum licitam, sed pro summo quoque sapientiae thesauro commendandam esse iudicant, vt plures, praecipue recentiori tempore inueniantur, qui Cabbalae practicae se dedant, quam qui philosophicae, de quo ardenti Iudaeorum nostri temporis studio quod Cabbalae practicae impendunt, digna sunt lectu, quae congessit diligentissimi SCHVDTII [z] curiositas. Ad eam vero insaniam ineptum de Cabbala practica iudicium Iudaeos coegit, vt non vereantur asserere, viros sanctos in gente Israëlitica Abrahamum, Mosen [a] aliosque, maxime vero Salomonem hanc magiam Cabbalisticam exercuisse, et secretis scriptionibus posteritati commendauisse, nec admissum fuisse ad synedrium magnum quemquam, horum mysteriorum expertem [b]. De qua Iudaeorum impietate impudentissima collecta plura videsis apud EISENMENGERVM et SCHVDTIVM. Nec alio ex fonte hausta sunt, quae de libris magicis, qui hodie sub Salomonis nomine ambulant et incautis venduntur, solent tradi, quales sunt Clauicula Salomonis, Historia Asmodaei, et his similes nugis impiis et puerilibus pleni

v) R. ELIAS LEVITA in Thisbi lit. פ.

w) Vid. Io. IAC. SCHVDT. Memorab. Iudaic. P. II. L. VI. c. 31. seqq. p. 190. seqq.

x) De vanit. scient. c. 47. p. 49.

y) Multo labore se eam scrutatum esse ipse fatetur c. 48.

z) l. c. §. 15. p. 196.

a) Etiam Adamum, vt ex iis liquet, quae de libro Rasiel in praecedentibus dicta sunt.

b) Conf. RAYM. MARTINI pug. fid. P. III. dist. 3. c. 22 p. 933. EISENMENGER. Iud. detect. P. I. c. 8. p. 438. seqq. SCHVDT. loc. cit. pag. 191.

Digitized by Google

pleni [c], quorum librorum catalogum congessit doctissimus WOLFIVS [d]. Nihil vero in hac Cabbala practica magis solenne atque celebre, vel ad efficienda miracula magis efficax, quam nomen Dei adorandum יהוה, quod Schem hamphorasch, id est, nomen expositum vocant, quo detestando abusu ad res naturae viis et operibus longe maiores et miracula praestanda adhibere solent, nugati, maiores suos, maxime vero sanctissimos viros in populo Israelitico, res stupendas et omni fide maiores eo nomine effecisse, seque non minora efficere posse, quibus tamen enarrandis hic inhaerere, cum ad nostrum institutum non pertineant, nolumus, dabunt tamen insulsas impiasque fabulas Iudaeorum legere non fastidientibus multa laudati viri EISENMENGERVS et SCHVDTIVS [e]. His nominibus diuinis miris inter se combinationibus commutatis chartam, membranulas et similia signant, et amuleta certi generis miraeque, quod iactant, efficaciae construunt, quale supra in clypeo siue scuto Dauidico descripsimus. Vocant haec amuleta קמיעות, siue kamea, et triplici forma in trianguli speciem complicatas chartulas collo pectorique appendunt, eaque summo loco habent [f]: adiurationes vero spirituum, febrium medicationes, fascinorum solutiones, et his similia ea praestare, nugiuenduli gloriantur, quae quam inepta, quam impia, quam aliena ab omni iudicio philosophico, vel mediocriter ingenio sanus iudicioque recto paulisper vtens intelligit, dudumque ineptiae stultissimae gentis viris doctis explosae sunt. Quam tamen sanctissimum Seruatorem calumniari, quod ista ratione vsuque Cabbalae practicae miracula sua ediderit, merito indignantur omnes [ff]. Probe id intellexerunt viri quidam prudentiores inter ipsos Iudaeos, qui ineptum et insanum hoc contribulium suorum studium damnauerunt. Inter quos imprimis MAIMONIDES [g] audiendus est, qui de hac re ita differit: *Posteaquam autem fatui et mali quidam homines ea, quae de supra dictis nominibus attulimus, inuenerunt, ansam inde plura mendacia componendi arripuerunt, literas aliquas pro lubitu in dictionem vnam colligentes, ac hominibus persuadentes, illam hoc vel illo modo dictam aut scriptam, talem vel talem habere operationem atque effectum. Mendaciis his ita ab isto hominum genere confictis coeperant illa in certos libros referri, qui cum ad manus bonorum alioqui, sed nimis credulorum virorum, qui solidum non habebant iudicium, inter verum et falsum discernendi, peruenissent, et ab illis inter* κειμήλια *sua adseruati et absconditi fuissent, simplices posteri illos inuenientes, fidem eis tanquam veris adhibuerunt, et pro talibus receperunt, iuxta illud, quod Salomo*

 ait:

c) EISENMENGER. l. c. p. 350. P. II. c. 8. p. 440. BARTHOLINVS de libris bibl. c. XIX. p. 64. FABRIC. Cod. pseudepigr. V. T. T. I. p. 103. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 1047.

d) Ibid. P. II. p. 1216.

e) Vid. EISENMENGER. l. c. P. I. c. 3. p. 354. SCHVDT. l. c. §. 16. p. 198. BVDDEVS loc. cit. §. 38. p. 331.

f) SCHVDT. l. c. WOLF. l. c. P. II. p. 1377.

ff) EISENMENGER. l. c. p. 154. SCHVDT. l. c. p. 195. WAGENSEIL. tela ign. Sat. p. 25. 32.

g) Moreh nebhoch. P. I. c. 62.

Digitized by Google

ait: Stultus credit omni verbo. Alia Iudaeorum loca a Io. WVLFERO[h] adducta tacemus. Narratque CHRISTOPHORVS ARNOLDVS[i], Iudaeum quendam celebris nominis non tantum haec coram se improbasse, sed addidisse quoque, patrem suum, cum mortis oppetendae tempus instaret, inter cetera vitae honestioris monita, id quoque filiis suis accuratissime commendauisse, vt ab istiusmodi artibus et studiis per omnem vitam sedulo sibi cauerent. Eadem viri cordati inter Christianos passim[k] inculcant, qui vero pretium aliquod Cabbalae practicae statuere videntur, si alias sapiunt, vt REVCHLINO[l] accidit, veram indolem eius non perspexisse credendi sunt. Certe exempla tristia, quae male euenisse has artes magicas eiusmodi περιεργίας sectantibus docent[ll], luculentum argumentum exhibent, quam inanibus somniis illae nitantur. Nec rationes meliores sunt, et omnino fanaticis et insipidis Iudaeorum ingeniis dignae, quas pro incrustanda illicita hac arte afferunt: esse nomina effluxus ex obiectis suis habereque ideo intimam cum iis connexionem; praefectumque esse singulis rebus angelum rectorem, qui eiusmodi incantationibus adiurari mouerique queat, vt ad voluntatem Cabbalistae euocantis adiurantisque se flectat[m]. Quam ineptam opinionem ex Aegyptiaca philosophia habere originem, et ab eius sectatoribus paulo sanioribus fuisse reiectam, ex iis patet, quae *praecedente libro* de studio magiae inter Alexandrinos philosophos disseruimus. Certe ad abominationes gentiles inter Iudaeos grassantes hanc Cabbalam practicam pertinere, nobis non monentibus quilibet, qui ratione recte vtitur, intelligit. Cabbala theoretica porro in literalem siue artificialem, quam aliqui symbolicam quoque, licet minus accurate, vocant[n], et in inartificialem siue philosophicam dispescitur. Est vero Cabbala literalis, arcana et artificialis atque symbolica explicatio scripturae sacrae, quam a patribus suis se accepisse Iudaei gloriantur, qua certo artificio commutatis transpositisque literis, syllabis et vocibus sensus verborum alius et arcanus eruitur. In tres vero classes hanc Cabbalam, siue exegesin mysticam et traditiuam oraculorum sacrorum dispescunt, in Gematriam, Notarikon et Temurah, quas passim viri docti[o] explicuerunt, cum hae nugae multo notiores olim fuerint, quam Cabbala philosophica. Est vero Gematria species considerationis textuum sacrorum mathematicae, qua literae, voces, syllabae, commata, vel contextus inte-

h) In theriac. Iud. not. p. 65.

i) Append. ad WAGENSEIL. Sota p. 1199.

k) Vid. quos nominant WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 1219. SCHVDT. l. c. P. II. L. V. c. 35. pag. 211.

l) De verbo mirifico L. II. c. 12. pag. 924. Coll. Pist.

ll) Exemplum luculentum est incendium Francofurtanum in vico Iudaeorum per eiusmodi Baal Schemoth siue adiuratorem, R. Naphthali 1711 exortum, qui cum totius nationis suae pudore et indignatione prodidit, quam frustranea et falsa sint haec miracula omnia. Rem prolixe narrat SCHVDT. l. c. c. 6. p. 70.

m) Vid. EISENMENGER. l. c. P. II. c. 7. p. 376. BASNAGE l. c. p. 388.

n) BVDDEVS Obs. Hal. T. I. obs. 1. §. 6. intr. in hist. phil. Hebr. §. 38. p. 321. sed philosophica quoque tota symbolica est, eique hoc nomine literalis vel artificialis opponi accurate non potest.

o) Plura dabunt TH. HACKSPAN. Miscell. S. p. 290. et in compendio GLASSIVS philolog. S. L. II. P. I. tr. 2. s. 3. art. 7. p. m. 430. alios laudat WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. p. 1210. seq.

Digitized by Google

integri ex certo numerorum ordine expenduntur et cum aliis comparantur, quam variis modis Iudaei instituunt; maxime vsitatus tamen ille est, si literae, quae signa quoque numerorum apud Iudaeos constituunt, ita disponuntur, vt ex numerandi ordine vocis vel textus alicuius, inferatur altera vox vel alius textus, numero illi similis, hincque concludatur, hanc illius significationem arcanam esse. Hanc Gematriae speciem canon ille roborat, si in textibus vel vocibus duabus inter se collatis idem literarum exsurgit numerus, mysticus ibi sensus est. E. g. literae textus Gen. XLIX. 10. יבא שילה eundem numerum constituunt, quem vox משיח conficit, nempe CCCLVIII, adeoque inde concluditur, per Schiloh Messiam esse intelligendum [p]. Pertinet huc alia quoque Gematriae species, quam צורית vocant, siue Cabbalam figuratiuam, nempe quando mysticae redduntur caussae, cur quaedam in textu Hebraeo literae maiusculo scribantur charactere, reliquasque quantitate superent. Cuius lusus ingenii specimina in ipsos Iudaeos eleganter retorta exhibet IO. IAC. SCHVDTIVS, ad quem lectorem remittimus, cum ad nostros limites res non pertineat, sed prolixius in historia exegeseos sacrae delineanda sit, cuius breuem vero et perspicuam explicationem praeter multos alios dabit SALOMO GLASSIVS ὁ μακαρίτης [q]. Secunda Cabbalae exegeticae species est Notarikon, cuius duo potissimum modi sunt; vnus, quando ex initialibus seu finalibus aliquot vocum seu integri commatis literis vna vox colligitur, alter, quando ex vnius vocis singulis literis singulae voces, quarum illae literae sunt initiales, colliguntur. Prius Rascho Tebhoth, posterius Sophe-Theboth vocant, cuius exempla dabunt GLASSIVS, HACKSPANIVS [r] aliique. Tertia species Temurah dicitur, id est permutatio, fitque, vel per simplicem literarum earundem transpositionem, vel per alphabethariam permutationem seu reuolutionem. Prius Albam vocant, et purus putus anagrammatismus est; posterius Atbasch appellant, sicque literarum permutandarum seriem ordinant ex modo priore:

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ
ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

ex modo posteriore:

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ
ת ש ר ק צ פ ע ס נ מ ל

Facile ex nominibus, quibus hae species Cabbalisticae insigniuntur, suspicari quis potest, falsa esse, quae de antiquitate Cabbalae huius artificialis Iudaei nugantur. Gematriae enim nomen a Graeca voce geometria formatum est, quia secundum proportionem mathematicam literae numerantur. Notarikon, fatente R. ELIA LEVITA [s] nomen habet a notariis Romanorum siue ταχυγράφοις, qui vnius literae notatione integras deno-

p) l. c. P. I. L. V. c. 11. §. 49. p. 427. seqq.
q) loc. citat.
r) ll. cc.
s) In Thisbi lit. נ

denotare voces solebant, vel compendia literarum alia adhibebant. A quibus siglis nomen hoc deductum esse agnouit etiam R. NATHAN [ss]. Sed res ipsa quoque veterum temporum genio plane aduersa et inaudita, indigna quoque auctoritate scripturae sacrae est, et ingruentem sequioris aeui barbariem prodit, qua sepultis quasi et latentibus melioribus in eiusmodi tricis occupabantur otiosa hominum ingenia; nec inepta est coniectura HVETII [t], suspicantis, has nugas Iudaeos recentes accepisse a Graeculis esurientibus. Quod enim a verisimilitudine non abhorrere videtur BASNAGIO [u], Cabbalam hermeneuticam a literarum compendiis a DANIELE [x] vate narratis originem cepisse, frigidum admodum est, magisque probabile a gentilibus et Christianis, in anagrammatismis et acrostichis, deperdito elegantiae literariae sensu meliore acumen ingenii demonstrantibus Iudaeos haec crepundia didicisse. Inter gentiles enim Graecos grammaticos mature coepisse in eiusmodi minutiis ineptire ex GELLIO [y] constat, et Leonidae Isopsepha docent, hoc est, versus Homeri, qui collecto literarum singularum, quibus constant, valore, eundem numerum replent. In huiusmodi enim versibus, quorum priores literis constarent eiusdem numeri ac valoris, atque posteriores, Leonidas ille laudem quaesiuit, ex quibus aliqui in Anthologia extant. Vixit autem Leonidas hic poëta Alexandrinus imperante Marco. Ex Christianis autem in simili argutiarum genere panegyricum in Constantinum M. lusit Porphyrius Optatianus. Passimque exempla horum artificiorum extant apud scriptores Graecos ecclesiasticos, recteque huc etiam veterum ἀβράξας et μείθρας referuntur. Vt taceamus Lycophronis anagrammata, aliaque quae satis euincunt, inter Graecos has ineptias primum, vt leuiori sunt ingenio, ortum habuisse. Alia praecipue de siglis notisque vocum integrarum literis initialibus expressis dabit BASNAGIVS [z], ea in re prolixus, qui consuli potest. Ex his vero intelligi sine labore potest, originem Cabbalae artificialis prorsus esse gentilem, nec ante templi vrbisque vastationem quaerendam, quamuis non audeamus cum REIMMANNO [a] initia eius in Sec. III reiicere. Ex his vero de exigua quoque vtilitate huius Cabbalae constat, quae euertendae magis, quam eruendae menti sacrorum scriptorum inseruit. Nisi in hunc eam vsum adhiberi quis velit, vt eiusmodi artificio Iudaeos ipsos oppugnet, et veritatem Christianam ita κατ' ἄνθρωπον defendat, vel ex his interpretamentis de illorum opinionibus statuere velit, quem vsum eleganter ostendit THEODORVS HACKSPANIVS [b]. Potissimus vero vsus se monstrat in addiscenda Cabbala reali, quam nemo intelliget, nisi hanc explicandi vel torquendi potius sacras paginas methodum intelligat, eo quod mysteria philosophica Cabba-

ss) In Aruch h. v. conf. HVET. demonstr. eu. Prop. IX. c. 11. p. m. 453.
t) De vita sua p. m. 60.
u) Hist. Iud. L. III. c. 23. p. 613.
x) Cap. V. 5.
y) L. XIV. c. 6.
z) l. c. p. 614. seqq.
a) Hist. theol. Iud. L. I. c. 15. §. 4. p. 344.
b) In diss. de Cabbala Miscell. SS. pag. 341. seqq.

Digitized by Google

Cabbalistae, eiusmodi lusibus tanquam symbolis quibusdam absconderunt. Cuius exemplum libri etiam antiquissimi Cabbalistarum Iezirah et Bahir [c] exhibent, ex quibus, quam puerilia et inania hi homines excogitauerint, luculentis speciminibus videre est. In quibus, quam parum salis insit, vel vno exemplo docere patietur Lector beneuolus. In *libro occultationis* [d], qui est tractatus Soharicus: Sex primae voces, quibus legem auspicatus est diuinus scriptor, sunt sex numerationes microprosopi, et sex membra eius, sic vt legendum sit pro בראשית in principio ברא שית creauit sex: tredecim vero voces versiculi sequentes tredecim formae sunt, dignitatis dignissimae, siue barbae macroprosopi. Vix risum tenebit lector, has ineptias legens, nisi indignetur, ab impuris apellis maiestatem scripturae sacrae ita vilipendi. Plura addere et taedet et piget, dabit tamen alia citatus liber *Siphra de Zeniutha*, et qui magna patientia insanientium Iudaeorum praecipue Cabbalistarum nugas collegit IACOBVS BASNAGIVS [e]. Haec vero sufficere putamus, vt clare cognoscatur, reiiciendam plane ex philosophicis terris et in exilium pellendam esse Cabbalam artificialem, artem nugacissimam, pueris quam viris philosophantibus digniorem. Aliam prorsus indolem habet Cabbala realis siue philosophica, quae est doctrina metaphysica sublimior et symbolica de Deo, spiritibus, mundo, eius origine, initio et fine, de anima et similibus secundum traditionem a maioribus acceptam. Eam in duas partes dispescere solent, quas ab initiis Geneseos libri et visionis Ezechielis Bereschith et Mercauah appellant. Quod ita interpretantur illi ex Iudaeis, qui Graecanico more philosophantur, et in his praecipue MAIMONIDES [f], vt prius physicam posterius metaphysicam siue theologiam innuere dicant, eo quod in libro Geneseos creationis historia, in prophetia vero Ezechielis apparentis diuinitatis visio enarretur. Aliter tamen alii, praecipue ex Christianis. Quidam [g], apud veteres Maaseh Bereschith continuisse putant ea, quae de Dei essentia, voluntate et operibus thetica et morali ratione reuelata fuerint: Maaseh mercauah vero mysteria typorum legis ceremonialis et forensis comprehendisse, exque priori, degenerante theologia Iudaica, Talmudicam, ex posteriori Cabbalisticam exortam esse. Aliis inter quos Cl. WACHTERVS [h], Cabbala Bereschith est ipsa Cabbala contemplatiua, siue rerum diuinarum et humanarum caussarumque, quibus hae res continentur, vberrima scientia, qua vna nos cum ceteras res, tum quod est difficillimum, conatur docere, vt Deum et nosmet ipsos lumine naturali nosceremus, atque vt ex hac cognitione Dei et nostri et ceterarum rerum adiumenta et auxilia peteremus, vitae bene beateque instituendae. Cabbala Mercauah autem est

c) Haec vero esse signa interpolationis ex supra dictis intelligitur.

d) Cab. denud. T. II. p. 349. seqq.

e) l. c. L. III. c. 11. p. 301. seqq.

f) Constit. de fundam. legis c. II. §. 16. p. 24. c. III. §. 16. 17. p. 48. 49. et GVIL. VORSTIVS ad h. l. conf. Moreh nebhoch. P. II. c. 39.

g) I. B. CARPZOV. introd. in theolog. Iud. c. VI. p. 20. REIMMANN. l. c. c. 15. p. 380. n. 1.

h) Elucid. Cabbal. c. IV. §. 24. p. 67.

Digitized by Google

eſt ipſa Cabbala practica, theurgica et magica, cuius partes ſunt innumerae, quam qui nouit, dicitur admirandis pollere virtutibus. Docet autem praecipue myſteria nominum diuinorum, quorum inuocatione eduntur miracula, nomina et virtutes angelorum daemonumque, communicationem ſpirituum, verba mirifica, ſignaturas rerum, punctationem, ſcrutinium animorum, interpretationes ſomniorum, aſtrologiam, futurorum praedictionem, alchymiam, medicinam etc. Verum valde timemus, vt haec Cabbaliſtarum menti per omnia ſint conformia, vt enim Maimonidae teſtimonium, longe aliter hanc doctrinam explicantis ſileamus, quam explicationem veriſimillimam eſſe BASNAGIVS [i], iudicat, docente *Lexico Cabbaliſtico* [k], quod in *Cabbala denudata* extat, Mercauah doctrinas ſephirothicas comprehendit, quae ad Cabbalam practicam non ſpectant. Rectius itaque Bereſchith Cabbaliſtica dogmata de emanationibus ſuperioribus in Adam Kadmon et ſephiris comprehenſis, Mercauah de inferioribus vſque ad mundum Aſiahticum et materialem, et cortices ſiue malos ſpiritus pertingentibus comprehendere videtur: quamquam probabile eſt, ipſos Iudaeos in explicanda hac Cabbalae theoreticae diuiſione non ſemper concordare. Quidam ſcientiam de nominibus diuinis huc etiam aduocant, de quorum virtute et inſigni efficacia ad res miras perpetrandas Cabbaliſtae innumera garriunt. Maxime vero de nomine Iehoua plena ſunt Cabbaliſtarum ſcripta, vt vel ex ſolis libris *Iezirah* et *Sohar* cognoſci poteſt. Non vero patitur inſtituti noſtri ratio, vt in iis explicandis ſimus prolixi, vnde lectorem harum rerum curioſum vel ad *Lexicon Cabbaliſticum* [l], quod Cabbalae denudatae inſertum eſt, vel, qui clariora deſiderat, ad BASNAGIVM [m] ablegamus; apud quos adorandi nominis myſteria explicantur: in illo etiam de aliis nominibus diuinis, v.g. de nomine Aelohim et Alla, de nomine Zebaoth, de nomine Ael Aelion, de nomine Aeiaeh, de nomine Adonai, de nomine Iah, de nomine El Schaddai Cabbaliſtica explicatio affertur. Vt vero ſpecimen habeat lector, ſubtilitatis Cabbaliſticae, nosque ἀσύμβολοι ab hoc quoque dogmatum Cabbaliſticorum genere non diſcedamus, en paucis explicationem Cabbaliſtarum philoſophicam nominis diuini Iehoua [n].
„Nomen ſcilicet tetragrammaton eſt quintum, quo velut columna ſuperiores inferioresque ſephiroth fulciuntur et cum eo vniuntur, ab imo „ad ſummum aſcendendo, et ab eo influxum accipiunt, a ſummo ad „imum deſcendendo. Et hoc nomen ſe habet vt arboris truncus, cui „alia ſancta nomina omnia ſupra et infra et circumcirca, vt frondes et ramos „inſerta comperimus. Eſt enim radix et fundamentum omnium diuino„rum nominum, quae ipſi implicantur, vnde omnes ſephiroth ſupernae „per illud ordinantur, omnesque gradus mundi excellentes ſecundum „ſpe-

i) l. c. c. 10. §. 12. p. 289.

k) Cabbal. denud. T. I. P. I. pag. 553. voc. מרכבה.

l) Illud enim librum Pardes comprehendit, qui de nominibus diuinis agit.

m) l. c. c. 13. p. 324. ſeq.

n) Lex. Cabb. v. יהוה p. 382. ſeqq.

Digitized by Google

„ſpeciem ſuam et omnia vehicula tam ſumma, quam ima ab eo repraeſentantur. Immo et literae et puncta ab hoc nomine dependent, et „quicquid cogitatur et dicitur, in eo conſiſtit. Prima eius litera eſt punctum intellectuale et formale, quod nulla creatura intelligit, quia abſconditum eſt, ab oculis viuentium, ita vt homini non liceat meditari „ſuper eo, cum credendum tantum ſit, quamuis non intelligatur, nec „comprehendi queat vera ipſius eſſentia °. Haec litera refertur ad ſephiram ſecundam, quae dicitur Chochmah, ſiue ſapientia. Kether enim, „ſiue corona non adumbratur, niſi in apice tantum literae Iod, quantum „inuoluit myſterium Aenſoph. Duo enim nomina repraeſentat et apex „quidem illius ad ſuperna reſpiciens refert lucem illam magnam, primitiuam, profundam, exiſtentiam primitiuam in ipſa natura veritatis eius, „quae vocatur א״ריך et איך גבור, et אין ob nimiam deliteſcentiam, qua „latet omnia entia tam ſumma, quam ima, quorum nullum de eo quicquam valet intelligere : vocatur vero אריך quod habet ſignificationem „exiſtentiae, et denotat rem quae conſiſtit in ipſeitate veritatis ſuae, quaſi, „qui ſolus ſit, qui ſciat exiſtentiam ſuam. Et quia nomen א״ריך in profundo, vt principium exiſtendi eſt miſericordia magna, quae ſubiugat „omnes auctores, hinc vocatur אר. Ex iſtius apicis myſterio prodit „litera Iod, quae vocatur Chochmah, arbitrium illimitatum, quae eſt „ſephira ſecunda. Litera ſecunda tetragrammati ה״ ad Binah refertur, „quae eſt faſciculus nouem ſephirarum, immo decem, quia connectit tres „ſupernas cum ſex ſequentibus, immo et decimam Malchuth, quando illa „vnitur cum Ieſod. Nomen huic appropriatum eſt tetragrammaton cum „punctis Aelohim, quia Gebhurah, quae vocatur Aelohim, prouenit ex „Binah, et hoc nomen denotat miſericordiam et iudicium, et ab ea proueniunt poteſtates iudicii. Litera tertia ו״ denotat ſex illas ſephiras, quae „tres ſupremas ſequuntur, eſtque myſterium vnionis omnium ſephirarum ſuperiorum et inferiorum, et aſcendit vsque ad Kether, id eſt ſupremam, deſcenditque vsque ad Malchuth, ſiue infimam, omnesque „eidem adhaerent, quaedam infra, quaedam ſupra, quaedam ad dexteram, quaedam ad ſiniſtram, ipſa autem vocatur linea media. Hinc „habet nomina Ael in Cheſed, Aelohim in Gebhurah, Iedid in Tiphereth, Iedud Zebaoth in Nezach, Aelohim Zebaoth in Hod, et Aelohi „in Ieſod. Ex his vero aliae quoque nominum diuinorum combinationes „oriuntur &c. Litera quarta eſt ה״ vltimum ad Malchuth pertinens, „quae eſt Dominium et Schechina et ſapientia poſterior et Adonai. Hoc „nomen eſt perfectae vnitatis myſterium et lapis Iſraëlis varias delicias et „bona ad eum deferens, et illa habitat ſemper inter Iſraëlitas etiam in exilio eorum Exod. XXV, 8. ſupra hanc autem in fine octo ſephirarum eſt „lapis alius pretioſior margaritis, qui ambit ſeptem ſephiras intra ſe locatas, et propterea vocatur lapis Schoeraeth Eſth. I, 6. Ex his omnibus „ſequi-

°) En ſpecimen philoſophantis.

Digitized by Google

„ſequitur, ſi pronuntiatur tetragrammaton, aſſumi ore omnia nomina „ſancta, totumque mundum cum plenitudine ſua, vnde intelligitur my„ſterium praecepti illius Exod. XX, 7. non aſſumes nomen tetragramma„ton Dei tui in vanum, quia creatura nulla digna eſt, illum lingua ſuſti„nere, quo portantur omnes exercitus ſupra et infra. Cum itaque homo „effert tetragrammaton, linguaeque ſuae motu literas eiusdem motitat, „hoc ipſo commouet mundos in celſiſſimis, omnesque angelorum exer„citus in ſupernis gradum ſiſtunt, et admiratione atque triſtitia ob eum „hominem capiuntur. Reliqua nomina diuina veſtes quaſi regiae ſunt, „non partes regis eſſentiales, ſed inſtrumenta ſaltem et habitus pro indu„mento et defenſione eiusdem. Parciturus itaque mundo et miſerturus „induit Cheſed, Gen. XXI, 33. Cum iraſcitur mundanis ob peccata „eorum, tunc producit inſtrumenta indignationis ſuae, inque horum „vexillo eſt nomen Aelohim, Pſ. LXVIII. &c." Habes hic, lector, breue compendium eorum, quae in libro *Pardes* fuſe et confuſe, vt ſolent Cabbaliſtae, atque obſcuriſſime de nomine tetragrammato dicuntur, ex quibus, quantum per denſum ſatis velum perſpici poteſt, cognoſcitur, nomina diuina Cabbaliſtas ita cum doctrina ſephirothica coniunxiſſe, vt ex eorum figura ſonoque, quae neceſſario vinculo connexa ſint, atque inter ſe coniugata, emanationum diuinarum ſeriem fere omnem pendere, et eius pronuntiatione moueri poſſe credant. Quae quoque ratio eſt, cur nomini huic, naturam diuinam pleniſſime euoluenti miraculoſos effectus tribuant. Aſt quam frigida, quam puerilia ſint omnia, quamque inepta ex figura literarum ד, ו, ה, י, ratiocinia, quam deteſtabilis ſcripturae S. abuſus inde fluat, ex hoc loco abunde liquere putamus. Cuncta vero, ſi ſymbola vocum literarumque tollantur, ad ſyſtema emanatiuum pertinere, virtutumque ſubſtantialium ex Deo emanantium, et alias virtutes iterum ex ſe progenerantium operationes deſcribere, ex ipſo ſyſtemate ſephirothico conſtabit. Eiusmodi vero cognomina Deo tribuunt plurima, quae in tabula exhibet liber laudatus [p]. Sed et artificiali Cabbalae ſua res eſt cum nominibus diuinis, quorum exempla, ne longiores ſimus, videnda apud Basnagivm [q]. Tandem ad Cabbalam realem et inartificialem quoque a quibusdam referuntur literae coeleſtes ſiue alphabethum ſidereum, quod nouo ſomnii genere in ſcenam produxit Iacobvs Gaffarellvs, orbi literato *inauditas curioſitates* deſideranti perſuaſurus, plerorumque Cabbaliſtarum, praecipue auctorum libri *Sohar* et *Iezirah* hanc hypotheſin eſſe, quod eius fide repetiit Thomas Bangivs [r]. Chriſtianos autem quos ὁμοψήφους allegauerit Gaffarellus, malumus apud ipſum legi [s], quam lectorem his nugis longius, quam par eſt, detinere. Quamuis autem inter Cabbaliſtas notum dogma

p) pag. 419.

q) L. III. c. 13. §. 14. p. 337. ſeq.

r) In coelo Orientis Ex. I. p. 96. II. p. 173.

s) Vid. in compendio Bvddevs Intr. in hiſt. phil. Hebraeor. §. 45. p. 409. ſeqq.

Digitized by Google

dogma ſit, coelum ſtellasque et intelligere et loqui, et libri inſtar eſſe, ex quo a peritis ſiderum inſpectoribus futura diſci queant, nihil tamen illud commune habet cum ſomniis Gaffarelli, quae huc tendunt: ſtellas certo ordine a Deo eſſe diſpoſitas, quanquam mira primo intuitu in iis confuſio appareat. Hoc vero ordine literas alphabethi Hebraici eas conſtituere, at, quamuis ſtellae octauae ſphaerae fixae ſint, non tamen easdem literas ſemper conficere, ſed plerasque earum pro diuerſo planetarum aſpectu literas variare: maxime vero reſpiciendum eſſe ad ſtellas verticales, eas enim, quae alicui regno impendent, euentus eidem futuros praedicere. Diſtinguendas etiam ſtellas pro ratione coeli partium, orientis, occidentis, meridiei, ſeptentrionis. Haec et ſimilia multa tradit, nugasque has a Cabbaliſtis ſe didiciſſe, non adductis tamen eorum verbis, locisque allegatis, iactat. Verum vt de inſulſa inficetaque hypotheſi nihil dicamus, quam ridendam explodendamque lectoris iudicio permittimus, illud falſum eſt, Cabbaliſtas, licet cetera magnos ſomniorum nugacium patronos, talia protuliſſe. Vnde coniecit B. BVDDEVS [t], ab Arabibus ea inuenta ad Iudaeos quosdam recentiores perueniſſe, et ab iis pro Cabbaliſticis placitis venditata eſſe: quae coniectura quoque BASNAGIO [u] placuit. Quamuis autem ab Arabum ingenio ea non abhorreant, euincendum tamen prius eſt, eos coeleſtes ſiderum imagines in literas commutaſſe. Ipſe tamen Gaffarellus inauditarum harum curioſitatum inuentor detectorque primus non eſt, ſi vera ſunt, quae ipſe tradit, Iudaeum quendam R. ELCHA BEN DAVID librum *de lectura per ſtellas* ſcripſiſſe, qui Cremonae in incendio a flammis deuoratus ſit, ſique KIRCHERO [x] fides, qui refert, Iudaeum quendam ABIVDA librum *de characteribus coeleſtibus* elaborauiſſe. Fatemur, tamen, et Gaffarelli et Kircheri nobis fidem in hac re tantam non videri, vt nugaciſſimam hypotheſin Iudaeis tribuere audeamus. Quicunque autem eius auctor fuit, certe indigna eſt, quae in philoſophiae hiſtoria locum habeat, quamuis in Pythagorea hiſtoria ſuo loco commenta his non valde diſſimilia occurrerint. Nihil enim habet, quod vel mediocriter philoſophiam ſapiat, nihil, quod ad ſyſtema Cabbaliſticum pertineat, quare recte a viris doctis tota ea fabula ad aniles naenias reiecta eſt [y]. Eundem enim in cenſum recte refertur, in quem Cabbalam artificialem retulimus, qua ipſa adhuc deterior eſt, cum ne literas quidem veras, ſed mera imaginationis exorbitantis ſomnia et imagines vanas ſequatur. Sed de his nugis ſatis. Grauiora iam conſideranda et cardines philoſophiae Cabbaliſticae exponendi ſunt.

t) loc. cit.

u) l. c. L. III. c. 26. §. 9. p. 687. ſeqq.

x) In Oedipo Aegypt. T. II. p. 109. confer. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 13. FABRIC. Cod. pſeudepigr. V. T. Vol. II. p. 2.

y) RICH. SIMON. Bibl. crit. T. II. cap. 15. BANGIVS l. c. Obſ. Hal. T. IV. obſ. 12. §. 8.

Fundamenta systematis Cabbalistici.

§. V. Cabbalae philosophicae doctrinam descripturis de vero eius fundamento primisque principiis, quibus ea innititur, et ex quibus, rite cum iis connexis coaptatisque conclusionibus, clarius aliquod systema erui sistique potest, ante omnia dispiciendum est. Hoc enim filo Ariadneo nisi istum labyrinthum ingrediamur, nunquam inueniemus exitum verum optatumque. At quam arduum et difficile opus hoc sit, quam impedita et aspera via, quam obscurissimae, quibus incedendum est, semitae, et quam insuperabilia se obiiciant impedimenta, ex iis, quae supra in obseruationibus generalioribus de Cabbala diximus, abunde constat. Satisque id probant exempla virorum doctissimorum, qui Cabbalisticum systema explicare aggressi passim hallucinati sunt, certe sui magis ingenii εὑρήματα, quam Cabbalistarum placita nobis propinauerunt. Non prouocabimus ad eos viros eruditos, qui ante Cabbalae denudatae editionem arduo operi manum admouerunt, eorum enim neminem haec mysteria feliciter satis inspexisse, constat: sed ad peritiores atque exercitatiores in hac parte historiae philosophicae prouocamus, Henricum Morum, Helmontiumque parentem, quorum de Cabbalistico systemate cogitationes in *Cabbala denudata* complexus est illustris KNORRIVS [z]. Qui duo viri, cum primi fuerint, qui Cabbalisticae philosophiae systema ex confusione Iudaeorum in ordinem redigere et ex tenebris in lucem pertrahere conati sunt, omnino attentionem merentur. Ne vero mysteria Cabbalistica perspecturi confundantur, quando vident contraria duo systemata tribuisse Cabbalistis viros hos valde acutos, enarrabimus heic loci paucis, vtriusque opinionem de systemate Cabbalistico, et quid iure in vtraque desiderandum sit, candide exponemus, vt his remotis, quae offendere possent, eo felicius et itinere minus impedito progredi in systemate Cabbalistico detegendo valeamus. Ita vero MORVS in *fundamentis philosophiae siue Cabbalae Aëtopaedomelissaeae*, summa capita Cabbalistica ordinat.

I. Ex nihilo nihil potest creari.

II. Ac proinde nec materia potest creari.

III. Neque vero ob vilitatem naturae suae a se existere potest, eo quod nulla res vilis a se existere potest.

IV. Nulla igitur est materia in rerum natura.

V. Quicquid vero est, spiritus est.

VI. Spiritus autem hic increatus est, et aeternus, intellectualis, sensibilis, vitalis, per se mouens, infinitus amplitudine et a se necessario existens.

VII. Proinde spiritus hic reuera est essentia diuina.

VIII. Nec vlla essentia praeter diuinam a se existere potest.

IX. Cum vero nulla omnino sit essentia praeter hanc in rerum vniuersitate, et manifestum sit, aliquam ex essentia hac vnica, actu diuidi, palam est, essentiam diuinam diuidi posse.

X. Cum

z) T. I. P. II. p. 293. 308. seqq.

Digitized by Google

X. Cum vero essentia diuina sit, singulae particulae infinitae sunt, et in orbes infinitae virtutis et amplitudinis possunt extendi expandiue.

XI. Et vero cum singulae arenulae lapidumue granula particulaeque aëris, aetheris, sint partes huius diuinae essentiae, aeque manifestum est, quod in minutissimas has partes possint contrahi et constringi.

XII. Ex contractis partibus constat mundus, qui vocatur, materialis, cum reuera spiritualis sit, constans vtique ex diuisis spiritibus, particulisue diuinae essentiae, in monadas punctaque physica contractis et constipatis.

XIII. Contractio haec est status somni seu soporis, diuinis his particulis, expansio vero status euigilationis.

XIV. Euigilationis vero gradus sunt varii, videlicet in vitam vegetatiuam, sensitiuam, rationalem, et in Neschamam, Chaiah, et Iachidah; immo tandem euigilatio fit et expansio in infinitum fere amplitudinis et virtutis orbem, adeo vt haec diuina particula spiritusue particularis mundum sibi fabricare possit ex terra, aqua, aëre, coelo, ceterisque partibus consistentem.

XV. Ac proinde particularis hic spiritus e puluisculo, puta marmoris, fieri potest planta, e planta brutum, e bruto homo, ex homine angelus, ex angelo denique nouae terrae coelique creator D E V S.

XVI. Idem dici potest de singulis diuinae essentiae particulis, quas necesse est aut actu separatas esse, aut separabiles, nempe omnes aut esse, aut esse posse Deos terrarum coelorumque creatores. Hactenus Morus, qui haec postea in scholiis latius exponit. Alterum systema Io. BAPTISTAE HELMONTII est, quem auctorem esse *dialogi Cabbalistici* ex fide Cl. WACHTERI [a] scimus, quod hunc in modum praecipit.

I. Creator in se constituit spiritualem naturam, idque semper, et ab aeterno generauit, spiritusque ex se exhalauit, ab eo re ipsa separatos.

II. Horum spirituum aliqui ob caussam aliquam e statu cognoscendi et penetrandi seu mouendi descenderunt in statum impenetrationis, et sic in centra et profunditates suas migrarunt.

III. Hae monades inertes variis modis coaluerunt.

IV. Ex his spiritibus ita inter se coalitis orta est materia, tenebricosa, mortua et impenetrabilis.

V. Materialis itaque mundus est reuera spiritualis, nempe substantia talis, quae in coecitate et quiete illa, atque priuatione prioris felicitatis aliquando spiritus fuit, et adhuc radicaliter et fundamentaliter talis est, dum constat ex spiritibus lapsis, obdormientibus et torpentibus.

VI. Adeoque materia, qua talis, seu priuatiue considerata, non existit ex se positiue, sed priuatiue, vt vmbra, quies etc.

a) Spinozism. in Iudaism. deteCt. P. II. pag. 57.

VII. Haec abyſſus ſpirituum mortuorum vel torpentium tandem euigilat, reditque in ſtatum liberiorem et ſolutiorem.

VIII. Deus itaque creator eſt materiae, at mediate, non vero immediate.

IX. Creatura ex eadem ratione Deo eſt ratione temporis coëterna, ſed non ratione ordinis naturae, vt radii ſolis a ſole dependent, ſed cum eo coëxiſtunt.

X. Creat itaque Deus per neceſſitatem intrinſecam, nempe ratione naturae ſpiritualis, ſpiritus ex ſe exaeſtuans; ſed in mediata creatione, quae eſt tranſiens ad extra, qua ex materia ex ſpiritibus torpentibus coalita creat v. g. alia coelum, alia terram, alia ſidera, agit libere.

XI. Sequitur inde, materiam, qua talem, non eſſe ſpiritum, ſed potius ſubſtantiae ſaltem ſpiritualis extrinſecam et accidentalem quandam modificationem, a qua quam longiſſime diſtet Deus intelligentiſſimus et omnium maxime motor.

XII. Deus itaque materialis dici nequit, ob infinitam eſſentiae ſuae intelligentis et mouentis ſe et alia omnia eſſentiam atque naturam.

XIII. Parum itaque ἀκριβῶς dicitur, materiam factam ex nihilo, eo quod abſurdum eſt, ab ente ſumme perfecto, ſumme intelligente, ſumme libero, motum per ſe habente in ſummo gradu, ſumme penetrante, ſumme immutabili, ſumme poſitiuo, ſumme viuo, produci immediate ens ſumme imperfectum, omni ſcientia, intellectu et cognitione in ſummo gradu carens, ſumme neceſſarium, coactum, et ad leges motus paſſiui in ſummo gradu obligatum, adeoque omni omnino libertate et volitione deſtitutum, omni beatitate priuatum, adeoque ſumme mortuum et torpidum, et nihil eorum habens, quae in cauſſa continentur, cum tamen cauſſa nihil poſſit producere ſibi plane diſſimile.

XIV. Creatio itaque materiae facta eſt, ſpiritibus in ſtatum torporis et mortis deſcendentibus, et in monadas phyſicas atque atomos degenerantibus.

XV. Eſt vero ſpiritus idem quidem quod eſſentia diuina, ſed identitate generica vel ſpecifica, non numerica.

XVI. Eſt itaque ſyſtema ſeparatorum mundus a Deo ſeparatus.

XVII. Eſſentia vero diuina non admittit diuiſionem propter vnitatem.

XVIII. Spiritus in ſe conſideratus, quoad nos indefinitus eſt, eiusque amplitudo et extenſio tanta, quantam admittit gradus cognitionis et vnionis eius.

XIX. Non ergo conſtringitur ipſa diuina eſſentia, ſed illud quod ei analogum fuit, ſpiritus nempe creatus. Haec conſtrictio poteſt vocari ſomnus et torpor et mors.

XX. Euigilatio, quae a Cabbaliſtis vocatur ſecretio ſcintillarum, tot habet gradus aſcenſus, quot ſtatui poſſunt deſcenſus, quorum tamen ſummus eſt, vnio cum Deo, licet non vnitas, et vis creandi, non primaria,

Digitized by Google

maria, id eſt, producere ſpiritus, ſed ſecundaria, quae eſt formare vehicula, &c. quae eidem communicari queat.

Et haec quidem Helmontius, qui tamen academice et tentaminis gratia ſe tantum proponere dicit. Patet vero ex vtroque ſchemate, emanationis modum viros hos doctos, praecipue quoad materiam, excogitatis ſuppoſitisque nouis principiis oſtendere, et ex eo Cabbaliſtarum dogmata explicare voluiſſe. Quod recte quidem factum fuiſſe, ex ſequentibus conſtabit: at hypotheſibus precario aſſumtis tentandum non erat. Mirum itaque non eſt, non pauca in iis philoſophumenis diſplicuiſſe viris eruditis aliis, praecipue, qui in hac eruditionis, parte acutius vidit reliquis, Cel. WACHTERO [b], qui Mori ſyſtema examini ſubiecit. Recte is obſeruat theſin nonam, poſſe eſſentiam Dei diuidi, prorſus repugnare menti Cabbaliſtarum, qui cum tota Iudaeorum caterua vehementer inſiſtant doctrinae de vnitate Dei, quae τὸ multum in Deo reſpuit. Vnde Moſes Germanus negauit Helmontio, Deum vnum et multa eſſe. Poterat id diſcere Morus ex R. COHEN IRIRAE *porta coelorum*, qui diſerte [c]: *Cauſſa prima, Deus nempe benedictus, eſt vnus et ſingularis, incommunicabilis pluribus. Nam quia natura et eſſentia Dei ſunt ipſa diuinitas ſingularis, manifeſtum eſt, quod non extendatur ad alia, nec aliis ſit communis: quia alias eſſet hic, et alius ab hoc, adeoque non hic; vno verbo: indiuiduum et vniuerſale, eſſentia idem et eſſentia communis, indiuiſibilis et diuiſibilis. Et concluditur, quod eſſentia et natura Dei ſit incommunicabilis, ſed in indiuidualitate eſſentiam habens; vnde patet et demonſtratum eſt, quod non tantum non detur, niſi vnum ſingulare, indiuiduum, et identitatem eſſentiae habens, benedictus nimirum, qui cauſſatus non eſt, ſed cauſſa prima; ſed et repugnet, illum eſſe ſingularem in ſe, et indiuiduum, et ſimul communem alii vel pluribus.* Ita vero cadit etiam theſis decima, vndecima et duodecima, quae Cabbaliſtarum mentem non exprimunt. Illi enim, vt vir laudatus alio loco [d] recte obſeruat, conſiderant mundos non vt Deum, ſed vt naturae diuinae neceſſarium et immanentem effectum, hinc R. Lorienſis expreſſe dixit, mundum ideo conditum eſſe, vt poſſet Deus perfectus fieri in facultatibus ſuis et nominibus magnificentiae, vt Iehoua et Adonai, vel vt alii addunt, vt poſſet ſe ipſo frui, ſeque ipſum inuerſo quaſi oculo intueri. Cum vero neceſſe ſit, cauſſam alicuius rei, immanentem et emanantem cum illa ſingulariſſime vnum eſſe, quomodo omnes concipiunt, rem et modum rei a parte rei non diſtingui: hinc porro addunt Cabbaliſtae mundum eſſe opus ſubſtantiae diuinae infinitae, attributa ſua infinita varie modificantis, et ad varias ſephiras, emanationes, effluxus, virtutes, formas et naturas finitas determinantis, ſecundum intellectum infinitum. Sed ne quis mundum cum ipſo Deo benedicto in ſecula confundat, ſubiungunt, ſubſtantiam diuinam eſſe natura priorem affectionibus

b) l. c. p. 234. ſeqq.
c) Cabb. denud. P. III. p. 7.
d) Elucid. Cabbal. c. III. §. 7. p. 30. ſeq.

Digitized by Google

bus ſuis, adeoque etiam mundo Deum, ſed eſſe mundum manifeſtationem et reuelationem Dei in ſe occulti. Negantes autem mundum eſſe Deum de Deo in ſe ſpectato, quatenus ſpectatur vt En-Soph, ſeu occultus et ſe ſolo contentus, intelligi volunt. Si quis autem mundum velit vocare Deum, quatenus Deus ab intellectu humano conſideratur vt Adam-Kadmon, id eſt, quatenus reſpicitur non vt abſconditus, ſed per emanationes et effluxus a ſummis ad ima euolutus et explicatus, eatenus non repugnant, vniuerſum aliqua ratione poſſe dici Deum, ſed manifeſtatum. Rectiſſime haec vrget vir praeſtantiſſimus, quia ſyſtema Cabbaliſticum non diuidit eſſentiam Dei in multa, et vni multa ineſſe contendit, quod contra articulum fundamentalem primum et praecipuum eccleſiae Iudaicae pugnat, ſed tantum per modum emanationum et communicationis eſſentiae rerum omnium origines explicat, quod ſyſtema Mori prorſus euertit, qui Stoicam hypotheſin Cabbaliſtis affinxit, ea autem principia poſuit, quibus latiſſimum aequor, quod tangit Cabbaliſtica philoſophia, exhauriri non poteſt. Longe vero magis recedit a Cabbaliſtis Helmontianum ſyſtema, quod multitudinem in vnitate Dei alia, quam Morus, nec feliciore ratione ponit. Ita enim vnum in eſſentia Dei Cabbaliſtae ponunt, vt non queat ſeparatione ſpirituum torpentium in partes diuidi: quam ſeparationem nec nouit Cabbala, nec indicat ſyſtema ſeparatorum. Vt taceamus animae originem ex hac Helmontii explicatione non poſſe ſecundum Cabbaliſticorum doctorum mentem oſtendi. Anima enim non ex ſtatu euigilationis eſt, et ex torpente monade euoluta et excitata ad ſtatum ſenſitiuum, rationalem, ſpiritualem et diuinum eleuatur, quod Cabbaliſtis Helmontius affingit, ſed ex ſuperiore Horto Eden per mundos deſcendit, et veſtimenta in deſcenſu ſenſitiua et vitalia demum accipit. His itaque exemplis virorum acutiſſimorum, qui non ſatis feliciter in hac arena deſudarunt, moniti, abſtinebimus ab omni hypotheſi precario aſſumta, et ad emanationis leges, quas ſecutos fuiſſe Cabbaliſtas ſupra probauimus, attendentes, ea eligemus, quae cum veteres Cabbalae doctores obſcurius, tum recentiores huius philoſophiae interpretes paulo clarius tradiderunt, ſperantes fore, vt vbi hi tres fontes conſpirauerint, veriſimili ratione vera mens Cabbaliſtarum queat detegi. Maxime vero ex recentioribus commendari merentur R. Iizchak Loriia et R. Abraham Cohen Irira, quorum prior ſcripſit *librum Druſchim*, qui introductionem exhibet metaphyſicam ad Cabbalam, ad quem ſcripſit Henricvs Morvs *conſiderationes de quaeſtionibus*, in quibus dubia haud leuia contra ſyſtema hoc metaphyſicum in ſcenam produxit: poſterior autem in libro *Schaar Haſſchamaim*, i. e. *porta coelorum*, Hiſpanice, tum Hebraice ſcripto et poſtea in Latinum ſermonem tranſlato tractationem de Cabbaliſticis dogmatibus metaphyſicam dedit, ſolito clariorem, et concinniori ordine decurrentem, in qua auctor Platonicis haud raro argumentis et illuſtrationibus vtitur. Vtrumque librum debe-

Digitized by Google

debemus studio illustris KNORRII, qui eos partem haud ignobilem collectionis suae Cabbalisticae [e] esse voluit. Eidem debemus etiam commentarium R. CHAIIM VITAL in librum Soharicum *Siphra de Zeniutha* [f], sed multo obscuriorem, quem is demum recte intelliget, qui Irirae commentationem metaphysicam probe expenderit.

Systematis Cabbalistici delineatio generalis.

§. VI. Istis vero fontibus consultis his potissimum fulcris innititur systema metaphysicae Cabbalisticae:

I. Ex nihilo nihil fit, i. e. oriri aliquid ex nihilo non potest. Caput atque cardo hic est totius philosophiae Cabbalisticae omnisque systematis emanatiui, quod ideo ex essentia diuina emanasse cuncta statuit, quia impossibile ducit ex non-ente vllo modo fieri ens, ex nihilo aliquid. Luculenter id supponit IRIRA [ff], statuens: *Non tantum produxisse Deum omnia entia, et quicquid in iis continetur, in caussato hoc primo, i. e. Adam Kadmon, sed et modo quam perfectissimo produxisse, nimirum emanando, et non creando, per modum caussatorum, non formatorum, et, vno verbo, eminenter formalia et intellectualia.* Non ignota quidem apud Cabbalistas vox creationis, at longe alio sensu, quam in scholis Christianorum personat, in quibus productionem rei finitae ex non-ente vel nihilo per virtutem caussae infinitae, et necessario per se subsistentis innuit, hoc enim sensu inter Cabbalistas creationis vox nunquam audita est. Sed creatio Cabbalistico sensu est emissio et expansio diuini luminis in tempore facta, vt mundi existerent. De qua luculentus locus LORIIAE [g], qui ita de creatione pronuntiat: *Ab illo tempore, quo coepit expansio et emissio ista horum luminum, mundorumque dictorum, dependet existentia creationis, notio scilicet omnium creatorum, sese inuicem ordine subsequentium, vsque ad hoc ipsum momentum. Quoniam igitur ordine quodam opus fuit expansioni et emissioni huic, tempore sibi ordine succedenti, non sane possibile fuit, vt vel citius fieret vel tardius creatio mundi huius: quilibet enim mundus creatus est, post creationem mundi sibi superioris, et mundi singuli creati sunt atque extensi et demissi, et procedunt alius sub alio, temporibus diuersis, et a se inuicem discrepantibus, donec ordo tangeret creationem mundi huius: atque tunc iste creatus est, tempore sibi debito creatis prius mundis superioribus.* Similia passim apud Cabbalistas occurrunt, quorum loca exhibentur in *lexico Cabbalistico* quod videndum [h]. Non mirandum vero, Cabbalistas, alia in ecclesia sua doceri, vt supra demonstratum, videntes ad hunc lapidem offendisse, multo minus cum Cel. BEAVSOBRIO [i] ex hoc Cabbalistarum

e) Loriiae liber T. II. P. I. p. 28. Irirae T. I. P. III. p. 1. seqq. extat.
f) T. II. P. II. tr. 4. p. 3. seqq.
ff) Diss. IV. c. 1. p. 76.
g) Tr. I. Druschim c. I. p. 30.
h) Voce בריאה p. 208. voce התנוצצות p. 571. conf. BVRNET. Archaeol. phil. L. I. c. 7. p. 366. BASNAGE Hist. Iud. L. IV. c. 7. p. 132. 150. seqq. Praeiuit PHILO, quod mundus sit incorr. p. 939.
i) Hist. Manich. P. II. L. V. c. 3. p. 195.

Digitized by Google

ſtarum dogmate concludendum, totam eccleſiam Iudaicam ita de creatione decreuiſſe. Aperte enim πρῶτον hoc καὶ κύριον δόγμα Cabbaliſtarum prodit, philoſophiam Cabbaliſticam non ex gremio veteris doctrinae Iſraëliticae, ſed ex ſinu gentilis philoſophiae prodiiſſe, quam in vniuerſum ita praecepiſſe, et ex non-ente etiam a cauſſa infinite potente et per ſe ſubſiſtente nihil poſſe produci, docuiſſe, adeoque vel duo principia coaeterna, Deum et materiam ſtatuiſſe, vel vnam omnino rerum omnium ſubſtantiam duabus partibus immanentibus, agente et patiente, Deo ſc. et materia conſtantem aſſeruiſſe, vel per emanationem ex Dei gremio cuncta effluxiſſe, contendiſſe, ex luculenta, quam hactenus dedimus, ſyſtematum metaphyſicorum et phyſicorum omnium philoſophiae gentilis delineatione patet, recteque a viris doctis affirmatum demonſtratumque eſt [k]. Cauſſa vero, quae inprimis Cabbaliſtas adduxiſſe videtur, vt hoc axioma in ſe veriſſimum ſenſu illimitato reciperent, haec potiſſimum eſt, quod inter ens et non-ens diſtantiam infinitam et contradictoriam eſſe viderent, et τὸ ex, ad cauſſam materialem referrent, quam in ſpiritibus quidem exulare dicunt, verum ad materiam pertinentem in Deo locum non habere putant, eo quod materiae contradictoria eſſet natura reſpectu Dei, quam nempe in priuatione ſola ſtatuunt, orientales philoſophos ſecuti: vnde non eſſe reuera in mundo materiam, aſſerunt, vt poſtea oſtendemus. Confudiſſe vero homines hos abſtractas ideas cum ſenſibilibus conceptibus, miſcentes cauſſam materialem cum materia, adeoque circulum commiſiſſe vitioſum, ex dictis liquet; quemadmodum veram mentem eccleſiae ſuae, ex nihilo condidiſſe Deum omnia, non ſatis aſſecuti τὸ ex male pro particula cauſſae materialis acceperunt, rati non-ens vel nihilum fuiſſe cauſſam materialem, ex qua Deus omnia condiderit. Quod falſum omnino et abſurdum eſt, eo quod ens et non-ens ſimul exiſtere, et in ordine cauſſarum reperiri inuoluit. Quam tamen abſurditatem creationis ex nihilo patroni recte reiiciunt. Vnde concidunt ſimul rationes omnes, quas pro Cabbaliſtis contra creationem ex nihilo affert HELMONTIVS [l] pater, eo quod ſupponunt, τὸ ex, ſolam cauſſam materialem innuere, ſicque nihil inter cauſſas referri et priuationem meram enti neceſſario adiungi. At nec eccleſia Iudaica vetus, nec quae eam ſecuta eſt Chriſtiana vnquam ſomniauit, priuationem eſſe cauſſam effectus poſitiui, quemadmodum, qui aſſerit cum D. Paulo: Deum ex tenebris produxiſſe lucem, nunquam tenebras cauſſam dicet eſſe materialem, ex qua Deus lucem produxerit et formauerit. Quin et haec ratio Cabbaliſtis id principium commendauiſſe videtur, quod metuerent, ne aeternitati Dei iniuria fieret, niſi ita ſtatuerent. Ita enim ratiocinati videntur: ſi ex nihilo fieri poſſit aliquid, poſſibile eſſe, vt aliquando Deus non fuerit, ſed ex nihilo demum ortus ſit atque extiterit. Verum hac quoque

k) BVRNET. l. c. p. 373. et qui ex inſtituto argumentum hoc excuſſit BEAVSOBRIVS l. c. c. 2. p. 163. ſeqq. et qui multo luculentius id demonſtrauit Cel. MOSHEMIVS pec. diſſ. CVDWORTHI Syſt. intellectuali inſerta.

l) loc. citat.

Digitized by Google

quoque ratione creationis ex nihilo ſenſum non percepiſſe dicendi ſunt, quae tantum abeſt, vt res omnes ſine cauſſa efficiente infinita ab aeterno neceſſario exiſtente ortas eſſe dicat, vt potius neceſſitatem entis infiniti cauſſaeque efficientis infinita potentia inſtructae euincat, et efficaci ratione ita Dei exiſtentia ex hoc ipſo principio, abſoluto ſenſu ſumto: ex nihilo nihil fit, demonſtretur. Quod ſi verum ſenſum creationis ex nihilo maleſani doctores cogitaſſent, ſi ad ea dogmata de Deo attendiſſent, quae ſacra oracula de infinita Dei potentia afferunt, parcius iſta ſtatuiſſent, et facilius impium emanationis ſyſtema, quod Deiſmum inuoluit, euitaſſent. Id enim vult dogma glorificandae ſummi Numinis maieſtati conuenientiſſimum: ex nihilo creaſſe Deum omnipotentem omnia: produxiſſe ens hoc infinitum, et neceſſario ex ſe exiſtens, perfectiſſimum nulliſque impotentiae limitibus circumſcriptum omnia, ex nulla praeexiſtente materia, adeoque ante illud et cum illo nihil fuiſſe, cum omnia crearet, ſed ex liberae voluntatis et infinitae potentiae diſpoſitione, ſine cauſſa materiali extitiſſe omnia. Quod nec contradictionem, nec impoſſibilitatem vllam inuoluit, cum omnino ad entis abſolute infiniti naturam pertineat, vt a nulla cauſſa materiali infinita eius potentia et, quod idem eſt, eſſentia limitetur, hoc enim demum contradictionem inuolueret: cum e contrario hac ratione ens hoc ſummum et infinitum vera et ſola cauſſa ſit non exiſtentiae tantum neceſſariae, qualem in emanatione Cabbaliſtae fingunt, ſed et contingentis, qualis in rebus ex nihilo creatis obſeruamus. Quod an non magis et rationi et pietati conueniens ſit, quam Deum non cauſſam tantum efficientem, ſed et materialem rerum omnium facere, quod Cabbaliſtae faciunt, quicquid etiam de materiae notione priuatiua garriant, vt incautos decipiant, quilibet iudicare poterit, qui cauſſarum ſeriem intelligit. At hoc fundamento ficulneo innititur totum ſyſtema Cabbaliſticum; hac cynoſura praeeunte ab eccleſiae ſuae doctrina patriaque traditione ſeceſſum fecerunt; hoc paranympho gentili philoſophiae connubium promiſerunt; hoc ſuaſore mundum in Deum expanſum, Deum in mundum contractum nefanda impietate conuerterunt. Quid itaque de toto ſyſtemate pio prudentique iudici ſtatuendum ſit, ex his colligi poteſt. Plura deſideranti affatim de hac re dabunt BASNAGIVS [m], MORVS [n] et WACHTERVS [o], viri acutiſſimi, vt alios taceamus, qui pro veritate creationis ex nihilo pugnarunt. Ipſe IRIRA [p], licet totus ſyſtemati emanatiuo inhaerens, fatetur, *vt aliquid exiſtat ex nihilo, requiri vim infinitam et actum, qui non reperitur niſi in cauſſa prima, eo ipſo, quod eſt aliena a finitate.* Quod ſine dubio ex Chriſtianorum ſcholis habuit, Cabbaliſtae enim veteres ideo emanationum ſeriem receperunt, quod ne ab infinito quidem lumine aliter, quam emanatione ex ſe aliquod produci crederent.

 II. Non

m) loc. cit.
n) l. c. T. I. Cabb. denud. P. II. p. 295.
o) Spinoz. in Iud. P. II. p. 224. ſeqq.
p) l. c. diſſ. II. c. 3. p. 47.

Digitized by Google

II. Non datur itaque substantia, quae ex nihilo prodiit, vel ex nonente creata est.

III. Hinc materia quoque ex nihilo prodire non potuit, sed ex alio originem cepit. Probat id IRIRA [q] ex absurditate processus in infinitum ita: *Descensus perfectionis a summo gradu ad imum, et a maximo ad minimum, non potest esse in infinitum, sed perueniendum tandem ad id, quod omnium maxime priuatum est perfectione, quod est materia prima, quae aliena et priuata est ab omni perfectione et forma, et vsque adeo vicina atque propinqua nihilo et priuationi, vt ab hac non differat per id, quod habet, quia nihil habet omnino, sed per id, quod possit obtinere et recipere, quae est absoluta essentialitas entium, id est formarum naturalium et compositorum.* Miscuisse his in verbis Iriram notiones et axiomata Peripatetica Cabbalisticis, rei huius periti facile deprehendent: at assumit tamen et rationibus ab Aristotele mutuum acceptis probat, materiam non esse solam priuationem, sed subiectum ex quo, et emanationem infimam, ideo necessaria consequentia asserendam, quod emanationes ex summo ente non possint in infinitum protrahi vel in merum abire non-ens.

IV. Materia propter vilem naturam suam originem a se habere non potest. Ratio est, quia ipsa materia forma caret, adeoque materia a nonente vel a nihilo potius, vno tantum gradu differt, proximaque est nihilo, vt monet IRIRA [r].

V. Hinc vero sequitur, non esse materiam proprie dictam in rerum natura. Ratio philosophica thesis huius quae inter κυρίας δόξας Cabbalisticae philosophiae pertinet, haec est [s]: *Intentio caussae efficientis est, sibi simile reddere opus suum, et quanto gradu simile esse potest opus caussae suae, in tantum etiam decet illud produci. Vnde cum caussa prima sit substantia incorporea et intellectualis, conuenit vt etiam producat substantiam incorpoream et intellectualem potius, quam materialem et corpoream, quia illa similior est ipsi quam haec.* Valde id vrsit HELMONTIVS [t], monens, si materiam qua talem, Deus creasse statuatur, poni ita actiuam caussam produxisse passiuum effectum, vitam, mortem etc. verbo, effectum sibi prorsus dissimilem et contrarium, quod contra ordinem caussarum et effectuum sit. Quas rationes in hanc vnam concludere possumus, ex ente non posse prouenire non-ens: adeoque id quod materiae nomen habet, debere habere entitatis aliquid, nec meram priuationem esse posse. Ex quo sequitur, cuncta quae sunt, reuera esse spiritum, nec posse esse materiam, quae in se mera sit priuatio. Magna vero se hic premi difficultate Cabbalistae qui philosophari et ratiocinari didicerunt, vident, eo quod palpant, spiritum hunc modificatum, quem materiam vocari dicunt, ex priuatione ita factum, habere in se compo-

q) l. c. c. 4. p. 48.
r) Ibid. p. 49.
s) l. c. p. 57.
t) Loco supra laudato.

Digitized by Google

compositionem partium, at composita ex ente vno simplicissimoque emanare non posse. Cui difficultati vt occurrat IRIRA [w], *caussatum*, dicit, *quod a natura simplicissima progrediatur, habere entitatem, non vero vnitatem vel simplicitatem, sed esse quodammodo plura. Cum enim vnum sit, quod caussae suae est inferius, necessario debere esse multum, vt ex numerorum natura constat. Et quia compositum sit ex conceptu, qui aliquid habet de caussa eius, et ex conceptu quo dissimile est caussae suae, hinc apparere, quod non sit simplex, vt illa, sed compositum ex vnitate cuiusuis partis suae, et ex natura cuiusuis vniuersali et ex omnibus simul sumtis atque toto.* Quod totum argumentum Pythagoricum est, quae schola ex vnitate et duitate numeros resque omnes productas esse dicebat; quam philosophandi rationem veteribus Iudaeis placuisse, qui principia Cabbalisticae philosophiae didicerunt, ex Philone constat. Verum ludere nos Cabbalistas, metaphysicas notiones physicis immiscentes et ex composito quodam in abstracto, vel potius multo, compositum aliquod in concreto effingentes, facile deprehendet, qui haec paulo altius rimatus fuerit.

VI. Ex his porro fluit, omnia, quaecunque sunt, esse spiritum.

VII. Spiritus hic increatus est, aeternus, intellectualis, sensibilis, vitalis, per se mouens, infinitus amplitudine, et a se necessario existens.

VIII. Ac proinde hic spiritus est Ensoph, Deus infinitus. Rationibus has duas assertiones roborat IRIRA [x] philosophicis, demonstrans, hunc spiritum esse perfectum, simplicem, independentem, a corporis natura remotum, infinitum, optimumque, adeoque Ensoph siue Deum benedictum in secula, caussam caussarum et essentiarum omnium.

IX. Cuncta itaque oportet ex hoc spiritu infinito emanare atque fluere. Hactenus principia negatiua Cabbalistae posuerunt, quae recte quoque secuti sunt Morus et Helmontius; qui vero primum iam principium positiuum explicaturi pro emanatiuo systemate Stoicum elegerunt, vel Eleaticum, falsoque tribuerunt Cabbalistis. Eorum enim philosophiae prora puppisque, et principium verum atque primum est: omnia ex Deo emanasse. Nempe negata rerum productione ex nihilo et vno Eleatico atque Stoico, duo tantum originis earum modi restant, vt nempe res omnes aut ex praeexistente materia formatae dicantur, aut emanasse ex essentia Dei afferantur; prior enim caussam materialem extra Deum ponit, posterior in ipso Deo. At priorem esse absurdissimum, et primo articulo fundamentali ecclesiae suae, vnitati Dei aduersum, probe intelligebant, restabat itaque posterior, cum creationem ex nihilo, id est, nulla praeexistente caussa materiali pro impossibili haberent, vt dicerent, cuncta ex Deo emanasse. Quod vt ab Orientalibus acceperunt, qui id a Zoroastre didicerunt, vetus systema dualisticum Magorum ita emendante et reformante, ita vbique in libris Cabbalisticis crepant. Qua de re ne patientia

w) §. 7. p. 75.

x) c. 4. p. 11. c. 6. p. 18. c. 8. p. 25. c. 9. p. 29.

Digitized by Google

lectoris abutamur, loca LORIIAE [y] et IRIRAE [z] apud ipsos legi volumus. Dabimus tantum locum Soharicum [a], vt constet, non recentiores tantum Cabbalistas hoc systema emanatiuum excogitauisse, sed veteres idem quoque supposuisse. Ita vero allegoricus liber: *Traditum est, antequam senior seniorum occultus occultorum institueret efformationes regis, et diademata diadematum, principium et finis non fuit. Sculpsit ergo et proportiones instituit in se, et expandit ante se velum quoddam, et in eo sculpsit, et certa proportione distribuit reges, et formas eorum, et non substiterunt.* Non afferemus in praesentia, vbi alia agenda sunt, obscurissimi loci interpretationem, euolutae allegoriae velo, videri enim facile ea potest in paraphrasi quam adiecit *Cabbalae denudatae* auctor, sed id tantum monemus, aut nullum prorsus sensum verbis his inesse, aut intelligendam esse productionem sephirarum siue principiorum ex occulto occultorum emanantium per emanatiuum aliquod principium primum, quod primum principiatum recte vocites, constitutum, quod symbolo veli ex Deo occulto facti adumbrat. Eo enim fine ista efformatio facta est, vt Deus in occulto latens, per emanationes suas appareret, et conspiciendum se praeberet. Ait enim auctor in sequentibus: *Senior seniorum occultus occultorum, in membra compositus et praeparatus est, quasi diceretur inuentus est, et non inuentus est, non enim plane comprehendi potuit, sed formatus quidem est, nec tamen innotuit alicui, quoniam est senior seniorum, sed in conformatione sua innotuit, vt quidam senex senum, decrepitus ex decrepitis, occultus occultorum, et in signis suis innotuit, et non innotuit: canus habitus et aspectus apertura faciei cuiusdam, sedet super throno scintillarum, vt subigat illas etc.* Ex quibus verbis paulo curatius attento manifestum esse potest, macroprosopon, siue principiatum primum quod fontis instar reliquis omnibus est, ideo emanasse, vt Deus in aeterno latens conspicuus fieret, sicque mundus esset per emanationem Deus manifestatus. Hoc enim sine emanatione concipi non potest. Sed haec cuncta ex sequentibus lucem accipient. Et haec caussa est, cur R. NAPHTHALI HIRTZ in *explicatione libri Sohar* [b], Deum locum mundi vocitet, qua in re contribules plerosque habet consentientes, vt supra dictum.

X. Ex hoc vero rerum omnium fonte spirituali constituto, necessario est, omnia effluxisse, adeoque in eo quoque consistere.

XI. Est itaque mundus effectus Dei immanens, in quo essentia diuina attributa et proprietates suas variis modis gradibusque explicuit et modificauit. Hoc luminis infiniti symbolo Cabbalistae exprimunt, quod retraxit radios, vt possent finita existere, inque iis per Adam Kadmon mundos figurauit. Ita enim laudatus commentator Soharicus [c]: *Principium emanati-*

y) Tr. I. libr. Druschim c. 20. p. 30. c. 3. p. 39. 40.

z) l. c. diss. V. c. 9. p. 101. seqq. p. 108. seqq.

a) Idra Rabba Sect. II. Cabb. denud. T. II. P. I. p. 390. seqq.

b) Sect. I. §. 30. p. 159.

c) loc. cit.

Digitized by Google

natiuum omnium collegit vestigium in puncta minuta, et ex centum punctis facta est litera vna, in illis enim omnibus vita est, consistuntque e luce substantiae eius. Quibus clariorem lucem affundit LORIIA [d], cuius verba, cum rerum omnium ortum emanatiuum satis luculenter explicent, hic integra legenda dedimus. Ait enim: *Scito quod antequam emanarent emanantia, et creata essent creata, lux suprema extensa fuerit plenissime, et impleuerit omne vbi, adeo vt nullus daretur locus vacuus in notione lucis, nullumque spatium inane, sed omnia essent plena luce illa infiniti hoc modo extensa, cui sub omni notione sua finis non erat, eo quod nihil esset, nisi extensa illa lux, quae vna quadam et simplici aequalitate vbique sibi erat similis, atque ista vocabatur Or Haënsoph, lux infiniti. Cum autem in mentem veniret extenso huic, quod vellet condere mundos, et emanando producere emanantia, atque in lucem proferre perfectionem potentiarum suarum actiuarum et nominum atque cognominum suorum, quae erat caussa impulsiua creandi mundi, tum compressa quadantenus lux ista a puncto quodam medio ad latera circumcirca recessit, atque sic relictus est locus quidem vacuus, dictus spatium inane, aequidistans a puncto illo exacte in medio eius constituto.* Quam manifestationem emanantis Dei infra schematismo explicabimus. Ex his discimus, caussam finitatis et modificationis esse, distantiam a caussa prima: quo longius enim a primo fonte emanans distat, eo maiorem oportet esse imperfectionem. Perfectionem enim emanationibus propter infinitatem summa caussa tribuere non poterat, sed sufficiebat infudisse essentiam finitam, quo ipso quodammodo permanebant defectuosa, et infinitate illa carentia, quam intra se habet: sic vt diminutior caussati gradus ex eo proueniat, quod caussa eius non absolute in illud extendatur. Pluribus haec luculenter explicat IRIRA [e], dignus qui legatur. His itaque suppositis porro necessario ex legibus systematis emanatiui sequitur:

XII. Quo propius emanans est infinito fonti primoprimo, eo maius est et diuinius; et e contrario.

XIII. Quo magis longiusque a fonte hoc summo primoue distat emanatio, eo magis deficit diuina virtus atque natura [f].

XIV. Vt vero emanationes ex occulto latenteque infiniti luminis diuini fonte prodirent, apparerentque modificationes diuinarum potestatum et proprietatum, primum aliquem fontem principiatumque ex se emanare fecit, per quod et ex quo omnes reliquae emanationes consisterent; et hic Adam Kadmon est, id est homo primus, siue Dei primogenitus. Hic ille fons est primarius, ex quo emanarunt, tanquam ex principiato primo omnia, quod sub veli imagine ab occulto occultorum expanso Iochaidis schola adumbrauit; de quo in sequentibus plura dicemus. Obscure de hoc homine primo, quem a Mose intelligi volunt narrante: Deum condidisse

d) l. c. p. 32.
e) Diss. V. c. 7. 8. p. 96. seqq. c. 12. p. 107. LORIIA l. c. c. 2. p. 38.
f) Hoc ex systemate mundorum Cabbalisticorum infra explicando lucem accipiet.

Digitized by Google

didisse hominem ad imaginem suam, veteres Cabbalistae differunt, variis-que eum symbolis abscondunt [g], de quibus postea dicetur. Clarius tamen hanc caussam instrumentalem infiniti Dei primariam in condendis mundis expandendisque emanationibus suis depingunt LORIIA [h] et IRIRA [i], quorum hic tredecim argumentis fortissimis euincere conatus est: *Quod a principio primo immediate emanauerit principiatum vnum tantum et perfectum.* Accepisse hoc quoque Cabbalistas ex schola Alexandrina Platonicorum ad Orientalium philosophiam reformatorum, doctrina illorum de λόγῳ menteue diuina, ceterarum rerum omnium fonte, luculenter demonstrat.

XV. Primogenitus hic Dei filius in emanationibus suis se De[illegible]cipuis modis manifestauit, decemque fontes luminosos ex sinu suo expulit, qui vocantur sephiroth [k]. Ex instituto hanc assertionem infra explicabimus.

XVI. Per has sephiras siue fontes lucidos ex primogenito homine prod-ierunt res omnes coelestes et in emanatione immanentes; spirituales productaeque sine praecedente materia; angelicae, et creatae in substantia et subiecto, et materiales, quae dependent a materia in esse, subsistere, posse, et operari. Inde oriuntur quatuor mundi Aziluth, Briah, Iezirah et Asiah, id est, emanationis, creationis, formationis et fabricationis [l]. Sensum asserti luculentius infra euoluemus, et qua ratione legibus systematis emanatiui quatuor hi mundi Cabbalistici constent, explicabimus. Hoc autem loco id monendum, cuilibet horum mundorum suum peculiare systema sephirothicum tribui, ex Adam Kadmon siue principiato primo prodiens, quas emanationum distributiones per hos mundos per radios lucis ex primi hominis cranio, oculis, auribus, naso, ore etc. prodeuntes symbolica ratione praefigurant; et ita e. g. sephirothicas emanationes mundi Asiahtici siue materialis ex pectore deriuant. De quibus nugis videndus LORIIA [m].

XVII. Ex his porro sequitur, quicquid existit, non existere ex se ipso, nec ex nihilo ortum esse, sed ex Deo mediante principiato primo siue fonte emanatiuo, qui est primogenitus Dei, effluxisse ex infinito lucis diuinae oceano. Haec formalis ratio systematis emanatiui est, quod omnia ex latente occultaque Deitate mediante principio aliquo primo, quod ante omnia ex Deo effluxit, deriuat, qua ratione Zoroaster ex Mithra Oromasden, Simon Magus philosophiae orientalis alumnus ex Deo abscondito virtutem siue aeonem maximam liberatorem mundi, Alexandrini philosophi mentem diuinam siue λόγον deriuauere, et ex hoc demum principio reliquis omnibus origines suas tribuerunt. Nam hi

g) Idra Rabba Sect. II. §. 31. Cabbal. denud. T. [illegible] p. 397.
h) l. c. p. 35.
i) l. c. [illegible] II. p. 31. seqq.
k) [illegible] p. 35. 41. 73.
l) LORIIA l. c. p. 44. IRIRA l. c. diss. V. c. 7. p. 97. diss. VI. c. 16. p. 134. Lexic. Cabbalist. v. Aziluth. p. 146. Et Cabbalistae tantum non omnes.
m) pag. 43.

Digitized by Google

hi omnes cum Cabbaliſtis, in his duobus fulcris totius ſyſtematis emanatiui conſpirabant, emanauiſſe lucida, realia, ſubſtantialia omnia ex Deo, eum vero, cum ob eſſentiae profunditatem in abyſſo deitatis occultus latuiſſet, ex ſe genuiſſe, vel expuliſſe generationis vel emanationis modo principium aliud diuinum ſibi proximum, per quod ſe manifeſtauerit, rebusque omnibus eſſentiam et exiſtentiam ex ſe largitus fuerit. Vidit id, vt in philoſophorum Graecorum ſcriptis raro inter ſuos exemplo erat verſatiſſimus, IRIRA [n], qui recte obſeruauit, Plotinum eandem doctrinam defendiſſe, demonſtrando, neceſſario exiſtere aliquid quod ſit ſupra omnia, et eſſe aliquid quod ſit infra omnia, nempe corpus, et quod inter duo extrema ſit medium aliquod, quod duo haec extrema vniat. Nam quod Alexandrinis philoſophis σεῖραν catenamue illam conſtituit, quae a mente diuina dependet, et per varios emanantium ordines et ſeriem vsque ad corpora pertingit, et ſumma imis coniungit, id Cabbaliſtis primigenius ille Dei filius, homo primus eſt, et quae ab illo dependet ſephirarum catena per quatuor mundorum ordines, vsque ad materialem mundum ſe extendens. De qua re cum ſuo loco luculenta Plotini verba adduxerimus, totumque horum philoſophorum ſyſtema explicuerimus, hic nihil mouemus, lectoris arbitrio relinquentes ea, quae ibi dicta ſunt, cum Cabbaliſtico ſyſtemate comparare, quod ſine nouo lumine in argumento in ſe obſcuro non fiet. Qui ſi ſimilitudinem PLOTINI [o] ea de re adhibitam, cum ea, quam R. NAPHTHALI HIRTZ [p] attulit, contulerit, videbit non ſine delectatione, ouum ouo non eſſe ſimilius, quam Alexandrinorum et Cabbaliſticorum philoſophorum de emanationibus ex primo principiato meditationes.

XVIII. Eſt itaque mundus a Deo diſtinctus, vt effectus a cauſſa ſua, verum non vt tranſiens, ſed vt immanens: ex quo patet, propter emanationem mundi ex Deo, eum eſſe Deum manifeſtatum, ſiue eſſe eum euolutionem et expanſionem Dei in ſua eſſentia occulti, et in eo, velut regno ſuo patefacti et viſibilis. Dedimus hac de re verba Soharica paulo ſupra; et neceſſario haec ex antecedentibus conſequuntur. Vi enim ſyſtematis emanatiui, non eſt quidem emanatiuum formaliter idem cum eo, ex quo emanauit, cum ratione ordinis naturaeque principium prius ſit principiato, et ita in ordine cauſſalitatis omnino ab effectu ſuo, licet in eſſentia immanente, diſtinguatur: quo ſenſu etiam recte dicitur, Cabbaliſtas Deum et mundum, creatorem et creaturas inuicem diſtinxiſſe. Aſt cum ex vno eodemque fonte fluxerint omnia, et eadem eſſentia gaudeant, per ſeriem emanationum communicata, licet varie modificata et limitata, patet tamen quo fundamento Cabbaliſtae accuſari queant, quod

n) l. c. diſſ. II. c. 2. p. 41.
p) Cabb. denud. T. II. p. 257.
o) Ennead. VI. L. V. p. 660. ſeqq.

Digitized by Google

quod vnitatis diuinae immemores essentiae diuinae multa radicaliter immo essentialiter quoque inesse, et finita ex infinito fonte effluere dixerint. Quaecunque autem in eo Cabbalistarum vel culpa vel innocentia sit, de quo hoc loco non disputabimus, illud certum, et, ne dogmata diuersissima inter se confundamus, probe notandum est, mundum Cabbalistarum esse necessarium et immanentem effectum DEI, ab essentia eius tantum ratione manifestationis distinctum separatumque, quemadmodum radii solis ex eius lumine emanantes in eo a sole distinguuntur, quod lucis expansio sunt, licet a lumine illius quoad essentiam non distent. Sunt itaque sephirae, aeones, ideae, effluxus, emanationes, formae, et quaecunque alia philosophorum hac de re vocabula occurrunt, Deo quidem fonte suo posteriores natura et ordine, et hoc quidem sensu mundus, qui per eas ex Deo emanauit, non est Deus, sed ex Deo, sicque systema Cabbalisticum a Stoico differt. Verum hoc tantum de Deo En-Soph, id est, de principio omnium primo-primo in occulto latente intelligendum est, non vero de Adam Kadmon siue Deo in principiatorum serie et euolutione se ad inferiora extendente et manifestante, sic vt hac significatione mundus Deus dici queat, non Stoico vel Eleatico sensu, sed Pythagorico-Platonico. Vnde licet Irira aliquoties ad Eleaticorum vnum prouocauerit, id tamen non eo sensu intelligendum, quo ex mente Xenophanis, Zenonis, et Melissi accipiendum esse *Tomo primo* demonstrauimus, sed eo, quo PLATO in *Parmenide* systema idealisticum Parmenidi tribuit, eiusque vnum explicuit.

Et haec quidem vera fundamenta sunt, quibus innititur totum systema Cabbalisticum. Quae verbis quidem ex Graecorum et Christianorum philosophorum scholis, quibus vsi sunt Loriia et Irira petitis ob perspicuitatem describenda erant, reuera autem, et quoad rem ipsam, in omnibus libris Cabbalisticis, si allegoriarum velum reuoluas, inueniuntur. Ex quibus in summam contractis, recte pronunciauisse de Cabbala dicendus est perspicacissimus BVRNETIVS [f]: *Cabbalam realem tractare potissimum de rerum originatione et gradationibus, siue de modo productionis a summo ente, aut profluxu rerum a prima caussa, et earundem rerum gradibus et descensu a summis ad ima, atque haec per suos mundos et sephiroth, et personas, et portas, per sua lumina et radios et vasa et receptacula et cortices aliosque modos extulisse.* Ex hac generali systematis Cabbalistici adumbratione autem specialia quoque et primaria dogmata explicanda sunt, quae iam propius intuenda, vt constet, qua ratione ex infinito omnis realitatis fonte rerum omnium origines naturamque Cabbalistae deduxerint. Singula vero capita peculiari aedificio metaphysico constant, quibus singulis rite perspectis, non difficile erit lectori, integrum sibi Cabbalisticum systema describere. Dabimus itaque in sequentibus systematicam enarrationem dogma-

f) Archaeolog. philos. c. 7. p. 373.

Digitized by Google

dogmatum Cabbaliſticorum de Adam Kadmon, de decem Sephiroth, de quatuor mundis, de angelis et ſpiritibus, de animae origine, deſcenſu et reditu, quibus adiiciemus in fine pauca de quinquaginta portis prudentiae et triginta duobus ſemitis ſapientiae. Sunt praeter haec alia multa apud Cabbaliſtas, ſed adeo obſcura et allegoriarum Cabbalaeque artificialis ineptiis deformata, vt nec patientia lectoris, nec noſtro otio in iis extricandis abutendum eſſe putemus. Certe qui iſtis deliciis capitur, et quae dicentur recte tenuerit, ſuo poſtea Marte in haec adyta poterit penetrare.

Dogma de Adam Kadmon.

§. VII. Primum et praecipuum ſyſtematis Cabbaliſtici dogma eſt de Adam Kadmon, homine primo, filioque Dei, id eſt principiato primo, quod fontem reliquorum emanatiuorum conſtituit, quodque primum et immediatum poſt Deum excelſum principium eſt, quod ex infinito illo lucis diuinae aequore emanauit, et ex ſinu Deitatis ſcaturiuit, vt eius miniſterio et operatione mundus emanatiuus, ſpiritualis, aetherius et materialis, ſiue Aziluthicus, Briahticus, Iezirahticus et Aſiahticus ſecundum emanationis leges conderentur. Hunc fontem ideo a Deo conſtitutum eſſe Cabbaliſtae dicunt, vt, cum ipſe in occulto occultorum lateret, in his emanationibus euolutis explicatisque manifeſtaretur. Vt vero ſecundum conſuetudinem Orientalem hoc principiatum primum multis ſymbolis et allegoriis abſconderunt obſcuriſſimi philoſophi, et mox literarum nominumque diuinorum figuris, mox veli, mox draconis &c. imagine adumbrarunt, ita imprimis filii, hominisue figura depinxerunt, ex cuius partibus omnibus diuinae lucis radii rutilant, et e. g. ex oculis, barba, ore, labiis, capiteque toto, pectore, brachiis, pedibus, membrisque omnibus effluunt fontes luminoſi, luce diuina pleni et in circulum in ſe agitati motique [r]. Hos fontes lucidos, per quos in mundos emanantes influit lux diuina in primogenito homine comprehenſa, variis iterum imaginibus exprimunt Cabbaliſtae, et perſonas nobis ex iis effingunt, quae vero non creaturae ſunt, ſed notiones et radii infiniti, qui per varios gradus ita a ſummo fonte deſcendunt, vt tamen ab eo non ſeparentur, ſed ipſe per has extendatur ad creationem et gubernationem entium omnium [s]. Hi itaque fontes lucidi, ſiue lumina, mundique enſophici perſonae creaturae Adam Kadmon, id eſt, hominis primi vocantur, eo quod ab eo immediate, et tanquam radii eradiantes ex vno centro proficiſcuntur, quod R. NAPHTHALI HIRTZ [ſ] ſchematiſmo radiorum ex centro oblique emicantium non ineleganter depinxit, et phraſibus ad metaphyſicam ſcholaſticam magis adaptatis delineauit IRIRA [ſſ]. Hinc mundum enſophicum, id eſt hominem primogenitum cauſſatumque primum et immediatum ex caligine id eſt ex occulto latenteque Deo progreſſum ſub ſimilitudine hominis et faculta-

r) Vid. Fig. XII Cabb. denud. T. I. P. III. pag. 233.

s) Conf. IRIRA l. c. diſſ. IV. c. 11. pag. 88. WACHTER. Spinoz. in Iud. P. I. p. 92.

ſ) Cabb. denud. T. II. p. 257.

ſſ) loc. cit.

cultatum partiumque animae et corporis adumbrant, et de eius membris, quin et genere et familia, patre, matre, vxore et similibus differunt, vt ex arboribus Cabbalisticis, quas Cabbala denudata exhibet, videre est, quibus lucem LORIIAE [t] et IRIRAE [u] disputationes accendunt. Cuncta vero seposito velo symbolico ad has assertiones possunt reuocari [x]:

I. Priusquam emanarent emanantia et creata essent creata, lux suprema extensa fuit plenissime, et impleuit omne vbi.

II. Nullus itaque dabatur locus vacuus, in notione lucis, nullumque spatium inane, sed omnia erant plena luce illa infiniti hoc modo extensa, cui sub omni notione sua finis haud erat, eo quod nihil esset, nisi extensa illa lux, quae vna quadam et simplici aequalitate vbique sibi erat similis, atque ista vocabatur Or Haënsoph, Lux infiniti. Hic est fons ille fontium, et radix radicum, quam non Cabbalistae solum, verum omnes quoque Orientales philosophi ex Zoroastrea philosophia prodeuntes, et Alexandrini philosophi praesupposuerunt, quamque Philo quoque, vt supra memoratum, agnouit. Hunc Deum primo priorem, quo nomine eum appellat Iamblichus, ab aeterno in infinitate lucis suae absconditum latuisse statuebant, donec per emanationes ex occulto prodiret, hinc occultus occultorum, et senior seniorum in libro *Sohar* passim dicitur. Multa de hoc lumine abscondito habet liber *Iezirah* et commentatores eius, quibus ideo in mundo ensophico suprema et proxima emanatio, corona, splendorque vnitatis maxime aequalis dicitur האין לא non-ens, eo quod omnem entitatem, vnitatem, numerum, incomprehensibilitatem sublimitate hyperphysica supergrediatur, et omnem notionem intellectus humani propter naturam fontis sui superet. Eadem ex ratione caliginem quoque vocant Ensoph, non ratione naturae suae, quam totam lucem dicunt, sed ratione comprehensionis humanae, quia emanatiuis omnibus in tenebris vel abscondito potius incognitus manet. Cum his velimus comparari quae de hac Dei supremi vel fontis potius fontium diuinorum notione supra in delineatione philosophiae Orientalis et Alexandrinae diximus, vt communes natales eo luculentius pateant. Quod vero lucis symbolo Deum istum descripserunt, vel potius, lucem quandam veram at intelligibilem et spiritualem rerum omnium fontem fuisse dixerunt, id ex Oriente quoque eos accepisse dubium non est, cuius populos tantum non omnes sub hac imagine naturam diuinam descripsisse, historia philosophiae barbaricae testatur. Haec lux omnia replens, et ad omnia, modo tamen non corporali, extensa, πλήρωμα illud constituit, in quo aeonas Orientales, sephiras Cabbalistae, principia mentis idearumque diuinarum et animae ὑπερκοσμίῳ Alexandrini Platonici constituebant.

III. Prae

t) l. c. tr. I. libri Drusch. p. 43.
u) l. c. diss. V. c. 13. p. 124. c. 14. p. 129.
x) Damus in plerisque verba LORIIAE l. c. c. 2. p. 32. seqq. et IRIRAE l. c. c. 12. p. 105. ex quibus locis repetiuerunt quoque WACHTERVS l. c. p. 82. seqq. et BVDDEVS l. c. §. 43. p. 383. seqq.

Digitized by Google

III. Prae nimietate splendoris vehementissime coruscantis non poterat produci mundus, vel oriri aliud quid.

IV. Cum autem in mentem veniret extenso huic, quod vellet condere mundos, et emanando producere animantia, atque in lucem proferre perfectionem potentiarum suarum actiuarum, et nominum atque cognominum suorum, quae erat caussa impulsiua creandi mundi, tum compressa quadantenus lux ista, a puncto quodam medio ad latera recessit, atque sic relictus est locus quidam vacuus, dictus spatium inane, aequidistans a puncto illo, exacte in medio eius constituto.

V. Compressio autem illa vndiquaque sibi aequalis fuit circa dictum centrum, per omne spatium, adeo vt locus ille vacuus exacte esset circularis sub perfectissima aequalitate, nec concipi hic possit vlla quadratura vel angulositas, sed contractio illa facta sit circulariter.

VI. Descripsit itaque et formauit sic lux terminos limitesque ac mensuras omnibus rebus, estque hic locus generalis rerum omnium, qui mystice vocantur vacuum infiniti, in quo continetur lux ab hoc ibidem relicta destinata ac praeparata pro omnibus caussatis futuris [y].

VII. Nempe quoniam lucis tantum radii essent compressi retractique ad latera, erat adhuc essentiae diuinae aliquid in spatio tenebricoso.

VIII. Hac itaque contractione infiniti locus factus est caussatis producendis.

IX. Ex retractione ista producta est ita substantia luce carens, id est spiritualis et expansa.

X. In hoc spatium luce carens, lux infiniti retracta puncta vel vestigia impressit, quae essent vasa futurorum mundorum. Symbolice in his loqui Cabbalistas ex lucis imagine patet, quamuis verisimile sit, materiam aliquam subtilissimam, actiuam, infinite expansam eos cogitasse, sed eam materiae crassiori oppositam, spiritum dixisse. Nisi enim hoc supponamus, ratio dari non potest, quomodo retractis ad latera diuinae lucis radiis remanserit in medio subiectum aliquod, siue vas, tenebricosum, sine lumine, quod tamen substantiae diuinae esset particula. Quamuis enim Irira moneat, *non putandum esse, vasa illa et subiecta recipientia (quae speculi instar radios lucis recipiunt) esse materialia, vt formas, sed spiritualia et naturas determinatas, quae existentiam actu suscipiant, quae quodammodo ab ipsis erat separata*, hoc tamen de subiectis materialibus Peripateticorum tantum intelligendum est, vnde extensi notionem in hoc argumento Cabbalistae non refugiunt, Deumque, in Adam Kadmon et in sephirarum superiorum triade locum vocant [z]. Nec

 aliud

y) Irira l. c. p. 106.

z) Vid. Lex. Cabb. v. מקום p. 548.

Digitized by Google

aliud patitur ſyſtema Cabbaliſticum, quod ab omni materialitatis notione purgari non poteſt, niſi illud plane velis euertere. Hanc contractionem Cabbaliſtae vocant Zimzum [a].

XI. Erant itaque haec vaſa deſtinata ad recipiendam lucem et potentiam infiniti, quam ex luce concaui ſui a ſummis partibus deorſum vergentem in ſpatium erat demiſſura. Philoſophice haec explicat Irira [b], quod Enſoph reſtrinxerit atque limitauerit potentiam ſuam operandi, atque vim ſuam ad diſpoſitionem potentiae producti naturamque dependentis.

XII. Quia vero in ſpatio hoc tenebricoſo, ſi ex omni parte retractae lucis infiniti (Enſoph) radii in haec vaſa fuiſſent immiſſa, omnia luce infinita fuiſſent repleta, ſicque cuncta iterum infinita luce conſtitiſſent, nec fuiſſet diſcrimen inter finitum et infinitum, ideo vſa eſt lux infiniti ad immittendos radios in vas hoc tenebricoſum, linea quadam e luce concaui ſui, a ſummis partibus deorſum vergente, illamque demiſit et deriuauit in ſpatium dictum, vt certum lucis modum acciperet.

XIII. Haec linea inſtar canalis erat, per quem exundationes lucis infinitae et ſupremae in mundos, in hoc ſpatio producendo defluerent.

XIV. Summum autem initium iſtius lineae deductum erat ex ipſo infinito, hoc ipſum proxime attingens, finis vero pergebat deorſum intra ſpatium illud inane, et hac mediante emanatione produxit, creauit, formauit atque fecit omnes mundos.

XV. Quamuis autem lineae iſtius ſummum initium proxime attingant lucem infiniti in partibus concaui eius ſupremis, finis tamen eius non protrahitur ad tantam profunditatem, vt ipſam quoque lucem infiniti ſubter mundis gyratam attingat, illique adhaereſcat; alias enim non haberet finem, vel ſuperius et inferius, ſummum et imum.

XVI. Lux autem haec demiſſa per hunc canalem, non ſtatim via recta pergit deorſum, ſed ſenſim illuc deriuatur, adeo, vt datis primis curſus rectilinei initiis, mox deflectat ad figuram circularem, orbemque illico conſtituat circumcirca tenuem, qui circulus tamen luci infinitae in circuitu ſuo non vſquequaque adhaereſcat, ne iſte circulus cum luce infinita confunderetur et res in priorem ſtatum recideret. Vnde circulus iſte propinquus quidem erit concauo infiniti, non tamen adhaerebit eidem vllo nexu, adeoque emanatio infiniti tantum ſub tenuitate lineae procedit, qua via lumen illud immanans circulo iſti infunditur: alias enim, ſi lumen illud iſtis circulis vndiquaque afflueret, emanantia aeque atque

a) Ibid. v. צמצום p. 665.

b) pag. 107.

Digitized by Google

atque ipſum ſcaturiens infinita eſſent, terminoque et menſura atque finibus carerent.

XVII. Ideo circulorum horum denarius conſtitutus eſt numerus, quoniam menſura ipſis modulusque et terminus competit.

XVIII. Iſte circulus, propinquior infinito, coronae nomine indigitatur, et tum linea haec vlterius protenſa paululumque promanans alterum circulum intra primi concauum conſtituit, qui vocatur ſapientia, et ſic porro protenſa deorſum alios circulos continuata ſua extenſione per vices circumgyrata vsque ad circulum decimum conſtituit, qui regnum appellatur.

XIX. Et hac quidem ratione decem ſephiroth, fontesque luminum ex iſta lucis diuinae linea in gyrum effluunt, a ſupremo circulo ad infimum, repetita ſimili emanatione per omnes mundos. Quilibet enim mundus ſephiras decem ſpeciales habet, et quaelibet ſephira ſpecialis cuiuscunque mundi compoſita eſt ex decem ſpecialioribus et ſic in infinitum [c]: omnes autem habent figuram circulorum homocentricorum, et ſe habent ad inſtar ſphaerularum caepariarum, ſibi inuicem incluſarum.

XX. Illa linea a ſummo illo culmine deorſum protenſa, a qua procedunt omnes circuli ſupra dicti, ſimul etiam via recta deorſum pergit ab excelſiſſimo ſummi illius concaui epiſtomio, vsque ad debitam circulorum depreſſionem, idque per medios illos circulos omnes et forma quidem hominis, ſtaturae debitae verſus coelum erecti, in quo numerari queant CCXLVIII membra dextro ſiniſtroque et medio ſitu diſpoſita.

XXI. Haec figura vocatur Adam, id eſt homo, eſt enim macrocoſmus, continens omnia cauſſae primae cauſſata, et ſicut Adam inferior accipit omnia ab omnibus, ita ſuperior omnia dat omnibus; ſicut ille eſt terminus lucis deſcendentis, ita hic aſcendentis etc. [d] Adam Kadmon vero vocatur, quia primigenius Dei filius, prima creatura, id eſt prima emanatio eſt, cauſſatumque primum ex infinita luce emanans.

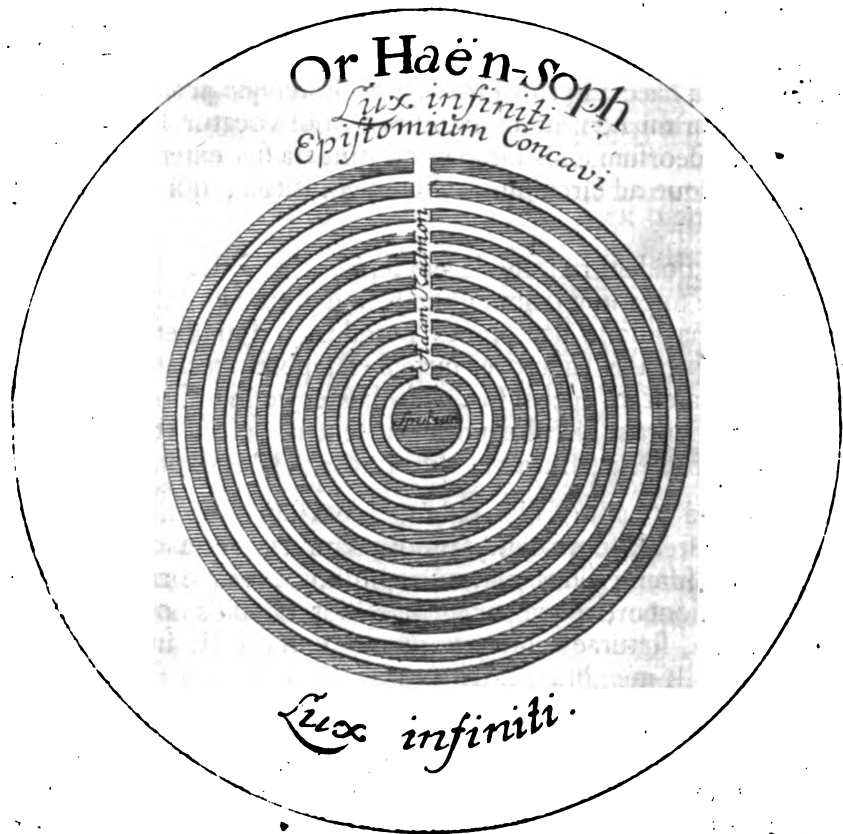
Haec celebris illa de primogenito homine, ſiue Adam Kadmon doctrina eſt, quae haud ignobile Cabbaliſticae philoſophiae caput conſtituit, et qua rite intellecta reliqua lucem clariorem accipiunt. Ex hoc enim primo emanationum finitarum fonte per omnes mundos facta eſt diuinae lucis ad eſſentiam rerum conſtituendam communicatio: in eo decem ſephiroth fundantur et comprehenduntur, et ex hac ſimilitudine intelligi poteſt, qua ratione emanationis negotium factum eſſe Cabbaliſtae velint. Vt vero lector imaginibus hiscemodi non aſſuetus, facilius ea, quae LORIIAR potiſ-

c) Vid. Fig. XII T. I. P. III. Cabb. denud. pag. 233.

d) Multis haec exſequitur IRIRA diſſ. VI. c. 4. p. 109.

Digitized by Google

potissimum verbis attulimus, intelligat, en figuram Lorianam de Adam Kadmon in concauo lucis infinitae et decem sephiris ex eo scaturientibus:

Ceterum variis nominibus hoc principiatum primum emanationum diuinarum Cabbalistae insigniunt. Non enim filium modo Dei primogenitum vocant, sed creaturam quoque, hominem, regem, &c. Quae nomina cum symbolica tantum sint, caue hominem personamue ex nihilo vel ex incondita materia factam intelligas. Nihil aliud enim est, quam caussatum primum proximumque caussae caussarum, quod ideo ex sinu suo infinitum lumen expulit, vt cum occultissimum et absconditum lateret, proprietates suas in condendis mundis communicandisque essentiae suae perfectionibus emanatiuo ordine ostenderet et manifestaret. Fons itaque hic Adam Kadmon est diuinitatis, ex quo emanationes luminosae, quae ad constituendum mundum Aziluthicum, Briahticum, Iezirahticum et Asiahticum necessariae erant effluxerunt. Creatura vero dicitur, quia ex Deo ortum accepit; creationem ex nihilo enim Cabbala ignorat.

Quod

Digitized by Google

Quod vero de eius cranio, oculis, naſo, ore, barba eiusque pilis, pectore, manibus, pedibusque et ſcintillis ex his partibus emicantibus operoſe nugantur, ſymbola ſunt fonticulos fontium, et circulos circulorum ſephirothicorum ſatis craſſa imagine adumbrantium, eosque per varios mundorum gradus deducentium. Recte enim notauit IRIRA [e]: *Lumina et perſonas non per ſe eſſe creaturas, ſed notiones* (emanatiuas) *infiniti radiosque, qui per gradus varios a ſummo fonte ita deſcendunt, vt tamen ab eo non ſeparentur, ſed ipſe per has extendatur ad creationem et gubernationem omnium entium, ſitque cauſſa vnica et perfecta, quamuis determinata ad hanc illamue operationem per hanc vel illam ſephiram modumque.* Quod enim de ſephiris hic dicitur, eo magis de Adam Kadmon valet, quo magis is ſephirarum fons eſt. Ex his vero iudicandum eſt, vtrum Cabbaliſtae per hunc hominem ſuperiorem, filiumque Dei, hominemue primum ſecundam ſacroſanctae Trinitatis perſonam, filium Dei vnigenitum intelligant? Quam quaeſtionem omnes illi affirmant, qui myſteria Chriſtianae religionis in Cabbala deprehendiſſe, vidiſſeque veſtigia veteris dogmatis credunt. Satis enim inter ſe concordare putant, eo quod Adam Kadmon ex luce infinita Deitatis emanauit, et πρωτότοκος τῆς κτήσεως primogenitus, creator etiam moderatorque rerum omnium et mediator inter infinitum Deum in inacceſſo lumine habitantem et regnum eius hominesque in eo verſantes vocetur. Placuit hoc poſt veteres Picum, Reuchlinum, Angelum Burgonouenſem aliosque HENRICO MORO [f] et IOANNI FRANCISCO BVDDEO [g]. Rectius tamen alii [h] confundi inter ſe longe diuerſa monent. Filius enim Dei ſecunda SS. Trinitatis perſona intra En-ſoph eſt, Adam Kadmon autem eſt infra illud infinitum et ab eo vt cauſſatum a ſua cauſſa, principiatum a principio differt. Nec reuera Adam Kadmon infinitum principium eſt, cum initium et finem et modificationem habeat, et radius tantum infiniti luminis ſit, quamuis interdum En-ſoph vt ſuprema quoque ſephira Kether, vocetur, id enim nomen tantum propter originem ſuam emanatiuam infinito lumini proximam et connexam habet. Ex quibus patet, longe differre filium Dei vnigenitum Chriſtianorum, verum Deum lucis infinitae radium infinitum et χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως, ab Adam Kadmon Cabbaliſtarum. Nec vtriusque munus concordat. Adam Kadmon enim non virtute propria creat, ſed miniſter Dei in occulto latentis eius perfectiones emanantes ad inferiora tantum propagat, et ſic ordine retrogrado animam per mundorum reuolutiones ad ſuprema ducit, quod longe alio ordine modoque de filio Dei mediatore praedicat Chriſtiana religio. Ex quibus diiudicanda ſunt, quae de vnione diuinae

e) l. c. diſſ. III. c. 9. §. 7. p. 73.

f) Qq. in libr. Druſchim Cabb. denud. T. I. P. II. p. 63.

g) Intr. in hiſt. phil. Hebr. §. 43. p. 393.

h) WACHTER. Elucid. Cabbal. c. III. §. 11. pag. 35.

Digitized by Google

nae et humanae naturae in persona primogeniti Cabbalistica obseruauit Cl. WACHTERVS [i]: *Diuinam filii naturam in antemundanis vocare Cabbalistas eam, quae cum Patre et Spiritu S. vnum Ensoph constituit, humanam vero eandem, quatenus rebus creandis condescendit, et in deminoratione emissa est, et quatenus a diuinitatis fonte secundum aliquam sui partem longe profluxit, vt possit incorporari et incarnari, et in illa et cum illa reliquae creaturae.* Haec enim a Christianis dogmatibus longissime distare, vel sola τȣ̃ Adam Kadmon incorporatio prodit, quae non diuinae naturae cum humana vnionem personalem, sed emanationum ex Adam Kadmon profluentium et ad mundum Asiahticum pertingentium materialitatem, et luminis ab Adam Kadmon accepti priuationem innuit. Vnde melius faciunt, qui eiusmodi comparatione abstinent, cum tota systematis emanatiui indoles adorando SS. Trinitatis mysterio applicari minime queat. Certiori vero comparatione Adam Kadmon Cabbalistarum cum λόγῳ philosophorum Alexandrinorum conciliatur. Nam pleraque accurate conueniunt, λόγος enim Platonicorum horum prima et proxima emanatio ex Deo est, et in se habet ideas et emanationes omnes, eo quoque mediante et essentiam largiente non mundus tantum ὑπερκόσμιος (Aziluthicum et Briahticum Cabbalistae dicunt) sed et ἐγκόσμιος, siue Iezirahticus et Asiahticus Cabbalistarum constitit, ab eo tota emanationum per hos mundos catena dependet, et hoc nomine non demiurgus tantum, sed et mediator est, vt haec omnia ex fuse supra delineata horum philosophorum doctrina de principiis diuinis pluribus patescet. Id quod luculentum argumentum est, non Iudaeos tantum in antecessorum horum hominum scholis philosophiam hanc diuiniorem didicisse, sed et Cabbalistica et Alexandrina dogmata ex communi philosophiae Orientalis fonte fuisse hausta. Cum vero hic λόγος hominem quoque intelligibilem constituat, ratio hinc patet, cur hominem ad imaginem Dei conditum apud Geneseos scriptorem sacrum, ab homine inferiori Philo loco supra adducto distinxerit, et quod eius Adam superior et Adam Kadmon Cabbalistarum vnus idemque sit. Hi enim eadem prorsus ratione verba loci istius sacri explicant et ad Adam Kadmon transferunt. Quae ad confirmandas origines philosophiae Cabbalisticae supra positas omnino notanda sunt.

Dogma de Sephiris.

§. VIII. Alterum, quod praecipuum in philosophia Cabbalistica locum occupat, est dogma de sephiris decem, quod arcte cum doctrina de Adam Kadmon cohaeret, vt ex antecedentibus intelligitur. Quamuis autem ex iis, quae de emanationibus principiati primi ex fonte fontium fluentibus adduximus, non difficile sit veram Cabbalistarum mentem de sephiris perspicere, fecere tamen innumerae virorum doctorum dissensiones de vera earum significatione totam hanc tractationem obscuram et difficillimam. Facilius enim gryphis iungentur equi, et quadrata aptabuntur

i) loc. cit.

Digitized by Google

buntur rotundis, quam diuersissimae de sephirarum sensu et significatione opiniones inter se conciliabuntur. Priusquam vero vel scriptorum coniecturas enarremus, vel soluere aenigma hoc tentemus, danda prius est arboris sephirothicae delineatio, qualem Cabbalistae nobis exhibent, quae haec est, vt in figura adiecta descripsimus. Produnt vero et ipsa figura, *Fig. I.* et nomina huius arboris, qua appellatione apud ipsos Cabbalistas gaudet, latere aenigmata metaphysica et philosophica sub his vmbris, quae vt sunt obscurissima, ita innumeris virorum doctissimorum coniecturis sunt exposita [k]. Et ne de nominis quidem vera significatione eruditi consentiunt, sed varias eius explicationes afferunt. Plerique sephiras ex notione verbi ספר, numerauit, dictas esse contendunt, et per numerationes explicant, statuentes sephiras Cabbalistarum idem esse ac numeros Pythagorae, siue intelligibilia et ideas Platonis. Id demonstrare fategit IRIRA [l], qui hoc nominis etymon probat, ad Platonicos prouocans, *iuxta quos sicut infinitum est ante ens primum, quod necessario est multiplex et compositum, ita numerus, qui est in ente hoc primo, sit ante omnia entia reliqua, quae sint ideae diuinae, exemplaria et caussae omnium entium. Et supra numerum hunc, qui consistit in entibus numeratis vel numerabilibus, necesse sit dari numerum, qui per se subsistat absolutissime, et qui caussa sit, quod ens primum distribuatur in entia, id est species et ideas, ita vt per numerum illum, qui est essentialis enti primo, eueniat, vt ens hoc non subsistat gradu quodam certo, sed ab illo vno descendant multa distributa in genera et species distinctas qualitatibus et numero.* Accipit haec opinio praesidium ex origine philosophiae Cabbalisticae, quam in scholis Platonicorum Alexandrinorum Iudaeos didicisse, supra verisimile esse demonstrauimus, Philonis quoque multa de numeris in Deo garrientis exemplum rem probare videtur. Re tamen paulo curatius pensitata ad veritatem non prorsus collineare videtur. Quamuis enim numeri Pythagorae idem forte significauerint, quod sephirae Cabbalistarum, nempe formas certas ex Deo, monade, oriundas atque progredientes, et ad denarium vsque quoque ordinati fuerint, non tamen in ipsis numeris, quae symbola tantum philosophica fuerunt, sed in formis, virtutibusque substantialibus ex Deo emanantibus principia haec posuerunt Pythagorici; adeoque Cabbalistae non ad numerandi rationes et proportiones attendere potuerunt. Vt taceamus, non tam numeros, quam aeonas Orientalium vtrisque occasionem dedisse de emanationibus diuinis ita statuendi, et suis principiis atque philosophumenis sectae suae applicandi. Paulo aliter HENRICVS MORVS [m], Pythagoricae Philosophiae amator, qui credit, *sephiroth siue numerationes omnino significare, nihilque esse aliud, quam numeralia quaedam repositoria maximorum*

k) Conf. quae recenset WOLFIVS Bibl. Hebr. P. II. L. VII. c. 2. p. 1221.

l) l. c. diss. V. c. 5. p. 149. seqq.

m) Epist. ad Knorr. Cabb. denud. T. I. P. II. pag. 53.

morum mysteriorum antiquae Cabbalae decadem non excedentia, manuumque decem digitis, super quos res numerari solent, respondentia, denariumque Pythagoricum hinc originem suam traxisse. Varias vero notiones siue nomina ad singulos numeros relata fuisse. Qua in coniectura facile quidem admitti potest, occasionem ex scholis Pythagoreorum et Platonicorum in Aegypto versantium Iudaeos nactos fuisse, doctrinam de sephiris siue emanationibus, aeonibus, formis, virtutibus intra denarium concludendi, et iis varia nomina imponendi: at nomen inde accepisse verisimile non est, cum praeter denarii ordinem nihil ex numerationibus sephirae magnopere habeant, quod ad ipsarum indolem naturamque pertineat, licet cum numerorum generatione et progressione comparari, eorumque symbolis et imagine adumbrari queant. Alii ad naturam sephirarum propius respicientes, a luce et splendore, vnde etiam sapphirus gemma nobilis nomen habet, etymon vocis deriuant [n], et per *splendores*, vel *radios* vertunt, quam explicationem vocis doctrina sephirothica commendat, quae has sephiras ex luce infiniti, ceu radios ex sole emanasse statuit. Quidam sephiras, a sphaeris dictas fuisse volunt, qua in opinione Loriiam fuisse suspicatur H. MORVS [o], sephiras enim emanationis modum circulari motu prosequi statuit, vt allatum supra schema emanationum ex Adam Kadmon ostendit. Cl. WACHTERVS [p] spiritus fontanos (Kwell Geister,) vocat, ad rem magis, quam nomen respiciens, et ita virtutes spirituales et substantiales emanatiuas innui statuens. Nos inutilem hanc et incertam de sephirarum nomine disputationem putamus, cum vera nominis origo nos lateat, nihilque adduci queat praeter coniecturas: proxime tamen vero eorum suspicio est, qui a splendoribus radiisque lucis nomen deriuant, eo quod hoc etymon rem ipsam eadem similitudine repraesentat, qua Cabbalistae vtuntur, nempe lucis eradiantis symbolo. Quaecunque vero nominis huius origo est, illud certum est, et ex sequentibus constabit, Cabbalistas sephiras tanquam fontes quosdam lucis diuinae emanantis et ad inferiora se mediante Adam Kadmon effundentis considerauisse, vnde nos quidem fontium luminosorum nomen reliquis praeferimus, eo quod rationem satis apertam rei ipsius exponit, sephirasque fontes illos esse innuit, qui per fontem fontium, hominem primogenitum ex infinito lucis diuinae aequore effluentes, ordine emanatiuo ad inferiora radios diuinae lucis demittunt, et ita essentiam cum illis vitamque communicant. Porro in figura quoque sephirothicae arboris delineanda eruditi non consentiunt. Plerique eam figuram adhibent, quam supra expressimus. Quidam, vt symbola obscurissima Soharica a Loriia explicata repraesentarent, schema sphaericum, ex multis sphaerulis constans exhibuerunt [q], quod tamen non intelligent, qui

non

n) Bahir p. 6. IRIRA l. c. et quos nominat WOLF. l. c.

o) loc. citat.

p) Spinoz. in Iud. passim. Vsus est etiam hac voce Iacobus Boehmius.

q) Cabb. denud. T. I. P. II. p. 7. ex qua repetiit BVDDEVS l. c. §. 40. p. 346.

Digitized by Google

non Lorianas explicationes allegoriarum omnes probe tenent, eo quod ſubtiliſſimi ingenii homo circulos circulorum ſemper in ſe magis ſcaturientes ſibi concepit, et ita combinationes emanationum per innumeras formas in omnibus mundis exprimere voluit. Alias figuras longe ſubliniores et obſcuriores exhibet *Cabbala denudata* [r], quae ipſa ab iis conſulenda eſt, qui his aenigmatibus delectantur. Aliter Cel. CAMPEGIVS VITRINGA [s], qui operoſe et docte in eo verſatus eſt, vt diſpoſitionem ordinemque ſephirarum ex imagine hominis ſtantis accinctique exponat. vid. *Fig. II.* Quod admitti omnino poteſt, at non aliter, niſi quatenus hominem primogenitum innuit, in quo illae ſephirae reſident: ea enim imagine Adam Kadmon delineari, in antecedentibus ex Loriia monuimus. Facile vero in his diſſenſus ferri poteſt, eo quod a cuiuslibet imaginatione eiusmodi ſchematiſmi dependent, resque tandem ad idem punctum reuocari queat: At in rei ipſius explicatione tantopere diſſentire eruditos, hiſtoriae philoſophicae ſtudioſo, non poteſt non eſſe moleſtiſſimum. Et Iudaeos quidem in eo conuenire, quod ſephirae ad eſſentiam, attributa et emanationes Dei pertineant, Cabbaliſtarum libri omnibus paginis loquuntur. Inter quos R. MOSES, ita ad librum *Iezirah* [t] commentatur: *Abraham pater noſter vocauit ſephiroth, quaſi ſaphiros, ad ſignificandum, quemadmodum ſaphirus omnes colores recipit, ſic Deo omnes formas, benedictiones, emanationesque tribui; ita tamen, vt haec omnia ſummam Dei benedicti vnitatem praedicent.* Nec his obſtant, quae recentiori aetate veriſſime ex mente Cabbaliſtarum pronuntiauit R. MENASSE BEN ISRAEL [u]: *Dici ſephiroth diuinas perfectiones, aliud quid eſſe, quam eſſentiam Dei, neque etiam dici poſſe, eſſe diſtinctas creaturas; ſed tantum emanationes quasdam eſſentiae coniunctas, perinde vt radii ſolares cum ſole, flammas cum prunis ardentibus.* Ea enim manifeſte docent, ſephiroth in vnitate eſſentiae diuinae radicari, adeoque ſuo modo vnum cum illa eſſe, certe ad affectiones eſſentiae diuinae tanquam cauſſata eſſentialia ad cauſſam ſuam referri. Quod equidem miratur doctiſſimus VITRINGA [x], qui cum monuiſſet: ſecundum recentiorem Cabbalam per ſephiras intelligenda videri inſigniora Dei, perfectiſſimi entis attributa, quae demonſtrantur in productione et regimine mundi atque eccleſiae, haec addit: *Sed ita ſi habeat, an ſephiroth rem continebunt tam arcanam, ſacroſanctam, et remotam a ſenſibus vulgi? quis enim ignorat mortalium, qui rationem ſuam non prorſus negligit, in Deo mundi et eccleſiae rectore ineſſe attributa ſcientiae, ſapientiae, magnificentiae, ſeueritatis, et quae hic recenſentur alia. Verum equidem eſt, Cabbaliſtas ſingula horum nominum per notiones reconditas et obſcuras exponere, illa varie ab inuicem diuidere et combinare, et reſpectum vnius ad aliud per circulos et lineamenta operoſe* in

Fig. II.

r) T. I. P. III.
s) Obſeru. SS. L. I. c. 10. p. 120.
t) c. 1. Ita comment. h. l. omnes.
u) De creat. probl. 27.
x) loc. cit.

Digitized by Google

in variis figuris demonstrare. Sed talia sunt, quae ad mysticam hanc doctrinam suam explicandam afferunt, quae, fateor, me, paucis quibusdam generalibus exceptis, prorsus non potuisse capere. Sed deposuisset admirationem hanc vir cetera acutissimus, si paulo altius et attentius mysteria Cabbalistica fuisset rimatus; ita enim perspexisset, non in nudis attributis formalibus essentiae diuinae ponere Cabbalistas sephiras, sed in emanantibus, et certum systema metaphysicum atque physicum, naturis virtutibusque atque formis diuinis nixum constituentibus, quae euolutionem latentis essentiae diuinae per innumeros gradus, formas, ideas virtutes, emanationes, vsque ad materialem mundum ita nobis exhibent, vt a communi vulgarique Iudaeorum theologia innumeris in locis abeant, adeoque non vt nuda attributa et relationes eorum ad regnum mundi sephiras considerandas esse, sed vt aeones, virtutesque substantiales ex essentia Dei progressas et in eo radicatas, quarum effluxu mundi conditi sunt, regnumque naturae longe alio modo producitur, quam theologia exoterica tradit. Hoc si teneamus, quod et concedit Vitringa BVRNETIO [y] obseruanti: *Antiquam Cabbalam praecipue circa id versatam esse, quomodo res omnes ex primo ente profluxerint per emanationem, et per refluxum quasi in Deum retrahi possint;* et fatetur, *verissimum hoc esse, si de Cabbala loquamur philosophica, vt inter Iudaeos iam circa aetatem Pauli excoli coepit illa scientia, et inter Christianos a Gnosticis, et hodieque traditur, in libris Cabbalisticis;* abiiciamus autem praeiudicium, quod virum eruditum fascinauit: Kabbalam aliquam a sanctis et prophetis primorum temporum excultam et conseruatam esse, et sephiroth qua forma nunc pingi solent, vere fuisse Cabbalae illius compendium aliquod; cum certissimum sit, non ex veteri philosophia Hebraea, sed ex Orientali hanc doctrinam sephirothicam originem cepisse: his, inquam praesuppositis, ratio haud obscura patet, cur latentes significatus et mysteria quaesiuerint Cabbalistae, nec in sola symbolica significatione, verum in doctrina arcaniore illa esse quaerenda. Id quod facile potuisset vir doctissimus intelligere, si vel *Cabbalam denudatam* vel librum *Iezirah* legisset, qui totus ista philosophia arcana nititur. Non diffitendum tamen, ita obscura, confusa, nec satis cohaerentia, et allegoriae insuper peregrinae et insolentis tenebris abscondita esse pleraque, quae veteres Cabbalistae de sephiroth differunt, vt in cohaerens aliquod systema cogi, et clarus omnibus sensus tribui nequeat, nisi quosdam, qui in scholis Christianorum philosophari didicerunt, interpretes adhibeamus. Inter Christianos plerique in eo quidem concordant, pertinere sephiras ad considerationem et explicationem diuinae naturae. At obstitit multis, quo minus in veram earum significationem penetrarent, opinio, superesse in Cabbalisticis scriptis vestigia veteris sapientiae Hebraicae, in veteri oeconomia gratiae latenter et symbolice propositae et in N. T. clarius et remoto velo traditae; adeoque sephiras adorandi mysterii SS. Trinitatis, filiique Dei in condendo regno

y) loc. cit.

regno Messiano se manifestantis complecti explicationem, et hoc ex fundamento personas, attributa, nomina gloriamque et oeconomiam Dei, in regno suo se manifestantis ostendere. Fuisse hanc Pici, Ricii, Reuchlini, Burgonouensis aliorumque Sec. XVI, et Mori, Knorrii atque Buddei Sec. XVII viuentium sententiam supra innuimus. Nemo vero eam vel ornauit elegantius vel magna scriptorum Cabbalisticorum lectione fulciuit diligentius, quam vir clarissimus IOANNES MEYERVS, peculiari eaque prolixa dissertatione [z] satagens, vt *mysterium Trinitatis ex solius V. T. libris demonstraret, atque ex veterum ac recentiorum Rabbinorum praesertim Cabbalistarum rarissimis monumentis illustraret.* Is satis confidenter supposito: *Ridiculum sane esse, a Platone eiusque discipulis haec manasse, quum omnia probata sint et demonstrata ex sacris literis, adeo, vt Plato aliique ethnici philosophi haec didicisse censendi sint a Iudaeis*, multis sententiam suam probare conatur, et ita in eo negotio versatur, vt primo quidem satis feliciter et non sine ingenio ex veteris testamenti oraculis adorandum mysterium demonstret, tum Cabbalistarum testimonia adducat, quibus conficitur, Deut. VI, 4. Cabbalistas agnoscere, vnitatem in Trinitate prodi, quamuis de Trinitate hac sephirarum trium superiorum in arbore Cabbalistica dissentiant: in locis quoque Gen. I, 26. III, 22. et similibus pluralitatem in vnitate admittere, eam vero ad sephirarum superiorum Trinitatem restringere; tres porro has sephiras creatores mundi, sub variis symbolis et imaginibus, constituere, mediamque inter tres mediatorem facere, tres quoque has sephiras inter se distinguere, licet nomen essentiamque diuinam singulis tribuant: nec obstare, monet, sephiras septem inferiores, eo quod mensurae, modi, attributa vocentur, et sic a superioribus tribus, quae intellectuales et spirituales dicantur, soleant distingui: haec vero trias vnum sit, et sephira secunda sapientia appelletur filius; foedusque inter tres illas intercessisse statuatur. Haec omnia adductis locis Cabbalistarum plurimis vir doctissimus roborat, et ex veteri ecclesiae Iudaicae traditione profluxisse contendit, eumque in finem pro antiquitate librorum Cabbalisticorum *Iezirah*, *Habbahir* et *Sohar* contra Morinum disputat, et ita eruditionem lectionemque in Iudaeorum scriptis cumulat, vt non sine molestia argumentorum pondera sub ea latentia perspici queant. Aliorum, quae huc pertinent scriptorum Christianorum cogitationes, a BASNAGIO [a] adductas, breuitatis caussa tacemus. Alii vero in longe alia abeunt, et inter personas Trinitatis Christianae atque sephiras Cabbalisticas magnum intercedere discrimen statuunt, quae si in concordiam redigantur, necesse esse contendunt, vt vel Christiani vel Cabbalistici systematis verus et genuinus sensus euertatur, et quadrata misceantur rotundis. Id quod erudite monuere post SOVVERAINIVM [b] et C. GVIL. VORSTIVM [c] suis placitis velificantes,

BAS-

z) Hardetouici 1712. 4.

a) Hist. Iud. L. III. c. 14. §. 9. p. 349. seqq.

b) Platonisme devoilé P. I. c. 8. p. 88.

c) Append. ad bilibr. verit. §. 71. p. 366.

BASNAGIVS [d], BVRNETIVS [e] et nuper Cel. HEVMANNVS [f], qui eleganter et ex vero iudicat, eiusmodi coactis interpretamentis et conciliationibus dogma Sacrosanctae Trinitatis magis profanari, quam illustrari, quamuis scopus virorum doctorum in se culpandus non sit. Nec diffitemur, probe pensitato systemate Cabbalistico, ingens nobis discrimen intercedere videri inter Trinitatem Christianam et Cabbalisticam, siue triada sephirothicam. Nam quamuis verissimum sit, tribui a Cabbalistis sephiris istis superioribus diuinam originem, naturam, emanationem, et ab inferioribus ordine et dignitate eas distingui, creationem quoque illis adscribi, et quae his sunt similia, quibus addi potest, quod Cl. Mayerus praetermisit, vocari eas personas, longe aliud tamen haec volunt, quam quod personae SS. Trinitatis innuunt, et impossibile est, has cum systemate Cabbalistico conciliare, nisi id prorsus velimus euertere. Nam si tribus istis sephiris Christianus sensus personarum in diuinitate esset tribuendus, ponendae essent illae in ipso Ensoph, siue infinita Dei essentia, vt sint tres personae in eadem natura diuina, aeterna et infinita, eiusdem essentiae, sic vt dici posset: Cether est Ensoph, Chochma est Ensoph, Binah est Ensoph, vt dicimus praeeunte scriptura sacra, pater est Deus infinitus, filius est Deus infinitus, Spiritus S. est Deus infinitus. Ast hac ratione totum systema Cabbalisticum euertitur, et veri eius sensus misere corrumpuntur, totusque nexus soluitur. Quem si ponamus integrum, Ensoph, siue infinita Dei natura omnibus eius emanationibus est prior et superior, sine fine, a se ipso, caussaque caussarum et caussatorum, fonsque fontium; sephirae autem, etiam superiores, eo sunt posteriores, finitae, ab eo ortae et emanantes, et caussata atque principiata, et ne sic quidem immediate ab illo infinito, sed mediante homine primogenito ex Deo progressae. Eaedem ex supremo fonte Adam Kadmon ex infinito et latente Deitatis infinitae oceano scaturiente exortae tanquam fontes emanatiui ad varios mundos eorumque constitutionem ad inferiora descendunt: adeoque essentiam diuinam emanatione explicatam euolutamque quasi modificant, et vel intellectum diuinum, vel operationes diuinas, vel effectum diuinum siue regnum Dei manifestant. Nec hae solae emanationes diuinae sunt, sed etiam septem sephirae posteriores omnesque eodem nomine, origine, effectuque gaudent, licet ratione ordinis et modi in promanando ex infinito Deitatis aequore a superioribus differant. Habet quoque quaelibet sephira in se decem alias sephiras et sic in infinitum, et influunt omnes non in condendum tantum mundum creatum, factumque, sed in formatum quoque et emanatiuum. Haec conformia esse non Cabbalistarum tantum verbis, sed et systemati, in sequentibus luculenter demonstranda euincent. Iam vero huc vel mediocriter iudicandi

d) l. c. §. 24. p. 370. seq.

e) l. c. p. 365.

f) Act. phil. Vol. I. p. 241. conf. WACHTER. elucidar. Cabbalist. c. III. §. 10. p. 34. seqq.

Digitized by Google

candi peritum, et sacrorum mysteriorum sanctissimae fidei nostrae non plane ignarum iudicem aduocamus, vtrum sephira corona pater, sapientia filius, intelligentia Spiritus S. sit, cum sint tres illae sephirae caussata caussae infinitae? et annon Trinitas Cabbalistica sit Deo infinito minor et inferior, nempe trias emanatiuorum principiorum ex essentia Dei progressorum, quae non aliter in essentia diuina sunt, nisi propter fontem et originem, quem habuerunt, et quemadmodum caussata sunt in sua caussa? Quae si mysterio SS. Trinitatis applicarentur, euerterent adorandum mysterium, et nobis Trinitatem quandam Philonianam, Platonico-Alexandrinam, Cabbalisticam impuram et heterodoxam propinarent. His recte pensitatis non dubitamus Lectorem cautum festinatas istas conciliationes reiecturum, et manibus palpaturum esse, quam parum roboris iis rationibus et testimoniis insit, quibus pro hac concordia viri docti militant. Cuncta enim specioso tantum appellationum nominumque similitudinem mentientium fuco decipiunt, nec aliter explicari debent, quam patitur systematis Cabbalistici cohaerentia, nimiumque festinarunt viri eruditi ad hanc concordiam, cum viderent sephiras has et nominibus diuinis insigniri, et nomen Ensoph illis tribui, et tales operationes atque proprietates adscribi, quae SS. Trinitatis personis tribuuntur. Felicius cum Trinitate Platonicorum Alexandrinorum haec Trinitas Cabbalistica conciliari potest, cum ex eodem fonte vtraque hausta sit. Quod licet ridiculum videatur Cl. Meyero, eo quod ex sacris literis se istam concordiam demonstrasse putauit, optandum tamen esset, vt ipse eandem in perscrutandis Cabbalisticae philosophiae originibus, et affinitate cum Platonismo Alexandrino diligentiam adhibuisset, quam in consarcinandis Cabbalistarum effatis erudite posuit. Ita enim sine dubio abstinuisset a risu loco rationum afferendo, vidissetque non sufficere, vt verba quaedam et dicta in alienos sensus obtorto collo rapta in suam rem vertantur, sed requiri, vt cuncta ex legibus systematis sui, et sensu eius necessario explicentur; sicque frustra esse iactatam concordiam, qua nec indiget ecclesia, nec honorem laudesque dogmatibus suis conciliare potest, quia non ex limpidis Israëlis fontibus, sed ex turbidis philosophiae gentilis lacunis Trinitas Cabbalistarum hausta est. Quae omnia cum neglexerit vir doctissimus, externa verborum Cabbalisticorum specie et blandiente spe confirmandorum contra Iudaeorum impietatem dogmatum et mysteriorum Christianorum deceptus, mirum non est, ea illum vidisse, quae alii videre non possunt, et eo vsque fuisse progressum, vt Philonem aequalia Christianis de sacra Triade tradidisse, suasque allegoricas expositiones partim ex sacro codice, partim ex traditione patrum mutuatum fuisse, in tanta nostrae aetatis luce in historia philosophica asserere ausus fuerit. Quamuis autem, inepte Trinitatem Christianam et Cabbalisticam inter se conciliari, sit euidentissimum, non abludit tamen a verisimilitudine, Iudaeos, cum eiusmodi Trini-

Digitized by Google

Trinitatem principiatorum in ſcholis Alexandrinis didiciſſent, ex domeſtica vero traditione hauſiſſent, eſſe in Deitate tres perſonas quam veritatem vel ex vno legis loco, quem frontibus manibusque praeligabant, diſcere poterant, eo magis promtiusque illas impuras opiniones recepiſſe, quo magis domeſticae patriaeque traditioni affines, et tantum habitu magis philoſophico adornatas comtasque credebant, vel etiam a patribus ſuis ad gentes dimanaſſe inepte gloriabantur. Inter exoterica enim V. T. dogmata hoc quoque de SS. Trinitate fuiſſe, loca quaedam ſacrorum oraculorum ſatis euincunt. Eorum vero lumina poſt reditum e captiuitate Babylonica valde fuiſſe obſcurata, iisque has nugas gentiles ſucceſſiſſe, non eſt quod dubitemus. Sed de his diſputandi hic locus non eſt. Poteſt tamen Trinitas haec Cabbaliſtica, non obſtante magno, quod demonſtrauimus, diſcrimine, commode ad refellendos Iudaeos adhiberi. Cum enim Cabbaliſtae applicando dicta V. T. ad triadem ſuam ſephirothicam pluralitatem in vnitate et ex vnitate in diuinis admittant, ſufficit ita Iudaeos κατ' ἄνθρωπον conuinci, inique eos Chriſtianis abſurditatem et impietatem obiicere, cum ipſi non tres tantum, ſed decem perſonas, lumina, fontesque diuinorum ſtatuant. Vt vero in excutiendis virorum eruditorum opinionibus de ſenſu et ſignificatione ſephirarum pergamus, audienda quoque eſt praeſtantiſſimi VITRINGAE [g] explicatio, qui ea, qua ſolebat, elegantia eruditionis demonſtrare conatus eſt, latere in iis myſterium incarnationis filii DEI abſconditum et ſymbolice delineatum, idque vnum ex veſtigiis illis Cabbalae purioris eſſe, quae corrupta et deprauata in Cabbala philoſophica Iudaeorum inueniantur. Nempe, ſephirarum monet, ordinem ſub imagine principis Orientalis, eo ſchemate, quod ſupra Fig. II. exhibuimus, concipiendum eſſe. Hunc vero principem, ſanctiſſimum Seruatorem noſtrum ita Ezech. I, 27. et Apoc. I, 13. adumbratum exhibere. Vbique enim in ſacris literis haec ſephirarum nomina Domino huic dominantium et aeternitatis patri pacisque principi tribui: coronam *Apoc. VI, 2. XIX, 11. 12.* et ſuper eam Enſoph *Luc. I, 33.* ſapientiam et intelligentiam *Ieſ. XI, 1. Col. II, 33.* magnitudinem, magnificentiam et ſeueritatem *Pſ. CXLV, 3. 4. Ieſ. XI, 2. Apoc. V, 12.* gloriam, tanquam cingulum regnique ſymbolum *Ieſ. XX, 21. Iob. XII, 18. Ierem. XIII, 11.* Victoriam et maieſtatem *1 Chron. XXIX, 11. Apoc. XIX, 16.* quam Meſſias de infernali dracone, non negantibus Cabbaliſtis reportauerit, fundamentum vero eſſe incarnationis myſterium, quia haec ſephira membrum foederis a Cabbaliſtis dicatur, et incarnatio fundamentum ſit habitantis in carne Dei *Col. II, 9.* regnum tandem humanam eſſe naturam diuinae arctiſſime vnitam, in qua habitet Schechina ſiue gloria Dei, et regnum amplificet *Io. I, 14.* Haec doctiſſimus et modeſtiſſimus theologus, qui eam tamen explicationem tantum pro probabili venditat, monet tamen, ad recentiorum Cabbaliſtarum effata non attendendum magnopere eſſe, eo quod a vetu-

g) Obſ. SS. L. I. obſ. 10. 11.

vetuſtiſſima Cabbala valde receſſerint. Laudanda in his eſt et pietas et eruditio Vitringae, fatendumque magis veriſimiliter haec diſputari, quam ea, quae de Trinitate ſolent afferri: eo quod haec comparatio ad primogenitum potiſſimum pertineat, in quo reſidere ſephirarum decadem ex allata ſupra explicatione ſyſtematis Cabbaliſtici liquet. Nec a vero prorſus abhorrent, quae de diſtributione ordineque ſephirarum dixit vir laudatus, eo quod ipſi Cabbaliſtae ita ſephiras ſub imagine hominis cuiusdam diſtribuere et collocare in ſedibus ſuis ſoleant; quamuis nullum Adam Kadmon membrum ſit, quod non totum ſephirarum ſyrma poſt ſe trahat. At ſi ipſam rem conſideremus, non alio argumento opus eſt, quam ipſius Vitringae confeſſione fatentis, in Cabbala philoſophica aliud quid has ſephiras ſignificare. Inter hominem primogenitum Cabbaliſtarum atque Vnigenitum Chriſtianorum, et inter illius incorporationem et huius incarnationem ingens diſcrimen intercedere, ſupra iam indicauimus. Nec iuuant multum Vitringae expoſitionem, non ex impura, ſed ex pura Cabbala haec explicanda eſſe. Nam vbi hanc puram Cabbalam inueniemus? vbi quaerenda eſt clauis eius? Dicit Vitringa, non in Cabbaliſtarum ſcriptis ex gentili philoſophia corruptis, ſed ex Scriptura S. veteris traditionis Iſraëliticae interprete. At opponimus his; vnde probabitur ea quae in S. Scriptura N. T. habentur, fuiſſe arcano modo tradita et propagata, et ſymbolica methodo ad poſteros tranſlata? adeoque, fuiſſe eiusmodi Cabbalam puram ſiue doctrinam arcanam orthodoxam Scripturae V. T. contradiſtinctam? Hoc enim praeſupponitur, quod tamen adhuc in quaeſtione verſatur. Illud ſane neminem in Cabbaliſtarum ſcriptis verſatum negaturum confidimus, ſyſtema emanationis, quod proram puppimque Cabbaliſticae philoſophiae conſtituit, hanc explicationem non admittere; ſaniorem vero et orthodoxam explicationem illi magis effingunt, quam eruunt, qui argumentis vndecunque conquiſitis ſine neceſſitate pro V. R. C. militant, et accommodationes ſuas, pias quidem et eruditas, ſed rei non apte conuenientes, nobis pro veris Cabbaliſtarum φιλοσοφȣμένοις venditant. Nobis itaque ne haec quidem coniectura placet, quanquam placuit aliis [h], eo quod fundamento certo deſtituatur, merumque ſapiat praeconceptae hypotheſis praeiudicium. Ex his vero intelligi poteſt, quid de eorum opinione ſtatuendum ſit, qui ſephiras regni Meſſiani adumbrationem eſſe dicunt. Eadem enim ratione ſtatque caditque, qua Vitringina opinio, nec veri quid habet, praeter aliquam nominum accommodationem, et doctrinae Meſſianae ad dogmata Cabbaliſtica tranſlationem ſymbolicam. Aliter hanc explicationem ſephirothicae doctrinae ornauit Cel. HEVMANNVS [i], qui coniecit, eam quidem ſapere delineationem regni Meſſiani, at corpoream, terrenam et praeiudiciis Iudaeorum, regnum ſibi huius vitae glorioſum et beatum ſpondentium prorſus reſpondentem. Id prodere putat ſephiram vltimam, Malchuth, i. e. regnum, quae clauis

 ſit

h) Relationes innocuae 1712. p. 360.

i) Act. philoſ. Vol. I. p. 241.

ſit ad intelligendas reliquas, et in qua ſuprema coronae maieſtas ſtipata reliquis attributis reſideat: id quod ex *Prou. III, 19. 20. II, 6. Pſ. CXLV, 1. 1 Chron. XXX, 11.* probat. Verum, vt pace viri celeberrimi dicamus, tangunt haec corticem tantum explicationis arboris ſephirothicae, non nucleum; quem ſi reſpicias, difficile erit, totum doctrinae ſephirothicae ſyſtema huic regno Meſſiae terreno ita aptare, vt dici queat, quid ſit Enſoph a ſephiris diſtinctum, quid emanantium ternio in Adam Kadmon rutilans, quae ſephirarum in mundos emanatiuos, intelligibiles et materiales influentia, quae τȣ Adam Kadmon connexio cum rebus emanatiuis et materialibus, qui reuolutionum ordines, et quae alia ſunt, quae manifeſte produnt phyſica et metaphyſica dogmata de originibus et gradatione rerum ſub his imaginibus comprehendi: quamuis omnino largiendum ſit viro praeſtantiſſimo, nomina ſephirarum ex locis ſcripturae allegatis eſſe petita: non enim hic de nominibus, ſed de doctrina, quam illa ſignificant, et ſymbolica ratione depingunt, quaeſtio eſt. Reliquae virorum eruditorum de ſephiris opiniones vt magis a veriſimilitudine recedunt, ita paucis enarrari poſſunt. Et HVETII[k] quidem coniectura, intelligi decem angelos ſpiritusque Deo propiores et reliquis angelis miniſterii ſuperiores, vel eo nomine falſitatem prodit, quod ſephirae ab eſſentia diuina non ſeparentur, vt angeli, ſed fontes ſint cum primo fonte fontium arcte cohaerentes, id eſt, ex primogenito emanantes, quod non poteſt de angelis accurate, ſaluo ſyſtemate Cabbaliſtico, dici. Vt taceamus, Cabbaliſtas angelos mundis non creandis et formandis producendisque, ſed regendis miniſtrandoque operi diuino a primogenito producto praefici, quod cum ſephiris conſtare nequit. Vnde hanc ſephirarum explicationem iam ex Iudaeorum Cabbaliſtis reiecit R. MEIR BEN GABBAI[l], et ex Chriſtianis ABR. HINCKELMANNVS[m] et IO. MEYERVS[n], Viri clariſſimi. Permouit ſine dubio rei obſcuritas nullum certum ſenſum promittere viſa, vt putarent nonnulli[o], nihil reale ſephiris ſubeſſe, ſed eſſe tantum quaedam receptacula vel repoſitoria articulorum theologiae Iudaicae, id eſt, certa ſchemata, ſub quibus dogmata ſublimiora lateant. Non vero cogitarunt, qui ita ſentiunt, de his dogmatibus in his receptaculis concluſis nobis quaeſtionem eſſe, nec de ſolo numerandi ordine et diſpoſitione eos ſollicitos eſſe, qui de ſephirarum ſignificatione quaeſtionem inſtituunt. Ex quibus etiam Cl. SCHRAMMII[p] de ſephirarum ſcopo ſententia diiudicari poteſt. Is enim decem ſephiroth repraeſentare putat decem categorias Ariſtotelis, eſſeque ſephiram ſummam coronam, ſubſtantiam ſiue ens ſummum, ſapientiam et prudentiam, virtutes politicas, vel ſpiritus mentisque operationes earumque modos, principia et ſedes; magnitudinem, quantitatem, potentiam, qualitatem et quae ex quali-

k) Qq. Alnet. L. II. c. 4.

l) Abhodath Hakkodaeſch c. I. §. 21.

m) Deteċt. fund. Bohem. p. 35.

n) l. c. §. 32. p. 41.

o) Io. IVST. LOSIVS biga diſſert. diſſ. II. p. 28. MORVS Conſ. libr. I. Druſch.

p) Introd. in Cabb. Dialect. c. III. p. 42. ſeqq.

Digitized by Google

qualitate fluunt actionem et passionem; pulchritudinem habitum et dispositionem, aeternitatem temporum differentiam et τὸ quando; gloriam famam et nomen, laudes et conuitia, fundamentum iustitiam, regnum vero societatum maiorum minorumque imaginem exhibere, et sic omnibus definitionibus locum aliquem assignatum esse in hac arbore praedicamentali. At, si ita licebit in omnes partes sephiras formare et traducere, facile erit ex iis quaecunque somniaueris, effingere. Ad res physicas vero earumque origines, gradationesque exponendas sephiras pertinere, coniicit BVRNETIVS [q], quod reiiciendum quidem non est, at operationes sephirarum cum earum natura et essentia confundit; adeoque non adaequatam sephirarum notionem subministrat. Alii sphaeras coelestes et systema aliquod astronomicum cogitant [r], quam opinionem iam Loriiae tribuisse Morum supra diximus. Cadit vero haec explicatio hoc solo argumento, quod sephirae ante conditos mundos in systemate Cabbalistico ponantur, et illae conditores sphaerarum mundi intelligibilis et sensibilis sint: neque ob motum eorum circularem sphaerae inde exsculpi possint. Roberti vero Fluddi, Iulii Sperberi aliorumque huius furfuris philosophorum theosophicorum somnia, qui nescio quem influxum siderum corporumque coelestium in inferiora innui putant, vix recensione digna sunt, quemadmodum illi quoque explodendi sunt, qui chemiae mysteria, lapidisque philosophorum et Χρυσοποιητικῆς aenigmata vel medicinae vniuersalis tincturaeque solaris praeparationem condi coniiciunt. Ideam vero politiae secularis felicis, recteque ordinatae et mutuo influxu attributorum moralium et politicorum nixae et adiutae sephiris affingit ingeniosissimus HERMANNVS VON DER HARDT [s], a qua opinione Heumanni coniectura parum differt. Quin et ipse Pythagoras eiusque denarius, mysteriaque numerorum hic in partes vocantur, et nihil fere est, quod denarii rationem vllo modo recipit, quod non sephirarum decadi accommodetur, vt ex I. C. STEBII *coelo sephirothico* disci potest. His tenebris Cimmeriis, tot diuersissimarum opinionum schismate mirum in modum auctis, mirum non est, desperauisse viros haud obesae naris, et in scrutanda veteri philosophia alias acute videntes de vero systematis sephirarum sensu explorando, et inductos fuisse, vt crederent, data opera suspensos tenere Cabbalistas lectores suos coruosque eludere hiantes. Graui oratione hoc conquestus est peritissimus veterum doctrinarum interpres THOMAS BVRNETIVS [t], qui inter alia ita differit: *Deus bone, quae strues rerum et verborum? sine calce et arena, sine nexu, sine ordine, sine cognatione. Locutiones tralatitiae, peregrinae, obortae. Expositiones promittunt, afferunt aenigmata, aut vaga somnia, et dum se profitentur interpretes, coecis ambagibus argumentum confundunt. Quid aliud*

q) l. c. p. 365.

r) Vid. laudati WOLFIO Bibl. Hebr. P. II. L. VII. c. 2. §. 7. pag. 1225. seqq. DETLEV CLVVER. Obseruat. rerum vtiliss. in mundo, A. 1706. p. 165.

s) Conf. Relat. innoc. l. c. p. 559.

t) loc. citat.

aliud hoc est, quam ludibrio habere mentem humanam, et pro veritate solida rerum vmbras aut nuda figmenta proponere? Durior haec sententia non immerito viris aliis doctis paulo altius mysteria Cabbalistica considerantibus visa est [u], eo quod credibile non sit, data opera Cabbalistas omnes lectores suos inanibus et sine mente sonis ludere voluisse: fatentur tamen [x]: *rem omnem maiori laborare obscuritate, quam vt lucem hic videre, certo possit quis confidere, cum antiquiores illi Cabbalistae, quorum scripta aetatem tulerunt, passim nebulas hic offundant, nec sibi semper constent, recentiores vero eorum vestigia vt plurimum deserant, et in omnia alia flectant.* Non negamus, haec potiori ex parte vera esse, esseque in Cabbalistarum scriptis et δυσνόητα et ἀσύςατα plurima, quae soluere velle omnia, et tenebras dispellere totas, idem esset, ac laterem lauare et dealbare aethiopem. Ita enim non potuit non euenire, postquam ineptum insanumque allegoriarum studium nulli rei minus, quam dogmatibus metaphysicis aptum, Iudaeos coëgit multa effingere, quae sensum vel nullum, vel vagum et incertum, vel contrarium quoque systemati suo habent, et si tegumenta densissima tollantur, nihil quod ad rhombum magnopere faciat, exhibent, saepe vero in tam obscuro argumento soluendisque aenigmatibus dissentiunt. Fassus id est candide Loriia [y], quo tamen perspicaciorem horum mysteriorum interpretem gens Iudaica non habuit, monens: *Eum, qui perlustraturus sit verba Simeonis Iochaidae in libro Sohar et Tikkunim, nec non librum Babir, ibidem multa inuenturum capitula admodum discrepantia, quorum aliqua in hanc, alia in alteram sententiam* (de sephiris) *inclinent; Cabbalistas autem posteriores imprimis occupatos esse circa euolutionem huius quaestionis, nec tamen ad scopum peruenire, quaestionem enim arduam esse et difficilem.* Neque tamen ob desperatam hanc argumenti istius obscuritatem animum prorsus abiiciendum esse putamus, in inuestiganda vera significatione systematis sephirothici. Quamuis enim sperandum non sit, vt omnes tenebrae queant dispelli, multaque obscurissimis ineptisque philosophis relinquenda sint, potest tamen detectum supra systema Cabbalisticum generale et speciale de Adam Kadmon clauis esse, qua adyta haec reserari possunt, modo ad essentialia, dimissis nugis Cabbalae literalis et artificialis, quibus illa teguntur, respiciamus, et ad nexum systematis emanatiui attendamus; reliqua enim et minutiora et difficiliora, qualia plurima sunt, tuto ignorare et ineptienti popello Cabbalistarum relinquere licet. Tentabimus itaque, ducibus Cabbalistis supra iam delectis, vtrum emergere ex his tenebris queamus. En vera dogmata Sephirothica inuolucris remotis:

I. Sephi-

u) BVDDEVS Intr. in hist. phil. Hebr. §. 40. p. 360. WOLF. l. c.

x) IDEM l. c.

y) Tr. I. Drusch. c. 2. Cabb. denud. T. I. P. II. p. 31. conf. BASNAGE l. c. L. III. c. 14. pag. 341.

Digitized by Google

I. Sephirae ſunt entia media, quae repraeſentant cauſſam primam, in ſe occultam plane, quae ab illa immediate emanarunt, et illius virtute produxerunt et gubernant omnia reliqua. Definitionem heic damus IRIRAE [a], qui ex tenebris philoſophumena gentis ſuae protraxit in lucem, eo quod non clara tantum eſt, ſed veriſimillima quoque; tota enim cum ſyſtemate emanatiuo arctiſſime cohaeret. Vocantur autem entia media, eo quod inter fontem emanationis infinitum et mundos emanatiuos, inter creatorem et creaturas ſenſu Cabbaliſtico ita dictas, media ſunt, quibus Deus eſſentialitatem (ſit venia verbo barbaro in explicatione philoſophiae barbaricae) ſuam infinitam explicuit, et in mundis euolutam et manifeſtatam oſtendit, vnde ex vtroque participant, nempe ex Deo ratione eſſentiae, et ex mundis, ratione finitatis. Eadem fere ratione Platonici Alexandrini de ideis loquuntur, qui eundem locum in ſyſtemate diuino apud eos tuentur, quem ſephirae apud Cabbaliſtas occupant. Errauit itaque Morus, qui nudas aridasque numerationes eſſe putauit; errant illi, qui neſcio quas relationes vel phyſicas, vel metaphyſicas, vel logicas, vel arithmeticas, vel aſtronomicas, vel ethicas, ex ſephiris exſculpunt. Vi enim ſyſtematis emanatiui, ſunt emanatiuae virtutes attributorum et perfectionum diuinarum, vt ſunt ſolis radii, calorque, et ſimilia [a].

II. Iſtae itaque ſephirae non ſunt a ſe ipſo, ſed productae ſunt ab vno primo ſimplici, manifeſtantes eius bonitatem infinitam, ſpecula veritatis eius, et analogia eſſentiae eius celſiſſimae: ideae ſapientiae eius, et repraeſentationes voluntatis eius: receptaculum potentiae eius, inſtrumentum operationis eius, &c. prolixe haec proſequitur IRIRA [b], et plerorumque nominum ſephirothicorum explicationes affert luculentas, et omnino legendas, eo quod lucem clariſſimam tenebris affundant. Praecipua inter haec nomina merentur notari ſequentia: genera generaliſſima, quae in ſinu ſuo comprehendunt omnia, et extra ſe edunt, prouidentiae extenſae ab vno extremo ad alterum, et cura ſua omnia dirigentes ad commodum et emolumentum ſuum: cauſſae ſecundae, per quas prima omnia operatur, conſeruat et gubernat: radii diuinitatis eius, per quos omnia illuſtrantur et manifeſtantur: formae, ideae, et ſpecies, per quas omnia producuntur: animae et potentiae, per quas omnibus datur eſſentia, vita et motus, loca incorporea, quae intra ſe comprehendunt omnia, monades ſupernae, ad quas reducuntur omnia multa et per illas ad vnum ſimplex &c.

III. Quamuis autem Deus eſt infinitus, non ſunt tamen ſephirae idem cum Deo infinito, ſed ab eo diſtinctae finitate ſua [c]. Probe id obſeruandum, et ex ſyſtematis emanatiui nexu deducendum eſt. Nempe cum omnia ex Deo emanare debuerint, eo quod ex nihilo nihil fit, nec, ſi Deus

a) Port. coelor. diſſ. VII. c. 4. p. 147. p. 345. ſeqq. b) Ibidem.
a) Agnouit id BASNAGIVS l. c. c. 14. §. 5. c) IDEM diſſ. III. c. 7. p. 71.

Digitized by Google

Deus neceſſitate naturali ex eſſentia ſua infinita entia quoque infinita in tempore infinito produxiſſet, aliquod extra immenſitatem eius fuiſſet, ſed omnia in ſe immotus comprehendiſſet, ſicque mundi nunquam extitiſſent, radiis eius infinitis omnia luce infinita complentibus; hinc neceſſarium fuit, vt lux infiniti radios ſuos ad producenda finita, et limitandam infinitatem ſuam, retraheret, et ſic ſpatium aliquod luce carens remaneret, in quod eſſentialitatis ſuae veſtigia imprimeret, vt ſcilicet illud vas eſſet, quod radios emicantis in ſephiris lucis diuinae reciperet. Hac retractione non potuere non ſpatia illa ſine luce relicta fieri finita, vas vero finitum non niſi finitam lucis portionem recipere potuit. Id quod et veteres et recentiores Cabbaliſtae, de Zimzum prolixe garrientes agnoſcunt. Eſt itaque haec operatio emanationum actus Dei voluntarius et finitus, iuxta quem produxit et creauit entia finita, temporibus finitis, et locis determinatis, et ad illa et in illa ita extenditur, vt non tantum eminentia quadam illis ſit ſuperior, ſed etiam per potentiam infinitam poſſet, ſi vellet, producere entia alia praeſtantiora et maiora in ſpatiis et locis aptioribus, latioribusue et longioribus, quae intra immenſitatem et amplitudinem ſuam perfectiſſime continet. Intelligi hoc luculenter poteſt, ex ſchemate primogeniti decem circulis luminoſis per modum canalis in ſpatium tenebroſum defluentis; omnes enim illi circuli vaſe aliquo luce vacuo circumdati, adeoque finiti ſunt. Hoc vero ſemel euicto, vt non poteſt non ſequi ſaluo ſyſtemate emanatiuo, quo emanatiuum a fonte ſuo finitate diſtat neceſſario, omnes eorum rationes ſimul euertuntur, qui trinitatis Chriſtianae veſtigia in ſephiris ſuperioribus ſe deprehendiſſe ſibi viſi ſunt. Nam quamuis ſephiris eſſentiam diuinam Cabbaliſtae tribuant, immo ſuperioribus, maxime vero coronae, quae ſephira ſumma eſt, nomen Enſoph, ſiue infiniti adiiciunt, id tamen non eo fit ſenſu, ac ſi cum Enſoph, ſiue eſſentia DEI infinita vnum idemque adeoque infinita eſſet, ita enim totus emanationis ordo euerteretur, et cauſſa cum cauſſato principium cum principiato confunderetur, vel plura aſſererentur infinita, quae omnia vt in ſe abſurda ſunt, ita menti Cabbaliſtarum repugnant. Sed apponitur Enſoph Coronae ideo, quia proxima infinito haec emanatio eſt, adeoque plurimum ex radiis lucis infiniti participat, quod cum et Sapientiae et Intelligentiae eueniat, quae propiores ſunt fonti ſuo, ideo ſeptem inferioribus praeferri a Cabbaliſticis philoſophis ſolent. Quae, quam remota ſint a Chriſtiana Trinitate, quilibet palpat. Nec obiici hic quicquam poteſt, niſi hoc: recentiores Cabbaliſtas ita demum peruertiſſe veterum Cabbaliſtarum mentem. Hoc vero prius demonſtrandum erat, cum veteres Cabbaliſtae commode ita queant explicari, immo hoc neceſſario inuoluant, ſtatum inanitatis ſupponentes. Id vt teſtimonio Soharico probemus, en verba tr. *Idra Rabba* [d]: *Antequam ſenior ſeniorum, occultus occultorum inſtitueret efformationes regis* (Adam Kad-

d) Cabb. denud. T. II. p. 389.

Kadmon) *et diademata diadematum* (id eſt, varia inuolucra, quibus circumdaretur luminum nimietas) *principium et finis non fuit*, (i. e. omnia erant infinita) *ſculpſit ergo* (i. e. ſpatium euacuauit) *et proportiones* (luminis emanaturi) *inſtituit in ſe*, *et expandit ante ſe velum quoddam* (Adam Kadmon) *et in eo ſculpſit et certa proportione diſtribuit reges et formas* (ſephiras) *eorum*. Vides, lector, certa tantum modificatione luminis infiniti, finitas illas ſephiras fuiſſe productas. Hinc R. SCHABTAI [e] *lumen ſuperiorum ſephirarum* non infinitum, ſed tantum *magnum valde* dicit, *ita vt impoſſibile ſit creatis frui lumine earum, et hanc ob cauſſam neceſſe fuiſſe, in ramos ſe diffundere, in caput, medium et finem, qui ſunt ſeptem numerationes.* Quo longius itaque ſephirae ab infinito lumine abſunt, eo magis lux irradians decreſcit, et finitas augetur. Alia in re manifeſta tacemus.

IV. Hoc vero non obſtante ipſae ſephiroth, perſonae et lumina per ſe non ſunt creaturae, ſed notiones et radii infiniti, qui per gradus varios a ſummo fonte ita deſcendunt, vt tamen ab eo non ſeparentur, ſed ipſe per has extendatur ad creationem et gubernationem omnium entium, ſitque cauſſa vniuerſalis omnium vnica et perfecta, quamuis determinata ad hanc vel illam operationem, per hanc vel illam ſephiram vel modum [f]. Probe id obſeruandum eſt, ne emanationis ſyſtema euertatur. Sunt enim ſephirae emanationes et inſtrumenta Dei, ſed quae ſemper ex centro ſuo proſiliunt et promanant, adeoque ratione τȣ͂ eſſe ſui ab eius natura dependent. Sunt itaque non inſtrumenta vt e. g. malleus eſt inſtrumentum fabri, quod eius naturam non ingreditur, ſed ſeparari poteſt ab eo; ſed ſunt inſtrumenta eſſentialia in diuina natura radicata, et ex ea prodeuntia, vt v. c. radii ſolis ex eo prodeuntes inſtrumenta ſunt caloris cum ſolis natura arcte connexa. Prolixe id proſequitur R. SCHABTAI [g] qui videndus.

V. Sephirae hae, qui ſunt lucidi fontes radiique diuinae lucis, ſitae ſunt in primo cauſſato et emanatiuo ex Deo primogenito ſiue Adam Kadmon, qui viuificat et illuminat ſephiras emanantes, et per illas operatur in inferiora. Rectiſſime id monet IRIRA [h] prouocans ad R. MOSCHE CORDVERO [i], vnitatem illam infiniti non immediate adeſſe ſephiris illis Aziluthicis, ſed illis, quae ſunt in Adam Kadmon, qui eſt principiatum illud primum et ſummum, et cogitatio vel idea ſuprema conceptusque ſyſtematis Enſophici et radix atque ſcaturigo luminum ſupernorum, quae ad inſtar animae dat mundo emanationes. Quamuis nec cum decem ſephiris ipſius Adam Kadmon proxime vniatur En-ſoph ſeu cauſſa omnium cauſſarum, ſed per reſtrictionem illam ſaepe dictam, qua retraxit gloriam et excellentiam ſuam, et per canalem illum ſuppoſitum,

e) Ad libr. Iezirah p. 67.
f) Ibid. diſſ. IV. c. 7. p. 73.
g) loc. cit.
h) c. 3. p. 82.
i) Pardes Rimmonim tr. 4. p. 23. 24.

tum, quem ex mente Loriiae ſupra p. 1000. expreſſimus. Ex hoc enim ſchemate clarum eſt, ſephiras ex Adam Kadmon prodire et circulari modo moueri, ſicque fieri emanationem radiorum lucis diuinae ad inferiora.

VI. Cauſſa itaque prima actu eminenti exſerit potentiam et proprietatem ſuam mediantibus cauſſis ſecundis et inſtrumentis, ita vt ſit cauſſa perfectiſſima tam mediorum iſtorum, quam eorum, quae ab iis producta ſunt [k]. Neceſſario id ex antecedentibus et ex natura ſyſtematis emanatiui ſequitur, in quo cauſſa primoprima, fonsque fontium operatur etiam in infima, ſed non immediate, verum mediate. Hinc Adam Kadmon mediator inter Enſoph et Sephiroth, et his mediantibus inter ſuprema et infima eſt.

VII. Monades illae ſeu ſephirae et lumina modique diuini quodammodo ſunt cauſſa prima, et quodammodo non: et ab illa quidem emanarunt, ſed vt a ſcaturigine ſua non ſeparentur, et ita per ſe ſubſiſtant, et extendantur ad omnia entia inferiora ſeparata, et diuiſa ab iis, quae propterea non tantum non ſunt perfecta et formalia, ſed et minus magisue talia, nec vnita niſi mediantibus his ſephiris cum cauſſa prima, quae per iſtas manifeſtatur et cognoſcitur [l]. Ex his ratio patet, cur ſephirae perſonae dicantur Cabbaliſtis ſiue פרצופים, eo quod per ſe ſubſiſtant, licet modi ſint et notiones diuinae eſſentiae, vbi ratione graduum vna alteram ſuperueſtit, et in ea continetur. Sunt enim parzuphim lumina inuicem colligata ſibique inuicem inſerta, et ſeſe ſuperueſtientia: nempe pro gradibus mundorum, quibus ſingulis eſt ſyſtema ſephirothicum, quorum vnum aliud ſuperueſtit et circumdat [m]. Hinc mox decem mox duodecim, mox ſex, mox quinque perſonae numerantur; ex quo diſci poteſt, quam longe perſonae Cabbaliſticae a perſonis SS. Trinitatis diſtent. Perſonalitas enim Cabbaliſtica certa tantum modificatio et relatio luminum diuinorum eſt per ſe quidem ſubſiſtentium, ſed a cauſſa prima pendentium.

VIII. Sunt itaque ſephirae diuinitas determinata et ſe habent ad omnia entia reliqua, tanquam centrum ad circumferentiam, et radii vel lineae a centro ad circumferentiam, vel contra, ductae [n]. Idem praecipit, quem ſupra laudauimus R. SCHABTAI [o] et Cabbaliſtae alii, et luculenter intelligi poteſt ex figura Adam Kadmon ſupra poſita; in ea enim lucis radii circulariter effluunt et vaſis ſuis ab infinito lumine ſeparantur, et modificantur atque menſurantur.

IX. Continentur in Adam Kadmon ſiue principiato primo non tantum omnes perſonae et ſephirae duorum mundorum diuinorum Enſophici et Aziluthici, ſed et Briahtici, Iezirahtici et Aſiahtici ſeu inferiorum, ita vt per-

k) IRIRA l. c.

l) Ib. c. II. p. 88.

m) Conf. Lex. Cabbaliſt. v. פרצפין. Cabbal. denud. T. I. p. 649.

n) Ibidem.

o) loc. citat.

perfectiones illae, quae in caussa prima tantum cognoscuntur negatiue, in illud effluant specialius, sintque ibi formaliter, tanquam monades determinatae pro omnibus numeris et entibus stabilibus [p]. Ratio in natura emanationum sita est, sine qua nihil inferiorum consistere potest. Ex quibus sequitur, etiam in mundo Asiahtico siue materiali omniumque infimo caussas esse sephiras ex principiato primo emanantes, eo tantum discrimine, vt gradu quarto vel quinto a fonte primo differant, adeoque limitata magis et attenuata luce constantes influant, ex quo influxu materia oritur. Ex his vero recte conficitur, qui mundum creationis et factionis ex nihilo productum esse volunt, eo quod emanatiuis opponatur, magnopere errare, et Christianas notiones cum Cabbalisticis confundere.

X. Vt est natura mundorum in quos influunt sephirae, ita etiam se habet natura emanationis earum [q].

XI. Primogenitus homo radios lucis diuinae in mundos demittens, gignit inde lumina decem siue sephirarum denarium [r]. Ratio, cur denarium numerum in definiendis sephiris Cabbalistae elegerint, sine dubio a numeri denarii perfectione deriuanda est, quam non Pythagoreis tantum placuisse, sed inter Orientales quoque fuisse commendatam constat. Eadem enim ratione, qua ex triade et heptade decadis mysteria deriuarunt Pythagorei, etiam Cabbalistae instituunt. Qui enim a computandi modo secundum decem digitos numeri huius rationem deriuant, non audiendi videntur, eo quod falso supponunt, aridas numerationes sephiras esse.

XII. Quamuis autem sephirae sint mensurae perfectissimae, attamen pro diuersitate analogiae suae magis vel minus lucidae sunt [s]. Id vero salua earum perfectione, quatenus nempe id sunt formaliter, quod in caussa infinita est caussaliter, sicque et ipsae caussae fiunt sequentis sephirae formalis. Et hoc illud vult, quod supra diximus, superuestire personam sephirothicam alteram et inferiorem superiorem, id est intrare et pertransire, vel in illa consistere: nempe superiorem cum inferiore vniri, eamque informare et illuminare, vt perficiat per semet ipsam. Haec quoque caussa est, cur tot sephiras sephirarum faciant Cabbalistae, et quamlibet sephiram sephirarum denarium in se habere dicant, et sic in infinitum; nempe vt modificationum innumerarum rationes eo magis explanarent. Vt vero variae earum sunt perfectiones, modique diuersi, ita nomina quoque illis ex scriptura S. desumta eos dedisse, dubium non est, prout nempe mundus est, in quem influunt. Exemplum explicationis huiusmodi luculentum dabit IRIRA [t] monens: *Mundum Aziluth, siue emanatiuum, in quo lucent decem sephiroth, quando consideretur cum respectu ad Ensoph, nomen habere coronae, quia haec ab illo accipit omnem essentiam, potentiam et operationem. Quatenus autem deinde intelligat et concludat, vocari sapientiam, sed quatenus respectum habeat*

p) IRIRA l. c. c. 14. p. 89.
q) Prolixe id explicat IRIRA diss. V. p. 93.
r) Ibid. c. 8. p. 100. seqq.
s) Ibid.
t) Diss. VIII. c. 19. p. 189. seqq.

Digitized by Google

ad inferiora, et ad ista se exporrigat, vocari intelligentiam: quae illis sese applicet per excellentiam proprietatis et naturae suae, et hanc esse gratiam et benignitatem. Sed quando iuxta dispositionem recipientium determinetur atque limitetur, esse ius strictum, siue Gebhurah; porro quatenus coniungatur actiuum cum passiuo, Chesed cum Gebhurah, vel actum cum potentia, vocari Tiphereth. Et quatenus benignitas omnibus influxum largiatur, vocari Nezech, victoriam: Quando autem quibusdam det aliquam partem debitam, videlicet praemium et poenam inferioribus, quae sint composita e duobus contrariis, vt quae habeant liberum arbitrium, vocari Hod, gloriam. Sed Iesod appellari, quatenus det omnia omnibus; et tandem regnum esse compagem omnium perfectionum emanantium, in qua omnes concurrunt et consistunt. Ita Irira sephiras mundi Aziluthici explicat, in qua quidem explicatione non diffitemur dubium esse, vtrum Irira proprias cogitationes, an placita veterum secutus sit; certe quae de caussis ad sephiras applicatis dicit, valde metaphysicam scholasticam redolent. Quaecunque vero caussa sit, illud verisimile est, nomina sephirarum modum et affectiones cuiuslibet sephirae per omnes mundorum gradationes indicare, quibus res omnes perfectionem habent.

XIII. Ita vero sephirae, fontesque hi luminum sibi inuicem subordinantur, vt, quo propinquior sephira est luci infiniti, eo excellentior quoque sit et perfectior. Quaelibet enim spatio quodam distinguitur, quo ab infinito lumine distat, donec materialem mundum inueniamus, qui est punctum medium circulorum et ipsius quoque spatii locique vacui, adeoque et remotissimum ab infinito, remotione κατ' ἐξοχὴν sic dicenda prae omnibus mundis reliquis: vnde et corporeus est et materialis perfecta corporeitate. Ita LORIIA [x]; cuius mentem Schema adiectum illustrat. *Fig. III.*

XIV. Istae Sephirae sunt productae ab vno primo simplici, manifestantes bonitatem eius infinitam. Hinc varia earum nomina, quae supra ex parte recensuimus, quae cum MEVRSII *denario Pythagorico* merentur comparari, ex quo libro discemus, nomina singulorum numerorum valde similia esse sephirarum nominibus.

XV. Quot ex se radios luminis emittit Adam Kadmon, tot sephirarum systemata denariique exsurgunt [x]. E. g. Vnumquodque de quinque luminibus mundi Ensophici componitur ex decem sephiris duplicibus, nempe partim ambientibus et externis, partim circumdatis [y].

XVI. Habet quoque sephira quaelibet vas suum, קלים, ex retractione lucis ortum, et recipiendis lucis radiis destinatum.

XVII. Fit vero ea emanatio radiorum, vel in notione rectilinea, vel in circulari. Prolixius id exsequitur LORIIA [z], ostendens, prius ema-

x) l. c. p. 37. conf. IRIRA l. c. p. 120.
x) IRIRA diss. VIII. p. 159.
y) LORIIA l. c. c. 2. p. 37.
z) loc. cit.

Digitized by Google

emanare decem ſephiras notionis circularis, et quidem initio vaſa decem conſtantia partibus exterioribus et interioribus: quibus veſtiantur decem ſephiroth, praeter quae decem alia lumina inueniantur ambientia; deinde pari modo emanare decem ſephiras forma rectilinea hominis inſtar, quae excellentiores ſint circularibus &c.

XVIII. Prout ex membro primi hominis lumina haec emanant, ita etiam relationem habent, et conſideranda ſunt. Prolixi in hoc ſchemate explicando, radiisque ex omnibus partibus primogeniti promicantibus illuſtrandis ſunt Cabbaliſtae, quorum tamen nugae difficiles in hunc locum non poſſunt omnes transferri. Res ipſa huc potiſſimum redit: Depingunt Adamum illum primaeuum ſub imagine hominis erecti, et quidem capite lucem infiniti, pedibus vero mundum materialem attingentis. Huic homini membra CCXLVIII tribuunt, quae ſecundum ſephiras decem ordinant, ita vt Cether cranium, Chochma et Binah, cum ſede ſua Daath, tres cerebri ſpecies, Cheſed, Gebhurah et Tiphereth brachia duo et corpus; Nezach, Hod et Ieſod pedes duos membrumque genitale, Malchuth vero vxorem Adam Kadmon conſtituat. Sephiras vero omnes in perſonas transmutant, et in ſcenam quaſi producunt, hinc prima vocatur Arich Anpin, id eſt macroproſopos; ſecunda, Abba, pater, tertia, Imma, mater, reliquae ſex vnam perſonam effingunt Seir Anpin, microproſopon dictam, cuius vxor eſt ſephira vltima [a]. Secundum difficilem hanc allegoriam myſterium emanationum, mundorumque conſtitutorum per compreſſionem et immiſſionem radiorum lucis in vaſa ſua in libris Soharicis deſcriptum eſt. Harum coniunctionem deſcenſumque vnius in alteram, et ſimilia multis deſcribunt Cabbaliſtae, et ex crinibus quoque capitis et barbae Arich Anpin, Seir Anpin, et vxore eius lumina dicunt emicare obiectiua et intelligibilia, quae reflectuntur, tenduntque ab imo ſurſum, prodeuntia per foramina innumera dictorum capitum et barbarum, ſuntque obiecta ſelectiſſima et ſingularia, admodum limitata, vt naturae inferiores per illa cognoſcant et intelligant id, quod de ipſorum ſcaturigine occulta alias non poterant comprehendere. Qua claui ab Irira [b] ſuppeditata referari poſſunt aenigmata Soharica, quanquam et ſic quoque multa ineſſe δυσνόητα καὶ ἄδηλα fateamur.

XIX. Sephirae cuiuslibet mundi tam in genere, quam in ſpecie ſumtae continentur literis tetragrammati [c].

XX. Ex harum itaque ſephirarum multiplici combinatione inter ſe coniugatarum influxu vaſa luce impleta, mundique producti ſunt.

Haec potiora Cabbaliſtarum placita de ſephiris ſunt, quibus innumera obſcuriſſima nullaque induſtria clare detegenda aſſuunt, et Cabbalae literalis applicatione, nominumque diuinorum impoſitione varia et multarum imaginum cumulatione ita confundunt, vt faſſi ſint viri in his myſteriis

a) Vid. Loriia l. c. c. 5. p. 48. et Tabula Sephirothica eius T. I. Cabb. denud. P. II. p. 7. et qui philoſophice de hac re differit Irira diſſ. VIII. c. 20. p. 189. ſeqq.
b) pag. 191. ſeqq.
c) Loriia p. 49. Irira p. 143. 150.

Digitized by Google

ſteriis perſpiciendis acutiſſimi [d], ſibi non omnia conſtare, euidensque ſit, ipſos Cabbaliſtas non omnia intellexiſſe. Multum vero auxit quoque tenebras ſuperſtitioſa numeri ternarii, quaternionis et ſeptenarii obſeruatio. Adducta tamen et poſt ſindona protracta ſyſtemati Cabbaliſtico accurate conueniunt, et cum philoſophia emanatiua tota amice conſpirant. Ex quibus diſcimus, eſſe ſephiras, radios lucis diuinae per cauſſatum primum emicantes, et emanationes, quibus in quolibet ſyſtemate mundano omnia formantur, producuntur, gubernantur, eum in finem, vt regnum Dei, id eſt explicatio et euolutio Dei occulti, manifeſtetur, oſtendaturque, in omnium entium ordinibus Dei lumen, attributa, perfectiones, gloriamque, ipſamque Dei eſſentiam ſe manifeſtare [e]. Ideo enim regnum ſephirarum vltima eſt, quae Deum ita manifeſtatum exponit. Ex quibus recte colligimus ſaluo ſyſtemate Cabbaliſtico non de regno gratiae, ſed naturae eam eſſe intelligendam; quo obſeruato cadunt omnia, quae pro demonſtranda oeconomia gratiae ex Cabbaliſtarum ſcriptis viri docti afferunt [f].

Dogma de mundis.

§. VIII. Tertium, quod prae ceteris momentum in philoſophia Cabbaliſtica habet dogma, vel aenigma potius, mundi ſunt quatuor, de quibus obſcura et intricata multa Cabbaliſtae garriunt. Indignatur hoc BVRNETIVS [g] faſſus quidem *inferiores Cabbaliſtarum mundos nos agnoſcere*, *ſuperiores autem*, monens, *vltra omnem oculorum aut mentis aciem elatos in vacuis ſpatiis et regionibus ſupermundanis abſcondi: neque enim aut ſua luce eos patere*, *aut mutuatitio lumine commentatorum*, *tam auctores enim*, *quam interpretes*, *rerum vmbris deceptos errores ſuos nouo fuco obducere.* Id quod ex fraudulento ſcopo methodi allegoricae confirmat, apte pronuntians: *eos*, *qui latibula quaerunt*, *ſemper ſibi ſuſpectos eſſe de ineptiis vel impoſturis.* Diſplicuit Burnetii confeſſio B. BVDDEO [h], eo quod mundorum ſuperiorum notionem ſatis claram dari poſſe conſideret; negandumque non eſt, videri Burnetium non ſatis ad nexum ſyſtematis Cabbaliſtici attentum fuiſſe, ſed difficultate et obſcuritate allegoriarum abſterritum, a profundiore meditatione ſyſtematis Cabbaliſtici abſtinuiſſe; cum ſequentia doctura ſint, dari poſſe huius quoque dogmatis delineationem aliquam cohaerentem, et intelligibilem. At hoc tamen non obſtante, multa in eo eſſe intricata, obſcura, δυσνόητα, maleque cohaerentia, is demum experietur, qui his gryphis ſoluendis operam impenderit ſuam. Nos itaque ne in tenebroſo itinere a recta ſemita deuiemus, ſequemur duces ſemel non ſine fructu delectos, et potiſſimum ad ipſam ſyſtematis emanatiui indolem et naturam, tanquam ad cynoſuram reſpiciemus. Conſtituuntur vero a Cabbaliſtis mundi quatuor, nempe mundus Aziluth, ſiue emanationis, mun-

d) Vid. WACHTER. elucid. Cabb. p. 65.
e) Obſeruauit hoc etiam BASNAGIVS l. c. pag. 339.
f) Conf. WACHTER. l. c. c. I. p. 16.
g) l. c. p. 368.
h) l. c. §. 42. p. 377.

Digitized by Google

mundus Briah, siue creationis, mundus Iezirah, siue formationis, et mundus Asiah, siue fabricationis. His praefigunt Ensoph, quem mundum infiniti quidem vocant, et illi quatuor mundos istos, emanationis leges secuti, ita subordinant, vt superior inferioris radix atque fons sit, et ex ensophico Aziluthicus, ex Aziluthico Briahticus, ex Briahtico Iezirahticus, ex Iezirahtico Asiahticus oriatur, et tum ordine retrogrado inferior mundus superiorem superuestiat, de quo dogmate quatuor mundorum Cabbalistarum scripta plena sunt omnia [i]. Pertinet enim hoc dogma ad doctrinas fundamentales philosophiae Cabbalisticae, quae non tantum de caussa efficienti et instrumentali siue media emanationum, sed de effectu quoque nempe quatuor istis mundis, qui ex Deo emanarunt disserit. Est autem mundus Aziluth emanatiuum primum, ex infiniti luce mediante Adam Kadmon eiusque irradiationibus profectum, in quo perfectiones mundorum reliquorum subordinatorum negatis eorum imperfectionibus continentur, quique citra mutationem et variationem vel defectum caussae suae infinitae emanauit, reliquisque mundis fons communicatarum perfectionum ex caussa infinita est. Vocatur autem Aziluthicus mundus, eo quod non tantum ex nulla praecedente materia (id est, ex nullo subiecto externo, non tamen ex nihilo) productus est, reliquisque est sublimior, sed etiam vnitus et connexus principio suo, a quo emanando dependet cum omnibus attributis suis. Vnde IRIRA [k], adhibitis terminis scholasticis τὸ Aziluth ita explicat: *quod sit actus sublimior, perfectior et purior, et magis alienus a motu, quam creatio, quia emanat immanendo communione et sine separatione, et si respiciatur caussatum, Aziluth etiam maiorem similitudinem cum caussa sua prae se ferat, dum ipsa istud est formaliter, quod caussa est caussaliter et eminenter, et nulla differentia sit inter emanatum et emanatorem, nisi quae est inter caussam et caussatum, vsque adeo, vt quasi vnum sint, quamuis analogice habeat naturam multi et finiti.* Ex his mundus Briahticus intelligi potest, qui ideo nomen hoc accepit, quod creatus sit sine praecedente materia et substantia, ex mundo aziluthico scaturiens. Continet itaque illas substantias spirituales, quae non immediate ex infinito profluxerunt, adeoque perfectiones minores et quasi limitatas habent, quamuis ex materia externa et accedente non sint orta, sed ex ipsa mundi Aziluthici essentia profecta: quae ratio est, cur creatus hic mundus dicatur [l]. Mundus Iezirah est mundus formatiuus illarum substantiarum spiritualium, quae quidem creatae sunt ex nihilo, id est, sine praecedente subiecto et substantia, adeoque ex mundo tantum Briahtico ortae sunt, sed tamen creatae sunt in substantia et subiecto, cui destinantur, et quod informant. Lucem his accendent verba IRIRAE [m], monentis, *angelos* (horum enim est mundus

i) Vid. Lexic. Cabbal. v. Aziluth. pag. 146. IRIRA port. coelor. diss. V. c. 13. p. 124. seqq. R. MOSES CORDVERO de Palat. 24. c. 10. Cabb. denud. T. I. P. II. p. 100. R. IZH. LORIIA tr. I. libri Druschim l. c. p. 44. R. NAPHTH. HIRTZ Vall. reg. Cabb. den. T. II. P. I. p. 259.

k) l. c. p. 97.

l) Ibid.

m) pag. 98.

Digitized by Google

dus Iezirahticus) *eſſe quidem ſubſtantias intelligentes et incorporeas, ſed locatas ſuper et in corpora firmamenti ſummi, et ſupra et in corpora coeleſtia, ignea, et aërea, vt illa viuificent et moueant: vel, vt loquuntur Cabbaliſtae, ſpiritus vtentes corporibus, quae vocant lampades ignis, quibus inueſtiantur.* Id quod ex doctrina Iudaeorum de angelis lucem capit, quam ſupra expoſuimus; ea enim nos docet [n], tribuere Iudaeos angelis corpora ſiderea; eosque omnibus elementis praeſides et incolas dare. Id quod tamen de corpore tantum inueſtiente, non de natura Iezirahtica et ſpirituali intelligendum eſt, nec ſpiritus Briahtici longe perfectiores cum Iezirahticis confundendi ſunt. Hinc τὸ יצירה, ſcholae notionibus vſus IRIRA [o] definit *impreſſionem formae per ſe ſubſiſtentis in ſubſtantiam corpoream, quae ab illa non eſt plane aliena, ſed per eius influxum producta.* Mundus Aſiahticus autem materialis et viſibilis mundus eſt, continetque ſubſtantias, quae omnino dependent a materia in eſſe, ſubſiſtere, poſſe, et operari, ſuntque compoſitae, et formae earum ſunt partes vniuerſi, quae per ſe eſſe non poſſunt, ſed immerſae ſunt materiae extenſae quantitatiue, adeoque diuiſibiles, et ſubiectae motui perpetuo, multitudini, generationi, corruptioni etc. vt iterum habet IRIRA [p]. Et haec quidem ſatis clara ſunt nec difficilia intellectu. At in ea obſcuritas haut leuis verſatur, quo ordine, origine, forma, et ſubordinatione in ſyſtemate hoc mundano Cabbaliſtae eos conſtituerint et quomodo emanationem, creationem, formationem et fabricationem inter ſe diſtinxerint. Quidam enim viri docti [q], qui diligenter Cabbaliſticam philoſophiam inſpexerunt, primum tantum mundum, nempe emanatiuum a Cabbaliſtis ex infinito, ſiue mundo Enſophico deriuari contendunt, reliquos tres creatos eſſe ex nihilo ſecundum Cabbaliſtas volunt. Cui opinioni contradicunt alii [r], magnopere repugnantes, ſtatuenteſque, euertere hanc explicationem totum ſyſtema Cabbaliſticum, quod, cum, quantumcunque etiam ſit, emanatiuum tantum ſit, creationem ex nihilo, id eſt ex non-ente plane reſpuat, adeoque omnes hos quatuor mundos ex legibus emanationis ſecundum quas emanatiuum prius poſterioris cauſſa et fons eſt, exponendos eſſe, nec eſſe eos aliud, niſi Deum in eſſentialitate ſua manifeſtatum et euolutum; ſiue, vt apte deſcribit auctor *annotationum ad* LORIIAE *tractatum de reuolutionibus animarum* [s]: *Eſſe nihil aliud, quam quatuor repraeſentatas diuinitatis claſſes, lumine ſemper magis magiſque diminuto.* Nec nos quoque moram facimus, huic ſententiae, tanquam menti Cabbaliſtarum magis conformi accedendi. Vt vero ipſum ſyſtema hoc mundanum intelligat lector, iudiciumque interponere ſuum poſ-

ſit,

n) Conf. ANDR. EISENMENGER. Iudaiſm. derect. P. II. c. 7. p. 373.

o) Ibidem.

p) loc. citat.

q) BVDDEVS l. c. p. 375. BASNAGE Hiſt. Iud. L. III. c. 8. §. 9. ſeqq. p. 170. ſeqq.

r) WACHTER. Spinoz. in Iud. P. II. p. 229. Io. IAC. SYRBIVS Inſt. phil. prim. P. II. c. 2. §. 3. p. 367. ſeqq.

s) Cabb. denud. T. II. P. III. p. 245.

Digitized by Google

fit, en more hactenus seruato potiores assertiones huc pertinentes, quibus illud nititur:

I. Res omnes superius in coelis, et inferius in terra, non sunt a se ipsis, vel ex non-ente; sed emanarunt a loco quodam superiore. Ita R. MOSES CORDVERO [t], qui ideo cauere lectorem suum monet, ne ignominiosum quid dicat de vlla creatura. Omnia enim, quaecunque sunt visibilia et inuisibilia, secundum Cabbalistas ex infinito lucis diuinae supremae oceano effluxerunt. Nec aliter statuere potest philosophia Cabbalistica, eo quod pro indubitato ponit, id quod essentiam aliquam habet, et non mera priuatio est, ex non-ente, quod eius contradictorium est, non posse oriri, ex quo sequitur, nihil posse, sensu vero et accurato, creari, id est ex nihilo produci, nisi priuationem. Quo semel admisso necessarium est, omnia quae reuera sunt, ex Deo orta esse et effluxisse, eiusque manifestationem et explicationem essentiae eius prae se ferre. Vidit id rectissimeque monuit BVRNETIVS [u]: *Cabbalistas hanc sibi concepisse animo ideam, primum ens, siue Ensoph in se continere omnia, et eandem semper esse entitatis quantitatem in vniuerso, siue sit in statu creato, siue increato. Cum sit in statu increato siue antemundano, Deum esse omnia simpliciter: cum autem sit mundus, non augeri quidem entitatis gradus aut mensuras, sed Deum sese explicare et euoluere, per emanationes et effluxus a summis ad ima, quibus constituantur diuersae rerum creatarum formae et ordines. Ideoque saepe Cabbalistas verba facere de vacuis, et de vasis et vasculis, quasi ad recipiendos hos effluxus; et de radiis effluentibus, et de canalibus, quibus decurrant et propagentur: denique cum Deus retrahat hos radios et resorbeat, perire mundum externum, atque omnia fieri iterum Deum.* Subscribunt verbis Burnetii Cl. WACHTERVS [x], et ipse B. BVDDEVS [y]. Hoc vero posito creatio ex nihilo concidit, palamque est, eam Cabbalistis perperam ex nimio conciliandi Cabbalisticam philosophiam cum Christiana studio tribui.

II. Id, ex quo omnia effluxerunt, est Ensoph, siue ens summum, Numen infinitum caussaque prima, quae immediate produxit Adam Kadmon, id est, illud, quod in ipso dicitur homo primus, qui est intellectus occultus et cogitatio diuina: et ab isto subsequenter lumina superna prodierunt, quae sese exserunt in quinque decades sephirothicas, ita quidem, vt ad productionem mundorum inferiorum extendatur ipsa illa essentia, quae et in mundum emanationis extenditur, eosque non tantum produxerit, sed et conseruet et gubernet [z]. Tota haec assertio ex hypothesi de Adam Kadmon supra explicata facile intelligitur.

III. Quic-

t) De Palat. Cabb. denud. T. I. P. II. p. 100.

u) loc. cit.

x) l. c. P. I. p. 21. Elucid. Cabbal. c. III. §. 4. p. 27. y) l. c. §. 44. p. 394. seqq.

z) IRIRA diss. III. c. 9. §. 2. p. 72.

Digitized by Google

III. Quicquid est, vel est, ex aliquo, et materia quadam, vel ex nihilo, id est, non praeexistente substantia et materia. Hoc a caussa prima est sine praecedente aliquo subiecto, sed ex potentia et operatione caussae primae [a]: illud vero creatur in substantia et subiecto. Ita quidem IRIRA [b] philosophatur ad demonstrandam mundorum inferiorum בי"ע productionem et discrepantiam a superioribus. Recte vero intelligendus est, ne aliena ei tribuatur opinio, dum se Christianorum locutionibus accommodat. Creatio enim ex nihilo non ad essentiale pertinet, quod ex potentia et operatione primae caussae necessario oritur, vt ipse Irira prolixe demonstrauit, sed ad modificationem, qua essentia illa effluens distinguitur a caussa sua, quaeque in materia sese manifestat. Haec autem modificatio constat in diminutione luminis ex luce infiniti emanantis, et in vasa tenebrosa atque vacua influentis: quae lux cum sine modificatione, limitatione et retractione siue restrictione ex Deo non potuerit emanare, ne omnia infinita luce plena, et mundus ensophicus fierent, qui solus omni prorsus caret priuatione; omnino diminui, et a vasis circumscribi, et ita radii lucis condensari debuerunt, vt tandem extrema vltimaque emanatio in materiam per istam priuationem degeneraret. Quae priuatio cum non in essentia lucis infiniti fuerit, sed ex retractione radiorum, et limitatione luminis orta sit, ideo creata dicitur, quia ex non-ente est. Id quod radiis lucis in longinquum emanantibus declarant Cabbalistae, qui quo longius a lumine proiiciuntur, eo infirmiores fiunt, eo magis ad tenebras accedunt; sic vt ex sola priuatione lucis producantur, et ex nihilo existant. Quam originem materiae Cabbalistae sine dubio didicerunt a philosophis Orientalibus, quos ex schola Zoroastriana, vetus systema Magicum ita reformante talia de ortu materiae, et tenebrarum, ipsiusque mali didicisse, *superiori libro* demonstrauimus.

IV. Materia non habet entitatem, sed oritur ex priuatione perfectionis, ex ente supremo emanantis. Notio haec materiae oritur ex natura emanationis. Quo remotius enim emanatum ab emanatore est receditque longius, eo magis imperfectum esse oportet. Et haec sacra anchora est, ad quam Cabbalistae confugiunt, materiae originem descripturi [c]. Cum enim materiam ob conditionem suam nimis vilem et imperfectam, ex Deo deriuare non audeant, necessario formalem rationem eius in priuatione ponere debuerunt, quae cum ens verum non sit, ex Deo orta esse non possit, quamuis subiectum illud, in quod ista priuatio inducitur, ex Deo effluxerit. Non itaque negant Cabbalistae materialitatem omnem, sed eam tantum ex numero essentiarum eximunt, et in condensatione radiorum lucis, vel luce ita attenuata ponunt, vt nihil remaneat, nisi materia quaedam tenebricosa, carboque diuinae substantiae, in quo vix vlla scin-

a) Id vero non tantum ratione caussae efficientis, sed etiam formalis intelligendum esse, leges emanationis iubent, qua fons emanans et caussa et forma emanationis est.

b) pag. 97.

c) Vid. LORIJA l. c. p. 37. CORDVERO l. c. p. 102. conf. WACHTER. l. c. P. II. p. 231.

scintilla apparet. Est itaque materia, si subiectum materiatum respicias, Deus, retractis lucis radiis subiectum aliquod opacum relinquens, vel Deus obscuratus, si vero priuationem illi subiecto inductam consideres, non-ens, siue priuatio: quo respectu gentilibus philosophis per materiam aliquod positiuum, licet imperfectissimum ens, designantibus Cabbalistae hanc thesin opponunt: non esse in rerum natura materiam, sed omnia esse spiritum, id est, materiam, qua talem ad entia realia et positiua non pertinere. Cuncta enim, quae realiter existunt, ex prima caussa effluunt, adeoque spiritus sunt, sed accedente limitatione et circumscriptione ita imperfecti et coarctati, vt inde materia existat, mundusque materialis ex emanatione constare possit [d], quamuis ex Deo materia qua talis, non sit, quia non-ens ex ente summo ob nimiam et infinitam distantiam effluere nequeat. Adscribemus in argumento non leuis momenti, quodque omnibus philosophorum opinionibus de materia, quae ex Deo eam deriuant, lucem affundit, luculenta verba R. MOSIS CORDVERO [e]: *Nihil est in mundo, cui non affluat e supernis influentia et lux quaedam, quamuis illa differat pro diuersitate descensus a posterioribus, seu Malchuth, quae sunt anteriora respectu caeterorum graduum inferiorum. Sic ergo haec incrassescunt, et manifestiora atque quasi corporea fiunt, de gradu in gradum, prout congruit materiae illi turbidae, ita vt nihil penitus inueniatur in hoc mundo, in quo non sit aliquid spirituale et vitale, secundum proportionem corporeitatis et materialitatis suae, et pro gradu distantiae suae a fonte et latomia rerum omnium. Et quando crassa ista materia sic eleuatur, vt propinqua fiat tenuiori suae materiae, tum allucet ipsi lux aliqua materiae eleuatioris. Quemadmodum si magna quaedam lucerna accensa sit in media basilica, illa certe ob basilicae magnitudinem non illustrabit omnes angulos basilicae, nisi modico quodam lumine, ita vt alter alterum ibi videre nequeat: qui vero accedet ad lucernam, maiore atque copiosiore lumine collustrabitur, ita vt si propius ad vasculum eius accesserit, caligare incipiant oculi eius nimio perstricti fulgore. Ita et hic se res habet.* Quae philosophi Iudaici verba supra dicta mire illustrant, ipsa vero lucem ex illis accipiunt, quae superiori libro de materia intelligibili et sensibili ex Alexandrinorum philosophorum mente disseruimus. Nam et hi et illi ex communi fonte philosophiae Orientalis hanc ὑληλογίαν didicerunt. Hinc sequitur:

V. Quo propius aliquid est fonti supremo, eo perfectius quoque est, quo magis autem distat, eo magis imperfectione limitatur, et attenuatur, eo magis fit materiale [f]. Ratio haec est, cur mundus Asiahticus siue materialis sit omnium infimus, eo quod a mundo ensophico omnium longissime distat, et ita radii ex illo emicantes sunt maxime condensati,

 lux-

d) Quam crassi paralogismi et absurditates hic lateant ostendit MORVS ad libr. Druschim c. 2. §. 4. p. 65.

e) loc. citat.

f) Citati.

Digitized by Google

luxque ita attenuata, vt prae imperfectione tenebrarum, id est, materialitatis, percipi nequeat, quamquam aliquid lucis contineat.

VI. Cum itaque ante mundos conditos omnia infinita luce fuissent repleta, retraxit lux illa infinita radios suos, et coarctauit se, vt possint mundi existere, sicque reliquit substantiam aliquam spatiumque luce carens, in quod radios immittens mundos postea condidit.

VII. Nempe vt supra dictum, expulit infiniti lux e sinu suo radium aliquem magnum, nempe hominem primogenitum, eumque motu illo rectilineo et circulari ita illi substantiae luce carenti immisit, vt per emicantia ex eo lumina siue sephirae mundi conderentur.

VIII. Quo propiores autem hae emanationes et radii diuinitus immissi in spatium illud luce carens sunt fonti luminum supremo, eo purior et perfectior fit mundus.

IX. Mundus itaque purissimus et perfectissimus est Aziluthicus, siue emanatiuus, eo quod purissimae luci diuinae in mundo ensophico est proximus, et nullam limitationem vel diminutionem luminis patitur, sed emanauit citra mutationem, variationem et defectum caussae suae infinitae. [g].

X. Hunc excipit mundus Briahticus, cuius lux illabens coarctatur magis et suo modo limitatur, adeoque minus pura est atque magis attenuata, magisque finita. Nempe ad decrescentem lucis perfectionem eiusque diminutionem increscentem cuncta redeunt, emanationibus in progressu semper infirmioribus et imperfectioribus. Recte itaque dixit illustris KNORRIVS [h]: *creationis hunc sensum esse: Talem esse rei essentiam, vt manifestior sit quam Aziluth, incrassescendo quasi; hanc autem incrassationem rei fieri non posse, nisi per amotionem et separationem a tenuitate et subtilissima spiritualitate.*

XI. Eodem modo magis perfectio lucis decrescit in mundo Iezirahtico, quae magis adhuc a fonte omnium primo distat, et maiorem patitur lucis coarctationem. Ratio haec est, cur angelos, quibus hunc mundum tribuunt Cabbalistae, corpora habere aetheria, ignea, et similia dicant, vt supra iam notatum.

XII. Vltimus vero mundus est Asiahticus siue materialis, in quo, cum a fonte luminum supremo omnium longissime distet, necessario lucis radii ita comprimuntur coarctanturque, vt incrassescant, et hic mundus inde fiat materialis atque corporeus. Hinc formae eius materiae impressae sunt, vt Scholastico more loquitur Irira, Peripateticum cothurnum Cabbalistico pedi applicans, id est, entia spiritualia materiae ita immersa sunt, vt sola materia percipiatur.

XIII. Operatur autem emanans ille radius diuinae lucis ex vno mundo et per eum in alterum, subordinato motu, ita vt mundus anterior, cum posteriori lumen hoc communicet, et caussans semper perfectioris melio-

g) IRIRA l. c. h) In amica respons. Cabb. denud. T. I. P. II. pag. 84.

Digitized by Google

melioriſque naturae ſit, quam cauſſatum. Magnum in hac operatione influxus luminis diuini mediata et ſubordinata myſterium Cabbaliſtae quaerunt, et rem in ſe iam difficilem meriſque conceptibus mentalibus et abſtractionibus obſcuram ineptis ſymbolis ſuis et ſephirarum ſuperiorum et inferiorum, quin et mundorum ſuperiorum et inferiorum combinatione magis adhuc obſcurant et reddunt impeditiſſimam. Cuncta vero eo reducuntur: ſephiras ſuperiores coniungentes ſe cum inferioribus, (quam coniunctionem per ſimilitudinem mariti et vxoris coëuntis adumbrant) concurrere ex mundo ſuperiore ad mundum inferiorem eiusque ſephiras, ſicque v. g. ſephiras Aziluthicas, Binah et Malchuth, ſcilicet marito et vxore coniugatis, viribus ſuis creare mundum Briah, ſingulis ſephiris illis ad huius mundi ſephiras, v. g. Cether ad Cether etc. concurrentibus. Cui explicationi ex IRIRA [i] hauſtae luculentam addimus commentationem R. MOSIS CORDVERO [k], interprete KNORRIO [l], eo quod myſterium hoc Cabbaliſticum mira luce perfundat. Ita vero ille: „Res „productorum mundorum ita ſe habet: Quod ſephiroth quoad ſubſtan„tiam ſuam cum primae ſint, quam proximae ſint cauſſae cauſſarum, „ſintque emanatio tenuis, quae occulta fuit in ſcaturigine ſua; cum ve„ro beneplacuiſſet ei, manifeſtata eſt, vnde vnita ſunt cum radice ſua „vnitate perfectiſſima. Iſtae ergo inſigniuntur nomine Aziluth. Poſt „puram hanc ſanctamque emanationem placuit benedicto, ſecundam crea„re eſſentiam reſpectu Aziluth, quae eſt Briah, quae dicitur thronus glo„riae, eſtque veſtis decadis Aziluthicae ſephirarum: ipſae autem ramoſi„tates emanantes ex decem ſephiroth atque reſplendeſcentes intra thro„num hunc, deinde ſephiroth Briahticae vocantur, nempe ſunt ipſae de„cem ſephiroth Aziluthicae, Briahticae autem vocantur quod protendan„tur vsque ad Briah. Poſt hunc mundum formauit Deus mundum Iezi„rah, ſiue decem turmas angelorum, quae inſigniuntur nomine Metatro„nis, quoniam Metatron angelus princeps faciei ipſarum eſt praefectus, in„fluentiam ſuam atque vitam cunctis diſtribuens. Rami autem protenſi a de„cem gradibus Briahticis etiam in hoc refulgent atque veſtiuntur, decemque „eius gradus veſtimenti vicem illis praeſtant, vocanturque ſephirae Iezirah„ticae. Poſt iſtum mundum fecit Aſiahticum, id eſt omnes res factas ab initio „puncti factionis, vsque ad punctum abyſſi, in quo comprehenduntur Kippoth „ſeu cortices maligni: in quibus quicquid eſt, eſt virtute rerum ſancta„rum, quae ideo huc deſcendunt, vt deprimantur et humilientur. Sub„ſtantia Briah itaque eſt thronus, et Iezirah ſunt angeli, Aſiah autem cor„tex eſt, et quicquid ſub iſto eſt in coelis et planetarum gyris, lux autem „extenſa a ſummitate mundorum vsque ad punctum vltimum, ſplendo„rem dat, qui protenſus in Briah, ſephiras Briahticas, in Iezirah Iezirah„ticas &c. efficit, ſic vt eaedem ſephirae ſint, quarum virtus in ſingulis „mundis exiſtat, ita vt per intermedias veſtiantur, et ita e. g. decem

i) l. c. c. 9. p. 72. k) Sect. 16. Pardes c. 1. f. 92. l) l. c. p. 85.

Digitized by Google

„Asiahticae non existant, nisi per tres gradus superiores emanationis, „creationis et formationis, nec decem Iezirahtici nisi per duos gradus „emanationis et creationis, nec decem Briahticae, nisi per gradus ema- „nationis". Hactenus Corduero: quae si in summam contrahantur, id volunt: mundos illos constitui modificatione lucis diuinae per gradus mundorum protensa et communicata a perfectissimo ad imperfectissimum et materialem.

XIV. In omni mundo quatuor sunt elementa pro natura et indole cuiusuis mundi intelligenda. Quatuor elementa superiora sunt haec: Gedulah elementum aquae, Gebhurah, elementum ignis: Tiphereth elementum aëris, Malchuth elementa terrae. Ista vnita sunt in vnitatem verissimam atque firmissimam. Atque per haec elementa superiora emanata tenuiora extiterunt, quatuor elementa sequentia succedentia de gradu in gradum, a caussa ad caussatum; et gradus isti in singulis mundorum gradibus inueniuntur [m]. Idem hoc vult, quod antecedentia innuunt, nempe quatuor elementa emanatiua, per gradus mundorum semper facta esse imperfectiora, donec tandem in mundo materiali, quatuor elementa, aquam, ignem, aërem, et terram constituerent.

Hae potiores assertiones Cabbalisticae philosophiae, de quatuor mundis sunt, quae ex natura systematis emanatiui facile iam possunt intelligi. Qui si comparentur cum diis intelligibilibus νοητοῖς νοεροῖς et reliqua incolarum coelestium caterua, quam finxit Alexandrina philosophia, sique conferantur cum archangelis, angelis, daemonibusque orientalium harmonia horum dogmatum ex vno fonte haustorum mira iucunditate patebit. Ex his vero sole meridiano clarius est, cosmogoniam Cabbalisticam a Christiana, immo a Mosaica toto coelo esse diuersam, et in contractione radiorum lucis infinitae, eiusque expansione et per gradus quatuor demissione limitata ad inferiora per varias modificationes consistere, adeoque supponere; omnia entia, qua talia ex Deo effluxisse. Ita vero etiam hoc dogma accurate cum reliquis systematis Cabbalistici partibus cohaeret. Quae vero de modis influentis in inferiores mundos lucis diuinae, per sephirarum combinationem Cabbalistae garriunt, de iis eo minus sollicitos nos esse oportet, quo certius est, homines corruptae imaginationis morbo laborantes deliriisque assuetos talia nobis subinde prodidisse, quorum ipsi claram notitiam non habuere, et quae luce donare velle est in arena vel littore maris arare et seminare.

Pneumatologia Cabbalistica.

§. IX. Non relinquit hos mundos philosophia Cabbalistica vacuos, sed incolas iis addit spiritus pro mundi cuiuslibet conditione naturam propriam nactos. Et in Aziluthico quidem mundo non spiritus, sed emanationes diuinas collocant, quae quales sint, ex doctrina de sephiris supra exposita declarataque intelligi potest. Id vnum hic monendum est, quam-

m) CORDUERO de Palat. 24. c. 10. Cabbal. denud. l. c. p. 100. confer. WACHTER. l. c. P. II. p. 229.

Digitized by Google

quamuis emanationes hae cum vnitate Dei arctiſſime cohaereant, et ideo vnum cum ea ſint, attamen per mundum hunc Aziluthicum ab Enſophico diſtinctum a Deo in occulto latente quaſi ſeparari, vt cauſſata prima a cauſſa ſua, adeoque primum manifeſtati Dei gradum eſſe, radiosque diuinae lucis protenſos ad inferiora. Id quod ab Orientalibus didicerunt, qui eodem prorſus modo aeonas cum ſephiris amice conſpirantes in pleromate diuino poſuerunt, et ex earum progreſſione extra pleroma reliquos ſpirituum ordines deriuauerunt. Ita enim apud Cabbaliſtas quoque incolae mundi Aziluthici, id eſt emanationes diuinae fontes ſunt reliquorum mundorum, eorumque habitatorum. Et hinc mundo Briahtico thronos, mundo Iezirahtico angelos, mundo Aſiahtico Klippoth, id eſt cortices, ſcoriasque emanationum, ſpiritus malignos atque materiales tribuunt. De his quatuor claſſibus ſpirituum multa enarrant Cabbaliſtae, quaſi exercitus coeleſtes luſtraſſent exploraſſentque. Quae ſi excutiantur omnia, aut ſomnia ſunt nugantis ingenii, aut Orientalis philoſophiae, domeſticis dogmatibus admixtis adulteratisque deliria *. Dabimus tamen potiora, ex ipſo Cabbaliſtarum ore, ita praecipientium:

I. Deus infinitus, qui ſcaturigo eſt lucis infinitae, mareque occultum et inexhauſtum, ex ſe prodire iuſſit fontem, deinde fecit quaſi vas magnum, inſtar maris quod tertium eſt, a ſcaturigine, et hoc vas diuiſit in ſeptem alueos fluminum, qualia ſunt vaſa oblonga, ita vt ex fonte in mare, et ex hoc in ſeptem flumina effluat. Ita ſcaturigo et fons, et mare, et ſeptem flumina efficiunt decem. Sub hac ſimilitudine concipere licet generationem emanationum in mundo Aziluthico. Nempe cauſſa cauſſarum fecit decem ſephiras, coronamque fecit ſcaturiginem, ibi enim nullus eſt finis ſcaturiendi lucem, et propterea vocauit hanc, ſicut ſe ipſum infinitum, namque et haec habet nullam ſimilitudinem vel figuram, et ibi nullum eſt vas, quo comprehendi queat. Deinde conſtruxit vaſculum, et hoc implet ex illa ſcaturigine et vocatur fons ſcaturiens ſapientiam; porro fecit vas magnum, ſiue mare, indiditque nomen Binah, i. e. intelligentia. Ex his vero eduxit flumina ſeptem, nempe reliquas ſephiras. Ita Iochaides vel qui ex eius diſciplina prodierunt ſoharici auctores, ex quibus patet, emanationes diuinas conſiderandas eſſe in mundo Aziluthico, non vt attributa et perfectiones immanentes, ſed prodeuntes, eſſeque haec cauſſata prima non creaturas quidem vel ſpiritus, quales ſunt angeli, at ſua tamen ſubſiſtendi vi propria ex Deo pendente frui, adeoque poſſe conſiderari vt entia peculiaria diuina, per ſe exiſtentia, licet in eo radicata, nempe eodem modo, quo ideas in intellectu diuino ponunt philoſophi Alexandrini, aeonasque Orientales. Quo reſpectu cum inſtar perſonarum ad ſequentes mundos ſe habeant, Parzuphin a Cabbaliſtis dicuntur.

II. Pro

*) Pneumaticam Cabbaliſticam expoſuit peculiari tractatione R. COHEN IRIRA tit. domus Dei, quae extat Cabbal. denud. T. II. P. III. tr. I. p. 188. ibi mox in limine adducitur locus ex Soharico tractatu Raia Mehimna P. III. f. 42. ex quo potiores has theſes excerpſimus.

Digitized by Google

II. Pro his vasis, i. e. emanationibus diuinis fecit ministros, thronum nempe quatuor fulcris et sex gradibus constantem, quae itidem sunt decem; nempe spiritus Briahticos decem: quia conditus est mundus verbis decem [o].

III. Thronum autem instruxit certis turmis, quae ministrarent ei, suntque angeli (mundi Iezirahtici spiritus et incolae) nempe Chaioth spiritus viuentes *Ezech. I.* Ophanim, rotae, ibid. Arelim seu praeualidi, leonini *Ies. XXXIII, 7.* Chasmalim siue fulgores *Ez. I.* Seraphim, flagrantes spiritus *Ies. VI, 3.* Malachim, angeli, Aelohim, Dii, Bene Aelohim, filii Dei *Gen. VI, 2.* Cherubim et Ischim, viri. Horum princeps est Metatron [p].

IV. Istis iterum fecit ministros Sammaëlem et omnes turmas eius, quae sunt quasi nubes, vt insideant eis *Ies. XIX, I.* cum descensuri sint in terram, suntque quasi equi eorum. Hi sunt spiritus mundi materialis, maligni regnoque Dei oppositi, vocanturque Catariel, Adam Belial, Duces Esau, Aganiel, Vsiel, Ogiel, Thomiel, Theumiel, Samiel et Lilith. Ex hac spirituum subordinatione apparet, spiritus hos materiales et malignos pro numero sephirarum corticibus his siue nubibus circumdatarum distribui. Id quod in *supplementis Sobaristicis* siue *Tikkunim* [q] ita explicatur: *Sicut datur regnum sanctum, ita datur regnum iniquum, vbi est Sammaël praeputiatus et vxor eius, nempe praeputium, serpens et mulier adultera. Et opponitur coronae summae Catbariel &c. isti cortices sunt paries intermedius inter Israëlitas et patrem eorum, qui in coelis est, quibus ille inuoluitur.* Multa de his angelis impuris Cabbalistae pariter et Talmudistae garriunt; quae IRIRA luculenter exponit, hic, vbi breuitatem sectamur, non exscribendus. Addi his debent, quae ex libris Iudaeorum de malis spiritibus collegit ANDREAS EISENMENGERVS [r].

V. Hi decem spiritus mali vocantur Klippoth, id est cortices emanationum per quatuor mundos scaturientium, quae si istis corticibus vestiantur, tunc artis periti eos adiurare et impedire consilia eorum possunt, per reuolutiones tetragrammati [s]. Hoc verum fundamentum est totius Cabbalae practicae, siue magiae Iudaicae, de qua supra dicta hic repetenda sunt.

VI. Cum sanctus ille, qui est Seir Anpin, siue microprosopus, et sex extremitates, nec non regnum siue Schechina interdum vestiuntur istis corticibus modo dicto, mediantibus gradibus mundorum duorum creationis et formationis, id eo fine tantum fit, vt humilient frangantque et subigant illos, quamuis illis quoque vtantur ceu exactoribus saeuis atque lictoribus, vt iisdem corripiant plectantque impios peccatores.

VII. Tan-

o) Ibid. §. 13. p. 191.

p) §. 14. p. 191. conf. ANGEL. BVRGONOV. comm. in Cabb. dogm. p. 738. ed. Pist. qui tamen nouem tantum classes perperam constituit, vt hierarchiis nouem Dionysianis faueret. Conf. SYRBIVS inst. phil. pr. P. II. c. 2. p. 375.

q) Suppl. 18. f. 36.

r) Iudaism. detect. P. II. cap. VII. pag. 370. seqq.

s) IRIRA l. c. p. 195.

VII. Tandem futurum est, vt sanctus benedictus abiiciat cortices illos a se [t]. Recte id intelligendum est. Non enim hic assertionis istius sensus est, spiritus malignos totos iri reiectum, sed tantum corticum naturam abiiciendam esse, quae cum extremitas emanationum in mundo Asiahtico sit, eos malos reddidit et quasi feces scoriasque mundi istius. Ipsa autem essentia eorum spiritualis est, et pars emanationum diuinarum, adeoque suo tempore in magna reuolutione vniuersi, quando retrahet in se Deus radios emanantes, abiectis et pessundatis corticibus redibunt quoque in inexhaustum Deitatis oceanum. Ita statuisse Iudaeos, mirum esse non debet, nam nec aliud patitur systema emanationum, regressusque rerum omnium, ipsiusque materiae, exusta vel abiecta materialitate, in fontem primum, nec aliud didicerunt in scholis Orientalium et Alexandrinorum philosophorum: et ita ad illos ipsorum magistros a Zoroastre dogma hoc transmissum est, quem subacto Arihmanio et expugnato, cuncta per Oromasden in Mithram reductum iri statuisse, *Tomo primo* demonstrauimus. Pone pro Mithra Ensoph, pro Oromasde Adam Kadmon, pro Arihmanio Klippoth, et confer de vtrisque philosophemata Zoroastriana et Cabbalistica, et manu palpabis, vnde Iudaei haec hauserint. Prolixe vero horum decem spirituum malignorum naturam, operaque describit IRIRA [u] plenus nugarum Rabbinicarum: cuius vt habeamus specimen, en a Lilith quae est vxor Catharielis, et opponitur Malchuth vxori Seir Anpin siue microprosopi, multos prouenire ait [x] turmas daemonum, et lemurum, et malignorum spirituum, qui forma humana appareant, nocteque media diei expiationis corticem istum inuitum venire cogi, vi operationum a senibus sapientibus institutarum, aduolantem cum centum et triginta vno heroibus volantibus in aëre, quorum facies scintillas ignis de se euomat. Eiusmodi affaniis Iudaeorum scripta pleraque turgent.

VIII. Istorum corticum desiderium vnicum est, vt assimilentur sephiris superioribus emanatiuis [y]. Nititur hoc origine corticum eorumque reditu in Deum fontem suum. Etiam hoc ex philosophia orientali desumtum est, ex qua Gnostici acceperunt, qui eiusmodi affectationem angelorum malorum ex Ennoia progressorum, et pleroma diuinum imitantium asseruerunt.

IX. Maligni hi spiritus pugnant contra regnum DEI et ex Lilith gignuntur peregrinae et malae potestates, quae cum virtutibus diuinis luctantur, et inimicum gerunt contra eos animum, diuiduntque in duos exercitus, quorum vnum aduersus Seir Anpin ducit Samaël, alterum aduersus Malchuth ducit Lilith [z]. Multa

t) Ibid. §. 8. p. 195.
u) c. II. seqq. p. 210. seqq.
x) p. 289. seq.
z) c. III. §. 4. p. 211.
y) Ibid. p. 197.

Digitized by Google

ta hic garriunt Cabbaliſtae in exponendo bello malignorum ſpirituum contra bonos et ipſas emanationes diuinas, quae aperte ſcholam Orientalem ſapiunt. Ea vero cum ſacra Moſis hiſtoria coniungunt, et ſeductionem Euae ad mundos quoque intelligibiles miris et ineptis allegoriis transferunt, hosque ſpiritus peregrinos ex Lilith progreſſos, ſe Deo, ſpiritibusque bonis purisque, et Iſraëlitis opponere dicunt. Quod vero et Samaëlem et Lilith contra regnum DEI duces educunt, eius ratio inde petenda eſt, quia Tiphereth, quae eſt prima ſephirarum inferiorum in Malchuth, quae eſt vltima, influit, et in eo ſe reliquae ſephirae manifeſtant, tanquam in vxore Seir Anpin, quos duos duces ſanctorum illi aggrediuntur.

X. Cortices et ſpiritus immundi in ordine rerum incorporearum ſunt cortices vltimi, vlteriore velamento carentes, ita vt nudi incedant absque veſte. Ratio, quam IRIRA [a] quoque adducit, ex ſyſtemate emanatiuo naturali conſequentia fluit, nempe: Omnes mundi a ſummo vsque ad imum ita conſtituti ſunt, vt alter alterum inuoluat, ita vt ſupremus actiuus tantum ſit, et nihil patiatur; imus autem paſſiuus, et nihil agat: intermedii autem partim actiui ſint, partim paſſiui, eo ipſo tamen actiuiores, quo propiores ſupremo, et paſſiuiores, quo propiores imo. Hinc illi cortices materiales ſunt.

XI. Cum autem homo aliquando veſtiri queat duplici veſte, quarum vnam adipiſcitur per opera ſua, vt illorum beneficio eleuari poſſit, vsque ad mundum angelicum, alteram autem per ſpeculationem obiectorum verorum atque diuinorum vsque ad mundum Briahticum; immo vsque ad mundum Aziluthicum et Enſophicum; ipſi autem cortices ſemper manere cogantur in mundo hoc infimo ſiue Aſiahtico, nudi atque veſte priuati: ideo inuident homini, eique inſidias ſtruunt, et ſeducere meditantur, vt perdat veſtes ſupernas, et infernas atque corporeas in morte. Et hinc ortum eſt peccatum Adami [b].

XII. Hi ſpiritus maligni corpora habent ex aëre denſo, adeoque nec intellectu vtuntur defaecato, et lumen diuinum deſcendens obfuſcant. Subtilis hic eſt IRIRA [c] in comparandis Platonicorum et Cabbaliſtarum placitis de angelis malis, quae omnino merentur legi, eo quod clare indicant, ex communi fonte vtrosque hauſiſſe. Obſeruandum tamen iuxta ſyſtema Cabbaliſticum omnes angelos habere veſtem aliquam materialem, ob diſtantiam ab Enſoph, et hanc veſtem eſſe naturam ſequentis mundi: at quo ſubtilioris naturae mundus ille eſt, qui illos veſtit, eo quoque ſubtilius illud vehiculum ſiue veſtis eſt. Hinc IRIRA [d], eundem fere in modum, vt Alexandrini philoſophi, de εἰδώλῳ animae, philoſophatus, coelum ſummum, quod Araroth dicitur, et puritate atque perſpicuitate cryſtallo ſimile eſt, habitaculum angelorum et manſionem animarum pu-

rarum

a) c. 4. p. 212.
b) Ibidem.
c) Diſſ. III. c. 1.
d) pag. 215.

Digitized by Google

rarum dicit esse, et vestimentum esse eorum incolarum tenue atque pellucidum, quo inibi vestiantur. Dissentiunt tamen Iudaei de natura spirituum malorum, quas vero contentiones enarrare, huius loci non est.

XIII. Angeli quidam referuntur ad sanctum illum qui benedictus sit! qui est Seir-Anpin, nempe gradus Tiphereth, quasi complectatur sex sephiras inferiores; alii autem referuntur ad Malchuth, regnum sanctum, quae est vxor τȣ̃ Seir-Anpin. Illud per ו, hoc per ה nominis tetragrammati indicatur.

XIV. His duobus exercitibus praefecti sunt principes duo, Metatron et Sandalphon; et duo isti duces sunt duo Cherubim, qui super arca foederis domini locati erant, alter mas et alter femina, vt totus exercitus [e]; Id non materialiter accipiendum est, sed ita, vt in systemate sephirothico est mas et foemina, nempe influens et recipiens, illuminans et illuminatum, actiuum et passiuum est.

XV. Metatron est princeps faciei Dei, Sandalphon spiritus mundi: ille Chaioth praefectus est, hic Ophanim: ille mundo Iezirahtico praeest, hic Asiahtico imperat. Chaioth siue animalia locum habent in mundo Iezirah, proxime ad thronum gloriae, id est, mundum Briah: Ophanim siue rotae immediatae praefectae sunt gubernationi mundi Asiahtici. Suntque animalia quidem et rotae vnum idemque ratione essentiae et numeri, sed differunt ratione applicationis et operationis. Illi insigniuntur nomine יהוה hi nomine אדני Multa de his angelis duobus principibus disputant Iudaei, sed in explicatione varie differunt. IRIRA [f] vt Platonica et Aristotelica in concordiam cum Cabbalisticis cogere haud raro tentauit, ita Metatronem cum Psyche prima et vniuersali subsistente per se, Sandalphonem autem, cum vita quae est in corpore primo comparat, et rotas etiam ab orbibus coelestibus vocatas putat, sicque intelligentias motrices in philosophiam Cabbalisticam infarcit. Melius clariusque ita distinguuntur inter se, non negante Irira, vt Metatron ad Deum eiusque ministerium respiciat, vnde etiam a Talmudistis dicitur princeps faciei, Sandalphon ad mundum materialem eiusque gubernationem referatur, vnde Rabbinis vocatur spiritus mundi: Ex his vero intelligi potest, qualis spiritus sit Sandalphon, nempe non orbis quidam coelestis, vt volunt Maimonides, R. Schem Tobh, et Iudaeorum philosophi alii in philosophia ducem Aristotelem secuti, sed princeps angelorum, quibus commissa est gubernatio mundi materialis. Quae enim de quinta essentia Aristotelis somniat Irira, nec attentionem, nec fidem merentur, et ex studio eius conciliandi Platonica et Peripatetica cum Cabbalisticis deriuanda sunt. Propius ex Cabbalistarum mente auctor *Lexici Cabbalistici* [g] Sandalphonem dicit esse *sandalium τȣ̃ Tiphereth, quando Malchuth induta est calceo Metatrone.* Quamuis enim haec more Cabbalistico admodum aenigmatica sint, ex adductis tamen sensus eorum erui potest, qui hic est: Quem-

e) c. 4. p. 223. f) pag. 227. g) T. I. Cabb. denud. P. I. p. 605.

admodum Tiphereth, siue caput sephirarum inferiorum, quod est Seir Anpin, angelos mundi Iezirahtici sibi ministrantes habet, eorumque principem Metatronem, ita eius vxor Malchut, siue sephira vltima regnum Dei, eiusque Schechina, id est gloria in regno eius manifestata et apparens, habet angelos ministros in mundo Asiahtico operationem edentes, in quo mundo se regnum Dei ostendit visibile. His angelis cum praefectus sit Sandalphon, qui sub Metatrone est, necessario vocandus is erat, sandalium Tiphereth, id est subordinatus minister sephirae huius, cum regnum Dei per Metatronem ministrum eius defensum, confirmatumque τ8 Tiphereth influxu frueretur. Recte itaque et Knorrius et Morus Sandalphonem spiritum mundi vocarunt; hic vero praeter rem principium suum hylarchicum intrusit. Non enim est Sandalphon spiritus mundi informans, sed assistens. Pariter de Metatrone multa Iudaei garriunt, *superiori sectione* ex parte iam enarrata. Etiam quidam Christianorum angelum foederis et mediatorem hic se inuenisse somniant, facile vero ex loco et munere, quod hic angelus ex mente Cabbalistarum tuetur, refutari possunt. Ipsi vero Iudaei non omnes de Metatrone idem sentiunt, de qua tamen re aliisque huc pertinentibus, cum prolixiora sint, quam quae hic locum capiant, viri docti adeundi sunt, qui passim nugas Iudaeorum de angelis enarrauerunt [b]. Qui etiam pluribus exponunt, quibus creaturis in mundo materiali angelos Asiahticos praefectos Iudaei velint: de quo imprimis notabilem locum ex tr. *Berith menucha* affert Eisenmengervs [i]. Vnde vero haec somnia Cabbalistae acceperint, quibusque ex fontibus hauserint, obscurum esse non potest, ad origines philosophiae Cabbalisticae attendentibus. Chaldaicam enim, Persicam Sabaeam, Aegyptiacam, praecipue vero Alexandrinam theologiam, et quae ex his scaturiginibus orta est mataeologiam Gnosticam cum Cabbalistica doctrina de angelis concordare amice, instituta comparatio ostendit luculenter, et nos circa potiora haec dogmata animaduertimus. Quamuis autem viri quidam eruditi [k] coniiciant, ab Hebraeis ad gentes barbaras hanc doctrinam dimanasse, et accepisse a natione sancta, quicquid de angelis eorumque natura et officio prodidere memoriae, orientales philosophos, attamen aut egregie falluntur, et sine veteris historiae testimonio id affirmant, aut ad quaestionis statum non recte attendunt. Quae non in eo versatur, vtrum nouerint gentes barbarae ab Hebraeis edoctae, esse angelos, distingui eos in bonos et malos, esseque vtrorumque varias operationes et munera varia. Tale enim quiddam tenui et obscura traditione ad eas perferri potuisse, non magnopere refragabimur, vt supra iam obseruatum; sed quaestio de eo potissimum agitur, vtrum philosophia Cabbalisti-

b) Conf. Basnage Hist. Iud. L. IV. c. 9. §. 9. seqq. p. 203. seqq. I. Iac. Cramer. theolog. Israelis P. II. p. 103. seq. G. Eliezer Edzardi not. ad c. I. Berachoth p. 229. seqq. Buxtorf. Lexic. Talmud. p. 1191. et inprimis Andr. Eisenmenger. Iudaismi detecti P. II. c. VII. p. 375. 393. 396.

i) l. c. p. 379.

k) Buddeus l. c. p. 420. Syrbius Instit. philos. primae eclect. P. II. c. 2. p. 381.

Digitized by Google

baliſtica doctrinam ſuam de angelis ex patriis fontibus hauſerit, an ex lacunis philoſophiae gentilis? Quod poſterius omnino affirmandum eſt, niſi contra ſolem loqui velimus. Vt enim Cabbaliſtica dogmata de angelorum ex Deo emanatione ſatis abſurda quin et impia ſunt, ita miramur, potuiſſe eo delabi viros doctos, vt has ineptas et diuina ſapientia indignas gerras difficilesque nugas pro reliquiis philoſophiae ſanctioris habere potuerint? Cum manifeſtum ſit, Zoroaſtriana φιλοσοφέμενα inter Orientales multis ineptiis aucta, mutata et deformata et in Aegyptum delata Iudaeis occaſionem dediſſe, ſimilia comminiſcendi, et cum domeſticis placitis commiſcendi. Ex hoc enim fonte philoſophiae Orientalis non ad Iudaeos tantum, ſed ad Platonicos Alexandrinos quoque iſta doctrina peruenit, qui haud pauca Cabbaliſticis dogmatibus affinia praecipiunt, de quibus Plato nunquam cogitauit. Vnde recte obſeruatum Porphyrio, placita haec de angelis, archangelis, et ſimilibus, eſſe doctrinam barbaricam, nam ab Orientalibus philoſophis eam Aegyptii, et ab his Platonici, didicerunt. Quod longe maiori veriſimilitudine dici poteſt, quam ſi a Iudaeis Iamblichum et ſequaces haec ſomnia accepiſſe dicamus. Philoſophia enim Orientalis illa, qualis paulo ante natum Seruatorem florere coepit, in hac doctrina multis declaranda potiſſimum verſata eſt, a cuius philoſophematis ideo diligenter ſibi cauendum eſſe monuit D. PAVLVS [l]. Quem itaque ſupra inſtituimus parallelismum inter philoſophiam Orientalem, Alexandrinam et Cabbaliſticam, ſi memoria recolimus, apparebit facile, ſi praeiudicia abiiciamus, ex communi fonte hanc quoque de angelis doctrinam profluxiſſe.

XVI. Spiritus aërii, qui vocantur daemones, medium occupant locum inter ſummum et imum, corpusque habent patibile vt homo, ſed incorruptibile, vt coeleſtia, vnde vitam habent perennem et ſempiternam. Ratione animae autem multis quoque paſſionibus ſubiecti ſunt, at quae magis animam eorum concernunt, quam corpus, ſuntque eae magis temperatae et ordinatae, quam humanae, propter facultatem ſuam intellectualem, cui magis illi ſpiritus ſubiecti ſunt. Prolixe de eo quoque diſſerit IRIRA [m], ſed Platonica multa Cabbaliſticis more ſuo immiſcet: id vero omnino cum ſyſtemate Cabbaliſtico conuenit, ſpiritus in elementis partibusque mundi verſantes iisque praefectos maiori gaudere animi perfectione, quam homines, ob corpus ſubtilius. His ſpiritibus aëriis tribuitur miniſterium animae in deſcenſu praeſtitum. Alia ſubtiliora habet Irira, ſed quae Platonicis magis recentioribus, quam Cabbaliſtis debentur.

XVII. Quamuis omnes angeli ſint immortales, haec tamen inter illos occurrit differentia, quod naturae coeleſtes omnino ſint incorruptibiles, ſed quae corpus aliquod habent vel terreſtre vel aqueum vel aërium quae-

 dam

l) Col. II. 8. Ita conciliari poſſunt, qui hoc loco Paulum loqui contendunt, de philoſophia Platonica, cum illis, qui Cabbaliſticam intelligunt. Vtraque ſententia vera eſt, ſed reſpectu habito ad philoſophiam Orientalem, ad quam manifeſte alludit et ſomnia de angelis, de mediatore, de pleromate etc. refutat et emendat Apoſtolus.

m) pag. 237.

Digitized by Google

dam sui perdant, quae etiam resarcire teneantur. Spiritus autem vltimi generis magis crassi terrestresque nempe cortices immundi, opus habent odoribus crassis et vaporibus humidis; e. g. ex carnis et sanguinis odoribus ascendentibus. Hinc illi aëris infimi incolae spiritus superbi et iracundi, auctores sunt arrogantiae et furoris, seductoresque hominum, qui et ipsi inter se flagrant igne dissidiorum atque belli, et homines ad talia incitant, iisdemque variis modis illudunt [n]. Eadem ratione de ἀντιθέοις Iamblichus, et de malis angelis, mundi tyrannis Gnostici aliaeque scholae orientalis propagines praeceperunt. Quae iterum argumento sunt, Cabbalistas sua ex his turbidis lacunis hausisse et in arua sua deriuauisse.

Psychologia Cabbalistica.

§. X. Angelis comitem Cabbalistae in metaphysica sua iungunt animam humanam, de qua non minus, quam in reliquis dogmatibus μετεωρίζοντες philosophantur. Cumque caput hoc pneumatologiae in se tam difficile sit, vt viris summis occasio extiterit, in multa paradoxa et a veritate aliena delabendi; Iudaeorum autem philosophi nec iudicio satis instructi, nec iis artibus praeparati fuerint, quibus felicem in philosophando successum sibi promittere licet, parum in psychologia ab ipsis expectandum est, quod satisfaciat; praecipue cum enthusiasmus, quem tota philosophia emanatiua respicit, et deismus, ad quem ducit Cabbalisticum systema, omnia sana corruperit; et quae pauca erant meliora, ineptum allegoriae studium prorsus deprauauerit. Non enim se ipsos explorauerunt, non ad animae operationes et functiones attenderunt, sed admissis semel peregrinis placitis, domestica iis assuentes in meras nugas totam doctrinam de anima redegerunt Cabbalistae. Quorum de anima philosophumena in Cabbala denudata omnium accuratissime enarrantur, et IRIRAE [o], MOSIS CORDVERO [p] atque ISAACI LORIIAE [q] scripta exhibentur. Quae priusquam enumeremus, monendus est lector, non conuenire inter se Cabbalistas de grauissimo hoc argumento, maleque cohaerere eorum de anima placita, quod non aliter euenire potuit, eo quod de argumento in se obscuro et ambiguo, et cum reliquo systemate non satis connexo, secundum absurdissimam methodum suam allegoricam praecipere sint conati. Quem defectum cum supplere et emendare voluerint Cabbalistae quidam recentiores, qui in scholis Christianorum philosophiam Graecanicam didicerunt, accidit, vt Aristotelica et Platonica Cabbalisticis supponerent, et arcanae philosophiae suae mysteria ex his interpretibus minus aptis explicarent. Et tamen hi duces sequendi sunt, nam, quae veteres scriptores Cabbalistici habent, inuincibili obscuritate laborant. Sequemur itaque viam semel ingressam, et horum ducum fide ita progrediemur, vt simul ad nexum totius systematis attendamus, cum verisimile-

sit,

n) Ibid. p. 239.

o) In porta coelor. diss. VI. c. 12. pag. 121. agitur de partibus animae humanae; et Tomo II. P. III. p. 188. extat eiusdem Pneumatica Cabbalistica.

p) In app. ad librum Sohar T. I. P. II. p. 100. exhibetur eius liber de anima.

q) Eius tr. de reuolut. animarum ibidem T. II. P. III. p. 243. legitur. Ex horum triumuirorum scriptis lux obscurae apud reliquos Cabbalistas tractationi de anima accendi potest.

Digitized by Google

ſit, ita intelligi voluiſſe Cabbaliſtas, prout ſyſtematis deamati poſtulat ratio. Ita vero de anima praecipiunt:

I. Anima eſt ſubſtantia incorporea, rationalis, quae cum ſit producta ab intellectu diuino, iſtius etiam naturam in ſe habet.

II. Et quia applicatur ad corpus inclinante natura et voluntate eius, in illud infundit vitam ſecundum ſimilitudinem ſuam.

III. Ita ex ſe et ex corpore congruis qualitatibus diſpoſito membrisque et vaſis debitis praeparato conſtituit viuens et compoſitum vnum, quod vocatur viuum rationale, et hoc tanquam inſtrumento eſſentiali naturalique ſibi adhaerente haec anima rationalis vtitur, praedita intellectu, cuius, per influxum et operationem propriam, ipſa eſt cauſſa. Φιλοσοφέμενον hoc IRIRAE [r] eſt, qui ſyſtema influxus Cabbaliſtis tribuit. Rectene an ſecus, dici vix poteſt, nihil enim clari de ardua quaeſtione, quomodo anima operetur in corpus, Cabbaliſtae praecipiunt, immo ne de ea cogitaſſe quidem videntur [s]. Nec tamen inepte hac in re egiſſe Irira videtur, ſyſtema enim influxus omnium optime reſpondet ſyſtemati Cabbaliſtico, in quo influxus primae cauſſae, vsque ad vltimum effectum, id eſt materiam pertingit, et communi ſpiritualia materialibus iungit vinculo. Quod ſi quis tamen harmoniam inter mundos ſpirituales et materialem inſtitutam, circa animam et corpus quoque Cabbaliſtis tribuere velit, non refragabimur, nihil enim habemus, quod de certa eorum hac in re mente dicere poſſimus.

IV. Eſt itaque in homine vitalitas appropriata corpori naturali et inſtrumentali, in quo vita tantum eſt in potentia, quae tamen propter illud et per illud ſubſiſtit et operatur, vocaturque vegetatiua et ſenſitiua et apud Cabbaliſtas Nephesch. Ita hanc animae partem alii quoque praeter IRIRAM [t] Cabbaliſtarum interpretes deſcribunt. Auctori enim *lexici Cabbaliſtici* [u] Nephesch eſt pſyche anima vegetatiua, pars animae plaſtica, ſeu infima concupiſcibilis; quae etiam alibi [x] repetuntur, et Nephesch ſpiritus dicitur vitalis, non quatenus plane corporeus, ſed inſitus ille atque primitiuus et ſeminalis, quem recentiores archeum vocant, cum quo philoſophorum correſpondet anima vegetatiua, ſeu plaſtica et Platonicorum τὸ ἐπιθυμητικὸν ſeu concupiſcibile. Cauendum autem eſt, ne hanc animam vegetatiuam faciamus ex mente Cabbaliſtarum materialem, pars enim eſt infima emanationis diuinae in hominem deſcendentis, adeoque non natura, ſed gradu et perfectione a reliquis partibus melioribus et ſubtilioribus differt.

V. Anima ipſa in corpus extenſa, per ſe ſubſiſtens, ſiue potentia quae aſſequitur ſapientiam idearum et ſenſibilium, et in homine ratiocinatur,

r) Port. coelor. diſſ. VI. c. 12. p. 121.

s) Dicunt quidem habitare animam ſuperiorem in inferiore, adeoque huius vinculo cum ſuperiori connecti; ſed hoc nihil ad rhombum facit, nec modum operationis mutuae explicat. Recentiores vero Cabbaliſtae aperte Platonem et Ariſtotelem ſequuntur.

t) loc. cit.

u) pag. 589.

x) Annot. ad LORIIAE tr. de reuol. anim. P. I. c. 1. §. 7. p. 247.

natur, vtens corpore tanquam instrumento, vocatur Ruach. Ita iterum Peripateticis notionibus vsus Cabbalisticas voces explicat IRIRA [y], qui alio loco [z], hanc animam tertium esse dicit inter intellectum et inter formas materiales in se incorpoream, in corpus tamen extensam, in se indiuisibilem, diuisibilem tamen quoad operationem et subiectam materiam: in se motum habentem, et primo motam, et ita quidem, vt ipsa caussa sit omnis motus aliorum. Etiam hic Peripatetica more suo immiscet IRIRA, vnde eum reliquit KNORRIVS [a], qui per Ruach animam sensitiuam et τὸ θυμικὸν Platonicorum intelligi pronuntiat. Nobis veteres Cabbalistas considerantibus Ruach idem videtur esse, quod recentiores philosophi intellectum impurum, animamque cum corpore et in corpus agentem appellant.

VI. Porro in homine etiam datur intellectus specialis communicatus ab intellectu generali et diuino, qui vno momento intelligit omnia simul et semper, et hic dicitur Neschamah, intellectus animae essentialis infusus in eam ab intellectu diuino [b]. Sapere et haec scholam Peripateticam, intellectum passiuum ab actiuo ab extra communicato distinguentem, facile ex comparatione praeceptionum Peripateticarum intelligi potest. In *Pneumatica Cabbalistica* [c] cum posuisset Irira animam naturam mediam, quae ita vnitur cum supernis, vt tamen non negligat infera, sed ad vtraque feratur, sicque ad intellectum abstractum eleuatur, et tamen facultatibus suis inferioribus descendat in materiam et ad formas corporeas, distinguere videtur Neschamah et Chaiah tantum ratione obiecti circa quod versatur. Rectius nobis KNORRIVS [d] pronuntiasse videtur, qui Neschamah respondere dicit animae rationali seu potius intellectuali, et Platonicorum τῷ λογικῷ et νῷ, quanquam sine dubio in eo errat, quod Christum *Io. VI, 53.* distinguentem inter carnem, sanguinem et vitam, ad harum trium animarum distinctionem respicere putat [e].

VII. Praeterea in homine datur vnio intellectus istius communicati cum generali et diuino, a quo ille formatus est, perque hanc intelligit, sicut et ipse, perfectissime omnia intelligibilia summa et ima. Et haec vocatur Chaiah [f]. Eam Knorrius definit vitalitatem quandam sublimiorem ab extra homini superuenientem, nec intrinsecus tantum eam penetrantem, sed et extrinsecus eum ambientem: et intellectum a Deo illuminatum esse putat, de quo Christus *Io. VI, 54.* rectene an secus? hoc loco non disputamus. Conuenientiori huc ratione aduocari posset intellectus in Deo, ideas omnes percipiens Mallebranchii, vel νοῦς Platonicorum: optimum autem est, ab omni comparatione abstinere.

VIII. Tan-

y) loc. citat.
z) Pneumat. Cabb. diss. III. c. 4. §. 6. p. 240.
a) Ad Loriiam l. c.
b) Ibid. diss. VI. p. 181.
c) loc. citat.
d) loc. cit.
e) Reiectus ideo BVDDEO l. c. §. 44. p. 430.
f) IRIRA l. c.

Digitized by Google

VIII. Tandem etiam gradu quinto et vltimo in se habet vnitatem illam, qua similis est caussae suae primae, quae est vnum simplicissimum, cum qua vnita est, sicut punctum lineae, vel radii cum centro circuli, nempe cum principio et fine generalissimo, omnibus entibus intimo. Et haec Iechidah vocatur, qua vnione fit similis caussae suae primae, et cum illa cohaeret, et connectitur, vt haec sit illius caput, cor vel centrum, a quo dependeat, et ad quod reducat, quicquid ipsa est, et quicquid continet atque operatur. Hunc intellectum abstractum, ait IRIRA [g], quasi per se conuerti ad caussam primam se superiorem, neglectis penitus inferioribus. Quando autem dicit [h]: intellectum suprema caussa immobili esse posteriorem, sed immobilem tamen et essentia stabilem et permanentem; at non vnum verum multiplicem, quia natura eius consistat ex intellectione et obiectis intelligendi diuersis: animam autem adhuc magis multiplicem esse, quia ipsa natura eius admittat compositionem numericam; apertis verbis in Platonicorum recentiorum castra transit. Qui, licet intimo consanguinitatis nexu Cabbalistas attingant, iisdem parentibus nati, non videntur tamen veteres Cabbalistae tam subtiliter philosophati fuisse, sed Iechida pro ea tantum facultate habuisse, quae ascendere ad Ensoph eique iungi potest. Has enim quinque animas pro conditione quinque mundorum Ensophici, Aziluthici, Briahtici, Iezirahtici et Asiahtici esse dispositas, ex comparatione vtriusque dogmatis clarissime liquet.

IX. Vt mundi illustrantur quinque gradibus lucis et animae supernae, id est Adam Kadmon, pro ratione et natura cuiuslibet mundi, ita et in homine inferiore, qui est typus superioris, hos quinque gradus reperiri necesse est [i]. Multa hic congeri possent ex scriptis Cabbalistarum de quinque istis animae τȣ̃ Adam Kadmon gradibus per lumina cranii, oculorum, aurium, nasi et oris Adami primi emicantibus, et eadem se subordinatione, vt in humana anima ostendentibus, si liceret patientia lectoris istis difficilibus nugis abuti. Qui ergo eiusmodi speculationibus delectatur, Loriianas et Iririanas disceptationes ipse adeat. Hoc vnum notandum est, emanationes animae humanae per quinque gradus istos mundanos fieri, vt et reliquas omnes, mediante Adam Kadmon, quo obseruato, non difficile erit reliqua, abiectis allegoriis ineptis, intelligere et systemati emanatiuo applicare.

X. Vna anima vestit alteram, eiusque est quasi vehiculum. Nephesch est vehiculum Ruach, sicut Ruach est vehiculum Neschamah. Emanatio autem omnium trium est a sephiris superioribus, quae sunt radices omnium radicum. Differunt autem emanatione sua: quia Neschamah emanat ex Binah, Ruach ex Tiphereth, et Nephesch ex Malchuth. Hinc Ruach

g) ll. cc.
h) Pneumat. Cabb. diss. III. c. 4. p. 240.
i) IRIRA port. coelor. l. c.

Digitized by Google

Ruach est thronus et habitaculum τῆς Ruach, et Ruach habitaculum Neschamae [k]. Haec doctrina Soharica est, de ordine emanationum animae, quo semper deterior vestit meliorem, inferior est thronus et vehiculum superioris. Et haec quidem intelligi ex ordine systematis emanatiui possunt. At quae porro CORDVERO [l] addit, qua ratione sephirae ad constituendas istas animae emanationes concurrant, ea plena sunt nugis inutilibus, quorum sensus, si quis modo verus subest, hic esse debet, quo nobiliorem gradum pars animae tuetur, eo nobiliorem sephiram concurrere; quemadmodum autem sephirae mutuo inter se influxu concurrant, ita etiam esse mutuam inter has partes animae influentiam, vt vna ab altera sustentetur, nutriatur, perficiatur, omnes autem ex supremi fontis emanatione participent. Haec clauis esse debet ad otiosa somnia Soharica intelligenda; nisi haec omnia exiguo tuo damno, lector, ignorare malis.

XI. Ex hac emanationum serie conficitur, constare omnem animam denario [m]. Nempe vestigia sephirothicae decadis intelligit, in anima latentia; ait enim: *Impossibile esse, vllam operationem e summis deriuari, nec tamen complecti totam decadem, tunc enim appareret separatio.* At distinguit tamen inter emanationem animae, quae ex Malchuth, et quae ex parte Metatronis siue serui atque ministri prouenit. In illa enim ob inseparabile decadis sephirothicae vinculum latere omnes sephiras in Malchuth connexas, ait; in animis autem ex Metatrone prouenientibus illam decadem non apparere vllatenus et ratione tantum ad esse concludi, cum in illis Malchuth appareat. Multa hic obscurissime philosophatur CORDVERO [n], eo potissimum fine, vt ostendat, quae emanatio in anima excitanda sit, vt ad gradum superiorem ascendat: et virtutis supernae influxu et illuminatione induatur. Nam hunc enthusiasmum tota respicit psychologia Cabbalistica. Non habuisse autem hos philosophos notiones claras et distinctas ex confusa tractatione facile posset ostendi, nisi lector ipse palparet, et festinandum esset, vt ex his tandem dumetis emergamus.

XII. Anima consistit etiam ex quatuor elementis superioribus, sicut et corpus ex quatuor elementis consistit; nempe ex aqua, ex parte Chesed, ex igni, ex parte Gebhurah, ex aëre ex parte Tiphereth, ex terra tenuissima ex Malchuth [o]. Haec apparitio quatuor illorum elementorum in anima magis viget, quam decem sephirarum, donec respectus illi quatuor magis magisque in illis illustrentur, prae reliquis e decade. Ratio huius asserti est, quia in sephiris, quatuor elementa spiritualia refulgent, vt in §. *antecedente* dictum.

XIII. Influxus hic emanationis in animam manifestat se ex Binah in mundo Briahtico, ex Tiphereth in mundo Iezirahtico, ex Malchuth in mundo

k) IRIRA l. c. c. 13. p. 124. CORDVERO l. c. p. 100. T. I. Cabb. denud. P. II.

l) l. c. p. 101. seqq.

m) CORDVERO Pardes tr. I. c. 5. f. 7. Cabb. denud. T. I. P. II. p. 107.

n) loc. cit.

o) Ibid. p. 109.

Digitized by Google

mundo Asiahtico. Idem dicunt, expressis, qui influxum hunc ministerio suo dirigunt, angelis ministris, nempe ita manifestare se hunc influxum in throno, Metatrone et Sandalphone [p].

XIV. Quaelibet itaque anima oritur ex radice sua et e superis descendit, ita vero, vt vna alteram vestiat. Ita Neschamah prouenit ex parte lucis manifestatae atque vestitae et protensae cum substantia Sephirarum in Briah; Ruach autem est ex luce vestita in Iezirah, et Nephesch ex luce vestita Asiah [q].

XV. Praeter has tres animae partes descendit ad hominem et superne demittitur a Sancto. Figura quaedam ad typum hominis configurata, et in illa in congressu procreatur. Est haec anima ex petra sancta excisa, siue particula illa diuina extra in hominem adueniens. Ante hanc imaginem descendentem hominem non procreari CORDVERO [r] statuit, aitque imaginem illam parari, antequam exeat in mundum. Haec est anima Chaiah, quae in concubitu homini aduenit. Hac nullum quidem hominem carere ait, verum Israëlitis hanc imaginem sanctam esse ait, illisque e loco sancto aduenire, cum aliis, qui cultum habent alienum, imago haec descendat e speciebus illis malignis atque latere impuritatis. Ita superbiam gentis suae prodit, se solam animam ex Deo, reliquas gentes ex malis daemonibus accepisse, stultissime ostentantis [s]. At et sibi contradicit, et in absurda delabitur. Dixerat enim in antecedentibus, Chaiah esse hominem illum, ad cuius typum Deus hominem primum condidit. Aut itaque Klippoth et maligni genii imago Dei sunt, quod impium est, aut totum humanum genus, ad eius imaginem conditum ex Deo locoque sancto Chaiah accepit, nec soli Israëlitae hoc priuilegio gaudent. Reliqua quae affert, omnia manifeste Platonicam scholam eiusque εἴδωλον animae loquuntur, ad notiones Iudaicas translatum, quae satis produnt, hanc psychologiam Cabbalistas in Aegypto didicisse. Simili vero rem illustrat luculento, quod in re satis obscura in lectoris gratiam hic apponemus: Sic se, dicit, habere constitutionem animae, sicut cum aurifex formaturus est fusile quoddam pro arbitrio suo fusurusque argentum in hunc finem; tum sane antequam figuram debitam operi suo conciliet, necesse esse, vt prius locum aliquem effiguret, in quo efformetur figura illa, argento in hunc finem destinato impressa. Animas vero spirituales esse, postquam igitur beneficio concubitus directionem suam adepta sit influentia istis partibus debita, tum notionem quandam quartam hic requiri, iuxta quam istae concrescant, in figuram hominis, quae configuretur in aëre horti: typum autem atque modulum illum aëreum, in quo effigurentur figurae istarum partium in formam hominis vocari Zelem, id est imaginem.

Qqq qqq 2 XVI. Nul-

p) Ibid. pag. 114.
q) Ibidem.
r) pag. 123.
s) Vid. EISENMENGER. Iudaism. detect. P. II. c. I. p. 1. seqq.

Digitized by Google

XVI. Nulla eſt animae exiſtentia ante generationem ſuperiorem [t]: poſt iſtam autem generationem nuda nihilominus eſt, nec veſtitur, niſi poſtquam deſcenderit in hortum Eden inferiorem, vbi veſtis ei datur pura ex aëre horti Eden. Atque ſic gradus ſinguli eleuandi aliquando tunc deſcendunt, atque veſtiuntur. Valde hanc de veſtimento animae doctrinam obſcurauere auctores Soharici allegoriis ſuis, quas explicat Cordvero [u], qui Phariſaicam Iudaeorum opinionis meriti ſuperbiam luculenter deſcribit. Ait enim: *Poſtquam anima hoc in mundo operam dat operibus legis, tum digna fit veſte pulchra, quae vocatur tunica magiſtrorum, eſtque veſtimentum legis et praeceptorum, quibus operam dat in hoc mundo. Hac igitur veſte aſcendere meretur, vt videat faciem Domini exercituum, regemque et patrem ſuum. Antequam enim hunc in mundum veniat, nuda eſt, et ex hoc mundo egreſſa progredi ad regem nequit, niſi veſtita veſtibus legis et praeceptorum. Veſtis enim aërea Paradiſi ſimplex admodum eſt, et alba tantum omni decore vacua: debebat autem eſſe byſſina et purpurea, quae ſunt veſtes decoris, nimirum ſpirituales ex praeceptis conſtantes, quae ſunt tenuia et ſpiritualia, vt ita in illis admoueri poſſet altari per ſacerdotem magnum* [x]. Tolle allegoriam, et habebis Pelagianiſmum Phariſaicum inter Cabbaliſtas quoque triumphantem, quamuis ex ſtercore gentili prorepentem.

XVII. Quia inferiora ſunt habitaculum ſuperiorum, vt dictum, ideo ſuperiores inferioribus adhaerere deſiderant. Nam quemadmodum cauſſatum deſiderat aſcendere ad cauſſam ſuam, ſic etiam cauſſa deſiderat, vt cauſſatum prope ad ipſam accedat. Et in hoc conſiſtit connexio mundorum. Quod ſi enim cauſſa aſcendere, et cauſſatum deſcendere ſtuderet, nihil in mundo ſubſiſteret. Hoc ex ſyſtemate emanatiuo neceſſario ſequitur [y]: omnes enim emanationum gradus a ſupremo ad infima explicantur, et omnia inter ſe vniuntur. Hinc eſt concatenatio emanationum ex mundo Aziluthico in Briahticum, ex hoc in Iezirahticum, et ex eo in Aſiahticum, et vice verſa.

XVIII. Sic etiam anima habet concatenationes cauſſae et cauſſati et corpus vehiculum eius ei eſt ſimile in omnibus partibus eius, quae ſunt CCXLVIII membra et CCCLXV venae, quae omnes concatenationem cum influxu ſephirarum habent. Miram hic nobis anatomiam corporis metaphyſicam et Cabbaliſticam vendit Cordvero [z], quae luculentiſſimo exemplo eſſe poteſt, ad quas pueriles nugas otioſa Cabbaliſtarum ingenia excurrerint; et quam parum ſani, vel lucidi in eorum cerebro fuerit, ſed quod totam eorum philoſophiam manu quaſi duxerit imaginationis delirium. Rem ipſam malumus legi in compilatione Knorriana, quam hoc loco lectorem morari.

XIX. Spi-

t) Et tamen praeexiſtentiam animarum in Adamo creatarum ponunt. Verum haud inſolens, Cabbaliſtas ſuorum dogmatum obliuiſci, ſibique contradicere.

u) l. c. c. 5. p. 129. vbi verba Soharica affert.

x) Conf. Cel. Wachtervs Spinoziſm. Iud. P. II. p. 239.

y) Ibid. c. 8. p. 139. ſeq.

z) Ibid.

XIX. Spiritus vitalis non ex ſuperiori altiorique emanauit loco, ſed natus eſt in ipſo corpore e ſubtili quadam materia, in quantum nimirum illa attenuari poteſt. In hoc vitali ſpiritu reſidet Nepheſch, et in Nepheſch Ruach, et in Ruach Neſchamah [a].

XX. Quodlibet opus intentione opus habet, et quo maior eſt intentio hominis, eo maior fit ſpiritualitas eius. Cum igitur quis copulatur cum ſocia ſua perfecta intentione ad vnionem ſponſi cum ſponſa directa, qua mediante in ſe deriuare poſſit animam aliquam de ſanctitate, tunc ſane deſtinatur ſemini eius anima quaedam de animabus ſanctis, praeſertim ſi praemiſerit preces debitas, vbi intentio duplicatur. Ex illo enim opere tunc corpus aliquod prodit et gutta idonea pro anima ſancta. Deſiderata itaque haec intentio eſt gutta illa, quam eleuat angelus ille praefectus huic negotio. Multa hic cumulat CORDVERO [b] acumine recutiti philoſophi digna, quae maxime huc ſpectant, per intentionem ſanctam et cupiditatem eo fine coëundi, vt anima pura prodeat, immitti cum ſemine ſanctam animam. Ex quo patet, intellexiſſe Cabbaliſtas myſterium illud conciliandi inter ſe problemata toto coelo diuerſa de animae origine per traducem et per creationem. Hoc enim ſuppoſito poteſt homo gignere animam, licet ſuperne immittatur [c]. Ex eadem ratione eluceſcere putat, quare licitum ſit coire cum grauida et lactante, quod nempe ſi ad generationem corpoream non conducat talis concubitus, ad ſpiritualem tamen conducat, quoniam ob bonam intentionem talium coniugum vniuntur ſponſus et ſponſa in diuinitate, ſicut per cetera opera. En vero acumina Cabbaliſtica!

XXI. Spiritus vitalis ille in homine permanet, etiam ſomni tempore, cum ab homine aufertur Nepheſch eius, vt rationem reddat, coram creatore ſuo. Atque tum ſpiritus ille vitalis interea oeconomiam conſeruat humanam [d].

XXII. Anima iuſtorum eſt ſupra mundum Iezirahticum, adeoque angeli inferioris gradus cauſſata ſunt, et ipſa poſita eſt ſupra omnes angelorum manſiones, et delectatur ſplendore ſuperno deliciisque ſummis, nempe luce Domini benedicti, quae omnes mundos illuſtrat. E contrario vero angeli aliquid hauriunt influentiae a iuſtis [e]. Adeo ſuperbia tumet gens Iudaica, vt animam ſuam ſuper angelos ponat, et ſedem in mundo Briahtico, immo Aziluthico figat: eo quod ex primo emanationum ordine nempe Aziluthicis exciſam eam putat. Quam Iudaeorum inſaniam Rabbinorum teſtimoniis probat EISENMENGERVS [f], exemplo vero ſuo illuſtrat recutitus apoſtata R. MOSES GERMANVS [g]. Hanc

 vero

a) Ibid. p. 142.

b) pag. 143.

c) Ita enim in Sohar referente CORDVERO l. c. p. 144. traditur, hominem amore flagrantem erga coniugem ſuam immittere in ipſam radium quendam de ſpiritu ſuo, et ſpiritum illum perſiſtere in corpore eius et incruſtari, et hac gutta ſpirituali animam ſuperne demiſſam veſtiri.

d) Ibid. pag. 145.

e) Ibid. p. 102.

f) l. c. p. 9. 10.

g) Apud WACHTER. Spinoz. Iud. P. I. p. 73.

vero dignitatem tantum animae vindicant: corpus enim siue vehiculum angeli praestantius esse corpore humano non negant.

XXIII. Quamuis sint quidam, qui sunt domini arcanorum legis, id est, qui in lege diuina eiusque mysteriis student, quique arcanis decisionum, expositionum allegoricarum, atque iudicialium traditionum et ceremoniarum secundum sensum literalem inuigilant: non digni tamen illi sunt tali animae excellentia, nisi pertingant ad mysteria sephirothica, quae sunt arcanum diuinitatis, atque isti vocantur Domini metrorum, animamque accipiunt ex Malchuth, non ex Metatrone [b]. Prodit se hic fanaticismus philosophiae Cabbalisticae, quae in contemplatione intelligibilium, id est emanationum summam dignitatem quaerit atque felicitatem [i].

XXIV. Post mortem non mox redeunt partes animae humanae ad scaturigines suas; sed mansio Nephesch est in sepulchro, et mansio Ruach in horto inferiore, Neschamah autem mansio in horto superiore, in quo viuit in fasciculo viuentium [k]. Multa hic ineptiunt Iudaei, vt ex dictis sectione supra et ex Eisenmengero [l] videri potest. Vestem autem Nephesch vadere, dicunt, et circumuolitare in mundo, in Sabbatho autem et singulis neomeniis vadere et aduniri τῷ Ruach in horto terreno, qui est inter cortinam pretiosam, vt ab illo discat atque cognoscat, quae deinde circumuolitans manifestet in mundo. Ita disciplina praecepit Iochaidis, quem nugatores reliqui sequuntur. Alia huius generis dabit Cordvero [m].

XXV. Redit tamen quaelibet anima post mortem tandem ad scaturiginem suam atque radicem, sed non ad superiorem eamque ex qua emanarunt, nempe mundum Aziluthicum, sed eam, qua vestiuntur; vestis autem Aziluth est Briah, et Briae Iezirah, et Iezirae Asiah. Vnde necessario Neschamah Aziluthica vestem aliquam habere debet, quae est Neschamah Briahtica [n]. Multa hac de re edisserunt libri Soharici eorumque additamenta siue *Tykkunim:* quae omnia eo redeunt: cum nulla anima superior sit, quae non ab inferiore certa quasi forma modificetur et contineatur, ideo non posse reditum ad superiora fieri alio loco, quam vbi haec modificatio facta est.

XXVI. Praeter has tres partes adhuc duae aliae dantur, qui sunt angeli illi comitantes hominem in custodiam eius: hi emanarunt cum emanatione animae eius, vnus a dexteris, et alter a sinistris. Si dignum se praebet, isti custodiunt ipsum: sin minus, accusant ipsum. Illud figmentum bonum et malum est [o]. Vetus opinio, ex Aegypto forte profecta, certe barbaricae philosophiae adscribenda, quae omnem fere terrarum orbem postea peragrauit, vt erudite demonstrauit Cotelerius [p].

XXVII.

b) Pardes tr. I. c. 5. f. 7. Cabb. denud. l. c. pag. 106.
i) Etiam hoc ab Orientalibus et Alexandrinis didicerunt.
k) Ibid. c. 2. p. 110. seqq.
l) l. c. p. 20. c. 5. p. 318. seqq.
m) Ibid. pag. 112.
n) Ib. p. 112.
o) Ib. p. 120.
p) Ad Hermae past. L. I. m. VI. pag. 871. ed. Fabric.

Digitized by Google

XXVII. Quemadmodum gradum anima consequitur, prout operam legi dat in hoc mundo, ita anima coram facie Dei ex corpore discedens comparere non potest, nisi vestita sit vestibus legis et praeceptorum [q].

XXVIII. Vt Zelem, sicut supra dictum, ante conformationem hominis aduenit, ita abscedit ante mortem die trigesima, et contemplatur locum suum [r].

XXIX. In Adamo omnes iam praeextiterunt animae, quas simul in eo creauit Deus. Multa de hac quoque praeexistentia tradunt Cabbalistae, maxime LORIIA [s], qui tamen de animabus tantum Israelitarum est intelligendus, vt ex testimoniis Rabbinicis ab EISENMENGERO [t] collectis disci potest.

XXX. Adam Belial, id est cortices, maliue daemones dominati sunt in Adamum sanctum, quae erant animae Adami protoplastae, easque superinduerunt et occultarunt intra se ipsos, suo commodo, vt quoniam in homine est aliquid ex Schechinah, ipsi vitam inde acciperent, et nutrimentum; hinc manibus pedibusque contendunt, vt ad peccandum alliciant hominem, quo anima eius ipsis subiiciatur, et intra ipsos abscedat, ipsique hac ratione vitam, alimenta et tranquillitatem sortiantur.

XXXI. Impossibile tamen est, animam Israeliticam cum sancta sit, etiamsi peccauerit, et subter cortices abscesserit, penitus expelli, cum ne minima quidem scintilla sanctitatis dispelli queat. Opera itaque danda est homini, vt extrahat animam ex corticibus, ad quod preces tempore copulae maritalis et prolificationis, tum opera iustitiae requiruntur, quae hominem ab isto malo separant, sed non plene, id enim in die mortis demum fiet; tunc enim putrescit malum intra terrae puluerem, tolliturque ab eo et discedit [u].

XXXII. Quaedam animae veniunt in mundum per mysterium embryonatus, quaedam per mysterium reuolutionis, prius Ibbur, posterius Gilgul vocatur; omnes autem ideo in mundum veniunt, vt restituant separentque bonum a malo.

XXXIII. Reuolutio, quae Gilgul dicitur, est, cum infans quidam de vtero matris prodit, in corpus illud subintrat anima quaedam, eademque tolerare cogitur omnes illos dolores atque miserias, quaecunque superuenerint eidem corpori, ex quo prodiit in auram mundanam, vsque ad mortem eius. Ita vt penes illam non sit abhinc exire, vsque ad diem mortis. Huius μετεμψυχώσεως explicationem superiori sectione iam dedimus. Cuncta vero ordine systematico, complexus est LORIIA [x].

XXXIV. Embryonatus siue Ibbur est, si anima quaedam in hunc mundum venit, in hominem iam in hunc mundum natum, atque adultum; tunc enim iste homo similis fit foeminae praegnanti, quae embryonem

q) Ibid. pag. 129. r) Ibid. p. 125. s) LORIIA de reuol. anim. c. II. p. 252. seqq. R. MEN. BEN ISRAEL Nischmath Chaiim f. 70. column. 2.

t) l. c. c. 1. p. 11. u) LORIIA l. c. x) l. c. c. V. §. 1. p. 263. seqq.

Digitized by Google

nem in vtero gerit. Id non poteſt fieri, niſi alter ille iam annos natus fuerit tredecim et vltra, quia ex eo tempore vir reputatur, qui obligatur obſeruare praecepta: tunc ergo eidem aduenit anima altera, vt eundem adiuuet et iuſtum reddat [y]. Fundamentum inſanientis hypotheſis ſtolidi philoſophi quaerunt in loco *Deut. III, 26.* Cabbaliſtice expoſito.

XXXV. Duplex autem eſt embryonatus: primo, cum anima illa, quae de nouo impraegnat hominem iſtum, ipſa hoc caſu indiget, quia ipſi deeſt aliquod praeceptum, quod non obſeruauit in reuolutione praeterita: deinde quando ideo in hominem venit, vt opituletur ei, eumque iuſtificet et gubernet, ipſa vero embryo facta nullum patitur defectum. In priori caſu extenditur per totum corpus hominis et omnes perfert dolores: in poſteriori vero nullas miſerias tolerat, vnde nec tempus habet definitum, quo egredi debeat, ſed quo melior euadit homo, eo arctius fortiusque cum eo vnitur. Hac ratione animas parentum liberos ingredi Rabbini delirant [z].

XXXVI. Reuolutionum variae dantur cauſſae, e. g. vel ad vitium exuendum et reſarciendum, vel ad praeceptum antea vel neglectum vel occaſione implendi deſtitutum obſeruandum et perficiendum, vel ad iuuandos alios, vel vt accipiant meritam vxorem, quam in priore reuolutione non acceperant.

XXXVII. Poſſibile eſt vt reuoluantur ſimul duae vel tres ſcintillae in corpore vno, quod tamen fieri nequit, niſi hae reuolutae omnes ſint de vna radice animae, et de DCXIII ſcintillis illius radicis. Plures autem animas quam quatuor in vno corpore reperire impoſſibile. Multa huius generis ineptit Apella inſaniens [a], quae ſomniis febricitantium ſimiliora ſunt, quam φιλοσοφȣμένοις virorum prudentium.

XXXVIII. Ordo reuolutionis pergit ab imo ad ſummum, ex vno gradu ad alterum, et a mundo Aſiahtico ad Iezirahticum, et ſic porro vsque ad ſingularitatem emanatiuam. Vilius enim praecedit, et quo quis euadit iuſtior, eo eleuatur altius. Tenetur autem homo perficere atque reſtituere omnes ſpecies, nempe animam ex mundo factiuo, ſpiritum ex formatiuo, mentem ex creatiuo: qui tres hos gradus perfecit, non amplius peccabit. Iſtae igitur tres ſpecies debent reuolui, donec reſtituantur, et ſi prima reuolutione non reſtaurantur ter redeundum eſt. Id probat LORIIA [b] ex *Iob. XXXIII, 29.* Lucem haec capiunt ex iis, quae *ſectione antecedente* iam de hac migratione et reuolutione diximus, qua purgari credunt animas, ſemperque magis extrahi corticibus iſtis malignis, quibus per peccatum protoplaſtorum erant implicatae, donec purae aſcendere ad radices ſuas queant. Ex quo paralleliſmus philoſophiae Orientalis et Alexandrinae cum Cabbaliſtica cognoſci poteſt, quae eundem in modum praeceperunt.

XXXIX.

y) Citati EISENMENGER. l. c. p. 81. ſeqq.
z) Conf. EISENMENGER. l. c. p. 88. ſeqq.
a) pag. 265. ſeqq.
b) c. VI. p. 269.

Digitized by Google

XXXIX. Impio autem, in quem dominium habet ignis gehennae, ita vt intret in eum, ibique absumantur delicta eius, melius est in gehenna pati, quam venire in reuolutiones plures, quoniam singulis vicibus cumularet peccata super transgressiones priores. Hinc statim post trinam reuolutionem gehennae committitur [c].

XL. Pro iustis vero discipulisque sapientum elegit Benedictus potius multas reuolutiones prae poena infernali, quantusque est numerus transgressionum, tantus reuolutionum eorumque temporis diuturnitas: qua etiam plura opera iusta acquirunt et iustiores euadunt.

§. XI. Verum maturandus tandem exitus ex hoc labyrintho, emergendumque ex dumetis philosophiae Cabbalisticae. Pauca itaque de quinquaginta portis prudentiae, et triginta duabus semitis sapientiae dictis subiungimus. Hae enim portae atque semitae inter Cabbalistas valde commendantur. Originem sine dubio acceperunt ab auctore libri *Iezirah*, qui in semitas XXXII totam introductionem suam in doctrinam sephirothicam distribuit. Dabimus paucis recensionem mysterii, vt videat lector, quam sapientiam gens Iudaea Abrahamo patriarchae tribuerit. *Semitae sapientiae et portae prudentiae.*

Sem. I. Vocatur intelligentia admirabilis, vel abscondita; siue corona summa, est enim lumen dans intelligere primordialitatem sine principio et est gloria prima, nulla creaturarum valet assequi essentiam eius.

Sem. II. Est intelligentia illuminans, quae est corona creationis et splendor vnitatis maxime aequalis, quae super omne caput est exaltata.

Sem. III. Vocatur intelligentia sanctificans; et illa est basis et fundamentum sapientiae primordialis, quae vocatur artifex fidei.

Sem. IV. Vocatur intelligentia metalis seu receptacularis, quod in eam tanquam metam ex superioribus intelligentiis delatae, ab ea emanant omnes virtutes spirituales, qua emanant vna ab altera virtute emanatiui primordialis coronae.

Sem. V. Vocatur intelligentia radicatiua, quod illa est ipsa vnitas maxime aequalis, quae coadunat se cum Binah, siue intelligentia, quae emanat e penetralibus sapientiae primordialis.

Sem. VI. Vocatur intelligentia influentiae mediantis, quod in eo multiplicantur influxus emanationum.

Sem. VII. Vocatur intelligentia recondita, quod illa est splendor refulgens in omnes virtutes intellectuales, quae oculis intellectus et fidei contemplatione perspiciuntur.

Sem. VIII. Vocatur intelligentia absoluta seu perfecta, quod illa est apparatus primordialitatis, quae non habet radicem, cui inhaereat, nisi in penetralibus magnificentiae, quae emanant de propria sui ipsius subsistentia.

Sem. IX. Vocatur intelligentia munda, quod mundat sephiras et probat et emendat exscissionem imaginis earum.

Sem. X.

c) pag. 271.

Sem. X. Vocatur intelligentia resplendens, quod illa exaltata est super omne caput, et sedet in throno Binah, et illuminat fulgorem omnium luminarium.

Sem. XI. Vocatur intelligentia fulgida, quod illa est ipsa cortina, quae ordinata est iuxta ordinem dispositionis.

Sem. XII. Vocatur intelligentia claritatis, quod illa est species magnificentiae, et locus, de quo oritur visio videntium in apparitione.

Sem. XIII. Vocatur intelligentia inducens vnitatem, quod illa est ipsa substantia gloriae, et perficit veritatem singulorum spiritualium.

Sem. XIV. Vocatur intelligentia illuminans, quod est Chasmal, qui est institutor arcanorum et fundamentorum sanctitatis et apparatus eorum.

Sem. XV. Vocatur intelligentia constituens, quod constituit creationem in caligine munda.

Sem. XVI. Vocatur intelligentia triumphalis vel aeterna, quod illa est voluptas gloriae, infra quam nulla alia gloria est, et vocatur paradisus voluptatis, qui paratur piis.

Sem. XVII. Vocatur intelligentia dispositiua, quae aptat piis fidelitatem, vt per eam induantur spiritu sancto.

Sem. XVIII. Vocatur domus influentiae, quod scrutantes ex ea trahunt arcanos et abditos sensus.

Sem. XIX. Vocatur intelligentia omnium actiuitatum spiritualium, propter affluentiam, quae diffunditur in eam de benedictione altissima et gloria excelsa.

Sem. XX. Vocatur intelligentia voluntatis, quod illa est apparatus omnium et singulorum creatorum.

Sem. XXI. Vocatur intelligentia complacentiae quaesiti, quod illa accipit influentiam diuinam, vt influat de benedictione eius in omnia et singula existentia.

Sem. XXII. Vocatur intelligentia fidelis, quod in ea augentur virtutes spirituales, vt prope adsint omnibus habitantibus sub vmbra eius.

Sem. XXIII. Vocatur intelligentia stabilita, quod illa est virtus consistentiae omnibus numerationibus.

Sem. XXIV. Vocatur intelligentia imaginatiua, quod illa dat similitudinem omnibus similitudinibus, quae iuxta similitudines suas in decoribus sibi conuenientibus creatae sunt.

Sem. XXV. Vocatur intelligentia tentatoria seu probatoria, quod illa est tentatio primaria, qua tentat creator omnes pios.

Sem. XXVI. Vocatur intelligentia renouans, quod Deus sanctus renouat per illam omnia noua in creatione mundi.

Sem. XXVII. Vocatur intelligentia concitatiua, eo quod de ea est creatus intellectus omnium creatorum sub orbe supremo, et concitatio siue motus eorum.

Sem. XXVIII.

Digitized by Google

Sem. XXVIII. Vocatur intelligentia naturalis, quod per illam consummata et perfecta est natura omnis existentis sub orbe solis in perfectione.

Sem. XXIX. Vocatur intelligentia corporalis, quod illa format omne corpus quod corporatur sub apparatu omnium orbium, et incrementum eorum.

Sem. XXX. Vocatur intelligentia collectiua, quod colligunt ex ea astrologi iudicio stellarum et signorum coelestium speculationes suas.

Sem. XXXI. Vocatur intelligentia perpetua, quod ducit motum solis et lunae iuxta constitutionem eorum in orbe sibi conueniente.

Sem. XXXII. Vocatur intelligentia adminicularis, eo quod dirigit seu concurrit ad omnes operationes septem planetarum et ad partes eorum.

Haec illa sapientia est, quae introductionis loco libro *Iezirah* praefixa est. Quam constare totam notionibus abstractis, vagis, et incertis ex ipsis definitionibus patet; vnde mirandum non est, Cabbalistas in harum semitarum explicatione inter se valde dissentire. Illud tamen dubitandum non esse videtur, exhibere nobis has semitas certas classes, ordinesque metaphysicos, quibus consideratio sephirarum institui potest, et quibus affectiones, modi, gradus et combinationes sephirarum tum inter se, tum ratione mundorum, quibus influxum praebent, commensurari et considerari possunt, et intellectus hominis instrui potest, vt in his semitis ad cognitionem summae caussae perueniat. Huc enim omnes commentatorum meditationes collineant, praecipue R. ABRAHAM BEN DIOR, qui tamen et ipse commentario eget, et luce, et cuius tenebras RITTANGELIVS nondum discussit. Vterque commentator etiam aliena Cabbalisticis immiscuit, et ראב"ד quidem Peripatetica, Rittangelius Christiana. Merentur vero hae semitae cum Pythagoricis numerorum contemplationibus eorumque nominibus comparari: ex eo enim intelligi potest, vnde has delicias metaphysicas Cabbalistae acceperint. Idem de quinquaginta portis prudentiae iudicandum esse videtur. Portas enim apud Iudaeos significare introductiones, distributiones et capitula, linguae Hebraeae peritos non latet, vt obseruauerunt ED. POCOCKIVS [d], et IO. BVXTORFIVS [e]. Quomodo vero has portas Cabbalistae distinxerint, de eo variant interpretes. Et REVCHLINVS [f] quidem earum catalogum dedit, quem B. BVDDEVS [g] repetiit; sed valde timemus, vt menti et systemati Cabbalistarum sit conformis, et non profectus sit ex Reuchlini ingenio. Aliter doctissimus BASNAGIVS [h], qui eas diuidit in quinque portas portarum, hasque singulas in portas decem, primamque agere putat de materia prima, de chao, de vacuo, de elementis, de aquis supracoelestibus; secundam de mineralibus, floribus, succis,

d) Praef. ad Maim. port. Mosis.

e) Bibl. Rabb. p. 422. Eandem opinionem tuentur BASNAGIVS Hist. Iud. L. III. c. 14. §. 17. p. 358. et BVDDEVS Introd. in hist. phil. Hebr. §. 43. p. 382. seqq.

f) De arte Cabb. L. III. p. 693. seqq. Coll. Pistor.

g) loc. cit.

h) l. c. §. 18. p. 360.

maribus, lacubus, fluminibus, plantis, seminibus, reptilibus, auibus etc. tertiam de creatione hominis, eius sensibus, anima et facultatibus eius; de homine angelico, coelesti et diuino etc. quartam de planetis, firmamento, primo mobili et coelo empyreo; quintam de nouem angelorum ordinibus; vltimam vero non esse apertam, cum Moses tantum per quadraginta et nouem transierit [i]. Sed haec quoque recentiorum ingenio, Peripateticam physicam secuto debentur, et vel hoc nomine improbanda sunt, quod physicas nobis classes, non vero metaphysicas exhibent; cum tamen tota philosophia Cabbalistica metaphysica sit [k]. Quaecunque vero earum significatio sit, illud dubio caret, semitas has portasque maiorem prudentiam atque sapientiam non promittere, quam repositoria Lullii, et vtrumque hoc distributionis genus in eundem censum referendum esse. Per has itaque portas et semitas tandem ex hoc labyrintho philosophiae Cabbalisticae, spinarum pertaesi et spectra, lemuresque horrescentes propere aufugimus.

Iudicia eruditorum varia de vsu pretioque Cabbalae ponendo.

§. XII. Antequam vero philosophiae Iudaicae, maxime Cabbalisticae, considerationem relinquimus, quaedam etiam de dignitate vsuque Cabbalae dicenda sunt, lectorque instruendus est, vt inter tot virorum doctorum de ea re concertationes tantumque dissensum ipse iudicare, et quid philosophiae incrementis inde promittendum sit, vel quid detrimenti inde acceperit, quaque ratione difficilis haec metaphysica in vsum quendam conuerti queat, discat. Audiemus vero viros doctos sententiam dicentes, et iudicium modeste interponemus. Et inter Iudaeos quidem philosophiae Cabbalisticae tantam existimationem esse, vt eam vulgo inuideant, ideoque non arcanissimam tantum seruent, sed et symbolis obscurissimis tegant, statuentes neminem ad summam felicitatem peruenire eiusque supremo gradu potiri posse, licet in legis studio literali sit perfectissimus, nisi etiam mysticam hanc doctrinam teneat, in antecedentibus luculentis eorum testimoniis confecimus. Tantaque est apud ipsos huius artis veneratio, vt eam vulgatam graues et atroces poenas sequi statuant, et sic poenam illustrem Knorrium luisse dixerint [l]. Fatendum tamen, dari inter Iudaeos quosdam, qui futilitatem studii Cabbalistici agnouerint et reiecerint, quos dum refutat R. NAPHTHALI HIRTZ [m], non diffitetur, esse inter contribules suos, qui improbent, inquiri in sensus legis arcaniores, obtrudique hominibus dogmata sublimiora captuque difficillima, quibus melioris et facilioris philosophiae studium impediatur, praecipue cum facile in Deum peccari sicque periculum contrahi queat maximum. Immo R. Mardochaeum Concors contra artem Cabbalisticam et in specie contra doctrinam sephirothicam scri-

i) Conf. ANG. BURGONOV. de Cabb. dogmat. p. 854. Coll. Pist.

k) Conf. MORHOF. Polyhist. T. I. c. 7. p. 396.

l) Vid. ipse KNORRIUS praefat. ad Tom. II. Cabb. denud. p. 19.

m) In praef. ad vallem regiam, conf. WOLF. Biblioth. Hebr. P. II. L. VII. c. 3. §. 1. p. 1230.

Digitized by Google

ſcripſiſſe, at prohibitum a ſuis fuiſſe, ne hanc commentationem ederet, referunt IVLIVS BARTOLOCCIVS [n], et I. C. WOLFIVS [o]. Inter Chriſtianos vero de Cabbalae dignitate, praeſtantia et vſu in opiniones diſceſſum eſt toto coelo inter ſe diſtantes. Et mature quidem poſt reſtauratas literas elegantiores fuiſſe viros doctos, qui de diuina origine Cabbalae perſuaſi, latere in ea pleraque Chriſtianae religionis myſteria, exque illa contra Iudaeos et infideles alios pulchre poſſe demonſtrari, crediderint, ſupra Io. Pici Miranduli, Io. Reuchlini, Archangeli Burgonouenſis, Pauli Ricii aliorumque exemplis probauimus. Sed et hoc ſupra monuimus, inuentos eſſe alios, qui non quidem negauerint, eſſe in Cabbaliſtica philoſophia impura, falſa, impia multa non ex limpidis Iſraëlis fontibus, ſed ex lacunis gentilis philoſophiae hauſta; aſt inueniri tamen ſub allegoriis ſymboliſque philoſophiae Cabbaliſticae, a recentioribus eius interpretibus in peruerſos et heterodoxos ſenſus raptis veſtigia priſtinae veritatis per traditionem ad Chriſtianos ab Iſraëlitis et Iudaeis, arcana methodo illam ſeruantibus translatae, et praecipue rudera luculenta myſteriorum de SS. Trinitate, de Meſſia eiusque incarnatione, de mediatore inter Deum et regnum eius, et de varia oeconomia gratiae et ob eam cauſſam reſpexiſſe ipſum ſanctiſſimum orbis redemtorem et diſcipulos eius in ſermonibus ſcriptisque ſuis ad hanc Cabbalam puriorem. Ex quo hunc praecipue Cabbalae purioris vſum demonſtrant, vt ex ea arcani quidam et latentes ſenſus Scripturae S. queant reſerari producique in apricum. Cuius luculenta ſpecimina cum ex opinione virorum doctiſſimorum Campegii Vitringae et Ioannis Meyeri ſupra iam attulerimus, his nihil addimus, niſi quod moneamus, virum de omni eruditione, maxime vero de ſacris literis immortaliter meritum B. Io. FRANCISCVM BVDDEVM [p], qui huic opinioni tenacius adhaeſerat, eam poſtea non quidem deſeruiſſe, verum ita tamen limitibus arcte concluſiſſe, vt tantum non totam abieciſſe videri poſſit, certe ab iis, qui hac ratione ſtatuendum eſſe putant, longe receſſerit, et circumſpectione longe maiori hunc Cabbalae vſum commendauerit. Alios qui Chriſtiana dogmata ex Cabbala vel demonſtrari vel confirmari poſſe credunt, a Cel. WOLFIO [q] enumeratos taceemus. Nec defuit diligentia quorundam, qui Iudaeos hac ratione ad veram fidem reuocare conati ſunt, quod interdum feliciter ceſſiſſe, exempla Iudaeorum hac ratione conuerſorum probant [r]. Alii tamen longe aliter de Cabbala ſtatuunt, et obſcuritate inſuperabili, confuſione, et ἀταξίᾳ in ſcriptis Cabbaliſticis regnante commoti, omnem eam pro otioſis nugis ingeniorum muſcas captantium et cum laruis lemuribusque colluctantium habent, verbaque caſſa et ſine mente ſonos, affanias pueriles,

 notio-

n) Bibl. Rabb. T. IV. p. 56.

o) Bibl. Hebr. P. I. p. 798.

p) Vid. diſſert. de moderamine inculpatae tutelae, quae recuſa eſt ad calcem nouae editionis Introd. in hiſtor. phil. Hebr. conf. quae habet WOLFIVS l. c. §. 5. p. 1237. ſeqq.

q) l. c. conf. B. MARTIN. DIEFENBACH in Iudaeo conuertendo §. 18. p. 93.

r) Conf. Io. WVLFER. in not. ad Theriac. Iud. p. 66. WOLF. l. c. p. 1240.

notiones vel nihili, vel vagas, allegoricae methodi beneficio vendi ſicque pro theſauris carbones exhiberi a Cabbaliſtis conqueruntur. Hoc fuiſſe de Cabbala iudicium BVRNETII [s] ex verbis eius ſupra adductis conſtat: quamuis fateatur tandem, λείψανα quaedam veteris phyſicae et metaphyſicae Hebraicae ibi latere: eo quod hypotheſibus ſuis, quas Moſi affinxit vir doctus, quaedam affinia in iis eſſe videret. Fuiſſe vero in hac quoque ſententia Souuerainium, Vorſtium, Loeſcherum aliosque de origine Cabbalae gentili perſuaſos, ex ſupra dictis conſtat [t]. Alii inueniri quidem poſſe et detegi ſyſtema aliquod et ſignificationem quandam atque doctrinam ſymbolorum et allegoriarum Cabbaliſticarum concedunt, at nihil eſſe in ea, quod vel ſacrae reuelationi vel rationi ſanae conueniat, cunctaque erroribus magnis ex turbidis gentilium fontibus oriundis et ad enthuſiaſmum ducentibus plena, totumque ſyſtema impium et abſurdum eſſe ſtatuunt, iisque indignantur, qui ex Cabbala ſacra dogmata et ſcripturam S. illuſtrari explicarique poſſe contendunt, eo quod putent, dignitati et auctoritati ſacrarum paginarum ita valde derogari. Id quod illi potiſſimum vrſerunt, qui improbauerunt [u], quod B. BVDDEVS orationem dominicam ex Cabbaliſticis dogmatibus illuſtrare conatus eſſet. Hi omnes magna vi pertendunt, parum vtilitatis afferre philoſophiam Cabbaliſticam ad explicanda oracula ſacra, et confirmandam religionem Chriſtianam, eo quod neceſſario vel mens Cabbaliſtarum vel ſcripturae ſacrae peruertenda ſit [x], miſcendaque quadrata rotundis, ſi id negotii ſuſcipiatur, quod hoc modo feliciter ſuccedere nunquam poſſit. Longius proce[illegible] alii, qui in ſyſtemate Cabbaliſtico latere ſemina impietatis, et atheiſmum prodi, aſſeruerunt. Quo reſpexit imprimis HENRICVS MORVS [y], qui hanc impietatis ſuſpicionem methodo geometrica roborare conatus eſt. Eundem ſcopum habuiſſe initio Cl. WACHTERVM [z], ex eius diſputationibus contra Petrum Speeth ſiue Moſen Germanum patet. Nec alia mens Ven. REIMMANNO [a], cui hoc nomine philoſophia Cabbaliſtica vehementer diſplicet. Hinc diſputatio orta de Spinoziſmo in Cabbaliſtica philoſophia detecto, deque Atheiſmo Cabbaliſtarum, quem tamen negare et pro Cabbaliſtis apologiam ſcribere conatus eſt R. MOSES GERMANVS [b], quemadmodum ab hac infamia liberos Cabbaliſtas pronuntiauit B. IO. IACOBVS SYRBIVS [c], et B. I. FR. BVDDEVS [d]. Qui tamen poſtremus ita poſtea ſuam opinionem mutauit [e], [illegible]

s) Archaeol. philoſ. L. I. c. 7. p. 363.

t) Conf. laudatos WOLFIO l. c. p. 1242.

u) GOTTL. WERENSDORFIVS et Io. ANDR. SCHMIDIVS peculiaribus diſſertationibus. Add. Ven. LOESCHER. praenot. theol. p. 230. EHREGOTT DANIEL COLBERG. Chriſtianiſm. Platon. Hermet. P. II. c. 14. p. 649. ſeqq.

x) Prius feciſſe Morum, poſterius Knorrium, iudicat BVDDEVS l. c. §. 35. p. 255. et in Iſag. in hiſtor. theol. lit. p. 137.

y) In fundamentis philoſophiae aëtopaedomeliſſeae.

z) In Spinoziſmo Iudaico.

a) Hiſt. theol. Iud. L. I. c. [illegible] ſeq. §. 34. p. 627. ſeqq.

b) Libelli titulum habes apud WOLF. Bibl. Hebr. P. II. p. 1235. conf. WACHTER. loc. cit. P. I. p. 49. FABRIC. Syllab. ſcript. de V. R. C. c. 13. p. 361. De infelici hoc patriae noſtrae alumno multa notatu digna dabunt WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 813. et M. DIEFENBACH in Iudaeo conuerſo p. 128. ſeqq.

c) In diſſ. de orig. atheiſmi p. 22.

d) In diſſ. de Spinoziſmo ante Spinozam Anal. H. P. p. 346.

e) Theſ. de ath. et ſuperſtit. c. I. §. 6. p. 12. Intr. l. c. p. 388.

Digitized by Google

vt concederet, recentiores Cabbaliſtas omnino Spinoziſmi ſuſpectos eſſe, eo quod ſyſtema emanatiuum recta via ad atheiſmum ducat, quamuis contra Wachterum tueatur, differre inter ſe ſyſtema Spinoziſticum et Cabbaliſticum: alter tamen pronuntiandum eſſe de Cabbala veteri atque puriori eamque ab hac culpa prorſus liberandam eſſe. Fluctuat autem BASNAGIVS [f], et alio quidem loco operoſe demonſtrare contendit Spinozam ſyſtema Cabbaliſticum in ordinem redegiſſe, et ſuam philoſophiam ab his praeceptoribus didiciſſe, noluiſſe autem ambitione ductum fateri, per quos profecerit, nec Iudaeos inuidiam, quam ſibi conflauit, cum eo, fatendo quod ſcrinia Cabbaliſtarum expilauerit, participare voluiſſe: alio vero loco [g] emanationis ſyſtema a Spinoziſtico diſtinguit, cum prius ob emanationem, quae diuinae eſſentiae modificationem certam innuit hanc ei notam inuſſiſſet. Aliter tamen pro Cabbaliſtis et Spinoza mutata ſententia ſua pronuntiauit Cel. WACHTERVS [h]. Is enim non negauit quidem, inter Spinozam et Cabbaliſtas intercedere concordiam, ſed hanc potiſſimum cum Cabbaliſtis hypotheſin de rerum omnium ortu ex Deo adornauiſſe ex ordine philoſophandi, ex definitione Dei, ex ſuppoſito infinito rerum omnium principio, ex negata creatione materiae, eiusque exiſtentia ſublata, ex admiſſa ſpiritualitate rerum omnium, et euicta inde entitate ad ſolum Deum referenda, ex admiſſo aliquo principiato primo; ex aſſerta rerum omnium vita, ex mundo praedicato infinito; ex duplici reſpectu intellectus diuini interno et externo, ex eſſentia mentis humanae ex Deo deriuata, aliisque philoſophiae Spinoziſticae partibus cum Cabbaliſtica conuenientibus probat, et in vno hoc receſſiſſe a Cabbaliſtis putat, quod non decem, ſed duo tantum attributa poſuerit in Deo, et inanes imaginationis nugas de vacuis, vaſis, vaſculis, canalibus, radiis, punctis, aeonibus, ſpiritibus eorumque membris, coniugiis et his ſimilibus abiecerit: negat autem Spinozam Deum et naturam confundere, eo quod diſtinguat inter naturam naturantem et naturatam, et eos oppugnet, qui naturam Dei ad eſſentiam rerum creatarum ſpectare dicant: tota quoque eius philoſophia hoc praecipue fundamento nitatur: quod Deus et natura nequaquam vnum idemque ſint, neget etiam, Deum eſſe effectuum naturalium cauſſam immediatam. Quibus omnibus poſtquam de vſu Cabbalae eiusque tolerantia in Academiis quaedam monuiſſet, finem tractationi ſuae imponit, contendens, eos praecipitanter nimis de Cabbala iudicare, qui eandem atheiſmum docere perhibent, adeoque neque Spinozam eius culpae reum agi poſſe. Valde diſplicuit celeberrimi viri conatus non BVDDEO [i] tantum τῷ μακαρίτῃ, ſed aliis quoque [k], qui vel magnum inter

f) L. c. L. IV. c. 7. p. 128. ſeq.
g) c. 8. p. 158. ſeqq.
h) In elucidario Cabbaliſtico c. IV. p. 39.
i) ll. cc.
k) Vid. IAC. STAHLKOPFII diſſ. de Benedicto de Spinoza atheiſmi conuicto, contra auctorem praefationis in illius opera poſthuma, G. Arnoldum et I. G. Wachterum, Gryph. 1707. PAVL. BERGER. in Cabbal. Iud. Chr. detecto p. 42. DIEFENBACH. l. c. Relat. innoc. 1709. p. 417. DETL. CLVVER. annot. hiſtor. de rebus vtiliſſimis p. 213. ſeqq.

Digitized by Google

inter Spinozam et Cabbalistas intercedere discrimen contenderunt, vel vtrasque partes recte impietatis accusari asseruerunt: de qua tamen re, cum infra de Spinoza tractaturis adhuc quaedam dicenda sint, hic nihil adiicimus: sed hoc tantum notamus, quod ipse vir acutissimus, cum ea legeret, quae de hac controuersia in Germanico opere H. P. disseruimus, annotauit, et per manus communis amici ad nos transmisit. Monet nempe, *iniuriam fieri Cabbalistis, si iis obiiciatur Atheismus. Nullam enim doctrinam de Deo et creatione ex Deo vocari posse Atheismum, quacunque etiam ratione se habeat, quia alias esset oppositum in apposito; talem vero esse doctrinam Cabbalisticam, quae tantum absit, vt Atheismum foueat, vt potius deismus sit, quia ex Deo, principioque primo omnia explicat. Eam vero doctrinam atheam esse, quae mundum sine Deo ortum statuit, aut res naturales, excluso Deo, exponit. Neutrum hoc facere vel Cabbalistas vel Spinozam. Rectissime itaque ex sua opinione eos facere, qui haec philosophemata pro hypothesi habent, qua origines rerum luculentius exponere voluerint.* Id quod ideo hic monendum erat, quod nescio quo iure haec Cabbalistarum et Spinozae defensio virum eruditissimum fecerit suspectum.

Praemonenda quaedam de Cabbalae pretio, vitandisque praeiudiciis circa eam.

§. XIII. Difficile est in tam ancipiti argumento, rationibus ex vtraque parte haud leuibus a viris doctis adductis in medium, de Cabbalae dignitate, praestantia et vsu certam sententiam statuere; praesertim cum tota haec disputatio lectorem requirat ab omni prorsus partium studio et ab omni praeiudicata opinione liberum, attentum quoque in sublimi philosophiae genere ad nexum principiorum et conclusionum, et nec obscurorum atque symbolicorum dogmatum veneratione, vt plerumque fieri solet, nec antiquitatis nimia opinione fascinatum. Qui veri fontes sunt, cur philosophia Cabbalistica non obstantibus obscuritate eius summa, ineptiis methodi symbolicae, et exiguo fructu, qui ex ea redundat, tot viros inuenerit doctos, qui hederam ei suspenderunt, et pro eius praestantia verba fecerunt. Quosdam enim antiquitatis seduxit veneratio, eo quod nossent, Hebraeos fuisse inter gentes antiquissimas, et diuinam sapientiam ex peculiari reuelationis dono possedisse, habitasse quoque diu inter gentes; ex eo enim concludentes, philosophiam ab iis ad gentes dimanauisse, crediderunt Cabbalam priscae sapientiae Hebraeae opus esse; vnde factum, cum vidissent magnam intercedere inter philosophiam Cabbalisticam, et Pythagorico-Platonicam similitudinem, vt iudicarent, hanc ab illa profluxisse Pythagoramque et Platonem in itineribus suis inter barbaros hanc philosophiam accepisse ab Hebraeis. Alii palparunt quidem, erronea Cabbalistarum dogmata difficilesque nugas hominum otiosorum, cum simplicitate et puritate philosophiae Hebraicae vetustissimae non conuenire, illique prorsus indignas esse: cum autem praeconceptam de Cabbalae diuina origine ab Hebraeis opinionem dimittere nollent, distinctionem inter Cabbalam puram et impuram excogitarunt. In quo praeiudicio, licet nullibi

eam

Digitized by Google

eam Cabbalam puram oſtendere potuerint, confirmati tamen ſunt, cum intelligerent, in oeconomia foederis diuini Moſaica, neceſſario obtinere debuiſſe oralem quandam explicationem luculentiorem myſteriorum gratiae, in typis legis et vaticiniis occultius reuelatorum. Quam cum pro veteri illa Cabbala haberent, ea, quae ex religione Chriſtiana et ſacrarum paginarum N. T. reuelatione didicerant myſteria, non tantum ad Iudaeos retulerunt, ſed has eſſe quoque reliquias Cabbalae veteris atque purioris contenderunt, eaque, quae apud Cabbaliſtas de tribus ſephiris ſuperioribus, de origine, generatione, officio, naturaque media τ8 Adam Kadmon et ſimilibus inuenere, ad illa myſteria, inuito licet ſyſtematis Cabbaliſtici ſenſu nexuque, transtulerunt; quae vero in concordiam redigi non poterant, ea impura eſſe, et a ſequioribus Cabbaliſtis in falſos ſenſus deprauata aſſeruerunt, ſicque veram ſyſtematis Cabbaliſtici mentem euerterunt. Qui tamen licet in vero ſenſu myſteriorum Cabbaliſticorum definiendo aberrauerint, veniam tamen merentur, eo quod veritati ſacrae non obfuerunt; in eo ſolo peccantes, quod comtiorem melioremque, quam natura ſua habet, faciem philoſophiae Cabbaliſticae exhibuerint. Longe grauius vero lapſi ſunt alii, qui ſymbolorum obſcuriſſimorum profunditate tenebrisque plus quam Cimmeriis decepti, myſteria nullibi propalanda ſacroque ſilentio tegenda latere ſibi perſuaderi a Iudaeis paſſi ſunt. Hi cum neſcio quam ſapientiam coeleſtem et ſublimiorem creparent, et ſe theoſophiae cuiusdam arcanae alumnos eſſe iactarent, myſteriaque multa et artes diuinas, etiam circa arcana phyſica ſibi reuelatas eſſe mentirentur, facile in eam ingreſſi ſunt ſententiam, ſimilia in Cabbala latere; hoc igitur praeiudicio, tanquam face, praeeunte, ad rimandas Cabbalae allegorias accedentes, cum haud eſſet difficile, ex obſcuriſſimis ſymbolis, quaecunque vellent effingere, vel potius multis verbis nihil dicere, ſua ſomnia Cabbalae ſuppoſuerunt, et in ea patrocinium ineptiarum ſuarum quaeſiuerunt, qua mente Cabbaliſticam philoſophiam iactauiſſe Fluddum, Sperberum hisque ſimiles, ſupra monuimus. Nec id magnopere mirandum eſt, intellectu humano de obſcuris et haud facile intelligendis plerumque magnificentius iudicante:

Semper enim ſtolidi magis admirantur amantque
Inuerſis quae ſub verbis latitantia cernunt.

Quae cum ita eſſe exemplis adductis conuincamur, omnino attentio ſumma in diiudicando ſyſtemate Cabbaliſtico adhibenda, cauendumque eſt, ne de argumento obſcuro totque tegumentis allegoriarum ineptiſſimarum abſcondito, aliquem nobis ſenſum fingamus clariorem, eumque deinde regulae inſtar in explicandis hypotheſibus Cabbaliſticis adhibeamus, et inferamus magis, quam eruamus ex ſcriptis Cabbaliſticis, quaecunque optamus, vt in iis inuenire queamus, licet totius ſyſtematis harmonia et conne-

Digitized by Google

connexio repugnet. A quo lapſu ſi ſibi cauiſſent viri doctiſſimi, qui pro Cabbalae antiquitate et puritate pugnauerunt, et inter eam et recentiorem atque impuram diſtinxerunt, non contendiſſent pro conuenientia eorum dogmatum, quae nunquam Cabbala agnouit, ſed libere fuiſſent faſſi, longe alia philoſophiam Cabbaliſticam tradere, quam ſacram Chriſtianorum doctrinam, et nec Pythagoram atque Platonem a Iudaeis, ſed hos potius ſuo modo ab illis, vel potius ab eorum ſectatoribus reformatis haec opinionum portenta accepiſſe, nec admittere poſſe totam Cabbaliſticam philoſophiam ſecundum principia ſua vera et natales ſuos conſideratam eas doctrinas, quas agnouiſſe quidem veterem eccleſiam Iudaicam negare non licet, at Cabbaliſtas docuiſſe, ipſa eorum dogmata eorumque ſenſus verus atque genuinus reclamant. Et hac ratione neque ex tribus ſephiris ſuperioribus Trinitatis myſterium Meyerus, neque ex Adam Kadmon filium Dei mediatorem Vitringa, neque ex ſephirarum combinatione orationem dominicam Buddeus, neque ex mundo Briahtico creationem ex nihilo Baſnagius et alii alia exſculpſiſſent, veramque ſyſtematis Cabbaliſtici mentem peruertiſſent. Ceterum pro expellendo nimio de Cabbalae antiquitate et auctoritate praeiudicio ipſa Cabbaliſtica methodus antidotum exhibet efficaciſſimum. Obſcuritas enim inextricabilis, allegoriae difficillimae, affectatae literarum, nominum et notionum relatiuarum argutiae, et quae alia puerilia in cortice exteriori exhibet Cabbala philoſophica, iuſtam apud rectos rei aeſtimatores ſuſpicionem excitant, parum ſapientiae verae ſolidaeque ſub iſtis crepundiis latere; nec multum felicitati humanae mentis promouendae afferre philoſophiam eam, quae a pauciſſimis intelligi poteſt et vult. Veritas enim et ſapientia nudae ſunt, nec vllius hominis complexus refugiunt. Quae omnia fundamenti loco poſita, recte animum praeparant, ad ferendam iuſtam de Cabbaliſtica philoſophia ſententiam.

Iudicium de Cabbala.

§. XIV. His praemiſſis de Cabbalae pretio vſuque ſequentia notanda eſſe putamus: I. Scripta Cabbaliſtica antiquiora, qualia ſunt Soharica, Iezirah, Bahir et ſimilia, tanta caligine denſaque nocte repleta, tantaque confuſione ſcripta eſſe, vt aeque facile ſit, album et nigrum, quadrata et rotunda ex illis exſculpere, et eadem veriſimilitudine dogmata ſibi e diametro aduerſa effingere. Quin et corticem illum, ſub quo latet nucleus philoſophiae Cabbaliſticae tam durum eſſe, vt ferri aciem quaſi refugiat, id eſt, allegorias ſymbolaque horum librorum adeo incondita, inepta, nullumque ſaepe ſanum ſenſum fundentia eſſe, vt ne de eorum quidem literali ſenſu certus lector eſſe queat. Ex quo ſequitur, etiam in hac philoſophicae hiſtoriae parte ad ſobrium et moderatum Pyrrhoniſmum confugiendum eſſe, fatendumque, notitiam philoſophiae Cabbaliſticae, ſi ex iſtis ſcriptis antiquioribus haurienda ſit, exiguis arctiſque circumſcribi limitibus. Haec vt in ſe iuſta ſunt, ita medium inter eos tenent, qui ex vtraque parte de Cabbala iudicant, animumque praeparant, ne ſecus, quam

par

Digitized by Google

par eſt, in ferenda, de hac philoſophia ſententia, agat et hallucinetur. His enim ſuppoſitis non negatur, abſurdiſſimas et vix intelligibiles eſſe Cabbaliſtarum allegorias; at cum homines tamen fuerint ratione gaudentes, quos data opera inſanire, multisque verbis nihil dicere voluiſſe veriſimile non eſt, recte inde coniicitur, concepiſſe eos ſibi quosdam ſenſus melius cohaerentes, et certam aliquam doctrinae formam comprehendentes. Qui vt deprehendantur, non proprii ingenii cogitationes et inuenta pro interpretandi norma adhibenda ſunt, quibus loqui coguntur Cabbaliſtae, quicquid voluerimus, ſed nexus atque cohaerentia totius ſyſtematis conſideranda, origines philoſophiae Cabbaliſticae conſiderandae fontesque veri, ex quibus illa hauſta eſt, expendendi, ſicque concluſiones cum ſuis principiis coniungendae, vt ex his demum mens Cabbaliſtarum obſcura patere queat. Hac cautione muniti ſi ad interpretes Cabbaliſtas recentiores, qui abiecta methodo allegorica, ſecundum conſuetudinem philoſophiae Graecanicae philoſophari et Cabbaliſtica myſteria rimari coeperunt, accedamus, ſperare poſſumus, fore, vt veriſimili ratione in mentem veram obſcurorum librorum penetrare queamus. Vbi tamen aſſenſus prudenter cohibendus, nihilque pro Cabbaliſtico admittendum eſt, niſi quod examinatum diu, ita ſe nobis probet, vt cum amuſſi dicta conſpiret: ſemper etiam cum metu quodam oppoſiti progrediendum, ne nimia fiducia ſecuri, et praecipitanter iudicantes hallucinemur. Hanc nobis legem poſuimus, hac via in delineanda philoſophia Cabbaliſtica nos inceſſimus, quam nos iterato ſtudio deuoratis mille moleſtiis emenſos fuiſſe nondum poenitet. Ex hac vero prudentia logica moderationem quandam moralem oriri oportet, in hac hiſtoriae philoſophicae parte omnino commendandam. Cum enim illius tam inſuperabilis difficultas et obſcuritas ſit, aegre ferendum non eſt, ſi viri alii docti a noſtra ſententia et interpretatione diſſentiant, et ſe alia vidiſſe credant; multo magis in tam obſcuro et ambiguo argumento inuidia eiicienda abſtinendumque eſt a conſequentiis odium quoddam diſſentientibus conflantibus, ſed tolerantia in omni hiſtoriae philoſophicae ſtudio tantopere commendanda, ſeruanda eſt. Quod ſi obſeruauiſſent viri quidam eruditi, qui acrius, quam par erat, iudicium ſuum de dogmatum Cabbaliſticorum interpretatione interpoſuerunt, abſtinuiſſent a quibusdam, quae parum placitura ſunt poſteritati ſine inuidia et aemulatione iudicanti. II. Non refugiendi ſunt Cabbaliſtae recentiores, ſed pro interpretibus, cautione modo dicta obſeruata adhibendi, ducesque eligendi, qui in obſcuro itinere viam praeparent. Parum quidem illis placent, qui in eorum ſcriptis nihil reperiunt, quod cum Cabbala, quam animo praeconcipiunt ſuo, puriore conſpiret, hinc eos corrupiſſe veterum myſteria ſenſusque heterodoxos et gentiles illis affinxiſſe clamant. At viros optimos eruditiſſimosque rogamus, vnde ſciant, Cabbaliſtas recentiores veterem doctrinam corrupiſſe? et non tantum nouis commentis auxiſſe, quod equidem facile largimur, ſed ipſum

quoque ſyſtema adulteraſſe? et e. g. pro ſacri foederis typo, quem in veteri Cabbala quaerunt, ſyſtema emanatiuum introduxiſſe? Veteres enim libros Cabbaliſticos ſine duce non intelligi poſſe, ea, qua ſunt modeſtia, ipſi fatentur, aut itaque prorſus de dogmatibus philoſophiae Cabbaliſticae tacendum, aut hi, qui haberi poſſunt, interpretes eo vsque audiendi, quo vſque malae fidei accuſari non poſſunt. Hoc vero vt fieri queat, veram Cabbaliſticae doctrinae faciem noſſe nos aliunde oportet, ad cuius comparationem de corruptione Cabbaliſtarum recentiorum iudicandum eſt. Cum autem illam latere viri docti fateantur, ſole meridiano clarius patet, paralogiſmum hic admitti, et aut incertum per aeque incertum probari, aut committi circulum vitioſum, quae hypotheſin pro demonſtratione obtrudit. Legibus itaque hiſtoriae et interpretationis quoque conueniens eſt, eos tamdiu audire teſtes et interpretes, quamdiu veriſimile eſt, et potuiſſe et voluiſſe eos veritatem profiteri, et quamdiu conſtat, dediſſe illos interpretationes tales, quae quoad ſummam rei et potiora dogmata cum orginibus, natura, indole, connexione parallelismo et ſimilibus Cabbalae philoſophicae conſpirant, ſenſumque ſcriptis Cabbaliſticis talem tribuunt, qui ad illa recte intelligenda omnia ſufficit. Attamen et hic cautela adhibenda eſt, ne pro certiſſima et indubitata veterum Cabbaliſtarum mente hanc interpretationem venditemus, ſed pro tali habeamus, quae veriſimili ratione illis tribui poſſit, licet poſſibile ſit, vt in his illisue dogmatibus aliam opinionem, quam quae illis a recentioribus tribuitur, habuerint. III. Magnopere vero iuuare hanc disquiſitionem poſſunt, et ad iuſtum Cabbalae pretium ſtatuendum plurimum conferunt detectae ſupra origines philoſophiae Cabbaliſticae. Eam enim in Aegypto enatam parentes habuiſſe philoſophiam Aegyptiacam ſiue Alexandrinam ad philoſophiae Orientalis placita in theologicis dogmatibus reformatam [l], et ab hac et ſyſtema emanatiuum et varios emanationum ordines, et mundi varia ſchemata et quae ſunt alia accepiſſe, ſupra veriſimillima ratione euicimus. Rationi vero conueniens eſt, ita obſcura φιλοσοφέμενα explicare, prout natales et origines eorum poſtulant, indolesque ſyſtematis eius iubet, quod illis dedit naſcendi initia. Recte itaque emanatiuam philoſophiam Cabbaliſtis tribui, et ſecundum eius leges hos explicandos eſſe, quilibet videt, qui ratione vtitur. Prodiderunt id ipſi viri docti, qui harmoniam philoſophiae Pythagoricae, vel potius Alexandrinae, id eſt, Platonicae reformatae, cum Cabbaliſtica faſſi ſunt, at putauerunt, illam ex hac ortam eſſe. In quo poſteriori licet eos falli norint, qui hoc praeiudicium a nobis ſuo loco inuictis rationibus iugulatum eſſe recordantur, prius tamen ſatis prodit, qua ratione, ſecundum has origines de Cabbala iudicandum ſit, quamuis non niſi cum certo moderamine ſenſuque reſtricto philoſophia Pythagorea

l) Eam tamen ab Ammonii ſchola propius ad Platonis mentem iterum emendatam fuiſſe et ſupra monuimus, et emanationum ordines apud Cabbaliſtas decem, apud Ammonii ſectatores tres tantum docent.

gorea mater Cabbalisticae dici queat. Hanc vero originem aperte produnt recentiorum Cabbalistarum explicationes, ex quo recte concluditur, eos quoad potiora dogmata, quae supra retulimus, recte veterum mentem exposuisse, praecipue cum totum systema, ex legibus emanationis accurate satis cohaereat. IV. His iam demonstratis, exigua attentione opus est, vt intelligamus frustra laborare omnes, quotquot in Cabbalistica philosophia purius quid, et cum sacris mysteriis in oraculis diuinis manifestatis conueniens inueniri asserunt. Quamuis enim haud inuiti concedamus, verba quaedam et loquendi formulas in ea deprehendi, quae typum illum oeconomiae gratiae referunt, qui in veteri testamento patribus reuelatus fuisse recte statuitur, nihil tamen hoc euincit aliud, quam nefandos philosophastros, fastidientes diuinae reuelationis mysteria, et aptius, quod credebant, atque elegantius ad gentilis mataeologiae normam philosophari cupientes, ingenii fanatici somnia sapientiae domesticae supposuisse, et vt fraus lateret suos, gentiles autem crederent, tantos sapientiae thesauros ad eos ex gente sua peruenisse, formulas sacras inter suos receptas impio systemati adaptasse. Id quod inductione facta facile demonstrari posset, nisi ex praecedentibus satis iam posset intelligi colligique. Cum enim e. g. de Trinitate in diuinis quaedam audiuissent, ex eo trinitatem quandam Cabbalisticam exsculpserunt, cum filium Dei esse creatorem rerum omnium didicissent, Adam Kadmon inde efformatus est: cum hunc mediatorem inter Deum et homines constitutum nouissent, primo principiato suo hoc officium mediatorium, in emanationibus diuinis distribuendis datum est: cum regnum diuinum in oeconomia gratiae manifestatum esse ex ore patrum percepissent, regnum inde Cabbalisticum, in quo Dei essentia se visibilem et palpabilem exhibet exstruxerunt: cum animam ad Dei imaginem conditam legissent, nouam inde animam ex essentia DEI sculptam et fabricatam tanquam emanationem quandam homini tribuerunt: cum ex nihilo condidisse Deum omnia a patribus traditum accepissent, paradoxa inde creatio Cabbalistica formata et emanationi vox alienae significationis tributa est: cum angelos quosdam defecisse legerent, inde angelis corticibus natura mala adscripta est, ex emanationis remotiori a fonte suo disiunctione orta: cum lapsum protoplastum esse, vniuersalis traditio affirmaret, auulsionem hominis ab emanationum serie, et implicationem corticum ad eum lapsum significandum excogitauerunt. Verbo cum lucem esse Deum in scripturis inuenirent, phrasi allegorica ad impuras notiones suas de lumine infinito se vsque ad materialitatem ex essentia sua producendam extendente abusi sunt. Haec et alia tantum abest, vt nobis, puriora dogmata in Cabbalistica philosophia latere, persuadeant, vt potius nefanda consilia eorum, qui domestica sapientia ita abusi sunt ad palliandos errores gentiles, faciant manifestissima. Qui itaque hic aurum ex scoriis seligere satagunt, laudando quidem conatu pietatem produnt, prudentiam

Digitized by Google

vero non item; dum incautiores externis verbis decepti rerum quandam atque dogmatum concordiam perperam cogitant, et eadem ratione hallucinantur, quo illi labuntur, qui harmoniam nobis Platonicam vel Stoicam cum Christo cudunt externo verborum splendore decepti. Neque vero huius rei culpa in solos recentiores Cabbalistas referenda est, sed veteres quoque in eodem luto haeserunt. Quod qui negant, eos rogamus, vt doctrinam Soharicam de tribus supremis principiis ex Deitate profluentibus, siue tribus sephiris superioribus cogitent, expendantque similitudinem, quam Iochaideae disciplinae alumnus quidam in tr. *Raia Mehimna* [m] attulit; eamque cum sacrosancto dogmate de Trinitate Christianorum comparent: ex ea enim luce meridiana clarius intelligent, ea tria principia nec cum infinito Deo coëxistere, sed ratione originis eo esse inferiora, nec aequali inter se gradu constare, sed inaequalitatis rationem tenere; et ad inferiora ita emanare, vt in omnibus mundorum ordinibus, etiam in materiali eorum essentia deprehendatur. Quod qui pro Christiano et orthodoxo habet, is nae, quid Christiana religio doceat, nescit; qui corruptum ac deprauatum a recentioribus Cabbalistis esse clamat, systema Cabbalisticum se non intelligere, prodit. V. Posito vero systemate Cabbalistico tali, quale non sine verisimilibus rationibus Iudaeis tribuimus, haud difficile est, de eo pronuntiare, quid statuendum sit. Nempe et matris et sororis, (philosophiam Orientalem et Alexandrinam intelligimus) faciem accurate refert, et cum ex iisdem fontibus hausta sit, idem quoque de ea iudicandum est. Nempe esse philosophiam quandam fanaticam, ex iudicii accuratioris defectu et imaginationis extra orbitam vagantis imperio ortam, et enthusiasmum quendam nefandum habuisse pro scopo. Prius enim ex inepta hypothesi, Deum tanquam lucem quandam extensam non modo se explicuisse, sed in tot, quoque emanationum partes se dissecuisse, vt materialis tandem eius essentia fieret, vel potius, si hos philosophos audias, cuncta, ne materia quidem in se excepta, diuina natura spirituali constare liquet, et genealogiae ineptissimae sephirarum mundorumque fundamento alio nullo nisi imaginariis quibusdam notionibus nixae probant: posterius tota constitutio philosophiae huius demonstrat, quae supposito principio: cuncta ex Deo fluxisse, esseque radios explicantis se Dei; cuncta quoque iterum in essentiam Dei reuocat, reducitque; id quod enthusiasmi omnis cardo est. Ita enim Cabbalistae docent: omnes res, ne quidem materia excepta ex Deo effluxisse, esse animam particulam ex essentia Dei excerptam, excisamque; Deum radios essentialitatis suae vsque ad materialitatem extendere, eamque illius facere participem; cuncta itaque, et praecipue animam per varias gradationes, ordinesque atque reuolutiones ad hunc fontem fontium infinitum esse reducenda, et in eo felicitatem hominis summam consistere. Haec cum systemate Orientali et Alexandrino diligenter conferenda

m) Cabb. denud. T. I. P. IV. p. 189.

Digitized by Google

renda sunt, scopusque eorum considerandus est, quo facto, nisi toti fallimur, luce meridiana clarius constabit, enthusiasmum proram puppimque esse, vt Orientalis et Alexandrinae, ita Cabbalisticae quoque philosophiae. Nec aliud systema emanatiuum patitur, quod, vt omnia ex Dei natura atque essentia deriuat, ita cuncta quoque in eam reducit, maxime vero homini eum philosophiae finem commendat, vt in hunc fontem suum regredi et absorberi tandem ab eo, ex quo effluxit, queat: quae vera anima enthusiasmi philosophici et theologici est. VI. Ex his vero quaestio etiam de Atheismo philosophiae Cabbalisticae decidenda est, quae tantopere viros doctos in partes ire coëgit. In qua vt λογομαχίαν euitemus, quae saepius ancipitem et incertam in hoc argumento concertationem fecit, praemonendum est, de atheismo philosophico disputaturos, aut de directo aut de indirecto loqui. Directus atheismus eorum est, qui aut Deum esse diserte negant, aut aliud praeter ens summum Deum constituunt, aut sine Déo rerum omnium origines definiunt explicantque, Deum dicis gratia tantum afferentes: indirectus atheismus autem eorum est, qui quidem et Deum summam esse caussam, et accepisse ab eo originem omnia referunt, eam vero Dei naturam, illumque rerum omnium ortum ponunt, quibus necessario essentia Dei euertitur, eaque Deo natura, ea attributa adscribuntur, quae ipsam Dei notionem tollunt. Et prius quidem apertam impietatem prae se ferre, dubio non caret. De posteriori vero diuersa ratione pronunciandum esse putamus. Quidam enim ita de Deo instituunt praecipiuntque, vt licet cuncta ex eo deriuent, per eum tamen non aliam naturam, quam hoc vniuersum varia ratione modificatum intelligant, quae impietatis species praecipue Spinozae solet tribui, rectene an secus? hic loci non disputamus, id vero facile concessuros esse omnes cordatos speramus, tales philosophos impietatis valde esse suspectos. Quidam cautius instituentes Dei naturam, quantum pote ab omni imperfectione liberant, et distinctionem quoque inter eum et effectus suos extrinsecos ponunt; at ita tamen de rerum omnium origine disserunt, vt naturam diuinam in partes discerpant, et dum omnia ad hunc fontem reuocant, deismum quendam introducant, qui implicite naturam Dei euertit, quamuis nec hanc impietatem intendant, nec forte hanc consequentiarum seriem agnoscant fateanturque. His, vt debent, praesuppositis, ne praecipitanter agamus in ardua quaestione, doctrina Cabbalistarum tota probe consideranda est. Quod vbi agimus dispalescit primo, vt Iudaeos omnes, ita etiam Cabbalistas ab omni non atheismo modo, sed pantheismo quoque vehementer abhorrere, omnemque in eo locare operam, vt Deum ab omnibus, quae ex eo dependent, distinguant, et vnitatem Dei in tuto collocent. Non prouocabimus ad exotericam Iudaeorum doctrinam et articulos gentis huius fundamentales, sed ipsos Cabbalistas testes volumus, qui sollicite cauent, ne Ensoph cum reliquis emanatiuis confundatur. Id vel ex vno

Digitized by Google

τȣ̃ Adam Kadmon ſchemate intelligi poteſt, in quo vaſa illa luce vacua ideo excogitarunt, vt hac quaſi ſepe infinita lux deitatis ab omnibus emanatiuis finitis diſtingueretur: hinc res quidem omnes a ſuprema vnitate dependere, et cum ea connecti aſſerunt, ſed diſtinctas ſimul a Deo eſſe fatentur. Prolixe id demonſtrare conatus eſt Irira *, euincens: *quod cauſſata, quae emanant a cauſſa prima, non aſcendant ad copiam infinitam, quodque neceſſe ſit, eſſe vnum, quod ſit ſummum et perfectiſſimum inter omnia contingentia: quod infinitas ſit attributum ſolius cauſſae primae: quod cauſſa prima non agat ex abſoluta neceſſitate et natura, ſed ex conſilio intellectus ſui et arbitrio voluntatis et electionis ſuae: quod magna ſit differentia inter bonum perfectiſſimum infinitum ſiue emanatorem, et inter emanationes, luminaque enſophica et monadica, et differant ea, vt formans et formatum, perficiens et perfectum, cauſſans et cauſſatum: quod cauſſa prima omnibus cauſſatis ſuis manifeſtauerit eſſentiam et naturam ſuam, ſed non ipſam, quatenus talem, ſed ita, vt ſe ipſam reſtrinxerit, et quaſi multiplicauerit, atque illa produxerit finita et multiplicata. Quod Deus ſeſe applicuerit ad cauſſata ſua futura, non ſecundum eſſentiam ſuam, quae incomprehenſibilis eſt, ſed ſecundum illum conceptum determinatum et definitum, quem de immenſitate et amplitudine eius iſta poſſint ſupportare, quique ſecundum exiguitatem intellectus noſtri ab ipſo admodum diuerſus et diſtinctus eſt, licet ſemper maneat radix quaſi aliqua cauſſatorum finitorum, multiplicium, mobiliumque remanens in ſimplicitate infiniti, cauſſaque eorum immobilis, quamuis coniungatur cum natura multiplici et mutabili.* Talia paſſim et Irira inculcat, et ceteri quoque monent, quae luculentum argumentum ſunt, procul abſuiſſe mentem Cabbaliſtarum ab eo atheiſmi genere, quod omnia eſſe vnam numero ſubſtantiam facit. Quamuis enim cuncta ex Deo emanaſſe ſtatuant, tantam tamen differentiam inter fontem et emanatiuum ponunt, quanta eſt inter infinitum et finitum, emanationes quoque non vt actus Dei immanentes, ſed vt prodeuntes et tranſeuntes conſiderant. Et hac quidem atheiſmi notione ab eius culpa omnino liberandi ſunt. Aſt cum quaeritur, annon indirecte eiusmodi dogmata affirmauerint, quae viam ad atheiſmum ſternant, eiusque indolis ſint, vt naturam Dei euertant, fatemur Cabbaliſtas, ſi non manifeſtae impietatis, certe imprudentis impiaeque negligentiae accuſandos eſſe, quod ea admiſerint, quae multis modis in Deum peccant. Non fieri in eo Cabbaliſtis iniuriam, intelligent, qui conſiderauerint: poſuiſſe eos *ſecundo* pro indubitato principio axioma illud ſenſu abſoluto ſineque vlla reſtrictione aſſertum: ex nihilo nihil fit, et hinc, *tertio* Deum pro ſubiecto, ex quo omnia, tanquam ex fonte, profluxerint, habuiſſe, omnemque entitatis rationem non radicaliter tantum, efficienter et dependenter, ſed et eſſentialiter (ſi ita loqui licet) ad eum retuliſſe, adeoque *quarto* ita

*) Diſſ. II. c. 4. ſeqq. p. 48. ſeqq. V. c. 3. p. 93. c. 9. p. 101. c. 10. p. 104.

Digitized by Google

to ita rerum omnium ſubſtantias, cum vnitate Dei connectere, vt tantum ratione finitatis, dependentiae, et modificationis, non vero ratione eſſentiae ab eo differant; naturam Dei, *quinto*, in extenſa quadam notione poſuiſſe, et ex eius modificatione, retractione, et ſeparatione partium finitarum a toto infinito, rerum omnium eſſentias et origines deriuauiſſe, hincque, *ſexto*, ipſam materiam ex condenſatis et compreſſis diuinae lucis radiis deriuauiſſe, quamuis voce materiae luſerint, et notionem mentis priuatiuam ad palliandum errorem nobis obtruſerint; et ita cum omnibus aliis emanatiui ſyſtematis generibus, recte accuſari poſſe, quod extenſionem in Deo poſuerint: ob eam quoque rationem *ſeptimo*, mundum Deum expanſum et manifeſtatum, etiam in creaturis atque ſubſtantiis materialibus dixiſſe; diſtinctionem vero, *octauo*, inter cauſſam et cauſſatum non in differentia eſſentiali ſed metaphyſica, et in ſolis conceptibus intellectus verſanti poſuiſſe, et ſic reuera Deum a creaturis eſſentiali quadam ratione non ſatis diſtinxiſſe, hincque, *nono*, inepte quoque, licet ſyſtemati ſuo conuenienter, rerum omnium refluxum in eſſentiam Dei, per modum compreſſionis et retractionis emanationum aſſeruiſſe. Eſſe haec omnia Cabbaliſtarum dogmata genuina, in antecedentibus inuictis rationibus demonſtrauimus: at impietati ſtratam haec aperire viam, quis eſt, qui negare audeat? Nam cum emanatio πρῶτον ψεῦδος ſit, quod Cabbaliſtas ad hos errores omnes ſeduxit, eo quod deſerta ſimplicitate religionis patriae negarent ex nihilo, etiam per operationem cauſſae infinitae, nihil fieri poſſe, manifeſtum eſt, eos de Dei eſſentia notionem ſibi formaſſe extenſam, ſine qua totum ſyſtema Cabbaliſticum nec conſiſtere, nec intelligi poteſt, quomodo communicata eſſentia ſua, Deus ita ſe limitauerit, vel vt Cabbaliſtice loquamur, radios ſuos retraxerit, vt tandem materiae quoque eſſentialitas ex ea oriri, et per hanc retractionem et limitationem ei materialitas induci potuerit? Quam abſurditatem recte notauit acutiſſimus Morvs [o], monendo: *Cum Or Haënſoph naturae ſit neceſſariae ac immutabilis, qui fieri poſſit, vt retrahat ſe ipſum a puncto vllo, quo adeo vaſtam relinquat concauitatem, in qua mundis creandis ſit locus? Quaſi natura Dei craſſa eſſet, ac corporea, nec mundi, vbi ipſe ſit, eſſe poſſint: praeterea diſcerptibilitatem, ſiue ſeparationem vnius partis ab altera, corporis proprietatem eſſe, non ſpiritus. Cumque Deus vbique ſit ſibi ſimilis, ſi poſſit disiungere eſſentiam ſuam a tali puncto, poſſe profecto a quouis puncto, atque ſic fiſſuram facere per totam ſuam eſſentiam, atque ſic diuidere ſe ipſum in duas partes: quod etiam demonſtrationi eſſet, contra infinitatem eius. Poſtremo vacuum illud, quod imaginentur, poſtquam Deus ſe a puncto quodam retraxerit, non eſſe meram non-entitatem, ſed ſubſtantiam incorpoream et neceſſario exiſtentem, et tamen*

o) Cabb. denud. T. I. P. II. p. 65.

Digitized by Google

tamen distinctam a Deo, quod sit impossibile. Nec distinctio inter Deum et creaturam, inter emanans et emanatum sufficit, vt haec substantia sua et natura differre ostendant, cum in modo tantum, nempe in limitatione eius ea tota quaeratur, omnia vero vnam tantum constituant substantiam, licet alio, quam Spinoza, magis philosophice ineptiens, asseruit modo, nempe non affectione quadam, sed emanatione, vt radii solis, quamuis ex sole emanent, et in notione atque idea intellectus nostri a sole distingui queant clarissime, tamen cum sole vnam eandemque substantiam constituunt. Non ignoramus, nec negamus quoque, veniam hic poscere philosophos Cabbalistas, eo quod nec consequentiarum harum absurditates viderint, nec accurate philosophari in ea re potuerint, cum metaphysicis meditationibus non satis assueti, et imaginationis simulacris, more Orientalium seducti, corporeos quosdam sibi, de rerum originationibus conceptus formauerint: nec inuiti concedimus viris doctis, eis ideo exoso atheorum nomine parcendum esse. Interim tamen cum de dignitate, praestantia et pretio philosophiae Cabbalisticae sententia dicenda sit, haec quoque non reticenda sunt, sed ficus ficus appellanda et scapha scapha. Aequitas vero hoc quoque loco postulat, vt apologiam pro Cabbalistica philosophia audiamus, pro qua ita perorauit vir prorsus in his literis egregius, et quod vehementer dolemus, nimis mature melioribus eruditionis partibus ereptus B. Io. IACOBVS SYRBIVS [p], quem primum fere nobis historiae philosophicae, maxime dogmaticae accuratioris amorem studiumque instillasse, grati recordamur. Monet is: falsum esse, quod Cabbalistae vnam tantum substantiam posuerint, cum principiatum primum substantiam quidem dixerint, at differre a substantia caussae primae agnouerint: per emanationem eos non intelligere diuisionem essentiae participatae, sed, vt loquitur IRIRA [q], constitutionem de non esse in esse, adeoque notionem istam alio longe sensu, quam alias fieri solet, accipiendam esse, cum alias emanans coexistere illi, ex quo emanat, dicatur. Nec omnes res emanasse, sed aliquas tantum, reliquas fabrefactas et formatas tantum dici, vt ex definitionibus mundorum appareat. Hinc etiam de Deo ita eos philosophari, vt eum finem suum obtinere, ideoque existere posse sine rebus creatis, has autem mero nudoque arbitrio suo produxisse fateantur. Reseruare quoque Deo illos independentiam, infinitatem et simplicitatem, perfectionem, vim agendi infinitam, immutabilitatem, creaturas vero finitas multiplices et compositas, potentiales, mutabiles esse contendere. Retractionem autem allegorice et aenigmatice intelligendam esse. Dici haec erudite et acute facile aequus lector fatebitur, an vero vir doctissimus ita caussam Cabbalistarum perorauerit, vt ab omni suspicione erroris liberandi sint, merito dubitamus. Nam principiatum primum substantia sua a caussa prima differre facilius dicitur quam probatur, et totum systema τῦ Adam Kadmon euertit, qui eadem ratione cum caussa prima connectitur, vt cum caussatis suis inferioribus, quae ex natura diuina, eo mediante, participant. Emanationis autem notionem

p) Diss. cit. p. 22. seqq.

q) Diss. V. c. 9. §. 2.

nem veram secutos fuisse Cabbalistas, Irirae verba non negant, sed adstruunt. Quemadmodum enim in emanatione emanatiuum ab emanationis fonte progressum in eum statum prodit, in quo prius non fuit, id est, in eum qui fuit non-ens, ita necessario prius in τὸ esse fontis sui latuit, alias ex nihilo extitisset, quod primo Cabbalistarum principio est aduersum; sicque substantiam fontis sui retinet. Id quod non negat IRIRA [r], sed operose adstruit. Quod vero inter mundum emanatiuum et creatiuum discrimen posuerint, et vtrumque inter se distinxerint, certum quidem est, at non euincit, mundum Briahticum ex non ente creatum esse: id enim non admittit primum Cabbalistici systematis principium. Supra quoque luculenter ostendimus, hanc creationem ex non praeexistente materia non de substantia, sed de modificationibus emanationis, et lucis diuinae in progressu mundorum attenuatae magis et limitatae intelligendum esse, quae priuatio omnino ex non-ente extitit, at nihil minus, quam creationem substantiae ex nihilo inuoluit. Nullus enim mundus est, ne materiali quidem excepto, qui non ex Deo emanauerit, eius radiis a supremis ad infima descendentibus, vt supra demonstratum. Quamuis itaque mundi variis modis pro gradatione emanationum a Deo differant, essentiale tamen in mundo non ex Deo tantum est, sed ipse Deus, in mundis explicatus. Id quod luculenter indicauit IRIRA [s], qui ita philosophatur: *Deus cum omnibus caussatis sit eminentior, ita retraxit sese in se, vt cum nullo eorum conueniat, et per hanc retractionem* (id est limitationem infinitatis suae) *ab omnibus videtur separatus: sed quia etiam applicatur ad omnia tanquam caussa, quoad essentiam, potentiam et operationem eorum, simul tamen etiam est omnia in omnibus, vt, quia ipse lux est, quae illa implet, ipsis plane sit intimus.* Eadem alibi quoque repetit, et imprimis hoc vrget, quod rem totam extra disputationem ponit: *Ensoph tam intra se, quam qui foras in emanationem se exserit, esse vnum, et substantiam vnam, cum hac tamen distinctione, quod Sephirae in Ensoph sint per modum vnius et singularis, caussantis et eminentis, atque independentis et infiniti, in Aziluth modo quodam formali, plurali et determinato.* Haec non Irirae tantum metaphysica est, sed veterum quoque Cabbalistarum, qui, quamdiu systemati emanatiuo adhaerere creduntur, tamdiu ab his erroribus liberari non possunt. Quae vero adiicit vir eruditus, haec somnia Loriiae, Irirae et recentiorum veteribus Cabbalistis tribui non posse, reuera nihil dicunt: non enim alios habemus Cabbalistas, quam qui huic systemati adhaerent. Quodsi ergo Cabbalistae athei dicendi non sunt, quod voce stricte sumta facile largimur, agnoscendus tamen Deismus eorum ab ista impietate prope remotus, eo quod totam Dei definitionem euertit. Ex dictis vero quaestio quoque illa lucem accipit, vtrum Spinoza Cabbalistarum placitis insistens, eorum in castra transierit, nec ne? Nos totam quaestionem curiosam magis, quam necessariam esse putamus, parumque nostra interesse, vnde errores suos Spinoza habuerit? Quod si tamen aliquid de ea dicendum, non eius roboris

Ttt ttt 2 nobis

r) l. c. c. 12. p. 108. c. 3. p. 94.

s) loc. citat.

Digitized by Google

nobis videntur esse Cl. Wachteri rationes, licet copiose adductae, vt eadem incessisse via Spinozam, qua Cabbalistae, existimemus. Caussam praecipuam eam esse putamus, quod Spinozae systema emanatiuum non placuerit, sed is immanente Dei modificatione mundum extitisse statuerit. Quod satis manifeste prodidit, mundum diuinae naturae necessarium effectum esse afferens, cuius contrarium Iriram pronuntiantem supra audiuimus. Quando autem vir doctus contendit, principiatum primum Spinozam designasse per absolutam naturam, per quam Deum omnia, produxisse dicit, in eo, nisi prorsus coecutimus, fallitur. Ait enim de hac natura Spinoza [t]: *Omnia quae ex absoluta natura alicuius attributi Dei sequuntur, semper et infinita existere debuerunt, siue, per idem attributum aeterna et infinita sunt.* Hoc vero totum systema Cabbalisticum euertit, cuius cardo in eo vertitur, quod Deus radios suae lucis infinitae retraxerit, vt possint existere mundi, id est, quod infinitati suae limites induxerit, sicque substantiam ex se emanantem fecerit finitam, vnde omnia praeter Ensoph finita sunt, licet propter propinquitatem emanationis Adam Kadmon eiusque sephirae in Aziluth consideratae, nomen Ensoph gerant, non quod ipsae infinitae sint, sed quod proximum gradum ab infinito tueantur. Sed vno eoque luculento argumento differentia inter systema Cabbalisticum et Spinozisticum ostendi potest, licet eo ipso loco Spinoza ad antiquorum Hebraeorum consensum prouocet [u]: nempe *Deum rerum omnium caussam immanentem, non vero transeuntem* se agnoscere fatetur Spinoza. At Deum esse caussam rerum non immanentem, sed emanantem, sicque Deum manifestatum explicatumque a Deo occulto distinguendum esse Cabbalistae vbique ingeminant, sicque ipsi immane inter suum et Spinozisticum systema discrimen statuunt.

Vsus Cabbalae. §. XV. Ex his vero, quae de praestantia pretioque Cabbalae philosophicae fuse disseruimus, iam de vsu quoque eius iudicare quis facile poterit. Eum enim exiguum esse in confirmanda veritate religionis Christianae, ex dictis manifestum esse putamus. Quamuis enim κατ' ἄνθρωπον contra Iudaeos eo nomine adhiberi queat, vt ostendatur, nec trinitatem, nec filium DEI creatorem et mediatorem, nec alia dogmata, quae Christiana religio habet, adeo Cabbalistis displicuisse, vt non hanc arcanam philosophiam suam ad horum dogmatum typum distribuerent et attemperarent, adeoque iure nos credere, ea dogmata, quae gens Iudaica tam foede corrupit, ex quo in scholis gentilium philosophari coepit, olim inter Israëlis posteros nota atque tradita fuisse: cauendum tamen magnopere est, ne Cabbalam aliquam puram exsculpamus, quam, vbi Iudaei negauerint, nullibi inuenire possimus, nisi in mente illorum, qui ea, quae demonstranda sibi sumserunt, pro rationibus demonstrationis vitioso concludendi modo afferunt. Meliorem vero vsum habet philosophia Cabbalistica in historia philosophica, in qua meliorem et iucundiorem par-

t) Prop. XXI. Eth.

u) Ep. XXI. ad Oldenburg.

Digitized by Google

partem hiſtoriae philoſophiae Iudaicae conſtituit, et non contemnendum fructum promittit. Eleganti enim exemplo humani ingenii deliria, relicto ſemel rationis et reuelationis ductu, ob oculos ponit, et enthuſiaſmum philoſophicum, quae deteſtanda animorum peſtis eſſe ſolet, viuis depingit coloribus. Maxime vero nobilis pars eſt hiſtoriae philoſophiae Orientalis et Alexandrinae, quae cum circa Saluatoris in carne apparentis tempora magnam Orientis et Aegypti partem fuiſſet peruagata, etiam in eccleſiam Iudaicam et Chriſtianam irrepſit. Vnde prodeuntes ex hac ſchola tum Iudaei, tum Chriſtiani quidam, receptis dogmatibus his tribus philoſophiae generibus communibus, nouas haereſes condiderunt. Cuius luculentum exemplum Gnoſtica deliria, maxime vero Valentiniana ſomnia eſſe poſſunt, de quibus noſtro tempore inter G. HOOPERVM [v], RENATVM MASSVETVM [x] et I. FR. BVDDEVM [y] diſputatum eſt, illis earum origines ad Platonicam, hoc ad Cabbaliſticam philoſophiam referentibus. Qui ſi paulo attentius ad origines harum haereſium reſpexiſſent, vidiſſent, quod tandem B. BVDDEVS [z] candide faſſus eſt, philoſophiam Orientalem a Platonicis Alexandrinis intra limina ſua receptam, nouumque, quod ex hac cuſum eſt, theologiae genus verum fontem horum omnium fuiſſe, nec mirum eſſe, ſi ſyſtema Orientale, Alexandrinum, Cabbaliſticum, et Valentinianum in multis conueniat, cum in eo conſpirauerint hae ſectae omnes: eſſe non tantum in Deitatis ſinu certum emanationum numerum, ſed ex hoc quoque pleromate progreſſos eſſe alios emanationis ordines ad condendum mundum. Hoc aeones Orientalium et Valentinianorum volunt, hoc ſephirae Cabbaliſtarum, hoc trina principia Alexandrinorum in diuinis et reliqua Deorum daemonumque caterua innuunt. Quae vero Maſſuetus obiicit, qui recentiorem Cabbalam eſſe putat, quam vt referri ad illa tempora queat, quo mundum erroribus repleuit Gnoſtica mataeologia, ea ex ſupra dictis facile refelli poſſunt, vbi ad obiectiones Morini, quas ſuas fecit doctus ille coenobita, accurate reſpondimus, et veros natales Cabbalae philoſophicae deteximus. Verum de his in hiſtoria philoſophiae Chriſtianorum veterum dicendi locus erit commodior. Quae itaque hiſtoriae philoſophicae vtilitas in genere eſt, ea etiam hiſtoriae philoſophiae Cabbaliſticae adſcribenda, praecipue vbi accurate tradita fuerit, cum ob ingentem, quam fouet obſcuritatem et difficultatem, pauci ſint, qui lucem his tenebris foenerare laborant, ſicque praeiudicia diſpellere ſatis pernicioſos errores gignentia conantur. Quod cum pro virium modulo nos praeſtitiſſe ſperemus, tractationi de philoſophia Iudaica, et ſimul Tomo ſecundo philoſophicae hiſtoriae iam imponimus

F I N E M.

v) In coniecturis de Valentinianorum haereſi ex Aegyptiaca theologia Lond. 1711.

x) Diſſ. I. in Irenaeum §. 21. p. 20.

y) Pec. diſſ. de Valentin. haereſi ad calc. intr. in hiſt. phil. Hebraeorum.

z) Conf. noua editio p. 619. et Iſagoge p. 138.

SVPPLE-

Digitized by Google

SVPPLEMENTA
ET
EMENDATIONES NONNVLLAE
AD
TOMVM PRIMVM
ET SECVNDVM
HISTORIAE CRITICAE
PHILOSOPHIAE.

Habes his, *Lector beneuole*, leue aliquod spicilegium, collectum cum plagulas impressas relegendo lustraremus. Cum enim in iis quaedam typothetarum erroribus perperam impressa obseruaremus, quod ignotae manus ductus in exemplari, cuius nitidius describendi copia nostro loco nobis amanuense carentibus defuit, interdum minus assecuti essent, quae lectorem morari posse videbantur, ea in his paginis sustulimus: neglectis tamen leuioribus, quae cum in sensus mox occurrant, facile Lector ipse corriget. Dabitur in his humanitatis venia, praesertim cum vltimam manum editioni libri magnae molis, nimia locorum intercapedine ab ea disiuncti imponere ipsi non potuerimus. Deinde ea adiungere placuit, quae dum moram liber edendus faciebat, interim obseruauimus, ex quibus lux quaedam possit dictis affulgere, vel clarius et luculentius nonnihil exprimi, quod obscure dictum esset. Virorum quoque quorundam doctorum obseruationes interim a nobis cognitas ad examen reuocauimus, pauca quaedam autem emendauimus, plura, vt candorem decet in verum inquirentis addituri, si quae monenda videantur, nobiscum communicasset virorum doctorum humanitas. Vt enim in tam longo itinere sine errore et hallucinatione progredi supra humanam conditionem est, ita locum dare meliora monentibus nunquam subterfugimus.

Praef. pag. 2. l. 27. post, *annotationum* add. *caterua et obseruationum.*

Pag. 3. l. 23. pro *qui* lege *quae.*

Pag. 5. l. 3. pro *studium* l. *studio*, et l. seq. pro *studio*, *studium.*

l. 24. post CICERONE add. (*) et in fine pag. *Tusc. Qq. l. V. 3.* conf. *infra p. 1009.* vbi de ea re ex instituto.

Pag. 18. l. 28. pro *verisimilitudines* l. *verisimilitudinis.*

Pag. 19.

Pag. 19. ad fin. §. 13. add. Hic vero id quoque cauendum, ne, quod in ſtudio philoſophiae ſectariae toties factum eſt, et hodie quoque interdum fieri videmus, ſyſtema ſectae vel praeceptoris pro veriſſimo et vna veritatis regula habentes, putemus, omnem philoſophorum orbem etiam vetuſtiſſimum, in eandem opinionem conſenſiſſe, quam ſecta iſta, eiusque conditor definiuit. Hoc enim vbi fit, omnia confundi, incerta pro certis obtrudi, ſuppoſititia pro genuinis haberi, veteribus nouos ſenſus affingi, et hoc pacto miſerabile chaos philoſophica hiſtoria indignum condi neceſſe eſt. Nec, ſi quoque cuncta erudite ornentur, aliud inde enaſcetur, niſi vt intelligamus, quid optemus vt veteres noſtrae ſectae vel opinionis cauſſa docuerint. Quod a philoſophica hiſtoria merito arcendum, quae ea tantum enarrat, quae facto examine ſecundum fidei hiſtoricae leges veriſimilia ſunt, philoſophos tradidiſſe, ſiue veritati conſentanea ſint, ſiue errores foueant. Valde contra hanc cautelam, turpiter neglectam peccauerunt, qui theologiae naturalis hiſtoriam ſcripſerunt: hi enim cum rectiores de Deo ſenſus ſibi merito concepiſſent, vel ex ſecta et opinione ſua aſſumſiſſent veterum philoſophorum, barbarorum Graecorumque mentem miſere euerterunt, et vbique ſana, pulchra, commendanda viderunt, illis indignati, qui craſſos inter eos errores detexerunt, ſtatueruntque cum D. Paulo, eos in ſapientia ſua inſaniuiſſe. Qui ſi hoc vnum cogitauiſſent: omnem veteris theologiae naturalis orthodoxiam euerti, hoc principio ſenſu abſoluto ab omnibus admiſſo, ex nihilo nihil fit, indeque eos vel materiam ex Deo deriuauiſſe, vel Deo coaeuam ſtatuiſſe, ab ineptiente iſta interpretatione philoſophiae veteris abſtinuiſſent.

Pag. 20. l. 26. ſeqq. haec ad annotationes rectius poſito (*) referri poſſunt.

Pag. 22. l. 23. poſt verbum, *Platonicorum*, add. illa ex Orientis et Aegypti diſciplina in ſua arua deriuantium.

Pag. 24. l. 29. pro *dum* l. *cum*, p. 27. l. 32. pro *ratio* l. *rationem*, p. 32. l. 7. pro *quae* l. *qui*.

Pag. 33. not. o. add. Dedimus ſpecimen codicis egregii cum verſione *capitis primi* Germanica, variantibus lectionibus et annotationibus in *Collectan. criticis ad hiſtoriam L. Germ. ſpectantibus Vol. VI. P. XXII. p. 171. ſeq.* vbi plura de pretio huic collectioni ſtatuendo.

Pag. 43. l. 16. pro *ſecundi* l. *ſecundae*, p. 45. l. 16. pro *recipientium* l. *reiicientium*, p. 46. l. 9. pro *Antidiluuiana* l. *antediluuiana*, p. 47. l. 24. pro *quos* l. *quas*, p. 49. l. 8. poſt, *fuiſſe*, add. *afferit*, p. 61. l. 9. pro *poſteris* l. *poſteros*. p. 69. l. 35. pro *exornatum* l. *exornato*. p. 73. l. 1. pro *et* l. *ex*.

Pag. 59. not. d. fin. add. Cel. WEIDLERI *hiſtor. aſtronomiae c. II. §. 4. p. 16. 17.*

Pag. 81. l. 20. poſt *quo*, add. *tempore* p. 82. l. 13. 14. pro *deceptum* l. *ſeductum ineptoque praeiudicio faſcinatum.*

Pag. 92.

Digitized by Google

Pag. 92. l. 40. pro *solae* l. *solo*.

Pag. 95. l. 35. pro LIBANVS, l. LIRANVS.

Pag. 101. l. 11. ad not. Illustrari haec ex iis possunt, quae de astronomia Iobi habet WEIDLERVS *hist. astronomiae c. II. §. 13. p. 24.* ea vero luculenter probant, praeter vulgarem quandam siderum notitiam nullam artis huius cognitionem habuisse Iobum.

Pag. 103. not. ff. post 504. pon. *addatur praeter chronologos*, ib. not. k. pro *credibile* l. *credibiles*, p. 107. l. 10. pro *qui* l. *quae*, p. 108. not. l. pro *libros* l. *libris*, p. 112. l. 32. pro *πατροπαράδοια*, l. *πατροπαράδοτα*, p. 115. l. 35. 36. pro *iactabant auerruncabant* l. *iactabat auerruncabat*, p. 128. l. 19. pro *puncto*, pon. *comma*.

Pag. 130. l. 6. pro *quo*, l. *qua*. l. 10. post VITRVVIO add. not. *l. IX. c. 4.* vbi eius hypotheses astronomicas exponit.

Ib. l. 21. add. not. Distinguendum esse Berosum historicum ab astronomo contendit RICCIOLVS *almagest. p. 195.* quem alii sequuntur, eo quod HERODOTVS in *Euterpe p. 68.* Graecos polum, gnomonem, partesque diei duodecim a Babyloniis didicisse scribat, quod ad nouam Berosi gnomonicam respicere putant: Berosum historicum autem Alexandro M. fuisse contemporaneum constet. Ast nisi fallimur, viri docti perperam supponunt, Graecos ante Berosi tempora nihil astronomiae a Chaldaeis didicisse; cum contrarium indubitatis veterum testimoniis constet.

Ib. §. 20. add. not. conferri cum loco hoc Sexti potest, DIODORVS SICVLVS *l. II. c. 8.* addique Cel. WEIDLERVS *hist. astronom. c. III. §. 14. p. 40. seqq.*

Pag. 143. l. 23. pro *affere* l. *afferre*.

Pag. 148. l. 36. post *consedit*, add. not. conferri hic omnino debet viri elegantissimi ingenii THEOPH. SIGFR. BAYERI nimis mature historiae orientalis literaturae morte erepti *historia regni Graecorum Bactriani §. 6. seqq.*

Pag. 171. l. 7. pro *quo* l. *qua*, p. 173. l. 3. pro *apte* l. *ante*.

Pag. 179. l. 9. post, *eos*, add. *philosophorum*.

Ib. ad finem §. XII. add. not. (*) Ex dictis de viri cuiusdam docti ex Benedictinorum sodalitio inter Gallos sententia iudicandum est, qui nuper suppresso nomine edidit, *explicationem diuersorum monumentorum singularium, quae ad religionem vetustissimorum populorum pertinent, Paris 1739. 4.* lingua Gallica, quemque libri *de religione veterum Gallorum* auctorem, IACOBVM MARTINVM esse, constat, et facile lectori ex iis, quae contra Maffeium disputat, subolebit. Is cum minime sibi placere omnia, quae de Mithra cultuque Mithriaco dixerunt celeberrimi viri, Philippus de la Turre, et Scipio Maffeius, fateretur, antri cultusque Mithriaci nouam ipse dare explicationem constituit, supponens, Mithriaca sacra, qualia ad Romanos perlata sunt, non tota esse Persica, sed a piratis Phrygibus ad suae religionis normam attemperata, nec totam Mithrae

Digitized by Google

Mithrae religionem exhibere aliud, nisi imaginem solis eclipsin patientis et ab eo conflictu victoriam reportantis, congratulantibus reliquis stellarum planetarumque constellationibus, quae hunc hostem vinci gaudeant. Ceremonias Mithriacas autem ex Iudaismo et Christianismo esse desumtas. Quibus innixus vir doctissimus dicam viris celeberrimis satis grauem scribit, qui aliam explicationem sequuntur, et imprimis Porphyrium insectatur, quod rerum vniuersi caussam Mithram significare, scripserit. Nos in viro docto variae eruditionis copiam suspicimus, potuisse autem nonnullis eum patrum coniecturis et explicationibus fidere, et licet nosset, eos omnia ad partes suas rapere, quae Christianis fauere credebant, siue vera essent, siue falsa, eorum tamen interpretationes sequi, et his fulcris vere ficulneis nouam istam interpretationem Mithrae inaedificare, merito miramur. Non examinabimus totam dissertationem; facient id, qui sibi constitutum habent, veteres ritus explicare: praeterire tamen hoc loco non possumus ea, quae nostrae, quam de Mithra dedimus, explicationi obstare videntur. Et I. quidem diligenter monemus, PP. ineptos prorsus in hoc argumento iudices esse, eo quod arcanos veterum gentilium cultus et religiones satis explorare nec potuerint, nec voluerint, cum ita sibi proposuissent, omnem gentilium religionem exponere, vt constaret, aut Hebraeis surreptam esse, aut innumeris absurdis constare; id quod in PP. lectione versato notissimum esse putamus, nec negari posse confidimus, nisi ab eo, qui coeca veneratione viros pietate magis et doctrina, quam iudicii acumine et accuratione claros prosequitur. II. Romanos quoque aeque ineptos esse iudices Orientalium religionis, nemo inficias iuerit, qui cogitauerit, eos ad patria placita, illius ceremonias plerumque retulisse, hincque innumera aliter exposuisse, quam Orientalium mens fuit. Quae obseruationes quam plurimis exemplis facile probandae vbi supponuntur, vt negari a veterum rerum perito non possunt, ita vno ictu omnem viri doctissimi explicationem euertunt. Ea enim tota nititur testimonio Luctatii, scholiastis Statii, qui ad STATII *Thebaid. l. I.* sub finem cultum Mithriacum ita delineat: *Persae in spelaeis coli solem primi inuenisse dicuntur, et hic sol proprio nomine vocatur Mithras, quique eclipsin patitur, ideoque intra antrum colitur. Est enim in spelaeo Persico habitu, leonis vultu cum tiara, vtrisque manibus bouis cornua comprimens, quae interpretatio ad lunam dicitur: nam indignata sequi fratrem occurrit illi et lucem subtexit: sol enim lunam minorem sua potentia et humiliorem docens, taurum insidens cornibus torquet.* Non excipiemus, quod facere poteramus, contra hunc testem, eum et Latinum esse, et aetate adeo a veteri ista religione remotum, vt eius interpretatio ex ingenio nata potius, quam Persarum relationibus accepta videri queat. Concedemus potius, eam explicationem apud Romanos mysteriorum Persicorum ignaros obtigisse, velut facilem et obscurissimo dogmati leuem

leuem significationem et popularem sensum affingentem. Hoc enim facile persuaderi nobis patiemur, modo certiora, quam attulit eius rei testimonia vir eruditissimus coaceruauerit. Ast veram esse, et Persarum menti conformem, eo minus nos conuincit dissertatio eius, quo magis ipse suppeditauit, ex quo ea confutari queat. Ipse enim *p.* 242. obseruat, Mithram a sole saepius distingui, ad inscriptionem apud GRVTERVM prouocans:

D. I. M. ET SOLI SOCIO

Id est, *Deo inuicto Mithrae et soli socio.* Addere potuisset, Mithram in eo ipso monumento, quod aere expressum est, a sole distingui, vnde recte explicuit adiectam inscriptionem:

DEO SOLI ET INVICTO MITHRAE.

Quod si Mithras a sole distinguendus est, qua ratione solis eclipsin patiens dici potest, quo tamen sensu esse haec omnia intelligenda magna confidentia statuit? Et annon haec ipsa nos eo deducunt, vt dicamus, Mithram aut plane diuersum esse a sole, aut hunc eius tantum imaginem. Viderit itaque vir doctissimus, qua ratione soli eclipsin patienti, et in hac sola, quod vult, relatione considerato et Mithra vocato eam nominis significationem tribuere queat, vt innuat Dominum, protectorem, patrem. Aut qua ratione sol in hoc statu eclipseos dici possit mediator inter bonum et malum, ex vtriusque influxu participans, eumque cum inferioribus communicans. Haec enim aut nullum aut incommodum sensum, stante hac explicatione admittunt. Neque reliqua meliorem fidem inueniunt, quae afferuntur. Et facile quidem concedimus, Porphyrium in explicando cultu Mithriaco falsum fuisse, licet comprehendere nequeamus, quomodo consentiant, quae Cl. auctor habet vno loco: Porphyrium hanc explicationem ideo excogitasse, vt Christianos eo melius refelleret, cum alia non haberet, quae illis opponeret; et altero, eum a Gnosticis hanc explicationem didicisse, at deprehendisse, se ab iis deceptum esse; prius enim cum posteriore constare non potest. Quaecunque autem esse potest Porphyrii auctoritas, certum tamen est, non ad ipsum modo solem velut simulacrum et habitationem aeterni et diuini ignis, sed ad hunc ipsum imprimis veteres Mithram retulisse, vt in ipsa tractatione luculenter demonstrauimus. Quamuis itaque sol Mithrae symbolo nonnunquam veniat, ascendendum tamen altius, et diuinus ille ignis fons aeternus omnis emanationis cogitandus est, quem ignis symbolo Persarum philosophi (de his enim sermo est, non vero de religione plebis) adorabant. Et hinc sine dubio Mithras ex petra prognatus fingitur, eo quod prouocatus ex silice ignis symbolum est ignis diuini siue Mithrae, qui ex se emanare facit omnia. Prorsus autem ἀπροσδιόνυσον est, Mithram ad mediatoris dignitatem ex homine euectum esse; hoc enim doctrinae Persicae repugnat, quae Mithram Oromasdi et Arihmanio praeponit praeficitque, vt suo loco

Digitized by Google

loco demonstratum. Nec ideo μεσίτης dicitur a Plutarcho, quod mediatorem agat, sed quod medius sit inter lucem et tenebras, ita vt vtrumque ex eo principium effluxerit. Ex quibus constare putamus, viri praestantissimi explicationem neque cum vulgari Persarum religione neque cum philosophica conspirare. Illa enim Mithrae nomen soli quidem interdum tribuit, sed vt summo et diuino sideri, influxum vi animae diuinae inhabitantis largienti. Haec Mithram primum aeterni diuinique entis fontem esse, ex quo actiuum et passiuum principium, illud spirituale, hoc materiale, lucis nimirum et tenebrarum effluxit, statuit. Reliqua Mithriaca facile accommodari huic explicationi possunt, si emanationis systema adhibeatur, nec opus est ad eclipsin solis refugere. Quam tamen maiori verisimilitudine exposuisset auctor, si ad pugnam inter Oromasden et Arihmanium, lege emanationis ex Mithra factam prouocauisset, illo tandem hunc vincente, et cunctis in lucidum illum fontem primaeuum redeuntibus. Ceterum vtrum verum sit quod auctor p. 278. asserit, Zoroastrem esse fundatorem religionis Magorum, nec Mithriacum cultum ab eo proficisci potuisse, eo quod teste Iustino, is natus sit ex locis Isaiae et Danielis male intellectis, hi vero prophetae multis seculis priores sint Zoroastre, Lectori, ea quae ex veteribus copiose de Zoroastris aetate attulimus, expendenti diiudicanda relinquimus. Indubitatum sane est, Magorum religionem Zoroastre esse antiquiorem, hunc autem Mithrae cultum non inuenisse, sed rationibus philosophicis incrustatum suo systemati applicuisse: quemadmodum nec Mithriaca religio ex Iesaiae vel Danielis locis male intellectis proficisci potuit, cum in se vetustior sit, et ad initia monarchiae videatur referenda esse. Danielis vaticinia autem Persis ante Zoroastris tempora innotescere non potuerunt, quem aetate illi supparem fuisse, rationes temporum et testimonia Arabum demonstrant. Facile haec omnia auctor vidisset, et quam exigua Iustini in hoc argumento auctoritas fidesque sit, intellexisset, si vel vnius Pocockii vel Hydei libros inspexisset, accuratiorem Zoroastris historiam inde hausturus.

Pag. 180. l. 11. pro *eum* l. *enim*. p. 181. l. 13. pro *absolute* l. *absoluto.*

Pag. 184. post l. 20. add. Videtur autem vero admodum simile, Zoroastrem seruato suoque systemati adaptato siderum cultu ἀστρολάτρας, quorum tum inter Persas plena erant omnia, conciliare sibi voluisse, vt eo facilius nouam religionis emendationem reciperent. Ita enim astutissimum impostorem religionem κρατοῦσαν per omnia fere callide suis placitis attemperauisse, ex comparatione institutorum veterum et Zoroastreorum est manifestum.

Ib. l. 32. pro *haec* l. *hae*. p. 188. l. 39. pro *Osello*, l. *Psello*.

Pag. 189. ad §. 16. add. not. Pluscula sunt quae de Persarum praeceptis moralibus tradit liber Sad-der, ea autem cur hoc loco afferre neglexerimus, ex auctoritate libri recentiori demum conscripti, et ad vetustissimi temporis doctrinam probandam minime idonei intelligitur. Pleraque

Digitized by Google

etiam generalibus naturae praeceptis constant, quaedam aperte Muhammedismum sapiunt.

Pag. 191. l. penult. pro *quam* l. *quem*, p. 193. l. 7. post *vernacula* pon. *meruerit*, l. 15. pro *Bituma*, l. *Biruma*.

Ib. l. 34. post *Samanaeorum* add. (*) et in not. Bactrianorum Samanaeos non alios fuisse, nisi sacerdotes sectae Zoroastris, ex nomine eorum Schaman, quod *gemere* significat, Magorumque modum precandi suspiriis plenum innuit, suspicatur Th. Sigfr. Bayervs, *hist. Bactr. regni §. 6.*

Ib. not. g. pro Poster. l. Potter.

Pag. 202. not. n. add. Eandem sententiam suam nuper fecit, et ad Tartarorum Lamam ingeniosa coniectura applicuit Cel. Moshemivs, *hist. eccles. Tart. c. III. §. 6. p. 137.*

Pag. 212. in fine §. VIII. add. not. Non obliuiscendum vero in Indorum historia, eos, praecipue Bactrianos, hisque finitimos populos post Graecorum, duce Alexandro M. aduentum, eiusque sub successorum imperio literas et philosophiam Graecam quoque recepisse, et quicquid elegantiae literariae et philosophicae habuerunt, ex his fontibus hausisse. Id quo minus prolixe probemus, otium nobis fecit eruditissimi Bayeri diligentia, *l. c. §. 48. seqq.* qui doctissimis rationibus id confecit.

Pag. 213. l. 13. del. *et desertae.*

Pag. 215. l. 27. post, *sanctissimus vir*, add. *disseminauit*.

Pag. 220. l. 7. post, *scrinia*, add. *non*. p. 224. l. 18. pro *redeant* l. *redeunt*.

Pag. 226. in fine §. VIII. add. Qua de re cum in historia philosophiae Saracenicae dicendum sit, reliqua, quae heic moneri possent, ad eum locum reiicimus.

Pag. 262. lin. 29. add. in not. Herodot. *l. II. p. 66.* Diodor. *Bibliotb. l. I. p. 61.*

Pag. 269. l. 28. pro *hanc* l. *hunc*.

Pag. 273. *not. g.* add. Videndus Diod. Sic. *l. I. p. 63.* Laert. *l. I. f. 11.* Herodot. *l. II. p. 56.* et quos alios laudant Menagivs *ad l. c.* Laert. atque Reimmannvs *antiq. liter. Aegypt. §. 16. p. 27. 28.*

Pag. 274. not h. add. Tatian. *orat. ad Graec. p. 141.* Clem. Alex. *Strom. l. I. p. 306.* Porphyr. *vit. Pythag. n. 8. p. 8.* Iamblich. *vit. Pyth. c. 29. p. 134.*

Ib. not. n. add. Alexander Polyhist. apud Evseb. *praep. l. IX. c. 17.*

Pag. 275. ad l. 8. add. not. Ex quo intelligi potest, valde improprie loqui Strabonem *l. XVII. p. 1135.* scribentem: οἱ ἱερεῖς καὶ φιλοσοφίαν ἤσκουν καὶ ἀστρονομίαν, *sacerdotes in philosophia et astronomia se diligenter exercebant*. Hoc enim si admittendum pro vero, non sensu Graecanico intelligendum est, sed Aegyptiaco, quo quicquid vulgo inuidebant sacerdotes, philosophia vocabatur. Verisimile tamen, sub Graecorum imperio Aegyptios etiam astronomiam philosophicam discere coepis-

coepisse, secus ac vult Strabo, qui Graecos astronomiam ab Aegyptiis accepisse, eorum iactantia deceptus contendit. Plato enim et Eudoxus astronomicam eruditionem non tam Aegyptiis, quam Pythagoreis suoque ingenio debuerunt, quamuis contrarium visum sit Iamblicho et Alexandrinae sectae philosophis aliis ex antiquitate Aegypti suo conditori gloriam quaerentibus. Siderum tamen motus quosdam obseruauisse Aegyptios non negamus, ad quas obseruationes prouocat Aristoteles *de coelo l. II. c. 12.* sed cuius eae generis fuerint, ex dictis iudicandum est.

Ib. not. s. add. *p. 73.*

Ib. l. 29. add. not. Multis probari posset, musicam Aegyptiorum fuisse popularem non philosophicam, si id ageremus. Quaecunque enim apud veteres de ea re occurrunt, id modo euincunt, ad laetitiae publicae vsum Aegyptios musicam adhibuisse. Id de sacris publici gaudii caussa institutis tradit Ivlivs Pollvx *l. IV. c. II. p. 193.* et de viris atque foeminis in Aegypto nauigantibus ad sacra Dianae in vrbe Bubasti celebranda, Herodotvs *l. II. p. 49.* Sistrorum quoque, siue crepitaculorum aeneorum vsus, quem ab Aegyptiis ad Abyssinos transiisse notat Iobvs Lvdo[illegible]vs *hist. Aethiop. P. II. p. 380.* testis est, non tam ad harmoniae rationes, quam ad sonum et concentum eos respexisse. Scilicet ipse Osiris, si verum est, quod Diodorvs *l. c.* habet, musicorum agmen circumduxit, ad cicurandos feros vulgi Aegyptiaci animos. Haec ad philosophiam inter Aegyptios faciunt plane nihil.

Pag. 277. not. k. add. Prouocat quidem Borrichius ad locum quendam Eusebii ex veteri scriptore narrantis, Democritum in Aegypto auri argentique atque lapidum naturam examinasse, et de ea re librum scripsisse, cui narrationi fidem adhibet Ven. Reimmannvs *l. c. p. 82.* sed deceptum esse Eusebium a libro Democrito supposito, suo loco monebimus, nec ex hac quoque libri illius inscriptione chemica peritia exsculpi potest.

Pag. 290. l. 17. pro *κρατεῦντι* l. *κρατεῦσῃ*, p. 295. in marg. pro *de Deo* l. *de anima*, p. 299. l. 35. pro *frusta* l. *frustra*, p. 305. post finem capitis add. not. Curiose et erudite de philosophia Aegyptiorum per omnes eius partes, quales encyclopaedia Graecanica exhibet, dispexit, licet criticum examen non adhibuerit cel. Reimmannvs, in *antiquitat. literar. Aegypti §. 12. seqq. p. 20. seqq.* non autem in ea tractatione deprehendimus, ex quo illa, quae de philosophia Aegyptiorum disputauimus, insigniter augeri queant. Nam is ipse recte Caussinum et Kircherum exagitat, qui dialecticam et metaphysicam Aegyptiacam nobis vendiderunt. Vtramque enim disciplinam Graecam originem agnoscere, ex dicendis constabit. Apposite quoque verba affert Morhofii *polyhist. lit. T. II. l. II. c. 9. p. 176.* monentis *Aegyptiorum principia physica in obscuro latere, quoniam nullos habeamus libros,*

vel paucissimos, qui aliquid eius rei tangant, cum haec mysteria solis sibi seruarint sacerdotes aeterna fide celanda, nec nisi literis aenigmaticis quicquam eius prodiderint. Vnde reiectis dogmatibus physicis ex Pseudo-Hermetis libris a viris doctis Franc. Patricio et Io. Pico Mirandulano haustis ea tantum capita physica repetit, quae attulit LAERTIVS *l. I §. 11.* nosque prolixe explicuimus. Ethicae porro Aegyptiacae laudes, ab oraculo decantatas, quas ex Porphyrio repetit EVSEBIVS *de praep. l. IX. c. 10.* frustra iactari, nec tam pulchra hedera dignum ab iis vinum vendi recte obseruat, id quod dogmata illa moralia, quae ex recentioribus nonnullis scriptoribus collegit, satis ostendunt: quae nos quoque tetigimus. Quae vero de legibus ab Iside latis librisque Hermeticis, de politico regimine, deque sacerdotum officio principes consilio suo iuuandi pro ciuili Aegyptiorum philosophia vel inuenta ad colendam terram facientia, pro oeconomica eorum scientia asserenda adducuntur, ad rem nihil facere, quilibet videt, qui, quid philosophia sit, et qua ratione vel a prudentia practica vel legislatoria empirica differat, intelligit.

Pag. 306. l. 35. pro *Athiopas* l. *Aethiopas*, p. 309. l. 38. pro *Agyptios* l. *Aegyptios*.

Pag. 308. not. nn. add. Sunt quidem apud Iulium Firmicum et Macrobium quaedam Aegyptiaca de motu Mercurii et Veneris, de cyclo Sothico, de periodo solari, de magnitudine orbium coelestium, et similia, diligenter collecta a Cel. WEIDLERO *hist. astronom. c. 4.* sed ea recentiora, si non omnia, pleraque tamen videntur, et tum demum exculta ab Aegyptiis, cum Graecanicis disciplinis enutrirentur.

Pag. 311. ad fin. §. 5. add. not. Alia quae mores Aethiopum concernunt, sed institutionem magis et consuetudinem, quam philosophiam moralem spirant, lege apud DIODORVM *l. III. p. 145. seqq.*

Ib. not. a. add. CICERO *Tusc. Qq. l. V. c. 3.* VITRVVIVS *Architect. l. VI. c. 10.* VIRGILIVS *Aeneid. l. I. v. 741.* Quid veteribus columnae Atlantis fuerint, vide apud ARISTOT. *de coelo. l II. c. 1.*

Pag. 312. l. 11. pro *Alante* l. *Atlante*.

P. 313. not. a. Accurate multaque eruditione de Celtarum nomine, quod plerique scriptores confundunt disseruit, hosque populos potiorem Europae partem occupasse demonstrauit, vir praestantissimae eruditionis SIMON PELLOVTIERIVS, quem honoris et amicitiae caussa nominamus. Cuius *historiae Celtarum tomus primus* demum prodiit, cum nostra iam typis edita essent. Quem librum reconditae eruditionis et vastae lectionis plenum lectorem hoc loco consulere iubemus, multam inde lucem argumento huic promittentes, quam ex altero tractationis elegantissimae tomo, qui doctrinam Celtarum enarrabit, longe maiorem speramus.

Pag. 314. not. f. add. Eleganter docteque id probauit eruditissimus PELLOVTIERIVS, *l. c. l. II. c. 10. p. 380.* seqq. qui recte quoque obseruat contem-

Digitized by Google

contemtum literarum et notitiae legendi ſcribendique cauſſam eſſe, tum inopiae monumentorum veterum, quae de Celtis poſſint conſuli, tum culturae poëſeos, eo quod carminibus res geſtas comprehendere, quam annalibus deſcribere maluerint.

Pag. 316. not. t. add. *hiſt. Celt. l. II. c. 11. p. 406. ſeqq.* vbi luculenta veterum de hac re teſtimonia afferuntur.

Ib. not. 2. Druidum et appellationem et inſtitutum ex Hibernia deriuandum eſſe contendit Io. Tolandvs, inter cuius *opera Anglico idiomate Londini cIↄIↄccXXVI* edita, ſunt tres epiſtolae ſpecimen maioris, quod moliebatur, operis, *de hiſtoria Druidum.* Obſeruat is inter alia, Drui eſſe vocem Hibernicam, vel corrupte Droi et Draoi, quae quercum indicat: hodie quoque apud Hibernos Drue magum eſſe, Druidheacht, magiam, Slatnan Druidheacht virgulam magicam: id quod innuit, inter Druidas magiam ſummum locum tenuiſſe. Confirmat hoc appellatio hodienum inter Sueuos noſtros obuia, qua ſagam, *eine Drutte* vocant.

Pag. 318. l. 1. ſine diſcrimine ſcribunt plerique, Druidarum et Druidum. Obſeruatum autem Tolando *l. c.* melius Druis dici, quam Druida, ex Hibernico Drui enim, pluralem formari Druidhe, vnde Latinorum Druis, et plurali numero Druides ortum, Druidas autem foeminas hoc inſtitutum ſequentes accuratius ſignificare. Druidae tamen terminationem maſculino genere adhibet Caeſar aliique, et ille quidem et Druides vocat, et Druidas.

Pag. 320. l. 27. poſt, *indicauiſſe*, add. not. Probe id obſeruandum, ne Druides cum Bardis confundantur, qui multis modis inter ſe differunt. Soli enim ſacrorum praeſides erant Druides, proprie ita vocati, Bardi in publico cultu cantum tantum curabant, et quae Druides ſanxerant, carminibus comprehendebant. Conf. Tolandvs *l. c.*

Pag. 321. l. 36. pro *philoſophatum* l. *philoſophati.*

Pag. 324. l. 24. ad not. De Britannorum Bardis obſeruationes attentione et examine dignas affert Tolandus, qui hos Celtarum poëtas in tres claſſes diuiſos fuiſſe monet, Priuardh, Poswardh, et Aruisvarhd, deque eorum carminibus, officio, auctoritate varia affert, apud ipſum legenda, cum ad philoſophiae hiſtoriam proprie non pertineant. Teſtes tamen in re tantae antiquitatis fide dignos merito deſideramus. Abundauiſſe olim hoc hominum genere Hiberniam, et hodie quoque quosdam ſupereſſe, Tolandus tradit. De hymnis vero Bardorum apud Celtas Germanosque eleganter differit Cl. Pellovtier. *l. c. l. II. c. 9. p. 349. ſeqq.*

Pag. 329. l. 35. ad verba: *numina adhaeſiſſe*, add. not. Luculenter id hiſtoria Auguſtae noſtrae vetuſtiſſima probat, qua tradente nouimus Deos Romanorum cum armis gentis vetera Numina eieciſſe, et in hac colonia receptos fuiſſe, qua de re erudite diſſerentem videſis magnum Velservm noſtrum, *rer. Auguſtan. l. I.*

Pag. 342. l. 16. pro *qui* l. *quae.*

Pag. 343.

Digitized by Google

Pag. 343. not. b. Digna imprimis, quae heic consulatur Cel. MAFFEII tract. *de gente Hetrusca* patrio sermone edita *c. 17. 18. 19.*

Ib. not. f. add. CICERO *de diuin. l. I.* SENECA *Qq. nat. l. II. c. 32.* FESTVS *l. VI.*

Pag. 344. ad l. 24. Obiiciat hic aliquis: fragmentum hoc Hetruscum apertissima suppositionis indicia prae se ferre, verbis ex sacro codice desumtis. Non negamus hoc, et impostorem quendam Hetruscam hypothesin ita comsisse, vel plane haec omnia supposuisse omnino suspicamur. Ast innuit tamen hoc fragmentum, licet confictum, de periodica rerum origine vetustissimam Italiae gentem fuisse locutam, alias simile quid tribui illi non potuisset. Illam vero hypothesin longe aliud sonare, quam Mosaicam, et Stoicos sensus fundere, adeoque impudenter ab impostore quodam cum Mosaicis confusa esse, cum illustri Moshemio statuimus.

Ib. l. penult. pro *consequatur* l. *consequitur.*

Pag. 346. l. 5. post *sunt* pro *puncto*, pon. *comma.*

Ib. l. 10. add. not. Iuuat hanc coniecturam, quod apud Etruscos Mithras quoque cultus esse videatur. Asseruerunt id non contemnendis rationibus, licet explicatione inter se diuersi, illustria Italiae literatae hodie ornamenta, SCIP. MAFFEIVS, *l. c.* et praestantissimus GORIVS in *museo Etrusco.* Mithram autem summum Deorum regem esse, a quo et ex quo omnes Dii Deaeque participent, ex supra dictis constat. Ex quo verisimili coniectura suspicamur, Mithram apud eos, qui vulgi religionem φιλοσοφικοτέρως considerarunt, vniuersum, ex quo fluxerunt omnia, designasse. Ceterum illustris Maffeius quoque, dum scientiarum inter Etruscos cultarum vestigia explorat, physicam eorum eruditionem probare contendit, iis tamen rationibus, quae, si quid videmus, philosophiam aliquam naturalem non euincunt. Disciplinae enim, quas ab Etruscis didicit Romana iuuentus, non ad res naturales cognoscendas, sed ad religionem sine dubio pertinuerunt. Diodori verba autem, physicam iis doctrinam tribuentia quid sibi velint, ex supra dictis patet. Nempe ista rerum naturalium cognitio signa et euentus ostentorum et meteororum naturalium explicabat, quod nihil facit ad philosophiam. Fulmen vero terra erumpere, quod Etruscis tribuit PLINIVS *l. II. c. 52.* simplici obseruatione didicere, cum ad fulmina ostenti caussa diligentissime attenderent. Inde vero nostri temporis philosophia, quae phaenomenon hoc non modo notauit, sed rationibus philosophicis quoque explicuit, illis tribui nequit. Pythagoram autem Etruscum, quod vir summus contendit, fuisse, facilius dicitur, quam contra ea, quae ex veteribus infra de eius patria collecta exhibemus, probatur.

Pag. 349. l. 20. pro *qui* l. *quae*, p. 355. l. 23. pro *exarsum* l. *exardescentem*, l. 31. pro *Traianos* l. *Troianos.*

Pag. 362. l. 29. add. not. non distincte quidem tradit Pseudo-Origenes, metempsychosin a Pythagora peruenisse ad Getas, ast cum a Pythagora philo-

Digitized by Google

philoſophiam eos accepiſſe dicat, ea autem, quae exoterica fuit, hoc dogma velut cardinem comprehenderit, recte hoc ex teſtimonio Origenis concluditur.

Pag. 365. l. 13. add. not. Colonias ab Aegyptiis et Phoenicibus in Graeciam deductas veteres inquilinas, quos Pelaſgorum nomine nobis narrat vetuſtiſſima Graeciae hiſtoria, expuliſſe, et per omnes fere terras diſperſiſſe, veteres multis locis teſtantur, quae accurate enumerauit doctiſſimi Pelloutierii diligentia; qui recte quoque obſeruauit, nouos colonos ex Phoeniciis, Aegyptiis Scythisque conſtitiſſe, *hiſt. Celt. l. I. c. 9. p. 67.* Is autem veteres Pelaſgos Thraces fuiſſe, ingenioſa coniectura contendit, cui veriſimilitudinem potiſſimum conciliat, quod Scytharum et Pelaſgorum religio in multis conueniat; cultus Deorum ſimplex ſine templo, vt ex oraculo Dodonaeo patet, quod ex quercu editum; reiecta idola, ſacrificia oblata ſola inuocatione numinis, non admiſſa ſingularia Deorum nomina; feſti dies, ſolennitates et myſteria Pelaſgis cum Thracibus communia, qualia ſunt Deorum Cabirorum, feſta Cotydica et Bendidia &c. Ex quibus, quid de religione veterum Pelaſgorum ante Aegyptiorum et Phoenicum aduentum in Graeciam ſtatuendum ſit, iudicari poteſt. Cum autem Thraces Scythaeque theogonias cudere conſueuerint, quales et Aegyptii et Phoenices deamabant, hinc fontes fabularis theologiae Graecae detegi facile poſſunt.

Pag. 377. l. 18. pro *origiae*, l. *magiae.*

Pag. 378. not. t. add. verba ipſa epigrammatis haec ſunt:

> *Ὅσποτε καὶ τελετὰς μυστηρίδας εὕρετο Βάκχου*
> *Καὶ στίχον ἡρώῳ ζευκτὸν ἔτευξε ποδί.*
>
> *Qui olim etiam ſacrificia arcana inuenit Bacchi,*
> *Et carmen heroo iunctum fecit pede.*

Haec vero ſignificare quoque poſſunt, heroici carminis maieſtatem eum primum ad myſteria Bacchi decantanda adhibuiſſe.

Pag. 381. l. 32. pro *obducta* l. *obductum*, p. 398. l. 32. pro *igneam* l. *igneum.* p. 400. not. o. add. Alii ſphaerae inuentionem Nauſicaae Alcinoi filiae tribuunt, conf. Cl. Weidlervs *hiſt. aſtronomiae c. 1. §. 8. p. 7.* p. 406. l. 29. pro *tridentemque* l. *ſtridentemque*, p. 412. l. 38. pro *vnum* l. *vnam.*

Pag. 419. l. 17. pro *narrantur* l. *narratur*, p. 422. l. 32. pro *quos* l. *quas*, p. 420. l. 19. pro *quosdam* l. *quibusdam.*

Pag. 427. ad vocem *θεὸν αὐτόν* pon. not. Vrgent Homeri defenſores, vocare eum Iouem *ὕπατον καὶ πρῶτον Θεῶν*, et *ἄριστον* Odyſſ. *ξ.* v. 158. et *ρ.* v. 155. Iliad. *τ.* v. 258. Odyſſ. *τ.* v. 303. facere infinitis modis Diis reliquis ſuperiorem, Iliad. *θ.* v. 20. et legislatorem, Iliad. *α.* v. 281. prouocant etiam ad

Digitized by Google

ad testimonia PLVTARCHI in *Qq. Plat.* et PROCLVM in *Tim. Plat. l. II. p. 96.*

Pag. 428. l. 10. post *drachmis*, add. *contemsisse.*

Ib. l. 38. pro *poëtiae*, l. *poëticae*, p. 430. l. 30. pro *cogantur* l. *coguntur*, p. 451. l. 31. pro *haec*, l. *hae.* 459. not. 9. col. 2. l. 1. pro *pactus* l. *nactus*, p. 462. not. g. l. 4. pro *quae* l. *quod.*

Pag. 477. not. add. Imprimis autem de siderali scientia Thaletis consulendus WEIDLERVS *c. V. §. 5. p. 69. seqq.*

Pag. 480. l. 24. pro *sectabimur*, l. *sciscitabimur.*

Pag. 492. ad finem §. 17. add. not. Docte de placitis Anaximenis astronomicis disserit cel. WEIDLERVS *hist. astron. c. V. §. 8. 9.* quo loco tamen miramur, virum eruditissimum et acutum ad epistolas philosophorum prouocauisse. Auctoritas enim eorum, qui eas adducunt inter veteres, tanta non est, vt ideo fidem inueniant, cum aetatis, quam mentiuntur, testimonia nulla habeant, et qui illas allegant post C. N. fere omnes scripserint. Ratio autem satis apparet cur confictae sint, nempe vt sophistae haberent argumentum, in quo eloquentiam demonstrarent. Id scribendi ratio adeo manifeste euincit, vt alio argumento opus haud sit.

Pag. 496. l. vlt. pro *maius* l. *magis*, p. 506. l. 23. pro *facit*, l. *faciunt*, p. 541. l. 35. pro *fuere* l. *fecere*, p. 552. l. 26. pro *reditus* l. *rediens*, l. 27. pro *quod* l. *quam*, p. 573. l. 8. dele *initio*, p. 580. l. 6. pro *quos* l. *quas*, l. 23. pro *iucundum* l. *iucundam.*

Ib. l. 35. add. not. Ex hac thesi clarissimum esse putamus, Cebetem argumentum Pythagoricum scholae Socraticae principiis adaptasse: haec enim Pythagorea non est, patebitque ex dicendis suo loco, Pythagoram musicam, dialecticam, arithmeticam, astronomiam inter necessarias philosophiae praeparationes retulisse. Socrates autem eorum, quae ad vitae felicitatem animique emendationem vsum habere nullum credebat, rationem quoque habendam haud esse statuit. Quod satis euincit, non Pythagoreo philosopho, nec Stoico eandem tibiam inflanti, sed Socratico Pythagorica dogmata Socraticis placitis attemperanti hanc tabulam deberi. Et haec quoque caussa esse videtur, cur expurgatricium virtutum choro theoreticae in ea excludantur, nec ad intellectus perfectionem, vt solebant Pythagorae asseclae, sed ad voluntatis integritatem et virtutis acquisitionem referantur.

Pag. 596. l. 22. post, *differt*, add. *licet*, p. 601. l. 1. pro *sola* l. *soli*, p. 607. l. 22. post, *fuerit*, add. *studium*, p. 613. l. 21. pro *quos* l. *quae*, p. 614. l. 6. pro *de* l. *te*, p. 618. l. 26. pro *ipsae* l. *ipse*, p. 646. not. q. l. 5. pro OLEARIO l. OLEARIVS, p. 654. l. 33. pro *a versu* l. *a versus ratione et structura*, p. 656. l. 19. post, *inter se*, add. *dialogos*, p. 659. l. 35. post *Pythagoreos* del. *accessit*, p. 661. l. 27. pro *vulgus*, l. *vulgum.*

Pag. 663. not. p. add. Platonem multa asseruisse, quae ipse nec intellexit nec credidit, pulchre obseruat IO. BAPT. CRISPVS *de Plat. caute leg. distr. I. p. 22.* qui, vbi copia rarissimi libri datur, meretur legi.

Pag. 665.

Digitized by Google

Pag. 665. not. u. post, *caute legendo*, add. *distr. I. libr. III. p. 65.* et passim: in eo enim scriptor subtilissimus totus est, et ex propriis principiis Platonem refellat.

Pag. 668. not. e. l. 2. pro *sylloge* l. *syllogae*.

Pag. 669. l. 35. add. not. Valde hanc philosophiae distributionem iuuat locus AVGVSTINI *de C. D. l. VIII. c. 4.* qui videndus. Mirum vero est, quod EVSEBIO communi PP. praeiudicio fascinato visum est, ab Hebraeis talem philosophiae diuisionem Platonem accepisse; ait enim, *praep. l. XI. c. 1. Ac primum quidem, cum tres in partes a Platone vniuersae philosophiae ratio diuidatur, in naturalem, moralem et logicam, deinde naturalis in sensilium contemplationem et spirituum intelligentiam, apud Hebraeos quoque tripartitum illud doctrinae genus reperias, quod nimirum antequam Plato nasceretur, affinia prorsus atque similia disputarint.* Quod quam miserum sit et ineptum, ex Hebraeorum philosophia suo loco accurate explicata, clarissime intelligitur. Rectius *l. c. c. 2.* ad Atticum prouocat EVSEBIVS monentem, *Platonem tripartitam hanc philosophiae distributionem sequentem coniunxisse partes omnes philosophiae in vnum velut corpus, dispersas prius, ceu membra Protei.* Hoc enim, quod quidem perperam in laudibus eius ponunt Platonici, luculenter syncretismum Platonis diuersa systemata consarcinantem probat.

Pag. 672. l. 4. pro *expurgantur* l. *expurgentur*.

Pag. 676. ad not. h. Adiiciendus his scriptoribus THEOPHILVS GALEVS, qui in *philosophia generali l. III. c. 4.* de Platonis metaphysica siue theologia eiusque deriuatione et sacris fontibus egit. Cum his tantum non omnibus comparandae disputationes CRISPI *de Platone caute legendo* velut σοφὸν φάρμακον, ne decipiamur.

Pag. 683. l. 12. pro *contrahet*, l. *contrahat*, ib. l. 25. pro *atomistico*, l. *atomistici*, p. 687. l. 26. pro αυȣ l. αὐτȣ͂, p. 891. l. penult. pro *eum* l. *cum*.

Pag. 694. l. 9. post, *adscribuntur*, add. not. Diligenter in hac quaestione, vtrum mens Platonis a primo Deo, quoad substantiam, differat, disquirit, eamque affirmando docte probat CRISPVS, *l. c. distrib. I. L. II. p. 35.* qui cum nostris meretur conferri. Nos locis Platonis adductis adiicimus eum, qui extat in *epistola ad Hermiam, Erastum et Coriscum T. III. p. 323. ed. Steph.*

Pag. 697. l. 26. post *personat* add. not. Inter ea vero maxime notari meretur Didymi definitio apud EVSEBIVM *praep. L. XI. c. 23. Eorum quae pro naturae suae ratione sensibus vsurpantur, certa quaedam in quouis genere ac definito exemplaria, quas ideas vocabat, Plato constituit. Et quemadmodum vnius sigilli expressae complures formae, ita prorsus ex vnaquaque idea vim naturarum ingentem existere; ideam porro sempiternam quandam essentiam esse vult, quae rebus singulis caussa principiumque sit, vt qualis ipsa est, tales esse possint.*

Digitized by Google

Pag. 704. l. penult. add. not. His addi tertia ſententia poteſt, eorum, qui Platonem tres ὑποστάσεις poſuiſſe, ſed inter ſe eſſentiae dignitate et ordine valde diſcrepantes, ſtatuit.

Pag. 705. l. 28. poſt *ſurripuiſſent*, add. not. Legendus quoque hoc loco CRISPVS *l. c. p. 37.* qui ſobria multa monet.

Poſt *pergebat* add. not. Pſychologiam Platonicam omnium fuſiſſime examinauit IO. BAPT. CRISPVS, cuius tota *de Platone caute legendo* tractatio eo tendit, vt Platonicas de anima ſententias examinaret. His vero (vt ob ſummam libri raritatem paucis eas enarremus) totam pſychologiam Platonicam aſſertionibus comprehendit: animam noſtram eſſe ſine origine primam; a mente quadam pendere; animas ſimul omnes eſſe productas, et quidem ante corpus, et in coelo, finitoque numero, ſtellis pari. Animam tanquam in coelo ipſa deliquerit, mundum ſublunarem ſpeluncae loco ſubire, eidemque totum hoc, quod animando, corpus viuum reddit, in carcerem cedere. Animam vel ipſum corpus eſſe, vel corpore aliquo nunquam carere, id eſt, gaudere vehiculo; eſſe immortalem; rationalium brutorumque animas ſpecie nequaquam differre videri; animalium generationem efficientis et materiae ratione, fabuloſam, falſam, impoſſibilem ab eo aſſeri; rationalem animam formam non eſſe informantem; animam ſolam eſſe hominem; foeminae generationem adulterinam et praeter naturam aſſeri; animas migrare, recurrere in corpora, reſurgere. Quae omnia, dum erronea eſſe in Platonis ſyſtemate demonſtrat, impedito licet et obſcuro dicendi genere, verum docta explicatione illuſtrat, in eo potiſſimum laudandus, quod ipſum magis Platonem, quam Platonicos recentiores conſuluerit, et quot Plato ἀσύστατα et abſurda admiſerit, clariſſima demonſtratione patefecerit; graui obiurgatione in eos inuectus, qui maleſanam concordiam inter Platonem et Chriſtum meditati ſunt. Inter quos imprimis Steuchum Eugubinum merito ſugillat, et opponi quoque debet THEOPH. GALEO in *philoſophia generali L. III. c. 2. ſ. 10.* ſtudioſe quidem Platonis pſychologiam tradenti, ſed inepto conciliationis inter Platonem et Moſen ſtudio, omnia ſubuertenti et quadrata rotundis miſcenti.

Pag. 711. l. 36. pro *quos* l. *quas.*

Pag. 713. l. 14. pro *qui* l. *quae.*

Ib. not. n. add. Eleganter vero hanc animarum a Deo dependentiam mediatam ex rationibus Platonicis exponit CRISPVS *l. c. p. 11.*

Pag. 716. l. 21. pro *qua* l. *quo*, l. 36. pro *delati* l. *delatae.*

Pag. 717. not. z. poſt, *caute leg.* add. *diſtr. III. l. I. p. 453.*

Pag. 718. l. 29. poſt *reducat*, add. not. Maxime hoc loco notandus eſt paralogiſmus Platonis, qui eodem ratiocinio, quo Deum eſſe concludebat, nempe, quod cauſſa motus ſit, animae quoque immortalitatem euincebat, non attendens, ita eam Deum fieri, et independentem. Plus itaque demonſtrat in *Phaedone* et *Phaedro* quam demonſtrandum erat, quo nomi-

Digitized by Google

nomine fortiter eum iugulat CRISPVS *l.c. distr. I. l. I. p. 13.* *qui* obscurae rationis Platonis: animam se ipsam mouere, lucem paulo clariorem accendit. Qui et *p. 15.* seqq. exponit, cur Plato animum esse dixerit numerum se ipsum mouentem, et, quam turpiter se dederit, ostendit.

Pag. 734. l. 9. pro *cui* l. *qui*, p. 735. not. a. col. 2. l. 13. pro *historico* l. *historicum*, p. 738. l. 19. pro κρατῦντι l. κρατύση, p. 739. l. 6. pro *subolfacere* l. *perspicere*.

Ib. l. 27. add. not. Eleganter de hac animae definitione differens, IO. BAPT. CRISPVS *l. c. p. 15.* ipsos demonstrat, Platonicos fateri, numerorum rationem esse ignotam; quinque enim eius constitutis speciebus, sc. diuino, siue vniformi, qui Deo competat, substantiali et immobili, qualis mens sit; animarum, qui se moueat, naturali, qui rebus naturalibus insit, et mathematico, qui reliquorum imago sit: recurrere eos ad Xenocratis definitionem, secundum quam anima sit substantia secundum numerum vna ex substantiis multis conflata, se ipsum mouens. Ita vero poëticis eos magis quam philosophicis verbis vti, et dicere ea, quae ipsi nesciant, nec definire possint, cum hi numeri aeque illis ignoti sint ac alii. Addit ex vero: *Tandem si hos velut Proteos vi coactos ita coërcueris, vt vna simplexque sibi reddatur forma, et in ea consistant, et, quis sit ille numerus interrogentur, substantiam esse, tanquam a veritate coacti, respondebunt. Quorsum itaque tot numeris, tot harmoniis miseros remorari mortales?* Habes, Lector, egregium exemplum notionum terminorumque vagorum et nihil clari certique significantium, quibus abundat vetus et recentior philosophia.

Pag. 749. l. 18. pro *potioria* l. *potiora*, p. 756. l. 6. pro *inuidiam* l. *inuidia*, p. 761. l. 2. post, *homines*, add. *se*.

Pag. 772. l. 30. post, *sustinendis*, add. *libros*, p. 780. l. 1. pro *quo* l. *qua*, p. 800. l. 7. post, *qua* add. *libri*.

Pag. 804. l. 2. add. not. Prolixe *contemtum veterum* quem demonstrauit Aristoteles exposuit pec. diss. PAGANINVS GAVDENTIVS, in opusculo *de Pythagorea animarum transmigratione*. In ea, vt solent omnia Gaudentii, rarius occurrente, valde ob contemtam summorum virorum gloriam succenset Aristoteli, recteque obseruat, propriae gloriae immodicum amorem sic Aristotelem coëgisse se gerere; putauisse scilicet, pessundatis antiquis, se vnum placiturum, seque iura per scholas philosophorum daturum. Hinc in sequentibus more quidem suo, quo effudit magis obseruationes, quam cum cura scripsit, demonstrat, in plerisque male accusari veteres ab Aristotele, idque per exempla eundo ostendit. Recte quoque *c. 22. p. 139.* concludit: *Hunc Aristotelis morem fuisse, vt in omnibus prorsus controuersiis arbitrum censoremque ageret, etiam in iis, quae non nouerat.*

Pag. 822. l. 37. pro *habent* l. *habet*, p. 824. l. 15. pro *cuius* l. *Alexandri*, p. 838. l. 32. pro *quae* l. *quas*.

Digitized by Google

Pag. 845. l. vlt. pro *Lyceo*, l. *Lycei*, p. 856. l. 13. ad vocem memorata, add. not. CLEM. ALEXANDRIN. *l. I. Strom. p. 302.* p. 859. not. n. pro *voluptatem* l. *voluntatem*, p. 861. l. 7. pro *qui* l. *quia*, l. 19. pro *vide*, l. *vid.* p. 862. l. 5. pro *is* l. *Themistocles.*

Ib. not. s. Ius ciuitatis Atheniensis pro temporum diuersitate distinguendum est. Ciuis enim initio erat qui alterutro ex parente Atheniensis esset. Aucto vero incolarum numero ex Solonis lege, ii tantum pro veris ciuibus habiti sunt, qui ambobus parentibus Atheniensibus nati essent. Abrogata tamen lex Solonis est, donec Pericles auctoritate sua vsus eam iterum populo persuaderet, de quo videsis PLVTARCHVM in *Pericle*, qui tollendae eum legis auctorem iterum Atheniensibus fuisse ait, quia liberos omnes legitimos amiserat. Reuocata tamen est ab Aristophane rhetore in praetura Euclidis post eiectos tyrannos. Tantum vero huic iuri et dignitati tribuerunt, vt iureiurando pater teneretur profiteri, liberos legitime susceptos esse.

Pag. 863. n. z. l. 1. pro *Ati*, lege *Anti*, pag. 865. l. 19. post diserii, pon. *et*, pag. 871. lin. 15. pro *natus* leg. *natum*, lin. 16. pro *praecipuae* leg. *praecipue*, p. 874. l. 19. pro *quo* l. *qua*, p. 897. l. 17. pro *asturare* l. *aestuare*.

Pag. 903. l. 3. a fin. del. *absurdum*, p. 922. l. 34. pro *euertendis* l. *euertentis*, p. 935. l. 23. pro *quo* l. *quod*, p. 949. l. 3. pro *qualitates formasque* l. *qualitate formaque*, l. vlt. pro *quae* l. *qui* p. 950. l. 3. pro *facto* l. *facta*, p. 957. nota. *a* ad l. 4. a fine referenda. p. 973. l. 20. pro *auiae* l. *aliae*, not. z. l. 5. pro *totam* l. *totum*, p. 974. l. 10. del. *conficta*.

Pag. 977. l. 11. pro *noua* l. *nouo*.

Pag. 981 not. k. add. Plura dabit WEIDLERVS *histor. astron. c. VI. §. 18. p. 149.*

Pag. 991. l. 20. pro *densissimo* l. *densissimae*.

Pag. 1004. l. 9. del. *in*, l. 14. pro *tetractis* l. *tetracty*. p. 1008. not. *d.* pon. l. 7. post *putant*.

Pag. 1026. l. 15. pro *decet* l. *tradit*, p. 1037. l. 3. pro *amari* l. *a mari*.

Pag. 1054. not. (kk) add. Operosus more suo in hac adstruenda concordia inter tetractyn Pythagorae et nomen tetragrammaton Hebraeorum est THEOPH. GALEVS *phil. gener. l. II. c. 3. §. 2. p. 172.* Qui tamen, dum obseruat, Pythagoreis tetractyn dici omnibus rebus inesse, facile palpare potuisset, longe aliud eam velle, quam quod ille putat.

Pag. 1055. l. 26. pro *precatus* l. *precatum*, p. 1056. l. 7. pro *quem* l. *quam*, p. 1058. l. vlt. ad not. Valde sibi hac inuentione placuit Pythagoras et tota eius schola. Obseruatum autem recentioribus nonnullis, et imprimis inter Italos ZARINO *in dubiis de inuent. Pyth. P. II. instit. c. 3. f. 75.* ex Germanis PRINZIO *in hist. music. p. 55.* atque Cl. MATTHESONIO *orchestr. P. I. p. 301. P. II. p. 308. seqq.* verum consonantiarum situm

Digitized by Google

situm non deprehendisse Pythagoram: quorum tamen rationes heic afferre institutum vetat.

Pag. 1059. l. 32. pro *qui* l. *quae*, p. 1068. l. 4. pro *incerte* l. *incertae*, p. 1078. l. 9. post *obseruauimus*, add. Sequitur ex his, p. 1081. l. 9. del. *quoque*, p. 1082. l. 9. pro *quartum* l. *quartam*, p. 1086. l. 8. pro *praecedere*, l. *procedere*, p. 1094. l. 6. pro *quae* l. *quo*.

Ib. ad fin. §. add. not. Pythagoream animarum transmigrationem peculiari quoque dissertatione explicuit PAGANINVS GAVDENTIVS, quae cum aliis eius generis prodiit *Pisis 1641. 4.* In ea more quidem suo scopis dissolutis argumentum hoc ventilat, multa tamen affert, sobrie dicta, et imprimis ad huius dogmatis historiam facientia.

Pag. 1096. l. 13. pro *interdixit* l. *interdixerit*, p. 1098. l. 17. post *mysteriis*, add. *non*, p. 1102. l. 33. del. *tantum*, p. 1107. l. 34. pro *quae* l. *quod*, p. 1113. l. 6. pro *illud* l. *illum*, p. 1130. l. 15. post *vero*, add. *non*, p. 1137. l. 19. del. *ex*.

Pag. 1139. in fine n. VIII. add. not. Eandem sententiam amplexi ex huius scholae praeceptis sunt Nicetas apud CIC. *Qq. Acad. l. IV. c. 39.* Plato, Heraclides Ponticus et Ecphantus: tum Seleucus Erythraeus apud PLVTARCH. *de plac. phil. l. III. c. 17.*

Pag. 1140. not. v. Conferendus omnino WEIDLERVS *hist. astronom. c. V. §. 19. p. 93. seqq.*

Pag. 1142. l. 11. pro *conuenire* l. *conuenirent*, p. 1173. l. 35. pro *mechanicam* l. *mechanicas*, p. 1191. not. m. l. 4. leg. quae est, certa dispositione, et secundum ordinem constitutum aliquid distribuere; hinc νομὴ, partitio vel distributio certa serie suscepta; νομεὺς Platoni, qui ex aequo distribuit, et voces, ἀσρόνομος, γεόνομος, similesque.

Pag. 1197. l. 30. pro *censendum* l. *censenda*, p. 1199. l. 23. pro *qui* l. *quae*, p. 1210. l. 28. pro *quos* l. *quas*.

Pag. 1223. l. 4. add. Nititur hoc axioma ratione diuina, quae homini ex igne mundano participanti inest. Ipse enim animus ita pars Dei Heraclitei est, et potest suo modo atque intelligit, quicquid ille valet et cognoscit.

Pag. 1243. l. 28. post *profluxit* add. *colluuies*, p. 1250. l. 30. pro *secuti*, l. *secutae*, p. 1264. l. 27. pro *incisus* l. *inuisus*, p. 1287. l. 9. pro *Epicurae* l. *Epicuri*, p. 1292. l. 9. pro *multitudinis* l. *multitudines*, p. 1308. l. 17. post *quantitate*, add. *in*, p. 1314. l. 17. post *certae leges*, add. a natura datae insitaeque animo. p. 1318. l. 19. pro, *ne ii voluerunt*, l. *nec ii voluerunt*, p. 1321. l. 23. pro *idiotorum* l. *idiotarum*.

Pag. 1350. not. h. add. Legendus hic quoque et comparandus de hac Graecae philosophiae in Asia fortuna sub Alexandro B. TH. SIGFR. BAYERVS in erud. tr. *de regno Bactriano §. 48.*

Pag. 1351. not. l. col. 1. l. 2. pro *digladiarent*, l. *digladiarentur*, p. 1355. l. 3. pro *digressos* l. *digressas*.

SVPPLE-

Digitized by Google

* *

SVPPLEMENTA ET EMENDATIONES
AD
TOMI II. P. I. LIBRVM I.

Pag. 8. l. 32. pro *Ariſtonileo* l. Ariſtoni Ceo, p. 13. l. 23. pro *facite*, l. facit, l. 33. pro *calcare* l. calcari, p. 18. not. a. col. 2. l. 18. pro *dicamus* l. dicemus, p. 33. l. 3. pro *fuit* l. fecit, p. 49. l. 30. pro *collocare* l. collocari.

Pag. 57. l. 31. pro *liberalitate caecidit* l. libertate cecidit.

Pag. 59. l. 3. pro *Stoica, ſenſa*, l. Stoico ſenſu, p. 60. l. 19. poſt *loco*, add. nihil, l. 36. pro *iis* l. is, p. 68. l. 10. pro *ea* l. et, p. 71. l. 26. pro *qui* l. quae, p. 72. l. 24. pro *quid* l. qui.

Pag. 34. not. r. add. *Hiſtoire de IV. Cicerons, a la Haye 1715*, conſ. *act. erud. 1715*.

Pag. 39. not. z. add. De Ciceronis exilio comparandus, qui illud accurate digeſſit excuſſitque MORABINVS pec. diſſert. lingua Gallica, Pariſiis 1725. edita. conf. *Iourn. des Sauans 1725. Mai art. 10.*

Pag. 46. not. i. add. Ciceronis philoſophiam qui laudaret inuentus eſt nonnemo in Academia Lugdunenſium eruditorum, cuius de hoc argumento diſſertationem exhibet ARCHIMBAVD *recueil de pieces fugitiues T. III. art. 5.*

Pag. 76. l. penult. pro *decentem* l. decoram, p. 85. l. 3. pro *eam* l. eum, p. 87. l. 31. pro *animo* l. animi, p. 90. l. 33. del. *Philippus*, p. 96. l. 6. pro *locum* l. locus, p. 98. l. 28. pro *Liuiae* l. Liuia.

Pag. 102. l. 36. pro *timidos* l. timidas, p. 104. l. 21. pro *parebat* l. parabat, p. 116. l. 20. pro *obitat* l. obibat, p. 120. l. 15. pro *quos* l. qui, p. 121. l. 22. pro *vrbis* l. orbis, l. 35. pro *quod* l. quo, p. 124. l. 14. pro *redimitam* l. redimitum, l. 30. pro *verum* l. veram, p. 137. l. 19. pro *vnam* l. vnum, p. 138. l. 21. pro *quo* l. queis, l. 38. pro *Philoſtrates* l. Philoſtratus, p. 140. not. r. col. 1. l. 2. pro *ſupçonner* l. ſoupçonnez, p. 142. l. 16. pro *tribuntur* l. tribuuntur, p. 143. l. 10. pro *eadem* l. eodem.

Pag. 145. l. 3. poſt *miranda*, add. not. Nec obiici poſſunt imagines teleſticae, ad quarum mirandos effectus ſuo adhuc tempore editos prouocare Cedrenum, Anaſtaſium, aliosque ſupra *p. 136. not. k.* obſeruauimus. Quamuis enim praefracte negare nolimus, eiusmodi talismanes et amuleta vel effinxiſſe Apollonium, vel illi tamen apud Graecos tributa eſſe, plurimumque virtutis illis plebem adſcripſiſſe: quorum illud profeſſio magica Apollonii ſuadet, hoc Graecorum teſtimonia innuunt: notum tamen eſt, et ex hiſtoria eclecticorum infra danda conſtabit, hos homines impoſtores talia ſaepe numero conflaſſe, et imperitae plebi ac ſuperſtitioſo cuique ita impoſuiſſe. Qualia

lia vt auctoritatem acciperent, Appollonio auctore ea fabrefacta eos dixisse, et ex hoc genere imagines Byzantinas et Antiochenas fuisse est verisimillimum, Scriptorum autem adductorum, hominum Graeca fide celebrium, testimonium non sufficit ad probandam earum vim magicam, qui quam anili superstitioni plebeculae fabulas saepe ratas habuerint, haud vno exemplo demonstrauerunt. Valde iuuat hanc coniecturam obseruatio eruditissimi MOSHEMII in dis. *de imag. telest. Apollonii bibl. Brem. Class. III. fasc. I. m. I.* nihil legi apud scriptores coaeuos, quod Apollonius huiusmodi imagines Byzantii conflauerit, tacere ipsum Philostratum et Hieroclem, non praetermissuros, si suo tempore extitissent, nec esse narrationes de iis seculo V. vel VI. antiquiores, primosque earum auctores esse Malalam, conditorem chronici Alexandrini. Haec enim satis euincunt, non Graecae modo fidei, sed et Aegyptiacae, id est, philosophorum Alexandrinorum totam fabulam deberi.

Pag. 146. l. 25. pro *ventura* l. venturae, p. 149. l. 4. pro *qui* l. quo, p. 150. l. 8. pro *simulacra* l. simulacro, p. 152. l. 26. pro *erubit* l. erubuit, p. 154. l. 32. pro *vsibiles* l. visibiles, p. 158. l. 17. pro *interdistinctam* l. indistinctam, p. 162. l. 33. pro *secuta* l. secula.

Pag. 184. not h. add. Meruit quoque de Galeni historia Cl. ACKERVS, qui GALENI libro *de affectuum cognitione* eius vitam praefixit.

Pag. 191. l. 38. pro *occupatam* l. occupatum, p. 192. l. 23. pro *quibus* l. apud quos.

Pag. 192. l. 27. add. not. conferendus qui eius rei specimina non sine indignatione affert EVNAPIVS in *vita Aedesii p. 77.* et quae infra in Aedesii historia dicentur.

Pag. 200. l. 34. pro *passas* l. passos, p. 204. l. 9. pro *quam* l. quem, p. 210. l. 21. pro *quae* l. qui.

Pag. 238. l. 32. pro *secauit* l. secuit, p. 233. l. 28. pro *visi* l. visos.

Pag. 216. not. k. add. Iungi possunt ea quae de Longino attulerunt doctissimi viri ZACHARIAS PEARCE et ANTONIVS FRANC. GORIVS, quibus elegantes libelli *de sublimi* editiones debemus.

Pag. 244. l. 7. pro *que* l. quae, p. 247. l. 34. pro *cicuratum* l. cicuratam, p. 254. l. 7. pro *indicisse* l. incidisse, p. 280. l. 15. pro *aedificantur* l. ludificantur. p. 296. l. 12. post *maxima*, del. que, p. 299. l. 15. post *accessisse* add. aduersus.

Pag. 301. not. u. add. Dudum ista scripseramus cum tandem dissertatione PAGANINI GAVDENTII laudata potiremur. In illa eundem quidem se praestat Gaudentius, qualis in aliis scriptis suis deprehenditur, nempe ab argumento quod tractandum sibi sumit, ad locos quosdam communes desiliens, et a scopo mire deflectens, ignorata vera ratione sectae eclecticae: at de ipso tamen argumento pleraque veterum testi-

Digitized by Google

testimonia collegit, qui memorabilia sunt, in haud paucis quoque candidum et accuratum se monstrat, quare ex hac tractatione rarius occurrente, multa in vsus transferri, et illis, quae nos de Iuliani philosophia diximus, lucem accendere eaque confirmare possunt. Allatis enim veterum verbis probat c. 1. Maximum primum philosophia imbuisse Iulianum eique propensionem erga gentilismum indidisse, quanquam a rudimentis pueritiae primis inclinatior esset erga numinum cultum. Tum c. 2. obseruat, Iulianum Athenis etiam palliatum philosophiam didicisse, negat autem Christianos, nisi priuatos, praeceptores habuisse et imprimis Syrianum sub Constantio docuisse Athenis coniicit, quod falsum esse, vel ex sola discipuli, Procli, aetate intelligere potuisset Gaudentius, cum serius Syrianus vixerit. C. 4. Eloquentiam porro cum philosophia coniunctam fuisse a Iuliano obseruat, eamque illi profuisse, ad obtinendum imperium. C. 5 et 6. Autem seueritatis philosophicae Iuliani specimina enumerat, eiectos curia eunuchos, tonsores, cocos, barbam nutritam, neglecta oscula, nomen domini reiectum, missos saltatores et mimos, contemtum Circum et Circenses ludos, ideoque Gallis acceptum fuisse; immo huic seueritati adscribendam C. 7. putat mordacissimam satyram in Caesares, in qua tamen candorem interdum agnoscit. Hanc autem morum seueritatem quando c. 8. probat Iulianum a Mardonio genere Scytha et eunucho, qui eius moribus formandis praefectus erat, didicisse, oblitus est Gaudentius, se eam antea ex philosophiae gentilis studio deriuauisse. C. 9. Philosophos in scenam producit, qui ad Iulianum confluxerunt, assumtum ad imperium, Priscum nempe, Maximum, Chrysanthium, qui venire recusauit. C. 10. vero cum obseruauisset, Themistium floruisse temporibus Iuliani, miratur eum in huius imperatoris historia non memorari, suspicaturque, aut ignotum eum fuisse imperatori, aut neglectum, tum quod Constantio acceptus fuisset, tum quod Peripatetice philosopharetur. Ast falli Gaudentium vel ex vnius SVIDAE *T. II. p. 171. v. Themistius*, relatione constat, qui Iulianum praefectura vrbis CPtanae ornasse Themistium scribit, et ex epistolis Iuliani ad Themistium disci potest, qua de re infra in Themistio. C. 11. scripta philosophica Iuliani, satis ieiune enarrat Gaudentius, deque modo eius philosophandi in silentio noctis et in castris c. 12. deque eius amore philosophiae c. 13. et auiditate librorum c. 14. testimonia quaedam ex scriptis Iuliani affert. Maxime autem c. 15. recte demonstrat, philosophiam Platonicam Iulianum fuisse sectatum: ast eius valde tum temporis immutatae vultum ignorabat Gaudentius, vnde veram rationem dicere non poterat, cur eo tempore Stoici et Peripatetici languere coeperint, eo quod syncretismum Alexandrinorum Platonicorum ignorarent. Quem tamen palpare potuisset ex iis, quae ipse c. 16. affert, quibus constat, Iulianum se ipsum vocasse Platonis et Aristotelis studiosum, et neque Stoicos neque Peripateticos ex toto contemsisse. Errauit quoque in eo quod

Iambli-

Digitized by Google

Iamblichos duos inter se confuderit, recte autem eleganterque notauit, ea etiam de caussa vacauisse Platonicis Iulianum, quia haec philosophia faceret ad genios, ad sacrificia, ad aruspicinam, auguralem, quorum omnium fuerit ille studiosissimus. Reliqua quae more suo disserit Gaudentius eo redeunt, videri philosophiae studium impulisse Iulianum, vt ediceret, ne quis ex numero Christianorum sophistam ageret, et iuuentutem doceret, eo quod sophistas non solum verborum, sed etiam morum magistros se esse velle, et ad se philosophiam de administrandis rebus publicis pertinere, crediderit contendere. Admisisse Iulianum animarum transmigrationem, opinatum, sibi animam Alexandri M. obtigisse. Chaldaeorum nullam in comitatu suo rationem habuisse, quod solis Platonicis se credidisset, et tamen contra vaticinia eorum fuisse profectum: magicas eum artes excoluisse, quamuis id taceant scriptores gentiles, adfuisse illi genium quendam, eique apparuisse, inque mortis articulo philosophice disputauisse. Quae omnia cum ex historia Iuliani philosophica a nobis enarrata lucem foenerentur, prolixe hic afferre opus haud est.

Pag. 316. l. 12. pro *fiducian* l. fiduciam, l. 29. pro *alis* l. aliis, p. 317. l. 4. pro *Syrius* l. Syrus.

Pag. 326. not. col. 2. lin. vlt. pro *existimaret* l. existimarent.

Pag. 330. l. 14. pro *nescius* l. nescias.

Pag. 335. l. 34. pro *obrepisse* l. obrepsisse.

Pag 339. l. 7. pro *laco* l. loco.

Pag. 342. l. 27. pro *quum* l. quem.

Pag. 352. l. 25. pro *ornatam* l. ornatum.

Pag. 374. l. 1. pro *ac* l. a. l. 26. pro *maiorum* l. malorum.

Pag. 351. not. t. add. de Theonis eruditione siderali conferendus quoque Cel. WEIDLERVS *hist. astron. c. VII. §. 4. §. 22. p. 188. seqq.*

Pag. 383. l. 18. pro *praeuisionem* l. praecisionum. l. 25. pro *deflecterit*, l. deflexerit.

Pag. 390. l. 34. pro *diuersae* l. diuersa.

Pag. 442. l. 11. pro nomen l. *nomine*, p. 465. l. 25. del. *atque Saracenicam.*

Pag. 468. not. n. add. Cl. WEIDLERVS *hist. astronom. c. VI. §. 19. p. 151.*

Ib. l. 19. ad voc. PROCLVS add. not. in *hypotypos. astronomica p. 353.* ib. post SIMPLICIVS add. not. *l. II. de coelo comm. 46.*

Pag. 494. not. d. lin. vlt. pro vitae l. *vita.*

Pag. 498. l. 28. pro facile l. *facili*, ib. not. d. l. 5. pro Cynuleum l. *Cynulcum.*

Pag. 500. not. u. pro Tom. VI. l. *Tom. III. p. 260.*

Pag. 501. not. x. lin. vlt. pro Cappunicis l. *Cappucinis.*

Digitized by Google

Pag. 503. l. vlt. pro conſtat l. *conſtet*, p. 504. l. 10. pro conſtat l. *conſtant*, p. 533. l. 30. pro Chriſtianos l. *Stoicos*, p. 546. l. 27. pro vitae l. *vita*, p. 549. l. 13. pro obiecto l. *abiecto*, p. 552. l. 19. pro teſtimonio l. *teſtimonia*, p. 558. not. x. pro quas l. *quos*.

Pag. 569. l. 13. pro praedicabam l. *praedicebam*. ib.

Pag. 571. l. 18. poſt, imperatori add. *notum*, l. 25. pro qui l. *cui*, p. 577. not. c. pro STEPHANO l. STEPHANVS.

Pag. 618. l. 14. poſt amore, add. *digna*, ib. l. 3. a fin. pro qua, l. *quo*, p. 624. l. 31. pro FABRICSVS l. FABRICIVS, p. 627. l. 22. pro ἕκοντες, ἄκοντες l. ἕκοντας, ἄκοντας.

Pag. 629. not. d. add. Cel. WEIDLERVS *hiſtor. aſtronom. c. VII. ſect. II. §. 13. p. 176. ſqq.*

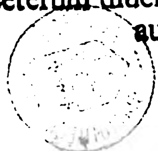
Pag. 631. l. 18. pro Schytam l. *Scytham*.

Pag. 633. l. 23. ad vocem, HVETII add. not. Eidem nuper ſententiae ſubſcripſit WEIDLERVS *l. c. §. 14. p. 184.*

Pag. 642. l. 36. pro Chaldaeam l. *Chaldaicam*.

Pag. 649. l. 5. pro angelicum l. *angeli, cum*. Reliqua ad Tom. III. calcem dabimus.

Ceterum diuerſam a tomo primo orthographiae rationem non deberi auctoris conſilio, Lectorem ſcire velimus.

VILLE DE LYON
Biblioth. du Palais des Arts

I. INDEX

Digitized by Google

* *

I. INDEX
PERSONARVM ET NOMINVM.

VILLE DE LYON
Biblioth. du Palais des Arts

Digitized by Google

Demo-

Digitized by Google

Hiero-

Digitized by Google

Marcel-

Digitized by Google

VILLE DE LYON
Biblioth. du Palais des Arts

Digitized by Google

* *

II. INDEX RERVM ET MATERIARVM.

A.

Digitized by Google

salutatur

B.

Digitized by Google

C.

futura

Digitized by Google

D.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

F.

Gale-

Digitized by Google

G.

H.

Digitized by Google

I.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

N.

huma-

Digitized by Google

Ploti-

Digitized by Google

Digitized by Google

Q.

R.

S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Vesti-

Digitized by Google

FINIS TOMI II.

VILLE DE LYON
Biblioth. du Palais des Arts

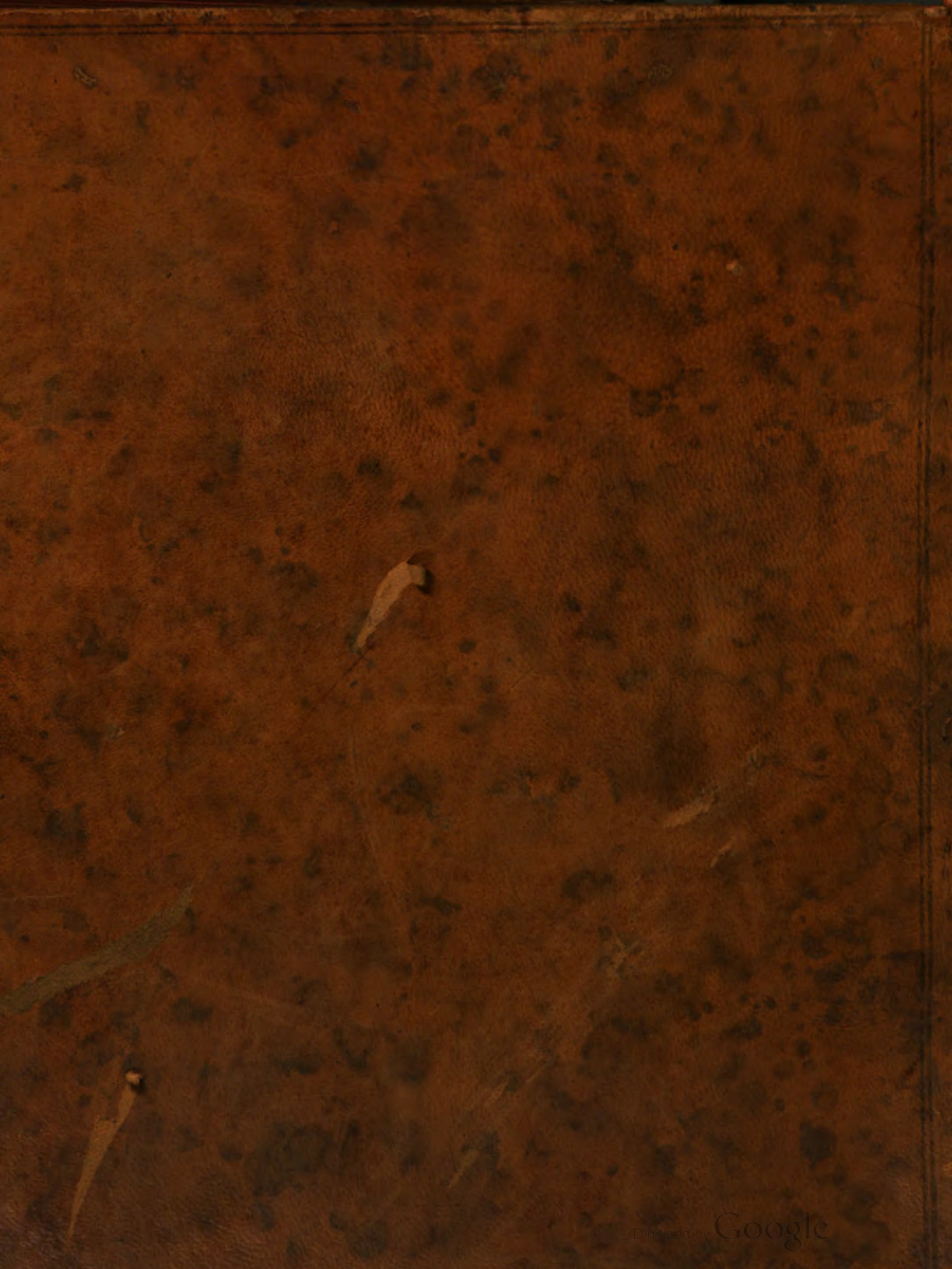
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google